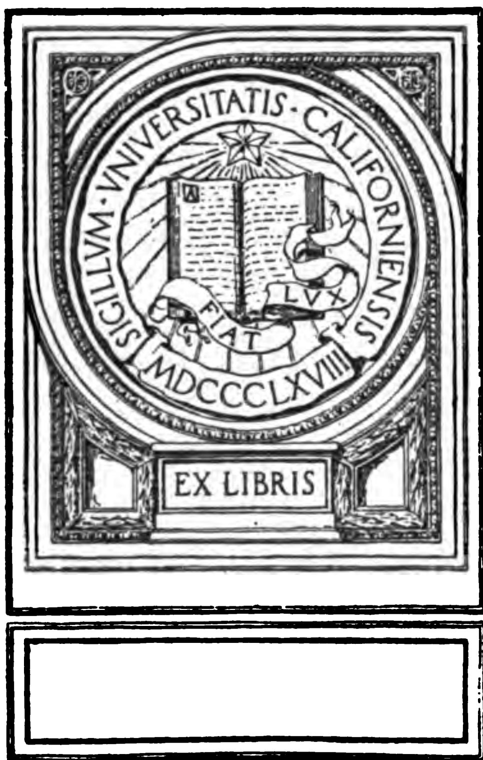

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
LVX
FIAT
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

Det norske Folks Historie

fremstillet

af

P. A. Munch.

„Ich werde suchen die Kritik der Geschichte nicht nach dunkeln Gefühlen, sondern forschend, auszuführen, nicht ihre Resultate, welche nur blinde Meinungen stiften, sondern die Untersuchungen selbst in ihrem ganzen Umfange vortragen". — Niebuhr.

Tredie Deel.

Christiania.

Chr. Tønsbergs Forlag.

Trykt af H. J. Jensen.

1857.

Fortale.

Det Afsnit af vort Fædrelands Historie, som fremstilles i dette Bind, omfatter, saaledes som det og i Overskriften antydes, de egentlige Tronkriges Tid, først mellem Birkebeinerne, Krigere af ringe Herkomst, under den talentfulde og heldige Æventyrer Sverres Anførsel, og det gamle Aristokrati med dets Tilhængere under forskjellige Navne, Heklunger, Kuvlunger, Bagler, siden, efter dette Aristokratis Ydmygelse, mellem de Partier, i hvilke Sverres eget sejrrige Hus deelte sig, indtil Partiaanden kvaltes ved Hertug Skules Fald 1240, og en langvarig Fred indtraadte, under hvilken Norge naaede Høiden af en, i det mindste tilsyneladende, betydelig ydre Lykke og politisk Anseelse. Hvorledes Landet gradeviis, tilsidst endog med forbausende Hurtighed, sank ned fra dette Høidepunkt, og hvorledes Aarsagen hertil for en stor Deel er at søge hos de Principer, som Sverre, Haakon Haakonssøn og deres nærmeste Efterfølgere med Udholdenhed og Konsekvens søgte at gjøre og virkelig gjorde gjeldende, skjønt visnok efter bedste Overbeviisning, vil det blive vor mindre glædelige, skjønt ikke mindre interessante Bestræbelse, i de nærmest følgende Afdelinger at fremstille.

Om de Kilder, som ved Udarbejdelsen af nærværende Bind ere benyttede, ansees det overflødigt, her at give nogen udførlig Forklaring, da de foruden Sagaerne mestendeels ere diplomatariske Aktstykker, hvis blotte Titel indeholder Forklaring nok, og Sagaerne, ligesom i forrige Bind, for en stor Deel omtales og gjennemgaaes i Skriftet selv, hvor der handles om de literære Forhold. Sagaerne ere, som bekjendt, især Magnus Erlingssøns Saga, Sverres Saga, Haakons, Guthorms og Inges Saga og Haakon Haakonssøns Saga for Norges, saavel som den store Sturlungasaga foruden et Par Biskopssagaer (Thorlaks og Paals) for Islands Vedkommende, hvorhos det er at bemerke, at der af Haakon Sverressøns, Guthorms og Inges Saga findes baade en længere, og en kortere Bearbeidelse, hvilke paa et Par Steder ikke ganske stemme med hinanden, og af hvilke den første,

naar man undtager et Par smaa Brudstykker, kun haves i Peder Claussøns ikke altid nøjagtige danske Oversættelse: en Omstændighed, der maaske tør forklare enkelte af hine tilsyneladende Afvigelser, skjønt det rigtignok ogsaa paa et Par Steder lader til at den, der forfattede Udtoget eller den kortere Bearbeidelse, har begaaet virkelige Uagtsomhedsfejl. Men idet vi nævne Sagaerne, kunne vi ikke tilbageholde vor Beklagelse over den uforsvarlige Maade, hvorpaa de have været udgivne. Denne Beklagelse gjelder navnligt Haakon Haakonssøns Saga. Her har man, saavel i Folio-Udgaven, som i Fornmanna Sögur, lagt den saakaldte Codex Frisianus til Grund, øjensynligt bestukken af dens smukke Udseende. Den er nemlig skreven med en fast, temmelig antik, islandsk Haand, paa særdeles hvidt Pergament, og er forsynet med smukt udskrede Initialer; den indeholder, foruden Haakon Haakonssøns Saga, ogsaa Størstedelen af Snorre Sturlassøns norske Kongehistorie. Men man har ikke gransket den længe som historisk Kilde, forend man tydelig mærker, at Afskriveren har været mere end almindeligt skjødesløs. Ikke alene ere Navne hyppigt forhutlede, fordi han har skrevet fejl, eller rettere læst fejl, og ej haft Sagkundskab nok til at vide det rette, men hele Ord og Linjer ere udeladte, saa at Meningen paa mange Steder derved aldeles forvanskes. Overhoved, man faar det bestemte Indtryk, at Afskriveren maa have været en Mand, der gjorde Afskrivningen til Næringsvej, og mechanisk og tankeløst, følgelig ogsaa skjødesløst og fejlagtigt, kopierede sin Original. Texten i denne Codex er ubetinget den allersletteste af dem, der forefindes, og den burde kun have været benyttet som Variantcodex, ja man kunde næsten endog ganske have undværet den. I dets Sted er den benyttet til Hovedtext, medens derimod den fuldstændigste og paa det nærmeste fejlfrie Text, Flatøbogens, kun er benyttet som Variantcodex. Følgen heraf er, at man nu, naar man ikke hvert Øjeblik vil udsættes for at gjøre de største Fejltagelser, mere maa benytte Varianterne end Texten, og møjsommeligt sammenstykke de enkelte Sætninger, for at faa en fuldstændig Mening i Stand: hvilket, som man lettelig skjønner, overordentligt vanskeliggjør Læsningen og svækker den rolige Opfatning af Fortællingens Gang, ej at tale om, at man dog ikke ved dette Flikverk kan bringe en nøjagtig Kopi af Flatøbogens Text til Veje. Vi have hist og her i Noterne antydet enkelte saadanne forvanskede Steder. Her ville vi ligeledes paapege nogle af de mest iøjnefaldende. I Cap. 86, hvor Deeltagerne i det store Rigsmøde 1223 opregnes, staar der i Texten „Hávarðr, byskup í Stafangri,“ medens der i Varianterne oplyses, at Flatøbogen har „Hávarðr, byskup (í Björgvin) ok Heinrekr, byskup í Stafangri; den skjødesløse Afskriver af Codex Frisianus har her af Skjødesløshed sprunget fra det ene byskup til det andet, og vilde man benytte hans Text, fik man saaledes ud,

at der var en Biskop Haavard i Stavanger, om hvilken Historien og Diplomer ellers ingensteds tale. I Cap. 217 nævnes „Bárðr vargr af Guðreksstöðum, sunr Þorsteins kúgaðs," men Flatøbogens Text har Bárðr vargr ok Bárðr af G. o. s. v.; af det følgende sees, at Baard Varg og Baard af Gudrekstad, Thorstein Kugads Søn, virkelig vare to forskjellige Personer, men den skjødesløse Afskriver af Codex frisianus har slaaet dem sammen til een. (Jeg er selv, ved at stole paa Texten og ikke bemerke Varianten, kommen til at optage denne Skjødesløshedsfejl S. 329, hvilken Fejl jeg herved benytter Lejligheden til at rette.) I Cap. 196, hvor Sigurd Biskopssøn, Erkebiskop Peters Søn, omtales, kaldes han i den trykte Text efter Codex frisianus „Peter, Biskop Sigurds Søn": en aabenbar Tankeløshedsfejl. I Cap. 181 er det vigtigste af hvad Skule Jarls Mænd ytrede i Anledning af Forliget om Haakarlehosten (se nedenfor S. 895) udeladt og det øvrige derved tildeels forvansket. I Cap. 262, 280 er Folkungernes Slægtregister ved Udeladelser ganske forstyrret. I Cap. 264 gaar Skjødesløsheden saa vidt, at Kong Haakon i Overskriften anføres som den, der lagde Grunden til Nidaros Domkirkes Forlængelse 1248, alene fordi Kong Haakon først nævnes i Capitlet, uagtet det udtrykkeligt fortælles i Capitlet selv, at det var Erkebiskop Sigurd, som forlængede Kirken. Til Sverres saavel som Haakons, Guthorms og Inges Saga have vel bedre Textcodices været benyttede, da Cod. Frisianus ej indeholder dem, men ogsaa her vise Varianterne noksom, at Flatøbogens Text vilde have været den bedste. Saaledes f. Ex. det nedenfor S. 364 omtalte Sted, hvor Flatøbogen ganske rigtigt lader Bondehæren fra Østlandet komme over „Langemøse" (ved Østensjøvand) medens Texten har „Langemule." Paa enkelte Steder ere de berigtigende Varianter endog ikke tilføjede, f. Ex. det nedenfor S. 951 omhandlede, hvor Texten i Cod. Fris. Cap. 214 lader Baarbelgerne i Nidaros ved Kongens Ankomst flygte „til Byen," i Stedet for „til Holms Kloster." En ved Udgaven ikke benyttet, ret god Codex af Sverres og Haakon Haakonssøns Saga, der opbevares paa det kgl. Bibliothek i Stockholm, og som for det meste stemmer med Flatøbogen, har her Angivelsen ganske rigtigt, medens derimod Udgaven ikke angiver nogen saadan Læsemaade i Flatøbogen. Paa flere Steder synes Ord eller Navne at være urigtigt læste. Nedenfor S. 522 fgg. have vi i en Note søgt at forklare, hvorledes det kun gaa til, at Texten i Cod. Frisianus lader Haakon Haakonssøn tilbringe 3 Maaneder hos Baglerne: det er her anført, at Flatøbogen og Skaalholtsbogerne have „tre Aar" (3 vetr), og at dette er paatagelig urigtigt. Men den før omtalte, ved Udgaverne ikke benyttede Codex af Sagaen, der opbevares i det kgl. Bibliothek i Stockholm, har her „3 nætr," og man behøver kun at erfare dette, for strax at skjønne, at hiin foregivne

Variant „3 vetr," alene grunder sig paa Feillæsning, og at der virkelig ogsaa i hiin Coder maa staa „3 nætr." Paa samme Viis kan det vel neppe betvivles, at Flatøbogen paa det nedenfor S. 961 omhandlede Sted virkelig har Másundum, saaledes som den stockholmske Coder, ikke Ivasundum, saaledes som det i Udgaven er anført. Disse Exempler ere allerede tilstrækkelige til at vise, hvor upaalidelig Udgaven er, og hvilke Feil man udsætter sig for at begaa, ja virkelig de fleste Oversættere og Bearbeidere have begaaet, ved alene at følge den som Hovedtext benyttede Codex Frisianus. En ny, kritisk Udgave af denne Saga, saavel som Sverres o. s. v., med Flatøbogen til Text, dog saaledes at man ikke slavisk fulgte denne, men optog hvad der paa ethvert Sted i historisk eller geografisk Henseende viste sig at være det retteste, vilde derfor være høist ønskelig. Men det vil letteligt skjønnes, at dertil udfordres fuldkommen historisk-geografisk Sagkundskab ved Siden af den sproglige.

Hvad Udgaven af Sturlungasaga angaar (Kjøbenhavn 1817, 1818) da erfarer man ligeledes ved den omhyggeligere Benyttelse snart, at man aabenbart har udvalgt det sletteste af alle Haandskrifter til Grundtext, og at man i 99 af hundrede Tilfælde, hvor Varianterne afvige fra Texten, kan være sikker paa, at hine have det Rette, hvilket ogsaa sædvanligviis bestyrkes deraf, at fem eller sex Variantcodices som oftest stemme med hinanden, medens Hovedterten derimod staar alene.

Derimod synes den nye Udgave af Biskops-Sagaerne, besørget af det islandske literære Selskab, at være foranstaltet med største Omhyggelighed, og dertil af en Mand, som har besiddet Kritik og fuldstændig historisk Kundskab til altid at vælge den rette Læsemaade. Som historisk Hjelpemiddel lader denne derfor intet tilbage at ønske, og man kan benytte den med fuldkommen Tryghed, medens man derimod i de ovenfor omtalte Udgaver maa være varsom ved hver Linie, og underkaste hver eneste Sætning en fuldstændig Kritik, forend man tør anvende dens Indhold.

Ved Siden af Sagaerne afgive, som man af de hyppige Citater vil see, de islandske Annaler en vigtig Kilde, og ere for Chronologien endog umistelige. Den bedste Annal-Coder er unegtelig den, som Langebek heelt og holdent har udgivet i 3die Bind af sine Scriptores Rerum Danicarum under Titelen Annales Regii, fordi Coder forefindes paa det kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn. Sprog, Retskrivning og Bogstavform i dens ældste Deel vise, at denne ei kan være stort yngre end Slutningen af det 13de Aarhundrede eller Begyndelsen af det 14de, og at saaledes Optegnelsen om Begivenheder efter 1200 maa hidrøre saa godt som fra Øievidners eller Samtidiges Beretninger. Alle de for Haanden værende Annal-Codices, saaledes og Cod. Regius,

ere benyttede til den i Kjøbenhavn 1847 af den arnamagnæanske Commission besørgede Udgave, dog ikke saa nøjagtigt og omhyggeligt, som man kunde ønske (se f. Ex. nedenfor, S. 853, Note 1); hvorhos man har udeladt alle de i Haandskrifterne selv optagne Notitser om Begivenheder udenfor Norden, uagtet de baade ere til stor Støtte for Chronologien, og derhos afgive interessante Vidnesbyrd om den Opmerksomhed, hvormed Nordboerne fulgte alt, hvad der tildrog sig i det øvrige civiliserede Europa.

Disse faa Bemerkninger ere allerede tilstrækkelige til at give en Forestilling om, hvor langt det endnu er fra, at det vigtige historiske Materiale, som vor egen Oldliteratur indeholder, kan siges at være tilfredsstillende bearbeidet, og hvor ønskeligt det i flere Henseender maatte være, at kunne faa udgivet et fuldstændigt, med tilbørlig Kritik behandlet, Corpus Scriptorum rerum Norvegicarum medii ævi.

Ligesom de foregaaende Bind, er dette ledsaget af et chronologisk Register, samt en Deel Slægttavler, der vise de fornemste handlende Personers Familieforhold. For Islands Vedkommende ere især saadanne Slægttavler nødvendige, da man uden dem vanskeligt vil kunne orientere sig i de mange indviklede Slægtskabs- og Svogerskabs-Forbindelser, hvori næsten alle de fornemste Familier stode til hinanden indbyrdes.

Christiania, i Februar 1857.

P. A. Munch.

Indhold.

Sjette Afsnit. Borgerkrigene. Kongemagtens Sejr over Aristokratiet.

understøttes derfra med Kong Knut i Danmark. 45. Øyeskeggernes Oprørsflok fremstaar. 46. Øyeskeggerne i Bergen. Sverre overvinder dem i Florevaag og tilintetgjør deres Flok. 47. Udsigt over de kirkelige Forhold i Sverres første Regjerings-Aar. 48. Sverres Strid med Erkebiskop Erik og dennes Flugt. Nikolas Arnesson bliver Biskop i Oslo. 49. Fortsatte Stridigheder mellem Kongen og Erkebiskoppen. Sverres Bansættelse og Kroning. 50. Biskopperne exkommuniceres. Gesandtskab til Paven. 51. Biskop Nikolas's Frafald. Gesandternes pludselige Død. Bansættelsen ophævet ved en (falsk) Pavebulle. 52. Harald Jarl paa Orknøerne underkaster sig, og afstaar Hjaltland. 53. Baglernes Oprørsflok stiftes. 54. Fegtning ved Saltøsund. Baglerne underkaste sig Viken og Oplandene. 55. Baglernes Nederlag i Oslo. 56. Baglerne i Nidaros. Sverres Borg og Flaade ødelægges. 57. Sverre i Ranafylke. Hides Drab. Slag ved Thorsberg. 58. Sigurd Jarlsson beleirer Sverresborg, men fordrives ved List. 59. Bergens-Sommeren. Fegtninger mellem Birkebeiner og Bagler. Byen opbrændes af Baglerne. 60. Sverre i Throndhjem. Baglerne besætte de nordvestlige Kyst-Egne. 61. Sverres mislige Stilling. Han bansættes af Innocentius d. 3die, og de ham tro Dele af Riget belægges med Interdikt. Hans Stridsskrift mod Geistligheden. 62. Sverre skaffer sig en ny Flaade. Baglernes uheldige Angreb paa Nidaros. 63. Slaget paa Strindsø. Baglerne lide Nederlag. 64. Philip Jarls Drab ved Oslo. Baglerne atter i Nidaros. 65. Stor Bondeopstand i Viken. Sverre overvinder Bønderne i og ved Oslo. 66. Sverre slaar Baglerne ved Bergen, men søger forgjeves at drive dem fra Viken. 67. Sverre beleirer Baglerne paa Slotsbjerget ved Tunsberg. 68. Baglerne paa Slotsbjerget overgive sig. 69. Kong Sverres sidste Sygdom og Død. 70. Skikke og Sæder paa Sverres Tid og ved hans Hof. Kongespeilet. 71. **Haakon Sverresson** bliver Konge og forliger sig med Geistligheden. Baglerkongen Inge dræbes, Partiet opløses. 72. Kong Haakons Personlighed og nærmeste Omgivelser. 73. Begivenheder i Skatlandene. 74. Kong Haakons pludselige Død. 75. **Guthorm Sigurdsson** bliver Konge. Baglerpartiet reiser sig igjen under **Erling Steinvegg**. 76. Kong Guthorms Død. **Inge Baardsson** vælges til Konge af Birkebeinerne. Smaafeider mellem Bagler og Birkebeiner. 77. Einar Kongsmaags Drab. Inges og Haakons Tog til Viken. Baglerne flygte til Danmark, men komme tilbage om Høsten. 78. Kongesønnen Haakon Haakonsøns Fødsel og farefulde Reise til Throndhjem. 79. Baglernes Tog til det Nordenfjeldske og Overfald paa Kong Inge og Birkebeinerne i Nidaros. 80. Baglernes Tilbagetog fra Nidaros og Nederlag i Bergen. 81. Erling Steinveggs Død. **Philip Simonsson** bliver Baglernes Konge. 82. Birkebeiner og Bagler gjøre forskjellige Streiftog langs Kysterne mellem Bergen og Oslo. Borgen i Bergen beleires og indtages af Baglerne. 83. Sels-Høsten. Det sidste Sammenstød mellem Birkebeiner og Bagler. 84. Fredsunderhandlinger. Forlig ved Hvitingsø. Inge Overkonge i Norge. 85. Krigstog til Sydereerne, hvis Konger, saavel som Orkns-Jarlerne, underkaste sig. Peter Steyper og Reidar Sendemands Korstog. 87. Haakon Jarl søger at faa Kongenavn. Arveforlig i Nidaros. 87. Nyt Forligsmøde berammet, men ikke afholdt. Philip Simonssøns fredelige Regjering. 88. Spændt Forhold mellem Kongen og Jarlen. Uroligheder i det Throndhjemske. 89. Haakon Jarls Død. Forliget til Baagsbru mellem Kongen og Indthrønderne. 90. Nyt almindeligt Korstog prædiket over hele den katholske Christenhed. Kong Inge tager Korset. Skule Baardsson bliver Jarl. Kong Inges Død. 91. Forhandlinger om Tronfølgen. Skule Jarls Intriguer. **Haakon Haakonsson** vælges til Konge af de gamle Birkebeiner og faar Kongenavn paa Ørething 92. Kong Haakon hyldet i Bergen, efter nye Ubehageligheder med Jarlen og hans Tilhængere. 93. Kong Philips Død. Foreløbigt Forlig med Baglerne. Kong Haakon hyldet i Viken. 94. Fru Christina egter Askil Lagmand. Svenske Forhold. 95. Ivar Kongsfrændes, Erlend Thorbergssøns og Agmund af Spaanheims Korstog. 96. Baglerne paa egen Haand i Viken. Slittungernes Oprørs-Flok stiftes. Slag ved Gunnarsbø; Birkebeiner og Bagler forenede. 97. Nye Intriguer af Jarlen mod Kongen. Rigsmøde i Bergen. Inga Kongsmoder underkaster sig Jærnbyrd for at bevise Sønnens Herkomst. 98. Slittungerne i Oslo. Baglernes Høvdinger gaa Kongen til Haande og aflægge deres Partinavn. 99. Optøier i Oslo mellem Kongens og Jarlens Mænd. 100. Ny Besættelse af Sysslerne. Kongen og Jarlen tilbringe Vintren i Tunsberg. 101. Kong Haakon trolovet med Skule Jarls Datter Margrete. 102. Ribbungernes Flok stiftes. 103. Uafgjørende Fegtninger ved Jalund og Oslo. 104. Begard Veradal dræbes ved Andres Skjaldarbands For-

Sjette Afsnit.

Borgerkrigene. Kongemagtens Sejr over Aristokratiet.

1. Partiernes Stilling og Aristokratiets Hovedmænd.

Vi forlode ved Udgangen af forrige Afsnit Erling skakke i ubestridt Besiddelse af Regjeringen i Norge som sin nys kronede Søn Magnus's Formynder, eller maaskee rettere som Hovedet for det Aristokrati, hvis Medlemmer nu vare blevne enige om at rive Magten til sig. Dette Aristokrati bestod fornemmelig af de to Hoved-Partier, der tidligere havde sluttet sig om Kong Inge, og som kunde kaldes Gulathingslagens, med Erling i Spidsen, og Vikverjernes, repræsenteret af Gregorius Dagssøn. Ved dennes Fald havde Vikverjerne, i Mangel af nogen Høvding, der kunde eller vilde træde i hans Sted, sluttet sig til Erling, og begge Partier udgjorde nu kun eet, trods den Skinsyge, der tidligere umiskjendeligen havde hersket imellem dem. Thronderne derimod, som i den foregaaende Tid tilligemed Oplændingerne havde været Kong Sigurd Munds, Eysteins og Haakon Herdebreids ivrige Tilhængere, ja endog efter dennes Fald havde erklæret sig for Sigurd Markusfostre og givet ham Kongenavn, vare, som det synes, kun ved Erkebiskop Eysteins Indflydelse og Paavirkning bevægede til at erkjende Magnus Erlingssøn, uden at være ham i Hjertet hengivne; og selv til denne lidet hjertelige Erkjendelse vilde de neppe have bekvemmet sig, hvis de for Øjeblikket havde kunnet opstille nogen legitim Tronprætendent lige overfor Magnus. Og af denne Throndernes for Magnus mindre gunstige Stemning forstod Erkebiskoppen ypperligt at benytte sig til Udvidelsen af Kirkens og Aristokratiets Magt.

Den mest anseede Mand i Norge paa denne Tid, næst Erling og Erkebiskoppen, var uden al Tvivl **Orm Ivarssøn**, kaldet Kongsbroder, fordi han var en Halvbroder af Kong Inge paa mødrene Side. Som Søn af sin Moder Dronning Ingerid var han af kongeligt svensk Blod, havde fyrstelige Frænder i Sverige og Danmark; navnlig var han en Halvbro-

der af Buris, Henrik Skatelærs og Ingerids Søn, der levede ved Kong Valdemars Hof [1]). Orm skulde, som vi have seet, just holde Bryllup med Ragna, Kong Eysteins Enke, da Haakon Herdebreids pludselige Overfald paa Kong Inge i Oslo og dennes Fald hindrede det; imidlertid maa man antage at det senere kom istand [2]), da Orm var vendt tilbage fra Sverige, hvor han opholdt sig i nogle Maaneder efter Inges Fald, sandsynligviis indtil Halvbroderen Kong Magnus's Drab. Uagtet Orm ved sit Slægtskabsforhold til Kong Inge kunde have følt sig fristet til selv at optræde som Høvding for Inges Parti, finder man ingen Spor til, at han tragtede efter nogen saadan Magt; tvertimod sluttede han sig paa det nøieste til Erling og Magnus, og viste dem ubrødelig Troskab, lige indtil han og Magnus paa een Gang fandt Døden. Da det, paa Grund af hans Forhold til Kong Inge, saa vel som af andre Omstændigheder, er sandsynligt, at han havde sine Ejendomme etsteds i Viken [3]), og saaledes var en af de faa tiloverblevne vikverske Høvdinger, maa man formode, at det især deles hed var ham, der sikrede Erling og Magnus de øvrige Vikverjers Troskab, ligesom det ogsaa af flere Omstændigheder synes at fremgaa, at han sædvanligviis opholdt sig i Viken, fornemmelig i Oslo, som Statholder eller Befalingsmand, medens Erling selv havde sit Hovedsæde i Bergen. Hans Hengivenhed for Erlings Huus lader sig heel vel forklare af hvad der ovenfor er paapeget som sandsynligt, at han rimeligviis var opkaldt efter Erlings Fader Kyrpinga-Orm paa Stødle, og opdragen hos denne og hans Sønner [4]).

Blandt de indflydelsesrigeste af Gulathingslagens Lendermænd maa man vel først og fremst nævne Orms Stiffader, Arne paa Stodreim, kaldet Kongsmaag, fordi han var gift med Enkedronningen Ingerid, der da maaskee endnu var i Live. Vi have seet [5]), hvorledes der allerede strax efter Inges Død havde været Tale om at tage en af Arnes og Ingerids Sønner til Konge, men at han selv henledede Valget paa Magnus Erlingsøn og stedse viste sig som en af dennes vigtigste Tilhængere. Venskabet var nu ogsaa nærmere befæstet ved et Giftermaal mellem Erlings Systersøn og tro Tilhænger, Bjørn Bukk, og Arnes Datter Margrete.

---

[1]) Se Stamtavle i foregaaende Bind.

[2]) En Søn af Orm, ved Navn Ivar Steig og, da han var opkaldt efter hans Fader, rimeligviis egtefød, omtales senere, f. Sverres Saga Cap. 93.

[3]) Heriblandt denne, at hans Lig efter Slaget ved Fiemreite 1184 blev ført til Oslo og begravet i St. Hallvards Kirke.

[4]) S. o. II. S. 408.

[5]) Sammesteds, S. 409.

Hans Sønner maa paa den Tid, hvorom her er Tale, endnu have været meget unge, neppe engang fuldvoxne. Senere ville vi see dem spille en betydelig Rolle.

Den mægtige Arnunge-Æt repræsenteredes paa denne Tid af Paal Skoftessøns Søn **Nikolas**, kaldet **Kuvlung**. Det faldt af sig selv, at han var Kong Magnus's Lendermand, ligesom han ogsaa var en af hans mest trofaste Venner. Da han ellers ikke ofte omtales, kan hans eller Ættens Betydenhed paa den Tid neppe have været saa stor, som den blev i de følgende Aarhundreder. Hovedet for dens haalogalandske eller bjarkøske Green var **Erling** i Bjarkø, Vidkunn Jonssøns Søn, men da han aldrig nævnes som Deeltager i de Tiders Begivenheder, maa han have været en fredelig Mand, der levede stille hjemme paa sin Gaard [1]). Imidlertid er det tydeligt nok, at ogsaa denne Green ivrigt sluttede sig til Magnus's Parti.

En mægtig Mand derimod, hvis Hengivenhed for Erling og Magnus maatte ansees for temmelig tvivlsom, var Blindheime-Ættens Hoved, **Jon Halkelssøn**. Saavel han og hans Broder Simon som hans Fader Hallkell Huuk, havde i sin Tid staaet paa Kong Eysteins Parti, men Gregorius Dagssøn havde lokket begge Brødrene over til Kong Inge, med hvem ogsaa Simon faldt i Slaget ved Oslo. Jon og Simon vare gifte med hver sin Datter af Kong Harald Gille. Efter Inges Død havde der været Spørgsmaal om at tage Simons Søn Nikolas til Konge og gjøre Jon til Overanfører, men denne havde bedet sig undskyldt. Alligevel havde Erling Skakke anseet det raadeligst at sikre sig den unge Nikolas, ved at lade ham gribe paa Jons Gaard og bringe ombord paa sit Skib, da han drog mod Haakon Herdebreid. Dette, saavel som Nikolas's mistænkeligt udseende Drab i Slaget ved Sekk havde, som man seer, og som det i og for sig var rimeligt, vakt Jons Misnøje, og vi finde ham derfor det følgende Aar paa Sigurds Markusfostres Parti, da han blev fangen af Kong Magnus's Mænd, men fik Fred, vistnok ved atter at love Erling og Magnus Troskab. Fra den Tid af maa han ansees for en af Magnus's Tilhængere, men neppe en, paa hvis Troskab man i Farens Stund kunde gjøre sikker Regning. Dette viste sig ogsaa siden efter, og overhoved synes han at have været en Mand, der nærmest havde egen Fordeel for Øje, uden med Iver at slutte sig til noget Parti.

---

1) Erling omtales kun i Slægtregistret i Fagrsk. Cap. 215. Da det i Sverres S. Cap. 74 heder, at hans Søn Vidkunn i 1183 nys havde tiltraadt sine Fædrenebesiddelser, maa han da nys være død. Vidkunn, da 18 Aar gammel, maa være fød 1165.

Som Erlings fornemste Støtte blandt Lendermændene i den nordligste Deel af Landet maa man ansee **Nikolas Sigurdssøn** paa Steig, almindeligviis kaldet Nikolas Skjaldvarssøn, fordi hans Moder Skjaldvar var en Halvsyster af Magnus Barfod. Hans egentlige Hjem og Hovedsæde var, ligesom Faderens, Steig i Engeløen paa Haalogaland, men han opholdt sig ogsaa ofte og længe i Nidaros, hvor han ejede Gaard, og havde megen Indflydelse. Nikolas havde ligeledes været nævnt, da der efter Kong Inges Død var Spørgsmaal om at opstille en Anfører for Lendermændspartiet, men han havde raadet til, helst at vælge en Mand af Konge-Æt, og kort efter lagde han noksom sin Hengivenhed for Erling og Magnus for Dagen ved at gjøre Ende paa Sigurd Markusfostres Opstand, idet han slog ham og Fosterfaderen Magnus, da de vilde angribe Bergen, og siden efter lod dem henrette, da de vare fangne. Nikolas maa have været Erling til stor Nytte i Thrøndelagen ved Siden af de mange misfornøjede, der ikke kunde glemme ham den meget afholdte Frederik Kønas Drab, og som vel heller ikke fandt saa synderligt Behag i den store Magt, Erkebiskoppen og Gejstligheden nu fik i Sammenligning med før. Først og fremst blandt disse maa man nævne Alf Rode, Ottar Birtings Søn, der allerede, uanseet Faderens Svogerskab med Kong Inge, havde viist sig som en ivrig Tilhænger af Haakon Herdebreid, og, som man af det følgende kan skjønne, enten slet ikke eller kun nødtvungen havde underkastet sig Magnus. Det samme gjaldt rimeligviis ogsaa den store og vidt forgrenede **Reins-Æt** [1]), hvis Hoved, Guthorm Aasulfssøn, i sin Tid havde været den første til at tage Sigurd Mund til Konge, og hvis Datter, Rangrid, var gift med Frederik Køna, hvis Drab, som det udtrykkeligt heder, vakte saa megen Harme blandt hans talrige Paarørende i Thrøndelagen [2]). Guthorm levede vel neppe længer paa den Tid, men Ætten repræsenteredes af hans tvende Sønner, Aasulf af hans andet Egteskab, og Baard af hans tredie, af hvilke Aasulf, som den ældste, maa have besiddet Hovedgaarden, Rein, men, da han ikke efterlod Sønner, være efterfulgt i Besiddelsen af Baard som nærmeste Odelsmand. Sandsynligviis var dette allerede skeet før Magnus Erlingssøns Ophøjelse paa Kongetronen. Reins-Ætten var, som ovenfor nævnt, ogsaa besvogret med den mægtigste Æt i Jemteland, ved Guthorm Austmandssøns Giftermaal med Rangrids Halvsyster Ingerid. I Jemteland maa der saaledes og have rørt

---

[1]) Om Reinsætten se ovf. II. S. 808, jvfr. Slægttavle No. 5.

[2]) Frederik og Rangrid havde ifølge Fagrsk. Cap 215 en Datter Astrid, der blev Nonne, sandsynligviis i Reins Kloster, der stiftedes af Fru Sigrid paa Austraat, Baard Guthormssøns Datter.

sig sterke Sympathier for Fredrik Køna, og Misfornøjelse med Erling. Den mægtige Æt paa Austraat, hvis Hoved omkring 1160 var Sigurd Kaaresson, stod vistnok i et nøje Slægtskabsforhold til det Danske Huus i Viken, men senere see vi den paa det nøjeste at slutte sig til Reins-Ætten, og det rimeligste er derfor, at den ogsaa tidligere har deelt dens Interesser, saa meget mere som Forstaaelsen mellem Erling og Gregorius, skjønt de stode paa eet Parti, ikke var den bedste. Endog Erkebiskop Eysteins Frænder, vare, som man af det følgende seer, lidet tilbøjelige til at adlyde Erling og Magnus. Peter Burdarsvein, Erkebiskoppens Næstsøskendebarn, levede vel neppe længer, men Sønnen Ulf Fly optraadte siden som en af Magnus's ivrigste Modstandere, og Datteren Sigrid var gittet ind i den saakaldte Standhale-Æt, hvis Hoved Baard Brynjulfsson, kaldet Standhale [1]), vel var blandt dem, der af Gregorius havde ladet sig overtale til at forlade Kong Eystein og træde over paa Inges Parti, men som dog senere viste sig Erling intet mindre end gunstig. I det følgende ville vi ogsaa finde flere ansete Mænd fra Thrøndelagen, der benyttede den første Anledning, der tilbød sig, for at afryste Erlings Herredømme. Trods de Fordele, det tilbød Aristokratiet i Almindelighed, maa de have betragtet det som en Ophøjelse af de sydligere Landsdele paa Thrøndelagens Bekostning.

I begge Naborigerne var Hoffets Stemning ugunstig for Erling. Sveriges Konge var siden 1161 **Karl Sverkesson**, der i dette Aar havde angrebet og dræbt Kong Magnus Henriksson, Dronning Ingerids Søn af første Egteskab, og en Halvbroder af Orm Kongsbroder, der, som ovenfor nævnt, havde taget sin Tilflugt til ham. Da Orm var en ivrig Tilhænger af Erling og Magnus, kan man allerede heraf slutte, at Forholdet mellem Kong Karl og Erling maatte være meget spendt, og der meldes ogsaa udtrykkeligt, baade at Levningerne af Sigurd Markusfostres Flok efter dennes Fald tog sin Tilflugt til Karl, som lovede dem sin Hjelp, og at Karl Sverkessons Medbejler til Tronen, den dræbte Kong Eriks Søn Knut, opholdt sig i Norge fra 1164 til 1169. Ogsaa Jarlen i Gautland, **Byrge Brosa**, der efter Kong Magnus Henrikssons Fald havde egtet hans Enke, Brigida, Harald Gilles Datter, viste sig siden fiendtlig stemt mod Erling. Kong Karl selv var gift med en Søsterdatter af Kong Valdemar i Danmark, og stod i det nøjeste Venskabsforbund med ham. Allerede dette, om intet andet, maatte bestemme Karls Stilling lige overfor Erling, thi Valdemar var nu, som vi strax skulle see, Erlings farligste og mægtigste Uven.

---

[1]) Ordet standhali betegner, som det synes, en Ræv.

dums Dage havde havt fremfor Landets øvrige Indbyggere, ja maaskee endog udnævne en iblandt dem til Konge eller Landshøvding. Med Brevene fulgte tillige Foræringer. De fleste, til hvem Udsendingerne henvendte sig, laante et villigt Øre til disse Opfordringer, og gave endog Brev og Segl paa, at de vilde underkaste sig Valdemar, og at Erling, om han vovede at komme indenom Agdenes, ikke skulde slippe derfra med Livet. Med disse Breve og Hilsener droge de danske Sendebud sydover henimod Udgangen af Langefasten (1165).

Erling var om Høsten vendt tilbage til Bergen, hvor han tilbragte Vintren og i Kong Magnus's Navn udbetalte Hirdmændene deres Sold. Henimod Vaaren, da der begyndte at komme Fragtskibe til Bergen fra det Throndhjemske, fortalte hans Venner ham, at de af Folk ombord paa disse Skibe havde hørt, at Thrønderne nu vare fiendtligt stemte mod ham, og lagde saa lidet Dølgsmaal paa deres Fiendskab, at de endog paa Thingene lode falde Trusler om at hevne Frederik Kønas Drab, og at det ikke skulde bekomme Erling vel at gjeste dem. Men Erling vilde ikke høre noget herom, og paastod at det maatte være Løgn og Opdigtelse. Han tilkjendegav, at han vilde drage syd til Gagndagething paa Onarheim og lod til den Ende Bøkesuden og en Femtensesse fuldstændigt udruste og bemande. Mandskabet knurrede herover, thi der blæste en haardnakket Søndenvind, mod hvilken de gruede for at ro, og de ytrede at Erling gjerne kunde have spart sig denne Reise, da han intet havde paa Thinget at bestille. Uden at ænse dette, lod han Mandagen i Gagndagene (10de Mai) efter Messen blæse til Indskibning, under Straf paa Liv eller Lemmer for enhver af de indskrevne, der ej indfandt sig: han vilde nemlig, hed det, lægge ud fra Byen strax efter Noon. Der blev dog ej af nogen Udsejling førend Tirsdag Morgen tidligt. Da først var alt Mandskabet samlet og ordnet. De roede ud til Biskopshavn, en Fjerdingsvej nordenfor Bergen. Her sagde han til sine Mænd: „jeg hører saa megen Knurr iblandt Eder, fordi I skulle ro mod Vinden. Sætter derfor Masten op, og lad os see, hvor hurtigt Snekken gaar under Sejl!" Det skede, og nu gik Farten nordefter for strygende Medbør hele Tirsdagen og den paafølgende Onsdag (d. 12te), saa at de allerede om Natten mellem denne og Thorsdagen (Christi Himmelfartsdag) sejlede ind om Agdenes. Der traf de mange andre Fartøjer, større eller mindre, med Folk, der agtede sig ind til Byen for Festens Skyld. Blandt denne Mængde Sejl lagde man ikke synderligt Mærke til Langskibene, og Erling kom saaledes ganske uventet og ubemerket op i Elven, just som der blev sunget Ottesang oppe i Christkirken. Han fik snart Nys om, at Alf Rode ikke var i Kirken, men endnu sad hjemme og drak med sine Mænd. Did ilede han da først med en Skare Bevæbnede, kom aldeles uforvarende over Alf, og dræbte ham

med de fleste at de tilstedeværende. Siden gik han omkring og ransagede i andre Gaarde efter Fiender. Man traf nogle faa, der bleve dræbte; de fleste vare i Kirke. Nogle reddede sig ved Flugten. Endnu den samme Morgen lod Erling blæse til Orething, hvor en Mængde Folk indfandt sig. Her anklagede han Thrønderne reent ud for Landraad og mordiskt Anslag mod Kongen og ham selv, og nævnte som Hovedmænd den oven omtalte Baard Standhale saavel som en Paal Andressøn og en anden mægtig Mand, kaldet Rasse-Baard, der paa den Tid var Gjaldkere i Byen [1]), foruden flere Andre. De anklagede erklærede Beskyldningerne for falske, og Rasse-Baard, en meget veltalende Mand, forsvarede sig og de øvrige i et længere Foredrag, der sluttede med, at Erling nok skulde komme til kort, naar de med Vidner og Ed godtgjorde sin Uskyldighed. Da bød Erling sin Kapellan træde frem. Han gjorde saa, og holdt en heel Deel Breve, forsynede med Indsegl, i Vejret, idet han spurgte om Thrønderne kjendte sine Indsegl igjen. Brevene, de selvsamme, som de danske Sendebud havde faaet, bleve oplæste, og de indeholdt alle, at Thrønderne forenede sig om at dræbe Kongen og Erling, hvis de saa sit Snit dertil. Erling tog derpaa igjen Ordet, og sagde: „du forsikrede nys din Uskyld, Rasse-Baard, idet du slog dig for Brystet; men af dit Bryst udgik dog aller først disse Raad!" Baard kunde ikke længer sige noget til sit Forsvar, men faldt aldeles til Fode paa Naade og Unaade, med disse Ord: „Dengang, Herre, var jeg ør i Hovedet, men angrer det nu: alt staar nu i Guds og Eders Vold." De øvrige havde ligeledes ingen anden Udvej end at voldgive hele Sagen ubetinget til Erlings Dom. Og da Skaansomhed just ikke hørte til hans Egenskaber, maatte de fleste betale overvættes store Pengesummer, og Alf Rode tilligemed de andre dræbte bleve dømte ugilde. Derpaa vendte han i Hast tilbage til Bergen. Thrønderne, tagne ved Overraskelse, vare vel blevne straffede og tildeels ydmygede, men desto mere steg deres Had til ham, og det vilde neppe engang have været raadeligt for ham at opholde sig længere iblandt dem [2]).

Efter en Beretning, der tillige gjengives af Snorre Sturlassøn, skulde den hele foregivne Budsending fra Danmark være et listigt Spil af Erling, for at opstille en Snare for de af ham mistænkte throndhjemske Høvdinger; Sendebudene skulle have været udsendte af ham selv, og siden have ledsaget ham paa Rejsen til Nidaros, hvor de paa hans Bud skulle have

[1]) Saaledes maa vel Ordene hann hafði þá bœjarbygð forklares. Disse Ord findes for Resten ikke i Fagrskinna, der heller ikke nævner Baard Standhale og Paal Andresson, men hvis Beretning ellers i alt dette er fulgt som den sandsynligste.

[2]) Af Fagrskinnas Ytringer fremgaar det tydeligt, at han skyndte sig tilbage forend Thronderne kom til Besindelse efter Overraskelsen.

ver Fædrelandskjærlighed, end Hengivenhed for Erling. Derimod kom, siger han, Orm Kongsbroder, og tilsagde Valdemar sin Lydighed, dog den Troskab uforkrænket, han skyldte Kong Magnus [1]). Dette kan neppe forstaaes anderledes, end at Orm Kongsbroder, der, som ovenfor nævnt, synes at have været Befalingsmand i Viken under Erlings Fraværelse nordenfjelds, havde begivet sig til Valdemar for at underhandle med ham og ved Trusler eller Overtalelser faa ham til at drage bort med det Gode. Vist er det, at Valdemar forføjede sig bort. Vore egne Sagaer melde kun, at da han merkede, hvor fiendtligt Indbyggerne vare stemte mod ham, erklærede han selv for sine Mænd, at han heller vilde drage hjem til Danmark, end herje i et christent Land, saa meget mere som der var Lande nok at herje og Rigdomme nok at vinde hos Hedningerne i Austrveg. Saxo siger derimod, at det var Mangel paa Proviant, som nødte ham til at vende tilbage. Hvorledes det end forholder sig, er det temmeligt klart, at Orms foregivne Lydighedsløfte kun har været en almindelig Høflighedsform, paa hvilken Saxo og andre, der ikke kjendte saa nøje til Sagen, have lagt en altfor stor Vegt. Valdemar vendte tilbage, som det siges til stor Utilfredshed for hans Mænd, der havde den største Lyst til at herje, men som nu maatte nøje sig med at plyndre paa de Udøer, de kom forbi, og for Resten hist og her, hvor Kongen selv ej var tilstede. Med Valdemar fulgte de Vikverjer, der havde ladet sig forlede til at hylde ham, og som nu ikke vovede at blive tilbage, af Frygt for den Straf, de af Erling kunde vente sig.

Erling havde ved Efterretningen om Valdemars Ankomst strax ladet udbyde Almenning i hvert Fylke, og blev der, heder det, da i ethvert Fylke bygget mange Langskibe, saa at hvert Langskib, som udrustedes, var nyt, om end ikke ganske fuldfærdigt [2]). Men hvor hurtigt man end i hine Dage kunde bygge et Skib, er det dog aabenbart, at den Flaade af nye Skibe, som saaledes tilvejebragtes, ej kunde komme istand førend henimod Sommerens Ende, da Valdemar for længe siden var hjemme, og da der neppe længer kunde være Tale om at foretage et Tog til Danmark. Erling gav derfor Ledingshæren Hjemlov, da han kom til Lindesnes, og her fik høre at Danehæren allerede var borte. Vore Sagaer fejle aabenbart, naar de lade Erling med en Deel Lendermænd umiddelbart derfra styre over til Jylland, og der endnu finde en Deel af Valdemars Flaade samlet. Dette Tog

1) Saxo, S. 794, 795.

2) Fagrskinna, Cap. 273. Magnus Erlingssøns Saga Cap. 18, Snorre Cap. 27.

foregik, som det i det følgende vil sees, først to Aar senere. Erling selv begav sig til sit Hjem, enten i Bergen eller paa Stødle, idet han vel troede den Fare, der truede Viken, for det første afværget [1].

---

[1]) Ved dette Tidspunkt begynder Kongesagaernes Beretninger for de følgende fem Aar, indtil Fredsslutningen med Danmark, at blive saa forvirrede og ufuldstændige, og deres Ordning af de saa Begivenheder, som fortælles, saa stridende mod den rette Tidsregning, at man alene kan finde Rede deri ved at tage andre Kildeskrifter, fornemmelig Saxo og Sturlungasaga, til Hjelp. Det er derfor her det mest passende Sted, i Korthed at paapege Kongesagaernes Vildfarelser, og antyde Maaden, hvorpaa de maa berigtiges.

Magnus Erlingssøns Saga i Hryggjarstykke og hos Snorre omtale, som oven anført, strax efter Kroningen 1164 Kong Valdemars Gesandtskab til Erling og dennes Besøg i Viken samme Aars Høst, samt derefter de danske Sendebuds Ankomst til Throndhjem den følgende Vinter (1164—65), Erlings Besøg der og Forhandlinger med Thønderne ved Christi Himmelfarts Tid (1165) og Valdemars Tog til Viken samme Aar. Hidtil er alt rigtigt. I samme Orden, men med nogle faa Afvigelser, fortælles de samme Begivenheder i Fagrskinna. I begge Sagaer tales derpaa om Ledingen, som Erling udskrev, og som han gav Hjemlov, da han ved Lindesnes fik høre at Valdemar allerede var borte. Ogsaa dette er rigtigt. Thi at denne Leding, med paafølgende Hjemlov, maa staa i Forbindelse med et af Valdemars Tog til Norge, er klart, og at dette ej kan være hans andet Tog, sees af de Begivenheder, som da forefaldt, hvorom mere i det følgende. Men her begynder Forvirringen. Begge Sagabearbejdelser lade Erling umiddelbart fra Lindesnes gjøre Toget til Jylland og holde Slaget ved Dyrsaa, hvilket de følgelig henføre til Aaret 1165. Derfra lade de Erling strax vende tilbage til Norge, og den udførligere Bearbejdelse siger nu, at der en Tidlang (um hríð) var Ufred mellem Danmark og Norge, Fagrskinna, hvad der omtrent kommer ud paa det samme, at Kong Valdemar forbød al Skibsfart mellem Danmark og Viken, hvilket Vikverjerne ej kunde udholde. Men endnu samme Høst (1165) lader den udførlige Bearbejdelse Fru Christina gjøre hiin Rejse til Danmark for at mægle Fred, som vi omtale nedenfor, S. 30, og opholde sig der om Vintren (1165—1166); den følgende Vaar (1166) lader den Erling drage til Danekongen, opholde sig hos ham en Stund, slutte Fred, og drage hjem. Under hans Ophold i Danmark, heder det videre, begyndte Hettesveinernes Opstand; Erling begav sig til Viken og opholdt sig der om Vintren; den følgende Kyndelmesse (Febr. 1167) skede Overfaldet ved Rydjøkel: Sommeren (1167) opholdt han sig i Viken, mest ombord paa Skibene (Cap. 24, Snorre 38); endnu en Vinter forløb, hvor der ej tales om hvad Erling tog sig til (1167—68), men om Vaaren (1166) drog han øster til Viken, og slog Olaf ved Stanger, hvorefter Flokken opløste sig, og Olaf flygtede til Danmark. Fagrskinna (Cap. 273—276) nævner intet om Fru Christinas Rejse, men fortæller kun, uden nogen nærmere Tidsangivelse, at Vikverjerne opfordrede Erling til at slutte Fred, og at han begav sig til Kong Valdemar, hos hvem han opholdt sig hele Vintren, hvorpaa Freden sluttedes den følgende Vaar. Derpaa, ligeledes uden Tidsangivelse, fortælles der om Hettesveinernes Opstand, Erlings Ophold i Viken den følgende Vinter, Kampen ved Rydjøkel den paafølgende Kyndelmesse, og derpaa, frembe-

3. Hettesvcinernes Opstand og Krigen med Danmark.

Valdemars Besøg blev dog, som man seer, ikke uden Følger, idet Erlings Modstandere paa Oplandene nu atter begyndte at rejse Hovedet i Vejret. Sandsynligviis have ogsaa deels de danske Udsendinger Vintren

---

les uden nærmere Tidsangivelse, end at det skede „noget senere", om Slaget ved Stanger og Olafs Flugt.

I den udførlige Sagas Fremstilling sporer man allerede en Selvmodsigelse hvor det heder, at der „en Tidlang" var Ufred mellem begge Riger, uagtet der dog allerede samme Høst underhandledes om Fred, der kom istand næste Aar, hvorved der altsaa ej kunde være nogen Anledning til Krigsforetagender, og følgelig heller ikke „en Tidlang" være Ufred. Fagrskinna har her et Fortrin, for saa vidt som den ikke nøje betegner Tiden, da Erling rejste til Danmark, hvilket efter dens Ord lige saa godt kan have fundet Sted i 1169 eller 1170, som i 1165. Heller ikke sætter den Beretningen om Hettesveinerne i nogen chronologisk Forbindelse med den danske Krig og Fredsforhandlingerne. Saaledes som begge Dele fortælles i Fagrskinna, kunde de meget gjerne være samtidige Begivenheder, af hvilke Fortælleren først har villet berette den ene til Ende, førend han begyndte paa den anden.

Men om endog Fagrskinna for saa vidt er rigtigere, har den dog lige fuldt de samme Huller og Mangler i Fortællingen, som den anden Bearbejdelse. Gjennemgaar man nemlig Saxo for disse Aar, vil man finde, at Kong Valdemar ikke gjorde eet, men to Tog til Norge, det ene i 1165, det andet i 1168 (s. nedenfor S. 24), at Erlings Tog til Jylland og Slaget ved Dyrsaa ej foregik i 1165, men i 1167, og stod i den nøjeste Forbindelse med Buris Henrikssøns Forræderi og Straf, samt endelig, al Erlings Rejse til Danmark og Fredsslutningen samme Aar forberededes paa Rigsforsamlingen i Ringsted 1170, og fandt Sted strax efter denne. Alt dette fortæller Saxo saa omstændeligt, og i det hele taget med saadan Sagkundskab (han havde for en stor Deel været Øjevidne til det meste, og havde Lejlighed til at erfare alt fra første og bedste Haand), at man ej kan tvivle om Rigtigheden deraf i det Væsentlige, fornemmelig hvad Tidsregningen angaar. Ogsaa Knytlingasaga Cap. 124 henfører Fredsslutningen til samme Aar som Mødet i Ringsted, altsaa 1170; Buris's Afstraffelse omtales i Ryklosters Annaler ved 1167, ja endog de islandske Annaler, som for øvrigt i de dansk-norske Anliggender følge Kongesagaernes Tidsregning, lade dog Buris blive afstraffet 1167.

Ogsaa Sturlungasaga II. 40 kommer, ved nøjagtigt, Aar for Aar, at omtale Islændingen Are Thorgeirssøns Handelser, til at indeholde vigtige Data til Berigtigelse af Tidsregningen. Are, siges der, tog Tjeneste hos Erling og deeltog med ham i Slagene ved Tunsberg, ved Sekken og paa Ree (Febr. 1163.) Vaaren efter rejste Are til Island, og tilbragte der to Vintre (1163—64 og 1164—65.) Sommeren derefter drog han med sin Broder Ingemund til Erling, hos hvem de opholdt sig om Vintren (1165—66) i hans Hird. Her er der saaledes ikke nogen Tale om at Erling skulde have tilbragt denne Vinter i Danmark. Samme Vinter begyndte Hettesveinernes Opstand; Are indstillede sin paatænkte Rejse til Island, og ledsagede Erling om Sommeren øster til Viken: dette forudsætter, at Erling havde tilbragt

fornd, deels flere af Sigurd Markusfostres forrige Tilhængere i Viken, under Valdemars Ophold i og ved Sarpsborg bearbejdet Gemytterne i de nærmest tilgrændsende Dele af Oplandene. Thi just i disse Egne frem-

Vintren og Vaaren i den vestlige Deel af Landet, sandsynligviis i Bergen. Slaget paa Rydjøkel, hvor Are faldt, fandt efter Sturlunga-Saga Sted Allehelgensdag (1 Novbr.) om Høsten i samme Aar (1166,) ikke, som Kongesagaerne have det, i Febr. 1167; at Sturlungasagas Angivelse her er den rette, vil strax nedenfor blive viist, og dette, i Forening med den nøjagtige Fordeling af Begivenhederne paa hvert Aar, give Sturlungasagas Angivelser her mere Tiltro end Kongesagaernes.

Det er saaledes klart, at Kongesagaernes Beretninger om Forhandlingerne med Danmark ej kunne benyttes anderledes, end som Materialier til at fuldstændiggjøre og i enkelte Viting at berigtige Saxos nøjagtigere Fortælling, og at navnlig deres Tidsregning, især saadan som den opstilles i den udførligere Bearbejdelse, aldeles maa tilsidesættes. For det første er der mellem Erlings Ledningsudbud i 1165 og Slaget ved Dyrsaa et Hul af hele to Aar, hvilket Kongesagaerne ganske have oversprunget, og sat Toget til Jylland i umiddelbar Forbindelse med hiint. For det andet tie de aldeles stille om Buris's Affærer, Erlings Besøg i Sjæland og Halland m. m., og endelig om Valdemars Tog til Norge 1168, hvorved de atter komme til at gjøre et Spring lige fra Dyrsaa-Slaget til Fredsunderhandlingerne. Og hvad der endelig fuldstændiggjør Forvirringen i den udførlige Saga, er at Hettesveinernes Opstand her siges at være begyndt efter Erlings Ophold i Danmark, hvorved enten dette maa henføres til 1166, eller Opstandens Begyndelse til 1170, begge Dele lige urigtigt. Den oven antydede Omstændighed, at Fagrskinna, hvis Text her, som andenstedś, maa ansees ældre og mindre bearbejdet end den anden, og mere er mangelagtig, end den egentlig fejler mod Tidsregningen, giver her nogenledes Nøglen til at forklare den vidtløftige Kongesagas chronologiske Fejl. Fortællingen om Krigen og Forhandlingerne med Danmark har, det lader sig nu vanskeligt sige hvorfor, været saare mangelagtig, men ikke nok med, at Hullet mellem 1165 og 1167 er sammendraget ved at henføre Dyrsaaslaget til 1165, har Kongesagaens Bearbejder endog ladet Fredsunderhandlingerne begynde samme Høst, medens Fagrskinna dertil ej nærmere angiver Tiden. Thorlacius har i Fortalen til 3die Bind af Folioudgaven af Snorre fremsat den ikke usandsynlige Gisning, at der i det oprindelige Haandskrift af denne Bearbejdelse ikke har staaet um haustit (om Høsten d. e. den bestemte Høst 1165,) men um haust eitt (en Høst uden nærmere Angivelse af Aaret), men vist er det, at alle de nu existerende Haandskrifter have haustit. Fejlen er derpaa bleven gjort end værre, idet Bearbejderen, forledet deraf, at den af Fortællingen om de dansk-norske Anliggender (som det af Fagrskinna sees) aldeles uafhængige og dermed parallel løbende Beretning om Hettesveinernes Opstand, rimeligviis ogsaa i den af ham benyttede Sagaskrift har fulgt bagefter hiin, — uden Vidare og paa egen Haand (thi i Fagrskinna er det ej skeet, altsaa vel heller ikke i den ældste Sagatext) har indslikket en urigtig chronologisk Bestemmelse, nemlig at Opstanden begyndte, medens Erling var i Danmark. Men da man nu, som det af de islandske Annaler sees, var temmelig paa det Rene med Tidsregningen for Opstanden, kom altsaa Fejlen paa Fortællingen om

ſtod der i Løbet af Vintren mellem 1165 og 1166 en Tronprætendent, nemlig **Olaf**, Søn af Kong Eyſtein Magnusſøns Datter Maria og hiin Gudbrand Skavhoggsſøn, der faldt tilligemed Kong Inge i Slaget ved Oslo 1161 [1]). Olaf opfoſtredes hos en mægtig Mand ved Navn **Sigurd Agnhatt**, der efter en Beretning ſkal have havt hjemme øſter i Viken, efter en anden paa Oplandene, altſaa rimeligviis — hvad ogſaa de følgende Begivenheder viſe — etſteds i den Egn, hvor Oplandene og Viken, eller Raumarike og Borgarſysſel ſtøde ſammen, i Nærheden af Øyeren [2]). Olaf, der paa denne Tid maa have været voxen, fik ved ſin Foſterfaders Hjelp en Flok bragt paa Benene, til hvilken mange Mænd ſluttede ſig; de droge ſig op til Marker og derfra til Oplandene, hvor Olaf ſkal have faaet Kongenavn. De bleve ſnart temmelig mandſterke, men vovede ſig dog ikke ned til Kyſten, da Lendermændene og Kjøbſtædernes Befalingsmænd vare ivrige Tilhængere af Magnus. I det hele taget ſynes Flokken kun at have bevæget ſig i en ſnæver Kreds.

Da Erling fik Efterretning om denne Opſtand, traf han førſt og fremſt Forholdsregler til at ſikre Kjøbſtaden og Skibene for det Tilfælde, at Oprørsflokken ſkulde vove at angribe dem. Ud paa Sommeren begav han ſig ſelv til Viken [3]), og tilbragte nogen Tid ombord paa ſine

---

den danſke Krig, og ſneg ſig fra Sagaerne ind i Annalerne. At Opſtanden begyndte 1166, bliver af Sturl. Sagas Angivelſer utvivlſomt, og at Valdemars Tog 1168 ſtod i den nærmeſte Forbindelſe med Hetteſveinernes Ophold i de ydre Egne af Viken, hvilken Sagaerne ogſaa henføre til dette Aar, ja at Saxo endog, ſkjønt i dunkle og mere almindelige Udtryk, omtaler dem, vil i det følgende blive paapeget.

Efter disſe Momenter er Tidsregningen i den her følgende Fremſtilling ordnet.

1) Se ovenfor II. Side 663, 707.

2) Magnus Erl. Saga Cap. 22, Snorre Cap. 31 nævner „Oplandene," Fagrſkinna Cap. 275 derimod „øſter i Viken" Naar man tager Henſyn til, at de Steder, hvor Erling ifølge Sagaerne kjæmpede med Olaf, nemlig Rydjøkel og Stanger, laa, det førſte ſtrax nordenfor Øyeren, men ſex Mile fra det Sted, hvor Olaf dengang havde ſit Tilhold, det andet et Par Mile ſydveſtenfor Øyeren, men længere nede mod Kyſten end Flokken ſædvanligviis plejede at vove ſig; at den for Reſten holdt ſig oppe i Marker, og tildeels i Oplandene (altſaa de nærmeſt tilgrændſende Egne, ſom Høland og Sitſkogen), og at Saxo, hvor han umiskjendelig har denne Flok for Øje, taler om „Vikverjerne", da faar man et beſtemt Indtryk af, at Sigurds Bolig og Olafs Hjem maa have været etſteds i den nordøſtlige Deel af Viken, f. Ex. Aſkeim, Eidsberg, Thrykſtad, Rødenes, eller maaſkee det allerſydligſte af Høland, der hørte til Oplandene. Fra dette Middelpunkt ſynes Flokken aldrig at have fjernet ſig i mange Miles Afſtand.

3) Saaledes Sturl. Saga I. Side III. Man ſeer heraf, at Erling havde opholdt ſig om Vaaren og Vintren forud etſteds paa Veſtkanten; da man nu

Skibe, snart for det meste, som det synes, krydsende mellem Oslo og Tunsberg, i hvilke Byer han ogsaa af og til opholdt sig. At Opstanden betragtedes som temmelig farlig, kan man slutte deraf, at da den tidligere omtalte Islænding **Are Thorgeirssøn**, Hvamm-Sturlas Svoger, der efter sin Broder Thorvards udtrykkelige Paalæg havde taget Tjeneste hos det Parti, der hevnede Kong Inges Død, altsaa hos Erling og Magnus [1]), om Vaaren 1166 gjorde sit Skib rede for at rejse hjem til Island, maatte han høre meget ilde, fordi han vilde forlade sin Herre just paa en Tid, da denne havde Ufred i Vente og kunde trænge til saa mange tapre Mænd som muligt. Den brave Are kunde ikke taale at høre disse Bebrejdelser, men lod sine Sager bringe fra Borde og sluttede sig atter til Hirden, medens hans Broder, Presten Ingemund, med flere Islændinger sejlede hjem paa hans Skib. Ud paa Høsten begav Erling sig til Oslo, hvor han agtede at tilbringe Vintren. Imidlertid lod han altid holde Øje med Oprørsflokken oppe i Landet, og gjorde selv tilligemed Orm Kongsbroder, som det synes, flere Streiftog for at opsøge og adsplitte den. Paa et af disse Tog var han og hans Mænd paa et hængende Haar blevne Offer for et lumskt Forræderi. De opholdt sig just i Nærheden af Sudreim, strax nordenfor Øyeren, da Presten paa Stedet indbød dem til sig paa sin Gaard **Rydjøkel** [2]) strax ved Kirken. Det var strax før Allehelgensdag, 1ste Novbr. [3]), og Erling, som fandt det belejligt, ved samme Anledning at lyde Messe, modtog Indbydelsen. Han roede over Vandet med sit

---

af Kongesagaerne erfarer, at han de foregaaende Vintre opholdt sig i Bergen, og at dette var at ansee som hans sædvanlige Vinterresidents, maa man ogsaa antage det samme for Vintren 1165—66, som overhoved for enhver Vinter, hvor det ej udtrykkeligt siges, at han opholdt sig andensteds.

[1]) Se ovenfor II. Side 908 og 959—961.

[2]) Om Beliggenheden af Rydjøkel nævne Sagaerne intet; det heder kun at det laa etsteds i Nærheden af et Vand; kun nogle Haandskrifter af Snorre kalde dette Vand „Væneren i Sverige", et nyt Exempel paa, hvorledes de ældre Afskrivere eller Bearbejdere af Sagaerne forvexlede de større Indsøer i det indre af Norge og Sverige med hinanden, se f. Ex. I. 2. S. 779, hvor det er paapeget, at „Mjøsen" etsteds sættes for „Siljan", paa et andet Sted for „Tyrifjorden". Ligeledes forvexles maaskee Randsfjorden med Øyeren i Beretningen om Olaf Tryggvessøns Fødsel. At Rydjøkel ikke kan ligge saa meget langt fra Oslo, viser den hele Beretning, og Munthe har i Anm. til Aalls Snorre, II. S. 205, paaviist at den ej kan være nogen anden Gaard end den i Diplomer fra 14de Aarhundrede og Biskop Eysteins Jordebog (fol. 123 a.) forekommende Rjodokûl ganske nær ved Sudreim (Sørum) og nu maaskee forenet med denne Gaard, hvor Kirken staar. „Vandet" bliver da saaledes Glommen, der her, strax ovenfor Øyeren, er meget bred.

[3]) Denne Dag nævnes i Sturlungasaga, medens Kongesagaerne nævne Kyndelmisse, altsaa 2 Februar 1167. Men foruden at Sturlungasagas Beret-

Følge, og kom til Rydjøkel om Aftenen før Festdagen. Men Presten, som var en hemmelig Tilhænger af Olaf Gudbrandssøn, havde allerede sendt Bud til denne, at Erling vilde tilbringe Festdagene paa Rydjøkel, og at dette var den ypperligste Lejlighed til at overrumple ham. Olaf, som laa omtrent 6 eller 7 Mile derfra, satte sig endnu samme Aften i Bevægelse med hele sin Flok. Imidlertid lod Presten Erling og hans Følge beverte paa det bedste, og sørgede især for at de fik megen og sterk Drik. Der blev beredt Natteleje for dem i Gjestebudsstuen. De havde ikke sovet længe, førend Erling vaagnede, og spurgte om det ej var Tid at til at gaa i Ottesang. Presten svarede, at det endnu kun var ledet lidt af Natten, og bad ham slaa sig til Ro. Jeg drømmer meget i Nat, og sover uroligt, sagde Erling. Han sovnede dog ind igjen, men vaagnede atter strax efter, og bad Presten staa op for at holde Messe. Presten svarede at det kun var Midnat, og at han endnu kunde sove trygt. Erling lagde sig paa ny til Ro, men sov ikke længe, stod hastigt op og bød sine Mænd klæde sig paa, for at gaa i Kirke. Da var det Ottesangstid. Presten gik til Kirke, og Erling fulgte strax efter med en Deel af sit Følge, hvoriblandt hans Systersøn Bjørn Bukk, Orm Kongsbroder, Are Thorgeirssøn o. fl. Endeel bleve tilbage, og stode ikke engang op. Erling og de, som fulgte ham til Kirke, havde vel sine Vaaben med, men lagde dem efter Skik og Brug uden for Kirken under Messen. Da Ottesangen var forbi, blev Erling endnu siddende og sang en Psalme, da der med eet hørtes Luurgang og Krigsraab udenfor. Det var Olafs Flok, der kom stormende ind paa Gaarden, og som den Nat, til alles Forundring, havde tilbagelagt hele sex eller syv Raster (Mile). Heldigviis for Erling vendte Olaf sig først mod dem, som vare inde i Stuen, saa at han og hans Mænd fik Tid til at komme ud af Kirken og tage sine Vaaben. Det var saa mørkt, at man neppe kunde see en Haand for sig. Erling vilde først tilbage til sine Mænd paa Gaarden, men Bjørn Bukk forestillede ham, at Gaarden nu var fuld af Fiender, og at det eneste, man kunde gjøre, var at skynde sig

ning maa have Præsumtionen for sig, da den indeholder flere Detailler end Kongesagaernes, og disse desuden, som nys paaviist, ved dette Tidspunkt ere heel mangelagtige, ere desuden deres egne Angivelser, at Erling drog til og fra Stedet til Baads, og at det tidligt om Morgenen, da Kampen foregik, var aldeles belgmørkt, tilstrækkelige til at vise, at der her ej kan være Tale om Februar 1167. Thi for det første maa Vandet d. 2 Februar have været tilfrosset, saa der ej kunde være Tale om at bruge Baade, især da Kulden den Vinter synes at have været meget streng, (se Saxo S. 807); for det andet kan der d. 2 Februar om Morgenen ved Ottesangstid ej have været mørkt, saasom Maanen var i 1ste Kvarteer og havde nordlig Brede, medens dens Alder d. 1 November 1166 kun var 3 Dage, og den havde sydlig Brede, følgelig stod op efter Solen.

ned til Baadene. Dette skede, men de standsedes ved en Skidgard, og indhentedes her af Olaf og hans Flok, som efter at have dræbt nogle af Erlings Folk inde i Stuen, atter havde forladt den for at opsøge ham selv. Der ved Skidgarden blev der en bidsig Fegtning, og da Olafs Flok var langt mandsterkere, faldt og saaredes mange af Erlings Mænd. Nærmest Erling vare Lendermændene Bjørn Bukk og Ivar Gille, Stallaren Bjørn og Are Thorgeirssøn. Bjørn Bukk og Ivar kom først over Skidgarden, og hjalp siden Erling over, men da han var tung paa Foden, gik dette noget langsomt. Imidlertid stillede den tapre Are sig ene mod Fienderne, for at holde dem tilbage. Derved frelste han Erling, men selv blev han truffen af en Gavlak, der spiddede ham mod Gjerdet. Erling havde faaet et Saar i den venstre Side eller Laar, dog, som nogle troede, af sit eget Sverd, idet han drog det ud. Beskyttede af Skidgarden og Belgmørket lykkedes det Erling og hans Mænd at komme ned til Baadene og ud paa disse, men kun med Nød og neppe, og med det forholdsviis store Tab af ti dræbte foruden Are, og flere saarede, hvoriblandt Orm Kongsbroder. Der fortælles, at da Erling var kommen i nogenlunde Sikkerhed, spurte han allerførst efter Are Islænding, og da man svarede at han havde ladet sit Liv ved Gjerdet, sagde han: „vissélig har han fulgt os hæderligt, og var den første til at ofre sit Liv for os: jeg har ingen saa kjek Mand tilbage, og kan aldrig faa erstattet hans Frænder den Skade, de have lidt ved Tabet af ham." De roede nu i al Hast tilbage over Vandet, og slap saaledes nogenledes vel fra Faren. Olaf maa umiddelbart efter det mislykkede Overfald have skyndt sig bort med sin Flok, da det udtrykkeligt fortælles, at Erling strax efter kom tilbage til sine Mænd og lod sine faldne Krigere begrave. Men Olaf, der havde ham saa godt som i sin Vold, men dog gik Glip af Fangsten, fik formedelst dette Uheld Tilnavnet „Ugæva" (Ulykke). Hans Flok kaldte nogle ellers Hettesveinerne, maaskee efter hans Fosterfader Sigurds Tilnavn „Agnhatt" [1]).

Olaf vedblev, som forhen, at drage om med sin Flok, deels paa Op-

[1]) Magnus Erlingssøns Saga Cap. 23, 24, Snorre Cap. 32, 33, Fagrskinna Cap. 275, Sturlungasaga I. S. 111, 112. Denne opregner endog Navnene paa 7 af Erlings Mænd, der faldt, efter Opgivelse af en Thorkell Hage, sandsynligviis en Islænding, der enten var med i Kampen, eller i alle Fald paa den Tid i Norge, og maaskee den samme, der aller først bragte Efterretningen til Island, da den, som Sturlungasaga beretter, Sommeren efter kom der hen. De faldne vare Are Thorgilssøn, Einar Opinsjod (d. e. den aabne Pung, han har vel altsaa været meget gavmild), Bjørn Kotske Jon Fjose, Ivar dølske, Gunnar Tjæreskind, Thorodd Jorsalemand (altsaa en forhenværende Korsfarer). Fagrskinna fortæller, aabenbart urigtigt, at Olaf selv havde ladet Gjestebudet paa Rydjøkel berede.

landene, deels øster paa Marker, uden, som det synes, at vove sig ned til Kysten, i det mindste saa længe Erling var i Nærheden. Denne var imidlertid ikke ledig, men benyttede Opholdet i Viken til hemmelige Underhandlinger med Buris Henrikssøn i Danmark, der, selv en Ætling af Sven Ulfssøn i tredie Led, og begjærlig efter Tronen, kun slet dulgte sin Misfornøjelse med at Valdemar havde faaet sin spæde Søn Knut udnævnt til Konge og Tronfølger, og fandt det ej tilstrækkelig Erstatning, at Valdemar havde givet ham den største Deel af Jylland i Len [1]). Underhandlingerne gik derfor hverken ud paa mere eller mindre end at tage Kong Valdemar af Dage, og sætte Buris paa Danmarks Trone. Sandsynligviis gik disse Underhandlinger gjennem Buris's Halvbroder Orm, eller Stiffaderen Arne Kongsmaag. Det aftaltes, at Erling skulde indfinde sig i Danmark med en Flaade, medens Valdemar var paa et Tog mod Venderne, for med Buris's Hjelp at overfalde ham og tage ham til Fange, naar han vendte tilbage fra dette. Erling begav sig derfor om Vaaren atter til sine Skibe, og sejlede med en betydelig Flaade, der dog ikke bestod af Ledingsskibe, men af hans egne, Orm Kongsbroders og endeel Lendermænds vel bemandede Langskibe, sydover til Danmark. Der omtales ikke, hvad Forholdsregler han tog mod Olaf Ugæva, men sandsynligviis lod han flere Lendermænd blive tilbage for at holde Øje med ham, og meente desuden vel, at naar han først havde faaet Bugt med den mægtige Danekonge, vilde den lille Oprørsflok i Norge vorde let at bekæmpe. Valdemar tiltraadte Vendertoget om Sommeren, fornemmelig mod de saakaldte Leutitier i Forpommern, og Wolgastingerne. Men da han var paa Vejen mod Leutitierne, fik han et Brev fra den saxiske Hertug Henrik Løve, hvori Buris's Forræderi aabenbaredes, med Tilføjende, at Kongen selv kunde overbevise sig om Sandheden af denne Angivelse, hvis han paa sit Tilbagetog mødte den norske Flaade. Valdemar behøvede ikke engang at oppebie dette Beviis, thi saa godt som paa samme Tid opsnappede hans Mænd et Brev fra Norge, rimeligviis til Buris, der tydeligen lagde Forræderiet for Dagen [2]), og da han i al Stilhed raadførte sig med nogle faa Fortrolige herom, fik han af Biskop Tuke i Børglum at vide, at Buris havde taget sine Mænd i Ed paa at følge ham i eet og alt, hvad han saa tog sig til. Uden for øvrigt at lade sig merke med noget, skyndte han sig med sin hele Flaade tilbage, først til Ostrosna (det vestlige af Usedom), og siden over til Vordingborg. Her, i sit eget Land, hvor han var sikker

[1]) Saxo, S. 805.

[2]) Saaledes maa man visstnok forklare Saxos Udtryk: suscepta Norvagiensium epistola par proditionis indicium edidit, ikke som om der kun var kommet Brev fra Norge til Valdemar med Angivelse af Forræderiet.

for Overfald af Venderne, sammenkaldte han de fornemste Mænd i Hæren, blandt disse Buris, aabenbarede hans forræderske Planer, og anklagede ham som deres Ophavsmand. Buris negtede aldeles at have gjort sig skyldig i nogen saadan Brøde, og vilde, som det synes, strax drage hjem til Jylland med de jydske Skibe. Men Valdemar bød, at han skulde forblive hos ham, indtil man ved Sendebud havde bragt i Erfaring, hvor vidt der var nogen norsk Flaade i Farvandet eller ej; i sidste Fald skulde han frigive ham uskadt. Da Buris protesterede herimod, og kaldte det en Urimelighed, at søge Beviserne for hans Brøde eller Uskyld i Fremtidens tilfældige Begivenheder, erklærede Kongen saa vel som de øvrige, at denne Protest i og for sig var tilstrækkelig til at bestyrke Mistanken imod ham. Han fik derfor ikke engang Tilladelse til at vende tilbage til sit Skib eller tale med sine Folk, men maatte følge med Kongen til Sjøborg Slot i det nordlige Sjæland, hvor han blev sat i streng Forvaring. Imidlertid ankom Erling og Orm Kongsbroder med den norske Flaade udenfor Jyllands Kyst, og traf de jydske Ledingsskibe, der just vare komne tilbage og endnu laa samlede udenfor Dyrsaa [1]). De angrebe dem strax, og vandt en let Sejr over dem, da Skibsstyrerne, som Saxo siger, vare borte, en-

[1]) Det er dette Tog til Jylland, vore Sagaer, som ovenfor viist, sætte umiddelbart efter Valdemars Tog til Norge 1165, udeladende alt, hvad der ligger imellem. Men dette er alt for omstændeligt og nøjagtigt berettet hos Saxo, til at man kan slaa en Streg derover, og den Forbindelse, hvori Erlings Tog staar med Buris's Affære i 1167, gjør at man ej kan henføre det til noget andet Aar. Vel have nogle søgt at svække Saxos Troværdighed paa dette Sted, fordi han, ved at tie med Buris's Lemlæstelse o. a. d. skal vise aabenbar Partiskhed for Valdemar og Absalon; men om saa er, kan den dog ene ytre sig i enkelte Fortielser og Besmykkelser, ej i nogen Forrykkelse af selve Tidsregningen, eller af Begivenhedernes Orden. At Buris kunde være mere at undskylde, og Valdemars Fremfærd mod ham mere inhuman, end det af Saxos Beretning synes at fremgaa, er højst sandsynligt, men derved svækkes ikke Rimeligheden af at han har indladt sig i hemmelige Underhandlinger med Erling og sin Halvbroder Orm, og at disse paa Grund deraf have gjort Toget til Danmark. Endog Sagaens Ord, at de ved Dyrsaa traf den danske Flaade, som nys havde faaet Hjemlov, passer nøjagtigt til Saxos Fortælling, at Valdemar nys var kommen hjem fra et Tog mod Venderne og at Jydernes Skibe, hvoriblandt Buris's eget Skib, til hvilket han ved Vordingborg ej havde faaet Lov at vende tilbage, ved Erlings Ankomst til Jylland laa ved Dyrsaa, altsaa „netop havde faaet Hjemlov". Det er endog ikke usandsynligt, at just dette Tillæg har bragt Sagabearbejderne til at slaa de danske Skibes Hjemlov fra Toget til Vendland sammen med det tidligere fra Toget til Norge. Fortællingen, der i sin første Form sees at have været meget fragmentarisk og usammenhængende, har sandsynligviis blot indeholdt, at Erling „senere hen" (uden nogen nærmere Tidsbestemmelse) har gjort et Tog til Danmark med Lendermændene, og truffet den fra Leding nys hjemkomne jydske Flaade ved Dyrsaa; og dette har en senere Bearbej-

ten nu fordi de allerede vare dragne hjem, eller de, hvad der er rimeligere, endnu opholdt sig hos Kongen [1]). De Danske mistede mange Folk og en heel Deel Skibe, hvoriblandt Buris's eget, faldt i Nordmændenes Hænder. Disse gik derpaa i Land, og plyndrede den nærliggende lille Kjøbstad Grindhog (Grenaa), hvor de gjorde et stort Bytte [2]). Derfra seilede de over til Sjæland, og styrede ind til Kjøbenhavn. Men her var den aarvaagne Biskop Absalon tilstede med endeel sjælandske Krigere, og forsvarede Kysten saa godt, at Nordmændene ingensteds kunde gjøre Landgang. Absalon, fortæller Saxo, vidste at Nordmændene vare udmerkede Bueskytter, men for at vise, hvor lidet han frygtede dem, stillede han sig paa Stranden selv femtende, og blev staaende der, uagtet der fra de norske Skibe kom Baade, fulde af Bueskytter, imod ham. Disse sendte ham og endeel Pile, men uden at treffe, da Søgangen hindrede dem i at tage ordentligt Sigte, og de maatte under Danernes Latter vende tilbage til deres Skibe. Kort efter kom der nogle Nordmænd i Land for at tale med Absalon, efter tilsagt Trygd paa begge Sider, men de vilde snart bort igjen, uagtet han bad dem at bie længer, og de vare ej at overtale hertil, førend Absalon havde lovet at han hverken til Lands eller Vands vilde svige dem. Sandsynligviis har der da været et og andet i Absalons og hans Mænds Fremfærd, som forekom Nordmændene mistænkeligt, men hvorom Saxo tier. Ellers skjønnes det vanskeligt, hvortil de fornyede Tilsagn om Trygd skulde behøves. Det afgjordes, at Erling og Absalon Dagen efter skulde mødes med et lige Antal Folk og lige Vaaben paa begge Sider. Erling kom, men Absalon merkede, at han havde een Mand flere, og satte ham alvorligt til Rette derfor. „Det forundrer mig," sagde han, „at du, som er saa gammel og har prøvet saa meget, ikke er saa klog, som du er gammel til, men kommer mandsterkere end Aftalen var, og giver os derved Anledning til at bryde Freden, uagtet vi, der ere til Hest, let kunde overvælde Eder, der komme til Baads. Hvis vi ikke vare desto ærligere, kunde du lettelig med dit Liv komme til at bøde for at du har brudt Aftalen". Erling, heder det, blev baade skamfuld og bange, og da han ved et Blik paa sit Følge havde overbeviist sig om at Absalon havde

---

der paa egen Haand henført til de samme Aar, da den sidst fortalte Begivenhed (Valdemars Tog til Norge) foregik, ligesom vi strax efter see, at Fredsunderhandlingerne og Hettesveinernes Opstand, der endnu i Fagrskinna staa uden Tidsbestemmelser, i Magnus Erlingssøns Saga ere henførte, begge Dele til den næst forud omtalte Begivenheds Aar.

[1]) Fagrskinna Cap. 273 siger her at „Sigurd og mange af Danerne" faldt. Hvilken Sigurd der her menes, vides ikke.

[2]) Kjøbstadens Plyndring omtales kun i Magnus Erlingssøns Saga, ikke i Fagrskinna eller af Saxo.

Ret, gav han sig til Kjende paa en af dem, der, som han sagde, uden Tilladelse havde fulgt med, og gjorde siden mange Undskyldninger. Han anholdt nu om Tilladelse til at hente Ferskvand, da hans Folk lede af Tørst; det blev ham tilstaaet, hvilket han betragtede som en stor Velgjerning, og skyndte sig at tiltræde Tilbagereisen, glad over at være sluppen uskad fra Danmark. Saaledes fortæller Saxo om dette Møde, og hvorvel Beretningen i Hovedsagen kan forholde sig rigtig, maa han dog have udeladt flere væsentlige Biomstændigheder, der kunne forklare, hvad der nu er vanskeligt at forstaa, nemlig hvorledes det gik til, at Absalon viste sig saa føjelig mod Fiender, der havde havt til Hensigt at støde hans Konge fra Tronen, og som nu, belæssede med Bytte fra det plyndrede Grindhøg, vistnok havde tiltænkt Kjøbenhavn den samme Skjæbne, om Lejlighed dertil havde været. Man maa derfor antage, hvad der ogsaa i sig selv er rimeligt, at Absalon neppe har foragtet Nordmændene saa meget som Saxo siger, og som han selv maaskee har givet sig Mine af for sine Folk, men at han har frygtet et alvorligt Angreb af dem, og derfor ved Føjelighed og mindelige Underhandlinger søgt at faa dem bort. Saxo tilføjer selv, at da Erling siden paa Tilbagereisen lagde til etsteds yderst paa Nordkysten af Sjæland, og gik til nærmeste Kirke for at høre Messe, blev han paa Tilbagevejen overfalden af Absalons Ryttere, der dræbte endeel af hans Følge; og ligeledes, at han siden forsøgte et Angreb paa Halland ved Risaaen, men her blev slagen tilbage af Hallændingerne, som erobrede et af hans Skibe med dets hele Besætning [1]). Dette viser, at Erling efter Forhandlingerne i Kjøbenhavn slet ikke havde slaaet ethvert Besøg eller Angreb paa de danske Kyster af Tankerne, hvilket man af Saxos tidligere Ytringer skulde tro. Men i Fortællingen om alle disse Begivenheder mistænkes Saxo stærkt for at have fortiet mangt og meget, der kunde stille Valdemar og Absalon i et mindre fordeelagtigt Lys. Vist er det, at han, ved at berette om den Straf, der nu blev Buris til Deel, efterat Kongen havde overbeviist sig om hans Forræderi, kun taler om Fængsel i Lænker, og ikke nævner et Ord om, hvad man af andre Kilder veed, at Buris paa Kongens Befaling blev blindet og grumt lemlæstet [2]). Og naar man af Saxo erfarer, at Absalon endnu i samme

[1]) Saxo, 14de Bog, S. 809—810. Vore Sagaer fortælle intet om Erlings Besøg i Sjæland og Halland, og lade ham drage hjem umiddelbart fra Grindhøg. Men deres Beretninger ere fremdeles kun fragmentariske og yderst ufuldstændige.

[2]) Se især Nyklosters Annaler (Langebek Scr. R. D. I. S. 163), hvor det heder ved 1167: Burisius captus est, et effossis oculis castratus. Derfra er det ordlydende optaget i de visbyske Minoriters Annaler (sammesteds S. 253. Esrom-Annalerne (sammesteds S. 240) sige kun at Buris blev fan-

Aar anlagde eller forbedrede Borgen ved Kjøbenhavn, medens hans Broder Esbern Snare anlagde Kalundborg, skulde man næsten formode, at disse Befæstninger fornemmelig sigtede til at værne Kysten mod nye Angreb af Nordmændene [1]).

Valdemar havde først i Sinde, strax at gjøre et Tog til Norge for at hævne sig paa Nordmændene, men hindredes derfra ved en Trætte, der udbrød mellem ham og Hertug Henrik. Danmark havde nu tre Fiender paa een Gang, og truedes hvert Øjeblik med fiendtlige Indfald, saavel nordenfra, som søndenfra; af den Grund, siger Saxo, havde man ikke ret Mod til at binde alvorligt an med nogen enkelt Fiende, thi det var at befrygte, at medens man bekrigede den ene, vilde man blive overvældet af den anden. Man skulde saaledes tro, at Erling fik frie Hænder til at vende sig mod Olaf Ugæva. Imidlertid lader det ikke til, at Erling den Vinter foretog sig synderligt imod ham, og sandsynligviis har Olaf da, som før, holdt sig saa langt affides, oppe i Grændse-Egnene, at man ej engang godt kunde opsøge og angribe ham [2]). Den følgende Vaar (1168) fik Erling en alvorligere Fare at afværge, thi Valdemar, hvis Trætte med Hertug Henrik imidlertid var bilagt, og som tillige havde ydmyget Venderne, opsatte nu ikke længer sit Tog til Norge, men rustede sig af alle Kræfter, og sejlede tidligt om Vaaren op til Viken med en stor Flaade. Det synes næsten utvivlsomt, at han om Vintren har staaet i Underhandlinger med Olaf Ugæva, og aftalt med ham, at de skulde mødes og virke i Forening. Thi Olaf, som hidtil ikke havde vovet at nærme sig Kysterne, kom just denne samme Vaar ned til de ydre Dele af Viken, hvor han oppebar alle kongelige Indtægter og opholdt sig langt ud paa Sommeren [3]), medens Valdemar, som Saxo fortæller, blev modtagen med aabne Arme af Vikverjerne, underhandlede med dem ej som Fiende, men snarere som Høvding, og tingede med Bøn-

gen, man angav Aaret 1167. Ogsaa de islandske Annaler have ved dette Aar Burislafr (her menes tydeligt Buris) hertekinn. Albert af Stade (ed. Reinecc. X fol. 191 b.) siger at Valdemar lod Buris drukne, hvilket maaskee er en Misforstaaelse af at han lod ham hensætte paa Sjøborg, der laa midt i en Sø.

[1]) Saxo, S. 810, 813. Han taler kun om Værn mod „piratica," men derved forstaar han ikke ligefrem „Sørøveri", kun „Angreb af en Krigsflaade", og bruger det om Søtog, Absalon og de danske Krigere selv gjorde (f. Ex. S. 814.)

[2]) Magn. Erl. Saga Cap. 24, Snorre Cap. 33, staar der kun: Erling var om Sommeren i Viken, men Olaf og hans Venner deels paa Oplandene, deels øster paa Marker, og holdt de Flokken saaledes den anden Vinter. Fagrskinna nævner intet derom.

[3]) Magn. Erl. Saga Cap. 25, Snorre Cap. 34.

denne isteden for at stride [1]). Disse Vikverjer have vist ikke været andre end Olaf og hans Tilhængere, der nu under Valdemars Beskyttelse spillede Mester, medens Erlings Venner og Tilhængere rimeligviis flygtede bort. Med glad Beundring, siger Saxo, betragtede Vikverjerne Danekongens store Flaade, og hvor Sejladsen faldt igjennem smale Sund, saa at Skibene maatte sejle eet for eet i Rad, flokkede Indbyggerne sig i mængdeviis sammen paa de omliggende Klipper, for at fryde sig ved det prægtige Syn, og tælle Skibenes Antal. Tunsbergs Borgere viste sig endog saa underdanige og ivrige i at tækkes ham, at de modtoge ham ved Indgangen til Byens Takmarker med en højtidelig Procession [2]). Erlings Krigere, som forrige Gang havde holdt sig paa Borgen, fandt det, underligt nok, denne Gang raadeligst at tage Flugten, uden engang at efterlade nogen til dens Forsvar, thi Kongen, fortæller Saxo, gik op og besaa den, og udtalte sin Forundring over dens Styrke, da Naturen her havde gjort mere end Kunsten. Men medens Valdemar udvexlede alle disse Venskabsbeviser med Indbyggerne af Borgesyssel og Vestfold, og behagede sig i at lade dem beundre sin Flaade, forsømte han at gaa lige løs paa Erling, der imidlertid havde faaet en Hær samlet, med hvilken han besatte et trangt Sund — rimeligviis Grindholmesund [3]) — som den danske Flaade vestefter Kysten havde at passere, hvorhos han lod det spærre ved Tømmerflaader og befæste ved Skandser og allehaande Krigsmaskiner. Da

---

1) Saxo, S. 817, 818.

2) Saaledes maa vel Ordene „finibus suis exceptum honoratissimæ processionis officio venerati sunt" forklares, og man maa deraf slutte, hvad det og i sig selv er rimeligt, at Valdemar, kommende østenfra, ikke har gjort Omvejen ind ad Tunsbergsfjorden, men har sejlet forbi Jarlsø (Jersø) op ad Trælen, og med en Deel af sine Krigere er stegen i Land ved Gunnarsby, der netop betegnes som en af Grændsepunkterne for Byens Takmarker, og hvor han saaledes er modtagen med Procession.

3) Saxo nævner ikke Sundet, og Suhm (Historie af Danmark VII. 251) troer derfor, at det Sund, her menes er i Opgangen til Oslofjorden, altsaa Drøbaksund. Men naar man seer hen til, at Valdemar, der dog tilsidst forskatte Rejsen efter den oprindelige Plan, først kom til Portyrja, siden længer vest- og nordover langs Kysten, vil man lettelig skjønne at han enten allerede maa have været i Oslo, eller, hvad der er det rimeligste, aldrig har været der eller tænkt paa at vove sig derind, men denne Gang, som den forrige, har draget umiddelbart fra Onsø eller Jeløn over til Vestfold, enten lige til Jersø, eller først til Horten og derpaa videre sydefter. Sundet, Erling befæstede, maa saaledes være et af de flere Sund i Sejlleden mellem Jersø og Portør. Rimeligst bliver det da at gjette paa Grindholmesund eller Vrengen mellem Nøterø og Tjømø, da det af Fortællingen synes at fremgaa, at det ej kan have været saa meget langt fra Tunsberg, og dette er den sædvanlige Vej for dem, der fare indenskjærs, hvilket Valdemar, som man seer, gjorde, medens det dog tillige er saa trangt, at Farten derigjennem, selv om det ej var befæ-

Valdemar erfarede dette, fortrød han bitterligt at han til Unytte havde bortødslet saa megen Tid, sammenkaldte sine Venner, og forestillede dem at man nu maatte søge at oprette Tidstabet ved desto større Rasthed og Hurtighed, især da man allerede led Mangel paa Levnetsmidler. Men nu yttredes der mange og forskjellige Meninger. Nogle foresloge, at man skulde sætte Rytteri i Land og forjage dem, der forsvarede Befæstningerne, medens man til samme Tid ryddede Tømmerslaaderne til Side. Andre fandt det under alle Omstændigheder altfor dumdristigt, at vove sig ind i saa trangt et Sund med saa stor en Flaade. Nogle vilde, at man skulde omgaa den fiendtlige Hær ved at tage Vejen gjennem et bredere Farvand (det vil vel sige at sejle udenom Tjømø, forbi Færder), og derpaa fiendtligt besætte Landet, (Fastlandet?) thi derved vilde Erling i ethvert Tilfælde blive nødt til at forlade sin faste Stilling, hvad enten han indlod sig i Kamp, eller tog Flugten. Men andre spottede over, at man gjorde Ophævelser over Ting, som man endnu ikke havde undersøgt, og paastod, at man først burde tage Befæstningerne i nærmere Øjensyn, førend man raadslog om hvad herved var at gjøre. De raadede følgelig til ufortøvet, og saa hastigt som muligt at drage derhen. Idet nu een foreslog eet, en anden et andet, fremstod en ved Navn Nikolas Oxe, om hvilken Saxo siger at han mere udmærkede sig ved sin Byrd, end ved sin Tapperhed, og yttrede sin Forundring over, at fornuftige Folk, der beboede et herligt, frugtbart Land, kunde finde paa at forlade dette for at gjennemstrejfe Ødestrækninger, hvor man kun fandt Skjær og uvejsomme Klipper. Man, var, sagde han, nu kommen saa vidt i Galskab, at man regnede den yderste Nød og Elendighed for den største Herlighed og Glæde; thi om det end lykkedes at fange Norges Konge, vilde man have mere Ulempe af begge Riger end man nu havde Glæde af det ene. Derhos vilde man, ved at fortsætte Toget, efterat Levnetsmidlerne havde begyndt at gaa op, komme til at lide fuldkommen Mangel. Ingen ytrede sig herimod, og den almindelige Taushed syntes at vidne om stiltiende Bifald. Men anderledes tænkte Absalon, der, saasnart Mødet var hævet og han befandt sig ene med Kongen, bebrejdede denne alvorligt, at han ved sin Taushed ligesom havde bifaldt Nikolas Oxes fejge Tale, og ikke ladet ham undgjelde derfor med

---

stet og spærret, for en stor Flaade kunde synes betænkelig. Derved bliver det ogsaa rimeligt, at enkelte kunde foreslaa at sætte Ryttere i Land og lade disse ødelægge Befæstningerne: de skulde da nemlig tage Vejen over Nøterø omtrent fra Teige ved Tunsberg til Sevik og Vrengen. Sandøsund eller Røssesund paa hver sin Side af Hvasserlandet er det allerede mindre sandsynligt at gjette paa, end mindre Langaarsund eller Korssund indenfor Jomfruland, thi paa de omliggende Klipper der kunde der neppe være Tale om at anvende Ryttere.

tilbørlig Forhaanelse. Thi da vilde alle de Øvrige have skammet sig ved at følge hans Exempel, medens hans Ord derimod nu neppe vilde undlade at gjøre sin Virkning paa Mængden. Absalon spaaede rigtigt. Høvdingerne, af hvilke de fleste havde Lyst til at drage hjem, opsatte hemmeligt de menige Krigere, der snart begyndte at knurre aabenlyst, især mod Absalon, hvilken de med Rette betragtede som den, der ivrigst raadede til at fortsætte Toget. De heftigste begyndte endog at kaste Stene paa hans Skib, men bleve snart, uagtet de vare flere i Tallet, drevne paa Flugten af hans Folk, medens Kongen, som syntes at de havde faaet nok i denne skammelige Flugt, lod dem løbe. Flaaden sejlede nu til Havnen Portyrja, hvor der atter skede Mytteri: endeel af Jyderne, ophidsede af deres Skibsstyrere, flokkede sig sammen, og fordrede med heftige Raab at man skulde drage hjem. Men denne Gang lod Kongen de værste Skraalere gribe og haardt afstraffe, saavel ved Slag som ved Neddukning i Søen. Toget fortsattes, indtil man kom saa langt nordpaa, at det om Natten ved Solhvervstid var næsten lige saa lyst som om Dagen, og at man ved Midnat uden synderlig Anstrengelse kunde læse den fineste Skrift. Det kan altsaa neppe have været sydligere end henimod Bergen, maaskee man endog var kommen lige til Stadland [1]). Der henvendte de jydske Høvdinger sig ligefrem til Kongen med alvorlige Forestillinger mod at drage videre, saa daarligt som Hæren nu var forsynet med Levnetsmidler; de tilbøde sig heller til næste Aar, om han da ej havde fattet anden Beslutning, at ledsage ham paa et nyt Tog, og da sejle lige fra Vendsyssel over til Agder, uden at gjøre den lange Omvej om Viken. Den forhungrede Mængde forenede sine Klager med Høvdingernes, og Valdemar saa sig endelig nødt til at give efter og vende tilbage. For dog ikke at lade sin Fiende aldeles uskad, medtog han endeel Skibe — Saxo kalder dem de ypperste Skibe i hele Norge — der altsaa maa være faldne i hans Vold [2]). Derhos udstedte han et strengt Forbud mod al Skibsfart fra Viken, eller rettere fra hele Norge, til Danmark og omvendt [3]).

Da Valdemar var borte, vendte Erling sig atter mod Hettesveinerne, hvilke Saxo aabenbart har for Øje, naar han fortæller, at de fornemme Nordmænd, der ved Valdemars Ankomst til Landet havde sluttet sig til ham, undsaa sig ved at forlade deres Fædreland og derfor heller vilde blive tilbage end følge ham. Sandsynligviis har det ej saa meget været Undse-

[1]) Dette er for saa vidt det rimeligste, som Forbjerget her afgav ligesom en bestemt Grændse for Indenskjærsfarten.

[2]) Saxo, S. 817—821. Om dette Tog tie, som oven anført, vore egne Sagaer aldeles.

[3]) Fagrskinna, Cap. 278.

ſſe, ſom Haab om Sejren, der holdt dem tilbage. Thi forrige Gang, da Valdemar var i Viken, og endnu ingen Oprørsflok havde viiſt ſig, vovede de, der havde kompromitteret ſig ved at hylde ham, ikke at blive tilbage i Norge, men fulgte ham til Danmark. Nu derimod havde de en Hær ſamlet, og ſvævede maaſkee endog i den Tro, at Erlings Magt havde faaet et alvorligt Stød. De forbleve endog i Kyſtegnene, uden, ſom tidligere, at trække ſig tilbage til de øvre Egne. Men det viſte ſig ſnart, at Erling i alle Fald var mægtig nok til at overvinde dem. Han opſøgte dem og fandt dem ved **Stanger**, en Gaard lidt øſtenfor Vaaler Kirke i Borgeſyſſel [1]), angreb dem med ſtor Overmagt, og ſlog dem aldeles. Sigurd Agnhatt faldt, og mange Mænd med ham; Olaf flygtede længer op i Landet (1168.) Men Erling forfulgte ham, og ſlog ham paany ved et Sted, kaldet **Dav** (**Döf**) ſaa eftertrykkeligt, at hans Flok aldeles opløſtes, og han ſelv maatte flygte til Danmark, hvor han tilbragte Vintren i Aalborg. Her blev han om Vaaren ſyg og døde (1169). Han blev begraven i Mariekirken, og anſaaes af Danerne for en Helgen [2]).

4. Underhandlinger og Fredsſlutning med Danmark. Erling bliver Kong Valdemars Jarl i Viken.

Valdemar fornyede vel ikke ſit Angreb paa Norge, da han det følgende Aar, (1169) havde nok at beſtille med ſit navnkundige Tog til Rügen, hvorved denne Ø blev erobret og Indbyggerne omvendt til Chriſtendommen. Han maa ogſaa have ſtaaet paa ſpændt Fod med Sverige, hvor Kong Karl i April 1167 paa Viſingsø var bleven overfalden og dræbt af den ovenfor omtalte **Knut Erikſøn** [3]), der nu opkaſtede ſig til Konge, men ej kom i rolig Beſiddelſe af Riget førend han efter langvarig Krig ogſaa havde fældet den dræbte Konges Brødre, Kol og Boleſlav, der

[1]) At Stedet er dette „Stanger," ej Stange paa Hedemarken, er viiſt af Munthe i Anmerkning til Aalls Snorre, II. S. 206.

[2]) Magnus Erlingsſøns Saga Cap. 25, hos Snorre Cap. 34. Fagrſkinna Cap. 276. Diſſe nævne kun Slaget ved Stanger og omtale ingen videre Kamp mellem Erling og Olaf, men lade denne „ſiden" drage til Danmark, og Flokken opløſes. Annalerne derimod have for 1168: Slag ved Stanger, Sigurd Agnhatts Fald; Slag ved „Döf;" derfra flygtede Olaf til Danmark. Da Sagaernes Beretninger her ere ſaa mangelfulde, kan man ej tvivle om at Annalerne, naar de meddele flere Fakta, ſtaa til Troende. Döf eller Dav maa ſøges etſteds længer inde i Smaalenene, i Rakkeſtad, Eidsberg eller der omkring.

[3]) Annaler i Fant's Scr. r. Sv. I. 51. 83.

ligeledes, den ene efter den anden, antoge Kongenavn [1]). Da Karl, som ovenfor omtalt, var gift med Kong Valdemars Systerdatter Christina [2]), og Bolesláv paa mødrene Side var en Broder af Valdemars Dronning Sophie [3]), var ingen nærmere til at optræde som deres Hevner, end Valdemar, til hvem Karls og Christinas spæde Søn Sverke efter Faderens Drab i al Hemmelighed og under mange Farer blev sendt, aabenbart for at sikre ham mod Knuts Efterstræbelser. Det faldt saaledes næsten af sig selv, at der udbrød Krig imellem Knut og Valdemar, og om den end, som det synes, ej førtes med synderligt Eftertryk, og maaskee kun har bestaaet i at Valdemar af og til har sendt Kol og Bolesláv nogen Hjelp af Folk eller Penge [4]), maa den dog have bidraget sit til at vanskeliggjøre et nyt Tog til Norge. Men det Forbud, Valdemar havde udstedt mod gjensidig Skibsfart mellem begge Lande, vedblev, og dette var allerede i og for sig tilstrækkeligt til at gjøre Nordmændene kjede af Ufreden. Thi Korntilførselen fra Danmark var i hine Tider maaskee endnu langt vigtigere for det sydlige Norge, end nu omstunder. Vikverjerne, siger Sagaen, kunne ikke undvære Handelsforbindelsen med Danmark, og derfor overhang man Erling med Bønner om at slutte Fred med Danekongen. Erling maatte nu kunne have grundet Haab om at faa Fred paa gode Vilkaar, og havde desuden, som det af det følgende sees, udkastet en Plan, der, om den just ikke kan kaldes patriotisk, dog baade var i hans egen og Valdemars Interesse. Han lyttede derfor til Vikverjernes Ønske, og aabnede Underhandlinger med Valdemar, aller først, men, som det af en Sagaberetning erfares, i Stilhed eller underhaanden gjennem sin Hustru Christina. Thi som Kvinde og Valdemars Syskendebarn maatte hun endog, uagtet Krigen, under Paaskud af et eller andet Familie-Anliggende, have Adgang til at besøge det

---

[1]) Kongerækken i Vestgøtaloven, Schlyters Udg. S. 301, 302. At Kol var Karls Broder, siges ikke udtrykkeligt, men Navnet, som han havde tilfælles med Sverkes Fader, viser det noksom.

[2]) Se ovenfor S. 5.

[3]) Sophias Moder, Richiza, Datter af Kong Boleslav III (Krzivusti), Hertug af Polen, var nemlig tre Gange gift, først med Magnus den sterke, Nikolas's Søn, og havde med ham Sønnen Knut, dræbt som Valdemars Medkonge i Danmark; dernæst med Volodar Glebovitsch, Fyrste af Minsk (i Sagaerne kaldet Valadar Konge af Pulinaland,) og havde med ham Datteren Sophia der blev Valdemars Dronning; tredie Gang med Kong Sverke i Sverige, og havde med ham Sønnen Boleslav, der i Valdemars Jordebog udtrykkelig siges at være Sverkes Søn og Sophias Broder (se Antiqq. Russes I. S. 452—485), Vestgøtalagen, l. c. — At man her skal læse „sun hans Sverkir," ikke „sun Sverkis," er paaviist af Ihre, Diss. Cat. Reg. Sv. p. 93.

[4]) At der i 1170 var Fejde mellem Danmark og Sverige, sees hos Saxo S. 848, hvor det synes, som om Fejden havde varet i længere Tid.

danske Hof uden at dette Besøg kunde synes noget paafaldende. Hun begav sig derfor om Høsten 1169 ned til Danmark, og blev meget venskabeligen modtaget af Valdemar. Det er endog ikke usandsynligt, at hun har foregivet at være kommen i Uenighed med sin Mand, thi der tilføjes, at Valdemar gav hende Forleninger, tilstrækkelige til at hun deraf kunde underholde sit Følge [1]. Hun tilbragte Vintren ved det danske Hof, og samtalede ofte med Kongen, der var meget venlig mod hende. I disse Samtaler er da rimeligviis noget af det blevet forberedt og aftalt, som siden blev Gjenstand for mere formelige Underhandlinger. I Begyndelsen af Aaret 1170 sammenkaldte Valdemar en stor Rigsforsamling til Midsommerstid i Ringsted, deels for at lade skriinlægge sin Fader, Hertug Knut, der i November 1169 af Paven var bleven ophøiet i Helgenernes Tal, deels for at lade krone sin Søn, den syvaarige Knut, der allerede var udnævnt til Tronfølger og havde faaet Kongenavn. Paa denne glimrende Forsamling, hvor Kongen, alle Danmarks Stormænd, gejstlige og verdslige, og en Mængde af Almuen mødte frem, indfandt sig ogsaa Sendebud fra Erling, nemlig den udvalgte Biskop i Oslo, Helge, og Erkebiskop Stephanus i Upsala, der faa Maaneder forud var kommen tilbage fra Rom, hvor han havde været sendt af Valdemar for hos Pave Alexander at udvirke Hertug Knuts Kanonisation, hvilket som vi have seet, lykkedes ham, og hvorom han selv medbragte den pavelige Bulle [2]. Den 25de Juni, efter at Skriinlæggelsen og derpaa Kroningen havde fundet Sted, steg Stephan og Helge op paa en Forhøjning, og henstillede med mange venlige Ord til Kongen at slutte Fred med Norge, helst paa en Dag som denne, da han saa sin Søn hædret med Kronen og sin Fader med Helgen-Alteret. Valdemar gav dem strax Tilsagn om sit Lejde for Erling til at indfinde sig hos ham, for nærmere, og i Fortrolighed, at afhandle Sagen. Deres Fremtræden i Forsamlingen, saa vel som Valdemars offentlige Svar, har sandsynligviis været en forud aftalt Formalitet; men Saxo fortæller det som om det alene var deres Veltalenhed, der stemte Valdemar saa forsonligt. Efter Helges Anmodning blev nu Asbern Snare, Biskop Absalons Broder, sendt til Erling for at overbringe denne Besked, medens trende Nordmænd, Erling og Ivar, der maa have været anseede Mænd i Biskop Helges Følge, bleve tilbage hos Kongen som Gisler for hans Sikkerhed. Ogsaa Fru

[1]) Magnus Erlingssøns Saga Cap. 20, Snorre Cap. 29. At Christinas Rejse til Danmark kun omtales her, er forhen paapeget.

[2]) Udstedt i Benevent, 8 Novbr. 1169, og meddeelt i Thorkelins Dipl. Arnam I. 27 efter en Afskrift, hvor Aarstallet 1170 er fejlagtigt tilføjet. Helges Nærværelse og Virksomhed for Fredsslutningen omtales ogsaa i de esromske Annaler (Langebek Scr. I. 242,) men Aaret angives urigtigt 1171.

Christina lod Erling, enten ved de tilbagevendende Bispopper, eller ved egne Sendebud, hilse at han endelig maatte komme og forlige sig med Danekongen [1]). Asbern traf Erling i Viken, hvor han den Sommer opholdt sig. Erling maa ikke have været ret tilfreds med de Fordringer, han opstillede, thi Saxo fortæller, at paa et Thing, der afholdtes, maaskee for at raadslaa om Freden, lod han mange overmodige Ord falde mod Asbern, der heller ikke blev ham Svar skyldig. Erling besluttede ikke desto mindre at begive sig til Valdemar, og drog i Følge med Erkebiskop Stephanus paa et vel udrustet og med hans bedste Folk bemandet Langskib, ledsaget af tre andre, ned til Sjæland, idet han lod Asbern blive tilbage som Gissel. Biskop Absalon var just kommen tilbage fra Jylland, hvorhen han med en betydelig Flaade havde ledsaget Kongen, da han saa Erlings Skibe seile ind ad Isefjorden. Han forbød strax sine Mænd strengeligen at øve Fiendtligheder mod Nordmændene [2]), modtog Erling venligt, og fulgte ham, efter at have ladet de fleste af sine Skibe drage bort, over til Randers i Jylland, hvor Kongen da opholdt sig, og just sad til Bords, da Skibene landede. Erling, som ikke ret troede paa Freden, gik, strax Skibet var fortøiet og tjeldet, i Land selv tolvte, alle med Ringbrynjer og dragne Sverd under deres Kapper, og Hjelmen under Hatten; de stevnede lige op til Kongens Herberge, og gjennem de aabenstaaende Døre ind i Hallen, hvor ingen lagde Mærke til dem, førend de vare komne heelt frem for Kongens Høisæde. Erling sagde da: „Grid ville vi have, Herr Konge, baade her og til Hjemreisen." Kongen saa paa ham og sagde: „er du der, Erling?" „Ja", svarede han, „Erling er her, og sig os nu i Hast Besked, om vi skulle have Grid eller ej". Der var i alt 80 af Kongens Mænd derinde, men alle vaabenløse. Kongen sagde: „Grid skal du have, Erling, og jeg har aldrig sveget nogen, som kommer for at tale med mig: tal du og med mig, hvad du vil, og gak bort igjen med dine Mænd, som du kom." — „For det første," svarede Erling, „vilde jeg sikre mig Grid, som jeg ogsaa har faaet: siden

---

[1]) Der staar kun i Sagaen: siden efter om Vaaren sendte Christina Mænd til Erling og bad ham begive sig til Danekongen. Paa Angivelsen „om Vaaren" kan man her ikke lægge nogen Vegt.

[2]) Dette Erlings Sammentref med Absalon i Isefjorden omtales ikke i Sagaerne, der lade Erling reise lige over til Jylland, og komme ganske uventet til Valdemar. Magnus Erlingssøns Saga nævner heller intet om, at han havde flere Skibe end eet Langskib, og Fagrskinna siger udtrykkeligt, at Erling gjorde det vovelige Skridt, med et eneste Skib at begive sig til Danmark. Men Saxo synes dog her bedst underrettet, og maa staa meest til troende. Muligt at Erling, for at undgaa Opsigt, ikke med mere end det største af sine Skibe har draget til Randers, og har ladet de tre andre blive tilbage et Stykke derifra. Det er ellers kun Magnus Erlingssøns Saga, der angiver Randers som Stedet, hvor han fandt Valdemar.

vil jeg tale i bedre Mag og udførligere med eder, thi jeg kommer i Kong Magnus's og de øvrige norske Høvdingers Ærende." Derpaa kyssede han Kongen paa Haanden, og gik tilbage til sit Skib. Ved den første Samtale, han siden havde med Kongen, fik han dog høre saa mange Bebrejdelser af denne, at han mistvivlede om at komme til Enighed med ham, og anmodede Absalon gjennem Stephanus om at maatte drage bort i Fred. Men Absalon forsikrede, at han kunde være lige saa tryg som om han var hjemme, og dette beroligede ham. Han blev der nu en Stund, og fik efter flere Samtaler og Forhandlinger med Kongen endelig sluttet Fred og Forlig til begge Parters Tilfredshed. Erling erklærede sig vistnok villig til at erkjende Valdemar for Herre over Viken, som det tidligere havde været aftalt, men spurgte ham tillige, om han agtede at sende nogen dansk Mand til Høvding derover i sit Navn, og erindrede ham om, hvad der var skeet ved lignende Tilfælde i ældre Tider, navnlig om hvorledes Harald Gormssøn i sin Tid vel havde erhvervet Kongemagten i Norge, men dog fundet det raadeligst at bortforlene det til indfødde Normænd, fornemmelig til Haakon Jarl. Valdemar indrømmede, at det ej var raadeligt at sende nogen dansk Mand derhen, ja fandt det endog usandsynligt, at nogen dansk Høvding vilde gaa til Norge og drages med et haardt og ulydigt Folk, i Stedet for at have det godt hjemme. I saa Fald, meente Erling, var det rimeligt at Kongen gjorde ham selv til Jarl, og at udvirke dette, tilstod han nu, var hans Hovedhensigt med Rejsen til Danmark. Man havde ogsaa før, sagde han, havt Exempler paa, at norske Mænd havde begivet sig til Danmark og faaet Jarlsnavn, nemlig Finn Arnessøn og Haakon Ivarssøn, hvilke begge Sven Ulfssøn, Valdemars Oldefader, havde udnævnt til Jarler i Halland, og han havde nu vel saa megen Magt i Norge, som de. Hvis Kongen vilde opfylde denne hans Betingelse, og forlene ham ved Viken, erklærede han sig villig til at gaa ham tilhaande som hans Vasal, og være rede til al den Lenstjeneste, som dette Forhold medførte. For sin Søn Magnus's Samtykke kunde han naturligviis paa Forhaand indestaa. Flere understøttede hans Forslag, og Valdemar gik tilsidst ind derpaa. Dog blev, som det synes, Kong Magnus's Samtykke indhentet, førend den endelige Fredsslutning kom istand, da denne uden dette neppe kunde have nogen Gyldighed. Imidlertid opholdt Erling sig hos Valdemar. Efter en enkelt Beretning [1]), skulde han have tilbragt hele Vintren hos ham, saavel som Asbjørn Snare i Norge, og Fredsslutningen ej være kommen istand eller ratificeret førend om Vaaren 1171. Sandsynligt er dette visselig ej, og det omtales heller ikke andetsteds, men det modsiges heller ikke udtrykkeligt, og Tidsregningen er ogsaa hos Saxo paa dette Sted noget forvirret,

[1]) Fagrskinna, Cap. 278. Kongesagaerne tale ej om noget Vinterophold.

saa at man ej med Bestemthed kan anføre den mod hans Angivelse[1]). Dette faar saaledes staa ved sit Værd. Freden, hvad enten den kom istand 1170 eller i 1171, sluttedes paa de Vilkaar, at Viken vel afstodes til Valdemar, som den første Aftale lød, men at Erling fik den til Len som Valdemars Jarl med den Forpligtelse, at han, naar det paafordredes, skulde stille 60 Skibe til Danekongens Flaade. Derhos skulde han opfostre Kongens anden Søn, den i Begyndelsen af 1170 fødte Valdemar, (siden navnkundig som Valdemar II) og i sin Tid udnævne ham til Jarl med Berettigelse til at følge Kong Magnus i Kongedømmet, hvis denne døde uden egtefødte Arvinger[2]). Denne for Erling selv mere nyttige end for Landet hæderlige Fred blev besvoren af Erling tilligemed alle de norske Høvdinger i hans Følge, og Erling aflagde Valdemar derhos Troskabsed som hans Jarl og Vasall. Derpaa vendte Erling tilbage, ledsaget af den danske Høvding Tove Lange, der skulde bringe Wesbern hjem. Ved Tilbagekomsten sammenkaldte Erling et Thing, hvor han, som det heder, roste Danernes Ordholdenhed og bekjendtgjorde Fredsbetingelserne[3]). Neppe har han dog bekjendtgjort dem i deres hele Udstrækning, da vore Sagaer kun tale om Lensforholdet i almindelige Udtryk, og nævne intet om Forpligtelsen til at stille Skibe eller at opfostre Kong Valdemars Søn, hvilket kun omtales af Saxo. Man maa derfor antage, at disse Betingelser have været aftalte i Hemmelighed mellem Valdemar og Erling, og at de med Flid have været holdte skjulte for Nordmændene; hvis Misnøje de upaatvivlelig i høieste Grad vilde have vakt, om de vare komne til almindelig Kundskab. Nu derimod synes alt at være gaaet af paa den fredeligste og venskabeligste Maade, og man viste Wesbern ved Afreisen sin Velvilje ved at give ham en heel Mængde Buer og Pile til Foræring[4]).

Saaledes var da Erling bleven dansk Jarl, og det gamle Forhold, der i tidligere Dage havde forvoldt saa mange Ubehageligheder, og — hvad

[1]) Hos Saxo, der her er saa godt som den eneste danske Kilde, fortælles netop Begivenhederne strax efter Freden yderst forvirret. Først tales der om et Tog til Vendland, der efter Nogles Mening allerede skulde have foregaaet om Høsten 1169, efter andres 1170; derpaa (S. 866—877) fortælles der om Begivenheder 1175 og 1176, og først derfra (S. 866) kommer man tilbage til Begivenheder fra 1171. Knytlinga-Saga, (Kap 124) der udtrykkeligt nævner at hiint Tog til Vendland foregik Høsten samme Aar, Erling blev Jarl, melder dog intet om, hvor længe Erling opholdt sig der.

[2]) Magnus Erlingssøns Saga Cap. 21, Snorre Cap. 30, Fagrskinna Cap. 273, Saxo S. 853. Saxo taler ej om Viken eller Jarldømmet, men siger kun at Erling blev Valdemars haandgangne Mand (miles), og omtaler de specielle Betingelser, der igjen ej findes i Sagaerne.

[3]) Saxo S. 854.

[4]) Saxo, l c.

der end kan siges om dets ældre historiske Berettigelse, — fra Olaf den helliges Tid ej længer var paa sin Plads, og efter Magnus den Gode og Harald Haardraades Krig maatte betragtes som begravet, for aldrig mere at fremmanes, var dog atter kaldt tillive. Vel var det nu kun kortvarigt og Betingelserne kom ej engang til Udførelse, men de derpaa grundede Fordringer undlode ej, som vi i det følgende ville see, i Tidens Løb at medføre Ulemper. I sig selv gjorde det ingen Forandring i Norges indvortes Forhold, thi Erling, der nu styrede Viken som dansk Jarl, styrede ogsaa det øvrige Norge som sin Søn Magnus's Formynder. Hans Magt og Anseelse, heder det i en Saga, tiltog med hans Ophøjelse i Rang. Dette torde dog være tvivlsomt, thi en dansk Jarletitel kan dog vel ikke have havt saa meget at betyde i Norge, i det mindste det nordlige. Men det er et Spørgsmaal, om Erling ikke ogsaa har ladet sig udnævne til norsk Jarl, og det tidligere, end han blev dansk Jarl. Han kaldes i det mindste i een Saga Jarl flere Aar før Fredsslutningen med Danmark [1]), og da han som Fader og Formynder forskrev Magnus ethvert af hans Skridt, vilde det da ogsaa kun have kostet ham et Ord at lade sig udnævne til Jarl, hvilken Værdighed Magnus som Konge var fuldkommen berettiget til at meddele.

5. Erlings Haardhed mod Harald Gilles Æt. Hans og Kong Magnus's Væsen og Udseende.

Da Erling nu ikke længer havde Danmark at frygte, men snarere kunde vente sig Understøttelse af den mægtige Valdemar, vovede han og, som det synes, med mindre Skaansomhed end forhen at virke for sit Dynastis Befæstelse paa Tronen, idet han, som det udtrykkeligt siges, paa alle Maader søgte at udrydde de Levninger, som endnu maatte være tilbage af Harald Gilles Æt. Alle hans Skridt i saa Henseende ere neppe opbevarede i Sagaerne, men hvad der fortælles, er tilstrækkeligt til at vise, hvor haardt og skaanselløst han gik frem. Kong Sigurd Mund havde efterladt en Datter, ved Navn Cecilia, der opfostredes paa Kongsgaar-

[1]) Nemlig i Sturlungasagaen, hvor han allerede paa Haakon Herdebreids Tid, strax efter Inges Fald og Magnus's Ophøjelse paa Tronen, kaldes „Erling Jarl." Dette kan nu vistnok hidrøre fra at Sagaen er nedskreven paa en Tid, da man allerede var vant til at give Erling denne Titel, og saaledes af Skjødesløshed overførte den paa en Tid, da han ej bar den, men en saadan Forglemmelse er dog yderst sjelden i Sagaerne. Og besynderligt er det, at Saxo slet ikke omtaler Erlings Jarletitel, der dog maatte være bekjendt i Danmark, naar Erling alene ifølge Valdemars Udnævnelse bar den.

den Gelmin nordligst i Orkedalen. Da hun var bleven voren og giftefærdig, hvilket vel indtraf omkring 1171, blev ogsaa hun ham en Torn i Øjnene, og da Erling venteligt troede, at han intet havde at frygte af hende, naar hun kom i en mindre anseet Stilling udenfor Riget, blev hun sendt til Folkvid, Lagmanden i Vermeland, der tog hende til sin Frille, skjønt hun ikke kunde elske ham, og, som det i det følgende vil sees, benyttede sig af den første Lejlighed, hun kunde faa, til at slippe fra ham [1]). Det er ovenfor nævnt [2]), at Erlings egen Hustru, Christina, før sit Giftermaal med ham havde havt en Søn ved Navn Harald. Denne opfostredes etsteds paa Oplandene. Nikolas paa Giske tog, eller som det paa et andet Sted heder, fangede ham, hvilket synes at antyde en voldsom Fremfærd, og bragte ham til Erling i Bergen. Han var en meget smuk Yngling, og hans Halvbroder, Kong Magnus, fattede megen Kjærlighed til ham. Det var, fortælles der, Erlings Maade, naar nogen af hans Fiender førtes for ham, at han talte lidet, og det ganske stilfærdigt, eller og slet intet til dem, naar han havde i Sinde at lade dem dræbe, men overfusede dem derimod med alskens Skjeldsord, naar han vilde skjenke dem Livet. Til Harald talte han ikke mange Ord. Dette betydede intet godt, og Flere anmodede derfor Kong Magnus om at bede om Naade for ham. Dertil var Magnus strax villig, og hans Venner understøttede hans Bøn. Men Erling sagde, at han ikke forstod sig paa sligt, og meente at det snart vilde være bestilt med hans Liv og Rige, hvis saadanne Raad fik Fremgang; „da", sagde han, „vilde nok alle have ham til Konge og dig til Øremund", (d. e. til at kysse eller smage Øren). Og det gik, som man anede. Erling lod Harald føre ud til Nordnes og halshugge, uden at tage Hensyn til de Forhold, hvori han stod til hans egen Kone og Søn, og uden, som det synes, at kunne lægge ham andet til Last end hans Herkomst, thi der tales ingensteds om, at der var begyndt noget Oprør i Haralds Navn. Men dette Verk, tilføjes der og, blev meget lastet [3]). Der siges ikke nøjagtigt, naar det skede, men det kan ej have været stort senere end 1171 eller 1172, siden Harald endnu omtales som meget ung, da han henrettedes [4]), medens det maa have været før 1174, da de Begivenheder,

---

[1]) Guthorm Sigurdssøns Saga hos P. Claussøn.

[2]) II. S. 812, 842.

[3]) Magnus Erlingssøns Saga Cap. 26, Snorre Cap. 35, Fagrskinna, Cap. 277, Sverres S. Cap. 60. Her ere Harald og Sigurd Markusfostre forvexlede.

[4]) Fagrskinna kalder ham „svein" og „det væneste Barn". Nu blev Sigurd Mund dræbt 10de Juni 1155, og Christina gift samme Aar; senere end dette Aar (1155) kan altsaa Harald ej være fød, og han var da i 1171 mindst 16 Aar. Til Nød kunde han da vel maaskee kaldes et Barn, men snarere

Sagaen derefter beretter, fandt Sted. Maaskee var det efter af Forbit relse herover, at Fru Christina, det siges ikke naar, forlod Landet o drog til Constantinopel. Men da det tillige fortælles, at hun drog a Landet i Følge med en Mand, der hed Grim Rusle, og at de opholdt si i Constantinopel en Stund og havde flere Børn sammen, kunde man lig saa gjerne formode, at det alene var hendes utilbørlige Kjærlighed til Grim og hendes uforbederlige Letfærdighed, der bragte hende til at reise bort uden at Sønnens Drab havde noget dermed at bestille [1]. For Resten viste just heller ikke Erling hende stor egteskabelig Troskab: han havde ikke færre end fire Frillesønner, to ældre, Reidar og Agmund, med een Moder, to yngre, Finn og Sigurd, med en anden, der hed Aasa den lyse [2]. Hvor længe Christina opholdt sig i Constantinopel, siges ikke. Det lader ikke til, at hun er kommen tilbage til Norge, da hun ikke senere omtales i Sagaerne. Man veed kun, at hun døde 1178. Sandsynligviis har hun tilbragt sine sidste Dage hos sine Mødrenefrænder i Rusland.

Erling havde ellers mange Egenskaber, der gjorde ham skikket til Regent, han var forstandig, en dygtig Kriger, klog og forfaren i Landets Styrelse; men han var tillige, som det heder, grum og haardraadende, og derved skadede han sig selv, thi de, som engang havde paadraget sig hans Mishag, fik saaledes næsten intet andet Valg end at slaa sig til Oprørsflokke, naar de ej vilde lide Dødsstraf eller Landsforviisning. Erling beskrives som høj af Væxt, men dog tætvoxen, med noget fremstaaende Axler, langt, skarpt og lysladent Ansigt, Haaret meget graasprængt. Hovedet bar han noget paa skakke efter hiint Hugg fra Dromunden. I sit Væsen var han rolig og værdig. Han brugte gammeldags Klædedragt, nemlig, som den beskrives, lange Livstykker og Ermer paa sine Kjortler og Skjørter, valske Kapper og Sko med Skafter. Saaledes lod han ogsaa sin

---

skulde man efter dette Udtryk tænke sig ham yngre. Egentlig er der heller ikke i Sagaberetningen noget, som hindrer at sætte Henrettelsen tidligere, uden den Omstændighed, at den fortælles mellem Beretningen om Olaf Ugævas Død (1169) og Eystein Meyla (1174). Men da Magnus Erlingssøns Saga intet nævner om hans Ungdom eller Barne-Alder, bør maaskee Fagrskinnas Ord ej tages for nøje.

1) Magnus Erlingssøns Saga Cap. 21, Snorre Cap. 30. I Sagaen sættes hendes Bortreise ikke i mindste Forbindelse med Sønnens Henrettelse, men fortælles umiddelbart efter Fredsslutningen, og førend der tales om Harald. Da det nu er rimeligt, at Erling, med al sin Haardhed, dog neppe vilde dræbe sin egen Hustrues Søn, saa længe hun var i Landet, siden det dog var fra hende, at Magnus regnede sin Berettigelse til Riget, skulde man snarest tro, at hun var afreist tidligere, og at Erling derved ansaa sig løst fra al Forbindtlighed til hende.

2) Magnus Erlingssøns Saga Cap. 21, Snorre Cap. 30.

Søn, Kongen, gaa klæd saa længe han var ung, men da han raadede sig selv, klædte han sig overmaade kiskigt. Magnus var meget lystig og spøgsom, og af et let Sind. Hans Belevenhed synes at have bødet paa, hvad Faderens Haardhed og alvorlige Væsen maaskee kunde skade. Han var, siges der, elsket af det hele Folk. Hertil bidrog ogsaa den Forkjerlighed mange endnu havde for Sigurd Jorsalafarers Afkom fremfor Harald Gilles [1]).

6. Erkebiskop Eysteins Virksomhed. Oprettelse af nye Klostre. Begivenheder paa Orknøerne.

Der fortælles ikke synderligt om, hvad der ellers foregik i Riget, saalænge Krigen og Fredsunderhandlingerne stode paa. Erkebiskop Eystein synes udelukkende at have været beskjeftiget med at ordne de nye kirkelige Forhold og omgive Erkestolen med den Glands, der tilkom den. Han har vistnok allerede da lagt Planen til at udvide og ombygge Domkirken, saaledes som det senere, tildeels efter hans Tid skede: for det første opførtes et Kapitelhuus, der nu efter Domkapitlernes Indretning var blevet nødvendigt [2]), og indrettedes som et særegent Kapell; desforuden oprettedes, tildeels ved Overbygning, flere nye Kapeller ved Kirken selv, og deres Altere forsynedes med Relikvier, hvilke, som man maa formode, ved Eysteins egen Foranstaltning bleve tilvejebragte [3]). Som en Helligdom eller Relikvie, der anskaffedes kort efter Eysteins Tiltrædelse, omtales „Christi Blod," der skal være kommet fra Rom til Nidaros i Aaret 1165 eller 1166 [4]). En saa sjelden Levning kan neppe have været tilvejebragt uden stor Bekostning og Anstrengelse, og Eystein, hvem den Opgave paalaa at ordne det Hele fra Grunden af og skaffe alt det nødvendige Apparat, har sikkert stadigt havt paalidelige Mænd udenlands i slige Erender. I det mindste finde vi lejlighedsviis i Aaret 1169 tvende Sendebud, Mester Godfrid og Mester Walter omtalte, som da opholdende sig i Frankrige, og da de anbefaledes til en fransk Biskop af den bekjendte Erkebiskop Thomas Becket i Canterbury, som den Gang ligeledes opholdt sig landflygtig i Frankrige [5]), seer man

---

[1]) Magnus Erlingssøns Saga Cap. 28, Snorre Cap. 37, jvfr. Sverres Saga Cap. 3.

[2]) Det er dette Kapitelhuus, som endnu staar, og i nyere Tider har været fejlagtigt antaget for den af St. Olaf opførte Clemenskirke. Dets Bygningsstiil røber netop Perioden omkring 1160.

[3]) Om disse Kapellers Indvielse og de i dem opbevarede Relikvier nævnes der i Indskrifter, indhugne paa Væggen, hvilke alle vise sig omtrent samtidige med hiin foran omtalte af 1161.

[4]) De islandske Annaler ved dette Aar. Sturlunga Saga III. 1. (I. S. 114).

[5]) Erkebiskop Thomas's Breve, III. 15.

tydeligt, hvad der ogsaa af sig selv er let at skjønne, at Eystein og Thomas maa have staaet i venskabelig Forbindelse med hinanden. Den myndige og frygtløse Thomas Becket maa just have været en Mand for Eystein at efterligne, og det var ikke besynderligt, om han havde valgt ham til sit Mønster. Thomas's Drab, der betragtedes som Martyrdom, maa ogsaa have gjort megen Opsigt i Norge og paa Island, da det omtales i alle annalistiske Optegnelser. Det varede heller ikke forholdsviis længe efter Thomas Beckets Kanonisation (1176), førend en Oversættelse af hans legendariske Levnetsbeskrivelse eller den saakaldte Thomas Erkebiskops Saga, var meget udbredt, saavel i Norge som paa Island [1]). Blandt de Foranstaltninger, som Erkebiskop Eystein enten allerede havde faaet bragt i Stand omkring 1170, eller i det mindste forberedt, var Oprettelsen af et Konvent af regulære Chorbrødre efter Augustins Regel, der med en Prior som Forstander, hvad Klosterets indre Orden vedkom, var paa det nøjeste afhængigt af Domkapitlet af sekulære Chorbrødre, og stod med dem under Erkebiskoppens Overopsigt. Dertil skjenkede Eystein sin eller maaskee Domkirkens Ejendom Elgeseter, ved Nid-Elven, lige over for Domkirken, hvor der rejstes et betydeligt Kloster. Til Klosterets Kirke bestemte han den af Harald Haardraade opførte Mariekirke i Nidaros, hvilken han rimeligviis ønskede flyttet, fordi den laa Domkirken for nær. Den blev ogsaa virkelig tagen ned, og siden paany opført ved Elgeseter, men dette var dog, som man erfarer, endnu ikke skeet i 1176. Kirken befandtes saa sterkt opmuret, at man kun med Vanskelighed kunde faa Stenene fra hinanden. Med Kirken fulgte ogsaa Kong Harald Haardraades Lig, der i den laa begravet [2]).

I Bergen blev, som man maa formode, den store, af Olaf Kyrre paabegyndte Christkirke, hvis Opførelse i lang Tid synes at være afbrudt, endelig fuldført strax før 1170, thi i dette Aar lod Biskop Paal St. Sunnivas Levninger, som det heder, med Glæde og herlige Jertegn,

---

[1]) Dette maa man slutte af de mange og gamle Afskrifter, der endnu findes af denne Saga.

[2]) Alt dette sees af Morkinskinna fol. 20 og Ágrip, Cap. 36, hvor det heder: Kong Haralds Lig blev begravet ved Mariekirken, men nu ligger han ved Elgeseter, thi man fandt det passende at han fulgte den Kirke, han selv havde ladet gjøre, men som Erkebiskop Eystein lod flytte derhen under Reenlivsmændenes Varetægt, og gav dertil store Ejendomme, og forøgede meget Stiftelsens Gods med de Ejendomme, han selv havde skjenket dertil. Kirkens Flytning omtales ogsaa i Harald Haardraades Saga Cap. 55, Snorre Cap. 39. At Flytningen ej havde fundet Sted i 1176, sees deraf, at Thjodrek Munk, der skrev efter dette Aar, nævner Kirken som endnu staaende paa sit Sted. Hine Udtryk vidne ogsaa om, at Kirkens Flytning skede senere end Klosterets Stiftelse.

flytte derhen fra Selle Kloster d. 31te August, og den 7de September opstille i et stort Skriin over Højalteret, hvor de siden hvilede til 1531, da Kirken blev nedbrudt [1]). Flytningen skyldes nærmest Biskop Paals Foranstaltninger, men da Erling og Kong Magnus havde deres meste Tilhold i Bergen, er det ej usandsynligt, at ogsaa de have bidraget meget dertil. Det anføres som et merkeligt Sammentræf, at Erkebiskop Thomas led sin Martyrdød samme Aar. Et Par Aar efter fik man og, som man troede, see Prøve paa St. Sunnivas undervirkende Kraft. Om Vintren 1172—73 blev nemlig Bergen hjemsøgt af en stor Ildebrand, der synes at have lagt den meste Deel af Byen i Aske. Men Ilden, siges der, standsedes i sin Gang, da St. Sunnivas Skriin blev baaret imod den [2]).

Det er forhen nævnt [3]), at der ogsaa ved **Kastellkirken** i **Kongehelle** paa Eysteins Tid og maaskee ved hans Medvirkning stiftedes et Augustiner-Konvent, der trods den store Afstand mellem Throndhjem og Viken blev lagt under Erkestolen i Nidaros. Naar dette Konvent — det saakaldte Kastelle Kloster — oprettedes, angives ikke i Oldskrifterne, men det omtales noget før 1184, som om det da allerede havde bestaaet i nogen Tid [4]). Da man nu finder, at det ogsaa stod i et vist Afhængighedsforhold til Augustinerklosteret paa Ebelholt i Sjæland [5]), det var stiftet af den berømte St. Willjam, Biskop Absalons Ven, eller rettere i det Aar forflyttet derhen fra Eskilsø, hvor Willjam fra 1165 var

---

[1]) Aaret angives til 1170 i Annalerne, i de Bartholinske Annaler (Langebek Scr. I. 341), og i Legenderne om St. Sunniva, aftrykte hos Langebek (IV, S. 14 og S. 20). Paa sidst nævnte Sted nævnes Biskop Paal, samt Opstillingsdagen; den egentlige Flytningsdag, 31te August, nævnes i forskjellige Kalendarier. Derimod nævner Sturlunga Saga S. 116 Aaret 1172, og en af Legenderne, der dog for Resten angiver Erkebiskop Thomas's Passion til samme Aar, Kong Magnus's 14de Regjerings-Aar. Men her maa man, med Langebek (S. 12) antage at „Regjerings-Aar" er Skrivfejl for „Livs-Aar". I Aaret 1170 var nemlig Magnus netop 14 Aar gammel, og saa seent som 1175 fandt dog ikke Flytningen Sted.

[2]) Annalerne, samt Sturlunga Saga, l. c. Udtrykket „Bergen brandt" vidner om at Ildebranden maa have været betydelig.

[3]) II. S. 939.

[4]) Se Brev fra Abbed Willjam til Prioren Laurentius og de øvrige Konventsbrødre i Kongehelle (Langebek Scr. VI. 55, Liljegreen Dipl. I. 115), hvor der tales om Kongernes Fejde; disse Konger kunde neppe være andre end Magnus Erlingssøn og Sverre, og Brevet maa følgelig være skrevet før Magnus's Fald 1184.

[5]) Denne Afhængighed sluttes deels af det nys nævnte Brev, deels, og fornemmelig, af et Brev af 1408, hvor Konventet i Kastellklostret aflægger Ebelholts Abbed Lydighedsløfte (Langebek Scr. VI. 176).

Abbed, ligger den Slutning ikke saa fjernt, at Villjam ogsaa er Kastell-Klostrets egentlige Stifter, og at dets Opsettelse er at ansee som den første og eneste blivende Frugt af Vikens Afstaaelse til Danmark. Thi dermed er der vel gaaet til saaledes, at Erling Skakke, som Vikens verdslige Høvding, og Biskop Helge, Fredsmegleren, enten allerede under deres Ophold i Danmark eller senere, efter Fredsslutningen, paa Kong Valdemars eller Biskop Absalons Forlangende have afstaaet Kastellkirken i Kongehelle til en Afdeling Munke fra Eskilsø, eller, hvis det først skede efter 1176, fra Ebelholt, for ogsaa i Viken at oprette et Filialkloster, men at dette Kloster senere, da Forbindelsen mellem Viken og Danmark opløstes, blev lagt under Erkestolen i Nidaros, uden at dog derved dets aandelige Forbindelse med Ebelholt ophørte. Naar Kastelle Kloster indtraadte i hiint besynderlige Afhængigheds-Forhold til Nidaros Erkestol, nævnes ingensteds; først omkring 1300 heder det, at der tilkom Chorsbrødrene i Nidaros i Forening med Erkebiskoppen at vælge Priorerne i Elgeseters og Kastelle Kloster, og at føre Tilsyn med deres Ejendomme [1]). For den Sags Skyld kan det altsaa gjerne være at Overdragelsen ej fandt Sted førend i Løbet af det 13de Aarhundrede, da Borgerkrigene vare forbi, og Erkebiskopperne i Nidaros ikke længer søgte nogen Støtte hos danske Prælater [2]). Det bliver derfor højst tvivlsomt, om Erkebiskop Eystein har havt nogen Deel i Klosterets første Oprettelse, thi for saa vidt nogen norsk Biskops Bistand dertil udfordredes, maatte der snarere være Tale om Biskoppen af Osló, og hvis der allerede fra Erkebiskop Absalons og hans Ven Abbed Villjams Side var Spørgsmaal om at stille det under den norske Erkebiskops Varetægt, er der størst Sandsynlighed for at denne Erkebiskop var Erik, Eysteins Efterfølger, der, som vi i det følgende ville see, stod i det nøjeste Venskabsforhold med Absalon, og en Tidlang opholdt sig hos ham. Det eneste, man med Sikkerhed veed om dette Klosters Tilblivelsestid, er, at den maa falde mellem 1136, da Kastellkirken, med hvilken dengang intet Kloster var forbundet, plyndredes af Venderne, og

---

[1]) Schønings Anhang til Domkirkens Beskrivelse 21. Langes Klosterhistorie S. 730.

[2]) Det maatte vel nemlig betragtes som en Fornærmelse mod Abbeden i Ebelholt og følgelig mod den danske Gejstlighed, hvis nogen norsk Erkebiskop, hiin Abbed uadspurgt, havde ladet sig Raadigheden over Klostret overdrage. Derfor kan neppe Erkebiskop Eystein, og end mindre hans Efterfølger Erik, Absalons specielle Ven, have indladt sig paa noget saadant. En anden Sag er, om Abbeden i Ebelholt selv har stillet Klostret under den norske Erkebiskops Beskyttelse, og da maa man, som det ovenfor i Texten er skeet, nærmest tænke paa Erkebiskop Erik. Eystein stod mere i Forbindelse med England og søgte sin Støtte der.

Aarene nærmest før 1184, da Klosteret første Gang nævnes. Og for saa vidt det er stiftet ved Abbed Williams Foranstaltning, hvilket, som vi have seet, næsten kan antages for afgjort, kan det ikke være ældre end Fredsslutningen 1170. Før Domkapitlernes Oprettelse kan der heller ikke godt være Tale om Augustinerklosteres Oprettelse i Norge. Men det 12te Aarhundredes 2den Halvdeel var i Norge netop Augustinerklosternes Tid. Da stiftedes, som vi have seet, foruden Elgeseter Kloster ogsaa Halens Kloster og Jons Kloster i Bergen, det første endog ved Erling Skakkes Foranstaltning [1]). Saa meget mere maa man derfor ogsaa henføre Kastelklosterets Stiftelse til denne Periode, og navnligen antage at Erling Jarl heller ikke derved har været uvirksom.

Om Begivenhederne i Skatlandene paa denne Tid nævne vore Oldskrifter ikke synderligt. Paa Orknøerne herskede Jarlen **Harald Maddadhsøn** med stor Anseelse [2]), og, som det lader, mere beskjeftiget med Skotlands, end med Norges Anliggender. Han stod fremdeles, som man seer, i et spændt Forhold til det skotske Hof: det er derfor ikke at undres over, at da Ragnvald Jarls Datter Ingegerds ældste Søn med Erik Slagbrelle [3]), **Harald**, var voxet til, fandt denne Understøttelse hos Kong Willjam, den i 1164 afdøde Mælkolms Broder og Efterfølger, mod Jarlen. Harald Eriksson, der til Forskjel fra Harald Maddadhsøn sædvanligviis kaldes Harald unge, begav sig først med sin Broder Magnus Mange til Kong Magnus i Norge, og anholdt hos ham om Jarlsnavn og Halvdelen af Orknøerne, saaledes som hans Morfader Ragnvald havde besiddet dem. Magnus skal ogsaa have føjet ham heri, skjønt det synes som om han derved maatte støde Harald Maddadhsøn for Hovedet, hvilken dog siden, uagtet han ellers ikke saa let tilgav Fornærmelser, viste sig som en ivrig Tilhænger af Erlings og Kong Magnus's Parti. Men Beretningen om Harald unges Hændelser er meget forvirret [4]), og hvad enten nu Magnus har gjort ham til

---

[1]) Se ovenfor II. S. 939.

[2]) Se ovenfor II. S. 948.

[3]) S. o. II. 850. Om Erik Eriksson Slagbrelle, gift med Ragnvald Jarls Datter Ingegerd, se ovenfor II. S. 943.

[4]) Orkneyingasaga, S. 408, fortæller nemlig om Harald unges Fejde med Harald Maddadhsson og Fald, saa vel som om Kong Willjams Krig med Harald Jarl i den Anledning som om disse Begivenheder skulde have fundet Sted ganske kort Tid efter Kong Magnus Erlingssøns Fald; ja Haralds Ankomst fra Norge, med en vis Sigurd Murt, hvorom senere, henføres endog til Tiden før Kong Magnus's Død. Men af den øjensynligen paalidelige Beretning, hos Roger Hoveden (S. 767) saa vel som de dermed stemmende Tidsangivelser hos Fordun og i den melrosiske Krønike, seer man at Harald

Jarl eller ej, er det temmelig vist, at han ikke gav ham nogen Understøttelse, thi da Harald vendte tilbage vester over Havet — der siges ikke naar — anløb han kun Hjaltland, og begav sig derfra strax til Katanes og videre op i Skotland til Kong Villjam, der paa hans Anmodning forlenede ham med Halvdelen af Katanes: fra den Tid forsvinder han i en lang Tid fra Historien og kommer ikke frem igjen førend længe efter Kong Magnus's Død. Han har saaledes rimeligviis i al den Tid holdt sig i sin Deel af Katanes, under idelige Fejder med Harald Maddadhsøn, der for Resten herskede uforstyrret paa Orknøerne selv. Af andre merkelige Begivenheder paa Øerne nævnes, foruden Svein Asleivssøns Tog til Irland og Undergang der, hvilket vi allerede ovenfor have berettet [1]), kun om den alderstegne Biskop Villjams Død, 1168, altsaa efter at have været Biskop i henved 56 Aar. Han blev begraven i Domkirken i Kir-

unge ikke faldt førend 1198, og at de øvrige i Forbindelse dermed staaende Begivenheder, navnlig Harald unges Ankomst fra Norge med Sigurd Murt, ikke skede førend i 1196. Hoveden siger endog udtrykkelig, at det var Sverre, som da havde forlenet Harald med Halvdelen af Orknøerne. Ja endog de islandske Annaler henføre Harald unges Fald til 1198. Da man imidlertid af den Omstændighed, at Magnus Mange blev tilbage hos Kong Magnus, og faldt med ham 1184, kan see, at det dog forholder sig rigtigt, hvad Orkneyingasaga beretter, nemlig at Harald unge, ledsaget af Magnus Mange, rejste til ham for at faa Jarleværdigheden over Orknøerne, maa han saaledes have gjort to Rejser til Norge, en under Magnus, omtrent ved 1174—75, en under Sverre, 1197, men Orkneyingasaga har aabenbart sammenblandet disse to Rejser, og gjort dem til een. Harald unge kan altsaa ved sin første Rejse til Norge ej have erhvervet mere end den tomme Jarletitel over Halvdelen af Øerne uden at faa denne Halvdeel i Besiddelse, og han maa ved sin Tilbagekomst til Skotland, hvor han, som man kan skjønne, har opholdt sig paa sine fædrene Godser i Sutherland eller Katanes, strax have tyet til K. Villjam, der forlenede ham med Halvdelen af sidst nævnte Jarldømme. Deraf kan man nu ogsaa forklare, hvad der ellers ikke oplyses hos Hoveden og Fordun, hvorledes Harald Maddadhsøn kom i Fejde med Kong Villjam: det synes nemlig for en stor Deel at have været, forbi Villjam tog sig af Harald unge, og understøttede ham i hans Strid med Harald den ældre om hiin Halvdeel af Katanes, paa hvilken denne, som man let kan forstaa, ikke godvillig vilde give Slip. Der staar ogsaa, hvor der handles om den første Fejde mellem Villjam og Harald, at „Kongen gav Harald unge Halvdelen af Katanes", hvilket her enten, med ubestemt Tidsangivelse, betegner at Kongen allerede havde givet ham dette Len, eller, hvis det sigter til Aaret 1196, at han da, ved Forliget med Harald den ældre, ogsaa bekræftede Harald den yngre i hans Len. Alt dette vil tydeligere fremgaa i det følgende, hvor disse Begivenheder fortælles. Men merkeligt er det, at Orkneyingasaga selv intet nævner derom, førend efter at have omtalt Biskop Villjam den yngres Død 1188.

[1]) Se ovenfor II. 945, 955.

kevaag, hvor hans Grav nys er gjenfunden [1]). Hans Efterfølger hed ogsaa **Villjam**, men man ved for Resten ikke mere om ham, end at han var Biskop i 20 Aar, og døde 1188 [2]). Hans Efterfølger var igjen Skalden **Bjarne**, en Søn af Paal Jarls Datterdatters Datter Herbjørg, og den mægtige **Kolbein Ruga**, der paa en af sine Besiddelser, den lille Ø Vigr, lod opføre et Steen-Kastell, af hvilket der lige til vore Tider har væeret Levninger [3]).

7. Kronprætendenten Eystein Meyla og Birkebeinernes Flok.

Erling Skakkes haarde Fremfærd mod Harald Gilles Efterkommere forfejlede, som Sagaen antyder, deres Hensigt. Thi de, der selv havde — man kunde sige — det Uheld at nedstamme fra en af Harald Gilles Sønner, maatte, om de end ellers ikke havde tænkt paa at vække nogen Opstand, for deres egen Sikkerheds Skyld føle sig opfordrede til at prøve deres Lykke som Kronprætendenter, og de, som gjorde Mine til, eller endog blot mistænktes for at holde med dem, kunde ej længer være sikre paa Livet i deres eget Fædreland. Paa denne Maade maatte der nødvendigviis efterhaanden danne sig Flokke af Mænd, der, som mistænkte for eller overbeviste om politiske Forbrydelser, vare fredløse i deres Fædreland, og deels maatte søge Tilflugt tilfjelds eller i Skovene, deels rømme over Grændsen, ved hvilken fornemmelig saadanne Flygtninger havde deres Tilhold. Saaledes opstod en Flok, der i Begyndelsen var daarlig og ubetydelig, og neppe engang tegnede sig til at blive saa farlig som Hettesveinernes, men som dog ej alene skulde voxe Erling Jarl over Hovedet, men, under en overordentlig Mands Ledelse, endog bevirke hvad man kunde kalde en fuldstændig Statsomvæltning, og give hele Norges indre Liv en forändret Skikkelse. Dette var **Birkebeinernes** Flok.

I Aaret 1174 fremstod en ung, endnu ikke ganske fuldvoxen, Mand, ved Navn **Eystein**, der sagdes at være en Søn af Kong Eystein Haraldsson, et Udsagn som ogsaa synes at have havt sin Rigtighed, da der in-

[1]) Nemlig i den østlige Deel af Kirken, henimod Choret. I Graven laa en Blyplade, der nu opbevares i Museet i Kirkevaag, med Indskrift: hic requiescit Wilielmus senex felicis memoriæ, primus episcopus: hvilket Indhold synes at vidne om at Pladen ej er nedlagt strax ved hans Begravelse, men senere, maaskee ved Kirkens Udvidelse, da hans Grav rimeligviis maatte flyttes.

[2]) Orkneyingasaga S. 406, jvfr. Annalerne.

[3]) Det kaldtes af Indbyggerne castle of Coppi Row (d. e. Kolbein Ruga); men Kolbein er i Folkesagnet bleven en uhyre Jetun.

genstedš tales om at nogen gjorde Indvendinger derimod. Han var smuk af Udvortes, liden af Væxt, med et fagert, temmelig lidet Ansigt, hvorfor man sædvanligviis gav ham Tilnavnet „Meyla", d. e. den lille Pige [1]). Til ham, heder det, samlede der sig mange dygtige Mænd, der klagede over at have mistet deres Fædre, Brødre eller nærmeste Frænder, eller at have lidt Tab paa deres Ejendomme, de fleste unge, mere tapre end forstandige. Det er at formode, at de fleste af dem hørte til Levningerne af Hettesveinernes Parti, saa meget mere som det udtrykkeligt siges at en stor Deel af dem vare Marker-Mænd, og siden Eystein just fremstod paa den Kant. Her er han vel derfor ogsaa bleven opfostret, eller i alle Fald hemmelig hentet derhen af enkelte iblandt dem, der især tørstede efter Hevn over Erling, og derfor behøvede en Modkonge at opstille; thi det er ikke at formode, at han selv, saa ung som han var, skulde have vovet at optræde som Kronprætendent, uden at blive opfordret dertil af andre og mere erfarne Mænd, der satte Mod i ham, og lovede ham sikker Bistand. Eystein begav sig først, med en Deel af dem i sit Følge, til Jarlen Byrge Brosa i Gautland, hvis Hustru Brigida var Kong Harald Gilles Datter, og saaledes, hvis det forholdt sig rigtig med hvad han angav om sin Herkomst, hans Faders Syster. Paa Grund deraf bad han Jarlen om Hjelp, og saavel Byrge som Brigida, optoge hans Begjæring vel, tilsagde ham deres Understøttelse, og beholdt ham hos sig i nogen Tid. Altsaa have de begge enten virkelig antaget hans Foregivende rigtigt, eller givet sig Mine af antage det, for at skaffe Erling stærke Fiender, thi det er ej at undres over, om de nu vare fiendtligt sindede imod ham, da han aabenlyst havde gjort det til sin Opgave at ødelægge Harald Gilles hele Slægt. Maaskee endog Byrge Jarl selv, som gift med en norsk Kongedatter, nærede Tanker om at skaffe sig eller sin Æt den norske Krone, og derfor først og fremst fandt det nyttigt at svække Erling stærkes Magt. Han hørte til den mægtige og ærgjerrige Folkunge-Æt, der paa denne Tid begynder at spille en fremragende Rolle i Sverige, og snart i hele Norden [2]). Om han allerede paa denne Tid nærede Ønsker og Forhaabninger, der strakte sig langt videre end hans Byrd egentlig berettigede ham til, men som yngre Medlemmer af hans

---

1) Nemlig af mey, Mø, Pige. Ordet meyla svarer ganske til det gotiske mavilô.

2) Byrge var Broder af Magnus Minneskjold, Fader til den bekjendte Byrge Jarl af Bjelbo, om hvilken længer nedenfor, Fader til Sveriges Konger Valdemar og Magnus, Farfader til Hertug Erik, hvis Søn Magnus baade var Sveriges og Norges Konge. Byrge Brosa og Magnus Minneskjold vare Sønner af Benedikt, med Tilnavn Snyfel, Søn af Høvdingen Folke den digre med den danske Kong Knut den helliges Datter Ingegerd, se Saxo, S. 592.

Slægt virkelig bragte til Udførelse, vilde ej være forunderligt. Ved Eysteins Afreise medgav Byrge ham nogle Folk og Penge, og afsendt sig, som der staar, vel med ham; baade han og hans Hustru gjentoge ved Afskeden deres gode Løfter. Eystein begav sig derfra med sit Følge tilbage til Norge, og opholdt sig for det første i Grændseskovene paa Marker, hvor endnu flere samlede sig til ham. Men da han og hans Mænd kun havde faa Penge, maatte de skaffe sig Ophold, som de bedst kunde, ved at røve og plyndre i Bygderne. De vare for faatallige til at de torde opholde sig længe paa eet Sted, men streifede vidt og bredt omkring, idet de snart kom frem paa eet, snart paa et andet Sted. Derved bleve deres Klæder og Skotøj snart opslidte, saa at de bleve barfodede og maatte binde Næver om deres Fødder og Lægge. Derfor kaldte Bønderne dem spotviis Birkebeiner. Deres Streiftog gik mestendeels østen om Marker, derfra brøde de af og til ned i Viken. Lendermændene og Bønderne nede i Elvesyssel samlede Folk imod dem, og holdt flere Fegtninger med dem, hvorved snart Bønderne, snart Birkebeinerne vare de angribende, og flere Folk faldt paa begge Sider. Naar Birkebeinerne ikke traf den hele Bondehob for sig, bleve de sædvanligviis de sejrende, og Bønderne toge Flugten. Tre ordentlige, fylkede Slag skulle de have holdt, og sejret i dem alle. Men paa Krokaskogen oppe i Saurbø, hvor Karl Jarl tidligere led sit Nederlag (1137) gik det ogsaa dem ilde. Bønderne fældte Broter for dem, og havde, som det synes, nær omringet dem, men de undslap dog ved en hurtig Flugt, og med Tabet af endeel Folk. Paa denne Maade tilbragte Birkebeinerne tvende Vintre og den mellemliggende Sommer (1174—1176) i Viken [1]).

Sommeren derefter (1176) vovede de sig ud paa et længere Tog. De skaffede sig endeel lette Skibe og Skuder, og toge Vejen langs Kysten, først omkring i Viken, hvor de fik sig Folk og Penge, og siden, da det led ud paa Sommeren, nordefter til Throndhjem, udenskjærs og i saadan Hast, at der ej hørtes noget Nys om dem, førend de kom til Byen, lige saa lidt som Erling Jarl og Kong Magnus, der vare i Bergen, erfarede noget om at de sejlede forbi. Birkebeinernes Skare var nu vel bevæbnet, og bestod foruden af Markermænd og Elvegrimer ogsaa af en heel Deel Mænd fra Thelemarken, der rimeligviis havde sluttet sig til dem paa deres Fart forbi Grønafylkes Kyster. I Nidaros opholdt sig som Gjald-

[1]) Magnus Erlingssøns Saga Cap. 27, Snorre Cap. 36; Fagrskinna Cap. 278. Denne sidste, som her nærmest er fulgt, afviger i nogle Enkeltheder fra hiin. Navnlig er det den, som lader Bønderne fælde Broten for Birkebeinerne medens den større Kongesaga lader Birkebeinerne gjøre det.

kere [1]), Lendermanden **Nikolas Sigurdsſøn**, om hvilken der ovenfor er talt, tilligemed ſin Svigerſøn, Lendermanden **Erik Arnesſøn** [2]). Mariemesſe ſidre (8 Septb.), da Nikolas og flere gik fra Ottesang [3]), kom Erik hen til ſin Svigerfader, og ſagde at nogle Fiskere, ſom juſt vare komne til Byen, paaſtode at have ſeet en Mængde Sejl ſtyre ind ad Fjorden: „det maa viſt," ſagde han, „være Birkebeinerne, og du gjør retteſt i at lade blæſe Allarm, og befale Bymændene at ſamle ſig bevæbnede ude paa Øren." — „Du er alt for lettroende, Maag," ſvarede Nikolas, „naar du lytter til ethvert løſt Snak, Fiſkerne fare med; Birkebeinerne, tænker jeg, ere nu, ſom før, øſter paa Marker, og tænke neppe paa at hjemſøge os Thrønder, men om I endelig vil, kunne vi jo ſende en Skude ud for at underſøge Sagen, og ſiden holde Thing." Erik ſendte Skuden afſted, og gik derpaa hjem. Da det ringede til Højmesſe, gik Nikolas atter til Kirke. Erik kom igjen til ham og ſagde: „Jeg tror viſt, Maag, at Efterretningen er ſand, thi her ere de Folk, jeg ſendte ud: de have ſelv ſeet Sejlene, og antage beſtemt, at der er Ufred paa Færde. Jeg raader til at vi ride ud af Byen og ſamle Folk fra Omegnen, thi her i Byen tykkes der mig at være Mangel paa Folk." — „Du er da ogſaa alt for ængſtelig," ſvarede Nikolas, „førſt vil jeg høre Mesſe, ſaa kunne vi ſiden raadſlaa om hvad vi ſkulle gjøre." Nikolas gik i Kirke. Da Mesſen var ſungen, gik Erik til ham og ſagde; „Nu ere Heſtene ſadlede; lad os nu ride bort, og ind i Heredet." — „Nej," ſagde Nikolas, „jeg vil holde Thing med Bymændene ude paa Øren, og ſee hvor ſtor Styrke vi kunne opſtille, men førſt vil jeg ſpiſe til Middag." Da gik Erik bort og hjem i ſin Gaard, ſteg til Heſt med ſine Mænd og red ud af Byen. Nikolas gik til Bords, og ſatte kun en Vagt ude paa Øren. Han havde neppe endt ſit Maaltid, førend der kom Bud, at Birkebeinerne roede op i Elven. Da lod han ſine Mænd væbne ſig og begav ſig med dem op i det øvre Stokverk eller Loft, for der at forſvare ſig. Dette var et meget ſlet betænkt Paafund, thi havde han ſøgt at forſvare Porten mod Birkebeinerne vilde han maaſkee have kunnet holde dem tilbage, indtil Bymændene kunde komme ham til Undſætning. Nu derimod vidſte han og hans Mænd ikke

---

[1]) Der ſtaar kun i Sagaen, at han havde alle Raad for Bymændene, men da man ſeer, at det er ham, hvem det paalaa at lade Borgerne ſammenkalde ved Hornblæſt, og holde Thing med dem, er der ingen Tvivl om at han var Gjaldkere.

[2]) I Fagrſkinna kaldes han Dagsſøn.

[3]) Kirken, hvor Nikolas hørte Otteſang, var rimeligviis Jonskirken der laa nær ved hans Gaard. Om denne heder det i et Haandſkrift af Snorres Verk, at den for ikke lang Tid ſiden tilhørte Thorgeir Kapellan.

Ordet af, førend hele Gaardsrummet var opfyldt af Fiender. Birkebeinerne, der kom ganske uventet, havde taget Vejen deels op ad Gaderne, deels langs Bryggerne, og til Nikolas's Gaard, som de nu ganske omringede. De raabte til ham og bøde ham Grid. men han vilde ingen modtage. Da gik de løs paa Loftet fra alle Kanter, nogle hug Hul i Taget og skøde ned. Nikolas og hans Mænd værgede sig mod Overmagten, saa godt de kunde, med Bueskud, Haandskud og Ovnstene. Han havde et rødt Skjold med forgyldte Nagler og Lister. Paa det skøde Birkebeinerne saaledes at Pilene stode i lige til Nørbaandene. „Nu sviger mit Skjold mig", sagde Nikolas, og fik kort efter sit Banesaar. En stor Deel af hans Mænd faldt med ham. Hans Død blev almindeligt beklaget [1]).

Birkebeinerne sammenkaldte nu Thing i Byen, og gave Indbyggerne Fred. Disse underkastede sig alle sammen, og Eystein fik Kongenavn paa Orething. Han var, som man tydeligt kan see, slet ikke uvelkommen, og opholdt sig der nogen Tid, medens der strømmede Folk til ham saa vel fra Byen som fra Landet, og gik ham til Haande. Blandt disse vare de tre Sønner af Gudrun, Huusfruen paa Saltnes i Budviken, ved Navn Jon Kettling, Sigurd og Villjam [2]). Ud paa Høsten drog han længer ind i Throndelagen med sin Flok, der fremdeles tiltog. Blandt dem, der sluttede sig til ham, nævnes ogsaa en Thorfinn svarte af Snas [3]), der kom med sin Søn Helge og en heel Trop Folk. Overhoved kan man sige, at hele Thrøndelagen erklærede sig for ham, og de bedste Bønders Sønner forenede sig med ham. Ved Vintrens Begyndelse kom han tilbage til Nidaros, og begav sig derfra til Orkedalen, for at drage syd over Fjeldet. Da han i Orkedalen lod sin Hær tælle, befandtes det, at den udgjorde næsten 20 Hundreder, d. e. 2400 Mand. Da de vare komne over Fjeldet ned i Gudbrandsdalen, fortsatte de Toget længer ned paa

---

[1]) Magnus Erlingssøns Saga Cap. 30, 31, Snorre Cap. 39, 40, Fagrskinna Cap. 279, ogsaa Thjodrek Munk, hvis Verk ellers ikke gaar længer end til Sigurd Jorsalafarers Død, omtaler dog lejlighedsviis Nikolas's Død Cap. 31, hvor han opregner enkelte af dem, der fulgte med Magnus Barfod paa Vesterhavstoget. Blandt disse nævner han ogsaa „Ulf Ranessøn, Broder til Sigurd, der var Fader til den Nikolas, hvem Eystein, hiin ulykkelige Fyrste, dræbte i Nidaros" (Ulfr Rana frater Sivardi, patris Nicolai, quem Oustein infelix tyrannus occidit in Nidrosiensi metropoli). Ogsaa i disse Udtryk ligger der maaskee en Beklagelse over Nikolas's Drab.

[2]) Disse tre unge Mænd kaldes i Fagrskinna Saltnessveinerne. Sigurd forekommer ofte i Sverres Saga. Gudrun, deres Moder, maa have været en anseet Enke.

[3]) Munthe, (se Anm. til Aalls Snorre II, S. 209) antager dette for Gaarden Snaasen i Verdalen; det kunde dog maaskee her betegne Bygden Snaasen i Sparbyggjafylke, ved Snaasenvandet.

Oplandene, til Thoten, Hadeland og Ringerike, og sagde overalt Landet under sig, det vil sige fik Indbyggerne enten med Tvang eller med det Gode til at hylde Eystein som Norges Konge [1]).

Da Erling Jarl og Magnus fik høre om Eysteins Ankomst til Throndhjem og Fremgang der, ilede Magnus, der nu var 20 Aar gammel og altsaa fuldkommen myndig, strax om Hosten med endeel Folk til Viken, og begav sig til Tunsberg, hvor han indtil videre tog sit Sæde, medens Erling med en betydelig Styrke blev tilbage i Bergen, for at være ved Haanden, om Birkebeinerne skulde lægge Tilbagevejen om Søkysten. Birkebeinerne fik paa Ringerike høre, at Magnus opholdt sig i Tunsberg, og stevnede strax ned til Viken, for at angribe ham. Sandsynligviis toge de den korteste Vej fra Ringerike, nemlig gjennem Modheim og Eker ned til de indre Egne af Vestfold. Dette var ved Juletider. Da Magnus, der holdt Julegjestebud i Tunsberg, fik Nys om deres nær forestaaende Ankomst, kaldte han strax sine Krigere sammen; ogsaa Orm Kongsbroder kom, rimeligviis fra Oslo, med sin Skare, foruden mange andre. Magnus, der vilde forekomme deres Angreb, drog dem imøde med Orm og sin hele Styrke, og da han kom op paa Ree, det samme Sted, hvor hans Fader, 14 Aar i Forvejen, havde fældet Sigurd Jarl, bragte hans Spejdere ham den Besked, at Birkebeinerne allerede vare paa næste Gaard [2]). Det maa have været i de første Dage af Januar 1177 [3]). Vejret var overvættes koldt, og Sneen saa dyb, at man sank til Knæs, saasnart man gik udenfor den alfare Vej. Kongen og Orm lode derfor deres Mænd træde sig en haard og fast Plads tvers over Vejen strax nordenfor Tunet, udenfor Skidgarden, og opstillede der deres Fylking. Den indeholdt ikke fuldt 15 Hundreder (d. e. 1800 Mand). Birkebeinerne var deels paa Nabo-Gaarden, deels paa andre Gaarde i Nærheden. Da de hørte at den fiendtlige Hær var i Nærheden, stimlede de sammen og stillede sig i Fylking. Og som de saa, at Kong Magnus havde færre Folk end de, besluttede de strax at

---

[1]) Magnus Erlingssøns Saga Cap. 22, Snorre Cap. 41, Fagrskinna Cap. 281.

[2]) Da Ree kun er Egnens Navn, maa Gaarden, udenfor hvilken Magnus opstillede sin Hær, vistnok have været Ramnes, der nedenfor omtales som det Sted hvor han strax efter Slaget begav sig hen. Nabogaarden, hvor Birkebeinerne opholdt sig, var da vel Tufte, og Slaget har rimeligviis staaet mellem Ramnes Kirke og denne Gaard.

[3]) Dagen angives ikke nøjagtigt. Man seer kun, at det var strax efter Julen, som vedvarede indtil Affaredagen, den 7de Januar; da nu ogsaa Annalerne henføre Slaget til 1177, maa det vel have foregaaet paa sidst nævnte Dag eller den næst følgende. 7de Januar 1177 var en Fredag.

angribe ham. De stevnede da fremad paa Age-Vejen, men da denne ikke var bred, kunde blot faa gaa jevnsides, og de, som kom udenfor Vejen, bleve næsten siddende fast. Eystein befandt sig med sin Skare i den fremmeste Deel af den lange Rad, som hans Hær dannede, og kom saaledes først hen til den fiendtlige Plads, hvor Fienden stod opstillet. Her blev han let overmandet, thi de bagerste kunde ikke komme de forreste til Hjelp; den ene faldt efter den anden, alt som de først kom frem paa Pladsen, Eysteins Merke blev nedhugget, og han selv dreven paa Flugt. Derved opstod Forvirring i hans Rækker, og tiltog end mere, da Magnus's Mænd søgte haardt efter. Det var umuligt at oprette Orden igjen, enhver søgte kun at redde Livet, og Mandefaldet blev stort, thi Vejen var trang, og Magnus's Mænd, der fulgte dem i Hælene, sparede ingen, som de kunde naa. Tilsidst opløste hele Hæren sig i vild Flugt, og adspredte sig til alle Kanter. Eystein var blandt de flygtende. Han løb ind i et Huus, bad for sit Liv, og besvor Bonden om at skjule ham, men denne vilde intet høre derom, og dræbte ham. Snart kom Magnus's Mænd til, toge Liget og bragte det hen til Ramnes, hvor Magnus med sit Følge havde begivet sig hen efter Slaget. De bare det ind i den Stue, hvor Kongen var. Her havde man midt paa Stuegulvet gjort op en stor Ild; ved den sad Kongen og varmede sig. Foruden ham var Orm Kongsbroder og mange andre derinde, blandt dem endog nogle Birkebeiner, der vare saa haardt saarede, at de ikke kunde flygte. Kongen bød de Tilstedeværende at gaa hen og betragte Liget, for at overbevise sig om at det var det rette. Ligenfor Kongen, paa Pallen, sad en Birkebein, hvem Ingen lagde Merke til. Da han fik see sin Herres Lig og kjendte det, sprang han op, inden nogen vidste Ord deraf, greb sin Oxe, og hug over et Par Andres Skuldre efter Hovedet paa Kong Magnus, der just havde vendt sig fra Ilden. Heldigviis fik en Mand see Oxen hævet, og rev Kongen til Side, saa at Hugget kun rammede Skulderen, og Magnus slap med et svært Saar. Strax hævede Birkebeinen Oxen paany, og hug efter begge Skinnebenene paa Orm Kongsbroder, der laa paa Pallen. Da Orm saa det, kastede han Benene bag over Hovedet, hvorved Hugget rammede Pall-Stokken, og Oxen blev siddende fast. Men da stod ogsaa Spyd og Sverd saa tæt i Birkebeinen, at han neppe kunde falde, og man saa nu, at han havde slæbt Indvoldene efter sig over Gulvet. Hans Tapperhed og Troskab berømmedes af alle [1]).

Kong Magnus's Mænd forfulgte længe de flygtende og dræbte alle

[1]) Magnus Erlingssøns Saga, Cap. 32, Snorre Cap. 42, Fagrskinna Cap. 282.

dem, de kunde naa. Blandt de faldne var ogsaa Thorfinn af Snas[1] og en Mængde andre Thrønder. I alt skulle 400 være faldne, og de øvrige have taget Flugten[2]). Disse vidste nu neppe, hvad de skulde gribe til, thi der var ikke mange raadsnilde eller krigskyndig Folk iblandt dem. De fleste vare saarede, alle pengeløse, og kun faa forsynede med Vaaben eller Klæder. Størstedelen af dem flygtede til Marken hvor Flokken først havde samlet sig, og derfra over Grændsen til Gautland, i Haab om at faa nogen Hjelp hos Byrge Jarl. Andre, der havde hjemme i Thelemarken, begave sig derhen. Alle toge Flugten, da der kun var lidet Haab for dem om at beholde Livet, hvis de faldt i Kongens eller Jarlens Vold.

Magnus vendte tilbage til Tunsberg. Han vandt ved denne Seier stor Anseelse, thi hidtil hed det, at Erling Jarl havde været hans Værn og Støtte; nu derimod, siden han paa egen Haand havde overvundet en talrigere Fiende med en mindre Hær, tyktes man at han bar Prisen, og at han var saa meget større Kriger end Faderen, som han var yngre. Denne Herlighed varede dog kun kort. Thi nu fremtræder **Sverre Sigurdssøn** paa Skuepladsen[3]).

8. Sverre Sigurdssøns Fødsel, Opdragelse og første Fremtræden.

Kong Sigurd Mund havde, som det ovenfor er omtalt, ført et usædeligt og udsvævende Liv. Han var ikke gift, og de af hans Børn, som man ved hans Død eller i de nærmeste Aar derefter kjendte til, synes alle at have havt forskjellige Mødre. Han slægtede i dette Stykke sin Fader Harald Gille eller Farfaderen Magnus Barfod paa, og ligesom disse havde Børn, hvis Tilværelse først længe efter Faderens Død blev bekjendt, saaledes maatte man vente sig, at der i Tidens Løb ogsaa kunde fremstaa Sønner eller Døtre af Sigurd Mund, til hvilke man hidtil ej havde hørt det mindste, men som enten af Frygt for Efterstræbelser ej havde vovet at melde sig, eller ved særegne Omstændigheder i lang Tid havde været

---

1) Thorfinns Søn Helge faldt ikke, thi han omtales ogsaa senere, i Sverres Saga.

2) Roger Hoveden S. 600.

3) Magnus Erlingssøns Saga, Cap. 34, 35, Snorre Cap. 48, Fagrskinna Cap. 283. Dette Punkt i Norges Historie er merkeligt, forbi de ældre Kongesagaer, saa vel Hrokkinskinna og det (urigtigt) saakaldte Hryggjarstykke (der ej maa forvexles med Erik Oddssøns, se ovenfor II. S. 1040), som Snorre Sturlassøns Bearbejdelse, og Fagrskinna, ophøre her, nemlig med hvad der af et stort Parti ansaaes som Kongeættens fuldstændige Ophør i den mandlige Linje. Herefter bliver Sverres Saga, forfattet som et for sig selv bestaaende historisk Skrift, en Tidlang vor vigtigste Kilde.

vidende om deres sande Herkomst. Dette var Tilfældet med **Sverre.** Om hans Fødsel er der forskjellige Sagn. Den vidtløftige Bearbejdelse af hans Saga, der for en Deel maa antages affattet efter hans egne Angivelser, fortæller [1]) herom følgende: „**Roe,** Biskop i Færøerne, havde en Broder ved Navn Unas Kambare [2]). Denne Unas fik en norsk Kone ved Navn **Gunnhild** paa den Tid, da Harald Gilles Sønner, Sigurd, Inge og Eystein, styrede Riget. Gunnhild fødte strax efter en Søn, der fik Navnet **Sverre,** og som hun sagde var Unas's Søn. Unas og Gunnhild fik en Søn ved Navn Hide, og en Datter, der blev gift med Sviine-Stephan; de havde ogsaa flere Døtre. Sverre var 5 Aar gammel da han rejste fra Norge og vester til Færøerne, og blev han der opfostret af Biskop Roe". Sagnet er øjensynligt noget forvirret, thi medens det af de første Linjer skulde synes som om Sverre var fød paa Færøerne, hedder det siden, at han kom til Færøerne, da han var fem Aar gammel, hvoraf man nærmest maatte slutte at han var fød i Norge, med mindre han først var bragt did fra Færøerne, og siden tilbage igjen til disse. Det siges ikke engang, om det var Unas og Gunnhild, eller Biskop Roe, eller fremmede Folk, der bragte ham derhen. En kortere Bearbejdelse af Sagaen [3]) fortæller de nærmere Omstændigheder ved hans Fødsel og Opdragelse saaledes: „Kong Sigurd havde en Søn med en Kvinde, der hed Gunnhild, og lod ham kalde Sverre. Dette skede kort førend han blev dræbt. Efter hans Død blev Gunnhild gift med en Mand ved Navn Unas Smed, en Broder af Biskoppen paa Færøerne. Sverre blev opfød i Norge indtil han var fem Aar gammel, og vidste ikke andet, end at Unas Smed var hans rette Fader. Men da Sverres Moder hørte, at Erling skakke og

---

[1]) Sverres Saga Cap. 1.

[2]) „Kambare" maa betegne „Kammager"; den kortere Bearbejdelse (hos Clausson S. 525) kalder ham „Smed" og Saxo (S. 895) faber, hvilket Ord saa vel som vort smidr kan betegne et hvert Slags Haandverker. Navnet Unas er besynderligt, da Endelsen synes latiniseret. Det færøiske Sagn kalder ham Uni; og man skulde derfor næsten tro, at Karl Abbed, der i Fortalen til Sverres Saga siges at være dens første Forfatter, har nedskrevet den paa Latin, men at den siden af Styrme frode, som dernæst skal have skrevet den, er bearbejdet paa Norsk, hvorved dog Formen „Unas" er beholdt. Da Karl Abbed, hvorom senere, var Abbed i Thingeyre Kloster samtidigt med Munkene Odd og Gunnlaug, der begge skreve paa Latin (se ovenfor II. S. 1037), er det derfor heel sandsynligt, at han ogsaa anvendte Latinen.

[3]) Denne Bearbejdelse findes i Peder Claussøns Oversættelse af Snorre m. m. Man har nu ikke de Originaler, han fulgte, men at disse vare egte, og at Afvigelserne ej skyldes ham, sees af de for nogle Aar siden fundne Brudstykker af den Bearbejdelse af Haakons, Guthorms og Inges Saga, der ligger til Grund for hans Oversættelse, se Fornm. sögur V. X. S. 214—228.

Kong Magnus tragtede efter at udrydde Kongeslægten i Norge, drog h
med sin Mand til Færøerne, hvor Sverre blev opfød og holdt i Sk
hos Bispoppen." Ifølge denne Fremstilling skulde Sverre være fød
Norge, og før Moderens Giftermaal med Unas. Endelig er der end
paa Færøerne opbevaret et Sagn om alt dette [1]), hvis Indhold i Ko
hed er følgende: „Kong Sigurd havde i nogle Aar en Pige ved Na
Gunnhild i sin Tjeneste som Maddeigje (Madlaverske), der altid fulgte ha
paa hans Rejser mellem Throndhjem og Bergen. Hun var af anse
skjønt ikke høj Byrd, sterk og rask, ikke smuk, men Kongen havde dog
godt Øje til hende. Ved Sigurds Hird var der en Vaabensmed fra Fæ
øerne ved Navn Une. Han bejlede til Gunnhild, som i Førstningen ga
ham Afslag, da han ikke var rig nok. Imidlertid søgte Kongen med He
at vinde hendes Gunst, og hun var allerede frugtsommelig, da der om Som
meren kom en pavelig Legat for at mægle mellem Kongerne. Da han f
høre, at Sigurd allerede havde een uegte Søn, og maaskee flere, bebrejde
han ham hans udsvævende Levnet og truede ham med Pavens Ban, hvis ha
ikke afstod derfra. Kongen beklagede sig for Gunnhild, og sagde at ha
nu, saa nødig han vilde, maatte lade sine Børn dræbe. Gunnhild blev m
get bekymret og besluttede at flygte fra Landet, for at frelse det Barn
hun skulde føde. Ved at anstille sig syg slap hun fra at ledsage Hirde
til Throndhjem, hvorhen Kongen begav sig, og med et Skib, de
tilhørte hendes Broder, en Handelsmand, flygtede hun forklædt som
en fattig og ringe Kvinde over til Færøerne, hvor hun tog Tjeneste som
Budeigje paa Bispopsgaarden. Henimod Juul fødte hun i al Hem
melighed hos et Par gamle Folk, der boede i Nærheden, en Søn, som
hun kaldte Sverre, og som hun for det første lod blive hos dem. De
følgende Vaar ankom et Skib, hvorpaa hendes forrige Bejler Une va
ombord; hans Hensigt var at besøge sin Broder, Presten Roe, der va
Kapellan hos den gamle, sengeliggende Bispop Matthias, maaskee og a
efterspore Gunnhild. Af Frygt for at han maaskee kunde være sendt a
Kongen for at dræbe Barnet, skjulte hun det i en Hule oppe i Fjeldet, der
endnu kaldes Sverres Hule, og her besøgte hun det dagligt, for at give
det Næring. Une, der opholdt sig hos sin Broder, og havde fortalt ham
de vigtigste Nyheder, nemlig at Landet havde faaet sin egen Erkebispop og
Kongernes indbyrdes Avindsyge, gjenkjendte hende, uagtet hendes Forklæd-
ning, efter nogen Tids Forløb, og bejlede til hende paany, men hun
gav ham fremdeles Afslag. Da lykkedes det ham at udspejde hendes Van-
dringer og opdage Barnet; paa det Vilkaar, at hun vilde egte ham, lovede

[1]) Sagnet meddeles fuldstændigt i Antikvarisk Tidsskrift 1849—51, S. 155.

kun ikke at røbe hende, og hun rakte ham da sin Haand, idet de for Biskoppen og Roe udgave Sverre for deres Søn. Aaret efter rejste han med hende og Barnet til Norge, og forblev i sin Tjeneste hos Kongen, indtil denne fire Aar efter døde; da vendte han atter tilbage til Færøerne, hvor hans Broder kort efter blev Biskop. Hans Børn bleve opdragne tilsammen med Biskoppens." Dette Sagn, der ogsaa fortsættes videre, og, som det strax nedenfor skal vises, beretter om Sverres Ungdomstid, stemmer i det Hele taget temmelig nøje med det først anførte. Det forklarer, hvorledes Sverre kan siges at være fød paa Færøerne, og dog, fem Aar gammel, drage fra Norge til disse; det stemmer ogsaa paa en merkelig Maade med den sikre Historie, ved at omtale Legatens (Nikolas Brekspears) Ankomst til Norge, hans Misfornøjelse med Kongens Levnet, Kongernes indbyrdes Uenighed, og Erkestolens Oprettelse, foruden andre Omstændigheder, der nedenfor skulle omtales. Det knytter sig til enkelte Lokaliteter, der endnu paavises. Den Fejl, at Sigurd Munds Død sættes 5 Aar efter Erkestolens Oprettelse, altsaa til 1157 istedetfor 1155, er kun ubetydelig, og har ingen Indflydelse paa Fortællingens øvrige Gang. Derimod er Beretningen i den kortere Sagabearbejdelse aabenbart fejlagtig. Om Sverre end var fød samme Aar, Sigurd Mund faldt, (1155) saa var dog Magnus Erlingssøn endnu ikke Konge, da Sverre i saa Fald var 5 Aar gammel (1159,) lige saa lidt som Erling skakke eller han da endnu havde begyndt at forfølge Kongestammens Medlemmer. En Fejl ved begge Bearbejdelser er, at de omtale Roe som Biskop paa Færøerne, da Sverre blev fød: han blev ikke Biskop førend efter Matthias's Død 1157, og indviedes først 1162 [1]). De i Sagaerne meddeelte Sagn fejle saaledes mere mod Tidsregningen, end det færøiske. Kommer nu hertil, at dette, netop ved sin Omstændelighed, sine Lokalhentydninger, og sine Afvigelser fra Sagaerne viser sig uafhængigt af disse, og at de historiske Sagn paa Færøerne i Almindelighed udmerke sig ved den Troskab, hvormed Enkeltheder, som man andenstedsfra kjender, ere opbevarede uafhængigt af andre Beretninger, opstaar herved den største Formodning for, at Sagnet om Sverres Fødsel omtrent er fortalt saaledes, som det var i Omløb paa hans Tid, og er opbevaret med en Troskab, hvis Lige man andenstedes sjelden finder, men som paa Færøerne kan forklares af Landets afsides Beliggenhed og Indbyggernes Fastholden ved gamle Minder. Enkelte romantiske Udsmykkelser, som ovenfor ere udeladte, f. Ex. at Barnet, da Unas fandt det, laa og legede med to Guldæbler, o. a. d., gjøre hverken fra eller til.

Efter dette Sagn skulde Sverres Fødselsaar altsaa være 1152, det samme, hvori Kardinal Nikolas besøgte Norge, og Erkestolen oprettedes.

---

[1]) Annalerne, jvfr. Sturlunga Saga I. S. 144. Om Matthias se ovenfor II. 618, 86. 861, 962.

Det korteste, mindst paalidelige Sagasagn lader ham fødes kort før Sigurd Munds Fald (1155); efter den vidløftigere Sagabearbejdelse skuld han være fød allerede 1149, da det heder at han var 25 Aar ve sin Ankomst til Norge, hvilken ej kan sættes senere end 1174. Angivelsern have vel saaledes været forskjellige, og Talstørrelserne kunne desuden ve at afskrives fra Haandskrift til Haandskrift være blevne forvanskede. De sikreste er derfor at antage 1152, der i det færøiske Sagn saa tydeligt be tegnes og med hvis politiske Begivenheder hans Fødsel sættes i saa nøj Forbindelse, for det rette Aar.

Ogsaa om Sverres Opvæxt og Opdragelse er der forskjellige Sagn De stemme overeens deri, at Biskop Roe satte Sverre til Bogen, for a han med Tiden kunde blive Prest. Den vidløftigere Sagabearbejdelse for tæller, at Biskoppen ogsaa virkelig indviede ham til Prest, uden at de skede nogen Indsigelse fra Gunnhilds Side, og at hun ikke aabenbared ham hans rette Herkomst, førend efter en Pilegrimsrejse, hun havde gjor til Rom: her, heder det, betroede hun den Prest, for hvem hun skriftede at hendes Søn var Søn af en Konge, uden selv at vide det; Sager kom for Paven, der befalede hende ved sin Hjemkomst at oplyse Sønnen derom, og hun opfyldte Befalingen. Den kortere Bearbejdelse har inte om Pilegrimsrejsen, men beretter, at da Biskoppen vilde indvie ham ti Prest, begyndte Gunnhild at græde, og da Sverre spurgte, hvorfor hu græd over den Ære, der nu skulde vises ham, i Stedet for at glæde si over den, sagde hun: „den er kun ringe mod den Ære, som med Rett tilkommer dig; du er Søn af Kong Sigurd i Norge, og ikke af den, du mener. Dette har jeg holdt hemmeligt, indtil du naaede Mandsalderen". Da Sverre hørte dette, blev han urolig i Hu, betænkende deels den stor Magt, Kong Magnus havde i Norge, saa at det ej var let at begynd noget imod ham, deels og den Anseelse og Magt, hans egne Forfædr havde havt. Han sagde derfor til sin Moder: dersom du siger sandt, kjær Moder, vil jeg aldeles ikke tage Presteværdighed i Færøerne for min Ar veret til Norge". Det færøiske Sagn stemmer paa det nærmeste dermed Sverre, fortælles der, blev holdt i Skole hos Munkene i Kirkebø indti han blev vidnesfør, d. e. 15 Aar gammel, og selv skulde tage en Bestem melse om sin fremtidige Livsbane. Da var Une død, og Biskoppen raa dede ham til at vælge Prestestanden, hvortil han var opdragen. Sverr samtykkede, blev kronraget, og viste sig saaledes for sin Moder med de Ord, at det vel glædede hende, med Tiden at kunne see ham som Prest ja endog som Biskop. Men hun brast i Graad og sagde at han va fød til noget andet og højere, end at være Prest, thi hans sande Fader var Kong Sigurd, saa at han havde Ret til Norges Krone. Da blev Sverre opflammet af Ærgjerrighed, og udbrød: „Er jeg fød til en Krone

skal jeg ogsaa stræbe at faa den, hvad det end koster mig; Livet er mig ikke mere nogen Glæde uden den, og derfor vil jeg vove Livet for den. Biskoppen fandt denne Forhaabning dumdristig, og sagde at det lige saa lidet vilde lykkes for ham, som for hans Broder [1]), der var dræbt af Erling, som nu havde ladet sin Søn Magnus krone til Norges Konge. Men Sverre svarede: „fuldt vel raader Gud for Lykken, Mistrøst er Foragt for ham". Biskoppen bebrejdede Gunnhild, at hun havde holdt dette saa længe hemmeligt, men hun svarede: „saa længe der levede een, der var Kronen nærmere end min Søn, vilde jeg ikke aabenbare det for ham, men nu seer jeg, at den, der ej er Kronen saa nær som han [2]), vover at stride mod Kong Magnus. Derfor maa min Søn vide sin Ret, og Gud raader da for, om han kan naa den!"

At Sverre opdroges til at blive Prest, er utvivlsomt saavel deraf at alle Saga og øvrige Beretninger stemme overeens i dette Udsagn, som ogsaa af de Beviis, han selv ved flere Lejligheder gav paa, ej alene at besidde gejstlig Lærdom, men endog at have tilegnet sig den i højere Grad og med bedre Skjøn paa at anvende den, end der blandt den lavere Gejstlighed paa de Tider kan have været sædvanligt [3]). Derimod er det neppe saa sikkert, at han blev indviet til Prest. Det siges vel i den første Sagaberetning, og hans Fiender behagede sig i at kalde ham „Sverre Prest," ligesom Gejstligheden siden for den pavelige Legat, der i 1194 var i Norge, anførte hans Prestesværdighed som en af Hovedgrundene, hvorfor han ej maatte krones; endelig omtales det baade af Saxo [4]) og nogle engelske Forfattere [5]). Men underligt nok er det, at Pave Innocentius III i de Buller, han siden udstedte mod ham, og hvori han overvælder ham med allehaande Bebrejdelser, dog ikke med Bestemthed siger at han havde været Prest, men kun ytrer at „man havde berettet ham" at Sverre havde beklædt et gejstligt Em-

---

[1]) Her sigtes vel til Sigurd Markusfostre.

[2]) Dette maa være Olaf Ugæva, hvilket ogsaa passer med Tidsregningen: denne Samtale skulde nemlig have fundet Sted, da Sverre var 15 Aar gammel, altsaa 1167.

[3]) Dette sees deels af hans Saga, deels ogsaa af det merkelige Stridsskrift mod Gejstligheden, hvorom der nedenfor vil blive talt, og som nærmest maa tilskrives ham.

[4]) Saxo, S. 894.

[5]) Den ene er Villiam af Newbury, der ytrer sig meget fiendligt imod ham (II. 6). Han kalder ham „den berygtede Prest Sverre", med Tilnavn Birkebein og siger, at han en Tidlang havde gjort kirkelig Tjeneste, førend han fremstod som Kronprætendent. Den anden er Roger Hoveden, der oftere kalder ham presbyter d. e. Prest.

bede, skjønt Prestevielsen vilde have været en af de klækkeligste Grunde, der kunde opstilles mod hans Berettigelse til Tronen. Og hvad Saxo og de fremmede Forfatteres Udsagn angaar, saa kan man næsten med fuldkommen Bestemthed paavise deres Udspring fra Sverres afsagte Fiender i Landet selv. Efter hvad der nedenfor omtales, skulde man snarere tro, at han havde modtaget Diakon-Indvielsen, ligesom Sigurd Slembedjakn, men ej den presteligе, hvortil han ikke engang havde den kanoniske Alder, som paa hiin Tid var 30 Aar [1]). Forresten gjør det i sig selv ikke synderligt fra eller til, om han var indviet til Prest eller ej. Hovedsagen er, at han var bleven opdragen til den geistlige Stand, og at hans Ærgjerrighed en Tidlang ikke havde højere Maal, end at kunne naa de højere gejstlige Værdigheder, men at han tillige ved denne Opdragelse, og de Kundskaber, han derved i fuldt Maal tilegnede sig, erhvervede sig et Indblik i Skyggesiderne ved den daværende Gejstligheds Liv, Stræben og Virken, som i hans Øjne betog den det meste af den Glorie, der ellers omstraalede den, og siden efter kom ham til Gode, da det gjaldt at bekjæmpe den Modstand, han fra Gejstlighedens Side maatte døje.

Sverres Liv i hans Ynglingsaar svarede heller ikke synderligt til hans gejstlige Opdragelse og Bestemmelse. Han var urolig og stridbar, og opførte sig i det Hele taget ej som det sømmer en Prest. Saaledes kom han i alvorlig Strid med Brynjulf, en Søn af Kalf Sendemand, der dengang var kongelig Syсselmand over Øerne. Sverre havde givet en Mand et Slag, og Brynjulf, der vilde hevne dette, kom med en heel Deel Folk for at angribe ham, saa at han maatte redde sig ved Flugten, og løbe ind i en Stue, hvor en Kone skjulte ham i en Ovn, satte en Helle for Aabningen og gjorde et Baal udenfor; hans Fiender, der kom ind i Stuen, ledte forgjæves efter ham [2]). Efter det færøiske Sagn skal han have fattet Kjærlighed til Biskoppens Datter, Astrid, og have havt flere Børn med hende, og dette forholder sig vist ogsaa ganske rigtigt, thi det er sikkert, at han endnu paa Færøerne i det mindste havde to, om ikke flere Sønner [3]), og at der senere fremstod en foregiven Søn af ham, ved Navn Erling, der udtrykkeligt nævnte Astrid Roedatter som sin Moder. Efter al Sandsynlighed var han endog gift med Astrid, eftersom Gejstligheden, som det i det følgende vil sees, senere hen gjorde Ophævelser over at han havde taget sig en anden Hustru, medens hans første Hustru endnu var i Live, og hine Børn omtales aldrig anderledes, end som om de vare egtefødde. Den ældste af Sønnerne kaldte han endog **Unas** efter sin foregivne Fader, og forandrede først hans Navn til **Sigurd** efter Kong Sigurd

[1]) Til Prestevielsen udfordredes 30, til Diakonvielsen 25 Aars Alder, dog indviedes ogsaa yngre Diakoner.

[2]) Sverres S. Cap. 1.

[3]) Herom se især Finn Magnusson i Annaler for nord. Old. o. s. v. S. 329 flgg.

Mand, da han havde faaet sin kongelige Herkomst at vide [1]). Efter det færøiske Sagn lod han Astrid forblive paa Færøerne, og hentede hende aldrig til Norge. Er det saa, hvad der ogsaa maa antages for det Rette, maa alle hans Børn med hende være fødde der.

Hvor vidt det nu havde sin Rigtighed med Sverres Herkomst, eller om han var en Bedrager, som hans Fiender paastode, er et Spørgsmaal, som umuligt med fuldkommen Sikkerhed lader sig besvare, da det, som man tydelig kan see, allerede brast ham selv paa tilstrækkeligt, retsgyldigt Beviis i saa Henseende, og han maatte lade sin egen Forsikring om, hvad hans Moder havde betroet ham, staa ved sit Værd. Hun var ikke engang tilstede ved hans Fremtræden i Norge, og kom neppe heller senere derhen, for at understøtte hans Udsagn. Saaledes var han ganske overladt til sig selv, og maatte lade det komme an paa, hvorvidt han ved sine egne Talenter kunde skaffe sig og sit Udsagn Tiltro. Nu gjelder det for det første om ham, hvad der allerede er ytret om Harald Gille, at det i og for sig maatte ansees for et saa voveligt Skridt at optræde som Kronprætendent lige overfor en Konge, hvis Magt var fuldkommen befæstet, at alene den indre Bevidsthed om lige eller bedre Berettigelse kunde opfordre dertil, og dette gjelder for saa vidt endnu mere om Sverre, som Harald Gille dog, efter hvad man maa formode, opstilledes af endeel mægtige Mænd, der hentede ham til Landet og understøttede hans Paastand, medens Sverre derimod kom fra en afsides Ø, aldeles ukjendt og ukaldet, og uden at kjende en eneste endog nogenlunde formaaende Mand, paa hvis Bistand han kunde regne. Under saadanne Omstændigheder synes dog blot og bar Ærgjerrighed ikke at kunne være den eneste Drivfjeder, men en fuldkommen Overbeviisning om hans kongelige Byrd, forenet med en næsten sværmerisk Tro paa, at hans retmæssige Bestræbelser tilsidst vilde krones med Held, at maatte have ledet hans Skridt. Her kan der ikke indvendes, at der senere fremstod Tronprætendenter, om hvem det beviistes, at de falskeligen udgave sig eller udgaves for Kongesønner, thi deels opstilledes eller understøttedes de af allerede bestaaende Partier, deels vare de Børn, der kun brugtes som viljeløse Redskaber i Partimændenes Haand. Sverre derimod gik paa egen Haand, i sin fulde Ungdomskraft og med velberaad Hu, til sit vovelige Foretagende. Dernæst maa man erkjende, at hvad enten hans Foregivende havde sin Rigtighed eller ej, vilde hans Fiender lige fuldt stedse have erklæret det for Opspind, saa længe ingen ordentlige Beviser kunde føres, og maaskee neppe engang erkjendt disse; deres haardnakkede Benegtelse har derfor her lidet eller intet at betyde. Endelig er der i det mindste een

---

[1]) Saxo, S. 895.

bede, skjønt Prestevielsen vilde have været en af de klækkeligste Grunde, der kunde opstilles mod hans Berettigelse til Tronen. Og hvad Saxo og de fremmede Forfatteres Udsagn angaar, saa kan man næsten med fuldkommen Bestemthed paavise deres Udspring fra Sverres afsagte Fiender i Landet selv. Efter hvad der nedenfor omtales, skulde man snarere tro, at han havde modtaget Diakon-Indvielsen, ligesom Sigurd Slembedjakn, men ej den prestelige, hvortil han ikke engang havde den kanoniske Alder, som paa hiin Tid var 30 Aar [1]). Forresten gjør det i sig selv ikke synderligt fra eller til, om han var indviet til Prest eller ej. Hovedsagen er, at han var bleven opdragen til den gejstlige Stand, og at hans Ærgjerrighed en Tidlang ikke havde højere Maal, end at kunne naa de højere gejstlige Værdigheder, men at han tillige ved denne Opdragelse, og de Kundskaber, han derved i fuldt Maal tilegnede sig, erhvervede sig et Indblik i Skyggesiderne ved den daværende Gejstligheds Liv, Stræben og Virken, som i hans Øjne betog den det meste af den Glorie, der ellers omstraalede den, og siden efter kom ham til Gode, da det gjaldt at bekjæmpe den Modstand, han fra Gejstlighedens Side maatte døje.

Sverres Liv i hans Ynglingsaar svarede heller ikke synderligt til hans gejstlige Opdragelse og Bestemmelse. Han var urolig og stridbar, og opførte sig i det Hele taget ej som det sømmer en Prest. Saaledes kom han i alvorlig Strid med Brynjulf, en Søn af Kalf Sendemand, der dengang var kongelig Sysselmand over Øerne. Sverre havde givet en Mand et Slag, og Brynjulf, der vilde hevne dette, kom med en heel Deel Folk for at angribe ham, saa at han maatte redde sig ved Flugten, og løbe ind i en Stue, hvor en Kone skjulte ham i en Ovn, satte en Helle for Aabningen og gjorde et Baal udenfor; hans Fiender, der kom ind i Stuen, ledte forgjæves efter ham [2]). Efter det færøiske Sagn skal han have fattet Kjærlighed til Biskoppens Datter, Astrid, og have havt flere Børn med hende, og dette forholder sig vist ogsaa ganske rigtigt, thi det er sikkert, at han endnu paa Færøerne i det mindste havde to, om ikke flere Sønner [3]), og at der senere fremstod en foregiven Søn af ham, ved Navn Erling, der udtrykkeligt nævnte Astrid Roedatter som sin Moder. Efter al Sandsynlighed var han endog gift med Astrid, eftersom Gejstligheden, som det i det følgende vil sees, senere hen gjorde Ophævelser over at han havde taget sig en anden Hustru, medens hans første Hustru endnu var i Live, og hine Børn omtales aldrig anderledes, end som om de vare egtefødde. Den ældste af Sønnerne kaldte han endog **Unas** efter sin foregivne Fader, og forandrede først hans Navn til **Sigurd** efter Kong Sigurd

[1]) Til Prestevielsen udfordredes 30, til Diakonvielsen 25 Aars Alder, dog indviedes ogsaa yngre Diakoner.

[2]) Sverres S. Cap. 1.

[3]) Herom se især Finn Magnussøn i Annaler for nord. Old. o. s. v. S. 329 flgg.

Mand, da han havde faaet sin kongelige Herkomst at vide [1]). Efter det færøiske Sagn lod han Astrid forblive paa Færøerne, og hentede hende aldrig til Norge. Er det saa, hvad der ogsaa maa antages for det Rette, maa alle hans Børn med hende være fødde der.

Hvor vidt det nu havde sin Rigtighed med Sverres Herkomst, eller om han var en Bedrager, som hans Fiender paastode, er et Spørgsmaal, som umuligt med fuldkommen Sikkerhed lader sig besvare, da det, som man tydelig kan see, allerede brast ham selv paa tilstrækkeligt, retsgyldigt Beviis i saa Henseende, og han maatte lade sin egen Forsikring om, hvad hans Moder havde betroet ham, staa ved sit Værd. Hun var ikke engang tilstede ved hans Fremtræden i Norge, og kom neppe heller senere derhen, for at understøtte hans Udsagn. Saaledes var han ganske overladt til sig selv, og maatte lade det komme an paa, hvorvidt han ved sine egne Talenter kunde skaffe sig og sit Udsagn Tiltro. Nu gjelder det for det første om ham, hvad der allerede er ytret om Harald Gille, at det i og for sig maatte ansees for et saa voveligt Skridt at optræde som Kronprætendent lige overfor en Konge, hvis Magt var fuldkommen befæstet, at alene den indre Bevidsthed om lige eller bedre Berettigelse kunde opfordre dertil, og dette gjelder for saa vidt endnu mere om Sverre, som Harald Gille dog, efter hvad man maa formode, opstilledes af endeel mægtige Mænd, der hentede ham til Landet og understøttede hans Paastand, medens Sverre derimod kom fra en afsides Ø, aldeles ukjendt og ukaldet, og uden at kjende en eneste endog nogenlunde formaaende Mand, paa hvis Bistand han kunde regne. Under saadanne Omstændigheder synes dog blot og bar Ærgjerrighed ikke at kunne være den eneste Drivfjeder, men en fuldkommen Overbeviisning om hans kongelige Byrd, forenet med en næsten sværmerisk Tro paa, at hans retmæssige Bestræbelser tilsidst vilde krones med Held, at maatte have ledet hans Skridt. Her kan der ikke indvendes, at der senere fremstod Tronprætendenter, om hvem det beviistes, at de falskeligen udgave sig eller udgaves for Kongesønner, thi deels opstilledes eller understøttedes de af allerede bestaaende Partier, deels vare de Børn, der kun brugtes som viljeløse Redskaber i Partimændenes Haand. Sverre derimod gik paa egen Haand, i sin fulde Ungdomskraft og med velberaad Hu, til sit voveelige Foretagende. Dernæst maa man erkjende, at hvad enten hans Foregivende havde sin Rigtighed eller ej, vilde hans Fiender lige fuldt stedse have erklæret det for Opspind, saa længe ingen ordentlige Beviser kunde føres, og maaskee neppe engang erkjendt disse; deres haardnakkede Benegtelse har derfor her lidet eller intet at betyde. Endelig er der i det mindste een

[1]) Saxo, S. 895.

fremmed Forfatter, der uden noget Forbehold kalder ham en naturlig Søn af Kong Sigurd [1]), og heller ikke i de pavelige Buller findes der nogen Hentydning til, at hans Foregivende om at være Kongeſøn var falſkt. Det heder kun at han var uegte fød og uberettiget til Tronen. Der er ſaaledes visſelig mere, ſom taler for at han havde Ret, end for at han ſkulde være en Bedrager. Mere lader ſig ikke ſige derom. Men hvad han var eller ikke var, ſaa er det viſt, at han var en af de ſtørſte Mænd, ſom vor Hiſtorie kan opviſe.

9. Sverres Raadſlagninger og Rejſe i Norge.

Hvor gammel Sverre var, da han fik ſin rette Herkomſt at vide, eller, om man betvivler denne, da han fattede den Beſlutning at optræde ſom Kronprætendent, vides ej med Visհed. Ifølge det færøiſke Sagn ſkulde han ikke have været mere end 15 Aar, da hans Moder aabenbarede ham Hemmeligheden. Men da han, ſom nys omtalt, kaldte ſin ældſte Søn Unas, maa han dog paa den Tid, denne blev fød — og da var han dog ſelv visſelig mere end 15 Aar gammel — have ſtaaet i den Tro, at Unas Kambare var hans Fader, og ikke have havt mindſte Tanke om at ville optræde ſom Kongeſøn. Han ſkal i Aaret 1168, altſaa 16 Aar gammel, have været paa Orknøerne [2]), men om han drog did for at ſkaffe ſig Underſtøttelſe ſom Kronprætendent, eller i et andet Erende, ſiges ikke. Sagaen angiver at han var 24 [3]) Aar gammel, førend hans Herkomſt blev ham aabenbaret, og at han Aaret efter drog til Norge, men Aarstallet nævnes ikke. De gamle islandſke Annaler henføre hans Rejſe fra Færøerne til Aaret 1174: er dette rigtigt, hvad man vel maa antage, da har han ved ſin Ankomſt ej været 25 Aar, men kun 22 Aar gammel. At der hengik en Tid imellem det Øjeblik, da han fik ſin Byrd at vide, og da Beſlutningen, at gjøre den gjeldende, kom til Modenhed hos ham, maa anſees ſom viſt. Det færøiſke Sagn melder ogſaa, at han førſt ſøgte at ſkaffe ſig Færdighed i Vaabenbrug, og at øve ſig i farlige Foretagender, ſaa vel ſom at erhverve Kundſkaber, en Konge kunde have Nytte af. Men over alt dette hviler Hemmelighedens Slør. Hans Moder Gunnhild ſynes aldrig at være kommen til Norge, hun var maaſkee endog død, førend han forlod Færøerne. Hun havde en Broder, ved Navn Nikolas Sultan, men han ſynes at have opholdt ſig i Norge, og kan derfor neppe have været deelagtiggjort i hendes

[1]) Nemlig Roger Hoveden.

[2]) De islandſke Annaler.

[3]) Sverres Saga Cap. 2.

Hemmelighed. Sverre var saaledes ved sin Fremtræden i Norge den eneste Bærer af denne, og havde det i sin Magt at udsmykke den simple Beretning om sin Fødsel med saa mange romantiske eller endog overnaturlige Biomstændigheder, som han ansaa nyttigt, for des bedre at virke paa Mængden. Hans Saga meddeler en Drøm, Gunnhild skulde have havt før hans Fødsel, og som hun meget muligt kan have fortalt Sverre, men som i alle Fald neppe nogen anden end han kan have fortalt i Norge, eller meddelt Sagaforfatteren, og som han vel derfor ogsaa lige saa vel kunde have opdigtet. Drømmen lød saaledes: Hun syntes at være i et prægtigt Lofthuus, og her føde sit Barn til Verden, medens en Kone sad hos hende for at modtage det. Det forekom hende som om denne Kone, strax Barnet var født, blev betagen af Rædsel, og tre Gange raabte til hende heftigt og med skjelvende Stemme: „Gunnhild, du har født en underlig og forfærdelig Ting til Verden!" Paa hendes Spørgsmaal, hvad det da var, skulde Konen have sagt „det er en stor, snehvid Steen, der gløder saa sterkt, at Gnisterne fare af den til alle Kanter, som af et Stykke gloende Jern i en Smedeesse." Hun vilde da, syntes hun, tilligemed Konen dække Stenen til med Klæder for at ingen skulde see den, og de lagde den paa en Stol, men Gnisterne fløj overalt igjennem Klæderne, og rundt om i hele Lofthuset. De bleve meget forfærdede derover, men i samme Øjeblik vaagnede hun. Sverre skal ogsaa selv i sin Opvæxt have havt store Drømme, over hvilke flere udlo og spottede ham. Saaledes fortalte han engang en forstandig Mand ved Navn Einar, at han drømte, han var i Norge og blev til en Fugl saa stor, at Nebbet naaede til Landsenden ved Elven, Halefjedrene til Finmarken, og Vingefjedrene dækkede det hele Rige. Einar skal have svaret, at han vel ikke ret kunde blive klog paa hvad dette betydede, men formodede dog, at det varslede om Magt eller Herredømme; maaskee, sagde han, bliver du Erkebiskop. Men Sverre skal have svaret: det tykkes mig højst usandsynligt, at jeg bliver Erkebiskop, da jeg neppe engang er skikket til at være Prest. — En anden Drøm, der, som det siges, udtrykkeligt anføres saaledes som Sverre selv fortalte den, var følgende: Det forekom ham, som om han allerede var kommen til Norge og havde opnaaet en høj Værdighed, det tyktes ham en Biskops, men der var megen Ufred i Landet formedelst Kongernes Trætte, i det Olaf den hellige paa den ene Side kjæmpede med Magnus og Erling paa den anden. Han tænkte da over, hvilket Parti han skulde tage, og valgte Olafs. Denne modtog ham venligt, og han forblev hos ham. Ikke længe efter, var Kongen, saa syntes det ham, i en Loftstue med 15 eller 16 andre; Kongen vaskede sig ved et lidet Bord, og da han var færdig, vilde en anden Mand gaa til Bordet og vaske sig, men Kongen stød ham til Side, kaldte paa en ung Mand, der hed Sverre Magnus, og bød ham vaske sig i det sam-

me Vand. Han gjorde saa, og da han var færdig, kom en Mand løbende ind i al Hast og sagde at man snarest muligt skulde gribe til Vaaben, da Kongens Fiender stode udenfor Døren. Kongen sagde at det havde ingen Fare og at man skulde tage sine Hugvaaben og gaa ud mod dem: selv vilde han beskytte dem alle med sit Skjold. De adløde, hvorpaa Kongen tog sit Sverd og rakte det til hiin unge Mand, Sverre, idet han tillige gav ham sit Merke, med de Ord: modtag dette Merke, Herre, og vid, at du herefter stedse skal bære det. Det forekom ham som om han modtog Merket, dog ikke uden en vis Rædsel, medens Kongen tog sit Skjold, og alle gik skyndsomt ud gjennem en i det mindste 60 Favne lang Gang foran Døren. Inde i Huset tyktes det ham, at han bar Merket sænket; da de kom frem i Døren og skulde gaa ud, kom 7 væbnede Mænd imod dem og vilde hugge Merkesmanden, men Kongen stillede sig foran ham med sit Skjold og beskyttede ham. Da kom de ud paa en vid og aaben Slette, hvor Merkesmanden hævede Merket og bar det imod Kong Magnus's og Erling Jarls Fylking, der strax veg tilbage. Strax efter vaagnede han og forundrede sig over Drømmen, der dog ej var ham ubehagelig. Han skal kun have fortalt den til et Par Venner, der skulle have fortolket den saaledes som det siden gik i Opfyldelse. Under de Bekymringer, der opstode i hans Sind, efterat han havde erfaret sin sande Herkomst, randt nu, heder det i Sagaen, disse Drømme ham i Hu, opretholdt hans Mod og styrkede ham i hans Beslutning, at forsøge sin Lykke og hævde sin Ret. Han beredede sig derfor til Rejsen, hvilken ogsaa Biskop Roe nu ikke længer modsatte sig, men raadede ham, først at henvende sig til Erkebiskoppen, og aabenbare ham sin vanskelige Stilling. Ifølge det færøiske Sagn afsejlede Sverre med et Kjøbmandsskib, men blev ved Uvejr dreven tilbage til Havnen Vaag paa Suderø, hvor Skibet maatte istandsættes; han vendte imidlertid tilbage til Biskopsgaarden, men blev modtagen med Kulde, fordi denne Venderejse udlagdes som et Tegn paa, at han ej havde Lykken med sig. Men et Par Dage derefter var Skibet atter sejlklart, han drog paany afsted, og kom denne Gang heldigt over til Norge [1]).

10. Sverres Omflakken i Norge, Gautland og Vermeland.

Der nævnes intet om, i hvilken norsk Havn Sverre landede, men det antydes kun, at det var etsteds i den sydlige Deel af Landet. Om Tiden, naar han kom, hersker der nogen Tvivl, idet de islandske Annaler angive 1174, Sagaen derimod kun siger, han kom til

[1]) Sverres Saga Cap 1. 2. 5. Antikvarisk Tidsskrift I. c.

Landet strax efter at Eystein Meyla lod sig give Kongenavn, hvilket enten kan forstaaes om hans højtidelige Hylding paa Orething i September 1176, eller om hans første Optræden som Høvding for Birkebeinernes Flok, to Aar i Forvejen. Men af den paafølgende Beretning om hvad Sverre strax efter sin Ankomst tog sig til, bliver det temmelig klart, at Tiden dertil ej vilde have være tilstrækkelig, hvis han ikke var kommen til Norge førend midt i September 1176; Annalerne have derfor vistnok Ret, og Sagaens Ord maa forklares derefter; det var ogsaa netop i Aaret 1174, at Eystein Meyla aller først havde ladet sig give Kongenavn af Birkebeinerne[1]). Sverre tænkte først paa at slutte sig til Eystein og Birkebeinerne, og forhørte sig paa det nøjeste om hans Adfærd, men da han fik nærmere Besked derom, fandt han den saa umoden og barnagtig, at han ej skjøttede om at indlade sig med ham. Derfor begav han sig nord i Landet, for efter Biskop Roes Raad at søge Hjelp hos Erkebiskoppen. Undervejs udspurgte han ivrigt alle dem, som kom nordenfra. Da han kom til Sells, fandt han nogle Kjendinger og forblev en Stund hos dem. Her fik han af en Prest tilstrækkelig Besked om alt hvad han ønskede at vide, og indsaa strax, at han ikke kunde gjøre sig noget Haab om Bistand af Erkebiskoppen, der var saa nøje forbunden med Erling. Han vendte derfor atter mod Syden, i den Hensigt at forlade Landet. Først drog han, heder det, med nogle Fragtemænd til Tunsberg, og siden rejste han derfra til Kongehelle. Men denne Reise fra Sells, om den kan kaldes saaledes, maa have medtaget meget lang Tid, thi han skaffede sig, som der fortælles, Anledning til oftere at tale med Jarlen, hvilken han maa have truffet enten i Bergen eller længer øster i Landet: der nævnes ellers intet om, hvor Erling paa den Tid opholdt sig. Ligeledes, heder det, gav han sig oftere i Snak med Hirdmænd og andre Mænd i Kongens Tjeneste, og var da saa munter og underholdende, at man altid havde Fornøjelse deraf: thi under disse Samtaler udlokkede

[1]) Det maa nemlig ansees for umuligt, at han, hvis han kom til det sydlige Norge paa en Tid, da Beretningen om Hyldingen i Nidaros var kommen did, altsaa over Midten af September, skulde kunne gjøre en Rejse heelt til Sells, opholde sig der en Stund, derfra drage tilbage til Tunsberg, samt videre til Kongehelle og imidlertid faa Anledning til, oftere at tale med Jarlen, stifte Bekjendtskab med flere Hirdmænd, og udforske Almuens Sindelag, naar han dog forlod Kongehelle saa tidligt, at han over Ljodhuus kunde gjøre en møjsommelig Rejse heelt til Østergautland, og enda naa frem tre Dage før Juul. Til at bringe det saa vidt, som at gjøre Bekjendtskab med Jarlen selv, og oftere komme i Samtale med ham, maatte der dog mindst hengaa et halvt Aars Tid, og Hirdmændenes Hemmeligheder saa vel som Almuens Sindelag lod sig heller ikke udforske paa nogle faa Dage.

han paa en listig Maade mange Hemmeligheder, som de aldrig vilde have røbet, om de havde vidst, hvo han var eller hvad han førte i sit Skjold. Han granskede derhos nøje efter Almuens Stemning, om den maaskee skulde være Jarlen og Kongen noget ugunstig eller i det mindste vaklende, men han merkede rigtignok, at Almuen overalt, hvor han kom, var Kong Magnus huld. Det forstaar sig, at han under denne Omflakken og Forespørgsel holdt sin Herkomst og sine Planer aldeles hemmelige. Man maa endog antage, at han den hele Tid kun optraadte som Gejstlig [1]); desto sikrere var han, og desto lettere maatte det være ham at skaffe sig Indpas og Tiltro. Heller ikke faldt det nogen ind at mistænke ham. For Resten hviler der over hele dette hans første Ophold i Norge et Mørke, som han selv rimeligviis ej har ønsket opklaret, da Sagaen vel ellers havde berettet noget derom. Hvad den fortæller, synes kun at være efter en kort og løselig Beretning af ham selv, og det er tydeligt, at han har forbigaaet en heel Deel, som han af mange forskjellige Hensyn fandt det bedst at dølge. Men merkeligt er det, at man ikke fra andre Kilder har Beretninger derom, og dette viser, at han enten virkelig maa have spillet en saa underordnet Rolle, at ingen lagde Merke til ham, eller i ham, der traadte frem som Kronprætendent, gjenkjendte den fattige Gejstlige fra Færøerne, som de forhen havde seet; eller og, hvad der heller ikke er usandsynligt, at han og hans Efterfølgere siden med Flid have søgt at undertrykke alle udførlige Beretninger om hans første Trængselstid, hvilke neppe kunde være ham behagelige, saa at kun det blev staaende, der ej paa nogen Maade lod sig dølge. Vi erfare saaledes intet om ham, førend vi mod Slutningen af Aaret 1176 see ham begive sig fra Kongehelle til den vestgautske Søhandelsstad Ljodhuus, og derfra, i November eller December Maaneds Slud og Ulføre, at gjøre en højst besværlig Rejse til Østergautland, for, ligesom Eystein Meyla, at bede Jarlen Byrge Brosa om Bistand, da dennes Frue Brigida var en Syster, saavel af Sverres Fader Sigurd Mund, som af Eysteins Fader Kong Eystein Haraldssøn. Han kom til Jarlens Hof 3 Dage før Juul. For Jarlen og Brigida aabenbarede han nu hvo han var, og fra denne Tid kunne vi ogsaa bedre følge hans Skridt. Jarlen og hans Frue ytrede liden Lyst til at befatte sig med hans Sag, deels fordi Jarlen allerede havde understøttet Eystein, og ikke vilde hjelpe nogen anden Kronprætendent, saalænge han var i Live, deels fordi det var kommet Byrge for Øre, at Erling Jarl havde sendt ham did til Spot: et temmelig tydeligt Tegn paa, at det første Indtryk, Sverre gjorde paa Jarlen og hans Omgivelser, langtfra kan have været

---

[1]) Dette sees af hvad der efter Saxo nedenfor berettes.

fordeelagtigt. Imidlertid blev han der om Julen, og talte oftere til Jarlen om sine Anliggender, idet han bad ham raade sig, hvad han nu skulde finde paa. Flere af Hofmændene, der troede at det virkelig forholdt sig saaledes, som man sagde, raadede til at tage ham af Dage. Dette vilde dog ikke Jarlen, men tillod derimod at man prøvede paa at drikke ham fuld i Viin og Mjød, for under Rusen at aflokke ham den rette Sammenhæng. Men Sverres Sind var alt for opfyldt af Bekymringer til at han kunde finde nogen Smag i Bordets Glæder, og han merkede desuden snart hvad man havde i Sinde. Det lykkedes dem derfor ikke at faa ham beruset, og de bleve lige kloge paa hvad de skulde tro om ham [1]). Da Julen var forbi, og han saa, at der ingen Hjelp var at faa hos Jarlen, forlod han dennes Hof for at drage til Vermeland og forsøge, om det vilde gaa ham bedre hos Folkvid Lagmand, hvis Frille eller Hustru Cecilie var Datter af Kong Sigurd Mund, og følgelig skulde være hans Søster. Paa denne Reise havde han kun een Mand med sig, og døiede usigeligt ondt. Det var, heder det i Sagaen aldeles som der i Æventyr fortælles om Kongebørn, der flygte for deres Stiifmødres Forfølgelser, thi 6 eller 7 Dage i Rad foor han vild i store ubekjendte Skove, og led meget baade af Hunger og Kulde. Endelig — det maa vel have været i de sidste Dage af Januar — kom han til Vermeland, og mødte der nogle Folk, som nys vare komne fra Norge. Af dem fik han vide, at Kong Eystein Meyla var dragen fra Throndhjem ned til Viken, og at der havde staaet et Slag paa Ree, hvor Eystein selv var falden med en heel Deel af sine Mænd, men at de øvrige havde adspredt sig og taget Flugten, deels til Vermeland, deels til Thelemarken, deels til Danmark. Denne Efterretning gjorde Sverre end mere bedrøvet og mismodig. Dog begav han sig til sin Søster Cecilie, og hun, der selv havde at beklage sig over Erling Jarls Haardhed, tog kjærligt mod ham, ja hun skal endog allerede have ladet et Gjestebud berede for ham, da hun hørte at han kunde ventes [2]). Der tales ikke om, at hun ytrede mindste Tvivl angaa-

[1]) Sverres Saga Cap. 6.

[2]) Der tales ikke med et eneste Ord om, at hun skulde have ytret Tvivl om hans Herkomst. Men det maa vel merkes, at Forhandlingerne mellem Sverre og hende i Vermeland foregik i al Stilhed, og neppe i Overvær af nogen, der senere kunde fortælle dem, eller i det mindste havde Interesse af at fortælle dem anderledes, end hun og Sverre ønskede dem fortalte. Da hun nu siden, som vi ville see, kom til Norge og nød hans Beskyttelse, faldt det ogsaa af sig selv, at deres Forhold fremstilledes som om det altid havde været saa broder- og søsterligt som muligt. Men man maa derhos erindre, at Cecilie under enhver Omstændighed maatte synes godt om, at der reiste sig Fiender mod Erling Skakke og Magnus, og derfor er det i sig selv slet ikke urimeligt, at det virkelig gik til, som Sagaen fortæller, uden at man deraf just kan slutte at hun i sit Hjerte var overbeviist om Rigtigheden af Sverres Foregivende.

ende hans Herkomst. De overlagde om, hvad han skulde tage sig til thi hans Optræden ved Byrge Jarls Hof, som Søn af Kong Sigurd Mund, havde nu rygtets til Norge, og det var derfor ej raadeligt for han at begive sig did. Og de fandt det da bedst, at han for det første begav sig til et eller andet fremmed Land, for der at oppebie den belejlige Tid naar den, som de haabede, engang maatte komme.

11. Sverre antager Høvdingdømmet over Birkebeinerne og faar Kongenavn.

Men det samme Rygte, som afskrækkede Sverre fra at vende tilbage til Norge, var imidlertid ogsaa kommet for de Levninger af Birkebeinernes Flok, der efter Slaget paa Ree havde taget Flugten til de svenske Grændseegne. De hørte, at den Søn af Kong Sigurd Mund, om hvem Rygtet fortalte, var kommen til Vermeland, og det var heel naturligt, at de strax i ham saa en Mand, der kunde træde i den faldne Eysteins Sted. De søgte derfor alle sammen hen til ham, og bade ham om at blive deres Høvding. Men de vare i en elendig Forfatning, nogle haardt saarede, nogle uden Klæder, de fleste uden Vaaben: derhos vare de alle saa unge, at det ej tyktes raadeligt, med dem at begynde store Foretagender. Han afslog derfor deres Anmodning. „Det seer ikke ud til," sagde han, „at I og jeg tilsammen ville kunne udrette noget synderligt, thi I mangle alt, og jeg har heller ikke stort at fare med. Jeg har derhos nøje betragtet Eders Flok, og maa tilstaa, at I just ikke see mig ud til at kunne afgive synderlig dygtige eller paalidelige Følgesvende for den, der prøver et saa farligt Spil, som at sætte sig op mod Erling Jarl. En Mand som jeg, der kun er fød paa en Klippe ude i Havet, fjernt fra andre Lande, og som ikke har seet andre Folks Skikke førend nu, efterat jeg kom til Norge, er desuden lidet skikket til store Foretagender, og aller mindst til at styre en Hær eller lægge Planer til at vinde Land og Rige. Heller ikke er jeg kjendt af Nogen; over min Herkomst hviler der et Mørke, og ingen veed andet derom, end hvad jeg selv fortæller. Det kunde hænde, at hvis I siden bleve misfornøjede med mig, turde det stikke Eder at sige til mig, som til Eders forrige Høvding, at I ikke ret vide, hvad Mand I have taget til Høvding og tjene; thi netop dette bebrejdede jo som oftest Eders Fiender Eder. Det forekommer mig derfor virkelig, at I og jeg ikke have stort andet tilfælles, end Mangel og megen Vaande. Jeg har Bekymring nok før, om jeg ikke ogsaa dertil bærer Eders Nød og Elendighed. Men siden I nu engang have henvendt Eder til mig, vil jeg give Eder et godt Raad: Byrge Jarl, min Svoger, og Fru Brigida have tre Sønner, hvis Fødsel lige saa vel berettiger dem til Norges Krone, som Magnus Erlings-

sen. Begiver Eder til ham og beder ham om at lade Eder faa en af dem til Høvding. Deres Herkomst er lige saa bekjendt for alle, som min er ubekjendt." Disse merkelige Ord, der i Sagaen selv lægges Sverre i Munden, og bære alt Præg af virkelig at have været udtalte — de hørtes ogsaa af saa mange, at de siden vanskelig kunde dølges eller glemmes — vise, hvor fuldstændigt Sverre nu havde slaaet det af sine Tanker at optræde som Kronprætendent, om det nogensinde havde været hans Alvor; ja de, der ere tilbøjelige til at ansee Sverre for en Bedrager, kunde heraf maaskee slutte, at han først efter at være kommen i Berørelse med Birkebeinerne fattede sin dristige Plan, og at Fortællingen om hvad han tidligere havde oplevet og foretaget sig, siden formedes derefter. I alle Fald lader det til, at han først efter at have besøgt Byrge Jarl aflagde sin geistlige Dragt, thi Saxo fortæller at han da skulde have foræret sin Diakon-Stola og sin Alterbog [1]) til en Prest, hos hvem han nød Gjestfrihed. Men alt dette lader sig nu ikke mere opklare. Ogsaa i Byrge Jarls og hans Sønners Interesse laa det siden at holde paa Sverre, og ikke fortælle andet om ham, end hvad der kunde være ham behageligt, eller ikke paa nogen Maade kunde holdes skjult. Derfor maa ogsaa Beretningen om Sverres Æventyr i Sverige, som saa meget andet i hans Historie, staa ved sit Værd. Hvad der taler for Sandheden af hans Foregivender i Hovedsagen, er ovenfor anført.

Birkebeinerne, eller udvalgte Sendebud af deres Flok, begave sig efter Sverres Raad til Byrge Jarl, og fremførte deres Erende; men Byrge Jarl undskyldte sig med at hans Sønner vare alt for unge, og sagde tillige at Nordmændene aldrig vilde finde sig i at see en gautsk Hær rykke ind i Landet. Men, sagde han, „en Søn af Kong Sigurd var hos os i Julen, og skal nu være i Vermeland: tag ham til Høvding, han har Alder dertil og seer ud til en forstandig Mand." De svarede at de allerede havde henvendt sig til ham, men at han havde viist dem fra sig. „Jeg tvivler dog paa," sagde Jarlen, „at I ville kunne faa nogen Fremgang, hvis den ikke skulde komme fra ham; følger mit Raad, opsøger ham paany og hilser ham fra mig, at jeg lover ham alt det Venskab, jeg kan give, og at han og hans Folk skulle have Fredland her, naar som helst han kommer til Sverige. Sætter ham to Vilkaar, enten at opfylde Eders Bøn, eller at miste Livet." Han skal endog have medgivet dem et Brev til Sverre, hvori han opfordrede ham til at stille sig i Spidsen for dem, og lovede ham sin kraftige Bistand. Ja hvad mere er, de skulle endog fra Kong Knut

[1]) Saxo, S. 895. Dette synes altsaa at vise, hvad der ovenfor er ytret, at Sverres geistlige Indvielse i alle Fald kun var Diakonat-Vielsen.

i Sverige have faaet et Brev af lignende Indhold. Det er vist nok, a Knut fremdeles laa i Strid med Kong Valdemar i Danmark [1]), og derfo nu ogsaa maatte betragte Erling, hans Vasall, som sin Fiende, skjøn han tidligere havde fundet Beskyttelse i Norge. Med disse Breve o Hilsener kom Birkebeinerne tilbage til Sverre, hvilken de imidlertid for sigtigviis havde stillet under Opsigt, at han ej skulde undløbe: han havd nemlig besluttet at drage til det hellige Land. Dog blev han døv for all deres Bønner og Overtalelser, indtil de, efter Byrge Jarls Raad, satt ham tvende Vilkaar, enten at føje dem, eller miste Livet. „Vi have“ sagd de, „længe tjent Eders Frænder, mistet vore Fædre og Brødre, ja næste alle vore Frænder, og vor Fred i Landet, for din Faders Skyld: nu til byde vi end at vove vort Liv for dig, og dog vil du baade forsage os o din egen Hæder. Vid derfor, at hvis du ej føjer os, ville vi dræbe dig og din Frænder, for dermed at kjøbe os Fred med Kong Magnus, og vi, som forhen var Eder alle de huldeste Venner, ville nu blive Eder de værste Fiender.“ He var altsaa intet andet for, end at efterkomme deres Ønske, skjønt under lidet lovende Omstændigheder, thi deres Flok var ikke mere end 70 Mand sterk, og de fleste af dem, som sagt, i den usleste Forfatning [2]). Fastelavns Søndag, den 6te Marts 1177, indgik han Forbund med dem, og Dagen efter gik alle 70 ham til Haande, deels som hans Hirdmænd, deels som Gjester, deels som Huuskarle. Dette skede paa Gaarden Hamar i Vermeland, hvor Cecilie rimeligviis havde sin Bopæl [3]). Om Natten havde Sverre, fortælles der, en ny Drøm. Det forekom ham, som om han var i Sarpsborg, paa samme Tid som Kong Magnus og Erling Jarl med deres Krigsfolk, at der i Byen opstod nogen Hvisken om at en Kongesøn befandt sig der, og at alle Folk søgte efter denne; men det syntes som om Efterspørgelsen gjaldt ham selv, hvorfor han hemmelig vilde forlade Byen, men med et stod han foran Mariekirken, og gik ind for at høre Messe. Da, syntes han, kom en ældgammel Mand med snehvidt, kort Haar, rødt Ansigt, og ærefrygtsbydende at see til, hen til ham, tog

[1]) Om Kong Knut og hans Fejde med Danmark 1170 er der ovenfor talt. I Aaret 1182 gjenfinde vi ham atter i Fejde med Danmark, idet han og Byrge Jarl understøttede Kronprætendenten Harald Skreng. Til Byrge Brosa toge Erkebiskop Eskils Dattersønner, Knut og Karl, i 1176 deres Tilflugt, da de havde stiftet en Sammensværgelse mod Kong Valdemars Liv. Dette viser noksom, hvorledes der den hele Tid herskede uvenskabeligt Forhold mellem Danmark og Sverige.

[2]) Roger Hoveden, l. c. siger at det var 1100 stridbare Mænd, der vare undkomne fra Ree og sluttede sig til Sverre. Men her sigtes vel kun til Flygtningernes Antal i det Hele taget, og dette er enda angivet for lidet.

[3]) Gaarden Hamar ligger paa Hamarø, nordligst i Veneren, nær ved det nuværende Karlsstad.

ham i Haanden, og ledede ham hen til et Kapel ved Nordsiden af Sanghuusdøren med de Ord: følg mig, min Broder, jeg har noget hemmeligt at tale med dig. Han grundede paa, hvad denne Mand kunde ville ham, og Manden, som merkede det, sagde: ræddes ikke for mig, Broder, thi Gud har sendt mig. Da tyktes han neje sig for ham til Jorden, og spørge: hvo er du, Herre, at jeg vist kan vide at Gud har sendt dig. Den Gamle bad ham anden Gang ikke ræddes, og sagde at Gud visselig havde sendt ham. Men hans Bangbed tiltog endnu mere. Da tog den Gamle ham ved Haanden, rejste ham op, og sagde tredie Gang: ræddes ikke, Broder, Fred være med dig, jeg er Samuel, den Guds Prest, og har Guds Ærende til dig at udrette. Med disse Ord, forekom det ham, tog Oldingen et Horn, fyldt med Salve, fra en Skreppe, han havde om Halsen, og bad Sverre række sine Hænder frem: han gjorde saa, og nu salvede Oldingen begge hans Hænder, idet han sagde: disse Hænder helliges herved og styrkes til Had mod dine Fiender og Modstandere, og til at styre mange Mennesker. Derpaa kyssede han Sverre, tog ham ved den højre Haand og sagde: kom nu ud fra denne Trængsel her øster, thi du skal være Konge. Anden Gang kyssede han ham, og sagde: vær sterk og kjek, thi Gud vil hjelpe dig. Derpaa vaagnede Sverre. Denne Drøm skal han strax have fortalt de 12 Mænd, der sov i samme Herberge som han, og af hvilke de tvende vare Prester. Alle fandt den merkelig, og hans Mænd bleve glade derover; dog vilde ingen indlade sig paa at udtyde den. Han bad dem da ikke tale videre derom. Men alle, heder det, tyktes efter denne Drøm at spore en stor Forandring i hans Sind [1].

12. Sverres møjsommelige Tog gjennem Sverige til Throndhjem.

Den følgende Dag, Onsdagen den 9de Marts, brød Sverre med sine 70 Mand op fra Hamar i Vermeland, og tog Vejen sydover til Viken. Undervejs flokkede flere sig til ham, saa at han, da han kom ind i Saurbygden, havde 420 Mand. Her lod han holde Thing, og paa dette vilde hans Mænd give ham Kongenavn. Han undslog sig først og bad dem at vente, indtil det nogenledes havde viist sig at hans Sag var retfærdig, men de erklærede at de ikke vilde tjene ham, dersom han ej var af højere Rang end alle de øvrige. Saaledes maatte han da finde sig deri: de gave ham Kongenavn, og alle gik ham paany til Haande og tog ved hans Sverd. Det var første Søndag i Faste, 13de Marts 1177. Men

[1]) Sverres Saga Cap. 10. Da Sverre drømte, eller i det mindste fortalte at han drømte om at være i Sarpsborg, skulde man maaskee slutte, at han ogsaa havde opholdt sig der; hvilket i saa Fald vilde bestyrke at hans Rejse varede meget længer, end Sagaerne angive.

det varede ikke længe, førend han merkede, at de fleste i denne Flok ikk vare at lide paa, og at de havde sluttet sig til ham mere for at kunn plyndre og røve, end for at kjæmpe som brave Mænd. Da han ikke vild røve i Viken og desuden ønskede at sætte deres Udholdenhed paa Prøve begav han sig tilbage til Vermeland, for derfra at drage til Norge, o videre nordefter. Men da han kom til Eidskogen, mønstrede han sin Flok og det viste sig, at den nu atter var smeltet sammen til 70 Mand. D fleste havde forladt ham, da de ikke fik Lejlighed til at plyndre. Nu var gode Raad dyre, thi med saa liden en Trop kunde han ikke tænke paa at binde an med den mægtige Erling Jarl, men paa den anden Side var der heller ingen Gavn i Folk, der ikke ubetinget fulgte ham, hvor ban færdedes, mod Norden eller Syden. Heller ikke kunde han godt slipp bort, thi de, som med størst Troskab havde fulgt ham, passede ogsaa desto nøjere paa ham. Han vendte da for det første om, og tilbragte Paasken hos en Prest i Vermeland, der gjorde et herligt Gjestebud for ham. Imidlertid sendte han Breve til Thelemarken, hvorhen, som nævnt, flere af Birkebeinerne efter Slaget paa Ree vare flygtede, og hvor der desuden skal have hersket nogen Misforstaaelse med Erling Jarl og Kong Magnus. Heraf benyttede Sverre sig, idet han lovede Thelebønderne at rette paa, hvad de besværede sig over, hvis de vilde slaa sig til ham og yde ham Hjelp. I saa Fald anmodede han dem om at møde ham nord i Landet. Vid saa han dog nu, at han umuligt kunde komme ad den almindelige Vei gjennem det østlige Norge, men at han maatte fare ad ubekjendte og møjsommelige Stier, thi siden man havde spurt, at Flokken havde viist sig østerpaa, var der overalt i Landet truffet kraftige Foranstaltninger mod den, og det var umuligt at trænge frem, hvor man havde vel bebyggede Egne for sig. Derfor vendte han sig, da han strax efter Paasken (24de April) brød op, mere ad Østersø-Kanten til, og drog først over den saakaldte Tolvmileskov til Ekesherred i Elvedalen, i den nordligste Deel af Vermeland. Derfra drog han over en lige saa lang Skov til Malung i Vester-Dalarne, og derfra over en 15 Mile lang Skov til Øster-Dalarne, eller, som Landskabet da endnu kaldtes, Jarnberjaland. Paa alle disse Skove havde han og hans Mænd intet andet at leve af end Fugle- og Elgekjød, og de døjede overvættes meget Ondt, saavel af Hunger og Kulde, som af Træthed og Udmattelse, thi det var just i Førefaldet, da Sneen smeltede i Skovene og Isene paa Vandene, og man saaledes ikke kunde benytte Heste eller anden Slags Befordring. Stundom maatte de fare over Moser og store Myrer, stundom gjennem tætte Skove eller svære Broter. Indbyggerne i Jarnberjaland vare endnu Hedninger, og havde — den Slægt i det mindste — aldrig seet en Konge drage gjennem deres Land, ja der fandtes neppe nogen iblandt dem, som rigtigt vid-

ste hvad Ordet „Konge" betydede, et Menneske eller et Dyr. Men de viste sig meget forekommende mod ham, da de hørte hans Ord, og de lagde ingen Hindringer i Vejen for hans Rejse. Fra Jarnberjaland drog han til Herdalen, sandsynligviis den almindelige Vej, over Mora og Elvedal, samt videre over Fjeldet til lille Herdal, i alt 15 Mile. Her var han kommen inden Norges Grændser, men der tales ikke om at han mødte nogen Modstand. Han fortsatte sin Vandring ikke op ad Dalen, henimod den norske Grændse, men atter til Fjelds, over til Jemteland. Denne Fjeldvej angives til hele 38 Mile lang: saa lang var den vel ikke, men dog meget længere end de, han hidtil havde tilbagelagt. Man maa formode, at han brød op fra Sveig og ikke drog lige over til Berg ved den sydlige Ende af Storsøen, hvilket umuligt kunde have været beregnet til 38 Miil, men at han fulgte Fjeldryggen lige op til Herdals-Storsjø og Ottsjø, og ned til Undersaker i den vestlige Deel af Jemteland [1]). Paa denne Fjeldvandring havde de intet andet at spise end Bark og Save, og Bær, der om Vintren havde ligget under Isen. Da de allerede havde været to Dage uden ordentlig Mad, og befandt sig i den tykkeste Skov, kom de til et stort Vand, hvor der ej fandtes nogen Farkost, men de maatte gjøre sig Tømmerflaader, tre eller fire om een, som det kunde falde sig. Den Flaade, paa hvilken Kongen sad selv fjerde, var temmelig liden, og sank saa dybt ned, da de stødte fra Land, at Vandet naaede dem til midt paa Leggen, men Søen, som de skulde sætte over, var ikke mindre end en ½ Miil bred. I det samme kom en af Flokken ned til Bredden, og raabte paa dem, at de maatte tage ham med, thi han var aldeles forkommen af Mødighed. De fleste vare allerede over paa den anden Side, og Sverre saa, at det gjaldt Mandens Liv, hvis han ej tog ham med, imidlertid syntes Flaaden næsten for liden for dem, der allerede vare paa den. Han vovede dog Forsøget, lod den atter lægge til Land, og tog Manden op; Vandet naaede dem nu til over Knæet, men de kom dog lykkelig hiinsides til en fældet Træstamme, der laa ud i Vandet; paa den gik de i Land, Sverre sidst. I samme Øjeblik sank Flaaden, og dette undlod man ikke at betragte som et Tegn, der vidnede om at Sverre var bestemt til at udføre store Gjerninger. Endnu maatte de tilbringe to Nætter i Ødeskoven uden anden Føde end Save og Birkesaft: den tredie Dag var Mandskabet næsten opgivet af Træthed. Dog arbejdede de sig endnu frem, saa at de kun havde 12 eller 13 Mile tilbage

---

[1]) Det synes nemlig ogsaa af hvad der strax nedenfor fortælles om den Lethed, hvormed han kuede de Jamter, der gjorde ham Modstand, som om dette ej kunde have været i Landskabets folkerigeste Deel, ved Storsøen og Frøsø; heller ikke kan Søen, hvor Baadene bleve tagne, have været saa stor, thi Sigurd (se nedenfor) maa rimeligviis have streifet rundt omkring den.

til Bygden. De kom til en stor Aa, som de satte over, og efter som en hver kom i Land, slængte han sig ned paa Aabredden, ude af Stand til at gaa videre. Sverre og to andre satte sidst over. Strømmen drev dem langt ned ad Aaen, endelig naaede de dog den anden Bred og tog sig Hvile. Han bad nu sine Mænd at samle deres Kræfter, thi det var ikke langt til Bygden, og de havde derfor Udsigt til, ret snart at naa christne Mænds Huse, hvor de kunde hvile sig ud og forfriske sig. Men da de kom nærmere mod Bygden, vilde Jamterne, blandt hvem der var flere af Kong Magnus's Lendermænd, ikke vide af ham, og bøde til at gjøre ham Modstand. Han sendte da en af de før omtalte Saltnesgutter, Sigurd, mod dem, da han antog at de mindre vilde tage sig vare, naar de vidste at Høvdingen selv ikke var med. Han bedrog sig heller ikke, thi Sigurd fik, det siges ej hvorledes, fat paa alle de Fartøjer, Bønderne havde agtet at bruge mod Sverre; da han nu selv kom efter, og de savnede deres Baade, var der ikke andet for end at underkaste sig ham. Alle Magnus's Lendermænd maatte indgaa Forlig, og Jamterne maatte holde ordentlige Vejtsler for Sverre, ja endog stille ham 60 Mand; det siges rigtignok ikke, om disse vare synderligt at lide paa. Med denne Forsterkning brød han op fra Jemteland, og tog paany Vejen til Fjelds, ikke, som det af det følgende kan sees, den almindelige Vej over Suul og Verdalen, men derimod lige i Vest, forbi Aann-Søen og Handøl, til Skurdalsporten eller Glugfjeldet, og fremdeles langs Fjeldene mellem Stjørdalen og Selbo til Højderne strax østenfor Nidaros [1]). Paa denne Rejse smagte han og hans Folk ikke Mad, og sov ikke i fem Dage, for at der ej skulde gaa mindste Rygte forud for dem om deres Nærmelse. Fredags Nat før Pinds (10de Juni) stod han endelig ved Rejsens Maal, i Nærheden af Byen. Den lange og æventyrlige Ferd var omsider lykkeligt til Ende.

13. Sverre overvinder Høvdingerne i Nidaros og hyldes som Konge paa Orething.

Indbyggerne i Nidaros havde tre Fjerdingaar i Forvejen underkastet sig Eystein Meyla, og i Birkebeinernes Flok var der desuden endeel anseede Mænds Sønner fra Thrøndelagen, som Sigurd af Saltnes og hans Brødre, ikke at tale om den mindre gunstige Stemning mod Erling Skakke, som i saa lang Tid havde raadet der. Sverre ventede sig derfor maaskee en ret god Modtagelse. Men om saa var, blev han heri for det første skuffet,

---

[1]) At han maa have taget denne Vej, sees tydeligt deraf, at Digre var en af de nærmeste Gaarde, da han første Gang skulde trække sig tilbage fra Byen, saa vel som deraf, at han kom imellem Selbyggerne og Selbosøen.

thi den ved Birkebeinernes forrige Besøg i Byen faldne Nikolas Sigurdssøns Søn Sigurd, dennes Svoger Erik Arnessøn og andre Tilhængere af Erling og Magnus førte nu Befalingen, og havde sandsynligviis Huustropper nok til at holde Bymændene i Ave. Det synes fra først af at have været Sverres Hensigt at forsøge et pludseligt Overfald, men man blev hans Flok var fra Byen, og Høvdingerne Sigurd Nikolassøn, Erik Arnessøn, Ivar Horte, Ivar Selke og Ivar Gjatvaldssøn droge strax over Broen med henved 1450 Mand [1]) for at møde ham. Da Sverre saa dette, gik han selv ned, kun ledsaget af een Mand, for at udspejde dem nærmere; det lykkedes ham og hans Ledsager at komme ubemerket lige ind i den fiendtlige Hær, og de overbeviste sig snart om, at Overmagten var for stor til at vove noget Angreb. Han trak sig derfor tilbage for det første, men paa denne Kant, sandsynligviis i Nærheden af Jonsvandet, havde imidlertid en Flok Selbygger, i Alt henved 360 Mand, lejret sig. Sverres Mænd vare alt for trætte af Marschen og udmattede af lang Nattevaagen til at han kunde tænke paa at angribe Selbyggerne, førend de havde faaet nogen Hvile. Han sendte derfor Bud til Bonden Vigleik paa Gaarden Digren i Bratsberg, at han skulde skaffe hans Folk noget at spise, og Vigleik var dertil strax villig. Da de atter brøde op derfra, traf det sig saa heldigt, at de kom bag om de forsamlede Selbygger ned til Bredden af Selbosøen [2]), hvor de toge alle deres Baade, og paa dem satte over til Bygden. Her gjorde de sig det nok saa bekvemt paa Selbyggernes Gaarde, medens Ejerne af Mangel paa Baade ikke kunde komme over. Disse saa derfor ingen anden Udvej end at samtykke i de Betingelser, Sverre foreskrev: han paabød dem at udrede en halv Maaneds Fortæring. Sverre, der imidlertid havde opholdt sig paa en af de Øer, Nidelven danner ved sit Udløb i Søen, og som siden fik Navnet Kongsholmen, brød op en Nat ganske stille og ubemerket, og drog vestover til det høje Vatsfjeld, hvorfra de, uden selv at sees, kunde iagttage alt hvad der foregik nede i Bygderne, saavel i Gauldalen, som paa Strinden og lige ned til Byen. Her saa de tydeligt, at ogsaa Gauldølerne havde samlet sig i en betydelig Hob. Men da nogle Dage gik hen uden at Gauldølerne merkede noget til dem, adspredte Hoben sig, og hver gik til sit. Aldrig saasnart saa Birkebeinerne dette, førend de brøde ned i Bygden og toge Bønderne med saadan Overraskelse, at disse gladeligen bekvemmede sig til alt hvad Sverre forlangte. Dette spurtes snart til Byen, og Tropper sendtes atter ud mod ham. Ogsaa denne Gang maatte han vige for Overmagten, men tog nu Vejen

[1]) Saaledes Flatøbogen, der nævner 12 Hundrede (1440), andre, mindre sikre Haandskrifter, nævne 16 Hundrede.

[2]) Dette maa have været i Nærheden af Dragstad og Varmdal.

op til Soknedalen. Her mødte ham den behagelige Efterretning, at 80 vel bevæbnede Mænd fra Thelemarken, anførte af en Høvding ved Navn Knut, allerede vare komne over Fjeldet ifølge de Breve og Opfordringer, han fra Vermeland havde ladet udgaa. Glad ilede han dem derfor imøde og forenede sig med dem oppe i Rennebu. Hans Styrke udgjorde nu 200 Mand, og han torde vove noget mere end forhen. Han tog derfor atter Vejen mod Byen, dog ej som det synes, gjennem Dalen, men over Skoven gjennem Hølandet, thi han kom ned paa Vestsiden af Gaul-Elven ved Gauløsen, hvor han lod sine Folk sætte over Elven paa Eker. De første 20 Mand, der kom over, sendte han under Anførsel af den med Egnen vel bekjendte Jon Ketling fra Saltnes [1]) op over Byaasen for at spejde. De mødte en Flok af 7 Mænd, der var udsendte fra Byen i samme Ærende, dræbte fem af dem og fangede een, den syvende undkom til Byen, og berettede at Birkebeinerne nærmede sig. Høvdingerne rykkede strax ud imod dem med sine Tropper, nu som før, over 1400 Mand, og efter Ivar Hortes Raad bleve over 800 af disse stillede i Baghold under en Gard, for at falde Birkebeinerne i Ryggen, medens Angrebet skede med de øvrige 600. Deres Hovedbanner var St. Olafs Merke, som de havde vovet at tage ud af Kirken, uagtet de, som det i Sagaen heder, kun vare Lendermænd og Bønder. Sverre fylkede sine faa Mænd imod de sexhundrede, og stillede Bueskytterne sammen. Da, heder det, benyttede Enhver sine Vaaben godt, og dette maa enten Sverres Mænd have gjort i en ualmindelig Grad, eller deres Stilling have været overmaade vel valgt, eller Lendermændenes Tropper have været mere end almindeligt daarlige, thi da Birkebeinernes Pile fløj hvinende over Hovedet paa dem, der stode i Baghold, bleve de saa forfærdede at de toge Flugten, og de andre, som saa det, fulgte deres Exempel, trods deres store Overmagt. Den, som bar St. Olafs Merke, satte afsted i saadan Fart, at han ikke engang kunde faa standset sin Hest, men red to Mænd over, saa at den ene opgav Aanden, den anden blev Krøbling for sin Livstid; han selv faldt af, og Birkebeinerne erobrede Merket. Ivar Selke og Ivar Gjavvaldssøn faldt med 120 Mand, Erik Arnessøn blev fangen, de øvrige Høvdinger flygtede hver til sin Kant. Med St. Olafs Merke i Spidsen droge nu Birkebeinerne ind i Byen, hvor der ej længer var Tale om nogen Modstand, og hvor Sverre højtideligt takkede den hellige Jomfru Maria og St. Olaf for den uventede Sejr. Det er i sig selv saa ubegribeligt, at Sverre med sine 200 uøvede og daarligt bevæbnede Folk skulde kunne jage 1450 Bymænd paa Flugten, at man næsten skulde formode et Overlæg fra disses Side, da de jo ikke

[1]) Der staar i eet Haandskrift „Jon Gunnarssøn", i andre „Jon Gudrunsson af Sannes," eller „af Sand." Det er tydeligt at her menes „Jon Gudrunssøn af Saltnes," en af de ovenfor, S. 47 omtalte Saltnesgutter.

vare Magnus Erlingsøn synderlig gunstige, og denne Formodning bestyrkes deraf, at Sverre gav Enhver Grid, som bad derom. Men han skjønnede nok, at da saa mange Stormænd havde taget Flugten, maatte han hvert Øjeblik være beredt paa et nyt Angreb af dem. Han sendte derfor Udkigsmænd om til alle Kanter, og fik snart høre, at Indthrønderne havde samlet 2400 Mand, der allerede vare paa Vejen mod Byen, medens Ivar Horte laa ude ved Rødbjerget med 50 Skibe. Han indsaa nu, at der ej var at tænke paa at blive i Byen, indskibede sig i Hast med sine Mænd paa 11 Skuder, som de forefandt nede ved Bryggerne, og roede ud efter Fjorden. De vare ikke komne langt udenfor Munkholmen, førend de saa Indthrøndernes Flaade, og kom den siden ganske nær, kun paa et Pileskuds Afstand. Indthrønderne maa dog ikke have vidst, at Birkebeinerne vare ombord paa Skuderne, thi de rørte dem ikke, og Sverre roede ud imod Skibene ved Rødbjerget, af hvilke det viste sig at de fleste vare Jægter, nys ankomne fra Vaagen, medens Ivar kun havde eet Langskib og 11 Skuder. Sverre ensede ikke Jægterne, da han ej vilde gjøre fredelige Kjøbmænd nogen Skade, men sejlede ud til Agdenes, hvor han fandt 9 Skuder, der agtede sig ind over for at støde til Ivars Flaade. Han angreb dem strax, og Besætningen, heder det, maatte sælge sine Klæder og Vaaben for Prygl og Forhaanelse. Alt, hvad de havde af Pengeværdi, blev dem frataget, men Livet fik de beholde. Derfra styrede Birkebeinerne ud til Folskn (Stor-Fosen), hvor et Fragtskib, der tilhørte Ivar, og var ladet med Varer til en Værdi af 6 Merker Guld, faldt i deres Hænder [1]). Fra Stor-Fosen droge de fremdeles et Stykke sydefter langs Nordmørес Kyst, og traf tretten eller fjorten Skuder, der ligeledes agtede sig ind til Ivar, men lede samme Skjebne som hine. Efter saaledes at have renset Farvandet, vendte Sverre tilbage til Byen, hvorfra alle Fiender havde begivet sig bort, thi nu skede der ej alene ingen Forsøg paa at hindre ham Adgangen, men Borgerne modtoge ham endog med højtidelig Procession og under Klokkernes Ringning. Dette, som saa meget andet, lægger noksom for Dagen, at Thrøndelagens Indbyggere, paa enkelte Lendermænd og Stormænd nær, fremdeles vare fiendtligt stemte mod Erling Jarl. Erkebiskop Eystein, der havde aller mest at sige i Throndhjem, og nu var Kong Magnus's bedste Støtte her, som det siden viste sig, maa ved denne Lejlighed været borte, da han slet ikke omtales. At Thrønderne hist og her havde samlet sig mod Birkebeinerne, kom vel deels deraf, at Befalingsmændene havde fordret det, deels af at Birkebeinerne ikke stode

[1]) Man maa heraf slutte, at Ivar Horte var Herre til Storfosen, og her havde sin Hovedgaard, man seer desuden at han var en af de fornemste Befalingsmænd paa Nordmøre, og saaledes hørte hjemme der.

i det bedste Ry, og at de derfor først vilde see, hvorledes de føre frem, inden de gjorde fælles Sag med dem. Men de maatte nu have overbeviist sig om, at Sverre var en Mand, som baade vilde og kunde overholde Mandstugt, og at Birkebeinerne fra nu af, saa vidt muligt, ej længer vilde fare frem som Ransmænd, der frygtedes baade af Venner og af Fiender; ikke at tale om de mange Thrønder, der fandtes i Birkebeinernes egen Skare siden deres forrige Ophold i Throndhjem. Under saadanne Omstændigheder maatte det være vanskeligt for Kong Magnus's Lendermænd at holde sig i Byen, og de fleste have rimeligviis begivet sig til Erling og Magnus. Sverre derimod lod tilstevne Ørething, idet han udnævnte 12 Thingmænd fra hvert af Thrøndelagens 8 Fylker. De indfandt sig alle, og paa dette 8 Fylkes-Thing blev der nu givet ham Kongenavn, hvilket bekræftedes med Vaabentag, og Land og Thegner, som det heder, bleve ham tilsvorne efter Landsens gamle Lov og Ret. Saaledes havde Sverre, efter faa Maaneders Forløb, og med en ubetydelig Haandfuld Folk, drevet det til at faa Kongenavn paa Ørething, hvorved han erhvervede Ret til at kalde sig Konge over hele Norge [1]. Derved var allerede meget vundet. Dog varede det endnu længe, førend han fik noget Fodfæste og fandt et blivende Sted.

14. Sverres Sejre paa Oplandene.

Efterretningen om alt dette naaede hurtigt Kong Magnus og hans Fader. De samlede strax Folk, og skyndte sig nordefter langs Kysten. Sverre vovede ikke at oppebie dem, men drog med sine Mænd til Søs ud til Orkedalen. Der satte de Ild paa Skibene, og gik siden syd over Fjeldet ned til Gudbrandsdalen. Her holdt de Thing, det siges ikke om det var Huusthing eller Thing med Bønderne. Fra Thinget fortsatte de Vejen sydover, indtil de kom til Mjøsen. Her fik de høre, at Kong Magnus's Lendermænd **Hallvard paa Saastad** (i Stange), **Sæbjørn Sindresson** og **Ivar Gæsling** (paa Sundbu i Vaage) laa med 18 bevæbnede Fartøjer paa Vandet, medens tillige eñ Trop paa over 1400 Mand var opstillet paa Land. Sverre, som kun havde 240 Mand, raadførte sig med dem om, hvad man skulde gjøre. Alle vilde slaas, idet de rimeligviis haabede lige saa stort Held her, som i Throndhjem. Men Sverre fandt Overmagten alt for stor. „Jeg har", sagde han, „bedre Udsigt til at faa min Skade hevnet, end ved at gaa i en saadan Snare, thi det er ingen Hevn for min Fader, mine Brødre og Frænder, om jeg bider i Græsset eller bliver jagen paa Flugt". Der blev derfor ikke af noget Angreb, men Sverre tog Vejen

[1]) Sverres Saga Cap. 15, 16.

over Skovene mellem Mjøsen og Randsfjorden til Hadeland [1]). Her sendte han 40 Mand forud ned til Randsfjorden, og disse bemægtigede sig alle de Fartøjer, de forefandt. Da Sverre siden kom efter, fik han høre, at der stod ikke færre end tre Flokke opstillede imod ham, hver paa sit Sted; to af dem vare 360 Mand, den tredie 600 Mand sterk. Sverre deelte sin Trop i to lige store Dele, den ene sendte han hen for at plyndre Asser Bilses Gaard — denne Asser, en af Magnus's Tilhænger, var rimeligviis Lendermand og en af Hovedanførerne for Bønderne —; med den anden angreb han den 360 Mand sterke Afdeling af Bondehæren, og vandt en let Sejr, thi da Bønderne saa Birkebeinerne storme frem med hævede Vaaben, bleve de forfærdede, kastede Vaabnene fra sig, og bade om Grid. Dertil var Sverre nu, som altid, strax villig, og da de øvrige hørte dette, faldt de strax til Føde, og lovede fuldstændig Lydighed. Dette skal dog, ifølge Sagaen, ikke have været oprigtigt meent, thi paa det Thing, der nu berammedes for at afslutte et ordentligt Forlig mellem Bønderne og Sverre, skulle disse, der saa, hvor faa Folk han havde, have havt i Sinde at overfalde ham. Men hvad deres Hensigt end var eller ikke var, saa kom den ej til Udførelse. Thi paa den Dag, Thinget skulde være, kom den anden Halvdeel af Sverres Folk, der var udsendt mod Asser Bilses Gaard, med et Bytte af ikke mindre end 20 Merker Guld, og da Sverre nu var mandsterkere end Bønderne, kunde der ikke længer være Tanke om noget Overfald, og de maatte finde sig i at udrede hvad Sverre foreskrev efter Godtbefindende. Tilsyneladende vare de altsaa forligte med ham. Men underhaanden sendte de Bud til Orm Kongsbroder, der da laa med sine Skibe i Oslofjorden, at han, om muligt, maatte komme dem til Hjelp mod Sverre; selv skulde de fra sin Kant see til at møde ham og tage Sverre i Ryggen, om han vilde undfly. Orm lod strax samle en betydelig Styrke, og begav sig op til Tyrifjorden, hvorfra han lod store Fartøjer drage op i Mo-Elven, for siden at gaa med dem op i Randsfjorden mod Sverre, som laa der med sine Fartøjer. Ved Efterretningen om at Orm nærmede sig, lod Sverre, som om han strax vilde drage imod ham, og sendte alle sine Udkigsmænd den Vej, men selv begav han sig med 60 Mand til Skoven og lod fælde Tømmer. Om Aftenen indfandt de øvrige sig, efter hans Befaling, ved Hovedkvarteret. Tidligt i Dagningen den næste Morgen vækkedes de ved Lurenes Klang; ingen vidste, hvad Kongens Hensigt var, men de fik den snart at vide: de skulde drage Skibene fra Randsfjorden fem Mile over Land til Mjøsen, og det Tømmer, Sverre havde ladet fælde Dagen forud, skulde tjene til Ruller. Aldrig før havde man

[1]) Sverre maa saaledes have taget Vejen omtrent fra Vingnes over Birid- og Vardals Skoven lige ned til Randsfjorden i Nærheden af Horn eller Smedshammer.

seet Fartøjer slæbte den Vej, men man tog dog fat paa Arbejdet, og det lykkedes: rimeligviis fulgte man, saa vidt muligt, alle smaa Vande og Vasdrag, indtil man naaede Einavandet, og dernæst Huns-Elven indtil dens Udløb i Mjøsen [1]). Da de vel vare komne did, lod Sverre strax ro imod Lendermændene, der mindst ventede et saadant Angreb, og derfor bleve ganske overraskede. Efter en, som det synes, ubetydelig Fegtning flygtede de med deres Fartøjer sydefter, medens Sverre rensede Mjøsens nordlige Bredder for Fiender, og styrede til Hamar. Her holdt han Thing, hvor, som der staar, ingen vovede at ytre et Ord imod hans Vilje. At man imidlertid, uagtet hiint Held, endnu ikke havde synderlig Frygt for hans ubetydelige Skare, sees bedst deraf, at Hallvard paa Saastad, en af de slagne Lendermænd, gjorde et stort Gjestebud paa sin Gaard, der kun ligger noget over en Miils Vej fra Hamar, hvor Sverre opholdt sig. Vistnok var Hensigten med dette Gjestebud ogsaa at samle Folk mod Sverre, men man havde dog neppe vovet at holde saadan Sammenkomst lige i Sverres Nærhed, hvis man havde frygtet ham i nogen særdeles høj Grad. Hallvard indbød enhver, der vilde komme, for at faa samlet en saa stor Flok som muligt, og da det tillige var Kirkemesse [2]), kom der en heel Deel, henimod 400. Men Birkebeinerne, der heller selv vilde gjøre Overfald end lade sig overfalde, indfandt sig uformodet paa Kirkemessedagen. Man stillede sig i Fylking paa begge Sider, og der begyndte en Fegtning, men efter kort Tids Forløb flygtede Lendermændene med deres Folk, efterladende 7 faldne og 5 fangne. Birkebeinerne gjorde sig derimod til gode med Gildeskosten. Lendermændene havde skjult deres Fartøjer, men Sverre tvang de fangne til at bekjende, hvor de vare, saaledes at han nu fik alle de Skibe, der fandtes i Mjøsen, smaa og store, i sin Magt [3]). Ligeledes tilegnede han sig alle Lendermændenes og de øvrige Flygtningers Ejendomme, saa vel som alle de Landskylder, Kong Magnus og Erling Jarl skulde oppebære. Samtlige Oplande, endog Østerdalen, og, som det synes,

---

[1]) Man har troet at den saakaldte Kjølvej mellem Randsfjorden og Einavandet skulde have faaet sit Navn efter denne Begivenhed, og der har endog dannet sig et Sagn derom. Men Navnet er aabenbart meget ældre, og kommer ikke af „Kjøl paa et Skib," men af „Kjøl" i Betydningen „Højdedrag," altsaa „Vejen over Kjølen eller Aasen". Navnet „Kjølvejen" om denne Skov forekommer allerede ved 1225, paa en Tid da neppe endnu Sagn derom kunde have dannet sig (Haakon H. Saga Cap. 183).

[2]) Kirkemesse (tydsk Kirmeß) kaldes i Katholicismen den Højtid, der holdes hvert Aar i en Kirke paa dens Indvielsesdag. Den regnes altid blandt Sognets fornemste Fester. Den Kirke, her menes, er ej den nærliggende Stange Kirke, men Kirken paa selve Saastad, der stod indtil Reformationen.

[3]) Et Sagn herom, der maaskee er gammelt, og i det Hele taget stemmer med Sagaberetningen, meddeles i Fayes norske Folkesagn S. 129.

Valdres, maatte underkaste sig, og vare for Øieblikket i hans Vold [1]). Denne Underlæggelse, som den kaldes, kunde dog ikke i sig selv have stort at betyde. Den bestod kun deri, at Bønderne, hvor han kom med sin Flok, for at undgaa Ubehageligheder erkjendte ham for Konge og vedtoge at udrede til ham en vis Ydelse i Penge eller Penges Værd, og at han imidlertid benyttede sig af Kongsgaardene som sin retmæssige Ejendom. Men dette var ogsaa alt, thi hans Flok var for liden til at han kunde forblive længe paa et Sted, end sige efterlade nogen Afdeling for at holde et Landskab besat, og naar han da var borte, blev alt igjen som det var før. Imidlertid var hans Fremgang unegtelig meget stor i Forhold til hans faa Stridskræfter, og man indsaa at den næsten ene og alene skyldtes hans overlegne Klogskab. Derved vandt han manges Tillid og Beundring, og der samlede sig flere under hans Banner, saa at Flokken nu udgjorde 360 Mand. Men ogsaa dette var visselig en liden Haandfuld Folk til at udføre et saa stort Verk, som det, han havde fore, og Krigen kunde derfor endnu en Tidlang kun bestaa i Strejftog og Ilmarscher, som hidindtil [2]).

15. Sverres og Birkebeinernes møjsommelige og farefulde Tog til Vors, og tilbage igjen.

De Lendermænd, der toge Flugten paa Saastad, begave sig til Orm Kongsbroder, der vel imidlertid forberedede sig til et nyt Tog mod Sverre. Men kort efter kom Kong Magnus og Erling Jarl selv til Viken, og da de her fik høre, hvorledes Birkebeinerne spillede Mester

---

[1]) I Sagaen nævnes udtrykkeligt Østerdalene. Dog menes vel her nærmest til Elverum, der selv er saa godt som en Deel af Hedemarken. Valders omtales ej paa dette Sted, men det heder strax nedenfor, at han ved Tilbagekomsten tog Vejtsler paa sine Gaarde i Valders.

[2]) Sverres Saga Cap. 17. Det er en Omstændighed, der ej bør oversees, at da Beretningen i Sverres Saga gjør ham til sin Hovedperson, medens Magnus Erlingssøns Saga derimod lader Alt dreje sig om denne, antager ogsaa Fortællingen ved det Punkt, hvor Magnus Erlingssøns Saga slutter og Sverres begynder, en forskjellig Charakteer. Der dvæles nu mere ved Birkebeinernes Vandringer og Æventyr, medens de forhen kun omtaltes i Korthed, og paa den anden Side nævnes der ej synderligt om Magnus og Erling, uden naar de komme i Berørelse med Sverre og Birkebeinerne. Det maa ellers ansees vist, at der maa kunne have været ligesaa meget at fortælle om Birkebeinernes første toaarige Ophold i Viken og deres Færd til Throndhjem under Eystein, som om deres senere Vandringer under Sverre, men alt affærdiges med muligste Korthed. Dette maa nødvendigviis udøve en Indflydelse paa alle senere derpaa byggede Fremstillinger, da der nu ej længer gives Kilder, hvoraf det Manglende kan udfyldes.

paa Oplandene, traf de strax Stridskræfter til sig fra hele Viken, for at drage imod dem. Den Hær, de saaledes fik samlet, var saa stor, at Sverre ved Efterretningen derom ikke længer vovede dvæle paa Oplandene, men besluttede at benytte sig af Kongens og Jarlens Fraværelse fra Bergen, for over Sogn at drage derhen. Han tog da rimeligviis den sædvanlige Vej over Vardal, Land og Valdres, for derfra at gaa over Fillefjeld til Lærdalen. Dog er det meget muligt, at han ej holdt sig til Dalene, men som sædvanligt til Fjeldene for at komme desto hurtigere og mere ubemerket frem. Der tales ikke om at han mødte nogen Modstand, førend han kom ned af Fillefjeld til Lærdalen. Her var Rygtet og Budsendinger fra hans Fiender komne ham i Forkjøbet, og en stor Hob havde samlet sig for at sperre ham Vejen. De havde lejret sig paa et Sted, hvor Vejen kun var en smal Sti, med den fossende Elv paa den ene og bratte Flongbjerg paa den anden. Over Elven var det umuligt at komme, og paa Vejen selv kunde man blot gaa een for een; langs med den, oppe paa Fjeldkammen, sad Bønderne med en Mængde Steen og Tømmer, for at slippe det ned over Birkebeinerne, naar de kom forbi [1]). Sverre tabte dog ikke Modet ved at see disse frygtelige Forberedelser, men sagde til sine Folk, at han nok skulde finde paa et Raad, opsøgte selv, med nogle flere, et Sted, hvor Fjeldet kunde bestiges, og kom saaledes uforvarende bag paa Bønderne, som strax toge Flugten, forfulgte af Birkebeinerne, der endog dræbte nogle af dem. Nu foor han, uden at støde paa videre Hindringer, ned igjennem hele Dalen lige til Lærdalsøren [2]). Herfra tænkte han paa sædvanlig Viis at tage Søvejen. Men om Morgenen vidste de ikke Ord af, førend Asser Vilse, den samme Høvding paa Hadeland, hvis Gaard de havde plyndret, kom farende med 25 Fartøjer. Birkebeinerne grebe strax til Vaaben og hindrede ham vel, trods hans Overmagt, fra at komme i Land, men Sverre indsaa dog Umuligheden af at kunne faa det nødvendige Antal Fartøjer, eller at fortsætte Vejen til Søs, siden man overalt ud efter Fjorden havde faaet Nys om at han var i Vente. Han besluttede derfor at tage den møjsommelige Vej over Fjeldene fra Lærdalen lige ned til Vors, saa vovelig en saadan Færd end var paa denne Tid af Aaret, thi Vinterdag (14 Oktbr.) var allerede omme, og man kunde hvert Øjeblik vente stort Snefald. Vejen gaar fra Grøte lidt ovenfor

---

[1]) Munthe (Aalls Snorre III. S. 15) antager, som det synes med Rette, at dette Sted er at søge paa den gamle Vej omkring den saakaldte „Klanten" mellem Borgunds Kirke og Husum. Sverre har da sandsynligviis besteget Fjeldet, hvor Vejen nu gaar op fra Kirkevolden til det øverste af Vindhellen.

[2]) Lærdalsøren nævnes ikke udtrykkeligt, men da der tales om „selve Havnen," hvor Birkebeinerne hindrede Fienden fra at lande, kan der ej være Spørgsmaal om noget andet Sted.

BM.

Landet gjennem Grøtedalen til Fjelds, og siden ned til Aurland, derfra atter over Fjeldet ned til Kaardalen i Flaam, og endelig over Raudafjeld eller Raudeggen ned til Almenningen i Runddalen, samt videre gjennem denne ned til Vinjer-Vattingen og Vangen [1]). De kom nok saa heldigt frem, men paa Vors mødte de alvorlige Hindringer. Alle Vosserne og en Mængde Sygner, Hardinger og Søndhorder havde samlet sig sammen til en vældig Hær, og kom ganske uventet over Birkebeinerne Simon og Judas Messedag (28 Oktbr.), just som Sverre sad til Bords, for strax derefter at fortsætte Rejsen. Kongen og hans Mænd fik neppe Tid til at springe fra Bordet og iføre sig sin Rustning, medens de øvrige, der om Natten havde været fordeelte i Kvarteer paa de nærmeste Gaarde, i Hast kom løbende til. Paa begge Sider stillede man sig i Fylking, og skjønt Birkebeinerne vare de faatalligste, angrebe de dog, som sædvanligt, først, og med saadan Heftighed, at Spidsen af Bøndernes Fylking maatte rykke tilbage hiinsides Elven, som her var meget smal og randt dybt, med høje Skrenter paa begge Sider. Man vexlede nogle Skud over Elven, derpaa drog Bondehæren op ad langs Bredden, for at komme bag paa Birkebeinerne. Disse, som merkede deres Hensigt, gjorde en lignende Bevægelse paa sin Side af Elven. Men jo længere man kom op efter, desto bredere blev Elven, og udvidede sig endelig til et Vand [2]). Derved kom begge Hære længer og længer fra hinanden, og da Aftenen faldt paa, kunde man ikke længer see fra den ene til den anden. Sverre skjønnede nu, at det ikke paa nogen Maade lod sig gjøre for ham at komme til Bergen, siden man overalt var forberedt paa at tage imod ham, og han tillige erfarede, at der i Staden selv var samlet saa stor en Krigsmagt, at han intet Haab kunde gjøre sig om at udrette noget, især da han nu ikke længer havde nogen Udsigt til at overrumple Fienden. Han besluttede derfor at fare samme Vej, som han var kommen, og tog dertil fem af de kyndigste Folk paa Stedet til Vej-

---

[1]) At Vejen gik over Raudafjeld eller Raudeggen, er allerede tilstrækkelig vilst af Munthe (Aals Snorre III. S. 15, jvfr. Sverres Saga Cap. 152); men det er neppe rigtigt, naar det her siges at han fra Raudeggen kom til Opheim eller Vossestranden, thi Raudeggen skiller mellem Kaardalen og Runddalen, og at Sverre drog ned ad Runddalen, sees deraf at det om hans Tilbagerejse, paa hvilken han foor vild og kom over til Hallingdal, udtrykkeligt heder at han tog den samme Vej, ad hvilken han var kommen.

[2]) Dette Vand er rimeligviis Lundevandet, og Bøndernes Postering maa have været ved Bodebroen, der fører over Hovedelven, og hvilken de maa have villet hindre Sverre fra at passere. Sverres Kvarteer maa have været paa Tvilde, Reke eller en anden af Gaardene sydvestligst i Vinjer-Vattingen, paa Spidsen mellem Runddalselvens og Hovedelvens Sammenløb, og Fegtningen maa have draget sig fra Broen op ad mod Lundevandet.

visere. Dette kunde nok behøves, thi Vejret blev saa slemt, som man sjelden havde seet Mage til, og der faldt en uhørt Mængde Sne. Det værste var, at uagtet Vejviserne skulde være kjendte og paalidelige Folk, toge de dog, sandsynligviis formedelst Uvejret, aldeles fejl af Vejen, thi istedetfor at styre nordover mod Kaardalen, holdt de lige mod Øst over de vilde og brede Fjeldstrækninger mellem Aurland og Hallingdal [1]). I 8 Dage vankede de om paa disse Fjelde, uden Mad, ja uden Vand, saa at de ej smagte andet end Sne. Den fjerde Dag (31te Oktbr.) blev Vejret saa forfærdeligt, at en Mand omkom, idet Stormen kastede ham overende med saadan Voldsomhed, at Ryggen blev sønderknuust paa tre Steder. Det eneste, de kunde gjøre naar Stormbygerne kom, var at kaste sig ned i Sneen og holde Skjoldene saa fast som muligt over sig. Da lagde ogsaa Vejviserne sig fore, thi de vidste ikke hvor de vare, og det var saa mørkt, at man ikke kunde see en Haand for sig. Mandskabet var saa medtaget af Sult, Mødighed og Kulde, at de ikke vilde fare længere, og end værre blev det, da det lettede lidt op, saa at de kunde see noget fra sig, thi da merkede de, at de var komne paa Skrenten af nogle bratte Fjeldhamre. Da overgave de sig saaledes til Fortvivlelsen, at de begyndte at tale om at ende sine Lidelser ved at styrte sig ud over Fjeldhamrene, eller ved at efterligne de tapre Forfædres Exempel, som selv bare Vaaben paa hinanden, og dræbte hinanden indbyrdes, heller end at taale Nød og Elendighed. Da Sverre hørte dette, satte han dem alvorligt til Rette. At styrte sig ned af Klipperne, sagde han, var gal Mands Verk, at dræbe hinanden indbyrdes, passede for Hedninger, ej for Christne, og kunde alene være en Indskydelse af den Onde. Deres Lidelser, sagde han, maatte vel være en Straf for deres Synder, og hvis de angrede disse, og med Ydmyghed anraabte Gud om hans Naade, vilde de nok blive hjulpne. Han bad dem derfor, at forene sig med ham i Bøn til Gud og Løfter til Jomfru Maria og St. Olaf, for at de kunde blive forløste af denne Nød. Hertil vare alle villige, og forbandt sig ved Haandslag og Vaabentag til at holde det Løfte, Sverre aflagde. Og, fortælles der, uagtet Vejret tog saa haardt, da Kongen begyndte at fremsige Løftet, at neppe de nærmeste kunde høre ham, blev det dog ganske blik stille, da han havde sluttet det; Himlen klarnede op, og Solen skinnede saa varmt som ved Midsommerstid. Nu kjendte de først, hvor de vare: det maa have været ved Reinsfjeldet strax over Vatnsbygden i Hallingdal [2]), og de saa, hvorledes

---

[1]) Dette er aldeles tydeligt af Beskrivelsen over Rejsen og dens Gang.

[2]) Dette synes at kunne sluttes af hvad der fortælles om den mindre Bygd, hvortil de kom, der var adskilt fra den større; imidlertid kunde man vel her ogsaa tænke enten paa Hools Sogn, hvor da den mindre Bygd blev Sun-

de havde faret tvers fra den Vej de skulde. Men saa aldeles vare deres Kræfter udtømte, at i en kort Stund tredive af dem styrtede døde omkuld. De øvrige slæbte sig endelig frem til nogle Sætre, hvor de kastede sig ned og toge sig Hvile. Det var henimod Midnat, og de vilde gjerne faa tændt Ild, for at varme sig, men ingen mægtede det, uden Sverre selv. Han slog Ild og tændte et Lys, ved Hjelp af hvilket hans Mænd nu fik et stort Baal antændt, og tørrede sine gjennemvaade Klæder. Da de vare komne noget til Kræfter, droge de videre, og kom ved Hanegalstid til en liden Gaard, der laa ikke saa langt derfra, adskilt fra den egentlige Hovedbygd. Her blev Kongen den øvrige Deel af Natten med en Deel af sine Folk, de andre droge til Hovedbygden [1]). Om Morgenen begav han sig med de raskeste af sine Mænd længere ned i Dalen for at speide og holde Vagt, thi Vejen til den Bygd, hvor Folkene laa, bestod her kun af en Een-Sti, der godt kunde forsvares af nogle faa. Han holdt Vagt her i to Dage; da brød han op med sin hele Styrke for at drage over til Valdres. Men fremdeles var der store Vanskeligheder at kjæmpe med, thi man kunde ikke komme fra Bygd til Bygd uden at man enten drog til Fjelds, eller og gjorde Omveje ad farlige Bjerglider. Men Folkene vilde ikke til Fjelds, thi Vejret blev lige slemt, og de havde havt nok af den forrige Fjeldfart. Saaledes maatte han da rimeligviis tage Vejen ned igjennem Hovedddalen, op i Hemsedal og derfra over Aalrust og Vannen ned til Løken øverst ved Tesleifjorden i Valdres, samt videre langs Aabjerg-Elven til Aurdal. Endelig kom han til Valdres, hvor han

dalen oppe ved Sunddalsvandet, adskilt formedelst en Fjeldryg kaldet Eggen fra Hovedbygden (Hovet) nede ved Bry.

[1]) Ved den lille afsidesliggende Gaard kunde man maaskee tænke paa Skardsgaarden i Vatnsbygden, eller og paa Skore i Sunddalen. Det første bliver dog det rimeligste. Sagaens Text er her ellers noget forvirret og de forskjellige Haandskrifter stemme ikke godt indbyrdes. Af Texten i Fornm. Sögur VIII. 52 skulde det synes, som om den lille Gaard, hvor Kongen opholdt sig, var adskilt fra Hovedbygden ved en Fjeldryg, og som om det kun var Adgang til hiin, der dannedes af Een-Stien. Men af det ypperlige Haandskrift Eirspenils Text sees det, hvad der ogsaa i sig selv er det eneste rimelige, at Bemerkningen om Fjeldvejene mellem Bygderne gjelder den Vej, Sverre havde at passere efter at være brudt op baade fra hiin Gaard og Hovedbygden. Det ligger ogsaa i Sagens Natur, at Afstanden mellem Gaarden og Hovedbygden kun maa have været ubetydelig, (thi hvorledes skulde ellers de udmattede Folk have kunnet tilbagelægge den, især hvis der var „høie Fjeldveje" at passere), og at den Sti, Sverre forsvarede, dannede Adgangen til den hele Bygd, hvor hans Folk laa, ikke til den enkelte Gaard alene, thi hvorfor skulde han saa omhyggelig forsvare kun den ene Deel af sin Flok?

hvilede ud og tog Vejtsler paa Kongsgaardene. Saaledes var da omsider dette Tog, det møjsommeligste og farefuldeste, Sverre nogensinde gjorde, tilendebragt. Men det havde kostet ham meget, thi foruden Tabet af hine 30 Mand, der for hans lille Skare maatte være meget føleligt, havde Birkebeinerne ogsaa mistet ikke mindre end 140 Heste med forgyldte Sadler, og en heel Deel gode Vaaben, Klæder og andre Kostbarheder [1]).

16. Sverres Tilhold paa Oplandene, og Tog til Vermeland.

Fra Valdres drog Sverre op til Gudbrandsdalen, hvor der paa Kongsgaarden Steig beredede ham og hans Mænd en fjorten Dages Vejtsle. Men imidlertid fik han høre at tolv Bønder paa Hedemarken, eller egentlig fra Hamar og dens nærmeste Omegn, ivrige Tilhængere af Kong Magnus, havde forenet sig om at opstille hver en Skare af 120 Mand imod ham. Da Sverre ikke havde nogen Lyst til at blive indestængt i Dalen, hvilket vilde skee, hvis de besatte Indgangen dertil, besluttede han at forekomme dem, og skyndte sig derfor sydefter, hurtigere end Rygtet kunde ile foran ham. Da han kom i Nærheden af den Gaard, hvor en vis Thorgrim, der var Hovedmanden for de forbundne Bønder og Anslagets Ophavsmand, boede, listede han sig, selv femte, ved Nattetid derhen, og kom saa uventet, at Thorgrim, uagtet han havde 8 Huuskarle hjemme paa

---

[1]) Sverres Saga Cap. 18, 19, 20. Der er et temmelig udbredt Sagn om den saakaldte Sverressti, som Sverre paa et Tog i disse Egne selv skulde have ladet bane langs en brat Fjeldside. Man har almindeligviis antaget Toget for at være dette. Sagaen nævner imidlertid ikke et Ord om noget saadant, og der synes heller ikke rimeligviis at kunne være Spørgsmaal om nogen fast Vej langs Klippen ved Vintertide, naar Sneen faldt i uhyre Masser. Sandsynligere er det derfor, hvis et saadant Arbejde af ham virkelig er foretaget, at det skede ved hans anden Fart over Raudafjeldet, altsaa gjennem Runddalen, omtrent midt i Septb. 1198, se nedenfor, siden han, som Sagaen siger, havde „megen Møje" (mikit ervidi); og siden det nu, efter de nyere Karter, viser sig, at Vejen over Raudeggen til Kaardalen og Aurland, hvorhen Sverre da begav sig, under alle Omstændigheder maa have gaaet gjennem Rundbalen. Men det lader næsten til, at man i Sogn og Vors har henført flere gamle, paa Klippesider banede, Veje til Sverre, og kaldte dem alle Sverresstier. Pontoppidan omtaler saaledes i sin Norges Naturh. I. 93 en gammel, paa Jerntapper hvilende Klippevej ved Nærøfjorden som om den var banet af Sverre, og ved Gaarden nedre Kløve i Rundbalen, omtrent 1¼ Miil ovenfor Vossevangen, hvor Dalen kniber sammen til en smal Revne, vises ligeledes „Kongsstien" eller Kong Sverres Sti, hvorhos der halvanden Miils Vej østenfor skal være en liden Sidedal, kaldet Sverredalen, som maaskee kunde have faaet Navn efter Sverre (se Munthe i Aalls Snorre III. S. 15). Et saa svævende og usikert Sagn bliver dog højst mistænkeligt, og torde for en stor Deel være opkommet i senere Tider.

Gaarden, blev greben og bunden, medens Huuskarlene fik Prygl. Sverre tog meget Gods fra ham, og oven i Kjøbet maatte han betale ½ Mark Guld (4 Merker Sølv); endda var han glad ved at slippe saa vidt derfra. Derpaa vendte Sverre tilbage til sine Mænd og drog til Hamar, hvor de grebe en anden af de sammensvorne, ved Navn Harald Gudbrandssøn [1]), og som siges at have været Sverres Frænde: af denne Aarsag bade mange for hans Liv, og han fik beholde det mod at betale halvanden Mark Guld. Andre af Magnus's Mænd flygtede bort over Hals og Hoved, og lede stort Tab paa Gods og Penge. Det viser sig imidlertid heraf, hvad der ovenfor er ytret, at Bøndernes forrige Underkastelse under Sverre ikke havde stort at betyde: de fandt sig i hans Paabud, som et uundgaaeligt Onde, men saa snart han var borte, var alt som før. Dette saa man ogsaa i Østerdalen, hvorhen Sverre tog Vejen fra Hedemarken, og hvor han kom — sandsynligviis til Elverum — fem Dage før Juul (20de Decbr.) Bønderne, der tænkte som saa, at Birkebeinerne havde i Sinde at tage for sig af deres Julekost, aftalte indbyrdes, at ikke en eneste af dem skulde gjøre det mindste istand til Julegilde saaledes som de ellers plejede. Da Sverre merkede dette, brugte han List mod List, thi han havde virkelig gjort Regning paa at nyde godt af Julekosten. Han drog sydefter til Soløer, foregivende at han agtede sig til Vermeland. Men da han kom til Eidskogen, lod han kun 120 Mand fare over Skoven til Vermeland, hvor de bleve godt modtagne, med de øvrige vendte han tilbage til Østerdalen, hvor Bønderne nu troede sig fuldkommen sikre, og havde alt færdigt til Julegilderne. Men nu gjorde Birkebeinerne sig til Gode dermed, uden at bryde sig om, hvor vidt Bønderne likede det eller ikke, og Sverre havde saaledes de bedste Vejtslet hele Julen igjennem. Det kan dog kun have været den højeste Nød, som drev Sverre til at fare saaledes frem, thi han maa dog have indseet, at Birkebeinerne derved maatte blive yderst forhadte, og paany komme i det gamle Udraab for at være Røvere og Voldsmænd. Man kan ogsaa tydeligt see, at han og hans Flok herefter en Tidlang bleve langt uvenskabeligere modtagne end før, hvor de kom hen, og at de endog mødte Modstand paa Steder, hvor de tidligere havde været nok saa velkomne, f. Ex. i det Throndhjemske, som det i det følgende skal berettes. Hvorfor han ikke strax fra Gudbrandsdalen drog over Fjeldet did hen, men tvertimod betragtede sig som indespærret, hvis det lykkedes Bønderne at besætte Indgangen til Gudbrandsdalens sydlige Deel, siges ikke, men det er tydeligt nok, at han maa

[1]) Hvorledes dette Slægtskabsforhold var beskaffet, siges ikke, men det maa dog vel snarere have været paa Sverres fædrene end paa hans mødrene Side. Det siges heller ikke udtrykkeligt, at Harald var en af de sammensvorne Bønder, men det kan dog tydeligt sees af Fortællingen.

have anseet det for aldeles umuligt at komme hiinsides Fjeldet, og at han Fiender maa have været tilstede der i overlegent Antal. Sandsynligviis var de da, som senere, Erkebiskop Eystein, der forsvarede Throndhjem med sa store Stridskræfter, at det vilde have været dumdristigt at vove sig dernet

Erling Jarl opholdt sig denne Juul øster i Viken, og modtog he Efterretningen om hvorledes Birkebeinerne holdt Huus oppe i Østerdalen Strax over Juul (1178) udbød han derfor Leding, og ilede derop i Haa om ganske at indestænge dem og tage dem til Fange. Men Sverre va forberedt derpaa, og havde allerede indrettet sin Fart saaledes, at han to de første Vejtsler øverst oppe i Dalen — det maa have været i Reendale og Stor-Elvedalen, — men siden efterhaanden sydefter, idet han gjemte Da lens sydligste Deel tilsidst. Da Jarlen kom op, var han allerede borte og øster i Vermeland. Jarlen vilde forfølge ham, men hindredes af Ver melændingerne, der samlede sig paa Eidskogen og fældte Broter for ham saa at han maatte vende tilbage med uforrettet Sag [1]).

17. Sverres Strejftog til Viken og andet møjsommelige Tog gjennem Sverige til det nordenfjeldske.

Sverre førte nu fra sit sikre Tilhold i Vermeland en Grændsefejde af det Slags, hvortil Birkebeinerne fra Eystein Meylas Tid vare ve vante. Han samlede alt sit Mandskab, der nu skal have været paa 600 Mand — sandsynligviis har vel en heel Deel byttelystne Vermelændinger slaaet sig til ham, — og gjorde et Tog gjennem Vermeland og Dalsland lige ned til Tunge- og Lane-Hered i Ranafylke, hvor der neppe er en Miils Vej fra Grændsen til det inderste af Gudmarens Arme. Her red han ned til Skriksvik [2]), der tilhørte en mægtig Lendermand ved Navn Simon, tog alt hvad der fandtes paa Gaarden, satte siden Ild paa den saavel som alle hans Langskibe og et stort nyt Østerfarerskib, og lod 40 Stykker Kvæg drive over Grændsen. Da Simon, der var længer syd- paa, rimeligviis i Kongehelle, spurgte den Skade, han havde lidt, lod han strax opskjære Hærør, og opbyde Thegn og Træl mod Birkebeinerne. Han var en vældig Høvding, og ingen vovede derfor at sidde Opbudet over- hørig: i ganske kort Tid fik han saaledes 500 Mand samlet. Sverre havde imidlertid draget sig tilbage østover lige til Elven ved Grændsen [3])

---

[1]) Sverres Saga Cap. 21—33.

[2]) Skriksvik udtales nu Skresvik eller Skredsvik, og der har fra gammel Tid staaet en Kirke der; den ligger ved en Vig af Gudmarens østre Arm, lidt indenfor dens Bund.

[3]) Altsaa ved Akervik eller Aakerstrøm, strax nedenfor Trolhättan.

og taget sit Kvarteer i en liden Bygd, medens hans Folk laa fordeelte omkring paa Gaardene i Nærheden. Hans Styrke var nu langtfra saa talrig som nys forud, da sandsynligviis alle de, der kun havde ledsaget ham for Byttets Skyld, vare dragne hver til sit. Simon stevnede op langs med Elven for at komme uforvarende paa Sverre, og det vilde maaskee og have lykkets ham, hvis ikke Sverre om Natten havde faaet Bud fra sine Venner i Gautland, at han maatte tage sig vare, da Simon nærmede sig med en betydelig Styrke. Sverre maatte i al Hast klæde sig paa, væbne sig og sende Bud til sine Folk, men dette gik ikke fort, da de laa saa adspredte; imidlertid begav Sverre sig op til Skoven ved Huvunes [1]) (hvor Venersborg senere er anlagt) for der at oppebie dem. Da de vare samlede, holdt han Raad med dem om hvad man skulde gjøre, men sagde dog tillige, at det neppe kunde nytte dem at ville stride om Riget med Kong Magnus og Erling Jarl, hvis de nu toge Flugten for blotte Lendermænd uden at have prøvet en Dyst med dem. Alle svarede, at de heller vilde slaas med Simon end fly. De droge da ned imod ham, og mødte ham endnu før Dag, og i saadant Mørke, at ingen af hans Folk vidste af nogen Ting, førend Sverres Merke knejsede over dem. Da begyndte en skarp, men ikke langvarig Fegtning, i hvilken Simon blev dreven paa Flugt med et Tab af 160 Mand, medens Sverre kun mistede sex eller syv. De vovede dog ikke at sætte efter de Flygtende for Mørkets og deres Talrigheds Skyld, men begave sig — man maa antage paa Østsiden af Elven — ned til Kongehelle, hvor de toge alt hvad der tilhørte dem, der ved deres Ankomst flygtede bort, hvorhos Byen maatte udrede et Slags Brandskat af 20 Merker Sølv. Med dette nye Bytte begav Sverre sig efter to Dages Forløb — længere vovede han ikke at dvæle der, af Frygt for at de, der var dragne ud med Simon, skulde komme tilbage — op til Staden Ljodhuus paa den svenske Side, og blev der nogle Dage, ventende paa Lejlighed til at foretage flere Streiftog ind i Viken. Men da drog Kong Magnus og Erling Tropper til sig fra alle Kanter, og fik alle Lendermænd fra hele Viken samlede under sit Banner. Imidlertid vare begge Partier ganske uvidende om hinandens Bevægelser, og nærmede sig hinanden uden at vide det; en Aften toge de saaledes Nattekvarteer ikke længere end en Rast fra hverandre, ja om Morgenen, da de brøde op, kom de hinanden endog saa nær, at der ikke var mere end en Fjerdingvej mellem dem. Da fik Sverre vide, hvor farlig hans Stilling var, og skyndte sig øjeblik-

[1]) Navnet skrives af de svenske, neppe rigtigt, Hufwudnäs. Heelt op til det nuværende Venersborg kom Sverre neppe, men Skoven var vistnok af stor Udstrækning, og bar Navn efter Gaarden et godt Stykke mod Syd, lige til Raglum, hvor Slaget sandsynligviis stod.

kelig tilbage, uden at standse, førend han kom til Vermeland [1]). Her holdt han Stevne med de mægtigste og forstandigste Mænd, og spurgte om de vilde slutte Forbund med ham og under hans Anførsel kjæmpe mod hans Fiender. Dertil vare de strax villige: de skulde, sagde de, kjæmpe ved hans Side, som om han var deres egen Konge. Og Sundølerne (Indbyggerne af Sundals Hered) lagde til, at hvis Fienderne forfulgte han der øster, skulde de nok falde dem i Ryggen og tilføje dem følelig Skade. Da Magnus og Erling hørte dette, vendte de strax tilbage, men sendte Orm Kongsbroder til Oplandene, hvor hans største Frændestyrke var, for her at være ved Haanden, om Sverre fra Vermeland skulde ville tage Vejen derhen.

Dette var imidlertid ikke Sverres Hensigt, saa længe hans Modstandere havde saa store Stridskræfter samlede paa disse Kanter. Derimod tiltraadte han et nyt Tog gjennem Sverige, over Dal og Fjeld, til det Nordenfjeldske. Man skulde have ventet, at den Nød og Møje, Sverre og hans Mænd udstode paa det forrige Tog, vilde have afskrækket dem fra, ikke mere end et Aar derefter at foretage et lignende, men han og hans Birkebeiner vare ikke Folk af almindeligt Slags. De vare hærdede mod enhver Anstrengelse, og foragtede enhver Fare. De havde desuden lidet eller intet at tabe og alt at vinde, ja endog deres blotte Tilværelse beroede paa deres Mod og Udholdenhed. Sverre erkjendte ogsaa siden, da han havde faaet Overhaand, at der ikke nogensinde havde været dradeligere Krigsfolk i Norge, end hans gamle Birkebeiner under hans Kamp med Kong Magnus, hvad enten det gjaldt at binde an med Fienden i aaben Strid, eller at gaa paa farlige Spejdertog, eller for Resten døje alskens Ondt [2]).

Sverre lagde denne Gang Vejen østligere end før, henimod Helsingland og Østersøen. Hans hele Styrke udgjorde ikke mere 240 Mand. Da han kom til Dalarne eller Jarnberjaland, havde Indbyggerne samlet sig i betydelig Mængde og fældet Broter for at spærre ham Vejen, da de, som de sagde, vare uvante ved Kongers Gjennemrejse, og heller ikke nu vilde vide noget deraf. Men Sverre red frem, og fik talt dem til Rette, saa at de ej alene tillode ham Gjennemfarten, men skaffede ham endog al den Hjelp, han behøvede. Af hine Dalkarlernes Ytringer skulde man formode, hvad der og i sig selv er sandsynligt, at Sverre kom til Dalarne paa et andet Sted og ad en anden, østligere Vej end før, rimeligviis over Appelbo langs Vester-Dalelven og siden nordefter til Leksand, Rettvik og Mora [3]).

---

[1]) Her synes dog, efter hvad der nedenfor ytres om Sundølerne, nærmest Dalsland at have været meent, og Benævnelsen „Vermeland" ej at have været tagen saa nøje.

[2]) Sverres Saga Cap. 40.

[3]) Dette er endnu en af Hoved-Fjeldvejene fra Vermeland til Dalarne.

Fra Dalarne tog han Vejen over Orsa til Alfta i Helsingland [1]). Her mødte han en Flok paa ikke færre end 3600 Mand, hvoriblandt 120 fuldt brynjeklædte, der stode slagfærdige for at forbyde ham Gjennemfarten. De havde indbyrdes vedtaget paa det højtideligste, at enhver, der gav Birkebeinerne Fred eller lod dem komme videre, skulde være hver Mands Niding. I Førstningen vilde de ikke engang tillade Sverre eller nogen af hans Mænd at komme paa deres Thing og tale til dem. Siden gave de dog saa vidt efter, at Sverres Folk fik Lov til at komme paa Thinget, og høre hvad der blev talt. Sverre lod nu sine Mænd stille sig i sluttet Fylking, og bød dem være vel paa sin Post, om Helsingerne skulde have noget svigefuldt Anslag fore. Ved at see disse Forberedelser bleve Helsingerne noget bange, og gik efter nogen Underhandling ind paa, at Sverre skulde kunne komme paa Thinget, og at hans Mænd kunde faa tale i hans Navn, men at han ikke selv maatte lukke sin Mund op. Paa dette Thing vedbleve Helsingerne at negte ham enhver Gjennemfart, og sagde at der intet andet var for ham, end at vende om igjen. Men hvorledes det gik eller ej, fik Sverre endelig drevet det dertil, at man gav ham Lov til at tale, og da havde han vundet Spil. „Jeg veed ikke," sagde han, „hvad I have at lægge os til Last, men jeg beder Eder kun betænke, at vi have alle een Gud, som vi kalde vor Fader, og at vi derfor maa holde Fred med hinanden indbyrdes og hjelpe hinanden, som vi hjelpe os selv. Mine Mænd have aldrig gjort Eder noget Meen, men hvor meget Godt have I at takke Kong Magnus og Erling Jarl for? Jeg maa nu, for at holde Livet i mine Mænd, lade dem spise Hestekjød, siden I intet ville give dem, men det vil rygtes i alle Lande, at christne Mænd for Eders Vrangvilligheds Skyld ere blevne nødte til sligt". Han lod derpaa to Heste føre frem og gav Befaling at slagte dem. Dette virkede. Helsingerne skammede sig, og den Bonde, som før havde faaet hiin Trusel om Nidingsord vedtaget, indbød nu Sverre til sig med 40 Mand; de øvrige Bønder fulgte hans Exempel. Da Jamterne fik høre, hvorledes Helsingerne havde baaret sig ad, toge de ogsaa godt imod Sverre, og paa Rejsen gjennem den østlige Deel af Jemteland blev han overalt opvartet med Vejtsler. Da han kom til den nordvestlige Deel af Landet, hørte han heller ikke andet end venlig Tale, og fæstede saadan Lid dertil, at han sendte Halvdelen af sine Folk fra sig, og lod dem tage Kvarteer rundt om i Bygden, idet han kun beholdt 120 Mand tilbage. Da fik han en Nat Underretning om at Jamterne øster i Landet, ophidsede af Lendermændene, havde

[1]) Orsa, saa vel som de øvrige Punkter af Vejen, nævnes ikke i Sagaerne, men da den her nævnte Vej er Hoved-Fjeldvejen mellem Siljanbygderne og Alfta, kan det ej være nogen anden, Sverre har taget.

samlet sig saa mandsterke som muligt, og kom sættende efter ham for at dræbe ham og alle hans Folk. Sverre stod ufortøvet op, lod de Folk, han havde hos sig, strax væbne sig, og drog afsted med dem mod Jamterne, heel bekymret for de øvrige, der laa fordeelt rundt om i Bygden, og som han nu frygtede vare blevne dræbte. Jamterne havde deelt sin Styrke i tre Flokke, der ad hver sin Vej skulde nærme sig Sverre og saaledes omringe ham. Da han nu gik over Isen paa Sundet mellem Undersøen [1]) og Fastlandet, kom hele Jamtehæren, henimod 1450 Mand sterk, imod ham og slog en Ring om ham. Men Sverre sagde til sine Mænd, at de skulde bruge samme Ordtag og Opmuntringer mellem sig, som de hørte Jamterne bruge, og, efter et hidsigt Anfald, efterhaanden, saasnart det lod sig gjøre, drage sig ud af Striden og op paa Øen. Birkebeinerne istemte derpaa Hærskrig og faldt tappert an, Jamterne søgte imod dem fra alle Kanter. Men da Slaget var i fuld Gang, trak Birkebeinerne sig efterhaanden bort, thi det var endnu mørkt, saa at den ene ikke kjendte den anden, og Jamterne merkede det slet ikke. Tvertimod begyndte de, skuffede ved Birkebeinernes Efterligning af deres egne Krigsraab, at kjæmpe mod hinanden indbyrdes, og holdt saaledes ved en lang Stund indtil det begyndte at dages; da først merkede de Fejltagelsen. Men under den herover opkomne Forvirring gjorde Birkebeinerne et saa heftigt Angreb paa dem, at de strax vege tilbage, og siden aldeles toge Flugten. Birkebeinerne forfulgte dem og nedlagde i alt 120 Mand. Længere ud paa Morgenen sendte Kongen Bud efter sine egne Folk; de vare endnu i Live, og kom alle sammen til ham. Nu bade Jamterne om Naade, stillede Gisler, og bekvemmede sig til at indgaa et Forlig, ifølge hvilket de maatte udrede en betydelig Straffebod, og derhos aldeles underkaste sig Sverre som hans Thegner, love ham Lydighed, og modtage Sysselmænd, der skulde indkræve hans Sagefald og andre kongelige Rettigheder. Alt dette blev højtideligt besvoret, og da Boden var udredet, drog Sverre videre, medtagende Gisler. Ogsaa her valgte han en anden Vej end forhen. Han drog ikke lige til Throndhjem, men deri-

[1]) Undersøen, nu Andersø, ligger sydvestligst i Storsjøens Hovedbassin, lige ud for Sunde. Dette viser, at Sverre maa have havt sit Kvarteer her, paa Sydøstsiden af Søen, medens hans Folk have været forlagte i Kvarteer hiinsides denne, paa Frøsø, Rødø, o. s. v., og Slaget har fundet Sted mellem Undersø og Sunde. Heraf sees tillige, at Sverre neppe er kommen heelt østenfra Ragunda, da Vejen ellers vilde have ført ham til Nordsiden af Søen, men rimeligviis over Brekke, Ressund og Lokne, til Sunde. Derimod er det rimeligt, at de Jamter, der, bearbejdede af Lendermændene, samlede sig efter i Landet imod ham, hørte hjemme i de østlige Bygder, som han endnu ikke havde besøgt, nemlig Fors, Ragunda, Stagne o. s. v.

nod — sandsynligviis over Kallen, Torrøjen, Gaundalen og Snaasen — ned til Naumdal, tog inde i Namsenfjord endeel Skibe, der tilhørte Bønderne, og lagde siden ud til **Skillingerne** (nu Skjeingan) yderst ved Indløbet til Fjorden [1]).

13. Birkebeinernes uheldige Forsøg paa at indtage Nidaros. Slag ved Hattehamren.

Her, mellem disse Udøer, holdt Sverre Huusthing med sine Folk, da han ikke ønskede at Indbyggerne i Egnen skulde høre hvad der forhandledes, og raadslog med dem om hvad der nu var at gjøre. Han forelagde dem trende Vilkaar, der saa temmeligt lagde for Dagen, hvor fortvivlet han nu ansaa sin Stilling at være, og hvor svagt Haab han havde om at kunne udrette noget. Enten, sagde han, burde man drage til Haalogaland, for der at skaffe sig Gods og ordentlige Skibe, og siden paa disse søge ned til Bergen for at prøve om man der kunde tilføje Fienden nogen Skade; eller man skulde forlade Landet og sætte over til Øerne vester [2]), hvor det ej var saa usandsynligt, at man kunde faa nogen Folkehjelp; eller ogsaa skulde man for det første lade alle Forsøg paa at skaffe sig Hjelp mod Magnus fare, men drage over til Irland eller andre Lande i Vesten og herje der [3]), i Haab om at Magnus's og Erlings Yndest efterhaanden vilde aftage, jo længere de herskede i Landet, og at saaledes endelig den Tid vilde komme, da det ej var saa vanskeligt at binde an med dem, som nu. Men intet af disse Forslag behagede hans Mænd. De vilde alle sammen ind til Nidaros, som de med Lethed troede at kunne faa i deres Vold, siden hverken Magnus eller Erling laa der med Tropper, og Sverre selv havde mange Venner i Byen. Sverre fraraadede det højligt, skyldte paa en Drøm, han havde havt, og bad sine Mænd følge hans Raad. Men forgjæves; mod hans Vilje styrede de sydefter til Throndhjemsfjordens Indløb. Da de kom til Storfosen, bad han dem i det mindste at fare til Bergen, men kun ikke ind i Throndhjemsfjorden, da det vist vilde løbe uheldigt af. Men det hjalp ikke, hvad Sverre sagde: ind til Nidaros vilde de, og da han var ene mod dem alle, maatte han finde sig

---

[1]) Sverres Saga, Cap. 25, 26.

[2]) Man maa vel antage, at der ved „Øerne" paa dette Sted menes Færøerne, Sverres Hjemsted, thi kun her synes det rimeligt, at han kunde vente Understøttelse.

[3]) Det er høist rimeligt, at Sverre her har havt den Krig for Øje, som paa denne Tid (fra 1177) førtes i det nordlige Irland, af den engelske Ridder John de Curcy, der omsider underkastede sig hele Ulster. Samkvemmet mellem Norge og de vestlige Øer var da saa hyppigt, at man neppe i Norge kunde være uvidende om Begivenhederne paa Irland.

deri. De roede da ind ad Fjorden, og lagde til ved Rødberget. Sverr lod nu sine Mænd kalde til sig, og spurgte dem i al Stilhed, pa hvad Maade de da tænkte at angribe Byen, siden de vare saa forhippede derpaa. De tænkte kun, sagde de, at ro lige til Bryggen, og see til a komme op der. „Dette", sagde Sverre, „duer ikke, thi Bymændene vill nu neppe godvillig give Staden i vor Vold, eftersom vi Birkebeiner jus ikke have faaet det bedste Ord paa os for Ran og Plyndring. Jeg raader til, endnu før det lysner, at sende en Skude ind forbi Stadsbygden, over Fjorden inden om Munkholmen, og lige til Ladehamren: der skal den lægge sig, tjeldet paa det bedste, saa yderligt at man godt kan see den fra Byen, naar det er lyst. Men alle de, som ere ombord, skulle gaa i Land, op i Skoven, og videre frem ovenfor Lade langs Aasen indtil de komme strax ovenfor Broen [1]), der skulle de forblive indtil det lysner. Vi skulle imidlertid ro ind over Fjorden til Flak, og langs med Bjerget til Gullhamar, hvor vi skulle lægge bi. Naar det da begynder at lysne, og de i Byen see Skibet ved Ladehamren, ville de, som jeg formoder, antage, at vor hele Styrke ligger der i Nærheden, og ro imod den med alle sine Skibe; men medens de saaledes ro ud til Ladehamren, skulle vi ro om Hevringen [2]) og ind til Øren. Da tør det nok hænde, at det bliver os, som komme til at forbyde dem Adgangen til Byen, ikke omvendt." Imod dette kloge Raad indvendte Gudlaug Vale, Sverres Stallare, at det var alt for voveligt at dele deres alligevel høist ubetydelige Styrke. Det samme fandt ogsaa flere, og Sverre blev overstemt, saa at det omsider blev afgjort, at de skulde ro lige til Byen saa snart det blev lyst. Sverre sagde, at han slet ikke syntes om dette, og at det vilde bekomme dem ilde at fatte Beslutninger mod hans Vilje, men at han ikke desto mindre var rede til at dele Faren med dem.

Da Birkebeinerne fattede den dumdristige Plan, tænkte de neppe paa, at der denne Gang var en Mand tilstede i Nidaros, som ikke gav Jarlen selv stort efter i Magt og Dygtighed, og som ej alene havde Evne, men ogsaa den ivrigste Vilje, til at forsvare Byen og Kirken mod saadanne ubudne Gjester. Dette var Erkebiskop Eystein. Han havde allerede Dagen forud ladet blæse til Møde i Byen, for at sætte Mod i Bymændene og opmuntre dem til et kraftigt Forsvar. Her fortalte han, hvorledes han havde faaet Underretning om at Birkebeinerne vare komne ned til Naumdal, og havde taget Søvejen sydefter [3]). „Det er", sagde

---

[1]) Det maa erindres, at Broen dengang gik lige ud for Bispsgaarden over til Elgeseter.

[2]) Det sees heraf, at Gullhamar, hvilket Navn nu ikke er brugeligt, maa være beliggende strax udenfor Hevringen.

[3]) Denne Efterretning maa være kommen over Naumdalseidet.

han, „højst rimeligt, at de gjeste os, men jeg har tillige hørt, at de kun have smaa Skibe og lidet Mandskab, hvilket tilmed er udmattet og i usel Forfatning, og det passer sig ikke for Bønder og Kjøbmænd, at give Slip paa Gods og Fæ for slige Tyve og Ugjerningsmænd som Sverre har harket sammen. Ville I derfor byde til at forsvare Byen efter Evne, skal jeg understøtte Eder med mit Skib og alle de Huuskarle, jeg har i Biskopsgaarden". Dette Forslag antoge alle med Takke, og sagde at de heller vilde slaas, end taale Birkebeinernes Voldsomheder. Der blev da i Hast udrustet fem Skibe, de fire af Bymændene og Kjøbmændene, det femte af Erkebiskoppen; dette var bedst bemandet, thi Besætningen bestod af hans Huuskarle, under Anførsel af Sigurd, en Søn af Asser Bilse. Paa Digermulen sattes en Vete med tilhørende Udkigsvagt. Saa snart denne om Morgenen i Lysningen fik Øje paa Skibene ved Rødbjerget, satte den Ild paa Veten, og da Bymændene saa dette Tegn, lode de blæse til Indskibning, og roede ud af Elven. Birkebeinerne toge imidlertid Tjeldene ned, og roede over Fjorden ind under Bjerget, medens Bymændene kom imod dem uden om Ilsvigen. Da de kom ud for Digermulen, saa de hinanden, og mødtes paa Vigen indenfor Hattehammeren. Her begyndte nu en heftig Kamp. Bymændene havde endnu kun fire Skibe, da Erkebiskoppens Skib ikke var kommet saa hurtigt afsted; Sverre havde ogsaa fire Skibe, men kun eet af dem var en Tyvesesse. Det var godt Vejr, og der blæste en svag Nordøstvind, der under Striden drev Skibene nærmere og nærmere mod Kysten, indtil de kom tæt ind paa Land. Da Kampen havde varet en Stund, og Birkebeinerne allerede havde ondt for at klare sig nogenledes, kom Erkebiskoppens Skib til. Ved Synet deraf tabte Birkebeinerne Modet, og flygtede fra Skibene op i Land. Sverre blev reven med i den almindelige Flugt. Da han løb forud i Skibet, gik en af Dæksplankerne foran Masten løs under ham, og han faldt ned i Rummet; de øvrige løb saa tykt over ham, at han en lang Tid ikke kunde komme op. Endelig fik en af de bagerste, ved Navn Helge Bygvom, see ham, greb ham i Armen og hjalp ham op med de Ord: „ilde stilles vi ved vor Konge, naar han skal ligge her i Pumpevandet." „Vær du kun for det første lidt sparsommere med Kongetitlen, min gode Helge," sagde Sverre, og sprang i Land med ham. I det samme kom tre af Bymændene hen imod dem. Helge løb dem imøde, og gav sig i Kamp med dem, men Kongen kløv op ad en bradt Bakke. Uheldigviis var han iført en sid blaa Kufl (Hettekappe); den kom han til at træde i, saa at han snublede og gled ned paa Fjæren igjen. En af dem, der kjæmpede med Helge, løb strax til for at give ham Dødshugget, men Helge, som saa, i hvilken Nød Kongen var stedt, sled sig bort fra de to andre, ilede hen til hiin, og hug ham ned. De tvende fandt det raadeligst, ikke at fornye

Kampen med Helge, og begave sig bort; Helge kunde saaledes uhindret hjelpe Sverre, der atter søgte at komme op ad Bakken, men havde ondt for at gaa formedelst et Saar, han under Kampen havde faaet paa Foden af en Gaflak, som Serk paa Rjod, en Bonde fra Nordmøre, havde kastet paa ham. Ved Helges Hjelp lykkedes det ham endelig at komme op paa Aasen, hvor efterhaanden de af hans Mænd, der var undkomne fra Nederlaget, samlede sig til dem. Sverre gik noget længere frem paa Fjeldet og hvilede sig paa et Sted, hvorfra de tydeligt kunde høre Bymændene tale imellem sig om „hvor vidt han Sverre var falden eller ikke." Da kunde Helge ikke bare sig for at raabe ned til dem: „Kong Sverre vover nok en værre Dyst med Eder, inden han er død." Bymændene gjorde dog intet Forsøg paa at komme op til ham. Men mange af hans bedste Mænd vare faldne, blandt dem de tre Saltnesgutter, af hvilke Sigurd og Jon Kettling fik deres Banesaar nede paa Fjæren, Villjam, den tredie, søgte at undkomme paa et af Skibene, men indhentedes af Bymændene ved det nærmeste Nes, hvor han sprang i Land, og blev fældet lige paa Stranden. Ogsaa Gudlaug Stallare blev haardt saaret, men kom dog op paa Aasen. Her mødte han en Bonde, der af hans Skarlagens Kjortel kunde skjønne at han hørte til Birkebeinerne, og hug ham i Halsen med en Øxe, han havde, saa at han styrtede. Bonden troede ham død, tog Klæderne af ham, og dækkede ham til med Riiskviste. Men efter nogen Tid kom han til sig selv igjen, og havde endnu Kræfter nok til at gaa hen til en Gaard, hvor man tog vel imod ham. Siden rejste han efter Kongen, og hans Saar lægedes, men fra den Tid kaldte Birkebeinerne ham for Spøg Gudlaug Gnitaskar (d. e. Nakkeskaar).

19. Sverres Tog over Oplandene til Viken. Slag ved Hirtebro.

Efter dette uheldige Slag søgte Sverre atter til Fjelds, for gjennem Oplandene at drage til Viken, men nogle af hans Mænd gjorde en Afstikker til Nordmøre[1]), hvor de dræbte den før omtalte Serk paa Rjod med

[1]) Dette kan, som man lettelig seer, kun have været den øverste og Vejen til Opdal nærmeste Deel af Nordmøre, thi nogen lang Afstikker kunde en liden Afdeling af den i sig selv ubetydelige Flok ej tænke paa at gjøre. Stedet, hvor Serk boede, har saaledes vel været det nuværende Røen (Rjóðr) i Rindals Anner til Surndal. Hid ere Sverres Mænd maaskee komne over Surndalsskoven, og have derpaa taget Vejen op forbi Romundstad og gjennem Vaalaaskardet til Rennebu, hvor de atter sluttede sig til Hovedtroppen. Det er imidlertid højst rimeligt, at de ikke engang kom saa langt som til Gaarden, da [illegible]ligt at forstaa, hvorledes Serk, der selv deeltog i [illegible] her før dem, men at de alene have lagt sig i [illegible]skoven, og overfaldt ham, da han vendte

flere af hans Folk; dette skulde vel være til Hevn, fordi han havde saaret Kongen. Der nævnes intet om Birkebeinernes videre Æventyr, førend de kom til Viken, det vil sige — som det af den følgende Beretning tydeligt viser sig — den nordvestlige Deel, i Nærheden af Drams-Elven; de have vel saaledes nu, som før, taget Vejen over Land, Hadeland og Ringerike[1]). Da Kong Magnus, der laa i Tunsberg[2]), hørte dette, drog han i Forening med Orm Kongsbroder afsted for at opsøge dem, og Birkebeinerne, hvis Styrke ikke paa langt nær kunde maale sig med hans, vege i Førstningen undan[3]). Sverre, som skjønnede at dette ikke i Længden kunde gaa saaledes, og var ked af den idelige Omflakken, forestillede nu sine Mænd, hvilken fordærvelig Virkning det Nederlag, de ved deres Gjenstridighed og Uforsigtighed havde lidt i Throndhjem, vilde have, hvis de ikke ved en eller anden kraftig og heldig Daad gjenoprettede deres Anseelse. „Forhen", sagde han, „havde vi altid Sejr og Overhaand, og de fleste vare bange for at binde an med os; nu derimod have vi ej alene mistet mange brave Gutter af vor Flok, men den Respekt, man havde for os, er ogsaa ødelagt, thi hvor vi komme, har man hørt om vort Uheld, og ingen tror os længere istand til at udrette noget. Hvis vi nu dertil lade Kong Magnus jage os fra Bygd til Bygd, ville vi snart have alle Mand, høje og lave over os, og vi ville blive dræbte med liden Berømmelse, ligesom alle de, der faldt paa Flugten. Nu forekommer det mig hæderligere, saa liden end vor Trop er, at gaa vore Fiender djervt under Øjnene. Blive vi da overmandede, saa falde vi i det mindste med Ære, siden det er i Kampen mod Kong Magnus selv, men sejre vi, vil vor Magt blive saa meget større. Vi kunne desuden ikke vente at vinde Herredømmet her i Landet, uden i det mindste een Gang at see Kong Magnus's Merke tvejse imod os, og længe nok have vi ladet os jage rundt om i Landet af vore Fiender". Ved disse og lignende Opmuntringsord satte han Mod i sin lille Flok, og under tillidsfulde Bifaldsraab vendte den om, for at vove den ulige Kamp. De befandt sig da, som man kan see, etsteds paa

---

1) Se o. f. S. 48. Da Hirta eller Hyrte, hvor Slaget siden stod, ligger i Sylling, og Magnus kom søndenfra, maa Birkebeinerne, der i Førstningen vege tilbage for ham, ligeledes have været nede i Sylling eller Lider. Altsaa maa de være komne over Ringerike og Modum. Længer øst eller syd i Viken kunne de ej have været, siden Magnus fra Tunsberg af drog dem imøde.

2) Dette siges ej udtrykkeligt i Sagaen, men man kan slutte det deraf at Magnus efter Slaget drog „tilbage til Tunsberg", som det siden heder.

3) Det siges ikke i Sagaen, om Orm ved Efterretningen om Birkebeinernes Ankomst opholdt sig hos Magnus i Tunsberg. Snarere skulde man formode, at han, som sædvanligt, har holdt til i Oslo, men har mødt ham i Drammen, og at derfor begge i Forening droge op igjennem Lider og Sylling.

Kampen med Helge, og begave sig bort; Helge kunde saaledes uhindret hjelpe Sverre, der atter søgte at komme op ad Bakken, men havde ondt for at gaa formedelst et Saar, han under Kampen havde faaet paa Foden af en Gaflak, som Serk paa Rjod, en Bonde fra Nordmøre, havde kastet paa ham. Ved Helges Hjelp lykkedes det ham endelig at komme op paa Aasen, hvor efterhaanden de af hans Mænd, der var undkomne fra Nederlaget, samlede sig til dem. Sverre gik noget længere frem paa Fjeldet og hvilede sig paa et Sted, hvorfra de tydeligt kunde høre Bymændene tale imellem sig om „hvor vidt han Sverre var falden eller ikke." Da kunde Helge ikke bare sig for at raabe ned til dem: „Kong Sverre vover nok en værre Dyst med Eder, inden han er død." Bymændene gjorde dog intet Forsøg paa at komme op til ham. Men mange af hans bedste Mænd vare faldne, blandt dem de tre Saltnesgutter, af hvilke Sigurd og Jon Kettling fik deres Banesaar nede paa Fjæren, Villjam, den tredie, søgte at undkomme paa et af Skibene, men indhentedes af Bymændene ved det nærmeste Nes, hvor han sprang i Land, og blev fældet lige paa Stranden. Ogsaa Gudlaug Stallare blev haardt saaret, men kom dog op paa Aasen. Her mødte han en Bonde, der af hans Skarlagens Kjortel kunde skjønne at han hørte til Birkebeinerne, og hug ham i Halsen med en Øxe, han havde, saa at han styrtede. Bonden troede ham død, tog Klæderne af ham, og dækkede ham til med Riiskviste. Men efter nogen Tid kom han til sig selv igjen, og havde endnu Kræfter nok til at gaa hen til en Gaard, hvor man tog vel imod ham. Siden rejste han efter Kongen, og hans Saar lægedes, men fra den Tid kaldte Birkebeinerne ham for Spøg Gudlaug Gnitaskar (d. e. Nakkeskaar).

19. Sverres Tog over Oplandene til Viken. Slag ved Hirtebro.

Efter dette uheldige Slag søgte Sverre atter til Fjelds, for gjennem Oplandene at drage til Viken, men nogle af hans Mænd gjorde en Afstikker til Nordmøre[1]), hvor de dræbte den før omtalte Serk paa Rjod med

[1]) Dette kan, som man lettelig seer, kun have været den øverste og Vejen til Opdal nærmeste Deel af Nordmøre, thi nogen lang Afstikker kunde en liden Afdeling af den i sig selv ubetydelige Flok ej tænke paa at gjøre. Stedet, hvor Serk boede, har saaledes vel været det nuværende Røen (Rjóðr) i Rindals Annex til Surndal. Hid ere Sverres Mænd maaskee komne over Surndalsskoven, og have derpaa taget Vejen op forbi Romundstad og gjennem Vaalaaskardet til Rennebu, hvor de atter sluttede sig til Hovedtroppen. Det er imidlertid høist rimeligt, at de ikke engang kom saa langt som til Gaarden, da det er vanskeligt at forstaa, hvorledes Serk, der selv deeltog i Slaget, skulde være kommen der før dem, men at de alene have lagt sig i Baghold for ham paa Surndalsskoven, og overfaldt ham, da han vendte tilbage.

flere af hans Folk; dette skulde vel være til Hevn, fordi han havde saaret Kongen. Der nævnes intet om Birkebeinernes videre Æventyr, førend de kom til Viken, det vil sige — som det af den følgende Beretning tydeligt viser sig — den nordvestlige Deel, i Nærheden af Drams-Elven; de have vel saaledes nu, som før, taget Vejen over Land, Hadeland og Ringerike [1]). Da Kong Magnus, der laa i Tunsberg [2]), hørte dette, drog han i Forening med Orm Kongsbroder afsted for at opsøge dem, og Birkebeinerne, hvis Styrke ikke paa langt nær kunde maale sig med hans, vege i Førstningen undan [3]). Sverre, som skjønnede at dette ikke i Længden kunde gaa saaledes, og var ked af den idelige Omflakken, forestillede nu sine Mænd, hvilken fordærvelig Virkning det Nederlag, de ved deres Gjenstridighed og Uforsigtighed havde lidt i Throndhjem, vilde have, hvis de ikke ved en eller anden kraftig og heldig Daad gjenoprettede deres Anseelse. „Forhen", sagde han, „havde vi altid Sejr og Overhaand, og de fleste vare bange for at binde an med os; nu derimod have vi ej alene mistet mange brave Gutter af vor Flok, men den Respekt, man havde for os, er ogsaa ødelagt, thi hvor vi komme, har man hørt om vort Uheld, og ingen troer os længere istand til at udrette noget. Hvis vi nu dertil lade Kong Magnus jage os fra Bygd til Bygd, ville vi snart have alle Mand, høje og lave over os, og vi ville blive dræbte med liden Berømmelse, ligesom alle de, der falde paa Flugten. Nu forekommer det mig hæderligere, saa liden end vor Trop er, at gaa vore Fiender djervt under Øjnene. Blive vi da overmandede, saa falde vi i det mindste med Ære, siden det er i Kampen mod Kong Magnus selv, men sejre vi, vil vor Magt blive saa meget større. Vi kunne desuden ikke vente at vinde Herredømmet her i Landet, uden i det mindste een Gang at see Kong Magnus's Merke træise imod os, og længe nok have vi ladet os jage rundt om i Landet af vore Fiender". Ved disse og lignende Opmuntringsord satte han Mod i sin lille Flok, og under tillidsfulde Bifaldsraab vendte den om, for at vove den ulige Kamp. De befandt sig da, som man kan see, etsteds paa

---

[1]) Se o. f. S. 48. Da Hirta eller Hyrte, hvor Slaget siden stod, ligger i Sylling, og Magnus kom søndenfra, maa Birkebeinerne, der i Førstningen vege tilbage for ham, ligeledes have været nede i Sylling eller Lider. Altsaa maa de være komne over Ringerike og Modum. Længer øst eller syd i Viken kunne de ej have været, siden Magnus fra Tunsberg af drog dem imøde.

[2]) Dette siges ej udtrykkeligt i Sagaen, men man kan slutte det deraf at Magnus efter Slaget drog „tilbage til Tunsberg", som det siden heder.

[3]) Det siges ikke i Sagaen, om Orm ved Efterretningen om Birkebeinernes Ankomst opholdt sig hos Magnus i Tunsberg. Snarere skulde man formode, at han, som sædvanligt, har holdt til i Oslo, men har mødt ham i Drammen, og at derfor begge i Forening droge op igjennem Lider og Sylling.

Sydsiden af Tyrifjorden, enten i den østlige Deel af Modum, eller den nordøstlige Deel af Sylling, medens Magnus nærmede sig søndenfra, gjennem Lider. Birkebeinerne stevnede frem langs Holsfjorden, indtil de kom til Broen ved **Hirta** (Hyrte i Sylling); her fik de høre, at Kong Magnus ikke var langt borte. Sverre lod dem lægge sig i et Krat nær ved Broen, for her at oppebie Fienden [1]). Magnus og Orm Kongsbroder havde ligeledes af deres Kundskabsmænd erfaret at Birkebeinerne vare i Nærheden, og ilede dem imøde. Da de kom til Broen, gik Magnus strax over med sit Merke i Spidsen, dernæst Orm Kongsbroder. Birkebeinerne ventede, indtil endeel af Magnus's Tropper havde passeret Broen. Da brøde de frem af deres Baghold, og gjorde et saa heftigt Angreb, at Magnus og Orm efter en kort Kamp, og med betydeligt Folketab maatte fly tilbage over Broen, begge saarede. Efterat derpaa begge Hære en Tidlang havde vexlet Skud med hinanden tvers over Aaen, drog hver sin Vej: Magnus tilbage til Tunsberg, og Sverre nordefter. At forfølge Magnus kunde der ej være at tænke paa, saa stor Overmagt som han havde, men det var allerede store Ting, at Birkebeinerne trods denne Overmagt havde kunnet tilføje ham et føleligt Tab. Sverre tog Vejen til Raumarike [2]), og derfra gjennem de øvre Grændse-Egne til Ljodhuus i Vestergautland, medens Magnus fra Tunsberg sejlede østover, og ned til Kongehelle. Da Sverre hørte, at han var der, forsøgte han et uventet Overfald paa ham. I den Fegtning, som herved opstod, faldt der just ikke mange Folk, men Sverre fik dog erobret og opbrændt endeel af Magnus's Skibe, medens han med de øvrige flygtede ned ad Elven. Han tog siden Vejen nordefter ind til Oslo, og sad der en Tidlang, idet han jevnlig sendte Kundskabsmænd lige til Elven. Men Sverre underlagde sig de sydøstlige Sysler af Viken, og tog Skat deraf. Altsaa holdt nu begge Konger til i Viken, og hævede Skatter, hver paa sin Kant, medens deres Mænd hyppigt overfaldt hinanden. Blandt andet hændte det sig engang, da Sverre opholdt sig i Saurbygden [3]), at han selv en mørk Nat med sex Mand drog ud for at speide i en nærliggende Skov, medens en af Kong Magnus's Høvdinger var dragen ud med 50 Mand, for at forsøge om han kunde faa overrumplet og dræbt nogle af Sverres Folk syd i Heredet. De kom til den samme Skov, og Sverre hørte dem komme ridende; de vare beskjenkede, snakkede en heel Deel og ventede sig ingen Fare. Vejen gjen-

---

[1]) Ved Hyrte er der en ikke uanseelig Elv, der falder ud i Holsfjorden. Det er Broen over denne Elv, hvortil der her sigtes.

[2]) Sandsynligviis over Modum, Ringerike og Hadeland.

[3]) Saurbygden eller Sørbygden, nu bestaaende af Krokstads, Hede og Sanne Sogne, nordøstligt i Baahuuslehn mod Valbohered.

nem Skoven var saa trang, at de alene kunde ride een og een ad Gangen. Sverre bød sine Mænd i al Stilhed fordele sig paa begge Sider af Vejen med sine Buer og Pile, og naar de da kom nærmere, skyde Skud paa Skud i den Retning, hvor de hørte dem tale, saa tidt som muligt; de vilde da maaskee, troede han, antage sin useede Fiende for mandsterkere end han virkelig var, og lykkedes ikke Forsøget, kunde man jo altid i Mørket undløbe dem. Birkebeinerne gjorde som Sverre bød, og hine, der ikke vidste, hvorfra Pileregnen kom, standsede i den største Forvirring, og toge tilsidst Flugten, idet de troede hele Skoven fuld af Fiender. Birkebeinerne forfulgte dem en Stund, og om Morgenen, da det var lyst, fandt de ikke færre end 18 Mand og mange Heste liggende dræbte [1]).

Der nævnes intet om, hvor Erling Jarl opholdt sig i denne Tid, thi at han ej var i Viken, eller i Nærheden deraf, maa antages som vist, da han slet ikke nævnes som Deeltager i disse Begivenheder, hvilket dog sikkert vilde have været Tilfældet, om han havde været med; og man kan være forvisset om, at hvor som helst han havde opholdt sig i Viken, Oplandene eller paa Agder, vilde han ved Efterretningen om Sverres Ankomst strax havde ilet Magnus til Hjelp; i saa Fald vilde vel ogsaa Tingene have faaet en anden Gang, og Birkebeinerne ikke saaledes have spillet Mester, som de nu gjorde. Det er derfor sandsynligt, at Erling denne Sommer opholdt sig i Bergen, hvor han maaskee ved Efterretningen om Sverres Ankomst til det Throndhjemske har begivet sig hen, for at være paa sin Post, om Sverre maaskee skulde komme did [2]). Men havde han kunnet ane, hvor daarligt Magnus, overladt til sig selv, vilde forsvare sig mod Birkebeinerne, og hvilke Følger de Fordele, de saaledes tilkjæmpede sig, vilde have for Fremtiden, da havde han neppe under nogen Omstændighed været borte. Thi det er tydeligt at see, at fra dette Øieblik af gik alt lettere for Sverre end forhen, og at disse smaa Sejrvindinger over Magnus, formedelst den Indflydelse, de udøvede paa Opinionen, virkelig dannede et Vendepunkt i hans hidtil saa tornefulde Bane.

20. Sverres Sammenstød med Kong Magnus og Erling Jarl i Throndhjem. Slag paa Kalvskindet. Erling Jarls Fald.

Under disse Smaafegtninger i Viken gik hele Sommeren hen. Om Høsten vendte Sverre tilbage til Throndhjem, formodentlig samme Vej, han var kommen, tilføjede Kong Magnus's Mænd her et Nederlag, og tog ti

[1]) Sverres S. Cap. 29, 30, 31.

[2]) I det følgende, hvor Erling dernæst omtales, kommer han ogsaa fra Bergenskanten af.

Skibe. De nærmere Omstændigheder herved omtales ej, lige saa lidt som det fortælles, om Sverre tilbragte Vintren i Byen eller andetsteds i Throndelagen. Man erfarer kun, at han forblev Vintren over i det Throndhjemske, og var det i Byen, som man næsten maa formode, maa dette betragtes som et umiskjendeligt Tegn paa, at hans Anseelse atter havde hævet sig, og i saa Fald alene formedelst Sejrvindingerne i Viken. Men rigtignok var heller ikke Erkebiskop Eystein paa denne Tid i Nidaros. Han havde begivet sig til Erling Jarl, ligesom og Kong Magnus og Orm Kongsbroder fra deres Kant, og de samlede en stor Hær og Flaade, for med den om Vaaren (1179) at drage mod Sverre. Denne sejlede med sine Mænd ud af Fjorden, forbi Nordmøre, Raumsdal og Søndmøre, idet han holdt udenskjærs, efter som han kom længer sydpaa. Men da han nærmede sig Stadland, kom Kongen og Jarlen med hele deres Flaade sejlende imod ham. Der var tillige Erkebiskoppen, Orm Kongsbroder, og en Mængde Lendermænd; de havde store Skibe og en vældig Hær. Ved Synet af denne Overmagt lod Sverre styre ud til Havs, men den fiendtlige Flaade fulgte efter, baade for Sejl og Aarer, saa hurtigt skee kunde, og kom efterhaanden nærmere og nærmere. Erling Jarls Skib var det forreste; da han var kommen Sverres bagerste Skib saa nær, at man kunde see Folkene ombord, lagde han bi, for at oppebie de øvrige, og da disse vare komne til, ordnede han dem til Angreb, opeggede sine Folk, og bad dem vel at mindes al den Skade, Birkebeinerne havde tilføjet dem i Ran og Manddrab. Ingen, sagde han, skulde understaa sig at give Birkebeinerne Grid, dog ønskede han helst at faa Sverre levende i sin Vold. Dette sagde alle ja til, og fortsatte derpaa Jagten. Sverre, som saa, at Magnus's Skibe vare langt bedre Sejlere end hans, og mere og mere halede ind paa ham, blev ilde til Mode, thi her var ingen Udsigt til at slippe bort, uden næsten ved et Underverk. Men han faldt paa Knæ i Bøn, gjorde Løfter til St. Olaf, om han vilde redde ham af denne Nød, og talte mange fagre Ord for sine Mænd. Og se, der lagde sig en Taage over Søen, saa tyk, at man ej kunde see fra Skib til Skib. For Jarlen og Kongen var der da intet andet at gjøre, end at vende Stavnen og dreje ind under Land, men Jarlen sagde ærgerlig: „saaledes gik det ikke den Tid, Lykken var med os." Flaaden samledes ved Herø. Dagen efter spurte de til Birkebeinerne, at to af deres Skibe havde gaaet gjennem Sundet (Bredsund), og stevnet ind i Fjorden. Da forsamlede Jarlen Høvdingerne til Krigsraad, og sagde, at da man nu ikke vidste, hvor Birkebeinerne vare, om de havde søgt mod Nord eller Syd, var der ikke andet for, end at være belavet paa at tage imod dem paa begge Kanter: han vilde derfor, at Erkebiskoppen og Orm Kongsbroder med flere Lendermænd og Skibsstyrere, som han opnævnte, skulde gaa til Bergen for at være ved Haanden paa den Kant, medens

han og Kong Magnus med den største Deel af Hæren skulde drage nordefter. Dette skede. Da han og Magnus kom til Nordmøre, fik de spurt at Sverre var sejlet ind fra Havet mellem Smølen og Ædø, og derfra lige ind til Knarreskeid, der maa have ligget nær ved Knarrevik paa Tusteren, ved Sundet mellem denne og Stabben [1]). Derfra fortsatte han Farten langs Throndhjemsleden, og ind ad Fjorden lige til Byen, hvor han strax lagde til ved Bryggerne. Magnus og Erling fulgte efter.

Da Sverre og hans Mænd saa de fiendtlige Sejl, og at de allerede vare temmelig nær Byen, lod han blæse til Troppe-Møde, og sagde til sine Mænd, at han vilde gaa fra Skibene, og at ingen skulde understaa sig at tage mere med end sine Vaaben og Klæder, som han gik og stod i. Birkebeinerne adløde uden Knurr, væbnede sig, og gik op i Byen, medens Skibene saa fuldt tjeldede ved Bryggerne, med Køjerne i Rummet og Halvrumskisterne med Nøglerne i Laasene paa Dækket. Sverre roste ogsaa sine Mænd for den hartad exempelløse Uforsagthed, hvormed de havde forladt deres Gods og Skibe, og sagde, at det enda ikke var saa vist, hvo af begge Parter der vilde nyde godt af den andens Gods eller Klæder. Da Magnus og Erling roede ind i Elvemundingen, gik Birkebeinerne over Broen [2]). Magnus's og Erlings Mænd lagde ikke til ved Bryggerne, men ude ved Bratøren, nedenfor Skibekrogen [3]); der gik de i Land. Ved Landstigningen snublede Jarlen saa at han faldt paa Knæ, og tog for sig med Hænderne, men sagde strax, efter det gamle Ordsprog: „Fald er Fartens Held." Siden gik de, efter som enhver kom i Land med sit Mandskab og var marschfærdig, op ad Gaden (Kjøbmandsgaden), Jarlen var den første, og da han kom op om Christkirkegaarden og videre forbi Biskopsgaarden til Broen, saa han Sverres Merke stevne rakst hen ad Alfarvejen, der førte op til Klæbo. I den Tanke at Sverre og de fleste af hans Folk fulgte med, søgte Jarlen op over Broen til Sprotevollene, som Sletterne ved Elgeseter da kaldtes, for om muligt at indhente Troppen og faa fat paa nogle af de bagerste. Men han tog Fejl; thi Sverre havde med sin Hovedstyrke lagt sig i Baghold i et lidet Dalføre strax ovenfor den nedre Sandbrink, og Erling vidste ikke af, førend Birkebeinerne med eet løb op og angrebe ham. Han maatte da vige tilbage til Broen, og

[1]) Der staar nemlig i Flatøbogen, hvis Læsemaader i geografisk Henseende som oftest ere de bedste: „udenfra forbi Ædø og saa nordenfra til Knarreskeid".

[2]) Det maa fremdeles erindres, at Broen dengang laa længer oppe end nu, nemlig lidt østenfor Biskopsgaarden (ved Kongsgaarden) og over til Sletten ved Elgeseter, de saakaldte Sprotevolle.

[3]) Skibekrogen var, som det tidligere er viist, strax nedenfor Bryggerne, mellem dem og Bratøren, der igjen var den yderste, østligt mod Elven vendende Deel af Øren.

over denne, men Birkebeinerne forfulgte ham hiinsides Broen lige til Gjer det mellem Bro-Enden og Byen. Her kom Kong Magnus til med si Trop, og Birkebeinerne nødtes derved til at trække sig tilbage over Broen Begge Parter begyndte nu at skyde paa hinanden over Elven, men Jarlen befalede sine Mænd at sætte sig ned paa Kalvskinds-Ageren udenfor Skudvidde, og see til, hvad Birkebeinerne toge sig fore. Sverre og hans Mænd satte sig ligeledes ned hiinsides Elven langs Bakken ved Sandbrinken, og saaledes blev man paa begge Sider siddende langt ud paa Dagen. Kong Magnus's Mænd lode sig bringe Øl fra Byen. Mange af dem, der havde Buer, gik saavel paa den ene som paa den anden Side frem og skøde over Elven paa hinanden, saa at nogle bleve saarede paa begge Sider. Da det var ledet heelt til Noon (Kl. 3), gik Gudlaug Vale, Sverres Stallare, med et Skjold foran sig hen til Bro-Enden, og raabte over til Kong Magnus's Mænd, at han havde et Par Ord at sige dem, om Nogen vilde høre ham. Ivar Horte gik ned til Broen og sagde at han var rede til at høre. Gudlaug bad ham da i Kong Sverres Navn forelægge Kong Magnus og Erling Jarl følgende tre Forslag: enten at de, efter at Sverre behørig havde trukket sig tilbage, gik over Broen til Sprotevollene, hvor begge Parter siden skulde stille sig i Fylking som de bedst kunde, og prøve Lykken i aaben Kamp; eller, om Magnus og Erling ikke vilde dette, at de da gik ud til Borgen — saa kaldtes en Befæstning, fornemmelig af Træ, som Erkebiskop Eystein, sandsynligvis strax efter Sverres første Besøg i Throndhjem 1177, havde ladet opføre paa den smale Hals ude ved Ilen[1]) — og fylkede der i god Ro, hvorpaa Birkebeinerne skulde gaa over Broen og holde Slag med dem; eller endelig, hvis dette heller ikke fandt Bifald, at de gik ud til Øren til sine Skibe, fylkede der, og ventede paa Birkebeinernes Angreb, thi Kong Sverre ønskede under alle Omstændigheder helst at holde et ordentligt Slag. Da Gudlaug havde endt sin Tale, gik Ivar tilbage til sin forrige Plads og derfra til Jarlen, ved hvis Side Kong Magnus laa og var falden i Søvn. Ivar fremførte det ham overdragne Erende: Jarlen klappede sin Søn paa Ryggen og bad ham vaagne, for at høre nogle Forslag fra Sverre Prest. Da Magnus havde hørt dem, bad han sin Fader vælge. Jarlen sagde det var rimeligere at han satte Sverre Prest Vilkaar, end denne ham, og at han ikke vilde vælge nogen af Delene. Med denne Besked gik Ivar

[1]) Det vil sige, hvor Volden og Skandsporten endnu ere. Det siges udtrykkeligt i Sverres Saga Cap. 58, at Erkebiskop Eystein havde opført Træborgen, og eftersom der ved Sverres andet Besøg i Nidaros 1178, da Eystein forsvarede Byen, ikke var Tale om at angribe denne fra Landsiden, medens Sverre derimod første Gang netop kom ind fra den Kant, maa man antage at Befæstningen i Mellemtiden er bleven anlagt.

tilbage til Gudlaug, som igjen overbragte Sverre Jarlens Svar. Da flokkede Birkebeinerne sig sammen og forlode Stedet. Sverre stevnede op ad Klæbo-Vejen paa Østsiden af Elven, idet hans Mænd gik een for een, saa at deres Række syntes meget lang. De fulgte Elven indtil en Gaard, der hed Kot [1]), og maa have ligget noget ovenfor Leren. Der reve de ned et Huus og gjorde en Flaade af Tømmeret. Paa denne Flaade satte de over Nidelven, og droge derpaa, ved Midaftens Tid, ud over Thjodmyrene (nu Sjetne- og Ust-Myrene) ned til Stav paa Leinstranden, hvor de satte over Gaul-Elven paa Eker. Da de nu vare komne over, bad Sverre dem at hvile sig; han selv lagde sig til at sove. Ved Nattetid kom en Bonde forbi med en Kløvhest belæsset med Malt, som han vilde sælge i Byen. Birkebeinerne stimlede om ham og bøde for Løjers Skyld paa Maltet. Herved vaagnede Sverre og spurte hvad der var paa Færde. Da han hørte at det kun var en Bonde med Malt, lod han ham bringe for sig. og sagde: „vi ville ikke gjøre dig nogen Fortræd, men sig kun, naar du kommer til Byen, som sandt er, at du traf Birkebeinerne, og at de vare komne over Gaulelven, men vilde tilbringe Natten paa Medalhuus." Bonden drog videre, og Sverre tilbragte ikke alene den Nat, men tre eller fire Nætter til der i Egnen, inden han atter søgte til Byen. Dog vidste man her ikke nøje Besked om hans Bevægelser.

En Aften (den 18de Juni), da Jarlen havde spiist, kom hans Svigersøn **Jon Thorbergssøn** af Randeberg [2]), og Sigurd Nikolassøn til ham. Sigurd spurte om der var udstillet Udposter, thi, sagde han, „efter hvad vi høre, kunne vi med det første vente os et Besøg af Birkebeinerne, og jeg vilde derfor raade til at der blev blæst til Samling, og at Mandskabet beordredes fuldt væbnet ud til Borgen, thi da vilde vi være beredte til at tage imod dem. Det er aldeles vist, at Birkebeinerne holde til i Gauldalen; nogle tro rigtignok, at de ville søge op til Fjelds, men det er os berettet som fuldkommen paalideligt, at det lige saa gjerne kan hænde at de komme hid." „Gid det var saa vel, at det var sandt," sagde Jarlen; „da skulde de nok faa sin Bekomst, men for den Sags Skyld kunne I nok sove trygt i Nat, thi mig har man fortalt, at de allerede have taget Vejen ad Fjeldet til, og Sverre vover vist ikke at angribe os her, naar vi passe saa godt paa som nu." „Det vilde visselig," sagde Jon, „være en herlig Sag, om det forholdt sig saaledes som Jarlen forsikrer, nemlig at vi ikke behøvede, at vogte os for Birkebeinerne; men der er dem, Herre, som sige, at

[1]) Gaarden nævnes ogsaa i Aslak Bolts Jordebog S. 43, men forekommer nu ikke længer i Matriklen.

[2]) Jon var gift med Ragnhild, Kong Magnus's Heelsøster. Randeberg ligger, som bekjendt strax nordvestenfor Stavanger. Jon har vel altsaa været en af de fornemste Lendermænd i Ryfylke.

I lægger mere Vind paa at drikke Eder fuld i Viin og Mjød, end at treffe de bedste Foranstaltninger til Mandskabets Sikkerhed." Da blev Jarlen vred og sagde: „sjelden har man hidtil beskyldt mig for ikke at være forsigtig nok, men enten maa nu jeg med eet være bleven aldeles uduelig til at sørge for mit Mandskab, som I sige, eller I ere ræddere end I burde være; i Nat kunne I dog ganske vist ligge urædde, thi jeg skal selv holde Vagt, om I derved ansee Eder betryggede; før har man dog havt Tillid til min Aarvaagenhed, skjønt vi da havde med sterkere Fiender at bestille end nu". Med denne Afførdigelse maatte Jon og Sigurd gaa, og begave sig til sine Skibe. Jarlen derimod holdt slet ingen Vagt, som han sagde, men klædte sig af og gik til Sengs, ligesaa alt hans Mandskab. Det lader ikke engang til, at man lagde nogen Besætning i Borgen. Kun blev der, som sædvanligt, stillet Udposter.

Samme Aften eller Nat brød ikke des mindre Sverre op fra Gauldalen, for ad den almindelige Vej over Byaasen at trænge frem til Byen og overfalde Jarlen. Hans Flok var forøget med 360 eller flere Gauldøler, som paa hans Opbud havde været stillede; men de vare kun daarligt bevæbnede, thi de bestode for det meste blot af Arbejdsmænd, hvilke Bønderne havde sendt i sit Sted, da de af Frygt for Erling Jarls Hevn ikke selv vovede at fare. Ved Daggry kom man over Aasen til Feginsbrekka — det Sted ved Steenbjergene, hvor Udsigten aabner sig til Byen —; her steg Sverre af Hesten, faldt paa Knæ, og gjorde en Bøn. Derpaa holdt han følgende Opmuntringstale til sine Mænd: „Nu gjelder det at stride godt og tappert, thi der er en fager Sejr at vinde. Jeg behøver ikke udførligt at bringe Eder al den Nød og Møje i Erindring, som I hidtil have havt at bestaa, medens I derimod have nydt liden Glæde og Hygge. Skal jeg dømme efter mig selv, maa jeg og antage, at I nok kunde synes, det ej var for tidligt at høste større Løn for alt Eders Slæb og store Fare, end det hidtil har været muligt. Nu er dog Udsigten dertil bedre end før. Thi her i Byen foran os ligge Kong Magnus og Erling Jarl, foruden mange Lendermænd og Hirdmænd. Nu er der virkelig større Hæder at vinde, end der som oftest byder sig Lejlighed til, og jeg tror for vist, efter hvad jeg har drømt [1]), at vi ville faa Sejr. Lader os derfor nu gaa saa meget fastere frem, som vi vente at høste større Fordele deraf end før. Jeg skal ogsaa sige Eder, hvad I ved Eders Tapperhed skulle opnaa. Den, der med sande Vidner kan godtgjøre, at han har fældet en Lendermand, skal selv blive Lendermand, den der dræber en Hirdmand, skal blive Hirdmand, og overhoved skal enhver faa den Mands Titel og Værdighed, der falder for hans Haand.

[1]) Denne Drøm beskrives fulstændigt i Sverres Saga Cap. 42.

Om saadan Priis have I nu at stride. Jeg tror neppe at vore Fiender vide rigtig Besked om vore Bevægelser, og det aner mig derhos at Lykken nu har forladt dem, medens vi derimod have Sejren i Vente, og den Hæder der tilkommer os. Saaledes vil Gud nok skifte mellem os. Længe nok have hine forholdt os vor Magt og Hæder, men nu kan det være, at de maa give Slip paa alt, hvad de med Urette have tilvendt sig, baade Magten og Hæderen, ja det er endog ikke usandsynligt, at de tilmed miste Livet. Gjører nu det første Anfald saa heftigt som muligt, saa vil det øvrige nok føje sig. De ere drukne, søvnige og aldeles raadløse, nogle ombord paa Skibene, andre hist og her i Byen, de vide neppe, hvorhen de skulle vende sig, eller hvad de skulle tage sig til." Denne Tale blev vel optagen, og man saa snart Beviis paa dens Virkning, idet de ilede ned ad Steenbjergene. En af hine Gauldøler løb foran de øvrige; han var baade stor og sterk, men havde intet andet Vaaben end en vældig Trælurk eller Knippel, som han bar paa Axlen. Hjarrande Hvida [1]), en af Birkebeinernes Høvdinger, spurte ham forundret: „hvad vil du, Mand, siden du løber saa med Trælurken? hvor ere dine Vaaben? Det er noget ganske Andet at slaas med Erling Jarl end at træske Korn!" Gauldølingen, der hed Eyvind, svarede: „De Vaaben, jeg agter at bruge, komme mig først imøde fra Byen, thi Jarlsmændene bære dem endnu." „Slig Tale kan jeg lide", sagde Hjarrande; „du er en tapper Mand, tag her min Kesje og Haandøx, og brug dem i Striden!" Saadan Stemning raadede i Birkebeinernes Hær.

Nogle af Kong Magnus's Mænd holdt Natte-Vagt ude paa Øren, og fordreve Tiden med Leg. De saa Birkebeinerne komme ned af Steenbjergene, og blæste strax Allarm. Men uheldigviis havde Kong Magnus Dagen forud havt Gjestebud, og bevertet sine Folk saa godt, at en stor Deel af dem laa aldeles drukne i deres Kvarterer rundt om i Byen. Jarlen, der laa ombord paa sit Skib, var strax paa Færde, klædte sig paa og befalede alle Mand at væbne sig. Da kom hans Frænde, Ivar Horte, hen til ham, og ytrede sin Bekymring over at Mandskabet var alt for omspredt oppe i Byen, og søvndrukkent, til at man i Hast kunde faa det samlet. Han foreslog derfor, at man skulde blæse almindeligt Signal til at gaa ombord, saa kunde man lægge Skibene lidt ifra Bryggerne og gjøre sine Forberedelser i god Mag. Man havde da Valget, om man vilde lade det komme til Strid, hvis dette ellers var raa-

[1]) Efter den Læsemaade, der er optegnet i Texten af Fornm. Sögur (VIII. 66) var det Aslak Prest, der først tiltalte Eyvind, medens Hjarrande først siden tog Ordet og gav ham Vaaben, men Flatøbogen, hvis Læsemaader her pleje at være de bedste, nævner kun Hjarrande.

deligt, saasom Bymændene neppe vare at lide paa, eller i modsat Fald ud af Elven. „Jeg vil ikke negte," sagde Jarlen, „at dette maaskee vil være bedst, men jeg kan ikke bære over mit Hjerte at vide, at denne Djæv Prest, Sverre, skal sætte sig i min Søns Plads." Med disse Ord rej Jarlen sig, raabte højt paa sine Mænd, og bød dem strax at følge ham Da han var kommen i Land med sit Merke og hele sit Skibsmandska stevnede han op ad Gaden til Christkirken, som han hilsede med Kys. H kom Kong Magnus til ham med sin Trop og Merke, ligesaa Jon Randeberg, Sigurd Nikolassøn og Ivar Horte, hver med sin Skar De faldt alle paa Knæ foran Kirken, og gjorde deres Bøn. Derefte vendte Jarlen sig fra Kirken, og sagde til sine Mænd: „staar op og ta ger Eders Vaaben, om en kort Tid kan det vel falde i Eders Lod a ligge her længe nok. Han havde en rød Fustans Kjortel [1]), Silkehue o Spangebrynje, som dog ikke ganske var spændt sammen om ham. I Haan den holdt han sit dragne Sverd, som han kastede i Vejret og greb igjen, med de Ord: „Endnu skulle I sige, at den gamle Knark kan faa Sverdet til at bide." Imidlertid befalede han Ludrsvendene at blæse som tidest. Men da de kom forbi Kirketaarnet og ud paa den aabne Mark, hvor han ganske kunde oversee sine Rækker, kastede han Blikket til højre og venstre, og kunde ikke tilbageholde det Udbrud: „hvor ere vi nu alle?" Det hele Antal, som man havde faaet samlet, var nemlig ikke større end 600 Mand.

Birkebeinerne kom nærmere. De stormede over Ilevolden og frem paa Kalvskindet, uden at der tales om at Træborgen lagde dem nogen Hindring i Vejen, skjønt deres Vej dog faldt tæt forbi den. De mødte Fienden paa Kalvskinds-Ageren, strax vestenfor Taarnet. Sammenstødet var voldsomt, og Striden heftig, men ikke langvarig. Der faldt endeel paa begge Sider, dog flest af Jarlsmændene. Birkebeinerne stormede især hen mod Jarlens Merke. Thore Spøla, der bar det, kom i saadan Nød, at han undveg, efter at have stødt Stangen fast i Jorden. Hele Jarlens Fylking begyndte da at rykke tilbage, medens Birkebeinerne fremdeles trængte frem, saa at Merket tilsidst kom til at staa bagenfor deres Rækker. Dette vakte imidlertid nogen Uro blandt dem, der stode længere tilbage og endnu ikke vidste andet end at Jarlen selv var der, hvor hans Merke vajede; Sverre lod det derfor hugge ned. I samme Øjeblik fik Erling et Stik midt paa Livet af en Kesje. En Mand, som stod nær ved og saa det, sagde: „farligt Stik, Herre!" „Følger I kun Kongens Merke vel", sagde Jarlen, „mig skader intet." Strax derpaa kom to af Birkebeinernes Høvdinger, Asser, med Tilnavnet Prest, og Helge Thorfinnssøn fra Snaas, nær hen til Jarlen;

---

[1]) Fustan (engelsk fustian) er et Slags tyndt Bomuldstøj.

han samlede sine sidste Kræfter, og hug Asser tvers over Ansigtet, saa det baade blev et stort og stygt Saar, derpaa satte han sig ned, og segnede bag over. De fleste af dem, der stode ham nærmest, faldt ligeledes. Flugten blev almindelig over den hele Hær. Kong Magnus kom, idet han flygtede, forbi det Sted, hvor hans Fader laa, med Ansigtet op ad. Han bøjede sig over ham, og kyssede ham, med de Ord: „vi skulle samles igjen, Fader min, paa Glædens Dag." Jarlen rørte paa Læberne, men mægtede ikke at tale, og Magnus maatte skynde sig bort, for at frelse sit Liv, efterladende sin Fader, som strax derpaa udaandede sit sidste Suk, blandt Fienderne. Han og en Deel af hans Krigere søgte ned til Byen, hvor han var heldig nok til at slippe ud paa sin Faders Skib, Ryden, og undkom paa det ud af Elven. En heel Deel derimod naaede ikke Skibene, men bleve trængte lige ned mod Elven, hvor nogle faldt, andre sprang ud og druknede, nogle fik beholde Livet. Bjørn Bukk vilde svømme over til Skellinghellen, men tyngedes ned af sin Brynje og sank [1]). Overhovedet var Mandefaldet i Kongens og Jarlens Hær forholdsviis stort, især mellem Høvdingerne. Blandt dem, som faldt paa Ageren, nævnes Lendermændene Sigurd Nikolassøn, Jon af Randeberg, Ivar Horte, Botulf af Fjordene med sine tvende Sønner, Ivar Sveinssøn, Guthorm Snerill, og henved 60 Hirdmænd [2]). Sverre tog de fleste af de fiendtlige Skibe, deriblandt ogsaa Olafssuden, som Kong Magnus selv havde styret, ligeledes fik Birkebeinerne nu de Skibe tilbage, som de selv for faa Dage siden havde forladt. Sverre havde vundet den fuldstændigste Sejr (19de Juni 1179) [3]).

Hvor gammel Erling Jarl var, da han faldt, siges ikke nogensteds.

---

[1]) Det er tydeligt nok at see, at den Deel af Magnus's Hær, der ikke med ham kom ned i Byen og naaede Bryggerne, trængtes af de fremstormende Birkebeiner forbi Kirken lige ned til Elven ovenfor den daværende Kongsgaard, eller til den ydre Deel af det nuværende Marine-Etablissement, siden det heder, at Bjørn Bukk vilde svømme over til Skellinghellen: dette er nemlig det Klippeskjær over paa Baklands-Siden, strax søndenfor Broen, hvis nuværende Navn „Skjeringhylla" eller „Skjelinghylla", kun er en Forvanskning af hiint. Dette Skjer ligger omtrent lige overfor Indgangen til Marine-Etablissementet, eller i Forlængelsen af den Linje, Domkirken danner fra Vest mod Øst. Da Jarlens Skib, som det synes, laa øverst, har dette været Aarsag til, at Magnus kunde naa det og slippe bort derpaa. Fra de fleste øvrige Skibe maa derimod de Flygtende være blevne afskaarne.

[2]) Blandt dem, der faldt paa Ageren med Jarlen, nævner Orknøyingasaga S. 406 ogsaa Ivar Galle, hvis Moder var en Datter af den orknøyske Høvding Haavard Gunnessøn. Dette er dog urigtigt, da Ivar faldt Aaret efter paa Ilevollene, se nedenfor, S. 114.

[3]) Sverres Saga, Cap. 32—36. Dagen, naar Slaget stod, nævnes ej i Sagaen, men derimod i det gamle islandske Kalendarium, der er aftrykt bagved

Det heder saavel hvor hans Tog til Danmark i Aaret 1167 omtales, at han allerede da var gammel, som i Beskrivelsen over Slaget paa Ryd-jøkul Aaret forud, at han var tung paa Foden [1]); derfra skulde man da slutte at han i Aaret 1179 var en meget bedaget Mand. Men da han paa den anden Side ved sin Deeltagelse i Ragnvald Jarls Korstog 1152—1155 endnu synes at have været en yngre Mand, og navnlig ikke giftede sig førend ved sin Tilbagekomst, maa hine Udtryk ikke være at tage saa nøje, og kun betegne at han havde naaet en mere fremrykket Alder, uden just egentlig at være en Olding. Ved sin Død kan han saaledes neppe have været 60 Aar gammel [2]). Hans Lig blev, som det synes ved Sverres Foranstaltning, højtideligt begravet ved Sydsiden af Kirken, men ved dennes senere Udvidelse kom det indenfor Kirkevæggen. Ved hans Jordfæstelse holdt Sverre en Tale til de Omstaaende, hvis Indledning fuldstændigt, og som, man har al Grund til at tro, nøjagtigt meddeles i hans Saga, og giver saavel en god Prøve paa Sverres lunefulde Veltalenhed og skarpe Ironi, der stundom vel endog gik saa vidt, at den ej kunde undgaa at vække Forargelse, — som den aabner os et ret godt Indblik i den daværende Folkestemning og de politiske Forhold. „Det vilde", begyndte han, „være upassende, om der ikke blev talt nogle Ord over en saa anseet Mands Grav, som hans, over hvilken vi nu staae. Der er skeet en stor Tidernes Omskiftning, som I her kunne see, og det har skikket sig underligt, at en eneste Mand nu staar i Stedet for trende, for Konge, for Jarl, for Erkebiskop, og den Mand er jeg. Her ere nu mange Tidender at see og erfare, som ere højst merkværdige, og for hvilke ji Alle maa være takskyldige, nemlig at baade til denne Kirke og andre bæres Ligene af saa mange Mænd, der strede under Kong Magnus's Banner. Thi Erkebiskop Eystein og mange andre lærde Mænd have jo, som saa mange vide, tidt og ofte sagt, at alle de Mænds Sjæle, der falde i Kampen for

---

iste B. af Finn Jonssøns Kirkehistorie saa vel som i Langebeks Script. rer. Dan. II. S. 502 flgg. Ogsaa Benedict af Peterborough (S. 353) og efter ham Roger Hoveden (S. 600), siger at Sverre kom ind i Byen Natten efter St. Botolfs Dag, altsaa mellem 17de og 18de, hvoraf da skulde følge, at Slaget stod den 18de, men muligt at Udtrykket sequenti nocte post festum betegner „anden Nat derefter". Her nævnes ogsaa blandt de faldne Jon af Randeberg „som var gift med Kongens Syster", og Sigurd Nikolassøn. Efter al Sandsynlighed er det Erkebiskop Eystein selv, fra hvem, middelbart eller umiddelbart, Benedict af Peterborough har faaet Beretningen herom.

[1]) Se ovenfor S. 19, 22.

[2]) Af hvad der fortælles om ham strax før Slaget og overhoved i de sidste Aar af hans Liv, faar man og Indtrykket af at han var for rørig til at være stort over en 55 Aar.

Kong Magnus og hans Kongedømme, skulde komme i Paradiis førend deres Blod endnu er koldt paa Jorden. Her maa vi altsaa glæde os over en stor Tilvæxt i Helgenernes Tal, hvis det er saaledes som Erkebiskoppen har sagt, nemlig at alle de ere hellige, som have fundet Døden med Erling Jarl. Og saa kunne vi da end videre let skjønne, hvor hellig Erling selv maa være bleven, han som aller først magede det saaledes, at Magnus blev tagen til Konge, da han endnu kun var et Barn, og som siden den Tid indtil nu stedse har befordret og understøttet hans Kongedømme. Hans Forbønner hos den almægtige Gud maa da vel især være kraftige, hvis ellers ikke Erkebiskoppen har været noget vel partisk for sine Venner, da han sagde dette. Men nu er den Omskiftning skeet, at vi staa her over deres Grav, der længe bare Ogeshjelm [1]) over os og mange andre. Jeg seer mangen En staa sorgfuld ved denne Grav, der vilde være heel lystig, om han stod saaledes ved min Grav, var der end ikke gjort saa megen Stads dermed. Sligt forekommer mig dog baade kortsynet og ondskabsfuldt, siden man saa ofte har gjort Eder viis paa, hvad den havde at vente, der lod Livet under saadanne Omstændigheder. Mig synes, som om det maatte være os paa begge Sider saare glædeligt, at det har taget den Ende med disse Mænds Liv, som Gud selv vilde; thi vi kunne nu leve os selv til nogen Baade, og med mindre Uro end hidtil, da vi ej længer behøve at ræddes for dem, ved hvis Grav vi nu stande; og end større Glæde maa I føle over de Mænds Død, fra hvis legemlige Samvære I nu ere skilte. Lægger kun Erkebiskoppens Løfter omhyggeligt paa Hjertet! Allerede er saa lang Tid forløben, at Blodet er koldt, og skjønt vi just endnu ikke kunne fryde os ved noget Jertegn fra dem, have I dog faaet Overflod paa hellige Mænd her i Byen: de ville vel snart vise Eder de herlige Frugter af sine Gjerninger, hvis I dyrke dem som Helgener, hvilket jo var Eders Tanke. Men er det saa ilde — hvad jeg rigtignok frygter for — at alle hine herlige Løfter ej ere gangne i Opfyldelse, da have de saavel som alle, der troede derpaa, alt længe nok undgjeldt for disse Løgne. Mit Raad er derfor, at I tage Sagen fat paa en anden Maade, nemlig at I bede for dem, der have sagt denne Verden Farvel; at I anraabe Gud om, at han vil tilgive Erling Jarl alle de Synder, han begik medens han levede her paa Jorden, fornemmelig, at han, kun en Lendermand, tiltog sig den Frækhed at give sin Søn Kongenavn, og oven i Kjøbet at rejse Flok og Merke mod Kongers Søn-

[1]) „At bære Ogeshjelm" er et billedligt Udtryk, hentet fra Hedendommens Gudelære, og betyder omtrent det samme som „at være Busemand", eller „indjage Skræk." Ogeshjelmen (Œgishjálmr) kaldtes nemlig Ormen Favnes Hjelm, der havde den Egenskab ved sig, at den, der bar den, indjog alle en panisk Skræk.

ner, nemlig Kong Haakon og Kong Eystein, hvilke begge han fældte fra Riget, og derimod forsvarede Kong Magnus i Besiddelsen deraf, uden bedre Ret, end I nu høre. Vi skulle derhos bede for alle de Mænds Sjæle, der ere komne af Dage i denne uretfærdige Strid, baade nu og før; bede Gud, at han tilgiver dem alle deres Synder, og er deres Sjæle naadig. Jeg vil ogsaa for Guds Skyld tilgive dem alt det Onde, de have gjort mod mig. Enhver gjøre nu, som han finder for godt, og som han tror meest gavnligt baade for sig, og for de Afdøde, der bleve saa bradt kaldte derfra, at de hverken fik Tjeneste [1]) eller Skrift, og mindre forberedte og med større Grumhed i deres Hu, end de nu selv monne ønske. Heller vil jeg indestaa Eder for at alt, hvad I nu gjøre for deres Sjæle, skal vorde Eder til stor Hjelp og fuldkommen Miskund, end at man skal være enig om, at de ingen Forbønner behøve". Efter denne Indledning, der, saa fornuftig den end i sig selv var, dog heelt igjennem var holdt i en saa drillende og ironisk Tone, at den snarere maatte sætte ondt Blod, end formilde Gemytterne, ej at tale om den aabenbare Fordrejelse af Sandheden, han tillod sig ved at omtale Erling Jarls Forhold til Haakon Herdebreid og Eystein Meyla, slog han ind i en mere forsonlig og beroligende Tone. Efter den sædvanlige Skik, naar der holdtes Tale ved fornemme Mænds Grav, takkede han nemlig de tilstedeværende Prester for deres Sang og vakre Ord ved Graven, og hele den forsamlede Almue for deres Bønner, ligesom han og opmuntrede hver især til at sørge saa ombyggeligt, han vilde eller formaaede, for sine Venners, Frænders eller Paarørendes Jordefærd, tilføjende, at var der nogen af de Faldne, for hvem ingen meldte sig til at vise dem den sidste Ære, skulde han selv skaffe Folk dertil. Han endte sin Tale saaledes, at den vandt Alles Behag, og mange ytrede lydeligt deres Bifald.

Med Erling faldt Sverres mægtigste Modstander i Norge, og fra den Tid af, siger ogsaa Sagaen, voxede hans Magt saaledes, at der ikke fandtes nogen i hele Riget, der negtede ham Kongetitel, uden Magnus selv og dennes Mænd. Forhen havde ogsaa „Birkebeiner" været et Spottenavn: nu derimod blev det et Hædersnavn, hvoraf de, som bare det, selv vare stolte. Man kunde nu ogsaa see Folk, der forhen kun havde været ringe Arbejdsmænd, ja endog Ransmænd og Landstrygere, men efter at have tjent i Sverres Hær og tilkjæmpet ham Sejren, gik stolt omkring i Skrud og Skarlagen og med gode Vaaben, der forhen havde prydet Magnus's Hirdmænd. Og de, som før havde seet dem i deres ringe og daarlige Forfatning, fandt det nu raadeligst at lade som om de ej kjendte dem

[1]) Ved „Tjeneste" (þjónosta) forstaaes her hele den i Katholicismen brugelige Beredelse til Døden, navnlig den sidste Olje.

igjen eller antoge dem for de samme; ja — heder det charakteristisk nok i Sagaen — de gjenkjendte neppe sig selv. Det er ogsaa betegnende nok, at medens de faatallige Birkebeiner hidtil kun betragtedes som en Oprørsflok, og i denne Egenskab havde faaet deres Partinavn, Magnus's Tilhængere derimod, som loyale Undersaatter, og udgjørende den større Deel af Befolkningen, ikke benævnedes med noget særegent Navn, maatte nu ogsaa disse finde sig i en saadan Betegning, først af Birkebeinerne, siden, som det synes, af Folket i Almindelighed. Man kaldte dem **Heklunger**, ifølge en Historie, der fortaltes i Viken, at Kong Magnus's Mænd havde ranet og skiftet mellem sig en Deel Sølvpenge, der fandtes indsyet i en Hekle eller Kappe, som en gammel Tiggerkjærling havde efterladt [1]). Dette viser noksom, at deres Antal maa have aftaget saa meget, efter at Lykken begyndte at erklære sig for Sverre, at ogsaa de kun betragtedes som en saakaldet "Flokk", hvis Berettigelse til at fordre sin Konge almindelig anerkjendt ikke var større end den andens. Men idet nu saaledes tvende omtrent lige sterke Partier stode overfor hinanden, antoge ogsaa Tronkrigene selv en blodigere og mere haardnakket Charakteer; og formedelst den Maade, paa hvilken Partierne nu vare fordeelte, udartede den til formelig Borgerkrig, og lagde Grunden til en fuldkommen Omdannelse af Statsforholdene. Magnus og hans Tilhængere repræsenterede den gamle Tingenes Orden: et svagt Kongedømme ved Siden af et Slægt-Aristokrati, hvis ypperste Forkjæmper, Erling Jarl, nu var falden. Sverre og Birkebeinerne søgte derimod at hæve sig selv, hidtil alle sammen ubekjendte Mænd, ja tildeels af de ringere Samfundsklasser, paa Aristokratiets Ruiner. Hvad de tilsigtede, om de end ikke selv havde gjort sig klart Rede derfor, var en Revolution, grundet paa Principer, der kunde kaldes de Tiders Kommunisme. Dette Princip kunde ikke tydeligere udtales, end i Sverres højtidelige Løfte for Slaget paa Kalvskindet, at enhver af hans Mænd skulde opnaa den samme Rang og Værdighed, som den indehavde, der faldt for hans Haand. Dette var en Krigserklæring paa Liv og Død mod de gamle Slægter, der nu kjæmpede for sin Tilværelse. Det kastede Ufredens og Tvedragtens Brand over det hele Land, og den Kamp som deraf opstod, rystede Riget til dets inderste Marv. Enhver kan lettelig forstaa, hvor haardt og modbydeligt det maatte være for de højbyrdige, stolte Aristokrater, hvis Forfædre siden umindelige Tider havde hørt blandt Landets Ypperste, nu med eet at skulle see raa Eventyrere af de laveste Klasser, simple Arbejdsmænd, Huusmandssønner [2]), ja endog forhenvæ-

---

[1]) Sverres Saga, Cap. 41. Om det Slags Klædningsstykke, der kaldtes hekla, se ovenfor II. S. 1024.

[2]) For Ex. Ulf af Lauvnes, der udtrykkelig kaldes „Thorparesøn"; efter at Ri-

rende Ransmænd, og Folk, hvis blotte Navn havde en besynderlig simpel Klang, med eet stillede ved deres Side eller over dem i Værdighed. Førend de for Alvor bekvemmede sig dertil, maatte de gamle Slægter enten aldeles vorde tilintetgjorte, eller saaledes svækkede, at de aldrig kunde optræde med nogen synderlig Kraft. Men inden dette skede, gik der en lang Tid hen, i hvilken Landet sønderreves af de blodigste Fejder. Maa vi end erkjende, at den forrige Tingenes Orden ikke i Længden vilde have kunnet lede til andet end Rigets Sønderspittelse og de lavere Klassers fuldkomne Undertrykkelse, og maa vi end af Hjertet beundre de Kongers overlegne Dygtighed, der af al denne Kamp og Forvirring fik et sterkt og vel ordnet Kongedømme til at udgaa, kunne vi dog ikke undertrykke en vis Vemod ved at see de gamle, berømmelige Ætter gaa under, der nu i saa mange Aarhundreder havde været Landets Stolthed, lige saa lidt som vi kunne negte dem vor Deeltagelse under deres langvarige, men uheldige Kamp for, hvad der visselig var deres vel erhvervede, historiske Ret, men som ikke des mindre maatte vige for nye Tiders mægtigere Fordringer [1]).

21. Sysselmænd indsættes i Thrøndelagen. Kong Magnus drager til Viken.

Strax efter Slaget udbetalte Sverre sine Hirdmænd Sold, uddeelte mange Værdigheder, og satte **Sysselmænd** over hele Thrøndelagen. Fra denne Tid af begyndte disse kongelige Embedsmænd hyppigere at træde i Lendermændenes Sted. De vare ikke, som hine, Vasaller, forlenede med selvstændig Myndighed, men alene Kongens Tjenere og hans Magts Repræsentanter, der hver i sit Distrikt (Syssel) førte Bestyrelsen i Kongens Navn, oppebare de kongelige Indtægter, og overhoved varetoge Kongens Interesse, og saa at de paa en vis Maade forenede Aarmændenes Funktioner med Lendermændenes, medens hines Embeder aldeles ophørte, og Lendermændenes Værdighed, skjønt den endnu i lang Tid vedblev, dog efterhaanden mere gik over til at blive en Hoftitel. Dette var det første Skridt til Kongemagtens Udvidelse paa Aristokratiets Bekostning, og viste noksom, at Sverre aldeles agtede at bryde med det sidste. Vi ville i det følgende see, hvorledes han ogsaa tilegnede Kronen den hidtil af

---

melighed bleve vel ogsaa flere af de mange Arbejdsmænd fra Gauldalen, navnlig den oven omtalte Eyvind, befordrede til højere Værdigheder. Man behøver desuden kun at see Navnene paa flere af Birkebeinernes Høvdinger, for strax at føle, at de maatte have sin Oprindelse fra de lavere Klasser, f. Ex. Hide, Hjarrande Hvida og deslige.

[1]) Sverres Saga Cap. 32—43.

Folket selv gjennem Lendermændene udøvede dømmende Myndighed, og overdrog dens Forvaltning til kongelige Embedsmænd, de saakaldte Lagmænd. Alt dette hindrede dog ikke mange anseede og højbyrdige Mænd i Throndelagen fra nu, da hans Magt nogenledes syntes befæstet, at erklære sig for ham, thi de havde, som vi vide, altid været forbitrede paa Erling, og nærede endnu størst Hengivenhed for Sigurd Munds Linje. Mange af dem, og blandt disse, som man maa formode, **Baard Guthormssøn paa Rein**, begave sig personligt til Sverre, og underkastede sig ham; mange, som bleve siddende hjemme, tilsagde ham ved Budsending deres Hengivenhed. Han erklærede derfor Throndhjem for sit egentlige Hjem, og Thronderne for sine kjæreste Undersaatter; han talte gjerne om, hvilken Troskab de havde viist hans Fader Kong Sigurd, eller hans Broder Kong Haakon, eller Eystein Meyla.

Kong Magnus havde imidlertid tilligemed dem, der var undkomne af Slaget, taget Flugten til Bergen, hvor han først fortalte Erkebiskoppen og Orm Kongsbroder den sørgelige Nyhed; siden sammenkaldte han sine Mænd og Byens Borgere til et almindeligt Thing, og berettede her sit Uheld, idet han tillige anholdt om Bistand. Erkebiskoppen tog strax Ordet, og sagde at alle brave Mænd nu vistnok maatte være beredvillige til at hjelpe ham af alle Kræfter i at forsvare og beholde sit Kongedømme. „Slaget," ytrede han, „har dog for saa vidt havt et Udfald efter Manges Ønske, som I, hele Folkets Yndling, er i god Behold kommen derfra; hvad Erling Jarl angaar, var han vistnok en forstandig og mægtig Mand, men derhos saa myndig, at mange ej godt kunde finde sig deri; nu altsaa, da han er borte, ville vel des flere være rede til at ofre Liv og Blod for Eder, og hjelpe Eder til at gjenvinde den rolige Besiddelse af Eders Rige." Denne Tale vakte ivrige Bifaldsraab, og alle erklærede, at de heller vilde dø med Magnus, end tjene Sverre. Derefter begav Magnus sig til Viken, hvor han tilbragte Vintren, omgiven af en betydelig Styrke og mange mægtige Mænd, og beskjeftiget med store Forberedelser til et nyt Krigstog, navnlig med at lade bygge nye Skibe [1]).

22. Fortsat Fejde mellem Magnus og Sverre. Magnus's Nederlag paa Ilevollene.

Da Sverre havde tilbragt nogen Tid i Byen, lod han, for første Gang siden han fik Kongenavn, udbyde Leding mod Kong Magnus over hele Throndhjem, baade af Kost og Folk, og benyttede hertil ogsaa Bøndernes Skibe fra de forskjellige Hereder. Da han var færdig, drog han sydover til Bergen efter Kong Magnus, men da han kom did, var Magnus allerede rejst til Viken. Sverre havde da intet andet at gjøre end

[1]) Sverres Saga Cap. 39.

at vende tilbage igjen til Throndhjem, men indsatte under sin Rejse nordefter Sysselmænd i alle de Fylker, han kom forbi. Hvorledes disse Sysselmænd bleve modtagne, siges ellers ikke. Vintren (1179—1180) tilbragte Sverre i Nidaros.

Da Vaaren kom, opbød Magnus fuld Almenning af alle Skibreder fra Lindesnes til og med Nordmøre, altsaa fra det vestligste af Agder, Rogaland, Hørdaland, Sogn, Søndfjord, Nordfjord, Søndmøre, Raumsdal og Nordmøre. Sverre paastod siden at Almuen ved denne Lejlighed nødtvungen maatte gjøre Krigstjeneste, og for en Deel kunde han vel have Ret, da Opbudet altid maatte komme ubelejligt. Hvad Sverres Sysselmænd gjorde derved, siges ikke; de have dog vel rimeligviis taget Flugten ved Magnus's Ankomst. Forudsat at Magnus overalt fik de lovbestemte Skibe, vilde disses Antal udgjøre omtrent 100 Femogtyvesesser og 30 Tyvesesser, bemandede med henved 12000 Mand¹), dog var det vist langtfra, at alle de, der skulde, mødte frem; men han havde mange Høvdinger i sit Følge, nemlig Erkebiskoppen, Orm Kongsbroder, og dennes Halvbrødre, Arne Kongsmaags Sønner **Nikolas** — hvilken merkelige Mand ved denne Lejlighed aller først nævnes — og **Philip**, saavel som alle Lendermænd søndenfra Landet. Af disse Udrustninger — thi Sverre havde ogsaa under sin Side paa Toget til Bergen opbudt Leding — kan man aller bedst slutte, hvor ødelæggende og i alle Forhold indgribende Tronkrigene nu maatte blive i Sammenligning med forhen, da de i Regelen alene førtes med Huustropperne. Med hele denne Styrke drog Magnus nordefter og ind ad Throndhjemsfjorden, hvor han i nogle Dage blev liggende udenfor Stein (Stene) paa Bynesset. Der anføres i Sagaerne et gammelt Vers, som skal have været i Folkemunde paa den Tid, og hvor det heder at Ryger og Hørder, Filer (Indbyggerne af Fjale) og Sygner, Firder og Mører, Romsdøler, samt endelig Erkebiskoppen med hele Thrøndelagen fulgte Magnus. Dette sidste kan dog, da Sverre selv holdt til i Throndhjem og understøttedes af Befolkningen, ej være at forstaa om andre end Erkebiskoppens nærmeste Tilhængere og Undergivne, der ved hans Ankomst til Thrøndelagen samledes om ham. Hvad Forberedelser Sverre havde gjort til at møde dette Angreb, siges ikke; man erfarer kun af Fortællingens Gang, at han — hvad man ogsaa kunde vente sig af ham — var vel belavet derpaa, og at han maaskee har udvidet eller forbedret Verkerne ved Træborgen saaledes at Byen nu var bedre befæstet, og, for saa vidt Befæstningerne

¹) Se angaaende Ledingsskibenes Antal og deres Bemanding ovenfor II. S. 981. Da Skibrederne af Agder vestenfor Lindesnes neppe udgjorde flere end tre, kunne Skibene derfra ej synderlig komme i Betragtning.

ikke stormedes, utilgjængelig fra Landsiden. Sverre ventede dog ikke, indtil Magnus gjorde det første Anfald, men sendte 4 Birkebeinerhøvdinger, ved Navn Thjodolf Rympel, Thjostar Svarte, Eyjulf Havlesśøn og Haavard Lar afsted over Bvaasen med en betydelig Styrke, for at lure paa Magnus's Mænd, om de kunde tilføje dem nogen Skade. De kom ned til Gaarden Langlo, en halv Miils Vej fra Stein, og lagde sig ganske ubemerket i en nærliggende skovbevoxet Dal, der gaar ned til Søen. Her fik de udspejdet, at Kong Magnus med en Deel Folk var gaaet i Land for at tage Bad paa Gaarden Stein. De skyndte sig strax derhen, for om muligt at overrumple og opsnappe ham, men uagtet de kom aldeles uventet, lykkedes det ham dog at undkomme til Skibene. Imidlertid bleve 30 af hans Mænd afskaarne fra Stranden og dræbte, førend de kunde faa Undsætning fra de øvrige. Da en større Styrke nu kom i Land, søgte Birkebeinerne Skjul, og begave sig siden tilbage til Kongen. Kort efter lettede Magnus Anker, seilede længer ind i Fjorden, og lagde sig ved Munkholmen, hvor han ligeledes forblev nogle Dage, uden i Førstningen at foretage sig synderligt. Der omtales kun, at han sendte nogle Folk afsted paa et Skib for at gribe Bonden Havle paa Aastan [1]), og derpaa, da han havde faaet ham i sin Vold, sendte et Brev til hans Søn, den nys omtalte Eyjulf Havlesśøn, der var Hirdmand hos Kong Sverre, med den Trusel, at hvis han ikke strax kom ud til Kong Magnus og tog Tjeneste hos ham, skulde hans Fader blive dræbt. Eyjulf blev ilde tilmode derved, og viste Sverre Brevet. Denne sagde: „faa bringe mig sligt, men vi skulle nok finde paa Raad." Han sendte nu med den samme Mand, der havde overbragt Brevet, et andet Brev til Kong Magnus, hvori han truede ham med at lade tre Mænd, han navngav, og hvis Sønner vare i Kong Magnus's Tjeneste, lide samme Behandling som Havle, og det ved Eyjulfs egen Haand, hvis der krummedes et Haar paa Havles Hoved. Da Magnus fik Brevet, blev han vred, og løb frem af Løftingen med Brevet i Haanden, idet han sagde: „jeg seer nok, at det er Eder og ikke jeg, som nu ville raade for, hvem der skal dræbes eller hvem der skal leve." Dette var, som det synes, nærmest rettet til de tre unge Mænd, hvis Fædres Liv truedes; men de bade Kongen lade sin Vrede fare, og forestillede ham, at han ikke var et Haarsbred nær-

[1]) Aastan eller Ostan er en Gaard paa Geitestranden eller den vestlige Bred af Orkedals-Fjorden. Befalingsmændene paa det Skib, der udsendtes efter Havle, hed, ifølge Sagaen, Byrge Garn og Thrond Lyrta. De tre Mænd, hvis Liv Sverre truede, og som enten maa have været Borgere af Nidaros eller Krigsfanger, hed Eiliv Eplastang, Skrude-Erik og Einbride Slandre, deres Sønner Gunnar, Ulf Knere, Thore Knap.

mere til at vinde Riget, om han lod en gammel Bondemand dræbe, og at det dog var haardt at lade deres Fædre undgjelde for Sverres ond Raad. Da nu ogsaa flere bade for Havle, lod Magnus sig endelig for milde, og gav ham Lov til at fare hjem i Fred.

Nogle Dage derefter roede Magnus — der siges ikke om det var ifølge en Indbydelse fra Sverre eller ej — ind til Øren; Sverre gik ligeledes derned, for at holde en Sammenkomst og prøve mindeligt Forlig. Sverre foreslog at de skulde dele Landet ligt imellem sig, og begge paa een Gang være Konger, ligesom Kong Magnus Barfods eller Harald Gilles Sønner. Herom blev der talt mangt og meget; nogle af Magnus's Mænd raadede ham til at modtage Forslaget, andre ytrede sig derimod; han selv var ogsaa af denne Mening, saaledes kom intet Forlig istand, og han roede atter ud under Holmen med sine Mænd. De raadsloge nu om den bedste Maade at indrette deres Angreb paa, thi fra Ilen af nyttede det ej, formedelst Befæstningerne, hvilke man ej kunde vente at Sverre uden højeste Nød vilde forlade. De fandt da paa at lade Ankrene drage op til Skibsbordene, og med sterke Reb fastgjøre dertil en Deel Tømmerstokke, for siden at ro lige til Øren og slippe Ankrene med Tømmeret ned paa de der opstillede Bønder; dette kom dog ikke til Udførelse, lige saa lidt som mange andre lignende Planer, der udtænktes. Mandagen i Gangdagene (den 26de Mai) tidligt om Morgenen, roede Magnus atter ind til Øren til Samtale, og begge Parter opfordrede hinanden til at holde Slag: Birkebeinerne bade Magnus at lægge til ved Øren, Magnus derimod bad dem at komme ud af Træborgen og holde Slag med ham paa **Ilevollene**. Dette Forslag modtog Sverre. Med Borgen i Ryggen og den aabne Plads foran sig kunde han med temmelig Tryghed gaa ind derpaa. Det aftaltes saaledes, at Morgenen efter (Tirsdag den 27de Mai) skulde begge Partier indfinde sig paa Ilevollene, for at prøve Kamplykken. Dette lod Sverre strax bekjendtgjøre for sine Mænd, med den Befaling at de skulde gaa til Skrifte og gjøre sine Vaaben istand. Det samme gjorde Magnus paa sin Side. Tirsdag Morgen, da Solen randt op, lod Magnus blæse til Opbrud fra Munkholmen. Paa alle Skibene blev da Tjeldene tagne ned, og de roede ind til Ilen lige under Bjerget, hvor Mandskabet gik i Land. Magnus's Skib, en stor Skeid, lagde sig for Anker længere ude; Skuder og Smaaskibe roede til Land. Magnus gik med hele sin Hær op ad Steenbjergene, og blev siddende der, indtil Solen kom højere op paa Himlen, for at hans Folk ej skulde have den lige i Øjnene. Siden lod han dem gaa ned paa Sletten og stille sig i Fylking. Paa samme Tid gik ogsaa Kong Sverre ud af Træborgen og fylkede sine Skarer, idet han søgte temmelig nær under Bjerget. Kong Magnus stillede sig selv med sin Hird og sit Merke paa sin venstre

Flej, der vendte mod Søen, fordi han der lige over for sig saa et stort og prægtigt Merke, som han troede var Sverres eget. Dette Merke tilhørte dog kun Gudlaug Stallare, som Sverre havde ladet tage Plads der tilligemed Bymændene, Folkene fra Omegnen, og Ledingstropperne. Selv derimod traf Sverre sig med sit Merke og sine Mænd ovenom langs med Bjerget, hvor en Deel af Magnus's Mænd vare blevne tilbage, og hvor han ventede den hidsigste Kamp. Magnus havde ogsaa sat Nikolas Arnesøn med en betydelig Trop til at falde Birkebeinerne i Ryggen under Slaget, men Sverre, der ej saa let lod sig overraske, sendte en af sine paalideligste Høvdinger, **Ulf af Lauvnes**[1]), mod ham med en Deel Folk. Derved hindredes Nikolas fra at yde Magnus nogen Hjelp.

Forend Slaget begyndte, holdt Sverre, som sædvanligt, en Opmuntringstale for sine Folk. „Her," sagde han, „er en stor Hær og vakkert Folk kommet sammen, men enda viser det sig, at vi have betydelig Overmagt at kjæmpe imod, thi over hele Sletten staa Kong Magnus's Fylkinger med forgyldte Vaaben og dyrebare Klæder: det var et godt Stykke Arbeide, hvis I kunde bære begge Dele til Byen i Kveld. I see nu, gode Halse, at der er to Ting at vælge imellem, enten at tilkjæmpe os Sejren, eller at dø med Ære. Det er ikke som om man viste Eder i Skoven til at hugge Tømmer, thi nu skulle I maale Hugg med Kong Magnus's Lendermænd, og det er ingen Skam paa een Gang at modtage og give store Hugg: her passe Skaldens Ord:

Ej som naar Kulleved kloves
Karlen hugger paa Jarlen.

Saa sagde og Bonden, da han fulgte sin Søn ombord paa Krigsskib, og gav ham gode Raad med paa Vejen: han bad ham være tapper og haard i Mandeprøven, thi Ordet lever længst efter enhver, sagde han, eller hvorledes vilde du bære dig ad, naar du kom i Slaget og vidste forud at du skulde falde? Sønnen svarede: skulde jeg da vel spare paa at hugge til begge Sider? Den gamle vedblev: men om nu Nogen ganske sikkert kunde forudsige dig, at du ikke skulde falde? Sønnen svarede: behøvede jeg da vel at tage mig vare og ikke gange frem som bedst? Ja, siger den gamle, i hvert Slag, du kommer, skeer eet af to, enten falder du eller du kommer levende derfra; vær altsaa stedse djerv, siden alt er forud bestemt; intet slaar den ufejge ihjel, og intet kan frelse den som fejg er;

[1]) Da Lauvnes efter al Sandsynlighed er Gaarden Løvnes i Halmø Sogn, nær ved Øgruppen Skjeingen (Skillingar) i Naumdølafylke, er det ej usandsynligt at han har slaaet sig til Sverre, da denne i 1178 var paa disse Kanter. For Resten var Ulf af ringe Herkomst, se nedenfor.

paa Flugt er Fald værst. Saa meget vide I og, Birkebeiner, at det nytte ej at bede Heklungerne om Grid. Den eneste Udvej for Eder er at sta saa fast som muligt, og ikke lade dem faa nogen Fremgang. Det er god for Eder, Birkebeiner, at prøve Eders Sværd paa Vikverjernes Mjød Istre der henne. Vor Styrke er stor og vakker nok, og deres større Fol ketal er dem kun selv til Hinder, thi de kunne ikke bruge det alt sammen Største Delen af deres Tropper passer bedre til Brudemænd, end til Hær mænd, og er mere vant ved Drikkelag end ved Krigsferd. Min Hird o mit Merke vil jeg lade fare mod Kong Magnus's Merke [1]), thi af han Hird maa vi vente os det haardeste Angreb og den heftigste Kamp; Len dermændene derimod ville nok tage sig mere i Agt, og Bøndernes Hob, som de mod deres Vilje, ja næsten som Fanger have slæbt hid, bryder sig ikke om hvem der falder, naar de kun selv beholde heelt Skind, eller som Skalden kvad: „jeg tiltænker mig den skjønne, mundfagre Ingunn, hvordan end Slaget løber af mellem Magnus og Sverre. Ganger nu vel frem, gode Halse, og Gud være med os!" Denne Tale bidrog meget til at opmuntre Birkebeinerne, styrke deres Mod og opretholde deres Tillid til Sverres Klogskab og Forsorg. Syv af dem, hvoriblandt Høvdingerne Thorolf Rympel og hans Broder Karl Kjøtlaar, tilbøde sig at gaa foran Fylkingerne i Slaget. Sverre selv var til Hest, for hurtigt at kunne begive sig hen til ethvert Sted, hvor hans Nærværelse gjordes nødvendig.

Nu strede Fylkingerne mod hinanden, og Slaget begyndte med stor Heftighed. Aldrig havde man i hele denne Krig seet saa store Strids-kræfter samlede paa begge Sider, dog var Magnus's Hær den talrigste. Hvor Sverres Merke stevnede frem, omringet af hans Hirdmænd og Gjester, veg Magnus's Fylking tilbage, og begyndte at flygte, medens paa den anden Side Gudlaug Stallares og Bymændenes veg for Kong Magnus og hans Hird, ja nogle endog gav sig til at løbe. Da Sverre saa dette, gav han sin Hest af Sporerne, og red hen til dem, idet han raabte højt: „hvi fly I? Vend tilbage og slaas som I bedst kunne! see I da ikke at Heklungerne allerede fly til Skibene? Bruger Eder nu som Mænd og forfølger de flygtende saa ivrigt I formaa". Ved at høre disse Ord og see Kongen selv hos sig, toge de strax Mod til sig, og vendte sig igjen mod Fienden, der nu veg tilbage, og da den øvrige Hær saa, at Fienden var kommen paa Flugt, styrede alle efter Kong Magnus's Merke, og toge hans Mænd i Ryggen. Der blev da et stort Mandfald. „Nu flyer Kong Magnus, sagde en af Birkebeinerne. „Ikke endnu," sagde en, der

[1]) Dette strider i det mindste ved første Øjekast, mod hvad der baade før og siden fortælles om Opstillingen og det Sted, hvor Sverres Merke virkelig stod. Men maaskee det kun sigter til, hvad der skede under Slagets Løb.

stod i Nærheden, løb til og hug ham Banehugg: dette var Kong Magnus selv, som dog nu maatte flygte til Skibene med sit hele Mandskab. Der faldt Philip Arnessøn og Brynjulf Blanda, en Søn af Eindride Jonssøn [1]). En Dattersøn af den orknøiske Høvding Haavard Gunnessøn, ved Navn Ivar Galle [2]), kjæmpede i Magnus's Hær, og laa haardt saaret paa Valpladsen. Sverre kom derhen, bøjede sig ned mod ham fra Hesten og tilbød ham Grid, dersom han troede at hans Saar kunde læges. Ivar svarede at han tænkte nok det, hvis han blot kunde faa Lægehjelp. Men dette blev dog intet af, thi nær ved laa, ligeledes haardt saaret, hiin samme Brynjulf Kalfssøn, der allerede paa Færøerne havde været i Slagsmaal med Sverre: han rejste sig paa Knæerne, og hug med sit Sverd efter Kongen, sigtende efter Halsen, just som han bøjede Hovedet ned. Kongen vendte Staalhuekanten til, saa at Eggen rammede den, dog strejfede den Øret og gav ham en dygtig Flenge paa Halsen; han kastede sig af Hesten til den anden Side, og i samme Øjeblik stod Sverd og Kesjer saa tykt i Brynjulf, at han neppe kunde falde, ligeledes blev og Ivar Galle dræbt tilligemed hans Frænde Gyrd Skjome, der holdt ham under Skuldrene. Af Lendermænd i Magnus's Hær faldt fire, hvoriblandt en ved Navn Nikolas Anderssøn Mandul, en overvættes sterk Mand, der tillige havde en ypperlig Brynje, som Hugg ej bed paa: længe stod han alene tilbage, men segnede omsider ned af Træthed, og strax reve Birkebeinerne Brynjen af ham og dræbte ham. Magnus's Hær adspredte sig til alle Kanter. De fleste flygtede til Skibene, blandt dem Kong Magnus selv; det lykkedes ham og nogle faa, blandt hvilke, som man maa formode, Erkebiskoppen og Orm Kongsbroder, at undkomme paa nogle af de mindre Skibe, der laa nærmest Land, men den store Skejd tilligemed en heel Deel andre Fartøjer faldt i Birkebeinernes Hænder; disse forfulgte endog de flygtende et Stykke Vej til Søs. Ved Digermulen indhentede de en af Magnus's Høvdinger, Eindride Kalfssøn, der dog reddede sig i Land, de øvrige ombord, 30 i Tallet, fik Grid; ligeledes toge de et andet Skib udenfor Rødberget, og 2 Transportskibe ved Stadsbygden. Nikolas Arnessøn og hans Skare, der skulde have faldet Birkebeinerne i Ryggen, tog Vejen op over Byaasen og ud til Stein paa Byneset, hvor han fik sig en Skude; ogsaa mange af Magnus's Mænd, der vare blevne afskaarne fra Skibene, flygtede over Land. Sverres Sejr var, kort at sige, saa fuldstændig, som han kunde ønske det, Magnus's hele Hær opløst, og

[1]) Eindride Jonssøn var en throndhjemsk Lendermand, Søn af den lovkyndige Jon Mornev, se ovenfor II. S. 892.

[2]) Orkneyingasaga S. 406 nævner urigtigt Ageren (Kalvskindet), som det Sted hvor Ivar faldt.

hans bedste Folk og nærmeste Paarørende faldne. Der siges ikke, hvo mange Folk Sverre mistede, men det skal ikke have været saa faa, der faldt dog mest af Bymændene og Ledingsfolket [1]).

Kong Magnus begav sig med de faa Levninger af sin Hær til Bergen, hvor Borgerne toge vel imod ham, og bade ham at blive hos dem, men de dulgte dog heller ikke sin Frygt for, at de ret snart vilde have Sverre der, og tilbøde deres Hjelp til at forsvare Byen mod ham. Magnus modtog i Førstningen Tilbudet, der syntes nok saa godt, og søgte at spærre Vaagen ved at tage alle Kjøbmandsskibe i Byen og lade dem lægge i en Linje fra Holmen over til Munkebryggen, tæt sammenbundne med Toug, saa at man kunde gaa tvers over Vaagen paa dem, som paa en Bro. Men da forestillede hans Raadgivere ham, at det var farligt at betro sig saa aldeles til Bergensmændene, og stænge sig selv og Skibene inde i Vaagen. Heri havde de neppe Ret; men efter de Ulykker, der nu havde rammet Magnus, skulde der vel lidet til at fylde hans Sind med Mismod og Engstelse. Han vovede ikke at blive længer i Bergen, men drog sydover, og standsede denne Gang ikke, førend han kom til sin Frænde og Beskytter, Kong Valdemar i Danmark, der tog vel imod ham. Orm Kongsbroder med flere Lendermænd begave sig til Viken, andre fulgte Magnus til Danmark. Erkebiskoppen begav sig til England, hvor han forblev i hele tre Aar, og bandsatte Sverre, hvilket dog denne ikke brød sig noget om [2]). Der var saaledes ingen tilbage i hele det Nordenfjeldske, der kunde gjøre Sverre Modstand, og Bergensmændene havde ganske Ret, naar de med det første ventede hans Besøg, thi det maatte nu være ham magtpaaliggende, først og fremst at sætte sig i Besiddelse af denne Norges vigtigste Handelsstad, hvor Erling Jarl saa vel som Kong Magnus havde havt deres fornemste Tilhold, og hvor det hidtil havde været umuligt for ham at komme. Det var heller ikke mere end en Maaneds Tid efter Sejren (28 Juni) at han viste sig for Bergen, hvor der nu ej kunde være Tale om at lægge ham Hindringer i Vejen, hvad Sindelag end Indbyggerne i deres Hjerte nærede mod ham, og hvor Alting derfor løb nok saa venligt af. Han skjenkede dem Fred, og de modtoge ham med Hædersbeviisninger. Nogle af hans Lendermænd over-

---

[1]) Roger Hoveden, S. 600. Der staar her om Slaget: „det følgende Aar (1180) samlede Magnus en stor Hær, angreb Sverre ved Nidaros og dræbte mange af sine Fiender ved det første Sammenstød, men tabte dog Slaget efter Guds uransagelige Villie, og flygtede med nogle faa, efter at mange blandt de bedste Folk i hans Familie vare faldne". Da Magnus's første, heldige Angreb var rettet mod Gudlaugs Fløj, maa det følgelig være af denne, at hine mange faldt.

[2]) Roger Hoveden, l. c., jvfr. Sverres Saga, Cap. 78.

fik imidlertid en af Magnus's Lendermænd og ypperste Venner, ved Navn Paal Andreasson, der sandsynligviis havde været med i Slaget, og nu laa med sit Skib etsteds paa Kysten, der siges ikke hvor. Paal satte sig fjekt til Modværge, men blev efter en hidsig Kamp fældet med mange af sine Mænd [1]).

23. Sverres første Ophold i Bergen. Jon Kutizas Overfald. Sverres Frænder samle sig om ham.

Sverre tilbragte hele Vintren (1180—81) i Bergen, medens Magnus opholdt sig i Danmark, men oppebar Skat og Skyld af Viken, hvor han havde sine Mænd rundt om i Sysler, og hvor Orm Kongsbroder den meste Tid holdt til. Saavel Magnus som Orm havde mange Mænd om sig, og de gjorde, som man kan see, store Forberedelser til et nyt Tog mod Sverre førstkommende Vaar [2]). Om Valdemar herved var Magnus behjelpelig, siges ikke, og da han just havde Skaaningernes Opstand at bekjæmpe, kan han vel neppe have afseet Hjelpetropper til ham, men for øvrigt har han vist ydet ham al den Bistand, det stod i hans Magt at give. Magnus's Venner i det Nordenfjeldske vare heller ikke ledige, og den gamle Lendermand **Jon Kutiza**, Søn af Sigurd Stork [3]), bearbejdede hemmeligt Indbyggerne i Hørdafylke, for at faa dem til at gjøre et uformodet Anfald paa Sverre. Dette kom virkelig ogsaa til Udførelse. Natten efter anden Mandag i Faste (den 2den Marts), blev der en stor Forskrækkelse blandt Birkebeinerne, da Vagterne saa nogle Langskibe, hvoraf eet med Merke eller Banner, styre ind paa Vaagen. De lode strax blæse i Luur, og alles første Tanke var, at det var Magnus selv, som kom. Der opstod en panisk Skræk. Mange klædte sig i Hast paa, nogle væbnede sig, andre ikke, men alle toge Flugten, nogle op til Fjelds, andre i Kirker eller ud af Byen. Sverre var just gaaet ud af sit Herberge og stod ude paa Svalen, da han hørte de første Luurstød. „Bevare os nu Gud og den hellige Kong Olaf", sagde han, sprang ned i Gaarden og ilede

[1]) Sverres Saga, Cap. 43—48.

[2]) Sverres Saga, Cap. 50.

[3]) Sigurd Stork, Søn af Eindride fra Gauldalen, var en af de Høvdinger, der maatte flygte for Sigurd Slembedjakn paa dennes Herjetog langs Norges Vestkyst 1138, se ovenfor II. S. 789. Samme Skjæbne havde ogsaa Erik Hæl, Sigurds Broder. Jon Kutiza og hans Broder Haakon nævnes blandt dem, der 1161 fulgte Erling Skakke til Danmark, se Haakon Herdebreids Saga Cap. 22, Snorre, Magnus Erlingssøns Saga Cap. 2. Jon og hans Søn Eindride Torve synes fremdeles at have havt hjemme i Gauldalen.

ind efter Gaden, men fandt ikke et eneste Menneske, førend han kom lig op til Nonneseter; der mødte han en Bonde til Hest. Han bad Bonde om at lade ham faa Hesten, men denne, der maaskee ikke kjendte Kongen vægrede sig, og Sverre fik den ej, førend han havde truet ham paa Livet I saadan Knibe, siger Sagaen, var han da bestedt, at han maatte nedlad sig til at bruge Trusel for at laane én Hest, han ellers ikke for noge Priis vilde have siddet paa, thi han sagde siden, at værre Hest havde ha aldrig i sit Liv redet. Dog red han nu paa den til Aalreksstad, hvor ha traf nogle Birkebeiner, og hvor efterhaanden flere, i smaa Flokke paa to tre eller fire, sankede sig til dem. Da fik de høre, at dette ikke var Kong Magnus's Hær, men kun en heel Deel Bønder fra Vors, Osterøen og Nordhordland, tildeels ogsaa fra Søndhordland og Hardanger, som Jon Kutiza havde faaet sammen. De havde deelt sig i to Hobe, af hvilke den ene roede ind til Jonsbryggen (Bryggen ved Jonsklostret over paa Stranden), gik der i Land, stillede sig i Fylking paa Jonsvollene og nærmede sig Vaagsbunden; den anden lagde til ved Holmen, gik i Land strax udenfor Christkirkegaarden, og blæste her til Angreb samt istemte Hærskrig, idet ogsaa nogle løb ind i Kongsgaarden, men heel forsigtigt, uden just at lægge synderligt Mod for Dagen. Havde det været lyst, saa at man kunde seet, hvad Folk det var, vilde Birkebeinerne med liden Møie have jaget dem tilbage, saa meget mere som de udgjorde den mindre Deel af Bondehæren, hvis Hovedstyrke stod paa Jonsvollene; men nu var det mørkt, og derfor troede de Faren langt større, end den virkelig var. Da Sverre endelig var kommen til sikker Kundskab om, at det kun var en Bondehær, man havde at bestille med, befalede han alle dem, han havde hos sig, at følge ham tilbage til Byen; de øvrige, sagde han, vilde nok samle sig til dem, naar de hørte de vel bekjendte Toner af hans Luur „Andvaka"; de havde rimeligviis skjult sig i Kirker, eller hist og her i Byen. Saaledes viste det sig ogsaa at være Tilfældet. Da han kom til Olafskirken (den nuværende Domkirke), lod han støde i Andvaka og rejste sit Merke, og nu stimlede Birkebeiner flokkeviis til ham saavel fra Olafskirken, som fra Korskirken, Nikolaikirken og Steenkirken [1]), samt ellers fra Byen. Kon-

[1]) Nikolaikirken laa ved Øvregaden, omtrent halvvejs mellem den nuværende Domkirke og Sandbro. Steenkirken eller St. Columbæ Kirke laa lidt sydøstligere. Allehelgenskirke laa omtrent der, hvor Tugthuset nu staar, og hvor endnu en Gade kaldes Allehelgensgade, se Urda, II. 350. Det heder vel siden, at Haakon Haakonssøn først lod Olafskirken og Allehelgenskirken bygge, Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 333, men herved sigtes aabenbart blot til en Ombygning; rimeligviis have de tidligere været af Træ: ved Olafskirken skulde desuden, da han befattede sig med den, indrettes et Franciskanerkloster.

gen fylkede sit Mandskab ovenfor Allehelgenskirke, (et lidet Stykke sydvestenfor Olafskirken), og bad dem gaa djerveligt frem mod Bondehæren, der vilde blive saa meget værre faren, jo større den var. Birkebeinerne svarede alle paa een Gang, at den skulde faa en Ulykke, der ræddedes for Bønderne, istemte Hærskrig, og løb under heftige Raab ud paa Sletterne mod Bondehæren, der endnu ikke havde vovet sig saa langt, som til Byen. Det var just i Dagningen, og da Bønderne saa Kongens Merke højt i Vejret stevne imod dem, betóges de af Forfærdelse. Ingen vilde gaa først frem, den ene stød den anden for sig, og ved de første Spydkast fra Birkebeinerne vendte de Ryggen, og flygtede alt hvad de kunde. Birkebeinerne fulgte dem i Hælene lige til Stranden, huggende dem ned som Bøsæ. Nogle af dem undkom til Skibene, men en hel Deel sprang i Vandet og druknede, andre, der kunde svømme, bleve tagne op og gjorte til Fanger. Da saaledes Bøndernes Hovedstyrke var aldeles slagen, vendte Sverre tilbage omkring Vaagsbunden og ind i Byen, for at gjøre det af med den anden Hob, der havde landet ved Christkirken; men allerede førend han kom saa langt, mødte han en heel Deel Bønder, der faldt ham til Fode og gave sig i hans Vold paa Naade og Unaade. Alle dem skjenkede han Livet. Det var nu lyst, og idet Kongen gik ud efter Gaden, hilsede han de Kirker, han kom forbi, med Kys. De Bønder, der vare undkomne til Skibene, roede ud af Vaagen saa skyndsomt de kunde. Deres Anfører, Jon Kutiza, var bleven ombord den hele Tid, da han var gammel og tung paa Foden. De maatte selv tilstaa, at aldrig havde nogen saa mandsterk Hær gjort sine Sager daarligere. Siden maatte de ogsaa yderligere undgjelde derfor. Sverre gjorde nemlig kort derefter med endeel bemandede Skuder en Reise ind i Hardanger og rundt om i Søndhordland, for at holde Straffedom over Indbyggerne, der maatte udrede store Bøder, førend de kunde opnaa Forlig. Vorserne og Nordhørderne stevnede han til sig; mange kom, og opnaaede Forlig paa samme Vilkaar, men en heel Deel flygtede efter til Viken, i den Tanke at Kong Magnus var der. Den Formodning ligger temmelig nær, at hele dette pludselige Anfald paa Sverre har været aftalt ved hemmelige Budsendinger mellem Magnus eller hans Mænd i Viken og Jon, og at det kun skulde være en Forløber for det Hovedangreb, der nu var i Gjære. Om disse Forberedelser kunde Sverre neppe være uvidende, thi hvis man skal tro hans egne Ord, stod han nu i hemmelig Brevvexling med de fleste af Kong Magnus's Lendermænd, der skulle have tilbudt ham deres Hyldest og Venskab, hvis han skjenkede dem Grid. I det mindste sagde han ikke længe efter til sine Mænd: „nu har jeg alle Kong Magnus's Lendermænds Troskab i min Lomme, Nikolas Kuvungs alene undtagen", dermed meente han, at han havde Breve fra dem af oven anførte Indhold. Det var i sig selv ikke

saa besynderligt, om Lendermændene i Gulathingslagen — og det er vel især disse, hvortil der her sigtes — fandt det haardt at være saa længe borte fra deres Hjem, især da de vel mistvivlede om at Magnus, da han engang havde forladt Riget, nogensinde vilde komme til Magten igjen, Men ogsaa paa Nikolas søgte Sverre at faa en Klemme, thi det var sikkert efter hans Bud, at endeel Birkebeiner — der siges ikke om det var paa Giske eller andensteds — grebe Nikolas's Søn Paal Flida, der da endnu var et Barn, tilligemed dennes Fosterfader eller Oppasser, og førte dem til Sverre [1]).

Paa denne Tid var det vel og, at Sverres Syster Cecilia forlod Folkvid Lagmand i Vermeland og søgte Beskyttelse hos sin Broder i Norge. Det heder, at da hun spurte at hendes Broder var bleven Konge, rejste hun fra sin Mand, og tyede til Sverre, der gav hende Gaarden Gelmin i Orkedalen at bo paa, hvor hun tidligere havde været opfostret [2]). Før Sejrvindingerne paa Kalvskindet og Ilevollene kunde saadant ikke vel skee, saasom han da endnu ikke havde nogen Gaard at bortgive, og under det omflakkende Liv, han maatte føre, ej var i Stand til at yde hende nogen Beskyttelse; men efter hine to Slag var det anderledes; hans Magt syntes da befæstet, og da vi allerede i Slutningen af Aaret (1181) finde hende bosat paa Gelmin [3]), maa hun i Løbet af Vintren være kommen til Sverres Hof. Omtrent ved samme Tid maa Sverre have faaet sine Børn over til sig fra Færøerne. Thi allerede før Høsten 1181 var, som man erfarer, hans ældste Søn Sigurd Lavard, eller, som han tidligere hed, Unas, kommen til Norge, og sat til Opfostring hos Stallaren Gudlaug Vale [4]). Sandsynligviis fulgte ogsaa hans øvrige Børn med, men han skal ikke have tilladt deres Moder, Astrid, at komme, da han tvivlede om hendes Troskab [5]). Tidligere, saa længe hans Magt ikke var bedre befæstet, kunde han ikke vel tænke paa at faa sine Børn til sig; det viste sig, at de endog siden efter ikke vare uden Fare. Senere hen, dog ikke før end i 1184, omtales ogsaa flere af hans Mødrenefrænder, nemlig Hide Unassøn, hans Halvbroder, Peter Stepper,

---

1) Sverres Saga, Cap. 49 50. Ogsaa herom handles der kortelig hos Roger Hoveden, S. 600. Sverre, staar der, forfulgte Magnus lige til Bergen, som denne forlod, overladende Byen til Sverre.

2) Fornm. Sögur IX. S. 93, P. Claussøns Snorre, S. 557.

3) Sverres Saga, Cap. 63 Se nedenfor S. 141.

4) Sverres Saga Cap. 62, se nedenfor. Han kaldes ved denne Lejlighed kun „Lavard" d. e. Herre, maaskee fordi Sverre endnu ej havde forandret hans Navn, medens dog „Unas" vilde vidne for meget mod Egtheden af Sverres egen Byrd.

5) Antikvarisk Tidsskrift l. c. S. 150.

d. e. Støber, Gyrtler, en Søn af hans Halvsyster og Svina-Stephan, samt Svina-Peter, rimeligviis en Broder af denne; og endelig en tredie Peter, Søn af Biskop Roe, som Befalingsmænd i hans Hird. At disse have ledsaget Sverres Børn til Norge, kunde synes rimeligt, men da de nævnes saa sildigt, er det dog sandsynligere, at de ere komne over i Mellemtiden mellem 1181 og 1184, for at prøve sin Lykke ved den nu saa mægtige og berømte Frændes Hof [1]). Det kan ikke negtes, at endog deres Navne have en heelt simpel Klang og temmelig tydeligt vidne om deres ringe Herkomst og Livsstilling [2]).

24. Sverre drager til Viken, og undløber Magnus ved Salts-Sund. Slag ved Nordnes.

Da det led henimod Paaske, drog Orm Kongsbroder med Lendermændene fra Viken ned til Danmark, for at møde Kong Magnus og i Forening med ham drage mod Kong Sverre. Kun lidet senere, faa Dage efter Paaske (5te April), brød ogsaa denne op fra Bergen, rimeligviis for at komme sine Fiender i Forkjøbet. Han havde meget og vakkert Folk, Skibene vare store og tæt bemandede. Han fulgte Kysten syd og østefter, og hvor han kom, gik alt Folket, heder det, gladeligen under ham; dog var vel denne Venlighed temmelig forstilt. Han drog heelt øster til Viken, hvor han tog alle kongelige Indtægter, og alt hvad der for Resten kunde forlanges af Bønderne. Her fik han høre, at Magnus endnu ikke skulde have forladt Danmark, og vovede sig derfor længer mod øst, lige til Hvaløerne, hvor han lagde sig i Salts-Sund, ved Spjersen. En Dag gik han op paa denne Ø til en Høide, hvor han havde sat Udkigsmænd; her bleve de alle var en heel Mængde Seil, som kom seilende østfra. Kongen saa øieblikkelig at det var Krigsskibe, og lod strax blæse til Landgang og Krigsraad. Da alle vare samlede, talte han saaledes: „endnu engang seer det ud til at vi Birkebeiner faa med Overmagt at bestille, og skjønt jeg har saa meget og kjekt Folk, ønsker jeg dog at høre Raad af Eder forstandige Mænd, Haavard Jarls-

[1]) Svina-Peter nævnes først, nemlig i 1184; Hide i 1187, og Peter Stepper først 1192. Sandsynligviis vare de sidste ved Ankomsten til Norge endnu ikke fuldvorne.

[2]) At Svina-Peter er et Øgenavn, synes vist, og det maa da lige saa vist have været brugt fra først af i foragtelig Betydning. Men dermed er det dog vist ikke sagt, at Stephan og Peter skulde have været Svinehyrder; rimeligviis have de kun hørt hjemme paa Svinø og Benævnelsen „Svinø-Stephan“, „Svinø-Peter“ har været fordrejet til Svine-Stephan o. s. v. At Peter Stepper har været oplært til Gyrtler-Haandteringen, ligesom hans Morfader var Smed, synes at maatte sluttes af hiint Tilnavn.

søn, Ulf af Lauvnes, Ulf Fly [1]) og andre, om vi skulle lægge til Kamp med Kong Magnus, eller undvige ham, og søge nordefter til de Dele af Landet, hvor vi have flere Venner, medens vi her ingen have; tager nu med Guds Hjelp en heldig og snar Bestemmelse." „Min Mening", svarer Haavard Jarlssøn, „er snart fremsat; jeg raader til at vi tage Tjeldingerne ned, og ro ud af dette Hul, reise derpaa Masterne og seile nordefter, men indlade os ej paa at kjæmpe med Kong Magnus her, især saa længe han har Overmagt, thi miste vi vore Skibe, ere Indbyggerne af disse Egne værre at komme ud for, end de værste Hedninger; ingen af os kan vente at beholde Livet, om han falder i Heklungernes eller Vikverjernes Hænder". Denne Mening vandt almindeligt Bifald, og de roede ud af Havnen. Men netop, som Birkebeinerne havde hejset Seil, kom allerede Magnus's Skibe østenfra imod dem. De forreste af disse, som vare Smaaskuder, vovede dog ikke at lægge til Siden af Birkebeinernes store Skibe, men holdt sig i Bueskuds Afstand; der vexledes endeel Skud, og flere saaredes paa begge Sider, men kun faa faldt, og det kom ej til noget ordentligt Slag, uagtet der hørtes nok af Luurblæst og Kampraab. Magnus's store Skibe kom ikke engang i Skudvidde. Eyjulf Harlessøn, der styrede en Skude, kaldet Revan, gik med sine Folk over paa Ulf Fly's Skib og lod Skuden slæbe efter. Men paa Ulf Flys Skib var den nys nævnte Paal Flida, Nikolas Kuvungs Søn, med sin Oppasser; denne benyttede sig af Lejligheden, tog Drengen i sine Arme, løb over i Skuden med ham, og hugg Slæbetouget over; Skuden drev henimod Magnus's Flaade og blev tagen af hans Mænd: saaledes fik Nikolas Kuvung, der var med paa Flaaden, sin Søn tilbage. Der blev baade roet og seilet, og Birkebeinerne havde vanskeligt ved at undslippe i det knappe Farvand. Sverre gik over paa en Skude og roede ved Siden af sine Skibe, for personligt at uddele Befalinger. Da de kom til et trangt Sund mellem Øerne, bød han at man i Hast skulde fire paa Skjødene, og styre derind; dette skede, uden at Magnus's Mænd strax merkede det, men vedbleve at holde det almindelige Skibsløb [2]). Magnus havde et

[1]) Hvo denne „Jarl" var, som var Fader til Haavard, nævnes ikke; efter det i den orknøiske Jarlefamilie stundom forekommende Navn „Haavard" at dømme, skulde man tro at han hørte til den. Om Ulf af Lauvnes er nys talt. Ulf Fly var, som ovenfor viist, en Søn af Peter Burdarsvein, der igjen var Næstsyskendebarn til Erkebiskoppen.

[2]) Da man nu ikke med Bestemthed veed, hvor Saltosund er, bliver det vanskeligt at gjette, hvorledes Sverres Kurs har gaaet. Det synes nu for det første, som om dette saakaldte Sund neppe kan have været et virkeligt Sund, gjennem hvilket man kunde komme ud til begge Sider, thi i saa Fald havde Sverre ikke behøvet først at ro ud, og udsætte sig for at møde Magnus's Flaade, førend han kunde sætte Seil til. Haavard kaldte det desuden en

stort Skib paa 26 Rum, kaldet Skeggen. Da man paa dette endelig blev Feiltagelsen var, og vilde vende om igjen, tog det først Tid med at faa Sejlet ned, siden gik det endnu langsommere med at ro mod Vinden: imidlertid kom de øvrige Skibe til, der blev raadslaaet og talt frem og tilbage, og Enden blev, at man fortsatte Farten uden at ense Sverre. Ved denne Lejlighed faldt to af Heklungernes bagerste Skibe i Birkebeinernes Vold, og de dræbte hver og een af Besætningen [1]. Sverre satte nu Kursen til Havs vest over Folden, og nordefter saa fort han kunde, indtil han kom til Bergen i Ugen næst før Pinds (17de til 23de Mai.) Magnus foor ogsaa i al Hast om Viken, hvor alle bleve glade ved hans Komme, og dvælede en ganske kort Stund i Tunsberg. Derpaa fortsatte han Rejsen i største Skynding vest over langs Kysten efter Sverre; han foor baade Nat og Dag, og lagde ikke ind i nogen Havn uden for Modvind. Han havde mange Skibe og en overvættes Mængde Folk.

Sverre blev for det første liggende i Bergen. Det er vanskeligt at sige, om det virkelig var hans Hensigt at oppebie Magnus her, eller kun at skjenke sine Folk nogen Hvile, maaskee og at skaffe sig Forsterkning. Hans Skibe laa fuldt sejlfærdige og viggyrdlede [2]) ved Bryggerne, og største Delen af Mandskabet havde Natteleje ombord, kun faa oppe i Byen. Paa Højderne stilledes Vagter, og Skuder sendtes ud i Leden for at holde Udkig. Trefoldigheds Søndag (31te Mai) stod Sverre op ved Solopgang, og gik først op til Olafskirken paa Bakke, siden til sine Vagter. Da saa de en Skude komme ind forbi Nordnes paa Vaagen, og lægge til ved Holmen, hvorpaa Folkene strax sprang i Land og løb op efter. Kongen gik dem imøde, det var hans Udkigsmænd, og de berettede, at de havde seet Kong Magnus's Sejl, ikke færre end paa fjerde Ti, styre søndenfra over Hardsjø (Korsfjorden.) „De er noget vel nær os," sagde Kongen, kaldte paa Luursvenden, og bød ham blæse Allarm af alle Kræfter. Derpaa ilede han ombord paa Olafssuden, og befalede at tage Tjeldingerne ned og ro ud paa Vaagen med den hele Flaade. Da dette var skeet, talte han med sine Mænd, underrettede dem om at Magnus var i Opsejling med flere end 30 Skibe, mod hvilke de ikke havde at sætte flere end 16,

---

Þaularvág (cul de sac). Det kan altsaa hverken have været Skjelgsbodsundet eller Asmalsundet, men maa heller efter al Sandsynlighed have været Sundet eller Bugten mellem Gaardene Spjer og Holm. Magnus er da kommen sejlende inden om Agerøen, og Sverre er sluppen ud enten gjennem Skjelgsbodsundet eller inden om Stangholmen og ud forbi Saudholmen.

[1]) Ifølge en Læsemaade i en enkelt Codex, der dog ej er af de bedste, skulde det være Heklungerne, der toge to af Birkebeinernes Skibe.

[2]) D. e. forsynede med Viggyrdler eller løse Skandsekllædninger, se ovenfor II. Side 244.

og han bad dem derfor at ytre deres Mening, om de vilde stride med den Styrke de havde, eller fly undaf og længer Nord i Landet. Hvad ham selv angik, da troede han, det var det daarligste, man kunde gjøre, at flygte. Aldrig havde de været værre farne, end efter Flugten ved Hattehammeren, indtil de sejrede ved Hirtebro. De havde allerede vendt Magnus Ryggen efter i Viken, og flygtede de anden Gang uden Sverdslag, vilde der efterdags kun staa liden Skræk af dem. Hertil svarede mange, at de vistnok havde mest Lyst til at flygte bort, men at de vilde finde sig i hvad Kongen bestemte; Mandskabet begyndte imidlertid at knurre over at de skulde kjæmpe mod saa stor Overmagt. Da sagde Sverre: „Med Guds og den hellige Olafs Vilje agter jeg nu at stride med Kong Magnus, og ikke lade mig længer jage langs Landet. Vistnok er der stor Folkemon, men saa ere og vore Skibe saa store og vel bemandede, at Heklungerne nok skulle komme til at mindes, hvorledes Birkebeinerne kunne faa Sverdene til at bide. Lad dem end prøve det samme som før ved vore Møder, at de maa vige tilbage. Vel ere de hvasse til at hugge ind i Begyndelsen, men saa holde de ikke ud i Længden, I derimod ere saa meget ihærdigere og ivrigere, som Faren er større og langvarigere. Det kan jeg og sige Eder, at i deres Hær er det vist anden hver een, som strax bliver bange, naar han seer Eder byde Trods; flere ville længes efter at komme paa Flugt, end gaa imod Eders Vaaben. Jeg har det visse Haab at vi sejre over dem, og I veed, at det sjelden har slaaet fejl, hvad jeg har forudsagt om Udfaldet af de Slag, vi have havt at bestaa. Nu, som før, sætte vi vor Lid til Gud og hans hellige Mænd, ej til Folketallet. Jeg henskyder min Sag til den almægtige Gud, den hellige Kong Olaf og den hellige Sunniva: jeg beder om at dette Møde mellem Kong Magnus og mig maa løbe saaledes af, som Gud veed at han eller jeg har Ret at fare med!" Denne Tale vakte stort Bifald, og man raabte: „Tak, ædle Konge, for dine Ord; det har aldrig slaaet fejl, naar du har lovet os Sejr; den være Niding, som ikke vil stride og falde med Ære, hvis der ej er andet for, heller end at flygte med Angst og Rædsel." Kongen takkede dem for deres kjekke Svar, og gav Befaling til at ro ud mod Fienden; han vilde ikke at Skibene skulle tenges eller bindes sammen, men at enhver skulde lægge sit Skib frem, som han var Mand til. De roede frem foran Nordnes, og det varede ikke længe førend de saa Magnus's Skibe komme frem om Hvarven og stevne hen mod Vaagen, idet de firede Sejlene ned saa hurtigt som muligt. Ogsaa Magnus lod nu blæse til Samtale, og ytrede følgende Ord: „Endelig see vi da Birkebeinernes Skibe, og Lykken er vel os nu saa gunstig at vi komme til at slaas med dem, skjønt de længe have ladet sig jage af os i Vaar. Jeg behøver neppe at egge Eder til at søge kjekt frem mod Birkebeinerne, da der er

saa blandt Eder, som ikke have Frænders Drab eller andre Mishandlinger at hevne. Nu synes Øjeblikket at være kommet til at de lide den samme Spot og Skade, som vi have maattet døje af dem. Visinok ere Vilkaarene ulige paa begge Sider, da de, som vi stille imod dem, ere gjæve Mænd og gode Drenge, medens deres Skare kun bestaar af Tyve, Ransmænd og Røvere, dem Gud forbande; og om vi dræbe dem alle, er dette dog ikke Hevn nok for vore gjæve Frænder, men man har dog i det mindste ikke længer noget at bebrejde os. Jeg gjør derfor min Vilje vitterlig for Eder, at Ingen skal understaa sig at give en eneste af dem Grid. Vi have vakkert Folk og overflødig Styrke, lader os gjøre det første Angreb saa eftertrykkeligt, at et andet ej behøves. De have lidet Folk, og nu er vel, Gud være lovet, deres Dages Ende kommen. Vi ville lægge Skibene saa tykt om Olafssuden, som de kunne faa Rum; naar den først er ryddet, tror jeg nok at de øvrige tabe Modet, men vore Skuder og lette Skibe skulle omringe dem og ikke lade et eneste Fartøj slippe bort." Orm Kongsbroder meente, at Birkebeinerne, trods deres mindre Folkestyrke, dog vist vilde værge sig med den største Tapperhed, og at det derfor var bedst, først at angribe og rydde deres mindre Skibe; han var vis paa, sagde han, at de alligevel ikke vilde søge bort med de større Skibe. Dette Raad blev dog ikke fulgt, men det blev ved, hvad Kongen havde sagt.

Heklungernes Flaade bestod i Alt af 32 Skibe. Kong Magnus selv styrede „Sleggen," paa 26 Rum, Orm Kongsbroder „Graagaasen," Nerve af Saastad, en Søn af Lendermanden Hallvard, og hans Frænde Steinfinn styrede „Høvdebussen," disse tre Skibe tilligemed fire andre, vare bestemte til at lægge sig omkring Olafssuden. Blandt andre Skibsstyrere nævnes Nikolas Kuvung, Asbjørn Jonssøn fra Thjørn i Viken, Paul Smaattauga, Jon og Munan, Sønner af Gaut paa Ænes i Kvinnhered. Sverre havde, som sagt, kun 16 Skibe, men mange af dem store, Olafssuden, hans eget, var paa 25 Rum, og ypperligt bemandet; i hvert Halvrum var der tre Mand, altsaa i alle Rum 150 Mand, foruden dem, der havde sin Plads i Stavnen og Løftingen, den hele Besætning var saaledes neppe langt fra 200. Lendermanden Gudlaug Vale styrede „Garnen," ligeledes paa 25 Rum; paa „Haarkniven," 23 Rum, vare Gjesterne, under Anførsel af deres Høvding Audbjørn; Huuskarlene havde „Fjordekollen" og den styredes af Asgeir Hamarskalle. Andre Lendermænd, der førte Skibe i Slaget, vare Ulf af Lauvnes, Ulf Fly, Haavard Jarlssøn, Ivar Sikke og Baard Guthormssøn fra Rein [1]), der nu for første Gang næv-

[1]) Om Baard, se ovenfor S. 4, 109.

nes blandt Sverres Mænd. Antager man, at der af Birkebeinernes 16 Skibe var 10 større, og hvert af disse med en Besætning, gjennemsnitlig regnet, af 150 Mand, udgjør dette tilsammen 1500, hvortil ogsaa kommer Besætningen paa de sex mindre Fartøjer, der dog neppe kan have oversteget 300 Mand. Sverres hele Styrke var altsaa neppe over 2000. Da det synes som om Heklungerne ej havde saa mange Storskibe i Forhold til de mindre, som Birkebeinerne, har deres Folketal neppe heller været det dobbelte af disses, men da det dog er vist, at de havde en betydelig Overmagt, kommer man vel Sandheden temmelig nær, ved at regne deres Folkestyrke til 3000 Mand.

Begge Flaader roede nu imod hinanden, og stødte sammen lige udenfor Nordnes. Under Fremroningen indtog Olafssuden den yderste Plads til Højre, og blev derfor strax paa denne Side kringsat af de fiendtlige Skibe, der kun ventede paa at den kom nær nok, for at lægge til. Foruden de oven nævnte 7 Skibe var der endnu to til, altsaa tilsammen 9, der satte ind paa den, men da de, for alle at faa Plads, ej vendte Siderne, men Forstavnene til, kom det i Førstningen ej til noget egentligt Haandgemæng: der stredes kun med Stene, Pile og Kastespyd. Kampen var desuagtet blodig og langvarig; af de tre Mand i hvert Halvrum paa Olafssuden stod snart kun een oppe, i enkelte Rum ingen. Da Magnus's Mænd havde opbrugt sine Stene og Skudvaaben, og beredede sig til at entre, grebe ogsaa Birkebeinerne til deres Haandvaaben for at tage imod dem, idet de gjensidigt opmuntrede hinanden; da rejste mangen En sig op, som før var falden i Svime formedelst et Steenkast eller Skud, og Kampen blev overhaands heftig. Kong Sverre sprang op paa Skandseklædningen, og opmuntrede sine Mænd paa det bedste; hans Dragt var temmelig øjnefaldende, thi han havde en hvid Kuvl, med en god Brynje under, og et rødt Skjold. Ved at vende sig mod Bagbord saa han, at Stallaren, Gudlaug Vale, ikke havde lagt sit Skib „Garnen" længer frem end til det agterste Øserum. Han raabte da over til ham, og sagde at han skulde faa en Ulykke, som ikke lagde bedre frem med et Femogtyverums Skib. Gudlaug svarede at han ej kunde raade med det. Da tog Kongen en Paalstav, stemmede den mod Siden af Garnen og bød sine Mænd hale den frem; de gjorde saa, og fik den halet frem til det forreste Øserum; faa Øjeblik efter var der ikke en eneste Mand fremmenfor Masten paa Garnen, som ikke blødede. Audbjørn Gjestehøvding paa „Haarkniven" lagde mod Kong Magnus's Gjesteskib, og der opstod nu mellem dem en langvarig og haardnakket Kamp, der vakte Alles Beundring. Det varede længe, førend man kunde skjønne, hvo der tilsidst vilde faa Overhaand. Der fortælles om en af Sverres Mænd ombord paa Olafssuden,

en Bikværing ved Navn Hallvard Gæla, og berømt som en ypperlig Bueskytte, at han skød tre Skud efter hinanden mod Magnus's Skib, alle lige uheldige, det ene ovenfor Skibet, det andet i Sideplankerne, det tredie under Kjølen; en af de omstaaende forundrede sig herover, og sagde: „du skød vissere ifjor Sommer, da der blev skudt til Maals og der var sat en Priis for det bedste Skud, da var der Penge at vinde, og da viste du din Færdighed, nu synes det mig dog langt mere magtpaaliggende, da det gjelder at forsvare vor Konges Liv." „Synes du ikke," spurte Hallvard, „at jeg skyder vist nok?" „Nej," svarede den anden, „der er neppe nogen paa vort Skib, som skyder daarligere." Da tog Hallvard en Tylft Pile, og skød den ene efter den anden mod Magnus's Skib; hver Piil rammede sin Mand, og da Tylften var opskudt, satte han Foden paa Buen og brød den itu. „Hvad skal det betyde," spurte Kongen, „vi trænge lige saa vel til Folkehjelp nu som før?" „Jeg har nu," svarede Hallvard, „gjort nok for mig med Skud, men skal fremdeles værge mit Rum saa godt som enhver anden," tog derpaa Sverd og Skjold, gik ud paa Skibsbordet, og stred mandeligen.

Da Striden rasede paa det heftigste, og det var meget tvivlsomt, til hvilken Side Seiren vilde helde, gik Kong Sverre frem paa Dækket, løftede Hænderne mod Himlen, og sang Sekvensen „Alma chorus Dei" (rettere Domini), lige til Enden, uden i al den Tid at have noget Skjold for sig [1]). Magnus gik ligeledes frem paa sit Skib i største Iver; han gik Fienden saa nær, at han endog satte Foden ud paa Skibsbordet, for at naa en af Birkebeinerne med sit Sverd. Men de kjendte ham paa hans Vaaben og Klæder, og satte tæt ind paa ham. Da fik han et Stik af et Sverd tvers igjennem Bristen, og trak sig i Hast tilbage, men da det var glat paa Dækket af Blod, gled han, og faldt baglængs ned. Ved dette Syn

[1]) Denne Sekvents (versificeret Psalme eller Hymne, der pleiede at synges umiddelbart efter „Halleluja" mellem Epistlen og Evangeliet) indeholder en Optegnelse i Hexameter af alle Guds Navne, og lyder efter Missale ecclesiæ Sarisburiensis, London 1557, saaledes.

Alma chorus domini nunc pangat nomina summi:
Messias, Soter, Emanuel, Sabaoth, Adonai,
Est unigenitus, via, vita, manus, omousion,
Principium, primogenitus, sapientia, virtus,
Alpha, caput finisque, simul vocitatur et est O;
Fons et origo boni, paraclitus et mediator,
Agnus, ovis, vitulus, serpens, aries, leo, vermis,
Os, verbum, splendor, sol, gloria, lux et imago,
Panis, flos, vitis, mons, janua, petra, lapisque,
Angelus et sponsus, pastorque propheta, sacerdos,
Athanatos kyrios, theôn pantocrator et ysus (?),
Salvificet nos, sit cui secla per omnia doxa.

istemte Birkebeinerne strax Sejrsraab. Orm Kongsbroder hørte det, og spurte, hvad det skulde betyde. En af hans Mænd raabte: „just nu faldt Kong Magnus“! „Da er Rigets Skjæbne afgjort“, sagde Orm. „lad os hugge Tengslerne over og ro bort af alle Kræfter“. Det skede, strax derpaa flygtede Asbjørn Jonssøn, og saa den ene efter den anden. Magnus rejste sig hurtigt op, raabte paa dem, og bad dem ikke at fly, da der intet fejlede ham, men ingen hørte eller vilde høre ham længer, og han maatte derfor selv lade Sleggen løse fra Olafssuden og ro afsted. Høvdebussen fik Birkebeinerne holdt fast med Stavnljaaer, og ryddede den fra Stavn til Stavn. Narve flygtede. Tilsidst stod Steinfinn selv ene tilbage, og forsvarede sig med urokkeligt Mod. Man fik ikke Bugt med ham, førend man tog en Aas fremme i Stavnen og slog ham ned med den: da faldt han med stor Hæder. Ogsaa mange andre Skibe bleve ryddede. Ellers toge de, der kunde, Flugten ved at see Kongen fly bort. Det viste sig nu, at Orms Forslag havde været bedst at følge, thi hele Striden havde for meget drejet sig om Olafssuden, og denne synes at være bleven bedre understøttet af de øvrige Skibe, end man havde gjort Regning paa; havde man begyndt med Smaaskibene, vilde den største Deel af Kampen have været udfegtet, og rimeligviis til Heklungernes Fordeel, inden Storskibene kom sammen; men hvad Magnus tilsigtede mod Sverre, ved først at angribe Kongeskibet, nemlig at dette skulde blive overvældet og almindelig Forfærdelse udbrede sig over hele Hæren, rammede nu ham selv ved hans uheldige Fald. Man kan heller ikke paa nogen Maade sige at Birkebeinerne vandt denne Sejr ved nogen overlegen Krigsdygtighed eller Tapperhed, lige saa lidet som den var afgjørende. Slaget var endnu ikke halvt udkjæmpet, da Orm Kongsbroders Fejltagelse og overilede Flugt gav det en uformodet Ende. Hvis det ikke var blevet saa pludseligt afbrudt, vilde Sejren upaatvivlelig have erklæret sig for Heklungerne, og disse vare allerede paa Forhaand saa meget vissere paa Sejren, som de siden den forrige Sø-Fegtning, de havde havt med Birkebeinerne ved Hattehamren, havde dannet sig den Mening om dem, at de ikke duede til at kjæmpe til Søs. Dette Slag nævnes imidlertid med Rette som det heftigste og haardeste, Sverre indtil da havde havt. Rigtignok regnede man Antallet af de paa begge Sider faldne ikke større end 360 Mand, men da de, som man maa antage, alle sammen faldt paa Kongeskibene og dem, der laa disse nærmest, medens de øvrige neppe engang kom til at deeltage i Kampen, bliver dette Antal forholdsviis betydeligt.

Birkebeinerne forfulgte de Flygtende, dog ikke meget langt, da de dertil selv havde for mange saarede og udmattede. Kong Magnus selv undslap ud ad Leden, men Orm Kongsbroder, der var den første til at tage Flugten, blev allerede indhentet ved Gravdal, da hans Skib var stort og tungt under Aarerne. Her løb han i Land med alle sine Mænd, efterladende Ski-

det med alt hvad derpaa, i Birkebeinernes Vold. De satte efter ham, og vare nær ved at indhente ham, da han var tung til Fods, saa at han endog maatte lade sig føre op ad Fjeldet af en Mand ved hver Arm. Da sprettede han af sig en diger Pengekat, som han bar om Livet, og lod Sølvpengene trille ned. De af Birkebeinerne, der vare ham nærmest — nogle af Gjesteskaren — kunde ikke bare sig for at samle Pengene op, og dermed spildte de Tiden, saa at han undkom. Sverre var meget ærgerlig derover, og satte Gjesterne haardt til Rette fordi de havde krøbet om mellem Riis og Krat efter nogle Sølvpenge, men ladet Orm slippe bort. Sandsynligviis har Orm faaet sig en Baad nede ved Alvsen eller Hetleviken, hvormed han har fortsat Reisen sydover, thi Almuen paa denne Kant var overalt Kong Magnus ivrigt hengiven. Birkebeinerne erobrede i Alt 18 af Magnus's Skibe, som de bragte ind til Byen. De gjorde ogsaa i det Hele et rigt Bytte, thi Magnus havde været vel forsynet med Penge og andet Løsøre [1]).

25. Magnus's andet og heldigere Forsøg paa at sætte sig fast i Bergen. Sverre begiver sig tilbage til Throndhjem.

Kong Magnus flygtede, uden at standse, lige til Stavanger, hvor ogsaa de øvrige Folk og Skibe, der havde reddet sig fra Slaget, efterhaanden kom sammen. Biskoppen i Stavanger var paa den Tid Erik, en Søn af hiin Ivar Skrauthanke, der havde været Biskop i Throndhjem før Reidar [2]). Eriks Formand, ved Navn Aamunde, var endnu ikke død, men havde allerede for over ti Aar siden, uvist hvorfor, taget sin Afsked, eller i det mindste faaet Erik ved sin Side som Koadjutor [3]).

[1]) Sverres Saga Cap. 58.

[2]) Om Ivar, se ovenfor, II. S. 794, 860. At Erik var hans Søn, siges udtrykkeligt i Inge Haraldssøns Saga Cap. 11, Snorre Cap. 10. Ivars Fader, Kalf vrange, var en Islænding. Ivars Broder, Jon Kauda, var gift med en Datter af den throndhjemske Høvding Saaba-Syrd.

[3]) De islandske Annaler nævne nemlig ikke Aamundes Død forend 1188. Og man har desuden et Brev fra Pave Alexander d. 3die, dateret Tusculanum d. 7de September 1171 eller 1172, til Erkebiskop Eystein og „A", (dette maa være Aamunde), forhen Biskop i Stavanger, hvori han anmoder dem om at tillade Munken Nikolaus, en Estlænder af Fødsel, at ledsage den til Biskop i Estland udnævnte Fulko fra Troyes, og være ham behjelpelig ved Missionsverket, Sirmond. III. 870, Liljegren Dipl. I. 88, Suhm og Schøning „Forbedringer" 2c. S. 426. Af dette Brev seer man, at Aamunde allerede da havde resigneret fra Biskopsstolen. Da der er Tale om en Munk, over hvem Aamunde eller tilligemed Erkebiskoppen havde Autoritet, men som dog endnu ikke paa den Tid fandtes noget Kloster i hele Stavangers Stift, skulde man

Denne, der ligesom den hele Gejstlighed var paa Magnus's Parti, og som har vundet sin største Navnkundighed ved den Udholdenhed, hvormed han søgte at modarbejde Sverre, tog meget venligt imod Magnus, og opfordrede ham paa det indstændigste til strax at vende tilbage til Bergen igjen og overfalde Birkebeinerne, førend de endnu vel havde pustet ud efter den foregaaende Kamp, eller vare forberedte paa en ny. Denne Opfordring faldt godt i Magnus's Øre, og han besluttede at vove Forsøget. Biskoppen fulgte selv med paa et Langskib, som han bemandede med sine Huuskarle, og skaffede desuden endeel Mandskab til Veje fra Herederne omkring Byen. Saaledes gik Toget tilbage til Bergen, saa hurtigt som muligt, kun faa Dage efter at Kongen var kommen til Stavanger. Kong Sverre havde vel sine Folk paa Udkig i Farvandet, men ventede dog neppe at see Flygtningerne saa snart tilbage. Eyjulf Havlessøn, en af de Udsendte, havde med sin Skude roet sig temmelig langt sydefter og ind i et Sund, maaskee Smørsund, da han med eet traf Magnus's hele Flaade liggende lige for sig; han og hans Folk saa ingen anden Udvej til at frelse sig ud af Sundet end at lade som om de hørte til Heklungernes Parti, og styre lige mod Kongens Skib, som om de havde noget at melde ham. Heklungerne troede det ogsaa i Førstningen, indtil Birkebeinerne kom dem saa nær, at de merkede Fejltagelsen: da toge de strax Tjeldingerne ned og satte ud imod dem, men Birkebeinerne gave sig til at ro af alle Kræfter, og styrede søndenom ud af Sundet. Heklungerne forfulgte dem, Biskop Erik i Spidsen, men kunde ikke naa dem. Biskoppen lod en heel Deel Gejstlige, han havde ombord paa sit Skib, i Hast sætte i Land, da han troede at Skibet, saaledes lettet, skulde gaa hurtigere, men derved vandt Eyjulf endnu større Forspring, stak lige til Havs, og uden om Øerne tilbage til Bergen, hvor han nu bragte Sverre den uformodede Efterretning, at Magnus var lige i Hælene paa ham. Sverre lod strax sine Mænd kalde sammen for at raadslaa med dem om hvad der var at gjøre. De ytrede nu end mindre Lyst til at slaas end før; de vare, sagde de, endnu udmattede af den forrige Kamp, og mange af dem saarede; endog ved Nordnes havde de helst taget Flugten, om de ej paa en vis Maade havde

næsten formode at Aamunde, efter at have resigneret, var gaaet i Kloster og da sandsynligviis i Elgeseter, hvor han maa have været Prior: med mindre Nikolaus hørte til et andet Kloster, og kun midlertidigt befandt sig i Aamundes Tjeneste: det første er dog det rimeligste. For Resten har allerede Thormod Torvesøn (III. 615) paa dette Sted i Sverres Saga urigtigt læst Erkibiskup i Stedet for Eirikr biskup, og er derved kommen i den Tro, at det var Erkebiskop Eystein, som modtog Magnus i Stavanger, uagtet det siden udtrykkeligt siges at han i hele 3 Aar fra 1180—83 var borte fra Norge. Fejltagelsen er siden gaaet over til Schønings „Forbedringer" S. 440 og Suhms Historie VII. 641.

været indstængte. Herimod lod der sig ikke synderligt indvende, og der blev besluttet at man skulde drage nordefter saa skyndsomt som muligt. Dette aftaltes seent om Aftenen. Natten hengik med Forberedelser til Rejsen. De vilde gjerne have de erobrede Skibe med, men da det ikke kunde ske uden at fordele det forhaandenværende Mandskab paa dem alle, foruden deres egne, bleve de fleste Skibe saa tyndt besatte, at Mandskabet ombord paa hvert enkelt ikke var tilstrækkeligt til at rejse Masten og hejse Sejlet op, men dette maatte ske paa den Maade, at en Deel Folk roede fra Skib til Skib for at hjelpe til. Om Morgenen tidligt, strax efter Solopgang, havde Sverre forladt Byen med den hele Flaade, undtagen Hersebussen, paa hvilken Eyjulf Havlessøn var sat til Befalingsmand, og hvis Takelage var i en saa daarlig Forfatning, at den ikke blev sejlklar førend ved Noonstid (Kl. 3). Just som Eyjulf havde faaet Sejlet op, kom Magnus's Skibe ind om Hvarven. Eyjulf satte afsted alt hvad han kunde, og Heklungerne, som snart fik Øje paa ham, ilede efter med fem Skibe i Haab om at faa ham fat. De forfulgte ham lige til Furusund, uden dog at kunne indhente ham.. Ellers var det ved denne Lejlighed, som før, til stor Skade for Birkebeinerne, at Folket langs hele Vestkysten lige til Stad var dem saa afgjort fiendtligt sindet. Naar som helst Birkebeinerne traf enten Bønder, Kjøbmænd eller Fiskere, og spurte dem ud om Magnus eller hans Mænd, fik de aldrig Sandheden at vide, selv om kun det ubetydeligste Nes skilte dem fra Fienderne, medens derimod hine, naar de forfulgte Birkebeinerne, altid fik de nøjagtigste og paalideligste Oplysninger. Men desto større Beundring, baade hos Venner og hos Fiender, vakte den Dristighed, hvormed Birkebeinerne trodsede alle Farer for at indhente Efterretninger og udspejde Farvandene. Sverre rejste i al mulig Hast lige til Nidaros, hvor han fandt en god Modtagelse. Her lod han sine Skibe sætte op, og søgte at befæste Byen bedre end hidtil, idet han ej alene lod Ørborgen ved Ilevollene istandsætte og maaskee udvide, men begyndte tillige at rejse en Række Palissader, der skulde gaa fra Borgen langs Stranden lige til Øren og tvers over denne til Elven. Dette Arbejde blev dog ikke fuldført den Sommer. Imidlertid kom Kong Magnus til Bergen, og dvælede der en stor Deel af Sommeren [1]).

26. Erik (Kongssøn) kommer til Sverre og godtgjør ved Jernbyrd at han er Kong Sigurd Munds Søn.

Medens Sverre tilbragte Sommeren i Nidaros, beskjeftiget med disse Befæstningsarbejder, kom en Mand til ham, ved Navn Erik, og paastod

[1]) Sverres Saga, Cap. 56.

at han var en Søn af Kong Sigurd Mund, og saaledes Broder af Sverre. Hvor og af hvem han var fød og opfostret, siges ikke. Det heder kun, at han havde faret vide om i Verden, at han en Tidlang havde staaet i Tjeneste, rimeligviis som Væring, hos Kejser Manuel Komnenus i Constantinopel, og at han ligeledes havde været hos mange Fyrster i Tydskland. Derfra var han da vel nu sidst kommen. Paa sine Rejser skulde han og være kommen til Jerusalem og have besøgt Jordans Flod. Han og de, der vare i Følge med ham, sagde at han var stegen ned i Jordanen med et brændende Lys i Haanden, efter at have bedet til Gud om at han saa sandt vilde lade ham komme op igjen af Aaen med Lyset endnu brændende, som han var Kong Sigurds Søn, og Lyset, sagde de, slukkedes ej. Han var en beleven Mand, kyndig i mangt og meget, men liden af Væxt og ikke smuk af Ansigt. Han forlangte, at Sverre skulde tillade ham at føre Gudsskirsler for Sandheden af sit Udsagn, hvad hans kongelige Herkomst angik. Om denne betænkelige Sag raadførte Svere sig først med sine Høvdinger. De raadede ham til at opfylde Eriks Bøn, sandsynligviis i den Tanke, at Sverre, hvis egen Herkomst var saa tvivlsom, vilde skade sin Sag ved at være for streng mod andre i lignende Omstændigheder. Ikke fornøjet, som det synes, med dette Raad, holdt han flere Hirdstevner, og æskede alle sine Krigeres Mening. De svarede alle som een, at de vilde tjene Kong Sverre alene og ingen anden, altsaa med andre Ord, at de ikke vilde vide af nogen ny Søn af Sigurd Mund. Desuagtet bestemte Sverre sig til at følge de forstandigere og af ham først raadspurte Mænds Mening, dog saaledes, at han paa Forhaand sikrede sig mod alle nærgaaende Fordringer fra Eriks Side, og tillige benyttede Lejligheden til, om muligt, at faa sin egen kongelige Byrd beviist med det samme. „Jeg vil", sagde han til Erik, „efter mine Venners Raad tillade dig at føre Skirsler, saa at Gud selv lader det vise sig, om dit Foregivende er sandt; men om det nu paa den Maade bevises at du er min virkelige Broder og Kong Sigurds Søn, da har dog dette Navn og den Magt, hvoraf jeg nu er Indehaver, kostet mig saa megen Møje, og saavel jeg, som alle vi Birkebeiner have derfor udstaaet saa mange Besværligheder og Lidelser, at jeg aldrig vil overdrage eller afstaa Kongenavnet eller Riget til dig eller nogen anden. Alene paa denne Betingelse opfylder jeg din Begjæring. Det staar dig frit for at antage den, om du vil; antager du den ej, har du at forføje dig herfra, og skal faa Lejde til at gaa, som du kom." Erik takkede Kongen med mange fagre Ord — han var nemlig en særdeles veltalende Mand — for hans Tilbud, og sagde at han med Glæde gik ind paa den opstillede Betingelse: hele sin Fremtids Skjæbne lagde han i Guds og Kongens Haand. Derpaa underkastede han sig den foreskrevne Faste til Jernbyrden, og da Prøven skulde aflægges, foreskrev Sverre ham selv

Edsformularen, saaledes: „dertil lægger jeg mine Hænder paa Bogen og Helligdommen, og det henskyder jeg til Gud, at han saa sandt lader min Haand komme uskadt fra Jærnet, som jeg er Kong Sigurds Søn og Sverres Broder". Men paa dette sidste Tillæg, hvorved Sverre tænkte nok saa nemt at faa sin egen Byrd godtgjort, vilde Erik ikke indlade sig. „Saa sandt," sagde han, „lade Gud min Haand komme uskadt fra dette Jern, som jeg er Kong Sigurds Søn, men jeg vil ikke bære det for at bevise andres Herkomst end min egen". Kun efter denne Formular bar han Jernet, og kom godt derfra. Sverre maatte følgelig erkjende ham for sin Broder, og gjorde ham til en af Høvdingerne i Hirden. Han blev snart meget afholdt, da han baade var særdeles nedladende, og dertil holdt sin Trop bedre end de fleste andre [1]). Man kaldte ham sædvanligviis Erik Kongsson. Da der ingensteds tales om, at nogen Tvivl fremsattes om hans rette Herkomst, og da det tillige er tydeligt at see, at Sverre ej nærede liden Ængstelse for, at han skulde optræde som hans Medbejler til Kronen, kan man neppe antage at Erik har været en Bedrager. Men desuagtet maa man forundre sig over saavel at Sverre nærede nogen Betænkelighed ved at stede ham til Prøve, som at denne lykkedes ham, thi det skulde synes som om Sverre altid maatte have havt det i sin Magt at faa denne til at mislykkes, og derved vilde han dog bedst slippe fra alle Vanskeligheder. Men enten maa man da antage, at Sverre ikke har havt saa megen Indflydelse paa Presten ved Peterskirken [2]), der indviede Jernene og bestyrede Prøven, at han kunde faa ham til at virke i sin Interesse, og at denne, sandsynligviis en ivrig Tilhænger af Erkebiskoppen og Kong Magnus, har gjort alt for at befordre en Sag, der maatte formodes at ville stifte Splid mellem Birkebeinerne indbyrdes; eller ogsaa er det muligt, at Erik selv, der, som det heder, forstod sig paa saa mangt og meget, ogsaa forstod den Kunst at gjøre gloende Jern uskadelige. Men over hele denne besynderlige Sag hviler der et uigjennemtrængeligt Mørke. For Sverre maa den have være saare ubehagelig, ej alene formedelst den Ængstelse, han altid maatte nære for at Erik seent eller tidligt vilde efterligne Harald Gilles Exempel, men ogsaa, og maaskee mest, formedelst den mislige Virkning, Eriks Vægring ved at op-

---

[1]) Sverres Saga, Cap. 59.

[2]) Det staar ikke udtrykkeligt i Sagaen, hvor Prøven aflagdes, men da den altid paa ethvert Sted skulde skee i en dertil eengang for alle bestemt Kirke, der maa have været den samme, hvor Parts-Ederne, hvilke selv betragtedes som et Slags Gudsskirsl, skulde aflægges, maa den Kirke, hvor Erik bestod sin Prøve, være Peterskirken, der i Bjarkøretten Cap. 24 udtrykkeligt nævnes som Stedet for Edsaflæggelsen. Om dette, saa vel som om Gudsskirsler i Almindelighed og Jernbyrd i Særdeleshed, se ovenfor II. S. 1007, 1008.

tage hine Ord om sit Broderforhold til Sverre i Formularen, neppe kunde undlade at udøve paa den almindelige Mening om Sverres retmæssige Byrd.

27. Magnus besøger Throndhjem. Forgjæves Underhandlinger mellem ham og Sverre.

Det var ikke Magnus's Hensigt at sidde roligt i Bergen, uden at foretage sig noget yderligere mod Sverre. Længer ud paa Sommeren udrustede han sine Skibe, og sejlede nord til Throndhjem, hvor han ankom udenfor Nidaros Olafsmesse sidre (den 3die August), og lagde, som forrige Gang, til ved Munkholmen. Men Sverre var vel belavet paa at modtage ham, thi ej alene havde han sine og sine Høvdingers Huuskropper hos sig, men Bønderne havde ogsaa tilsagt ham deres Bistand, og af dem var der just en Mængde i Byen, thi det var Gilde-Tid, og da plejede man at rejse ind fra alle Hereder. Magnus vovede derfor i al denne Tid ikke at angribe Sverre, men blev liggende ved Holmen og ventede paa at Bønderne skulde rejse hjem. Imidlertid havde Kongerne hver Dag Sammenkomster. Sverre tilbød Magnus som før, at dele Landet med ham i to lige Parter, og overlade ham at vælge, hvilken Deel han vilde. Dertil svarede Magnus hverken Ja eller Nej; men Sverre lod blæse Thing i Byen, og meddeelte Borgerne, hvad der havde været paa Bane. Disse, som inderlig længedes efter Fred, bade Sverre indstændigt, endnu engang at forsøge hvad der kunde udrettes ved et personligt Møde mellem Kongerne. Han føjede dem i deres Begjæring, og der blev sat Grid eller Vaabenstilstand for den Tid, Mødet varede. Magnus roede ind til Oren paa en Skude, og Sverre sad til Hest oppe paa Oren, omringet af en Mængde Bønder og Borgere, der vare nysgjerrige efter at høre hvad Kongerne sagde til hinanden. Flere af Heklungerne benyttede sig af Lejligheden til at tale med deres Bekjendte blandt Birkebeinerne. De roede ind i Elven paa flere Skuder, medens Birkebeinerne gik dem imøde og lode bringe Øl ned fra Byen; derpaa satte de sig nok saa venskabeligt til at tale og drikke sammen ude paa Bratøren, thi der var mange iblandt dem, der, skjønt de nu hørte hver til sit Parti, dog vare nær beslægtede eller besvogrede, og forhen havde været Venner. Nikolas Arnesson aabnede Underhandlingerne paa Magnus's Vegne med et langt og veltalende Foredrag, hvori han henholdt sig til hvad der tidligere havde været omhandlet, og udtalte det ønskelige i at et Forlig kunde komme istand. Derefter tog Sverre til Orde og sagde, at han nu, som før, var rede til at indgaa Forlig med Kong Magnus, paa det at Landet kunde faa Fred; han tilbød fremdeles det Vilkaar, at Landet skulde deles ligt imellem dem, og at de begge paa eengang skulde være Konger, ligesom Magnus Barfods

eller Harald Gilles Sønner. Han erindrede om, at lige fra den Tid, da Magnus den gode deelte Riget med Harald Haardraade, havde der meget ofte været to Konger ad Gangen, og man havde saaledes Exempler nok for sig." Bønderne og Bymændene ytrede lydeligt deres Bifald til denne Tale. Magnus rejste sig og svarede med høj Røst, dog endnu i al Rolighed: „Hvad de Exempler angaar, som I have anført paa at der har været to Konger paa een Gang, da er det vel at merke, at disse Overeenskomster have været sluttede i al Kjærlighed og Venskab mellem Brødre eller andre Nærpaarørende, og endda har som oftest dette Fællesskab ledet til Uenighed, ja stundom endog til de største Ulykker. Dette bør vi her tage til Eftertanke, thi mellem hine var der dog fra først af langt mindre Triste-Emner, end der nu er imellem os: jeg behøver blot at paapege al den Skade jeg har lidt, og saa mange gjæve Mænds Drab, hvilke deels vare mine Frænder, deels mine Venner. Om jeg end indgaar et tvunget Forlig, saa vil det hverken for mig eller Sverre blive nogen let Sag at holde vore Hirder i Ro, om det treffer sig saa at vi ere tilsammen, efter hvad begges Medlemmer gjensidigt have tilføjet hinanden, og Freden vil kun blive kortvarig, om vi end forsøge paa at faa den istand." „Der kan", svarede Sverre, „være noget i hvad du siger om Freden, Kong Magnus, at om end vi selv søgte at overholde den, vilde dog andre bryde den. Men for at vor egen ulykkelige Trist dog ikke længer skal vorde saa mange Mænd til Meen, tilbyder jeg mig at forlade Landet med mine Mænd paa tre Aar, dersom I edeligen vil forpligte Eder til at lade mig faa det halve Rige til fuld Raadighed, og til at lade de Mænd i Fred og Ro, som jeg sætter til at bestyre det i mit Navn; naar jeg da efter tre Aars Forløb kommer tilbage, skulle I og Eders Mænd paa samme Betingelse romme Landet i tre Aar." „Jeg tager gjerne imod", sagde Magnus, „at du, Sverre, og dine Birkebeiner forlade Landet, men kun saaledes, at I aldrig komme tilbage. Jeg blev indviet og kronet af den romerske Legat [1]), med hele Nationens Samtykke; jeg aflagde den Ed ved Kroningen, at jeg skulde holde Landets Love, og med det Sverd, jeg modtog ved Kroningen, forsvare dette Land mod onde Mænds Eftertragten og Ufred; jeg lovede heller at lade mit Liv, end at svigte denne Ed. Nu maa Gud raade for, hvor langt mit Liv skal blive, men der kan ikke engang være nogen Tale om at jeg skulde fejgt bryde min

[1]) Dette er egentlig urigtigt, thi det siges udtrykkeligt i Magnus Erlingssøns Saga Cap. 14. Snorre Cap. 22. (jvfr. ovenfor II. S. 989) at det var Erkebiskop Eystein, der kronede Magnus. Men da Legaten var tilstede ved Kroningen, og vel egentlig var den, som ledede det Hele, kunne maaskee Magnus's Ord forklares som hentydende hertil, og som en i Talens Løb let tilgivelig Unøjagtighed.

Kroningsed, og af Frygt lade mig bevæge til at afstaa dig, Sverre, nogen Deel af Landet; jeg, som allerede i Kampen med Eder, Birkebeiner, har mistet over hundrede lendbaarne Hirdmænd, og sexten Lendermænd, hvortil endnu kommer den syttende, hvis Tab alene er større Skade end alle de andres, nemlig min Fader, Erling Jarl. Jeg kan saa meget mindre indlade mig paa at overlade dig, Sverre, nogen Deel af Riget, som jeg ikke engang troer du har Herkomst til at være Konge enten her eller andensteds. Enten skal jeg derfor vinde hele Norge igjen, eller miste det alt sammen tilligemed Livet." Hertil svarede Sverre: „I erindrer her, Kong Magnus, kun om den Skade, I har lidt i vore Fejder, men tager intet Hensyn til, hvad Eders Frænder have gjort imod mig, hvilket dog er langt mere og værre. Først blev nemlig min Fader, Kong Sigurd, dræbt syd i Bergen, derpaa blev min Farbroder, Kong Eystein, ombragt efter i Viken [1]). Noget senere, efter Kong Inges Fald, blev min Broder Haakon tagen til Konge over hele Riget [2]), men Erling skaffe rejste en Flok imod ham og fældte ham syd paa Møre [3]) med mange Lendermænd og herlige Drenge. Harald, min Broder, lod Erling hænge op paa Hvarven som en Kraakeunge, Sigurd, min Broder, blev halshuggen i Bergen [4]), og Eystein, mit Systendebarn, fældte de paa Ree. Nu kunde jeg heel vel sige det samme til Eder, som I til mig, at jeg ej fortjente at være Konge over Norge, om jeg sluttede Forlig med Eder, eller overlod Eder nogen Deel af min Fædrenearv, thi aldrig har det hændt i Norge, at Nogen blev kaldet Konge uden at være Kongesøn, førend du, Magnus, tiltog dig denne Ret. Jeg gjør dig derfor endnu det samme Tilbud som før: gaa op paa Ilevollene med dit Mandskab, og bereder Eder der til

---

[1]) Det er ovenfor (II. S. 889) nævnt, at det var Sverre saa magtpaaliggende at give Inge Skylden for Eysteins Drab, at han endog lod det skrive saaledes i Sagaerne. Og, som man seer, gjorde han igjen Erling og Magnus ansvarlige for, hvad Inge havde gjort.

[2]) Det vil sige paa Ørething, men det er derfor ikke sagt at han blev anerkjendt over hele Riget. Tvertimod betragtedes hans Tilhængere paa mange Steder, især i Gulathingslagen, som en Oprørsflok. Sverre farer visselig ganske let hen over Kong Inges Drab, uden at lægge Haakon eller hans Tilhængere det til Last, uagtet Inge dog, som egtefød, var den legitimeste Konge af alle Brødrene, og Haakon i Forhold til ham kun en Oprører.

[3]) Det var egentlig ikke paa Møre, men i Romsdalen, at Haakon faldt; dog var Sammenstødet mellem ham og Erling allerede skeet ved Steinavaag paa Møre, se ovenfor II. S. 915, 916.

[4]) Saaledes staar der i alle Haandskrifter, skjønt det kun var Markus, Sigurds Fosterfader, der blev hængt paa Hvarven; Sigurd blev halshugget ved Gravdal (se ovenfor II. S. 924), Harald i Bergen. Unøjagtigheden er maaskee kun at tilskrive Sagabearbejderen; dog kunde det nok være muligt at Sverre selv, der paa hiin Tid ej var i Landet, har husket fejl.

Strid, saa skal jeg komme ud af Borgen mod Eder med alle Mine. Da tænker jeg nok du skal fare samme Uferd som forrige Gang, eller endnu værre, thi nu vil dog vel Gud engang gjøre Ende paa det Kongedømme, hvormed du saa uretmæssigt har indesiddet en Tidlang." Havde Sverres tidligere Forslag været æventyrligt og mest skikket til at fremkalde Smiil, kunde disse hans Ord derimod umuligt andet end vække Magnus's og hans Mænds højeste Harme, deels fordi han her gik ud fra som givet, hvad hans Modstandere netop benegtede, at han var Sigurd Munds Søn, og saaledes i deres Øjne hyklede en Smerte over Tabet af Mænd, der vare ham aldeles uvedkommende; deels fordi han gik længere tilbage i Tiden end Magnus's egen Fødsel, og gjorde ham ansvarlig for Sigurd Munds Drab, hvori ej engang Erling var skyldig, endelig fordi han overhoved fremstillede Forholdene vrangt, ej at tale om de mindre Unøjagtigheder, hvori han gjorde sig skyldig. Derfor svarede Magnus nu kjendeligt heftigere end før. „Jeg vil ikke," sagde han, „oftere gaa op paa din Blotvold; gaa heller ombord, og lader os stride ude paa Fjorden med et lige Antal Skibe paa begge Sider." „Mine Skibe," svarede Sverre, „staa nu paa Land og ere for Øjeblikket ikke i sejlfærdig Tilstand; jeg kan kun skaffe tre, men vil du da ogsaa bemande tre som du finder for godt, saa kunne vi holde Slag med disse 6 Skibe." „Jeg finder det bedst", svarede Magnus hertil, „ikke at spilde flere Menneskeliv, men da det er sandt, som du siger, at jeg som oftest har maattet tage Flugten for dine Mænd, hvilket kommer deraf, at du altid ligger i Baghold og Skjuul, naar Striden skal skee, saa foreslaar jeg dig, om du tør, at træde ene frem med dine Vaaben, da skal jeg ligeledes komme ene imod dig, og skulle vi da stifte Hug med hinanden saaledes at den Sejrende faar Land og Rige." Hertil svarede Sverre: „det sørgelige i vor Fejde er øjensynligt nok for alle og enhver, om vi ikke dertil skulde slaas personligt med hinanden. Dertil have vi vore Mænd at stille for os i Træfningen, men det tykkes mig heel ukongeligt at vi selv fegte med hinanden, ligesom Slaaskjæmper, der ingen Folk have at byde over. Men har du endelig saa stor Lyst til at møde mig een mod een, saa stig i det mindste til Hest og jeg ligesaa, da kunne vi turnere med hinanden paa fornemme Mænds Viis." Saaledes opløste den hele Samtale sig i Ordvexling og urimelige Forslag; og da nu ogsaa Folkene, der sad og drak med hinanden, begyndte at komme i Klammeri, hævedes Mødet. Magnus gik atter ombord og hans Mænd roede tilbage til Flaaden. Sverre lod i Hast nogle Skuder drage tvers over Ørens nordøstlige Spids ud i Fjorden, og sendte dem efter de tilbagevendende Heklunger: de kom dem saa nær at man gjensidigt kastede Spyd paa hinanden, saa at flere faldt, hvoriblandt den før omtalte Karl Kjøtlaar, og mange bleve saarede. Magnus selv slap heldigt tilbage til Flaa-

den, og blev endnu liggende et Par Dage ved Munkholmen, da drog han bort igjen, uden at foretage ſig mere, og vendte tilbage til Bergen, for at tilbringe Vintren der [1]).

28. Sverre drager til Oslo. Magnus's første heldige Overfald paa Nidaros.

Sverre havde ligeledes tænkt at overvintre i Throndhjem, men da Magnus nu paa ſit Tog havde opdaget Ledingen og alle andre kongelige Indtægter, lige til Throndhjemsmynne, havde Sverre ikke mere til at underholde ſine Tropper med for hele Vintren, end hvad Throndhjems 8 Fylker kunde indbringe, og dette var neppe tilſtrækkeligt. Han beſluttede derfor, da han hørte at Magnus vel var kommen ſøndenfor Stad med alle ſine Lendermænd, at gjøre et Tog over Land ned til Viken med en Deel af ſine Folk, og der forſøge, hvad han kunde udrette mod Heklungerne, efterladende en ſterk Beſætning under Anførſel af **Erik Kongsſøn** og **Kol Iſaksſøn** fra Foſen [2]), for at forſvare Byen og Flaaden. Sverre ſynes paa dette Tog ikke at have mødt nogen Hindringer, ja de Afdelinger, han ſendte i Forvejen ned i Bygderne for at jage efter Heklungerne og i det mindſte tage deres Gods, fik endog ikke dræbt ſaa faa af dem, navnlig Asſer, Søn af Jon Vaagedrumb, og Eyvind Dyre, hvilke begge ſynes at have været anſeede Mænd. Sverre kom denne Gang lige til Oslo, hvor han hidtil endnu ikke havde været, men ſom han nu, efter hvad det lader til, uden Sverdſlag tog i Beſiddelſe. Beſynderligt nok, tales der ej med et eneſte Ord om de nærmere Omſtændigheder herved. Da Orm Kongsbroder ſaavel ſom de fleſte øvrige vikverſke Lendermænd vare i Bergen hos Kong Magnus, har vel Byen været aldeles forſvarsløs, og Bymændene ude af Stand til at ſætte ſig til Modværge, om de end havde nok ſaa ſtor Lyſt dertil. Sverre underlagde ſig hele Viken, og indſatte Syſſelmænd overalt i Landſkabet, medens Heklungerne, ſom vare der, toge Flugten deels øſtover, deels til Kong Magnus, og berettede ham hvad Sverre tog ſig til.

Da Magnus fik dette at høre, ſendte han ſtrax Orm Kongsbroder med den ſtørſte Deel af Flaaden til Viken, for at jage Sverre bort, men ſelv beſluttede han at benytte ſig af Sverres Fraværelſe fra Throndhjem, for at overfalde den af ham efterladte Beſætning. I al Haſt drog han derfor atter nordover med 7 Langſkibe ſamt en Skude, og kom til Thrond-

---

[1]) Sverres Saga Cap. 60, 61.

[2]) Da Ivar Horte, ſom ovenfor nævnt, ſynes at have været Herre til Foſen, har Kol Iſaksſøn ſikkert været en Mand af ringe Herkomſt fra Øen, maaſkee en af hans Huusmænd.

hjemsfjorden faa Dage før Mortensmesse. Erik Kongssøn og Kol Isakssøn havde nok hørt noget Nys om Magnus's forestaaende Ankomst, og lode holde Vagt om Natten ude i Gildeskaalerne paa Øren [1]), men rigtig Besked om Magnus's Ferd fik de dog ej, og de vidste intet af, førend de saa hans Skibe komme frem om Digermulen (Løverdag den 7de November). Da blev der blæst Allarm, og Mandskabet opstillet i to Afdelinger, den ene, hvoriblandt ogsaa en Deel af Bymændene, ude paa Øren, under Kol Isakssøn, den anden, under Erik Kongssøn, fra Skibekrogen og ud til Bratøren. Ovenfor Skibekrogen, paa Bryggerne, opstilledes Bymændenes Hovedstyrke tilligemed en Deel opbudne Ledingsmænd, og dannede saaledes Eriks højre Fløj. Da Magnus's Skibe kom udenfor Munkholmen, lode de Sejlene falde, men dreve for den Fart, de allerede havde, ind imod Øren; da de omtrent vare komne ud for Korset [2]), lagde de sammen, og bleve liggende i denne Stilling til langt ud paa Dagen, da Magnus holdt Raadslagning med sine Mænd. Imidlertid vadede mange af Kol Isakssøns Fylking paa Øren ud imod Skibene, kastede Stene eller skøde paa dem, og opfordrede dem, der vare ombord, til at komme i Land, uden at nogen af Magnus's Mænd ensede det, da Høvdingerne vare hos Kongen i Krigsraadet. Herover bleve Birkebeinerne des mere dristige: Hagbard Myntmester, der just skulde holde Bryllup, raabte endog paa Kong Magnus selv, og bad ham og alle hans Mænd spotviis til Brylluppet. Men de fik snart andet at tænke paa end at haane Heklungerne. Omtrent ved Noon (Kl. 3), satte Magnus sig i Bevægelse: han selv med de fire største Skibe roede ind i Elven, de andre fire lagde til ved Øren. Magnus stevnede lige imod Erik Kongssøns Merke, og lod sit Skib lægge sig ved Siden flods ind mod Sanden; Landingsbroerne bleve skudte op saa godt som under Birkebeinernes Fødder, medens der fra de øvrige Skibe regnede Stene, Spyd og Pile paa dem. Dette heftige Angreb kunde de ikke udholde, men vege tilbage, saa at Heklungerne kom i Land. Birkebeinerne søgte vel at hindre deres videre Fremtrængen, og der begyndte en hidsig Fegtning, hvor flere faldt og mange bleve saarede, men da fandt ikke Bymændene og Ledingsmændene sin Regning ved at staa der længer, og flygtede op i Byen. Da Birkebeinerne saa sin Fylking tyndes, medens

[1]) Disse laa, som man andenstedsfra erfarer, yderst paa Øren, lige ved Søen, og brugtes, som man i det følgende vil see, oftere til at lægge Besætning i, naar Fiender ventedes. Den fornemste af dem var Korsgildets Skaale.

[2]) Dette Kors har formodentlig, ligesom i andre fremmede Byer, været et Slags Tribune med et Kors, hvor man deels forrettede sin Andagt, deels ogsaa holdt offentlige Taler, navnlig ved Møderne paa Øren. Maaskee har Korsgildet, ellers indviet til St. Olaf, faaet Navn efter dette, fordi Gildeskaalen, hvad der er høist sandsynligt, stod nær ved.

Heklungerne trængte kjækt frem, toge ogsaa de Flugten, en Deel af Heklungerne forfulgte dem og nedlagde mange, en Deel vendte sig ud mod Øren, for at tage Kols Afdeling i Ryggen. Denne kjæmpede imidlertid paa det heftigste med Krigerne fra de andre Skibe, der strax vare sprungne ud, saa snart Skibene mødte Grunden, og vadede ind mod Land, uagtet Vandet i Forstningen naaede dem under Armene. Medens Kampen her endnu var i fuld Gang, sagde En til Kol: „jeg tror vist at Heklungerne allerede ere komne op i Elven." „Da er det intet andet for end at flygte," svarede Kol. „Er ikke det nu for seent," lød en Stemme bag ham. Kol vendte sig, saa, at det var en Heklung, og hugg til ham med de Ord: „der er de Djævle allerede komne." Heklungen hugg igjen, flere kom til, og Kol faldt med mange af sin Trop, de øvrige toge Flugten. Erik Kongssøn selv og mange med ham flygtede ud gjennem Træborgen, og over Byaasen til Gauldalen; andre op over Broen; mange søgte Fristed i Kirkerne, men til ingen Nytte, da Heklungerne vare saa forbitrede, at de ej ænsede Kirkefreden, men lode Flygtningerne drage ud af Kirkerne og dræbe. Dette skede endog i Christkirken, hvilket aldrig før havde hendt. Saaledes blev Eyvind Skraape, en af de ældste Birkebeiner, en stor, sterk og vældig Krigsmand, slæbt ud af Christkirkens Chor, og trukken paa en Kjelke ned til Øren, hvor han blev dræbt. Stallaren, Gudlaug Vale, blev ogsaa tagen ud af en Kirke: han blev ikke strax dræbt, fordi man vilde faa vide af ham, hvor Sverre havde skjult sit Løsøre, og hvor Kongens Søn, Lavard, som han opfostrede, var at finde. Da han ej vilde tilstaa noget, blev han lagt paa Pinebænken, men udholdt standhaftigt Pinslerne, uden at aabenbare det Mindste. Da lod Magnus ham dræbe. Hans Troskab og Standhaftighed vandt almindelig Berømmelse. Saa godt som ingen af de Birkebeiner, der faldt i Heklungernes Hænder, fik Grid, og de holdt saaledes alt for vel deres Løfte. Hele Sverres Flaade, i Alt 33 Skibe, faldt i Magnus's Hænder. Fire af disse, hvoriblandt Olafssuden, lod han i Hast sætte frem og udruste; til at faa de øvrige sejlklare var der ikke Tid, og han lod dem derfor opbrænde. Det var nemlig ikke hans Hensigt, at blive længer i Throndhjem, hvor Indbyggerne vare ham saa lidet hengivne; han hørte desuden, at Erik Kongssøn havde faaet samlet en heel Deel Bønder oppe i Gauldalen. Han skyndte sig derfor bort, idet han dog lod falde Trusler om at komme ret snart igjen, og da tage eftertrykkelig Hevn for hvad Throndterne havde gjort mod ham og hans Fader. Paa Farten ud af Fjorden sendte han nogle Fartøjer ind til Orkedalen, for at hugge Kvæg op for flere af Sverres Tilhængere, navnlig Havle paa Aasten, Toste paa Usta, og Helge paa Rodaas; de plyndrede ogsaa hos Orm og Erik paa Evje, og fore overhoved heel voldsomt frem.

hvor de kom [1]). Man skulde formode at de ved denne Lejlighed ogsaa gjestede Gelmin, hvor Cecilie, Sverres Syster boede, men der nævnes intet derom, uagtet der maatte være Anledning nok dertil, da hun strax efter omtales; har hun sluppet for Plyndring, maa det enten have været fordi Heklungerne ikke naaede saa vidt, eller fordi de vilde vise sig ridderlige mod en fornem Dame, om hvis kongelige Byrd der ej, som om Sverres, herskede Tvivl. En af de udsendte, Eindride Torve, Søn af Jon Kutiza, blev med sit Skib liggende i Orke-Osen noget længer end de øvrige, og laa der endnu, da Baard Guthormssøn, der vel har været ude paa en Rejse i Kongens eller sit eget Erende, kom med et Følge af 30 Mand over Skoven fra Hevne ned til Liden ovenfor Tunge paa Geitstranden [2]). Der saa han Langskibet i Osen, og skjønnede at det maatte være Heklunger, men han vovede ikke at angribe dem, og blev liggende der oppe i Liden Natten over, skjønt han og hans Mænd lede meget af Kulde. Om Morgenen sendte han tre Mænd ind til Cecilie paa Gelmin for at høre, hvad der var paa Ferde. Hun, der maaskee allerede yndede Baard, som faa Aar senere blev hendes Mand, meddeelte dem i al Hemmelighed mangt og meget, og bekræftede deres Formodning at det var Kong Magnus's Mænd, som laa i Osen. Baards Mænd vilde strax angribe dem, og ikke længer ligge der oppe og fryse, men han selv, en rolig og forsigtig Mand, vilde ikke indlade sig derpaa, og herved blev det. Ud paa Dagen lettede Heklungerne Anker og sejlede ud efter Kong Magnus. Baard fortsatte da sin Rejse til Byen. Her blev han for det første med sin Skare; efterhaanden indtraf andre af Birkebeinernes Høvdinger med deres Skarer og sluttede sig til ham, navnlig Helge Thorfinnssøn, Ottar Knerra og Erik Havlessøn. Erik Kongssøn drog syd til Viken, for selv at overbringe Kong Sverre Efterretningen om sit Uheld, og bede ham paa det indstændigste i sit og Thrøndernes Navn, at komme tilbage til Throndhjem, for, som han havde lovet, at forsvare dem mod Kong Magnus. Magnus fortsatte Rejsen til Bergen [3]).

Sverre havde imidlertid opholdt sig i Oslo, uden at foruroliges synderligt af Orm Kongsbroder, der for det meste holdt sig ved Tunsberg med sine Skibe, men nu og da gjorde mindre Tog, snart omkring paa Vestfold, snart vest til Agder, men vovede sig aldrig ind til Oslo, lige saa lidt som Sverre, der ingen Skibe havde, kunde angribe ham. Paa begge

[1]) Alle de her nævnte Gaarde ligge yderst i Orkedalen, paa begge Sider af Osen.

[2]) Tunge ligger strax udenfor Gelmin nordenfor Skjenald-Elven.

[3]) Ved denne Lejlighed var Skalden Hall Snorressøn hos Magnus, og digtede to smukke Vers om Sejladsen; her taler han om, hvorledes Kongen styrer Olafssuden, og nys vandt en herlig Sejr. Versene ere optagne i Sverres Saga Cap. 63.

Sider dræbte eller fangede de alle de Mænd for hinanden, som de kunde faa fat paa. Da Erik Kongsson kom med sit bedrøvelige Budskab, satte Sverre ham og hans Mænd haardt til Rette for deres daarlige Ferd, og sagde at de kun havde lagt lidet Vid for Dagen. Til Anmodningen om strax at komme til Throndhjem svarede han, at han ikke vilde fare efter de Fortællinger, Erik og hans Folk forebragte, siden de havde viist sig saa uvittige: han havde desuden nu engang belavet sig paa Julevejtsle der i Oslo med saa megen Besvær og Omkostning, at han ej kunde eller vilde bryde op derfra førend efter Julen; og derved blev det. Magnus tilbragte Julen, som det var bestemt, i Bergen. Her var han paa et hængende Haar kommen af Dage i et Slagsmaal mellem hans egne Mænd. Ved Julegjestebudet holdt han og Hirdmændene til i den store Hirdstue paa Kongsgaarden, Gjesterne derimod i den saakaldte Sunnivestue. De ærgrede sig over at de kun fik Øl at drikke, medens Hirdmændene fik Mjød, og femte Dag Juul (29de Decbr), da de vare meget drukne, grebe de endog til Vaaben, og stormede hen til Kongens Stue for at bryde ind. Da Kongen hørte dette, sprang han til Døren, for at standse dem. Hans Træl, Baard Skjold, løb foran ham ud i Forstuen, og blev strax dræbt [1]). Var Kongen kommen først, vilde vel dette være blevet hans Lod Han vendte nu om igjen, og Hirdmændene sloge Døren i, men Gjesterne brøde den op. De Hirdmænd, som havde havt Vagt om Dagen, og som vare de eneste, der havde deres Vaaben tilstede, stillede sig nu foran Døren, og forsvarede den, medens de øvrige indenfor toge Stenene af Ovnene og kastede ud i Forstuen paa Gjesterne. Imidlertid havde Bymændene, saa vel som Magnus's egne og Lendermændenes Huuskarle faaet Nys om Tumulten; de væbnede sig strax og ilede til Hirdstuen, som Gjesterne nu maatte forlade; men en heel Deel vare saarede. Morgenen efter lod Kongen de værste af Urostifterne gribe, og straffe med Tabet af Foden eller Haanden, men ingen dræbe [2]).

29. Magnus overfalder Nidaros anden Gang, men viger for Sverre, der kommer Staden til Hjelp.

Strax over Juul beredede Magnus sig til at udføre sin Trusel mod Thrønderne. Han bestemte sig til kun at medtage sin Hird og sit mest udsøgte Mandskab, tilsammen ikke fuldt 1000 Mand. Det kom nemlig mest an paa at overrumple Birkebeinerne. Udrustningerne medtoge en tre Ugers Tid, og han forlod Bergen strax efter Kyndelmesse (2den Februar 1182). Det var hans Hensigt at skynde sig saa meget som muligt,

[1]) Dette er maaskee det sidste Sted i vore Sagaer, hvor en Træl omtales.

[2]) Sverres Saga Cap. 63—66.

for at komme des mere uventet, men han fik ofte Modvind og laa vejrfast i flere Havne, saa at han ikke kom til Throndhjem førend Løverdagen den 21de Februar [1]). Men desuagtet kom han ganske uventet, og Birkebeinernes Høvdinger maa saaledes vist have været utilgiveligt forsømmelige i at indhente Efterretninger. Da Magnus nærmede sig Byen, lod han en Afdeling af sine Mænd gjøre Landgang ude ved Borgen, en anden ved Oren, en tredie inde ved Bryggerne, og fra alle Kanter storme op i Byen: to Skuder sendte han over til Bakke, for at Mandskabet der kunde gaa i Land, og i al Hast løbe oven om Erlendshaugen og ned til Broen for at besætte denne [2]). Overrumplingen lykkedes fuldkommen. Birkebeinerne vare spredte rundt om i Byen, mange af dem i Bad; ingen anede nogen Fare. Baard Guthormssøn var den første, der merkede Uraad, og uden engang at gjøre mindste Mine til Forsvar satte han med alle sine Mænd afsted til Broen, som han var heldig nok til at naa og slippe over førend Fienderne endnu havde besat den. Ottar Knerra og Helge Thorfinnssøn havde en Skude liggende ved Kongsgaardsbryggen, og løb ombord i den, for at komme over til den anden Side. Eyjulf Havlessøn var i Bad i Gaarden Grjot strax ved Korskirken [3]), da han hørte et Barn sige: „her fare Heklungerne"; strax greb han sine Klæder i Fanget og løb ud af Gaardsledet forbi Kirken. I det samme kom en heel Deel Heklunger udenfra op ad Gaden; han styndte sig da op om Christkirkegaarden, men der mødte han en anden fiendtlig Trop, som var kommen i Land: han maatte derfor vende om og tage Vejen til Kongsbryggen. Her kom han med en Deel andre ud paa den nys nævnte Skude, og de satte strax fra Land, i det de droge Sverdene, holdt sine Buklere (mindre Skjolde) for sig, og for Resten værgede sig med hvad de forefandt. De vilde see til at komme over mellem Erlendshaugen og Skellinghellen [4]), men som de nærmede sig den anden Side, stod Fartøjet med eet stille. Ingen kunde skjønne hvoraf det kom, nogle troede at der var kommen Hærfjeter [5]) over dem, og at Døden var dem alle vis: da op-

[1]) Eller som det i Sagaen heder, Løverdag i anden Uge af Langefasten. Da Paasken i 1182 faldt paa 28de Marts, bliver Fastelavns Søndag 7de Februar, og 2den Løverdag derefter den 20de.

[2]) Erlendshaugen er, som man af andre Steder tydeligt kan see, den Høide, hvor Christiansteens Fort siden er anlagt.

[3]) Korskirken laa omtrent paa Hjørnet af nuværende Kjøbmandsgade og Bakkegade, altsaa ikke langt fra Kongsgaarden, der laa yderst mod Elven paa Nordsiden af nuværende Østregade.

[4]) Altsaa nøjagtigt paa det Sted, hvor Broen nu er.

[5]) Ved Hærfjeter (herfjötur) forstod vore Forfædre egentlig den paniske Skræk, der lammer enhver Muskel og hindrer enhver Bevægelse, eller, som man endnu hos os siger, „forfjetrer" Mennesket. En saadan Skræk paakom stundom,

dagede de, at de havde glemt at hale op et Anker, der hang ned fra Baugen, og som greb fat, da det blev mere grundt. De kappede i Hast Ankertouget, og kom da strax i Land. Ottar og Eyjulf holdt sig sammen, og løb afsted af alle Kræfter i den tykke Sne, som just var falden. Nær vare de blevne indhentede af de Heklunger, der imidlertid havde landet ved Bakke, og stevnede op ad Vejen forbi Erlendshaugen, dog fik Eyjulf og Ottar Forspringet, og kom uskadte til sine Folk, der samlede sig i en Dal nedenfor Berg. Da de nu vare femten i Tallet, vilde Ottar at de skulde vove en Dyst med de Heklunger, der forfulgte dem, men Eyjulf fraraadte det. „De", sagde han, „ville faa Forsterkning, os derimod tør ingen komme til Hjelp." De flygtede derfor videre op til Klæbo, og derfra over Nidelven til Gauldalen. Her samledes efterhaanden alle Flygtningerne, og toge Vejen gjennem Soknedalen til Opdal, for at drage videre over Fjeldet til Oplandene.

Imidlertid sværmede Heklungerne om i Byen, og dræbte alle de Birkebeiner, de forefandt, thi om Grid nyttede det ej at bede. Søndagen holdt Kongen Rast i Byen, men sendte Bud ud til Orkedalen, at han vilde komme der Onsdagen efter (24 Februar) og holde Thing med Orkedølerne; ligesaa lod han Gauldølerne tilsige til Thing i Byen næste Fredag (26 Februar). Orkedølerne vovede ikke at sidde hans Befaling overhørig, og da Kongen om Onsdagen kom til Thinget, fandt han Bønderne samlede. Han talte da saaledes til dem: „Det er nu saa længe siden at I, Thrønder, og jeg holdt Thing sammen, at I vel neppe mindes det. I hele tre Aar have I ikke ydet mig det mindste af hvad det var Eders Skyldighed at udrede. Nu vil jeg derfor, at I skulle gjøre Rede og Rigtighed for al den Leding, fuld Almenning, som I vare pligtige at udrede for dette sidste Aar saa vel som de to forrige, og dertil for alle andre Afgifter og Udredsler, af hvad Navn nævnes kan, Landskyld, Sagefald o. s. v., som I skylde Eders retmæssige Konge, men som I nu have ydet vore Fiender, hvorfor jeg ønsker Eder Guds Vrede saa vel som min". Han blev nu heftigere og heftigere i sin Tale, og tilsidst saa vred, at han bandede, saa at Bønderne en Stund næsten troede at han vilde anfalde og dræbe dem. En Bonde, ved Navn Aoe paa Kjarstad i Meldalen, tog da til Orde, og bad ham forunde Bønderne Fred og Grid samt nogen Frist med Udbetalingen. Kongen svarede, at hvis Alt blev rigtigt indbetalt i Byen inden 14 Dage, skulde han skaane dem. Dette vedtoge Bønderne, og han vendte derpaa tilbage til Byen, efterladende paa Grjote i Orkedalen to Sysselmænd, Haakon og Sigurd, for at inddrive Afgiften.

---

meente man, dem der deeltoge i en Kamp, især første Gang; derfor kaldte man den „Krigsskræk" eller Har-Fjeter.

Men paa samme Tid, som Magnus havde forladt Bergen, var ogsaa Sverre brudt op fra Oslo for at komme Thrønderne til Hjelp. Paa Hadeland hvor Toget gik over en Deel af den tilfrosne Randsfjord, havde han det Uheld at miste syv af sine fornemste Mænd, der faldt i Isen og druknede [1]). Da han kom til Hjardkinn paa Dovre, mødte han Flygtningerne fra Throndhjem, der nu bragte ham Efterretningen om deres andet Nederlag, og maatte døje mange Forhaanelser af deres sondenfra kommende Kammerater, fordi de ikke havde vidst at skikke sig bedre. Ingen af disse, endog de ringeste, vilde laane dem Heste, hvorpaa de havde stor Mangel, og paa Vejen ned til Opdal maatte Baard Guthormssøn og andre Lendermænd finde sig i at gaa til Fods, medens simple Madsvende sad til Hest [2]). Sverre skyndte sig ned i Orkedalen, kom til Grjote og omringede Huset, hvor Magnus's Sysselmænd vare, førend de merkede det mindste dertil. De bleve begge dræbte med deres hele Følge paa een nær, ved Navn Ottar Gaase, der smuttede ud gjennem en Aabning i Panelet, og undslap til en nær liggende Kratskov og ned til Orkedalsosen, uagtet fem Mand til Hest, hvoriblandt Sverre selv, satte efter ham. Han fik sig en Baad, roede ind til Bynesset, og skyndte sig derfra saa hurtigt han kunde over Aasen ind til Byen. Dette var om Fredagen, da Gauldølerne skulde komme til Things. Men man ventede dem forgjæves den hele Formiddag, og saa kun nogle Folk komme agende ned ad Steenbjergene med Vedlas. Da kom Ottar Gaase styrtende ind i Erik Arnessøns Gaard [3]), hvor Kong Magnus holdt til, og spurte efter Kongen. „Kan du sige os noget om Birkebeinerne", spurte nogle Hirdmænd, der stode ude i Gaarden. „Eder siger jeg Intet", svarede han, „lad mig kun komme til Kongen". „Han er oppe ved Christkirken ved et Møde", sagde de, og strax ilede Ottar derhen. Lidt efter kom Kongen i største Skyndning løbende ind i Gaarden, og bød alle Mænd væbne sig og gaa ombord uden at spilde et Øjeblik, da Birkebeinerne vare i Anmarsch. Luren lød, enhver greb i Hu og Hast sine Vaaben og Klæder, skyndte sig ombord paa Skibene og roede ud til Munkholmen. Men Dagen gik hen, og ingen Birkebeiner kom, lige saa lidt som Gauldølerne. Flere be-

[1]) Navnene paa tre af dem angives i Sverres Saga Cap. 66 saaledes: Jon Skutelsvein og Hallvard Lepp Sunnivessøn, samt Agmund Hallsteinssøn, Lodins Broder.

[2]) I Sverres Saga Cap. 68 meddeles et Vers, som Skalden Bjarne Kalfssøn, der var i Følge med Baard, kvad herom, og hvor han giver sin Ærgrelse Luft. Hver Fant og Madsvend, siger han, sidder til Hest, medens Lendermænd gaa.

[3]) Denne Erik Arnessøn var, som ovenfor nævnt, Svigersøn af den i 1176 faldne Nikolas Sigurdssøn.

gyndte da at tale om, at Ottar maatte have faret med Usandhed, men han, som var ombord paa Kongens Skib, holdt fast ved sit Udsagn. Ikke desto mindre bade mange om Tilladelse til at vende tilbage til Byen, for at hente flere Ting, de i Skyndingen havde glemt, som Vaaben, Klæder eller Penge; nogle vilde indkjøbe Drikkevarer, andre vilde sige deres Hustruer Farvel. Kongen fraraadte alle at fare til Byen, og gav kun faa Lov dertil, ikke des mindre fore mange over uden Tilladelse.

Imidlertid var Sverre og Birkebeinerne ikke langt borte. De havde lejret sig oppe paa By-Aasen, hvorfra de kunde see alt hvad der foregik i Byen. Løverdags Morgen (27 Februar) tidligt vilde de allerede til at angribe. Sverre bad dem vente en Stund, indtil de fleste af Heklungerne vare i Bad, men Krigerne vare for hidsige til at lade sig styre, og de stormede ned imod Byen, og forbi eller igjennem Borgen, hvor de ikke mødte mindste Hindring. Det regnede sterkt, og ingen i Byen blev dem var, før de allerede vare midt i den. Paa Modstand var ej at tænke, og de dræbte mange Heklunger, hvoriblandt Einar, en af Kong Magnus's Skibsstyrere. Nogle undkom paa Baade og roede ud til Munkholmen, hvorfra en heel Deel Baade just havde sat ud for at ro over til Byen, men nu vendte om igjen, da man havde faaet Øje paa Birkebeinernes Skare, idet den nærmede sig Borgen. Kong Magnus gjorde ikke det mindste Forsøg paa at jage dem af Byen igjen, men lettede Anker, styrede ud efter Fjorden, og vendte tilbage igjen til Bergen. Det vakte almindelig Forundring, at han saaledes uden Sverdslag ved det første Nys om Birkebeinernes Nærmelse flygtede fra Byen, uagtet han havde henimod 1000 Mand, Sverre derimod kun lidt over 400, ikke at tale om at Træborgen, med Grav udenfor, lettelig lod sig forsvare med Halvdelen mindre Styrke end den angribende; og man talte meget om, hvor bange Heklungerne dog maatte være for at maale sig med Birkebeinerne i sylket Slag. Men det laa, som man tydeligt kan see, ikke i Magnus's Plan at sætte Alt paa Spil ved et saadant Slag. Han havde nu hele Flaaden i sine Hænder, og kunde, naar han vilde, hjemsøge Sverre, medens denne, uden ordentlige Krigsskibe, ej kunde ventes at ville angribe ham. Hele Landet adlød ham, fra det sydligste af Viken lige til Throndhjemsfjorden, han fik Mandskab derfra og oppebar Skat og Skyld deraf, medens Sverre ikke havde mere end Thrøndelagen. Naar han da idelig foruroligede ham ved nye Overfald, og for Resten benyttede enhver Lejlighed, der tilbød sig, for at gjøre ham Skade, maatte han kunne vente, med Tid og Stunder at faa ham fordrevet ogsaa fra Throndhjem, uden selv at vove for meget. Sverre, som indsaa dette og følte at hans Stilling blev mere og mere kritisk, søgte fremfor Alt at befæste sig i Nidaros saa godt som muligt, for her at have et sikkert Tilhold, hvorfra intet Overfald

kunde fordrive ham. Han lod derfor, i Løbet af Vaaren, ej alene fuldføre de allerede paabegyndte Befæstninger, idet Palissaderækken langs Søen fortsattes uden om Gildeskaalene og tvers over Øren til Elven samt langs denne op til Bryggerne, men han lod og opføre et Kastell ved Broen, og reise en Valslynge ude paa Bratøren. Imidlertid søgte han saa vidt muligt at forurolige Magnus's Tilhængere ved at udsende mindre Afdelinger af Birkebeinerne paa Strejftog, deels langs Nordmøres Kyster paa Smaaskuder, deels over Fjeldet til Oplandene, ja lige til Viken, hvor der var nogen Fangst at gjøre. Heklungerne gjorde paa deres Side Gjengjeld, og Flokkene stødte ofte sammen med vexlende Held. Saaledes blev der i denne Tid skjendt og brændt vide om i Landet, især naar Høvdingerne selv ikke vare med, og kunde holde deres Folk i Tømme. Borgerkrigens Tid var for Alvor kommen [1]).

30. Magnus's sidste Tog mod Nidaros, og hans uheldige Forsøg paa at blokere Byen.

Da Sommeren kom, gjorde Magnus endnu et Forsøg paa at drive Sverre fra Throndhjem, og det paa en langt eftertrykkeligere Maade, end før. Han samlede i Bergen en betydelig Hær fra den sydlige Deel af Landet; navnlig maatte de fleste Lendermænd indfinde sig hos ham med deres Huustropper. Med denne Styrke begav han sig op til Throndhjem, løb ind i Fjorden, og kastede Anker ved Munkholmen, men i Stedet for, som de forrige Gange, strax at forsøge et Angreb paa Byen, og, hvis det mislykkedes, at trække sig tilbage, gjorde han nu først et Tog ind i det Indre af Fjorden og optog Leding, medens Sverre, der ingen Flaade havde og desuden maatte passe paa i Byen selv, intet kunde foretage til at hindre det. Derefter var det Magnus's Hensigt, at blokere og udhungre Byen, men ej at vove noget umiddelbart Angreb. Paa dette Tog ind i Fjorden gik der rimeligviis en haard Straf over Indthrønderne, fordi de holdt med Sverre. Da Magnus's Flaade paa Tilbagevejen kom i Nærheden af Byen, lagde den sig først ved Depil (Devle) indenfor Lade, og roede Morgenen efter i stille Vejr og tyk Taage ind til Munkholmen. Sverre, som ej kunde see et eneste af Skibene for Taagen, men hørte Aareslagene, troede at de vilde lægge ind til Byen, og lod blæse Signal til at alt hans Mandskab skulde møde nede paa Øren; men den fiendtlige Flaade blev liggende ved Munkholmen den hele Dag og følgende Nat, og da Morgenen kom, lagde den ind til Ilevollene, hvor den største Deel af Hæren gik i Land og nærmede sig Borgen. Birke-

[1]) Sverres Saga Cap 69—71.

beinerne, der forſvarede Borgen, verlede nogle Skud med dem, men det var, ſom ſagt, ikke Magnus's Henſigt at lade det komme til noget Slag; han lod Broen brænde, for ogſaa paa den Kant at afſkjære al Forbindelſe mellem Byen og Omegnen, og begyndte Blokaden, idet han lod enkelte Afdelinger af ſin Hær ſkiftes til at holde Vagt udenfor Borgen, medens de øvrige overnattede paa Flaaden. Sverre opſtillede ligeledes den ſtørſte Deel af ſit Mandſkab i eller ved Borgen, hvor han, for at ſkaffe dem Tag over Hovedet, lod opſlaa en Deel Telte, og derhos lod flytte to Tømmerſtuer fra Byen. Saaledes gik en Tid hen: Magnus laa med ſine Folk paa Ilevollene, hvor man hver Nat ſaa deres Vagt=Ilde ud over Sletten; Sverre laa med ſine i Borgen. Der tales ikke om at der i al den Tid forefaldt Smaafegtninger eller andre Fiendtligheder, og det lader derfor til at Heklungerne bleve alt for trygge og ikke pasſede nøjagtigt paa. Nætterne begyndte nu at blive mørkere, ſaa at man fra hvert Baal, blændet af det ſterke Lys, ikke kunde ſee ſynderlig langt fra ſig. Heraf benyttede Birkebeinerne ſig en Nat, gjorde i al Stilhed under Sverres egen Anførſel et Udfald, og kom ſaa uventet over de nærmeſte Heklunger, at disſe ikke vidſte af, førend Pile hvinede om dem paa alle Kanter; ſtrax derpaa kom der Kaſteſpyd, og umiddelbart derefter ſtormede Birkebeinerne ind paa dem med dragne Sverd og hævede Øxer. De forvirrede Heklunger ſatte ſig neppe engang til Modværge, men toge ſtrax Flugten, og Birkebeinerne dræbte mange af dem. Over hele Sletten var der Tummel og Forvirring, der hørtes Krigsraab og Luurſtød ſnart hiſt, ſnart her. Krigerne paa Flaaden vilde komme ſine Kammerater til Hjelp, ſkyndte ſig i Land, og rejſte ſine Merker, men kunde i Mørket intet ſee, og vidſte ikke af, førend Flygtningerne tørnede imod dem. Derved kom ogſaa deres Rækker i Uorden, og de forſøgte ikke engang at modſtaa de fremtrængende Birkebeiner, men flygtede tilbage igjen til Skibene alt hvad de kunde. Ved denne Lejlighed faldt og druknede en heel Mængde. Sverre og Birkebeinerne vendte tilbage til Borgen med et rigt Bytte af Vaaben, Klæder, Guld og Sølv, og da det lysnede om Morgenen, ſaa de hele Sletten beſtrøet med Heklungernes Lig. Dette Nederlag frelſte Byen fra Blokaden. Magnus roede ſtrax ud til Munkholmen, og efter at have ligget der nogle Dage, ſtyrede han ud af Fjorden, og vendte tilbage til Bergen. Det er aabenbart, at den Skade, han ſaa uformodet havde lidt, havde gjort ham ganſke modløs, thi i ſig ſelv kunde dog ikke hans Tab have været ſaa ſtort, at han jo meget godt kunde have fortſat Blokaden. Men Udholdenhed og Iherdighed var, ſom man ſeer, ikke hans og Heklungernes Dyd, og dette førſte Uheld var nok til at bringe ham til at opgive et Foretagende, der dog viſt maa have koſtet megen Møje og ſtore Udgifter.

Han havde dog ikke andet i Sinde, end at fornye Forsøget saa snart som muligt, og begyndte derfor strax efter sin Tilbagekomst til Bergen at gjøre nye Udrustninger. Ud paa Høsten vrimlede der saaledes i Bergen af Krigere fra alle de sydlige Dele af Landet, og Lendermændene saa vel som de øvrige Høvdinger vare der med sine største Skibe. Sverre, derved var forberedt paa at gjøre en kraftig Modstand, men helst dog, om muligt, ønskede at undgaa Overfald eller Blokade, udfandt en List, for at faa Magnus til at slaa Toget af Tankerne for det første. Strax i Begyndelsen af Vintren lod han saavel sine egne Mænd som Bymændene sammenkalde til Thing, og bekjendtgjorde her, at da det nu var paa anden Vinter, han havde maattet undvære Skibe og med sin hele Styrke blive liggende i Throndhjem, uden at kunne foretage noget mod Heklungerne, medens der allerede var opstaaet Mangel og Hungersnød, fordi saa mange Mennesker vare samlede paa een Plet i længere Tid, saa han ingen anden Udvej end at begive sig bort, først til Oplandene, og siden til Vermeland eller Gautland, hvorfor han befalede sine Mænd, at lave sig til Reisen. Et Par Dage derefter blev en heel Deel Heste skoede, og Dag efter Dag havde man det travlt med Reise-Tilberedelserne. Hertil vare de Kjøbmænd og Fragtmænd fra Bergen, der paa den Tid laa i Nidaros, selv Vidne, og de, som just da seilede hjem, bragte saaledes den Efterretning med sig, at Sverre agtede sig til Vermeland med det første, og rimeligviis allerede var brudt op fra Throndhjem. Det var netop dette, Sverre ønskede udspredt, for at Magnus, i den Tanke at Efterretningen var paalidelig, og at Sverre saaledes ikke længere vilde være at finde i Throndhjem, skulde indstille Toget. Og Listen lykkedes fuldkommen. Toget blev indstillet eller i det mindste udsat, og saavel Høvdingerne som de Menige fik drage hver til sit. Skibene bleve rimeligviis satte paa Land for Vintren. Sverre forblev i Nidaros, uden at foruroliges af noget nyt Angreb. Imidlertid sørgede han fremdeles for at befæste Byen, og gjorde Begyndelsen til at skaffe en ny Krigsflaade til Veie, siden den forrige for det meste var i Magnus's Hænder. Paa en Høide strax ved Landeveien over Steenbjergene lod han nemlig i Løbet af Vintren paabegynde Opførelsen af en Borg, og i Byen selv satte han et Skib i Arbeide, der skulde blive større end noget andet i Norge paa den Tid, og indeholde ikke færre end 32 Rum [1]).

31. Sverres mislykkede Forsøg paa at overrumple Bergen. Vidkunn Erlingssøns Drab.

Det var imidlertid ikke Sverres Hensigt at ligge ganske stille i Throndhjem og vente indtil han havde faaet en heel Flaade i Stand, førend han

[1]) Sverres Saga Cap. 73.

foretog sig noget mod Magnus. Dertil kunde Udsigterne være langvarige nok, og det var vistnok at forudsee, at inden man kom saa vidt, vilde Mangel nødsage ham til at drage bort fra Egnen og saaledes i Virkeligheden udføre den Beslutning, han havde foregivet for at hindre Magnus fra at gjøre et nyt Tog til Throndhjem. Under alle Omstændigheder maatte det være ham og hans Mænd utaaleligt, at være i saa lang Tid saa godt som indespærrede i een og samme Fjord-Egn, og den Tanke kunde saaledes ikke ligge dem fjern, ved en dristig Handling at skaffe sig Luft, og fremfor alt at faa nogle af Skibene tilbage. De besluttede derfor, strax efter Juul (Januar 1183) at forsøge et pludseligt Overfald paa Magnus, der nu, som nys omtalt, havde sendt sine Folk fra sig og intet mindre ventede, end at Birkebeinerne skulde vove sig heelt ned til Bergen for at hjemsøge ham. Sverre lod udruste en Deel Smaaskuder, bemandede dem med sine Folk, og satte Kursen til Bergen i største Skynding, for at komme uventet over Magnus. Men ved Søndmøres Kyster fik han Modvind, maatte søge Havn, og blev nødt til at ligge der saa længe, at alt Haab om Overrumpling var forbi, da man let kunde skjønne at Magnus imidlertid maatte have modtaget Efterretning om deres forestaaende Ankomst. Planen maatte saaledes for det første opgives, og han vendte tilbage til Nidaros, men med den faste Beslutning, saa snart Leilighed gaves, at gjentage Forsøget. Imidlertid drev han sterkt paa Befæstningsarbeidet. Allerede ved Begyndelsen af Langefasten (sidst i Februar), vare de for Kongen bestemte Værelser i Borgen færdige; han flyttede strax derind med en Deel af sit Mandskab, og opholdt sig der om Vaaren, medens de øvrige bleve tilbage i Byen. Borgen kaldte han, selv efter Kong Davids vel bekjendte Borg i Jerusalem **Zion**, men sædvanligviis pleiede man at kalde den **Sverresborg** [1]).

Samme Vaar vare Birkebeinerne heldige nok til at gjøre en vigtig Fangst. Sverre havde, det siges ikke naar, men det maa vel have været i Løbet af Aaret 1182, sendt en af sine Mænd, ved Navn **Thorgils**, som Sysselmand til det nordligste Thingdistrikt paa Haalogaland, og tillige forlenet ham med Finneferden. Der tales ellers ikke om, hvor vidt Haalogaland havde underkastet sig Sverre, eller i saa Fald, naar dette var skeet: efter al Sandsynlighed har det kun bestaaet deri, at enkelte anseede Mænd her, som andensteds, have erklæret sig for Sverre, medens derimod den større Deel endnu holdt med Magnus; i det mindste synes noget saadant at maatte sluttes af hvad der her strax efter berettes. Den fornemste Æt

---

[1]) Den Klippe eller de Klipper, hvorpaa Borgen anlagdes, eller rettere: en paa Stedet hvor den laa, opført Gaard kaldes endnu Sverresborg. Zion kaldes den i Sverres Saga Cap. 108.

paa Haalogaland var visselig Bjarkø-Ætten, eller den Linje af Arnmødlinge-Ætten, der ved Jon Arnessøns Giftermaal med Thore Hunds mægtige Æt havde erhvervet Bjarkø. Hovedet for denne Linje, Vidkunn Jonssøns Søn **Erling**, som allerede ovenfor er omtalt, var netop nylig død, efterladende sig to Døtre og en attenaarig Søn, **Vidkunn**, der nu arvede alle hans Besiddelser. Saa vel Vidkunn, som hans Systre vare særdeles smukke, og det forstaar sig af sig selv, at disse betragtedes som nogle af de bedste Partier i Landet. Saa snart Kong Magnus hørte, at Vidkunn havde tiltraadt sin Fædrenegaard, lod han ham indbyde til sig, for at han, som det hed, kunde blive udnævnt til Lendermand, hvortil han var fød og baaren; men man troede ogsaa, at der stak noget mere under Indbydelsen, og dette var vel hverken mere eller mindre end at bringe et Parti i Stand mellem Vidkunn og Magnus's Syster Ragnhild, Jon af Randebergs unge Enke, maaskee og mellem Magnus selv og en af Vidkunns Systre [1]). Vidkunn lovede at komme den følgende Vaar, og lagde imidlertid sin Iver i Magnus's Tjeneste for Dagen ved at krydse om i Fjordene for at rense dem for de Birkebeiner, der maatte sværme om paa de Kanter. Thorgils Sysselmand havde om Vintren været oppe til Fjelds for at inddrive Finneskatten og handle med Finnerne, som sædvanligt; det havde ogsaa lykkets ham at faa en Deel Gods samlet, og med dette foor han, da han kom ned fra Fjeldet, selv tolvte sydover, for at bringe det til Sverre. Men Vidkunn lagde sig paa Luur i Ogsfjorden, passede paa, da han kom nordenfra, overfaldt og dræbte ham med alle hans Mænd, tog alt Godset, og bragte det til Bjarkø. Sverre kunde for det første ikke gjøre noget derved. Men den følgende Vaar sejlede Vidkunn hjemmefra, for efter Indbydelsen at begive sig til Kong Magnus, paa sin store Tyvesesse „Guldbringen", som tidligere havde tilhørt Erkebiskop Eystein. Begge hans Systre saa vel som hans Morbroder Jon Drumb fulgte med. Skibet selv var godt bemandet og vel forsynet med Vaaben, ligesom det ogsaa ledsagedes af et Proviantskib, men da ingen ombord ventede noget Overfald, vare Skjoldene fæstede ved Stavnene, og Brynjerne laa forvarede i Kister nedenunder Dækket. Imidlertid havde Sverre faaet spurt, at Vidkunn havde rejst eller skulde rejse hjemmefra, og sendte strax Baard Guthormssøn og Ivar Silke med 7 Skuder for at passe ham op og hevne Thorgils's Drab. Da de kom nord til Engeløen, Christi Himmelfartsdags Morgen (26de Mai), fik de Øje paa Vidkunns Fartøjer, som han kom sejlende ud efter Ofoten, eller det inderste af Vestfjorden, som den nu kaldes. De lagde strax ind under Steigebjerget [2]), og oppebiede ham der. Paa Vidkunns Skib saa man

[1]) Dette staar ikke udtrykkeligt i Sagaen, men antydes umiskjendeligt i Cap. 74.
[2]) Steigeberget maa være Forbjerget strax nordenfor Steigens eller Stegens Kirke paa Engeløen.

intet til dem, førend det næsten var lige ind paa dem; Sejlet blev da i Hast firet ned, men Birkebeinerne lagde til paa begge Sider, og gjorde et heftigt Angreb. Vidkunns Mænd fik ikke engang Tid til, som de ønskede, at sætte Baaden ud og lade Fruentimmerne stige i den, saa hurtigt gik det hele. Da de hverken havde Skjolde eller Brynjer ved Haanden, men alene deres Angrebsvaaben at forsvare sig med, fik Birkebeinerne, der desuden maa have været de talrigste, snart Overhaand. Vidkunn selv faldt med Størstedelen af sit Mandskab, og Birkebeinerne toge Guldbringen med hele dens rige Ladning i Besiddelse. De førte den ned til Throndhjem og overgave den til Sverre, som roste dem meget for deres Raskhed og det Held, hvormed de havde udført deres Hverv [1]). Ogsaa Vidkunns Søstre maa ved denne Lejlighed være faldne i Sverres Hænder, og sandsynligviis har han ej sat dem paa fuldkommen fri Fod, førend efter Kong Magnus's Fald, da han ej kunde ønske at nogen af dem rakte Magnus eller en af hans Mænd sin Haand, og derved bragte ham de rige Ættebesiddelser i Medgift, som nu efter Broderens Fald bleve deres Arvelod. En af dem, **Ragna**, egtede siden den for sin Lovkyndighed navnkundige Lendermand **Bjarne Mardsøn**, om hvilken der i det Følgende vil blive talt [2]).

32. Sverre overrumpler Magnus i Bergen, og fordriver ham fra Landet.

Imidlertid holdt Sverre hyppigt Thing med sine Mænd saavel som med Bymændene og foregav snart at have en, snart en anden Plan fore, uden at nogen kunde blive ret klog paa, hvad han egentlig vilde. Stundom hed det, at han vilde til Viken eller øster til Gautland, stundom, at han vilde faa sig nogle Skuder og sejle vester til Orknøerne eller Syderøerne. Det viste sig siden, at intet af alt dette var Alvor, men at det alene var hans Hensigt at det skulde rygtes til Bergen og gjøre Magnus tryg, der nu atter var i Ferd med at udruste en stor Hær for at drage til Throndhjem, men hvem han ikke des mindre agtede at overfalde. Han indskibede sig da omsider med sine Folk paa 20 Smaaskuder, foregivende saavel for dem som for de øvrige, at Toget gjaldt Haalogaland. Men da han kom udenfor Agdenes, lod han blæse til Huusthing, og aabenbarede for sine Mænd, at det ikke fra først af havde været hans Alvor med Haalogalandsrejsen, end sige nu, da der blæste en skarp Nordenvind, mod hvilken det vilde være alt for besværligt at ro; det var langt bedre, sagde han, at benytte Vinden og sejle raskt ned forbi Stadland, siden stod det dem frit for, om de vilde stikke ud til Havs, eller sejle udenskjærs til Viken.

---

[1]) Sverres Saga Cap. 74, 75.

[2]) Fagrskinna Cap. 215. Bjarne Mardsøn nævnes i den eneste fuldstændige Afskrift af den ældre Gulathingslov, der nu haves, som den, der bragte et nyt Sagetal i Stand.

Alle fandt denne Plan særdeles god, og man sejlede saaledes sydefter forbi Stad. Her lod Kongen atter Skibene lægge sammen til Raadslagning, og yttrede at man nu vel gjorde rettest i at styre udenskjærs, og videre langs Kysten til Viken. „Vi kunne da", sagde han, „om vi ville, see ind til Bergen, om der skulde være nogen Fangst at gjøre; visnok er det ikke meget raadeligt, og jeg vil slet ikke opmuntre Eder saa særdeles øvrigt dertil, men jeg vilde dog ikke undlade at omtale det." Sverre behøvede dog kun at nævne det, og Birkebeinerne grebe det med største Iver; det var godt, meente de, om de kunde gjøre nogen Fangst hos Heklungerne, og forlangte intet heller, end at gjøre en Afstikker til Bergen. Saaledes havde Sverre opnaaet, hvad der den hele Tid havde været hans Plan, men hvad han ikke strax havde vovet at bringe paa Bane. Det gjaldt nu at bære sig forsigtigt ad, for at Heklungerne ej skulde faa mindste Nys om at de nærmede sig. Sverre lod derfor nogle af sine Skuder tage Vejen inden om Ulvesund, medens han selv fremdeles satte Kursen lige sydefter uden om Øerne. I Ulvesund stødte hine paa to af Heklungernes Skuder, der laa der paa Udkig, erobrede dem og dræbte de fleste af Besætningen, men skaanede nogle faa, for at spørge dem ud. Disse fortalte, at der laa tre andre Skuder paa Udkig i Langøsund [1]), og at der tillige var en Vete paa Haa-Øen eller rettere Haafjeldet [2]) paa ydre Sulend, og en anden paa Fenring eller Askøen, hvorfra man kunde see saavel til hiin, som ind til Byen. De oplyste ligeledes, at hele Magnus's Krigshær sov oppe i Byen, og nævnte endog i hvilken Gaard hver Høvding havde sit Nattekvarteer; der var ingen, sagde de, der havde den mindste Anelse om nogen Fare, og alle Skibene laa tjeldede ved Bryggerne. Med disse gode Efterretninger og de erobrede Skuder stødte de udsendte Mænd atter til Hovedflaaden, førend den endnu havde naaet Langøsund. Sverre lod nu en Deel af sine Mænd drage forud paa de to erobrede Skuder, med de dræbte og fangede Heklungers Skjolde bundne ved Stavnerne; da de kom

[1]) Afskriverne af Sagaen have her aabenbart ikke vidst rigtig Rede med Hensyn til Navnet og Stedets Beliggenhed. Flatøbogen og Eirspenil nævner „Atløsund", der maa være Sundet mellem Atleøen og Fastlandet, nu Granesund; en Kodex har „Aals-Sund". Kodex No. 327 qv. i den arnamagn. Samling har derimod „Laugjarsund" eller rettere „Langjarsund", „Langeyjarsund", hvilket vel betegner Sundet mellem Langø og Olderkalven strax nordenfor Ytre-Sulend, og dette er aabenbart det Rette, thi deels siges det udtrykkeligt i Sagaen selv at det var søndenfor Drevøerne, som ligge et godt Stykke søndenfor Atleø, deels er det tydeligt, at Sverre umuligt kunde vove sig saa nær Fastlandet, som til Granesund, da man i saa Fald let kunde blive ham var, og melde hans Ankomst til Bergen. Langø ligger derimod netop saaledes, som Kursen antydes i Sagaen, lige ved Indløbet til Dalesundet.

[2]) At Haafjeldet her maa være meent, godtgjøres paa det klareste af Munthe i Anm. til Aalls Snorre III. S. 59.

forbi Drevøerne og nærmede sig Langøsund, troede de der liggende Heklunger, der kjendte baade Skibene og Skjoldene igjen, at det var deres Kammerater, og merkede ikke deres Fejltagelse, førend Birkebeinerne vare lige ind paa dem og hilsede dem med en Regn af Pile og Kastespyd. Aldeles uforberedte paa et saadant Angreb, flygtede Heklungerne op paa Land, og lode Skibene med alt, hvad der var paa dem, i Stikken; nogle af dem bleve dræbte. Birkebeinerne oppebiede Sverre, der nu atter lod de samme Skuder drage forud paa lignende Viis for at overumple Vagten ved Veten paa Haafjeldet, og saaledes hindre dens Antændelse. Her vare dog de, der skulde følge efter, alt for hidsige: de roede tidligere frem, end Kongen havde sagt, saa at Vete-Karlen fik Øje paa dem og stak Ild paa Veten. Men heldigviis var Ilden endnu ikke blusset saaledes op, at den kunde sees til Askøen, da Birkebeinerne kom til, grebe Karlen og brøde Veten ned. De fortsatte uhindrede deres Vej langs Kysten, skjulte bag de høje Fjelde, der nu ved Nattetid kastede deres Skygge paa Søen. Førend de roede ind til Holdhellen (nu Hellen), hvorfra man kunde see ind til Vaagen [1]), lod Sverre lægge bi for at aftale det fornødne med sine Folk. Først gjorde han dem opmerksomme paa, at det endnu stod dem frit for at sejle Bergen forbi, da ingen der vidste om deres Nærværelse; men de svarede at de fremdeles havde mest Lyst til at vove et Angreb paa Byen. Han sagde da, at han heller ikke vilde fraraade det, og at Heklungerne, naar de med eet opskræmtes af deres Søvn, vist vilde være for øre og drukne til at kunne gjøre noget klækkeligt Forsvar. Han bestemte, at Erik Kongssøn med de 10 største Skuder skulde ro ind under Bjerget [2]) bag om Holmen, gaa i Land der, og stevne med sit Merke uden om Christkirkegaarden frem til Kongsgaarden; selv vilde han lande fremmenfor Bryggerne, bemægtige sig Skibene, og derpaa gaa i Land med sine Folk, nogle indenfor Sandbro, andre om Myklegaarden [3]) og op til Marie-Kirkegaarden, atter andre ind om Peters-Kirkegaarden [4]) og op paa Gaden. Ulf af Lauvnes skulde med to Skuder ro ind til Vaagsbunden, gaa i Land der med sit Merke, og styre ind efter Byen, for at møde de andre; overalt skulde man lade støde i Luren saa tidt som muligt.

---

[1]) Holdhellen eller Hellen, omtrent en halv Miils Vej nordenfor Bergen, og strax søndenfor Eidsvaag, omtales allerede ovenfor II. S. 775 ved Beretningen om Sigurd Slembedjakns Flugt.

[2]) Dette antages af flere for at være den Højde, hvorpaa Sverresborg siden blev anlagt; dog synes det, efter Beretningens Ord, snarere at maatte have været Kannikebjerget eller Kommunen.

[3]) Myklegaarden maa have ligget mellem Bryggen og Marie-Kirkegaard.

[4]) Peterskirken laa, som de fleste andre Kirker, ved Øvre-Gaden, og strax søndenfor Mariekirken.

Alting skede, saaledes som Sverre havde foreskrevet. I flyvende Fart roede han selv med sine Mænd ind til Bryggerne, hvor Langskibene laa uden en eneste Mand ombord til at passe dem, lod Landtougene kappe og Skibene skyde ud paa Vaagen; derpaa sprang de, med Merket i Spidsen, op paa Bryggerne, istemte Hærskrig, og stormede op i Byen til de Gaarde, hvor de vidste at der laa Heklunger: mange af disse bleve dræbte, men de fleste flygtede. Da Sverre kom til Mariekirken, traf han Jon Hallkelssøn med hans tvende Sønner Ragnvald og Hallkell, og skjenkede dem alle tre Livet, da Jon bad om Grid. Derpaa vendte han sig med en Deel af sine Mænd ud efter Gaden, og skyndte sig op mod Kongsgaarden, medens han bad andre fare ind efter Bryggerne og hugge alle de øvrige Skibe løse, saavel Handelsskibe som Langskibe, thi Vaagen var paa den Tid fuld af Fartøjer. Paa samme Tid stormede Ulf af Lauvnes med sin Afdeling ind efter Gaden, og dræbte mange Heklunger, uden at møde nogen Modstand. Erik Kongssøn havde imidlertid, som det var ham foreskrevet, gjort Landgang ude paa Holmen, under Bjerget. Da han og hans Mænd hørte Hærskriget inde i Byen, troede de først at Heklungerne havde merket Overfaldet, og satte sig til Modværge: i saa Fald var det farligt at vove sig op mod deres Overmagt, men Erik og hans tapre Mænd lod det komme an derpaa, løb rafkt op forbi Christkirken under Hærskrig og Luurgang, og stormede mod Kongsgaarden. Kong Magnus sov i den store Hall med hele sin Hird og den kongelige Trop. Han havde just været ude paa Svalen, da han hørte det første Hærskrig nede i Byen. Han løb da langs ad Svalen frem til Apostelkirken; der hørte han det andet Hærskrig fra den modsatte Kant: han sprang da ud over Svalen, skjønt det var et frygteligt højt Hop, ned paa Kirkegaarden [1]), og løb op forbi Bispopsgaarden, ovenfor Vejsan [2]), og Kopren [3]) samt ind oven om Nikolaikirke, hvor nogle af hans Folk kom

---

[1]) Dette kan umuligt, som flere have antaget, være Christ-Kirkegaarden, der laa et Stykke derfra, men Apostel-Kirkegaarden. Kongsgaarden var, som ovenfor (II. S. 606) viist, forbunden med en Gang eller et Galleri (de oven nævnte Svaler) med Apostelkirken, der formodentlig laa nordenfor, og dannede den ene Langside af Gaardsrummet. Kongen har da hoppet ud paa den Side, der vendte fra dette, ned paa Kirkegaarden.

[2]) Bispopsgaarden maa, som sædvanligt med alle Bispopsgaarde, have ligget nær ved Domkirken, rimeligviis paa Sydsiden, eller mellem denne og Apostelkirken. Vejsan eller den sumpige Fordybning mellem Kannikebjerget og Højden, hvor Sverresborg siden anlagdes, er allerede ovenfor omtalt (II. S. 437 og 718). Magnus har saaledes, da han kom ud paa Østsiden af Kongsgaarden, i Hast gjort en Omvej mod Nordøst, og var netop sluppet forbi Bagbygningerne af den vistnok vidtløftige Bispopsgaard ned til Vejsan, førend Erik Kongssøn med sin Trop var kommen saa langt; maaskee toge disse ogsaa Vejen paa den anden Side af Bispopsgaarden.

[3]) Kopr var et Strøg søndenfor Sverresborg, henimod Bakkerne.

til ham, derfra fore de fremdeles oven om heelt ind til Olafskirken, hvor endelig hans Mandskab samledes. Birkebeinerne havde nemlig ikke givet sig Tid til at ransage Byen omhyggeligt, da de vilde skynde sig saa hastigt som muligt ud til Kongsgaarden. Da nu Sverres Fennike kom ud til denne fra Byen, mødte den en anden, der kom ind fra den modsatte Kant; de troede først at det var Fienden, og begyndte at verle Skud med dem, da de heldigviis i Tide saa, at det var Erik Kongssøns Afdeling; begge Skarer vendte sig nu i Forening mod Kongehallen og angrebe den paa det ivrigste, i den Tanke, at Magnus var der. Hans Mænd værgede sig med Vaaben og Ovnstene, og det blev en lang Kamp, hvori mange gjæve Helte faldt [1]); endelig fik Sverre vide at Kong Magnus ikke var der, og lod da de fleste faa Grid, som bade derom. Erkebiskop Eystein var for kort Tid siden kommen tilbage fra England og laa med sit Skib over paa Stranden ved Jonsbryggen. Ogsaa hans Mænd grebe til Vaaben for at komme Kong Magnus til Hjelp, og søgte ind over Jonsvollene, men Birkebeinerne mødte dem og dræbte 30 af dem, hvoriblandt to af Erkebiskoppens Frænder [2]), de øvrige bleve jagne tilbage. Da Magnus og de, der fulgte ham, kom op til Nonneseter, mødte han mange flere af sine Krigere, og spurte om de vilde vende tilbage til Byen og vove en Dyst med Birkebeinerne, der, som han havde hørt, slet ikke skulde være mandsterke. Men de fleste svarede, at derpaa var ikke at tænke, thi kun faa af dem vare fuldt bevæbnede; mange havde slet ingen Vaaben og vare kun halv paaklædte, da de netop havde faaet Tid til at fare op af Sengen. Kongen havde hverken Merke eller Luur. Alt dette gjorde, at de ansaa sig ganske ukampdygtige. De toge Veien over til Strandefjorden og derfra til Hardanger, fik her fat paa nogle Skuder og Ferjer, og satte paa dem afsted sydefter ad Agder og Viken til, sejlende Dag og Nat. Mange andre toge ogsaa den samme Vej, og kom efter, men de, som ikke slap saa tidligt fra Byen, toge Vejen over Aalreksstad og Fjeldet ned til Osterfjorden, og derfra over Vors, Sogn, Valdres og Oplandene øster til Viken.

Med Undtagelse af at Magnus selv ikke faldt eller blev tagen til Fange, kunde ingen Sejr være fuldkomnere end den, Sverre nu havde vundet, og det med liden Møje og, som det synes, næsten intet Folketab. Hele Magnus's Hær var adsplittet og alle hans Skibe faldt i Sverres Hæn-

---

[1]) Blandt dem der faldt i Kongsgaarden, nævnes tvende, Hallvard Marardrop og Paal Erikssøn fra Opdal, om hvilke man for Resten intet veed.

[2]) Disse Erkebiskoppens Frænder hed Olaf Lange og Gudbrand Thorbergssøn. Den sidste var sandsynligviis hans Brodersøn, da det er vist at han havde en Broder ved Navn Thorberg (Fagrskinna Cap. 215, jvfr. Slægttavle 9 til forrige Bind.)

der, og blandt det rige Bytte, han og hans Mænd gjorde i Bergen, var ogsaa Kong Magnus's Krone, Scepter og hele Kroningsdragt, foruden mange andre Kostbarheder. Erkebiskop Eystein, der nok var kjed af at ligge i Landflygtighed, og saa, at Sverre havde Lykken med sig, fandt det nu raadeligst at indgaa Forlig med ham. Betingelserne nævnes ikke, men de have vist fra Sverres Side været yderst lemfældige, og Eystein kom saaledes endnu denne Sommer atter tilbage til sit Erkesæde. Sverre lod Jon Hallkellssøn og hans Sønner bringe for sig, og sagde at det stod dem frit for at fare bort i Fred, hvorhen de vilde, enten nord til deres Gaarde eller øster efter Kong Magnus. Jon sagde at han helst vilde blive hos Kong Sverre. „Det er ikke værdt", sagde denne, „thi I have allerede to Gange før svoret mig Troskabsed uden at holde den" [1]). Men Jon gav de bedste Løfter, og Sverre tillod dem virkelig at aflægge Ed for tredie Gang. Ikke des mindre undvege de strax efter, og begave sig øster til Kong Magnus. Da Sverre fik høre, at denne havde taget Vejen langs Kysten, satte han efter ham i al mulig Hast, og forfulgte ham lige til Agder, men kunde ikke naa ham, og vendte derfor tilbage til Bergen. Magnus begav sig endnu samme Sommer ned til Danmark hvor Kong Knut (VI) Aaret forud havde efterfulgt sin Fader Valdemar († 12te Mai 1182) i Regjeringen [2]). Dette var anden Gang, Magnus saaledes rømte Landet for Kong Sverre [3]).

33. Sverre i Nidaros. Mariesuden og flere store Skibe bygges.

Sverre tilbragte nu nogen Tid i Bergen, for at underlægge sig denne Deel af Landet, og indsatte Sysselmænd rundt om i Landdistrikterne, i Rogaland, Hørdaland og Sogn. Om Høsten vendte han tilbage til Nidaros. Da var just det store Skib, han havde ladet paabegynde,

---

[1]) Naar dette var, fortælles ikke i Sagaerne. Den ene Gang har maaskee været, da Sverre forrige Gang var i Bergen; naar den anden Gang var, er vanskeligt at sige: maaskee har Jon og hans Sønner været tagne til Fange i et af de foregaaende Slag.

[2]) Det er besynderligt nok at Sverres Saga baade her og nedenfor (Cap. 84) nævner Valdemar i Stedet for Knut. Det maa enten være skeet ved en reen Forglemmelse, thi om Valdemars Dødsaar hersker der ingen Tvivl, eller ogsaa — hvad der er det rimeligste — maa man have meent Knuts trettenaarige Broder, Hertug Valdemar, der ogsaa var nærmest til at staa Magnus bi, da han i Følge Forliget af 1170 skulde være Magnus's Tronfølger i Norge, hvis denne ingen Sønner efterlod. Saxo taler heller ikke det mindste om at Magnus var hos Knut eller at denne understøttede ham.

[3]) Sverres Saga, Cap. 76—78.

færdigt til at løbe af Stabelen. Det stod lidt ovenfor Byen, og man talte om, at det neppe vilde faa Plads til at løbe af, uden at man rev nogle Gaarde ned: heri saa da flere et Beviis paa Kongens Overmod og Hensynsløshed, og spaaede Skibet Uheld. Men det viste sig, at Kongen havde beregnet alt paa det omhyggeligste, og det løb af Stabelen ud i Elven, uden at man behøvede at nedrive et eneste Huus eller nogen Gaard. Men ved Afløbningen gav det sig i enkelte Sammenføjninger. Aarsagen hertil var den, at han ved sin Tilbagekomst fra det omtalte Tog til Møre, der egentlig skulde have gjeldt Bergen, fandt Skibet, der imidlertid var blevet rejst og allerede havde faaet 9 Plankegange paa hver Side, alt for kort, og trods Skibstømmermandens Indvendinger lod det tage fra hinanden igjen og Kjølen forlænge 12 Alen: derved kom der en heel Deel Sammenfældinger i Bunden, og det var disse, som nu gave sig, men Kongen lod Skaden strax udbedre. Han var selv ombord, da det løb af. Saasnart det var kommet paa Vandet, talte han saaledes: „Gud være lovet, saavel som den hellige Jomfru Maria og den hellige Kong Olaf, at dette Skib er kommet heldigt paa Vandet, og ingen Mand til Meen, som mange spaaede, ja tillode sig endog at ytre uvenskabelige Ord om os, hvilket Gud tilgive dem! Der er sandsynligviis ikke mange her tilstede, som før have seet saa stort et Langskib som dette flyde paa Vandet, og det vil være os til stort Landeværn mod vore Fiender, dersom Lykken vilde være det gunstig. Jeg vil derfor anbefale det til den hellige Jomfru Marias Bistand og Forsorg, og kalde det **Mariesuden**. Jeg anraaber den hellige Maria om at være dets Skjold og Værge, og skjenker i den Anledning Jomfru Maria andre Kostbarheder, der passe bedre til Gudstjenesten, nemlig disse Messeklæder, der endog kunde pryde Erkebiskoppen selv paa de store Højtider, om han vilde bære dem: jeg haaber at han til Gjengjeld vil sætte Priis paa disse Gaver, og forunde saavel Skibet, som alle dem, der ere derpaa, og dem der følge det, sin kraftige Hjelp og Lykke". Han lod indfelge Relikvier i Ennespønerne [1]) baade forud og agter, og fordeelte Messeklæderne saaledes, at Mariekirken [2]) fik Messeha-

---

[1]) Ved Ennespøner (Pande-Spaaner) forstodes nogle Plader foran i Bougen og agter ud, der tjente til Prydelse og meget ofte vare forgyldte eller paa andre Maader rigt udsmykkede. Sverres Saga Cap. 79, 80.

[2]) Dette maa være den nyere Mariekirke, eller nuværende Fruekirke, anlagt et Stykke længere mod Nord, efter at den ældre Mariekirke, saaledes som ovenfor berettet, var nedtagen og ført til Elgeseter. At den ikke kan være den ældre Kirke, og at denne ikke længer var til, er baade i og for sig rimeligt, og synes man tillige at kunne slutte deraf, at den sidste ej meer paa denne Tid omtales, ikke engang i Beretningen om Slaget paa Kalvskindet, hvor det dog er umuligt andet, end at den maatte have været nævnt, hvis den endnu stod paa sin Plads, thi i saa Fald maatte Erling Jarl og de Flygtende vistnok

gelen, Elgeseter Kloster Kantorkaaben, og Bakke Nonnekloster alt det øvrige. Ellers var Mariesuden slet ikke noget fagert Skib, alt for smalt ved Enderne imod paa Midten, og dette kom af hiin Forandring. Om Vinteren (1183—1184) lod Sverre bygge flere Langskibe, udbedre andre, og overhoved sætte den hele Flaade i den bedste Stand. Blandt de nye Skibe nævnes **Hjalpen**, paa 26 Rum, og **Vidsjaaen**, der ikke var stort mindre. Over hiin fik Thorolf Rympel, over denne Ulf af Laufnes Befalingen [1]).

34. Sverres Tog til Sogn. Sokndølingerne afstraffes.

Strax over Juul fik Kong Sverre ubehagelige Efterretninger fra Sogn. Sogningerne syntes ikke om de Sysselmænd, han havde sendt dem, af hvilke en ved Navn **Ivar Dave** [2]) i indre Sogn, udtrykkeligt nævnes. Lidt før Juul krævede Sysselmændene Udredsler til Juleveitsle, som de agtede at holde i Kaupangr (Kopanger) eller, som den ogsaa kaldtes, Lusakaupang. Bønderne bleve rasende herover; Sokndølerne og Eidbyggerne [3]) flokkede sig sammen, og kom Juleaften til Kaupang, hvor Indbyggerne sloge sig til dem og i Forening med dem angrebe Sysselmændene. Som Hovedmand for dette Opløb nævnes Bønderne Arnthor af Hval og Isak Thorgilsføn, saavel som Arngeir Prest's Sønner Gaut og Karlshoved [4]). Ivar Dave bad for sig, og tilbød sig at drage bort med alle sine Mænd, men Bønderne vilde intet høre derom, og dræbte ham tilligemed de øvrige Sysselmænd og hele deres Følge. Nogle faa undkom, og flygtede til Throndhjem, hvor de berettede Sverre hvad der var skeet, saavel som at Sogningerne kaldte de Dræbte Tyve og Sti-

komme i Berørelse med den, da den laa lige i deres Vej. Den ældre Mariekirke var desuden en kongelig Kirke eller et Slags Slotskirke, som det ej vilde have været passende, ved denne Lejlighed at dotere.

[1]) Hjalpen d. e. Hjelpen; Vidsjaaen, den for hvem man maa sjá vid d. e. tage sig vare.

[2]) Saaledes Flatøbogen, der plejer at have Navnene rigtigst; de øvrige have dápi, Daape.

[3]) Saaledes kaldes Beboerne af Eid, eller Strækningen mellem Kopanger og Eidsfjorden.

[4]) Hval, nu udtalt Kvaal, ligger i Stedje Sogn, og var en af de største Gaarde i den Egn. „Karlshoved" synes at have været et almindeligt Navn i og ved Kaupanger; i Aarene 1322 og 1323 omtales saaledes en „Karlshoved" i Kaupanger (Dipl. Norv. I. 174; II. 146), maaskee han kan have været en Descendent eller Frænde af den oven nævnte, og været opkaldt efter ham. Hans Søn hed Josef og omtales i flere Diplomer.

mænd, der kun laa paa sine Gjerninger [1]). Hvis man kan tro et Sagn, der skal gaa i Egnen og udgives for at være gammelt, havde Ivar ved sin slette Fremfærd selv forskyldt sin Død, og vist er det, at Birkebeinerne, naar de raadede sig selv, neppe vare skaansomme, saa at det er meget muligt, at han ved en eller anden Voldsgjerning kan have opbragt Sokndølerne mod sig; men Sagnet er dog for Resten høist mistænkeligt, og for Sogningerne, ivrige Tilhængere af Magnus Erlingssøn, var det sikkert allerede nok at Ivar og de øvrige Sysselmænd vare Birkebeiner, og stode i Sverres Tjeneste, til at hade og forfølge dem [2]). For disse Forbrydelser besluttede Sverre at tage en alvorlig og exemplarisk Straf over Sokndølerne. Om Vaaren, efter Paaske (1ste April), afseilede han fra Nidaros med en Flaade af 23 mestendeels store Skibe og en betydelig Mængde Folk. Af Høvdingerne, der fulgte med ham, nævnes Erik Kongessøn, der styrede Skibet **Oskmeyen** [3]), paa 25 Rum, Ulf af Lauvnes, Ulf Fly, Ivar Silke, og Haavard Jarlssøn. Kongen selv styrede Mariesuden, hvis Besætning udgjorde 320 Mand. Han lod bringe ombord tre Kister, saa tunge, at der maatte fire Mand til at bære enhver af dem; ingen vidste, hvad de indeholdt, lige saa lidet som det overhoved var bekjendt paa Flaaden, hvad Bestemmelse han havde med dette Tog. De seilede ud af Fjorden og sydefter forbi Nordmøres Kyster. Da de laa i Steinavaag paa Søndmøre, holdt Kongen Huusthing, og indskjærpede sine Mænd, at de maatte være spagfærdige og fredsommelige, og skjønt han endnu intet havde hørt fra Magnus, hvoraf han kunde slutte at denne snart vilde fornye Ufreden, var det dog bedst at de lagde nøje Merke til alt hvad de hørte, fornemmelig Folks Samtaler, Høies eller Laves, og at de meldte ham enhver Nyhed, de erfarede, hvor ubetydelig den end maatte forekomme dem. I Herøerne, hvor de ogsaa laa, havde Kongen ligeledes Huusthing og foreholdt dem det samme, men endnu nævnte han intet om Togets Bestemmelse. Udenfor Stad fik de haardt Veir, hvilket Mariesuden viste sig heel daarlig til at taale, og gav sig sterkt i Sammenføiningerne. Kongen lod lægge ind i Ulvesund, og her fik man see, hvad der var i de store Kister, det var Skibssøm, der

---

[1]) Sverres Saga Cap. 79.

[2]) Sagnet anføres hos Faye, S. 179, efter Budstikken, V. 418. I Følge dette skulde „Ivar Dapi", som han kaldes, have villet forføre en Bondes Hustru oppe i Folkesbygden (Hafslo), men blev overrasket af Manden selv, der strax slog ham ihjel med sin Hammer. Dog saavel Afvigelsen fra Sagaens Beretning, som den underlige Form „Dapi", der ikke passer til Sprogformen, men derimod minder om Th. Torvessøns Dapius, gjør Sagnet høist mistænkeligt.

[3]) Óskmeyin d. e. Ønskemøen, saa kaldes fornemmere Terner.

ne blev uddelt til hvert Halvrum paa den hele Flaade, for at man strax kunde have dem ved Haanden, naar de behøvedes til at udbedre en eller anden Skade. Derpaa fortsattes Toget sydefter. Da man havde naaet Sognsøen, aabenbarede Sverre endelig, hvad han for det første havde i Sinde. Det var hans Agt, sagde han, at styre ind i Sogn, og tage Bod for sine Sysselmænd, som Sokndølingerne havde taget af Dage. Da hans Mænd hørte dette, bade flere af dem om Tilladelse til at drage til Bergen, hvor de foregave at have nødvendigt Erende. Da Sverre havde Folk nok, og desuden ikke troede at der var nogen overhængende Fare, samtykkede han i deres Begjæring, og tillod dem at drage sydefter paa tre Skibe, under Svina-Peters Befaling, og der skede saaledes en ny Fordeling af Mandskabet paa Flaaden, da der kom andre i de Bortdragendes Rum.

Med de øvrige 20 Skibe styrede nu Sverre ind i Sognefjorden, og kastede først Anker ved Rutle. Derfra sendte han Bud ind til Sokndal, og lod Bønderne hilse, at hvis de ønskede mindeligt Forlig med ham, skulde de møde ham paa Hvamsø [1]), hvor han til den bestemte Tid (Løverdag d. 9de Juni) [2]) begav sig. De vovede ikke at udeblive, og Kongen lagde dem i en Bod af 15 Merker Guld (120 Merker Sølv), som de maatte forpligte sig til at udrede og overbringe ham der paa Stedet efter tre Nætters Frist. Men da de kom hjem, og de fortalte hvad de havde maattet love paa samtlige Bønders Vegne, blev der en almindelig Bestyrtelse; endelig enedes de om, slet ikke at udrede noget, men begive sig til Fjelds med alt deres Gods, saa at Sverre, om han kom, skulde finde Bygden ganske øde. Kongen ventede ved Hvamsø, indtil den aftalte Tid var forløben, men der kom ingen Bønder (Tirsdag d. 12te Juni). Da han saaledes kunde skjønne, at det var deres Hensigt at bryde Forliget, lettede han Anker, og sejlede ind efter Fjorden. Da han kom forbi Syrstrand til det Sted, hvor Fjorden deler sig, sendte han Ulf af Lauvnes og Thorolf Rympel, der nu var Høvding for Gjesterne, med 6 Skibe ind til Kaupanger, for, som han sagde, „at gjøre Ild paa i Badestuerne der, og tage sig betalt for Arbejdet som de bedst kunde og vilde". Dette lode de sig ikke sige to Gange, og da de kom til Kaupan-

[1]) Hvamsø, nu omstunder urigtigt skrivet „Kvamsø" efter Udtalen, ligger, som bekjendt, strax udenfor Balestranden, skraas ovenfor Vik, til hvis Prestegjeld det hører, men har selv Annexkirke.

[2]) Dagen nævnes ikke udtrykkeligt i Sagaen, men da det siden heder, at han efter at have oppebiet den bestemte Termin af tre Nætter ved Hvamsø, endelig begav sig videre og kom om Onsdag Aften til Sokndal, maa hine tre Nætter have været fra Løverdag — Søndag, Søndag — Mandag, og Mandag — Tirsdag. Mødet paa Hvamsø var altsaa om Løverdagen d. 9de.

ger, plyndrede de alt hvad de kunde overkomme, og stak derefter Ild pa Byen, men af Folk traf de ingen. Sverre drejede selv ind i Norefjor den med 14 Skibe og lagde sig ved Sokndal. Dette var Onsdag Aften Thorsdagen den 14de om Morgenen lod han blæse til Møde, og fore skrev nu sine Mænd, hvorledes de skulde bære sig ad. Paa hvert Ski skulde de dele sig i Hobe paa tre og tre; af hver Hob skulde der to ga i Land, men den tredie blive tilbage og passe paa Skibene; de, som gi i Land, skulde drage op igjennem Dalen, men meget varligen, især naa de kom i Nærheden af Skove eller andre Steder, hvor der kunde ligg Folk i Baghold; de kunde plyndre, hvor de vilde, men maatte ikke dræb noget Menneske, uden dem, der forsøgte paa at overfalde dem. „Hvis da Bønderne", sagde han, „forskikke sig for os, og ikke ville indgaa noget Forlig med os, skulle vi fare saaledes herfra, at de nok ikke skulle savne Bage-Ild eller Smedekul, hvor deres Gaarde nu staa: I skulle ikke lade saa meget som et Kot tilbage, men alene skaane Kirkerne, saa vidt det lader sig gjøre. Farer nu kun frem paa Hærmænds Viis, nu da I have Lov, ja Befaling dertil; der er mange nok iblandt Eder, der fare frem som Voldsmænd, om jeg end forbyder det under Livs og Lemmers Tab." Derpaa lod han Merket rejse, og begav sig paa Marschen. Men hele Hoben styrtede efter, og da han skulde see sig om, var der kun faa tilbage paa Skibene. Han raabte da, at det slet ikke gik an, at alt Mandskabet gik fra Borde og lod Skibene øde, saa at den første den bedste Fiende imidlertid kunde komme og snappe dem bort, dertil havde deres Erobring kostet for megen Fare og Anstrengelse. Men Folket var saa hidsigt paa denne Plyndringsfart, at kun faa løde, som de hørte hvad Kongen sagde. Han maatte da selv forføje sig ned til Skibene, og lod dem for Sikkerheds Skyld lægge ud for Anker. Hele Thorsdagen og den følgende Nat vandrede Birkebeinerne op ad Dalen, og fandt hverken Folk eller Fæ, kun de tomme Huse. Endelig traf de en Mand, der sagde dem at alt Folk og Fæ var flygtet op paa Fjeld og Hejder. Fredag Morgen (15de Juni) ved Solopgang tiltraadte de da Tilbagetoget, fordelende sig i enkelte Flokke, der planmæssigt gik fra Gaard til Gaard og satte Ild paa ethvert Huus, begyndende fra det øverste af Dalen og fortsættende Ødelæggelsesværket efter som de kom ned over. Vinden var kun svag, og den stærke Røg lagde sig i en sammenhængende Masse over hele Dalen. Den sidste Gaard, Birkebeinerne brændte, var Stedje, hvor de dvælede meget længe, fordi Ilden vilde tage fat i Kirken, som de maatte beskytte med vaade Sejl [1]). Da Husene vare faldne ned, vendte alt Mandskabet tilbage til

[1]) Kirken er sandsynligviis den samme, som endnu staar der, en ældgammel Stavekirke. Stedje Kirke er, som bekjendt, Hovedkirken i Sokndal.

Skibene, med hvilke Kongen nu, paa to nær, som bleve tilbage, lagde ud til Hugastranden, tætved Femreite. Hundrede Gaarde skulle saaledes have været opbrændte, og den forhen saa fagre Bygd var forvandlet til en eneste Samling af rygende Gruushobe [1]).

35. Kong Magnus vender tilbage og opsøger Kong Sverre. Slag i Noresfjorden. Magnus's Fald.

Imidlertid var Kong Magnus langt nærmere, end Sverre og Birkebeinerne forestillede sig. Han havde tilbragt Vintren i Danmark, men begav sig om Vaaren til Viken, hvor han den 8de April ankom udenfor Kongehellen med 24 Skibe. Her havde en af hans Høvdinger, Asbjørn Jonsson fra Thjørn, allerede fire Dage forud bebudet hans Ankomst, og opfordret alle Indbyggerne til at tage vel imod ham, da han nu høiligen kunde tiltrænge deres Hjelp, ligesom ogsaa Danekongen havde lovet ham sin kraftige Bistand, og allerede understøttet ham med et betydeligt Antal Hjelpetropper: Kongen ventede sikkert, sagde han, at alle Høvdinger der øster i Landet vilde vise sig som hans Venner, og lovede dem til Belønning store Len og sin Understøttelse. Hertil havde baade Bønder og Bymænd ytret lydeligt deres Bifald, og da nu Magnus kom — det var just Søndag efter Paaske — gjorde de en fager Procession imod ham, og modtoge ham paa det venligste. Han tog ind i en Gaard, der tilhørte en Kone ved Navn Ragnhild [2]), og forblev der i 3 Uger (altsaa omtrent til Maanedens Ende.) Der var da mange Lendermænd i hans Følge, hvoriblandt **Orm Kongsbroder, Nikolas Kuvung, Munan Gautsson** fra

---

[1]) Sverres Saga Cap. 81, 82. Efter det oven anførte Sagn skulde en stor Deel af Sverres Mænd være blevne knuste paa Gildreskreden af Bønderne, der havde forskandset sig paa et Sted, som endnu kaldes Borgarbjerget. Men Sverres Mænd kom ikke til Hafslo, og havde saaledes intet med Gildreskreden at gjøre. Dette viser, at Sagnet enten maa være uegte, eller og handle om en anden, nu ikke længer bekjendt Tildragelse.

[2]) Aarsagen, hvorfor han tog ind i denne Gaard, var maaskee den, at der siden Kastellets Indrettelse til Kloster endnu ikke var nogen ordentlig Kongsgaard kommen i Stand. Det var maaskee just paa denne Tid, at Abbed Viljam i Ebelholt tilskrev Prioren i Kastelleklosteret, Laurentius, samt de øvrige Brødre, et Brev, hvori han, næst at indskjærpe dem indbyrdes Kjærlighed, og spørge om hvorledes de havde det, underretter dem om at han agter at sende en Ladning Malt der op til Forhandling, men beder dem, hvis det paa Grund af Feiden mellem Kongerne skulde være utilraadeligt at lade Skibet gaa til Kongehelle, da at opgive et sikrere Sted. (Langebek Scr. R. D. VI. 55. Liljegrens Dipl Svec. I. 115). Maaskee Ragnhilds-Holmen lige ved Byen, hvor Kong Haakon Haakonsson siden lod opføre en Borg, har tilhørt den oven nævnte Ragnhild og faaet Navn efter hende.

Snes, Asbjørn Jonsson, og Hallkell Jonsson, der maaskee paa denne Tid, eller under Opholdet i Danmark, havde egtet Kongens Søster Fru Ragnhild, der havde været bestemt for Vidkunn Erlingsson [1]). Blandt andre Høvdinger i Magnus's Følge nævnes en Harald, der skal have været en Søn af Kong Inge, saa utroligt det end synes, at denne skulde have efterladt sig Børn. Overhoved havde Magnus alle sine bedste Folk med. Ofte holdt han Huusthing og talte for sine Mænd; hans Taler vare just ikke lange, men hvad han sagde, var godt og fremført med Værdighed; det optoges ogsaa med meget Bifald. Her i Kongehelle fik Kongen ogsaa Besøg af den islandske Skald, Maane, der just var kommen tilbage fra en Pilegrimsrejse til Rom, og i en yderst daarlig Forfatning, uden Klæder og Penge, saa at han havde maattet betle sig frem. Men han hilste Kongen meget høvisk, og gav ham strax en Prøve paa sin Dygtighed, deels ved strax at kvæde Halldor Skvaldres „Utfare-Draapa" om Kong Sigurd Jorsalafarers Korstog, deels ved at improvisere nogle Skjemtevers om et Par omrejsende Spillemænd, der just vare inde i Stuen med Smaahunde, som de havde afrettet til at gjøre Kunster, medens den ene spillede paa Gige, den anden paa Pibe. Magnus tillod Maane at følge med til Bergen, hvor han agtede sig hen [2]). Fra Kongehelle, hvor Flaaden forøgedes med tvende Islandsfarerskibe [3]), drog Magnus først nordover til Tunsberg, hvor han ligeledes fandt den bedste Modtagelse, og hvor mange Folk kom ned fra Landet til ham. Ogsaa her holdt han Thing, og bad om Mandskab og Skibe, idet han lovede, hvad der kunde synes vel dristigt, ikke oftere at plage dem med slig Anmodning. Han undrede sig ikke, sagde han, om man tilsidst blev kjed af at ro Leding med ham, saa ofte som dette løb uheldigt af, men siden han nu engang var salvet og kronet til Kongedømmet, vovede han ej at bryde de Eder, han ved den Lejlighed havde aflagt, men vilde see til med Odd og Egg at vinde Riget tilbage, saa længe Gud forundte ham at leve og Landets Folk gjorde fælles Sag med ham. Ellers var det jo langt mageligere og sikrere for ham at modtage Len af sin Frænde Valdemar [4]). Disse hans Ord vandt alles Bi-

---

[1]) Man finder ikke Ragnhild omtalt i Sagaen efter Beretningen om Vidkunns Død forend ved 1191: da heder det, at Hallkell var gift med hende, Sverres Saga Cap. 118.

[2]) Sverres Saga Cap. 85. Dette omtales ellers kun i et eneste Haandskrift.

[3]) At de vare Islandsfarerskibe siges kun i Flatobogen. De hed Keipan og Ballabussen.

[4]) Her staar der atter i Sagaen „Kong Valdemar;" men efter hvad ovenfor er anført skulde det enten være „Kong Knut," eller, hvad der er rimeligst, Hertug Valdemar, der, skjønt endnu ikke formelig udnævnt til Hertug, dog i Diplomer fra denne Tid fører Hertugstitlen.

fald. De vilde, sagde de, tjene og følge ham, og heller dø med ham, den rette Konge, end at tjene hiin Prest, der ingen Et havde til at være Konge. Tunsbergs Borgere viste ogsaa deres Iver for ham i Gjerningen ved at udruste og bemande et Langskib, som de lode støde til hans Flaade [1]). Efter et Ophold der i Byen af en 14 Dages Tid (altsaa omtrent til midt i Mai Maaned) fortsatte Magnus Rejsen vestover, men da han fik daarlig Vind, blev han ofte liggende vejrfast i Havnene. Saaledes har han vist ligget en Dags Tid ved Langesund, thi ved denne Lejlighed var det rimeligviis, at hans Mænd fik fat paa en heel Mængde Hardstene (haarde Hvesestene) fra Thelemarken, der allerede i den Tid var en betydelig Udførselsartikel fra Skien (Skíðan) men som de nu — og dette var maaskee ikke usædvanligt — anvendte til Vaaben [2]). I Unnardys (Hummerdus) paa Lister laa de en heel Uge. Disse Ophold nedsloge dog ikke Modet paa hans Folk; de vare tvertimod heel lystige og glade, og fornøjede sig ved alskens Leg, hvor de laa inde; kun Kongen var noget stille [3]). I Karmsund, hvor de laa to Nætter (8de—10de Juni), fik han de første sikre Efterretninger om Sverres Rejser af Fragtemænd, der kom fra Bergen, og som nu hver Dag sejlede dem forbi. Han sendte da to Mænd, der selv synes at have havt hjemme i Bergen [4]), op til Byen, for nærmere at udspejde Forholdene. De rejste afsted Tirsdag Nat (d. 12te) og kom tilbage Dagen efter, med den Besked at tre af Birkebeinernes Skibe under Anførsel af Svina-Peter laa i Byen. Magnus bød da sine Mænd at tage Tjeldingerne ned saa fort som muligt og skynde sig afsted. „Birkebeinerne," sagde han, „ere just nu i Bergen og ville nok gjerne holde Drikkelag med Eder, men synes vel at det tilkommer Eder at skjenke i Bægrene for dem." Ved disse Ord bleve alle glade, enhver skyndte sig at

[1]) Sverres Saga Cap. 83, 84.

[2]) Herom se længer nede, S. 173 jfr. Sverres Saga Cap. 91. De her nævnte „Hardstene," som de endnu kaldes, komme fornemmelig fra Eidsborg i øvre Thelemarken, og udføres endnu i betydelig Mængde fra Skien. I de ældste Privilegier for Skien, der nu kjendes, nemlig Kong Haakon Magnussøns af 1358, nævnes disse „Hardstene," som en Udførselsartikel, „fra gammel Tid." Jvfr. ovenfor II. S. 627.

[3]) I Hummerdus, fortælles der, kvad Maane et Vers, hvori han indstændigt anraabte Gud om at skaffe gunstig Vind. „Vi ere saa bedrøvede," heder det i Verset, „fordi Nordvestvinden saa længe holder os tilbage her i Unnardys: Søndenviden er altfor seen til at komme." Kongen roste Verset og sagde, at han til Belønning kunde tage sig en Skjorte blandt nogle flere, der just vare vaskede og laa nær ved i en Bunke, — en for den pjaltede Maane visnok høist belejlig Gave.

[4]) Der staar nemlig i Flatøbogen, hvis Læsemaade vi her følge: Eilif Arnessøn og Klement af Gravdal. Ellers læses: Eilif Orre, Søn af Klement af Grande.

indtage ſin Plads, Sejlene bleve hejſede og derforuden brugte man Aarerne, thi Vinden var ſvag Sidevind, og det regnede. Kong Magnus ſelv ſtyrede „Skeggen", ſom ſædvanligt, Orm Kongsbroder „Skjoldmøen," Nikolas Kuvung „Erkeſuden," (en Tyveſesſe, ſom han havde faaet af Erkebiſkoppen), Munan Gautsſøn „Reinen," og Gjeſterne havde „Mykle-Fleyet," et ſtort Oſterfarerſkib. Da de kom et Stykke paa Vejen, begyndte det at kule ſterkt, paa Munans Skib gik Maſten af og ſlog en Mand ihjel, og Kongens Skib ſatte ſaa ſvært, at en af Stavnboerne, ved Navn Thoralde Thrym, ſagde: „det bliver vaadt her forud paa Dækket, og det ſprøder endog om Saxene; Frembyggerne ſaa helſt, at man ſejlede mindre ſkarpt." Kongen rejſte ſig og ſvarede: „jeg vidſte ikke, at der ſkulde gjøres Ild op paa Dækket eller forud paa Saxene," og bød at man ikke ſkulde tage mindſte Svøſt ind, men heller ſætte til hvad Reb man havde. Thorsdagen (den 14de Juni) ved Midmundetid (omtrent Kl. halv to) ſejlede Kongen ind paa Vaagen, og lagde til lige ved Bryggerne, hvor hans Mænd øjeblikkelig ſprang op. Birkebeinerne, ſom ikke havde hørt det mindſte til Magnus, og ej havde nogen Anelſe om hans Komme, førend han nu med Eet var dem lige ind paa Livet, føre forfærdede hid og did, nogle efter ſine Vaaben, andre kun for at frelſe ſig; alle ſammen ſøgte de ud af Byen, og op i Fjeldet, hvor det ſnart var ganſke rødt af deres Skjolde; men Heklungerne fik dog indhentet og dræbt Tredive af dem, deels i, deels ovenfor Byen. De toge i Haſt Klæderne af dem, og lode Kroppene ligge nøgne efter; Magnus forbød endog udtrykkeligt at begrave dem, førend han kom tilbage igjen, da det, ſom han ſagde, passede ſig bedſt for dem at ligge der til Ravn og Hund. Det var nemlig nu førſt og fremſt hans Henſigt, at opſøge og gjøre det af med Sverre, medens denne endnu laa inde i Sognefjorden og ſaaledes ej kunde undſlippe. Derfor havde han ikke mange Timer at bortgive. Han lod ſtrax blæſe til Things, og talede ſaaledes: „Her i Byen venter jeg nu den ſamme Hjelp og Biſtand af Indbyggerne, ſom I forhen altid have været ſaa villige til at yde baade min Fader og mig; her var desuden mit ſtadige Hjem, ſaalænge jeg ſad i Fred og Ro; her har jeg ogſaa mange Frænder og Foſtbrødre. For det førſte agter jeg nu at opſøge Sverre og prøve en Dyſt med ham; naar det er gjort, tænker jeg at komme tilbage hid til Byen, idet jeg bringer Fred og Glæde for os alle." Disſe Ord beſvaredes med ivrige Bifaldsraab, og alle ſagde: „Gud lade Eder komme tilbage i god Behold, Herre, og i denne Ferd opnaa Alt, hvad I maatte ønſke". Derpaa gik Kongen atter ombord, lod blæſe til Afſejling, og forlod Havnen endnu ſamme Aften med den hele Flaade, paa Gjeſteſkibet, det ſtore Fløy nær, ſom imidlertid var kommet paa Grund ved Fjæren, og ikke kom af førend ud paa Natten. For Reſten lagde man Merke til, og betragtede det viſ-

vel som et slemt Varsel, at Kongens Skib ved Udskibningen var saa besat med Kraaker, at næsten hvert eneste Toug var bedækket af dem. Om Natten sejlede Kongen nord igjennem Leden, og da han kom til Sognsø, drejede han ind i Fjorden. Vinden var da kun svag. Saasnart Sogningerne saa, at det var ham, kom de i Mængdeviis roende ud til ham og gave sig i Følge med ham. Af dem fik Magnus Underretning om at Sverre havde sendt sine bedste Folk fra sig, og selv laa med faa Skibe inde i Norefjorden, hvor han, som de sagde, havde gjort mangt og meget ondt. Dette Budskab vakte almindelig Glæde i Hæren. „Nu," hed det, „var da endelig Tiden kommen, da det viste sig at være Guds egen Villie, at denne Ufredsflok skulde blive tilintetgjort, der havde øvet saa meget ondt i Norge, at det først seent vilde kunne oprettes." Blandt dem, der sloge sig i Følge med Magnus, nævnes **Ivar Elda**, en anseet Mand, der boede paa Syrstrand. Han sad just til Bords, da man saa Magnus's Flaade komme sejlende, ilede strax ned til Stranden, og roede ud til Kongeskibet, hvor Magnus tog imod ham med aabne Arme. Da Flaaden kom til det Sted, hvor Fjorden deler sig, styrede Magnus strax ind i Norefjorden. Hans Flaade var da 26 Sejlere sterk. De fleste af Skibene vare store, vel bemandede og i enhver Henseende godt udrustede.

Kong Sverre var imidlertid, som ovenfor er omtalt, nys kommen tilbage fra Toget til Sokndalen, og laa ved Hugastranden, i Nærheden af Femreite. Han og hans Mænd sad just ved deres Middagsmaaltid, da han hørte Vagtmændene, der stode oppe paa Land, tale mellem sig om at de saa en heel Deel Sejl komme ind ad Fjorden: stundom forekom det dem kun at være sex eller syv, men stundom spredte de sig mere ad, og da kunde man tælle ti, tolv, ja endnu flere. De talede imellem sig om, hvad Skibe dette kunde være: nogle paastode, at det kun var Sognejægter, der kom i een Flok sejlende fra Bergen, men andre syntes at det saa ligere ud til at være Langskibs-Sejl. Ved at høre denne Tale stod Kongen op fra Bordet, og gik selv op til Vagten, for at see hvad det var; der flokkede sig strax flere til, og enhver fremsatte sin Gjetning. Da Sverre en Stund havde betragtet de sig nærmende Sejl, sagde han: „det er ikke at dølge for, at her er Ufred for Haanden, thi dette er ganske vist Langskibe." Han lod strax blæse til Landgang, og da alt Mandskabet var forsamlet paa Stranden, tog han saaledes til Orde: „Endnu engang tør det gaa os Birkebeiner som før, at vi faa et alvorligt Arbejde at drages med, thi her nytter det ikke at negte for, at Kong Magnus snart kommer for at see til os. I vide alle, at en stor Deel af vort Mandskab er draget bort, nogle til Bergen — og Gud veed, hvorledes det nu er gaaet dem, — andre ind til Kaupanger for at brænde der; deres Hjelp maa vi saaledes undvære. Oppebie vi nu Kong

Magnus her, da ville vi faa en Overmagt at stride mod, der er større end nogensinde forhen, saa ofte som vi ellers have kjæmpet mod en større Styrke. Jeg vil derfor, at vi nu tage vor Beslutning, om vi skulle vove Kampen ikke mandsterkere end vi nu ere, eller vi skulle gaa i Land og lade Skibene i Stikken. Men i saa Fald er det vel at merke, at vi just ikke have gjort os til Vens med Folket her i Sogn, og Kong Magnus vil da vissselig sætte efter os med alt sit Mandskab, og med ham den hele Almue, hvorhen vi nu vende os. Og sandt at sige, skal jeg nu miste disse Skibe, som jeg med saa stor Møje, og saa mange Farer har erhvervet, da anseer jeg det ikke rimeligt at jeg nogensinde mere prøver paa at faa mig Skibe i Norge, og enhver af Eder faar da sørge for sig selv, som han bedst kan. Imidlertid vil jeg ikke ved min Egensindighed udsætte Eder for saa stor Fare, hvis I Alle skulde antage den for uovervindelig, men paa den anden Side vil jeg heller ikke forfærdes eller beslutte noget andet, hvis Høvdingerne og de øvrige Krigere see nogen Mulighed til at vove denne Dyst." Da Kongen havde endt sin Tale, kunde Alle godt skjønne, hvad han helst vilde, og saa svagt Haab de end havde om at det vilde gaa godt, nennede de dog ikke andet end at give deres Bifald dertil. De svarede derfor næsten alle paa een Gang, at de vissselig vilde slaas og ikke tage Flugten uforsøgt; det havde ingen Nød, de vare saa ofte vante til at stride mod Overmagt og enda vinde Sejr. „Ja," svarede Kongen, „nu have I valgt, hvad der mest stemmer med mit Ønske, og det kan jeg sige Eder, at I maa slaa saa meget bedre og mandeligere, som I denne Gang skulle ofre en Konge til Døden [1])." Disse Ord vakte megen Bekymring hos Birkebeinerne, thi de kunde ikke vide, hvilken Konge han meente. Sverre gav derpaa Befaling til at tage Tjeldingerne ned, og ro ind ad Fjorden langs med Landet, for at møde de to Skibe fra Soxndal, efter hvilke en Skude sendtes ind i flyvende Hast. Han forordnede, at Roningen i hvert Halvrum kun skulde forrettes af een Mand; den anden skulde idelig ro med Baad til og fra Land og bringe Stene ombord; den tredie og alle de øvrige, der ingen anden Beskjeftigelse havde, skulde sætte Viggyrdler op og gjøre Skibet slagfærdigt. Alt dette skede nøjagtigt som han havde befalet; de Søm, han havde ladet uddele, kom nu vel tilpas for at befæste Viggyrdlerne, og det var, siger Sagaen, let at see paa Birkebeinerne, at de vare vante til sligt. Da hiin Skude var kommen et Stykke ind i Fjorden, mødte den allerede Skibene, som den skulde hente, og da Folkene ombord paa disse fik at vide hvad der var paafærde,

[1]) I Sagaen: konung í hel sølja, d. e. sætte en Konge i Hel (i de Dødes Rige); Talemaaden „i Hel" er den som endnu bruges under Formen „ihjel," som „at slaa ihjel," og „i Hel" d. e. til de Dødes Rige.

gave de sig til at ro saa voldsomt, at de, idet de nærmede sig Flaaden, og enhver vilde være den første, kom hinanden for nær, saa at Aarerne gik af. „Vi have nu andet at bestille," raabte Sverre, „end at spilde Roningen for hinanden;" gav derpaa Befaling til at dreje ind mod Land, og der at oppebie Kong Magnus. Da var man ogsaa bleven færdig med at viggyrdle Skibene, og den Masse Stene var bragt ombord, som ansaaes nødvendig. Hans næste Befaling var at føre Landtoug op fra Bagstavnen, vende Fremstavnen ud, og lægge Aarerne færdige til Roning. Og endelig befalede han at alle skulde væbne sig og tage Plads, hver i sit Rum. Da dette var skeet, gik han i Land, og hen til en liden Bekk, som randt paa det Sted: her lod han sig række Vaskevand, og sine Klæder børste, som om han skulde gaa til et Gjestebud. Hans Dragt var bruunagtig fra Top til Taa. Derpaa gik han ned til en liden Klippe, under hvilken hans Skib laa, for endnu at tale nogle Ord til sine Mænd. Han vilde holde sig i Skibsstavnen, men Folkene toge hans Hænder bort, fordi den ganske nylig var tjærebrædt og endnu ikke tør. „Vi ville ej," sagde han, „tenge vore Skibe sammen; skal det gaa os godt, da maa vi benytte os deraf, at vore Skibe ere bordhøje, og vort Mandskab kjekt og krigsvant. Vi have kun een Udvej, og det er at sejre over vore Fiender; det nytter os hverken at flygte eller at bede om Grid; passer godt paa Eders Vaaben, og kaster dem ej overbord til ingen Nytte, søger først og fremst at dække Eder, hjelper hinanden indbyrdes, men Gud hjelpe os alle!" Derefter lod han Merkerne sætte op. Et lidet Klippenes stak ud et Stykke foran Skibene, saa at man ikke godt kunde see ud paa Fjorden. Han lod derfor nogle Folk ro ud paa en Skude for at see, hvorledes det led med Magnus's Flaade. Men neppe vare de komne nogle faa Aaretag frem, førend de øjeblikkelig vendte tilbage, og meldte at hele den fiendtlige Flaade var i Hælene paa dem. Da blev der strax blæst, Birkebeinerne roede alle Skibene ud mod Fienden, og istemte Hærskrig. De havde kun fjorten Skibe, og, efter den sandsynligste Beregning, omtrent 1900 Mand at sætte mod Fiendens sex og tyve Skibe, hvis Besætning neppe var under 3200 Mand. Den egentlige Befalingsmand paa Mariesuden var Thord Finngeirsbroder [1]).

---

[1]) Mariesuden havde, som oven nævnt, 820 Mand; regner man i Gjennemsnit 120 for hvert af de øvrige 13, bliver Totalsummen 1860, hvilket vist kommer Sandheden meget nær. Magnus havde 26 Skibe, hvoraf enkelte temmelig store og alle stærkt bemandede. Regnes i Gjennemsnit for hvert 120 Mand, bliver dette tilsammen 3120, hvortil endnu kommer Besætningen paa Sogningernes Baade. — Thord Finngeirsbroder vil ogsaa i det følgende blive nævnt som Befalingsmand paa Kongens Skib, og det synes, som om han har været meget kyndig i at styre Skibe og manøvrere med dem.

Da Heklungerne kom længer ind i Fjorden, hvor de vidste at de om faa Øjeblik vilde see Birkebeinernes Flaade lige for sig, strede de Sejlene ned, og lode Skibene drive ind for Farten. Da vare ogsaa de fuldt væbnede og slagfærdige. Kong Magnus forordnede, at de to store Skibe i Flaaden, der egentlig vare Kjøbmandsskibe, og ikke saa godt skikkede til Roning, nemlig Gjeste-Fløyet og Asbjørn Jonssøns Skib, skulde bindes sammen mellem hans eget, Skeggen, og Orm Kongsbroders Skib, og disse fire Skibe, der saaledes dannede en eneste sammenhængende Masse, skulde lægge sig imod Mariesuden og hage sig fast i den. „Jeg ønskede helst," sagde han, „at de ikke løstes derfra, førend enten den, eller vore Skibe vare ryddede. Jeg veed, at de fleste ville ansee det for en god Ende paa den hele Strid, om dette var den sidste Gang, Sverre og jeg behøvede at kræve denne Leding og Møje; det er vel værdt at bede Gud om, og dertil staar mit Haab. Jeg var kun fem Aar gammel, da Høvdingerne og Landets Folk gave mig Kongenavn, og syv Aar, da Erkebiskop Eystein tilligemed Legaten fra Rom og alle Landets Lydbiskopper indviede mig til Konge: da var jeg saa barnslig, at jeg hverken kunde raade for Ord eller Ed, og syntes bedre om at lege med andre Smaadrenge, end at sidde mellem Høvdinger. Ikke attraaede jeg Kongedømmet, og liden Glæde har jeg havt af det. Nu er jeg 28 Aar gammel, og i de sidste 8 Aar har mit Regimente været baade mig selv og alle Landets Indbyggere til Skade [1]); men den almægtige Gud lønne mine Venner og Høvdinger, saavel som hele Almuen, at de desuagtet saa kjærligt have staaet mig bi, og troligen hjulpet mig i saa mange Farer. Her behøves ikke mange Opmuntringsord. I see alle, hvor nødvendigt det er, at enhver bruger sig som han bedst kan, og vi have nu, Gud skee Lov, overflødig Folkestyrke, da der overalt, hvor vi anløb Kysten, er kommet Folk til os, medens Sverre derimod har adspredt sine Folk hid og did, og nu kun har en liden Deel tilbage, der desuden ligger her indelukt og stængt i Fjorden foran os som Sauder i en Kvi. Gud lade os komme saaledes fra dette Møde, at vi siden kunne være i Fred og Ro for vore Fiender, hvad enten vi ere i Live eller døde!" En stærk Bifaldsmumlen lød over den hele Hær, og alle svarede paa een Gang: „Tak for hvert et Ord, ædle Konge, Gud lade dig fælde dine Fiender!" Orm Kongsbroder raadede nu, som forrige Gang ved Nornes, til først at angribe de mindre Skibe, der ej kunde forsvare sig saa godt: det store Skib vilde

[1]) Alle disse Aar-Angivelser passe ret godt med Tidsregningen. Magnus var, som ovenfor viist (II. 842) fød 1156, han blev tagen til Konge 1161, altsaa fem Aar gammel; ved sin Kroning 1164 var han egentlig 8 Aar gammel, men han havde maaskee (se ovenfor II. S. 968) i Septbr. 1164 endnu ikke fyldt sit 8de Aar.

blive vanskeligt at faa Bugt med, saalænge de øvrige kunde komme det til Hjelp. Men Magnus, lige saa paastaaelig som før, vilde intet Ord høre herom, og meente, at naar først det store Skib var vundet, da var det saa godt som gjort med alle de øvrige. De fire Skibe bleve altsaa bundne sammen, som Kongen havde befalet. Kongeskibet laa nærmest Stranden, derefter Gjeste-Fløyet, saa Asbjørns, og Orms yderst. Idet Asbjørn led sit Skib tænge fast ved Orms, talte han saaledes: „Nu er Dagen kommen, som vi alle have længets efter, at have faaet Sverre og Birkebeinerne jagede ind som Sauder i en Kvi. Nu er det forbi med hans Kneb og Kunster, thi den Mand har nu slaaet Haanden af ham og Birkebeinerne, som han har faaet alle sine Raad af, nemlig Fanden selv, som han tror paa, men som altid handler saaledes med sine Venner, nemlig at han giver dem Fremgang en Tid, men derpaa slaar Haanden af dem. Sverre er nu raadløs, thi han har sendt Svina-Peter fra sig til Bergen, hvor denne og hans Flok fik Bekomst som forskyldt; og de værste af dem alle, de Djævels Kroppe, Gjesterne, ere sendte ind i Fjorden tilligemed den, der har gjort aller mest ondt, Torpersønnen Ulf [1]). Til sine øvrige Misgjerninger og Grusomheder har Sverre nu og føjet denne, at han har ødelagt et christent Land med Ild, og hvad lidet ondt han endnu har ugjort, skal han nu idag komme saart til at undgjelde. Lader os nu angribe Birkebeinerne, to eller tre om een, hvis det falder lettere; lader os hugge vældige Hugg paa enhver, der gjør os Modstand, uden at ense hvo det er, thi man regner det ikke saa nøje, naar man skifter Mad for Hunde." Dette, sagde alle, var vel talt. Derpaa tengedes ogsaa de øvrige Skibe sammen, i Partier paa fem eller sex; alle førtes i en Linje Side ved Side, ind ad Fjorden, dog nærmest den sydøstlige Bred. Magnus havde en Kjortel, halv hvid, halv skarlagenrød. En lignende Kjortel, baade af Farve og Stof, havde Magnus Mange fra Orknøerne, Rangvald Jarls før omtalte Dattersøn [2]), der synes at have været ombord paa Kongens Skib. Magnus havde et ypperligt Sverd, kaldet „Fiskerygg."

Da Magnus's Flaade nærmede sig Birkebeinernes, saa det i Førstningen ud paa Søen imellem dem, som naar der falder en stærk Regnskuur paa Vandet i stille Vejr: det var Pileregnen, og den varede kun kort, da Skibene strax efter mødtes. Da Mariesuden skulde svaje med Forstavnen mod Fienden, gjorde den en lang Krog, og førend den havde faaet vendt, tørnede allerede Magnus's Skibe med Forstavnen mod dens Bagbordsside. Skeggen laa ved det fremmerste Øserum, og dernæst de

[1]) Nemlig Ulf af Lauvnes, hvis ringe Herkomst altsaa her udtrykkeligt omtales.

[2]) Om Magnus Mange se ovenfor S. 41.

øvrige længer forover, efter som de fik Rum til. Strax begyndte her en heftig Kamp, da Heklungerne vare meget hidsige til at angribe. Birkebeinerne søgte mest at dække sig, thi i Førstningen faldt det dem noget ugreidt med Angrebet, hele Flaaden drev efterhaanden ind mod Stranden, og Mariesuden kom imellem de fiendtlige Skibe og Landet [1]). Da sprang Sverre, ledsaget af sin Frænde Peter Roesøn, i en Baad, roede hen til Erik Kongssøns Skib, og raabte derop, at de bare sig daarligt og modløst ad; de skulde ro uden om det store Skib, til Fiendens mindre Skibe, og see til at gjøre sig til Herre over dem. Derpaa roede han fra Skib til Skib, satte Mod i sine Mænd, og sagde hvor enhver skulde lægge til. Da toge Birkebeinerne Mod til sig, lagde kjekt frem, og gjorde et heftigt Anfald, der ikke besvaredes med mindre Heftighed af Heklungerne. Nu vilde Kongen tilbage til Mariesuden. Paa Farten derhen slog en Piil ned i Stavnen lige over hans Hoved, og i samme Øjeblik en anden i Kanten lige ved hans Knæ, men han blev siddende uden at forandre en Mine. „Et farligt Skud, Herre," sagde Peter. „Det rammer ikke, forend Gud vil," var Sverres Svar. Imidlertid var Pile- og Steen-Regnen paa Mariesuden saa stærk, at han ikke kunde komme ombord, men maatte ro i Land. Paa samme Tid lagde Munan Gautsøn i den fiendtlige Flaade til Land med sit Skib, hentede en Mængde svære Stene, og lod dem dynge i Masseviis paa Mariesuden, heelt fra Forrummet og til Øserummet, saa at Besætningen fik en slem Medfart. Især var det dog

[1]) De her anførte Enkeltheder kunne give os en ret klar Forestilling om Skibenes Stilling under Slaget. Dette foregik ikke, som det almindeligviis plejer at siges, ved Femreite, thi der staar udtrykkeligt at Flaaden roede derfra længer ind i Fjorden, indtil den mødte de to Skibe fra Sokndal, og dette kan ej have været længer ude end halvvejs mellem Nornes og Ylmen. Neset, der tog Udsigten bort til Hovedfjorden, var Nornes. Sverres Skibe laa i en Række med Bagstavnen mod den sydøstlige Bred, og roede derfra først lige ud, før siden at drage til Venstre, for at møde Fienden; men det var denne Vending, som det ej lykkedes at faa udført, og Mariesuden, der, som det udtrykkeligt siges, laa yderst, altsaa længst til Bagbord af Sverres Skibe, vendte endnu Bagbordsiden til, da Magnus's Skibe, hvis Række dannede en ret Vinkel med den, Sverres Skibe først havde indtaget, tørnede imod Mariesuden, dog, som man seer, kun dennes forreste Deel, da hele Stykket fra det fremre Øserum og agter over endnu var bart; Skeggen, Magnus's yderste Skib mod Styrbord eller nærmest Kysten, naaede ej længer end til hiint Øserum. I denne Stilling dreve begge Flaader mod Sydøstkysten, idet de svajede mere og mere mod Styrbord, saa at Mariesuden, i hvis hele Forpart fiendtlige Skibe havde haget sig fast, og som mere og mere kom til at vende Styrbordsiden mod Land, derved næsten afskares fra Sverres øvrige Flaade. Sverre gik nu fra Borde paa Styrbordside, og gav Erik Kongssøn, der rimeligviis var dreven med Bagstavnen mod Kysten, Ordre til at ro uden om og angribe Fiendens mindre Skibe.

Frembyggerne paa Mariesuden, der havde den haardeste Dyst at bestaa, thi det var denne Deel af Skibet, der fornemmelig var besat af de fiendtlige Skibe. De talte da imellem sig om, at nu ogsaa Forrumsmændene [1]) burde lønne Kongen for den Mjød og de fagre Kjortelklæder, han havde givet dem. De, som vare i Bagstavnen, raabte da til Styrbordingerne at de skulde ro frem: disse gjorde saa, og derved kom Skibet saa langt frem, at Skeggen nu laa ved det agterste Øserum [2]), derved fik ogsaa Forrumsmændene og alle Bagbordingerne nok at bestille, da der ikke laa færre end 13 Skibe paa denne Side af Mariesuden. Heklungerne brugte Pile, Kesjer, og en heel Deel af de før omtalte Hardstene fra Skien; de kastede Haandsaxe og Paalstave, og anrettede stor Skade, men de vare ikke nær nok til at komme i egentligt Haandgemæng, thi da deres Skibe vendte Forstavnen, ikke Siden, mod Mariesuden, var det vanskeligt at entre. Birkebeinerne fik ikke andet bestilt end at dække sig; flere af dem sank døde ned af Anstrengelse alene, uden at have faaet noget Saar.

Men medens Kampen rasede saa heftigt omkring Mariesuden, havde imidlertid Erik Kongssøn med de øvrige 13 Skibe efter Sverres Befaling roet uden om den, og givet sig i Kast med de mindre Skibe, af hvilke strax tretten, eller alle de, der ikke vare beskjeftigede med Mariesuden, vendte sig imod ham. Her havde Birkebeinerne Fordelen paa sin Side, da deres Skibe vare større og talrigere besatte. Men ikke desto mindre forsvarede Heklungerne sig med den største Tapperhed, saa at det en Stund var meget tvivlsomt, hvo der vilde faa Overhaand, og de understøttedes derhos af en Mængde Sogninger, der laa i Baade og skøde paa Birkebeinerne. Da lagde Erik sig Side om Side med det yderste af de fiendtlige Skibe, og efter en yderst haardnakket Kamp maatte endelig Besætningen give tabt. Nogle faldt, andre forlode deres Halvrum, og Birkebeinerne entrede. Den første, som kom op, var Eriks Merkesmand, Benedikt Hoved, ham fulgte en Deel andre. Da Heklungerne saa det, styrtede de imod dem, dræbte Benedikt med nogle flere, og dreve de øvrige tilbage. Men Erik eggede sine Mænd til at gjøre et nyt Forsøg, de stormede atter over i det fiendtlige Skib, erobrede Merket tilbage, og trængte nu saa haardt ind paa Heklungerne, at disse omsider maatte vige, og sprang over paa det Skib, der laa dem nærmest. Dette vakte Forvirring og Skræk; Birkebeinerne trængte fremdeles paa, og fandt nu kun liden Modstand. Saaledes gik det fra Skib til Skib, idet de dreve Heklun-

[1]) Forrummet var, som bekjendt, strax nedenfor Løftingen, eller i den agtere Deel af Skibet.

[2]) Begge Øserum (austrrúm), vare i den agtere Deel af Skibet, det ene fremmenfor det andet.

gerne foran sig med Raab og Hugg, og fældte en Mængde. Hele de flygtende Menneskemasse styrtede omsider ind paa de fire store Skibe, de ikke engang kunde rumme dem. Fra Skeggen, Magnus's eget Skib, der laa nærmest Land, løb en heel Deel overbord; de tre øvrige, nemlig Orms, Asbjørns og Gjesternes, sank under den overvættes Mængde. Da Sverre, som hidtil havde maattet holde sig paa Land, saa den heldige Vending, Slaget havde taget, skyndte han sig med Peter ned til Baaden, for at ro ombord. I det samme kom en Skude roende til Land nær ved: man kunde i Hast ikke see, om det var Venner eller Fiender. Men Sverre raabte til dem: „vend om, thi nu flygte de!" De gjorde saa, roede tilbage og toge strax Vejen ud efter Fjorden. „Kjendte I disse Folk, Herre," spurte Peter, „eller hvorfor talte I saaledes til dem?" „Var det da ikke," svarede Sverre, „det eneste, jeg kunde sige, ihvem det saa var?" Han styrede nu lige til sit Skib, gik op i Løftingen, og istemte strax Kyrie eleison, af Glæde over sin Sejr; de øvrige stemte i med ham. Imidlertid sprang Kong Magnus og hele Mandskabet paa hans Skib over Borde; de fleste, hvoriblandt Magnus selv, druknede, de, som kom til Land, bleve dræbte af en Deel Birkebeiner, der allerede stode færdige paa Fjæren til at modtage dem: kun meget faa undgik her Døden. Nogle Skuder undkom ved at ro ud af Fjorden. Birkebeinerne roede omkring paa Smaabaade, og dræbte mange Fiender, der søgte at redde sig ved Svømning; nogle fik ogsaa Grid, blandt dem alle de, der vare heldige nok til at treffe paa Kongen selv; ligeledes skaanede Skibsstyrerne deres Frænder og Venner.

Slaget havde taget sin Begyndelse om Eftermiddagen. Ved Solegladstid (omtr. Kl. 9) begyndte Striden for Alvor, ved Midnat var alt forbi, og Skibene fortøjede og tjeldede. Den Sejr, Sverre nu havde vundet, overtraf vist hans og hans Mænds dristigste Forventninger. De havde kjæmpet mod en næsten dobbelt Overmagt af tapre, krigskyndige og forbitrede Fiender, der allerede ansaa sig næsten visse paa Sejren; her fandt ingen Overrumpling Sted, heller ikke indtraf, som ved Nornes, noget uforudseet Tilfælde, der udbredte panisk Skræk blandt Fienden; men alligevel blev Enden paa Kampen den, at Fiendens Magt aldeles knustes, Kong Magnus faldt eller omkom med sine fornemste Høvdinger og en Mængde Folk, og alle hans Skibe enten sank eller erobredes. De Faldnes Antal angives til 2000 [1]), altsaa et større Antal end Birkebeinernes hele Hær. Af de faldne eller omkomne Høvdinger nævnes foruden Magnus den før omtalte Harald, Kong Inges Søn, Magnus Mange, Orm Kongsbroder og hans Søn Ivar Steig, Asbjørn Jonsson fra

[1]) Nemlig atten Hundreder, altsaa nøje beregnet 2160.

Thjorn, Ragnvald, Søn af Jon Hallkelssøn, Paal Smaat-auga, Lodin af Manvik (fra Brynlanesset), Olaf Gjavvaldssøn, Eindride Torve, Søn af Jon Kutiza, Ivar Elda (den samme anseede Bonde fra Syrstrand, der nys saa ivrigt havde sluttet sig til Magnus), Villjam af Torge paa Haalogaland, Andres Erikssøn, Hallstein Botulfssøn Snaak, en Frænde af Kong Magnus, Ketil Lavrantssøn, Sigurd Hiit, Ketil Fluga. Ere end flere af disse Navne mindre bekjendte, see vi dog af de øvrige, som vi noksom kjende, at Blomsten af Norges Aristokrati, især fra Gulathingslagen og Viken, her fulgte Kong Magnus i Døden. Birkebeinerne maa i dette Slag have kjæmpet med en aldeles uimodstaaelig Heftighed og Tapperhed. Vel havde de den Fordeel, at deres Skibe vare større og højere, end de fleste af Fiendens, men dette alene kunde dog ikke opveje den store Folkemon. Erik Kongssøn, der var den, som nærmest ledede det Angreb paa de mindre Skibe, der gik saa heldigt fra Haanden, og omsider gjorde Udslaget, aftvættede her fuldeligen den Plet, der klæbede ved ham siden hans Flugt fra Nidaros to Aar forud; men aller mest skyldtes dog vel Sejren Sverres egne vise Foranstaltninger og den Iver, hvormed han i Slagets Begyndelse opmuntrede sine Mænd og foreskrev Enhver, hvad han havde at gjøre. Uagtet han siden under den største Deel af Slaget ufrivilligt maatte staa paa Land som en ledig Tilskuer, havde han dog allerede ordnet det Hele saa vel, at det øvrige gik af sig selv. Men alligevel var hans Held saa uformodet og paafaldende, at hans Fiender siden endog udspredte, at han skulde have havt en Hex med sig paa Toget, og at hun ved sine djævelske Kunster skulde have faaet Havet til at opsluge Kong Magnus med hans Flaade[1]).

[1]) Villjam af Newbury, VI. 8. Da dette Kapitel øjensynligt indeholder den Fremstilling af de hidtil fortalte Begivenheder, som Sverres Fiender eller Magnus's Tilhængere gave til Bedste, og som rimeligviis en eller anden norsk Gejstlig i England har meddeelt den samtidige Villjam, anføre vi her følgende Uddrag deraf, som et ikke uvigtigt Bidrag til at belyse Stemningen hos Folket og de paa den Tid herskende Rygter: „Omtrent paa samme Tid (c. 1180) var det at hiin saa berygtede Prest Sverre, der kaldes Birkebein, fremstod som Kronprætendent i den Deel af Germanien, der kaldes Norge, og efter at have herjet en Tidlang som saadan, endelig efter Kongens Fald erholdt Kongedømmet, som om det var paa lovligt Viis; skjønt det er at haabe at det med Guds Vilje tager samme Ende med ham, som med andre Konger i hiint Land. Der fortælles nemlig, at i de sidste 100 Aar, ja længere tilbage, have Konger i Mængdeviis fulgt paa Konger, uden at nogen af dem er død af Alderdom eller Sygdom, men alle ere faldne for Staalet, efterladende Tronen som Bytte for deres Drabsmænd, som om de vare deres lovlige Arvinger, saa at man om alle dem, der i den lange Tid herskede der, kan sige som der staar skrevet: Du har ihjelslaaet og tilmed taget en Ejendom (1 Kongernes Bog 21, 19). Da dette skjendige Uvæsen ved den lang-

Tidligt den næste Morgen (Løverdag d. 16de Juni) lod Kongen blæse til Huusthing. Her stod han op og talte saaledes: „Gud selv skulle vi takke for vor Seir, thi han har nu i dette Slag meget tydeli-

---

varige Sædvane ligesom var blevet en Lov, søgte endelig Rigets Stormænd i deres fromme Iver at raade Bod derpaa, idet de lode en ny Konge høitidelig salve, indvie og krone, for at ingen efterdags skulde vove at lægge Haand paa Herrens Salvede. Hidtil havde endnu ingen der været indviet til Fyrste paa kirkelig Viis, men enhver, der i Spidsen for en Oprørsflok havde dræbt Kongen, tiltog sig netop derved den kongelige Magt og Værdighed, som han en kort Tid derefter igjen paa samme Viis maatte efterlade sin Drabsmand. Nogle have troet, at hiin Undladelse af Kroning havde sin Grund i christelig Eenfold, saasom nemlig ingen af de foregaaende Konger havde fortjent at krones. Saaledes, da Haakon, som havde fulgt efter den af ham fældede Kong Inge, var dræbt, og Tronen fandtes at tilkomme en Dreng ved Navn Magnus, Inges Frænde, lode Rigets forstandigste og meest ansete Mænd denne Dreng høitideligt indvie til Herrens Salvede, og krone. Derved troede de at have faaet en retlig beskikket Fyrste, og at den gamle Uskik var afskaffet. Men da samme Magnus allerede var bleven voxen, og med megen Dygtighed og Held havde regjeret i nogle Aar, saa at man allerede troede sig sikker mod alle Oprørs-Uroligheder, da var det, at Djævelens Ondskab indgav hiin Prest, som hans eget Redskab, at forstyrre det christne Folks Fred. Efterat han en Tidlang havde gjort Tjeneste i den hellige Orden, han i Kirken havde faaet, begyndte den høist forvovne og forslagne Mand med den ham egne Selvtillid at tragte efter Kongedømmet. Snart havde han gjennemreist det hele Land, og var ikke seen til at udføre sin Plan; han samlede ved de listigste Kneb en stærk Hob af forvovne Røvere og slette Karle, hvormed han, søgende Skjuul og Værn i uveisomme Ødemarker, foruroligede Kongen ved hyppige Overfald. Da Kongen forfulgte ham med en ordentlig Hær, tog han paa Skrømt Flugten, men lagde sig i Baghold ved et Pas, hvor han var godt kjendt: der overrumplede han den kongelige Hær og tilføiede den, indkneben som den var, et saadant Nederlag, at Kongen selv maatte skjule sig blandt de Faldnes Dynger, og med Nød og neppe undkom, da Fienderne droge bort. (Her sigtes, som man seer, til Slaget ved Hirtebro.) Ved dette Held steg hans Mod, og hans Kræfter tiltoge Dag for Dag, indtil han omsider endog fik sig en Flaade, med hvilken han saa sig i Stand til at herje paa flere Steder i Landet. Kongen bragte imidlertid sin Hær paa Fode igjen, udrustede en Flaade, og drog mod Fienden. Ved Efterretningen herom lod Sverre atter listigt, som om han flygtede, og begav sig ud paa det store Hav; da Kongen hørte det, troede han at Røveren virkelig var flygtet, og løb med Flaaden ind i en Havn. (Her sigtes til Undvigelsen 1179, se ovenfor S. 98.) Men da Hæren her, af Glæde over Fiendens Forjagelse, overlod sig til en fordærvelig Sikkerhed, kom Natten efter hiin forbandede Prest med sine Folk ind i Havnen, angreb de drukne og søvnige Krigere, og ødelagde med Møie saa godt som den hele Hær, hvoriblandt Kongens Fader og flere Stormænd. (Her, sigtes, som man seer, til Slaget paa Kalvskindet 1179, men Fremstillingen er ikke nøiagtig.) Kongen skal, undkommen fra Blodbadet, have holdt sig skjuult i nogle Dage i et nær liggende Nonnekloster, og ved Guds Beskyttelse være undsluppen, uagtet Fienden søgte efter ham. Modig ved dette Fiendernes Uheld og Nederlag

gere end før rakt os sin hjelpende Haand. Vi kunne ikke tilkjende os Sejren anderledes, end at den fornemmelig skyldes Guds Villie og hans Tilskikkelse. Til Gjengjeld skulle vi ogsaa takke ham, som det sig hør og bør, i Ord og Gjerning. Dette skeer først og fremst ved at vi holde vort Løfte til alle dem, vi have skjenket Grid, dernæst, at vi komme de Saarede til Hjelp, og endelig at vi skaffe alle de Lig, vi finde, en christelig Begravelse. Jeg befaler paa det indstændigste alle mine Mænd, at de lede efter Ligene her ved Stranden, paa hvilken Maade og med hvilke Redskaber, Enhver veed eller kan anvende. Derved handler man ej alene Gud til Velbehag, men har endog selv Udsigt til at vinde Gods eller Guld, thi alle have vel havt noget Gods paa sig, enkelte endog meget. Nu formoder jeg dog, at vi endelig engang have faaet Herredømmet her i Landet, hvad enten vi styre det vel eller ilde, og Gud være takket, hvis vi nu kunde være fredsommelige og retfærdige, thi derefter længes de fleste. Eder, mine Mænd, ønsker jeg Guds Løn for Eders ufortrødne og kjærlige Bistand.

---

drog nu Tyrannen, lige saa fræk som blodig, rundt omkring ligesom i Triumf, idet han viste sig som en ublid Herre for de ynkeligt undertrykte Bønder. Kongen, der efter at have holdt sig skjult atter kom frem og til sine Venner, begyndte efterhaanden at samle nye Kræfter, skaffe sig Hjelpetropper allevegne fra, og med større Varsomhed at forberede sig mod de fiendtlige Anslag. Endelig drog han med en ordentlig udrustet Hær mod Fienden. Saasnart hiin erfarede dette, og saa at Ynglingen, klog af tidligere Skade, nu gik forsigtigere til Værks, ligesom han og var ham overlegen i Skibe og Stridskræfter, tog han sin Tilflugt til Trolddom. Han havde nemlig hos sig en Djævelens Datter, mægtig i Hexeri, og med Rette at stille ved Siden af hiin Oldtidens Troldkvinde, om hvilken den herlige Digter siger (her følger et Citat af Virgils Æneide IV. v. 487—490). I forunderlig Tillid til sin sædvanlige Kunst spurgte hun nu sin Ven Tyrannen, paa hvad Viis han ønskede at hans Fiende, der allerede var lige for hans Øjne, skulde forgaa. Da han valgte „ved Drukning," skede det pludselig ved Hjelp af Djævelen, — der formedelst sin Engle-Naturs Kraft formaar saa meget over Jordens Elementer, naar den højere Magt tillader det — at det rolige Hav aabnede sit Gab og i Fiendens Paasyn opslugte den største Deel af Kongens Flaade. Ved Synet heraf sagde den skjendige Præst: Seer, mine Venner, hvor virksomt Elementerne kjæmpe for os; passer nu paa, at ingen af dem undslipper, hvis visse Undergang Havet har overladt Eder at besørge, at det ej skulde synes, som om det havde alene gjort Alt sammen. Saaledes blev den øvrige Deel af den kongelige Hær, som desuden allerede var skrækslagen over Kammeraternes pludselige Undergang, let overvældet, og Kongen selv omkom." Fra Erling Jarls Død af er Beretningen, som man seer, meget kort og unøjagtig. Navnlig skjulte Magnus sig efter Kalvskind-Slaget ikke i noget nær liggende Nonnekloster, (her maa Bakke Kloster være meent), men drog lige til Bergen. Sandsynligviis har det foresvævet Fortælleren, at Magnus siden oftere havde sit Tilhold ved eller i Munkholmens Kloster, og dette har han forvexlet med hiint.

Jeg skal ogsaa selv lønne Eder godt, og efter min bedste Evne. Godt er det nu at vide, at de Ejendomme og alt det Gods, disse Guldhalse have havt, der nu ligge her foran Stranden, skulle blive Eder til Deel og derhos de bedste Giftermaal i Landet, foruden de Titler og Værdigheder, I maatte attraa, thi det er store Ting, I have udrettet i denne Strid. Noget er dog endnu tilbage, det er vore Avindsmænd, og mod dem skulle vi vel vogte os, men Gud vogte os alle." Denne Tale vandt almindeligt Bifald, og Tilhørerne takkede Kongen for hans Ord. Siden lod han alle Skibene ro længer ind langs Stranden, indtil man kom saa langt, at Lugten af Ligene, naar de gik i Forraadnelse, neppe vilde naa derhen. Nu kom Raden til Sokndølerne, der før havde trodset ham, at ydmyge sig; saavel de, som Kaupangersmændene indfandt sig hos ham, faldt aldeles til Fode, og maatte nu uden at kny endeligen forpligte sig til at udrede hine femten Merker Guld, for hvis Udbetaling de til saa stor Skade for sig selv havde søgt at unddrage sig. Da viste det sig, heder det i Sagaen, som Ordsproget siger, at mangen En kysser paa den Haand, han helst ønskede var af. Dem, saavel som de andre Bønder i Nærheden, satte han til at skaffe Ligene i Jorden; Enhver fik frit Lov til at stelle om sine Frænders og Venners Lig, som han ønskede. Hver Dag var derfor mange Folk, saavel af Kongens Krigere som af Bønderne ude paa Baade, for at lede efter Ligene, af hvilke mange bleve opfiskede. En Dag fandt man Orm Kongsbroders Lig; hans Venner lode det derfor først bringe til Bergen, der blev det siden af Vikverjer bragt til Oslo, og begravet i Steenveggen i Hallvardskirken ved Siden af hans Broder Kong Inge og Kong Sigurd Jorsalafarer [1]). Ogsaa mange andre Stormænds Lig bleve efterhaanden dragne op. Magnus's Lig blev ikke fundet førend anden Søndag (24 Juni) efter at Slaget havde staaet. Sverre havde just om Aftenen paa en liden Skude begivet sig hen til Slag-Stedet, hvor flere Baade fremdeles vare beskjeftigede med Lig-Optagningen. I en af Baadene sad tre Mænd, Ljot Haraldssøn, Arne Gudmundssøn og Jon Koll. Til dem sagde Kongen: „sidde I fast her med Fisket, eller hvor gaar det med Fangsten?" I samme Øjeblik droge de et Lig op. „Det var en dyrebar Dræt," sagde Sverre, „I have da været saare heldige!" „Ja," svarede de, „er dette Kongens Lig, da har der bidt en god Fangst paa vor Krog." „Dette er visselig Kong Magnus's Lig," sagde Sverre. De skøde nu et Skjold under Liget, og løftede det over i Skuden til Kongen, som strax lod ro i Land, og Liget bringe op. Der gjenkjendte man det strax, thi det havde endnu ikke forandret sig det mindste; ja det var ikke engang blevet stivt, eller Rødmen

[1]) Om disse Kongers Begravelse i Hallvardskirken, se ovenfor II. S. 711, 907.

borte af Rinderne. Allerede den følgende Dag var Kisten færdig, og førend Liget blev svøbt i Dug, lod han alle de tilstedeværende, som forhen havde været Magnus's Mænd, gaa hen at betragte det, og forvisse sig om, at det virkelig var Magnus's Lig: det var ikke, sagde han, for at være haard imod dem, men for at de siden kunde bære Vidne derom, hvis det skulde hænde sig, at Vikverjerne udspredte noget Rygte om at Magnus endnu var i Live, og deraf toge Anledning til at rejse en Oprørsflok. De gik da derhen, og næsten ingen af dem kunde holde Taarerne tilbage, flere hylsede det endog, førend de gik bort. Derpaa blev det svøbt, lagt i Kiste, og efter Sverres Befaling ført til Bergen. Strax derpaa fulgte han selv efter, men modtog før sin Afreise de femten Merker Guld, som Sognddlingerne havde at udrede [1]).

Efterretningen om Magnus's Fald var imidlertid allerede Dagen efter Slaget bragt til Bergen, og det med den samme Svina-Peter, der to Dage forud saa haanligt var bleven jagen derfra. Løverdag Eftermiddag den 16de blev man nemlig i Bergen overrasket ved at see et vel udrustet, og med Skjolde fra Stavn til Stavn prydet Skib komme ind paa Vaagen og lægge til ude ved Kongsgaarden. Flere troede, at det var Kong Magnus selv, men kort efter lød Hornet i Gaderne, og man erfarede nu, at det var Svina-Peter, der ufortøvet lod Borgerne sammenkalde til Møde. De indfandt sig alle, heel nysgjerrige efter at høre hvad det kunde være. Da stod Peter op og talte saaledes: „Nu skeer det, som Ordsproget siger, at ofte kommer det samme Sviin i Ageren. Jeg heder og Svina-Peter; det er ikke længe siden vi bleve jagne og kjørte ud af Byen her, og det haanligt: ikke desto mindre have I os nu her igjen. Store Tidender have vi at melde: Kong Magnus er falden, saavel som Harald Ingesøn, Orm Kongsbroder, Asbjørn Jonssøn, og mange Lendermænd. I kunne nu med det første vente Kong Sverre hid til Bergen, naar han kommer fra Sogn, og han bad mig sige Eder, at I skulde modtage ham sømmeligt, som det tilkommer hans høje Værdighed. Men hvad skal det betyde, at Alle hænge med Hovedet, eller holde Klæde for Ansigtet? Det veed da Gud, at jeg aldrig før har seet alle Mand bære sig saa underligt ad, som nu her. Det kan jeg dog sige Eder for vist, at om I bære Eder aldrig saa ilde, eller snøfte og sørge aldrig saa meget, er det dog lige fuldt saa, at Kong Magnus nu er død med hele sin Hær. Heller end at hyle og klage, var det mere passende, om I lode ringe eller synge for deres Sjæle, eller gave Fattigfolk Almisse og Prester Penge for at holde

[1]) Sverres Saga Cap. 86—95. Foruden paa det oven anførte Sted hos Villjam af Newbury omtales ogsaa Magnus's Fald, og for dette Aar, af Roger Hoveden S. 624.

Søn. Det nytter Eder ikke nu at trodse eller tutle Sverre fra Kongedømmet, thi han har bøjet Halsen paa større Bukke end Eder, der kun ere Kjøbmænd og Bønder, som kvide sig, hine for sit Gods og sine Penge, disse for Vind og Væde. Jeg vil give Eder et godt Raad: lader nu Kong Magnus ligge som han har redet, og underkaster Eder Kong Sverre, som Gud har sendt Eder. I ham have I en Høvding, der baade er mægtig og forstandig, mild og maalsnild, retfærdig og fredsommelig, en berømmelig Sejrherre, og dygtig saavel til at forsvare som til at styre Landet. Borte er nu den Sverre, der kom med Hærskjold til Kjøbstæderne, borte ere nu ogsaa de Birkebeiner, som sværmede om her i Byen, og graadigt ransagede Gjemmerne for Eder, Bønder, men i deres Sted komme nu med vor Konge fine og stilfærdige Hirdmænd, der nu skulle være Laas og Nøgle for Frihed og Fred saavel i denne Kjøbstad som i de øvrige. Lader altsaa Bedragere, Falsknere og Drottins-Svigere fare bort, og vorder Eders Konge hulde, troe og tjenstagtige. Lader ogsaa, naar Kongen kommer til Byen, alle dem fare bort, som ere overbeviste om at have lagt svigagtigt Raad op mod Kongen, uden senere at have gaaet til Forlig med ham: eller ogsaa passe de sig for Kongens Udsendinger, thi disse see Folk ikke længe i Øjnene og deres Vaaben forstaa sig ikke paa Slægtregistre. Men Kongen tilbyder selv alle dem Grid og Forlig, der komme til ham og anholde derom, og derfor ønske vi nu, at Gud med alle sine hellige Mænd vil være ham gunstig og forunde ham Fred [1])."

36. Sverre i Bergen. Kong Magnus's Begravelse.

Ikke længe efter indtraf Sverre i Bergen. Ved Indsejlingen lod han Skibene indtage en saadan Stilling, at deres Antal skulde forekomme Bymændene saa stort som muligt, „hvad enten de," sagde han, „synes godt om det eller ej." Men Bymændene holdt nu særdeles gode Miner; de ringede med alle Klokker til Ære for ham, og modtoge ham med en højtidelig Procession. Der blev strax gjort Foranstaltninger til Magnus's Begravelse. Liget blev lagt i en Steenkiste, og jordet i Christkirken nedenfor Choret, lige ved den søndre Vegg. Førend Liget lagdes i Kiste, lod Kongen endnu engang flere gaa hen og tage det i Øjesyn, for at ingen skulde finde paa at sige, at Kong Magnus endnu var i Live. Nu, som før, gik mange grædende fra hans Leje, en af hans forhenværende Gjester gik endog hen og kyssede Liget, idet han fældte Taarer. Sverre saa efter ham og sagde: „kun seent kan man tro slige!" Ved Jordfæstelsen var

[1]) Sverres Saga Cap. 96.

Sverre selv tilstede, saavel som Biskop Paal og hele Mængden i Byen. Der holdtes flere fagre Taler, navnlig af Kong Sverres Morbroder, Nikolas Sultan, en meget veltalende Mand, og endelig af Kongen selv. Denne gav sin faldne Fiende det Lov, at han var god og kjærligbedsfuld mod sine Frænder og Venner, en hæderlig Høvding i mange Stykker, og prydet med kongelig Ære; han beklagede kun, at der ej havde været det Frænde-Samtykke mellem dem, som det burde, og bad Gud tilgive ham for den Haardhed, han havde viist mod ham selv og hans Mænd. Han talte, siger Sagaen, mange fagre Ord, da han hverken manglede Ord eller Fiinhed til at give Talen den Vending, han vilde. Han hædrede ligeledes Magnus's jordiske Levninger, ved at indrette hans Gravsted paa det sømmeligste, lod et Teppe brede over Stenen, og opsætte et Gitter uden om [1]). Men under al denne rosværdige og tillige politisk kloge Bestræbelse for at vise sin faldne Fiende al sømmelig Ære, undlod han dog heller ikke at tale de nødvendige Alvorsord til de Levende, skildre sit Forhold til Magnus saaledes, som han betragtede det, eller ønskede det betragtet, og lade dem føle, at han paa det nøjeste kjendte til den herskende ham ugunstige Stemning, idet han tillige gav dem tilstrækkelige Vink om, at alle nu gjorde bedst i at finde sig i den nye Tingenes Orden, som det ej vilde nytte dem at forsøge paa at ændre. Han lod i den Anledning blæse til almindeligt Møde for hele Byfolket ude paa Christkirkegaarden. Da Mængden her var samlet, stod først Haavard Jarlssøn, der sandsynligviis var bleven Stallare efter Gudlaug Vale, op, og talte saaledes: „Det er nu alles Skyldighed at modtage Kongen venligen og hæderligen, thi han kan gjøre os godt og hædre os i mange Stykker. Det var ønskeligt og passende, om han nu vilde vorde vort Værn og Skjold, som det sømmer sig for ham, og vi derimod ærligt og trofast understøtte ham og yde ham alt, hvad han af os med Rette har at fordre. I vide nu, hvor meget han har kostet paa, for endelig at naa det ham tilkommende Kongedømme, hvor megen Modgang og Fare han har døjet, og hvor han har vovet saavel sit eget, som mange andre gode og gjæve Drenges Liv. Men nu har Gud frelst ham af mangen Fare, som I vel noksom have erfaret. Alle og enhver indsee nu fuldkommen det fornuftige i at vise Venlighed mod Kongen, om man end før har været ham ugunstig; han vil og visselig være en naadig Fyrste mod alle dem, der ærligt og redeligt, uden Svig, ville tjene ham. Tænker nu over, hvem det vil gaa bedst, dem der søge hans Venskab, eller dem der sætte sig op mod hans Vilje. Gjører nu som Gud

---

[1]) Kong Magnus hviler i den Kirke, hvor han kronedes, heder det i en Kod. af Sverres Saga; men det kan ej være rigtigt, da Christkirken i 1164 neppe endnu var færdig.

Søn. Det nytter Eder ikke nu at trodse eller tutle Sverre fra Kongedømmet, thi han har bøjet Halsen paa større Bukke end Eder, der kun ere Kjøbmænd og Bønder, som kvide sig, hine for sit Gods og sine Penge, disse for Vind og Væde. Jeg vil give Eder et godt Raad: lader nu Kong Magnus ligge som han har redet, og underkaster Eder Kong Sverre, som Gud har sendt Eder. I ham have I en Høvding, der baade er mægtig og forstandig, mild og maalsnild, retfærdig og fredsommelig, en berømmelig Sejrherre, og dygtig saavel til at forsvare som til at styre Landet. Borte er nu den Sverre, der kom med Hærskjold til Kjøbstæderne, borte ere nu ogsaa de Birkebriner, som sværmede om her i Byen, og graadigt ransagede Gjemmerne for Eder, Bønder, men i deres Sted komme nu med vor Konge fine og stilfærdige Hirdmænd, der nu skulle være Laas og Nøgle for Frihed og Fred saavel i denne Kjøbstad som i de øvrige. Lader altsaa Bedragere, Falsknere og Drottins-Svigere fare bort, og vorder Eders Konge hulde, troe og tjenstagtige. Lader ogsaa, naar Kongen kommer til Byen, alle dem fare bort, som ere overbeviste om at have lagt svigagtigt Raad op mod Kongen, uden senere at have gaaet til Forlig med ham: eller ogsaa passe de sig før Kongens Udsendinger, thi disse see Folk ikke længe i Øjnene og deres Vaaben forstaa sig ikke paa Slægtregistre. Men Kongen tilbyder selv alle dem Grid og Forlig, der komme til ham og anholde derom, og derfor ønske vi nu, at Gud med alle sine hellige Mænd vil være ham gunstig og forunde ham Fred [1])."

36. Sverre i Bergen. Kong Magnus's Begravelse.

Ikke længe efter indtraf Sverre i Bergen. Ved Indsejlingen lod han Skibene indtage en saadan Stilling, at deres Antal skulde forekomme Bymændene saa stort som muligt, „hvad enten de," sagde han, „synes godt om det eller ej." Men Bymændene holdt nu særdeles gode Miner; de ringede med alle Klokker til Ære for ham, og modtoge ham med en højtidelig Procession. Der blev strax gjort Foranstaltninger til Magnus's Begravelse. Liget blev lagt i en Steenkiste, og jordet i Christkirken nedenfor Choret, lige ved den søndre Vegg. Førend Liget lagdes i Kiste, lod Kongen endnu engang flere gaa hen og tage det i Øjesyn, for at ingen skulde finde paa at sige, at Kong Magnus endnu var i Live. Nu, som før, gik mange grædende fra hans Leje, en af hans forhenværende Gjester gik endog hen og kyssede Liget, idet han fældte Taarer. Sverre saa efter ham og sagde: „kun seent kan man tro slige!" Ved Jordfæstelsen var

[1]) Sverres Saga Cap. 96.

Sverre selv tilstede, saavel som Biskop Paal og hele Mængden i Byen. Der holdtes flere fagre Taler, navnlig af Kong Sverres Morbroder, Nikolas Sultan, en meget veltalende Mand, og endelig af Kongen selv. Denne gav sin faldne Fiende det Lov, at han var god og kjærligbedsfuld mod sine Frænder og Venner, en hæderlig Høvding i mange Stykker, og prydet med kongelig Ære; han beklagede kun, at der ej havde været det Frænde-Samtykke mellem dem, som det burde, og bad Gud tilgive ham for den Haardhed, han havde viist mod ham selv og hans Mænd. Han talte, siger Sagaen, mange fagre Ord, da han hverken manglede Ord eller Fiinhed til at give Talen den Vending, han vilde. Han hædrede ligeledes Magnus's jordiske Levninger, ved at indrette hans Gravsted paa det sømmeligste, lod et Teppe brede over Stenen, og opsætte et Gitter uden om [1]). Men under al denne rosværdige og tillige politisk kloge Bestræbelse for at vise sin faldne Fiende al sømmelig Ære, undlod han dog heller ikke at tale de nødvendige Alvorsord til de Levende, skildre sit Forhold til Magnus saaledes, som han betragtede det, eller ønskede det betragtet, og lade dem føle, at han paa det nøjeste kjendte til den herskende ham ugunstige Stemning, idet han tillige gav dem tilstrækkelige Vink om, at alle nu gjorde bedst i at finde sig i den nye Tingenes Orden, som det ej vilde nytte dem at forsøge paa at ændre. Han lod i den Anledning blæse til almindeligt Møde for hele Byfolket ude paa Christkirkegaarden. Da Mængden her var samlet, stod først Haavard Jarlsøn, der sandsynligviis var bleven Stallare efter Gudlaug Vale, op, og talte saaledes: „Det er nu alles Skyldighed at modtage Kongen venligen og hæderligen, thi han kan gjøre os godt og hædre os i mange Stykker. Det var ønskeligt og passende, om han nu vilde vorde vort Værn og Skjold, som det sømmer sig for ham, og vi derimod ærligt og trofast understøtte ham og yde ham alt, hvad han af os med Rette har at fordre. I vide nu, hvor meget han har kostet paa, for endelig at naa det ham tilkommende Kongedømme, hvor megen Modgang og Fare han har døjet, og hvor han har vovet saavel sit eget, som mange andre gode og gjæve Drenges Liv. Men nu har Gud frelst ham af mangen Fare, som I vel nokfom have erfaret. Alle og enhver indsee nu fuldkommen det fornuftige i at vise Venlighed mod Kongen, om man end før har været ham ugunstig; han vil og visselig være en naadig Fyrste mod alle dem, der ærligt og redeligt, uden Svig, ville tjene ham. Tænker nu over, hvem det vil gaa bedst, dem der søge hans Venskab, eller dem der sætte sig op mod hans Vilje. Gjører nu som Gud

---

[1]) Kong Magnus hviler i den Kirke, hvor han kronedes, heder det i en Kob. af Sverres Saga; men det kan ej være rigtigt, da Christkirken i 1164 neppe endnu var færdig.

lærer Eder, og seer til at Eders Sag faar en god Ende." Derpaa stod Kongen selv op, saa sig længe om ganske taus, og tog endelig saaledes til Orde: „Jeg begynder min Tale med Psalmistens Ord: „Miserere mei deus, quoniam conculcavit me homo, tota die expugnans tribulavit me!" Det er udlagt: „Forbarm dig over mig, Gud, fordi Mennesket traadte mig under Fødder, stred imod mig den hele Dag og plagede mig[1])!" Denne Spaadom, der blev spaaet for mange Aarhundreder siden, er nu i vore Dage gaaet i Opfyldelse, saasom min Frænde Magnus stred imod mig, og stræbte mig efter Livet, men Gud frelste mig nu som før, og overantvordede mig hans Rige. Til alle Tider har intet været Gud mere forhadt end de Overmodige, og dem har han revset haardeligt. Første Gang, da Englen vilde gjøre sig til hans Ligemand, drev han ham fra sig, og straffede ham ved at gjøre ham til den værste Djævel. Siden, da vor første Stamfader Adam handlede mod Guds Villie, blev han jagen ud af Paradiset til denne Verdens Sorg og Elendighed. Da Rigerne opstode, og Farao undertrykte Guds Lov og Folk, kom de ti Landeplager, hvis Lige man hidtil ej havde seet i Verden, over Landet. Bedre gik det ej heller Kong Saul, da han satte sig op mod Gud; da flakkede han om, besat af den urene Aand. Og hvor vi see hen til forrige Tiders Begivenheder, finde vi at det altid gik saaledes i Verden. Det kan vel hænde sig, at vor Tale nu synes Eder at skride nærmere ind paa vore Enemerker; det har nemlig ganske vist ogsaa gaaet saaledes til her i Landet, at de have ophøjet sig, som ej vare af Kongeæt, idet nemlig Erling Skakke, Søn af Kyrpinga-Orm, lod sig selv give Jarlsnavn, og sin Søn Kongenavn. Siden undertrykte de alle Kongeætter, og ingen maatte kalde sig Konge-Ætling under Dødsstraf. De havde om sig de bedste Raadgivere i Landet, og toge under sig de ættebaarne Kongers hele Rige. Og alt dette gik hen, indtil Gud fra nogle Ud-Skjær sendte en liden og lav Mand, for at knække deres Overmod, og den Mand var jeg. Ikke tog vi det af os selv, men Gud vilde derved vise, hvor lidet det kostede ham at knække deres Overmod. Dette siger jeg dog ikke, som om jeg ej havde noget udestaaende med Kong Magnus og Erling Jarl, hvilket mange paastaa, beskyldende mig for at have væltet os ind paa dem uden al Ret. Vi ere ikke saa kortmindede, at vi ikke skulde erindre, hvad der er gjort imod os, først at Bergensmændene dræbte min Fader Kong Sigurd, der var ættebaaren til dette Land, siden, at de rejste en Flok med Erling

---

[1]) Davids Ps. 56, 1ste Vers. Stedet, som her er citeret efter den latinske Bibeloversættelse, kaldet Vulgata, lyder ikke ganske saaledes i vor Bibeloversættelse, der har: „Gud vær mig naadig, thi et Menneske søger at opsluge mig, han vil den ganske Dag fortrænge mig med Strid."

Jarl mod min Broder Kong Haakon og fældte ham; at Erling siden tog mine to Brødre og lod den ene hænge som en Kraakeunge, den anden, henrette; endelig nu hvad jeg sidst omtalte, og hvad der seent kan glemmes, at vi have lidt saa megen Overlast og Nød, at vi helst havde ladet det Hele fare, hvis vi ikke ynkedes over vort Folk, eller hine herskede over det, der ingen Ret havde dertil. Nu er det befriet, men dog lønne I dette med et Fiendskab, hvortil man kun sjelden seer Magen. Nogle sige: Sverre er sejrsæl, Sverre er forstandig, men saa svarer man: hvad er det at undres over? Han har gjort nok for det, givet sig selv Djævelen i Vold. Nogle sige endog, at jeg er den skinbarlige Djævel, kommen lige fra Helvede, og sluppen løs i min Skikkelse. Men hvad ere I da selv, som maa lystre mig, andet end Djævelens Trælle, og saa meget ulykkeligere end andre Folk paa denne Jord, som I ej alene nu maa tjene ham, men dertil brænde med ham i den anden Verden? Har man hørt noget saa gyseligt dumt, at sige saadant om hvem det saa er, og aller meest om sin Konge, at han skulde have solgt sig til Djævelen? Nej, da var Sverre dum, om han vilde ofre saa meget for dette usle Rige, der ikke engang vilde være saa meget værdt, om han havde det i Fred, end sige nu, da han ej kan beholde det i Ro, at han for dets Skyld skulde forspilde sin Sjæls Salighed. Her forekommer det mig, som om jeg paa een Gang seer Kalve og Ulve tilsammen, og det kan hænde at I finde mit Sold noget storhullet. Mangen bøjer sig før den Haand, han ønskede var af, og kalder den Frænde, han nys kaldte Fiende. Kunde man nu skue ind i Hjertet paa hver den som staar her, og stod der et Horn ud af Panden paa hver den, der vil mig ilde, tror jeg nok at mangen En vilde komme til at gaa hornet herfra. Endog Barnet siger, naar det gaar ud og slaar en Steen paa en anden: „her burde Sverres Hoved være under!" Saadant lære I Eders Børn. Endog hver usel Tjenestepige, som gaar ud af Stuen med Banketræ i Haanden, siger naar hun slaar det mod Hellen: „her burde Sverres Hoved være under." Men det kan nok hænde, at Sverre lige fuldt kommer til at dø Straadød. Og vider det alle I Kong Magnus's Mænd, som have været tilstede ved dette Møde, at inden tre Solemerker skulle I være ude af Byen. Men alle vore Venner, der have indfundet sig her, have Guds Tak derfor [1])!"

Kong Magnus var ved sin Død, som han selv sagde, 28 Aar gammel eller i sit 28de, altsaa i sin fagreste Alder. Han var da, efter Beskrivelsen, temmelig høj af Væxt, smal i Midje, tætvoxen, særdeles velskabt, smuk af Ansigt, naar undtages at Munden var noget styg. Han var meget nedladende, spøgsom og overgiven, som unge Mennesker pleje at

[1]) Sverres Saga Cap. 97, 99.

37. Sverre Eneherre i Landet. Forandring i de statsretlige Forhold. Lagmænds-Embeder oprettes.

Efter et kort Ophold i Bergen begav Sverre sig til Viken og lige ned til Rigsgrændsen, idet han lagde alt Landet under sig. Ingen vovede nu at negte ham Lydighed, og han indsatte Sysselmænd overalt. Saaledes stod han nu endelig ved sit Maal. Hans Medbejler var fældet, hans Modstandere ydmygede og adsplittede, og han herskede uden Modsigelse over det hele Land fra Haalogaland til det sydligste af Viken.

Men denne hans Sejr bebudede, som hans Modstandere meget godt følte, og som det allerede ovenfor er antydet, en fuldkommen Forandring i Landets statsretlige Forhold. Magnus, der selv ej var Kongesøn, men skulde grunde et nyt Dynasti og skaffe dette Legitimitet, havde for at opnaa dette Maal maattet kaste sig i Aristokratiets Arme, og indgaa hiin ydmygende Overeenskomst af 1164, hvorved Kongedømmet tilsyneladende blev overdraget St. Olaf, Landets Skytshelgen, men i Virkeligheden kun blev et Redskab i de gejstlige og verdslige Høvdingers Haand. Senere, efter Opnaaelse af Myndighedsalderen, dog sandsynligviis efter sin Faders Ønske, skal han, endog hvis for øvrigt det derom handlende Dokument er egte, have indgaaet den ovenfor omtalte nærmere Overeenskomst med Erkebiskoppen alene, hvori han ej alene stadfæstede den allerede vedtagne Bestemmelse, at Kronen efter hans, saavel som enhver af hans Efterfølgeres Død skulde ofres til St. Olaf og til evig Tid hænge i Christkirken, men dette derhos udtrykkelig erklæredes for et Tegn paa det norske Kongedømmes stedsevarende Underkastelse under St. Olaf, og Erkebiskoppen saavel som Gejstligheden i Almindelighed fik flere særegne Rettigheder, hvorom der i det følgende vil blive Tale; alt sammen Indrømmelser saa store, at de sikkert ikke engang bleve offentliggjorte, men at den hele Transaktion, hvis den virkelig fandt Sted, maa være skeet i al Stilhed og uden andre Vidner end Erling Jarl, mellem Magnus og Erkebiskoppen alene [1]). Og endelig havde Mag-

[1]) Om dette Dokument er der allerede talt foreløbigt ovenfor II. S. 936. Den urigtige Datering 23de Marts 1276, eller, som den paa Latin lyder, mcclxxvi x. kal. Aprilis, er i Særdeleshed en af Grundene mod dens Egthed, thi om man end vilde antage, hvad der let kunde skee, at der i Afskriften var kommet et dobbelt c, istedetfor et enkelt, og at der skulde læses mclxxvi (1176), er dog Dagen, kal. Apr. (23de Marts) ikke Paaskedagen i dette Aar, skjønt det i Dokumentets Intimation udtrykkeligt staar at „dette udstedes", eller at „Afstaaelsen skeer" in hac die gloriosæ resurrectionis (paa denne hellige Paaskedag); Paasken 1176 faldt nemlig paa 4de April. Ja hvad mere er, i alle de 163 Aar mellem 1068 og 1231 faldt Paasken ikke en eneste Gang paa 23de Marts. Heller ikke kan man henføre det sidste „l" Ziffer til Dagsbetegnelsen og læse mclxxv. ix. kal. Apr. (24de Marts 1175), da Paaskedag 1175 faldt paa 13de April. Arne Magnussøn har derimod foreslaaet at læse mclxxiv ix. kal. Apr. (28de Marts 1174), hvilket staar rigtigt ind med

nus, eller rettere hans Fader, for at sikre sig Bistand fra Danmark, der senere dog kun temmelig sparsomt blev dem til Deel, bekvemmet sig til at tage Viken til Len som danſk Provinds, erklærende sig selv for Danekongens Vasall, med Forpligtelse til at møde frem med Tropper paa hans Opfordring, og at aabne en af hans Sønner Adgang til Sukcessio-

Paaskeberegningen for dette Aar. Som Grund til Mistanke mod Dokumentets Egthed kan det ogsaa anføres, at det slet ikke omtales, forend da Erkebiskop Jon i Aarene 1273—77 paaberaabte sig det under sine Stridigheder med Kong Magnus Haakonsson om Kirkens Rettigheder (ſe Norges gl. Love II. S. 457 og 462): man kunde da formode, at det senere var blevet forfærdiget, og at ved den Lejlighed vedkommende Forfalsker rimeligviis havde beregnet Paasken urigtigt. Merkeligt er det især, at en af Pave Coelestin den 3die 1194 til Fordeel for Erkebiskop Erik udstedt Bulle (hvorom nedenfor), der i det Væsentlige, endog Ord til andet, ligger til Grund for de senere Overeenskomster af 1273 og 1277, og hvis Text vel for det meste er den samme, som den, der indeholdtes i den oprindelige, nu tabte, Overeenskomst mellem Kongerne Sigurd, Inge og Eystein, og Kardinal Nikolas, og som siden gjentoges i Kong Magnus's Overeenskomst med Legaten Stefanus, udtrykkeligt omtaler „Kongernes, især Magnus Indrømmelser", og særskilt anfører et Par Artikler, der forekomme i det her omspurgte Brev, men uden at omtale den aller vigtigste, nemlig Kongedømmets Underkastelse, m. m. og ligeledes udeladende Forpligtelsen for Kongen og Hirdmændene til at betale Tiende, der findes i hiint; ligesom ogsaa Kong Haakon Sverresson siden, i 1202 eller 1203, bekræfter Kardinal Nikolas's Bestemmelser og hine tre Kongers Indrømmelser, saa vel som de Eder, der bleve svorne for Legaten, da Jarlen (Erling) havde begyndt Trætte med Erkebiskop Eystein om Kirkens Friheder, men uden at der paa begge Steder med et eneste Ord tales om den her omhandlede Akt, der dog, hvis den havde været til, i alle Fald maatte være bleven berørt. Der mangler saaledes ej Sandsynlighed for, at den senere er sammensmedet, og denne Formodning bestyrkes ogsaa derved, at Jarlen, Magnus's Fader, uden hvilken han neppe vilde have afsluttet en saa vigtig Akt, ingensteds er nævnt. Og er den ikke forfalsket, maa den dog i alle Fald, hvad der her næsten kommer ud paa det samme, have været udstedt i dybeste Hemmelighed. Men hvorledes den i saa Fald skulde kunne have været skjult lige til 1273, og hvorfor den ikke tidligere er fremdragen, saa ofte som der dog var Anledning dertil, bliver høist vanskeligt at forstaa. Man maa da næsten gjette paa, at Eystein har ført den med til England i 1180, men ej bragt den tilbage, og at den er bleven liggende der indtil Erkebiskop Jons Tid, eller og at Eystein, da han, som det nedenfor vil sees, paa sit Yderste havde mange Forhandlinger med Sverre, har overgivet ham dette Dokument, som senere har hvilet ukjendt i det kongelige Arkiv, indtil Erkebiskop Jon ved en eller anden List har opdaget dets Tilværelse og faaet fat paa det. Hvad ellers Aarstallet angaar, da kan endnu den Formodning fremsættes, at Ordene „Actum — in vestiario ecclesiæ Nidrosiensis" slet ikke har tilhørt dette Document, men derimod har dannet Slutningen af et Bekræftelsesdokument, som Erkebiskop Jon den 23de Marts 1276 har ladet oprette, og hvori hiint var indtaget. Det kjendes nu kun efter en, uvist hvorfra, tagen Kopi, hvis Afskriver let har kunnet henføre Vidissens Datum til det indtagne Aktstykke.

nen paa den norske Kongetrone — ligeledes Indrømmelser, der, som ovenfor nævnt, ej nogensinde synes at have været offentliggjorte i deres Helhed, saasom man nok kunne befrygte at de i saa Fald vilde vække alt for stor Indignation. Over alt dette slog nu Sverres Sejr aldeles en Streg [1]). Som Søn af Kong Sigurd Mund behøvede han nemlig ikke at udlede sin Ret til Tronen fra nogen Kroning [2]), eller at skaffe sig nogen kunstig Legitimitet; han optraadte som mandlig Ætling i lige nedstigende Linje af det gamle Kongehuus; det var sin Odels- og Arve-Ret, han gjorde gjeldende, for hvilken han hverken havde Lendermænd eller Biskopper at takke, og lige over for hvilken den nye, ved Magnus's Ophøjelse udtænkte Fiktion om Kongedømmets Overdragelse til St. Olaf ganske maatte bortfalde, da Magnus ingen Ret havde til at bortgive, hvad der ikke var hans. Men med Fiktionen selv maatte da ogsaa alle de Forpligtelser og Indrømmelser, der ledsagede den, ophøre. Sverre kunde fra sit Standpunkt ingen andre kongelige Forpligtelser erkjende, end dem, der havde været til fra gammel Tid, og dem, som hans Fader Kong Sigurd Mund med dennes Medkonger senere havde indgaaet ved Rigsmødet i Nidaros da Erkestolen oprettedes. Hele den kunstige Bygning, som Geistligheden og Aristokratiet i Forening havde opført paa hiin Fiktion, under hvis Beskyttelse de havde haabet aldeles at tilrive sig Magten, og som rimeligviis vilde have medført Rigets fuldstændige Sønderlemmelse eller Underkastelse under fremmed Magt — Begyndelsen var allerede gjort med Viken, — styrtede nu med eet Slag overende. Det har vist mere været Erkjendelsen af den Fare, hvori Landets Eenhed og Selvstændighed svævede, end nogen synderlig Forkjærlighed for Sverre, eller Overbeviisning om Rigtigheden af hans Herkomst, der bevægede Thrønderne, hvis Nationalfølelse og Iver for Rigets Eenhed og Uafhængighed i hine Tider unegtelig var kraftigere og mere levende, end hos Indbyggerne i Rigets sydligere Landskaber, til at tage Sverres Parti, og holde saa ivrigt paa ham imod den af Vikens og Gulathingslagens Høvdinger saavel som den danske Konge understøttede Magnus. Herved maa det dog rigtignok ej glemmes, at Skinsyge over den Anseelse, hvori Viken og Gulathingslagen som de af Erling og Magnus mere begunstigede Egne nu vare komne, sikkert har bidraget meget til at holde hiin Erkjendelse i Virksomhed.

Ved Sverres Sejr var altsaa Kongemagten emanciperet fra Høvdingernes Aag, og en af Landets vigtigste Dele, Viken, befriet fra den

---

[1]) Se ovenfor S. 33.

[2]) At han senere, paa Grund af sin særegne Stilling og de Tvivl, der fremsattes mod hans Byrd, fandt det politisk rigtigt ogsaa at skaffe sit Kongedømme den Sanktion, Kroningen kunde yde, er en anden Sag.

danske Lensherred og atter forenet med det øvrige Rige som en af dets integrerende Dele. Dette behøvede ikke engang udtrykkeligt at udtales, uagtet der neppe er nogen Tvivl om at en formelig Udtale deraf og Kundgjørelse om det danske Herredømmes Ophør har fundet Sted, da Sverre nu rejste om i Viken og lod sig hylde. Det var kun en ligefrem umiddelbar Følge af Magnus's Fald, og af at den hele Tingenes Orden, der ved hans Ophøjelse paa Tronen var indført, nu aldeles var omstyrtet. Men det fulgte ogsaa heraf, at Sverre nu var indtraadt i et aldeles fiendtligt Forhold til den danske Krone, i hvis Interesse det laa ikke mindre end i det norske Aristokraties, at gjenoprette hiin Tingenes Orden og bringe det samme Forhold til Veje, som før.

Det laa derfor i Sagens Natur, at Sverre arbejdede i en aldeles modsat Retning. For at hindre Aristokratiets Levninger, eller det nye Aristokrati, der i Tidens Løb maatte danne sig, fra at drive en Statens Sammenhold og Uafhængighed saa undergravende Virksomhed, som den, hvortil man i den sidste Tid havde været Vidne, søgte han, som vi allerede have antydet, konsekvent og systematisk at grundlægge en sterk Kongemagt. Det svævende og ubestemte i de statsretslige Forhold kom ham her godt tilpas. Uden umiddelbart at saare Folkets Frihedsfølelse eller at gaa dets Rettigheder aabenbart for nær, kunde han i mange Dele omgaa dem, og under Skin af at skaffe Folket flere Lettelser, fremkalde en Retsbevidsthed, der var Kongeveldet mere gunstig. Det vigtigste Skridt i saa Henseende var den allerede før omtalte Oprettelse af Lagmands-Institutionen, om hvis Tilbliven vi vel savne udtrykkelige og nøjagtige Oplysninger, men som ikke desto mindre tydeligt kan skjønnes at være opstaaet paa denne Tid, og som ej kan skyldes nogen anden end Sverre. Medens der nemlig lige indtil Kong Sverres Dage ikke nogensinde er Tale om Lagmænd [1]), — hvilket dog med Embedsmænd af den Betydenhed ganske

[1]) Flere have vistnok antaget Institutionen for meget ældre, eller rettere existerende fra umindelige Tider, af den Omstændighed, at „lögmenn“ et Par Gange tidligere nævnes, navnlig i Beretningen om Sigurd Ranessøns Proces (se ovenfor II. S. 643 flg. jvfr. Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 30), især er dette udtalt af Maurer, Beiträge zur Rechtsgesch. des germ. Nordens, I. S. 187. Men af den Forbindelse, hvori Ordet „lögmenn“ paa disse Steder staar, seer man at det kun betegner det samme som lagamenn det er lovkyndige Mænd, der konsuleredes, og at der ikke er Tale om nogen Embedsmyndighed. I denne Betydning, aabenbart den ældste og oprindelige, forekommer lögmenn, i den gamle islandske Lov (Graagaas, lögsögum. þ. 1), hvor det udtrykkeligt heder: om han (Lovsigemanden) ikke har Kundskab dertil (nemlig at fremsige alle Lovens Stykker nøjagtigere end nogen anden), da skal han komme sammen med fem eller flere „lögmenn,“ saa mange han kan faa fat paa, og raadføre sig med dem, førend han fremsiger hver Deel. Man seer ogsaa paa hiint Sted (Fornm S. VII. 133.) at „lögkœnir menn“ bru-

vist vilde have været Tilfældet, dersom de havde været til, — nævnes de derimod efter den Tid hyppigt, saavel i Sagaerne som siden i Diplomerne. Ved det Rigsmøde, der holdtes i Bergen 1223 (hvorom der paa sit Sted udførligt vil blive Tale), ytrede Kong Haakon om Gunnar Grjonbak, Thrønderness Lagmand, at „han var den ældste Lagmand i Landet, thi han tog ved Embedet i **Kong Sverres og Erkebiskop Eysteins Dage**;" ligesom ogsaa Gunnar selv sagde, „at da Kong Sverre overdrog ham dette Embede, bød han ham at skifte Ret mellem Kotbønder, ej mellem Høvdinger [1])". Alt dette viser paa den ene Side, at Institutionen ikke kan være yngre end 1188, i hvilket Aar Erkebiskop Eystein døde, medens det paa den anden, om end ikke udtrykkeligt, dog, i Forbindelse med den nys paapegede Omstændighed, at Lagmænd ikke tidligere omtales, temmelig utvetydigt giver at forstaa, at det var Sverre selv, som aller først gav disse Embedsmænd deres Instruktion, at Gunnar altsaa ej havde nogen Formand i Embedet, og at saaledes hans Udnævnelse dertil var samtidig med selve Institutionens Oprettelse. Vi kunne vel og deraf, at ved denne Lejlighed ikke Kong Magnus Erlingssøn, men alene Sverre og Erkebiskoppen nævnes, uddrage den Slutning at Institutionen først er oprettet efter Magnus's Død eller i Tidsrummet mellem Aarene 1184 og 1188. Tidligere kan det ej have været, thi Sverre havde da endnu ikke Myndighed over hele Riget, og selv i Throndelagen har han neppe havt tilstrækkelig Rolighed til at beskjeftige sig med saadanne Anliggender, ej at tale om, at Erkebiskop Eystein, der efter det foranførte synes at have havt nogen Deel i denne Foranstaltning eller i det mindste givet sit Samtykke dertil, ikke var kommen tilbage fra England førend i 1183.

At Lagmands-Embedernes Oprettelse ene og alene udgik fra Kongen, og kun betragtedes som en administrativ Foranstaltning, hvorved der ej, som ved virkelige Lovgivningsforandringer, var Tale om Folkets Samtykke, kan man slutte saavel af Maaden, hvorpaa Embedet udøvedes, som af hvad der udtrykkeligt ytres i en senere af Kong Haakon Haakonssøn given Retterbod, hvor der er Tale om fleres Uvillighed til at efterkomme Lagmændenes Kjendelser: „vi troede dog i den Hensigt at have indsat Lagmændene og tildeelt dem deres Embedsindtægter af **vort eget Gods og Fædrenearv**, at enhver skulde kunne bringe sin Sag til Endskab efter den hellige Kong Olafs Lovgivning og Lagmændenes Kjendelser [2])." Dette maa man vel merke sig, for ret at kunne forstaa Lag-

---

ges eenstydigt med „lögmenn", ligesom det er at merke, at paa det Sted i den vidtløftige Saga, hvor Eystein opfordrer „lögmenn" til at fælde endelig Dom (S. 142), har Snorre i sit Uddrag (Cap. 26) „lögréttumenn."

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 90, 91.

[2]) Ældre Frostathingslov, Indledning, Cap. 16. Egentlig staar der kun: „at

mands-Embedets oprindelige Betydning i Norge. Uagtet man ved Oprettelsen deraf vistnok havde saavel den svenske Lagmands-Institution, som det islandske Lovsigemands-Embede for Øje, ja uagtet der vistnok allerede inden Norges Riges Omraade fandtes saavel en Lagmand — nemlig i Jemteland efter svensk Viis — som en Lovsigemand — nemlig paa Færøerne—, var dog den norske Lagmands-Indretning, og maatte være væsentlig forskjellig fra dem begge. Om Lagmændene i Sverige er der allerede ovenfor talt [1]), de udvalgtes ej af Kongen men valgtes af alle Bønderne [2]), og deres Embede bestod ej alene i at forkynde Loven og dømme, men ogsaa, naar Kongen, Jarlen eller Biskoppen rejste gjennem Landet og holdt Thing med Bønderne, at svare og tale paa Bøndernes Vegne, som beskikkede Forsvarere af Folkets Rettigheder, hvorhos man finder, at de udøvede en temmelig udstrakt Politimyndighed [3]), omtrent som Lendermændene i Norge. Alt dette gav dem stor Magt og politisk Betydning og man seer derfor ogsaa, at Lagmandsembederne i Sverrig attraaedes og beklædtes af de fornemste Mænd: saaledes ville vi i den Tidsperiode, hvortil vi nu ere komne, hyppigt finde Medlemmer af Folkunga-Ætten, den ypperste i Sverige næst de kongelige Ætter, som Lagmænd i Østergautland og Vestergautland. Lovsigemanden paa Island havde, som vi vide, intet med hvad der i vore Sagaer kaldes „at skifte Ret," eller umiddelbart at afgjøre Retstrætter mellem Mand og Mand: hans Embede bestod fornemmelig kun i at oplæse og foredrage Loven, og, som det synes, paa Forespørgsel at afgive Betænkning om, hvad der i hvert givet Tilfælde var Lov [4]). Lagmændene i Norge udnævntes derimod, som vi have seet, af Kongen; og deres Embede bestod netop i „at skifte Ret," det vil sige, at afgjøre Retstrætter [5]). Nu havde vel ikke Kongen selv nogen egentlig dømmende Myndighed, og kunde derfor heller ikke udøve nogen saadan gjennem andre,

---

vi have tillejet (engageret) Lagmændene for vore Penge og Fædrenegods" men dette gjengives mest passende saaledes som ovenfor.

[1]) Se ovenfor I. 2. S. 555.

[2]) Se ældre Vestgøtalag, Retl. B. Cap. 3 (Schlyters Udg. S. 37, 151): „Bondes Søn skal Lagmand være; derfor (d. e. for hans Valg) skulle alle Bønder raade med Guds Miskund".

[3]) Se Vestgøtalag, Lagmandsrække (S. 246) hvor der handles om Karle af Edsvær: „han spurgte nøje efter de Mænd som gjorde Lovspilde i vort Land, refsede enhver efter hans Gjerninger, og frelste sit Land for onde Mænd og Uskikke.

[4]) Se herom Njaalssaga, Cap. 143. Jvfr ovenfor I. 2. S. 436.

[5]) Nogen Oplæsning af Loven, som paa Island, synes aldrig at have paahvilet vore Lagmænd, imidlertid er det dog merkeligt, at deres Embede kaldes „lagsagn" lige saavel som de svenske Lagmænd, der endnu kaldes saa.

men det var dog sædvanligt — og vi have seet hyppige Exempler derpaa, — at Retstrætters Afgjørelse blev henskudt til Kongen, halv som et Slags Voldgift, halv fordi man under de uklare Forestillinger, der herskede om de statsretlige Forhold, ligefrem ansaa Kongen, ifølge hans ophøjede Stilling, baade forpligtet og beføjet til at kunne give en saadan Afgjørelse; og denne Forpligtelse eller Beføjelse, hvad man nu vil kalde den, maatte han ogsaa kunne udøve gjennem Befuldmægtigede, naar disse vare udrustede med de fornødne Kundskaber og besad almindelig Tillid. Hertil kom den Ærefrygt, man bar for Loven, saaledes at hvad der i ethvert Tilfælde godtgjordes, lige meget hvorledes, at være Lov, ogsaa allerede blot som saadant, uden nogen egentlig Mellemkomst fra Statens Side, burde efterleves. Nu var det netop den Lagmændene tildeelte Forretning, i ethvert Tilfælde at forkynde, hvad der var Lov, og for saa vidt der ej næredes nogen Tvivl om deres Kyndighed og Redelighed — og det ligger i Sagens Natur, at man, i det mindste i Førstningen, har søgt til disse Embeder kun at udnævne Mænd, hvis Retskyndighed og Redelighed var hævet over enhver Tvivl — faldt det af sig selv, at deres Udsagn, afgivet under den dem af Kongen meddeelte Autoritet, næsten maatte blive respekteret som en virkelig Dom, om det end ikke, som denne, kunde medføre øjeblikkelig Exekution. Dog gjordes der ej nogen Paastand paa, at Lagmandens Kjendelse skulde betragtes som en Dom; den kaldtes kun „Orskurd" d. e. Afgjørelse, Betænkning [1]), og den hele Indretning fremstillede sig, som man tydeligt kan see, fra først af kun som en af Kongen truffen Foranstaltning til at skaffe Folk i ringere Kaar, der deels ikke vare oplyste nok til at have tilstrækkelig Lovkundskab, deels vare for ubemidlede til at søge deres Ret ad den sædvanlige, langvarigere og mere kostlige Vej, Adgang til i Hast og uden Byrder eller Bekostning at faa deres Retstrætter afgjorte. Derfor taler og Gunnar Grjonbak i den nys ovenfor anførte Ytring om at Kongen egentlig kun havde beskikket ham til at skifte Ret mellem Kotkarle, ikke mellem Høvdinger: disse forudsattes nemlig selv at have Lovkundskab nok til at vide, hvad der i ethvert Tilfælde var Ret, og fornødne Midler til at bestride Omkostningerne ved formelige Søgsmaal. Vel kunde der her egentlig kun være Spørgsmaal om at oplyse, hvad Lovene bestemte for et givet Tilfælde, ej om at afgjøre, hvor vidt dette Tilfælde virkelig var for Haanden; men for saa vidt Beviisets Gyldighed selv var et Retsspørgsmaal, ligger det i Sagens Natur, og i hine Tiders mindre klare Forestillinger om deslige Materier, at der ej skjelnedes strengt mellem Lovspørgsmaalet (jus)

[1]) Orskurd kommer af at skera or, egentlig, skjære ud af, dernæst, afgjøre, Tydsk „urtheilen".

og Sagspørgsmaalet (factum), og at Lagmanden i mange, maaskee de fleste Tilfælde afgjorde dem begge. Idet Lagmands-Institutionen saaledes anmeldte sig som alene sigtende til at skaffe de Ringere og Ubemidlede en Lettelse, var det ogsaa at vente, at den med Glæde vilde blive modtagen, og at Lagmændenes Kjendelser vilde vinde des større Anseelse. Man erfarer imidlertid, at denne Forventning ingenlunde strax gik i Opfyldelse, men at der i lang Tid gaves Mange, der ikke vilde indfinde sig hos Lagmændene, uagtet de af deres Modpart udtrykkeligt vare indstevnede dertil, og heller ikke efterleve de Kjendelser, Lagmændene — formodentlig i saadanne Tilfælde — havde givet [1]). Der var nemlig endnu intet Lovbud, som forpligtede dertil, og Kjendelsen kunde ej engang ansees som en Voldgifts-Afgjørelse, naar begge Partier ikke havde været tilstede. Denne Omstændighed, saavel som den synlige Omhu, hvormed Kongemagten søgte at holde Lagmændenes Myndighed oppe og skaffe deres Afgjørelser Retskraft, gjøre det især sandsynligt, at Hovedøiemedet med denne Institution har været at berede Kongemagten en Udvidelse, medens det, at skaffe de Ubemidlede en større Lettelse, mere har været en Bihensigt, eller maaskee endog kun været anseet som et Middel til at gjøre Indretningen populær. Thi der behøvedes ej saa megen Fremsynethed til at skjønne, at naar det først blev almindeligt, at Retstrætter, som ej kunde komme til Endskab hjemme ved de mindre Thing, afgjordes af Lagmændene, ikke paa de store Lagthing, vilde Følgen omsider blive, at en væsentlig Spore for Folket til at besøge disse ophørte, hvorved igjen Folkets Interesse for og Indflydelse paa de offentlige Anliggender vilde aftage, og Kongemagten faa friere Hænder. Saaledes gik det og i Tidens Løb.

Hvor mange Lagmænd Sverre udnævnte, siges ikke, men da deres Antal allerede i 1223 angives til ni [2]), og Institutionen vilde have forfeilet sin Hensigt, hvis de vare saa faa, at Adgangen til dem blev alt for besværlig, kan man vistnok antage hiint Antal for det oprindelige. Af disse vare tre for Throndelagen, det vil her sige, de Landskaber, der løde under Thrøndernes Lov, eller Frostathingsloven. En af disse tre, den nys nævnte Gunnar Grjonbak, var for det egentlige Throndhjem, og en for Haalogaland, om den tredie derimod var for Jemteland tillige med Herdalen, eller for Naumdal m. m., er uvist. For Gulathingslagen var der to, en for det nordre Distrikt eller den egentlige Gulathingslag, (Hørda-Sygna- og Firda-Fylke med Søndmøre, Valdres og Hallingdal), og en for det sydlige (Rygja- og Egda-Fylke). For Oplandene var der to, en for den nordre Deel, Hede-

---

[1]) Ældre Frostathings Lov Indl. 16.

[2]) Haakon Haakonssøns S. Cap. 85.

marken iberegnet, een for den søndre (rimeligviis Raumafylke og Hadafylke); for Viken ligeledes to, en for den sydlige Deel eller Ranafylke, en for den nordlige. Stundom var der ogsaa Lagmænd i enkelte Byer. Om der allerede strax anvistes Lagmændene nogen saadan Funktion ved Lagthingene, som de siden udøvede, da de bleve Thingenes Bestyrere, siges ej, og det er heller ikke sandsynligt, medens det dog næsten ligger i Sagens Natur, at deres Nærværelse paa Lagthingene, for at gaa til Haande med deres Raad, maatte gjøres dem til Pligt. Man seer ogsaa at Embederne i Førstningen ikke besattes med særdeles fornemme Mænd, hvilke vel heller ikke attraaede dem; Gunnar Grjonbak kaldtes saaledes endnu i 1223 Gunnar Bonde og kalder sig selv en „Kotkarls Søn"; flere andre Lagmænd kaldes ligeledes slet og ret „Bønder" [1]).

Medens Lagmands-Institutionen saaledes var beregnet paa eller i det mindste skikket til, efterhaanden at bringe den dømmende og lovgivende Myndighed over i Kongemagtens Hænder, var **Sysselmands-Institutionen**, om hvilken der forhen er talt, ikke mindre skikket til at berøve Lendermændene den Deel i Statsstyrelsen, og den Politi-Myndighed, de hidtil havde udøvet. Sysselmændene forenede, som ovenfor nævnt, alle Aarmændenes egentlige administrative Funktioner med Lendermændenes; hvad de af hines Stilling ej beholdt, var kun det, der nedværdigede dem i Folkets Øjne, nemlig den underordnede Gaardsfoged-Bestilling paa de kongelige Godser, medens de igjen ikke havde Lendermændenes personlige Værdighed, uden for saa vidt de selv vare Lendermænd; men Forpligtelsen til at holde et vist Antal Krigsfolk og efter Opbud tjene med dem i tre Maaneder synes at have paahvilet dem lige saavel som Lændermændene [2]). Landet synes endnu ikke at have været inddeelt i bestemte afgrændsede Sysler, som senere, men Kongen gav, som det heder, en eller anden Mand sin Syssel, d. e. sit Ombud paa dette eller hiint Sted, saaledes at Syslens Omfang for hver Gang bestemtes, og snart var større, snart mindre. For Resten omtales, som vi have seet, Sysselmænd ogsaa tidligere, men ikke som sædvanlige Embedsmænd over det hele Land, kun i særegne

---

[1]) Saaledes „Dagfinn Bonde" i Gulathingslagen, „Aamunde Bonde" i Ryfylke.

[2]) I Hirdskraa Cap. 36, er der fuldstændigt optaget en Bestemmelse af Kong Magnus Haakonssøn fra Aaret 1278 om Lendermændenes og Sysselmændenes Forpligtelser, hvor denne Pligt, i tre Maaneder at holde et vist Antal Tropper, udtrykkeligt omtales, og Troppernes Antal nøje bestemmes; man kan visselig ikke se heraf om Forpligtelsen først da paalagdes Sysselmændene, eller om den allerede tidligere var tilstede; det sandsynligste er dog, at Forpligtelsen allerede forhen var der, men at der kun ved denne Forordning, blev truffet nye Bestemmelser med Hensyn til Troppeantallet. Thi at Sysselmændene i alle Fald i Borgerkrigens urolige Tider maatte holde Krigsfolk, falder af sig selv, og nævnes mange Steder udtrykkeligt.

Stillinger, som kongelige Befuldmægtigede i Skatlandene [1]), eller som de, der i Kongens Navn oppebare Finneskatten og handlede med Finnerne.

Overhoved søgte Sverre, som man seer, ivrigt at gjøre strengt monarchiske Principer gjeldende, som om Kongedømmet var indstiftet af Gud selv, og alene deraf udledende sin egen Magt, uden engang at staa i noget Afhængighedsforhold til Geistligheden, som tvert imod selv i alle verdslige Anliggender var Kongemagten underordnet. Denne Lære stillede sig som en skarp Modsætning mod det Princip, hvorpaa Magnus Erlingssøns Kongedømme havde beroet, og som Prælaterne i Forening med de verdslige Høvdinger søgte at forfegte. Den stod i umiddelbar Forbindelse med Sverres Benegtelse af at Magnus's Kroning og Overeenskomst med Geistligheden skulde kunne skaffe ham nogen Ret til Kronen, der kunde opveie den nedarvede Byrdsret; og jo sterkere Geistligheden og Magnus's forrige Tilhængere forsvarede hiint Princip, desto yderligere gik og paa den anden Side Sverre og hans Venner i at forfegte deres. Dette blev saaledes nu Stridspunktet, som foruroligede Sverres øvrige Dage, og som først under hans Sønnesøn afgjordes til Kongemagtens Fordeel.

At Sverre dog, for at forøge sin Anseelse, og bøde paa den Mangel ved hans Adkomst til Tronen, som saa mange endnu fandt i Usikkerheden af hans foregivne Byrd, intet heller ønskede end at lade sig krone, kan man visselig slutte af den Iver, hvormed han siden drev dette, og virkelig opnaaede det. Men han maa have indseet, at der ikke i mindste Maade var at tænke paa dette, saa længe Eystein, der havde kronet Magnus, var Erkebiskop, og han lod Sagen derfor saa længe hvile.

Nu opfyldte Sverre ogsaa de Løfter om Belønninger og Forfremmelser, han havde givet sine tro Mænd. Han gjorde, siges der, mange til Høvdinger, flere endog til de fornemste Mænd, skjønt det hed at de ingen Æt havde dertil; men de vare ham og siden desto urokkeligere hengivne. Mange, som før ikke ejede noget, skjenkede han nu store Besiddelser, sandsynligviis af det Jordegods, der havde tilhørt dem af Magnus's forrige Tilhængere, der ej havde villet underkaste sig ham. Saaledes fandt virkelig et Slags ny Ejendomsfordeling Sted. Navnene paa dem, som paa denne Viis kom til Hæder og Anseelse, angives ikke, men man kan være vis paa, at til deres Tal hørte i det mindste alle de af Birkebeinernes Høvdinger, som i det foregaaende ere omtalte, for saa vidt de havde overlevet Slaget i Sogndalsfjorden. Mange forhjalp han ogsaa til gode Giftermaal, saaledes fik Ivar Selke Skjaldvar, en Datter af Andres Skjaldvarssøn, hvilken sandsynligviis var en Broder af den i 1176 dræbte Nikolas Skjaldvarssøn og Søn af Sigurd Ranessøn; en anden, ved Navn Peter Range, fik In-

[1]) F. Ex. Sysselmanden paa Færøerne, se ovenfor S. 56.

gebjørg, Enke efter hiin Ivar Elda fra Sogn, der i en uheldig Stund var kommen ombord paa Magnus's Skib umiddelbar før Slaget, og faldt i dette. Man seer saaledes, at Sverre tog sig Ret til at bortgifte sine faldne Fienders Enker eller Døtre. Nu bejlede ogsaa Baard Guthormssøn, der tidligere havde været gift med Ulfhild, en Datter af Biskop Paal i Bergen [1]), til Sverres Syster, Cecilia paa Gelmin. Kongen havde intet derimod, men Erkebiskoppen vilde ikke tillade det, fordi hendes forrige Mand, Folkvid Lagmand, med hvem hun havde en Søn, **Haakon**, endnu levede. Men Cecilia beviste, at hun aldrig havde været gift med Folkvid, og nu tillod Eystein Giftermaalet. Kongen selv holdt Bryllupet med megen Stads. Den eneste, der ingen synderlig Forfremmelse fik, var Kongens Broder Erik: han bad vel om højere Titel og et Stykke Land i Forlening, men maatte nøje sig med Lendermandstitel og for Resten vedblive at være Hørding inden Hirden. Selv søgte Kongen ved et Giftermaal med den svenske Konge Knut Erikssøns Syster **Margrete** [2]) at befæste sin Anseelse og Magt. Vel levede endnu hans forrige Hustru Astrid Roedatter, men da han, som ovenfor nævnt, skal have mistænkt hende for Utroskab, lod han hende ikke komme over til Norge; sandsynligviis var han vel heller ikke formelig gift med hende, da der intet tales om, at Eystein eller den svenske Erkebiskop havde noget imod hans Giftermaal med Margrete at erindre [3]). Heller ikke tales der om, at Kong Knut eller Margrete selv gjorde Vanskeligheder, nu da Sverre var kommen i Besiddelse af Norges Rige, skjønt de vist faa Aar i Forvejen, da han endnu betragtedes som en usel Eventyrer, med Foragt vilde have bortviist et saadant Tilbud fra hans Side. Giftermaalet sluttedes allerede Aaret efter Kong Magnus's Fald (1185). Sverre havde med hende kun en Datter, **Christina**. Med Astrid havde han foruden den allerede nævnte Søn, Unas, hvis Navn rimeligviis nu forandredes til **Sigurd**, ligesom han selv antog Navnet **Magnus** [4]),

---

[1]) Fagrskinna, Cap. 214.

[2]) Margrete var en Datter af Kong Erik den hellige og Christine, der igjen var en Datter af Bjørn Jernside, Harald Kesjas Søn, og Katharina, en Datter af Kong Inge Steinkelssøn.

[3]) Efter Eysteins Død benyttede, som vi ville se, Gejstligheden den Omstændighed, at Sverres forrige Hustru endnu var i Live, som en Grund til at negte ham Kroningen. Aarsagen til, at Sverre mistænkte Astrid for Utroskab var, ifølge det færøiske Sagn, at hun 42 Uger efter hans Afrejse fra Færøerne havde født en Søn, Erling, til Verden. Om denne Erling vil der i det følgende blive Tale.

[4]) At Sverre antog Navnet Magnus, og det ikke simpelt hen i Betydningen „den Store," men som et virkeligt Navn, efter de ældre Konger, der hed saaledes, sees fornemmelig af Intimationen til den Christenret, der bærer hans Navn, og som, skjønt forfattet i det norske Sprog, dog begynder saaledes: **Sverrir Magnus konungr sun Sigurdar konungs.** Ogsaa paa hans Myn-

ogsaa Sønnen **Haakon**, der maaskee ligeledes tidligere havde baaret et andet Navn, og Døtrene **Cecilia** og **Ingebjørg** [1]).

38. Kuvlungernes Oprørsflok fremstaar.

De af Magnus Erlingssøns Tilhængere, som ikke vare faldne i Slaget, toge, som man maa formode, deres Tilflugt til Danmark, for saa vidt de ikke underkastede sig Sverre. Dette har dog vist været Tilfældet med ikke saa faa, siden der nu ikke længer var nogen Tronprætendent at opstille som Arving til Magnus's Trone, og de fleste vel desuden længedes efter at sidde i Fred paa deres Gaarde. Blandt dem, der saaledes faldt til Fode, var vistnok Nikolas Kuvung paa Giske, siden han ej oftere omtales blandt Sverres Fiender, og dog heller ikke nævnes blandt de faldne, ligesom der heller ikke nogensteds tales om at hans Søn Paal Flida tog Parti mod Sverre. Ogsaa Hallkell Jonssøn paa Blindheim har sikkert da eller kort efter underkastet sig Sverre, siden vi erfare, at Sverre ikke mere end fire Aar senere gav ham Lendermands-Ret og Syssel. Det kostede, som vi allerede have seet, Hallkell ikke stort at sværge snart den ene, snart den anden Konge Troskabsed, og vi ville i det følgende see, at han endnu engang brød sine Løfter. Derimod viser hans yngre Broder **Gregorius** sig i det mindste senere hen som en tro Tilhænger af Sverre. Deres Fader Jon omtales ikke tidere, og er rimeligviis paa denne Tid død i Danmark. Blandt dem, der fandt sig i at erkjende Sverres Kongedømme, synes ligeledes **Nikolas Arnessøn** paa Stodreim at have været, saa lidet han end yndede Sverre, eller denne stolede paa ham. Men Nikolas oppebiede klogeligen den beleilige Tid, medens andre herskesyge Stormænd ikke paa nogen Maade kunde finde sig i at vente, og for enhver Priis søgte at skaffe Sverre nye Modstandere, lige meget om disse vare berettigede til Tronen eller ej, naar de kun vare villige til at træde i

ter staar „Sverus rex Magnus“, ligesom og Omskriften paa hans Segl, ifølge Villjam af Newbury, lød „Rex Sverus Magnus, ferus ut leo, milis ut agnus.“ Man kan ogsaa letteligt forstaa, at han selv har fundet det hidtil næsten ukjendte Navn „Sverre“ altfor plebejiskt, og ønsket at ombytte det med et, der var brugeligt i Kongeætten, ja at han endog kan have paastaaet, at Magnus var hans rette Navn. Hans Berømmelse hædrede dog tilsidst saaledes „Sverre“-Navnet, at hans Efterkommere foretrak at benævne ham dermed.

[1]) Sverres Saga Cap. 100. Den svenske Historiker Ørnhjelm har i sin Kirkehistorie S. 602 kaldet Sverres første Hustru Christine, men uden at opgive Kilden, hvorfra han har dette, og, som det synes, uden mindste Hjemmel.

Magnus's Fodspor. Blandt disse nævnes udtrykkeligt **Simon**, en Søn af Kaare, kaldet Alna-Kaare [1]), eller Smør-Kaare, en meget rig og mægtig Mand, ligeledes Nikolas, Søn af Erling skakkes Systersøn, Bjørn Bukk, hvis Enke Margrete, Arne Kongsmaags og Dronning Ingerids Datter, havde egtet Simon Kaaressøn; fremdeles den gamle Jon Kutiza, Baard Saala, en Brodersøn af Erkebiskoppen [2]), Anders Brasa, Paal i Herdsla, o. fl. Disse fandt allerede Aaret efter Magnus's Fald en Tronprætendent at samle sig om, nemlig en Munk ved Navn **Jon** i Hovedø-Kloster, der udgav sig for en Søn af Kong Inge Haraldssøn. Efter Sagaen skulde det synes, som om han heri fra først af handlede efter egen Indskydelse, og at hine Høvdinger siden sluttede sig til ham: der staar nemlig, at der om Høsten rejste sig en Flok i Viken med Jon til Høvding, og at mange Høvdinger sloge sig til dette Raad. Den Umyndighed, Jon siden stedse lagde for Dagen, viser dog at han kun var et Redskab i Høvdingernes Haand. Det kan vel ellers ikke skaa fejl, at Erkebiskop Eystein hemmeligt har været med i Spillet, siden vi finde dennes nærmeste Frænder i Jons eget Følge. At Jon i det Hele taget havde Gejstligheden, enten hemmeligt eller aabenbart, paa sin Side, skjønnes deraf, at der ikke fra den Kant lader til at have været gjort nogen Ophævelser over at han, skjønt Munk, vovede at forlade sit Kloster og tragte efter Tronen; ja den samme engelske Forfatter, der ivrer saa haardt imod Sverre og udtrykkeligt taler om hans Afsværgelse af den gejstlige Værdighed, nævner derimod intet om at Jon havde været Gejstlig, ja kalder ham endog „en særdeles rask Yngling af den kongelige Æt, der fandt Tilløb og Understøttelse af saare mange" [3]). Michelsmessedag (21 Septbr.) kom Jon med sin Flok ned til Tunsberg, overfaldt og dræbte Sverres Sysselmand Sigurd Skerpla, med henimod 30 Mand, og lod tilstevne Haugathing, hvor han nu blev tagen til Konge, og hvor de Tilstedeværende aflagde ham Troskabsed. Paa

---

[1]) Navnet skrives ogsaa „Ölru-Kári", men Flatøbogens Læsemaade, Ölnu, er vel den retteste. Dette „Alna" antager Munthe (Aalls Snorre III. 79.) for den store Gaard Alne i Vikebygds Sogn, Fjelber Prestegjeld, Søndhordeland. Dette er saa meget sandsynligere, som Stedet ligger i Naboskabet af Stødle, Erling skakkes Hovedgaard, i hvis Nærhed rimeligviis ogsaa Bjørn Bukk hørte hjemme. Simon kaldes i Beretningen om Danernes Rejse til det hellige Land Cap. 18 „en meget rig og fornem Mand." Da han senere, efter Jon Kuvlungs Fald søgte til Danmark, er det rimeligst, at han ogsaa før havde havt Tilhold der.

[2]) Baard Saala kaldes nemlig i Sverres Saga „Thorbergssøn," i Sturlunga Saga „Erkebiskoppens Nærfrænde", medens Fagrsk. C. 215 udtrykkelig angiver at Eysteins Broder hed Thorberg.

[3]) Villjam af Newbury, VI. 3.

dette Thing aflagde Jon højtideligt Munkekappen (Kuvl), som Birkebeinerne skulde have hængt paa ham [1]). Disse spottede siden derover, og kaldte ham „Kuvlung" istedetfor „Konung," da han dog, som de sagde, i det mindste burde beholde dette Navn i Erindring fra Kloster-Livet; de kaldte ligeledes alle hans Tilhængere **Kuvlunger.** Han fik betydeligt Tilløb fra hele Viken, hvor Magnus ogsaa havde havt sine fleste Tilhængere. De bedste Mænds Sønner sluttede sig til ham, og de fik samlet en Deel Skibe, for at drage Nord i Landet, deels for at underlægge sig det, deels for at undgaa Birkebeinerne, der imidlertid samlede sig i betydeligt Antal andensteds i Viken, rimeligviis i den østlige Deel, under Anførsel af Ulf af Lauvnes, Ulf Fly, Haavard Jarlssøn, Thorolf Rympel, og flere Høvdinger, som Sverre havde efterladt til Landskabets Forsvar. Da Kuvlungerne havde faaet det tilstrækkelige Antal Skibe, begave de sig vestover, uden at Birkebeinerne, der manglede Skibe, kunde forfølge dem. Saasnart Kuvlungerne kom til Agder, underkastede den hele Befolkning sig deres Konge, og saaledes gik det langs hele Kysten, hvor de viste sig, lige til Bergen. Her kom de en Dag aldeles uventet ind paa Vaagen og lagde strax til Bryggen. Højmesse-Gudstjenesten var endnu ikke til Ende, og Askell Kuzsa, Gjaldkere og Befalingsmand i Byen, var til Messe i St. Kolumbæ Kirke, da han med eet saa Kuvlungerne storme bevæbnede ind. I Hast løb han med sine Folk til Taarntrappen og op i Taarnet, og Kuvlungerne efter; en stor Steen, som faldt ned, slog en af Kuvlungerne ihjel, og Askell fik slaaet Taarnlemmen i efter sig. Man troede at bemerke, at Christusbilledet, der hang i Kirken, under denne Krænkelse af Gudstjenesten og Freden svedede saa sterkt, at det dryppede ned paa Alteret. Askell forsvarede sig længe, indtil Bymændene løste ham ud for en Pengesum. Ellers bleve flere Birkebeiner dræbte, og alle Indbyggerne maatte underkaste sig. Derpaa underlagde Kuvlungerne sig hele Landet nord til Stad, og forbleve i Bergen indtil ud paa Vintren. De sad, heder det, i **Borgen;** ved denne Borg menes rimeligviis den Borg, som Sverre lod opføre paa Højden østenfor Biskopsgaarden, og som efter ham kaldtes **Sverresborg** [2]). Sandsynligviis har han ladet den paabegynde under sit Ophold i Bergen strax efter Magnus's Fald, for desto

---

[1]) Der staar i Sagaen: Kuvlen, som Birkebeinerne fæstede paa ham. Meningen af disse Ord kan neppe være nogen anden end den, at Jon selv beskyldte Birkebeinerne, eller, rettere Sverre, for at have stukket ham ind i Klostret, i den Hensigt at hindre ham fra at optræde som Kronprætendent.

[2]) Det heder senere, i 1193 (Sverres Saga Cap. 284), om denne Borg kun, at Sverre havde ladet den opføre, men det nævnes ikke, naar; altsaa er der intet som hindrer i at antage at det er den samme Borg, som paa oven anførte Sted menes. Den nævnes desuden allerede i 1191, se nedenfor.

hedre at sikre sig Byens Troskab. Men Kuvlungerne kom saa uventet, medens de fleste vare i Kirke, at Borgen, som man maa antage, næsten uden Sverdslag faldt i deres Hænder; imidlertid var det dog vel ved denne Lejlighed, at hine før omtalte Birkebeiner bleve dræbte. I Bergen havde Sverre ogsaa ladet Mariesuden sætte op, med et Tag over; Kuvlungerne vilde sætte den frem i Søen, og lode hele Byalmuen blæse til Skibsdrætt, men Skibet var for svagt til at taale den Rystelse, som det derved fik; Bjelkerne brast, og det lod sig ikke flytte af Stedet. Kuvlungerne brændte det derfor op, og Spaadommen, at det ej vilde have noget Held med sig, gik saaledes paa en vis Maade i Opfyldelse. Dog havde det unegtelig ved sin Højde og store Besætning bidraget meget til Sejren i Norefjorden. Da det led ud paa Højvintren, vendte Kuvlungerne tilbage til Viken, saasom de nu havde faaet saa mange Folk, at de dristede sig til at angribe Birkebeinerne. Disses Høvdinger satte sig til Modværge, og der forefaldt flere Træfninger, idet man gjensidigt angreb hinanden. Tilsidst bleve dog Kuvlungerne saa mandsterke, at Birkebeinernes Høvdinger flygtede nord i Landet; med Undtagelse af den kjække Ulf af Lauvnes, der fremdeles blev der med sin Trop, og sagde at han aldrig skulde tage Flugten for Kuvlungerne [1]).

Til dette samme Aar henføre de gamle Aarbøger, at Finn, Erling Jarls Søn (med Aasa den lyse) faldt, uden at de nærmere Omstændigheder angives [2]). Hvis dette ikke var paa et Tog udenfor Norge, har det sandsynligviis været i en Kamp med Birkebeinerne, hvorom Sagaen intet beretter, og det ligger saaledes nærmest at sætte hans Fald i Forbindelse med Kuvlunge-Opstanden, hvad enten han nu aller først har udstukket Oprørsfanen, eller senere har vovet et Angreb paa Birkebeinerne, hvori han har mistet Livet. Finns Fuldbroder, Sigurd, tog Sverre selv sig af, lod ham opfostre hos sig, og behandlede ham meget godt [3]).

39. Uordener i Bergen. Kuvlungernes gjentagne Tog til Nidaros.

Om Vaaren, efter Paasken, (13de April), begav Sverre sig fra Throndhjem med en meget stor Hær, og kom til Bergen ved „Vaagetid" [4]). Det synes at have været hans Hensigt at drage videre derfra

---

[1]) Sverres Saga, Cap. 101, 102.

[2]) De islandske Annaler, ved 1185.

[3]) Sverres Saga, Cap. 118.

[4]) Der staar i Sagaen kun „um vaknaskeið," d. e. ved Vaagernes (Vigiliernes) Tid, men hvilke Vigilier herved menes, er vanskeligt at sige.

mod Kuvlungerne, men da det ikke skede, maa man antage, at de fortrædelige Begivenheder, vi her skulle berette, have heftet ham, indtil den belejlige Tid var forbi. Der laa just da en heel Mængde fremmede Kjøbmandsskibe, (næsten fra alle Lande, siger Sagaen), paa Vaagen. Mange af dem tilhørte Tydskere, der havde ført saa meget Viin til Byen, at den var ligesaa billig som Øl. Der blev følgelig drukket over al Maade, og der blev i Drukkenskab begaaet mange Uordener. Det traf sig saaledes, at nogle, der sad og drak i en Skjenkestue, som Tydskerne selv holdt, tilsidst forlangte saa meget, at den tydske Kjeldersvend ikke vilde levere dem mere. De bade om at maatte faa i det mindste en eneste Pot, men ogsaa dette blev dem negtet; de brøde nu op Døren til Viinforraadet for selv at tage hvad de ønskede, men Tydskerne stillede sig imod dem med dragne Sverd, og flere, der forsøgte paa at trænge ind, bleve saarede. Dette spurtes omkring i Byen, og baade Bymændene og Tydskerne grebe til Vaaben for at komme hver sine til Hjelp. Det kom nu til en hidsig Kamp, og der faldt ikke faa, især af Bymændene. Tydskerne løb ned til Skibene, og lagde alle deres Kogger ud paa Vaagen, for derved at undgaa videre Ulempe. Bymændene gjorde Miner til at sætte ud imod dem, men heldigviis fik man dog dengang meglet Fred. En anden Gang, just som Kongen for en kort Tid var borte fra Byen, drak en af Birkebeinerne sig saaledes fra Sands og Samling, at han, i den Tanke at han sprang i Vandet for at svømme, sprang ud fra Hallen mellem denne og Kongsstuen, og slog sig ihjel ved Faldet; en anden løb ud fra Bryggen ved Kongsgaarden, og druknede. Men det værste skede, kort efter at Kongen var kommen tilbage til Byen. En af Kongens Gjester blev ueens med en af Huuskarlene; de vare just ved at fare paa hinanden, da Gjestehøvdingen Thorolf Rympel kom ind, og i Mangel af andre Vaaben tog sin Staalhue af Hovedet og gav Huuskarlen et Slag dermed. Huuskarlen gav Thorolf til Gjengjeld et Slag med en Haandøxe. Dette var Tegn for samtlige Tilstedeværende, der alle vare drukne, til at fare løs paa hinanden med hvad Vaaben de i Hast kunde faa fat paa. Thorolf sled sig løs af Trængselen, skyndte sig til Gjesteherberget, og lod blæse i Gjeste-Luren, til alle Gjesterne vare komne sammen. Han befalede dem da at væbne sig for at angribe Huuskarlene. Disse flokkede sig ligeledes sammen, fuldt væbnede, og begave sig under Anførsel af deres Høvding Asgeir Hamarskalle ombord paa sit Skib. Gjesterne ilede efter, Thorolf Rympel kastede sit Sverd ud paa Skibet, løb selv efter, fik fat paa det igjen, og begyndte strax at slaas med Huuskarlene. Gjesterne fulgte hans Exempel, og der blev nu holdt et formeligt Slag, der ikke endtes, førend Thorolf og Gjesterne havde

ryddet det hele Skib, fældet mange af Huuskarlene, og drevet de fleste overbord. Da kom Kongen, der imidlertid havde faaet Nys om hvad der foregik, til, fik standset Striden og meglet et Forlig. Kort efter holdt han et Thing i Byen, for at tale Alvors-Ord til Folket. Han begyndte sin Tale saaledes: „Vi takke alle de engelske Mænd for deres Hidkomst, dem som have bragt Hvede, Honning, Meel eller Klæde hid til Byen, ligeledes alle dem, der have bragt Lærred eller Liin, Vox eller Kjedler, saavel som dem, der ere fra Orknøerne eller Hjaltland, Færøerne eller Island, og overhoved alle, der have bragt saadanne Sager til Landet, der ej kunne undværes, og som tjene til Landets Bedste. Men Tydskerne derimod, som ere komme hid i stor Mængde og med store Skibe i den Hensigt, at udføre herfra Smør og Skreid, hvorved Landet lider et stort Tab, medens de derimod i Stedet indføre Viin, som baade mine Mænd og Bymændene eller Kjøbmændene have givet sig til at kjøbe, sig selv og andre ikke til Baade men derimod til stor Vaade, da mange for den Sags Skyld have mistet Liv eller Lemmer, andre bære andenslags Meen deraf al deres Tid, og have i det mindste lidt stor Beskjæmmelse ved Hugg eller Slag — disse Tydskere er jeg lidet taknemlig for deres Ferd, og saafremt de ville beholde Liv og Gods, maa de see til at komme herfra jo før jo heller: deres Nærværelse her har været os og vort Rige til liden Tarv." Kongen gik siden over til at skildre alle sørgelige Følger af Drukkenskab, og indskjærpede saavel sine Mænd, som Kjøbmændene og Bønderne deres Pligter baade mod sig selv og mod den offentlige Orden og gode Skik. Udtrykkeligt bød han sine egne Mænd at være fredsommelige og skikkelige i deres Opførsel mod Kjøbmænd og Bønder. Hans Tale gjorde et godt Indtryk, og fandt meget Bifald af alle forstandige Mænd, om man just ikke kan antage, at hans Trusler til Tydskerne havde synderlige Følger, thi et eneste saaledes lejlighedsviis udtalt Magtsprog kunde og burde ikke have nogen varig Indflydelse til at hemme Handelsforholdenes naturlige Udvikling og Vareomsætningens Gang, og det vilde have baadet Landet lidet, om det skulde have tabt Afsætning paa sit Smør og sin Skreid, alene for at nogle Hirdmænd og Kjøbmænd ej skulde forledes til Drukkenskab. En anden Sag var det, om man kunde tiltro Sverre saa stor Fremsynethed, at han allerede skulde have forudseet det Handelstyranni, Tydskerne siden vilde komme til at udøve, og derfor havde søgt at kvæle det i Fødselen. Men saa vidt gik dog neppe enten hans eller andre Regenters Indsigter paa den Tid; hans Trusel til Tydskerne var vistnok ene fremkaldt ved den øjeblikkelige Uvilje, han følte over de forefaldne Uordener, og Hensigten dermed var vel heller ikke at forbyde Tydskerne for stedse Adgang til Riget, men kun at hemme Uordenerne for den Gang, og give Ophavsmændene en vel fortjent

Irettesættelse. Vi see ogsaa faa Aar efter Tydskerne lige fuldt i Bergens Havn, og Drukkenskaben lige saa slem som før.

Det havde, som ovenfor nævnt, sikkert været Sverres Hensigt med den store Udrustning at drage til Viken efter Kuvlungerne, men rimeligviis var det disse Optøjer i Bergen, der alt for længe holdt ham tilbage. Maaskee har han ogsaa antaget Kuvlungerne altfor mandsterke til at binde an med, eller han kan have faaet Nys om, at de agtede at gjøre et Tog til Throndhjem; hvorledes det end forholder sig, er det vist, at han henimod Høsten vendte tilbage igjen til Nidaros, for at tilbringe Vintren der, idet han beholdt de fleste af sine Høvdinger hos sig, uden at han den Sommer havde udrettet noget mod Kuvlungerne. Disse rustede sig imidlertid til et saadant Tog, men kom ikke afsted førend seent ud paa Høsten. Det slaar ikke Fejl, at Sverre har ladet holde Øje med deres Bevægelser saa godt det lod sig gjøre; men da de kom nordenfor Stad, fik de en saa strygende Medbør nord til Agdenes, at de desuagtet kom uventet. Sverre sad med faa Folk i Borgen oppe paa Steenbjergene, og den største Deel af Hirden og Høvdingerne vare i Byen, medens Kuvlungerne under en svag Nordøstvind roede ind ad Fjorden ved Aftentide, og allerede havde besat Byen førend Sverres Mænd engang vare blevne deres Ankomst var. De dræbte mange Birkebeiner [1]), men de fleste søgte Tilflugt i Kirkerne. Alle dem, der bleve fangne, gav Jon Kuvlung Grid og sagde at de skulde være hans Mænd; da de skulde gaa ham til Haande, var han endog godtroende nok til at fritage dem for at sværge ham den sædvanlige Troskabs-Ed, da han, som han sagde, antog dem for saa brave Mænd, at deres Æresord var dem lige saa helligt som en Ed. Men saa ridderlige vare Birkebeinerne ikke. Endnu den samme Dag om Aftenen gik Birkebeinerne fuldt væbnede, i smaa Flokke paa to, tre eller fem, op til Borgen til Kong Sverre, og om Morgenen vare de alle borte fra Kuvlungerne. Da Sverre hørte, hvorledes det var gaaet dem, sagde han at Jon Kuvlung herved noksom havde lagt for Dagen, at han ej forstod sig paa at være Høvding. Sverre holdt sig hele Tiden i Borgen, da han ej følte sig sterk nok til at angribe Kuvlungerne, og han maatte see paa at de toge alle hans Skibe, og brændte nogle af dem. Men da Kuvlungerne desuagtet altid frygtede for et Angreb af Birkebeinerne, forlode de Byen en Nat i al Stilhed, og synes ej engang at have givet sig Tid til at medtage Sverres Skibe, siden vi strax efter atter finde ham i Besiddelse af flere, eller de fleste af dem. Kuvlungerne vendte tilbage igjen til Bergen, og bleve der om Vintren, medens Sverre

[1]) Blandt disse nævner Sagaen: Brynjulf Ragnvaldsson, Ottar Knerra, Sigurd Dotafinn, Andres Krista, Andres Bjuge.

fremdeles holdt sig i Nidaros, som han end mere befæstede ved en ny Palissaderække hele Veien langs Søen, og ligeledes ovenfor Byen.

Den følgende Vaar (1187) fornyede Jon sit Forsøg mod Nidaros, idet han atter viste sig udenfor Byen med en betydelig Flaade, og laa nogle Nætter ude ved Munkholmen. Men Befæstningen hindrede ham nu fra at kunne udrette noget, og efter at have afslaaet et Tilbud af Kong Sverre om at komme i Land og her levere ham et ordentligt Slag, vendte han tilbage igjen til Bergen. Endnu engang, ud paa Sommeren, gjorde han et Tog nordover med nogle Skuder, for at komme uventet over Sverre. Men Sverre drog Kuvlungerne imøde med en betydelig Styrke, og udenfor Stad vare de uheldige nok til at faa en Storm, der adsplittede deres Flaade, saa at alene fem Skuder kom ind til Anger, en Havn etsteds paa Søndmøre. Her traf Sverre dem med sin hele Flaade, hvoriblandt mange og store Skibe, og dræbte en Deel af Besætningen, de øvrige flygtede op i Landet. Heldigere var en anden Hob af Kuvlungerne, der traf et af Birkebeinernes Skibe, hvor Gjesten Atle Skalme var Befalingsmand; de dræbte ham og hver eneste Mand, som fandtes ombord. Strax efter kom Jon Kuvlung selv til, og flygtede sydefter, forfulgt af Sverre lige til Bergen, hvor han kun opholdt sig i kort Tid, og fortsatte Flugten langs Kysten for at komme tilbage til Viken. Kong Sverre sendte Ulf af Lauvnes og sin Halvbroder Hide efter dem med sex Skibe, mere for at holde Øje med deres Ferd, end for at kæmpe med dem. Men da Ulf og Hide kom til Rott, fandt de Kuvlungerne liggende der med 20 Skibe, og kunde ikke modstaa Lysten til at vove en Dyst. De roede lige ind i Havnen med Hærskrig, og Kuvlungerne, som troede at det var Sverre med hele sin Flaade, bleve forfærdede, forlode Havnen og skyndte sig sydefter alt hvad de kunde. Ulf og Hide toge to af deres Skuder, og dræbte hver eneste Mand af Besætningen [1]). I Forvirringen seilede Kuvlungerne uden nogen Orden, hver for sig, som det faldt sig, og Jon Kuvlungs Skib var endog længe ganske ene, indtil de øvrige efterhaanden kom til. De standsede ikke førend de kom til Tunsberg, deres gamle Tilholdssted [2]).

40. Erkebiskop Eysteins sidste Aar og Død. Erik af Stavanger vælges til hans Efterfølger. Ravnberg-Hesten.

I denne Tid havde Erkebiskop Eystein, som det synes, holdt sig rolig i Nidaros, maaskee beskjeftiget med sine Bygge-Arbeider, for saa vidt

[1]) Disse Skibes Anførere hed Erlend Gudbrandsson og Paal Varskind.

[2]) Sverres Saga Cap. 105, 106. Der anføres her flere Kvad, der paa begge Sider ved flere Leiligheder bleve kvædede. Saaledes kvad Skalden Re-

det kan antages, at han allerede da gjorde Begyndelsen til den gjennemgribende Udvidelse og Ombygning af Christkirken, som gav den dens endelige Form, og gjorde den til den skjønneste Pragtbygning i hele Norden. Den hele Sammenhæng hermed er for Resten meget dunkel, og vi vide ej, hvor stor Deel Eystein kan have havt i Arbejdet: betydeligt kan det imidlertid i de faa Aar efter hans Tilbagekomst fra England ej have været. Dog erfarer man, at hvad der end i Eysteins Tid kan være gjort eller ej, saa maa dog Choret have været bragt i nogenlunde brugelig Stand, da der ellers ikke vel strax efter hans Død kunde holdes Taler i det, saaledes som det nedenfor vil blive omtalt; og det er derfor muligt, at hvad der i Eysteins Tid udrettedes, kun har været en foreløbig Udvidelse af Choret i simplere Stiil, der siden maatte vige for prægtigere Arbejde [1]). At Eystein saa vidt muligt begunstigede Kuvlungerne, er ovenfor omtalt som det sandsynlige, og sees saavel deraf at to af hans egne nærmeste Frænder, Baard Saala og Peter Glipsa, vare i Jon Kuvlungs Tjeneste, og netop som Erkebiskoppens Frænder højt agtede af denne, som at han i det Hele taget lagde sine Sympathier for det Parti, der nu repræsenteredes af Kuvlungerne, aabenbart for Dagen. Saaledes viste han sig særdeles venlig mod den islandske Prest **Ingemund Thorgeirssøn**, den ved Rydjøkel faldne Are Thorgeirssøns Broder, der i Aaret 1185 besøgte Norge tilligemed sin Broder Thorvards Søn Agmund og Thorgeir, en Søn af Biskop Brand i Hole [2]). Eystein gav ham strax Jons-Stuken (St. Johannes Kapell) i Christkirken til at holde Messe i, havde ham Juul og Paaske til sin Gjest, og viste ham megen Hæder. Da Thorgeir, som havde tilbragt Vintren i Erkebiskoppens Huus, Vaaren efter (1186) rejste hjem til Island, blev Ingemund tilbage, og udnævntes til Prest i Stadsbygden, hvor han opholdt

---

fare, i Kuvlungernes Hær, paa det første Tog til Nidaros et Vers, hvori han opfordrede til at ødelægge Birkebeinerne, og bruge det prøvede Sverd haardt og tidt, idet han tillige ønskede alt ondt over Sverre; blandt Birkebeinerne var en Blakk Skald, der paa Toget sydefter deels opfordrede til at stride tappert mod Kuvlungerne, deels triumferede over deres Nederlag ved Rott. „Nu kunne Klipperne ved Tunsberg," heder det, „gjenlyde af anden Tale, end deres forrige Pralerier, thi Ravnene mættedes ved Rott og Bølgen vælter de saarede Kroppe."

[1]) Ved Chorets Udvidelse maatte der ogsaa fornemmelig være Tale om at anbringe en ny Forbindelse mellem dette og Kapitelhuset; og saaledes er det da ej usandsynligt, at den nuværende Skraagang, der forener dem, men som tydeligt kan sees ej at være den oprindelige, skyldes Eysteins seneste Byggetid.

[2]) Om Ingemunds tidligere Liv, og hans Forhold til Broderen Ares Søn Gudmund, der siden blev Biskop, se Sturlunga-Saga, I. Cap. 125—127.

sig den næste Vinter [1]); ja da der kom Efterretning om, at Biskoppen i Grønland Jon Knut [2]) var død, vilde Eystein endog indvie ham til Biskop i dennes Sted, men Ingemund frabad sig det, og han indviede da en Jon, der kaldes Sverresfostre, rimeligviis en Yndling og Beskyttet af Sverre, hvilken denne vel paa en vis Maade har tvunget eller overtalt Erkebiskoppen til at vælge. Denne Indvielse var rimeligviis den sidste, han foretog, thi om Høsten 1187 blev han syg, og rejste sig ikke mere fra Sygelejet. Efter Juul, da han følte at det lakkede til det yderste med ham, sendte han Bud efter Kong Sverre, der ogsaa strax indfandt sig. De talte da, siger Sagaen, sammen om mange Ting, der før havde været dem imellem, og ved Affkeden bad Erkebiskoppen, at Kongen vilde tilgive ham alt hvad han havde handlet utilbørligt imod ham i al den Tid, Striden havde varet mellem ham og Kong Magnus; de forligtes da fuldkommen, og de tilgave hinanden gjensidigt alt hvad der havde været imellem dem. Hvor vidt nu alt dette forholder sig ganske saaledes, maa staa ved sit Værd, da Sverre selv var den eneste, der kunde berette om disse Forhandlinger, og han har, som vi ville see, og hvad der var naturligt, ej berettet andet end hvad der var ham selv fordeelagtigt. Det tyder ellers vist ikke paa noget særdeles venligt Sindelag mod Sverre, at Eystein, som det udtrykkeligt nævnes, ytrede Ønske om at Erik Biskop i Stavanger maatte blive valgt til hans Eftermand, thi Erik havde allerede noksom lagt sit fiendtlige Sindelag mod Sverre for Dagen. Er det virkelig saaledes, som Sagaen beretter om Forligelsen mellem Eystein og Sverre, da er det heller ikke usandsynligt at Eystein kan have udleveret til Sverre det tidligere af Magnus Erlingsøn til Kronens Skade, men Erkestolens Forherligelse, udstedte Dokument, hvorom der ovenfor har været Tale, og som, hvis det virkelig har været til, i alle Fald fra den Tid af forsvandt, indtil det atter dukkede op i Erkebiskop Jons Dage. Muligt ogsaa, at Sverre ligefrem kan have bemægtiget sig det. Kort efter døde Eystein, Natten efter Paalsmesse, d. e. den 26de Januar 1188. Han blev begraven i Skrudhuset i Christkirken [3]), maaskee

---

[1]) Der staar i Sturl. Saga S. 125, at Ingemund fik Maríukirkju at Stadi, der efter Ordene nærmest betegner „Mariekirken paa Stad," og herved kan man kun tænke paa Stadsbygden i Nærheden af Throndhjem. Men maaskee Stedet ogsaa kan være fejlskrevet eller uheldigt affattet, og skal betegne „Mariekirken i Byen." Dette vilde være aldeles vist, naar man vidste at Elshaugs eller Stadsbygdens Kirke ej var indviet til Jomfru Marie, men en anden Helgen; dog herom veed man nu vel neppe ret Beskeed.

[2]) Om Jon Knut er der ovenfor talt, II. S. 962.

[3]) Ved „Skrudhuset," (Lat. vestiarium) forstaaes her aabenbart Kapitelbygningen.

fordi Choret, hvor hans Hvilested dog nærmest synes at burde have været, endnu ikke har været saa fuldstændigt i Stand, at det paa en sømmelig Maade kunde modtage hans Lig. Kort efter holdt dog Sverre fra Choret en Tale, hvori han meddeelte, hvad der havde været forhandlet mellem ham og Erkebiskoppen ved deres sidste Møde, og sagde at Erkebiskoppen havde indrømmet, at han havde viist større Iver i at staa ham imod, end det egentlig kunde forsvares for Gud, men at han fornemmelig havde gjort det, fordi han ej kunde bære over sit Hjerte at slaa Haanden af Kong Magnus. Dette maa, som sagt, staa ved sit Værd [1]).

Eysteins Død kaldes i Sagaen „en stor Tidende," og med Rette, thi han var ej alene som Rigets Metropolitan den fornemste Mand næst Kongen, men og som den egentlige Grundlægger af Erkestolens Magt og Anseelse, og endelig som Medlem af en af Rigets ypperste Slægter, en Mand, paa hvem Alles Øjne hvilede, og som altid vil indtage en fremragende Plads blandt Norges Erkebiskopper, om han end ikke i opofrende Iver og Udholdendhed kunde maale sig med sin Efterfølger Erik, og den omtrent et Aarhundrede senere levende Jon. Hans Fortjenester af Kirken skaffede ham 41 Aar senere en Plads i Helgenernes Tal [2]), og der skal have skeet mange Miraklier ved hans Grav [3]). At Eystein interesserede sig for Videnskaberne, og navnligt for sit eget Fædrelands Historie — hvilket ogsaa var en naturlig Følge af hans Herkomst — kan man slutte deraf at Munken Thjodrek, sandsynligviis i Elgeseter Kloster, tilegnede ham et kort paa Latin forfattet Uddrag af Kongesagaerne fra Harald Haarfagre til Sigurd Jorsalafarer, hyppigt spekket med Citater af ældre og yngre Forfattere, der vidne om megen Belæsthed, og som næsten lader formode, at alle disse Forfattere fandtes ved Domkirkens Bibliothek.

Uagtet efter Reglen Valgretten til Biskopsstolen skulde tilkomme Chorsbrødrene, og en Bestemmelse herom uden al Tvivl indeholdtes i den Tilstaaelse, de tre Konger, Inge, Sigurd og Eystein gave Kardinal Nikolaus, saa kom dog ved Eysteins Død endnu ikke denne Rettighed til Udøvelse. Deels erkjendte, som vi i det følgende ville see, Kongen ikke dens Gyldighed, og paastod at den alene var given for det Tilfælde, at der var flere Konger paa een Gang, der ikke kunde enes om Valget; deels har vel den øvrige Gejstlighed frygtet for, at Chorsbrødrene i Nidaros, hvis de skulde skride til Valg, medens Sverre laa der med en væbnet Magt,

---

[1]) Sverres Saga, Cap. 107.

[2]) Nemlig ved Biskopsmødet 1229, se de islandske Annaler.

[3]) Matth. af Westminster ved 1250, Udg. af 1570, II, S. 246: Sanctus Augustinus in Norvegia claris, probatis et approbatis miraculis illustratus. Han kaldes ogsaa „den hellige Eystein," se f. Ex. Aslak Bolts Jordebog, S. 138.

ikke vilde have den tilbørlige Frihed. Der staar vel intet udtrykkeligt om at Sverre nu tiltog sig nogen saadan Magt, men man erfarer dog at Presten Ingemund, Eysteins Yndling, strax efter hans Død forlod Nidaros, og gjorde en Handelsreise til England, hvorfra han ej vendte tilbage til sit Presteembede i eller ved hiin By: dette kan maaskee forklares som et Tegn til, at Sverre har benyttet Lejligheden, da Kirken var uden Forsvar, til at forjage flere af de Gejstlige, der havde været Eystein ivrigst hengivne. Hvorledes det nu end forholder sig, er det vist, at der til Valget berammedes et stort Møde i Bergen saavel af alle Rigets Biskopper, som af andre Høvdinger til det samme Aars Sommer. Her kom ogsaa Sverre selv med en betydelig Stridsmagt, da det var hans Hensigt, efter Valgets Tilendebringelse at drage til Viken imod Jon Kuvlung, der fremdeles holdt sig der. Paa dette Møde blev da, efter den Afdødes Ønske, Biskop Erik i Stavanger foreslaaet til hans Eftermand. Kong Sverre gjorde, som man lettelig kan begribe, Indvendinger, idet han dog mest holdt sig til den Omstændighed, at Erik var alt for gavmild, og derfor vilde forvolde Erkestolen alt for mange Udgifter. Men dertil svarede mange, at man netop trængte til en Erkebiskop, der vilde lade andre leve med sig, og at Erkestolen havde Gods nok. Og Enden blev, at Erik blev udvalgt. Endnu samme Sommer reiste han ud af Landet for at hente Pallium i Rom.

Sverre fortsatte sit Tog øster til Viken. Paa Vejen havde han det Uheld at miste Skibet Reinen, der sejlede op paa et Skjær udenfor Agder; han lod Skroget brænde og drog videre. Kuvlungerne vare i Tunsberg, heel mandsterke, men havde ikke flere end 13 Skibe. Med disse lagde de, da de hørte at Sverre nærmede sig Byen, ud til Ravnaberg (Ramberg). Da Sverre kom, lagde han sig med sine Skibe, i alt over 30, ude mellem Smjørberg og Nøterø, men sendte siden fem Skibe ind til Byen, og disse lagde til ved Bryggen. Saaledes blev man paa begge Sider liggende i tre Dage, uden at den ene vovede at angribe den anden: Kongen fandt det ikke raadeligt at lægge sine Skibe under Bjerget [1]), som Kuvlungerne havde besat med en stor Styrke, og hvorfra de kunde kaste store Stene ned paa dem; Kuvlungerne torde heller ikke binde an med Kongens Flaade, der var saa meget større end deres. Den fjerde Nat prøvede Kuvlungerne at overliste de fem Skibe inde ved Bryggerne, og roede ganske stille hen til dem. Det var saa mørkt at Birkebeinerne ikke saa til dem, førend Skibene

[1]) Her kan, som man tydeligt kan see, ikke det sædvanlige saakaldte „Bjerget," d. e. Slotsbjerget, være meent, da Kuvlungernes Skibe ej laa under dette; derimod menes her Nordvest-Pynten af Ramberget, under hvilken de laa, og som de til Skibenes Forsvar havde besat med betydelig Styrke. For Sverre, hvis Styrke bestod i hans Flaade, kunde der ej være Tale om at angribe Slotsbjerget.

stødte sammen. Da blev der strax en heftig Kamp. Sverre hørte imidlertid at der blev kæmpet, og skjønnede strax at hans Mænd maatte være ilde stedte. Han skyndte sig derfor af alle Kræfter at komme dem til Undsætning, og Kuvlungerne vovede ikke at oppebie ham, men flygtede op i Land, dog laa der mange faldne efter paa begge Sider [1]).

41. Kuvlungernes Undergang.

Kuvlungerne toge nu en rask og for Sverre vist aldeles uventet Beslutning. De gik Landevejen nordefter lige til Throndhjem, og kom til Byen lidt før Michelsmesse. I Byen selv var der kun 80 af Sverres Krigere, under Anførsel af **Ivar Klementssøn**, de fleste laa oppe i Sion eller Sverresborg, hvor **Thorstein Kugad** var Befalingsmand. Kuvlungerne vendte sig først mod Byen. Ivar Klementssøn lod strax blæse i Luren, og saavel Bymændene som Krigsfolkene beordre ud til Træborgen for at værge denne, men Kuvlungerne, der næsten vare 1000 Mand sterke, og gjerde et heftigt Anfald, fik snart brudt Borgen op, og trængte ind. Da flygtede Bymændene. Krigsmændenes lille Skare satte sig kjekt til Modværge, men blev snart næsten aldeles nedhuggen, og Kuvlungerne besatte Byen. Blandt de faldne var ogsaa Anføreren Ivar Klementssøn. Det første, Kuvlungerne nu gjorde, var at tilstevne Ørething, for at Jon Kuvlung i al Form kunde faa Kongenavn. Det blev ham givet af en Bjørn Erlingssøn; om denne var en Søn af Erling Jarl, om hvilken Sagaerne ellers ikke tale, eller hvo han overhoved var, angives ikke. Derpaa vendte Kuvlungerne sig mod Sverresborg, men her var Besætningen saa sterk at de intet kunde udrette. Da man paa begge Sider havde skudt paa hinanden en Tidlang, trak Kuvlungerne sig tilbage, for at forsøge en lempeligere Maade til at faa Borgen i deres Magt. Blandt dem af Sverres Mænd, der ved deres Ankomst opholdt sig i Byen, var ogsaa Kongens Morbroder, Nikolas Sultan. Han havde søgt Fristed i Christkirken, men nu toge Kuvlungerne ham ud af denne, og bragte ham op til Borgen, idet de tillige satte en Galge op, og lode Thorstein hilse, at hvis han ej overgav Borgen, skulde Nikolas blive hængt, og skede dette, vilde Sverre siden give ham og den øvrige Besætning Skylden og maaskee lade dem hænge, hvilket ligeledes vilde blive deres Lod, om det lykkedes Kuvlungerne ved Storm at indtage Borgen; overgave de den derimod i Mindelighed, skulde saavel deres som Nikolas's Liv blive skaanet. I denne Forlegenhed besluttede Thorstein at overgive Borgen. Han fik beholde

[1]) Sverres Saga Cap. 107, 108.

Liv og Ejendom, den øvrige Besætning skaanedes paa Liv og Lemmer, men alt det Gods som ellers fandtes i Borgen, og det var saare meget, navnlig en Mængde kostbare Sager, der tilhørte Kong Sverre, blev Kuvlungernes Bytte. Da de havde plyndret Borgen, satte de Ild paa den og brede den ned. Foruden det store Bytte, de havde gjort i Borgen, og som de deelte mellem sig, da de kom ned igjen til Byen, brandskattede de ogsaa denne betydeligt, for, som de sagde, at gjengjelde Bymændene deres Fiendskab og Modstand. Bymændene foretrak at betale fremfor at see Husene afbrændte over deres Hoveder. Kuvlungerne bleve ikke længe der, og skyndte sig at udruste nogle Skuder, for at vende søvejs tilbage: Bymændene lagde dem ingen Hindringer i Vejen, da de kun ønskede, snarest muligt at blive af med dem. Just som Kuvlungerne havde faaet Skuderne færdige, blev der talt om at man saa Krigsfolk komme udenfra over Byaasen, og at det neppe kunde være nogen anden end Kong Sverre. Da bleve Kuvlungerne heel forskrækkede, skyndte sig alt hvad de kunde ned til Skibene, kastede Tjeldene af og roede i flyvende Fart ud af Elven. Bymændene gave dem det Ønske med, at de aldrig maatte komme tilbage. Det Hele var kun blind Allarm, thi Sverre var paa denne Tid endnu langt borte [1]; men efter al Sandsynlighed var Rygtet om den sig nærmende Hær udspredt af Bymændene selv, for at de derved paa letteste Maade kunde blive de besværlige Gjester kvit, og dette lykkedes dem fuldkommen. Kuvlungerne fortsatte Rejsen ud efter Fjorden og ned til Bergen, betegnende sin Vej ved alle Slags Voldsomheder; de plyndrede alle de Fragtskibe, som de traf, navnlig et Islandsfarerskib, kaldet Stangarfolen, der allerede var paa Udrejsen, men af Modvind var drevet tilbage til Norges Kyst. De toge her hver eneste Penning, som fandtes ombord. Ogsaa i Bergen viste de sig heel overmodige og ustyrlige, hvilket var meget uklogt, da de derved lagde sig ud med Indbyggerne, som ellers vistnok vare langt tilbøjeligere til at holde med dem, end med Kong Sverre. Presten Ingemund Thorgeirssøn, der oftere er omtalt, kom just i denne Tid tilbage fra England paa et Skib, fuldt ladet med Viin, Honning, Hvede, Klæde og mange andre gode Varer. Kuvlungerne vilde strax plyndre Skibet. Ingemunds Brodersøn Agmund Sneis [2]), der paa samme Tid opholdt sig i Bergen og blev meget af-

[1]) Der fortælles nemlig, som vi ville see, kort efter om Sverre, at han kom søndenfra til Bergen. Havde han virkelig været i Throndhjem med sin Flaade, vilde han da være kommen nordenfra.

[2]) Agmund Sneis, en Søn af Thorvard Thorgeirssøn, se ovenfor II. S. 959, var som oven berettet, rejst fra Island paa samme Tid som Ingemund, men havde, som det synes, opholdt sig den hele Tid i Bergen, eller maaskee endog i Tunsberg hos Jon, der, som Sturlunga Saga siger, viste ham megen Ære.

gjort af Jon Kuvlung, gik hen til denne, og forestillede ham, at hvis Kong Inge nu levede, vilde han vist ikke tillade at man plyndrede Thorvard Thorgeirssøns Broder, lige saa lidt som Kong Magnus vilde have tilladt saadan Fremferd mod en Broder af Are. Han baabede derfor, sagde han, at Jon vilde lade Ingemund beholde sin Ejendom i Fred. Jon gav Agmund Ret, men alt hvad han vilde eller kunde love, var dog kun, at Ingemund alene skulde blive skaanet, de Varer derimod, som tilhørte de øvrige Kjøbmænd, betragtedes fremdeles som Priisgods. Ingemund, der søgte saa vidt muligt at frelse sine Skibskammeraters Gods, erklærede fem store Viintønder foruden en heel Deel andre Varer for sin Ejendom, og Jon Kuvlungs Hirdmænd afstode virkelig fra al Fordring derpaa, men Gjesterne derimod, især deres Anfører Bjørn Brikarnev, gjennemstuede Lasten, og toge een Tønde, tilligemed sexten Alen rødbrunt Klæde. Disse Sager tilhørte netop Ingemund, men han holdt alt for meget paa godt Kameratskab til at ville røbe det, og led heller Tabet. Han og Agmund gjenkjendte siden Klædet i nogle Kjortler, som Bjørn og nogle andre Gjester gik med; Agmund talte derom til flere af sine Venner, hvoriblandt de forhen nævnte Frænder af Erkebiskop Eystein, Baard Sala og Peter Slipsa, samt en ved Navn Eindride. Efter dennes Opfordring gik de alle fire, bevæbnede med Øxer, til den Stue, hvor Bjørn tilligemed de øvrige Gjester sad og drak; da de ej kunde bryde ind og binde an med disse, der vare 40 i Tallet, stillede de sig ved Indgangen og passede paa, da de kom ud. Det traf sig just saaledes, at Bjørn og tre andre, der alle bare Kjortler af det ranede Klæde, kom først ud; strax gav Eindride Bjørn Banehugg, og de tre øvrige dræbte ligeledes hver sin Mand. Nu lød Gjesteluren, og henved fem hundrede Mand stimlede sammen. Det blev meldt til Jon Kuvlung, som lod støde i Hirdmandsluren, og med Hirdmændene begav sig hen til Stedet. Her talte Baard og Peter sin og Agmunds Sag, og de gjaldt saa meget hos ham, at han jog hele Gjesteflokken fra sig, og lod Agmund faa det ranede Klæde tilbage paa Ingemunds Vegne, ligesom han og viste denne særdeles megen Hæder. Alt dette saavel som hvad der tidligere berettes, lægger nokfom for Dagen, at Jon Kuvlung maa have været en meget godmodig, men svag ung Mand, der ikke godt kunde styre sine Folk [1]).

---

[1]) Alt dette fortælles udførligt i Sturlunga Saga I. S. 127—129 (III. Cap. 6. 7), men saaledes at Tidsangivelserne der ikke ganske svare til Sagaens. Der omtales nemlig først ligesom foreløbigt, at Ingemund i 1188 opholdt sig i Bergen (det siges ej hvor længe) og blev meget afgjort af Jon Kuvlung og hans Mænd, ligesom og at han der traf Agmund, sin Brodersøn, der ogsaa stod i stor Anseelse, og med aabne Arme modtog sin Farbroder. Siden fortælles det nærmere, at Ingemund om Vaaren var rejst til England,

Henimod Juul blev det endnu værre, thi da paalagde de Bymændene at udrede en Deel Gods eller Penge til Julekost, hvis de ej vilde see Byen plyndret og opbrændt. Bymændene undsloge sig og bade i det mindste om Frist, men Kuvlungerne gjentoge kun deres Trusler, og saaledes stod det hen i flere Dage.

Medens Kuvlungerne paa denne Viis dreve deres urolige Væsen i Bergen, og idelig truede Byen med Plyndring og Brand, hændte det sig lidt før

---

men nu om Høsten var kommen tilbage, og havde da de oven omtalte Historier med Kuvlungerne. Sagaen lader Jon Kuvlung paa Agmunds Forestillinger svare, at Ingemund skulde faa beholde sit Gods, og at han skulde være Gud og ham (Kongen) velkommen. Dette antyder umiskjendeligt, at Ingemund først da kom i Berørelse med Jon, og at den Hæder, han nød af ham, først fra den Tid tog sin Begyndelse, ellers maatte man antage, at Ingemund tidligere havde været sammen med Jon i Tunsberg, hvilket strider mod Sagaens udtrykkelige Ord. Men efter Sagaens Fortælling var der ogsaa Tid nok til, at Ingemund kunde nyde Hæder af Jon i Bergen, thi der tales om, at Ranet skede om Høsten, men at Ingemund blev i Bergen hele Vintren, og at han først ud paa Vintren gjenkjendte det ranede Klæde. Dette tyder paa et længere Ophold af Kuvlungerne i Bergen, medens Sverres Saga kun lader Jon komme „lidt før Juul" og ligeledes blive dræbt „lidt før Juul," saa at det Hele altsaa skulde være afgjort i nogle faa Dage. Men i dette Stykke er Sturlunga Saga aabenbar rigtigst. Sverres Saga siger selv, at Kuvlungerne kom til Nidaros lidt før Mikkelsmesse (29de Septr.) og kun dvælede der en ganske kort Tid; de rejste saaledes fra Nidaros omkring 1ste Oktober, saa at det ikke er rimeligt at de, som Sverres Saga siger, skulde komme til Bergen „lidt før Juul," eller tilbringe halvtredie Maaned paa Rejsen. Det klinger ogsaa besynderligt, naar Sagaen først lader dem komme til Bergen „lidt før Juul," at de enda, skjønt nogen Tid gik hen under Forhandlingerne med Bergens Borgere, kunde blive overfaldne af Sverre „lidt før Juul". Det er saaledes klart, enten at disse Ord kun ved en Hukommelsesfejl hos Forfatteren selv eller ved en simpel Afskriverfejl ere blevne anførte paa begge Steder, i Stedet for alene paa det sidste, eller, hvad der maaskee endnu torde være den sandsynligste Sammenhæng, at i Stedet for Slutningen af Cap. 108 og Begyndelsen af Cap. 109 som de nu lyde (Eftir þat fóru þeir suðr til Björgynjar, kómu þar litlu fyrir jól. Kuflungar höfðu þing í bœnum ok kröfðu bœjarmenn gjalds til jólaveizlu) har der staaet, uden Capitel-Afdeling: eftir þat fóru þeir suðr til Björgvinjar ok kómu þar. Litlu fyrir jól höfðu Kuflungar þing í bœnum o. s. v., hvorved saaledes „litlu f. jól" alene kommer til at angaa Brandskatten, hvilket ogsaa er det sandsynligste, siden den udskreves til Bestridelse af Julekosten. Ingemund har altsaa virkelig tilbragt længere Tid i Bergen sammen med Jon Kuvlung, og efter denne Berigtigelse er Beretningen ovenfor formet. Det passer ogsaa ganske med Tiden, hvad Sturlunga Saga siden fortæller, at Ingemund Vaaren efter rejste fra Norge paa Stanger-[illegible] det selvsamme Skib som Høsten forud havde gjort Venderejse og [illegible]gerne havde plyndret, men som nu atter var uheldigt, da det af

Juul en Morgen i Lysningen, at man saa tretten Langskibe komme sejlende søndenfra forbi Hvarven og nærme sig Byen. Da Kuvlungerne bleve det var, løb de i Hast til sine Vaaben; de fleste søgte i Forvirringen ud af Byen, deels op i Fjeldet, deels ind forbi Olafskirken. Jon Kuvlung lod støde i Luren, for at hans Mænd skulde samle sig til Skibene, løb selv med de Folk, han havde hos sig, ombord paa et Skib, og roede ud paa Vaagen. Men her ventede de forgjæves paa de øvrige, og søgte derfor at frelse sig over til den anden Side, idet de styrede henimod Munkebryggen. Et lidet Stykke fra Land vare de imidlertid uheldige nok til at ro op paa et Skjær, saa at Skibet blev siddende fast, og i samme Øjeblik kom Birkebeinernes Skibe til — thi det var virkelig dem, under Kong Sverres egen Anførsel. Kuvlungerne løb strax overbord, for at svømme til Land, og nogle druknede; men Jon selv og een Mand med ham bleve tilbage i Skibet, hvor de snart dræbtes af de tilstormende Birkebeiner, der siden toge Klæderne af deres Lig. Da Sverre fik denne rigtige Tidende at vide, lod han Ligene bringe over til Byen og lægge ned ved den søndre Vegg af Mariekirken, tildækkede med et Stykke Vaadmaal. De Kuvlunger, der havde søgt op i Fjeldet, kom imidlertid ned og samlede sig inde ved Olafskirken, hvor de stillede sig i Fylking, raabte til Birkebeinerne og opfordrede dem til at prøve en Kamp. Men Sverre forbød sine Mænd at indlade sig med dem; „vi ville ikke", sagde han, „slaaes med hovedløse Mænd; sig dem kun at deres Høvding ligger her under Mariekirken, og at de ej have forsvaret ham godt, men at han rigtignok heller ikke var nogen rar Høvding at forsvare". Da Kuvlungerne hørte dette, vovede de sig ikke ud i Byen, men skyndte sig bort.

Birkebeinerne paastode, at Jon Kuvlung slet ikke var Søn af Kong Inge, og ikke engang hed Jon, men at hans rette Navn var Orm, og at han var Søn af en vis Peter, og et Fruentimmer ved Navn Astrid Steik. Denne Peter var just i Bergen paa denne Tid, og de bøde ham derfor gaa hen til Mariekirken for at see, om han i den dræbte Jon Kuvlung gjenkjendte sin Søn, men dog forinden at angive, om der skulde findes noget nærmere Merke eller Tegn, der kunde bekræfte Identiteten. Peter sagde, at hans Søn Orm som Dreng engang var kommen til at træde paa en Ljaa, der gav ham en dyb Flenge under den højre Fodsaale: hvis Arret derefter fandtes paa Liget, var der ingen Tvivl om, at den dræbte maatte være Orm. Han blev nu ført hen til Liget, og da Skoene og Hoserne vare trukne af dette, fandt Peter, som han sagde, virkelig Arret. Og Sverre bekjendtgjorde da baade for Bymændene og

Skibet blev fordrevet til Grønlands Ubygder, hvor alle de, der vare ombord, omkom, og hvor deres Lig 14 Aar derefter bleve fundne.

Henimod Juul blev det endnu værre, thi da paalagde de Bymændene at udrede en Deel Gods eller Penge til Julekost, hvis de ej vilde see Byen plyndret og opbrændt. Bymændene undsloge sig og bade i det mindste om Frist, men Kuvlungerne gjentoge kun deres Trusler, og saaledes stod det hen i flere Dage.

Medens Kuvlungerne paa denne Viis dreve deres urolige Væsen i Bergen, og idelig truede Byen med Plyndring og Brand, hændte det sig lidt før

men nu om Høsten var kommen tilbage, og havde da de oven omtalte Historier med Kuvlungerne. Sagaen lader Jon Kuvlung paa Agmunds Forestillinger svare, at Ingemund skulde faa beholde sit Gods, og at han skulde være Gud og ham (Kongen) velkommen. Dette antyder umiskjendeligt, at Ingemund først da kom i Berørelse med Jon, og at den Hæder, han nød af ham, først fra den Tid tog sin Begyndelse, ellers maatte man antage, at Ingemund tidligere havde været sammen med Jon i Tunsberg, hvilket strider mod Sagaens udtrykkelige Ord. Men efter Sagaens Fortælling var der ogsaa Tid nok til, at Ingemund kunde nyde Hæder af Jon i Bergen, thi der tales om, at Ranet skede om Høsten, men at Ingemund blev i Bergen hele Vintren, og at han først ud paa Vintren gjenkjendte det ranede Klæde. Dette tyder paa et længere Ophold af Kuvlungerne i Bergen, medens Sverres Saga kun lader Jon komme „lidt før Juul" og ligeledes blive dræbt „lidt før Juul," saa at det Hele altsaa skulde være afgjort i nogle faa Dage. Men i dette Stykke er Sturlunga Saga aabenbar rigtigst. Sverres Saga siger selv, at Kuvlungerne kom til Nidaros lidt før Mikkelsmesse (29de Septr.) og kun dvælede der en ganske kort Tid; de rejste saaledes fra Nidaros omkring 1ste Oktober, saa at det ikke er rimeligt at de, som Sverres Saga siger, skulde komme til Bergen „lidt før Juul," eller tilbringe halvtredie Maaned paa Rejsen. Det klinger ogsaa besynderligt, naar Sagaen først lader dem komme til Bergen „lidt før Juul," at de endа, skjønt nogen Tid gik hen under Forhandlingerne med Bergens Borgere, kunde blive overfaldne af Sverre „lidt før Juul". Det er saaledes klart, enten at disse Ord kun ved en Hukommelsesfejl hos Forfatteren selv eller ved en simpel Afskriverfejl ere blevne anførte paa begge Steder, i Stedet for alene paa det sidste, eller, hvad der maaskee endnu torde være den sandsynligste Sammenhæng, at i Stedet for Slutningen af Cap. 108 og Begyndelsen af Cap. 109 som de nu lyde (Eftir þat fóru þeir suðr til Björgynjar, kómu þar litlu fyrir jól. Kuflungar höfðu þing í bœnum ok krǫfðu bœjarmenn gjalds til jólaveizlu) har der staaet, uden Capitel-Afdeling: eftir þat fóru þeir suðr til Björgvinjar ok kómu þar. Litlu fyrir jól höfðu Kuflungar þing í bœnum o. s. v., hvorved saaledes „litlu f. jól" alene kommer til at angaa Brandskatten, hvilket ogsaa er det sandsynligste, siden den udskreves til Bestridelse af Julekosten. Ingemund har altsaa virkelig tilbragt længere Tid i Bergen sammen med Jon Kuvlung, og efter denne Berigtigelse er Beretningen ovenfor formet. Det passer ogsaa ganske med Tiden, hvad Sturlunga Saga siden fortæller, at Ingemund Vaaren efter rejste fra Norge paa Stangerfolen, det selvsamme Skib som Høsten forud havde gjort Vesterrejse og som Kuvlungerne havde plyndret, men som nu atter var uheldigt, da det af

Juul en Morgen i Lysningen, at man saa tretten Langskibe komme seilende søndenfra forbi Hvarven og nærme sig Byen. Da Kuvlungerne bleve det var, løb de i Hast til sine Vaaben; de fleste søgte i Forvirringen ud af Byen, deels op i Fjeldet, deels ind forbi Olafskirken. Jon Kuvlung lod støde i Luren, for at hans Mænd skulde samle sig til Skibene, løb selv med de Folk, han havde hos sig, ombord paa et Skib, og roede ud paa Vaagen. Men her ventede de forgjæves paa de øvrige, og søgte derfor at frelse sig over til den anden Side, idet de styrede henimod Munkebryggen. Et lidet Stykke fra Land vare de imidlertid uheldige nok til at ro op paa et Skjær, saa at Skibet blev siddende fast, og i samme Øjeblik kom Birkebeinernes Skibe til — thi det var virkelig dem, under Kong Sverres egen Anførsel. Kuvlungerne løb strax overbord, for at svømme til Land, og nogle druknede; men Jon selv og een Mand med ham bleve tilbage i Skibet, hvor de snart dræbtes af de tilstormende Birkebeiner, der siden toge Klæderne af deres Lig. Da Sverre fik denne rigtige Tidende at vide, lod han Ligene bringe over til Byen og lægge ud ved den søndre Vegg af Mariekirken, tildækkede med et Stykke Vaadmaal. De Kuvlunger, der havde søgt op i Fjeldet, kom imidlertid ned og samlede sig inde ved Olafskirken, hvor de stillede sig i Fylking, raabte til Birkebeinerne og opfordrede dem til at prøve en Kamp. Men Sverre forbød sine Mænd at indlade sig med dem; „vi ville ikke", sagde han, „slaaes med hovedløse Mænd; sig dem kun at deres Høvding ligger her under Mariekirken, og at de ej have forsvaret ham godt, men at han rigtignok heller ikke var nogen rar Høvding at forsvare". Da Kuvlungerne hørte dette, vovede de sig ikke ud i Byen, men skyndte sig bort.

Birkebeinerne paastode, at Jon Kuvlung slet ikke var Søn af Kong Inge, og ikke engang hed Jon, men at hans rette Navn var Orm, og at han var Søn af en vis Peter, og et Fruentimmer ved Navn Astrid Steil. Denne Peter var just i Bergen paa denne Tid, og de bøde ham derfor gaa hen til Mariekirken for at see, om han i den dræbte Jon Kuvlung gjenkjendte sin Søn, men dog forinden at angive, om der skulde findes noget nærmere Merke eller Tegn, der kunde bekræfte Identiteten. Peter sagde, at hans Søn Orm som Dreng engang var kommen til at træde paa en Ljaa, der gav ham en dyb Flenge under den højre Fodsaale: hvis Arret derefter fandtes paa Liget, var der ingen Tvivl om, at den dræbte maatte være Orm. Han blev nu ført hen til Liget, og da Skoene og Hoserne vare trukne af dette, fandt Peter, som han sagde, virkelig Arret. Og Sverre bekjendtgjorde da baade for Bymændene og

---

Storm blev fordrevet til Grønlands Ubygder, hvor alle de, der vare ombord, omkom, og hvor deres Lig 14 Aar derefter bleve fundne.

sine egne Mænd, at den Jon, Kuvlungerne havde kaldet sin Konge, kun var Orm, Søn af Peter, der nu selv havde gjenkjendt sin Søns Lig. „I Bymænd", sagde han, „vide alt for vel hvor vidt Peter og Astrid ere af nogen Æt, der berettiger deres Søn til at være Konge i Norge: nu seer man, med hvilken Falskhed denne Ransflok har faret [1])". Dette var ogsaa første Gang, siger Sagaen, at Sverre og hans Mænd kom til Bergen under Omstændigheder, der gjorde at alle Indbyggerne bleve glade ved hans Komme. Han var ogsaa kommen i rette Tid til at frelse dem fra Brandskat og alle de andre Plager, som den urolige Flok kunde tilføje dem.

Jon Kuvlung blev begraven ved Mariekirken, vistnok i al Stilhed. Han synes at have været en aldeles ubetydelig Personlighed, kun et Redskab i et enkelt misfornøjet Partis Haand. Den eneste Regjeringshandling af ham, hvorom Erindringen er opbevaret til sildigere Slægter, er et Stadfæstelsesbrev paa nogle Gaver til det Kloster, hvori han selv havde været Munk, nemlig Hovedøens. Dette Brev er nu vel tabt, men det var endnu til for et Par hundrede Aar siden [2]).

42. Erik Kongssøn udnævnes til Jarl og forlenes med Viken, efter at have gjort et Tog til Estland. Sigurd Brenders, Varbelgernes og Thorleif Breidskeggs Oprørsflokke tilintetgjøres. Erik Jarls Død.

Samme Høst, Sverre opholdt sig i Viken efter Kuvlungernes Nederlag ved Ravneberg — Høsten kaldtes derfor „Ravnebergshøsten" — og førend han endnu drog til Bergen for at gjøre det af med Kuvlungerne, forlenede han sin Broder **Erik** med Oplandene og den Deel af Viken, der laa mellem Svinesund og Rygjarbit, altsaa hele Viken med Undtagelse af Ranafylke, og gav ham **Jarlsnavn**. Allerede strax efter Kong Magnus's Fald havde Erik, som ovenfor nævnt, anmodet Sverre om en højere Titel og en Deel af Riget i Forlening, men Sverre havde ikke villet indlade sig paa nogen Deling af Riget, og kun givet ham Lendermands Titel, idet han dog fremdeles lod ham blive inden Hirden. Hermed var Erik vistnok ilde tilfreds, men da han, for at faa Adgang til at bevise sin Herkomst, udtrykkelig havde gaaet ind paa at frasige sig enhver Fordring

[1]) Villjam af Newbury (l. c.) veed naturligvis intet andet end at Jon var af Kongeæt. Han tilskriver Jons „ubetimelige" Død, at han „af sin ungdommelige Heftighed lod sig forlede til at vove sig uforsigtigt i Kampen."

[2]) I Registraturen over de Breve, der endnu i 1622 fandtes paa Akershuus Slot, nævnes et af „Jon Konge," der stadfæstede Klosteret i Besiddelse af Gaarden Fraun (nu Frogn eller Fron ved Drøbak), samt en Kvinde Bergljots Gave, se Langes Klosterhistorie S. 623.

paa Riget, maatte han finde sig deri. Da imidlertid de smaa Bejtsler, han havde, ikke forslog til den store Trop af Krigere, som han holdt, havde han i Aaret 1185 søgt at skaffe sig Midler ved at gjøre et Tog til det hedenske Estland. Hertil var der nu Anledning nok, thi allerede i lang Tid havde endog Paverne selv havt Opmerksomheden henvendt paa Esterne, der ved deres Søreverier tilføjede deres christne Naboer megen Skade; de havde søgt at faa dem omvendte til Christendommen, saavel med det Gode, ved at sende dem Ordets Forkyndere, som ved at opfordre Nordens Fyrster og Høvdinger til at bekrige dem. Omkring 1164 havde Erkebiskop Eskil i Lund indviet en fransk Munk, Fulko af Troyes, til Biskop i Estland [1]); i Aaret 1171 eller 1172 anmodede Pave Alexander ej alene Erkebiskop Eystein og den forhenværende Biskop Aamunde i Stavanger til at lade Fulko faa Munken Nikolas, selv en indfød Estlænder, til Medhjelper [2]), men tilskrev ogsaa i Almindelighed Konger, Fyrster og alle Troende i Sverige, Gautland, Danmark og Norge, at da det smertede ham saare at høre, hvor grumt Esterne og andre i Nærheden af dem boende Folk fore frem mod de Christne, tilsagde han alle dem, der vilde stride mod disse Hedninger, ert Aars Aflad for enhver Synd, de havde skriftet og modtaget Pønitens for, aldeles paa samme Maade, som om de besøgte Christi Grav; og dem, der faldt i Striden mod Hedningerne, fuldkommen Syndsforladelse [3]). Med andre Ord, der prædikedes en Art af Korstog imod dem, og ved at efterkomme Opfordringen var der saaledes Udsigt til at sørge for sin Sjæls Frelse paa samme Tid, som man vandt Fordele for det timelige Liv. Allerede i 1184 udgik der i Skaane et almindeligt Opbud mod Esterne [4]), og det er bekjendt, hvorledes senere hen Kong Knut i Danmark og hans Broder og Efterfølger Kong Valdemar, der maaskee desuden kunne have havt Arvefordringer paa disse Landskaber [5]), gjorde store Krigstog derhen og tilsidst

---

[1]) Breve fra Petrus Cellensis til Konge, Jarler, Høvdinger, Erkebiskop i Sverige, samt til Pave Alexander, og til Erkebiskop Eskil, rimeligviis af 1165, i Petri Cell. Epist. V. 19. VI. 8, 15 hos Sirmond; det første Brev ogsaa optaget i Liljegrens Dipl. Svec. I. No. 53 80, 81.

[2]) Se ovenfor S. 129, Not. 8. Coleti Concilia XIII. 188.

[3]) Liljegrens Dipl. Svec. I. No. 55. Sirmond III. 866. Coleti XIII. 184. Paven skrev ogsaa et Brev til de Troende i Danmark om at understøtte Fulko, under Løfter om Syndsforladelse og samme Deel i den evige Belønning, han selv vilde faa. Sirmond III. 865. Coleti, l. c.

[4]) Saxo, S. 969.

[5]) Knuts og Valdemars Moder Sofia var nemlig, som man efter al Rimelighed maa antage, en Datter af Volodar Glebovitsch, Fyrste i Gorodek, se herom Antiquités Russes I. S. 482—487.

erobrede Landet. Men imidlertid prøvede ogsaa Erik Kongsøn, selv en gammiel Korsfarer, sin Lykke der, tilligemed en heel Deel andre norske Krigere, saa at de tilsammen havde fem Skibe, af hvilke Asjur Prest, Thjodolf Vik og Hermund Kvaada styrede hver sit, og Erik rimeligviis havde de to andre. De kom til Estland og herjede om Sommeren i Districtet Wieck (i den hapsalske Kreds), og fik et betydeligt Bytte [1]). Da de paa Tilbagevejen laa ved Gotland, kom de i Strid med nogle færøiske Handelsmænd, fra hvem de toge to rigt ladede Kogger. Derfra droge de til Svithjod, hvor de besøgte Kong Knut, der tog vel imod dem, beholdt dem hos sig en Stund, og forærede Erik før Afrejsen et Langskib. Dette afholdt dog ikke Erik og hans Mænd fra, idet de sejlede tilbage, at fare meget ufredeligt frem, ej alene paa de danske Kyster, hvilket for saa vidt var rimeligt, som Norge nu stod i Krigsforhold til Danmark, men ogsaa paa de svenske. Da Erik kom hjem til Norge, var hans Flaade forøget til 11 Skibe. Et Par Sagahaandskrifter berette at han kom hjem endnu samme Høst, just som Kuvlungernes Flok optraadte, et andet derimod synes ikke at lade ham komme tilbage førend om Høsten 1188, da Sverre just havde forjaget Kuvlungerne [2]). Dette er ogsaa i

[1]) Sagaens Navneangivelser ere her forvanskede i Haandskrifterne, saaledes staar der i nogle „Pikum" istedetfor „Vikum;" dette sidste er aabenbart det rigtige, og betegner „Wieck;" derimod tillægger Flatøbogen „i Tuatu" der neppe kan være andet end Skrivfejl for „Suntu" (d. e. Sontagana, se Petersen i Oldn. Saga XII. 273); endelig tales om at de fik et stort Bytte i „Kvimum," hvilket Navn ej staar til at gjenkjende.

[2]) I den Text, af Sverres Saga, der er lagt til Grund for Udgaven af Fornm. Sögur, staar der kun, at Erik, efter at have opholdt sig en Stund hos Knut, kom tilbage „om Høsten" (det siges ikke udtrykkeligt hvilken) og at Sverre da var i Viken, samt gav Erik Forleninger o. s. v. Nu synes det vel ved første Ljekast, som om der ved „Høsten" menes samme Aar, han foor ud, nemlig 1185, men hele den Høst var Sverre i Throndhjem, og kom slet ikke til Viken. Og da nu Sverre ej derefter opholdt sig i Viken førend 1188, er det klart at dette Aar maa være meent. Flatøbogen og et Par andre Haandskrifter har derimod: — „de kom tilbage om Høsten med 11 Skibe; den samme Høst begyndte Kuvlungernes Parti i Viken. Ravnebergssommeren, da Sverre var i Viken, deelte han Riget, — o. s. v." Her henføres Eriks Hjemkomst udtrykkeligt til 1185, hans Forlening med Viken derimod til Ravnebergshøsten d. e. den Høst, da Kuvlungerne bleve forjagne ved Ravneberg. Dette indeholder i og for sig ikke noget usandsynligt, men det bliver kun uforklarligt, hvorfor man da i hele den bevægede Tid mellem 1185 og 1188 ej hører det mindste til Erik, eller erfarer, hvorledes Sverre fik ham beroliget. Da man nu i det mindste finder eet Haandskrift, og det det ældste, der synes at henføre hans Hjemkomst til 1188, bliver dette ogsaa at antage for det rimeligste, især da Forholdene i Sverige, som det ovenfor vises, vare af den Natur at Knut nok kunde ønske hans Nærværelse. Usandsynligt er det ej, at hans ufredelige Ferd hist og her i Sverige

sig selv det rimeligste, da det ellers vilde have været uforklarligt, at Erik, der dog var „Høvding inden Hirden," ikke nævnes en eneste Gang som Deltager i den hele Strid med Kuvlungerne, ligesom han og, om han havde været tilstede, vist ikke vilde have undladt at fornye sine Anmodninger om Len og højere Værdighed, eller paa andre Maader at forvolde Sverre Uleilighed, hvorom Sagaen ej vilde have tiet. Da det nu i Sagaerne udtrykkeligt heder at Erik og hans Kamerater opholdt sig en Stund — der siges ikke hvor længe — hos den svenske Konge, hvor de havde det meget godt, har han venteligt tilbragt disse tre Vintre hos ham, og om Sommeren enten gjorde nye Tog til Estland, eller laa ude med Krigsskibe for at værge Rigets Kyster mod Estlænderne, der netop nu, maaskee opirrede ved Krigstogene mod dem, viste sig endnu fiendligere mod de Christne end forhen, og vovede endog i 1187 at gjøre et Tog ind i selve Mælaren og op til Sigtuna, som de i Bund og Grund forstyrrede, efterat de under Opfejlingen havde dræbt Erkebiskop Jon, der just befandt sig paa Stecket [1]). Dette længere Ophold vilde da ogsaa forklare, hvorledes han kunde komme hjem med 11 Skibe, og hvorfor Knut skjenkede Erik en saa kostbar Gave som et heelt Langskib: det er ligeledes ikke usandsynligt, at han har medgivet ham en Anbefaling, der især har bevæget Sverre til at opfylde Eriks Bøn, og udnævne ham til Jarl. Vist er det, at dette ej skede førend i 1188, og det er endog muligt, at det har været Forhandlingerne derom, som holdt Sverre saa længe tilbage, og hindrede ham fra at drage mod Kuvlungerne førend henimod Juul. Til hans Føjelighed mod Erik har det vel og bidraget, at han trængte til en anseet og paalidelig Høvding i Viken, for at hindre alle nye Oprørsforsøg i dette urolige og ham saa lidet hengivne Landskab. Erik fik nu, fortælles der, en Hird, og blev en god og vennesæl Høvding [2]).

Medens Kampen mod Kuvlungerne stod paa, havde der øster paa Marker ogsaa samlet sig en anden Oprørsflok, der foruroligede de nærmeste

paa Tilbagerejsen fra Knut kun har gjeldt Egne og Personer, der vare fiendtligt stemte mod Knut, og holdt med den af Danerne understøttede Kongsson Sverke Karlsson.

[1]) Dette Tog omtales i flere ældre Aarbøger, og henføres i enkelte til 1188, men af de fleste til det samme Aar, hvori Jerusalem erobredes af Saladin, altsaa 1187, hvilket saaledes vel er det rette Aarstal, se Fants Scr. Rer. Sv. S. 24, 40, 48, 52.

[2]) Sverres Saga Cap. 113. Det er besynderligt nok, at Sverre, naar han først vilde forlene Erik med Viken, ej overlod ham det hele. Maaskee har han dog ikke troet ham tilstrækkeligt til at lade ham faa Befalingen i Ranafylke, Grændselandskabet mod Sverige og Danmark. Man skulde næsten antage, at han til Befalingsmand her har sat den troe og paalidelige Ulf af Lauvnes, der allerede forhen saa tappert havde forsvaret sig paa disse Kanter, og hvilken vi gjenfinde ved Kongehelle som en mægtig Høvding.

Egne af Viken, dræbte Folk, skjændte og brændte, og overhoved anrettede megen Skade. Høvdingen for denne Flok udgav sig ogsaa for en Søn af Kong Inge, og kaldte sig **Sigurd**. Han havde i sin Tid besøgt Jon Kuvlung, da denne var i Viken, og Jon skal have erkjendt ham for sin Broder og tilbudt ham at blive hos sig, men Sigurd, heder det, fandt at det kun var daarligt bevendt med denne Kuvlungernes Anfører, og trøstede sig derimod selv meget bedre til at herske over et Rige og styre en Hird, især hvad Forstand og Vennesælhed angaar, hvilke begge Dele, meente han, kunde nok behøves mod Sverre Prest; han vilde derfor intet have at bestille med Jon, men heller fare med en Flok paa egen Haand: han var ikke bange for Sverre, og traf han ham, skulde han hverken bryde sig om Fætterskabet eller hans geistlige Værdighed, men behandle ham, saaledes som Sverre havde behandlet sine Frænder. Hans Flok udgjorde tilsidst over halvfjerdehundrede Mand, og de fore saa ufredeligt frem, at man kaldte deres Anfører **Sigurd Brænder.** Der tales ikke om, at Sverre selv foretog noget mod denne Flok; han havde ogsaa for det første nok at bestille med at bekæmpe Kuvlungerne, og siden maatte det nærmest blive Erik Jarls Sag, som den, der var forlenet med Viken, at dæmpe de Urolighehder, der her maatte opstaa. Imidlertid lader det heller ikke til at Erik har fundet det Umagen værd, at gjøre nogen betydeligere Anstrengelser for denne Oprørsflokś Skyld, der ikke var større, end at Bønderne paa egen Haand, med nogen Understøttelse, kunde skaffe sig den af Halsen. Om Sommeren efter Jon Kuvlungs Fald drog en Deel Bønder tilligemed nogle Krigsfolk, hvilke Erik Jarl rimeligviis har sendt dem til Hjelp, imod Sigurd Brænder, omringede det Huus, hvor han og hans Mænd vare, og angrebe dem i en Stue. De forsvarede sig kjekt, men maatte dog tilsidst bukke under for Overmagten. Da de fleste inde i Stuen vare faldne, raabte Sigurd ud og bad at man vilde høre ham. Man føjede ham, og han sagde da: „det lader nu til, at I faa udrettet det, I vilde her, nemlig at tage mig af Dage, og sandsynligviis ville I nu fortælle Kong Sverre og andre Høvdinger, om den Sejr, I have vundet, og hvorledes I have fældet Høvdingen for denne Flok, Sigurd Brænder, Søn af Konge Inge. Men I maa ikke tro, at Eders Bedrift er saa stor, som I indbilde Eder, thi det sande i Tingen er den at jeg heder Hedin, Søn af Thorgrim Rosse; jeg er Islænding baade paa fædrene og mødrene Side og af ringe Herkomst." Da han havde sagt disse Ord, stødte de paa ham og fældte ham, men maatte dog give ham det Lov, at han havde været overmaade tapper [1]).

---

[1]) Sverres Saga, Cap. 110.

Simon Kaaresson, Olve af Gudrann og de øvrige blandt Kuvlungernes Høvdinger, der vare undkomne fra Overfaldet i Bergen, havde taget deres Tilflugt deels til Danmark, deels øster til Marker, hvor de holdt sig om Sommeren og lige til den følgende Vinter, og hvor man saaledes næsten maa formode at enkelte af dem have slaaet sig i Følge med Sigurd Brænder, hvis de ellers ej ansaa dette under deres Værdighed. Blandt dem, der strax havde søgt til Danmark, var Simon Kaaresøn, der fandt venlig Modtagelse og Tilhold hos en fornem og særledes anseet Mand, ved Navn **Sven Thorkilssøn.** Simon, der endnu ikke havde opgivet Haabet om at fælde Sverre, og atter bringe Magnatvældet paa Fode, arbejdede utrætteligt paa at faa en ny Oprørsflok rejst, og understøttedes heri troligen af sin Ven og Beskytter Sven. Først og fremst maatte man dertil have en Tronprætendent at opstille, og denne fandt de i en faa Aar gammel Dreng ved Navn **Vikar,** Søn af en Drejer, men som de udgave for en Søn af Magnus Erlingssøn, idet man rimeligviis udspredte at denne havde havt ham under sit sidste Ophold i Danmark om Vintren 1183 til 1184 [1]). Ud paa Vintren kom ogsaa de øvrige Høvdinger til, der hidtil havde holdt sig paa Marker, men nu sandsynligviis havde faaet Bud fra Simon. De fik en betydelig Flok samlet, og droge den følgende Sommer med 13 Skibe nord til Viken, hvor de fore meget ustyrligt frem, og plyndrede baade Bønder og Kjøbmænd, efter som de sejlede østenfra. De vovede sig endog hiinsides Folden til Agder, hvor de ligeledes røvede: derfra styrede de ind mod Tunsberg. Erik Jarl var paa den Tid oppe i Landet, og der var overhoved ikke mange Birkebeiner i Viken. Tunsbergsmændene maatte derfor paa egen Haand see til at værge sig mod **Varbelgerne** [2]) — saa kaldtes denne nye Flok —; de samlede i Hast nogle Skibe, deels Langskibe, deels Fragtskibe, bemandede dem som de bedst kunde, og lagde dem kampfærdige ved Bryggen. Ved Efterretningen herom vovede Varbelgerne ikke at forurolige Tunsberg, men vendte om igjen, og satte Kursen øst over Folden. Da Tunsbergsmændene hørte dette, skyndte de sig under Anførsel af Thorlak

[1]) Beretningen om de Danskes Rejse til det hellige Land, Cap. 13. Der siges ikke, hvor denne Sven Thorkilsøn boede, kun at han var en fornem, „meget brav" (valde probus) Mand. Det er ikke usandsynligt, at han boede i Halland, som laa Norge nærmest, og hvor Flygtningerne fra Marker havde lettest for at samle sig.

[2]) Hvis man kunde antage dette Ord for en Forandring af „Vargbelger," skulde man tro at Navnet var givet Flokken fordi flere af dem gik med Ulveskindspelse eller Vargstakke; muligt og at „Varbelg" betyder Overtræk, Var af Skind, og brugtes som Ogenavn for at antyde disse Folks Falskhed eller Lumskhed.

Ulfgeståsøn, Ulf svarte og Asleif Bonde efter dem, indhentede dem ved Bristein [1]), og nødte dem til Kamp. Denne var baade haard og langvarig, men Tunsbergsmændenes Skibe vare større og højere, og dette gjorde Udslaget, saa at Mandfaldet omsider vendte sig paa Varbelgernes Side, og deres Skibe ryddedes. Der faldt Simon Kaaresøn, Olve af Gudrann, og de fleste af Varbelgerne, kun faa undkom. Nede under Dækket paa Simon Kaaresøns Skib fandt man den lille Vikar, Varbelgernes Konge, der uden Barmhjertighed og tillige, som det synes, uden al Nødvendighed blev dræbt: man kan alene undskylde denne Grumhed med at den blev begaaet, medens Sejrherrernes Sind endnu var i Oprør efter den hidsige Kamp. De gjorde et betydeligt Bytte, og indlagde sig for øvrigt megen Ære ved den Raskhed, de i denne Ferd havde udviist [2]).

Samme Sommer (1190) viste en ny Flok sig efter paa Marker Dens Høvding hed **Thorleif Breidskegg**, en forhenværende Munk, der gav sig ud for en Søn af Kong Eystein Haraldssøn, og anførte til Beviis derpaa, at der mellem hans Skuldre fandtes et korsformet Arr; Kong Eystein var nemlig, som vi have seet, bleven dræbt ved at hugges i Kors mellem Skuldrene [3]). Denne Flok var ellers ikke synderlig sterk, og for saa vidt bedre end de forrige, som dens Høvding ej tillod den at plyndre; den kom ned i Viken, foor nok saa spagfærdigt frem, og betalte for sine Fornødenheder, saa længe den havde noget at betale med. Men dette varede ikke længe, og da Folkene ej fik Lov til at plyndre, gave nogle af dem sig til at stjæle. Siden vendte Flokken tilbage igjen til Marker, og holdt sig der, vistnok heel kummerligt, Vintren over saavel som den følgende Vaar. Der gik den Tale om Thorleif, at hans Liv skulde være saa exemplariskt, at det snarere lignede en Klostergejstligs, end en Lægmands, at han derhos skulde være saa klog, at intet kom ham uventet, og endelig at hans Veltalenhed var saa stor, at ingen, der hørte ham tale, kunde vredes paa ham. Disse foregivne store Egenskaber frelste ham dog ikke fra et Angreb af Bønderne, der en Sommernat overfaldt Flokken i en Skov, hvor den havde lagt sig til at sove, og dræbte baade ham og de fleste af hans Mænd; kun enkelte undkom i Skoven (1191). Det viste sig da, at alle hine Rygter om Breidskegg var reent Opspind, thi hverken saa man noget Tegn til, at han havde ventet dette Angreb, eller hørte noget Ord af hans Mund, der kunde formilde hans Fiender. Imidlertid op-

---

[1]) Efter Beliggenheden at slutte maa dette Sted være en af Klippe-Holmerne eller Derne yderst ude i Kristianiafjorden, f. Ex. den saakaldte Tristeen, eller ogsaa selve Færder; men Navnet kjendes ikke nu længer.

[2]) Sverres Saga, Cap. 114.

[3]) Se ovenfor II. S. 889.

som der efter hans Fald et Rygte om at han skulde være hellig, og at der brandt Lys over hans Grav. Dette benegtede dog Hofskalden Blakk, og kvad et Vers derom, ja han gjorde sig endog den Umag at digte en heel saakaldet Ervedraape eller Gravsang om Breidskegg, i hvis Stev eller Omkvæd det hed, at der ved Fredsspilderen Breidskegg, medens han levede her paa Jorden, var lidet Godt, men megen Indbildskhed [1]).

Aaret forud (1190), i Tidsrummet mellem Varbelgernes Undergang og Thorleif Breidskeggs Fremtræden, var Erik Jarl død under Omstændigheder, der gave Anledning til megen Omtale og allehaande Gjetninger. Han blev nemlig syg i Tunsberg; da Sygdommen tiltog, lod han sig bringe til Klosteret — sandsynligviis det i Staden for ikke lang Tid siden oprettede St. Olafs Præmonstratenser-Kloster [2]) —, og antog Munkedragt; efter fem Dages Sygeleje døde han; samme Dag døde ogsaa hans Hustru, der hed Aasa, og fem Dage derefter deres Søn Magnus. Dette saa mistænkeligt ud, og de fleste meente, at onde Folk havde forgivet dem. Men hvilke disse „onde Folk" vare, nævnes ikke. Nogle have derfor mistænkt Sverre selv for at have ladet Erik forgive med Hustru og Barn, især da det umiddelbart derefter fortælles, at han tog tilbage under sig selv hele den Forlening Erik havde havt, og lod den bestyre ved Sysselmænd [3]). Det synes dog underligt, at Sverre, hvis han ønskede Eriks Død, og virkelig var samvittighedsløs nok til at lade ham rydde af Vejen paa en saa skjendig Maade, skulde have ventet saa længe dermed, da han dog tidligere havde havt den bedste Lejlighed dertil, ja endog, som man skulde formode, kun havde behøvet at anvise ham en eller anden Urias-Post i Striden mod Heklungerne, for at blive af med ham paa en langt mindre mistænkelig Maade. Heller ikke erfarer man, at endog de meest afsagte Fiender af Sverre siden bebrejdede ham Deelagtighed i Brodermord, saa meget mindre som Sverre neppe engang havde noget at vinde derved, da Erik, hvilket Sindelag end han og Sverre indbyrdes nærede til hinanden, dog med Hensyn til sine politiske Interesser paa det nøjeste var knyttet til ham, og ikke mindre til Opretholdelse af sin egen, end af Broderens politiske Stilling maatte lade sig det være

---

[1]) Sverres Saga Cap. 116.

[2]) Der var nemlig paa denne Tid neppe noget andet Kloster i Tunsberg, og det nærmeste udenfor Byen var Hovedøens Kloster; did var det dog visselig alt for langt til at den dødssyge Mand kunde lade sig bringe derhen. Klosteret omtales udtrykkeligt, som det nedenfor vil sees, i Beretningen om de danske Høvdingers Rejse til Palæstina; naar det var stiftet, vides ikke, men da det ikke omtales ved Kong Valdemars Besøg paa Slotsbjerget 1168 (se ovenfor S. 25), kan det neppe være ældre end den Tid.

[3]) Sverres Saga, Cap. 115.

magtpaaliggende at kvæle den Oprørsaand, der herskede i Viken, og modarbejde de Stemplinger, som der altid gik i Svang, hvorved han saaledes blev den paalideligste Vogter, Kongen her kunde indsætte [1]). Af denne Grund falder ogsaa Mistanken for Mordanstiftelsen nærmest paa Vikens egne urolige, med Sverres Regjering stedse misfornøjede, og idelig paa Opstand pønsende Høvdinger, for hvem det maatte være meget ubelejligt, i Erik at have en aarvaagen og dygtig Paapasser. Naar man seer, hvilke Planer de siden smedede sammen, og bragte til Udførelse under den listige Nikolas Arnessøns Ledning, bliver en saadan Formodning, som den her udtalte, ej usandsynlig. Man kunde endog fristes til at antage to andre af de mest anseede Birkebeinerhøvdingers Dødsfald, der indtraf omtrent paa samme Tid, nemlig Haavard Jarlssøns, i 1189, og Ivar Selkes, i 1190, strax efter Eriks, for at have været fremskyndt paa samme Viis og fra samme Kant; der tales vel ikke udtrykkeligt om noget saadant, men Ivar Selkes Død berettes dog umiddelbart efter Eriks paa en Maade, som om Fortælleren satte begge disse Dødsfald i Forbindelse med hinanden [2]). Jo flere Sverre mistede af sine troe, tapre og krigserfarne Høvdinger, desto større Udsigt havde hans Fiender til at faa Bugt med ham.

43. Korstog af danske Høvdinger i Forening med Ulf af Lauvnes.

Paa denne Tid tabte Sverre endnu en anden af sine paalideligste Veteraner, nemlig **Ulf af Lauvnes**, dog ikke ved Døden, men ved hans Udfart paa et **Korstog**, hvorfra han ej synes at være vendt tilbage. Dette Tog, der egentlig kunde siges at danne en Underafdeling, for Nordens Vedkommende, af det store Hovedkorstog i Anledning af Jerusalems Erobring ved de Vantroende 1187, udgik vel nærmest fra Danmark, men

---

[1]) Ogsaa af Erik Jarl havde man endnu i 1622 et Brev paa Akershuus, udstedt til Fordeel for Hovedøens Kloster (der, som man seer, holdt sig inde med alle Magthaverne, lige meget af hvilket Parti de vare) om et Markeskjel mellem den før omtalte Gaard Fraun paa Follo og Nabogaarden Bjarka (nu Bjerke). Det angives (vistnok urigtigt), at være ledsaget af et Bekræftelsesbrev, udstedt af Kongen selv under hans Haand og Segl, med Befaling til Lagmændene i Oslo, Tunsberg og paa Raumarike (Suhms Historie VIII. 223). Brevet er vel nu tabt, men Indholdet af selve Markeskjellet er indført i et Dokument, kopieret i et Haandskrift af den yngre Eidsivalov m. m. (Cod. Arnamagn. 309 fol.) og aftrykt i Annaler for nordisk Oldk. og Historie for 1846, S. 162, 163. Blandt Vidnerne ved Markeskjellet nævnes her „Thorgaut, Erik Jarls Sysselmand," fire kongelige Huuskarle, hvoriblandt en „Erik Skald," og Asbjørn, Prest paa Fraun.

[2]) Efterat nemlig Eriks Død og Lenenes Inddragning er omtalt, heder det: „dernæst døde Ivar Selke."

da Ulf og flere Nordmænd toge en væsentlig Deel deri, ja hiin endog blev dets egentlige Anfører, og Vejen desuden lagdes om Norge, maa det ogsaa for Norges Vedkommende omtales, saa meget mere som Beskrivelsen derover synes at være forfattet af en Nordmand eller Islænding [1]), og kaster Lys paa Forholdene i Landet. Allerede strax efter Modtagelsen af Budskabet om Jerusalems Erobring havde Pave Gregorius den 8de udstedt et Opraab til alle christne Fyrster og Folk om at tage Korset til den hellige Stads Frelse, og ved Legater sendt den omkring i de europæiske Lande. Til Kong Knut i Danmark kom de pavelige Legater med Skrivelsen, just som han ved Juletid [2]) holdt et Rigsmøde i Odense, hvor, som det synes, hverken Kongen eller nogen af de Tilstedeværende endnu vidste det mindste om den sørgelige Begivenhed, og derfor bleve desto mere strækslagne og bedrøvede ved at erfare den. Esbern Snare traadte strax frem, mindede om Danernes fordums Stordaad i fremmede Lande, og opfordrede de Tilstedeværende til at lade al smaalig indbyrdes Tvist fare og føre Vaaben i en større og ædlere Kamp. Hans Tale virkede, thi efter Rigsmødet traadte femten af de fornemste Mænd sammen, for nærmere at overlægge, hvorledes Sagen skulde bringes i Gang, og de bleve enige om, for det første, ved almindelige Opraab, saavel i som udenfor Kirkerne, at faa den store Mængdes Iver opflammet for dette Anliggende, dernæst at Toget, hvis det blev af, maatte skee til Søs, og at man derfor maatte udruste en Deel Snekker, skikkede til en længere Fart.

---

[1]) Dette kan man see deels af de norsk-islandske Former, hvorunder Stedsnavnene anføres, (f. Ex. Gauti, ikke Goti eller Goti, Svein, ikke Sven o. s. v.) deels ogsaa af de ligefrem i det norske Sprog citerede Ordsprog, som bsdandi byr eigu, en bráðr er andróðr, endog med Bogstavet ð, der kun ved Udgiverens Ukyndighed er blevet til d', ligesom og andre Ord og Navne ere forvanskede. Man seer tydeligt nok, at den, der forfattede Beskrivelsen, selv maa have været med, og navnlig paa Sven Thorkilssøns Skib, men om han allerede var kommen med fra Danmark af, eller var en af de Nordmænd, Ulf af Lauvnes satte ombord paa de danske Skibe for at gaa dem tilhaande, er uvist; det første synes dog at være det rimeligste.

[2]) Suhm antager i sin Danmarks Historie (VIII. S. 153), at Rigsmødet, hvorved dette Gesandtskab indtraf, ej holdtes førend 1188; men i saa Fald vilde for det første Opfordringen om at kæmpe mod de Vantroende ej være udgaaet fra Pave Gregorius, der døde allerede 17de December 1187, men fra hans Eftermand Clemens; for det andet er det utænkeligt, at Budskabet om Jerusalems Indtagelse 2den October 1187, da, efter mere end et Aars Forløb, skulde have overrasket alle som en aldeles uventet Nyhed, hvilket dog udtrykkeligt siges (insolitâ rerum magnarum novitate); hertil kommer og, at de fleste Annaler henføre Hertug Valdemars Erhvervelse af Ridderværdigheden til Aaret 1188, og denne Værdighed tildeelte Kong Knut ham selv paa et Møde i Roeskilde 2den Juledag; Knut var saaledes ikke den Juul i Odense.

Nogle Danske, Gøter, Nordmænd og andre Nordboer [1]) vare saa ivrige i at efterkomme Opraabet, der sandsynligviis ogsaa strax blev forkyndt i det øvrige Norden, at de endnu i 1188 kom afsted, begave sig til Friesland, og fortsatte Rejsen i Forening med en frisisk Flaade, til hvilken der siden ogsaa slog sig flamske og engelske Skibe; de udrettede paa Vejen store Bedrifter i Portugal mod de Vantroende, navnlig hjalp de Kong Sancho at indtage Silves i Algarve, og kom i Løbet af det følgende Aar til Palæstina, hvor de deeltoge i Belejringen af Acre. Men hine bleve derimod ikke færdige med deres Udrustninger, førend i 1191, og skjønt de alle femten indbyrdes ved Ed havde forbundet sig til at gjøre Toget sammen, var det dog, da det kom til Stykket, kun fem, der bleve deres Løfter troe, hvoriblandt Aage, Søn af Stig Hvide [2]), Alexander, en Systersøn af Erkebiskop Absalon, og den forhen omtalte Sven Thorkilsøn, Simon Kaaresøns Ven og Hjelper. De udrustede fire Skibe, af hvilke Aage og Alexander vare sammen om eet, de øvrige tre havde hver sit. Men imidlertid havde Ulf af Laurnes med 200 Nordmænd taget Korset, og forbundet sig til at gjøre Følge med dem, hvilket de danske Høvdinger, som man kan see, ansaa for en stor Fordeel, paa Grund af Ulfs Krigserfarenhed, Dygtighed i Sømandskab og Kjendskab til Farvandene. Det er allerede forhen nævnt, at Ulf rimeligviis har været Befalingsmand i Ranafylke; her, ved den danske Grændse, kunde ogsaa det almindelige Opraab i Danmark lettest naa ham; det er endog ikke usandsynligt, at de pavelige Udsendinger selv have været i Kongehelle og prædiket Korstog. Merkeligt er det dog, og vidner om stor Iver for den hellige Sag, at Ulf, den gamle ivrige Birkebein, kunde overvinde alt Nag mod Heklungernes og Varbelgernes Venner, de danske Høvdinger, ja endog gjøre fælles Sag med Sven Thorkilsøn selv, der næsten kunde ansees som Varbelgerflokkens Stifter. Men Asbern Snares velmeente Ord, at indbyrdes Fejder nu maatte tilsidesættes for det store Foretagende, blev i det mindste her ærligt og oprigtigt fulgt, og Religionens hellige Sag gjorde dem til Venner og Staldbrødre, som

---

[1]) Dette siges udtrykkeligt af Bernardus Thesaurarius: Nordmænd, Gøter og øvrige Beboere af de Øer, der ligge mellem Norden og Vesten, stridbare Folk, høje af Vært, foragtende Døden, bevæbnede med Øxer, og sejlende paa runde Skibe, der kaldes „Snekker," jvfr. Vinisauf, II. 28. Men om dette Tog nævnes intet i vore egne Kilder.

[2]) Denne Stig Hvide er vel den samme som den i vore Sagaer omtalte Stig Hvitaleder i Skaane, gift med Kong Valdemar den 1stes Søster Margrete, og Fader til Christina, der blev gift med den svenske Kong Karl Sverkersøn (Fagrskinna Cap. 213, Knytlinga Saga Cap. 93). Aage var saaledes en Systersøn af Kong Valdemar.

hidtil havde været bitre Fiender. De danske Skibe samlede sig ved Hals i Jylland, hvorfra de sejlede forbi Læsø, og efter en haard Storm kom ind til Sykerøerne ved Indløbet til Gøta-Elven. Imidlertid havde Ulf tilligemed de norske Korsfarere allerede ligget længe i Kongehelle [1]) og ventet paa dem. Han blev derfor saare glad ved at erfare deres Ankomst til Skjærgaarden, begav sig strax ned til dem, bød dem velkommen, og tog dem med sig i Land, med stor Venlighed og Høflighed, „ikke som ubekjendte Fremmede, men som Landsmænd og Deeltagere i det samme Foretagende, og hædrede dem ved Gaver og allehaande Tjenester." Dagen efter kom han fuldt udrustet og rejsefærdig ned, for nu at blive med som Ledsager og Anfører. Af de Mænd, der vare i hans Følge, fordeelte han de med Farvandene og Skjærene mest bekjendte ombord paa de danske Skibe for at lodse dem langs Norges Kyster. Med gunstig Vind sejlede man nu over Folden, og styrede mod Tunsberg. Paa denne Sejlads stødte et af de danske Skibe mod et Skjær, saa at det nær havde forliist og kun ved store Anstrengelser kom af. Ulf blev overmaade forbittret paa den, han havde sat til Lods, og vilde have ladet ham hænge eller lemleste, men de Danske bade for ham, saa at han slap. De kom heldigt til Tunsberg, hvor nogle lagde til Bryggen, andre, som helst ønskede at undgaa Trængselen af de mange Skibe i Havnen, lagde sig længer ude [2]). De besluttede her at efterse og istandsætte Skibene,

[1]) Kongehelle kaldes ved denne Lejlighed civitatula, d. e. en liden By.

[2]) Tunsberg beskrives ved denne Lejlighed heel nøje. Enkelte Dele af denne Beskrivelse have ovenfor været gjengivne, men da det er af Interesse, at kjende den fuldstændigt, meddeles den her i sin Heelhed. „Havet," heder det, „indskyder her en dyb Bugt, og adskiller ved mange Bøjninger flere Øer fra Fastlandet, af hvilke een ved Navn Notero (her skal læses Nioterey, ikke, som den med Navnet ubekjendte Kirchmann har læst det, Mocerei), strækker sig lige over for Byen, og ved sin Beliggenhed skaffer Byen dens Havn. Ved denne er der anbragt Brygger for Skibene. Der fiskes en stor Mængde Saltvandsfisk, men paa Ferskvand er der Mangel. Byen er temmelig folksom ved Sommertid, formedelst den Mængde Skibe, der komme fra Alverdens Kanter. Den har hæderlige Indbyggere af begge Kjøn, udmærkede ved deres Gavmildhed og Rundhaandethed i at yde Almisse, men det slemme Sylderi og hyppige Drukkenskab forstyrrer Hyggen i Selskaberne, og giver endog stundom Anledning til Blodsudgydelse. Tæt ved Byen hæver der sig et Bjerg, steilt paa alle Kanter, ligesom den sterkeste Borg, man kan ikke komme derop uden ad en eneste smal Vej, og den er endda gjort ved Kunst, saa at, naar den tillukkes, er det neppe muligt for nogen Fiende at storme Bjerget. Øverst oppe paa dette kneiser en smukt bygget Kirke, indviet St. Michael, der med sine Ejendomme ernærer et Konvent af Præmonstratenserbrødre, der holder til i Byen. (Dette Konvent er Olafsklostret, til hvilket altsaa, som man seer, Michaelskirken oppe paa Bjerget

og da de derved vilde komme til at opholde sig længere Tid i Byen, fandt de det bedst at sende nogle af deres egen Midte, ledsagede af Ulf, til Kong Sverre, der paa den Tid just var i Oslo [1]), for at gjøre ham deres Opvartning, og underrette ham om deres Ærende, paa det at han ej skulde mistænke dem for svigfulde Hensigter, hvortil der efter de sidste Begivenheder vissélig var al mulig Anledning. Sverre tog særdeles venligt imod Udsendingerne, bad dem forsikre deres Kamerater om sin Velvilje, og ønskede dem al Lykke paa Toget. Da Skibene endelig vare istandsatte, og en Deel nødvendige Indkjøb gjorte, fortsatte de Rejsen, fremdeles under Ulfs Anførsel. Ved deres Afrejse fra Byen stimlede hele Mængden ned til Bryggerne, ønskede dem alt muligt Held, og alle gode Engles Beskyttelse. Da de, efter at have havt temmeligt haardt Vejr, kom til Selsøerne (strax vestenfor Lindesnes), kastede de Anker, for at udhvile sig efter den havte Møje, og overlagde tillige, om de her skulde oppebie gunstigere Vind, for at drage videre, eller om de først skulde gaa til Bergen. Til dette raadede Ulf, deels fordi det, som han sagde, var nyttigt at høre Kong Sverres erfarne Raad, og han ventedes just til Bergen, deels ogsaa fordi han selv havde flere Staldbrødre der, og nødig vilde forlade sin Herre som en Flygtning eller uden at have sagt ham Farvel. Ulfs Mening bifaldtes, de styrede nord over, og kom uden Hindring til Bergen, hvor de lagde til ved Bryggen, og hvor, efter Landets Skik, „raske Folk strax kom til med Touge, droge Skibene til et bekvemt Bryggeleje, og fortøjede dem i al Hast med megen Færdighed [2])." Kongen var endnu ikke ankommen

---

hørte som et Kapell, jvfr. Langes Klosterhistorie S. 684). Neden for Bjerget er der en Slette, særdeles behagelig ved sin Rigdom paa vellugtende Blomster; den afgiver en bekvem Plads saavel til at bygge som til at istandsætte Skibe. De profectione Danorum &c. Cap. 9.

[1]) Om Oslo heder det ved denne Lejlighed: „den er meget rig og folkerig, den tredie af Rigets fornemste Stæder."

[2]) Bergen beskrives her saaledes: Den er ved sin fremragende Magt og Velstand den meest anseede By i Riget, prydet med en kongelig Borg, og forherliget ved Relikvier af hellige Jomfruer. Der hviler St. Sunniva, hvis Legeme heelt er skriinlagt i Kathedralkirken. Den er meget folkerig og har Munke- og Nonne-Klostre; der findes en saadan Masse af Torfisk, eller som den kaldes, Skreid, at den overgaar alt Maal og Tal. Der vil man see en stor Mængde Folk og Skibe, der allevegne fra strømme til, Islændere, Grønlændere, Englændere, Tydskere, Daner, Sviar, Gotlændere og endnu af andre Nationer, det vilde blive for vidtløftigt at opregne dem allesammen. Ligeledes vil man see en Mængde Honning, Hvede, gode Klæder, Sølv og andre Slags Varer; der er Forraad nok, og man faar gjerne af enhver Ting, hvad man behøver." Derpaa gaar Forfatteren over til at klage over Drukkenskaben, som ovenfor anført, se II. S. 1017. Den Borg, som her nævnes, kan ej være Kongsgaarden, der ikke vilde være bleven kal-

til Byen, og de maatte vente i længere Tid paa ham. Dette havde nær givet Anledning til en Fornyelse af de samme Scener, som for faa Aar siden havde fundet Sted. Sverres Advarsler og Trusler ved den Lejlighed havde nemlig ikke frugtet stort: Fylderiet herskede endnu lige saavel som før, og Havnen var opfyldt af Skibe fra de fleste Lande i Europa, nemlig tydske, hvis tidligere Bortviisning altsaa, som det ovenfor ytredes, ej kan have havt synderligt at betyde. Det var uundgaaeligt, at ved en saadan Forsamling af alskens fremmede Søfolk, der vistnok alle efter Evne deeltoge i Svirelagene, maatte hyppige Uordner forefalde. De danske Korsfarteres Mandskab kunde heller ikke modstaa Fristelsen. En Nat, da nogle af dem, efter et saadant Drikkelag, sværmede berusede om paa Gaden, mødte de en fornem Kone, og tilbøde sig Uartigheder mod hende; hendes Ledsagere kom hende til Forsvar, dette gav Anledning til Trætte og Slagsmaal, der greb videre om sig, indtil, som det siges, hele Byen omsider greb til Vaaben. Da kom en Deel anseede Mænd, saavel danske som norske, til, fik de Stridende adskilte og hindrede Blodsudgydelse; de, der ved deres usømmelige Opførsel havde fremkaldt Slagsmaalet, maatte bøde, og til Forebyggelse af lignende Ubehageligheder besluttede de danske Høvdinger heller at forlade Byen, og lagde sig for det første ude i Florevaag, idet de kun ventede paa Ulf, der blev tilbage i Byen for at oppebie Kongen, heel utaalmodig over at den bedste Tid af Aaret saaledes gik tabt. Kort efter indtraf imidlertid Sverre, da man mindst ventede det — saaledes var hans Viis — og lagde sig med sine Skibe ganske i Nærheden af de danske, skjønt just ikke i samme Havn, maaskee ved Kleppestad. Allerede Natten efter sin Ankomst roede han i en liden Baad, hvori der foruden ham kun var to andre, ganske sagte hen til de danske Skibe, for nærmere at betragte dem, og med egne Øjne at udspejde hvad der kunde være af Vigtighed at iagttage. Dette var maaskee kun en Ytring af hans sædvanlige Forsigtighed og Lyst til, personlig at undersøge alt, hvad der foregik i hans Nærhed, men han havde her en særskilt Opfordring til at være paa sin Post; det kunde nemlig neppe andet end forekomme ham paafaldende at see de danske Herrer, med hvis Udsendinger han havde taget Afsked i Oslo, nu liggende ved Bergen, der var saa langt ude af deres Vej, og da dette var saa kort efter Varbelger-Oprøret, og dertil Sven Thorkilssøn, Varbelgernes forrige Hjelper, selv var en af Anførerne, ej at tale om det Venskab, Erkebiskop Absalon viste den mod Sverre fiendtligt sindede Erkebiskop Erik, hvorom nedenfor: maatte man saaledes vissselig have al Grund til at frygte for, at det foregivne Korstog

det castrum; det maa være „Sverresborg,“ man seer saaledes ogsaa heraf at den var ældre end 1193, se ovenfor S. 199.

kun var et Skalkesskjul for at rejse en ny Oprørsflok i Norge. De, som holdt Nattevagt paa de danske Skibe, og ikke havde Anelse om, at det var Kongen selv, som sad i den lille Baad, der saaledes i Mulm og Mørke sneg sig om imellem dem, gave sig til at skjelde ham og hans Mænd for Tyve, o. a. d.; men han svarede dertil nok saa blidt og roligt. Ved Samtalen vaagnede flere af de andre, og kom op for at see hvad der var paafærde; de kjendte Kongen, og hilste ham ærbødigt, til stor Forskrækkelse for dem, der havde skjeldt ham ud. Da han merkede, at man havde gjenkjendt ham, skyndte han sig tilbage. Dagen efter lagde han ind til Bergen. Sven Thorkilssøn blev imidlertid bange, og raadførte sig med Ulf og sine øvrige Venner, hvad han skulde gjøre for at erhverve Kongens Tilgivelse. De lovede at gaa til Sverre og indlægge et godt Ord for ham. Dette skede ogsaa, og Sverre, der aldrig viste sig uforsonlig, erklærede sig strax villig til at tage ham til Naade. Dagen efter blev Sven selv fremstillet for Kongen, der modtog ham med Kys, og talte saaledes til ham: „Jeg kan, min gode Mand, ikke begribe, hvorfor du, skjønt jeg aldrig har gjort dig selv eller nogen af Dine den mindste Fortred, enten i Ord eller Gjerning, alligevel uden mindste Aarsag, har villet fare saa fiendtlig frem mod mig uskyldige Mand, at du endog har søgt at skille mig med Liv og Rige. Du kan ikke være uvidende om, at du derved er kommen til at blive skyldig i alle de Mænds Død, der faldt med Simon Kaaressøn. Men da Guds uforlignelige Godhed, der aldrig ophører, har opvakt dig, skjønt uværdig, til at gjøre Bod for hvad du har forbrudt, vil ogsaa jeg tilgive dig, saasom du mere har forbrudt dig mod Herrens, end imod vor Højhed. Det kan nok være, at vi, hvis du ej var kommen til os, havde taget en eller anden Straf over dig." Derpaa vendte han sig til de øvrige Korsfarere, roste dem for deres gode Forsæt, og indskjærpede dem Enighed og Fordragelighed, idet han anførte flere Sprog af den hellige Skrift. Han gav dem det Raad, at lægge Rejsen over Orknøerne og overvintre der, siden Sommeren allerede var skreden saa langt hen; hvilket Raad dog ej fandt almindeligt Bifald, da man, som det vil sees, styrede ned mod den frisiske Kyst for at gaa igjennem Kanalen. Da Samtalen var til Ende, skjenkede han dem Foræringer med kongelig Gavmildhed, og lod dem desuden faa en heel Deel Levnetsmidler, saa at hvert Skib alene af Smør fik 50 Løber. Derpaa tog han Afsked med dem, gav dem Fredskys, og udslettede ved sin venlige Ferd ethvert Spor af Frygt hos dem, ja han viste sig endog, om muligt, endnu venligere mod Sven end mod de øvrige.

Korsfarerne skulde nu drage afsted, men Ulf var endnu ikke ganske færdig til at rejse, deels fordi han endnu havde noget at udrette for Kongen, deels fordi hans egne Anliggender først maatte ordnes, og ikke gik ham

efter Ønske fra Haanden. Han overlagde imidlertid med de Danske om hvorledes de skulde indrette Rejsen, og hvor de helst skulde oppebie ham. Det blev da bestemt, at de skulde drage den søndre Led, og oppebie ham ved Stolmen. Did forføjede de sig ogsaa hen, og ventede en Uge, skjønt enkelte allerede vare utaalmodige, og vilde afsted. Da Ugen var omme, og der blæste en gunstig, skjønt vel sterk Nordenvind, lode de sig ikke længer holde tilbage, uagtet Sven Thorkilsøn paa det indstændigste bad dem endnu at vente paa den erfarne Ulf, og foreholdt dem, at de indbyrdes havde forbundet sig til at holde Følge med hinanden. Men det hjalp ikke, og alle fire Skibe rejste afsted, kun Sven blev tilbage. Endelig kom Ulf til Svens store Glæde. Han ytrede at det endnu, medens Vinden var saa heftig, egentlig ikke var raadeligt at vove sig ud paa Havet; men da han nødig vilde, at man skulde antage ham og Sven for efterladne og alt for frygtsomme, erklærede han sig villig til, heller at udsætte sig for Faren. Sven lettede da strax Anker; Ulf fulgte noget senere efter. Men formedelst Stormen og Søgangen saa Sven hverken noget til ham, eller dem, der vare dragne forud. Som en mere erfaren Sømand og kjendt med Farvandene, kom Ulf før Sven til det bestemte Sted [1]), medens Sven derimod udstod meget ondt af Storm og Søgang i to Dage og omsider maatte lade alt kaste ud for at lette Skibet, uden dog at kunne frelse det, da det fyldtes med Vand og brast, hvorved mange omkom, og kun tredive, hvoriblandt Sven selv, frelste sig paa nogle Planker, som de bundt sammen, og kom halvdøde til Land paa den frisiske Kyst, hvor nogle af Indbyggerne toge vel imod dem, andre derimod vare grumme og ubarmhjertige nok til at skille flere af de Skibbrudne ved Livet. De øvrige Skibe havde været heldigere, nogle naaede Frislands Kyst uden noget Uheld, andre havde dog maattet kaste alting ud for at frelse Livet. De, der saaledes havde frelst sig, opsøgte og antoge sig de Skibbrudne, og deelte kjærligt med dem, hvad de havde. De begave sig derpaa med de reddede Skibe til Byen Stavern, hvor de raadsloge om de fremdeles skulde fortsætte Vejen til Søs, eller rejse videre over Land. Det sidste besluttedes med Stemmefleerhed, og Skibene med Redskab og alt hvad der ikke kunde flyttes, bleve solgte, hvorefter Korsfarerne selv begave sig paa Baade op ad Rhinen til Køln, og derfra over Land, fra By til By, ad den almindelige Vej, indtil de naaede Venedig. Efter at have udhvilet sig her en Stund, og anskaffet sig det fornødne til at fortsætte Rejsen, fragtede

---

[1]) Hvilket dette bestemte Sted var, angives ikke. Det synes neppe at kunne have været Frisland, hvorhen de øvrige Skibe, som det udtrykkeligt heder, kom mod deres Vilje, og man skulde derfor næsten formode at det hellige Land selv her er meent.

de et Fartøj, for at tilbagelægge den øvrige Deel af Vejen til Søs. De maatte ogsaa paa denne Fart døje meget ondt, deels formedelst Vinterstormene, der oprørte Havet, deels ogsaa ved Skibsfolkenes Uredelighed og Sørøveres Angreb. Endelig kom de til det hellige Land (1192), men kunde ej faa deres Lyst, at kæmpe med de Vantroende, tilfredsstillet, da Kong Richard af England netop havde sluttet sin bekjendte treaarige Fred eller Stilstand med Saladin (7de Septbr. 1192). Herved opnaaede de dog igjen den Fordeel, over hvilken de glædede sig saare, at de uhindret kunde besøge de hellige Steder, skjønt det gjorde dem usigeligt ondt, at see de christne Fanger i Jerusalem trælle i Lænker under Hugg og Slag for de Vantroende. Men saasnart de i Jerusalem havde forrettet deres Andagt ved den hellige Grav, maatte de strax forføje sig ud af Byen, og gjorde, under Bedækning eller snarere Opsyn af en Deel saracenisk Tropper, det for Pilegrime sædvanlige Besøg til Jordan, hvorved de lede meget af Hede og Tørst. Derpaa vendte de tilbage til Akre, hvor de havde en ny Fare at bestaa; der var nemlig opstaaet er heftig Strid mellem Grækerne paa Stedet, og de efter Kong Richards Afrejse tilbageblevne Englændere [1]). I den Tanke, at de tilbagevendende Pilegrime vare Grækere, vilde Englænderne gribe og aflive dem, men fik dog i rette Tid Fejltagelsen at vide, og lode dem fare. Efter nogen Tids Ophold i Akre tiltraadte de Tilbagerejsen, da de formedelst Freden intet mere havde her at gjøre. De toge forskjellige Veje. Nogle sejlede til Apulien, hvorfra de over Land begave sig til Rom, og videre nord over. De øvrige lagde derimod Vejen over Constantinopel, hvor Kejseren, Isaak Angelus, tog vel imod dem, og søgte ved Gaver og andre Venligheder at overtale dem til at forblive i hans Tjeneste; men, heder det, Længselen efter deres Hustruer, Børn og Frænder afholdt dem fra at modtage dette Tilbud, og da de havde beseet sig efter Ønske i Kejserstaden, droge de bort, eskorterede af Væringer, og forsynede med Pasſe under det kejserlige Segl. Efter en kjærlig Afsked med Væringerne ved Grændsen droge de igjennem Ungarn, hvis Konge, Bela III, og Høvdinger modtoge dem venligt, til Tydskland, og derfra hjem [2]). Om Ulf af Lauvnes i det hellige Land eller paa

[1]) Denne Strid angives i Beretningen om Toget som opstaaet „mellem Grækerne og Englænderne, som det hed, formedelst den Fornærmelse, Kongen af England have tilføjet disse (nemlig Grækerne) paa Sicilien.“ Det er imidlertid, hvad ogsaa Wilkens mener, (Gesch. der Kreuzzüge IV, 582, Not. 168) højst tvivlsomt, hvor vidt de nordiske Pilegrime her have opfattet eller erfaret Forholdet rigtigt. Sandsynligere er det, at Striden eller Slagsmaalet var en af de hyppigere, der forefaldt mellem Englænderne og de Indfødte.

[2]) Profectio Danorum in terram sanctam, udgiven først af Kirchmann i Lübeck 1684, siden af Suhm i 5te Bind af Langebeks Script. Rer. Dan.

Hjemrejsen var i Følge med de øvrige, omtales slet ikke. Vist er det kun, at han fra denne Tid af aldeles ikke omtales ved de Begivenheder, der forefaldt hjemme i Norge, og hvori han, om han havde været tilstede, formedelst sin Stilling maatte have taget en fremragende Deel. Det maa saaledes ansees for sikkert, at han ej kom hjem, og enten er han da død paa Rejsen, eller bleven tilbage, og i saa Fald neppe andensteds end i Constantinopel, hvor endnu paa denne Tid saa mange Nordmænd havde deres Tilhold, fornemmelig som Væringer. Det er ikke usandsynligt, at en anseet Mand fra Viken, ved Navn **Reidar**, bekjendt under Navnet **Reidar Sendemand**, og som siden spillede en temmelig betydelig Rolle i de norske Borgerkrige, har været i Følge med Ulf, og ved denne Lejlig-

---

Tom. V. S. 341—362. Tiden, naar denne Rejse blev foretagen, angives ikke i Skriftet selv, men man kan af de enkelte Omstændigheder, som lejlighedsviis anføres, med temmelig Sikkerhed skjønne, at den maa have været den ovenfor angivne, nemlig saaledes at Opholdet i og Udfarten fra Norge skede i 1191, og Ankomsten til det hellige Land 1192. Det er nemlig først og fremst klart af hvad der fortælles om Sven Thorkilsøn og hans Samtale med Kong Sverre, at Korsfarernes Ophold i Norge var senere end Simon Kaaresøns og Varbelgernes Fald 1190. At det ej var i dette samme Aar, sees deels deraf, at Sverre omtales som opholdende sig i Oslo, hvilket han neppe gjorde i 1190, deels, og fornemmelig, af den Omstændighed, at de ikke kom til Palæstina førend efter Fredsslutningen 1192; og at de skulde have tilbragt over halvtredie Aar paa Rejsen, er ej tænkeligt. Heller ikke kan man sætte det Hele et Aar senere, thi deels var Sverre da, som i det følgende vil sees, paa en saadan Fod med Danmark, at danske Korsfarere af høj Stand neppe kunde tænke paa at lægge Vejen om Norge, lige saa lidt som Ulf vilde kunde have gjort fælles Sag med dem, deels omtales Varbelgerfejden som om den var i alt for friskt Minde til at ligge to Aar tilbage. Tiden for Tilbagerejsen, 1192, passer ogsaa netop paa det nærmeste Tidsrum efter Richards Afrejse fra det hellige Land (9 Oct. 1192), da der endnu var flere Englændere tilbage, som ofte laa i Klammeri med de Indfødde. — Af den Omstændighed, at Aage, Stig Hvides Søn, som ovenfor viist, var en Systersøn af den 1182 afdøde Kong Valdemar, skulde man slutte, at Galfrid Vinisauf (Iter. Hieros. I. 31, Fells Udg. S. 271), mener just ham saavel som hans Ledsagere, hvor han blandt de Fyrster og Høvdinger der kom til Akre, ogsaa omtaler en Frænde (nepos) af den danske Konge saavel som nogle danske Magnater med 400 Daner. Thi det synes utvivlsomt, at Galfrid her netop sigter til det ovenfor beskrevne Tog. Rigtignok kommer man da ved første Öjekast i Forlegenhed med Tiden, da det synes som om Galfrid henfører alle de opregnede Mænds Ankomst til 1189, da Belejringen begyndte. Men man maa antage, at han her kun har udtrykt sig skjødesløst, idet han paa eet Sted opregner alle dem, der efterhaanden indtraf, endog efter Belejringens Ophør. Der kan nemlig ej sigtes til hine Danske, der, som oven anført, tidligere droge hjemmefra, thi deres Antal udgjorde med Frisernes og andre nordiske Folks 10,000.

hed traadt i Kejserens Tjeneste, hvorfra vi nogle Aar senere ville see ham vende tilbage som Kejserens Gesandt.

44. Biskop Valdemar af Slesvig begiver sig til Norge og understøttes derfra mod Kong Knut i Danmark.

Uagtet Sverre viste sig nok saa forsonlig mod de danske Mænd, der havde staaet hans Fiender bi, saasnart han havde overbeviist sig om, at de havde ladet alle ufredelige Hensigter fare, og alene havde deres Hu henvendt paa at befordre Christendommens hellige Sag, var det dog, paa Grund af det spændte Forhold, hvori han ellers stod med Danerne, hos hvilke hans Fiender, som vi ville see, fremdeles fandt Tilhold og Medhold, uundgaaeligt, at ikke ogsaa han paa sin Side, naar Lejlighed dertil frembød sig, skulde øve Repressalier, om han end ikke — hvad Omstændighederne hverken tillode ham eller Kong Knut, — kom i ligefrem Krig med Danmark om Lenshøjheden over Viken, hvilket Spørgsmaal hvilede indtil baade Knut og Sverre vare døde, og Knuts Efterfølger, den sejrrige Valdemar II, først fandt Tid og Lejlighed til atter at blande sig i de norske Anliggender. Kong Knut havde allerede længe været paa en spændt Fod med sin Frænde, den ærgjerrige og urolige **Valdemar**, Søn af Kong Knut Magnussøn, og Biskop i Slesvig. Valdemar havde i længere Tid bestyret Sønderjylland med megen Anseelse, og betragtede sig, som Kongeætling, uagtet sin gejstlige Værdighed, lige saa nær til Tronfølgen efter Knut, — hvis denne, hvad det saa ud til, ingen mandlige Arvinger efterlod, — som Knuts Broder, Hertug Valdemar. Men da Knut efter dennes Myndigheds Erklæring og Udnævnelse til Hertug havde overdraget ham Bestyrelsen af Sønderjylland, hvilken i den senere Tid sædvanligviis den regjerende Konges Søn eller Broder havde plejet at føre, og som Biskoppen hidtil kun havde forestaaet midlertidigt, saalænge Hertugen endnu var mindreaarig, blev hiin ej alene ærgerlig over at maatte fratræde denne Bestyrelse, men begyndte ogsaa snart at blive skinsyg over den Krigerhæder, hans unge Navne alt mere og mere indlagde sig, da det nu neppe stod til at betvivle, at denne, og ingen anden, vilde komme til at blive Knuts Efterfølger, hvorved hans egne Forhaabninger om Tronen ganske maatte gaa overstyr, hvis han ikke ad ulovlige Veje vilde tage sig til Rette. For en Mand med hans Ærgjerrighed og voldsomme Sind vakte dette dog ingen synderlige Betænkeligheder, og han begyndte derfor at nærme sig den tydske Kejser Henrik den 6te, der som alle Kejsere af det hohenstaufiske Huus, stod paa en meget spændt Fod med de danske Konger, Welfernes Venner. For Kejser Henrik var en Forbindelse med en dansk Tronprætendent meget kjærkommen, og man saa snart Beviis derpaa, da Valdemar ved Kejserens Indflydelse blev udvalgt (1191) til Erkebiskop i Bremen efter Hartvig,

som paa Grund af sit Forhold i Striden mellem Kejseren og den saxiske Hertug Henrik Løve havde maattet flygte til England. Valdemar forbandt sig tillige med den saxiske Hertug Bernhard, Markgrev Otto af Brandenburg, Grev Adolf af Holsten og Grev Bernhard af Ratzeburg; og hvad enten han nu frygtede Knut, eller fandt det nødvendigt, i egen Person at skaffe sig endnu flere Forbundne, begav han sig med eet, og ganske uventet, til Norge, hvor han paa mødrene Side skal have havt Frænder [1]), og hvor han nu sandsynligviis fandt en lige saa venlig Modtagelse hos Sverre, som dennes Fiender før havde fundet i Danmark. Af hvad der senere paafulgte, erfarer man, at Valdemar samlede en Flaade i Norge, og da man vanskeligt kan antage, at dette kunde skee uden Sverres Medvirkning eller i det mindste Tilladelse, bliver det høist sandsynligt, hvad og en tydsk Forfatter [2]) fortæller, at Sverre selv stod Valdemar bi. Det har saaledes lykkets denne at drage Sverre ind i Forbundet med Kong Knut og Hertug Valdemar. Sverre havde just nu et kort Pusterum, hvori han var fri for udvortes og indvortes Krige og kunde saaledes bruge sine Folk og Skibe udenfor Landet. Og efter alt det Uvenskab, der vistes ham fra Danmark, især af Erkebiskop Absalon, der, saa længe han levede, kunde betragtes som den egentlige Leder af Danmarks Politik, og i den heftige Strid, som nu var opstaaet mellem Sverre og Geistligheden, lagde hele sin Indflydelse i Vegtskaalen for at bevirke Sverres Nederlag og Undergang, er det ikke at undres over, at ogsaa Sverre nu greb den Lejlighed til at ydmyge den danske Konge og Regjering, som et Forbund med hine mægtige Fiender syntes at ville aabne ham. Valdemar skal og have besøgt den svenske Kong Knut, Sverres Svoger [3]), og ligeledes faaet ham ind-

---

[1]) Dette nævnes udtrykkeligt hos Cypræus, Ann. episc. Sleswic. p. 208, uden at man dog nu kan paavise, hvilke disse „mægtige Mødrenefrænder" have været. Af Pave Innocentius III's Brev (II. 335), sees det, at Valdemar var fød i dobbelt Egteskabsbrud, følgelig at hans Moder ej var Knut Magnussøns retmæssige Hustru, den svenske Kong Sverkes Datter. Her kan man heller ikke, med Suhm, gjette paa Dronning Ingerids Børn i Norge, thi disse vare Sverres mest afsagte Fiender, fornemmelig Nikolas Arnesson, der just nu paa denne Tid begyndte at gjøre allehaande Stemplinger imod ham.

[2]) Arnold af Lübeck IV. 16.

[3]) Ryklosters Annaler (Langebek I. S. 164) angiver udtrykkeligt, at Valdemar 1192 begav sig til Norge, hvorfra han vendte tilbage med 35 Langskibe. Ogsaa de isl. Annaler berette, at han 1192 flygtede fra Danmark, uden dog at tilføje „til Norge." I de esromske Annaler staar at han flygtede til Regem Sveciæ. Dette kunde maaskee være Skrivfejl i Stedet for „Regem Sverum" (Kong Sverre); men da Arnold af Lübeck l. c. udtrykkeligt nævner baade den norske og den svenske Konge som dem, der ydede ham Hjelp, og Knut desuden var Sverres Svoger, bliver det høist sandsynligt, at den urolige Mand ogsaa opsøgte ham; ja maaskee at han endog opholdt sig den

dragen i Forbundet. Med en Flaade af ikke færre end 35 Langskibe, enten fra Norge alene, eller baade fra Sverige og Norge, vendte Valdemar det følgende Aar (1193) tilbage til Sønderjylland, og antog Titelen af Danmarks Konge, paa samme Tid som Grev Adolf af Holsten gik over Eideren med en stor Hær og herjede Landet lige til Slesvig. Men Valdemar lod sig af saakaldte Venner forlede til at aabne Underhandlinger og søge en personlig Sammenkomst med Kongen paa Brønlund Slot ved Aabenraa. Her blev han, uagtet han rimeligviis havde faaet Lejde [1]), greben af Hertug Valdemar (8de Juli eller 2den August), og bragt til Nordborg Slot paa Als, hvor han blev holdt i haardt Fangenskab i fem Aar, og derfra bragt paa Sjøborg paa Sjæland, hvor han hensad i ni Aar, saa at det altsaa for det første var forbi med hans Tronprætendentskab. De norske Krigere, der havde fulgt Valdemar, og nu, da han var tagen til Fange, ikke havde mere i Danmark at bestille, vendte rimeligviis strax tilbage [2]), om de ikke allerede vare vendte tilbage før, da Efterretningen om Øyeskeggernes Ankomst til Viken, hvorom der strax nedenfor skal berettes, snart maa være kommen til deres Kundskab. Ogsaa Grev Adolf vendte, efter at have modtaget det overraskende Budskab om Valdemars Fængsling, tilbage til Holsten, og kaldte Markgreven af Brandenburg til Hjelp, da det hed at Kong Knut vilde hevne den lidte Skade ved et Indfald i hans Lande. Da Knut ikke strax viste sig, drog Markgreven hjem igjen, men kort efter kom Knut, og Adolf bad nu om Fred, som han fik imod at betale 1400 Mkr. Penninge [3]). Saaledes kom der intet ud af det hele Anslag, som Valdemar med saa megen Iver havde søgt at bringe i Udførelse. I Stedet for at blive ydmyget, eller endog stødt fra Tronen, frelste Kong Knut sig sejerrig, og med usvækket, ja endog forøget Magt, ud af den truende Fare. Hvis Udrustningen fra Norge skede ved Sverres egen Foranstaltning, da var dette det første og sidste Forsøg, han, i det mindste aabenlyst, gjorde paa at blande sig i Danmarks Anliggender.

længste Tid af sin Fraværelse fra Hjemmet i Sverige, eller i alle Fald paa Grændsen, deels i Kongehelle, deels i Ljodhuus eller i den Elven nærmest liggende Deel af Vestergøtland, og at hans Flaade udrustedes i Elven. Beretningerne om alt dette i de ældre Annaler ere saa korte og mangelagtige, at man maa slutte sig til meget; de vidløftigere Beretninger, meddeelte i Anmerkningen til Udg. af Arnold af Lübeck S. 411, grunde sig paa senere Optegnelser og ere derfor mindre paalidelige.

[1]) Cypræus (l. c.) siger udtrykkeligt, at Valdemar havde bortsendt sine Hjelpetropper.

[2]) Cranz (Dania VII. 7) og Cypræus sige udtrykkeligt, at Valdemar havde faaet Lejde, og det vilde ogsaa have været alt for uforsigtigt af ham, under de daværende Omstændigheder at søge Kongen uden Lejde.

[3]) Arnold af Lübeck l. c.

45. Øveskeggernes Oprørsflok fremstaar.

Der forberededes nemlig paa den Tid en ny Opstand mod Sverre, farligere end alle de, han hidtil siden Magnus Erlingssøns Fald havde havt at bekæmpe. Den Mand, der nævnes som Hoved-Ophavsmand til dette Anslag, var **Hallkell Jonssøn**, der nu var gift med Ragnhild, Magnus Erlingssøns Syster, og altsaa visselig den nærmeste til at hevne hans Død. Han havde vel underkastet sig Sverre, ja endog modtaget Lendermands-Navn og Vejtsle af ham, og det kunde derfor synes, som om Sverre ikke havde mere at frygte af ham; men Hallkell havde allerede før viist, at højtidelige Løfter og Eder ej vare ham synderlig hellige, og nu ophidsedes han desuden, som man maa formode, især af sin egen Hustru, Ragnhild, og den intrigante Nikolas Arnessøn, hvilken i det mindste Sverre selv siden efter gav Skylden for dette Oprør, foruden en Deel andre, der, som det heder, lagde Raad op sammen med Hallkell. Blandt disse nævnes først og fremst den oven omtalte **Sigurd**, Erling Jarls uegte Søn, sædvanligviis kaldet **Sigurd Jarlssøn**: Sverre havde, som ovenfor berettet, taget ham til sig og viist ham megen Godhed, men dette hindrede ham dog ikke fra at lægge Raad op mod Sverre med Hallkell og Ragnhild. En tredie Medsammensvoren var **Olaf**, en Svoger af Harald Jarl paa Orknøerne, sædvanligviis kaldet Olaf Jarlsmaag. Han havde store Ejendomme paa Hjaltland, hvor han maaskee hørte hjemme, men opholdt sig om Sommeren 1192 i Bergen, hvor ogsaa Kongen selv var, men hvor Anslaget desuagtet synes at have været udklækket. En Tronprætendent, som de kunde opstille, fandt de i den tidligere (S. 185) omtalte **Sigurd**, Søn af Kong Magnus og Gyrid Aslaksdatter. Denne, der kun var en Dreng, havde i den sidste Tid været opdraget hos Hallkell og Ragnhild, men nu overdroge de hans Opfostring til Olaf Jarlsmaag, for at han kunde tage ham med sig til Øerne, hvor Oprørsflokken skulde samles. Olaf var ofte sammen med Sverre, og talte med ham, for at han ej skulde fatte nogen Mistanke. Men Sverre var dog alt for øvet Menneskekjender, og iagttog for nøje alt hvad der foregik om ham, til at han ej skulde have merket noget Uraad, dog lod han sig ikke merke med noget, forend Olaf sidste Gang var hos ham før sin Afrejse. Da kunde han ikke afholde sig fra at sige: „du, Olaf, burde være mig tro." „Hvorfor siger I det, Herre," spurgte Olaf. Kongen, der havde en Kniv i Haanden — han sad rimeligviis til Bords —, svarede ikke ligefrem paa Spørgsmaalet, men stak foran sig med Kniven, og sagde: „vore Uvenners Følgjer sværme nu nær om os." Da Olaf gik ud af Stuen, kom Drengen Sigurd løbende imod ham, og der undslap da Olaf disse Ord:

„der vare vi nær komne i Klemme, Fostersøn!" Han tog ham derpaa med sig til Hjaltland, hvor de tilbragte Vintren.

Vaaren efter (1193) begav Olaf sig med Sigurd syd til Orknøerne, hvor Harald Jarl tog venligt imod dem. Kort efter indtraf ogsaa Hallkell Jonssøn med et vel udrustet Langskib. Han havde foregivet, at han vilde drage vester i Viking, et Paaskud, som paa den Tid neppe kunde finde synderlig Tiltro, men om Sverre end gjennemskuede hans Forsæt, var det dog vanskeligt for ham, paa den blotte Mistanke at forebygge dets Udførelse. Hallkell og Olaf anholdt nu formeligt hos Jarlen om, at han vilde unde denne Søn af Kong Magnus, som de her havde med sig, nogen Bistand. Dertil var Harald Jarl ogsaa strax villig, og skjenkede ikke alene selv Sigurd et Langskib, men gav ogsaa alle i sit Jarldømme, der vilde, Tilladelse til at tage Tjeneste hos Hallkell og Olaf. Som Bevæggrund hertil anføres kun, at Kong Magnus havde været en stor Ven af ham, men det synes dog, som om han maa have havt en mere særegen Grund til at ville skade Kong Sverre, da det ellers er vanskeligt at forstaa, hvorfor han vilde sætte sig i saa stor Bekostning og dertil blotte sit Land for Krigere paa en Tid, da han selv neppe stod paa nogen synderlig god Fod med den skotske Konge, og enda hvert Øjeblik havde Angreb af Harald den unge, Erik Slagbrelles Søn [1]), at befrygte. Det ligger her nærmest at antage, at Harald den unge allerede stod i Underhandlinger med Sverre om at vorde forlenet med Halvdelen af Øerne, og at Sverre maaskee havde givet ham Tilsagn derom, saa at Harald Jarl ved at bidrage til Sverres Undergang haabede paa den eftertrykkeligste Maade at kunne berøve sin Medbejler den Hjelp, han havde i vente fra Norge. Vist er det, at Sverre virkelig overdrog Harald unge den halve Deel af Øerne; det omtales vel ikke, førend ved Aaret 1197 eller 1198 [2]), da Harald søgte at gjøre sin Fordring gjeldende, men dette hindrer ikke, at Overdragelsen kan være skeet før, og det er endog det rimeligste, at den maa være skeet tidligere, da Sverre neppe har kunnet indlade sig derpaa efter den formelige Fred, han, som vi nedenfor ville see, sluttede med Harald Jarl efterat det Oprør, vi her omhandle, var dæmpet. Forholder det sig altsaa saaledes, at Sverre havde givet Harald unge Jarlsnavn, eller, hvis han allerede tidligere havde faaet dette, da i alle Fald overdraget ham den Halvdeel af Øerne, paa hvilken han efter sin Morfaden Ragnvald Jarl gjorde Fordring, bliver det let at forstaa, hvorfor

[1]) Se ovenfor S. 41, 42.

[2]) Nemlig af Roger Hoveden, Savile, S. 767, jvfr. Fordun. I. S. 512 og Orkn. Saga, S. 406. Herom vil der nærmere blive talt nedenfor, hvor Orknøernes Anliggender omtales.

Harald Maddadhsøn lod sig det være saa magtpaaliggende, at hjelpe til Opstanden mod Sverre. Den af ham givne Tilladelse benyttedes af en Mængde Orknøinger og Hjalter, der skarevíis strømmede til Sigurd, svore ham Troskabsed og gik ham til Haande, efterat han først havde modtaget Kongenavn af Hallkell og Olaf. Disse udrustede nu det fornødne Antal Skibe, i alt, som det synes 23 [1]), og sejlede afsted i Begyndelsen af Sommeren. De satte lige over til Norge, og toge, strax de kom under Kysten, Vejen øster til Viken, hvor de i største Hast styrede ind til Tunsberg. Her kom de ganske uventet. Jon, en Systersøn af Sverre, som laa der med en Deel Birkebeiner, søgte vel at gjøre dem Modstand, men faldt med mange af sine Folk, blandt dem Helge Bring, der tidligere havde været Kongens Merkesmand. Derpaa tilstevnede de Haugathing, og lode Sigurd tage til Konge. Siden droge de ind til Oslo, og derfra videre rundt om i Viken, hvor Indbyggerne overalt underkastede sig dem. Sandsynligviis fandt de Viken temmelig blottet for kongelige Tropper, da en stor Deel af disse just paa denne Tid maa have været ude paa Toget med Biskop Valdemar. Denne Omstændighed i Forbindelse med Indbyggernes Forkjærlighed for Kong Magnus og hans Æt, har vistnok meget lettet deres Fremgang, især da de fore fredeligt frem mod Bønderne, og lode enhver beholde sin Ejendom uforstyrret. Herved kom de imidlertid snart i Forlegenhed for Penge og Levnetsmidler, da deres Antal var stort, og de dog endnu kun fik lidet eller intet af Landet. De grebe da til den Udvej at søge ned til de danske Farvande, og der skaffe sig paa Vikingeviis, hvad de behøvede. Muligt, at de endog have havt til Hensigt, at opsøge og angribe de norske Langskibe, der vendte tilbage fra Slesvig. Der tales dog ikke om noget saadant Sammenstød, derimod kom de lige ned til Travemünde, hvor de toge et Kjøbmandsskib, der havde en overordentlig rig Ladning, fornemmelig af Klæde, men ogsaa en heel Deel Guld og Sølv. Med dette rige Bytte vendte de om Høsten tilbage til Norge, og tillagde sig nu, stolte af deres nys erhvervede Rigdomme og prægtige Klæder, Navnet **Gullbeiner**, i Modsætning til Birkebeinernes beskednere Navn. Sædvanligviis kaldte man dem dog simpelt hen **Øyeskeggerne** (d. e. Øboerne).

Sverre var i Throndhjem, da han fik Efterretning om at denne Flok havde viist sig ved Tunsberg. Han sendte strax en Deel Krigsfolk over Land ned til Viken, for at forsterke de Høvdinger, der allerede forhen vare der, eller, som det vistnok rettere burde hede, hvor de Høvdinger, der

[1]) Dette kan man slutte af hvad der nedenfor berettes om deres Styrke i Slaget i Florevaag (13 Skibe) samt Antallet af de Skibe, der vare borte (3 i Sogn og 7 i Stavanger.)

havde ledsaget Biskop Valdemar, imidlertid vare komne tilbage. Da det erfaredes, at Øyeskeggerne ligeledes vare komne tilbage fra deres Krydstog og havde landet sydligst i Viken, samlede Birkebeinerne sig i Sarpsborg. Blandt deres Anførere nævnes ved denne Lejlighed Kongens egen Søn, **Sigurd Lavard**, hans Søster Cecilias Søn af hendes første Forbindelse med Folkvid Lagmand, **Haakon Galen**, der nu for første Gang omtales, **Philip**, en Søn af den oftere omtalte svenske Jarl Byrge Brosa og Kong Sigurd Munds Søster Brigida [1]), **Peter Stepper**, Sverres Halvsysterson, og Hjarrande Hvida. De havde dog tilsammen ikke større Styrke end henved halvfjerdehundrede Mand [2]), og da Øyeskeggerne hørte dette, skyndte de sig strax imod dem, sejlede op ad Glommen lige til Sarpen, gik op paa Sletterne udenfor Byen, og opstillede sin Fylking. Da Birkebeinerne saa, hvor stor en Styrke Øyeskeggerne havde, vovede de ikke at holde Stand imod dem, men toge Flugten op i Landet, forfulgte et Stykke Vej af Øyeskeggerne, der dræbte flere af dem. De fandt nu ikke længer nogen Modstand i Viken. Her kom ogsaa Sigurd Jarlssøn til dem. Da det i Sagaen heder, at han løb over til dem fra Birkebeinerne, maa man formode at Sverre, uden at ane at han var i Ledtog med Oprørerne og kjendte deres Planer, enten har sendt ham ned til Viken med de nys omtalte Tropper, eller har ladet ham deeltage i Toget med Valdemar, og at Sigurd siden har passet sit Snit til at slippe fra Birkebeinerne og gaa over til Øyeskeggerne, hvilket neppe var forbundet med nogen Vanskelighed. Da Sigurd var en forstandig Mand, og dertil Farbroder af Flokkens saakaldte Konge, blev han strax en af dens Hovedanførere [3]).

46. Øyeskeggerne i Bergen. Sverre overvinder dem i Florevaag og tilintetgjør deres Flok.

Længer ud paa Høsten droge Øyeskeggerne til Bergen. Byen selv toge de strax i Besiddelse, men Borgen, hvori der laa en sterk Besætning af Birkebeiner, under Befaling af den paalidelige **Sigurd Borgarklett**, forsvarede sig tappert mod Øyeskeggernes gjentagne Angreb. Disse Angreb skede dog mestendeels kun ved Skud; Besætningen skød igjen, og det var da som oftest Øyeskeggerne, der kom til kort. Saaledes gik hele Vin-

---

[1]) Da Philip heller ikke førend nu omtales som staaende i Sverres Tjeneste, i hvilken han siden efter forblev, bliver det høist rimeligt at han er kommen med de svenske Krigere, der understøttede Biskop Valdemar. Hans Fader, Byrge Brosa, slog altsaa nu, som man seer, ei længer Vrag paa Slægtskabet med Sverre.

[2]) Flatøbogen nævner 3 Hundreder, d. e. 360.

[3]) Sverres Saga Cap. 118, 119.

tren hen (1193—1194), uden at det lykkedes dem at indtage Borgen. Som et Beviis paa dens Forsvareres Agtpaagivenhed og Duelighed fortælles der, at en Helligdag i Begyndelsen af Langefasten, da Olaf Jarlsmaag lydde Messe i Olafskirken paa Bakkene, men stod udenfor ved Indgangen, med Haanden paa Dørstolpen, skød en af Birkebeinerne i Borgen efter ham med en Laasbue, og traf hans Haand saa godt, at Brodden stod fast i Stolpen. Men kunde Øyeskeggerne end ikke indtage Borgen, benyttede de dog Tiden til at underlægge sig samtlige Fylker lige til Stad, med alle kongelige Skatter og Skylder. Derved maatte de dele deres Styrke, idet nogle sendtes paa een, nogle paa en anden Kant, i de forskjellige Sysler, men de troede at det ej havde nogen Fare, da de ej ventede Kong Sverre førend langt ud paa Vaaren. Heri forregnede de sig dog. Sverre havde tilbragt Vintren i Throndhjem, hvert Øjeblik forberedt paa et Angreb af Øyeskeggerne, hvorfor han og havde forsterket sig med Ledingsfolk fra Herederne, der den hele Tid maatte ligge paa Vagt ude i Gildeskaalerne. Men da Langefasten kom, og man endnu ikke saa noget til Fienderne, besluttede Sverre at forekomme og overraske dem. Han sejlede derfor afsted med 20 Skibe, af hvilke ingen var større end Tyvesesser, men flere endog mindre, og skyndte sig saa, at Øyeskeggerne ikke fik mindste Nys derom, førend han ej havde langt til Byen. Dette var Dagen før Palmesøndag (2den April). Af Hovedanførerne var kun Hallkell Jonsson og Olaf Jarlsmaag tilstede; de holdt strax Huusthing, og Olaf opfordrede de Tilstedeværende til at raadslaa om, hvad man skulde gjøre, siden man strax kunde vente et Angreb af Sverre: om de skulde oppebie dette Angreb, eller søge at undgaa det, da saa stor en Deel af deres Styrke var borte; Sigurd Jarlssøn var nemlig i Stavanger med syv Skibe, og Eystein Korp, en anden af deres Høvdinger, med tre Skibe i Sogn. Hallkell Jonssøn meente dog, at de havde Styrke nok til at vove et Slag med Sverre, naar de blot ikke fattedes Raad, eller Lykken aldeles var dem ugunstig. „Hidtil," sagde han, „har det forekommet mig, som om det især var Raadsnilhed, der manglede dem, der kæmpede mod Sverre; dersom vi nu vogte os, og ikke fare ubesindigt frem, ville vi nok vinde Sejr; men det gjelder ogsaa at vise Besindighed, ellers vil det neppe gaa os bedre end de øvrige." De fleste vare enige med Hallkell, og ytrede Lyst til at lade det komme til Slag. Dette blev da besluttet, man gik til Skibene, viggyrdlede dem og gjorde dem klare til Kampen, og lagde derpaa sent om Aftenen ud til **Florevaag**, hvor de bleve liggende om Natten. Samme Aften, efter Solens Nedgang, kom Sverre lige i Nærheden af Byen. Han lod sine Skibe ro ud til Gravdal, men begav sig selv paa en Skude ind til Byen, landede ude ved Holmen, og gik forbi Christkirken, hvor han fik høre at Biskop Paal just samme

Dag var død, og Liget indsat i Kirken, op til Borgen, for at faa en Deel af Besætningen afgiven til Forsterkning. Det kunde synes noget dumdristigt, at han med saa faa Folk vovede sig ind til Byen, men han havde, siges der, faaet den nøjeste Besked om alt hvad Oyeskeggerne toge sig til, og han vidste vel saaledes, at han intet havde at frygte af dem. Han blev ikke længe i Byen, men roede, da han havde udrettet sit Ærende, strax ud til sine Skibe, som han nu lod lægge ud til Hvarven, lige over for den fiendtlige Flaade, og neppe en Fjerdingvej fra dem. Efter sin sædvanlige Viis roede Sverre selv i Nattens Mørke paa en Baad over til Florevaag, for at udspejde Fiendernes Vagter, og lytte til deres Samtaler. Han var ogsaa heldig nok til at faa hele deres Angrebsplan at høre, just som de Anførende raadsloge derom. De vilde begynde Angrebet i Lysningen næste Dag. „Mit Raad," sagde Hallkell Jonssøn, „er at tenge vore Skibe sammen, thi da ville vore Folk kæmpe mest uforsagt. Vi bør begynde med Steenkast, saa længe vort Forraad af Stene strækker til; derefter skulle vi tage til Skudvaabnene, og endelig, naar de ere opbrugte, sætte ind paa dem og begynde Haandgemæng, saa de skulle huske det. Da vil Sagen snart være afgjort, naar kun enhver bruger sig som han kan; for øvrigt raade Gud." Da Sverre havde hørt dette, roede han tilbage til sine Mænd, og fortalte dem om Oyeskeggernes Plan. „Jeg troer derfor," sagde han, „at vi gjøre bedst i at forekomme dem, og angribe dem strax, førend de endnu vente det. Om det enda ikke er lyst, naar vi lægge imod dem, skulle vi, for at kjende vore egne Skibe fra Fiendens, knytte et hvidt Lærredsbaand foran paa Stavnen. Det gjelder især at passe os ved det første Angreb, da deres Skibe ere saa meget højere end vore; vi skulle derfor holde vore Skibe saa vidt muligt fra hinanden, saa længe Fienderne endnu ere i den første Hidsighed, og I skulle da kun søge at dække eder, og lade dem kaste sine Vaaben fra sig, medens I derimod spare eders Vaaben og vogte eders Aarer, thi begge Dele ville vi trænge til, hvo der saa sejrer." Sverre havde i alt 20 Skibe, alle temmelig smaa, Oyeskeggerne 13, men de fleste store. Sandsynligviis har da Oyeskeggernes Folkestyrke udgjort omtrent 2000 Mand, Sverres derimod neppe flere end 1200. Sverre blev dog ikke færdig med sine Forberedelser, førend det allerede gryede af Dag, (Palmesøndag den 3die April) og Oyeskeggerne, der havde ligget uden Tjeld om Natten, løsnede Landtougene og roede ud af Baagen. De lagde Kabel-Liner imellem Skibene baade for og agter, og roede alle frem jevnsides for at opsøge Sverre. Men da det endnu var mørkt, vidste de ikke af, førend Sverres Skibe kom rendende lige ind paa dem. Begge Partier istemte strax Hærskrig og Oyeskeggerne grebe i al Hast til Linerne, for at hale Skibene sammen, men disse løb frem med staaende Master og stødte Aarerne istykker for

hinanden. Imidlertid fik de halet dem i Tengsel, og Striden begyndte. Oveskeggerne gjorde et overhaands heftigt Anfald, men Birkebeinerne fulgte Sverres Befaling, og dækkede sig kun, idet de holdt Skjoldene saa tæt sammen over sig, at man ingensteds saa dem bare. De lode deres Skibe snart om snart hist snart her, og drillede Fienderne ved forstilte Angreb, det var, staar der i Sagaen, „let at see af den Færdighed, hvormed de gjorde det, at de vare vante til sligt Arbejde." Endelig begyndte Oveskeggerne omsider at blive trætte, og den heftigste Skudregn at aftage. Nu var det Birkebeinernes Tid at begynde for Alvor. „Staar nu op," sagde Sverre, „sander Eders Navn, værer Birkebeiner og lader dem see, hvorledes I kunne faa Sverdene til at bide." Da rejste Birkebeinerne sig under Skjoldene, og gjorde et voldsomt Angreb, deels med Steen, deels med Skud. Men Oveskeggerne forsvarede sig lige saa tappert, og deres Skibes større Højde kom dem vel tilpas. De fik endog Stavnljaaer baget fast i Kongens eget Skib, dræbte Stavnboerne, og toge Merket, den saakaldte **Sigrflugan** (Sejerfluen); ja de ryddede dets Dæk næsten lige til Masten, og begyndte at entre. Da eggede Kongen sine Mænd, og Birkebeinerne trængte saa heftigt imod dem, at de igjen maatte tilbage paa deres eget Skib, og enkelte af dem faldt. Endnu varmere gik det til paa de øvrige Fartøjer i Sverres Flaade, der havde lagt ind til Oveskeggernes store Skibe; Fienderne hagede sig fast i dem, og ryddede enkelte af dem, saa at mange af Birkebeinerne faldt, inden de fik dem løs, og Folketabet i det Hele taget blev meget større paa Birkebeinernes Skibe. Disse lagde nu fra, for at skaffe sig noget Pusterum. Sverre opmuntrede dem paa det bedste: „friskt Mod," sagde han, „I gode Brødre, mange slige Dyster kunne de vel ikke gjøre; lader os kun holde os kjekt, de blive lige saavel tandsaare som vi." Da Oveskeggerne saa Birkebeinerne lægge fra, troede de at de vilde tage Flugten, og Olaf Jarlsmaag raabte: „nu gjelder det at bruge os, thi det er tydeligt at see, at de tabe Modet, som de fleste pleje, der have med Overmagt at bestille; lader os forfølge vor Sejr, hugge Tengslerne over og sætte efter dem alt hvad vi formaa." Dette havde alle Lyst til, og Tengslerne bleve strax kappede. Men de glemte, at de havde knækket deres Aarer; da Skibene løstes fra hinanden og de skulde til at ro, havde de ikke Aarer nok, og Skibene dreve hid og did med Strømmen, hvert for sig. Da vare Birkebeinerne strax færdige med deres lette Fartøjer, roede til og lagde sig med to eller tre Skibe omkring et af Fiendens; i det samme kom ogsaa de Krigsfolk fra Borgen, som Sverre Aftenen forud havde tilsagt, 90 Mand, alle i Ringbrynjer, paa et Langskib. De kom ypperligt tilpas, og Fordelen, der hidtil havde været uafgjort, vendte sig nu ganske paa Birkebeinernes Side. Oveskeg-

gernes Skibe ryddedes, det ene efter det andet, og for hvert Skib, som blev ryddet, besatte Birkebeinerne det, og brugte det mod de øvrige, forladende deres Smaaskuder. Øyeskeggerne havde, som nys berettet, faaet fat paa Sverres Merke, Sigrflugan, de havde stillet det op i Stavnen paa deres Høvdingskib, saa at Birkebeinerne tydeligt nok kunde see, hvor de havde at søge det. Derhen trængte de derfor af al Magt, og endte ikke, førend de havde faaet fat paa Merket; derpaa entrede de, og ryddede Skibet fra Stavn til Stavn. Kongesønnen Sigurd sprang overbord, men blev dræbt, idet han søgte at frelse sig ved Svømning. Derpaa flygtede Lodin, Søn af Paal Smaatt-Auga, og Hallvard bratte [1]), hver med sit Skib. Olaf Jarlsmaags Skib blev ryddet; ogsaa han sprang ud for at svømme i Land, men Birkebeinerne vadede ud imod ham, og dræbte ham paa Strandbredden. Hallkells Skib var det sidste, som ryddedes, fordi det var det bedst besatte og højeste. Han faldt selv med den største Deel af Besætningen. Overhoved faldt næsten hele Øyeskegggernes Mandskab, paa enkelte nær, som fik Grid. Kongen havde sagt, at der ikke skulde synges Højmesse i Byen, førend han kom tilbage fra Striden, hvis det ikke varede alt for længe. Og det slog netop ind, at det just var Messetid, da han kom roende ind til Byen med alle de erobrede Skibe. Messen blev saaledes afholdt i rette Tid.

Sverre havde vundet en fuldstændig Sejr, men den var dyrekjøbt, thi mange af hans Mænd vare faldne; nogle døde ogsaa strax efter af sine Saar, hvoriblandt hans Svoger, Baard Guthormsson. Det var endnu, da den Sagaberetning, vi her følge, blev nedskreven, alles Udsagn, at man ikke vidste af noget Slag at sige, hvor den sejrende Part havde faaet Overhaand mod Skibe, der vare saa langt højere end deres. Men hvad der gjorde Udslaget, var Birkebeinernes større Krigsvanthed og Færdighed i at ordne Angrebet. Øyeskeggerne vare tapre nok til at slaas, men mindre øvede, og toge sig ikke nok i Agt.

Ikke længe efter Slaget fandt man Sigurd Magnussøns og Olafs Lig. Kongen lod det først stille til offentligt Skue, for at man kunde overbevise sig om, at det virkelig var Liget af den Høvding, Øyeskeggerne havde kaldt deres Konge. Siden lod han det begrave søndenfor Sanghuset paa Mariekirkegaarden. Her blev der ogsaa opkastet en stor Grav, hvor de fleste af Øyeskeggernes

---

[1]) Paal Smaatt-Auga, en af Heklungernes Høvdinger, var, som ovenfor berettet, falden i Slaget i Sokndalsfjorden. Hans Søn Lodin var altsaa ikke fra Orknøerne, lige saa lidt som Hallvard Bratte, og man seer heraf tydeligt, hvad der og ligger i Sagens Natur, at der blandt Øyeskeggernes Høvdinger var foruden Hallkell mange forhenværende Heklunger og Kuvlunger, ligesom vi ogsaa i det følgende se Lodin, Hallvard og Sigurd Jarlsson komme frem igjen som Baglerhøvdinger.

Lig bleve lagte, Olaf Jarlsmaags øverst. Hallkell Jonssøn blev begraven ved Christkirken. Da Sigurd Jarlssøn, der laa i Stavanger, erfarede sine Staldbrødres Nederlag, sejlede han strax sydefter, først til Viken, siden til Danmark; af de Krigere, han havde hos sig, fulgte nogle ham, andre adspredte sig hist og her, men mange søgte ogsaa og fik Grid hos Kongen. Eystein Korp sejlede vest over Havet. Saaledes var ogsaa denne Oprørsflok tilintetgjort [1]).

Sverre lod sin Svoger Baard Guthormssøn jordfæste i Christkirkens Chor, paa Nordsiden, og hans Gravsted smukt pryde ved Siden af hans Hustru, Kongens Syster Cecilia, der var død nogle Aar i Forvejen, og begraven paa samme Sted. Med Cecilia havde Baard kun havt een Søn, ved Navn **Inge**, hvilken Kongen nu tog til sig og lod opfostre ved sit Hof. Efter Cecilias Død havde Baard egtet Ragnhild, en Datter af Lendermanden Erling paa Kviden i Valdres. Deres Børn vare **Sigurd**, **Aasulf**, **Guthorm** og **Skule** samt Datteren **Ingebjørg** [2]). Vi ville i det følgende see flere af disse Børn spille en betydelig Rolle i de politiske Begivenheder.

47. Udsigt over de kirkelige Forhold i Sverres første Regjerings-Aar.

Medens Sverre havde det sidste farlige Oprør at bekæmpe, var han allerede dybt indviklet i den heftigste Strid med Gejstligheden, den første

---

[1]) Sverres Saga, Cap. 119—121. Villjam af Newbury omtaler ogsaa Øyeskeggernes Opstand (l. c.) saaledes: „Efter denne (Jon Kuvlung) fremstod en anden haabefuld Dreng af den kongelige Stamme, og fik Medhold af en stor Mængde; men ogsaa han blev, og det paa selve Palmesøndag, for nogle Aar siden overvunden af Tyrannen i et haardt Slag, og med sine Tilhængere i Bund og Grund tilintetgjort".

[2]) Guthorm Sigurdssøns Saga, hos Peder Claussøn, i Slutningen. Da Baard Guthormssøn døde i Bergen, synes det ved første Tiekast, som om det og maatte være Bergens Christkirke, hvor han blev begraven. Men da det heder saavel om hans Hustru Cecilia, som om ham, at de bleve begravne „i Christkirken norden ved Choret", og man deraf maa slutte at de bleve lagte ved hinandens Side, og da der ingen Grund er til at antage, at Cecilia, der baade før og efter sit Giftermaal med Baard hørte hjemme i det Throndhjemske, blev begraven i Bergen, medens det, om Baard end ikke havde været gift med hende, alligevel havde været i sin Orden, at hans Lig blev ført fra Bergen til Throndhjem og begravet i Christkirken, hvor sandsynligviis ogsaa hans Forfædre og Frænder hvilede, ligesom vi see at Orm Kongsbroders Lig blev ført heelt fra Sogn til Oslo, for at det kunde blive begravet ved Siden af hans Frænders: bliver det utvivlsomt, at det er Christkirken i Nidaros, som her menes. — For Resten kan Cecilia kun i kort Tid have været gift med Baard, og man skulde næsten formode at hun døde ved Inges Fødsel, der rimeligviis indtraf ved 1185 eller 1186, siden Baard i sit paafølgende Egteskab kunde have fem Børn.

og tillige den mest haardnakkede, der nogensinde i Norge blev ført mellem den verdslige og den gejstlige Myndighed, og i hvilken vel hiin omsider paa en Viis kunde siges at have sejret, men uden at dog Sverre selv oplevede Stridens Ende, medens han tvertimod saa sine sidste Dage forbitrede ved de nye politiske Storme, som denne Strid deels fremkaldte, deels befordrede og vedligeholdt.

Der var flere Omstændigheder, der stødte sammen for at bringe Sverre i et fiendtligt Forhold til Gejstligheden, og hver enkelt af dem var dertil allerede mere end tilstrækkelig. For det første kunde det ej tilgives, at han selv havde været Gejstlig, og uden formelig Dispensation forladt den gejstlige Stand, for at optræde som Tronprætendent og Kriger. Og om man end i dette Stykke ikke vilde have været saa nøjeregnende med andre, f. Ex. Jon Kuvlung, saa var det dog en alt for bekvem Ankepost imod Sverre, der af saa mange andre Aarsager var Gejstligheden en Torn i Ojnene, til at man nogensinde skulde have ladet det gaa i Glemmebogen. For det andet havde, som det oftere er berørt, Gejstligheden i Norge ved Magnus Erlingssøns Kroning forenet sine Interesser med Aristokratiets, og maatte derfor allerede, uden Hensyn til Sverres Sindelag forøvrigt, ansee det stridende mod disse fælles Interesser, at Sverre, ved at udlede sin Ret til Kongedømmet fra sin Byrd, ophævede det Afhængighedsforhold, hvori dette ved Magnus Erlingssøns Indrømmelser var kommet til det gejstlige og verdslige Aristokrati. Og endelig lagde Sverre, som vi have seet Beviis paa, tydeligt for Dagen, at han ej vilde nøjes med at have afkastet hiint Aag, Aristokraterne havde lagt paa Kongedømmet, men at han ogsaa arbejdede paa at gjøre dette Kongedømme saa sterkt som muligt og overhoved at gjøre de samme monarchiske Principer gjeldende, som dem, der i dette og det følgende Tidsrum udgjorde Hovedgjenstandene for den haardnakkede Kamp mellem de hohenstaufiske Kejsere og den pavelige Kurie, og som Sverre vel deels tilegnede sig, fordi Tidsaanden, af hvilken Norge ikke mindre end det øvrige Europa berørtes, medførte det, deels ogsaa, med sin lærde Opdragelse, havde indsuget gjennem det Bekjendtskab til den ældre romerske Kejser-Ret, som han ved Studiet af den kanoniske Ret maatte erhverve. Men for nøje at forstaa, hvorledes Striden i Norge udspandt sig mellem Sverre og Gejstligheden, maa vi gaa noget tilbage i Tiden, og betragte den norske Kirkes Forhold til Staten i de nærmeste Aar førend Sverre erhvervede Magten.

Det er ovenfor omtalt, at Norges Kirkeforfatning egentlig først organiseredes, da Kardinal Nikolaus i Aaret 1152 oprettede Erkestolen saavel som Biskopsstolen i Hamar, grundlagde Domkapitlerne, og overhoved, som man maa formode, fik alle de Institutioner tilvejebragte eller i det mindste

forberedte, uden hvilke en ordentlig kirkelig Bestyrelse i hine Tider ej kunde tænkes, altsaa med andre Ord: lagde Grundvolden til et vordende Hierarchi i Norge. Vi mangle, som tidligere paapeget, de offentlige Dokumenter, Overeenskomster eller Konkordater, der dengang bleve sluttede mellem de tre Konger, Inge, Sigurd og Eystein, og Kardinalen paa Kuriens Vegne, men vi kunne dog af flere Antydninger i senere Forhandlinger nogenlunde slutte os til, hvilke Hovedpunkterne maa have været. Saaledes have vi nævnt Vedtagelsen af **Rumaskatten** eller **Peterspengen**[1], og ligeledes Chorbrødrenes **Valgret** ved Besættelsen af Biskopsstolene uden Indblanding af den kongelige Myndighed, hvilken vigtige Ret hine tre **Konger** ogsaa havde indrømmet, men rigtignok, som det siden paastodes, kun for det Tilfælde at der var flere Konger paa een Gang. Derhos maa der nødvendigviis have været opstillet almindelige Bestemmelser for, som det heder, at sikre Kirkens Frihed og Immunitet, eller stille den norske Kirke paa samme Fod som i andre Lande. Da Oprettelsen af alle disse saakaldte „kanoniske Institutioner" siden tillægges Pave Hadrian, det vil sige, Kardinal Nikolaus efter hans Ophøjelse paa Pavestolen, er det, som tidligere berørt, sandsynligt, at det egentlige Konkordat om alt dette først er afsluttet i Hadrians Herskertid som Pave, og maaskee nærmest kun med Kong Eystein, der i den Anledning skal have udstedt et Brev[2]), en Omstændighed, der maaskee ogsaa bidrog til siden at skaffe ham Helgen-Navnet. Ved Magnus Erlingssøns Kroning, da Kongedømmet gjordes afhængigt af Kirken og Aristokratiet, maatte, som man let kan forstaa, hine Indrømmelser først og fremst vorde bekræftede, og Erkestolen fik desuden, som vi vide, enkelte særskilte Fordele indrømmede, f. Ex. Sagefaldets Fordobling i Throndhjem m. m. samt nogle andre Rettigheder, hvorom der nedenfor vil blive Tale. Derimod synes endnu ikke nogen skarpere udtalt og mere ubetinget Udtalelse af Domkapitlernes frie Valgret, eller nogen fuldstændig Ophævelse af Kongens Ret til at bekræfte eller forkaste det trufne Valg at have fundet Sted, og denne Sag synes fremdeles at have henstaaet uafgjort. Vi erfare nemlig, at da den ovenfor omtalte Biskop **Kløng** i Skaalholt[3]) var død 1176, og **Thorlak**, Abbed i det nys oprettede Thykkebø Kloster, der allerede to Aar forud var valgt til hans Eftermand, i det følgende Aar begav sig til Norge, for at indvies af Erkebiskop Eystein, vilde eller turde denne ikke indlade sig derpaa, førend Kong Magnus og Erling Jarl havde givet

[1]) Ogsaa paa Orknø indførtes Rumaskatten af Harald Jarl i Pave Alexanders Tid (1159—1180), se Pave Innocents III's Breve I. 218.

[2]) Se Kong Haakon Sverressøns Brev af 1202, Norges gl. Love I. S. 444.

[3]) Om Biskop Kløng Thorsteinsøn se ovenfor II. S. 860, 961.

deres Samtykke, hvilket var vanskeligt nok at erholde, fordi de havde meget imod ham. Erkebiskoppen, heder det, syntes at være i en slem Knibe, fordi han gjerne vilde gjøre begge Parter tilpas; han og andre velmenende Mænd bare Bud imellem dem, og bragte det omsider dertil, at de begge samtykkede i at han indviedes, hvorpaa Eystein da forrettede Indvielsen (2den Juli 1178) i Overvær af Biskop Erik i Stavanger og Biskop Paal i Bergen [1]). Naar Eystein endog med Hensyn til Indvielsen af en islandsk Biskop, over hvilken dog Norges Konge endnu intet havde at sige, var saa afhængig af det kongelige Samtykke, maatte dette Samtykke være endnu mere nødvendigt ved Besættelsen af Biskopsstole i Norge. Og om man end antager hiint Fribedsbrev af 1174 for egte, eller i det mindste forbindende for Magnus Erlingssøn, omtales dog Ophævelsen af det kongelige Samtykke der kun til Slutningen, ligesom i Skyndsomhed og Forbigaaende, og saaledes at der øjensynligt alene sigtes til den af de tre Konger gjorte Indrømmelse, der efter den senere Fortolkning kun skulde være midlertidig; thi det heder ikke, som i de følgende Akter, denne Sag angaaende, at „Kongens" Indblanding og Samtykke er ophævet, men kun „at det kongelige Samtykke er afskaffet, saaledes at nemlig Kongerne ikke skulle spørges ad". Flere af de nye, til Hierarchiets Befæstning sigtende Bestemmelser passede heller ikke med den endnu gjeldende Lovgivning. I Eidsivathingslagens Christenret — den eneste, hvor dette Punkt udtrykkeligt ombandles, — staar der ligefrem: „den skal være Biskop, hvem Kongen vil, og som rettelig er valgt og her indviet til Stavs og Stols [2])." Da man ikke kan antage, at Forholdene vare forskjellige i de forskjellige Lagdømmer, og da navnlig Eidsiva-Loven desuden ogsaa gjaldt for en stor Deel af Oslo's Biskopsdømme [3]), maa en lignende Bestemmelse have gjeldet ogsaa for de øvrige Biskopsdømmer, om den end ikke i de andre Love udtrykkeligt er optagen, men snarere forudsættes som faldende af sig selv. Der findes heller ikke enten i Eidsiva-Thinget, Vikens, eller Gulathingslagens Christenret nogen Bestemmelse om Rumaskatten; thi alle tre ere

[1]) Finn Jonssøn, isl. Kirkehistorie I. S. 289; udførligere fortalt i den endnu utrykte St. Thorlaks Saga, hvoraf dog tilstrækkelige Uddrag, navnlig om denne Sag, ere givne af Werlauff i Fortalen til Udg. af Anecdoton etc. S. XXV.

[2]) Eids. Chr. R. 31 (27).

[3]) Endog Eidsvold, hvor Eidsiva-Thinget holdtes, laa som en Deel af Raumarike under Oslo Biskopsstol. Naar det altsaa i Eidsiva-Christenretten Cap. 10 heder, at Biskoppen hver Sommer skal komme til Eidsiva-Thinget og høre Lovbogen m. m., da maa denne Forpligtelse have paahvilet baade Oslos og Hamars Biskopper. I et Haandskrift af den nyere Eids. Lov er ogsaa Intimationsbrevet af Kong Magnus henvendt til begge Biskopper, Andres i Oslo og Thorstein i Hamar.

ældre end Kirkeordningen i 1152. Kun i Frostathingslovens Christenret ere flere af de nyere Bestemmelser optagne, som om Rumaskatten, og andre, der udtrykkeligt tillægges Erkebiskop Jon, Pave Alexander og Erkebiskop Eystein, ligesom der foran i Gulathingslovens Christenret er indskudt en Artikel, der indeholder de paa Mødet i Bergen 1164 vedtagne Bestemmelser om Tronfølgen og Kronens Ofring til St. Olaf [1]), men ligesom Indskydelsen af denne Artikel ikke har nogen Indflydelse paa Lovens øvrige Bestemmelser [2]), og neppe nogensinde har været paabuden ved nogen Thingbeslutning, men vistnok alene er foretagen paa egen Haand af en Afskriver, saaledes seer man ogsaa af hine Tillæg til Frostathingslovens Christenret, at den i denne Form ikke kan være ældre end Eysteins Tid, og at den sandsynligviis maa være redigeret ved hans Foranstaltning, og betydeligt afvigende fra den ældre. Denne Formodning bliver endog til Vished, idet vi af Sverres Saga erfare, at Erkebiskop Eystein virkelig havde ladet affatte en Lovbog kaldet **Guldfjeder**, der var fordeelagtigere for Gejstligheden end den ældre, kaldet **Graagaas**, som Magnus den gode havde ladet nedskrive; det synes nemlig klart, at „Guldfjeder" ikke kan have været stort forskjellig fra denne ved hine senere Bestemmelser modificerede, og for Erkebiskoppen fordeelagtigere Frostathings-Christenret, i det væsentlige saadan, som vi af de endnu forhaandenværende Afskrifter kjende den, medens den gamle „Graagaas" derimod indeholdt Christenretten i dens oprindelige Form, der i det hele taget stemmede med de andre Christenretter [3]). Men da

---

[1]) Se ovenfor II. S. 934, 937.

[2]) Hist og her er der ogsaa indskudt enkelte Smaaforandringer, som det heder, af Magnus, det vil sige vedtagne paa Mødet 1164, men de angaa kun Specialiteter.

[3]) Om „Graagaas" s. o. I. 2. S. Og om „Guldfjeder" vides ikke andet, end hvad der fortælles i Sverres S. Cap. 117 (se nedenfor) om at Eystein havde ladet den skrive, og at Erkebiskop Erik støttede sig til den, saavel som den kanoniske Ret og en eller flere Pavebuller. Dermed er det temmelig tydeligt sagt, at „Guldfjeder" ikke alene indeholdt den hele Hjemmel for Erkebiskoppens Fordringer, men at flere af disse ogsaa støttede sig til en speciel Pavebulle og umiddelbart til den romerske Ret. Vi maa altsaa antage, at de Bestemmelser i „Guldfjeder", han paaberaabte sig, maa have været mere afpassede efter Landets særegne Forhold, medens derimod den kanoniske Ret og Pavebullen indeholdt Forskrifterne, hvis Analogier fulgtes, i en mere almindelig Form. Naar nu Sverre blandt andet lod oplæse af sin Lovbog, d. e. Graagaasen, eller den deri indeholdte ældste Christenret, at Erkebiskoppen ej var berettiget til at have mere end 30 Mand, — en Bestemmelse, der ogsaa næsten ligelydende findes i de øvrige ældre Christenretter — medens Erkebiskoppen derimod havde lige indtil 90; og naar vi nu netop i Frostathings-Christenretten, som vi kjende den, (II. 44) finde Antallet af Erkebiskoppens Følge ubestemt, og derimod den Forskrift given, at han kan fordre i Skyds hver Hest, som Sadel eller

bliver det af stor Betydenhed, at der ikke engang i denne „Guldfjeder" eller modificerede Christenret findes et Ord om Maaden, hvorpaa Erkebiskoppen skal udvælges; det synes næsten, som om man har undgaaet at berøre dette Punkt. Et andet Spørgsmaal, som ligeledes endnu svævede uafgjort, især da Biskoppernes Interesser her endnu strede mod Aristokraternes egen, var **Patronatsretten** over de Kirker, Konger eller Privatmænd paa egen Bekostning havde opført, og Bestyrelsen af det Gods, som de havde skjenket til disse Kirker. Til denne Patronatsret og Bestyrelse ansaa nemlig hine Givere sig fremdeles berettigede, og betragtede, som det synes, de Bestemmelser i Christenretterne, der tillagde Biskoppen Retten til „at raade over alle Kirker og al Christendom og indsætte de Prester, han vil", som ej vedkommende andre end de offentlige Kir-

---

Sele er kommen paa (jvfr. ovenfor II. S. 988): bliver det temmelig tydeligt, at denne Paragraf netop maa have været en af dem, der fandtes i Guldfjeder, ikke i Graagaas; det samme maa være Tilfældet med Art. III. 2, der forordner at alle Sekter i Christenretten skulle være „følvmetne," thi ogsaa dette var netop et af Stridspunkterne og en af de Indrømmelser, Eystein havde tiltvunget sig af Magnus Erlingsson, ligesom hiin „Forøgelse i Skydshestenes Antal" (augmentum equorum), som det hedder i det tvivlsomme Brev af 1174). Da vi altsaa finde netop disse to omstredne Bestemmelser optagne i den saakaldte ældre Frostathings-Christenret, medens den tillige indeholder hine Artikler, hvor Erkebiskopperne Jon og Eystein, samt Kardinal Nikolaus og Pave Alexander udtrykkeligt nævnes, og saaledes ikke kan være ældre end Eysteins Tid, bliver det heel sandsynligt, at vi i den paa det nærmeste have „Guldfjeder" for os. Hermed er det ikke sagt, at jo senere enkelte Modifikationer kunne være og virkelig ere foretagne ved den, da den, som det siden vil vises, vedblev at være gjeldende Ret næsten lige til Reformationen, og det i ældre Tider var sædvanligt at indlemme senere Forandringer i Loven selv: navnlig sees dette at være skeet i Art. II. 18, hvor der tales om Østetiende, der træder i Stedet for den ældre „Vidreldestiende," hvilken Forandring aabenbart skriver sig fra Erkebiskop Jon den yngres eller hans nærmeste Formænds Tider (se hans Christenret Artikel 19, jvfr. den norske Oversættelse af Tunsbergsforliget), medens endnu i den saakaldte Sverres Christenret, som dog maa være yngre end den oven omhandlede Christenret (se nedenfor), Bestemmelsen om Vidreldestiende i den ellers uforandret optagne Artikel (35) læses i sin oprindelige Form. Men saadanne Smaaforandringer hindre ikke, at Hovedindholdet dog skriver sig fra Eysteins Tid. Hvad der herom maa ansees aldeles overbevisende, er, at medens det tvivlsomme Brev af 1174 udtrykkeligt nævner Bestemmelsen om højere Straf for den, der udgyder Blod i Nidaros Domkirke eller dens Kirkegaard som given af Kongerne (d. e. de tre Konger) og bekræftet af Magnus Erlingsson, heder det i Frostathings-Lovens Christenret II. 10, hvor Bestemmelsen er optagen, „i Christkirken eller i Mariekirken eller i deres Kirkegaard," hvilket viser at Loven er skreven medens Mariekirken (den ældre) endnu stod paa samme Kirkegaard som Christkirken og ikke var flyttet, medens Artiklen, optagen i Sverres Christenret, kun taler om „Christkirken".

ker og deres Gods: en Betragtningsmaade, hvori de ogsaa tildeels havde Loven paa sin Side, i det mindste hvad Kaldelsen af Prester angik, thi Bikens Christenret bestemmer endog for Heredskirkerne, at Bønderne selv skulde vælge den Prest til disse Kirker, som de vilde, og at Biskoppen ikke skulde have Ret til at afsætte ham, uden at det ved to Naboepresters Vidnesbyrd kunde bevises, at han formedelst Ukyndighed ej var sit Embede voxen [1]). Naar dette var Bestemmelsen angaaende Heredskirkerne, der dog henhørte til de offentlige, som ifølge Loven stode under Biskoppernes Tilsyn, maatte det meget mere gjelde de private Kapeller eller „Høgendeskirker". En noget lignende Bestemmelse forekommer og just i hiin selvsamme modificerede Frostathings-Christenret, der for Resten paa det nærmeste maa være Eysteins „Guldfjeder"; det heder nemlig, efter det Bud, at Biskoppen skal indsætte alle de Prester, han vil: „han har lovet os at vi skulle have de Prester, som tækkes os og kunne rigtigt deres Tjeneste;" og hertil føies udtrykkeligt Tillægget: „dette er gammel Ret", hvilket viser at Bestemmelsen er bibeholdt fra den ældre Christenret [2]). En tilsvarende Bestemmelse findes vel ikke i de øvrige Christenretter, men i Gulathingslovens Christenret staar der dog om Heredskirkerne, at den Prest, Biskoppen indsætter ved en af disse, først skal blive forligt med Bønderne om at sidde der et Aar og udføre de kirkelige Forretninger, altsaa ligesom paa Prøve, og hvis han da gjør sig Huus og Hage og Venner, maa Biskoppen ikke afsætte ham [3]). Dette viser og, at det Lovbud, der gaar umiddelbart forud, nemlig „vor Biskop skal raade over Kirkerne, som Olaf den Hellige indrømmede Biskop Grimkell paa Monstrething og som vi siden bleve forligte; vor Biskop skal indsætte de Prester ved alle Kirker, som han veed kunne holde rette Messer for Folk", kun angaar Fylkeskirkerne, og at man maaskee endog bør forklare „Kirkerne" ved „de Kirker, som Olaf indrømmede," ikke andre. Den eneste Bestemmelse, Lovene indeholde om de private Kapeller, er kun den, at de maa vedligeholdes, og, hvis de falde ned, inden en vis Tid gjenopbygges [4]); men i Udtalelsen af det Princip, at et engang opført Gudshuus ej maa tilintetgjøres, ligger ikke nogen Tilkjendegivelse af, at ogsaa Bestyrelsen af en saadan Kirkes Gods, og Udnævnelsen af dens Prester skulde tilkomme Biskoppen. Nu fandtes der i Norge, foruden de offentlige Kirker, d. e. Fylkes-, Tredings-, Fjerdings-, Hereds- og Aattings-Kirker, ogsaa mange private Kapeller, som Konger eller andre Stor-

---

1) Bikens Christenret Art 12.

2) Frostathings Christenret II. 11.

3) Ældre Gulathings Lov, Cap. 15.

4) Ældre Gulathings Lov, Cap. 10; Frostathings Lov II. 7. 13. Eidsiva Lov Cap. 34—36. Bikens Christenret, Cap. 8.

mænd havde opbygget og doteret af deres Privatgods, og det var, som det heder, gammel Lov og Sædvane, at de raadede for dem og selv udnævnte Prester dertil [1]). Paa Island var dette endnu mere Tilfældet, thi der var i Grunden alle Kirker Privatkirker, eller opbyggede af enkelte Høvdinger paa egen Bekostning, med det Forbehold, at de og deres Efterkommere stedse skulde beholde Patronatsretten over dem, samt Bestyrelsen og Brugsretten af alt deres Gods, løst og fast [2]). Et saadant Princip kunde ikke bestaa med det, der fornemmelig siden Investiturstriden under Gregorius den 7de og hans Efterfølger var gjort gjeldende, især ved en vid Fortolkning af Begrebet om Simoni. Overhoved var Prestestanden i Norge endnu ikke paa langt nær saaledes adskilt fra den verdslige, som Begrebet om Kirkens Immunitet fordrede. Foruden at Coelibatsbudet endnu ej var, og neppe nogensinde blev rigtigt gjennemført), man paaberaabte sig her endog en af Kardinal Nikolaus udtrykkeligt given Fritagelse), betragtedes Presterne fremdeles som hørende til Folket og som Medlemmer af Statssamfundet, ej som staaende udenfor dette; i verdslige Sager hørte de lige saavel under de verdslige Dommere, som de øvrige Bønder: Presten var vel fritagen for Leding for sin egen, sin Kones og sin Klerks Person, men havde han flere Folk i Huset, bleve disse regnede med i Mandtallet. Efter som nu Kirkeforfatningen ordnedes og formedes efter de ellers i Kirken vedtagne Principer, maatte alle saadanne Anomalier falde Biskopperne i Ojnene og foranledige Forestillinger til Kurien, der igjen ikke kunde undlade at udstede Formanings- og Trusels-Buller for at faa de paaklagede Misbrug hævede. Vi have saaledes en Skrivelse, udstedt af Pave Alexander d. 3die (paa samme Tid, han tilskrev Erkebiskop Eystein om Biskop Fulko i Estland), til Erkebiskoppen i Upsala og hans Lydbiskopper i Sverige og Gautland [3]), om alle de Misbrug, der havde indsneget sig i hans Provins, og denne Skrivelse passer saa nøje paa Forholdene i Norge og stemmer saavel med de Skridt, Erkebiskop Eystein siden foretog sig, at vi ej kunne tvivle paa, at en Skrivelse af selvsamme eller lignende Indhold ogsaa ved samme Leilighed

---

[1]) Sverres Saga Cap. 117.

[2]) Se ovenfor om Kirkers Opførelse paa Island, I. 2, S. 355. Jvfr. Uddrag af St. Thorlaks Saga i Werlauffs Anecdoton, S XXV.

[3]) Skrivelsen er aftrykt flere Steder, hos Sirmond, III. 860, i Coleti Concilia, XIII, 129; samt senest i Liljegrens Diplomatarium I. No. 54. Den er dateret Tusculanum, 10 Septbr., medens Brevet til Erkebiskop Eystein og Biskop Aamunde er dateret den 9de, og fire andre Breve til svenske Biskopper den 8de, samt det almindelige Brev til Nordens Fyrster om Esterne den 11te, og Brevet til Danerne om Esterne, samt et Brev til Biskoppen i Linkøping den 17de. Da der om alle disse, paa denne Tid i Tusculanum udstedte Breve, ej hersker anden Uvished med Hensyn til Udstedelsesaaret, end hvor vidt de ere fra 1171 eller 1172, bliver altsaa nærværende Brevs Tid saa temmelig sikker.

er udfærdiget til denne. „Vi have," heder det i denne Skrivelse, „hørt, og beklage meget, at der hos eder af alt for stor og utilbørlig, ikke Frihed men snarere Misbrug og Tiltag af Lægmændene, har indsneget sig en fordærvelig og afskyelig Skik, hvoraf mange utilladelige Ting ere fremkomne og Onder, ej alene uhyre men og utaalelige, fremavlede: den Skik nemlig, at de, som man beretter os, uden at adspørge, ja endog foragtende eder, overlade og overdrage Kirker til hvem de ville, alt paa simonist Viis, enten for Penge, eller ledede deels af personligt Venskab, deels af Had. Dette, siger man, giver Anledning til meget, som deels i selve Handlingen, deels ved det slette Exempel, det giver, virker skadeligt og fordærveligt. Saaledes vover hvilken som helst Prest, lige meget hvorfra han kommer, om han end ingen Attest har om modtagen Ordination, dog paa Lægmændenes blotte Bud eller Vink at holde Messe, til deres og sin egen Saligheds Fare. Derved treffer det sig endog stundom, at forløbne Munke eller Manddrabere, eller andre, der have begaaet hvilken som helst Forbrydelse, dog i deres alt for skjendige og fordømmelige Frækhed ej tage i Betænkning at forrette Prest-Embedet. Og enhver, der enten ingen Kirke har, eller kun har en fattig Kirke, men tragter efter en mere indbringende, skammer sig ikke ved, paa en ligesaa uforskammet som utilladelig Maade at fortrænge en anden, idet han giver eller lover Sognets mere formaaende Mænd Penge. Hertil kommer, at Gejstlige, hvad enten de have Retstrætter mod Lægfolk, eller Lægfolk mod dem, have bekvemmet sig til at underkaste sig Lægmænds Domme, og tvinges til at føre sin Sag og forsvare sig efter disses Indretninger og Love. Det er ej alene Gejstlige af ringere Grader, der plages med saadanne Forurettelser, men ogsaa naar I selv, optændte af Guds Iver, undertiden udøve Retfærdighedens Strenghed, udfinder den ulydige Hobs Had en eller anden Sag imod eder, og I blive da stevnede enten til at undergaa Jernprøve, eller til en eller anden lige saa strengt forbuden og fordømmelig Rettergang, uden mindste Ærbødighed enten for de hellige Lovbud, der forbyde det, eller for den biskoppelige Værdighed. Og til Krone paa Ulykken hænder det af og til, at Gejstlige i samme Rige ustraffet blive slagne, ja endog stundom dræbte. Alt dette er haarde Ting, og vidner ikke om christelig Tro, men maa snarere ansees som Uvennens Klinte. For med Rode at oprykke den, og aldeles at udrydde den blandt eder, anstaar og tilkommer det eder saa meget ivrigere at rejse eder, som de Undergivnes Laster pleje at vidne om efterladne og forsømmelige Foresatte, og det tilskrives disse, hvad der af dem, over hvem de ere satte, og for hvilke de paa deres Yderste skulle aflægge Regnskab, begaaes lige saa hyppigt, som frækt og ustraffet, især da Profeten siger: „Raab af Struben, spar ikke, kundgjør mit Folk dets Overtrædelse," og paa et andet Sted: „naar du ikke siger det til at paaminde den Ugudelige, at

vare sig for den ugudelige Vej, vil jeg kræve hans Blod af din Haand." I de hellige Lovbestemmelser, som eders Klogskab ej kan være uvidende om, staar der ligeledes skrevet: „at undlade at skræmme de Fordærvede, er ikke andet end at begunstige dem, og den som undlader aabenbart at imødegaa Forbrydelsen, mistænkes for hemmeligt at deeltage deri." Paven beder derfor Erkebiskoppen, at iføre sig Troens Rustning for at bekæmpe alt Uvæsen, uden at lade sig afskrække fra Udøvelsen af sin Hyrdepligt. Han indskærper, „at de hellige Fædres Bestemmelse forbyde lige saa fuldt som Kirkeran, at Lægmænd bortgive eller paa nogen Maade disponere over Kirker, kirkelige Beneficier og Værdigheder, og at de Gejstlige, der af eller ved Lægmænd, enten for Penge eller gratis, modtage nogen Kirke, eller Investitur af en Kirke eller kirkelig Værdighed, fordømmes ved de samme Bestemmelser til Tab af deres gejstlige Værdighed, og desforuden til Exkommunikation." Her anføres flere Beviissteder, hvoraf det sidste og fornemste er et Decret af Pave Paschal d. 2den [1]), hvor denne, paaberaabende sig Apostlernes Bud og det antiochenske Concils Bestemmelser, erklærer enhver Gejstlig, Abbed, eller Munk, der ved Lægfolks Hjelp modtager en Kirke, underkastet Exkommunikation, og derefter af egen Magtfuldkommenhed bestemmer, at enhver Gejstlig, der fra den Stund af modtager Investituren af en Kirke eller kirkelig Værdighed af Lægmands Haand, og lægger sin Haand paa ham, er hjemfalden til Tab af sin Værdighed og Udelukkelse fra Kommunionen. Fremdeles minder Alexander om, at det er Simoni at overdrage Kirker eller kirkelige Beneficier for Betaling eller nogen som helst Gave; hvorved han ogsaa anfører forskjellige Beviissteder. Han gaar derpaa over til at berøre de Bestemmelser, der forbyde at stede hvilken som helst ukjendt Gejstlig, der ingen Attester kan fremvise, til at forrette Tjeneste i en anden Diøces; derpaa indskærper han og, ligeledes med Anførelse af Lovsteder, at Gejstlige ej maa stilles for verdslige Retter. Endog de romerske Kejseres Love, siger han, der, naar de ej stride mod Canones, skulle iagttages som saadanne, saavel som de hellige Fædres og vore Forgængeres Autoritet, forbyde dette. Og, tilføjer han, (hvad der er saare merkeligt, og viser at Ordalerne, saa langt fra oprindelig at begunstiges af Kirken, meget mere misbilligedes af denne, men som nedarvede Sæd-

---

[1]) Dette Dekret af Paschal II. findes i Hovedsagen blandt Bestemmelsen paa Conciliet i Guastalla 1106, paa Conciliet i Troyes 1107, og paa Conciliet i Lateran 1116. Det findes optaget i Corpus Juris Canon. Decreti Pars II. C. 16, qu. 7, Cap. 16. 17. For Resten er det ikke ganske rigtigt, naar Paschal her paaberaaber sig det antiochenske Concil, thi der findes ingen udtrykkelig Bestemmelser mod dem, der gjennem Lægmænd modtage gejstlige Værdigheder, men kun (Cap. 23) at der ej maa udvælges nye Biskopper uden i Synode og med Biskoppernes Sam-Dom.

vaner fra Hedendommens Tider, fast grundede i Folketroen, ej strax kunde afskaffes, og derfor, til Forebyggelse af alt for store Misbrug, stilledes under Gejstlighedens Bestyrelse, indtil de bleve udelukkende for gejstlige Sager): „Dommen ved kogende Vand, eller ved gloende Jern eller Tvekamp, tilsteder den katholske Kirke ikke mod nogen, end sige mod en Biskop" ¹). Alexander paalægger ham dernæst, indstændigt at paaminde det ham undergivne Folk om at yde sin Tiende ordentligt, og vægrede nogen sig derved, skulde han efter tre Gange gjentagen Paamindelse sættes i Ban, indtil han havde gjort sin Skyldighed. Heller ikke skulde man høre paa eller lempe sig efter dem, der vilde tilbagekalde Gaver, som de selv eller deres Forfædre havde skjenket til Kirken. Hvis de virkelig toge saadanne Gaver tilbage og ej vilde lade Kirken nyde godt af dem, skulde de være Exkommunikation underkastede, indtil Tilbagegivelsen skede. Og endelig bestemmes Exkommunikation for dem, der lægge voldsom Haand paa en Gejstlig, undtagen til Selvforsvar, og saadanne skulde ej kunne absolveres fra denne uden af Paven selv eller den, hvem han særskilt havde givet sit Mandat dertil. At en Skrivelse af samme eller lignende Indhold ogsaa, som ovenfor antydet, maa være afgaaet til Erkebiskop Eystein for at efterleves i hans Provins, og at Eystein heller ikke har undladt at søge de her indeholdte Bestemmelser og Forbud satte i Kraft, sees tydeligt af de Forhandlinger, der fandt Sted strax efter Biskop Thorlaks Tilbagekomst til Island og Tiltrædelse af sin Biskopsstol. Allerede i det første Aar derefter, heder det (altsaa 1179), begyndte han efter Erkebiskop Eysteins Tilskyndelse at gjøre adskillige Forandringer i den islandske Kirkeforfatning, nemlig ved at indføre Exkommunikationen og Coelibatet, og bestemme Bøder, der for flere Forseelser skulde tilfalde Biskopperne, samt, hvad der især vakte megen Tvist, at overføre Patronatsretten over Kirkerne fra Lægmænd til Gejstligheden. Da han i det anførte Aar visiterede Østfjerdingen, hvor den mægtige og rige **Sigurd Ormsson** ²) boede paa Svinafell, kom han strax i Strid med ham om dette Punkt. Sigurd vilde lade en Kirke, han havde opført, indvie, men Biskoppen lod ham komme til sig Morgenen efter sin Ankomst, og fremlagde en Befaling fra Erkebiskop Eystein, hvori denne bad ham at tage under sin Bestyrelse alle Kirker og alt Kirkegods i sit Biskopsdømme. Sigurd vilde ej indlade sig derpaa, og sagde at han ikke vilde give Slip paa, hvad han hidtil havde besiddet uden Paatale. Men Bi-

¹) Her paaberaabes en Bestemmelse af Pave Stephan V (816—817), som dog ikke egentlig nævner Ordalet, men mere omtaler Vand- og Jernprøven som et Slags Tortur: (ferri candentis vel aquæ ferventis examinatione confessionem extorqueri a quolibet, sacri non censent canones).

²) Om ham vil der nedenfor blive talt nærmere.

skoppen sagde, at selve Apostlernes Bud gav ham Magt over alle Guds Ejendomme uden Undtagelse [1]). „De hellige Kirkefædre og Paverne, Apostlernes Efterfølgere, havde ogsaa befalet og forordnet dette i Kirkelovene over hele Christenheden, saa havde og Paven nu befalet Erkebiskop Eystein at sætte denne Sag igjennem i Norge, og det var nu antaget overalt der, saa at det ej var ret eller kunde taales, at dette fattige Land ikke var underkastet samme sømmelige Lov som den øvrige Christenhed" [2]). Sigurd indvendte derimod, at Nordmænd eller Udlændinger ej havde Magt til at fratage Landets Børn deres Rettigheder. Dertil svarede Biskoppen, at om ukyndige Mænd havde betinget sig Ret over de Ting, som de havde skjenket Gud, var en saadan Betingelse dog efter Loven selv aldeles ugyldig, og hvis Biskoppen lovligen paaklagede Sagen, vilde de, som heri viste sig gjenstridige, ikke blive at regne blandt deres Tal, der kunne vente sig Hjelp af Gud, thi de, som trods gjentagne Paamindelser indesidde med Tiender og hellige Mænds Ejendele, skulle bansættes, hvis de ej falde til Fode og aflade fra sine Utilbørligheder. Dagen gik hen med dette, saa at Sigurd indsaa, at Kirken ej vilde blive indviet, hvis han ikke gav efter. Han maatte da bekvemme sig dertil, og overdrage alt det Kirken skjenkede Gods saavel som denne selv til Biskoppens Raadighed. Da indviede denne Kirken og sang Messe, men da dette var skeet og Biskoppen havde faaet sit frem, fandt han det dog raadeligst, indtil videre at forlene Sigurd med Kirken og Kirkegodset. Strax efter havde Biskoppen en lignende Strid med Jon Loftssøn, uagtet denne var Gejstlig i det mindste af Navn, — han havde nemlig, som ovenfor nævnt, modtaget Diakon-Vielsen, — men mod ham, Islands rigeste og mægtigste Mand, kom Biskoppen til kort. Blandt de flere Kirker, over hvilke han havde Patronat, var Kirken paa Hovdabrekka. Efter at den var bleven ødelagt af Storm, havde han med stor Bekostning ladet den igjen opbygge, og ønskede nu at faa den indviet, hvorfor han indbød Biskoppen til sig og beredede et prægtigt Gjestebud til hans Ære. Om Morgenen, før Indvielsen skulde skee, talte Biskoppen med ham, ligesom med Sigurd, om hvorledes det skulde forholdes med Patronatet, og spurgte ham, om han ej havde hørt Erkebiskoppens Budskab om Kirkens Ejendomme. Jon svarede, at man gjerne maatte læse det op for ham, men at han var fast be-

[1]) Her synes ligefrem et i oven indtagne Skrivelse til Eystein forekommende Sted at være citeret.

[2]) Det var, som vi netop af den nu paafølgende Strid erfare, ikke bogstavelig sandt, at man i Norge havde gaaet ind paa Bestemmelsen, thi i saa Fald vilde Striden ikke kunne være opstaaet. Her sigtes der aabenbart kun til de Indrømmelser, som enten de tre Konger, Inge, Sigurd og Eystein, eller Erling Skakke og Magnus havde gjort, men som i det mindste Sverre ej længere erkjendte gyldige.

flættet paa, ikke at kære sig det mindste derom. „Jeg tror ikke", sagde han, „at Erkebiskoppen skjønner Tingen bedre end mine Forfædre, Sæmund frode og hans Sønner; heller ikke vil jeg være med at fordømme vore ældre Biskoppers Fremfærd her i Landet, for saa vidt disse godkjendte Landets Skik, at Lægmænd raadede for de Kirker, som deres Forfædre skjenkede Gud med den udtrykkelige Betingelse, at de og deres Efterkommere skulde have Raadighed over dem". Biskoppen paaberaabte sig, hvad der nys var oplæst, saavel som mange andre kirkelige Bestemmelser; men Jon svarede: „I faar kalde dem bansatte, som I ville, men ikke overdrager jeg min Kirke til eder". Saaledes gik hele Dagen hen, idet enhver blev ved sit. Fælles Venner bade nu Biskoppen at give efter, og, heder det, da han fandt at Mængden var paa Jons Side, og overvejede at Paastaaelighed her ikke vilde gjøre Gavn, men derimod Skade paa mange Maader, gav han virkelig efter i det Haab, at han nok siden ved Erkebiskop Eysteins Hjelp skulde skaffe Kirken dens Ret. Saaledes indviede han da samme Dag Kirken og sang Messe, skjønt han ej havde faaet sin Vilje frem, og tog sig meget nær af dette Udfald paa Sagen. Men, lægger Sagaen til, fra den Kant, hvor han ventede at faa Trøst, kom der kun bedrøvelige Tidender, thi ikke længe efter blev Erkebiskop Eystein landflygtig for kirkelige Sager, og nu tyktes alle her til Lands at de kunde gjøre, som man havde gjort i Norge; de fulgte derfor Jons Exempel, saa at ingen vilde give Kirkerne i hans Vold, og det hele Kæremaal endog maatte falde i hans Embedstid" [1]). Naar det her heder, at Eystein blev landflygtig for kirkelige Sager, udtrykker Sagaen sig tilsyneladende ikke ganske nøjagtigt, da Sverres Saga kun beretter at han tog Flugten efter Slaget paa Ilevollene, da Magnus Erlingssøn flygtede til Danmark og Sverre havde sat sig fast i Throndhjem. Men foruden at man allerede i en vis Forstand kan sige, at han flygtede for Kirkens Sag, for saa vidt denne faldt sammen med Magnus's, viser Beretningen sig for øvrigt saa paalidelig, atdens Udsagn, endog taget i en mere ligefrem Mening, maa have meget for sig, saa at man vel maa antage, at der havde forefaldet Begivenheder, som Sverres Saga ikke omtaler, men som ved Siden af de politiske Omvæltninger kan have bevæget Eystein til at forlade Landet. Og her ligger det da nærmest at antage, at han netop i sit Diœces, og fornemmelig i Thrøndelagen, har søgt at sætte de nys omtalte Fordringer igjennem med saadan Strenghed, at han derved gjorde sig de fleste af Thrøndelagens Stormænd til Fiender, og at dette ej alene bidrog til at stemme dem gunstigere for Sverre [2]), men ogsaa til at gjøre det umuligt for Eystein at opholde sig ved sin Biskopsstol, saa længe Sverre

[1]) Uddrag af Biskop Thorlaks Saga, i Werlauffs Anecdoton, S. XXX, XXXI.

[2]) Jvfr. hermed ovenfor S. 4.

havde Magten, og han ej vilde bekvemme sig til at give efter for ham. Eysteins Nedgang og Flugt til England har rimeligviis ogsaa virket afskrækkende paa de andre Biskopper, der overhoved, saavel som den øvrige Gejstlighed, i de første Aar af Sverres politiske Bane, eller saa længe Eystein levede, synes at have holdt sig ganske udenfor Partierne, ja endog viist sig næsten indifferente. Saaledes, uagtet Sverre i Aaret 1177 var to Gange paa Oplandene og tilmed paa Hamar, nævnes der ikke et Ord om, at Biskoppen, som dog maatte være nærmest dertil, lagde ham Hindringer i Vejen, ja der siges ikke engang, hvo der var Biskop paa den Tid, og det er kun af Biskopsfortegnelserne, vi kunne slutte, at den daværende Biskop hed Ragnar [1]. I Bergen mærker man lige saa lidt til, at Biskop Paal, der dog i St. Thorlaks Saga udtrykkelig kaldes „en energisk Mand" [2]), gjorde ham nogen Fortræd, heller ikke Biskop Helge i Oslo. Da Eystein kom tilbage, og indgik Forlig med Sverre, hvorved naturligviis Bansættelsen ophævedes, kunde der endnu mindre blive Spørgsmaal om at bringe de kirkelige Strids-Emner paa Bane, og disse Sager have derfor, som man tydeligt kan see, indtil videre været stillede ganske i Bero. Vi erfare ogsaa af den ovenfor gjengivne Beretning i St. Thorlaks Saga, at denne Tingenes Tilstand i Norge havde den største Indflydelse paa Forholdene paa Island, hvor nu ligeledes Lægfolkene spillede Mester.

48. Sverres Strid med Erkebiskop Erik og dennes Flugt. Nikolas Arnesson bliver Biskop i Oslo.

Men anderledes blev det, da Erik tiltraadte Erkestolen, og sandsynligviis efter særskilt Opfordring af Pave Clemens den 3die, uden Eftergivenhed, og dertil uden Frygt, søgte at fuldføre, hvad Eystein havde paabegyndt, men ej kunde bringe til Ende. Her var det uundgaaeligt, at han strax kom i den skarpeste Opposition mod Sverre, og det uden Hensyn til dennes Berettigelse til Kongedømmet, alene fordi Sverre holdt lige saa strengt paa de monarchiske Interesser, som Erik paa de hierarchiske. Men hertil kom ogsaa de særegne Ankeposter, der opstilledes mod Sverre paa Grund af hans personlige Forhold, nemlig deels hans forhenværende gejstlige Stilling, deels hans omtvistede Byrd. Imidlertid lader det til, at man fra først ikke anfegtede ham fra denne Side, eller underkjendte hans Ret til Tronen, førend man først havde prøvet paa at faa ham til

[1]) Thore omtales første Gang i Intimationen til Statutet af 1190, saaledes at man kan see, at han var yngre end den i dette Aar indviede Nikolas, se nedenfor. Ragnar, hans Formand, nævnes i Biskopsrækken mellem ham og Orm, Arnalds Eftermand, men man veed hidtil intet andet om ham, end at han indviede den gamle, nu nedrevne, Stavekirke paa Atrod i Tinn, hvilket en Runeindskrift, som endnu er opbevaret, beretter.

[2]) „Skörungr mikill," Anecdoton S. XXV.

at gjøre alle de Indrømmelser, som hans Forgængere havde gjort. Først da man indsaa, at dette ej var at tænke paa, synes man at have taget Sagen fra den mere radikale Side, nemlig at befri sig fra hans mægtige Modstand ved at sætte hans Berettigelse til selve Kongedømmet i Tvivl.

Da Erik kom tilbage efter sin Indvielse i Aaret 1189 [1]), toge, fortæller Sverres Saga, Chorbrødrene godt imod ham. Men allerede strax efter holdt han en Prædiken fra Choret, hvori han talte haarde Ord til Birkebeinerne, hvilket mange af de tilstedeværende Krigsfolk, som venteligt var, toge ilde op, saa at der snart opstod et spændt Forhold mellem dem. Disse Bebrejdelser mod Birkebeinerne vare sandsynligviis især rettede mod deres Levnet, der vel heller ikke var det bedste eller ordentligste; men Straffeprædikenen har dog sikkert ogsaa berørt hine Hovedspørgsmaal, der ovenfor ere nævnte. Om dem kom han derhos snart i Strid med Sverre selv, og det første, der synes at have været paa Tale, var, hvad der allerede i sin Tid havde været et Tvistepunkt mellem Eystein og Erling Skakke, nemlig den med Bønderne i Thrøndelagen sluttede Overeenskomst, at i det erkebiskoppelige Sagefald skulde der regnes efter „sølvmetet Øre," hvorved Boden blev til det dobbelte af hvad der ellers betaltes, og af hvad Kongen i sine Sagefald selv oppebar, naar den samme nominelle Sum var angivet. Formodentlig har det byrdefulde og overdrevne i denne Fordring gjort, at Bønderne efter Eysteins Død have søgt at unddrage sig den: maaskee har endog Eystein selv i sit Forlig med Sverre givet Slip derpaa, og usandsynligt er det heller ikke, at Birkebeinernes bestemte Vægring ved at godkjende den for en stor Deel kan have foranlediget hiin Straffeprædiken. Under alle Omstændigheder er det let at indsee, at Sagen var af den Natur, at der aller først maatte blive Spørgsmaal derom. Sverre fordrede, at Erkebiskoppen nu skulde lade den gamle og egentlige Lov gjelde om de erkebiskoppelige Sager, lige saavel som om de kongelige, og paastod, at Erling Skakke aldeles ikke var berettiget til at gjøre Brud paa St. Olafs Lov, for derved at faa sin Søn, som ej i sig selv havde nogen lovlig Adkomst til Kongedømmet, indviet til Konge. Thi, meente han, hverken i Hedendommen eller siden Christendommens Ind-

[1]) Eriks Indvielse og Ophold i Rom falder rimeligviis omkring 28de Januar 1189. Fra denne Dag har man nemlig en Bulle, udstedt af Pave Clemens den 3die til alle Gejstlige i Norge, (dog, som det synes, nærmest rettet mod Høvdingerne paa Island, der tillige vare Gejstlige) hvori han forbyder enhver Gejstlig at føre Vaaben eller overhoved at deeltage i Krigstog uden for at skrifte og meddele Krigerne, alt under den Straf, som Erkebiskoppen i saadant maatte paalægge, og som Paven paa Forhaand bekræfter; hvilken Bulle efter al Sandsynlighed er udstedt under Eriks Ophold i Rom og af ham medbragt til Norge. Dipl. Norv. II. 1.

havde Magten, og han ej vilde bekvemme sig til at give efter for ham. Eysteins Modgang og Flugt til England har rimeligviis ogsaa virket afskrækkende paa de andre Bisper, der overhoved, saavel som den øvrige Gejstlighed, i de første Aar af Sverres politiske Bane, eller saa længe Eystein levede, synes at have holdt sig ganske udenfor Partierne, ja endog viist sig næsten indifferente. Saaledes, uagtet Sverre i Aaret 1177 var to Gange paa Oplandene og tilmed paa Hamar, nævnes der ikke et Ord om, at Biskoppen, som dog maatte være nærmest dertil, lagde ham Hindringer i Vejen, ja der siges ikke engang, hvo der var Biskop paa den Tid, og det er kun af Biskopsfortegnelserne, vi kunne slutte, at den daværende Biskop hed **Ragnar** [1]. I Bergen merker man lige saa lidt til, at Biskop **Paal**, der dog i St. Thorlaks Saga udtrykkelig kaldes „en energisk Mand" [2]), gjorde ham nogen Fortræd, heller ikke Biskop **Helge** i Oslo. Da Eystein kom tilbage, og indgik Forlig med Sverre, hvorved naturligviis Bansættelsen ophævedes, kunde der endnu mindre blive Spørgsmaal om at bringe de kirkelige Strids-Emner paa Bane, og disse Sager have derfor, som man tydeligt kan see, indtil videre været stillede ganske i Bero. Vi erfare ogsaa af den ovenfor gjengivne Beretning i St. Thorlaks Saga, at denne Tingenes Tilstand i Norge havde den største Indflydelse paa Forholdene paa Island, hvor nu ligeledes Lægfolkene spillede Mester.

48. Sverres Strid med Erkebiskop Erik og dennes Flugt. Nikolas Arnessøn bliver Biskop i Oslo.

Men anderledes blev det, da **Erik** tiltraadte Erkestolen, og sandsynligviis efter særskilt Opfordring af Pave Clemens den 3die, uden Eftergivenhed, og dertil uden Frygt, søgte at fuldføre, hvad Eystein havde paabegyndt, men ej kunde bringe til Ende. Her var det uundgaaeligt, at han strax kom i den skarpeste Opposition med Sverre, og det uden Hensyn til dennes Berettigelse til Kongedømmet, alene fordi Sverre holdt lige saa strengt paa de monarchiske Interesser, som Erik paa de hierarchiske. Men hertil kom ogsaa de særegne Ankeposter, der opstilledes mod Sverre paa Grund af hans personlige Forhold, nemlig deels hans forhenværende gejstlige Stilling, deels hans omtvistede Byrd. Imidlertid lader det til, at man fra først ikke anfegtede ham fra denne Side, eller underkjendte hans Ret til Tronen, førend man først havde prøvet paa at faa ham til

[1]) Thore omtales første Gang i Intimationen til Statutet af 1190, saaledes at man kan see, at han var yngre end den i dette Aar indviede Nikolas, se nedenfor. Ragnar, hans Formand, nævnes i Biskopsrækken mellem ham og Orm, Arnalds Eftermand, men man veed hidtil intet andet om ham, end at han indviede den gamle, nu nedrevne, Stavekirke paa Atrod i Tinn, hvilket en Runeindskrift, som endnu er opbevaret, beretter.

[2]) „Skörungr mikill," Anecdoton S. XXV.

at gjøre alle de Indrømmelser, som hans Forgængere havde gjort. Først da man indsaa, at dette ej var at tænke paa, synes man at have taget Sagen fra den mere radikale Side, nemlig at befri sig fra hans mægtige Modstand ved at sætte hans Berettigelse til selve Kongedømmet i Tvivl.

Da Erik kom tilbage efter sin Indvielse i Aaret 1189 [1]), toge, fortæller Sverres Saga, Chorbrødrene godt imod ham. Men allerede strar efter holdt han en Prædiken fra Choret, hvori han talte haarde Ord til Birkebeinerne, hvilket mange af de tilstedeværende Krigsfolk, som venteligt var, toge ilde op, saa at der snart opstod et spændt Forhold mellem dem. Disse Bebrejdelser mod Birkebeinerne vare sandsynligviis især rettede mod deres Levnet, der vel heller ikke var det bedste eller ordentligste; men Straffeprædikenen har dog sikkert ogsaa berørt hine Hovedspørgsmaal, der ovenfor ere nævnte. Om dem kom han derhos snart i Strid med Sverre selv, og det første, der synes at have været paa Tale, var, hvad der allerede i sin Tid havde været et Tvistepunkt mellem Eystein og Erling Skakke, nemlig den med Bønderne i Thrøndelagen sluttede Overeenskomst, at i det erkebiskoppelige Sagefald skulde der regnes efter „solvmeten Øre," hvorved Boden blev til det dobbelte af hvad der ellers betaltes, og af hvad Kongen i sine Sagefald selv oppebar, naar den samme nominelle Sum var angivet. Formodentlig har det byrdefulde og overdrevne i denne Fordring gjort, at Bønderne efter Eysteins Død have søgt at unddrage sig den: maaskee har endog Eystein selv i sit Forlig med Sverre givet Slip derpaa, og usandsynligt er det heller ikke, at Birkebeinernes bestemte Vægring ved at godkjende den for en stor Deel kan have foranlediget hiin Straffeprædiken. Under alle Omstændigheder er det let at indsee, at Sagen var af den Natur, at der aller først maatte blive Spørgsmaal derom. Sverre fordrede, at Erkebiskoppen nu skulde lade den gamle og egentlige Lov gjelde om de erkebiskoppelige Sager, lige saavel som om de kongelige, og paastod, at Erling Skakke aldeles ikke var berettiget til at gjøre Brud paa St. Olafs Lov, for derved at faa sin Søn, som ej i sig selv havde nogen lovlig Adkomst til Kongedømmet, indviet til Konge. Thi, meente han, hverken i Hedendommen eller siden Christendommens Ind-

[1]) Eriks Indvielse og Ophold i Rom falder rimeligviis omkring 28de Januar 1189. Fra denne Dag har man nemlig en Bulle, udstedt af Pave Clemens den 3die til alle Gejstlige i Norge, (dog, som det synes, nærmest rettet mod Høvdingerne paa Island, der tillige vare Gejstlige) hvori han forbyder enhver Gejstlig at føre Vaaben eller overhoved at deeltage i Krigstog uden for at skrifte og meddele Krigerne, alt under den Straf, som Erkebiskoppen i saadant maatte paalægge, og som Paven paa Forhaand bekræfter; hvilken Bulle efter al Sandsynlighed er udstedt under Eriks Ophold i Rom og af ham medbragt til Norge. Dipl. Norv. II. 1.

førelse havde man i Norge vidst af, at nogen skulde være Konge, der ej var en Konges Søn, og det var endog reent ud forbudt i de Love, St. Olaf havde givet; men det var en formelig Overeenskomst mellem Erkebiskop Eystein og Erling Jarl, at hiin skulde indvie hans Søn til Konge, medens Erling derimod skulde give sit Minde til, at Erkebiskoppen fik alle de Ulovligheder sat igjennem, som han ved sin Magt kunde faa aftvunget Bonderne. „Dette," sagde Sverre, „forekommer mig at stride baade mod guddommelig og menneskelig Ret her i Landet. Men," vedblev han, „vil du, Erkebiskop, lige fuldt forøge din Rettighed saa betydeligt, da fordrer jeg dit Samtykke til, at jeg i samme Forhold forøger den kongelige Rettighed, men da bliver det din Sag, baade for Gud og Landets Folk at bære Ansvaret for, hvor retteligen Styrelsen farer frem her i Landet." Heri kunde Erkebiskoppen ikke være enig, men vilde have, hvad han kaldte sin Ret. Guds Ret, paastod han, tilkom det aldrig at aftage, men stedse at tiltage; Kongen havde at forblive ved den Ret og de Love, han selv havde besvoret, og fik selv tilsvare for Gud og Mennesker, hvor godt han holdt disse Eder, thi aldrig havde Pengeberegningen været forøget ved det kongelige Sagefald [1]). Ved Siden af dette Spørgsmaal blev der ogsaa handlet om Kroningen. Erik beretter selv i et Brev til Paven, hvilket han senere lod den anseede Abbed Villjam i Ebelholt forfatte i sit Navn, at allerede strax efter hans Tilbagekomst med Pallium havde Sverre ladet ham kalde til sig, og fordret at han skulde krone ham. „Men," heder det i Brevet, „da denne Anmodning syntes os at stride mod den Ærbødighed, der skyldes eder, og vor Sjæls Frelse, fandt vi ej for godt at indlade os derpaa førend vi først havde sendt Bud til eder, og naar Svar kom tilbage fra det apostoliske Sæde, erfaret, hvad eders Hellighed foreskriver os desangaaende. Men derover blev Fyrsten opbragt paa os, og med ham hele hans Hær, han paastod nemlig, at i saadanne Sager behøvede man ej at adspørge den apostoliske Gunst, da alle andre Konger havde Ret til, naar, hvor, og af hvem de ville, at lade sig meddele Salvingens Sakrament" [2]). Da Spørgsmaalet om den fordoblede Sagefaldsberegning i Erling Skakkes Tid netop sattes i Forbindelse med Kroningen, ligger den Slutning temmelig nær, at ogsaa hiint Spørgsmaal mellem Erik og Sverre ved samme Lejlighed er kommet paa Bane, og at den Ordvexling, som herved opstod, ogsaa kan have havt sin Deel i at sætte ondt Blod mellem Erkebiskoppen og de Kongen ubrødeligt hengivne Birkebeiner, men at Erik ej har fundet det passende eller raadeligt, at berøre den Sag i Skrivelsen til Paven [3]). Strax efter blev Besættelsen af den ved Eriks Forflyttelse

[1]) Sverres Saga Cap. 112.

[2]) Abbed Villjams Brev i Langebeks Scr. R. D. VI. S. 20, 21.

[3]) Ogsaa Villjam af Newbury l. c. omtaler at Erkebiskoppen ikke vilde krone

til Nidaros ledigblevne Biskopsstol i Stavanger et nyt Stridsspørgsmaal. Den stod en kort Stund ledig under Eriks egen Bestyrelse, indtil, som han siger i Brevet, „baade Geistligheden og Folket eenstemmigt valgte til Biskop en Mand, der baade med Hensyn til sit Liv og sin Lærdom dertil var skikket" [1]). Denne Mand var ingen anden end Nikolas Arnesøn af Stodreim, Kong Inges og Orm Kongsbroders Halvbroder, der som saadan havde været en af Sverres bitreste Fiender og ivrig Tilhænger af det forrige Regjeringssystem, ja som ikke engang var Geistlig, men derimod endog havde ført Vaaben mod Kongen, f. Ex. i Slaget paa Ilevollene. Han havde sikkert, ligesom de øvrige fornemme Mænd af dette Parti, holdt sig til Magnus, saa længe denne levede, men derimod, som vi allerede ovenfor ytrede [2]), efter Magnus's Fald sandsynligviis underkastet sig Sverre og ikke deeltaget i Kuvlungernes Oprør, da han ellers formedelst sin høie Byrd og store Anseelse upaatvivlelig maatte have været nævnt som en af deres fornemste Høvdinger. Der tales ikke tidligere om, at han havde faaet nogen lærd Opdragelse, men en saadan maa dog være bleven ham til Deel, siden Erik udtrykkeligt taler om hans Lærdom, og han i modsat Fald neppe engang kunde blive valgt; men det er rigtignok ogsaa muligt, at han først har benyttet den ufrivillige Ro, han fik efter Magnus's Fald, til at lægge sig saa vidt efter de for en Geistlig nødvendige Kundskaber, at man til Nød havde noget at paaberaabe sig; for en saa høibyrdig Mand som han behøvedes der vel ikke saa meget, da det hele var en Parti-Sag, man vilde sætte igjennem [3]). Det er ej at undres over, at Sverre modsatte sig dette Valg. Hoved-Bevæggrunden var, som han selv siden angav [4]), hans grundede Frygt for at Nikolas vilde bruge den store Magt og Myndighed, han derved fik, til hans Skade; men da dette ikke var en Grund, der ligefrem kunde paaberaabes, angav han som Aarsag til Valgets Ugyldighed, at han selv ikke havde været tilstede ved Valget og afgivet den første Stemme [5]), idet han stedse holdt fast ved den Paastand

Sverre, og derfor blev jagen i Landflygtighed af ham. Men han omtaler det strax efter Sverres Giftermaal med „filia regis Gothorum," (her menes Margrete af Sverige), og før Kuvlungernes Opstand; det heder endog om denne „post aliquot annos," hvilket, med Hensyn til Eriks Landflygtighed, ja endog til Sverres Giftermaal, er urigtigt.

[1]) Erkebiskop Eriks, af Abbed Villjam konciperede Brev, l. c.

[2]) Se ovenfor S. 1127.

[3]) Han brugtes dog, som vi have seet, af Kong Magnus til Underhandler, hvilket maaskee tyder paa en vis Færdighed i boglige Sysler.

[4]) Nemlig i de Indvendinger, han nævnte for Stonmingen, se nedenfor.

[5]) Dette angives udtrykkeligt af Erkebiskop Erik i hiint Brev, og der er ingen Grund til at antage Angivelsen for urigtig, saa meget mere som den samme Paastand ogsaa forekommer i Anecdoton.

at det Afkald paa Kronens Ret til at blande sig i Bispevalgene eller udøve nogen Indflydelse paa Bispestolens Besættelse, som de tre Konger, Inge, Sigurd og Eystein havde givet, kun gjaldt for det Tilfælde, at flere end een Konge herskede i Fællesskab. Han erklærede da, at Erkebiskoppen, ved saaledes at forbigaa ham, havde tilføjet den kongelige Majestæt en Krænkelse, og tvang, som Erkebiskop Erik kalder det, Gejstligheden og Folket (det vil sige fik dem ved sin Myndighed til) at vælge en anden, om hvem Erkebiskop Erik siden forsikrede, at han netop paa den Tid, han blev valgt, havde taget en i Bigami skyldig Kone til Hustru, og fordrede at Erik skulde indvie ham [1]). „Men," siger Erkebiskoppen, „da Pave Hadrian [2]) udtrykkelig har fordømt Tvegifte inden Gejstligheden, vilde vi ikke bryde hans Anordning, og indlode os derfor ikke paa, efter Sverres Forlangende at indvie denne Mand." Den kloge Nikolas skrev nu et Brev til Dronning Margrete, hvor han bad om hendes Forbøn, talte paa det bedste og ydmygste om Kong Sverre, og erindrede hende om det Slægtskab, der var imellem dem [3]). Margrete lod sig virkelig bevæge heraf, og søgte at stemme sin Mand gunstigt for ham, i Betragtning af hans gode Løfter. Sverre sagde, at han nødig vilde gjøre ham til en større Mand end han var, da hans Troskab neppe vilde være i Forhold til hans Magt og Rang. Men Dronningen bad ham fremdeles ej sætte sig mod hans Ophøjelse, talte om, hvor meget Nikolas havde tabt i Krigen mellem Magnus og Sverre ved sine Brødres og Frænders Fald, og at den bedste Bod, man kunde give ham, var at gjøre ham til en Tignar-Mand (fornemlig Mand) i Landet, og at han nu vist ikke vilde vise nogen Troløshed, naar han nedlagde Vaabnene og blev Gejstlig. Bestormet af hendes Bønner sagde endelig Kongen, at han for hendes Skyld vilde give sit Samtykke, men

---

[1]) Suhm, VIII. 275, fremsætter den Formodning, at det ej er en virkelig Hustru, men Kirken, eller det gejstlige Embede, Manden indehavde, hvortil her sigtes. Men uagtet det vistnok var sædvanligt at kalde Kirken eller det kirkelige Embede Indehaverens aandelige Brud, saa synes dog Sammenhængen her neppe at give Anledning til en saadan Fortolkning, især da Gejstligheden i Norge endnu ikke overholdt Coelibatet.

[2]) Her paaberaaber Erik sig, foruden Hadrians, ogsaa Pave Clemens's egen Bekræftelse af hiin Kongernes Abrenunciation, omtalt i et af Paven udstedt Privilegium. Dette, der sandsynligvis har været en Bekræftelse af Hadrians, og udfærdiget umiddelbart til Erik selv under hans Ophold i Rom, samt medbragt af denne, existerer nu ikke, lige saa lidet som Hadrians; men man maa vel formode at det i mange Dele har været ligelydende med Coelestin den 3dies af 1194, hvorom nedenfor, skjønt dette dog nok ogsaa, paa Grund af de da stedfindende Forhold, efter al Rimelighed indeholder mere.

[3]) Frændskabet bestod deri, at Dronning Ingerid, Nikolas's Moder, var Sonnedatter, og Margretes Moder Christina var en Datterdatter af Kong Inge Steenkilsson i Sverige. Se Knytlinga Saga Cap. 82.

sagde han til, jeg troer ikke det varer længe fra denne Stund, førend baade du og mange flere angre det. Han udstedte nu et Brev, hvori han tilkjendegav sit Samtykke, og Indvielsen blev foretagen [1]). Det traf sig ellers forunderligt nok, at næsten alle Biskopsstole i Norge bleve ledige og skiftede Indehavere paa denne Tid. Saaledes maa Biskop Ragnar i Hamar være død omtrent samtidigt med denne Strid om Besættelsen af Stavangers Biskopsstol, og vi ville strax nedenfor erfare, at Biskop Helge i Oslo døde Aaret efter. I Ragnars Sted blev en Thore, om hvis tidligere Livsstilling man for Resten intet veed, udvalgt og indviet [2]), og da der ikke ved denne Lejlighed tales om nogen Protest fra Sverres Side, har han vel ikke havt noget mod dette Valg at indvende. Vi ville ogsaa i det følgende see, at han brugte Thore i en Sendelse, der vidnede om at han havde Tillid til ham. Imidlertid sammenkaldte Erik Landets Biskopper Abbeder og andre Gejstlige til et Møde, sandsynligviis i Bergen [3]), hvor ligeledes Kongen var tilstede (Mai 1190).

---

[1]) Sverres Saga Cap. 269. Ved denne Beretning er at merke, at da den Opregnelse af Norges Biskopper, der findes i den strax nedenfor berørte Intimation til Statutet om Bansætningssager, nævner Helge og Njaal, men derimod ikke Nikolas, skulde det synes som om Sagaens Beretning var fejlagtig, thi naar Helge endnu levede, kunde Nikolas ej være Biskop i Oslo, men paa den anden Side blev Njaal først Biskop ved Nikolas's Forflyttelse til Oslo. Her maa der saaledes paa et af Stederne være en Fejl. Men da Sagaen fortæller det Hele saa omstændeligt, at der her ej kan være Tale om nogen Skjødesløshedsfejl, medens derimod den Lovkodex, hvor hiin Navneopregnelse forekommer, slet ikke hører til de nøjagtigste (se nedenfor S. 268 Note 2) og heller ikke er ældre end omkring 1320, skulde man snarest antage at Fejlen ligger hos denne, nemlig at der staar Njáll i Stedet for Nikulás, saa meget mere som denne Fejl overmaade let kunde begaaes, deels fordi det Haandskrift, Afskriveren fulgte, maaskee kun har havt Begyndelsesbogstavet, eller en Forkortning af „Nikolas," der let kunde tages for „Njáll" (f. Ex. Nl, Ncl. o. a. d.) deels og fordi den bekjendte danske og svenske Sammendragning af „Nikolas" til „Nigels," „Niels," „Nils" allerede ved Afskrivningstiden tør have været brugelig eller i det mindste kjendt i den sydligste Deel af Norge, og har kunnet bringe Afskriveren til at antage Njáll og Nikulás for det samme Navn. Hertil kommer nu ogsaa, at selve Omflytningen og begge Biskoppers Udnævnelse til en og samme Biskopsstol inden et kort Tidsrum nok kunde bringe en med Sagen mindre fortrolig Mand i Vildrede. Vi antage derfor med temmelig Vished, at der i hiin Intimation i Stedet for „Njáll" skal staa „Nikulás", og at Nikolas i sin kortvarende Egenskab af Biskop i Stavanger overvar det neden omskrevne Møde. Se for øvrigt nedenfor, S. 262, 268.

[2]) At Thore indviedes senere end Njaal, sees deraf, at han i hiin Intimation nævnes efter ham, medens man dog tillige deraf seer, at han allerede var Biskop i 1190, før Helges Død.

[3]) At dette Møde holdtes i Bergen, er baade i og for sig rimeligt, da det for

Hensigten med Mødet var maaskee, endnu at forsøge en mindelig Overeenskomst, men i alle Fald, som man kan see, for at raadslaa om de forviklede kirkelige Anliggender og træffe Bestemmelser til at sikre Fred og Orden i Landet. Ved dette Møde synes det, som om det i Forstningen endnu nogenledes tegnede sig til at alt kunne blive godt mellem Kongen og Erkebiskoppen, thi vi have en Bekjendtgjørelse, udstedt af Kong Sverre i Forening med alle fem Biskopper (Erik, Paal, Helge, Nikolas [1]) og Thore) saavel som de øvrige Gejstlige i Landet, hvor der bestemmes Bansættelse for dem, der forgribe sig paa Kirker og Gejstlige, bruge Vold mod Kvinder, og bære Vaaben til eller fra Kirke og Thing, ligesom den, der bliver dræbt, om han, selv bevæbnet, overfalder vaabenløs Mand, eller voldfører en Kvinde, erklæres at ligge utlæg paa sine Gjerninger, uden at maatte begraves ved nogen Kirke, medens hans Gods er forbrudt til Kongen og Biskoppen [2]). Af et Brev, som Erkebiskoppen sendte til Islændingerne for at indskærpe disse Bestemmelser, og hvori han særskilt henvender sig til Biskopperne og Jon Loftsøn, lader det ogsaa, som om han endnu ikke var ganske uforsonligt stemt, eller som om han i det mindste erkjendte, at ogsaa Gejstligheden havde megen Brøde paa sin Side. „Vort Land", siger han, „har nu en Stund ligget under Trængsler, og vi vide at Skylden dertil er vor, da Gud ikke vilde refse os uden gyldig Aarsag. Men nu, da vi Biskopper ere komne sammen og have undersøgt Aarsagerne, have vi fundet, at ingen af Parterne, Lærde eller Ulærde, ere ganske sagesløse, idet hine have utilbørligen trodset mod Gud, disse derimod tiet stille og undladt at udøve den Om-

---

alle Landets Biskopper og Gejstlige var lettere at komme hid end til Nidaros (Mødet angaaende Erkestolens Besættelse holdtes og i Bergen ligesaa det senere Møde, angaaende Bansættelsen); men Peder Claussøn, hvis Text af Sverres Saga ogsaa her viser sig at være noget forskjellig fra dem, vi nu kjende, siger derhos udtrykkeligt, at Sverre lod kalde Erik til Bergen, og der havde den Tvist med ham, der endte med at Erik forlod Landet. Nu er det vel saa, at P. Claussøn til denne Sammenkomst ogsaa henfører Kongens og Erkebiskoppens første Tvist om Sagefaldets Fordobling; men foruden at dette Stridsspørgsmaal ogsaa maatte være af dem, der kom paa Bane ved Biskopsmødet, gjelder Angivelsen hos Claussøn, at Samtalen foregik i Bergen, den hele Tvist, og for saa vidt nogen Unøjagtighed her skulde herske i Udtrykket, kan denne lige saa godt gjelde den første, som den sidste Deel af Beretningen. Hvad enten Mødet holdtes i Throndhjem eller i Bergen, forklarer det lige fuldt, hvorfor Sverre, saa fuldt beskjeftiget med alt dette, maatte stole paa Erik Jarl og ej selv kunde drage til Felts mod Varbelgerne i Viken. Har det saaledes sin Rigtighed med P. Claussøns Beretning, bliver det og heel sandsynligt, hvad hans Ord antyde, at det var Sverre selv, som fra først af foranledigede Mødet.

[1]) Vi forudsætte nemlig, som ovenfor viist, at der skal staa „Nikolas," ej „Njaal."

[2]) Norges gamle Love, I. S. 409.

sorg, det bør dem at have for Folket. Og da en heel Mængde ulærde Mænd sagde, at de mere af Uvidenhed vare komne til at begaa saadanne store Forbrydelser, der medføre Ban, end af noget ondt Forsæt, om de havde vidst, hvad Ansvar de paadroge sig, have vi fem Biskopper tilsammen, Abbederne, og mange Prester, bekjendtgjort, hvad vi især fandt Misligheb i og hvad der mindst sømmer sig mod Gud, samt bestemt Bans Straf derfor, og gjelder dette Ban for alle dem, der handle derimod, saa vidt som vor Provins strækker sig". Her opregnes nu de oven nævnte Forbrydelser, nemlig Brud paa Kirkefred, Voldtægt, Forgribelse paa Geistliges Person," o. s. v. [1]). Man kan saaledes ikke tage Feil af den Synodalbeslutning, hvortil Brevet sigter. De her skildrede Begivenheder indskrænke sig desuden til et saa kort Tidsrum, at der ikke engang kan være Tale om flere Statuter end eet. Men efter den fælles Udfærdigelse af dette Statut var det ogsaa, som man strax erfarer, forbi med den nogenlunde skikkelige Forstaaelse mellem Erkebiskoppen og Kongen. Hiin vilde for Alvor vise, at det ej var hans Hensigt at paadrage sig Ansvar ved at „tie stille og undlade at udøve den tilbørlige Omsorg for Folket". Han begyndte nu alvorligt at paatale den Maade, hvorpaa Kongen og de verdslige Stormænd betragtede sig berettigede til at udøve Patronatsretten. Den egentlige ydre Anledning hertil synes at have været den, at der paa det samme Møde blev forhandlet om en Revision og Forbedring af Christenretten, for at man kunde faa i Stand en eneste, for hele Landet gjeldende Kirkelov; thi vi have endnu en saakaldet Christenret, der i Overskriften (hvilken Overskrift, naar Alt kommer til Alt, maaskee endog er affattet af den Mand, der i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede besørgede den eneste Afskrift, hvorigjennem vi nu kjende dette Lovarbejde [2]), og som let kan have været alde-

[1]) Brevet er i sin Heelhed meddeelt af Finn Jonsson i hans islandske Kirkehistorie I. S. 258. Erkebiskoppen slutter her med de ret merkelige Ord: „Den Værdighed, der kaldes „Syssel" ude hos eder (det vil af det strax paafølgende sees, at herved forstaaes Godens Værdighed), forekommer os omtrent at være det samme, som „Grevskab" udenlands, eller „Lendermands-Ret" hos os. Og forbi man ej paa een Gang kan tjene verdslige Pligter og retteligen bære Kjendemands (Kirkelærers) Navn, og besørge den Skyldighed, Kjendemændene have at udføre for Gud, afskaffes herved, at een og samme Mand kan være verslig Øvrighed (yfirsóknarmaðr) og Prest, og forbyde vi Biskopperne at indvie de Mænd, der have Godord, uden de frasige sig dette."

[2]) Denne Afskrift, i Cod. 78 qv. i den arnamagn. Samling, kan tydelig skjønnes at være fra 1ste Fjerdedeel af det 14de Aarhundrede; med den samme Haand ere derhos ikke færre end tre andre Lovkodices skrevne, saa at man seer at Afskriveren har drevet dette Arbejde som et Slags Haandtering; dertil kommer, at „Sverres Christenret" i Cod. 78 staar umiddelbart efter Erkebiskop Jons Christenret, der ligeledes egentlig kun er at betragte som et Udkast, der ej fik formelig Lovskraft førend under Christiern I, 1458.

les ubekjendt med de sande Forhold) angives at være „den Christendoms-bolk, der indrettedes af Sverre og alle Biskopperne", og foran hvilken hiint Statut om Bansætningssager er stillet som et Slags Indledning, men hvilken Christenret desuagtet aabenbart kun viser sig at være et Udkast, forelagt Kongen til Antagelse, men som denne umuligt kan have indladt sig paa at antage, da den netop indeholder alle de Hierarchiet gunstige Bestemmelser, der udgjorde Hovedstridspunkterne mellem Kongen og Erkebiskoppen paa dette selvsamme Møde, saaledes som det strax skal vises. Denne saakaldte Christendomsbolk er nemlig kun en temmelig skjødesløs Sammenstøbning af den ældre Gulathings-Christenret, og den ældre Frostathings-Christenret, der saa godt som ganske heel er optagen [1]) netop i den Form, hvori vi af andre Afskrifter lære denne at kjende, og som, efter hvad ovenfor er viist, neppe er synderlig forskjellig fra den, hvori den var bragt i den ved Erkebiskop Eysteins Foranstaltning forfattede Afskrift, kaldet Guldfjeder. Den indeholder ej alene den oftere omhandlede, ogsaa i Afskriften af Gulathingsloven indførte, Bestemmelse af 1164 om Kronens Ofring [2]), men ogsaa (§ 57) Bestemmelsen om at alle Sekter er sølvmetne i Christenretten, om at hver Hest, der har bauret Sadel eller Sele, skal kunne tilsiges i Skyds, (§ 53) [3]), og endelig Bansætning eller Exkommunikation (§ 73) med Tillæg af Fredløshedsstraf for den, der ikke efter tre Maaneders Forløb gjør Pønitens. Til Støtte, rimeligviis, for alt dette, fremlagde da Erkebiskoppen den før omtalte „Guldfjeder", saa vel som den kanoniske Ret og en Deel Pavebreve, medens Kongen derimod paaberaabte sig Landets Lov og den af Magnus den Gode besørgede Graagaas. Erkebiskoppen paastod, at det tilkom Biskoppen at raade for enhver Kirke, lige meget offentlig eller privat, naar den først var indviet; Kongen

[1]) Hvad der er udeladt af Frostathings Lov, er kun uvæsentlige Ting, og hvad der ellers indeholdes i de af Gulathings Lov optagne Stykker. Da denne Afskrift nævner Gulathing og heelt optager Gulathings-Lovens Thingfare-kapitel, skulde man tro at den nærmest har været indrettet til at indsættes i Gulathings-Lovens Kodex. Den, der bestemtes til Frostathings Lov og Eidsiva-Lov, have da i dette Stykke været noget forskjellige. Det samme kan man ogsaa slutte deraf, at der, hvor Diocesanforstanderen omtales, altid staar „Biskop", ikke „Erkebiskop"

[2]) Af Bestemmelsen indføre kun den første Linje, naturligviis fordi den allerede stod i Gulathings-Loven.

[3]) Her viser sig Skjødesløsheden, hvormed Redaktionen er gjort, thi da der ogsaa her tales om „Biskop", og det desuden foran, § 16, udtrykkelig er tilføjet, endog ved særskilt Indskydning, at Biskoppen skal have 30 Mand paa sine Kirkevielses-Rejser, er det klart, at hiin Bestemmelse tankeløst er optagen af det til Frostathings-Loven indrettede Exemplar; thi om Lydbiskopperne var der ved denne Skydsforøgelse ikke Tale.

vilde derimod have at fæstet Sognekirker, som mindre Kapeller, naar de kun vare opførte paa Kongsgaarde, skulde ansees som kongelige Kapeller. Han vilde heller ikke vide af noget særegent geistligt Forum for Geistlige i verdslige Sager [1]), lige saa lidt som han vilde finde sig i, at Erkebiskoppen paa sine Reiser skulde have saa stort Følge. Men da der, som man nok kan forstaa, ikke kunde blive nogen Enighed mellem Kongen og de geistlige Herrer, forlod han rimeligviis Mødet, og begav sig til Throndhjem, hvor han lod Erkebiskoppen indkalde til Frostathing [2]). Merkeligt nok fremmødte ogsaa Erkebiskoppen, som man erfarer, uagtet han tidlers protesterede saa ivrigt imod Geistliges Indstevning for verdslige Retter. Paa Thinget lod Sverre Lovbogen, det vil sige de Bestemmelser i „Gragaas", han paaberaabte sig, oplæse. Her stod om Biskoppens Følge, at naar han reiste i sine Embedsfysler, skulde han kun have 30 Mand og 12 Skjolde, alle hvide [3]). Dette Lovbud fordrede Sverre strengt overholdt. „Erkebiskoppen," sagde han, „behøver ikke at have nogen Hird eller Hærmænd eller fuldskjoldet Skib, og dog tager han sig saa stor Frihed udenfor hvad Loven berettiger ham til, at han farer med en tyvesædet Snekke, ombord paa hvilken der er 90 Mand eller mere, med Skjolde fra Stavn til Stavn; vi Birkebeiner huske nok, hvor vi fik føle at Erkebiskoppens Skib var sterkt besat, da han lod os angribe under Hattehammeren. Saaledes gik det og i Bergen, da vi anfaldt Skibene; Erkebiskoppens Skib og Krigsfolk vare hurtigere til at gribe til Vaaben og stride mod os, end Kongens egen Trop. Mig tykkes det rettere for Gud, om Erkebiskoppen aldeles ikke havde større Hird, end Lov og Ret hjemlede ham, thi det er jo ingen, som herjer mod ham eller Kirken; men at han heller giver Penge ud til at holde Folk, som bryde, fremskaffe og tilhugge Steen for at fremme Arbejdet paa Kirken, saaledes som Planen er lagt [4]). Erkebiskoppen svarede hertil: „Paven i Rom satte mig til at raade over

[1]) Saaledes maa vel Udtrykket i Eriks Brev til Paven, l. c. forklares: legi fori modo communi clerum vult in caussis agendis contra sanctorum patrum decreta . . in suam curiam trahi et a suis satellitibus judicari.

[2]) Der staar i Sverres Saga kun „paa Thinget", men at Frostathing (det vil sige, afholdt i Byen, se ovenfor II. Side 650) her menes, skjønnes af hvad der senere berettes om Bønderne d. e. de forsamlede Thingbønder.

[3]) Med disse „tolv Skjolde" sigtes, som man seer, til Erkebiskoppens Udrustning paa hans Søreiser. Meningen er altsaa: 30 Mand til Lands, og 12 hvide Skjolde paa Skibet til Søs. Skjoldenes hvide Farve antydede vel Erkebiskoppens fredelige Kald. Kongen havde derimod røde, som den der var øverste Krigshøvding.

[4]) Heraf seer man altsaa tydeligt, at Arbejdet ved Kirkens Udvidelse nu var, eller i det mindste skulde være, i fuld Gang.

denne Bispestol og dens Gods; jeg har altsaa Lov til at gjøre med dette, som jeg finder for godt, desuden tilhører det Gud og hellige Mænd. Men det er vist, Herre, at de fleste brave Mænd synes bedre om at være hos mig i Fred, end hos eder i Ufred og Misgjerning, thi det er kun faa som nu faa sidde i Ro. Om end mine Mænd have Vaaben eller gode Klæder, da er det deres med Rette, og de have ikke ranet saa meget som en eneste Penning, thi de fare skikkeligt frem, hvor de komme. Det tykkes mig dog ikke sømmeligt at det skal spørges i andre Lande, at Erkebiskoppen ikke selv skal raade for, hvem han skal give Mad eller Klæder, medens derimod eders Sysselmænd, Folk som I have hævet op fra Tiggerstaven, skulle have saa store Skarer som de ville, og hjemsøge Bønderne, fra hvilke de da mod Lov og Ret tage baade Mad og Drikke, ja enhver kan prise sig lykkelig, der ej bliver berøvet mere." Da krævede Sverre Lov og Ret, og opfordrede Bønderne til at dømme efter Landsloven, hvor mange Huuskarle Erkebiskoppen skulde have. Dommen faldt efter hans Ønske, og han satte strax alle de Folk, Erkebiskoppen havde hos sig flere end Loven tillod, Femtestevne eller en Frist af fem Dage, inden hvilke de, under Straf af Utlegd og Forbrydelse af Gods og Fred, skulde have forladt ham. Ved at høre dette vovede Erkebiskoppen ikke længer at forblive i Byen, men skyndte sig bort med alle sine Mænd saa hurtigt han kunde, medtagende alt det Løsøre, han og de i en Hast kunde faa med. Han begav sig først til Bergen, og derfra ned til Danmark, hvor han fandt en venlig Modtagelse hos Erkebiskop Absalon, og opholdt sig hos ham i flere Aar [1]). Absalon tog sig paa det ivrigste af hans Sag, og stod ham bi med Raad og Daad i alt hvad han foretog sig til at hævde, hvad han ansaa for sin Ret, og i at tilføje Sverre al den Skade, han kunde. Deres første Foretagende synes at have været dette, at faa den lærde og dygtige Abbed Willjam i Ebelholt, Absalons Ven, til i Eriks Navn at skrive det oven omhandlede Brev til Pave Clemens, hvilket derpaa, som det synes, strax blev afsendt, og hvori han fremstiller den nævnte Sag paa den Maade, han opfattede den, idet han nemlig, saaledes som det ovenfor er viist, især dvæler ved Sverres Vrede over den negtede Kroning, ved Besættelsen af Stavangers Biskopsstol, og ved Patronatsretten. Han slutter Brevet med at melde, at Sverre, forbitret over at Erik ej havde føjet sig efter hans Befaling, havde lagt Beslag paa alt det erkebiskoppelige Gods og Erkestolens Indtægter, lige til den sidste Penning, og derpaa indstevnt Erkebiskoppen for Paven, vel vidende at han af Mangel paa Midler ingen saadan Rejse kunde foretage, og at han derved vilde blive udsat for det pavelige Sædes Foragt. „Men", siger han, „for at undgaa denne, have vi afsendt paalidelige og vel anseede

[1]) Sverres Saga, Cap. 117.

Mænd, for hvilke vi nu af eders Hellighed bede om en naadig Modtagelse og om Trøst i eders faderlige Favn, naar de vidne til Bedste for Sandheden; paa det at den Ondskab, der nu er fremavlet, kan udryddes fra vore Grændser, og vor Kirkes Frihed, styrket ved det apostoliske Sædes Privilegier, kan bevares uskadt. Imidlertid have vi, af Mangel paa Midler, forladt Riget, og ere i Danmark af vor Medbroder, Erkebiskoppen i Lund, den hellige romerske Kirkes synderlige og hengivneste Søn, blevne modtagne med al Ærbødighed og Hæder, samt underholdte paa det bedste" [1]).

Imidlertid var Biskop Helge i Oslo død, som man maa formode, strax efter det før omtalte Biskopsmøde. Den nys indviede Biskop Nikolas, der neppe endnu havde tiltraadt Stavangers Biskopsstol, fik Lyst til at ombytte denne med Biskopsstolen i Oslo, vel ikke saa meget fordi den sidste

---

[1]) Langebek, Scr. I. c. At Tiden, da Brevet blev skrevet, var sidst i 1190, ikke, som enkelte have antaget, i 1192 eller 1193, sees deels deraf, at Erik selv omtaler Begyndelsen af Trætten som opstaaet anno præterito, pallio a vestra Sanctitate accepto, quum fuissemus in terram nostram regressi, hvilket ej kan oversættes anderledes end „ifjor, da vi efter erholdt Pallium af eders Hellighed, vare komne tilbage til vort Fædreland", altsaa 1189; deels, og fornemmelig, deraf, at Erik ligeledes, som de af ham for Sverre paaberaabte Støtter for den frie Valgret, nævner Pave Hadrians og „eders Helligheds egne" Privilegier; den Pave, han tilskriver, er altsaa den samme som den, der har udstedt hiint, ved Besættelsen af Stavangers Biskopsstol 1189 eller 1190 paaberaabte Privilegium, og kan følgelig ikke, som man har antaget, være Coelestin d. 3die, der først blev udvalgt i April 1191, men maa være den tidligere i samme Maaned afdøde Clemens d. 3die, den samme, der havde indviet Erik. (Den Paves Navn, til hvem Brevet er stilet, betegnes nemlig kun ved et C., der lige saavel kan være „Coelestin", som „Clemens"). Men med Coelestin som Brevets Modtager bortfalder ogsaa den væsentligste Grund til at henføre dets Affattelse til 1192 eller endog 1191, og vi kunne bogstaveligt holde os til dets egen Angivelse, at Trætten, det omhandler, var begyndt Aaret forud, og at dette Aar var det samme som det, hvori Erik kom tilbage til Norge, altsaa at Brevet selv er skrevet 1190. Man har maaskee og henført Eriks Flugt fra Norge til 1191, fordi den i Sverres Saga omtales umiddelbart efter Thorleif Breidskeggs Død, der forefaldt i det Aar. Men Sagaens Ord „i denne Tid", antyder kun Tiden ganske løseligt; paa samme Maade heder det kort forud i Cap. 112 om Biskop Helges Død, at den indtraf „i den Tid", hvilket efter Stedet, hvor det staar, strengt taget maatte henføres til 1189, medens Helge dog døde 1190. Biskop Njaals Valg omtales endog før 1189. Nu see vi tydeligt, at Hovedstriden foregik paa det omtalte Biskopsmøde, der maa have fundet Sted i den første Halvdeel af 1190, siden Helge da endnu levede; derpaa henskød Sverre Sagen til Frostathing, der vel, som sædvanligt, holdtes om Sommeren, og strax derefter flygtede Erik, altsaa i Juni eller Juli. Saaledes havde han endnu samme Aar god Tid til at overlægge med Absalon og Villjam, og faa Brevet til Paven affattet.

var mere indbringende, som fordi Nikolas efter al Rimelighed har havt baade Besiddelser og mægtige Forbindelser i Viken [1]), og vel især fordi det maatte være ham beleiligt og behageligt at holde til i dette Landskab, hvor Stemningen var Sverre mest fiendtlig, og hvor han, i Danmarks nærmeste Naboskab, havde lettest for at udklække de Planer, vi i det følgende ville see ham bringe til Udførelse. Uagtet strengt taget ingen Biskop, der var indviet til eet Sæde, uden Pavens særskilte Tilladelse kunde forflyttes til et andet, hindrede dette dog ikke Erik fra at tillade Nikolas at gjøre Byttet [2]), og der tales heller ikke om at Sverre gjorde nogen Indvending; sandsynligviis var det nu for silde, og det er desuden ikke usandsynligt, at det nu virkelig for en Tid var lykkets Nikolas ved forstilt Venlighed at formilde Sverre. Saaledes blev da Nikolas Biskop i Oslo. Om Erik meddeelte ham denne Tilladelse før eller efter sin Afreise fra Norge, siges ei; men det maa under alle Omstændigheder have været i Løbet af 1190. I hans Sted indviedes til Biskop i Stavanger en **Njaal**, uvist om det var den, som Sverre tidligere havde foreslaaet, men som Erik ikke havde villet antage [3]). Ogsaa med Hensyn til ham opstaar Spørgsmaalet, om Erik indviede ham medens han endnu var i Norge, f. Ex. under sit Ophold i Bergen, eller efter at være kommen til Danmark; det sidste synes rimeligst. Nikolas Arnessøns Tiltrædelse af Biskopsstolen i Oslo falder, som vi see, omtrent sammen med Erik Jarls mistænkelige Død. Og efter hvad der senere forefaldt, synes det virkelig, som om Mistanken, naar den her skulde ramme en af Parterne, Sverre eller Nikolas, snarere maatte ramme den sidste [4]).

---

1) Man erindre her kun, at Nikolas var Broder af Orm Kongsbroder, i sin Tid Vikens første Mand.

2) I Decr. Greg. l. tit. IV siger Innocents III udtrykkeligt: ligesom Biskoppernes Translation, Afsættelse og Cession alene er forbeholdt den romerske Pontifex, saaledes gjelder det samme om de udvalgte Biskopper efter Bekræftelsen, skjønt hidtil dette, som var foreskrevet om (de indviede) Biskopper, ikke udtrykkelig var sagt om de blot Udvalgte o. s. v. Uagtet dette først siges af Innocents 1198, seer man dog tydeligt at Regelen selv, om de virkelige Biskopper, var gammel. Den synes og at være foreskreven i Decr. II Cap. 7, Qu. 1. Cap. 34; vist er det, at den var almindelig antagen.

3) Sverres Saga Cap. 111.

4) Det er allerede ovenfor, (S. 40) antydet, at Overdragelsen af Kastelle-Klostret i Kongehelle til Erkebiskoppen i Nidaros kunde skrive sig fra denne Tid. Og har man nu for Øie, hvorledes Erik og Abbed Villjam i Ebelholt lagde Raad op sammen, og hvorledes Absalon tog sig af Erik i hans Trængsel, ligger det meget nær at formode, at Villjam paa Absalons Anbefaling har overdraget ham hiint Kloster, for dog at skaffe ham nogen Indtægt, og at Nikolas, efter sin Tiltrædelse af Biskopsstolen, var lige saa villig som skyldig til at bekræfte Overdragelsen.

49. Fortsatte Stridigheder mellem Kongen og Erkebiskoppen. Sverres Bansættelse og Krøning.

Det lader dog ikke til, at Erkebiskop Eriks Forestillinger til Paven for det første gjorde nogen Virkning. Thi hverken indløb der strax nogen Bansættelse fra Paven, eller vovede Erkebiskop Erik paa egen Haand, som Eystein forhen, efter sin Bortrejse fra Riget, at lyse Sverre i Ban, lige saa lidet som man endnu i et Par Aars Tid seer Tegn til noget uvenligt Forhold mellem Sverre og de øvrige Biskopper. Denne Taushed fra Pavestolens Side kan vel for en Deel forklares af den Omstændighed, at Pave Clemens den 3die døde i Marts eller April 1191 [1]), altsaa for tidligt efter Brevets Modtagelse til at kunne gjøre noget ved Sagen, og at hans Eftermand, Coelestinus den 3die (Kardinal-Diakon af St. Maria i Cosmidin Hyacinth), vel i det mindste i Førstningen var alt for meget optagen med Forhandlingerne om Henrik den 6tes Kejserkroning og de siciliske Anliggender, til at kunne henvende Opmerksomheden saa nøje paa de norske. Han sendte vistnok endnu i sit første Embedsaar en Legat, Cinthius, Kardinal-Presbyter af St. Laurents i Lucina, til Norden, — i vigtige Anliggender, som en samtidig Forfatter ytrer sig, — og som en sildigere Forfatter angiver, til Danmark, for at forlige dets uenige Fyrster; men om dette endog forholder sig rigtigt, og skal det end, som nogle have antaget, betegne at hans Erende var at megle Fred mellem Sverre og Kong Knut, og ikke mellem denne eller hans Broder og Biskop Valdemar, saa er der dog ikke fjerneste Spor til, at Cinthius har været i Norge, medens han dog baade var i Danmark, og, som man maa formode, i Sverige, i det mindste havde eller fik han specielle Erender af Paven at udføre i dette Land [2]). Havde Paven da virkelig besluttet, eller i det

[1]) Tiden for Clemens's Død angives forskjelligt. Paalideligst er vel den samtidige Benedikt af Peterboroughs Angivelse, Onsdag d. 10de April. Tilskrev nu Erkebiskop Erik Pave Clemens, som man seer, efter sin Ankomst til Danmark, altsaa sidst i 1190, er vel Brevet neppe kommet til sit Bestemmelsessted forend først i 1191. Men da nærmede allerede Kong Henrik sig (han var i December i Milano), for at tage det sicilisk Rige i Besiddelse, og da Clemens i Januar 1191 forlenede Modkongen Tancred af Lecce med dette Rige, har han havt nok at tænke paa, hvortil vel og kom Sygelighed før hans Død; man kjender i det mindste ikke med Bestemthed nogen Bulle eller Skrivelse af ham, udstedt efter 5te Februar 1191.

[2]) Dette Erende var, som Pavens Skrivelse af 31te December 1191 til Kardinalen, Erkebiskoppen af Upsala og Biskoppen af Skara viser, at bilægge en Strid mellem Biskoppen af Verjø og Biskoppen af Linkøping, (Liljegren Dipl. I. No. 100). I Danmark bekræftede han Erkebiskop Absalon, som Biskop af Sjæland, i Besiddelsen af Kjøbenhavn m. m. (Thorkelin Dipl. I. 65). Efter Arnold af Lübeck (IV. 23), var han sendt til Danmark for-

mindste fundet Tid til at tage sig af Erkebiskop Eriks Sag, og optræde mod Sverre, vilde han visselig have givet Kardinalen, da han dog under alle Omstændigheder drog til Norden, et bestemt Hverv i saa Henseende, og i dette Tilfælde vilde vi vel og upaatvivlelig, enten i Sagaens Beretning, eller i historiske Aktstykker, see Spor af en saadan Optræden. Men ingen saadanne Spor ere at opdage. Tvertimod see vi i det samme Aar de fornemme danske Korsfarere, af hvilke een var Kong Knuts Søskendebarn, den anden Erkebiskop Absalons Søstersøn, forene sig om at drage i Korstog med Ulf af Lauvnes, en af Sverres fornemste Tilhængere og Krigsmænd, lægge Vejen om Norge, og modtages paa det venskabeligste af Sverre. Der maa saaledes ganske bestemt have været Omstændighe-

---

medelst visse vanskelige Sager; Beretningen om St. Bernwards Translation (fra 15de Aarhundrede) vil derimod vide, at han blev sendt in partes Daciæ for i Pavens Navn at visitere dette ved særskilt Privilegium Apostlernes Fyrste underkastede Land, saavel som at bringe til Fred og Enighed dette Lands (illius provinciæ) Fyrster, der staa i alvorlig Splid og Uenighed, (Leibn. Scr. Brunsv. I. 469) og dette kunde, skjønt Udtrykket provincia de Dacia vistnok oftere brugtes om hele Norden, snarere forklares om Hertugen og Biskop Valdemar, mellem hvilke der, længe førend Striden virkelig brød ud, var et spændt Forhold, end om hele Nordens Fyrster. Overhoved har der med Hensyn til denne Cinthius været antaget, men vistnok aldeles med Urette, at han ogsaa var i Danmark 1194. (Suhm. VIII. 294). Dette slutter man, som man seer, deels deraf, at den nys nævnte Beretning om St. Bernward lader Paven affende ham 1193, deels deraf; at han, som den samme Beretning og Arnold af Lübeck beretter (l. c.) paa sin Tilbagereise besøgte Abbed Dietrich i Michaelsklostret i Hildesheim, og af Taknemmelighed over den gjestfrie Modtagelse, han der fik, siden udvirkede hos Paven, at Klostrets Stifter Biskop Bernward blev kanoniseret, hvilket man har henført til 1194, læggende for megen Vegt paa det Sted hos Arnold, hvor dette omtales, skjønt han aldeles ikke strengt følger den chronologiske Orden. Det bedste Beviis paa Urigtigheden af denne Tidsbestemmelse er dog, at den Skrivelse hvori Paven melder Biskoppen og Kleresiet i Hildesheim, at Bernward var kanoniseret, er dateret Rom 8 Januar 1193 (Mabillon Acta SS: ord. Ben. sæc. VI. P. 1. 251), ligesom Paven og under 21de Januar 1193 forbød Biskoppen og Kapitlet uden Abbedens og Brødrenes Tilladelse at formindske St. Bernwards Legeme, og under 27de tog Klostret i sin Beskyttelse. (Jaffé Regesta S. 893). Thi da nu Kanonisationen, som en Følge af Cinthius's Forbøn, først kan have fundet Sted efter dennes Hjemkomst, og ikke engang strax derefter, da der altid var flere Formaliteter at iagttage, maa Cinthius allerede være kommen hjem fra den i Beretningen om St. Bernward omtalte Sendelse i Løbet af 1192, maaskee om Sommeren, og denne Sendelse falder saaledes sammen med den oven nævnte. Om han, da Paven tilskrev ham 31te December 1191, allerede var i Danmark, eller han selv fik Brevet med, er vanskeligt at sige. Men vist er det af alt dette, at hans Ophold i Norden falder i første Halvdeel af 1192, og at han ej var i Norden 1194, saa at det heller ikke kan være ham, der menes med den Legat, Sverres Saga i dette Aar omtaler, se nedenfor.

der, der endnu hindrede Absalon og Erik fra i denne Sag at handle ganske saaledes, som de havde Lyst til, og man maa da nærmest gjette paa, enten at maaskee Absalon og den danske Konge selv netop for blint Togs Skyld, hvori deres egne Frænder deeltoge, endnu ønskede at holde gode Miner med Sverre, eller at begge Erkebiskopper ej vare saa fuldkommen sikre paa Medhold af Paven, som de kunde ønske. Dette kan nu deels ligge deri, at Sagen i sig selv endnu ikke var saa reen og klar, at Paven, der overhoved var en godmodig, føjelig Mand, ønskede at tage et bestemt Parti, deels maaskee og i den Stilling, Absalon, som Lederen af den danske Politik, indtog i Biskop Valdemars Sag. Thi at Paven i det mindste i Førstningen, og førend denne aabenbart optraadte som Oprører, tog ham i Beskyttelse, kan sluttes af et endnu tilstedeværende Brudstykke af en pavelig Skrivelse til Kong Knut i Danmark [1]), hvor der klages over at Knuts Broder, Hertug Valdemar, voldeligen havde frataget Biskoppen og hans Kirke Borge, Besiddelser og flere Ejendomme; Bebrejdelser, der aabenbart sigte til den mellem begge Navnerne opstaaede Tvist om Bestyrelsen af Sønderjylland, eller om hvad der af dette skulde ansees at høre Bispestolen, og hvad den kongelige Lensherre til. Da vi nu, som ovenfor nævnt, finde Sverre paa Biskoppens Side, kommer han altsaa derved middelbart paa samme Side, som Paven selv, og dette maatte dog, om Paven end ikke var ham gunstig og nok ved Lejlighed havde i Sinde at ramme ham, dog for en Tid tilbageholde dette Uvejr [2]). Og under disse Omstændigheder bliver det da sandsynligt, at hvis Kardinal Cinthius's Sendelse virkelig havde et politisk Øjemaal, har dette for en væsentlig Deel kun været at megle i Biskop Valdemars Sag, og saaledes været mere til Fordeel for Sverre end imod ham. Erkebiskop Erik forblev imidlertid hos Absalon, ventende paa bedre Tider, og deeltog med ham, som man erfarer, i kirkelige Forretninger, f. Ex. Indvielsen af Gumløse Kirke i Skaane [3]). Han var uheldig

[1]) Pertz Archiv VII. 884. Af Skrivelsen har man kun Begyndelsen, der lyder saaledes. „Fra vor værdige Broder Valdemar, Biskop i Slesvig, er det os meldt, at din Broder Hertug Valdemar voldeligen havde frataget ham hans Kirke, Borge, Besiddelser . . . og flere Ejendomme . . . Det er dateret Lateran, og er aabenbart udstedt før Biskoppens Fængsling, altsaa i 1191 eller 1192.

[2]) Man seer ogsaa af Kong Knuts, ved Abbed Villjam skrevne Brev til Paven, der sandsynligviis er affendt sidst i 1193 (Langebek Scr. VI. 58), at Kongen i det mindste var temmelig usikker paa, hvad Paven tænkte om Biskop Valdemars Fængsling, og beklager at han ikke har hørt det mindste fra ham til Svar paa den Fremstilling deraf, Erkebiskop Absalon havde givet.

[3]) Dette var den 26de Oktober 1191, se Langebek Scr. V. 877.

nok til at faa en Øjensvaghed, der omsider gjorde ham ganske blind [1]), og som vel ogsaa har hindret ham meget i at gaa frem med den Kraft, han ellers vilde have lagt for Dagen. Dog vare han og hans Venner fremdeles utrættelige i at agitere mod Sverre, og at Biskop Nikolas i al Hemmelighed understøttede dem, er man næsten berettiget til at slutte af de ligefremme Beskyldninger, Kong Sverre senere gjorde ham, som vi strax nedenfor ville see. Den Understøttelse, som virkelig blev Biskop Valdemar til Deel fra Norge, maatte i alle Fald fjerne alle de politiske Hensyn, som maaskee ellers kunne have bragt Absalon til at udsætte sin aabenbart fiendtlige Optræden mod Sverre, medens tillige den tilsyneladende Fremgang, Øyeskeggerne havde i Slutningen af Aaret 1193, da de nemlig underlagde sig hele Viken og største Delen af Gulathingslagen, nok kunde bringe ham til at ansee Sverre for mindre farlig, end det ellers vilde have været Tilfældet. Det maa da have været omtrent i Begyndelsen eller første Halvdeel af Aaret, at begge Erkebiskopper, som Sagaen beretter, sendte Mænd til Rom med Breve til Paven, hvori alt hvad der var passeret mellem Sverre og Erik, var skrevet efter dennes eget Vidnesbyrd [2]), hvilket vel vil sige, at Brevet indeholdt det samme, som det tidligere Brev til Pave Clemens, der ej havde baaret nogen Frugt. Og Brevet maa derhos, som man af Følgerne kan see, have indeholdt en bestemt Anmodning, deels om pavelig Bekræftelse paa de Fordringer, Erik opstillede, deels om Fuldmagt til at exkommunicere Sverre, hvis han ikke gav efter. Denne Gang gjorde begge Erkebiskoppers forenede Forestillinger bedre Virkning, hvad enten nu Paven ej længer kunde lade Sagen saaledes gaa hen, eller han, hvad der er Grund til at antage [3]), virkelig var omstemt med Hensyn til Biskop Valdemar. Vi have endnu en pavelig Bulle, der øjensynligt er fremkaldt ved hine Skrivelser. Ved denne Bulle tager Coelestin Erkebiskop Erik og hans retmæssige Efterfølgere i St. Peters Beskyttelse, og bekræfter tillige Erkestolens Privilegier i deres videste Udstrækning. Da denne

---

[1]) Sverres Saga Cap. 120.

[2]) Sverres Saga Cap. 121.

[3]) Se herom Suhm, Historie af Danmark, VIII. S. 289. Maaskee at det oven nævnte Brev fra Kong Knut, der endog efter al Rimelighed er sendt med samme Lejlighed, som Erkebiskoppens, har bidraget til at omstemme Paven. „Vi anraabe eder", slutter dette Brev, „atter og atter, at den faderlige Hengivenhed lader sig opte ved Sønnens Bønner, saa at den Bitterhed, vi føle over at Retfærdighed ej vises os, kan formildes ved eders Velsignelse, idet I lade os nyde Ret. Vi bede derfor eders Mildhed at lytte til vore Bønner, og tage Hensyn til vor salige Faders Minde, der, saa længe han levede, var eder saa hengiven, paa det at vi, ligesom vi før have viist de apostoliske Bud Ærbødighed, kunne for Fremtiden være endnu villigere og pligtskyldige til at udføre dem".

Bulles Bestemmelser, endog Ord til andet, danner Grundlaget for de Fordringer, Erkestolen senere opstillede, og de Indrømmelser, som denne ihærdigt søgte at faa Kronen til at gaa ind paa, indtager den en vigtig Plads i vor offentlige Ret, og dens Indhold bør derfor nærmere kjendes. Efter at Paven først i almindelige Udtryk bekræfter Erkebiskoppen og den ham underlagte Kirke i de Friheder og Immuniteter, som hidtil vare hans Kirke tilstaaede af tidligere Konger, fornemmelig Kong Magnus, gaar han over til at opregne de særskilte Rettigheder, der, efter Udtrykkene at dømme, nu for første Gang faa pavelig Bekræftelse, og saaledes maa være opstillede af Erik selv, saa meget mere som de netop sees at angaa de omhandlede Stridsspørgsmaal. „Det skal **ogsaa**" [1]), heder det, „være dig og dine Efterfølgere tilladt, a) til de **Kapeller**, som **Kongerne** have stiftet eller doteret, ligesom i andre Kirker og Kapeller i din Provins, at udnævne passende Prester, **uden** Kongernes Præsentation, ifølge de Afkald paa Patronatsretten, som det er bekjendt at de samme Konger have givet ved offentlige Dokumenter og ved sine Privilegier" [2]). „Vi bestemme dernæst, b) at ved **Udvælgelsen af Biskopper** og Abbeder i din Provins, skal ingen Vold, ingen Magt, ingen Godkjendelse, **intet Samtykke** af Kongen eller nogen Fyrste komme imellem, og ingen skal ved deres Gunst kunne erholde nogen kirkelig Prælatur, men kun den, som de, hvilke Valgretten tilkommer, ved enigt Valg ansee med Hensyn til Lærdom og Vandel at være meest fortjent til at beklæde den ledige Post. c) Da vi ønske at de Gejstlige i Norge skulle nyde den dem tilkommende Frihed, forbyde vi udtrykkeligt, at nogen Biskop, Abbed eller Gejstlig, der ej har kongeligt Len, nødsages til at bære Vaaben eller følge med paa Krigstog, eller dertil at anvende noget af deres Midler; undtagen der skulde være saa stor Nød for Haanden, at vedkommende Biskop efter Overlæg med forstandige Gejstlige maatte tillade det. — — Specielt erklære vi de Prester, Klerke og Lagmænd, der staa i St. Olafs Tjeneste, samt alle andre Prester, saavel paa Landet, som i Byerne, frie for de Byrder, der i Norge

---

[1]) Dette „ogsaa" synes at vidne om, at disse Privilegier nu først ere bekræftede af Paven.

[2]) Det er vel et stort Spørgsmaal, om dette „var bekjendt". Paven i det mindste vidste vel neppe andet og mere derom, end hvad Erik havde berettet ham. Det er vel ogsaa hertil, at Biskop Thorlak sigtede, da han (s. o. S. 254) sagde, at det i Norge allerede var vedtaget, at Bestyrelsen af alle Kirker med deres Gods ene skulde tilkomme Biskopperne; der tales ogsaa herom ganske kort og dunkelt i det tvivlsomme Brev af 1174, som om Kongerne havde gjort Afkald derpaa; men vi have allerede seet, og ville fremdeles endnu tydeligere see, at Sverre benegtede saavel deres Hensigt som deres Ret til at gjøre saadanne Indrømmelser.

kaldes Leding. d) Fremdeles tilstaa vi eder Ret til at sende tredive Lester Meel til Island for at kjøbe Klæder til St. Olafs Tjenere, især paa de Tider, Landets Aaring tillader det, ligesom vi og e) bekræfte dem Rettighed til at oppebære Landørerne af et fra Island kommende Skib, som hvert Aar tilkommer St. Olaf. f) Alle dem, der for Andagts Skyld som Pilegrime besøge hans Kirke, Fremmede og Indfødde, i Krig eller Fred, skulle nyde fuldkommen Trygd og Lejde paa Vejen saavel frem som tilbage, og de, som befindes at have krænket denne Trygd, skulle være underkastede den for saadanne Tilfælde bestemte Straf, ligesom de, om de i slige Slagsmaal dræbes af Pilegrimene, der forsvare sig, ej maa begraves ved nogen Kirke. g) I alle Sager, som den kanoniske Ret nævner, forbyde vi ogsaa Gejstlige at underkaste sig nogen verdslig Domstol, og de, som mod de almindelige og dette vort specielle Forbud underkaste sig verdslig Dom, skulle i Følge Forskriften straffes efter vedkommende Bispops Godtbefindende. h) Indviede Kirker maa ingen uden vedkommende Biskops Tilladelse nedrive eller flytte. i) Ingen Konge eller Fyrste maa uden Biskoppernes og de forstandige Mænds Samtykke forandre Landets vedtagne skrevne Love, eller de bestemte Pengebøder, enten for Gejstlige eller Verdslige, mod gammel Sædvane, til Kirkernes eller Gejstlighedens Skade, eller af nogen Biskop eller Abbed, der ej har kongelig Bejtsle, før eller efter Indvielsen eller Velsignelsen, fordre Troskabsed. k) I at give Tiender af sine Jorder og Gaarde skulle Kongerne ganske følge de kanoniske Bestemmelser. l) Det skal være Erkebiskoppen og Efterfølgere tilladt, ligesom hans Forgængere, „ikke til Fornøjelse men til Kirkens Nytte", at kjøbe Falke, Høge og Graavaler (Graafalke)." Endelig bestemmes det i Almindelighed, at ingen maa fornærme den før omtalte Kirke, eller fratage den dens Besiddelser, eller beholde dem, om de ere den fratagne, eller at plage den med Udsugelser, men at alt skal bevares uskadt, saaledes som det bedst kan gavne dem, til hvis Bestyrelse og Ophold det er overladt, dog i alle Dele med Forbehold af det apostoliske Sædes Myndighed. Bullen ender med den sædvanlige Trusel mod den, der handler herimod, at han, gejstlig eller verdslig, hvis han efter tre Gange gjentagen Paamindelse ikke aflader fra sin Brøde og giver passende Fyldestgjørelse, skal miste sin Myndighed og Hæderstitel, samt exkommuniceres [1]). Men foruden denne i Bullen indeholdte almindelige Trusel har Paven maaskee ogsaa udstedt en mere speciel, hvori han, som Sagaen udtrykker sig, „løste Bans-Sag over Kong Sverre, om han ikke lod Erkebiskoppen faa alt det, som han vilde og for-

[1]) Bullen i Dipl. Norv. II. 3, Thorkelins Dipl. II. 13.

brede". Der tales nemlig udtrykkeligt om flere Breve, som Paven sendte Erik til Svar paa hans og Absalons Skrivelse [1]).

Bullen kom imidlertid neppe til Danmark førend, i det aller tidligste, i Juli Maaned 1194, da den er dateret den 15de Juni dette Aar. Den anden Skrivelse, for saa vidt en saadan er udstedt, kom maaskee noget før; dog hersker der herom megen Dunkelhed. Imidlertid benyttede Sverre Tiden godt. Palmesøndag (3die April) havde han, som vi vide, vundet Sejren i Florevaag. Lidt efter Paasken (10de April) drog han til Viken for at forfølge Sigurd Jarlssøn, og adsplitte Levningerne af hans Flok. Han kom paa dette Tog ned til Kongehelle, hvor han neppe havde været siden i Sommeren 1184, efter Sejren over Kong Magnus. Her indfandt sig, fortælles der, en pavelig Legat hos ham med sit Følge. Hvo denne saakaldte Legat var, vides ikke, og man finder heller ikke i de danske og svenske Aarbøger, Oldskrifter eller samtidige Breve og Aktstykker fjerneste Antydning til, at der paa den Tid var nogen pavelig Legat i Sverige eller Danmark [2]). Af denne og andre Omstændigheder, saa og fordi

[1]) Sverres Saga Cap. 121.

[2]) Flere have antaget, at denne Legat var den før omtalte Kardinal Cinthius, under den Forudsætning, at han ogsaa i 1193 og 1194 sendtes i Legation til Norden. Men det er ovenfor viist, at denne Forudsætning beror paa en urigtig Tidsbestemmelse. Det er tillige fysiskt umuligt, at Cinthius paa den angivne Tid, om han end virkelig to Gange sendtes til Norden, kan have været i Kongehelle. Thi da Sverre rejste fra Bergen „lidt efter Paaske", altsaa omtrent midt i April, og, som det synes at ligge i Sagaens Ord, ikke styrede strax lige til Kongehelle, kom han neppe did førend først i Mai; under alle Omstændigheder kan han ej være kommen derhen førend omkring den 20de April. Nu heder det, at Legaten da (altsaa efter hans Ankomst) kom til ham, og var hos ham i nogle Dage. Legaten kan saaledes umuligt have forladt Kongehelle førend midt i Mai; men Kardinal Cinthius var i Rom den 15de Juni, thi da var han med at underskrive den selvsamme Bulle, hvis Indhold ovenfor er meddeelt. Nu kan man neppe antage, at man i hine Tider kunde rejse saa hurtigt, at det var muligt at komme fra Kongehelle til Rom paa en Maaned. Efter Abbed Nikolas's gamle islandske Itinerarium omtrent fra samme Tid regnes der over 46 Dagsrejser fra Aalborg i Danmark til Rom, se Werlauffs „Symbolæ ad geogr. medii ævi", S. 15—22, og en Kardinal var vist ikke blandt dem, som rejste hurtigt. Hertil kommer, at den her omhandlede Legat ikke kaldes Kardinal, hvilken Titel, som vi see, Sagaskriverne ikke undlode at give de Legater, der virkelig bare den, f. Ex. Nikolaus Brekspear, Fidantius, og Villjam af Sabina, medens de derimod kalde Stephanus, der ej var Kardinal, slet hen „Legat". Heller ikke havde vel Sverre vovet at behandle en virkelig Kardinal saaledes som han behandlede denne Legat; ja det synes næsten endog, som om han har betvivlet hans Kompetence, og antaget at han falskelig gav sig ud for en pavelig Affending. I alle Fald er det et Tegn paa at han var en obskur og mindre anseet Mand, at ikke engang hans Navn er opbevaret.

det lader til at han var mere ubekjendt med Forholdene, end han kunde være, hvis han var rejst gjennem Danmark, skulde man næsten tro at han er kommen fra England umiddelbart til Norge, ja maaskee endog, siden Sverre reent ud kaldte ham en Bedrager, at han udgav sig for at være Legat, uden at være sendt af Paven. Sverre indbød ham og hans Følge til sig, og beholdt ham hos sig i nogle Dage. De talte om Mangt og Meget, og Kongen anmodede ham om at indvie ham til Konge og krone ham. Dertil, siges der, var Legaten i Førstningen nok saa villig; dette viser, enten at det, som nys formodet, ikke hang rigtigt sammen med hans Sendelse, eller, hvad og er sandsynligt, at Paven ved hans Affendelse endnu ikke ret var bleven opsat mod Sverre. Men da de andre Gejstlige, som vare tilstede (dette maa da have været Gejstligheden i Viken, der stod under Nikolas), fik Nys om hiin Aftale, gjorde de Legaten opmerksom paa at Kongen endnu var uforligt med Erkebiskoppen, og at denne havde maattet forlade sit Erkesæde; de foreholdt ham tillige, at Kongen, som de sagde, tidligere havde været indviet til Prest, og dertil, at han havde taget sig en Hustru, skjønt han allerede før havde paa lovlig Maade egtet en anden, og at de begge endnu vare i Live [1]); alt dette, og meget andet dertil, anførte de for at vise hvor utilbørligt det var at Sverre kronedes, og bad Legaten endelig ikke at indlade sig derpaa. Deres Forestillinger virkede. Næste Gang, da Kongen talte med Legaten om Kroningen, undslog han sig derfor, og bad ham at forlige sig med Erkebiskoppen, da det var denne, hvem det tilkom at krone ham. Da blev Kongen vred, og sagde: „Jeg seer nok, hvad dit Erende er her i Landet, det samme som mange andre Bedragere gjøre; de løbe hid fra fremmede Lande, for at skaffe sig Penge, og gjøre sig siden lystige over os, naar de vel ere borte. Nu har du strax at forlade Landet; jeg vil ikke, at du skal narre Penge af mine Thegner her i mit eget Rige". Med denne Besked rejste Legaten [2]).

Forbitret over Gejstlighedens Indblanding i denne Sag, rejste Sverre nu nord i Viken, og sendte strax Bud efter Biskop Nikolas. Da denne kom, tog Kongen ham for sig i Eenrum, og sagde ham at han nu var kommen under Vejr med, at alle de svigagtige Anslag, for hvilke Hallkell Jonssøn nys havde staaet i Spidsen, nemlig Øyeskeggernes Opstand, egentlig vare udklækkede af Biskoppen; ja, han bar det endog, som det heder,

---

[1]) Denne første Kone er den ovenfor (S. 56, 196) omtalte Astrid Roesdatter, som Sverre havde faaet paa Færøerne og som var Moder til hans fleste Børn, men som han ej vilde tillade at komme til Norge fordi han tvivlede paa hendes Troskab. Det er imidlertid ikke sagt andensteds end her, at han skulde have „egtet hende efter Loven" (lögfengit).

[2]) Sverres Saga Cap. 122.

paa ham med sande Beviisligheder. Bisskoppen negtede alt, men Kongen sagde, at det hjalp ikke; han vidste alt for god Besked om det Hele. Han truede Bisskoppen med den haardeste Behandling, og kaldte ham Drottins-sviger og Landsforræder. Da bad Bisskoppen om Naade, lovede Kongen Troskab for Eftertiden, og tilbød sig at aflægge Ed derpaa, saavel som at gjøre godt igjen hvad han havde forseet sig, og i alle Dele rette sig efter Kongens Ønske; „og var han da", tilføjer Sagaen, „den mygeste" [1]). Kongen tog ham nu med sig til Bergen, idet han tillige lod tilsige Bisskop Thore af Hamar at indfinde sig der med det første, saavel som Bisskoppen af Stavanger, for at raadslaa om at vælge en Bisskop i Stedet for Bisskop Paal, hvilken, som ovenfor nævnt, var død den 2den April, Dagen før Slaget i Florevaag. Det viste sig noksom, at Sverre nu havde Magten, thi Valget faldt paa hans egen Hirdprest, ved Navn **Martin**, engelsk af Fødsel og en særdeles vel studeret Mand; de tre andre Bisskopper indviede ham strax efter Sverres Ønske. Det stod da, siges der, særdeles venskabeligt til mellem Nikolas og Sverre, og var han Kongens fornemste Støtte og Raadgiver i alt hvad denne vilde have frem. Og nu fatte Sverre endelig sit Ønske igjennem, at blive kronet. En engelsk Forfatter siger rigtignok, at Nikolas først negtede at befatte sig dermed paa Grund af Erkebisskoppens Fraværelse, og ikke gav Kjøb, førend Sverre lod ham binde fast til et Skjær, saa at Vandet næsten fløb ham ind i Munden [2]), men

[1]) Heraf skulde man altsaa slutte, at Nikolas virkelig har tilstaaet sin Deelagtighed i Hallkell Jonssøns Anslag. Men uagtet der ej kan være fjerneste Tvivl om at han var i Ledtog med Hallkell og hans Venner, og Sverre maaskee ogsaa virkelig har havt Beviisligheder, der kompromitterede ham, ligner det dog ej den slue Nikolas, saa ligefrem at tilstaa sin Brøde. Sandsynligviis har han bedet om Naade, uden at indlade sig paa nogen formelig Tilstaaelse.

[2]) Roger Hoveden, hos Savile S. 746, 747. Denne giver en kort Beretning om disse Begivenheder, øjensynlig forvirret, ja endog synlig fordrejet til Værste for Sverre af en af dennes Modstandere, men dog saaledes, at et og andet kan tjene til at bestyrke og udfylde Sagaens Fortælling. I dette Aar, (1194), siger han, lod Kong Sverre, Norges Fyrste, sig mod Pavens Forbud krone til Konge. Da Erkebisskop Eustachius af Nidaros hørte dette, vilde han heller gaa i Landflygtighed, end være tilstede ved Kroningen, og rejste saaledes bort. Men Sverre, Kong Sigurds Søn (dette siges ganske ubetinget), sammenkaldte da alle Rigets Bisskopper til Bergen, til St. Peters og Pauls Dag, for at krone ham. Blandt dem var en Bisskop i Viken ved Navn Nikolas; da han ikke vilde befatte sig med Kroningen, blev han bunden o. s. v. se ovenfor. Derved blev han bange, samtykkede i Sverre Birkebeins Begjæring, og kronede samt indviede ham til Konge oven nævnte Dag i Bergen, i Overvær og med Samtykke af Bisskop Martin af Bergen, Erik af Stavanger, Thore af Borgund, og Absalon. Samme Dag, da Kong Sverre sad til Bords paa kongelig Viis med Bisskopperne og Rigets Høvdinger, lod han halshugge Sigurd, Søn af Adestan, forhen Konge i Norge, og Hovedet bringe ind til

Sverres Saga taler intet derom, og hvis saadant eller noget lignende er forefaldet, som nok kan være, da har det snarere været ved deres Møde i Viken, hvor det er højst rimeligt, at Sverre allerede har bragt Kroningen paa Bane. I Bergen synes Sagen at være gaaet nok saa glat. Der blev beredet et stort Gjestebud i Kongsgaarden, og det blev besluttet, at de 4 forsamlede Biskopper skulde indvie Kong Sverre og krone ham. Højtideligheden, ved hvilken Nikolas, som den ældste, fungerede som Hovedmand, fandt Sted paa St. Peters og Pauls Dag (29de Juni 1194). Derefter gav han dem alle gode Gaver, og de skiltes ad i største Venskabelighed [1]).

50. Biskopperne exkommuniceres. Gesandtskab til Paven.

Men allerede førend Kroningen fandt Sted, havde Paven udfærdiget de før omtalte Buller, hvorved Sverre erklæredes exkommuniceret, hvis han ikke i et og alt føjede sig efter Erkebiskop Erik, og da denne havde modtaget dem, lyste han hver Søndag Ban over Kong Sverre fra Høj-Choret i Lunds Kathedral-

sig og Gjesterne. Det er at merke, at samme Sverre Birkebein i 15 Søslag overvandt og dræbte 15 Konger med hele deres Følge, førend han kunde erhverve Riget; deres Navne vare Magnus, Borgher, Sigurd, Ord, Guthron, Jon Kuvlung, Belue, Zether, og oven nævnte Sigurd Adestans Søn. Man maa og vide, at det lige til den Dag i Dag er Skik i Norge, at enhver, som kjendes at være en norsk Konge-Søn, om han end er uegte eller thybaaren, fordrer lige saa stor Ret til Norges Rige, som Kongens egtefødde Søn, af en fri Moder, og derfor holdes der uophørlig Slag mellem dem, indtil en af dem overvindes og dræbes." Man seer her tydeligt nok, at Roger forvexler Erkebiskop Erik med Eystein (Eustachius), og igjen sætter Erik, Njaals Formand, i Stedet for denne. Thore Biskop af Hamar kalder han Biskop af Borgund, og ved „Absalon," forstaaes vel atter „Oslo," skjønt han allerede har nævnt Oslo-Biskoppen. At Sverre skulde have ladet nogen Kronprætendent henrette under Kroningsgildet, og hans Hoved bringe ind, strider saa aldeles imod hans sædvanlige Mildhed, at vi umuligt kunne fæste Lid dertil, heller ikke nævner Sagaen derom, og man kan ej engang paavise, hvilken Sigurd dette skulde være. Snarest skulde man formode, at Beretningen er en Misforstaaelse af at Kronprætendenten Sigurd faldt samme Aars Palmesøndag. Af de ni „Konger," han opregner, skjønt han først nævner Tallet 15, gjenkjende vi Magnus, Jon Kuvlung, og Sigurd Brænder; da den anden Sigurd netop var Sigurd Magnussøn bliver det des mere sandsynligt, at det er denne, der menes med „Sigurd Adestans Søn". „Ord" er maaskee Orm Kongsbroder, og de øvrige, Borgher, (Byrge), Guthron (Guthorm), Belue (?) og Zether (?) kunne vel saaledes og være ringere Høvdinger, som faldt i Slagene mod Sverre. Hvad ellers Sverres Trusler til Nikolas angaar, siger ogsaa Billjam af Newbury (l. c.) at han ved at true en Biskop med Døden fik ham til at krone sig.

[1]) Sverres Saga Cap. 123.

kirke. Det er imidlertid, som allerede bemerket, meget tvivlsomt, og lader sig nu vanskeligt opklare, om den Bulle eller Skrivelse, hvorved Erik autoriseredes til at exkommunicere Kong Sverre, kom saa tidligt til Danmark, at Bansættelsen kunde forkyndes og Efterretningen derom komme til Norge, førend Kroningen skede, eller om Biskopperne, da de udførte denne Forretning, ikke endnu vidste af nogen saadan Bansættelse at sige. Sverres Saga omtaler rigtignok Bansættelsen, førend den beretter om hans Møde med Legaten i Kongehelle, og Paven selv satte siden Biskopperne i Ban, fordi de havde kronet ham, skjønt han var exkommuniceret. Men det er allerede oftere paapeget, at Sagaen i Beretningen om disse Forhandlinger ikke strengt følger Tidsordenen, og Paven anstillede vist ikke saa nøjagtige Beregninger over Tiden, naar Bansættelsen kunde blive bekjendt i Norge, især da det endog uden Hensyn til denne maatte fra hans Standpunkt betragtes som en utilladelig Handling af Biskopperne at krone Sverre under de Omstændigheder, paa hvilke man allerede havde gjort Legaten opmerksom. Vist er det, at blandt alle de Grunde, man opregnede for Legaten som Hindringer for Kroningen, nævnes ikke Exkommunikationen; og hvis den pavelige Skrivelse om Bansættelsen, forudsat at en saadan særskilt udstedtes, var samtidig med Privilegie-Bullen, hvilket dog altid bliver det sandsynligste, kunde den ej være affendt fra Rom førend den 15de Juni, Bullens Udstedelsesdag, og det var da umuligt at den kunde naa Danmark tidligt nok til at Erkebiskop Erik kunde lyse Ban over Sverre, og de i Bergen samlede Biskopper faa Efterretning om denne Bansættelse, førend de den 29de Juni kronede Sverre [1]). Det er ogsaa næsten utroligt, at Biskopperne, hvor bange de end vare for Sverre, skulde have vovet et saa uhørt Skridt, som Abbed Villjam siden kaldte det [2]), nemlig at krone en formelig efter Pavens Befaling exkommuniceret Mand, hvis de havde kjendt Befalingen eller Exkommunikationen. Det sandsynligste er derfor, at Efterretningen herom først indløb nogen Tid efter at Kroningen havde fundet Sted. Da Sverre erfarede det, talte han ofte derom paa Thingene og sagde at det Hele kun var et Opspind af Danerne, og slet ikke Pavens Befaling [3]). „Erik blinde kunde ikke lyve ham fra Kongedømmet, og

[1]) Det maa her ogsaa erindres, at de to sidste Søndage i Juni 1194 falde paa den 19de og 26de. Men det indsees let, at selv i vore Dage vilde det næsten ikke være tænkeligt, at en den 15de eller 16de Juni fra Rom affendt Skrivelse skulde komme til Danmark saa tidligt, at dens Indhold kunde bekjendtgjøres den 26de, ej at tale om, at Efterretningen om hvad der oplæstes den 26de i Lund ej kunde komme til Bergen paa tre Dage.

[2]) Se nedenfor S. 284.

[3]) Dette tyder visselig sterkt paa, at der ej har været udstedt nogen særskilt Skrivelse fra Paven herom.

den Banstraale, han nu slyngede mod ham, havde vendt sig mod hans egne Øjne, saa at han derfor nu var blind. Kun de ere med Rette i Ban," sagde han, „der gjøre Bans Verk, men jeg er Kongesøn og har med Rette erhvervet dette Land og Rige; jeg har havt for megen Modgang og Fare at overvinde, inden jeg bragte det saa vidt, til at jeg nu ved disse Trusler skulde lade mig skræmme til at give Slip derpaa. Erik maa gjerne vende tilbage til sin Biskopsstol, uagtet han er blind, naar han kun vil holde den Lov og Ret, som har at staa ved Magt her i Landet; men om han lige saa vist kunde see med begge Øjne, som han nu har mistet Synet paa dem begge, ja dertil med selve Viljen til at see det rette, saa bryder jeg dog ikke den hellige Kong Olafs Lov for hans Skyld, hvor meget han end bander og skjelder" [1]).

Men om det end virkelig forholdt sig saaledes, som Sverre sagde, at Paven ikke havde givet Erik nogen udtrykkelig Befaling til at sætte ham i Ban, var det dog umuligt, at Biskoppernes dristige Handling, Erkebiskoppen uadspurgt at krone og indvie ham, kunde gaa upaatalt hen. Der manglede nu heller ikke paa dem, der kunde sætte deres og Sverres Færd i det værste Lys hos Paven, da Kong Knut just, som det synes, om Høsten 1194 sendte sin Kantsler, Andres Sunesøn, Absalons Frænde og Provst ved Domkirken i Roeskilde, saavel som den ærværdige Abbed Villjam af Ebelholt, som Gesandter til Rom i Anledning af at den franske Konge Philip August, der Aaret forud havde egtet hans Syster Ingeborg, strax efter Bryllupet uden skjellig Grund havde forskudt hende [2]). Man

---

1) Sverres Saga, Cap. 121.

2) Man er ikke ganske vis paa, naar de her nævnte Gesandter rejste fra Danmark, og nogle have endog villet henføre deres Rejse til 1195; men ved nøje at følge Begivenhedernes Gang, og iagttage samt sammenligne de Antydninger, der findes i Abbed Villjams egne Breve, bliver det utvivlsomt, at de have forladt Danmark omtrent sidst i August 1194, og at Kantsleren er kommen hjem over Frankrige om Vaaren eller Sommeren 1195. I det af Villjam i Knuts Navn forfattede Brev til Kardinalerne, hvori han anbefaler Gesandterne (præsentes nuncios nostros) til deres gode Modtagelse og Understøttelse, staar der udtrykkeligt, at Kong Philip et fuldt Aar forud (anno jam exacto) havde egtet hans Syster. (Langebek Scr. VI. 45.) Da nu Philips og Ingeborgs Bryllup blev holdt 14de August 1193, bliver Tiden for dette Brev og Gesandternes Afsendelse saaledes omkring de sidste Dage af August 1194. At Andres og Villjam paa Tilbagerejsen fra Rom allerede efter i 6 Uger at have siddet fangne i det Burgundiske, vare komne til Paris før 2den Søndag efter Paaske (16de April 1195), sees af Brevet II. 25 (Langebeks Scr. VI. 59), hvor denne Dag omtales som tilkommende, og at dette ej var i 1196, sees deraf at Andres Sunesøn allerede 18de Marts i dette Aar underskrev et af Kong Knut udstedt Gavebrev (Suhm VIII, 369, 370), hvilket viser at han da allerede var kommen hjem. Han maa

kan være sikker nok paa, at disse Gesandter, især Villjam, der allerede før havde laant Erkebiskop Erik sin Pen, nu under deres personlige Nærværelse ved Kurien paa det ivrigste talte hans Sag, og man kan vist betragte det som en Følge deraf, at Paven selv den 18de November 1194 i Peterskirken for en meget stor Forsamling lyste alle de fire Biskopper, der havde forrettet Kroningen, i Ban [1]). Man maa imidlertid i Betragtning af hvad der senere fandt Sted antage, at denne Bansættelse kun blev betingelsesviis forkyndt, saaledes at den skulde træde i Kraft, hvis Biskopperne ikke inden en vis Tidsfrist frasagde sig al Forbindelse med Kongen, ydmygede sig for Erkebiskoppen og modtoge hans Tilgivelse. Og herom var det vel, Erkebiskoppen tilskrev dem, da han, som Sagaen beretter, lod udgaa Breve til dem alle, hvori han paalagde dem at forlade Landet, og begive sig til ham. Men Sverre, der tilbragte Vintren (1194—1195) deels i Oslo, deels paa Oplandene, upaatvivlelig for at være nærmere ved Haanden og bedre at holde Øje med, hvad Erik foretog sig, sammenkaldte derimod Biskopperne til et Møde i Bergen førstkommende Vaar, for at overlægge om, hvad der i denne Anledning var at foretage. Under Sverres Ophold paa Oplandene indfandt sig hos ham noget efter Juul, den til Biskop i Skaalholt efter Thorlaks Død (23de Decbr. 1193) udvalgte **Paal Jonssøn**, (Søn af Jon Loftssøn) en af Islands ædleste Mænd, der Høsten forud var kommen til Norge for at lade sig indvie, men, da han fandt Erkebiskoppen borte, og, som man maa formode, ikke vovede at modtage Biskops-Indvielsen af de andre Bispoper, havde tilbragt den første Deel af Vintren i Nidaros og nu rejste over Fjeldet og Oplandene til Viken, for derfra at begive sig til Danmark og lade sig ordinere af Erkebiskop Erik [2]). Det er

---

saaledes have forladt Rom i det aller seneste først i Februar 1195, og Gesandternes Ophold i Rom falder saaledes omtrent fra Oktober 1194 til Februar 1195. Det lader ogsaa af Maaden, hvorpaa Villjam i det Brev, der strax nedenfor paaberaabes, omtaler Biskoppernes Bansættelse, som om han selv havde været Øje- og Ørevidne dertil.

[1]) Se det (defekte) Brev til Paven, som er skrevet af Abbed Villjam, maaskee i hans eget, maaskee og i Absalons Navn, aftrykt hos Langebek VI. 34. „I veed bedst selv," heder det her, „hvorledes I ifjor, Attendedagen efter St. Martinsdag, i den fornemste af alle Apostlers Kirke fængslede dem i Exkommunikationens Baand, i Overvær af en utallig Mængde." Disse Udtryk bære umiskjendeligt Præget af at Brevskriveren selv har været en af denne „utallige Mængde."

[2]) Paal Biskops Saga Cap. 4, jvfr. Sverres Saga Cap. 224. Kongen (han kaldes her Sverre Magnus), heder det i Paal Biskops Saga, var øster i Viken, men rejste derfra til Oplandene, og efter Juul rejste Paal fra Throndhjem, hvor man havde gjort meget af ham, til Kongen med sit Følge, og traf ham, omgiven af en Mængde Kongsmænd.

merkeligt nok, at han, uagtet han reiste i dette Ærende, dog besøgte Kongen, og at de gjensidigt viste hinanden den største Venskabelighed. Kongen, siges der, tog lige saa godt imod ham, som om det var en Søn eller Broder, der havde besøgt ham, og viste ham saa stor Ære, som han selv eller hans Venner nogensinde kunde ønske [1]). Det er ligeledes merkeligt, at Paal, der kun havde Diakon-Vielse, og saaledes maatte indvies til Prest, førend han kunde indvies til Biskop, modtog denne Prest-Ordination af Biskop Thore i Hamar, skjønt Efterretningen om hans og de øvrige Biskoppers Bansættelse paa den Tid (25de Februar) [2]) vistnok maa være kommen til Norge. Men vi maa derfor antage, hvad der ovenfor antydedes, at den endnu ikke var traadt i Kraft. Kong Sverre lod alle Biskopperne i Landet før Paals Afreise, hvortil han selv skaffede ham alt det fornødne, medgive ham Breve under deres Indsegl; disse Breve have maaskee kun været Anbefalingsbreve til Erkebiskopperne Erik og Absalon, men det er heller ikke usandsynligt at de ved Siden deraf have indeholdt Opfordringer til Erik om at komme tilbage og ende den ubehagelige Strid i Mindelighed. Absalon, til hvem Paal Jonsson kom første Paaskedag (2den April), tog, merkeligt nok, saare venskabeligt imod ham, og beholdt ham hos sig hele Paaskeugen. Erik viste ham ligeledes megen Agtelse, og hans Indvielse blev, heder det, aftalt, men imidlertid var der dog først Tale om at udsætte den, upaatvivlelig paa Grund af den Splittelse, der nu fandt Sted i den norske Kirke, saavel som det uvenskabelige Forhold, hvori Erik stod til Kong Sverre, og det var kun efter den danske Kong Knuts udtrykkelige Anmodning, i Betragtning af Paals egen og hans fjerne Menigheders Tarv, at Indvielsen allerede fandt Sted den 3die Søndag efter Paaske (23de April) [3]). Den forrettedes af Absalon, da Eriks Blindhed hindrede ham fra at deeltage i Forretningen anderledes end som Medhjelper. Heraf seer man dog saa meget, at Paals presteligе Ordination ej betragtedes som ugyldig, skjønt den var forrettet af Biskop Thore, og dette viser ligeledes, at Bansættelsen endnu ej kan være traadt i Kraft. Da Biskop Paal efter modtagen Indvielse vendte tilbage til Norge, besøgte han atter Kong Sverre, som han traf i Viken, og fulgte med ham til Biskopsmødet i Bergen. Her fremmødte ej alene de fire

---

[1]) Paal var desuden en Frænde af Kongen, som ovenfor viist, idet nemlig Jon Loftssøns Moder Thora var en Datter af Kong Magnus Barfod.

[2]) Dagen angives nøjagtigt i Biskop Paals Saga, nemlig „Dagen efter St. Matthiæ-Dag, i Kvatemberdagene i Langefasten". Der staar udtrykkeligt, at Thore indviede ham til Prest i Hamar-Kaupang, men at Paal fremdeles var Kongens Gjest, indtil han fortsatte Reisen til Danmark.

[3]) Dagen angives i Paal Biskops Saga, nemlig Jon Biskops Dag, 8 Nætter før Philips og Jakobs Dag (d. e. 1ste Mai).

norske Biskopper, men ogsaa Biskop Bjarne Kolbeinsson i Kirkevaag, saavel som Harald Jarl selv og alle de bedste Mænd fra Orknøerne, for at bringe et Forlig i Stand med Kongen, der havde truet med at ville sende en Krigsflaade til Orknøerne og lade Indbyggerne undgjelde for den Deel, de havde taget i det sidste Oprør. Der var saaledes ikke færre end sex Biskopper tilstede ved dette Møde. Her blev der nu først og fremst raadslaaet om Exkommunikations-Sagen, og det besluttedes at sende et Gesandtskab til Paven selv, med Breve saavel under Kongens som Biskoppernes Segl, hvori Sagen fremstilledes i et andet Lys end det, hvori Erkebiskoppen havde skildret den, og med Bebrejdelser mod denne, sandsynligviis fordi han gik frem med alt for stor Heftighed og Paastaaelighed [1]). Idet Biskopperne saaledes gik Erkebiskoppen ganske forbi, lagde de og for Dagen, at de ikke agtede at tage hans Opfordring til Følge. Til Gesandter udsaa man Biskop Thore i Hamar, og en Magister Richard, kaldet „Sorte-Mester," uvist af hvad Grund, efter Navnet at dømme en Englænder, og efter Titelen en lærd Mand, hvilket nok til saadanne Underhandlinger kunde behøves. Derpaa forhandledes Sagen mellem Kongen og Harald Jarl, der aldeles faldt til Fode, saaledes som det i det Følgende skal berettes [2]). Inden Mødet hævedes, talte Sverre disse advarende og beroligende Ord til Biskopperne: „Det er mit Raad til eder, gode Høvdinger, at I med Forstand udøve den Magt, som Gud har forlenet eder, og betænker stedse, at det ikke er eders Arv eller Fædrenegods. Hvis Erik blinde jager eder derfra, skaffer han eder vist ikke noget godt i Stedet, saa meget mindre som han ikke engang har kunnet skaffe sig noget selv, thi han har jo nu ikke flere end ni eller ti Mænd hos sig, og selv dem paa andens Mands Bekostning. Men holder I eder kun fast til mig, skal jeg nok tage Stødet for eder og ordne det Hele paa det bedste." De gave alle sammen de bedste Løfter, og forsikrede, at de ej skulde svigte ham [3]). Biskop Paal, som hele Tiden var Kongens Gjest, drog kort efter tilbage til Island [4]). Naar man veed, hvor strengt det overholdtes, at hver den, der plejede Samkvem med en bansat Mand, derved selv faldt i Ban, maa man slutte, at i det mindste Paal ej betragtede Sverres Bansættelse som gyldig.

---

[1]) Dette sees af Abbed Villjams Brev til Paven, se nedenfor.

[2]) Se nedenfor S. 288, 289.

[3]) Sverres Saga, Cap. 124, 126. Af det ovenfor om Biskop Paal berettede, sees det, at dette Møde holdtes i Mai eller Begyndelsen af Juni; det kan ogsaa skjønnes af Harald Jarls Nærværelse, thi da Sverre havde truet med at bekrige ham om Sommeren, maatte han før denne see til at afvende Uvejret.

[4]) Paal Biskops Saga, Cap 4.

51. Biskop Nikolas's Frafald. Gesandternes pludselige Død. Bansættelsen ophævet ved en (falsk) Pavebulle.

De nylig givne Løfter og Forsikringer hindrede ikke Biskop Nikolas, der vel neppe nogensinde meente dem oprigtigt, fra, endnu samme Høst (1195), at begive sig ned til Erkebiskopperne i Danmark, og indgaa Forlig med dem, hvilket var det samme som aabenbart at bryde med Kongen og erklære sig for hans Fiende [1]). De to andre Biskopper, i det mindste Martin — om Thore kan der nemlig ikke være Tale, da han var rejst til Rom —, vedbleve dog endnu i nogle Aar at staa paa Sverres Parti [2]). Om Erkebiskopperne ikke vidste før, at Sverre og de øvrige Biskopper havde sendt et Gesandtskab umiddelbart til Paven, for at gjøre deres Bestræbelser til Intet, saa fik de i alle Fald vide det nu af Biskop Nikolas. Dette gjorde, at ogsaa Erkebiskop Erik paa sin Side, eller hans Venner, sendte Paven Skrivelser, for at modarbejde dem, Gesandterne medbragte. Vi kjende endnu Brudstykket af en saadan, affattet af Abbed Villjam, enten i hans eget, eller Erkebiskop Absalons Navn, hvor han minder Paven om den Exkommunikation, han Aaret forud havde lyst over dem, og beder ham indstændigt at lade Vedkommende føle, hvad det har paa sig at trodse et apostolisk Mandat. „De have", siger han, „sammensvoret sig mod Herren og hans Salvede. Efter at eders Hellighed, som I selv vide, ifjor exkommunicerede de Biskopper, som havde kronet hiin Tyran mod eders Befaling, have disse løgnagtige og slette Mænd nu ganske vendt sig til Ondskab, og have paa Løgnens Ambolt sammensmedet Bagvaskelser og onde Raad mod den Retfærdige, nemlig Erkebiskoppen, for at kunne besnære eder med deres Tale, hvilket dog være langt fra. Man har aldrig hørt saadant i Verden, som at en i Christenheden exkommuniceret Prest bliver salvet til Konge. Vi bede derfor, og anraabe eder, og alle de Helliges Mængde forene sine Bønner med vore, at eders Iver i nærværende Sag maa vise sig kraftig, og Falskheden med sine Paastande vige for Retfærdigheden, saa at de Onde kunne fanges i deres eget Overmod, og alle velsindede Mennesker kunne have Fred, men de Ondskabsfulde og de, der hade Freden, møde Forargelsens Klippe og Anstødets Steen" [3]). Omtrent paa samme Tid maa ogsaa Chorbrødrene i Nidaros, sandsynligviis efter Opfordring af Erkebiskop Erik, have sendt et Klageskrift til Paven over den Myndighed, Kongen nu efter Erkebiskoppens Bortrejse tiltog sig i de Erkestolen vedkommende gejstlige Sager, da

[1]) Sverres Saga, Cap. 128.

[2]) Hvis nemlig Njaal samtidigt med Nikolas havde rejst til Danmark, vilde det vel være omtalt i Sagaen, og hvad Martin angaar, da vide vi, som det i det følgende vil sees, at han endnu i 1198 var hos Sverre.

[3]) Det før omtalte Brev, Langebek Scr. VI. 34.

vi endnu have en af Pave Coelestin til Domkapitlet under 17de Marts 1196 udfærdiget Bulle, hvori han udtaler sin Forbauselse over, hvad de havde paaklaget for ham, at uagtet Pave Hadrians Foranstaltninger vare nu de gejstlige Jurisdiktioner i Lægmænds Hænder, og der tilstodes disse utilbørlig Magt i aandelige Sager, tilføjende, at da han ønsker at udrydde en saa skammelig Uskik af Nidaros Kirke, forbyder han herved paa det bestemteste nogen som helst Lægmand inden Diœcesen at udøve kirkelig Jurisdiktion eller paadømme Sager, der høre under kirkelig Domstol [1]. Saa hurtig en Afgjørelse fik ikke det egentlige Hovedanliggende, for hvis Skyld Gesandterne fra Norge nu opholdt sig ved Kurien, deels fordi det altid maatte udfordre nogen Tid, inden Paven kunde tage nogen Bestemmelse, deels fordi han vel ogsaa just paa denne Tid maa have været saa godt som udelukkende optaget med Forberedelserne til det nye Korstog, som allerede 1195 var prædiket i Tydskland af Legaten, Kardinal Gregorius, og hvortil en Mængde Fyrster saavel i dette, som i det følgende Aar lode sig korse [2]). Over Udfaldet af Gesandternes Sendelse hviler der et næsten uigjennemtrængeligt Mørke. De opholdt sig i Rom indtil Slutningen af Aaret 1196, og vendte da tilbage i Følge med **Fidantius**, Kardinal-Presbyter af St. Marcellus, hvilken Pave Coelestin sendte til Danmark, fornemmelig, som man maa antage, for at prædike Korstog, men vel ogsaa for ved Siden af dette at røgte andre Erender, som kunde forekomme, og af hvilke da det, der havde kaldet hans Ledsagere til Rom, ikke kan have været det ringeste [3]). De kom lykkeligt til Danmark, men

---

[1]) Originalen i det norske Rigsarkiv, se Dipl. Norv. I. 1.

[2]) Det var fornemmelig paa Rigsdagene i Gelnhausen og Worms, i Oktober og November 1195, at mange af de tydske Fyrster toge Korset. (Wilkens Gesch. der Kreuzzüge V. 16, 17). Kort efter drog Kejser Henrik til Apulien, for at dæmpe nye, der udbrudte, Uroligheder. Ogsaa dette maatte bidrage til at optage Pavens Opmerksomhed.

[3]) Vel nævner Sverres Saga Cap. 128 ikke Kardinalen ved Navn, og henfører og, som det synes, Kardinalens og Sendebudenes Død til Vintren efter den Høst, da Biskop Nikolas forligede sig med Erkebiskopperne, altsaa 1195—96; men det er dog aabenbart, at ingen anden end Fidantius er meent, thi deels vilde en Kardinal-Legats Død i Danmark gjøre for megen Opsigt, til at den ikke skulde omtales i de danske Annaler, ligesom Fidantius's ogsaa virkelig omtales (og dobbelt merkværdigt vilde man have fundet det, om to Kardinaler vare døde i Landet, kun med et Aars Mellemrum); men man har endog blandt alle Coelestins Kardinaler, der have undertegnet de af ham udstedte Buller, vanskeligt for at paavise en eneste, der kunde have forladt Rom sidst i 1195 og være død først i 1196. De fleste af Kardinalerne undertegne nemlig til 1196 og 1197, flere ogsaa et Stykke ind i Innocents's Tid; og de eneste, hvis Underskrifter ophøre tidligere, ere kun Romanus (14de Juli 1194), Petrus (1191), Rufinus (1191), Johannes Felix (1193) og Ægidius (Marts 1194), hvilke Underskrifter igjen ophøre for tid-

efter nogen Tids Ophold her bleve de pludseligt syge og døde (Februar 1197). Det varede en Tid, siges der, inden man i Norge fik Efterretning om deres Skjebne. Da kom der nogle danske Mænd, som bragte Kong Sverre, der dengang opholdt sig i Throndhjem, Breve fra Paven med dennes Indsegl, sigende at Biskop Thore og Mester Richard havde laant Penge af dem, og sat disse Breve i Pant. Kongen, fortælles der, indløste Brevene og lod dem oplæse i Choret, samt det pavelige Segl fremvise. Indholdet var, at da Paven havde overbeviist sig om, at Kongen havde en retfærdigere Sag end Erkebiskoppen, løste Paven ham og hele hans Rige fra alle Bansættelser. Kongen tilføjede, at han havde hørt for vist, at Kardinalen, saavel som Biskop Thore og Mester Richard havde været i Gjestebud hos en Prest, og at man der om Aftenen havde blandet Gift i deres Drik, hvoraf alle tre døde [1]).

Det vilde visselig være uretfærdigt at kaste nogen Skygge paa Sverre for denne uhyggelige Begivenhed. Havde Samtiden i mindste Maade mistænkt ham derfor, eller havde hans Fiender endog kun haabet, med noget Skin af Rimelighed at kunne vælte Mistanken paa ham, vilde vistnok Pave Innocentius den 3die ikke have undladt at berøre det i de Breve, vi nedenfor komme til at nævne, hvor han med den yderste Heftighed og Haardhed farer løs mod Sverre, opregner en Mængde Beskyldninger imod ham og navnlig sigter ham for at have forfalsket Pave Coelestins Bulle, for derved at frelse sig fra Bansættelsen. Her laa det dog virkelig saa nær at sigte ham for Giftblanderiet, hvis der havde været mindste Anledning der-

ligt til at nogen af disse Mænd skulde kunne have været affendte sidst i 1195. At Sagaen virkelig fejler i at lade Fidantius bo sidst i 1195 eller først i 1196, sees bedst deraf, at hans Underskrift findes paa en Beskyttelsesbulle for St. Pauls Kloster i Fécamp, udstedt i Lateran 25de Juni 1196 (Monstrier, Neustria pia S. 242); hvilket viser at han da endnu var i Rom. Heraf seer man ogsaa at Sverres Sendebud, der vare i Følge med ham nordefter, heller ikke kunne have tiltraadt Tilbagerejsen forend i det allertidligste i Juli 1196, men rimeligviis meget længere ud paa Aaret — hvis ikke ellers den Uro, der nu herskede i Anledning af Kejser Henriks Tog til Italien og Forberedelserne til Korstoget har sinket dem — siden de ikke kom til Danmark førend ved Vintertid. At Fidantius døde 1197, angives i de esromske saavel som de nestvedske Annaler (Langebek Scr. I. 248, 369), og hans Død henføres i den lundske Aartidsbog til 19de Februar (Langebek Scr. III. 488.) Paa den Tid maa saaledes og Sverres Sendebud være døde. Dette kan ogsaa sluttes af at hans Eftermand ej indviedes førend 1197, se nedenfor. Hvorledes Fidantius nævnes urigtigt i et Haandskrift af Kong Haakon Sverressøns Retterbod af 1202, er ovenfor viist (II. S. 936). Her kan der og tilføjes, at der i Retterboden kun staar „Legaten," ej „Kardinalen," hvilket viser at der ej engang er Tale om nogen Kardinal.

[1]) Sverres Saga, Cap. 128. Da Sverre paa den Tid opholdt sig i Nidaros, se nedenfor, er det saaledes Christkirken i Nidaros, hvor Brevene bleve oplæste.

til, at Undladelsen deraf allerede i og for sig fritager Sverre for Sigtelsen. Dertil kommer, at Forgivelsen, hvis en saadan fandt Sted, skede enten i Lund selv eller i Nærheden deraf [1]) under begge Erkebiskoppernes Øjne, thi det var her, hvor Fidantius, efter de danske Aarbøgers Udsagn, døde den 19de Februar, uden at der dog i dem ytres det mindste om, at han blev forgiven. Var det virkelig saa, kunde Aarsagen maaskee søges deri, at han ved sin umaadelige Rovgjerrighed havde lagt sig ud med en stor Deel af den danske Geistlighed [2]), og at en eller anden blandt denne har ladet ham bibringe Gift, uden at kunne hindre, at ogsaa de norske Sendebud ved samme Lejlighed kom af Dage. Og usandsynligt er det heller ikke, at Nikolas, der just da stod i Spidsen for en Oprørsflok og som hyppigt opholdt sig i Skaane, hvor Sendebudene omkom, medens Sverre var nord i Throndhjem, kan have havt Deel deri, af Frygt for at de dog maaskee, naar det kom til Stykket, skulde medbringe et for Sverre fordeelagtigt Svar. En anden Sag er det derimod med den Sigtelse, at de Breve, Sverre lod oplæse, skulde være forfalskede. Flere Omstændigheder tyde hen paa at det virkelig forholdt sig saa. Vel kunde det være muligt, at det virkelig var lykkets Thore og Richard at omstemme Coelestin, der, af Naturen føjelig, ogsaa overhoved i denne Sag synes at have viist sig meget lemfældig og langmodig, og ikke egentlig at have havt Lyst til at gaa til den Yderlighed, som Erik og Absalon ønskede, og hvortil hans Efterfølger, den ivrige Innocentius, strax gik efter sin Ophøjelse paa Pavestolen; men da man dog ikke vel kan tiltro Innocents at have sagt nogen vitterlig Usandhed, medens han som Kardinal lige fra 1191 maa have havt Anledning til at vide nøje Beskeed om de Skrivelser, der udfærdigedes fra Kurien, er det neppe sandsynligt, at Sverres Sendebud have udvirket nogen Tilbagekaldelse af Bansættelsen, og at de Skrivelser, de bragte hjem med sig, virkelig have været forfalskede, hvilken Bedrift, som Innocents selv fortæller i en Skrivelse til alle Erkebiskopper [3]), da gik meget i Svang, og som udøvedes blandt andre af en i Erkebiskop Galfred af Yorks Tjeneste staaende Gejstlig, der just i den Tid opholdt sig i Rom [4]). Det er imidlertid ikke hermed sagt, at Sverre selv fra først af var vidende om Bedrageriet, eller at Sendebudene ved at skaffe sig Brevene have handlet efter hans Instrux. Men man kan ikke fortænke ham synderligt i, at han,

[1]) De esromske Annaler melde at han blev begraven i Lund, hvilket og sees deraf at hans Navn er indført i Domkirkens Aartidsbog; de nestvedske, at han døde i Skaane. Langt fra Lund kan det saaledes ej have været.

[2]) Se herom især Abbed Villjams Brev til Erkebiskop Absalon, Langebek Scr. VI. S. 21.

[3]) Innocents den 3dies Brev I. 235.

[4]) Dette berettes i Baronius's Annaler 1195, No. 20.

naar han først havde faaet Brevene, anvendte dem til sin Fordeel, om han end havde en Anelse om, at det ej hang saa rigtigt sammen med dem. Han betragtede den Maade, hvorpaa Erkebiskoppen gik til Værks mod ham som underfundig og utilbørlig; han paastod, at Erik og hans Venner ved falske og overdrevne Beskyldninger søgte at bringe Paven til Skridt, som han, rigtigt underrettet om Forholdene, ej vilde have foretaget, og han havde endelig i det aabenbare Oprør, for hvilket Nikolas nu stod i Spidsen, tydeligt Beviis paa, hvor lidet nøjeregnende hans Fiender vare med de Midler, de anvendte mod ham. Og saaledes regnede han det vel heller ikke saa nøje med de Midler, han anvendte til sit Forsvar.

52. Harald Jarl paa Orknøerne underkaster sig, og afstaar Hjaltland.

Paa Mødet i Bergen 1195 havde, som ovenfor berettet, ogsaa Jarlen **Harald Maddadhsson**, Biskop Bjarne, og de fornemste Mænd fra Orknøerne indfundet sig, for at søge Forlig med Kong Sverre, der havde truet at ville bekrige Øerne til Straf for den Bistand, Hallkell Jonssøn og de øvrige Oprørere der havde fundet. Det vækker en ikke ringe Forestilling om den Magt, hvoraf Sverre nu var i Besiddelse, og den Anseelse, hvori han og hans Rige stod, at den blotte Trusel med alvorlig Straf kunde bringe en saa selvraadig og herskesyg Mand, som Harald Maddadhssøn, hvis Jarldømme laa saa langt fra Hovedlandet, til at drage over Havet med sine fornemste Mænd, for ganske at falde Kongen til Fode, og overlade til ham efter Godtbefindende at bestemme Forligs-Betingelserne. Men det er rigtignok at merke, at Harald ved sin Urolighed og Herskesyge ogsaa havde lagt sig ud med den skotske Konge, som ellers var den, hos hvem Orknøjarlene plejede at søge Trøst, naar de vare komne i et spændt Forhold til deres Overherre i Norge. Der er al Grund til at antage, at Harald, der allerede skal have deeltaget i den Opstand, nordskotske Magnater gjorde imod Kong Mælkolm til Bedste for Villjam af Egremont, Sønnesøn af Kong Duncan, Ingebjørg Jarlemoders Søn (1160) [1]) ogsaa havde understøttet dennes Søn Donald Bane, der ligeledes gjorde Fordring paa Tronen og fra 1180 til 1187 holdt sig i Besiddelsen af Moray og Ross, indtil han blev dræbt af de kongelige Tropper [2]), ligesom det allerede er omtalt, at Harald af sin anden Hustru Hvarflad, Mælkolm Mac Heths Datter, stedse ophidsedes til Fiendtlighe-

---

[1]) Fordun, I. S. 453. Chron. de Melrose ved 1160. Hoveden, S. 492. Her omtales ikke færre end 6 Jarler, saa at visselig Orkn-Jarlen maa have været en af dem. Jvfr. Skene, the Highlanders in Scotland I. 131.

[2]) Fordun, I. S. 479, 480, 494; Hoveden, S. 635.

der mod Kong Villjam [1]). Derfor antog ogsaa denne sig Haralds Medbejler, Harald unge, som det ovenfor er nævnt, og overlod ham Halvdelen af Katanes. Og nu, da Hallkell Jonssøns Tog var løbet uheldigt af, og Kong Sverre truede med at tage alvorlig Hevn, følte Harald sig saa hjelpeløs, at han ikke vidste at afvende den truende Fare, uden ved personlig at begive sig til Norge og ydmyge sig for Sverre. Hans Sag blev, sandsynligviis efter foregaaende private Underhandlinger, offentlig forhandlet paa et Thing, som Kongen lod tilstevne paa Christkirkegaarden [2]), efter at han var bleven færdig med de kirkelige Sager. Ved dette Thing sad Kongen paa et dertil indrettet Sæde; rundt om dette stod Hirden, nogle sad længer fremme, og for øvrigt stod en Mængde Tilhørere udenom. Da traadte Jarlen frem, og talte saaledes: „Her er nu en stor Mængde gode Mænd komne sammen, og jeg kunde nok trænge til Mængdens opmuntrende Bifald: jeg er en gammel Mand, som mit Skjegg noksom viser, og jeg har ligget paa Knæ for mange Konger, stundom i største Venskabelighed, men oftest under mislige Omstændigheder. Nu er en ny Vanskelighed for Haanden, nemlig min Herre Kong Sverres Vrede. Jeg torde dog være mere uskyldig i den Sag, der har paadraget mig den, end man har beskyldt mig for. Ikke var jeg den, som rejste Oprørsflokken, men det fragaar jeg rigtignok ikke, at jeg ej kæmpede imod den, thi jeg kunde ikke lægge mig ud med alle Folk i Landet, saa længe jeg skal være Jarl over dem. Heller ikke handle Orknøingerne i alle Dele efter min Vilje. Mange løbe ud fra Øerne, og herje paa Irland eller Skotland, eller plyndre Kjøbmænd, alt sammen imod min Vilje, skjønt jeg dog har Ord for at være streng og nøjeregnende nok. Men dette er ikke mere at tale

[1]) Se herom ovenfor, II. S. 850. Vistnok udtrykker Fordun sig I. S. 512, som om Harald først ved 1196 havde egtet Hvarflad, og som om han lige til da havde været Kong Villjam hengiven, men deels see vi andenstedsfra, at han længe før den Tid havde fejdet med ham, deels maatte Hvarflad da være alt for gammel til at han kunde tænke paa at egte hende, og endelig kunde ikke hendes Søn og Haralds Søn Thorfinn (Orkneyinga Saga S. 406) i saa Fald være voxen i 1197, da han ifølge Fordun og den melrosiske Krønike leverede de kongelige Tropper et Slag, se nedenfor. Men Tidsregningen her er saavel hos Fordun, som hos Hoveden og i Orkneyinga Saga forvirret. Ved Gjennemlæsningen af Beretningen hos Hoveden kan man vanskeligen afholde sig fra den Formodning at han til Tiden efter 1196 har henført langt tidligere Begivenheder, navnlig, at Harald „faldt paa Knæ" for Kong Villjam.

[2]) Denne omtales her for første Gang som Thingsted. Siden nævnes den oftere, f. Ex. i Haakon Haakonssøns Saga Cap. 23, 171. Den var ogsaa Hyldingssted, og usandsynligt er det ej, at der her var opført en fast Tribune, ligesom det i det mindste senere var Tilfældet paa Christkirkegaarden i Nidaros.

om; saaledes som Sagerne nu staa, lægger jeg alt i Guds og eders Vold". Med disse Ord gik Jarlen frem mellem Bænkene, og kastede sig for Kongens Fødder. Kongen saa sig om, tog seent til Orde, og sagde: „stor Ufred og mange Drab forvoldte I i Norge, der udrustede en saa sterk Flokk, som Øyeskeggernes, og sendte os den hid til Landet; det var mig og mine Mænd til stor Harm. Men nu er I selv kommen hid som alle see, angrer, hvad I har forbrudt eder imod os, og beder om vor Naade. Den vil jeg heller ikke negte eder, da jeg selv kan trænge til at den almægtige Gud viser mig større Naade, end jeg har fortjent. Staa derfor op, Herre Jarl, og vær her i Guds og min Fred, saa skal jeg fremsætte Forligsvilkaarene, naar jeg dertil har bedre Tid". Disse vare, som man kunde vente, temmelig haarde. For det første fratog han Harald Hjaltland aldeles, med Skat og Skyld, og lagde det under Kronen. Dernæst forbeholdt han sig den halve Deel af alt Sagefaldet paa Orknøerne. Ligeledes erklærede han alle de Jorder og Ejendomme, der havde tilhørt de i Florevaag faldne Orknøinger og Hjalter, forbrudte til Kronen, dog saaledes, at de Faldnes Frænder skulle kunne indløse dem inden tre Aar; hvis de da ikke bleve indløste, skulde de uigjenkaldeligt forblive Krongods. Dette Forlig blev nøjagtigt optegnet og besvoret af Harald Jarl. Der tales intet om, at nogen Deel af Jarldømmet forbeholdtes Harald unge, og det synes jo rigtignok, som om det nu allerede var beklippet saa meget, at Harald Maddadhsson maatte faa beholde det øvrige i Fred. Herom er det imidlertid umuligt at sige noget med Bestemthed, da Forligs-Dokumentet, som siden dannede et af de vigtigste statsretlige Aktstykker i den norske Krones Arkiv [1]), desværre for længe siden er tabt. Vi ville see, hvorledes Harald unge kort efter bekrigede Harald Jarl, for at faa Halvdelen af Øerne, og det, som det udtrykkeligt siges, efter at Sverre havde givet ham den; men om dette var før, eller ved, eller efter Forliget i Bergen, er umuligt med Bestemthed at angive efter de faa og utilstrækkelige Kilder, vi nu have. Kong Sverre lod alle de forbrudte Ejendomme paa Øerne optegne, og udnævnte Sysselmænd [2]), saavel paa Orknøerne som paa Hjaltland, til at oppebære hans Indtægter og paasee hans Tarv. Sandsynligviis bestemte han ogsaa ved denne Lejlighed, at Hjaltland skulde have fælles Lagmand med Færøerne, thi saaledes finde vi Forholdet siden efter. Derpaa vendte Jarlen tilbage. Det var, som vi i det følgende ville see, neppe hans Hensigt at holde Forliget, hvis han fandt Lejlighed til at bryde det, men denne fandt han ikke førend efter Kong Sverres Død [3]).

---

[1]) Den paaberaabes saaledes i Hirdskraa, Cap. 15.

[2]) Sysselmanden, der udnævntes til Orknøerne, hed Arne Lorja, som senere vi blive omtalt. Inge Baardssøns Saga S. 193.

[3]) Sverres Saga Cap. 125. Orkneyinga Saga S. 418.

53. Baglernes Oprørsflok stiftes.

Men paa samme Tid, som Sverre havde opnaaet en Magt der gjorde hans Navn anseet og frygtet udenfor Landets snevre Grændser, lykkedes det de misfornøjede gejstlige og verdslige Aristokraters forenede Bestræbelser at bringe endnu et Oprør i Stand, der ej alene vorede Sverre selv saaledes over Hovedet, at han ikke oplevede Enden derpaa, men sønderrev Norge næsten i en heel Menneskealder ved Borgerkrige, blodigere og mere haardnakkede end nogen af de foregaaende. Hovedmanden for dette Oprør var Biskop Nikolas, mere i Egenskab af det gamle Aristokratis fornemste Medlem, end som Hierarch, thi man kan være vis paa, at om Sverres og Hierarchiets Interesser havde været fælles, vilde han ikke med saadan Iver have sluttet sig til Erkebiskop Erik og Kirkens Sag, som han nu gav sig Mine af. Men nu stode Sagerne saaledes, at han kunde lægge hele den gejstlige Magt i Vegtskaalen, for at styrke sit politiske Parti, og give Sagen et Udseende, som om man stred for Kirkens hellige Sag, medens det egentlig kun var det gamle Lendermands-Aristokrati og Selvraadighedens Tid, som man vilde have fornyet. Og Nikolas var desuden endnu for ny i sin gejstlige Værdighed, og havde for længe været en verdslig Høvding og Mand af Sverdet, til at han skulde have Taalmodighed til at vente paa Stridens Afgjørelse ved den gejstlige Domstol. Han havde allerede, hvad man efter det Foregaaende maa antage, havt Deel med i Øyeskeggernes Opstand, og hvilede ikke, førend han fik et lignende Oprør, men vældigere og varigere, tilvejebragt.

Lykken var ham her ogsaa særdeles gunstig, thi netop, som det var ham beleiligst, spillede uforudseede Omstændigheder ham en næsten færdig Vaabenmagt i Hænderne. Den byzantinske Kejser Isaak Angelus var i April 1195 bleven stødt fra Tronen og blindet af sin Broder Alexius, der saavel for at holde sig paa Tronen mod de misfornøjede i Landet selv, som af Frygt for Kejser Henrik den 6tes Trusler og den tydske Korshær, der nu med det første var i Vente, søgte at skaffe sig saa mange paalidelige Tropper som muligt, og derfor ej alene strax ved sin Tronbestigelse tog en heel Deel tydske Lejetropper i sin Tjeneste [1]), men sendte endog Mænd heelt op til de nordiske Riger, for her, i de tapre Væringers Fædrenehjem, at hverve flere Krigere til at forstærke deres Skarer. Han henvendte sig desangaaende til Kongerne selv, og valgte til Sendebud Mænd fra deres egne Riger, sandsynligviis Befalingsmænd i Væringekorpset. Til Kong Sverre sendte han saaledes den forhen omtalte Reidar fra Viken, der af denne Sendelse fik Tilnavnet „Sendemand". Han havde,

[1]) Otto de St. Blas. Cap. 48, jvfr. Nikolas Choniata.

siges der, længe været borte fra Landet, og faret viden om; det er derfor ikke usandsynligt, hvad vi ovenfor antydede, at han maaskee har været i Følge med Ulf af Lauvnes paa Korstoget 1191 [1]). Reidar medbragte en formelig Skrivelse med gylden Bulle, hvori Alexius anmodede Sverre om at sende ham 1200 gode Krigsmænd [2]). En lignende Skrivelse sendte han med en Mand ved Navn Peter ilske til Kong Knut i Danmark, og en tredie til Kong Knut i Sverige. Reidar, der maa være bleven affendt umiddelbart efter Alexius's Tronbestigelse, ankom til Norge om Sommeren, og henvendte sig strax til Kongen, der hørte venligt paa Anmodningen og lovede at han skulde tænke over Sagen. Reidar tilbragte hele Vintren (1195—1196) hos Kongen, og talte oftere med ham om denne Sag. Men under dette Ophold har vel ogsaa Nikolas oftere faaet Anledning til at virke paa Reidar og aftale den Plan med ham, som siden aabenbarede sig. Om Høsten var det, som ovenfor nævnt, at Biskop Nikolas begav sig ned til Danmark og indgik Forlig og Forbund med Erkebiskopperne. Samme Høst traf det sig tillige saa belejligt for Sverres Fiender, at hans Svoger, Kong Knut i Sverige, døde [3]), og efterfulgtes af **Sverke Karlsøn**, som hidtil havde nydt Understøttelse af sine Frænder i Danmark, saa at man altsaa skulde formode at det Venskab, hvori Sverre hidtil havde staaet med Sverige, nu vilde forandres til Fiendskab. Om Vaaren 1196 spurgte Reidar Sendemand atter Kongen om, hvad Besked han kunde faa paa sit Erende. Kongen svarede, at han ej troede Freden vilde blive langvarig i Landet, da han baade havde hørt at de Danske skulde have i Sinde at sende ham Fiender paa Halsen, og der desuden i Landet selv var nok af dem, der ikke vare at lide paa, om en Oprørsflok skulde rejse sig; under saadanne Omstændigheder vilde han ikke sende sine Krigsfolk fra sig. Reidar spurgte da, om han havde noget imod at Bondesønner eller Kjøbmænd lode sig hverve til den græske Kejsers Tjeneste. Dette tillod Kongen, der saaledes neppe kan have næret nogen Mistanke til Reidar, og denne samlede nu flere Skarer sammen, med

[1]) Se ovenfor S. 231. Ifølge de islandske Annaler kom en „Reidar Sendemand" til Island 1175. Maaskee dette er den samme.

[2]) Skrivelsen kaldes, heder det i Sverres Saga, „Guldbulle-Skraa;" sandsynligviis har det været benævnt saaledes af dem, der bestyrede det kongelige Arkiv, i hvilket den efter al Rimelighed maa have været et Pragtstykke. Forøvrigt er det tvivlsomt, om det kun var 90, eller 1200 Mand, Kejser Alexius anholdt om. Sagaens Text udtrykker nemlig Tallet med Romertal, og X C kan baade betyde 90, og ti (store) Hundreder. Det synes imidlertid ikke rimeligt, at Alexius ej skulde have forlangt flere end 90 Mand, ligesom det af de følgende Udtryk synes at maatte sluttes, at Reidar selv bragte mange flere end 90 Mand paa Benene.

[3]) Sverres Saga, Cap. 127. De islandske Annaler.

hvilke han om Sommeren rejste ned til Halsre, hvor der fremdeles var Marked og Kjøbstad [1]). Her indtraf ogsaa Biskop Nikolas med en heel Mængde Nordmænd, især Vikværinger, ligeledes Erkebiskop Erik fra Skaane. Nikolas og hans Venner havde med sig en Dreng, som de kaldte **Inge**, og udgave for en Søn af Magnus Erlingssøn, men som Birkebeinerne siden paastode var dansk, og egentlig hed Thrugils Tuerskider. Det viste sig da, at hvilke end Reidar Sendemands Hensigter fra først af havde været, saa havde han dog nu ganske slaaet af Tankerne at sende Hjelpetropper til Constantinopel. De Skarer, han havde bragt sammen, forenede han med dem, som fulgte Biskop Nikolas, og de stiftede saaledes paa selve Markedspladsen en talrig Oprørsflok, der tog Drengen Inge til sin Konge (Sommeren 1196). Med denne Flok vendte de derpaa tilbage til Viken [2]), hvor de forefandt **Sigurd Jarlssøn**, der strax slog sig til dem, saavel som mange andre anseede Mænd, af hvilke rimeligviis de fleste tidligere havde tilhørt Heklungernes, Kuvlungernes eller Varbelgernes Parti, det vil sige Aristokratpartiet eller Forfegterne af de statsretlige Forhold, der herskede under Magnus Erlingssøn [3]). Denne nye Flok kaldte man **Baglerne** eller **Beglingerne**, af bagall, d. e. Biskopsstav (baculus) [4]), for dermed at betegne, at dens egentlige Stifter og Hovedanfører var Biskop Nikolas. Dette Navn tillagdes den sandsynligviis først af Birkebeinerne som et Spottenavn, men

---

[1]) Om Halsre er der ovenfor talt (I. 1. S 493, I. 2. S. 35). Det antages, som det her er nævnt, sædvanligviis for at være Helsinger, skjønt dette vistselig ikke er hævet over enhver Tvivl. Det besynderligste er, at „Halsre" ikke omtales i danske Skrifter.

[2]) Af Sagaens Ord „til þeirrar ferdar rêdsk ok Eirikr erkibyskup" skulde det synes, som om ogsaa Erkebiskoppen fulgte med til Norge, hvilket dog i Betragtning af hans Blindhed og Alderdom er lidet troligt, ligesom vi og i det mindste i Erkebiskop Absalons Testamente af 1201 finde ham omtalt som landflygtig. Er han fulgt med, da har han dog vist ikke begivet sig længer op end til Kongehelle, og har snart igjen vendt tilbage til Danmark.

[3]) Man seer dog ikke nogen af Sidske-Folkene nævnte paa Baglernes Side, ligesom Gregorius Jonssøn, Hallkells Broder, og vist flere forhenværende Heklunger med ham, bleve Sverre tro.

[4]) At Ordet „Bagler" skulde, fordrejet i daglig Tale, være det samme som „Bagger", det i Danmark forhen og endnu i Sverige saa brugelige Navn paa Nordmænd, hvilke flere have antaget, er saa meget mere urimeligt, som Haakon Haakonssøns Saga, der selv taler saa ofte om Baglerne, dog allerede ved 1272 (Cap. 288) nævner „Bagger" som et allerede længe brugeligt Øgenavn, hvilket Byrge Jarl i hiint Aar forbød. Det vilde ogsaa være heel besynderligt, om hele Folket skulde have faaet Navn efter en enkelt Oprørsflok. „Bagger" betyder enten „Bædre", eller „Sække", et Navn, Nordmændene sikkert fik af Sviarne og Gøterne fordi de i Almindelighed vare mere undersætsige og føre end disse.

det er vist, at de ikke længe efter ogsaa selv benævnte sig saaledes. Næst Biskop Nikolas synes Reidar Sendemand og Sigurd Jarlssøn at have været dens fornemste Anførere [1]).

54. Fegtning ved Saltøsund. Baglerne underkaste sig Viken og Oplandene.

Da Sverre, der paa denne Tid synes at have opholdt sig i Bergen [2]), fik Efterretning herom, udbød han Leding og ilede til Viken; han havde allerede, som man af hans Samtale med Reidar erfarer, merket Uraad, og holdt vel derfor ombyggeligt Øje med, hvad Nikolas og de øvrige, han havde Grund til at mistænke, toge sig til. Der fortælles dog intet om hans eller Baglernes Ferd, førend ud paa Høsten da han laa i **Sæmsfjorden** indenfor **Havsteenssund**, med 20 eller 30 Skibe, hvoraf de fleste vare Smaaskuder, medens Baglerne, som han fik høre, vare komne til **Saltøsund** ved Kosterfjorden, et Par Miile nordligere. Strax drog han imod dem, og udspejdede selv med en af sine Høvdinger, Nikolas af Vestnes, deres Stilling og Styrke; denne var betydelig, thi de havde ikke færre end fem Langskibe og 120 Smaaskibe, altsaa efter den aller mindste Beregning henved 5000 Mand. Det var saaledes ikke at tænke paa at levere dem et ordentligt Slag, og det eneste, man kunde gjøre, var at drille dem ved enkelte Overfald og Smaafegtninger. Sverre befalede derfor Nikolas af Vestnes og sin Søn Sigurd Lavard at lægge sig med Skibene ved Gaarden Sonaberg (sandsynligviis etsteds paa eller ved Tjernø), og passe sit Snit, om de kunde gjøre Baglerne nogen Fortræd; selv roede han ud til Havsteen (Havsteensberget), hvor Baglerne havde sat en Vagtpost. Denne jagede han bort, forfulgte den et Stykke, og roede

[1]) Sverres Saga, Cap. 129.

[2]) I Sagaen, Cap. 120, heder det kun: da dette skede (da Sigurd Jarlssøn og flere havde slaaet sig til Flokken), var Sverre øster i Viken. Det skulde heraf synes, som om Sverre hele Sommeren havde været i Viken; men saaledes kan det dog ikke være, thi for det første seer man af Sagaens Ord, at Flokken rejstes om Sommeren, medens det ved Overfaldet paa Valslyngen allerede var Frost (altsaa seenhøstes), at der maa være gaaet en Tid hen, hvorom Sagaen intet nævner, mellem Oprejsen fra Danmark og Sammenstødet ved Saltøsund; for det andet erfarer man af det følgende, at de Ledingsfolk, Sverre havde med, hørte hjemme i Gulathingslagen, siden han ej gav dem Hjemlov, førend han kom til Bergen, og endelig synes det libet rimeligt, at Nikolas og Reidar havde kunnet lokke saa mange Vikværinger ned til Danmark og faa Flokken stiftet, hvis Sverre havde selv været i Viken. Merkeligt er det ogsaa, at vi ved første Sammenstød mellem Sverre og Baglerne finde disse **nordligere**, end Sverre. Vel kunne de have taget Vejen udenskjærs til Kosterfjorden, men denne maatte dog ogsaa Sverre, hvis han kom fra Oslo, passere, førend han kom til Sæmsfjorden, og under alle Omstændigheder maatte man fra Højderne ved denne kunne have seet dem komme søndenfra.

derpaa ind til sine Folk. Baglerne havde begivet sig i Land paa et Sted, der siden kaldtes Mugevalle, og sandsynligviis er at søge paa Vestsiden af Tjernø, ved Saltøsund; deres Skibe havde de draget op paa Stranden. Sverre lagde sig udenfor, og vexlede en Tidlang Skud med dem, men uden synderligt Folketab paa nogen af Siderne, da han ej vovede at lægge sig lige ind til Stranden, af Frygt for Baglernes store Overmagt. Han bad endog udtrykkeligt sine Mænd at tage sig i Vare, at Baglerne ikke skulde hage sig fast i Skibene, og drage dem til sig. Hans eget Skib var imidlertid det, som laa nærmest Stranden. Da Sverre omsider saa, at der intet kom ud af denne Skudvexling, lod han sine Fartøjer lægge ud af Skudvidde, over til den anden Side af Sundet, ved Øen [1]). Paa et Bjerg lige for de fiendtlige Skibe, lod han rejse en Valslynge, og om Aftenen, da den var færdig, slyngede Birkebeinerne en Deel Stene med denne ned paa Baglernes Skibe, som derved lede megen Skade. Da det blev mørkt, saa at man ikke længer kunde see, satte Sverre sin Søn Sigurd Lavard og Eilif raude, der tilsammen førte Befalingen over et Skib, til Vagt ved Valslyngen med hele deres Skibsmandskab, der udgjorde 80 Mand. Han bad dem indstændigt passe godt paa, at Baglerne ikke kom over dem om Natten. Derpaa vendte han tilbage til Skibene. Det var overmaade koldt, og Besætningen ved Valslyngen gik derfor frem og tilbage, for at varme sig paa Fødderne, andre lagde sig sammen i en Klynge under Valslyngen. Men om Natten, da det var aldeles belgmørkt, gik 120 Mand af Baglernes Skarer, fuldt bevæbnede og brynjede, langs ad et smalt Rev, der nu ved Fjæretid ragede op over Vandskorpen, i al Stilhed op paa Øen, uden at Birkebeinerne merkede det mindste til dem, førend de, der laa under Valslyngen, følte deres Spyd. Da sprang de op. Eilif Raude raabte: „lad os jage dem bort, de have kun en Haandfuld Folk". Men kun faa satte sig til Modværge med ham, og de fleste af disse faldt. Sigurd Lavard derimod lod sig glide ned ad en Klev, og de fleste fulgte hans Exempel; de flygtede, alt hvad de kunde, hen til Skibene, forfulgte af Baglerne, der i alt nedlagde 20 af Birkebeinerne, og sikkert havde dræbt mange flere, hvis Mørket ej havde hindret dem fra at kjende Ven fra Fiende. Men Valslyngen brøde de ned. Da man paa Skibene merkede at der var galt paa Ferde, blev der blæst Allarm, og den første, der kom i Land, var Nikolas af Vestnes. Da trak Baglerne sig tilbage. Kong Sverre blev meget ærgerlig over dette,

[1]) Denne Ø er sandsynligviis Saltø, lige overfor Tjernø, da Stedet, hvor Valslyngen rejstes maa have været lige overfor Baglernes paa Land opdragne Skibe; ligeledes maa det have været i Nærheden af Tjernø (nu urigtigt skrevet Kærnø) Kirke, siden de faldne Birkebeiner der bleve begravne.

og gav sin Søn Sigurd en skarp Irettesættelse. Han sagde, fortæller Sagaen, som sandt var: „anderledes holdt jeg Vagt, da jeg kæmpede om Riget med Kong Magnus: tvi vorde den Kongesøn, der passer saa daarligt sit Hverv, som du; pak dig i Land, og kom ikke for mine Øjne førend det bliver lyst." Da gik flere op i Land og vaagede indtil det blev Dag.

Begge Flaader bleve i flere Dage liggende her mellem disse Øer, uden at det kom til nogen yderligere Kamp mellem dem. Derimod beretter Sagaen om en charakteristisk Ordvexling, der fandt Sted mellem Kongen og Bisķoppen. En Dag, da Sverre roede om paa en Skude og kom temmelig nær under Landet, gik Baglerne frem paa et Bjerg, og raabte til dem. Sigurd Jarlssøn sagde: „er Sverre, der gav mig Mad [1]), paa denne Skude?" Ljot Haraldssøn (den samme, der for tolv Aar siden var med at drage Kong Magnus's Lig op af Vandet) svarede: „ja han er her, og sandt er det, at han ej har givet nogen værre Mand Mad end dig, det viser du nu." Da sagde Biskop Nikolas: „hvorfor gaar du ikke i Land, Sverre, vil du ikke slaaes nu, Gudsfornegter? ellers plejer dog intet i Livet at behage dig saa meget som at rane og herje. Jeg skal bie paa dig her; her er mit Haandliin (han holdt Skjoldet i Vejret); nu bærer jeg den Mitra og Stav [2]), som jeg efter Pavens Bud skal føre imod dig; det er Staal-Hue og Sverd; disse samme Vaaben skal jeg bære indtil du er dræbt eller jaget fra dette Rige". (Det maatte klinge underligt at høre ham her paaberaabe sig Pavens Bud, efter at Pave Clemens syv Aar i Forvejen udtrykkeligt havde forbudt alle Gejstlige i hele Norge at bære Vaaben eller gaa i Krigstog!) Birkebeinerne afbrøde idelig hans Tale. Nogle sagde: „det vilde ikke være farligt at gaa i Land, hvis vi der kun forefandt dig, Nidingen! disse Vaaben skal du bære frem paa Dommens Dag!" Andre sagde: „du er en daarlig Karl til at bære Vaaben, det har du før viist." Kongen tyssede paa dem, og sagde at de ikke skulde mundhugges med ham. Biskoppen sagde: „I Birkebeiner bebrejde mig altid Frygtsomhed, men kom ene i Land, Sverre, saa skal jeg komme imod dig, og det vil da vise sig, hvo der formaar mest, enten St. Peter eller St. Hallvard, der hjelpe mig, eller den gotiske Hex [3]),

[1]) I Sagaen staar: Sverrir matgjafi minn.

[2]) Ved „Haandliin" (manuale, mantile, sudarium) forstaaes det lille Stykke hvidt Linned, som hænger ved Prestens venstre Haandled, naar han er i sin Ornat. „Mitra" var Navnet paa den kløvede Bisķopshue.

[3]) Der staar gylfra hin gautska, hvilket ej vel kan forklares anderledes. En anden Læsemaade er kyfla hin gautska „den gotiske Hættekappe", men dette Ord giver her ingen Mening, thi en saadan Kappe kunde, om Kongen end bar den over sin Rustning, dog ikke kaldes en Gjenstand „at tro paa" og nævnes lige over for St. Peter og St. Hallvard. Man har ellers forklaret Udtrykket „den gotiske Hex" om Dronningen, fordi hun var

du troer paa." Da svarede Kong Sverre saa at hans Mænd hørte det: „hvis Nikolas og jeg slaaes, vilde man sige at det var ligesom naar to Tisper gav sig til at bides, da ingen af os har Ord for at besidde Mod." Derpaa lod Kongen sine Folk ro tilbage til Skibene.

Morgenen efter holdt Kongen Huusthing for at høre sine Mænds Mening om hvad der var at gjøre. Nikolas af Beslnes meente, at heller end at ligge stille og lide Mangel, burde man angribe Fienden, eller ogsaa drage bort og søge hen til Steder, hvor der var Levnetsmidler at faa. „Jeg skjønner nok", sagde Kongen, „at du her udtaler Manges Ønske, og at Ledingsfolket længes hjem, men det veed jeg og, at saa slemt som de finde det at ligge her, smager det dem, der ligge indenfor i Sundet, ikke i mindste Maade bedre, og holde vi kun ud, ville de nok stilles ad. Men siden I nu helst ville bort, skal jeg dog føie eder heri". Han gav da Befaling til at lægge bort, men lod dog først de Faldnes Lig begrave ved Kirken i Saltøsund (Tjernø Kirke): det var just paa en Søndag. Derpaa styrede han med hele Flaaden vest over Folden for gunstig Vind lige til Bergen, hvor han lod Ledingsmændene drage hver til sit; selv drog han videre, lige til Throndhjem, og tilbragte Vintren her (1196—1197). Baglerne droge derimod længer op i Viken og lode tilstevne Borgarthing. Her blev den foregivne Inge Magnussøn tagen til Konge, og Baglerne underkastede sig nu hele Viken med Oplandene, hvor de overalt indsatte Sysselmænd. Det maa saaledes have været Sverre aldeles umuligt at forsvare denne Deel af Landet, sandsynligviis fordi hans Modstandere endnu der vare for talrige. Blandt dem, som paa Oplandene sloge sig til Baglernes Flok, var den forhen omtalte Lendermand **Hallvard paa Saastad** (se ovenfor S. 74), en **Kolbein Strinev**, og mange andre. Biskop Nikolas tilbragte Vintren deels i Oslo ved sin Biskopsstol, deels i Danmark. Han tilligemed Sigurd Jarlssøn fik om Vintren vide, at Kong Sverre havde forvaret en heel Deel Penge i Veggen af Klosterkirken paa Hovedøen [1]), og satte sig strax i Besiddelse deraf. Nikolas maa have været en af de første, der erfarede Biskop Thores pludselige Død (Febr. 1197). I Thores Sted valgtes, som man lettelig kan begribe under Nikolas's og Baglernes Indflydelse,[2]), en vis **Ivar skjaalge** (den

svensk af Fødsel. Det er dog ubegribeligt, hvorledes man alene deraf har kunnet falde paa dette, da det dog var langt nærmere at tænke paa den Her, hvilken Sverres Fiender beskyldte ham for at tage Hjelp af, som Villjam af Newbury saa omstændeligt fortæller (se ovenfor S. 177). Der staar just ikke hos Villjam, at hun var fra Gautland, men det ligger desuagtet i Nikolas's blotte Ord, at det maa være den samme.

[1]) I Ruinerne af Hovedøens Klosterkirke sees endnu flere Gjemmer i Veggen.

[2]) Biskoppen og Kapitlet i Oslo paastode endog (maaskee allerførst ved denne Leilighed?) at have Stemme med ved Hamar-Biskoppens Valg, se nedenfor.

skelsøjede), om hvilken det siden heder at han altid var en stor Fiende af Kong Sverres Æt [1]). Han blev indviet kort efter, enten af Nikolas, eller af Erkebiskop Absalon [2]). I første Tilfælde er det ikke usandsynligt, at denne Indvielse skede om Vaaren, da Biskop Nikolas og Sigurd Jarlssøn selv begave sig til Oplandene. Her sendte de en Trop afsted paa et dristigt Streiftog heelt op over Fjeldet til Nordfjord, for at overfalde Sverres derværende Sysselmænd. Toget gik heldigt, Baglerne kom ned til Valden, og fik dræbt tvende af Sysselmændene, Thord Tare og Einar lygra, med deres Folk; to andre Sysselmænd, Thore Kraak og Thorgils, frelste sig ved Flugten, og begave sig til Kongen. Derpaa vendte Baglertroppen igjen tilbage til Oplandene [3]).

55. Baglernes Nederlag i Oslo.

Efter Julen, men endnu ved Vintertide, holdt Sverre Thing med Bønderne, og udbød Leding over hele Thrøndelagen, Haalogaland, begge Mørerne og Raumsdal; Tropperne og Skibene skulde møde frem tidligt om Vaaren, sandsynligviis paa enkelte af ham betegnede Steder ved Kysten, nemlig Haalogalænderne og Thrønderne ved Throndhjemsmynne, Nordmøringerne, Romsdølerne og Søndmøringerne paa de Steder, hvor deres Hovedfjorde stødte til den almindelige Led, saaledes at Skibene fra de forskjellige Fylker efterhaanden stødte til Hovedflaaden. Han kom til Bergen ved Halvardsmesse (15de Mai), da havde han henved 3600 Mand, alle til Skibs. I Bergen lod han ligeledes udskrive Almenning af Fylkerne søndenfor Stad, og ventede paa disse Ledingstropper lige til Margretemesse (20de Juli); der samlede sig da efterhaanden saa mange til ham, at der, førend han forlod Bergen, i alt var opskrevet 6000 til 7000 Mand [4]). Denne store Folkemasse var ikke let at styre, og Ledingsmændene tillode sig mange Voldsomheder, idet de ofte af Kaadhed ødelagde og sloge efter hvad de forefandt. For at raade Bod paa dette og indskærpe bedre Mandstugt gjorde han efter Udsejlingen fra Bergen Holdt allerede i Grøningesund, til stor Forundring for hans Mænd, der ikke kunde begribe,

---

1) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 8.

2) Sverres Saga Cap. 132, 133. Hvad der her fortælles om Biskop Ivars Indvielse, bestyrker end mere, at Biskop Thore og Mag. Richard døde 1197, ikke 1196, thi det er ej rimeligt, at Biskopsstolen skulde have staaet ubesat et heelt Aar, da vi see Oslo og Bergens Biskopsstole besatte samme Aar, de bleve ledige.

3) Sverres Saga Cap. 133.

4) Talstørrelsen angives forskjelligt; de fleste Haandskrifter have „60 Hundreder" (7200); Eirspenill derimod „paa det femte Ti Hundreder" (henved 6000)

hvorfor han ej drog videre. Men han lod dem snakke, og kaldte Bønderne sammen til Thing. Og her paa dette Thing talte han, i Bøndernes Paahør, mange Alvorsord til Ledingsfolkene. „Det passer sig ikke", sagde han, „for eder, gode Bønders Sønner, at fare fra Haalogaland, eller Throndhjem, eller Møre, eller maaskee endog nærmere Egne, for at føre Krig mod Bøndernes Redskab eller Kjøralder eller andre lignende Sager, hugge dem i Stykker, eller skamfere dem, bare fordi de staa lige for eder. Derved aflægge I jo dog ikke nogen Prøve paa Færdighed eller Tapperhed, men I tilføje kun Ejermændene Skade. Jeg beder eder indstændigt at lade af dermed, uden i høieste Nød. Jeg fortjente ikke at kaldes Landets Styrer, hvis jeg ikke søgte at gjøre Ende paa enhver Uskik, saa langt mit Herredømme naar. Jeg beder eder venskabeligt at aflægge slig Raadhed, thi jeg vilde saa nødigt refse eder, men bliver dog nødt dertil, hvis I ej forbedre eder. Jeg anseer mig derhos saa fuldkommen berettiget til at beherske og styre dette Land, skjønt rigtignok Nikolas siger det modsatte, at jeg ikke tror at skulle behøve at sige en saadan Ubetydelighed som denne to eller tre Gange." Da Sverre nu en Gang var kommen ind paa at tale om Nikolas og dennes Oprørsord, gik han nærmere ind paa denne Materie, saaledes at det næsten seer ud, som om hans Hovedhensigt med at sammenkalde dette Thing var at forsvare sin Byrdsret til Riget. „Jeg begriber ikke", sagde han, „med hvad Grund Nikolas kan paastaa, at det ej tilkommer mig at være Konge over Norge. Mange have jo baaret Kongenavn, som kun vare Trælkvinde-Sønner, men jeg er en virkelig Søn af Kong Sigurd og Gunnhild. Hendes Æt kjende jo mange, og er der nogen her, som ikke kjender den — hvad der nok er muligt — saa kan jeg nu give Besked derom." Han gjennemgik nu hele hendes Stammetræ for alle Thingmændene, saa at mange, som før ikke vidste deraf, nu kunde skjønne at de vare i Slægt med ham, baade paa fædrene og mødrene Side [1]). Kongen sluttede denne Forklaring, der dog, som man seer, kun vedkom hans Moders Frændskab, med den Erklæring, at han ikke paa den Tid kjendte en eneste i hele Norge, mere berettiget for Gud og Mennesker til at bære Kronen, end han. „Men om end Nikolas", sagde han, vil heller have en anden, ville vi Birkebeiner ikke nu finde os mere deri, end før. Den Konge, som styrer Riget, maa baade være haard og raadsnild. Os synes det, at Nikolas, hvor tungefærdig han er, dog kun har et Harehjerte, hvormed han forbinder en Troløshed som Rævens. Og opregne vi hele Ingerids Afkom, ville vi kunde finde faa, der vare at lide paa. Ikke var Magnus Henrikssøn tro, lige saa lidet som Buris, hvilket noksom

¹) Man skulde heraf formode, at Gunnhild har haft sine fleste Slægtninger paa Bergenskanten.

viste sig [1]). . Nu er det vel ikke værd at tale saa meget herom, fordi det nok siden vil komme for Dagen, hvad Mand enhver er, og jeg antager desuden, at det ej vil vare længe til at vi Birkebeiner komme i Kast med Baglerne. Da ville vi see, hvor flink og kjek Ræven [2]) er til at hjelpe sine Folk mod os Birkebeiner".

Efter denne Tale hævedes Thinget; Bønderne rejste hjem, og Birkebeinerne saavel som Ledingsfolkene vendte tilbage til Skibene. Snart fik man god Vind, og Kongen lod blæse til Afsejling. Rejsen gik nu saa hurtigt langs Kysten og ind ad Oslofjorden, at Flaaden allerede Jakobsmessedag om Aftenen (25de Juli) kastede Anker ved Hovedøen [3]). Baglerne laa inde i Oslo med hele sin Styrke. Morgenen efter gik Kongen op til Klostret og lydde Messe; da han kom ned igjen til Skibene, holdt han Huusthing med sine Folk, underrettede dem om at han vilde angribe Baglerne, og foreskrev, hvorledes Angrebet skulde skee, nemlig paa tre Punkter. Hans Søn **Haakon**, der nu aller først nævnes som Deeltager i nogen Strid, (Sigurd synes ej at have været med ved denne Lejlighed) skulde med alle Smaaskuderne, der ikke stak saa dybt, ro ind til Leret indenfor Nonneklostret; her skulde han gaa i Land og fra den nordlige Side trænge ind i Byen, for at komme dem, der stode paa Bryggerne, i Ryggen. Lendermændene **Gregorius Jonsson, Sigurd af Modastad** (paa Frosten) og **Eystein Ragnvaldsson** skulde lægge til ude paa Øren, ved Mariekirkegaard og Elve-Osen, og her trænge op ad den søndre Gade. Selv vilde han med den øvrige Deel lægge op til Bryggerne, hvor han antog at ligeledes Fiendens Hovedstyrke stod. Derpaa lod han blæse Hærblæst, og hele Flaaden roede ind, først samlet, siden deelte den sig saaledes som han havde foreskrevet.

---

1) Se ovf. S. 21—23. Magnus Henriksson havde dræbt Sverres egen Svigerfader, Kong Erik Eriksson i Sverige, og ansaaes ligeledes for at have været deelagtig i dennes Forgjænger Sverke Kolssons Drab, s. o. II. S. 207.

2) Det Ord, Sverre saavel her som nedenfor bruger, er skaufhali, en af de mange Benævnelser paa Ræven, sammensat af skauf, egentlig et Korn-Neg (engelsk sheaf) en Kvast, siden „tyk, busket Svands", og „hali".

3) Dagen angives saaledes: „Jakobs messudags aftan". Dette Udtryk er noget tvivlsomt, da det maaskee ogsaa kunde betyde „Aftenen før Jakobsmesse". Men da der staar „messudags aftan", ikke messu aftan, er det dog vel rettest at forklare Udtrykket saaledes som det ovenfor er skeet, især da Tiden, paa hvilken Flaaden tilbagelagde Vejen fra Bergen til Oslo, ligefuldt bliver kort nok; Sverre kom nemlig ikke afsted førend Margretemesse (20de Juli), laa enda mindst en Dag stille ved Bukken (i Grøningesund), og ankom dog senest den 25de Juli til Hovedøen. Dette er ikke mere end 4 eller 5 Dage. Paa denne Maade forklares det ogsaa lettest, hvorfor Delingen af Byttet ikke fandt Sted førend den paafølgende Tirsdag (d. 29de), thi naar Slaget stod den 26de (Løverdag), kunde man ej begynde paa at samle Byttet førend Mandag (den 28de), og Delingen skede da Dagen efter.

Biskop Nikolas ordnede imidlertid Baglernes Fylkinger og bestemte, hvor enhver Afdeling skulde tage sin Plads. „Sigurd Jarlssøn og Hallvard af Saastad", sagde han, „skulle med Oplændingerne stille sig i Fylking indenfor Nonneklostret, for at hindre Fienden fra at gjøre Landgang der; Kolbein Strinev og Anund Lunns Sønner skulle med den kjækkeste og haardeste Skare passe paa Broen [1]) at Fienden ikke ad den Vej kommer ind i Byen, om han skulde lægge til ude ved Trælleberg; men Kongens Frnnike og mine egne Folk saavel som Bymændene skulle forsvare Bryggerne og det yderste af Oren [2]). Sverre har ikke saa mange Folk som I tro, hans Skibe ere tyndt besatte, saa at der i det højeste kun er een Mand i hvert Halvrum, thi see I ikke, at de have stillet sine Køjer op i Rummene for at indbilde eder, at det er Folk? Birkebeinerne ere desuden saa bansatte [3]), at deres Sverd ikke ville bide, og de selv have ikke ret Mod paa at lægge til Slag; vover Sverre nu et Angreb, er han visselig feig (d. e. Døden er ham vis), og maaskee gaar det ham lige saa daarligt med Angrebet her som i Sæmsfjorden." Biskoppen holdt til Hest, med flere Klerker om sig, oppe i Gaden ved sin Gaard, da Angrebet begyndte og Krigsraabet lød fra begge Sider. Sverre lagde til med saa voldsom Fart, at nogle Fragt-Skibe foran Bryggerne, der laa i Vejen for ham, bleve knuste. Baglerne havde nemlig sænket dem foran Bryggerne, for at Birkebeinerne ikke skulde kunne komme lige til disse, og Kampen førtes derfor en Stund med Bueskud og Haandskud, indtil det endelig lykkedes Birkebeinerne at komme op over Fragtskibene. De to Birkebeiner, som først kom op, hed Bengeir lange og Botulf Hafrssøn. En Engelsmand blandt Baglerne hug efter Bengeir og sagde at de ej skulde gaa op der, men Bengeir, som ypperligt forstod at bruge Sverd og Bukler [4]), parerede Hugget af, og gav ham derpaa selv et Hugg under Skjoldet, nedenfor Næsen, saa at Kjæven blev huggen over. Da stormede Birkebeinerne talrigt op paa Bryggen, men Baglerne forsvarede sig godt, saa at det blev en haard Dyst. Da sagde En til Biskoppen: „rid nu frem hardt, Herre, thi vore Mænd behøve højlig eders Hjelp og Opmuntring, vi se ikke rettere, end at Birkebeinernes Sverd bide nok saa godt!" „Nej

[1]) Dette er Geitabrú eller Gedebroen over Oslo-Elven. Om Beliggenheden af Oslos Hoveddele se for øvrigt ovenfor II. 718, 906.

[2]) Her ere Flatøbogen, Eirspenill og Skaalholtsbogen fulgte. Hovedkoder af Sverres Saga angiver, som sædvanlig, Lokaliteterne aldeles forvirret.

[3]) Det faldt af sig selv, at Birkebeinerne, som understøttende Sverre og holdende Samkvem med ham, ligeledes vare bansatte.

[4]) Bukler, buklari, et Slags mindre Skjold, paa fransk bouclier, i Middelalderens Latin boclerus, bocalarium, bouclarius, bouquelerius, bloquerius; Ordet kommer egentlig af bucca, buccula, der ogsaa brugtes til at betegne Bulen paa et Skjold.

lader os ride undaf saa hardt vi kunne," svarede Biskoppen, „thi nu er Djævelen løs." Med disse Ord gav han og hans øvrige Følge Hestene af Sporene, og satte afsted op ad Byen uden at standse førend de kom op paa Gjelleraasen. Der først oppebiede de det øvrige Mandskab.

Imidlertid havde Gregorius Jonssøn med sin Afdeling lagt til ude paa Øren ved Elvemundingen, som det var ham befalet. Der var udgrundt, men da Skibene stødte mod Grunden, sprang Birkebeinerne i Vandet, og vadede i Land. Den Afdeling af Baglerne, der stod oppe ved Gedebroen, ilede ved Synet heraf ned imod dem og gjorde et saa heftigt Anfald, at Birkebeinerne maatte vige og søge tilbage til Skibene; nogle af dem faldt, andre styrtede sig i Dybet. Da de naaede Skibene, lagde de ud til Trælleberg, gik der i Land, og stevnede op ad Sletterne mod Gedebroen. Baglernes Afdeling skyndte sig ligeledes paa sin Side op over Broen og mødte den paa Sletterne, hvor der nu begyndte en haard Kamp.

Større Held havde Kongesønnen Haakon havt paa sin Kant. Han lagde, som det var ham foreskrevet, til inde ved Leret, og med saadan Fart, at alle Skuderne rendte op paa tørt Land; Mandskabet sprang strax ud, stillede sig i Fylking og angreb Sigurd Jonssøns Bagler, først med Skud, siden med Stik. Baglerne toge strax Flugten, førend man endog havde kunnet bruge Sverdet, og flygtede op nordenfor Byen. Nogle af Birkebeinerne forfulgte dem og dræbte saa mange de kunde naa; andre vendte sig efter Aftale mod Byen, og faldt dem, der stode paa Bryggerne, i Ryggen. Paa samme Tid saa man ogsaa Sigrflugan, Kong Sverres Banner, vaje paa Bryggen; da flygtede Baglerne og Bymændene, nogle op fra Byen, andre ind i Gaardene. Sverre stevnede nu op ad Langgaden, indtil han kom til Vejene, hvor Udsigten var fri; da saa han, hvorledes Kampen rasede ude paa Sletterne under Ekeberg. Han ilede da over Elven ovenfor Byen, ud efter Sletterne, faldt Baglerne i Ryggen, og dræbte de fleste af dem. Derpaa ransagede Birkebeinerne Byen, brøde op de Huse, hvor Baglerne havde gjemt sig, og dræbte mange af dem. Mange af Baglerne søgte da at komme bort, men Birkebeinerne deelte sig i flere Hobe for at afskære dem Flugten, deels paa Sletterne, deels oppe paa Martestokke [1]), derved anrettedes ogsaa et stort Mandfald, imidlertid undkom dog alle Høvdingerne og en ikke ubetydelig Deel af Hovedhæren. Dette, saavel som Ledingsfolkets Uskyrlighed gjorde, at Sverre ikke vovede fuldstændigt at forfølge sin Sejr. Han lod alt sit Mandskab blæse sammen op paa Martestokke, og talte der saaledes: „Gud

---

[1]) Dette Sted er, som man af Oslo Byløv kan see, det nu saakaldte Galgeberg. Allerede Peder Claussøn, der maatte vide temmelig nøje Besked om det gamle Oslo, kalder det (S. 686) Galgeberget.

være takket, at Christus lige saa lidet nu, som før, har slaaet Haanden af os Birkebeiner, men ladet os sejre; jeg tvivler paa at Nikolas Ræv har rømmet bort med uræd Hjerte. Dog vil jeg sige eder, at jeg atter vil lægge ud til Hovedøen med Skibene, for at vi ej skulle være udsatte for noget Overfald, om nogen af dem skulde vove sig tilbage til Byen i Nat, naar de formode at mange af os have lugt sig fore her i Drik og Uagtsomhed." Denne Befaling maatte adlydes, og saaledes vendte alle tilbage til Skibene. Men Borgerne og Kjøbmændene maatte haardt bøde for at de havde kæmpet mod Kongen, thi alt det Gods, som fandtes der, blev dem frataget. Birkebeinerne toge ligeledes alle de Langskibe, som laa der, og brændte de fleste, undtagen Bokaskreppen, Biskop Nikolas's eget Skib, og Guldsuden [1]), som Hide, Sverres Halvbroder, havde ladet bygge, men som altsaa ved en tidligere Lejlighed maa være falden i Fiendernes Vold. Nu fik han selv Bokaskreppen at styre, men det Skib, han hidtil havde havt, Vidsjaaen, blev brændt, sandsynligviis fordi det nu var gammelt og udslidt, dog bleve først Søm og Sejl bjergede, der efter Reglerne for Byttets Deling Redskaben hørte Bønderne til [2]). De Regler for Byttets Skifte, som Birkebeinerne havde vedtaget at følge, vare nemlig disse [3]). Først skulde der blæses til Huusthing paa et dertil belejligt Sted. Derpaa skulde Merkesmanden plante Kongens Merke i Midten, og lade Vebaand eller Skranker indrette i en passende Afstand rundt omkring. Da skulde Krigerne, een for een, bringe det Bytte, han havde taget, til Merkesstangen, idet han aflagde Ed paa at han intet havde gjemt til Side. Naar Byttet var bragt til Stangen, skulde tolv af Kongen opnævnte Mænd dele det, først i to, siden i fire, og derpaa i mindre Dele [4]). Derpaa skulde Styremændene og de Hirdstjorer, Kongen beskik-

---

[1]) Saaledes Flatøbogen. To andre Haandskrifter have „Gorsuden".

[2]) Det vil vel her sige, at da Hide i Stedet for at brænde Bokaskreppen, hvortil man havde Ret, beholdt denne, traadte Vidsjaaen i dens Sted som Bytte, og som en Følge deraf blev Tougverket m. m. Krigsfolkenes Ejendom. Guldsuden derimod kom, som tilbageerobret, ikke i Betragtning.

[3]) Hirdskraa, Cap. 38. Her nævnes udtrykkeligt „Birkebeinernes gamle Løfte" om Tiende, saa at man kan see, at Artiklen uforandret maa være bibeholdt fra Sverres Tider. Den passer ogsaa ganske med den paafølgende Beskrivelse af Delingen paa Hovedøen.

[4]) Der staar i Hirdskraa kun at Fjerdingerne igjen skulde deles i Halvdele, men af Beskrivelsen over Delingen paa Hovedøen kan man tydeligt see, at denne Deling af Fjerdingerne rettede sig efter Hærens Størrelse; var den kun lidet talrig, behøvede man ej, som i nærværende Tilfælde, at dele hver Fjerding i Tylfter. Men man seer, at først og fremst skulde der kastes Lod om Fjerdingerne. Udgjorde da hver Fjerdepart af Hæren et alt for stort Antal til strax at kunne skifte personviis, deelte man den igjen, og gik frem efter de samme Regler som før.

rede dertil, ligeledes dele Mandskabet, først i to, siden i fire Dele; af disse Fjerdedele valgte da i den Orden, Lodkastning bestemte, hver sin Fjerdepart af Byttet, men i hver Fjerdedeel skiftedes det derpaa i de mindre Dele og i disse efter Folketallet. Dog var herved at merke, at hvis der blandt Byttet var Skibe eller andre Krigssager, der før havde tilhørt Kongen, og nu kun tilbageerobredes, skulde de nu ogsaa strax uden Deling blive Kongens Ejendom, og af disse Sager kunde Mandskabet alene gjøre Fordring paa hvad Kongen ej forhen havde besiddet, dog saaledes at Kongen først og fremst havde Ret til at indløse det; ligeledes skulde andre Klenodier og Kostbarheder, om nogen vilde sælge dem, først tilbydes Kongen og overlades ham, hvis han vilde kjøbe dem for fuld Værdi. Det var ogsaa vedtaget, ærligt og redeligt at give Kirken fuld Tiende af Byttet, uden at skjule noget. Fremdeles gjaldt den Regel, at hvis Omstændighederne fordrede, at en Afdeling maatte holde Vagt ved Skibene eller Lejren, medens en anden kæmpede og vandt Bytte, skulde dog det vundne Bytte deles mellem dem alle, som om begge Afdelinger havde været med i Striden. Ved nærværende Lejlighed lod Kongen Merkesstangen rejse til Bytteskifte paa en Slette syd paa Hovedøen. Her blev der blæst til Huusthings, og han holdt en Tale til Krigsfolkene. Da Byttet blev bragt til Stangen og Mandskabet deelt, viste det sig at Antallet paa dem, der vare blevne tilovers fra Slaget, udgjorde mellem 4800 og 6000 Mand [1]). Medens man var beskjeftigt hermed, kom der en Præst med et Brev fra Biskop Nikolas, hvori denne tilbød Kongen Forlig. Kongen svarede: „det har han gjort før, men kun holdt lidet af hvad han lovede, jeg veed derfor heller ikke, hvorledes det vilde gaa med dette Forlig; men kommer han selv, kunde jeg nok unde ham Grid, og sig ham kun, at jeg har meget andet at søge Berømmelse ved end at dræbe ham, naar han viser mig den Tillid at komme: han faar gjøre som han synes." Derpaa henvendte Kongen sig til sine Tropper og Ledingsfolkene, og bød som Indløsningssum for de erobrede Skibe med Redskab, for saa vidt de ej vare opbrændte, 15 Merker Guld (120 Merker Sølv) [2]). Men Folkene meente, at dette ikke engang var Trediedelen af hvad de vare værd, og mange, hvoriblandt Sigvalde Karl, Sigurd af Modastad og Eivind Ragnvaldssøn, begyndte allerede at dele Tougværk og Sejl, for at skifte dem i fire Parter, som det øvrige Bytte. Da Sverre fik dette at vide, greb

---

[1]) Der staar: „paa femte Ti Hundreder", altsaa over 4 Hundrede (4800) og under fem (6000).

[2]) Denne Sum udgjør, efter de foregaaende Beregninger, en Sølvværdi af omtrent 1000 Spdlr. men i Følge de daværende Varepriser repræsenterer den mindst det Tidobbelte (10000 Spdlr).

han forbitret en Pik, sprang i Land, og gav sig til at banke de gjenstridige; de fleste kastede, hvad de havde, og løb af Vejen, da de saa, at Kongen var vred, men Sigvalde blev staaende, og fik to Rap over Skulderene, uden dog at gjøre nogen Modstand. Da holdt Kongen inde og sagde at de handlede ilde i at bryde hans Befaling, da han selv behøvede alle til Landværn og Krigen hørende Sager. Han fik sin Vilje frem, og lagde den Betaling, han fandt passende, i Stedet. Tirsdagen den 29de Juli blev der da blæst til Skifte, der kastedes Lod om Fjerdingerne, og disse deeltes da igjen hver i tolv Dele, o. s. v. Byttet var saa stort, at der paa hver enkelt ikke kom mindre end to Merker vejet Sølv [1]).

56. Baglerne i Nidaros. Sverres Borg og Flaade ødelægges.

Det lader ikke til, at Biskop Nikolas's Tilbud om Forlig var alvorligt meent. I Stedet for at indfinde sig hos Sverre, hvortil denne havde indbudt ham, begav han sig med de fleste øvrige Baglerhøvdinger og den Deel af Hæren, der var undkommen fra Slaget, op til Oplandene, og derfra lige op over Fjeldet til Throndhjem, der nu maa have været temmelig forsvarsløst, siden saa mange Ledingsfolk og Birkebeinernes Hovedhær laa med Sverre i Viken. Der tales heller ikke om at Træborgen paa Ilen gjorde dem nogen Hindring, men i Borgen paa Steenbjergene, der efter dens Ødelæggelse ved Kuvlungerne [2]) var bleven istandsat, laa en Besætning paa flere end 80 Mand, under Befaling af Thorstein Kugad, Bjalve Skindstakk og en Asgaut, vel forsynet med Vaaben og Proviant, saa at den kunde udholde en lang Belejring. Baglerne omringede den og gjorde Tegn til at ville slaa Lejr omkring den; siden holdt de Møder og Thing med Bymændene oppe paa Christkirkegaarden, paalagde Borgerne en Kontribution af Levnetsmidler, og krævede Leding af Bønderne paa Landet, ligesom de og, efter Birkebeinernes Exempel, tvang alle til at aflægge Ed paa, at de ikke skulde være i nogen mod dem eller deres Konge fiendtlig sindet Flok. Derpaa begyndte de at beskyde Borgen, og holdt ved dermed en lang Tid, uden dog at kunne udrette noget, ligesom

---

[1]) Sverres Saga Cap. 134—136. Ogsaa Roger Hoveden, (Savile S. 772) omtaler denne Sejr: „Samme Aar (1197) leverede Biskop Nikolas i Viken Sverre Birkebein et Slag, men blev jagen paa Flugten af ham, med Tabet af næsten alle sine Folk".

[2]) Se ovenfor S. 209. Ogsaa da var Thorstein Kugad Befalingsmand, og gjorde sine Sager slet. Det staar ingensteds udtrykkeligt, at Borgen blev istandsat, men dette maa, som man af Fortællingen selv seer, være skeet.

den og var for godt forsynet til snart at kunne udhungres. Her maatte saaledes andre Midler til. Belejrerne laa saa nær ved Muren, at de og de Belejrede kunde raabe til hverandre. Biskop Nikolas raabte da en Dag til Thorstein: „det er ikke raadeligt for dig at forsvare Borgen og fremdeles være i Ven, thi du vil tabe mere paa en anden Kant, saasom vi ville sende Folk til dine Gaarde, Stein og Gudrekstad [1]), og de skulle plyndre alt hvad de finde, og brænde Husene op". Herover blev Thorstein ilde tilmode. Han kaldte Bjalve til sig og ytrede at det dog ikke i Længden kunde nytte at forsvare sig, hvis Baglerne vare bestemte paa at holde ud til det sidste, og Enden blev at de enedes om at overgive Borgen, uden at den øvrige Besætning vidste deraf. Der var en hemmelig Dør paa Borgen; til den gik Thorstein, og talte der med Gudbrand Unge, en af Baglernes Høvdinger; det blev efter Thorsteins Forslag afgjort, at Baglerne for et Syns Skyld skulde drage ned til Byen, men naar Kvelden kom, og Besætningen ikke drømte om nogen Fare, skulde de komme op igjen, og snige sig ind gjennem Sondøren, som Thorstein skulde lade staa aaben. Derimod lovede Gudbrand paa Baglernes Vegne at Besætningen skulde beholde Liv, Vaaben og Klæder. Forræderiet lykkedes alt for vel. Om Kvelden, da Besætningen sad til Bords, vidste de ikke af førend Borgen var fuld af Bagler. Aftalen blev holdt, for saa vidt man skaanede deres Liv og lod dem beholde de Klæder, de gik i, men kun faa fik beholde sine Vaaben, og alle deres Penge bleve dem fratagne. Asgaut og Bjalve begave sig ud paa Landet, men Thorstein kronede sit Forræderi ved at træde over til Baglernes Flok og gaa dem til Haande. De toge alt det Gods, de forefandt i Borgen, brændte alle Husene op, og fordærvede Brønden ved at kaste en død Mand derned og fylde Steen ovenpaa. Derpaa bleve Bymændene tvungne til at bryde Steenmurene ned, indtil den var jevnet med Jorden. Og tilsidst opbrændte Baglerne alle Kongens Langskibe, som laa i Byen. Da dette var skeet, vendte de tilbage igjen, efterladende en Besætning i Byen [2]). De fleste toge den Vej, de vare komne, til Oplandene, men Sigurd Jarlssøn tog Søvejen [3]). Baglerne vare særdeles vel tilfreds med deres Bytte paa dette Tog, og saa vidt

---

[1]) Begge disse Gaarde ligge paa Bynesset. Stein er Stene, hvor Kirken staar, se ovenfor, Gudrekstad heder nu Saustad.

[2]) Dette seer man af det følgende. Da Inge, Baglernes Konge, ikke denne Gang blev hyldet paa Ørething, er det tydeligt at han ej var med; sandsynligviis var da heller ikke Hallvard af Saastad, der havde ham i Varetægt, med, men begge maa være blevne tilbage paa Hedemarken.

[3]) Dette sees ogsaa af det følgende, men nævnes ikke udtrykkeligt paa dette Sted i Sagaen.

man kan skjønne, havde de ved Borgens og Flaadens Ødelæggelse tilføjet Sverre et alvorligere Tab, end han ved Sejren i Oslo havde tilføjet dem [1]).

57. Sverre i Ranafylke. Hides Drab. Slag ved Thorsberg.

Kong Sverre havde imidlertid opholdt sig i Viken, for, som det synes, ganske at kvæle Oprørsaanden i dette Landskab ved at vise Indbyggerne, at ogsaa han kunde straffe strengt, naar det gjaldt. Efter 14 Dages Ophold ved Oslo drog han sydefter lige til Gudmareh, og lagde ind til Fyrileiv [2]). Der stevnede han Bønderne til Thing, og beskyldte dem her for at have samlet sig imod ham, da han laa i Sæmsfjorden, og at have taget en anden Konge i hans Sted. En Mand ved Navn Helge stod frem og svarede paa Bøndernes Vegne saaledes: „fra vore Hereder vare ikke mange Mænd i den Flok, og selv disse faa tildeels mod deres Vilje; vi vedkjende os saaledes ikke denne Beskyldning. Desuden ere vi gamle nok til at see os for, førend vi styrte os i Ulykke; vi kjende saa godt til Loven og fornemme Folks Ret, at vi vide, hvor Kongen skal hyldes i Norge, nemlig paa Orething i Throndhjem, saa at ingen har fuld Ret til Kongedømmet, der ej er hyldet der. Nu skjønner I nok, Herre, saa forstandig som I er, at vi ej kunde være saa dumme, hensynsløst at slaa os til denne Flok, der ikke var sterkere, og dog fiendtlig mod eder." Han belagde sine Ord saa godt, at Kongen blev formildet. Der blev ogsaa holdt andre Taler paa dette Thing, og alt tegnede sig til Forlig. Der tales ikke om, at et saadant kom i Stand, men man maa formode det. Fra Fyrileiv drog Kongen ud igjen af Gudmaren, og ind til Nautasund (Nøtsund) mellem Øen Ordost og Lanehered. Her sendte han en Afdeling af sine Folk hen i et Erende, men de vare uheldige nok til i en Skov at støde paa en Flok Bagler, som angreb dem og dræbte 12 Mand af dem. Der tales ikke om at Kongen opsøgte disse Bagler for at hevne sine Mænds Drab; men han seilede ud gjennem Svanshals (Svansund), og lige til Elven. Der havde alle Indbyggerne, af Frygt for Straf, forstukket sig i Skovene. Kongen stevnede desuagtet Thing, og lod bekjendtgjøre at de i fuld Grid skulde kunne komme til ham, og at han ønskede at slutte Forlig med dem; men da de havde en ond Samvittighed, halede de Tiden ud, saa længe de kunde. Da

[1]) Sverres Saga Cap. 137.

[2]) Ved Fyrileiv (nu Ferløv) overvandt Magnus blinde Harald Gille, se ovenfor II. S. 730. I Sverres Saga staar at han lagde til ved det søndre Land, hvilket Udtryk ej ret passer her, da Ferløvkilen gaar lige ind mod Nord.

begyndte Ledingsfolket at tabe Taalmodigheden, og holdt endog hemmelige Sammenkomster om at bryde Ledingen og uden Tilladelse drage hjem. Den, som især opmuntrede dertil, var en af Kongens egne Huuskarle, ved Navn Olaf fra Beitstad [1]). Men Kongen merkede det, og lod Olaf gribe og henrette, for at statuere et Exempel; dette afskrækkede de øvrige. Kongen lod anden Gang tilsige Thing, og truede Bønderne med, at hvis de nu ikke kom, vilde han brænde hele Heredet op. Da kom de endelig frem, og maatte nu finde sig i at udrede en svær Bod for deres Oprør, saa at Dagen efter flere hundrede Nød og meget andet Gods blev bragt ned til Skibene, deels i Leding og Lidegjeld [2]), deels i Bøder. Derpaa vendte han igjen tilbage til den nordligere Deel af Viken, hvor han fik høre at Baglerne havde været i Throndhjem, men allerede vare komne tilbage til Oplandene, og nu agtede sig til Oslo. Han ilede da hid, og vilde drage dem imøde paa Oplandene, men da han kom op paa Gjelleraasen, fik han vide at de havde faaet Nys om at han var i Oslo, og derfor taget den øvre Vej sydefter. Han vendte derfor tilbage til Oslo, og drog siden til Tunsberg, men sendte Philip Jarl, Søn af Byrge Brosa, med en Deel Tropper op til Mjøsen, for at see til, om han der kunde tilføje Baglerne nogen Skade. Det havde ogsaa været hans Hensigt at sende sin Halvbroder Hide derop, men denne blev ikke tidsnok færdig, og han lod ham derfor blive i Tunsberg med sin Skare, idet han selv sejlede afsted med hele Flaaden for en gunstig Vind, i den Hensigt at drage til Bergen. Men da han kom til Helgesund [3]), hørte han til sin Forundring at Sigurd Jarlssøn var kommen nordenfra, og at de havde omfarets, uden at nogen var bleven ham var. Strax den følgende Morgen lod han blæse til Huusthing, og ytrede her, at han var meget ængstelig for Hide, som han havde ladet blive tilbage i Tunsberg med faa Folk, og som rimeligviis nu troede sig sikker mod Angreb fra Vestkanten, da Kongen selv drog den Vej med hele Flaaden; men han frygtede for, at man ikke nøje nok havde seet efter i de forskjellige Havne, man kom forbi, og tilkjendegav derfor sin Beslutning, at han med alle Skuder og lette Skibe, besatte med dygtige Folk, vilde vende tilbage og see til at opdage Sigurd, medens derimod Storskibene, og, som man kan forstaa, Ledingsfolkene, skulde

---

[1]) Saaledes Skaalholt-Haandskriftet. Texten i Udgaven af Sverres Saga har „Olaf Beitstok".

[2]) D. e. den Udredsel, der paalaa enhver „Lide", saaledes kaldtes i Viken det Antal Folk (siden efter den Rode eller Deel af Heredet) der skulde stille en Ledingsmand.

[3]) Sandsynligviis gamle Hellesund eller Helgesund lidt østenfor Christiansand, i Høvaag Sogn.

fortsætte Rejsen nordefter, først til Bergen og siden til Throndhjem. Dette skede, og han drog østover, men allerede for silde. Sigurd havde paa Vejen ind efter Folden lagt sig i Skjul bag Svenøerne, udenfor den almindelige Led, og derfra havde han seet hele Flaaden seile forbi, sydøst over, uden at man paa Flaaden havde Anelse om hans Nærhed. Den følgende Nat styrede han ind til Tunsberg, og kom der ganske uventet over Hide, der sad og drak med sine Folk i den saakaldte Asleivsgaard. Baglerne stævnede strax did, og Birkebeinerne løb ud, de fleste endog uden Vaaben, og bleve dræbte, hvor de stode; Kirkerne vare læste, saa at de ej kunde komme ind i dem. Hide løb fra Drikkestuen ind i Bryggerhuset, og gjemte sig oppe under Skurfjelene mellem Husene, da han ikke vovede sig ud af Byen, saasom alle Udgange vare besatte af Baglerne. Om Morgenen, da det var lyst, ransagede de Byen, og dræbte fremdeles de Birkebeiner, de fandt. Hide vilde maaskee været sluppen derfra med Livet, hvis ikke en Omløber i Baglernes Flok, ved Navn Hviting, omsider havde opdaget hans Skjulested. Hide gav ham en Guldring for at han ej skulde røbe ham, og han lovede godt, men ikke des mindre sagde han det til de første Bagler han stødte paa, og Hide blev da greben og dræbt. Ved dette Overfald dræbtes i Alt henved 50 Birkebeiner, hvoraf mange endog vare Hirdmænd. Endnu samme Dag forlod Sigurd Jarlssøn Byen. Da Sverre kom, var han allerede borte. Sverre satte strax efter ham, over Folden og øster i Viken; han forfulgte ham en Stund, idet han halede nærmere og nærmere ind paa ham, og kom ham ganske nær; da styrede Sigurd ind igjennem Lanesund [1]) og lagde op i Bevjaa. Strax efter landede ogsaa Sverre og lagde til Angreb. Baglerne reve Tjeldene ned og hilste Birkebeinerne med en Pileregn, men endnu førend Skibene stødte sammen, løb de alle i Land, og da Birkebeinerne ligeledes sprang i Land efter dem, flygtede de op over Broen, forfulgte af Birkebeinerne, som kun fik dræbt nogle af dem, da de fleste vare komne over, og havde faaet Broen kastet af. Saaledes undslap de dengang, og flygtede op i Landet, men Birkebeinerne toge deres Skibe og alt hvad der var ombord; nogle af Skuderne brændte de, andre toge de med. Derpaa styrede Kongen atter vestover, lige til Bergen, hvor han tilbragte Vintren [2]).

Imidlertid havde de store Skibe efter Aftalen i Helgesund begivet sig til Bergen, og videre til Throndhjem. Først kom der tre Skibe, som styre-

---

[1]) Lanesund er hele Fjorden mellem Boknes Sogn og Ordøst, der længer inde, ved Vindø, kniber sammen til det før omtalte Røtsund (Rautasund).

[2]) Sverres Saga Cap. 180—181.

des af Veteranen Eyjulf Havlessøn, Erik af Haa [1]) og Arne Skadaredr. Disse fik høre, at der endnu laa Bagler i Byen, og at de havde gjort megen Skade. Birkebeinerne kom til Munkholmen, tidligt om Morgenen den 27de November, førend det endnu var ret lyst. Arne og Erik roede strax op i Elven med deres tvende Skibe, og Eyjulf lagde til ved Stranden indenfor Borgen, hvorfra han med sit Mandskab styndte sig op over Kalvskindet til Broen. Baglerne vidste ikke af, førend Birkebeinerne vare i Byen, og de hørte Lurene skralde. Nogle af Baglerne løb op til Kirken, nogle op til Broen, men fandt den allerede besat, andre løb hist og her og søgte Skjul; mange bleve dræbte, men enkelte fik beholde Livet. Derpaa lod Birkebeinerne Skibene sætte op paa Øren, og toge Byen i Forvaring, saavel som Sysslerne paa Landet. Imidlertid lader det dog til, at enkelte Sværme af Baglerne holdt sig der i Nærheden, thi der fortælles om hvorledes en Begling ved Navn Salve strax efter Julen (1198) dræbte en af Sverres Tilhænger ved Navn Jon magre, idet han forrædersk bad ham komme udenfor Døren, da han havde noget Nyt at fortælle ham, men strax gjennemborede ham. Ogsaa paa Oplandene og i Viken sværmede talrige Baglerflokke omkring. Hallvard af Saastad, der havde den saakaldte Kong Inge i Varetægt, gjorde endog efter Juul et Tog med ham over Fjeldet ned til Opdal, og gjennem Rennabu, Orkedalen og Skaun lige til Nidaros, idet de paa Vejen dræbte flere af Sverres Mænd [2]). To af disse, Gunnar Galen og Eindride Nakke, fik saa vidt Forspring, at de kom lidt før dem til Byen, og meldte at de vare i Hælene paa dem (9de Januar); Gunnar og Erik ilede strax ned til Øren og søgte at sætte Ild paa Langskibene, for at de ej skulde falde i Fiendernes Hænder, men Ilden vilde ikke rigtigt fænge, og imidlertid kom Baglerne og dræbte dem. De fleste Birkebeiner, som laa i Byen, vovede ikke at oppebie Baglerne, men vare allerede flygtede bort, saa at disse fandt Byen uden Forsvar; de skjenkede mange Livet, som bade derom og kom i deres Vold, og de forbleve der hele Vaaren, opførende sig ganske som Herrer, idet de udbøde Leding, indsatte Sysselmænd o. s. v. Det forstaar sig ogsaa, at de nu lod Inge tage til Konge paa Ørething, hvor en Mand

---

[1]) Dette Haa er maaskee Haa paa Jæderen, skjøndt det rigtignok er sandsynligere, at Erik havde hjemme i det Throndhjemske, ligesom Eyjulf Havlessøn, hvis Fædrenegaard var Rastan paa Seitstranden, se ovenfor S. 111.

[2]) De Dræbtes Navne opregnes saaledes: i Rennabu Ivar Karmand og Thorleif Styrja, i Orkedalen Einar Skitinbeine, i Skaun (Børgeskougn) Skegge paa Egg. Det kan neppe være Meningen at Skegge blev dræbt inde i Skaun (Skogn) ved Levanger, hvor der ligger en Gaard ved Navn Egge, thi det er øjensynligt, at Tillægget „i Skaun" her betegner Egnen, gjennem hvilken Baglernes Vej faldt fra Orkedalen til Nidaros.

ved Navn Baard gav ham Kongenavn. Skibene lode de sætte ud; og beredede sig iøvrigt til Forsvar. Birkebeinerne laa imidlertid ude i Mark og Skov, i det Haab at Kong Sverre vilde komme og frelse dem fra deres Nød [1]). Denne maa have været stor, da Vintren beskrives som usædvanlig streng [2]).

Det var ogsaa Sverres Hensigt at hjelpe dem, men den strenge Vinter har rimeligviis hindret ham fra at foretage sig noget imod dem, førend Vaaren kom. Da udrustede han en Deel Skuder og letseilende Skibe, og skyndte sig saa hurtigt han kunde fra Bergen for at komme uforvarende over Baglerne. Han efterlod en Besætning i Borgen, under den brave Sigurd Borgarklett; ogsaa Dronningen blev tilbage under den kjekke og raadsnilde Aura-Paals [3]) Varetægt. Det gik ham ogsaa for saa vidt efter Ønske, som han kom heelt ind om Agdenes, førend Baglerne hørte noget til ham. Dog fandt han dem ikke uforberedte, thi de havde baade indkrævet Leding, bemandet deres Skibe med en talrig Besætning tildeels af Ledingsfolk, og lagt sig med Flaaden udenfor Thorsberg tæt ved Rødbjerget, medens enkelte af deres lette Skuder krydsede om længer ude i Fjorden. Et Par af disse stødte Birkebeinerne paa ved Selven og Hornbore [4]); de angrebe dem strax, og dræbte nogle af Besætningen, de øvrige flygtede i Land. Det tredie Baglerfartøj, en Tyveseßse, traf de udenfor Rein, og dræbte Størstedelen af Mandskabet, hvoraf kun nogle faa reddede sig i Land. Birkebeinerne toge alt Godset ombord, og nogle af dem vilde tage Skibet med, men Kongen bød dem at lade det blive liggende, da han ikke troede det kunde holde Fart med Skuderne i Roningen. Men nu kunde man see dem fra den fiendtlige Flaade, og Baglerne toge Tjeldene ned, tengede Skibene sammen, og lode sig af en svag Nordøstvind, der blæste, drive med staaende Master ud efter Fjorden. De havde i alt 7 overmaade store Skibe. Et aattende, der dog ej hørte til Hovedflaaden, men forhen havde tilhørt Eyjulf Havlessøn, og nu var taget i Besiddelse af Agmund Vaagadrumb [5]), Baglernes Sysselmand der i Egnen, laa lige overfor ved Ingdalen under Ravnaas, men kom ikke Baglerne til nogen Nytte, da Mandskabet, ved at see Flaadernes Sammenstød, ikke kunde blive enigt om, enten man skulde deeltage i Kampen eller flygte i Land. Da Sverre saa Fienden nærme sig, lod

---

[1]) Sverres Saga Cap. 142.

[2]) Islandske Annaler ved 1197.

[3]) Paal boede sandsynligviis paa Aure i Sykelven, siden han kaldes Aura-Paal.

[4]) Hornbore kaldes nu Horbor, strax indenfor Brettingnes.

[5]) Han var, heder det, fra Oplandene, altsaa visselig fra Vaage i Gudbrandsdalen, ligesom Jon Vaagadrumb, se ovenfor S. 138.

han strax blæse Hærblæst, og gav Befaling til Angreb. Birkebeinerne roede med sine lette Skuder omkring Fienderne snart paa den ene, snart paa den anden Side, hvor det faldt beleiligt til, og underholdt en langvarig Skudfegtning, men de torde ikke vove sig lige ind paa de fiendtlige Skibe, da disse vare saa meget høiere end deres egne Skuder, der ikke naaede længer end til Baglernes Viggyrdler. De holdt sig endog i saa lang Afstand, at Baglerne ikke kunde naa dem med Stavnljaaer for at hale dem til sig. Imidlertid faldt der dog og saaredes flere paa begge Sider. Da Sverre saa, at hans Folk paa denne Maade ikke udrettede noget, gav han Befaling til at lægge ud af Skudvidde. Dette skede, og han tiltalte dem nu saaledes: „Birkebeinerne ere ikke længer som de have været før. De gamle Birkebeiner lagde ikke saa daarligt til Strid, som I med Dragkjortlerne [1]), de havde kortere og snevrere Kjortler, men bedre Mod i Hjertet. Det nytter ikke at ligge her, lad os enten ro ind til Byen, eller ogsaa viser eder som raske Gutter, og lægger til, saa at I kunne prøve hvem Sverdene bide bedst for." Birkebeinerne lode Kongen ikke engang tale ud, men istemte strax Hærskrig, og opeggede hinanden til Angreb, de roede lige ind paa Langskibene, og gjorde et saa overhaands heftigt Anfald med Spyd og Sverd, at Baglerne en Stund ikke fik gjort andet end at dække sig, og vege tilbage. Salmund Sypstrung, en af Birkebeinernes Styremænd, kom endog selv femte op i den forhen nævnte Baglerhøvding Gudbrand unges Skib. Men Besætningen, opmuntret af Gudbrand, trængte saa haardt ind paa dem, at de bleve kastede tilbage med Tab, og nu fulgte en saa voldsom Regn af Vaaben og svære Stene fra Baglernes høibordede Skibe, at man neppe kunde staa derunder, og Birkebeinerne faldt i Mængdeviis. De kunde i Førstningen ikke engang trække sig tilbage, da Baglerne holdt deres Skibe fast med Stavnljaaer; de søgte, saa vidt muligt, at holde sig fra Storskibene med Forke, og det lykkedes dem omsider at komme løs, men ikke førend Salmund Sypstrung var falden med sit fleste Mandskab, og ligeledes en anden Skude var ryddet; begge disse Skuder faldt i Baglernes Hænder. Da gav Sverre Befaling til at holde inde med Striden. „Det nytter os ikke for denne Sinde," sagde han, „at stride med dem, og vi ville derfor ro ind til Byen." Birkebeinerne lagde da fra, og styrede ind efter Fjorden. Indenfor Thinaa-Osen, mellem denne og Trange [2]), mødte de endnu et Baglerskib, hvis Besætning de joge i Land; derfra satte de over Flakfjord, og joge to andre Baglerskibe i Land ved Klep-

[1]) D. e. „fodside Kjortler," hvilke da ansaaes for smukkere og mere stadselige end de korte.

[2]) Thinaaen kaldes den lille Elv, der falder ud ved Stadsbygdens Kirke. Thinaa-Osen er altsaa dens Udløb. Gaarden Trange ligger strax østenfor

stad [1]), siden roede de ind til Byen (8de Mai 1198) i en temmelig daarlig Forfatning, thi Slaget havde været meget blodigt, mange af deres bedste Folk vare faldne, og en stor Deel saarede, saa at kun faa vare tilbage i kampdygtig Stand. Blandt de saarede var ogsaa den tapre Nikolas af Vestnes, der havde faaet et Skud gjennem Staalhuen i Ansigtet, hvilket han ansaa for saa ubetydeligt, at han ikke brød sig noget derom, ja endog gik i Bad dermed, men der slog sig Verk deri, som blev saa slem, at han efter faa Dages Forløb døde, til stort Tab for Birkebeinerne. Baglerne troede i Førstningen, at det under disse Omstændigheder vilde være en let Sag at fange Sverre i Byen, og de fulgte strax efter ham, men da det kom til Stykket, trøstede de sig dog ej til at lægge ind til Øren, af Frygt for at det Mandskab, som de havde tvunget til at ro Leding derfra Egnen, øjeblikkelig vilde rømme og gaa over til Sverre. De lagde sig derfor ude ved Munkholmen. Sverre stod imidlertid færdig til at tage imod dem ude paa Øren. Tilsidst fandt Baglerne det raadeligst at drage til Bergen, og lægge alt Landet under sig, uden at bryde sig om, hvad Sverre foretog sig med sine Skuder; han kunde saa alligevel, meente de, ikke udrette noget imod dem til Søs. Imidlertid iagttoge de dog den største Forsigtighed paa Rejsen sydover, og passede omhyggeligt paa at holde sig samlede, idet de, som det heder, mere frygtede hans Anslag end hans Skibe-Antal. Sverre rejste ogsaa strax efter dem, og roede forbi dem mellem Herøerne og Stad, medens de laa i Havnen Anger. De gjorde vel Mine til at ville ro foran ham, men dette blev dog ikke af, og Sverre gav ingen videre Agt paa dem, da det nu fremfor alt var ham magtpaaliggende, at komme forud for dem til Bergen [2]).

58. Sigurd Jarlsøn belejrer Sverresborg, men fordrives ved List.

Sigurd Jarlsøn havde nemlig ved Efterretningen om, at Sverre var dragen fra Bergen, strax begivet sig derhen fra Viken med en Deel Folk og Skibe, og fandt ved sin Ankomst ingen Modstand, da de Tropper, Sverre havde efterladt i Borgen under Sigurd Borgarklett, alene synes at have været tilstrækkelige til Borgens Forsvar, ikke til at maale sig med Baglerne i aaben Mark. Sigurd tog alle de kongelige Skibe, han der forefandt, og brændte flere af dem, hvoriblandt et, kaldet Sygnabranden. Derpaa skred han til at belejre Borgen, hvor Dronning Margrete og en Deel andre Fruentimmer ogsaa befandt sig, og hvor Aura-

[1]) Klepstad ligger ikke langt fra Flak.

[2]) Sverres Saga, Cap. 143, 144.

Paal nu i Forening med Sigurd Borgarklett førte Befalingen. Sigurd Jarlssøn lod nedrive nogle Birkebeinerne tilhørende Huse i Byen, og Tømmeret stable op udenfor Borgen fra den Side, hvor Vinden blæste, for siden at antænde det og derved sætte Ild paa Borgen. Ved at see disse Tilberedelser blev Dronningen og de øvrige Kvinder heel forfærdede, men Aura-Paal fandt paa det Raad, at slynge en brændende Tønde, fyldt med Næver, Spaan og Tjære, ned paa Tømmerstabelen, førend den endnu var færdig; derved kom den for tidligt i Brand, og Baglerne fik ikke slukket Ilden uden ved at rive alt sammen fra hinanden. De begyndte imidlertid forfra igjen, og da bad Dronningen for Guds Skyld, at man heller vilde overgive Borgen, end udsætte sig for at blive indebrændte alle tilhobe. Det var dog langt fra, at de kjekke Forsvarere skulde have villet indlade sig paa et saa fejgt Skridt. Men da det var Dronningen selv, som opfordrede dertil, maa man holde gode Miner, skjønt det unegteligt maatte udøve en nedslaaende Virkning paa Besætningens Mod, og Aura-Paal udfandt derfor et meget simpelt Raad til, paa nemmeste Maade at befri sig for hendes og de øvrige Fruentimmers Klager. Han foreslog dem at begive sig ind i et Kammer over Porten, der tidligere havde været brugt som Fængsel, for der at vente, indtil fri Udgang blev dem tilstaaet, hvilket, som han sagde, meget snart vilde skee. De havde intet derimod at indvende, og glædede sig kun til den snarlige Udsigt til Befrielse. Men aldrig saa snart vare de komne ind, førend Paal lod Døren smelde igjen og sætte Bom for, saa at de vare indestængte, dog havde han forud sørget for at der var Levnetsmidler nok. Endnu en Gang lykkedes det Forsvarerne, ved et Paafund af Fehirden Asgaut at sætte Ild paa Baglernes Baal, førend det var blevet færdigt, og det møjsommeligt opstablede Tømmer brandt nu ganske ned for dem. Baglerne lode da for det første disse Antændelsesforsøg fare, og begave sig ned i Byen. Nu først gik Paal ind til Dronningen, og spurgte hende, hvad hun vilde give ham, om han kunde finde paa et Raad til at faa Baglerne bort. Hun svarede, at hun gjerne skulde give mange Penge dertil. Paal bad hende kun laane ham sit Segl, hvilket hun strax gjorde, og han lod nu i hendes Navn skrive et Brev til to Prester [1]), hvori disse anmodedes om endelig at faa Baglerne til at blive til næste Dag i Byen, da man ventede Kongen, for at han ganske kunde gjøre det af med dem; han havde, hed det i Brevet, holdt et Slag med sine Fiender i Throndhjem, og sejret over dem, skjønt rigtignok med Tabet af Nikolas fra Vestnes, Salmund Systrung og mange andre brave Mænd. Brevet blev affendt med en viktersk

[1]) Disse Prester føre de forunderlige Navne Ante og Jordan Skinnpeta. De kunne efter Navnene at dømme, neppe have været indfødde Nordmænd.

Dreng, der var noget kjendt med Baglerne. Han gav sig Mine af at ville snige sig hemmeligt forbi dem; de bleve strax opmerksomme derpaa, grebe ham, fandt Brevet, og bragte det til Sigurd Jarlssøn, uden at enten han eller nogen anden havde mindste Formodning om at det Hele kun var en Tilstilning for at føre dem bag Lyset. Da Sigurd læste Brevet, og saa, at Sverre snart vilde være der, lod han allerede den følgende Morgen blæse til Bortgang, og drog sydover med sin hele Styrke, efterat han dog først havde taget en stor Pengesum fra hine Prester, til hvilke Brevet var stilet, da han nemlig af dette maatte slutte, at de havde staaet i hemmelig Forbindelse med Birkebeinerne. Han gjorde dem vist Uret, men desto mere glædede vel Birkebeinerne sig over denne List [1]). Dagen efter kom virkelig Sverre tidligt om Morgenen, men det var ikke des mindre et stort Held, at Sigurd Jarlssøn havde ladet sig skræmme bort, thi Baglernes Hovedstyrke under Hallvard af Saastad var, som vi have seet, lige i Hælene paa Kongen, og hvis den havde forenet sig med Sigurds Tropper, vilde Sverre sikkert være bleven overvældet. Allerede saaledes som Sagen stod, var det slemt nok. Sverre gav sig kun Tid til at gaa op til Borgen og befale Sigurd Borgarklett at kræve Folkehjelp af Bymændene, da denne Hjelp nok kunde behøves, naar han næste Gang kom til Byen. Derpaa gik han atter ombord, og fortsatte Sejladsen heelt til Siggevaag [2]), hvor han lagde bi. Længer ud paa Dagen kom Hallvard med Baglernes Flaade til Byen; men da de hørte at Sverre ikke var der, droge ogsaa de videre, for at opsøge ham. Sverre saa deres Sejl, og lod strax sine Skibe lægge sig saaledes, at de ej kunde sees fra Leden. Baglerne sejlede da forbi, uden at opdage dem, og saa snart de vare borte, vendte Sverre atter tilbage til Byen. Han spurgte nu Sigurd Borgarklett, hvad Hjelp han havde faaet af Borgerne, men Sigurd maatte beklage, at de ej brøde sig om hans Anmodning, og ikke ytrede nogen Lyst til at værne om deres Konges Ære. Da lod Kongen tilstevne Thing i Byen, og talte saaledes: „I Bergensmænd vise eder fremdeles som mine Uvenner; her fra Egnen udspringer al Ufred mod mig [3]), og saaledes har det altid været, siden jeg tog ved Riget: idelig have I ligget i aabenbar Fiendskab mod mig. Det kunde endda undskyldes, saalænge Magnus og Erling levede; men nu, efter deres Død, er det ikke andet end Oprør og ond Villje at hjelpe Røvere og Vikinger mod eders retmæssige Konge, og

[1]) I Brevet selv ytredes der, at de heldede noget til Baglernes Side.

[2]) Siggevaag, paa Østsiden af Boml-Øen, har sit Navn af Fjeldet Siggen.

[3]) Dette var dog for meget sagt, thi Oprørets egentlige Hjem og stadige Udgangssted var dog Viken. Men Sverre var nu vred, og tog ikke Udtrykkene saa nøje.

saaledes svække hans Magt. Det vil da rimeligviis ogsaa gaa eder som før, at jo mere I søge at haane mig, desto værre vil det bekomme eder. Herved forkynder jeg eder, at hvis I ej samtykke i, hvad jeg forlanger af eder, skulle I straffes paa Gods og Lemmer, ja maaskee og paa Livet." Hertil svarede Finn, Borgernes Formand, med en heel Deel Indvendinger og Udflugter; men det hjalp alt sammen ikke, Bymændene maatte tilsidst føje sig efter Kongen, og skaffe ham 120 Mand, deels Bønder, deels Kjøbmænd. Da Sverre havde faaet denne Forstærkning, lagde han med 30 Skuder fra Byen, og sejlede syd til Salbirne [1]), da han uden Tvivl havde faaet Nys om at Baglerne, efter at have sejlet forbi ham et Stykke, merkede deres Fejltagelse, og nu vare paa Tilbagevejen for at lede efter ham. Fra Salbirne saa han dem komme søndenfra, og roede strax imod dem, førend de ventede ham, idet han holdt sig til Luvart, for at kunne komme dem nærmere eller fjernere efter Behag. Det kom til en uafgjørende Skudkamp, thi endnu vare Baglernes Skibe for høje til at Birkebeinerne kunde udrette noget imod dem. De lagde nok saa kjekt til under dem, og fik Baglernes Stavnljaaer stødte bort, men paa Sejr var der ej at tænke. De lagde derfor fra igjen, og skyndte sig tilbage til Byen, hvor de kom ved Solopgangstid, og satte Skibene op lige under Borgen paa Nordsiden. Samme Dag ved Middagstid kom Baglerne til Byen, og vilde gjøre Landgang, men hindredes deri af Birkebeinerne, som Kongen lod lejre sig i Telte rundt om Borgen. Baglerne laa nogle Dage ude ved Nordnes, og droge siden til Sogn for at samle Proviant. Her fangede de en af Sverres Sysselmænd, ved Navn Jon Trin, som tog Tjeneste hos dem. Foruden ham var der nu flere Birkebeiner, som gik over til Baglerne. Efter en Uges Forløb kom Baglerne tilbage til Bergen, og lagde til ved Nordnes nedenfor Munkeliv Kloster; her gik de i Land uden at frygte Birkebeinerne, som de nu meente at have ganske i sin Magt. Af og til holdt de Smaafegtninger med dem, og de skøde paa hinanden gjensidigt, uden at det dog kom til nogen alvorlig Kamp. Birkebeinerne beherskede fra Borgen af den egentlige By, hvor de ofte vare nede, deels for at besøge sine Koner, deels for at skaffe sig noget at drikke, og ved slige Lejligheder skøde de da ofte, dækkede af Huusveggene, paa Baglerne, som derfor ikke torde vove sig ind til Byen. Baglerne derimod holdt Nordnes besat, og stillede sig stundom i Fylking paa Jonsvoldene, raabende til Birkebeinerne og udæskende dem til Kamp; naar disse da, som sædvanligt, ikke modtoge Udfordringen, opløste de Fylkingen og anstillede

[1]) Salbirne kaldes nu Selbø eller Selbjørn, en ikke ubetydelig Ø mellem Stolmen og Hosteren. Sandsynligviis laa Sverre i Bekkervaag, den almindelige Havn.

allehaande Lege, for derved at give tilkjende, hvor lidet de frygtede Birkebeinerne. Baglerne vare nu ogsaa meget talrige og vel udrustede baade med Klæder og Vaaben. Saaledes gik den hele Sommer hen, idet begge Hære holdt til paa hver sin Side af Vaagen, under hyppige Fegtninger, hvoraf enkelte nedenfor skulle beskrives. Baglernes Hær forøgedes, som man erfarer, baade med Biskop Nikolas's, med Reidar Sendemands og med Sigurd Jarlssøns Afdelinger: det maa saaledes tilsidst næsten have været deres hele Styrke, der laa i Bergen. Derhos udskreve de Leding og Folk fra Sendhordeland og Hardanger. Denne merkelige Sommer kaldte man siden **Bergens-Sommeren** [1]).

59. Bergens-Sommeren. Fegtninger mellem Birkebeiner og Bagler. Byen opbrændes af Baglerne.

Det maatte være Sverre og Birkebeinerne utaaleligt, saaledes Dag efter Dag at see Fienderne byde dem Trods, uden at kunne foretage sig noget klækkeligt imod dem. Engang, da Baglerne som sædvanligt holdt sig lystige paa Jonsvoldene, kaldte Sverre sine Mænd til Huusthing oppe i Bakkerne ovenfor Nikolaikirke, og talte saaledes: „Det lader til at vi Birkebeiner nu skulle friste den Skjebne, idelig at have nogen Otte paa os. Men jeg venter mig fremdeles god Bistand af eder, som før, thi det er vist og sandt, at der ikke findes mange Exempler paa Mænd, der have staaet sin Konge bedre bi, end I Birkebeiner, og ederes højeste Stolthed bestaar i at være fremfor andre i Mod og Tapperhed. Baglerne indbilde sig nu, at de have vor Skjebne i sine Hænder, men jeg haaber nok at det vil vise sig anderledes, og at vi om lidt faa lige saa stor Magt over dem. Ville I som jeg, da taale vi ikke længer deres Spot og Haan. Dog maa vi først overlægge om hvad der er raadeligst at gjøre. Det staar os frit for at stride med Baglerne, naar vi ville, enhver sige derfor sin Vilje". Men alle taug. Da sagde Kongen: „I gjøre ikke ret mod mig i at tie stille, thi I skylde eders Konge at svare paa hans Tale, og sige eders Tanker". De svarede da, at de overlode alt til Kongen selv. „Dette," sagde han, „er vel talt, som jeg og ventede. Her er tre Vilkaar at vælge imellem, det første at kaste os ind i Borgen, som vistnok er et ypperligt Værn saa længe vi have Proviant, men ogsaa kun saa længe, thi naar Provianten slipper, er det vanskeligt at skaffe sig noget igjen; det andet at begive os op paa Fjeldet, da ville Baglerne forfølge os, og gjøre os al den Skade, de finde for godt, medens det er en bekjendt Sag, at de, der falde paa Flugten, aldrig faa noget godt Eftermæle, og endelig det

[1]) Sverres Saga, Cap. 146, 150.

tredie, der forhen var Birkebeinernes sædvanlige Viis, at angribe dem, og lade Odd og Egg skifte; jeg troer visselig at vi ikke ere værre farne, om vi endnu en Gang forsøge at staa Mand ved Mand". Alle svarede, at de heller vilde stride end flygte. Da vedblev Kongen: „Baglerne see vistnok vor Sammenkomst, men vide ej, hvad vi beslutte. Nu skulle vi først gaa ud til Borgen, derpaa skulle vi gaa ned i Byen i smaa Flokke paa to, tre eller flere, men samles alle inde ved Olafskirken". De gjorde saa, og da Baglerne vare vante ved at see slige Smaahobe af Birkebeinerne paa Gaden, gave de ikke videre Agt derpaa. Da alt Mandskabet var samlet ved Olafskirken, lod Kongen sit Merke rejse. Han vilde ikke opstille nogen Fylking, men foreskrev kun at enhver skulde styrte frem mod Fienden saa haardt som muligt, og bruge sig som han bedst kunde. „Striden," sagde han, „bliver neppe langvarig, thi Baglerne ville nu som før tabe Modet, naar de see Mandfaldet. De ere størst i Ord, ligesom Ræven i Halen. Gjør kun Anfaldet saa heftigt som muligt, da ville hine kun daarligt staa for Hug, der nys ere komne hjemmenfra Kjernemelksasken, og aldrig have seet før, hvorledes Birkebeinerne pleje at bruge sine Vaaben, naar de stride. Løb nu frem, gode Halse, Gud være med os!"

Birkebeinerne styrtede nu frem over Sletterne under Lurenes Skrald, med Raab og gjensidige Opmuntringer. Saa snart de kom Baglerne tilstrækkeligt nær, kastede de Kesjerne. Ledingsfolket i Baglernes Hær tabte strax Modet ved at see Birkebeinerne stevne imod dem under Raab og Luurgny, medens Sverdene glitrede og Spydene fløj. De mere stridsvante af Baglerne stimlede sammen og stillede sig i Fylking under Anførsel af Sigurd Jarlsøn, men det gik som Kongen spaaede, at de ikke holdt længe Stand, de toge Flugten, forfulgte af Birkebeinerne, der nedlagde mange af dem, og vare saa nær i Hælene paa dem, at de i en eneste samlet Masse kom nord over Jonsvoldene, og videre langs med Jonskirkegaard. Først da de kom forbi denne, gjorde Baglerne nogen Modstand, men da Birkebeinerne angrebe dem med Sverdene, flygtede de atter, og med endnu større Folketab. Birkebeinerne forfulgte dem lige til Skibene. Nogle af dem sprang i Vandet, de fleste kom ombord paa de Skibe, der laa nærmest Land. Narve, Søn af Hallvard paa Saastad styrede et stort Skib; det blev saaledes overfyldt med Folk, at det stod fast paa Grunden. Da kom Birkebeinerne til; medens nogle af dem holdt det tilbage, for at det ej skulde komme af, anfaldt andre Besætningen og ryddede det aldeles. De fleste af Folkene ombord faldt, hvoriblandt Narve Hallvardsøn selv, nogle styrtede i Vandet. Kong Sverre selv var den hele Tid til Hest, og red ved Siden af sine Mænd, hans Kesje var blodig lige op til Skaftet, saa at Blodet randt ham om Hænderne. Just som han red forbi Jonskirken, kastede en Begling to Kesjer paa een Gang mod ham. Den ene

fløj under Hesten, den anden opstangede Kongen i sit Skjold, som han lod glide ned foran Hesten. Da Beglingen saa at Spydene ikke traf Kongen, kastede han Sverdet imod ham, men ogsaa det kom under Hesten. Han bukkede sig ned og fik taget Spydet op, men i det samme traf Kongen ham med sin Kesje i Armen; han slog Spydet af sig, som skar sig ud af Saaret. Nu red Kongen saa haardt ind paa ham, at han faldt; Kongen holdt Hesten an for at træde ham under Fødderne, men han slog op med Spydskaftet, der han laa, saa at det naaede Kongen, Hesten blev sky og kastede sig til Siden. Da sprang Manden op for at komme til Kirkegaarden, men Kongen sporede sin Hest efter ham, og traf ham endelig saa eftertrykkeligt med sin Kesje, at han faldt død til Jorden [1]).

Efter denne Sejr vendte Birkebeinerne tilbage til Byen og Borgen, men Baglerne bleve forsigtigere end før, og indlode sig ikke oftere paa at lege; i det hele taget kom de sjeldnere i Land. Biskop Nikolas og hans Afdeling lagde til ude ved Taleholmen. Han lod den rydde, og et Telt opslaa der, i hvilket han sang Messe, sigende at han vilde opføre en Steenkirke der og gjøre den til den fornemste i Stiftet [2]). Dette sagde han vel især for at ærgre Biskop Martin, der endnu var Sverre tro, og holdt Messe for ham og hans Folk, trods Bansættelsen, hvorover Paven udtrykkelig tilkjendegav sit Misnøje, som det i det følgende skal vises. Nogle af Baglernes Skibe laa ved Nordnes, andre længer sydligt (det vil sige nærmere Sydnes). Birkebeinerne derimod vovede sig hyppigere ned til Byen end før, og vare der længere Stunder ad Gangen. De gjorde ogsaa ofte Strejftog op i Landet for at skaffe sig Levnetsmidler, uden at Baglerne forsøgte at hindre dem; Sunnhørderne og Hardingerne, siger Sagaen, fandt just ikke at de sovede med Lempe om deres Tun, og de fik nu undgjelde at de havde udredet Baglerne Leding. De sendte Bud til Baglerne, at det nu var deres Pligt at forsvare dem og deres Bustab, men Baglerne svarede at de ej kunde passe paa deres Kvæg, uden

---

[1]) Sverres Saga, Cap. 147, 148.

[2]) Sagaens Ord ere: reisa mikin höfuðstað ok steinkirkju, egentlig „reise et stort Hoved-Sted og en Steenkirke." Men staðr i denne Forbindelse betegner netop „gejstlig Stiftelse", Kirke med Domkapitel eller Kloster, og höfuðstaðr bliver saaledes „Hovedstift, Centralhelligdom," hvormed ej andet kan være meent, end at han tænkte paa at indrette en ny Kathedralkirke. Taleholmen (tóluhólmr) kan ej være nogen anden end Christiansholm. Desto urimeligere er det, som flere have gjort, at oversætte höfuðstaðr med „Hovedstad," som om at det var Nikolas's Hensigt, ude paa denne lille Holme at bygge en heel By. At Nikolas tænkte paa at indrette en ny Domkirke, kom vistnok især deraf, at Christkirken, som vi ville see, betragtedes som vanhelliget fordi Birkebeinerne, skjønt excommunicerede, havde hørt Messe der.

de vilde drive det ned til dem. Dette gjorde da Bønderne, og dreve en heel Mængde Nød ned til Laxevaag paa den anden Side af Puddefjorden, hvor en Deel af Baglehæren nu lagde hen, og stillede en Vagt paa Højden lige over. Men en Nat brød Sverre op fra Borgen med en Deel paalidelige Folk, stevnede først op til Fjelds, og derfra langs Højderne ned til Aalrekstad, samt videre langs Aalrekstadvaagen (Lunggaardsvandet) og Puddefjorden hen imod Laxevaag, for at prøve, om han kunde faa fat paa Kvæget. Han havde skaffet sig Underretning om, hvor Vagten stød, og sendte 6 Mænd forud, for at dræbe eller fange Vagtmændene. Da de kom derop, fandt de to Mænd, den ene sovende, den anden vaagen; de satte strax deres Spyd i dem begge, og hiin døde uden at give en Lyd fra sig, den anden derimod skreg højt, da Spydet gik igjennem ham. Baglerne nedenfor hørte Skriget, og spurgte hvad der var paa Ferde, men en af Birkebeinerne svarede at det kun var Spøg og Løjer, og med dette Svar lode Baglerne sig nøje. Hine vendte nu tilbage til Kongen, som roste dem for deres Raskhed og Aandsnærværelse, og sneg sig nu med sine Folk saa sagte hen til Baglerne, at disse intet merkede, førend Birkebeinerne droge Skibene op, paa hvilke de laa. Saaledes bleve mange af dem dræbte, inden de kunde sætte sig til Modværge. De Bagler, der laa længer borte, hørte Vaabenbraget og vilde komme deres Kammerater til Hjelp, men aldrig saa snart vare de komne i Land, førend Birkebeinerne styrtede ind paa dem og dreve dem tilbage. Mange af dem laa dræbte eller saarede efter, andre sprang i Vandet. De løste Landtougene, og lagde Skibene udenfor Skudvidde, men Birkebeinerne satte sig imidlertid i Besiddelse af Kvæget, og begyndte at drive det ind til Aalrekstad. Da Baglerne ved nærmere Undersøgelse saa, hvor stort Tab de havde lidt, skammede de sig, og besluttede at tage Hevn, idet de roede ind i Fjorden og op i Aalrekstadvaag, hvor de ved selve Vaagsbunden gik i Land og stillede sig i Fylking, for her at overfalde Sverre, naar han med sin ubetydelige Flok kom forbi, thi da han maatte gjøre en Omvej langs Kysten, og hans Folk desuden havde Kvæget at passe paa, gik Marschen ikke synderlig hurtigt, og han var derfor, til deres Glæde, endnu ikke kommen saa langt. Sverre fik heldigviis i Tide Øje paa dem, og sagde: „de have altsaa endnu ikke faaet nok af at stride med os". Han bød sine Mænd at gaa op i Brekkerne, og derfra i fuld Fart styrte ned paa dem, saa vilde de nok, tænkte han, vige. Dette skede, og Birkebeinerne satte saa voldsomt ind paa Baglerne, at strax en heel Deel af dem, der stode i forreste Rad, bleve dræbte. Deres Merke blev baaret af en Mand fra Throndhjem ved Navn Eindride Ljora, sterk og tapper; han vilde ikke vige, men kom i Kamp med Bergsvein Lange, Kongens Merkesmand. De skiftede Hug, og tilsidst blev Bergsvein saaret, men Eindride faldt, og med

ham Baglernes Merke. Ved Synet heraf flygtede de, forfulgte af Birkebeinerne lige til deres Skibe. De havde i begge disse Fegtninger tabt mange Folk, dog især af Ledingsfolkene. Sverre fik Krœget i god Behold bragt til Bergen, som nu var vel forsynet, og han takkede Gud for sin Sejr [1].

Baglerne holdt sig fremdeles i ærbødig Afstand fra Borgen og Byen, der ikke længer forekom dem saa let at erobre, som de havde ventet. Naar de gik i Land for at fornøje sig, vovede de ej at gaa i mindre Flokke end paa 50 eller 60 Mand, og enda flygtede de, naar de kun saa ti eller tolv Birkebeiner nærme sig, og de troede at Kongen var med. Stundom overfaldt Birkebeinerne dem da ganske uventet, og dreve dem hovedkulds og med Skamme til Skibene. Sverre havde en Formodning om, at baade Biskop Nikolas, Reidar Sendemand og flere af Baglernes Høvdinger vilde komme op St. Hansdag og have Messe i Munkeliv Kloster Han udtænkte derfor følgende List for, om muligt, at faa dem i sin Vold. Han begav sig med 120 Mand ned i Byen; de toge Chorkaaber i Kirkerne, iførte sig dem, og gik nu i smaa Flokke paa fire eller fem, i det høieste 6 Mænd, over til Munkeliv, hvor de gjemte sig i Nærheden i en Lade, medens nogle Faa, der stilledes ud for at speide, toge Munkekapper paa sig, og gik hist og her, to og to, iagttagende de Bagler, som gik i Land. Først kom kun deres Svende efter Brændefang, men Birkebeinerne grebe dem alle sammen, og dræbte eller lemlæstede dem, saa at de ikke kunde komme tilbage og røbe dem. Siden kom en Prest. Birkebeinerne omringede ham, og spurgte om Biskoppen agtede sig i Messe. Presten svarede, at Biskoppen nok kom, naar han var færdig. Dernæst kom en velklæd Mand, der gik temmelig nær forbi dem. Men han studsede ved at see Munke med lave Sko og røde Hoser, og vilde derfor ikke gaa nærmere. De spurgte ogsaa ham, om det varede længe indtil Biskoppen kom. „Biskoppen kommer nok", sagde han, „naar han er færdig, men hvad skal det betyde at Munke gaa med lave Sko og røde Hoser?" „Der hændes saa mangt og meget nu", sagde de, men løb i det samme ind paa ham og toge ham fat. Det var deres Hensigt at dræbe ham, men de vilde dog først have hans smukke Kjortel, og begyndte at vrænge den af ham. Men derved kom han til at slippe løs, og løb nu som en afsindig ned til Skibene og fortalte Biskoppen, hvilken Fare han var undsluppen; til Tegn derpaa viste han et Broddstud, han havde faaet i Laaret, og som var ligere, sagde han, til at være en Sending fra Birkebeinerne end fra Munkene. Biskop-

[1]) Sverres Saga Cap. 148. Denne Kamp maa, efter Stedsangivelsen, have fundet Sted i Fløen, som dette Strøg ved Lungegaardsvandet nu kaldes.

pen, Reidar og mange andre anseede Mænd stode just færdige til at gaa i Land, nogle vare endog allerede komne i Baadene, da de heldigviis fik at vide, hvilken Fare der truede dem. Det klogt udtænkte Anslag mislykkedes saaledes, og Sverre vendte tilbage til Borgen, men Baglerne iagttoge større Forsigtighed end før. Saaledes gik længere Tid hen med gjensidige Drillerier, omtrent af samme Slags, som de nys beskrevne, hvorved man indbyrdes dræbte Folk for hinanden, naar og hvor man kunde komme til, men uden at det dog ledede til nogen endelig Afgjørelse. Sverre havde imidlertid den Ærgrelse, at mange af de Birkebeiner, der havde ligget paa Landet, gik over til Baglerne, mange vistnok nødtvungne, men dog ogsaa flere frivilligt [1]).

Omsider bragte Baglerne en Plan til Udførelse, som de længe havde truet med, men som under de daværende Omstændigheder var meget uklog, nemlig at sætte Byen i Brand, thi derved maatte Indbyggerne, om de ikke forhen vare Sverre gunstige, blive saa forbitrede paa Baglerne, at de for Alvor sloge sig paa Sverres Parti. Baglerne paastode rigtignok at Bergensmændene understøttede ham, og at det kun ved deres Hjelp var muligt at holde sig saa længe der, men vi have ovenfor seet, hvor lidet Sverre havde at rose sig af deres Hengivenhed, og hvor let det saaledes vilde have været for Baglerne, ganske at faa dem paa sit Parti. Anslaget, paastod man siden, var egentlig udgaaet fra Nikolas, der havde sat sig i Hovedet, at Byen skulde lægges aldeles øde, men opføres igjen et andet Sted paa Hørdeland, thi da, sagde han, fik man see, hvad Hjelp Sverre kunde have af Borgen. Den Betænkelighed, Baglerne kunde føle ved at en saadan almindelig Ildebrand ogsaa vilde fortære Kirkerne, overvandt han let ved at erklære alle Kirker i Byen besmittede og vanhelligede fordi de bansatte Birkebeiner havde været inde i dem [2]), saa at de nu ikke vare helligere end hvilket som helst Bordell. Natten efter Laurentsmesse (10de August) roede da Baglerne ind til Bryggerne med to Skuder fuldladede af Ved, og tændte Ild paa tre Steder, nemlig i et Huus inde ved Korskirken, i Finn Forstanders Gaard lige for Fiskebryggen, og i et Huus ved Mariekirken [3]). De kastede Bryggerne af, saa

---

[1]) Sverres Saga, Cap. 149.

[2]) I Sturlunga-Sagas Beretninger om Biskop Gudmund forekommer der flere Exempler paa, hvorledes Kirker betragtedes som vanhelligede ved bansatte Mænds Nærværelse eller Begravelse i dem, navlig II. 7, 8.

[3]) Da Korskirken ligger inderst ved Vaagsbunden, og Mariekirken derimod temmelig langt ude henimod Sandbro, er det aabenbart, at Finn Forstanders Huus maa have været beliggende omtrent midt derimellem, omtrent ved Nikolai Almenning (Smedesmuget), og at den ej, som man har antaget, var den nu saakaldte „Finnegaarden," der ligger ganske nær ved Brygge-

at Bymændene ikke ad denne Vej kunde gjøre dem nogen Hinder [1]). Birkebeinerne i og ved Borgen merkede intet, førend hele Byen stod i lys Lue, og da var det for seent at komme til Hjelp; de havde nu nok med at frelse Borgen ved vaade Seil. Byen brandt nedenfor Strædet (Øvregaden) heelt fra Sandbro til Korskirken, og ovenfor Strædet ligeledes fra Sandbro, men ikke længer end til Nikolai Kirke, thi Ilden standsede her, heder det, da den hellige Rode (Crucifixet) blev baaren imod den fra St. Columbæ Kirke [2]). Sunnivas Skriin blev baaret ud fra Domkirken til Sandbro, og sat ned der. At Ilden ikke gik længer paa den Kant, betragtedes som et øjensynligt Jertegn. Imidlertid laa Baglerne med sine Skuder ude paa Vaagen, og skøde paa dem, der forsøgte at slukke. Biskop Nikolas selv var den hele Tid ombord paa den ene af dem; det var ham, som foreskrev hvor man skulde sætte Ild paa, og hvor man siden skulde skyde for at hindre Slukningen. Dette gjorde ham yderst forhadt. Mange af Borgerne havde, i Forventning om den forestaaende Ødelæggelse, allerede før flyttet alt deres Gods, eller saa meget de kunde, bort fra Byen, deels ud paa Landet, deels til Borgen, men ikke faa mistede dog alt hvad de ejede, saa at mangen En, der før havde fuldt op af alt, gik derfra som en fattig Mand, og dette kunde Bergensmændene heller aldrig glemme Nikolas, men viste sig fra den Tid af som Baglernes Fiender. Af Kirkerne brandt Mariekirken og fem andre [3]).

---

fjorden, ikke langt fra Korskirken. Man skulde snarere formode at Finnegaarden, der omtales i Diplomer fra c. 1400 (se Dipl. Norv. I. 590) har faaet sit Navn efter Gaarden Finnin (Finn) paa Voss, ligesom „Jafjorden" (nu urigtig kaldet „Jakobsfjorden)" aabenbart efter Jafjorden i Nordhordland, og i Oslo „Skinheimrinn" efter Gaarden „Skinheim" (nu Skjenum) i Smaalenene. Der var flere Gaarde i Bergen i det 12te Aarhundrede, som vi ej kunne vente at gjenfinde i de nuværende Stuer, hvis Navne kun ere vedligeholdte fra den Tid, de Kontorske begyndte at have fast Tilhold der, og hvoraf neppe noget er ældre end Midten af det 13de Aarhundrede. Man søger saaledes forgjæves efter „Sigrid Sætas Gaard," Aura-Paals Gaard, Dagfinn Bondes Gaard", o. fl. Fiskebryggen, som Eirspenill og Skaalholtsbogen kalder den, Fauskabryggen, efter Flatøbogen, og Foskabryggen, efter Texten i Fornm. S. VIII. S. 380, maa da have ligget nedenfor (gegnt d. e. lige for) Finn Forstanders Gaard, ikke over paa Stranden.

[1]) I Sagaen staar ikke udtrykkeligt, at Baglerne selv kastede Bryggerne af, men Stedet maa dog upaatvivlelig forstaaes saaledes. Meningen er visselig ikke, at de overalt kastede dem af, thi dertil var ej Tid, men at de brøde dem af og gjorde dem ufarbare paa enkelte Steder, hvilket var tilstrækkeligt.

[2]) Rode (róða) kaldte vore Forfædre saavel som Anglerne et Billede af Christus paa Korset. Deraf endnu det engelske Holy rood, saaledes Holyrood abbey, den hellige Rodes (Krucifixes) Kirke.

[3]) De fem Kirker, som brandt foruden Marie-Kirken, maa især være de, der

Den Ødelæggelse og Forvirring, Ildebranden medførte, har rimeligviis bidraget til, at der nu oftere føltes Mangel og Hungersnød i Borgen [1]), og uagtet det nu var forbundet med større Fare end før, maatte Besætningen oftere gjøre Strejftog for at skaffe sig det fornødne. Saaledes drog Sverre Natten før Mariemesse øvre (7 Sept.) [2]) ud med 120 Mand, for at dække Inddrivningen af nogle store Kvægflokke, som hans tidligere udsendte Mænd havde samlet paa et af dem betegnet Sted. Men da Baglerne hørte, at Sverre var borte, gik de i Land et Stykke fra Byen, og bag om Fjeldet, ganske ubemerkede af Birkebeinerne, indtil de kom ned ved Olafskirke paa Bakke. Da skyndte Birkebeinerne sig imod dem, efterladende kun en ubetydelig Styrke af 30 Mand nede ved Holmen for at passe paa at ingen fiendtlig Skude lagde til Land der. Uden at stille sig i Fylking, gjorde de, som de før plejede, flokkeviis et Angreb paa Baglerne, som derimod havde fylket. De fik ogsaa virkelig Baglernes ene Fløj til at vige, men den anden sluttede efter, saa at Birkebeinerne bleve omringede, og da varede det ikke længe, førend de maatte søge sin Frelse ved at slaa sig igjennem og flygte til Borgen. I denne Kamp faldt mange af Birkebeinernes ypperste Mænd, nemlig Befalingsmanden selv, Sigurd Borgarklett, Bengeir lange, Finn færøiske, Thord Lokk, Bitry-Kaare, Einar Bjarnessøn, Eindride Peine, Philip Jarls Merkesmand [3]); han var saa tapper, at han, haardt saaret og uden nogen Udsigt til at slippe bort, plantede Merket i Jorden, greb Sverdet med begge Hænder, og hugg til begge Sider, indtil han faldt. Baglerne fulgte Birkebeinerne under den heftigste Kamp lige til Borgen. Endog lige i Porten fortsat-

laa i Strøget mellem Columbæ-Kirke og Sandbro, altsaa Katharinæ, Laurentii, Petri og Nikolai-Kirken; samt desforuden Korskirken ved Baagsbunden.

[1]) At Baglerne havde „sveltet" Birkebeinerne i Bergen, sagde Sverre selv udtrykkeligt. Aaret efter i Strindsjø-Slaget (se nedenfor).

[2]) I Sagaen staar kun „lidt efter" (Byens Brand), og „Marie-Messe Aftenen" kunde saaledes for den Sags Skyld gjerne være 14de August, Dagen før „Mariemesse fyrre," (assumtio Mariæ, vor Frue dyre); men da Dagen i Baglernes Vers, der strax efter anføres, udtrykkeligt angives til en Mandag, kan der alene være Tale om Dagen før Mariemesse øvre (nativitas) thi denne Festdag, 8de Septbr., falder i 1198 paa en Tirsdag, altsaa Dagen forud paa en Mandag, medens derimod 14 August samme Aar falder paa en Fredag.

[3]) Einride Peine var, heder det, en Søn af Hallkell paa Lo (i Opdal?) og Broder til en Eystein Raadsmand (Klosterforvalter?), vistnok den samme, som nævnes blandt Høvdingerne fra Throndhjem ved Rigsmødet 1223 (Haakon Haakonssøns Saga Cap. 88). Man skulde fristes til at tro at denne Eindride Peine var Oldefader til en Eindride Peine, der omtales ved 1316 (Dipl. Norv. II. 125) som en anseet Mand i eller ved Tunsberg.

tes Striden. Baglerne havde grebet en af Birkebeinerne ved Fødderne, og vilde drage ham til sig; Birkebeinerne drog til den anden Side for at faa ham ind; ingen af Parterne vilde slippe, og Manden blev tilsidst slidt i to Stykker. Men medens denne Kamp stod paa, havde en anden Afdeling af Baglerne med nogle Skuder lagt ind til Holmen. Den svage Vagt var snart nedsablet, og Baglerne satte Ild paa alle de der oplagte Skibe. Da Sverre kom tilbage til Borgen, og saa og hørte al den Ulykke, der var skeet, blev han ilde tilmode, og paastod at hans Mænd maatte have været forsømmelige og skjødesløse. Men Baglerne glædede sig og triumferede, som man nok kan skjønne. De digtede Vers om Sejren, og skjønt Birkebeinerne forandrede dem til Smædevers over Baglerne [1]), kunde de dog ikke dermed gjøre ugjort, hvad der var skeet, eller skaffe de opbrændte Skibe tilbage. Ikke længe efter forlode begge Parter Bergen, vistnok fordi det efter et saa langvarigt Ophold paa et Sted var forbundet med alt for store Vanskeligheder at skaffe Levnetsmidler til den Mængde Folk, som her vare samlede. Saaledes endtes Bergens-Sommeren til liden Baade for Kong Sverre [2]).

60. Sverre i Throndhjem. Baglerne besætte de nordvestlige Kyst-Egne.

Sverre efterlod en Besætning i Borgen, og tiltraadte derpaa Toget til Lands, da han nu ingen Skibe havde. Han drog, sandsynligviis over Borgarskardet, til Voss, og derpaa, for anden Gang i sin æventyrlige Livsbane, over Raudafjeld eller Raudeggen, hvor han vistnok ogsaa nu havde mange Vanskeligheder at kæmpe med, men dog ej, som forrige Gang,

---

[1]) Baglernes Vers lød omtrent saaledes:

Mandag Fyrsten Sine mønstred;
Mænd løb haardt, mod Fienden at baarde,
Inges Hird saa man op at gange
aarle Morgen til Sverres-Borgen.
Mod dem rejste man Merker brede,
Mange Stænger og kæmped længe;
Baglerne stode i Brodde-Haglen,
brændte Skuder, mens Fienden rendte.

Birkebeinerne satte „Ridingen" istedetfor „Fyrsten;" Linjen „Inges Hird" o. s. v. ombyttede de med „Tuekid, (d. e. Inge, se nedenfor) faa en Ulykke!" og i Stedet for „Bagler stod" o. s. v., „Bagler staa i Ban tilhobe." Af Baglernes Vers seer man, at de selv tillagde sig Baglernavnet, af Birkebeinernes, saavel som af hvad Thorstein Kugad nedenfor ytrer, at Sverre ogsaa paa sin Side maa have faaet de ham hengivne Gejstlige til at bansætte Baglerne.

[2]) Sverres Saga Cap. 145—151.

tog Fejl af Vejen oppe paa Fjeldet. Han kom uden noget videre Uheld ned til Aurlandsfjorden, hvor han lod sit Mandskab, af hvilket en Deel endnu var saaret, udhvile sig i nogle Dage. Derfra fortsatte han Toget, som det heder, „hele Vejen" — altsaa vel til Lands gjennem Valdres, Gudbrandsdalen, Opdal og Orkedalen, — til Throndhjem, hvor han blev modtagen med aabne Arme, men tillige med den bedrøvelige Tidende, at en Trop Bagler havde været der, og dræbt en svensk Herre, Karl Sverkessøn, der nys havde egtet hans Datter Ingebjørg [1]). Karl, som opholdt sig i Byen, havde faaet Nys om at Baglerne vare i Vente, og havde endnu samme Aften begivet sig syd over Broen og op til Gaarden Borg, men Baglerne, der kom om Natten, havde dog faaet at vide, hvor han var, og dræbt ham med hele hans Følge. Anførerne for denne Baglertrop, der kom paa tre Skuder, vare Kinad Thoressøn, en Stifsøn af Magnus Erlingssøn [2]), Erik Thrøndske, og Overløberen Thorstein Kugad. De havde siden holdt Thing ude paa Øren, hvor Thorstein havde berettet vidt og bredt om hvad der var forefaldet i Bergen om Sommeren, og hvorledes Sverre i den sidste Fegtning under Borgen havde mistet baade Folk og Skibe, saa han neppe ejede en Baad, og derfor nu maatte tage Landevejen til Throndhjem, hvorfor det vist vilde vare længe, inden man saa noget til ham; Baglerne derimod vare Herrer saavel over Skibene, som meget andet, der forhen havde tilhørt Kongen. „Birkebeinerne," sagde han, „pralede før af at hver enkelt af dem mageligt kunde opveje tre Bagler; men i Sommer har Piben faaet en anden Lyd, thi nu have

---

[1]) I de fleste Haandskrifter af Sverres Saga staar der, at Karl var en Søn af Kong Sverke i Sverige. Men i saa Fald kan man vanskeligt antage ham for en Søn af den da regjerende Konge, Sverke II, men snarere for en Søn af den i 1155 dræbte Sverke I, thi deels er det noget besynderligt, at Sverke II. allerede nu skulde have indladt sig i en saa nøje Forbindelse med Sverre, deels synes det som om han i 1198 ej engang kunde have haft en voxen og gift Søn. Sverkes Fader Karl blev nemlig ikke gift med hans Moder Christine Stigsdatter, førend i 1163, noget efter Kong Knut den 6tes Fødsel, da nemlig den svenske Jarl Guthorm stod Fadder til denne, medens han opholdt sig i Danmark for at hente Christine til Sverige (Saxo S. 786). Sverke kan altsaa neppe være fød førend i 1164 (han blev og, som det heder, efter Faderens Ord baaren i „Kilting" til Danmark); i 1198 var han saaledes i det aller højeste kun 34 Aar. Nu kunde det vel til Nød være muligt, at han, selv 17 Aar gammel, egtede Sverres Datter, men sandsynligt er det visselig ikke, at Karl i saa ung Alder skulde have indgaaet Egteskab. Man maa her visselig som hans Fader tænke sig en anden fornem svensk Herre af Navnet Sverke, og ingen bliver da rimeligere at tænke paa end Sverke I, der kan have haft denne (naturlige) Søn strax før sin Død.

[2]) Han kaldes Kinad Eldridssøn, og var en Søn af Eldrid, Magnus's Dronning, i hendes tidligere Egteskab med Thore Skindfeld, se ovenfor S. 185.

vi ikke stort færre Birkebeiner i vor Hær, end de selv have tilbage. Af dem kunne I ej længer vente nogen Hjelp, thi nu befinde de sig nok saa vel hos os, og have faaet Øjnene op for alt det Bedrageri, hvormed Sverre Prest saa længe har faret." Imidlertid vovede dog ikke Baglertroppen, hvor meget den end pralede, at oppebie Sverre, men skyndte sig ud af Fjorden, førend han kom. Og Thorstein Kugad, der nys havde ført saa store Ord mod Sverre, og hoveret over at saa mange Birkebeiner havde gaaet over til Baglernes Parti, var selv en af de første blandt disse til at angre sit Frafald og søge Lejlighed til atter at forene sig med sine gamle Venner. Da de Skuder, hvoraf han styrede den ene, kom ud af Fjorden til Stor-Fosen, mødte de Baglernes Hovedstyrke, som kom søndenfra Bergen, og underrettede dem om, at Sverre allerede var kommen til Throndhjem. Hine torde derfor ikke vove sig ind i Fjorden men bleve for det første liggende ved Fosen, indtil de begyndte at lide Mangel paa Proviant, saasom de vare meget talrige. De fordeelte sig derfor i de forskjellige Bygder, lige ned til Borgund paa Søndmøre, og oppebare overalt Leding og alle kongelige Rettigheder, medens de dog ogsaa plyndrede hist og her, og begik mange Uordener. De kom endog lige til Haalogaland, hvor de lagde ind i hver eneste Fjord og øvede megen Vold, men samlede tillige betydeligt Bytte, og fik derhos Folkets bedste Mænd i Følge med sig, navnlig Thore Eindridessøn Knapp, Guthorm i Mjola [1]) og hans Broder Brynjulf, Halldor i Hjørleifsvik med Sønner, Ivar Nev, Gregorius Kik [2]), Erling i Thjotta, Gunzelin Prest, og Bjarne Mardssøn, der paa denne Tid vel allerede var gift med Ragna Erlingsdatter i Bjarkø, og derved saa at sige selvskreven til at slutte sig til Baglernes Parti [3]). Imidlertid benyttede mange af dem, der i Løbet af Sommeren havde sluttet sig til Baglerne, men havde hjemme i det Throndhjemske, Lejligheden til at slippe fra dem; og af disse var, som nys nævnt, Thorstein Kugad en af de første. Da han paa et af Strejftogene langs Nordmøres Kyster kom forbi Indløbet til Hevnefjorden, styrede han med Flid sit Skib paa et Skjær, saa at det forliste, dog saaledes at han og Folkene reddede sig i Land. Han passede her sit Snit til at løbe fra dem om Natten selv tredje, og kom over Fjeldet ned i Orkedalen, hvorfra han begav sig til sin Gaard Gudreksstad paa Bynæsset, og op-

[1]) Mjola er det nuværende Mels.

[2]) Gregorius Kik blev længe efter gift med Sverres Datter Cecilia, se Fagrskinna Cap. 215.

[3]) Se ovenfor S. 152. Muligt, at Bjarne tidligere havde staaet paa Sverres Parti, og at han var en af dem, hvem Sverre efter Magnus's Fald „skaffede gode Giftermaal", men at han af sin Hustru siden blev omstemt til Bedste for Baglerne.

holdt sig her en Tid i al Hemmelighed. Derpaa sendte han Bud ind til Byen til Lagmanden Gunnar Grjonbak, og bad ham indlægge Forbøn for ham hos Kongen. Gunnar indledede Sagen ved en passende Lejlighed, idet han beklagede at en saa dygtig Mand som Thorstein Kugad skulde være i Baglernes Flok, og ytrede det ønskelige i at kunne faa lokket ham tilbage. „Thorstein erindrer vist ikke længer nu at han har været vor Ven," sagde Kongen, „og hans Tab er os ej mere nogen Skade." „Men," sagde Gunnar, „hvis vi nu virkelig kunde faa lokket ham over til os, kan jeg da være vis paa at I, Herre, vil skjænke ham Grid?" „Hvad betyder dette, Gunnar," sagde Kongen og lo; „er Thorstein under din Beskyttelse? Grid skal han gjerne faa af mig, men jeg tør ikke svare for, hvorledes det vil gaa ham, hvis han møder Birkebeinerne ude paa Gaden." Gunnar sendte desuagtet Bud til Thorstein at han skulde komme til Byen. Thorstein kom ganske hemmeligt, og begav sig med Gunnar til Kongen, som just var tilstede paa et Møde. Thorstein havde en sid Hat paa Hovedet, saa at ingen kjendte ham, førend han kom lige foran Kongen. Da kastede han Hat og Kappe af, styrtede sig ned paa Gulvet som om han havde faaet Dødshugget, omfavnede Kongens Knæ og kyssede dem, idet han sagde: „lyksalig er jeg, min Herre, over at jeg nu er eder saa nær, at jeg kan røre ved eder, og at jeg er sluppen fra disse Djævels Mennesker, Baglerne, der ere bansatte, og det efter Fortjeneste, saasom de ere Ransmænd og Ildgjerningsmænd og ingen Høvdinger; de ville øve Fiendskab mod den bedste Mand i Verden, nemlig eder, Herre, der er kronet Konge, og som alle burde bøje sig for, hvis de handlede Ret. Kjære Herre, modtag mig, nu og lad mig aldrig skilles fra dig! jeg begriber ikke hvorledes den onde Kjetterbiskop kunde gjøre mig saa ør og blind, at jeg ikke skulde skjønne med hvilken Falskhed disse Forrædere, disse Meenedere fare; hvorledes kunde jeg vente at slige onde Bedragere skulde kunne være mig gode, naar de have sveget sin retmæssige Konge?" De tilstedeværende Birkebeiner faldt ham ofte i Talen, og han maatte høre mange haarde Ord, som „at ingen var større Forræder end han selv" og „at han burde føres ud paa Øren og hænges". Men Kongen bad ham staa op, gav ham Grid, og sagde at han skulde fortælle dem om Baglernes Skikke og Sædvaner. „Lyksalig er jeg, at jeg atter saa dine Øjne," svarede Thorstein, „aldrig mere skal jeg svigte i min Troskab: om Baglerne kan jeg fortælle mangt og meget, naar I ønske det, og det meste ufagert." Nu maatte da ogsaa de øvrige Birkebeiner finde sig i at taale Thorstein imellem sig, og Kongen lod ham ofte paa Thing og Hirdstevne fortælle om Baglerne. Disse Fortællinger indeholdt vist mange Overdrivelser, men de forfejlede dog neppe sin Virkning paa de menige Krigere, og dette

havde Sverre sikkert beregnet [1]). Thorstein omtales ikke oftere, og det lader til, at han nu virkelig er bleven Sverre tro, thi siden efter finde vi hans Søn, Baard Varg paa Gudreksstad, som en af Skule Jarls Lendermænd [2]).

61. Sverres mislige Stilling. Han bansættes af Innocentius d. 3die, og de ham troe Dele af Riget belægges med Interdikt. Hans Stridsskrift mod Gejstligheden.

Sverres Stilling var nu trods hans overvættes Anstrengelser og utrættelige Virksomhed misligere, end den nogensinde havde været siden Erling Jarls Fald, thi Baglerne havde den største Deel af Riget inde, nemlig Viken og Gulathingslagen, saavel som Frostathingslagens Kystfylker og Haalogaland; og saa vidt man kan skjønne, havde Sverre kun den egentlige Thrøndelag tilbage, hvis Indbyggerne forbleve ham urokkelig troe, samt Borgen i Bergen. Derhos var hans Flaade tilintetgjort eller erobret af Fienderne, der ligeledes havde bemægtiget sig en stor eller den største Deel af hans Pengebeholdning. Og hertil kom endelig, hvad der var det aller værste, og som vel for en Deel var Aarsag i saa mange af hans Tilhængeres Frafald, at hans Uenighed med Gejstligheden nu havde naaet sit højeste, og at den pavelige Banstraale endelig virkede med sin hele Kraft. Den gamle, svage Coelestin den 3die var nemlig død den 8de Januar 1198, og hans Eftermand var den store **Innocentius d. 3die** (Lothar, Kardinal-Diaconus af St. Sergius og Bacchus), der, ophøjet paa Pavestolen i sin bedste Manddomsalder (kun 37 Aar gammel), forenede med et overlegent Hersker-Talent utrættelig Arbejdskraft, den mest brændende Nidkjærhed, og den redeligste Vilje til at sætte igjennem hvad han ansaa for Ret, uden Hensyn til Personer og Omstændigheder. Ved hans Tiltrædelse kom der et Liv i Kirken, som man neppe siden Gregor d. 7des Dage havde kjendt. Hans mægtige Indflydelse sporedes lige til Christenhedens fjerneste Egne; intet undgik hans Opmerksomhed, overalt var han rede til at gribe kraftig ind, ved Raad, Advarsel eller Straf; og medens han i Italien selv med udsøgt Statsklogskab benyttede sig af Forholdene til at gjenerhverve Pavestolens verdslige Besiddelser og udstrække dens Indflydelse baade over Toscanas Republiker og Kongeriget begge Sicilierne, skalv tillige Europas mægtigste Monarcher for hans aandelige Vaaben, og han nødsagede i Tidens Løb Portugals, Aragons, Polens og Englands Konger til at erklære sig for Pavestolens skatskyldige Vasaller. Derhen vilde det vel ogsaa være kommet med Norge, hvis det af Eystein grundlagte, og af Erik og Nikolas forfegtede, System havde faaet Frem-

[1]) Sverres Saga, Cap. 153.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 198, 239.

gang. Og man maa derfor beundre Sverre, at han dog ved sin Uforsagthed og Udholdenhed frelste Fædrelandet fra denne Fare, om han end for øvrigt, hvad der med al hans Klogskab og Dygtighed var uundgaaeligt, var nær ved at bukke under i den ulige Kamp, hvor han ej alene havde den mægtige Pave imod sig, men dertil en saa listig og hensynsløs politisk Fiende som Biskop Nikolas, der vist ikke tog i Betænkning at fremstille Sverres Forhold, hvilket allerede, betragtet fra det kirkelige Standpunkt, kunde være misligt nok, i et endnu langt værre Lys end Innocents selv, om han personligt havde været tilstede i Norden, rimeligviis vilde have betragtet det, medens det paa den anden Side heller ikke er at undres over, at Innocents i dette Stykke lyttede mere til Nikolas og den af Nikolas vistnok ganske beherskede, skjønt i sig selv redelige og velmenende Erkebiskop Eriks Forestillinger, end til hvad Sverres Venner eller Udsendinger kunde forebringe [1]). I Førstningen synes imidlertid Innocentius endnu ikke at have været fuldt saa sterkt indtagen mod Sverre og hans Tilhængere, som siden, thi uagtet Biskop Martin af Bergen endnu var Sverre tro, uden at agte hans eller sin egen Bansættelse, udstedte Innocentius dog under 25de Mai efter hans Andragende et Brev, hvori han erklærede det for utilbørligt, at Islandsfarerne i Bergen negtede ham Tiende, og befuldmægtigede ham til, hvis de sad hans Anmodning derom overhørige, at ramme dem med kirkelige Straffe [2]). Dette tyder visselig ikke paa, at Innocentius skulde have noget imod Martin, end sige betragte ham som exkommuniceret; men paa den anden Side kan man heller ikke antage at Paven har været ganske uvidende om Forholdene, thi deels maatte han kjende noget dertil fra sin Formands Tid, deels kunde han vel endog af andre Udsendinger fra Norden, ja endog af det Bud, der bragte Biskop Martins Erende, erfare saa meget, at han kunde slutte sig til det øvrige. Men kun et Par Maaneder efter havde Stemningen øjensynlig forandret sig. I to Breve, som Innocentius den 30te Juli sendte fra Reate, et til Biskopperne og de øvrige Gejstlige paa Island [3]), et til Øens Høvdinger og Folk, klager han blandt andet udtrykkeligt over, at de tillade sig at holde Samkvem med exkommunicerede Personer, og fornemmelig med Sverre, der baade var bansat og frafalden, og formedelst sine Gjerninger var en Fiende af baade Gud og Menne-

[1]) At der virkelig fremførtes overdrevne og usande Beskyldninger mod Sverre, vil strax nedenfor sees.

[2]) Innocents den 3dies Breve, 1ste Bog, No. 217.

[3]) Sammesteds, No. 320. 321. Disse Breve bleve, som det udtrykkelig siges, affendte med en Abbed Erlend, der fra Island var sendt til Rom med Skrivelser, som han dog paa Vejen ved Skibbrud havde mistet.

ster. Længer ud paa Høsten brød endog Uvejret ganske løs, idet Paven da med de haardeste Bebrejdelser over Sverre ej alene erklærede ham selv exkommuniceret og uberettiget til Tronen, men forkyndte endog Interdikt over enhver Deel af Riget, som endnu blev ham tro: en kirkelig Straf, som Innocentius aller først bragte i Anvendelse, og som til enhver Tid, men aller mest da den endnu var ny og uhørt, maatte vække almindelig Forfærdelse. De i denne til alle Bisskopper og Prælater i Norge stilede Bulle (dateret Citta Castellana den 6te Oktober) forekommende Ytringer om Sverre vise noksom, hvor eensidigt og med hvilke Overdrivelser hans Fiender have fremstillet hans Ferd for Paven, der selv var alt for redelig og sandhedskjærlig til at ville fremsætte saadanne Beskyldninger, naar han ej var overbeviist om deres Rigtighed. Bullen lyder i det væsentlige saaledes: „Vi tro visselig at Herren maa have villet straffe eders og det hele norske Folks Synder, idet han har tilladt Sverres tyranniske Grumhed og afskyelige Voldsomhed i den Grad at faa Overhaand over eder og det hele Rige, at han ej alene har bemægtiget sig Kongedømmet (og det, som vi have hørt hverken ifølge Høvdingernes Valg eller ifølge Arveret), men ogsaa, skjønt han, — som der siges — selv fordum har beklædt en gejstlig Værdighed, dog raser imod Kirkens Mænd, undertrykker Kirkerne, forfølger de Gejstlige, plager de Fattige, og er grum mod de Mægtige; saa at man maa tro, det er ifølge Guds egen Dom, at han, skjønt han som uegte fød, — hvilket han endog selv har erkjendt, — ikke burde have været befordret til nogen gejstlig Værdighed, og dog, tvertimod de kanoniske Bestemmelser, er bleven admitteret til dem, derfor ogsaa raser saa meget værre mod dem, der ved at indvie ham have overtraadt Bestemmelserne. Men vi forundre os ej over Gud, der til eders Refselse hidtil har taalt hans Tyranni, eller over ham selv, hvis Aand, haardnakket i det Onde og vant til Slethed, ej formaar at aflade fra Synden, men over dem, der endnu i deres dumdristige Vanhellighedsfrækhed vove at følge denne Frafaldne og skjendige Helligdomskrænker, ja ynde og hjelpe ham, skjønt de heller efter Evne burde forfølge hans Tyranni. Men skjønt der ofte fra det apostoliske Sæde er udgaaet Befaling til at tæmme hans Snedighed, har det dog hidtil ikke været muligt at tøjle hans Forvorpenhed, da tvertimod endnu nogle, til deres Sjæles Fortabelse, holde fast ved ham, og han saaledes endnu hersker i en Deel af Norge, hvor han overgaar Nordenvinden selv i Barskhed. For end ydermere at besnære eder og det hele norske Folk, og give sig et Skin af at have faaet sin Ret til Kongedømmet bekræftet ved apostolisk Autoritet, har han ikke engang taget i Betænkning at forfalske vor Forgænger Pave Coelestins Bulle (Segl), hvormed han har forseglet flere Breve." — — „Men for at hans Forvovenhed", heder det,

gang. Og man maa derfor beundre Sverre, at han dog ved sin Uforsagthed og Udholdenhed frelste Fædrelandet fra denne Fare, om han end for øvrigt, hvad der med al hans Klogskab og Dygtighed var uundgaaeligt, var nær ved at bukke under i den ulige Kamp, hvor han ej alene havde den mægtige Pave imod sig, men dertil en saa listig og hensynsløs politisk Fiende som Biskop Nikolas, der vist ikke tog i Betænkning at fremstille Sverres Forhold, hvilket allerede, betragtet fra det kirkelige Standpunkt, kunde være misligt nok, i et endnu langt værre Lys end Innocents selv, om han personligt havde været tilstede i Norden, rimeligviis vilde have betragtet det, medens det paa den anden Side heller ikke er at undres over, at Innocents i dette Stykke lyttede mere til Nikolas og den af Nikolas vistnok ganske beherskede, skjønt i sig selv redelige og velmenende Erkebiskop Eriks Forestillinger, end til hvad Sverres Venner eller Udsendinger kunde forebringe [1]). I Førstningen synes imidlertid Innocentius endnu ikke at have været fuldt saa sterkt indtagen mod Sverre og hans Tilhængere, som siden, thi uagtet Biskop Martin af Bergen endnu var Sverre tro, uden at agte hans eller sin egen Bansættelse, udstedte Innocentius dog under 25de Mai efter hans Andragende et Brev, hvori han erklærede det for utilbørligt, at Islandsfarerne i Bergen negtede ham Tiende, og befuldmægtigede ham til, hvis de sad hans Anmodning derom overhørige, at ramme dem med kirkelige Straffe [2]). Dette tyder visselig ikke paa, at Innocentius skulde have noget imod Martin, end sige betragte ham som exkommuniceret; men paa den anden Side kan man heller ikke antage at Paven har været ganske uvidende om Forholdene, thi deels maatte han kjende noget dertil fra sin Formands Tid, deels kunde han vel endog af andre Udsendinger fra Norden, ja endog af det Bud, der bragte Biskop Martins Erende, erfare saa meget, at han kunde slutte sig til det øvrige. Men kun et Par Maaneder efter havde Stemningen øjensynlig forandret sig. I to Breve, som Innocentius den 30te Juli sendte fra Reate, et til Biskopperne og de øvrige Gejstlige paa Island [3]), et til Øens Høvdinger og Folk, klager han blandt andet udtrykkeligt over, at de tillade sig at holde Samkvem med exkommunicerede Personer, og fornemmelig med Sverre, der baade var bansat og frafalden, og formedelst sine Gjerninger var en Fiende af baade Gud og Menne-

[1]) At der virkelig fremførtes overdrevne og usande Beskyldninger mod Sverre, vil strax nedenfor sees.

[2]) Innocents den 3dies Breve, 1ste Bog, No. 217.

[3]) Sammesteds, No. 320. 321. Disse Breve bleve, som det udtrykkelig siges, afsendte med en Abbed Erlend, der fra Island var sendt til Rom med Skrivelser, som han dog paa Vejen ved Skibbrud havde mistet.

ster. Længer ud paa Høsten brød endog Uvejret ganske løs, idet Paven da med de haardeste Bebrejdelser over Sverre ej alene erklærede ham selv exkommuniceret og uberettiget til Tronen, men forkyndte endog Interdikt over enhver Deel af Riget, som endnu blev ham tro: en kirkelig Straf, som Innocentius aller først bragte i Anvendelse, og som til enhver Tid, men aller mest da den endnu var ny og uhørt, maatte vække almindelig Forfærdelse. De i denne til alle Bisko̊pper og Prælater i Norge stilede Bulle (dateret Citta Castellana den 6te Oktober) forekommende Ytringer om Sverre vise noksom, hvor eensidigt og med hvilke Overdrivelser hans Fiender have fremstillet hans Ferd for Paven, der selv var alt for redelig og sandhedskjærlig til at ville fremsætte saadanne Beskyldninger, naar han ej var overbeviist om deres Rigtighed. Bullen lyder i det væsentlige saaledes: „Vi tro visselig at Herren maa have villet straffe eders og det hele norske Folks Synder, idet han har tilladt Sverres tyranniske Grumhed og afskyelige Voldsomhed i den Grad at faa Overhaand over eder og det hele Rige, at han ej alene har bemægtiget sig Kongedømmet (og det, som vi have hørt hverken ifølge Høvdingernes Valg eller ifølge Arveret), men ogsaa, skjønt han, — som der siges — selv fordum har beklædt en gejstlig Værdighed, dog raser imod Kirkens Mænd, undertrykker Kirkerne, forfølger de Gejstlige, plager de Fattige, og er grum mod de Mægtige; saa at man maa tro, det er ifølge Guds egen Dom, at han, skjønt han som uegte fød, — hvilket han endog selv har erkjendt, — ikke burde have været befordret til nogen gejstlig Værdighed, og dog, tvertimod de kanoniske Bestemmelser, er bleven admitteret til dem, derfor ogsaa raser saa meget værre mod dem, der ved at indvie ham have overtraadt Bestemmelserne. Men vi forundre os ej over Gud, der til eders Refselse hidtil har taalt hans Tyranni, eller over ham selv, hvis Aand, haardnakket i det Onde og vant til Slethed, ej formaar at aflade fra Synden, men over dem, der endnu i deres dumdristige Vanhelligheds Frækhed vove at følge denne Frafaldne og skjendige Helligdomskrænker, ja ynde og hjelpe ham, skjønt de heller efter Evne burde forfølge hans Tyranni. Men skjønt der ofte fra det apostoliske Sæde er udgaaet Befaling til at tæmme hans Enedighed, har det dog hidtil ikke været muligt at tøjle hans Forvorpenhed, da tvertimod endnu nogle, til deres Sjæles Fortabelse, holde fast ved ham, og han saaledes endnu hersker i en Deel af Norge, hvor han overgaar Nordenvinden selv i Barskhed. For end ydermere at besnære eder og det hele norske Folk, og give sig et Skin af at have faaet sin Ret til Kongedømmet bekræftet ved apostolisk Autoritet, har han ikke engang taget i Betænkning at forfalske vor Forgænger Pave Coelestins Bulle (Segl), hvormed han har forseglet flere Breve.“ — — „Men for at hans Forvovenhed“, heder det,

„ikke længer skal rase mod de Uskyldige, befale vi eder alle og enhver udtrykkeligt ved denne apostoliske Skrivelse, at I advare Norges Folk omhyggeligen mod, yderligere at følge ham, eller staa ham bi og vise ham Hengivenhed. Alle de, som sidde denne Advarsel overhørige, skulle I erklære exkommunicerede, lukke Kirkerne, og i hele den Deel af Norge, som følger ham, ikke foretage noget kirkeligt Sakrament undtagen Barnedaab og Døendes Skriftemaal, ligesom I og skulle negte hans Tilhængere kirkelig Begravelse ved deres Afgang. Derhos ville vi ej lade eder uvidende om, at skjønt Sendebud fra ham ere komne til os, have de dog intet kunnet udrette hos os til hans Fordeel, saa at, hvis de foregive at have opnaaet noget for ham, maa de have faaet det hos Falsknere, af hvilke vi strax efter vor Tiltrædelse opdagede en heel Mængde, der vare i Besiddelse af falske Buller" [1]). Af dette Brev maa man slutte, at Sverre foruden det tidligere Gesandtskab til Coelestinus ogsaa har sendt Gesandter til Innocentius strax efter dennes Ophøjelse paa Pavestolen [2]), skjønt Sagaen intet taler derom, og usandsynligt er det ej, at det er ved denne Lejlighed, Biskop Martin udvirkede det nys omtalte Pavebrev, der bekræftede Biskopsstolens Ret til Tiende af Islandsfarerne. Men den nys meddeelte Bulle viser noksom, hvor fuldstændig Paven maa være bleven omstemt og indtagen af Forbitrelse mod Sverre. Med nogle af de mod ham fremsatte Beskyldninger, nemlig den, at have benyttet sig af falske Pavebuller, har det vistnok, som vi allerede ovenfor have seet, sin Rigtighed, men at de fleste ere ufortjente eller i det mindste overdrevne, f. Ex. den, at han skulde fare frem med tyrannisk Grumhed, mishandle Mægtige og Ringe, undertrykke Kirker og forfølge de Gejstlige, skjønnes ikke alene deraf, at hans hele Personlighed fra først til sidst viser sig gjennemtrængt af en for de Tider sjelden Godmodighed, Humanitet og Forsonlighed, men det fremgaar ogsaa af det Vidnesbyrd, den før omtalte mod ham ellers saa fiendtligt stemte og af hans Uvenner saa øjensynligt paavirkede engelske Forfatter giver ham, idet han, efter at have fremstillet hans Ferd i det mest forhadte Lys, dog ikke kan andet end tilstaa, at Udtrykket „blid som et Lam" i Omskriften paa hans Segl ej var upassende, saasom han „viste Mildhed mod sine Undersaatter, og Ærbødighed for Kirker og Klostre [3])."

---

1) Sammesteds, No. 382.

2) Man kan nemlig ikke uden alt for stor Tvang antage at Innocents skulde have omtalt Gesandtskabet til Coelestin som om det havde gjeldt ham.

3) Willjam af Newbury l. c. (III. 6). Ogsaa i sit eget Forsvarsskrift paaberaaber Sverre sig, som det nedenfor vil sees, og vistnok med Rette, at han altid havde holdt Haand over de hellige Stiftelser, og at faa Konger havde givet Gejstligheden bedre Ret.

Samme Dag skrev Paven et Brev til Erkebiskop Erik alene, hvor han, efter først i de sterkeste Udtryk at have rost ham for hans Fasthed og Udholdenhed, som hverken Forfølgelse, Sverdet, Hunger, eller langvarig Landflygtighed havde kunnet rokke fra at forsvare Kirkens Frihed, lige saa lidt som Trusler, Smiger, Bønner eller Løfter havde kunnet bevæge ham til enten aabenbart eller hemmeligt at begunstige Helligdomskrænkeren, den frafaldne Sverre, der ved Blodsudgydelse og Vold havde bemægtiget sig Riget, til sin egen Moders Skjendsel udgivende sig for at være af kongelig Æt, — siden udtaler sit høieste Mishag over at, skjønt Erik som Metropolit burde understøttes af sine Suffraganer, og ingen af dem burde kunne driste sig til at begunstige hiin bansatte Mand, der stræbte efter at bringe Kirker og Kirkens Mænd i Trældom, undertrykke de Fattige og udgyde uskyldigt Blod, understod dog Biskoppen af Bergen sig, tvertimod Pave Coelestins Mandat og Erkebiskoppens eget Forbud, fremdeles at følge Sverre paa hans Krigstog, holde Gudstjeneste for ham, skjønt bansat, og i hans Nærværelse at udføre alle kirkelige Sakramenter, uden at bryde sig om at Erkebiskoppen oftere havde indstevnet ham til sig. „Men", vedbliver Paven, „da en saa stor Frækhed bør straffes paa det strengeste, overdrage og befale vi eder herved, hvis Sagen forholder sig saaledes, som angivet, at suspendere ham fra hans Embede og Len, og ikke at ophæve Suspensionen, førend han har fremstillet sig for os selv. Undlader han at opfylde din Befaling, skal du lyse Kirkens Ban over ham, og hver Søndag samt Festdag under Klokkernes Ringen og ved udslukt Lys offentlig erklære ham exkommuniceret, for at i det mindste Undseelse og Straf kan tvinge den, hvem Frygt for Herren ej kalder tilbage fra det Onde. Thi Sverre selv ville vi ikke absolvere, førend han giver saa tilstrækkelig Satisfaktion for sine begangne Synder, at vi med nogenlunde Rimelighed kunne modtage den [1])." Men ikke nok med Forsøget paa at fjerne alle Nordmændenes Hjerter fra Sverre, søgte Innocentius at give sit Anathema endnu mere Eftertryk ved ogsaa at opreise fremmede Fiender mod ham. Samme Dag, han udstedte Interdikt-Bullen, tilskrev han ogsaa Kongerne i Danmark og Sverige saavel som Jarlen Byrge Brosa hver et Brev til, hvori han, efter at have opregnet Sverres Forbrydelser i de selvsamme Udtryk, vi have seet af Interdikt-Bullen, opfordrede dem til saaledes at ruste sig for at forsvare Kirker og Gejstlige i deres Frihed, udfri baade Fattige og Mægtige fra Forfølgerens Haand, og kuldkaste hiint Uhyre, der kun skaanede dem, han ej kunde skade, at de derved kunde erhverve evig Løn hos Gud, og Pavens Taknemmelighed; han bad dem indstændigt hjelpe alle dem, der søgte at hindre en saa stor

[1]) Innocents den 3dies Breve, No. 384.

Skjendighed, og at modstaa dem, der søgte at befordre den, for at hiint Djævelens Lem ikke paany skulde kunne rase i Norges Rige, eller bevirke nye Forfølgelser mod Kirkerne [1]). Rækken af alle disse Tordenbreve slutter Paven endelig med et Brev til Erkebiskop Erik af 10de Oktober, hvori han svarer paa hans Forespørgsel (der da rimeligviis er skeet ved de samme Sendebud, som overbragte den Fremstilling af Forholdene, der fremkaldte de nys anførte Breve), om, hvor vidt et Alter, hvorved en exkommuniceret Gejstlig havde holdt Messe, burde indvies paany, og hvor vidt en Exkommuniceret, der vel havde aflagt Ed paa at ville holde sig Kirkens Bud efterrettelige, men endnu ej havde modtaget Absolution, kunde stedes til Samkvem med andre, fremdeles hvad Straf der skulde paalægges dem, der med eller mod deres Villie holdt Samkvem med Bansatte, samt endelig hvad der skulde foretages med Prester, der enten styrede Skibe til Kamp, eller selv kæmpede, eller ophidsede andre til Kamp uden selv at kæmpe med. Idet Paven besvarer de første Spørgsmaal benegtende, erklærer han med den største Bestemthed, at alle Gejstlige, der paa den nys nævnte Maade deeltage i Krig, synde grovelige og bør afsættes [2]). Man har vistnok klogeligen undladt at fortælle Paven, at ingen „syndede grovere" i dette Stykke, end Nikolas selv.

Den første Virkning af disse Breve, der maa have naaet Norden efter Vintrens Begyndelse, da Sverre opholdt sig i Nidaros, var, som man maa antage, at den eneste af Bisképperne, der endnu var bleven ham tro, forlod ham: vi finde nemlig Martin allerede i 1199 samt et Par Aar efter i Landsflygtighed og Erkebiskop Absalons Gunst [3]) tilligemed de øvrige norske Biskopper, der, naar de ikke befandt sig ved Baglernes Hær, opholdt sig enten i Danmark eller i Sverige [4]). Ligeledes er det sikkert nok, at Exkommunikationen for Sverre og hans Tilhængere, og Interdiktet for de Dele af Riget, der endnu vedblede at være ham tro, nu blev forkyndt

[1]) Sammesteds, No. 383. Liljegrens Dipl. I. No. 107.

[2]) Innocents den 3dies Breve, No. 381.

[3]) Martin forekommer nemlig allerede i 1199 tilligemed Erkebiskop Erik som Vidne ved et af Erkebiskop Absalon udstedt Brev (se Suhms Historie VIII. 481, hvor Brevet loves aftrykt i Bilagene, uden at det dog findes blandt disse) og i 1201 betænkte Absalon ham ved Siden af de øvrige landsflygtige norske Biskopper i sit Testamente, se Langebek Ser. R. D. V. S. 424.

[4]) Haakon Sverressøns Saga, Claussøns Overs. At Martin var den eneste af Biskopperne, som i 1198 holdt fast ved Kongen, sees noksom af det nys omtalte Pavebrev, hvor alene han nævnes. Om Nikolas og Ivar, Sverres afsagte Fiender, kan der ej engang være Spørgsmaal; Biskop Njaal, der havde hjemme i den af Baglerne besatte Deel af Landet, har vist ikke villet lægge sig ud med disse for Sverres Skyld.

med saadan Strenghed og Offentlighed, at ethvert Forsøg paa at benegte Banbullens Egthed, ligt det forrige, nu maatte opgives. Dette betog imidlertid ikke Sverre Modet: det bragte ham kun til at anspænde alle sine overordentlige Aands-Kræfter i endnu højere Grad end før, og til at anvende langt ædlere og ham værdigere aandelige Vaaben, end dem, han tidligere havde nedladt sig til at bruge, idet han nu enten selv, eller ved Hjelp af en eller anden unavngiven talentfuld og kundskabsrig Gejstlig, der endnu var ham tro, udarbejdede og offentliggjorde et lidet Stridsskrift, hvori den norske Gejstligheds Ferd saavel i Almindelighed, som imod Kongen i Særdeleshed paa det skarpeste blev gjennemgaaet og dadlet, og Kongemagtens Sag punktviis forsvaret, alt i et kraftigt, indtrængende og populært Foredrag, med hyppige Anførsler af den kanoniske Ret, saavel paa Latin som paa Norsk, hvorved Rigtigheden af de fremsatte Paastande søgtes godtgjorte [1]). Dette merkelige lille Skrift er endnu til, og afgiver et i sit Slags eneſtaaende Vidnesbyrd om den Dygtighed i Pennen og de Indsigter i den kanoniske Ret, Sverre under sin gejstlige Opdragelse maa have tilegnet sig [2]), thi om man end er mindre tilbøjelig til at antage, hvad der dog ligger nærmest, at han selv har ført det i Pennen, gjenkjender man dog i hver Linje hans hele, af Sagaen saa vel bekjendte, Personlighed, og kan neppe et Øjeblik tvivle paa, at Skriftet i det mindste er forfattet under hans umiddelbare Tilsyn og Medvirkning, og at det ikke indeholder et Ord eller en Sætning, som han ikke selv paa det omhyggeligste har drøftet og gjort til sit eget. Man vil i det mindste neppe kunne paavise en eneste, der med større Sandsynlighed kunde være Skriftets Forfatter, end netop Sverre selv [3]).

„Begyndelsen til vor Tale," heder det først, „være den, at Gud den almægtige være med os og give Folk Forstand til at skjønne de Ord, jeg vil have talt. Vort Lands Sygdom er saa stor, at det er enhvers Pligt at stille de Ord sammen, der kunde bringe Almuen til at indsee, hvad der er retteligst og fornuftigst; vi ville derfor her fremsætte og udvikle disse Sager for eder, efter den Indsigt og Kundskab, Gud har forlenet os, thi nu synes det os virkelig at være kommet dertil, at Christendommen her iblandt os næsten er forspildt. Jeg beder alle at eftertænke og granske

---

[1]) Om dette se fornemmelig Fortalen til Werlauffs Udgave af 1815 (Anecdoton historiam Sverreri regis Norv. illustrans) samt Ytringerne derom i Fortalen til Udg. af Kongespejlet saavel som af Stridsskriftet, Christiania 1848, S. XVI—XVIII. At Skriftets Forfattelse netop falder i den her angivne Tid, sees noksom deraf, at det berører saavel Interdiktet som Biskoppernes Flugt fra Landet.

[2]) Se ovenfor S. 55.

[3]) Man seer strax i det Følgende, at hvor Skriftet bruger Udtrykket „vi" og „os", menes stedse Kongen og hans nærmeste Tilhængere.

hvorfra denne Fordærvelse kommer, siden de, der ere vore Lærefædre og skulde lede os alle til den rette Tro, sige at den udgaar fra Kongen og hans Mænd."

„For ret at forstaa dette," vedbliver Forfatteren, „maa man tænke sig Christus og den hellige Kirke at udgjøre et fuldkomment Legeme med fuldstændige Lemmer. Christus selv er Hovedet for dette Legeme, Kirken er Kroppen. Øjnene skulde være Biskopperne, hvis Pligt det er at vise os den rette og sikre Hovedvej, fjern fra alle Vildspor, og see vel for alle de øvrige Lemmer. Næseborene skulde være Erkediakonerne, der have at vejre og inddrage al Retfærdighedens og den hellige Tros søde Lugt. Ørene skulde være Dekaner og Provster, hvem det bør at høre alle den hellige Christendoms Anliggender og vanskelige Sager. Tungen og Læberne skulde være vore Prester, hvem det tilkommer at forkynde os gode Lærdomme, og give os gode Exempler ved deres eget Levnet. Hjertet og Brystet skulde være Kongerne, hvis Pligt det er i Raad og Daad, med Klogskab og Tapperhed at værne om det Hele. Skuldrene og Ryggen skulde være de store Høvdinger, paa hvem de største Byrder bør at hvile. Armene skulde være Lendermændene, der bør være faste Støtter saavel for Brystet som for Skuldrene. Hænderne skulde være Riddere [1]), Hirdmænd og andre ringere Hærmænd, hvis Pligt det er, at tjene som Beskyttelsesvaaben og Pandser for Brystet og de øvrige Lemmer. Maven og Indvoldene skulde være Munke og Klostermænd, der alene skulle nyde og smage den Føde, hvoraf hele det øvrige Legeme tager sin Næring og Styrke. Og saa skulde endelig Benene og Fødderne dannes af Bønderne og den øvrige Almue, der med Arbejde og anden Forretning opholde hele dette Legeme. — Men desværre, nu forandre alle Lemmer sin Natur, thi enhver ophører at udføre den Sysſel og Tjeneste, den skulde udføre. Øjnene blive skelende og dumme, ja de samme Skjæl ere faldne paa vore Biskoppers Øjne, som faldt fra Apostlen Paulus's Øjne, da han blev døbt; og den Tyngde, der lagde sig paa Disciplernes Øjne, den Nat, vor Herre blev greben, den samme Tyngde har nu lagt sig paa vore Biskoppers Øjne [2]), saa at at de nu see alt ligesom i Søvn-Ørhed, og skjelne ej det klare Lys eller sande Syn. Næseborene lugte nu Stank, men ikke beha-

[1]) At „Riddere" her og nedenfor nævnes, viser, hvad man og af andre Steder kan see, at Benævnelsen allerede, efter Udlandets Exempel, brugtes i Norge, uden dog at være bleven officiel.

[2]) Matth. 26, 43. Apostlernes Gjerninger 9, 18. Her have vi rettet dette Sted saaledes som man tydeligt kan see at det bør rettes, thi i Afskriften er, øjensynligt ved Skjødesløshed, Stykket . . . „Apostlen Paulus's Øjne . . . . Disciplernes," udeladt, saa at der staar: „de samme Skjæl . . . som faldt paa Apostlernes Øjne den Nat" o. s. v., hvilket er urigtigt.

gelig Duft eller Sødhed. Ørene ere nu døvhørte, og kunne ej opfange Sandhed eller sund Forstand. Sandheden bliver hverken hørt eller seet, og vore Biskopper saavel som de øvrige Høvdinger, der skulle bevogte Christendommen, blindes af Pengegjerrighed, Umaadelighed, Hovmod og Uretfærdighed, ja de Biskopper ere nu gjenopstandne, som Gud selv lod omkomme, Ypperstepresten Elis Sønner, hvilke forkom de hellige Offere, som Mængden vilde bringe Gud, ja tilegnede sig dem endog med Ran og Vold. Paa samme Maade skeer det nu her. Vi afkræves Tiende og andre Godgjørenhedshandlinger med Trusel og under Bansstraf. Vi nødes til at opføre Kirker, men naar de vel ere opførte, jages vi fra dem som Hedninger, og man tvinger os til at have al Bekostning for dem, men negter os Naadighed over dem. De Synder og Skrøbeligheder, hvori en og anden kan falde, benyttes som Lejlighed til Bansættelse, men straffes ikke med ordentlige Refselser, saa at enhver, der ønsker det, kan blive straffri, man tier nemlig stille med alt, saasnart der kun bydes Penge [1]). Vort Gods tages fra os, stundom med retmæssig Adkomst, stundom ikke; i dette Fald søger man at faa fat i vor Ejendom ved Saggivelser og Uretfærdigheder; og al den Rigdom, man saaledes faar piint ud af os og dynget sammen, føres ud af Landet til en daarlig Handel, idet den nemlig sendes til Rom for dermed at kjøbe Exkommunikationer og Interdikter, hvilke sendes os tilbage til vort Land istedetfor vor Christendom og Kirkevielse. Slige Gaver og Sendinger bringes os for vore Tiender og andre Ydelser; der skjenkes os Galde for Viin, Edder for Guds Blod. De Geistliges Munde og Læber begynde nu at stamme og Tungen at klejse, thi enten tie de reent stille, eller tale hvad der er værre end intet. De Exempler, de give, ere slette og vidne om Vantro, de forføre Folks Koner, Døtre eller Slægtninger langt hyppigere end uforstandige, ulærde Mænd, de skamme sig ikke ved at bære usande Vidnesbyrd, sværge falske Eder, sidde i ulovskikkede Domme og fremture i al Slags uredelig Vindelyst, kalde det vrangt som ret er, og det ret som vrangt er, og føre saaledes hele Folket og sig selv vild med sine bedragerske Overtalelser. Og om de handle ilde mod os og vi forlange Bod af dem, sige de kun, at de have ingen Forpligtelse til at staa os til Rette, eller til at yde os nogen Bod, ret som om det var bestemt at vi [2]) skulde være retløse

[1]) Slutningen af det ovenfor anførte Brev fra Paven til Erkebiskoppen angaaende Biskop Martin m. m. synes rigtignok endog at aabne Sverre selv Adgang til Forlig med Pavestolen, naar han vilde give „antagelig Satisfaktion;" her sigtes vist for en stor Deel til Pengebøder.

[2]) Dette „vi" kan alene betegne Kongen og hans Omgivelser.

lige over for dem, og med Rette burde taale alle Bestemmelser, de finde for godt at tilføje os. Det er aabenbart, at de Ligklæder, som Gud løste fra Lazarus's Ansigt i Graven, ere nu bundne om vore Læ- refædres Ansigt, thi de vise os ingen anden Vej end Dødens, eftersom nogle skaffe Interdikt og Bansættelser i Landet, andre samle Hær og Flokker, Vaaben og Skjolde, fratage os vort Gods og vor Frihed, an- stifte store Manddrab, og søge saaledes baade at fordærve vore Legemer og vore Sjæle [1]). Men skjønt vi maa døje Bebrejdelser af Biskoppen i Rom eller Kardinalerne, **da give vi dog ikke Paven Skyld derfor,** thi han veed ikke bedre Besked om hvad der foregaar i dette Land, end hvad der skeer i andre langt bortliggende Lande; men **Ophavsmændene dertil ere vore Biskopper og Gejstlige,** thi de forebringe Paven Usandheder og Løgne, af Fiendskab mod os, men Paven tror at de fare med Sandhed, skjønt de fare med bedragerske og løgnagtige Ord. Hvad Kongen angaar, da veed vist alle og enhver, om det er sandt, at han har gjort den hellige Kirke eller lærde Mænd nogen Fortred; vi tro **at faa Konger har undet Gejstligheden bedre Ret og Frihed, eller bedre holdt Haand over hellige Stiftelser, end denne Konge,** naar man skal tale den rene Sandhed. Og da nu dette er den rene Sandhed, kunne alle lettelig skjønne, at om hine have bragt slette Tidender om Kongen til Paven, have de kun bragt dem med Løgn og Svig, Kongen og Folket til stor Skade og ej engang sig selv til noget Gavn. Og **om end Paven har affagt nogen Dom, da rammer den ikke Kongen eller nogen sagesløs Mand i Landet,** thi Gud er altid retdømmende, og Guds Domme bestemmes derfor altid efter Ret- færdighed, men ikke efter løgnagtige og svigefulde Mænds Ondskab." . . . Her anføres nu flere Steder af Dekretet, som man næsten skulde formode, ef- ter Hukommelsen, da enkelte af Udtrykkene stundom afvige noget fra Ste- dernes egentlige Ordlydelse, saaledes som de forefindes i Udgaverne. Dis- se Steder gaa alle ud paa at godtgjøre, at en uretfærdig kirkelig Dom eller Bansættelse ikke kan skade den, hvem den ufortjent er overgaaet, men er for hans Vedkommende at betragte som ugyldig, og rammer kun Op- havsmanden [2]). „Disse Exempler, og mange andre," vedbliver Forfatte-

---

1) Her sigtes, som man noksom seer, ligefrem til Biskop Nikolas.

2) De vigtigste af disse, og unegtelig heel slaaende, ere følgende, hentede fra Decr. P. II. C. XI. q. III. — Gelasius I: „Den, over hvem en (kirkelig) Dom er affagt, aflægge sin Vildfarelse, saa er Dommen hævet; men er den uret- færdig, bør han saa meget mindre bryde sig derom, som en uretfærdig Dom ej kan skade Nogen hos Gud og Kirken. Derfor behøver han ikke at attraa nogen Absolution derfor, saasom han ingenlunde kan betragte sig bunden der- ved" (Cap. 46). — Augustinus: „Dette siger jeg ikke paa kvantsvils, at hvis nogen Troende bansættes uretfærdigt, skader det snarere den som gjør det,

ren, „bevise noksom, at vrange Domme ej kunne skade os, skjønt vor Gejstligheds bedrageriske Ondskab har voldet os den Beskæmmelse, at de **fly os eller dette Land som om vi vare Hedninger.** Et af to maa her være Tilfældet: enten have de vise Styrere af Kirken og Christendommen ingen Bansættelser dekreteret, skjønt man har villet ophidse dem dertil, eller og have de dekreteret Bansættelse, men denne har da rammet dem, der med Uretfærdighed og Ondskab have forlangt saadant, og ikke os, der, som vi visselig tro, ere sagesløse, og kvit for enhver Bansættelse. Vi tale vel herom i almindelige Udtryk, næsten som om det gjaldt alle de lærde Mænd, men vi ville dog gjøre Folk opmerksomme paa, at vore **Ord egentlig kun sigte til dem, der føle sig betegnede** ved vor Skildring af al denne Uret, Falskhed og Svig. Der er nemlig enkelte hvem den ikke rammer, skjønt den desværre rammer flere end det er dem selv til Gavn eller os til Behagelighed. Vi bede derfor dem, **der ej føle sig truffne herved** [1]), at de ikke holde sammen med hine, der nu have betraadt denne Vildfarelsens Vej. Og de som føle sig truffne, lade af dermed, og vælge Retfærdighed i Stedet, og mage det saaledes at de ikke paadrage sig Had i dette Liv af alle dem, der kunne gjennemskue deres Handlemaade, og Sjæletab og Fordømmelse af Gud i det andet Liv. De bør erindre, hvad der kan tjene dem til et godt Exempel, at ingen Bonde overlader sine Faar til Faarehyrden, for at han enten skal sælge dem eller dræbe dem eller jage dem udover Fjeld, eller bryde deres Fødder i Stykker eller rive Ulden af dem, men for at han skal drive dem til gode Havnegange og vogte dem for alslags Fare. Og mister han en af dem, da skal han med stor Møje gjennemstrejfe alle Skove indtil han finder den, og ikke drive dem bort fra de gode Græsgange i Gabet paa glubende Ulve. Og derfor skulle alle, baade Lærde og Ulærde, forstaa, at ej ere de lærde Ledere satte over Guds Folk for at tilføje det Haan eller følelige Beskæmmelser, eller benytte det til at plukkes og uretfærdigt at udsuges, og endnu mindre for at vise det fra Gud til Helvede, ligesom i en glubende Ulvs Mund, enten med uretfærdigt Interdikt og Bansættelse, eller med vildledende Overtalelser. Heller have de med Kjærlig-

end den som lider denne Uret" (Cap. 87). Fremdeles Decr. P. II. C. XXIV. q. III. Hieronymus: „hvis nogen ved en urettelig Dom af dem, der forestaa Kirken, forjages og udestænges, hvis han ikke selv før er gaaet ud, d. e. hvis han ikke selv har gjort sig fortjent til at udjages, skades han aldeles ikke derved at han ved en saadan urettelig Dom af Mennesker synes udjaget. Og saaledes skeer det stundom, at den, der jages ud, er indenfor, og den er udenfor, som synes at være inde" (Cap. 4).

1) Her sigtes, som det synes, til Biskop Martin og andre, der nødtvungne havde maattet forlade Sverre.

hed at bevare dem for Gud, som ville være christne; og er nogen saa ufornuftig, at han selv betræder Vildstien, er det deres Pligt at lede ham tilbage med gode Overtalelser, blide Lærdomme og kjærligheds fulde Raad" [1]). . . . .

„Enkelte af vore lærde Mænd svæve i den Vildfarelse, at de tro at det regnes dem som en god Handling eller tjener til Christendommens Værn, at de oversee deres Konge eller andre Høvdinger i Landet, der tjene ham, eller hans Mænd, som styrke ham i Rigsstyrelsen, ja endog lægge ham for Had, som om Kongen var en beskikket Modstander af Gud og den hellige Kirke. Enten maa de være uvidende om, hvad den hellige Skrift byder dem, eller de forfalde i denne fordærvelige Tro ved Vranglærdom eller Avind. Men fordi vi antage, at det hos de fleste dog mest kommer af Uvidenhed, ikke af ond Vilje, skjønt der ogsaa gives dem, hvor denne er den raadende, ansee vi det nødvendigt at fremdrage de Udsagn af de hellige Bøger, der gjør det klart for alle, at deres Pligt og Guds Bud byder dem at vise Troskab mod Kongen og i alle Dele paasee hans Hæder; medens vi ansee dem som aabenbare Kjettere, der gaa imod Kongen eller den kongelige Majestæt, især hvori de ogsaa drage andre med sig, uden at lægge Merke til, hvad Gud selv siger i Evangeliet: Vee eder, som lukke Himmeriges Rige, selv gaa I ikke derind, og tillade heller ikke andre at gaa ind. Og vel kunde det behøves at passe nøie paa, at kun de Mænd bleve tagne til at være vore Lærefædre, der forstaa og skjønne de hellige Skrifter, og havde siden saa meget bedre Vilje til at overholde disse Bud, som de selv saameget bedre kunde indsee det rette; thi det forekommer os ingenlunde tilbørligt, at **de skulle være vore Mestere, som ikke kunne mere end vi** [2]), og vi tro dem ikke berettigede til at staa ved det hellige Alter og frembære de dertil hørende Offere, uden de selv forstaa, hvilket Embede der er dem overdraget [3]). . . . . Nu skulle I vide og forstaa, baade Lærde og Ulærde, at Konger og verdslige Høvdinger slet ikke ere beskikkede som Modstandere af Gud eller den hellige

---

[1]) Her anføres og forklares omstændeligt det bekjendte Sted i Joh. Ev. 21, 15–17, hvor den opstandne Frelser tre Gange spørger Peter, om han elsker ham, og da denne svarer „du ved Herre, at jeg elsker dig", hver Gang gjentager Budet: „vogt mine Faar".

[2]) Her synes det næsten, som om der atter er en Hentydning til Biskop Nikolas, der var mere Lægmand end Geistlig.

[3]) Her anføres Decr. P. II. C. XXV. qv. I. c. 13, hvor Udtrykket qui sacris nescit obedire canonibus, nec sacris administrare, nec communionem capere sit dignus altaribus, oversættes, unegtelig noget tvunget, men saaledes at det bedre passer med hvad man vil have frem: „de som ikke forstaa det hellige Alteres Embede eller udføre det skjødesløst, ere ikke værd at nyde de Offere, der tilhøre det hellige Alter."

Kirke, men derimod forbinder Gud selv den verdslige Magt med den hellige Kirkes Tjeneste; Kongerne have **Magt og Bevogtning** over den hellige Kirke, og det tilkommer dem derfor at kræve og modtage megen Tjeneste af dens Ombudsmænd, saaledes som Dekreterne selv vidne. Og da Styrelsen og Bevogtningen af den hellige Kirke saa strengt paahvile Kongerne, at de ere Gud selv ansvarlige derfor, bør ogsaa de lærde Mænd til Gjengjeld for hiin Beskyttelse, vise Kongerne eller Kongedømmet saadan Troskab og Ærbødighed, at der hverken burde falde dem eller andre nogen saadan Tanke ind, som at de ej skylde Kongen Tjeneste og Troskab." Her anføres, foruden flere Dekretalbestemmelser, de bekjendte Steder i den hellige Skrift, nemlig Peters Bud (1ste Brev II. 13, 14) om at være Konger og Befalingsmænd underdanige, og Paulus's (Rom. XIII. 7) om at yde Alle, hvad man er dem skyldige, Skat, Told, Frygt eller Ære, samt endelig Christi eget Udsagn i Evangeliet: Giver Kejseren det, Kejserens er, og Gud det, Guds er", og hans Befaling til Disciplen Peter, om at betale en Stater i Skat for ham og sig selv. „Dette" heder det, „kunne dog vore lærde Mænd ikke benegte eller dølge, thi det staar skrevet i det hellige Evangelium selv og læses i den hellige Kirke. Men det skulle alle vide, at paa den Tid, da Gud bød Apostlen Peter og sig selv at vise Kejseren eller Kongedømmet denne Lydighed, da vare baade Kejsere og alle andre Høvdinger i Verden **Hedninger**: det er derfor meget at undre sig over, hvorfra de hente den Lære, at man skal foragte Kongen eller hans Mænd, nu da han er **christen**, medens Gud selv ikke vilde foragte Kongedømmet, da Kongerne vare hedenske".

„En Mængde Exempler vise noksom og aabenbare, at enhver staar i Fare for at fortabe sin Sjæl, der ej iagttager fuldkommen Troskab og Lydighed mod Kongedømmet, thi Kongedømmet er indstiftet efter Guds Bud, ikke efter Menneskers Paafund, og ingen opnaar Kongedømmet uden efter guddommelig Tilskikkelse. Kongen vilde jo ikke være mægtigere eller mere formaaende end andre Mænd, hvis ikke Gud havde sat ham højere end andre Mænd i sin Tjeneste, thi det er Gud, ikke sig selv, han tjener i sit Kongedømme. Da nu Kongens Forpligtelse er den, at være Gud selv ansvarlig for sit Værn og Forsvar af den hellige Kirke, som ovenfor ytret, og den hellige Kirkes Tjenere derimod have den Forpligtelse at være Kongen lydig og vise ham fuldkommen og oprigtig Troskab, kunne vi ej begribe med hvad Skin af Ret vore lærde Mænd nu ville fjerne ham fra hiint, ham paahvilende, og af Gud selv ham paalagte Forsvar, især da det jo er en bekjendt Sag, at endog ringere Mænd kunne have Raadighed over en Kirke, saasom baade **Riddere, Hirdmænd og Bønder**, have Bestyrelsen over en Kirke, naar de ere dens Vedligholdere [1]). Paa trende Maader

[1]) I Originalen upphaldsmadr (Opholdsmand).

kan nemlig en Mand blive Bestyrer af en Kirke: a) ved Arv, naar han efter Fader eller Frænder arver en Ejendom, hvormed Vedligeholdelsen over en Kirke er forbunden; b) ved Kjøb, naar han kjøber en saadan Ejendom; c) naar han med egen Møje og paa egen Bekostning opfører en Kirke, og siden skjenker Gods til dens Vedligeholdelse [1]). Og vi skulle nu vise, saa at alle kunne skjønne det fuldstændigt, hvilken Opsigt de nys nævnte Personer ere berettigede til at føre med Kirken; det heder nemlig: „Sønner, Sønnesønner eller agtede Frænder af den, der har opført eller doteret en Kirke, ere berettigede til at føre denne velmeente Opsigt, at hvis de komme under Vejr med at Presten eller Kirkens Tjener besvige den for noget af det den skjenkede Gods, skulle de enten ved en venskabelig Advarsel holde ham til Orden, eller angive Sagen for Biskoppen eller Dommeren til Refselse. Er det Biskoppen, som forsøger paa noget saadant, skulle de angive det for hans Metropolitan, og hvis denne prøver noget lignende, skulle de uopholdeligen melde det for Kongen [2])."

---

[1]) Man synes heraf at maatte antage at Kongerne tilegnede sig Retten til at kalde Prester ved alle eller de fleste Fylkeskirker, skjønt de gamle Christenretter bestemme anderledes; sandsynligviis have Kongerne holdt sig til, at mange Fylkeskirker, som man maa formode, i sin Tid vare opførte paa Kongens Bekostning; men af Christenretterne sees dog, at de alle, hvo der end har bekostet dem opførte, vare overdragne til det Offentliges (Fylkets) Vedligeholdelse og Gjenopbyggelse i Nedfaldstilfælde, saa at Kongen i alle Fald ej længer kunde kaldes deres „Opholdsmand" og derfor, som det synes, heller ikke med Rette kunde gjøre Fordring paa Patronatet over dem, ej at tale om, at mange vistnok ogsaa vare opførte i Stedet for de gamle Hov eller Templer, der allerede vare offentlig Ejendom.

[2]) Oversættelsen af dette Sted, som ovenfor er anført efter Dekretets Ord, kan tjene til Exempel paa, med hvilken Frihed Oversætteren har gaaet til Værks for at gjøre ethvert Sted forstaaligt for Menigmand, og saaledes egentlig popularisere den latinske Text, medens han dog nøjagtigt, eller maaskee endog derfor saa meget mere nøjagtigt, gjengiver Meningen. Oversættelsen eller Omskrivningen lyder saaledes: „Denne Forsorg have Sønner eller Sønnesønner eller andre retmæssige Arvinger af den Mand, som har opført en Kirke eller været dens Opholdsmand, at føre for samme Kirke, nemlig at bemeldte rette Arvinger give Agt paa, at ingen Deel og Ting af dem, som Opholdsmændene fra først af lagde til Kirken, blive den fravendte med Underfundighed og Nærgaaenhed, men at det anvendes for Kirken til Tjærebrædning, til Lysning og til Skrud, som fra først af dertil var bestemt. Vil Presten gjøre nogen Forandring deri, som geraader Kirken til Skade, da skulle disse Opholdsmænd, jeg nys nævnte, underrette Biskoppen derom og bede ham raade Bod derpaa, hvis de ikke selv formaa dette; vil Biskoppen ej raade Bod, eller gjør han selv de Ting, jeg nu har omtalt, skulle Opholdsmændene kundgjøre Sagen for Erkebiskoppen og bede ham raade Bod derpaa; vil Erkebiskoppen ej dette, eller gjør han saadant selv, da skulle Opholdsmændene bringe Sagen for Kongen, og lade ham rette derpaa med den Magt, Gud har overdraget ham."

Dette vidner dog tydeligt om, at **Kongen er sat over alle andre Værdigheder**, thi det er her Kongen, som skal styre Bispoppen eller Erkebiskoppen til Ret og Skjel, hvis de ikke selv ville iagttage det, og her handles der dog kun om Bestyrelsen af den hellige Kirke, ikke om verdslige Forseelser. Og man kan deraf skjønne, hvor stor Magt Kongen maa have i verdslige Sager, siden han endog har at sidde i det højeste Dommersæde i Sager, der vedkomme Kirken, og som man, naar man ikke hørte det nys anførte Sted, skulde antage alene henhørende under Bispoppernes Autoritet" [1]). . .

„Saaledes som altsaa Sagerne nu staa mellem Kongen og Bispopperne samt Gejstligheden, ville forstandige Folk godt kunne skjønne hvo der har Ret, og hvo der bærer Skylden, hvis Christendomsspilde skeer i vort Land. Hine søge nemlig at unddrage ham de Ting, de hellige Skrifter selv henlægge under hans Bestyrelse, skjønt de have mindre Myndighed end Kongen, og de fortælle Folk at det er Christendomsspilde og at Kongen vil gjøre hele dette Land hedensk, naar han kun vil holde fast paa og vogte hvad Gud selv byder ham at bevare og bevogte, og som han er ansvarlig for, om han ikke bevogter det. Deraf kan man skjønne, at deres Lære er falsk, og at de kalde det vrangt, som ret er, og det ret, som vrangt er."

„Vi have ideligen hørt disse Folk slaa om sig med, og fundet deres Undskyldning i, at Kongen skulde have givet denne Magt fra sig og overdraget den til dem. Men det kunne dog alle skjønne, som Gud har givet noget Vid i Brystet, at om Kongen end vilde frasige sig denne Magt, var han ikke engang berettiget til at gjøre det, da han, som ovenfor viist, skal svare dertil for Gud selv. Thi for alt hvad Gud har lagt under Kongedømmet, kræver han Regnskab af Kongen, ligesom han paa samme Maade kræver Regnskab af Biskopperne for, hvad han har lagt under Bispopsdømmet, og saaledes kan ikke den ene af Parterne ordne det anderledes for den anden, enten ved at give eller modtage, da det strider mod Guds egen Befaling og Anordning. Og om Kongerne virkelig vare saa ukyndige at de ikke kjendte disse Bestemmelser og derfor havde samtykket i Indrømmelser, de ej vare berettigede til at gjøre, begik hine i det mindste en Synd og Fejl i at forlange noget, som stred imod Guds Anordning, da de jo dog vidste, at deres Bøn eller hans Samtykke ej kunde gjelde mod Guds Anordning og den hellige Lov. Vi tro imidlertid ganske vist, at Kongerne aldrig have givet noget saadant Samtykke, som de ej kunde give; vi vide med Bestemthed at man har udgivet Indrømmelsen for større end den virkelig er. De indrømmede nok til at man ej skulde lægge endnu mere deri end der allerede er lagt. Vi vide nemlig god Besked om den Sædvane, som fordum herskede her i Landet, nemlig at Kongerne bortgave

[1]) Her anføres atter flere Beviissteder af Dekretet.

hver Kirke paa egen Haand til hvem de fandt for godt, ligeledes hvad Biskopper og Abbeder angik." — — Her følger nu den Fremstilling af Forholdene før og efter Erkestolens og Domkapitlernes Oprettelse, som allerede er meddeelt ovenfor, hvor der handledes om disses Valgret til Biskopsstolen og hvor det paastaaes, at det Samtykke, Kongerne Eystein, Sigurd og Inge gave til at Biskopsstolen skulde besættes efter Domkapitlernes Valg, kun gjaldt for det Tilfælde at der var flere Konger paa een Gang, der ellers kunde finde paa at vælge og med Magt at forfegte hver sin Kandidat; ligesom der og til Beviis paa, at Kongerne selv ikke meente det anderledes, anføres, hvad vi tidligere have omtalt, at Kong Inge efter Erkebiskop Jons Død valgte sin Kapellan Eystein til Erkebiskop uden at spørge Chorsbrødrene ad, og drev den af Eystein udnævnte Paal fra Biskopsstolen i Bergen, men satte i hans Sted Nikolas Peterssøn fra Sogn [1]). „Denne Begivenhed," heder det, „er ikke foregaaet for længere Tid tilbage end at mange endnu erindre den [2]), og man behøver her ikke at hente Bested længere borte end hos endnu levende Folk; det er saaledes kun Vaas, ugrundet og intetsigende Snak, hvad Biskopperne og de lærde Mænd føre i Munden; af Falskhed og Svig tale de Ord, som vække almindelig Uro, og det er tydeligt nok at see, at de nu baade ville være Konger og Biskopper paa een Gang. Vi have ogsaa hørt dem paastaa, at Kongerne skulde have stadfæstet dem disse Gaver, saa og at de have pavelige Privilegier paa den samme Stadfæstelse. Men dette erklære vi for en løgnagtig Paastand; have de rigtige Beviisligheder, da staa de frem for os i Manges Paahør og lade disse Beviisligheder ransage: viser det sig da, at Brevene ere retteligt erhvervede og af et Indhold, der stemmer med Billighed, med Dekreterne, eller med Kirkeloven, da er det Kongernes Pligt at rette sig derefter. Men har man forlangt, hvad der strider mod de hellige Bestemmelser, med bedragersk List eller ondskabsfuld Vindesyge, da er det retfærdigt, at Hensyn til Maadehold og Sandhed omstyrter al Svig og alle Overgreb, thi saaledes bestemme de hellige Love selv" [3]). . . .

„Alle disse Steder, vi nu have anført af de hellige Love og Dekreter, findes tilligemed mange andre Beviissteder, som vi her ej meddele, skrevne i en Bog. Men her ere de meddeelte med Oversættelse i vort eget

[1]) Se ovenfor II. 877.

[2]) Dette er et udtrykkeligt Vidnesbyrd om Tidsalderen, hvori Skriftet er forfattet.

[3]) Her anføres fremdeles Beviissteder af Dekretet, fornemmelig flere, der gaa ud paa at Reskripter eller Bevillinger, udvirkede mod Retten, og under falske Forevendinger, ikke bør ansees gjeldende, og at den, der udvirker dem, bør straffes. F. Gr. Decr. P. II. C. XXV. qv. II. c. 15, 16.

Sprog, for at de, der ikke forstaa dem paa Latin, kunne forstaa dem, oplæste i Modersmaalet, enten de ere Lærde eller Ulærde. Enhver overveje nu med Retfærdighed, ikke med Partiskhed, hvorfra den Uro kommer, som nu hersker i vort Land, siden vore lærde Mænd, der ere dens Ophavsmænd, beskylde Kongen for at ville spilde Christendommen. Altsammen er saaledes oversat, som den rette Mening fordrer, skjønt Ordene hist og her falde noget anderledes end bogstaveligt efter Latinen. Er der Nogen, som siger, at vi ikke have forklaret Stederne rigtigt, da henvende han sig desangaaende, om han vil, til os, og lade sig siden overbevise, om vi faa svaret ham med gode Grunde. Thi dette have vi ikke fremført af Lyst til at trætte med nogen, men af den rene Nødvendighed, ja vi have endog udbredt os mindre vidløftigt over et og andet, end det til den rette Forstaaelse kunde synes ønskeligt. Nu vil man kunne skjønne, hvad der er Aarsag til Forstyrrelsen, om det er Kongen, som gjør Fordring paa hvad der tilkommer de Gejstlige og vil unddrage dem deres Hæder, eller det er Gejstligheden, som gjør Kongen hans Hæder stridig. Og afføder denne Uro og Forstyrrelse virkeligt Kjetteri, som det nu desværre seer ud til, da viser det sig kun, at Kjetteri og Christendomsspilde kommer fra samme Hold som sædvanligt; vi kjende nemlig faa Exempler paa at Konger have stiftet Kjetterier, men derimod mange paa, at Konger just have standset dem, og Bispopper stiftet dem, saaledes som man kan see af de Kjetteres Navne, vi nu ville opregne". . . . Her følger nu en lang Fortegnelse over flere af Kirkehistorien bekjendte Bispopper og Prester, hvis Læresætninger ere blevne erklærede vrange og vildledende; i Spidsen for hele Rækken stilles, besynderligt nok, de jødiske Ypperstepræster Annas og Kajafas, „der fordømte Gud selv, og opeggede den store Hob til at fordre hans Død, skjønt de saa alle hans Jertegn" [1]). „Vi have her," heder det, „opregnet temmelig mange lærde Mænd, som have afstedkommet Kjetteri, og kunde endnu opregne flere. Vi have dvælet ved denne Omstændighed, for at Folk skulle skjønne og vide, at Kjetteri oftere er kommet fra Biskop-

[1]) Her nævnes Arius, Macedonius, Nestorius, Priscillianus, Pelagius, Apollinaris, o. fl. Men den merkeligste af dem alle, som slutter Rækken, er en „Nikolaus Advena", der skulde have været Christi egen Discipel og siden blev Biskop i Serkland (Arabien), men ikke desto mindre var den samme, der senere blev bekjendt under Navnet Maumet (Mohammed), og stiftede den mohammedanske Lære. Dette Sagn, der maa have været omtalt i et eller andet, nu tabt eller lidet kjendt, theologisk Skrift fra Middelalderen, har, saavidt vides, ikke været berørt i noget nyere kirkehistorisk Verk, men kunde nok fortjene en nærmere Eftergranskning. Skulde man ellers formode, at Sverre, eller Skriftets Forfatter, med Flid har sluttet Rækken med denne „Nikolaus, den største og værste af alle Kjettere", for derved at lede Tanken hen paa Biskop Nikolas og endog gjøre Navnet forhadt? Det er slet ikke usandsynligt.

per end fra Konger. Konger tale nemlig mest om sit Rige, sit Kongedømme og om Krigsvæsenet; Biskopperne derimod ere beskikkede til at paabyde Tro og Christendom, og hvad enten de tale til Thinge eller i Kirker, da fordre de at alle skulle følge deres Paabud, og kalde det urigtigt og stridende mod Christendommen, hvis ikke alt skeer som de foreskrive. Findes der saaledes stundom Kjetteri i deres Flok, fordi de ikke altid have prædiket den rette Tro, som vi nys saa Exempler paa, bør man dog vide, at deres Vildfarelse ikke har været paa een og samme Viis, men at de have betraadt ligesaamange Vildstier, som de have haft Tal til; medens derimod det engang opstaaede Kjetteri stedse har været kvalt ved gode (d. e. fyrstelige) Mænds Magt og Indflydelse. Ved at fremdrage alt dette af hellige Skrifter eller Kirkens Love, have vi ej havt til Hensigt, at tilføje de lærde Mænd nogen Beskæmmelse eller den hellige Kirke nogen Skade, men vi have alene ført det i Pennen paa vort Sprog, for at ukyndige Mænd, der forhen ikke vidste ret Besked om saadanne Ting, nu kunne skjønne tilfulde og vide med Vished, hvorledes alt dette er anordnet i den hellige Skrift, og hvorledes det bør iagttages. Lader derfor af med de Overgreb, som nu en Tidlang have fundet Sted, og lader hinanden vederfares Ret. Naar man kun holder sig til hvad der staar i den hellige Skrift, nyder hver Part sin Frihed; men de, som ville gribe ud over denne, begaa Uret, og tilbagevises, saavel af Gud, som af gode Mennesker og Billigheden selv. Hvad alt dette angaar, som vi have skrevet og oplæst om de Indrømmelser, som de Gejstlige foregive at være dem gjorte, samt forøvrigt om Gaver, overveje nu enhver og forstaa nøje, paa hvad Maade man erhverver Indrømmelser og Gaver, saaledes at de ikke skulle tilbagekaldes, thi forstandige Høvdinger have noksom indseet, at det ej kunde gaa an, at det stod enhver frit at drage til sig af Kongemagten alt hvad han ved List og Underfundighed kunde faa, og tilegne sig det som en vel erhvervet Fordeel: gik saadant an, vilde nemlig Kongemagten snart komme under andre Mænd, og ikke være selvstændig. Man overveje og det øvrige, vi have udviklet, om Kirkens Forsvar, om Lydighed mod Kongen, eller om uretfærdigt Ban og Interdikt, hvilket sidste vi alene frygte for vore Synders Skyld og for den Skam, det er, naar fremmede Folk erfare den Forhaanelse, vore lærde Mænd gjøre os. Men vi frygte ikke for at blive uretfærdigt dømte af Gud selv, thi han dømmer ingen anden Dom end den som ret er, og desto nærmere er hans retfærdige Dom til at hjelpe en Mand, jo mere denne forurettes af Menneskerne med vrange Domme."

Dette Skrift, der, som man af Indholdet selv kan see, var bestemt til at oplæses for Menigmand, og sandsynligviis i flere Afskrifter har været sendt omkring og oplæst paa Thingene, har neppe forfejlet sin tilsigtede Virkning, da vi af flere Omstændigheder maa slutte at Interdiktet

ikke strengt, og kun paa enkelte Steder har været overholdt, ligesom man vel og kan antage, at mange af de frafaldne Birkebeiner, der i Løbet af Vintren vendte tilbage fra Baglernes til deres gamle Parti, ere blevne overbeviiste ved de i Skriftet udviklede, indtrængende Grunde. Af de Ytringer, som Birkebeinerne oftere lode falde om „Kjetterbiskoppen Nikolas", og „de bansatte Bagler" [1]), skulde det næsten endog synes, som om de bogstaveligt holdt sig til den i Skriftet paapegede Sætning, at en uretfærdig Bansættelse rammer dens egne Ophavsmænd, og at de betragtede Nikolas som en Mand, hvis Navn passende kunde slutte den lange Række af gejstlige Kjettere. At man maa have sat Priis paa Skriftet, kan vel sluttes endog deraf, at vi nu kun kjende det af en Afskrift, tagen i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede [2]), thi det er heraf øjensynligt, at ej alene samtidige Mænd have søgt at opbevare det til kommende Slægter, men at det et heelt Aarhundrede efter de Begivenheder, der fremkaldte det, endnu læstes med Interesse. Enkelte gejstlige Korporationer vedbleve fremdeles at holde Venskab med Sverre, uden at kære sig om Bansættelsen. Dette see vi deraf, at der paa Cistercienser-Ordenens Generalmøde i Aaret 1200 blev bestemt Straf for de Munke af denne Orden i Norge, der vovede at holde Messe for den bansatte Konge [3]). Altsaa have Munkene i Lyse Kloster og Hovedøens Kloster trods Bansættelsen ikke ligefrem villet bryde med Sverre, eller i alle Fald, naar han havde Magten ved Bergen eller Oslo, føjet sig efter hans Ønsker, som om Bansættelsen ej var til. Overhoved vide vi om Hovedøens Kloster, at det holdt sig inde med enhver Konge, Fyrste eller Kronprætendent, der spillede Mester i dets Naboskab, og at det lod sig tildele Beskyttelsesbreve af ham [4]).

Pavens Henvendelse til Danmarks og Sverigs Fyrster bleve ligeledes uden Virkning. Kong Knut af Danmark havde fuldt op at bestille med en farlig Krig, der paa denne Tid førtes med Markgreve Otto af Brandenburg, Grev Adolf af Holsten, saavel som flere tydske Smaafyrster, der understøttede dem [5]). Den svenske Kong Sverke synes, trods sine danske Forbindelser, at være traadt i et venskabeligt eller i det mindste ikke fiendtligt Forhold til Sverre, thi foruden at den ovenfor omtalte, af Baglerne dræbte Karl Sverkessøn, der, om han ikke var hans Søn, i alle Fald maa have været hans Farbroder, var gift med Sverres Datter Ingebjørg, egtede Kong Sverke selv paa denne Tid eller ikke længe efter Jar-

[1]) Se ovenfor de Udfald mod Baglerne og Biskop Nikolas, der lægges Thorstein Kugad i Munden.

[2]) Den eneste Afskrift, vi nu kjende, findes i en Lovbog, skreven omkring 1320.

[3]) Martene, Thesaur nov. Anecd. IV. S. 1294.

[4]) Langes Klosterhistorie S. 613, 624.

[5]) Suhms Historie af Danmark VIII. 478, 479.

len Byrge Brosas og Fru Brigida Haraldsdatters Datter Ingegerd [1]), og Byrge stod, som vi vide, allerede længe i det nærmeste Venskabsforbund med Sverre, saa at endog hans egen Søn, Philip Jarl, opholdt sig ved Sverres Hof og kæmpede i hans Hær. Om Sverres Statsklogskab har haft nogen Deel i denne Ordning af Forholdene, der maatte være ham saa fordeelagtig, vides ikke, da der ingensteds tales derom eller hentydes dertil; usandsynligt er det ikke. Men saa meget er vist, at under disse Forhold kunde det ligesaalidet falde Kong Sverke, som Byrge Jarl ind at gjøre Sverre nogen Fortred. Det lader heller ikke til, at Islændingerne ved Pavens Breve have ladet sig bevæge til at afbryde den venskabelige Forbindelse med Sverre. Der tales i det mindste ikke om noget saadant, hvilket dog, om det havde skeet, vilde have været for merkeligt til ej at blive berørt; ligesom og den samtidige Forfatter af Biskop Paals Levnetsbeskrivelse omtaler Sverre i de fordeelagtigste Udtryk, og dvæler ved Venskabet mellem ham og Biskop Paal paa en Maade der viser at han ansaa det lige smigrende for begge, uden at der findes fjerneste Hentydning til, at det nogensinde afbrødes saa længe begge vare i Live. Biskop Nikolas og Sverres øvrige Fiender skuffedes saaledes vistnok for en stor Deel i de Forventninger, med hvilke de upaatvivlelig imødesaa Virkningen af de pavelige Buller og Skrivelser, som de ved deres eensidige Fremstilling af Forholdene havde fremkaldt. Men om Virkningen end ikke strax blev den tilsigtede, nemlig ganske og aldeles at styrte Sverre og hans hele Parti, var den dog farlig nok, som man af det nys anførte Stridsskrift selv kan see, og neppe vilde vel nogen have vovet at trodse denne truende Storm der ikke besad Sverres overlegne Talenter, Statsklogskab og Udholdenhed.

---

[1]) At Sverke var gift med Ingegerd, Byrge Jarls og Brigidas Datter, siges baade i Fagrskinna Cap. 215 og i Knytlingasaga Cap. 98. Paa begge Steder lægges der udtrykkeligt til, at deres Søn var Jon, der siden blev Konge i Sverige. Jon var, som Sverres Saga Cap. 182 udtrykkelig angiver, ved Morfaderen Byrge Jarls Død 1202 et Aar gammel; han var altsaa født 1201, hvilket ogsaa tildeels fremgaar deraf at han ej kronedes før 1219, det vil sige efter opnaaet Myndighedsalder af 18 Aar. Hans Forældres Giftermaal falder saaledes allerseneft i 1200, men maaskee allerede i 1199. Ifølge en ikke synderlig paalidelig Kilde (den forsvenske Slægttavle over Absalons Æt aftrykt hos Langebek IV. 545 fgg.) skulde Sverke ogsaa have været gift med Benedikta, en Datter af Erkebiskop Andreas Sunessøns Broder, Ebbe Sunessøn, der faldt, kæmpende for Sverke, i Slaget ved Lena 1208. I sig selv er dette ikke usandsynligt, men vel, at Benedikta skulde have været hans første Hustru, thi i saa Fald maatte hans Sønner med hende have gaaet forud for Jon i Arveretten til Riget. Rimeligere er det at han har egtet Benedikta efter Ingegerd, og at dette kan have været en af Aarsagerne til, at Folkungerne bleve hans Uvenner.

62. Sverre skaffer sig en ny Flaade. Baglernes uheldige Angreb paa Nidaros.

Kong Sverre tilbragte, som ovenfor nævnt, Vintren efter den merkelige Bergenssommer i Throndhjem, medens Baglerne havde hele Landet inde paa Thrøndelagen nær. Det var øjensynligt, at det aldeles ikke kunde lykkes ham at fordrive dem, eller at han overhoved intet kunde udrette imod dem, saa længe han selv ingen Krigsskibe havde, medens de vare i Besiddelse af mange og store Skibe. Saavel ved Thorsberg, som i Bergensleden viste det sig noksom, at der kom intet ud af at ville angribe store, bordhøje Fartøjer med Smaaskuder. Men ved egne Midler kunde Sverre ikke skaffe sig nogen ny Krigsflaade: dertil maatte han have Bøndernes Bistand. Han kaldte dem derfor sammen til et Thing i Byen efter Julen (1199) og henvendte sig til dem med Anmodning om at bidrage noget til at frelse Landet for Baglernes Angreb. „Saasnart Vaaren kommer," sagde han, „ville Baglerne ganske vist indfinde sig her i Fjorden og gjøre eder megen Ulempe; vi Birkebeiner have nu, som I vide, ingen Skibe, og kunne saaledes ikke godt forsvare eders Gods eller Liv, thi det er umuligt for os at komme ligesaa snart ovenom til Lands, som de udenom til Søes. Om det end falder eder noget kostbart at udrede dette, ville I dog tabe endnu mere, hvis Baglerne plyndre eder." Bønderne fandt det nok saa rimeligt, at Kongen ønskede at skaffe sig en Flaade igjen, men ønskede dog, forinden de tog nogen Bestemmelse, at vide hvor mange og hvor store Skibe han tænkte at lade bygge. Han svarede, at han havde tænkt sig, at der for hvert af Thrøndelagens 8 Fylker byggedes eet Skib paa Bøndernes Bekostning, og at Bymændene saavel som Birkebeinerne selv (d. e. Kongen og hans Stridsmænd) bekostede saa mange flere, som de kunde skaffe Midler til: intet af Skibene skulde være mindre end paa 25 Rum, men heller, om muligt, større. „Thi," sagde han, „ved Thorsberg blev det mig altfor utaaleligt at Branderne paa Baglernes Skibe stode mig lige i Øjnene, nu saa jeg helst, at vore Skibe næste Gang vare ligesaa meget højere end deres." Kongen henvendte sig ikke forgjeves til Thrønderne, der i denne hans Trængselstid viiste ham den samme Hengivenhed og Troskab, som i hans lykkeligere Dage: et Forhold, der er dem og ham selv lige meget til Hæder. Thi denne Bevilgning havde, som man kan see, intet med Ledingen at bestille. De Skibe, hvorom her var Tale, skulde være langt større end Ledingsskibene, og blive Kongens, ikke Bøndernes, Ejendom; her var altsaa Spørgsmaal om et overordentligt Krigsstyr, fra hvilket Bønderne kunde have sluppet ved at forlade Sverre og gaa over til Baglerne. Morgenen efter kom de sammen i Olafskirken for at overlægge om Sagen, og regne efter,

hvor stor Bekostningen vilde blive. De fandt da, siger Sagaen, at der ikke kom saa meget paa hver Mand, og besluttede, villigt at udrede det forlangte. De gave saaledes Kongen det Svar, at ingen Bekostning skulde fra deres Side spares i hvad han fandt nødvendigt. Da Kongen havde modtaget dette glædelige Tilsagn, lod han Skibsbygningsarbejdet saa snart som muligt sætte i Verk, thi ingen Tid var at spilde. Allerede strax efter Paaske (8de April) havde man faaet 8 store Skibe optømrede, sex ude paa Øren, eet i Kongsgaarden, og eet i Biskopsgaarden. Det, som rejstes i Kongsgaarden, var størst, dog kun paa 25 Rum, og fik Navnet Ognarbranden (Skræk-Branden); de øvrige holdt vel heller ikke meer end 25 Rum, men de byggedes alle høje i Forhold til Rumtallet. For end snarere at faa en nogenlunde brugelig Flaade i Stand, lod Sverre ogsaa nogle Fragtskibe dele paa tvers, og forlænges i Kjølen, saa at de kunde rumme en heel Rad Aarer paa hver Side, ligeledes lod han i al Hast udruste alle de Skibe der fandtes i Byen, og paa nogen Maade syntes anvendelige til Krigsskibe. Desforuden sørgedes der, som sædvanligt, for Byens Befæstning; ved Enden af Broen paa By-Siden opførtes et Kastell, og der oprejstes to Valslynger, en ude paa Øren og en anden ved Elven [1]).

Ved Pindsetid (Pindsedagen var den 6te Juni) viiste Baglerne sig i Fjorden: de kom da fra Haalogaland med hele deres Søstyrke. Først lagde de ind til Munkholmen, men da de saa at et Angreb paa Byen fra Søsiden vilde blive altfor vanskeligt, gjorde de et Tog heelt ind i Fjorden, herjede overalt og skaffede sig noget Bytte, der dog ikke kan have været meget stort, da hele Toget neppe kan have varet længere end een, højst to Dage [2]), og Bønderne overalt, hvor de kom, flokkede sig sammen,

[1]) Der staar ikke udtrykkeligt, at Bro-Kastellet opførtes just nu, men da det ej omtales ved nogen tidligere Lejlighed — 1179 tales der endog udtrykkelig alene om Gjerdet ved Bro-Enden, se ovenfor S. 98 — og Sverre desuden nu efter Ødelæggelsen af Borgen paa Steenbjergene trængte til flere Befæstninger i Byen selv fra Landsiden end før, bliver det saa godt som vist, at hiint Kastell er bygget i Løbet af den her omhandlede Vinter. Hvad Valslyngerne angaar, er det vel muligt at de først ere rejste efter at Baglerne havde vist sig i Fjorden, da Opsætningen af slige Maskiner ej synes at have taget saa lang Tid (se ovenfor S. 295) men da Sverre ventede Baglernes Besøg, er det dog rimeligst, at han i Forvejen havde truffet alle Forberedelser til deres Modtagelse.

[2]) Dette kan skjønnes af følgende Beregning. Slaget paa Strindsø foregik den 18de Juni. Umiddelbart før dette havde Baglerne ligget „nogle Nætter" (altsaa mindst to) i Taasenfjorden, og en Uge i Orkedalsfjorden, samt før deres Tog derhen to Nætter under Rødbjerget, hvorhen de begave sig Dagen efter Kampen ved Nidaros. Hele Tiden mellem denne Kamp og Strindsøslaget udgjør altsaa tilsammen mindst 12 Dage, fra 6te til 18de Juni, da det udtrykkeligt siges at Baglerne kom i Fjorden Hvitadagene (d. e. Pindsedagene)

flød paa dem, og tilføjede dem al den Skade, de kunde. Biskop Nikolas talede oftere for sine Mænd og førte ret det store Ord. „Sverre Prest," sagde han, „har nu ikke mere tilbage af Norge end et Nes, og egentlig var det nok for ham, om han kun raadede for den Strimmel af Øren, der ligger udenfor Palissaderne, og selv hang der paa Galgen. Vi Bagler behøve ikke at bryde os om hvor han farer med de Havbukke, han nu lader klinke sammen i Byen, thi førend Thrønderne have noget Gavn af dem, ville de nok see alle sine Huse forvandlede til Kul. For den Sags Skyld kunne vi gjerne sværme om i Fjorden, som vi finde for godt, uden mindste Frygt, thi Birkebeinerne have ingen Styrke, der kan maale sig med vor." Af disse Ytringer seer man imidlertid, at der dog har herſket nogen Betænkelighed blandt Baglerne med Hensyn til denne Flaade, Sverre nu søgte at faa i Stand. Da Baglerne kom tilbage fra dette Tog, lagde de til ved Depil (Devle) indenfor Ladehamrene med de store Skibe, hvis Mandskab her gik i Land for at søge ovenom til Broen, og der begynde Angrebet, medens Smaaskuderne roede udenom ind til Elven, hvor deres Besætning vilde gjøre Landgang. Sverre var imidlertid vel forberedt paa at møde Angrebet. Den største Deel af sin Hird havde han ladet tage Plads oppe ved Broen, under Anførsel af Haakon galen og Peter Stepper; selv stillede han sig med en ringere Styrke ude paa Øren; paa Huustagene langs hele Elven, der vare forsynede med Brystværn af Bord, næsten som Biggyrdler eller Skandseklædninger paa Skibe, stode Ledingsmænd og Bymænd, forsynede med tilstrækkeligt Forraad af store Stene til at kaste paa Fienden. Baglernes Skuder vovede ikke at lande ude ved Bratøren, hvor Sigrflugan, Sverres Merke, saaes at vaje. De roede heelt op til Skellinghellen, og stød paa Bymændene, men torde ikke komme ret nær, formedelst den Steenregn, hvormed de hilstes fra Husene og Bryggerne, og lode sig derfor drive med Strømmen ned igjen til udenfor Bakke. Sverre gik da op til Smedeboderne, og lod Baglerne hilse, at de gjerne kunde komme i Land paa Bratøren. De forsøgte virkelig ogsaa at lande der, men med øjensynlig Ængstelse; og da Sverre nu

hvilket umuligt kan betegne nogen tidligere Dag end Pindseaften, 5te Juni (og selv dette kun med Nød og neppe, da man egentlig ikke regnede „Hvitadagene" førend fra 1ste Pindsedag, se Biskop Arnes islandske Christenret, Cap. 26, hvor Pindseaften kaldes „Løverdag før Hvitadagene"), og Tiden for Slaget bliver endda knap nok. Opholdet i Aasenfjorden bliver saaledes fra 16de til 18de Juni, ved Orkaelven fra 9de til 16de, ved Rødbjerget fra 7de til 9de; Slaget maa altsaa have staaet selve første Pindsedag, den 6te Juni, og, som man kan slutte af Ytringen, at Baglerne efter Slaget overnattede ved Depil, om Eftermiddagen. Tiden til Toget indad Fjorden og tilbage igjen bliver saaledes efter den allerrummeligste Beregning fra Pindseaften den 5te, maaskee om Morgenen, til Pindsedags Middag den 6te.

med sine Folk ilede imod dem, og angreb dem med den heftigste Vile- og Spyde-Regn, toge de strax Flugten i saadan Forvirring, at et af deres Fartøjer kom paa Grund og nær var faldt i Birkebeinernes Vold; mange af Besætningen bleve dræbte og saarede. De øvrige skyndte sig ud af Elven, og tilbage til de store Skibe. Imidlertid angreb Baglernes Hovedstyrke, under Anførsel af Biskop Nikolas, Hallvard af Saastad og Inge, som de kaldte deres Konge, Birkebeinerne ved Broen. Disse ilede strax imod dem, og begge Parter mødtes midt paa Broen, hvor der nu blev en overmaade hidsig Kamp, i hvilken flere faldt paa begge Sider. Birkebeinerne bleve først trængte tilbage af Baglerne, men da disse kom under Kastellet ved Bro-Enden, standsedes de ved Stene, som Besætningen slyngede ned paa dem; de tapreste af Birkebeinerne vendte sig nu atter imod dem, og drev dem paa Flugten. Derved opstod saa stor Trængsel paa Broen, at Rækværket gik af paa begge Sider, og mange af Baglerne styrtede ned i Elven, ligesom flere ogsaa bleve dræbte paa Broen. Da Baglerne saa at de intet kunde udrette paa denne Maade, trak de sig tilbage ud af Skudvidde, for at overlægge om hvad der var at gjøre. Biskop Nikolas raadede til at brænde Broen af, thi da vilde Birkebeinerne ingen anden Udvej have fra Byen, end gjennem Borgen paa Ilevollene: naar man da lejrede sig der og sperrede dem denne Vej, var det, tænkte han, en let Sag at udhungre dem. Baglerne fulgte dette Raad, og forsøgte paa antænde Broen, men skjønt de nok fik sat Ild paa den, lykkedes det dem dog ikke at brænde mere op end noget af den sydlige Ende, hvoraf et Lag blev staaende tilbage, thi Birkebeinerne vare strax ved Haanden og slukkede Ilden. Nikolas og de øvrige Anførere maatte saaledes med uforrettet Sag vende tilbage til deres Skibe ved Depil. Paa Vejen aflagde de dog først et Besøg i Elgeseter, og tvang, under Trusel af at brænde Klostret op, Prioren og de øvrige Kanniker til at følge med, og gaa ombord i Biskoppens Skib for at deeltage i Kampen mod Sverre. Strax efter kom Smaaskuderne fra den uheldige Kamp ved Bratt-Øren, og den hele Flaade blev liggende paa samme Sted om Natten. Morgenen efter (den 7de Juni) lagde Baglernes mindre Skibe sig paa den anden Side af Ladehammeren, der vender mod Byen, medens Biskop Nikolas paa sit hurtige Skib Raudsuden roede over til Ilsviken, for at udsee et Sted, hvor man bedst kunde lægge til, om man paa ny vilde gjøre Landgang. Sverre kjendte Skibet, og lod strax en saakaldet Karfe drage fra Elven tvers over Øre-Odden, idet en Mængde Folk gik paa begge Sider, saa at den ikke kunde sees fra Søen. Nikolas fik dog strax Øje paa den, saasnart den var kommen i Søen, og bad heel forfærdet sine Mænd tage til Aarene og ro afsted saa hurtigt de kunde. „Jeg giver eder," sagde han, „baade grønt og rødt Klæde til Kjortler, naar I kun ro godt; men I ror jo ikke! see

I da ej at vore Fiender fare som galne efter os, medens det er ligesom vor egen Skude staar stille?" Med disse Ord sprang han ned fra Løftingen og forud i Skibet med saadan Fart, at Huen [1]) fløj ham af Hovedet, og faldt i Vandet. Men han havde kun Øje for Fienden; „brug eder, som I bedst kan," sagde han, „det er mig, de ville have fat paa." Hans Frygt var overflødig, thi det var kun medens Raudsuden vendte og endnu ikke havde faaet fuld Fart, at Birkebeinernes Karfe halede ind paa den; da den først var kommen i Fart, havde det ingen Nød, og Baglerne paa de andre Fartøjer, som saa Jagten, sendte desuden strax nogle Skuder afsted for at komme mellem Landet og Karfen, og saaledes afskjære denne Tilbagetoget. Anund Ufred — saa hed Karfens Styrmand — maatte derfor skynde sig at vende tilbage, og det lykkedes ham ikke at faa fat paa Biskoppen selv, men Huen lod han dog fiske op og bragte den med til et Tegn paa, hvor nær han havde været ved at gjøre den heldige Fangst. Strax efter blæste der op en heftig Nordøstkuling, for hvilken Baglernes store Skibe laa farligt udsatte, saa at Sverre kunde skjønne at det ej var godt for dem at holde sig der. Han lod derfor 8 Heste bringe over Elven, besteg selv een af dem, og red nu selv 8de forbi Lade lige ned til Depil, hvor han just traf nogle af Baglernes Folk beskjeftigede med at løse Landtougene, da det var deres Hensigt at hale Skibene længere ud under Ankertougene. Men Sverre forstyrrede dem i dette Arbejde; en Deel af dem bleve dræbte, og en Deel andre jagede ud i Søen; kun enkelte undkom paa deres Baade. Baglerne maatte nu kappe Landtougene, og forlade denne i dobbelt Henseende farlige Strand. De sejlede ud til Rodbjerget, hvor de bleve liggende i to Nætter (7de til 9de Juni). Derfra begave de sig ind i Orkedalsfjorden, landede ved Roa-Bjerget og paa mange andre Steder, og ilede overalt strax op i Land, for at plyndre Mad og Gods, baade langt op i Bygden og paa Sætrene. Sverre havde imidlertid, forudseende at dette vilde skee, sendt en Deel Folk til Orkedalen under Anførsel af Eyjulf Havlesøn og Bjalve Skindstak [2]). De lagde sig paa Luur ved Gaarden Holte paa Østsiden af Elven, og

---

[1]) I Oldsproget „kveif," hvilket er en noget forandret Form af det franske og gammel engelske coif, det middelalder-latinske cuphius, en Benævnelse paa de Hatte eller Huer, gejstlige Personer plejede at bruge, naar de vare paa Rejser. Nikolas var ved denne Lejlighed ikke belavet paa Kamp, og havde derfor ikke sin Rustning paa.

[2]) Eyjulf hørte, som vi vide, hjemme i Orkedalen, og derfor var han rimeligviis valgt til Anfører, som kjendt Mand i Egnen. Sandsynligviis var ogsaa Bjalve derfra. Det var den samme, som i 1197 havde været med at overgive Sverresborg, se ovenfor.

dræbte en Mængde af Baglerne, saavel i Tunet, som paa deres Flugt til Elven. En heel Deel søgte at frelse sig ved at svømme over denne, og nogle af dem druknede. De øvrige undkom til Skibene. Ogsaa ved en Sæter blev en Flok Bagler overfaldt og flere dræbte. Dette gav dem Afsmag paa at gjøre flere saadanne Streiftog i mindre Flokke. Derimod begav en Afdeling paa 360 Mand sig hen til et Sted, hvor de havde faaet opspurgt at Birkebeinerne havde bragt en Deel Kvæg sammen, drev det ned til Stranden, slagtede det alt sammen og bragte Kjødet ombord. Ved denne Lejlighed faldt en Birkebein i deres Hænder ved Gaarden Rodar [1]). Han udgav sig for at være en slet og ret Ledingsmand, men de hug dog Foden af ham. Da Baglerne paa denne Maade havde tilbragt en Uge (9de til 16de Juni) i Orkedalsfjorden, vendte de tilbage ind til Munkholmen, men fandt det dog fremdeles raadeligere at plyndre hist og her i Fjorden, end paany at angribe Byen. Denne Gang styrede de ind i Aasenfjorden, hvor de for det første lagde sig udenfor Hyndeya paa Frosten [2]).

63. Slaget paa Strindsø. Baglerne lide Nederlag.

I Nidaros havde man imidlertid drevet paa Skibsbygnings-Arbejdet med saadan Iver, at alle Skibene vare fuldstændigt færdige udentil, men manglede kun den indvendige Klædning. Egentlig var det endnu for tidligt at tage dem i Brug, men da det gjaldt snarest muligt at standse Baglernes Uvæsen, gave Mange det Raad at bringe dem paa Søen og løbe ud med dem, saasnart man med nogenlunde Sikkerhed kunde antage, at de ikke vilde slakne under Tyngden af det talrige Mandskab. Dette Raad blev fulgt, og ved anstrengt Arbejde drev man det dertil, at hele Flaaden kunde løbe ud af Elven tidligt om Morgenen den 18de Juni [3]), besat med de Folk, man havde ved Haanden, eller til den Tid havde faaet samlet. Kongen sejlede selv i Spidsen paa et Skib, han havde kaldet „Hugroen", og som styredes af Thord Finngeirsbroder, der for femten Aar tilbage havde styret Mariesuden i Slaget mod Kong Magnus. Det store Skib „Ognarbranden", styredes af Peter Stepper og Eyvind Prestsmaag; Haakon, Kongens Søn, styrede „Vidsjaaen" (som altsaa var opkaldt efter det ældre Skib af dette Navn, der blev brændt ved Oslo); Philip Jarl

---

[1]) Nu Rovan eller Roven paa Geitstranden.

[2]) Sverres Saga Cap. 155—157.

[3]) Fredagen efter Botolfsmesse, som det i Sagaen angives. Botolfsmesse er 17de Juni; den faldt i 1199 paa en Thorsdag, og Fredagen derefter er saaledes den 18de.

styrede „Hjalpen". Da alle Skibene vare komne ud, lod Kongen blæse til Samling, steg op paa Skjermtaget, og gav de nødvendige foreløbige Befalinger. Først og fremst paalagde han alle, som ikke nys før havde skriftet deres Synder, at gjøre dette, da det nu vistnok vilde komme til et Slag, fra hvilket ikke alle vilde vende levende tilbage; dernæst bad han sine Mænd at spise og drikke, medens de skiftedes til at ro. Hvis Baglerne søgte at undgaa Slag, skulde man forfølge dem, idet man saa vidt muligt iagttog, at alle Skibene holdt sig jevnsides, omtrent i et Pileskuds Afstand fra hinanden, og at et vist Antal Smaaskuder fulgte hvert Langskib. Det var klart Solskin og enkelte Vindstød udenfra, saa at Merket idelig flagrede fra Stangen. Baglerne havde, som Nikolas's Tale viste, gjort sig heel ringe Forventninger om Birkebeinernes nye, i Hast sammentømrede Skibe, men det viste sig nu, at de i det mindste vare meget hurtige under Aarerne, og dette var ogsaa i sig selv højst rimeligt, da de vare ganske tørre og nys tjærebrædte, samt uden anden Ladning end Besætningen. Sverre gik selv ombord paa en Skude, og ilede i Forvejen ind efter Fjorden for at opdage hvor Baglerne var. Af en Bonde, som han traf etsteds paa Kysten (sandsynligviis paa Ydersiden af Frosten), fik han vide at Baglerne endnu laa i Aasenfjorden, og at han vilde faa Øje paa dem, saasnart han kom indenfor Horne [1]). Med denne Besked vendte han tilbage til Flaaden, og sagde, hvor man skulde styre hen. Men de vare neppe komne halvvejs over Fjorden, førend de saa Baglernes Flaade komme frem om Horne og tage Vejen norden om Tauterøen ud paa Fjorden. Imidlertid havde Baglerne faaet Øje paa Birkebeinernes Skibe, og saavel Biskoppen, som Sigurd Jarlssøn og Reidar Sendemand raadede til at ro ud efter Fjorden, og ikke indlade sig i Slag med Sverre, der neppe vilde kunne naa dem med sine store Skibe. Hallvard af Saastad og Philip af Veigen, en anden oplandsk Høvding, vilde derimod helst at man skulde oppebie Fienden. Det blev dog, som hine vilde, og de skyndte sig saa hastigt de kunde ud efter Fjorden, idet Nikolas gik ombord paa Raudsuden og Sigurd og Reidar ligeledes paa hurtigt sejlende Skuder, og roede foran Langskibene. Da Birkebeinerne saa dette, drejede de af og styrede vester for Tauterøen, for at møde dem: saaledes kom begge Flaader nær henimod hinanden strax indenfor Ombornes [2]). Birkebeinerne lagde nu Aarerne op og iførte sig deres Rustning, i den Tanke at Baglerne vilde lægge til Strid. Men Baglerne søgte kun at komme bort.

[1]) Horne er den yderste Spids af Froste-Halvøen. Siden Sverre ikke saa den fiendtlige Flaade, maa han altsaa have landet paa Ydersiden af Neset.

[2]) Dette Nes stikker, som bekjendt, frem, strax søndenfor Strandens Kirke, og sees lige i Nord fra Throndhjem.

Sverre blev nu ængstlig for at de skulde forsøge et Angreb paa Byen, der i dette Øjeblik aldeles manglede Forsvarere, og bad derfor sine Mænd anstrenge sig til det yderste, for at indhente dem. Fire Mand paa Kongeskibet toge derfor fat paa hver Aare, og det gik næsten med Fuglens Fart. Baglerne halede ligeledes ud alt, hvad de kunde, men deres Skibe, der hele Vintren igjennem havde været i Søen og desuden vare sterkt ladede med Levnetsmidler og ranet Gods, gik ikke nær saa hurtigt. Da det saaledes var øjensynligt, at Birkebeinerne inden føje Tid vilde indhente deres største Skibe, sprang Hallvard af Saastad op i Løftingen paa sit Skib Skaalpen, og gav Befaling til at alle Skibene skulde standse Farten, vige noget tilbage, og, idet Birkebeinernes Skibe skøde hurtigt forbi, angribe og rydde de bagerste af dem. Det aller bagerste var Vidsjaaen, der styredes af Kongesønnen Haakon; det var svagt besat, og kunde derfor ikke komme saa hurtigt frem. Det var dog kun Baglernes Smaaskibe, som det lykkedes i en Hast at vende; de store kunde ikke paa langt nær maale sig med Birkebeinernes i Hurtighed. Kongens Skib var omtrent et Pileskud foran de øvrige, og allerede saa nær Hallvards Skib, at Stavnboerne begyndte at skyde paa det. „Seer du Hallvards Skib", sagde Kongen til Thord Finngeirsbroder. „Hvorfor skulde jeg ikke see det", spurgte Thord igjen. „Det gjelder din Lykke for Fremtiden", sagde Sverre, „at du naar Hallvards Skib, thi ved det ville vi ligge i Dag". „Det har ingen Vanskelighed, Herre", sagde Thord, „det svajer netop saaledes som I ønske"; strax efter svajede Skibene imod hinanden med Bagbordside, dog laa de ikke sammen efter den hele Længde, da en Skude, der tilhørte Erik af Haa, var kommen imellem. Strax efter kom Philip Jarls Skib til paa den anden Side, men i saadan Fart, at det først skød forbi og saa nær Forstavnen paa Hallvards Skib, at Jarlens Stavnboer fik haget Stavnljaaer om Dragehovedet; Farten var saa sterk, at Hovedet gik af, og de maatte gribe fat i det tilbagestaaende Skaft. Derved fik de endelig deres Skib standset, og lagde nu til paa Styrbordside fra Stavnen til Øserummet. Efterhaanden kom ogsaa de øvrige Skibe, og lagde til de fiendtlige, saa at omsider fer af Baglernes store Skibe bleve aldeles omringede af Birkebeinernes; det syvende, som Biskoppen havde styret, førend han gik ombord i Raudsuden, saa fit Snit til at smutte ud, just som Strømmen drev et Par af Birkebeinernes Skibe længer fra hinanden; det roede til Land, og blev der forladt af Besætningen. Baglernes mindre Fartøjer holdt sig forsigtigt tilbage i nogen Afstand, af Frygt for at blive dragne ind i Kredsen. Det største af Birkebeinernes Skibe, Ognarbranden, lod sig ikke saa let vende, skjønt man gjorde sig al Umag derfor, og da Baglernes Skuder undgik den saa meget de kunde, kom den ikke til at tage synderlig Deel i Slaget. Man

var nu kommen lige ud paa Strindsøen. Førend Slaget begyndte, holdt Sverre en kort Tale til sine Mænd, hvori han, tvert imod sin sædvanlige Mildhed, foreskrev, at hvis de, hvad han ej tvivlede om, vandt Sejr, skulde de nu huske paa, hvorledes Baglerne havde udhungret dem forrige Sommer, og derfor ikke skjenke nogen af dem Livet, undtagen dem, der henvendte sig umiddelbart til Kongen selv; det var tydeligt, sagde han, at man ikke fik disse Fiender af Vejen uden med Odd og Egg; blandt deres Rækker vare saa mange Edsbrydere og Kongesvigere, at de nu alle skulde undgjelde derfor. Kampen førtes med stor Heftighed i sex Timer lige fra Middag til Midaften. Sverre selv stod idelig med Laasbue, ligeledes Philip Jarl. Denne blev saaret af en Piil i Armen under Armskinnen, men drog ikke Pilen ud førend om Aftenen, da Alt var forbi. Efterhaanden begyndte Besætningen at tyndes paa Hallvards Skib, og man entrede saa vel fra Kongeskibet som fra Jarlsskibet. Hallvard var ilet ned af Løftingen, og blev dræbt midt paa Dækket, under Skjermtaget. Agter paa hans Skib var der en Mand, ifört en gautsk Hjelm og Panser, der i Begyndelsen af Slaget havde faaet Næsen knust af en Skjesteflette, men kæmpede dog fremdeles med den største Tapperhed; da Skibet begyndte at ryddes, steg han op paa Skjermtaget ved Masten. En Hirdmand blandt Birkebeinerne, ved Navn Askell, sterk af Kræfter, og ifört Spangbrynje, gik op imod ham, og hug til ham, men Hugget traf en fremragende Teltstang. Den anden, der hverken havde Sverd eller Skjold, slog til Askell med en svær Steen, saa at han faldt ned af Skjermtaget. Flere, som saa dette, sagde, saa Kongen godt kunde høre det, at det vilde være en ønskelig Sag, om denne tapre Mand fik beholde Livet, og lod sig overtale til at træde over i deres Tjeneste, han vilde nok tilgavns kunne værge sit Rum. Men Kongen lod som om han intet hørte. Kort efter blev Manden truffen af en Paalstav, saa at han faldt ned af Skjermtaget. Askell var imidlertid kommen paa Benene, og Kampen mellem dem begyndte igjen; Enden blev, at Askell dræbte ham, men havde faaet store Saar. Nu blev Hallvards Skib aldeles ryddet, og derpaa de øvrige fem, det ene efter det andet. Biskop Nikolas, der tilligemed Baglerkongen Inge var ombord paa Raudsuden, havde den hele Tid ej holdt sig nærmere Striden, end at de kunde see, hvor hen Lykken vilde vende sig. Saasnart de merkede, at Birkebeinerne fik Overhaand, roede de af alle Kræfter ud efter Fjorden. Det lader til at Sigurd Jarlssøn og Reidar Sendemand fulgte deres Exempel, thi ogsaa de vare ombord paa Smaaskuder, og havde, som det synes, slet ikke deeltaget i Kampen. Da de store Skibe vare ryddede, flygtede alle de letteste Skuder ud efter Fjorden; enkelt styrede derimod ind til Kysten, hvor Mandskabet vilde springe i Land, men Birkebeinerne vare lige efter dem, fældte

endnu en heel Deel af dem, og toge alle Skibene. Derpaa vendte Birkebeinerne sejrrige tilbage til Byen, hvor de ikke kom, førend det allerede var Nat, og lagde op i Elven ved Flodtid. Det viste sig nu, at flere af Høvdingerne, tvert imod Kongens strenge Befaling, havde skjenket flere fangne Bagler Livet, med hvilke de stode i Slægtskabs- eller Venskabs-Forhold. Andre, som holdt sig strengt til Kongens Ord, vilde ikke vide af nogen saadan Mildhed, og dræbte nogle Bagler, som deres Beskyttere havde lukket inde i en Stue. Disse gik til Kongen og klagede derover. Men denne gav dem kun det Raad, at undersøge, om hine, der havde dræbt deres Frænder eller Venner, ikke ligeledes havde skjenket sine Frænder og Venner Livet og taget dem i sin Beskyttelse, thi i saa Fald kunde de dræbe dem til Gjengjeld. Dette ubarmhjertige Raad blev fulgt, Hobe af blodtørstige Krigere strejfede om i hele Byen og dræbte Fanger for hinanden, indtil der ikke var flere tilbage. Den Haardhed, Sverre ved denne Lejlighed viste, og som er enestaaende i hans lange Krigerliv, lader sig visselig ikke forsvare, men kun til Nød undskylde ved den Forbitrelse, han maatte føle over Baglernes Ferd, og især over Biskoppens Troløshed.

Sverres Sejr var, om ikke afgjørende, dog overmaade vigtig, thi foruden det Folketab, Baglerne lede, havde de ogsaa tabt deres store Flaade, der hidtil havde sat dem i Stand til at trodse Sverre endog i det ham hengivne Thrøndelagen, og tilføje ham mange Ulemper. Nu maatte de derimod over Hals og Hoved forlade disse Egne, medens Sverre, i Besiddelse af en dobbelt saa sterk Flaade som den, de havde haft, beherskede Søen og kunde rense Farvandene langs Norges hele Kyst. Det var ogsaa hans Hensigt, strax at benytte Sejren til paany at underlægge sig det hele Rige, og om muligt, at faa Flygtningerne i sin Vold. Han gav derfor ikke engang sine Mænd Tid til at dele Byttet, men forordnede kun paa et Thing, han Dagen efter Slaget lod holde ude paa Øren, at alt Byttet indtil videre skulde bringes hen paa Apostel-Kirkegaarden, hvor man skulde sætte Folk til at passe paa det. Derpaa sendte han en Deel af sine Folk nord til Haalogaland efter dem af Baglerne, som hørte hjemme der, og, som han kunde begribe, havde flygtet derhen; de fik ogsaa ganske rigtigt fat paa Bjarne Mardsøn, Brynjulf i Mjola og mange andre anseede Mænd, hvis Ejendomme maatte haardt undgjelde for, at de havde ført Vaaben mod Sverre. Selv drog Kongen med den største Deel af Hæren og de store Skibe saa hurtigt som muligt efter Baglernes Hovedstyrke, der havde taget Vejen syd efter. Men de havde dog allerede faaet saa stort Forspring, at han ikke kunde naa dem, skjønt han forfulgte dem lige til Lesø. Her fik han høre at de havde sejlet over til Jylland. Det nyttede saaledes ej at forfølge dem længer, og han vendte tilbage til Viken, hvor han tilbragte den øvrige Deel af Sommeren med at oppe-

være Leding og inddrive Bøder af Bønderne, fordi de havde været ham utroe. Da Høsten kom, begav han sig til Oslo, for at tilbringe Vintren der, men havde fremdeles mange Folk om sig [1]).

Til Throndhjem kom Sverre ikke oftere, og den sydlige Deel af Landet blev nu, siden han havde faaet en Flaade igjen, atter Hovedskuepladsen for Begivenhederne i de faa Aar, der vare tilbage af hans Liv. Heller ikke synes Biskop Nikolas efter denne sidste Flugt til Danmark at være kommen tilbage til Norge, saa længe Sverre levede.

64. Philip Jarls Drab ved Oslo. Baglerne atter i Nidaros.

Det var imidlertid langt fra, at Baglerne endnu opgave Haabet om at faa Landet i sin Magt, eller afstode fra alle videre Forsøg paa at forurolige Sverre; dertil vare deres Kræfter for lidet svækkede, og deres Tilhængere selv for mange og mægtige. Til disse havde der i den sidste Tid sluttet sig en i Nidaros meget formaaende Mand, Erlend, Kanonikus ved Christkirken og Prest til Korskirken. Sverre havde oftere været i Ordvexling med ham angaaende Erkebiskoppens Sag, saa at hans Stemning med Hensyn til Birkebeinerne vel ikke nogensinde har været synderlig god, men den blev endnu værre, da han erfarede, at Philip Jarl forførte hans unge og smukke Hustru Ingebjørg til Utroskab. Kongen selv bad Philip indstændigt at lade det være, og Philip gav gode Løfter, men det blev ved det samme, og Erlend Prest optændtes derved til Had og Hevngjerrighed, ej alene mod Philip, men ogsaa mod Kongen selv, og pønsede paa i al Hemmelighed at tilføje dem Skade. Der fortælles ikke, hvad han egentlig tog sig for, men saa meget kan man skjønne, at han maa have staaet i hemmelige Underhandlinger med Baglerne, og meddeelt dem Oplysninger, der bidrog meget til at de kunde udføre de Anslag, hvorom der strax i det følgende vil blive berettet. Det utilladelige Forhold mellem Jarlen og den smukke Prestekone fortsattes endog efter at Hoffet og Hæren havde forladt Nidaros, thi om Høsten kom hun til Oslo, og Jarlen tog hende strax til sig. Kongen vilde ikke vide af, at hun opholdt sig hos ham i hans Herberge, men Jarlen skaffede hende Tilhold paa Gaarden Aker, og red ofte i al Hemmelighed derhen om Aftenen, for at tilbringe Natten hos hende. Kongen advarede ham og sagde at denne Uforsigtighed kunde komme ham dyrt at staa, men forgjæves. Han fik snart undgjelde derfor. I Begyndelsen af Julen sejlede Baglerne op fra Danmark med alle deres Smaaskuder; een forliste undervejs, men femten,

---

[1]) Sverres Saga, Cap. 158, 159. De islandske Annaler.

under Anførsel af Reidar Sendemand og Baglerkongen Inge, styrede ind i Oslofjorden, og kom om Aftenen før 11te Dag Juul (3die Januar 1200) lige til Hovedøen, uden at Birkebeinerne i Byen havde mindste Anelse derom. Reidar Sendemand meddeelte nu sine Mænd, at han fra en sikker Kilde vidste at Philip Jarl tilbragte Natten med faa Folk over paa Aker, hvor det saaledes vistnok vilde lønne sig Umagen at overfalde ham. Dertil var en Mængde strax villige, og sagde at han aldrig skulde undslippe. Reidar sendte da fem Skuder ind til Akershagen for at overfalde Philip, og nogle andre lod han i al Stilhed ro ind til Bryggerne, for at see til, om man ikke ogsaa der kunde gjøre en Fangst, da Birkebeinerne nu sandsynligviis vare drukne eller laa i den dybeste Søvn. Da de kom til Bryggerne, var alt tyst og stille i Byen, og det havde vist seet ilde ud for Sverre, om de havde forsøgt et Overfald. Men heldigviis dristede de sig, da det kom til Stykket, ikke til at gaa i Land, og vendte tilbage med uforrettet Sag. Raskere bare de sig ad, som landede ved Akershagen: de gik strax op til Gaarden og omringede den, førend nogen var bleven dem var. Jarlen sprang i sit bare Linned og barfodet ud igjennem en Bagdør, men nogle af Baglerne, der vare krøbne op paa Taget, fik Øje paa ham i Mørket, og raabte til de øvrige, at de skulde sætte efter ham; nær var han undkommen, da han var meget rap til Fods, men da det just var Tøvejr efter Barfrost, gled han paa den slibrige Thele, og faldt, idet han løb over et Jorde ikke langt fra Gaarden; i samme Øjeblik fik han sit Banesaar af et Spyd, som en af Forfølgerne kastede efter ham. To af hans Mænd bleve ligeledes dræbte. Hans Svend, Erik svage, undkom til Byen og løb lige ind i Kongsgaarden, ganske aandeløs, saa at han ikke formaaede mere end at skrige højt, at alle Mand maatte staa op. Kongen var førend nogen anden i Klæderne, sprang ud i Gaarden og spurgte, hvad der var paafærde. „Jarlen er falden", svarede Erik, „Baglerne have dræbt ham." „Alt for nær os," sagde Kongen, som ikke vidste andet end at Jarlen havde sovet i sit Herberge, og derfor troede at Baglerne allerede vare i Byen; han lod Luursvenden blæse af alle Kræfter, og bød alle dem, der vare i Gaarden, til at væbne sig. Siden fik man vide at det ej var i Byen, men paa Aker, Jarlen var bleven dræbt, og man slap saaledes med Skrækken. Imidlertid vaagede dog Krigsfolket under Vaaben den hele Nat. Da Morgenen kom, saa man ikke mere til Baglerne. De vare allerede paa Vejen ud efter Fjorden igjen, og begave sig vest over, først til Bergen, og efter et ganske kort Ophold her til Throndhjem, hvor de kom aldeles uventet, henved 700 Mand sterke. I Byen laa en Besætning af Birkebeiner, under Befaling af Hallvard Skygne, Broder af den Guthorm, der siden blev Erkebiskop. Han blev dræbt med alle sine Mænd, og Baglerne toge Byen i Besiddelse. Det er højst rimeligt, at Erlend Prest

her har været med i Spillet og hjulpet Baglerne til at komme ind i Byen, skjønt intet udtrykkeligt siges derom. Sverres Sysselmænd, Dyre paa Gimse i Gauldalen og Eyjulf Havlessøn i Orkedalen, samlede en Hær af henved 1800 Bønder for at jage de uvelkomne Gjester bort, sandsynligviis i det Haab at kunne komme over Elven, som nu var tillagt i en sterk Frost; men Baglerne havde allerede Dagen forud ladet Isen hugge op fra Borgen til Broen, og forsvarede Borgen saa godt, at Bønderne ej kunde komme ind gjennem den. Man stød paa hinanden, og flere bleve saarede paa begge Sider, hvoriblandt Baglerhøvdingen Philip af Veigen, men Bønderne maatte drage bort med uforrettet Sag. Faa Dage efter kom de tilbage igjen; da fandt Baglerne det ikke længer raadeligt at oppebie dem, men sejlede bort, saafnart de saa dem komme ned ad Steenbjergene. De begave sig imidlertid ikke længer bort end til Møre, deels til Borgund paa Søndmøre, deels til Thingvold paa Nordmøre, og holdt sig der hele Vaaren, indtil det led hen imod Paaske [1]).

65. Stor Bondeopstand i Viken. Sverre overvinder Bønderne i og ved Oslo.

Det var et Held for Sverre, at Baglerne ikke bleve liggende i Viken, thi medens de sværmede om langt nordenfjelds, udbrød i Viken et Bonde-Oprør, der bragte Sverre i en større Knibe, end han maaskee nogensinde havde været, og hvoraf alene en Mand med hans Snarraadighed og Uforsagthed kunde have reddet sig. Indbyggerne i Viken havde, som vi vide, altid været Sverre fiendtligt sindede, og han havde ofte ladet dem undgjelde derfor; men ikke desto mindre udskrev han i Løbet af Vintren en ny Leding, saaledes at der af hver Lide skulde stilles en Mand, og desforuden udredes et Pund Meel og et Nød. Kongen gav nemlig Thrønderne Hjemlov og vilde ved denne Leding erstatte Afgangen i Hæren. Det er muligt, at dette Ledingspaalæg strengt taget havde Medhold i den gamle Sevslov, der gjaldt for Viken og Oplandene, og hvis Udfarebolk vi ej længer kjende, men det faldt ikke desto mindre højst ubelejligt, og vakte almindelig Knur rundt om i Viken, hvor Bønderne holdt Sammenkomster og lagde hemmelige Raad op om at gjøre et almindeligt Oprør. Blandt Ophavsmændene til denne Plan, hvilke Sagaen opregner, forekommer endog Lagmanden **Simon paa Thumn** (Thom), hvoraf man kan see, at det var Storbønderne og de mest anseede Mænd, der stode i Spidsen for Oprøret [2]), i hvilket for øvrigt hele Almuen lige

[1]) Sverres Saga Cap. 160, 161.

[2]) De Navne, Sagaen opregner, ere foruden Simon Lagmand følgende: Aamunde

østenfra Svinesund, paa Raumarike, Vestfold, Grenland og i Thelemarken m. m., saavel som Byen Tunsbergs Borgere deeltoge. Det aftaltes, at Bønderne hver i sit Landskab paa een og samme Dag skulde dræbe de kongelige Sysselmænd, som vare tilstede iblandt dem, og derpaa alle tilsammen rykke væbnede mod Kongen i Oslo. Uagtet Deeltagerne vare saa mange, oplagdes dog alle disse Raad med en saa merkelig Hemmelighed, at Kongen og hans Mænd ikke fik mindste Nys derom, førend Oprøret kom til Udbrud; ja den første Aftale var, forunderligt nok, endog gjort paa et Møde, Hovedmændene holdt i Hallvardskirken, altsaa næsten under Kongens egne Øjne. Men dette viser, hvor heftigt og almindeligt Hadet mod Sverre maa have været i disse Egne. Paa den bestemte Dag (Onsdag den 1ste Marts) dræbtes Sysselmanden Benedikt med hele sit Følge i Tunsberg, Olaf Smjørkoll med sine Mænd paa Varna [1]), Peter Lukasbroder, selv niende, i Aamurd [2]), og endnu flere, hver paa sit Sted; paa Vejene, som førte til Byen, sattes der Vagter, for at ingen Efterretning derom skulde komme til Oslo. Om Fredagen kom der dog et Rygte for Kongen om at Bønderne skulde have sammenrottet sig. Han vilde i Førstningen ikke tro det, men lod dog det indkomne Ledingsfolk eftertælle, og da viste det sig, at alle de, der havde hjemme i de nærmeste Hereder, vare borte. Kongen lod sende Bud efter dem, men man saa hverken til dem Løverdag eller Søndag. Søndags Kveld (d. 5te) kom en Bonde ned oppe fra Landet, og bragte Kongen den første sikre Efterretning om Oprøret; han sagde, at han selv havde seet en Bondehær, der allerede var i fuld Anmarsch vestenfra og at den sikkert vilde være i Byen endnu samme Nat, eller i det aller seneste næste Morgen tidligt. Da lod Kongen baade sine egne Folk, Bymændene og de tilstedeværende Kjøbmænd fra andre Egne blæse sam-

Burst, Thorfinn blinde, Thord Ulfgestsøn, Thorlak Dravle, Jon Kula, Grim af Grettesvik (eller efter en anden Læsemaade Geitsvik), Hallkell af Anger. Af disse nævnes Aamunde Burst senere som Krigshøvding. Thord Ulfgestsøn var sandsynligviis en Broder af Thorlak Ulfgestsøn fra Tunsberg, der var med at ødelægge Varbelgerne ved Bristein, se ovenfor. Hallkell var fra Angersheredet d. e. det nuværende Sande Sogn. Gaarden Thumn, hvor Simon Lagmand boede, var enten den nuværende Herregaard Thom i Smaalenene, eller Gaarden af samme Navn i Vestby Prestegjeld. Simon nævnes endnu som Lagmand i et Brev, udstedt af Kong Philip omkring 1208, se Dipl. Norv. I. No. 3.

1) Der staar i Udgaven „á Vörum“, hvilket vistnok er Feilskrift eller Feillæsning for „á Vörnu“. Varna var, som bekjendt, omtrent det nuværende Rygge Prestegjeld.

2) I Saga-Udgaven staar Aumd, hvilket sikkert er Fejllæsning for Ámurd, d. e. Aamurd eller Aabygge Skibrede, det nuværende Borge Sogn i Smaalenene.

men, berettede hvad der var paa Færde, og opfordrede Borgerne og Kjøbmændene til at staa ham bi, især da det nu gjaldt at forsvare deres egen Ejendom og Frihed. Alle lovede at gjøre deres bedste, hvorpaa den hele forsamlede Mængde blev fordeelt i bestemte Tropper, og fik Befaling at spise til Aften, for at være rede og møde frem, saasnart de hørte Krigsluren. Der blev ogsaa udstillet Vagter til Hest paa alle Kanter, medens Borgerne og Kjøbmændene bragte deres Gods i Sikkerhed i Kirkerne. Seent om Kvelden lod Kongen anden Gang blæse i Luren. Da hele Hæren var samlet ude paa Isen, lod han den gaa over til Akershagen, og for det første blive liggende der; selv red han med nogle Folk ud ad Vejen vest over, for at see, om Bønderne kom, og udspejde hvad de toge sig for. Han mødte dem allerede ved Solanger [1]), hvor der laa en stor Hær ude paa Isen og Anførerne holdt Raad. Kongen steg af Hesten oppe i Bakken, gik selv i al Stilhed ned til Isen, og lyttede efter, hvad Bønderne sagde, derpaa steg han atter til Hest, og vendte tilbage over Isen, udenfor Akersneset, til det Sted, hvor hans Skibe laa; der blev han en Stund, for at give en Deel nødvendige Befalinger, og begav sig derpaa tilbage til Hæren, som han nu lod opstille sig mellem den lille Ø Snælda [2]) og Fastlandet. Det var da næsten Dag. (6te Marts). Han lod nu paabyde Stilhed, og talte saaledes: „Her er nu en betydelig Styrke forsamlet, men vi trænge dog lige fuldt til den almægtige Guds Bistand. En Oprørsflok har samlet sig af Theler og Markemænd [3]), men jeg haaber dog at den nu allerede har vendt tilbage. Er ellers alt dette vore Mænd, eller ere nogle af Bønderne komne iblandt dem?" Der svaredes, at alle sammen var deres egne Folk. „Det gjelder," vedblev Kongen, „at passe paa vore Skibe, og alle Mand skulle derfor skiftes til at vække Isen for dem." Men han havde neppe udtalt, førend der kom en Mand løbende og meldte, at en ny Hær kom dragende frem fra den anden Kant over Langemosen og Rygenbjergene: den bestod af Bønderne fra Østlandet lige fra Svinesund [4]),

---

[1]) Et Sted af dette Navn findes ikke nu ved Strandvejen, men af Beretningen seer man nokſom, at det maa være at søge enten i Bekkers-Kilen, eller ved Lysaker, hvor der endnu er en Gaard, kaldet Solerud, eller ved Slæbene. Snarest skulde man efter Afstanden tænke paa Lysaker.

[2]) Denne Ø, der endnu viser sig omflydt paa de ældste Grundtegninger over Christiania, er nu bleven landfast med Bordtomterne; det er den, paa hvilken Kranen staar.

[3]) Herved kan ej forstaaes Folk fra Marker ved den svenske Grændse, men kun Mænd fra Skovegnene i Grenafylke, Vestfold m. m., eller maaskee og at Kongen ved „Theler og Markemænd" kun har meent „Thelemarksmænd," uden i den Hast at udtrykke sig ganske nøjagtigt; der var, som man seer, ogsaa Vestfoldinger og andre Folk fra de Egne med.

[4]) At de vare heelt fra Svinesund, siges udtrykkeligt i Sverres Saga Cap.

og navnlig fra Skaun (Rakkestad), Heggen (Eidsberg), Omegnen af Øyeren og Follo. „Da", sagde Kongen, „maa vi finde paa et andet Raad." Han var til Hest, red hen til det Sted, hvor Bymændene stode, og sagde saa højt, at baade de og hans egne Folk hørte ham: „Her have vi to Ting at vælge imellem, enten at fly for Bønderne, eller at tage imod dem. At bede Bønderne om Grid nytter ikke; men de ville ikke byde os saa drøje Modhugg som Bagslag." Svaret lød, at Valget fik komme an paa ham selv, dette vilde vel nu, som før, være det bedste. Han spurgte da Borgerne, om det virkelig var deres oprigtige Hensigt at staa ham bi, eller om de meente at hvert Parti fik sørge for sig selv; „vi Birkebeiner", sagde han, „sige nu til eder, som det gamle Ordsprog lyder, at i Nød skal man Ven nytte." De svarede, at de efter bedste Evne vilde staa ham bi, og dette Løfte holdt de ærligt og redeligt.

Sverre tilkjendegav nu sin Hensigt, førend Bondehobene fra alle Kanter styrtede ind paa ham og hans Folk, at angribe og adsplitte dem enkeltviis, hvorfor han nu først vilde vende sig imod den Hob, der laa oppe ved Rygenbergene. Han gav altsaa sin Hær Befaling at sætte sig i Bevægelse derhen, men bød den at tage Vejen norden om Nonneseter og oven om Byen, uden at drage gjennem denne; tillige lod han en Trop Oplændinger, under Anførsel af Paal Belte, gaa paa Ski op ad Dalen og op paa Rygenberget ovenfor Fienden, for at undersøge, hvor mandsterk denne var, og i en Hast give Besked derom. Der var nemlig falden meget Snee, saa at der var godt Skiføre, medens man uden Ski sank dybt i, saasnart man traadte udenfor Vejen. Da Paal kom op paa Højden, begyndte det netop at blive lyst; og da Vejret var klart, kunde han see ud over hele Dalen. Men han saa nu, at der lige fra Gjelleraasen til Frysja (Akerselven) og hiinsides denne [1]) lige til Akershagen aldeles mylrede af Folk, saa at altsaa nu ogsaa Raumerne (de fra Raumarike) vare komne til og havde forenet sig med dem, der vare komne vestenfra, og saaledes ikke, som han havde haabet, havde vendt om igjen fra Solanger. Paal ilede tilbage med denne Efterretning til Kongen, som han traf oppe paa Martestokke. Kongen holdt stille og hørte paa hvad Paal berettede, medens hans Banner og Spidsen af hans Hær allerede søgte op ad Dalen og begyndte at

---

163. Langemose, over hvilken disse Østlændinger kom, findes endnu. Den er paa Kartet over Christiania og Omegn af Wibe og Irgens antydet strax vestenfor Gaardene Langerud og Haslefit, lige ved den Kjørevej, der kommer ned over Rygenbergene til Koerner: det er altsaa denne Kjørevej, hvorom der i det følgende er Tale. I den Text, der ligger til Grund for Udgaven af Sverres Saga, staar ikke „Langemose" men „Langemule;" Flatøbogen har derimod rigtigere „Langemose."

[1]) At de vare komne over Akers-Elven, sees af det følgende. De maa altsaa have gaaet over længer oppe, rimeligviis ved Bojen.

bestige Bjerget. Nogle holdt sig til Kjørevejen, andre derimod kløv op ad saa bratte Skrenter, at man let kunde staa paa Knæ med den ene Fod, medens man stod oprejst med den anden. Stillingen kunde ikke være ufordeelagtigere. Bønderne, der stode ovenfor, benyttede sig deraf, raabte Hærskrig, løb frem paa Bjerget, og sendte Pile og Spyd i Mængdeviis ned over Birkebeinernes Hoveder, medens de, der stode længer vestover, paa Højden, endog kunde skyde dem i Ryggen. Vejen selv var ikke bredere, end at i det højeste fem kunde gaa jevnsides, og dertil brat. Mange af Birkebejnerne bleve saarede, og nogle faldt, blandt dem den som bar Merket. Bønderne søgte at faa det fat, og det blev en haard Kamp, førend det lykkedes Birkebeinerne at faa det tilbage. At komme op paa Højden var dem en Umulighed, og de maatte tage Flugten. Dette skede endog i saadan Skynding, at de, som stode øverst, styrtede ned paa dem, der stode nedenfor, og de faldt over hinanden i Bakkerne. Imidlertid vovede dog ikke Bønderne at forfølge dem, da de saa Birkebeinernes Hovedhær nærme sig. Sverre red hen mod de flygtende, og skammede dem ud. „Tvi vorde eder", sagde han, „som rende her, saa at den ene ligger over den anden, see I da ej, at ingen forfølger eder?" Han lod blæse hele Hæren tilbage til Martestokke, og det viste sig nu, at der paa Rygenbergene kun var faldt 17 Mand, men alle sammen Hirdmænd, og mange vare saarede. Kongen søgte, saa godt han kunde, at sætte Mod i sine Folk. „Værer ved godt Mod, gode Halse", sagde han, „skjønt vi have faaet nogle Slag; sligt treffer ofte paa Søen, sagde Selen, blev skudt i Øjet. Den Fordeel, Bønderne kunne vente over os, have de nu allerede faaet, og nu er den Drøm gaaen i Opfyldelse, som jeg drømte i Nat, nemlig at jeg ejede en Bog, saa stor at den naaede over hele Landet, men med ganske løse Blade, og at eet Læg af den var bortstjaalet; det betegnede at Bønderne nu have taget mine Mænd. Men ræddes ej for Bøndernes Hær; jo flere de ere tilhobe, jo værre Ufærd skulle de faa". Han gav derpaa Befaling til at stevne op efter Vejen og bestige Bjerget, hvor det var lavere, lidt længer mod Øst. De vare imidlertid ikke komne langt op, førend de saa Bondehæren mod Nordvest; den strakte sig nu lige til Søen, saa tæt, som om man saa i en Skov. Kongen besluttede at ile imod den, men lod sine Sønner Sigurd og Haakon med deres Tropper blive tilbage paa Martestokke for at hindre Østlændingerne oppe paa Rygenbjergene fra at falde ham i Ryggen. Da Kongen kom til Broen over Frysja [1]), fandt han den modsatte Bred saa sterkt besat af Bønderne, at han ikke kunde komme over; efter at have vexlet endeel Skud med dem, hvorved flere bleve saarede,

[1]) Sandsynligviis Broen ved Nedre-Fos.

vendte han sig ud mod Isen, hvor allerede Vestfoldingerne, Thelebønderne og de fra Raumarike [1]) havde draget sig hen; de øvrige Bønder fulgte efter, og her samlede sig nu deres hele Hovedstyrke i saadan overvættes Mængde, at det næsten maatte ansees for dumdristigt at binde an med dem. Lendermanden Aale Hallvardssøn spurgte Kongen, om man ej skulde fylke. „Nej," sagde Kongen, „den Skik have vi Birkebeiner vedtaget, ikke at fylke, naar vi stride til Lands, men angribe flokkeviis og med saa megen Larm som muligt; da kan enhver holde sig saa langt fremme som han vil. Lader os falde heftigt an, saa tænker jeg nok Bonden skal vige, thi det gaar os efter Ordsproget „Fald er Fartens Held." Den rette Aarsag til, at Kongen ikke vilde fylke, var dog den, at hans Hær, skjønt den beløb sig til henimod 3000 Mand, dog viste sig saa ubetydelig i Sammenligning med Böndernes Masser, at den saa ud som en Haandfuld Folk, og han frygtede for at den vilde blive omringet, hvis den trængte sig for meget sammen. Thi man troede næsten at kunne regne 20 Fiender mod hver enkelt Birkebein. Kongen lod blæse i Luren, og sagde: „Nu frem, alle Christsmænd, Korsmænd, og den hellige Olafs Mænd; gaar adspredte [2])!" Selv sad han paa en bruun Hest, iført en god Brynje med et sterkt Pandser uden om, og over dette en rød Vaabenkjortel; paa Hovedet havde han en vid Staalhue af det tydske Slags, med Pandserhue og Brynkolle (Halsbedækning) [3]) derunder, Sverd ved Siden og Kesje i Haanden. Han red frem i Spidsen for sine Mænd, saa at Hestens Bringe rørte Böndernes Skjolde, og paa begge Sider af ham styrtede Birkebeinerne ind paa dem med dragne Sverd. Det viste sig nu som sædvanligt, hvor stor Overlegenhed disciplinerede, vel anførte Tropper have over uøvede og slet anførte, om end disse ere langt talrigere. Bønderne i de forreste Rækker kunde ikke udholde Angrebet, og søgte uvilkaarligt at stikke sig bag de andre; ved den derover opkomne Forvirring glemte de at dække sig tilbørligt, og Birkebeinerne benyttede sig heraf til at hugge ind paa dem med saadan Virkning, at Mandfaldet snart blev alene paa deres Side, og den hele Hær omsider styrtede forfærdet tilbage til Akershagen,

---

[1]) Dette viser tydeligt nok, at de fra Gjelleraasen nedstrømmende Raumarikinger havde gaaet over Akerselven længer oppe og der forenet sig ved Vestfoldingerne og Thelebønderne.

[2]) Dette var paa det nærmeste St. Olafs Løsen i Slaget paa Stiklestad, se ovenfor 1. 2. S. 800.

[3]) Ordet bryn (brynja) der danner det første Sammensætningsled, betegner alt hvad der er af samme Material som Brynjen, nemlig af smaa Jernringe, der gribe i hinanden. „Brynkolla" (af det franske col, Hals) er en Halsbedækning af dette Material.

forfulgt af Birkebeinerne, der hugg dem i Ryggen saaledes at deres Lig laa strøede vidt og bredt ud over Isen.

Men hermed var ikke Faren over. Medens Birkebeinerne kæmpede paa Akershagen, kom imidlertid en ny, vel bevæbnet og betydelig Oprørshær til; det var Tunsbergsmændene og alle de øvrige Kystboere paa den Kant, der havde taget Søvejen, og havde landet ved Iisbredden strax udenfor Hovedøen, hvor de gik op og stevnede ind efter, i den Hensigt at forene sig med den nys slagne Hær, som de havde troet vilde holde Stand, indtil de kom. Der synes saaledes at være truffet en bestemt Aftale om den Stilling, hver Oprørshob skulde indtage, og det maa derfor og være i Følge af denne Aftale, at Raumerne først forenede sig med Vestfoldingerne og Thelebønderne, og derefter, som vi have seet, trak sig ned paa Isen. Kongen befalede strax at gaa de Nyankomne i Møde, og lod Luursvendene blæse af alle Kræfter. „Vi faa nok endnu", sagde han, „noget at bestille, og Hviletiden er kun kort, men denne Hob er dog langtfra saa sterk som den forrige, og det skal ikke gaa den bedre." Birkebeinerne ilede ud paa Isen saa raskt, som om de nu først vare komne til Strid. Tunsbergsmændene flokkede sig sammen og gjorde Holdt, i den Tanke at de øvrige Bønder skulde komme dem til Hjelp, men i dets Sted anfaldt Birkebeinerne dem saa vældigt, at de faldt i Dyngeviis, og de tiloversblevne toge Flugten, forfulgte af Birkebeinerne, der for største Delen havde Brodder, medens Tunsbergsmændene, som ingen havde, hvert Øjeblik gled paa den af Blodet slibrige Iis, og saaledes havde vanskeligere for at undgaa Birkebeinernes Vaaben. Sverre selv var blandt Forfølgerne, og gav saa eftertrykkelige Spydstik, at sjelden mere end eet behøvedes. Hele denne Fegtning varede meget kort. Nogle af Tunsbergsmændene undkom til Skibene, andre løb til Akershagen, hvor den slagne Bondehær paany samlede sig.

Da Østlændingerne oppe paa Rygenbjergene saa Striden nede paa Isen, vilde de komme deres Venner til Hjelp, og toge derfor Vejen ned mod Bjørviken. Kongesønnerne Sigurd og Haakon, hvilke Sverre, som ovenfor nævnt, havde ladet blive tilbage paa Martestokke, søgte med sine Folk at afskære dem Vejen til Isen, og mødte dem nede i Dalføret ved Elven; men da de kun havde 480 Mand, og Bønderne derimod vare henved 2400 Mand stærke [1]), bleve Birkebeinerne efter en haard Kamp overvundne, og flygtede ind i Byen. Sigurd Lavard, der ikke mere nu end før viste sig som nogen Helt, red endog i sin Forfærdelse lige ind i Hallvardskirken, og fulgtes af mange; Haakon derimod tog tilligemed Svina-

[1]) Tyve Hundreder, heder det udtrykkeligt i Sagaen.

Peter og en Deel andre Vejen ovenfor Nonneseter, og ned paa Isen til Kongen. Bønderne kunde ikke godt med at forfølge de flygtende, men behagede sig des mere i at drive hobeviis om i Gaderne, og bestemte allerede hvor de vilde holde Drikkelag om Aftenen. De gik ogsaa ned til Kongens Skibe, som nogle strax vilde sætte Ild paa, men heldigviis blev der intet heraf, da flere indvendte at det var Synd at tilintetgjøre saa herlige Sager, der nu tilhørte dem som Krigsbytte. Endelig begave de sig ud af Byen paa den anden Kant, og stillede sig i Fylking udenfor Nonneseter. Da Sverre saa det, opmuntrede han sine Mænd til at hevne det Nederlag, de samme Bønder havde tilføjet dem om Morgenen; nu havde de ikke længer Fordelen af at staa saa meget højere, og man behøvede ikke at klyve op ad Bjerg for at komme til dem. Birkebeinerne vare strax rede. Bønderne gjorde i Førstningen haardnakket Modstand, men maatte omsider vige, og flygtede nordenfor Byen op til Vaakeberg [1]), forfulgte af Kongesønnen Haakon, der nedlagde mange af dem. Sverre tog selv Vejen gjennem de smale „Geiler" ved Skomagerboderne, lige til han naaede Hallvardskirken, af hvilken nu Sigurd Lavard og de øvrige Flygtninger kom ud. Kongen tog heel unaadigt imod dem, især imod Sigurd, der fik høre meget ilde; det var kun liden Udsigt, meente Kongen, til at Birkebeinerne i ham vilde faa nogen god Høvding, naar han saaledes vanslægtede fra sine Forfædre; han anvendte den gamle Skalds Ord „ulig er du dine Forfædre, de som fordum fremdjerve vare." „Og I Birkebeiner," sagde han, „ligne ikke de gamle Birkebeiner, der hjalp mig at vinde Landet fra Kong Magnus; ikke jeg engang kunde gjøre dem tilpas i hine Slag, nogle meente at jeg var alt for forsigtig, de fleste endog at jeg var frygtsom, — skjønt rigtignok „sjelden den er kjek i Alderdommen, som i Ungdommen er modløs" [2]); — saa ofte vi derimod nu slaaes, er jeg altid først, og de ansees for hele Karle, som holde sig jevnsides ved mig: dem takker jeg for deres gode Hjelp, I derimod ere dem ulige; de have sejret, I derimod ladet eder jage; sætter nu raskt efter Bønderne og giv dem Bagslag, siden flinkere Folk end I have jaget dem paa Flugt!" Med disse Ord forlod han Kirkegaarden, for at drage imod Bønderne paa Vaakeberg. Mange, hvem rimeligviis endnu nogen Skræk sad i Blodet, kyssede de Kirker, de kom forbi. Da Sverre saa det, kunde han ikke bare sig for at udbryde: „hvor dog I Birkebeiner nu ere blevne langt andægtigere end før; nu lader det til at I skulle kysse hver Kirke, I

---

[1]) Válkaberg eller Vákaberg er øjensynlig det nuværende Aakeberg, omtrent der, hvor Bodsfængslet staar.

[2]) Dette er et Citat af Digtet Fáfnismál i den ældre Edda, Str. 6. Man seer saaledes deraf, at Eddadigtene endnu var almindelig bekjendte.

komme til, ellers pleje I som oftest at agte Kirkerne lidet nok." Kongen tog Vejen op gjennem Smaagaderne, hvor hans Mænd fik en heel Deel Bønder fat. De, der stode paa Vaakeberg, forsøgte vel at sætte sig til Modværge, men toge snart Flugten, idet mange endog kastede Skjoldene fra sig, for at komme desto hurtigere afsted. Dette gjorde at Antallet af deres Faldne ej stod i noget Forhold til Mængden; imidlertid faldt dog en heel Deel, og mange af Ligene bleve ikke fundne førend ud paa Vaaren, da Sneen gik af.

Endnu engang lod Sverre blæse sit hele Mandskab sammen paa Martestokke, hvor han gav alle Mand Befaling til at sætte sig ned og hvile, medens der sendtes Folk ned til Byen for at hente Mad og Drikke. Dette var ved Noons Tid (Kl. 3); mange af de saarede benyttede sig af Hvilen til at forbinde deres Saar. Men Hvilen blev kun kort. Over i Akershagen saa man hvorledes de flygtende Bondehobe efterhaanden kom sammen fra alle Kanter, indtil de tilsidst dannede en anseelig Hær nede ved Iiskanten. En Stund var det uvist, hvad Bønderne havde i Sinde, thi de raadsloge om hvad der var at gjøre, og nogle, som allerede havde faaet nok af Kampen, vilde hjem igjen. Men de mere haardnakkede vilde endnu prøve en Dyst, da Birkebeinerne, som de sagde, nu vistnok vare saa trætte og saarede, og have lidt saa stort Folketab, at det var en let Sag at faa Bugt med dem. De undrede sig meget over at det ej var faldet nogen ind at dræbe Kongen, da han, som de syntes, red saa dumdristigt ind paa dem; men denne Gang, sagde de, skulde de passe bedre paa, saa at han ej skulde komme levende derfra. Enhver lovede Anførerne med Haand og Mund, at han ikke skulde rende fra de andre: nu gjaldt det at bruge sig, thi hvis Birkebeinerne fik Overhaand, var det forbi med deres Frihed. Derpaa stillede de sig i Fylking, bestemte nogle til alene at dække de øvrige med deres Skjolde, andre til at hugge, atter andre til at stikke, og satte Bueskytterne for sig selv. Birkebeinerne skjønnede tydeligt, at Bønderne atter beredede sig til Kamp. „Det viser sig" sagde Kongen, „at Ordsproget har Ret, som siger, at seent tryter den som værst Sag har; vi faa nu nok endnu engang give os ifærd med dem, og lade dem smage samme Kost som før, saa at de heller ønske sig hjem, end i Kamp med os Birkebeiner; det er bedst at kaste Kanden og Kliningen, og lade som om vi vare ganske ferske i Striden." Derpaa lod han støde i Luren, og førte sine Folk ned paa Isen. Birkebeinerne faldt heftigt an, og Bønderne gjorde virkelig i Førstningen kjek Modstand. Kongen red dog, som forhen, lige hen til deres Fylking, og søgte snart at hugge ind paa et Sted, snart paa et andet. Bønderne kjendte ham godt, og opmuntrede hinanden til at fælde ham, som de havde aftalt. „Stik ham, hug ham, dræb ham, fæld Hesten under

ham," lød det fra alle Kanter; men, siger Sagaen, dette blev nok sagt, men ikke gjort [1]). Omsider maatte Bønderne vige. Birkebeinerne trængte ind paa den Plads, de havde traadt sig i Sneen, og adsplittede dem til alle Kanter. Det højtidelige Løfte, de havde aflagt, ikke at skilles fra hinanden, var nu glemt, og de flygtende Hobe spredte sig i Forvirringen rundt omkring, forfulgte af Birkebeinerne, som dræbte en heel Mængde. Ved denne Lejlighed faldt den før omtalte Lendermand Aale Hallvardssøn, idet han uforsigtigt vovede sig ind i et Krat med alt for faa Folk; i Krattet havde en Mængde Fiender gjemt sig, og da de saa Aale, der var ganske klædt og rustet som Kongen, troede de at det var denne, stimlede om ham og dræbte ham. De toge Vaabnene og Klæderne af Liget, og raabte af al Magt, at Kongen var falden. Birkebeinerne troede det i Førstningen, og begyndte allerede, ganske ængstlige, at holde inde med Forfølgelsen, medens Bønderne atter samlede sig sammen; men da viste Kongen sig, lod blæse i Luren, og satte i Spidsen for sine Folk gjennem Krattet mod Bønderne, der snart merkede deres Fejltagelse. En Deel af dem havde samlet sig ved nogle Bergknatter [2]), og søgte at holde Stand; did strømmede efterhaanden de øvrige til, og der blev en haard Kamp, den 8de paa denne Dag; men endelig maatte Bønderne vige, og fornyede ikke mere Striden. Birkebeinerne forfulgte dem lige til det blev mørkt, hvorefter Kongen vendte tilbage til Byen.

Haardere Kamp end denne havde Kongen og Birkebeinerne aldrig bestaaet. Var nu vel end ikke Forskjellen i Folketal saa stort, som Birkebeinerne i Kampens Hede troede, nemlig 20 mod een, hvilket gjør et Antal af 60,000 Mand paa Bøndernes Side, saa seer man dog af Beskrivelsen over, hvorledes hele Dalen myldrede af deres Skarer, at deres Antal i det mindste maa have været 12 — 15000, medens Kongen kun havde 3000 [3]), og skjønt de i Længden maatte bukke under for Birkebeinernes Krigsvanthed og fortrinlige Disciplin, er det dog klart, at de slet ikke manglede Mod, men kæmpede med overvættes Hidsighed og Haardnakkethed, uden at lade sig afskrække af lidte Nederlag.

---

[1]) Denne Kamp maa, som man seer, have staaet der, hvor Christiania nu ligger.

[2]) Disse Bergknatter maa have været Højderne ved Ruseløkk-Bakken eller Slottet. Kratskoven har da været omtrent der, hvor Pilestrædet nu er.

[3]) Antallet af Oprørerne fra de vel befolkede Bygder mellem Svinesund og Bundefjorden angives ikke højere end 20 Hundreder (2400); anvende vi denne Maalestok, og antage at Vestfoldingernes Antal har været omtrent 2000, Thelebøndernes og Grønernes tilsammen maaskee 2500, Sigdølingernes Modværingernes og Ringerikingernes (om ellers disse vare med) 2000, og Tunsbergsmændenes samt Kystboernes 2000, bliver det hele Antal efter denne Regning kun 13400. Dette er nu vistnok for lidet, men man synes dog heraf at maatte slutte, at Antallet ej kan have oversteget 15000.

Kongen viste sig som sædvanligt meget human, og skjenkede Enhver Livet, som personligt bad ham derom og lovede at nedlægge Vaabnene. Men flere af dem vare enten for hidsige, eller forstode sig for lidet paa Krigsbrug, til at holde deres Ord; der fortælles saaledes om en Bonde, som tre Gange blev fangen og hver Gang fik Grid af Kongen, men desuagtet endnu løb over til Bøndernes Rækker og kæmpede mod Brkebeinerne. Da han nu fjerde Gang blev greben, vistes ham, som venteligt var, ikke længer nogen Skaansel, og han blev dræbt. En saadan Forbitrelse hos Bønderne lader sig neppe forklare af sædvanlige politiske Grunde; her synes en mere end almindelig Fanatisme at have raadet, og atter maa man uvilkaarligt tænke paa Biskop Nikolas som den, der ved hemmelige Udsendinger har bearbejdet de godtroende Bønder og fyldt deres Sind med blindt Raseri mod den „bansatte" Sverre. Af Bøndernes Anførere og Oprørs-Stiftere faldt kun, som det lader, een, Thorfinn blinde, i Birkebeinernes Hænder, men Kongen skjenkede ogsaa ham Livet.

Kongen lod for Sikkerheds Skyld Vagter udstille for Natten, skjønt det i sig selv ikke behøvedes, da Bønderne virkelig havde begivet sig hver til sit. Morgenen efter lod han blæse til Things, og aflagde saavel Byens Borgere, som sine egne Folk den kjerligste Tak, fordi de havde staaet ham saa drabeligt bi. „Det var ellers vor Lykke," sagde han, „at ikke hele denne Menneskemasse paa een Gang kom over os, og jeg haaber sikkert, at vi aldrig oftere faa med saa stor Overmagt at bestille. Jeg tror bestemt at man aldrig hidtil har seet Exempel paa, at ikke større Styrke end den, vi havde, har kæmpet mod en slig Mængde." At dæmpe Oprøret fuldstændigt ved at drage om i Bygderne, straffe Urostifterne, og underlægge sig hvert Herred, var imidlertid ej at tænke paa, men han maatte see til at komme bort. Han lod derfor sin tidligere Beslutning, at lade Isen vække for Skibene, udføre saaledes, at Linjen først blev bestemt med Reb og afstukken, hvorpaa saavel Borgerne og Kjøbmændene, som hans egne Folk fordeeltes i Hobe paa fire og fire, der hver hug en Favn i Længden, fire i Bredden, og bortskaffede den ophugne Iis. Paa den Maade fik man i faa Dage en fire Favne bred Vaak ophuggen til Iiskanten. Derpaa lod han Skibene bringe ud og gjøre sejlklare, hvorefter han forlod disse for ham saa farlige Steder, og sejlede vester til Bergen. Hid kom han Paaskeaften (8de April), denne Gang til alles store Glæde, fordi man havde faaet Nys om at Baglerne havde forladt Throndhjem, og hvert Øjeblik kunde ventes til Byen [1]).

---

[1]) Sverres Saga, Cap. 162—165. De islandske Annaler ved 1200. Her staar det at Sverre kæmpede 7 Gange med Bønderne paa een Dag. Kongesønnernes Kamp under Ekeberget er derfor ikke medregnet.

66. Sverre slaar Baglerne ved Bergen, men søger forgjeves at drive dem fra Viken.

Allerede Dagen efter, eller første Paaskedag (9de April), førend Solen endnu var kommen langt paa Himlen, saa Vagtmændene Baglernes Skuder komme frem af det nordre Løb forbi Hegrenes, og nærme sig Byen. De blæste Allarm, og vækkede Hæren, som endnu laa ombord paa Skibene, og strax slog Tjeldene ned. Kongen bad dem endelig holde sig saa rolige som muligt, for at Baglerne, der ikke havde mindste Nys om at de vare der, kunde komme lige ind paa Vaagen og blive tagne som i en Fælde. De vendte kun i al Stilhed Skibene ud ad, og satte sig ved Aarerne, færdige til at ro ud mod Baglerne ved første Vink. Disse roede saa meget dristigere ind, som de antoge Langskibene, hvis Master endnu ikke vare nedtagne, for Kjøbmandsskibe. Men snart merkede de deres Fejltagelse, da Birkebeinerne i flyvende Fart roede imod dem, og de kjendte saavel Kongebanneret Sigrflugan som den kongelige Luur Andvaka. Det første, de alle som een grebe til, var i størst mulige Hast at svinge Skibene ved at skaade paa den ene, og ro paa den anden Side; derpaa toge de Flugten gjennem den søndre Led. Men inden de fik vendt alle Skibene, roede Birkebeinerne over trende, saa at de strax vendte Kjølen i Vejret; de øvrige halede de saa nær ind paa, at de maatte sætte lige paa Land, nogle i Gravdal, andre, paa hvilke Reidar Sendemand og Prætendenten Inge befandt sig, i Gygesvik [1]), andre endnu længer Syd, forfulgte af Birkebeinerne, der dræbte mange af Baglerne. Sverre landede selv i Gygesvik, men var dog ikke saa heldig at faa Reidar og Inge fat; han maatte lade sig nøje med Fartøjerne, og vendte med dem tilbage til Byen. Baglernes Høvdinger undslap over Fjeldene, samlede efterhaanden deres adspredte Skarer, og begave sig til Viken, hvor Bønderne fremdeles toge vel imod dem, og sluttede sig paa det ivrigste til dem. Det er klart, at det sidste Nederlag, saa langt fra at nedslaa Bøndernes Mod, meget mere havde gjort dem endnu mere fiendtligt stemte mod Sverre. Baglerne søgte nu ret at sætte sig fast i Viken, og gjorde Tunsberg til sit Hovedsæde, maaskee fordi Borgerne af Oslo i den sidste Kamp havde viist Sverre saa stor Hengivenhed, at de ej længer troede at kunne regne paa dem, maaskee ogsaa kun fordi Slotsberget afgav et fortrinligere Værn, end noget andet Sted ved Kysten. Befæstningerne paa dette, der hidtil kun synes at have været faa og ubetydelige [2]), idet Naturen selv

---

[1]) Gygesvik er sandsynligviis det nu saakaldte Gøvik lidt udenfor Gravdal.

[2]) At der tidligere var Befæstninger, sees af det ovenfor (S. 25) berørte, at Saxo beretter, at Kong Valdemar I i 1168 udtrykte sin Beundring over

her allerede havde gjort det meste, bleve nu forøgede med tvende Kasteller eller rettere Blokhuse, hvor en Besætning kunde holde sig i længere Tid, det ene paa den nordlige, det andet paa den sydlige Kant af Bjerget, dette sidste lige over Vejen, der førte op fra Laurentius-Kirken. Kastellerne vare kun af Træ, men fast byggede, og da de laa saa højt, var det ikke let at sætte Ild paa dem, aller mindst i hine Tider, da man endnu ikke kjendte Ildvaaben.

Det var ikke Sverres Hensigt at lade Vikverjerne slippe med den Straf, der var overgaaet dem ved det blotte Nederlag i Oslo. De vare endnu ikke blevne tvungne til Underkastelse og Bod, eller Opfyldelse af det kongelige Paabud, og de havde strax ved Baglernes Ankomst gjort fælles Sag med dem, medens han derimod selv maatte prise sig lykkelig ved at være sluppen saa vel fra den farlige Stilling, hvori han befandt sig, og han havde for det første maattet overlade dem til sig selv. Derfor rustede han sig nu des ivrigere, for at indhente det forsømte og lade Vikverjerne undgjelde deres Svig, saavel som for at jage Baglerne bort. Han udskrev Folk og Leding fra alle Hereder omkring Bergen, og samlede en betydelig Hær, med hvilken han endnu inden Vaarens Ende paa mange og store Skibe drog til Viken. Han selv var paa dette Tog ombord paa den store Høvdebussе, et af de fra Baglerne tilbageerobrede Skibe[1]). Da han kom til Tunsberg, saa han dog strax, at her ikke for det første var noget at udrette, da Reidar Sendemand laa i Befæstningerne paa Bjerget med en betydelig Styrke; han drog derfor strax bort igjen, men sagde, idet Skibene roede ud fra Byen: „saa glade, som I Bagler nu ere i Bjerget, saa kede skulle I engang blive af det". Sverre fortsatte Vejen øster langs Kysten, men fandt overalt Befolkningen saa fiendtlig som muligt; hvor som helst Birkebeinerne landede, vare Mand af Gaarde tilstede i fiendtlige Hobe og dræbte enhver, som ej vogtede sig; de skøde endog paa Skibene, naar disse nærmede sig Kysten. Hos Bønderne befandt sig navnlig Sigurd Jarlssøn, Hallvard bratte, Loden Paalssøn, Aamunde Burst, samt flere andre Baglerhøvdinger, og ophidsede dem til at gjøre Sverre al den Modstand, der stod i deres Magt. Det blev dog noget bedre, da han kom til Kongehelle, hvor han nu strax styrede hen og stevnede Bønderne i de nærmeste Hereder til Things; de indfandt sig virkelig, deels fordi de ej havde deeltaget i Toget mod Oslo og derfor ikke havde saa meget udestaaende med Kongen, deels ogsaa fordi denne var saa mandsterk, at det var farligt at sidde Thingbudet overhørig. Kongen krævede

Slotsbjergets Fasthed, hvor „Naturen havde gjort mere end Kunsten:" altsaa havde dog Kunsten gjort noget.

[1]) Høvdebussen nævnes allerede i Slaget ved Nordnes, se S. 124.

Leding og Lidegjeld [1]) foruden mange andre Bøder, og de maatte forbinde sig til at udrede alt sammen. Paa anden Maade var der heller ingen Bidrag at faa til Mandskabets Underholdning. Fra Kongehelle drog Kongen til Øen Ordost, hvor han ligeledes lod Bønderne stevne til Thing og hvor de ogsaa fremmødte. Han fordrede det samme af dem, som af Bønderne ved Kongehelle, men anholdt derforuden om at faa alle Heste, der fandtes paa Øen, til Laans. Bønderne, sagde han, kunde sætte Folk til at passe paa dem, og bringe dem tilbage, naar han ej havde mere Brug for dem: opfyldte de denne Bøn med det Gode, skulde de have Tak, hvis ikke, tog man Hestene med Magt. Under disse Omstændigheder havde Bønderne intet Valg, men skaffede Hestene. Bønderne paa Thjorn og andre Øer maatte gjøre ligesaa, og Birkebeinerne førte Hestene efter sig [2]) nordover, medens en Hær af Bønder fulgte dem oppe i Landet, Skridt for Skridt. Da Flaaden kom til Sotenes, lod Kongen styre ind i Aabyfjorden, og lagde sig udenfor Gaarden Tharve. Her var en Hob Bagler tilstede, under Anførsel af Sigurd Jarlssøn selv, og Kongen gjorde derfor ikke strax Landgang. Men Sigurd, der rimeligviis ikke ansaa sig mandsterk nok til at kunne udholde et Angreb af Kongens Hær, begav sig en Miils Vej op i Landet til Fors, hvor Bondehæren laa. Her blev der holdt Raad om, hvad man skulde gjøre. Bønderne opmuntrede paa det ivrigste til at drage med forenede Kræfter mod Sverre, der ellers vilde brænde Bygden. Dette blev da aftalt, og den forenede Hær begav sig med Sigurd Jarlssøns Banner i Spidsen vestover mod Tharve. Her havde imidlertid Sverre gjort Landgang, og tilkjendegivet sin Hensigt at vove en Dyst enten med Baglerne eller Bønderne, hvem han først traf, da han var ked af saaledes at drive langs Kysten, uden at faa af Bønderne, hvad han skulde. Nu kom Hestene til gode; alle de, man havde, bleve tagne i Brug til at ride paa; de, som ingen Heste fik, maatte gaa til Fods, dog blev en tilstrækkelig Styrke tilbage ved Kysten for at passe paa Skibene. De droge saaledes op gjennem Bygden lige til Noonstid, men

---

[1]) Om Lidegjeld, se ovenfor S. 308. Det var vel den allerede paabudne Udredsel af et Rød og et Pund Meel for hver Lide.

[2]) Her er Texten i de forskjellige Codices noget afvigende; i Flatøbogens Text staar ok fluttu æ eftir sér skipin norðr í Víkina (og flyttede stedse Skibene efter sig nord i Viken); de øvrige udelade „Skibene," hvorved det bliver Hestene, som „flyttedes efter." Dette er vel det retteste. Man har ladet Hestene, saa længe det gik an, følge Skibene langs Kysten, og satte dem over Nes til Nes og Ø til Ø. Nogen Fare var der ikke derved, saa længe man befandt sig paa Øerne, thi det er tydeligt nok, at Bondehæren, hvilken vi finde lejret ved Fors strax ovenfor Kvistrum, den hele Tid holdt sig paa Fastlandet.

fandt den aldeles tom for Folk. Kongen havde derfor allerede givet Befaling til at vende tilbage, og brænde hvert Huus, de kom forbi, da en Mand kom løbende, og underrettede ham om at Bondehæren var lige i Nærheden, og stevnede ned ad Dalen, nordenfor den Høide, hvor Kongen stod. „Da er det bedst," sagde Kongen, „at styre lige imod dem, og see hvorledes det løber af." Han lod blæse til Angreb, og ilede i Spidsen for sin Hær ned i Dalen mod Bønderne, der paa sin Side beredede sig til Modstand. Begge Hære stødte sammen i Nærheden af Gaarden **Skarvstad** [1]), paa et Sted, hvor man til den ene Side havde en Skov, paa den anden en liden Leerbekk og nogle Agre. Kongen red lige hen mod Sigurd Jarlssøns Merke, hvor denne dog ikke selv var tilstede; hans Krigere gjorde kjek Modstand, men understøttedes ikke tilbørligt af Bønderne, der betænkte sig saa længe paa om de skulde gaa frem eller ikke, at imidlertid de fleste af Baglernes Krigere vare faldne. Da, heder det i Sagaen, vare Bønderne ogsaa blevne enige om at det var bedst at holde sig saa langt fra Birkebeinerne som muligt. De toge Flugten, men Birkebeinerne forfulgte som sædvanligt de flygtende, nedlagde mange af dem, og vendte først om Kvelden tilbage til Skibene. Dagen efter kom Bønderne ned og bade om Grid. Denne negtede Sverre dem heller ikke, men fordrede store Udredsler, der ogsaa uvægerligt skaffedes til Veje.

Fra denne Deel af Viken styrede Sverre til den, der ligger nordenfor Svinesund, og hvis Indbyggere saaledes havde deeltaget i Toget mod Oslo. Han lagde ind i Hornesfjorden (Skjæberg-Kilen), og lod Bønderne tilsige, at de skulde komme ned og indgaa Forlig med ham. Nogle kom, men de fleste udebleve, især fra Aabygge Skibrede [2]), da de stolede paa at Baglerne vilde komme dem til Hjelp. Da Kongen saaledes havde ligget en Stund og ventet forgjeves paa dem, gik han op i Bygden paa Nordsiden, men fandt den overalt ganske folketom. Da de havde faret langt om og det led ud paa Dagen, vendte han om igjen, og tog selv een Vej, medens hans Søn Haakon med sin Afdeling fik Befaling at

---

[1]) Skarvstad, nu Skarstad, ligger saavel som Tarve i Bro Sogn, Stangenes Hered, Skarstad længer mod Øst, i et Dalføre, der fører ned til Bro-Fjorden, og gjennemstrømmes af en Bekk, der rimeligviis er den ovenfor omtalte Leerbekk.

[2]) I den Text, Udgaven af Sverres Saga følger, staar aldeles urigtigt um Agdir i Stedet for um Ábygdir, d. e. Aamord eller Aabygge Skibrede. Maaskee Afskriveren ikke engang har haft noget Ábygdir for sig at tage Feil af, men, uvidende med Lokalforholdene, har antaget „Aaen" i Sagaens Udtryk „fyrir austan ána," om Aaen Sire, og paa egen Haand tilføjet „um Agdir," hvilket Landskab begyndte ved Sire. Se ogsaa Munthe i Anm. til Aalls Snorre III. S. 135.

tage en anden; paa begge Steder bød han at brænde Huus for Huus. Saaledes bleve mange store Gaarde brændte, blandt dem den som Borghilds, Magnus blindes Moders, Hjem bekjendte Store-Dal [1]), der nu tilhørte en Bonde ved Navn Haavard. Ud paa Aftenen kom en Dreng løbende ud af Skoven og bad Kongen for Guds Skyld om at skaane hans Faders Gaard, til hvilken de nu vare komne. „Den skal visseligen blive skaanet, siden du beder derom," svarede Kongen, „og havde Bønderne holdt sig hjemme og bedet om Naade, skulde ingen Gaard have været brændt; sig dem nu, at de øvrige skulle blive sparede." Denne Mildhed virkede mere end Strenghed, thi Dagen efter kom Bønderne ned, underkastede sig Kongen, og udredede hvad der var dem paalagt.

Da Kongen havde udrettet, hvad han havde foresat sig paa denne Kant, sejlede han nordvest over Folden og ind i Grindholmesund mellem Nøterø og Tjømø. Her fik han endnu samme Aften høre, at Baglerne havde skaffet sig Skibe i Tunsberg og allerede vare komne ind i Haasteinssund [2]). Kongen roede strax videre gjennem Grindholmesund for at opsøge dem, men Mørket nødte ham til at lægge bi og overnatte i Ravnsvaag; da laa Baglerne kun et lidet Stykke sydligere ved Stranden, uden

---

[1]) Se ovenfor II. S. 657.

[2]) Læsemaaderne ere ogsaa her noget forskjellige, og de omspurgte Steder kunne ikke nu uden maaskee efter nøjagtige Undersøgelser i Egnen selv paapeges. Kun saa meget seer man, at Baglerne havde taget Vejen ud ad Tunsbergsfjorden, og at Sverre siden kom ind i denne gjennem Grindholmesund eller Brengen, forfulgte dem videre ud af Fjorden, forbi Tunsberg Tønde og ind i Sandefjord. „Haasteinssund" kan saaledes neppe være Tarøsund østenfor Brengen, som Munthe antager, men maa søges indenfor, rimeligviis ved et Sted i Sandehered kaldet Hásteinar i „den røde Bog." Ravnsvaag maa være længer ude i Tunsbergfjorden, ikke heelt inde ved Ravnø. Hvad der vanskeliggjør Sagen, er den Omstændighed, at Navnene Tiuma (Tjømø) og Tunna (Tønden, d. e. Tunsberg Tønde) i Oldskrifterne skrives aldeles paa samme Maade, saa at man har ondt ved at vide, hvilket af begge disse paa hver sit Indløb til Tunsbergfjorden beliggende Punkter der paa ethvert Sted menes. Paa første Sted seer man nok at det er Tjømø, men hvor det heder at Ravnsvaag ligger utan at Tunnu (eller Tiumu?), er det tvivlsomt, paa hvilken Side dette maa søges; snarest er det dog vel ved Tjømø, da Sverre ikke kan være kommen saa langt om Aftenen. Hvor det siden heder, at Baglerne roede nord forbi Yrnøen, (hvis sydøstligste Punkt „Tunna" danner), maa man ej forklare dette som om de roede oven om, hvor Øen nu er landfast, men uden om, thi „nord" betegner altid ved Beretning om Sejladser paa denne Kyst „vestover" eller „sydvestligt," saaledes heder det strax efter, at Sverre sejlede „nord til Portyrja," skjønt han i Virkeligheden sejlede mod Sydvest. Saavel Baglerne, som han, sejlede uden om Yrnøen og Veløen ind i Sandefjord til Hellesvik, hvilket Flatøbogen rigtigt lægger paa den sydlige (d. e. østlige) Side af Fjorden, medens Udgavens Text derimod urettelig nævner „Norderlandet."

at det lader til at Birkebeinerne vidste det. Tidligt den næste Morgen roede Kongen ud med de letteste Fartøjer, for fremdeles at opsøge dem, men de havde allerede begivet sig til Havs før Dag. Kongen forfulgte dem, og halede sterkt ind paa dem. Da Baglerne saa at Birkebeinernes Skibe skøde en bedre Fart, styrede de ind til Land forbi Tunsberg Tønde. Her indhentede Birkebeinerne et af deres Fartøjer, en Karfe, og toge den efter at have fældet hele Besætningen, paa Styrmanden, Sæbjørn Lim, og en anden Mand nær, som undkom. Baglernes øvrige Skibe, syv i Tallet, sejlede forbi Yrnøen og Midfjorden ind i Sandefjord, styrede indom Helles-Øen til Hellesvik, og løb der i Land. Sverre var da lige i Hælene paa dem, fældte en heel Deel, og tog alle deres Skibe, medens de selv søgte at frelse sig som de bedst kunde, ved at flygte op i Landet. Sverre vendte derpaa tilbage til Tunsberg, hvor han forblev en Stund, uden at der dog meldes det mindste om at han foretog sig noget mod Baglerne paa Slotsbjerget. Siden sejlede han afsted med den hele Flaade, men da han kom tilbage til Portyrja, og beregnede at Baglerne nu søgte ned til Kjøbstæderne, i den Tanke at han for Alvor havde forladt Viken, gjorde han en Skyndereise tilbage til Tunsberg og Oslo med nogle lette Fartøjer, og traf ganske rigtigt paa begge Steder en Deel Bagler, hvoraf flere bleve dræbte. Derpaa vendte han tilbage igjen til Hovedflaaden, som han traf i Askøsund strax vestenfor Lyngør, og fortsatte Rejsen til Bergen, hvor han gav Ledingsmændene Hjemlov og tilbragte den paafølgende Vinter, uden at gjøre noget yderligere Forsøg paa at forjage Baglerne, der hele Tiden opholdt sig i Viken, og toge Skatter og Skylder, som om de vare Landets retmæssige Herrer [1]).

Paa dette sidste Tog til Viken havde, som det lader, Sverres ældste Søn Sigurd Lavard ikke været med, siden kun Haakon nævnes ved Toget til Aabygge Skibrede. Maaskee var han da allerede død, eller hindredes ved den Sygdom, der lagde ham i Graven, thi vist er det, at han døde i dette Aar, og saaledes ikke længe overlevede sin sidste Ydmygelse i Oslo. Men merkeligt nok, Sverres Saga taler intet derom, og det nævnes kun i de islandske Annaler. Man veed saaledes ikke, paa hvilken Tid af Aaret han døde, om det var ved et Ulykkestilfælde, eller af Sygdom, eller i Strid; at han ej blev saaret eller faldt ved Oslo, synes man af Sagaens Taushed derom at kunne slutte. Man seer heller ikke noget Tegn til, at Sverre tog sig videre nær af hans Død. Han efterlod en faa Maaneder gammel Søn, ved Navn **Guthorm**.

---

[1]) Sverres Saga Cap. 166—169.

67. Sverre belejrer Baglerne paa Slotsbjerget ved Tunsberg.

Den følgende Vaar (1201) udbød Sverre paany Leding lige fra de nordligste Egne af Landet, og gjestede, da Sommeren kom, atter Viken. Befalingen over den Besætning, der blev tilbage i Bergen, overdroges, som det synes, til tvende dygtige og Kongen særdeles hengivne Mænd, **Dagfinn**, sædvanligviis kaldet Dagfinn Bonde, og i det mindste senere Gulathings Lagmand, samt **Einar**, ofte kaldet Einar Prest, men endnu oftere Einar Kongsmaag, fordi han, uvist naar, havde faaet Kongens Datter Cecilia til Egte. Disse to Mænd, især Dagfinn, spille fra denne Tid af en meget fremragende Rolle. En Deel af Tropperne sendtes under Anførsel af Kongesønnen Haakon til Nidaros, forat sikre denne Stad og Omegn mod Angreb af Baglerne fra Oplandene [1]). Sverres første Besøg gjaldt Landskaberne østenfor Folden, hvor han om Sommeren rejste om og inddrev Bøder og Leidegjeld af Bønderne, saaledes som han havde gjort søndenfor. De faldt alle til Føde, undtagen Skeynerne d. e. Indbyggerne af Skaun eller Rakkestad. For ogsaa at bringe dem til Lydighed, begav han sig op til Sarpsborg, lod en Deel Skuder trække forbi Sarpen, og roede siden med dem op ad Glommen, indtil de kom til Skaun, hvor han gik i Land med sine Folk og begyndte at brænde i hele Bygden. Da bleve Bønderne forskrækkede, bade om Naade, og udredede det forlangte for at faa Fred. Paa denne Maade var hele Østlandet undertvunget eller i det mindste afstraffet, og Sverre vendte tilbage til sine Skibe for at drage over Folden til Tunsberg, og jage Baglerne derfra. Reidar sad fremdeles i Befæstningen paa Slotsbjerget med henimod 240 Mand og flere Høvdinger, hvoriblandt Hallvard Bratte. Sigurd Jarlssøn laa med Prætendenten Inge og Baglernes Hovedstyrke paa Oplandene, og viste sig af og til i Viken, dog rimeligviis kun i dens øvre og vestligere Dele; ved en saadan Lejlighed var det maaskee, at han kom til Vinje i Thelemarken, og paa Kirkedøren med Runer skrev et Par Vers, hvori han udtalte sit Haab om, at hans Æt endnu vilde kunne rejse Hovedet i Vejret [2]). Sverre kom

[1]) Dette omtales ikke i Sagaen, men sees af det følgende.

[2]) Den Planke, hvorpaa disse Vers ere ristede, blev, da den gamle Kirke i Vinje nedreves 1796, bragt til Kjøbenhavn, hvor den endnu forefindes i Antikvitetsmuseet. Af Versene mangler meget, og de ere overhoved meget vanskelige at tyde (se Forsøget i Antiq. Annaler II. 247) men man seer dog deraf saa meget, at der udtales en Sorg over de ældre Frænders Død, (tvína þess sælir) men tillige et Haab om at Sorgen skal forandres til Glæde (grætissótt at kæti), siden ikke alle Medlemmer af Slægten vare faldne (fallnir nidr mod allu). Og nedenfor er det, rimeligviis af en Tilstedeværende i hans Følge, eller maaskee af Presten i Vinje, skrevet, ligeledes med Runer: Sigurd Jarlssøn ristede disse Runer Løverdag efter Botolfsmesse, da han færdede hid og vilde ej gaa til Forlig med Sverre, hans Faders og

til Tunsberg omkring 8de September [1]), og indesluttede nu Bjerget paa alle Kanter, for at underkaste det en formelig Belejring. Han slog sine Telte rundt om det, heelt fra Fjorden paa dets Nordside, og til Byen; og for at være sikker mod ethvert Angreb af Baglernes Hovedhær, om den skulde ville komme de Belejrede til Hjelp, lod han skære en Grav lige fra Vaagen (Kilen) og syd til Skeljasteinssundet (Piren), og besætte hele dens indre Kant med Palissader. Sine Skibe lod han sætte paa Land og forsyne; hele sit Mandskab fordeelte han i visse Afdelinger, og anviste enhver dens bestemte Sted. Saaledes fik Gjesterne, der dengang havde Peter Stepper til Høvding, sin Plads anviist paa Nordsiden ved Landevejen, der fører ned fra Frode-Aasen; de toge en Deel Huse nede i Byen, og flyttede dem op til hiin Plads, som siden derfor blev kaldet Gjeste-Bakke. Kongen havde selv sædvanligviis sit Kvarteer i Byen, og mange af hans Mænd med ham. Alt var saaledes indrettet paa et langvarigt Ophold og en formelig Blokade, dog gjorde Sverre først et Forsøg paa, om muligt at indtage Bjerget med Storm. Han ledede personligt et Angreb fra Sydsiden, op ad Kleven, medens Gjesterne angrebe det nordre Kastell. Birkebeinerne trængte tappert op lige under det søndre Kastells Vegge, saa at de og Baglerne endog kunde naa hinanden med deres Kesjer, men deres Stilling var dog alt for ufordeelagtig til at de længe kunde holde sig der; Baglerne lode Stene og Skud regne ned over deres Hoveder saa at hverken Skjolde eller Staalhuer kunde modstaa det, og Birkebeinerne tumlede saarede ned ad Kleven, under Baglernes Jublen og Haansord. Det var øjensynligt, at intet lod sig udrette ved Storm. Imidlertid ønskede Kongen meget at vide, hvorledes Baglerne havde indrettet sig paa Bjerget, hvilket man ej kunde see nedenfra, og en af hans Mænd paatog sig det farlige Arbejde, ved Hjelp af sammenbundne Kirkestiger at klatre op til den højeste Spids af Laurentiuskirkens Taarn, for fra denne, der ragede højere i Vejret end Bjergets Overflade, at speje, hvad der foregik der oppe. Holdende sig fast i Taarnknappen

Brødres Banemand." Man seer heraf, at dette maa være skrevet før Sverres Død (Marts 1202), og efter at ej alene Kong Magnus, men ogsaa i det mindste een til af Sigurds Brødre, vare faldne i Kampen mod Sverre, siden flere „Brødre" nævnes; ja da Sigurd opholdt sig hos Sverre som et Slags Fostersøn af ham indtil 1192, maa det have været efter Slaget i Florevaag. Da Løverdag efter Botolfsmesse 1195 og 1200 falder paa St. Hansdag, kan det ej have været i disse Aar; en lignende Betænkelighed opstaar vel ogsaa med Hensyn til 1201, hvor hiin Løverdag er St. Hans Aften, men muligt var det dog her, at man havde regnet fra den foregaaende Festdag. Forkastes 1201, har man kun 1197 tilbage, da Sigurd var kommen tilbage til Oplandene efter Toget til Nordfjord.

1) Paa Mariemesse øvres Tid, som Flatøbogen udtrykkeligt angiver.

med begge Arme, brugte han sine Øjne saa godt han kunde, uden at lade sig anfegte af, at Baglerne skøde efter ham, og at navnlig to Pile, Reidar selv affkød, traf, den ene i Knappen, den anden mellem hans Hænder, just som han slap Taget for at gaa ned. Han berettede Kongen at Baglerne havde halet nogle Skuder op paa Bjerget, og hvælvet den ene over deres Brønd, der var lidt nedenfor det nordre Kastell, for at de uden Fare kunde hente Vand. Kastellerne vare opførte af fire Hjørnestave, medens Indgangsdørene vare lave, nede mellem Stavene [1]). Benyttende sig af denne Efterretning, lod Sverre længer ud paa Høsten, i en belgmørk Nat, en Mand ved Navn Svein Munke snige sig op paa Borgen, medbringende et tykt og langt Toug, som han, uden at blive bemerket, fik fastgjort om den ene af Kastellets Hjørnestave, medens over 120 Mand nedenfor holdt i den anden Ende, og paa et givet Tegn begyndte at hale af alle Kræfter. Kastellet begyndte allerede at vakle sterkt, og Baglerne, som vare der inde, bleve meget forfærdede: da brast uheldigviis Touget. Svein kom selv uskad ned ad den østlige Side af Bjerget, efter at have dræbt to af Baglernes Vagtmænd, som han forefandt der. Andre Midler, som Sverre anvendte for at fremskynde Bjergets Indtagelse, mislykkedes ligeledes; han lod blandt andet indrette et Stormtag af Træflager, hvilende paa tykke Stave; men det viste sig at være for tungt og uhaandteerligt til at kunne bruges med Fordeel i de steile Kleve under Kastellet. Dagligdags vexlede man Skud med hverandre, men Baglernes højere og mere dækkede Standpunkt gjorde at Fordelen ogsaa her sædvanligviis var paa deres Side.

Deres Stilling var med alt dette heel mislig, thi af Sverres Forberedelser var det let at skjønne, at han havde indrettet sig paa en langvarig Belejring, og naar de ej fik Undsætning, vilde Hungersnød uundgaaeligt indfinde sig og tvinge dem til Overgivelse. Det var derfor Reidar højst magtpaaliggende at underrette Inge, Sigurd og de øvrige Baglerhøvdinger om den Knibe, hvori han befandt sig, og snarest muligt skaffe ham Hjelp. Det var en udtrykkelig Aftale mellem dem, at naar den ene behøvede den andens Bistand, skulde denne strax være rede. Men det vanskeligste var at faa sendt Bud fra Bjerget, saa strengt indesluttet som det var af Birkebeinerne. Paa Landsiden var det aldeles umuligt, thi der dannede Palissaderne og Graven en uoverstigelig Hindring; den eneste tænkelige Udvej var paa Søsiden, skjønt Birkebeinerne ogsaa her om Natten holdt Vagt paa nogle Skuder. Forsøget maatte dog gjøres, og den kjekke Thord Dokka lod sig i en mørk Nat, selv tiende, i en liden

[1]) Besynderligt nok, tales der ved denne Lejlighed intet om Michaelskirken paa Bjerget, der dog synes at maatte have ligget indenfor Befæstningen.

aatteroet Skude hisse ned i Søen fra Bjergets steile vestlige Rand [1]), hvorfra de nu af alle Kræfter roede over til den anden Side. Birkebeinerne opdagede dem vel og satte efter dem, men ikke førend de allerede havde faaet et saadant Forspring, at de usladte kom i Land lidt ovenfor Smørberg, hvor kun den tomme Skude faldt i Birkebeinernes Hænder. Da Sverre om Morgenen fik dette at vide, sagde han kun til sine Folk, der allerede havde ytret Tegn til Utaalmodighed: „der seer I, saa lejdt, som I finde det at sidde her om Bjerget, saa finde dog de der oppe det endnu lejdere." Thord Doffas og hans Staldbrødres dristige Ferd bragte dog de Belejrede ingen Nytte. De kom ganske rigtigt til Inge og Sigurd, men disse, der slet ikke havde videre Mod paa at binde an med Sverre, svarede kun, at han nok vilde begive sig bort, naar det begyndte at snee eller fryse.

Paa denne Tid fik Sverre en sandsynligviis længe ventet Undsætning af et Par Hundrede fremmede Lejekrigere, af dem, man paa hiin Tid i England og Frankrige plejede at kalde **Ribalder** (ribauds), hvilke Kong Johan, der i Aaret 1199 havde efterfulgt sin Broder Richard paa Englands Trone, havde sendt ham. Disse Ribalder vare let bevæbnede, raske Folk, som sædvanligviis brugtes ved Belejringer til at løbe Storm i Spidsen for de øvrige Tropper, og overhoved ved alle Lejligheder, hvor det kom an paa Kjekhed og Hurtighed, men de vare som oftest saa vilde og tøjlesløse, at deres Navn gik over til i Almindelighed at betegne Voldsmænd og alskens løst Pak [2]). Johan havde sandsynligviis brugt dem i Krigen mod Frankrige, og ønskede vel nu, da der var sluttet Fred (1200), at blive dem kvit. De vare allerede komne til Sverre tidligt paa Sommeren, førend han endnu havde forladt Bergen, — et Tegn paa, hvor ivrigt han beredede sig til den forestaaende Belejring — og han havde sendt dem afsted under Anførsel af en vis

---

[1]) Man skulde heraf formode, at Vandet i den Tid gik længer op under Klippesiden end nu, da der gaar en Vej lige under denne.

[2]) Rigord fortæller i sit Skrift de gestis Philippi Augusti ved 1189 (Brial, rerum Gall. Scriptt. XVII. 28) hvorledes Kongen, da han belejrede Le Mans, spejdede efter Byens svagere Punkter, men imidlertid hans „Ribalder, der vare vante til at gjøre de første Angreb ved Bestormelse af Befæstninger, i hans Paasyn anfaldt selve Byen, som over Murene paa Stormstiger, og indtoge den." De vare altsaa, hvad der paa Fransk kaldes „enfans perdus." Allerede Matth. Paris forklarer ved 1251 „Ribaldi" ved alskens løst Pak: confluebant igitur ad ipsorum consortium fures, exsules, fugitivi, excommunicati, quos omnes Ribaldos Francia vulgariter consvevit appellare. Matth. Par. ed. Watts, S. 550, b.

Hide [1]), for at tage Vejen over Fjeldet og møde ham i Viken. Hide passede altfor godt til at være deres Anfører, da han selv allerede havde et slemt Ord paa sig som en raa og samvittighedsløs Kriger. Han førte dem over Fjeldet gjennem Haddingdalen, og derfra ad betydelige Omveje, gjennem Sognedalen og Thelemarken [2]), sandsynligviis fordi den lige Vej gjennem de ydre Dele af Oplandene var besat af Baglerne; hvor de kom frem, dræbte de unge og gamle, Mænd og Kvinder, og alt Kvæg, ja overhoved alt levende, som de forefandt, lige indtil Hunde og Katte, og brændte ethvert Huus: samlede Bønderne sig imod dem for at forsvare deres Liv og Ejendom, løb de til Fjelds eller til Skovs, og kom frem igjen, der hvor man mindst ventede det; de herjede i Bygder, som hidtil aldrig havde været betraadte af nogen fiendtlig Fod, og øvede Hærverk, hvortil man endnu aldrig havde seet Magen. Dette skulde vel være en Straf, fordi Thelebønderne og rimeligviis flere af Indbyggerne i de Egne, gjennem hvilke deres Vej faldt, havde deeltaget i Oprøret. De kom ikke til Sverre, førend han allerede havde begyndt Belejringen, men gjorde nu god Tjeneste, især ved deres Færdighed i Bueskydning [3]).

Baglerne ventede imidlertid hver Dag paa Undsætning, og spejdede med længselsfulde Blikke mod Norden, om ikke deres Staldbrødres Hær snart vilde vise sig oppe paa Frode-Aasen. En Morgen, da det var blevet lyst, saa Vagtmændene ved det nordlige Kastell virkelig en betydelig og vel udrustet Skare komme ned fra Aasen. De ilede strax hen til Reidar, vækkede ham, og fortalte ham med stor Glæde, at de saa længe ventede Undsætningstropper nu endelig vare der. Reidar stod op, lod hele Besætningen træde under Vaaben, og begav sig hen til det nordre Kastell, hvor man nu ogsaa fik Øje paa en Skare Birkebeiner, der drog ud fra Byen

---

[1]) Denne Hide, hvorom der i det følgende ogsaa blive Tale, var en Broder af Birkebeinhøvdingen Sigurd Skjaalge, og maa ikke forvexles med Sverres Broder af dette Navn, der blev dræbt af Baglerne 1197.

[2]) Disse ere de eneste Stedsnavne, som her anføres i Sagaen. Man seer deraf, at Ribalderne sandsynligviis have taget Vejen over Vossefjeldene til Hool og Aal i Hallingdal, og derfra ned igjennem Dalen til Krødsherred, derfra til Sognedalen og Tyristranden, samt videre over Eker og Sandsver til Thelemarken; siden have de vel vandret gjennem Grenland og den sydvestlige Deel af Vestfold, indtil de naaede Tunsberg.

[3]) En Dag, fortæller Sagaen, blev en af Ribalderne truffen af en Piil fra Bjerget, saa at han strax styrtede død omkuld: ved Synet deraf brølte de øvrige Ribalder højt, og løb snart til snart fra Bjerget, skydende paa Baglerne. En af dem traf Viking Nevja, en af Baglernes største Krigsmand, i Struben, saa at han opgav Aanden. Mere berettes ikke om Ribaldernes Bedrifter. Der siges heller ikke, om de forbleve i Norge, eller sendtes tilbage til England.

mod hine. Hver Skare havde sit Banner, og Luren skraldede højt i dem begge. De mødtes snart, og begyndte, som det lod til, en Kamp, i hvilken Birkebeinerne deels faldt, deels bleve drevne paa Flugten. Baglerne paa Bjerget opfordrede nu Reidar til at gjøre et Udfald, for at komme deres Kammerater til Hjelp, og tage Birkebeinerne i Ryggen. Men den kloge Reidar sagde, at han først vilde see Tiden lidt an; hvis de Tropper, der nu kom nordenfra, fik Birkebeinerne drevne lige til Graven, trængte de ej til Hjelp, men kunde gjøre det af med dem paa egen Haand. Efter at have betragtet Striden en Stund, sagde han: „denne Flugt forekommer mig heel besynderlig, ja kun som en Leg; seer I, hvorledes de, som falde, altid mage det saaledes, at de enten falde paa et Sted, hvor der er tørt, eller paa sine Skjolde; eller kunne I opdage noget Blod paa deres Vaaben eller Klæder? Dette er sikkert kun en Krigslist, som Sverre forsøger." Og han havde Ret, thi Sverre havde om Natten ladet en Deel af sin Hær begive sig bag om Frode-Aasen, og om Morgenen holde den nys beskrevne Skinfegtning med en anden Afdeling af Birkebeiner, der drog ud fra Byen, for derved at lokke Baglerne ned fra Bjerget; lykkedes dette, skulde et Baghold, der stod opstillet tæt under Bjerget, bryde frem og spærre dem Tilbagevejen. Men Reidar var for klog til at lade sig narre, og saaledes kom der intet ud af den hele, listigt nok udtænkte Plan.

Det er let at begribe, at det i Længden maatte falde Kongen vanskeligt at skaffe Levnetsmidler til sin Hær. Da de, som man havde bragt med paa Flaaden, vare opbrugte, sendte han Folk rundt omkring i de omliggende Hereder, for at skaffe Ledingsgjeld og Proviant, og dette gik ret godt, saa længe Søen endnu var aaben og man kunde komme frem til Skibs. Men ud paa Vintren, da Fjordene frøs til, blev det værre, thi nu var det ej alene vanskeligt at skaffe de Levnetsmidler frem, som man fik, men Bønderne paa Vestfold, der allerede havde maattet udrede saa meget, og desuden vare Birkebeinernes afsagte Fiender, begyndte nu mere og mere at gjøre sig vrange og byde dem Trods; ja Opholdet i og ved Tunsberg maatte i sig selv være forbundet med mange Ubehageligheder, da Tunsbergsmændenes Sympathier ganske vare paa Baglernes Side; de havde været med i Toget mod Oslo, og da Sverre prøvede den nys omtalte Krigslist, maatte han udtrykkeligt paalægge sine Mænd, lige saa lidet at lade Bymændene, som Baglerne paa Bjerget ane noget derom. Alt dette vakte Misstemning i Hæren. Især begyndte Ledingsfolkene at knurre, da Ledingstiden forlængst var omme, og de længedes hjem. Da lod Kongen blæse til Huusthing, og holdt følgende Tale til Mandskabet: "Jeg hører nu, at man kalder det lange Ophold her uforsvarligt, og at enhver vilde prise sig lykkelig, om han kunde komme hjem. Men er det vel sømmeligt for Krigere, at knurre mod sin Konge, om man just ikke kan fylde Vom-

men saa godt, som Arbejdsmanden med sin Skovl? I ligne ikke de Folk i fordums Dage, om hvilke der er skrevet Fortællinger, som viste saadan Udholdenhed i at belejre sine Fiender, at Klæderne raadnede af dem, og at de aad Skederne af sine Sverd og Overlæderet paa sine Sko, uden at vige af Pletten, indtil de vandt Sejr. Jeg behøver ikke engang at hente Exempler længere borte end fra Baglerne hist oppe paa Bjerget; de vise større Fasthed og Udholdenhed, idet de endnu ikke give tabt. Lad mig derfor ej længer høre denne Knurr; her ville og skulle vi sidde, hvad enten I finde det slemt eller ej, lige til vi have faaet Bugt med Baglerne." Irettesættelsen lader til at have frugtet, thi der tales ikke om, at der oftere hørtes nogen Knurr. Eftersom det led ud paa Vintren, begyndte nu ogsaa Baglernes Levnetsmidler at gaa op, og Reidar indsaa, at han snart vilde blive stedt i den yderste Nød, hvis ikke den forlangte Undsætning kom. Men ingen Undsætning lod sig see; der indløb ikke engang noget Svar, kun Birkebeinerne spottede dem hver Dag med, at deres Konge Inge snart vilde komme med en vældig Hær og frelse dem. Reidar lod nu skrive et Brev til Inge og Sigurd, hvori han lod dem vide, at han ikke kunde holde sig længer end til Nikolasmesse (6te December) og enda kun med Nød og neppe, hvorfor han paa det indstændigste bad dem om at komme ham til Hjelp. Brevet affendtes om Natten med en Mand, der stod paa Ski ned af Bjerget paa Isen, hvilken nu laa langs med dets Fod og et Stykke ud paa Vaagen; derved blev det ham muligt at komme uden om Graven og Palissaderne, og saaledes undgaa Birkebeinerne. Han traf Inge i Hamar paa Hedemarken. Denne kaldte strax sine Høvdinger til sig og lod Brevet oplæse. Sigurd Jarlssøn fraraadede paa det alvorligste, at opfylde Reidars Befaling, hvilket, som han sagde, var at styrte sig i den aabne Grav. Han foreslog, at de heller skulde gjøre et Tog nord til Fjordene og skaffe sig Skibe; naar Sverre hørte det, vilde han blive nødt til at hæve Beleiringen og skynde sig hen til de Egne, hvor de færdedes; saaledes vilde Reidar lige fuldt blive frelst. Dette Raad fandt alles Bifald. De brøde op fra Hamar, toge Vejen gjennem Gudbrandsdalen til Raumsdalen, og fik sig en Deel Skuder. Flere af dem, under Anførsel af Inge, sejlede nu sydefter, og underlagde sig Kysterne af Nordfjord og Søndfjord, medens de øvrige satte sig fast i Raumsdalen og begge Mørerne [1]). Da hine kom til Sognsøen, drejede de ind i Sognefjorden, arbejdende sig møjsommeligt op mod en heftig Østenvind. Ved Nattetid kom de ind til Vik. Her laa Høvdingen **Jon Staal** fra

---

[1]) Dette sees af Haakon Sverressøns Saga hos Claussen, Begyndelsen.

Hvol i Sogndal [1]), en af Sverres ivrigste Tilhængere, med en Skude paa Rejsen til Bergen. Baglerne toge den med alt hvad der fandtes ombord; Jon selv og hans Mænd undkom kun med største Nød, og uden Vaaben og Klæder, hvilke Bønderne siden skaffede dem. Dette Sammenstød med Jon Staal blev dog til Baglernes egen Skade. Allerede Dagen efter, da han oppe fra Fjeldet blev var, at henved femti af dem gik til Hov [2]) for at bade sig, skyndte han sig med 18 Mand ned til Gaarden og kom såa uforvarende over dem, at de i største Forvirring flygtede bort, og mistede en Mand nede i Hagen. Derpaa søgte han atter til Fjelds, og tiltraadte Dagen efter Rejsen til Bergen over Land. I Bergen underrettede han Einar Kongsmaag og Dagfinn Bonde om Baglernes Ankomst til Sogn. Einar og Dagfinn udrustede i Hast nogle Skuder, og drog med Jon og de Folk, de havde ved Haanden, til Sogn, hvor de hørte at Baglerne vare inde i Lusa-Kaupang, og havde holdt Thing med Sogningerne, hvor de havde paabudt Leding, og ladet Inge hylde som Konge. Birkebeinerne roede hele Natten ind ad Fjorden, og kom i Dagningen til Kaupang, hvor de strax lagde til Bryggerne, lode støde i Lûren, og sprang op. Baglerne toge strax Flugten og søgte op over Kaupangsfjeldet, deels til Solvorn, deels til Folkesbygden; siden roede de paa Ferjer og mindre Baade ind til Lyster, hvor de samledes og droge over Fjeldet ned til Aardal. Men Birkebeinerne toge alle deres Skibe, med alt det Gods der var ombord, saavel som en heel Mængde Vaaben og Klæder. Nogle af dem, der ej hurtigt nok kunde undkomme i Kaupang, bleve dræbte eller saarede. Blandt de sidste var en af deres Høvdinger, Arne Biskopsfrænde [3]), der slæbte sig op til en Sæter, men formaaede ikke at komme længer, og blev her dræbt af en Omløber af Birkebeinernes Skare, der tog hans Penge og Klæder og skjulte Liget, som ej fandtes førend den paafølgende Vaar. Da Jon Staal fik høre at Baglerne vare i Aardal, skyndte han sig ind efter dem, men da han kom til Aardal, vare de allerede ovenfor Vandet, saa at han ej kunde naa dem. De toge derpaa Vejen over Fjeldet til Valdres og derfra til Oplandene uden at have høstet andet end Skam og Skade af deres Tog [4]).

[1]) At Jon Staals Hovedgaard var Hvol (nu udtalt Kvale) i Sogndal, sees af Sturlungasaga VIII. 2, (3die B. S. 124).

[2]) Hov eller Hove er, som bekjendt, en af de største Gaarde i Vikebygden, hvor en af Sognets Kirker staar.

[3]) Man skulde næsten formode, at han var en Brodersøn af Biskop Nikolas, og opkaldt efter dennes Fader Arne.

[4]) Sverres Saga Cap. 79.

Den anden Afdeling derimod, som var bleven tilbage i Raumsdalen og paa Møre, holdt sig der fremdeles, sandsynligviis under Anførsel af Sigurd Jarlsøn.

68. Baglerne paa Slotsberget overgive sig.

Imidlertid var Nikolasmesse forbi, uden at Reidar Sendemand saa eller hørte mindste Tegn til Undsætning. Nøden blev nu saa stor, at Besætningen ikke havde andet til Julekost, end deres Reb af Hvalrosse- eller Sel-Skind, som de hugg i Stykker og kogte. Da kunde flere ikke længer holde dette ud, men toge hemmelig Flugten til Birkebeinernes Lejr; en af de første var endog Høvdingen Hallvard Bratte, der mod Slutningen af Julen (ved 13de Januar 1202) en Nat løb ned af Bjerget selv anden, og begav sig lige til Kong Sverre, der skjenkede dem begge Livet, skjønt Birkebeinerne, da de fik det at høre, bleve meget misfornøjede derover. Det bidrog alligevel meget til at fremskynde Overgivelsen, thi Baglerne havde hidtil staaet i den Formening, at Kongen, hvis han fik dem i sin Vold, vilde lade dem alle springe over Klingen: nu derimod saa de, at de kunde gjøre sig Haab om Livet. Strax efter kom derfor en heel Deel ned til Kongen, og fik ligeledes Grid; de medbragte tillige det Budskab fra Reidar, at han Dagen efter selv vilde forlade Bjerget med den øvrige Besætning, og heller falde for Vaaben end dø af Sult, men modtage Grid, hvis den blev ham tilbuden. Sverre, som indsaa, at han ikke paa egen Haand kunde frelse dem, uden først at have erhvervet sine Folks Samtykke, lod strax blæse til Huusthing, og forelagde Birkebeinerne det Spørgsmaal, hvad man skulde gjøre ved Reidar og hans Mænd, hvis man fik dem i sin Vold, siden det nu saa ud til, at der omsider vilde blive en Ende paa denne langvarige Belejring, til Glæde for alle, især for dem, der bare sig saa ilde, da de ikke fik Lov til at drage hjem om Høsten. Mange svarede strax, at alle de, der laa paa Bjerget vare sin Død værd, og at det dog var alt for haardt at have sultet og døjet Ondt for deres Skyld i mange Uger, og enda maatte skjenke sine Fædres og Brødres Banemænd Livet, ja endog siden dele Halvrum med dem. Da sagde Kongen: „Betænker vel, gode Mænd, om nogen af eder tør ansee sig større end mig, eller for god til at sammenligne sig med mig, og overvejer saa, om man kan bebrejde ham det som en Skam, hvis han følger mit Exempel. Her i Tunsberg dræbte Baglerne min Broder Hide. I Oslo dræbte de min Frænde Philip Jarl, foruden mange andre; i Vinter have I selv hørt dem kalde mig „Sverre Bikkje", og give mig mange lignende Ognavne. Nu vil jeg tilgive dem alt dette for Guds Skyld, og haaber at

han derfor vil tilgive mig hvad jeg har syndet mod ham. I have lige saa vel Sjæle som jeg, hvilket I nøje maa betænke; og derfor kan dog Ingen kalde eder Uslinger". Denne Tale virkede efter Ønske, og alle erklærede sig villige til at føje sig efter Kongens Bestemmelse. Da saaledes al Fare var bortfjernet, sendte Sverre Bud til Reidar, at han og alle hans Mænd skulde faa Grid. Morgenen efter, ved Døgurd-Tid, kom de alle sammen ned, bleve een for een førte for Kongen, og aflagde Troskabs-Ed. Derpaa fordeelte han dem paa de enkelte Skarer, og beholdt selv Reidar hos sig. Ikke nok med, at han skjenkede dem Livet; han sørgede ogsaa paa det omhyggeligste for deres Pleje, bad sine Mænd at vise dem al Omhu, og advarede dem selv for, i Førstningen at tage alt for graadigt Næring til sig. Saaledes gav den bansatte og af et politisk Parti blandt Gejstligheden som en Gudsfornegter udskregne Fyrste et Exempel paa egte christelig Forsonlighed og overhoved paa Humanitet, som hans Modstandere neppe i samme Tilfælde vilde have viist, og som i de Tider hørte blandt Sjeldenhederne. Men han viste tillige, at han deri, som i saa meget andet, var forud for sin Tid. Mange blandt Fangerne adløde ikke hans Advarsel, til deres egen Skade; ellers vare de alle saa medtagne af Sult og Elendighed, at ingen undgik Sygdom, mange døde, og mange fik Meen, saa længe de levede. Reidar selv laa længe syg, og Kongen brugte mange Kure og Lægemidler til ham. Belejringen havde i det hele varet i 20 Uger, eller fra den første Uge i September 1201 til den 4de Uge i Januar 1202 [1]).

69. Kong Sverres sidste Sygdom og Død.

Men omsider var den Tid kommen, som man længe kunde forudsee, at Sverres Legemskræfter ikke længer kunde holde Stand mod de overvættes Anstrengelser og Bekymringer, med hvilke han Nat og Dag havde at kæmpe. Uagtet man af alt, hvad han udholdt, maa slutte, at han var begavet med et ualmindeligt sundt og sterkt Legeme, maatte dog alt, hvad han dejede, tilsidst undergrave den sterkeste Helbred, og det er snarere at undres over, at han holdt saa længe ud, end at han efter 25 Aars uafladelige aandelige og legemlige Besværligheder omsider sank sammen. Allerede under Opholdet i Tunsberg begyndte han at skrante, men Sygdommen tog dog for det første ikke synderligt til. Kort efter Slotsbergets Indtagelse, altsaa sidst i Januar eller først i Februar, forlod han

[1]) Sverres Saga Cap. 179. Det er i det foregaaende nævnt, at Beleiringen, som Sagaen angiver, begyndte ved (rimeligviis lidt før) Mariemesse øvre eller 8de Septbr. Tyve Uger fra denne gaa nøjagtigt til 25de Januar, og Tiden, da Overgivelsen skede, maa saaledes have været en Dag mellem den 18de (20de Dag Juul) og den 25de.

Tunsberg og sejlede i korte Dagsrejser til Bergen. Da holdt han allerede Sengen, og havde om Dagen for det meste sit Leje i Løftingen. Ved hans Side laa Reidar, for hvem han havde ladet rede Seng paa Højsædeskisten. Han havde nemlig særdeles Fornøjelse af at tale med den forstandige, vidt berejste Mand, og lod ham i alle Dele nyde samme Pleje, som sig selv. De ankom til Bergen lidt før Fasten, som dette Aar begyndte den 27de Februar, og Kongen lod sig strax bringe op til Borgen, hvor der blev beredt Leje for ham i Hallen. Under hans ikke lange Sygeleje var der som oftest kun faa Folk hos ham. Tirsdag Morgen den 5te Marts følte han sig dog smertefri, og havde svedet om Natten: da kom der mange Mænd og saa til ham. Da de fleste vare borte, kaldte han en, ved Navn Peter Svarte, til sig, og sagde at han vilde fortælle ham en Drøm, han havde haft. „Det forekom mig," sagde han, „at en Mand kom til mig, den samme jeg saa ofte har seet i Drømme, naar jeg drømte sandt; jeg syntes at være mig bevidst, at jeg var meget syg og mat, og spurgte ham derfor hvad Ende han tænkte Sygdommen vilde faa: da gik han strax fra mig med de Ord: bered dig kun til at staa op, Sverre. Denne Drøm kan, som det synes, tages i to Betydninger, men hvordan det end gaar, vil det vel efter denne Sved skee hurtigt." — „Dette skjønner I Herre," svarede Peter, „vist bedre selv end nogen anden, men mig bæres det dog for, som om hiin Tale om at staa op, neppe sigter til andet, end til den Opstandelse, der skeer ved den yderste Dom." — „Det er ikke usandsynligt," svarede Kongen, og begyndte ogsaa at blive mattere ud paa Dagen. Den følgende Morgen (Onsdag i Kvatemberdagene) lod han hente Prester nede i Byen for at betjenes med den sidste Olje. Da lod han ogsaa oplæse og indsegle et Brev, som han havde ladet skrive til sin Søn Haakon i Throndhjem om, hvorledes der skulde forholdes med Rigets Styrelse, og erklærede tillige for alle de Tilstedeværende, paa det at de siden kunde vidne derom, at han ikke var sig bevidst at have mere end een Søn i Live, nemlig Haakon, saa at enhver, der senere maatte udgive sig for hans Søn, kun var at ansee for en Bedrager og Urostifter. „Jeg vil," sagde han, „førend jeg bliver oljet, lade mig løfte op i mit Højsæde, og der afvente enten Bod eller Bane. Nikolas Arnessøn vil da, naar jeg dør her i mit Højsæde, omringet af mine Venner, faa høre noget langt andet, end han har ventet, han har sagt, at jeg burde være huggen i Stykker for Hund og Ravn; men Gud være lovet, som i saa mange Farer har bevaret mig for mine Uvenners Vaaben." Derpaa, skjønt neppe samme Dag, fik han den sidste Olje. Da han merkede at det led paa det sidste med ham, foreskrev han, at man efter hans Død skulde lade hans Aasyn være frit, for at baade Venner og Fiender kunde see, om der vel paa hans Legeme viste sig nogen Virkning af hans Fienders Forbandelser.

„Jeg har," sagde han, „haft mere Møje, Ufred og Fare af Kongedømmet, end Rolighed og Behagelighed, og det forekommer mig, som om mange kun af Avind ere blevne mine Fiender, hvilket Gud nu tilgive dem, og dømme imellem dem og mig, som i min hele Sag." Kort derefter døde han, Løverdagen den 9de Marts 1202. Hans Lig blev lagt til offentligt Skue, som han havde foreskrevet, med blottet Ansigt, og alle som een bevidnede, at de ikke havde seet noget Lig af fagrere Udseende end hans [1]). Siden blev det med megen Pragt jordfæstet i Christkirken paa den sydlige Side, hvor nemlig Veggen blev aabnet mellem Choret og Indgangsdøren, og Kisten indsat i Aabningen, der siden tilmuredes. Udenpaa fæstedes et Stykke Fløjel, og derover hængtes hans Merke, Skjold og Staalhue, ligesom der og i Veggen selv indfattedes en Kobberplade, paa hvilken der med Guldbogstaver stod nogle latinske Vers, der i Oversættelse lyde saaledes: „Her ligger Kongernes Pryd, Troens, Ærens og Manddommens Støtte og Stolpe, Mønster og Forbillede, utrættelig Dygtighed, Fosterjordens og Fædrenerigets Værn og Forsvar, Kraft i dristige Raad, sine Fienders Skræk, Norges Hæder, sit Folks Berømmelse, Retfærdighedens Styrker, Lovens Hævder, alle Sines Lyst og Glæde" [2]). Men af Sverres saavel som de øvrige Kongers Gravsteder i

---

[1]) Sverres Saga Cap. 180, 181. Sverres Dødsdag angives til den 9de Marts (Løverdag i Kvatemberdagene) saavel i Sagaen, som i Obituarierne, navnlig hos Langebek, Scr. R. D. II. 507. Strax efter heder det i Sagaen, og det i alle Afskrifter, at han døde octava idus Martii, d. e. 8de Marts, men dette er enten Fejlregning, eller den Time, paa hvilken han døde, faldt saa tidligt paa Dagen, at man, fornemmelig efter den nordiske Regning, kunde henføre den til den foregaaende Dag. Det er ellers noget besynderligt, at Sagaen omtaler hans Betjenelse med den sidste Olje og Henflyttelse paa Kongestolen som om den skede Onsdagen forud, thi det er dog ikke rimeligt, at han heelt fra Onsdag til Løverdag skulde have siddet i denne for en Døende saa ubekvemme Stilling. Stedet maa vel saaledes forklares, som om han den Dag lod sende Bud efter Presterne, men at Ceremonien først senere fandt Sted. I Angivelsen af Dødsaaret fejle ellers, merkeligt nok, alle Afskrifter af Sverres Saga, thi skjønt de udtrykkeligt sige at han var Konge i 25 Aar, og desuden Aar for Aar føre hans Historie ned til 1202, ja endog derhos angive, at Kong Knut i Danmark og Byrge Jarl i Sverige døde samme Aar, og at det var 18 Aar efter Magnus Erlingssøns Fald, nævne de dog enten 1190, 1195 eller 1215. Man kan alene forklare Fejlen deraf, at Tallet i det oprindelige Haandskrift har været noget utydeligt, saa at det er blevet læst fejl af Afskriverne, der overhoved vare lidet vante til at læse og behandle Talsifre. Sverres Død henføres ligeledes til 1202 i de islandske Annaler saavel som i Sturlunga Saga III. 17.

[2]) Sverres Saga 182, Flatøbogen. At denne Gravskrift var forfattet paa Latin, sees noksom af Benævnelsen „vers," der bruges om dem i Sagaen, saavel som af Udtrykkene selv, der egentlig kun passe for Latinen.

Bergens Christkirke med Indskrifter og alle andre Prydelser er der nu ikke Spor tilbage, efterat Kirken selv i 1531 blev nedreven.

Skjønt hiin Indskrift sattes Sverre af hans Venner, vilde den dog neppe have været affattet i saadanne Udtryk, hvis ikke Alle havde været gjennemtrængte af den Bevidsthed, at Norge i ham havde lidt et uerstatteligt Tab, og at han ej alene var den største Konge, der siden Olaf den helliges Tid havde siddet paa Landets Trone, men endog den største Mand, som Norge gjennem flere Aarhundreder havde frembragt. Endog hans Fiender maatte tilstaa, at der ikke i deres Dage havde fremstaaet nogen saadan Mand i Norge, som Sverre. Vi have i det Foregaaende saa godt som paa hvert Blad seet saa mange Prøver paa hans overlegne Talenter, Raadsnildhed, Statsklogskab, Menneskekundskab, Kjækhed og Udholdenhed, at vi ej her behøve udførligere at dvæle derved. Det bedste Beviis paa hans Storhed og aandelige Overlegenhed er, at uagtet han havde begyndt sin Bane som en ubekjendt Æventyrer og Høvding for en Bande af Rømningsmænd, og siden ej alene havde haft Rigets mægtigste Mænd og saa godt som den hele Gejstlighed, men endog Innocentius den 3die selv, for hvem Europas vældigste Fyrster skalv, at kæmpe med, opnaaede han dog en længere Herskertid, end nogen Konge før ham i de sidste hundrede Aar, og medens hans Forgængere siden Sigurd Jorsalafarers Tid alle vare faldne i Kamp, døde han Straadød paa sin Trone, uden at engang Pavens egne Trusler og Forbud formaaede at berøve ham den sædvanlige gejstlige Bistand paa hans Dødsleje, eller at hindre hans Venner fra at stede ham til Hvile i Kirken med al den Pragt og alle de Højtideligheder, som paa den Tid ansaaes at tilkomme en Konge. Og alt dette havde han formaaet, uden dog, som mange af hans Forgængere, der havde politiske Partier at kæmpe imod, at priisgive sin egen Anseelse og Kongemagten selv, for ej at støde sine Tilhængere for Hovedet, medens han derimod vidste ved Strenghed, naar det gjaldt, parret med Venlighed og klog Eftergivenhed, naar den ej kunde skade, paa eengang at sikre sig sine Omgivelsers Ærbødighed og Kjærlighed, saaledes at hans Ord stedse var dem en Lov, ligesom han og efterlod sin Søn en langt anderledes befæstet og udvidet Kongemagt, end man forhen havde kjendt den i Norge. Hertil bidrog væsentlig de politiske Principer, han søgte at gjøre gjeldende og de derpaa byggede Foranstaltninger, der fornemmelig skyldes hans Statsklogskab, og som, hvad de end i senere Aarhundreder formedelst uheldige Sammenstød af Begivenheder kunne have virket til Skade for Rigets Selvstændighed, dog paa hans og hans nærmeste Efterfølgeres Tid unegtelig bidrog til at give Styrelsen den Fasthed og Landet det Sammenhold, der ene formaaede at afvende de farlige Følger, af sønderlemmende Partistridigheder og blodige Borgerkrige, og til at hæve Norge højere

blandt Europas Stater, end man af et Land med dets ringe Folketal og nordlige Beliggenhed skulde kunne vente. Vi maa her gjentage, hvad vi ovenfor ved en anden Anledning ytrede, at Sverre i eet og alt var forud for sin Tid, saavel i sine Grundsætninger for Rigsstyrelsen, som i sin Opfattelse af de kirkelige Forhold og overhoved i sin hele Virken og Fremtræden. Deraf høstede han selv de bitre Frugter, idet Samtiden tildeels misforstod og miskjendte ham, Landet derimod de gode. Denne Miskjendelse strakte sig dog ikke, og kunde umuligt strække sig til hans nærmeste Omgivelser, eller overhoved til dem, der kom i nøjere Berørelse med ham, just ikke fordi de vare mere klartseende og bedre forstode at vurdere hans Værd, end de Andre, men kun fordi de kom i hans umiddelbare Nærhed, i hvilken det var umuligt for dem ej at overvældes af en saadan Beundring for hans store Egenskaber, og saa ganske at vindes af hans personlige Elskværdighed, at alle Miskjendelsens Ord og vrange Domme paa dem vare spildte, og deres Hengivenhed for ham ej kjendte nogen Grændse, endog hvor de ikke egentlig billigede hans Handlemaade. Kun saaledes kan man forklare sig den urokkelige Troskab og næsten til Forgudelse gaaende Kjærlighed, som hans Mænd viste ham, og som endog hos Samtiden selv vakte saadan Opsigt, at han af andre Høvdinger pristes som et Mønster for deres Omgivelser [1]). Hvad der i Særdeleshed gjør hans Personlighed saa interessant, er den merkelige Blanding af Alvor og Humor, der synes at være den norske Nationalcharakteer egen, som saa iøjnefaldende aabenbarer sig i hele hans Fremtræden, at han næsten kan betragtes som dens Levendegjørelse.

Hvor uretfærdigt hans Fiender beskyldte ham for Grumhed og Haardhed, have vi ovenfor omhandlet. Vistnok opførte ikke hans Folk sig altid, som de skulde, især i Førstningen, og han anvendte selv et Par Gange den haarde Fremfærd at brænde Bygderne for de Bønder, der viste sig gjenstridige. Men Krigsfolk plejede i den Tid at opføre sig tøjlesløst, naar de fandt Lejlighed dertil, og vi have seet, at Ledingsfolkene selv ikke vare bedre, naar de befandt sig under Vaaben udenfor deres egne Hjemsteder [2]). Sverre selv søgte desuden saa vidt muligt at overholde streng Disciplin, og det lykkedes ham vistnok bedre end de fleste andre Krigshøvdinger paa den Tid. Hans Haardhed mod Bønderne var tildeels fremkaldt ved disses egen Ferd, og der gaves i de Tider neppe

[1]) I Sturlunga Saga VI. 16 fortælles der, at Høvdingen Gissur Thorvaldssøn ved en forestaaende Kamp opfordrede sine Mænd til at vise samme Troskab og Hengivenhed, som de Mænd, der saa hæderligt fulgte Sverre, og andre, der vare sine Høvdinger hengivne i Nød og Fare.

[2]) Se ovenfor S. 299.

andre Midler til at bringe dem til Underkastelse. Men man kan paavise faa Krigshøvdinger, der viste sig saa milde og forsonlige mod Fangne og Overvundne, som Sverre; i hans Slag hørte det til Dagens Orden, at de fangne Fiender, selv om de havde fornærmet ham paa det blodigste, skulde beholde Liv og Lemmer, og det vækker derfor et langt andet behageligt Indtryk, at læse om de Sejre, han vandt, end om de samtidige Fegtninger mellem Høvdingerne paa Island, hvorved det, som vi i det følgende ville see, var det sædvanlige at Fangerne myrdedes med koldt Blod, eller lemlæstedes paa det grusomste. Det var kun efter Slaget paa Strindsøen, at Sverre i dette Stykke viste en usædvanlig Haardhed, men da var ogsaa hans Blod mere end sædvanligt bragt i Kog. Og i alle Fald forsonede han denne Haardhed fuldkommen ved den kjærlighedsfulde Mildhed og Omsorg, han viste mod Fangerne fra Slotsberget i Tunsberg [1]).

Det er Skade, at vore Oldskrifter for det meste kun have dvælet ved Sverres Krigsbedrifter, uden at fortælle os synderligt om hans Bestyrelse af Rigets indre Anliggender og om hans Foranstaltninger i særskilte, private Sager; vi vilde der upaatvivleligt have fundet langt flere og merkeligere Beviser paa hans Indsigter og administrative Dygtighed, end dem, vi nu kjende af hans Saga, og af Aktstykkerne i hans Strid med Gejstligheden. Heller ikke ere Breve eller Dokumenter, enten offentlige eller private, tilbage fra hans Regjeringstid [2]). Hvor store Tanker Samtiden for øvrigt gjorde sig om hans Indsigter og store Forstand, seer

---

[1]) Samtidens Bedømmelse af Sverres Charakteer aabenbarer sig maaskee allerbedst i følgende Sammenligning mellem ham og hans Fader, der kun meddeles i Flatøbogen, men bærer alle Merker af at være forfattet af en Mand der kjendte Sverre personligt, og derhos havde haft Anledning til at høre hans Fader skildret af paalidelige Mænd: „Her viste det sig, som det ofte gaar, at man ikke af en Mands Charakteer kan slutte sig til hans Faders, thi Fader og Søn, Sigurd og Sverre, vare hinanden heel ulige i Sindelag. Sigurd var nemlig letsindig og heftig, Sverre stadig og rolig, Sigurd lettroende og villig til at lytte til andres Ord, Sverre varsom og forsigtig i Valg af Venner, Sigurd var vankelmodig og foranderlig, Sverre fast og altid eens; Sigurd var fremfusende og aabent talende, Sverre fastordet og taus, Sigurd faakyndig og raadvild, Sverre raadig og forsigtig. Dog lignede de hinanden i mange Stykker: begge vare storraadende og storsindede, begge hirdprude og forekommende mod deres Venner, men stride mod Uvenner, begge aarstæle med sin Hird og sit Følge, og trofaste i Nød og Fare, ligesom de gjorde mest af dem, der bedst kjendte deres Egenheder."

[2]) I Fortegnelsen over de Breve, der i 1622 fandtes paa Akershuus Slot, forekommer og et Beskjermelsesbrev af Sverre Magnus for Hovedø Kloster, saavel som et Stadfæstelsesbrev for samme Kloster paa Gaven af Fraun Gaard, se ovenfor S. 222.

man af den Iver, hvormed man søgte hans Raad, i stort som i smaat, og den Agtelse, hvormed man anførte hans Autoritet i alle Slags Sager. Hans Omgivelser have vistnok betragtet ham som et formeligt Orakel, de med Tryghed og Forvisning om det aller bedste Raad kunde adspørge i ethvert, om end nok saa ubetydeligt, Anliggende. Vi have saaledes seet, hvorledes de danske Korsfarere ansaa det af saadan Vigtighed at indhente Sverres Raad om deres forestaaende Sejlads, at de endog tildeels for den Sags Skyld lagde Vejen om Bergen. I Sagaen om Biskop Paal Jonssøn paa Island heder det udtrykkeligt, at Sverre, under dennes Ophold i Norge, gjorde meget af ham, til hans egen og hans Venners Glæde, „saavel fordi Sverre selv forstod sig bedre paa alt muligt, end de fleste andre, og havde bedre Greb paa alting, som fordi han ikke sparede paa noget, der kunde tjene dem begge til Hæder" [1]). Den samme Saga fortæller, at da den før omtalte grønlandske Biskop Jon, som Sverre havde opdraget, i Aaret 1203 opholdt sig paa Island, lærte han Folk at gjøre Viin af Krækebær, saaledes som Kong Sverre havde lært ham det [2]); altsaa forstod han sig endog paa saadanne Sager, og man kan neppe antage andet, end at han har benyttet disse og lignende Indsigter til, hvor han færdedes i Landet, at indføre alskens Forbedringer i Huusvæsenet og Gaardsdriften. Af den Maade, hvorpaa hans omhyggelige og venlige Behandling af de ved Tunsberg fangne Bagler beskrives, skulde man slutte, at han ogsaa beskjeftigede sig med Lægekunsten [3]) og forstod sig saavel paa Tilberedelsen og Anvendelsen af de sædvanlige Lægemidler, som paa Diætetikens Regler. Om hans theologiske og kanonistiske Kundskaber vidner noksom hans Taler, saavel som Stridsskriftet mod Gejstligheden, hvilket, om end ikke ligefrem forfattet af ham, dog som ovenfor paapeget, ganske vist er udarbejdet under hans Tilsyn. Man kunde maaskee ogsaa, af den Lærdom, hans Søn Haakon lagde for Dagen — hvorom der i det følgende vil blive handlet — slutte at Sverre har ladet sine Sønner give en Underviisning, der ellers for det meste kun plejede at blive Gejstlige til Deel, nemlig i det latinske Sprog og de i Forbindelse dermed staaende Lærefag; og det synes endog, som om det fra den Tid af blev Reglen i den kongelige Æt, at Sønnerne skulde nyde slig Underviisning; dog er det vel muligt, at Haakon har faaet denne Oplærelse paa Færøerne, som det nedenfor skal omhandles. At Sverre ved Siden af sin Klerke-Lær-

[1]) Paal Biskops Saga S. 156.

[2]) Paal Biskops Saga, S. 188.

[3]) Der staar nemlig udtrykkeligt, at Sverre selv anvendte mange Kuurmethoder „lækningarbrögð."

dom ogsaa var vel bevandret i Fædrelandets poetiske og historiske Litteratur, sees noksom deraf, at han oftere, for at give sin Tale Vegt, anførte Steder af de gamle Eddadigte og andre Oldkvad [1]); der fortælles endog udtrykkeligt om ham, at han fandt megen Underholdning i at høre Sagaer fortælle, endog de opdigtede.[2]). Vi erfare tillige, at han har skjenket den samtidige Saga-Litteratur særdeles Opmerksomhed, og at han navnlig maa have ladet foranstalte Afskrifter af sine Forgængeres Sagaer, hvorved han selv maaskee skørte vel meget Indseende med, at Begivenhederne ej bleve anderledes fortalte, end som han selv eller hans Tilhængere ønskede det, thi der siges, som tidligere omtalt, udtrykkeligt, hvor de tvende noget afvigende Beretninger om den egentlige Aarsag til Kong Eysteins Drab angives, at Kong Sverre selv havde ladet den Beretning nedskrive, — det vil vel sige, optage i Kongesagaen — der nævnte Kong Inge som Drabets egentlige Ophavsmand [3]). Kunne vi end ikke billige, at han saaledes udøvede en Indflydelse paa Historieskrivningen, der hemmede dens tilbørlige Frihed, maa vi dog paa den anden Side erkjende, at han derved lagde en Erkjendelse af Historiens Vigtighed for Dagen, og viste en politisk Omtanke, der paa hans Tid sikkert endnu hørte til de sjeldnere Forekomster. Og hvis det, hvad der unegtelig ligger meget nær at antage, egentlig var fra Sverre, at det første Stød blev givet til en ordentlig Samling og fuldstændig Bearbejdelse af alle de ældre, hidtil kun spredte og fragmentariske, norske Kongesagaer, maa man derfor vide ham saa megen Tak, at de fra ham udgaaende Mangler ved Arbejdet visselig bør oversees. Under disse Omstændigheder bliver det let at forstaa, hvor magtpaaliggende det maatte være ham, ogsaa at faa sin egen Saga ført i Pennen paa en Maade, hvormed han kunde være tjent. En saadan Sagaskriver fandt han i Abbed **Karl Jonssøn** i Thingeyre Kloster paa Island, der, som det i Fortalen til Sverres Saga heder, nedskrev den første Deel af denne, medens Sverre selv sad hos, og bestemte hvad der skulde skrives. Det var ham vel især om at gjøre, at der ej blev fremdraget andet og mere om hans Ungdomsaar og første Fremtræden, end hvad der i hans Tanker ikke kunde kompromittere ham eller svække hans Anseelse, og derfor maa disse Beretninger altid modtages med en vis Varsomhed. Anderledes er det med hans senere Bedrifter, hvorved der var saa mange Øjevidner og Deeltagere, at en Afvigelse fra Sand-

---

[1]) Se især ovenfor S. 368.

[2]) Sturlunga Saga I. 18. Her staar om den fabelagtige Romund Gripssøns Saga: „Denne Saga blev ogsaa fortalt for Kong Sverre, der sagde at slige Lyve-Sagaer kunde være nok saa morsomme."

[3]) Se ovenfor II. S. 889.

heden i Fortællingen om dem strax vilde blive bemerket. At Sverres Valg faldt paa Karl Jonsson til at skrive hans egen Saga, kom sandsynligviis deraf, at Thingeyre Kloster paa denne Tid maa have staaet i Ny for den der herskende historisk-videnskabelige Virksomhed. Der levede samtidigt med ham Munkene Gunnlaug og Odd, hvilke vi allerede have omtalt som Forfattere af hver sin „Olaf Tryggvessøns Saga" [1]), og de paaberaabe sig igjen den forrige Abbed, Aasgrim Vestlidesson, som en meget lærd Mand, der gav dem mange Oplysninger; sandsynligviis er det ham, der først gav Stødet til denne fortjenstlige Virksomhed i Klosteret, og som saaledes ogsaa har oplært Karl, der 8 Aar efter hans Død (1161) selv blev Abbed (1169). Karl nedlagde Abbedværdigheden i Aaret 1181, og rejste fire Aar derefter over til Norge i Selskab med den før omtalte Ingemund Prest og dennes Brodersøn Agmund Thorvardssøn [2]), uden dog, som man maa formode, i Norge at pleje nogen Omgang med dem, da de holdt sig mest inde med Sverres Fiender, endog Jon Kuvlung selv, medens Karl derimod netop i denne Tid maa have forfattet Sverres Saga, og saaledes staaet i den venskabeligste Forbindelse med ham. Hvor længe Karl blev i Norge, vides ikke. I Aaret 1200 gjenfinde vi ham atter som Abbed i Thingeyre, hvor han anden Gang frasagde sig Abbedværdigheden 1207, og døde 1212. I Fortalen til Sverres Saga siges der udtrykkeligt, at den Deel, Karl forfattede, ikke gik langt; da der i Sagaen selv endnu er tydelige Spor af, at der ved Aaret 1189, eller Tiden efter Kuvlungernes Undergang og ved Udbrudet af Stridighederne med Gejstligheden, begynder en ny Afdeling, er det højst sandsynligt, at Karls Arbejde har sluttet med Jon Kuvlungs Fald, og at han selv kort derefter er vendt tilbage til Island. Denne Deel af Sagaen, der især indeholdt Beskrivelsen over Sverres Opkomst og de uhyre Vanskeligheder, han havde at kæmpe med, inden han erhvervede Riget, kaldte man siden paa Grund deraf „Grýla," eller „Skrækkebilledet". Den anden Deel, der omhandler Sverres senere Aar indtil hans Død, er, som det i Fortalen heder, skreven

---

[1]) Se ovenfor II. S. 1037. I Odds „Olaf Tryggvessøns Saga" Cap. 60 staar der: „Saa sagde Kong Sverre, at han aldrig i Norge havde hørt Exempel paa at nogen Konge havde staaet saa fremragende og let kjendelig i Løftingen som Kong Olaf, og at han maa have gjort det for at vinde Navnkundighed." Denne Bemerkning har Sverre vist fremsat for Karl Abbed, og han igjen meddeelt Broder Odd.

[2]) Se ovenfor S. 205.

[3]) I Finn Jonssøns Kirkehistorie IV. 31 staar der, at han rejste hjem til Island 1187 og da atter paatog sig Abbedværdigheden. Dette mangler dog al Hjemmel i Oldskrifterne, og er sandsynligviis kun foranlediget deraf, at der i Annalerne ved 1187 staar „Kári ábóti," men dette er Kaare Runulfssøn, som Finn Jonssøn selv omtaler S. 32.

efter Beretning af samtidige Mænd, der tildeels selv havde taget Deel i Begivenhederne, og kaldes perfecta fortitudo, fordi den skildrede den Tid, hvori han havde faaet Overhaand over sine Fiender. Den egentlige Forfatters Navn angives ikke, men det er ej usandsynligt, at det var den med Karl Abbeds senere Leveaar samtidige Prest og Lovsigemand Styrme frode, om hvis litterære Virksomhed vi i det følgende komme til at tale videre; thi det siges udtrykkeligt, at Styrme skrev efter Karl Jonsøns Verk, og dette kan neppe forstaaes anderledes, end at han benyttede det til en fuldstændig Bearbejdelse af Sverres Saga. Man behøver ikke at læse længe i denne for at føle, at man her har virkelig samtidige og af Øjeblikkets Stemning paavirkede Beretninger for sig. Maa man end paa Grund deraf benytte dem med nogen Varsomhed, ere de derimod paa den anden Side desto mere belivede, og give os desto anskueligere og livligere Billeder af Begivenhederne selv og de handlende Personligheder. Den vil vel derfor altid blive den af vore Kongesagaer, der læses med størst Interesse. For Resten er det merkeligt nok, at der ikke ogsaa gives en Beretning om Sverres Krige, der fremstiller Begivenhederne fra et Baglerne gunstigt Synspunkt. Man kan neppe antage andet, end at saadanne Beretninger virkelig have været til, men maa formode at de i Tidens Løb have været undertrykte af Sverres Ætlinger, da disse omsider kom i uforstyrret Besiddelse af Tronen.

Sverre var ved sin Død 50 Aar gammel [1]), ingen høj Alder, men dog et Særsyn i den norske Kongehistorie, da ingen Konge mellem ham og Harald Haarfagre havde naaet det 50de Aar, med Undtagelse af Harald Haardraade. Han beskrives som en Mand af temmelig lav Vært, men før og sterk, med et bredt og veldannet Ansigt og særdeles skjær Hud Øjnene vare noget rødsprængte, men de laa fagert og fast. Skjegget bar han som oftest tilstudset. Han var af Væsen rolig og eftertænksom, overmaade veltalende, og havde et saa klart og klangfuldt Mæle, at om han end tilsyneladende ikke talte højt, hørte man ham dog tydeligt endog i stor Afstand. Han førte megen Værdighed med sig, naar han sad i sit Højsæde, prægtigt klædt; da saa han højere ud, end han virkelig var, da han var høj i Sædet og havde forholdsviis korte Been. Aldrig drak han saa meget af sterke Drikke, at han blev beruset, og nød sædvanligviis kun eet Maaltid om Dagen. Legemlig Anstrengelse og Nattevaagen kunde han taale i en usædvanlig Grad [2]).

Det er ovenfor berettet, at Sverre selv paa sin Dødsseng erklærede, at han ikke efterlod flere Sønner i Live, end Haakon. Dette sagde han rimeligviis, fordi hans forhenværende Hustru Astrid Roedatter en Stund

---

[1]) Nemlig forudsat, som ovenfor antaget, at han blev føb 1152.

[2]) Sverres Saga, Cap. 181.

efter hans Afreise havde født en Søn til Verden, der blev kaldet Erling, men som Sverre ikke vilde anerkjende for sin Søn, saa at han endog deraf skal have taget Anledning til at negte Astrid at komme til Norge [1]). Nogle Aar efter Sverres Død fremstod Erling, som vi nedenfor ville see, virkelig med den Paastand, at han var Sverres Søn, uden at det dog derved lykkedes ham at erhverve nogen Deel af Riget. Sverres øvrige Børn vare de oven nævnte Døttre Cecilia, Ingebjørg og Christine, hine to med Astrid Roesdatter, denne med Dronning Margreta. Cecilia var gift med den tapre Einar Prest, Ingebjørg var Enke efter den i 1198 af Baglerne dræbte Karl Sverkesson. Christine var ved hans Død neppe endnu fuldvoxen.

70. Skikke og Sæder paa Sverres Tid og ved hans Hof. Kongespeilet.

Vi vide lidet eller intet om hvad merkeligt der foregik i de forskjellige Dele af Norge paa Sverres Tid udenfor de Krigsbegivenheder, Sagaen meddeler. Af de islandske Annaler erfare vi, at der i Aaret 1180, samme Aar, Slaget paa Ilevoldene stod, skede en merkelig Natur-Revolution i Sogn, idet et heelt Fjeld styrtede ned, sandsynligviis ved en af Fjordens indre Arme. At Borgerkrigene havde en skadelig Virkning paa Handel og Næringsveje, ligger i Sagens Natur, og kan tildeels ogsaa sluttes deraf, at der i Aaret 1187 ikke kom et eneste Skib fra Norge til Island [2]). Endelig omtales der i Annalerne, at der i 1197 indtraf et haardt Uaar, ledsaget af en meget streng Vinter.

Heldigviis besidde vi dog et Skrift fra denne Tid, der kaster et klart Lys over Folkets daværende Dannelsestrin, Skikke og Sæder, Hof- og Krigsvæsenet, og de statsretlige Anskuelser, som Sverre søgte at gjøre gjeldende, og som ved hans og Birkebeinernes Sejr bleve de herskende hos den mere formaaende Deel af Folket. Dette er det bekjendte Verk, kaldet Speculum regale eller **Kongespejlet**, hvis Forfattelse endog af flere ligefrem har været tillagt Sverre, skjønt med Uret, da der findes Steder i Skriftet, der endog med Bestemthed synes at vidne om, at han ej kunde være dets Forfatter. Denne synes at have været en Privatmand, der levede i en anseelig Stilling i den nordlige Deel af Landet, men hvis Navn det er vanskeligt at gjette, da vi kun kjende Navnene paa en liden Deel af de haalogalanske og throndhjemske Stormænd, hvortil kommer, at Forfatteren, som han selv ytrer, ønskede at være ukjendt og derfor vistnok med Flid har passet det saaledes, at hans Navn ej med Lethed kunde

[1]) Se ovenfor S. 120, 196, jvfr. Antiqvarisk Tidsskrift 1849—51 S. 159.

[2]) Annalerne, saavel som Sturlunga Saga, III. 5. (1ste B. S. 127).

gjettes. Men det ſee vi tydeligt, at Skriftet er blevet til i Sverres Tidsalder, og i det mindſte er forfattet af en Mand, der i hans Tid havde levet ved Hoffet og der ganſke havde tilegnet ſig hans Grundſætninger [1]. „Kongeſpejlet har", ſom det af en af vore lærdeſte og ſagkyndigſte Forfattere ytres, „altid været anſeet, og det ganſke viſt med Rette, for en af den norrøne eller oldnorſke Litteraturs ſtørſte Prydelſer. Neppe fremtræder i noget andet norſkt eller islandſkt Skrift fra Middelalderen det norrøne proſaiſke Sprog i en mere udviklet Form, aabenbarer en ſtørre Rigdomsfylde, eller bevæger ſig med mere Siirlighed. — — — Det fremſtiller for os de Sædelighedens, Klogſkabens og Slebenhedens Grundſætninger, paa hvilke Nordmændene i hine Tider troede at det private Liv lige ſaa vel ſom Statsſtyrelſen burde bygges, og lader os i denne Fremſtilling ſpore en aandelig Udvikling, en Sands for Religion, Sædelighed, Oplysning og Videnſkabelighed, ſamt en Dannelſe og Slebenhed hos Folket, i det mindſte hos dets højere Klasſer, ſom man i Middelalderen, almindeligen betragtet ſom Barbariets Tidsalder, og i Norge, denne Udkant af Europa, vanſkeligen ſkulde vente at finde" [2].

Skriftet er affattet i Samtaleformen, ſaaledes at en Fader foreſtilles at belære ſin unge Søn, der gjør ham allehaande Spørgsmaal om den bedſte Maade, hvorpaa han bør ſøge at ſkikke ſig i Verden, og om de Kundſkaber, Færdigheder og Grundſætninger, han bør tilegne ſig for at vinde Fremgang og Agtelſe i ſine forſkjellige Livsſtillinger. Derved bliver der Anledning til ej alene at fremſætte en Mængde almindelige, til alle Forhold pasſende Leveregler, men ogſaa ſærſkilt og udførligt at udvikle, hvad det for den unge Nordmand af god Familie iſær er af Vigtighed at forſtaa paa de tvende Hovedtrin af hans Livsbane, førſt ſom Kjøbmand, ſiden ſom Hofmand: og ved her at omtale Hoffet, Hirdmændenes Pligter og Rigsſtyrelſen i Almindelighed, bliver der ogſaa Anledning til at udtale de ſtatsretslige Grundſætninger, hvortil Forfatteren bekjender ſig, ſkildre Kongedømmets Forhold til Kirken og berøre Gejſtlighedens Pligter mod Staten. Da mangt og meget i de Skildringer, ſom Skriftet meddeler, ogſaa nødvendigviis maa pasſe paa Tiden før Sverres Fremtræden, i hvilken den unavngivne Forfatters Ungdomstid maa have faldet, have vi allerede anført et og andet deraf, fornemmelig til Oplysning om Maaden, hvorpaa de unge Nordmænd plejede at drage i Kjøbmandsferd, ſaavel ſom angaaende de forſkjellige Værdigheder og

[1]) Dem, der ønſke en nøjere og udtømmende Underſøgelſe af Kongeſpejlets Affattelſe ſamt Forfatterens ſandſynlige Levetid og Livsſtilling, henviſe vi til den Udgaven i Chriſtiania 1848 forudſkikkede Fortale.

[2]) Keyſer, i den nys nævnte Fortale, S. XI.

Betjeningen ved Hoffet. Vi ville her nærmere dvæle ved, hvad der maa ansees særegent for Sverres egen Tidsalder, og kan give os en Forestilling om det daværende Liv i de højere Kredse og ved Hoffet, om Kampen til Lands og Vands, og endelig om den Maade, hvorpaa man betragtede saavel de foregaaende, som de daværende politiske Forholde i Landet selv [1]).

Den unge Mand, der indføres talende, ytrer, at han først nu befinder sig i den „letteste Alder," har Lyst til at drage Lande imellem, da han ikke trøster sig til at søge Hirden, førend han først har seet andre Folks Skikke. Han anmoder derfor sin Fader om at meddele ham gode Raad og Lærdomme i dette Anliggende, og Faderen svarer, at skjønt han mere har været Kongsmand end Kjøbmand, vil han dog ikke dadle denne Dont, da dertil ofte de bedste Mænd bestemme sig, men at det kun kommer an paa, at man er en ærlig og redelig Kjøbmand, ikke en „Manger" (d. e. Skakrer) eller Bedrager. Den som skal være en Kjøbmand, siger han, maa udsætte sig for mangehaande Livsfarer, stundom paa Havet, stundom i hedenske Lande, og næsten altid blandt fremmede Folk, saa at det kommer meget an paa, at han skikker sig vel, hvor han befinder sig. Paa Søen behøver han megen Raskhed og Kjekhed; er han i Kjøbstaden, eller hvor som helst i Land, maa han vise sig sædelig og beleven, derved gjør han sig alle til Venner. Væn dig, heder det, til at være aarvaagen om Morgenen, gaa først i Kirke, hør alle Dagmesser lige fra Ottesang, og gjør din Bøn med de Psalmer og Bønner, som du kan. Naar Messen er til Ende, saa gak om og se dig om efter dine Indkjøb. Ere Handelsforholdene i Byen dig ubekjendte, da læg nøje Merke til, hvorledes de, der ansees for de største og bedste Kjøbmænd, bære sig ad. Pas og vel paa, at al den Vare, du kjøber, er uspildt og uforfalsket, og ransaget, førend du slutter Kjøb med dem. Og ved hvert Kjøb, du afslutter, bør du søge at have brave Mænd tilstede, der kunne være Vidner til Akkorden. Alle disse Forretningssager skal du sysle med til Døgurdtid eller Middag, om saa lang Tid behøves. Siden skal du gaa til Bords. Dæk dit Bord med hvid Dug, reen Spise og god Drik; plej dig vel ved Bordet, hvis

[1]) Hvis man kunde antage, at Ulf af Lauvnes, der deeltog i Korstoget, (se ovenfor S. 221), før sin Udfart paa dette var en ældre Mand, eller og at han virkelig kom tilbage fra dette og i Sverres sidste Tid henlevede sine gamle Dage roligt i sin Hjembygd, alene som en Jagttager af de politiske Begivenheder, er der neppe nogen nærmere at gjette paa som Skriftets Forfatter, deels fordi han netop hørte hjemme i det i Skriftet selv antydede Strøg, („et Landstrøg noget sydligere end Haalogaland: Naumdalen eller det nordlige Throndhjem," Fort. til Kongespejlet S. V), deels fordi han i Beretningen om Korstoget omtales som en kyndig og forstandig Mand.

du har Raad dertil. Naar du har spiist, saa tag dig enten en Søvn, eller gaa ud en Stund for at fornøje dig og see dig om, hvad andre gode Kjøbmænd tage sig til, eller om der er kommen nogen ny Vare til Byen, som du behøver at kjøbe. Naar du da kommer tilbage til dit Herberge, der undersøg dine indkjøbte Varer, at du ikke siden efter skal være udsat for at finde Feil ved dem. Opdager du Feil, og skal sælge dem, saa dølg det ikke for Kjøberen, men viis ham Feilen og afslut derpaa Kjøbet med ham, da kalder man dig ikke en Bedrager. Vurdeer dine Varer godt, men ikke over den rimelige Priis, da er du ikke udsat for at man skal kalde dig en Skakrer. Enhver Tid, du dertil kan anvende, bør du benytte til at udvide dine Kundskaber, i Særdeleshed ved at studere Lovbøgerne, thi Erfaringen viser, at alle andre Menneskers Vid er mindre end deres, der hente deres Viisdom af Bøger, og jo lærdere man er, desto bedre Støtte har man for sine Indsigter. Gjør dig bekjendt med alle Lovbøger, men især, saa længe du er Kjøbmand, med Bjarkø-Retten (Kjøbstadsretten). Thi forstaar du dig paa Lov og Ret, da kan man ikke overliste dig med Ulove, naar du har med dine Jevnlige at bestille, og da kan du paa lovlig Maade svare i alle Retssager. Her taler jeg mest om Lovkyndighed, men det er vist, at fuldstændig Viisdom opnaar man ej, uden at forstaa sig vel paa alle Skikke og Sædvaner, hvor man er stedt. Vil du vorde fuldkommen i Kundskab, da lær alle Sprog, helst Latin og Fransk, thi med dem hjelper man sig videst; dog maa du heller ikke forglemme dit eget Sprog. . . . Hvad du især maa søge at sky og undgaa, som Djævelen selv, er Drik, Bretspil, Terning og løse Fruentimmer, Trætter og deslige, thi deraf flyde sædvanligviis de største Ulykker. Erhverv dig nøjagtig Indsigt i Luftens Lysning, Himmellegemernes Gang, Dagens større og mindre Længde, samt dens Inddeling, og søg at komme til Kundskab om Havets Stigen og Falden saavel som dets Strømninger; det hører i sig selv til almindelig Dannelse, og er desuden aldeles nødvendigt for dem, der skulle fare til Søs. Læg dig ogsaa ivrigt efter Regnekunsten, thi den kunne Kjøbmænd ikke undvære. — Er du tilfældigviis paa et Sted, hvor Kongens eller nogen som helst anden der raadende Høvdings Ombudsmand befinder sig, saa gjør dig ham til Ven; og hvis slige Mænd paabyde et eller andet nødvendigt Udbud paa Landshøvdingens Vegne, saa vær redebon til at efterkomme alt saadant, at du ej skal komme til at miste de store Ting, fordi du holder paa de smaa. . . Se ogsaa til, at Kongens Kasse ej faar nogen Fordring paa dig [1]), thi du kan ikke vide, om ej

[1]) Formodentlig især med Hensyn til Bøder o. a. d.

den, der skal inddrive dem, selv er begjærlig efter Penge. Sid heller ikke længe inde med dine Varer, naar du kan faa solgt dem for anstændig Priis, thi det er den rette og egte Kjøbmands-Maneer, at kjøbe og sælge saa hyppigt og hurtigt man kan."

„Bereder du dig til en Handelsrejse over Havet, (altsaa til England, Skotland, Irland, Frankrige, Island eller Grønland) og ejer Skibet selv, da lad det godt tjærebræde om Høsten, og om muligt, staa under Brædning om Vintren. Men kommer det saa silde til Lunns [1]), at man ej kan faa det brædet om Høsten, saa bræd det tidligt om Vaaren, og lad det godt tørre. Befat dig kun med at eje Part i gode Skibe, eller indlad dig i andet Fald ikke derpaa. Giv dit Skib et tiltrækkende Ydre, saa søge gode Mænd dertil, og det bliver i Hast bemandet. Gjør altid dit Skib sejlfærdigt ved Sommerens Begyndelse, og far i den bedste Deel af Sommeren. Hav stedse paalideligt Takkel og Toug, og vær aldrig længe ude paa Havet om Høsten, om du selv kan raade derfor. Naar du nøje giver Agt paa alt dette, vil du med Guds Miskundhed nok være heldig. Søg ogsaa at mage det saaledes, at der aldrig gaar nogen Dag hen, uden at du har lært en eller anden nyttig Ting, og bliv ikke dem lig, der finde det under deres Værdighed, at nogen anden belærer dem om, hvad der vilde være til stor Nytte for dem at vide. Hver Gang du sejler ud i Havet, bør du have med ombord to Hundreder (240 Alen) Vaadmaal eller tre, til at bøde paa Sejlene, om det behøves, mange Naale, tilstrækkeligt Forraad af Traad og Snore. Du kan og trænge til at have mange Søm med dig, saa store som det passer for Skibet, baade Klinksøm og Nittesøm, gode Lod og Smedeøxer, Skolper og Navere, og alle andre Redskaber, der henhøre til Skibsbyggeri. Naar du kommer til en Kjøbstad og skal opholde dig der, bør du altid tage dit Herberge hos den Husbonde, du veed er den fornuftigste i Byen og mest afholdt af Bymænd og Kongsmænd. Hold dig godt i Mad og Klæder, om du kan; hav aldrig urolige eller udsvævende Folk om dig. Vær selv saa stille og fredelig som mulig, uden dog at taale Forhaanelser, som om du ikke havde Mands Mod og Hjerte. Nødes du uundgaaeligen til at bruge Magten, saa forhast dig dog ikke, og se først vel til, at du kan faa udrettet, hvad du vil, og at det rammer der, det skal. Seer du derimod at det ikke nytter, saa lad det heller for det første være, og søg siden Æresoprejsning".

„Hvis dit Gods voxer meget, da fordeel det til Fælligshandel med andre paa Steder, hvor du ikke kommer selv, men se dig vel for, hvem

[1]) Dette er den sædvanlige Talemaade om at komme tilbage til Hjemstedet for ved Hjelp af „Lunner" eller Ruller at sættes op i Naust for Vintren.

du vælger til din Fælligsmand. Altid skal du lade den almægtige Gud og den hellige Jomfru Maria have nogen Part i Fællig med dig, saa vel som den Helgen, du oftest paakalder; saadant Gods, som Gud eller hellige Mænd besidde i Fællig med dig, maa du passe godt paa, og redeligt bringe det til de Kirker eller hellige Steder, til hvem du fra først af har bestemt det. Vinder du særdeles meget, da deel din Vinding i tre Dele. Læg den ene i Fællig med Mænd, som sidde i Kjøbstæderne, agtes som solide, og forstaa sig vel paa Handel. De to øvrige Dele skal du anvende til forskjellige Handels-Expeditioner, thi da er der størst Rimelighed for, at du, hvorledes det end gaar, og om du end lider Tab, dog ikke mister alt paa een Gang. Men naar du da seer at dit Gods fremdeles bliver ved at voxe, da tag to Dele deraf og kjøb godt Jordegods derfor, thi de dertil anvendte Penge er man dog under alle Omstændigheder mest vis paa, at man selv eller Ens Frænder nyde godt af. Den tredie Deel kan du anvende, som du finder det bedst, enten til Handelsforetagender, eller ogsaa alt sammen til Jordegods. Men om du end ønsker fremdeles at have Gods i Handelen, da bør du dog selv ophøre med at ligge paa Søen eller fare i Kjøbfart Lande imellem, saasnart du har erhvervet dig en tilstrækkelig Formue, og undersøgt Folks Skikke og Sædvaner. Erindre dig alt hvad du har seet, det onde, som det gode, hiint til Advarsel, dette til Efterligning for dig og andre" [1]).

Paa denne Maade indrettede saaledes Datidens Nordmænd sig ved de Handelsrejser, hvormed de tilbragte en Deel af deres Ungdomsaar, ikke mindre for at tilegne sig Kundskaber og Livserfaring, end at erhverve Formue og Uafhængighed, førend de enten ganske trak sig tilbage til Privatlivet som Jordegodsbesiddere, eller traadte ind i den kongelige Tjeneste, der paa den Tid var den samme som Statstjenesten. Den Forestilling, vi heraf faa om de fornemmere Nordmænds Kundskaber og sædvanlige Dannelsestrin, bliver særdeles gunstig, og man opkaster sig uvilkaarligt det Spørgsmaal, om man i mange andre Lande af Europa stillede saa store Fordringer til de saakaldte Lægfolks Dannelse. Navnlig faar man et høit Begreb om Nordmændenes daværende geografiske, naturhistoriske og fysikalske Indsigter af en Deel særskilte, omstændelige Oplysninger, „Faderen" meddeler om Vindforholdene, Flod og Fjære, Solgangens Stigen og Aftagen, Solens Gang og Indflydelse, Natur-Merkværdigheder i Norge og paa Irland, om Hvalerne i de islandske og grønlandske Farvande om ildsprudende Bjerge, Selhunde ved Grønland, om Nordlyset, Jord-Belterne m. m. [2])

---

[1]) Kongespejlet, Cap. 1—4.

[2]) Kongespejlet, Cap. 5—23.

Men af end større Interesse er det at læse de Regler, Skriftet opstiller for høvisk og beleven Adfærd ved **Hoffet**, eller i Kongens Tjeneste. Her forudskikkes først en Udsigt over de forskjellige Hofværdigheder og de dermed følgende Pligter, af hvilken vi allerede i det Foregaaende have meddeelt Uddrag. Derpaa beder „Sønnen" om „Faderens" Vejledning med Hensyn til Maaden, hvorpaa man bedst skal søge at komme i Kongens Tjeneste, de Manerer, den Klædedragt, og den Tale, man da skal tilegne sig og anvende. Her giver „Faderen" ham for det første det Raad, naar han kommer til det Sted, hvor Kongen opholder sig, først at opspørge og gjøre sig til Vens med de Mænd, der formaa mest hos ham, samt derpaa bede dem tale hans Sag, samt angive den bedste Tid og Anledning til at fremstille sig for Kongen selv. Er det paa den Tid, da Kongen sidder til Bords, bør man først forvisse sig om, at han er i godt Lune, eller ikke har alt for travlt med vigtige Sager, i hvilket Tilfælde man heller bør vente til en anden Gang. Men, heder det, er Kongen i blid Stemning, og har ingen paatrængende Forretninger den Dag, saa vent, indtil han paa det nærmeste er mæt, og lad dig da forestille for ham. Da bør du være iført dine bedste Klæder, Hoser og Sko, Kjortel og Kappe. Vælg dig til Hoser helst bruunligt Klæde; sort Skind gaar ogsaa an, men intet andet Slags Klæde uden Skarlagen [1]). Din Kjortel bør og være bruunagtig, eller grøn, eller rød, af godt og smukt Klæde. Dine Liinklæder skal du lade gjøre af godt Lerred, men ikke af store Stykker; din Skjorte bør være kort, en god Mon kortere end Kjortlen, da ingen høvisk Mand kan gjøre sig stadselig ved Hør eller Hamp. Dit Skjegg og Haar skal du lade net opsætte efter den da brugelige Skik ved Hirden, førend du træder frem for Kongen. Da jeg var inden Hirden, var Moden i Hirden den, at Haaret klippedes kortere end Ørebladene, og kæmmedes omkring, saaledes som hvert Haar bedst vilde falde, men over Panden var der klippet en kort Top. Skjegget plejede man da at bære kort, og liden Knebelsbart. Siden blev det Mode, at bære en Kant af Skjegg rundt om hele Hagen paa tydsk Viis, og jeg tror neppe at der kommer nogen smukkere eller for Krigsmænd mere passende Mode."

„Anseer du dig nu fuldstændig beredt til at træde for Kongen, saavel med Hensyn til Klæder, som andet, og kommer du i belejlig Tid, samt faar Tilladelse af Dørvogterne til at komme ind, saa maa du altid have en anstændig Tjener til at følge dig; dog maa du, om det end tilstedes eder begge at komme ind, ej lade ham følge dig længer end inden-

[1]) **Birkebeinernes røde Hoser omtales udtrykkeligt i Fortællingen om Bergens-Sommeren, se ovenfor S. 320. Kongens Dragt var heelt igjennem bruunagtig i Slaget i Norefjorden, s. o. S. 169.**

for Døren, eller i det længste til Stallare-Stolen. Der skal du give ham din Kappe at passe paa, men selv gaa uden Kappe ind for Kongen [1]), efterat du først har kæmmet dit Haar glat og strøget dit Skjegg godt. Du skal heller ikke have Hat, Hue eller „Kveif" paa Hovedet, men med utildækket Haar og bare Hænder, med blidt Aasyn og renset Legeme og Lemmer træde frem for fyrstelige Personer. Ogsaa skal du da have de Mænd med dig, der kunne understøtte din Begjæring. Væn dig til at bære dit Hoved stødt og dit Legeme rankt, naar du gaar, saavel som til en smuk Gang, uden dog at gaa for langsomt. Naar du kommer for Kongen, da bøj dig ydmygt for ham, og hils ham med disse Ord: „Gud give eder en god Dag, Herre Konge!" Sidder han til Bords, da vær ikke saa ubehøvlet, som mange ere, nemlig at støtte dig til Kongens Bord, eller lægge Hænderne paa Bordet; stil dig saa langt fra dette, at der er Plads nok til al den Opvartning, der tilhører Kongens Bord. Staar der intet Bord foran Kongen, da stil dig ikke nærmere end at der er Rum til al Opvartning mellem dig og Fodskamlerne foran Kongens Sæde. Dine Arme skal du lade hvile saaledes, at den højre Haand griber om det venstre Haandled, og lad dem saa synke ned, som det kan falde. Naar du har fremført din Hilsen, skulle de dertil valgte Mænd fremføre dit Erende. Er du da saa heldig, at opnaa hvad du ønsker, skal du gaa Kongen til Haande, og derpaa i Lag med Hirden, saaledes som dine Talsmænd anvise dig. Giver Kongen dig et Løfte, og bestemmer Tiden, naar det skal opfyldes, saa vent indtil da, men udsætter han Sagen paa ubestemt Tid, hvilket ogsaa let kan hænde, idet han erklærer ikke at kjende dig tilstrækkeligt, enten af Person eller Rygte, og derfor ikke kan give dig noget Svar, førend han har erfaret, hvorledes din Opførsel og øvrige Forhold er, da er der ikke mere herom for dette Sinde at tale, og du kan da, om du vil, see Tiden an, om du senere kan treffe et eller andet belejligt Øjeblik til at faa dit Ønske frem. Men i den Tid, du saaledes gjør dig Umag for at komme i Kongens Tjeneste, trænger du højlig til at blive kjendt med de bedste og forstandigste Mænd, og til at holde dig saa meget som muligt i Nærheden af dem, der ere Kongen kjærest; dog saaledes at du i denne Prøvetid selv bekoster dit Ophold, undtagen naar det en eller anden Gang kan treffe, at du indbydes af Kongen til hans Bord. Men lad det dog ikke hænde dig, hvad der hænder saa mangen ukyndig Mand,

[1]) Som Grund hertil anføres siden, deels at man ved at vise sig uden Kappe ligesom antyder at man er beredt til at gjøre Opvartning, deels ogsaa at man har haft mange Exempler paa at Folk, der have efterstræbt en Konges Liv, have skjult Vaaben under Kappen, hvorfor den her omtalte Skik var et overmaade godt Paafund, baade fordi man derved virkelig hindrede megen Svig, og fordi man derved sparede sig al odiøs Visitation.

at du faar saa meget større Lyst til at leve paa andres Bekostning, som du bliver oftere buden; thi derved udsætter du dig for at strengere Folk anseer dig for karrig og paatrængende, at de, som før vare dine Kammerater og Venner, blive dine Uvenner." . . .

„Du maa og, naar du staar for Kongen, passe paa, ikke tillige at tale med andre, saa at din Opmerksomhed unddrages fra hvad Kongen siger, ja at du maaskee endog nødes til at spørge op igjen, thi det lader altid ilde at være saa uopmerksom, at man maa gjentage hvert Ord for En, og dobbelt ilde i Samtaler med Fyrster. Det kan ofte hænde, naar man staar for en Fyrste, at andre imidlertid komme til og spørge om mangt og meget, deels af Mangel paa Levemaade, deels fordi de virkelig gjerne saa, at Vedkommende begik et Anstød. I slige Tilfælde bør du afværdige den ubetimelige Spørger med saadanne Ord som: „Vent lidt, gode Mand, saa længe jeg hører paa Kongens Tale; siden er jeg ganske til din Tjeneste." Taler han da fremdeles til dig, saa svar ham ikke, førend Kongen har endt sin Samtale med dig. Pas nøje paa at tiltale Kongen i Fleertal, men altid at omtale dig selv i Enkelttal. Hvis det skulde hænde, at Kongen siger noget, som du ej forstaar, saa at du nødes til at spørge op igjen, maa du hverken sige „haa?" eller „hvad?" men kun „Herre!" eller om du vil bruge flere Ord: „Herre, lad det eder ej fortryde, at gjentage hvad I sagde til mig, thi jeg forstod det ikke tydeligt." Men lad det dog hænde sig saa sjelden som muligt, at Kongen skal behøve at sige dig en Ting mere end een Gang"[1]).

Siden tales der om, hvorledes de, der ere optagne i den kongelige Tjeneste, skulle opføre sig. „Først og fremst," heder det, „er det at merke at du aldrig lader din Hu være uden Gudsfrygt, og elsk ham fremfor Alt, dernæst god Opførsel. Stræb at vær billig, retfærdig og beskeden i alle Dele. Erindre dig altid dit Endeligt, og vogt dig paa det omhyggeligste for alle Laster. Husk paa, at mangen En lever kun en kort Stund, men hans Ry lever dog længe efter ham, og det kommer meget an paa, hvorledes Ens Eftermæle er. Nogle blive navnkundige af gode Gjerninger, og disse, samt deres Hæder, leve efter dem, om de endog selv dø. Andre derimod blive navnkundige af onde Gjerninger, og de bære deres Skam allerede i levende Live, saavel som efter Døden. De fleste høre dog til den store Hob, der falder af som Kvæget, uden at man hverken hører ondt eller godt om dem; men vær overbeviist om, at dette ikke er Menneskets Bestemmelse" — — — — „Enhver skulde derfor, saa længe han lever, see til at efterlade Bedrifter der bevirkede, at han, naar han var død, altid blev omtalt med Ros, og aller mest paahviler dette Konger

---

[1]) Kongespejlet Cap. 30—32.

og andre Storhøvdinger, saavel som alle dem, der slutte sig til dem, og træde i deres Tjeneste." — — — „Vogt dig vel for at bære Kappen paa begge Skuldre i dit Venskab mellem tvende Høvdinger; det gjør kun charakteerløse Mænd". — — „Elsk din Høvding uden al Svig, saa længe du tjener ham, og slut ingen Forbindelse eller Samraad med hans Uvenner, hvis du vil ansees som en Hædersmand. Gud alene skal du elske over din Herre, ingen anden. Fremdeles maa du omhyggelig vogte dig for følgende Ting, at du ej kommer i Ord for dem: Meened og falske Vidnesbyrd, Søgen paa berygtede Huse eller i Drikkelag, undtagen i Kongens Huus eller anstændige Gilder, Terningekast om Penge, Modtagelse af Stikpenge, eller anden Slags Pengegriskhed. Thi alt dette er hver Kongsmand til stor Skam herneden, og til hans Sjæls Fortabelse hisset. Hvor du end er, da vogt dig ogsaa for at blive drukken, thi det kan hvert Øjeblik treffe at du bliver kaldet til at modtage Sold, eller til Eftersyn, eller til andre vigtige Sager". — — — „Du bør saa ofte som muligt lade dig see i din Herres Nærhed. Tidligt om Morgenen skal du følge ham til Kirken, og opmerksomt lytte til Messerne, medens du er i Kirken, og bede Gud om hans Miskund. Naar Kongen gaar fra Kirken, da følg ham strax, og vær ham saa nær, at du kan see paa hans Miner, om han ønsker at kalde dig til sig, uden dog at gaa ham saa nær ind paa Livet, at han finder sig belemret ved dig, om han maaskee vil tale med En eller anden, eller overhoved afhandle noget, andre ikke maa høre. Seer du at din Høvding holder noget hemmeligt, da vær ikke nysgjerrig efter at vide det, men betror han dig noget, da bevar Hemmeligheden trofast. Tidligt om Morgenen, førend Kongen staar op, da begiv dig, toet og vasket og fuldt paaklædt, til hans Sovekammer, for at vente til han staar op; dog maa du ikke gaa ind, uden at han kalder paa dig. Hvor som helst Kongen lader dig kalde til sig, da gaa ind uden Kappe. Er det saa tidligt om Morgenen, at du ikke før har været hos ham den Dag, da byd ham god Dag med de Ord, jeg nys har sagt dig. Gaa ham ikke nærmere, end at han har Plads nok til at tale med dem, der ere ham nærmest. Kalder han dig nærmere, for at tale hemmeligt med dig, da støt dig paa dit ene Knæ for ham, saa nær, at du godt kan høre hvad han siger, fremdeles uden Kappe. Beder han dig derimod sidde ned, kan du lægge din Kappe over dig, om du vil. Nu kan det treffe sig, at Kongen gaar ud for at fornøje sig, enten det er i Byen eller paa Landet, og du og dine Kammerater følge ham, da er det, enten I bære Vaaben eller ej, rettest at I gaa lige mange paa hver Side af ham, dog ikke paa nogen af Siderne i en rund Hob; I bør mage det saaledes, at han er omtrent i Midten af eders hele Følge, lige mange saavel foran og bagtil, som til Siderne, og aldrig nærmere, end at han har

Plads til at tale med dem han ønsker, højt eller hemmeligt. . . . Paa samme Made skulde I og passe det, naar Kongen og I alle er til Hest; I maa da holde eder saa langt borte, at der ikke stænkes Smuds fra eders Heste paa Kongen, om I ride nok saa hurtigt."

„Kalder Kongen paa dig ved Navn, da vogt dig vel for at svare „haa" eller „hvad!" men sig heller: „ja, Herre, jeg hører gjerne." Løb ikke tidligt om Morgenen til Spise eller Drikke som Tølpere: men vent med Sømmelighed paa Kongens Maaltid, og gaa til Bords med Kongen, hver Gang du er inden Hirden. Naar Kongen gaar til Bords med sin Hird, skulle alle hans Hirdmænd holde god Skik og smuk Orden, saa at de ikke storme frem foran hverandre; enhver bør vide sin rette Plads og Sidemand, og iagttage den samme Orden i at gaa, som siden i at sætte sig. Naar der rækkes Vand til Haandvask, det være sig udenfor eller indenfor Hallen, bør to og to Sidekammerater ad Gangen gaa der hen, og siden til Bords, hver i sin bestemte Plads. Hver Hirdmand bør, medens han sidder til Bords, tale saa sagte med sin Sidemand, at de, som sidde paa begge Sider af dem igjen, ikke kunne høre det; naar ingen samtaler højere, da er der god Stilhed og god Skik i Kongens Huus. Men det skader ikke, at man spiser godt og hurtigt, saa og at man drikker efter Nødtørft, kun vogte man sig for at blive drukken. Idelig bør du have Øjet henvendt paa Kongens Plads, for at see, hvorledes hans Opvartning besørges; og pas altid vel paa, naar Kongen sætter Drikken til Munden, at du saa længe ikke spiser, ligesom du og, om du har Bægeret i Haanden, maa sætte det ned, indtil han har drukket. Samme Opmerksomhed, jeg her har sagt at du skal vise Kongen, skal du og vise Dronningen; ligesaa, hvis Kongen har en Gjest ved sit Bord, hvem fyrstelig Æresbeviisning tilkom, enten en Konge eller Jarl, eller Erkebiskop eller Lydbiskop, da skal du iagttage det samme. Men er der en Mængde fornemme Mænd til Bords med Kongen, er det ikke nødvendigt at vise andre denne Ære end Kongen eller Dronningen, eller nogen anden Konge, han muligviis kunde have hos sig."

„Sidder Kongens Hird i Kongens Herberge, uden at der er Bord fremme, og komme de Høvdinger ind, som Kongen selv vil vise fyrstelig Ære, skulle alle Mand rejse sig op lige saavel for dem, som for deres egen Herre, og hilse dem venligt. Kammeraterne skulle selv indbyrdes vise hinanden den Høflighed, at naar en af dem, der har været ude, kommer ind og gaar hen til sin rette Plads, rejse de to nærmeste, mellem hvilke han skal sidde, sig op, hilse ham venligt og byde ham velkommen. Kongsmændene skulle, hvad enten de sidde sammen, eller ere i Følge med Kongen, eller alle i et Følge gaa ud for at fornøje sig, være stilfærdige, anstæn-

dige i Lader, tale fagert og vogte sig for alt uanstændigt Snak, thi paa dem hvile Alles Øjne [1]).“

Faderen gaar derpaa over til at tale om, hvorledes de, der staa i Kongens Tjeneste, skulle øve sig i Vaabenfærd. Det merkeligste er her de Regler, der gives for Kamp **til Hest**, thi saavel heraf, som af hvad der tidligere berettes om Sverre og flere af Høvdingerne [2]), seer man, at det ogsaa her i Norge paa denne Tid begyndte at blive brugeligt, at de fornemmere Befalingsmænd strede til Hest. Paa Sverres Tid var vel dette neppe stadigt Tilfælde med andre end de egentlige Befalingsmænd og en udsøgt Deel af Hirden, eller alle dem, man efter Udlandets Exempel kaldte **Riddere**, men det er dog efter denne Tid, saavel som i Sverige og Danmark, blevet mere og mere almindeligt for Hirdmændene eller overhoved de mere anseede og bemidlede Mænd, der gjorde Krigstjeneste til Lands, indtil det endelig blev et Særkjende for de højere Klasser. Man seer ellers noksom, at de ved Beskrivelsen af Hestens Udrustning m. m. forekommende franske Kunstudtryk, at vore Forfædre have lært Ridekunsten og Rytterfegtningen af Anglo-Nordmannerne. For øvrigt maatte der i Norge, hvor der mest kæmpedes til Søs, være mindre Spørgsmaal derom, end i Nabolandene. „Nu træffer det sig,“ heder det i Kongespejlet, „at dine Kammerater ville gaa ud fra Kongens Herberge for at fornøje sig, og du ligeledes faar Tilladelse dertil, da skal du især fornøje dig paa følgende Maade. Hvis du er paa et Sted, hvor man kan komme til at ride, og du selv har Hest, da stig paa din Hest med **tunge Vaaben**, og øv dig i at sidde saa fagert og saa fast som muligt til Hest. Øv din Fod til at træde fast i Stigbøjlerne med rette Legge, lad din Hæl synke lavere end Tæerne, undtagen naar du skal dække dig mod Stik forfra, dog saaledes at du stedse sidder fast med sluttende Legge. Dæk dit Bryst og alle dine Lemmer godt med et **lukket Skjold**. Øv din venstre Haand til at passe godt paa Bidsel og Tømme, og den højre til at holde dit Glavin godt fældet, idet du behørigt støtter efter med Brystet. Afret din gode Hest til at kaste pludseligt om i fuldt Løb, og hold den altid ved godt Hold og reen, sko den vel og fast med sterke Sko, og forsyn den overhoved med forsvarligt og smukt Seletøj. Er du i en By eller andensteds, hvor du ikke saa godt kan more dig til Hest, da ifør dig en tung Rustning, udsøg dig en Kammerat, der vil lege med dig, og som du veed forstaar sig godt paa at fegte under Skjold og Bukler, og øv dig

---

[1]) Kongespejlet, Cap. 37.

[2]) F. Ex. Sverre selv baade i Bergen og i Oslo, se ovenfor S. 318, 366, Lendermanden Aale Hallvardssøn sammesteds. Det synes og, som om de Heste, man tiltvang sig til Laan paa Ordost (se ovenfor S. 374), vare bestemte til en Deel af Hirdmændene.

nu heri med ham. Til denne Leg skal du, som sagt, bruge tunge Vaaben, enten Brynje eller en tyk Pandser, og paa Armen enten et tungt Skjold eller en Bukler, og et tungt Sverd. Her kommer det an paa at lære sig til at hugge nøjagtigt og eftertrykkeligt, samt at parere godt. Ov dig ogsaa i at dække dig godt med dit Skjold; og se til, at du er vel forfaren i alt dette, naar du skal skifte Hugg med Fienden. Kommer det dig meget an paa at lære denne Idræt, da anstil denne Leg to Gange om Dagen, om du kan komme til, og lad ingen Dag gaa hen uden i det mindste at lege den een Gang, Helligdage undtagne, thi denne Idræt er baade sømmelig at lære for en Krigsmand, og dertil nødvendig i paakommende Tilfælde. Bliver du træt af denne Leg, og faar Lyst til at drikke, da drik smaat og tidt, saa at du ej tørster, men pas dig for at tage for meget til dig. Af andre lignende Adspredelser kunne vi og nævne disse, at du gjør dig et Skaft, lidt tungere end et Spydskaft, og kaster det til Maals, ligeledes at skyde til Maals med Bue. Fremdeles er det godt og nyttigt i paakommende Tilfælde, at øve sig i at kaste med Slynge baade langt og sikkert, enten Stavslynge eller Haandslynge, eller at kunne kaste en Vaabensteen godt. Fordum var det sædvanligt, at alle de, der vilde være fuldkomne i alle Slags Vaabenøvelser og ridderlige Idrætter, øvede begge sine Hænder op, saa at den venstre var lige saa dygtig til at gribe og slaa, som den højre. Merker du, at du har Anlæg dertil, saa øv dig deri, thi de, der have erhvervet sig denne Færdighed, ere de dygtigste og for Fienden farligste Fegtere. Sky for Resten alle Manddrab, undtagen ved lovlige Afstraffelser eller i almindelige Slag; i saadanne, der holdes paa din Herres rette Bud, skal du ikke mere undgaa Manddrab end noget andet Verk, som du veed er godt og rigtigt. Viis dig i Slaget djerv og uforfærdet; giv vel rettede og forsvarlige Hugg, saaledes som du har øvet dig op til, og ligesom i godt Lune, skjønt med mandig Vrede. Du skal ikke give matte Hugg, eller daarlige Stik eller skyde skjæve Skud, som en, hvem Modet forsager. Vogt dig for Modstanderens Fegtekunster. Se til, at du i alle Slag holder godt ud i Længden, men løb ikke paa med for stor Hidsighed i Begyndelsen, og vær aller mindst storpralende. Se stedse til, at andre kunne give dig godt Vidnesbyrd, men ros dig ikke selv af dine Gjerninger, at det ikke maaskee kunde indtræffe, at man efter en Tids Forløb, naar Hevn skal tages for anseede Mænds Drab, lader denne Hevn ramme dig paa Grund af dine egne Ord."

„Naar du er i Slag til Lands, og skal stride til Fods, og staa i Spidsen af en svinefylket Fylking [1]), da kommer det meget an paa,

[1]) Dette var altsaa endnu, som man seer, den hyppigst anvendte Stilling.

staar ved Sammenstødet at hindre, at der bliver nogen Aabning eller noget Brud i den bundne (sluttede) Skjoldborg; du maa vogte dig for, nogensinde at binde (slutte) din fremmeste Skjoldrad under en andens Skjold. Vogt dig ogsaa for, i Fylkingen at slippe dit Spyd fra dig, undtagen naar du har to, thi i Kampen til Lands er eet Spyd bedre i Fylkingen end to Sverd [1]). Strides der til Skibs, da vælg dig to Spyd, som du ikke skyder fra dig, et langskaftet, som godt kan naa fra Skib til Skib, et andet kortskaftet, som er bekvemt at bruge ved Entring. Til Skibs benytter man sig af forskjellige Slags Vaaben, enten tunge Paalstave [2]), eller lette Kaste-Gaflaker. Med Paalstave skal du søge at faa en Fiendes Skjold tynget ned, og naar dette lykkes dig, da søg at træffe ham med Gaflaken, hvis du ikke kan naa ham med Langspydet. Det gjelder her lige saa fuldt som til Lands, at kæmpe i god Stemning og med vel rettede Hugg, og du maa ikke bortødsle dine Vaaben ved utidig Bortkasten. Der er mange Slags Vaaben, som man godt kan bruge ombord, men ikke til Lands, undtagen man er i en Borg eller et Kastell; saaledes for Ex. Langorvs-Ljaaer, langskaftede Skjegg-Øxer, Slagbrande [3]) og Stav-slynger, Skjeftesletter [4]) og alsteens andre Vaabensteene, Laasbuer, Haandbuer, og andre Slags Skudvaaben, dog er Kul [5]) og Svovl det ypperste af alt. Blystøbte Hærsporer og gode Atgeirer [6]) ere og-

---

[1]) Af hvad der siges om Spydets Nytte i Fylkingen, sees noksom, at det aldeles udfyldte Bajonettens Plads nuomstunder, og at Vigtigheden af dette Slags Vaaben ved Sammenstød mellem større Troppemasser var almindelig anerkjendt.

[2]) Heraf, som af det Sted nedenfor, hvor Paalstave omtales, seer man tydeligt, at dette Vaaben var et meget tungt Kastespyd, der hyppigst brugtes mod Skjoldet, der, naar den havde fæstet sig i dette ved de Agnorer, der upaatvivlelig fandtes paa dets Odd, tyngede det saaledes ned, at den, som bar dem ikke tilbørligt kunde dække sig. Det forstaar sig, at dette, som andre lignende Vaaben, ogsaa kunde bruges med god Virkning umiddelbart mod Mennesker, baade til Stik og Slag, men dets Hovedbestemmelse var dog visstnok den nys nævnte. Sandsynligviis var Jernet fladt ligesom paa de nu hos Islænderne saakaldte Paalstave, der bruges som Spader.

[3]) Slagbrande ere, som man nedenfor seer, Bjelker der rejstes paa Ende, og bleve sluppne ned, for at slaa, medens den anden Ende var befæstet i et Slags Hængsel, omtrent som en Stangjernshammer. Slige Slagbrande sigter maaskee Sverre til, hvor han siger (se ovenfor), at Baglernes „Brande" i Slaget ved Thorsberg stode ham lige i Øinene.

[4]) Om Skjefteslетternes Udseende har man hidtil ej kunnet komme paa det Rene; man seer kun, at det har været en Indretning til at kaste med, maaskee et Skaft med Kløft i Enden, til deri at anbringe en Steen.

[5]) I et Haandskrift staar „Jordkul," her maa man ej tænke paa nogen Krud-Sammensætning; kun paa brændbare Materialier for at sætte Ild paa Skibene.

[6]) Hærsporer er et Slags Fodangler, Atgeirer (se ovenfor I. 1. S. 198, 2 S. 188) et Slags Hellebarder eller Partisaner.

saa nyttige Vaaben til Skibs. Et Huunkastell [1]) er godt at bruge mod disse og andre Vaaben, saavel som en huunbeklædt firkantet Slagbrand med staalhaarde Spidser. En Norgalt med jærnbeslagen Mule er ogsaa nyttig i Søslag. Og derfor bør man i Forvejen lære sig godt op til alt saadant, da man aldrig veed Stund eller Time, naar man skal anvende det og benytte et af disse forskjellige Slags Vaaben. Læg Vind paa at samle saa mange Vaaben, du kan, medens du endnu ej behøver dem, thi det er ej alene hæderligt, altid at eje gode Vaaben, men ogsaa en god Skat at tage til i Nødsfald. Paa Skibet bør man indrette sig saaledes til Forsvar: at viggyrdle og stille Vig-Aaserne forsvarligt [2]); lægge Skjermtagene [3]) højt, og under dem anbringe fire Porte lige for hinanden, saa store, at een eller to Mænd rummeligt kunne løbe derigjennem med alle deres Vaaben, samt udentil med Bryggerne [4]), at gjøre en jevn Vej at træde paa til hver Side af Taget. Hele denne Indretning maa fæstes godt, at den ikke svigter eller giver sig, hvor hurtigt man end springer paa den. Brede Skjolde ere gode til at dække sig med ombord, og ulfkens Brynjer, dog ere Pandserne de ypperste Dækningsvaaben ombord, gjorte af blødt og vel sværtet Lerred, ligeledes gode Hjelme og hængende Staalhuer."

„Skal man derimod stride til Lands, og til Hest, da maa man før det første see til, som ovenfor nævnt, at være vel oplært i al Slags Færdighed i Rytterfegtninger. Hesten maa være godt og sterkt skoet; Sadelen maa være sterk, højbuet og forsynet med sterke Gjorde saavel som andet Sadeltøj, en forsvarlig „Suzingull" [5]) midt over Sadelen, og en Brystgjord foran. Hesten maa baade foran og bagenfor Sadelen være dækket baade mod Hugg og Stik; den maa have et godt „Kovertur" [6]), gjort som en Pandser, af blødt og vel sværtet Lerred; dette er nemlig et godt Dække mod alle Slags Vaaben, hvorledes det end er anbragt; uden paa Koverturet bør man have en god Hestebrynje, og paa denne Maade maa Hesten tilhylles om Hovedet, Lenden, Brystet og Bugen, saa at Fienden

---

[1]) Om Huunkasteller se ovenfor II. S. 894.

[2]) Om Viggyrdler (Bordklædninger) er der ovenfor talt. Vig-Aaserne vare, som man seer, horisontale Bjelker, der lagdes ud, og hvortil vel Viggyrdlerne støttedes.

[3]) Disse kaldes i Texten og ligeledes i Sverres Saga „vibar;" man seer tydeligt, at de dannede et Slags Forhøjning; paa dem traadte Anføreren stundom op, naar han vilde opmuntre Tropperne, se ovenfor S. 126, hvor der urigtigt staar „Skandseklædningen" jvfr. S. 357.

[4]) Disse „Brygger" ere de løse, tynde Landgangs-Broer, man altid førte med, for at lægge fra Skibet til Strandbredden, naar man landede.

[5]) Dette er det latinske succingulum, sandsynligvis først forfransket til sous-cingle, eller noget lignende.

[6]) D. e. couverture; ligeledes et fransk Ord.

ingensteds, ej engang om han er til Fods, kan komme Hesten til Skade. Den bør ligeledes være forsynet med et sterkt Bidsel, der ikke svigter, enten man vil holde Hesten an, eller kaste den om. Uden om Bidslet og om hele Hestens Hoved og Hals lige til Sadelen skal man have en „Grime" (d. e. Hylster), gjort som et Pandser, af stivt Lerred, for at ingen ved noget Kneb skal faa fat paa Bidslet eller Hesten. Selv bør man være iført gode og myge Hoser, gjorte af blødt, vel sværtet Lerred, hvilke naa lige op til Beltet, og udenpaa dem gode **Brynhoser**, saa højt at man kan gjorde dem dobbelt om sig; nedenfor dem gode „**Brynbrøker**" gjorte af Lerred saaledes som nys beskrevet, og udenpaa dem **Knæbedækninger** af tykt Jærn med staalhaarde Nadder. Om Overkroppen bør man inderst have et blødt **Pandser**, der kun naar til midt paa Laaret, der over en god **Brystbedækning** af godt Jærn, der naar fra Brystvorterne til Beltet, udenpaa alt dette en god **Brynje**, og over Brynjen et godt **Pandser** uden Ermer. Man maa have to **Sverd**, et om Livet, et andet hængende om Sadelbuen, samt en god **Brynkniv** [1]). Paa Hovedet maa man have en god **Hjelm**, gjort af godt Staal og forsynet med fuldstændig Ansigtsskjerm; fremdeles et tykt og godt **Skjold** hængende om Halsen, men dog ogsaa med et forsvarligt Haandtag; ligeledes et godt hvast og vel skjærpet **Glavin** af godt Staal. Der er ogsaa andre Vaaben, som man med Fordeel kan bruge til Hest, f. Ex. en **Hornbue** eller veg **Laasbue**, som man godt kan spænde, skjønt man sidder til Hest, o. a. d." . . .

„Alle de her omtalte Vaaben, der bruges enten til Skibs eller til Hest, kan man ogsaa bruge ved Angreb eller Forsvar af Kasteller, men derforuden ogsaa mange andre Vaaben. Den, der angriber et Kastell med de allerede nævnte Vaaben, behøver ogsaa dertil at have **Valslynger**, nogle sterke, til at slynge store Stene mod Steenmure, for saaledes at bryde dem ned, andre svagere, til at slynge Stene over Murene og bryde Huse ned. Kan man ikke med sterke Valslynger faa en Muur sønderbrudt eller sønderrystet, maa man dertil anvende en **Væder** med Jærnhoved, thi mod dens Stød staa sig kun faa Steenmure. Vil Steenmuren ikke give sig ved disse Forsøg, maa man, om man vil, bruge et **Gravsviin** [2]). Et **Kastell paa Hjul** er godt at vinde et andet Kastell med, naar den er højere end det, mod hvilket det bruges, om Forskjellen end ikke er større

---

[1]) D. e. „Kniv, der hænger i Brynje" (Væv af Jernringe).

[2]) Dette er ikke nærmere forklaret, men man seer, at det maa være en Bedækning, under hvilken man, beskyttet mod de fiendtlige Vaaben, undergraver Muren.

end syv Alen, men jo højere jo bedre. **Stiger** paa **Hjul**, der kunne drages baade fra og til, klædte med Planker udentil og forsynede med Rækverk, ere ogsaa gode til dette Brug. Kort at sige, alle Slags Vaaben ere nyttige at anvende ved Belejring af Kasteller, men det kommer kun an paa at vide, naar og hvorledes ethvert af dem skal anvendes. — Til **Forsvar** af Kasteller kunne ogsaa de fleste nu nys opregnede Vaaben anvendes, og dertil mange andre, baade store og smaa, **Valslynger**, **Haandslynger** og **Stavslynger**. **Laasbuer** ere ligeledes i dette Tilfælde særdeles nyttige, saavel som **Haandbuer** og alskens Skudvaaben, lette og tunge **Spyd** og **Paalstave**. Til Forsvar mod Valslynger eller Gravsviin eller Væder, er det godt at styrke hele Steenmuren indentil med stort Egetømmer, men er der Jord eller Leer nok at tage til, da er dette det bedste. Ligeledes pleje de, der forsvare et Kastell, at gjøre Flager af store Egegrene og dække hele Steenmuren med dem tre- eller femdobbelt, dog skulle disse Flager igjen være vel dækkede med sejgt Leer. Mod Vædernes Stød har man og plejet at hisse store Sække, fyldte med Hø eller Avner, ned i lette Jærnlænker. Naar Kastellet beskydes saa sterkt at man ej kan være i Vigskaardene [1]), er det godt at have **Hængevigskaard** af lette Flager, to Alen højere end de egentlige Vigskaard, og tre Alen dybere; de maa og hænge saa langt fra Muren at man godt kan stride med alle Slags Vaaben mellem dem og hine. De skulle hænge paa lette Aaser, saa at man strax kan drage dem ind, om man vil, og atter hænge dem ud. En **Igelkat** [2]) er ligeledes et godt Vaaben for dem, der skulle forsvare Kasteller; den maa være gjort af store og tunge Træer, med Egetinder udenom, ligesom Børster; den bindes fast udentil ved Vigskaardene, og slippes ned paa dem, der komme Kastellet nær. Ligeledes **Slagbrande** af lange og tunge Træer, med hvasse Tænder af haard Eg, rejst paa Ende nær ved Vigskaarderne, saa at man strax kan lade dem falde ned paa dem, der komme saa nær [3]). En **Brynklung** [4]) er og et godt Vaaben; den gjøres af godt Jern, med staalhaarde og bøjede Torne, hver Torn forsynet med Agnor; den skal hænge i et Reb, hvis nederste Deel, saa langt man kan naa, er af tindede Jærnlænker, for at man hverken skal

---

[1]) Vigskaard ere, som bekjendt, Skydeskaar (battlements).

[2]) D. e. egentlig „Pindsviin," af Maskinens Lighed med dette Dyr,

[3]) Her sees tydeligt, hvorledes Slagbrandene vare beskafne.

[4]) Ordet er dannet af klungr, d. e. Edderkop, aabenbart paa Grund af de Klør eller Kroge, hvormed Maskinen var forsynet, og som i Frastand gav det Udseende af en uhyre Edderkop.

kunne hugge det over eller holde i det; længer oppe kan man bruge hvilket som helst Slags Reb, naar det kun er sterkt nok. En saadan Indretning er god til at kaste ned imellem Folk, for om muligt derved at faa fat paa en eller flere Mænd, og drage dem op til sig. Et **Løbehjul** er ligeledes et godt Vaaben for dem, der skulle forsvare et Kastell, og bestaar af to Kvernestene, forbunden med en Axel af sejg Eg; dette lader man rulle ned fra Vigskaarden over Skraaplanker mod Fienden. Fremdeles en **Skudvogn**; den gjøres som en anden Vogn, paa to eller fire Hjul, og fyldes med Stene, ophedede eller kolde; man lader den ligeledes rulle ned paa Skraaplanker, men standser den da pludseligt ved sterke Toug, der til den Ende ere anbragte paa Siderne. Derved slynges Stenene ud af den og ind paa Fienden. Jo mere forskjelligartet dens Las er, saaledes at nogle Stene ere store, andre smaa, desto bedre er det. Man plejer og stundom at gjøre Slyngestene af Leer, fyldte med Smaasteen, og siden brændte, saa at de kunne taale at kastes, thi naar de falde ned, springe de i Stykker, og kunne saaledes ej kastes tilbage. Men til at bryde Steenvegge ned, bruges store Stene, lige saavel som naar man fra et Kastell kaster Stene mod et Trækastell, der er opført af Belejrerne, eller mod Axeltrærne af Hjulene under deslige Trækasteller, Stiger, Gravsviin, o. a. d. **Kogende Vand**, smeltet **Glas** eller **Bly** er ligeledes godt Forsvarsvaaben i et Kastell. Er et Gravsviin eller en anden Maskineført nær til Kastellet, saa at kogende Vand ej kan skade dem, som ere derunder, er det godt at bruge jærnbeslagne Aase, fæstede til hvasse gløende Plovjern, og skyde dem ned i Træverket, saa at Jærnene staa efter, men Aaserne drages op. Dermed bør ogsaa Beg og Svovl, eller kogende Tjære følge. **Miner** (Taalgrave) er ogsaa gode Vaaben; de graves udenom Kastellet, jo dybere og smalere, og jo flere, jo bedre, især naar Maskiner paa Hjul skulle drages mod Kastellet. Slige Miner skulle have mange smaa Glugge, dog saaledes tildækkede, at de ej kunne sees ovenfor; de skulle være fyldte med den mest muligt letfængende Ved, og naar Kastellet da angribes fra Trækasteller eller Stiger eller andre Maskiner paa Hjul, skal man om Natten, hemmelig udsende Folk, for at stikke Ild paa Veden i Minerne. Slynges der Stene i saadan Masse over Vigskaardene, at Folk ej kunne være ude, er det godt at rejse forsvarlige Stolper af tyk Eg, og lægge derover store, sterke Syller, som oventil klædes med gode Egeplanker, over hvilken Beklædning der igjen lægges et Lag af Jord, ikke mindre end 3 eller 4 Alen i Tykkelse: den hele Indretning benyttes da som et Skjermtag til at optage Stenene. Paa samme Maade skal man og mod Trækasteller rejse gode og sikre Stolper, højere end Kastellet selv. Men bedre

end alle de her opregnede Maskiner er dog en bøjet Skjoldsstun[1]), der udspyr Ild og Luer" [2]).

Af disse Beskrivelser over de forskjellige Slags Vaaben og Udrustninger saar man den bedste Forestilling om, hvorledes det gik til i de ovenfor beskrevne Slag og Belejringer, og fornemmelig ere Oplysningerne om Striden til Søs af Interesse, da vi ellers ikke i Sagaerne selv finde saa omstændelige Beskrivelser, at vi deraf kunne slutte os til alle Enkeltheder.

Ved at afhandle, hvorledes det gaar til, at flere Folk, der længe have været i Kongens Tjeneste, dog ikke opføre sig sædeligt eller høvisk, kommer „Faderen" til at udbrede sig udførligt over, hvad han kalder „Uaar blaadt Folket selv," eller paa dets Styreres Sæder, Vid eller Fremfærd." Han sammenligner nemlig Sædernes Fordærvelse blandt et Folk med Misvært paa Afgrøden, eller Uaar paa Kvæg og Fiskeri. „Naar alle disse Ulykker komme paa een Gang," siger han, „og tre Aar efter hinanden, kan man næsten sige at Landet er ødelagt, men dog have de lidet at betyde i Sammenligning med de Uaar, der opstaa blandt Folket selv; i hine kan der nemlig skaffes Hjelp fra Naborigerne, men man kan ikke kjøbe gode Sæder og Mandevid fra andre Lande, naar det, der hidtil var hjemme i Landet, er forbi. Naar et Uaar kommer over Bondens Gaard, som han selv og hans Forfædre længe have ejet, kan han ikke faa saadan Lede til den, at han frasiger sig den, men han maa heller se til at bevare Græs og Avner lige saa omhyggeligt, som han før bevarede godt og reent Korn, og søge at hjelpe sig og sin Familie saa godt han kan, indtil bedre Tider med Guds Hjelp komme. Paa samme Maade maa Kongen ogsaa bære sig ad, naar det træffer sig saa ilde, at der kommer Uaar i Landets Sæder eller Mandevid. Han kan ikke frasige sig sit Rige, men maa paa Grund af Omstændighederne vise sig lige saa venlig mod de Uvise, som hidtil mod de Vise, medens Riget blomstrede ved gode Sæder. Noget maa han straffe, noget maa han ved gode Ord søge at faa frem, noget maa han udvirke ved Belærelser, og overhoved hjelpe sig paa bedste Maade, han kan, indtil bedre Tider med Guds Hjelp komme."

Faderen gaar nu over til at skildre de Maader, paa hvilke slige „Folke-Uaar" kunne opstaa, og aabenbares, f. Ex. naar Kongens erfarne Raadgivere dø, eller naar en ung Konge kommer paa Tronen og omgiver sig med

---

[1]) Hvad der herved skal forstaaes, vides ikke med Bestemthed. Her maa man nærmest tænke paa Rør, der lignede dem, af hvilken den græske Ild udblæstes. Men det antyder sikkert ikke nogen tidligere Anvendelse af Krudvaaben, end hidtil bekjendt.

[2]) Kongespeilet, Cap. 37—39.

unge Raadgivere uden Erfaring, samt endelig, naar Riget deles mellem flere unge Konger, hvilket han kalder det værste af alt, og beklager, at man har Exempler nok derpaa. Det er aabenbart, at han her har Forholdene under Harald Gilles Sønner for Øje, og hans Skildring bliver saaledes af saa meget større Interesse, som man kan være vis paa, at den just gjengiver Sverres egen og hans Tilhængeres Anskuelser. „Hvis det," hedder det, „træffer sig saaledes, at Kongen, som har styret Riget, falder fra, efterladende tre eller fire Sønner, og alle de, der nedstamme fra dem, der før plejede at styre Landet med Kongen og baade vare højbyrdige og rige, ere unge, herskesyge Folk, og man endog vælger et saa daarligt Raad, at alle Kongesønnerne paa een Gang beklædes med kongelig Værdighed og Titel da kan det Rige kaldes en Spillebold for Skjæbnens Luner, og betragtes saa godt som fortabt, thi da saaes Uaarets Frø og Ufredens Korn i det Store. Smaakongerne nemlig, som allerede havde sønderslidt Riget, slide ogsaa Folkets Hengivenhed i lige saa mange Dele, og enhver af disse Herrer søger at skaffe sig Venner, som han bedst kan. Derpaa tænker enhver af dem paa hvad Magt, Folkestyrke og Rigdom han har i Sammenligning med Forgængeren, og enhver synes at han har for lidet. Da begynde enhvers Venner at minde og tale om, hvor meget den Konge kunde skaffe sig, der før styrede Riget, baade af Folk og Gods, eller andet, han attraaede, og ved hver saadan Paamindelse er det næsten som om man opeggede hver sin Høvding til at drage mere under sig, end han har. Derefter begynder enhver af disse Høvdinger at drage til sit Skatkammer den Skat, hvori der er mindst Rigesbod, nemlig Avind. Smaa Sager samles sammen med Flid og bruges til Forevending for heftig Vrede, den gode Frændskabs-Forstaaelse begynder at spildes, og den, som før kaldtes Ven og Frænde, betragtes som en ubelejlig Person. Gjensidig Mistænkelighed opstaar, og saa snart Mistanker og Sladderhistorier ere ude at gaa, er Tiden for de slette Folk kommen; da bringe de sine Plove ud og saa deres Frø; og nu spirer Ufredens Afgrøde op, Begjærlighed og Uretfærdighed tiltager, lige saa frækt Manddrab, Ran, Tyveri. Vil nu en af hine Høvdinger straffe enkelte Uskikke i sit Rige, da flygter Vedkommende til en anden af Høvdingerne, og foregiver at han uforskyldt er kommen ud for sin Herres Vrede. Hiin tager sig af ham mere af Skinsyge end af Godhed, han søger nemlig kun at skaffe sig Venner i den andens Rige, der, hvis Uenighed opstaar, kan understøtte ham selv, og skade hiin. De, der saaledes have flygtet formedelst Ugjerninger eller Lovbrud, begynde ligeledes at vise deres forrige Herre Fiendskab, stifte Uvenskab mellem ham og den, under hvis Beskyttelse de nu befinde sig, ja søge endog at hevne sig ved at øve Manddrab, Ran eller Tyveri i hans Rige, som om de vare uskyldige, og han Aarsag i Alt sammen. Derpaa begynde de

slette: Sæder at mangfoldiggjøres, thi Gud hevner sin Vrede saaledes, at han, hvor som helst fire Enemerker i disse Høvdingers Rige støde sammen, sætter et rullende Hjul, der drejer sig om Uroens Axler. Nu krænker man Frændskab og Svogerskab, man skaaner intet, thi saasnart eet Folk er deelt i flere Parter mellem Høvdingerne, og disse blive uenige, tager Almuen ikke i Betænkning at følge sine Lyster, men forandrer frækt alle Landets gode Skikke, idet enhver vælger sig sin Skik efter Behag, og frygter ikke længer nogen Straf, idet Høvdingerne selv ligge i Kiv og Uenighed. Og saasnart enhver stoler paa sin egen List og Sluhed, da faa alle Ulykker Overhaand i Landet, Manddrab og Retsbrud tiltage, Kvinder blive deels røvede, deels forførte, der avles Børn i Egteskabsbrud eller lovløst Samliv, nogle egte sine Beslægtede eller Besvogrede, andre lokke gifte Koner fra deres Mænd. Bønder og Almue blive opsætsige og ulydige, vogte sig ikke for Søgsmaal, og ville ikke bøde, naar de skulle, holde oprørske Sammenkomster, stole paa deres Mængde og Antal, og vælge hvad der bringer den største Fare, idet de binde alle sammen i eet Fællig, rolige og sædelige Mænd, og usædelige og Daarer. De søge at frelse uvittige og uredelige Mænd fra Søgsmaal, om de end hver Dag forbryde sig, og sværge enten vrange Eder eller falske Vidnesbyrd med dem, eller forsvare dem med Trodsighed og Magt paa Thingene, saa at slige Forbrydere slippe at svare de Bøder, de skulde, til Kongens Mænd, som vogte Landsstyrelsen for ham. Den dumme Hob betragter nemlig Forholdene, som om **Kongens og Folkets Interesser skulde stride mod hinanden**, og den uforstandige Mand sætter sin Ære i, og gjør sig for andre lige saa uforstandige Folk til af, at han en Tidlang kan holde sig uden Kongemagt eller Lovbud. Og skulle de i enkelte Tilfælde selv afgjøre Sager mellem hinanden indbyrdes, da understøtte alle Mand den dumme, saa at han sejrer, medens den retfærdige og rolige mister sin Ret. Og hvis den Begjærlige og Urolige bliver dræbt formedelst sin Umættelighed, betragte hans efterlevende Frænder dette, som om der herved var gjort dem stor Skade og Ættetab. Man fordrer lige saa stor Bod for den dumme, som for den vise og forstandige, hvis Drab maaskee tidligere kan være bødt til samme Æt, og betales ikke Boden, skal man strax tage Hevn ved Manddrab. Naar Gud seer sligt Uvæsen frækt begaaes, lader han det gaa ud over dem, der først begyndte dermed, thi saasnart den dumme og den begjærlige seer at han er vel agtet, ja bedre end den forstandige, og at hans Dumhed og Begjærlighed regnes ham til Ære og Forfremmelse, da handler han efter dumme Folks Viis, idet han nemlig desto mere fremturer deri. Exemplet smitter andre, og bliver tilsidst almindelig fulgt. Da er det, at Uvæsenet gaar ud over den første Ophavsmand, thi

nu passer enhver paa at komme den anden til Livs, med Vold eller anden Ondskab, og alle gamle og lovlige Vedtægter omstyrtes. De fordre vel alle, at Konger og Storhøvdinger skulle overholde Loven med Skaansomhed, men ingen af Almuen vil overholde Loven mod sin Ligemand, og enhver vil stride langt udenfor, hvad han fra først af er berettiget til. Naar da alle Love ere omstyrtede og retmæssige Straffe ej længer udøves, men Lovløshed og Ondskab komme i Stedet og blive almindelige, saa at Gud vredes derover, da sender han en Straf, der rammer Alle. Da kaster han Had og Fiendskab ned mellem de Høvdinger, der ere satte over Riget, og tilsidst kommer det endog til Manddrab og Slag. Da er Riget kommet til Fordærvelsens yderste Rand, og de faa Levninger af Love og gode Sæder, som hidtil have været overholdte, forgaa nu ganske, thi i Slagene falde de bedste og højbyrdigste Mænd. Men Uaar og Ran og alskens Ufred tage Ejendommene fra dem, som før besad dem og med Rette havde erhvervet dem, men derimod beholdes de af dem, som bedst kunde gribe det fra de andre med Ran og Tyveri. Naar slig Tid kommer over et Land, da har det tabt baade gode Sæder og dygtige Mænd, Gods, Frihed og alle Goder, saa længe Gud vil at den Nød skal vedvare; dette bestemmer han efter sin Miskund, thi han kan, om han vil, frelse Landet, saa snart han finder at det er tugtet nok for sine Synder. Naar da Landet med hans Bistand virkelig befries, og der siden kommer en Enevoldskonge, kan du nok begribe, hvorledes det staar sig med Folkets Sæder eller hvor vel ordnet dette Rige er i de nærmeste Tider efter slig Uro, hvor Folket var splittet ad under mange Høvdinger, og enhver søgte at lære sig op i List og Svig, Udyd og alskens Ondskab, og anvende dette mod Andre [1])."

Dette kan man visselig betragte som en Skildring af Forholdene paa den Tid, da Sverre havde erhvervet Magten og var bleven „Enevoldskonge." Den vækker just ikke nogen tiltrækkende Forestilling om Folkets Sædeligheds-Tilstand, men efter saa mange Partistridigheder og Borgerkrige kunde den heller ikke være synderlig god, om den end her er tegnet med alt for mørke Farver. Om Kongens Magtfuldkommenhed og Gejstlighedens Forhold til Kongedømmet udtales Forfatterens Grundsætninger noksom i følgende Ytringer:

„Gud skabte sig paa Jorden to Huse, som han valgte til sin Tjeneste, Kirken og Thinghuset. Disse to Huse ere Guds Haller, og han har sat to Mænd til at bevogte dem, nemlig i det ene Kongen, i det andet Biskoppen. Kongen er sat til at bevogte det hellige Huus, hvor Guds hellige Domme afsiges, han skal dømme saaledes herneden mellem Folk, at han

[1]) Kongespejlet, Cap. 36.

hisset faar evindelig Belønning; ham har ogsaa Gud forlenet sit Reffelses-Sverd, hvormed han skal hugge, naar det udfordres, uden Avind og med retfærdig Straf, thi naar han dræber nogen af Avind, da er det Manddrab, og han skal svare Gud Manddrabssag. Vid og for vist, at alt hvad Gud fra først af beskikkede til denne Hall og dette Højsæde, maa ingen rive derfra, hvis han ej vil ansees som den, der røver fra Gud selv og hans hellige Dommersæde, og frækt bryder den Orden, Gud selv har fastsat. — — Kongen maa saaledes intet rive til sig fra det Huus, hvorover Biskoppen er sat, fordi ingen skal røve fra den anden, da Gud ejer begge Huse og enhver af dem har at staa den anden bi. Ligesom Kongen har faaet en Reffelses-Stav, saa og Biskoppen [1]. Men det som Kongen har faaet, er et tveegget Sverd; med det er han pligtig at hugge hver den til Døde, som vil drage noget fra den hellige Hall, hvis Bevogter han er. Tveegget er Kongens Sverd, fordi han er lige saa forpligtet til at beskytte den Hall, over hvilken Biskoppen er sat, som sin egen, hvis Biskoppen ej kan gjøre det med sin Reffelses-Stav. Den Reffelses-Stav, Biskoppen har, skal han have i Munden, og hugge med Ord, ikke med Haanden, som Kongen, og Hugget, Biskoppen fører, bestaar deri, at han, om nogen vil forhaane hans hellige Hall, skal forbyde ham det Bord, der er sat i dette hellige Huus, og den hellige Føde, der nydes ved samme Bord. Den Forskjel er der imellem Kongens og Biskoppens Embede, at Biskoppen er sat til at være Mønster, Lærefader og Raadgiver hos Kongen, men Kongen til at være Dommer og en haard Udøver af al Straf. . . . . Og deri er Biskoppens Sverd forskjelligt fra Kongens, at dette **bider altid, naar der hugges med det**, til stor Skade, hvis det dermed er hugget urigtigt, men dog til Gavn for den, det rammer, naar Hugget er retfærdigt. Biskoppens Sverd bider derimod slet ikke, uden naar dets Hugg er retfærdigt; hugger han uretfærdigt dermed, bider det ham selv, der hugger, til Meen, men ikke den, det gjelder. Men hugger Biskoppen retfærdigt, bider dette endnu svarere end Kongens Sverd" [2]).

Med disse Betragtninger slutter Skriftet, efter for øvrigt at have oplyst mange af sine Lærdomme med flere Exempler og udførlige Fortællinger fra den hellige Skrift. Af Indledningen skulde det synes, som om Forfatteren ogsaa vilde lade den fingerede „Fader" tale om den gejstlige

---

[1]) Den samme Lære, om det dobbelte Sverd, udtales ogsaa i det tydske Sachsenspiegel, ligeledes er det samme Forhold mellem Kongen og Biskoppen antydet i Magnus Haakonssøns Landslov af 1271, Christendomsbolk Cap. 2.

[2]) Kongespejlet, Cap. 69, 70.

Stand og Bondens Levevej paa samme Maade som han har talt om Handelsmandens Virksomhed og Kongetjenerens Pligter. Men om dette end har været hans Bestemmelse, er den dog neppe kommen til Udførelse, da saadanne Afsnit ikke findes i noget af de endnu opbevarede Haandskrifter af Verket. Dets elegante Stiil og Rigdom paa vel valgte Udtryk, endog til at betegne abstrakte Begreber, vidner om den høje Udvikling, Sproget paa den Tid havde naaet, og viser, ikke mindre end de umiddelbare Oplysninger, det selv indeholder, hvor ivrigt den Tids fornemmere Nordmænd maa have drevet boglige Sysler, og paa hvilket højt Kulturtrin de i det Hele taget befandt sig. Danmark og Sverige kunne i det mindste ikke opvise noget i Landssproget forfattet Verk fra samme Tid, der enten i Indhold eller Form paa langt nær kan maale sig med Kongespejlet, end sige staa ved dets Side, ligesom ogsaa det ovenfor omhandlede Stridsskrift mod Gejstligheden heller ikke i de øvrige nordiske Lande, og vanskelig i Nord-Europa paa den Tid har sin Lige. Vi ville ogsaa strax i det følgende see, hvilken betydelig Deel Kongens egen Søn og Tronfølger, Haakon, tog i den daværende literære Virksomhed; naar han foregik med et saadant Exempel, kan man vistnok antage, at det efterfulgtes af mange.

Af den Kultur, som paa Sverres Tid herskede ved Hoffet og især repræsenteredes af Kongen selv og hans Søn, var det og at vente, at en større Smag og Kunstfærdighed blev herskende, og navnlig gjorde sig gjeldende i Landets Myntvæsen, der hidtil i saa Henseende have staaet paa en daarlig Fod. Virkelig finde vi ogsaa først fra Sverres Tid ordentlig prægede Mynter med let læselig og utvetydig Omskrift. Den hyppigst forekommende Typus er en Sølv-Penningemynt, der paa den ene Side fremstiller et Ansigt med Skjegg og Krone over, ganske vist Sverres eget, med Omskriften „REX SVERVS MAGNVS." og paa den anden Side et Kors, der danner fire lige store Kvadrater, hver med en Linje og Randskriften N I, hvilket aabenbart skal betegne „Nidaros," saa at man altsaa har Grund til at antage dette Slags Mynter slagne af den ovenfor (S. 139) omtalte Hagbard Myntmester. Man har derforuden flere Brakteater eller Heelmynter fra ham [1]). — Vi besidde intet med hans Sigill beseglet Brev, men af den oven omtalte samtidige engelske Forfatter vide vi, at dets Overskrift var Sverus rex Magnus, ferus ut leo, mitis ut agnus [2]).

---

[1]) Holmboe, de prisca re monetaria Norvegiæ S. 25.

[2]) William af Newbury, l. c.

71. Haakon Sverresson bliver Konge og forliger sig med Geistligheden. Baglerkongen Inge dræbes. Partiet opløses.

Da Sverre døde i Bergen, var hans Søn og Tronfølger **Haakon**, som det ovenfor er berettet, i Throndhjem. Sverres tvende Systersønner, Haakon galen og Peter Stepper, begave sig strax afsted fra Bergen paa et vel bemandet Skib for at melde ham Faderens Død, og overbringe ham dennes Brev. Da de kom forbi Stad, vare de nødte til at holde sig udenskjærs, for at undgaa Baglerne, som havde disse Dele af Landet inde, og laa hist og her i store Hobe. De kom til Nidaros en Morgen, just som Formesserne vare sungne, og roede lige op til Kongsgaarden, hvor Krigsmændene strax kom dem imøde og spurgte om Nyt, fornemmelig hvorledes Kongen befandt sig, da de havde hørt at han var syg. Haakon og Peter svarede at han var i god Bedring, og at de ellers intet Nyt havde at fortælle, men ønskede at tale med Kongesønnen. Paa Svaret, at han var hjemme i sit Herberge, gik de strax op til Christkirken, og derfra til Gaarden, hvor han var [1]). De lode ham anmode om at komme ud til dem, da de gjerne vilde tale i Eenrum med ham. Han kom, og efter gjensidig Hilsen fortalte de ham den vigtige Nyhed, og underrettede ham nøjagtigt om alle de enkelte Omstændigheder ved hans Faders Sygeleje og Død, ligesom de og overleverede ham Brevet. Han lod strax blæse til Hirdstevne, og bekjendtgjorde her Dødsfaldet for Hirden, der paa det samme Møde tog ham til Høvding. Noget længer hen paa Vaaren lod han stevne Ørething for at lade sig hylde som Konge, og sendte Bud desangaaende til Bønderne i Heredet, der ogsaa pligtskyldigst fremmødte og toge ham til Konge over hele Landet. Den Bonde, der efter gammel Skik gav ham Kongenavn, hed Skervard. Derpaa tog han sig Hird, det vil sige at Hirdmændene, der vare udnævnte til denne Værdighed af Sverre, nu bekræftedes i disse af ham, og gik ham til Haande. Ligeledes indsatte han Sysselmænd, og Krigsfolk samlede sig til ham fra de sydligere Dele af Landet.

Men skjønt Haakon saaledes uden Vanskelighed havde faaet Kongenavn af Birkebeinerne og Thrønderne, var hans Stilling dog fremdeles mislig og vanskelig nok, saa længe han endnu, ligesom Faderen, stod i et fiendtligt Forhold til Geistligheden. Thi det Ban og Interdikt, som

---

[1]) Denne Gaard var altsaa ikke den egentlige Kongsgaard, men, som man af den antydede Beliggenhed maa slutte, Erkebiskopsgaarden, der under Eriks Fraværelse stod ledig, hvilken Sverre altsaa rimeligviis efter Erkebiskoppens Flugt, da han lagde Beslag paa det erkebiskoppelige Gods (se ovenfor S. 266), havde taget i Besiddelse, og hvor han maaskee selv boede, naar han havde saa mange Folk hos sig, at de vanskeligt kunde rummes i Kongsgaarden alene.

Paven havde udslynget mod Sverre og hans Tilhængere, vedblev fremdeles, og det er let at indse, at i Stedet for at tabe i Kraft efter som Aarene gik hen, maatte det tvertimod ved den Forvirring, som det i det mindste paa mange Steder medførte i de kirkelige Forhold, og de religiøse Skrupler, denne Forvirring i Længden ej kunde undgaa at vække hos mere ømtfølende og frommere Sjæle, om de end for Resten vare Sverre og hans Æt nok saa ivrigt hengivne, blive saa meget farligere og virke saa meget skadeligere for denne, jo længere Tid der gik hen. Overholdtes det end ikke paa langt nær nøjagtigt i de Egne, som endnu vare Kongehuset troe, og navnlig paa de Steder, hvor Kongen selv og hans Hird vare tilstede, saa kan man dog være forvisset om, at mange Kirker endog her stode uden Gudstjeneste, at Klokkernes glade Klang i mange Sogne forstummede og alle andre Højtidstegn ophørte, medens de faa tilladte kirkelige Handlinger kun skede under en ængstlig, Sindet nedtyngende Stilhed. Og selv de Prester, der enten af Tvang, eller af Hengivenhed for Kongehuset, eller fordi de ikke erkjendte Bansættelsens Gyldighed, vedbleve at holde offentlig Messe, maatte visnok — om end kun fordi de med Frygt imødesaa Pavens Straffedom, — føle sig uhyggeligt tilmode, og saaledes uvilkaarligt fremkalde en lignende Stemning hos deres Tilhørere. Især maa man, efter hvad der sædvanligviis ved saadanne Lejligheder plejer at finde Sted, antage at den kvindelige Deel af Befolkningen har været betynget af Sorg og Samvittigheds-Skrupler, og kastet længselsfulde Blik over til de, ofte lige i Nærheden beliggende Egne, der havde underkastet sig Baglerne, hvorfra Klokkeklangen lød dem lystigt imøde og hvor Gudstjenesten holdtes hver Søndag med sædvanlig Pragt og Højtidelighed. At Kongehusets Tilhængere under disse Omstændigheder, deels plagede af egne Samvittighedsskrupler, deels overhængte af deres Hustruers, Mødres, Døtres, Søstres, Klager og Bønner, efterhaanden maatte blive meer og mere faatallige, og Baglernes derimod tiltage, er aabenbart, om det end ikke udtrykkeligt udtales i vore Sagaer. Man seer i det mindste af hvad der strax nedenfor berettes, at det netop var Interdiktet eller religiøse Hensyn, der stode i Forbindelse dermed, som havde bragt en stor Deel af Almuen i den sydlige Deel af Landet paa Baglernes Side: og de samme Hensyn maatte uundgaaeligt med Tiden gjøre sig gjeldende i en videre Udstrækning. Alene den Omstændighed at alle Biskopperne havde forladt Landet, og at saaledes de kirkelige Forretninger, der paahvilede dem, f. Ex. Konfirmation o. a. d., ikke kunde blive udførte, maatte medføre en Forvirring og Misfornøjelse, der ej i Længden kunde udholdes. Dette havde Sverre ogsaa meget vel indseet, og i det Brev, han paa sit Dødsleje lod skrive til sin Søn Haa-

kon, havde han givet ham det Raad, at forlige sig med Geistligheden[1]). Dette Raad fulgte Haakon klogeligt, og aabnede strax Underhandlinger med Biskopperne, der, som det er ovenfor nævnt, havde tilbragt deres Landflygtigheds Tid deels i Danmark, under Erkebiskop Absalons Beskyttelse, deels og i Sverige, fornemmelig, som man maa antage, efter denne deres mægtige Beskytters og Velynders Død den 21de Marts 1201.

Imidlertid drog Haakon med sin Flaade, da den behørigt var udrustet, saavel som med en Deel Ledingstropper, kort efter Paaske, (denne indtraf den 14de April) syd til Bergen, hvor hans Nærværelse nu var nødvendig, da det var at forudsee, at Baglerne ved Efterretningen om Sverres Død vilde indfinde sig der. Der fortælles intet om, at han gjorde noget Forsøg paa at fordrive de Bagler, der havde Mørerne, Fjordene og Sogn inde, og det er derfor sandsynligt, at de ved Rygtet om hans Nærmelse forsigtigt droge sig tilbage til Oplandene, deels gjennem Raumsdalen og Gudbrandsdalen, deels gjennem Valdres, og forenede sig med Hovedhæren. Kong Inge havde begivet sig til Viken, saasnart han hørte at Sverre var dragen derfra, og opholdt sig der, lige til Kong Sverres Død rygtedes. Da besluttede Baglerne strax at drage til Bergen, og skaffede sig i det Øiemed et ikke ubetydeligt Antal Skibe, hvormed de, temmelig mandsterke, seilede afsted, efter en Beretning under Inges egen Anførsel[2]). Det rygtedes nok til Bergen, at Baglerne havde et større Tog fore, men man var ikke vis paa, om dette skulde gjelde Throndhjem eller Bergen, førend man fik høre, at de allerede vare komne til Rogaland. Kong Haakon sendte da strax en stor Styrke imod dem, under Befaling af Peter Stepper, den søndhordlandske Høvding Thorgrim af Ljaaneß[3]), Einar Kongsmaag og flere Høvdinger, hvoriblandt en først ved denne Leilighed omtalt Systersøn af Kong Sverre ved Navn Sigurd,

---

[1]) Haakon Sverressøns Saga, den kortere Bearbeidelse, Cap. 1, jvfr. Innocents den 3dies Brev af 1204, se nedenfor.

[2]) Nemlig den kortere Bearbeidelse af Haakon Sverressøns Saga, der ellers i flere, ikke uvæsentlige Punkter afviger fra den vidtløftigere. Denne nævner her intet om at Inge begav sig til Viken, men dens Udtryk (Fornm. S. IX. 216) synes halv om halv at antyde, at Baglerne fra Oplandene af, altsaa over Fjeldene, kom til Jaderen, hvilket dog aabenbart er urigtigt. Paa den anden Side nævner den kortere Bearbeidelse intet om, at Kong Haakon om Vaaren drog til Bergen, men siger kun, at han drog øster til Viken. Dette kunde dog ikke skee, uden at han drog Bergen forbi, og saaledes har vist den længere Bearbeidelse i dette Stykke Ret; den fortæller desuden udførligt om hans Reise, hvorledes han drog fra Throndhjem „um vaknaskeið," og efter en noget langvarig Reise kom til Bergen.

[3]) Ljaanes ligger i Strandebarm Præstegjeld ved Ytre Samlend-Fjord.

kaldet Kongsfrænde, der tidligere var gift med en af Sverres Halvsøstre [1]). De kom sildigt om Aftenen til Rott udenfor Hafrsfjorden, og fik der høre, at Baglerne laa i Stavanger. Men allerede Morgenen efter saa de Baglernes Flaade nærme sig Øen. Disse havde ingen Anelse om at Birkebeinerne vare i Nærheden, og roede derfor trøstigt til, men bleve desto ubehageligere overraskede ved at see de fiendtlige Skibe komme frem bag Øen. De vendte øieblikkeligt om, og søgte at undkomme, men Birkebeinerne forfulgte dem, og toge et af deres Skibe, hvis Besætning gjorde en fortvivlet Modstand, og faldt næsten til sidste Mand. De øvrige Bagler toge Veien til de indre Arme af Buknfjorden [2]), gik i Land hist og her, hvor det traf sig, og flygtede over Fjeldene ned til Viken, efterladende Skibene med alt deres Gods som Bytte for Birkebeinerne, der med vel forrettet Sag vendte tilbage til Bergen. Kong Inge tyede atter til Oplandene, hvor han tog sit Tilhold paa Helge-Øen i Mjøsen, medens hans Høvdinger havde Sysslerne inde rundt omkring i Landskabet.

Kong Haakon begav sig derpaa til Fjordene, hvor han en Tidlang blev liggende, sandsynligviis for at ordne Forholdene i disse og de nær liggende, af Baglerne nys forladte Landskaber, siden drog han paa en kort Tid til Viken [3]), fornemmelig, som man maa antage, for at møde Biskopperne og slutte Forlig med dem. Thi disse, som vist allerede længe havde

---

[1]) Den kortere Bearbejdelse nævner kun Sigurd Kongsfrænde som Befalingsmand paa dette Tog, og fortæller Sagen, som om Sigurd gjorde Toget paa egen Haand, førend Haakon selv endnu havde forladt Throndhjem. Men dette kommer rimeligviis deraf, at den intet nævner om Kongens Ophold i Bergen. Derimod taler den vidtløftige Bearbejdelse intet om Sigurd ved denne Leilighed, men nævner kun Peter, Thorgrim og Einar, samt andre „Sveitarhøvdinger." Sigurds Slægtskabs-Forhold til Kongen vil blive omhandlet nedenfor.

[2]) I den vidtløftige Sagabearbeidelse, der taler mere udførligt om dette, staar kun at Baglerne flygtede „ind i Fjorden," hvilket i denne Forbindelse alene kan betegne de indre Fjorde, hvori den store Buknfjord forgrener sig. Thi naar Baglerne, kommende fra Stavanger til Rott, altsaa nordenfra, flygtede tilbage igjen, skede denne Flugt mod Nord, og ind i Buknfjorden. Den kortere Saga fortæller kun i al Korthed, at Birkebeinerne jagede Baglerne fra Skibene og bemægtigede sig disse med alt deres Gods, men at Inge flygtede til Viken og derfra til Oplandene.

[3]) Det er kun den kortere Saga, som fortæller dette, hvorimod den vidtløftigere aldeles tier med Haakons Besøg i Viken 1202. Det har dog vist sin fuldkomne Rigtighed, thi kun i Viken synes Forliget med de tilbagevendende Biskopper at kunne have været sluttet, førend de droge hver til sit, og det er derhos sandsynligt, at Kongen, da han lod sin Søster Christine hente fra Oslo, som det strax nedenfor skal berettes, selv ikke var saa langt borte. Stedet, hvor Forliget med Biskopperne sluttedes, synes med størst Rimelighed at maatte have været Tunsberg. Det var den første By, han kom til fra Vesten, og den besøgtes hyppigt af danske Skibe.

været lede af at leve i Landflygtighed, og som desuden Aaret forud havde tabt deres mægtigste Støtte i Erkebiskop Absalon, der endog paa sin Dødsseng gav dem Beviis paa sin Hengivenhed ved at betænke dem rigeligt i sit Testamente [1]), modtoge med Glæde Forligstilbudet, og begave sig endnu den samme Sommer tilbage til Norge, hvor Forliget snart kom i Stand. De droge derpaa hver til sin Biskopsstol, medens Erkebiskoppen, uden endog at afvente Pavens Samtykke, hævede Bansættelsen og Interdiktet, og tog, som det heder, hele Landet i Forligelse igjen. Vi have endnu den Kundgjørelse, Haakon udstedte i Anledning af Forliget, og erfare deraf nogenledes, paa hvilke Vilkaar det kom i Stand. Kundgjørelsen, der er af saa meget større Interesse som den synes heelt igjennem at være forfattet af ham selv [2]), er udstedt til Erkebiskop Erik, de øvrige Biskopper, alle lærde Mænd, Bønder og Buthegne i Norge, og begynder med en saare mørk Skildring af Tilstanden i Landet, og de Ulykker, Borgerkrigene og Striden mellem Konge- og Kirke-Magten havde afstedkommet. „Større Plage, Nød og sørgelig Strid," heder det, „har tynget over os og vort Land nu i lange Stunder, end det vilde have været tilstedet, om Lykken fulgte os, ja vi kunne desværre næsten sige at dette Land er bragt til det Yderste, hvis ikke Gud af sin Miskund vil unde os snarlig Hjelp, thi næsten alle de ere døde, som vilde vogte Landet og Landets Love med Retfærdighed, og vilde elske Gud og den hellige Kirke, men de leve tilbage, som kun tænke paa Overgreb og Uretfærdighed, Avind og Ondskab; hverken Lærde eller Ulærde frygte mere Gud og gode Mænd, heller lever enhver som han finder for godt under Lovløshed, thi Loven ringeagtes og kun Ran raade, Usikke vore og gode Sæder ophøre, Kvinder van-

---

[1]) Testamentet er aftrykt i Langebeks Scr. R. D. V. S. 422 flg. Blandt Legaterne, som det indeholder, forekomme følgende: „til den ærværdige Herre Erik, Erkebiskop i Nidaros, der formedelst sin Retfærdighed er landflygtig, 100 Mk. Sølv; til Biskop Njaal af Stavanger, ligesaa, til Biskop Ivar af Hamarkaupang ligesaa, til Biskop Njaal af Oslo en Sølvskaal, og de Sølvfade, som den samme Biskop tidligere har foræret ham selv (Absalon)." Aarsagen, hvorfor Nikolas ikke fik Penge, som de øvrige, er rimeligviis den, at han ej saa ganske var afskaaren fra sit Bispedømme og Nydelsen af dets Indtægter, som de. Man seer dog heraf, at de norske Biskopper ikke kom ganske tomhændede til Absalon: strax derpaa heder det at Absalon skjenkede Kongen (Knut) en prægtigt arbejdet Sølvskaal, som han i sin Tid havde faaet af Erkebiskop Erik. Denne fik i Testamentet derhos en blak Hest, og hans Kapellan, Mag. Peter, (maaskee Peter af Husastad, der siden blev Erkebiskop) betænktes med en Kappe, fodret med Graaskind.

[2]) Det er nemlig ganske affattet i den samme „særegne Stiil," med øjensynlig Stræben efter en vis „Numerus," og paa de meest pathetiske Steder med Alliteration, der betegner Oversættelsen af Barlaams og Josaphats Saga, hvorom nedenfor.

blev især vennesæl og afholdt af Almuen, da han viste sig from og venlig mod Bønderne, men holdt sine egne Folk i den strengeste Tøjle, og refsede dem alvorligt, baade med Ord og anden Straf, naar de gjorde Bønderne nogen Uret [1].

Under saadanne Omstændigheder maatte den saakaldte Kong Inges Kongedømme snart gaa til Grunde. Hans Beskytter, Biskop Nikolas, havde slaaet Haanden af ham, og hans dygtigste Høvding, Reidar Sendemand, havde ved Kapitulationen i Tunsberg tilsvoret Sverre Troskabsed. Om Sigurd Jarlssøn er der ikke mere Tale, han maa sandsynligviis enten have holdt til andensteds eller have forladt Landet. Bønderne omkring Mjøsen havde enten, ligesom Rigets øvrige Indbyggere erklæret sig for Haakon, eller ventede kun paa Lejlighed til at gjøre det, og Inge nærede allerede saa megen Mistillid til dem, at han havde ladet alle større Rofartøjer og Ferjer, der fandtes i Mjøsen, bringe ud til Helge-Øen, hvor han fremdeles opholdt sig, for derved, som han troede, at sikre sig mod Overfald. Men forgjæves, thi hans egne Mænd der tilfulde følte det forvirrede i hans Stilling, og vist heller ikke nogensinde havde troet paa hans kongelige Herkomst, men alene betragtet ham som et Redskab for Partiets Øjemed, pønsede paa Svig; blandt dem nævnes især en vis Gunnar Lest, som han havde overøst med Velgjerninger og gjort til den første Mand næst sig selv, men som ikke des mindre indlod sig i hemmelige Underhandlinger med Bønderne, om at overfalde og dræbe hans Herre. En mørk Høstnat satte en heel Deel Bønder efter Overlæg og i Forening med en Deel af Inges Mænd, blandt hvilke rimeligviis den samme Gunnar, over til Øen paa Smaa-Baade og Ferjer, landede ubemerket, og nærmede sig den Gaard, hvor Inge opholdt sig. Han sad endnu inde i Stuen og drak med sine Mænd, da en af Vagtmændene kom løbende ind, og raabte: „I sidder taabeligt, Herre, Ufred er kommen paa Gaarden." Inge sprang strax op, greb sine Vaaben, og bød alle Mand skynde sig ud, for ikke at blive fangne inde. Han selv var den første, som kom ud, og satte sig med de faa, der forbleve ham troe, kjekt til Modværge, men blev snart overmandet og faldt med de fleste af dem. Saaledes endte han sin korte Kongetid hæderligere, end man af hans tidligere Ubetydelighed skulde have ventet. Da dette rygtedes til de Baglerflokke, der laa andensteds, f. Ex. i Raumsdalen, paa Møre o. s. v., flygtede de hver til sin Kant, nogle til Sverige, andre til Danmark, endnu andre til sine Frænder; flere anholdt ogsaa om Kong Haakons Naade. Saaledes var hele Baglerflokken for den Gang ganske tilintetgjort, og Landet havde efter saa mange Aars blodige Krige fuldkom-

[1]) Den vidtløftigere Bearbejdelse af Haakon Sverressøns Saga, Form. S. IX. 65, 66

men Fred [1]). Haakon kunde med Tryghed begive sig tilbage, først til Bergen, siden til Nidaros, hvor han tilbragte Vintren, forbeholdende sig til næste Sommer at foretage sin egentlige Hyldingsreise i Viken, hvorom han strax efter Juul ved Sendebud og Breve lod Almuen og Sysselmændene saavel i Viken, som paa Oplandene underrette [2]).

72. Kong Haakons Personlighed og nærmeste Omgivelser.

Kong Haakon var paa denne Tid, da han saaledes fandt sig i ubestreden Besiddelse af Riget og forsonet med Gejstligheden, en Mand i sin kraftigste Ungdoms-Alder. Han maa nemlig, som vi have seet, være fød førend Sverre begav sig til Norge 1174, altsaa i det aller seneste 1173 [3]), og maa saaledes i 1202 have været i det mindste 29, om ikke 30 Aar gammel. Han havde nydt en udmerket Opdragelse, ja man kunde endog fristes til at antage, at han, ligesom Faderen, fra først af havde været bestemt til den gejstlige Stand, da man derved aller lettest kan forklare, hvorledes han har opnaaet den Indsigt i Latinen og Dygtighed i at behandle sit eget Sprog, som han har lagt for Dagen i et Verk, der endnu er til, nemlig en norsk Oversættelse af det bekjendte romantisk-theologiske Opbyggelsesskrift, Fortællingen om Barlaam og Josaphat, af Johannes Damascenus. At denne Oversættelse virkelig hidrører fra ham, siges udtrykkeligt i en islandsk Saga fra de Tider, hvor det nemlig heder, at den unge Kong Haakon „var en Høvding af første Rang, og en Mand der vel forstod at skikke sig som han burde, ja at Mindet om hans Virksomhed endog lever paa Island, saasom han i en smuk og særegen Stiil har oversat Fortællingen om Barlaam og Josaphat [4])". Og vel kan man

---

[1]) Haakon Sverressøns Saga, kortere Bearbejdelse; i den længere, S. 215—217.

[2]) Sammestebs. Den kortere Saga lader Haakon tilbringe Vintren i Bergen, men dette er aabenbart urigtigt; det sees især deraf, at Haakon, hvad denne Bearbejdelse selv siger, var sammen med den islandske Biskop Gudmund om Vintren, og vi vide af andre Kilder, at Gudmund netop tilbragte Vintren i Nidaros. Derimod er det vist aldeles rigtigt, at Kongen fra Viken drog til Bergen.

[3]) Se ovenfor S. 196, 197. Hvis det, som man har al Grund til at tro, forholdt sig saaledes at hiin Erling, der paastod at være Sverres Søn, fødtes af Astrid Roebatter strax efter Sverres Afreise fra Færøerne 1174, kan Haakon ej være fød senere end 1173, og dette enda kun for saa vidt han var det yngste af Sverres og Astrids fire Børn.

[4]) Fortalen til Keysers og Ungers Udgave af Barlaams og Josaphats Saga S. XIII. Det er her viist, at Oversættelsen ej kan være skeet efter den græske Original, men den latinske Bearbejdelse af denne. Den Tanke kunde her

kalde Stilen i denne Oversættelse smuk og særegen, da den heelt igjennem bærer Præget af at være behandlet med den største Omhyggelighed, for at kunne opnaa den højeste Grad af Klassicitet og Velklang; paa mange Steder, hvor der i Udtrykket og Talen skal ligge en vis Pathos eller Højtidelighed, er den endog halv poetisk, med tydelig Stræben efter Alliteration. Den samme Stiil gjenkjender man fuldkommen i Indledningen i den ovenfor anførte Kundgjørelse om hans Forlig med Gejstligheden, og der kan saaledes ikke fornuftigviis være nogen Tvivl om Rigtigheden af hiin Sagas Udsagn. Men en saadan Færdighed i at behandle sit eget Sprog og Indsigt i Latinen kan han neppe have opnaaet uden ved flere Aars alvorlige Studium, og skjønt Kongespejlet, som vi have seet, i Almindelighed priser Kyndighed i fremmede Sprog, navnlig Latinen, ved Siden af Færdighed i Modersmaalet som nyttig eller endog uundværlig for Mænd af den bedre Klasse, der vilde frem i Verden, kan man dog vanskelig antage at Lægmænd i Almindelighed bragte det saa vidt, som Forfatteren af hiin Oversættelse maa have bragt det. I og for sig er det heller ikke saa besynderligt, om Biskop Roe tidlig er bleven opmerksom paa Dattersønnens gode Evner, og med Omhyggelighed har søgt at uddanne ham for den gejstlige Stand, indtil Faderen lod ham hente til Norge. Der er al Sandsynlighed for, at dette ikke er skeet før 1184, saasom der i Aaret 1181, da Heklungerne havde overrumplet Birkebeinerne i Nidaros, kun er Tale om Sverres ældste Søn, Lavard (Unas eller Sigurd), hvis Opholdssted de vilde tvinge Stallaren Gudlaug Vale til at røbe, medens der dog, hvis Sverre havde haft begge sine Sønner i Norge, ogsaa rimeligviis vilde have været Tale om Haakon, der endnu mere end Sigurd var for ung til at kunne blive tagen med af Faderen paa det vovelige Tog til Oslo [1]). Da Haakon, som vi have seet, ikke nævnes som Høvding eller Deeltager i nogen af Faderens Bedrifter før 1197, da han var med i Slaget ved Oslo, er det endog temmelig rimeligt, at han ikke kom til Norge førend efter Morfaderen Roes Død, der skal være indtruffen omkring 1190 [2]), og under denne Forudsætning er det

synes at ligge temmelig nær, at Haakon har været med at forfatte Kongespejlet, dog maatte man vel formode at han i saa Fald, ved at omtale Vesterhavets Merkværdigheder, ogsaa vilde have dvælet lidt nøjere ved Færøerne; denne Formening maa saaledes tilbagevises.

[1]) Se ovenfor, S. 140.

[2]) Dette veed man kun af det færøiske Sagn, som meddeles i „Antiquarisk Tidsskrift" l. c. De islandske Annaler melde intet om Roes Død, men fortælle kun at han indviedes til Biskop 1162, og at hans Eftermand Svein døde 1212. Men Sagnet, der i det Væsentlige har Sandsynlighedens Præg, vil, at Sven blev Biskop 50 Aar efter Roe, det vil sige efter at denne var bleven udnævnt til Hjelpebiskop hos Matthias, omtrent 22 Aar før hans Død.

ogsaa sandsynligere at han forfattede hiin Oversættelse, medens han endnu levede roligt paa Færøerne, end efter at være kommen til Norge, thi de idelige Krigsuroligheder levnede ham da neppe stor Tid til at tænke paa litterære Sysler. Det lader endog til, at han, før han kom paa Tronen, alt for meget har tænkt paa Forlystelser og ført et udsvævende Liv, da det nemlig heder, at han, efter at være bleven Konge, „havde meget forandret sine Sæder, og alt til det bedre“ [1]). Han beskrives som en smuk og velskabt Mand, af middels Højde, dog meget højere end sin Fader, og af et meget værdigt Udvortes, især naar han sad i sit Kongesæde, af et stille Væsen, men særdeles veltalende og begavet med et klart og klangfuldt Organ. Af den Lethed, hvormed han vidste at vinde og forsone alle Parter, og den Kjærlighed, hvormed Folket omfattede ham, maa man slutte at han forenede Statsklogskab med megen personlig Elskværdighed, skjønt det vel er uvist om han besad den Kraft og Bestemthed, som Faderen. Thi neppe vilde vel Biskopperne have forliget sig saa ganske med ham, hvis de ikke af hans Væsen og hvad man ellers kjendte til hans Charakteer havde næret Haab om, at han vilde blive mere medgjørlig, og hvis ikke navnlig den listige Aristokrat Nikolas havde troet, at det gamle Slægtvælde under hans milde Herredømme atter vilde kunne rejse sig.

Det maa ansees som et temmelig utvetydigt Beviis paa Fuldstændigheden af det Forlig, der nu, udtrykkeligt eller stiltiende, var indgaaet mellem Høvdingerne for begge de hidtil indbyrdes saa fiendtlige Partier, at Kong Haakons Syskendebarn og højt betroede Mand **Peter Stepper** paa denne Tid, som det synes, egtede Kong Magnus Erlingssøns Datter **Ingebjørg** [2]), upaatvivlelig ikke alene med Kongens Samtykke, men endog efter hans Ønske. Dette Giftermaal bliver dobbelt betydningsfuldt af den Aarsag, at de to fornemste blandt Baglernes forrige Høvdinger, Reidar Sendemand og Philip af Veigin, paa den Tid enten giftede sig, eller rimeligviis allerede vare gifte med Ingebjørgs tvende Systre, Christine og Margrete [3]); Peter kom saaledes i det nærmeste Svogerskab med

---

[1]) Fornm. Sögur IX. S. 76.

[2]) Det siges ikke, naar Peter egtede Ingebjørg, men heder kun, hvor Haakons Død, Nytaarsdag 1204, omtales, at Peter da var gift med Ingebjørg. Han havde altsaa egtet hende før Udgangen af 1203; derimod er der ingen Rimelighed for at han er bleven gift med hende, saa længe Krigen med Baglerne stod paa; dette vilde vel i saa Fald have været omtalt, ligesom og hiint Tillæg „da“ synes at vidne om, at han paa den der omhandlede Tid nylig havde faaet hende til Egte.

[3]) Det nævnes lige saa lidet, naar disse Giftermaal fandt Sted, men som Baglerhøvdinger havde hine Mænd naturligviis altid Lejlighed til at indgaa dem. Imidlertid tales der ikke om Philips Hustru forend i 1206, eller om Reidars

dem, og vi ville i det følgende see, hvorledes Svogerskabet mellem Peter og Reidar bragte dem i en venskabelig Forbindelse, der endog trods de igjen opdukkende Partifejder vedligeholdt sig indtil deres Død. Andre Baglerhøvdinger, som Hallvard bratte og Loden Paalssøn, finde vi, næste Gang de omtales, som ivrige Birkebeiner. Sigurd Jarlssøn omtales, som sagt, ikke oftere. Han var vel, som man af hiin Runeindskrift maa slutte, for hadefuldt stemt mod Sverre og dennes hele Æt til at ville forsone sig med Haakon, og da han ikke siden kommer frem, maa man formode at han er død i Landflygtighed. Overhoved er det klart, at det nu var fra en langt anden Kant, at Haakon havde nogen Fare for sit Liv eller Rige at befrygte, end fra Baglernes forrige Høvdinger. Disse havde nu engang anerkjendt ham som Konge, og haabede det bedste af hans Mildhed og Føjelighed. Men jo fastere Sverres Æt var befæstet paa Tronen, og jo fuldstændigere dens Legitimitet var anerkjendt, desto større Spore og Anledning var der ogsaa for de mere ærgjerrige blandt dens nærmere og fjernere Medlemmer til at stræbe efter utilbørlig Magt. Vi ville snart see, at endog de Mænd, der kun stammede fra Kong Sverres Halvsystre paa mødrene Side, som Peter Stepper og Roar Kongsfrænde [1]), ikke ansaaes uberettigede til at komme paa Tale med Hensyn til Tronfølgen; og endnu langt større Fordringer og virkelig Berettigelse i saa Henseende maatte de have, der stammede fra Sverres fædrene Halvsyster Cecilia, der endog havde den Fordeel for Sverre selv, at hendes Fødsel ikke var omstridt, som hans. Cecilias Søn af hendes første Forbindelse med den vermelandske Lagmand Folkvid, Haakon Galen, var en udmærket duelig Kriger, og saa herskesyg og ærgjerrig som nogen: han ventede kun paa den første den bedste Lejlighed til selv at kunne tilrive sig Magten [2]). Hans Halvbroder Inge, Søn af hendes Egteskab med Baard Guthormssøn, havde endnu større Grund til at nære ærgjerrige Planer, da han med den samme Herkomst paa mødrene Side ogsaa forbandt den Fordeel

førend i 1208. Herved er end videre at bemerke, at Kongesagaerne kalde dem begge Margrete; da det er lidet sandsynligt, at de begge skulde have eet og samme Navn, og Fagrskinna Cap. 214 udtrykkelig siger at Magnus og Dronning Eldrid Bjarnedatter havde en Datter, Christine, der blev gift med Reidar Sendemand, have vi fulgt denne Angivelse, jvfr. S. 185. Christine har saaledes været hans eneste egte Datter, de andre derimod Slegfreddøtre.

1) Roe eller Roar Kongsfrændes Slægtskabsforhold angives ingensteds, men da han allerede kaldes Kongsfrænde i 1204, og Navnet „Roe" minder om Slægtskabet med Biskop Roe, Unas's Broder, bliver det temmelig vist, at han har været en Søn en af Unas's og Gunnhilds unavngivne Døtre.

2) Tilnavnet „Galen" (galinn, den galne), synes at vise, at han har været overvættes heftig og lidenskabelig.

paa fædrene Side at høre til en af Landets ypperste Ætter, Reins-Ætten; men han var endnu meget ung, neppe 17 Aar gammel, stille og fredelig af Tænkemaade, medens Haakon derimod allerede maa have naaet de fem og tyve [1]) i det aller mindste. Der var, som vi nys have seet, endnu en tredie Dattersøn af Kong Sigurd Mund, og Systersøn af Kong Sverre, nemlig **Sigurd Kongsfrænde**: han stod Tronen lige saa nær, som nogen af de forhen nævnte.

En saadan Samling af unge, lige højbyrdige og ærgjerrige Mænd omkring Tronen dannede allerede i og for sig tilstrækkelige Spirer til nye Borgerkrige, og de senere Begivenheder vise noksom, at hvis det ikke vilde have været aldeles haabløst, at foretage noget mod Kong Haakon, om hvem Birkebeiner og Bagler saavel som den hele Almue med lige stor Hengivenhed sluttede sig, og hvis ikke Baglerpartiet strax efter hans Død havde rejst sig paany, saa at Birkebeinernes Høvdinger nødsagedes til at holde sammen, vilde disse selv have splittet sig i fiendtlige Partier. Ogsaa Enkedronningen Margretes Forhold til sin Stifsøn, Kong Haakon, var af den Natur, at det seent eller tidligt maatte lede til Splid. Som Stifmoder var hun ham vel ikke under nogen Omstændighed synderlig huld; som en Konges Datter og en Konges Hustru følte hun sin Stolthed smertelig krænket ved at skulle indrømme ham, sin Forgængerindes, den ringe Kvindes Søn, Hæderspladsen, og erkjende ham for sin Overmand. Det var hende derfor en utaalelig Tanke at skulle opholde sig ved Kong Haakons Hof, saa meget mere som hun vel, med sit hovmodige, ættestolte Sind, betragtede de fleste nys nævnte Herrer og overhoved det hele Hofpersonale, som en Samling af lavbyrdige Parvenuer, og kun ansaa Haakon Galen for god nok, da han deels paa fædrene Side var hendes Landsmand, deels paa mødrene Side var af virkelig Kongeæt, og derhos viste sig særdeles forekommende mod hende, fordi han havde et godt Øje til Fru Christina, en Datter af hendes Syster Katharina og den svenske Herre Nikolas Blake [2]). Hvis man kan tro det oftere

---

[1]) Inge var, som det ovenfor (S. 248) er viist, fød i 1185 eller 1186: han var altsaa i Aaret 1202 kun 16 eller 17 Aar gammel. Haakon Galens Fødsel falder mellem 1171, da hans Moder Cecilia (se ovenfor S. 85) i det tidligste kan være kommen til Folkvid Lagmand i Vermeland, og 1181, da vi finde hende hjemkommen til Norge og bosat paa Gelmin i Orkedalen. Det bliver her altid sandsynligere, at han er fød i Begyndelsen af hendes og Folkvids Samliv, end i Slutningen, især da han omtales som Troppehøvding, altsaa voxen, i Aaret 1193 (se ovenfor S. 238). Hans Fødsel falder vel derfor ved 1175, saa at han i 1202 bliver henved 27 Aar gammel.

[2]) Dette Slægtskabsforhold angives i Knytlingasaga Cap. 82, ligesom „Fru Christina" i Fornm. Sögur IX. 62 kaldes „Nikolasdatter". Flere have villet

omtalte færøiske Sagn, skal hun især have ærgret sig over at Haakon strax efter sin Tronbestigelse lod sin egen Moder hente fra Færøerne, gav hende en Gaard ved Nidaros, foruden andre store Gaver, og viste hende den største Hæder. Saa snart det kunde skee efter Kong Sverres Død, besluttede Margrete at forlade Norge med sin Datter og Systerdatter, der opholdt sig hos hende, og begive sig til Vestergautland, hvor hun havde store Ejendomme, saavel som i Vermeland. Først drog hun derfor til Oslo — det maa have været paa samme Tid, da Kong Haakon begav sig til Viken for at indgaa Forlig med Bisopperne, thi tidligere kunde det ikke vel skee, for Baglernes Skyld — og beredede sig her til med det første at rejse videre. Men Birkebeinerne, og ventelig Kong Haakon selv, fandt det betænkeligt at lade Kongedatteren fare af Landet, og Peter Stepper sendtes ufortøvet til Oslo, for at indlægge Forbud mod hendes Afrejse, og bringe hende til Kongen. Dronningen vilde intet høre herom, men Peter passede paa en Dag, da hun var i Bad, og styrtede ind til hendes Datter med det Raab, at Baglerne vare over dem. Christina troede det var sandt, blev forfærdet og bad ham frelse hende; han tog hende i sine Arme og bar hende ned til sit Skib, hvor Folkene allerede sad ved Aarerne, og nu paa hans Befaling roede afsted, saa fort de kunde. De havde neppe lagt fra Bryggerne, førend Dronningen kom løbende ned i største Hast, og raabte at de skulde lade hende faa sin Datter igjen. Peter svarede, at hun først skulde drage til Kongen, hendes Broder. Da udbrød Dronningen, betagen af Harme: „Gid jeg maatte leve den Dag, at jeg kunde gjøre eder en lige saa stor Sorg, som I nu gjør mig: jeg er Kongedatter, var gift med en Konge her i dette Land, og har kun dette ene Barn med ham, hvilket I nu røve fra mig som om det var et Trælle- eller Slegfred-Barn!" Saaledes raabte hun efter dem, saa længe de kunde høre det. Hun rejste dog lige fuldt til Vestergautland, ledsaget af sin Systerdatter Fru Christina, og medtog mange Kostbarheder, der havde tilhørt Kongen. Peter derimod førte Kongedatteren til hendes Broder Kong Haakon, der tog venligt imod hende [1]), og holdt hende i den største Agt og Ære.

gjøre denne Nikolas Blake til en Søn af Simon Skalp, men uden mindste Hjemmel. Simon havde vel en Søn ved Navn Nikolas, men denne blev, som bekjendt, endnu som Barn dræbt ombord paa Erling Skakkes Skib i Slaget ved Sekken 1162, see ovenfor II. S. 916; og Christina Nikolasdatter kaldes desuden sædvanligviis „Christina svenske," eller „den svenske Frue," hvilket viser at han maa have haft hjemme i Sverige. Dog ejede hun, rimeligviis som Brudegave fra Haaken galen, med hvem hun blev gift, Besiddelser i Norge, navnlig Gaarden Fisken i Surendalen, se Dipl. Norv. II. 10.

[1]) At Kong Haakon ved denne Lejlighed opholdt sig i Tunsberg, er ovenfor nævnt som rimeligt. Margrete maa nødvendigviis være kommen til Viken med Kongen, og endda kan Opholdet i Oslo ej have været ret trygt, siden man skræmmede hende med Bag-

Om Peter virkelig havde faaet den Befaling, for enhver Priis at hindre hendes Afreise og bringe hende med Magt eller List, hvis mindelige Forestillinger viste sig frugtesløse, vides ikke, men vist er det at hans uskaansomme Fremgangsmaade ikke kunde andet end gjøre Dronningen endnu mere fiendtligt stemt mod sin Stifsøn, end hun allerede var. Dette synes ogsaa Kong Haakon fuldvel at have indseet, thi da han strax over Juul lod melde sin forestaaende Ankomst til Oplandene og Viken, sendte han ogsaa ved samme Leilighed Brev og Bud til Dronning Margrete, med den Bøn, at hun og Fru Christina endelig maatte komme til ham: de skulde nyde den høieste Agt og Ære ved hans Hof. De havde rimeligviis allerede faaet nok af Opholdet i Sverige, hvor Forholdene nu vare ganske anderledes, end da Margrete havde forladt det: hendes Faders Dødsfiende **Sverke Karlssøn** sad paa Tronen, og skjønt han, sandsynligviis mest af Statsklogskab, havde besvogret sig med de mægtige Folkunger, og maaskee alene for deres Skyld var traadt i et tilsyneladende venskabeligt Forhold til Kong Knuts Børn, er det dog umuligt, at Venskabet paa nogen af Siderne kan have været hjerteligt, hvad ogsaa de paafølgende Begivenheder noksom vise. Hendes Stolthed fandt sig derfor vistnok snart lige saa dybt krænket der, som i Norge. Hun havde maaskee endog den Ærgrelse at see sine Brodersønner ganske udelukte fra Regjeringen, da Sviarne strax efter Byrge Jarls Død, der indtraf endnu samme Aar, gave Kong Sverkes og hans Datter Ingegerds eetaarige Søn **Johan** Kongenavn, og bestemte ham saaledes til Tronfølger; et Skridt, hvorover man i Norge, og ventelig blandt hele den Erikske Æts Tilhængere gjorde sig lystig, idet man sagde at Sviarne havde faaet sig en buxeløs Konge [1]. Margrete og Christina svarede derfor nok saa venligt paa Haakons Brev, og fulgte siden, som vi ville see, Opfordringen; men den Krænkelse, der var overgaaet hende, kunde hun aldrig glemme, og om hun end ikke, hvad man senere paastod, ligefrem stræbede Kongen efter Livet, var det dog naturligt, at alle de ved Hoffet, der af Ærgjerrighed eller andre Grunde vare misfornøiede med den daværende Tingenes Orden, samlede sig om hende, og at Spirerne til en vordende Splid mellem Birkebeinerne indbyrdes derved end mere kom til at trives.

Om den svenske Kong Sverkes Forhold til Haakon nævnes der for

---

lerne. Den hele Fortælling viser, at Kongen ei kan have været langt borte, medens man dog af det følgende seer, at Haakon ikke kom til de østligere Dele af Viken førend Aaret efter. For Resten lader den kortere Bearbeidelse, der her som sædvanligt er unøiagtig, Dronningen tage sin Datter med heelt til Gautland, og Haakons Mænd hente hende der.

[1]) Sverres Saga ender med Beretningen herom og disse Ord: „havde Sviarne da en buxeløs Konge." Hvad Tid paa Aaret Byrge døde, vides ikke.

øvrigt intet, men man maa formode, at det i det mindste ikke var uvenskabeligt, saa længe Sverke stod paa en god Fod med Folkungerne. De fornemste af disse vare efter Byrge Jarls Død hans Broder Karl Jarl, kaldet den døve, og Magnus Minneskiold, Lagmand i Vestergautland (forudsat at denne sidste endnu levede), samt Byrges Sønner Knut Jarl, gift med en Datter af Kong Knut Eriksson, og Magnus, fremdeles Folke Jarl, kaldet den unge, og flere, hvorom der i det følgende vil blive Tale [1]). Byrge Jarls Sønner vare paa mødrene Side beslægtede med det norske Kongehuus, da deres Moder, Fru Brigida, var en Datter af Harald Gille; hun synes at have overlevet sin Mand, og som Enke begivet sig ind i Riseberge Kloster [2]). Det er for Resten ikke usandsynligt, at Kong Sverke allerede strax efter den mægtige Byrge Jarls Død begyndte at komme i det uvenskabelige Forhold til hans Sønner og Frænder, der siden endtes med aabenbar Krig, og at dette har bidraget meget til, at Dronning Margrete saa villigt fulgte sin Stifsøns Anmodning om at komme tilbage til Norge [3]).

---

[1]) Folkungernes Slægtregister, i sig selv indviklet, er blevet end mere forvirret ved de Udfyldninger, enkelte Genealoger have tilladt sig at gjøre deri efter Gisninger og usikre Sagn. De bedste Oplysninger findes i vore egne Sagaer, men ogsaa disse have givet Anledning til Feiltagelser, da man ikke altid har fulgt Flatøbogen og Skaalholtsbogen, der har de bedste Læsemaader. Saaledes heder det i Texten (Cod. frisianus) af Haakon Haakonssøns Saga Cap. 269, at Knut, Magnus Brokes Søn, var Dattersøn af Kong Knut Eriksson; men Flatøbogen har her det rette, nemlig at Magnus Broke selv var denne Dattersøn, hvoraf da følger, at Magnus's Fader Knut Jarl, Byrge Brosas Søn, var gift med Kong Knuts Datter. Det er ingenlunde hævet over enhver Tvivl, at Folke Jarl, som flere have antydet, var en Broder af Byrge Jarl. Det gamle Dokument, som Messenius anfører i sit Theatr. Nob. Svecanæ S. 121, nævner kun tre Sønner af Benedikt Snyvel, og nogle ville gjøre Folke til en Søn af Byrge. Sverres Saga, Cap. 18 (se ovenfor S. 64) tillægger denne dog udtrykkelig kun tre Sønner; har Folke og været hans Søn, maa han da være fød efter 1177. For Resten synes Kong Knut selv at have været beslægtet med Folkungerne, thi i et Brev af ham fra 1191 (Liljegrens Dipl. I. N. 113) nævnes en Knut, Broder af Dronningen, hvilken kunde være Byrge Brosas Farbroder, og Holmgeir, hans nepos (Barnebarn eller Frænde); hvilket Navn ogsaa forekommer hyppigt i Folkunge-Ætten. Det sandsynligste torde maaskee være at antage denne Holmgeir for en Systerson af Kongen, og Folke Jarl for hans Søn. Thi „Knut Dronningens Broder," kan ej være hans Fader, og i et Brev af Kong Sverke nævnes heller ikke flere Brødre af Byrge Jarl end Karl og Magnus. Fra hvad Aar dette Brev er, vides ej, men det maa i alle Fald være yngre end 1195, og saaledes levede Magnus Minneskjold i det mindste da.

[2]) Man seer af det lundske Nekrologium (Langebek Ser. r. D. III. 568) at hun døde den 22de Oktober, uvist hvad Aar, som Nonne i „Rinbiarge" hvilket visknok er en Skrivfejl for „Risabjarge."

[3]) Naar man i Forbindelse med hvad der ovenfor (S. 348) er paapeget om Tiden, da Sverke efter al Rimelighed egtede Benedikta, Datter af Ebbe

Den Kant, fra hvilken Haakon snarest kunde vente at blive forurolliget, var Danmark, hvor de misfornøiede Nordmænd altid havde fundet Tilhold og Bistand, og hvor end ydermere mod Slutningen af Aaret (11te November 1202) Kong Knut døde, og efterfulgtes af sin Broder, den 32aarige, statskloge og krigerske, Hertug **Valdemar**, der, som vi ovenfor have seet, virkelig havde et Slags Fordring paa Norge, for saa vidt som Erling Jarl og Kong Magnus i Forliget af 1170 havde erklæret ham for Tronfølger, hvis Magnus døde uden Arvinger, hvorhos desuden Viken under alle Omstændigheder erkjendtes som et danskt Len. Vi ville ogsaa se, at Valdemar siden virkelig blandede sig i Norges Anliggender; for det første var han dog optagen med at gjennemreise Riget for at lade sig hylde, og siden med at fortsætte en allerede under Kong Knut begyndt Krig med de nordtydske Fyrster, der bragte Nordelbingen, eller Holsten, Lauenburg, og en Deel af Meklenburg under Danmarks Herredømme. Med **Paven** maatte nu vel ogsaa en fuldkommen Udsoning være at vente, skjønt han endnu for Formens Skyld misbilligede, at Erkebiskoppen paa egen Haand, uden at indhente hans Samtykke, havde givet Haakon Absolution. Vi have endnu det Brev, Innocentius i den Anledning tilskrev Erkebiskop Erik og hans Lydbiskopper, og som vidner om den Glæde, han følte ved Sverres Død, og de gode Tanker og Forhaabninger, han nærede om hans Søn, medens det tillige er et ypperligt Exempel paa den Myndighed, hvormed han plejede at gaa frem, og det overlegne Sprog, han stundom kunde bruge endog mod høit staaende, alderstegne Prælater. „Vort Hjerte," begynder det, „har frydet sig i Herren, og vi have særdeles glædet os, skyldigst takkende den almægtige Gud, fordi han efter tunge Skyer har skjenket os klar Himmel, og efter Storme Rolighed. Vi have nemlig erfaret, at, efterat Sverre er død, han, der med Vold har tilrøvet sig Norges Rige, og som truede hele Riget med Forvirring og almindelig Forstyrrelse, saa at flere af de fornemste og bedste Mænd ere af ham jagede i Landflygtighed, ej at tale om saa mange andre, der have mistet Livet, har hans Søn efterfulgt ham i Kongedømmet, men

---

Sunesøn i Danmark, lægger Mærke til den aldeles ligefremme og utvetydige Beretning i Vestgøtalagens Kongerække, at Folkungerne, Sverkers egne Svogere, dræbte ham, medens vi derimod andenstedsfra vide, at Sunesønnerne understøttede ham, bliver der, som ovenfor ytret, sterk Formodning for at han har tilsidesat eller forladt Dronning Ingegerd Byrgesdatter for at egte Benedikta; at dette netop har været Aarsagen, hvorfor Folkungerne lode hans og Ingegerds Søn tage til Konge som Spædbarn, nemlig for at sikre ham Tronfølgen for det Tilfælde at Sverke med Benedikta skulde faa Sønner, som han begunstigede, og at den saaledes opstaaede Uenighed, der endtes med Elgjaraas-Slaget, hvorom nedenfor, allerede har begyndt at gjøre Margrete Opholdet i Sverige uhyggeligt.

ikke i Fremfærd, har kaldet hine, der paa nys nævnte Maade vare drevne i Landflygtighed, tilbage til deres Hjem, elsker og hædrer baade Kirker og kirkelige Personer, og styrer Folket i fuldkommen Fred og Rolighed. Imidlertid har det ikke lidet forundret os, at du, Broder Erkebiskop, har været forvoven nok til, paa egen Haand at løse ham og hans Medskyldige fra den Exkommunikationsstraf, hvori de ved vor Autoritet vare lagte. Du har derved tiltaget dig at gjøre, hvad der aldeles ikke var din Sag, eller paa nogen Maade tilkom dig; og ligesom Aben, der efterligner de menneskelige Handlinger, har du ladet som du vilde gjøre hvad du hverken kunde eller retteligen havde Lov til; hvorved du maa vide, at ikke alene du er falden i Vildfarelse, men ogsaa Angjeldende, der, uagtet de fremdeles ligge under Straffedommen, dog falskeligen betragte sig som absolverede. Hvorfor vi ved denne vor apostoliske Skrivelse byde og befale eder, at I offentlig forkynder hiin Absolution ugyldig at være, og uden Kraft, men derimod siden, efter at have modtaget af dem en edelig Forsikring, under vor Fuldmagt lader dem nyde Absolutionens Velgjerning, og derhos sender nogle af dem, saavel i deres eget, som i de øvriges Navn, til os med Brev fra eder som Vidnesbyrd" [1]). Brevet er dateret Anagni den 24de Januar 1204, altsaa, som vi i det følgende ville see, 23 Dage efter Kong Haakons Død, hvorom Paven da naturligviis endnu var uvidende. Vi erfare imidlertid heraf, at han var nok saa venskabeligt stemt mod Haakon, og at der, naar der blot var skeet de af ham saa strengt overholdte Former Fyldest, vilde have indtraadt det bedste Forhold imellem dem. Og saa meget var nu vundet, at Gejstligheden ikke oftere, som Stand betragtet, blandede sig i Tronstridighederne, eller erklærede sig imod Sverres Kongehuus. Vi ville see Baglerpartiet atter fremstaa, og nye Tronprætendenter vække Uroligheder; vi ville ogsaa see flere Gejstlige, navnlig den rænkefulde Biskop Nikolas, gjøre fælles Sag med Oprørerne, men, som vi derhos erfare, kun af politiske, ikke af kirkelige Hensyn, og uden at Legitimiteten af Sverres Æt længer sattes i Tvivl.

Da Vaaren kom, begav Haakon sig, som han havde bebudet, til Viken. Han forlod Nidaros lidt efter Paaske (6te April) med en betydelig Styrke, og ledsaget af sine fornemste Mænd, navnlig Haakon Galen, Peter Stepper, Sigurd Kongsfrænde, Roar Kongsfrænde, Eyvind Prestsmaag, Dagfinn Bonde, Einar Kongsmaag, og flere Lendermænd og Krigshøvdinger. Af alle disse synes Einar, der var gift med hans Heelsyster Cecilia, og havde faaet Syssel paa Rogaland, at have været hans kjæreste Ven [2]).

---

[1]) Brequigny & Du Theil, Dipl. P. II. T. I. 412. Brevet er efter dette Verk astrykt i Uddrag i Werlauffs Anecdoton S. XIII.

[2]) Haakon Sverressøns Saga, kortere Bearbejdelse Cap. 1.

Efter et kort Ophold i Bergen fortsatte han Rejsen langs Kysten, og berejste nu hele Viken lige til Rigsgrændsen ved Gaut-Elven, fornemmelig opholdende sig i Kjøbstæderne. Overalt underkastede Indbyggerne sig ham, saa at han nu fuldstændigt og uden Modsigelse var hyldet af det det hele Folk [1]). Han opholdt sig ikke længe i Kongehelle, men desto længer derimod i Sarpsborg, hvor han forblev til langt ud paa Høsten. Aarsagen til dette forlængede Ophold i Sarpsborg var, som det synes, hans Kjærlighed til en Pige ved Navn **Inga**, der var af god Familie fra det nærliggende Varteig, og just da var i Besøg hos sin Frænde Audun, der boede i Borg. Inga viste sig heller ikke ubønhørlig mod Kongen, men var oftere at see i det kongelige Herberge, og den Forbindelse, der opstod imellem dem, blev heller ingen Hemmelighed for Haakon Galen, Peter Stepper og Kongens øvrige fortrolige Venner. Omsider forlod Kongen Borg, og drog til Oslo, hvor Dronning Margrete og Fru Christina efter Aftale indfandt sig hos ham, og bleve særdeles vel modtagne. I Følge med dem rejste han seenhøstes tilbage til Bergen, hvor det var hans Hensigt at tilbringe Vintren [2]).

73. Begivenheder i Skatlandene.

Det var visselig at vente, at Kong Haakon, efter saa lykkeligt at have underkastet sig hele Riget, og adspredt alle Oprørsflokke, ogsaa vilde have ladet **Skatlandene** føle sin mægtige Arm og bragt dem til at erkjende sit Overherredømme, hvis et længere Liv havde været ham forundt og Nabo-Fyrsterne havde ladet ham blive i Fred. Thi det var nu paa høj Tid, at en saadan Opfriskning af Norges Overhøjhed fandt Sted, naar denne ikke skulde bestaa i tomme Ord. Vel havde Sverre tvunget Orknøernes Jarl, Harald Maddadhsøn, til Underkastelse, og beklippet hans Len, men til Syderøerne, hvor man især havde med urolige Gemytter at

[1]) Han har sandsynligviis først ladet sig hylde paa Haugathing ved Tunsberg, og tilbragt en Tid i Byen; derpaa har han styret øst over Folden, sandsynligviis til Borg, ladet sig hylde paa Borgarthing, og opholdt sig nogle Dage i Borg, hvor han rimeligviis har gjort Bekjendtskab med den smukke Inga; derfra er han vel dragen til Kongehelle og har ladet sig hylde paa Elvebakken eller Baagaholmen, det sædvanlige Hyldingssted, men har, som man maa formode, gjort Opholdet der saa kort som muligt, da han længedes tilbage til Borg, — der staar nemlig udtrykkelig, at han kun dvælede en kort Stund ved Landsenden — og efter et langt Ophold i Borg er han da omsider dragen til Oslo, der ej var noget Hyldingssted. Den her beskrevne Anordning af Hyldingsrejsen i Viken synes at have været den sædvanlige, se Haakon Haakonssøns Saga Cap. 28.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 1. Fornm. S. IX S. 68, 218.

bestille, og hvor Uvilligheden til at erkjende den norske Konges Herredømme altid var størst, havde hans Arm dog ej strakt sig, ligesom det var at forudsee, hvad der og ganske rigtigt indtraf, at Harald Jarl selv ved den første den bedste Lejlighed, som tilbød sig, vilde prøve paa at afkaste Aaget, og saa vidt muligt erhverve sit tabte Vælde og sine Besiddelser tilbage. Vi have seet [1]), at Kong **Gudrød Olafssøn** siden 1164 herskede i Man og en Deel af Sydersøerne, medens hans Systersøn **Duggall**, Søn af Sumarlide af Argyll, efter Forliget af 1158 herskede i en anden Deel af Ø-Gruppen, sandsynligviis den, der laa Argyll nærmest: et Forhold der gav Anledning til mange Forviklinger. Det lader ikke til, at nogen af dem betalte Skat til Norge; og saalænge Tronkrigene i Norge gave Magthaverne her nok at bestille indenlands, er det heller ikke rimeligt, at hine Skattekonger skulde have været saa loyale, uopfordret eller utvungen at opfylde sine Lenspligter. Gudrød synes at have været en mægtig og anseet Fyrste, men beskrives ogsaa som haard og grusom; hans forræderske Ferd mod Kong Inge i Slaget ved Oslo er ovenfor omtalt. Gudrød var gift med Fingola [2]), en Sønnedatter af hans forrige Fiende, den irske Konge Muirkertach, og havde med hende Sønnen **Olaf**, der fik det Fortrin fremfor Gudrøds to andre Sønner med andre Mødre, at han blev betragtet som egtefød, fordi hans Forældre i Aaret 1176, da han selv var tre Aar gammel, højtideligt bleve viede [3]) i Paasyn af den pavelige Legat, Kardinal Vivian, som Alexander den 3die i dette Aar havde sendt fra Rom for at tilsee de kirkelige Anliggender i Skotland, Irland, Sydersøerne, og, som det tillige hed, Norge, uden at det dog lader til, at han nogensinde er kommen hid [4]). Gudrøds Datter Af-

[1]) Se ovenfor II. S. 940—942.

[2]) Den manske Kronike. Om Muirkertach O'Lochlan, † 1166, se ovenfor II. 950.

[3]) Vielsen forrettedes af Silvan, Abbed i Rieval, hvem Gudrød derfor gav et Stykke Land ved Myreskog, hvor Silvan oprettede et Kloster, eller rettere en Klostercelle, der dog siden sammensmeltede med Klostret i Russin.

[4]) Om denne Vivian, Kardinal-Presbyter af St. Stephanus de monte Coelio, tales der paa flere Steder, nemlig i den melrosiske Kronike (og efter den hos Fordun), hos Villjam af Newburg III. 9, og fornemmelig hos Roger Hoveden (Savile S. 553), samt Bromton (Twysden S. 110), hvor der udtrykkelig siges at han foruden Skotland med Ber og Irland ogsaa skulde rejse til Norge. Gervasius af Canterbury (sammesteds S. 1443) fortæller, at han landede ved Dover, Bromton, at han ved Mariæ Magdalenæ Dag (22 Juli) landede i England uden Kongens Tilladelse, hvorfor denne lod ham betyde at han ej fik drage videre, uden at han aflagde Ed paa, intet at ville foretage sig imod ham; dette gjorde han strax, og fik nu Lejde og Anbefalingsbrev til Skotland. Derfra drog han ved Juletid til Man, og opholdt sig der 15 Dage, drog derfra til Irland, hvor han i Down ophidsede Indbyg-

freka egtede den mægtige Johan af Courcy, der i 1177 havde gjort sig til Herre over Ulster i Irland. Roligheden synes ikke at have været forstyrret paa Man i den sidste Deel af Gudrøds Regjering, undtagen i 1182, da en vis Ragnvald, af den kongelige Æt, under Gudrøds Fraværelse hjemsøgte Øen i Spidsen for en heel Hob Folk, og dræbte nogle af dem, der vare satte til at forsvare Kysterne; det var upaatvivleligt hans Hensigt at opkaste sig til Konge, men allerede Dagen efter hans Ankomst samlede Indbyggerne sig imod ham, alle som een, og fældte ham med Størstedelen af hans Skare [1]). Gudrød døde den 10de November 1187, efterladende de tre Sønner, **Olaf, Ragnvald** og **Ivar**, af hvilke han allerede i levende Live havde bestemt Olaf, som egtefød, til sin Efterfølger, og ladet ham tage til Konge [2]), paalæggende Manværingerne at vise ham ubrødelig Troskab. Men Olaf var mindreaarig, neppe 14 Aar gammel, Ragnvald derimod allerede en voxen, kraftig Mand, hvilken Manværingerne af den Aarsag langt heller ønskede til Konge. Tilsidesættende Gudrøds Bestemmelse sendte de derfor Bud til Ragnvald, der opholdt sig paa de nordlige Øer, maaskee som Statholder, maaskee og i et Slags Forviisning, og tilbøde ham Kronen. Han var ikke seen til at tage imod den (1188), og herskede nu i en lang Række af Aar med megen Anseelse, især som Kriger, thi det hed almindeligviis, at han var den meest krigerske Konge i alle de vestlige Lande, og at han engang tilbragte hele tre Aar paa de gamle Søkongers Viis, nemlig til Skibs, saa at han i al

gerne til at gjøre Johan af Courcy Modstand, og derfor siden blev fangen af ham, men løsladt; holdt et Koncil i Dublin, satte derfra over til Chester, og drog siden tilbage til Skotland, hvor han gjorde sig saa forhadt ved sin Pengebegjærlighed, at Paven maatte kalde ham tilbage. Han kom saaledes ikke til Norge, som det var bestemt. Dette have vi ej anseet overflødigt, udførligere at antyde, saasom man ellers let kunde fristes til at antage, at han virkelig havde været i Norge, og at han deels kunde være den Legat, der i et Par Afskrifter af Kong Haakon Sverressøns nys anførte Brev af 1202 urigtigt kaldes Fidantius, deels den „apostoliske Sædes Legat," der i Magnus Erlingssøns mistænkelige Brev af 1174, hvilket, som vi have seet, ogsaa henføres til 1176, nævnes strax efter Erkebiskop Eystein, hvis ellers hiin Titel ikke er en Apposition til Eysteins Navn, hvad der, hvis Brevet var egte, vanskeligt kunde antages, da Eystein, saa vidt vides, ej var særskilt udnævnt til Legat, og Erkebiskopperne endnu ej vare blevne, hvad der kaldes „fødte Legater," men hvilket Tillæg dog netop kunde tænkes tilføjet, hvis Brevet var falskt og affattet senere af en med Forholdene mindre bekjendt Mand.

[1]) Ragnvald kaldes i den manske Krønike Søn af Eachmargadh; Aarstallet, som anføres, er 1172, men da det staar mellem 1176 og 1183, maa det være Skrivfejl for 1182.

[2]) Dette siges ikke udtrykkeligt i den manske Krønike, men det sees deraf at denne taler om Troskabsed, som Indbyggerne havde svoret ham, og af at Ravn Sveinbjørnssøns Saga i 1202 kalder ham Konge.

den Tid ikke en eneste Gang kom under nogen fødet Bjelke [1]). Hans Broder Olaf maatte tage til Takke med Øen Ljodhuus (Lewis), der vel var en af de største blandt Øerne i Udstrækning, men ufrugtbar og tyndt befolket, og som derfor kun daarligt forslog til hans og hans Mænds Underhold, hvorfor han og, som det synes, maatte tage sin Tilflugt til flere mindre lovlige Midler. Saaledes fortælles det, at da den til Biskop i Hole paa Island udvalgte Prest Gudmund Aresson (om hvilken mere nedenfor) i Aaret 1202 rejste til Norge i Selskab med den anseede og ædle Ravn Sveinbjørnsson, for at lade sig indvie af Erkebiskop Erik, og det Skib, hvorpaa han befandt sig, af Storm var fordrevet til Sandø [2]), en af de mindre Øer søndenfor Ljodhuus, hvor Olaf og Biskoppen, ved Navn Michael, just befandt sig, kom strax en af Olafs Sysselmænd hen til dem, og fordrede Landøre af dem til et Beløb af ikke mindre end 20 Hundreder Vaadmaal, (50 Mk.) det vil sige et Hundrede ($2\frac{1}{2}$ Mk.) for hver islandsk Mand ombord paa Skibet, da dette, som han sagde, var Lov paa Sydersøerne [3]). Islændingerne, der vidste, at de kom til at betale det samme i Norge, vilde ikke indlade sig derpaa, og Gudmund, saavel som Ravn, gik uden videre at bryde sig derom til nærmeste Kirke, for at høre Messe, og derfra til Bords hos Biskoppen, da denne indbød dem til sig. Men da de vilde gaa ned til Skibene igjen, erklærede Kongen at de ikke skulde slippe derfra, førend de havde forpligtet sig til at betale hvad han fordrede. Gudmund vægrede sig fremdeles, medens Ravn derimod raadede til at give efter for Overmagten. De ved Skibet tilbageblevne Folk, der anede Uraad, nærmede sig allerede bevæbnede i en sluttet Hob for med Magt at befri deres Rejsefæller, da Sagen i Mindelighed afgjordes derhen, at Islændingerne betalte sex Hundreder (15 Mk). hvormed Olaf lod sig nøje [4]). Dette viser noksom, at hans Fordring

[1]) Orkneyinga Saga S. 412.

[2]) Saaledes i Ravn Sveinbjørnssøns Saga. Denne Sandø er maaskee Sandera i Nærheden af Barra, i den sydligste Deel af den lange Ø-Række, der tilligemed Ljodhuus danner det saakaldte Long-Island. I saa Fald maa Olaf enten have faaet hele Rækken, eller og paa egen Haand tiltaget sig Rettigheder der. Men muligt er det og, at der strax ved Ljodhuus har været en liden Ø ved Navn Sandø, der maaskee kunde findes paa store Specialkarter. Sturlunga Saga III. 17 nævner Øerne „Hirtir," hvilket vel er „Hirta," nu „St. Kilda," langt vestenfor Long-Island.

[3]) Landørens Beløb angives her anderledes, end i Overeenskomsten af 1022, se ovenfor I. 2. S. 697. Naar Vaadmaalet brugtes som Penge, beregnet efter den sædvanlige Tarif, 6 Alens Øre, bliver Summen for hver Mand ikke, som Forliget bestemmer, $\frac{1}{2}$ Mark, men $2\frac{1}{2}$ Mark; regnes der efter 12 Alens Øre, bliver det $1\frac{1}{4}$ Mark, ogsaa for meget; imidlertid tør det vel hænde at Beregningen her er noget forskjellig.

[4]) Ravn Sveinbjørnsøns Saga (endnu uudgiven).

trods den paaberaabte Lov just ikke kan have hvilet paa nogen klækkelig Retsgrund, men at han fornemmelig har stolet paa den fysiske Overmagt. Den foregivne Grund maa imidlertid have været den, at Islændingerne vare pligtige til at erlægge Landøre i Norge, hvortil Sydersøerne i vidtløftig Forstand ogsaa kunde regnes; man seer heraf, at Øernes Herskere, naar det kunde være dem til Nytte, aldeles ikke glemte at Sydersøerne udgjorde en Deel af Norges Rige. Olaf havde vel heller ikke nu, lige saa lidt som senere, haft noget imod at erkjende Norges Højhed, naar han derved havde kunnet erhverve en Støtte mod Ragnvald; men derom kunde endnu ikke være nogen Tale, og Ragnvald herskede som uafhængig Fyrste, uden at betale Norge nogen Skat. Derimod holdt han Venskab med Kong Villjam af Skotland, og fik derved, som der strax vil sees, Lejlighed til at udvide sine Besiddelser paa Jarlen Harald Maddadhssøns Bekostning. Hvad Kong Duggall Sumarlidessøn imidlertid foretog i sin Deel af Sydersøerne, eller hvor længe han levede, angives ikke. Vi vide kun, at han efterlod to Sønner, **Duggall Skrøk** og **Duncan**, der begge bleve Konger efter ham. En tredie Søn, ved Navn **Uspak**, var enten selv en Tidlang uvidende om sin Herkomst, eller fandt for godt at skjule den, og begav sig til Norge, hvor han henlevede mange Aar som en af Høvdingerne i Birkebeinernes Skare, sædvanligviis kaldet Uspak den sydersøiske. Hans Landsflygtighed, thi saaledes maa man vel kalde det, staar maaskee i Forbindelse med en Fejde, der i Aaret 1192 fandt Sted mellem hans Farbrødre Ragnvald og Angus af Argyll, og endtes ved et blodigt Slag, hvori Angus blev Sejrherre.

Jarlen **Harald Maddadhssøn** var strax efter det ydmygende Forlig i Bergen 1195 kommen i Fejde med sin anden Lensherre, Kong Villjam i Skotland. Det er ovenfor omtalt, at han allerede længe maa have staaet paa en spændt Fod med ham, saa meget mere som Haralds Giftermaal med Mælkolm Mac Heths Datter Hvarflad, hvilken fornemmelig skal have sat ham op mod Villjam, allerede for længe siden havde fundet Sted [1]). Efter de skotske og engelske Beretninger, som her ere de eneste, hvortil vi have at holde os [2]), skal Harald Jarl have gjort et Tog imod

[1]) Se ovenfor S. 289.

[2]) Disse Beretninger findes deels i den melrosiske Krønike, hvis Notitser her ere samtidige, og efter denne, noget udførligere, hos Fordun, I. S. 512, deels hos den ligeledes samtidige Roger Hoveden, Savile S. 767. Begge Beretninger afvige dog i flere væsentlige Stykker fra hinanden. Den første fortæller ved 1176, at Villjam, ved Rygtet om at Folk paa mange Steder faldt fra (i Moray o. s. v.) gik over Ochiell, undertvang „begge Kataneser", medens Harald flygtede, og vendte tilbage sydefter, efterladende Tropper; ved 1196, at Slaget stod ved Invernesś mellem Kongens Mænd og Roderik samt Thorfinn o. s. v., at Kongen, opbragt herover, vendte tilbage

Moray og søgt at underlægge sig dette Landskab. Det synes besynderligt, at han vovede derpaa, efter at han saa nylig var bleven ydmyget af Sverre; man kan derfor ikke undlade at tænke paa nye Bevægelser i dette

til Moray, gjennemfoor Sutherland, Katanes og Ross, fangede Harald og satte ham paa Roxburgh, men forligede sig med ham, da han stillede Thorfinn som Gissel. Derimod nævner den intet om Mødet ved Nairn eller Haralds paafølgende Strid med Harald unge. Hoveden derimod fortæller at Kongen 1196 gik til Moray og Katanes, og erobrede Thorsaa, at Harald her faldt paa Knæ for ham, og gav Løfte om Udleverelsen af Fienderne og Thorfinn som Gissel, mod at beholde Halvdelen af Katanes, at Kongen gav den anden Halvdeel til Harald unge, og derpaa drog hjem, men „om Høsten" (her synes samme Høst at være meent) kom tilbage til Moray, havde den Samtale med Harald, som ovenfor i Texten meddeles, og førte ham fangen med til Edinburgh, indtil Thorfinn indstillede sig i hans Sted. Der tales intet om den mellemkommende Fejde, eller om Slaget ved Inverness. Da begge Beretninger ere samtidige, er det vanskeligt at vide, hvilken man skal give Fortrinet, og vi have i Texten paa bedste Maade søgt at forlige dem. Imidlertid kan det ikke negtes, at der er større Sandsynlighed for at Hoveden, der skrev i England, har taget Fejl, end den melrosiske Chronist. Dersom man kunde antage, at Hoveden har forvexlet de Begivenheder i 1196 og 1197, hvorom hiin Chronist beretter, med en tidligere Fejde, der kunde have fundet Sted strax efter Donald Banes Fald 1187, og at saavel Haralds Knæfald efter Indtagelsen af Thorsaa, som Overdragelsen af halve Katanes til Harald unge, Mødet og Samtalen ved Nairn, og Haralds Fængsling paa Edinburghs Slot, ere at henføre did, vilde dette ej alene passe bedre med Harald unges Fremtræden og med Harald Jarls Ytring til Sverre 1195, at han havde faldt paa Knæ for flere Konger, men ogsaa forklare, hvorfor der paa et Sted nævnes Edinburgh, paa et andet Roxburghs Slot, og betage den Ytring, der lægges Harald i Munden, at Thorfinn var hans eneste Arving paa Orknøerne, det urimelige, den ellers vilde indeholde, thi det bliver da muligt, at Jon og David da endnu ej vare fødte, og hans Sønner med hans første Hustru, Henrik og Haakon, havde sandsynligviis forladt ham med Moderen, da han forskød denne. Vel kan det indvendes, at Harald paa denne Maade og under særdeles lignende Omstændigheder to Gange kommer i Fængsel og befries derved at Thorfinn indstiller sig i hans Sted. Men de daværende Forhold vare netop saadanne, at den dobbelte Fængsling og Befrielse uden mindste Usandsynlighed kan tænkes at have fundet Sted, medens tvertimod just denne Lighed kan have forledet Hoveden til at forvexle den første Fængslingshistorie med den sidste. Endelig maa det ikke oversees, at Hoveden omtaler Haralds Krig med Harald unge, der fandt Sted 1198, som om Harald Jarl siden sin Befrielse fra Edinburgh Slot og indtil Krigens Udbrud en længere Tid havde siddet i Fred og Ro, eller bruger i det mindste Udtryk, der ikke lade ane, at han neppe et Aar forud (i 1197) havde været fængslet; vi see i alle Fald, at Hoveden under det ene Aar 1196 omtaler Begivenheder der forefaldt i Løbet af flere Aar, thi de islandske Annaler bevidne udtrykkeligt, at Harald unge faldt 1198. Vi kunde saaledes vist med temmelig Føje antage, at den af Hoveden omtalte Fejde fandt Sted ved 1188; at Harald da sattes paa Edinburgh Slot, men kom paa fri Fod, da Thorfinn indfandt sig i hans Sted; at der siden enten sluttedes et ydet-

Landskab til Fordeel enten for den morayske Karlestamme, der nu repræsenteredes af Kenedh Mac Heths Søn, Haralds Svoger, eller for Guthred, en Søn af den i 1187 dræbte Donald Bane, ligesom man vel ogsaa maa formode at Harald ved samme Lejlighed har søgt at forjage sin Frænde, Harald unge, fra den Deel af Katanes, som Villjam sandsynligviis allerede havde givet ham. Vist er det, at Kong Villjam i oven nævnte Aar fandt det nødvendigt, i egen Person at drage over Ekkjal (Ochell) mod Harald, fordi, som det hed, Folk hist og her faldt fra. Harald vovede ikke at oppebie ham, men flygtede til sine Skibe, for at begive sig til Orknøerne, medens Villjam underlagde sig hele Katanes, idet han endog kom lige til Thorsaa, hvor han bemægtigede sig Jarlens Slot og ødelagde det. Imidlertid hindredes Harald ved heftige Storme fra at komme over til Orknøerne, og havde derfor ingen anden Udvej end at ydmyge sig for Villjam, ligesom han havde ydmyget sig for Sverre. Han begav sig til Kongen, kastede sig for hans Fødder, og bad om Tilgivelse. Denne tilsagde ogsaa Kongen ham, og lod ham endog dertil beholde Halvdelen af Katanes, imod det edelige Løfte, at han, næste Gang Kongen kom til Moray, skulde udlevere ham alle hans Fiender — hvoriblandt sandsynligviis de oven nævnte Guthred og Kened — samt stille sin Søn Thorfinn til Gissel paa sin Troskab. Den anden Halvdeel af Katanes overlod Kongen fremdeles til Harald unge, og drog derpaa tilbage, idet han dog efterlod en Deel Tropper, sandsynligviis under Harald unges egen Anførsel. Harald Jarl drog til Orknø. Men aldrig saa snart var Kongen borte, førend Harald brød Forliget, eller i det mindste lukkede Øjnene til, at hans Mænd brøde det, thi der tales om et Slag, som de af Kongen efterladte Tropper vandt ved Invernes over Haralds Mænd, anførte af hans egen Søn Thorfinn og en vis Roderik (Ruaidhri), der faldt i Slaget med en heel Mængde Folk (1197). Det lader saaledes til, at Thorfinn og Roderik have angrebet de kongelige Tropper, jaget dem ud af Katanes og Sutherland hiinsides Ekkjal, og forfulgt dem lige til Invernes, hvor Lykken endelig vendte sig, og Angriberne selv lede Nederlag. Forbitret herover drog Villjam selv strax efter til Moray, og gjennemstrejfede paany Sutherland, Katanes og Ross, uden, som det synes, at møde nogen Modstand; tvertimod maa man antage, at Harald har anstillet

ligere Forlig, hvorved Thorfinn frigaves, eller at denne fandt Anledning til at flygte; at der senere udbrød en ny Fejde i 1196, der endte med at Harald, som det synes med Vaabenmagt, blev tagen til Fange, ført til Rorburgh, og atter befriet ved Thorfinn, som nu ikke mere løslodes, men blev blindet, hvorom senere. Vi have dog ikke vovet at optage denne Kombination i Texten, da Fordun eller den melrosiske Krønike intet melder om nogen saadan Fejde i 1188, eller før 1196.

sig aldeles uvidende om eller udeelagtig i de af hans Søn Thorfinn øvede Fiendtligheder, og fremdeles givet de bedste Løfter. Thi Kong Villjam begav sig, som der fortælles, til Nairn, for af Haralds Haand at modtage de Fiender, denne havde lovet at udlevere; altsaa maa der vel have fundet nye Underhandlinger Sted imellem dem. Harald landede virkelig til den bestemte Tid ved Lochloy i Nærheden af Nairn, medbringende de oven nævnte Fiender; men Thorfinn var ikke med, og i Stedet for at udlevere dem til Kongen, lod han dem slippe bort, benyttende sig, som det synes, af Lejligheden dertil, da Kongen just var borte paa Jagt. Da Kongen seent om Aftenen kom tilbage, bragte Harald ham kun to Smaadrenge, sine Datter- eller Systersønner [1]), i Thorfinns og Fiendernes Sted. Da Kongen spurgte, hvor Fienderne saavel som Thorfinn vare, skal Harald ligefrem have svaret: „hine tillod jeg at drage bort, fordi jeg vidste, at om jeg udleverede dem til eder, vilde de ikke undgaa eders Hevn, og min Søn Thorfinn kan jeg heller ikke stille som Gissel, da jeg ingen anden Arving har til mit Rige.“ Hvis ikke dette Svar — hvad der nok kan være muligt — er givet ved en tidligere lignende Lejlighed, og af den gamle Forfatter, der meddeler det, urigtigt henført til denne, kan det neppe engang nogensinde være givet, i det mindste ikke saaledes, thi Harald havde, hvad der maatte være Kong Villjam noksom bekjendt, foruden Thorfinn ikke færre end fire Sønner. Hvorom alting er, bød Kong Villjam, at han, siden han ikke havde overholdt det sluttede Forlig, skulde forblive i Fangenskab indtil hans Søn Thorfinn indstillede sig som Gissel i hans Sted, og erklærede derhos, at han til Straf fordi han havde ladet Kongens Fiender undslippe, skulde have forbrudt alt hvad han endnu havde i Len af den skotske Krone, det vil sige sin Halvdeel af Katanes. Kongen tog ham med sig og satte ham i Forvaring, efter en Beretning paa Edinburghs, efter en anden paa Roxburghs Slot, indtil hans Mænd fra Orknø kom med Thorfinn; da blev han sat paa fri Fod, og vendte tilbage til Orknøerne, Thorfinn derimod blev i hans Sted holdt i Forvaring som Gissel. Derpaa, heder det, sad Harald i Fred, indtil Harald unge, der af Sverre havde faaet Halvdelen af Orknøerne — det er ovenfor viist, at denne Forlening efter al Sandsynlighed var skeet for Øyeskegge-Fejden — kom til Øerne med en heel Deel Krigsmænd, hvoriblandt Sigurd Murt, en Søn af den i Slaget paa Ilevollene 1180 faldne Ivar Galle, og søgte med Vaabenmagt at tage sig til Rette. Ifølge Orkneyinga-Saga skal Harald unge først have sendt sin fornemste Raadgiver og høist betroede Mand, Livulf Skalle, der var gift med hans Syster Ragnhild, til Orknøerne for at anmode Jarlen om, med det gode at afstaa,

[1]) I Latinen nepotes, der kan betyde baade Børnebørn og Nevøer.

hvad der tilkom hans Frænde; og da Jarlen hertil sagde reent ud nej, skal Livulf have truet ham haardeligen, førend han drog tilbage. Man skulde snarere formode, at dette har fundet Sted, da Harald første Gang fremkom med sine Fordringer. Harald gamle, som Jarlen sædvanligviis kaldes til Forskjel fra Harald unge, synes ved dennes Angreb at være bleven ganske overrasket, og begav sig til Man, hvor han samlede Folk og Skibe; man maa saaledes antage, at der dengang var god Forstaaelse mellem ham og Kong Ragnvald. Harald unge fulgte efter, for at opsøge ham, men da han kom til Man, var Harald gamle allerede borte, og havde ad en anden Vej begivet sig tilbage til Orknøerne, som han atter underlagde sig, idet han dræbte alle dem af Harald unges Tilhængere, som han forefandt. Harald unge drog for det første til Katanes, og tog sit Sæde i eller ved Flekken Vik, nu Staden Wick, paa Nordøstsiden, hvor man fra det nær liggende Girnigo-Nes kunde see forbi Duncansby-Head og Pettlandsfjorden lige til den henved fire (norske) Mile nordenfor fremstikkende sydlige Ende af Ragnvaldsø (South-Ronaldsa). Her fik han høre, at han med det første kunde vente sig et Angreb af Jarlen, som dertil samlede al den Styrke, han kunde tilvejebringe. For at komme til Vished herom og erfare hvor stor Jarlens Hær var, sendte han sin Svoger Livulf med en Deel Folk over Pettlandsfjorden. Livulf landede paa Østsiden af Ragnvaldsø, og gik op paa en Højde, hvorfra man havde en vid Udsigt. Her traf han en af Harald gamle udstillet Vagtpost paa tre Mand; to af disse bleve dræbte, den tredie tog man til Fange og lod ham beholde Livet, for at udspørge ham. Men fra den samme Højde saa man ogsaa Harald gamles Flaade komme sejlende: den var saa talrig, og bestod af saa store Skibe, at den forsigtige Livulf fandt det raadeligst at skynde sig tilbage til Vik alt hvad han kunde, og besværge Harald unge, øjeblikkelig at drage til Thorsaa og der samle flere Folk, da det ikke var at tænke paa, med den ubetydelige Styrke, man havde, at binde an med Jarlen. Da udbrød Sigurd Murt: „i en uheldig Stund har Jarlens Svoger faret over Pettlandsfjorden, hvis han der skal have ladet sit Mands Mod og Hjerte i Stikken: det vilde dog see alt for galt ud, hvis Modet skulde forsage os alle bare ved Synet af Harald gamles Hær." „Det er ikke let, min gode Sigurd," svarede Livulf, „at vide, hvor Harehjertet sidder, naar det gjelder at bruge sig; og jeg tror, at naar det først er kommet saa vidt, at jeg flygter fra Harald unge, vil det nok falde eder Udhalere temmelig vanskeligt at holde Stand." Livulfs forsigtige Raad blev dog ikke fulgt, og Harald blev liggende ved Vik. Det varede ikke længe, førend man saa den fiendtlige Flaade komme frem om Ragnvaldsø, og alle gjorde sig derfor rede til Kamp. Sigurd Murt var, fortælles der, iført en rød Skarlagens Kjor-

tel, hvis Skjød han fortil stak op under Beltet; da man spurgte ham, om han ikke vilde gjøre ligesaa bagtil, svarede han at det ej behøvedes, saasom han ikke agtede at gaa baglængs mod Fienden. Imidlertid landede Haakon gamle, og fylkede sin Hær, der, som Livulf havde sagt, var langt større end Harald unges. Der blev nu en haard Kamp, thi Harald unges Mænd kæmpede med den største Tapperhed, og Sigurd og Livulf, der førte Befalingen paa hver sin Fløj, foregik dem med det bedste Exempel. Men Overmagten var paa Harald gamles Side, og i hans Hær fandtes desuden de ypperste og herligst udrustede Kæmper, fornemmelig Biskop Bjarnes Frænder. Da Striden havde varet en Stund, faldt først Sigurd, derpaa Livulf, der endog tre Gange skal have brudt igjennem Fiendernes Rækker; og da disse, de egentlige Hovedanførere, vare faldne, flygtede de øvrige, saavel som Harald unge selv, der dog indhentedes ved nogle Torvegrave, og blev dræbt (1198). Det hed siden, at han, ligesom hans Morfader Ragnvald, var hellig, og at man allerede Natten efter at han faldt havde seet en sterk Lysning paa det Sted, hvor hans Blod var kommet paa Jorden. Paa det samme Sted opførtes ikke længe efter en Kirke, og hans Lig jordedes der i Nærheden, paa Nesset, og, heder det i den neppe 30 Aar senere nedskrevne Beretning i Orknøyinga-Saga, „der lader Gud nu for hans Fortjenesters Skyld utallige Jertegn skee, hvilke altid tilkjendegive at han gjerne vilde over til Orknøerne til sine Frænder, Magnus Jarl og Ragnvald Jarl [1])." Denne Folketro viser, at de fleste maa have beklaget hans Død, eller troet at han ej havde forskyldt den. Han efterlod, som det synes, ingen Børn; hans Syster, Livulfs Enke Ragnhild, blev siden gift med en vis Gunne, sandsynligviis en Søn af Svein Asleifssøns Søn Andres med en Syster af Biskop Bjarne [2]). Deres Søn Snækoll optraadte siden som hans Arving, saaledes som det i det følgende vil blive omtalt.

Harald Jarl underlagde sig nu hele Katanes, og vendte derpaa tilbage til Orknøerne, stolt af sin Sejr. Han kunde dog ikke vente at faa

---

[1]) Orknøyinga Saga S. 406—410 Her nævnes ikke Stedet, hvor Slaget stod, derimod nævnes det hos Hoveden, l. c., ligesom ogsaa Fagrskinna Cap. 215 kalder denne Harald „den som faldt i Vik". Aaret, 1198, angives i de islandske Annaler. Om Ivar Galle se ovenfor S. 115. Sigurd Murt nævnes ogsaa af Hoveden som „Siwardus Murt de Higland"; maaskee dette antyder, at hans Æt havde hjemme paa Haalogaland.

[2]) Snækoll kaldes nemlig i Haakon Haakonssøns Saga Snækoll Gunnessøn; hans Fader Gunne maa have været en højbyrdig Mand, siden han blev gift med Harald unges Syster. Nu nævner Sturlunga-Saga netop paa den dertil passende Tid Gunne, Søn af Andres, Søn af Svein Asleifssøn, og Orknøyinga Saga S. 404 fortæller at Andres egtede Frida Kolbeinsdatter, Biskop Bjarnes Syster.

beholde Katanes, uden med Kong Willjams Samtykke, og denne tog ham det meget ilde op, at han, ham uadspurgt, havde underlagt sig det, ej at tale om Harald unges Drab. Heri havde han dog den Undskyldning, denne Gang at være den først angrebne, især da det, som ovenfor antydet, ikke er sandsynligt, at Harald gamle efter de Afstaaelser, hvortil han maatte beqvemme sig i Forliget til Bergen, endnu skulde have maattet forpligte sig til at dele det øvrige med sin Frænde [1]). Denne Omstændighed har rimeligviis vakt Haabet hos ham om at kunne komme til mindeligt Forlig med sin skotske Lensherre, og han indfandt sig derfor hos ham, under Ledsagelse og Beskyttelse af Biskop Roger af St. Andrews [2]) og Biskop Reginald af Ross, anholdende om at maatte blive i Besiddelse af Katanes, imod at betale en betydelig Sum Penge i Guld og Sølv. Willjam afslog ikke ganske hans Bøn, men fordrede som Betingelse, at han skulde skille sig fra sin Hustru Hvarflad, Mælkolm Mac Heths Datter, hvilken man især beskyldte for at sætte ham op mod Kongehuset, og tage sin forrige Hustru Affreka, Duncan af Fifes Datter, tilbage, samt at stille sin Kantsler Laurentius, og en vis Haanev Ingemundssøn, der maa have været en af hans Frænder eller høiest betroede Mænd, til Gisler [3]). Men derpaa vilde Harald aldeles ikke indlade sig, og vendte tilbage med uforrettet Sag. Kong Willjam henvendte sig derimod til Kong Ragnvald paa Man, og tilbød ham Katanes mod en Pengesum, dog med Forbehold af den Kronen aarligen tilkommende Skat. Dette Tilbud modtog Ragnvald strax, skjønt han saa nylig synes at have været Haralds Ven, og udrustede en Hær fra hele sit Rige, Kantire iberegnet, hvorhos han ogsaa fik endeel irske Hjelpetropper, sandsynligviis fra sin Svoger, Johan af Courcy. Med denne Hær drog Ragn-

[1]) Se ovenfor S. 290.

[2]) Roger var bleven Biskop i St. Andrews i April 1188, og døde 1202. Reginald var bleven Biskop i Ross 1195, og døde 1213.

[3]) Saaledes Hoveden, l. c. Han kalder Laurentius Jarlens clericus, men der er ingen Tvivl om, at han er den samme som „Kantsleren Laurentius", der tilligemed Jarlens Søn Thorfinn undertegner som Vidner et (udateret) Brev, hvorved Harald (Orcadensis, Hetlandensis et Catanesiæ comes) skjenker en aarlig Gave af 1 Mark Sølv til Scone Kirke, for sin egen, sin Hustrus, og sine Forfædres Sjæle (Dipl. norv. II. 2). Her siger han, at denne Gave skal udredes af ham selv, af Thorfinn, og af hans Arvinger for Fremtiden, hvilket ligeledes viser, at der maa have været en Tid, da Thorfinn var hans eneste Søn med den sidste Kone, og hans præsumtive Arving. Haanev Ingemundssøn maa have været den, til Adskillelse fra hvilken en anden Haanev senere, omkring 1230, kaldtes Haanev unge (Haakon Haakonssøns Saga Cap. 168).

vald til Katanes, som han ganske underkastede sig, uden at Harald lagde ham den mindste Hindring i Vejen, da hans Overmagt rimeligviis dertil var alt for stor. Det var imidlertid slet ikke Haralds Tanke at lade ham beholde den saa let erhvervede Besiddelse i Fred. Da Vintren kom (1200?) vendte Ragnvald tilbage, efterladende tre Sysselmænd, ved Navn Maane Olafssøn, Livulf, og Ravn Lagmand — hvilken sidste Embedstitel synes at vise, at Lovgivningen og Indretningerne paa Katanes endnu maa have lignet de norske langt mere end de skotske [1]). Saasnart Harald havde bragt til Visshed, at Ragnvald var borte, sendte han en af sine Mænd over til Katanes med det hemmelige Erende, at efterstræbe Sysselmændenes Liv; det var godt, sagde han, om han i det mindste kunde faa dræbt en eller to af dem. Manden, der var beslægtet med Ravn Lagmand, gik først til denne. Men Ravn mærkede Uraad, og spurgte hvad hans egentlige Erende var. Den anden blev forlegen, og kunde ikke svare. Da sagde Ravn: „jeg seer paa dig, at Harald Jarl har sendt dig hid for at gjøre et eller andet ondt, men siden du er min Frænde, kan jeg ikke bære over mit Hjerte at dræbe dig". Han lod ham beholde Livet, og hvad der er mere besynderligt, undlod endog at sætte ham fast, eller at advare sine Med-Sysselmænd, eller paa anden Maade sørge for, at han ej gjorde nogen Skade. Udsendingen begav sig lige hen til Livulf, og lagde her sine Snarer saa godt, at han virkelig fik taget ham af Dage, hvorefter han vendte tilbage til Jarlen. Man skulde næsten tro, at Lagmanden selv har været gunstigt stemt for Harald, om end ikke ligefrem staaet i Ledtog med ham, da vi endnu mange Aar derefter finde ham som en anseet Mand og i Besiddelse af Lagmands-Værdigheden. Dette vinder end mere Sandsynlighed derved, at Harald, saasnart han erfarede at Livulf var dræbt, udrustede en Hær, og drog over til Katanes, for atter at underlægge sig Lenet; thi een Sysselmands Drab kunde dog ikke gjøre saa meget til Sagen, at han skulde oppebie det for at begynde Krigen, naar han ej var forvisset om, at i alle Fald den ene af de to øvrige ikke vilde lægge ham nogen Hindring i Vejen. Harald landede med en betydelig Styrke ved Thorsaa, aldeles uventet. Biskoppen af Katanes, Jon eller Johannes [2]), befandt

[1]) Ogsaa Sysselmændenes Navne ere norske. Enten vare de vel fra Man, eller, hvad det maaskee er lige saa rimeligt, valgte blandt de Katnesinger, der havde gjort fælles Sag med Kong Ragnvald.

[2]) Johannes var bleven Biskop paa Katanes efter Biskop Andreas's Død 1184. Man har endnu et merkeligt Brev, ham angaaende, fra Pave Innocentius III til Nabo-Biskopperne (Bjarne) af Orknø og (Reginald) af Roß, dateret 27 Mai 1198, hvoraf man seer, at han havde forbudt Indbyggerne i sit Stift at udbetale den af Harald Jarl i Pave Alexander den 3dies Tid indført Rumaskat, hvorfor Paven overdrager hine Biskopper ved Paamindelser og Tvangsmidler at bringe ham til, saavel at godtgjøre, hvad der paa

sig just i den nær liggende Borg paa **Skarabolstad** (Scrabuster). Paa ham var Harald meget opbragt, som den, der især skulde have sværtet ham for Kongen og været Skyld i alle de foregaaende Fejder, og da Biskoppen saa Harald lande med sin Hær, vidste han, at han kunde vente sig et Angreb af ham. De Folk, han havde om sig, vare for faa til at man kunde tænke paa at sætte sig til Modværge, og et saadant Forsøg var saa meget mere betænkeligt, som det blev sagt, at Jarlen var i et saa ondt Lune, at det ej var at beregne, hvad han kunde finde paa, hvis man opirrede ham endnu mere. Biskoppen tilbød sig derfor at gaa ham i Møde og prøve paa at tale ham til Rette; lykkedes det, vilde nok Besætningen faa Grid. Jarlens Skarer stormede allerede op fra Skibene mod Borgen, da Biskoppen kom ham i Møde, og hilsede Jarlen med venlige Ord. Men Harald var saa forbitret, at han ganske glemte Biskoppens hellige Værdighed, og i ham kun saa den formodede Bagvasker, der nu skulde lide den forskyldte Straf. Han lod ham gribe, og befalede en af sine Mænd, ved Navn Lomberd, at skjære hans Tunge ud; siden lod han endog hans Øjne udstikke. Efter en Beretning, som Biskop Bjarne siden afgav til Paven, skulde det være nogle af Krigsmændene, ikke Jarlen selv, som nødte ham til at mishandle Biskoppen; men det vil af Sagaens hele Gang sees, at denne Beretning ikke kan være ganske paalidelig. Biskoppen skal under Piinslerne have paakaldt den hellige Triduana, hvilken Legenden tillagde den Evne, at kunne gjengive Blindede Synet; han skal, fortæller Sagnet, strax efter Mishandlingen have gaaet hen til en Bakke, hvor han traf en Kvinde, der tilsagde ham sin Hjelp, og da han siden besøgte St. Triduanas Grav i Restalrig Kirke ved Edinburgh, skal han have faaet baade Mælet og Synet igjen [1]). En anden, ikke legendarisk

Grund af hans Gjenstridighed i flere Aar ikke var udbetalt, som til at love for Fremtiden ej at modsætte sig Udbetalingen. Denne hans Interesse for Katnesingernes Tarv har vist gjort ham meget populær iblandt dem, og bidraget til at de desto lettere underkastede sig Haralds Fiender.

[1]) I Orkneyinga Saga kaldes hun „den hellige Trollhæna", en Navnforvanskning, der maaskee snarest er at tilskrive den daværende Folke-Udtale. Nu udtales Navnet af Skoterne sædvanligviis St. Tredwall. Der findes endnu paa Papey Westrey Ruiner af et til hende indviet Kapell, kaldet St. Tredwalls Kapell. St. Triduana var, som Legenden beretter, en græsk Pige fra Achaia, der, da hendes Kydskhed efterstræbtes af en gallisk Konge, selv rev sine Øjne ud, men ved et Mirakel fik hun sit Syn igjen, og kom siden (i det 4de Aarhundrede) med St. Regulus til Skotland, hvor hun døde, og blev begraven i Restalrigs Kapell ved Edinburgh. Siden tyede, endog langt ned i Middelalderen, Blinde og Øjensvage til hendes Grav, for der at helbredes. Hun afbildedes sædvanligviis bærende sine udstukne Øjne enten paa et Fad, eller paa en Sverd-Odd. Den gamle skotske Digter Lindsay taler om Pilegrime,

ſkotſk Beretning melder kun, at Mishandlingen ikke blev udført ſaa godt, ſom Jarlen meente, da det viſte ſig at Biſkoppen nogenledes beholdt Mælet og Brugen af det ene Øje [1]). Beſætningen paa Borgen aabnede Portene, og overgave ſig paa Naade og Unaade. Efter Biſkop Bjarnes Beretning blev derimod Borgen ſtormet, og de fleſte af Forſvarerne dræbte. Jarlen ſtraffede ſaavel dem ſom alle de øvrige Indbyggere af Katanes, der efter hans Mening iſær havde ſøgt at bringe Landſkabet i hans Fienders Hænder, med haarde Straffe og ſtore Pengebøder. Alle Katnesinger, der ej frelſte ſig ved Flugten, maatte, enten de vilde eller ej, ſværge ham Underkaſtelſes- og Troſkabs-Ed. Den ſkotſke Konges Sysſelmænd eller Befuldmægtigede i Lenet maatte i Haſt tage Flugten, og Harald inddrog alt deres Gods. Selv forblev han paa Katanes med en heel Deel Folk.

Sysſelmændene begave ſig lige til Kong Villjam, hvilken de traf i Perth ſtrax før Juul (1201), fortalte ham, hvad der var ſkeet, og klagede over Tabet af deres Gods. Kongen blev, ſom venteligt var, yderſt opbragt, og beſluttede at tage følelig Hevn. De ſkulde, ſagde han, faa dobbelt Erſtatning for hvad de havde miſtet, og lod virkelig ſtrax enhver af dem give 25 Alen Klæde og en Mark Sølv i engelſke Penge [2]). Nu gik det ud over Haralds Søn, den ulykkelige Thorfinn, der ſiden 1192 havde henſiddet ſom Gisſel [3]), han blev blindet og gildet, og døde kort efter i Fængſlet. Endnu ved Juletider ſendte Kongen en Hær til Katanes, hvilken dog ikke udrettede noget, da Harald trak ſig tilbage til Orknøerne, men ved dens Bortgang ſtrax kom igjen. Efter Juul gjorde Kongen større Udruſtninger, og tilſagde Høvdingerne rundt om i Landet at møde frem med Tropper. Saaledes fik han en meget ſtor Hær ſamlet,

---

der gaa „til St. Tredwall for at helbredes paa ſine Øjne" (to St. Tredwall to mend their ene).

[1]) Fordun, VIII. 62.

[2]) Orkneyinga Saga S. 418.

[3]) Orkneyinga Saga l. c. fortæller udtrykkeligt, at det ſkede under denne Krig. Fordun (S. l. c.) fortæller at da Thorfinn i 1197 var ſtillet ſom Gisſel (ſe ovenfor), blev han „ikke længe efter, formedelſt Faderens Troløshed, blindet o. ſ. v., ſamt døde i Fængſlet." Heraf ſkulde det ved førſte Øjekaſt ſynes, ſom om Mishandlingen var ſkeet tidligere. Men da man ikke kan formode, at Kong Villjam, der ellers var en ret human Mand, vilde have ſkredet til en ſaa grum Handling uden den aller yderſte Provokation, og en ſaadan ej ſynes at have været tilſtede i den Fejde, Harald Jarl førte med Harald unge, ſom her var den førſte Angriber, er Sagaens Angivelſe viſtnok rigtig, ligeſom da heller ikke fem Aar er en ſaa lang Tid, at Forduns Udtryk „ikke længe efter" ej ogſaa ſkulde nogenledes paſſe derpaa. For øvrigt fejler Sagaen groveligen i at ſætte alle disſe Krige mellem Villjam og Harald Jarl tidligere end Øyeſkegge-Fejden og Forliget i Bergen 1195.

med hvilken han om Vaaren kom nordover, og opslog sin Lejr i Eysteinsdal (Esteyndale), hvor dengang Katanes og Sutherland mødtes. Hans Telte, siges der, strakte sig hele Dalen endelangs, en betydelig Strækning. Harald samlede ogsaa paa sin Side Folk, og skjønt han fik 60 Hundreder (7200 Mand) sammen, saa han dog, heder det, ingen Mulighed af at holde Stand mod Kongen, der nu endog beredede sig at gaa til Søs og angribe Orknøerne. Han maatte da atter bekvemme sig til at aabne Underhandlinger og sende Mænd til Kongen med Fredstilbud. Kongen svarede, at Fred alene var at faa paa den Betingelse, at man udredede ham hver fjerde Pening, som fandtes paa hele Katanes (maaskee til Skadesløsholdelse af Kong Ragnvald, om hvis Fordringer der nu ej mere var Spørgsmaal, men som vist allerede havde udbetalt den tidligere fastsatte Kjøbesum eller en stor Deel deraf). Da Harald fik denne Besked, sammenkaldte han Høvdingerne og de mest anseede blandt Folket, for at raadslaa med dem om, hvad herved var at gjøre. Og da de ikke saa anden Udvej til at undgaa en ødelæggende Krig, gik de ind paa de haarde Vilkaar, saa at enhver, med Undtagelse af dem, der tidligere havde begivet sig til Kongen, betalte Fjerdedelen af al sin Ejendom. Saaledes maatte de stakkels Katnesinger i Ordets egentlige Forstand undgjelde for, hvad deres Fyrste havde forbrudt. Den Sum, som derved udbragtes, og udbetaltes Kongen, var 2000 Merker Sølv [1]). Villjam vendte nu tilbage til Perth, hvor Harald strax efter indfandt sig i egen Person, ledsaget af Biskop Roger, for under dennes Mægling at erholde Kongens Naade og indgaa Forlig. Dette lykkedes ham ogsaa ved Biskoppens og andre agtede Mænds Forbøn: han fik beholde Katanes paa de Vilkaar, hvorpaa han selv og Harald unge tidligere havde haft det, og med Hensyn til Biskoppens Mishandling maatte han edeligen forpligte sig til at adlyde den Dom, Kirken vilde fælde over ham [2]).

Denne Dom gik dog, som det lader til, ikke saa meget ud over Harald, som over den før omtalte Lomberd, der ved Gaver eller Trusler maa være bragt til at paatage sig det meste af Skylden. Den, som indberettede Sagen for Paven, var Haralds Ven, Biskop Bjarne, og Harald havde desuden ved sin Gavmildhed til Kirken sat sig saaledes i Yndest ved Kurien, at Innocents selv i et tidligere Brev kaldte ham „sin

[1]) Denne Sum angives af Fordun. Efter vore Forhold vilde den svare til en Værdi af henved 200,000 Spdlr., hvilket heller ikke er saa usandsynligt, naar der var Tale om Fjerdeparten af hele Formuen i Katanes.

[2]) Fordun, (1711. 62 I. 516). Orkneyinga Saga S. 416—418. Buchanan (I. 7.) henfører den sidste Krig mellem Kong Villjam og Harald Jarl til Aaret 1199, og meddeler efter Boyse (Hector Boethius) følgende heel forvirrede Beretning: Rex reversus domum comitis Haraldi magna ex parte

kjære Søn" [1]). „Vi have," skriver Paven fra Subiaco til Biskop Bjarne i September 1202 [2]), „hørt af eders Brev, at Lomberd, en Lægmand og Overbringer af nærværende Skrivelse, ledsagede sin Jarl paa et Tog til Katanes; at Jarlens Hær der indtog et Kastell, dræbte de fleste af Besætningen, og tog Biskoppen af Katanes fangen, samt at denne Lomberd, som han siger, blev af flere blandt Jarlens Krigsmænd tvungen til at udskjære Biskoppens Tunge [3]). Da denne hans Synd er stor og svar, have vi, næst at absolvere ham efter Kirkens Form, foreskrevet ham denne Penitents til Bod for hans Brøde, og andre til Skræk: nemlig at han skal skynde sig hjem, og barfodet, samt uden andre Klæder end Buxer og en kort Uldtrøje uden Ermer, med Tungen ombunden med en Snor og udtrukken saaledes at den staar frem foran Læberne, og Enden af Snoren bunden om Halsen, med Riis i Haand, i alle Folks Paasyn vandre i femten Dage uafbrudt gjennem sit eget Land (Orknø ?), den mishandlede Biskops Land, og den omliggende Egn; og naar han kommer til Indgangen af nogen Kirke, — hvor han dog slet ikke maa komme ind — skal han, kastende sig lige ned paa Jorden, modtage Disciplinen med de Riis, han bærer. Saaledes skal han tilbringe hver Dag i Taushed og Faste indtil Aften, da først skal han opholde sine Livskræfter, men alene ved Brød og Vand. Naar disse 15 Dage ere til Ende, skal han berede sig til, inden en Maaned at drage til Jerusalem, og der arbejde i Kor-

---

copias variis congressibus delevit. Ducem e fuga retractum, oculis orbatum, per carnificem strangulavit, totamque stirpem ejus masculam emasculandam dedit, reliquos propinquos et scelerum administros magna pecunia mulctavit. Han paaberaaber sig dog ogsaa Sagn (vulgi rumores) og foregiver at en Høj i Nærheden skulde have faaet Navn a testiculis. Th. Thorvesson fremsætter den sindrige Gisning, at der virkelig har været et saadant Sagn om en Høj i Eysteinsdal, og at dette Navn er fejlagtig blevet udledet af eysta (testiculus). At dette foregik i 1201, ej i 1199, er utvivlsomt af Fordums udtrykkelige Udsagn, saavel som af flere andre sammenstødende Omstændigheder.

[1]) Nemlig i det forhen omtalte Brev, om Biskop Jons Gjenstridighed i at opkræve Rumaskat, Ep. Inn. III., I. 218.

[2]) Ep. Inn. III., l. V. No. 27. At dette Brev er fra 1202, hvortil det og af Raynaldus henføres (§. 10), sees deraf, at det er dateret fra Subiaco, thi der opholdt Innocents sig, som man af andre Breve kan see, August og September i sit 5te Pontificats-Aar, hvilket løber fra 22de Februar 1202 til samme Dag 1203. (Se Ep. Inn. l. V. No. 72, 76, 78, 79). Brevet til Biskop Bjarne staar mellem et, dateret 1ste Septbr., og et andet, dateret 3die Septbr. Man kan altsaa lettelig skjønne, at Biskop Bjarne strax efter Forliget i Perth har sendt Lomberd til Paven.

[3]) Her nævnes ikke engang noget om Øjnenes Udstikning.

sets Tjeneste i tre Aar. Han skal aldrig tidere bære Vaaben mod Christne. I to Aar skal han faste hver Fredag paa Brød og Vand, med mindre han ved en forstandig Biskops Indulgents eller paa Grund af legemlig Svaghed faar en Formildelse i denne Straf. Modtag ham derfor, naar han vender tilbage, paa denne Maade, og se til, at han efterkommer den ham paalagte Bod".

Om denne Bod blev udført, vides ikke, men det synes temmelig vist, at Uvejret ganske blev afledet fra Haakon og at han atter saa sig i fuldstændig Besiddelse af Katanes, medens der ikke længere er Tale om Kong Ragnvald, uden at denne derfor kom i noget fiendtligt Forhold til Kong Willjam; hvoraf man maa slutte, som det er ovenfor antydet, at han har faaet Kjøbesummen tilbage, ligesom han vel ogsaa følte, at han ej havde Kræfter til at gjøre Harald Besiddelsen stridig. Naar Harald saa utrætteligt arbejdede paa at faa Katanes tilbage, og virkelig omsider saa disse sine Bestræbelser kronede med Held, er det naturligt, at Gjenerhvervelsen af den ældre Besiddelse af hans Hoved-Jarldømme, Orknøerne og Hjaltland, maatte ligge ham end mere paa Hjertet, og at Nærværelsen af en kongelig Sysselmand med sit Krigsmandskab maatte være ham en slem Torn i Øjnene. Og det er fremdeles et Beviis paa Sverres Magt og Anseelse, endog under den farlige Krig med Baglerne og Stridighederne med Gejstligheden, at den urolige, rænkefulde Jarl ikke vovede at gjøre noget Skridt til at afkaste Aaget, saa længe Sverre levede. Hertil bidrog nu vel for en Deel, at Harald selv var saa optagen af Fejder med den skotske Konge; men det synes dog, som om han, hvis han ellers havde vovet det, altid ogsaa maatte kunne have fundet Lejlighed til at gjøre den norske Sysselmand Fortred. Men aldrig saa snart havde han faaet Efterretning om Sverres Død, førend han, som det fortælles, ved Forræderi lod den kongelige Sysselmand **Arne Lørja** dræbe, og underlagde sig Orknøerne og maaskee Hjaltland igjen med al Skat og Skyld, som tilforn [1]. Dette skede sandsynligviis strax efter at han om Vaaren 1202 havde indgaaet Forliget i Perth med den skotske Konge, og saaledes havde faaet frie Hænder fra den Kant. Kong Haakon havde for meget hjemme at tage vare paa, til strax at kunne gjøre noget derved, og Døden hin-

[1]) Fornm. S. XI. 192. Her heder det vistnok, at Sverre ved Forliget 1195 tog „alt Landgilde og Sagefald af Orknø og Hetland," men dette maa vist være en fejlagtig Oversættelse af den gamle, nu tabte, Texts Udtryk, og kan ikke gjelde mod Sverres Sagas udtrykkelige Ord, at Harald mistede Hjaltland, samt Orkneyingasagas (neppe tredive Aar senere) Udsagn, at Sverre tog Hjaltland aldeles fra Harald, og at Jarlene ej have haft det siden, Forliget paaberaabes i Hirdskraa Cap. 15, paa en Tid, da det er notorisk, at Hjaltland laa umiddelbart under Norge.

drede ham siden i at udføre de Planer, han upaatvivlelig havde til at skaffe sit Herredømme den tilbørlige Anerkjendelse i Skatlandene. Saaledes havde den gamle Jarl den Tilfredsstillelse, efter et langt og uroligt Livs Ende at see sig i udeelt Besiddelse af hvad han betragtede som sine Arvelande, baade i det skotske og i det norske Rige. Han døde 1206, 73 Aar gammel, efter at have ført Jarlsnavn i 68 Aar, og virkelig, skjønt med større og mindre Magt, beklædt Jarleværdigheden i 48 Aar, eller siden Ragnvald Jarls Død 1158 [1]). Han nævnes i Orkneyinga-Saga, og vistnok med Rette, som den tredie af de aller mægtigste blandt Orknø-Jarlerne. De to andre ere Sigurd Eysteinssøn og Thorfinn Sigurdssøn [2]). Han var den første af Jarlerne, der ikke i lige Linje nedstammede fra Torv-Einar, thi paa fædrene Side var han en Skotlænding; og fra hans Tid kan man derfor maaskee regne Begyndelsen til den hyppigere Indflytten af Skotter paa Øerne, der siden bidrog til, i en betydelig Grad at fortrænge det norske Sprog, i det mindste i de høiere Klasser, eller i alle Fald at stille det skotske sideordnet med dette, saavel som overhoved at drage Øernes Interesse fra Moderlandet. Dog var endnu, som man seer, paa Haralds Tid Orknøerne et fuldkommen norskt Landskab, der stod i megen Forbindelse, ej alene med Norge, men ogsaa med Island. Der var endog Tale om et Giftermaal mellem Haralds egen Datter af sidste Egteskab, Langliv, og den mægtige **Sæmund Jonssøn** i Odde, Søn af Jon Loftssøn. Giftermaalet var allerede aftalt, men gik overstyr, fordi Sæmund ikke vilde rejse til Orknøerne, men holde Bryllup med hende hjemme paa Island, og Jarlen paa sin Side ej vilde sende hende ugift over til Island [3]). Underhandlingerne herom bleve sandsynligviis drevne gjennem Biskop **Bjarne Kolbeinssøn**, Sæmunds særdeles Ven, der synes at have staaet i den nøjeste Forbindelse med flere af Islands Stormænd. Saaledes var han en særdeles Ven af den ovenfor omtalte Høvding **Ravn Sveinbjørnssøn**, og sendte ham flere kostelige Gaver, hvoriblandt en Guldring med Signetplade, hvor der var indgravet en Ravn [4]). Da Biskop Bjarnes Brodersøn, Thorkell Rostung, omkring Aarene 1202 eller 1203 kom med et Kjøbmandsskib til Hvitaa, og led Overlast af den mægtige Snorre Sturlassøn, hvorom i det følgende, tog Sæmund sig af ham, saa at Snorre, der endog stræbte

---

[1]) Se ovenfor S. 333; de islandske Annaler; den melrosiske Krønike ved 1206.

[2]) Orkneyinga Saga S. 418.

[3]) Sturlunga Saga III. 21. Denne Langliv blev rimeligviis Moder til den Jon Langlivssøn, som omtales i Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 317.

[4]) Ravns Saga. Dette er et af de første Exempler, man har paa Seglmerker i Norden.

ham efter Livet, ikke fik sin Vilje frem [1]). Biskop Bjarne havde ogsaa Ejendomme i Norge, hvilket kan sees deraf, at han skjenkede Gaarden Høland i Dalsfjorden til Munkelivs Kloster for sin Faders, sin Moders sine Brødres, Frænders og Venners Sjæl [2]). Han indtager endogsaa en ikke ubetydelig Rang blandt de gamle Skalde, thi han har digtet en heel Draapa om Jomsvikingerne, hvoraf det meste endnu haves. Man seer deraf, at Sproget for ham, skjønt fød Orknøing, og rimeligviis henlevende sin meste Tid paa Øerne, dog var lige saa meget Modersmaal, som for Nordmændene og Islændingerne, og at han behandlede det med samme Lethed, ligesom ogsaa at Norges ældre historiske og mythologiske Sagn endnu paa hans Tid maa have været lige saa bekjendte paa Orknø, som i Norge selv og paa Island.

Harald Maddadhssøn fulgtes i Jarldømmet af sine Sønner David og Jon, der i Førstningen søgte at vedligeholde den samme Uafhængighed som Faderen, men snart, som vi ville see, maatte ydmyge sig. Derforuden efterlod han af første Egteskab Sønnen Henrik, der skal være bleven Jarl af Ross, men dette kan dog kun have været for en kort Tid, da der allerede i 1215 forekommer en Jarl af Ross med et andet Navn [3]), og som var Fader til den Jarl Villjam af Ross, hvorom vi senere komme til at tale.

Hvad der strax ovenfor er ytret om Biskop Bjarne paa Orknøerne, viser, at den kirkelige Forbindelse mellem Biskopsstolen i Kirkevaag og Metropolitankirken i Nidaros paa den Tid maa have været ganske ubestreden, medens dog Øernes fjerne Beliggenhed saavel som Nærheden af Skotland, hvis Biskopper fordrede at ansees uafhængige af nogen fremmed Erkebiskop, vel kan have bevirket at Bjarne for det meste optraadte som selvstændig, eller tildeels endog som tilhørende den skotske Gejstlighed. Som

---

[1]) Sturlunga Saga III. 20. Det skede medens Snorre boede paa Borg, mellem 1201 og 1208.

[2]) Munkelivsbogen, S. 83. I dette Brev nævnes en Agnes, der af det skjenkede Gods skulde nyde 8 Maanedsmæter aarlig, uden at man erfarer, hvo hun var, eller i hvad Forhold hun stod til ham. Jomsvikinga-Draapa er trykt i Fornm. S. XI B.

[3]) Det er Orkneyinga Saga, som siger at Henrik blev Jarl i Ross. Den udtrykker sig endog, som om Harald selv skulde have været det, thi dens Ord lyde: „Efter Harald Jarl tog hans Sønner Jon og David Rige, og hans Søn Henrik i Ross i Skotland." Den Jarl, der omtales i 1215, var Ferchard Mac Intagart (det er Prestens Søn); det er imidlertid vist, at han begyndte et nyt Dynasti, og usandsynligt er det saaledes ikke, at Henrik, der som Søn af første Egteskab allerede maa have været en ældre Mand i 1206, ved Giftermaal eller paa anden os nu ubekjendt Maade, har erhvervet Ross.

saadan synes ogsaa Pave Innocentius at have betragtet ham, da han overdrog til ham og Biskoppen af Ross at advare Biskop Jon af Katanes. I Aaret 1192 lod Bjarne, som det fortælles, med Pavens Samtykke optage Ragnvald Jarls Helligdom [1]). Her tales der intet om Erkebiskoppens Mellemkomst; imidlertid opføres dog Ragnvalds Døds- eller Festdag, 21de August, ogsaa i norske Kalendarier. Sydersøernes kirkelige Forbindelse med Norge var, som det lader, uagtet de tydelige Ord i Erektionsbullen af 1154 endnu meget løs, og det synes som om der endnu har været samtidige Biskopper deels fra Norge, deels fra York, eller rettere fra Furness Kloster, deels fra Irland, hvorved det dog er muligt, at hine nærmest vare Biskopper paa Sydersøerne, disse derimod Biskopper paa Man. Saaledes heder det i de islandske Annaler, at efter den i 1170 afdøde Ragnvald, hvilken vi ovenfor have omtalt, og som rimeligviis har anerkjendt Erkebiskoppen i Nidaros for sin Metropolit, i hele 40 Aar ej var nogen Biskop, førend Kole i 1210 indviedes til Biskop paa Sydersøerne [2]), medens derimod Biskopsrækken i de manske Kongers Krønike efter Ragnvald opfører **Christinus** fra Argyll, begraven efter sin Død i Benchor Kloster paa Island, og efter ham **Michael**, en indfød Manværing, der ved sin Død 1203 blev begraven i Fountains Kloster; først efter ham kommer **Nikolas**, der synes at være den samme som den ovennævnte Kole (Navnet Nikolas forkortes nemlig ofte til „Kolas)." Rigtignok skulde denne Kole ej være indviet før 1210, men dette kan godt forklares deraf, at han først da har erkjendt Nidaros Erkestols Overhøjhed, thi det heder udtrykkeligt om Nikolas, at ogsaa han var fra Argyll, og blev begraven i Benchor. Biskopperne mellem Ragnvald og Nikolas havde saaledes ikke været anerkjendte fra norsk Side eller regnede med i Rækken. Det var sandsynligviis i Anledning af alle disse Vildereder, at Paven i Februar 1205 efter Erkebiskop Eriks Begjæring erklærede at ingen andre end han og hans Eftermænd skulde have Ret til at indvie de Biskopper, der hørte under Nidaros Provins, undtagen naar Erkestolen var ledig, men da ikke uden det throndhjemske Kapitels Samtykke, samt at de Biskopper, der hørte under Provinsen, vare foruden de 4 i Norge, ogsaa Orknøernes, Sydersøernes, Færøernes, Islands og Grønlands.

Om Sverres og Haakons eget Fødested, Færøerne, ere vore Oldskrif-

---

1) Orkneyinga Saga S. 394, 396. Islandske Annaler.

2) Islandske Annaler, ved 1210. Her findes i Stedet for „Reinarðus," som Ragnvald kaldes, i enkelte Haandskrifter „Remar"; et Par Haandskrifter lade endog „Remar" blive „hærtagen i Sydersøerne." At der var en Biskop i 1202, sees af hvad der ovenfor er fortalt om Ravn Sveinbjørnsson og Gudmund Aressons Aventyr. Denne Biskop kan ej have været nogen anden end Michael.

ter fra denne Tid aldeles tause, og der fortælles ikke engang det mindste om den i judiciel Henseende vistnok heel merkelige Forandring, da Lovsigemandens Embede ombyttedes med en Lagmands, der nu blev fælles baade for Færøerne og Hjaltland. Men det er ogsaa muligt, ja endog temmelig sandsynligt, at denne Forandring ikke skede førend ved Lovrevisionen under Kong Haakons Søn og Sønnesøn. Det er ovenfor viist, at det ikke engang udtrykkeligt nævnes, naar Sverres Opdrager, Biskop Roe, døde, men at alene et Sagn paa Øerne selv henfører hans Død til 1190. Hans Eftermand, Svein, døde 1212 [1]).

74. Kong Haakons pludselige Død.

Vi forlode Kong Haakon, da han, forsonet med Gejstligheden, fuldkommen anerkjendt over hele Riget, elsket af alle sine Undersaatter og, i det mindste tilsyneladende, forsonet med sin Stifmoder, begav sig til Bergen om Høsten 1203, for at tilbringe Vintren der. Man skulde have haabet, at en ny Fredens, Rolighedens og Blomstringens Tidsalder nu vilde have opgaaet for Norge, thi alle Betingelser dertil syntes nu at være for Haanden: almindelig Fred, en elsket og dygtig Konge, og en nidkjær Gejstlighed. Men det var anderledes bestemt. Norge skulde endnu i en Menneskealder prøve Borgerkrigens Rædsler, og Kongen skulde i sin fulde Ungdomskraft bortrykkes fra det Verk, han just nu var i Begreb med at begynde. Og Ulykken kom, som det synes, først fra hans aller nærmeste Omgivelser. Det viste sig snart, at Forsoningen mellem ham og Dronningen ikke havde stort at betyde, i det mindste fra Dronningens Side. Kongen viste hende den største Venlighed, og lod endog holde eget Bord eller Hof for hende og hendes Mænd, men hun kom kun sjelden til Kongens Bord, talte da kun lidet med ham, og viste sig mørk og alvorlig. Sin Datter, Jomfru Christina, beholdt hun hos sig. Fornemmelig var hun opbragt paa Peter Stepper og alle dem, der havde været med at hente Christina i Oslo; derimod var hun desto venskabeligere mod Haakon Galen, og tyede til ham i alt, hvad der laa hende paa Hjerte. De følgende Begivenheder vække uvilkaarligt den Formodning, at der har været mange mørke Planer afhandlede imellem dem, som Haakon Galen, om han end var for ridderlig til at ville deeltage i dem, ja om han endog har fraraadt dem, dog i det mindste ikke har aabenbaret, eller søgt at hindre saa ivrigt, som han burde, thi han var baade overvættes ærgjerrig, og dertil nu ganske hildet i Fru Christinas, Dronningens Systerdatters,

[1]) De islandske Annaler ved dette Aar, jvfr. Antiquarisk Tidsskrift 1849—51, S. 154, 155.

Barn. Der fortælles vel om hende, at hun oftere søgte at fa a gjort det godt mellem Kongen og Enkedronningen, og bar forsonende Ord mellem dem, men at dømme efter hvad der senere skede, seer det rigtignok snarere ud som om hun derved alene vilde gjøre Kongen tryg.

Da Julen kom, lod Kong Haakon berede et stort og prægtigt Julegilde, hvortil der indfandt sig en Mængde Gjester, Lendermænd, Sysselmænd, og andre haandgangne Mænd. Juleaften, da Gjesterne vare skikkede til Sæde i Hallen, sendte Kongen Bud til Dronningen og Jomfru Christina, og lod dem hilse, at de maatte glæde ham med deres Nærværelse ved Festen; og tage Sæde hos ham i Høisædet. Men Dronningen svarede med den største Heftighed: „jeg kommer længe nok til at mindes, hvorledes jeg sad i Høisædet om Juleaften med min Herre, Kong Sverre; hils og sig Kong Haakon, at jeg ikke kommer i hans Høisæde denne Kveld." Da Kongen fik dette Budskab, tog han sig det meget nær, at Dronningen ej vilde modtage den Æresbeviisning, han havde tiltænkt hende, men sagde: „om Dronning Margrete end er for stolt til at ville sidde hos os, saa maa dog min Syster Christina komme." Man meldte nu Dronningen, at Kongen var vred. „Tror han da ikke," svarede hun, „at jeg mindes, hvorledes han lod min Datter tage fra mig i Oslo, uden at han nu oven i Kjøbet skulde minde mig derom?" Datteren kjærtegnede hende og søgte at bevæge hende med de Ord: „giv eder tilfreds, kjære Moder, jeg vil jo gjerne blive hos eder!" — „Ja, saaledes skal det være, min Datter," var Moderens Svar; „du skal ikke komme i Uvenners Hænder, saa længe jeg er saa nær; maaskee Gud endnu vil forunde os at komme ud af denne Tvang." Imidlertid føjede hun sig dog nu efter Kongens Begjæring, stod op, gik med sin Datter ind i Hallen, og satte sig i Høisædet, til stor Glæde for Kongen og hans Gjester.

Anden Juledag, altsaa kun to Nætter derefter, begyndte Kongen at føle sig noget upasselig. Han lod synge Messe for sig, gik siden med nogle faa Mænd ind i sit Kammer og lod sig aarelade, spiste og drak ubetydeligt, og holdt sig rolig derinde, til Høimessen var forbi i Christkirken; da gik han til Bords, men spiste fremdeles kun saare lidet, holdt sig stille, vilde ikke have Lys nær ved sig, og talte ikke meget. Tredie Juledag lod han synge Messe for sig i sit Sovekammer, og gik siden til Bords. Dog befandt han sig da saa ilde, at han strax efter Bordet gik ind i sit Kammer igjen, og lagde sig til Sengs. Natten efter blev han daarligere og daarligere, Sygdommen tog saa haardt paa ham, heder det, at han tabte Besindelsen, og kun meget faa fik Tilladelse til at komme ind til ham. Femte Dag Juul var hele hans Legeme ophovnet, og saaledes tiltog Sygdommen med hver Dag, indtil han døde den 8de Dag Juul, eller Nytaarsdag 1204. Da var hele hans Legeme ganske blaat og op-

svulmet, saa at det næsten ikke havde menneskeligt Udseende [1]). Alt tydede hen paa, at han maatte have faaet Gift, og det var naturligt, at Mistanken nærmest faldt paa Dronning Margrete og hendes Omgivelser, der rimeligviis allerede længe havde været betragtet med ugunstige Blikke formedelst deres uvenlige Ferd mod den almindeligt afholdte Konge. Hans Død vakte dyb Sorg over det hele Land, og alle vare enige om at hans Tab var uerstatteligt. Men jo dybere og inderligere man følte dette, desto større og heftigere blev Hadet imod dem, hvilke den offentlige Stemme betegnede som Ophavsmænd dertil; og hiin Mistanke, som i Førstningen kun hviskedes fra Mand til Mand, blev snart til offentligt Samtale-Emne, og Dronningen med hendes Tjenere bleve aabenbart beskyldte for at have forgivet Kongen. Haakon Galen søgte, saa godt han kunde, at undskylde hende, og stod hende bi efter Evne, men de øvrige Høvdinger og Kongens bedste Venner, understøttede af hele Almeenheden, paatalte Sagen med saadan Heftighed, at Haakon, uagtet han, som det strax nedenfor vil sees, var i Besiddelse af den høieste Magt i Landet, dog ikke formaaede at frelse Dronningen fra at underkaste sig den haarde og ydmygende Nødvendighed, at maatte fralægge sig Beskyldningen ved Jærnbyrd. Imidlertid slap hun dog selv at udføre Prøven, men fik Tilladelse til at lade den udføre paa sine Vegne af en Mand ved Navn Peter. Efter en anden Beretning skulde denne Peter netop have været den, der efter Dronningens Anmodning havde kommet Gift i Kongens Drik, og Birkebeinerne skulde have grebet ham og baaret denne Beskyldning paa ham, saa at han blev nødt til at underkaste sig Jærnbyrd [2]). Denne Forskjel gjør for Resten lidet eller intet til Sagen, thi i ethvert Tilfælde var det dog Dronningen, man egentlig vilde ramme. Peter bar Jærnet med den største Fripostighed, men Prøven løb daarligt af, thi da Haanden blev løst, fandtes den slemt brændt og tilredt. Han blev strax ført ud paa Vaagen og druknet. Men Kongsmændene og Krigsfolket vilde ikke lade sig nøie dermed; de paastode at Dronningen havde fortjent den samme Straf, og knurrede saa heftigt, at Haakon Galen, til hvilken hun atter tog sin Tilflugt, ikke vidste bedre Raad end at sende hende bort under Bedækning, først til Sogn og derfra op paa Valdres til Lendermanden Erling paa Kviden, Stiffader af Haakons Halvbroder, Inge Baardssøn; og siden til Vermeland og videre ind i Sverige, sandsynligviis til hendes Godser i Vestergautland. Deri-

[1]) Fornm. S. IX. 72—78. Haakon Sverressøns kortere Saga Cap. 1. Her staar der at Kongen under Sygdommen lod sig bære op til Borgen, altsaa fra Kongsgaarden til Sverresborg, hvilket dog neppe er sandsynligt, og heller ikke siges i den vidløftigere Bearbejdelse.

[2]) Den første Beretning, at Dronningen selv sigtedes, og lod Peter bære Jærn for sig, findes i den vidtløftigere Kongesaga, den anden i den kortere.

mod synes hendes Datter Christina at være bleven tilbage [1]), saavel som Systerdatteren, Fru Christina Nikolasdatter, der nu var Haakon Galens erklærede Elskerinde, og som han vist gjerne havde egtet, hvis ikke Erkebiskoppen havde gjort Indsigelser, efter hvad man maa antage, fordi de vare beslægtede, skjønt Slægtskabsforholdet ej nu lader sig paavise [2]).

75. Guthorm Sigurdssøn bliver Konge. Baglerpartiet rejser sig igjen under Erling Steenvegg.

Imidlertid havde Norge faaet en Konge i Haakons Sted. To Dage efter hans Død holdt Biskop Martin Raad med Hirdmændene og de øvrige anseede Mænd, som vare tilstede, om hvem de skulde tage til hans Eftermand, og de bleve alle enige i at vælge hans nærmeste Arving, Broderen Sigurd Lavards Søn **Guthorm**, skjønt han kun var fire Aar gammel. Men det afgjordes tillige, at Haakon Galen paa hans Begne skulde føre Regjeringen og befale over Hirden, med Titel af Jarl, medens Opsynet over Kongen og hans Opdragelse overdroges til Peter Stepper og Einar Kongsmaag. Alt dette besluttedes eenstemmigt og bekræftedes ved Vaabentag. Da man siden gik til Bords, ledte de fornemste Høvdinger Drengen ind, satte ham i Kongesædet og viste ham kongelig Ære, hvorimod han tog et Sverd og bandt ved Haakons Side, hængte et Skjold paa hans Axel, gav ham Jarlsnavn med de andre Herrers Samtykke, og lod ham tage Plads ved sin Side. Det lader imidlertid til, at ikke alle erkjendte denne Udnævnelse gyldig [3]). Derpaa sendte Jarlen og Kongen Bud til Throndhjem, at Inge Baardssøn skulde have Befalingen i hele Thrøndelagen. De beholdt alle de tilstedeværende Krigsfolk hos sig. De fornemste Befalingsmænd over disse vare, foruden de nys nævnte, Sigurd Kongsfrænde, Roar Kongsfrænde og Eyvind Prestsmaag.

Efterretningen om Birkebeinernes skyndsomme Valg af en umyndig Konge satte de forhenværende Bagler i Skræk, thi de kunde vente sig, at nu, da den forstandige, fredelskende Haakon var borte, og Magten var kommen i Hænderne paa unge, ærgjerrige Krigshøvdinger, vilde Birkebeinerne blindt hen søge at tilfredsstille den Hevnlyst, de hidtil havde maattet bekæmpe.

---

[1]) Dette sluttes deraf, at hun senere nævnes som tilstedeværende i Norge, medens Moderen endnu var i Sverige.

[2]) I Haakon Sverressøns Saga Cap. 4 staar der: „Haakon Galen havde da egtet Fru Christina, men Erkebiskoppen havde protesteret derimod.“ Sandsynligviis har hendes Fader, Nikolas Blake, været beslægtet med Haakon, eller dennes Fader Folkvid Lagmand været beslægtet med det svenske Kongehuus.

[3]) Vi ville nemlig see, at Haakon lod sig udnævne til Jarl af Guthorms Efterfølger, ligesom han i den kortere Sagabearbejdelse ej forend da kaldes Jarl.

Mange Bagler flygtede derfor strax fra Landet, og søgte, hvad der i denne Partistridighedernes Tid saa godt som faldt af sig selv, strax at danne en Oprørsflok. Høvdingen for en saadan var allerede tilstede. Endnu i Kong Sverres Tid havde der i Danmark fremstaaet en Mand ved Navn Erling, og paastaaet at han var en Søn af Kong Magnus Erlingssøn. Da Sverre [1]) fik dette at høre, sendte han strax Mænd til Danmark for at opsøge ham, hvilket foranledigede Erling til at flygte op til Gautland. Men Sverre underrettede strax sin Svoger Kong Knut om, at en saadan Person fandtes i hans Rige, og at han rimeligviis, som foregiven Søn af Kong Magnus, vilde yppe Ufred i Norge. Knut lod ham strax gribe og sætte i Taarnet, eller som det kaldtes, „Steenveggen" paa Visingsø i Vettern. Om han virkelig havde næret saadanne Planer, som Sverre angav, siges ikke, men det er høist sandsynligt, og man erfarer i det mindste at enkelte af Magnus Erlingssøns forrige Tilhængere maa have samlet sig til ham, thi en af dem, Simon Kyr, blev indsat med ham i Fængslet. Efter at Erling havde siddet fangen der i nogen Tid, lykkedes det ham at overtale et Fruentimmer, der bragte ham Mad om Dagen, til at være ham behjelpelig med at flygte. Hun skaffede nogle Lagener, disse bleve skaarne i Strimler, Enderne knyttede sammen, og saaledes et Slags Toug bragt i Stand, med hvilket hun hidsede ham ned gjennem en Glugg; imidlertid havde de ikke ret beregnet Høiden, thi da han skulde slippe Touget og hoppe ned, var Faldet saa dybt, at han brak Laarbenet, hvoraf han siden haltede. Imidlertid undkom han dog paa denne Maade, og begav sig øster til Jarnberaland eller Dalarne. Dette fik Kong Sverre at vide, og sendte nu atter Folk efter ham, med bedre Held, som det foregaves, end før, thi da de kom tilbage til Kongen, forsikrede de at de havde fundet Erling der i Jarnberaland og dræbt ham; til Beviis derpaa leve-

---

[1]) Se Brudstykket af den vidløftigere Saga, Fornm. S. IX. 218, 219. Peder Claussøn har i sin Oversættelse saavel her, som hvor der tales om Erlings Drab i Dalerne, „Haakon" i Stedet for „Sverre", samt gjengiver Originalens „den samme Sommer, nu er omtalt," nemlig da Haakon var i Viken (1204) med „den samme Sommer," slet og ret, hvilket synes at antyde den samme Sommer, Erling blev dræbt; ligesaa staar der ikke, som i Originalen: „han foregav at han havde været nogen Tid i Vendland, og samme Erling sagde at han havde siddet i Steenveggen i Visingsø", men høist unøiagtigt: „og havde nogen Stund været i Venden, og siden havde været indsat nogen Tid i et Taarn paa Visingsø". Disse Feil, der aabenbar ere fremkomne alene ved Skjødesløshed, men som dog have forvoldt de Historikere, der levede førend Brudstykkerne af Originalen opdagedes, meget Bryderi, ere uheldigviis ogsaa komne ind i den Bearbeidelse af Peder Claussøns Oversættelse, der er optagen i Aalls Snorre, S. III. 171. Den kortere Haakon Sverressøns Saga Cap. 2, anfører, aldeles urigtigt, og aabenbart ved en Feiltagelse, at Erling havde siddet fængslet i Vendland.

rede de Kongen hans Halsbog eller Tegnebog, hvori hans Navn stod, og som mange siden gjenkjendte. Deres Foregivende havde vistnok ogsaa, at slutte af hvad Simon Kyr siden bevidnede (hvorom i det følgende), sin fuldkomne Rigtighed. Ikke desto mindre fremstod mange Aar derefter, nemlig samme Sommer, Kong Haakon bereiste Viken, (1203) paa det store Marked, der i den senere Tid holdtes ved Skanør i Skaane, en Mand, der kaldte sig Erling, Søn af Kong Magnus Erlingssøn, og paastod at han var den samme, som havde siddet paa Visingsø, men senere havde opholdt sig en Tidlang i Pommern. Blandt de tilstedeværende Nordmænd var der en heel Deel forhenværende Bagler. De flokkede sig strax om ham, og tilbøde deres Tjeneste, hvis han vilde optræde som Tronprætendent mod Kong Haakon. Men han vilde da endnu ikke indlade sig derpaa. „Kong Haakon", sagde han, „nyder Yndest og Venskab hos alle Indbyggerne i Norge, og jeg veed desuden at de fleste Baglerhøvdinger nu have givet sig under ham, hvorfor jeg ikke med saa liden Styrke vil begynde et saa voveligt Foretagende, eller overhoved vække Uro i Landet, saa længe han er Konge". Dermed skiltes de ad, og Erling begav sig over til Kjøbenhavn, hvor han blev om Vintren. Men da det var blevet bekjendt, at Kong Haakon var død, strømmede atter de samme Bagler til ham, der før havde tilbudt ham deres Tjeneste ved Skanør, og fornyede deres Anmodning om at stille sig i Spidsen for dem og danne en Oprørsflok. Nu gjorde han ikke længer Vanskeligheder ved at opfylde deres Begjæring, og Flokken begyndte at reise sig. Den forstærkedes ved Flygtninger fra Norge, blandt hvilke Sagaen nævner en Thorleif Skaalp, og Aunund Lunns Sønner Odd Ran og Arnbjørn Trold. Kong Valdemar selv begunstigede Foretagendet, og tilsagde Erling foreløbigt sin Hjelp. Flere og flere forhenværende Bagler kom til, og de sendte Bud op til sine Venner i Viken, om at slutte sig til dem, og møde dem i Aalborg ved Fastetiden. Denne Opfordring fulgte endog Høvdingerne, Reidar Sendemand, Philip af Veigen, Jon Drottning, Salve Disesøn, og begave sig til bestemt Tid ned til Aalborg, hvor de gik Erling til Haande [1]).

Den listige Biskop Nikolas vidste vel Besked om at Erling samlede en Flok, og besluttede strax at benytte Omstændighederne til sin egen og sin Families Fordeel. Han kunde ikke længer paaskyde de kirkelige Inter-

1) Haakon Sverressøns Saga, vidløftigere Bearbejdelse, i Fornm. S. IX. S. 70, 78; kortere, Cap. 4. Af de ovenfor først nævnte Bagler, som synes at have været Høvdinger, uden dog tidligere at have været omtalte, kaldes Odd Ran ogsaa Odd Tand, Odd Tanne, Odd Runn, uden at man veed, hvilket Navn er det rette.

røfer og tilsyneladende gjøre sine eensidige politiske Planer til eet med dem: han maatte ligefrem optræde som Politiker og Partihøvding, og af hans Fremgangsmaade med Hensyn til Erling viste det sig tydeligt, hvad der den hele Tid havde været hans Formaal, endog da han tilsyneladende erkjendte og forsvarede den saakaldte Kong Inge, der uden al Tvivl fra først af havde været bestemt til at forsvinde, naar det belejlige Øjeblik for Nikolas indtraf. Inge var nu allerede død, og belejligere Tid kunde der ej være for Nikolas til at fiske i rørt Vand end denne, da en umyndig Konge sad paa Tronen, Regjeringen var kommen i ærgjerrige Krigeres Hænder og en ny Borgerkrig var nær ved at udbryde. Han begav sig ned til Kong Valdemar i Danmark, der, som vi vide, selv troede at have eventuelle Fordringer paa Norge, og spurgte ham, om han agtede at understøtte Erling. Kongen svarede ja, og at han havde lovet Erling det for Frændskabs Skyld. Biskoppen ytrede sin Forundring over, at en saa viis Fyrste som Valdemar vilde tillade en fremmed Oprørsflok at samle sig i hans Rige, og understøtte dens Anfører, hvis Herkomst ingen ret kjendte, i at vække Uroligheder i et andet Land. Erling var nemlig, meente han, slet ikke Kong Magnus's Søn, men derimod Søn af en Thorper paa Oplandene, og tidligere for sin Løgns Skyld forjagen fra sit Fædreland og hadet og afskyet af alle veltænkende Folk. „Hvis I", sagde han, „vil sende eders Hær til Norge og skaffe Norge Fred efter den store Forvirring og Uro, som i saa lang Tid har herstet der, bør I heller sætte en af eders egne Frænder, som I kan lide paa, til Høvding derover; thi det er tydeligt, at Gud nu har slaaet Birkebeinernes Høvdinger med Blindhed, siden de have brugt deres Forstand mere til ondt end godt, og taget et uforstandigt Barn til Konge, medens de heller ikke selv vide nogen gode Raad [1])".

[1]) Denne Samtale findes kun i Peder Claussøns Oversættelse af den vidløftigere Bearbejdelse, men denne Oversættelse er øjensynlig unøjagtig. Saaledes heder det paa dette Sted: „Men dersom I ville sende eders Hær til Norge, og stille og frede Landet af den store Uskikkelighed og Guds Vrede og Plage, som Baglerne der have længe gjort og opvakt, da sætter en af eders Frænder derover, som I vide at være eder tro og lydig; thi Gud haver nu omstyrtet alle Baglernes Høvdinger, som nogen Forstand havde til at være Høvdinger over dem, efterdi de brugte deres Forstand mere til ondt end godt, og de have nu taget et barnagtigt og vanvittigt Menneske til Konge over sig, og selv vide de ingen gode Raad." Her synes man paa begge Steder, i det mindste det sidste, at maatte antage „Baglerne" for en Skriv- eller Skjødesløsheds-Feil i Stedet for „Birkebeiner," da det var disse, og ikke Baglerne, der havde taget sig en barnagtig Konge; thi Erling, hvad enten han var den samme som den, der havde siddet fængslet paa Visingsø, eller ikke, var slet ikke længer noget Barn i Aaret 1204. Opholdet paa Visingsø indtraf før Kong Knuts Død 1195, og allerede da nævnes han aabenbart

Kongen indvendte at hans Frænder vare alt for godt forsørgede i Danmark, til at de skulde have nogen Lyst paa at drage till Norge med Baglerne: „Jeg veed", sagde Biskoppen, „en Mand, der er særdeles skikket til at modtage dette Hverv; det er eders Frænde, Hr. Philip, Systersøn af Kong Inge; han har alle de Egenskaber, som det anstaar en Konge eller Høvding at have". Denne Philip, Søn af Dronning Ingerids og Arne af Stodreims Datter Margrete i hendes andet Egteskab med den som Høvding for Varbelgerne ved Brisiein faldne Simon Kaaressøn, burde Nikolas, naar han omtalte ham, langt heller have kaldet sin egen, end Kong Inges Systersøn, da hans Moder Margrete Arnesdatter var Nikolas's Heelsyster, og derimod kun en Halvsyster af Kong Inge; men dette tog den listige Mand sig nok vare for; han udhævede kun, at Philip var en Frænde saavel af Kong Inge i Norge som af Valdemar selv, og denne var maaskee ikke engang saa nøje indviet i de indviklede Slægtskabsforhold, der opstod ved Dronning Ingerids mange Giftermaal, at han jo let kunde antage Philip for at have været en Dattersøn af Kong Harald Gille. Philips Slægtskab med det danske Kongehuus var ogsaa kun heel vidløftigt, thi da det ikke kunde bestaa i at hans Mormoder Ingerid i sit første Egteskab havde været gift med den danske Kongefrænde Henrik Skatelær, maa Nikolas have regnet det derfra, at Dronning Ingerid var Syskendebarn til Ingeborg, Kong Valdemars Farmoder [1]). Det kom, som man seer, for Nikolas kun an paa, ved ethvert Middel at skaffe sin Systersøn Magten, for siden at bruge ham som sit Redskab. Og saavel for at man ikke skulde ane dette Øiemed, som for at gjøre det muligt for Philip at aspirere til Kongenavnet, var det nødvendigt, at han saa meget som muligt udhævede hans foregivne Slægtskab med begge Kongehuse, men derimod lod hans nærmere Slægtskab med ham selv hvile i Skyggen. Den samme Fremgangsmaade anvendte han og, som vi erfare, senere hos Paven, for at stemme ham gunstigt for Philip [2]). Kong Valdemar smagte paa dette Forslag. Biskoppen talede oftere med ham derom, og opbød alle sine Kunster. Tilsidst fik han ham overtalt til at gaa ind paa Planen, for

som voxen. Han efterlod desuden ved sin Død 1207 to Sønner, af hvilke en var 8 Aar gammel (Fornm. S. IX. 146). Dertil kommer, at Navnet „Birkebeiner" i Haandskrifterne oftest kun betegnes ved bb., hvilket ogsaa let kunde antages at betegne „Baglerne." Egilsson har derfor ogsaa i sin Oversættelse Fornm. S. IX. 83, sat „Birkebeiner" i Stedet for „Bagler", og denne Rettelse have vi heller ikke betænkt os paa at optage.

[1]) Se Slægttavlen til foregaaende Bind, Nr. 3.

[2]) I Pave Innocents den 3dies Brev af 7de Juli 1211 (Baluz. ep. Inn. XIV. 73), staar der nemlig udtrykkeligt, at Philip nedstammede fra de berømmelige Konger Magnus (Barfod?) og Inge: en Mening, som alene Nikolas kan have bundet ham paa Ermet.

saa vidt som han samtykkede i, at Philip skulde blive Høvding over Baglernes Flok og faa Kongenavn, hvis Baglerne selv intet havde derimod. Til Sommeren skulde han selv indfinde sig i Norge med en Hær og Flaade, for at bringe dette Anliggende i Orden. Da Biskoppen havde faaet dette Løfte, vendte han tilbage til Norge [1]).

Imidlertid havde Erling, som af Taarnet eller Steenveggen paa Visingsø, hvor han foregav at have siddet fangen, sædvanligviis kaldtes **Erling Steinvegg**, i Forbindelse med de Baglerhøvdinger, der havde søgt ned til ham, udrustet en betydelig Flaade af Skuder, hvormed han drog over til Viken. Her gik Indbyggerne ham strax til Haande, hvor han viste sig, indtil han kom lige til Oslo. Han traf her Biskop Nikolas, og tilkjendegav ham sit Ønske om at maatte stedes til Jærnbyrd, for at bevise sin Herkomst. Denne Anmodning var høist ubelejlig for Nikolas, som ej vilde have ham, men Philip, paa Tronen, uden at han dog ved et bestemt Afslag vovede at bryde med ham og Baglerne. Han gjorde derfor først Udflugter, og foregav, at han ej kunde tillade at det skede i Oslo; men Høvdingerne og de ypperste Mænd lagde sig imellem, og Biskoppen maatte derfor holde gode Miner og erklære sig villig til at efterkomme hans Forlangende. Han fordrede kun, aabenbart i den Hensigt at udhale Tiden, at Prøven skulde aflægges i Sarpsborg. Erling gik ind paa dette, begav sig til Sarpsborg, og underkastede sig den foreskrevne Faste til Jærnbyrden. Fasten var allerede til Ende, og Erling færdig til at aflægge Prøven, da Biskoppen, der indfandt sig for at overvære den, sagde, at siden Danekongen nu snart var at vente til Tunsberg, var det bedst at Prøven aflagdes der, i hans Nærværelse, da han upaatvivlelig helst ønskede med egne Øjne at overbevise sig om hvad Sandhed Erling havde at fare med. Thi naar det skede med Kongens Vilje, og Prøven løb heldigt af for ham, maatte han og kunne vente sig saa meget kraftigere Hjelp af Kongen, medens han i modsat Fald maatte vente sig haard Straf. Erling fandt sig taalmodigt i Udsættelsen, idet han, som han sagde, fortrøstede sig til Guds Hjelp i denne sin retfærdige Sag. Han begav sig saaledes til Tunsberg, og oppebiede her Kong Valdemars Komme.

Om Sommeren [2]), noget før Botolfsmesse (17de Juni) ankom Valdemar til Tunsberg med en Flaade af 360 Skibe. Hans Ferd var ellers

---

[1]) Den vidløftigere Guthorm Sigurdssøns Saga, 80—84.

[2]) I den kortere Saga staar „Vaaren," men da Botolfsmesse dog nævnes, kan det ej have været tidligere end Juni Maaned. Dagen, da Høitideligheden foregik, var, som man maa formode, enten St. Botolfs Dag eller St. Hans Dag, da Konge-Hylding i Regelen skulde skee paa en Festdag.

meget fredelig. I Følge med ham var Philip Simonssøn, der efter den foreløbige Aftale med Biskop Nikolas skulde blive Baglernes Konge. Men da dette blev foreslaaet for Høvdingerne, erklærede de sig med største Heftighed derimod. De vilde, sagde de, kun have Magnus's Søn til Konge, da han havde Byrd dertil, men ikke tjene eller have til Konge en Mand, der ej var højbyrdigere end hvilken som helst af dem selv; langt heller vilde de stille deres Flok ad, og sørge hver for sig, som de bedst kunde. De til den forestaaende Hylding paa Haugathing indkaldte Bønder svarede ligeledes, da Nikolas følte sig for hos dem, at de kun vilde give en Kongesøn Kongenavn og adlyde ham, i modsat Fald vilde de aldeles ikke gjøre noget Oprør i Landet. Nikolas indsaa nu, at det ej var at tænke paa at skaffe sin dristige Plan fuldstændig Fremgang; han maatte nøjes med at komme Maalet saa nær, som det efter Omstændighederne var muligt, og, siden han ej kunde støde Erling til Side uden at tabe alt, heller holde gode Miner til slet Spil, og gjøre ham sig saa nyttig som muligt. Han indfandt sig hos ham, og sagde at han havde undersøgt Stemningen hos Bønderne, men fundet dem meget utilbøjelige til at gjøre nogen Opstand, saa at liden eller ingen Hjelp hos dem var at vente for Erling, uden at han, Biskoppen, vilde tage sig af hans Sag. Det var ham bekjendt, sagde han, at hvis Jærnbyrden mislykkedes, vilde Danekongen lade ham dræbe; men om det end i sig selv visselig var i sin Orden, at den mislykkedes, da Biskoppen nok vidste, hvo hans rette Fader var, kunde han dog, sagde han, give den det Udfald, han vilde, hvis Erling vilde love at gjøre Philip til sin Jarl, efter at han selv var bleven Konge. Da skulde Biskoppen aabenbart erklære sig for ham, og fremdeles staa ham bi med al sin Magt og Indflydelse, og med alle sine Frænder og Venner. Erling gik ind paa Forslaget. Det maatte være ham klart, at han ikke havde andet Valg. Thi om han end havde været fuldkommen overbeviist om sin Sags Retfærdighed, hvad han dog langtfra kunde være, maatte dog den Ytring, Biskoppen saa uforbeholdent havde ladet falde om at det stod i hans Magt at give Prøven det Udfald, han vilde, lade ham føle det farlige i at underkaste sig den uden at have ham paa sin Side; heller ikke har vel Biskoppens Skildring af Bøndernes betænkelige Stemning undladt at gjøre sin Virkning. Saaledes sluttede begge disse Mænd et Forbund til gjensidig Understøttelse paa Sandhedens og Retfærdighedens Bekostning, og det aftaltes at Philip skulde blive Jarl, naar Erling blev Konge.

Erling fastede nu anden Gang til Jærnbyrd, og Biskop Nikolas indviede selv Jærnet. Kong Valdemar forestavede ham Eden, og bestemte, hvorledes Jærnene skulde bæres. Erling bar dem nok saa kjekt. Da Tiden kom, at Haanden skulde løses, lod Valdemar stille bevæbnede Krigs-

folk rundt om Kirken [1]), saa at det var let at skjønne, hvad der forestod Erling, om Prøven slog ham fejl. Biskop Nikolas førte ham selv frem i Chorsdøren: Bindet blev taget af, og Biskoppen holdt Erlings Haand i Vejret, idet han lagde sine egne Fingre deri [2]), og raabte med høj Røst: „han har bestaaet Prøven godt; aldrig saa jeg en Haand komme saa uskad fra Jærnet som denne"! Kongen stod strax nedenfor Chorsdøren, og hans Mænd videre ned ad Kirkegulvet; de istemte alle Te deum, og takkede Gud. Samme Dag var Erling Kongens Gjest, og Valdemar forærede ham 35 fuldt udrustede Skibe. Dagen efter blev der blæst til Haugathing, og her blev Erling tagen til Konge, hvorefter han strax udnævnte Philip Simonssøn til Jarl. Det forstod sig af sig selv, saavel som af Forliget af 1170, og berettes desuden udtrykkeligt i ældre danske Aarbøger, at baade Erling og Philip hyldede Valdemar som deres Over-Lensherre, og stillede ham Gisler; imidlertid omtales det, merkeligt nok, ikke i vore egne Sagaer, ligesom man heller ikke nogensteds finder at Valdemar optog Norge eller Viken i sin Kongetitel [3]). Blandt de Gisler, Philip stillede, var sandsynligviis hans egen Broder, Andres Simonssøn, der først ti Aar derefter omtales som Deeltager i Begivenhederne, og om hvem det udtrykkeligt heder, at han da kom fra Danmark [4]). Ikke længe efter vendte Valdemar tilbage til Danmark med hele sin Hær, lige saa fredeligt, som han var kommen. Det var baade første og sidste Gang, han i sin lange Regjering gjorde noget Forsøg paa at blande sig i Norges Anliggender. Men han havde dog udrettet nok til at forstyrre

---

[1]) Det er ej usandsynligt, at denne Kirke ikke var nogen af Tunsbergs Kirker men Kirken paa det nærliggende Sæm, som Fylkeskirke og saaledes den hvor Gudsskirsler i Regelen skulde skee. Jvfr. ovenfor II. S. 700.

[2]) Saaledes staar der i Claussøns Oversættelse, og man kunde formode, at det derved skal antydes, at Nikolas ved at holde sin Haand foran Erlings hindrede de Tilstedeværende fra at see, hvorledes Erlings Haand saa ud. Men paa den anden Side synes det, som om Nikolas, der selv indviede Jærnet, og, som han desuden sagde, kunde give Prøven det Udfald, han vilde, allerede paa Forhaand maatte have indrettet det saaledes, at Erlings Haand maatte blive aldeles uskadt, og godt kunne taale at fremvises. Enten have da de Midler, der anvendtes, for at hindre Forbrændingen, ikke været sterke nok, eller hiin Ytring skal kun betegne, at Nikolas selv nøje følte efter, om Haanden var uskad. Det vilde vel ogsaa upaatvivlelig have gjort et alt for ugunstigt Indtryk paa Mængden, om Biskoppen med Flid havde søgt at skjule Erlings Haand. I den kortere Kongesaga staar der udtrykkeligt, at han blev „vel skirr," d. e. bestod Prøven godt.

[3]) Rykloster Annaler ved 1204 (Langebek Scr. rerr. Dan. I. 164); unavngivet dansk-svensk Chronicon, sammestedes S. 390. Her staar endog at Valdemar „overvandt Fienden," hvilket, som man seer, ej er at tage bogstaveligt.

[4]) Inge Baardssøns Saga, S. 208; jvfr. nedenfor, ved 1214.

Freden og bringe ny Uro i Landet for en lang Række af Aar. Der strømmede nu en Mængde Folk til Erling, og gik ham til Haande. Af Høvdingerne, som sluttede sig til ham, nævnes, foruden de tidligere omtalte, der allerede havde opsøgt ham i Kjøbenhavn og Aalborg, følgende: **Arnbjørn,** Søn af Jon Gautssøn fra Enes, **Helge Byrgessøn,** kaldet Garn, **Asbjørn Kop, Gyrd Benteinssøn, Guthorm Thvare, Orm lange, Thord Dokka,** (den samme, der saa kjækt havde snget sig ud fra det beleirede Slotsbjerg), **Benedikt af Gumaneš,** (Gomnes paa Ringerike), **Simon Kyr,** (Erlings Medfange paa Vifingsø), **Kolbjørn raude** og **Gyrd Kjaalge.** De havde talrigt Mandskab og dannede en anseelig Styrke. Strax efter Jonsok (24de Juni) droge de over til Sarpsborg, og sammenkaldte Borgarthing. Her blev Erling ligeledes tagen til Konge, og Philip til Jarl. Derefter vendte de tilbage til Tunsberg. Bisskoppen var fremdeles i Følge med dem. De Birkebeiner, der laa i Viken, maatte tage Flugten til det Nordenfjeldske, nogle til Throndhjem, andre til Bergen.

76. Kong Guthorms Død. Inge Baardssøn vælges til Konge af Birkebeinerne. Smaafejder mellem Bagler og Birkebeiner.

Da Haakon galen erfarede Vikens Frafald, og at Baglerflokken paa ny havde rejst sig, begav han sig til Throndhjem med Fru Christina og en Deel af Hæren, men lod en betydelig Deel blive tilbage til Forsvar i Bergen under Befaling af Dagfinn Bonde, Thorgrim af Ljaanes og Thord Brase. Einar Kongsmaag og Peter Stepper havde allerede om Vaaren begivet sig til Nidaros med den unge Kong Guthorm, og ladet ham tage til Konge paa Ørething for det hele Land, efter Lovens Bydende [1]). Da Haakon kom til Nidaros, lod han strax udbyde Leding. Men ikke længe efter følte den unge Konge sig pludselig meget syg, og sagde at det forekom ham, som om hvasse Syle stak ham overalt paa Legemet. Paa Spørgsmaalet, naar han aller først begyndte at føle disse Smerter, svarede han, at den svenske Kone — dermed meente han Fru Christina — havde sat ham paa sit Skjød, og strøget ham over hele Legemet; strax derefter havde han sporet Smerterne. Efter faa Dages Forløb døde han (Onsdagen den 11te August) og blev begraven i Christkirken [2]). At der hvi-

---

[1]) Dette fortælles alene i Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 8. Her staar der vel kun at „Birkebeinerne" droge med ham til Throndhjem, men da han stod under Peters og Einars Opsigt, er det klart, at det maa have været disse, som rejste derhen med ham.

[2]) Dødsdagen angives kun i Nekrologiet hos Langebek (Scr. R. D. II. 514), og Finn Jonssøns Kirkehistorie.

lede en stærk Mistanke paa Fru Christina om at have forgivet Guthorm eller paa anden Maade voldet hans Død, er klart nok af Beretningen, men der tales dog intet om, at Birkebeinerne gjorde nogen saadan Demonstration mod hende, som nys mod Dronning Margrethe i Anledning af Kong Haakons Død. Sandsynligviis saa Krigsmændene, der vare Haakon galen meget hengivne, og helst ønskede ham paa Tronen, ikke ugjerne Guthorms Død, saa meget mere som mange vel fandt det betænkeligt, i denne kritiske Tid, at have et umyndigt Barn til Konge. Vi have strax ovenfor seet, at Biskop Nikolas netop betragtede dette som et Tegn paa Birkebeinernes Daarskab. I alle Fald er det klart, at man ikke kunde gaa Christina nærmere paa Klingen og overbevise hende om Brøden, uden at ogsaa Haakon, i det intime Forhold, hvori han stod til hende, vilde blive kompromitteret, og saaledes har man vel foretrukket at neddysse Sagen, skjønt Christina selv neppe var synderlig yndet. Høvdingerne holdt strax en Sammenkomst, for at raadslaa foreløbigt om, hvo der skulde tages til Konge i Guthorms Sted, da man endnu ikke vidste andet, end at Sverres mandlige Linje med ham var uddøet, saa at man maatte holde sig til Sidelinjerne. Flere nævnte strax Haakon, og han havde Hæren paa sin Side, men Erkebiskop Erik, der ogsaa var tilstede, ytrede sig derimod, idet han fornemmelig ankede over hans anstødelige Forhold til Fru Christina. Ved Siden af Haakon var der ogsaa Tale om Kong Sverres øvrige Søstersønner, Inge Baardssøn, Sigurd Kongsfrænde [1]), Roar Kongsfrænde og Peter Stepper, af hvilke de to førstnævnte havde det Fortrin at deres Mødre vare Sverres Søstre paa fædrene Side, eller Døtre af Kong Sigurd Mund, medens Peters og Roars Mødre kun vare Døtre af Unas Kambare, og saaledes i samme Forhold til Sigurd Munds Linje, som Philip Simonssøn til Inges, hvorhos Peter dog igjen havde det Fortrin, at være gift med en Datter af Magnus Erlingssøn, hvilket nu havde mere at betyde end før, siden der nu kun var Tale om Søster- eller Datter-Sønner af de tidligere Konger, og Magnus's, af Birkebeinerne bestredne, Legitimitet derved blev lige saa stor som nogen af de øvrige Prætendenters, ja endog saa meget større, som hans Morfaders, Sigurd Jorsalafares, kongelige Herkomst var langt anderledes sikker og tilforladelig, end Harald Gilles. Der blev talt længe og meget om disse fem Tronprætendenter, uden at man kunde komme til Enighed. Da blev det be-

[1]) Denne, der allerede tidligere har været omtalt, angives i den kortere Haakon Sverressøns Saga at have været en Søn af Helge, Kong Sigurds Datter. Denne Helge omtales ikke tidere, eller paa noget andet Sted, men Sagen synes dog at have sin Rigtighed. Han var derhos gift med en (Halv)-Søster af Kong Sverre.

sluttet at sætte Ørething, og overlade til Bønderne selv, som allerede vare komne til Byen fra alle Fylker, at tage sig en Konge. Efter en enkelt Saga-Beretning [1]) skulde Haakon galen allerede ved sin Ankomst til Throndhjem have ladet tilstevne Ørething for at vælge en Konge; men da det synes noget forunderligt, og vilde have været alt for mistænkeligt, om Haakon endnu før Guthorms Død skulde have indbudt Thrønderne til at raadslaa om hvo der skulde være hans Efterfølger, maa man formode, at det Thing, der just skulde holdes, og hvortil Bønderne strømmede sammen, var det sædvanlige Frostathing, hvilket, som vi have seet, ogsaa kunde holdes, og nu vel altid holdtes, i selve Nidaros [2]).

Ørethinget blev sat, de forstandigste Mænd fra hele Thrøndelagen vare der tilstede, og Erkebiskoppen [3]) lod, for end større Højtideligheds Skyld, St. Olafs Skriin bære derud, idet han selv med alle Chorsbrødrene fulgte det i Procession. Det første Spørgsmaal, om Bønderne efter Lovene vare berettigede til selv at vælge sig Konge, det vil sige, ej i Fleng men mellem de forskjellige Descendenter af Kongehuset, besvaredes med eenstemmigt Ja. Derpaa gik man over til at raadslaa om de enkelte Personer. Man blev strax enig om, at der ej kunde være Tale om andre af de fem, end dem, der virkelig vare af kongeligt Blod, nemlig Haakon galen, Inge Baardssøn og Sigurd Kongsfrænde [4]). Bønderne syntes bedst om den sidste, der var en sagtmodig, retsindig, jevn og vennesæl Mand; men andre indvendte, at han ikke var skikket til at styre et Rige, fornemmelig naar der var saa farlig en Ufred for Haanden, som nu, og at man derfor vilde være bedre tjent med den krigerske Haakon.

---

[1]) Den vidløftigere Kongesaga hos Claussøn, Fornm. S. IX. 91, 97. Den kortere, Cap. 4. lader Ørething tilstevnes efter Guthorms Død.

[2]) Se ovenfor II. S. 1002, hvor det er viist, at Frostathing maa have været holdt noget ud paa Sommeren. Erkjender man Rigtigheden af den her ovenfor fremsatte Mening, at det var til det alminbelige Frostathing, Bønderne just paa denne Tid kom sammen, have vi her endog et bestemt Datum for, naar Thinget samledes, nemlig en Ugedag, der bestemtes enten efter Lafransmesse (10de August), eller Mariemesse fyrre (15de August). Hvad der end mere bestyrker Rigtigheden af Antagelsen, er den udtrykkelige Angivelse, at der til dette Thing kom en Mængde af alle de forstandigste Mænd i hele Thrøndelagen sammen, thi dette vilde neppe have været Tilfældet med et blot og bart Hyldingsthing.

[3]) Den kortere Bearbejdelse af Sagaen, Cap. 4, nævner her urigtigt Erkebiskop Thore i Stedet for Erik.

[4]) P. Claussøn har her „Sigurd Baardssøn," hvilket er aabenbart urigtigt, da der nys før er Tale om Sigurd Kongsfrænde, og Sigurd Baardssøn, Inges yngre Halvbroder af Faderens andet Egteskab, nu desuden var en Dreng, og dertil ikke af Kongeæt, saa at han ej under nogen Omstændighed kunde komme i Betragtning.

Dette var ogsaa alle Krigsmændenes Ønske. Men Bønderne svarede, at de ej vilde have nogen Konge, der paa fædrene Side var af gauskt Herkomst: de vilde heller have hans sammødre Broder Inge Baardsføn, der stod Kongeætten lige saa nær som han, men dertil var norsk af Fødsel, odelbaaren i Throndhjem, og hørte til en af de bedste Ætter i hele Landet. Erkebiskoppen understøttede Thrønderne, og Krigsmændene maatte, vistnok til deres og Haakons store Ærgrelse, give tabt og overlade Valget i deres Hænder. De valgte da **Inge Baardsføn**, og toge ham til Konge, med alle Høvdingernes og hele Almuens Samtykke. Der blev svoret ham Troskabs-Ed, og han aflagde igjen Ed paa at ville overholde Landets Love. Derpaa gik alle de gamle Hirdmænd og haandgangne Mænd, som hidtil havde tjent de foregaaende Konger, ham til Haande. Men Haakon Jarls Venner og Tilhængere begyndte nu atter at knurre paa hans Vegne, og klage over at Inge endnu var alt for ung [1]) og uerfaren i Krigsvæsenet til at han i disse farlige Tider kunde føre Overbefalingen over Hæren. Heri erklærede alle Kongsmændene sig enige, og for at tilfredsstille dem blev det endelig efter Overlæg mellem begge Parters Venner bestemt, at Inge nok skulde føre Kongenavnet, men Haakon fremdeles være Jarl, føre Overbefalingen over Hæren og oppebære Halvdelen af alle kongelige Indtægter. Inge gjorde da Haakon til sin Jarl, og denne tilsvor Inge Troskabs-Ed, hvorefter Bønderne, som det heder, tildømte og samtykkede Kongen halv Leding og Udbud af Riget [2]). Kongen og Jarlen rustede sig derpaa, saa skyndsomt de kunde, med meget Folk og mange store Skibe. De havde sandsynligviis faaet Nys om, at Baglerne allerede havde hjemsøgt Bergen [3]):

Strax efter Olafsmesse, altsaa i Begyndelsen af August, brøde nemlig Baglerne op fra Tunsberg med hele deres Styrke, og droge i korte Dagsrejser langs med Kysten vestover, idet de overalt optoge Leding og alle kongelige Rettigheder. Da de kom til Bergen, sandsynligviis midt i August, fandt de Borgen sterkt besat med 240 Mand og forsøgte flere Angreb paa den, men forgjæves. Om Natten laa de ombord paa Skibene, deels ved Munkebryggen, deels for Anker ude paa Vaagen. Ydelig gik de da op i Byen og hen til Borgen, hvor de vexlede Skud med Besætningen; nogle bleve saarede paa begge Sider, men kun faa faldt. Erling, der maaskee ikke før havde været Vidne til Kamp, og derfor følte sig lidt beængstet, eller

---

[1]) Det er forhen viist, at Inge ikke kan være fød før 1185, og ikke stort senere end 1186. Han var altsaa paa denne Tid i det højeste kun 18 Aar.

[2]) Meningen heraf er vel den, at de forsamlede Bønder udtrykkeligt erklærede sig villige til at præstere halv Almenning.

[3]) Inge Baardsføns Saga, hos Claussøn, Fornm. S. IX. 98—101.

ogsaa maaskee troede at vinde mere med det Gode, end ved Blods-Udgydelse, sagde ved et af de første Angreb til Baglerne: „Skyd ikke paa dem, de ere jo alle mine Mænd!" Men en Dag roede Erling over til Holmen med nogle Skuder, landede ved Bispsbryggen, og gik med nogle faa Folk til Christkirken. Da Birkebeinerne saa det, gjorde de et Udfald imod dem med en langt talrigere Styrke, og satte saa haardt ind paa dem, at de maatte tage Flugten; nogle, hvoriblandt Erling selv, styrtede sig i Søen og kom heldigt til Skibene, men en Deel faldt. Da Erling blev halet op i Fartøjet, spurgte Baglerne ham spottende, om det endnu var hans Folk, som laa i Borgen. Dette Uheld synes for det første at have gjort Baglerne kede af Opholdet i Bergen. Strax efter droge de nordefter, og indsatte Sysselmænd overalt, indtil de kom til Augsund, der bleve de liggende i tre Uger, fordi Biskop Nikolas var inde i Fjorden og oppebar Landskyld af sin Ættegaard Stovreim saavel som de øvrige Ejendomme, han foruden den vistnok besad i disse Egne. Her kom der mange Ledings-Folk til dem, saavel som flere Høvdinger fra Fjordene, navnlig **Eindride Hegre, Loden Bonde** fra Seyrne, med en betydelig Skare, **Nikolas Botulfsøn** med sin **Broder Karl unge**, og **Kalf af Hornin**[1]). Af dem fik de da at vide, at Birkebeinerne havde taget sig en ny Konge og Jarl, og at man med det første kunde vente dem nordenfra, heel mandsterke. I Betragtning heraf fandt Biskoppen og Baglerne det raadeligst at vende tilbage igjen til Bergen, og forsøge om de kunde indtage Slottet, førend Kongen og Jarlen kom det til Undsætning. For det første lagde de til i Sarevaag, og gjorde strax store Forberedelser til Belejringen. I Biskoppens Følge var en Tydsker, der sagde at han forstod at bygge en Valslynge eller Mange (mangana) af en saadan Kraft, at man dermed kunde bryde Borgens Mure; han havde, sagde han, været med at nedbryde mange Slotte og Borge ved denne Kunst, og hvis han ikke gjorde det, maatte de gjerne sætte ham selv paa Valslyngen, og kaste ham ind i Borgen. Man tog ham paa Ordet, og der blev fremskaffet en Mængde Tømmer foruden andet, som dertil udfordredes; men man fik ikke prøvet hans Dygtighed, thi medens han endnu var i Færd med at sammensætte Valslyngen, kom der Bud om, at man havde seet Birkebeinernes Sejl nord paa Stavefjord[2]). Da lod Biskoppen blæse til Styrmands-Stevne, og raadførte sig med Høvdingerne om, hvad der var at gjøre. Denne Gang var Erling Steinvegg

---

1) Hornin, er den Gaard hvorefter Hornindalsvandet har sit Navn. Loden Bonde kaldes siden Stallare; Erling har saaledes udnævnt ham dertil.

2) Efter denne paabegyndte, men ikke fuldendte, Valslynge eller Mange (dannet af det latinske Mangana) kaldte man i Bergen denne Høst Mange-Høsten; se den kortere Saga Cap. 4.

mere Krigerisk, og raadede til at oppebie Birkebeinerne; de fleste af Baglerne bifaldt hans Ord. Men Bisskoppen sagde, at hvis han vilde give sig i Kamp med Birkebeinernes Syborge — saa kaldte han Skibene — vilde det nok være sidste Gang, han førte Befalingen; man burde heller sætte Seil til, og drage til Viken, for der at stride med Birkebeinerne, om de kom efter. Dette Raad, der halv om halv var en Trusel, blev fulgt. Bisskoppen lod strax Tjeldingerne tage ned paa sit Skib, og var den første til at sætte ud af Vaagen. De øvrige fulgte, den ene efter den anden, og saaledes seilede de Dag og Nat, indtil de kom til Tunsberg, hvorfra Bisskoppen begav sig ind til Oslo. Kort efter at Baglerne havde forladt Bergen, indtraf Birkebeinerne med en betydelig Styrke og store Skibe, men da Vinterdag allerede var forbi, fandt de det ikke raadeligt at forfølge Baglerne, og vendte tilbage igjen til Throndhjem, hvor Kongen og Jarlen tilbragte Vintren, medens Baglerne holdt sig i Viken, Nikolas i Oslo og Erling i Tunsberg. Imidlertid hvilede ikke Vaabnene. Begge Partier sendte forskjellige Troppe-Afdelinger til Oplandene, der streifede om hist og her, og søgte ved alskens Overfald og Smaafeider at tilføie hinanden al den Skade, de kunde. Saaledes nævnes blandt Anførerne for Birkebeinernes Streifhobe Ulf Hane, Harald Kesja, Gudleik Flotbytta, blandt Baglernes Thoralde Augessøn, Gudleik Skreidung, Benedikt af Gumanes hjemme paa Ringerike, og Jon Gridmand paa Valdres. Disse overfaldt om Vintren en af Inges Tilhængere, ved Navn Narve Spjot, der ligeledes synes at have holdt til paa Valdres. Han selv blev dræbt med mange af sine Mænd, de øvrige undkom til Sogn. Bisskop Nikolas sendte en Skare op til Valdres, for at bemægtige sig Baard Guthormssøns Sønner, Kongens Halvbrødre, Guthorm og Skule, der opfostredes hos deres Morfader Erling paa Kviden. Denne fik i Betids Nys herom, og sendte strax Drengene bort til en afsides Skovbygd, hvor de forbleve i god Behold, saa længe Baglerne vare der oppe; da disse med uforrettet Sag vare vendte tilbage, sendte han dem til Kong Inge, hos hvem de siden forbleve.

Denne samme Vinter efter Julen (altsaa i Januar 1205) holdt Haakon Jarl endelig Bryllup med Fru Christina [1]), hvad enten han nu ligefrem trodsede Erkebisskoppens Forbud, eller havde erhvervet pavelig Dispensation, eller havde faaet Erkebisskoppen overtalt til at give sit Samtykke. Det sidste er ikke usandsynligt, thi den gamle, blinde Erkebisskop følte sig nu saa svag og træt efter mange Gjenvordigheder, at han ende-

[1]) Den kortere Kongesaga Cap. 4 lader, urigtigt, Haakon egte Christina allerede før Kong Guthorms Død.

lig besluttede at frasige sig sit Embede, og lade en anden vælge i sit Sted. Han kundgjorde dette for Chorsbrødrene, og der blev i den Anledning holdt mange Møder, indtil endelig Valget faldt paa en Mand udenfor deres Midte, nemlig den forstandige og almindeligt afholdte **Thore Gudmundssøn** [1]), Chorsbroder ved Hallvardskirken i Oslo. Erkebiskoppen lod ham imidlertid kalde til sig, uden at melde ham, hvad der var hans Hensigt med Indkaldelsen. Thore rejste saa snart som muligt, og kom til Throndhjem henimod Vaaren. Da aabenbarede Erkebiskoppen ham, at man vilde vælge ham til hans Eftermand. Med virkelig eller forstilt Beskedenhed svarede han, at havde han vidst dette før, vilde han ej være kommen, og frabad sig Værdigheden. Men han lod sig dog overtale af Erik og Chorsbrødrene, og begav sig til Rom for at modtage Pallium og Indvielsen [2]).

Ved Haakons og Fru Christinas Bryllup var sandsynligviis hendes Sysskendebarn, den svenske Kong Knuts Søn **Erik** tilstede, thi han opholdt sig den Vinter hos Kong Inge, enten som Flygtning for at undgaa Kong Sverkes Efterstræbelser, eller for hos sin Landsmand (og Frænde?) Haakon Jarl at anholde om Hjelp til at vinde sin Fædrenetrone [3]). Det er ovenfor omtalt, at der tidligere havde været saa god Forstaaelse mellem Sverke og Kong Knuts Sønner — han skal endog have taget dem til sig og fundet saadant Behag i dem, „at han neppe tillod dem at komme fra sig" — men at der omsider opstod Uvenskab imellem dem, hvortil Aarsagen, der ej angives, sandsynligviis var den, at Folkungerne vare misfornøjede med at Kongen tilsidesatte deres Frændkone Ingegerd for den danske Magnat Ebbe Sunessøns Datter, eller, hvis hun da allerede var død, tilsidesatte dem selv for sine nye Svogre, nu ophidsede Erik og hans Brødre mod deres Svoger, og fik dem til at efterstræbe hans Liv. Kongesønnernes Planer skulle være blevne opdagede [4]), og Følgen heraf var sandsynligviis, at de maatte flygte fra Landet, og nu ikke længer lagde Dølgsmaal paa deres Hensigt at støde Sverke fra Tronen. Om Erik fik nogen Bistand i Norge, siges ikke, og det er visnok lidet rimeligt, at Haakon Jarl eller Kong Inge i disse urolige Tider, hvor Baglerne gave

---

1) Hans Fader Gudmund kaldes Gudmund flate.

2) Brudstykket i Fornm. S. IX. 226.

3) At dette Ophold ved Inges Hof er gaaet forud for Striden ved Elgjaraas, sees aller bedst deraf, at det her udtrykkeligt henføres til Vintren 1204—5, medens de svenske Kroniker samstemme i at henføre Elgjaraas-Slaget til 1205, og en enkelt endog nævner Datum, 15de November.

4) Saaledes staar der i Pave Innocents's Brev af 1208 (Ep. Inn. XI. 174) som er det eneste Sted, der indeholder udførligere Oplysninger om denne Sag.

dem nok at skaffe, skulde have kunnet affee Hjelpetropper til ham. Men saa meget er imidlertid vist, at Erik og hans tre Brødre mod Slutningen af det samme Aar virkelig paaførte Sverke Krig, men lede et Nederlag ved Elgjaraas den 15de November, hvor tre af Brødrene faldt og Erik alene undkom med Livet [1]), hvorefter han atter tog sin Tilflugt til Norge. Dette vækker alligevel sterk Formodning om at Haakon, der ved Giftermaalet med Christina var traadt i nærmere Forhold til ham, har skaffet ham nogen Bistand, og muligt var det, at dette kan være skeet paa en Tid af Aaret, da, som vi strax nedenfor ville see, Baglerne virkelig vare forjagne af Landet, og Birkebeinerne havde Viken inde.

77. Einar Kongsmaags Drab. Inges og Haakons Tog til Viken. Baglerne flygte til Danmark, men komme tilbage om Høsten.

Om Vaaren (1205), lod Kong Inge og Haakon Jarl udbyde Leding af hele Thrøndelagen og de øvrige Fylker nordenfor Stad, og fik en betydelig Flaade samlet, med hvilken de agtede sig til Viken mod Baglerne, medens mange mægtige Høvdinger befandt sig i sine Sysler syd i Landet, hvor de sandsynligviis havde tilbragt Julen, og nu ventede Kongens og Jarlens Ankomst for at slutte sig til dem. Saaledes var Einar Kongsmaag med sine Folk i Stavanger, ivrigt beskjeftiget med at samle Leding i Rogaland, hvilket han havde i Syssel, og, som det lader, aldeles ubekymret med Hensyn til Baglerne. Disse nøjede sig imidlertid ikke med at gjøre Strejftog i Oplandene, men strax efter Paaske (10de April) sendte Erling en Deel Smaaskuder og lette Skibe, i alt 27 [2]), under Anførsel af Arnbjørn Jonssøn, Nikolas Botulfssøn, Loden Stallare, Gyrd Benteinssøn og Atle Gridkona fra Tunsberg, for at prøve et pludseligt Overfald paa Bergen. De skyndte sig afsted saa hurtigt de kunde. Men da de kom til Fjølbyrja (nu Fjeldø) strax nordenfor Tungenes [3]), fik de høre, at Einar var i Stavanger, uden at have faaet mindste Nys om deres

---

[1]) Dagen angives i Annalen hos Fant, Rer. Sv. Scr. I. S. 84. At det virkelig var et Slag, hvori de tre Brødre omkom, siges udtrykkeligt af Paven, saavel som i Chron. vetust., hos Fant S. 62.

[2]) I den kortere Bearbejdelse (Haakon Haakonssøns Saga Cap. 5) staar der kun „18 Skibe"; men saavel Peder Claussøns Oversættelse, som Brudstykket af den vidløftigere Saga (Fornm. S. IX. 106, 223) har „27".

[3]) Navnet skrives og, hvad der vist er rettere, Fjarðbyrja, thi „Fjølbyrja" er egentlig Navnet paa Fjelber-Øen i Søndhordland, om hvilken der dog ej her kan være Tale. Den kortere Sagabearbejdelse, der vrimler af Unøjagtigheder, fejler ogsaa her ved at lade Baglerne, efter at være komne til Fjølbyrja, passere forbi Jæderen inden de kom til Stavanger.

Komme. De besluttede strax at benytte sig heraf, styrede ind i Sundet, og kom ved Middagstid til Byen. Man havde seet dem i nogen Frastand, og underrettet Einar derom, men han, som just var tilstede ved et Forligsmøde, blev lige fuldt siddende, i den Tanke at der endnu var Tid nok til at kunne tage de nødvendige Forholdsregler. Men inden man vidste Ord deraf, vare Baglernes Skibe lige ved Byen, og nu havde han og hans Mænd intet andet at gribe til end at løbe ind i Domkirken og op i Taarnet [1]). Baglerne brøde Kirken op og tilbøde ham Grid, hvilken han ogsaa tilsidst tog imod, begav sig med sine Folk ned af Taarnet, og gik op i Choret, hvor han ved St. Svithuns Skriin maatte aflægge Ed paa, at han aldrig skulde føre Vaaben mod Erling Steinvegg. Derpaa førte man ham ud af Kirken. Det var Høvdingernes oprigtige Vilje, at holde den ham tilsagte Grid, men de menige Krigsfolk fordrede hans Død, og satte deres Villie igjennem. Fire af hans Mænd havde allerede været tagne ud af Kirken og dræbte; da han nu saa at Raden kom til ham, sagde han kun: „daarlig bliver nu Baglernes Grid" — og modtog Dødshugget. De øvrige af hans Mænd, henved 40, fik beholde Livet. Baglerne gjorde et stort Bytte, thi de bemægtigede sig ej alene al den Leding, Einar havde samlet, men ogsaa meget af Birkebeinernes og Bymændenes Gods. Tilfreds med, hvad de her havde udrettet og erhvervet, opgave de nu den Plan, at drage til Bergen, hvilket vel heller ikke havde nyttet dem stort, da Efterretningen om Einars Drab visnok nu vilde have ilet foran dem, og skjærpet Besætningens Aarvaagenhed. De vendte tilbage til Tunsberg, hvor Erling og Biskop Nikolas nu forberedede et større Krigstog til det Nordenfjeldske.

Imidlertid havde Kongen og Jarlen forladt Throndhjem med Flaaden, og efter et kort Ophold i Bergen fortsat Toget lige til Viken, hvor Erling og Biskoppen just stode færdige til at tiltræde deres Tog, men umuligt kunde tænke paa at binde an med den store Overmagt, Birkebeinerne havde. De holdt derfor Raad om, hvad man skulde gribe til, og Nikolas sagde at der var intet andet for, end at vige for Overmagten og drage til Danmark. Dette Raad blev fulgt, og de sejlede for det første over til Halland, hvor de en Stund bleve liggende i Visk [2]). Saaledes fandt Birkebeinerne ingen Modstand i Viken. De kom først til Tunsberg,

[1]) Dette Taarn (stöpull) har man urigtigt antaget for at være et af de to smaa Taarne, der nu findes paa hver Side af Kirkens Langvegg, medens dog aabenbart Hovedtaarnet her menes. Da Kirken brandt 1272, og siden forandredes, kan dets Beliggenhed nu ej med Bestemthed paapeges.

[2]) Herved menes Udløbet af Viske-Aaen, der gjennemløber den saakaldte Viskerdal, (se ovenfor S. 497) og falder ud i Klosterfjorden, mellem Varberg og Kongsbakka.

og holdt Haugathing, siden droge de over til Sarpsborg og holdt Borgarthing; paa begge disse Hyldings-Thing blev Inge tagen til Konge og Haakon til Jarl. De underlagde sig hele Viken og beskikkede Mænd i Sysslerne; siden vendte de tilbage til Tunsberg. Hvis Haakon galen har haft den Hensigt at yde sin Hustrues Frænde Erik Knutsøn nogen Hjelp, er det ikke usandsynligt, at det skede ved denne Lejlighed, i det mindste finde vi senere ud paa Høsten en af Birkebeinernes Høvdinger, Hallvard Lidarfare, med to Skuder i Gaut-Elven, ved den vestgøtiske Stad Ljodhuus, hvor han maaskee skulde forene sig med Eriks Hær.

Da Baglerne hørte, at Haakon og Inge vare vendte tilbage til Tunsberg, besluttede de i al Hast at gjøre et Tog nord i Viken, for om muligt at overfalde en eller anden af Birkebeinernes Høvdinger, og Philip Jarl drog selv afsted tilligemed Arnbjørn Jonssøn, Philip af Veigen, Reidar Sendemand, Nikolas Botulfssøn, Atle Gridkona og Helge Byrgessøn. De havde tyve Skibe. Erling blev tilbage i Halland. Den forsigtige Biskop Nikolas havde begivet sig til Kjøbenhavn, ellers var der maaskee ikke blevet noget af Toget. Da de kom til Hafsteinssund [1]), lagde de ind, og fik her vide, at der ikke fandtes Birkebeiner østen Fjorden. Det var nu deres Hensigt at oppebie Natten for at sætte over Fjorden. Men da fik de see en Kogg, der kom sejlende søndenfra, lagde lige frem i Sundet, og derfra lod staa for fulde Sejl mod Nordvest. De skjønnede strax, at denne Kogg vilde bringe Budskab om dem til Tunsberg, hvis de ikke kunde indhente den; de forfulgte den lige til Bristein, men forgjæves, og maatte saaledes opgive den hele Plan. De vendte tilbage til Halland og droge siden med Erling og den øvrige Hær over til Aalborg, hvor de forbleve en stor Deel af Sommeren, og hvor ligeledes Biskop Nikolas indfandt sig hos dem.

Baglerne bleve omsider kede af det langvarige Ophold i Aalborg, og begyndte at knurre, saa at Nikolas maatte føje dem i at sejle over med dem til Vik i Halland igjen, hvorfra de begave sig til Haugesund udenfor Kongehelle [2]); her gik Erling og Philip i Land med Hovedstyrken, de øvrige, noget over 200 Mand, vendte med alle Skibene under Anførsel af Loden Stallare og Arnbjørn Jonssøn tilbage til Halland, og sejlede lige til Nisaa, hvor de satte Skibene op, og derfra droge landvejs nord i Viken. I Følge med dem var Nikolas, der her ligeledes havde ladet sit Skib Bakaskreppen sætte paa Land. Til at passe

---

[1]) Dette er Hafstenssund i Tanum Sogn, Bohuuslen.

[2]) Dette, der og kaldes Augusund, er det nuværende Høgasund mellem Høga og Överöen i Thoresby Sogn, ved Indløbet til Gotaelvens nordre Arm, se ovenfor I. 2. S. 544, jvfr. Holmbergs Bohuuslens Beskrivelse III. S. 896.

paa Skibene efterlode de en Bedækning under Anførsel af Arnbjørn Troll, Anund Lunns Søn. Erling og Philip droge med sine Skarer fra Haugesund paa Smaaskuder nordefter langs Kysten til Sarpsborg, derfra op ad Glommen og Øjeren til Mjøsen og Hedemarken. Her hændte det sig, da de kom forbi en Skov i Nærheden af Lillehammer, at Birkebeinerhøvdingen Gudleik Flothytta uventet kom løbende ud af Skoven med fire Mand, nedlagde Høvdingen Odd Rann, Anund Lunns Søn, og slap uskad ind i Skoven igjen. De hevnede imidlertid dette ved at sende nogle Høvdinger med 30 Mand vest over Fjeldene heelt til Hardanger- og Rogaland, hvor de gjorde megen Skade. Thorgrim af Ljaanes var Sysselmand i Hardanger, og Peter Stepper havde faaet Rogaland efter Einar, men begge vare nu dragne østover med Kongen, og havde efterladt Underbefalingsmænd eller saakaldte Lensmænd i sit Sted. Baglerne overfaldt og dræbte først Thorgrims Lensmand Erling med hans Søn, siden droge de over til Rogaland, hvor de fik høre at Peters Lensmænd Thorkell Dreke og Agne, Peters egen Systersøn, laa ved Agvaldsnes; de opsøgte dem der, fandt dem i et Telt paa Strandbredden, sloge Teltet ned over dem, og dræbte dem med 25 Mand [1]). Derfra vendte de tilbage igjen til Oplandene. Erling og Philip fortsatte imidlertid Rejsen nordefter, gjennem Gudbrandsdalen og over Fjeldet heelt til Nidaros, hvor der ingen var, som kunde gjøre dem Modstand, og hvor de strax stevnede Ørething. Der indfandt sig kun faa, men altid mange nok til at Erling kunde lade sig tage til Konge og Philip til Jarl. Derpaa beskikkede de Sysselmænd rundt om i Bygderne, uden dog at kunne faa synderlig Skat af de dem fiendtlige Indbyggere.

Da Inge og Haakon intet Forsøg gjorde paa at hindre Baglerne fra at drage nordefter, maa man formode at de ikke fik mindste Nys om deres Tog, førend det var for silde at spærre dem Vejen [2]). Men da de fik Efterretning derom, deelte de deres Skibe og Folk imellem sig, og Kongen sejlede vestover, for at drage til Throndhjem, Jarlen derimod sydover lige til Nisaa i Halland, hvor han overrumplede dem, der bevogtede Baglernes Skibe, fældte 30 af dem, hvoriblandt Anføreren, Arn-

---

[1]) Kortere Kongesaga Cap. 6; hos Peder Claussøn siges Overfaldet at være skeet ved Karmsund. Navnene paa Baglerhøvdingerne anføres i den kortere Saga saaledes: Sørkve Snaap, Simon Ure (Simon kyr?) Erling Skamhals, Halle Laud, Agmund Eikelund. Peder Claussøn angiver de Dræbtes Antal til 35 Mand.

[2]) Hos Peder Claussøn heder det, at Inge og Haakon spurgte disse Efterretninger i Bergen. Dette er vist en Uagtsomhedsfejl i Stedet for „Tunsberg," da man af Fortællingens Gang tydeligt kan see, at de da endnu ikke havde forladt Viken.

bjørn Trold, og jagede de øvrige paa Flugt; af Skibene tog han nogle, og brændte de øvrige, hvorpaa han vendte tilbage til Viken, for at tage Landskyld, og drog om Høsten til Bergen, for der at tilbringe Vintren. Da Inge paa Vejen til Nidaros kom udenfor Stimsheften, fik hans Mænd Øje paa et Par Skuder, som Baglerne havde sendt paa Udkig, og som nu i Hast vendte om og stevnede nordefter af al Magt. Birkebeinerne satte efter dem, og jagede dem den hele Dag. Nogle af Birkebeinerne roede ind til Thingvold, hvor de traf den af Baglerne indsatte Sysselmand, Guthorm Thvare, og dræbte ham med alle hans Folk. Seent om Aftnen kom de forhen omtalte Skuder, der styredes af Asbjørn Kop og Thoralde Skinring, til Solskelsen, og lagde ind, i den Tanke, at Jagten nu var til Ende; men midt om Natten kom Birkebeinerne, saa at de med hele Besætningen maatte forlade Skibene og søge Skjul oppe paa Øen. Birkebeinerne holdt Vagt om Natten, for at ingen skulde undkomme, og ransagede den lille Ø, da det blev lyst. De fandt de fleste af Fienderne, og dræbte dem, dog undkom Asbjørn med nogle faa Folk. Derpaa fortsatte Birkebeinerne deres Fart ind ad Leden, toge endnu en af Baglernes Skuder ved Agdenes, og styrede ind til Byen. Da Baglerne i Byen saa den fiendtlige Flaade nærme sig, droge de strax over Broen, op til Selbo og øster over det saakaldte Skaansfjeld (Skarvfjeldet?) til Oplandene, og videre til Hedemarken, hvor de holdt sig paa Helge-Øen indtil Juul, og siden begave sig til Oslo. Paa Hedemarken indfandt sig ogsaa Flygtningerne fra Nisaa. De havde haft en møjsommelig Rejse over Land langs igjennem hele Halland, indtil de seent en Aften kom til Ljodhuus. Der vare de heldige nok til at treffe den forhen omtalte Hallvard Lidarfare med hans to Skuder; han var selv oppe i Byen, men de overfaldt hans Folk, dræbte dem alle, og tog Skibene, med hvilke de nu roede op ad Elven til Naustdalsfossen (Trollhætten). Her satte de Ild paa Fartøjerne, og begave sig over Marker og Eidskogen til Oplandene, hvor de endnu traf Erling Steinvegg paa Helgeøen. Efter Julen begav Erling Steinvegg sig til Tunsberg, og de øvrige Baglerhøvdinger hver til sin Syssel, hvor de med særdeles Iver lode bygge Skuder, for, naar Vaaren kom, ikke at være aldeles uden Krigsfartøjer. Saaledes lod Philip af Veigen, der havde Borgesyssel, bygge to, Asbjørn Kop paa Follo een, Thoralde Augesøn i Oslo een, Orm lange i Odinsø (Onsø) een, Gudolf paa Blakkestad (i Asker) og Gunnar Aasesøn i Lider to, Reidar Sendemand i Drammen to, Simon Kyr og Ragnar Gamalssøn i Vevje[1]) een, Arnthor

[1]) Dette er enten Vevjaa i Ranrike ved Oddevalle, eller Vevøen ved Nordspidsen af Jeløen.

Foka i Bergheimsherred een, Thord Dokka een, Hundulf Hetta og Gunne lange i Skien to, Gyrd Benteinssøn i Visedal [1]) een, Thorstein Thjov [2]) een, og Jon Drottning ved Elven to. I alt byggedes 24 Skuder, medens Erling selv skaffede den største Deel af Mandskabet [3]). Da Baglerne droge sydefter fra Hedemarken, indfandt igjen Birkebeinerne sig i deres Sted, og to af Inges Sysselmænd, Frederik Slafse og Gjavvald Gaute, toge sit Sæde i Hamar, men ikke uden en betydelig Troppestyrke, da de altid maatte være belavede paa Overfald af Baglerne, af hvilke flere Sværme endnu strejfede om paa Oplandene, og som desuden begunstigedes af Biskop Ivar, der, om han end havde forligt sig med Kong Haakon, ikke desto mindre hadede hans Frænder og Birkebeinerne af inderste Hjerte [4]).

Tilstanden i Viken og paa Oplandene maa i denne Tid have været beklagelig, thi formedelst Ufreden maatte Sysselmændene, hvad enten de hørte til Baglernes eller Birkebeinernes Parti, have store Skarer af Krigsfolk om sig, saavel naar de sad i Ro, som især naar de rejste om i Syslen, og da der ikke længer var nogen Haakon Sverressøn til at holde de raae Krigere i Tøjle, kan man være forvisset om at Bønderne maatte lide den største Overlast, og at Krænkelser af Huusfreden og Ejendomssikkerhed hørte til Dagens Orden. Et Exempel herpaa er os opbevaret, fornemmelig, som man kan see, fordi Voldsmanden ved denne Lejlighed fik Løn som forskyldt. Baglerhøvdingen Jon Drottning havde, som det nys er omtalt, Syssel øster ved Elven, hvor han lod to Skuder bygge, og rejste imidlertid heel mandsterk om i sin Syssel paa Gjesterier. Blandt dem, han gjestede, var en Bonde ved Navn Thrond, som havde en smuk Kone, der behagede Jon særdeles meget. For at faa hende i sin Magt bad han dem begge en Dag komme op til ham i et Loft eller øvre Stokverk, hvor han havde sit Kammer; de kom nok saa trosskyldigt, og Konen gik først ind, men da Manden vilde følge efter, stødte Jon ham ud, og slog Døren i Laas. Da Thrond siden klagede herover, gav Jon ham usande Beskyldninger, lod ham gribe og binde fast til Halen paa en Hest, og saaledes slæbe ned til Skibene. Han kom ikke løs, førend han udbetalte $\frac{1}{2}$ Mark Guld (4 Merker Sølv), og priste sig enda lykkelig, at

---

[1]) Visedal er det Dalføre, som dannes af det nuværende Serestads og Sondeleds Sogn. Hvis P. Claussøn ikke har skrevet Fejl, har altsaa denne allerøstligste Deel af Agder været underkastet Baglerne.

[2]) P. Claussøn tillægger: „Skottenes", hvilket vistnok er Fejl enten for Sotanes i Ranrike eller Slaattenes ved Langesund.

[3]) Listen over disse Sysselmænd er fuldstændiggjort ved at sammenholde begge Sagabearbejdelser.

[4]) Inge Baardssøns Saga, Cap. 7, udførl. Bearb. hos P. Claussøn, i Fornm. Sögur IV. S. 114—116.

han slap saa godt. Syv Dage derefter var Jon til Gjestebud paa Forsøle [1]). En Morgen tidlig gik han selv anden til Kirken, men imidlertid havde Thrond, der tørstede efter Hevn, lagt sig selv 8de i Baghold paa en Høide i Nærheden, for at lure paa ham; ved at see ham gaa til Kirken, brød han strax frem, og indhentede ham ved Indgangen. Jon kom vel ind, og løb op til Choret, men den forbitrede Thrond ensede ikke Kirkefreden, og kastede et Spyd efter ham, hvoraf han blev saaret. Jon søgte nu at komme ud af Choredøren, men Thrond satte efter ham, fældte ham paa Agreren nedenfor Kirken, og hugg Hovedet af ham. Jons Lig blev bragt til Kongehelle og begravet ved Klosteret, men Thrond begav sig til Birkebeinerne. Jons Drab blev siden hevnet af hans Broder Gunnbjørn (kaldet Jonsbroder) og Salve Disessøn. De dræbte, siges der, ni Mænd og hugg Foden af syv [2]). Om Thrond og hans syv Mænd end vare blandt disse sexten, hvorom intet meldes, saa vare dog de øvrige aatte uskyldige i Drabet. Men naar een enkelt Mands Drab, forskyldt ved hans egen Tøilesløshed, kunde have saa blodige Følger, kan man lettelig forestille sig, hvor mange Voldshandlinger og Blodsudgydelser af mindre Udstrækning der for øvrigt maa have fundet Sted, men som Sagaskriveren ikke har fundet det Umagen værdt at omtale. Og alt dette kom deraf, at Landet efter Kong Haakons Død ikke havde nogen Konge, hvis Rettighed til Tronen var anerkjendt af alle Partier: den eneste Betingelse for Gjenoprettelsen af almindelig Landesfred.

78. Kongesønnen Haakon Haakonssøns Fødsel og farefulde Reise til Throndhjem.

Men just som Ufreden havde naaet denne foruroligende Høide, aabnedes der en uventet Udsigt til blidere Dage under en retmæssig Tronarving, der kunde træde i Haakon Sverressøns Fodspor og ligesom han staa over alle Partier. Noget efter Juul begyndte man i Throndhjem, og Omegn, at tale om at en Skare Bevæbnede skulde være kommen søndenfra over Fjeldet ned i de øvre Dele i Gauldalen, og at de skulde have en Kongesøn imellem sig. Men ingen vidste, hvilken Konges Søn dette skulde være, ja man var ikke engang ret klog paa, hvilket Parti hans Ledsagere skulde tilhøre. Mange frygtede for at det var en ny Oprørsflok, der kom med Ufred, ligesom saa mange andre Flokke, der havde

---

[1]) Dette er Gaarden, paa hvis Grund Forsøle, eller som den nu skrives, men ej kaldes, Forshella Kirke staar, strax østenfor Skydsskiftet Groheb, ½ Miils Vej i Syd for Oddevalla. Kirken, som strax efter nævnes, er Forsøla Kirke.

[2]) Inge Baardssøns Saga, Cap. 8, Peder Claussøn i Fornm. S. IX. S. 116.

dannet sig paa Marker eller i Danmark. Strax efter blev det meldt Kong Inge, at Rygtet havde bekræftet sig, at Flokken virkelig havde en Kongesøn med sig, og at den hvert Øjeblik kunde ventes til Byen. Da lod Inge, der havde en betydelig Mængde Krigsfolk hos sig, blæse hele denne Styrke til Samling ude ved Borgen, og sendte to af sine Hirdmænd, Gunnar Tind og Eyvind Saamsøn, op over Byaasen for at møde de kommende, og erfare, hvad de førte i deres Skjold. Hirdmændene skyndte sig saa hurtigt de kunde, og havde ikke redet langt, førend de mødte nogle Mænd, som hine havde sendt forud, for at melde Kongen deres Ankomst, og underrette ham om deres Erende. Dette var vissélig at bringe ham en Kongesøn, men denne Kongesøn var kun et spædt Barn og hans egen nære Frænde, nemlig en Søn af Kong Haakon Sverressøn, som den smukke Inga fra Varteig, hvis Bekjendtskab han havde gjort i Sarpsborg Høsten 1203, for omtrent halvandet Aar siden havde født til Verden, men hvis Tilværelse indtil nu havde været saa godt som ubekjendt; og de, der bragte ham, vare troe Birkebeiner og andre hengivne Tilhængere af Kongehuset, som med usigelige Anstrengelser og Farer under den haardeste Vintertid og over uvejsomme Fjelde havde bragt Haakon — saaledes hed Drengen — heelt fra Borgesyssel, for at sikre ham mod Baglernes Efterstræbelser og stille ham under Kongens egen Varetægt. De nærmere Omstændigheder ved Barnets Fødsel og dennes farefulde Ferd, hvilken man siden efter betragtede som et Sidestykke til Olaf Tryggvessøns og hans Moder Astrids Flugt til Sverige, angives saaledes. Da den Tid kom, at Inga skulde føde — det maa i det seneste have været i Juni 1204 — opholdt hun sig paa Gaarden Folkenberg hos Presten ved den derværende Kirke i Heredet Heggen (Eidsberg Prestegjeld). Thrond, saaledes hed Presten, vidste, at Kong Haakon Sverressøn var Fader til det Barn, hun ventede, og da Drengen var fød, døbte han ham i al Stilhed, kaldte ham Haakon efter Faderen, og opfostrede ham hemmelig i sin Familie, saaledes at i Førstningen kun hans Kone og to Sønner vidste derom. Siden raadførte han sig med Erlend, en anseet Mand, der boede paa den nærliggende Gaard Huseby, og tillige var Barnets Frænde, for saa vidt han nedstammede fra Guthorm Graabarde, Kong Sigurd Munds Morfader. Erlend raadede ogsaa til den største Hemmelighed, og Thrond og han bleve enige om, saa snart det lod sig gjøre, at bringe Barnet bort fra Viken, hvor det idelig svævede i Fare for Baglerne, til Kong Inge, hvor det kunde være i Sikkerhed. Imidlertid beholdt Thrond det hos sig noget over et Aars Tid indtil henimod Julen 1205. Da tiltraadte Thrond og Erlend den lange og besværlige Reise. Foruden Drengen medtoge de ogsaa hans Moder Inga. Det er ellers besynderligt, at de ikke benyttede sig af Leiligheden, da Kong Inge

samme Aars Sommer var i Viken, ja endog i Sarpsborg, kun et Par Mile borte, og alle Bagler, Biskop Nikolas iberegnet, havde flygtet til Danmark. Man kan neppe forklare det paa anden Maade, end at Thrond da endnu ikke havde betroet sig til Erlend, eller at de endnu ej vare blevne enige om, hvad de vilde gjøre, eller og at de frygtede den ærgjerrige Haakon galen, som da var tilstede, og helst vilde oppebie en Tid, da Kong Inge var alene. De rejste saa hemmeligt som muligt til Oplandene, og kom Juleaften til Hamar, hvor de toge sin Tilflugt til de nys nævnte Sysselmænd, Frederik Slafse og Gjavvald Gaute. Men hvor meget de end søgte at holde sig skjulte, fik dog Biskop Ivar et Nys om deres Ankomst, og at de havde en Kongesøn hos sig. Han indbød, tilsyneladende nok saa venskabeligt, Inga til at tilbringe Julen hos ham med sin Søn, især da han, som han sagde, var beslægtet med ham. Men Birkebeinerne havde ingen Tiltro til hans glatte Ord, da han altid havde været en affagt Fiende af Kong Sverres Æt. De svarede derfor nok saa høfligt, at Kongesønnen og hans Moder vare alt for trætte efter Rejsen, til at kunne være i talrigt Selskab: derimod skulde de efter Julen benytte sig af Indbydelsen. Men allerede anden Juledags Morgen lode Sysselmændene spende for tre Slæder, og sendte Moder og Søn i al Stilhed til Lillehammer; der tilbragte de Julen hemmeligt paa en liden Gaard i Nærheden, imidlertid stevnede Sysselmændene alle de Birkebeiner til sig, der laa paa Thoten og de øvrige nærmeste Bygder, og sendte dem efter Julen til Lillehammer for at tjene Drengen til Bedækning paa hans videre Rejse. I de sidste Dage af Januar (1206) brøde de op fra Lillehammer. De lagde ikke Vejen gjennem Gudbrandsdalen, maaskee fordi de der ikke troede sig sikre for Biskoppens Efterstræbelser, men toge lige til Fjelds for at komme over til Østerdalen og derfra drage videre nordefter. Paa denne Fjeldvandring lede de usigelig ondt af Uvejr, Frost og Snefog, og det er næsten et Under, at det spæde Barn kunde overstaa det. Stundom maatte de endog ligge ude om Natten i Skove og Ubygder. Den første Kveld blev Snefoget saa slemt, at de ikke vidste ud eller ind; da maatte de lade tvende af de bedste Skiløbere i Flokken, Thorstein Skevla og Skervald Skrukka, drage forud med Drengen, og med et Par kjendte Bønder til Vejvisere, for at Barnet snarest muligt kunde komme i Huus. Dette lykkedes dog ikke, thi de Udsendte kom ikke længer end til nogle øde Sæterlader i Naverdalen, hvor de maatte ty ind, slaa Ild og skaffe Barnet saa taaleligt Leje, som det efter Omstændighederne lod sig gjøre. Vejviserne vendte tilbage til de øvrige, og bragte dem ved Midnatstid til den samme Lade; men den var saa skrøbelig, at da det var blevet varmt der inde og Sneen paa Taget smeltede, dryppede det overalt, saa at de fleste fandt det bedre at være ude end inde. Man havde intet andet at give Barnet end smeltet Sne. Den følgende Dag laa Sne-

sammerne saa tykke, at de ikke fik banet sig Vej, uden ved at stampe Sneen ned med Spydskafterne. Endelig kom de ned til Østerdalen [1]), hvor Bønderne paa det venskabeligste toge imod dem, laante dem Heste, viste dem Vej, og overhoved ydede dem alle de Tjenester, de kunde. Biskop Nikolas havde imidlertid faaet at vide, hvad der var paa Ferde, og sendt Bud til Erling Steinvegg og Philip Jarl i Tunsberg, at Erlend af Husebyog Throud Prest vare dragne fra Borgesyssel til Oplandene med en Søn af Kong Haakon. De sendte strax 8 Skarer Krigsfolk efter dem, men for silde; da Baglerskarerne kom til Hedemarken, fik de høre at Drengen med Følge allerede var kommen til Østerdalen, og da Vejret var haardt og Vejene tunge, fandt de sig bedst tjente med at vende tilbage igjen. Paa Vejen gjennem Østerdalen fik den lille Flok, der rejste med Barnet, meget Tilløb fra mange Bygder, især Gudbrandsdalen, hvorfra saavel Bondesønner som Birkebeiner sluttede sig til Følget, blandt dem endog to Syselmænd, Sæming og Thorbrand svarte, saa at den hele Skare nu i alt udgjorde 140 Mand. De kom i god Behold ned til Aalen øverst i Gauldalen, og da de nu ansaa al Fare forbi, og derhos vare trætte af den møjsommelige Rejse, droge de kun langsomt videre ned igjennem Gauldalen, indtil de endelig, som det ovenfor er berettet, sendte nogle Folk forud, sandsynligviis fra Medalhuus, for at melde Kong Inge den unge Kongesøns Komme. Disse Udsendinger traf, som vi have seet, Inges Udsendinger oppe paa Byaasen, og fulgte tilsammen med disse, der nu vendte tilbage igjen, ned til Kongen, underrettede ham om Sagens Sammenhæng, og fortalte ham hvorledes alting var gaaet til med deres Rejse. Da takkede Kongen og alle, som hørte det, Gud, at han saa kjærligt havde frelst Kongesønnen og ladet ham komme uskad til Venner og Frænder. Kongen selv med hele sin Hird blev holdende der ude ved Borgen, indtil Toget med Kongesønnen ankom. Kongen tog selv Drengen ned fra Hesten, kyssede ham, og bød sin Frænde være ham og den hele Hird velkommen; hvorpaa han vendte tilbage til Byen med Drengen og hans Moder, beholdt dem hos sig, og viste dem den største Godhed. Især bleve de gamle Birkebeiner glade ved Kongesønnen, fordi de havde holdt saa meget af hans Fader, og de kom jevnlig for at see til ham. Der skal

---

[1]) Den Vej, de toge fra Lillehammer, gik, som man seer, lige i Nordøst forbi Ræver-Søen, (efter hvilken Ravardalen benævnes); altsaa rimeligviis til Kopang i Storelvedalen. Strækningen er neppe over fem Mile, og kan saaledes vist ikke have medtaget mere end to til tre Dage i det højeste (om Sommeren kunde den tilbagelægges paa een Dag), skjønt Sagaens Ord synes at vidne om en længere Tid. Og i alle Fald maa det allerede være den første Aften, at de kom til Ravardal, da denne neppe ligger en Miils Vej fra Lillehammer, skjønt Sagaen kun nævner „en Kveld".

for Resten meget til at tro, at den Glæde, Inge lagde for Dagen ved Kongesønnens Ankomst, var ganske oprigtigt meent, thi han maatte jo i ham see en fremtidig Kronprætendent, der kunde blive ham farlig, ja han maatte endog føle med sig selv, at han kun var valgt til Konge under Forudsætningen af at Kongehusets Mandslinje var uddød, men at hvis man strax efter Guthorms Død havde vidst, at en Søn af Kong Haakon nys var fød i Borgesyssel, vilde denne og ingen anden være bleven valgt. Ogsaa seer man af det følgende, at det i Grunden slet ikke var Inges Hensigt, naar Haakon blev myndig, at overdrage Regjeringen til ham. Man maa saaledes formode, at Inges Glæde over Drengens Frelse for en stor Deel har været paatagen af Frygt for at de Kong Haakons Æt urokkeligt hengivne Birkebeiner vilde tage ham det meget ilde op, om han lagde nogen Utilfredshed for Dagen, medens han derimod ved at vise Drengen Godhed des bedre kunde vinde deres Hengivenhed, og derhos i hans Person havde et Pant paa deres Troskab, hvis det nogensinde skulde komme til et Brud mellem ham selv og Haakon Jarl. Hermed ville vi ej benegte, at han virkelig kan have følt nogen Velvilje for det hjelpeløse, paa en forunderlig Maade af Forsynet frelste Barn; han var selv af saa blid og godmodig en Charakteer, at det i det mindste aldrig kunde falde ham ind at gjøre Barnet noget ondt, om han endog i ham øjnede en vordende farlig Medbejler. Men dette hindrer ikke, at den pludselige Opdukken af en hidtil ubekjendt Kongesøn lige fuldt maatte være ham ubelejlig, og at han vanskeligt maa have kunnet undertrykke det hemmelige Ønske, at en saadan aldrig havde været fød til Verden. Dog — vi kunne her ej prøve Hjerter og Nyrer, og maa under de daværende Forhold lige fuldt prise hans Opførsel, eller i det mindste hans Besindighed og Klogskab, især naar vi tage Hensyn til hans Ungdom, da han paa denne Tid ej kan have været mere end 20 Aar gammel [1]).

79. Baglernes Tog til det Nordenfjeldske og Overfald paa Kong Inge og Birkebeinerne i Nidaros.

Da Vaaren kom (1206), samlede Erling Steinvegg alle de nye Skibe, han havde ladet bygge, foruden en heel Deel Smaaskuder, for at forsøge et Hovedangreb paa Birkebeinerne. Han drog imidlertid ikke strax vestover, men begav sig først med den samlede Flaade til Kongehelle, hvor han ankom ved Midfaste Tid (11te Marts), deels, som det synes, for at skynde paa Efternølerne, deels for at bringe Birkebeinerne paa den Formodning, at Baglerne atter havde forladt Landet, og saaledes gjøre

[1]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 3. 4.

dem des mere forgløse. Dette lykkedes ogsaa fuldkommen. Birkebeinerne, der, merkeligt nok, intet havde erfaret om hele Skibsbygningen førend i de sidste Dage af Fasten, da de tillige spurgte at Baglerne forlængst vare dragne østover, lode sig ganske føre bag Lyset, og gjorde intet Skridt til at modtage Fienderne. Baglerne vendte omtrent paa samme Tid tilbage til Tunsberg, og seilede endelig for Alvor fra Byen Langfredag den 31te Marts. Dog begave de sig for det første, sandsynligviis fordi alle Skibe endnu ej vare samlede, kun over til Odinsø (Onsø), hvor de bleve liggende til 2den Paaskedag (3die April). Da satte de igjen vest over Fjorden til Grindholmesund (Brængen), kom Fredagen (den 7de) til Thorsø [1]), Løverdagen (den 8de) til Portyrja (Portør), og Søndagen (den 9de) til Esjunes- (Hesnes-) Øerne. Da var endelig den hele Flaade samlet, og Erling tilkjendegav sin Beslutning, at ville drage nord i Landet. Dette fandt dog flere at være et yderst voveligt Foretagende, og da Erling den følgende Tirsdag (den 11te) fortsatte Reisen til Randøsund, protesterede Orm Lange, Ragnar Gamalssøn, Gunnar Aasessøn og Benedikt af Gumanes mod at drage videre, og bleve liggende tilbage, hver med sit Skib, ved Esjunes. I Randøsund fik Baglerne høre at Thorgils Fudend, der synes at have været Sysselmand eller Sysselmandens Lensmand paa Nord-Agder, havde samlet en heel Deel Ledingskost inde i Hviniødal, og laa ved Hitterøen, agtende sig nordefter. De skyndte sig derfor afsted endnu før Dag, i den Hensigt at indhente ham. De kom temmelig tidligt om Onsdagen til Hitterøen, men da var Thorgils allerede afseilet med sine Fragtskibe. De roede efter, og fik endelig Fartøjerne i Sigte ved Folsteen. Da Thorgils og hans Folk saa Skuderne, der forfulgte dem, kunde de skjønne hvad det var for Folk, styrede i Hast ind til Rekevaag, og løb i Land, ladende Fartøjer og Ladning tilbage som Bytte for Baglerne, der strax satte sig i Besiddelse deraf, og endnu samme Dag seilede til Eikundasund (Ekersund), hvor de bleve liggende om Natten. Thorsdag Morgen (den 13de) seilede de nord forbi Jæderen til Hvitingsø, og derfra til Karmsund, men inden de kom did, blev det Aften, og saa mørkt, at flere af Skuderne ej fandt Sundet, men styrede ind i Fylingsfjord (Førefjord). Feiltagelsen merkedes vel snart, men den sinkede dem dog saaledes, at de ikke førend seent paa Natten kom til Karmsund. Derfra seilede de næste Dag til Siggevaag ved Moster, hvor Kongen om Løverdagen sammenkaldte Styremændene til Raadslagning om, hvor vidt man skulde vove et Overfald paa Bergen, eller fortsætte Reisen nordefter. De

[1]) Thorsøen eller Thofsøen kaldes den Halvø (i ældre Tider maaskee Ø), som ved Vigsfjorden adskilles fra Fastlandet af Thjødling Sogn, og er landfast ved et lavt Eid paa Østsiden, mod Sandefjorden.

fleste, hvoriblandt Erling selv, havde mest Lyst til at forsøge Overfaldet, især da de havde bragt i Erfaring, at Haakon Jarl endnu var i Byen, og ikke havde mindste Nys om deres Komme. Men Reidar Sendemand fraraadede det og sagde, at de gjorde bedst i at drage lige til Throndhjem mod Kong Inge, og han, som den mest erfarne Krigsmand, fik sin Vilje frem. De bleve liggende der den Dag og følgende Nat. Søndag Morgen droge de videre, og kom om Aftenen til Skaalevik strax indenfor Hvarven. Derfra sendte de to Skuder ind til Gravdal paa Spejderi, da Erling endnu ikke ganske havde opgivet Tanken om et Angreb paa Haakon Jarl. Skuderne vendte tilbage med et Par Møllerfolk, som man havde faaet fat paa; disse sagde, at Jarlen allerede havde faaet Nys om at de nærmede sig, og at Bymændene laa fuldt rustede paa Christkirkegaarden, for at modtage Fienden. Der blev nu paa ny raadslaaet ivrigt; Erling vilde fremdeles vove et Overfald mod Byen, men Reidar blev ved sit, hvad der vistnok ogsaa var det fornuftigste. Erling maatte give efter. De hejsede saaledes Sejl, styrede om Valenes eller Sydvestsiden af Fenring (Askøen) ud ad det sædvanlige Skibsløb gjennem Hjeltefjorden, og over Fjendsfjorden østen om Bortnesøen. Her traf de i Vikingevaag tre Fragtskibe med Birkebeiner ombord, af hvilke de dræbte nogle; de øvrige flygtede op paa Øen. Mandag Aften (den 17de) lagde de ind i Skutesund ved Rugsundøen, og bleve liggende der om Natten; de gik op til Gaarden, udgivende sig for Birkebeiner, og fik derved lokket Bonden til at fortælle, at han samme Dag havde befordret nogle Folk, som Haakon Jarl havde sendt med Brev til Kong Inge; han underrettede dem derhos om at disse Folk havde bestemt sig til at overnatte paa Vaagsø. Strax blev der sendt en Skare derhen, som dræbte Brevbærerne og bemægtigede sig Brevet; dette indeholdt ogsaa ganske rigtigt en Advarsel fra Haakon til Inge om at vogte sig, da Baglerne vare paa Farten søndenfra, og kunde med det første ventes til Byen, skjønt han ej var ganske vis paa, om det var deres Hensigt at angribe Kongen, da de kun havde lidet Folk. Det gjorde for Resten intet fra eller til, at Baglerne opsnappede dette Brev, thi den forsigtige Haakon havde ladet skrive tre ligelydende Breve og sendt dem hvert ad forskjellige Veje; et af dem kom og til Nidaros før Baglerne. Tirsdagen (den 18de) roede disse uden om Stad til Havnen Anger mod en saadan Storm, at nogle Byrdinger eller Fragtskibe, de mødte, maatte have to Rev i Sejlene. De hørte fra Mandskabet paa disse, at en Mængde Ledingskost var bragt sammen i Borgund, hvor der tillige laa en, Birkebeinerne tilhørende, Tyvesesse. De søgte derfor Onsdagen (den 19de), skjønt Stormen fra Nordøst endnu rasede, at arbejde sig hen til Borgund, men det lykkedes kun Philip Jarl med fire Skuder at naa frem, seent om Natten; alle de øvrige Skibe dreve tilbage. Philip og hans

Folk dræbte 18 Mand, bemægtigede sig al Ledingskosten og brændte Langskibet. Torsdagen (den 20de) lykkedes det Erling at komme videre, dog ikke længer end til Yrne, strax vestenfor Hars, hvor han maatte overnatte. Men her fik man den velkomne Efterretning fra Throndhjem, at Kong Inge den følgende Dag (Fredag) skulde højtideligholde sin Søster Sigrids Bryllup med den oftere omtalte Lendermand, Thorgrim af Ljaanes fra Søndhordland, hvortil Kongens Brødre og en Mængde fornemme Mænd vare komne sammen. Det var al Udsigt til, at man under Bryllupslystigheden kunde finde den allerbekvemmeste Lejlighed til et Overfald, og maaskee faa dem dræbt alle tilhobe. De fik ligeledes høre, at Birkebeinerne havde bygget et Langskib i Veds. Did sendtes derfor Philip af Veigen og Thord Dokka med to Skuder, medens den øvrige Flaade Fredag Morgen roede nordefter til Lyngvær, mellem Sands og Aukra. Om Aftenen slog endelig Vinden om, og da hvert Øjeblik var kostbart, lettede de strax Anker, og sejlede om Natten først til Sveggesund, hvor Vinden blev saa heftig at de maatte tage et Rev i Sejlene, derpaa til Veds mellem Hiteren og Ørelandet, hvor de lagde bi for at holde Maaltid og raadslaa. Imidlertid vare Philip og Thord Fredag Aften komne til Byen Veds, hvor de lagde sig i den ydre Vaag. Skuden eller Langskibet, hvorom der var Tale, laa i den indre; det lykkedes dem at faa det opbrændt, og bemægtige sig den af Sysselmanden Jon Angrad der samlede Leding foruden meget andet Gods, men kun faa af hans Folk faldt i deres Hænder, da de ej kunde gjennemsøge Byen førend næste Morgen, efter at det var blevet lyst, og de fleste tilstedeværende Birkebeiner imidlertid havde reddet sig ved Flugten. Dette forsinkede dem imidlertid saaledes, at de ikke kom til Sveggesund førend ud paa Dagen, da de øvrige allerede vare langt borte. Der blev nu raadslaaet meget ivrigt mellem disse, om man skulde oppebie Philip og Thord, saavel som to andre Skuder, der allerede vare blevne tilbage syd i Fjordene, eller om man strax skulde drage videre med den Styrke, man havde. Arnbjørn Jonssøn og Reidar Sendemand stemte for det første, men Erling meente, og med Rette, at det var bedre at komme med 14 Skuder til Byen i denne Nat, end med dobbelt saa mange Morgenen efter. Og denne Gang fik han endelig sin Villje frem. Man hejsede Sejl, og kom netop mod Aftenen ind under Agdenes. Her ordnede de alt til det forestaaende Angreb. Lodin Stallare foreskrev, hvorledes det skulde skee. „Nu gjelder det," sagde han, „at vise Mands Mod og Hjerte. Naar vi komme til Byen, skulle vi lægge til ude ved Øren, lige for Gildeskaalerne, og gaa i Land, hvad der saa kan være i Vejen; det er bedre at falde med Tapperhed, end endnu længere at maatte strejfe langs Kysten; fly vi, kunne vi være forvissede om, at ej alene Birkebeinerne, men ogsaa Bønderne ville forfølge os. Nu er der imidlertid

al Rimelighed for, at de ikke have faaet mindste Nys om vort Komme, og ligge drukne som Sviin, thi Mjød og Viin har der vanket nok af, og de fleste have vel trøstigt taget sig sit Ruus. Kongens Fennike skal fare op ad den vestre Gade, men Jarlen og Arnbjørn ad den nordre; Arnthor Foka og Simon Ure skulle ro op ad Elven og møde dem, som ville svømme over den." Derpaa fortsattes Seiladsen ind ad Fjorden i Mulm og Mørke.

Imidlertid var der Jubel og Lystighed i Nidaros, og man anede ikke den ringeste Fare. Kongen selv, Høvdingerne og de menige Krigsfolk, vare alle berusede. Løverdag Aften, da Fienden allerede var kommen til Agdenes, indtraf vel det før omtalte Brev fra Haakon Jarl, og efterat Inge selv havde læst det og viist det for Høvdingerne, havde man først besluttet at blæse Allarm og lade Tropperne opstille sig ude ved Gildeskaalene. Men da Brudgommen, Thorgrim af Ljaanes, hørte dette, bad han Kongen indstændigt, ikke at forspilde Gjestebudsglæden; han skulde nok selv, sagde han, paatage sig at sørge for, at der holdtes paalidelig Vagt; hans egen Trop skulde træde under Vaaben og vaage om Natten; det var aldeles usandsynligt, at Baglerne skulde vove sig til Byen netop nu, da en saa stor Mængde var tilstede. Kongen, saavel som de øvrige, vilde ligeledes helst slippe at forstyrres i deres Glæde, og lode sig derfor let berolige; der blev ikke blæst Allarm, men derimod sad man endnu en god Stund og drak. Da man skulde gaa til Sengs, bød Thorgrim vistnok sine Mænd at væbne sig og begive sig ud til Øren for at holde Vagt. Men de sagde indbyrdes til hinanden, at de ikke vilde vaage over Kongens Tjenere og Bønderne, og lagde sig til at sove. Sigvalde Karl [1]) skulde med sin Trop holde Vagt over Kongen; ogsaa disse Folk knurrede, og meente at de ej vare mere pligtige til at vaage end de andre. De toge vel sin Plads udenfor Sigurd Svardages Gaard, hvor Kongen, saavel som Thorgrim, tilbragte Natten [2]), men de vare aldeles drukne og uefterrettelige; overhoved blev der aldeles ingen Agt givet paa, hvorledes Vagten holdtes; Kongen selv sov Rusen ud i en Elskerindes Arm. Ud paa Natten, henimod Morgensiden, kom Baglernes Skibe forbi Flak, holdt sig tæt under Aasen, og

---

[1]) Om ham, se ovenfor Side 304.

[2]) Dette bestyrker ligeledes, hvad der ovenfor (S. 421) er antydet, at Kongsgaarden selv ikke længer afgav Plads eller bekvemt Herberge nok for Kongen, naar han havde mange Folk hos sig. Erkebiskopsgaarden var nu ikke ledig, som ved hiin Leilighed, og derfor maatte Kongen holde til i Sigurd Svardages Gaard. Denne, som ogsaa omtales i Throndhjems senere Bylov af 1276, Byordn. Cap. 3, laa, som man heraf kan see, langt nede i Byen og nær ved Bryggerne. Dette forklarer, hvorledes Inge saa let kunde undkomme til disse.

lod Sejlene falde udenfor Ilen, just som der begyndte et stærkt Snefog med Slud, der gjorde Mørket endnu tættere. De fordeelte sig nu efter Aftale. Da de Fartøjer, som skulde lægge til udenfor Øren, kom nær imod Landet, holdt de Aarerne i Vejret og lyttede nøje efter; da de ikke hørte mindste Lyd fra Byen, satte de nogle Folk i Land, der gik frem til Gildeskaalerne, hvor Vagten ellers plejede at ligge, og da de heller ikke her kunde fornemme nogen, vendte tilbage til Skibene og meldte, at der ingen Vagt var tilstede. Da roede man længer ind, indtil Fartøjerne mødte Grunden, hvorpaa alle, der vare ombord, strax sprang i Vandet, og vadede i Land. I Byens Gader, hvor de trængte frem, saaledes som det var foreskrevet, var alt tyst og stille. Uden at støde paa mindste Hinder kom Baglerne lige til Christkirkegaarden og brøde ind i Kongsgaarden, sandsynligviis fordi de ventede at finde Kongen der. Heri skuffedes i saa Fald deres Forventning, og de maatte nu give sig til at gjennemstrejfe Byen paa kryds og tvers, for at opsøge ham. Dette skede med Tummel og Brag, for at vække saa stor Forfærdelse som muligt. Efter at have besat Kongsgaarden, lode de blæse i Luren og raabe Krigsraab, brøde op i Vagttaarnet [1]), dræbte Vagterne og ringede med Stormklokken, fore med Larm og Brag gjennem Gaderne og brød Husene op. Birkebeinerne, der vaktes saa pludseligt og ubehageligt op af deres Ruus og søde Søvn, iilte ganske forvirrede om i Mørket; nogle søgte til Elven, andre til den modsatte Kant, for at komme ud af Byen, atter andre til Kirkerne; der var ikke Tale om Forsvar, kun om Flugt. Dog vare endnu ingen faldne. Men nu gjorde Baglerne en ny Rundgang gjennem Gaderne og over Agrene uden om Byen, og da begyndte Blodbadet for Alvor, idet de overalt mødte flygtende, søndrukne Birkebeiner, som strax bleve nedsablede. Dem, som man ikke fik dræbt paa Gaden, opsøgte man i Husene, som bleve opbrudte og nøje ransagede. Mange af de ypperste Birkebeiner, Sverres gamle Krigskammerater, fandt i denne ulykkelige Nat deres Død. Thord Finngeirsbroder, hans forrige Skibsstyrer [2]), blev dræbt udenfor sin egen Gaard. Thorgrim af Ljaanes blev selv sjette huggen ned paa Øvregaden efter et langt og kjekt Forsvar; Baglerne løb over de Faldnes blodige Legemer og iilte videre, og Thorgrim, som kun var haardt saaret, men ikke dræbt, benyttede sig heraf til at undkomme. Sigvalde Karl forsvarede sig selv 9de længe i Loftet over Sigurd Eikerunns Gaard, men faldt omsider med sine Folk for Overmagten. Bergsvein lange, nu Kong

---

[1]) Dette var Margretekirkens (den af Gildebrødrene opførte Kirkes) Taarn (se ovf. II. S. 441, 442), og Stormklokken den der hængende Bøjarbot, jvfr. Byloven af 1276, l. c.

[2]) Se ovf. S. 159, 356.

Inges, forhen Sverres, Merkesmand [1]), blev dræbt paa Gaden, men havde for Sikkerheds Skyld gjemt Merket i sit Belte; da Baglerne gik fra ham, toge nogle Kvinder Merket til sig og gjemte det. Kolbein Bere og fem andre bleve angrebne paa Gaden, tæt ved Gregoriuskirken, og faldt alle, Kolbein paa Kirkegaarden. En anden Høvding, Eyvind Feyke, faldt selv 8de paa Kalvskindet. Kolbein Strinev, en forhenværende Baglerhøvding [2]), faldt selv femte ved nordre Gade, Hallvard Lidarfaxe faldt selv tredie ved Korskirken, Jon Skekke i et Loft nedenfor Torvet. Siden samlede omtrent 40 Birkebeiner sig ude paa Ageren under Sigurd Skjaalge [3]), Arnulf Høkil, Thorgils Skokke og Thorolf Luursvend; de søgte ind i Byen igjen, og dræbte en af Baglerne, ved Navn Styr, i Geilann, en anden, Islændingen Kolskegg, paa Gaden; derpaa vendte de sig mod Porten paa Kongsgaarden, men fandt denne fuld af Bagler under Gudolf af Blakkestad, som selv, med Skjoldet for sig, stak Arnulf med Sverdet og rammede ham i Panden nedenfor Staalhuen; Sigurd Skaalpe faldt ligeledes, og de øvrige flygtede nu derfra og hen til Christkirken, hvor de fleste af dem slap ind. Arnulf fandtes siden død paa den anden Side af Aaen, som han, uagtet sit Saar, dog endnu havde haft Kræfter til at svømme over [4]). En Bagler, fortælles der, forfulgte en af Birkebeinerne paa Gaden; denne søgte til Kirken, men ved Kirkehjørnet indhentede hiin ham og slog ham ihjel. Ved nærmere at betragte den Faldne saa han at det var hans egen Broder. Da kastede han Sverdet fra sig med den inderligste Græmmelse. Saaledes havde Partiaanden splittet de nærmeste Familiebaand [5]).

Imidlertid var Kong Inge selv heldigviis undkommen. Nogle Kvinder, der vare i Gaarden, hørte Krigsraabet, styrtede ind i Kammeret og vilde vække ham, men han sov saa fast, at man kun med største Vanskelighed kunde faa ham vaagen; han spurgte endnu halv fra sig selv: „hvad! hvad"! „Ak Herre", sagde de, „der er kommen Ufred i Byen". Da sprang han op og hen til Døren, hvor han selv hørte Braget; han ilede nu op paa Taget, hvor Nabohuset stødte til, og blev liggende der, indtil den fiendtlige Hob var kommen forbi, og der var blevet noget stille paa Gaden. Da løb han ned igjen, hen til Bryggerne, og ud i Aaen, for at svømme over. Den sterke Strøm drev ham først hen til nogle Skibe,

---

[1]) Om ham, se ovf. S. 320.

[2]) Se ovf. S. 297.

[3]) Sigurd Skjaalge var en Broder af den ovenfor omtalte Hide, Ribbaldernes Anfører.

[4]) Arnulf kaldes i Peder Claussøns Oversættelse (Fornm. S. IX. S. 128) „Torolff Senerfei", aabenbart en Skrive- eller Læse-Feil.

[5]) Dette fortælles kun i Peder Claussøns Oversættelse, Fornm. S. IX. S. 182.

der laa for Anker. Han greb om Ankertouget, for at entre sig op i Skibet, da hans Underbuxer, som han havde faaet paa, løsnede, og snoede sig om Touget, saa at han hang fast. Da blev en Mand paa Skibet ham var og sagde: „hold ikke i Touget, Mand, men pak dig bort". Kongen taug; da tog Kjøbmanden en Fork og stak efter ham, hvorved han kom løs, og svømmede videre. Paa samme Tid sprang en heel Deel andre ud i Elven, nogle før, andre efter Kongen, og det traf sig saa heldigt, at der ikke var noget fiendtligt Skib ved Haanden, som kunde standse eller opsnappe dem, thi da Arnthor Foka og Simon Uxe efter Aftalen skulde lægge op i Elven, vægrede Arnthor sig derved, medens Simon paastod at det skulde skee; det var nær kommet til formelig Kamp mellem dem, da Simon endelig gav efter. Saaledes stod denne Udvej aaben for de flygtende. Kongen kom over Aaen, men mægtede formedelst Kulde og Mødighed ikke at gaa længer end et Stykke op ad Bakken; der segnede han ned. En af hans Mænd, Ivar Fljodokoll, kom just forbi; han raabte efter ham: „Ivar, kom og hjelp mig!" — „For det første maa jeg hjelpe mig selv", sagde Ivar, og gik forbi. Lidt efter kom der flere Folk op fra Elven, den forreste var en vis Reidulf, kaldet Baardsbroder [1]). Han gik lige hen til Kongen, kjendte ham og sagde: „Er I der, Herre?" „Saa kaldte I mig igaar", svarede Inge. „Saa er I endnu og skal I stedse være, saa længe vi begge leve", sagde Reidulf, tog Kappen af sig, svøbte den om Kongen, trak Skjødene op over sine Skuldre, og bar ham saaledes paa sin Ryg op til Skyaas [2]), hvor de fik Hest og Slæde, og saa

---

[1]) Enkelte have antaget denne Reidulf (hvilken P. Claussøn kalder Raadolf) for at have været en Broder af Baard Guthormssøn, og saaledes Farbroder af Kong Inge. Men der omtales ingensteds, at Guthorm paa Rein havde flere Sønner end Aasulf og Baard, og Reidulfs Forhold til Inge synes ogsaa at have været et langt mere underordnet, end Farbroderens til sin Brodersøn. Havde han virkelig været en saa nær Paarørende af Inge, vilde det upaatvivlelig have været omtalt. Men intet saadant antydes, enten her, eller hvor han næste Gang nævnes (se nedenfor ved 1218); her heder det endog: „en Mand hed Reidulf Baardsbroder, den samme som hjalp Kong Inge", (Haak. H. S. Cap. 50). En Farbroder af Inge og Skule Jarl vilde ikke have været betegnet saaledes. Der var Mænd nok af Navnet Baard, hvis Broder Reidulf kunde være, f. Ex. Baard Varg af Gudrekstad, Thorstein Kugads Søn, og en ivrig Tilhænger af Reins-Ætten. Den oven nævnte Ivar Fljodokoll synes at have faaet sit Navn af Gaarden Fljod; han var sandsynligviis en Ætling af og opkaldt efter Ivar af Fljod, der af Sigurd Jorsalarfarer sendtes til Irland, se ovf. II. S. 643.

[2]) Saaledes skrives Gaardens Navn i Aslak Bolts Jordebog, S. 44. I Sagahaandskrifterne findes den skrevet Skysaas eller Skusaas. Navnet bruges ikke længer, og er vistnok gaaet ind under Bakke Gaard eller dens Parceller, da det paa hiint Sted i Jordebogen udtrykkeligt heder at den er lagt til Bakke Kloster. Det kunde snarest være nuværende „Lillegaard".

mange Klæder, som de behøvede, da Reidulf selv foruden Kappen ej havde andet end Skjorte og Hoser. Derpaa kjørte Reidulf med ham ind paa Strinden og op paa Klæbo. Hvad der maaskee lettede Inges Flugt, var at nogle Fruentimmer indbildte Baglerne, at han havde taget sin Tilflugt til Mariekirken. De løb strax derhen, og vilde, da de fandt Døren stængt, hugge Sanghuus-Spillerne over. Da blev der lukket op; de fandt tvende Sysselmænd, Olaf af Ljaaraand og Ivar Dynulaus, med 7 andre, men ikke Kongen. I sin Forbitrelse herover hug de Haanden af et Maria-Billede, stødte det ene Øje ud paa Olaf, og dræbte de øvrige, uden at ense Kirkefreden; og da engang Begyndelsen var gjort, toge de ikke i Betænkning ogsaa at krænke de øvrige Kirkers Fred ved grumme Myrderier. I Olafskirken blev Bjaalve Skindstak dræbt, selv 13de, i Andreaskirken dræbtes Baard Stolpe med tre Ledsagere, af den fjerde blev den ene Haand huggen. Kongens 17aarige Broder, Skule, vaagnede ved Larmen. Da han saa ud af Vinduet, kom just i det samme Baglernes Banner forbi, og han hørte et Fruentimmer raabe højt: „vidste Baglerne at Kongens Broder var her inde, vilde de ikke skynde sig saa forbi denne Gaard". De standsede imidlertid ikke, og saasnart de vare vel komne forbi, løb Skule ud paa Gaden, og deels gjennem Gaardene, deels under Huusveggene, indtil han kom til Elven. Der traf han Høvdingen Jon Usle med 40 Birkebeiner, der havde faaet nogle Ferjer og Baade, med hvilke de satte over Elven; siden drog han i Følge med dem op til Klæbo, hvor de forefandt Kongen med et hundrede Mand, deels Birkebeiner, deels Bønder, der havde samlet sig hos ham. Begge Brødrene bleve særdeles glade ved at see hinanden vel beholdne igjen. Den tredie Broder, Guthorm, havde skjult sig under et Huus, indtil Baglerne holdt op med at ransage; da flygtede han ind i Mariekirken, og holdt sig der hele Søndagen over. Om Mandagen iførte Chorsbrødrene ham en Kannikeklædning, fulgte ham selv over Broen, skaffede ham Vaaben, Hest og Folk, og lode ham ride afsted. Baglerne agtede ikke engang Helligdagsfreden, thi da det var blevet lyst Søndag Morgen, inddeelte de Byen i fire Dele, og satte en Høvding til at ransage i hver, nemlig Philip Jarl i een, Arnbjørn og Gudolf med deres Trop i en anden, Reidar og Philip af Veigen (der imidlertid med Thord Dokka var kommen til Byen) i den tredie, Kongen selv fik den fjerde og øverste Deel af Byen. Paa denne Viis fandt man endnu flere Birkebeiner, som alle bleve dræbte, og man gjorde et overvættes stort Bytte, da de talrige Bryllupsgjester vare komne med deres bedste Stads. Merkeligt nok, tales der intet om, hvorledes den unge Kongesøn Haakon og hans Moder undgik den truende Fare, thi Kong Inge havde nok med at frelse sig selv, og i den store Forvirring kan der ej have været mange, der tænkte paa Kongebarnet. Sandsynligviis undkom de vel med de mange for-

nemme Kvinder, som i Anledning af Bryllupet vare komne til Byen, og hvilke Baglerhøvdingerne, som man maa formode, tillode uhindret at flygte fra disse frygtelige Drabs-Scener. Thi ellers synes det, naar Erling Steinvegg faa Maaneder forud havde fundet det Umagen værd at sende Tropper heelt op til Hedemarken for at faa fat paa Barnet, som om det maatte have været en af hans ivrigste Bestræbelser, nu da han havde Byen i sin Magt, at lade det opsøge og faa det i sin Vold. Vist er det, at saavel Haakon som Inga slap uskadte fra Faren. Det angives ikke, hvor mange Birkebeiner der i alt bleve dræbte. Ved Overfaldet selv faldt der kun 90 Mand, men mange af disse vare Høvdinger, og det største Antal mistede rimeligviis Livet ved den nys omtalte Ransagning af Byen. Men det haardeste Tab, Kong Inge og Birkebeinerne lede, var Tabet af deres store og skjønne Langskibe, der endnu stode paa Land, og saaledes faldt i Baglernes Vold. Disse vare ikke talrige nok til at kunne besætte og bortbringe dem alle, og udvalgte derfor de bedste, hvilke de Mandagen efter Kampen lode sætte i Søen, og fordeelte dem saaledes mellem sig, at Kongen selv tog Guldbringen, Jarlen Gesteskaalpen, Arnbjørn Jonssøn Darrhetten, Reidar Lyrten, Philip Ognarbrandrn, og Gudolf af Blakkestad endnu et stort Skib; de øvrige, nemlig Klaaden, Elften og tre andre, bleve opbrændte. Tiltaklingen og Udrustningen medtog nogle Dage; i den Tid tilbragte Baglerne Nætterne ude ved Borgen, for at være paa sin Post mod et Angreb af Kong Inge, der imidlertid havde begivet sig til Gauldalen, hvor alle de undkomne Bønder og Birkebeiner samlede sig om ham, saa at han snart havde en betydelig Hær om sig, med hvilken han med det første kunde ventes til Byen. Onsdagen (den 26de) blev alt Byttet bragt sammen ude i Gildeskaalerne, og hele Torsdagen, Fredagen og Løverdagen blev der skiftet; saa stort var Byttet. Af Ringbrynjer og Brynhoser var der ikke mindre end 360, og den mindste Pengeværdi, som faldt paa hver enkelt Mands Lod var ikke under tre eller fire Merker [1].

---

[1]) Baglernes Antal angives i P. Claussøns Oversættelse til 1600 Mand. Dette kan dog ikke forholde sig saa, og maa vist være en Skrivfejl opstaaet derved, at Tallet 1600 strax ovenfor forekommer, hvor der tales om Kong Inges Hær. Thi da Baglerne kun havde 16 Skuder, og ingen af disse kan have rummet over 100 Mand, er det umuligt at deres samlede Antal kunde stige op til 1600. Den største Besætning, man kan antage paa hver Skude, er neppe over 50 Mand. Deres Antal vil i saa Fald have beløbet sig til 800. Beregner man 4 Mkr. for hver af disse, faar man enda 3200 Mkr., hvilket svarer til en Pengeværdi i vore Dage af over 300000 Spdlr.; allerede dette er overvættes meget, end sige det dobbelte. Havde Baglerne været 1600 Mand sterke, vilde heller ikke Haakon Jarl i sit Brev have kaldet deres Antal lidet, eller dem selv ikke mandsterke nok til at føre alle Birkebeinernes Skibe til Nidaros.

Kong Inge selv forvandt aldrig den Rystelse, som dette Overfald og den Nød og Fare, hvori han derved stedtes, forvoldte ham. Han blev fra den Tid stedse tungsindig, befandt sig aldrig ganske vel, og syntes bedst om at leve enten til Skibs, eller i sit eenlige Kammer, hvortil kun faa af hans aller nærmeste og kjæreste Mænd fik Adgang [1]).

80. Baglernes Tilbagetog fra Nidaros og Nederlag i Bergen.

Den Styrke, som imidlertid havde forsamlet sig om Kong Inge i Gauldalen, udgjorde allerede 1600 Mand, og tiltog daglig, saa at han endnu om Løverdagen, medens Baglerne vare beskjeftigede med at dele Byttet, kunde rykke ud mod Byen, hvor han ankom mod Aftenen, og lejrede sig paa Ilevollene. Han ansaa sig dog endnu ikke sterk nok til at angribe Baglerne, og disse holdt sig fremdeles i Byen. Men om Søndagen kom der en stor Skare Folk til ham fra Orkedalen, saa at han i Alt havde 2400 Mand, og med denne Styrke rykkede han Mandag Morgen mod Byen, som Baglerne nu ikke gjorde noget Forsøg paa at forsvare, men gik strax ombord og lagde ud til Munkholmen, hvorfra de den følgende Dag (2den Mai) lagde ud til Agdenes, og fortsatte siden Sejladsen sydefter. De havde presset saa mange Folk i Byen som muligt til Tjeneste paa Flaaden, sandsynligviis mere for at faa tilstrækkelig Folkehjelp til at haandtere de erobrede Skibe, end fordi de ventede sig nogen Nytte af deres tvungne Bistand i Tilfælde af Kamp; blandt dem, som saaledes nødtvungne maatte gjøre Tjeneste hos dem, var Birkebeinernes Luursvend Thorfinn Svidebrand, maaskee fordi ingen anden end han forstod at faa rigtig Lyd i Sverres bekjendte Krigsluur Andvaka, der blandt det øvrige Bytte var falden i Baglernes Hænder. Ogsaa paa Vejen langs Kysten udbøde de Leding, og tvang her alle dem, de fik fat paa, til at følge med. Imidlertid havde Haakon Jarl faaet Bud om at Baglerne vare komne til Throndhjem, og ilede strax afsted for at komme sin Broder til Hjelp; i den Hast, hvormed alt maatte skee, fik han ikke Tid til at udruste flere end et eneste stort Skib og nogle Smaaskuder. Han haabede maaskee endnu at naa frem, førend Baglerne havde vovet noget Angreb, og da at staa sin Broder bi med sin større Krigserfarenhed; men dertil kom han for silde. Som Befalingsmænd i Borgen efterlod han Høvdingerne Sverting, Thore Brase, Ivar Guse og Erik Maxe. Idet han sejlede forbi Stad, havde han det Uheld at støde paa et Skjær med

[1]) Inge Baardsøns Saga, kortere Bearbejdelse Cap. 9—11, længere, i Fornm. S. IX. S. 118—134, 204.

det store Skib, saa at det blev aldeles ødelagt; femten Mand omkom, de øvrige, blandt dem rimeligviis han selv, frelstes af Mandskabet paa de andre Skibe, der roede til. Allerede udenfor Stim, hvor han styrede den sædvanlige Sejlled, mødte han Baglerne, der laa inde ved Markarholmen. Saasnart de bleve ham var, søgte de at afskære ham Vejen ved atter at styre nordefter gjennem Langøsund [1]), og om muligt komme ham forbi. Han naaede dog Sveggesund førend de, og fik Øje paa dem, idet de nærmede sig. Da han ikke var mandsterk nok til at binde an med dem, opbiede han dem ikke, men sejlede videre, lige til Hamresund ved Tustern. Baglerne forfulgte ham et Stykke, men da han nu styrede ud til Vedø, og der i det samme blæste op en frisk Vestenvind, saa at Birkebeinerne med Fordeel kunde bruge deres Sejl, vendte Baglerne om igjen, og Jarlen fortsatte uden videre Hindringer sin Sejlads til Nidaros, hvor Kongen blev særdeles glad ved hans Komme, skjønt den Ulykke, han vilde have forebygget, allerede var skeet. Her gjaldt det kun, snarest muligt at tage eftertrykkelig Hevn, og dertil traf den raske, krigserfarne Jarl strax de kraftigste Foranstaltninger. Navnlig lod han ufortøvet paabegynde Bygningen af flere store Krigsskibe, der kunde træde i de tabtes Sted.

Baglerne droge imidlertid til Bergen, hvor de satte sig fast i Byen, og holdt til der om Dagen, men tilbragte Natten ombord paa Skibene uden dog at skride til nogen formelig Belejring af Borgen; kun naar de om Aftenerne vare blevne drukne, løb de undertiden derop, men maatte altid vende tilbage med brodne Pander; flere af dem bleve endog dræbte. Det lader dog til, at de havde forberedt sig paa et langt Ophold her, og agtede at udhungre Besætningen i Borgen, thi Orm lange, en af de Høvdinger, der paa Toget nordefter vare blevne tilbage i Randøsund, kom nu østenfra, medbringende Margrete, Philip af Veigens Hustru; ligeledes kom Benedikt af Gumanes, og der blev regelmæssigt opstillet Vagter paa Bakkerne [2]). Det traf sig, kort efter Orms og Benedikts Ankomst, at Raden kom til dem at holde Vagt; men just som de med deres Skarer vare komne op paa Bakkerne, gjorde Besætningen i Borgen et Udfald imod dem, og drev dem bort, med Tabet af Orm lange, som faldt.

Haakon Jarl dvælede ikke længer i Nidaros, end det var nødvendigt til at samle Folk og Skibe for at tage Hevn over Baglerne. Han sejlede fra

---

[1]) Langøsund er Sundet mellem Lange og Hene strax nordenfor den vestlige Deel af Averøen. Markarholmen, som strax ovenfor nævnes, maa være en af Smaaholmene strax østenfor Stimshesten. Sveggesund er, som bekjendt, paa Vestsiden af Averøens nordøstligste Spidse, og Hamresund er mellem nogle Smaaøer strax nordenfor Tustern eller Tustna, sydvestligt for Vedø.

[2]) Dette er de „Bakker" strax sydøstenfor eller søndenfor Sverresborg, efter hvilke Olafskirke paa Bakke har sit Navn, s. o. S. 122.

Byen allerede ved Himmelfartsdags-Tider [1]), kun 10 Dage efter at Baglerne havde forladt den. Han havde da, siges der, fem Langskibe og 13 Skuder, uden at det angives, hvorfra han fik de første; enten maa da Baglerne ikke have faaet opbrændt alle Langskibene i Byen, eller disse fem Skibe maa have været satte paa Land andensteds, hvor Baglerne ikke kunde faa dem fat, f. Ex. ved Sæde eller inde i Fjorden. Han beholdt dog ikke Langskibene længer end indtil han var kommen forbi Stad til de saakaldte Hindøer ved Atleøen, hvor han tog de tapreste og dygtigste Folk af Besætningen til sig paa Skuderne, og beordrede sine Høvdinger, Andres Dritljod og Benedikt Thjov, at føre Langskibene tilbage til Throndhjem; sandsynligviis gik de ham for langsomt da det just nu gjaldt at komme hurtigt afsted. Baglerne havde udsendt to Skuder, under Befaling af Martin Sodde og Kolbein Smjørred, for at holde Udkig i den nordre Led. De havde lagt sig i Mjadmesund mellem Mjødmen og Sandø [2]), og da de herfra fik Øje paa Jarlens Flaade, idet den roede over Sognsøen, skyndte de sig afsted, for at melde det til Bergen. Birkebeinerne satte efter dem lige til Kiilstrømmen; der stødte Kolbein paa et Skjær, hvorved hans Fartøj faldt i Birkebeinernes Vold, og de fleste af Mandskabet bleve dræbte, men Martins Skude undkom, og naaede endnu samme Aften til Bergen, hvor Baglernes Høvdinger saaledes vandt nogen Tid til at forberede sig paa det forestaaende Angreb. Dette skede dog neppe saaledes som de havde forestillet sig. Birkebeinerne lagde først til ude ved Haaø [3]), og roede derpaa ved Nattetid ind i Arnefjord, hvor de ryddede Skibene, skjulte Takkel og Toug i en Skov, og begave sig derpaa over Land til Byen, idet de kun efterlode nogle Folk for at passe paa Fartøjerne. Saaledes lykkedes det dem den følgende Nat uhindret at komme ind i Borgen. Deres Antal var vel ikke større end en sex til syv hundrede Mand, men de vare alle udsøgte Folk.

Den følgende Morgen vidste man allerede blandt Baglerne, at Haa-

---

[1]) Der staar i en Codex (den bedste) ved „Femugers-Tiden"; i en anden „ved Vaknaskeid". Da Paasken allerede var forbi (2 April) maa Femugerstiden saaledes betegne Tiden omkring Himmelfartsdag, der indtreffer i 5te Uge efter Paaske. „Vaknaskeid", der allerede er omtalt ovenfor S. 200, skulde saaledes betegne Himmelfartsdagstiden, og dette bestyrkes ogsaa derved at de til Himmelfartsfesten kommende Kirkefolk kaldes Vaagefolk, se ovenfor S. 8, jvfr. Magnus Erlingssøns Saga Cap. 17, hos Snorre Cap. 26. Men det lader jo rigtignok noget besynderligt, at Sverre (l. c.) skulde behøve fem Uger til at seile fra Throndhjem til Bergen. Man maa da formode, at han ikke umiddelbart efter Paaske drog afsted.

[2]) Mjødmen ligger strax i Vest for Skerjehavn.

[3]) Egentlig „Haaøerne", saaledes kaldes de nu ved et lavt Eid forbundne Øer Haaø og Flatø lige ved Isdalsstød søndenfor Alverstrømmen.

kon Jarl var kommen til Borgen. Nogle Bagler, der havde vovet sig nær hen til Borgen, spurgte de Birkebeiner, der stode paa Muren: „er det sandt, at ederø bidske Hund nu er kommen til eder?“ „Ja,“ svarede disse, „tager eder nu i vare, I Bagler.“ „Maaskee I mangle Levnetsmidler der paa Borgen,“ sagde Baglerne spottende; „kom kun ud til os, her er Kost nok i Byen.“ „Det skulle vi ogsaa gjøre,“ sagde Birkebeinerne, „thi det er vor Agt at holde Døgurd med eder i Byen i Dag.“ De holdt Ord, thi saasnart Formesserne vare til Ende, gjorde Haakon Jarl et Udfald med hele sin Styrke. Baglerne havde imidlertid ordnet sig til Modværge. Erling Steinvegg havde selv taget sit Stade ovenfor Mariekirken, ved det Streg, der kaldes Kopr [1]); hvor Husene slap, var der opført Plankeverker, bag hvilke Erlings Mænd stillede sig, som bag et Brystværn. Philip Jarl og Philip af Veigen havde taget Plads ovenfor Nikolaskirken, længer inde i Byen. Baglerne havde i alt 2400 vel udrustede Mand. Birkebeinernes Styrke angives kun til ser Hundreder (720), hvilket dog vist er for lidet, da alene den Styrke, Haakon Jarl kom med, udgjorde lige saa meget. Birkebeinerne droge sig først et Stykke op i Bakkerne, hvor de deelte sig i to Afdelinger, hver med sit Merke. Den ene, under Peter Stepper, stormede ned mod Philip Jarl, den anden, under Haakon selv, mod Erling og Forskansningerne i Kopren. Philip Jarl tog allerede ved det første Sammenstød Flugten ned i Byen og ud gjennem Gaden. Haakon Jarl trængte ligeledes frem med uimodstaaelig Magt, sprængte Plankeverkerne, og drev Baglerne foran sig ned mod Mariekirken. Ved Kong Erlings Side var Thorfinn Luursvend med Luren Andvaka; da Haakon Jarl kom stormende ned, havde Erling befalet Thorfinn at blæse, men han kunde da, som han sagde, ikke faa nogen Lyd i Luren; imidlertid begyndte den hele Skare at flygte, og Erling selv, saavel som Thorfinn, blev reven med. Da de paa Flugten kom forbi Mariekirken, spurgte Thorfinn om det ikke var bedst at løbe derind. Erling svarede intet, men ilede videre. Thorfinn derimod tilligemed en heel Deel Birkebeiner, der nødtvungne havde maattet gjøre Tjeneste i Baglernes Hær, løb derind, og da Haakon Jarl i Spidsen for sine Mænd kom ned paa Kirkegaarden, strømmede de alle ud til ham, medens Thor-

---

[1]) Kopr er allerede nævnt ovenfor, S. 155. At det var et heelt Streg under Bakkerne, ikke, som mange have antaget, en Gaard, sees især af Kong Haakons Retterbod af 1302 (Norges gamle Love III. S. 44), hvor der staar at Fattiges Flytning i Byen skal gaa først fra det inderste i Byen langs Bryggerne udefter, da igjen op paa den øvre Side af Gaden, og ud igjen indtil man kommer til Mølledalen (Sandviken), da tilbage om Kopr o. s. v., indtil man atter kommer den samme Vej tilbage ud i Kopr og derfra til Mølledalen.

finn blæste i Andvaka saa det var en Lyst at høre, og det gjenlød i hver Steenvegg. Dette vækker sterk Formodning om, at Thorfinn selv og hine Birkebeiner forud havde aftalt at ville flygte og derved bringe Forvirring og panisk Skræk i Baglernes Hær, ellers bliver det næsten uforklarligt, hvorledes de øjeblikkelig kunde lade sig jage paa Flugt af en langt mindre Styrke. Hele Baglerhæren styrtede nu i den vildeste Uorden og slagne af Forfærdelse ned om Laurentii-Kirke, for gjennem den saakaldte Myklegaards [1]) Port og Gaardsrum at komme ned til Bryggerne. I den trange Port blev Trængslen saa stor, at den ene styrtede over den anden, og der dannede sig formelig en Dynge af baade levende og døde, der spærrede Indgangen. Da kom Philip Jarl, blødende af 11 haarde Saar, kløv op over selve Dyngen, over Husene, ned i Gaarden, og slap saaledes med Nød og neppe ned til Bryggerne. Imidlertid vare Høvdingerne Thord Dokka, Benedikt af Gumanes og Gunne lange faldne paa Kirkegaarden [2]). Birkebeinerne vilde just til at hugge løs paa dem, der laa i Dyngen, da en, maaskee af Medlidenhed, raabte: „hugg ikke, der er vore Folk iblandt"! Man holdt da inde et Øjeblik, og derved fik mange af Baglerne Tid til at komme paa Benene og slippe bort. De styrtede alle ned til Skibene og skyndte sig ombord; Birkebeinerne efter dem, og grebe fat i Landtougene for at hale Skibene til sig. Baglerne værgede sig fortvivlet, og paa begge Sider brugtes alle de Vaaben, som vare forhaanden; omsider lykkedes det Baglerne at faa hugget Tougene over, og slippe bort fra Bryggerne, deels ud paa Vaagen, deels over til Munkebryggen, idet de opfiskede alle dem af deres Kammerater, som havde søgt sin Frelse ved at styrte sig i Vandet, og siden ligeledes toge de andre ombord, der havde flygtet ad den anden Kant ud af Byen.

Baglernes Folketab maa have været stort, og for saa vidt kunde Birkebeinerne siges at have faaet Hevn for Nederlaget i Nidaros. Men for Resten blev Sejren uden nogen Nytte for dem, thi Skibene og Byttet vandt de ej tilbage, og det lykkedes endog Baglerne, under Flugten fra Bergen, at tilføje dem betydelig Skade. De roede nemlig ikke ud ad Leden, men norden om Hordvik ind i Arnefjorden — om det var med den Plan, at bemægtige sig Birkebeinernes Fartøjer, eller kun fordi deres Vej faldt saaledes, angives ikke. Da den Vagt, Birkebeinerne havde efterladt, saa den fiendtlige Flaade komme, hugg de strax Fartøjerne løs,

[1]) Myklegaarden laa, som man heraf og Stedet ovenfor, S. 185 kan see, mellem Laurentii- samt Mariekirken og Bryggerne. Den havde, som alle Gaarde Gjennemgang. Vejen omkring den og ned ad Mariekirkens Almenning maa have været spærret af Birkebeinerne. Laurentiikirke laa et lidet Stykke nordenfor Mariekirke.

[2]) I en enkelt Codex staar her urigtigt „Christkirkegaarden".

og gjemte sig i Skoven, men i den store Hast havde de ikke hugget Hullerne større, end at Baglerne med Lethed fik stoppet de fleste; ogsaa den største Deel af Takkelagen blev funden, og Baglerne kunde saaledes endnu samme Aften ro bort med 13 Skuder. Da de kom til Vikingevaag, blev Erling liggende der med Storskibene, medens Philip af Veigen drog nordefter med de nys erobrede Fartøjer, da man sandsynligviis havde bragt i Erfaring, at de Langskibe, Haakon Jarl havde efterladt ved Hindøerne, i Stedet for, som han havde befalet, at ro Dag og Nat indtil de naaede Nidaros, endnu ikke havde passeret Stad, men laa ved Siden og ventede paa Bør, saa at man kunde gjøre sig Haab om at overrumple dem. Befalingsmændene, Andres og Benedikt, havde vel ladet en Skjæring lægge sig sydligst i Ulvesund [1]), for at holde Udkig, men da Folkene paa denne saa de 13 Skuder nærme sig, og gjenkjendte dem som de selvsamme, Jarlen havde haft sydover, roede de tilbage og meldte at der ingen Fare var paafærde. Paa Langskibene tog man nu Tjelderne ned, og roede længer ind i Fjorden. Imidlertid kom hine Skuder nærmere, og man saa nu, at de ej, som før, bare Skjolde ved Stavnen. Da merkede Birkebeinerne Uraad, og roede af alle Kræfter mellem Sello og Barmen ind til Moldefjorden, medens Skuderne halede stærkt ind paa dem. Da de naaede Land, løb de strax fra Borde; nogle styrtede sig endog i Søen, for desto hurtigere at komme i Land; men Baglerne vare dem lige i Hælene, dræbte Andres Dritljod med en heel Deel Folk, bemægtigede sig Skibene, og gjorde et rigt Bytte. Derpaa vendte de med de erobrede Skibe tilbage til Vikingevaag. Haakon Jarl, som frygtede at Baglerne kunde have taget Vejen lige til Throndhjem, og maaskee anden Gang kunde overfalde Kong Inge, skyndte sig at forekomme dem, idet han tog til Lands over Borgarskardet til Østerfjorden, derfra til Vors, over Raudfjeldet til Aurdal og Lærdal, samt videre gjennem Valdres og Gudbrandsdalen. Men aldrig saa snart var han borte, førend Baglerne vendte tilbage til Bergen, hvor de atter opholdt sig nogen Tid. Siden drog Philip Jarl øster i Viken, men Erling med Tyvesessene og de mindre Skibe heelt nord til Frekøsund strax vestenfor Stimshesten, hvorfra han sendte nogle Skuder omkring paa Nordmøre, for at udbyde Folk og Kost til Leding. Af dem, som indfandt sig, valgte han dem, han syntes, og vendte derpaa tilbage til Bergen, idet han overalt langs Kysten optog de kongelige Indtægter. Paa denne Fart gik han gjennem det nordre Sandungssund, om hvilket det Sagn gik, at det ej var godt for

[1]) Ulvesund er mellem Vaagsø og Fastlandet. Mellem Vaagsø og Halsen af den Halvø, der danner Stadtlandet, ligge Øerne Sello og Barmen; inden for dem strækker Moldefjorden sig ind til det saakaldte Kjøds-Eid.

en Konge at fare der. Siden begav ogsaa Erling sig til Viken, og ankom lidt før Juul til Tunsberg, hvor han holdt sit Julegilde; hvorimod Philip Jarl strax efter Julen drog til Bergen med Smaaskibene [1]).

Omtrent paa samme Tid, lidt før Juul, hændte det sig at Baglerhøvdingen Sørkve Snaap, den samme, der allerede tidligere havde viist sig som en rask Partigænger ved Overfaldet paa Thorkell Dreke, og som nu var bleven efter inde i Hardanger, hvor han havde et nødvendigt Ærende, paa Tilbagevejen derfra blev forfulgt af Birkebeinerhøvdingen Styrkaar Stagnaal, der havde Syssel paa Rogaland, sandsynligviis under Peter Stepper. Sørkve, der kun havde 12 Mænd og en liden Skude, flygtede for ham lige fra Baardholmen ved Mosker til Karmsund, da Natten faldt paa og Jagten maatte opgives for den Dag. Styrkaar lagde op til Bø strax nordenfor Agvaldsnes, lod sit Fartøj drage paa Land, og begav sig med sine Mænd, 26 i Tallet, op til Gaarden, hvor de lagde sig til at sove i Stuen. Men Sørkve vendte i Nattens Stilhed tilbage for at see, hvor han var bleven af, landede ligeledes ved Bø, hvor han gjenkjendte Styrkaars Fartøj, sneg sig med sine Mænd op til Gaarden, og vovede sig endog ind i selve Stuen, hvor han tog to Kesjer, løb ud med dem, og bød sine Folk strax at anfalde de sovende Birkebeiner, uden at frygte deres dobbelte Antal. De fik fat paa en Slæde, som de droge for Døren, saa at den ej kunde aabnes. Styrkaar og hans Folk fore op, og grebe sine Vaaben, i den Tanke at der var en stor Mængde Fiender udenfor; nogle slap ud ved at sætte et Bord hen til Vinduet og springe ud af dette; Baglerne reve Hul paa Taget og kastede Stene ind; Vinduerne fyldte de med brændende Næver, saa at det blev lyst i Stuen. Enden blev at Styrkaar faldt med 17 Mand; 9 fik beholde Livet. Paa Sørkves Side synes ikke en eneste at være falden, dog blev han selv saaret [2]).

Det er tydeligt at see, at Mangel paa det tilstrækkelige Antal Lang-

---

[1]) Inge Baardsøns Saga, kortere Bearbejdelse Cap 12, 13, længere hos Clausson i Fornm. S. IX. S. 134—142, jvfr. S. 224—226. Da Christi Himmelfartsdag 1206 indtraf 11te Mai, maa man formode at Kampen i Bergen har fundet Sted sidst i denne Maaned eller først i Juni. I Haakon Haakonssøns Saga Cap. 4 staar der at Haakon Jarl og Kong Inge om Høsten rejste til Throndhjem. Dette er i det mindste for Inges Vedkommende urigtigt, da Inge slet ikke havde været i Bergen, men den hele Tid siden Overfaldet opholdt sig i Nidaros; det kan heller ikke være rigtigt at Haakon først kom til Nidaros om Høsten, thi man seer af Beretningen ovenfor, at han rejste derhen umiddelbart efter Slaget i Bergen.

[2]) Inge Baardsøns Saga, Cap. 19.

skibe har nødsaget Haakon Jarl til ganske at overlade Bergen og det vestlige Norge i Baglernes Vold. Men desto ivrigere drev han vel paa Fuldendelsen af de nye Skibe, hvis Bygning han forrige Aar havde ladet paabegynde, thi allerede Vaaren derefter vare, som vi ville see, flere i fuldkommen sejlfærdig Stand. Under dette sit Ophold i Nidaros tog han Kongesønnen, den unge Haakon, til sig, saavel som hans Moder, og fra den Tid af kan man betragte Drengen som hans Fostersøn. Om det var politiske Grunde, eller alene Omsorg for Drengens Sikkerhed, som bevægede ham til at antage sig ham saa ivrigt, vides ikke, men det er et smukt Træk hos den ellers saa herskesyge og hensynsløse Haakon, at han altid viste Drengen den største Kjærlighed og behandlede ham ganske som sin egen Søn, ja han lagde endog ikke Dølgsmaal paa, men ytrede ofte, at det var Drengens Arv, med hvilken saavel han selv som Kongen sad inde [1]. Det var neppe efter Kong Inges Ønske, at Haakon saaledes tog Kongesønnen ganske under sin Varetægt, og derved middelbart sikrede sig de gamle Birkebeiners Hengivenhed; men paa den anden Side var Inge neppe den Mand, som i disse farlige Tider tilgavns kunde værne om hans Sikkerhed. For øvrigt dulgte Haakon aldeles ikke sin Misfornøjelse med, at han ikke bar Kongenavn, da det jo dog var ham, som egentlig havde Magten og var Rigets fornemste Støtte; han havde Krigsmændene, Inge derimod Slægts-Aristokraterne paa sin Side, og heri var et tilstrækkeligt Element til ny Tvist for Haanden, som kun Faren for den fælles Fiende, Baglerne, endnu formaaede at holde tilbage. Imidlertid er det ikke tænkeligt, at Haakon og Inge skulde kunne tilbringe den lange Tid tilsammen fra Sommeren 1206 til Vaaren 1207 i forholdsviis Ro og Sikkerhed, uden at det oftere maatte komme til slemme Sammenstød mellem deres indbyrdes Tilhængere. Herpaa hentyder og, hvad de gamle islandske Aarbøger kort og godt fortælle, uden at berøre de nærmere Omstændigheder, at Kongens Svoger Thorgrim af Ljaanes, hvis Bryllupshøjtid fik en saa forfærdelig Afbrydelse ved Baglernes Overfald, endnu samme Aar dræbte Krigshøvdingen Jon Usle, men blev selv til Gjengjeld dræbt. Da det ej kunde være hans egen Svoger, Kongen, som lod ham dræbe, maa det have været Jon Usles Kammerater, eller maaskee endog Jarlen selv, som paa egen Haand tog Hevn. Thorgrims unge Enke, Sigrid, blev ikke længe efter gift med en anden højbyrdig og mægtig Mand, nemlig **Jon paa Austraat**, Søn af Sigurd paa Austraat, hvilken igjen var en Søn af Kaare Kongsbroder og Borghild, Syster af Gregorius Dagssøn. Heller ikke dette Egteskab blev langvarigt [2].

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 4.

[2]) Jon paa Austraat døde nemlig 1214, se nedenfor; da han omtales som

Den samme Sommer, alle disse Begivenheder fandt Sted, kom den nye Erkebiskop, Thore, hjem fra Rom efter modtaget Pallium [1]). Han synes at have været en fredelskende Mand, der i den oprigtige Bestræbelse at faa gjenoprettet Rolighed i Landet, stillede sig udenfor alle Partier og benyttede sin store Indflydelse alene i dette Øjemed. Vel mistænkte man ham siden for at intrigere mod Kong Inge til Haakon Jarls Fordeel; han har maaskee med saa mange andre anseede Mænd været saa overbeviist om Inges Udueligbed til at røgte sit ansvarsfulde Kald lige over for den talentfulde Haakon, at han kun saa Rigets Frelse i at denne kom paa Tronen. Man kan heller ikke vente, at en forhenværende Kanonikus under Biskop Nikolas i Oslo, og som dertil havde vundet Erkebiskop Eriks særdeles Opmærksomhed og Velvilje, skulde have kunnet aldeles frigjøre sig for Lyst til at deeltage i politiske Intriger. Det maa enda ansees for meget, at han, som det synes, omfattede Haakon Jarl og Sverres Kongehuus med uskrømtet Hengivenhed, og ikke gjorde sig til et blindt Redskab i Baglernes og sin forhenværende Principal Biskop Nikolas's Haand. Det var sandsynligviis under sit Ophold i Rom, at Erkebiskop Thore selv udvirkede et Par Pavebreve, daterede den 11te Marts 1206 [2]), af hvilke det første aabenbart er udstedt med stadigt Hensyn til de i Norge herskende Uroligheder, og den Uskik, at Prester selv gik i Krig; Paven paalagde ham nemlig i denne Skrivelse at affætte de Prester, der droge i Krig og udgøde Blod, fra deres Værdighed og Embede, medens han dog tillige fastsatte, at den, der dræbte dem, ikke kunde faa Absolution uden af Paven selv i Rom. Efter dette Bud skulde de Bagler, der havde dræbt Einar Kongsmaag i Stavanger, strengt taget have gjort en Bodsreise til Rom, thi han var, uagtet sit Giftermaal og sine krigerske Syssler, dog lige fuldt Prest, som man af hans Tilnavn kan see. Det andet Brev indeholder Svar paa Erkebiskoppens Forespørgsel, om det kan ansees for en ordentlig Daab, hvis Nogen, i Mangel af Prest og Vand, smurte et Barn, der var Døden nær, med Spyt paa Hovedet, paa Brystet og mellem Skuldrene; dette var nemlig tilladt af Erkebiskop Jon og optaget i de ældre Kirkelove [3]), tildeels med stadigt Hensyn til de lange Fjeldreiser i Norge, paa hvilke det ofte kunde hænde at et Barn, naar det af Forældrene bragtes til Daaben, overfaldtes af en

---

Kongens Svoger allerede „nogle Aar" før den Tid (Fornm. S. IX. 206) kunde han vel neppe være bleven gift med Sigrid senere end 1210. Hans Slægtskabsforhold sees i foregaaende Bind, Slægttavlen No. 15.

1) Fornm. S. IX. 226.

2) Ep. Inn. III. IX. 6.

3) Ældre Gulathingslov Cap. 21. Ældre Frostathingslov II. Cap. 8. Vikens ældre Christenret Cap. 2. Sidsiva Christenret Cap. 2.

pludselig Sygdom, uden at der fandtes Vand, end mindre nogen Prest, i Nærheden. Ikke desto mindre erklærede Paven, at dette ikke kunde kaldes nogen Daab, da hverken Prest eller Vand vare tilstede; og uagtet hine Steder vistnok endnu bleve staaende i Loven, bleve de dog ved den senere Lovrevision forandrede i Overeensstemmelse med hiin pavelige Erklæring [1]). Hvor Erkebiskop Erik, efter at have overgivet sit Embede til Thore, opholdt sig indtil sin Død, der ej indtraf førend i 1213 [2]), siges ikke; man seer kun af den Omstændighed, at han 1212 var med at slutte og besegle det Arve-Forlig mellem Haakon Jarl og Kong Inge, som nedenfor nærmere omtales [3]), at han maa have opholdt sig i eller ved Nidaros, og fremdeles nydt megen Agtelse. Maaskee har han trukket sig tilbage til Elgeseter Kloster, maaskee til Munkholmens; maaskee og til det nye Cistercienser-Kloster, som i Aaret 1207 af Munke fra Lyseklofter stiftedes paa Tuterøen udenfor Frosten, og som fra den Tid af blev et af Norges fornemste Herreklostre [4]). Samme Aar døde ogsaa Biskop Njaal i Stavanger og efterfulgtes af en Henrik.

81. Erling Steinveggs Død. Philip Simonssøn bliver Baglernes Konge.

Om Høsten, Vintren og Vaaren 1206—1207 forberedede man sig paa begge Sider til nye Krigsforetagender. Birkebeinernes Høvdinger fuldendte nu de Skibe, som de havde ladet paabegynde, og de vare alle usædvanlige store; saaledes var Kongens nye Skib paa 36 Rum, Haakon Jarls paa 32, men stort end da i Forhold dertil, og Peter Steypers ligeledes paa 32. Baglerne, eller rettere deres Høvdinger, Kong Erling, Reidar Sendemand og Philip af Veigen, lode ved Efterretningen herom ligeledes rejse trende Skibe, der i Størrelse skulde overgaa ej alene hine, men ogsaa alle andre, der nogensinde havde været byggede i Norge. For første Gang, som det lader, blev der her til Lands paa disse tre Skibe anbragt dobbelte Aarerader mellem Øserummene, hver paa 24 Haaborer eller Aareporte [5]), de øverste Aarer 20 Alen lange; til Tjeldet behøvedes

---

[1]) Se Erkebiskop Jons Christenret, Cap. L.

[2]) Erkebiskop Eriks Død 1213 omtales i de islandske Annaler.

[3]) Se nedenfor, saavel som Inge Baardssøns Saga hos Peder Claussøn, Fornm. S. IX. 200, Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 5.

[4]) Om Tuterø eller Tautero Klosters Stiftelse, se Manrique Ann. Ord. Cisterc. III, samt især Langes „Norske Klostres Historie", S. 373. Stiftelsesdagen angives til 25de Marts.

[5]) Her følge vi Texten i den kortere Bearbejdelse af Sagaen Cap. 14. Peder Claussøn (Fornm. S. IX. S. 144) har upaatvivlelig misforstaaet Texten, hvor han siger at der oventil var 48, nedentil 24 Aarer. Der har sikkert staaet at Aarernes Aantal i Alt var 48, 24 oventil og 24 nedentil.

over 35 Alen; hvert Halvrum var beregnet paa en Besætning af 8 Mand og naar man stod nede paa Indbolterne, kunde alene en høj Mand med en bred Øxe naa op til det nedre Tilfar. Disse uhyre Skibe, hvortil man maaskee har taget Modell af Middelhavsskibene, som i det mindste Reidar godt kjendte, bleve satte under Bygning ved Tunsberg, men ingen af dem skulde, som man nedenfor vil erfare, komme Baglerne synderlig til Gode, men gaa til Grunde, saasnart de vare komne paa Vandet. Erling Steinvegg selv havde neppe ladet dette Arbejde paabegynde, førend han, strax efter Julen, blev syg og døde efter en Uges Forløb [1]). Der blev øjeblikkelig sendt en let Skude til Bergen under Befaling af en Olaf Thoresson for at underrette Philip Jarl derom, og bede ham skynde sig til Tunsberg, for at varetage sit Tarv. Imidlertid blev Erlings Død holdt hemmelig, og hans Lig gjemt først hjemme i Herberget, siden i St. Olafs Klosterkirke. Jarlen begav sig øjeblikkelig afsted, foregivende for Mængden, at Danekongen havde sendt Bud efter ham; han kom til Tunsberg ved Fastetid (6te Marts), og da først blev Dødsfaldet bekjendtgjort og Liget begravet, nemlig i Olafskirkens nordre Chorvegg oppe ved Alteret. Philip Jarl antog foreløbigt Befalingen over Flokken. For ham og Biskop Nikolas var Erling Steinveggs Død visnok meget belejlig, thi mellem Philip og Kongeværdigheden stod nu kun Erlings to efterladte Sønner, Magnus og Sigurd, der begge vare Børn, den første kun 8, den anden kun 4 Aar gammel, og af hvilke Erling kun havde erkjendt Sigurd ligefrem for sin Søn, medens han kun havde fæstet Jærnbyrd for at bevise den andens Herkomst, uden at denne Jærnbyrd, som det synes, endnu havde fundet Sted. Ved nu at være sig klogt og forsigtigt ad, kunde det lykkes Philip at tilvende sig Kongenavnet. Magten havde han allerede; med en umyndig Konge vare Baglerne lige saa lidet tjente som Birkebeinerne, og i de Par Aar, Philip allerede havde været Jarl, havde man haft Tid nok til at vænne sig til at betragte ham som fyrstelig Person, saa at de Bønder, der i 1204 ikke havde kunnet gjøre sig fortrolige med Tanken om at see ham stige op fra at være deres Ligemand til at blive Konge, nu maaskee havde lettere ved at see ham hæve sig til Kongeværdigheden

[1]) Hvor længe efter Julen han døde, angives ikke; men da det udtrykkelig siges at Philip Jarl, der visnok fik Efterretningen om Erlings Død saa snart efter denne, som det paa nogen Maade lod sig gjøre, altsaa vel i det højeste 6 Dage derefter, og som ligeledes rejste fra Bergen saa hurtigt som muligt, saaledes vel og omtrent i det højeste i 6 Dage, kom til Tunsberg i Fasten, altsaa aller tidligst den 6te Marts, kan man ikke sætte Erlings Død tidligere end 22de Februar, men heller senere, eller omkring Begyndelsen af Marts. — Ogsaa fra Erling havde man endnu i 1622 et Brev til bedste for Hovedøens Kloster. Han kaldte sig i dette „Erling Norges Konge, Søn af Kong Magnus."

fra at være Jarl. Herom blev der nu brevverlet paa det ivrigste mellem Jarlen og Biskoppen, der tillige havde mange hemmelige Sammenkomster med de fornemste Bønder for at sikre sig deres Bistand. Jarlen holdt imidlertid gode Miner med de andre Krigshøvdinger saavel som med Mandskabet, der vilde have en af Erlings Sønner paa Tronen, og ytrede kun, naar der taltes om Sukcessionen, at der var godt Raad paa Konger, siden man havde Erlings begge Sønner at vælge imellem. Hermed lode de andre sig for det første stille tilfreds.

Da der var henledet en fjorten Dages Tid efter Paaske (6te Mai), havde Jarlen og Biskoppen endelig sikret sig saa mange Tilhængere blandt Bønderne, at de, som man maa formode, ansaa sig nogenlunde visse i sin Sag. Thi da droge Baglerne med hele deres Styrke over til Borg, medbringende Erling Steinveggs Sønner, og lode tilstevne Borgarthing for her at holde Kongevalg og Kongehylding. Her indfandt sig og, som det forstaar sig, Biskop Nikolas. Thinget holdtes paa Marie Kirkegaard, men Biskoppen og de fornemste og mægtigste Bønder, hvoraf vel de fleste allerede vare vundne for Philips Interesse, vare inde i Kirken og afgjorde foreløbigt Sagen ganske paa egen Haand og for lukte Døre mellem sig selv, uden at bryde sig videre om, hvad der forhandledes udenfor. Her stod Reidar Sendemand op, talte om det Tab, man havde lidt ved Kongens Død, og om den Nødvendighed, der nu var forhaanden til at tage en ny Høvding over Flokken; her var der, sagde han, ingen Vanskelighed at træffe et Valg, thi man havde jo begge Erlings Sønner at tage til, hvad enten man nu helst valgte den som Krigsfolket, eller den som Bønderne syntes bedst om. De forsamlede Bønder svarede i Førstningen intet herpaa, da de mægtigste iblandt dem, og de som sædvanligviis plejede at raade, endnu vare inde i Kirken. Men der blev nu sendt Bud efter dem; de kom ud paa Thinget, og den meest anseede af dem tog saaledes til Orde: „Det er ganske vist uomgængelig nødvendigt, at vi nu alle sammen vælge os en fælles Høvding for Flokken, thi her er en stor Styrke af Folk og Skibe, der nok, hvis alt skal gaa godt, kunne behøves mod Birkebeinerne. Men derfor have og vi Bønder opgjort vor Beslutning. Vi mene som saa, at det ej er Barneverk at overtage en saa vanskelig Sag, der udkræver en Mand, som baade er forstandig og dertil øvet, saavel i Hærstyrelse som i at stifte Ret mellem Bønderne. Vi ville have en Konge, som vi kunne have Værn af. Dertil er nu den bedste Lejlighed, saasom vi her have Philip Jarl, Systersøn af Kong Inge Haraldssøn, den bedste Konge, Landet i Mands Minde har haft, og bekjendt som en brav Mand; ham ville vi derfor give Kongenavn, om I samtykke deri". Lodin Stallare svarede: „I Bønder have visnok at raade for Kongevalget, men Krigsfolket ønskede dog helst at en af Erlings Sønner, hvilken af dem man nu synes

bedst om, maatte blive valgt". Heri istemmede de øvrige Krigere, og der blev megen Larm, idet den ene talede i Munden paa den anden. Men Bønderne erklærede, at hvis Krigsfolket ej vilde tage den til Konge, som de ønskede, vilde de slet ingen Konge tage og ikke længer erkjende Baglernes Herredømme. Baglerne skjønnede strax, at dette ej vilde bekomme dem vel, og at de intet andet Valg havde end at give efter, thi naar Flokken ej tilbørligt understøttedes af Bønderne, men maatte skilles ad, vilde dens enkelte Medlemmer ikke have nogen Eftergivenhed at vente af Birkebeinerne. De besluttede saaledes at lade Bønderne raade, og Biskop Nikolas havde da omsider faaet frem, hvad han saa længe havde intrigeret og arbejdet for. Den af Bønderne, der gav Philip Kongenavn, var, merkeligt nok, den samme Erlend af Huseby, der for ikke mere end et Aar siden med saa stor Omhu og Kjærlighed havde bragt Kongesønnen Haakon og hans Moder til Nidaros. Enten har han af de øvrige Bønder været nødt til at vise Philip denne Ære, eller det har været ham ligegyldigt, hvo der blev Konge i Viken, saa længe ikke Haakon selv fik Kongenavn. Siden stod, efter sædvanlig Hyldingsskik, en anden Bonde op, og tildømte Philip Leding, Rod og Reide, som det hed (d. e. Skibsroning og Skibsudrustning), hvorefter Baglerne strax forføjede sig til sine Skibe, og endnu den følgende Morgen vendte tilbage til Tunsberg. Der tales intet om, at Philip som Konge aflagde Kong Valdemar i Danmark Troskabsed, eller at der endog var Nogen tilstede ved Hyldingen paa Valdemars Vegne [1]).

Ikke længe efter Philips Ophøjelse til Kongeværdigheden, medens Baglerne endnu opholdt sig i Tunsberg, mistede de en af deres fornemste Høvdinger, idet Philip af Veigen, gift med Margrete, Kong Magnus's Syster, blev rørt af et Slag og døde efter et kort Sygeleje. Hans Lig blev ej ført til hans Fædrenebygd, Ringerike, hvor hans Ættegaard Veigen laa, men, ligesom Erlings, begravet ved St. Olafs Klosterkirke i Tunsberg [2]).

82. Birkebeiner og Bagler gjøre forskjellige Strejftog langs Kysterne mellem Bergen og Oslo. Borgen i Bergen belejres og indtages af Baglerne.

Den samme Vaar, da dette Kongeskifte fandt Sted i Viken, droge

---

[1]) Inge Baardssøns Saga Cap. 14; hos Peder Claussøn i Fornm. sögur IX. S. 144—150, jvfr. S. 227. Det er ej usandsynligt, at Philips Hyldingsdag var St. Hallvards Dag, 15de Mai.

[2]) Veigen, efter hvilken Philip benævnes, er den nuværende store Gaard Vejen (der endnu retteligere burde skrives „Veigen") paa Ringerike, Norderhovs Sogn.

Kong Inge og Haakon Jarl med Birkebeinernes hele Styrke fra Nidaros, for at gjøre et nyt Tog mod Baglerne, og vel især for at fordrive dem fra Bergen. De havde da saavel hine oven nævnte tre store Skibe, som en heel Deel Smaaskuder, og en Mængde Folk. Haakon Jarl medbragte saavel sin Hustru Fru Christina, som sin Plejesøn, den treaarige Haakon Haakonssøn; ligeledes var Christina, Kong Sverres Datter, med; alt var, som man seer, beregnet paa en længere Fraværelse fra Nidaros. Da de kom til Bergen, fandt de, som man af Beretningen kan see, ingen Bagler; enten har Philip allerede taget alle sine Folk med sig, da han begav sig til Tunsberg ved Efterretningen om Erling Steinveggs Død, eller de, han efterlod, maa have forladt Byen ved Efterretningen om, at Birkebeinernes Flaade nærmede sig. Fra Bergen sendte Kongen og Jarlen to Høvdinger, Thorstein Gimse og Svein Næpa, sydover med 14 Skuder, for at holde Udkig, siden droge de ogsaa selv afsted med Storskibene til Hvilingsø, hvor de med det første bleve liggende. Imidlertid opholdt de kongelige Damer sig med Drengen Haakon i Bergen, hvor ligeledes Kong Inges Broder, den unge Skule, synes at være bleven tilbage [1]). Til Befalingsmand paa Borgen i Kongens og Jarlens Fraværelse var først Dagfinn Bonde bestemt, men han fordrede en Besætning af 240 Mand, og dette fandt man alt for meget. En anden Høvding, den oven omtalte Sverting, tilbød sig at forsvare Borgen med det halve Antal Folk, og Tilbudet blev modtaget; dog betroede man ham ej denne vigtige Post ganske alene; ved hans Side stilledes ogsaa Presten Ivar Bodde saavel som en vis Erlend Slidre. Baglerne sendte omtrent paa samme Tid 16 Skuder vestover, ligeledes deels paa Udkig, deels paa Fangst, under Befaling af Arnbjørn Jonssøn, Eindride Hegre, Nikolas Botolfssøn, Arnthor Foka og Gyrd Benteinssøn. Da disse kom til Seløerne, fik de høre at Kong Inges Sysselmand paa Agder, Thorgils Fudend, var paa Begge i Solnedalen, og havde samlet en heel Deel Ledingskost. Uden, som det synes, at have mindste Nys om de Skuder, Birkebeinerne havde sendt forud, besluttede de at bemægtige sig denne, og aftalte at alle Fartøjerne, der ellers fore noget spredt, skulde mødes en Morgen ved Hiterø. Dette skede, men idet Arnthor Foka siden roede videre mod en frisk Nordenvind, og kom udenfor Soknedalselven, saa han to Birkebeiner-Skuder styre ud imod ham. De af Kongen og Jarlen udsendte Mænd vare nemlig komne derhen. Arnthor drejede strax af, og sejlede et Stykke til Havs; Birkebeinerne, der kun vare sendte for at spejde, ej for at slaas, vendte ligeledes atter mod Norden, og sejlede forbi Haadyr. Kort efter kom

---

[1]) Skule omtales nemlig som en af dem, der befandt sig i Borgen i Bergen, da den belejredes af Baglerne.

hele Baglerflaaden til Sokndal, og lagde ind i Kaminndingen. Om at bemægtige sig Ledingen var vel ikke længer nogen Tale, da Birkebeinerne sandsynligviis allerede havde modtaget den, medens de laa ved Sokndal[1]; men derimod kunde det nok lønne sig at opsøge Birkebeinernes Speiderflaade, og vove en Dyst med den, da Overlegenheden i Tal var paa Baglernes Side. Disse sendte tre Skuder forud for at undersøge Farvandet; og da Folkene ombord paa dem fik at høre, at Birkebeinerne skulde ligge rolig ved Eikundasund (Ekersund) roede de nok saa dristigt frem forbi Haadyr. Men neppe vare de komne forbi, førend de saa alle 13 Birkebeinerskuder komme lige imod sig. De vendte derfor strax tilbage, forfulgte af dem. Men snart kom Raden til Birkebeinerne at tage Flugten, thi da de ved Sokndal udstillede Vagter fik see de tre Skibe komme roende, forfulgte af Birkebeinerne, satte Arnbjørn op sit Merke, og roede med de øvrige Høvdinger ud af Havnen. Ved Synet af Merket indbildte Birkebeinerne sig, at det var Baglernes hele Hovedflaade, som kom roende imod dem, og vendte derfor øieblikkelig om; de havde desuden en heel Deel Ledingstropper ombord, og dette Slags Folk var sædvanligviis alt for tilbøieligt til at fatte panisk Skræk ved mindste Anledning. Baglerne forfulgte Birkebeinerne lige til Svaavevik tæt ved Svaanes[2]), hvor de løb i Land; Baglerne jagede dem endog et Stykke op i Landet, idet de nedlagde mange af dem, hvoriblandt Anføreren Svein Ræpa og en vis Erlend Thjovakappe, der ligeledes synes at have været Befalingsmand; en Deel af dem fik Grid. Men alle deres Fartøier bleve tagne af Baglerne, som nu paa Efterretningen om at Birkebeinernes Hovedflaade laa ved Hvitingsøerne, og sandsynligviis med det første vilde drage videre østover, skyndte sig tilbage til Tunsberg for at melde dette, idet de seilede eller roede baade Nat og Dag, medens de fra Skibene forjagede Birkebeiner maatte hjelpe sig som de bedst kunde, og rimeligviis over Land begive sig tilbage til Hvitingsø[3]).

Saa snart Speiderskibene vare komne tilbage til Tunsberg, udsendte Kong Philip under Anførsel af Nikolas paa Lister, Erling Vik, Orm Skutilsvein og Kaar Hattspjør, sandsynligviis, efter Nikolas's Hjemsted at dømme, alle sammen Mænd, der vare bekjendte med Farvandet omkring Agder. Da de kom til Helgesund, blev det dem tilkjendegivet at Birkebeinernes Flaade allerede havde seilet forbi Jæderen og Lister. Ved Efterretningen herom vilde Nikolas strax vende tilbage, men Orm modsatte

[1]) Dette er Gaarden Viggen i Sogndal.

[2]) Navnet Svaavevik eller Svaavik om Vigen ved Svaa-Elvens Udløb er sandsynligviis endnu brugeligt.

[3]) Inge Baardssøns Saga, Cap. 15. Vidløftigere Bearbeidelse hos Peder Claussøn, Fornm. S. IX. S. 150, 151.

sig det. Saaledes biede de hele Dagen indtil om Aftenen; da først fik Nikolas sin Villie frem, og de sejlede nu hele Natten østover, saa at de om Morgenen kom til Portyrja (Portør) og lagde ind i Havnen. Det var sterk Taage, saa at man ej kunde see langt fra sig, og de merkede saaledes intet til Birkebeinernes Flaade, førend de med eet saa den sejle forbi Havnen, og styre østover lige mod Neset. Da skyndte de sig afsted alt hvad de kunde, for at komme dem i Forkjøbet, toge Tjeldene ned og satte Kursen indenfor Aur (Jomfruland) og tvers forbi Langesundsgabet. Men da de kom til Staværn, vare Birkebeinerne allerede borte, og sejlede ind til Sundene (ved Grindholmesund eller Vrængen); det lykkedes kun tre af Baglernes Styrmænd, Bjørgulf Baat, Erik Berg og Skæring, med hver sin hurtigsejlende Skude at komme noget forud for Birkebeinerne og bringe Kong Philip Bud om deres nær forestaaende Ankomst. Philip lod strax blæse hele Mandskabet til Møde oppe paa Haugene, og spurgte, hvad man skulde gribe til, enten at gaa ombord paa Skibene og stride med Birkebeinerne, eller oppebie dem i Byen, eller endelig at flygte op i Landet, hvilket efter hans Mening var det raadeligste, da deres Styrke var alt for liden i Sammenligning med den fiendtlige. Men den tapre Arnbjørn Jonssøn vilde ikke vide af nogen Flugt. „Lader os," sagde han, „gaa ombord paa de tre store Skibe, og værge os som Mænd; der ville vi længe kunne forsvare os, om vi endog ere færre i Antal." De øvrige bifaldt hans Ord, og saaledes gik man da ombord i det første af Skibene, nemlig det som Philip af Veigen havde ladet bygge. Her tog Arnbjørn med sin Skare Plads i Forstavnen, Kongen selv med sin i Bagstavnen. Det lader næsten til, at man ikke havde Folk nok til at bemande de to andre. Ikke længe efter kom Birkebeinerne, lagde til ved Nøssenæs, væbnede sig, og roede derpaa til Angreb mod Baglerne. Men Arnbjørn Jonssøn blev haardt skuffet i sin Forventning om Krigskammeraternes Tapperhed. Aldrig saa snart vare Birkebeinerne komne i Skudmaal, førend Baglerne gave sig til at flygte op paa Bryggerne, først Kongeskaren i Bagstavnen, siden Arnbjørns Folk. Arnbjørn selv var yderlig forbitret. „Aldrig mere vil jeg trives," sagde han, „om jeg nu maa fly, og dog er der ingen anden Udvej!" Med disse Ord sprang ogsaa han op paa Bryggen. Birkebeinerne sprang efter, men det tog nogen Tid, inden de kom op paa Bryggen, da Langskibene overalt laa dem i Vejen; denne Frist kom Baglerne til Gode, saa at de slap ud af Byen og op over Frode-Aasen, uden at de tabte flere end een Mand, en Ledingsmand ved Navn Thorbjørn Skeiv. Birkebeinerne gjorde ved denne lette Sejr et overvættes rigt Bytte, thi de bemægtigede sig ikke alene de store nye Skibe, men ogsaa dem, som Baglerne tidligere havde taget ved Overfaldet i Nidaros, foruden alt det Gods, Baglerne ved deres

hastige Flugt havde ladet blive tilbage. Imidlertid kunde de ikke tage alle Storskibene med, sandsynligviis vare hine tre neppe engang i sejlfærdig Stand, derfor bleve de opbrændte, saavel som Gesteskaalpen og Lyrten, tilligemed et andet stort Skib; Guldbringen derimod, og de andre store Skibe beholdt de [1]).

Men medens Birkebeinerne vandt denne Sejr i Tunsberg og fremdeles opholdt sig der i nogen Tid, havde Baglernes Skuder ikke været ledige men atter taget Vejen vestover til Staværn, og tilføjet Birkebeinerne megen Skade. Deres første Bedrift var at lægge sig paa Luur for tvende af Birkebeinernes Høvdinger, Olaf Jørundsbroder og Olaf Smørmage, der begge havde Syssel paa Agder [2]), og om hvem de havde hørt at de paa hver sin Skude kom sejlende vestenfra. Baglerne traf dem, og jagede dem i Land, den ene ved Thrymlingerne, den anden ved Flostergavlen; de fleste af Mandskabet bleve dræbte og Sysselmændene selv fangne. Nikolas vilde skjænke dem Livet, men da de øvrige merkede dette, skyndte de sig at dræbe dem. Idet de fortsatte Sejladsen vestover, traf de to Englandsfarere, den ene ved Jæderen, den anden ved Karmt; de toge og plyndrede dem begge, og fik et rigt Bytte. Derpaa droge de lige til Bergen, thi de havde faaet høre, at der kun laa en svag Besætning i Borgen. Idet de nærmede sig Byen, deelte de sig i to Afdelinger, af hvilke den ene lagde til i Toluviken [3]), den anden udentil under Borgen, hvorpaa de gik i Land, og angrebe Borgen fra begge Sider. Forsvarerne stillede sig først op paa Ydermuren, men vare ikke paa langt nær talrige nok til at kunne besætte den fuldstændigt; Baglerne løb Storm, fornemmelig paa det Sted, hvor Muren var tyndest besat, kom uden Vanskelighed op, og fik saavel hele Muren som det dertil hørende Taarn eller Kastell i sin Vold, medens Birkebeinerne maatte trække sig tilbage til den indre Borg eller Hoved-Borgen. For at have desto friere Hænder, opbrændte Baglerne Yderborgen, paa Kastellet nær, som de besatte, og begyndte derpaa formeligt at beleire eller rettere blokere den indre Borg, hvor, foruden Besætningen, Jarlens Frue, Christina, befandt sig tilligemed Kong Inges Syster Fru Sigrid, Kongedatteren Christina, Dagfinn

---

[1]) Inge Baardssøns Saga, Cap. 16. Vidløftigere Bearbejdelse hos Peder Claussøn S. 152.

[2]) Der staar „paa Vestre-Agder", men dette er visselig Skrivfejl for „Østre Agder," thi det var her, hvor de bleve tagne, og paa Vestre-Agder synes Thorgils Fudend at have været Sysselmand, se ovenfor.

[3]) Toluviken synes neppe at kunne være andet end den Vig, der omgiver Toluholmen; da nu denne er Christiansholmen, synes Toluviken at maatte være Sandviken østenfor Borgen.

Bondes Hustru Margrete, Eyvind Prestmaags Hustru Gyrid Jonsdatter, Thorstein Heimnes's Hustru Gudrid, og flere fornemme Damer, i Alt 40; ligeledes Kongesønnen Haakon og Skule Kongsbroder. Der var Proviant nok paa Borgen, men Baglerne vidste at der var Mangel paa Drikkevare, og haabede saaledes, om ej ved Hunger, saa i det mindste ved Tørst at bringe Besætningen til Overgivelse. Derfor holdt de Borgen strengt indesluttet, og søgte især af afskære al Forbindelse mellem den og Byen. Det gik efter deres Ønske, thi da en lang Tid var gaaet hen, og Mangelen paa Drikke allerede begyndte at blive følelig, ytrede Birkebeinerne umiskjendelig Lyst til at kapitulere, men søgte kun, som man tydelig kan see, at fravælte sig det mulige Ansvar derfor, om Overgivelsen siden skulde befindes forhastet, ved at raadspørge Erkebiskop Thore, der just paa denne Tid var kommen til Byen, hvad de skulde gjøre, og henstille til hans Afgjørelse, om de endnu skulde holde Borgen saa længe de kunde, eller overgive den paa de Vilkaar, Baglerne mantte opstille. Det er ikke saa usandsynligt, at Fruentimmerne, der med Ængstelse imødesaa en langvarig Belejrings Plager, og maaskee endnu mere en Storms Rædsler, især vare ivrige for at paaskynde Overgivelsen, skjønt der senere ogsaa hvilede Mistanke paa Overbefalingsmanden, den storpralende Sverting, at han hemmelig skulde være Baglerne huld. Erkebiskoppen svarede alene, hvad der fornuftigviis kunde svares, nemlig, at hvis det paa nogen Maade var dem muligt, burde de fremdeles holde Borgen, men merkede de, at det i Længden ej lod sig gjøre, var det bedst at overgive sig i Tide, medens det endnu var Baglerne bekjendt at de havde Proviant nok, thi da vilde de kunne faa saa meget bedre Betingelser. De bøde ham da anmode om at begive sig op paa Borgen, for selv at see, hvor meget Proviant der var tilbage, og deraf at bedømme, om de endnu en Stund vilde kunne holde sig. Han gjorde saa, uden at der tales om at Baglerne lagde ham nogen Hindring i Vejen, og overbeviste sig da, som det heder, om at Provianten temmelig snart vilde slippe op. Det er ellers et stort Spørgsmaal, om al Provianten blev ham viist; af hvad der nedenfor berettes skulde man næsten formode, at en betydelig Deel er bleven ryddet til Side, saa at han antog Forraadet at være meget mindre end det virkelig var. Det besluttedes da, at man skulde overgive sig, og han paatog sig selv at underhandle med Baglerne og skaffe dem saa taalelige Vilkaar, som muligt. Han begav sig derfor ned i Byen til Baglernes Overanfører, der formodentlig fremdeles var Nikolas af Lister, og sagde at dersom de vilde opfylde ham en Bøn, skulde han gjøre sit Bedste til, at Birkebeinerne opgave Slottet. Paa Spørgsmaalet, hvad det var for en Bøn, begyndte han listigt saaledes: „denne Borg har staaet her i lang Tid, mangen Mand til Meen, og denne By til stor Skade, saa at det

er Manges Ønske, at den var ødelagt. Om I end faa indtaget den, kunne I dog blot en kort Tid holde den, og jeg troer ikke I har stor Lyst til at slaas med Birkebeinerne her i Byen mere nu end før. Hvis I derfor ville opfylde min Bøn, som er den, at Birkebeinerne faa drage frit ud med Livet og saa meget Gods som enhver ejer, da skal jeg skaffe eder Borgen overgiven." En Deel af Baglerne fandt dette Forslag nok saa godt; andre meente derimod, at de derved vilde gaa Glip af deres visse Bytte, thi paa Borgen var der foruden Birkebeinernes Gods ogsaa en heel Deel, der tilhørte Bymændene, og alt dette vilde falde i deres Hænder, naar Borgen blev tagen med Vaabenmagt eller maatte give sig paa Naade og Unaade, og dertil, meente de, vilde det dog snart komme, da de vidste, at den allerede led Mangel paa Drikke. Erkebiskoppen sagde at de toge Fejl, og at der var Drikke nok indtil der kom Regn, og Kost nok for to Aar; det gjaldt at benytte sig af Tiden, inden Haakon Jarl kom søndenfra, thi da var alt Haab om at vinde Borgen forbi. Disse Forestillinger virkede, og der blev saaledes ved hans Medvirkning sluttet en foreløbig Overeenskomst om at Overgivelsen paa de nævnte Vilkaar skulde finde Sted, under Forbehold af Kong Philips Samtykke og endelige Afgjørelse, thi han ventedes nu hver Dag til Byen; imidlertid stilledes der gjensidigt Gisler til Sikkerhed. Kong Philip havde tilligemed de øvrige, fra Tunsberg forjagne Bagler, taget Vejen gjennem Oplandene og Valdres til Sogn, hvor han erfarede at hans Flaade var kommen til Bergen, og dibhen begav han sig derfor, saasnart han havde skaffet sig det nødvendige Antal Fartøjer. Da Erkebiskoppen havde meddeelt ham, hvad der var forhandlet og foreløbigt afsluttet, gav han strax sit Samtykke, og Dagen derefter, en Tirsdag, fandt Overgivelsen Sted. Baglerne stillede sig op i tvende Rader, en paa hver Side af Porten, Kong Philip selv nærmest ved denne. Derpaa blev Porten aabnet, og Birkebeinerne gik ud, hver med sit Gods. Philip bød selv Jomfru Christina, Kongedatteren, sin Arm, og førte hende ud af Porten; efter hende gik Fru Christina, Jarlens Hustru, derpaa Fru Sigrid og de øvrige fornemme Damer. Saavel Besætningen, som Damerne begave sig alle hen paa Christkirkegaarden; siden tog Erkebiskoppen Damerne, saavel som Kongesønnen Haakon til sig og beholdt dem hos sig, saa længe Baglerne vare i Byen. De opstillede Bagler kunde imidlertid ikke see de uddragende Birkebeiner gaa dem forbi uden med største Ærgrelse. De paastode, at de store Byrder indeholdt ej alene Vedkommendes eget Gods, men ogsaa Guld og Sølv og andre Kostbarheder, der ikke tilhørte dem, men Kong Inge, Haakon Jarl, og andre Birkebeiner, og de begyndte at knurre mod Kong Philip, som den, der ved sin Eftergivenhed skilte dem ved deres retmæssige og sikre Bytte: var ikke han kommen, sagde de, havde de nok

taget Borgen alligevel. Da gik Kong Philip op paa Christkirkegaarden til de forsamlede Birkebeiner, og opfordrede dem til at aflægge Ed paa at ingen havde medtaget mere, end hvad der tilhørte ham selv. Eden blev aflagt, dog fritog han, vel at merke, Damerne for at aflægge den, og saaledes tør det dog nok hænde, at Baglernes Misfornøjelse ikke var ganske ugrundet. Hvad der bevægede Philip til at vise Birkebeinerne al denne Eftergivenhed, om det kom af en medfød Godmodighed og Ridderlighed hos ham, eller om han allerede da havde faaet i Sinde at slutte Forlig med Birkebeinerne og bejle til Jomfru Christina, er uvist; begge Dele synes rimelige. Den forrige Overbefalingsmand, Sverting, gik i Baglernes Tjeneste og svor Kong Philip Troskabsed; hvad han ej allerede havde været mistænkt for hemmelig at have staaet i Ledtog med dem, blev han nu; han havde, sagde man, vidst saa længe forud, at Baglerne vilde komme, at han havde haft rundelig Tid til at samle tilstrækkelig Proviant af Mad og Drikke; ja flere paastode endog, at Øllet, som fandtes paa Borgen, hemmelig var blevet udtappet og spildt. Den følgende Dag (Onsdag) ransagede Baglerne Borgen, og fandt Levnetsmidler nok, men kun lidet af Penge og andet Gods. Blandt enkelte kostbarere, Kong Inge tilhørende Sager, var og en Stol, som Kong Sverre havde ladet gjøre; sandsynligviis en smukt udskaaren Lænestol. Kong Philip forærede den til Erkebiskoppen, som, besynderligt nok, ogsaa tog imod den, og lod den siden bringe til Nidaros, hvor den længe var at see i Christkirken[1]). Derpaa satte de Ild paa Borgen, og opbrændte hvad der kunde brændes. Ved denne Lejlighed gik ogsaa den af Kong Eystein opførte Kongsgaard med den tilhørende Apostelkirke op i Luer[2]); neppe med Baglernes Villie, men fordi Gnister fra den brændende Borg naaede hen til dem, der begge vare Træbygninger. Det viste sig da, at Baglerne ej havde ransaget Borgen til Gavns, thi der randt smeltet Smør i stride Strømme ud af Borgvæggen. Om Fredagen revnede Muren, Fredag Aften begyndte de at bryde Borgen ned, og fortsatte med dette Arbejde hele Løverdagen. Da blev det dem meldt at Haakon Jarl med det første var ventende, saa at der ej længer var noget blivende Sted for dem i Byen; de skyndte sig

---

[1]) Dette med flere andre Omstændigheder viser nokssom, hvorledes Erkebiskoppen, som Biskopperne overhoved, paa Nikolas nær (ja endog han tilsyneladende), nu fulgte den Politik, i det mindste ostensibelt at holde sig udenfor alle Partier; skjønt det unegtelig lader lidt besynderligt, at Erkebiskoppen skulde modtage som Gave af Kong Philip en Deel af det Bytte, han havde taget fra Kong Inge, og hvad der maatte ansees som dennes, eller Jarlens Ejendom. En anden Sag havde det været, om Philip havde givet ham noget af sit eget Arvegods.

[2]) Se nedenfor, jvfr. Fornm. S. IX. S. 190.

derfor at gjøre sig rejsefærdige og lagde med hele Flaaden ud i Flore-vaag. Men da der just blæste op en Nordenvind, hvorved, som de kunde skjønne, Jarlens Fart vilde forsinkes noget, besluttede de at benytte sig af denne Frist til at faa det afbrudte Nedrivnings-Arbejde tilendebragt, og lagde om Mandagen atter ind til Byen, hvis hele Befolkning nu blæstes sammen, og sattes til at ødelægge, hvad der endnu stod tilbage: et Tvangsarbejde, man, efter Erkebiskoppens Ord at slutte, maa antage at de bedre fandt sig i, end de ellers vilde have fundet sig i noget som helst andet Paalæg, thi det forholdt sig vist, som han sagde, at Borgen var Indbyggerne en Torn i Øjnene, ej alene fordi den var en Tvinge paa Byen, og fordi Besætningen ofte tillod sig store Excesser, men ogsaa fordi den gav Anledning til hyppigere Krigsscener og Voldsomheder i og ved Byen, end der maaskee ellers vilde have fundet Sted. Om Tirsdagen forlode Baglerne atter Byen, og lagde ud i Sundsvaagen [1]).

Haakon Jarl, der nok kunde skjønne at Besætningen i Borgen vilde komme i en slem Knibe, hvis den ikke fik betimelig Hjelp, og som vel især ængstedes over sin Hustrues og de fornemme Damers Skjæbne, havde, saasnart det lod sig gjøre forladt Tunsberg med de mindre, lettere sejlende Fartøjer, som Tyvesesser og Smaaskuder, medens Inge blev tilbage i Tunsberg med Storskibene. Hvis Besætningen kun havde holdt ud en eller halvanden Uges Tid længere, vilde Borgen have været frelst, thi allerede Dagen efter, da Baglerne anden Gang havde forladt Byen, og Vinden havde slaaet om til Sønden, saa de ham fra deres Leje i Sundsvaag komme sejlende indad Hardsø (Korsfjorden), hvorfra han kun havde faa Timers Sejlads til Bergen. Baglerne torde ikke blive liggende i Sundsvaag, hvor de kunde blive indestængte og fangede som i en Fælde, men roede først lige imod Jarlens Flaade, som om de vilde tilbyde Slag. Dette troede ogsaa Birkebeinerne, og lode Sejlene falde, men da Baglerne vare komne i Skudmaal, gjorde de en Tverbøjning til Siden, og stevnede lige ud af Fjorden. Birkebeinerne roede vel efter dem, men alene Skuderne kom dem nær paa Skudvidde, og fjernede sig derved saa langt fra de større Skibe, der sakkede bagefter, at Baglerne endog vendte om for at tage dem. De maatte derfor skynde sig tilbage, og Baglerne fortsatte uhindret sin Vej til Salbjarnarsund [2]), hvor de lagde ind om Kvelden.

---

[1]) Dette er den lille Baag, som gaar ind til Sunds Prestegaards Kirke paa Stor-Sartor eller Soteren, lige ved Leerosen.

[2]) Salbjarnarsund har sit Navn af Salbirni eller Salbjørn, Selbøen, og Sundet er saaledes enten Selbøfjorden, eller hvad der er rimeligere, siden her tales om en Ankerplads, Sundet mellem Hofteren og Selbøen. Man skulde heraf formode, at Jarlen er kommen indsejlende af Korsfjorden, og

Birkebeinerne begave sig til Bergen, hvor der nu vankede haarde Bebrejdelser og Irettesættelser for dem, der saa forhastet havde overgivet Borgen. Dagfinn Bonde raadede paa det ivrigste til at lade den opbygge igjen, hvilket især laa i hans Interesse, da han havde Hørdeland i Sysfel og saaledes var vel tjent med at have et fast Punkt, hvor han kunde holde en Besætning. Jarlen var mere ligegyldig dermed, og havde, siges der, ikke synderlig Lyst paa at begynde det møjsommelige Arbejde fra nyt af. Dog fik den anseede Dagfinn sin Vilje frem, og Bymændene, der nys havde maattet nedrive Borgen, bleve nu satte til det Tvangsarbejde at bygge den op igjen, Dag efter Dag. De havde visselig al Grund til at forbande Borgen, og ønske at den aldrig havde været til. Haakon Jarl havde ikke selv Tid til at tilsee Arbejdet, da han atter maatte skynde sig tilbage til Viken, af Frygt for at Baglerne, som han havde sejlet forbi paa Korsfjorden, nu vilde komme over Kong Inge, der ej var mandsterk nok til at binde an med dem alene; han efterlod derfor Peter Stepper og Dagfinn som Befalingsmænd, og begav sig afsted.

Det forholdt sig ganske saaledes som han befrygtede. Det var Baglernes Hensigt at overfalde Kong Inge i Tunsberg, og de sejlede derfor med en gunstig Vind saa hurtigt de kunde til Viken. Da de kom til Thrymlingerne, erfarede de at Kong Inge ikke længer var i Tunsberg, men med fire store Skibe, hvoriblandt Ognarbranden og Guldbringen, var dragen ind til Oslo. De sejlede derfor ikke ind til Tunsberg, men lagde kun bi ved Ormøen strax udenfor Jarlsø (Jersø), hvorfra de styrede længer ind i Fjorden til Hovedøen. Det var just paa den Tid, da Folk plejede at sidde ved Drikkebordet i Skytningsstuerne, men da Krigsluren lød, vare Birkebeinerne ikke desto mindre strax paa Færde, skyndte sig ombord paa Skibene, og halede dem ud for Anker. Baglerne lagde imod dem og fik hugget Ankertougene over; da der just blæste en sterk Kuling, dreve Storskibene lige ind til Frysja (Akerselven), saa at de stode fast i Leren, og Kongeskibet kom til at staa noget afsides for sig selv. Om dette stimlede nu Baglernes Skuder sammen, og man kæmpede paa begge Sider som rasende. Men det bekræftede sig atter, at Smaafartøjer ikke kunde udrette noget mod større, endog med langt større Folkestyrke. Kong Philip kom endog personlig i den største Fare; han havde nemlig lagt sin Skude nærmest, og Birkebeinerne fik den ved Stavnljaaer halet til sig, saa at han og hele Besætningen maatte løbe overbord for ej at falde i deres Hænder. De bleve vel strax efter tagne op, men 7 eller 8 af dem faldt.

---

at Baglerne havde taget Vejen sydefter, enten forbi Sandtarvø og Balholmen langs med Hofteren, eller østenfor Sandtorvø og Hofteren til Selbøfjorden.

Da Baglerne saa, at der intet kom ud af dette Angreb, roede de ind til Byen, toge fem Byrdinge eller Fragtskibe, fyldte dem med Ved, Næver og Halm, som de stak Ild paa, og lode dem drive ind mod de paa Grund staaende Skibe, idet de selv roede efter. Men Birkebeinerne holdt dem fra sig med Forke, saa at de drève ind mod Leren, og da dette Forsøg ogsaa havde mislykkets, roede Baglerne tilbage, først til Byen, og siden ud til Hovedøen. Da stilnede Vejret noget af, og da Vandet voxte, kom Birkebeinernes Skibe atter flot, hvorpaa de roede ind til Byen, og laa for Anker om Natten. Morgenen efter sejlede Baglerne atter ud af Fjorden og til Tunsberg, for der at tage nogle Kjøbmandsskibe, der vare lige saa høje som Birkebeinernes Langskibe, og benytte dem ved et nyt Angreb paa disse. De toge virkelig to Kogger og 7 Østfarerskibe, sloge Sidefjelerne fra, hug Huller for Aarer, og lagde Planker over Bjelkerne, forsynede dem derpaa med et tilstrækkeligt Forraad af Kastestene, og sejlede ud af Fjorden med dem. Birkebeinerne havde imidlertid forladt Oslo, og kom just sejlende ud efter, da Baglerne kom ind imod dem; de styrede først lige hen til dem, men da de vare komne i Skudmaal, drejede de pludselig til Siden, og sejlede dem forbi [1]). De store Skibe, af hvilke Baglerne havde ventet sig saa megen Nytte ved en gjentagen Kamp, vare dem nu kun til Hinder, da de gik for langsomt. De lode dem derfor drive, og gik atter ombord i Skuderne, for med disse at sætte efter Birkebeinerne, der stevnede ud forbi Tunsberg Tønde, Thorsøen og Neset, og ikke lagde til Land førend ude i Marfjorden, maaskee ved det nuværende Langesund, eller i Nærheden deraf [2]). Strax efter kom Baglerne

---

[1]) Dette maa have været omtrent mellem Færder og Sandøsund, idet Birkebeinerne kom ud fra Christianiafjorden, og Baglerne derimod fra Tunsbergsfjorden ind i denne.

[2]) Saaledes staar der i Inge Baardssøns Saga Cap. 17, dog kun efter en enkelt Codex (Eirspenill); i den Skaalholtske nævnes Stedet ej; Peder Claussøn har paa dette Sted i sin Oversættelse „Rennshavn". At Stedet er vestenfor Staværn, ja endog vestenfor Resje, der naaede lige til Grenmar (Resje ved Grenmar heder det i Beskrivelsen over Resjeslaget 1016, se ovenfor I. 2. S. 580) seer man af Angivelserne i Beretningen selv; man maa endog tænke sig det temmelig langt vestenfor Staværn, siden man seer at Birkebeinerne og Baglerne sejlede om Morgenen derfra, og om Aftenen ej kom længer end til Staværn. Navnet „Marfjord" i Forbindelse med Langesundsfjordens Navn „Gren-Mar" gjør det da naturligt at tænke paa denne, fornemmelig et Sted paa Vestsiden, da Østsiden vilde være for nær Staværn; Peder Claussøns „Rennshavn" kunde, naar vi tage hans Unøjagtighed i at skrive Navnene i Betragtning, minde om Rogns- eller rettere Rongsfjorden, der gaar ind strax paa den vestlige Side af Langesundstangen. Alt tyder saaledes hen paa, at Stedet er at søge ved denne. Morje-

og lagde sig i samme Havn, uden dog med sine Smaaskuder at vove noget Angreb paa Birkebeinernes store Skibe, medens disse heller ikke paa sin Side fandt det raadeligt at binde an med de dem i Folketal langt overlegne Bagler. Men der manglede ikke paa alskens udfordrende Ord. Baglerne laa nærmest Land, eller i det egentlige Bryggeleje, Birkebeinerne derimod længere ude, for Anker. Da de om Morgenen skulde hente Vand, lode de uden videre deres Skibe svaje ind, idet de raabte over til Baglerne, at Smør-Kaares [1]) Frænde — saa kaldte de Kong Philip — skulde gjøre Havnen ryddelig. Baglerne flyttede sig virkelig af Vejen, og lagde sig med Stavnerne mod Neset. Siden roede Birkebeinerne atter mod Øst, og lagde sig for Anker ved Staværn. Baglerne fulgte dem, og lagde sig ligeledes ganske i Nærheden. Den følgende Morgen var der Folk oppe paa Land fra begge Parter. De fik Øje paa at der kom sejlende en Deel Skibe vest fra Grenmarkanten, ikke færre end 30. Baglerne, som troede at det var Haakon Jarl, bleve strax meget urolige, og beredte sig i største Hast til at sejle bort. Birkebeinerne spurgte dem: „hvad fejler eder nu? see I noget? værer kun stille og lader os ligge i god Ro alle tilsammen, saa kede vi os ikke.“ Men Baglerne lode som de ej hørte dette, hejsede Sejl, og satte øster over Folden, indtil de kom til Astisholmerne [2]), hvor de bleve liggende i nogle Nætter. De Sejl, der havde skræmmet dem bort, viste sig kun at være nogle Byrdinger eller Fragtskibe fra Bergen, der agtede sig til Tunsberg mod Vintren; dog kom Jarlen selv efter faa Dages Forløb, forenede sig med Kong Inge, og begav sig med ham til Tunsberg, hvor de tilbragte Høsten.

Strax efter sejlede Baglerne atter over til Agder, og kom om Aftenen til Thrymlingerne, hvor de traf en heel Deel Fartøjer, der nylig vare komne vestenfra; af Folkene paa dem fik de vide, at Jarlen var sejlet øst over, og at Peter Stepper og Dagfinn Bonde vare i Bergen, men at kun Dagfinn tog sig ivrigt af Borgens Gjenopbyggelse, fordi han var Sysselmand paa Hørdeland, medens Peter derimod tilbragte den meste

fjorden, som enkelte her have tænkt paa, ligger for langt inde, og kaldtes desuden i ældre Tider Myrgjefjord efter Gaarden Myrgje.

[1]) Smør-Kaare var, som man heraf seer, et Spottenavn paa Philips Farfader Alna-Kaare.

[2]) Saaledes Eirspenill. Skaalholt-Haandskriftet har „Kastusholmen,“ Peder Claussøn „Østvigsholmen“; man har antaget det for at være Tridsholmen lige i Syd for Kragerøen ved Frederiksstad, hvilket med Hensyn til disse Holmers Beliggenhed ikke er usandsynligt, ligesom ogsaa Navnet nok kunde tænkes forvansket til hiin nyere Form. Men negtes kan det ikke, at om man fandt et Sted med et mere lignende Navn lidt længere mod Syd, f. Ex. ved Hvaløerne, da vilde dette have end større Rimelighed for sig.

Tid af Dagen over i Jonsklostret, hvor hans Hustru Fru Ingebjørg holdt til. Her var saaledes god Udsigt til at gjøre en Fangst, eller i det mindste at komme uforvarende over Birkebeinerne og tilføje dem følelig Skade. Baglerne fore derfor i størst mulige Hast nord efter, indtil de kom til Eldøsund ved den sydlige Kant af Storden; derfra roede de om Aftenen og hele Natten nord efter, saa at de endnu før Dag kom til Byen, hvor ingen blev dem var førend de sprang fra Skibene, og løb deels op efter Gaden, deels uden om Byen. Dagfinn, der med sin Trop befandt sig i den halvfærdige Borg, lod støde i Luren, og de Birkebeiner, som laa nede i Byen, ilede strax op for at komme ham til Hjelp, men Baglerne vare allerede komne dem i Forkjøbet, og stillede sig i Vejen for dem, saa at de maatte vige tilbage med Tabet af 11 Mand [1]). Peter Stepper flygtede, saa snart han hørte Luren, med sin Hustru og sine Folk først op paa Landet, og siden til Stavanger. Baglerne omringede Borgen, og begyndte at angribe den, saa snart det blev lyst; dog tilbøde de Dagfinn først Grid. Men den kjekke Mand svarede at han ingen Grid behøvede, skjønt hans hele Besætning kun udgjorde 25 Mand, og Borgens Mure sikkert endnu kun vare i en daarlig Forfatning. Baglerne gjorde et voldsomt Anfald, men Dagfinn og hans lille Skare forsvarede sig en Tidlang med den største Tapperhed, indtil Baglerne endelig stablede et Baal op om Muren, og tændte Ild paa det; da blev Røgen og Heden saa utaalelig for Birkebeinerne, der desuden alle vare saarede, at Dagfinn nu selv maatte bekvemme sig til at bede om Grid. Men da fik han det Svar, at han ikke behøvede Grid mere nu end om Morgenen. Baglerne hentede derhos Kirkestiger nede i Byen, satte dem til Muren, og begyndte at stige op. Da lod Dagfinn Kongesønnen Haakon, som han havde haft i sin Varetægt, hisse ned fra Muren, med Bøn om at man i det mindste vilde skjenke ham Livet; han lod ogsaa et kostbart Sverd følge med til sin Svoger, Gyrd Skjaalge, der var en af Baglernes Høvdinger. Gyrd gik strax hen, og modtog baade Drengen og Sverdet. Dagfinn bad ham gaa til Kongen og see til, om han kunde skaffe dem Grid. Gyrd gjorde saa, bad Kongen at skjenke Dagfinn Livet, og tilbød hele sin Ejendom i Pant paa, at han ej siden skulde føre Vaaben imod ham. Ogsaa Arnbjørn Jonsøn kom til, og forenede sine Bønner med Gyrds. Kongen lod da blæse til Huusthing, og sagde at det skulde komme an paa Krigsfolkene selv, om Dagfinn skulde faa Grid. Men alle sagde Nej. Gyrd bad fremdeles. „Saa gaa hen", sagde Kongen, „og sig

[1]) Peder Claussøn siger at de tililende Birkebeiner med Tabet af 11 Mand kom ind i Borgen; dette maa dog kun være en Misforstaaelse, thi ellers vilde den hele Besætning senere neppe kunde have været saa liden som 25 Mand.

til Dagfinn, at han alene kan komme hid og faa Grid. Gyrd frembar denne Hilsen, men Dagfinn erklærede at han vilde dele Skjæbne med sine Mænd: enten skulle de alle have Grid, eller ingen. Kong Philip forestillede nu sine Folk, at det var liden Gavn eller Ære for dem at dræbe nogle faa saarede og ilde medfarne Folk, og fik dem endelig til at samtykke i at lade dem alle beholde Livet. Dog skulde de forlade Borgen uden Vaaben og Kapper; Dagfinn alene fik Lov til at beholde sin Staalhue. De begave sig da ned til Biskopsgaarden, hvor de maatte aflægge Ed paa, ikke efterdags at stride mod Kong Philip. Dagen efter lod Kongen hele Mandskabet blæse sammen, for paa ny at nedrive Borgen, og der blev ikke ladet Steen paa Steen tilbage af den [1]).

Baglerne forbleve nu nogen Tid i Byen. Omtrent 14 Dage efter Borgens Ødelæggelse gjorde Philip en Rejse til Throndhjem, hvor han lod sig tage til Konge paa Ørething, men da der havde været et Uaar og saaledes herskede megen Dyrtid paa den Kant, kunde han ikke længe opholde sig der med saa mange Folk, men vendte efter Vinternat (14de Oktober) tilbage til Bergen. Under denne Kong Philips Fraværelse i Nidaros var det maaskee, at Reidar Sendemand, som der fortælles, foreslog Baglerne at tage Drengen Haakon til Konge i Philips Sted [2]).

---

1) Inge Baardsøns Saga, Cap. 16, 17. . Peder Claussøns Oversættelse i Fornm. S. IX. S. 160—172.

2) Her er der en betydelig Uovereensstemmelse, hvad Chronologien angaar, mellem Inge Baardsøns Saga, og Cap. 4 i Haakon Haakonssøns Saga, der fortæller om dennes tidligste Barndomsaar, og saaledes temmelig vidløftigt kommer til át dvæle ved hans Ophold i Bergen under Krigsbegivenhederne i Aaret 1207. Uovereensstemmelsen er for stor til at man, som det heder, kan forlige begge Beretninger, men man maa nødvendigviis enten holde sig til den ene, eller til den anden. Dette vil sees af følgende Sammenstilling. Inge Baardsøns Saga láder Kong Philip blive hyldet i Borg 14 Dage eller 3 Uger efter Paaske, altsaa omtrent midt i Mai; strax efter lader den Baglerne gjøre sit første Strejftog til Agder, hvilket i det længste medtog en 14 Dages Tid, altsaa til først i Juni; derpaa følger det andet Tog lige til Bergen, hvortil man vel og, i Betragtning af den Frem- og Tilbage-Sejlen, som fandt Sted, kan regne henved 14 Dage. Belejringen af Borgen, før Kong Philips Ankomst, varede vel ogsaa henved 14 Dage, saa at man vel kan antage, at Overgivelsen skede først i Juli. Philip kom en Mandag, heder det udtrykkeligt, Tirsdagen gik Besætningen ud, Onsdagen blev Borgen ransaget, Thorsdag, Fredag og Løverdag brændt og nedreven; Søndagen lagde de første Gang ud fra Byen, Tirsdagen anden Gang; Onsdagen sejlede Philip og Haakon Jarl forbi hinanden paa Korsfjorden. Fra Philips Ankomst til Bergen indtil hans Afrejse derfra hengik saaledes kun 8 Dage. Angivelserne ere her saa nøjagtige, at der ikke kan herske nogen Fejl. Baglerne rejste siden i al Hast til Oslo, altsaa vel i det længste kun paa 7 Dage, eller omtrent til 15de Juli; derpaa tilbage til Tunsberg, Marfjord, Stavern, Astisholmene, altsammen rimeligviis i 8—10 Dage, eller indtil

Han skal nemlig have kaldt til sig nogle af de andre Høvdinger og forestillet dem, at der nu eller aldrig var Lejlighed til at vinde al Magten fra Birkebeinerne og faa hele Folket paa sin Side. „Vi have just nu," sagde han, „Drengen Haakon i vor Vold, Sønnen af den Konge, som hele

25de Juli; derpaa hurtigt til Bergen, hvor de altsaa kom i de første Dage af August. Borgen blev strax indtagen, eller omtrent 2den August; derpaa opholdt Philip sig ½ Maaned i Byen, altsaa omtrent til den 17de, drog derpaa til Throndhjem, hvor han vel kom den 22de; lod sig rimeligviis hylde Bartholomæusmesse den 24de August, og forblev der indtil strax efter 14de Oktober (Vinternat), hvorpaa han atter vendte tilbage til Bergen, som han og Baglerne ej forlode førend ganske kort før Juul, saaledes som det i det følgende vil sees. Baglernes Ophold i Bergen varede saaledes omtrent fra først i August til først i December, eller i fire Maaneder. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 4 siger i Førstningen, ganske rigtigt, at Fru Christina og Kongesønnen Haakon, der havde ledsaget Haakon Jarl fra Throndhjem, vare i Borgen indtil Baglerne kom til Bergen og Birkebeinerne kapitulerede efter Erkebiskop Thores Raad, men tillægger derpaa, at Kong Philip tog Haakon til sig, og at denne var i tre Maaneder (tre Aar, som Flatø- og Skaalholtsbøgerne have, kan alene være Skrivfejl) hos Baglerne, ved hvilken Lejlighed Reidar fremsatte Forslaget om at tage ham til Konge; at Baglerne siden, ved Efterretningen om at Haakon Jarl nærmede sig, skyndte sig fra Byen, og at Erkebiskoppen da fik Philip til at overlade sig Kongesønnen, hvilken han ved Jarlens Ankomst bragte til denne, som takkede Gud at han vel beholden var sluppen fra Baglerne, og lod ham siden aldrig komme fra sig. Derfor fulgte Haakon ogsaa med, da Birkebeinerne, som det nedenfor skal berettes, laa saa længe om Høsten og i Begyndelsen af Vintren samme Aar ved Seløerne, og der meddeles endog en løjerlig Ytring af ham til Birkebeinerne i Anledning af Kulden, der gjorde det umuligt at smøre Smørret paa Brødet. Nu er der, som man seer, en iøjnefaldende Forskjel mellem den sidst omhandlede Saga-Angivelse af en Tid af tre Maaneder fra Borgens Kapitulation indtil Baglernes Afrejse, og den ovenfor nævnte af 8 Dage. At denne sidste er den rette, kan saavel skjønnes deraf, at Haakon Jarl umuligt kunde have biet i tre Maaneder inden han søgte at komme Borgen til Hjelp, som deraf, at der ellers ikke vilde blive tilstrækkelig Tid til alle de paafølgende Begivenheder, der skulde finde Sted inden Vinterdag; ligesom det jo ogsaa, hvor der er Spørgsmaal om en Begivenhed, der i een Saga fortælles som Hovedsag, i en anden kun som Bisag og Anledning til at meddele et Par Anekdoter, altid er rimeligere at hiin har Ret, end denne, hvis Beretningerne ikke stemme med hinanden. Men Haakon Haakonssøns Saga fejler vel, foruden i Tidsangivelsen, ogsaa i den Beretning, at Philip tog Haakon til sig, og siden overlod ham til Erkebiskoppen. Vi erfare nemlig af den anden Saga, at alle Damerne, og med dem naturligviis ogsaa Drengen Haakon, strax efter Kapitulationen kom til Erkebiskoppen, og forbleve under hans Varetægt, medens Baglerne vare i Byen. Tiden var ogsaa næsten for kort til at Haakon under denne skulde have skiftet Opholdssted. Desuden vilde Haakon, om Jarlen da, som hans Saga beretter, strax havde taget ham til sig for aldrig mere at slippe ham fra sig, ikke siden kunne have været inde i Borgen, da den anden Gang blev belejret, og blive hisset ned fra Muren. Th. Torvesøn, og flere

Folket elskede, og som Birkebeinerne holdt saa meget af, at de gjerne vilde ofre deres Liv for hans Afkom. Toge vi nu ham til Konge, men gjorde den, vi hidtil kaldte vor Konge, til Jarl, da vide vi nok saa meget, at vi just have den hellige Olafs Lov paa vor Side, thi den erkjender kun en Kongesøn for retmæssig Konge i Norge, og ikke en Konges Dattersøn eller Systersøn, saadan som dem, baade Birkebeinerne og vi Bag-

---

med ham, have rigtignok her grebet til den Udvej, at antage Beretningen om at Haakon var i Borgen under dens anden Belejring og blev hidset ned fra Muren, for fejlagtig. Men det skulde dog være besynderligt, om en saadan Beretning som denne skulde være opdigtet, eller om Fortælleren, der, som det af et andet Sted i Sagaen (Cap. 20) kan sees, var samtidig med Begivenhederne, skulde have opfattet den fejlagtigt. Snarere maa man antage, at Haakons Saga, der allerede i eet Punkt er unøjagtig, ogsaa fejler i dette. Men paa den anden Side er det dog vist heller ikke ret, ganske at slaa en Streg over Haakonssagaens Udsagn. Der maa dog have været en Tid, da han opholdt sig i tre Maaneder hos Baglerne, og under hvilken Reidar har fremsat sit Forslag, thi med Th. Torvesson og hans Efterfølgere at antage, at han har fremsat det under de 8 Dage, da man havde travlt med Nedrivelsen af Borgen og hvert Øjeblik ventede Haakon Jarl, synes lidet troligt; der maa ogsaa have været en Tid, da Haakon virkelig var i Baglernes Vold, saaledes at Jarlen kunde takke Gud over at have faaet ham vel beholden tilbage, men dette passer ikke paa de 8 Dage, han med Damerne befandt sig hos Erkebiskoppen; da var han strengt taget ikke i Baglernes Vold. Intet passer derimod bedre paa alt dette, end hiin lange Tid, som Baglerne tilbragte i Bergen efter Borgens anden Overgivelse. Da var det netop rimeligt, at Kong Philip selv tog Haakon til sig; og just paa den Tid, han var i Throndhjem, for at lade sig hylde, kunde der blandt de i Bergen tilbageblevne Bagler blive Tale om Kongehylding i Almindelighed, og siden om at tage Haakon til Konge i Philips Sted. Og da Haakon Jarl endelig atter fik Drengen vel beholden tilbage, da først kunde der være Anledning til at glæde sig over hans Frelse, og til at aflægge Løftet om aldrig at lade ham komme fra sig. Den eneste Vanskelighed, som opstaar, er at bestemme, naar dette indtraf, thi det maa have indtruffet før Vinteren, siden vi finde Drengen Haakon ombord paa Flaaden ved Seløerne, og heri synes der ej at kunne være nogen Fejl, siden endog en dertil bestemt knyttet Anekdot meddeles. Haakons egen Saga, der kun taler om een Belejring, giver her ingen Oplysning, og Inge Baardssøns Saga, for hvem Kongesønnens Fata ere en Bisag, nævner intet om, naar hans Udleverelse til Jarlen skede. At Erkebiskoppen denne Gang intet har haft dermed, maa ansees som vist, han opholdt sig desuden da i Throndhjem. Hvis altsaa ikke hiin Anekdot om Smørrebrødet ved en Fejltagelse er overført til Selehøsten fra en anden lignende Anledning, maa man formode at Philip selv, maaskee efter Sverres gamle Vens, Biskop Martins Anmodning, har givet Haakon fri, ja den Tanke ligger endog nær, at han kan have faaet Nys om Reidars Planer, og, da han var for ædel til at ville dræbe Drengen, skillede sig paa nemmeste Maade af med den farlige Medbejler ved at sende ham til Haakon, medens denne, hvad der ej kunde være ham ubekjendt, laa ved Seløerne.

ler nu tjene. I Grunden havde ogsaa vor Høvding størst Ære af, og var bedst tjent med at have baade Riget og Kongen i sin Varetægt; thi da kunde han med Rette baade kaldes Konge og Jarl." De andre Baglerhøvdinger erkjendte fuldkommen det rigtige og fordeelagtige i hans Forslag, men flere af dem fandt det deels mindre passende at tage Kongenavnet fra Philip, efter engang at have givet ham det; deels vilde de nødig udsætte sig for Philips Vrede, naar han fik dette Anslag at vide, og saaledes faldt det bort. Det vides ikke, hvor vidt Philip erfarede noget om denne Samtale, hvilken han i saa Fald maa have taget Reidar meget ilde op. Da han var kommen tilbage til Bergen, sendte han nogle Skuder under Bjørgulf Baat, Byrge af Stange, Brynjulf Nev og Skæring syd til Stavanger, for at prøve paa om de kunde overrumple Peter Stepper og faa ham dræbt eller fangen. Da disse kom til Moster [1]), fik de høre at Peter ikke plejede at opholde sig i Byen om Nætterne, men kun om Dagen. De roede da for det første over til Herfyle [2]), hvor de bleve liggende for Modvind i 4 Dage; da roede de atter over Fjorden, ind til Badø indenfor Bukn og udenfor Utstein, derpaa til Fjardbyrjesund og ind i den indre Vaag. Peter var just til Ottesang og hørte Messe med sit Følge. Der var saa sterkt Snefog at man ikke saa noget til Baglerne, førend de sprang i Land: da fik nogle Birkebeiner Øje paa dem og advarede Peter, som øjeblikkelig forlod Kirken, og løb ud af Byen med alle sine Mænd. Baglerne satte efter, og dræbte 11 af dem, men han selv var saa rap til Fods, at han undkom, dog var han i en saadan Knibe, at han maatte kaste baade Kjortelen og Beltet. Baglerne fandt Kjortelen og bragte den med sig tilbage til Byen, til stor Forfærdelse for Peters Hustru, der troede at han var falden, indtil det blev hende sagt, at han var undkommen. Dagen efter vendte Baglerne tilbage til Bergen [3]).

83. Sels-Høsten. Det sidste Sammenstød mellem Birkebeiner og Bagler.

Imidlertid havde Kong Inge og Haakon Jarl ud paa Høsten forladt Viken med hele deres Hær og Flaade, for at vende tilbage til Bergen, og om muligt forjage Baglerne derfra. De droge dog ikke hurtigt frem, men bleve en lang Tid liggende i Seløerne, hvor det lader til, at Mandskabet døjede meget ondt, især af Kulde, siden de kaldte den Tid

[1]) Dette er Mosterøen tæt ved RenneSø i Buknfjorden.

[2]) Den kaldes nu Hørving, og ligger indenfor eller nordenfor Bukn.

[3]) Inge Baardssøns Saga, Cap. 17; hos P. Claussøn S. 172. Her har P. Claussøn misforstaaet Benævnelsen „konungsdóttir" om Peter Steppers Hustru, og oversat det med „hans Datter."

den slemme Vinter, eller Sels-Vintren, ogsaa Sels-Høsten. Her var ogsaa Kongesønnen Haakon hos Jarlen, og ombord paa hans Skib, uden at der nævnes noget om, hvorledes han var sluppen fra Baglerne, man veed kun at Jarlen takkede Gud for at have faaet ham vel beholden tilbage, og foresatte sig for Eftertiden, aldrig at slippe ham fra sig [1]). Drengens Munterhed og løjerlige, fremfor hans Aar forstandige Tale bidrog meget til at opmuntre Birkebeinerne, hvis Yndling han var, under den kjedsommelige Stilleliggen, hvis Aarsag ikke angives, og vanskeligt kan gjettes, med mindre det enten skulde være Storm og haardnakket Modvind, eller og at Fredsunderhandlingerne allerede vare paabegyndte. Endelig droge de da videre. Dette var kun kort Tid før Juul. Da Baglerne fik spurgt, at de vare komne til Karmsund, vilde de ikke oppebie dem i Byen, men droge strax bort, først til Baardssundet (mellem Reksteren og Hofteren) hvor de laa om Natten, siden til Hvisvik sydligst paa Stord [2]), hvor de lagde bi for Søndenvind, just som Birkebeinerne kom søndenfra og lagde ind i det ganske nær liggende Eldøsund, uden dog at vide, at Baglerne vare dem saa nær. Dog hørte de, at de skulde være indenfor Storden, og Jarlen roede derfor om Aftenen med Smaaskuderne over til Titolfsnes, for bedre at kunne passe dem op, naar de skulde ud igjennem Bømlfjorden. Her fik han høre, at Baglerne endnu ej vare komne forbi. Baglerne, som ej vidste bedre end at alle Birkebeinerne laa i Eldøsund, roede om Natten over til Titolfsnes [3]), hvor der nu i Mørket blev megen Tummel og Forvirring. Arnbjørn Jonssøn kom først farende med fire Skuder. Birkebeinernes Vagt blev ham var, og raabte højt: „af med Tjeldene, her fare Fiender!" Baglerne, der mindst ventede at treffe paa Birkebeiner her, undredes ved dette Raab, og end mere da de kom lige ud for Havnen, og kunde see Ilde i Land saa vel som Fartøjerne, der tegnede sig mod Ilden. Bjørgulf Baat raabte til dem: „hvad Folk er dette?" Birkebeinerne, der havde travlt med at tage Tjeldene ned og lægge Masterne, svarede ikke, og Bjørgulf blev ved at raabe, den ene Gang efter den anden. Endelig svarede een: „raab ikke saa, Mand, du faar det tids nok at vide!" Da først skjønnede Baglerne, hvis hele Flaade imidlertid var kommen udenfor Havnen, at det maatte være Birkebeinerne, og gave sig til at ro ud af alle Kræfter. Birkebeinerne roede

---

[1]) Se Noten strax ovenfor, S. 522—524.

[2]) Sandsynligviis Viken, der gaar indtil Hystad, forbi Hystadholmene, en halv Miils Vej indenfor Eldøsund.

[3]) Udtales nu sædvanligt Titelsnes; det er den nordligste Spidse af Fastlandet mellem Aalfjorden og Bømlfjorden, lige overfor Eldøsund, der ligger paa den ene Side af den omtrent ⅛ Miil brede Bømlfjord, medens Titolfsnes ligger paa den anden.

efter dem, under Lurenes Klang, men det var saa mørkt, at man ikke kunde kjende hverandre, og Venner og Fiender en Stund roede sammen, indtil de atter fjernede sig noget fra hinanden, idet Baglerne holdt udenfor langs med Land, Birkebeinerne ind ad Fjorden. Dog vidste den ene Part ikke det mindste om, hvor den anden foor. Peter Stepper, der just kom søndenfra med sin Skude [1]), for at støde til den øvrige Flaade, roede i Mørket lige op paa sin Svoger Reidar Sendemands Skib. En af Peters Folk raabte: „hvorfor ro I Djevle foran os i hele Nat!" og kastede med det samme en Steen, der traf Reidars Forrumsmand; Reidar lod ro af Vejen det hurtigste han kunde, og styrede tilligemed Helge Byrgessøn inden om Moster. Peter, som ikke kjendte dem, fortsatte sin Vej. Arnthor Foka vendte i Forvirringen om og tog Vejen ind i Teknesfjord, hvor han og hans Folk flygtede i Land. Birkebeinerne lagde ind i Havnen og oppebiede Dagen. Den følgende Morgen jagede de Arnbjørn, Sørkve Snaaps Broder, i Land paa Vadilsø [2]), og dræbte ham selv femte, hvorefter de fortsatte Rejsen til Bergen, hvor de ankom strax før Juul. Baglerne kom Morgenen efter hiin urolige Nat til Haugesund. Her kom der nogle Folk, som bragte Brev fra Biskop Nikolas til Kong Philip, med Anmodning om at Baglerne vilde slutte Fred og Forlig med Birkebeinerne, og imidlertid standse med Fiendtlighederne, saa længe de nødvendige Underhandlinger vedvarede, og indtil Forliget kom i Stand. Philip, som sikkert maa have vidst, at saadanne Underhandlinger allerede vare indledede, lod Brevet strax oplæse for sine Folk; derpaa sejlede de til Eikundasund, hvor en Deel af Baglerne bleve liggende om Julen, andre toge Juleophold paa Agder. Siden droge de alle til Tunsberg, hvor Philip tilbragte den øvrige Deel af Vintren [3]).

84. Fredsunderhandlinger. Forlig ved Hvitingsø. Inge Overkonge i Norge.

Det var virkelig paa høj Tid, at der nu sattes en Grændse for de bestandige Fejder, saa meget mere som de sidste Aars Begivenheder nokksom havde viist, at der ej engang var noget Haab om at den ene af Parterne omsider vilde sejre over den anden; Kræfterne synes at have været ganske

---

[1]) Der staar i Sagaen, at „Peter kom til dem i Eikundasund"; et Sund af dette Navn kjendes ikke i Nærheden af Moster, og Navnet er maaskee fejlskrevet i Stedet for et andet, f. Ex. det, der nu kaldes Øklandsvaag; imidlertid er det ogsaa muligt, at der i Original-Haandskriftet har staaet „fra Eikundasund," thi det er højst rimeligt at Peter paa sin Flugt fra Hardanger kan have begivet sig did.

[2]) Teknesfjord og Vadilsø kjendes nu ej, med mindre det sidste skulde være Vedsø i Stokssund.

[3]) Inge Baardssøns Saga Cap. 18. P. Claussøns S. 172—174.

lige paa begge Sider; den hele Krigsførelse bestod nu næsten alene i et Slags Legen Skjuul med hinanden eller bestandig Krydsfart frem og tilbage mellem Bergen og Viken, hvorved man ej engang synes at have lagt an paa at møde hinanden og levere et afgjørende Slag, men alene, som det lader til, at komme hinanden i Forkjøbet, overfalde enkeltviis en eller anden af det fiendtlige Parti, og for Resten gjøre hinanden saa megen Skade ved Herjen og Ødelæggelser, som muligt. For den fredeligere Deel af Befolkningen maatte dette være en saare uhyggelig Tilstand, thi ej alene blev alle Næringsveje, især Søfarten, derved foruroligede og lammede, men der tilføjedes ogsaa Borgere og Bønder ligefremme Tab ved Plyndringer, Ildspaasættelser og andre Slags Voldsomheder. Jon Drottnings ovenfor skildrede Ferd giver det bedste Exempel derpaa. Krigerne, hvis Vildhed og Foragt for fredelige Syssler nødvendigviis maatte tiltage, jo længere Fejderne varede, bleve derved ogsaa mere og mere uregjerlige og anmassende baade blandt Venner og Fiender, og i Længden maatte det derhos blive en hartad utaalelig Byrde for Landet at føde saa mange blot og bart fortærende og ødelæggende, ikke arbejdende eller i mindste Maade til det almene Bedste bidragende Mennesker. Det var derfor visselig den bedste Gjerning, Biskop Nikolas i sin hele lange politiske Løbebane udførte, da han allerede om Sommeren, sandsynligviis endnu førend Philip havde ladet sig hylde paa Ørething, rejste nord til Throndhjem, og foreslog Erkebiskop Thore, at de med forenede Kræfter skulde arbejde paa at bringe et Forlig i Stand mellem Birkebeinerne og Baglerne. Vel muligt, at Nikolas her mere havde sin Systersøns og sin Families Interesse for Øje, end Landets; hans hele Ferd for øvrigt viser noksom, at hans egen eller hans Families Fordeel, og hans personlige Sympathier og Antipathier altid hos ham afgave sterkere bestemmende Grunde for hans Handlinger, end Hensyn til Fædrelandets Vel. Men hvilke nu end hans Bevæggrunde ved denne Lejlighed monne have været, er det vist nok, at han gjorde Fædrelandet den største Tjeneste ved at gribe Initiativet til et endeligt Fredsfordrag. Erkebiskop Thore var strax rede til at række ham Haanden i dette gavnlige Verk, og begge disse mægtige Prælater forenede sig saaledes om at virke for Freden. Da Biskop Nikolas var kommen tilbage til Oslo, aabnede han Underhandlingerne ved at skrive Breve baade til Birkebeinerne og Baglerne, med Anmodning om at de vilde forliges. Sandsynligviis har ogsaa Erkebiskop Thore paa sin Kant tilskrevet dem, i det mindste Birkebeinerne, og disse maa have modtaget Brevene i Bergen paa samme Tid, som Philip og Baglerne modtoge Biskop Nikolas's Brev i Haugesund. For øvrigt synes man at maatte formode, at begge Parter allerede tidligere paa Høsten have vidst Besked om, at Underhandlinger vare i Verk, og at dette kan have bidraget noget til at

Birkebeinerne holdt sig saa længe uvirksomme ved Elverne, medens Baglerne laa stille i Bergen. Ja det tør endog være muligt, at dette staar i Forbindelse med Reidar Sendemands ovenfor omtalte Forslag, at tage Drengen Haakon Haakonssøn til Konge [1]).

Fyrsterne, der nu noksom maatte have overbeviist sig om, at der ikke kom noget ud af den evindelige Kamp, saa længe Kræfterne vare saa jevnt fordeelte, som nu, lyttede med større Villighed til Fredsforslaget, end deres Krigere, der deels betragtede Krigen selv som sin Levevej, den de nødig ønskede at opgive, deels ogsaa havde tabt Gods og Penge, som de gjerne vilde vinde tilbage, ligesom de og endnu havde mangen Privathevn at udføre. Men i de strengeste Vintermaaneder var det under enhver Omstændighed umuligt at fortsætte Striden, og begge Parter havde derhos sandsynligviis deres meste Opmerksomhed henvendt paa den Kamp, som nu rasede mellem Erik Knutssøn og Kong Sverke Karlssøn i Sverige, og hvis endelige Udfald neppe vilde blive uden Indflydelse paa Forholdene i Norge, da Erik Knutssøn, der var saa nær beslægtet med Haakon Jarls Hustru Christina, maatte ansees som Birkebeinernes Ven, og, hvis han sejrede, blive dem en god Støtte, medens derimod Sverke, der stod i det nøjeste Venskabsforhold med Danmark, maatte, om han beholdt Magten, kunne bidrage meget til at fremme Kong Valdemars Planer i Norge og understøtte Baglerne. Man kjender meget lidet til de nærmere Omstændigheder ved denne Krig; der siges at Erik Knutssøn efter Nederlaget ved Elgjaraas flygtede til Norge i tre Aar, hvilket enten kan betyde at han opholdt sig der i hele tre Aar, eller, hvad det er rimeligere, at han benyttede det som et Tilflugtssted hver Gang han var uheldig i Striden mod Sverke. Erik havde de mægtige Folkunger paa sin Side, medens Sverke derimod fik Hjelp fra Danmark, især fra sine Svogere, de mægtige Sunessønner, Erkebiskop Andreas i Lund, Biskop Peder i Roeskilde, Ebbe Sunessøn til Knardrup (hans Svigerfader), Laurents og Jakob, der visstnok vare i Stand til, paa egen Haand at skaffe en betydelig Troppestyrke til Veje; dog skal ogsaa Kong Valdemar, hvad der og i sig selv er rimeligt, have sendt Sverke en heel Deel Hjelpetropper, hvoriblandt endog en Deel Bøhmere, som Valdemars Svigerfader, Kongen af Bøhmen, skal have overladt ham. Efter en enkelt Beretning skal det allerede i Aaret 1207 være kommet til et Sammenstød mellem Erik Knutssøn og Ebbe Sunessøn, hvorved denne faldt; den almindelige Fortælling taler dog kun om et eneste Hovedslag ved Lena i Vartofte Hered i Vestergøtland den 31te Januar 1208, hvor baade Ebbe og Laurentius Sunessønner faldt med en Mængde

[1]) Se. ovenfor S. 523—525.

Danske, og Erik Knutsson vandt en aldeles afgjørende Sejr, saa at Sverker maatte flygte til Danmark, hvorfra han først efter to Aars Forløb vovede at komme tilbage, medens Erik satte sig i Besiddelse af Kongedømmet [1]). Der tales ikke om, at der var Nordmænd med i Slaget, og det er lidet troligt, at Haakon Jarl har kunnet afsee Tropper til at staa Erik bi. Men at man alligevel i Norge fulgte Striden med den ængsteligste Opmerksomhed, og at Efterretningen om det blodige Slag gjorde en overordentlig Opsigt, sees aller bedst af den Omstændighed, at der i Birken opkom et Sagn om, at Odin havde viist sig der før Slaget og tilkjendegivet sin Hensigt, at ville forlade Norge, hvor han nu, da det tegnede sig til Fred, intet mere havde at bestille, men derimod vilde gjeste Sverige for at tage Deel i den forestaaende Kamp. Endnu samme Vinter indfandt sig nemlig, heder det, hos Kong Philip i Tunsberg en Smed, ved Navn Thord Vette fra en Gaard paa Nesje, og gav følgende Fortælling til Bedste: Om Aftenen den 26de Januar kom en Mand ridende til hans Gaard, bad ham om Huusly, og om at maatte faa sin Hest skoet. Smeden lovede ham begge Dele. Allerede næste Morgen længe før Dag stode de op, og han begyndte at smede. Medens han smedede, spurgte han den Fremmede, hvor han havde været den forrige Nat. Den Fremmede nævnte et Sted nordligst i Thelemarken, og paa Smedens Spørgsmaal, hvor han da havde været Natten forud, angav han etsteds nordligst i Ryfylke. Smeden meente, at dette var umuligt, og at han maatte være en Løgner. Imidlertid vilde Arbejdet ikke ret gaa fra Haanden, saa at han tilsidst udbrød: aldrig har jeg smedet saaledes før. Smed kun, som det falder sig, svarede den anden, og da dannede Hesteskoene sig af sig selv, men bleve meget større end Smeden nogensinde havde seet dem; dog passede de ganske, da de bleve lagte paa. Da sagde den Fremmede: du er dog ret en uforstandig Mand, som ikke spørger om mere. Hvo er du da, spurgte Smeden, og hvor agter du dig hen? Jeg har været nordpaa,

---

[1]) De Efteretninger af nogenlunde Ælde, som man har om dette Slag, ere yderst magre, og det er kun fra sildigere historiske Skrifter, hvis Hjemmel er højst usikker, saavel som fra Kæmpeviserne, at man erfarer noget om de nærmere Omstændigheder derved. Det ældste Skrift, som omtaler at Ebbe Sunesson og Broderen Laurents faldt i Slaget, er det anonyme Chronicon, som er meddeelt hos Fant, Scr. r. Sv. I. S. 88 fg., og hos Langebek, Scr. r. D. IV. 588. Derimod sige Flatø-Annalerne, hvis Angivelser ellers ere meget paalidelige, og endnu optegnede i Slutningen af 14de Aarhundrede, at „Junker Erik dræbte Ebbe Sunesson" 1207, hvilket unegtelig tyder hen paa et tidligere Sammenstød mellem disse før Hovedslaget. Og det er ikke usandsynligt, at hiint Chronicon, der ej anfører nogen Begivenhed ved 1207, kan have betragtet Ebbes Fald og Nederlaget ved Lena 1208 som een sammenhængende Begivenhed, og omtalt dem under eet.

svarede den anden, og har længe opholdt mig i Norge, men nu agter jeg mig over til Sverige; en Tidlang har jeg været til Søs, men maa nu vænne mig til at ride en Stund. I Aften tænker jeg at komme øster til Sparmark. Det er umuligt, sagde Smeden, did kan man neppe ride i syv Dage. Hvo er du da, spurgte Smeden, idet den Fremmede steg til Hest. Har du hørt tale om Odin, sagde denne. Hørt ham nævne har jeg nok, svarede Smeden. Her seer du ham for dig, sagde den Fremmede, og vil du ikke tro mine Ord, saa betragt kun hvorledes jeg sætter over Gjerdet. I det samme satte han Sporerne i Hesten, som sprang over Gjerdet, skjønt det var syv Alen højt, og foor hen i Vejret, saa at Smeden ikke saa ham mere. Men fire Dage derefter stod Slaget ved Lena [1]).

Dette Sagn, i hvilket Odin for sidste Gang forekommer i Norden som en til Folke-Overtroen hørende Figur, vidner ej alene om den Interesse, hvormed Nordmændene af alle Klasser betragtede den svenske Tronkrig, men ogsaa om de Følelser, der besjælede Almuen med Hensyn til Borgerkrigen i Norge. Thi Odin var forlængst i Folketroen bleven et ondt Væsen, en Djævel, og naar det nu hed, at han under de nærværende Udsigter til Fred forlod Norge, hvor han saa længe havde været tilstede paa Skibene, eller under de idelige Søkrige, for at gaa til Sverige og deltage i dets Rytterkampe, er det tydeligt, at man betragtede disse Krige som Djævelens Værk, men nu endelig haabede at Forbandelsen skulde vige fra Landet. For Kong Philip og Biskop Nikolas maa Efterretningen om Eriks Sejr og Sverkes Nederlag have været højst nedslaaende, og den har uden al Tvivl bidraget meget til at bestemme den Politik, de nu fulgte ved Underhandlingerne, saavel som til at gjøre dem mindre fordringsfulde og paastaaelige, end de maaskee ellers vilde have været, medens den derimod sandsynligviis gjorde den anden Part des mere overmodig og utilbøjelig til Eftergivelser.

Da Vaaren kom, og Isene gik op, saa at Tiden var for Haanden til at begynde et nyt Felttog, begav Nikolas sig ud til Tunsberg til

---

[1]) Inge Baardssøns Saga, Cap. 40, jevnfør P. Claussøns Oversættelse. Det er mærkeligt nok, at Sagaskriveren paa hiint Sted udtrykkeligt tilføjer: vi have denne Beretning fra En, der selv var tilstede og hørte paa, da Smeden fortalte Philip dette. Det viser i alle Fald at Sagaen er optegnet af en Samtidig. Stedet paa Nesje, hvor Smeden boede, kaldes Pisle; herved menes sandsynligviis Pinsle strax østenfor Sandefjord, hvilket Strøg vistnok ikke nu regnes til „Neset" i særlig Forstand, men som i ældre Tider dog synes at have været regnet til de saakaldte „Nesjar" eller Nesene, det vil sige de Nes og Halvøer, der stikke frem mellem Tunsbergfjorden og Grenmar eller Langesundsfjorden. Det vestlige af disse Nes var da det egentlige „Neset" eller Brunlaanesét.

Kong Philip, og holdt mange Raadslagninger med ham. Philip spurgte først og fremst, hvad det tilsigtede Forlig skulde gaa ud paa. „Det begynder dermed, Herre," sagde Biskoppen, „at siden I ere trende Høvdinger, skal hver have sin Trediedeel af Landet; I skal have Viken og Oplandene, hvilket rigtignok ellers ikke vejer op mod Throndhjem, men der oppe hersker nu Dyrtid og Hungersnød, medens der her er gode Aaringer. Derhos har Erkebiskoppen og jeg overlagt, at I skulle egte Christina, Kong Sverres Datter; hun er af den bedste Æt her i Landet, og dersom det var saa vel, at I fik Sønner sammen, vil man nok ikke agte Baard Guthormssøns eller Folkvid Lagmands Afkom synderlig højt. Det er ogsaa raadeligt at indgaa Fred og Forlig, naar Lejlighed gives, thi det har nu længe været os haardt og tungt at stride mod Birkebeinerne; hvis I kun først gaar ind paa dette, kunne vi maaskee mage det saa, at de en anden Gang tilstaa os mere." Kongen fandt, at dette nok lod sig høre. Derpaa bleve Breve vexlede mellem Kong Inge og Biskop Nikolas, hvorefter denne selv drog til Bergen, ledsaget af de bedste Mænd fra Oslo, for mundtligt at aftale det Videre med Kong Inge og Haakon Jarl. Han indledede sit Erende saaledes: „vor Frænde Philip vil nu efter mine Overtalelser opgive al Strid med eder, og har derimod megen Lyst til at forbinde sig i Svogerskab med eder, dersom I ville give ham Christina, Kong Sverres Datter, til Egte. Da vil han være eder til megen Hjelp i alt hvad I kunne forlange." Kongen og Jarlen svarede i Førstningen ikke meget hertil, men sagde at der ej var at tænke paa Forlig, hvis Inge ikke blev Ene-Konge i Landet. Biskoppen gav imidlertid ikke tabt, men talte saa lempeligt, og jevnede det efterhaanden saa smaat til med dem, at han omsider fik dem stemt som han ønskede. Man kom virkelig overeens om, at Philip skulde faa Jomfruen, forudsat at hun selv intet havde derimod, og at han skulde have saa meget af Landet som Erik, Kong Sverres Broder, havde haft [1]), med den Titel, som Kong Inge vilde unde ham. Birkebeinerne troede imidlertid snart at merke, at Biskoppen tog alt dette i en videre Forstand, end det fra deres Høvdingers Side var meent.

Det gjaldt nu at erhverve Jomfru Christinas Samtykke. Nikolas henvendte sig til hende, og spurgte hende, hvad hun syntes om at række hans Frænde Kong Philip sin Haand. Hun havde i Førstningen en Deel at indvende, dog ej af nogen Modbydelighed mod Philips Person, men

[1]) Hos P. Claussøn tilføjes her ogsaa: „eller som Philip Jarl, Byrge Bresas Søn, havde haft", hvilket neppe kan være rigtigt, og maaskee kun findes en Misforstaaelse, da der i Sverres Saga ikke er det mindste, der tyder hen paa at Philip Jarl havde egen større Forlening i Norge.

alene af Stolthed, fordi hun ej ansaa ham god nok. „Uagtet jeg" sagde hun, „ifølge min Byrd er berettiget til at egte en Konge, der baade har Land og Riger at raade over, tvivler jeg dog paa at Birkebeinerne for den Sags Skyld ville unde ham noget større Rige, Ære eller Magt." „Men saa meget," svarede den kloge Biskop, „maa I dog kunne indsee, at eders Frænder have liden Tanke om eller Villie til at skaffe eder noget høit Giftermaal, siden de hverken have givet eder til Kongen af Danmark eller Kongen af Sverige. Sandsynligviis ville de bortgifte eder saa langt udenlands, at eders Afkom aldrig nogensinde kommer her til Riget, eller og lade de eder egte en Bondesøn her i Landet. Men om det end synes eder som om Philip ikke er af kongelig Byrd, eller at det med Rette tilkommer ham at være Konge, da veed jeg dog at han siden sin Ophøielse til Kongedømmet har givet Birkebeinerne fuldt op at bestille, og tillige veed jeg, at han aldrig afstaar sit Rige og slutter Forlig med Birkebeinerne, uden for eders Skyld." Christina svarede hertil: „jeg vil ikke have nogen Mand, der er ringere end min Fader eller Morfader var, og det bliver dog Tilfældet med Philip, thi han skal jo, som jeg hører, ej kunne opnaa Forlig med Birkebeinerne uden at aflægge sin Kongetitel." „Kjære Jomfru," sagde Biskoppen, „bryd eder aldrig om hvad de sige; vi skulle nok lempe det saaledes, at Philip ikke skal komme til at miste sit Kongenavn, desuden ville vi faa meget heller kalde ham Konge, om han faar en saadan Dronning." Hermed endtes deres Samtale for den Gang, og det var tydeligt nok, at Christina ej var ubønhørlig, naar hun kun ved at egte Philip kunde blive Dronning. Nikolas skal strax efter have meldt Kong Inge og Haakon Jarl, hvad Christina havde svaret, dog nævnte han neppe noget om, hvad han selv havde sagt. Imidlertid var ogsaa Erkebiskoppen kommen nordenfra, og gjorde ligeledes sin yderste Flid for at Forliget kunde komme i Stand. Sagen blev omsider forhandlet paa et Thing, sandsynligviis Huusthing eller Hirdstevne. Her kunde Nikolas i Førstningen neppe komme til Orde for Birkebeinerne, der idelig faldt ham i Talen, bade den Niding at tie, og sagde at man nu ikke kunde tro ham bedre end før, hvor fagert han end talede. Men Nikolas lod sig ikke derved bringe ud af Ligevegt. „Lader dog ikke saa ilde," sagde han; „Nikolas kan nok lempe sin Tale saaledes at den vinder alle forstandige Mænds Behag. Har jeg før samtykket og hjulpet Baglernes Flok, da skal jeg nu lægge saa meget større Vind paa at bringe Fred og Forlig i Stand, for at vi endelig kunne faa Ro i Landet." Og saa længe og viseligen talte han herom, at det tilsidst blev aftalt, at der endnu samme Sommer skulde holdes et Møde ved Hvitingsøerne, hvor begge Konger skulde indfinde sig, hver med lige stor Styrke, for at raadslaa og enes om et endeligt Forlig, hvilket, naar det kom i Stand, skulde for at vinde endnu

større Kraft forelægges Paven til Bekræftelse [1]). Imidlertid stilledes der fra begge Sider Gisler til indbyrdes Betryggelse.

Da dette var afgjort, vendte Biskop Nikolas tilbage til Kong Philip, og meddeelte ham Udfaldet af sin Sendelse. Philip, der havde al Aarsag til at være tilfreds dermed, gjorde sig strax færdig til at begive sig til Mødet med saa mange og store Skibe, som det var bestemt. Da han sejlede afsted, havde han vel ogsaa en Deel mindre Skuder og Smaafartøjer med, men disse lod han blive tilbage i forskjellige Havne paa Agder, og førte kun nøjagtigt det bestemte Antal til Samlingsstedet, hvor han lagde sig ved Nautø, et Par Mile nordøsten for Hvitingsøerne. Saa samvittighedsfulde vare ikke Birkebeinerne, der ej alene indfandt sig mandsterkere til Mødet, end det var aftalt, men forsterkedes endog siden efter med Folk, som efterhaanden kom til. Dette hindrede imidlertid ikke Forhandlingerne fra at tage sin Begyndelse, men efter nogle Budvexlinger mellem Baglerne og Birkebeinerne, der laa ved Hvitingsø, holdtes virkelig den personlige Sammenkomst mellem begge Parter, sandsynligviis i et ved Hvitingsø Havn staaende Huus, eller i et paa Øen opslaaet Telt, skjønt der ogsaa her var flere Birkebeiner end Bagler tilstede. Da Philip og Baglerne siden ankede herover, og gave at forstaa at de vare overlistede, maa man formode at det i Førstningen har lykkets Birkebeinerne at holde dem i fuldkommen Uvidenhed om deres utilbørligt store Antal, indtil det var for silde, skjønt det visstnok er vanskeligt at begribe, hvorledes dette kan have været muligt, hvis Baglerne, der laa saa nær, kun havde anvendt den aller ubetydeligste Forsigtighed. Man fristes derfor til at tro, at det neppe har været saa farligt med denne Overlegenhed paa Birkebeinernes Side, som Baglerne angave. Da Fyrsterne toge Plads, satte, fortælles der, Kong Inge sig først, og dernæst Erkebiskoppen og Biskop Nikolas lige over for ham. Derpaa gik Kong Philip hen til Bænken, og vilde sætte sig ved Siden af Kong Inge, men Haakon Jarl, der ej vilde vige for ham, skød ham til Side og satte sig ned imellem dem. Philip fandt sig, som det lader, taalmodigt heri. Derpaa talte Erkebiskoppen paa Kong Inges, og Nikolas paa Kong Philips Side om det aftalte Forlig, og vilde, som det siges, enhver gjerne drage sin Parts Sag noget frem. Ogsaa de tilstedeværende Birkebeiner ytrede sig, og ligeledes, som man maa formode, Baglerne. Efter langvarige Forhandlinger samtykkede Birkebeinerne i, at Philip skulde faa Jomfru Christina til Egte, og med hende Oplandene og Viken til Rygjarbit paa den vestlige [2]), og til Svinesund

---

[1]) Dette siges udtrykkeligt i Pave Innocentius's Brev, see nedenfor.

[2]) Naar det hos Peder Claussøn (Fornm. S. IX. 184) her heder at den vestlige Grændse for Philips Rige skulde være „Aaen Sire eller Rysjarbodt" er

paa den østlige Side, men kun som et Len af Kong Inge, hvem han skulde sværge Troskab og forpligte sig til at følge som hans Vasal inden og uden Lands, med sin hele Magt, om det behøvedes. Han skulde derhos aflægge sit Kongenavn, udlevere sit Segl, og lade sig nøje med den Titel, Inge vilde unde ham. Philip, der, som det heder, saa, at Birkebeinerne vare for talrige til at det kunde nytte at sige noget herimod, svarede: „Jeg vil nedlægge al den Ufred og Urolighed, der nu saa længe har herstet, og tage de Vilkaar, jeg før har samtykket i, med den Deel af Riget, man vil unde mig; hvad min Titel angaar, faar vel ogsaa Kong Inge raade — jeg bliver dog lige fuldt den jeg er — hvad derimod angaar mit Segl, da har jeg det ikke her, men det er hos min Kantsler i Oslo, hos hvem I kunne lade det hente." Inge sagde da, halv spottende: „Din første Titel er, at du skal hede Philippus." Nogen bestemt Titel, enten af Konge eller Jarl, synes Inge ej at have givet ham, men Sagen synes med Flid at være ladet uafgjort, eller maaskee henskudt til Pavens Afgjørelse; dette hindrede imidlertid ikke Forligets Istandbringelse for øvrigt paa de nys nævnte Vilkaar, ligesom det og bestemtes, at for al den Skade, som begge Kongers Undersaatter indbyrdes havde tilføjet hinanden ved Drab eller Ran, skulde der ikke paa nogen af Siderne kunne kræves Bod, Vederlag eller Oprejsning, og ingen skulde siden understaa sig at tage Hevn. Derpaa skred man til Edsaflæggelsen. Først svore Høvdingerne, nemlig Kong Inge, Haakon Jarl og Philip, siden Lendermænd og Sysselmænd, to Tylfter paa hver Side, og tilsidst fremstod Thrøndernes Lagmand, Gunnar Grjonbak, og fremsagde almindelig og gjensidig Grid og Trygd, rimeligviis efter den gamle, ærværdige Formular, der endnu var brugelig i Norge saavel som paa Island. Derpaa hævdedes Thinget, og Baglerne vendte tilbage til sine Skibe. Der fortælles, at Philip ved denne Lejlighed, som sædvanlig, vilde gaa Arm i Arm med Arnbjørn Jonssøn, men at denne unddrog sig fra at modtage hans fremrakte Arm, idet han sagde: „led dig nu selv", Beviis nok paa, hvor dybt Baglernes stolte Høvdinger følte sig krænkede ved hans Eftergivenhed. Men det synes at have været en aftalt Plan mellem Philip og Morbroderen, at han skulde gaa ind paa Alt, for siden, naar han først havde faaet Christinas Haand, ved hendes Bistand, og maaskee ved Pavens Indskriden, at vinde uden Sverdslag, hvad han ved Forligsmødet ej havde vovet at paastaa. Da-

det første aabenbart en af ham selv, efter Sædvane, indskudt Forklaring, hvorved han, som saa mange andre, indtil Munthe, der først paaviste det rette, har svævet i den urigtige Formening at Rygjarbit skulde være Grændsen mellem Egdafylke og Rygjafylke — følgelig Aaen Sire, — medens det derimod er Jernespynten eller Grændsen mellem Egdafylke og Grønafylke.

taget Borgen alligevel. Da gik Kong Philip op paa Christkirkegaarden til de forsamlede Birkebeiner, og opfordrede dem til at aflægge Ed paa at ingen havde medtaget mere, end hvad der tilhørte ham selv. Eden blev aflagt, dog fritog han, vel at merke, Damerne for at aflægge den, og saaledes tør det dog nok hænde, at Baglernes Misfornøjelse ikke var ganske ugrundet. Hvad der bevægede Philip til at vise Birkebeinerne al denne Eftergivenhed, om det kom af en medfød Godmodighed og Ridderlighed hos ham, eller om han allerede da havde faaet i Sinde at slutte Forlig med Birkebeinerne og bejle til Jomfru Christina, er uvist; begge Dele synes rimelige. Den forrige Overbefalingsmand, Sverting, gik i Baglernes Tjeneste og svor Kong Philip Troskabsed; hvad han ej allerede havde været mistænkt for hemmelig at have staaet i Ledtog med dem, blev han nu; han havde, sagde man, vidst saa længe forud, at Baglerne vilde komme, at han havde haft rundelig Tid til at samle tilstrækkelig Proviant af Mad og Drikke; ja flere paastode endog, at Øllet, som fandtes paa Borgen, hemmelig var blevet udtappet og spildt. Den følgende Dag (Onsdag) ransagede Baglerne Borgen, og fandt Levnetsmidler nok, men kun lidet af Penge og andet Gods. Blandt enkelte kostbarere, Kong Inge tilhørende Sager, var og en Stol, som Kong Sverre havde ladet gjøre; sandsynligviis en smukt udskaaren Læenestol. Kong Philip forærede den til Erkebiskoppen, som, besynderligt nok, ogsaa tog imod den, og lod den siden bringe til Nidaros, hvor den længe var at see i Christkirken [1]). Derpaa satte de Ild paa Borgen, og opbrændte hvad der kunde brændes. Ved denne Lejlighed gik ogsaa den af Kong Eystein opførte Kongsgaard med den tilhørende Apostelkirke op i Luer [2]); neppe med Baglernes Villie, men fordi Gnister fra den brændende Borg naaede hen til dem, der begge vare Træbygninger. Det viste sig da, at Baglerne ej havde ransaget Borgen til Gavns, thi der randt smeltet Smør i stride Strømme ud af Borgvæggen. Om Fredagen revnede Muren, Fredag Aften begyndte de at bryde Borgen ned, og fortsatte med dette Arbejde hele Løverdagen. Da blev det dem meldt at Haakon Jarl med det første var ventende, saa at der ej længer var noget blivende Sted for dem i Byen; de skyndte sig

[1]) Dette med flere andre Omstændigheder viser noksom, hvorledes Erkebiskoppen, som Biskopperne overhoved, paa Nikolas nær (ja endog han tilsyneladende), nu fulgte den Politik, i det mindste ostensibelt at holde sig udenfor alle Partier; skjønt det unegtelig lader lidt besynderligt, at Erkebiskoppen skulde modtage som Gave af Kong Philip en Deel af det Bytte, han havde taget fra Kong Inge, og hvad der maatte ansees som dennes, eller Jarlens Ejendom. En anden Sag havde det været, om Philip havde givet ham noget af sit eget Arvegods.

[2]) Se nedenfor, jvfr. Fornm. S. IX. S. 190.

derfor at gjøre sig rejsefærdige og lagde med hele Flaaden ud i Flore-vaag. Men da der just blæste op en Nordenvind, hvorved, som de kunde skjønne, Jarlens Fart vilde forsinkes noget, besluttede de at benytte sig af denne Frist til at faa det afbrudte Nedrivnings-Arbejde tilendebragt, og lagde om Mandagen atter ind til Byen, hvis hele Befolkning nu blæstes sammen, og sattes til at ødelægge, hvad der endnu stod tilbage: et Tvangsarbejde, man, efter Erkebiskoppens Ord at slutte, maa antage at de bedre fandt sig i, end de ellers vilde have fundet sig i noget som helst andet Paalæg, thi det forholdt sig vist, som han sagde, at Borgen var Indbyggerne en Torn i Øjnene, ej alene fordi den var en Tvinge paa Byen, og fordi Besætningen ofte tillod sig store Excesser, men ogsaa fordi den gav Anledning til hyppigere Krigsscener og Voldsomheder i og ved Byen, end der maaskee ellers vilde have fundet Sted. Om Tirsdagen forlode Baglerne atter Byen, og lagde ud i Sundsvaagen [1]).

Haakon Jarl, der nok kunde skjønne at Besætningen i Borgen vilde komme i en slem Knibe, hvis den ikke fik betimelig Hjelp, og som vel især ængstedes over sin Hustrues og de fornemme Damers Skjæbne, havde, saasnart det lod sig gjøre forladt Tunsberg med de mindre, lettere sejlende Fartøjer, som Tyvesesser og Smaaskuder, medens Inge blev tilbage i Tunsberg med Storskibene. Hvis Besætningen kun havde holdt ud en eller halvanden Uges Tid længere, vilde Borgen have været frelst, thi allerede Dagen efter, da Baglerne anden Gang havde forladt Byen, og Vinden havde slaaet om til Sønden, saa de ham fra deres Leje i Sundsvaag komme sejlende indad Hardsø (Korsfjorden), hvorfra han kun havde faa Timers Sejlads til Bergen. Baglerne torde ikke blive liggende i Sundsvaag, hvor de kunde blive indestængte og fangede som i en Fælde, men roede først lige imod Jarlens Flaade, som om de vilde tilbyde Slag. Dette troede ogsaa Birkebeinerne, og lode Sejlene falde, men da Baglerne vare komne i Skudmaal, gjorde de en Tverbøjning til Siden, og stevnede lige ud af Fjorden. Birkebeinerne roede vel efter dem, men alene Skuderne kom dem nær paa Skudvidde, og fjernede sig derved saa langt fra de større Skibe, der sakkede bagefter, at Baglerne endog vendte om for at tage dem. De maatte derfor skynde sig tilbage, og Baglerne fortsatte uhindret sin Vej til Salbjarnarsund [2]), hvor de lagde ind om Kvelden.

[1]) Dette er den lille Vaag, som gaar ind til Sunds Prestegaards Kirke paa Stor-Sartor eller Soteren, lige ved Leerosen.

[2]) Salbjarnarsund har sit Navn af Salbirni eller Salbjørn, Selbøen, og Sundet er saaledes enten Selbøfjorden, eller hvad der er rimeligere, siden her tales om en Ankerplads, Sundet mellem Hofteren og Selbøen. Man skulde heraf formode, at Jarlen er kommen indsejlende af Korsfjorden, og

Birkebeinerne begave sig til Bergen, hvor der nu vankede haarde Bebrejdelser og Irettesættelser for dem, der saa forhastet havde overgivet Borgen. Dagfinn Bonde raadede paa det ivrigste til at lade den opbygge igjen, hvilket især laa i hans Interesse, da han havde Hørdeland i Syssel og saaledes var vel tjent med at have et fast Punkt, hvor han kunde holde en Besætning. Jarlen var mere ligegyldig dermed, og havde, siges der, ikke synderlig Lyst paa at begynde det møjsommelige Arbejde fra nyt af. Dog fik den anseede Dagfinn sin Vilje frem, og Bymændene, der nys havde maattet nedrive Borgen, bleve nu satte til det Tvangsarbejde at bygge den op igjen, Dag efter Dag. De havde visselig al Grund til at forbande Borgen, og ønske at den aldrig havde været til. Haakon Jarl havde ikke selv Tid til at tilsee Arbejdet, da han atter maatte skynde sig tilbage til Viken, af Frygt for at Baglerne, som han havde sejlet forbi paa Korsfjorden, nu vilde komme over Kong Inge, der ej var mandsterk nok til at binde an med dem alene; han efterlod derfor Peter Stepper og Dagfinn som Befalingsmænd, og begav sig afsted.

Det forholdt sig ganske saaledes som han befrygtede. Det var Baglernes Hensigt at overfalde Kong Inge i Tunsberg, og de sejlede derfor med en gunstig Vind saa hurtigt de kunde til Viken. Da de kom til Thrymlingerne, erfarede de at Kong Inge ikke længer var i Tunsberg, men med fire store Skibe, hvoriblandt Ognarbranden og Guldbringen, var dragen ind til Oslo. De sejlede derfor ikke ind til Tunsberg, men lagde kun bi ved Ormøen strax udenfor Jarlsø (Jersø), hvorfra de styrede længer ind i Fjorden til Hovedøen. Det var just paa den Tid, da Folk plejede at sidde ved Drikkebordet i Skytningsstuerne, men da Krigsluren lød, vare Birkebeinerne ikke desto mindre strax paa Færde, skyndte sig ombord paa Skibene, og halede dem ud for Anker. Baglerne lagde imod dem og fik hugget Ankertougene over; da der just blæste en sterk Kuling, dreve Storskibene lige ind til Frysja (Akerselven), saa at de stode fast i Leren, og Kongeskibet kom til at staa noget afsides for sig selv. Om dette stimlede nu Baglernes Skuder sammen, og man kæmpede paa begge Sider som rasende. Men det bekræftede sig atter, at Smaafartøjer ikke kunde udrette noget mod større, endog med langt større Folkestyrke. Kong Philip kom endog personlig i den største Fare; han havde nemlig lagt sin Skude nærmest, og Birkebeinerne fik den ved Stavnljaaer halet til sig, saa at han og hele Besætningen maatte løbe overbord for ej at falde i deres Hænder. De bleve vel strax efter tagne op, men 7 eller 8 af dem faldt.

---

at Baglerne havde taget Vejen, sydefter, enten forbi Sandtorv og Valholmen langs med Hosteren, eller østenfor Sandtorvs og Hosteren til Selbøfjorden.

Da Baglerne saa, at der intet kom ud af dette Angreb, roede de ind til Byen, toge fem Byrdinge eller Fragtskibe, fyldte dem med Ved, Næver og Halm, som de stak Ild paa, og lode dem drive ind mod de paa Grund staaende Skibe, idet de selv roede efter. Men Birkebeinerne holdt dem fra sig med Forke, saa at de dreve ind mod Leren, og da dette Forsøg ogsaa havde mislykkets, roede Baglerne tilbage, først til Byen, og siden ud til Hovedøen. Da stilnede Vejret noget af, og da Vandet voxte, kom Birkebeinernes Skibe atter flot, hvorpaa de roede ind til Byen, og laa for Anker om Natten. Morgenen efter sejlede Baglerne atter ud af Fjorden og til Tunsberg, for der at tage nogle Kjøbmandsskibe, der vare lige saa høje som Birkebeinernes Langskibe, og benytte dem ved et nyt Angreb paa disse. De toge virkelig to Kogger og 7 Østfarerskibe, sloge Sidefjelerne fra, hug Huller for Aarer, og lagde Planker over Bjelkerne, forsynede dem derpaa med et tilstrækkeligt Forraad af Kastestene, og sejlede ud af Fjorden med dem. Birkebeinerne havde imidlertid forladt Oslo, og kom just sejlende ud efter, da Baglerne kom ind imod dem; de styrede først lige hen til dem, men da de vare komne i Skudmaal, drejede de pludselig til Siden, og sejlede dem forbi [1]). De store Skibe, af hvilke Baglerne havde ventet sig saa megen Nytte ved en gjentagen Kamp, vare dem nu kun til Hinder, da de gik for langsomt. De lode dem derfor drive, og gik atter ombord i Skuderne, for med disse at sætte efter Birkebeinerne, der stevnede ud forbi Tunsberg Tønde, Thorsøen og Neset, og ikke lagde til Land førend ude i Marfjorden, maaskee ved det nuværende Langesund, eller i Nærheden deraf [2]). Strax efter kom Baglerne

---

[1]) Dette maa have været omtrent mellem Færder og Sandøsund, idet Birkebeinerne kom ud fra Christianiafjorden, og Baglerne derimod fra Tunsbergsfjorden ind i denne.

[2]) Saaledes staar der i Inge Baardssøns Saga Cap. 17, dog kun efter en enkelt Codex (Eirspenill); i den Staalholtske nævnes Stedet ej; Peder Claussøn har paa dette Sted i sin Oversættelse „Rennshavn". At Stedet er vestenfor Staværn, ja endog vestenfor Nesje, der naaede lige til Grenmar (Nesje ved Grenmar heder det i Beskrivelsen over Nesjeslaget 1016, se ovenfor I. 2. S. 580) seer man af Angivelserne i Beretningen selv; man maa endog tænke sig det temmelig langt vestenfor Staværn, siden man seer at Birkebeinerne og Baglerne sejlede om Morgenen derfra, og om Aftenen ej kom længer end til Staværn. Navnet „Marfjord" i Forbindelse med Langesundsfjordens Navn „Gren=Mar" gjør det da naturligt at tænke paa denne, fornemmelig et Sted paa Vestsiden, da Østsiden vilde være for nær Staværn; Peder Claussøns „Rennshavn" kunde, naar vi tage hans Unøjagtighed i at skrive Navnene i Betragtning, minde om Rogns= eller rettere Rongsfjorden, der gaar ind strax paa den vestlige Side af Langesundstangen. Alt tyder saaledes hen paa, at Stedet er at søge ved denne. Morje-

og lagde sig i samme Havn, uden dog med sine Smaaskuder at vove noget Angreb paa Birkebeinernes store Skibe, medens disse heller ikke paa sin Side fandt det raadeligt at binde an med de dem i Folketal langt overlegne Bagler. Men der manglede ikke paa alstens udfordrende Ord. Baglerne laa nærmest Land, eller i det egentlige Bryggeleje, Birkebeinerne derimod længere ude, for Anker. Da de om Morgenen skulde hente Vand, lode de uden videre deres Skibe svaje ind, idet de raabte over til Baglerne, at Smør-Kaares [1]) Frænde — saa kaldte de Kong Philip — skulde gjøre Havnen ryddelig. Baglerne flyttede sig virkelig af Vejen, og lagde sig med Stavnerne mod Neset. Siden roede Birkebeinerne atter mod Øst, og lagde sig for Anker ved Staværn. Baglerne fulgte dem, og lagde sig ligeledes ganske i Nærheden. Den følgende Morgen var der Folk oppe paa Land fra begge Parter. De fik Øje paa at der kom sejlende en Deel Skibe vest fra Grenmarkanten, ikke færre end 30. Baglerne, som troede at det var Haakon Jarl, bleve strax meget urolige, og beredte sig i største Hast til at sejle bort. Birkebeinerne spurgte dem: „hvad fejler eder nu? see I noget? værer kun stille og lader os ligge i god Ro alle tilsammen, saa kede vi os ikke." Men Baglerne lode som de ej hørte dette, hejsede Sejl, og satte øster over Folden, indtil de kom til Astisholmerne [2]), hvor de bleve liggende i nogle Nætter. De Sejl, der havde skræmmet dem bort, viste sig kun at være nogle Byrdinger eller Fragtskibe fra Bergen, der agtede sig til Tunsberg mod Vintren; dog kom Jarlen selv efter faa Dages Forløb, forenede sig med Kong Inge, og begav sig med ham til Tunsberg, hvor de tilbragte Høsten.

Strax efter sejlede Baglerne atter over til Agder, og kom om Aftenen til Thrymlingerne, hvor de traf en heel Deel Fartøjer, der nylig vare komne vestenfra; af Folkene paa dem fik de vide, at Jarlen var sejlet øst over, og at Peter Stepper og Dagfinn Bonde vare i Bergen, men at kun Dagfinn tog sig ivrigt af Borgens Gjenopbyggelse, fordi han var Sysselmand paa Hørdeland, medens Peter derimod tilbragte den meste

fjorden, som enkelte her have tænkt paa, ligger for langt inde, og kaldtes desuden i ældre Tider Myrgjesjord efter Gaarden Myrgje.

[1]) Smør-Kaare var, som man heraf seer, et Spottenavn paa Philips Farfader Ana-Kaare.

[2]) Saaledes Eirspenill. Skaalholt-Haandskriftet har „Aastusholmen," Peder Claussøn „Østvigsholmen"; man har antaget det for at være Kridsholmen lige i Syd for Krageøen ved Frederiksstad, hvilket med Hensyn til disse Holmers Beliggenhed ikke er usandsynligt, ligesom ogsaa Navnet vel kunde tænkes forvansket til hiin nyere Form. Men negtes kan det ikke, at om man fandt et Sted med et mere lignende Navn lidt længere mod Syd, f. Ex. ved Hvaløerne, da vilde dette have end større Rimelighed for sig.

Tid af Dagen over i Jonsklostret, hvor hans Hustru Fru Ingebjørg holdt til. Her var saaledes god Udsigt til at gjøre en Fangst, eller i det mindste at komme uforvarende over Birkebeinerne og tilføje dem følelig Skade. Baglerne fore derfor i størst mulige Hast nord efter, indtil de kom til Eldøsund ved den sydlige Kant af Storden; derfra roede de om Aftenen og hele Natten nord efter, saa at de endnu før Dag kom til Byen, hvor ingen blev dem var førend de sprang fra Skibene, og løb deels op efter Gaden, deels uden om Byen. Dagfinn, der med sin Trop befandt sig i den halvfærdige Borg, lod støde i Luren, og de Birkebeiner, som laa nede i Byen, ilede strax op for at komme ham til Hjelp, men Baglerne vare allerede komne dem i Forkjøbet, og stillede sig i Vejen for dem, saa at de maatte vige tilbage med Tabet af 11 Mand [1]). Peter Stepper flygtede, saa snart han hørte Luren, med sin Hustru og sine Folk først op paa Landet, og siden til Stavanger. Baglerne omringede Borgen, og begyndte at angribe den, saa snart det blev lyst; dog tilbøde de Dagfinn først Grid. Men den kjekke Mand svarede at han ingen Grid behøvede, skjønt hans hele Besætning kun udgjorde 25 Mand, og Borgens Mure sikkert endnu kun vare i en daarlig Forfatning. Baglerne gjorde et voldsomt Anfald, men Dagfinn og hans lille Skare forsvarede sig en Tidlang med den største Tapperhed, indtil Baglerne endelig stablede et Baal op om Muren, og tændte Ild paa det; da blev Røgen og Heden saa utaalelig for Birkebeinerne, der desuden alle vare saarede, at Dagfinn nu selv maatte bekvemme sig til at bede om Grid. Men da fik han det Svar, at han ikke behøvede Grid mere nu end om Morgenen. Baglerne hentede derhos Kirkestiger nede i Byen, satte dem til Muren, og begyndte at stige op. Da lod Dagfinn Kongesønnen Haakon, som han havde haft i sin Varetægt, hisse ned fra Muren, med Bøn om at man i det mindste vilde skjenke ham Livet; han lod ogsaa et kostbart Sverd følge med til sin Svoger, Gyrd Skjaalge, der var en af Baglernes Høvdinger. Gyrd gik strax hen, og modtog baade Drengen og Sverdet. Dagfinn bad ham gaa til Kongen og see til, om han kunde skaffe dem Grid. Gyrd gjorde saa, bad Kongen at skjenke Dagfinn Livet, og tilbød hele sin Ejendom i Pant paa, at han ej siden skulde føre Vaaben imod ham. Ogsaa Arnbjørn Jonssøn kom til, og forenede sine Bønner med Gyrds. Kongen lod da blæse til Huusthing, og sagde at det skulde komme an paa Krigsfolkene selv, om Dagfinn skulde faa Grid. Men alle sagde Nej. Gyrd bad fremdeles. „Saa gaa hen", sagde Kongen, „og sig

---

[1]) Peder Claussøn siger at de tililende Birkebeiner med Tabet af 11 Mand kom ind i Borgen; dette maa dog kun være en Misforstaaelse, thi ellers vilde den hele Besætning senere neppe kunde have været saa liden som 25 Mand.

til Dagfinn, at han alene kan komme hid og faa Grid. Gyrd frembar denne Hilsen, men Dagfinn erklærede at han vilde dele Skjæbne med sine Mænd: enten skulle de alle have Grid, eller ingen. Kong Philip forestillede nu sine Folk, at det var liden Gavn eller Ære for dem at dræbe nogle faa saarede og ilde medfarne Folk, og fik dem endelig til at samtykke i at lade dem alle beholde Livet. Dog skulde de forlade Borgen uden Vaaben og Kapper; Dagfinn alene fik Lov til at beholde sin Staalhue. De begave sig da ned til Biskopsgaarden, hvor de maatte aflægge Ed paa, ikke efterdags at stride mod Kong Philip. Dagen efter lod Kongen hele Mandskabet blæse sammen, for paa ny at nedrive Borgen, og der blev ikke ladet Steen paa Steen tilbage af den [1]).

Baglerne forbleve nu nogen Tid i Byen. Omtrent 14 Dage efter Borgens Ødelæggelse gjorde Philip en Reise til Throndhjem, hvor han lod sig tage til Konge paa Ørething, men da der havde været et Uaar og saaledes herskede megen Dyrtid paa den Kant, kunde han ikke længe opholde sig der med saa mange Folk, men vendte efter Vinternat (14de Oktober) tilbage til Bergen. Under denne Kong Philips Fraværelse i Nidaros var det maaskee, at Reidar Sendemand, som der fortælles, foreslog Baglerne at tage Drengen Haakon til Konge i Philips Sted [2]).

---

[1]) Inge Baardsøns Saga, Cap. 16, 17. Peder Claussøns Oversættelse i Fornm. S. IX. S. 160—172.

[2]) Her er der en betydelig Uovereensstemmelse, hvad Chronologien angaar, mellem Inge Baardsøns Saga, og Cap. 4 i Haakon Haakonssøns Saga, der fortæller om dennes tidligste Barndomsaar, og saaledes temmelig vidløftigt kommer til at dvæle ved hans Ophold i Bergen under Krigsbegivenhederne i Aaret 1207. Uovereensstemmelsen er for stor til at man, som det heder, kan forlige begge Beretninger, men man maa nødvendigviis enten holde sig til den ene, eller til den anden. Dette vil sees af følgende Sammenstilling. Inge Baardsøns Saga lader Kong Philip blive hyldet i Borg 14 Dage eller 3 Uger efter Paaske, altsaa omtrent midt i Mai; strax efter lader den Baglerne gjøre sit første Strejftog til Agder, hvilket i det længste medtog en 14 Dages Tid, altsaa til først i Juni; derpaa følger det andet Tog lige til Bergen, hvortil man vel og, i Betragtning af den Frem- og Tilbage-Sejlen, som fandt Sted, kan regne henved 14 Dage. Belejringen af Borgen, før Kong Philips Ankomst, varede vel ogsaa henved 14 Dage, saa at man vel kan antage, at Overgivelsen skede først i Juli. Philip kom en Mandag, heder det udtrykkeligt, Tirsdagen gik Besætningen ud, Onsdagen blev Borgen ransaget, Thorsdag, Fredag og Løverdag brændt og nedreven; Søndagen lagde de første Gang ud fra Byen, Tirsdagen anden Gang; Onsdagen sejlede Philip og Haakon Jarl forbi hinanden paa Korsfjorden. Fra Philips Ankomst til Bergen indtil hans Afreise derfra hengik saaledes kun 8 Dage. Angivelserne ere her saa nøjagtige, at der ikke kan herske nogen Fejl. Baglerne rejste siden i al Hast til Oslo, altsaa vel i det længste kun paa 7 Dage, eller omtrent til 15de Juli; derpaa tilbage til Tunsberg, Marfjord, Staværn, Aftisholmene, altsammen rimeligviis i 8—10 Dage, eller indtil

Han skal nemlig have kaldt til sig nogle af de andre Høvdinger og forestillet dem, at der nu eller aldrig var Lejlighed til at vinde al Magten fra Birkebeinerne og faa hele Folket paa sin Side. „Vi have just nu," sagde han, „Drengen Haakon i vor Vold, Sønnen af den Konge, som hele

25de Juli; derpaa hurtigt til Bergen, hvor de altsaa kom i de første Dage af August. Borgen blev strax indtagen, eller omtrent 2den August; derpaa opholdt Philip sig ½ Maaned i Byen, altsaa omtrent til den 17de, drog derpaa til Throndhjem, hvor han vel kom den 22de; lod sig rimeligviis hylde Bartholomæusmesse den 24de August, og forblev der indtil strax efter 14de Oktober (Vinternat), hvorpaa han atter vendte tilbage til Bergen, som han og Baglerne ej forlode førend ganske kort før Juul, saaledes som det i det følgende vil sees. Baglernes Ophold i Bergen varede saaledes omtrent fra først i August til først i December, eller i fire Maaneder. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 4 siger i Førstningen, ganske rigtigt, at Fru Christina og Kongesønnen Haakon, der havde ledsaget Haakon Jarl fra Throndhjem, vare i Borgen indtil Baglerne kom til Bergen og Birkebeinerne kapitulerede efter Erkebiskop Thores Raad, men tillægger derpaa, at Kong Philip tog Haakon til sig, og at denne var i tre Maaneder (tre Aar, som Flatø- og Skaalholtsbøgerne have, kan alene være Skrivfejl) hos Baglerne, ved hvilken Lejlighed Reidar fremsatte Forslaget om at tage ham til Konge; at Baglerne siden, ved Efterretningen om at Haakon Jarl nærmede sig, skyndte sig fra Byen, og at Erkebiskoppen da fik Philip til at overlade sig Kongesønnen, hvilken han ved Jarlens Ankomst bragte til denne, som takkede Gud at han vel beholden var sluppen fra Baglerne, og lod ham siden aldrig komme fra sig. Derfor fulgte Haakon ogsaa med, da Birkebeinerne, som det nedenfor skal berettes, laa saa længe om Høsten og i Begyndelsen af Vintren samme Aar ved Seløerne, og der meddeles endog en løjerlig Ytring af ham til Birkebeinerne i Anledning af Kulden, der gjorde det umuligt at smøre Smørret paa Brødet. Nu er der, som man seer, en iøjnefaldende Forskjel mellem den sidst omhandlede Saga-Angivelse af en Tid af tre Maaneder fra Borgens Kapitulation indtil Baglernes Afrejse, og den ovenfor nævnte af 8 Dage. At denne sidste er den rette, kan saavel skjønnes deraf, at Haakon Jarl umuligt kunde have biet i tre Maaneder inden han søgte at komme Borgen til Hjelp, som deraf, at der ellers ikke vilde blive tilstrækkelig Tid til alle de paafølgende Begivenheder, der skulde finde Sted inden Vinterdag; ligesom det jo ogsaa, hvor der er Spørgsmaal om en Begivenhed, der i een Saga fortælles som Hovedsag, i en anden kun som Bisag og Anledning til at meddele et Par Anekdoter, altid er rimeligere at hiin har Ret, end denne, hvis Beretningerne ikke stemme med hinanden. Men Haakon Haakonssøns Saga fejler vel, foruden i Tidsangivelsen, ogsaa i den Beretning, at Philip tog Haakon til sig, og siden overlod ham til Erkebiskoppen. Vi erfare nemlig af den anden Saga, at alle Damerne, og med dem naturligviis ogsaa Drengen Haakon, strax efter Kapitulationen kom til Erkebiskoppen, og forbleve under hans Varetægt, medens Baglerne vare i Byen. Tiden var ogsaa næsten for kort til at Haakon under denne skulde have skiftet Opholdssted. Desuden vilde Haakon, om Jarlen da, som hans Saga beretter, strax havde taget ham til sig for aldrig mere at slippe ham fra sig, ikke siden kunne have været inde i Borgen, da den anden Gang blev belejret, og blive hidset ned fra Muren. Th. Torvesen, og flere

Folket elskede, og som Birkebeinerne holdt saa meget af, at de gjerne vilde ofre deres Liv for hans Afkom. Toge vi nu ham til Konge, men gjorde den, vi hidtil kaldte vor Konge, til Jarl, da vide vi nok saa meget, at vi just have den hellige Olafs Lov paa vor Side, thi den erkjender kun en Kongesøn for retmæssig Konge i Norge, og ikke en Konges Dattersøn eller Systersøn, saadan som dem, baade Birkebeinerne og vi Bag-

med ham, have rigtignok her grebet til den Udvej, at antage Beretningen om at Haakon var i Borgen under dens anden Beleiring og blev hisset ned fra Muren, for fejlagtig. Men det skulde dog være besynderligt, om en saadan Beretning som denne skulde være opdigtet, eller om Fortælleren, der, som det af et andet Sted i Sagaen (Cap. 20) kan sees, var samtidig med Begivenhederne, skulde have opfattet den fejlagtigt. Snarere maa man antage, at Haakons Saga, der allerede i eet Punkt er unøjagtig, ogsaa fejler i dette. Men paa den anden Side er det dog vist heller ikke ret, ganske at slaa en Streg over Haakonssagaens Udsagn. Der maa dog have været en Tid, da han opholdt sig i tre Maaneder hos Baglerne, og under hvilken Reidar har fremsat sit Forslag, thi med Th. Torvesøn og hans Efterfølgere at antage, at han har fremsat det under de 8 Dage, da man havde travlt med Nedrivelsen af Borgen og hvert Øjeblik ventede Haakon Jarl, synes lidet troligt; der maa ogsaa have været en Tid, da Haakon virkelig var i Baglernes Vold, saaledes at Jarlen kunde takke Gud over at have faaet ham vel beholden tilbage, men dette passer ikke paa de 8 Dage, han med Damerne befandt sig hos Erkebiskoppen; da var han strengt taget ikke i Baglernes Vold. Intet passer derimod bedre paa alt dette, end hiin lange Tid, som Baglerne tilbragte i Bergen efter Borgens anden Overgivelse. Da var det netop rimeligt, at Kong Philip selv tog Haakon til sig; og just paa den Tid, han var i Throndhjem, for at lade sig hylde, kunde der blandt de i Bergen tilbageblevne Bagler blive Tale om Kongehylding i Almindelighed, og siden om at tage Haakon til Konge i Philips Sted. Og da Haakon Jarl endelig atter fik Drengen vel beholden tilbage, da først kunde der være Anledning til at glæde sig over hans Frelse, og til at aflægge Løftet om aldrig at lade ham komme fra sig. Den eneste Vanskelighed, som opstaar, er at bestemme, naar dette indtraf, thi det maa have indtruffet før Vinteren, siden vi finde Drengen Haakon ombord paa Flaaden ved Seløerne, og heri synes der ej at kunne være nogen Fejl, siden endog en dertil bestemt knyttet Anekdot meddeles. Haakons egen Saga, der kun taler om een Beleiring, giver her ingen Oplysning, og Inge Baardsøns Saga, for hvem Kongesønnens Fata ere en Bisag, nævner intet om, naar hans Udlevereise til Jarlen skede. At Erkebiskoppen denne Gang intet har haft dermed, maa ansees som vist, han opholdt sig desuden da i Throndhjem. Hvis altsaa ikke hiin Anekdot om Smørrebrødet ved en Fejltagelse er overført til Selehøsten fra en anden lignende Anledning, maa man formode at Philip selv, maaskee efter Sverres gamle Vens, Biskop Martins Anmodning, har givet Haakon fri, ja den Tanke ligger endog nær, at han kan have faaet Nys om Reidars Planer, og, da han var for ædel til at ville dræbe Drengen, skillede sig paa nemmeste Maade af med den farlige Medbejler ved at sende ham til Haakon, medens denne, hvad der ej kunde være ham ubekjendt, laa ved Seløerne.

ler nu tjene. I Grunden havde ogsaa vor Høvding størst Ære af, og var bedst tjent med at have baade Riget og Kongen i sin Varetægt; thi da kunde han med Rette baade kaldes Konge og Jarl." De andre Baglerhøvdinger erkjendte fuldkommen det rigtige og fordeelagtige i hans Forslag, men flere af dem fandt det deels mindre passende at tage Kongenavnet fra Philip, efter engang at have givet ham det; deels vilde de nødig udsætte sig for Philips Vrede, naar han fik dette Anslag at vide, og saaledes faldt det bort. Det vides ikke, hvor vidt Philip erfarede noget om denne Samtale, hvilken han i saa Fald maa have taget Reidar meget ilde op. Da han var kommen tilbage til Bergen, sendte han nogle Skuder under Bjørgulf Baat, Byrge af Stange, Brynjulf Nev og Skæring syd til Stavanger, for at prøve paa om de kunde overrumple Peter Stepper og faa ham dræbt eller fangen. Da disse kom til Moster [1]), fik de høre at Peter ikke plejede at opholde sig i Byen om Nætterne, men kun om Dagen. De roede da for det første over til Herfyle [2]), hvor de bleve liggende for Modvind i 4 Dage; da roede de atter over Fjorden, ind til Badø indenfor Bukn og udenfor Utstein, derpaa til Fjardbyrjesund og ind i den indre Baag. Peter var just til Ottesang og hørte Messe med sit Følge. Der var saa sterkt Snefog at man ikke saa noget til Baglerne, førend de sprang i Land: da fik nogle Birkebeiner Øje paa dem og advarede Peter, som øjeblikkelig forlod Kirken, og løb ud af Byen med alle sine Mænd. Baglerne satte efter, og dræbte 11 af dem, men han selv var saa rap til Fods, at han undkom, dog var han i en saadan Knibe, at han maatte kaste baade Kjortelen og Beltet. Baglerne fandt Kjortelen og bragte den med sig tilbage til Byen, til stor Forfærdelse for Peters Hustru, der troede at han var falden, indtil det blev hende sagt, at han var undkommen. Dagen efter vendte Baglerne tilbage til Bergen [3]).

83. Sels-Høsten. Det sidste Sammenstød mellem Birkebeiner og Bagler.

Imidlertid havde Kong Inge og Haakon Jarl ud paa Høsten forladt Viken med hele deres Hær og Flaade, for at vende tilbage til Bergen, og om muligt forjage Baglerne derfra. De droge dog ikke hurtigt frem, men bleve en lang Tid liggende i **Seløerne**, hvor det lader til, at Mandskabet døjede meget ondt, især af Kulde, siden de kaldte den Tid

---

[1]) Dette er Mosterøen tæt ved Rennesø i Buknfjorden.

[2]) Den kaldes nu Herving, og ligger indenfor eller nordenfor Bukn.

[3]) Inge Baardssøns Saga, Cap. 17; hos P. Claussøn S. 172. Her har P. Claussøn misforstaaet Benævnelsen „konungsdóttir" om Peter Steppers Hustru, og oversat det med „hans Datter."

den slemme Vinter, eller **Sels-Vintren**, ogsaa **Sels-Høsten**. Her var ogsaa Kongesønnen Haakon hos Jarlen, og ombord paa hans Skib, uden at der nævnes noget om, hvorledes han var sluppen fra Baglerne, man veed kun at Jarlen takkede Gud for at have faaet ham vel beholden tilbage, og foresatte sig for Eftertiden, aldrig at slippe ham fra sig [1]). Drengens Munterhed og løjerlige, fremfor hans Aar forstandige Tale bidrog meget til at opmuntre Birkebeinerne, hvis Yndling han var, under den kjedsommelige Stilleliggen, hvis Aarsag ikke angives, og vanskeligt kan gjettes, med mindre det enten skulde være Storm og haardnakket Modvind, eller og at Fredsunderhandlingerne allerede vare paabegyndte. Endelig droge de da videre. Dette var kun kort Tid før Juul. Da Baglerne fik spurgt, at de vare komne til Karmsund, vilde de ikke oppebie dem i Byen, men droge strax bort, først til Baardssundet (mellem Reksteren og Hofteren) hvor de laa om Natten, siden til Hvisvik sydligst paa Stord [2]), hvor de lagde bi for Søndenvind, just som Birkebeinerne kom søndenfra og lagde ind i det ganske nær liggende Eldøsund, uden dog at vide, at Baglerne vare dem saa nær. Dog hørte de, at de skulde være indenfor Storden, og Jarlen roede derfor om Aftenen med Smaaskuderne over til Titolfsnes, for bedre at kunne passe dem op, naar de skulde ud igjennem Bømlfjorden. Her fik han høre, at Baglerne endnu ej vare komne forbi. Baglerne, som ej vidste bedre end at alle Birkebeinerne laa i Eldøsund, roede om Natten over til Titolfsnes [3]), hvor der nu i Mørket blev megen Tummel og Forvirring. Arnbjørn Jonssøn kom først farende med fire Skuder. Birkebeinernes Vagt blev ham var, og raabte højt: „af med Tjeldene, her fare Fiender!“ Baglerne, der mindst ventede at treffe paa Birkebeiner her, undredes ved dette Raab, og end mere da de kom lige ud for Havnen, og kunde see Ilde i Land saa vel som Fartøjerne, der tegnede sig mod Ilden. Bjørgulf Baat raabte til dem: „hvad Folk er dette?“ Birkebeinerne, der havde travlt med at tage Tjeldene ned og lægge Masterne, svarede ikke, og Bjørgulf blev ved at raabe, den ene Gang efter den anden. Endelig svarede een: „raab ikke saa, Mand, du faar det tids nok at vide!“ Da først skjønnede Baglerne, hvis hele Flaade imidlertid var kommen udenfor Havnen, at det maatte være Birkebeinerne, og gave sig til at ro ud af alle Kræfter. Birkebeinerne roede

---

[1]) Se Noten strax ovenfor, S. 522—524.

[2]) Sandsynligviis Viken, der gaar indtil Hystad, forbi Hystadholmene, en halv Miils Vej indenfor Eldøsund.

[3]) Udtales nu sædvanligt Titelsnes; det er den nordligste Spidse af Fastlandet mellem Aalfjorden og Bømlfjorden, lige overfor Eldøsund, der ligger paa den ene Side af den omtrent ⅜ Miil brede Bømlfjord, medens Titolfsnes ligger paa den anden.

efter dem, under Lurenes Klang, men det var saa mørkt, at man ikke kunde kjende hverandre, og Venner og Fiender en Stund roede sammen, indtil de atter fjernede sig noget fra hinanden, idet Baglerne holdt udenfor langs med Land, Birkebeinerne ind ad Fjorden. Dog vidste den ene Part ikke det mindste om, hvor den anden foor. Peter Stepper, der just kom søndenfra med sin Skude [1]), for at støde til den øvrige Flaade, roede i Mørket lige op paa sin Svoger Reidar Sendemands Skib. En af Peters Folk raabte: „hvorfor ro I Djevle foran os i hele Nat!" og kastede med det samme en Steen, der traf Reidars Forrumsmand; Reidar lod ro af Vejen det hurtigste han kunde, og styrede tilligemed Helge Byrgessøn inden om Moster. Peter, som ikke kjendte dem, fortsatte sin Vej. Arnthor Foka vendte i Forvirringen om og tog Vejen ind i Teknefjord, hvor han og hans Folk flygtede i Land. Birkebeinerne lagde ind i Havnen og oppebiede Dagen. Den følgende Morgen jagede de Arnbjørn, Sørkve Snaaps Broder, i Land paa Vadilsø [2]), og dræbte ham selv femte, hvorefter de fortsatte Rejsen til Bergen, hvor de ankom strax før Juul. Baglerne kom Morgenen efter hiin urolige Nat til Haugesund. Her kom der nogle Folk, som bragte Brev fra Biskop Nikolas til Kong Philip, med Anmodning om at Baglerne vilde slutte Fred og Forlig med Birkebeinerne, og imidlertid standse med Fiendtlighederne, saa længe de nødvendige Underhandlinger vedvarede, og indtil Forliget kom i Stand. Philip, som sikkert maa have vidst, at saadanne Underhandlinger allerede vare indledede, lod Brevet strax oplæse for sine Folk; derpaa sejlede de til Eikundasund, hvor en Deel af Baglerne bleve liggende om Julen, andre toge Juleophold paa Agder. Siden droge de alle til Tunsberg, hvor Philip tilbragte den øvrige Deel af Vintren [3]).

84. Fredsunderhandlinger. Forlig ved Hvitingsø. Inge Overkonge i Norge.

Det var virkelig paa høj Tid, at der nu sattes en Grændse for de bestandige Fejder, saa meget mere som de sidste Aars Begivenheder noksom havde viist, at der ej engang var noget Haab om at den ene af Parterne omsider vilde sejre over den anden; Kræfterne synes at have været ganske

---

[1]) Der staar i Sagaen, at „Peter kom til dem i Eikundasund"; et Sund af dette Navn kjendes ikke i Nærheden af Moster, og Navnet er maaskee fejlskrevet i Stedet for et andet, f. Ex. det, der nu kaldes Øklandsvaag; imidlertid er det ogsaa muligt, at der i Original-Haandskriftet har staaet „fra Eikundasund," thi det er højst rimeligt at Peter paa sin Flugt fra Hardanger kan have begivet sig did.

[2]) Teknefjord og Vadilsø kjendes nu ej, med mindre det sidste skulde være Vedsø i Stokssund.

[3]) Inge Baardssøns Saga Cap. 18. P. Clausšons S. 172—174.

lige paa begge Sider; den hele Krigsførelse bestod nu næsten alene i et Slags Legen Skjuul med hinanden eller bestandig Krydsfart frem og tilbage mellem Bergen og Viken, hvorved man ej engang synes at have lagt an paa at møde hinanden og levere et afgjørende Slag, men alene, som det lader til, at komme hinanden i Forkjøbet, overfalde enkeltviis en eller anden af det fiendtlige Parti, og for Resten gjøre hinanden saa megen Skade ved Herjen og Ødelæggelser, som muligt. For den fredeligere Deel af Befolkningen maatte dette være en saare uhyggelig Tilstand, thi ej alene blev alle Næringsveje, især Søfarten, derved foruroligede og lammede, men der tilføjedes ogsaa Borgere og Bønder ligefremme Tab ved Plyndringer, Ildspaasættelser og andre Slags Voldsomheder. Jon Drottnings ovenfor skildrede Ferd giver det bedste Exempel derpaa. Krigerne, hvis Vildhed og Foragt for fredelige Sysler nødvendigviis maatte tiltage, jo længere Fejderne varede, bleve derved ogsaa mere og mere uregjerlige og anmassende baade blandt Venner og Fiender, og i Længden maatte det derhos blive en hartad utaalelig Byrde for Landet at føde saa mange blot og bart fortærende og ødelæggende, ikke arbejdende eller i mindste Maade til det almene Bedste bidragende Mennesker. Det var derfor visselig den bedste Gjerning, Biskop Nikolas i sin hele lange politiske Løbebane udførte, da han allerede om Sommeren, sandsynligviis endnu førend Philip havde ladet sig hylde paa Ørething, rejste nord til Throndhjem, og foreslog Erkebiskop Thore, at de med forenede Kræfter skulde arbejde paa at bringe et Forlig i Stand mellem Birkebeinerne og Baglerne. Vel muligt, at Nikolas her mere havde sin Systersøns og sin Families Interesse for Øje, end Landets; hans hele Ferd for øvrigt viser noksom, at hans egen eller hans Families Fordeel, og hans personlige Sympathier og Antipathier altid hos ham afgave sterkere bestemmende Grunde for hans Handlinger, end Hensyn til Fædrelandets Vel. Men hvilke nu end hans Bevæggrunde ved denne Lejlighed monne have været, er det vist nok, at han gjorde Fædrelandet den største Tjeneste ved at gribe Initiativet til et endeligt Fredsfordrag. Erkebiskop Thore var strax rede til at række ham Haanden i dette gavnlige Verk, og begge disse mægtige Prælater forenede sig saaledes om at virke for Freden. Da Biskop Nikolas var kommen tilbage til Oslo, aabnede han Underhandlingerne ved at skrive Breve baade til Birkebeinerne og Baglerne, med Anmodning om at de vilde forliges. Sandsynligviis har ogsaa Erkebiskop Thore paa sin Kant tilskrevet dem, i det mindste Birkebeinerne, og disse maa have modtaget Brevene i Bergen paa samme Tid, som Philip og Baglerne modtoge Biskop Nikolas's Brev i Haugesund. For øvrigt synes man at maatte formode, at begge Parter allerede tidligere paa Høsten have vidst Besked om, at Underhandlinger vare i Verk, og at dette kan have bidraget noget til at

Birkebeinerne holdt sig saa længe uvirksomme ved Seløerne, medens Baglerne laa stille i Bergen. Ja det tør endog være muligt, at dette staar i Forbindelse med Reidar Sendemands ovenfor omtalte Forslag, at tage Drengen Haakon Haakonssøn til Konge [1]).

Fyrsterne, der nu noksom maatte have overbeviist sig om, at der ikke kom noget ud af den evindelige Kamp, saa længe Kræfterne vare saa jevnt fordeelte, som nu, lyttede med større Villighed til Fredsforslaget, end deres Krigere, der deels betragtede Krigen selv som sin Levevej, den de nødig ønskede at opgive, deels ogsaa havde tabt Gods og Penge, som de gjerne vilde vinde tilbage, ligesom de og endnu havde mangen Privathevn at udføre. Men i de strengeste Vintermaaneder var det under enhver Omstændighed umuligt at fortsætte Striden, og begge Parter havde derhos sandsynligviis deres meste Opmerksomhed henvendt paa den Kamp, som nu rasede mellem Erik Knutssøn og Kong Sverke Karlssøn i Sverige, og hvis endelige Udfald neppe vilde blive uden Indflydelse paa Forholdene i Norge, da Erik Knutssøn, der var saa nær beslægtet med Haakon Jarls Hustru Christina, maatte ansees som Birkebeinernes Ven, og, hvis han sejrede, blive dem en god Støtte, medens derimod Sverke, der stod i det nøjeste Venskabsforhold med Danmark, maatte, om han beholdt Magten, kunne bidrage meget til at fremme Kong Valdemars Planer i Norge og understøtte Baglerne. Man kjender meget lidet til de nærmere Omstændigheder ved denne Krig; der siges at Erik Knutssøn efter Nederlaget ved Elgjaraas flygtede til Norge i tre Aar, hvilket enten kan betyde at han opholdt sig der i hele tre Aar, eller, hvad det er rimeligere, at han benyttede det som et Tilflugtssted hver Gang han var uheldig i Striden mod Sverke. Erik havde de mægtige Folkunger paa sin Side, medens Sverke derimod fik Hjelp fra Danmark, især fra sine Svogere, de mægtige Sunessønner, Erkebiskop Andreas i Lund, Biskop Peder i Roeskilde, Ebbe Sunessøn til Knardrup (hans Svigerfader), Laurents og Jakob, der vistnok vare i Stand til, paa egen Haand at skaffe en betydelig Troppestyrke til Veje; dog skal ogsaa Kong Valdemar, hvad der og i sig selv er rimeligt, have sendt Sverke en heel Deel Hjelpetropper, hvoriblandt endog en Deel Bøhmere, som Valdemars Svigerfader, Kongen af Bøhmen, skal have overladt ham. Efter en enkelt Beretning skal det allerede i Aaret 1207 være kommet til et Sammenstød mellem Erik Knutssøn og Ebbe Sunessøn, hvorved denne faldt; den almindelige Fortælling taler dog kun om et eneste Hovedslag ved Lena i Vartofte Hered i Vestergøtland den 31te Januar 1208, hvor baade Ebbe og Laurentius Sunessønner faldt med en Mængde

[1]) Se ovenfor S. 523—525.

Danske, og Erik Knutsføn vandt en aldeles afgjørende Sejr, saa at Sverke maatte flygte til Danmark, hvorfra han først efter to Aars Forløb vovede at komme tilbage, medens Erik satte sig i Besiddelse af Kongedømmet [1]). Der tales ikke om, at der var Nordmænd med i Slaget, og det er lidet troligt, at Haakon Jarl har kunnet affee Tropper til at staa Erik bi. Men at man alligevel i Norge fulgte Striden med den ængsteligste Opmerksomhed, og at Efterretningen om det blodige Slag gjorde en overordentlig Opsigt, sees aller bedst af den Omstændighed, at der i Viken opkom et Sagn om, at Odin havde viist sig der før Slaget og tilkjendegivet sin Hensigt, at ville forlade Norge, hvor han nu, da det tegnede sig til Fred, intet mere havde at bestille, men derimod vilde gieste Sverige for at tage Deel i den forestaaende Kamp. Endnu samme Vinter indfandt sig nemlig, heder det, hos Kong Philip i Tunsberg en Smed, ved Navn Thord Vette fra en Gaard paa Nesje, og gav følgende Fortælling til Bedste: Om Aftenen den 26de Januar kom en Mand ridende til hans Gaard, bad ham om Huusly, og om at maatte faa sin Hest skoet. Smeden lovede ham begge Dele. Allerede næste Morgen længe før Dag stode de op, og han begyndte at smede. Medens han smedede, spurgte han den Fremmede, hvor han havde været den forrige Nat. Den Fremmede nævnte et Sted nordligst i Thelemarken, og paa Smedens Spørgsmaal, hvor han da havde været Natten forud, angav han etsteds nordligst i Nyfylke. Smeden meente, at dette var umuligt, og at han maatte være en Løgner. Imidlertid vilde Arbejdet ikke ret gaa fra Haanden, saa at han tilsidst udbrød: aldrig har jeg smedet saaledes før. Smed kun, som det falder sig, svarede den anden, og da dannede Hesteskoene sig af sig selv, men bleve meget større end Smeden nogensinde havde seet dem; dog passede de ganske, da de bleve lagte paa. Da sagde den Fremmede: du er dog ret en uforstandig Mand, som ikke spørger om mere. Hvo er du da, spurgte Smeden, og hvor agter du dig hen? Jeg har været nordpaa,

[1]) De Efteretninger af nogenlunde Ælde, som man har om dette Slag, ere yderst magre, og det er kun fra sildigere historiske Skrifter, hvis Hjemmel er højst usikker, saavel som fra Kæmpeviserne, at man erfarer noget om de nærmere Omstændigheder derved. Det ældste Skrift, som omtaler at Ebbe Sunesføn og Broderen Laurents faldt i Slaget, er det anonyme Chronicon, som er meddeelt hos Fant, Scr. r. Sv. I. S. 83 fg., og hos Langebek, Scr. r. D. IV. 588. Derimod sige Flato-Annalerne, hvis Angivelser ellers ere meget paalidelige, og endnu optegnede i Slutningen af 14de Aarhundrede, at „Junker Erik dræbte Ebbe Sunesføn" 1207, hvilket unegtelig tyder hen paa et tidligere Sammenstød mellem disse før Hovedslaget. Og det er ikke usandsynligt, at hiint Chronicon, der ej anfører nogen Begivenhed ved 1207, kan have betragtet Ebbes Fald og Nederlaget ved Lena 1208 som een sammenhængende Begivenhed, og omtalt dem under eet.

svarede den anden, og har længe opholdt mig i Norge, men nu agter jeg mig over til Sverige; en Tidlang har jeg været til Søs, men maa nu vænne mig til at ride en Stund. I Aften tænker jeg at komme efter til Sparmark. Det er umuligt, sagde Smeden, did kan man neppe ride i syv Dage. Hvo er du da, spurgte Smeden, idet den Fremmede steg til Hest. Har du hørt tale om Odin, sagde denne. Hørt ham nævne har jeg nok, svarede Smeden. Her seer du ham for dig, sagde den Fremmede, og vil du ikke tro mine Ord, saa betragt kun hvorledes jeg sætter over Gjerdet. I det samme satte han Sporerne i Hesten, som sprang over Gjerdet, skjønt det var syv Alen højt, og foor hen i Vejret, saa at Smeden ikke saa ham mere. Men fire Dage derefter stod Slaget ved Lena [1]).

Dette Sagn, i hvilket Odin for sidste Gang forekommer i Norden som en til Folke-Overtroen hørende Figur, vidner ej alene om den Interesse, hvormed Nordmændene af alle Klasser betragtede den svenske Tronkrig, men ogsaa om de Følelser, der besjælede Almuen med Hensyn til Borgerkrigen i Norge. Thi Odin var forlængst i Folketroen bleven et ondt Væsen, en Djævel, og naar det nu hed, at han under de nærværende Udsigter til Fred forlod Norge, hvor han saa længe havde været tilstede paa Skibene, eller under de idelige Søkrige, for at gaa til Sverige og deeltage i dets Rytterkampe, er det tydeligt, at man betragtede disse Krige som Djævelens Verk, men nu endelig haabede at Forbandelsen skulde vige fra Landet. For Kong Philip og Biskop Nikolas maa Efterretningen om Eriks Sejr og Sverkes Nederlag have været højst nedslaaende, og den har uden al Tvivl bidraget meget til at bestemme den Politik, de nu fulgte ved Underhandlingerne, saavel som til at gjøre dem mindre fordringsfulde og paastaaelige, end de maaskee ellers vilde have været, medens den derimod sandsynligviis gjorde den anden Part des mere overmodig og utilbøjelig til Eftergivelser.

Da Vaaren kom, og Isene gik op, saa at Tiden var for Haanden til at begynde et nyt Felttog, begav Nikolas sig ud til Tunsberg til

---

[1]) Inge Baardssøns Saga, Cap. 40, jevnfør P. Claussøns Oversættelse. Det er merkeligt nok, at Sagaskriveren paa hiint Sted udtrykkeligt tilføjer: vi have denne Beretning fra En, der selv var tilstede og hørte paa, da Smeden fortalte Philip dette. Det viser i alle Fald at Sagaen er optegnet af en Samtidig. Stedet paa Nesje, hvor Smeden boede, kaldes Pisle; herved menes sandsynligviis Pinsle strax østenfor Sandefjord, hvilket Strøg vistnok ikke nu regnes til „Neset" i særlig Forstand, men som i ældre Tider dog synes at have været regnet til de saakaldte „Nesjar" eller Nesene, det vil sige de Nes og Halvøer, der stikke frem mellem Tunsbergfjorden og Grenmar eller Langesundsfjorden. Det vestlige af disse Nes var da det egentlige „Neset" eller Brynlaaneset.

Kong Philip, og holdt mange Raadslagninger med ham. Philip spurgte først og fremst, hvad det tilsigtede Forlig skulde gaa ud paa. „Det begynder dermed, Herre,“ sagde Biskoppen, „at siden I ere trende Høvdinger, skal hver have sin Trediedeel af Landet; I skal have Viken og Oplandene, hvilket rigtignok ellers ikke vejer op mod Throndhjem, men der oppe hersker nu Dyrtid og Hungersnød, medens der her er gode Aaringer. Derhos har Erkebiskoppen og jeg overlagt, at I skulle egte Christina, Kong Sverres Datter; hun er af den bedste Æt her i Landet, og dersom det var saa vel, at I fik Sønner sammen, vil man nok ikke agte Baard Guthormssøns eller Folkvid Lagmands Afkom synderlig højt. Det er ogsaa raadeligt at indgaa Fred og Forlig, naar Lejlighed gives, thi det har nu længe været os haardt og tungt at stride mod Birkebeinerne; hvis I kun først gaar ind paa dette, kunne vi maaskee mage det saa, at de en anden Gang tilstaa os mere.“ Kongen fandt, at dette nok lod sig høre. Derpaa bleve Breve vexlede mellem Kong Inge og Biskop Nikolas, hvorefter denne selv drog til Bergen, ledsaget af de bedste Mænd fra Oslo, for mundtligt at aftale det Videre med Kong Inge og Haakon Jarl. Han indledede sit Erende saaledes: „vor Frænde Philip vil nu efter mine Overtalelser opgive al Strid med eder, og har derimod megen Lyst til at forbinde sig i Svogerskab med eder, dersom I vilde give ham Christina, Kong Sverres Datter, til Egte. Da vil han være eder til megen Hjelp i alt hvad I kunne forlange.“ Kongen og Jarlen svarede i Førstningen ikke meget hertil, men sagde at der ej var at tænke paa Forlig, hvis Inge ikke blev Ene-Konge i Landet. Biskoppen gav imidlertid ikke tabt, men talte saa lempeligt, og jevnede det efterhaanden saa smaat til med dem, at han omsider fik dem stemt som han ønskede. Man kom virkelig overeens om, at Philip skulde faa Jomfruen, forudsat at hun selv intet havde derimod, og at han skulde have saa meget af Landet som Erik, Kong Sverres Broder, havde haft [1]), med den Titel, som Kong Inge vilde unde ham. Birkebeinerne troede imidlertid snart at merke, at Biskoppen tog alt dette i en videre Forstand, end det fra deres Høvdingers Side var meent.

Det gjaldt nu at erhverve Jomfru Christinas Samtykke. Nikolas henvendte sig til hende, og spurgte hende, hvad hun syntes om at række hans Frænde Kong Philip sin Haand. Hun havde i Førstningen en Deel at indvende, dog ej af nogen Modbydelighed mod Philips Person, men

---

[1]) Hos P. Claussøn tilføjes her ogsaa: „eller som Philip Jarl, Birger Brosas Søn, havde haft“, hvilket neppe kan være rigtigt, og maaskee kun skyldes en Misforstaaelse, da der i Sverres Saga ikke er det mindste, der tyder hen paa at Philip Jarl havde egen større Forlening i Norge.

alene af Stolthed, fordi hun ej ansaa ham god nok. „Uagtet jeg“ sagde hun, „ifølge min Byrd er berettiget til at egte en Konge, der baade har Land og Riger at raade over, tvivler jeg dog paa at Birkebeinerne for den Sags Skyld ville unde ham noget større Rige, Ære eller Magt.“ „Men saa meget,“ svarede den kloge Biskop, „maa I dog kunne indsee, at eders Frænder have liden Tanke om eller Villie til at skaffe eder noget høit Giftermaal, siden de hverken have givet eder til Kongen af Danmark eller Kongen af Sverige. Sandsynligviis ville de bortgifte eder saa langt udenlands, at eders Afkom aldrig nogensinde kommer her til Riget, eller og lade de eder egte en Bondesøn her i Landet. Men om det end synes eder som om Philip ikke er af kongelig Byrd, eller at det med Rette tilkommer ham at være Konge, da veed jeg dog at han siden sin Ophøielse til Kongedømmet har givet Birkebeinerne fuldt op at bestille, og tillige veed jeg, at han aldrig afstaar sit Rige og slutter Forlig med Birkebeinerne, uden for eders Skyld.“ Christina svarede hertil: „jeg vil ikke have nogen Mand, der er ringere end min Fader eller Morfader var, og det bliver dog Tilfældet med Philip, thi han skal jo, som jeg hører, ej kunne opnaa Forlig med Birkebeinerne uden at aflægge sin Kongetitel.“ „Kjære Jomfru,“ sagde Biskoppen, „bryd eder aldrig om hvad de sige; vi skulle nok lempe det saaledes, at Philip ikke skal komme til at miste sit Kongenavn, desuden ville vi faa meget heller kalde ham Konge, om han faar en saadan Dronning.“ Hermed endtes deres Samtale for den Gang, og det var tydeligt nok, at Christina ej var ubønhørlig, naar hun kun ved at egte Philip kunde blive Dronning. Nikolas skal strax efter have meldt Kong Inge og Haakon Jarl, hvad Christina havde svaret, dog nævnte han neppe noget om, hvad han selv havde sagt. Imidlertid var ogsaa Erkebiskoppen kommen nordenfra, og gjorde ligeledes sin yderste Flid for at Forliget kunde komme i Stand. Sagen blev omsider forhandlet paa et Thing, sandsynligviis Huusthing eller Hirdstevne. Her kunde Nikolas i Førstningen neppe komme til Orde for Birkebeinerne, der idelig faldt ham i Talen, bade den Niding at tie, og sagde at man nu ikke kunde tro ham bedre end før, hvor fagert han end talede. Men Nikolas lod sig ikke derved bringe ud af Ligevegt. „Lader dog ikke saa ilde,“ sagde han; „Nikolas kan nok lempe sin Tale saaledes at den vinder alle forstandige Mænds Behag. Har jeg før samtykket og hjulpet Baglernes Flok, da skal jeg nu lægge saa meget større Vind paa at bringe Fred og Forlig i Stand, for at vi endelig kunne faa Ro i Landet.“ Og saa længe og viseligen talte han herom, at det tilsidst blev aftalt, at der endnu samme Sommer skulde holdes et Møde ved Hvitingsøerne, hvor begge Konger skulde indfinde sig, hver med lige stor Styrke, for at raadslaa og enes om et endeligt Forlig, hvilket, naar det kom i Stand, skulde for at vinde endnu

større Kraft forelægges Paven til Bekræftelse [1]). Imidlertid stilledes der fra begge Sider Gisler til indbyrdes Betryggelse.

Da dette var afgjort, vendte Biskop Nikolas tilbage til Kong Philip, og meddeelte ham Udfaldet af sin Sendelse. Philip, der havde al Aarsag til at være tilfreds dermed, gjorde sig strax færdig til at begive sig til Mødet med saa mange og store Skibe, som det var bestemt. Da han sejlede afsted, havde han vel ogsaa en Deel mindre Skuder og Smaafartøjer med, men disse lod han blive tilbage i forskjellige Havne paa Agder, og førte kun nøjagtigt det bestemte Antal til Samlingsstedet, hvor han lagde sig ved Nautø, et Par Mile nordøsten for Hvitingsøerne. Saa samvittighedsfulde vare ikke Birkebeinerne, der ej alene indfandt sig mandsterkere til Mødet, end det var aftalt, men forsterkedes endog siden efter med Folk, som efterhaanden kom til. Dette hindrede imidlertid ikke Forhandlingerne fra at tage sin Begyndelse, men efter nogle Budvexlinger mellem Baglerne og Birkebeinerne, der laa ved Hvitingsø, holdtes virkelig den personlige Sammenkomst mellem begge Parter, sandsynligviis i et ved Hvitingsø Havn staaende Huus, eller i et paa Øen opslaaet Telt, skjønt der ogsaa her var flere Birkebeiner end Bagler tilstede. Da Philip og Baglerne siden ankede herover, og gave at forstaa at de vare overlistede, maa man formode at det i Førstningen har lykkets Birkebeinerne at holde dem i fuldkommen Uvidenhed om deres utilbørligt store Antal, indtil det var for silde, skjønt det vistnok er vanskeligt at begribe, hvorledes dette kan have været muligt, hvis Baglerne, der laa saa nær, kun havde anvendt den aller ubetydeligste Forsigtighed. Man fristes derfor til at tro, at det neppe har været saa farligt med denne Overlegenhed paa Birkebeinernes Side, som Baglerne angave. Da Fyrsterne toge Plads, satte, fortælles der, Kong Inge sig først, og dernæst Erkebiskoppen og Biskop Nikolas lige over for ham. Derpaa gik Kong Philip hen til Bænken, og vilde sætte sig ved Siden af Kong Inge, men Haakon Jarl, der ej vilde vige for ham, skød ham til Side og satte sig ned imellem dem. Philip fandt sig, som det lader, taalmodigt heri. Derpaa talte Erkebiskoppen paa Kong Inges, og Nikolas paa Kong Philips Side om det aftalte Forlig, og vilde, som det siges, enhver gjerne drage sin Parts Sag noget frem. Ogsaa de tilstedeværende Birkebeiner ytrede sig, og ligeledes, som man maa formode, Baglerne. Efter langvarige Forhandlinger samtykkede Birkebeinerne i, at Philip skulde faa Jomfru Christina til Egte, og med hende Oplandene og Viken til Rygjarbit paa den vestlige [2]), og til Svinesund

---

[1]) Dette siges udtrykkeligt i Pave Innocentius's Brev, see nedenfor.

[2]) Naar det hos Peder Claussøn (Fornm. S. IX. 184) her heder at den vestlige Grændse for Philips Rige skulde være „Taen Sire eller Rygjarbødt" er

paa den østlige Side, men kun som et Len af Kong Inge, hvem han skulde sværge Troskab og forpligte sig til at følge som hans Vasal inden og uden Lands, med sin hele Magt, om det behøvedes. Han skulde derhos aflægge sit Kongenavn, udlevere sit Segl, og lade sig nøje med den Titel, Inge vilde unde ham. Philip, der, som det heder, saa, at Birkebeinerne vare for talrige til at det kunde nytte at sige noget herimod, svarede: „Jeg vil nedlægge al den Ufred og Urolighed, der nu saa længe har herstet, og tage de Vilkaar, jeg før har samtykket i, med den Deel af Riget, man vil unde mig; hvad min Titel angaar, faar vel ogsaa Kong Inge raade — jeg bliver dog lige fuldt den jeg er — hvad derimod angaar mit Segl, da har jeg det ikke her, men det er hos min Kantsler i Oslo, hos hvem I kunne lade det hente." Inge sagde da, halv spottende: „Din første Titel er, at du skal hede Philippus." Nogen bestemt Titel, enten af Konge eller Jarl, synes Inge ej at have givet ham, men Sagen synes med Flid at være ladet uafgjort, eller maaskee henskudt til Pavens Afgjørelse; dette hindrede imidlertid ikke Forligets Istandbringelse for øvrigt paa de nys nævnte Vilkaar, ligesom det og bestemtes, at for al den Skade, som begge Kongers Undersaatter indbyrdes havde tilføjet hinanden ved Drab eller Ran, skulde der ikke paa nogen af Siderne kunne kræves Bod, Vederlag eller Oprejsning, og ingen skulde siden understaa sig at tage Hevn. Derpaa skred man til Edsaflæggelsen. Først svore Høvdingerne, nemlig Kong Inge, Haakon Jarl og Philip, siden Lendermænd og Sysselmænd, to Tylfter paa hver Side, og tilsidst fremstod Thrøndernes Lagmand, Gunnar Grjonbak, og fremsagde almindelig og gjensidig Grid og Trygd, rimeligviis efter den gamle, ærværdige Formular, der endnu var brugelig i Norge saavel som paa Island. Derpaa hævedes Thinget, og Baglerne vendte tilbage til sine Skibe. Der fortælles, at Philip ved denne Lejlighed, som sædvanlig, vilde gaa Arm i Arm med Arnbjørn Jonssøn, men at denne unddrog sig fra at modtage hans fremrakte Arm, idet han sagde: „led dig nu selv", Beviis nok paa, hvor dybt Baglernes stolte Høvdinger følte sig krænkede ved hans Eftergivenhed. Men det synes at have været en aftalt Plan mellem Philip og Morbroderen, at han skulde gaa ind paa Alt, for siden, naar han først havde faaet Christinas Haand, ved hendes Bistand, og maaskee ved Pavens Indskriden, at vinde uden Sverdslag, hvad han ved Forligsmødet ej havde vovet at paastaa. Da-

---

det første aabenbart en af ham selv, efter Sædvane, indskudt Forklaring, hvorved han, som saa mange andre, indtil Munthe, der først paaviste det rette, har svævet i den urigtige Formening at Rygjarbit skulde være Grændsen mellem Egdafylke og Rygjafylke — følgelig Aaen Sire, — medens det derimod er Jernespynten eller Grændsen mellem Egdafylke og Grenafylke.

gen efter gik ogsaa Fæstemaalet for sig, og begge Parter vendte tilbage hver til sit, Birkebeinerne til Bergen, og Baglerne til Tunsberg.

Saasnart Kong Inge var kommen hjem til Bergen, sendte han Dagfinn Bonde med fem vel bemandede Skuder til Tunsberg, for at hente Philips kongelige Segl, og medgav ham Brev desangaaende. Han fremførte sit Erende, men Philip, der vistnok allerede havde modtaget fuldstændig Instruktion af Biskoppen om hvorledes han skulde bære sig ad, svarede at han ej kunde udlevere Seglet, førend han havde hørt sit Raad og sine bedste Mænd desangaaende, og bad Dagfinn vente saa længe. Faa Dage efter lod han holde Haugathing, og lyste her for sine Mænd saavel som for Tunsbergs Borgere og Bønderne fra Vestfold, hvilket Forlig han havde sluttet med Kong Inge, og lagde ikke Dølgsmaal paa at han havde samtykket i at aflægge sit Kongenavn og udlevere sit kongelige Segl, hvilket de tilstedeværende Sendebud fra Kong Inge nu skulde modtage, men lagde til, at han aldrig vilde have gaaet ind paa dette ydmygende Vilkaar, hvis Birkebeinerne havde holdt deres Ord og ikke indfundet sig mandsterkere til Mødet end Aftalen var. Da svarede de forsamlede Bagler, at da Birkebeinerne ikke havde holdt deres Ord, behøvede Philip heller ikke at holde sit Løfte, og at enhver den skulde faa en Ulykke, som lod Kongens Segl føre bort; vovede nogen at tage det, skulde han miste Haanden. Dagfinn indsaa Umuligheden af at faa Seglet, og bad derfor kun om Tilladelse til at drage hjem igjen, og sige sin Konge Svar. Philip, der oprigtigt ønskede at vedligeholde Freden, og som neppe engang havde holdt saa ivrigt paa Kongenavnet, hvis det ej havde været for Baglernes og sin Fæstemøs Skyld, sagde til Dagfinn: „far hjem med Fred, og sig din Herre, at mit Raad og mine Mænd ej vilde tillade at mit Segl udleveredes, men at jeg for min Part er tilfreds med, at Folk kalde mig som de ville, baade her og nordenfjelds; heller ikke forlanger jeg større Deel af Riget, end den, hvorom vi ere forligte med Birkebeinerne. Denne Besked kan du bringe Kong Inge og Haakon Jarl." Da Dagfinn kom hjem med dette Erende, svarede Inge kun lidet dertil, men Haakon Jarl derimod tilkjendegav sin Forbitrelse ved mange Eder og Vredesord, ligesom ogsaa Birkebeinerne ytrede megen Misfornøjelse, da de hørte at Philip fremdeles lod sig titulere som Konge af Baglerne og Viktoringerne [1])

Philip forelagde, som det var aftalt, Paven sin Sag til Afgjørelse. Vi have ikke længer det Brev, som han, eller rettere hans Morbroder Biskop Nikolas i den Anledning skrev til Paven, men vi have en Skri-

---

[1]) Inge Baardsøns Saga Cap. 18. Vidløftigere Bearbejdelse hos P. Claussøn, Fornm. S. IX. S. 176—188.

velse, som Paven paa Grund deraf udfærdigede til Erkebiskoppen og de øvrige Biskopper i Norge, og af denne Skrivelse erholde vi tilstrækkelig Oplysning om, hvorledes Nikolas fremstillede Sagen. „Vi ere," skriver Innocentius, „blevne underrettede om at, efter at Sverre, der havde forestaaet Norges Rige, var død, søgte hans Tilhængere, Birkebeinerne, at ophøje hans Systersøn Inge til Konge, hvilket Forsøg derimod en Deel forstandige og anseede Mænd, der vidste fuldstændig Besked om den norske Kongeslægt, søgte at hindre, og udvalgte eenstemmig til Konge en ung Mand ved Navn Philip, der nedstammede fra Magnus og Inge, berømmelig Ihukommelse, Norges gamle og katholske Konger, var selv af høj Byrd, og udmerkede sig ved sin hæderlige Vandel [1]). Efter at nu disse tvende Mænd en Tidlang havde ført Strid med hinanden om Kongedømmet, og ynkeligt herjet Landet, skede det endelig ved Guds Naade fra det Høje, at det lykkedes dig, Broder Erkebiskop og vor ærværdige Broder, Biskoppen af Oslo, ved eders Omsorg og ivrige Bestræbelser at faa bragt et Fredsforbund i Stand mellem dem paa det Vilkaar, at begge — forudsat at vi meddeelte vort Samtykke dertil — skulde beholde kongeligt Navn og Værdighed, og Inge herske i den ene, og Philip i den anden Deel af Norge. Efter at allerede dette var bestemt, traf det sig, at bemeldte Philip, hvem Riget, som vi have erfaret, tilkommer med Arveret, begav sig til et Møde med sine Modstandere, hvorved disse, skjønt det forud var blevet nøje bestemt hvor mange Tropper enhver maatte bringe med til Mødet, ja endog Gisler gjensidigt vare stillede derpaa, alligevel omringede ham med en utallig Mængde, og erklærede at de ikke under nogen Betingelse vilde indgaa Fredsforbund med Philip, med mindre han frasagde sig Kongenavnet. Da han saaledes var i denne Knibe, tog han, for ej at plette sin Æts Anseelse og krænke det indgaaede Fredsforbund, sin Tilflugt til at appellere til os, og anfortro os at afgjøre hans Sag ved vor Kjendelse, nemlig saaledes, at den, vi dømte at være den dueligste, skulde hædres ved kongelig Titel og Værdighed. Herimod protesterede Birkebeinernes Høvdinger ganske og aldeles, og erklærede, at de aldrig vilde underkaste sig vor Dom. Skjønt vi nu angaaende disse Anliggender allerede have modtaget flere Breve, indeholdende Vidnesbyrd, have vi dog ikke erhvervet fuldkommen Visshed i denne saa store og vigtige Sag, og befale eder derfor ved denne vor apostoliske Skrivelse, at I, med Gud for Øjnene, paa det aller fuldstændigste søger at komme efter Sandheden, og siden i eders Breve samvittighedsfuldt underrette os derom, saa at vi, oplyste ved denne eders Meddelelse, kunne gaa frem i

[1]) Her slaaes ganske en Streg over Haakon Sverresøn og Erling Steinvegg, hvilket er charakteristisk nok.

denne Sag med større Sikkerhed [1])." Denne Skrivelse er for Resten ikke dateret førend 7de Juni 1211, altsaa hele tre Aar efter Forliget, og Pavens endelige Afgjørelse indløb vel endog, efter denne langsomme Maalestok at dømme, slet ikke, saa at man vel i Virkeligheden kan betragte Sagen som om denne Appel til Paven aldeles ikke havde fundet Sted. Men det bedste var, at den var aldeles unødvendig, og at begge Parter virkelig overholdt Freden nok saa samvittighedsfuldt, paa dette ene Punkt, Philips Kongenavn, nær. Den godmodige Philip fandt sig fuldkommen tilfredsstillet ved, at hans Omgivelser kaldte ham Konge, og tog sig ikke synderlig nær af, at Birkebeinerne negtede ham denne Titel, eller at Haakon Jarl gav Ondt af sig derover. Haakon Jarl og Birkebeinerne lode det ligeledes paa deres Side blive ved Spot-Ord og vrede Udladelser, uden at der nogensinde var Tale om at fornye Borgerkrigen. Ja der lagdes ikke engang mindste Hindring i Veien for Fuldbyrdelsen af Egteskabet mellem Philip og hans Fæstemø, Jomfru Christina. Da Vaaren kom (1209) sendte Philip et Gesandtskab af tre Høvdinger, Eystein Roesøn, Aamunde Burst og Grunde Fehirde (Skatmester) til Bergen med to Skuder, for at hente Kongedatteren, og hun fulgte strax tilbage med dem til Oslo, hvor Philip holdt Bryllup med hende [2]). Til dette Bryllup indfandt sig ogsaa hendes Moder, Enkedronning Margrete, der siden Kong Haakons Død opholdt sig paa sine Godser i Sverige. Hun blev syg og døde faa Uger efter Bryllupet, og da Christina var Arving til alle hendes betydelige Eiendomme, sendte Philip strax en Skare af sine Mænd til Vermeland og Vestergøtland for at tage dem og hendes øvrige Efterladenskab i Besiddelse paa hans Vegne. Paa Eidskogen sluttede han sig selv til Toget, men i strengeste Incognito, under Navn af Hallvard hvite [3]), og saaledes fremdeles under Opholdet i Sverige, sandsynligviis formedelst de Uroligheder, som endnu herskede i Landet, og som ikke ophørte førend i det følgende Aar, da Kong Sverke Karlssøn faldt i Slaget ved Gestilreen mod Kong Erik og Folkungerne (18de Juli 1210) [4]).

Saaledes havde da Norge endelig faaet den længe forønskede Fred igjen, og skjønt Riget vistnok i Virkeligheden var deelt mellem Inge og Philip, havde dog Inge i det mindste Titel af Konge over det hele Land,

---

[1]) Ep. Innoc. III. XIV. 73.

[2]) Inge Baardsøns Saga (kortere Bearbeidelse) Cap. 18. Den her omtalte Aamunde Burst nævnes som en af Oprørernes Anførere i Slaget ved Oslo 1200, se ovenfor S. 362.

[3]) Inge Baardsøns Saga, vidløftigere Bearbeidelse, hos Peder Claussøn, Fornm. S. IX. S. 190.

[4]) Dagen angives i de visbyske Annaler, hos Langebek Scr. R. D. I. S. 251, og i det dansk-svenske Chronicon sammestedes II. 167.

da Philip ifølge Forliget kun skulde være hans Vasall. Det synes at maatte falde af sig selv, at der nu ikke længer kunde være mindste Spørgsmaal om den danske Kong Valdemars Lenshøjhed over Viken, og der findes heller ikke i de følgende Aar Tegn til, at han forsøgte at gjøre den gjeldende. Han var desuden alt for meget optaget med de nordtydske og siden med de liflandske og estlandske Anliggender, til at han kunde faa Tid eller Lejlighed til at blande sig i de norske. For Resten var det sandsynligviis især for at afskjære Philip fra umiddelbar Forbindelse med Danmark, og for at kunne holde bedre Øje med Bevægelserne ved Landets sydligste Grændse, at Birkebeinerne ikke med den øvrige Deel af Viken ogsaa lode ham faa Landet søndenfor Svinesund eller Ranafylke, men udtrykkeligt nævnte Svinesund som Grændsen for hans Besiddelser paa denne Kant. Dette har maaskee bidraget sit til at hindre Valdemar fra at gjøre noget nyt Tog til Norge. Efter en Tids Forløb synes han endog at have sendt de ham i sin Tid stillede Gisler tilbage, da der udtrykkeligt fortælles, at Philips Broder, Andres Simonssøn, nogle Aar efter kom tilbage fra Danmark, og blev særdeles venskabeligt modtagen af sin Broder, som gav ham store Forleninger [1]).

85. Krigstog til Sydersøerne, hvis Konger, saavel som Orknø-Jarlerne, underkaste sig. Peter Stepper og Reidar Sendemands Korstog.

Traktaten til Hvitingsø var en sand Velgjerning for Landet, ej alene fordi den, hvad der var det vigtigste, nu skaffede Landet Ro for henved ti Aar, og derhos, ved at forlige Birkebeinerne med Baglerne, gjorde Ende paa de værste Borgerkrige i Landet — de senere Tronstridigheder, der yppedes af andre Partier, havde nemlig hverken i Omfang, Blodighed eller Langvarighed synderligt at betyde i Sammenligning med Baglerkrigene; — men ogsaa fordi Riget derved gjenvandt sin Anseelse over Skatlandene, hvis Fyrster, især Orknøernes, ved Efterretningen om, at der var sluttet Fred, strax begyndte at frygte for den Straffedom, der nu maaskee vilde overgaa dem for deres Opsætsighed, og som desuden sattes i Skræk ved et Tog, der nu virkelig blev foretaget fra Norge til Vesterhavets Øer. Hermed hang det saaledes sammen. Allerede paa selve Mødet ved Hvitingsø opstod der megen Murren og Misfornøjelse mellem de forsamlede Birkebeiner og Bagler over at alle Fordringer paa gjensidig Bod og Erstatning skulde bortfalde, og al yderligere Hevn for Eftertiden skulde være forbuden; thi der var, heder det, mange ypperlige Mænd, som i denne Fejde havde mistet alt deres Gods, og som rimeligviis havde haa-

[1]) Inge Baardssøns Saga, hos Peder Claussøn, Fornm. S. IX. 208.

det, at Krigen endnu en Tidlang vilde blive fortsat, hvorved da tillige Udsigten til at vinde Erstatning og Hevn ved fortsatte Plyndringstog indenlands altid stod dem aaben. Men selv for dem, der just ikke tænkte saa meget paa Erstatning, maatte det alligevel være noget underligt, ja ubehageligt, med eet at skulle ombytte det med saa mange Aars Fejder tilvante og dem til en anden Natur blevne Krigerliv med en Tilværelse, der i deres Øjne kun var lad Uvirksomhed, og med Fredens Sysler, som hidtil vare dem fremmede, og som de nu vare for gamle til, med eet at kunne finde Behag i. Derfor blev det dem strax en Trang at søge Krigs-Eventyr uden for Landet, siden de ej kunde finde dem hjemme, og de fordums Fiender, Birkebeiner og Bagler, gjorde allerede, førend de fra Mødet droge hver til sit, foreløbig Aftale med hinanden om Krigstog, som de i det følgende Aar eller i alle Fald saa snart som muligt vilde foretage i Fællesskab. De tvende Høvdinger og Svogre, Peter Stepper og Reidar Sendemand, toge Korset, og aftalte at de den følgende Sommer vilde drage i Forening til det hellige Land. En Deel andre, mindre anseede Høvdinger af begge Partier aftalte derimod, at de Sommeren efter skulde drage paa et Herjetog til Sydersøerne, og udrustede dertil Skibe paa begge Sider. Et tilstrækkeligt Paaskud til dette Tog havde de deels i Kong Ragnvald Gudrødssøns Opsætsighed, idet han tildeels undlod at betale Skat, deels i hans slette Ferd mod Broderen Olaf. Thi da denne forestillede ham, at Øen Ljodhuus [1]), hvormed han hidtil havde maattet lade sig nøje, ej forslog til hans og hans Mænds Underholdning, og derfor anmodede Ragnvald om at give ham et andet, mere indbringende Landskab, lovede han ham at give Svar næste Dag, naar han først havde overlagt derom med sine Raadgivere; men da Olaf ifølge dette Løfte tillidsfuldt indfandt sig, lod Ragnvald ham troløst gribe, lægge i Lænker, og føre fangen til sin Ven og Forbundsfælle Kong Villjam i Skotland, hos hvem han hensad fængslet i henved syv Aar (1208—1214) og ikke slap løs førend Villjam var død (6te Decbr. 1214) og hans Søn og Efterfølger Alexander befalede at alle Statsfanger skulde sættes paa fri Fod [2]). Denne Troløshed fortjente visselig at straffes, og der har neppe manglet paa Venner og Tilhængere af Kong Olaf, der selv kom til Norge og paa det indstændigste opfordrede dets Krigere til at komme ham til Hjelp. Til aftalt Tid droge de ogsaa afsted paa 12 Skibe. Af Anførerne havde fire, nemlig Erik Tovessøn, Erlend Pik (eller Vik), Berg Mel og Nikolas Gille, hørt til Baglernes Parti, og tre til Birkebeinernes, nemlig Thormod

---

[1]) Om Olaf og Ragnvald, se ovenfor S. 462.

[2]) Den manske Krønike, hos Langebek, Scr. R. D. III. S. 227; hos Johnstone Antiq. Celto-Norm. Side 26.

Thastram, Thormod Filbein og den før omtalte Uspak den sydersiske, ogsaa kaldet Uspak Agmundssøn, hvilken maaskee har været den egentlige Anfører paa Toget formedelst sit Kjendskab til disse Egne, hvor vi endnu en Gang ville see ham fremstaa som Kongesøn og Kronprætendent [1]). De herjede, fortælles der, paa Sydersøerne og de omliggende Øer, hvortil de fandt saa meget lettere Lejlighed, som der just paa den Tid var andre Fejder mellem Fyrsterne i de Egne. Blandt de Øer, de plyndrede, var ogsaa Jona eller den hellige Ø, hvilken Nordmændene hidtil havde holdt fredhellig. Siden, heder det, bleve de uenige og skiltes ad, flere af dem bleve dræbte, nogle paa eet, andre paa et andet Sted, og de, som kom tilbage til Norge, maatte døje haarde Irettesættelser af Biskopperne for deres Røveri. Det er ikke usandsynligt, at dette Tog staar i Forbindelse med en i de irske Annaler just ved dette Aar (1209) omtalt Kamp mellem Sumarlides eller rettere Ragnvald Sumarlidessøns Sønner og Indbyggerne af Øen Sky [2]); og hvis man kan antage, hvad der ej er saa usandsynligt, og hvad de islandske Annaler endog give Anledning til at tro, at Toget ogsaa vedvarede i Aaret 1210 [3]), maa man derhos hermed vistnok sætte i Forbindelse, at den før omtalte Angus af Argyll, Sumarlides Søn, netop i hiint Aar blev dræbt med tre af sine Sønner hvilket den manske Krønike beretter, uden dog at angive Anledningen dertil, eller Maaden, hvorpaa det skede. Nordmændene have sandsynligviis taget Tjeneste hos en eller anden af de stridende Parter. Hvad man nu end ellers kan sige om Toget selv, da er det dog vist, at det bar gode Frugter for Riget, thi Ragnvald og hans Søn Gudrød, som herved havde faaet Forsmag paa, hvad de nys forligte Konger selv vilde kunne udrette, om de fandt

---

[1]) Inge Baardssøns Saga, kortere Bearbejdelse, Cap. 18.

[2]) De ulsterske Annaler i Johnstones Antiqq. celto-normannicæ S. 70. Her staar der: Slag mellem Mac Somerlederne, og Mændene af Skiath (Skye). Men at disse Mac-Somerleder ere Sumarlides Sønnesønner, ej hans Sønner, sees af hvad der anføres ved 1211 og 1213: Thomas Mac Uhtred, tilligemed Mac-Ranalderne, Sønner af Sumarlide, kom til Derry med 6 Skibe, og plyndrede Derry, m. m.; og (1213): Thomas Mac Uhtred og Roderic (Ruaidhri) Mac Ranald, plyndrede Derry, o. s. v. Denne Roderic var sandsynligviis den samme Rudre, hvis Søn Duggal omtales ved 1248 i Haakon Haakonssøns Saga Cap. 260.

[3]) Medens nemlig Inge Baardssøns Saga udtrykkeligt henfører Søtogets Afgang fra Norge til samme Aar, Philip egtede Christina, det er 1209, staar der i Annalerne ved dette Aar, hiint Tog angaaende, kun: Krigstog forberedt til Sydersøerne fra Norge (herför búin til Subreyja af Noregi), hvorimod den hellige Øes Plyndring henføres til 1210. Det er højst rimeligt at Fejltagelsen kan være opstaaet derved, at Flaaden maaskee er kommen seenhøstes over Havet, og har overvintret der. Maaskee den om Høsten ej kom længer end til Orknøerne, og tilbragte Vintren der.

for godt, i Forening at tvinge dem til Lydighed, fandt det nu raadeligst at begive sig til Norge, forlige sig med Kong Inge og Haakon Jarl, sverge dem Troskabsed, erkjende den norske Konges Lenshøihed, og udrede den hidtil ikke betalte Skat [1]). Hvad der maaskee end mere stemmede Ragnvald til Føjelighed, var at Kong Johan af England, der i det samme Aar, 1210, gjorde sit bekjendte store Tog til Irland for at underlægge sig Øen, ogsaa sendte en Deel Tropper under en Grev Fulko over til Man, der i 15 Dage, just som Ragnvald og hans fornemste Mænd vare fraværende, lagde Øen ganske øde, og vendte tilbage med Gisler[2]). Det var aabenbart Johans Hensigt, at underkaste sig Man, og tvinge Ragnvald til at erkjende hans Lenshøihed, hvilken denne ogsaa ved et to Aar senere udstedt Brev virkelig erkjendte [3]); men for Ragnvald maatte det i alle Fald, saa længe han ej havde Olaf at frygte for, visselig være langt bekvemmere eller mindre trykkende, at staa i et Vasallforhold til en fjernere og mindre mægtig Stat som Norge, end at staa i det samme Forhold til Kongen af England, hvis Besiddelser omgave Man paa alle Kanter, og som saaledes til enhver Tid med Lethed kunde sikre sig hans Lydighed. Det synes saaledes at maatte antages, at i det mindste det af Ragnvald i 1212 udstedte Hyldingsbrev til Kong Johan kun har været ham aftvunget. Anderledes var det senere, da Olaf var kommen paa fri Fod igjen, og søgte sin rette Lensherres, den norske Konges, Venskab; da laa det atter i Ragnvalds Interesse at holde sig til Kongen af England, og vi ville saaledes i det følgende fremdeles see ham at optræde som hans Vasall. For Resten ville vi ogsaa erfare, at det ej kom den ærgjerrige Ragnvald synderligt an paa, at erkjende flere Lensherrer paa een Gang, eller, paa samme Tid som han underkastede sig een Fyrste, i en Skrivelse til en anden at erklære sig fri og uafhængig, naar der kun derved var nogen Fordeel at vinde. Dette maa man altid have for Øje, for ret at kunne forstaa disse indviklede og ellers næsten ganske ubegribelige Forhold.

---

[1]) Inge Baardsøns Saga, hos P. Claussøn, Fornm. S. IX. 192, 194. Her nævnes udtrykkeligt Ragnvald og Gudrød. At dette var Gudrød, med Tilnavn Don eller den svarte, Ragnvalds Søn, der i det følgende oftere vil blive omtalt, kan ej være nogen Tvivl underkastet, thi der var ingen anden Kong Gudrød paa den Tid. Men da det lidt ovenfor, hvor Slaget omtales, heder at Kongerne der i Verne paa den Tid laa indbyrdes i Fejde, kunde man let antage, at der ogsaa her sigtedes til Ragnvald og Gudrød, hvilket dog, som man let vil indsee, er aldeles urigtigt.

[2]) Den manske Krønike, jvfr. de islandske Annaler.

[3]) Brev af 16 Mai 1212, optagen i Rymeri foedera og meddeelt i Uddrag af Langebek, Scr. R. D. III. S. 226. Not. (l.)

Ogsaa Jarlerne paa Orknø, Jon og David, der havde holdt sig uafhængige ligesom deres Fader, saa længe der var Fejde i Landet, spurgte aldrig saa snart at Kongerne havde sluttet Fred, førend de sendte Biskop Bjarne til Norge for at gjøre Undskyldninger og tilbyde Forlig. Bjarne fandt Kong Inge og Haakon Jarl i Bergen, fremførte sit Erende, og bragte det dertil, at de tilsagde Jarlerne Grid eller Lejde til at indfinde sig hos dem den følgende Sommer og indgaa Forliget. De kom dog ikke, uvist af hvad Grund, denne Sommer, — maaskee de havde faaet Betænkeligheder, og angrede det Skridt, de havde gjort —; men da anløb hiin til Sydersøerne bestemte Flaade Hjaltland og Orknøerne paa Vejen, medbringende kongelige Sysselmænd; og dette synes at have sat Jarlerne i Skræk, thi næste Sommer (1210) kom de virkelig til Norge i Følge med Biskop Bjarne, og overlode sin Sag ganske til Kongens og Jarlens Afgjørelse. Disse dømte dem til at udrede en stor Pengebod, hvorhos de maatte sverge Kongen Troskabsed, og stille Gisler til Sikkerhed [1]). Men tilsidst, heder det, gjorde Kong Inge dem dog til sine Jarler over Orknøerne og Hjaltland med de Vilkaar, der siden bleve overholdte indtil deres Dødsdag. Denne Angivelse er dog aabenbart urigtig, hvad Hjaltland angaar, thi dette var, som vi vide, allerede inddraget af Sverre, og det er tydeligt nok at see af Maaden, hvorpaa de senere Jarler omtales, at de intet havde med Bestyrelsen af Hjaltland at bestille. David levede ikke længer end til 1214 [2]), hvorefter hans Broder Jon ene beherskede Orknøerne.

Endog paa Færøerne havde de sidste Tiders Fejder givet Urostifterne Lyst og Lejlighed til at gjøre Kvalm. Det er allerede omtalt [3]), at Sverres første Hustru, Astrid Roedatter, i Følge et paa Øerne selv herskende Sagn, skal have født en Søn, Erling, hvilken Sverre ikke vilde anerkjende. At hun havde en Søn, ved Navn Erling, som paastod at han tillige var Sverres Søn, er vist nok. Han paastod, at han var nærmere Arving til Norges Trone, end Guthorm eller Inge, fik endeel Tilhængere samlet, især, som Sagnet beretter, fra Norderøerne, hvor hans Moder ejede meget Odelsgods, drog omkring paa Øerne, og gjorde megen Skade. Han skal have bygget en Borg i Thorshavn, og holdt Slag, først ved Skaalebotn paa Østerø, siden i Ambadal ved Eide, og derpaa i Nærheden af Mykledal, paa Kalsø, men være bleven overvunden i dem alle tre. Siden begav han sig over til Norge paa Sysselmanden Einars

---

[1]) Inge Baardssøns Saga hos P. Claussøn, Fornm. S. IX. 192.

[2]) Orkneyinga Saga, saavel som de islandske Annaler.

[3]) Se ovenfor S. 120, 196, 397.

Skib, og drog til Philip og Christina. Hun tog vel imod ham, og erkjendte ham, merkeligt nok, for sin Broder, uden at der dog tales om at hendes Mand gav ham Forleninger, eller for øvrigt satte ham i en Stilling, der kunde gjøre det muligt for ham at optræde som Tronprætendent. Han synes i nogle Aars Tid at have haft Tilhold hos dem, indtil han ved en uheldig Anledning kom til at forbløde sig og døde. Han havde syv Børn, om hvis Skjæbne der for Resten intet berettes [1]).

Peter Stepper og Reidar Sendemand tiltraadte ikke deres Korstog førend i 1210. De førte hver sit store og vel bemandede Skib; ogsaa deres Hustruer, Systrene Ingebjørg og Christina, Kong Magnus's Døtre, fulgte med. Peter Stepper og hans Hustru døde paa Rejsen, men Reidar kom til det hellige Land, og traadte siden, heder det, atter i Tjeneste hos Kejseren i Constantinopel, hvor han døde i Aaret 1214. Denne Kejser var Henrik af Flandern, der siden 1205, da hans Broder Balduin den 1ste var bleven fangen af Bulgarerne, herskede i Constantinopel. Om Peters og Reidars Korstog synes der, efter Sagaernes Udtryk at dømme, at have været en udførlig Beretning, men som nu ej længer kjendes, og saaledes desværre maa være tabt [2]).

---

[1]) Inge Baardssøns Saga, hos Peder Claussøn, Fornm. S. IX. 194, 196, jvfr. Antiqvarisk Tidsskrift 1849—1851 S. 160. Efter den Borg, Erling byggede i Thorshavn, heder det her, kaldes et Huus sammesteds endnu indtil for kort Tid siden „Borgarstovân"; han selv kaldes Borgharrin eller Borgherren. Der anføres ogsaa et Vers om hans Nederlag i Skaalabotn.

[2]) Inge Baardssøns Saga, Cap. 18, udførligere Bearbejdelse, hos Peder Claussøn, l. c. S. 192. Ogsaa her findes der Afvigelser i de forskjellige Tidsangivelser. Den vidløftige Bearbejdelse lader Peter og Reidar drage afsted samme Sommer, Philip egtede Christina, altsaa 1209 (hvis ellers ikke „samme Sommer" er at henføre til Inges Bygningsarbejder i Bergen, omtalte S. 190, hvorved ingen Tid angives); den kortere Bearbejdelse siger derimod udtrykkelig, at Afrejsen skede et Aar senere end Vesterhavstoget, altsaa 1210, og de islandske Annaler, der henføre dette Tog til 1210, lade følgelig Peter og Reidar ej drage afsted førend 1211. Naar de senere henføre Peters og Ingebjørgs Død til 1213, Reidars til 1214, da ere disse Bestemmelser sandsynligvis hentede fra den ovenfor omtalte, tabte Beretning om deres Rejse. Det er imidlertid høist rimeligt, at de i denne vare anførte med stadigt Hensyn til Udfartsaaret som Udgangspunkt, saaledes at Peters og Ingebjørgs Død indtraf to, Reidars tre Aar efter dette. I saa Fald bør man maaskee, naar man med den kortere Saga henfører Udrejsen til 1210, henføre Peters Død til 1212 og Reidars til 1213. Saa meget erfarer man i alle Fald heraf, at Udtrykket hos Peder Claussøn, „at Reidar længe var i Myklegaards-Kejserens Tjeneste, før han døde", ikke er rigtigt.

87. Fredstiden. Haakon Jarl søger at faa Kongenavn. Arveforlig i Nidaros.

Det maa unegtelig ikke have bidraget lidet til Fredens Opretholdelse i Landet, at saa mange krigerske og urolige Mænd, som de, der deels droge til Sydersøerne, deels til det hellige Land med Peter og Reidar, i de første Aar, førend man endnu havde vænnet sig til den fredelige og rolige Tilstand, vare borte, og ikke kunde gjøre Fortræd. Det synes næsten at ligge i Sagens Natur, at de netop maa have været de uroligste og mest krigslystne blandt Birkebeinerne og Baglerne. De øvrige, som ikke forbleve ved Hirden, men toge sig Orlov, droge deels hjem til deres Huse og Gaarde, om de havde nogen, deels i Kjøbferd, og forvandledes saaledes fra barske Krigere til fredelige Jorddyrkere eller Handelsmænd. Kong Inge beskjeftigede sig for det første med at lade den nedbrændte **Kongsgaard** i Bergen opføre paany, vistnok endnu kun af Træ og saa vidt muligt i den forrige Skikkelse; i det mindste lod han Hallen sætte ganske paa samme Sted, hvor den tidligere af Kong Eystein opførte Hall havde staaet og det samme var vel ogsaa Tilfældet med Apostelkirken [1]. Borgen lod han derimod ikke gjenopføre; den var nu i Fredstid unødvendig. Philip levede paa sin Side roligt og fredeligt i Viken; begge Konger vare tilfreds med, hvad de havde; deres Berettigelse til Riget var omtrent lige stor, og den eneste Fare for Freden var nu kun at befrygte af den ærgjerrige Haakon Jarl, som aldrig kunde glemme, at han ej havde faaet Kongenavn, og stedse pønsede paa, hvorledes han skulde skaffe sig denne Værdighed. Da han efter Forliget ikke havde nogen Adkomst til at befatte sig med Philips Deel af Riget, var det nærmest mod hans egte Broder Kong Inge, at hans hemmelige Machinationer vare rettede. Han henvendte sig først til sine nærmeste Venner, siden ogsaa til mange andre af de ypperste Mænd i Riget, med Spørgsmaal om de ej fandt det passende, at han ogsaa fik Kongenavn, og lod sig tage til Konge over en Trediedeel af Riget. Han gav endogsaa at forstaa, at det vilde være hans Broder nok saa kjært, og at denne ganske sikkert vilde samtykke deri. Hertil svarede alle, hvad der ene kunde svares, at han var fuldkommen dygtig dertil, og at de saaledes fra deres Side intet kunde have derimod. Derved blev han saa dristig, at han endog tilsidesatte den nødvendige Forsigtighed i at holde sine Anslag hemmelige, saa at Inge omsider fik Nys derom, og ligeledes blev underrettet om, hvo der især bestræbte sig for at denne Sag kunde faa Fremgang. Da overvandt han sin Folkesky, stevnede sine Mænd til Huus-

[1] Der tales nemlig siden, i Slutningskapitlet af Haakon Haakonssøns Saga, om at denne opførte Kongsgaarden m. m. af Steen, hvilket synes at vise, at den foregaaende Bygning var af Træ.

thing, traadte frem imellem dem, og talte saaledes: „Vel er jeg ikke synderlig vant til at tale paa Thinge eller i store Forsamlinger, men det er en særdeles vigtig Sag, som nu driver mig til at træde frem her, og jeg ønsker at jeg maatte fremsætte den saaledes, at I alle kunne forstaa og begribe hvad jeg mener. Jeg er kommen til vis Kundskab om, at min Broder Haakon Jarl har søgt at overtale mange Høvdinger og haandgangne Mænd her i Landet til at give ham Kongenavn, og at mange virkelig have givet ham opmuntrende Svar, sigende som sandt er, at han ikke er mere uskikket dertil, end jeg. Han lader sig ogsaa forlyde med, at jeg skulde have ytret noget om, at jeg ikke i mindste Maade vilde lade det mig fortryde, om han, min Broder, kaldes Konge lige saavel som jeg over mit Rige, siden jeg finder mig i at Philip kaldes Konge. Men det vide jo dog alle, at min Broder og jeg have taget Kongenavnet fra Kong Philip ved Hvitingsø, og at han derpaa har maattet aflægge os Ed, hvorved det mere bliver kun til Spot end Ære, om han nu bruger dette Navn. Jeg derimod har faaet Kongenavn paa Ørething, og alt Landets Folk har svoret mig Troskab og Lydighed, lige saavel Haakon Jarl selv og Philip som andre, jeg har derimod ikke aflagt Ed paa andet end at holde Indbyggerne ved Lov og Ret. Derfor skulle I alle vide, at saa længe jeg lever, vil jeg ikke vide af, at nogen anden end jeg skal kaldes Konge i Norge, dersom I kun ville holde eders Ed og staa mig bi." Hertil svarede alle vel, berømmede hans Tale, og erklærede eenstemmigt, at de ej vilde erkjende nogen anden Konge end ham, ja de takkede ham endog for hans Ord og sagde at han talte bedre end de havde troet ham i Stand til. Haakon Jarl maatte saaledes for det første opgive disse hemmelige Anslag om at skaffe sig Kongeværdigheden i Kong Inges levende Live, men fandt paa en ny Udvej, idet han med sine Venners Bistand, og aldeles aabenbart, fordrede at Inge skulde indgaa en Overeenskomst med ham om, hvorledes det skulde forholdes, naar en af dem faldt fra. Og heri lykkedes det ham ogsaa at faa Erkebiskoppen og de øvrige Biskopper paa sin Side. Først ankede man over at Inge ej var egtefød, fordi hans Moder Cecilia, som det hed, giftede sig med Baard Guthormsøn medens hendes forrige Mand endnu levede, og Biskopperne fornyede med et den ved Mødet i 1164 vedtagne Bestemmelse, at den, der efter Loven skulde være Konge, ej alene maatte være af kongelig Byrd, men ogsaa egtefød. Kong Inge oplyste imidlertid, hvad der forhen er omtalt (S. 196), at hans Moder havde egtet Baard med Erkebiskop Eysteins Tilladelse, og at hendes foregaaende saakaldte Egteskab med Folkvid Lagmand kun var Konkubinat, saa at det altsaa var Haakon, ikke Inge, som var uegte fød. Da det saaledes ikke nyttede at angribe Inges egen Byrd, rettede man Angrebet mod hans Søn. Han havde nemlig en uegte Søn, ved Navn Guthorm, som en

Frille ved Navn Gyrid havde født ham i Aaret 1205 eller 1206 [1]); Haakon Jarl havde derimod med sin Frue Christina en noget yngre Søn ved Navn **Knut**. Og saa iøvrigt toge Biskopperne Parti for Haakon, at Inge omsider maatte slutte en Overeenskomst med ham i Nidaros, hvorved det bestemtes, at hvis en af dem døde uden at efterlade sig nogen egtefød Søn, skulde den anden, der overlevede ham, tage hele Riget efter ham, men efter begges Død skulde den nærmeste egtefødde Arving, som da levede, tage hele Riget saavel som al anden Arv. Denne Overeenskomst blev siden lyst paa Orething i Overvær af Erkebiskop Thore, den forrige Erkebiskop Erik, Biskop Martin i Bergen og Biskop Nikolas, foruden en heel Mængde andre Mænd; der blev ligeledes oprettet et skriftligt Dokument derover, forsynet med Kongens, Jarlens og Biskoppernes Indsegl [2]).

Ved at faa denne Bestemmelse paa ny ind i Rigets offentlige Ret, at kun egte Fødsel berettigede til Tronen, troede Jarlen rimeligviis ogsaa tilstrækkeligt at have sikret sig mod de Fordringer, hans unge Plejesøn, Kongesønnen **Haakon**, eller dennes Venner paa hans Vegne kunde opstille. Men derfor vakte Overeenskomsten og saa meget større Uvilje blandt de gamle Birkebeiner ved Jarlens Hird, hvis Yndling den livlige, fremfor sin Alder opvakte Dreng allerede længe havde været, og som ikke engang lagde noget Dølgsmaal paa, at de i ham saa den tilkommende Tronarving, og ansaa ham bedre berettiget til Riget end baade Kongen og Jarlen. Drengen var sig ogsaa selv dette meget godt bevidst, thi de havde rimeligviis lige fra det Øjeblik, han havde faaet Forstand og Mæle, talt saa ofte for ham derom, at han ganske var voxet op i denne Overbeviisning, uden engang at tænke sig Muligheden af at han ikke tilsidst skulde bære Norges Krone. Den Kjærlighed, hvormed Birkebeinerne omfattede ham og vogtede hvert af hans Ord, har foranlediget, at flere Anekdoter fra hans tidligere Barneaar ere opbevarede, som alle vidne om, hvor forstandig og opvakt han var, og give os en tydelig Forestilling om, hvilken Morskab Hirdmændene maatte have af at spøge med ham. Da

[1]) Paa andet Aar efter at Inge var bleven Konge, heder det, altsaa mellem Midten af August 1205 og samme Tid 1206.

[2]) Inge Baardssøns Saga, Fornm. S. IX. 196—200. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 5. Hvilket Aar denne Overeenskomst sluttedes, angives ej, men da den undertegnedes af Erkebiskop Erik, som døde 1213, maa den have været sluttet senest i eller snarere før dette Aar, ligesom dette og i Sagaen fortælles før flere i hiint Aar forefaldne Begivenheder. Paa den anden Side omtales det efter Orknøjarlernes og Sydere-Kongernes Underkastelse 1210, og i Haakon Haakonssøns Saga efter at dennes 7de eller 8de Vinter er nævnt, altsaa efter Nytaar 1211 eller 1212. Det kan saaledes neppe have været i noget andet Aar end 1212.

han endnu kun var tre Aar gammel, og ved Sverresborgs anden Indtagelse var falden i Baglernes Hænder, som det ovenfor er berettet, bare nogle af disse ham, fortælles der, en Dag over en Loftsvale, strax nedenfor hvilken Langskibene laa. De sagde da til ham: „se Langskibene, Kongesøn." „Jeg seer dem nok," svarede han. „Hvem tror du ejer dem," spurgte de. „Min Herre," svarede Drengen. „Din Herre er Kong Philip," sagde de. „Nej, han er ikke min Herre," svarede Haakon, „det er Haakon Jarl, og ham tilhøre Skibene." De lo af ham, og sagde: „denne Dreng bliver nok ikke os Bagler tro og huld." Imidlertid var det just, medens de i denne Tid havde Drengen i sin Varetægt, at Reidar Sendemand fremkom med sit merkelige, ovenfor omtalte Forslag om at tage ham til Konge og gjøre Philip til Jarl [1]). Vi have seet, hvorledes han kort efter kom ud af Baglernes Vold, og at Haakon Jarl herefter aldrig tabte ham af Sigte [2]). Saaledes var han, heder det, hos ham paa Olafssuden under det lange Vinterleje ved Seløerne; uagtet den sterke Frost vilde han dog altid holde sig fremme hos Hirdmændene, og da det en Dag var saa koldt at man ikke engang kunde faa smurt Smørret paa Brødet, men Hirdmændene afvexlende maatte tage en Bid Brød og en Bid Smør, tog Drengen et Stykke blødt Hvedebrød, bøjede det omkring Smørret, og sagde: „lad os binde Smørret fast, Birkebeiner," til stor Morskab for alle dem der hørte det, saa at det endog blev et Mundheld over hele Hæren: „lader os binde Smørret, saaledes befaler Kongesønnen." Hans vorne Maade at udtrykke sig paa var saa meget mere løjerlig, som han var meget liden af Vext. Jarlen selv havde mangen Moro af hans pudseerlige Tale. Birkebeinerne plejede ofte for Spøg at tage ham, to og to, imellem sig, og trække i ham, saa at det, som de sagde, kunde mone noget, da han tyktes dem at voxe for langsomt: saa ivrigt længtes de efter at see ham voxen. Men de Forhaabninger, som de knyttede til denne forønskede Tid, bleve ganske nedslagne ved hiin Tronfølge-Kontrakt, og det er derfor ej at undres over, at de betragtede den med Harme. Den Dag, da Oreithinget holdtes, havde Haakon faaet Lov fra Skolen til at besøge sin Paarørende Astrid over paa Bakke [3]), rimeligviis fordi Jarlen netop ønskede ham af Vejen. Han kom ikke hjem førend om

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 4.

[2]) Se ovenfor S. 526.

[3]) Hvo denne Astrid var, siges ikke. Hun kaldes hans sifkona, og hvis dette Ord ikke, som det sædvanlig skeer, behøver at oversættes med „Svogerske", men simpelt hen med „Beslægtet", kunde man antage hende for at have været Drengens Farmoder, Astrid Roedatter fra Færøerne. For Resten maa man vel ved „Bakke" paa dette Sted forstaa Bakke Kloster, og saaledes antage Astrid for at have været Nonne, eller maaskee endog Abbedisse der.

Aftenen efter Spisetid. I Jarlens Hird var der en gammel Hirdmand og Birkebein fra Sverres Dage, ved Navn Helge hvasse, der især holdt af Drengen, og plejede at give sig af med ham. Denne Aften vilde han som sædvanlig gaa til Helge og spøge med ham, men Helge stødte ham fra sig, og bad ham pakke sig bort. Forundret spurgte Drengen, hvad det skulde betyde, og hvorfor han var vred. „Bort med dig," svarede Helge, „idag blev din Fædrenearv dømt fra dig, og derfor bryder jeg mig ikke længer om dig." „Hvor skede det, eller hvem gjorde det," spurgte Drengen. „Det skede paa Ørething," svarede Helge, „og de, som gjorde det, vare de tvende Brødre, Kong Inge og Haakon Jarl." „Vær ikke vred paa mig, min egen Helge," sagde da Drengen, „og bryd dig ikke det mindste om dette, thi denne Dom vil neppe staa ved Magt, da min Ombudsmand ej var tilstede for at svare paa mine Vegne?" „Hvem er da din Ombudsmand," spurgte Helge. „Det er Gud og den hellige Maria og den hellige Kong Olaf," svarede Haakon; „dem har jeg givet min Sag at varetage, og de skulle see paa mit Bedste baade ved Landets Deling og min øvrige Velfærd." Da tog Helge Drengen kjærligt i Favn, kyssede ham og sagde: „Tak for de Ord, du der talte, Kongesøn, sligt er bedre talt end utalt!" Der var mange tilstede, som med Beundring hørte disse Ord af den aatteaarige Kongesøn, og saaledes kom de snart til Jarlens og Fru Christinas Kundskab. Han sagde ikke stort dertil, men Christina blev meget vred, og skjendte paa Drengen, mod hvem hun siden altid var noget haardere end tilforn [1]).

Ellers maa man sige til Haakon Jarls Ros, at han, disse Bestræbelser for at tilvende sig Kongenavnet fraregnede, fremdeles viste Drengen den kjærligste Omhu. Det faldt ham ikke engang ind, at gjøre ham mindre farlig ved at lade ham indtræde i den gejstlige Stand, skjønt der var god Lejlighed dertil, da han virkelig fra Drengens 7de eller 8de Aar satte ham til Bogen, maaskee i Kannikeskolen ved Christkirken [2]), og Erkebiskoppen, som vi have seet, var Jarlens gode Ven og Medhjelper i politiske Planer. Der fortælles nemlig, at Jarlen engang, da Haakon en Tid havde gaaet i Skole, spurgte ham, hvad han lærte. Drengen svarede: „jeg lærer at synge, Herre." Men Jarlen svarede; „du skal ikke lære at synge, thi du skal hverken blive Prest eller Biskop." Ogsaa Fru Christina skal, i det mindste før hiint Møde paa Ørething, have været nok saa venlig imod ham, skjønt det rigtignok tillægges, at hun paa mange Kvinders Viis ofte var opfarende imod ham, naar hun ej var i godt Lune,

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 6.

[2]) Det heder i det mindste senere, se nedenfor, at Haakon, da han fik Kongenavn, blev hentet fra Skolen oppe ved Christkirken.

og da lod sig forlyde med saadanne Ord som at hun ikke vidste, hvis Søn han var, o. a. d. Men ved slig Lejlighed sagde Jarlen ikke een, men flere Gange, og det i Mangés Paahør, at hun ej skulde tale saaledes, da det var vitterligt for Alle og Enhver, at baade han selv og hans Broder sad inde med denne Drengs Fædrenearv. Men saa vidt gik dog ikke Jarlens Ærlighed eller Resignation, at han ogsaa lod Drengen nyde godt af denne „vitterlige Arveret." Formodentlig har han beroliget sin Samvittighed ved den Omstændighed, at Haakon ikke var egtefød, siden Biskopperne nu havde faaet opfrisket denne Bestemmelse om egte Fødsel ind i Arvefølgeloven [1]).

87. Nyt Forligsmøde berammet, men ikke afholdt. Philip Simonssøns fredelige Regjering.

Strax efter at dette vigtige Anliggende var bragt paa det Rene, drog Jarlen til Bergen, og havde Kongesønnen Haakon med sig. Man skulde tro at han nu var tilfreds, siden han for en Deel havde faaet sit Ønske opfyldt, men endnu stod det ham for Hovedet, at Philip lod sig kalde Konge, og han gav ikke sin Broder Kong Inge Rist eller Ro, førend denne i Fællesskab med Haakon udfærdigede en Skrivelse til Kong Philip, hvorved de forestillede ham, at han ved at beholde Kongetitlen krænkede Forliget til Hvitingsø. Philip raadførte sig herom med sine Mænd, der alle raadede ham til at beholde sit Kongenavn, og hans Hustru, Christina Sverresdatter, blev endog vred og skammede ham ud, fordi han ej torde hede Konge, naar andre vilde kalde ham saaledes. Philip svarede venligt tilbage, at det var langt fra hans Agt at krænke Forliget, men han kunde jo dog ikke forbyde nogen at kalde ham hvad de vilde; derimod havde han heller ikke noget imod dem, der ej kaldte ham saa. Der verledes nu fremdeles nogle Breve frem og tilbage, og tilsidst aftaltes et nyt Møde ved Hvitingsø, hvortil enhver af Parterne skulde medbringe femten Skibe, af hvilket intet skulde være større end en Tyveseſſe. Det er ikke usandsynligt, at det før omtalte Pavebrev af 7de Juni 1211, hvori Paven paalagde Erkebiskoppen og de øvrige Biskopper nærmere at undersøge Forholdet mellem Inge og Philip, og afgive Indberetning derom, imidlertid er ankommet til Norge og har bidraget til Berammelsen af dette nye Møde. Men af Mødet blev der intet. Kong Inges Broder Skule Baardssøn, der nu var myndig og havde faaet Sysſel i Sogn, aabnede sin politiske Løbebane med en Handling, hvormed hans følgende Liv alt for vel stemmede, idet han nemlig lod bygge en eller flere Femtenſesſer saa

[1]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 5.

store som ellers Lypveseöser plejede at være, for at bruge dem ved Mødet, og saaledes alligevel overliste Baglerne. Da disse hørte dette, vilde de naturligviis ikke komme til Mødet, og saaledes blev alt ved det gamle. Men disse Fartøjer bleve kaldte Fredsbrydere eller Sættaspiller (Forligs-Spildere), hvilke Navne de siden efter ogsaa beholdt [1]).

Kort efter døde Dronning Christina i Barselseng, efter at have født et Barn til Verden (1213), som kun overlevede hende en føje Tid. Da det var dødt, lod Philip det besee af mange troværdige Mænd, og lod siden lyse til Thinge, at Barnet havde overlevet sin Moder, thi derved blev han Arving til alt hendes Gods [2]). Da han saaledes ingen Søn eller Arving havde at efterlade sit Kongedømme til, og derhos havde tabt den Støtte, han havde haft i sin højbyrdige og ærgjerrige Dronning, var han heller ikke saa meget at frygte, som før, og viste vel heller ikke selv saa megen Iver i at værne om sin Anseelse. Man lod ham derfor i Ro, og det vilde vel heller ikke have bekommet Birkebeinerne synderlig vel at angribe ham, da han var særdeles yndet af sine Undersaatter. Denne Yndest tiltog især ved den Fasthed, hvormed han tog Tunsbergsmændenes Parti mod sin fra Danmark hjemkomne Broder Andres Simonssøn, da denne, som bar et uforsonligt Nag til Tunsbergsmændene, fordi de for over 20 Aar siden havde været med at fælde hans Fader, Simon Kaaressøn, som dengang stod i Spidsen for Varbelgerne, ved Bristein [3]), nu paastod at ville tage Hevn over dem, navnlig de Mænd, som dengang havde været deres Anførere, Thorlak Ulfgestssøn, Ulf svarte, og flere. Da de merkede, at Hr. Andres, som man kaldte ham, havde saadanne Planer fore, søgte de Hjelp hos Kong Philip, og han lod Andres vide, at da de toge ham til Konge, havde han aldeles opgivet denne Sag, saa at de ingen Ulempe skulde have deraf. Andres indvendte, at da de begge vare sambaarne Brødre af samme Fader og Moder, kunde Kongen ikke formene ham at gjøre Brug af sin lovlige Ret til at kræve Bod efter sin Fader. Men Philip satte sig saa bestemt imod denne ufornuftige Plan, og tog sig saa ivrigt af Bøndernes Sag, at han endog fratog sin Broder alle de store Forleninger, han havde givet ham, og lod ham kun beholde to Tjenere til Opvartning. Saaledes maatte Hr. Andres finde sig i at lade det blive, som Kongen vilde have det. Havde han faaet sin

---

[1]) Inge Baardssøns Saga, hos Peder Claussøn, Fornm. S. IX. S. 200, 202. Det var upaatvivlelig et af disse Skibe, som Kong Haakon senere (i 1224) brugte, og som da netop kaldes Sættaspiller, se nedenfor, jvf. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 106.

[2]) Inge Baardssøns Saga, l. c. S. 202. Aarstallet angives i Annalerne.

[3]) Se ovenfor, S. 219, 220.

og da lod sig forlyde med saadanne Ord som at hun ikke vidste, hvis Søn han var, o. a. d. Men ved slig Lejlighed sagde Jarlen ikke een, men flere Gange, og det i Manges Paahør, at hun ej skulde tale saaledes, da det var vitterligt for Alle og Enhver, at baade han selv og hans Broder sad inde med denne Drengs Fædrenearv. Men saa vidt gik dog ikke Jarlens Ærlighed eller Resignation, at han ogsaa lod Drengen nyde godt af denne „vitterlige Arveret.“ Formodentlig har han beroliget sin Samvittighed ved den Omstændighed, at Haakon ikke var egtefød, siden Biskopperne nu havde faaet opfrisket denne Bestemmelse om egte Fødsel ind i Arvefølgeloven [1]).

87. Nyt Forligsmøde berammet, men ikke afholdt. Philip Simonssøns fredelige Regjering.

Strax efter at dette vigtige Anliggende var bragt paa det Rene, drog Jarlen til Bergen, og havde Kongesønnen Haakon med sig. Man skulde tro at han nu var tilfreds, siden han for en Deel havde faaet sit Ønske opfyldt, men endnu stod det ham for Hovedet, at Philip lod sig kalde Konge, og han gav ikke sin Broder Kong Inge Rist eller Ro, førend denne i Fællesskab med Haakon udfærdigede en Skrivelse til Kong Philip, hvorved de forestillede ham, at han ved at beholde Kongetitlen krænkede Forliget til Hvitingsø. Philip raadførte sig herom med sine Mænd, der alle raadede ham til at beholde sit Kongenavn, og hans Hustru, Christina Sverresdatter, blev endog vred og skammede ham ud, fordi han ej torde hede Konge, naar andre vilde kalde ham saaledes. Philip svarede venligt tilbage, at det var langt fra hans Agt at krænke Forliget, men han kunde jo dog ikke forbyde nogen at kalde ham hvad de vilde; derimod havde han heller ikke noget imod dem, der ej kaldte ham saa. Der vexledes nu fremdeles nogle Breve frem og tilbage, og tilsidst aftaltes et nyt Møde ved Hvitingsø, hvortil enhver af Parterne skulde medbringe femten Skibe, af hvilket intet skulde være større end en Tyvesesse. Det er ikke usandsynligt, at det før omtalte Pavebrev af 7de Juni 1211, hvori Paven paalagde Erkebiskoppen og de øvrige Biskopper nærmere at undersøge Forholdet mellem Inge og Philip, og afgive Indberetning derom, imidlertid er ankommet til Norge og har bidraget til Berammelsen af dette nye Møde. Men af Mødet blev der intet. Kong Inges Broder Skule Baardssøn, der nu var myndig og havde faaet Syssel i Sogn, aabnede sin politiske Løbebane med en Handling, hvormed hans følgende Liv alt for vel stemmede, idet han nemlig lod bygge en eller flere Femtensesser saa

[1]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap .5.

store som ellers Tyvesesser plejede at være, for at bruge dem ved Mødet, og saaledes alligevel overliste Baglerne. Da disse hørte dette, vilde de naturligviis ikke komme til Mødet, og saaledes blev alt ved det gamle. Men disse Fartøjer bleve kaldte Fredsbrydere eller Sættaspiller (Forligs-Spildere), hvilke Navne de siden efter ogsaa beholdt [1]).

Kort efter døde Dronning Christina i Barselseng, efter at have født et Barn til Verden (1213), som kun overlevede hende en føje Tid. Da det var dødt, lod Philip det besee af mange troværdige Mænd, og lod siden lyse til Thinge, at Barnet havde overlevet sin Moder, thi derved blev han Arving til alt hendes Gods [2]). Da han saaledes ingen Søn eller Arving havde at efterlade sit Kongedømme til, og derhos havde tabt den Støtte, han havde haft i sin højbyrdige og ærgjerrige Dronning, var han heller ikke saa meget at frygte, som før, og viste vel heller ikke selv saa megen Iver i at værne om sin Anseelse. Man lod ham derfor i Ro, og det vilde vel heller ikke have bekommet Birkebeinerne synderlig vel at angribe ham, da han var særdeles yndet af sine Undersaatter. Denne Yndest tiltog især ved den Fasthed, hvormed han tog Tunsbergsmændenes Parti mod sin fra Danmark hjemkomne Broder Andres Simonssøn, da denne, som bar et uforsonligt Nag til Tunsbergsmændene, fordi de for over 20 Aar siden havde været med at fælde hans Fader, Simon Kaaressøn, som dengang stod i Spidsen for Varbelgerne, ved Bristein [3]), nu paastod at ville tage Hevn over dem, navnlig de Mænd, som dengang havde været deres Anførere, Thorlak Ulfgestsøn, Ulf svarte, og flere. Da de merkede, at Hr. Andres, som man kaldte ham, havde saadanne Planer fore, søgte de Hjelp hos Kong Philip, og han lod Andres vide, at da de toge ham til Konge, havde han aldeles opgivet denne Sag, saa at de ingen Ulempe skulde have deraf. Andres indvendte, at da de begge vare sambaarne Brødre af samme Fader og Moder, kunde Kongen ikke formene ham at gjøre Brug af sin lovlige Ret til at kræve Bod efter sin Fader. Men Philip satte sig saa bestemt imod denne ufornuftige Plan, og tog sig saa ivrigt af Bøndernes Sag, at han endog fratog sin Broder alle de store Forleninger, han havde givet ham, og lod ham kun beholde to Tjenere til Opvartning. Saaledes maatte Hr. Andres finde sig i at lade det blive, som Kongen vilde have det. Havde han faaet sin

---

[1]) Inge Baardssøns Saga, hos Peder Claussøn, Fornm. S. IX. S. 200, 202. Det var upaatvivlelig et af disse Skibe, som Kong Haakon senere (i 1224) brugte, og som da netop kaldes Sættaspiller, se nedenfor, jvf. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 106.

[2]) Inge Baardssøns Saga, l. c. S. 202. Aarstallet angives i Annalerne.

[3]) Se ovenfor, S. 219, 220.

urimelige Villie frem, vilde mangen Mands Liv og Velfærd være blevet forspildt, og det var derfor intet Under, at alle vare Philip taknemmelige for at saa stor en Ulykke var forebygget [1]).

For øvrigt gik Philips Regjering hen i Fred og Ro, og ingen Begivenheder af Vigtighed forefaldt paa den Kant i Landet i de nærmest paafølgende Aar. Hans fornemste Støtter synes, foruden Biskop Nikolas, at have været Ragnvald, Søn af Hallkell Jonssøn og Kong Magnus's Syster Sigrid, Sysselmand paa Raumarike, og fornemmelig den dygtige og utrættelige Arnbjørn Jonssøn, der, som det synes, allerede da havde faaet Borgesyssel at bestyre, og havde sit Sæde paa Baldensholmen paa Heggen, hvilken rimeligviis allerede han befæstede [2]). Hans Post var saa godt som en Grændsepost, thi hiinsides Svinesund, i Ranafylke, der ifølge Overeenskomsten tilhørte Kong Inge eller Haakon Jarl, laa Skarer af Birkebeiner med deres Høvdinger, af hvilke Sigurd Kongsfrænde, som man maa formode, var den fornemste eller egentlige Sysselmand [3]). Medens vi intet have tilbage af de offentlige Brevskaber der ifølge det foranførte maa have været udstedte af Kong Inge og Haakon Jarl, lige saa lidt som noget andet af dem udstedt eller beseglet Dokument, have vi, merkeligt nok, endnu et af Kong Philip udstedt Brev; det er et Truselsbrev mod Morsdølerne, der havde forurøliget Hovedøens

---

1) Inge Baardssøns Saga hos P. Claussøn, Fornm. S IX. S. 208. Hvad Tid dette foregik, siges ikke udtrykkeligt. Sagaen fortæller det efter at have omtalt Haakon Jarls Død, men uden at Beretningen staar i nogen umiddelbar Forbindelse med Beretningen om denne, saa at det lige saa godt, hvad der endog er rimeligt, kan være forefaldt før. For Resten gjør Tiden her libet til Sagen.

2) Baldensholm, nu kaldet Baldensø eller Ballensø, i Glommen, strax ved Gaarden Lindhool paa Heggen (Eidsbergs Prestegjeld), omtales allerede som Arnbjørn Jonssøns Sæde ved Aaret 1225 (Haakon Haakonssøns Saga Cap. 119). Som belejret og kapitulerende, altsaa som befæstet, men ligeledes som Arnbjørns Sæde, omtales den først ved 1240 sammesteds Cap. 226), og i Haakon Haakonssøns Saga Cap. 333 heder det endog at Kong Haakon „lod huse Baldensholm". Men forudsat at dette, hvilket vel at merke ej findes i Flatøbogen, er rigtigt, kan det ene betegne, at Haakon har ombygget eller udvidet Befæstningerne. At Øen var befæstet allerede da den paa første Sted omtales, følger ligefrem deraf at den var Sysselmandens Bolig, thi den ubetydelige Holm vilde ellers ej være benyttet dertil, naar det ej var fordi den afgav et bekvemt Sted for en Befæstning. Men saa tidligt, som i 1225, har Kongen neppe endnu haft Lejlighed til at faa Befæstningen i Stand, hvilket desuden var Arnbjørns Sag som Sysselmand, og det rimeligste er derfor, at denne allerede under Philips Regjering indrettede sig et fast Tilhold her.

3) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 27.

Kloster i Besiddelsen af Gaarden Aspe paa Follo, som Kong Inge (sandsynligviis Inge Baglerkonge) havde skjenket det [1]).

88. Spændt Forhold mellem Kongen og Jarlen. Uroligheder i det Throndhjemske.

Medens Viken saaledes befandt sig vel og havde det roligt under Philips milde Regimente, var det langt anderledes i det nordenfjeldske, hvor Thrøndelagen plagedes af Uaar, og Haakon Jarls aldrig hvilende Ærgjerrighed benyttede sig af den derved fremkomne Misstemning til nye Agitationer. Uaaret hindrede Bønderne fra at udrede Leding og andre lovbestemte Skatter og Afgifter, og der indkom idelige Klager fra de kongelige Sysselmænd over deres Gjenstridighed. Man kan vel under disse Omstændigheder tage det for afgjort, at heller ikke Sysselmændene paa deres Side have været synderlig skaansomme. Den, som især klagede, og derfor vel og var den haardeste, var Erik Foss, Sysselmanden paa Strinden. Tilsidst bød Kongen ham og sandsynligviis ogsaa de øvrige Sysselmænd i Thrøndelagen, at indstævne Bønderne fra alle Syssler til et Thing, der skulde holdes paa et Sted, kaldet Rune eller Raume [2]), hvis Beliggenhed nu ikke længer kjendes, for i Mindelighed at afhandle Sagen. Kongen drog med sine Mænd derhen baade til Lands og Vands,

---

1) Dipl. Norv. I. 8. Merkeligt er det at han retter dette Bud til „alle Morsbøler, som ville være i Lydighed med os". Dette Brevs Aarstal angives ej. Af den Omstændighed, at han her kalder sig Konge, kan man neppe slutte at det er ældre end 1208, da han, som vi have seet, vedblev at lade sig kalde og vel ogsaa selv at kalde sig Konge efter den Tid. I Brevet omtales en af Simon Lagmand (paa Thumn) nys affagt Dom; saaledes levede denne Mand endnu paa den Tid, da Brevet udstedtes.

2) Thinget kaldes nemlig i Annalerne og i Haakon Haakonssøns Saga Cap. 10, Flatøbogen undtagen „Raumathing, (i Flatøbogen „Runathing", hvilket dog ogsaa rimeligviis kan læses „Rimathing"). I Peder Claussøns Oversættelse staar der, at Thinget holdtes inde paa Strinden; men da Annalerne udtrykkelig siger, at det var med Indthrønderne, Kampen stod, og da det desuden ikke synes videre rimeligt, at Inge skulde have draget den korte Vej fra Nidaros til et Sted inde paa Strinden „baade til Lands og Vands", maa man vistnok antage at det er at søge etsteds i Indherred, og at Peder Claussøn med sin sædvanlige Unøjagtighed har nævnt Strinden, fordi det kort i Forvejen er omtalt. Imidlertid er Stedet vanskeligt at paapege. Munthe (Aalls Snorre III. S. 209) antager det for Rones ved Indløbet til Beitstad-Sundet. Det eneste, som herimod kan være at indvende, er, at det igjen synes at være noget vel langt fra Nidaros, især til ogsaa at fare til Lands. Snarest skulde man vente at finde Stedet i Skougn eller Verdalen. Hvis man kunde læse Raurna eller Rørna-Thing, blev det etsteds i Rørens Skibrede, hvilket visselig ikke var usandsynligt.

altsaa med en ikke ubetydelig Styrke, hvilket viser, at det enten var hans Hensigt, at indgyde Bønderne Frygt, eller at han i alle Fald ej ansaa det raadeligt at møde dem uden med tilstrækkelig Bedækning, i Tilfælde af at det skulde komme til alvorligere Optrin. Men ogsaa Bønderne paa deres Side belavede sig paa at sætte haardt mod haardt, thi da Kongen og hans Mænd kom, fandt de dem fuldt bevæbnede, som til en Strid, og lejrede i en fast Stilling oppe under Bjerget, der begrændsede Thingpladsen. Kongen sendte først sin Broder Skule op til dem, for at overtale dem med det gode til at komme ned. Men de vægrede sig. Da red Erik Foss, som det synes, af egen Tilskyndelse op til dem, og bad dem at komme ned og thinge med Kongen; da de fremdeles gjorde Vanskeligheder, red han i Hidsighed hen til en af Bønderne, og slog ham med sit Spydskaft mellem Skuldrene. Da vendte Bonden sig om, og hugg til ham med en stor Øxe. Hugget traf Laaret, som gik reent af, og Erik styrtede halvdød af Hesten. Dette var Tegnet for Bønderne til at begynde et almindeligt Angreb. De toge deres Øxer, Spyd og Sverd, og styrtede med stor Heftighed ned ad Bjerget imod Kongen. Denne befalede sine Folk at trække sig tilbage, da han, som han sagde, ikke vilde stride med sine egne Bønder. Men Bønderne forfulgte ham, og nedlagde nogle af hans Mænd. Da raabte Skule Kongsbroder, at Kongen burde vende om igjen, og ikke taale at Bønderne dræbte hans Mænd. Kongen fulgte Opfordringen, lod gjøre Holdt, og Merket føre frem mod Bønderne. Disse kunde ej holde Stand, men da flere af dem vare faldne, grebe de Flugten, forfulgte af Birkebeinerne, som det heder, baade til Lands og Vands (1213). Der kom saaledes ikke for denne Gang til noget Forlig, og hele Indherred maa altsaa have været i fuldkommen Oprørstilstand. Der synes heller ikke at have været noget Udsigt til at dæmpe dette Oprør, saa længe Haakon Jarl levede, thi almindeligviis mistænkte man, neppe uden Grund, ham og hans Ven Erkebiskoppen for at have ophidset Bønderne dertil, og det var ikke rimeligt, at disse vilde give efter, naar de havde saa mægtige hemmelige Venner i Ryggen [1]).

Allerede et Par Aar før, som det synes, og maaskee samtidigt med Haakons skuffede Bestræbelser for at erhverve Kongemagten, var der forefaldet en Begivenhed, der havde et høist mistænkeligt Udseende, og som rimeligviis ogsaa sattes i Forbindelse med den Skinsyge, Haakon følte mod sin Broder. Kong Inge, der, som vi forhen have nævnt, efter den Rystelse, han havde faaet ved Baglernes pludselige Overfald paa Byen i 1206, aldrig følte sig ret tilpas, og hadede al Støj og Bulder, holdt sig — til stor Ærgrelse for mange af hans Mænd, der helst ønskede støjende

[1]) Fornm. S. IX. 202.

Drikkelag, — saa meget som muligt for sig selv med faa fortrolige Venner, navnlig Drottseten, ved Navn Paal, Arnfinn Thjovssøn, og Henrik Skott [1]). Disse tre vare saa godt som altid om ham, navnlig Paal, der endog om Natten laa i samme Seng som han. Men en Aften, da Paal gik til Sengs, saa Kongen, at han havde en dragen Kniv i Haanden. Kongen fik i Hast grebet ham om Haanden og raabte paa de andre, at de skulde komme ham til Hjelp. De grebe strax Paal, og vilde have dræbt ham, men Kongen forbød dem at tilføje ham noget Ondt, derfor kastede de ham kun paa Døren. Kongen holdt saa meget af Paal, at han heller ikke siden straffede ham, men kun afskedigede ham fra sin Tjeneste og tillod ham fremdeles at bo i Byen; Kniven gav han Henrik Skott i Forvaring, og forbød ham at nævne det mindste om denne Sag, førend han selv aabenbarede den. Lidt efter kom Kongens Broder Skule og hans Svoger Jon paa Austraat til Byen. Kongen fortalte Skule, hvad der havde tildraget sig, men tog i Forvejen det Løfte af ham, at han ikke skulde gjøre Paal noget ondt derfor, og sagde, at han vilde sende ham ud af Landet. Heraf blev der imidlertid intet, uagtet et Par Aar gik hen; ja det synes endog, som om Kongen atter tog Paal i sin Tjeneste, thi Paal drog, heder det, med ham som tilforn, og naar Skule spurgte, om han da ikke snart vilde gjøre Alvor af at sende ham bort, havde han altid et eller andet Paaskud, hvorfor det ikke strax kunde skee. Tilsidst blev Skule kjed af at vente, men passede paa engang, da Kongen med sin Hird opholdt sig i Throndhjem, og dræbte Paal (1213), hvorved han tillige understøttedes af sin Svoger Jon, til hvem han altsaa maa have fortalt Historien. Kongen, siges der, blev meget ilde tilmode derved, da Paal havde betroet ham, efter hvis Tilskyndelse han havde efterstræbt hans Liv, og Kongen, der saaledes ikke egentlig tilregnede ham Forræderiet, havde holdt alting hemmeligt „for Freds og Roligheds Skyld [2])." Sagaen undgaar, som det synes, med Flid at nævne Ophavsmanden, men der kan vel neppe være nogen Tvivl om, at det var Haakon Jarl eller dennes Hustru Christina, og at i det mindste den offentlige Mening anklagede dem for dette svigefulde Anslag, da det nu ved Drottsetens Drab blev bekjendt.

Naar Mistanken skulde falde paa en af dem, maatte den vel snarest

[1]) Tilnavnet viser, at han maa have været en Skoter; en Henrik Skot, der blev brugt ved en Sendelse til Skotland i 1264, omtales senere, men kan ej være ham, der i saa Fald blev for gammel.

[2]) Fornm. S. IX, 204. Begivenheden henføres til samme Vinter, Haakon Jarl døde, altsaa til Vintren 1213—14, men da Jarlen døde strax efter Juul, forefaldt Paals Drab rimeligviis sidst i 1213. Og da „nogle Aar" gik hen mellem dette og Forræderiet, maa det sidste henføres til omkring 1211.

falde paa Fru Christina, til hvilken man allerede før, siden Kong Guthorms pludselige Død, ikke havde den bedste Tro, medens Jarlen derimod, om han end, fornemmelig med Erkebiskoppen paa sin Side, kunde forsvare for sin Samvittighed at agitere mod Kongen i politisk Henseende, og ophidse Bønderne til Oprør, dog vissélig var for hæderlig til at ville nedlade sig til at thinge Snigmordere mod sin egen Broder. Sagaen har netop fra denne Tid opbevaret et Træk, der stiller hans Ærlighed i et klart Lys, men til samme Tid kaster en desto større Skygge paa hans Hustru, Fru Christinas Ferd. Vi have allerede ovenfor omtalt en Birkebein, ved Navn Hide, ilde berygtet som Anfører for Ribbalderne paa deres ødelæggende Tog fra Bergen til Tunsberg 1201. Denne Hide ledsagede Christina, Sverres Datter, da hun blev gift med Kong Philip, og forblev i hendes, eller Philips Tjeneste til hendes Død, hvorefter han vendte tilbage til Haakon Jarl. Da han merkede, at Jarlens Frue ikke var Kongesønnen Haakon synderlig god, og antog, at Jarlen deelte det samme Sindelag, forlangte han en Dag at tale med dem, og forestillede dem da, hvor vanskeligt det maaskee i sin Tid vilde blive for deres Søn Knut at erhverve Magten og Riget efter Jarlens Død, hvis den baade for sin Faders og sin Farfaders Skyld af mange saa højt elskede Haakon Haakonssøn optraadte som Kronprætendent. „Var det udenlands", sagde han, „at Sagerne stod saaledes, vilde der nok blive truffet Foranstaltninger til at Landets Høvding ej behøvede at ængste sig for, hvorledes det vilde gaa hans Afkom, thi en saadan ubelejlig Dreng vilde da blive sendt ud af Landet til Høvdinger, som intet Venskab skyldte enten ham eller hans, og som da gjerne enten lode ham lemlæste, eller kaste i Fængsel, eller overhoved medhandle saaledes, at man ikke længer behøvede at frygte ham: hvis I skulde ønske noget saadant, er jeg beredvillig til at paatage mig et saadant Hverv". Jarlen svarede i Førstningen ikke stort, derimod ytrede Fru Christina nogle Ord, der i alle Fald ikke synes at have været reent ud benegtende. Men efter at have tiet stille en Stund sagde endelig Jarlen: „Gud forbyde, at jeg skulde ville forskaffe min Søn Riget ved at rydde min største Velgjørers Søn af Vejen." Der blev aldrig mere talt om denne Sag, hvilken Jarlen ogsaa kun aabenbarede for faa; men siden den Tid var han aldrig saa venlig mod Hide som før [1]).

89. Haakon Jarls Død. Forliget til Vaagsbru mellem Kongen og Indthrønderne.

Det vilde vel neppe være blevet ved de nys skildrede Uroligheder blandt Thrønderne og Agitationer fra Jarlens Side, hvis han ikke, man

[1]) Håakon Haakonssøns Saga Cap. 7.

kan næsten sige beleiligviis, i Bergen, hvor han i den senere Tid mest synes at have holdt til, var falden i en Sygdom, som strax efter Juul (altsaa i Januar) 1214 endte hans Dage [1]). Der fortælles, at han under Sygdommen saa vidt muligt lod Kongesønnen Haakon være om sig, og lod ham spise sammen med sig saa ofte han kunde sidde oppe, ligesom ogsaa Drengen var en af dem, som Jarlen endnu kjendte, medens han allerede havde tabt Evnen til at gjenkjende de fleste andre: alt sammen Beviser paa, at Jarlen med virkelig Omhed maa have hængt ved den livlige, hyggelige Dreng. Jarlen blev med megen Pragt begraven i Christkirken, og Sagaen giver ham det Eftermæle, at „Landets Folk sørgede meget over ham, og syntes at de havde lidt en stor Skade ved at miste en saadan Høvding, ligesom det var alle Mands Ord, at dueligere eller mandeligere Helt havde ej taget Vaaben i Haand i hans Tid i Norge, hvorhos han og var en god Regent, saa at alle Mand havde ham kjær, baade Krigsfolket og Landfolket." Denne Popularitet maa han fornemmelig have vundet i de senere Aar, thi vi have tidligere seet, hvorledes Thrønderne udtrykkelig fordrede Inge, ikke ham til Konge, medens derimod de samme Thrønder, eller i alle Fald mange af dem, nu laa i Fejde med Inge, og maaskee nok saa gjerne skulde have ombyttet sin svagelige, stilfærdige, for Folket lidet tilgængelige Konge, med den raske, kraftige, ridderlige Jarl. Hans Hustru, Fru Christina, skjønnede godt, at der ikke længer var noget blivende Sted for hende i Norge, og drog strax øster til Gautland med sin Søn, Junker Knut, om hvis Fordring paa Tronen der saaledes ej for det første blev noget Spørgsmaal. Endnu samme Vaar begav Kong Inge sig til Bergen, tog alle Jarlens Forleninger under sig, og lod hans Hirdmænd, saavel som Sysselmændene sværge sig Troskabsed. Saaledes var han da nu Eneherre i det Nordenfjeldske. Det første, hvortil han benyttede sin Tilvæxt i Magt, var at bringe de oprørske Indthrønder til Lydighed. Han stevnede alle Lendermænd og Troppehøvdinger lige fra det sydligste af Landet til sig, med de dem undergivne Krigsfolk, og vendte saaledes med en betydelig Styrke tilbage til Throndhjem. I Spidsen for denne drog han derpaa ind i Indhered, hvis Bønder mødte ham ved **Vaagsbru**, neppe, som man maa formode, for at vove noget nyt Slag, men for at slutte Forlig og skaffe sig saa taalelige Betingelser, som det efter Omstændighederne var muligt. Opholdet ved Vaagsbru, hvad enten nu Tiden tilbragtes med Underhand-

[1]) Dette Aar angives i Annalerne, og det samme sees af Haakon Haakonssøns Saga Cap. 11, hvor det udtrykkelig siges, at Kong Inge, der døde i April 1217, fik sin langvarige Helsot den tredie Vinter fra Jarlens Død. Denne tredie Vinter var altsaa 1216—17, den anden 1215—16, den første 1214—15; Vintren der forud (1213—14) var altsaa den, hvori Jarlen blev syg.

linger, eller med Udsendinger af enkelte Strejfpartier hist og her omkring i Egnen for at indjage Bønderne Skræk, synes at have været langvarigt, thi Sommeren 1214 fik deraf Navnet „Vaagsbrusommeren" [1]). Inge nøjede sig med at Bønderne udredede den Leding, m. m., som de i et Par Aar havde forholdt ham, og som det, efter Dyrtiden, vistnok var haardt nok at skaffe til Veje; yderligere Straf paalagde han dem ikke, og vendte tilbage til Nidaros, efter paa ny at have indsat Sysselmænd, thi det ligger i Sagens Natur, at de Sysselmænd, som fandtes der ved Oprørets Udbrud, alle vare fordrevne. Derpaa gav han sine Krigsmænd Orlov. Den samme Sommer (8de August) døde Erkebiskop Thore, efter kun at have overlevet sin alderstegne Forgænger Erik et Aar; denne døde nemlig 1213 [2]). Thores Død har vel heller ikke bidraget lidet til at befæste Kong Inge i Herredømmet, da han, som vi have seet, var en ivrig Tilhænger af Haakon Jarl, og ikke undlod at benytte sin Indflydelse til hans Fordeel. Til Thores Eftermand valgtes **Guthorm**, en Broder af den ved Baglernes Overfald paa Nidaros i Januar 1200 dræbte Birkebeinerhøvding Hallvard Skygne [3]); han var en ivrig Tilhænger af det Reinske Huus, og maaskee endog, efter Navnet at dømme, beslægtet dermed. Han forlod sandsynligviis Landet samme Aar for at hente Pallium, og kom, som det det nedenfor vil sees, neppe tilbage, førend han havde overværet det store Kirkemøde, der afholdtes i Rom i November 1215.

Kongesønnen Haakon tog nu Kong Inge til sig, og behandlede ham vel. Han og Inges to Aar yngre Søn Guthorm, vare begge tilsammen i Skole; i alle de smaa Uenigheder, der kunde forefalde mellem dem i Barndom, viste Guthorm sig altid hidsigere og voldsommere, Haakon derimod sindigere og roligere. For øvrigt holdt Kongen dem aldeles ligt i Klæder, som i alt andet [4]). Haakon var fremdeles Birkebeinernes Yndling og Fremtids Haab, trods Successionsforliget, og det synes næsten som om Kong Inge selv, hvis Søn Guthorm allerede i Følge Forliget havde tabt enhver Udsigt til at følge sin Fader paa Tronen, ogsaa nu, skjønt dette ved Haakon Jarls Død faktisk var saa godt som ophævet, dog

[1]) Peder Claussøn i Fornm. S. IX. 208, Haakon Haakonssøns Saga Cap. 10, Isl. Annaler. Man veed heller ikke med Sikkerhed, hvor Vaagsbru er at søge. At det ligger ved Kysten, seer man især af Haakon Haakonssøns Saga Cap. 197, siden Skibene kunde lægge lige til; derhos maa der her have været en Vaag, saavel som en Bro, der gik over den. Det skulde vel ikke være ved Levanger?

[2]) Thores Død 1214 omtales i Annalerne, i Inge Baardssøns Saga staar der kun at han døde Sommeren efter Jarlens Død. Dagen angives i Nekrologet hos Langebek, Scr. r. D. II. 514.

[3]) Se ovenfor S. 136.

[4]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 8.

havde opgivet alt Haab om at see enten ham, eller overhoved sin Æt paa Tronen. Ikke saaledes hans Broder Skule, der nu formedelst Kongens tiltagende Sygelighed mere og mere fik Magten i Hænde, og som ganske traadte i Haakon Jarls Fodspor, ja lagde endog endnu større Ærgjerrighed og Lyst til at intrigere for Dagen, end han. Lige fra det første Øjeblik af, at der var Tale om den tilkommende Sukcession, holdt Skule altid paa det Princip, der laa i hans Interesse, at Arveretten til Tronen altid regnedes fra den sidste lovlige Indehaver af denne, og at den altsaa i nærværende Tilfælde alene skulde regnes fra Kong Inge, og ingen anden. Dette Princip var i sig selv rigtigt nok, om Inge havde været den sidste af sin Æt, eller om han havde været den første af en ny Æt, eller i det mindste en ny Linje, der ved særegent Valg var ophøjet paa Tronen, enten fordi den ældre Æt eller Linje var uddød, eller fordi den paa en eller anden Maade havde forbrudt sin Arveret. Men da Inge blev valgt til Konge, var det aldeles ikke fordi man ikke heller vilde have haft en lige nedstammende Ætling af den gamle Linje til Konge, om man blot havde vidst, at der endnu fandtes nogen saadan; sit Valg skyldte han først og fremst den tilfældige Uvidenhed, hvori man befandt sig om en saadan Konge-Ætlings Tilværelse, og dernæst netop den Omstændighed, at han selv var en af dem, der i Mangel af en direkte Descendent stod Konge-Ætten nærmest. I samme Øjeblik, som det viste sig, at der paa den Tid, da han blev valgt, endnu var en virkelig Konge-Ætling tilbage, der, om man havde vidst det før, upaatvivleligt vilde være bleven valgt fremfor Inge og enhver Anden, i samme Øjeblik maatte enten Inges eget Valg blive ugyldigt, eller, hvis man ikke vel kunde berøve ham det ham en Gang overdragne Kongenavn, kun gjelde for Livstid, uden at medføre nogen Arveret for hans Linje. Paa denne Maade betragtede de fleste af Birkebeinerne og Rigets øvrige Indbyggere Sagen, men for Skule og hans Tilhængere var det derimod saa at sige et Livsspørgsmaal, aldrig at lade denne Betragtningsmaade faa Rum. Og da man vidste, at alle hine gamle Birkebeiner som en tæt Skjoldborg værnede om Haakon, saa at det ej vilde bekomme nogen vel at røre ved ham, dannede der sig inden de saakaldte Birkebeiners større Kreds tvende Partier, Kongesønnens og Skules, der, om de endnu ikke ligefrem stode fiendtlige imod hinanden, dog allerede vogtede paa hinanden med heel mistænkelige Blik, saa at der neppe skulde stor Fremsynethed til at skjønne, at denne Splittelse bar Frøet i sig til nye Borgerkrige. En god Lejlighed til at erfare, hvad begge Parter kunde vente sig af hinanden, fik man, da Inge, som det synes, i Aaret 1215 faldt i en farlig Sygdom, saa at man frygtede for hans Liv. Skule, som da var tilstede, og forestod Hirden næst Kongen, sammenkaldte strax de fornemste Mænd, som for Øjeblikket fandtes

der, som Gregorius Jonssøn [1]), Eyvind Prestmaag, Ivar Bodde, Dagfinn Bonde, og forelagde dem det Spørgsmaal, hvem man skulde tage til Konge, hvis den Ulykke skulde times, at hans Broder døde. Den kloge og besindige Dagfinn, der, som det synes, gjerne vilde benytte Lejligheden til at føle ham paa Tænderne, bad ham først nævne de Personer, mellem hvilke han troede at man havde Valget. „Det vide I jo selv," svarede Skule, „her er nu for det første Kong Inges Søn Guthorm, og det passer sig jo nok saa godt, at han bliver Konge efter sin Fader. Dernæst er jeg baade samfædre og egtefød Broder af Kong Inge [2]), og I vide hvad Loven melder derom. Saa er der Haakon, Søn af Kong Haakon Sverressøn, og øster i Gautland er Knut, Søn af Haakon Jarl, hvis Grad af Berettigelse til Tronen I ogsaa kjende. Dog troer jeg rigtignok, at de fleste, som have tjent Kong Inge, ogsaa ville tjene hans Søn." Der blev nu en Tidlang talt herom, og enhver ytrede hvad han syntes; kun Eyvind taug endnu stille. Endelig spurgte man ham, hvad denne Taushed skulde betyde. „Jeg har kun tiet stille," sagde han, „fordi man ikke har spurgt mig, men naar jeg skal sige min Mening, maa jeg tilstaa at jeg finder det højst forunderligt, at I, der ere saa fornuftige Mænd, kunne snakke saaledes frem og tilbage om en Sag, der er saa simpel som denne, og ligger saa klart for Alle, der vide hvad Ret er, og ej ville lukke sine Øjne for Sandheden; det er jo aabenbart, at hvis Haakon Kongssøn kun var fuldmyndig, vilde han være berettiget til hele Norges Rige efter sin Fader, men hverken du, Skule, eller din Brodersøn, eller Haakon Jarls Søn, ja han vilde endog i saa Fald, hvilken som helst Dag han fandt for godt, kunne kræve sin Fædrenearv af Kong Inge selv, og Haakon Jarl, om han endnu var i Live." Der ytrede sig ingen Stemme mod Eyvinds Ord. Kort efter kom Kongen sig igjen, saa at der ikke mere blev talt om denne Sag, men man havde dog nu erfaret, hvad Skule førte i sit Skjold, og han kunde ligeledes forstaa, hvad han havde at vente sig af de gamle Birkebeiner, hvis han udstrakte sin Haand efter Kongekronen [3]).

[1]) Gregorius, Søn af Jon Hallkelssøn, og desuagtet, merkeligt nok, en Tilhænger af Sverre, er ovenfor omtalt, S. 197, 300. Gregorius, saavel som alle Ætlinger af Hallkell Huuk af Blindheim vare som Descendenter af dennes Hustru Sigrid Aasulfsdatter paa Rein, beslægtede med Kong Inge og Skule, se Slægttavlerne til forrige Bind, No. 18, sammenholdt med No. 5.

[2]) I Sagaen staar: „da ere vi to samfædre og egtefødde Brødre", hvilket, bogstaveligt taget, kunde forstaaes om to Brødre foruden Inge; man seer dog af det følgende, at der kun var Tale om Skule, og man maa antage, at alle Baard Guthormssøns øvrige Sønner vare døde, hvilket ogsaa bestyrkes af den Omstændighed, at de i det følgende aldrig omtales.

[3]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 9.

Det var maaskee Frygten for, at Skule vilde overtale sin svage Broder til at berøve Haakon de ham tilkommende Rettigheder, som bevægede flere af dennes Frænder [1]), navnlig **Andres Skjaldarband**, til at indfinde sig hos Kong Inge, da denne om Sommeren 1214 vendte tilbage fra Forliget ved Vaagsbru, og fremkomme med den Fordring, at han skulde give Kongesønnen en Forlening, hvorved han kunde underholde sig selv og sine Frænder. Kongen spurgte, hvilket Landskab i saa Fald de tænkte paa. De svarede: Jemteland, thi dette vandt hans Farfader Kong Sverre med sit Sverd under Norges Rige. Kongen saa vredt paa dem og sagde „Norge er allerede udstykket nok; Beglingerne have saa godt som hele det søndenfjeldske; jeg kan ikke dele Landet yderligere, og saa stort et Len faar han ikke af mig." De bade da Kongen at overlade ham, om det ikke var mere end en Skibrede eller to. „Nej," svarede Kongen, „han har det saa godt her hos os, at han slet ikke behøver mere." Dermed maatte de lade sig nøje, men vare meget ærgerlige. Faa Dage efter kaldte de Kongesønnen ud til sig henne ved Korskirken, og søgte at overtale den tiaarige Dreng til at stille sig i Spidsen for en Oprørsflok. „Det seer ikke," sagde de, „ud til, at Kong Inge vil unde dig stort af Norge, og han sidder nu i hele det Rige, som din Farfader vandt; mange uberettigede leve nu i Herlighed og Glæde, og gjøre sig til Gode med din Fædrene-Arv, medens dine Frænder tilsidesættes. Vort Raad er derfor, at vi flygte bort med dig og samle Folk, hvilket neppe vil blive vanskeligt, da vi baade høre mange Birkebeiner klage over at de ej nyde tilbørlig Løn for deres tro Tjeneste, og tillige have spurgt fra Østlandet, at Beglingerne nok ogsaa gjerne sloge sig til, hvis der kun fandtes nogen, som vilde stille sig i Spidsen for Flokken." Kongesønnen hørte opmerksomt til, men svarede intet. Da sagde Andres Skjaldarband: „hør nu, Kongesøn; vi, dine Fræn-

[1]) Paa hvilken Side disse „Frænder" vare beslægtede med Haakon, den mødrene eller fædrene, siges ikke; man kunde saaledes maaskee gjette paa hans Moder Inges Slægtninger, de saakaldte Varteigsmænd, men da der ej med Hensyn til disse kunde være Tale om nogen Tilsidesættelse eller Tab af forbums Ejendom eller Ære, bliver det rimeligere, at her menes Descendenterne af Sverres og Haakon Sverressøns Mødrenefrænder, altsaa af Unas Smeds og Biskop Roes Børn, hvilke nu, da den fornemste af deres Midte, Peter Stepper, var borte, og da Slægt-Aristokratiet ved Reins-Ættens Ophøjelse paa Kongetronen atter paa en Maade var kommet til Agt og Ære, vistnok tilsidesattes og oversaaes som lavbyrdige Folk. Da den i Andres Skjaldarbands og hans Hustru Ingebjørgs Egteskab fødde Søn hed Peter (at han siden befandtes at være en Søn af Skule, gjør her hverken fra eller til), kan man med temmelig Sikkerhed slutte, at ogsaa Andres Skjaldarbands Fader hed Peter; denne Peter var saaledes maaskee enten Peter Roesson eller Svina-Peter, ja maaskee Peter Stepper selv.

der, ville have dig med os og føre dig bort fra Kongen, da vil det ikke vare længe, førend visse Folk maa bede dig om at unde dem nogen Hæder, i Stedet for at du nu maa bede dem derom." De øvrige tilstedeværende Frænder sagde det samme, den ene efter den anden. Men Haakon faldt ikke i Fristelsen. „Jeg er," svarede han, „alt for barnslig til at kunne sætte mig i Spidsen for et saa stort Foretagende, heller ikke vilde det være sømmeligt, om jeg kæmpede mod Birkebeinerne, og jeg veed med Vished, at der dog altid vilde være en stor Mængde af dem, som holdt fast ved Kong Inge [1]): hvor utilbørligt var det da ikke, at sætte dem imod hinanden, der alle burde kæmpe under eet Banner? Nej, jeg vil heller bede Gud, at han giver mig saa meget af min Fædrearv som hans Godhed vil unde mig, naar den belejlige Tid kommer; men nogen Ufred vil jeg ikke stifte i Norge, som Sagerne nu staa". Saaledes maatte de lade denne Plan fare, og Haakon levede i den bedste Forstaaelse med Kong Inge indtil hans Død.

Den Misfornøjelse med Forholdene, som Kongesønnen Haakons Frænder, upaatvivlelig hans Faders og Farfaders Mødrenefrænder, ved denne Lejlighed lagde for Dagen, kaster, i Forening med andre Omstændigheder, et ikke ubetydeligt Lys paa de daværende Stillinger og Stemninger ved Hoffet og i de højere Kredse. Inge Baardssøn var udtrykkeligt bleven Haakon Jarl foretrukken ved Kongevalget, fordi han var Nordmand, og dertil Hovedet for en af Thrøndelagens eller rettere en af Landets ypperste Slægter; thi at Reins-Ætten oprindelig stammede fra Udlændingen Skule Tostigssøn, kunde i fjerde Led, og efter at Ætten ved saa mange Giftermaal var bleven forbunden med næsten alle de ypperste Ætter i hele Riget, ikke mere komme i Betragtning; ikke at tale om, at Nedstammelsen fra Godwine Jarl og tillige fra det gamle danske Kongehuus i sig selv var en Hæder og formedelst de mangehaande Forbindelser, hvori de nordiske Lande og England paa Knuts og Edward Confessors Tider endnu stode med hinanden, neppe engang lod Ætten fra dens første Nedsættelse paa norsk Bund betragtes som staaende udenfor Nationaliteten. Inges Ophøjelse paa Tronen var altsaa en Hylding, bragt Højbyrdigheden og Slægt-Aristokratiet, hvis Medlemmer af Birkebeinernes Parti, som Gregorius Jonssøn, Jon af Austraat, o. fl. derfor især holdt sig til ham. Og da han derhos selv ikke var synderlig krigersk, men yndede Fred og Rolighed, er det heel rimeligt, at de af Birkebeinerne, hvis Herkomst var

[1]) Her er i Saga-Udgavens Text aabenbart udfaldt et eigi; der staar „þar er mikill fjöldi af Birkibeinum at skildust frá Inga konungi," medens der bør læses „þar er o. s. v. at eigi skildust," dette tilføger saavel Sammenhængen, som Peder Claussøns Oversættelse „og ingenlunde vil skilles fra ham." Peder Claussøns Text har saaledes haft Regtelsen.

ringe, og som alene ved Sverdet vare komne til Ære og Værdighed under Sverre, betragtedes af Inge og hans Omgivelser med ugunstige Øjne, som raa, uopdragne Lykkeriddere, og at de som oftest nøde en mindre end høflig Behandling. Navnlig maatte dette være Tilfældet med Sverres og Haakon Sverressøns obskure Mødrenefrænder fra Færøerne, hvis blotte Navne ej kunde andet end skurre i de højbyrdige Aristokraters Øren. Saa længe nu Haakon Jarl, Krigshøvdingen, levede, kunde alle hine ved Inges Hof overseede og af Aristokraterne tilsidesskuppede Krigsmænd og Lykkeriddere finde deres Tilhold hos ham, der ikke selv var befunden højbyrdig nok til at gaa foran sin yngre Broder ved Besættelsen af Tronen; og efter alt, hvad man af flere Ytringer om „de gamle Birkebeiner" i hans Hird kan slutte, tyede de ogsaa virkelig til ham, som derhos var klog nok til at bruge deres Hengivenhed for den unge Haakon Haakonssøn som et Middel mere til at knytte dem til sig, idet han saa godt som adopterede den unge Kongesøn, og behandlede ham vel. Man kan derfor være temmelig sikker paa, at der ved Haakons Hof har gaaet langt mere støjende og lystigt, men i Aristokraternes Øjne vildere og raaere til, end blandt den stille, folkesky Inges fornemme Hofmænd, naar man undtager ved enkelte overordentlige Lejligheder, f. Ex. ved Systerens Bryllup hiin ulykkelige Nat, da Baglerne overfaldt Nidaros. Men da Haakon Jarl var død, og hans Hirdmænd havde maattet gaa Inge til Haande, bleve disses Kaar vistnok intet mindre end misundelsesværdige. Thi da der nu kun blev een Hird, kunde Inge umuligt tage dem alle i sin Tjeneste, saa meget mindre som den nu herskende Fred gjorde det unødvendigt at holde saa mange Folk; de fleste af dem bleve da vistnok afskedigede, og fornemmelig de, der ved deres ringe Byrd, foregivne Raahed eller andre Omstændigheder vare Inges Omgivelser mest forhadte; og selv de faa, som bibeholdtes, have dog vist ved mange Lejligheder maattet døje mange virkelige eller indbildte Krænkelser af de overmodige Stormænd. Derfor kunde de alle, især de afskedigede, med Grund klage over, „at Uberettigede havde trængt sig ind i deres Sted, og levede i Herlighed og Glæde, medens de selv saa sig tilsidesatte," og den Tanke maatte ligge dem nær, efter eget og Forgængeres Exempel at stifte en Oprørsflok under deres Yndling Haakon Haakonssøns Anførsel. Paa den anden Side maatte der uundgaaeligt herske eller opkomme Sympathier og en vis gjensidig Tiltrækning mellem Aristokraterne ved Kong Inges Hof og Baglernes Høvdinger, der alle, mere eller mindre, hørte til de gamle aristokratiske Slægter, og hvis Opposition mod Kong Sverre allerede fra først af udsprang fra Ønsket om at vedligeholde eller rettere gjenoprette Slægt-Aristokratiet. Derhos laa det særskilt i Skule Kongsbroders egen Interesse at staa sig godt med Baglerpartiet, for ej at møde nogen Hinder fra den

Kant, naar han efter sin sygelige Broders neppe længe udeblivende Død selv vilde opkaste sig til Konge. Thi Krigspartiet eller det egentlige Birkebeiner-Parti, der sluttede sig om Kongesønnen Haakon, var, om end for Øjeblikket fortrængt fra Magten, dog fremdeles temmelig sterkt, og kunde, hvad ogsaa de følgende Begivenheder viste, altid holde ham Stangen, ja endog tilvende sig Overmagten, hvis han ikke fra andre Kanter fik Understøttelse. Derfor see vi ham ogsaa strax efter Broderens Død og maaskee allerede før, at nærme sig Baglernes Høvdinger; de havde Interesser fælles, forsvarede paa begge Sider Stiftelsen af nye Kongelinjer mod Læren om den direkte mandlige Linjes urokkelige Legitimitet, og maatte derfor, som det synes, under alle Omstændigheder, seent eller tidligt, komme til at slaa sig sammen. Den Bevægelse eller Splittelse, som nu fandt Sted inden Birkebeinernes egen Kreds, var ganske den samme som den, der tidligere havde skillet Heklunger, Kuvlunger og Bagler fra Birkebeinerne. Saaledes stode Sagerne, da en tiaarig Drengs Sindighed afværgede den Borgerkrig, som ellers, efter alle Tegn at dømme, vilde være udbrudt mellem Birkebeinerne indbyrdes, og rimeligviis vilde have endt med deres fuldstændige Undergang.

90. Nyt almindeligt Korstog prædiket over hele den katholske Christenhed. Kong Inge tager Korset. Skule Baardsson bliver Jarl. Kong Inges Død.

Vore Sagaer melde saa godt som intet om Begivenhederne i Kong Inges og Philips to sidste Regjeringsaar; da der saaledes intet af synderlig Vigtighed kan være forefaldet indenlands, er man vistnok berettiget til at antage, at i denne Tid baade Konger og Høvdinger, ja det hele Folk, har været optaget af Forhandlinger om, og Forberedelser til Deeltagelse i det almindelige **Korstog**, der paa denne Tid foranstaltedes fra hele Occidenten, og hvis Istandbringelse var den sidste Stordaad, som den nidkjære Innocentius den 3die fik udrettet før sin Død. Allerede længe, i Særdeleshed efter at den dygtige Kriger Johan af Brienne var bleven Konge i Jerusalem, havde han forberedet et saadant Tog, indtil han endelig, maaskee paa en overordentlig Maade vakt og ansporet af det forunderlige Barne-Korstog fra Tydskland, Frankrige og Burgund i Aaret 1212, skred til Værkets Udførelse det følgende Aar, idet han i en alvorlig og indtrængende Skrivelse af 19de April tilkjendegav saavel Gejstlige som Lægfolk af alle Provinser og Diøceser i Frankrige, England, Irland, Tydskland, Italien, Dalmatien, Ungarn, Bøhmen, Polen og de nordiske Lande [1].

[1]) Ep. Inn. III. XVI. 28. Liljegren Dipl. Sv. I. 147. Her anføres udtrykkeligt Provinsen Nidaros som den, til hvis Gejstlige og Lægfolk Brevet (eller rettere et Exemplar deraf) sendtes. Ligeledes nævnes Upsala og Lund.

at ingensinde havde det hellige Land trængt til en snarlig Hjelp mere end nu, da saa mange Troende sukkede i Trældom hos Saracenerne, og disse desuden ved et Slot, opført paa Bjerget Tabor, truede Staden Akre. Men, hed det, der var dog ogsaa paa den anden Side Haab om at den falske Profet Mohameds Vælde nu nærmede sig sin Ende, da der allerede var hengaaet 600 Aar af de 666, som Gud ifølge Johannes's Aabenbaring (XIII. 18) havde tilstaaet Dyret. Han lagde derfor alle Christne indstændigt paa Hjertet, at sætte deres Uenigheder tilside og forvandle dem til Freds- og Kjærligheds-Forbund, og at ofre Gods, Liv og Blod for den Korsfæstede. Dem, der adløde denne Opfordring, og toge Korset for at deeltage i Toget, eller som understøttede dem, der havde taget Korset, med Pengebidrag, tildeelte han alle de Fordele, Rettigheder og Friheder, der til nogen som helst anden Tid vare tilstaaede Korsfarerne. Søstæderne skulde bidrage med deres Sømagt. „Og," siger Paven, „for at vi ikke skulle synes at paalægge andre tunge og utaalelige Byrder, som vi ej ville røre med en Finger, forsikre vi for Gud, at hvad vi fordre af andre, ville vi selv bereddvilligt gjøre." De til Foretagendet nødvendige Gejstlige tilstod han Ret til, uden Indsigelse af nogen som helst, at kunne pantsætte sine Beneficiers Indtægter paa tre Aar. Og for at der ej skulde skee nogen utilbørlig Hindring eller Forhaling, bestemte han, at i Stedet for at man før plejede at undersøge, om den, der vilde tage Korset, ogsaa var skikket til personligt at opfylde sit Løfte, skulde man nu antage Enhver, kun med Undtagelse af Klostergejstlige, der meldte sig, og hiin Undersøgelse om, hvor vidt en eller anden formedelst legemlige Svagheder eller andre Omstændigheder ej var at admittere til Korstoget, skulde udsættes til en anden Tid. Af samme Grund tilbagekaldte han ogsaa de Indulgentser, der før vare tilstaaede de fremmede Krigere, der kom Spanierne til Hjelp mod Maurene, eller de Rettroende i Provence mod Albigenserne. Og for at Krigen ej alene kunde føres med legemlige, men ogsaa med aandelige Vaaben, bestemte han at der hver Maaned skulde holdes en almindelig Procession af Mænd og Kvinder, helst, om muligt, hvert Kjøn for sig, for under Sjælens og Legemets Ydmygelse i andægtig Bøn at anraabe Gud om at borttage den nærværende Skjændsel fra Christenheden, ved at lade det hellige Land befries fra de Vantroendes Hænder. Med Bønner skulde Faste og Almisse være forbunden. Og hver eneste Dag, mellem Messerne, skulde efter Fredskysset, strax før Hostiens Oblation, saavel Mænd som Kvinder ydmygt kaste sig ned paa Jorden, og de Gejstlige med lydelig Stemme afsynge den 79de og 68de Psalme, men den forrettende Prest derefter fra Alteret afsynge en foreskreven Bøn om at Gud vilde udrive det hellige Land af de Vantroendes Hænder og gjengive det til den christelige Kultus. I de Kirker, hvor den foreskrevne almindelige

Procession samledes, skulde der stilles en Blok under tre Laase, hvortil en hæderlig Prest skulde have den ene, en from Lægmand den anden, og en Klostergejstlig den tredie Nøgel; i denne Blok skulde Gejstlige og Læge, Mænd og Kvinder, nedlægge deres Almisser til det hellige Lands Befrielse. Ellers var endnu, skrev Innocents, ikke Tiden kommen til nærmere at bestemme, hvor, naar, og hvorledes Overfarten til det hellige Land skulde finde Sted. Men ved en anden Skrivelse udnævnte han i enhver Provins, eller overlod Erkebiskopperne selv at udnævne tre eller fire Mænd der ved Hjelp af andre hæderlige og fromme Mænd i den apostoliske Stols Navn skulde foranstalte, hvad der udfordredes til Sagens Fremme [1]). Derhos lod Innocentius under samme Dag, 19de April 1213, udgaa til alle Erkebiskopper, Biskopper, Abbeder og øvrige Prælater saavel af den orientalske som den occidentalske Kirke en Befaling, at møde frem til et almindeligt Kirkemøde, der skulde aabnes den 1ste November 1215. Vi paaberaabe os," heder det her, „Guds Vidnesbyrd, at intet i Verden ligger os mere paa Hjertet end disse tvende Ting, det hellige Lands Gjenerobring og Kirkens Reform." For at tilvejebringe dette, siger han, havde han efter de hellige Fædres gamle Sædvane, sammenkaldt et almindeligt Koncil, hvor der skulde fattes ubrødelige Beslutninger til at udrydde Laster, indplante Dyder, resse Overtrædelser, reformere Sæder, bortfjerne Kjettere, styrke Troen, bilægge Tvedragt, styrke Fred, hemme Undertrykkelser, ophjelpe Friheden, og bevæge Fyrster og Folk, Lærde og Læge til at hjelpe det hellige Land og yde deres Skjerv til dets Bistand. Og fordi dette Møde ikke kunde komme i Stand førend efter to fulde Aar, havde han overdraget til forstandige Mænd i enhver Provins imidlertid nøje at efterforske hvad der kunde behøve den apostoliske Styrelses Fiil, samt udsendt andre duelige Mænd for at besørge Korstogs-Anliggendet. Han forordnede at alle Vedkommende i den rummelige Frist, han havde forundt dem, skulde forberede sig saaledes, at der i enhver Provins kun blev een eller to Lydbiskopper tilbage for at besørge de kirkelige Forretninger, og dog skulde ogsaa disse, saavel som andre, der af en eller anden kanonisk Aarsag vare hindrede fra at møde personligt, sende ansvarlige Befuldmægtigede i sit Sted [2]). At det var Innocents's alvorlige Vilje, at dette hans Paabud fuldstændigt og nøjagtigt udførtes, og at ingen, der paa nogen Maade var i Stand til at møde, udeblev, om han end var fra de længst bort-

[1]) Epist. Inn. III. XVI, 29. Liljegren Dipl Sv. I. 149. Her nævnes udtrykkeligt Erkebiskoppen af Nidaros som en af dem, der blev tilskreven paa samme Maade, som Erkebiskoppen af Lund, og denne fik den Befaling at adjungere sig duelige Mænd, med hvilke han over hele Daneriget skulde treffe de nødvendige Foranstaltninger.

[2]) Ep. Innoc. III. XVI. 30. Originalbullen til Sverige er aftrykt hos Liljegren. Dipl. Sv. I. 149.

liggende Egne, og havde den besværligste Reise at overstaa, seer man af et Brev, han under 21de Februar 1214 skrev til Erkebiskoppen af Lund, og hvori han udtalte sin Forundring over at denne havde undskyldt sig — som det synes med Søreisens Farlighed og Landeveienes Usikkerhed — fra at komme til Mødet, i Stedet for at han, om han endog ei havde været indkaldt, dog burde komme. Han havde, skriver han, ogsaa tilskrevet Erkebiskoppen af Upsala paa lignende Maade, og befalet end yderligere Erkebiskoppen af Lund, udtrykkeligt at foreholde saavel ham som hans Suffraganer, at de til den bestemte Tid, paa hvad Maade de kunde, maatte indfinde sig til Mødet [1]). Den danske Erkebiskop udeblev lige fuldt fra Mødet, derimod var det neppe Tilfældet med den efter Erkebiskop Thores Død udvalgte nye norske Erkebiskop Guthorm, thi da han netop kom ned for at hente Pallium i Løbet, eller maaskee i Slutningen af Aaret 1214, er det ikke rimeligt, at Paven har tilladt ham at reise hjem igjen før Konciliet, saasom det var at forudsee, at han, naar han engang var kommen hjem, formedelst den lange og kostbare Reise ikke godt kunde komme tilbage igjen [2]). Paa dette Møde, (11—30 Novbr.) hvor der blandt mange andre Bestemmelser ogsaa blev vedtaget een for hele Christenheden særdeles vigtig, nemlig at de Led, inden hvilke **Giftermaal** var **forbudet**, efterdags indskrænkedes til **anden og tredie Svogerskabs** og de **fire første Slægtskabs-Grader** [3]), bestemtes, at alle Korsfarerne, der vilde begive sig til Søs til det hellige Land, skulde forsamle sig den 1ste Juni 1217 i en af de to sicilliske Havne, Brindisi eller Messina, hvor Paven selv personligt vilde indfinde sig for at gaa Korsfarerne til Haande med gode Raad og meddele dem sin Velsignelse; samme Tid bestemtes og til deres Afreise, som heller vilde drage til Lands, idet han befalede dem at angive den Vei, de vilde tage, for at han kunde sende dem en kyndig Mand til Raad og Hjelp. De Geistlige, der droge med paa Toget, skulde i tre Aar nyde deres Indtægter, som om de residerede i deres Beneficier, og, som det allerede forhen i Pavens Opfordringsskrivelse var bestemt, have Lov til at pantsætte dem i samme Tid. Befalingen gjentoges til alle geistlige og verdslige Herrer og Høvdinger, saavel som Byer og Kommuner, at alle de, der ikke selv droge afsted, skulde stille et passende Antal Krigere med det nødvendige til at bestride deres Udgifter paa tre Aar, til deres Synders For-

---

[1]) Sammesteds, XVI. 181. Liljegren Dipl. Sv. I. 154.

[2]) Se ovenfor S. 558. Det er i det mindste vist nok at Guthorm efter sit Valg til Erkebiskop ikke nævnes førend i 1217.

[3]) Conc. lateran. IV. c. 50, Coleti Concilia, XIII. S. 986, jvfr. Decr. Gratiani, l. IV. Tit. XIV., Cap. 8. I samme Artikel ophævedes Forbudet mod Giftermaal mellem en Hustrues Børn i andet Egteskab og hendes første Mands Frænder.

ladelse; og at denne Syndsforladelse skulde udstrækkes ej alene til dem, som leverede deres egne Skibe, men og til dem, som i dette Øjemed bidroge til at bygge Skibe. Selv foregik Paven med et følgeværdigt Exempel paa Gavmildhed og Uegennyttighed, idet han til Korsfarernes Understøttelse skjenkede 30000 Pund, saavel som 3000 Mkr. Sølv, der vare tilovers fra de tidligere til det hellige Lands Hjelp ofrede Gaver, fornemmeligt for at skaffe Skibe til Overførelsen af Korsfarerne fra Staden Rom og Omegn. Naar han selv ydede saa meget, kunde de tilstedeværende Kirkeherrer ej negte deres Samtykke til den Bestemmelse, at alle Gejstlige saavel af lavere som af højere Rang, skulde i tre Aar afstaa den 20de Deel af deres kirkelige Indtægter til Hjelp for det hellige Land, fra hvilken Forpligtelse kun enkelte Klostergejstlige og de, som personlig toge Korset, vare undtagne. Paven selv, og Kardinalerne, forpligtede sig, foruden den oven nævnte Gave, til at give en Tiendedeel af deres Indtægter. Korsfarerne skulde fra den Tid, de havde taget Korset, være frie for al Slags Skatter og Tynger, saavel som for at betale Renter af de Laan, de til at bestride Udrustningerne maatte have optaget. Og fordi det til Sagens heldige Udførelse især var nødvendigt, at de christne Folk indbyrdes holdt Fred med hinanden, bestemtes det, at der i det mindste i fire Aar skulde herske en almindelig Fred over hele Christenheden, saaledes at de indbyrdes Uenige ved Prælaternes Mellemkomst skulde bringes til, broderligen at overholde Fred og fast Trygd, og de, som foragtede dette Fredsbud, skulde paa det strengeste ved Exkommunikation af Personer og Interdikt over Lande tvinges til at respektere det, hvis ellers ikke de Fornærmelser, den ene Part led, vare saa overvættes store, at de ikke paa nogen Maade kunde taales. Til Slutning gjentog Paven alle sine gode Løfter under eet saaledes: „Fortrøstende os til den almægtige Guds Barmhjertighed og de hellige Apostle Peters og Paals Autoritet, tilsige vi, af den Myndighed til at løse og binde, som Gud har tildeelt os, skjønt uværdige, alle dem, der paatage sig Arbejdet i egen Person og paa egen Bekostning, fuldkommen Forladelse for de Synder, som de med sand Hjertens Anger mundtligen have bekjendt, og love dem ved de Retfærdiges Gjengjeldelse den evige Salighed. Dem, der ikke i egen Person begive sig til det hellige Land, men kun paa sin Bekostning, efter sine Evner og Stilling sende duelige Folk derhen, saavel som dem, der, skjønt paa Andres Bekostning, dog i egen Person drage afsted, tilstaa vi fuld Syndsforladelse, i hvilken vi og ville have alle dem indbegrebne i Forhold til Hjelpens Beskaffenhed og Fromhedens Oprigtighed, som til hiint Lands Hjelp bidrage passeligt af deres Gods, eller anden belejlig Hjelp, enten med Raad eller Daad [1]).

[1]) Coleti Concilia, l. c. 1007—1008.

I alle okkidentalske Lande prædikedes nu Korset med største Iver, og skjønt der ikke udtrykkeligt berettes, hvilke der optraadte som Korsprædikanter i Norge eller hvorledes de udførte deres Hverv, seer man dog af de paafølgende Begivenheder, at deres Virksomhed her i Landet maa have været ret betydelig, og baaret ønskelige Frugter. Sandsynligviis gik det her, som andensteds, at det ej saa meget var Høvdingerne, som Folk af de lavere Klasser, paa hvilke Prædikanternes Ord gjorde Virkning; imidlertid nævnes dog udtrykkeligen flere anseede Mænd, der enten selv toge Korset, eller forpligtede sig til at udruste Folk og Skibe. I Spidsfor de sidste stod Kong Inge selv, der, efter at have modtaget Pave Innocentius's Brev, forpligtede sig til at udruste en betydelig Deel saavel Folk, som Skibe, og sende dem til det hellige Land [1]). Selv var han for sygelig til at tage Korset, men det er ikke usandsynligt, at hans Broder Skule allerede nu betegnede sig dermed, for i hans Navn at føre Befalingen; vist er det i det mindste, at Skule senere hen enten for Alvor eller for et Syns Skyld gjorde Forberedelser til et Kørstog [2]). Af andre Høvdinger, der toge Korset, nævnes **Sigurd Kongsfrænde**, Kong Inges Befalingsmand i Viken [3]), **Roar Kongsfrænde, Gaut Jonssøn** paa Mel, **Erlend Thorbergssøn**, en Brodersøn af Erkebiskop Eystein; under hans Befaling stilledes et Skib, som Borgerne i Nidaros udrustede [4]). Man kan dog vist ikke betvivle, at ogsaa mange flere Høvdinger toge Korset, og at Borgere og Bønder fra andre Kanter i Riget ligeledes sloge sig sammen om at udruste Skibe; dog synes det, som om Iveren har været sterkest hos Birkebeinerne eller i Kong Inges Deel af Landet, thi det maa ansees for vist, at hverken Kong Philip eller Biskop Nikolas toge Korset. For øvrigt kan man neppe betvivle, at al den Travlhed, der nu

---

[1]) ette siges udtrykkeligt i Pave Honorius's Brev af 6te Matts 1217, se nedenfor. Det Brev fra Innocentius III, der efter Honorius's Udsagn skal have bestemt Inge til at ubruste en Korstogshær, var sandsynligviis det først nævnte Opfordringsbrev, skjønt ogsaa det andet Brev af 19de April 1213, hvorved Konciliet sammenkaldtes, sendtes, foruden til Biskopper og Prælater, ogsaa til flere verdslige Fyrster, hvoriblandt Norges Konge udtrykkeligt nævnes.

[2]) Se Pave Honorius's Skrivelser af 3die og 4de Novbr. 1226, Dipl. Norv. I. 9. 10.

[3]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 27.

[4]) Sammesteds, Cap. 30. At Erlend Thorbergssøn var en Brodersøn af Erkebiskop Eystein og opkaldt efter dennes Fader Erlend Himalde, sees af Arnmødlingstallet i Fagrskinna, Cap. 215. Denne Erlends throndhjemske Oprindelse synes da igjen at vise, at de „Bymænd" hvorom her er Tale, og hvis Hjemsted Sagaen ikke nærmere betegner, maa have været Bymændene af Nidaros, thi om en Forening af alle Bymænd i Landet, kan der ej være Spørgsmaal.

rørte sig i Landet, med Korstogsprædikener, Udrüstninger, Sammenkomster og Overlægninger desangaaende, nu saaledes har optaget alle eller de fleste, at den i et Par Aars Tid opslugte alle andre Interesser, og den medførte saaledes i alle Fald det Gavn, at den indvortes Fred i Landet derved forlængedes, thi det vilde vel ellers have været usikkert nok, hvor længe den havde bestaaet efter at den ærgjerrige Skule Kongsbroder nu engang var kommen til Magten.

Under al denne travle Virksomhed for det hellige Lands Befrielse, og endnu i fuld Besiddelse af den overvættes Magt, som han ved sine Talenter og sin rastløse Virksomhed havde erhvervet over hele Christenheden, døde Innocentius den 3die efter en kort Sygdom i Perugia, den 16de Juli 1216, i sit 55de Aar [1]). Allerede Dagen efter valgte Kardinalerne, saa godt som tvungne dertil af Perusinerne, den ældstegne Kardinal-Presbyter af St. Johannes og St. Paul, Cencius Savelli, der 8 Dage efter fik Indvielsen under Navn af **Honorius den 3die** [2]). Skjønt Honorius var en langt mildere og godmodigere, men derfor vel og langt mindre energisk Mand end hans Forgænger, tog han sig dog ikke med mindre Iver end han af Korstogs-Anliggendet. Allerede Dagen efter sin Indvielse (den 25de Juli) lod han udgaa ligelydende Skrivelser til alle Biskopper i Christenheden, saaledes og til Erkebiskop Guthorm og de øvrige Biskopper i Norge, hvor han, meldende sin Forgængers Død og sin Ophøjelse, opfordrede dem til at formane alle Korsmerkede i deres Diœceser, til ej at forfærdes over hans Forgængers Afgang, eller give den Ængstelse Rum, at dette vilde gjøre noget Afbræk i den det hellige Land bestemte Hjelp, thi skjønt han tilfulde følte, hvor langt han stod tilbage for ham i Evner, skulde han dog med ikke med mindre Iver og Varme drive paa denne Sag [3]). Han gav strenge Befalinger til omhyggelig og samvittighedsfuld Indsamling af den før omtalte Tyvendedeel af de geistlige Indtægter, og lod nye Opfordringer udgaa til alle Troende, om ej at lade deres Iver kjølnes, men til den bestemte Tid at tiltræde Toget. Til Kong Inge skrev han den 6te Marts 1217, at saasom han af et Brev fra denne [4]) var bleven underrettet om, at han, efter at have modtaget Pave Innocentius's Skrivelse, kraftigen havde forberedt sig til, om ikke i egen Person, saa dog ved sine Mænd at lyde Christi Bud, idet han paa flere af ham udrustede Skibe vilde sende Hjelpetropper til det

---

[1]) Raynaldi Ann. eccl. 1216, § 9.

[2]) Bernardi chron. rom. pontificum.

[3]) Brevet, eller rettere det til Norge sendte Exemplar findes i Dipl. Norv. I. 2., det svenske Exemplar i Liljegrens Dipl. Sv. I. No. 150.

[4]) Dette Brev findes nu ikke.

hellige Land, bevidnede han ham herfor sit Velbehag, og takkede Gud, der, idet han viste Kongen en Vej til Salighed, paa samme Tid forundte ham at virke for Herrens Sag. „Men", vedblev han, „da det er upassende og ubilligt, at Nogen, medens hans Opmerksomhed alene er henvendt paa at lyde Guds Bud, skal foruroliges af Besværligheder, som andre Mennesker tilføje ham, bekræfte vi den Fred, der, som hiint Brev fra dig formelder, ved den salig hensovede Erkebiskop Thores og andre Prælaters og Høvdingers Mellemkomst er bleven sluttet og bekræftet mellem dig og den højbyrdige Mand Philip, Systerson af vor ærværdige Broder, Biskoppen i Oslo, og tage dig og dit Rige saavel som de Korsmerkede og alt deres Gods under vor apostoliske Beskyttelse, bestemmende, at indtil man med Vished verd at Korsfarerne enten ere komne tilbage eller afgangne ved Døden, skal du tilligemed alle de oven nævnte være aldeles tryg under den apostoliske Beskyttelse, og forbydende derhos udtrykkeligt, at nogen i al den Tid, tvertimod hiin Fredslutnings Ord, vover at ulejlige dig og dit Rige" [1]). Det er her ikke uden Betydning, at Paven ej kalder Philip „Konge", men kun „en anseet Mand" (nobilis vir), og at han aabenbart betragter Inge som hele Norges Konge, hvilket han ogsaa efter Fredsslutningens Bogstav var. Det indeholdt saaledes i sig selv en Afgjørelse af Tvist-Spørgsmaalet mellem Inge og Philip til hiins Fordeel [2]).

Men dette Brev fandt, da det kom til Norge, Kong Inge ikke længer blandt de Levendes Tal. Allerede temmelig tidligt, som det synes, paa Vintren 1216—1217, da han opholdt sig i Throndhjem, faldt han i en Sygdom, der blev meget langvarig. I Førstningen var den dog temmelig mild, og Kongen morede sig endog ved at have Kongesønnen Haakon og den nye Drottsete, ved Navn Nikolas, dagligt om sig og lytte til deres Samtaler, da de begge vare meget lystige og spøgefulde. Men efterhaanden blev det værre med ham; han fængsledes ganske til Sygelejet, og hans Kræfter aftoge kjendeligt. Da sad især hans Broder Skule ved hans Leje. Kongens Venner og Hirden begyndte nu — det er let nok at see efter hvis Tilskyndelse — at tale sig imellem om Nødvendigheden af at Kongen gav dem en paalidelig og dygtig Hirdstyrer, og det faldt saa godt som af sig selv at dette ikke kunde blive nogen anden end Skule. Om Kongen maaskee tidligere — hvad der ikke er saa usand-

[1]) Dipl. Norv. I. 4.

[2]) Imidlertid skal der dog endnu i 1212, efter begge Parters Død, have været fortsat Undersøgelser om dette Punkt ved Kurien, hvis ellers ikke Raumer (Gesch. der Hohenstaufen III. 105) har misforstaaet Indholdet af det af ham citerede Pavebrev i Regesta Honorii Ann. IV. No. 551, hvilket ej findes i Dipl. Norv.

synligt, og hvad flere af de ovenfor meddeelte Træk lade formode — var noget skinsyg med Hensyn til sin Magt endog lige overfor sin Broder, Skule, saa følte han dog nu, hvor nødvendigt det var at have en kraftig Hjelper ved Siden, eller, som det i Sagaen heder, at hans egen Kraft var for liden til at styre Riget tilbørligt: hans Familie-Interesser have vel derhos altid været saa sterke, at han heller ønskede at Kongedømmet skulde vedblive i hans Æt, end at det skulde gaa over til den gamle Mandslinje, og da han ej selv kunde bestemme hvo der skulde være hans Efterfølger, var det eneste, han kunde gjøre for nogenledes at sikre sin Søn eller Broder Sukcessionen, allerede i sit eget levende Live at gjøre denne hans Søns nærmeste lovlige Værge, saa mægtig og anseet som mulig. Saaledes opfyldte han da, heder det, sine Frænders og Venners Vilje, ledede Skule til Jarls-Sæde, og gav ham **Jarlsnavn**. Kort efter døde Inge, den 23de April 1217. Skule lod ham med megen Pragt begrave i Christkirkens Chor paa Sydsiden, og ofrede i Sjælemesse for ham et Guldkar, Inge i sin Tid havde faaet af den saa Maaneder forhen (19de Oktober 1216) afdøde Kong Johan i England. Ligeledes gav han ogsaa andre herlige Gaver, hvoriblandt sandsynligviis Jordegods, til Domkirken for hans Sjæl, og lod hans Gravsted prægtigt smykke med Billedhugger-Arbejde, Maleri og Forgyldning. Paa Pladen, som dækkede Graven, blev, heder det, hans Vaabenmerke [1]) udhugget, og ved Siden hængtes hans Sverd, Skjold og Hjelm [2]).

Inge beskrives som en smuk og velvoxen Mand, med lyst Haar; han plejede, siges der, at lukke noget paa det ene Øje, naar han vilde betragte en Ting nøjagtigt. Han havde det Lov baade af Venner og Fiender, at der ikke siden Sigurd Jorsalafares Tid skulde have været nogen mere livsalig [3]) eller mod Almuen venlig Konge end han; dog maa vel disse Ord ikke tages saa nøje, thi af Ind-Thrøndernes Oprør see vi dog, at han i det mindste ikke kan have været saa synderlig afholdt af dem, skjønt man dog burde antage, at han netop i Thrøndelagen maatte have haft sine fleste Tilhængere. Af nogen kraftig Charakteer var han ikke; han bøjede sig aaben-

[1]) Saaledes heder det i Peder Clausøns Oversættelse, skjønt det vel ikke er sikkert, om han her rigtigt har gjengivet den nu tabte Text; de arvelige Skjoldemerker vare i det mindste paa denne Tid endnu ikke almindeligt brugelige i Norge. Skules Vaabenmerke var, som man af hans Segl kan see, en opretstaaende Løve uden Øre. Havde Reins-Ætten fælles Merke, var vel Inges det samme.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 11. Inges Saga, Slutn.

[3]) I Peder Clausøns Oversættelse staar „ingen lykkaligere Konge", hvilket upaatvivlelig er fejlagtig oversat i Stedet for „ingen vennesælere eller livsaligere Konge", da han, som vi have seet, var langt fra at være lykkelig i sin 18aarige Regjeringstid.

bart for sterkere og mere begavede Aander, som Haakon Jarl og Skule, men som alle svage Charakterer var han vel og desto mere skinsyg paa dem, jo mere han følte deres Overlegenhed. Ved sin Død var han endnu kun i det høieste 32 Aar gammel. Han efterlod ingen andre Børn end den oven nævnte Slegfredsøn Guthorm.

91. Forhandlinger om Tronfølgen. Skule Jarls Intriger. Haakon Haakonssøn vælges til Konge af de gamle Birkebeiner og faar Kongenavn paa Ørething.

Kong Inges Død gav for en Tid Høvdingerne og Krigsmændene andet at tænke paa, end Korstogs-Anliggender. Det Øieblik var nu indtraadt, da den længe forberedte Tvedragt inden Birkebeinerpartiet selv syntes at maatte komme til Udbrud. Et nyt Kongevalg skulde snarest muligt skee, og det gjaldt nu for den unge og ærgjerrige Jarl at sætte igjennem, hvad han saa længe og saa ivrigt havde stræbt for, medens de gamle Birkebeiners ivrigste Ønske var, at faa Kongenavnet tilbage i den retmæssige Kongeæt, ved at ophøie Haakon paa Tronen. Naar man skulde holde sig til de hidtil fulgte Regler ved Kongearven, at Søn, uanseet om han var egtefød eller ikke, gik foran alle Brødre, kunde der ikke være Tale om andre Prætendenter, end Haakon, der var Søn af Haakon Sverressøn, og Guthorm, der var Søn af Kong Inge. Og paa de foreløbige Møder, som strax efter Inges Død holdtes ved Hirden, toge Skule og hans Venner ogsaa for det første klogeligen det Parti, at fordre Guthorm tagen til Konge som den sidst afdøde Konges Søn, medens derimod den største Deel af Hirden, og de, der havde tjent Kong Sverre, erklærede sig for Haakon. Imidlertid hørte man dog allerede da enkelte af Jarlens aller bedste Venner i Stilhed ytre den Mening, at da Skule Jarl som egtefød Broder var berettiget til at tage al Arv efter Kong Inge, baade Land og Løsøre, var han ogsaa nærmest til at arve Kongedømmet; og herom blev der nu talt mere og mere uforbeholdent, indtil det omsider blev et almindeligt Samtale-Emne, og Spørgsmaalet selv drøftedes paa Hirdstevner og Gjestestevner. Sandsynligviis paaberaabte Skules Venner sig ogsaa den Omstændighed, at han allerede var en ung Mand i sin bedste Alder (han var da omtrent 28 Aar gammel), medens begge de andre Prætendenter kun vare Børn, Haakon 13 og Guthorm 11 Aar gammel. Selv holdt Skule sig for det meste borte fra alle Møder og Stevner, da han allerede godt nok kjendte Birkebeinernes Ønske og vidste at han ikke ved Overtalelser kunde virke paa dem, men maatte søge at opnaa sin Villie paa andre Maader. Det er ellers let at skjønne, at der maatte herske stor Gjæring ved Hirden og i Byen; denne Gjæring forøgedes derved at mange af Bønderne fra Throndelagen indfandt sig, baade Indthrønder og Udthrønder, for at tage Parti og lægge deres Ord med

i Netten; alle de ældre af dem erklærede, baade paa egne og hjemmesiddende Sønners Vegne, at de ej vilde have nogen anden Konge end den, der paa fædrene Side var kongebaaren lige fra Hedenold af i den uafbrudte mandlige Linje uden noget mellemkommende Kvindeled; andre Bønder og Lendermænd — vistnok, som ovenfor paapeget, Tilhængere af det gamle Aristokratparti — erklærede sig derimod deels for Skule deels for Guthorm. Fleerheden ønskede gjerne en almindelig Hirdstevne afholdt strax, for at man kunde blive enig om, hvo der skulde opstilles som „Kongsevne", for siden paa Ørething at faa Kongenavn; men Skule paastod, at man skulde oppebie Erkebiskoppens Tilbagekomst fra en Visitatsreise til Haalogaland, paa hvilken han just var fraværende. Birkebeinerne sagde, neppe uden Føje, at Jarlen kun vilde skaffe sig Lejlighed til at kunne henskyde sig under Erkebiskoppens Autoritet for de Skridt, han selv agtede at foretage. At Guthorm var en ivrig Ven af Skule, og en Tidlang umiskjendeligt tog Parti for ham, er vist nok, ligeledes var der ogsaa blandt Chorsbrødrene og de øvrige tilstedeværende Gejstlige flere, som endnu ikke havde forvundet det gamle Had til Sverre, og gjerne, om de kunde, gad ødelægge hele hans Æt. Jarlen sagde vel oftere i Fleres Paahør, at han snart skulde treffe de fornødne Foranstaltninger til Sagens Afgjørelse men det drog sig dog hen, og tilsidst blev Hirden utaalmodig. En Dag lod den paa egen Haand blæse til Hirdstevne i Kongehallen, og Jarlen anmode om at indfinde sig. Han turde ikke udeblive, og da han var kommen stod en af de mest anseede Hirdmænd, **Vegard** af **Verdalen**, eller, som han sædvanligviis kaldtes, **Vegard Veradal**, op, og erklærede paa de øvrige Hirdmænds Vegne, og som det foreløbigt mellem dem var aftalt, at de ej længer vilde have Kongevalget opsat, men allerede den følgende Morgen vilde have Thing i Kongsgaarden, hvor saavel Jarlen, som Kongesønnen Haakon skulde være tilstede; denne skulde da sidde i Højsædet hos Jarlen, og føre Titel af Kongsevne indtil Ørethinget kom. Vægrede Jarlen sig herved, vilde de Morgenen efter sætte Skibene i Søen, og drage til Bergen, for at stevne Thing fra hele Gulathingslagen og der tage Haakon til Konge; hans, saavel som deres egen Sag lagde de for øvrigt i Guds og St. Olafs Haand. Da Jarlen saa, hvor fast besluttet Hirden var paa dette, fandt han det ikke raadeligt at gjøre Indvendinger, men sagde at det skulde skee som de havde sagt. Men strax kaldte han sine egne Tilhængere, saavel Gejstlige som Lægfolk, til hemmelig Raadslagning, og de vare sammen hele Eftermiddagen og den paafølgende Nat, uden at nogen uvedkommende fik at vide, hvad de monne have aftalt. Hvad dette var, viste sig noksom siden. Morgenen efter lode Hirdstjorerne blæse til almindeligt Thing oppe i Kongsgaarden, hvor Jarlen havde ladet Højsædet berede paa Sydsiden af Nikolai Kirke, der, som vi have seet, var

opført af Kong Eystein, og udgjorde en Deel af de til den vidtløftige Kongsgaard hørende Bygninger [1]). Da Thinget var sat, stod Vegard op og ytrede omtrent det samme som Dagen forud. Derpaa rejste den oftere omtalte, med Skule beslægtede Lendermand Gregorius Jonssøn sig, tilkjendegav sin Forundring over at man vilde drive denne Sag med saa meget Hastverk, og raadede til heller at oppebie Erkebiskoppen saavel som de øvrige Biskopper og de forstandigste Mænd i Landet, der ej burde mangle ved Afgjørelsen af et saa vigtigt Anliggende, og som man derfor burde tilkalde. Men da svarede Anund Merkesmand: „Os Birkebeiner huger det ej at oppebie Biskoppernes Ordgyderi i denne Sag, thi de bryde sig lidet om St. Olafs Lov eller Landsens Tarv, naar det gjelder Sverres Æt. Dertil maa vi og erindre, hvad der er enhver bekjendt, at øster i Viken sidde Beglingerne med en stor Hær, med en foregiven Konge over sig; faa de kun vide, at vi her sidde hovedløse, ja endog indbyrdes uenige, vil det ikke vare længe førend vi have dem over os, og mange ville da staa dem bi imod os, saasom de lærde Mænd just ikke ere vore Venner. Alle vi, der ville hævde Kongeætten, have derfor intet andet Valg, end at hjelpe os selv, saa længe Gud vil hjelpe os." Derpaa opnævntes 12 Mand for at hente Kongesønnen ned til Thinget. Han var just i Skolen ved Christkirken, saa at Vejen ikke var lang. De tolv traadte ind, og deres Formand sagde: „alle gamle Birkebeiner, Bymændene, og de her samlede Bønder, sende eder, Kongesøn, Guds og sin Hilsen; de sidde nu i Kongsgaarden og oppebie eder." Haakon fulgte strax med Udsendingerne, som ledede ham lige hen til Højsædet, hvor Jarlen sad. Jarlen sagde at det ej gik an, uden videre at sætte ham i Højsædet, da der var mange tilstede, som slet ikke ansaa sig overbeviste om at han virkelig var Kong Haakon Sverressøns Søn. Til denne Udflugt svarede Haakons Tilhængere, at allerede den første Vinter, da Drengen kom til Kong Inge, nærede eller ytrede denne ingen Tvivl om at han var Kong Haakons Søn, og modtog ham som sin uomtvistelige Frænde; at Haakon Jarl gjorde det samme, og at baade han og Kongen, saa længe de levede lagde noksom for Dagen i deres hele Adfærd, at de betragtede ham som deres retmæssige Frænde; det Paafund, hvormed Skule Jarl nu kom, maatte saaledes være oprundet af de Mænds hemmelige Raad og gamle Fiendskab, som vilde forkomme Kongeætten i Norge, men fremdrage Uberettigede. Nu traadte ogsaa Kongesønnens Frænder og nærmeste Bekjendte frem, og tilbøde gladelig Gudsskirsler for ham, heller end at han

[1]) Om Nikolaikirken, der vel maa have været et Slags Kapell i Kongsgaarden, se ovenfor, II. S. 610. Vi ville ogsaa i det følgende oftere see den omtalt i nys nævnte Egenskab.

skulde miste sin Fædrenearv. Tilbudet blev antaget, uden at Jarlen, som det synes, vovede at komme med nogen yderligere Indvending, og dermed hævedes Thinget. Den nærmeste til at underkaste sig Gudsskirslen var Haakons Moder Inga, som ufortøvet begav sig til Peterskirken [1]), og begyndte den før Prøven foreskrevne Faste. Men imidlertid havde Jarlen mange natlige Sammenkomster med Chorsbrødrene og de mod Kongesønnen fiendtlig stemte Lendermænd, og da Dagen kom, da Jernet skulde bæres, var det ingensteds at finde. Nogle af Chorsbrødrene sagde endog reent ud, at de ikke torde lade Jernbyrden skee, førend Erkebiskoppen kom tilbage. Saaledes blev der for det første intet af Prøven, men Hirdskjorerne og Birkebeinerne, som nu saa, hvorledes alt gik til, lode sig ikke ved Modpartiets Chicaner afholde fra at sætte deres Vilje igjennem. De sendte Bud rundt om i hele Thrøndelagen, og tilstevnede Ørething med en Maaneds Varsel, og beskikkede endeel Mænd af deres egen Midte til at følge Kongesønnen Dag og Nat, et Tegn paa, at de endog frygtede for at Skules Parti vilde stræbe ham efter Livet. Jarlen maatte derhos finde sig i at de kaldte ham Kongs-Emne, og lode ham hver Dag sidde ved hans Side i Høisædet, uden at bryde sig om, hvorledes han likede det [2]).

Imidlertid var Efterretningen om Inges Død og Tvisten mellem de tvende Partier kommen til Bergen. Der havde Haakon en mægtig og paalidelig Ven i Dagfinn Bonde, der sandsynligviis endnu var Sysselmand i Hørdaland [3]) og dertil Lagmand i Gulathingslagen og kongelig Stallare. Ligeledes vare Chorsbrødrene ved Christkirken der ganske paa hans Side, sandsynligviis formedelst den Indflydelse, som Sverres gamle Hirdprest og Tilhænger Biskop Martin i saa mange Aar havde udøvet; Martin var vel død Aaret forud [4]), men hans udvalgte Eftermand, Haavard, der som Chorsbroder i Bergen havde staaet under ham, traadte i det mindste nu i hans Fodspor. Haavard, en Mand i den modnere Alder, højagtet for sin ærbare Vandel, sin Lærdom og øvrige Dyder, var allerede strax efter Martins Død bleven udvalgt til hans Efterfølger med Kongens, Geistlighedens og hele Folkets eenstemmige Samtykke, men Erkebiskoppen havde ikke villet indvie ham, førend der var indløbet pavelig Dispen-

---

[1]) Dette var den i Nidaros til Gudsskirslerne bestemte Kirke, se ovenfor II. S. 1007.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 14.

[3]) Vi ville nemlig see, hvorledes han i det følgende ved Siden af sin Lagmandsbestilling dog lige fuldt optræder som en af Kongens fornemste Hovdinger.

[4]) Islandske Annaler ved 1216.

sation, da han nemlig var Presteson, hvilket i Regelen, efter en af Pave Urban den 2den given Bestemmelse [1]), skulde være til Hinder for Beklædelsen af hvilket som helst gejstligt Embede. Da Bestemmelsen, som fornemmelig støttede sig til de strenge Coelibatslove fra Gregor den 7des Tid, selv udtrykkelig indrømmede Tilladeligheden, ja Nødvendigheden af Undtagelser, navnlig for dem, der vare fødte førend hine strenge Coelibatsbud udkom [2]), og det er vist nok, baade at disse Coelibatsbud endnu ikke havde vundet fuldstændig Anerkjendelse i Norge, og at Prestesønners Udnævnelse til gejstlige Embeder der og paa Island saa hyppigt fandt Sted, at den endog næsten hørte til Dagens Orden, synes det, som om Erkebiskop Guthorm ved at gjøre Vanskeligheder med Haavards Indvielse har lagt en unødig Rigorositet for Dagen. Denne kunde vel forklares deraf, at han, som Begynder i Embedet, satte en Forfængelighed i at vise en hidtil ukjendt Nidkjærhed; men den Tanke ligger ogsaa nær, at han har vidst nøje Besked om, til hvilket politisk Parti Haavard heldede, og derfor, om han end ikke kunde hindre Indvielsen, dog har søgt at forhale den saa længe han kunde. Hvad nu hans Bevæggrund end har været, saa synes det i det mindste rimeligt, at denne, næsten chikanøse Ferd ikke har bidraget lidet til den fjendtlige Stemning, som paa denne Tid aabenbart herskede mellem det bergenske og det throndhjemske Domkapitel. For øvrigt var allerede den pavelige Skrivelse udfærdiget og rimeligviis undervejs, som dispenserede Haavard fra den ham paahvilende Plet og paalagde Guthorm at ordinere ham [3]). Ved Modtagelsen af den oven nævnte Efterretning om Kongens Død m. m. skrev Haavard, rimeligviis efter Overlæg med Dagfinn,

[1]) Concil. Melf. c. XIV, Coleti Conc. XII. 782. Decreti Pars I, distinctio 56, c. l. 13, 14.

[2]) Det var nemlig ikke egentlig forbi de vare Prestesønner, men forbi de som Sønner af Gejstlige, der ej maatte gifte sig, betragtedes som Slegfredssønner, at der hvilede en Plet paa dem, som skulde gjøre dem uværdige til Ordination. De, som vare fødte før Coelibatsbudet, vare saaledes, naar deres Forældre havde været gifte, at betragte som legitime, og i denne Kategori befandt endnu vistnok Fleerheden af de norske Prestesønner sig.

[3]) Skrivelsen, dateret Lateran, 1ste April 1217, er aftrykt i Dipl. Norv. I. No. 5. Da dette Brev paaberaaber sig en Beretning saavel fra Erkebiskoppen som fra Chorsbrødrene i Bergen om Biskop Martins Død og Mangelen paa dygtige Subjekter til Biskops-Embedet, er det klart, at den eller de Skrivelser, hvori Beretningen meddeeltes, allerede maa være afgaaet inden Udgangen af 1216. Skjønt man af Pavens Skrivelse seer, at Guthorm selv havde anholdt om Dispensation for Haavard, kunne alligevel Udtrykkene noget ovenfor udlægges, som om det ikke var ham, men andre, der havde gjort Paven opmerksom paa Haavards store Fortjenester. Overalt bliver hans Ferd ligefuldt chikanøs, om han end selv anholdt om Dispensationen, thi der skede lige fuldt en unødvendig Forholdelse af Indvielsen.

i sit og samtlige gejstlige og verdslige Gulathingsmænds Navn følgende Brev til Thrønderne. „Vi have spurgt vor Herres, Kong Inges, Frafald, der skede længe førend vi havde ønsket det, om det havde staaet til os. Ligeledes have vi hørt sige at der skal være nogen Uenighed om hvo der skal tages til Konge i den Afdødes Sted. Det forekommer os dog underligt, at saa forstandige Mænd, som I ere, skulle være uenige om hvad vi troede var klart som den lyse Dag for alle og enhver; vi vide nemlig ikke nogen berettiget til at bære Kongenavn uden Haakon, Søn af Kong Haakon Sverressøn, thi hans Æt har altid raadet for Norge, Mand efter Mand. Nu give vi eder herved tilkjende vor Vilje i denne Sag, ikke at tjene nogen anden Konge end ham, men at vove os selv og alt vort Gods for hans Skyld, og værge ham og hans Fædrenerige. Hvem anden I tage til Konge, skulle vi være imod, baade Krigsmændene og de øvrige, der bygge og bo i Gulathings Lag. Have I, Thrønder, virkelig i Sinde at fremdrage Mænd, der ere eders Frænder og eller Fostbrødre, uden mindste Frændskab eller Herkomst fra Konger, og det saaledes bliver Skik og Brug at enhver hjelper sine Frænder og Fostbrødre som han bedst kan, da ville vi nok snart faa see mange Næskonger. Ellers troede vi, at om end andre kunde være noget uenige om Kongevalget, vare dog I Thrønder at lide paa, og fra denne Side haabe vi ogsaa at I fremdeles ville vise eder, hvad end Rygtet kan sige. For Resten kunne Dagfinn Bonde, Roar Kongsfrænde og de øvrige, med hvilke dette Brev sendes, mere udførligt mundtligen melde eder vor Vilje i denne Sag". Brevet overbragtes, som man heraf seer, af Dagfinn selv, der tilligemed Roar Kongsfrænde og flere andre Mænd begave sig til Throndhjem. Der blev i den Anledning blæst til Hirdstevne, og Dagfinn lod her Brevet oplæse. Da man var færdig dermed, stod han op og holdt et langt Foredrag, der gik ud paa det samme, og som sluttede med disse Ord: „hvis ikke Haakon strax bliver tagen til Konge her i Throndhjem, ville vi Birkebeiner følge ham syd til Bergen; dette Ærende have samtlige Gulathingsmænd paalagt os." Hans Tale modtoges af Birkebeinerne med lydelige Bifaldsraab, og de sagde at dette skulde have Fremgang, til Trods for enhver Modsigelse. Med dette Løfte vendte Dagfinn tilbage[1]). Ikke længe efter kom den til Ørethinget bestemte Dag, og man havde draget Omsorg for, hvad der og skede, at en stor Mængde Bønder fra alle Hereder i Thrøndelagen indfandt sig. Efter gammel Skik blev der blæst til Thingsamling ude paa Øren, og da Thinget var sat, sendtes der Bud op til Christkirken med

[1]) At Dagfinn strax vendte tilbage til Bergen og ikke oppebiede at reise i Følge med Kongen strax efter Ørethinget, kan sluttes af hvad der nedenfor berettes.

Anmodning til Chorsbrødrene om at de efter Sædvane ved slig Højtidelighed vilde lade St. Olafs Skrin bære hen paa Thinget, for at Kongen paa dette kunde aflægge den højtidelige Ed til Folket [1]). Men da Sendebudene kom til Kirken, fandt de den i Laas, og Klokkerne gave dem den Besked, at Chorsbrødrene strengeligen havde forbudt at bære Skrinet ud, under Bans Straf for den, der brød Kirken op eller lod det udbære. Da dette blev meldt paa Thinget, lod man sig ikke derved bringe i Forlegenhed, men man gav lige fuldt Haakon Kongenavn, og Thrønderne tildømte ham Land og Thegner, og tilsagde ham deres Lydighed og Thegnskyldighed lige saa fuldt og fast som om han og de gjensidigt havde aflagt hinanden Ed. Den Bonde, der ved denne Lejlighed paa sine Medborgeres Vegne gav ham Kongenavn, hed **Skervald**, og var fra Gauldalen; det er ikke usandsynligt at han var den samme, som ogsaa gav hans Fader Kongenavn for 15 Aar tilbage, men som Sagaen paa det Sted kalder Skervard. Dagen efter blev der blæst til Hirdstevne, hvor alle Hirdens Medlemmer svore den nye Konge og Skule Jarl Troskabsed, hver med den Titel, de havde haft under Kong Inge. Dette, i Forening med de Ord, der strax nedenfor lægges Haakon i Munden, foruden andre Omstændigheder, viser at Skule for det første har holdt gode Miner, og fundet sig i at indgaa en Overeenskomst, hvorved han indtraadte omtrent i samme Forhold til Haakon, som Haakon Jarl i 1204 til hans Broder Inge, eller endog, paa Grund af Haakons større Ungdom, som hans Formynder. Hans og hans Tilhængeres aabenbare Opposition synes virkelig for det første ganske at være forstummet. De have sandsynligviis erkjendt at det vilde være forgjæves, ja endog farligt for dem selv, at ville stemme sig imod den Enthusiasmens rivende Strøm, der nu med ustandselig Fart førte Haakon til Magt og Hæder [2]).

92. Kong Haakon hyldet i Bergen, efter nye Ubehageligheder med Jarlen og hans Tilhængere.

Strax efter Hyldingen begave den unge Konge og Skule Jarl sig til Bergen. De vare begge tilsammen paa eet Skib, en Omstændighed, der i høj Grad bestyrker den ovenfor fremsatte Mening, at Skule nu betragtedes som hans Værge eller Formynder. Foruden dette Skib, en Tyvesesse, havde de to andre i Følge med sig, nemlig Gjeste-Skuden, der styredes af en Eiliv Kapellan, og en tredie, en Attensesse, der styredes af Aasulf, kaldet Jarlsfrænde, en Søn af Jarlens Syskendebarn Thorbjørg

[1]) Eden skulde nemlig, som bekjendt, aflægges paa „hellige Domme," eller Relikvier, jo mere anseede jo bedre.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 12—17.

Aasulfsdatter, der efter sin første Mand Erik Gryvels Død havde egtet Roar Kongsfrænde [1]). Da Skibene lagde ud fra Byen, var Jarlen endnu tilbage, og deels for at oppebie ham, deels fordi det var næsten ganske stille, lagde de ind til Hattehamren. Aasulf kom først, og havde allerede taget sig Leje, da Eiliv og Gjesterne, som kom bagefter, vilde trænge ham til Side. Da han og hans talrige Besætning ej vilde finde sig heri, opstod der et Slagsmaal, først med Aarer og Forker, siden med Vaaben; da Kongeskibet kom til, havde man allerede paa begge Skibe, der laa jevnsides, draget Sverdene og vilde til at hugge løs paa hinanden. Men den unge Haakon gav her et merkeligt Beviis paa sin Forstand og Aandsnærværelse, idet han strax bød den, der stod ved Roret paa hans Skib, at styre lige imellem de to andre, og dem, der sad ved Aarerne, at ro af al Magt. Derved lykkedes det ham at faa kilet sit Skib ind mellem dem, saa at de ej længer kunde naa over til hinanden og gjøre hinanden Skade. Det var paa høj Tid, thi flere vare allerede saarede. Siden kaldte han begge Parter i Land, og fik dem forligte. I det samme kom Jarlen fra Byen, og de sejlede nu videre. De fik god Vind, saa at de havde en snar Reise, og kom til Bergen en Aften, men lagde for det første ind til Hegraneß [2]). Om Morgenen i Dagbrækningen kom Dagfinn Bonde fra Byen og meldte, at den udvalgte Biskop af Chorsbrødrene havde faaet et Brev fra Chorsbrødrene i Nidaros, hvori disse forbøde dem at yde Haakon nogen Hyldest. De selv vilde, sagde han, alt for gjerne vise Kongen den Ly-

[1]) Dette Slægtskab findes angivet i Fagrskinna Cap. 214, saavel som hos Snorre, Harald Haardraades Saga Cap. 103. Guthorm paa Rein, heder det, var først gift med Eldrid, Hallkell Huuks Søster, dernæst med en Bergljot, tilsidst med Sigrid Thorkellsdatter (se Slægttavlen til foregaaende Bd. No. 5); med Bergljot havde han Sønnen Aasulf (se ovenfor S. 4, 5), med Sigrid Sønnen Baard. Aasulfs Datter var Thorbjørg, der først var gift med Erik Gryvel, og havde med ham Sønnen Aasulf, siden var hun gift med Roar Kongsfrænde. Men i Udg. af Heimskringla staar urigtigt „Reidar" Kongsfrænde.

[2]) Da Ankomsten til Bergen skede saa tidligt, at man med tilbørligt Varsel (sandsynligviis ogsaa her, som i Throndhjem med Maaneds Varsel), kunde indkalde Gulathingsmændene til Hyldingsthing den 8de Juli, maa man vel sætte den til omkring 8de Juni, og henføre Afrejsen fra Nidaros til de første Dage af Juni Maaned. Hyldingen i Nidaros, der foregik strax før, men tillige over en Maaned efter Kong Inges Død, den 23 April (se ovenfor), maa altsaa have fundet Sted aller sidst i Mai. Da slig Hylding sædvanlig plejede at skee, og i de senere Love udtrykkelig paabødes at skulle skee enten en stor Festdag eller en Søndag, og ingen merkelig større Festdag findes sidst i Mai, er det sandsynligst at henføre den til Søndagen den 28de, eller St. Germani Dag. Det var netop en Maaned og fem Dage efter Inges Død, og en Maaned og 12 Dage før Hyldingsthinget i Bergen; regnes 4 Dage af disse 12 til Rejsen, bliver Tiden til Indkaldelsen her omtrent den samme.

dighed, der tilkom ham, og al den Hæder, de kunde, men de frygtede Erkebiskoppens og hans Chorsbrødres Vrede, og vare derfor ilde stedte. Jarlen ytrede ikke stort hertil, men sagde kun at det havde lidet at betyde, hvad de saa gjorde. Dagfinn sagde: „hvis de fare frem paa samme Viis her, som de begyndte i Throndhjem, vil det ikke vare længe forend Kongens Anseelse er aldeles tilintetgjort." Da sagde Kongen: „far du ind til Byen, Dagfinn Bonde, og hils Chorsbrødrene fra mig, at jeg venter mig mere Godt af dem, end af nogen anden i Landet; men handle de anderledes, skal det ikke vare længe førend de faa at føle, om jeg er tilfreds dermed eller ej." Dagfinn roede nu tilbage til Byen, og berettede Chorsbrødrene saavel Kongens, som Jarlens Svar. Chorsbrødrene toge strax deres Parti, og lode hilse Kongen, at de gjerne vilde vise ham al den Hæder de kunde, og ej agtede at tilkjøbe sig Erkebiskoppens og de throndhjemske Chorsbrødres Venskab med Opofrelse af Kongens. Han roede derfor ind til Byen, hvor der nu blev ringet i alle Kirker, medens Geistligheden modtog ham i en højtidelig Procession. Derpaa stevnedes alle Lendermænd og Hirdstjorer i Gulathingslagen, saavel som tillige opnævnte Mænd fra Herederne, til at møde i Bergen Seljemannavaake, den 8de Juli.

Imidlertid opholdt baade Kongen og Jarlen sig i Byen. Denne sidste havde det nu meget travlt; idelig var han i Raadslagning med sine Mænd, blandt hvilke, foruden Gregorius Jonssøn, ogsaa en anden Ætling af en gammel og mægtig Slægt nævnes, nemlig **Paal Flida**, Søn af den nys afdøde Nikolas Kuvung, og derfor nu selv Hoved for Giske-Ætten saavel som Lendermand [1]). Han sendte Breve til alle Kanter, baade nord og syd i Landet, ja endog til Sverige; ligeledes sendte han Mænd og rimeligviis ogsaa Breve øster til Kong Philip, for, som det udtrykkeligt angives, at stifte Venskab og Forbund med ham. Kun faa af disse Breve bleve foreviste Kongen, og de fleste vare uvidende om deres Indhold. Kongen selv, fortælles der, var endnu saa ung at han skjøttede mere om Leg og Morskab end Statssager. Man kunde dog næsten være fristet til at antage, at denne tilsyneladende Ligegyldighed mere kom deraf, at den fremfor sine Aar forstandige, men derhos retskafne og sindige Haakon nu engang efter modent Overlæg havde foresat sig at vise Jarlen Tillid saa længe det paa nogen Maade kunde skee, for ej ved nogen som helst Handling, der røbede Mistænkelighed, at give ham og hans Venner Paaskud til

---

[1]) Paal Flida nævnes aller først som Dreng 1181, se ovenfor S. 122. Hans Fader Nikolas Kuvungs Død henføres i de islandske Annaler til 1217. Paal Flidas Søn, Peter Paalssøn i Giske, nævnes allerede som Lendermand i 1221, dog levede hans Fader endnu i 1223, og maaskee længer, skjønt han efter dette Aar ej mere omtales.

aabenbart Brud, saa at Ansvaret for det første Skridt hertil, om noget saadant skede, maatte hvile paa Jarlen, ikke paa ham. Thi da hans Venner forestillede ham det besynderlige i Jarlens Færd, fornemmelig i at søge Venskab paa den Kant hvorfra man hidtil stedse havde mødt Fiendskab, svarede han kun: „Jarlen er saa forstandig en Mand, at han nok forstaar at vælge sine Venner; jeg kan ikke ansee det saa farligt for mig, om han har mange Venner, thi han kan dog lige fuldt holde den imellem os sluttede Overeenskomst, og jeg vil i alle Fald ikke være den første til at bryde den." Alligevel blev han dog strax efter nødt til at stride ind paa en alvorligere Maade, end han fra først af havde foresat sig, thi Skule drev sin anmassende og mistænkelige Ferd alt for vidt. Han lod nemlig ogsaa skrive et Brev til Jon Jarl paa Orknøerne, og sætte Kongens Indsegl for, uden at Kongen selv vidste det mindste om hvad der stod i Brevet. Han afsendte det med en af Gjesterne, ved Navn Jostein Thamb. Men da Skibet, paa hvilket denne skulde drage over, var kommet til Herdlever og skulde stikke ud til Havs, kom de øvrige Skibsfæller under Vejr med, at Jostein havde et saadant Brev hos sig, og da de fandt dette betænkeligt, sendte de Bud ind til Byen, og anmeldte Sagen for Kongens fornemste Raadgivere, Dagfinn Bonde og Presten Ivar Bodde. Disse gik strax hen til Kongen, og spurgte om han vidste noget om dette Brev. Da Kongen benegtede det, sagde Ivar, at han dog ikke burde lade Breve under sit Indsegl afgaa til andre Lande, uden at have seet dem, og Kongen, som fandt dette i sin Orden, sendte strax Folk ud til Herdlever, hvor Skibet imidlertid havde lagt bi, for at hente Brevet tilbage. Men Jarlen fik Nys herom, og sendte nu over Hals og Hoved Folk afsted i en anden Baad med den Befaling at søge at komme de kongelige Sendebud i Forkjøbet, og faa Brevet fat forinden hine kom til: en Befaling, der unegtelig synes højst fordægtig, og vidner om at Brevets Indhold maa have været af meget tvivlsom Natur. Det lykkedes virkelig Jarlens Mænd at komme forud for Kongens, og faa Brevet tilbage, og Jarlen greb nu, hvad Kongen ganske rigtig synes at have forudseet, den Udvej at spille den utilbørlig mistænkte og fornærmede Dyds Rolle. Han lod strax blæse til Hirdstevne, og klagede her særdeles meget over Ivar Bodde, Dagfinn, og Kongens øvrige Raadgivere, at de søgte at sætte Splid mellem Kongen og Jarlen, og gjøre denne mistænkt for ham. Gregorius Jonsson, Jarlens Frænde og endnu ikke Kongen synderligt hengiven, stod strax op, og talte med megen Heftighed mod Ivar Bodde. „Jeg var," sagde han, „tilstede ved Raadslagningerne mellem de Mænd, der aller først svore Kong Haakon og Jarlen Troskabsed, og vi troede at alt skulde udgjøre ligesom eet, men nu vil en Prest komme her og forspilde Enigheden mellem os Birkebeiner; det skal dog ikke bekomme ham vel, lader os derfor tage ham og refse ham.

alle andre til Afskrækkelse." Ved disse Ord sprang en heel Deel af Jarlens Frænder og Venner op, og sagde at de skulde rive Presten levende i Stykker. Ivar vilde selv ytre nogle Ord, og bad om Stilhed, men forgjæves, og Bevægelserne mod Ivar bleve saa truende, at Kongens Venner maatte stille sig foran ham for at beskytte ham, saa at han ej kom til Skade. Under den Larm og Tumult, som nu herskede i Hallen, stod Kongen selv op, og sagde: „end kan jeg ikke stort med at holde Taler, men det vil jeg dog bede eder om, at I høre paa, hvad min Fosterfader [1]) Ivar Bodde har at sige, saa kunne I jo bagefter svare ham som I finde for godt." Flere af Kongens Venner [2]) sagde, at saaledes skulde det være, og omsider lykkedes det at berolige Gemytterne nogenledes, saa at der blev tilstrækkelig Stilhed, og Ivar kunde komme til Orde. Han talte da saaledes: „De gamle Birkebeiner er det noksom bekjendt, at jeg kom til Kong Sverre Vaaren samme Aar, Slaget paa Strindsøen stod. Han viste mig megen Venlighed, saa længe han levede, og jeg tjente ham saaledes, at jeg omsider blev indviet i de fleste af hans hemmelige Anliggender. Om han endog havde sine højeste Raadgivere hos sig, blev jeg dog ikke udelukt derfra, og saaledes havde han ikke baaret sig ad, hvis han havde lært mig at kjende som en Bedrager eller uretskaffen Mand. Den samme Fortrolighed viste hans Søn Kong Haakon mig, saavel som Kong Guthorm, og da Kong Inge og Haakon Jarl kom til Roret, var det saa langt fra, at de unddroge mig denne Tillid, at de endog udstrakte den videre, idet de nemlig ofte brugte mig til at forfatte Breve; hvilket egentlig var mig mindre end behageligt, da jeg altid maatte svæve i Frygt for, at mine Uvenner derved kunde finde et eller andet Paaskud til at bringe mig i Fare, saasom jeg da, ikke mindre end nu, havde Avindsmænd nok, der gjerne gad styrte mig. Jeg skyder nu alle her nærværende Mænd til Vidne, om man nogensinde lige til dette Øjeblik har kunnet sigte mig for nogen Falskhed eller Svig mod min Høvding. Men jeg veed meget godt, hvorfor man nu søger Sag med mig. Denne vor unge Konge er endnu et Barn, og trænger til gode Raadgivere og paalidelige Ledsagere, thi de Folk sidde ham alt for nær, som gjerne gad fjerne fra ham alle hans troe og hulde Venner, for siden at have frie Hænder til at ordne hans Anliggender efter eget

[1]) Vi see af dette Sted, at Ivar Bodde har haft med Haakons Opdragelse at bestille; sandsynligviis har han været hans Lærer, naar han ikke opholdt sig ved Skolen i Nidaros. Da Ivar nedenfor oplyser, at Kong Inge og Haakon brugte ham til at koncipere Breve, maa han altsaa have været et Slags Kantsler, i det mindste var dette en Deel af Kantslerens Forretninger; maaskee han og virkelig har været Storseglbevarer. I alle Fald maa han have været Hirdprest.

[2]) I Flatøbogen staar „Roar Kongsfrænde", hvilket neppe kan være rigtigt, da han umiddelbart fra Throndhiem maa være afsejlet paa sit Korstog, se nedenfor

Tykke. Min Brøde bestaar i, at jeg bad Kongen see paa et Brev, der i hans Navn og under hans Indsegl sendtes til et andet Land, og hvis denne Brøde er saa stor, at jeg, som du, Gregorius Jonssøn, og du, Paal Flida, siger, fortjener at rives levende istykker, skal det ikke oftere blive Spørgsmaal herom, thi jeg skal heller forlade Kongens Gaard, saa at det ikke tidere skal hede at det er mig, der forspilder Enigheden mellem Kongen og Jarlen. Gud give kun, at alene de bleve tilbage, der ere dem begge hulde og troe, og raadede til at enhver af dem faar den Ære, ham tilkommer." Saaledes endte dette Møde, til de kongeligsindedes Sorg, men til Modpartiets Triumf, dermed at en af Kongens troeste og dygtigste Mænd forlod hans Tjeneste. Vi finde ham vel siden atter blandt Kongens fornemste Raadgivere, men først efter at Haakon var bleven myndig, og før den Tid er han saaledes neppe kommen tilbage til ham.

Endelig nærmede Thingdagen sig, og efterhaanden indtraf Lendermændene, Hirdstjorerne og de øvrige indkaldte Mænd af Gulathingslagen. Dagen før Thinget havde Kongen og Jarlen med deres Raadgivere paa begge Sider en Sammenkomst, for at slutte en endelig Aftale om deres indbyrdes Forhold og gjensidige Rettigheder. Kongens Raadgivere vilde, at Jarlen ubetinget skulde sværge Kongen Troskabsed efter gammel Sædvane; Jarlen derimod erklærede at han ej vilde indlade sig derpaa, uden at det først var afgjort hvad han skulde have. Den første Fordring, han fremsatte, lød paa ikke ringere end Halvdelen af hele Riget, saavel det egentlige Norge, som Skatlandene. Kongens Raadgivere bøde Trediedelen af Norge, men intet af Skatlandene; hertil svarede Gregorius Jonssøn og Paal Flida, at det mindste, hvormed Jarlen kunde lade sig nøje, var Trediedelen, saavel af det egentlige Norge, som af Skatlandene; fik han ikke dette, sagde de, vilde han strax begive sig bort med hele sin Styrke, og søge hen til dem, der nok lode ham faa hvad han ønskede. Dette var næsten ligefrem at true med, at han vilde gjøre fælles Sag med Philip, og saaledes viste det sig, at de dog havde Ret, der advarede Kongen for hans Brevskrivninger til alle Kanter og hans Underhandlinger med Baglerne. Kongens Raadgivere indsaa, at det vilde blive ham en farlig Sag, hvis Skule Jarl og Philip under de nærværende Omstændigheder forenede sig imod ham, thi Skule havde selv et stort Parti, og Baglerne sad meget mandsterke i Viken og paa Oplandene. De maatte derfor, saa nødig de vilde, give Kongen det Raad at gaa ind paa den af Gregorius og Paal opstillede Fordring, og saaledes aftaltes det, at Skule Jarl skulde have en Trediedeel af Norge og Skatlandene. Dette er, som det baade ligger i Ordene selv og af det efterfølgende sees, ikke saaledes at forstaa, som om Skule fik en særskilt Trediedeel af Riget, — thi man kunde jo f. Ex. ikke berøve Jarlen paa Orknøerne nogen Deel af hans Len til Bedste for Skule —

men kun saaledes, at han fik Rettighed til at oppebære Trediedelen af alle kongelige Indtægter, og saaledes ogsaa til at indsætte egne Sysselmænd. Derimod kunde der nok være Spørgsmaal, om ikke denne „Trediedeel" skulde regnes efter hele Riget, nemlig saaledes at Baglernes Deel betragtedes som den ene Trediedeel, hvorved Skule i Virkeligheden fik Halvdelen af de Kongen tilkommende Rettigheder. Det kunde indvendes, at den af Skule selv opstillede Fordring paa Halvdelen af Riget, (der da ogsaa maatte regnes efter det hele) i saa Fald vilde blive alt for ublu, idet han derved vilde faa tre Gange saa meget som Kongen; men da Skule, som man seer, egentlig ansaa sig berettiget til hele Riget, og aldrig ophørte at tragte derefter, bliver selv den ublueste Fordring fra hans Side ikke usandsynlig. Han havde allerede givet et andet Beviis paa, hvor vidt hans Anmasselse kunde gaa, idet han som Kong Inges Arving havde tilegnet sig ej alene dennes virkelige Fædrenegods, men ogsaa alt det Løsøre, som Inge havde taget i Besiddelse efter Kong Haakon Sverressøn, og som egentlig tilhørte Kronen, saa at Haakon Haakonssøn, da han blev Konge, bogstavelig ikke fik mere af sin Fædrenearv end en Sylgje og en Guld-Fingerring [1]). Alt viser saaledes, at Skule fra først af har været bestemt paa, aldeles ikke at erkjende Haakon endog som Kongesøn, end sige som Tronarving.

Dagen efter blev der blæst til Thing paa det sædvanlige Sted, Christkirkegaarden, strax nordenfor Kirken. St. Sunnivas Skriin saavel som mange andre Helligdomme bleve bragte derned. Da Thinget var sat, stod Sigurd af Onarheim [2]) op og hilsede i en fager Tale Kongen og Jarlen paa alle Gulathingsmændenes Vegne. Derpaa talte Dagfinn Bonde, og sagde blandt andet, at skjønt man i Throndhjem havde læst St. Olafs Skriin inde, var dette dog ikke skeet med Bøndernes Raad eller Vilje. „Men vi Gulathingsmænd," saaledes sluttede han sin Tale, „skulle nu gladeligen vise Kong Haakon al den Hæder, der staar i vor Magt, baade Lærde og Ulærde." Nu stod Bonden Steingrim Stryll [3]) op, en viis og

[1]) Dette siges udtrykkeligt i Haakon Haakonssøns Saga Cap. 22 At den her omtalte Sylgje skulde have tilhørt Astrid, hans Farmoder, og at den skulde være den samme, som siden er bleven funden ved Largs i Skotland, hvilket er antaget i Annaler for nord. Oldk. og Historie 1846 S. 323, er lidet rimeligt. Det sandsynligste er, at disse Klenodier i sin Tid have været skjenkede af Haakon Sverressøn til Inga, Kong Haakons Moder.

[2]) Af Haakon Haakonssøns Saga Cap. 86, hvor Sigurd nævnes blandt nogle af Kongens Raadgivere, som ellers alle vare gejstlige, skulde man næsten formode, at ogsaa han har været Prest; sandsynligviis var han da Prest til Onarheim paa Tysnesøen.

[3]) Hvis ikke denne Steingrims Tilnavn i Sagaen skreves stryllr, skulde man kunne antage at Navnet egentlig var Strill, d. e. en Striil, Beboer af Hordalands Kyst-Egne.

veltalende Mand, og gav Haakon Kongenavn under store Bifaldsraab. Derpaa aflagde Kongen den sædvanlige Ed paa at ville overholde Lov og Landsens Ret. Men Jarlen, der var ude om sig paa alle Kanter, havde benyttet sig af sin Stilling som Kongens Formynder til at ordne saavel hans som sin egen Edsformular paa den for ham selv fordeelagtigste Maade. Kongen lovede udtrykkelig i sin Ed, at ville holde den Overeenskomst, han havde sluttet med Jarlen, og Jarlen svor at han skulde overholde Lov og Ret mod Landets Folk, og være Kong Haakon huld og tro, saa længe som denne holdt den mellem dem sluttede Overeenskomst. Da Kongen og Jarlen havde aflagt disse Eder, svore Lendermændene Gregorius Jonssøn, Paal Flida, Brynjulf Knutssøn, Gaut Jonssøn og Arne Sturla Troskabsed til Kongen, derpaa Hirdmændene, Gjesterne og endelig de menige Bønder, hvorefter Thinget hævedes [1]). Af de nys nævnte Lendermænd hørte Gregorius, som Hoved for Blindheim-Ætten og Paal, som Hoved for Giske-Ætten, til Søndmøre; Gaut Jonssøn, hvis Hovedsæde var Mel i Kvinnhered, til Søndhordeland. Da han sandsynligviis var en yngre Broder af Baglerhøvdingen Arnbjørn Jonssøn, afgiver han lige saavel som Gregorius Jonssøn et Beviis paa, hvorledes Partitvisten greb forstyrrende ind endog i de nærmeste Familieforhold [2]).

93. Kong Philips Død. Foreløbigt Forlig med Baglerne. Kong Haakon hyldet i Viken.

Kort efter Thinget kom der Sendebud fra Kong Philip i Viken med Brev til Skule Jarl, hvori Philip forlangte Halvparten af Norge, saaledes at Skule skulde besidde den anden Halvpart: i modsat Fald truede han med at begynde Krigen paany. Kongen blev ikke engang nævnt i dette Brev. Denne Fordring kom neppe Skule Jarl uventet; den var maaskee endog fremsat efter utrykkeligt Overlæg mellem ham og Philip, for at indjage Haakons Tilhængere Skræk. I det mindste hed det, at flere Breve og Budskaber havde afgaaet østover, end de, hvorom der tidligere havde været Tale. Philips Trusel kom imidlertid nu for seent, siden Jarlen allerede havde

[1]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 18—24.

[2]) Arnbjørn Jonssøn var, som ovenfor omtalt, en Sønnesøn af Gaut paa Ænes (dette, ikke Aurnes, er Læsemaaden i Flatøbogen, der næsten overalt har de rigtigste Navnformer); da nu Ænes i Søndhordeland ligger ganske nær ved, eller endog hører til Kvinnherred, er det en næsten til Visshed grændsende Sandsynlighed, at hiin Gaut paa Ænes ogsaa ejede Mel, og var Gaut Jonssøns Farfader, efter hvem han var opkaldt. Man seer af Diplomer at Ætten havde meget andet Odelsgods paa denne Kant, nemlig Haugaland paa Framnes, Nesheim i Hardanger, Hatteberg ved Mel o. s. v.

maattet sværge Kongen Troskabsed, og han kunde nu ikke andet end, efter Overlæg med Hirdstjorerne, give Sendebudene et Brev hvori han foreslog Philip at lade Sagen afgjøre paa et almindeligt Rigsmøde næste Sommer, hvor alle Biskoperne og de forstandigste Mænd i Landet skulde komme sammen, men tilbød ham indtil da, altsaa i et Aars Tid, at beholde den Deel af Landet, som han hidtil havde besiddet. Baglerne førte imidlertid det store Ord; Sigurd Kongsfrænde, Birkebeinernes Sysselmand i Viken, havde allerede denne Sommer tiltraadt sit Korstog, og de i Viken tilbageblevne Birkebeiner-Høvdinger, Lodin Paalssøn, Hallvard bratte, Baard Brimsteen, og Karl Svange, truedes næsten hver Dag af Baglerne paa Livet, saa at de stedse svævede i den største Uro. Sandsynligviis vare Baglerne dobbelt hadske mod Lodin og Hallvard, fordi disse selv engang havde været Baglerhøvdinger. Men allerede forend Philips Sendebud vare komne tilbage med hiint Svar fra Jarlen, blev han farligt syg i Tunsberg. Han vilde, som det synes, lade sig bringe ind til Oslo, men kom ikke længer end til Lovø, hvor han efter et kort Sygeleje afgik ved Døden. (Juli 1217) [1]). Baglerne søgte i Førstningen at skjule hans Død, men Lodin Paalssøn fik Nys derom, og sendte i flyvende Hast en vis Gunnar Banemand afsted paa en Skude til Bergen med Brev derom til Kongen og Jarlen. Brevet indeholdt foruden denne Efterretning ogsaa den indstændige Anmodning fra de Birkebeiner, som vare i Viken, til Kongen og Jarlen, at de ufortøvet maatte komme derhen, da Baglerne allerede saa sig om efter en ny Konge, og havde sendt Bud til Danmark efter Erling Steinveggs Søn Sigurd, som de havde hørt skulde opholde sig der, hvorimod der var Haab om at alle disse Forsøg vilde gaa overstyr, og at Baglernes Flok ganske vilde opløse sig, hvis de kom ret snart. Gunnar skyndte sig saa sterkt, at han ikke var mere end tre Dage om den hele Reise fra Ranrike til Bergen. Kongen og Jarlen betænkte sig ikke et Øjeblik paa at efterkomme Anmodningen, og lode sine Skibe udruste saa hurtigt skee kunde. De sejlede afsted strax efter Mariemesse fyrre (15de August) med en Flaade af 40 for det meste store Skibe; Jarlen og Kongen vare fremdeles paa eet Skib sammen, dette Skib var den oftere omtalte Ognarbranden. De fik god Bør, og kom derfor endnu i betimelig Tid til Viken. Baglernes fornemste Overhoveder, Andres Simonssøn, Kong Philips Broder, Ragnvald Hallkelssøn, Arnbjørn Jonssøn o. fl. laa allerede østenfor Fjorden [2]), sand-

---

[1]) Dagen for Philips Død angives ingensteds, men da det heder at Sendebudene fra ham til Bergen ankom strax efter Seljemannamesse, 8de Juli, og at han døde forend de vare komne tilbage, maa hans Død være indtruffen i Juli Maaned.

[2]) At de laa østenfor Fjorden, siges udtrykkeligt. De have derfor sandsynligviis ligget i eller ved Svinesund.

synligviis for at være rede til, ved første Vink at bryde ind paa Birkebeinerne; kun Biskop Nikolas og nogle andre Høvdinger laa paa Vestsiden, nemlig i Luesund strax søndenfor Tunsberg [1]). Men da Kongen og Jarlen kom med deres store Flaade, og stevnede ind ad Tunsbergfjorden, sloge Baglerne for det første alle Krigstanker af Hovedet. Den, som her gjorde det første Skridt til en fredelig Nærmelse, var ingen anden end Biskop Nikolas, der strax drog de kommende imøde og traf dem ved Rossenes, strax udenfor Tunsberg. Hvad Nikolas afhandlede med Kongen og Jarlen, siges ikke udtrykkeligt, men at der foreløbig er blevet talt om mindelig Overeenskomst, sees deraf, at der indtil videre sattes Grid mellem Birkebeinerne og Baglerne, og at de oven nævnte Baglerhøvdinger kom østenfra for at holde Møde med hine. De lagde deres Skibe ved Gunnarsbø, og gik derfra til Tunsberg, hvor Sammenkomsten skede i Mariekirken, (Byens nuværende Kirke) og hvor der blev forhandlet mangt og meget mellem begge Parter. Kongen og Jarlen tilbøde Baglernes Høvdinger at gaa dem til Haande, imod at beholde de Titler og Værdigheder, som de hidtil havde haft. Baglerne, som endnu ikke ret kjendte Kongen, men som derimod maatte have Skule Jarls Tilnærmelser i friskt Minde, skulle først, som det synes, have ytret Ønsket om, alene at gaa ham til Haande, idet de derhos betingede sig at beholde ej alene sine Titler, men ogsaa de Dele af Landet, som de indtil da havde besiddet, da de nemlig, som de sagde, ellers ikke godt kunde anse sig betryggede lige over for Birkebeinerne formedelst de mange gamle uopgjorte Sager der vare imellem dem. Vi ville i det Følgende see, at Bladet snart vendte sig med Hensyn til deres større Tillid til Jarlen; efter faa Aars Forløb ytrede de udtrykkeligt deres Ønske heller at have Kongen end ham til Herre. Man kom endelig overeens om, fra begge

---

[1]) Texten i Udgaven af Haakon Haakonssøns Saga, eller den saakaldte Codex Frisianus, har her „Svinesund,“ hvilket aabenbart er urigtigt. Deels passer nemlig her ikke Udtrykket „alt nord i Svinesund,“ da dette Sund var det sydligste Punkt af Baglernes Besiddelser, deels vilde det da være umuligt, at Nikolas kunde have mødt den vestfra kommende Flaade ved Rossenes inde i Tunsbergsfjorden. Skaalholtsbogen har derimod her den rigtige Læsemaade, nemlig Lúasund, d. e. Sundet mellem Fojenland og Gaarden Luen paa Nøterø. Strax indenfor udvider Sundet sig til en god Ankerplads, hvor rimeligviis Biskoppens Skibe laa, længer inde, ved Ekenes, griber Sundet igjen sammen; efter denne Gaard, Ekenes, kaldes hele Sundet nu Ekenes-Sund. Det er tydeligt, at Biskoppen har skyndt sig ind forbi Tunsberg, og at Flaaden derimod har taget Vejen ind ad Tunsbergfjorden, hvor den mødte Biskoppen ved Rossenes. Navnet luasund har en anden Afskriver aabenbart læst som iuasund, hvilket har forledet Flatøbogens Afskriver til at sætte ifasund. Da Trælen maaskee ej var farbar for ret store Skibe, er det muligt, at Nikolas ved Efterretningen om Kongens og Jarlens Ankomst er ilet dem imøde over Land, tvers over Nøterø.

Pater at sende befuldmægtigede Mænd til Erkebiskoppen, for at anmode ham om, næste Sommer at slutte en blivende Fred, og at Baglerne imidlertid skulde faa beholde Halvdelen af de Sysler, Kong Philip havde haft. Den anden Halvdeel skulde naturligviis staa til Kongens og Jarlens Disposition, ligesom det og faldt af sig selv, at der ikke længer lagdes nogen Hindring i Vejen for Kongens Hylding i denne Deel af Riget, saa meget mindre som han under alle Omstændigheder, ifølge Forliget til Hvitingsø, maatte være at betragte som dens øverste Herre. Som Gesandter til Erkebiskoppen afgik fra Birkebeinerne Gregorius Jonssøn og Dagfinn Bonde (hiin, som man seer af Jarlens, denne af Kongens Parti) og fra Baglerne Eindride Vekil og Grunde Fehirde [1]). Freden maatte imidlertid allerede kunne ansees sikret, thi Baglerne havde tydeligt nok lagt for Dagen, at de havde slaaet alle Tanker om nye Partistridigheder af Hovedet, og de synes kun at have udsat sin formelige Underkastelse under Kongen for, som det heder, at kunne trække sig tilbage med Anstand, saa at det ej saa ud, som om de bare havde ventet paa deres Konges Død for strax at forene sig med Modpartiet. Dog giver ogsaa den Opførsel, Erkebiskoppen kort efter viste mod Kongen, som det strax nedenfor skal omtales, grundet Anledning til den Formodning, at Henskydningen under hans Afgjørelse egentlig er udgaaet fra Skule, som derved visselig kunde skaffe Haakon nye Vanskeligheder, maaskee endog berede sig Vej til ganske at fortrænge ham, og at Baglerhøvdingerne gik ind derpaa, fordi Tilbudet i sig selv var hæderligt, uden at de deri anede noget Kneb af den i Forfølgelsen af sine ærgjerrige Planer utrættelige, og i Opfindelsen af allehaande Midler uudtømmelige Jarl. Vi ville i det mindste erfare, at Baglerne, da det kom til Stykket, ikke engang afventede Erkebiskoppens Afgjørelse før at gaa Kongen til Haande.

Haakon og Skule indsatte nu Sysselmænd i de dem tilfaldne Sysler, og lode stevne Haugathing, hvor Haakon blev hyldet for denne Deel af Viken. De ansaa sig nu saa trygge, at de lode den største Deel af Flaaden vende tilbage til Bergen; men med den tilbageblevne Deel begave de sig øst over Folden for ogsaa i Borgesyssel og Ranafylke at holde Hyldingsthing paa de vedtagne Steder, i Sarpsborg (Borgarthing), paa Stofn i Vettahered, paa Hornbora (Hornborething), og paa Elvebakken eller Baagaholmen ved Kongehelle. Paa alle disse Thing blev Haakon hyldet,

[1]) Denne Grunde Fehirde, maaskee en Gejstlig, nævnes allerede ovenfor som en af de Mænd, Kong Philip sendte for at hente sin Brud. Se ovenfor S. 588. I det følgende vil det sees, at Grunde Fehirde senere holdt sig til Jarlen som hans Tilhænger; hans Valg til at afgaa som Gesandt til Erkebiskoppen bestyrker derfor unegteligt den ovenfor fremsatte Formodning, at Henskydningen til Erkebiskoppens Afgjørelse var et Kneb af Skule Jarl.

og Indbyggerne vedtoge at udrede fuld Leding med største Beredvillighed, ja tilføjede endog Gaver oven i Kjøbet. Kongen og Jarlen forbleve derefter temmelig længe ud paa Høsten i Kongehelle [1]).

Efter de her saavel som nedenfor berettede Tildragelser at dømme kan Kong Philips Død neppe have været Baglernes Høvdinger uvelkommen. Det lader virkelig til, at ogsaa de, eller i det mindste de mest velsindede af dem, vare hjertelig kjede af den langvarige Splittelse i Riget, og længedes inderligt efter en passende Lejlighed til at indgaa fuldstændig Fred og Gjenforening. Dermed er det ikke sagt, at de havde noget imod Philip, hans Godmodighed og velvillige Sindelag maatte vistnok gjøre ham yndet af alle dem, der kom i Berørelse med ham, men nogen synderlig Ærefrygt synes de ej at have næret for ham, deels fordi hans Godmodighed upaativlelig i mange Stykker udartede til Svaghed, deels og fordi han dog egentlig, naar alt kom til alt, var et Redskab i Biskoppens Haand, og aldeles ikke, enten paa fædrene eller mødrene Side, af den rette Kongeæt, saa at enhver anden højbyrdig Høvding maatte føle sig jevngod med ham, ja mangen En maaskee endog betragtede sig selv som langt fornemmere. Ogsaa synes det af flere Antydninger, som om det under hans saakaldte Regjering i Viken gik heel besynderligt til, eller som om Regjeringen egentlig kun var et af ham og de øvrige Baglerhøvdinger bestaaende Oligarchi under Biskoppens Præsidium, og som om hans eneste Fortrin for de øvrige kun var at han — og det ikke engang med Rette — tituleredes som Konge og maaskee havde flere Sysler end enhver anden Høvding under sin Raadighed [2]). Derved forklares det ogsaa bedst, hvorledes det kunde gaa til, at Baglerhøvdingerne efter hans Død beholdt en Deel af Syslerne i deres eget Navn, uden for det første at staa under nogen ny Konge. Men derved maatte Forbindelsen mellem dem selv indbyrdes og mellem de enkelte Landskaber blive meget løs, og i Længden maatte en saadan Tingenes Orden blive dem, og end mere den store Mængde ubehagelig, saa at den Adgang, der ved Kong Haakons Tilbud aabnedes for dem til en Gjenforening paa gunstige Vilkaar, maatte være dem saare velkommen. Glæden over denne Gjenforening og Udsigten til at Riget ikke for Eftertiden vilde blive adsplittet synes ogsaa at have været almindelig over hele Landet. I Haakons Tronbestigelse hilste man Begyndelsen til en ny, lykkeligere Tidsalder, og

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 27, 28.

[2]) Et saadant Forhold antydes umiskjendeligt ved det ovenfor anførte Udsagn af Arnbjørn Jonssøn til Philip paa Hvitingsø strax efter Forliget. Og hvad Philips Titel angaar, da er det merkeligt nok, at Pave Honorius i den før omtalte Skrivelse slet ikke kalder ham Konge, kun „højbyrdig Mand.“

man troede at see et Varsel herpaa i den overvættes Frugtbarhed og herlige Vejrligt, som udmerkede dette Aar. Sommeren, berettes der, var saa god, at Frugttræerne paa de fleste Kanter af Landet bare to Gange Blomster, og de vilde Fugle lagde to Gange Egg. Skalden Sturla Thordssøn, der senere forfattede Haakons Saga, og som selv havde Anledning til at erfare af paalidelige Mænd, der enten vare Deeltagere i eller Ojevidner til alle de her skildrede Begivenheder, hvordan Stemningen da var i Landet, siger udtrykkeligt i sit Mindekvad over Haakon: „Det er vist at Frugttræerne paa een Sommer blomstrede trende Gange, og at Himlens Fugle lagde Egg strax fra Aarets Begyndelse, uden at lide af Kulde, da den ærelystne Hersker fik Kongenavn, og hans Lykke, bestemt til at naa den højeste Glands, begyndte at voxe. Hver og een saa da, at selve Elementerne paa denne vide, havomgivne Jord vilde byde den gjæve Fyrste Velkommen" [1]). Og Haakon havde det Held, i sin lange Regjeringstid under alle Lykkens øvrige Omvexlinger ej alene at tilfredsstille, men, om muligt, endog at overtræffe de Forventninger, som hans Undersaatter ved hans Tiltrædelse nærede om ham.

94. Fru Christina egter Eskil Lagmand. Svenske Forhold.

Det er ovenfor berettet, at Haakon Jarls Enke, Fru Christina Nikolasdatter, efter hans Død begav sig tilbage til Vestergøtland. Her indgik hun den samme Sommer et nyt Egteskab med den mægtige Folkunge **Eskil Lagmand** i Vestergøtland, en Søn af Byrge Jarls Broder Magnus Minneskjold [2]). Derved kom hendes og Haakon Jarls Søn Junker **Knut** til at staa under Stiffaderens og de øvrige Folkungers Beskyttelse, hvilket havde saare meget at betyde, da Folkungerne siden Kong Erik Knutssøns Død 1216 vare at ansee som Sveriges egentlige Herrer, medens de derimod, som man maa formode, havde mindre at sige i hans Levetid, skjønt de havde hjulpet ham paa Tronen, saasom han nemlig efter at have fældet sin Modstander forandrede sin hidtil fulgte Politik, og sluttede

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 25. Ogsaa Olaf Thordssøn, kaldet Hvitaskald, Sturlas Broder, taler i det samme i et Kvad, han ligeledes digtede til Haakons Ære, og af hvilket et Halvvers her anføres i Sagaen.

[2]) Eskil Lagmand kan paa denne Tid ej have været nogen ung Mand, da han allerede i et Brev af Kong Knut Erikssøn (altsaa i eller før 1195), nævnes som Vidne til et af ham udstedt Brev ved Siden af sin Fader Magnus. (Liljegrens Dipl. Sv. I. No. 67). Er Brevet fra 1195, og var han da omtrent 20 Aar gammel, maa han i 1217 have været 42 Aar; men det er meget muligt at Brevet kan være ældre. Man kan vel saaledes antage, at Eskil ved sit Giftermaal med Christina har været omkring 45 Aar gammel.

Venskab med sin forrige Fiende, Kong Valdemar i Danmark, ja egtede endog hans Syster Richiza. Hans Søn med denne var ved hans Død endnu ej fød, og selv om dette havde været Tilfældet, vilde Folkungerne alligevel neppe have undladt at gjøre hvad der stod i deres Magt, for at bringe deres egen Nærfrænde, den unge **Jon eller Johan Sverkesson**, der allerede for 14 Aar tilbage havde faaet Kongenavn, paa Tronen, og saaledes, da han endnu var mindreaarig, herske i hans Navn. Dette lykkedes dem nu fuldkommen, og trods Richizas Broder Kong Valdemars, ja trods Pavens Protest [1]), herskede Kong Johan uforstyrret til sin Død, der allerede indtraf i 1222, da han endnu kun var 21 Aar gammel, og blot tre Aar efter at han var bleven myndig. Den, som i den største Deel af denne Tid synes at have haft mest at sige, eller at have været Rigets egentlige Bestyrer, var Karl Jarl, kaldet den døve, Byrge Brosas og Magnus Minneskjolds Broder og saaledes Eskil Lagmands Farbroder [2]). Ved at egte Eskil stillede den kloge Christina saaledes sin Søn Knut under Folkungernes, eller rettere selve den svenske Krones mægtige Beskyttelse, og man seer tydeligt nok af hvad der senere paafulgte, at det var hendes bestemte Hensigt, at benytte sig heraf til i sin Tid ogsaa at gjøre Knuts foregive Fordringer paa den norske Trone gjeldende. Sandsynligviis for at forebygge de Ubehageligheder, hvortil dette vilde give Anledning, sendte Kong Haakon og Skule Jarl, medens de om Høsten opholdt sig i Kongehelle, et Brev op i Vestergøtland til Lagmanden med Anmodning om at lade Junker Knut komme til dem, idet de lovede at vise ham al tilbørlig Hæder. Lagmanden sagde i Førstningen ikke Nej, og der blev endog aftalt Tid og Sted, hvor Jarlen og Lagmanden skulde komme sammen for nærmere at raadslaa herom. Jarlen indfandt sig ogsaa til Mødet, men Lagmanden udeblev, da han, som det heder, ikke troede Birkebeinerne. Rimeligviis har den rænkefulde Christina faaet ham afsnakket fra at holde Ord, og Junker Knut forblev i Vestergøtland for at slippes løs paa Norge, naar det beleilige Øjeblik kom til ny Fredsforstyrrelse. Kort efter vendte Kongen og Jarlen tilbage til Tunsberg, hvorfra de siden droge til Bergen, efter først at have kaldt alle sine Lendermænd i Viken sammen, og indskærpet dem paa det indstændigste at tage sig vare for Baglerne, om disse maaskee skulde have svigefulde Anslag i Sinde [2]).

---

[1]) Se Pave Honorius's Brev af 1219, meddeelt hos Lagerbring, (efter Raynaldi Annales XIII, 268) i Sveriges Historie S. 320.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 29, 31.

95. Roar Kongsfrændes, Erlend Thorbergssøns og Agmund af Spaanheims Korstog.

I Løbet af den nys omtalte Sommer, da Kong Haakon tog Viken i Besiddelse, tiltraadte de norske Høvdinger, der havde taget Korset, deres Tog til det hellige Land [1]). Det er allerede ovenfor nævnt, at Sigurd Kongsfrænde drog afsted nogen Tid før Kong Philip døde; han synes at have været den første, som forlod Landet og ligeledes den første, som kom tilbage, thi han var, som det nedenfor vil sees, allerede hjemme før det følgende Aars Høst [2]). Sandsynligviis har han neppe engang udrustet Skibe eller taget Søvejen omkring Spanien, men over Danmark begivet sig til Tydskland, og her sluttet sig til de Korsfarere, som længer ud paa Sommeren begave sig til Spalatro, for under Anførsel af den ungarske Konge Andreas at opfylde sit Løfte i det hellige Land, hvor de ankom ved Høstens Begyndelse. Alt hvad de foretoge sig, var dog kun at gjøre nogle faa Herjetog, hvorved de vandt endeel Bytte, men for Resten udrettede lidet eller intet; allerede i Begyndelsen af Aaret 1218 vendte Kongen tilbage til Europa, og kort efter, da Foraars-Skibsfarten var begyndt, de tydske Korsfarere. Med dem har Sigurd rimeligviis fremdeles været i Følge, og kan da være kommen hjem til Norge ved Sommerens Begyndelse.

De to andre norske Høvdinger, Roar Kongsfrænde og Erlend Thorbergssøn, af hvilke den første sandsynligviis førte det Skib, Kong Inge havde ladet udruste, men Erlend, som det udtrykkeligt siges, et af Bymændene (i Nidaros) bekostet Skib, maa have tilbragt en meget længere Tid borte fra Hjemmet, da de, som man erfarer, toge Søvejen, og det udtrykkeligt fortælles om dem, at Roars Skib kom til Akre, og Bymændenes lige til Damiate, samt at begge udførte deres Erende vel [3]). Det

---

[1]) I de Islandske Annaler heder det ogsaa ved dette Aar: „den store Jorsalefærd begyndte."

[2]) Herved er det dog at merke, at de islandske Annaler ved Aaret 1218 angive at Sigurd Kongsfrænde døde i dette Aar, ligesom og den skaalholtske Codex af Haakon Haakonssøns Saga, har til Overskrift over Cap. 27, hvor Sigurds Rejse omtales: „andlát Sigurðar konungsfrænda" (d. e. Sigurd Kongsfrændes Død). Efter dette skulde han saaledes være død paa Toget. Enten maa nu denne Angivelse være urigtig, eller der maa have været to Mænd, der kaldtes Sigurd Kongsfrænde, skjønt man for Resten ikke hører noget derom, eller og maa Sigurd Kongsfrænde være urigtigt nævnt paa det sidste Sted (Cap. 48), hvor det heder at han fastede til Jernbyrd med Inga Kongsmoder (jvfr. nedf. S. 607). Vist er det, at han ej nævnes senere, og at man saaledes maaskee kan antage hans Navn urigtigt indkommet paa dette Sted.

[3]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 30. Den til Text anvendte Codex (Frisianus), der saa ofte har urigtige Navne, har her ogsaa „Garmarar" i Stedet

bliver heraf tydeligt, at begge disse Skibe sluttede sig til den store Flaade af nederlandske, frisiske, kølnske og andre tydske, vel og danske eller overhoved nordiske, Korsfarere, der under Greven William af Hollands og Georg af Wieds Anførsel afsejlede fra Nederlandene om Vaaren 1217. Roar Kongsfrænde var, som vi have seet, kort efter Kong Inges Død, eller i de første Dage af Mai Maaned, kommen til Nidaros, i Følge med Dagfinn Bonde, da denne indfandt sig paa Gulathingsmændenes Vegne for at fordre Haakon Haakonssøns Ophøjelse paa Tronen. Roars Hensigt var da sandsynligviis at overtage Befalingen over sit Skib, og drage afsted i Følge med Bymændene under Erlend. Det var netop passelig Tid til at slutte sig til den nederlandske Flaade, der havde forladt Vlaardingen den 29de Mai, og ankom til Dartmouth i England den 3die Juni. Her var det rimeligviis, hvor de norske Skibe indtraf, eller ogsaa i den saakaldte St. Matthæushavn i Bretagne, hvor Flaaden, efter at have forladt Dartmouth, paany samlede sig. Et af de vigtigste Foretagender, som Korsfarerne udførte paa Vejen, var Belejringen og Indtagelsen af Borgen Alkazar i Portugal, efter Opfordring af flere portugisiske Bisskopper og verdslige Herrer. Denne Belejring varede lige fra Begyndelsen af August til sidst i Oktober, og de Korsfarere, der havde taget Deel deri, fandt det bekvemmest at overvintre i Lissabon, som de ej forlode førend den 31te Marts, saa at de, som man maa formode, ej ankom til Bestemmelsesstedet førend de i Palæstina værende Krigere og Korsfarere allerede havde begivet sig til Ægypten og lejret sig ved Damiate, for med Betvingelsen af denne Stad at gjøre Begyndelsen til Erobringen af Ægypten, Hovedsædet for den saracenisķe Magt. Men i Belejringen af Alkazar havde flere af Korsfarerne, fornemmelig Friserne, ej villet deeltage, da Pave Innocentius udtrykkelig havde befalet dem, ikke at opholde sig undervejs ved andre Foretagender; de havde allerede den 27de Juli forladt Lissabon med 80 Skibe eller derover, benyttede et formedelst Modvind nødtvunget Ophold ved Santa Maria i Algarve til at erobre denne Stad, indtoge og plyndrede ligeledes Cadiz (4de Aug.), droge langs Spaniens og Frankriges Kyst til Civita Vecchia og Corneto, hvor de overvintrede, afsejlede ikke førend i Marts det følgende Aar, og kom efter mange Gjenvordigheder den 24de April til Akre, hvor Toget til Ægypten nu strax blev aftalt [1]). Af Sagaens ovenfor meddeelte Ytring om Roars og Erlends Ferd maa man saaledes slutte, at Roar har været i Følge med Friserne, som ej vilde opholde sig

---

for „Damiatar". De øvrige have Damarras, Darmatar, hvis ellers ikke dette sidste kun er Fejllæsning i Stedet for Damiatar.

[1]) Om de nærmere Omstændigheder ved denne Korsfart, se Wilkens, Geschichte der Kreuzzüge 6te B. S. 126, 127, og 163—179.

ved Alkazars Belejring, og derfor ankom til Akre førend Toget til Ægypten blev bestemt [1]), men at Erlend og Thrønderne derimod bleve hos Hovedhæren, kæmpede ved Alkazar, overvintrede i Lissabon, og traf ikke sammen med sine Landsmænd igjen førend ved Damiate. Ved Belejringen af denne befæstede Stad udmerkede som bekjendt, de nordtydske, især de frisiske Korsfarere sig overordentligt, fornemmelig ved Indtagelsen af det saakaldte Lænke-Taarn, hvortil de dygtige, hændige Søfarere opførte et beundringsværdigt Stillads paa to til den Ende forbundne Skibe [2]). At de norske Korsfarere, der vare i Følge med Tydskerne, og ligesom de kom til Søs, netop deeltoge i dette Foretagende, synes ej at kunne betvivles, fornemmelig da Sagaen udtrykkeligt tilføjer, at de „syslede vel i sin Færd"; og de Regler for Kamp til Søs og for Belejring af Kasteller, som „Kongespejlet" giver, saavel som de hist og her i det Foregaaende meddeelte Beretninger om flere Træfninger til Søs, vise at vore Forfædre havde megen Erfaring og Dygtighed just i det Slags Krigskunst, hvorom der her var Spørgsmaal [3]). At de Forfattere, der have beskrevet Damiates Belejring, ikke omtale dem, er let at forstaa, da deres Antal var for ubetydeligt til at de skulde kunne have tildraget sig særskilt Opmerksomhed, især da de ikke havde nogen Konge eller særdeles højtstaaende Mand til Anfører: man har fremdeles betragtet dem som hørende til den nordtydske Flaade, med hvilken de ankom. Det kan dog neppe betvivles, at i det mindste een, om ikke flere, af Deeltagerne selv har forfattet en Beretning om Toget, men som i Tidens Løb har deelt Skjæbne med Beretningen om Peter Steppers Korstog og saa mange andre af vore ældre litterære Skatte, nemlig sporløst at forsvinde. Det vilde have været af overordentlig Interesse at erfare, hvilket Indtryk den forunderlige ægyptiske Natur og det brogede Liv i Orienten, blandt den store Vrimmel af Krigere, har gjort paa de throndhjemske Bymænd, af hvilke vel de færreste før den Tid havde været søndenfor Elven eller Kanalen. Det er ikke sandsynligt, at Nordmændene forbleve i Ægypten, indtil det hele treaarige Felttog var til Ende, og Damiate tilbagegivet Saracenerne. Allerede om Høsten 1218 forlode mange tydske og frisiske Pilegrime Hæren og droge hjem, omtrent midt i September [4]). Til dem sluttede rimeligviis Nordmændene sig

[1]) Dette bestyrkes ogsaa af det udtrykkelige Tillæg i en enkelt Codex, at Roar kom til Akre „paa den aftalte Dag."

[2]) Wilkens, l. c. S. 194—204.

[3]) Se ovenfor S. 411 jvfr. II. S. 894 hvor de saakaldte Huunkasteller omtales. Et saadant Huunkastell synes det ved Damiate byggede at have været.

[4]) Wilkens, l. c. 210.

Naar de kom tilbage, siges ikke, men det heder kun i et enkelt Haandskrift, at de efter lykkelig udført Rejse kom velbeholdne tilbage igjen ¹).

Naar Lendermanden **Gaut Jonssøn** paa Mel, der ligeledes, som vi have seet, tog Korset, drog ud, siges ikke udtrykkeligt; man seer kun at han var uheldig, og at han om Høsten 1218 kom tilbage til Norge med uforrettet Sag. Hvor langt han var kommen paa sin Rejse, eller hvad der drev ham tilbage igjen, om det kun var Modvind eller større Uheld, vides heller ikke. Men saa meget seer man, at han dermed lod det bero, og at han ingen yderligere Anstalter gjorde til at fornye Rejsen, men forblev i Landet ²).

En anden anseet Nordmand, **Agmund af Spaanheim** ³), der ligeledes synes at have taget Korset, begav sig til det hellige Land ad en højst usædvanlig Vej. Han tog nemlig Vejen om **Bjarmeland**, og satte sit Korstog i Forbindelse med et Tog til dette Land, et af de sidste, der nogensinde synes at have været foretaget fra Norge. I Forbindelse med en heel Deel, som det synes, anseede Mænd, af hvilke Svein Sigurdssøn, Andres af Sjaumæling fra Nordmøre, og Helge Bogranssøn fra Haalogaland udtrykkeligt nævnes, drog han om Sommeren — Aaret angives ej, det siges kun at have været nogle Aar før 1222 ⁴) — norden om Bjarmeland, hvor de synes at have opholdt sig en Stund, og drevet nok saa fredeligt Handel med Indbyggerne. De havde alle tilsammen kun to Skibe, med det ene af hvilke Andres og Svein om Høsten vendte tilbage til Norge, medens Helge og Agmund bleve liggende med det andet i Dvinafloden. Dog forblev kun Helge og det hele Skibsmandskab ved Skibet, men Agmund drog med sine Tjenere og sine Varer til Susdal, hvor han tilbragte Vintren, maaskee i den dengang blomstrende Stad Wladimir. Ud paa Vintren kom Helge og hans Haalogalændinger, fortælles der, i Uenighed med Bjarmernes Konge, hvis Undersaatter omsider angrebe dem og dræbte dem alle tilhobe. Da Agmund hørte dette, forlod han Susdal, og begav sig til Holmgard eller Novgorod, hvorfra han drog den sædvanlige Vej sydover til det sorte Hav, og derfra, rimeligviis over Constantinopel, til det hellige Land. Herfra vendte han, som man maa formode ad den sædvanlige Vej over Italien og Tydskland, tilbage til Norge, og blev, siges der, hans Færd meget berømt. Man har saaledes

¹) Det er kun i Peder Claussøns Oversættelse, hvor dette tilføjes; det bliver vel altid et Spørgsmaal, hvor vidt det og har staaet i den Text, han fulgte, eller om det er tilføjet af ham selv.

²) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 53.

³) Spaanheim antages at være Gaarden af dette Navn i Hardanger, skjønt det visselig snarere lader til at det skulde være at søge i Haalogaland.

⁴) Naar der her er Tale om „nogle Aar før 1222," kan man neppe tænke paa noget andet Aar end Korstogsaaret 1217.

al Grund til at antage, at der ogsaa om denne Rejse har været en særskilt Beretning, som ligeledes er tabt. Vi ville i det følgende see, hvorledes Bjarmerne nogle Aar senere maatte undgjelde for Helges og de øvrige Nordmænds Drab [1]).

De her nævnte Korstog vare de sidste i noget større Maalestok, som bleve foretagne fra Norge. Nye Tronstridigheder optoge i de nærmest paafølgende Aar Landets Stridskræfter for meget til at der var at tænke paa krigerske Foretagender i det fjerne Østen. Vi ville vel endnu see saavel Kongen som Jarlen tage Korset, men tillige erfare, at de ej bragte dette Løfte til Udførelse.

96. Baglerne paa egen Haand i Viken. Slittungernes Oprørs-Flok stiftes. Slag ved Gunnarsbø. Birkebeiner og Bagler forenede.

Da Kong Haakon og Skule Jarl om Høsten 1217 vare dragne til Bergen, beholdt Baglernes Høvdinger, som det ovenfor er nævnt, Halvparten af de Sysler, de tidligere havde haft. Denne Deling synes ikke ganske at have været indrettet paa den Maade, at Kong Philips forrige Rige, Viken nordenfor Svinesund og Oplandene, deeltes i to samlede Hovedparter, af hvilke Baglerne beholdt den ene, medens der i den anden indsattes Sysselmænd af Birkebeinernes Parti; men derimod saaledes at Birkebeinernes og Baglernes Sysler laa fordeelte om hinanden, ja maaskee og at de store Sysler deeltes i to Parter, af hvilke den ene fik en Begling, den anden en Birkebein til Sysselmand. Dette skede vistnok med velberaad Hu, for at Birkebeinernes og Baglernes Høvdinger ved stedse at være i umiddelbar Nærhed af hinanden, ogsaa des bedre kunde holde Øje med hinanden indbyrdes, medens tillige den Omstændighed, at de, der hørte til eet Parti, ikke vare samlede paa eet Sted, maatte danne en væsentlig Hindring mod Udbrud af alvorlige Fiendtligheder. Saaledes fik Ragnvald Hallkellsson, der før havde haft Syssel paa Raumarike, nu Follo og maaskee den sydlige Deel af Oslo Hered saavel som Staden selv til Syssel, medens derimod den egentlige Oslo-Syssel var betroet Birkebeiner-Høvdingen **Ivar Utvik** tilligemed Asbjørn Kop, der før havde hørt til Baglernes Parti, men senere maa have gaaet over i Kongens Tjeneste [2]). I Staden Oslo har vel Biskoppen egentlig haft mest at

[1]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 81.

[2]) Angivelserne om Ivars og Ragnvalds Forleninger ere noget svævende. Først heder det i Cap. 32: „Ragnvald fik Syssel paa Follo og i (eller om) Oslo", hvilket sidste her ogsaa kunde betegne Distriktet. Siden heder det (Cap. 35), „at Ivar Utvik havde Oslo-Syssel i Kongens og Jarlens Navn, og at han med Bymændene og Biskopsmændene stred mod Slittungerne", derpaa (Cap. 47) „at Ivar Utvik og Asbjørn Kop havde Oslo-Syssel i Kongens Navn",

sige da der tales om at han havde et Kastell ved Biskopsgaarden, og flere Stridsmænd. I Tunsberg førte, som det synes, Hr. Andres Simonssøn Befalingen og havde saaledes Syssel paa Vestfold; ogsaa Arnbjørn Jonssøn nævnes i det følgende som en af Byens Forsvarere, medens han dog lige godt derfor kan have haft sin Syssel østenfor Fjorden, og sit fornemste Tilhold paa Valdensholm. Hvilke Birkebeiner der for øvrigt fik Syssel i den nordlige Deel af Viken, nævnes ikke, lige saa lidt som hvorledes Syslerne var fordeelte paa Oplandene. Man synes kun af den Omstændighed at Ragnvald Hallkellssøn forflyttedes fra Raumarike til Follo, at kunne slutte at hans forrige Syssel besattes med en Birkebein, og maaskee var dette Tilfældet med de fleste Sysler paa Oplandene. Ragnvald Hallkellssøn havde som Sysselmand paa Raumarike kun et daarligt Lov. Det hed at han var haard til at inddrive alle Afgifter, da han holdt en stor Skare Folk, og saaledes trængte til alt, hvad han paa nogen Maade kunde forskaffe sig; sandsynligviis har han vel stundom endog overskredet de lovlige Grændser. Hans nye Undergivne, Foldungerne, vare derfor ilde tilfreds med at have faaet ham til Befalingsmand, og meente som saa, at han ikke vilde vise sig bedre mod dem end mod Raumerne. De besluttede derfor lige saa godt først som sidst at skille sig af med ham. Da Ragnvald tiltraadte Embedet, og efter Sædvane lod tilstevne Thing for hele Syslen, forandrede Bønderne Thingbudet til Hærør eller Krigsbudstikke, med den Besked, at hver vaabenfør Mand skulde møde frem fuldt bevæbnet. Da Ragnvald, ikke synderlig mandsterk, kom til Haugsvik [1]), hvor Thinget skulde holdes, fandt han saaledes en stor og fuldt væbnet Bondehob for sig. Han bød Bønderne sætte Thinget, men saa snart han lukkede Munden op, raabte og skrege de imod ham, og bøde ham at tie. Nogle trak Sverdet, og stormede ind paa ham. Da søgte han at komme bort, men de forbitrede

samt endelig, skjønt rigtignok efter Baglernes Hylding og den nye Lensuddeling 1220 (Cap. 58) „at Ivar havde den vestre Deel af Oslo-Syssel, sad i sin Syssel, og blev overfaldt ved Hovedøen." Af alt dette skulde man formode, at den vestlige Deel af Oslo-Syssel udgjorde den senere saakaldte vestre Deel af Oslo Provsti, nemlig det nordligste af Vestfold og hele det nuværende Asker og Akers Prestegjeld, eller Akers Sorenskriveri, ind til Oslo, og at hvad der laa søndenfor dette, i det mindste paa den Tid, hørte til Follo Syssel, der ellers foruden det nuværende Follo ogsaa indbefattede Haabøls Prestegjeld eller Mossedal.

[1]) Haugsvik er det nuværende Husvik ved Drøbak, eller maaskee rettere Drøbak selv, Drjúgbakki (den drøje Bakke), som allerede i den Tid rimeligviis var et Slags Flekke eller Ladeplads, hvor de Skibe, der tilhørte Beboerne af Oslo, lagde op om Vintren, naar den indre Fjord var tilfrossen. I den Tid, da man endnu kun havde daarlige Landeveje, og de fleste rejste til Søs, hvor det lod sig gjøre, laa Stedet netop belejligt som Thingsted for hele Follo.

Bønder satte efter ham, dræbte ham selv, og saarede nogle af hans Mænd. Hans øvrige Følge skyndte sig at komme ombord, og vendte tilbage til Oslo med hans Lig.

Dette var det første voldsomme Optrin, som fandt Sted i Viken efter Oprettelsen af det midlertidige Forlig mellem Birkebeinerne og Baglerne. Det havde dog ikke nogen egentlig politisk Betydning, men stod dog i et Slags Forbindelse med Tilblivelsen af den nye Oprørsflok, som strax efter dannede sig i den Egn, man med Rette kunde kalde Oprørsflokkernes Vugge, nemlig Grændsefeskovene eller Marker. Presten paa Rakkestad, Harald, havde for nogen Tid siden haft en Lejeprest eller Kapellan, ved Navn **Benedikt**, sædvanligt kaldet **Bene**, eller **Bene Skindkniv**, fød efter paa Marker. Denne Bene lod sig forlyde med, at han var en Søn af Kong Magnus Erlingssøn. Hans Foresatte, Presten Harald, bestyrkede ham heri; det er endog ikke saa usandsynligt, at han var den, som fra først af satte ham paa denne Tanke. Bene begav sig nu til Ragnvald Hallkelssøn, der som Kong Magnus's Søstersøn skulde være en af hans nærmeste Frænder. Ragnvald synes dog ikke at have erkjendt Frændskabet, men beholdt ham imidlertid hos sig, mere som et Slags Nar, end som en Slægtning, thi Bene optraadte her, lader det, som Spillemand eller Jongleur og ikke som Prest [1]). Da Ragnvald var falden, begav han sig til sin Hjembygd Marker, hvor det lykkedes ham at faa samlet endeel Folk om sig; han kaldte sig nu ikke længer Bene, men Magnus efter sin foregivne Fader. Harald, Presten paa Rakkestad, tog sig fremdeles af ham, og snart strømmede en heel Deel Folk til ham. Disse hans Tilhængere vare dog endnu kun yderst fattige, daarligt klædte og slet bevæbnede, saa at man endog kaldte dem **Slittunger**; de strejfede omkring i Skove og Udmarker, og vovede sig sjelden ned i Bygderne uden for at røve eller stjæle, hvilket synes at have været deres fornemste Maade at friste Livet paa. Men om Vintren sloge to højbyrdige og rige Bønder, Thorbjørn og Helge fra Lumeland i Elvesyssel, sig til Flokken, og strax efter fulgte flere Bønder og Bondesønner deres Exempel. Alle, heder det, troede for ramme Alvor, at Bene virkelig var Kong Magnus's Søn — det klinger for Resten herved utroligt, at alle til Hobe skulde have ladet sig dette indbilde, og at ikke enkelte af dem, i det mindste de mest oplyste, snarere skulde have slaaet sig til ham alene af Fiendskab mod

---

[1]) Der staar nemlig: „hann fór með leika;" og en „Leikare" var paa den Tid ej alene en Musikant men og en Taskenspiller, Lystigmager, eller, som det i Middelalderens Latin kaldes „joculator," hvoraf „Jongleur." Der tilføjes ogsaa „han var en lystig Mand, og Ragnvald agtede ham mere som Daare end som Frænde"; det har altsaa maaskee især været allehaande Puds og Narrestreger, hvori hans „Leik" bestod.

Birkebeinerne, eller fordi de ej kunde finde sig i den gode Forstaaelse, som nu allerede herskede eller tegnede sig til at ville herske mellem Birkebeiner og Bagler. Den Omstændighed, at Flokken forøgedes med mægtigere og hæderligere Medlemmer, gjorde dog ingen Forandring i dens Leveviis; den blev kun en endnu større Landeplage for de Egne, hvori den færdedes, end forhen, thi nu streifede den om i selve Bygderne og øvede alskens Uvæsen, med Ran, Tyveri, og andre Voldsgjerninger. Det var fornemmelig i Baglernes Sysler, eller, som det synes, egentlig for det første i Borgesyssel, at de holdt til. Slige Voldsmænd og Urostiftere maatte være Baglernes Høvdinger lige saa uvelkomne, som Birkebeinernes, og de gjorde derfor ærligt og redeligt alt hvad de kunde, for at være paa sin Post imod dem. Fornemmelig søgte de at forsvare Tunsberg, hvor flere Høvdinger vare samlede under Hr. Andres's og Arnbjørn Jonssøns Anførsel.

Da Vaaren kom (1218) og Isene gik op, var det Slittungernes første Foretagende at skaffe sig Fartøjer og sætte over Fjorden for at angribe Tunsberg. I Fasten (sidst i Februar) fik Baglerne dog Nys om, at de kunde ventes, og vare saaledes ikke ganske uforberedte paa deres Komme. Slittungerne lagde til ved Skeljasteinsgrunden [1]), og stevnede op til Gunnarsbø, hvor de for det første gjorde Holdt, da det allerede var seent paa Aftenen. Baglerne lode ved Efterretningen om deres Ankomst blæse Allarm, og deres hele Styrke beordre op paa Haugene. Men da det begyndte at mørknes, begav en stor Deel af Folkene sig ned til Bakkerne ovenfor Thomaskirken, og forbleve der om Natten [2]). Bene lod imidlertid Asbjørn Jonssøn hilse, at han ej havde ventet sig af ham, at han vilde stride mod sin forrige Herres, Erling Steinveggs, Broder. „Bene har ganske Ret i," var Asbjørns Svar, „at det ej sømmer sig for mig at stride mod Erlings Broder, og jeg vil heller ikke gjøre det, hvis man overbeviser mig om, at han virkelig er en Broder af Erling, men Bene tror jeg rigtignok hører til en anden Æt; hils derfor Slittungerne, at om de vove at nærme sig Byen, skulle vi Bagler ganske vist komme dem imøde og levere dem Slag." Da Natten nærmede sig sin Ende og det begyndte at lysne, bleve Baglerne var, at Slittungerne endnu vare paa Gunnarsbø. De besluttede at forekomme dem, lode blæse til Angreb, og stevnede over Haugene ned paa Ageren, hvor Slittungerne opstillede sig. Disse vare 600 Mand sterke, medens Baglernes Styrke kun var 480; derfor blev Kampen haard. Skjønt Slittungernes større Antal visinok mere end opvejedes af Baglernes større Øvelse i Vaabenfærd og deres

[1]) Nu Steensarmen eller Trælen.

[2]) Thomaskirken maa saaledes have ligget i den nordøstlige Deel af Byen, i Nærheden af den saakaldte Møllehaug (Haugene).

fordeelagtigere Stilling, lader det dog til, at de, i det mindste i Begyndelsen, kæmpede med den største Hidsighed, thi Baglernes Hovedanførere, Hr. Andres og Arnbjørn, bleve begge saarede, den første paa Kinden, den anden paa Halsen nedenfor Øret, af et Spydstik. Da Hr. Andres fik Saaret, kastede han Skjoldet fra sig, men greb med Kæmpekræfter fat i den nærmeste Fiendes Skjold, rykkede det fra ham og fældte ham med sit ypperlige Sverd Skarde. Paa den Maade nedlagde han den ene efter den anden, medens Arnbjørn, uanseet sit Saar, ligeledes gik haardt frem og stevnede mod Slittungernes Merke. Omsider toge Slittungerne Flugten, efter at Brødrene Thorbjørn og Helge af Lumeland med henved 150 Mand vare faldne. Bene havde ikke engang deeltaget i Kampen, men holdt til Hest i forsigtig Afstand, og undkom til Skibene med megen Skjændsel. Det er charakteristisk nok, at de anseede Bønder Thorbjørns og Helges Lig bleve bragte til Kirke og begravne, medens de øvrige faldne Slittunger kun bleve nedgravne eller tildækkede med Stene, hvor de laa [1]).

Bene begav sig med Levningerne af sin Flok atter øster til Marker og søgte paa ny at samle Mandskab. Og merkeligt nok, uagtet man skulde formode at hans daarlige Færd ved Gunnarsbø maatte have sat ham i slet Ry, strømmede dog Dag efter Dag en heel Deel Folk til ham, vistnok for største Delen Pak, som forhen, men dog altid farlige nok i et større Antal. Hr. Andres og Arnbjørn Jonssøn fandt det endog nødvendigt at skrive til Kong Haakon og Skule Jarl, at de maatte skynde sig til Viken, da Benes Flok tiltog saa foruroligende, at de neppe med egne Kræfter vilde kunne gjøre dem tilbørlig Modstand. Det viste sig ogsaa snart, at deres Frygt ej var uden Grund, thi om Vaaren, strax efter Paaske (denne indtraf i dette Aar den 13de April), gjestede Slittungerne Oslo; de kom ikke østenfra, men, som det synes, ovenfra Raumarike. Ivar Utvik, Sysselmanden, skyndte sig imod dem med Birkebeinerne, Bispoppens Mænd og Bymændene; de traf dem ved Frysja eller Akerselven i Nærheden af Fossen, sandsynligviis ved Broen [2]), hvor man

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 34.

[2]) Der staar nemlig „ved Fossen", og da det deels er bekjendt, at nærmeste Bro i hine Tider gik over Elven ved Nedre-Fos, deels er klart, at det maatte være om Broen, at Kampen drejede sig, kan det ej have været paa noget andet Sted, at denne Skudfegtning foregik. Slittungerne maa altsaa have været paa den vestlige, Birkebeinerne og Bymændene paa den østlige Side af Elven. Heraf, saavel som af hvad der ovenfor (S. 365, 366) berettes om de oprørske Raumers Stilling ved Frysja, faar man den Forestilling, at Alfarvejen fra Oslo til Gjelleraasen (over hvilken Slittungerne vistnok vare komne) i hiin Tid ej gik, som nu, et Stykke østenfor Elven, men derimod først over Broen

fra begge Sider begyndte at skyde paa hinanden tvers over Elven; men da en af Biskopsmændene, Mester Stevne, saavel som nogle faa andre, vare faldne, toge Bymændene Flugten, og de øvrige Krigere synes at være blevne smittede af deres Exempel, thi Slittungerne kom lige ind i Byen, som de plyndrede. De toge endog et Langskib, der tilhørte Biskoppen, saavel som en Deel andre Skibe, og sejlede paa dem sydefter Viken, plyndrende og røvende hvor de kunde komme til. Da de kom syd til Elvekvislerne eller Gøta-Elvens Munding, toge de Vejen op ad den østlige Arm, idet de fremdeles røvede vidt og bredt, ubekymrede om at det ikke saa meget var norsk, som vestgøtisk Grund, der omgav denne Arm af Elven. Dette bevægede Eskil Lagmand, som just opholdt sig i Ljodhuus, til at skride ind, og han udrustede i Hast nogle Skuder, med hvilke han roede ned ad Elven, for at tugte Slittungerne, forvisset om, at han, om det behøvedes, vilde kunne faa Folk fra Herederne i Nærheden. Men han havde ikke gjort Regning paa, at Slittungerne skulde komme med ordentlige Langskibe, og da det blev meldt ham, at saadanne nærmede sig, opstod der, som det synes, ingen ringe Forfærdelse. Det første, han gjorde, var at sætte Stifsønnen, Junker Knut, der var med ham, i Land, for at han ej skulde falde i Slittungernes Hænder; han løb strax til nærmeste Skov og gjemte sig der. Strax efter kom Slittungernes Skibe farende; da flygtede Lagmanden selv og alle hans Mænd op paa Land, efterladende Skuderne med alt, hvad der var paa dem, i Stikken. Blandt andre Kostbarheder, som ved denne Lejlighed faldt i Slittungernes Hænder, var Eskils eget Landtelt, og hans Kapellans Messeklæder. En Tidlang var man, som det lader, i stor Forskrækkelse for at Junker Knut skulde være falden i Slittungernes Hænder, da det varede længe inden man kunde finde ham; endelig opdagede man hans Skjulested og bragte ham til Lagmanden. Slittungerne droge med de erobrede Skibe ud af Elven igjen, og fortsatte Sejladsen sydefter langs Kysten af Halland, hvor de herjede efter Sædvane, uanseet at de her befandt sig inden Danmarks Enemerker. Imidlertid havde de Birkebeinerhøvdinger, der laa i Viken, nemlig Guthorm Gunnesson, Lodin Paalsson, Hallvard Bratte, Ivar Utvik og Karl Svange, i Hast gjort deres Skibe rede, og forenet sig med Hr. Andres og Arnbjørn Jonsson, for at opsøge dem og gjøre Ende paa deres Uvæsen. Det var første Gang, at man saa Birkebeinernes og Baglernes Høvdinger forenede mod en fælles Fiende i Landet selv, og det slaar ikke fejl, at enhver fædrelandssindet Mand hilste dette som et glædeligt Tider-

ved Fos, derpaa langs Vestsiden, og endelig tilbage til Østsiden længer oppe, maaskee ved Vojen, saa at alt hvad der kom nordvestenfra, først maatte gaa over Elven her, siden ved Fos.

nes Tegn. De fandt Slittungerne i en Fjord, kaldet Baardfjord [1]). Disse vidste ikke Ord af, førend de fiendtlige Skibe løb lige ind i Havnen til dem, og de havde intet andet at gribe til, end at løbe i Land og søge Skjul det hurtigste de kunde, medens Birkebeinerne og Baglerne satte sig i Besiddelse af Skibene og alt det Gods, der fandtes paa dem. Men de fik ikke fat paa en eneste af Slittungerne selv, der, som det synes, begave sig til Lands, og neppe uden stor Møje, tilbage til deres gamle Tilhold, Marker. Fra dette Tog af kan man i Virkeligheden regne Birkebeinernes og Baglernes **Forening**; thi den formelige Overgang til Kongens Tjeneste, der noget senere fandt Sted, var kun en højtidelig Erkjendelse af det Forhold, som allerede var indtraadt. Det er meget muligt, at denne venskabelige Forstaaelse ej vilde være indtraadt saa tidligt, hvis ikke Slittungernes Uvæsen havde nødet dem til at slutte sig sammen og handle i Fællesskab; derved var Isen brudt og det første Skridt gjort. Under denne Forudsætning kan man gjerne sige, at Slittunge-Opstanden stiftede mere Nytte end Skade, thi de Ulemper, man havde at døje af dem i en forholdsviis ubetydelig Deel af Riget, havde lidet at betyde mod den Fordeel for det hele Rige, at det mægtigste Parti, der hidtil havde rejst sig mod Kongehuset, endelig opgav denne fiendtlige Stilling. Hr. Andres Simonssøn synes dog allerede tidligere at være kommen i et meget venskabeligt Forhold til Skule Jarl, sandsynligviis da denne, som vi have seet, strax efter Kong Inges Død havde det saa travlt med at tilskrive Kong Philip og søge Baglernes Venskab. Et Beviis paa, hvor intimt Venskabet mellem Jarlen og Hr. Andres var, fik man, da den sidste ikke længe efter Hjemkomsten fra Toget til Halland havde det Uheld, at det Saar, han havde faaet i Slaget ved Gunnarsbø, brød op igjen, og blev saa ondartet at han merkede at hans Endeligt var nær. Da sendte han Jarlen det kostelige Sverd Skarde og et guldbelagt Skjold, ledsagende Gaven med en kjærlig Bøn, hvori han bad ham drages deres tidligere gjensidige Venskabsforsikringer til Minde. Man skulde ellers næsten formode, at Hovedindholdet af Brevet har været at anbefale Hr. Andres's unge Søn **Gregorius** til Skules Forsorg. Kort efter døde Hr. Andres, og man sørgede, tilføjes der, meget over ham i Viken. Det maa da have været Krigsfolkene eller de egentlige Bagler, der toge sig hans Død saa nær, thi hvad vi tidligere have seet af hans Færd, var just ikke skikket til at gjøre ham populær blandt Folket. Hans Lig blev ført til Oslo, og begravet i St. Hallvardskirken [2]).

[1]) Baardfjord er sandsynligviis den nuværende Baadfjord, der gaar ind til Biskopshagen strax nordenfor Klosterfjorden eller Vikk.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 34—36.

97. Nye Intriger af Jarlen mod Kongen. Rigsmøde i Bergen. Inga Kongsmoder underkaster sig Jernbyrd for at bevise Sønnens Herkomst.

Kongen og Jarlen havde imidlertid tilbragt Vintren i Bergen, hvor de i Julehøjtiden udnævnte to nye Lendermænd, den tidligere omtalte, brave **Jon Staal** af Hvaal i Sogn, og **Ivar Nev** fra Haalogaland, forhen en Tilhænger af Baglernes Parti, nu, som saa mange andre af disse, paa Birkebeinernes Side [1]). Da tegnede alt sig nok saa venskabeligt mellem Kongen og Jarlen. Ikke saaledes derimod, da de om Vaaren begave sig til Throndhjem, hvor de ankom 14 Dage før Paaske, altsaa i de første Dage af April. Erkebiskoppen forbød utrykkeligt at ringe med Klokkerne, eller modtage ham med Procession, hvilket ellers var sædvanligt ved en Konges Ankomst, og naar han kom sammen med Kongen, viste han ham ikke den mindste Venlighed eller Hæder, medens han derimod hver Dag havde de venskabeligste Sammenkomster med Jarlen, og naar denne indfandt sig i Christkirken, modtog ham med fyrstelige Æresbeviisninger. Palmesøndag (8de April) vare baade Kongen og Jarlen i Christkirken, og sad sammen i Højsædet. Da blev der ikke viist nogen af dem nogen særdeles Ære, saasom der var vanskeligt at udmerke Jarlen paa saadan Maade, at Æresbeviisningerne ikke ogsaa kunde synes at gjelde Kongen. Men da de efter Sædvane fore op til Alteret for at ofre, værdigedes Erkebiskoppen ikke engang at vende sig mod Kongen for at modtage hans Offer paa Alteret og gik ned igjen til sin Plads. Herover bleve Birkebeinerne, som rimeligt var, meget opbragte, og erklærede det for en skammelig Forhaanelse, ej alene mod Kongen, men ogsaa mod dem. Allerede Morgenen efter (9de April) blev der i den Anledning holdt et Møde i Erkebiskopsgaarden, og Kongen forelagde nu Erkebiskoppen ligefrem det Spørgsmaal, hvad dette skulde betyde, at han ej vilde vise ham den ham tilkommende Hæder, og om han havde nogen Beskyldning at fremføre mod ham Erkebiskoppen svarede: „Dette skeer ikke efter mit Raad alene, men efter Samraad mellem alle os Biskopper, saavel som endeel Mænd inden Hirden; og Aarsagen er den at vi have hørt ymte om, at det er uvist, hvor vidt du virkelig er Kong Haakons Søn." „Det er umuligt," var Kongens Svar, „at alle Biskopperne kunne have været enige heri, lige saa lidt som jeg tror at der ere mange inden Hirden, som dele denne Mening. Men jeg veed nok, fra hvem det kommer; det er fra dem, der intet heller ønske end at see mig styrtet, og som selv ville bemægtige sig min Fædrenearv." Dette var tydeligt nok rettet mod Skule, der var nærværende, men ikke sagde et eneste Ord. „Saa snart vi kun have faaet denne Tvivl bortryddet," vedblev Erkebiskop-

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 31.

pen, „skulle vi vise dig al den Hæder, der staar i vor Magt.“ Skule taug fremdeles; men det blev dog afgjort, at der hen paa Sommeren skulde holdes et stort Møde i Bergen, hvor som sædvanligt Kongen, Jarlen, Erkebiskoppen, de øvrige Biskopper, Lendermændene, Lagmændene og alle de bedste Bønder i Landet skulde indfinde sig, for at afhandle denne Sag og bringe den til Afgjørelse. Af Erkebiskoppens Ferd skulde man slutte, at han ganske og aldeles stod paa Jarlens Parti, og handlede i hans Interesse. Alligevel udbad han sig en hemmelig Samtale med Dagfinn Bonde, der nu som ellers var Kongens højre Haand og egentlige Raadgiver, og forsikkede ham, idet han tog Gud til Vidne derpaa, at han gjerne vilde være Kongens Ven, og at det, som nu havde været paa Bane, ej vilde have været talt, om han havde maattet raade; han bad ham derhos give Kongen det Raad at finde sig taalmodig deri for Guds Skyld, da alt dog tilsidst vilde ende til hans Hæder, men til Skam for den der søgte at styrte ham. Mon denne Forsikring skulde være oprigtigt meent, og ikke snarere have haft til Hensigt enten at gjøre den forsigtige Dagfinn alt for tryg, eller i det mindste, saa vidt muligt, ogsaa at holde gode Miner med Kongens Parti? Man erfarer dog af flere Omstændigheder, ja saa godt som af Guthorms egen senere Tilstaaelse, at han paa denne Tid var en erklæret Tilhænger af Jarlen, og ganske gik i hans Ledebaand. Det er vanskeligt at vide, hvad man her skal tro.

Saa vidt man kan skjønne, optoges Kongens og Jarlens Tid saaledes af disse Rivninger, at de maatte overlade Viken til sig selv, uagtet Baglerhøvdingerne saa trængende anmodede dem om at komme dem til Hjelp mod Slittungerne. Mod Sommerens Begyndelse begave Kongen og Jarlen sig til Bergen, hvor det aftalte Møde skulde holdes, efterladende Gregorius Jonssøn som Befalingsmand i Throndhjem. Det saa nu heel misligt ud med Enigheden imellem dem. Der opstod idelige Tvistigheder, og allerede deelte Birkebeinerne sig i Flokke, af hvilke nogle fulgte Kongen, andre Jarlen, og, heder det, „da gik det som før, at den havde mest Folk, som havde mest Gods.“ Da Lendermændene begyndte at indfinde sig, toge de ogsaa Parti, nogle med Kongen, andre med Jarlen. Kongens Tilhængere ansaa det endog nødvendigt, for hans Sikkerheds Skyld, uafladeligt at passe paa ham; foruden det sædvanlige Hirdfølge eller Vagt maatte 12 bevæbnede Mænd være om ham baade Dag og Nat, og Høvdingerne Andres Skjaldarband og Vegard Veradal toge endog Nattekvarteer med alt deres Mandskab i Kongsgaarden. Her var saaledes fuld Borgerkrig paa Nippet til at udbryde, ene og alene formedelst Jarlens Ærgjerrighed og uberettigede Fordringer. Uden den overvættes Paapasselighed fra de Kongeliges Side vilde den visselig og have ud-

brudt. Da det led ud paa Sommeren, og den til Mødet bestemte Tid nærmede sig, kom Erkebiskoppen og alle Biskopperne, Nikolas af Oslo, Henrik af Stavanger, Ivar af Hamar og Bjarne af Orknø til Byen, saavel som en heel Deel andre Gejstlige, og de øvrige indkaldte Mænd, som ej tidligere vare ankomne, navnlig Jon Jarl fra Orknø og de ypperste Bønder. Ogsaa nu, fortælles der, havde Biskopperne idelig Samtaler med Jarlen, men kun sjelden med Kongen. Men engang, da Kongen sad og raadslog med sine Lendermænd og Raadgivere, kom Biskop Haavard af Bergen og Mester Bjarne fra Throndhjem (sandsynligviis en af Chorsbrødrene ved Christkirken) som Sendebud fra Erkebiskoppen og Jarlen, og talte saaledes: „Erkebiskoppen og Skule Jarl anmode eder, Herre, om at den Jærnbyrd, som I tilbød ifjor Vaar, da I blev valgt til Konge, nu maatte finde Sted, for at modbevise deres Tale, der ytre Tvivl om eders Herkomst. Dersom I lader dette skee, og Gud bærer eder godt Vidnesbyrd deri, da ville de hædre eder som sin sande Herre, og vise eder al kongelig Ære" [1]). Til denne nærgaaende Anmodning svarede Kongen først kun disse Ord: „jeg veed ikke, hvor vidt jeg finder for godt at tilkjøbe mig eders Æresbeviisninger ved at underkaste mig ydmygende Betingelser." De tilstedeværende Lendermænd og Raadgivere ytrede forskjellige Meninger om Forslaget, indtil det endelig blev afgjort, at Kongen og de Morgenen efter skulde indfinde sig i Christkirkens Skrudhuus, for at tale nærmere med Erkebiskoppen og Jarlen derom. Da Morgenen kom, begave de sig derhen, og fandt ej alene Erkebiskoppen og Jarlen, men ogsaa Lydbiskopperne tilstede. Da Forslaget her blev bragt paa Bane, tog den heftige Dagfinn først Ordet, og sagde: „man skal vanskeligt kunne opvise Exempler paa, at Bønders og Kotkarles Sønner have vovet at sætte en Enevoldskonge et saa ydmygende Vilkaar, som at underkaste sig Jærnbyrd og det i dybeste Fred, efter at han først er valgt til Konge over hele Landet, og Folket har svoret ham Troskabsed. Da tror jeg virkelig det næsten er lige saa godt, ikke at bære andet Slags Jærn, end det kolde Staal mod Kongens Uvenner, og lade saa Gud skifte mellem ham og dem, ligesom han skiftede mellem Kong Sverre og hans Modstandere." Med en Sagtmodighed og Sindighed, man ej skulde have ventet hos en fjortenaarig Yngling, søgte Kong Haakon at formilde Ind-

---

[1]) Naar vi her see Biskop Haavard optræde som Erkebiskoppens Ærendsvend, maa vi enten antage at han slet hen har handlet efter Befaling, uden selv at dele Erkebiskoppens Mening, eller og at han for sin Part, ligesom Kongen selv, har fundet det raadeligst, at denne lod Jærnbyrden skee. Man behøver just ikke at antage, at han er gaaet over til Erkebiskoppens Parti, hvorvel det i og for sig vel ikke er saa usandsynligt, at han kan have ladet sig overtale eller skræmme dertil.

trykket af disse mere ærlige og velmeente, end vel betænkte Ord. „Det er vist og sandt, Dagfinn Bonde," sagde han, „at de fleste Konger vilde ansee det for et skammeligt Vilkaar at skulle underkaste sig Jærnbyrd efter først at have taget ved Riget. Da jeg tilbød det, og min Moder paa mine Vegne, var jeg endnu ikke fuldt og fast tagen til Konge, men da blev jeg hindret, og det af de selvsamme Mænd, der nu fordre det, og den Gang viste den selvsamme Velvilje for mig, som de nu lægge for Dagen. Det er og vel bekjendt for alle dem, der vare hos Kong Inge, da min Moder kom med mig til Throndhjem, at hun, saa snart hun traf Haakon Jarl, tilbød at underkaste sig disse selvsamme Gudsskirsler, hvis man nærede nogen Mistro til Udsagnet om min Herkomst, men at man den Gang intet vilde høre derom, og at Haakon Jarl erklærede at vide fuldkommen Besked i den Sag. Ligeledes ytrede Haakon Jarl meget ofte i Manges Paahør, at han og hans Broder, Kong Inge, sad inde med min Fædrenearv. Naar jeg uagtet alt dette ikke optager nærværende Anmodning som nogen Fornærmelse, da er det, fordi jeg selv gjerne ønsker, at Jærnbyrden maa have Fremgang, mine Thegner til Ære. Dertil kommer, at mangen En kunde finde paa at sige at jeg unddrager mig derfor, fordi jeg selv har nogen Tvivl om, hvor vidt Kong Haakon er min Fader. Endelig, og for det tredie, er jeg ganske tryg for den Dommer, til hvis Afgjørelse Sagen henskydes; han har aldrig svigtet den, der havde Retten paa sin Side; han siger Sandheden uden at frygte nogen, og underkaster jeg mig derfor gladelig hans retfærdige Dom."

Saaledes blev det da afgjort, at Haakons Moder Fru Inga skulde underkaste sig Jærnbyrd, og hun gik strax til Kirken, — det var her Christkirken — for anden Gang at begynde den foreskrevne Faste. Tilligemed hende fastede Sigurd Kongsfrænde [1]), Dagfinn Bonde, Andres Skjaldarband og flere andre, baade læge og lærde, og der sattes en Vagt af 12 Mand udenfor Kirken Nat og Dag, for at passe paa, at ingen Uvedkommende skulde komme ind og forstyrre den hellige Akt. I disse Dage, fortælles der, var Skule Jarl usædvanlig blid mod Kongen, og ingen kunde skjønne, hvad det kunde betyde. Snart fik man dog en Anelse om, hvad han havde fore. I hans Tjeneste var en Udlænding

[1]) Det er forhen nævnt, at Sigurd Kongsfrænde ifølge Annalerne og Overskriften i Sagaens Cap. 27 i en enkelt Kober skal være død paa sit Korstog. Forholder det sig virkelig saaledes, maa den her nævnte Sigurd Kongsfrænde enten være en anden end hiin, eller ogsaa er Navnet urigtigt angivet. Men hvilken „Kongsfrænde" i saa Fald her menes, er vanskeligt at sige. Roar kan det neppe være, da det ikke er rimeligt, at han allerede paa denne Tid skulde være kommen tilbage fra Korstoget.

fra Brabant ved Navn Sigar [1]), bekjendt som en meget klog og kunstfærdig Mand. Han gav sig ogsaa Mine af at være meget venlig sindet mod Kongen. Tidlig om Morgenen en Onsdag, Dagen forud for den Thorsdag, paa hvilken Jærnbyrden skulde foregaa, gik han til Dagfinn Bonde og forlangte at tale i Enrum med ham. Dagfinn kom, og han sagde da: „jeg veed, at I ere meget ængstlige for, hvilket Udfald eders Sag vil faa; men da jeg mener Kongen det godt, vil jeg lære eder en Kunst, hvorved I kunne undgaa al Fare; jeg kjender nemlig et Slags Græs af den Beskaffenhed, at naar jeg gnider det paa Kongemoderens Haand, vil hun uden Skade kunne bære Jærnet, og ikke i mindste Maade blive brændt." „Gud takke dig for denne Velvilje; du er da ret en viis Mand," svarede Dagfinn; „men sig mig dog, hvor voxer dette Græs, der har saa stor Kraft?" „Det voxer," var Sigars Svar, „paa dit og hver anden Mands Huustag i Bergen." Da sagde Dagfinn: „Ingen Kunst eller Lægedom ville vi her bruge, uden den, Jesus Christus selv af sin Miskundhed vil anvende; pak du dig bort med dit Vaas, og du skal faa en Ufærd, om du oftere kommer med slig Tale." Dermed maatte Sigar forføje sig bort. Dagfinn begav sig strax til Inga, og sagde hende i al Hemmelighed, at hvis Sigar kom og tilbød noget Lægemiddel eller andet Kneb, maatte hun vogte sig for ham som den værste Fiende, da der ganske vist var Falskhed og Svig med i Spillet. Modpartiets listige Plan, at overtale Inga til at bruge et Middel, der maaskee enten netop havde befordret Forbrændingen, eller i modsat Fald vilde have gjort den hele Akt ugyldig, naar Sigar røbede hvad der var skeet, gik saaledes overstyr [2]).

Næste Dag, efter Primamessen (omtrent Kl. 9) foregik den højtidelige Akt. Kongen, Jarlen, Erkebiskoppen, og alle de øvrige Biskopper og Høvdinger, vare tilstede. Hun udholdt Prøven med frejdigt Mod. Den Dag, da Haanden skulde løses, blev det meldt Kongen at nogle af Jarles Mænd skulde gaa med skjulte Vaaben. Strax bød han derfor Jon Staal, Guthorm Gunnessøn, Vegard Veradal og Baard Brimstein at lade deres Troppeafdelinger, saavel som Gjesterne, træde under Vaaben, og holde Vagt ved Christkirken, medens Haanden blev løst. Til den bestemte Tid kom Kongen, Erkebiskoppen, Jarlerne, Biskopperne og de andre Høvdinger til Kirken. Og, heder det i Sagaen, da Kongemoderens Haand blev løst, gjorde Gud af sin Miskundhed store Jærtegn, saa at hun blev ganske reen; ja alle, som saa hendes Haand, sagde at den nu var

---

[1]) Sigar, Siger, Zegher, er et temmelig hyppigt forekommende nederlandsk Navn.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 39—44.

meget fagrere end da hun tog under Jærnet; det sandede baade Venner og Uvenner." Nu havde Skule og hans Parti, i det mindste for det første, ingen yderligere Indsigelser mod Kongens lovlige Arveret til Tronen at fremsætte, og der blev da paa ny sluttet Forlig mellem ham og Jarlen. Søndagen efter blev der holdt almindeligt Thing paa Christkirkegaarden, hvor alle Høvdingerne og de til Rigsmødet indkaldte Mænd vare tilstede. Her bekjendtgjorde Erkebiskoppen Udfaldet af Kongemoderens Skirsel, og satte Bans Straf for hver den, som herefter ytrede nogen Tvivl om Kongens rette Herkomst. Derpaa bekjendtgjorde han det fornyede Forlig mellem Kongen og Jarlen. Hvilke Betingelserne for dette vare, nævnes ikke; men sandsynligviis have de været aldeles de samme som før. Med hvilken Harme Jarlen og hans Tilhængere saa dette Udfald af Rigsmødet, hvortil de ganske vist havde indfundet sig med langt andre Forventninger, kan man let forestille sig, skjønt der intet nævnes derom i Sagaen. Han maatte nu begynde sit underfundige Spil saa at sige fra nyt af, og imidlertid holde gode Miner [1]).

98. Slittungerne i Oslo. Baglernes Høvdinger gaa Kongen til Haande og aflægge deres Partinavn.

Paa denne Maade sluttedes dette Rigsmøde, det første, der holdtes under Kong Haakons lange Regjering. Andet end Spørgsmaalet om Jærnbyrden synes her ikke at være blevet forhandlet, og det lader endog til, at man har skyndet sig saa meget som muligt, uden engang længer at tænke paa den formelige Mægling mellem Birkebeiner og Bagler, der ved Erkebiskoppens Hjelp skulde ske, da Slittungernes Uvæsen, der atter var begyndt i Viken, gjorde saavel Kongens og Jarlens, som Biskoppens Nærværelse paa den Kant uomgængelig nødvendig og den allerede faktisk indtraadte Forening mellem Birkebeiner og Bagler desuden havde gjort Mæglingen overflødig. Der var atter kommet Breve, baade fra Birkebeinerne og Baglerne, at Benes og Slittungernes Flok forøgedes med store Skarer af alskens Pak, og at de allerede øvede megen Ufred. Kongen og Jarlen gjorde sig, saa hurtigt de kunde, rejsefærdige, og forlode Bergen med en betydelig Styrke. De fik gunstig Vind og kom saaledes meget snart til Tunsberg. Her fik de vide, at Slittungerne allerede vare komne til Oslo. De vilde da strax sejle lige derind, thi Vinden var fremdeles god, og de havde al Udsigt til at komme uforvarende over Slittungerne, der endnu ikke vidste det mindste om deres

[1]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 45, 46.

Ankomst. Allerede havde de ladet blæse fra Bryggen, og flere Skibe lagde ud, da Provsten i Tunsberg, Jofrey, kom ned til dem og meldte at han havde faaet Bud fra Biskop Nikolas om at Slittungerne allerede havde forladt Oslo, og nu agtede sig til Tunsberg. Han havde Overbringeren af dette Budskab med sig, en Dreng, der lod til at være meget træt af den lange Vandring, og sagde at Biskoppen havde sendt ham for at advare Bymændene i Tunsberg om at være paa sin Post, da de med det første kunde vente sig Besøg af Slittungerne, ja han lagde endog til, at han selv havde seet dem drage derfra. Bymændene og Provsten vare i den største Forskrækkelse, og bade Kongen paa det indstændigste ikke at lade dem i Stikken. Endeel af Birkebeinerne meente derimod at det ikke kunde hænge saaledes sammen, og at det kun var et Paafund af Biskoppen, for at hefte dem. Det syntes dog at være alt for galt, om han formedelst sit Had til Kongen ogsaa skulde nedlade sig til at spille under Dække med Slittungerne. Kongen føjede derfor Provsten og Bymændene i at blive liggende ved Tunsberg den Dag til Ende, men der blev øjeblikkelig sendt ridende Bud ind over Oslo-Vejen for at erfare, hvorledes det hang sammen. Det varede ikke længe, førend disse mødte Folk, som vare afsendte fra de kongelige Sysselmænd i Oslo, og nu kom lige derfra; disse fortalte at Slittungerne fremdeles vare i Oslo, og gave sig nok saa god Ro, uden at have mindste Anelse om at Kongen og Jarlen vare i Farvandet. Det viste sig altsaa, at hine Birkebeiner virkelig havde Ret, og at den hele Tale om Slittungernes forventede Angreb paa Tunsberg alene var et Opspind af Biskoppen, for at Slittungerne kunde vinde Tid.

Hvorledes Slittungerne denne Gang vare komne i Besiddelse af Oslo, siges ikke, men af hvad der siden berettes, man maa slutte, at de nu, som tidligere, ere komne fra Raumarike, og at de med en overlegen Styrke, aldeles uforvarende have overfaldt de i Oslo tilstedeværende Birkebeiner og Bagler, af hvilke de første, under Anførsel af de kongelige Sysselmænd i Oslo-Syssel, Ivar Utvik og Asbjørn Kop, flygtede ombord paa Skibene og lagde sig ude ved Hovedøen, medens Baglerne kastede sig ind i Biskoppens Kastell. Fra Hovedøen sendte Ivar og Asbjørn de nys omtalte Folk afsted paa en letsejlende Skude; de have sandsynligviis lagt ind ved Horten, for at tilbagelægge den øvrige Deel af Vejen over Land, hvorved de saaledes kom til at møde de fra Tunsberg udsendte ridende Bud. Saa snart Kongen og Jarlen fik den rette Sammenhæng at vide, skyndte de sig strax afsted. Vinden var fremdeles god. Da de kom til Hovedøen, traf de Ivar og Asbjørn med tre Skibe, og fik af dem vide, at Slittungerne endnu vare i Oslo og fremdeles gave sig god Ro. Paa Kongeskibet blev der nu taget Rev i Sejlet for at oppebie de øvrige Skibe, og disse fik den Befaling, at sejle ind til Byen jevnsides i en eneste Linje, for paa een Gang at lægge til

Bryggen. De sejlede saa raskt at de tungeste Sejlere maatte tage Aarerne til Hjelp for at holde sig i Linjen. Men denne Hurtighed nyttede til intet, thi Slittungerne havde været forsigtige nok til at stille en Vagt oppe i St. Hallvards Kirketaarn, og denne havde allerede faaet Øje paa de kongelige Skibe, da de sejlede ind om Nesodden. Da skyndte Bene sig strax bort fra Byen, og da Birkebeinerne kom indenfor Hovedøen, saa de Slittungerne i fuld Fart op ad Landevejen. Vel roede de af alle Kræfter ind til Bryggen, og skyndte sig i Land, baade paa Nord- og Sydkanten, men de fandt ikke længer en eneste Slittung i Byen. Nogle af Birkebeinernes Skarer satte efter dem lige til Frysja, men fik ingen af dem fat [1]). Imidlertid drog Kongen op ad Gaden, og kom forbi Biskoppens Kastell, hvor en Deel Bagler, som nys omtalt, havde taget sin Tilflugt. Disse begave sig strax ned til ham og tilbøde ham deres Tjeneste, hvilken han ogsaa strax modtog. Biskoppen selv var nu idel Venlighed mod Kongen og Birkebeinerne, som om han aldrig havde haft ondt i Sinde mod dem. Han sendte øjeblikkelig en Baad ud til Kongeskibet for at indbyde Inga Kongemoder, der havde ledsaget sin Søn, til at tage sit Ophold i hans Gaard, og viste hende den største Hæder. Den følgende Morgen lod han endog gjøre en højtidelig Procession mod Kongen, da denne gik til Messen fra sit Skib, hvor han og Jarlen vedbleve at have deres Kvarteer. Det lader til, at Haakon har været klog nok til at optage alle disse Venskabsytringer som om de vare oprigtigt meente, uden at lade Biskoppen høre nogen Bebrejdelse for hans tvetydige Ferd. Biskoppens fornemste Grund til at vise sig saa høflig og venlig mod Kongen er neppe saa meget at søge i den Omstændighed, at han for Øjeblikket saa at sige var i hans Magt, da han vel kunde være vis paa, at hans Person vilde blive anseet ukrænkelig, som deri, at Baglerhøvdingerne selv, Støtterne for hans politiske Indflydelse, nu ganske havde tabt Lysten til at danne et eget Parti, og allerede, som man maa antage, havde bestemt sig til at forene sig med Birkebeinerne og træde i Kongens Tjeneste, uden at oppebie den før omtalte Mægling. De, som ikke allerede vare i Oslo, nemlig Arnbjørn Jonssøn og en Deel andre, bleve skriftligen opfordrede til at komme; de indfandt sig ufortøvet, gik Kongen og Jarlen til Haande, og aflagde ganske deres Partinavn, **Bagler**, der saaledes efter at have spillet en vigtig Rolle i hele 26 Aar, nu med eet ganske **forsvinder** af Historien. Sagaen har opbevaret

[1]) Atter sees det, at for at komme fra Oslo op til Raumarike, hvor vi strax efter finde dem ved Øyeren, tage Slittungerne først Vejen til Frysja eller Akerselven: fremdeles et Vidnesbyrd om, at Landevejen først har gaaet et Stykke paa Vestsiden af denne. Hvis der ikke oftere var Tale om at passere Gjelleraasen, skulde man let kunne formode at Vejen gik gjennem Margretdalen (Maridalen) til Hakedalen.

os Navnene paa de øvrige Baglerhøvdinger, der ved denne Lejlighed gik Kongen til Haande. Det var Arnbjørn Jonsson, Gunnbjørn, kaldet Jonsbroder, fordi han var en Broder af den før omtalte Jon Drottning, Simon Kyr, Eystein Roesson [1]), Gudolf af Blakkestad, Eindride Bekil [2]), Finn Bergthorsson, Sigurd Sepil, Gunnar Aasesson, Gudleik Skreidung [3]), Botulf Auvursson, Eiliv Kembe, Thore Aamundesson. Vi gjenkjende flere af disse som Birkebeinernes farlige Fiender og bitre Modstandere ved tidligere Lejligheder. Men at Foreningen med Birkebeinerne og Underkastelsen under Kongen nu for de Flestes Vedkommende var oprigtigt meent, seer man noksom deraf, at Kongen blandt de her nævnte Høvdinger i den følgende Tid talte flere af sine dygtigste og trofasteste Mænd. At enkelte af dem af særegne Grunde atter faldt fra og sloge sig til Kongens Fiender, kan her ikke komme i Betragtning.

Kongen erfarede strax efter, at Slittungerne holdt sig oppe ved Oyeren. Han lod derfor drage 14 Fartøjer fra Oslo derhen, sandsynligviis omtrent ad samme Strøg, hvor Jærnbanen nu gaar, men med Benyttelse af de mellemkommende Vande og Elve [4]); der maatte dog, som venteligt var, stor Folkehjelp til, og flere Høvdinger, navnlig Guthorm Gunnesson, Gunnbjørn Jonsbroder, Olaf Mook og Harald Stangarfylja sattes til at have Opsigt dermed. At Kongen allerede ved denne Lejlighed anvendte den forrige Begling, Gunnbjørn Jonsbroder, viser, hvilken Tillid han maa have haft til hans og hans Medbrødres Oprigtighed. Da Slittungerne hørte om dette Foretagende, flygtede de strax efter til Marker, saa at man heller ikke denne Gang fik fat paa dem. En Deel af Birkebeinerne bleve imidlertid liggende paa hine Fartøjer oppe i Oyeren, medens de øvrige vendte tilbage til Oslo [5]).

99. Optøjer i Oslo mellem Kongens og Jarlens Mænd.

I Oslo holdtes der nu, fortælles der, mange Drikkelag, og forefaldt mangt og meget. Man maa antage, at Lystigheden og Selskabeligheden

[1]) Eystein Roesson var Lagmand i Nordre Viken og en af de Mænd, der i 1209 bentede Kong Philips Brud, Jomfru Christina, fra Bergen, se ovenfor S. 538.

[2]) Han og Grunde Fehirde havde nys tilligemed Gregorius Jonsson og Dagfinn Bonde været befuldmægtigede hos Erkebiskoppen, for at megle Forlig, se ovenfor S. 589.

[3]) Denne nævnes allerede ved 1204, se ovenfor S. 475.

[4]) Vi ville i det senere see Kongen oftere lade Skibe drage ad denne Vej; det heder etsteds (ved 1226) udtrykkeligt, at de bleve dragne til Stavnsberg (Stalsberg).

[5]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 46—49.

nu var saa meget større end sædvanligt, hvor Kongen og hans Hird var tilstede; som det nys indgaaede Forbund mellem Birkebeiner og Bagler maatte give Anledning til hyppigere og særegne festlige Sammenkomster, hvor de fordums Fjender nu drak paa Forlig og Broderskab, gjenknyttede og ældre og stiftede nye Venskaber, og bilagde allehaande gamle private Stridigheder. Saaledes fortælles der udtrykkeligt, at den kongelige Sysselmand i Oslo, Ivar Utvik, enten ved denne eller ved en senere Lejlighed indgik edeligt Broderskab med den forrige Begling, Gudolf paa Blakkestad i Asker, der selv i sin Tid havde haft Syssel paa denne Kant. Men da Partiaanden og de personlige Antipathier ikke paa een Gang kunde kvæles, var det ogsaa uundgaaeligt, at der jo nu og da ved slige Lejligheder maatte opstaa heftige Ordvexlinger og virkelige Slagsmaal, i Særdeleshed da der til den gamle Bitterhed mellem Birkebeiner og Bagler, eller rettere mellem de nordenfjeldske og Vikværingerne, nu ogsaa kom den nye Splid mellem Kongens og Jarlens Tilhængere. I Sammenligning med denne var hiin nu endog for intet at regne, og under Lystighederne i Oslo forefaldt der virkelig Optrin, som letteligt kunde have haft et øjeblikkeligt Udbrud af aabenbar Fejde mellem Kongen og Jarlen til Følge, og som i alle Fald viste, at om der i Fremtiden kunde være nogen ny Borgerkrig at befrygte, maatte man snarere vente den fra Jarlen og dennes Venner, end fra de forhenværende Bagler. Inga, Kongens Moder, havde et Par Brødre, Gunnulf og Bjørn [1]), der ved den Stilling, hun indtog, og deres Frændskab til Kongen, nu ogsaa vare komne til Hæder og Værdighed. Gunnulf plejede at være meget voldsom og ustyrlig, naar han havde drukket meer end tilbørligt. I saadan Tilstand mødte han en Aften en vis Sira Eiliv, en af Jarlens bedste Venner og Raadgivere, en meget siirlig og beleven Mand [2]). Gunnulf, der som Kongens Morbroder naturligviis havde et Horn i Siden til alle Jarlens Venner, blev ved Synet af Eiliv saa rasende, at han trak Sverdet og hug til ham over den højre Arm, saa at Haanden næsten gik af. Gunnulf skyndte sig strax at komme ned til Kongeskibet, der laa udenfor Kongsbryggen, omringet af de øvrige. Men paa dette Skib vare Kongen og Jarlen tilsammen, som det ovenfor er nævnt, og denne, der øje-

---

[1]) Disse omtales udtrykkeligt; maaskee hun ogsaa havde flere.

[2]) Eiliv kaldes i Sagaen „Sira Eilifr", hvilket betegner ham som en gejstlig Mand. Da han imidlertid, som flere Hofgejstlige paa den Tid, mere synes at have optraadt i verdslig Skikkelse, sandsynligviis endog selv baaret Vaaben, kunde man med nogen Rimelighed formode, at han var den „Eiliv Kapellan", der i det foregaaende (S. 579, 580) omtales som Fører af Gjesteskibet, og stridende med Aasulf Jarlsfrænde om Skibslejet ved Hattehamren. Thi for den Sags Skyld kunde han gjerne være en Tilhænger af Jarlen.

blikkelig havde faaet Melding om, hvad der var skeet, befalede strax sine Mænd at væbne sig for at gribe Gunnulf. Denne var dog hastig nok til at at komme ombord midtskibs til de kongelige Hirdmænd, der strax toge ham imellem sig, og dannede en Skjoldborg om ham, saa at Jarlen, da han med sine Mænd kom forud for at hente ham, ikke kunde faa ham fat, men maatte vende tilbage med uforrettet Sag. Da Hirdmændene saa Jarlen i heftig Vrede stevne agter henimod Forrummet i Spidsen for sin bevæbnede Skare, bleve de bange for at han vilde gjøre Kongen noget Ondt, og styrtede alle i største Hast agter til Kongen. Jarlen gik dog ikke heelt agter, men over Skutbryggen (den Landgangsbro, der førte fra Bagstavnen) op paa Bryggen, hvor der ogsaa samlede sig Folk fra de nærmeste Skibe, der havde hørt Tummelen og ligeledes væbnet sig. Det Skib, der laa aller nærmest, tilhørte Aasulf Jarlsfrænde, Thord Drable og Thorfinn ille, alle tre Tilhængere af Jarlen; nær ved dem laa ligeledes flere Skibe, der tilhørte Jarlens Venner, saa at denne snart saa sig omgiven af en ikke ubetydelig Skare. Han sagde at han maatte og skulde have Hevn for Eiliv, og bad dem give et godt Raad hertil. Meidulf Baardsbroder, den samme, der hjalp Kong Inge, da denne ved Baglernes Overfald paa Nidaros 1206 havde svømmet over Nidelven [1]), men derimod, som det heder, ikke var nogen Ven af Kongen — med andre Ord, var en fanatisk Tilhænger af Reins-Ætten — sagde at det nok vilde gaa flere af Jarlens Tilhænger, og tilsidst ham selv, saaledes som Eiliv, hvis man ej kom sine Fiender i Forkjøbet; han raadede derfor til, uden videre at hale Kongeskibet op paa Land, og dræbe Kongen og alle hans Forsvarere. Men Aasulf, skjønt en nær Frænde af Jarlen, rystede paa Hovedet hertil, og sagde: „for stor Hevn for en eneste Haand [2])." Mange andre erklærede ligeledes, at de ikke vilde bryde deres Troskabsed til Kongen, som var aldeles uskyldig i denne Sag. Imidlertid var ogsaa Dagfinn Bonde, Guthorm Gunnessøn, Vegard Veradal og Andres Skjaldarband komne op paa Bryggen, hver med en talrig Trop, og skyndte sig hen til Kongeskibet. Da Jarlen saa den, foer han henimod Vegard og stak ham med Sverdet i Kinden. Vegard drejede sig til Side, saa at Sverdet skar sig ud. Det kom dog ikke til ydermere Voldsomheder, og Jarlen gik for det første hen til det Huus eller Skib, hvor Eiliv laa, for at see til ham, og blev hos ham en Stund. Imidlertid var det Forefaldne blevet

[1]) Se ovenfor S. 491.

[2]) Hvis Eiliv, som nys omtalt, var den samme som den før omtalte „Eiliv Kapellan", der Aaret forud havde været i Slagsmaal med Aasulf Jarlsfrænde, vilde dette for en stor Deel kunne forklare dennes Maadehold, hvor der var Tale om Hevn for Eilivs Haand. Derhos maa det erindres, at Aasulf var en Stifsøn af Roar Kongsfrænde.

bekjendt paa alle Skibene, og Arnbjørn Jonssøn, Lodin Paalssøn og de fleste øvrige Skibsstyrere sendte strax Baade hen til Konge-Skibet, og lode Haakon melde, at han kunde stole paa dem, hvis det kom til noget alvorligt. Paa alle Skibene hang endnu Skjoldene ved Stavnene for Ufredens Skyld, og Mandskabet var saaledes i en Hast bevæbnet. Dagfinn Bonde og Guthorm Gunnessøn gik ombord til Kongen, og lode deres Mandskab, som det synes, holde bevæbnet paa Bryggen. Strax efter kom Jarlen ombord, meget vred. Kongen rejste sig op mod ham, og tilbød i sin Morbroders Navn Bod saavel til ham som Eiliv, men Jarlen værdigede ham neppe et Svar. Da sagde Dagfinn: „dersom J. Herre, ikke vil love at holde Fred i Nat for denne Sags Skyld, tør vi ikke lade Kongen blive ombord paa Skibet, men han skal da følge med os." „Jeg vil ikke for nogen Priis flygte fra mit Skib og mine Folk i Nat," svarede Kongen. Hirden erklærede, at den vilde være der, hvor Kongen var. Da gav Jarlen gode Ord, og sagde at alt skulde staa uafgjort under gjensidig Grid indtil den følgende Morgen. Dog blev der den hele Nat holdt stærk Vagt paa begge Sider.

Om Morgenen, efter Formessen, gik Kongen selv til Eiliv, og tilbød ham Bod i Gunnulfs Navn. Eiliv svarede dertil nok saa vel, og tilsagde Grid for sit Vedkommende, indtil man saa, hvad Udfald hans Sag fik. Derpaa lod Kongen blæse til Hirdstevne, og foredrog den hele Sag. Man ytrede sig heel forskjelligt derom; Vegard Veradal stod op og klagede over den Forsmædelse, der var ham sagesløse Mand overgaaet: han vilde ej, sagde han, have klaget, hvis Vedkommende havde budt ham nogen Oprejsning. Lendermændene og Hirden erklærede at de ikke paa nogen Maade vilde finde sig i, at en saadan Fornærmelse, tilføjet en af deres egen Midte, ej skulde affones med en passende Bod. Omsider maatte Jarlen bekvemme sig til at voldgive Sagen gode Mænds Kjendelse, og disse dømte Jarlen til at udrede en Pengebod, samt til at aflægge en Trygds-Ed. Dette var tilstrækkelig Satisfaktion for Vegard, der eftergav Jarlen baade Boden og Eden. Men Jarlen var lige fuldt, som man nok kan begribe, yderst opbragt, og fattede et dødeligt Had til Vegard. Det er ellers tydeligt nok at see, at Jarlen og hans Tilhængere ved denne Lejlighed, hvor den første Fornærmelse var udgaaet fra det kongelige Parti, neppe havde viist saa meget Maadehold, hvis de ej havde merket, at Overmagten i Tilfælde af aabenbar Kamp ganske vilde blive paa Kongens Side, og dette har saaledes maaskee været dem en nyttig Lærdom, der endnu for en Række af Aar forebyggede et aabenbart Brud [1]).

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 50—42.

160. Ny Besættelse af Syslerne. Kongen og Jarlen tilbringe Vintren i Tunsberg.

Da man hvert Øieblik kunde vente ny Ufred af Slittungerne, og det saaledes var magtpaaliggende, at Kongen og Jarlen selv vare nær ved Haanden, besluttede de at tilbringe den forestaaende Vinter i Viken, men foretoge, inden de forlode Oslo, en ny Uddeling af Syslerne, hvorved de fornemmelig droge Omsorg for at besætte Syslerne paa Oplandene med dygtige og paalidelige Mænd, da disse Egne for Øieblikket mest truedes af Oprørsflokken [1]). Til Syslemænd paa Hadeland udnævntes saaledes Gunnbjørn Jonsbroder og Thorgeir Biskopsmand, paa Raumarike Harald Stangarfylja og Thoralde Augessøn [2]), over Hedemarken Olaf Mook og Frederik Slafse, i Gudbrandsdalen Eindride Bekil og Baard Hale. Af disse vare i det mindste Gunnbjørn, Thoralde og Eindride forhenværende Bagler, og det viser sig saaledes fremdeles, at Birkebeinerne havde ubetinget Tillid til deres Troskab. Ved Besættelsen af Syslerne i Viken skede der sandsynligviis ingen videre Forandringer i det Bestaaende, end den som Forflyttelse af enkelte Syslemænd til Oplandene medførte; dog bleve de fordums Baglinger Gudolf af Blakkestad og Gunnar Aasessøn, der i Kong Philips Tid synes at have haft den vestlige Deel af Oslo-Syssel, eller Asker, Lider, Røken og Hudrum, m. m., nu aldeles forbigaaede; hvad Gudolf angaar, nævnes det som Grund hertil, at han var saa forhadt af Bønderne i sin Syssel [3]). Gaut Jonssøn paa Mel, der, som det ovenfor er omtalt, samme Høst ved et eller andet Uheld var nødt til at vende tilbage fra sit paabegyndte Korstog, og blev venligt modtagen af Kongen, fik indtil videre den halve Deel af Elvesyssel, sandsynligviis mest for at kunne underholde sine Folk; ellers tilbragte han Vintren hos Kongen. Til Bergen blev der sendt Bud for at melde, at Kongen og Jarlen ej kunde ventes did for denne Vinter, og de begave sig for det første sydefter i Viken, lige til Elven, for at inddrive de Indtægter, Kronen for det løbende saavel som for de foregaaende Aar maatte have til Gode. Imidlertid sendte Kongen Dagfinn Bonde, der tillige var hans Stallare, og Jarlen Grunde

1) Der staar just ikke udtrykkeligt, at denne Ombeskikkelse af Syslemænd og saa strakte sig til Viken; men da man dog af hvad der senere berettes om Gudolf af Blakkestad (Sagaens Cap. 57, se nedenfor S. 621) seer, at en saadan dog maa have fundet Sted ogsaa for Viken, bliver det rimeligt, at den her skede ved samme Lejlighed, som for Oplandene; ja det lader sig endog vanskeligt tænke, at den kunde finde Sted paa nogen anden Tid, da man vel maa antage, at de Syslemænd paa Hedemarken, der, uden ellers at falde reent i Unaade, maatte overlade deres Sysler til dygtigere Mænd, tildeels bleve holdte skadesløse ved andre Sysler i Viken.

2) Han nævnes ligeledes i 1204, se ovenfor S. 475.

3) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 57.

Fehirde (der altsaa beklædte det samme Embede hos ham som tidligere hos Kong Philip) forud til Tunsberg, for at træffe de fornødne Anstalter til Julekosten. Sandsynligviis var det under deres Ophold syd ved Elven, eller i Kongehelle, at Gaut Jonssøn kom til Kongen. Siden begave de sig tilbage til Tunsberg, hvor de efter Bestemmelsen tilbragte Julen. Til Lendermænd ophøjedes denne Gang Guthorm Gunnessøn og den anseede Haalogalænding **Paal Vaagaskalm** paa Dynjarnes (Dønnes), der, som det synes, var Sysselmand i det sydligste Deel af Haalogaland eller den saakaldte Alastarhaugs (Alstahaugs) Syssel [1]. Strax efter Julen (1219) indløb den sørgelige Efterretning fra Gregorius Jonssøn, der, som oven anført, i Kongens og Jarlens Fraværelse var sat over Throndhjem, at Staden Nidaros var afbrændt. Hvor stor Ødelæggelse Ilden gjorde, siges ikke; det lader dog til af hvad der senere berettes, at Kongsgaarden, og saaledes vel det hele Strøg oppe ved Christkirken ikke har taget nogen Skade, ligesom ogsaa den øvrige Deel af Byen snart synes at have rejst sig af sin Aske [2].

101. Kong Haakon trolovet med Skule Jarls Datter Margrete.

De nys forefaldne Begivenheder, saavel som overhoved det hele Forhold mellem Kongen og Jarlen kunde ikke andet end vække megen Bekymring hos alle Kongens oprigtige Venner. Endnu var kun halvandet Aar hengaaet, og allerede havde Jarlen ved mange Lejligheder lagt for Dagen, hvor utilfreds han var med det bestaaende, og hvilken Torn i hans Øjne den unge Konge var. Skulde dette Forhold vare længere ved, uden at det lykkedes at oprette en venskabeligere Stemning mellem dem, især fra Jarlens Side, eller ogsaa at træffe yderligere Foranstaltninger til Kongens Sikkerhed, vilde det see alt for farligt ud. De Raadgivere, der under dette Ophold i Tunsberg omgave Kongen, og blandt hvilke Martin Kongsfrænde, Gunne Lodinssøn, hans Søn Guthorm, Dagfinn Bonde og Baard Brimstein udtrykkeligt nævnes, indbøde Arnbjørn Jonssøn og Gunnbjørn Jonsbroder til at overlægge om, hvad der i denne Anledning var at gjøre [3]. De forestil-

[1]) At Paal boede paa Dønnes, siges udtrykkelig i det følgende, og dette hørte til Herø Halvfylke og Alstahaugs Syssel. For Resten synes Tilnavnet Vaagaskalm at antyde, at han hørte hjemme i Vaagen. Han var beslægtet med Ivar Rev.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 53, 54. At Kongsgaarden ej kom til Skade, sees deraf, at der allerede den følgende Høst, i Anledning af Trolovelsen, tales om „Hallen".

[3]) Hvorledes Martin Kongsfrænde var beslægtet med Kongen, vides ikke. Man kunde fristes til at tro, at han var den samme Martin (Prest) i Kin-

lede dem, hvor betænkeligt det var, at Jarlen under disse Omstændigheder skulde have Opsigt baade med ham og Riget, især da der var alt for mange tjenstvillige Aander til at gaa imellem dem og stifte Ufred, medens derimod Kongens paalidelige Venner ikke altid kunde være tilstede. Man blev da enig om, som den bedste og tryggeste Udvej, at Kongen skulde tage Jarlens Datter **Margrete** til Egte, thi da vilde Jarlens egen Interesse paa det nøjeste blive knyttet til Kongens, og han maatte komme til at elske ham som sin egen Søn, især da han selv ingen Søn havde i sit Egteskab. Da Skule selv paa denne Tid ikke var mere end 30 Aar gammel, kan Margrete kun have været et Barn, i det høieste 10 Aar gammel [1], saa at det ej var at tænke paa, at Egteskabet i de første fem eller sex Aar kunde fuldbyrdes, men Fæstemaalet og den visse Udsigt til at det eengang vilde komme istand maatte for det første være tilstrækkeligt. Haakon havde om Sommeren 1214 fyldt sit 14de Aar. Da de gjorde ham dette Forslag, ytrede han i Førstningen ingen synderlig Lyst til at indlade sig derpaa; siden gav han dog sit Samtykke dertil, hvis man derved kunde opnaa gjensidig Tryghed og Enighed, skjønt han rigtignok selv for sin Part frygtede for, at alt lige fuldt vilde blive som før; for Resten overlod han dem ganske at handle i denne Sag som de fandt for godt, og erklærede sig tilfreds med hvad de paa hans

---

servik, der i Aaret 1223 (se nedenfor) omtales blandt hans Raadgivere. Sandsynligviis har vel ogsaa han været en Ætling af Sverres færøiske Frænder, og maaskee opkaldt efter Sverres Ven, Biskop Martin i Bergen. Gunne Lodinssøn maa som Fader til en Lendermand have været en gammel Mand. Foruden Guthorm maa ogsaa den i det følgende hyppigt forekommende Lodin Gunnessøn upaatvivleligt have været hans Søn. Baard Brimstein er tidligere omtalt som Sysselmand i søndre Viken. Hvad Gunnbjørn angaar, da staar det i Sagaens Text her, „hans Broder", som om han var en Broder af den umiddelbar forud nævnte Arnbjørn Jonssøn, ligesom han og et Par Gange kaldes Gunnbjørn Jonssøn; men hvis ikke hans og Broderen Jon Drottnings Fader virkelig hed Jon, maa dette ganske vist være en Fejl, og en Fejl bliver det vel under alle Omstændigheder at gjøre ham til en Broder af Arnbjørn Jonssøn. I den Text, som ved Udgaven af Sagaen er benyttet, heder det og at Paal Vaagaskalm kaldtes til denne Raadslagning, hvilket synes lidet rimeligt, da han ansaaes for en ivrig Tilhænger af Jarlen.

[1]) Man kan neppe antage at Jarlen var gift førend han havde fyldt sit 18de Aar, 1207; og at han i dette Aar endnu ikke var gift, synes man at maatte slutte deraf at hans Hustru ikke opregnes blandt de fornemme Damer, der befandt sig i Bergen, og paa Borgen, da denne belejredes (S. 518). Thi da han selv var tilstede, vilde vel og, om han da var gift, hans Hustru have været med blandt Damerne, af hvilke ogsaa hans Syster Fru Sigrid udtrykkelig nævnes. Var han saaledes endnu ikke gift om Sommeren 1207, kan intet af hans Børn være født før anden Halvdeel af 1208.

Vegne afgjorde. De forelagde derpaa Jarlen denne Sag og han gav et gunstigt Svar, men ytrede dog, at han først maatte indhente Pigens eget og hendes Moder Fru Ragnilds Samtykke [1]). Om disse ved denne Lejlighed vare tilstede i Tunsberg, er ikke tydeligt af Sagaens Ord, men hvad enten man virkelig erholdt deres Indvilgelse, eller Jarlen efter nærmere Overlæg besluttede at afgjøre Sagen paa egen Haand uden at spilde mere Tid, er det vist, at Giftermaalet blev aftalt, saa at Kongen fæstede sig Jomfru Margrete, og at Venner og Frænder paa begge Sider hengave sig til de mest sangvinske Forventninger om at alt nu vilde blive godt og vel, og Venskabet mellem Kongen og Jarlen knyttes uopløseligt.

Da Vaaren kom, og Slittungerne, som det synes, ej gjorde videre af sig — fra denne Tid fremtræde de endog, som det vil sees, ikke længere som selvstændigt Parti — vendte Kongen og Jarlen tilbage til Bergen, hvor de tilbragte Sommeren. Her kom Jon Staal med et nyt Langskib, han havde ladet bygge for Kongen, det var paa 25 Rum og udmerket godt; Kongen havde det i lang Tid. I de første Dage af September begave Kongen og Jarlen sig til Throndhjem, med et talrigt Følge fra Gulathingslagen, der sandsynligviis skulde være tilstede ved Trolovelses- eller Vielses-Højtideligheden mellem Kongen og Jomfru Margrete. En saadan Højtidelighed var endnu vistnok et nyt Syn i Norge. Ved det sidste lateranske Kirkemøde, om hvilket vi ovenfor have handlet, var der nemlig sat et strengt Forbud mod alle hemmelige Giftermaal, og det var udtrykkeligen blevet paabudet, at Tillysning i Kirken skulde finde Sted før Brylluppet, under Straf af 3 Aars Suspension for den Prest, der ringeagtede Budet ved at overvære Brylluppet eller give Giftermaalet sin Velsignelse uden foregaaende Tillysning [2]). Derved bleve Giftermaalene ogsaa her i Norge stillede under nærmere Kontrol af, og i nøjere Forbindelse med Kirken end før, og medens de fleste Egteskaber hidtil synes kun at have været Civil-Egteskaber, hvorved Bryllupsgildet selv var den egentlige Højtidelighed, blev det nu almindeligt, ja snart endog udtrykkeligt paabudet [3]), at saavel Trolovelse (sponsalia), som Vielse (benedictio), skulde skee i Kirken ved Presten før Bryllupsgildet. Den første Højtidelighed kaldtes i Norge Pusan (af det franske épouser, der igjen er en

---

[1]) Hvis Datter denne Fru Ragnhild var, siges ingensteds, men hun har vissselig hørt til en af de fornemste Familier. Snarest skulde man tænke paa Giske- eller Bjarkø-Ætten, hvor dette Navn var sædvanligt.

[2]) Conc. Later. c. 51, se Coleti Concilia XIII, 987, jvfr. Erkebiskop Jons Christenret, Cap. 42, 43

[3]) Paabudet findes allerførst i Erkebiskop Jons Christenret af 1277, c. 41, men flere af de i denne Lov for første Gang forekommende Bestemmelser vare allerede, som man tydeligt kan se, tidligere vedtagne.

Forvanskning af det latinske sponsare), den anden **Blessan** (Velsignelse, benedictio), men naar Bryllupet holdtes umiddelbart efter Lysningen synes ogsaa begge Højtideligheder at have fundet Sted under eet, og da kaldte man den hele Akt **Pusan**, fordi de fleste og mest iøjnefaldende Ceremonier skede ved Trolovelsen [1]. Naar derimod Bryllupet selv, som i nærværende Tilfælde mellem Haakon og Margrete, maatte udsættes, udsattes ogsaa den egentlige Benediktion indtil da, medens Giftermaalet dog lige fuldt ved Sponsalierne betragtedes som fast og uopløseligt sluttet, saa at Margrete endog, som det synes, strax efter stundom kaldtes „Frue“ eller „Dronning“ [2]. Trolovelsesfesten fandt Sted St. Michaels Dag, den 29de September, og fejredes ved et prægtigt Gilde i Kongehallen [3]. Kongen og Jarlen tilbragte hele den følgende Høst og Vinter tilsammen i Throndhjem, og det lod virkelig til, at de Forventninger, man havde knyttet til den nys stiftede Forbindelse, vilde gaa i Opfyldelse, thi alt var nu nok saa venskabeligt mellem Svigerfader og Svigersøn. Men at Jarlen lige fuldt ikke et Øjeblik tabte sit Maal af Sigte, og intrigerede lige saa ivrigt som før, det viste sig, om end ikke strax, saa dog efter hvad der senere paafulgte, noksom deraf, at to af Kongens nærmeste Venner og fasteste Støtter, Andres Skjaldarband og Vegard Veradal, udnævntes til Sysselmænd i den nordligste Deel af Haalogaland. Da denne Syssel, som forhen, ogsaa ledsagedes af Finneferden, eller Forleningen med Finneskatten og Kronens Eneret til Handel med Finnerne, var Sysslen en af de mest indbringende, og Udnævnelsen dertil saaledes en Udmerkelse. Men i Virkeligheden var det nok Jarlens Hensigt, at faa disse ivrige og formaaende Tilhængere af Kongen saa langt bortfjernede fra ham som muligt, og derhos at sætte Splid mellem dem indbyrdes, hvortil Fællesskabet i Embede og Indtægter kunde give rig Anledning [4]. Hertil kom, at Jarlen rimeligviis allerede da stod i en utilladelig Forbindelse

[1]) Af nys nævnte Artikel sees, at der skjelnedes mellem „Pusan“ og „Blessan“, men at de dog sædvanligviis skede paa een Gang. Man seer ogsaa af Beretningen om Magnus Haakonssøns Bryllup 1261, at Trolovelsen og Blessen her foretoges under eet, men at det Hele kaldtes „Pusan“, se nedenfor (Haakon Haakonssøns Saga Cap. 309).

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 71. Heraf kommer og den italienske Benævnelse sposo (sponsus), fransk époux, om „Egtemand“; og en Hustru (i de fornemmere Klasser) kaldes paa norsk „púsa“.

[3]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 53, 54, 56.

[4]) Det vil nedenfor sees, hvorledes man virkelig havde Grund til at mistænke Jarlens Hensigter med denne Udnævnelse. I et Haandskrift heder det endog ligefrem, hvor Udnævnelsen omtales: „de fik Syssel nordligst i Haalogaland, fordi de vare Kongens bedste Venner“. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 56.

med Andres Skjaldarbands Hustru Ingebjørg, gjennem hvilken han, i det mindste til en Tid, kunde indvirke paa ham og benytte ham som et Redskab for sine Planer, uden at han engang selv var sig det bevidst [1]).

102. Ribbungernes Flok stiftes.

Der indtraf imidlertid, man kan næsten sige heldigviis, Begivenheder, som tvang Jarlen til, hvad end hans Planer monne være, at slutte sig nøje til Kongen, og saa godt som mod sin Vilje at styrke hans Magt. Den samme Vinter, han og Kongen opholdt sig i Throndhjem, stiftedes der nemlig en ny Oprørsflok, der optog i sig den tidligere, og blev saa sterk, at den fuldkommen beskjeftigede de med de forhenværende Bagler forenede Birkebeiners Kræfter, medens den tillige saa eensidigt kæmpede for en egen Prætendents Interesse, at der i det mindste i Førstningen ej fra Jarlens Side kunde være Tanke om at vinde den for sig, saa at han altsaa maatte gjøre en Dyd af Nødvendigheden, og bekrige den, som om han var Kongens ivrigste Forsvarer. Sammenhængen dermed var følgende. Den forhenværende Baglerhøvding **Gudolf** af **Blakkestad** var, som vi have seet, af gyldig Grund forbigaaet ved den nye Besættelse af Sysslerne i Oslo om Høsten 1218, og harmedes højligt derover, som rimeligt var, men holdt sig dog for det første rolig, idet han vel saa Tiden an, om maaskee Kongen eller Jarlen senere skulde betænke sig, og give ham Syssel. Men da den anden Vinter kom, og han endnu ingen Syssel havde faaet, besluttede han at stifte en Oprørsflok, og sendte i det Øjemed sin Søn, Eiliv Kruna, ledsaget af to andre Mænd, Erik Panne og Jon Raud, ned til Halland, for at opsøge den før omtalte Sigurd, Erling Steinveggs virkelige eller foregivne Søn, der fremdeles skulde opholde sig der, og tilbyde ham Norges Krone. De fandt ham ganske rigtigt; han lod sig ikke dette Tilbud gjøre to Gange, og stillede sig strax til deres Forføjning, medens de viste ham al kongelig Ære. Imidlertid samlede Gudolf i al Hemmelighed paalidelige Folk om sig paa Blakkestad i Skogheimshered, (Asker Sogn) og satte en mørk Nat over til Hovedøen, hvor Sysselmanden, Ivar Utvik, laa med nogle Skibe, uden at ane mindste Fare, og aller mindst af Gudolf, med hvem han, som vi have seet, for saa kort Tid siden havde indgaaet Broderskab. Det synes endog, som om han og hans Folk ikke engang have haft deres Vaaben hos sig, men kun haft dem nedpakkede i sine Kister. Det var derfor en let Sag for Gudolf at spille

[1]) Jarlens Søn med Ingebjørg, Peter, som nedenfor vil blive omtalt, var allerede i 1239 en fuldvoxen og sterk Mand, der kunde flytte St. Olafs Skrin; han var vel altsaa mindst 18—19 Aar, eller fød omtrent 1220.

aldeles Mester, og nedsable mange af dem [1]), medens de endnu laa i sin gode Ro. Ivar selv undkom med Nød og neppe paa en Baad; andre slap i Land, og frelste sig ved at ty ind i Klosterkirken, men Skibene, med alt Tilbehør og alle derpaa forvarede Vaaben, saavel som meget andet Løsøre, faldt i Gudolfs Hænder [2]). Saaledes havde han allerede gjort en god Fangst, og var paa god Vej til at faa en Flaade samlet, førend Oprøret endnu formeligt var erklæret. Med de erobrede Skibe styrede han rimeligviis strax sydover til det Sted, hvor han havde aftalt at møde sin Søn og den nye Prætendent, enten det nu var i Halland eller den sydlige Deel af Viken, og der samlede sig nu, fortaltes der, mange Folk til Sigurd, medens Gudolf var hans fornemste Raadgiver, altsaa med andre Ord den egentlige Hovedmand for Flokken. Som hans Merkesmand nævnes **Erling Rumstav**, en rask og dygtig Mand, som det nedenfor vil sees, og som andre Høvdinger eller Befalingsmænd for enkelte Skarer Sandulf Hauksson, Thorleiv Brud, Erling Ring, Helge paa Solbjørg, Gaute Gottsmør, Gaase unden Fjeldet, Grimar svange. Siden kom ogsaa Gunnar Aasessøn til; han var, som det synes, fra Lider, Gudolfs Nabo og forrige Medsysselmand. Ligesom han, blev han ogsaa forbigaaet ved Sysseluddelingen, og slog sig af Forbitrelse til Kongens Fiender; og ingen, heder det, af hele Partiet gjorde mere Ondt end han. Denne Flok blev, uvist hvorfor, kaldet **Ribbunger** [3]), og bestod ikke, som Slittungerne, af forløbet Pak, men af raske og vel udrustede Folk, fornemmelig, som man maa antage, de af de forrige menige Bagler, der ligesom Hovedmændene

---

[1]) Af disse nævnes en Smid Kipa og Hallvard Kurt.

[2]) Dette fortælles i Haakon Haakonssøns Saga Cap. 58, efter at Flokkens egentlige Fremtræden er omtalt i Cap. 57, saa at det ved første Tjekast kunde synes som om det skede, efter at Gudolf havde forenet sig med Sigurd. Men det er dog tydeligt at skjønne, at hvis Flokken først havde været stiftet og Oprøret erklæret, vilde deels Ivar Utvik have været paa sin Post, saa at Gudolf ej kunde have overrumplet ham, deels maatte Gudolf selv da rimeligviis have været længer borte, sydøstligt i Viken, hvorfra et uventet Overfald paa Skibe ved Hovedøen var umuligt. Det rimeligste og simpleste er derimod, at Gudolf i al Stilhed har samlet Folk paa Blakkestad, og Smaafartøjer strax nedenfor i Fjorden, enten ved Krokholmen og Borøholmen indenfor Birkøen, eller i Lebangen, og at han derfra i Nattens Mørke har roet den halvanden Miils Vej til Hovedøen, for netop at benytte sig af Ivars Uvidenhed om alle nye Oprørsplaner til maaskee at fælde ham og i alle Fald skaffe sig Skibe at begynde med og til at hente Sigurd. Desuden begynder Cap. 58 med Ordene: „Noget før havde Ivar og Gudolf indgaaet Edbroderskab", og dette „noget før" kan uden Tvang henføres til den hele Begivenhed.

[3]) Om Oprindelsen til og Betydningen af dette Navn, giver Sagaen ingen Oplysning. Maaskee det simpelt hen betyder „Røvere".

enten fra først af havde været misfornøjede med den nys indgaaede Forening, eller siden efter følte sig brøstholdne derved; og af flere senere forefaldne Omstændigheder, faar man desuden, om just ikke Vished, saa dog en sterk Mistanke om, at den i hemmelige Stemplinger utrættelige Biskop Nikolas ogsaa her har haft en Finger med i Spillet, ja maaskee, naar alt kommer til alt, har været den, der fra først af ophidsede Gudolf til at gjøre Oprørsforsøg, dog uden at stille sig selv for meget blot [1]. Ribbungernes Flaade forøgedes snart betydeligt, og det synes ej at have varet saa længe, førend de ganske fik Overtaget over de kongelige Befalingsmænd i Viken, og strejfede om efter Behag, medens disse havde nok med at forsvare sit Liv, og tilsidst kastede sig ind i Befæstningen paa Slotsbjerget ved Tunsberg. Oprørerne havde neppe kunnet gjøre saadan Fremgang, hvis Kongen og Jarlen i Tide vare komne deres Befalingsmænd i Viken til Hjelp, hvorom disse ved Breve og Sendebud paa det indstændigste anmodede dem. Men i Stedet for at komme til Viken bleve de hele Sommeren liggende i Bergen, hvorhen de om Vaaren havde begivet sig. Aarsagen var den, at Jarlen, som det nedenfor nærmere skal omtales, havde sat sig den æventyrlige Plan i Hovedet, at udruste en stor Flaade til Island. Der blev vel intet heraf, men imidlertid var den kostbare Tid gaaet hen; og da Kongen og Jarlen endelig kom afsted, for at staa de haardt betrængte visse Høvdinger bi, var allerede Michelsmesse for Haanden. Den kongelige Flaade bestod af 30 større og mindre Skibe, og der var flere anseede Lendermænd med, som Jon Staal, Haalogalændingen Paal Vaagaskalm og Ivar Nev. Men man havde mange Vanskeligheder at kæmpe imod, og Toget synes i det Hele taget at have været daarligt anordnet og forhastet. Udenfor Jæderen fik man en heftig Storm, og derpaa saadan Modvind, at man i 14 Dage maatte blive liggende i Havnen Lykr ved Sokndalen [2]. Her slap Forraadet af baade Mad og Drikke op, saa at man maatte slagte Bøndernes Kvæg, og dette maatte nødvendigviis vække Misnøje blandt disse, medens Mandskabet paa sin Side klagede over den lange uvirksomme Henliggen. Tilsidst maatte man gribe til den Udvej, at Kongen vendte tilbage til Bergen med de større Skibe, medens Jarlen med de mindre fortsatte Rejsen til Viken, hvor han

[1]) Man iagttage blot, hvad der fortælles nedenfor, S. 627 (Haakon Haakonssøns Saga Cap. 67), om Jarlens og Biskoppens Ordvexling, Skibene angaaende, og om hans Underhandlinger med Gudolfs Frille, saavel som endnu længer nede, i 1225, om hans listige Fremgangsmaade mod Arnbjørn Jonssøn (Haakon Haakonssøns Saga Cap. 118).

[2]) Denne Havn antages af Munthe (Aalls Snorre III. S. 228 i Noten) for at være Løkevig i Soggendals Prestegjeld. Vist er det, at den maa være at søge et Stykke søndenfor Eikundasund eller Ekersund, siden Kongen paa Rejsen nordefter kom did.

af alle Sysler skulde tage den hele Landskyld og Leding, og føre den til Bergen, for at man dermed kunde bestride Julekosten og Lønningerne til Hirden; om at bekæmpe Ribbungerne denne Høst synes det ikke engang at have været Tale. Paa Tilbagerejsen til Bergen led man den yderste Mangel paa Levnetsmidler, og ingensteds var noget at faa. Det eneste glædelige, som mødte Kongen, var, at han i Eikundasund traf Biskop Henrik, med hvem han talede mangt og meget, og som nu oprigtigt forsikrede Kongen om sit Venskab. „I maa vide, Herre," sagde han, „at I havde ingen virksommere Fiende af en liden Mand at være end jeg, men herefter skal ingen være eder en troere Ven blandt os Biskopper, hvor lidet end mit Navn vejer." Da Kongen kom til Bergen, kaldte han Dagfinn Bonde til sig, og overdrog ham at sørge for det nødvendige til Fortæringen i Julen. Det var en vanskelig Sag, thi alle Beholdninger vare tomme, og der maatte optages store Laan. Der blev ligeledes skrevet til Sysselmændene, at de skulde indsende deres Oppebørsler, men, siges der characteristisk nok, „der kom ikke stort ud deraf, thi Sysselmændene vare ikke synderlig bange for Kongen, og naar han talte alvorligt til dem, sagde de at de havde anden nødvendig Brug for Pengene". Imidlertid kom Jarlen, efter fremdeles at have kæmpet med Modvind, til Viken, og tog saa megen Leding og Landskyld, han kunde faa, men det synes ikke at have været stort, og heller ikke lader det til at han kom længer øster end til Tunsberg, rimeligviis fordi Ribbungerne havde hele Landet østenfor Fjorden inde. Fem Dage før Juul forlod han atter Tunsberg, og kom efter ni Dages heldige Fart tilbage til Bergen. For Øjeblikket var nu Forstaaelsen mellem ham og Kongen saa god, som man kunde ønske sig. Allerede førend han kom til Bergen, havde han sendt Folk i Forvejen, for at melde at han snart var i Vente, og Kongen sendte ham strax Mænd imøde, for at indbyde ham til sig med alle hans Folk. Under hele Vintrens Løb synes der ikke at have indtraadt noget Brud paa dette venskabelige Forhold [1]).

103. Uafgjørende Fegtninger med Ribbungerne ved Jalund og Oslo.

Om Vaaren, henimod Fasten (24de Februar 1220) kom der Bud fra Viken, at Ribbungernes Flok fremdeles tiltog, og gjorde megen Skade. Nu havde ogsaa, hvad man nok kunde forudsee, Slittungerne forenet sig med dem, og Vene havde ved denne Lejlighed maattet finde sig i at stige ned fra sin selvtagne fyrstelige Værdighed, og tage til Takke med en Troppe-

[1]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 56—61.

hovdings Stilling i Ribbungernes Hær, thi større Værdighed vilde Sigurd ikke tilstaa ham [1]). Det blev nu bestemt, at Jarlen skulde drage nord til Throndhjem, for der at samle Folk, og siden over Dovrefjeld og Oplandene begive sig til Viken, medens Kongen skulde tage Søvejen derhen med Flaaden. Da Jarlen kom til Throndhjem, stevnede han Lendermændene til sig, navnlig Gregorius Jonsson, Paal Vaagaskalm og Peter Paalssøn fra Giske [2]). Han fik en betydelig Styrke samlet, med hvilken han saa hurtigt som muligt begav sig over Fjeldet. Paa Hamar, hvor han holdt Rast, indfandt alle Sysselmændene fra Oplandene sig hos ham; her blev det ham meldt, at Ribbungerne nys forud havde været i Oslo og taget tvende Biskoppen tilhørende Skibe, samt at de fra alle Kanter samlede Fartøjer og beredte sig til at drage til Tunsberg og angribe Arnbjørn Jonssøn med de øvrige Lendermænd, der havde kastet sig ind i Befæstningen paa Slotsberget. Denne Efterretning bevægede Jarlen til strax at bryde op i Følge med Sysselmændene, for snarest muligt at komme til Oslo. Arnbjørn og hans Kolleger havde imidlertid ej været ledige, men samlet Folk og nogle Skibe, rigtignok kun smaa, for, om muligt, at forekomme Ribbungerne og angribe dem, inden de kom over Fjorden. Ribbungerne laa allerede ved Varna, og Lendermændenes Flaade roede just ud af Skeljastrinssundet [3]), da der kom en Byrding sejlende ind imod dem, og underrettede Arnbjørn, der selv roede den i Møde paa en Baad, at Kong Haakon var kommen nordenfra med mange Skibe og laa i Grindholmesund (Vrængen). Da blev der en almindelig Glæde blandt Lendermændene, de vendte strax om, og stevnede forbi Smjørberg ud ad Tunsbergfjorden til Sundet, hvor de forenede deres Styrke med Kongens, og underrettede ham om, hvor Ribbungerne laa og hvad de havde i Sinde.

Haakon var efter Aftalen til den bestemte Tid om Sommeren dragen fra Bergen med en betydelig Styrke. Blandt andre Høvdinger vare hans trofaste Venner og Raadgivere Gaut Jonssøn, Jon Staal og Dagfinn Bonde med. Da de nævnte Høvdinger meldte ham, at Ribbungerne vare saa nær, lod han strax blæse til Opbrud; Skibene bleve gjorte klare til Kamp og Tjeldene tagne ned, medens Flaaden styrede ud gjennem Sundet. Det var allerede Aften, men Gaut Jonssøn saavel som Dagfinn vilde, at man ikke des mindre skulde ro ind ad Fjorden om Natten; Arn-

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 61.

[2]) Sandsynligviis har denne, hvis Fader endnu levede, haft Syssel etsteds i det Throndhjemske.

[3]) Heraf seer man, at dette Sund eller Trælen paa den Tid dog var farbar i det mindste for smaa Skibe.

bjørn og Vikværingerne fandt det dog raadeligere, ikke at vove sig i Fiendens Nærhed førend ved Dagslys, og man lagde derfor bi ved Jarlsø (Jersø). Allerede i den første Deel af Natten kom en Skude østenfra, paa hvilken nogle af Hallvard Brattes Trop befandt sig; de meldte at de selv havde været forfulgte af Ribbungerne, der nu laa ude ved Rugø [1]), lige over for dem, med ikke færre end 40 Skibe, (skjønt ikke store) og at man maaske endnu samme Nat kunde vente dem over paa den anden Side, da de ikke havde mindste Nys om Kongens Ankomst, men derimod havde hørt at Lendermændene kun havde faa og smaa Fartøjer, saa at de uden synderlig Vanskelighed vilde kunde gjøre det af med dem. Da blev Mandskabet beordret i Land, og Dagfinn bekjendtgjorde den Befaling i Kongens Navn at alle og enhver skulde den Nat ligge fuldt udrustet og uden Tjeld, da man hvert Øjeblik kunde vente sig Besøg af Ribbungerne. Lodin Gunnessøn blev udsendt med tre Skuder, for at speide efter Ribbungernes Bevægelser. Mandskabet vaagnede noget før Dag, da det endnu var noget koldt, og gjorde sig strax færdigt til den nær foreslaaende Kamp. I Lysningen kom Lodin tilbage med en af Ribbungernes Skuder, som han havde faaet fat paa, og Mandskabet paa denne, der nu maatte fortælle, hvad de vidste om Ribbungernes Planer, sagde at Ribbungerne havde hørt, at Jarlen skulde være kommen til Oslo med en stor Hær, hvorfor de ikke for det første vovede sig der ind, men heller vilde vende sig mod Lendermændene ved Tunsberg, der kun skulde have liden Styrke; siden, naar de havde faaet Bugt med dem, vilde de drage mod Jarlen. Kongen lod nu holde Krigsraad, og det blev bestemt, at Smaaskibene i Flaaden skulde ro først, men Langskibene bag efter med Masterne staaende, ej, som sædvanligt paa Langskibe under Roning, nedtagne, thi Ribbungerne vilde da upaatvivleligt antage hele den Flok Skibe, der nærmede sig, for Smaaskibe og Byrdinger. I denne Orden roede man nu af alle Kræfter ud paa Fjorden. Man var ikke kommen langt forbi Smaaøerne (Ormø, Tørfest og Thorgeirsø) førend man saa Ribbungerne komme østen fra imod dem. Det var smukt Vejr og ganske stille. De store Skibe, hvor der var to Mand om hver Aare, halede snart alt for meget ind paa Skuderne, der skulde ro forud. Kongen, hvis Skib, skjønt det største i Flaaden, dog var et af de hurtigste, sendte derfor en af sine Mænd, Sigurd Skjaalge [2]), forud i en Baad, og lod Mandskabet paa Skuderne hilse at de gamle Birkebeiner ikke plej-

---

[1]) Dette Navn udtales nu Rouø; Øen ligger, som bekjendt, strax vestenfor Ellinggaardskilen, ligeover for Jarlsø eller Jersø.

[2]) Denne Sigurd Skjaalge, Karl Svanges Broder, maa have været en anden end den, der faldt i Nidaros 1205, se ovenf.

ede at ro saa daarligt, naar det gjaldt en saa vigtig Sag. Da gik det raskere. Ribbungerne troede virkelig, at det kun var Byrdinger og andre Handelsskibe, der kom sejlende, indtil de hilsedes med en Pileregn fra Smaaskuderne, og øjnede de forgyldte Vindfløje paa Langskibene; da skjønnede de at der var Ugler i Mosen, og drejede af ind ad Fjorden. Kongen forfulgte dem, og søgte at komme forbi dem og afskære dem Vejen; saaledes ligesom kaproede man paa begge Sider et Par Miles Vej, indtil forbi Vasto[1]); da havde endelig Kongen faaet Forspringet, og Ribbungerne havde nu ingen anden Udvej end at styre lige til nærmeste Land, nemlig sydligst paa Jalund (Jæløen), inde i Verlebugten hvor de lagde til, hugg Brandene[2]) af, og sprang i Land, ladende Skibene i Stikken med alt hvar der var ombord. Birkebeinerne sprang i Land efter dem, og forfulgte dem et Stykke, men standsedes af Mosse-Elven, hvor Ribbungerne allerede vare komne over og havde faaet Broen afkastet[3]). De maatte derfor vende tilbage igjen uden at faa nogen af Ribbungerne selv i sin Magt, men de kunde trøste sig ved Erobringen af Skibene og det øvrige rige Bytte, som Krigsfolket deelte imellem sig.

Skule Jarl havde imidlertid i Oslo skaffet sig Skibe for at ile syd efter og komme Lendermændene i Tunsberg til Hjelp, da han endnu ikke vidste noget om Kongens Ankomst. Han forlangte af Biskop Nikolas, at denne skulde laane ham Skibet Skeggen, men den besynderlige gamle Mand sagde nej, ja truede dem endog med Bansættelse, om de understode sig at tage St. Hallvards Skib. Da sagde Jarlen: „det er ikke længe siden at Sigurd Ribbung tog to af dine Skibe, og da satte du ham ikke i Ban, skjønt han farer med Ran og Rov i christent Land; bansætter du nu os, der ville frede Landet, og holde vor Ed, fordi vi tage dine Skibe til Landsens Værn, da vil det Ban komme dig og dine dyrt at staa." Da laante Biskoppen ham sine Skibe med alle Prydelser, som Hoveder og Vindfløje, og alt øvrigt Tilbehør. Gregorius Jonssøn tog ved denne Lejlighed Stokkebussen og Paal Vaagaskalm Haasaugebussen[4]). Mandskabet tog ligeledes alle større Skibe, der fandtes i Byen, og viggyrdlede dem fra Stavn til Stavn. Derpaa roede man i flyvende Fart ud ad Fjorden. Da de kom ud til Jalund, løb en Bonde frem paa et Nes og raabte til dem, at just nu sloges Birkebeinerne med Ribbungerne ude paa Fjorden, og

---

[1]) Dette siges ikke udtrykkeligt, men kan tydeligt nok sees af Beretningen.

[2]) De forud fremlagte Bjelker, et Slags Spryd.

[3]) Elvens Navn angives ikke, men der kan kun være Tale om Mosse-Elven.

[4]) De her nævnte Skibe have vistnok Navn af de Steder, hvor de vare byggede, hiin i Stokke Sogn, denne ved Haasauge, nu Halsaa, ved Mandal. Det forstaar sig, at Jarlen selv tog Skeggen.

trængte vist til Hjelp, da de baade havde mindre og færre Skibe. Heller ikke han vidste noget om Kongens Ankomst. Da tog to Mand fat paa hver Aare, og der blev roet af alle Kræfter; det traf sig saaledes, at de kom forbi Stallen [1]) og ind i Verlebugten, just som Ribbungerne holdt paa at løbe i Land. Der blev nu et meget venskabeligt Møde mellem Kongen og Jarlen, og da de hørte at Ribbungerne havde taget Landvejen nordefter ad Follo til, og saaledes maaske kunde ville hjemsøge Oslo, sejlede de strax ind ad Fjorden, laa om Natten ved Haugsvik, og sejlede om Morgenen ind til Hovedøen, hvor Kongen og Jarlen bleve liggende med den største Deel af Flaaden, medens Paal Vaagaskalm, Aasolf Jarlsfrænde, Kolbein Ketteryg, Haakon Kaaviis og de fleste Sysselmænd fra Oplandene strax lagde ind til Byen. Om Aftenen fik Kongen Melding om at Ribbungerne virkelig kunde ventes til Byen om Natten, og sendte strax sin Luursvend ind til Byen for at blæse Signal til at alle Mand skulde forføje sig derfra. Men Krigsmændene vare rimeligviis allerede i fuld Lystighed og Svir, saa at de ikke gave stor Agt paa Allarmsignalet, men forbleve deels oppe i Byen, deels liggende ved Bryggen; kun nogle faa begave sig ombord paa Skibene og lagde dem ud for Anker. Om Morgenen i Dagningen kom ganske rigtigt Sigurd Ribbung med en Skare Folk, stormede ned ad Gaden, og ud paa Bryggerne, hvor nogle Birkebeiner, som stode der, bleve jagne i Vandet, andre saarede. De øvrige søgte strax at faa lagt Skibene ud, men inden de havde faaet dem fra Bryggen, vare mange blevne saarede. En af dem, der befandt sig oppe i Byen, var Haakon Kaaviis; han maatte skynde sig ned paa Bryggen og styrte sig i Vandet, men fik et Saar i Foden, inden man fik ham halet op i et Skib. En Deel andre sprang ligeledes i Vandet og maatte hales op. I alt dræbtes dog kun fire af Birkebeinerne, og Overfaldet havde i sig selv ikke stort at betyde, thi da Ribbungerne saa, at de Skibe, der laa længer ude, nærmede sig Bryggerne med hærklædt Mandskab, toge de Flugten op ad Gaden og nord efter ud af Byen, forfulgte af Birkebeinerne. Imidlertid hørte man ude ved Hovedøen, hvorledes der blæstes Allarm i Byen; alle Mand hærklædte sig derfor og roede strax ind. De største Skibe, Kongeskibet og Busserne, kunde ikke komme saa hurtigt afsted som de øvrige; da de nærmede sig Byen, saa man derfor Ribbungerne i fuld Flugt ud af Byen i nordlig Retning. Merkesmanden, Agmund, foreslog derfor, at siden der altsaa intet var udrette i Byen selv, burde man heller styre ind til Gyljande [2]), gaa i Land der, og skynde sig

---

[1]) Nu Stolen, det sydøstligste Næs paa Jæløen.

[2]) Det er tydeligt nok af Sammenhængen, at Gyljande maa være Pipervikenl, der i ældre Tider gik noget længer op end nu, og at den Vej, Birkebeinerne

øster over Akershagen til Frysja, for her at møde de Flygtende: da kunde man, om Gud vilde, vinde en god Fordeel. Kongen samtykkede heri, og raabte over til de nærmest liggende Skibe, at de skulde følge ham. Men en, som det synes, af Skibsstyrerne, ved Navn Barne-Peter, og de som vare tungest paa Foden, sagde at de ikke vare i Stand til at rende efter Vikingerne; en heel Deel erklærede sig enig med dem, og saaledes blev der intet af denne Plan, der maaskee havde bragt Sigurd Ribbung med hele hans Skare i Kongens Hænder, men alle Skibene lagde ind til Bryggerne, først Skuderne der tidligst vare komne afsted fra Hovedøen. Just som Mandskabet fra disse Skuder ilede op efter Byen, mødte de trende Skarer Ribbunger, der synes at være komne fra en anden Kant, siden de endnu ikke vidste noget om at Sigurd var jagen ud af Byen, og spurgte Birkebeinerne, hvor han var, i den Tanke, at dette var deres egne Kammerater. Da Birkebeinerne hørte dem nævne Kong Sigurd, skjønnede de strax at det maatte være Ribbunger, og begyndte øjeblikkelig at hugge ind paa dem, disse flygtede strax af Vejen, deels nord efter Gaden, deels ud paa Agrene, og der faldt i Alt 80 af dem. Ribbungerne toge Vejen hen ad Vesten til, maaskee for at komme til Skogheimshered, hvor sandsynligviis mange af dem foruden Gudolf havde hjemme, og Birkebeinerne forfulgte dem lige til Aaen Fad (Lysaker-Elven); her stødte de en Stund paa hinanden, formodentlig ved Broen, hvorpaa Ribbungerne atter toge Flugten, og Birkebeinerne vendte tilbage til Oslo [1]. Dette var alt, hvad der for denne Gang og ved dette Tog blev udrettet mod Ribbungerne. Efter at have sendt de oplandske Sysselmænd tilbage og maaskee gjort nogle smaa Forandringer i Syslernes Besættelse, forlode Kongen og Jarlen Oslo, for at vende tilbage til Bergen, uden at forfølge de nys vundne Fordele, hvilke desuden kun vare ubetydelige, og aabenbart ikke stod i mindste rimeligt Forhold til de store Udrustninger, man havde gjort. At man lod det bero derved, kom maaskee tildeels deraf, at Ledingstiden var ude, for saa vidt Ledingstropperne anvendtes,

---

skulde tage, maatte gaa i Dalføret til Pilestrædet og derfra over Akersgaden og Bergfjerdingen til Broen; men af Navnet Gyljande findes nu ingen Levning.

[1]) At Fad (Föð) maa være Lysaker-Elven, sees deels deraf, at der ej langt derfra ligger en Gaard ved Navn Faabro (Faðarbrú); deels ogsaa i Angivelsen i Jordebogen over Oslo Bispedømmes gejstlige Jordegods. „Ullaröyn við Föð" (fol. 131), hvilket maa være Ulleren, (ogsaa kaldet Ullarini), hvis Jorder dengang maaskee strakte sig til Elven. Om Ribbungerne end ikke fra først af agtede sig til Asker, er det dog heel begribeligt, at de, forfulgte af Birkebeinerne over Frysjebroen, maatte tage Flugten vesterud; og det maatte da ligge nærmest at ty hen til den Egn, hvor sandsynligviis mange af dem havde hjemme.

eller af de nordenfjeldske Sysselmænds Egenraadighed, men for en stor Deel maa det vel og forklares deraf, at Ribbungerne virkelig havde været mægtigere, end den Kongehuset hengivne Sagaforfatter udtrykkelig vil tilstaa. Man seer i det mindste ved at sammenholde flere Beretninger, at de havde saa godt som hele Ranafylke og største Delen af Borgesysel og Raumarike inde, at selve Arnbjørn Jonssøn var fordreven fra sin Sysel østenfor Fjorden, ja at de endog den længste Tid holdt sig i Oslo-Hered og spillede Mester der, idet de efter ethvert uheldigt Sammenstød med Kongen eller Jarlen strax viste sig paa ny, tildeels endog i større Antal, og med forøgede Kræfter, saa snart hine vare borte [1]).

Under disse Omstændigheder var det vist heel ilde betænkt af Jarlen, da man var kommen til Haugsvik ved Follo, at ville tage Hevn over Landskabets Indbyggere, fordi de havde dræbt den forhadte Ragnvald Hallkelssøn. Om end en saadan Hevn efter den strenge Ret lod sig forsvare, synes det dog, som om man just nu og i disse Egne burde have ladet det være sig magtpaaliggende, ved Mildhed og Eftergivenhed at vinde Folket, i Stedet for med Haardhed saa godt som at tvinge dem til at tage Ribbungernes Parti. En anden Sag var det, om Foldungerne allerede havde gjort fælles Sag med Ribbungerne, men dertil findes ingen Spor. Det synes og, som om det ikke synderlig kunde vedkomme Skule at hevne Ragnvalds Drab, der var skeet førend Baglerne havde forenet sig med Birkebeinerne. Men rimeligviis har det vel især været Ragnvalds Farbroder, Gregorius Jonssøn, der drev paa denne Hevn som en Æressag, og Jarlen vilde vel gjerne for enhver Priis gjøre sig den mægtige Lendermand forbunden. Da Jarlen paa en Hirdstevne ved Haugsvik tilkjendegav sin Beslutning, erklærede Kongen, at han for sin Deel ingen Aarsag havde til at hevne Ragnvalds Død, hvis Frænder som oftest havde viist sig fiendtlige mod Kongehuset, men da Bønderne havde dræbt ham sagesløs, vilde han ej sige noget imod at man lod dem undgjelde derfor. Af disse Ord seer man, at Kongen just ikke syntes videre godt om Forslaget, men endnu ikke følte sig sterk nok til at ytre sig med Bestemthed lige over for Jarlen og Lendermændne. Jarlen og Gregorius begave sig da op i Bygden med en heel Deel Birkebeiner, og brændte vidt og bredt, uden at Bønderne engang forsøgte paa at sætte sig til Modværge [2]). Da de vare færdige med dette Arbejde, vendte de tilbage til Flaaden, som fortsatte Sejladsen syd til Jarlsø. Her gjorde Kongen og Jarlen de nødvendige Forberedelser til Bergensrejsen. Lodin Paalssøn blev tilbage som Befalingsmand paa Bjerget ved Tunsberg, og Guthorm Gunnessøn

---

[1]) Haakon Haakonssons Saga, Cap. 61—68.

[2]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 70.

paa Grenland, men Sysselmændene øster ved Elven, Arnbjørn Jonssøn og Lodin Gunnessøn fulgte med Kongen til Bergen, formodentlig, som man maa antage, fordi Ribbungerne havde deres Sysler inde, saa at de ej kunde komme til dem [1]). Paa Rejsen gik det, som sædvanligt i de Tider, alt for lystigt til med Drik og Sviir, og det havde nær bekommet dem ilde, da de en Aften skulde sejle ud fra Hornboresund, hvor Flaaden havde ligget et Par Dage. De fleste vare drukne; om Natten fik de en heftig Modvind med Regn, og da de om Morgenen saa sig nødte til at lægge ind i den første den bedste Havn, der siden viste sig at være Tregdefjord, vidste de i Førstningen ikke hvor de vare, og mange af Fartøjerne stødte paa, men vare dog saa heldige at slippe med at knække Roret. Siden var man vel forsigtigere, og kom uden videre Fataliteter til Bergen. Her havde Jarlens Frue indfundet sig med sin Datter, den tilkommende Dronning, og sine to Svigerinder, Fru Sigrid og Ingebjørg, Jarlens Systre, fordi den sidste skulde have Bryllup. I Sagaen staar der paa dette Sted, at hun skulde have Bryllup med Lodin Gunnessøn [2]),

[1]) Her er Sagaens Text, som overhoved i dette Cap. (71) noget dunkel. Der staar: Loðinn Pálssunr var eftir á bergiau, Guthormr Gunnasunr á Grœnlandi ok sýslumenn austr ved Elfina. Arnbjörn Jónssunr ok Loðinn Gunnasunr fóru norðr með konungi. Her kunne nemlig Ordene „ok sýslumenn o. s. v. henføres baade til det foregaaende og efterfølgende. I første Tilfælde bleve de tilbage (og saaledes er det taget i de hidtil udkomne Oversættelser), i sidste fulgte de med til Bergen. Det sidste synes dog at være det retteste, thi deels havde Ribbungerne, som man kan see, virkelig Overtaget i Østre Viken, deels seer man at i det følgende saavel Hallvard bratte, der utrykkelig nævnes som en af Sysselmændene ved Elven, og „andre Vikverjer," omtales som opholdende sig hos Kongen i Bergen.

[2]) Endog Peder Claussøn har her „Lodin Gunnessøn" fin i Oversættelse. Men det maa være urigtigt. Thi for det første staar der udtrykkeligt i Kong Guthorms Saga (Fornm. S. IX. 90): Baard Guthormsson fik siden Ragnhild, Datter af den valderske Lendermand Erling paa Kviden, og havde med hende Sønnen Sigurd, Aasulf, Guthorm, Skule, og en Datter ved Navn Ingebjørg, der blev gift med Alf af Thornberg (Trondberg er kun Uagtsomhedsfejl) og havde med ham Sønnen Erling unge. For det andet finde vi i Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 176 (ved 1233) Alf udtrykkelig kaldet Skules Maag; Erling Alfsson kaldes af Kong Magnus Haakonssøn „vor Frænde" (Brev af 1277 i Norges gml. Love Love II. 483) og Erlings Søn, Alf af Thornberg ligeledes udtrykkelig af Kong Erik Magnussøn „vor kjære Frænde"; Eriks Farmoder Margrete Skulesdatter var nemlig Syskendebarn af Alfs Fader Erling. Derhos antyder Navnet Erling paa Alfs Søn en Opkaldelse efter Erling paa Kviden, Moderen Ingebjørgs Morfader. Vi finde ogsaa Alf den ældre og hans Broder Kolbein som ivrige Tilhængere af Jarlen. Derimod findes det ikke i mindste Maade antydet, at Lodin efter denne Tid skulde være kommen Jarlen nærmere end før; da Krigen udbrød mellem ham og Kongen, kæmpede Lodin ivrigt paa dennes Side. Man an

men flere Omstændigheder vise, at dette maa være en, nu uforklarlig, Fejltagelse, thi den Mand, hun egtede, var den mægtige oplandske Høvding Alf paa Thornberg, paa Ringerike, der saaledes med sin Slægt paa det nøjeste knyttedes til Jarlen. Brylluppet stod i Kongsgaarden. Fra dette Egteskab nedstammede i andet Led den mod Aarhundredets Slutning saa berømte Jarl Alf Erlingssøn paa Thornberg [1]).

104. Vegard Veradal dræbes ved Andres Skjaldarbands Foranstaltning.

Medens Kongen og Jarlen tilbragte Sommeren i Bergen, fremdeles, som det lader, i nok saa venskabelig Forstaaelse med hinanden, — der tales i det mindste ikke om nogen Misstemning mellem dem og deres beggesidige Tilhængere — kom nogle af Vegard Veradals Mænd norden fra Haalogaland og bragte den sørgelige Efterretning, at hans Kollega Andres Skjaldarband havde ladet ham dræbe. Da Kongen spurgte om Vegard da havde fornærmet Andres, svarede de nej, ja at denne ikke engang

ikke hjelpe sig med den Gisning, at Alf skulde have egtet Ingebjørg efter Lodins Død, thi denne levede endnu ved Kongens Kroning 1247, medens Alf, som ovenfor viist, allerede nævnes som Jarlens Svoger i 1233; og da Alfs og Ingebjørgs Søn Erling var Lendermand i 1263, og dennes Søn Alf allerede blev Jarl i 1286, kan Erling vanskelig være fød efter 1226, og Brylluppet mellem hans Forældre maa saaledes have fundet Sted før, eller omtrent paa den Tid, vi just have for os. En Forverling af Navnet er ikke utænkelig, det sees deraf at man stundom finder Hr. Andres (Simonssøn) nævnt efter hans Død, og af at Gregorius Jonssøn forverles med Gunnbjørn Jonsbroder. At Skule skulde have haft to Søstre ved Navnet Ingebjørg, er derimod lidet tænkeligt; der tales heller ikke nogen Steds om at han skulde have haft en Søster med et andet Navn, der her kan være forverlet med Ingebjørg; paa oven anførte Sted omtales denne som den eneste. Altsaa synes det næsten afgjort, at det her maa være Alfs Giftermaal, hvorom der er Tale. Om man end ej vilde antage en Navnforverling, kunde man formode, at nogle Linjer ere bortfaldne i Originalhaandskrifterne, hvor Alf omtales, medens Lodins Navn, der maaskee kan være nævnt i en anden Kombination, er blevet staaende. Tegn paa Forvirring her er det ogsaa, at det først i et Par Haandskrifter siges at Kongen og Jarlen kom til Throndhjem (i Stedet for Bergen), men alligevel, at Jarlens Frue, Datter og Søster vare komne „nordenfra," og at det siden, endog i de Haandskrifter, der nævne „Bergen," heder, de (þeir, altsaa ingen Fruentimmer) droge siden „nordenfra" (norðan); hvilket vel maa være fejlagtigt for „þær fóru siðan norðr eller norðr aptr (de, nemlig Damerne, droge siden nord igjen). Umuligt er det vel ikke, at Kongen og Jarlen kunne have gjort et kort Besøg til Throndhjem, og at Brylluppet stod der, men det er alligevel tydeligt nok, at de om Vaaren droge fra Bergen, ikke fra Throndhjem, til Østlandet.

1) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 71. Thornberg er det nuværende Thanberg paa Ringerike. I latinske Diplomer, udstedte af Alf Erlingssøn, kaldes det Mons Spinæ.

selv havde nogen Beskyldning at fremføre mod ham. De angave de nærmere Omstændigheder saaledes: Andres og Vegard sad begge nord paa Hindøen, hiin ved Havnen (Hardstadhavnen) denne lidt længer oppe i Bygden, men vare hyppigt tilsammen. En Dag kom Vegard ned og indbød Andres til at spise hos sig; Andres lovede at komme, og Vegard sendte sine Svende hjem for at dække Bordet. Imidlertid bad Andres ham gaa hen til det Huus, hvor Finnskatten (der bestod af Pelsverk, Hudreb, Fjedre, m. m.) opbevaredes, og see til om den var vel forsynet. Da han kom til Huset, merkede han at en Fjel var gleden ned, og kigede ind igjennem Aabningen, idet han, for bedre at komme til, tog Staal-Huen af. Men i det samme løb to af Andres's Svende til [1]), og hugg ham Banesaar. Kongen, fortælles der i Sagaen, tog sig meget nær deraf, og ytrede at han paa denne Maade havde mistet to af sine huldeste Venner [2]), men at han nok kunde skjønne, „fra hvad Rod dette var udsprunget." Han fortalte det strax til Jarlen, som gav at forstaa, at han ikke ugjerne saa Drabet hevnet paa Andres. Men da Kongen spurgte sine Venner til Raads, hvad der var at gjøre, meente de, at Andres nok burde tabe sin Ærespost, men ikke straffes paa Livet, da Ulykken dog egentlig var foranlediget af den, der helst ønskede dem begge døde. Kort efter kom Andres selv til Byen med en vel udrustet ny Tyveseße, ytrede den oprigtigste Anger over det skede, og meente, „at han nu nok kunde skjønne, hvilke Snarer der var lagte for ham." Kongen fratog ham Sysslen og gav den til Ivar Utvik, men tog ham for øvrigt til Naade, hvorimod Jarlen gav ham Sysfel samme Steds for næste Aar i sit Navn [3]). — Mere fortæller Sagen ikke om denne højst gaadefulde Sag. Det er øjensynligt, at Sagaskriveren, visstnok af Hensyn til endnu levende Personer, her, som paa flere Steder, med Flid har undgaaet at udtale sig tydeligt derom, men har dog umiskjendeligt sigtet Jarlen som den egentlige Ophavsmand. Da Andres Skjaldarband ej udførte Drabet med egen Haand eller i Hidsighed efter en Ordverling, men ved andre, og med velberaad Hu, idet han netop passede det beleilige Øjeblik, da Vegard havde sendt sine Folk fra sig, og derhos fik hans Opmerksomhed paa, hvad der foregik om ham, afledet ved Eftersynet af Finnevarerne, faar man Indtrykket af at Andres allerede

[1]) De hed Botulf Lem og Asfur Snit.

[2]) Ved denne Lejlighed siges der, at Vegard var Kongens „Maag," men hvori dette Svogerskab bestod, angives ingen Steds.

[3]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 72. Siden der her er Tale om Finneskatten, skulde man næsten formode at Vegard og Andres vare komne tilbage efter et Tog ind i Finmarken eller langs Kysten (hvis man for Resten kan antage at de droge afsted i egen Person). Vegard har maaskee holdt til paa selve Throndenes, i alle Fald paa en af Gaardene i Nærheden.

en Tidlang maa have pønset paa denne Misgjerning. Og at Vegard selv ikke ret har troet ham, eller at Forholdet har været spændt imellem dem, trods deres hyppige Sammenkomster, maa man slutte deraf at Vegard paa et Sted eller til en Tid, da der ej kunde være nogen Ufred i Vente, og kommende i det venskabelige Ærende at indbyde Andres til Gilde, alligevel fandt det nødvendigt at gaa i fuld Rustning, med Staalhue paa Hovedet. Dette tyder igjen paa, at Jarlen allerede fra deres første Sendelse til Haalogaland, for omtrent et Aar tilbage, har søgt at sætte Splid mellem dem, hvilket, som allerede ovenfor berørt, maaskee lettest lod sig gjøre ved at paavirke Andres gjennem hans Hustru. De kongelige Hirdmænd havde vistnok ganske Ret i, hvad de ikke utvetydigt gave at forstaa, at Jarlen egentlig ønskede begges Død, thi baade fik Kongen derved to trofaste Venner mindre, og han selv friere Hænder med Hensyn til Andres's Hustru. Der var ogsaa al Udsigt til at hans Ønske kunde blive opfyldt, hvis det lykkedes at faa dem alvorligt opsatte mod hinanden, thi deels var det ej usandsynligt, at de i Tilfælde af aabenbart Slagsmaal begge kunde blive dødeligt saarede, deels kunde man gjøre Regning paa at den enes Død drog den andens efter sig, i Form af Hevn eller Straf. Hertil hentydede han endog selv, efter hvad der i Beretningen anføres: det synes derfor at maatte have været en Streg i Regningen for ham, at Kongen viste saa megen Mildhed mod Andres. At han desuagtet gav ham Syssel i sit eget Navn, lader sig enten forklare af Forholdet til hans Hustru, eller af en Bestræbelse efter at binde hans Hænder og udvide Bruddet mellem ham og Kongen. Vi finde ham heller ikke nogensinde under de følgende Tvistigheder mellem Jarlen og Kongen nævnt som den, der aabenbart tog Parti for denne, og det lader til at han den meste Tid har holdt sig der nord paa uden at blande sig i Dagens politiske Begivenheder, medens Kongen dog, som vi ville see, aldrig ophørte at nære Hengivenhed for ham.

Andres og Ivar Utvik gjorde Aaret efter (1222) et Tog til Bjarmeland, der er merkeligt som det sidste, der nogensinde blev foretaget fra Norge [1]. Deres Hovedhensigt synes at have været den, at lade Bjarmerne undgjelde fordi de nogle Aar forud havde dræbt Helge Bogransssøn med alle hans Folk, men ogsaa ved Siden deraf at skaffe sig et rigt Bytte. Flere af de bedste Bønders Sønner fulgte dem [2], saa at de i alt havde fire Skibe. De nærmere Omstændigheder ved Toget angives ej; det berettes kun at de øvede det største Herverk i Manddrab og Ran, og gjorde et overhaands rigt Bytte af Graavare og brændt Sølv, formodentlig fra de bjarmske Gravhøje, saa-

[1]) Det angives udtrykkeligt som det sidste i Flatøbogen og Skaalholtsbogen.

[2]) Haak. Haakonss. Saga Cap. 102.

ledes som det berettes ved Thore Hunds Bjarmelandstog. Men paa Tilbagevejen var Ivar Utvik, der synes at have sejlet noget uforsigtigt og maaskee heller ikke var tilbørlig kjendt i Farvandet, uheldig nok til at komme ind i en farlig Strøm nordenfor Straumneskinn [1]), som de tre andre Skibe undgik; Søen gik saa høj at den slog op i Sejlet og fyldte Skibet, der kantrede. En rask Mand af Besætningen, ved Navn Jogrim, fik hjulpet Ivar og sig selv op paa Kjølen, paa hvilken og en tredie, ved Navn Helge, frelste sig; nu kom der en Baad til fra et andet Skib, i hvilken Ivar kom op, fremdeles ved Jogrims Hjelp, skjønt Brændingen gik saa sterk, at Stavnen blev brukken af Baaden; men den brave Jogrim gik ikke selv i den; han sagde at han ingen Steds saa sin Kammerat Thorstein, svømmede lige ud i Hvirvelen for at søge efter ham, og omkom. Af alle dem, der vare ombord paa Skibet, reddedes saaledes alene Ivar og Helge; de øvrige gik under med Skibets kostbare Ladning. Det lader til, at man siden paa Haalogaland havde meget imod Ivar for hans uforsigtige Sejlads, og gav ham Skylden for den hele Ulykke [2]).

105. Kongen og Jarlen drage atter til Viken, hvor den sidste tilbringer Vintren, og kæmper heldigt mod Ribbungerne.

Imidlertid synes Ribbungerne aldeles at have spillet Mester i Viken, ja endog have trængt frem lige til Grenland, hvor Guthorm Gunnesson var efterladt som Befalingsmand, thi der fortælles, at Sigurd Ribbung lod ham dræbe [3]). De nærmere Omstændigheder angives ej; sandsynligviis er det skeet ved et uformodet Overfald, ikke længe efter at Kongen og Jarlen havde tiltraadt Tilbagerejsen til Bergen. Efterretningen herom kom ud paa Høsten til Arnbjørn og de øvrige vikske Høvdinger, der opholdt sig i Bergen. De gik strax til Kongen og fortalte ham, hvor foruroligende Ribbungernes Magt tiltog i Viken, hvorpaa Kongen og Jarlen i største Hast gjorde sig færdige til at drage derhen. Kongen tog en Tyvesesse, som Ivar Nev havde ladet bygge (maaskee den samme, som Andres Skjaldarband havde ført til Byen), og Jarlen Biskoppens Skib. Da de kom uden for Øster-Agder, hørte de at nogle Skarer af

---

[1]) Hvor denne Havhvirvel (röst) er at søge, vides ikke. Paa Strømnes-Strømmen mellem Flagstads og Moskenesø kan man neppe tænke, da den deels neppe kan have været saa farlig, som den her beskrives, deels ligger sydligere end Throndenes eller det østre af Hindøen, hvor Ivar vel havde sin Bolig. Man maatte snarere antage, at det har været etsteds ved Finmarkens Kyst.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 81 jfr. Cap. 102.

[3]) De islandske Annaler ved 1221. Vi see ogsaa strax nedenfor Ribbungerne streifende lige ind paa Agder.

Ribbungerne endog havde viist sig der i Nærheden [1]). For at opsøge disse, sendtes en Deel Folk i Land paa nogle let sejlende Skuder, de fandt dem ganske rigtigt, dræbte nogle af dem, jagede de øvrige paa Flugt, og gjorde et godt Bytte af Kvæg, som Ribbungerne havde røvet og slagtet: det var saa meget, at de dermed ladede tre Byrdinger. Men ved at sejle ud til Flaaden igjen vare de saa uheldige at støde paa et blindt Skjær, hvorved de forliste og mange gode Mænd omkom, navnlig en gammel Birkebein ved Navn Slitande, hjaltlandsk af Fødsel; nogle frelste sig ved at flyde paa de slagtede Nød-Kroppe. Der blæste den Dag en heftig Storm, som især blev følelig, da man skulde forbi den lange, aabne Kyst uden for Grenmar og Resje; der maatte øses baade forud og agter, og Skibene kom endog i stor Fare. Det lykkedes alene Kongens, Jarlens og Arnbjørns Skibe at komme omkring Tunsberg Tønde ind til Varø, alle de øvrige maatte lægge ind i forskjellige Havne førend de naaede saa langt. Ved Varø fik Kongen og Jarlen spurgt, at Sigurd tillige med Bene og Ribbungernes Hovedstyrke var oppe paa Raumarike, medens en Deel andre vare i den søndre Deel af Viken. Da Flaaden atter var bleven samlet, besluttedes det, at Jarlen skulde drage hen at opsøge disse, medens Kongen imidlertid med sit Mandskab skulde forblive i Tunsberg. Det lader saaledes til, at man ikke engang vovede noget Forsøg mod Hovedstyrken paa Raumarike, der endog, som det af det følgende vil sees, havde hele Oslo-Syssel med selve Byen inde. Jarlen var ret heldig; da han kom øst over Folden, fik han høre at den ovenfor omtalte Gunnar Aasesson, en af Ribbungernes fornemste og farligste Høvdinger, just befandt sig paa Gaarden Apaldsseter [2]) i Vettahered med sin egen store Trop og tvende andre. I Nattens Mørke begav man sig derhen, og Birkebeinerne omringede Gaarden. Kun faa af Fienderne kom ud, og bleve strax dræbte, men Gunnar og de øvrige forsvarede sig inde i Huset med største Tapperhed, saa at Jarlens Mænd havde en haard Kamp at bestaa; endog Merkesmanden.

---

[1]) Da Kongen og Jarlen samme Dag sejlede forbi Grenmar og Resje, maa den Deel af Agder, hvorom der her er Tale, have været den allerøstligste, sandsynligviis ved Sundeled, og det er da det rimeligste, at Ribbungerne vare komne over Land, fra Sandhaukadal, og have draget plyndrende ned ad den velbebyggede Dal fra Gjerestadvandet forbi Thveit, Holte, Ekeland, Homme, o. s. v. ned enten til Søndeled eller til Rød, hvor de have drevet det røvede Kvæg sammen og slagtet det, og hvor de bleve overfaldne af de udsendte Birkebeiner, medens Hovedflaaden laa længer ude, maaskee ved det nuværende Østerrisøer eller ved Varø.

[2]) Gaarden kaldes nu Apelseter, og ligger strax nordenfor Skydsskiftet Skjellerød i Lurs (Luders) Sogn, Tanums Prestegjeld, der nu danner et Hered for sig selv.

Aamunde Aakav, blev dræbt af en Piil. Endelig maatte dog Ribbungerne bukke under for Overmagten, og Gunnar faldt med 90 til 100 Mand [1]). Fra denne Tid synes Ribbungerne ikke at have haft saa meget Fodfæste, som før, i den søndre Deel af Viken og Borgesyssel, hvor vi nu atter finde Arnbjørn Jonsson paa sin Plads, men det lader til, at de fornemmelig have holdt sig i den sydlige Deel af Oplandene. Jarlen vendte med vel forrettet Sag tilbage til Kongen, som han fandt i Tunsberg, og det blev nu bestemt, at han skulde tilbringe Vintren i Viken, for at holde Øje med Ribbungerne, medens Kongen skulde vende tilbage til Bergen og overvintre der. Dermed var det ogsaa, som man skulde formode, bedst sørget for Enigheden mellem Kongen og Jarlen. Begge havde dog, som det strax vil sees, upaatvivleligt hemmelige Planer, som den ene ikke meddeelte den anden.

106. Kong Haakons Forlig med Erkebiskoppen, der faar Mynt-Rettighed.

Kongen kom til Bergen lidt før Juul, og synes at have tilbragt Vintren i al Stilhed. Da Vaaren kom, begav han sig med Dagfinn Bonde, Baard Brimstein og Haakon Kaaviis til Throndhjem, og udstod paa Vejen meget af Storm; efter at have tilbragt Paaskedagene i Leirgulen, sejlede han 4de Dag Paaske (tredie April) forbi Stad; allerede da var Uvejret slemt, saa at han ikke førend tre Dage derefter kom ind om Agdenes. Da var Stormen saa heftig, at Sejlene blæste bort, og Skibene dreve i Land paa forskjellige Steder under Reset. Kongen fik med Nød og Neppe styret sit Skib hen til Nidelvens Munding, men det var just Flod, og den, saa vel som Stormen, gjorde det umuligt at slaa Landtoug. Skibet drev derfor op paa Sanden udenfor Bakke, men en Mængde Folk strømmede strax til fra Byen, og fik kastet Touge over til Skibet, saa at det omsider lykkedes at hale det fra Grunden og faa det fortøjet. Erkebiskoppen var i Byen og modtog nu Kongen saa hæderligt, som man kunde forlange det. De havde ofte, heder det, Samtaler mellem sig. Og saa vidt man kan skjønne, var det netop Hovedhensigten med dette Kongens Besøg i Nidaros, at udforske Erkebiskoppens Sindelag og vinde ham for sig. Til Sommeren vilde Haakon nemlig komme til at fylde sit 18de Aar, og hvorvel det ingen Steds er tydeligt udtalt, seer man dog at denne Alder betragtedes som Myndighedsalder for Kongesønnerne i Norden paa

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 75. De islandske Annaler. Disse nævne 100, Sagaen 90 Mand.

denne Tid [1]). Altsaa skulde det Formynderskab, Skule hidtil havde udøvet, ophøre, og da det ej var at vente, at han godvillig gav Slip paa nogen allerede erhvervet Magt, eller i det mindste ikke lod den vigtige Akt, der nu skulde finde Sted, gaa hen uden at benytte Anledningen til at yppe nye Vanskeligheder, og derved om muligt skaffe sig nye Fordele, var det vigtigt at have Erkebiskoppen paa sin Side. Dette lykkedes ham ogsaa temmelig godt, dog ikke uden betydelig Opofrelse, da han maatte indrømme Erkebiskoppen den vigtige **Myntretighed**, og derhos i de mest omfattende Udtryk tage Erkebiskopsstolen med alt dets Gods i sin kongelige Beskyttelse. Udtrykkene i det desangaaende udstedte Brev, der næsten kan kaldes hans første selvstændige Regjeringsakt, ere heel merkelige og fortjene at anføres. „Vi gjør," siger han, „herved alle vitterligt, at os selv til Sjælebod, vort Rige og vore Thegner til Gavn og Glæde baade her og hisset, have vi paa vore egne og den efter os til Landets Styrelse lovligen valgte Konges Vegne tilstaaet den hellige Kong Olafs Stift og Erkebiskop Guthorm saavel som alle, der efter ham gudeligen blive valgte til Erkebiskopper og **ville være Kongedømmets Venner** efter Guds og Menneskers Love, at han maa holde en „Sølvslaattemand," der forstaar sig vel paa det Arbejde, og en Haandlanger med ham, (hvad enten nu Erkebiskoppen finder det bekvemmere for sig at disse Folk ere hos vor Mynter og Tjenestesvende, eller i hans egen Gaard) for at slaa til St. Olafs Stifs Nødtørft Sølv af den Reenhed og Gehalt, som vi eller andre Konger bestemme at skulle gaa i Nidaros. Dette have vi tilsagt, fordi vi tro dermed at have gjort Gud til Behag, og at det kan tjene den hellige Kong Olafs Stift til Nytte, uden at være nogen god Mand til Ulempe. Vi ansee os derhos aldeles overbeviste om at den Sølvmynt, vi ønske at skulle gaa i vort Land, holder sig saa meget fastere og bedre, som saadanne Guds Venner forene sig desangaaende med os. Vi ville og lade alle vide at vi have taget Erkestolen og alt hvad den tilhører, mere eller mindre, nær og fjern, i vor Beskyttelse og vort fulde Værn, saa at vi skulle hævde den

[1]) Saalebes f. Ex. Valdemar Valdemarsson i Danmark, der ej fik Ridderværdigheden førend han blev myndig, se ovenfor S. 223, Not.; ligeledes er det tydeligt, at den svenske Kong Johan, skjønt han sukcederede Erik Knutsson 1216, og ikke kronedes førend 1219, da han var 18 Aar gammel, først da blev myndig. For Private bestemtes i Frostathings Lov IX. 24, 25, 26 Femtenaarsalderen, i den senere Landslov (V. 22.) Tyve-Aars Alder som Myndighedsalder; men for Konger gjaldt altid særegne Regler, og alt tyder hen paa, at Bestemmelsen om Myndighedsalderen af 15 Aar for Private hidrører fra den fjerne Tidsalder, da Kongens Myndighed indtraadte med det fyldte 12te Aar, medens Forestillingen om det 18de Aar som Kongens og 20de som den Privates Myndighedsalder ved det 13de Aarhundredes Begyndelse allerede var den herskende.

i Besiddelse af de Odelsgods og Ejendomme som den nu ejer og i vore Dage kan komme til at eje, saavel som de Rettigheder, den har haft til denne Dag og det tilkommer den at have efter Guds og Menneskers Love. Heller ikke skal vi lade det bekomme nogen vel at fornærme den eller gjøre den Afbræk i dens Hæder, hvor som helst vi kunne udøve nogen Indflydelse. Gud almægtige og den hellige Kong Olaf være deres Ven, der styrke og overholde denne vor Bestemmelse med redelig Vilje; men hver den, som bryder den, skal være hjemfalden til vor Refselse efter den Magt, Gud giver os, saa længe som han forunder os at leve." Da saavel Dagfinn, som Baard Brimstein vare med at undertegne dette Dokument som Vidner, kan man være vis paa, at Haakon her har handlet efter deres Raad, og at det maaskee allerede før Afrejsen fra Bergen var bestemt, hvad der skulde skee [1]). Saa længe Skule havde Erkebiskoppen paa sin Side, vilde det blive en vanskelig Sag for Haakon at holde ham Stangen, og det gjaldt derfor at sikre sig hiins Venskab, eller i det mindste Upartisk-

[1]) Norges gl. Love, I. S. 446, Thorkelins Dipl. II. S. 20. Brevet, der kun haves i en 108 Aar yngre Afskrift, er undertegnet af følgende Vidner: Paal (Flida) i Giske, Gregorius Jonssøn, Dagfinn, Mester Bjarne, Peter Brynjulfssøn, Aslak Pitlor, Mester Aslak, Baard Barre, Branstein, Viljam af Torge, Ivar i Berudal og Gunnar Grjonbak. Af disse var Aslak Pitlor, Mester Aslak og Baard Barre, som man af et senere Brev fra Skule Jarl seer, Chorsbrødre ved Christkirken, dette var vel og Tilfældet med den allerede ovenfor omtalte Mester Bjarne. „Branstein" er aabenbart Skrivfejl for „Brimstein", og Navnet „Baard", eller Begyndelsesbogstavet B. er udeladt af Afskriveren. Ivar af Berudal var en anseet Mand, maaskee Lendermand, der boede oppe i Soknedalen (se nedenfor); Villjam i Torge (paa Haalogaland) var sandsynligviis en Søn eller Sønnesøn af den Lendermand af samme Navn, der faldt i Slaget i Sogn 1184; han selv faldt, som det vil sees, 1240, men der fremstaar endnu en senere Villjam paa Torge ved 1286. Da vi i dette Brev finde saavel Dagfinn som Baard Brimstein, der begge havde ledsaget Kongen fra Bergen, og vi derhos ikke finde Skules Navn, der dog ved en saa vigtig Akt som denne maatte have staaet ved Siden af Kongens, hvis Brevet havde været udstedt paa en Tid og et Sted, hvor han var nærværende, (om ej som Formynder, dog som Vidne) faa vi herved Brevets Udstædelsestid, der i dette selv ej angives, aldeles sikkert bestemt til Vaaren 1222. Thi at det er udstedt i Nidaros, sees deels af Chorsbrødrenes, deels af saa mange throndhjemske eller endog haalogalandske Herrers Nærværelse, blandt dem endog Lagmanden Gunnar Grjonbak. Da der nu ej kan være Tale om Vintren 1219—20, forbi Kongen og Jarlen da opholdt sig tilsammen i Nidaros, end mindre om Vaaren 1218, da Forholdet mellem Kongen og Erkebiskoppen var saa spendt, og Haakon ikke efter Besøget i 1222 kom til Nidaros saa længe Erkebiskop Guthorm levede, bliver altsaa Kongens Ophold i Nidaros Vaaren 1222 den eneste Tid, hvorom der her kan være Spørgsmaal, ligesom det passer bedst med Sagaens Beretning om den gode Forstaaelse eller rettere Forsoning mellem Kongen og Erkebiskoppen, at den store Gave netop da blev skjenket.

hed, om end med store Opofrelser. Erkebiskoppen havde al Aarsag til at være tilfreds med, hvad han nu havde opnaaet, thi Myntrettigheden gav ham ej alene betydelige Fordele, men forøgede dertil hans Anseelse, da hans fyrstelige Værdighed, derved endnu mere blev gjort anskuelig i Lighed med hvad der fandt Sted i flere andre Lande. Han var ogsaa nu idel Venlighed imod Kongen, og da denne lige frem spurgte ham, hvorfor han havde viist sig saa fiendtlig mod ham i hans Barndom, svarede han at det mere var Andres Indskydelser, end nogen Uvilje fra hans Side, som var Skyld deri. Hele den egentlige Sammenhæng, siges der, kom nu op for Kongen, og Erkebiskoppen lovede ham næste Sommer at komme til Bergen og vise Kongen al den Hæder, der stod i hans Magt. Maaskee har der allerede nu været paa Tale, til den Tid at faa et almindeligt Rigsmøde i Stand, for at ordne de nye Forhold i Anledning af Kongens Myndighed. Endnu førend Vaaren var til Ende, vendte Haakon tilbage til Bergen, fremdeles efterladende Gregorius Jonsson som Befalingsmand eller Krigshøvding over hele Thrøndelagen, hvor det nu gjaldt at være paa sin Post mod Ribbungerne, der strejfede vidt og bredt overalt paa Oplandene [1]).

Aaret forud var en af Kongehusets mest afsagte Fiender blandt Gejstligheden, Biskop Ivar Skjaalge af Hamar, død [2]), og efterfulgtes af en Hallvard, om hvem der ej fortælles stort, men som synes at have været venskabeligt sindet mod Kongen. Saaledes var det lykkets Haakon, i Løbet af de sidste tre Aar at faa Fleerheden af Landets Biskopper paa sin Side. Haavard i Bergen havde allerede fra Begyndelsen af viist sig ham hengiven, Henrik af Stavanger havde sluttet sig til ham i 1220, Ivar i Hamar var død 1221, Erkebiskoppen var vunden i 1222, og kun den gamle, listige Nikolas i Oslo var endnu tilbage af den ældre kongefiendske Skole, men selv han vovede dog ikke andet end i det Udvortes at vise Kongen al mulig Høflighed. Kun underhaanden begunstigede han dennes Fiender, endog Ribbungerne, og det, som det synes, ej længer altid af politiske Hensyn, eller for at opnaa Fordele for sine Frænder, men alene fordi det nu engang var blevet ham til en anden Natur at intrigere, og fordi Forestillingen om at Sverres Æt skulde blive i rolig Besiddelse af Tronen var ham utaalelig.

---

1) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 76—77. I de trykte Udgavers Texter nævnes her Gunnbjørn Jonssøn som den i Throndhjem efterladte Befalingsmand i Stedet for Gregorius. At det er denne, og ej Gunnbjørn, see vi deels deraf, at Gregorius strax efter nævnes som Befalingsmand i Throndhjem, Gunnbjørn Jonsbroder derimod som Sysselmand paa Oplandene. Peder Claussøn har derhos rigtigt „Gregorius." I Originalhaandskriftet har der rimeligviis kun staaet et G.

2) Hans Død omtales kun i Annalerne.

107. Skule Jarls Fejder med Ribbungerne. Sigurd Ribbung overgiver sig og slutter Fred.

Medens Kongen overvintrede i Bergen, og siden om Vaaren underhandlede med Erkebiskoppen, udviklede Jarlen en betydelig Virksomhed i Viken og paa Oplandene, hvor det lader til han havde foresat sig at faa gjort Ende paa Ribbunge-Opstanden, lige meget paa hvilken Maade, førend der skulde handles om hvad der var at foretage, inden Kongen højtideligt erklæredes myndig. Naar Jarlen kunde lægge en saa stor Fortjeneste, som Tilintetgjørelsen af Ribbungernes Opstand, i Vegtskaalen, maatte dette nødvendigviis komme ham meget til Gode ved Bestemmelsen af hans fremtidige Forleninger og Myndighed, hvorhos han som faktisk Herre over Viken og Oplandene vilde være i Besiddelse af en Magt, der maaske gjorde det muligt for ham at tiltrodse sig, hvad man ej med det Gode vilde indromme ham. Saaledes benyttede Kongen og Jarlen hver for sig Tiden paa det bedste, og dreve hver sit Spil, for, naar Tiden kom, at kunne overliste hinanden. Fra Kongens Side var dette kun at betragte som et uundgaaeligt Nødværge, og af hans hele Fremferd sees det tydeligt, at det aldrig var hans Hensigt at berøve Jarlen den Magt og Anseelse, der tilkom ham, end sige at efterstræbe hans Liv, medens Jarlen derimod ikke tragtede efter ringere end Kronen selv, om end Vejen dertil skulde gaa over Haakons Lig: han var altsaa stedse at betragte som den angribende og fornærmende, Haakon som den angrebne, der forsvarede sit Liv og sit Kongedømme. Man erfarer af det følgende, at Jarlen ogsaa nu havde faaet Bemyndigelse til at oppebære alle kongelige Indtægter af Viken, ligesom da han Vintren forud, eller sidst i 1220, begav sig derhen, eller med andre Ord, at han indtil videre virkelig var forlenet med Viken og Oplandene, saaledes at dette nu udgjorde hans saakaldte Trediedeel af Riget, medens han derimod intet mere havde at skaffe med Kronindtægterne af de øvrige Landskaber [1]).

Allerede strax efter at Kongen havde forladt Tunsberg, maaske endnu før Juul 1221, fik Jarlen høre at Gudolf af Blakkestad var i Oslo-Hered med en betydelig Skare, og plejede om Dagen at holde til i selve Byen, men om Natten snart paa en, snart paa en anden Gaard i Nærheden. Han drog strax i al Stilhed afsted med nogle Skuder, for om muligt at overrumple ham, kom ved Nattetid til Hovedøen, og hørte her at Gudolf tilbragte denne Nat paa den, Munkene tilhørende Gaard **Fors** [2])

[1]) Dette sees bedst af hvad der nedenfor berettes om Tvisten mellem Kongen og Jarlen i Anledning af Kronindtægterne paa Agder.

[2]) Nuværende nedre Fos. Møllen, tilhørende Klostret, blev som Klostergods efter Reformationen Kongegods, og saaledes „Kongens Mølle."

strax nordøstenfor Byen, ved den oftere omtalte Bro over Frysja. Han begav sig strax derhen, kom til Gaarden endnu lidt før Dag, og lod den strax omringe; det lykkedes alligevel Gudolf at undkomme, men 70 af hans Mænd bleve dræbte. Siden sendte Jarlen oftere Troppe-Afdelinger ud mod Ribbungerne, og fik fældet flere af dem, men uden dog endnu at kunne faa jaget dem ud af Oslo-Hered, hvor de fremdeles holdt sig, især i den vestlige Deel, hvor Gudolf havde sine Besiddelser. Hele Egnen lige til Dramns-Elven sees at have været i deres Vold, og det var rimeligviis i Egnene ved denne, enten østenfor Elven i Lider, Røyken og Hudreim, eller vestenfor, i de nuværende Skoge, Sanden eller Eker-Sogne, at Sammenstødene mellem dem og Birkebeinerne fandt Sted. Bønderne i Hadafylke og paa Hedemarken, der laa nærmest udsatte for Angreb af dem, deels fra Oslo-Hered, deels fra Raumarike, havde hidtil forsvaret sig saa godt, at Ribbungerne ej havde havde kunnet saa noget Fodfæste der. Men nu blev Sigurd Ribbung saa fræk, at han formelig udnævnte tvende Sysselmænd for Hadafylke Bergthor Lokk og Eystein Eng, og lod Fartøjer drage fra Dramns-Elven op i Tyrifjorden, ja endog lige op i Randsfjorden, for derved at beherske de omliggende Bygder. De kongelige Sysselmænd i Fylket, Gunnbjørn Jonsbroder paa Hadeland og Thorgeir Biskopsmand paa Thoten, ilede strax Bønderne til Hjelp, og slog i Forening med dem Ribbungerne paa **Leinestranden**[1]), hvor Sigurd maatte tage Flugten med Tabet af 240 Mand og alle sine ved Stranden liggende Fartøjer. Men derved bleve Bønderne alt for trygge, og skiltes ad, rimeligviis for at holde Juul, uden at passe tilbørligt paa sine Bygder og de nys erobrede Fartøjer. Og da de mindst anede det, viste Sigurd Ribbung sig atter heelt oppe paa Hadeland, hvor han overfaldt og dræbte Bonden Jon Kut paa hans Gaard Lunner. Dette satte Bønderne i saadan Skræk, at de underkastede sig Sigurd, udredede ham en betydelig Gjeld, og stillede ham Gisler. Han lod nu berede Juletilhold for sig paa Øen Frodung (Frognøen i Tyrifjorden, hvor han var nogenlunde sikker for Overfald), og havde virkelig den Tilfredsstillelse at kunne indsætte sine Sysselmænd i de dem allerede paa Forhaand tilstaaede Sysler. Endog Indbyggerne af det længer bortliggende Thoten, saavel som af den til Heinafylke hørende Vardal[2]) gik for en stor Deel Sigurd til Haande. For

---

[1]) I de bedste Haandskrifter staar udtrykkeligt: „paa den Strand der kaldes Leina"; altsaa mellem Gaarden Lene i Røysebygden og Vandet. Det kan tydeligt nok skjønnes, at Fartøjerne have ligget ved Stranden, og Sigurd har været i Land med sine Tropper. Siden der her ikke er tale om Vinter og Iis, skulde man formode, at dette endnu har tildraget sig seenhøstes 1221.

[2]) I Sagaens Text staar der, aabenbart urigtigt, Theler og Verdøler, i Stedet for Thotninger og Vardøler. Thelemarken laa for langt afsides til at

Resten bleve Heinerne, eller Hedemarkens Indbyggere, kloge af Hadernes Skade, og passede saa godt paa deres Bygd, at Ribbungerne ingen Vej kom der, ja de forfulgte dem endog lige ned paa Raumarike, og gjorde dem meget Afbræk. Overhoved førtes der nu paa disse Kanter en idelig Smaakrig, hvorved snart det ene, snart det andet Parti havde Overhaand. Det lykkedes omsider, som man erfarer, Arnbjørn Jonssøn atter at faa Fodfæste i sin gamle Syssel, Borgesyssel, ligesom ogsaa Harald Stangarfylja med en Deel Tropper besatte Oslo, men i den vestre Deel af Oslo-Syssel holdt Ribbungerne sig fremdeles. Noget efter Kyndelmisse (2den Febr. 1222) sendte Jarlen en af sine Høvdinger, Erik Siriz, afsted med hans Trop, for at han i Forening med Harald skulde søge at jage Ribbungerne derfra. De fandt dem ved **Svang** (paa Svangstranden), hvor man paa begge Sider kæmpede med saa stor Forbitrelse, at selve Merkesmændene mødtes; endelig bleve Ribbungerne slagne med stort Folketab, en af deres Merkesmænd faldt, den anden, Herbjørn, blev fangen og gik siden i Jarlens Tjeneste som Hirdmand. Imidlertid synes heller ikke dette Nederlag at have kunnet fordrive dem fra Oslo-Egnene, da det berettes, at Sigurd Ribbung paa Hallvardsmessedagen (15de Mai) lod 80 Mand dræbe i Oslo [1]). Hvorledes dette gik til, siges ikke, men man maa formode at han har overrumplet Harald Stangarfylja, der efter de her angivne Tab af 80 Mand har maattet flygte op til Mjøsen, hvor vi gjenfinde ham, forenet med Sysselmændene Olaf Mook og Frederik Slafse, saavel som Thorgeir Biskopsmand fra Thoten og flere andre. Sigurd, hvis Dristighed synes at have tiltaget Dag for Dag, foranstaltede nu et Tog mod disse. Han havde allerede en heel Deel Fartøjer oppe i Oyeren. Flere af dem lod han hale op ad Vormen til Mjøsen, bemandede dem sterkt, og roede afsted for at opsøge Birkebeinerne. Han traf dem ved **Kornaholmen** (nu Ekornholmen ved Feigringen), og angreb dem strax med den største Heftighed. Birkebeinerne vare vel ikke saa talrige som Ribbungerne, men de forsvarede sig saa tappert, at hine, der maaskee i deres Hidsighed alt for meget tilsidesatte Forsigtighedens Regler, bleve aldeles slagne, og tabte heni-

der her kunde være Tale om dets Indbyggere, med mindre man ogsaa dertil kunde regne Rummedølingerne. Men Texten, der i Udgaverne er fulgt, vrimler her af Fejl.

[1]) Dette siges kun i Annalerne, og Sagaen nævner intet Ord derom. Af den Omstændighed, at her netop tales om 80 Mand, kunde man med første Ojekast fristes til at antage, at Annalisten her har tænkt paa Overfaldet ved Oslo Aaret forud, da Sigurd mistede 80 Mand; men en saadan Forvexling vilde dog være for stor, især da Annalerne, fornemmelig de saakaldte Annales regii, hvor Angivelsen ogsaa forekommer, i denne Periode pleje at være temmelig nøjagtige, saavel hvad Aarstal, som Begivenhedernes Betegnelse angaar.

mod 150 Mand, af hvilke fire Troppehøvdinger [1]), mens derimod kun faa faldt af Birkebeinerne. Sigurd flygtede først op paa Thoten, derfra til Fjelds, og gjorde nu et høist æventyrligt Tog heelt nord over Fjeldet lige ned til Soknedalen i det Throndhjemske, hvor de hjemsøgte den anseede Ivar i Berudal, og anrettede store Ødelæggelser [2]). Da dette spurgtes til Nidaros, blev der stor Forskrækkelse. Gregorius Jonsson sendte strax Ilbud til Bergen efter Kongen, der ufortøvet begav sig nordefter, som det nedenfor skal omtales. Det er ikke usandsynligt, at Sigurds Hovedhensigt med dette Tog var at naa frem til Nidaros, og lade sig give Kongenavn paa Ørething. Men Bønderne i Gauldalen skare strax op Hærør, og modtoge Ribbungerne saa mandsterke, hvor de viste sig, at de ej vovede at trænge længer frem, men vendte tilbage igjen. Man var i Førstningen bange for, at de vilde hjemsøge Raumsdalen, men det viste sig at de ej toge denne Vej: de vendte tilbage over Østerdalen, hvorfra de, som det synes, i forskjellige Hobe, atter begave sig til Hadeland og derfra til Ringerike, hvor Sigurd paany tog sit Stade paa Øen Frodung i Tyrifjorden. Medens han gjorde Toget til Mjøsen og derfra nord over Fjeldet, var Bene Skindkniv, Slittungernes forrige Konge, bleven tilbage paa Raumarike med en stor Skare, sandsynligviis de gamle Slittunger, og gjorde megen Ustyr. Men Arnbjørn Jonsson, som vidste, at Sigurd havde taget Vejen nordefter, benyttede sig af hans Fraværelse, og sendte en vis Helge Flesthuun med en Deel af sine raskeste Folk op imod Bene, som de overrumplede ved Øyeren. Han løb ombord i et Fartøj, for at frelse sig, men de fik Tag i det, og holdt det fast; da styrtede han sig i Vandet, og søgte at skjule sig snart under eet, snart under et andet af Fartøjerne, saa at det varede længe, inden de fandt ham; endelig opdagede de ham og sloge ham ihjel med alle hans Mænd. Han endte sit Liv, siger Sagaen, med liden Berømmelse. Det lader heller ikke til, at Ribbungerne toge sig synderlig nær af hans Død [3]).

Da Jarlen, som for det meste residerede i Tunsberg, fik høre at

---

[1]) Deres Navne anføres: Styr Prest, Arnulf af Folevold, Audun af Austansjø og Thorbjørn Ring. Folevold ligger paa Raumarike, Austensjø eller Østensjø strax østen for Oslo.

[2]) Ivar af Berudal er strax oven for omtalt som Paategner af Konge-Brevet angaaende Erkebiskoppens Myntret, udstedt samme Vaar. Berudal kaldes nu Bordal, og ligger paa venstre Side af Elven, en Fjerdingvej nedenfor Hov. Siden man var saa uvis om Vejen, Ribbungerne valgte paa Tilbagetoget, er det ej usandsynligt, at de saavel nord som sydefter for det meste holdt sig til Fjeldene; det havde vel desuden været dem vanskeligt at trænge frem gjennem den saa vel befolkede Gudbrandsdal.

[3]) Haak. Haakonssons Saga Cap. 75, 78, 79.

Sigurd Ribbung var kommen tilbage til Ringerike, foretog han i egen Person et Tog derhen, for at forsøge, om det dog ikke skulde lykkes at faa ham jaget bort. Med en Femogtyveſesse og mange Smaaskibe, alle vel bemandede, sejlede han ind ad Dramnsfjorden, i den Hensigt, siden at lade Skibene drage op i Tyrifjorden. Da Skibene bleve dragne op ad den ydre Strøm [1]), kom det største af dem paa Grund, og imidlertid samlede der sig en Deel Ribbunger ved Stranden (paa Hudreimssiden) og skød paa dem. Endelig kom Skibet løst, og nu spillede Jarlen fuldkommen Mester paa disse Kanter. Ribbungerne bleve fordrevne, ej alene fra Ringerike og Hadeland, men og, som det synes, fra Raumarike, saa at de atter maatte tage sin Tilflugt til Marker. Her, eller i den østlige Deel af Borgesyssel, sammentrængtes snart alle deres Skarer, thi Jarlen, som var vendt tilbage til Tunsberg, begav sig efter et kort Ophold i Tunsberg østover til Ranafylke, for ligeledes at rense dette Landskab for Fiender. Sigurd Ribbung havde udnævnt trende Brødre, de saa kaldte Tobbesønner, til Sysselmænd i Elvesyssel, og de holdt sig endnu, som det lader, sydligst ved Elven. Men Jarlen sendte Simon Kyr og to andre Høvdinger [2]) imod dem; de flygtede til Havs, maaske for at komme over til Jylland, men bleve indhentede ved Læsø, og dræbte. Men jo mere Ribbungernes Tumleplads indskrænkedes, desto større blev ogsaa deres paa et Sted sammentrængte Styrke; man beregnede, at Sigurd Ribbung havde ikke færre end 1700 haandgangne Mænd [3]) østen Fjorden, og skjønt Arnbjørn Jonsson bibragte dem mange følelige Nederlag, saa det dog ud til at ville vare længe, inden man kunde faa dem aldeles undertvungne. Enkelte af deres Skarer vovede sig endog temmelig nær hen imod Tunsberg, hvor Jarlen fremdeles havde sit Sæde, saa at han af og til maatte sende Folk ud imod dem, for at faa jaget dem bort [4]). For omsider at faa Ende paa alle disse Ubehageligheder sendte han allerede om Høsten Bud til Biskop Nikolas og bad ham at finde paa Raad til at faa deres Flok adspredt. Han kjendte sin Mand, og vidste

---

[1]) Nemlig ved Strømmen og Sverdviken (urigtigt kaldet Svelviken).

[2]) Disse vare de ovenfor (S. 614) omtalte Thord Dravle og Thorfinn Ille.

[3]) I Sagaen staar „14 Hundreder," hvilket udgjør 1680. Som Ribbungernes Sysselmænd nævnes ved denne Lejlighed en Herjulf Dyntil og Erik Dregil.

[4]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 88. Her omtales særskilt en Fegtning, der forefaldt ved et Sted, kaldet Kyrfjeld, fordi den islandske Skald Jatgeir, der stod i Skules Tjeneste, var med der, og har omtalt Striden i et humoristisk Vers til sin Sengkammerat Thore, der blev hjemme. Det er tydeligt at see, at dette Kyrfjeld ej er Fjeldet af dette Navn i Nærheden af Kvistrum langt nede i Ranafylke, men maa være at søge et Steds mellem Tunsberg og Drammen, skjønt Stedet nu ej kan paapeges.

meget vel, at om nogen var i Stand dertil, maatte det være Nikolas. Denne var ogsaa strax villig dertil, men da hans Magt og Indflydelse netop havde meest at betyde under en Borgerkrig, hvor det var vigtigt for enhver af Parterne at have ham til Ven, kunde han ikke være tjent med Ribbungernes fuldkomne Undergang, og det er tydeligt nok, at han kun søgte at bringe et saadant Forlig i Stand, hvorved han til enhver Tid vilde have det i sin Magt at opvække Striden paany, naar det kunde være ham til Fordeel. Den Vej, ad hvilken han indledede Underhandlingerne, er heel charakteristisk. Han henvendte sig til Gudolfs Frille, Aasa Blakk[1]), og bad hende bruge al sin Indflydelse for at stemme Gudolf og de øvrige Hedvinger til Fred og Forlig. Dette vækker Forestilling om et ret venskabeligt, ja endog intimt Forhold mellem Biskoppen og Gudolf, hvilken ogsaa hidtil i en lang Række af Aar havde været hans Ven og Nabo, og fremdeles, som det synes, opholdt sig uforstyrret paa Blakkestad, naar han ej var beskjeftiget med Krigsforetagender; sandsynligviis havde han endog ladet Sigurd Ribbung give sig sin gamle Syssel tilbage. Det varede dog en Tid, inden Ribbungerne lyttede til disse Fredsforslag, Vintren gik hen, og først ud paa Vaaren det følgende Aar[2]) sendte Sigurd Ribbung Mænd til Jarlen, for at høre hvad Betingelser han vilde unde ham, hvis han nedlagde Vaabnene. Jarlen modtog det i denne Forespørgsel indeholdte Forligstilbud venligt, men vilde først høre, hvad Sigurd fordrede. Denne forlangte ikke mindre end Trediedelen af Norge og Skules Datter til Egte. Dertil svarede Jarlen, at det blev Kong Haakons Sag, om han vilde tilstaa Sigurd nogen Deel af sit Rige; for sin Part vilde han hverken bortgifte sin Datter til Skogs eller afstaa noget af sin Trediedeel, men hvis Sigurd selv indfandt sig hos ham, skulde han sikre ham og alle hans Mænd Grid, og ligeledes skaffe ham fuld Grid eller Lejde til at underhandle personligt med Kongen; og hvis denne da undte ham nogen Hæder, skulde det ikke være Jarlen imod. Efter nogen Brevvexling og gjentagen Budsending herom besluttede endelig Sigurd sig, efter Raadslagning med sine Mænd, til at

---

[1]) Da Gudolf af Blakkestad oftere kaldes „Gudolf Blakk," maa man antage, at Aasa har faaet sit Tilnavn efter ham; det seer endog næsten ud som om Gaarden Blakkestad skulde have faaet sit Navn efter Gudolf, da det ej er rimeligt, at han skulde være bleven kaldet Blakk efter Gaarden. Han kaldes ogsaa Gudolf Smjørtik (Smør-Tæve).

[2]) I Sagaen staar der „om Sommeren", efter at Høsten (d. e. 1222) tidligere er nævnt; her kan altsaa kun „Sommeren" 1223 være meent, men da vi i det Følgende erfare, at Jarlen og Sigurd efter sluttet Forlig begave sig ned til Danmark omtrent midt i Mai Maaned, maa „Sommeren" paa hiint Sted kun betegne Tiden efter „Sommernat" (14de April) eller den sidste Halvdeel af April Maaned.

modtage dette Tilbud. Vel syntes de, at det var noget haardt, saaledes at nedlægge Vaabnene uden Løfte om andet end Sikkerhed paa Liv og Lemmer, men da der nu hverken var noget blivende Sted for dem i Viken eller paa Oplandene, og de end mindre kunde tænke paa at begive sig til det Nordenfjeldske, hvor Kongen var, valgte de det sikreste, og Sigurd Ribbung red saaledes, mod tilsagt Grid, til Jarlen, frasagde sig Kongenavnet, overgav Flokken i Jarlens Vold, og fik derimod Tilsagn om Jarlens Venskab og mægtige Bistand hos Kongen. Han blev for det første hos Jarlen, der viste ham al den Hæder, han kunde forlange. Dette, heder det i Sagaen, ansaaes for den fagreste Sejr, Jarlen nogensinde havde vundet, at han nemlig uden Sverdslag havde faaet opløst en saa sterk Flok som Ribbungernes, saa at der nu var Fred over hele Norge. I det Følgende vil det dog snart sees, at denne Fred ikke havde saa meget at betyde, og at Jarlen maaske ingensinde nærede ufredeligere Planer end nu; men at det kun var ham om at gjøre at faa frie Hænder for Øjeblikket, ja at han endog efter al Sandsynlighed har indgaaet et hemmeligt Forbund med Sigurd Ribbung og aftalt Planer med ham til Kongens Skade [1]).

108. Spændt Forhold mellem Kongen og Jarlen. Dennes forgjæves Rejse til Danmark. Rigsmøde berammet i Bergen.

Medens Skule Jarl tilbragte disse tvende urolige Aar i Viken [2]) sad Kong Haakon, som vi have seet, rolig i Bergen, med Undtagelse af hans korte Besøg i Throndhjem om Vaaren 1222, da han indgik Forlig med Erkebiskoppen, samt det paabegyndte, men ikke fuldførte Tog derhen om Høsten samme Aar, da han, som det ovenfor er omtalt, henimod Mariemesse (den 8de September) havde faaet Bud fra Gregorius Jonssøn om at Ribbungerne havde viist sig nordenfor Fjeldet, og med det første kunde ventes til Throndhjem. Haakon havde just da samlet alle Lendermændene fra Gulathingslagen og de nordligere Landskaber med deres Tropper, for at drage til Viken og komme Jarlen til Hjelp, men ved at høre hvad der var paa Ferde i Throndhjem, forandrede han strax sin Bestemmelse, forkyndte paa

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 82—84.

[2]) I Haakon Haakonssøns Saga Cap. 82 staar der, at Jarlen tilbragte tre Vintre (at der i Flatøbogen og en anden Codex ved en Skjødesløshedsfejl staar nætr i Stedet for vetr kan her ej komme i Betragtning) i Viken, og i denne Tid holdt mange Slag o. s. v. med Ribbungerne. Her regnes øjensynligt alle de tre Vintre, hvori han oppebar fulde Kronindtægter af Viken, eller var forlenet med dette Landskab, og den første Vinter var allerede, som vi have seet (S. 624) Vintren 1219—20, hvor han dog ej opholdt sig længere Tid der, end nogle faa Uger før Juul.

en Hirdstevne, at han agtede sig til Throndhjem, og fik alles Tilsagn om at de gjerne vilde følge ham derhen [1]). Saaledes kunde han sætte ud fra Bergen med 35 Skibe, en tilstrækkelig Styrke til at jage Ribbungerne bort. Men endnu førend han kom til Nordfjord, fik han høre at Ribbungerne, afskrækkede ved Gauldølingernes kraftige Forsvarsanstalter, havde trukket sig tilbage. Da man imidlertid frygtede for, at de kunde tage Vejen til Raumsdalen, Nordmøre eller Søndmøre, fortsatte han dog Rejsen til Leirgulen, og blev liggende der, indtil han havde faaet Visbed om at de havde taget Vejen til Østerdalen. Da vendte han tilbage til Bergen, hvor han ankom lidt før Michaelsmesse, og gav Lendermændene Hjemlov. Denne Sommer havde Haakon fyldt sit attende Aar, og det synes som om han, efter Dagfinn Bondes og sine øvrige Venners Raad, strax ved Indtrædelsen i sin Myndighedsalder ved en bestemt og alvorlig Optræden har villet vise Jarlen, at han nu var den, der raadede i Landet og ikke længer vilde tillade enten Jarlen eller nogen anden at tiltage sig nogen Myndighed, der ej tilkom dem. Han havde udbudt Leding over hele Egdafylke, men kun faaet noget ubetydeligt fra den vestligste Deel, da Skule allerede havde optaget det meste af al Ledingen baade fra Øster-Agder og Størstedelen af Norder- eller Vester-Agder, uagtet han egentlig kun skulde have Viken, hvortil Agder, som en Deel af Gulathingslagen, ikke hørte. I denne Anledning kaldte Kongen sine Raadgivere sammen, og æskede deres Mening herom. De fandt alle, at Jarlen gjorde sin saakaldte Trediedeel af Riget utilbørlig stor, naar han foruden hele Viken med Oplandene, ogsaa vilde have Landet heelt til Rygjafylke. Saavel Erik Jarl, Sverres Broder, som Philip Baglernes Konge, havde nøjet sig med Landet mellem Rygjarbit og Svinesund, og dette var ikke engang hele Viken, da Landet mellem Svinesund og Elven, eller det store og folkerige Ranafylke, laa udenfor hine Grændser. Resultatet af

---

[1]) I Flatøbogen og Skaalholtsbogen staar der paa dette Sted at Kongen sendte Mænd og Breve efter Gregorius Jonsson og Ivar Rev, der skyndte sig efter ham saa hurtigt som muligt. Her er øjensynligt en Feil indløben, da Gregorius jo var i Nidaros. Sandsynligviis har der i Originalterten staaet at Kongen har sendt Breve med Sendebudene tilbage til Gregor og Ivar, at han med det aller første skulde komme. Eller og maa man antage, at Gregorius Jonsson og Ivar Rev have været blandt de Lendermænd fra Throndhjem, der om Sommeren vare komne til Bergen, og at der i Texten ej skal staa „Sendimenn Gregoriúss Jónssunar," men „Sendimenn til Gregoriúss Jónssunar," nemlig saaledes at de fra Throndhjem afgaaede Ilbud vare affendte af hans efterladte Underbefalingsmænd umiddelbart til ham, som Distriktets Statholder. Da til er et saa ubetydeligt Ord, og end ydermere i Haandskriften som oftest kun betegnes med t', er det ikke usandsynligt, at det kan være overseet af Afskriveren. I Peder Claussøns Oversættelse heder det kun at der kom Tidende fra Throndhjem, og at Kongen havde Gregorius Jonsson og Ivar Rev med sig fra Bergen.

Raadslagningerne blev dette, at Kongen sendte Mænd til Jarlen med en Skrivelse, hvori han erklærede sig utilfreds med den Udstrækning, Jarlen tillagde sin Trediedeel, og lod ham vide, at hvis han saaledes fremturede, vilde han ikke faa Ufred med Ribbungerne alene. Her handlede Kongen visselig aldeles i sin fulde Ret, men det var dog neppe vel betænkt at gaa saa strengt i Rette med Jarlen, om han søgte at skaffe sig Indtægter af et større Distrikt end fra først af bestemt just paa denne Tid, da han virkelig havde saa store og langvarige Udrustninger at bestride, og dertil ikke engang kunde erholde de fulde Indtægter af Viken, som endnu for en stor Deel var i Ribbungernes Besiddelse, og hvor Indbyggerne derhos paa mange Steder sandsynligviis vare udplyndrede og udarmede. Da det stemmer saa lidet med den Sindighed og Forsonlighed, Kongen ellers plejede at vise, at han nu paa een Gang, hvor han dog havde langt ringere Opfordring end ved tidligere Lejligheder, skulde fare løs paa sin tilkommende Svigerfader med Heftighed, ja endog true ham med Krig, kunde man næsten fristes til at antage, at der er indløbet en Fejl i Sagaens Ord [1]); i alle Fald øjner man her den vistnok trofaste og velmenende, men alt for hidsige Dagfinns Indflydelse. At Skrivelsen, eller Kongens Optræden i det hele taget, har sat ondt Blod hos Jarlen og dennes Venner, er øjensynligt, thi nu var det, at han nærmede sig til Biskop Nikolas, med hvilken han nys forhen havde staaet paa en saa spændt Fod, og at han ved hans Mellemkomst fik sluttet Forlig med Ribbungerne. Ja, han synes endog at have pønset paa hverken mere eller mindre, end at løsrive sig aldeles fra Kong Haakons Herredømme, og derimod efter Erling Skakkes og Erling Steinveggs Exempel stille sig under den danske Konges Overhøjhed som Jarl eller Konge i Viken. Kong Valdemar havde, som vi vide, allerede for 18 Aar tilbage søgt at gjøre den ham i Ringstedforliget 1170 tilstaaede Højhed over Viken gjeldende; hans Magt var nu, ved Slutningen af Aaret 1222, paa sit højeste; han var uimodsigeligt den mægtigste Konge i hele Nordeuropa, den største Deel af Østersøens Kyster adlød ham, og hvis der var nogen dansk Konge, der med nogenlunde Rimelighed kunde gjøre sig Haab om at gjenoprette „Gamle Knuts" Erobringsmonarchi, da maatte det være ham. Naar han, som vi see, vir-

[1]) Udtrykkene i Kongens Brev lyde, som de anføres i Sagaen, saaledes: „ok jarl mundi eigi við Ribbunga eina eiga úfrið, ef hann héldi þessu fram." Her kunde man tænke sig Muligheden af at Originalterten har haft: „ok jarl mundi við Ribbunga einn eiga úfrið" o. s. v. (og Jarlen maatte da ene holde Ufred med Ribbungerne, hvis o. s. v.), det vil sige, at han ej kunde gjøre Regning paa nogen Hjelp fra Kongen, hvis han oppebar de denne tilkommende Indtægter. En saadan Trusel var rimeligere, end Trusel om Krig. Dog findes hiin Læsemaade i alle Haandskrifter, og er tillige gjengiven af Peder Claussøn.

kelig ansaa sig berettiget til at herske over Norge eller en Deel deraf, er det ikke rimeligt, at han nogensinde opgav Haabet eller Tanken om, ogsaa at drive dette igjennem, førend hans ulykkelige Fangenskab gjorde en saa brad og uventet Ende paa hans Vælde, — ja neppe engang da — men at han kun ventede dermed indtil den beleilige Tid kom, og denne kunde vel nu siges at være indtraadt, da han, som det syntes, varigt havde befæstet sit Herredømme i sine tydske og østersøiske Erobringer, og kunde vende hele sin Styrke mod Norden. Under disse Omstændigheder kan det neppe udtydes paa mere end een Maade, at Skule Jarl i Begyndelsen af Mai 1223 begav sig ned til Danmark med en Flaade af 13 Skibe, og Sigurd Ribbung i sit Følge. Man maa nemlig antage, at det virkelig var hans Hensigt at tilbyde Kong Valdemar Højheden over Viken, maaskee endog over hele Norge, imod at forlenes dermed som hans Jarl eller Lenskonge, altsaa en Fornyelse eller Udvidelse af Forliget 1170, eller af Valdemars Forlig med Erling Steinvegg i 1204. Denne Antagelse er saa meget mere sandsynlig, som vi fem Aar senere see ham gjøre et nyt Besøg til Danmark, holde hemmelige Samtaler med Kong Valdemar, og modtage Halvdelen af Halland i Len af ham. Sandsynligviis skulde vel ogsaa Sigurd Ribbung betænkes med Forleninger, ligesom vel heller ikke Biskop Nikolas har undladt at betinge sig en eller anden Fordeel: ja det rimelige er vel, at den hele Plan har været udtænkt af ham, og hemmelig aftalt ved Forliget mellem Skule og Sigurd, efter hvilket disse, som man seer, strax tiltraadte Reisen til Danmark, aabenbart for ikke at tabe nogen Tid, men bringe Planen til Udførelse, førend Kong Haakon havde faaet Nys derom [1]). Men hvilke nu end Jarlens Planer og Forventninger have været, hvad enten de kun sigtede til hans egen Storhed eller til Fædrelandets Underkuelse under en fremmed Magt, saa bleve de heel uventet skuffede. Thi da han kom til Kjøbenhavn, modtog han den Efterretning, der for ham maatte være et sandt Tordenslag, at Grev Henrik af Schwerin Natten mellem den 6te

[1]) At Rejsen skede umiddelbart efter Sigurds Underkastelse, sees deraf at denne, som det ovenfor er viist, maa have fundet Sted efter Sommerdag (14de April), ja i Betragtning af Sagaens Udtryk „om Sommeren" maaskee endog i Mai, medens Ankomsten til Danmark neppe kan være indtruffen senere end 8 a 10 Dage efter Kong Valdemars Tilfangetagelse (altsaa omkring 16de Mai), da Efterretningen under den livlige Forbindelse mellem Danmark og Viken, vistnok paa en eller halvanden Uges Tid maa have naaet hertil, og saaledes vilde have forebygget Afrejsen, om den ej før havde fundet Sted. Er Jarlen saaledes afsejlet omkring 10de Mai, og Underhandlingerne paabegyndte mellem ham og Sigurd omkring 1ste Mai, faa vi neppe 10 Dage til disse, og Afrejsen maa være fulgt umiddelbart ovenpaa. Med Skules Fremtidsplaner stod det vist i Forbindelse, at han et Par Aar forud havde forlangt paveligt Beskyttelsesbrev, hvilket ogsaa blev ham til Deel under 5te Decbr. 1229, se Dipl. Norv. I. 6.

og 7de Mai ved et lumskt Overfald havde taget Kong Valdemar og hans Søn, den udvalgte Tronfølger, Kong Valdemar den unge, til Fange paa Øen Lydø ved Fyn, og havde ført dem over Østersøen, man vidste paa den Tid neppe engang ret til hvilket Slot i eller ved Meklenburg. Dette reddede maaskee Norges Selvstændighed for flere Aarhundreder. For Skule var der nu intet at haabe fra Danmark, og han maatte vende tilbage igjen med uforrettet Sag [1]), visselig meget harm i Hu. Han maatte nu saa at sige atter begynde hvor han tidligere havde sluppet, nemlig med Intriger indenlands, og til at drive saadanne fik han en bekvem Anledning ved de Forhandlinger, som Kongens Indtrædelse i Myndigheds-Alderen gjorde nødvendige. Hans Forhold til Kongen, der nu ej længer var hans Myndling, men tvertimod skulde være hans Overherre, maatte nøjere bestemmes, og for saa vidt han endnu troede sig berettiget til Kronen, eller til selvstændigt Herredømme over en Deel af Riget, var det endnu, men ogsaa just nu, Tid til at fremkomme med en saadan Fordring: siden vilde det være for sildigt. Men dette kunde ikke afgjøres uden paa et almindeligt Rigsmøde, og et saadant blev, efter foreløbige Underhandlinger mellem Kongen og Jarlen, udskrevet til Olafsvaka (29de Juli) samme Aar i Bergen, med udtrykkelig Anmodning til enhver den, der troede at have nogen Fordring paa Riget, om at indfinde sig og fremsætte sin Fordring [2]), paa det at Sagen eengang for alle kunde blive afgjort. Dette var unegtelig noget besynderligt, ja endog en Uformelighed, efter at Haakon engang var tagen til Konge og hans Byrd erklæret retmæssig; men Skule kunde med noget Skin af Rimelighed indvende, at Spørgsmaalet om, hvilken Arveret der skulde have Fortrinet, hans efter Kong Inge, eller Haakons efter sin Fader, endnu ikke fuldkommen var bragt paa det Rene. Kong Haakon fulgte paa sin Side den samme kloge Politik, som tidligere, da der handledes om Jernbyrden, og han maa desuden have været saa sikker paa Udfaldet, at en saadan Lejlighed til at see sin Ret højtidelig proklameret og alle Medbejleres Fordringer for stedse kjendte ueftterrettelige endog snarere var ham velkommen. Det var saaledes, for Formens Skyld, just i sin Orden, at alle disse ogsaa indkaldtes. Et andet Spørgsmaal er, om Høvdingemødet først nu blev bestemt, eller om det ikke allerede havde været aftalt Aaret forud mellem Kongen og Erkebiskoppen, da denne lovede, den følgende Sommer at komme til Bergen og vise Kongen den tilbørlige Hæder, hvilket neppe synes at kunne bestaa i andet, end at proklamere ham som fuldmyndig og eneberettiget til Kongedømmet; ved det tidligere Møde i Bergen havde han nemlig kun erklæret Udsagnet om hans Byrd for rigtigt, og en højtidelig Akt udkrævedes der dog vel til, at Jar-

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 84.

[2]) Dette siges udtrykkeligt i en enkelt Codex.

kelig ansaa sig berettiget til at herske over Norge eller en Deel deraf, er det ikke rimeligt, at han nogensinde opgav Haabet eller Tanken om, ogsaa at drive dette igjennem, førend hans ulykkelige Fangenskab gjorde en saa brad og uventet Ende paa hans Vælde, — ja neppe engang da — men at han kun ventede dermed indtil den belejlige Tid kom, og denne kunde vel nu siges at være indtraadt, da han, som det syntes, varigt havde befæstet sit Herredømme i sine tydske og østerseiske Erobringer, og kunde vende hele sin Styrke mod Norden. Under disse Omstændigheder kan det neppe udtydes paa mere end een Maade, at Skule Jarl i Begyndelsen af Mai 1223 begav sig ned til Danmark med en Flaade af 13 Skibe, og Sigurd Ribbung i sit Følge. Man maa nemlig antage, at det virkelig var hans Hensigt at tilbyde Kong Valdemar Højheden over Viken, maaskee endog over hele Norge, imod at forlenes dermed som hans Jarl eller Lenskonge, altsaa en Fornyelse eller Udvidelse af Forliget 1170, eller af Valdemars Forlig med Erling Steinvegg i 1204. Denne Antagelse er saa meget mere sandsynlig, som vi fem Aar senere see ham gjøre et nyt Besøg til Danmark, holde hemmelige Samtaler med Kong Valdemar, og modtage Halvdelen af Halland i Len af ham. Sandsynligviis skulde vel ogsaa Sigurd Ribbung betænkes med Forleninger, ligesom vel heller ikke Biskop Nikolas har undladt at betinge sig en eller anden Fordeel: ja det rimelige er vel, at den hele Plan har været udtænkt af ham, og hemmelig aftalt ved Forliget mellem Skule og Sigurd, efter hvilket disse, som man seer, strax tiltraadte Rejsen til Danmark, aabenbart for ikke at tabe nogen Tid, men bringe Planen til Udførelse, førend Kong Haakon havde faaet Nys derom [1]). Men hvilke nu end Jarlens Planer og Forventninger have været, hvad enten de kun sigtede til hans egen Storhed eller til Fædrelandets Underkuelse under en fremmed Magt, saa bleve de heel uventet skuffede. Thi da han kom til Kjøbenhavn, modtog han den Efterretning, der for ham maatte være et sandt Tordenslag, at Grev Henrik af Schwerin Natten mellem den 6te

---

[1]) At Rejsen skede umiddelbart efter Sigurds Underkastelse, sees deraf at denne, som det ovenfor er viist, maa have fundet Sted efter Sommerdag (14de April), ja i Betragtning af Sagaens Udtryk „om Sommeren" maaskee endog i Mai, medens Ankomsten til Danmark neppe kan være indtruffen senere end 8 a 10 Dage efter Kong Valdemars Tilfangetagelse (altsaa omkring 16de Mai), da Efterretningen under den livlige Forbindelse mellem Danmark og Viken, visstnok paa en eller halvanden Uges Tid maa have naaet hertil, og saaledes vilde have forebygget Afrejsen, om den ej før havde fundet Sted. Er Jarlen saaledes affejlet omkring 10de Mai, og Underhandlingerne paabegyndte mellem ham og Sigurd omkring 1ste Mai, faa vi neppe 10 Dage til disse, og Afrejsen maa være fulgt umiddelbart ovenpaa. Med Skules Fremtidsplaner stod det vist i Forbindelse, at han et Par Aar forud havde forlangt paveligt Beskyttelsesbrev, hvilket ogsaa blev ham til Deel under 5te Decbr. 1229, se Dipl. Norv. I. 6.

og 7de Mai ved et lumskt Overfald havde taget Kong Valdemar og hans Søn, den udvalgte Tronfølger, Kong Valdemar den unge, til Fange paa Øen Lydø ved Fyn, og havde ført dem over Østersøen, man vidste paa den Tid neppe engang ret til hvilket Slot i eller ved Meklenburg. Dette reddede maaskee Norges Selvstændighed for flere Aarhundreder. For Skule var der nu intet at haabe fra Danmark, og han maatte vende tilbage igjen med uforrettet Sag [1]), visselig meget harm i Hu. Han maatte nu saa at sige atter begynde hvor han tidligere havde sluppet, nemlig med Intriger indenlands, og til at drive saadanne fik han en bekvem Anledning ved de Forhandlinger, som Kongens Indtrædelse i Myndigheds-Alderen gjorde nødvendige. Hans Forhold til Kongen, der nu ej længer var hans Myndling, men tvertimod skulde være hans Overherre, maatte nøjere bestemmes, og for saa vidt han endnu troede sig berettiget til Kronen, eller til selvstændigt Herredømme over en Deel af Riget, var det endnu, men ogsaa just nu, Tid til at fremkomme med en saadan Fordring: siden vilde det være for sildigt. Men dette kunde ikke afgjøres uden paa et almindeligt Rigsmøde, og et saadant blev, efter foreløbige Underhandlinger mellem Kongen og Jarlen, udskrevet til Olafsvaka (29de Juli) samme Aar i Bergen, med udtrykkelig Anmodning til enhver den, der troede at have nogen Fordring paa Riget, om at indfinde sig og fremsætte sin Fordring [2]), paa det at Sagen eengang for alle kunde blive afgjort. Dette var unegtelig noget besynderligt, ja endog en Uformelighed, efter at Haakon engang var tagen til Konge og hans Byrd erklæret retmæssig; men Skule kunde med noget Skin af Rimelighed indvende, at Spørgsmaalet om, hvilken Arveret der skulde have Fortrinet, hans efter Kong Inge, eller Haakons efter sin Fader, endnu ikke fuldkommen var bragt paa det Rene. Kong Haakon fulgte paa sin Side den samme kloge Politik, som tidligere, da der handledes om Jernbyrden, og han maa desuden have været saa sikker paa Udfaldet, at en saadan Lejlighed til at see sin Ret højtidelig proklameret og alle Medbejleres Fordringer for stedse kjendte uefterrettelige endog snarere var ham velkommen. Det var saaledes, for Formens Skyld, just i sin Orden, at alle disse ogsaa indkaldtes. Et andet Spørgsmaal er, om Høvdingemødet først nu blev bestemt, eller om det ikke allerede havde været aftalt Aaret forud mellem Kongen og Erkebiskoppen, da denne lovede, den følgende Sommer at komme til Bergen og vise Kongen den tilbørlige Hæder, hvilket neppe synes at kunne bestaa i andet, end at proklamere ham som fuldmyndig og eneberettiget til Kongedømmet; ved det tidligere Møde i Bergen havde han nemlig kun erklæret Udsagnet om hans Byrd for rigtigt, og en højtidelig Akt udkrævedes der dog vel til, at Jar-

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 84.

[2]) Dette siges udtrykkeligt i en enkelt Codex.

len nedlagde sit Værgemaal og overgav Magten i Kongens Hænder. Men et er, at et saadant Møde foreløbigt aftaltes, et andet, at det virkelig berammedes, og Berammelsen kunde neppe skee, førend Viken var bleven rolig og Landet havde faaet Fred. Da Samlingstiden først bestemtes til 29de Juli, var der Tid nok til betimeligt Varsel, om dette end ikke gaves førend sidst i Juni, thi for at komme til Bergen behøvede man selv i den Tid neppe paa noget Punkt i Riget mere end 14 Dage, end sige en heel Maaned. Om Stemningen i Landet med Hensyn til Kongen og Spørgsmaalet om hans Retmæssighed faar man den klareste Forestilling af følgende Beskrivelse i Sagaen: „Paa den Tid var der god Fred i Riget, men sterke Fordringer paa Kongens Fædrenearv af de Mænd, der gjerne vilde arbejde sig frem til Kongemagten. Da Kongen var ung, og andre længe havde siddet i hans Fædrenearv, fandtes der en Mængde Mænd, der vare meget uvisse med sig selv om, hvem de vilde tjene. Der gaves nogle, der gjerne gad ødelægge hele Konge-Ætten og Sverres Afkom paa Grund af det gamle Fiendskab, de havde haft til denne: disse fandtes især blandt Stormændene; men de fleste Bønder og hele Almuen, saavel nord som syd Landet vare vel stemte for Haakon [1])".

109. Rigsmøde i Bergen. Kong Haakon erklæres for ene berettiget til Tronen. Skule Jarl forlenes med det nordlige Norge.

Til dette Møde indkaldtes altsaa baade de gejstlige og verdslige Høvdinger, saavel som Lagmændene og de bedste Bønder af hvert Fylke. Da der overalt i Riget nu herskede fuldkommen Fred, hindredes ingen af de tilsagte eller selvskrevne fra at møde, og Forsamlingen blev derfor usædvanlig fuldtallig og glimrende. Forstandige Mænd, siger den kun faa Decennier yngre Sagaskriver, have sagt, at aldrig var et bedre Udvalg af Mænd i deres Dage kommet sammen i Norge. Sagaen har opbevaret de fornemste Deeltageres Navne, som vi her ville meddele, da vi deraf faa den bedste Oversigt over det daværende Aristokratis Medlemmer. I Bergen vare allerede, da de andre indtraf, foruden Kongen selv følgende Høvdinger fra Byen og Gulathingslagen: af Gejstlige Biskop **Haavard**, Biskop **Henrik** fra Stavanger, Abbed **Sigurd** (i Munkeliv?); af Verdslige: Lendermændene **Paal Flida** og hans Søn **Peter** fra Giske; **Brynjulf Knutssøn, Jon Staal** paa Hval, **Gaute** paa Mel, og **Ivar Nev**, der ellers havde hjemme paa Haalogaland, men nu enten maa have faaet Sysel et Steds i Bergen, eller tilfældigviis opholdt sig der; fremdeles Lagmændene **Dagfinn Bonde** af den nordlige Deel, eller den egentlige

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 85.

Gulathingslag, og **Aamunde Remba** af Nyfylke (med Agder). Ligeledes havde fra Skatlandene indfundet sig Biskop **Sørkve** fra Færøerne, den ovenfor (S. 459) omtalte Sveins Eftermand [1]), **Jon Jarl** af Orknøerne, saavel som Biskop **Bjarne** samme Steds fra, Erkediakon **Nikolas** [2]) og **Gregorius Kik** fra Hjaltland [3]), hvor den sidste synes at have været Sysselmand eller Befalingsmand; han hørte egentlig hjemme paa Haalogaland, og var gift med Kong Sverres Datter Cecilia, Einar Kongsmaags Enke. Fra Thrøndelagen kom følgende gejstlige Herrer: **Erkebiskoppen**, saavel som **Svein**, Prior i Elgeseter, Abbed **Aasgaut** paa Munkholmen, Abbed **Sigurd** paa Tuterø, Chorsbrødrene **Mester**

---

1) Af Annalerne sees det, at denne Sørkve ikke indviedes førend i 1216, uagtet hans Formand Svein allerede var død 1212.

2) Denne Nikolas nævnes i Sagaen ikke mellem Jon Jarl, Bjarne Biskop og Gregorius Kik, men strax efter Biskop Sørkve, der igjen nævnes efter begge Biskopper i Bergen og Stavanger. Men da man af et Brev af 1226 (Dipl. Norv. I. 9) seer, at der paa den Tid var en Nikolas Erkediakon paa Hjaltland, og han og Biskop Sørkve stode i samme Kategori, som Skotlands Gejstlige, kan man neppe tvivle paa at det er den samme.

3) Saavel med Biskop Bjarne som med Gregorius Kik er der den besynderlige Omstændighed, at de islandske Annaler henfører deres Død til resp. 1222 og 1221, medens Sagaen omtaler dem begge som nærværende paa Mødet. At Sagaen i det mindste med Hensyn til Bjarne har Ret, kunde sluttes deraf at hans Efterfølger Jofrey, forsaavidt denne var den samme som Provst Jofrey i Tunsberg, omtales som tilstedeværende ved Mødet endnu i denne ringere Værdighed, medens han, hvis Bjarne var død 1222, i det mindste vilde være kaldet „Biskopsevne," om han ikke endog allerede var indviet: vi vide nemlig anden Steds fra, at Bjarne døde allerede 15de September. Kan der nu indtræde Fejl i Annalerne med Hensyn til Bjarnes Død, er det ikke mindre sandsynligt at en lignende Fejl kan være opstaaet ved Angivelsen af Gregorius Kiks Dødsaar. Gregorius omtales første Gang ved 1198 som en af de anseede Mænd paa Haalogaland, der sluttede sig til Baglerne, se ovenfor Side 327. Hans Navn anføres der i Sagaen saaledes, at man kunde falde paa at antage ham for en Broder af Ivar Nev og Søn af Halldor i Hjørleifsvik; dog er det snarere kun et tilfældigt Sammentref. For Resten vides det ej, af hvad Herkomst han var, dog synes han, af hans Giftermaal med Kongedatteren at slutte, at maatte have været af høj Æt. Dette Giftermaal omtales udtrykkeligt i Fagrskinna Cap. 215: „Kong Sverres Børn vare Kong Haakon, Sigurd Lavard, Christina, der blev gift med Kong Philip, og Cecilia, der først blev gift med Einar, siden med Gregorius Kik." Da Gregorius, som vi see, var fra Haalogaland, kunde ligeledes Sagaens „Gregorius Kik fra Hjaltland" forekomme noget mistænkeligt, som om dette var Skrivfejl eller Læsefejl for „Haalogaland;" men da han nævnes sammen med Jon Jarl og Biskop Bjarne, og ikke blandt Mændene fra Thrøndelagen, er Angivelsen dog vistnok rigtig, og man maa derfor slutte, at han efter sit Giftermaal med Cecilia (der blev Enke 1205) og Forliget til Hvitingsø 1208 er bleven indsat til Befalingsmand paa Hjaltland.

Erklæring derom, som Gud tilsiger os, men ønskede dog først at høre de her tilstedeværende gode Mænds Raad. Vi bede og byde derfor paa Guds Vegne, at alle udsige herom, hvad de vide at være sandest for Gud og Mennesker. Der sidder nu for det første I, Kong Haakon, allerede i Besiddelse af Riget; alle eders Venner sige at I er Arving til Norges Rige efter eders Fader og alle eders Forfædre; over dette Rige har Mand hersket efter Mand, uden at noget Kvindeled er kommet imellem, og jeg venter derfor at de fleste erklære eders Paastand for den rette. Skule Jarl er kommen østenfra med mange gode Mænd, og paastaar at være sin Broder, Kong Inges, Arving, hvilket vi ogsaa have hørt mange sande med ham. Her er derhos Guthorm, Kong Inges Søn, og gjør ligeledes Fordring paa Norge efter sin Fader; fremdeles er her, i Jarlens Følge, Sigurd Ribbung, Erling Steinveggs Søn, og mener at være arveberettiget til Norge efter Kong Magnus, hvis Sønnesøn han paastaar at være; og endelig er der kommet Mænd fra Junker Knut øster i Gautland, der paaberaabe sig til hans Fordeel, hvad der og, som vi vide, virkelig forholder sig saaledes, at han i Følge Overeenskomsten paa Orething skal være egtefød Arving baade efter Haakon Jarl og Kong Inge; thi det i den Anledning oprettede Dokument er her tilstede, forsynet med de fyrstelige Brødres saavel som Erkebiskop Thores og de øvrige Biskoppers Segl, og erklærer udtrykkeligt, at hvis en af dem efterlod nogen egtefød Søn, den anden ikke, skulde hiin tage Arv efter dem begge. Skjønt vi nu allerede have opgjort vor Mening, og vide hvem vi ville erklære os for, ønske vi dog at høre andres Mening herom, og opfordre derfor alle her tilstedeværende, saavel Lendermænd, som lærde og ulærde, til at ytre sig". Skule Jarl tog strax Ordet og sagde: „det er ganske vist, Hr. Erkebiskop, at jeg er Kong Inges samfædre og egtefødde Broder, og derfor efter den hellige Kong Olafs Lov hans rette Arving." „Ja," svarede Kong Haakon, „I er vist Kong Inges Arving med Hensyn til alt hvad I med Rette arvede efter eders Fader, men ikke til Norges Rige, thi Kong Inge blev kun sat til at bevare mit Fædrenerige for mig [1])." „Nej," afbrød Jarlen, „jeg paastaar at være hans Arving til al den Ret, han havde." „Det vil nu vise sig naar det i Dag ransages," sagde Kongen, „om han arvede Norge efter min Fader eller var sat til midlertidigt at forvalte Riget efter gode Mænds

[1]) Det er allerede forhen berørt, at denne Paastand ikke bogstaveligt medfører Sandhed, da man nemlig ved Inges Ophøielse paa Tronen endnu ikke vidste at Haakon Haakonssøn eller overhoved nogen Søn af Haakon Sverressøn var til. Men han havde for saa vidt Ret, som Inge kun var valgt under den Forudsætning, at en saadan Søn ikke fandtes, og at Valget maaskee vilde have været anseet ugyldigt, umiddelbart ved Haakons Fremtræden, hvis denne da havde været myndig.

Foranstaltning". Da Erkebiskoppen merkede, at dette kun vilde blive Mundhuggeri mellem Kongen og Jarlen, bad han dem holde op med slige Ord. De føjede sig derefter, og Forsamlingens Medlemmer kunde saaledes efter Opfordringen faa Ordet. Den, som først stod op og ytrede sig, var Lendermanden Jon Staal. „Da vi gamle Birkebeiner", sagde han, „udgøde vort Blod og døjede saa meget Ondt med Kong Sverre, kunde det aldrig falde os ind, at Forhandlinger som disse skulde behøves, thi vi kæmpede alle sammen for at hævde ham og hans Æt hans retmæssige Fædrenearv. Men det er ikke saa underligt, om Skule Jarl fremkommer med en saadan Paastand, som den, vi nys have hørt, thi det er blevet mig sagt, at der her inde endog skulle findes de Lagmænd, der aabenbart have søgt at bevise for Jarlen, at han er arveberettiget til Norge efter Kong Inge. Hermed sigter jeg til eder, Aamunde Remba og Eystein Roessøn, der sidde hist henne paa Pallen". Ved denne ligefremme Sigtelse sprang Aamunde Remba op og spurgte: „hvor var du vel, Jon Staal, da jeg sagde dette, saa at du hørte det? eller nævn mig nogen anden, i hvis Paahør jeg sagde det!" Eystein Roessøn rejste sig ligeledes og benegtede at have sagt noget saadant. Arnbjørn Jonssøn ytrede at hvis Lagmændene havde sagt dette eller noget lignende, maatte det mere have været i Drukkenskab eller af Letsindighed, end i Medhold af St. Olafs Lov, ja at de maaskee kunde have ladet sig bestikke. Atter saa det ud til at Forhandlingerne vilde udarte til Mundhuggeri og Ukvemsord, da Kongen stod op og sagde: „paa denne Maade nytter det ikke at fare frem med Ransagningen, men vi ville først høre den Lagmand, der er beskikket over Thrøndelagen, hvilken Kongevalget med Rette tilkommer; han er derhos den ældste Lagmand i Landet, saasom han tiltraadte sit Embede i Kong Sverres og Erkebiskop Eysteins Dage, heller ikke har man hidtil fundet Svig, Falskhed eller Uretfærdighed hos ham, og derfor ansee alle ham for den viseste Mand i Landet. Altsaa, Gunnar Bonde, siden vi nu henskyde Sagen til dig, saa sig i alles Paahør, hvad du anseer rettest for Gud med Hensyn til vor Fordring paa Norges Krone!" Gunnar Grjonbak tog seent til Orde, og talte saaledes: „I opfordrer mig, Hr. Konge, til at erklære for disse Høvdinger, hvo af eder der har Ret til Norges Krone. Det er en tung Byrde for et Kotkarls-Barn, at skifte en saa stor Magt, frakjende En og tilkjende en Anden den; jeg føler at det gaar mig, som jeg tror det i lignende Tilfælde vilde gaa de Fleste, at jeg gjør det skjelvende og ræd, thi da Kong Sverre overdrog mig dette Hverv, bød han mig skifte Ret mellem Kotkarle, ej mellem Høvdinger, aller mindst naar Vedkommende selv ere tilstede. For lidt siden hørte jeg Lagmændene benegte, hvad man beskyldte dem for; og da de fleste vige for Magten, vil heller ikke jeg overtage den Byrde

paa egen Haand at afgjøre denne Sag. Eftersom altsaa vi Rotkarle-Sønner for det meste ere alt for ukyndige til at kunne have nogen Mening i saa vigtige Anliggender, og enkelte derhos maaskee noget partiske, ville vi heller lade Den sige frem, som baade ved hvad der er ret, og siger det Rette, hvo der saa hører derpaa, mægtig eller ringe, uden at frygte nogen Mishag. Dette er hverken mere eller mindre end **Kong Olafs Lovbog**, der efter hans Forordning blev given for hele Norge, og som alle Norges Konger, der hylde Sandhed og Retfærdighed, siden stedse have overholdt. Men naar jeg, saa vidt jeg formaar, skal erklære hvad den siger mig, da siger jeg som saa, at **Kong Haakon ene** blandt alle de Mænd, der i Dag fremsætte deres Fordring, er berettiget til Riget. Ja, om endog baade Kong Inge og Haakon Jarl endnu i Dag sad her i deres fulde Magt, saa sagde jeg dog, at han var lovlig berettiget til at bestige Tronen, og til at fordre at hiin skulde forlade den, ligesom jeg og siger, at hverken Skule Jarl efter sin Broder Kong Inge, eller Junker Knut efter sin Fader Haakon, eller Guthorm efter sin Fader Kong Inge har mindste Fordring paa Norges Krone, saa længe Kong Haakon lever. For Erling Steinveggs Søn siger jeg ingen Lov, og kjender jeg ingen; ham faa Vikverjerne sige Lov, der gjorde ham og hans Fader til Konger, og formodentlig vide, hvor han skal søge sin Fædrenearv. Mere veed jeg for dette Sinde ikke at anføre." Kongen opfordrede dernæst Dagfinn Bonde til at ytre sig om den samme Sag, i Egenskab af Gunnars nærmeste Nabo-Lagmand, nemlig for Gulathing. Dagfinn sagde: „Jeg kom ung til Kong Sverre, og deeltog i nogle Slag, navnlig disse tvende, i Florevaag med Øyeskeggerne og paa Jonsvollene med Baglerne; før han begyndte Striden, plejede han altid at bede saaledes: „Gud og den hellige Maria og den hellige Kong Olaf holde sin Haand over os, og give Gud mig saa sandt Sejr i Dag, som jeg har en retfærdig Sag at stride for og mit Fædrenearv at værge, men mine Modstandere derimod have Uret". Og det veed jeg, at han og hans Afkom ere lovlig berettigede til Kongedømmet, hvorfor jeg siger det at være Lov, saa sandt jeg vil ansvare det for Gud, at **Kong Haakon er ret Arving til Norges Rige**, men ingen af de andre, der nu gjøre Fordring derpaa. Til dette mit Lovsagn føjer jeg, at jeg, om det behøves, er rede til at kæmpe for ham og lade Livet for ham." Denne Tale blev af de fleste optagen med Bifald.

Derpaa henvendte Kongen sig til næste Lagmand, Aamunde Remba i Ryfylke, mod hvem Jon Staal og Arnbjørn Jonsson havde fremført hiin graverende Beskyldning, og bad ham i denne Anledning at erklære sig og ytre hvad han fandt at være rettest for Gud. „Mange fagre Gaver," sagde Aamunde, „har jeg at takke Skule Jarl for, og ofte har jeg haft det saa godt hos ham, at jeg ikke engang kan beskrive det, men aldrig har jeg dog

drukket mig saaledes fra Vid og Sands, at jeg har givet Manddom og Retfærdighed en god Dag. Thi det veed jeg sandt for Gud, at **Kong Haakon er retmæssig Arving efter sin Fader**, og fød og baaren til Norges Rige efter sine Forfædre; men en anden Sag er, hvad jeg ofte har sagt, at Skule Jarl er ret og lovlig Arving efter sin Broder Kong Inge, og fød og baaren til al den Arv, denne fik med Rette. Her vil jeg dog nærmest henvende mig til nogle af eder, Biskopper, og af eder, Lendermænd; jeg opfordrer eder til at vedstaa den Tale, I have ført ganske aabenbart, naar vi sad alle tilsammen hos Jarlen og nøde godt, og fik herlige Gaver. Thi I, der nyde høje Titler med stor Myndighed, burde aller mindst unddrage eder for at tilstaa Sandheden, og I maa derfor bekjende, at I, oftere end jeg, og med flere Overtalelser end Aamunde Rembas Lovsagn, have opmuntret Jarlen til at gjøre Fordring paa Kronen, saa at Jarlen, hvis I havde raadet, for længe siden havde begyndt Ufred, som Gud i det længste forbyde mellem ham og Kongen. Mere veed jeg for Øjeblikket ikke at sige herom, men det vil jeg bede Gud om, at hver den, der har søgt at stifte mere Ondt i denne Sag, end Aamunde Remba, maatte nu have et Horn i Hovedet i Stedet for en Biskops-Mitra." [1]) Arnbjørn Jonssøn, der maaskee i sit forrige Udfald mod Lagmændene nærmest havde haft Aamunde Remba for Øje, og derfor vel ønskede at give sin gamle Vaabenbroder Eystein Roessøn Anledning til at rense sig fra Beskyldningen, sagde nu til ham: „Eystein, Fostbroder og Kammerat, vi ere jo begge fordums Beglinger og have længe været i Huus og Telt sammen; lad os nu fortælle, hvad vi ofte have ytret for Jarlen." Eystein svarede: „jeg tvivler ikke paa, at mange af os have ytret for Jarlen, hvad nu flere fragaa, men det veed jeg med Visshed, at jeg hverken ytrede for dig eller ham, at Kong Haakon ej skulde være berettiget til Norges Krone."

Kongen opfordrede derpaa Thord Thordssøn Skolle, Lagmanden i Ranafylke, til at erklære hvad han holdt for Lov i denne Sag. „Jeg tør just ikke," sagde Thord, „paastaa at være saa særdeles kyndig i Loven, fordi jeg kaldes Lagmand [2]); jeg har vel ofte stiftet Ret mellem Kotkarle, men forstaar mig lidet paa Kongers Anliggender, og troede aldrig det skulde blive min Lod at dømme mellem dem. Men min Fader Thord hed med Rette Lagmand, og han sagde til mig, at hans Fader igjen og alle hans Forfædre sagde, at alle Norges Mænd stedse skulde følge en

[1]) Det er, som bekjendt, det latinsk-kirkelige Navn paa de kløftede Biskopshuer, der i vore Sagaer oftere sammenlignes med Horn.

[2]) Det er tydeligt nok at skjønne, at disse Ytringer, saavel af Thord, som tidligere af Gunnar Grjonbak, om deres foregivne Mangel paa Indsigter, kun var et Slags konventionelle Beskedenheds-Talemaader, som de fandt det nødvendigt at forudskikke.

Konges Søn, saa længe en saadan var til; de tilføiede ogsaa, at det aldrig gik dem godt, som stode ham imod." Man havde nu hørt en Lagmand fra Thrøndelagen, to fra Gulathingslagen og to fra Viken; Kongen anmodede derfor tilsidst de to Lagmænd fra Oplandene om at erklære sig. Saxe paa Haug [1]), til hvem han først henvendte sig, sagde: „Jeg var hos Kong Haakon, denne Konges Fader, og hørte, da han var død, alle, baade Biskopperne og hele Almuen, ytre, at de gjerne vilde tjene en Søn af ham, om en saadan var til; og jeg siger ikke andet at være Lov, end at **han er arveberettiget til hele Norge efter sin Fader.**" Thore Lagmand sagde: „om jeg var saa uforstandig eller ilde sindet, at jeg vilde sige andet end disse Mænd have sagt, vilde mine Ord ikke blive agtede; men nu veed jeg med mig selv for Gud, at jeg aldrig til denne Dag har sagt andet, end hvad jeg nu her siger, som jeg vil forsvare det for Gud, nemlig at **Kongedømmet over hele Norge med fuld Arveret tilkommer Kong Haakon;** og jeg tilføier den Opfordring, at alle vi Norges Mænd følge en Konge-Søn, saa længe en saadan er til, thi da gaar det godt med Norge, hvad Skjebne det end siden monne faa."

Da Lagmændene saaledes havde erklæret sig — de to andre Lagmænd fra Frostathings-Lagen synes man ikke at have anseet det nødvendigt at høre efter at Gunnar Grjonbak havde sagt sin Mening — tog Erkebiskoppen atter Ordet og sluttede Forhandlingerne med følgende Kjendelse: „Vi have nu hørt, hvad vore Lagmænd have sagt, og skjønt enhver af dem har ytret sig paa forskjellig Viis, have de dog alle været enige i eet Punkt, om hvis Rigtighed vi allerede før vare overbeviste, og som vi derfor gjerne tiltræde, **af alle Nulevende er Kong Haakon alene lovlig arveberettiget** til hele Norge efter sin Fader og sine Forfædre. Dog ville vi, at den Aftale og Bestemmelse, som tidligere har været oprettet mellem Kongen og Jarlen angaaende Landeskifte, fremdeles bliver staaende uforandret, thi det er mest betryggende for Freden, at de ere saa vel forligte indbyrdes som muligt. Derhos bede vi Kongen, at han sørger paa bedste Maade for sin Frænde Guthorm. Men om Sigurd Ribbung have vi intet at tale". Efter Erkebiskoppen talte derpaa først Gunnar Grjonbak, derpaa Dagfinn, og opfordrede ligeledes Kongen og Jarlen til Forlig og Enighed. Dermed hævedes Sammenkomsten, og det vigtigste Spørgsmaal var nu afgjort. Jar-

---

[1]) Da der udtrykkeligt tilføies, at Saxe var fra Hedemarken, maa man formode at den her nævnte Gaard Haug er Haug i Stange Præstegjeld. Besynderligt er det dog, at i Biskop Ivars (udaterede) Brev i Dipl. Norv. II. 4 nævnes Thore Lagmand som den, der var med ham i Gudbrandsdalen, hvilket viser at Thore i det mindste da var Lagmand i den nordre, ej, som Sagaen har det, i den søndre Deel. Men de kunne i Mellemtiden mellem Brevets Udstedelse og Mødet i Bergen have byttet Lagsaga.

len synes ikke at have ytret andet, end de faa Ord, han talte i Begyndelsen, og man seer, at han, saa modbydeligt det end var ham, dog uden Modsigelse har fundet sig i den af Erkebiskoppen afsagte Kjendelse, der havde alt for stort Medhold i den almindelige Mening til at det for Øjeblikket kunde nytte ham at sætte sig op derimod. Men han rettede i dets Sted alle sine Bestræbelser paa at gjøre sig den engang sluttede Overeenskomst saa fordeelagtig som muligt, og derved lægge Grunden til en Magt, der med Tiden kunde gjøre det muligt for ham at forfølge sine ærgjerrige Planer, dem han aldrig nedlagde, med større Eftertryk. Denne Overeenskomst, saavel som de øvrige Anliggender, der ventelig stode i Forbindelse med hans officielle Nedlæggelse af Formynder-Hvervet, bleve nu i flere Dage Gjenstand for ivrige Forhandlinger mellem ham og Kongen. Forliget lød, som det oftere er nævnt, paa at Jarlen skulde have en Trediedeel af Landet, hvorved der, da det afsluttedes, ej sigtedes til nogen Deling i Rummet, men kun til en Trediedeel af de kongelige Indtægter, thi som Formynder deeltog Jarlen i Bestyrelsen, eller maaskee rettere, var den egentlige Bestyrer af det hele Land, saa at en Deling var unødvendig; nu derimod kunde den, efter de Tiders Begreber, ikke undgaaes. Vi have seet, hvorledes Jarlen allerede Høsten forud havde oppebaaret Leding, foruden af Viken og Oplandene, ogsaa af Agder, til Kongens store Misnøje; desuagtet fordrede han nu det samme, og paastod at den sydligste Trediedeel af Riget skulde regnes heelt til Aaen Eire. Kongen indvendte derimod som før, at Trediedelen allerede var større end nogen Jarl hidtil havde haft den, om den kun gik fra Landsenden ved Gøtaelven og til Rygjarbit, men at han for Freds og godt Svogerskabs Skyld ikke vilde negte ham dette. Men Jarlen vilde ikke lade sig nøje dermed, og man skiltes fra hinanden uden at komme til nogen Enighed. Da gik Lendermændene Arnbjørn Jonssøn og Lodin Gunnessøn saavel som Sysselmændene fra Viken til Kongen, og bade ham, heller selv at tage det Søndenfjeldske, men derimod at lade Jarlen faa Thrøndelagen. Saa meget foretrak nu Vikverjerne Kongen for Jarlen, skjønt de i Førstningen havde heldet mere til denne, og man skulde derfor endog tro, at denne under sit sidste Ophold i Viken havde lagt sig ud med Høvdingerne der. Ogsaa Biskop Nikolas forenede sine Bønner med disses, og lovede Kongen at han i alle Dele skulde være ham tro, baade lønligen og aabenbare. Kongen samtykkede, og tilbød Jarlen, at han som sin Trediedeel skulde tage hele det nordlige Norge indtil Søndmøre, altsaa nøjagtigt hvad der hørte til Frostathingslagen, dog vel ogsaa Jemteland heri indbefattet. Men Jarlen, der havde fundet Viken med Oplandene for lidet, var naturligviis end mindre tilfreds hermed, skjønt han for øvrigt intet kunde have mod Byttet i sig selv, hvorved han vilde komme til at herske i de Egne, hvor han havde sit egentlige Hjem og sine fleste Besiddelser. Men

han fordrede som sin Tredjedeel, foruden Frostathingslagen, ogsaa de tre nordlige Fylker af Gulathingslagen, nemlig Søndmøre, Fjordene og Sogn. Men derved, indvendte man, vilde han faa Halvdelen af Landet kun paa ti Skibreder nær [1]), og paa en saa overspændt Fordring kunde Kongen ikke gaa ind. Da foreslog Erkebiskoppen at lade Grændsen for Jarlens Deel blive den samme som mellem Nidaros og Bergens Biskopsdømme, eller med andre Ord, at Jarlen foruden Frostathingslagen ogsaa skulde faa Søndmøre. Hertil erklærede Kongen sig villig, og Jarlen samtykkede ligeledes deri, saa at omsider ogsaa denne vigtige Sag blev bragt paa det rene, og et Dokument derom affattet under Kongens, Erkebiskoppens, Jarlens og Lydbiskoppernes Segl. Det bestemtes her, at hvis Kongen hjemsøgtes af Ufred, skulde Jarlen være pligtig til at indfinde sig hos ham med sine Tropper, hvor som helst han bestemte, nord i Landet eller syd; dette viser altsaa, hvad der desuden faldt af sig selv, at Jarlen ikke fik hiint store Stykke af Riget til uafhængig Besiddelse, men kun til Len, skjønt han for øvrigt oppebar alle kongelige Indtægter deraf og førte fuldstændig Regjering derover, uden at skylde Kongen nogen Skat eller Afgift.

Hermed slutter Sagaen sin mere end sædvanligt omstændelige Beretning om dette merkelige Rigsmøde [2]). Men Beretningen kan i denne Skikkelse neppe være fuldstændig. Det heder udtrykkeligt, som ved alle slige Rigsmøder, at Høvdingerne og de bedste Bønder fra alle Landets Fylker vare tilstede, men den nævner dog intet om, at der foruden de egentlige Høvdinger var andre tilstede ved den Sammenkomst i Kongehallen, hvor Kongens Arveret blev gransket og godkjendt, end Lagmændene, hvis Erklæring det var nødvendigt at indhente, og denne Sammenkomst, hvor vigtig den var og hvor nøje den beskrives, kan saaledes dog kun have været forberedende. Vi savne Beretningen om et stort Hovedmøde, der i Lighed

---

1) Denne Beregning svarer temmelig godt til den Angivelse af Skibrede-Antallet, som findes i Kong Magnus Haakonssøns Testamente af 1277 aftrykt i Thorkelin Dipl. II. Side 253. Thi Skibredernes Antal i Haalogaland, Naumdal, Thrøndelagen, Raumsdalen, begge Mørerne, Fjordene og Sogn angives her tilsammen til 152, i Hordafylke, Rygfylke, Agder og Viken til 127; lægges nu hertil Gudbrandsdalen (med Østerdalen?) Hadafylke, Heinafylke og Raumafylke, der vel ikke vare inddeelte i Skibreder, men hvert især beregnes som jevngode med 10 Skibreder, altsaa tilsammen 40, faar man følgelig Kongens hele Andeel til at udgjøre 167, eller 15 flere end Jarlens. Da man nu ved Sammenligning mellem denne Skibrede-Angivelse og Skibetallet i ældre Gulathingslov Cap. 315 seer, at Skibredernes Antal ikke til enhver Tid var ganske det samme, bliver det nok saa rimeligt, at den omspurgte Differens i 1222 kun udgjorde 10; muligt og, at man maaskee kun havde beregnet Jemteland og Herdalen til fem Skibreder.

2) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 86—98.

med, hvad der ved lignende Lejligheder tidligere fandt Sted, holdtes paa Christkirkegaarden, hvor de i de forberedende Møder og Sammenkomster afgjorte Sager — i nærværende Tilfælde Kjendelsen om Kongens Eneberettigelse til Tronen, Delingen af Landet mellem ham og hans Overtagelse af Regjeringen som fuldmyndig, og maaskee mangt og meget andet, der i Sagaen forbigaaes, — bleve højtideligt bekjendtgjorte og antagne, samt hvor Kongen i behørig Form forlenede Jarlen med hiin saakaldte Trediedeel, og denne derimod aflagde Kongen Troskabs-Ed som hans Vasall. Det er ogsaa klart, at Jon Jarl fra Orknøerne, naar han først havde anseet det nødvendigt at indfinde sig til Mødet og derved give sin Afhængighed tydeligt tilkjende — vi ville i det følgende see at hans mislige Forhold til sin skotske Lensherre gjorde det ønskeligt for ham at have Norges Konge til Ven — heller ikke har kunnet undlade, ved denne Lejlighed at sværge Haakon Troskabs-Ed, eller, hvis han allerede ved Mødet i 1218 havde aflagt den til Kongen og Jarlen under eet, nu at fornye den til Kongen alene. Man kan derfor vistnok antage som sikkert, at et saadant stort Slutningsmøde virkelig har været holdt, og at Sagaskriveren kun undlader at omtale det, fordi han ansaa det at falde af sig selv. Men under denne Forudsætning lære vi heraf, hvad der ogsaa i sig selv er det rimeligste, at paa slige Rigsmøder afgjordes alle vigtigere Sager i forberedende Sammenkomster af de forstandigste og mest anseede Mænd, blandt hvilke de fra Fylkene opnævnte Bønder ej vare, og saaledes heller ikke deeltoge i Debatterne, hvorimod de kun fremmødte til det almindelige Slutningsmøde, for her i Forening med de øvrige højtideligt og i Mængdens Paahør at bekræfte og vedtage de allerede fattede Beslutninger.

Biskopperne, Lendermændene og de øvrige Deputerede, der ikke hørte hjemme i Bergen, beredede sig nu til at drage hjem, medens Kongen og Jarlen hver for sig traf de i Anledning af Omflytningen nødvendige Foranstaltninger. Kongen lod de Sysselmænd nord i Landet, der vare ham hengivne og som han mest kunde stole paa, ombytte deres Sysler med Sysler i Viken, medens Jarlen ligeledes forflyttede sine Venner fra Viken til det nordlige Norge. Det lader derhos til, at de deelte Skibene mellem sig, fremdeles, som man maa formode, i Forholdet af to til tre; navnlig tog Kongen Guldbringen, det største af dem og sendte det forud til Viken under Befaling af sin Morbroder Bjørn og en Olaf Ingasson, der nu for første Gang nævnes, men siden oftere sees at være anvendt i vigtigere Hverv, og efter Navnet saavel som Fremtrædelsestiden at dømme sikkert var en Halvbroder af Kongen, fød af dennes Moder Inga i et efter hendes Ankomst til Nidaros indgaaet Egteskab med en Mand, hvis Navn Sagaen ikke har opbevaret, da Sønnen, som sædvanligt ved slige Lejligheder

benævntes efter sin Moder [1]). Endnu medens Kongen og Jarlen opholdt sig i Bergen, ja maaskee endog forend Rigsmødet var tilendebragt, døde Biskop Bjarne (15de September), maaskee i Munkeliv Kloster, til hvilket han skjenkede en ham i Søndfjord tilhørende Gaard, hvoraf man saaledes seer, at de fornemme Orknøboer ogsaa stundom ejede Jord i Norge, ligesom norske Høvdinger omvendt oftere havde Besiddelser paa Orknøerne og Hjaltland [2]). Bjarne var, som vi allerede ovenfor have omtalt, en af de bedste og mest ansete Skalde paa sin Tid, hvilket var saa meget merkeligere, som han ej var Islænding og neppe engang havde været paa Island, til hvilket Udøvelsen af den egentlige gamle Skaldekunst ellers lige fra det foregaaende Aarhundredes Slutning synes at have indskrænket sig, medens derimod den i det sydligere Norden brugelige Kæmpevise-Digtning lader til at være bleven den mest yndede, ogsaa i Norge og Skatlandene. Til Bjarnes Eftermand valgtes en Jofrey, der efter Navnets Sjeldenhed at dømme kunde antages at være den ovenfor omtalte Provst Jofrey i Tunsberg, skjønt han rigtignok, som det strax nedenfor vil sees, nævnes endnu som Provst paa en Tid, da man maaskee kunde formode at han ellers i det mindste skulde have været kaldet „udvalgt Biskop“ eller „Biskopsefne [3]).“

110. Riget deelt mellem Kongen og Jarlen. Kongen overvintrer i Viken. Erkebiskop Guthorms Død.

Norge var altsaa nu i Virkeligheden deelt i tvende særskilte Riger, nemlig Kongens, der indbefattede Viken, Oplandene og Gulathingslagen,

---

[1]) At Inga, Haakons Moder, var gift, maa formodes deraf at hun nedenfor, hvor hendes Død omtales, kaldes „Fru Inga“, da hendes blotte Egenskab af Kongens Moder ej synes tilstrækkelig til at kunne skaffe hende denne Titel. Men hvem var hun gift med? Det skulde dog vel ikke have været Vegard Veradal, der ovenfor kaldes „Kongens Maag“?

[2]) Munkelivsbogen, S. 83. Gaarden, hvorom der her handles, var Holand i Dalsfjorden; der er og i Brevet en Disposition til Bedste for en Agnes, hvis Forhold til Bjarne ikke angives. Om de forskjellige Angivelser af Bjarnes Dødsaar er der ovenfor talt. Hans Dødsdag henføres i det oftere paaberaabte Nekrologium til 15de Septbr.

[3]) Jofrey var nemlig, som vi erfare, i Tunsberg endnu om Julen 1223, og kaldes kun Provst. Men herved er dog at merke, at Annalerne, der henføre Bjarnes Død til 1222, henføre Jofreys Indvielse til 1223, og heraf kunde man være beretriget til at slutte, at dennes Valg og Indvielse foregik Aaret efter Bjarnes Død, følgelig i 1224, naar det erkjendes som det rette, at Bjarne døde 1223. Og med Meldingen af Bjarnes Død til Kapitlet: Kirkevaag og det nye Biskopsvalg der, kan der let have gaaet saa lang Tid hen, at Jofrey endnu ikke var valgt, eller i det mindste endnu ikke havde erfaret at han var valgt, ved Juletider 1223. Paa den anden Side kunde det nok tænkes, at der blandt Orknø-Kannikerne har været en Skotlænder ved Navn Joffrey, hvis Navn i den norske Udtale opfattedes som Jofrey. Jvfr. ovenfor S. 653

paa Søndmøre nær, og Jarlens, der indbefattede Haalogaland, Throndelagen, Raumsdal og begge Mørerne; Forbindelsen imellem dem var temmelig løs, da Kongens Lenshøjhed over Jarlen ikke havde stort at betyde. Denne Deling stod ved Magt i over femten Aar, til lidet Gavn for Riget. Længere ud paa Høsten, da Kongen og Jarlen vare færdige med Forberedelserne til Rejsen og Anordningen af de nye Forhold, droge de hver til sit, Kongen til Viken, Jarlen til Throndhjem. Bryllupet mellem Kongen og Jomfru Margrete var nu bestemt til Vintren efter den, som nu forestod. Med Hensyn til Sigurd Ribbung havde det først været aftalt, at han skulde følge Kongen til Viken, men Jarlen havde ladet saa mange Ord falde for ham om det farlige og vovelige herved, at han betænkte sig, og foretrak at følge med Jarlen til Throndhjem. Kongen satte sig ikke derimod, men paalagde kun Jarlen, da de skiltes ad, at holde ham anstændigt, men derhos see til, at han ikke vakte nye Uroligheder, hvilket da Jarlen naturligviis lovede. Men vi ville snart see, at det er højst uvist, om han agtede at holde dette Løfte, og at han maaskee allerede nu spillede under Dække med Sigurd, og med ham, ja maaskee endog med Biskop Nikolas, havde aftalt Planen til at skaffe Kongen Ulempe og svække hans Magt. Intet kunde dertil være ham belejligere end den nye Anordning af Landsdelingen. Frostathingslagen, der blev ham til Deel, havde ej alene været forskaanet for de mangeaarige Krige, hvoraf Viken havde været hjemsøgt og udpiint, men i Distriktet fandtes der neppe engang Elementer til nogen ny Borgerkrig, med mindre det skulde være til Bedste for ham selv, da han her var omringet af Venner og Frænder, hvorimod der i Viken maatte herske megen Gjæring og findes meget Brændstof, da Ribbunger-Høvdingernes nødtvungne Underkastelse ikke paa een Gang kunde udslette alle de Sympathier, som den østre Deel af Viken og Oplandene unegtelig maa have følt for dem, eller maaskee rettere den Mistillid og Uvilje, man der nærede mod Birkebeinerne. Hertil kom, at alene Biskop Nikolas's Nærværelse i Viken maatte være en betænkelig Sag. Foruden Krigens Plager havde ogsaa det Uheld rammet Viken, at Oslo, den vigtigste Stad, i dette Aar var lagt i Aske af en **Ildebrand**, der endog fortærede Kongsgaarden. Der kan ellers ingen Tvivl være om, at Haakon og hans forstandige Raadgivere meget godt indsaa de Farer og Vanskeligheder, han gik i Møde ved at tage Viken for sin Deel, men at de paa den anden Side have anseet det betryggende, at Skule ikke havde noget med dette urolige Landskab at bestille, og saaledes hindredes fra selv at stifte noget Oprør der, saavel som at han saa meget som muligt fjernedes fra det farlige Naboskab med Danmark. Man skiltes vistnok paa begge Sider med Uvilje, Mistanke og fordulgte Planer i Hjertet, om end med Venskab og Høflighed paa Læberne. Kongen kom til Tunsberg første Ad-

ventssøndag, (3die December) og blev hjerteligt modtagen af alle; Biskop Nikolas var ogsaa tilstede, bød Kongen velkommen med største Blidhed, og gav ham mange Foræringer, hvorimod Kongen gav ham intet ringere end den nordre (eller vestre) Deel af Oslo Syssel til Len, og en Attensesse med fuldt Tilbehør. Biskoppen forblev hos Kongen, der agtede at tilbringe Julen og den øvrige Vinter i Tunsberg, indtil 22de December; da afsejlede han for at begive sig tilbage til Oslo, men fik Modvind, saa at han endnu den første Juledag ikke var kommen længer end til Lavøerne ved Horten. Da Kongen hørte dette, sendte han Provst Jofrey og Dagfinn Bonde til ham, for at indbyde ham til sig i Julen; Biskoppen takkede for Indbydelsen og sagde at han skulde benytte sig deraf, hvis han ikke fik god Vind førend Trediedag, men just da fik han Bør, og sejlede ind til Oslo, hvorfra han siden sendte Provst Ivar [1]) med mange fagre „Sendinger" til Kongen. Saa venskabeligt gik det da til mellem Kongen og Biskoppen. Julen hengik i Rolighed; de, som denne Gang ophøjedes til Lendermands-Værdighed, vare de forhenværende Baglerhøvdinger Hallvard Bratte og Simon Kyr. Henimod Paaske det følgende Aar (Paaske i 1224 faldt paa den 14de April) begav Kongen sig til Oslo, hvor Kongsgaarden endnu ikke var opbygget efter Branden, saa at han maatte opholde sig i en Privatmands Gaard. Strax efter hans Ankomst indtraf der Mænd, afsendte fra Chorsbrødrene i Nidaros og Jarlen med Breve og Melding om, at **Erkebiskop Guthorm var død**, og at de allerede havde valgt ham en Eftermand, nemlig **Sigurd**, Abbed i Tautra, der just nu var udenlands, skjønt ikke for det Gode, da han, uvist af hvilken Grund, var suspenderet fra sit Embede, og appelleret, som det heder, det vil vel her sige indstevnet for Generalkapitlet i Citeaux. Desto besynderligere var det, at Valget kunde falde paa ham, men det forklares noksom af, hvad der siden anføres om ham, „at han var ingen synderlig Ven af Kongen". Thi han var saaledes en Mand, som netop faldt i Jarlens og Chorsbrødrenes Smag, og Omstændigheder, vi nu ikke kjende, maaskee kun indbyrdes Skinsyge, have vel hindret dem fra at vælge en af deres egen Midte. Da Guthorm allerede var død den 6te Februar, og Kongen ikke modtog hine Breve førend i Oslo, altsaa henimod Midten af April, er det tydeligt nok, at Jarlen og Brødrene med Flid have søgt at holde Kongen uvidende om det forefaldne, indtil de havde ordnet alt efter Ønske, thi en saa vigtig Begivenhed, som en Erkebiskops Død, burde dog med Rette ved et øjeblikkeligt affendt Ilbud være bleven meldt Kongen, i Stedet for at han nu først fik den at vide efter to Maaneders Forløb. Og alligevel havde de, man kan næsten sige den Frækhed at anmode Kongen om at give sit Samtykke til

[1]) Flatøbogen nævner „Gunnar".

Valget, og oven i Kjøbet at skrive til Paven for at anbefale det til Bekræftelse. Selv sendte Chorsbrødrene den før omtalte **Peter af Husastad** med Breve fra dem og Jarlen til Paven i samme Erende. Kongen tog, som venteligt var, ingen Notits af Anmodningen, men raadførte sig med Biskop Nikolas, der endnu fremdeles lod til at være Kongens Ven, og var enig med ham i at Sigurds Valg var uheldigt, deels af den oven anførte Grund, deels formedelst hans fiendtlige Sindelag mod Kongen, og endelig fordi han i det hele taget ikke var skikket til at bestyre et saa vigtigt Embede. Herom skreve de i Fællesskab et Brev til Paven, og bade ham at erklære Sigurds Valg ugyldigt, men derimod at udnævne Peter til Erkebiskop. Hvorledes Kongen kunde anbefale ham, der ved at paatage sig denne Sendelse havde viist, at han deelte Jarlens og Chorsbrødrenes Interesse, ligesom ogsaa disse ved afsende ham noksom lagde for Dagen at de regnede ham som en af deres visse Folk, kan neppe forklares paa anden Maade, end at Peter, der enten selv har været den, der overbragte Kongen Budskabet, eller strax efter rejste gjennem Oslo [1]), har, da han merkede at Kongen under ingen Omstændigheder vilde godkjende Sigurds Valg, og hans Medbrødre saaledes alligevel ikke kunde faa deres Vilje frem, benyttet sig af Lejligheden til at komme i hans Sted og anstillet sig venskabeligt sindet mod Kongen for at faa hans Anbefaling, ikke at tale om, hvad der kan have været hemmeligt forhandlet mellem ham og Biskop Nikolas. Peter, der maaskee er den samme „Peter, Erkebiskop Eriks Kapellan" der i Erkebiskop Absalons Testament betænkes med en Gave [2]), og i saa Fald var opdragen i en god Skole for Fiendskab mod Sverres Æt, hørte paa fædrene Side til den højbyrdige men for Falskhed ilde berygtede Standhale-Æt, og var paa mødrene Side beslægtet med Erkebiskop Eystein [3]). Da han skrives til Husastad, maa han have hørt hjemme paa eller ejet den store Gaard Husastad (nu Huusstad) paa Inderøen. Kongens og Biskoppens Anbefaling

---

[1]) I Sagaen staar der først: „der kom Mænd nordenfra Jarlen og Chorsbrødrene med Breve, og meldte Guthorms Død", siden: „at Peter af Husastad skulde være Biskop, hvilken da foor med Jarlens og Chorsbrødrenes Brev til Paven for at befordre Sigurds Sag." Disse tvende Steder, indbyrdes sammenholdte, synes nærmest at antyde, at Peter selv var en af hine „Mænd fra Chorsbrødrene og Jarlen". — Erkebiskoppens Dødsdag anføres i det oftere omtalte islandske Nekrologium.

[2]) Se ovenf. S. 425, Anm.

[3]) Peter var, ifølge Fagrskinna 215, en Søn af Sigrid, Syster af Ulf Fly, og Sønnedatter af Brigida, Syster af Jon sterke paa Raasvoll, Erkebiskop Eysteins Farfader, se Slægttavlen No. 9 i foregaaende Bind. At han var af Standhale-Ætten, siges i Haakon Haakonssøns Saga Cap. 142, se nedenfor. Maaskee han var en Søn af den ovenfor S. 4 omtalte Baard Standhale.

havde den tilbørlige Virkning, og Paven udnævnte ham til Erkebiskop, som det nedenfor vil sees [1]).

Som endnu et Tegn paa det venskabelige Forhold, der nu fandt Sted mellem Kongen og Biskop Nikolas, kan det anføres, at Kongen under dette sit Ophold i Oslo [2]), hævdede Kirkens Ejendomsret til det i hiin Tid store Djupviks Laxe-Fiske paa Modheim, der tidligere havde hørt under Kronen, men efterhaanden, som det synes allerede fra Harald Gilles Dage, var partviis bortskjenket til gejstlige Stiftelser, indtil det nu ganske var kommet under Kirken; nævnlig havde Biskoppen selv en Sjettedeel, Klosteret paa Hovedøen og Olafsklostret i Tunsberg hver sin Trediedeel, Nonneklostret i Oslo en Tiendedeel, m. m [3]), men Bønderne i Egnen, fornemmelig paa Eker, havde søgt at trænge sig ind i Brugsretten, eller at opføre andre Fisker i Nærheden, der formindskede Udbyttet af Hovedfisket. Kongen lod udgaa en Skrivelse til Bønderne paa Eker, maaskee ogsaa til dem paa Modheim, hvor han truede Enhver, der dristede sig til at gjøre saadanne Indgreb i Kirkens Rettigheder, med sin Vrede og haard Straf, enten paa Legeme eller Gods, „thi vi ville ikke taale af nogen som helst, høje eller lave, at de rane fra Gud og den hellige Kirke, af hvilken vi skulle nyde al vor Fremme og Oprejsning baade her og hisset". Iver for Kirkens Opretholdelse og Velvilje mod dens Tjenere, for saa vidt de ikke anmassede sig mere end hvad der med Rette tilkom dem, og utilbørligt blandede sig i

---

1) Haakon Haakonss. Saga Cap. 99, 100.

2) Brevet derom er aftrykt i Dipl. Norv. II. No. 5. Vel er det ikke dateret, men det er skrevet med selvsamme Haand, som et af Biskop Nikolas og Chorsbrødrene i Oslo udstedt Brev, aftrykt i Dipl. Norv. I. No. 7, samt meddeelt der i heelt Faksimile, hvorved de bevidne at en vis Ubbarr kjøbte af dem to Gaarde, som han øjeblikkelig skjenkede til Hovedø Kloster. Dette Brev er dateret i Biskopsgaarden den 12te Marts 1224, altsaa kun en Maaned før Kongens Ankomst; at Kongebrevet er skrevet med samme Haand, viser altsaa, at det ej kan være skrevet af hans Sekretær, men derimod af Biskoppens, eller en blandt Chorsbrødrene, altsaa i Oslo; ligesom det med Hensyn til Tiden altid er sandsynligere, at begge Breves Affattelsesdag ligger ganske nær ved hinanden, end at de skulde være adskilte ved et længere Mellemrum, i hvilket Biskoppen kan have verlet Skriver. Hertil kommer, at havde Brevet været udstedt ved Haakons tidligere Besøg i Oslo, vilde vel Jarlen have været Medudsteder, og at Nikolas døde næste Aar efter i den sidste Tid at have staaet i et temmeligt spændt Forhold til Kongen, hvorimod Stemningen i April 1224 netop var saadan, som man kunde tænke sig gunstig for Erhvervelsen af et Brev som det omspurgte. Hvad hiint biskoppelige Brev angaar, er det ikke uden Interesse, blandt Medundertegnerne som Vidner at see Sira Ivar Gesling (Provsten) og Asbjørn Kop, der havde været og maaskee endnu var Sysselmand.

3) Eysteins Jordebog, fol. 112. b. 114. b. 144. b. Brev i den Samling, der 1622 fandtes paa Akershuus Slot.

politiske Anliggender eller endog toge Parti med hans Fiender, udmerkede Kongen gjennem hele hans lange Regjeringstid. Med sand fyrstelig Gavmildhed byggede han Kirker, oprettede Hospitaler, stiftede Klostre, og sørgede paa enhver Viis, som den Tids Religionsformer og Begreber gave ved Haanden, for sand Christendoms Udbredelse, hvorfor det ogsaa — vissselig med Rette — siges om ham, „at han lagde mere Vind paa at styrke Christendommen i Norge end nogen Konge før ham siden Olaf den hellige [1])". En saadan Konge maatte ret være den Deel af Gejstligheden kjærkommen, der meente det oprigtigt med sit Kald, og vi ville ogsaa i Tidens Løb see de mest vel sindede og nidkjære af Biskopperne at slutte sig med Hengivenhed til ham. Men dette kunde ej være Tilfældet med Nikolas, for hvem Kirkens Interesser vare en Bisag imod hans personlige Fordele og de mangehaande, idelig omskiftende, politiske Agitationer, der nu synes at være blevne ham til en lige saa stor Nødvendighed, som Mad og Drikke og det daglige Livsophold.

Under dette sit Ophold i Oslo synes Kongen at have gjort Begyndelsen til de mange og store Bygningsarbejder, hvormed han forskjønnede Landets Byer, ved at lade Gjenopbyggelsen af den nedbrændte Kongsgaard sætte i Verk, uden al Tvivl efter en udvidet Plan og med større Soliditet end før. Det lader til, at den i Begyndelsen af 1228 var færdig, men at Kongen endnu ikke havde taget den i Brug: den har altsaa rimeligviis staaet under Bygning i henved fire Aar [2]). Om den i Forbindelse med Kongsgaarden staaende Mariekirke ogsaa var nedbrændt, og gjenopførtes af Haakon, nævnes ikke; da den var for anseet og betydelig til simpelt hen at kunne regnes som nogen Deel af Kongsgaarden og indbegribes under denne, maa man antage at den har været forskaanet af Branden.

Kongen forblev temmelig længe i Oslo, og synes ikke at have begivet sig derfra, førend efter Pints (2den Juni). Trefoldigheds-Søndag (9de Juni) var han atter i Tunsberg, og gav da en Fest for sine Folk, hvor det nok gik højt til med Drik og anden Lystighed, thi Huuskarlene og Gjesterne, fortælles der, kom i et saa rasende Slagsmaal med hinanden, at fem Mand bleve dræbte, mange saarede, og Kongen selv kom i den yderste Fare, da han søgte at stille dem ad [3]). Enten strax før eller strax efter synes han tilligemed Biskoppen at have besøgt Borgarthing, og i Forening med ham at have faaet den ovenfor omtalte, allerede paa Rigsmødet i Nidaros 1152 antagne, men, som man altsaa maa formode, hidtil ikke i Viken

---

[1]) Haakon Haakonss. Saga Cap. 333.

[2]) Haakon Haakonss. Saga, Cap. 160, jvfr. 333.

[3]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 101.

og Oplandene gjennemførte, Bestemmelse lovtagen [1]), hvorved det tillodes alle og enhver at skjenke Tiendedelen af arvet Land og Løsøre samt Fjerdedelen af selverhvervet Gods, helst til Kirker og geistlige Stiftelser, men ogsaa til andre, Beslægtede eller Ubeslægtede, hvem man vilde, uden at Arvingerne kunde gjøre nogen Indsigelse derimod. Skjønt her ogsaa Frænder og Ubeslægtede nævnes, seer man dog, at Bestemmelsen egentlig sigtede til Kirkens Bedste, og derfor var den og ledsaget med Trusel af Pavens, Erkebiskoppens og alle Biskoppernes Ban for dem, der søgte at omstyrte den. Altsaa havde man her et nyt Beviis paa Haakons venlige Stemning mod Kirken. Merkeligt er det, at uagtet Bestemmelsen blev lovtagen paa Borgarthing, heder det dog at den skulde forbinde saavel Vikverjer som Oplændinger. Der maa altsaa paa dette Thing have været Nævningsmænd fra Oplandene tilstede, og dette synes igjen at vise, hvad ogsaa andre Omstændigheder bestyrke, at Borgarthinget, oprindelig kun Hyldningsthing, endnu ikke var blevet fast Lagthing, men at lejlighedsviis Eidsivathing ogsaa kunde holdes der, indtil det endelig blev sædvanligt, at Eidsivathing kun holdtes for Oplandene, Borgarthing for Viken.

---

[1]) Se ovenfor, 2den Deel, S. 870. Kardinal Nikolas's Bestemmelse er, som her viist, allerede optagen i den ældre Frostathingslov III. 17, men Vedtægelsen paa Borgarthing danner et Slags egen Retterbod, aftrykt i N. gl. L. I. S. 447, 448. Der staar her, at Bestemmelsen blev vedtagen paa Borgarthing „med Kong Haakons og Biskop Nikolas's Raad", hvilket vel neppe kan betegne andet, end at de begge vare tilstede. For Resten er der den Besynderlighed herved at alle Afskrifter datere Vedtagelsen 1214, med det udtrykkelige Tillæg: „det Aar (eller „den Sommer"), da Danekongen var hærtagen". Hvad det angivne Aarstal angaar, er det tydeligt nok, at der overalt er skrevet et „X" for lidet, og at man skal læse „1224", da Haakon ej var Konge i 1214. Men her indtræder endnu den Mislighed, at Kong Valdemar, som bekjendt, ej blev fangen i 1224, men 1223, og i 1223 kan Akten dog ej være udstedt, da Kong Haakon, som vi have seet, i hele dette Aar ej kom til Viken, førend i December Maaned, og da ikke længer end til Tunsberg, ligesom der og paa den Tid af Aaret ej kunde være Tale om at holde Borgarthing. Der kan altsaa ikke være Tale om noget andet Aar end 1224. Hvis man nu kunde antage at Thinget holdtes i de første Dage af Mai, og ikke, som det siden var sædvanligt, i Juni, passede Udtrykket „det Aar o. s. v." for saa vidt som Aaret efter Valdemars Tilfangetagelse da ikke var ganske omme. Men holdtes det virkeligt om Sommeren, hvad Udtrykkene i flere Haandskrifter antyde, da maatte man vel fortolke Ordene „var hertekinn" ikke med „blev fangen", men „var fangen." Thi at en Fejltagelse om Tiden for en saa vigtig Begivenhed skulde kunne begaaes i Viken, synes umuligt. Ellers er denne Datering efter Valdemars Fangenskab højst merkelig, og tyder maaskee hen paa det nærmere Forhold, hvori Viken under Erling Steinvegg havde staaet til Valdemar.

111. Svenske Forhold. Kong Haakon bringer Vermelændingerne til at indgaa Forlig.

Uagtet kun saa kort Tid var hengaaet efter at Haakons Berettigelse til Tronen var bleven formelig anerkjendt, og han selv havde faaet frie Hænder til at føre Regjeringen, viste han dog allerede nu, at det var hans alvorlige Agt at overholde Rigets Værdighed lige over for fremmede Magter, og ikke at taale nogen Fornærmelse af disse eller deres Undersaatter. Af Danmark havde han paa denne Tid, da Kong Valdemar sad fangen, intet at frygte, men af Sverige derimod des mere, da de, som nu stode ved Roret her, vare ham intet mindre end gunstigt stemte. Kong Jon Sverkesson var død, endnu kun 1 Aar gammel, i Aaret 1222, og med ham uddøde Sverke Kolssøns Æt; den eneste, om hvilken der kunde være Tale som hans Efterfølger, var Kong Erik Knutssøns og Dronning Richizas, (Valdemar den 2den Systers) seraarige Søn **Erik**, der ligeledes var eneste mandlige Ætling af Erik den helliges Æt, altsaa den eneste Kongebaarne i hele Sverige; derfor blev han ogsaa tagen til Konge, skjønt han ej alene var et Barn, men dertilmed halt, læsp og klejsende i Mælet. Men des bedre Udsigt havde Magnaterne i Riget til en lang Formynder-Regjering, under hvilken de kunde raade. Disse Magnater vare, foruden Biskopperne, især de mægtige Folkunger, der vare beslægtede med begge Kongehuse, og under Eriks lange Regjeringstid ganske tilreve sig Magten. Blandt dem nævnes paa denne Tid Knut, Søn af Holmger hvilken allerede Kong Knut Erikssøn kaldte sin Frænde [1]), Æskil Lagmand, Sune Folkessøn, gift med Elin, Kong Sverkes Datter, hvilken han skal have bortført fra Vreta Kloster [2]), Philip Jonsbroder, sandsynligviis en Broder af Jon Jarl, Ulf Fase, Søn af Karl Jarl, og Byrge, yngre Broder af Æskil Lagmand. Disse sidste vare endnu unge, og toge ingen synderlig Deel i Begivenhederne, førend senere hen, hvor vi især ville see Byrge mægtig; de mest formaaende af dem paa denne Tid vare derimod Knut Holmgerssøn, der nævnes i Breve som Kongens Raadgiver, det vil vel her sige Formynder, og Æskil Lagmand, der vel ikke nævnes som Raadgiver, men hvis Indflydelse dog sees at have været meget stor, fornemmelig i Gautland, hvor man vel næsten maa betragte ham som et Slags Statholder. Hertil kom ogsaa hans Giftermaal med den i nærmeste Frændskabsforhold til Kon-

[1]) Se ovenfor S. 436, jvfr. Brev af Kong Knut i Liljegrens Dipl. Sv. I. No. 113.

[2]) At han var gift med hende, er sikkert nok, da det sees blandt andet af Brevet i Dipl. Svec. I. No. 295 og 302; men Fortællingen om Bortførelsen grunder sig nok alene paa en gammel Kæmpevise, siden endog Messenius i sin Scandia II. 22. paaberaaber sig en saadan.

gen og Kongehuset staaende Fru Christina, Haakon Jarls Enke. Hans Stifsøn Junker Knut, eller som han i Sverige kaldtes efter sin højbyrdige Moder, Knut Christinessøn, fyldte just ved denne Tid sit 18de Aar, Myndighedsaaret, og blev, som man af Diplomer erfarer, strax ophøjet blandt de kongelige Raadgiveres Tal [1]), en Værdighed, der dog for hans Vedkommende alene kan have været titulær, og en Hyldest, der vistes hans Byrd, medens den egentlige Myndighed derved maa have været hos Stiffaderen. Vi have seet, at Fru Christina allerede da Haakon som Dreng opholdt sig i hendes Huus, just ikke var ham synderlig god, og at hun endog omsider lyttede til Hides Forslag om at rydde ham af Vejen, naturligviis fordi hun i ham saa en farlig Medbejler til Tronen for sin Søn Knut. End mere maatte han siden være hende en Torn i Øjnene, da Haakon virkelig

---

[1]) I det af Erik udstedte Brev i Liljegrens Dipl. Svec. No. 216, som er udateret, og derfor i Diplomatariet ikke henført til noget bestemt Aar mellem 1222 og 1230, nævner Erik som sine „Consiliarii" Benedikt, Erkebiskop af Skara, „vor Kantsler og Frænde", Knut Holmgerssøn, „vor Frænde og Raadgiver", Knut Christinessøn, „vor Frænde og Raadgiver", Magister Stenar (vistnok Benedikts Efterfølger som Biskop i Skara), Erengisl Bja, „vor Fosterfader"; og de Undertegnende ere Biskop Benedikt, Knut Holmgerssøn, Knut Christinessøn, Bryngulf Stallare, Olaf, Erkebiskop i Upsala, Æskil Vestgøta Lagmand, og Ivar Jonssøn. At Knut Christinessøn, Kongens Frænde, ikke er nogen anden end Junker Knut, sees strax af Navnet og Tillægget „Kongens Frænde", thi da han nævnes efter sin Moder, er det tydeligt nok at hun maa have været den fornemste af begge Forældrene, saaledes den, gjennem hvilken han udledede sit Frændskab med Kongen; da der nu heller ikke var nogen anden Christina, henhørende til Kongehuset, end Fru Christina Nikolasdatter, bliver heller ikke Knut Christinessøn nogen anden end Junker Knut. Dette kan lede til, nærmere at bestemme Brevets Aar; thi da Knut i Midten af 1226 forlod Sverige for at blande sig i de norske Anliggender, kan Brevet ej være yngre, medens det heller ikke kan være ældre end hans 18de Aar, thi før kunde han ikke blive Medlem af Raadet. Nu heder det (se ovenfor S. 547) at Knut var noget yngre end Guthorm, Kong Inges Søn, der igjen var omtrent 2 Aar yngre end Kong Haakon; Knut var altsaa vel fød sidst i 1206 eller først i 1207, og har da fyldt sit 18de Aar 1224 eller 1225; Brevets Udstedelse falder altsaa mellem Slutningen af 1224 og Midten af 1226. Da Knut var saa ung, har tydeligt nok hans Raadværdighed været mest titulær, eller en Udmerkelse, man skyldte hans Byrd, medens Stiffaderen, hvem vi ogsaa see som Medunderskriver, rimeligviis førte Ordet i hans Navn. Junker Knuts Sigill skal endnu hænge ved Brevet. — I et andet Brev (No. 229) af 31 Juli 1224 nævnes som Undertegnere Biskop Benedikt, Biskop Robert af Vesteraas, Hr. Jon Remmodssøn, Hr. Knut Holmgerssøn, Hr. Philip Katharinassøn, Hr. Philip Jonsbroder, Hr. Ingevald, Næskonung Lagmand, Homer Skjenker; af disse er Philip Jonsbroder visselig en Broder af Jon Jarl, som faldt ved Askenes, se Lagerbring II. S. 327, og Philip Katharinassøn en Broder af Fru Christina.

blev Konge, og da Knuts Fordring paa Tronen var bleven afviist paa Rigsmødet i Bergen. Fra dette Øjeblik, da saaledes al Udsigt for Knut var afskaaren til at erhverve Norges Krone ad fredelig Vej, have sandsynligviis Christine og hendes Mand besluttet sig til at benytte sig af den første nogenledes antagelige Lejlighed, der tilbød sig til at lade Knut prøve Vaabenlykken. I det mindste give de senere paafølgende Begivenheder god Grund til at antage det. Og heraf følger igjen, at Folkungerne, eller Formynderregjeringen i det hele taget var ugunstig stemt mod Kong Haakon, skjønt Ulfkil selv, som vi ville see, var klog nok til at holde gode Miner indtil det belejlige Øjeblik kom. Denne ugunstige Stemning aabenbarede sig noksom i det Tilhold og den Hjelp, Sigurd Ribbung under de sidste Fejder af og til, ogsaa under den forrige Konge, havde nydt i **Vermelands Grændsebygder**, og som der ikke fra Regjeringens Side var gjort noget Skridt til at hindre. Men Haakon var ikke den, som taalmodig fandt sig heri. Endnu medens han opholdt sig i Oslo, sendte han, fortælles der, Brev øster og fordrede at tyve eller flere af de mægtigste Vermelændinger skulde indfinde sig hos ham, for paa sine egne og sine øvrige Landsmænds Vegne at give ham Fyldestgjørelse for den Skade, han havde lidt. Da han for at give denne Indkaldelse Vegt nødvendigviis maa have truet Vermelændingerne med Krig, hvis de ej adløde, men en saadan Henvendelse til et enkelt Landskabs Indbyggere uden foregaaende eller samtidig Henvendelse til Kongen selv vilde have været noget besynderlig, maa man formode, at Haakon ved samme Lejlighed har tilskrevet Kong Erik eller rettere Formynderne, især da der senere virkelig hentydes til en saadan Skrivelse [1]). Men, hvad enten han skrev til Kongen eller ej, saa er det vist nok, at han intet hørte fra ham; Vermelændingerne derimod bleve bange, og de Indkaldte fremmødte virkelig for ham i Tunsberg, hvor der og kom en heel Mængde norske Bønder af dem, der især havde lidt ved Ribbungernes Plyndringer, og klagede over dem. Vermelændingerne underkastede sig ganske Kongens Afgjørelse og paalagde dem at udrede en svær Pengebod, som han dog siden naadig eftergav dem, men lod dem aflægge Ed paa, at de for Eftertiden vilde være hans oprigtige Venner, og ikke forunde hans Fiender noget Tilhold i sit Land. Over dette Forlig blev der forfattet skriftlige Dokumenter, som Kongen ved dertil beskikkede Mænd sendte til Vermeland og lod oplæse paa alle Thing i hele Landskabet [2]). Det var i sig selv

---

[1]) Se nedenfor S. 680, hvor der udtrykkelig tales om tre Skrivelser, af hvilke en allerede var affendt, men uden at være bleven besvaret, da Kongen skrev i Slutningen af 1224. Jvfr. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 107.

[2]) Saaledes maa det vel forklares, hvad der siges i Sagaen, nemlig at „Kon-

en heel besynderlig Fremgangsmaade, saaledes at thinge med et enkelt Landskab af Naboriget, og indstevne dets Indbyggere til et Slags Dom eller tvunget Forlig, som om de havde været hans egne Undersaatter, men det forklares meget let under den Forudsætning, at Kongen forgjeves havde henvendt sig til Regjeringen selv, ligesom det og tør indeholde et Vidnesbyrd om den Forvirring, der paa denne Tid unegtelig maa have herslet i Sverige. Saa meget see vi heraf, at Vermelændingerne frygtede Haakon, og at der saaledes allerede gik Ord om ham som en Fyrste, med hvis Vrede der ikke var at spøge. Men det var dog kun, saa længe han var i Nærheden, og deres Underkastelse var langt fra at være oprigtig. Aldrig saasnart havde Harald forladt Viken, og var vendt tilbage til Bergen, førend de selv samme Vermelændinger, der havde svoret Kong Haakon Troskabseed, saavel som de, der før havde staaet i Sigurd Ribbungs Tjeneste, hemmeligen sendte Breve til Throndhjem, hvori de opfordrede ham til at flygte fra Jarlen og begive sig øster til dem, for her at rejse Flokken paany. Om de her bestemtes alene af Forbitrelse over den Ydmygelse, Kongen havde tilføjet dem, eller der var andre, mægtigere Mænd, der virkede paa dem, medens de endnu selv holdt sig skjult, er vanskeligt at afgjøre [1]).

112. Skule Jarl i Haalogaland. Sigurd Ribbung flygter til Vermeland.

Da Vermelændingernes Breve kom til Throndhjem, var Sigurd Ribbung ikke tilstede der, da han havde ledsaget Skule Jarl paa en Rejse, denne foretog til Haalogaland, maaskee for at lade sig hylde i denne fjerne Deel af Riget, der nu hørte til hans Part, men hvor han neppe før havde været. Om Rejsens Hensigt nævnes der nemlig intet i Sagaen; der fortælles kun, at Jarlen kom til Kjøbstevnen paa Vaagen, hvor han lagde ind i Kirkevaag, og at han her havde den Ubehagelighed, at et Par af hans Hird-Mænd med en Deel andre allerede Natten efter hans Ankomst snege sig i Land og dræbte Hirdmanden Arne Herjarda, en Systersøn af den mægtige Paal Vaagaskalm, fordi han tidligere havde dræbt en af deres Kammerater uden skjellig Grund. Da Jarlen vaagnede om Morgenen, vare alle Mand paa Skibet foran Masten borte, end Sysselmanden Ivar Utvik, der ledsagede ham paa Rejsen, og paa Spørgsmaalet, hvor der var bleven af dem, fik han kun til Svar, at de vare i-

gen sendte Mænd øster med Breve og at disse Forlig bleve lyste paa d- Thing".

[1]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 101, 102.

Stevne ude paa Pladsen [1]), skjønt rigtignok de fleste af dem vare bevæbnede. Da merkede han Uraad og ilede strax i Land, skjønt han kun havde faaet iført sig sine Liinklæder; de, der vare blevne tilbage paa Skibene, fulgte med. Da han kom til Stevnepladsen [2]), var Drabet allerede begaaet, hvorover han blev meget ilde til Mode. Endnu samme Morgen blev der i denne Anledning holdt Thing, hvor Ivar Utvik førte Ordet for Hirdmændene og i deres Navn tilbød Forlig og Bod; men Paal Baagaskalm, der var ankommen om Natten og var saare forbitret over Sysfersønnens Drab, svarede, at han intet Forligstilbud vilde modtage, Ivar Utvik kunde heller have passet sin Sejlads, da han foer fra Bjarmeland, og ikke være Skyld i, at de bedste Bønders Sønner omkom, end stille sig i Spidsen for dem, der dræbte Kongens og Jarlens Hird, saavel som sine egne Kammerater. Dermed endte Thinget, og vi ville i det følgende erfare, hvorledes det uforligte Drab drog et andet efter sig, som nær havde forvoldet alvorligere Ubehageligheder og Blodsudgydelse; det bidrog maaskee ogsaa til at gjøre Forholdet mellem Paal Baagaskalm og Jarlen noget mere koldt end før, da man seer, at Jarlen fremdeles beholdt Ivar Utvik i sin Tjeneste, i Stedet for at afskedige ham, hvilket dog var den mindste Satisfaktion, en Mand som Paal Baagaskalm kunde forlange. Da Jarlen var færdig med sine Forretninger paa Haalogaland, vendte han tilbage til Throndhjem, fremdeles med Sigurd i sit Følge. Denne fik strax de under hans Fraværelse ankomne Breve fra Vermeland, der sandsynligviis vare blevne modtagne af hans forrige Merkesmand og fornemste Raadgiver, Erling Rumstav, der besynderligt, man kan næsten sige, mistænkeligt nok, (da det neppe kunde skee uden Jarlens Vidende og Vilje), fremdeles hørte til hans Omgivelser. Sigurd behøvede neppe nogen lang Overtalelse for at følge Opfordringen. Han og Erling lagde sine Hoveder sammen, om hvorledes de paa bedste Maade skulde flygte bort og de hittede paa det Raad, at laane Chorkaaber, iføre sig dem og saaledes, forklædte som Gejstlige at snige sig ud af Byen. Dette udførte de meget heldigt tidlig om Morgenen den 28de Juli eller Olafsvake-Aften, da der sandsynligviis allerede i Anledning af

---

[1]) Her siges i Sagaen paa to Steder „ud i Vaagen", hvilket maa betegne den egentlige Handelsplads ikke langt fra Kirkevaagen, siden Jarlen kunde løbe derhen i en let Natdragt. Maaskee denne Plads var ved eller paa det saakaldte Brudarberg, hvor der i det mindste senere holdtes Møder, se Brev af 1291 i Dipl. Norv. III. 30.

[2]) Drabsmændene heed Baard Flekk og Thord Prest; her treffe vi saaledes atter en Prest, der tillige var Hirdmand. Thord var en Søn af en „gammel Birkebein" ved Navn Erik bagge eller baage, der siden blev dræbt til Hevn for Arne, som det nedenfor vil sees.

Morgendagens store Fest var kommen en heel Deel Folk til Byen, og det saaledes var større Trængsel og Forvirring end sædvanligt. De tog Vejen over Agrene paa Kalvskindet til Steenbjergene og derfra op paa Gaularaasen, hvor de for det første skjulte sig. Jarlen fik Underretning om Sigurds Flugt, medens der holdtes Messe i Byen. Han sendte strax Folk til alle Kanter, baade til Hest og til Vands for at lede efter ham, men forgjeves. Han lod endog en Islænding, Andres Thorsteinssøn, der havde været meget sammen med Sigurd, gribe og paastod, at han maatte vide, hvor han var; og da Andres ikke vilde eller rimeligviis ikke kunde sige det, lod han ham uden videre hænge, skjønt han var en Brodersøn af Sæmund i Odde og saaledes hørte til en af Islands ypperste Ætter. Han maatte ogsaa høre meget ilde for dette af Biskop Gudmund fra Hole paa Island, som just opholdt sig i Byen, og i hvis Følge Andres havde været. Jarlen lod ligeledes den Klerk — han heed Baard — saggive, der havde laant Sigurd og Erling Chorkaaberne, og udfærdigede et Brev til Kongen, hvori han meldte ham Sigurds Flugt, hvilken, som han sagde, kom ham saa meget mere uventet, som han hidtil havde holdt sig meget stille og rolig; men nu frygtede han rigtignok for, at han vilde begynde Ufred paa ny [1]). Uagtet al denne tilsyneladende, endog overdrevne Iver, som Jarlen lagde for Dagen, faar man dog, ved hermed at sammenholde saavel det før omhandlede, som hans senere Opførsel med Hensyn til Sigurd, et sterkt Indtryk af, at Sigurds Flugt ikke var ham uvelkommen, ja at han endog maaskee spillede under Dække med ham, men at Sagaskriveren her, som tidligere, af særegne Grunde med Flid afholder sig fra at nævne Sagen ligefrem, og kun lader Læseren ane den egentlige Sammenhæng.

113. Sigurd Ribbung rejser Flokken paany. Olaf Mooks Drab. Kongen drager til Viken.

Da Sigurd Ribbung kom til Østerdalen, fandt han der, som det allerede var aftalt, en stor Deel af sine Tilhængere, der vare komne ham imøde. Deres Antal var saa stort, at han strax kunde rejse sit Banner. Og saaledes var da **Ribbungernes Flok paany** optraadt. I Spidsen for Flokken drog han for det første, efter Bestemmelsen, til Vermeland. Undervejs samlede endnu flere sig til ham, og ikke færre end tolv af hans forrige Troppehøvdinger, alle sammen med mange Folk. Ligeledes indfandt de raumarikske Bønder eller Høvdinger, Harald af Skotyn, Alf og Gjar-

---

1) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 102, 103.

var Styrssønner, og Aamunde paa Folevold sig mandsterke hos ham [1]). Vermelændingerne modtoge dem med aabne Arme, og ydede dem al den Understøttelse, der stod i deres Magt. Da alt det Fornødne var bragt i Orden, gjorde Sigurd et Indfald paa Raumarike, hvor han kom ganske uventet; thi Kong Haakon havde vel, saasnart han modtog Jarlens Brev om Sigurds Flugt, sendt Breve øster til Viken og bedet sine Mænd tage sig vare, men disse Breve kunde endnu umuligt være ankomne. Sysselmanden, den oftere omtalte Olaf Mook, var just i et Bryllup paa Gaarden Leyren [2]) i Skaun med et stort Følge, bestaaende af kongelige Hirdmænd, Gjester, og mange andre gode Mænd; han havde ingen Anelse om, at Fiender vare i Vente og vidste saaledes ikke af, førend Huset var omringet. Ribbungerne tilbøde ham, men ingen af de andre, Grid. Han vilde ingen Grid modtage, uden at den ogsaa udstraktes til alle de øvrige. Dette blev ham da tilsagt og han gik ud, stolende paa Ribbungernes Ærlighed. Men han fik snart andet at erfare, thi ikke før var han kommen ud, førend de grebe ham og holdt ham fast, og nu maatte han see paa, at alle hans Mænd bleve dræbte, een for een, eftersom de kom ud, i alt 60, hvoriblandt 20 kongelige Hirdmænd. Derpaa tvang de ham til at sværge dem en Ed, at han aldrig vilde være dem imod, ellers vilde de dræbe ham. Han svor Eden, men sagde dog, at han ikke kunde aflægge den med god Samvittighed [3]). Heller ikke ansaa han sig bunden af den, thi da han var sluppen fra dem, samlede der sig strax Folk til ham, med hvilke han angreb og fældte nogle af dem. Men hvor det, da Ribbungerne havde **Frænder og Venner i hvert Huus paa Raumarike,** fik de snart at vide, hvor Olaf var, og overrumplede ham paa ny, medens han var inde paa en Gaard. Han slap vel ud, men faldt dog ikke langt fra Husene; de dræbte ogsaa de fleste af hans nys samlede Trop. Derpaa forsøgte de sig mod Hedemarken, hvor Ivar af Skejenhov og den gamle prøvede Frederik

---

[1]) Skotyn er maaskee, som Munthe antager, det samme som Sköbvin, nu Skojen, der ligesom Folevold ligger paa Østsiden af Glommen i Nes Præstegjeld. Men da Harald af Skotyn strax efterat være nævnt her, ganske forsvinder, og derimod senere en Harald af „Lautyn" optræder som Ribbungehøvding, skulde man snarest antage, at „Skotyn" her er Læsefejl for „Lautyn". Det er derhos rimeligere at „Lau" er læst for „Sko, Sco", end at bin kunde blive tyn. Denne Gaard er det nuværende Løften ved Hovin Kirke i Ullensakers Præstegjeld. Hvorledes man end læser, seer man dog, at Ribbungerne fornemmelig havde hjemme paa Raumarike.

[2]) Leyren er det nuværende Løren i Sørum (Sudrheim) Sogn paa Raumarike.

[3]) Der staar egentlig, at Eden neppe var særr d. e. „sværgelig" eller saadan, som man var berettiget til at sværge; altsaa kunde han heller ikke være forpligtet ved den.

Olafse vare Sysselmænd, men her kom de til kort, da Heinerne viiste den største Raskhed; de skare Hærør op, opnævnte 120 Mand af hver Treding til at holde Vagt Nat og Dag, og vedtoge indbyrdes over hele Hedemarken, at den, som ikke strax var rede, naar Nødvendigheden krævede det, til at værge Liv og Gods mod Ribbungerne, skulde holdes for en Landsforræder mod Kongen. Ribbungerne fik ej alene ingen Fremgang der, men Hedemarkingerne gjorde selv et Tog imod dem, deels lige til Vermeland, deels ud paa Raumarike, og tilføjede dem megen Skade. Saaledes stode Sagerne: Ribbungerne synes, med Vermeland og Marker som Tilholdssted eller Udgangspunkter, at have viist sig og herjet deels paa Raumarike — med Undtagelse af de Bygder, hvor de havde gode Venner — deels i Viken, endog dens sydligere Deel, da Kong Haakon seent om Høsten selv rejste til Viken. Det var hans Hensigt, denne Gang kun at gjøre en Skyndereise derhen og derpaa vende tilbage igjen til Bergen endnu inden Juul, da hans Bryllup, som ovenfor omtalt, var bestemt til den Vinter; han gav ogsaa før sin Afrejse alle de nødvendige Befalinger med Hensyn til Julegjestebudet og det derpaa følgende Bryllupsgilde. Efter at have døjet endeel af Storm, især under Sejladsen fra Rott forbi Jæderen og Lister til Seløerne [1]), lagde Kongen en Morgen ind i Hornboresund, hvor han af nogle østenfra ankomne Fragtemænd allerførst fik Ribbungernes Indfald paa Raumarike og Olaf Mooks Drab at vide; han tog sig meget nær deraf, da Olaf var en retskaffen Mand og derhos noget beslægtet med ham [2]). Siden sejlede han til Tunsberg, hvor Arnbjørn Jonsson, Simon Kyr og de øvrige Lendermænd og Sysselmænd fra Viken indfandt sig hos ham. Men da han sagde dem, at han saa snart agtede sig tilbage til Bergen igjen, erklærede de at herpaa var ikke at tænke under den Uro, som nu herskede, og truede med, at hvis han rejste, vilde de ogsaa strax begive sig bort. Han maatte da beslutte sig til at forblive der indtil Vinteren, men sendte Dagfinn Bonde og Haakon Kaaviis nordefter — sandsynligviis baade til Nidaros og Bergen, — for at melde, at han ej kunde komme til bestemt Tid og forklare Aarsagerne dertil [3]).

---

[1]) Kongen selv, siges der, havde ved denne Lejlighed Skibet „Sættaspiller" eller Forligsbryderen, see ovenfor S. 551. Uagtet Stormen var saa sterk, kom han dog velbeholden ind til Seløer Havn og roede siden paa en Baad ud imod de øvrige Skibe, der kom bagefter, for selv at lodse dem i Havn. Det første af disse var Haakon Kaaviis's Skib, der havde mistet de fleste af Skjoldene ved Fremstavnen og var blevet meget lekt.

[2]) Olafs Slægtskab med Kongehuset bestod deri, at hans Farmoder var en Datter af Kong Harald Gille, hendes Navn angives ej, men sandsynligviis var hun en Datter af Thora, Graabardes Datter. Hendes Mand, Olafs Farfader, heed Olaf uarge, og var Lendermand paa Raumarike.

[3]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 104—106.

114. Kong Haakon tilskriver forgjeves den svenske Regjering og foretager et Tog ind i Vermeland.

Den Understøttelse, som Ribbungerne fremdeles fik i Vermeland, og som de svenske Magthavere i det mindste ikke gjorde noget Skridt til at hindre, om de end ikke aabenlyst opmuntrede dertil, gav den Fejde, der nu var begyndt, saa temmelig Charakteren af en virkelig Krig med Sverige. Saaledes betragtede i det mindste Kongen og hans Omgivelser den, og med Rette, thi saa længe Ribbungerne altid efter et Nederlag i Norge kunde finde Tilflugt over Grændsen, ja endog forsterke sine fortyndede Rækker ved Krigere fra Vermeland, var det ikke at tænke paa at faa Oprøret dæmpet, og vilde man tage Ondet fra Roden af, maatte man føre Krigen over i Vermeland selv. Indseende dette, besluttede Haakon endnu engang at henvende sig med Forestillinger til den svenske Regjering, saa vel som til Eskil Lagmand, og, hvis dette ikke frugtede, selv at gjøre et Krigstog til Vermeland. Endnu, som det synes, i de første Dage efter sin Ankomst til Tunsberg, lod han udgaa et nyt Brev til den umyndige Sviakonge, hvori han klagede over den Skade, Vermelændingerne havde tilføjet ham, bad ham ej at tillade en Nabokonges Fiender at nyde Tilflugt og Understøttelse i sit Rige, og mindede ham om den Aftale, der havde fundet Sted mellem de tidligere Konger — han sigtede vel her til Sverre og Knut Eriksøn, efter at de havde ingaaet Venskab og Svogerskab — at de gjensidigt vilde jage hinandens Fiender fra sine Riger. Derpaa begav han sig øster til Konghelle, for at tale med Eskil Lagmand, der sandsynligviis opholdt sig i det nærliggende Ljodhuus[1]). De Ribbunger, der paa denne Tid vare i Viken, flygtede ved Kongens Ankomst op paa Marker, saa at det en liden Stund var stille paa disse Kanter. Eskil Lagmand oppebiede ikke Haakons Besøg, men indfandt sig først hos ham, og forblev hos ham i to Dage. Ved denne Lejlighed viiste begge Parter hinanden tilsyneladende den største Venskabelighed, og Kongen bevertede sin Gjest paa det bedste, men det er dog tydeligt at see, at ingen af dem rigtigt troede paa Oprigtigheden af dette Venskab. Kong Haakon indbød hans Stifsøn, Junker Knut, til sig og lovede, at han skulde nyde den største Ære, om han vilde opholde sig hos ham; Eskil, som havde andre Planer fore med Knut, svarede nok saa høfligt, men opstillede Betingelser, som Kongen vanskelig kunde gaa ind paa. Der siges imidlertid ikke, hvilke disse Betingelser vare. Siden blev der talt om den Ufred, Vermelændingerne og Markemændene øvede i Norge i Forening med Ribbungerne. De

[1]) Sagaen nævner ikke, hvor Eskil opholdt sig, men vi have allerede ved en tidligere Lejlighed seet Ljodhuus nævnt som hans Opholdssted ved Elven; at det var lige i Nærheden af Konghelle, er aabenbart.

tilstedeværende Lendermænd klagede alvorligt over den Skade, de havde lidt baade af Vermelændinger og Vestgøter, og sagde, at Nordmændene paa ingen Maade længer kunde finde sig deri. Lagmanden svarede, at dette var en Sag, som var ham og hans Embede uvedkommende, men tilbød sig at overbringe Kong Erik et Brev fra Haakon med Anmodning om, at han under Trusler om haard Straf for Overhørighed vilde paalægge sine Ombudsmænd at jage Ribbungerne ud af Landet. „Vi have skrevet to Gange før til Kong Erik herom", sagde Haakon, „og hver Gang faaet det Svar, at han skulde raade Bo derpaa, men hidtil have vi ikke seet Tegn dertil; imidlertid bliver det verre og verre, deres Magt tiltager Dag for Dag, og vi have allerede mistet mange brave Mænd ved dem." Lagmanden bad ham dog at forsøge med endnu et tredie Brev og lovede, selv at være tilstede ved Oplæsningen, samt at lægge nogle Ord ind med i Sagen. Haakon skrev da, at Kong Erik inden 8de Dag Juul (Nytaarsdag 1225) skulde have jaget hans Fiender udenfor Grændsen, eller og vilde han selv hevne sin Skade. Lagmanden lovede, at Kongen ganske sikkert skulde høre fra ham inden 8de Dag Juul [1]). De skiltes ligesaa venskabeligt som de mødtes, og Kongen vendte strax efter tilbage til Tunsberg, hvor han ankom den 18de December, og stevnede sine Sysselmænd og Lendermænd fra Hadeland, Raumarike og de øvrige Egne af Oplandene til sig med deres Folk for strax at være paa rede Haand til at drage mod Vermeland, om det behøvedes. Saaledes samlede der sig en stor Mængde Folk om ham i Julen, og det gik meget prægtigt til. Dagligdags holdt han Raadslagninger med Lagmanden Eystein Roesson, og Bonden Simon paa det nærliggende Vervik ved Sandefjord, der maa have været en for sin Forstand og Erfaring anseet Mand, og idelig indfandt der sig Folk med Klage over den Skade, de havde lidt af Ribbungerne, Vermelændingerne og Markemændene. I Julen kom der ganske rigtigt Brev fra Kong Erik, men Indholdet gik ud paa, at man ikke vilde gjøre synderligt ved Sagen. Da gjorde Kongen vitterligt, at han allerede strax efter Julen vilde tiltræde Toget mod Vermeland Dette skete vistnok efter moden Overlæg med de før omtalte Mænd; ikke desmindre forekommer det noget besynderligt, at han valgte en tilsyneladende saa ubelejlig Tid, da Vejene for en stor Deel maatte være tilsneede og ufremkommelige, og da man rimeligviis allerede maatte have seet Tegn til, at Kulden vilde blive usædvanligt stærk, som det siden viste sig. Men deels gjaldt det vel at komme saa uforvarende som muligt, deels vilde man vel benytte Isene. Arnbjørn Jonsson i Borgesyssel fik Tilsigelse om, at han skulde støde til Kongen paa

---

[1]) Dette viser, at Kongen af Sverige paa denne Tid ikke kan have været langt borte, og sandsynligviis har opholdt sig etsteds i Gotaland.

Eidskogen, og Simon Kyr, Baard Brimstein og Hallvard bratte saavel som alle de øvrige fra det søndre Viken, at de skulde møde ham paa Marker, hvorigjennem han vilde lægge Tilbagerejsen. Sysselmændene fra Oplandene vare deels allerede tilstede, deels beordredes de til at indfinde sig hos ham paa Raumarike. Hver Dag holdt han Mønstringer med sine Krigsfolk og paalagde dem at sætte deres Vaaben i god Skik, ligeledes sendte han Folk rundt om langs Folden for at tilsige Heste. Indbyggerne paa Vestfold bragte ham det betydelige Antal af 240 Heste som et Beviis paa sin Velvilje.

Tre Dage efter at Julen var til Ende, altsaa Løverdagen den 11te Januar [1]), brød Kongen op fra Tunsberg for at begive sig til Oslo, og for derfra at tiltræde det egentlige Tog. Selv drog han til Søs paa en Skude, uagtet Fjorden paa denne Tid for en stor Deel maatte være tilfrossen; Mandskabet gik til Lands. Som Besætning paa Slotsberget efterlod han 240 af de mest tungføre, men for Resten tapre Mænd, under Befaling af Olaf Ingassøn, Eystein Roessøn og Anund Brynjulfssøn. Sandsynligviis var det at tilskrive Isen, at Kongen ikke førend efter tre Dages Forløb naaede Haugsvik, og her maatte han lægge i Land og tilsige Skydsheste, da den indre Fjord nu som sædvanligt om Vinteren var tilfrossen. Her i Haugsvik, og sandsynligviis medens Kongen biede paa Skydsen, indtraf den troe og utrættelige Dagfinn, der var dragen hjemme fra Bergen selve Juleaften, og havde rejst Nat og Dag for at være sin Konge til Tjeneste. Da Skydshestene vare komne, red Kongen med hele sit Følge ind ad Oslo, langs Skjaldsfjorden (nu Bundefjorden). Under Ekeberg kom de, der vare dragne til Lands fra Tunsberg, saavel som mange Bymænd fra Oslo, ham i Møde; her holdt han en Tale til sit Mandskab, lyste Fred og Enighed, og bød alle forberede sig paa, at Opholdet i Oslo ej vilde vare mere end to Dage [2]). Derpaa sendte han Sysselmanden Harald Stangarfylja ind i Byen til Biskoppen, og lod denne hilse, at han disse to Dage agtede at opholde sig i hans Gaard, som hans Gjest. Biskoppen lod hertil falde nogle Ord om, at Kalve og Ulve ikke godt kunde være sammen, men reed ham dog i Møde, og indbød ham paa det høfligste. Kongen, som maaskee havde faaet hiin Ytring af Biskoppen at vide, tog

---

[1]) Julen sluttede med Affaredagen, den 8de Januar; tre Nætter derefter bliver saaledes 11te Januar.

[2]) Da Kongens Rejse til Haugsvik (Drøbak) medtog tre Dage, maa han være kommen derhen Tirsdagen den 14de Januar; men da det maatte tage megen Tid, inden der kunde skaffes Heste for hele hans Følge, kom han neppe derfra førend Thorsdags Morgen. Thorsdags Nat og Fredags Nat skulde han altsaa tilbringe i Oslo, men vi see, at han ej kom derfra førend Mandag den 20de. Sagaens Udtryk at Biskoppen „hverdagsligen" sendte ham Mad, tyder ogsaa paa et Ophold af flere end to Nætter.

dog ikke ind til ham, men til sin Sysselmand Harald; imidlertid sendte dog Biskoppen ham hver Dag fra sin Gaard alt, hvad han behøvede af Levnetsmidler. Under dette to Dages eller halvanden Dags Ophold i Oslo talede Kongen mangt og meget med den tro Dagfinn om sine egne Anliggender, og gjorde flere Foranstaltninger for det Tilfælde, at han ikke kom levende hjem fra Toget. Vi erfare her af hans egen Saga, at han, saa ung som han var, dog allerede havde tvende Børn, **Sigurd** og **Cecilia**, med en Pige, der kaldtes Kanga den unge, og som saaledes vel har været ligesaa ung som han eller yngre; han underrettede, siges der, Dagfinn om, hvad han havde besluttet med Hensyn til Sigurd, der da endnu kun maa have været et spædt Barn. Dagfinns Tilbud om at følge med ham til Vermeland modtog han ikke, men takkede ham for den ufortrødne Iver, han havde lagt for Dagen ved at foretage den anstrengende Reise fra Bergen paa en saadan Tid af Aaret. Dagfinn tiltraadte strax Tilbagereisen til Bergen, men havde mange Gjenvordigheder formedelst Isen. Da han endelig kom efter ud for Nesje, blev han af Driviis atter sat ind mod Fastlandet, men her var der imidlertid, som det nedenfor skal berettes, kommet betydelige Sværme af Ribbunger, som holdt de fleste Landingssteder besat, saa at han kom i stor Fare. Men heldigviis laa en heel Deel Tydskere med sine Kogger i Sandesund[1]); da de hørte, hvorledes han var faren, bad de ham komme til dem, bevertede ham vel og lagde hans Skib mellem Koggerne. Samme Skjebne havde en anden Sysselmand fra Gulathingslagen, Isak af Bø, der havde Syssel i Sogn, men nu ligeledes havde været med Kongen i Viken og faaet Hjemlov; han tyede ogsaa til Tydskerne, der tog godt imod ham, men han foretrak at sætte sit Skib op der, og begav sig for det første til Tunsberg. Dagfinn derimod biede indtil Isene minkede og fortsatte derpaa sin Reise til Bergen.

Haakon forlod Oslo Mandagen den 20de Januar, altsaa dog noget senere end Bestemmelsen, og kom om Aftenen til Gjoleid eller nuværende Skedsmo Prestegjeld, hvor han overnattede hos Bonden Gunnar paa Berg, medens Mandskabet laa fordeelt rundt om i Bygden. Den følgende Dagmarsch var noget længer, og gik til Udjenes Sogn ved Glommen, hvor Kongen tilbragte Natten hos Kolbein paa Fyri. Ved Midnatstid kom nogle af de udstillede Hestvagter ridende ind paa Gaarden og meldte, at Fienden nærmede sig; Kongen klædte sig hurtig paa og skyndte sig ud med sine Folk, men uagtet det var klart Maaneskin[2]) og man kunde see

[1]) Denne Læsemaade er aabenbart rigtigere end Sandefjord, der findes i de fleste Haandskrifter.

[2]) Nymaanen var indtruffen 14de Januar, og den 21de var der saaledes omtrent 1ste Kvarter.

langt til alle Kanter, var der dog ingen Fiende at opdage. Kongen lod derfor ikke blæse Allarm, men sendte kun en Deel Vagtmænd ud til Hest, og tilbragte det øvrige af Natten paaklædt; da Morgenen kom, viiste det sig at de, som Vagterne havde taget for Fiender, var nogle Folk, der kom fra Hadeland, og at saaledes det Hele var blind Allarm. Om Morgenen (den 22de) fortsatte Kongen Marschen langs Elven og over Vormen først til Nes, hvor Sysselmændene fra Hedemarken, Frederik Slasse og Jvar af Skedjehov stødte til ham med 180 vel bevæbnede Mænd, og siden videre til Straum i Odalen [1]), hvor Kongen tilbragte Natten, medens Mandskabet, ligesom før, var fordeelt i Bygden. Her blev det meldt Kongen, at Vermelændingerne allerede havde faaet sikker Efterretning om hans Komme, og at de havde samlet en betydelig Hær. Dette forholdt sig neppe rigtigt, men det er vist nok, at Vermelændingerne vare blevne advarede, og hans Plan, at overraske dem, saaledes forspildt; og den egentlige Ophavsmand dertil var ingen anden end — Biskop Nikolas, der strax før Kongens Ankomst til Oslo sagde til en Prest fra Vermeland, der just opholdt sig i Byen, at Kong Haakon agtede at hjemsøge Vermeland med hele Norges Magt, brænde baade Kvinder og Børn, og lade alle Prester binde til Stiger og hudflette. Presten havde da øjeblikkelig begivet sig tilbage til Vermeland, og det saa skyndsomt, at han kun var to Dage om Rejsen; saaledes fik hans Landsmænd i betimelig Tid Varsel [2]), og Ribbungerne fik rimeligviis derved Tid til, som vi ville see, at omfare Kongen og strejfe lige til Vestfold. Om Kongen fik at vide, at det var Nikolas, som ogsaa her havde været ude, siges ikke, men om saa var, kunde dette nye Træk af hans Underfundighed og Tvetungethed neppe forundre ham. Han maatte nu iagttage en større Forsigtighed end før, kalde alle Troppehøvdinger til sig, og udstille mandsterke Vagter i forskjellige Afstande fra Gaarden, da man hvert Øjeblik kunde vente at Ribbungerne eller Vermelændingerne vilde vise sig [3]). Man merkede dog intet

[1]) Sagaens Ord, at Kongen, efter at være kommen til Nes, siden „um daginn eftir“ fortsatte Marschen til Straum, er af flere urigtigt blevet forklaret som „Dagen efter“ eller næste Dag, hvorved man kommer til kort med den følgende Dagsangivelse, ifølge hvilken Kongens følgende Dagmarscher vare fra Straum til Vinger, og fra Vinger til Eda, hvor det udtrykkeligt heder, at han ankom Fredag Aften den 24de Januar. Men „um daginn eftir„ betyder kun „sidenefter om Dagen“, og betegner altsaa den samme Dag. Det vilde og have været urimeligt, om han den Dag ikke var kommen længer end til Nes, der kun ligger noget over en Fjerdingvej fra Fyri. Man seer af hele Beretningen, at Kongens Dagsmarsch var to Mile eller noget derover; hvor den var noget kortere, nemlig fra Straum til Vinger, anmærkes dette udtrykkeligt.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 109.

[3]) Vagternes Fordeling beskrives saaledes: Klemens af Holm stilledes omtrent ½ Miil derfra med 80 Mand til Hest; noget nærmere stilledes en Vagt af

til dem den Nat. Dagen efter (Thorsdag den 23de) standsede man allerede efter to korte Miles Marsch ved Vinger, da Kongen endnu havde det Haab, at en Deputation fra Vermelændingerne vilde indfinde sig for at tilbyde Forlig og saaledes afværge Krigens Ulykker. Men i dets Sted viiste der sig endnu samme Aften nogle Ribbungeskarer, der anfaldt enkelte af Kongens Troppeafdelinger og dræbte nogle Folk for ham. Da kaldte han strax sine Høvdinger sammen og forkyndte, at han endnu samme Nat vilde bryde op for at gaa over Grændsen. Nogle af dem fraraadede ham, at drage med Krigsmagt ind i en anden Konges Rige, og sagde, at Vermelændingerne allerede havde en stor Hær, men at det vilde see dobbelt farligt ud, om Sviakongen selv forenede sig med dem. Da talte Haakon saaledes: „det er ingen Fremfusenhed, som driver mig til dette Krigstog. Om baade Ribbunger og Vermelændinger stillede sig imod os, frygter jeg ikke deres Modstand, thi vi søge blot at forsvare vort Gods og vor Fribed, og kommer end Sviakongen selv, saa hænder kun eet af to: enten kommer det strax til Forlig mellem os, eller vort Sammenstød faar det Udfald, Gud bestemmer. Men det er vist, at vi ville hevne den Skade, der er tilføjet os fra Sverige uden nogen Skyld paa vor Side." Herimod lod der sig intet indvende, og man aftalte nu den Orden, hvori Fremrykningen skulde foregaa. Ridende Spejdere, hver med en Hjelpehest, skulde fare et passende Stykke i Forvejen. Dernæst skulde Hæren følge saaledes, at Fodtropperne, der alle tilhobe befordredes paa Slæder, ikke dannede en eneste Afdeling for sig, og Rytteriet en for sig, men at den hele Styrke fordeeltes i tre Hovedkorps, hver med en sterk Trop Ryttere foran og Fodfolk eller Slædemænd bagefter, paa det at disse i Tilfælde af et pludseligt Overfald kunde beskjeftige Fienden, medens Slædemændene tog sine Vaaben og stillede sig i Orden. Dog skulde alle tre Korps følge umiddelbart efter det andet uden Mellemrum, og hvis et af det blev angrebet, skulde de andre komme det til Hjelp. Kongen selv forbeholdt sig at drage i Spidsen med sit Merke og en udsøgt Ryttertrop af 80 eller 100 Mand, alle Skutilsvende eller Hirdmænd, vel bevæbnede, og hver af dem ledsaget af en Svend til Fods. Efter dem kom det oplandske Mandskab, 240 Mand til Hest, og 720 til Fods. Dernæst skulde Mandskabet fra Søbygderne følge, 360 Ryttere under Nikolas, Søn af Paal Vaagaskalm, og Harald Stangarfylja, saavel som 900 til 1000 Slædemænd. Bagtroppen skulde dannes af 840 Mand, hvoraf vel ogsaa henved en 150 Mand til Hest, under Lodin Paalssøn, Erling Ljodhorn, Harald Vesetessøn, Gunnulf hvite, og Guthorm Erlendssøn. Det sees

---

30 Mand, og endnu noget nærmere, i ikke længere Afstand, end at man kunde see til Gaarden, stilledes 7 Mand.

heraf, at Haakons Styrke i alt udgjorde over 2400 Mand, hvilket for den Tid var særdeles betydeligt; af disse ansaaes 610 for udsøgte Folk, alle vel bevæbnede. Der var og et næsten uforholdsmæssigt stort Antal Ryttere, da man havde en usædvanlig Overflod paa Heste; ej alene kunde man, som vi have seet, befordre Fodfolket i Slæde, men mange af Rytterne havde hver to eller tre Heste, der førtes af Trosknegte [1]). Det har aabenbart været Haakons Hensigt, paa een Gang at slaa et ret alvorligt Slag, og tilintetgjøre Oprøret fra Roden af. Ved Midnatstid, befalede han, skulde alle have spiist og være færdige til Afmarsch i den foreskrevne Orden, naar Krigsludren lød.

Da Midnat var omme, lod Kongen blæse, og Hæren satte sig i Bevægelse over Glommen og Vingersøen, samt fremdeles langs ad den Række af mindre, smale Søer, der tilhører Vrangselvens Vasdrag, og strækker sig hen ad Eidskogen til [2]). Hæren dannede, især formedelst Slæderne, en lang, uoverskuelig Række, saa at dens forreste Deel allerede havde tilbagelagt den henved to Mile lange Iisfart, førend de bagerste endnu vare komne paa Isen. Vejret var stille og roligt, men meget koldt. Kongen sendte derfor henimod Dag kjendte Folk forud til Midskogen med den Befaling at tænde store Baal i Gaarden udenfor det ikke langt fra Eidskogens Kirke staaende Sælehuus [3]), for at Folkene kunde varme sig derved. Det grydede netop ad Dag, da Kongen kom til Midskogen, og han gav ikke længer Riist, end til de forfrosne Folk nogenledes havde varmet sig; endnu førend det var bleven ganske lyst, var han allerede paa Farten igjen. Da Kongen var kommen over den svenske Grændse, mødte hans Spejdere ham med den Besked, at der ingen fiendtlig Hær var at see, men at Vermelændingerne derimod havde flygtet fra Bygden ind i Skove og Ødemarker, og at ligeledes Ribbungerne vare borte. Dog vare Folkene hjemme paa Morast, den nærmeste Gaard ved Grændsen, hvorhen Kongen nu begav sig og ventede indtil hele Hæren var samlet, hvilket skete omtrent ved Noonstid (Kl. 3). Da lod han efter forudgangen Raadslagning med Høvdingerne blæse til Things, og bekjendtgjorde for Hæren, at han agtede at fare fredeligt frem mod alle de Bønder, der frivilligt indfandt sig hos ham og bade ham om Naade; da ingen fiendtlig Hær viiste sig, vilde han saaledes under den videre Fremrykning ikke for det første øve nogen

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 111. De enkelte Troppeafdelingers Antal anføres noget forskjelligt i de forskiellige Haandskrifter af Sagaen, navnlig er det Haandskrift, som i Udgaven danner Texten, her som sædvanligt forvirret; vi have fulgt de bedste Læsemaader.

[2]) Det er de samme Søer, langs hvilke den nuværende Landevej gaar; den længste af dem er den sydligste, Aklangen.

[3]) Om Sælehuse, eller aabne Herberger, se ovenfor II. S. 605.

Skade, i Haab om at Folket vilde byde Bod og mindeligt Forlig. Han gav allerede her det første Exempel paa dette fredelige Sindelag ved at skjenke alle Folk paa denne Gaard Livet, men alt, hvad Laderne indeholdt, gik rigtignok med til Foder for Hestene i Hæren. Efter nogen Hvile fortsatte Kongen sin Marsch, og kom om Aftenen til Eda, hvor han tog ind paa Gaarden Medalby (nu Melby), der tilhørte en Bonde ved Navn Odd Eriksson. Kongen indbød denne Aften mange Troppehøvdinger til sig, og beværtede dem især rigeligt med Drikkevare, thi han havde bragt et betydeligt Forraad af Viin med sig, som man nu formedelst den strenge Kulde ikke kunde føre længer, da det frøs, og hvoraf man derfor lige saa godt med det samme kunde fortære, hvad der endnu var flydende. Dette kunde omtrent være to Trediedeele af hvert Anker; det øvrige kastedes som ubrugeligt ud i Gaarden med Ankeret, hvori det var frosset fast. Men herved anrettedes megen Ulykke, thi Trosknegtene toge Ankrerne, brød dem itu, smeltede Iisklumperne og drak Vinen, nogle spiiste dem endog uden at smelte dem: deraf bleve de drukne, og kom op at slaas, saa at 14 Mand bleve saarede og mange lemlæstede. Det var først henimod Morgenen, at Kongen fik dem bragt til Rolighed. Sysselmændene vilde have dem straffede for disse Optøjer, men Kongen tilgav dem.

Den følgende Dag (Løverdag den 25de) kom alle Befalingsmændene til Kongen og meldte ham, at Hæren var meget hidsig paa at brænde Bygden. Kongen ventede dog endnu ud paa Formiddagen, i Haab om at Bønderne vilde indfinde sig og tilbyde Bod. Men da man havde overbeviist sig om, at dette Haab var forgjeves, maatte han endelig give Befaling til at bringe den haarde Straffedom i Udøvelse. Nu blev saaledes Gaard efter Gaard brændt, hvor man kom frem, og ingensteds fandt man en levende Sjæl, førend man kom til et Vand, rimeligviis Flagen, hvor en gammel Kerling kom ud af et Huus og spurgte efter Nordmannakongen. Da det blev hende sagt, hvor han var, gik hun nok saa djervt hen til ham og bad for Guds Skyld, at man ikke vilde brænde hendes Datters Gaard, da hun havde vovet alene at forblive ved Huset. Kongen lovede strax at skaane Gaarden, og gav hende en Sikkerhedsvagt, bestaaende af en Gjest og tre Mand, fordi hun, som han sagde, var den eneste af alle Vermelændingerne, der havde villet bede ham om Naade; han lagde til, at flere Bygder vilde have været skaanede, hvis Indbyggerne havde gjort som hende. Siden blev det meldt Kongen, at Vermelændingerne havde fældet Træer i Vejen for ham ikke langt fra Nykirke. Han sendte strax 120 Ryttere og Bueskytter derhen; disse forefandt kun nogle faa Folk ved Broten, som strax toge Flugten. De fældede Træer bleve hugne over med Boløxer og Vejen saaledes gjort nogenlunde fremkommelig. Kongen lod imidlertid holde nøje Vagt, for at Fienden ikke skulde falde dem i

Ryggen. De, som først reed gjennem Broten med Kongen, kom fort afsted, siden ledede Mandskabet i god Mag Hestene over. Men imidlertid var det blevet sagt de bagerste, at Kongen var i fuld Kamp med Vermelændingerne hiinsides Broten; de styrtede alle derhen for at komme ham til Hjelp, og med saadan Hast, at flere af Slæderne, ved at drages gjennem Broten, brødes sønder med et sterkt Brag. Da Kongen og de, som vare om ham, hørte denne Tummel, troede de ligeledes at der var Ufred paa Ferde, og nær var man kommen til at hugge løs paa hinanden, da man endnu i Tide gjenkjendte hinanden og Ulykken forebyggedes. Kongen tog nu Vejen heelt ud til Arvika, hvor han og den Afdeling, der fulgte ham, ankom tidlig paa Aftenen. Her havde man atter Ulempe af blind Allarm. Kongen havde just klædt sig af, da Krigsluren lød, og det hed at Vermelændingerne havde angrebet Bagtroppen, der endnu befandt sig i Skoven. Kongen skyndte sig op, kastede sig paa sin Hest, og ilede med alle sine Folk tilbage til Skoven; men her kom Hæren dem imøde i nok saa god Ro, og havde ikke hørt det mindste til nogen Ufred. Denne Gang var det nær ved, at de, som havde udspredt Ryglet, havde maattet bøde med Livet. Folket tog derpaa, som det var bestemt, Nattekvarteer i Boderne [1]. Endnu før Dag indfandt der sig hos Kongen 6 Mænd fra Strandsbygden [2], og bade ham om Naade. Han tilstod dem strax Fred og Forlig, og bød dem, til Kjendemerke for hans Folk paa de Gaarde, de skulde skaane, at rejse en lang Stang med en hvid Blæje fra det højeste Huus paa Gaarden. I denne Bygd var der kun 14 Gaarde, men flere Bønder gjorde det samme, og fik Grid, skjønt de neppe havde ansøgt derom i Forvejen, ligesom hine. Kongen fortsatte fremdeles sin Vandring længer ud i Vermeland, og fandt fremdeles Gaardene folketomme, hvorfor der blev brændt uden Barmhjertighed. Saaledes vedblev man, idet Hæren, som det synes, drog over Elgaafjorden til Glavsforsbygden [3]. Her kom Egnens Bønder til Kongen paa Gaarden Knoll og bade ham om Naade, som de strax fik, da Ribbungerne ej havde været paa denne Kant, og Bønderne saaledes egentlig intet havde forbrudt sig, men de maatte dog stille 8 Gisler til Pant paa sin fremtidige Rolighed. Længere ud i Landet

---

[1]) Her staar der i Sagaen: „fóru menn þá til búða sem ætlat var". Ved búðir synes neppe Telte paa denne Tid af Aaret at have været meent, men snarere faste Skuur eller Markedsboder, der allerede stode paa Pladsen, og som man havde bestemt sig til at overnatte i (sem ætlat var); forklares Ordene saaledes, følger heraf igjen, at der allerede paa hiin Tid var en Markedsplas i eller ved Arvika.

[2]) Paa den vestlige Side af Elgaafjorden.

[3]) I Sagaen staar Gladaþorp, Gladaþors, hvilket sidste maa være Skrivfejl for Gladafors.

trængte Haakon ikke frem, men begav sig for det første til den før omtalte Strandsbygd, der ligeledes var bleven skaanet [1]), og derfra tiltraadte han Morgenen efter Tilbagetoget til Norge, men ad en anden Vej, end den, ad hvilken han var kommen; han gik nemlig ikke tilbage til Eidskogen og Solver, men i en Retning mere lige mod Vest til Marker, for her at møde Høvdingerne fra søndre Viken. Hvad der saa snart bevægede ham til dette Tilbagetog, var maaskee deels Forsigtighed, idet han ansaa det for farligt at trænge for dybt ind i Fiendeland, deels ogsaa kun den Omstændighed, at han nu var kommen udenfor det Strøg, hvor Ribbungerne plejede at strejfe om, og saaledes intet mere her havde at gjøre. Men sandsynligt er det og, at han og hans Raadgivere have fundet det betænkeligt, at man hverken havde seet noget til Ribbungerne eller til Arnbjørn Jonsøn, der skulde have mødt ham paa Eidskogen, thi deraf maatte man slutte, at denne maaskee havde med hele deres Magt at bestille, og at han i alle Fald neppe var sterk nok til at hindre dem fra at gjøre farlige Bevægelser i Kongens Ryg. Paa dette Tilbagetog blev der fremdeles herjet, da ingen kom for at bede om Naade. Toget gik fra Strand over Saurvik, hvor Kongen overnattede [2]), til Holmedalene, først den øvre eller østre [3]), siden den nedre eller vestre. I den trangeste Klev og Skovpasserne, der førte til østre Holmedal, maatte Nordmændene udholde en Fegtning med Indbyggerne, der havde samlet sig for at spærre dem Vejen, og ikke lode sig fordrive, førend Nordmændene sprang af Hestene og stormede lige ind i Skoven til dem. Dette kom dem dyrt at staa, thi deres Bygd blev til Straf behandlet med den yderste Haardhed, og brændt saa fuldstændigt, at der ej engang stod et Kot tilbage. Men den var ogsaa fremfor de andre opfyldte med Ribbunger, eller Tilhængere af Ribbungerne, saa

---

[1]) Der staar i Sagaen, „at han om Natten var hos Bonden Gils, hvor der var ubrændt"; men tidligere heder det, at den Bonde, der stod i Spidsen for hine sex fra Strandsbygden, der bade Kongen om Naade, hed Geir. Her skulde man formode, at Geir og Gils er den samme Mand, og at Navnet paa et af Stederne er fejlskreven, sandsynligviis det første, da Gils, Gisl, er et Navn, man snarere skulde vente at finde i Vermeland, end Geir. Paa dette Sted, hvor denne Mand boede, tilføjer Sagaen, laa efter Vermelændingernes Udsagn en hellig Mand ved Navn Thorgeir begraven.

[2]) Dette „Saurvik ved Kjølen" antager Munthe (Aalls Snorre III. S. 452) for nuværende Sulvik i Kjøla Sogn, Jøsse Herred, omtrent $^{3}/_{4}$ Miil nordvestenfor Strand.

[3]) Den øvre eller østre Holmedal fører nu neppe dette Navn, men kan skjønnes at have indbefattet Jernskogs og Karlanda Sogne, der danne et Dalføre, der korresponderer med, men ej staar i umiddelbar Forbindelse med den vestre eller egentlige Holmedal. Den Vej, Kongen tog fra Saurvik, gik sandsynligviis langs Søen Renken over til Jernskogsboda.

at de fleste Bønder endog havde gaaet Sigurd til Haande. Denne haarde Fremfærd synes at have indjaget Indbyggerne i vestre Holmedal Skræk, thi de mødte ham paa Vejen derhen, med sine Prester i Spidsen og bade om Naade. Kongen blev som sædvanlig sit Løfte tro, øjeblikkelig at tilgive dem, der frivillig underkastede sig ham; han lod sit Mandskab blæse til Møde ude paa Isen [1]) og bekjendtgjorde her, at Bygden skulde skaanes, og at ingen under Livs eller Lemmers Fortabelse skulde understaa sig at bryde hans Bud. Natten tilbragte han hos en Prest der i Bygden, og havde det nok saa godt, undtagen, som der fortælles, at der intet andet var at drikke end Blande, da Øl ej fandtes, derimod var der Overflod paa Slagt, da Kvæget intetsteds var drevet bort. Morgenen efter (Tirsdag den 28de Januar), drog Kongen over Grændseskoven, kom atter paa norsk Grund ved Middagstid og naaede om Aftenen til Folkenberg [2]), hvor man kappedes om at skaffe ham alt, hvad han behøvede. Her skulde efter den tidligere gjorte Aftale Simon Kyr, Hallvard Bratte og de øvrige Høvdinger fra den sydlige Deel af Viken have stødt sammen med Kongen og forenet sine Tropper med hans. De vare ogsaa i Anmarsch, men vare blevne noget forsinkede, og Kongen oppebiede dem ikke, men ilede saa hurtigt han kunde, den ligeste og bedste Vej, ad Oslo til, sandsynligviis af samme Aarsag som ovenberørt, nemlig at han enten allerede havde faaet Efterretninger om Ribbungernes Bevægelser, eller kunde gjette sig til, at der var Fare paa Færde [3]).

---

[1]) Dette er sandsynligviis Isen paa en af Søerne ved Aamot.

[2]) Dette Folkenberg eller Folkisberg kunde efter Navnet enten være Kongens Fødested, eller Folkenberg i nuværende Rødenes Sogn paa Marker. Men da det i Sagaen udtrykkeligt heder, at det her omhandlede Folkenborg laa i „Aansmark", kan det ej være hiint, der laa paa Heggen; man seer desuden, at Kongen her skulde have mødt Simon Kyr, og dette Møde skulde, som tidligere anført, finde Sted paa Marker. Altsaa maa her Folkenborg i Rødenes være meent. Navnet „Aansmark" paa Bygden er ellers nu gaaet af Brug, da Bygden benævnes efter Gaarden, hvor Kirken ligger.

[3]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 110—117. Da Sagaen her overalt antyder, hvor Kongen tog Natteleje uden, som det synes, at springe over nogen Dag, faar man ud, at Toget i Vermeland i det hele taget medtog kun sex Dage, nemlig 24de Januar fra Vinger til Eda, 25de Januar fra Eda til Arvika, 26de Januar fra Arvika til Glavsfors og tilbage til Strand; 27de Januar fra Strand til Saurvik, 28de Januar fra Saurvik til vestre Holmedal og 29de fra vestre Holmedal til Folkenberg. Dette passer godt med, at han, som det nedenfor vil sees, i Løbet af 30te Januar fik Efterretning om, at Ribbungerne den 24de og de nærmest paafølgende Dage havde været i Tunsberg og Omegn.

115. Ribbungerne omgaa Kongen, trænge frem til Vestfold og angribe Tunsberg.

Arnbjørn Jonssøn skulde, som det ovenfor er nævnt, have mødt Kongen paa Eidskogen og forenet sin Styrke, der udgjorde 480 Mand, med hans. Sandsynligviis lagde han Vejen fra Valdensholmen paa Heggen over Thrykstad, Høland, Eidskogen og Krokfos. Men da han kom øster ud af Skoven, altsaa ved Morast, saa han Spor i modsat Retning efter hele Ribbungernes Hær, der saaledes ikke havde stødt sammen med Kongen. De synes med Flid at have søgt at undgaa dette Sammenstød og at have holdt sig afsides i Skovmarker for at passe paa, naar Kongen vel var kommen saa langt østover, at han ej let kunde forfølge dem, da at vende sig mod den vestlige Deel af Viken, der nu næsten maatte antages at være saa godt som forsvarsløs, siden de fleste Krigsfolk fulgte Kongen paa hans Tog. Planen var ikke ilde udtænkt, og det forekommer nu besynderligt, at Kongen ikke skulde have merket Uraad, førend han allerede var kommen saa langt ind i Vermeland, eller at han ikke endog fra først af havde sørget for, at Fienden ikke paa denne Maade skulde kunne omgaa ham. Men deels var det vel ogsaa hans Hensigt at straffe Vermelændingerne og indjage dem Skræk, deels har han vel den længste Tid været saa sikker paa, at Ribbungerne vare foran ham, at han først altfor seent merkede, at han havde taget Fejl. Hvorledes man end forklarer det, synes der dog i dette Stykke at være lagt en forunderlig Mangel paa Omtanke for Dagen, hvilket vel for hans Vedkommende kan undskyldes med hans Ungdom, men som derfor hviler des tungere paa de ældre og mere erfarne Mænd, der vare med ham. Thi unegteligt er det, at Hensigten med denne usædvanlig store og vistnok heel kostbare Udrustning derved for en stor Deel forfejledes, og at Toget i det hele taget maatte ansees mislykket. Vi ville see, at man ikke engang dermed opnaaede saa meget, at Vermelændingerne for Eftertiden afholdt sig fra at staa Ribbungerne bi. Men man maa rigtignok ogsaa tilstaa, at Norges eller overhoved den nordiske Halvøs særegne orographiske Beskaffenhed gjør det vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at lægge ordentlige Planer til at hindre den ene lette Hær af fiendtligt Folk fra at omgaa den anden, naar og hvor det skal være. De uhyre Fjeldsletter og Skovmarker, hvis Fladeindhold er saa uforholdsmæssigt stort i Forhold til Dalstrøgene, aabne næsten overalt, undtagen i de dybeste og af de stejleste Fjelde omgivne Dale, Udveje til at undslippe eller omgaa en forfølgende Fiende; og, engang sluppen op paa Fjeldsletten, har man en saa viid Mark for sig, og Adgang til at komme ned paa saa mange forskjellige Steder, at al strategisk Beregning fra Fiendens Side her maa ophøre, og man maa alene lade det komme an paa et Tref, om man er heldig nok til at bevæge sig netop i en Retning, hvor man

kan møde sin Modstander, eller ej. Dette er aabenbart for en stor Deel Aarsagen til den tilsyneladende Planløshed, der aabenbarer sig i alle de Smaakrigs-Operationer, vi nu siden Tronfejdernes Begyndelse have omhandlet. Fjeldvidderne aabnede enhver Krigsflok uhindret Adgang til at trænge frem fra Bygd til Bygd og komme ned for at herje, hvor og naar man lystede, og hvor man mindst ventedes; tvende indbyrdes fiendtlige Flokke kunde meget godt bevæge sig, den ene op ad, den anden ned ad et og samme Hoveddalføre, uden dog at støde sammen, ja uden engang at vide noget om hinanden, naar hver af dem kun holdt sig i en vis Højde paa modsatte Sider af Dalen. I andre Bjerglande, hvor Dalene ere videre og hvor Højdestrækningerne, der adskille dem, danne skarpere Fjeldkamme, der i Almindelighed ej kunne overstiges, i det mindste ikke af hele Krigshære, undtagen paa enkelte, bekjendte Passe: der kan man ogsaa lettere beregne en fiendtlig Hærs Bevægelser og treffe Foranstaltninger til at imødegaa dem.

Da Arnbjørn Jonssøn saaledes merkede, at Ribbungerne havde taget Vejen mod Vesten, skjønnede han, at ingen Tid var at tabe, men vendte strax om og satte efter dem. De styrede lige mod Oslo, men da de ingen Birkebeiner fandt der, droge de strax videre, for at komme til Tunsberg. Arnbjørn kom til Oslo samme Aften, som Ribbungerne om Morgenen vare dragne derfra (sandsynligviis den 23de Januar) og vilde ligeledes strax have draget videre, dersom ikke Biskop Nikolas, hans gamle Fosterfader og gode Ven, havde opholdt ham, for, som han sagde, at meddele ham flere vigtige Oplysninger og gode Raad, men i Virkeligheden, som de fleste siden paastod, for at skaffe Ribbungerne Forspring: saa underfundig søgte endnu den gamle, paa Gravens Rand staaende Mand at skade Kongen, medens han dog bar Venskab og Hengivenhed for ham paa Tungen. Hans List lykkedes altfor godt, thi Arnbjørns Folk vare under dette Ophold blevne saa drukne, at det ikke var muligt at faa dem afsted, førend meget seent ud paa Natten, hvorfor de heller ikke den Nat kom synderlig langt, medens Ribbungerne derimod skyndte sig alt, hvad de kunde. De havde vel endog ganske overrumplet Besætningen i Tunsberg, hvis ikke en Borger fra denne By, Reidulf Guldkropp, tilfældigviis havde været i Lider, da de kom ned ad Paradisbakkerne; han skyndte sig nu hjem til Tunsberg, saa hurtigt han formaaede, ankom der ved Middagstid og meldte, at Ribbungerne vare i Hælene paa ham. Der blev strax blæst Allarm i Byen, men man vilde dog ikke rigtigt tro hans Ord, og gjorde ikke de tilbørlige Forberedelser [1]), saa at der, da Ribbungerne strax efter

[1]) Det siges ved denne Lejlighed, at Olaf Ingassøn og Eystein havde halv tredie

indfandt sig, (Fredag 24de Januar) blev megen Forvirring; Eystein Rocssøn kom selv med Nød og neppe op paa Bjerget, og flere af dem, der vare i Følge med ham, navnlig en kongelig Skutilsvend, Gunnolf, bleve fældede oppe i Kleven; andre bleve dræbte hist og her i Byen, i alt 14 Mand [1]). Der fortælles om en Hirdmand, ved Navn Ketil Staur, og en Gjest, Eiliv Dverg, at de ganske alene forsvarede sig i et Loft hele Natten med saadan Tapperhed, at Ribbungerne ikke kunde faa Bugt med dem uden at bryde Hul paa Taget og stikke derind med Spyd. Da Ribbungerne om Natten havde randsaget Byen og dræbt alle de kongelige Krigsmænd, de kunde finde, begave de sig hen under Bjerget, hvor de kongelige Skibe stode optrukne og satte Ild paa dem alle undtagen eet ved Navn „Oxen", der stod saa tæt under Bjerget, ved Danekleven, at de ikke torde vove sig derhen. Det var i alt 16 Skibe, de satte i Brand, navnlig Sættaspillen og en Tyveseøse, dog synes de, rimeligviis af Frygt for et Udfald fra Slotsbjerget, ej at have givet sig Tid til at gjøre det til Gavns, da vi siden erfare, at Sættaspillen og flere andre ikke kom til større Skade end at de lode sig istandsætte. Enkelte af Skibene vare maaskee ogsaa Kjøbmandsskibe, thi der fortælles, at Ribbungerne dræbte to Kjøbmænd uden skjellig Grund. Saa snart det blev Dag (25de Januar) skyndte de sig fra Byen og længer vesterud, optagende Kongens Leding og plyndrende Bønder og Kjøbmænd, hvor de kom frem. Ved denne Lejlighed var det, at Dagfinn, som vi have seet, kom i Fare for at falde i deres Hænder, men blev frelst af de tydske Kjøbmænd i Sandesund. Først ved Middagstid ankom Arnbjørn, der i Oslo havde ombyttet 120 af de daarligste blandt sit Mandskab med ligesaa mange friske og vel udrustede Folk; men han fik den bedrøvelige Efterretning, at Ribbungerne allerede havde udført, hvad de vilde, og at det nu vilde være spildt Umage at søge efter dem. Der var altsaa intet andet for ham at gjøre for det første, end at vende tilbage til Valdensholm med hele sin Styrke. Simon Kyr, Hallvard Bratte og de øvrige Høvdinger fra søndre Viken, der, som ovenfor nævnt skulde have forenet sig med Kongen paa Marker, men kom for seent, vendte ligeledes med hele sin Styrke, i alt 720 Mand, tilbage til sine Sysler. Saaledes var en af Hovedhensigterne ved disse store kombinerede Krigs-Operationer, der i alt havde sat over halv femte tusende Mand i Bevæ-

Hundrede (900) Mand paa Slotsbjerget, medens der tidligere kun nævnes to Hundrede (240); men deres Antal maa imidlertid være bleven forstærket.

[1]) Dette foregik altsaa samme Nat, som Kong Haakon overnattede paa Ek. Underligt nok, angives Dagen paa første Sted som Fredag før Septuagesima, paa sidste Sted som Paalsmesseaften; begge Angivelser betegne Dagen som 24de Januar.

gelse, ganske forfejlet. I Stedet for at vorde indsluttede og tilintetgjorte, havde Ribbungerne fundet et aabent Feldt for sig og tilføjet Kongen følelig Skade [1]).

116. Kong Haakon og Ribbungerne paa Hadeland. Ribbungerne sætte sig fast paa Hedemarken.

Paa sin Marsch fra Folkenborg til Oslo tilbragte Kong Haakon Natten paa Lørenskogen. Seent om Aftenen (den 30te Januar) kom der Folk til ham fra Tunsberg og bragte ham Efterretning om det Forefaldne, tilføjende, at det rimeligviis var Ribbungernes Hensigt, umiddelbart fra Vestfold over Ringerike og Hadeland at drage til Hedemarken. Da Kongen Morgenen efter kom ned til Oslo, kaldte han derfor alle sine Troppehøvdinger sammen og forordnede, at Lodin Gunnesøn, Gunnbjørn Jonsbroder og Oplændingerne med en Trediedeel af Hæren skulde drage op ad Raumarike, og, hvis de erfarede, at Ribbungerne allerede havde viist sig paa Hadeland, fortsætte Toget til Hedemarken, men i modsat Fald drage over Asakskogen [2]) og ud efter Hadeland; selv vilde han med en Trediedeel, saavel som Høvdingerne Nikolas Paalsøn, Harald Stangarfolja og Frederik slasse, drage den lige Vej ad Hakedalen til Hadeland; Erling Ljodhorn, Klemet af Holm og Harald Vesetesøn skulde med den øvrige Trediedeel, fornemmelig bestaaende af Folk fra Folden, begive sig til Tunsberg, men ikke videre, uden forsaavidt de spurgte noget til Ribbungerne. Da den førstnævnte Afdeling var kommen et Stykke op paa Raumarike, fik dens Udsendinger at vide, at Ribbungerne endnu ikke vare komne til Hadeland; den maatte saaledes efter Bestemmelsen gaa over Asakskoven. Dette var en højst anstrengende Marsch, da Sneen her igjennem Skoven ikke var brudt, og de kom ikke i Huus om Natten. Da de vare komne over Skoven, droge Sysselmændene op til Hedemarken, men Gunnbjørn Jonssøn og de øvrige [3]) søgte snarest muligt at forene sig med Kongen, der nu heller ikke kunde være langt borte [4]). Paa Hadeland blev det Kongen meldt, at Ribbungerne ganske rigtigt vare dragne fra Vestfold op paa Ringerike,

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 118—120.

[2]) Asakskogen skrives i Sagaen Ásaskógr, hvilket neppe er rigtigt. Vejen gjennem denne gaar fra Bjerke paa Raumarike langs Leirelven og forbi Tvalsøen ned til Opsal og andre i Nærheden af Haakenstad liggende Gaarde.

[3]) I Sagaen heder det her, at Gunnbjørn og „Lagmændene" droge den ligeste Vej ud efter Kongen. Der tales ellers ikke tidligere om, at Lagmændene vare med paa Toget, og man skulde snarere formode, at der ved lögmenn her kan forstaaes „Hirdmændene", de som vare i Lag med hundrede.

[4]) Vejen gjennem Hakedalen fører nemlig ogsaa til Haakenstad.

men at man ikke vidste, hvor de siden havde vendt sig hen. Kongen lod da tilsige alle sine Høvdinger, at de næste Morgen i Otten skulde være færdige til Opbrud. Saaledes kom han den Morgen temmelig tidlig til Opdalen og tog, som det synes, først Vejen nordefter [1]); men da han siden fik vide, at Ribbungerne endnu ikke vare komne op fra Ringerike, vendte han om og stevnede ud efter Bygden til Greftegrev, ¼ Miil nordøstenfor Jevnaker Kirke, hvor han ankom om Aftenen og besluttede at overnatte, i det han som sædvanligt fordeelte Mandskabet paa de nærmeste Gaarde. Derhos sendte han Agmund Olmodssøn med 11 Mand, alle paa gode Heste, ud for at spejde. Allerede, da man skulde gaa til Aftensbordet, raabte en paa Taget opstillet Skildvagt ned gjennem Ljoren, at Spejderne kom ridende ind paa Gaarden i fuld Fart, saa at der vist maatte være Ufred paa Færde. Der blev nu megen Larm, alle greb til Vaaben og styrtede ud, men i Forvirringen kom de, der først løb ud, til at smelde Døren i Laas, saa at det varede længe, inden de øvrige kunde faa den op og komme efter. Da endelig allesammen vare komne ud, bød Kongen dem at skynde sig op paa en Højde og træde sig en aaben Plads i den dybe Snee for i Nødsfald at kunne forsvare sig her, indtil Mandskabet fra de øvrige Gaarde kom til. Agmund sagde, at han havde mødt Ribbungerne, idet de kom farende udenfra, men at han ikke vidste, hvor mandsterke de vare. Kongen skjendte alvorligt paa ham og hans Ledsagere, fordi de ej havde gjort sine Sager bedre, men havde taget Flugten, førend det behøvedes, saa at de ej kunde bringe nogen ordentlig Besked; dog sendte han Agmund ud paa ny med andre og flere Folk, og Agmund, der maaske selv havde budt sig hertil, for at aftvætte sin Skam, sagde, idet han red afsted: „Gud lade mig saasandt ikke komme tilbage, førend enten jeg har lært en eller anden af Ribbungerne at kjende, eller de mig". Dette hans Ønske gik snart i Opfyldelse. De Ribbunger, han tidligere havde mødt, var kun en af Sigurd udsendt Spejdertrop, der vendte tilbage med den Efterretning, at de havde seet væbnede Mænd, men kunde heller ikke opgive noget Antal: indtil da havde Ribbungerne hørt ligesaa lidet til Birkebeinerne, som disse til hine. Sigurd, der havde taget sit Kvarteer paa Gaarden Sotrang [2]), sendte derpaa Erling Rumstav afsted selv 6te; han reed længer op i Bygden og fik nu med Vished at vide, at en talrig Hær af Birkebeiner under Kongens

---

[1]) Der staar nemlig, at Kongen „vendte tilbage ud efter Dalen" og kom til Greftegrev, skjønt det strax forud heder, at han var kommen til Updal. Det ligger nærmest at antage, at han var draget nordefter for at forene sig med Gunnbjørns Folk.

[2]) Sotrang kaldes nu Sætrang, og ligger et lidet Stykke søndenfor Haugs Kirke.

egen Anførsel var ankommen til Hadeland. Med denne Besked vendte han tilbage til Sigurd og tilføjede, at Kongen neppe kunde være langt borte, siden Spejderne havde været saa dristige. Sigurd lod strax sammenkalde sit rundt om i Bygden fordeelte Mandskab og tog Plads med dem paa en Høj, hvor de just ikke havde det behageligt. Derpaa sendte han endnu en Trop Spejdere afsted, bestaaende af fem af de i Egnen mest kjendte Folk. Denne Trop stødte i Dagbrækningen paa Agmund og hans Kammerater ved Jevnaker Kirke, hvor der nu blev en hidsig Kamp, som endte med, at alle Ribbungernes Spejdere faldt, og at af Agmunds Trop kun han selv og en Mand bleve tilovers. Disse mødte Kongen, der tidlig i Otten var brudt op fra Greftegrev, og strax spurgte, om de havde seet noget til Ribbungerne. „Ja," var Agmunds Svar, „vi have seet deres Spejdere ved Kirkegaarden, og I vil selv finde dem, naar I kun skynde eder derhen." Vejen laa lige forbi Kirkegaarden, hvor de faldne Ribbunger laa, og Agmund pegede paa dem med disse Ord: „see her ligge Ribbungernes Spejdere og vente paa eder". Kongen sagde, at han havde gjort sine Sager godt. Birkebeinerne glædede sig til, at det dog endelig skulde komme til ordentlig Kamp med Ribbungerne, og skyndte sig afsted, alt hvad de kunde. Men deres Haab skuffedes ogsaa denne Gang, thi da de kom til Sotrang, vare Ribbungerne borte. Sandsynligviis havde Sigurd merket Uraad, da hans Spejdere udebleve, og endnu samme Nat havde han med hele sin Styrke taget Vejen tilbage til Tyrifjorden. Birkebeinerne ilede efter dem i største Hast, følgende den samme Vej, som de havde taget, og som var saa smal, at kun to Mand kunde ride jevnsides; udenfor var Sneen saa dyb, at man sank ned til midt paa Livet. Paa denne Maade forfulgte de Ribbungerne over Tyrifjords-Isen hen til Søens vestlige Bred [1]). Paa Isen fandt de Klæder og Vaaben, som de bagerste af Ribbungerne havde kastet fra sig, for at komme hurtigere afsted. Da Ribbungerne vare godt kjendte i disse Egne, styrede de hen til de Dalfører, hvor de vidste, at Vejene vare trangest og mest ufremkommelige. Her gik de først op paa et højt Bjerg, hvorfra de kunde see Birkebeinerne paa Isen og raadsloge, om de skulde tage Vejen til Thelemarken, (gjennem Modheim og Eker), eller til Haddingdal (gjennem Snareim og Krødsherred), eller til Valdres (sandsynligviis ad Soknedalen eller Aadalen). De bestemte sig for det sidste, da de der vilde have Valget, om de vilde gaa til Søkysten i Sogn, eller østover til Gudbrandsdalen og

[1]) Det Sted, hvor først Ribbungerne og siden Kongen gik i Land, har sandsynligviis været ved Skjerdalen eller længer sydlig ved Stigsrud, hvorfra de have stevnet op i Holleja, i hvilken de netop havde det i sit Valg, at tage hvilkensomhelst af de tre Veje, de fandt for godt.

Østerdalen. Da Kong Haakon var kommen til Land med sine Folk, lod han gjøre Holdt, og da det befandtes, at hans Styrke ikke beløb sig til mere end 240 Mand, Svende fraregnede, raadslog han med sine Mænd, om man skulde vedblive at forfølge Fienden. De fleste fraraadede det, da Hestene vare alt for trætte dertil; det havde vel heller ikke nyttet stort. Han besluttede derfor at drage til Tunsberg, og fortsatte Toget gjennem Modheim. Imidlertid samlede de øvrige Tropper sig til ham, og Oplændingerne bade ham drage til Hedemarken for at stille sig i Spidsen for den derværende Styrke, siden Heinerne havde forsvaret sig saa godt, at Ribbungerne aldrig havde kunnet gjøre nogen Fremgang der. Nogle derimod meente, at han maatte drage ud i Viken for at skaffe sig Skibe, og de, der havde fulgt ham fra det Nordenfjeldske, holdt især paa, at han kun skulde blive ved, som han før havde foresat sig, at drage til Tunsberg for at see til at faa de Skibe istandsatte, som Ribbungerne havde søgt at opbrænde, og derefter vende tilbage til Bergen for at samle nye Tropper. Om han maaskee for et Øieblik har været uvis om, hvad der var det bedste af disse Forslag, bestemtes han dog snart ved Efterretningen om, at der laa Breve til ham i Tunsberg fra Skule Jarl. Han begav sig altsaa derhen, hvor han ankom omtrent sidst i Februar, efter at han i ikke stort over en Maaned, og det i Hjertet af Vintren, havde været i uafladelig Virksomhed, og med en Utrættelighed, der minder om hans Farfaders, gjennemfaret en stor Deel af Viken, Vermeland og Oplandene paa Kryds og Tvers. Brevet fra Skule Jarl indeholdt Bebrejdelser, fordi Kongen ikke havde holdt sig Aftalen om den bestemte Bryllupstid efterrettelig. Jarlen vilde endnu, hed det, vente paa Kongen til Paaske (30te Marts); kom han ikke da, vilde han betragte det, som om Kongen havde brudt sine paa Tro og Love indgangne Forpligtelser til ham, og derfor ansee sig løst fra alle sine Forpligtelser til Kongen. Alle Kongens Mænd raadede ham derfor til at gjøre, hvad der stod i hans Magt for at opfylde Forpligtelsen. Men det var ikke godt at komme afsted saa tidligt, som Jarlen skrev, thi Isen laa sterkere og længere i Viken end Folk nogensinde kunde huske. Endog fra de højeste Fjelde kunde man ikke øjne aabent Vand; en Mængde Skibe, baade udenlandske og indenlandske, laa indfrosne saa langt ude, at Folkene behøvede et heelt Døgn eller ikke langt derfra for at komme i Land og forsikrede endda, at de ikke øjnede nogen Aabning udenfor. Mange Skibe bleve ogsaa borte om Vaaren, saa at man ej hørte mere til dem. Da Kongen ved henved Midten af Marts Maaned sendte Gaute Prest til Vettahered søndenfor Svinesund for at modtage Ledingen og skaffe en Deel Heste, tog denne Vejen fra Tunsberg lige over Isen, og kom efter faa Dages Forløb tilbage med ikke færre end 360 Heste, og overalt laa Isen fremdeles lige sterk over

hele Viken. Her var altsaa ikke at tænke paa nogen Afrejse for det første, og Kongen benyttede Tiden til at lade Sættaspillen saavel som de øvrige Skibe, der ej havde lidt alt for meget af Ilden, istandsætte [1]).

Imidlertid havde man ikke hørt noget til Ribbungerne siden deres Flugt fra Nodheim, førend de oplandske Sysselmænd Ivar af Skedjehov og Thorgeir Biskopsmand bragte Kongen den ligesaa uventede som bedrøvelige Efterretning, at de spillede Mester paa Hedemarken, hvor de tidligere ej havde kunnet trænge frem. Om Sigurd Ribbung virkelig, efter sin første Bestemmelse, gik til Valdres og derfra til Østerdalen, eller om han ved Efterretningen om Kongens Tilbagetog til Tunsberg, ogsaa vendte tilbage til Ringerike og derfra til sit Hovedtilhold, Raumarike, siges ikke; vi erfare kun, at han, kort efter Kongens Tilbagekomst til Tunsberg, atter var paa Raumarike, og samlede hele sin Styrke til sig, medens Bønderne paa Hedemarken, der hidtil havde holdt sig bevæbnede sammen, nu gik hver til sit, i den Tanke at al Fare var forbi, og indskrænkede sig kun til at holde Vagter paa forskjellige Kanter af Bygden. Men der fandtes nogle Forrædere iblandt dem, som hemmelig sendte Bud til Ribbungerne paa Raumarike, og underrettede dem om, at Lejligheden til at overrumple de tapre Heiner nu var for Haanden. Ribbungerne drog med sin hele Styrke op fra Raumarike og kom lidt efter Midnat lige ned i det rige, tæt bebyggede Skaun [2]). De Folk, som holdt Vagt i Stange Hovedkirke, ringede strax med Stormklokken, men for silde, thi Ribbungerne vare allerede komne midt i Bygden og dræbte alle dem, der vilde begive sig til det aftalte Samlingssted. De brændte ogsaa de tvende store Gaarde Ottestad og Hverven, hvor der boede to af Kongens Mænd, der havde mest at sige blandt Bønderne. Ved at see Ildebranden stimlede nogle af Bønderne did, andre til det Sted, hvor Sysselmændene opholdt sig, og hvor der efter Haanden samlede sig en Deel Folk, men imidlertid rede Ribbungerne omkring i Bygden og dræbte alle dem, de kunde overkomme. Sysselmændene gjorde et Forsøg paa at angribe den sterkeste Ribbungeflok, de kunde faa Øje paa, med den ubetydelige Styrke, der havde samlet sig om dem; men Bonden Jon Sandhavre, der bar Merket, en kjek Mand, reed i sin Hidsighed med nogle faa Folk altfor langt forud for de øvrige, saa at Ribbungerne fik dræbt ham og hans Følge, førend de øvrige kom til; derved bleve disse skrækslagne og toge Flugten, forfulgte af Ribbungerne, der nedlagde saa mange, de kunde. Da Sysselmændene kom

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 122—125.

[2]) Denne Bygd, der allerede omtales i Olaf Tryggvessøns Historie, se ovenfor, I. 2. S. 21, er Stange Prestegjeld, der i Sagaen kaldes „vel besat med Kirker og gode Gaarde."

længer nord i Bygden, skare de endnu engang Hærør op, men til liden Nytte, da det, som Sagaen melder, gik efter det gamle Ordsprog: „ondt er det den flygtende at standse". Vel lykkedes det to eller tre Gange at faa Bønderne samlet, men saa snart de saa Ribbungernes talrige Hobe, toge de Flugten, og Ribbungerne bleve saa meget djervere, som de saa, at Bønderne vare rædde til. Ribbungerne gjorde sig saaledes til Herrer over hele Bygden, medens Birkebeinerne, eller de egentlige Krigsfolk, tilligemed de oven nævnte Sysselmænd, flygtede vestover Mjøsen til Thoten, og derfra heelt ned til Tunsberg. Biskop Hallvard paa Hamar maatte paa Bøndernes Vegne aabne Underhandlinger med Ribbungerne og bede om Fred og Forlig. De fik det, men kun imod at udrede en betydelig Skat, hvorhos Ribbungerne tilegnede sig alt det Gods, der havde tilhørt de Faldne. Kongen blev meget ilde til Mode ved at erfare dette, og det er ikke usandsynligt, at han endnu ved hine Sysselmænds indstændige Bønner havde ladet sig overtale til at drage op paa Hedemarken, hvis ikke hans øvrige Raadgivere eenstemmigt havde modsat sig det, og bedet ham endelig holde sit Løfte til Jarlen. Herved blev det altsaa, men Ribbungernes Magt og Dristighed tiltog ogsaa i den Grad, at de streifede om paa alle Kanter af Oplandene, ja endog vovede sig saa langt ned i Viken, at nogle af deres Skarer nærmede sig Tunsberg paa en Miils Afstand. Da sendte Kongen ni Skarer ud imod dem, under Anførsel af Gunnbjørn Jonsbroder, Harald Stangarfylja, Ivar af Skedjehov, Guthorm Erlendssøn og Isak i Bø [1]). De traf en Ribbungehær paa Gaarden Angleysa i Oslo-Hered [2]), og tilføjede den et frygteligt Nederlag, idet Nikolas Reidarssøn, en af Ribbungernes fornemste Mænd, faldt med 100 Mand. Siden vovede Ribbungerne ikke at komme Byen saa nær [3])

117. Kongen holder Bryllup med Margrete Skulesdatter.

Thorsdag i Paaske-Ugen (3die April) kunde Kongen endelig tænke paa at tiltræde Rejsen til Bergen. De indre Sund og Fjorde laa ved

---

[1]) Dette er den Sysselmand fra Sogn, som af Driviis hindredes fra at komme til Bergen, og indtil videre forblev i Tunsberg, se ovenf. S. 682.

[2]) Denne Gaard er sandsynligviis Gaarden Løse, (der i Erkebiskop Eysteins Jordebog kaldes Löysa) i Skoge Sogn, der, skjønt hørende til Vestfeld, dog regnedes til Oslo Provsti og saaledes vel og til Oslo Syssel; Sysselinddelingen rettede sig nemlig ikke efter Fylkeinddelingen. Denne Gaard ligger dog ikke nærmere Tunsberg end halvfjerde Miil; men det er heller ikke sagt, at Birkebeinerne traf dem i den korteste Afstand fra Byen.

[3]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 124—127.

endnu fast tilfrosne, men Havet og de ydre Sund vare aabne, og Kongen lod derfor sine Skibe drage tvers over Neset forbi Skeljasteinsgrunden til Trælen og derfra til Hundsund. Da Ugen var omme, gik han til Sejls, og kom efter en Fart af sex Dage til Bergen, hvor han allerede forefandt Jarlen, som tog venligt imod ham. Nu blev der da af alle Kræfter gjort Anstalter til Bryluppet, som berammedes til Trinitatisdag, den 25de Mai. Man troede sig imidlertid ikke sikrere med Hensyn til Ribbungerne, end at Kongen ansaa det nødvendigt at sende 80 Mand under tre Formænd [1]) til Valdres for at passe paa, at Ribbungerne ikke ad den Vej skulde komme ned og gjøre Kvalm, medens Bryluppet stod paa. De traf ogsaa virkelig paa nogle Ribbungeflokke, som de strax angreb og fordreve fra Valdres efter at have fældet 30 af dem og to af deres Anførere, ilde berygtede som Ransmænd [2]). De øvrige flygtede til Gudbrandsdalen, hvorhen Birkebeinerne forfulgte dem og havde flere Fegtninger med dem, i hvilke Ribbungerne som oftest bleve de tabende, skjønt en af Birkebeinernes Anfører faldt. Paa denne Maade beskjeftigedes Ribbungerne, indtil Bryllupet var over. Dette holdtes til den bestemte Tid med megen Stads og stod i fem Dage. Kongen, fortælles der, bevertede alle Mandpersonerne i Juleballen, men Dronningen alle Damerne i Sommerhallen, hvorimod alle Klosterfolk vare i en Stue for sig selv, hvor fem Abbeder førte Forsædet. Dronning Margrete var paa denne Tid meget ung, i det højeste kun 17 Aar gammel. Hun synes at have været af en blid og føjelig Charakteer og med inderlig Kjærlighed at have hængt ved sin Mand, uden engang at unddrage ham denne Kjærlighed, da hendes egen Fader senere hen gjorde Opstand imod ham, skjønt hun følte sig yderst ulykkelig ved et saadant Forhold. Uagtet Kongen vísselig ikke egtede hende af Kjærlighed, ja endog, som det næsten synes, med Flid udsatte Giftermaalet, saa længe han kunde, lader det dog til, at han senere fik hende meget kjær, og saa meget er i det mindste sikkert, at han viiste hende al sømmelig Troskab. Thi medens han havde fem Børn med hende, nævnes der intet om, at han havde andre Børn udenfor Egteskabet, end de føromtalte tvende, som han fik, førend han blev gift. Han maa derfor strax ved Giftermaalet have afbrudt al Forbindelse med deres Moder, Kanga.

---

[1]) Disse Formænd hed Alf Standuøyk, Gunnar Saam (det var ham som siden faldt) og Klemet lange. Alf Standuøyk var maaskee af samme Æt som en Jon Standuøyk, der forekommer i 1334, se Dipl. Norv. II. 207.

[2]) De hed Ulf skygne og Thore Pæla.

længer nord i Bygden, skare de endnu engang Hærør op, men til liden Nytte, da det, som Sagaen melder, gik efter det gamle Ordsprog: „ondt er det den flygtende at standse". Vel lykkedes det to eller tre Gange at faa Bønderne samlet, men saa snart de saa Ribbungernes talrige Hobe, toge de Flugten, og Ribbungerne bleve saa meget djervere, som de saa, at Bønderne vare rædde til. Ribbungerne gjorde sig saaledes til Herrer over hele Bygden, medens Birkebeinerne, eller de egentlige Krigsfolk, tilligemed de oven nævnte Sysselmænd, flygtede vestover Mjøsen til Thoten, og derfra heelt ned til Tunsberg. Biskop Hallvard paa Hamar maatte paa Böndernes Vegne aabne Underhandlinger med Ribbungerne og bede om Fred og Forlig. De fik det, men kun imod at udrede en betydelig Skat, hvorhos Ribbungerne tilegnede sig alt det Gods, der havde tilhørt de Faldne. Kongen blev meget ilde til Mode ved at erfare dette, og det er ikke usandsynligt, at han endnu ved hine Sysselmænds indstændige Bønner havde ladet sig overtale til at drage op paa Hedemarken, hvis ikke hans øvrige Raadgivere eenstemmigt havde modsat sig det, og bedet ham endelig holde sit Løfte til Jarlen. Herved blev det altsaa, men Ribbungernes Magt og Dristighed tiltog ogsaa i den Grad, at de strejfede om paa alle Kanter af Oplandene, ja endog vovede sig saa langt ned i Viken, at nogle af deres Skarer nærmede sig Tunsberg paa en Miils Afstand. Da sendte Kongen ni Skarer ud imod dem, under Anførsel af Gunnbjørn Jonsbroder, Harald Stangarfylja, Ivar af Skedjehov, Guthorm Erlendsson og Isak i Bø [1]). De traf en Ribbungehær paa Gaarden Angleysa i Oslo-Hered [2]), og tilføjede den et feleligt Nederlag, idet Nikolas Reidarsson, en af Ribbungernes fornemste Mænd, faldt med 100 Mand. Siden vovede Ribbungerne ikke at komme Byen saa nær [3])

117. Kongen holder Bryllup med Margrete Skulesdatter.

Thorsdag i Paaske-Ugen (3die April) kunde Kongen endelig tænke paa at tiltræde Rejsen til Bergen. De indre Sund og Fjorde laa vel

---

[1]) Dette er den Sysselmand fra Sogn, som af Driviis hindredes fra at komme til Bergen, og indtil videre forblev i Tunsberg, se ovenf. S. 682.

[2]) Denne Gaard er sandsynligviis Gaarden Løse, (der i Erkebiskop Eysteins Jordebog kaldes Löysa) i Skoge Sogn, der, skjønt hørende til Vestfold, dog regnedes til Oslo Provsti og saaledes vel og til Oslo Syssel; Sysselinddelingen rettede sig nemlig ikke efter Fylkeinddelingen. Denne Gaard ligger dog ikke nærmere Tunsberg end halvfjerde Miil; men det er heller ikke sagt, at Birkebeinerne traf dem i den korteste Afstand fra Byen.

[3]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 124—127.

endnu fast tilfrosne, men Havet og de ydre Sund vare aabne, og Kongen lod derfor sine Skibe drage tvers over Neset forbi Skeljasteinsgrunden til Trælen og derfra til Hundsund. Da Ugen var omme, gik han til Sejls, og kom efter en Fart af fex Dage til Bergen, hvor han allerede forefandt Jarlen, som tog venligt imod ham. Nu blev der da af alle Kræfter gjort Anstalter til Bryluppet, som berammedes til Trinitatisdag, den 25de Mai. Man troede sig imidlertid ikke sikrere med Hensyn til Ribbungerne, end at Kongen ansaa det nødvendigt at sende 80 Mand under tre Formænd [1]) til Valdres for at passe paa, at Ribbungerne ikke ad den Vej skulde komme ned og gjøre Kvalm, medens Bryluppet stod paa. De traf ogsaa virkelig paa nogle Ribbungeflokke, som de strax angreb og fordreve fra Valdres efter at have fældet 30 af dem og to af deres Anførere, ilde berygtede som Ransmænd [2]). De øvrige flygtede til Gudbrandsdalen, hvorhen Birkebeinerne forfulgte dem og havde flere Fegtninger med dem, i hvilke Ribbungerne som oftest bleve de tabende, skjønt en af Birkebeinernes Anfører faldt. Paa denne Maade beskjeftigedes Ribbungerne, indtil Bryllupet var over. Dette holdtes til den bestemte Tid med megen Stads og stod i fem Dage. Kongen, fortælles der, bevertede alle Mandpersonerne i Julehallen, men Dronningen alle Damerne i Sommerhallen, hvorimod alle Klosterfolk vare i en Stue for sig selv, hvor fem Abbeder førte Forsædet. Dronning Margrete var paa denne Tid meget ung, i det højeste kun 17 Aar gammel. Hun synes at have været af en blid og føjelig Charakteer og med inderlig Kjærlighed at have hængt ved sin Mand, uden engang at unddrage ham denne Kjærlighed, da hendes egen Fader senere hen gjorde Opstand imod ham, skjønt hun følte sig yderst ulykkelig ved et saadant Forhold. Uagtet Kongen visselig ikke egtede hende af Kjærlighed, ja endog, som det næsten synes, med Flid udsatte Giftermaalet, saa længe han kunde, lader det dog til, at han senere fik hende meget kjær, og saa meget er i det mindste sikkert, at han viiste hende al sømmelig Troskab. Thi medens han havde fem Børn med hende, nævnes der intet om, at han havde andre Børn udenfor Egteskabet, end de føromtalte tvende, som han fik, førend han blev gift. Han maa derfor strax ved Giftermaalet have afbrudt al Forbindelse med deres Moder, Kanga.

---

[1]) Disse Formænd hed Alf Standuøyk, Gunnar Saam (det var ham som siden faldt) og Klemet lange. Alf Standuøyk var maaskee af samme Æt som en Jon Standuøyk, der forekommer i 1334, se Dipl. Norv. II. 207.

[2]) De hed Ulf skygne og Thore Pæla.

118. Fortsatte Fejder med Ribbungerne paa Oplandene. Erkebiskop Peter kommer til Landet.

Kongen og Jarlen tilbragte en lang Tid af Sommeren tilsammen i Bergen og aftalte nye Planer for at standse Ribbungernes Uvæsen, der stedse var i Tiltagende, saa at de endog udstrakte sine Streiftog lige til det sydligste af Agder. Kongen udskrev Leding over hele Gulathingslagen, saavel af Folk, som af Kost. Jarlen maatte nu ogsaa ifølge sin Lehnspligt love at deeltage i Kampen, og det blev bestemt, at han først skulde vende tilbage til Throndhjem, og derfra med et betydeligt Antal Tropper drage syd over Fjeldet til Mjøsen, for der at møde Kongen, som imidlertid med Flaaden skulde begive sig til Viken. Den af dem, som kom først til Mjøsen, skulde strax sætte Folk i Arbejde med at bygge Fartøjer, for at man ogsaa her kunde have en Flaade, hvilket nu var dobbelt nødvendigt, da Sigurd Ribbung havde benyttet sig af sin Overmagt paa Hedemarken til at følge Baglerkongen Inges Exempel og sætte sig fast paa Helge-Øen. Da alt dette var ordnet og aftalt, skiltes de ad og droge hver til sit, Jarlen hjem til Throndhjem, og Kongen sydefter til Viken. Han havde ikke færre end 35 Skibe. Ogsaa Dronningen og hans Moder fulgte med. Da Kongen sejlede forbi Jæderen, kom en Busse fra England, og ombord paa den var Jon Staal, der havde gjort en Andagtsrejse til den hellige Thomas Beckets Grav i Canterbury [1]). Bussen sejlede meget nær Kongeskibet, saa man fra begge Fartøjer kunde tale med hinanden, og Kongen spurgte blandt andet, om de havde hørt noget til den nye Erkebiskop. Der blev svaret, at han allerede var kommen til England og nu stod paa Rejsen til Norge. Paa Kongens Spørgsmaal, hvo der da var bleven Erkebiskop, svarede Jon Staal: „den, som I helst ønsker, Peter paa Husastad." Kongen takkede Gud derfor, og da han om Aftenen kom i Havn, skrev han et Brev, der skulde leveres Erkebiskoppen, hvorsomhelst han landede, og hvori han i Guds og sit eget Navn bød ham Velkommen. Allerede da Kongen sejlede indenfor Lindesnes, kom den gamle Frederik Slaffe ham imøde med den Efterretning, at der laa Ribbunger vidt og bredt omkring i Bygderne der syd paa Agder og tilføjede baade Kongen og Bønderne megen Skade. Kongen drejede strax ind i Sundene og sendte nogle letsejlende Skuder ind til Mandal, hvor endeel Ribbunger bleve dræbte; de samme Skuder droge siden længer østover, og fik hist og her fat paa nogle af Fienderne, som derefter synes at have trukket sig tilbage. Ogsaa i Skien og øster paa Nesje laa der Ribbunger, hvilket Kongen fik vide, da han kom

---

[1]) I Sagaen staar, at han var dragen til St. Thomas's „Vaka". Dette kan neppe være St. Thomas's egentlige Dag, 29de Decbr., men maa være hans Translatio, 7de Juli.

forbi Nygjarbit; han hørte, at der holdtes et Bryllup i Skien [1]), og i Haab om, ved denne Lejlighed at kunne overrumple dem, gik han selv ombord paa en Skude og roede ved Nattetid ind til Byen. Men Ribbungerne fik Nys herom og skyndte sig allerede samme Nat ud fra Byen, saa at Kongen, da han i Dagbrækningen ankom, ikke længer fandt dem der. Han roede strax ud af Fjorden igjen og sejlede med endeel af de lettere Skibe til Tunsbergfjorden, gjennem Grindholmesund, og lige til Oslo, hvor der ogsaa laa Ribbunger, som han vilde jage bort. Da han om Aftenen den 13de September kom til Nesodden, sendte han Ivar af Skedjehov forud med 7 Skuder, for om Natten at snige sig ubemerket til Byen, og lægge sig i Baghold. Ivar lagde til under Trelleberg, gik der i Land med sine Folk, og enten lige over Ekeberg eller langs Foden deraf, indtil han kom til den saakaldte Elven-Eng [2]) ovenfor Byen, hvor han blev liggende om Natten. Morgenen efter kom Kongen med de øvrige fem Skuder roende lige ind til Bryggen. Da Ribbungerne saa dem og kjendte Kongens Merke, tog de strax Flugten op fra Byen; men her mødte Ivar dem og drev dem tilbage igjen. Imidlertid var Kongen kommen op paa Bryggen med sine Mænd, saa at Ribbungerne paa begge Sider havde Fiender. Efter en svag Modstand og Tabet af 20 Mand søgte de derfor at frelse sig i Kirkerne, og det synes, som om ikke en eneste af dem undkom fra Byen. Haakon skjenkede dem alle Livet, dog sandsynligviis imod den Forpligtelse, ikke oftere at stride mod ham. Efter saaledes ved dette raske Overfald at have renset Oslo for Fiender, vendte han endnu samme Aften ad den kortest mulige Vej tilbage til Tunsberg, hvor han sandsynligviis ankom den følgende Morgen. Her indtraf nu ogsaa de store Skibe, som han havde forladt udenfor Langesund, og paa hvilke Dronningen og hans Moder befandt sig. Ligeledes kom Lendermændene og Sysselmændene fra alle Landska-

---

[1]) Navnet paa den Mand, der holdt Bryllup, er i Sagaen opbevaret: Grimar svange.

[2]) I Flatøbogen, hvis Læsemaader pleje at være de bedste, staar Elvinareng, i andre Haandskrifter Elvinaregg, Elvinjaregg. Det er altsaa tydeligt, at Stedet har fit Navn af en Gaard, der har hedet Elvin eller Elvini, og maa have ligget strax ovenfor, d. e. østenfor Oslo, men hvis Navn nu rimeligviis, som saa mange andre i Nærheden af Byen, har maattet vige for Specialnavnene paa de mindre Parceller, hvori den er bleven deelt, indtil det ganske er forglemt. Skjønt „Elvinareng" eller „Elvinaregg" ikke simpelt hen kan være en Sammensætning af elfr og eng eller egg, og derfor heller ikke ligefrem betegne „Elve-Engen" eller „Elve-Kanten", men nærmest maa henføres til Navnet „Elvin", er det ikke usandsynligt, at dette Navn igjen egentlig skulde skrives Elfvin og betegne „Elvesletten", hvoraf det igjen maatte følge at Elvinareng, Elvinaregg var at søge nærved Elven. Intet er rimeligere end, at Ivar har skjult sig og sine Folk bagom den temmelig høje Elvebakke, i Nærheden af Teglverket.

berne i Viken til ham, og der gjordes Forberedelser til saa snart som muligt at drage ind til Oslo med den hele Styrke. Disse Forberedelser tog dog temmelig megen Tid, da vi af det følgende erfare, at man ikke kom afsted fra Tunsberg førend langt ud i Oktober. Aarsagen dertil angives ikke. Sandsynligviis have Skibene trængt til Reparation, og Kongen selv derhos søgt at faa flere Tropper samlet. Ogsaa med Skule Jarl tog det nogen Tid, inden han blev færdig med sine Forberedelser til Toget. Endnu i Slutningen af September havde han ej forladt Throndhjem, da vi have et af ham den 29de September udstedt Brev, hvori han skjenkede tvende Merkers Bol af de ham tilhørende Gaarde Sjetnan ved Tilder og Flegstad paa Frosten til Chorsbrødrenes Kommune ved Christkirken, imod at disse, saalænge han levede, skulde holde Bønner for ham og antage ham i sit Broderlag, men efter hans Død højtideligholde hans Aarstid eller Dødsdag med Sjælemesser m. m. i alle Byens Kirker, ligesom at de og i hans Levetid hver Andreasmesse, men efter hans Død paa hiin samme Aartidsdag skulde holde et festligt Lag til hans Erindring. Vi erfare tillige af dette Brev, at den nye Erkebiskop da endnu ikke var kommen til Nidaros eller havde overtaget Bestyrelsen af Stiftet, thi det heder udtrykkeligt, at Jarlen sluttede denne Overeenskomst med de Chorsbrødre, som dengang forestod Bestyrelsen af Stiftet [1]". Men det er ikke derfor sagt, at Erkebiskoppen endnu ej skulde være kommen til Landet. Det er tvertimod højst rimeligt, at man i Throndhjem har faaet Efterretning om, at han var ankommen, som man af Sagaen seer, til et Sted i den sydligere Deel af Landet, sandsynligviis Bergen, og at Jarlen, for hvem hans Udnævnelse til Erkebiskop var ligesaa meget ukjærkommen som for Chorsbrødrene, ved hiin store Gave har søgt at knytte disse nærmere til sig, for fremdeles at kunne regne paa deres Bistand, hvis Erkebiskoppen skulde ville vise sig som hans Fiende. Han og Chorsbrødrene tilsammen udfærdigede derhos et Brev til Kongen, hvori de meldte, at Peter, „den Bedrager" var ankommen til Landet efter at have kjøbt sig Erkebiskopsnavn for St. Olafs Penge, og anmodede Kongen om at lade ham fængsle som enhver anden, der bedrog den hellige Kirke. Men Kongen, som imidlertid havde faaet et Brev fra Erkebiskoppen, hvori denne anbefalede sig til hans Venskab, og derhos et af ham medbragt Anbefalings-Brev fra Paven, sendte strax hiin

---

[1]) Dipl. Norv. II. No. 8. Her anføres Navnene paa de da tilstedeværende Chorsbrødre, hvilke det ej er uden Interesse at kjende: Mester Aslak; Aslak Pitlor, Baard Barre (alle disse tre nævnes og i Brevet om Myntretten af 1222, se ovenfor), S. Thorbergsson, Sira Thore (han blev 1226 Erkebiskop Peters Eftermand), Sigurd Tavse (han blev igjen Thores Eftermand 1230), Bjørn Bonde, G. Bratte, J. Hvite og Thore Kraak.

Brev fra Jarlen og Chorsbrødrene til ham, lovede ham sit Venskab og tilbød sig selv at ledsage ham til Throndhjem, idet han gav ham Valget, om han imidlertid enten vilde begive sig til ham, eller oppebie ham i Kongsgaarden [1]) saa længe. Erkebiskoppen synes ej at have modtaget Tilbudet, men paa egen Haand at have begivet sig til Throndhjem, hvilket han og temmelig trygt kunde gjøre, da vi strax ville erfare, hvorledes han nu efter at have opnaaet, hvad han ønskede, tog Masken af og viste sig ligesaa fiendtlig mod Kongen, som de øvrige Chorsbrødre, saa at han strax maatte komme paa en god Fod baade med dem og Jarlen. For Resten var Jarlen, hvis Afrejse fra Throndhjem maa henføres til de første Dage af Oktober, ikke længer i Byen, da Erkebiskoppen kom. Jarlen havde mange og gode Tropper og en heel Deel Lendermænd i sit Følge, blandt dem Gregorius Jonssøn, Paal Vaagaskalm og Peter i Giske; ogsaa Nikolas, Paal Vaagaskalms Søn, der nys havde staaet i Kongens Tjeneste og været med paa Toget til Vermeland, nævnes nu som en af Høvdingerne i Jarlens Hær [2]). Denne havde ogsaa mange Skibstømmermænd med sig og havde ladet smede en Mængde Skibssøm, som bleve førte med paa Kløv, alt med stadigt Hensyn til den aftalte Plan, at lade Fartøjer bygge paa Mjøsen. Toget gik meget hurtigt, indtil man var kommen til den sydligste Deel af Gudbrandsdalen, det vil sige i Nærheden af Lillehammer. Herfra sendte Jarlen 180 Mand under Kolbein Ketturyg og Ivar Utvik i Forvejen til Hamar, hvor de kom ganske uventet ved Middagstid og meget nær havde faaet fat paa Sigurd Ribbung, som just var i Bad og med Nød og neppe undkom til sit Skib, medens flere af hans Folk faldt. Da Sigurd var kommen i behørig Afstand fra Land, raabte han til Birkebeinerne og spurgte, hvo der var Anfører for denne Krigshær, der nu var kommen nordenfra. Ivar Utvik sagde, at det var Skule Jarl. Sigurd lod sig nu ro videre til Helge-Øen, som hans Mænd holdt besat, men sendte strax efter Erling Rumstav til Jarlen for at underhandle med ham. Jarlen tog meget venlig imod Erling,

---

[1]) Da den Kongsgaard, her nævnes, ej kan være Kongsgaarden i Oslo, og der paa denne Tid neppe var nogen Kongsgaard i Stavanger, bliver det følgelig alene Kongsgaarden i Bergen, hvorom her kan være Tale; altsaa var det Bergen, til hvilket Erkebiskoppen aller først kom. Dette var, forsaavidt han kom paa et engelsk Skib, ogsaa rimeligt af den Grund, at Bergen paa denne Tid synes at have været den af alle norske Byer, der stod i livligst Forbindelse med England, og til hvilken de fleste Englandsfarere søgte.

[2]) Man skulde, i den Forbindelse, hvori Sagaen paa dette Sted omtaler Nikolas Paalssøn, fristes til at antage ham for Lendermand, men det kan dog ej forholde sig saa, da han, som det nedenfor vil sees, i Aaret 1229 udtrykkelig kaldes den yngste af alle Lendermænd (Haakon Haakonssøns Saga Cap. 209).

og siden havde endog han og Sigurd en Sammenkomst, hvorved kun faa Mænd vare tilstede. Der handledes, som man af det følgende erfarer, om at sende et Gesandtskab til Kongen, og aabne nye Fredsunderhandlinger, og herved fremtræder Jarlen atter i et heelt tvetydigt Lys. Imidlertid tog Jarlen alle de Fartøjer, han kunde faa fat paa, i Beslag, hvoriblandt ogsaa Biskoppens, og derhos satte han Tømmermændene i Arbejde med at klinke sammen fem ny Fartøjer, saa store som man aldrig før havde seet Skibe paa Oplandene, men dertil saa daarlige, at de neppe kunde holde sammen, efterdi Arbejdet skulde gaa i den yderste Skynding.

Allerede førend Jarlen kom til Hamar, havde Sigurd Ribbung med en dansk Prest sendt et Brev til Kongen, hvori han foreslog, at de skulde mødes ved Drammen, og der holde Slag. Kongen raadførte sig herom med sine Mænd, som fandt, at det for Strømmens Skyld ej lod sig gjøre at drage did med store Skibe. Presten sagde da, at han i Tilfælde af at Kongen ej fandt dette Sted belejligt, havde Fuldmagt til at foreslaa Leret ved Oslo som Kampplads, da havde man lige langt dertil fra begge Sider. Kongen samtykkede gjerne heri. Men nu begyndte Presten at lade Ord falde om, at naar Kongen først samtykkede i at fare til Oslo, kunde han ligesaa gjerne fare noget længer, og at Ribbungerne fandt det mest passende, at Kongen reed op til Eidsvold, og at de mødte ham der for at holde Slag. Til denne uforskammede Anmodning svarede Kongen roligere, end man skulde have ventet. „Da faa rigtignok", sagde han, „vi Birkebeiner en ganske anderledes lang Vej end Ribbungerne, naar vi, der allerede have faret lige fra Bergen, endda skulle ride 8 Mile [1]) op i Landet for at møde dem, medens de kun have tre Miil til Søs; men vil Sigurd endelig møde os der, saa skynd dig afsted, Prest, saa fort du kan, og meld Ribbungerne, at de skulle faa see Kong Haakons Merke vaje paa Eidsvolden, saa snart Gud giver Tid dertil." Kongen havde dog neppe givet et saa mildt Svar, hvis han ikke alligevel, efter Jarlens Opfordring og den trufne Aftale, havde bestemt sig til at drage op til Mjøsen. Presten rejste, og Haakon begav sig nu saa hastigt som muligt ind til Oslo. Han havde endnu intet hørt om Jarlens Ankomst til Hedemarken, men erfarede den nu af en „Graamunk" (Cisterciensermunk fra Tutterøen), hvilken Skule strax ved sin Afreise fra Nidaros havde sendt i Forvejen med Brev til ham [2]). Denne Munk mødte Flaaden ude paa Fjer

---

[1]) Man seer heraf, at Vejen fra Oslo til Eidsvold i den Tid beregnedes til 8 Miil (rastir). Vejen fra Helgesen til Eidsvold til Vands angives til to vikur (Uger til Søes); i nærværende Tilfælde er dette noget mere end 3 norske Mile.

[2]) At denne Munk var en Cisterciensermunk fra Tuterø, er vist i Langes K..

den, medens den var undervejs til Oslo, og havde foruden Brevet den mundtlige Hilsen fra Jarlen, at Kongen endelig maatte skynde sig at møde ham, og at Jarlen imidlertid skulde sørge for Skibe, men at det dog var godt, om Kongen ogsaa medbragte en Deel Skibsøm, som man kunde have at tage til, om det behøvedes. Da Kongen kom til Oslo, og talte med Biskop Nikolas, ytrede denne, at han gjerne vilde faa mæglet Fred mellem Ribbungerne og Birkebeinerne. Men man fandt ogsaa, fortælles der, Breve, der forekom Kongen at vidne om, at Biskoppen ikke havde holdt det Troskabsløfte, han havde givet ham. Disse Breve kunne neppe have været fra andre end Sigurd Ribbung selv eller nogle af dennes ivrigste Tilhængere, med hvilke Biskoppen, som vi have seet, ganske vist stod i Forbindelse, og om denne Forbindelse have vel Brevene indeholdt tydelige Vink. Skade, at der ikke berettes noget nærmere om deres Indhold, og at man heller ikke faar at vide, hvorledes de faldt i Kongens Hænder. At Biskoppen var betydeligt kompromitteret derved, sees noksom deraf, at han ikke engang søgte at besmykke sig, men maatte bekvemme sig til at bede Kongen om Tilgivelse. Under disse Omstændigheder kunde der ej være Tale om at modtage nogen Mægling af ham, og Kongen skred ufortøvet til Eidsvolds-Rejsen. Han tog alle Lendermændene og alt det letteste Mandskab med, men efterlod Hallvard bratte og nogle andre Troppehøvdinger med deres Mandskab for at passe paa Skibene, der til yderligere Sikkerhed bleve lagte heelt ud til Elgjarnes [1]). Paa Kongeskibet befandt sig Dronningen og Inga Kongsmoder, som heller ikke vovede at blive tilbage i Byen. Saa meget frygtede man Ribbungerne. Kongen tilbragte, ligesom forrige Gang paa Toget til Vermeland, den første Nat hos Gunnar paa Berg, og den anden hos Lagmanden Aamunde Remba, der altsaa nu sees at være forflyttet fra Ryg-

sterhistorie S. 97, da man endnu ikke kan have haft Franciskanere, der senere kaldtes Graamunke. Den Omstændighed, at samme Munk siges at være affendt samtidigt med Jarlens Rejse fra Throndhjem, („Tunsberg" i Sagaens Text er en Fejl) og have truffet Kongen paa Vejen til Oslo, afgiver et godt Vink til at bestemme Tiden for Jarlens Afrejse. Vi ville nemlig i det følgende see, at Kongen kom til Eidsvold i det højeste kun 14 Dage før Allehelgensdag, altsaa omkring 17de Oktober, og at han var tre Dage paa Rejsen fra Oslo; Opholdet i Oslo varede neppe mere end et Par Dage, saa at man kan antage at Munken traf ham omtrent den 14de Oktober; mere end 14 Dage kan han, der skulde rejse som et Slags Kureer, neppe have været undervejs fra Throndhjem; altsaa maa Rejsen henføres til de første Dage i Oktober.

[1]) Nu „Ildjernet", en Udtale, der aabenbart hidrører fra en af de falske Etymologiseringer, der have været saa hyppige i de senere Aarhundreder.

jafolke til Oplandene, og boede paa Hov (maaskee det nuværende Houg i Nærheden af Hofvin Kirke). Morgenen efter fortsattes Toget op til Eidsvold, og de i Forvejen sendte Udridere mødte dem med den Efterretning, at Ribbungerne allerede vare ankomne og laa nede ved Elven. Kongen gjorde derfor Holdt ved en Bro — det kan ikke have været nogen anden end Broen over Andelven ved Verket — og holdt en Tale til sine Folk, hvori han bebudede at Ribbungerne nok agtede at holde Slag med ham den Dag. Birkebeinerne ytrede kun det eenstemmige Ønske, at Sammenstødet maatte skee saa snart som muligt, og man ilede af alle Kræfter at tilbagelægge den sidste halve Miil. Da Birkebeinerne kom til Eidsvolds Kirke, gave de Hestene af Sporerne og satte i fuld Fart ned ad Bakken til Elven, i den Tanke at de der vilde finde Ribbungerne. Men ingen Ribbunger vare at see. Spejderne havde taget Fejl. Fienden havde ikke fundet for godt at indfinde sig til Mødet. Kongen vendte derfor tilbage op til Gaarden, hvor han selv tog Kvarteer hos Presten, og fordeelte sine Folk paa de nærmeste Gaarde, medens han sendte nogle Kundskabsmænd op ad Mjøsen med Bønder, for at melde Jarlen at Kongen var kommen, og bede ham at sende Skibe saa hurtigt som muligt. Men strax efter kom der Sendebud fra Jarlen [1]), som havde to Udsendinger fra Ribbungerne, Erling Rumstav og Alf Styrssøn, i Følge med sig, og udbade Lejde for dem, da de havde noget at foredrage for Kongen. Kongen sagde at han ikke havde noget utalt med Ribbungerne, men Jarlens Sendebud sagde hertil at det Hele kun var udtænkt af Jarlen for at vinde nogen Tid, da man endnu behøvede 4 Dage til at faa Skibene paa Vandet. Ved at høre dette bevilgede Kongen det forlangte Lejde, og lod Ribbungernes Udsendinger komme for sig. De fremførte nu deres Ærende, idet de hilste fra Sigurd Ribbung og sagde at han ved dem lod tilbyde Forlig, imod at faa en Deel af Landet. Kongen svarede: „det kostede min Farfader Kong Sverre mere end det hidtil har kostet mig, og langt større Møjsommeligheder døjede han, end jeg endnu har døjet, forend han fik vundet Norge fra sine Uvenner, ikke at tale om de mange, der søgte at faa ham styrtet efterat han havde erhvervet Magten; men han samtykkede dog ikke i andet Skifte end hvad Gud efter sin Naade bestemte. Nu kunne I hilse eders Høvding Sigurd, at mellem ham og mig bliver der intet andet Landeskifte end det, Gud vil. Vi vide desuden slet ikke, om Sigurd er Erling Steinveggs Søn, og saa meget vide vi i det mindste, at Erling

[1]) Som dette Sendebud fra Jarlen nævner Skaalholtbogen en Nikolas Ka[illegible] Flatøbogen Sigurd Tart. Er det første Navn rigtigt, kunde man næsten fristes til at antage at han var den samme som Nikolas, Paal Vaagaskalms Søn, der brugtes til den anden Sendelse.

ikke var Søn af Kong Magnus, og at han kun foor med Løgn, hvilket I noksom vide, der nu sidde her hos os, nemlig du, Arnbjørn Jonssøn, du, Gunnbjørn, og du, Simon Kyr." Arnbjørn svarede ikke stort dertil, men Simon Kyr sagde lige frem: „Ingen veed bedre end jeg, at den Erling, vi tjente, ej var den samme som jeg sad sammen med i Steenveggen paa Visingsø; for Resten fandt jeg ham at være en god Herre, saa længe jeg var hos ham." Heraf udspandt der sig en Ordverling mellem Simon og Ribbungerne; da disse indsaa, at Kongen ikke paa nogen Maade vilde tilstaa deres første Forlangende, foresloge de kun en Stilstand for Vintren, og at Sigurd imidlertid skulde have Oplandene til Sikkerhed. Ogsaa hertil sagde Kongen Nej. Da bade de om at de kunde beholde Hedemarken og Raumarike til Vaaren. Men Kongen svarede: „dersom I faa Lov til at sidde i Fred der, ved jeg at I ville trække mange Tyve og Skarnsfolk til eder, som I pleje, og da bliver det vanskeligere at jage eder bort end nu." Dermed maatte Sendebudene vende tilbage. De vare fremdeles i Følge med Jarlens Sendebud, gjennem hvilke Kongen lod denne underrette om Samtalens Udfald, og derhos melde, at han ikke paa nogen Maade kunde blive længere paa Eidsvold end 8 Dage; den 9de Dag, eller 2den November [1]), maatte han drage bort igjen. Jarlen sendte nu Nikolas Paalssøn til Kongen med den Melding, at Skibene nok vare færdige, men at Folkene just ikke fandt dem synderlig tætte. Han udbad sig tillige nogle Tropper. Kongen sendte ham strax 8 Sveiter eller Skarer under Befaling af Ivar af Skedjehov og Sare Bladspjot, men bad ham da ogsaa gjøre Alvor af at komme ned til ham, og medtage de Skibe, der nogenledes kunde bruges. Da Nikolas kom tilbage til Jarlen, havde denne nok faaet Skibene paa Vandet, men de vare saa lekke, at de neppe kunde flyde eller engang øses, saa at de ikke i mindste Maade duede til at bruges i Striden. Imidlertid havde Ribbungerne forladt Øen og roet ind hist og her til Aamundinger eller Viger; og da Jarlen hørte dette, begav han sig paa sine daarlige Skibe nord til Ringsaker, hvorfra han fortsatte Vejen lige til Throndhjem, uden at sende Kongen noget som helst Bud derom. Skibene lod han deels ophugge, deels brænde. Saaledes havde han ikke udrettet det aller mindste til Kongens Nytte, men derimod snarere søgt at skaffe Sigurd Ribbung

---

[1]) Dagen nævnes udtrykkeligt, „Dagen efter Allehelgensdag", altsaa Allesjælesdag, 2den November. Det var saaledes 9 Dage før denne, eller 24de Oktober, at Kongen sendte Skule det sidste Bud. Da havde Jarlen faaet Skibene paa Vandet; hvis han — hvad der efter det foregaaende er sandsynligt — havde ladet Bygningen paabegynde omtrent den 8de, var Tiden visselig æventyrligt kort. Men længer kan den dog ej have været.

saa gode Fredsvilkaar som muligt: en Færd, der, saaledes som den her efter Sagaen er fremstillet, ikke undlader at forekomme mistænkelig, og fremdeles at vække den Forestilling, at Jarlen spillede under Dække med Kongens Fiender, vel ikke fordi han ligefrem ønskede sin Svigersøns Undergang, men fordi han nødig vilde at han skulde blive mægtigere end han selv, og derfor heller ikke med nogen Iver eller Oprigtighed vilde bidrage til at svække eller tilintetgjøre et Parti, der enten kunde holde Haakon Ligevægten eller i det mindste binde hans Hænder. Thi saa længe Haakon havde fuldt op at bestille med Ribbungerne i det Søndenfjeldske, medens det Nordenfjeldske var roligt, var Skule øjensynligt ovenpaa, og havde Norges Skjebne saa godt som i sin Haand.

Kong Haakon biede paa Eidsvold, indtil den bestemte Tid var omme; derpaa drog han bort med hele sin Hær, i den Hensigt at vende tilbage til Oslo og atter gaa ombord paa sine Skibe. Men da han kom længer ud paa Raumarike, fik han høre at Ribbungerne havde begivet sig til Thoten, og vare ifærd med at drage sine Skibe derfra over Land fra Mjøsen til Randsfjorden, (ad den samme Vej, Kjølvejen, ad hvilken Sverre i 1177 havde ladet draget sine Skibe fra Randsfjorden til Mjøsen), for derfra siden at skaffe dem ned til Tyrifjorden. Ved Efterretningen herom drejede Kongen strax af op til Hakedal og derfra til Hadeland; men kun med 1800 Mand, en forholdsviis ringe Deel af Hæren [1]), thi den større Deel var dragen i Forvejen, og fortsatte Toget til Oslo, uden at vide det mindste om, at Kongen havde drejet af; enkelte havde endog ikke ret Mod til at følge ham. Kongen tilbragte den første Nat i Hakedal, og tog den næste Dag sit Middagsmaaltid paa Gullen, en halv Miils Vej østenfor Jevnaker Kirke. Her blev det ham meldt at nogle Hobe Ribbunger just nu vare beskjeftigede med at drage deres Fartøjer ud efter Bygden. Strax sendte han Ivar Nev i Forvejen med en Deel Folk for at forstyrre dem i dette Arbejde, og fulgte selv siden efter med de øvrige. Men nede i Brandebu kom nogle ham imøde med den bedrøvelige Efterretning, at Ivar, i Stedet for at jage Ribbungerne bort, selv var bleven jaget bort af Ribbungerne oppe paa Kjølvejen, og havde mistet flere Folk. Det var kun alt for sandt. Strax efter kom Ivar selv, ledsaget af nogle faa Folk, og forklarede sit Uheld saaledes, at han, efter at have redet østover Skoven en Tidlang, med eet stødte paa Ribbungernes Hær, førend han endnu ventede det, og at hans Folk derfor kuns rede uordentlig hist og her, medens Ribbungerne dannede en ensamlet Flok, hvis Antal man ikke godt kunde bedømme; ved Sammenstødet i den tykke Skov fik saaledes hans Folk neppe engang Vaabnene fre-

[1]) Antallet angives i Haakon Haakonssons Saga Cap. 147.

men bleve strax jagne paa Flugten, og frelste sig, som de bedst kunde, ind i Skoven: han selv fik dog vendt sin Hest og undkom med Nød og neppe. Kongen lod nu sine Folk gjøre Holdt oppe paa en Høide, for at oppebie Flygtningerne. Ved denne Leilighed lod han tælle sin Styrke, og det viste sig da, at af alle 1800 havde han kun 360 tilbage. Efterhaanden kom Flygtningerne tilbage, ja endog flere, som man troede faldne; en Hirdmand, ved Navn Thorbjørn Grom, og flere i hans Følge, vare i en ynkelig Forfatning, nogle saarede, alle halvnøgne, da Ribbungerne havde taget Klæderne af dem. I Lysningen sendte Kongen omtrent 180 Mand afsted til Hest for at lede efter Ribbungerne. De kom tilbage ved Middagstid, og sagde at Sigurd havde begivet sig tilbage med hele sin Hær, og paany agtede at tage sit Sæde paa Øen [1]. Da Kongen indsaa, at det ej kunde nytte at ville forfølge ham op til Mjøsen, saasom han ej havde Fartøjer, vendte han om igjen, tilbragte Resten af Dagen hos Provst Baard paa Gran, og drog siden ned til Oslo.

119. Biskop Nikolas Arnessøns Død.

Da Kongen kom til Oslo, erfarede han, at Biskop Nikolas laa meget syg. Ogsaa paa dette sidste Tog havde Kongen faaet fat paa Breve fra ham af mistænkeligt Indhold. Biskoppen, der nu maa have været en temmelig gammel Mand [2]) og selv merket, at han ikke vilde komme til at rejse sig igjen fra dette Sygeleje, følte vel nu, hvorvel noget sildigt, og paa Gravens Rand, nogen Anger over den Tro-

[1]) I Sagaen staar der (vel at merke i den ved Udgaven fulgte Text) at Sigurd havde taget Vejen „ud paa Hadeland", hvorhos Skaalholtsbogen tilføjer at han agtede sig op til „Øen med Skibe og Folk." Da der her ikke kan være Tale om andet end Mjøsen, ligesom vi ogsaa senere gjenfinde Ribbungerne paa Oplandene, navnlig paa Hedemarken, maa Læsemaaden „ud paa Hadeland" her vist være en Uagtsomhedsfejl i Stedet for „op fra Hadeland" eller „op til Hedemarken," foranlediget ved at der strax nedenfor siges om Kongen, at han drog „op paa Hadeland."

[2]) Da Nikolas's Moder, Dronning Ingerid, havde i det mindste haft tre Sønner med sin første Mand, den i Slaget ved Fodevig 1134 faldne Henrik Skatelær, og allerede før 1130 (se ovenfor II. S. 723) havde viist ham Utroskab og løbet bort med en anden Mand, hvoraf man kan slutte, at hun da i det mindste var fuldvoxen, kan hun ikke være fød senere end 1114, medens hun paa den anden Side, som det ovenfor (II. S. 599) er viist, heller ikke godt kan være fød før 1105. Sætte vi altsaa hendes Fødselsaar til omkring 1110, kan hun ikke vel have født Nikolas til Verden efter 1158, men det maa snarere være skeet før, da man vanskelig kan antage, at han ved sin Ophøjelse paa Biskopsstolen ikke var mere end 32 Aar gammel, om man end med Hensyn til hans høje Byrd ikke regnede det saa nøje med ham. Antage vi altsaa, hvad der er rimeligst, at han var fød omkring 1150, bliver han ved sin Død omtrent 75 Aar gammel.

løshed, hvori han saa ofte havde gjort sig skyldig, og overhoved over sin hele Ferd, der kun daarligt stemmede med de Fordringer, man billigt kunde opstille til en christelig Lærer. Han lod derfor Kongen anmode om at komme til ham, og da Kongen nu — hvad man ej kan undre sig over — bar hine Opdagelser paa ham, gik han strax til Bekjendelse, og bad om Tilgivelse. Denne gav Kongen ham hjertelig gjerne og da han kunde skjønne at han ej havde mange Øjeblik tilbage, forblev han hos ham, indtil han opgav Aanden (7de Novbr). Kong Haakon viste hans jordiske Levninger al den Hæder, der tilkom en Mand i en saa høj kirkelig Værdighed, og som dertil var nær beslægtet med Kongehuset i alle tre nordiske Riger, ikke at tale om den fremragende Deel, han havde taget i alle de sidste politiske Begivenheder under hele sin lange, mere end en Menneskealder varende, Embedstid. Kongen fulgte ham selv til Graven [1]), og erklærede uforbeholdent, at om han end ej havde været nogen Ven af Birkebeinerne, saa havde han dog neppe haft sin Lige i verdslig Viisdom og Anseelse. Alligevel maatte han dog føle ligesom en Steen lettet sig af Hjertet ved denne urolige og upaalidelige Mands Død. Blandt alle de Gejstlige i Landet, om hvem der kunde blive Spørgsmaal ved Biskopsstolens Besættelse efter ham, fandtes der neppe en eneste, der med det ubetvingelige Had til Kong Sverres Æt besad de Talenter og den politiske Betydning, som Nikolas. Den Idee, for hvilken denne hele sit Liv igjennem havde kæmpet, og for hvis Gjennemførelse han ansaa ethvert Middel tilladeligt, havde allerede overlevet sig selv, og tilhørte nu en forgangen Tidsalder. For den yngre Generation maatte dette Slags Fanatisme næsten være ufattelig. Kong Sverre erindredes neppe mere som den frekke Usurpator og Kirkefiende, men som det ældgamle Kongehuses Frelser og den mageløse Helt, om hvis romantiske Liv og glimrende Bedrifter der gik Sagn, som næsten fordunklede alt, hvad Landets sagnrige Fortid hidtil havde at opvise. De ældre og nyere Slægter vare tillige efterhaanden blevne blandede med hinanden og stode derfor ej saa skarpt imod hinanden, som før, medens Kongemagten havde indtaget en mere fremragende Stilling over dem alle, og den unge, talentfulde og driftige Konges egen Personlighed og allerede for Dagen lagte Virksomhed berettigede til de skjønneste Forhaabninger, ej alene for Landets politiske Fremtid, men ogsaa for Kirkens Stilling i de kommende Aar. Men just fordi Nikolas ganske og aldeles kan siges at have været en Fortidsmand, der levede for, og med hele sin Sjæl omfattede andre Ideer, end dem, der vare gjeldende i den sidste Deel af hans Levetid, maa man ogsaa være noget skaansom med Bedømmelsen af hans Ferd. For ham fremstillede sig den Tingenes Orden, han ønskede gjennemført

[1]) Biskoppen kan neppe være begraven andensteds end i Hallvardskirken.

som det Rette eller i det mindste det Ønskeligste, og hans Fejl var ej saa meget, at han stræbte derefter, som at han for at opnaa det ansaa ethvert Middel tilladeligt [1]).

Dette saavel som det foregaaende Aar bragte ellers atter et saa godt som ganske nyt Personale paa Norges Biskopsstole. Erkebiskop Guthorm var, som vi have seet, død den 6te Februar; længer ud paa Aaret døde Biskopperne Haavard i Bergen og Henrik i Stavanger; og da nu Nikolas døde sidst i 1225, vare saaledes i kort Tid fire Biskopsstole blevne ledige, medens den femte, Biskopsstolen i Hamar, kun for fire Aar siden var bleven besat. Med Undtagelse af Erkebiskop Peter, hvis Udnævnelse dog Kongen selv havde foranlediget, havde han, som det synes, al Grund til at være tilfreds med de afgangne Biskoppers Eftermænd. Askell, der blev Biskop i Stavanger, havde tidligere været hans Kapellan og Raadgiver, saa at der er al Grund, til at antage at han stod paa en meget venskabelig Fod med ham, hvilket ogsaa bekræfter sig deraf, at han senere, uvist hvad Aar, fornyede Kong Magnus's Gave til Biskopsstolen i Stavanger eller rettere til Domkirkens Skytshelgen, St. Svithun, af hele Byen med alt hvad dertil hørte og havde hørt, indenbyes og uden, med Leding, Sagefald o. a. d., Gud til Ære og den hellige Jomfru Maria, den hellige Svithun og andre hellige Mænd til Hæder, — alt under den eneste Betingelse at Biskoppen, hvilken Kongen her udtrykkeligt kalder „sin Ven," i Domkirken, saavel som alle øvrige Kirker i sit Biskopsdømme skulde lade indskrive saavel hans Farfader Kong Sverres, som hans Fader Kong Haakons, og efter hans egen Død ogsaa hans Navn, samt hver Søndag i et heelt Aar efter hans Død lade bede for dem alle. Denne Betingelse er vistnok ogsaa bleven opfyldt, og viser tilstrækkeligt, hvor lidet den

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 131—138. Biskop Nikolas's Dødsdag angives ikke, men kan dog med temmelig Sikkerhed bestemmes. Den 2den November brød Kongen nemlig op fra Eidsvold, og kom rimeligviis den Dag, som ellers, et Par Miils Vej eller derover: den anden Aften (3die Novbr.) kom han til Hakedal, tredie Dag (4de Novbr.) tilbragte han med Marschen til og Opholdet i Brandabu; fjerde Dag (5te Novbr.) vendte han tilbage til Hakedal, men kan den Aften ej være kommen længer; femte Dag (6te Novbr.) kom han da til Oslo, og er maaskee samme Aften bleven hentet til Biskoppen, der i saa Fald døde om Natten; i alle Fald maa Biskoppen være død Dagen efter, og man kan vel derfor temmelig sikkert sætte hans Dødsdag til 7de November. I en Note, Scr. Rer. Dan. II. 510, har Langebek (og efter ham Suhm IX. 212) antaget at hans Dødsdag var 9de Mai, fordi der ved den Dag i det islandske Nekrologium staar „o. Nicolai episcopi Ton . . .", hvilket sidste man har forklaret som „Tonsbergensis", og dette alt igjen som betegnende Biskop Nikolas af Oslo. Men at Nikolas ej er død i Mai 1225, fremgaar noksom af det oven anførte. Et andet Spørgsmaal er, hvilken „Nikolas" her menes, og hvad dette „Ton" skal betyde.

Fordømmelsesdom, Kirken havde udtalt over Sverre i hans Levetid, nu havde at betyde [1]). Til Bisskop i Bergen valgtes en vis Arne, om hvis tidligere Stilling intet er bekjendt, og til Bisskop i Oslo Orm, der neppe er nogen anden end den forhen omtalte Orm, Abbed i Tunsberg. Da disse tvende Bisskopper i det følgende næsten slet ikke omtales, kunne de i det mindste ikke paa nogen iøjnefaldende Maade have traadt i Oppositien mod Kongen. Uagtet Arne og Askell vistnok allerede vare valgte i Løbet af 1224, bleve de dog ikke indviede førend i 1226 tilligemed Orm og den sydersøiske Bisskop Simon, om hvilken i det følgende, sandsynligviis paa Grund af Vakancen ved Erkesædet [2]).

120. Kongens anden Sammenkomst med Askil Lagmand og farefulde Vinterfart til Bergen.

Kongen synes ikke at have opholdt sig længer i Oslo, end det var nødvendigt med Hensyn til Bisskoppens Ligferd. Han begav sig derfra til Tunsberg, og gav Dagfinn Bonde, Gaut paa Mel og en Deel andre Høvdinger fra Vestlandet, der havde været i Følge med ham, Hjemlov. Det var hans Hensigt, senere hen selv at følge efter til Bergen med Dronningen og sin Moder, men forinden vilde han dog endnu aflægge et Besøg i Kongehelle, neppe i anden Hensigt end at have en ny Sammenkomst med Askil Lagmand, for at faa det nu med Sverige herskende spændte Forhold bilagt, og et bestemt Løfte udvirket om at Ribbungerne intet Tilhold mere skulde nyde indenfor den svenske Grændse. Dronningen og sin Moder tog han ej med derhen, men lod dem blive tilbage paa Slotsbjerget under Gunnbjørn Jonsbroders Varetægt. Da han var kommen til Kongehelle, indfandt baade Lagmanden og Fru Christina sig hos ham, som det synes efter hans Indbydelse, og de fandt en meget venlig og hæderlig Modtagelse. Men Lagmanden sagde at Kong Erik (eller rettere hans Formyndere) og alle Gøterne vare meget opbragte paa ham for hans Tog ind i

[1]) Dipl. Norv. I. 51. Norges gl. Love I. S. 248, jvfr. ovf. II. S. 617, 939. Brevet er udateret; men da Paal Vaagaskalm nævnes som en af Vidnerne, og han døde 1245 (ifølge Annalerne), bliver Brevet altsaa ældre end dette Aar. Da det unegtelig er rimeligst, at Haakon har udstedt dette Brev under et Ophold i Stavanger, og man vanskeligt kan paavise noget saadant uden om Høsten 1243 (se Haakon Haakonssøns Saga Cap. 244), bliver det ogsaa mest sandsynligt, at Brevet er fra denne Tid. Dette stemmer ogsaa bedst med de øvrige i Brevet nævnte Personers Forekomst i Sagaen.

[2]) De islandske Annaler ved 1225—26. I Dipl. Norv. I. forekomme flere Breve, som Pave Gregorius senere tilskrev disse Bisskopper sammen med andre, navnlig om Kongens Kroning m. v.

Vermeland. Kongen svarede hertil, at Lagmanden vidste alt for godt, hvor ofte han havde anmodet Sviakongen om at jage alle de Tyve og Røvere ud af sit Rige, som dagligdags dreve sit Uvæsen i Norge, men at det hidtil intet havde frugtet. Lagmanden benegtede ikke dette, men undskyldte Sviakongen med, at han endnu kun var et Barn, og ikke havde paalidelige Raadgivere: havde disse gjort sin Pligt, vilde nok Landet være blevet renset for hiint Skarns Pak. Hvad Kongen svarede paa denne flaue Undskyldning, berettes ikke; han maa sandsynligviis have ladet, som om han fandt sig tilfredsstillet derved, da der fortælles at deres hele Samvære var særdeles venskabeligt, at de skiltes ad med megen Kjærlighed og gjensidige Gaver, og at Kongen ved Afskeden fornyede sin Indbydelse til Junker Knut, med Løfte om store Hædersbeviisninger for hans Faders og deres Frændskabs Skyld, men at Moderen ikke vilde lade ham reise. Til noget Resultat synes altsaa ikke denne Sammenkomst at have ledet, og det laa vel heller ikke i Lagmandens Plan, at noget saadant skulde følge. Ved denne Leilighed forefaldt der ellers en Samtale, der kaster meget Lys paa de tidligere Partiforhold. Mange af de tilstedeværende Høvdinger, som Lodin Gunnesson, Hallvard Bratte [1]), Simon Kyr o. fl., vare, som vi vide, forhenværende Beglinger, af hvilke nogle tidligere, nogle ej førend i 1218, havde underkastet sig Haakon. Denne drillede dem for Løjers Skyld med, hvad enkelte af dem allerede tidligere havde ytret, at deres forrige Herre Erling Steinvegg ikke havde været nogen rigtig Kongesøn, og at de havde nedladt sig at tjene en Bedrager. Mange blandede sig i denne Tale, og Lagmanden spurgte ligeledes, om det maatte være ham og de øvrige tilstedeværende Gøter tilladt at tage Deel deri. Da Ingen havde noget derimod at indvende, sagde han: „jeg vilde nødig tale Usandhed mod bedre Overbeviisning; men lige saa vist som jeg ikke veed, hvor vidt denne Erling, hvilken Baglerne tjente, var Søn af Kong Magnus, lige saa vist veed jeg, at han ej var den Erling, der sad i Steenveggen hos os paa Visingsø; hvorfor jeg mener, at I have tjent den Urette, og at denne har givet sig hiint Navn og Tilnavn: det veed nok du, Simon Kyr, thi du var jo indestængt med ham." „Saa lad os høre, Simon, hvad du veed sandest herom at sige," sagde Kongen. „Jeg kan vidne for Gud," var Simons Svar, „at jeg veed god Besked herom, da jeg sad i Steenveggen med Erling, men dette var ikke den Erling, vi tjente; og det gjorde vi alene for at faa en Anfører at opstille imod Birkebeinerne." Det var, som vi have seet, ikke første Gang,

---

[1]) Hvad Hallvard Bratte angaar, da regnedes han saavel som Lodin Paalsson allerede i Begyndelsen af 1217 og maaske tidligere som hørende til Birkebeinerne.

at han aflagde denne Bekjendelse; men at Kongen nu tog den meer alvorligt, og ligesom lod den slaa fast, skede venteligt fordi de gejstlige Herrer vare tilstede. Hvad end Grunden kan have været, saa er Sagen for os lige fuldt af stor Interesse. At Lagmanden saaledes tilsyneladende stod paa Kongens Parti og ytrede sig til hans Fordeel, skede vist ikke for Kongens Skyld, men fordi han ved samme Lejlighed gavnede sin egen Stifsøns, Junker Knuts Sag [1]).

Efter denne Sammenkomst med Lagmanden, som Kongen altsaa synes at kunne have sparet sig, vendte han tilbage til Tunsberg, hvor han kom Juleaften, og tilbragte Julen. Men strax efter (Januar 1226) afsejlede han med fire Langskibe for saa snart som muligt at komme til Bergen og skaffe sig flere Folk, da Ribbungerne i denne Mellemtid atter havde rejst sig med en foruroligende Vælde paa Oplandene og i den øvre Deel af Viken. Paa Slotsbjerget efterlod han en Besætning af 120 Mand, under Befaling af Gunnbjørn Jonsbroder. Ved Udsejlingen fra Tunsberg havde Kongen paa et hængende Haar mistet Livet, da Masten, i det Øjeblik, den skulde rejses, gled ud af det med Iis opfyldte Spor, og med voldsom Fart faldt forover, lige mod Kongen, der vilde være kommen under og bleven knuust, hvis ikke en Mand havde grebet ham i Beltet og rykket ham ud mod Skibsbordet. Alle Sunde vare nu saa tillagte med Iis, at Kongen maatte fare udenskjers; i Hvaløerne [2]) blev han endog liggende 8 Dage. Her kom Gunnbjørn til ham og meldte, at de Folk han havde beordret til at ligge som Besætning paa Slotsbjerget, vare opsætsige og vilde drage bort; Kongen blev da nødt til at vende tilbage igjen til Tunsberg over Land, og true Besætningen med den haardeste Straf, hvis den lod Bjerget i Stikken. Dette hjalp; han begav sig atter til sine Skibe, og fortsatte Rejsen, der i det Hele taget var ualmindeligt rig paa Gjenvordigheder. Han selv havde en Drøm, der truede ham med Fare eller Ulykke, inden han naaede Bergen, og han vilde derfor lægge ind, da han sejlede gjennem Eikundasund, uagtet der var endnu rundelig Tid af Dagen tilbage til at komme Jæderen forbi. Han fandt sig dog i at sejle videre, da man forestillede ham dette, og kom ogsaa i god Behold til Rott om Aftenen. Men om Morgenen blæste der op en hvas Sydøstvind, der tiltog saaledes, da man kom ud af

[1]) Haakon Haakonsſ. Saga Cap. 139, 140.

[2]) Dette kan enten være de mest bekjendte Hvaløer østenfor Fjorden, eller Hvaøerne ved Grimstad. Hvad der taler for disse, er at de laa mere paa Vejen til Bergen; hvad der taler for hine, at Skaalholtsbogen udtrykkeligt siger at Kongen formedelst Isene i Sundene tog den „østre“ Vej, og da er det heel rimeligt, at han kan have anløbet Hvaløerne. Naar det siden heder, at han rejste til Tunsberg „hit efra“ d. e. til Lands, kan her menes „gjennem Smaalenene og over Horten“.

Oyesund, at Tougene paa Kongeskibet neppe kunde holde; et Vindstød kastede Sejlet frem paa Ankerfligen, saa at det revnede og faldt ned paa Dækket, medens Skibet drev mod Boder [1]). Da gjorde alle store Løfter til Gud, hvis han vilde unde dem Frelse, thi alle troede at de skulde forgaa. Med Nød og neppe, og næsten ved et Under [2]), frelstes de fra at drive paa Boderne, og kom endelig ind til Aum-Oerne med knuust Baad, sønderrevet Sejl, og megen anden Skade. Siden fortsattes Rejsen uden yderligere Ulemper til Bergen [3]).

121. Ribbungerne sætte sig paany fast i Viken. Erkebiskop Peters Troløshed.

Da Kongen var kommen til Bergen, stevnede han alle Lendermændene fra Gulathingslagen til sig, og sagde at han vilde udskrive Leding, og snarest muligt drage øster mod Ribbungerne igjen. Men Lendermændene erklærede, at Bønderne umuligt i saadan Hast kunde tilvejebringe Leding baade af Folk og Kost, og at man derfor maatte vente til længer ud paa Vaaren. Kongen fandt sig deri, skjønt hvert Ojeblik var kostbart, og Sigurd Ribbung sad paa Oplandene, mægtigere end nogensinde. Han vovede endog at sende Breve til Skule Jarl og Erkebiskoppen, hvori han opfordrede dem til at mægle Forlig mellem ham og Kong Haakon, paa den Betingelse, at han fik en Deel af Riget. Og da han havde sendt Brevene, samlede han hele sin Styrke og faldt ind i Viken. De kongelige Lendermænd, som havde Sysel der, trøstede sig ej til at holde Stand mod Ribbungernes store Overmagt, men de fleste af dem lode Alt i Stikken, og begave sig til Kongen, for at faa Hjelp hos ham [4]). Saaledes stod Viken ganske aaben for Sigurd, der for det første besatte Oslo, og unegtelig nu havde et Slags Ret til at føre det store Ord. Da hans Brev kom til Throndhjem, efterkom Jarlen og Erkebiskoppen strax Opfordringen, og det med en Villighed, der synes at vidne om noget andet og mere end blot og bar Længsel efter at gjenoprette Fred i Landet. De skreve til Kong Haakon, at han burde modtage Fredstilbudet, ja Erkebi-

---

[1]) Boder, med aabent o, udtalt Baaer, det ældgamle, endnu brugelige Navn paa Brændinger.

[2]) I Sagaen staar der ligefrem, at det var et Jærtein, der især aabenbarede sig derved, at Skibet, som ellers drev svært baade før og efter at det passerede Boden, netop undlob at drive medens det gik den forbi.

[3]) Haakon Haakonss. Saga Cap. 140, 141.

[4]) Hvilke disse Lendermænd vare, siges ikke, men man skulde dog vanskeligt kunne antage, at den uforfærdede og raadvise Arnbjørn Jonsson var iblandt dem. Lige saa libet kan man antage, at Gunnbjørn Jonsson har forladt Slotsbjerget.

skoppen truede endog med Bans Straf for hver den, der gjorde nogen Ufred førend Sammenkomst og Forligsprøve havde været holdt. Naar man betænker, at den Afstaaelse af en vis Deel af Riget, som Sigurd her fordrede, øjensynligt alene vilde gaa ud over, og formindske Kongens allerede alt for ringe Deel, medens det neppe var Meningen, at Jarlen skulde afgive noget af sin Part, hvad der og formedelst Beliggenheden vanskeligt lod sig gjøre, saa indseer man snart, at Erkebiskoppens og Jarlens Villighed til at understøtte et saadant Forlangende utvetydigt røbede et hadefuldt Sind mod Kongen, og at den tidligere Misforstaaelse mellem dem nu havde forvandlet sig til en lidet opbyggelig Enighed i at virke til Skade for Kongen, saa meget det stod i deres Magt. I den Tanke, at Kongen endnu opholdt sig i Viken, sendte de deres Breve derhen. Kongen havde imidlertid modtaget sine bortflygtede Lendermænd med større Venlighed, end de synes at have fortjent, og drev det til at skaffe dem 8 vel udrustede Skibe, med hvilke de atter droge østover. Udenfor Agder mødte de Sendebudene fra Jarlen og Erkebiskoppen, der ved at erfare at Kongen ikke længer var i Viken, havde fortsat deres Rejse til Søs, for at opsøge ham i Bergen. Det var en Chorsbroder fra Nidaros, og nogle af Jarlens Mænd, til hvilke en Chorsbroder fra Oslo havde sluttet sig. De lode sig det naturligviis være magtpaaliggende at underrette Lendermændene om Brevenes Indhold, og derved tilføjede de Kongens Sag ikke ringe Skade. Thi uagtet der ved disses Ankomst til Jarlsø (Jersø) blæste en strygende Bør ind ad Fjorden, og man erfarede, at der var den aller bedste Udsigt til at overfalde Ribbungerne i Oslo, og vinde den herligste Sejr over dem, vovede Lendermændene dog ikke at benytte Lejligheden, af Frygt for hiin Trusel om Ban, og det hjalp ikke alt hvad Troppernes Høvdinger forestillede dem, ja at disse endog tilbøde sig at drage imod dem alene; de maatte blive liggende i Uvirksomhed, medens Sigurd forblev uforstyrret i Oslo. Sendebudene vare imidlertid dragne videre, og havde overbragt Kongen Brevene. Denne blev, som man kunde vente, højlig forbittret over Indholdet. Han udbrød strax „i dette Landeskifte samtykker jeg just ikke saa snart". Siden sendte han et Brev til Jarlen og Erkebiskoppen, og stevnede dem til at møde ham i Bergen næste Sommer. Dette Brev kan i Ordets egentlige Forstand siges at være skrevet med Neb og Klør, og vidner noksom om den oprørte Stemning, hvori han befandt sig. Dets vigtigste Indhold, som Sagaen har opbevaret, lyder saaledes: „I have skrevet til os, og truet os strengt, dersom vi ej vilde slutte Forlig med Ribbungerne, og afstaa til Sigurd en Deel af vor Fædrenearv. I Sandhed et haardt Vilkaar, at afstaa Land til en Mand, der ej engang ved sin Byrd har Ret til Norge. Nu viser det

sig, hvor sandt det er, hvad I, Herr Erkebiskop, skrev til os ifjor Høst, da I kom til Landet, at I og Chorsbrødrene vare Uvenner; nej, det er nok sandere, hvad Ordsproget siger, at Lige søger Lige, og Nidinger følges ad; det seer man nu paa eder og eders Staldbrødre. Men hvorledes det gaar, saa skal Gud skifte mellem os, og ikke Biskopper". Erling Ljodhorn, en af Kongens Sysselmænd, og noget i Slægt med Erkebiskoppen, var netop tilstede, da dette forhandledes. Han sagde: „det er ikke saa underligt, om vor Frænde Erkebiskoppen er lidt tilbøjelig til Falskhed, thi det er noget, som følger alle os af Standhale-Ætten, at vi ikke ere saa meget at stole paa [1])". Vi ville i det følgende see, hvorledes Erling bekræftede disse Ord ved sit eget Exempel.

122. Sigurd Ribbungs Død. Junker Knut i Spidsen for Ribbungernes Flok.

Men Sigurd Ribbung kom ikke til at nyde Godt af Jarlens og Erkebiskoppens Mægling. Ud paa Vaaren blev han, som det synes, pludselig syg og døde i Oslo. Hans Mænd dulgte i Førstningen hans Død, bragte Liget hemmelig op paa Landet, og udspredte, at han endnu laa syg, men sendte i Hast Harald af Lauftun, Alf Styrssøn og Erling Rumstav øster til Eskil Lagmand og Fru Christina i Vestergøtland, for at anholde om at Junker **Knut** vilde stille sig i Spidsen for dem, thi da, sagde de, vilde Landet saa godt som uden Sverdslag kunne vindes. Hvad Eskil sagde hertil, anføres ikke, men Fru Christina, siges der, fæstede Lid til hine meget lovende Udsagn, og paa hende synes det at have kommet mest an, skjønt Eskil ved at samtykke i et saadant Skridt erklærede sig i aabenbar Fejde med Norges Konge. Junker Knut fulgte tilbage med Udsendingerne, og medbragte betydelige Skarer af Vestgøter og Markerfolk. Uagtet Sagaen fremstiller dette, som om der først nu var Tale om at sætte Junker Knut i Spidsen for Ribbungerne, og som om Fru Christina først nu havde ladet sig overtale til at sende ham med dem, er det vanskeligt at antage, at der ikke allerede i Forvejen skulde have været truffet nogen Aftale om, at Knut i Tilfælde af Sigurds Død skulde blive dennes Efterfølger, især naar man tager Hensyn til den Hjelp, Ribbungerne stedse havde nydt fra gøtisk Side. Det havde imidlertid ikke lykkets Ribbungernes Høvdinger aldeles at faa dulgt deres Herres Død; eller de vare maaskee ikke alle enige om at dølge den. En af dem sendte strax et Jilbud til Bergen, for at overbringe Kong Haakon den vigtige Efterretning, og bede ham vogte sig for at lade Junker Knut komme sig i Forkjøbet. Kong Haakon havde udbudt stor Leding,

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 143. Om Standhale-Ætten, se ovenfor S. 5, jvfr. 667.

og var i fuld Forberedelse til det nye Krigstog, da han en Søndag, just som han efter Sædvane tog sig et Ridt fra Byen op til Aalreksstad, saa en Mand komme løbende af alle Kræfter ned ad Fjeldet, og til sin Forundring i ham gjenkjendte en af Ribbungerne; det var hiint Jilbud, som overrakte Kongen et Runekjevle [1]), af saadant Indhold som oven antydet. Kongen, der endnu ikke ganske var færdig med sine Udrustninger, kunde for det første intet andet gjøre, end øjeblikkelig at tilskrive sin Frænde, Junker Knut, og tilbyde ham gode Vilkaar, som før. Men det var for silde. Knut var allerede kommen til Raumarike, og havde ladet sig tage til Konge, sandsynligviis paa Eidsvold; han kunde nu, om han end ønskede det, ikke længer træde tilbage, og der samlede sig en Mængde Folk til ham fra hiin Ribbungernes egentlige Arne og Hjemstavn. Lendermændene og Birkebeinerne i Viken, som ved Efterretningen om Sigurds Død havde smigret sig med det Haab, at det nu var forbi med Ribbunge-Ufreden, bleve heel ubehageligt overraskede ved at høre, at Knut var traadt i hans Sted, og de skyndte sig at samle Tropper, hver i sin Syssel. Men det var her et Held for Kong Haakons Sag, hvad man ved første Øjekast kunde betragte som en Fordeel for Knut, nemlig at han medbragte gøtiske Hjelpetropper. Forestillingen om at underkaste sig en udenlandsk Hær var de fleste af Vikens Bønder saa utaalelig, at de bleve Knuts erklærede Modstandere, og gjorde de kraftigste Foranstaltninger til at holde ham borte. Vel kunde de ikke hindre ham fra at trænge frem til Oslo, og lade sig hylde der som Konge. Men de kongelige Sysselmænd i Oslo-Syssel, Guthorm Erlendssøn og Klemet af Holm, samlede alle Birkebeiner, der fandtes i Nærheden, til sig i Lider, og Bønderne paa de Kanter stevnede Thing, og opnævnte formelig et vist Antal Mænd fra hver Bygd til at fare med dem ind til Oslo, for at jage Ribbungerne bort. De brave Anførere for disse Bønder fortjene at nævnes: de vare Steinrød Prest [2]), Thorbjørn Slode, og Erik Ignabakke; denne sidste bar Bøndernes Merke. Da Ribbungerne hørte at en forenet Hær af Birkebeiner og Bønder rykkede imod dem, droge de dem imøde, for at komme dem i Forkjøbet, men traf dem alle-

---

[1]) Det sees altsaa heraf at Runekjevler eller smale Bretter med indristede Runer endnu i denne Tid brugtes som Breve mellem Personer, der ikke havde lært at skrive den almindelige Bogskrift.

[2]) Han har sandsynligviis været Prest paa Lider; fremdeles endnu et Exempel paa at Bagler endnu stundom gik i Strid. Erik Ignabakke, som siden efter nævnes, synes at have faaet sit Navn efter Gaarden Ignabakke, nu Enebak, hvor Enebaks Hovedkirke staar. Men dette antyder dog neppe at der ogsaa vare Folk med fra Egnene østenfor Fjorden. De fleste Bønder i Hæren have vel været fra Vestfold.

rede strax vestenfor Aker [1]. De til Kamp mindre vante Bønder gjorde i Førstningen Holdt, og vilde mødigt frem, men da Birkebeinerne saa det, foregik de dem med godt Exempel, sprang fra Hesten, og stormede frem mod Ribbungerne, eller rettere Vestgøterne, der udgjorde den største Deel af Hæren. Disse, som havde en kjek Anfører og mange raske Mænd, kæmpede med stor Tapperhed, og Striden mellem dem og Birkebeinerne blev meget skarp. Blandt dem, som strax i Førstningen faldt for Ribbungernes Sverd, var Bøndernes Merkesmand Erik Ignabakke. Men da Bønderne havde kommet sig noget efter Forvirringen, og saa hvor tappert Birkebeinerne strede, fløde ogsaa de Hjertet op i Livet, sprang af Hestene, og stod dem redeligt bi. Denne betimelige Understøttelse, som Birkebeinerne saaledes fik, synes at have gjort Udslaget, thi snarere, end man skulde have formodet det, toge Ribbungerne Flugten, og nu blev der et stort Blodbad, thi de forfølgende Sejrherrer nedlagde den største og bedste Deel af deres Hær, og saa godt som alle de gøtiske Høvdinger; en Mængde bleve saarede. Knut undkom til Hest, selv tredie; da han skulde over en Bro, sandsynligviis den øvre Bro over Frysja eller Akers-Elven, styrtede hans Hest, og han selv frelste sig kun med yderste Nød. Han begav sig tilbage til Oplandene, som Ribbungerne nu havde inde med Skibe i Mjøsen og andre Indsøer, og besatte alle Syslerne, da der for Øjeblikket ikke fandtes nogen af Birkebeinerne der, saasom disse havde nok med at forsvare Viken. Bønderne i Oslo-Sysel understøttede dem særdeles hæderligt ved at holde sig samlede i bevæbnede Flokke og bevogte Adgangene fra Raumarike [2].

Da den blodige Træfning stod ved Aker, var Kongen allerede undervejs til Viken, og ankom noget efter Seljumanna-Messe (8de Juli) til Aarsund paa sit Skib, Dragen, med hvilket han havde sejlet alle de øvrige agterud. Han lod sig strax ro hen til Gaarden, og spurgte om de seneste Nyheder. Bonden paa Gaarden svarede: „jeg har en Nyhed at fortælle, som vist I vil finde god, men som jeg finder meget slem, nemlig at jeg havde to Sønner i Ribbungernes Hær, som nu begge ere døde;" derpaa gav han Kongen en omstændelig Beretning om Slaget ved Aker. Da Kongen saaledes havde erfaret, at ogsaa Oslo var renset for Fiender, drog han, saa snart de øvrige Skibe kom, strax derind, og stevnede alle Lendermænd og Sysselmænd af Viken til sig, for at drage op i Landet, og ret med Kraft at bekæmpe Ribbungerne. Da man uden Skibe intet kunde udrette mod disse, som havde Helgeøen inde og beherskede Mjøsen, lod Kongen ikke færre end 33 Skibe slæbe fra Oslo over til Øyeren og

[1]) Dette maa have været omtrent mellem Akers Kirke og Uranienborg.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 146.

videre til Vormen, medens Arnbjørn Jonssøn og Simon Kyr lode 13 Skibe drage op ad Glommen forbi Sarpen og Morkfossen. Arbejdet var temmelig møjsommeligt, især med at faa Skibene trukket de to første lange Mile fra Oslo til Stafnsberg, over Myrer og Skove[1]), og Kongen var to Dage derom. Da han havde faaet Skibene ned i Øyeren, mødte han Arnbjørn, Simon Kyr og Lodin Gunnessøn, der allerede vare ankomne. Fra Øyeren havde man atter i det Hele taget over en Miils Vej at slæbe Skibene, for at bringe dem forbi Fosserne, men omsider fik man dem op i Mjøsen. Under denne møjsommelige Fremrykken tillode Birkebeinerne sig mange Voldsomheder, rimeligviis fordi de her netop kom gjennem det Strøg, hvor de fornemste af Ribbungerne havde hjemme, og derfor ansaa sig berettigede til at fare frem paa Fiendeviis. Kongen synes ogsaa i Førstningen at have lukket Øjnene dertil. Men da han maatte høre ilde, fordi han lod slige Uordener gaa ustraffede hen, lod han en Gjest, der især havde været slem, dræbe, og siden holdt Mandskabet den bedste Krigstugt. Om Morgenen, da Kongen kom op til Eidsvold, sendte han en Deel Folk i Forvejen paa nogle lette Smaafartøjer; de traf syv af Ribbungernes Udkigsmænd oppe ved Minne og dræbte dem alle sammen. Om Aftenen drog Kongen selv op i Mjøsen med hele sin Styrke. Da han ikke ret vidste, hvor Ribbungerne vare at finde, roede han selv med en Deel af sin Flaade langs den vestre Bred, og lod de øvrige Skibe ro langs den østre, for at Fienderne ej skulde undslippe dem. Men man traf endnu ikke mere end et eneste fiendtligt Skib, hvis Besætning flygtede i Land, ladende Fartøjet i Stikken. Den næste Morgen samlede Kongen atter hele sin Styrke, og bekjendtgjorde for Mandskabet, at ingen maatte understaa sig at dræbe hans Frænde, Junker Knut, af hvis Fader, Haakon Jarl, han havde nydt saa meget godt. Da det var blevet ganske lyst, saa Birkebeinerne Ribbungernes Flaade komme imod dem i fuld Fart, og troede at de vilde begynde Kamp, fordi de havde meget større Fartøjer. Men saa snart Ribbungerne saa Kongens Flaade nærme sig, styrede de ind til Gjøvik og flygtede op i Hunsbygden, medens Kongen bemægtigede sig deres Skibe med en Mængde Levnetsmidler og meget andet Bytte. Derpaa drog

---

[1]) Stafnsbjørg, ogsaa kaldet Stadsberg, nu Stalsberg, er den Gaard, paa hvis Grund den nuværende Jærnbanestation Strømmen er beliggende, og Vejen, ad hvilken Fartøjerne slæbtes, kan ikke være stort forskjellig fra Jærnbane-Strøget, uden for saa vidt som man mere holdt sig til Myrer og Smaavande. Ad den samme Vej var det vel, at Kongen i 1218 lod flere Skibe, se ovenfor S. 612. Om Arnbjørn og Simon heder det i Sagaen kun, at de lode Skibe drage „fra Elven", hvilket ej kan betegne andet, end fra den ydre Deel af Glommen forbi Sarpfossen og siden forbi Morkfossen op i Øyeren.

Kongen til Hamar, hvor endnu mange Ribbunger laa syge af de Saar, de havde faaet ved Aker. Kongen skjenkede dem alle sammen Livet. Han kaldte derefter Bønderne sammen, og forbandt sig med dem mod Ribbungerne, fra hvis Aag de nu vare befriede. Knut havde taget Flugten til Hadeland, og Kongen lod ham endnu engang tilbyde Forlig ved sin Stallare, hans egen Frænde, Gudleik af Ask [1]), og et Par andre Mænd, som han sendte til ham. Knut var vistnok allerede hjertelig kjed af at fare om i Skov og Mark og lide Nederlag paa Nederlag, saa at han gjerne havde modtaget Tilbudet, men Ribbungerne, som frygtede noget saadant, passede saa nøje paa ham, at Sendebudene maatte vende tilbage med uforrettet Sag. Knut begav sig siden over Gudbrandsdalen til Østerdalen, og derfra til Vermeland, saa at altsaa Oplandene nu ganske vare rensede for Fiender, og Kongen overalt kunde indsætte Sysselmænd. Efterladende alle sine Skibe i Mjøsen, under Bevogtning af Sysselmændene Guthorm Fjonk [2]), hans egen Frænde, og Arne paa Hole, drog han nu efter vel forrettet Sag tilbage til Oslo, for siden at fortsætte Rejsen til Bergen, hvor Erkebiskoppen og Jarlen, som han havde kaldt til sig, allerede vare ankomne. Baade i Oslo og Tunsberg holdt han Thing med Bønderne, der, ligesom Bønderne paa Hedemarken, forenede sig med ham mod Ribbungerne, det vil sige at de aftalte med ham det nødvendige til Landskabets Forsvar, og lovede, ikke at ville lade sig lokke eller tvinge af Ribbungerne til Underkastelse. Derpaa gik han til Sejls. Fjorten Dage til tre Uger før havde han sendt sin Merkesmand, Thorstein Heimnes [3]), forud, for at melde sin Ankomst [4]).

123. Skule Jarls Machinationer, Venskab med Erkebiskoppen, Sygdom, Løfte om Korstog, saavel som om Oprettelse af Reins Kloster.

Hvad Jarlen havde foretaget sig i Nidaros siden han forlod Hedemarken seenhøstes det forgaaende Aar, nævnes ikke i Sagaen, hvilken, da den

[1]) Hvorledes Gudleik var beslægtet med Junker Knut, siges ikke, men det maa sikkert være paa dennes Faders mødrene Side, da Knuts Moder og Haakon Galens Fader vare svenske. Men var Gudleik beslægtet med Fru Cecilia, var han ogsaa Kongens Frænde. Gaarden Ask, hvortil han skrives, kan være Ask paa Ringerike og Ask paa Fenring ved Bergen.

[2]) Hvorledes Guthorm var beslægtet med Kongen, er ligeledes uvist. Maaskee det har været gjennem hans Moder Inga.

[3]) Thorstein Heimnes maa allerede i 1207 have været en anseet Mand, siden hans Hustru Gudrid Jonsdatter da omtales blandt de fornemme Damer, der vare i Borgen ved Bergen, se ovenfor S. 514.

[4]) Haakon Haakonssøns Saga Cap 147, 148.

egentlig kun er Kong Haakons Livshistorie, desværre beretter lidet eller intet om hvad der foregik i det Throndhjemske, saa længe Kongen ikke havde noget med dette Landskab umiddelbart at bestille, skjønt der ej kan være nogen Tvivl om, at der her forefaldt mangt og meget, som det vilde være af stor Vigtighed at erfare. Navnlig kunde man ønske nøjagtige Underretninger om alle Skule Jarls hemmelige og aabenbare Stemplinger, saavel med Mænd indenlands, som med Ribbungerne og udenlandske Magter. At han saavel som Chorsbrødrene snart vare komne paa den venskabeligste Fod med „den Bedrager Peter", som de før kaldte Erkebiskoppen, have vi tidligere seet. Og det kunde ikke gaa anderledes. Thi naar man i sin Tid kunde vælge Peter til at rejse til Rom og tale Abbed Sigurds Sag, er det tydeligt at han hørte til samme Parti, og alene for Kongen paatog sig en Maske, som han aftog ved sin Tilbagekomst, da han havde opnaaet, hvad han ønskede. Peter havde her endog just handlet i sit Partis Interesse, idet han ved at tilvende sig Kongens Anbefaling hindrede at dennes Valg faldt paa nogen paalideligere Ven; og den, som blev bedragen, var Kongen, ikke Jarlen og Chorsbrødrene. Derfor er det heller intet Under, at Kongen blev opbragt paa ham. Kort efter at Kongen havde skrevet sit skarpe Brev, blev Jarlen farligt syg, saa at han endog selv var forberedt paa Døden, og allerede havde ladet sig give den sidste Olje, da han uventet kom sig igjen [1]). Det lader til, at Gejstligheden, især som man maa formode, Erkebiskoppen, har benyttet sig af denne hans Sygdom til at aflokke ham flere Løfter eller Gaver til Kirken og kirkelige Formaal, og til overhoved at knytte ham nærmere til sig. Man finder saaledes, at Skule omtrent paa denne Tid har taget Korset. I et Brev til Erkebiskoppen, dateret Lateran den 4de November 1226, paalægger nemlig Pave Honorius denne at prædike Korstog i hele sin Provins, og giver ham apostolisk Myndighed til at absolvere alle dem, der lade sig korsmerke, fra den Exkommunikation, hvori de til Straf for begangne Voldsgjerninger kunde være forfaldne, alt sammen fordi han, som han udtrykker sig, af et Brev fra Erkebiskoppen har erfaret, at „hans kjære Søn, den ædle Jarl", har taget Korset, og med en talrig Skare af korsmerkede Folk herligen ruster sig til det hellige Lands Befrielse, tilbydende alle dem, der ville drage med ham, fri Overfart uden Betaling. Intet er sandsynligere end at Skule under sin haarde Sygdom efter Erkebiskoppens Tilskyndelse har aflagt Løftet om at tage Korset, som han siden, efter sin Helbredelse, har maattet gjentage, uden at det nogensinde var hans oprigtige Hensigt at

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 114. Der kom Brev til Bergen fra Jarlen, heder det, „som meldte at han havde faaet en haard Sot, saa at han endog havde taget al christelig Tjeneste, men Gud lod ham dog komme sig".

bringe det i Udførelse [1]). Men imidlertid var det ikke uden sine Fordele, thi ej at tale om at han derved fik Paaskud til at gjøre overordentlige Udrustninger, tilstod Paven ham ved samme Lejlighed, som en passende Hjelp fra sin Side, Ret til at oppebære i hele Nidaros's Provins — det siges ikke i hvor lang Tid, men det maa i det mindste have været for eet Aar — hele den Tyvendedeel af alle gejstlige Embedsindtægter, som det ved General-Konciliet i Lateran var paalagt Geistligheden at udrede til Korstogshjelp [2]). Vi have endnu et Brev, som Paven desangaaende skrev til Erkediakonen Nikolas paa Hjaltland, og hvori han bød ham, i sit Distrikt at opkræve og til Jarlen troligt at indbetale samme Tyvendedeel [3]). Sandsynligviis have lignende Breve været skrevne til alle Biskopper i Provinsen. Derved maatte Jarlen faa en Deel rede Penge under Hænder, som, efter de senere forefaldne Begivenheder at dømme, vist ikke bleve anvendte efter Bestemmelsen. Et andet, endnu mere storartet, eller i alle Fald om stor Hengivenhed for Kirken vidnende Løfte, der ligeledes med største Rimelighed synes at kunne henføres til denne Sygdomstid, om endog Udførelsen skede senere, er Løftet om at oprette et Nonnekloster af hans Fædregaard Rein med Tilliggelser. At Jarlen oprettede Klostret, doterede det, og lod opføre den herlige Steenkirke der, hvoraf der endnu sees betydelige Ruiner, er vist nok [4]), men man kjender ikke ret Tiden, da Klostret kom i Stand og blev indviet. Det omtales for første Gang i Aaret 1238, men da allerede som bestaaende, og med hans Syster Fru Sigrid, Enke efter Jon paa Austraat, som Abbedisse [5]). Oprettelsen falder altsaa i Mellemtiden, og da de dertil nødvendige Forberedelser, Bygningsarbejder

---

[1]) Dipl. Norv. I. No 10.

[2]) Se ovenfor S. 568.

[3]) Dipl. Norv. I. No. 9. Brevet er dateret 3die Novbr. Dagen før Brevet til Erkebiskoppen. I dette Brev heder det, at baade Skule selv og Erkebiskoppen saavel som de øvrige Biskopper havde tilskrevet Paven og underrettet ham om Jarlens Løfte.

[4]) Det nævnes udtrykkeligt i Haakon Haakonssøns Saga Cap. 242.

[5]) Det omtales, som det nedenfor vil sees, i Anledning af en mellem Skule og Aasulf paa Austraat opkommen Strid om den sidst nævnte Gaard, hvilken Skule vilde have erklæret for Klostrets Gjendom. Men den Omstændighed, at Skule først da fremsatte Paastanden, og indtil da havde ladet Aasulf (der allerede i 1223 skrives til Austraat) beholde Gaarden i Fred, kan vel betragtes som et Tegn paa, at hans Svigermoder, Fru Sigrid, indtil da havde opholdt sig hos ham, og ej førend i hiint Aar som Abbedisse flyttede til Rein, med andre Ord, at Klostret først da traadte i Virksomhed; dette bestyrkes ogsaa deraf at Jarlen endnu i Paaske 1237 opholdt sig paa Rein (Haakon Haakonssøns Saga Cap. 188), som om Klostret endnu ikke var organiseret; men alt dette hindrer ikke at Løftet derom kan være aflagt i 1226. I Langes Klosterhistorie S. 388, er ogsaa den

o. s. v. maatte medtage lang Tid, saa at man dertil vistnok aller mindst kan regne ti Aar, komme vi derved saa nær henimod Aaret 1226, at Sandsynligheden for, at Beslutningen om et saa vigtigt Skridt just da, under hans Sygdom, kom til Modenhed, bliver overvejende. Det maa vistnok betragtes som noget højst usædvanligt, at han paa denne Maade bortskjænkede sin Æts Hovedgaard, men det finder sin Forklaring i den Omstændighed, at han ikke havde nogen egtefød Søn at overlade den til [1]), og at den derfor efter den almindelige Arvegang maatte komme til at tilfalde hans Datter, Dronning Margrete, og derved ogsaa Kongen. Thi ham undte han den vistnok saa lidet, at han langt heller saa den i Kirkens Hænder, især naar han derved ganske kunde vinde Gejstligheden for sig, medens tillige hans Navn ved en saa storartet Gavmildhed kom til at glimre. I og for sig indeholder saaledes denne Stiftelse fra hans Side unegtelig en Aabenbarelse af det ukjærlige Sind, han bar til sin Svigersøn. Med Hensyn hertil traf det ret heldigt, at Sigurd Ribbung var bleven afløst af Junker Knut i Anførselen for Ribbungerne. Thi Sigurd stod, som vi have seet, ganske vist paa en venskabelig Fod, ja efter al Sandsynlighed endog i hemmelig Forstaaelse med Skule, og der er endog Grund til at antage, at de tilsammen havde aftalt en Plan, der stod i Forbindelse med de foregivne Korstogsrustninger, og som alene Sigurds uformodede Død hindrede fra at komme til Udførelse. Men Knut, Haakon Jarls Søn og Repræsentant, maatte have Interesser og Sympathier, der laa alt for meget i Strid med Jarlens, til at endog det fælles Uvenskab med Kongen kunde knytte dem sammen, og derved bragtes Jarlen atter til, om end mod sin Tilbøjelighed, for en Tidlang at nærme sig Kongen og lade sine Planer mod ham hvile.

Saaledes vare Forholdne beskafne, da Merkesmanden Thorstein Heimnes, som Kongen havde affendt fra Oslo, efter 8 eller 9 Dages Rejse ankom til Bergen, bebudede Kongens nær forestaaende Ankomst, og bad dem at oppebie ham. Uagtet de i Førstningen nok saa djervt havde efterkommet hans Anmodning om at indfinde sig hos ham, bleve de dog nu noget forknytte ved at høre, at han saa snart var i Vente, thi de havde, siges der, faaet et Nys om, maaskee gjennem Thorstein selv, om at Kongen medbragte Breve, hvorved de vare temmelig kompromitterede [2]). Hvad dette var for Breve, siges ikke.

Mening antydet, at den første Beslutning om Klostrets Oprettelse er tagen under Jarlens Sygdom 1226.

[1]) Hans uegte Søn Peter, med Andres Skjaldarbands Kone, (se ovenfor S. 621) var da endnu ikke anerkjendt.

[2]) I Sagaen staar: „Da Thorstein kom nord, tyktes Jarlen og Erkebiskoppen have spurgt at Kongen monne ville komme frem med Breve, som han sandt ikke ganske at vidne om Troskab fra deres Side mod ham."

om det skulde være de samme, som de ovenfor omtalte, hvorved Biskop Nikolas's Falskhed røbedes, eller andre, han efter Sigurd Ribbungs Død havde faaet fat paa, og som vidnede om hemmelig Forstaaelse mellem Sigurd og dem. De raadsloge med hinanden om, hvad der herved var at gjøre, og Enden blev, at Erkebiskoppen, der især havde en ond Samvittighed, strax rejste hjem igjen til Throndhjem, hvor han ikke længe efter afgik ved Døden (9de Oktober 1226), og Kongen saaledes snarere, end man skulde have ventet, befriedes fra denne Fiende, der sikkert med Tiden vilde være blevet ham farlig [1]). Jarlen derimod blev tilbage i Bergen, da han vel stolede paa Svogerskabet og Kongens sædvanlige Godmodighed. Thorstein Heimnes opholdt sig kun to Dage i Bergen, og vendte derpaa tilbage igjen. Da han efter den korte Rejse af kun 3 Dage kom til Portorja, mødte han Kongen, som allerede var kommen hid paa sin Rejse til Bergen. Han fortalte ham, hvorledes Erkebiskoppen, der først havde tænkt at oppebie ham, efter Samtale med Jarlen havde betænkt sig, og ilet nordefter; men han bad ham ikke desto mindre skynde sig videre, da Jon Jarl fra Orknøerne, Biskop Simon af Sydерøerne, Abbeden paa Icolmkill og mange andre Mænd fra Øerne der vester vare komne til Bergen, for at tale med ham. Kongen rettede sig herefter, og kom derfor snart til Bergen, hvor han, som man af Sagaens Taushed maa slutte, ikke sagde et eneste ondt Ord til sin Svigerfader. Ja han tog ham endog paa Raad med, ved Afgjørelsen af hine orknøiske og sydерøiske Herrers Anliggender [2]), hvorom der i det følgende skal handles. Saa meget fandt han sig i, for at holde Fred og sømmelig Enighed.

124 Kong Haakon i Oslo. Ribbungerne bekæmpes med Kraft.

Kongens Ophold i Bergen blev ikke langvarigt. Junker Knut tog, efter at være kommen til sine Venner i Vermeland, atter Mod til sig, samlede Folk paa ny, og gjorde et Indfald i Borgesyssel, fornemmelig paa Skaun (Rakkestad) og Heggen (Eidsberg), hvor han øvede meget Herverk, og fældte mange brave Bønder, der satte sig til Modværge. Arnbjørn Jonssøn, der forestod denne Syssel, skrev derfor til Kongen, at han endelig saa snart som muligt maatte komme til Viken igjen, for at

Dette synes at antyde, at Thorstein selv har ladet dem forstaa, hvad der ventede dem.

1) Peters Død henføres til 1226 i Annalerne, og ligeledes i H. H. S. Cap. 159, hvor der for Vinteren 1227—28 er antegnet, at Peter døde den anden Høst forud, Dionysiusmesse. Dette har imidlertid af Flere været misforstaaet som om han døde i 1227.

2) Haakon Haakonss. Saga Cap. 147.

Ribbungerne ikke alt for meget skulde vore dem over Hovedet. Skjønt det allerede var seent paa Aaret, drog Kongen strax afsted, og Jarlen vendte tilbage til Throndhjem. Da Kongen kom til Tunsberg, satte han Erling Ljodhorn til Befalingsmand paa Slotsbjerget, med Ordre til at forberede det nødvendige til Jule-Opholdet, medens han selv fortsatte Rejsen indover til Oslo. Da han om Natten laa ved Jarløs (Jerøe), kom de hadelandske Sysselmænd Thorgeir Biskopsmand og Frederik Slaffe til ham med den foruroligende Efterretning, at Ribbungerne nu ogsaa spillede Mester paa Oplandene, hvorfra de saa nylig havde været forjagne. De havde slæbt Skibe lige fra Eidskogen til Mjøsen, det vil vel sige fra Veneren i Sverige til Glavsfjorden og Eigaafjorden, og derfra med Benyttelse af Vrangselvens Vasdrag og Vingersøen til Glommen, samt videre ned ad denne og op ad Vormen. De vare komne aldeles uforvarende paa de kongelige Sysselmænd, der laa paa Helgesøen for at passe paa Skibene; de havde omringet Huset, hvor de opholdt sig, og fældet dem med den største Deel af deres Folk [1]), hvorefter de havde bemægtiget sig alle Fartøjer, saavel i Mjøsen, som de øvrige Søer, og de skrækslagne Bønder havde overgivet Landet i deres Vold, saa at de nu vare Herrer over alle Oplandene lige til Lillehammer [2]). Da Haakon længer ud paa Dagen kom til Oslo, forefandt han en Mængde Bønder, der laa paa Feltfod, og tilligemed Borgerne i alt udgjorde henimod 1500 Mand. Kongen lod dem sammenkalde til et Møde, og her forestillede de ham hvorledes de nu havde holdt sig samlede lige siden de sloges med Ribbungerne paa Aker, men at disse nys havde truet med at brænde deres Bygder, hvis de ej opløste sig og faldt dem til Fode: enten maatte derfor Kongen love dem at forblive i Oslo den Vinter, og hjelpe dem til at forsvare deres Bygder — i saa Fald tilbøde de ham fuld Almenning strax, og ligeledes efter Julen [3]), ja endog, hvis dette ikke var tilstrækkeligt, Halvdelen af deres Kvægbesætning og Forraad af Levnetsmidler — eller ogsaa havde ingen anden Udvej, end at bede Ribbungerne om Naade, og slutte Forlig med dem. Kongen takkede dem for deres Tilbud, men gav dem ikke strax Svar paa deres Anmodning, da han først ønskede at høre sine Hirdmænds Raad. Disse fraraadede ham paa det alvorligste at blive i Oslo og betro sig til Bønderne, idet de erindrede ham om den Fare

---

1) Guthorm Fionk, fortæller Sagaen, blev dræbt inde i Huset; Arne arbejdede sig ud, men blev dræbt paa Ageren.

2) Der staar: „lige til Dos", hvilket ej kan betegne andet end Logens Udløb i Mjøsen, lidt ovenfor Lillehammer.

3) Saaledes heder det i Skaalholts-Haandskriftet; den til Saga-Udgavens Text benyttede Codex har kun „heel Almenning efter Juul."

hvori Kong Sverre var stedt, da Bønderne angrebe ham i Oslo. Kongen lod sig i Førstningen afskrække ved disse Forestillinger, og gav Bønderne det Svar, at han dog nok helst vilde tilbringe Vintren paa Slotsbjerget, som han fra først af havde bestemt, men efterlade sine Lendermænd i Oslo til deres Forsvar. Bønderne, som merkede, hvorledes Sagen var fat, tilbøde da at stille de bedste Bønder af hvert Kirkesogn som Gisler, hvis han ikke havde rigtig Tro til dem. Kongen overlagde paany med sine Mænd, der fremdeles fraraadede ham at betro sig til Bønderne; men imidlertid havde han overvundet alle smaalige Betænkeligheder og fattet sin Beslutning: han erklærede at han vilde blive hos de brave Bønder, der gjorde ham saa hæderlige Tilbud, og vare saa villige til at ofre Liv og Blod for ham. Derved blev det, og han fik ingen Aarsag til at angre det. Han opslog sin Residens i den saakaldte Haakonsgaard [1]), og lod det fornødne til Vinteropholdet hente fra Tunsberg, ja endog fra Bergen. Arnbjørn Jonssøn sad derimod om Vintren paa Valdensholm for at værge Landet, og holde Øie med Fiendens Bevægelser [2]).

Den strengeste Deel af Vintren tilbragte Junker Knut hjemme i Gøtaland, efterladende nogle Skarer Ribbunger som Besætning i Mjøsen. Herved skadede han sin Sag i en ikke ringe Grad, thi Kongen benyttede sig af hans Fraværelse til at svække og adsprede Ribbungerne baade ved List og Magt. Han sendte hemmelige Breve til deres Troppehøvdinger saavel som andre formaaende Mænd iblandt dem, og tilbød Grid og gode Vilkaar, hvis de kom og indgik Forlig med ham. Og den, som aller først benyttede sig af dette Tilbud, var den dygtigste og virksomste af dem alle, nemlig **Erling Rumstav**, Sigurd Ribbungs forrige Merkesmand og Raadgiver. Han begav sig til Kongen, fik Fred paa hæderlige Vilkaar, traadte i hans Tjeneste, og hædredes strax med saa stor Tillid, at Kongen betroede ham nogle Skarer, for at søge efter Ribbungerne paa Soløer. Han svigtede heller ikke denne Tillid, men gjorde sine Sager saa godt, at 40 Ribbunger bleve fældede, og Kongen, som fra nu af satte fuldkommen Lid til hans Troskab, sagde at han havde tilkæmpet sig Lendermands Ret [3]). En anden Trop paa 360 Mand, alle til Hest, blev under Simon Kyr sendt ned til Ranafylke, for ogsaa her at ransage efter Ribbunger, der

---

[1]) I Peder Claussøns Oversættelse af Sagaen kaldes denne Gaard Haakon Griis's Gaard, en Læsemaade, som da maa have staaet i hans Codex; er den rigtig, har Gaarden saaledes tilhørt Haakon Griis, en af Birkebeinernes Høvdinger, der faldt i Oslo 1240, se nedenfor, jvfr. Haakon Haakonss. Saga Cap. 219.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 148.

[3]) Det vil vistnok sige, at Kongen udnævnte ham til Lendermand, eller lovede at udnævne ham dertil.

fra Ljodhuus, hvor Knut havde sit Hoved-Tilhold, med Lethed kunde forurolige de nærmeste Egne vestenfor Elven. En heel Deel af dem laa just i Vevje Sogn, da de fik Nys om at Birkebeinerne nærmede sig. De toge vel strax Flugten; men hist og her bleve dog flere af dem fældede, og Simon vendte med i det Hele taget vel forrettet Sag tilbage til Kongen. Knut søgte at hevne sig ved at sende en Deel Ribbunger paa letseilende Fartøjer til Marstrand, [1]) hvor han vidste at Kolbein Ketturoj og Grunde Fehirde, hvilke Skule Jarl Høsten forud havde sendt i et vigtigt Ærende til den danske Konge Valdemar — hvorom mere nedenfor — laa indfrosne paa Tilbagerejsen. Ribbungerne kom ganske uventet over dem, og fældte dem efter yderst tappert Forsvar med saa godt som hele deres Mandskab, medens de mange Kjøbmænd, der tillige laa i Havnen, skammeligen stode og saa til, uden at røre sig for at hjelpe dem. Men ved Efterretningen herom lod Kong Haakon Isen i to Dage ophugge lige fra Oslo til Iiskanten udenfor Holmene, og sendte en heel Mængde lette Skibe, vel bemandede, under Lodin Gunnesson, Simon Kur, Hallvard Bratte, Gunnbjørn og Olaf Ingasson, ned til Viken for at opsøge Knut i Staden Ljodhuus selv, og angribe ham. Da de kom, var Knut vistnok allerede borte med den største Deel af sin Hær, men nogle faa vare dog blevne tilbage i et Kastell, der i den Tid stod norden for Byen, under Befaling af en Bjørn Pakke. Birkebeinerne belejrede Kastellet, der snart overgav sig, imod at Forsvarerne fik beholde Livet, men et betydeligt Bytte faldt i Birkebeinernes Hænder, og de brændte Kastellet, ligesom de ogsaa lagde en betydelig Brandskat paa de vestgøtiske Bønder, der havde været i Ledtog med Knut [2]).

Allerede Sommeren forud var den egentlige Stifter af Ribbungernes Parti, Gudolf af Blakkestad, bleven dræbt. Efter Sigurd Ribbungs Død skilte han sig, uvist af hvad Grund, fra Flokken, og drog hjem til sin Gaard Blakkestad, men da han var særdeles forhadt blandt Bønderne for alle de Voldsgjerninger, han havde begaaet der i Bygden, og derhos vel ogsaa efterstræbtes af de kongelige Sysselmænds Folk, fristede han en højst usikker Tilværelse, og maatte tilbringe den længste Tid i en Kirke, som den Gang stod i Nærheden af Gaarden. Men ikke en Gang Kirkefreden kunde beskytte ham mod Bøndernes Had. Han havde i sin Tid ladet en Bonde ved Navn Utrygg grumt mishandle med Slag og fra-

---

[1]) Dette er første Gang, Marstrand omtales som Handelshavn. Kong Haakon anlagde Byen, som det paa sit Sted skal omtales, men uvist hvad Tid; at der imidlertid endnu ikke i 1227 var begyndt paa noget saadant Anlæg, maa vel ansees sikkert.

[2]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 150.

taget ham en god Hest; den samme Utrygg satte sig nu tilligemed sine Sønner Aasulf og Gudleif i Spidsen for en Hob Folk, drog med dem til Blakkestad, omringede Kirken, satte Stiger til Veggen, og brød Taget op, saa at de kom ind ovenfra, og dræbte ham. Og, heder det, der var kun liden Sorg over hans Død [1]). Hvor der blev af hans Søn, der ogsaa var med at stifte Ribbungepartiet, siges ikke, men da vi ikke mange Aar derefter finde hele Blakkestad i Oslo Nonneklosters Besiddelse [2]), skulde man næsten formode at Ætte-Gaarden er bleven inddragen under Kronen som forbrudt ved Gudolfs Landsforræderi, og siden efter, enten af Kong Haakon eller en af de følgende Konger, skjenket til Nonneklostret.

125. Slutningskamp med Ribbungerne. Junker Knut underkaster sig og Flokken opløses.

De Ribbunger, som Junker Knut havde efterladt paa Oplandene, holdt sig, for saa vidt som de ej gik over til Kong Haakon, samlede i Mjøsen, sandsynligviis paa Helgeøen, og droge alle de Fartøjer til sig, de kunde faa fat paa. Men i Begyndelsen af Marts 1227 begave de fleste af dem sig øster til Marker, for at møde Knut, der kom fra Ljodhuus, og heraf søgte Kongen, som det lader, at benytte sig, idet han atter lod nogle Skibe drage fra Oslo op i Vormen, under Ivar af Skedjehov og Saxe Bladspjot, hvorpaa han siden selv fulgte efter til Eidsvold, holdt Thing med Bønderne, og fornyede Forbundet med dem imod Oprørerne. Men hine Høvdinger vare dog ikke mandsterke nok til at bemægtige sig Ribbungernes Flaade; tvertimod siges der om dem, at de vogtede sig vel paa sine Skibe i Elven, hvilket viser at de havde nok med at passe paa sig selv. Det varede ikke længe, førend de ej engang vare i Stand dertil. Det blev meldt Kongen, at Knut var ifærd med at lade Skibe slæbe op fra Helles- eller Idefjorden op til Glommen. Han begav sig strax over Raumarike ned til Borgesyssel, for at hindre dette Foretagende, men da han kom til Heggen, blev det ham sagt, at det ej forholdt sig saaledes, og stolende her-

[1]) Sammesteds, S. 149.

[2]) I Fortegnelsen over Nonneklostrets Gods i 1396, optagen i Erkebiskop Eysteins Jordebog, fol. 144, staar der udtrykkeligt: „i Asker Sogn, hele Blakkestad, 8 Mks. Bool.“ Men af Registraturen over de Breve, der 1624 fandtes paa Akershuus, sees, at Nonneklostret ejede Blakkestad allerede i det 13de Aarhundrede. Den ovenfor omtalte Kirke ved Blakkestad er forlængst ødelagt, men har vel nogen Sammenhæng med Sagnet om at der paa Gaarden skulde have været et Kloster.

paa vendte han sidst i Marts [1]) tilbage til Oslo. Det var dog alt for sandt, at Knut havde en saadan Plan fore, og nu, da han hørte at Kongen var vendt om igjen, bragte han den ogsaa til Udførelse. Der havde aldrig før været slæbt Skibe ad den Vej, men han fik dem dog heldig op paa Marker og derfra til Glommen eller maaskee rettere Vormen [2]), hvor han kom ganske uventet over Birkebeinerne, og jagede dem fra Skibene ned til Oslo. Kongen lod nu drage 25 Fartøjer fra Oslo over til Øyeren, og fulgte selv med, idet han, ligesom tidligere, lod Arnbjørn Jonssøn og Lendermændene i Borgesyssel tilsige at gjøre det samme fra deres Kant, hvilket ogsaa skede, saa at hele Flaaden samledes i Øyeren. Her bragte man i Erfaring at Harald af Lauftun og mange Ribbunger havde sit Tilhold i Bygden Skaun eller Sudrheims (Sørums) Sogn. Kongen sendte strax nogle Skarer imod dem, og det kom til en Kamp, hvori Ribbungerne bleve drevne paa Flugten med et Tab af 50 Mand. For at omgaa dem, og tage dem fra en anden Kant, lod Kongen nu sine Fartøjer drage op ad Kjenna- eller Glora-Aaen, forbi Raanaasfossen, og ned i Elven igjen, altsaa gjennem den saakaldte Aulin-Ving [3]). Men her fik han høre, at Ribbungerne allerede havde forladt Elven med deres Fartøjer, og draget sig længer østover. Birkebeinerne fulgte dem i Hælene: Skibene bleve paany dragne over det saakaldte Fundeid forbi Fossen, og videre op ad Glommen. Da man var kommen til Gaarden Fala (t. Fulu i Strøms Sogn i Odalen), blev det meldt, at Ribbungerne vare paa Vinger. Kongen lod da Skibene blive liggende, under Gunnbjørn Jonsbroders og Saxe Bladspjots Varetægt, og bød dem ikke at forlade Nordsiden af Elven, langs hvilken han nu selv, med Hovedstyrken, drog hen ad Vinger til for at opsøge Fienden, medens han sendte nogle Skarer over paa den anden Side for at overfalde Aamunde af Folavoll, der, som han havde hørt, skulde opholde sig etsteds i Nærheden. De traf ham ogsaa, og dræbte endeel af hans Folk, medens andre blev jagede ud i Elven og alle mistede deres Vaaben. Dette var Natten mellem Løverdagen den 15de og Søndagen den 16de Mai. Søndag Morgen i Lysningen kom Kongen lige for Vinger Kirke. En paa Stedet boende, Kongen meget

---

[1]) Der siges udtrykkeligt „½ Maaned før Paaske", og denne faldt ind paa 11: April.

[2]) Navnet Hellesfjord maa den nuværende Iddefjord have havt efter Gaarden Helle i Lomeland, over hvilken Vintervejen gaar til Frederikshald. Knut maa have ladet sine Skibe slæbe op ad det saakaldte frederikshaldske Vasdrag, Tistedalselven, Fem-Søen, Aspersøen og videre op ad til Rødenes, derfra til Ydderen, og fra denne til Øyeren, eller ogsaa maaskee op ad Holands ned ad Urskogs Vasdrag til Glommen.

[3]) Hvor Gaarden Auli og Grøndalen ligge.

hengiven Bonde ved Navn Gunnar, fortalte ham at Ribbungerne laa paa den anden Side af Elven, men plejede hver Dag at ro over for at indhente Efterretninger. I Haab om, ved slig Lejlighed at kunne overrumple dem, lod Kongen sine Mænd skjule sig i Skoven ovenfor Gaarden. Men da Solen begyndte at skinne, fik Ribbungerne see Glimt af de hærklædte Krigere, merkede Uraad, og gave sig til af alle Kræfter at ro ud efter Elven langs Sydsiden, hvorfor ogsaa Birkebeinerne maatte skynde sig tilbage alt hvad de kunde, for at Ribbungerne ikke skulde tage deres Fartøjer. Saaledes løb de ligesom om kap med hinanden paa hver sin Side af Elven. Ved at see Birkebeinerne komme frem af Skoven antoge Ribbungerne dem mandsterkere end de virkelig vare. Harald af Lauftun gik frem paa Elvebredden, raabte over til dem, og spurgte, hvo der anførte Troppen. Harald Stangarfylja svarede: „vi skulde nok kjende hinanden, Frænde, da vi jo ere af eet Kuld og Sysselmænd paa Oplandene". Hiin sagde: „det er sjelden at I have saa meget og saa vel udrustet Mandskab, men hvor er Kong Haakon?" „Han er her", var Svaret. Da Ribbungehøvdingerne nu udtrykte sin Forundring over at Kongen gad paatage sig saa stor Umag, som at forfølge dem heelt til Grændsebygderne, svarede Harald, at det nok ikke var for Moro Skyld, men af Nødvendighed, for at faa en saadan Ulykkesflok jaget ud af Landet. Imidlertid fortsattes Veddeløbet, idet man skød paa hinanden, hvor Elven var smal nok dertil. De, som Kongen havde sendt over paa den anden Side var nær komne i Stikken, thi de stødte paa en Flok Ribbunger, som de vel fuldstændigt nedsablede, men tabte derved saa megen Tid at Ribbungernes Hovedstyrke allerede var ganske i Nærheden. Dog lykkedes det dem, i yderste Tid, at komme over igjen til Kongen, der ikke mindre glædede sig derover end de [1]). Da Ribbungerne saa, at det ej vilde lykkes dem at faa Kongen afskaaren fra sine Skibe, vendte de atter østover. Kongen søgte, saa vidt muligt, at følge efter. Paa begge Sider halede man Skibene op ad den stride Strøm, forbi store Stene, der laa i Elven, og som truede at knuse ethvert Fartøj, hvis Touget brast. Det var et meget møjsommeligt Arbejde, og da man var kommen til det smaleste Sted af Elven, satte begge Parter sig til at hvile, ligesom efter fælles Overlæg. Kongen vilde nu lade sine Folk spise, da de formedelst den Iver, hvormed

---

[1]) Hele Beretningen om denne Fart paa og ved Glommen er noget uklar i Sagaen, i Særdeleshed i Texthaandskriftet, hvor Læsemaaderne ere aabenbart fejlagtige. I Fremstillingen ovenfor ere, saa vidt muligt, de i Sagaen angivne Fakta ordnede saaledes som de lokale Forhold tilsige. Det maa erindres, at Vinger Kirke paa den Tid laa paa Prestegaardens Grund østenfor Elven.

Forfølgelsen skede, ikke havde faaet Mad siden Dagen forud. Men Ribbungerne begyndte at skyde paa dem, saa at der ej blev noget af Spiisningen, og begge Parter fortsatte deres Vej saa hurtigt de kunde. Ribbungerne, som havde et lidet Forspring, lagde først hen til Kirkebøen og gave sig herfra til at udskjelde Birkebeinerne, efter som disse nærmede sig. Da Kongen kom, bød han dem holde op med slig Daarskab, og heller vente indtil hans Skibe kom, thi da kunde man strides med andet end Ord [1]. Ribbungerne svarede, at det vilde de gjerne. Men aldrig saa snart havde Kongen faaet 14 Skibe samlede, og lavede sig til at drage imod dem førend Ribbungerne flyttede sine Skibe østen om Kirken, og droge dem op i Vingersøen. Birkebeinerne roede efter, og uagtet Ribbungerne havde indtaget en meget fordeelagtig Stilling øverst paa den høje, men største Delen af bløb Leer bestaaende Aabred, styrede de dog lige imod dem. Ribbungerne toge fremdeles Flugten, og roede langs efter Vingersøen, medens Kongen forfulgte dem paa Landsiden; da de vare komne til den anden Ende, sprang de i Land, og satte til Skovs, men Kongen var saa nær efter dem, at han fik fældet flere af de bagerste. Han fortsatte ikke Forfølgelsen længer for denne Gang, men tog alle deres Skibe og vendte tilbage til det Sted, hvor han havde forladt sine; her lod han gjøre Holdt, for at hans Folk endelig kunde faa sig Mad og nødvendig Hvile, thi det var nu Mandag Morgen (17de Mai), og de havde uafladelig været paa Ferde heelt siden Løverdagen. Dog udsendtes der Mænd for at holde Øje med Fiendens Bevægelser, og disse kom snart tilbage med den Efterretning, at de havde taget den korteste Vej over Grændsen. Kongen vendte sig da atter vestover, lod sine Skibe paany slæbe over Fund-Eidet, derpaa op i Vormen og videre til Mjøsen. Han tilbragte Christi Himmelfartsdag (20de Mai) paa Hamar hos Biskop Hallvard, og ordnede atter de nu fra Ribbungerne befriede Oplandes Anliggender. Endelig satte han, som forrige Gang, Mænd til at bevogte Skibene, og begav sig derpaa tilbage til Oslo, hvor han efter 14 Dages Forløb, altsaa i den første Halvdeel af Juni, beredede sig til at drage øster til Elven, hvor han vel maatte formode at Fiendens Hovedstyrke nu var at finde [2]).

Men endnu førend han havde forladt Oslo, kom der Brev fra Knut, Fru Christina og Eskil Lagmand med Bøn om, at han vilde tilstaa Knut Lejde, for at han kunde indfinde sig hos ham, saa snart han var kommen østerpaa, men de bade derhos, at dette maatte holdes hemmeligt, da man

---

[1]) Det var fornemmelig Harald af Lauftun, som skjeldte Birkebeinerne ud. Efter en anden Beretning lod Kongen Olaf Sundramme, i Arnbjørns Trop, bede Birkebeinerne ikke at svare paa Ribbungernes Grovheder.

[2]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 154.

ellers kunde befrygte at Ribbungerne vilde dræbe Knut, hvis de erfarede at han vilde forlade dem. Kongen havde al Grund til at antage dette Tilbud for oprigtigt, thi Knuts Sager stode nu heel daarligt; forfulgt fra Bygd til Bygd, og omsider jaget ud af Landet, havde han mistet alle sine Skibe og mange af sine bedste Folk, saa at der ikke syntes at være anden Frelse for ham, end enten at forlige sig med Kongen og modtage de gode Tilbud, denne saa ofte havde gjort ham, eller slaa alle Tanker om Magt og Anseelse i Norge af Hovedet. Kongen skrev derfor med Glæde tilbage, at hans Frænde Knut skulde være ham velkommen, og lovede ham baade Lejde og hæderligt Forlig. Derpaa sejlede Kongen afsted. Biskop Orm saavel som mange Lendermænd ledsagede ham, da han ønskede, at de skulde være tilstede ved Forligsmødet. Men ved Ankomsten til Gøta-Elven blev det Kongen meldt, at Ribbungerne endnu laa heelt oppe i Væneren [1]). Han sendte derfor Bud til Fru Christina, for at erfare, om Knut agtede at holde sit Tilsagn. Fru Christina lod svare, at hun selv skulde komme og slutte Fred paa sin Søn Knuts Vegne. I Forventning heraf sad Kongen hele 14 Dage i Kongehelle, men uden at see noget enten til hende eller Knut. Dog kom der Dag for Dag Bud fra hende, som meldte at Knut strax vilde indfinde sig [2]). Saaledes blev Kongen holdt fast med tomme Løfter, medens Knut derimod havde langt andet fore; ad Veje, hvor Skibe aldrig før havde været dragne, lod han Fartøjer slæbe fra Væneren over Eidskogen til Glommen, og derfra op i Vormen [3]). Nær havde hans Nidingsstreg løbet heldigt af, thi han kom heel uforvarende over nogle af Birkebeinerne, der laa med nogle Fartøjer udenfor Eidsvold, og uagtet disse i Hast fik sendt Bud til den endnu ved Eidsvold forsamlede Bondehær, af hvilken de skjekkeste kom dem til Undsætning, fik Ribbungerne dog, især ved deres større Skibe, saaledes Overhaand, at Birkebeinerne efter en hidsig Kamp hvorved mange af dem bleve saarede [4]); vare nær ved at tage Flugten. Men da kom Jon Ketling og Erling Rumstav dem til Undsætning paa en Karve, og dette gav Slaget en anden Vending. Mandfaldet blev størst paa Ribbungernes Side, og førend man ventede det, gave de sig paa Flugten. Knut styrtede sig i Vandet og reddede sig med Nød og neppe, mange af Ribbungernes bedste Folk bleve dræbte, og alle deres Skibe faldt i Birkebeinernes Hænder. Sejren var

[1]) Hid hen havde de vel begivet sig paa sine Skibe ad Vrangselvens Vasdrag.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 154.

[3]) Sagaskriveren ytrer sin Misbilligelse af denne troløse Færd saaledes: „Hr. Knut brugte da et Kneb, som hans Fader Haakon Jarl aldrig vilde have tilladt sig, og som var forbundet med „megen Svig".

[4]) Blandt de saarede vare ogsaa Ivar af Skedjehov, der fik en Skade i Foden, hvoraf han siden stedse haltede.

fuldstændig, og satte saadant Mod i Bønderne omkring Oyeren, hvor Ribbungerne holdt sig, at de nu paa egen Haand dristede sig til at gjøre idelige Angreb paa dem, og dræbte mange af dem. Da Ribbungerne saaledes saa sig betrængte paa alle Kanter, erkjendte de omsider at deres Spil var ude, og aabnede oprigtige Underhandlinger om Fred. Først sendte de Bud til Birkebeinernes Høvdinger paa Oplandene, og tilkjendegave dem deres Ønske om at indgaa Forlig. Hine optoge Tilbudet vel, og sluttede en foreløbig Vaabenstilstand, til hvis Sikkerhed der gjensidigt stilledes Gisler; siden affejlede Klemet af Holm med Ribbungernes Gisler fra Oslo for at opsøge Kongen, som nu var paa Tilbagerejsen fra Kongehelle, efter forgjæves at have ventet paa Knut eller Fru Christina. De traf Kongen i Hornboresund, og meldte ham hvorledes Sagerne stode. Denne modtog Gislerne venligt, og da han længer ud paa Dagen lagde ind i Usvikskilen [1], sendte han derfra paany Bud til Knut, og tilsagde alle Ribbungerne Grid, hvis de vilde give sig i hans Vold. Svaret paa dette Tilbud bragte Harald af Lauftun, strax efter at Kongen var kommen tilbage til Oslo: Knut havde sendt ham for at slutte fuldkommen Fred og Forlig med Birkebeinerne. Kongen lod i denne Anledning blæse til Hirdstevne, og talte saaledes for sine Mænd: „De fleste vide, hvilken Jagen og hvilket Brydem vi have haft for Ribbungernes Skyld, og hvor mangfoldig Skade vi have lidt ved gode Drenges Fald, skjønt hine, hvad der enda er en Trøst, have seet endnu flere falde for vor Haand. Nu bede de os om Fred. Give vi dem den, da bør vi ogsaa, som alle gode Høvdinger pleje, fritage dem fra alt Ansvar for hvad de have forbrudt imod os; ellers bør vi ingen Fred tilstaa dem, men trænge ind paa dem af al Magt, især da deres Styrke nu er aftagen. Jeg er ikke mindre tilbøjelig til det sidste, end til det første, men I skulle dog raade." Birkebeinerne erklærede strax, at de heller vilde tilgive Ribbungerne alt det Tab, de ved dem havde lidt paa Gods og Folk, end længer plages med at jage efter dem. Kongen sendte nu Eystein Roesson, Guthorm Erlendsson og Frederik Slafse op til Oyeren efter Knut, der med en Mængde af Ribbungernes ypperste Folk strax fulgte dem til Oslo. Her blev der nu sluttet Forlig. Betingelserne for dette angives ikke, men man kan skjønne saa meget, at Knut foruden Straffrihed ogsaa har faaet Tilsagn om betydelige Forleninger, og at de øvrige af Ribbungerne enkeltviis have faaet Fred, ja endog tildeels Ansættelse i Kongens Tjeneste, da vi ikke mange Aar efter finde en af deres Høvdinger, Aamunde af Folevold, som kongelig Sveite- eller Troppehøvding. Og nu tog Kongen hele Oplandene i

[1]) Sandsynligviis den saakaldte Isvikskile i Tanum Prestegjeld. Hornboresund er, som tidligere meldt, det nu saakaldte Hommers-Sund, noget sydligere.

Besiddelse [1]). De af Ribbungerne, som vidste, at de ikke kunde gjøre sig Haab om Fred, flygtede over Grændsen og tog en vis **Magnus Bladstak** til Konge. Ved Efterretningen herom sendte Kongen Harald af Lauftun for at bemægtige sig ham, men denne, som kunde skjønne at Harald ikke meente ham det godt, forekom ham ved at overfalde og dræbe ham. Men Kongen havde ogsaa sendt Brev til Vermeland med Trusel til Indbyggerne, at hvis de ikke jagede denne Ugavnsflok fra sine Bygder, vilde han hjemsøge dem med en Brand, der ikke skulde give den forrige noget efter. Vermelændingerne havde faaet nok af den første Brand, og vilde ikke udsætte sig for nogen ny. De sloge sig sammen, gik løs paa Magnus, fik ham fat og hængte ham tilligemed nogle andre. **Hermed ophørte Ribbungernes Flok og Navn,** og det i ti Aar af uafladelige Borgerkrige hjemsøgte søndenfjeldske Norge havde endelig faaet Ro [2]). Junker Knut, hvilken Kongen stedse behandlede med største Venlighed og Opmerksomhed [3]), gjorde sin tidligere Ferd, hvortil han vel for en stor Deel var forført af sin rænkefulde Moder, god igjen ved at vise Kongen ubrødelig Troskab, saa længe han levede.

126. Kong Haakons første Skridt til at blive kronet. Skule Jarls Stemplinger mod ham, og Forbindelse med Danekongen. Haakons Stilling med Hensyn til det europæiske Statssystem.

Da der nu ikke længer var nogen aabenbar Kronprætendent eller Modkonge, mod hvilken Haakon havde at kæmpe, — og han saaledes bogstaveligen kunde siges at være Landets Enevoldskonge, var det ham ogsaa magtpaaliggende, at erhverve den højere Bekræftelse og guddommelige Sanktion paa sin legitime Berettigelse til Tronen, som **Kroningen** ansaaes at meddele. Han tilskrev desangaaende Pave Gregorius den 9de, der faa Maaneder forud havde fulgt Honorius den 3dje som Kirkens Overhoved [4]). Thi da han som udenfor lovligt Egteskab efter den kanoniske Regel strengt taget ej kunde modtage nogen Indvielse [5]), maatte han,

---

[1]) Se nedenfor, jvfr. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 183.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 155, 156.

[3]) Han forærede ham saaledes strax efter paa Henrejsen til Bergen tvende Langskibe med fuldt Tilbehør.

[4]) Honorius døde den 18de Marts 1227, og allerede Dagen efter valgtes til hans Eftermand den gamle, men raske, rørige og lærde Ugolino, Kardinal-Biskop af Ostia, der antog Navnet Gregorius den 9de.

[5]) Dispensationen erholdtes først langt senere, under Innocentius den 4de, og

fuldstændig, og satte saadant Mo[...] der Kronen — have pavelig Di[...]
ungerne holdt sig, at de nu pa[...] en ene S[...]ide erkjendte [...]
lige Angreb paa dem, og de[...] gheder fo[...]r Eftertider
des saa sig betrængte paa [...] gte, maatte [...]
var ude, og aabnede opri[...] ede sin [...]
Bud til Birkebeinernes [...] et, de[...]
deres Ønske om at i[...] i[...]
en foreløbig Vaabe[...]
ster; siden afsejle[...] for [...]
for at opsøge [...] ogsaa heri har
forgjæves at [...] disse Bestræbelser var det [...]
i Hornbore[...] Undersøgelser angaaende denne Sag
Gislerne [...] Lund og Biskoppen af Skara [1]), hvilken fre[...]
sendte h[...] ubehageligt, at han som det nedenfor skal vises, end[...]
hvis [...] nøigt, i den Anledning at sende en Gesandt eller Befu[...]
Har[...] Pavestolen, der paa hans Vegne ligefrem anmodede Pave[...]
K[...] vælge en anden i hans Sted. Thi hvis ikke Skule og Er[...]
[...]skoppen her havde haft sin Haand med i Spillet, vilde vel Paven snarere have overdraget Hvervet til Prælater i Landet selv, og navnlig til Peters Efterfølger, Thore [2]), der, udvalgt af sine Kolleger, Chorsbrødrene i Nidaros, netop paa denne Tid maa have opholdt sig i Rom for at modtage Indvielsen, og til hvem, som vi ville see, Hvervet virkelig blev overdraget efter at de nys nævnte udenlandske Bisper vare døde [3]). Med alt dette staa igjen uden al Tvivl de Tilnærmelser og øvrige Forhandlinger i Forbindelse, som nu fandt Sted mellem Jarlen og Kong Valdemar i Danmark. Vi have seet, hvorledes Skule allerede tidligere, umiddelbart efter at han havde faaet Sigurd Ribbung til at underkaste sig, havde søgt at nærme sig Kong Valdemar, men at der ikke blev noget deraf, formedelst

---

af Brevet, der er aftrykt i Dipl. Norv. I. No. 38, sees tydeligt, hvorledes den uegte Fødsel i og for sig betragtedes som en Mangel.

[1]) Dipl. Norv. I. No. 11. I dette Pavebrev er der, som sædvanligt, Rum aabent for begge Biskoppers Navne, og hvad Biskopperne i Skara angaar, kjender man ikke saa nøie til deres Tiltrædelses- og Afgangs-Aar, at man veed, om den her meente er Benedikt den Yngre, eller hans Eftermand Einar. Erkebiskoppen i Lund var Peter Saxesson, forhen Domprovst i Lund, der valgtes til Andreas Sunessøns Eftermand, da denne formedelst Spedalskhed i Aaret 1222 tog sin Afsked; Peter fik dog ikke Pallium førend i 1224; han døde 10de Juli 1228, kort efter Andreas, der døde 4de Juni.

[2]) Denne Thore, der til Forskjel fra den første, osloiske Thore kaldes „den throndske", er sandsynligviis den „Sira Thore" der nævnes i Skules Gavebrev af 1225, se ovenfor S. 708.

[3]) Alt dette sees af det ovenfor anførte Diplom.

dennes u… eblede Tilfangetag' … ars mægtige Hjelp for Øinene, fandt
…rede da pønsede paa V … ildhed og Venlighed mod Kongen.
…demars Overherr … tte være blevet et nyt og sterkere
…enfor omtalt … te, Jarlens Datter, netop un-
December … sin første Søn, Olaf, til
…inde … dste Udsigter for den frem-
… de øvrige forrige Kron-
… vviis efter Kongens Til-
…ettur… … r, Ingerid. Men
paa Tilbage… … de Lyst til politiske
…e af Ribbungerne ¹). … e nogen Modvegt.
…e haft, siges ikke, men at det … k kun de poli-
hed, kan skjønnes deraf at saa højtstaaen… … atte være ham
særskilt Grunde Fehirde angaar, da havde h… … tte den unge,
de fornemste blandt Baglerne; han havde allere… … fik det og-
klædt det vigtige Fehirde-Embede, og ligesom man ma… … og ud-
denne Tid havde mange og vigtige Forbindelser ved Kong … Vaar,
saaledes viser den Omstændighed, at han ej, som de øvrige B… Kong
ger, gik i Kongens Tjeneste, men i Jarlens, temmelig klart, at han … ter
have været mere fiendtligt sindet mod Kongen end disse, og hørt til … t
engere Kreds af dem, der efter Kong Philips Død sluttede sig om hans Broder, Hr. Andres Simonssøn, hvilken igjen, som vi have seet, traadte i et Slags intimere Forhold til Skule. Da Krigen mod de nordiske Smaafyrster og Gjenerobringen af de frafaldne Landskaber paa denne Tid var Valdemars Hovedformaal, og det derfor var ham om at gjøre at samle saa mange Trapper, som muligt, under sit Banner, have vel ogsaa hans Forhandlinger med Skule Jarl fornemmelig drejet sig om at denne skulde deeltage i Krigen. Men en saadan Understøttelse tilsagde eller gav Skule neppe for intet, og man kan være temmelig vis paa, at hvis Skule har forbundet sig til at yde ham Hjelp, har Valdemar ogsaa paa sin Side givet Skule Tilsagn om Gjentjenester, der ej godt kunde bestaa med Haakons Interesser, og neppe sigtede til mindre end at støde ham fra Tronen. At Skule virkelig har lovet at komme Valdemar til Hjelp med Folk og Skibe, kan man med Sikkerhed slutte deraf, at da Kong Haakon, strax efter den sidste, fuldstændige Opløsning af Ribbungernes Flok, begav sig til Bergen i Følge med Junker Knut, mødte han i Seløerne ved Lindesnes Skule Jarl, der med mange og store Skibe agtede sig ned til Danmark ²). En saadan Udrustning vilde Jarlen fornuftigviis ikke have

¹) Se ovenfor S. 651.

²) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 157.

førend han, som det heder, kunde vies under Kronen, have pavelig Dispensation; hertil kom, at medens han paa den ene Side erkjendte Nødvendigheden af, til Forebyggelse af Tronstridigheder for Eftertiden, at give egtefødde Kongeætlinger absolut Forret for uegte, maatte han paa den anden Side føle, at han derved middelbart svækkede sin egen Adkomst til Tronen, med mindre af han erhvervede en Legitimitet, der fuldkommen udslettede Mangelen ved hans egte Fødsel; og denne Legitimitet kunde alene Kroningen give. Man kan være forvisset om, at den rastløse Skule Jarl paa alle Maader har søgt at modarbejde dette, og at han, for saa vidt Kongen allerede tidligere har ytret sit Ønske derom, ogsaa heri har været understøttet af Erkebiskoppen. En Virkning af disse Bestræbelser var det upaatvivlelig, at Paven overdrog de foreløbige Undersøgelser angaaende denne Sag til Erkebiskop Peter Saxesøn i Lund og Biskoppen af Skara [1]), hvilken førstes Valg var Kongen saa ubehageligt, at han som det nedenfor skal vises, endog fandt det nødvendigt, i den Anledning at sende en Gesandt eller Befuldmægtiget til Pavestolen, der paa hans Vegne ligefrem anmodede Paven om at vælge en anden i hans Sted. Thi hvis ikke Skule og Erkebiskoppen her havde haft sin Haand med i Spillet, vilde vel Paven snarere have overdraget Hvervet til Prælater i Landet selv, og navnlig til Peters Efterfølger, Thore [2]), der, udvalgt af sine Kolleger, Chorsbrødrene i Nidaros, netop paa denne Tid maa have opholdt sig i Rom for at modtage Indvielsen, og til hvem, som vi ville see, Hvervet virkelig blev overdraget efter at de nys nævnte udenlandske Biskopper vare døde [3]). Med alt dette staa igjen uden al Tvivl de Tilnærmelser og øvrige Forhandlinger i Forbindelse, som nu fandt Sted mellem Jarlen og Kong Valdemar i Danmark. Vi have seet, hvorledes Skule allerede tidligere, umiddelbart efter at han havde faaet Sigurd Ribbung til at underkaste sig, havde søgt at nærme sig Kong Valdemar, men at der ikke blev noget deraf, formedelst

---

af Brevet, der er aftrykt i Dipl. Norv. I. No. 38, sees tydeligt, hvorledes den uegte Fødsel i og for sig betragtedes som en Mangel.

[1]) Dipl. Norv. I. No. 11. I dette Pavebrev er der, som sædvanligt, Rum aabent for begge Biskoppers Navne, og hvad Biskopperne i Skara angaar, kjender man ikke saa nøje til deres Tiltrædelses- og Afgangs-Aar, at man veed, om den her meente er Benedikt den Yngre, eller hans Eftermand Styrnar. Erkebiskoppen i Lund var Peter Saxesøn, forhen Domprovst i Lund, der valgtes til Andreas Sunessøns Eftermand, da denne formedelst Spedalskhed i Aaret 1222 tog sin Afsked; Peter fik dog ikke Pallium førend i 1224; han døde 10de Juli 1228, kort efter Andreas, der døde 4de Juni.

[2]) Denne Thore, der til Forskjel fra den første, osloiske Thore kaldes „Thore throndske", er sandsynligviis den „Sira Thore" der nævnes i Skules Gavebrev af 1225, se ovenfor S. 708.

[3]) Alt dette sees af det ovenfor anførte Diplom.

dennes uventede Tilfangetagelse ved Grev Henrik af Schwerin. At Skule allerede da pønsede paa Planer til at bringe Viken, eller hele Norge, under Valdemars Overherredømme, men selv herske som hans Vasall, er allerede ovenfor omtalt som højst sandsynligt. Valdemar sad i Fængsel indtil 21de December 1225, og begyndte ikke længe derefter at rejse sig igjen, for at vinde de under sit Fangenskab tabte Besiddelser tilbage. Skule Jarl fornyede ligeledes sine Forsøg paa at knytte Forbindelser med ham. Det er ovenfor berettet, hvorledes han allerede om Høsten 1226 sendte Kolbein Ketturygg og Grunde Fehirde ned til ham, og hvorledes disse, da de paa Tilbagevejen laa indfrosne i Marstrand, bleve overfaldne og dræbte af Ribbungerne [1]). Hvilket Erende disse Udsendinger egentlig havde haft, siges ikke, men at det maa have været et Erende af Vigtighed, kan skjønnes deraf at saa højtstaaende Mænd valgtes dertil; og hvad særskilt Grunde Fehirde angaar, da havde han, som vi vide, været en af de fornemste blandt Baglerne; han havde allerede ved Philips Hof beklædt det vigtige Fehirde-Embede, og ligesom man maa antage, at han fra denne Tid havde mange og vigtige Forbindelser ved Kong Valdemars Hof, saaledes viser den Omstændighed, at han ej, som de øvrige Baglerhøvdinger, gik i Kongens Tjeneste, men i Jarlens, temmelig klart, at han maa have været mere fiendtligt sindet mod Kongen end disse, og hørt til den engere Kreds af dem, der efter Kong Philips Død sluttede sig om hans Broder, Hr. Andres Simonssøn, hvilken igjen, som vi have seet, traadte i et Slags intimere Forhold til Skule. Da Krigen mod de nordiske Smaafyrster og Gjenerobringen af de frafaldne Landskaber paa denne Tid var Valdemars Hovedformaal, og det derfor var ham om at gjøre at samle saa mange Trapper, som muligt, under sit Banner, have vel ogsaa hans Forhandlinger med Skule Jarl fornemmelig drejet sig om at denne skulde deeltage i Krigen. Men en saadan Understøttelse tilsagde eller gav Skule neppe for intet, og man kan være temmelig vis paa, at hvis Skule har forbundet sig til at yde ham Hjelp, har Valdemar ogsaa paa sin Side givet Skule Tilsagn om Gjentjenester, der ej godt kunde bestaa med Haakons Interesser, og neppe sigtede til mindre end at støde ham fra Tronen. At Skule virkelig har lovet at komme Valdemar til Hjelp med Folk og Skibe, kan man med Sikkerhed slutte deraf, at da Kong Haakon, strax efter den sidste, fuldstændige Opløsning af Ribbungernes Flok, begav sig til Bergen i Følge med Junker Knut, mødte han i Seløerne ved Lindesnes Skule Jarl, der med mange og store Skibe agtede sig ned til Danmark [2]). En saadan Udrustning vilde Jarlen fornuftigviis ikke have

[1]) Se ovenfor S. 651.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 157.

gjort, naar det ej var for at tage Deel i Krigen. Heraf blev der dog intet, og i dets Sted vendte Jarlen om, og fulgte med Kongen til Bergen. Aarsagen er let at indsee. Kongen, hvis seneste Forhandlinger med Ribbungerne og Beskjeftigelse med at ordne Vikens og Oplandenes Anliggender maa have optaget Juni og Juli Maaneder, saa at han omtrent i de første Dage af August tiltraadte Bergensrejsen [1]), har vistnok enten allerede ved Afrejsen fra Oslo, eller ogsaa undervejs, ved Tunsberg, Sandesund eller andensteds sydligt i Viken, af danske Skippere faaet Efterretning om Kong Valdemars store og afgjørende Nederlag ved Bornhøvede den 22de Juli, og har siden ved Mødet med Skule i Seløerne fortalt det, som Dagens vigtigste Nyhed, til denne, der umuligt kan have vidst noget derom, da han forlod Throndhjem, men som strax maatte indsee, at han nu vilde komme for seent til Danmark, og at der for det første ikke der var noget for ham at gjøre, og endnu mindre at vente, hvorfor han lige saa godt kunde vende om med det samme, og følge Kongen til Bergen. Der tales ikke om, at Kongen gjorde Skule nogen Bebrejdelser, fordi han saaledes paa egen Haand indlod sig med en fremmed Konge, hvis Sindelag mod Haakon umulig kunde være gunstigt, men han synes fremdeles at have gjort sig til Regel, saa længe det paa nogen Maade kunde skee, at holde gode Miner med Jarlen, og denne, der i det mindste for

---

[1]) Efterat Kong Haakon havde jaget Ribbungerne over Grændsen ved Vinaar den 17de Mai, tilbragte han, som vi have seet, Himmelfartsdagen den 2. hos Biskoppen paa Hamar, og ordnede Oplandenes Anliggender. Dette har vel optaget et Par Dage, saa at han omkring 23de Mai kom tilbage til Oslo. Her blev han en halv Maaned, inden han tiltraadte Rejsen til Kongehelle, hvilket altsaa skede omkring 7de Juni. Ankommen til Kongehelle omkring 9de Juni, sad han atter der en halv Maaned, altsaa omtrent til St. Hans Dag, da han drog tilbage til Oslo, hvor han vel kom omtring den 27de. Kort efter kom Harald af Lauftun til ham, og Underhandlingerne med Knut begyndte; disse, saavel som Forliget og de deraf flydende Foranstaltninger medtoge dog vel mindst en Uge, altsaa indtil 4de Juli. Derpaa beskikkede Kongen atter sit Rige, som det heder, over alle Oplandene, sendte Harald af Lauftun efter Magnus Bladstakk, skrev til Vermelændingerne om ham, og maatte, som det er let at skjønne, holde sig færdig til et nyt Tog imod dem, indtil han erfarede Magnus's Aflivelse; til alt dette kan man ikke regne mindre end 3 a 4 Uger, eller til de allersidste Dage af Juli, saa at Afrejsen skede omkring 1ste August. Men Efterretningen om Slaget ved Bornhøvede den 22de Juli, der var en for hele Danmark saa vigtig Begivenhed, kunde da let, og maatte vel være kommen til Oslo eller Tunsberg, der stod i saa levende Handelsforbindelse baade med Danmark og Nordtydskland. I alle Fald kunde Kongen erfare det af de Handelsfartøjer fra Danmark og Tydskland, som han mødte paa sin Be... Men derimod kan Skule intet have hørt derom, førend han — omkring 8. August — mødte Haakon ved Seløerne.

en Tid ej havde Udsigten til Valdemars mægtige Hjelp for Øjnene, fandt ogsaa bedst sin Regning ved at vise Blidhed og Venlighed mod Kongen. Det skulde synes, som om det ogsaa maatte være blevet et nyt og sterkere Baand imellem dem, at Dronning Margrete, Jarlens Datter, netop under hans Ophold i Bergen denne Høst fødte sin første Søn, **Olaf**, til Verden [1]), og det maatte derhos bebude de bedste Udsigter for den fremtidige gode Forstaaelse mellem Kongen og begge de øvrige forrige Kronprætendenter indbyrdes, at Junker Knut, sandsynligviis efter Kongens Tilskyndelse, bejlede til og egtede Jarlens anden Datter, **Ingerid**. Men mod Skules umættelige Ærgjerrighed og aldrig hvilende Lyst til politiske Machinationer formaaede ingen saadanne Hensyn at danne nogen Modvegt. Ved at skjenke Knut sin Datters Haand havde han vistnok kun de politiske Fordele for Øje, som denne Forbindelse, der i sig selv maatte være ham ubehagelig, kunde bringe ham, og han haabede vel at kunne benytte den unge, charakteersvage Mand som et Redskab for sine Interesser. Han fik det ogsaa maget saaledes, at Knut skulde følge med ham til Throndhjem, og udvirkede derhos Kongens Samtykke til, at han selv den følgende Vaar, ledsaget af Knut og flere andre Herrer, maatte drage over Land til Kong Valdemar, hvilken han vel haabede da var kommen nogenlunde til Kræfter efter Nederlaget, og ved hvis Hof han desuden havde lettere ved at virke paa Erkebiskoppen af Lund til Skade for Kong Haakons Ønsker.

At Kong Haakon og hans forstandige Raadgivere skulde have næret Tillid til Skule, og ikke gjennemskuet de fleste af hans Planer, synes lidet troligt. Men at Haakon desuagtet, som det synes, gjorde saa lidet for at hindre disse Planer, og tillod ham saa uhindret at gjøre og lade hvad han vilde, endog naar han næsten aabenlyst gjorde Forberedelser til at støde ham fra Tronen, kan neppe forklares af anden Aarsag, end at Haakon engang for alle havde besluttet, for Fredens og Sømmelighedens Skyld at taale alt hvad der paa nogen Maade kunde taales, og ikke at være, ja endog at undgaa Skinnet af at være, den angribende Part, saa at Ansvaret og Bebrejdelsen for at have yppet ny Borgerkrig alene maatte hvile paa Jarlen. Han har vel ogsaa nu følt sig saa sikker paa Tronen og ved Undersaatternes Yndest, at han ikke synderlig frygtede Jarlen. Men som et Tegn paa, at Haakon dog var forberedt paa det værste, og betænkt paa at skaffe sig Venner, ved hvis Hjelp han kunde holde et Forbund mellem Skule Jarl og Valdemar Stangen, kan man vel betragte den venskabelige Forbindelse, som han paa denne Tid indledede, eller maaskee allerede havde indledet, med Europas mægtigste, talentfuldeste og statsklo-

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 158.

gjort, naar det ej var for at tage Deel i Krigen. Heraf blev der dog intet, og i dets Sted vendte Jarlen om, og fulgte med Kongen til Bergen. Aarsagen er let at indsee. Kongen, hvis seneste Forhandlinger med Ribbungerne og Beskjeftigelse med at ordne Vikens og Oplandenes Anliggender maa have optaget Juni og Juli Maaneder, saa at han omtrent i de første Dage af August tiltraadte Bergensrejsen[1]), har vistnok enten allerede ved Afrejsen fra Oslo, eller ogsaa undervejs, ved Tunsberg, Sandesund eller andensteds sydligt i Viken, af danske Skippere faaet Efterretning om Kong Valdemars store og afgjørende Nederlag ved Bornhøvede den 22de Juli, og har siden ved Mødet med Skule i Seløerne fortalt det, som Dagens vigtigste Nyhed, til denne, der umuligt kan have vidst noget derom, da han forlod Throndhjem, men som strax maatte indsee, at han nu vilde komme for seent til Danmark, og at der for det første ikke der var noget for ham at gjøre, og endnu mindre at vente, hvorfor han lige saa godt kunde vende om med det samme, og følge Kongen til Bergen. Der tales ikke om, at Kongen gjorde Skule nogen Bebrejdelser, fordi han saaledes paa egen Haand indlod sig med en fremmed Konge, hvis Sindelag mod Haakon umulig kunde være gunstigt, men han synes fremdeles at have gjort sig til Regel, saa længe det paa nogen Maade kunde skee, at holde gode Miner med Jarlen, og denne, der i det mindste for

---

[1]) Efterat Kong Haakon havde jaget Ribbungerne over Grændsen ved Vinger den 17de Mai, tilbragte han, som vi have seet, Himmelfartsdagen den 20de hos Biskoppen paa Hamar, og ordnede Oplandenes Anliggender. Dette har vel optaget et Par Dage, saa at han omkring 23de Mai kom tilbage til Oslo. Her blev han en halv Maaned, inden han tiltraadte Rejsen til Kongehelle, hvilket altsaa skede omkring 7de Juni. Ankommen til Kongehelle omkring 9de Juni, sad han atter der en halv Maaned, altsaa omtrent til St. Hans Dag, da han drog tilbage til Oslo, hvor han vel kom omkring den 27de. Kort efter kom Harald af Lauftun til ham, og Underhandlingerne med Knut begyndte; disse, saavel som Forliget og de deraf flydende Foranstaltninger medtoge dog vel mindst en Uge, altsaa indtil 4de Juli. Derpaa beskikkede Kongen atter sit Rige, som det heder, over alle Oplandene, sendte Harald af Lauftun efter Magnus Bladstakk, skrev til Vermelændingerne om ham, og maatte, som det er let at skjønne, holde sig færdig til et nyt Tog imod dem, indtil han erfarede Magnus's Aflivelse; til alt dette kan man ikke regne mindre end 3 a 4 Uger, eller til de allersidste Dage af Juli, saa at Afrejsen skede omkring 1ste August. Men Efterretningen om Slaget ved Bornhøvede den 22de Juli, der var en for hele Danmark saa vigtig Begivenhed, kunde da let, og maatte vel være kommen til Oslo eller Tunsberg, der stod i saa levende Handelsforbindelse baade med Danmark og Nordtydskland. I alle Fald kunde Kongen erfare det af de Handelsfartøjer fra Danmark og Tydskland, som han mødte paa sin Be[illegible] Men derimod kan Skule intet have hørt derom, førend han — omkring [illegible] August — mødte Haakon ved Seløerne.

en Tid ej havde Udsigten til Valdemars mægtige Hjelp for Øjnene, fandt ogsaa bedst sin Regning ved at vise Blidhed og Venlighed mod Kongen. Det skulde synes, som om det ogsaa maatte være blevet et nyt og sterkere Baand imellem dem, at Dronning Margrete, Jarlens Datter, netop under hans Ophold i Bergen denne Høst fødte sin første Søn, **Olaf**, til Verden [1]), og det maatte derhos bebude de bedste Udsigter for den fremtidige gode Forstaaelse mellem Kongen og begge de øvrige forrige Kronprætendenter indbyrdes, at Junker Knut, sandsynligviis efter Kongens Tilskyndelse, bejlede til og egtede Jarlens anden Datter, **Ingerid**. Men mod Skules umættelige Ærgjerrighed og aldrig hvilende Lyst til politiske Machinationer formaaede ingen saadanne Hensyn at danne nogen Modvegt. Ved at skjenke Knut sin Datters Haand havde han vistnok kun de politiske Fordele for Øje, som denne Forbindelse, der i sig selv maatte være ham ubehagelig, kunde bringe ham, og han haabede vel at kunne benytte den unge, charakteersvage Mand som et Redskab for sine Interesser. Han fik det ogsaa maget saaledes, at Knut skulde følge med ham til Throndhjem, og udvirkede derhos Kongens Samtykke til, at han selv den følgende Vaar, ledsaget af Knut og flere andre Herrer, maatte drage over Land til Kong Valdemar, hvilken han vel haabede da var kommen nogenlunde til Kræfter efter Nederlaget, og ved hvis Hof han desuden havde lettere ved at virke paa Erkebiskoppen af Lund til Skade for Kong Haakons Ønsker.

At Kong Haakon og hans forstandige Raadgivere skulde have næret Tillid til Skule, og ikke gjennemskuet de fleste af hans Planer, synes lidet troligt. Men at Haakon desuagtet, som det synes, gjorde saa lidet for at hindre disse Planer, og tillod ham saa uhindret at gjøre og lade hvad han vilde, endog naar han næsten aabenlyst gjorde Forberedelser til at støde ham fra Tronen, kan neppe forklares af anden Aarsag, end at Haakon engang for alle havde besluttet, for Fredens og Sømmelighedens Skyld at taale alt hvad der paa nogen Maade kunde taales, og ikke at være, ja endog at undgaa Skinnet af at være, den angribende Part, saa at Ansvaret og Bebrejdelsen for at have yppet ny Borgerkrig alene maatte hvile paa Jarlen. Han har vel ogsaa nu følt sig saa sikker paa Tronen og ved Undersaatternes Yndest, at han ikke synderlig frygtede Jarlen. Men som et Tegn paa, at Haakon dog var forberedt paa det værste, og betænkt paa at skaffe sig Venner, ved hvis Hjelp han kunde holde et Forbund mellem Skule Jarl og Valdemar Stangen, kan man vel betragte den venskabelige Forbindelse, som han paa denne Tid indledede, eller maaskee allerede havde indledet, med Europas mægtigste, talentfuldeste og statsklo-

[1]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 158.

geste Monarch paa den Tid, Kejser **Frederik den 2den** i Tydskland. Deres Stilling med Hensyn til Europas davaerende politiske System maatte allerede i og for sig danne mange Berøringspunkter mellem dem. Skjønt i sin Barndom understøttet og saa godt som opdragen af Pave Innocentius den 3die, kunde Frederik dog, som Hohenstaufer, da han kom til Skjels Aar, ikke fornegte sin Æts traditionnelle Principer, eller indtage en anden Stilling end den, hvori hans politiske Interesser satte ham: senere eller tidligere maatte han komme paa en spendt Fod med Pavestolen, der umuligt kunde taale, at han befæstede sin Magt saaledes i Italien, som han med særdeles Klogskab og Kraft lagde an paa; som hohenstaufisk Kejser, med dynastiske Planer, sigtende til at danne et eneste samlet Monarchi af alle de ham undergivne Lande, var og blev han Ghibellinernes Hoved og det pavelige Herredømmes Modstander; forud for sin Tid i Dannelse og aandelig Udvikling, mere liberal og tolerant end de fleste af hans Samtid, betragtedes han som en Fritænker, ja tildeels endog som en Gudsfornegter, eller omtrent som Kong Sverre betragtedes af Geistligheden for tredive Aar tilbage. I Tydskland havde han som Hohenstaufer arvet sin Æts Familiefiendskab med det welfiske Huus. Fejder med dette havde foruroliget hans tidligste Umyndigheds-Aar, og af disse tvende stridende Hoved-Interesser, de welfiske og de hohenstaufiske, bestemtes alle de vigtigste politiske Bevægelser i det tydske Rige. De danske Konger af Valdemarernes Huus havde for det meste sluttet sig til de welfiske og de pavelige Interesser. Lige saa vist som de hohenstaufiske Kejsere, med deres vidt svævende Herskerplaner, ogsaa strakte deres Hænder ud efter Danmark og søgte at gjøre det til et Lyd- eller Lensrige under Tydskland, lige saa vist maatte fælles Fare og fælles Fordeel bringe Danmarks Konger og Welferne, der desuden paa det nærmeste vare Naboer, til at slutte sig sammen med hine, og søge Pavestolens mægtige Venskab. Det var kun Valdemar den 2den, som for en kort Tid, da den welfiske Kejser Ottos Magt var knækket, gjorde et Brud paa det gamle System og traadte over paa den hohenstaufiske Frederiks Side, hvorved han erhvervede Bekræftelse paa sit Herredømme over Nordalbingen m. m.; men dette, næsten unaturlige, Forhold varede ikke længe, og da Valdemar, løsladt fra sit Fangenskab, rustede sig til at hevne den lidte Fornærmelse og gjenvinde de tabte Lande, var Kejseren atter fiendtligt stemt mod Danmark og opfordrede alle tydske Fyrster til Kamp mod dette Land, medens Welferne derimod, som just paa denne Tid kom i Strid med Frederik om deres Besiddelser, og desuden vare nær beslægtede med det danske Kongehuus, stode paa Valdemars Side og kæmpede for det danske Herredømme i Tydskland. Men paa samme Maade, som de hohenstaufiske Kejsere strakte deres Hænder efter Danmark paa samme Maade strakte de danske Konger Hænderne efter Norge: Kong

Valdemar betragtede ganske vist endnu Sverres Ætlinger som aldeles uberettigede til Tronen, eller som Usurpatører, hvilke han neppe engang tilstod Kongenavn, og som han forlængst vilde have forjaget, hvis ikke Omstændighederne havde hindret ham fra at blande sig umiddelbart i Norges Anliggender, flere end den ene Gang da han var oppe i Norge og indsatte Erling Steinvegg. Allerede derved maatte Haakon Haakonssøn, simpelt hen efter den sædvanlige Tingenes Gang, at man er sine Fienders Fiendes Ven, føle sig hendragen til Kejser Frederik, og betragte ham som den, paa hvis Bistand han i en muligt forestaaende Krig mod Danmark kunde regne. Men tillige maatte han føle, at de lige overfor Pavestolen havde Interesser tilfælles. Norge, eller rettere Sverres Æt, repræsenterede i Norden de ghibellinske, Danmark de welfiske Tendenser [1]. Hvor tidligt Frederik og Haakon traadte i umiddelbar Forbindelse med hinanden ved Gesandtskaber og Udvexling af Gaver, siges ikke; vi erfare kun saa meget, at Kejseren allerede omkring 1229—1230 kaldes Haakons Ven [2]) hvilket forudsætter at en saadan Forbindelse allerede var opstaaet, og at det var Kejseren, der gjorde det første Skridt til at bringe denne Forbindelse i Stand, idet han — Tiden angives ikke anderledes, end at det var „længe før" 1237 — sendte et Gesandtskab, i hvis Spidse der stod en Herre ved Navn Wilhelm, til Kongen og Jarlen med mange Foræringer, hvorimod disse til Gjengjeld sendte ham mange andre Gaver, af det Slags, „som der syd paa vare vanskelige at erholde", og derfor betragtedes som Kostbarheder. Fra den Tid af, siges der, begyndte Sendeferder mellem Kongen og Kejseren, og den første Gesandt, Kongen sendte, var Stallaren Gudleik af Ask, der traf Kejseren paa Sicilien, og blev venskabeligt modtagen af ham. Denne første Tilnærmelse fandt maaskee allerede Sted i Aaret 1224, da Kejser Frederik opholdt sig paa Sicilien for at undertvinge de oprørske, der boende Saracenere, og da han udtrykkeligt opfordrede Pave Honorius til at sende Gesandter saavel til Frankrig og England, som til de øvrige europæiske Fyrster, for at virke til Korstogets Fremme [3]). Man seer ellers heraf, at Norge allerede i de første Aar efter Kong Haakons Optræden som myndig, og endnu førend den farlige Ribbungefejde var endt, havde begyndt at tildrage sig Udlandets Opmerksomhed.

Norges Forhold til England synes paa denne Tid i det hele taget at have været venskabeligt, da begge Lande gjensidigt tiltrængte hverandre. Allerede i 1217, da Kong Haakon havde besteget Tronen, tilskrev Kongen eller vel rettere Jarlen, som hans Formynder, den ligeledes

---

[1]) Haakon Haakonss. Saga Cap. 191.

[2]) Haakon Haakonss. Saga Cap. 164.

[3]) Raynaldus, ved 1224, No. 11, 12.

umyndige Kong Henrik, og foreslog et Freds- og Enigheds-Forbund. Overbringeren af Brevet var Abbeden i Lyseklostet, der altid havde staaet i nøjeste Forbindelse med England, fra hvilket det var blevet stiftet, og hvis Skibe endog for faa Aar siden havde faaet Fritagelse indtil videre fra alle sædvanlige Afgifter i engelske Havne [1]. Kong Henrik svarede særdeles venligt, udtrykte det Ønske at begge Riger skulde være „fælles", og samtykkede i at Handelsmænd fra det ene Rige frit og ubindret skulde kunne besøge det andet. Han beholdt endog Abbeden en Stund hos sig, for efter Evne at erstatte nogen Skade, der af hans Undersaatter synes at have været tilføjet et af Kongens Skibe. Det lader ikke til, at dette venskabelige Forhold er rokket under de politiske Storme, som i denne Tid rystede England [2].

127. Kongen og Jarlens samtidige Ophold i Bergen. Uroligheder mellem deres Mænd. Jarlen besøger Kong Valdemar og forlenes med Halland.

Under Kongens og Jarlens samtidige Ophold i Bergen gik det nok saa venligt til mellem dem selv; de holdt begge til i Kongsgaarden, og vare hver Dag skifteviis Gjest hos hinanden. Men det mislige Forhold, som herskede mellem dem, aabenbarede sig dog lige fuldt ved idelige Slagsmaal mellem deres Folk, hvortil der var alt for god Anledning, da Drik og Sviir hørte til Dagens Orden, og saavel Kongen, som Jarlen, havde en Mængde af sine Mænd om sig, hvilke igjen, fornemmelig Lendermændene, holdt betydelige Skarer af Krigere. Man kan saaledes let forestille sig, hvor uroligt det denne Sommer gik til i Bergen, og hvor stor Anstrengelse der behøvedes fra de Styrendes Side, for nogenlunde at holde Orden. Et Exempel er os opbevaret. Det er ovenfor nævnt, hvorledes Thord Prest, Søn af Birkebeinen Erik Bagge, havde været med at dræbe Hirdmanden Arne Herjardal, Paal Vaagaskalms Frænde, nort

[1]) Rotuli lit. pat. London 1835 I, 1. 95.

[2]) Rymeri foedera, nyeste Udgave I. 149. Brevet, hvoraf ogsaa en ligelydende Gjenpart udstedtes til Skule Jarl, er dateret 10de Oktober 1217. Det er vistnok en Misforstaaelse, naar man forklarer Slutningsordene, som om Kongen af England vilde søge Regres hos Abbeden og Kongens Skib for Skade, han selv eller hans Undersaatter havde lidt. Der staar: „retinuimus abbatem prædictum, ut de navi vestra et rebus in ea contentis pro posse nostro restitutionem de ceteris negotiis nostris fieri faciamus," hvilket neppe kan gjengives anderledes end: „vi have holdt bemeldte Abbed tilbage, for med Hensyn til eders Skib og Ladning, efter Evne, at skaffe Erstatning af vore Ejendele." Det er især Udtrykkene pro posse nostro og fieri, som vise dette. Kongens Skib har rimeligviis under Forvirringen i England været blevet ilde medhandlet.

i Vaagen 1224 [1]). Dette Drab søgte nu Paal Vaagaskalms Søn Ivar Grette at hevne ved at dræbe den gamle, uskyldige Erik Bagge, men herover bleve Kongens Hirdmænd saa forbitrede, at de væbnede sig, og vilde have fat paa Nikolas, Ivars Broder. Nikolas og hans Fader Paal (og sandsynligviis Ivar Grette selv) toge deres Tilflugt til Nikolaikirkens Taarn, men Hirden stormede efter, og vilde bryde Kirken op. Da blev Kongen, som den Dag var Jarlens Gjest, kaldet til, og ilede med Skule derhen: det var paa høj Tid, thi Hirdmændene havde nu faaet fat paa Lendermanden Ivar Nev, Paals Frænde, og vilde dræbe ham, alt efter den gamle, fordærvelige Skik, at man, som det i Loven heder, i Drabstilfælde ej holdt sig til Banemanden selv, men til den bedste og mest anseede af hans Æt, lige meget om denne var ganske uskyldig i Drabet. Kongen tog strax Ivar i sin Beskyttelse, forbød Hirden at krænke Kirkefreden, lod Drabsmanden, Ivar Grette, hemmelig bringe over til Munkeliv Kloster, hvorfra han siden kom ud af Landet, og erklærede paa en Hirdstevne Dagen efter, at Nikolas ej skulde undgjelde for en Handling, hvori han ej havde haft den mindste Deel. Men dette viser noksom, hvor fiendtlig Stemningen var mellem begge Fyrsters Tilhængere [2]). Den venlige Omgang mellem Kongen og Jarlen vedblev imidlertid uforandret lige til dennes Afrejse til Throndhjem, og Vintren gik roligt hen. Den paafølgende Vaar, da Skule, efter som det var bestemt, med Junker Knut og et stort Følge begav sig over Land til Oslo, for siden at drage til Danmark, og Kongen strax efter ankom til Søs fra Bergen, var Forholdet mellem dem selv fremdeles tilsyneladende nok saa godt. Kongen, der paa sine Skibe havde medbragt fuldt op af alle Fornødenheder, medens Jarlen, der var dragen over Land, ikke havde kunnet føre stort med sig, beværtede ham de fleste Aftener hos sig, skjønt de for øvrigt ikke boede sammen, da Kongen holdt til i den Gaard, der kaldtes Digreskytningen, Jarlen derimod i Skarthælen [3]), medens Kongsgaarden, der maaskee endnu ikke var fuldt færdig, beboedes af den nye Erkebiskop Thore, der just var kommen tilbage fra Rom, og var bleven modtagen af Kongen med den største Forekommenhed. Men Voldsscenerne mellem Kongens og Jarlens Mænd fornyedes. En af Jarlens Folk, Roe Hallkellssøn, dræbte en Aften en af Kongens Hirdmænd, Olaf hvite, men var fornuftig nok til, strax at ile lige hen til Kongens

---

[1]) Se ovenfor S. 675.

[2]) Haakon Haakonss. Saga Cap. 157.

[3]) Begge disse Gaarde omtales oftere, ogsaa i Diplomer. „Digreskytningen" vil egentlig kun sige „den digre eller store Skytningsstue". Skarthælen tilhørte rimeligviis en Mand med Tilnavnet Skarthæl, der siden nævnes i Haakon Haakonssøns Saga.

Herberge og bede ham om Tilgivelse, hvilken han ogsaa strax fik. Kongens Lendermænd og Hirdmænd, der ikke vidste dette, stormede imidlertid hen til Jarlsmændenes Herberge, for at tage Hevn, og da Kongen, paa Jarlens Anmodning, i egen Person begav sig derhen for at tale de Forbitrede til Rette, og med Nød og neppe havde banet sig Vej over sine egne Hirdmænds Hoveder ind i Gaarden, var en af Jarlsmændene¹) fræk nok til at foreslaa sine Kammerater, uden Videre at slaa ham ihjel, „da havde de dog noget for al denne Uro". De andre skammede ham rigtignok ud for dette nederdrægtige Raad, men man seer dog heraf, hvilke Følelser der kunde besjæle enkelte af Jarlsmændene, og som aabenbart havde deres Udspring fra Jarlen selv. Kongen, der fremdeles kun søgte at overholde Fred og Ro, uden enten at see til højre eller venstre, stevnede alle de Tilstedeværende til Møde paa Hallvards Kirkegaard, og gik imidlertid med Jarlsmændene et Stykke udenfor Byen, da de ellers ikke kunde være sikre for Birkebeinerne; derpaa gik han hjem, og førte med egen Haand Roe ind i Hallvardskirken. Erkebiskoppen blandede sig ogsaa i Sagen, idet han sendte Bud til Kongen, med Bøn om at han vilde forebygge yderligere farlige Følger af Slagsmaalet. Anmodningen var vistnok overflødig, da det netop var herpaa, at Kongens Bestræbelser gik ud; han lovede imidlertid at efterkomme den, og saa vidt man kan skjønne, lykkedes det ham. Da Skule strax efter skulde tiltræde sin Rejse til Danmark, hvilket han havde tænkt at gjøre paa lejede Kjøbmandsskibe, viste Kongen ham strax den Opmerksomhed at laane ham Skibe og skjenke ham Ledingen af 12 Skibreder, saa at han kunde rejse standmæssigt. Denne Opmerksomhed er saa meget mere at beundre, som Kongen umuligt kan have betragtet Jarlens Rejse med gunstige Øjne, eller endog kun med Ligegyldighed. Han maa have næret Mistanke om, at Skule vilde virke i sin egen, og mod hans, Interesse, om ikke i anden Henseende, saa dog i det mindste for at hindre hans Kroning, der nu paa en Maade var afhængig af den danske Erkebiskops Godtbefindende, og i hvilken Anledning han enten nys havde afsendt, eller just nu afsendte den før omtalte Befuldmægtigede eller paalidelige Agent til Paven, for at anmode denne om at fratage Erkebiskoppen af Lund det ham overdragne Undersøgelses-Hverv og udnævne en anden Undersøgelses-Kommissær i hans Sted, da Kongen, som Paven selv siden udtrykker sig, „af klækkelige Grunde havde ham mistænkt for at være sig imod" ²). Jar-

¹) Han hed, ifølge Sagaen, Sigurd, men hans Tilnavn eller Faders Navn angives ikke.

²) Se det oven anførte Brev, Dipl. Norv. I. No. 11. Hvo den Agent eller procurator var, som Kongen sendte, siges ikke; man kunde formode, at han tillige har været Gesandt hos Kejseren, og saaledes kunde det vel være

len begav sig virkelig med et glimrende Følge, hvoriblandt Junker, eller, som han nu kaldtes, Herr Knut, Gregorius Jonssøn, og Aasulf Jarlsfrænde, ned til Kong Valdemar, hvilken han traf i Kjøbenhavn, fandt en venlig Modtagelse, forblev hos ham en Stund, og havde, siges der, mange hemmelige Samtaler med ham, hvorhos Danekongen, da de omsider skiltes ad, gav ham mange og store Gaver, og forlenede ham med **Halvdelen** (sandsynligviis den nordlige Halvdeel) **af Halland**. Om dette ikke var mistænkeligt, maatte intet være det. De hemmelige Forhandlinger med Valdemar, som ej alene ikke havde lagt Dølgsmaal paa, men endog med væbnet Haand havde søgt at gjennemføre sine foregivne Fordringer paa Lensherredømmet over Norge, eller i det mindste over Viken; disse Forhandlinger just paa denne Tid, da de foreløbige Undersøgelser med Hensyn til Haakons Kroning stode paa, og nu endelig Forleningen med halve Halland, der for Enhver maatte see ud som om den var myntet mod Vikens Sikkerhed og Rolighed, ej at tale om de ubehagelige Minder fra Finn Arnessøns og Haakon Ivarssøns Dage, som den opfriskede: alt dette kunde umuligt andet end baade vække Mistanke og Misnøje. Hvad der end mere bestyrker, at Jarlens Bedrift i Danmark maa have gaaet ud paa Landets eller i det mindste Kongens Skade, og saaledes været af den Natur, at ingen loyal Patriot eller Kongeven kunde være tjent med at ansees deelagtig deri, er den Omstændighed, at saavel Hr. Knut, som Gregorius Jonssøn, ved Tilbagekomsten til Norge, hvor Jarlen og de aller først løb ind til Tunsberg, strax skilte sig fra denne, for at begive sig til Kongen, der imidlertid var rejst til Bergen. Skule, der selv blev tilbage i Viken og tilbragte Høsten der, kunde ikke vel negte dem Orlov til Rejsen. De havde allerede næsten tilbagelagt den, og vare komne lige til Hvarven udenfor Bergen, da Skibet, hvorpaa de befandt sig, stødte mod en Bode og forliste, hvorved Gregorius og flere andre omkom, medens Knut kun med Nød og neppe blev reddet, og mistede mange kostbare Ejendele [1]). Med Gregorius uddøde i lige nedstigende Linje den gamle Blindheims-Æt paa Søndmøre, der ansaaes for den ypperste af alle Lendermands-Ætter-

den før omtalte Gudleik af Ast, Stallaren. Samme Agent maa have været affendt aller senest i Begyndelsen af 1228, da hans Erende var at faa Erkebiskoppen af Lund removeret fra Undersøgelseshvervet, og denne døde allerede 10de April 1228, hvorom Agenten underrettede Paven, der da, som det nedenfor vil sees, overdrog Hvervet til Erkebiskop Thore og Biskop Arne i Bergen. Naar Paven selv fandt, at Haakon havde klækkelige Grunde (rationabilis caussa) til at holde Erkebiskop Peter af Lund mistænkt, kan man neppe tvivle paa at han var Kongens Fiende, og af alle Kræfter virkede imod ham, eller til Gunst for Skule.

[1]) Haakon Haakonss. Saga Cap. 161.

ne [1]). Kongen tog meget venligt imod Knut, der fra denne Tid, som det synes, forblev hos ham eller i det mindste ikke vendte tilbage til Jarlen; og da ikke længe efter Jarlens Datter Ingerid, Knuts unge Hustru, afgik ved Døden, var det, som Sagaen udtrykker sig, aldeles forbi med deres Venskab, og Knut optraadte endog aabenbart som hans Modstander [2]). Den ærlige Knut maa have seet og hørt saa meget under Opholdet hos ham den sidst forløbne Vinter og under Besøget i Kjøbenhavn, at han ej skjøttede om at have videre med ham at skaffe. Paa hvilket Sted i Viken Skule Jarl opholdt sig denne Høst, eller hvad han tog sig for, omtales ikke. Snarest skulde man formode at han har opholdt sig i den aller sydligste Deel, nærmest Halland, og maaskee endog af og til i dette Landskab, for at tage sit Len i Besiddelse og treffe de i den Anledning nødvendige Foranstaltninger. For Resten havde han, hvis han virkelig havde sat sit Haab til at den danske Erkebiskop som Undersøgelses-Kommissær kunde tilføje Kongen nogen Skade, den Ærgrelse, at han døde maaskee endnu inden han selv havde forladt Danmark, eller strax efter (10de Juli); og da ligeledes Biskoppen af Skara omtrent paa samme Tid, eller kort efter, var afgaaen ved Døden, overdrog Paven, underrettet derom af Kongens Agent, Undersøgelseshvervet til Erkebiskop Thore af Nidaros og Biskop Arne i Bergen ved en Skrivelse af 13de Februar 1229 [3]). Henimod Vintren vendte Jarlen atter tilbage til Throndhjem og forblev der, medens Kongen tilbragte Vintren i Bergen. Da, heder det, var der god Fred i Landet og godt Samtykke mellem Kongen og Jarlen. Det sidste vil vel da kun sige, at Jarlen endnu ikke har fundet det belejlige Øjeblik at være kommet, til at tage Masken af, og at den humane, forsonlige Konge, skjønt han vistnok gjennemskuede ham, fremdeles, saa længe det var muligt, søgte at overholde i det mindste det ydre Skin af sømmelig Enighed og god Forstaaelse. Heller ikke fra Naboriget Sveriges Side behøvede Haakon for det første at frygte nogen Ufred. Efter Forliget med Junker Knut maa man antage at Eskil Lagmand var kommen paa en venskabelig Fod med ham, og da kunde han nok være sikker med Hensyn til Vestgøterne. Derforuden havde de svenske Stormænd nu nok at bestille med indbyrdes

[1]) Dette er Sagaens udtrykkelige Ord. Den bekjendte Deel af Ætten naar, som det af Slægttavlen No. 18 i forrige Bind viser sig, ikke længer op end til Gregors Plejefader Jon Smjorbalte, der maa have levet omkring 1100, men der er al Sandsynlighed for, at den ovenfor I. D. 1. B. S. 739 omtalte Thorgeir paa Blindheim, der af Egil Skallgrimsson frelstes fra at kæmpe med Berserken Ljot, var samme Æt.

[2]) Haakon Haakonss. Saga Cap. 174. Dette fortælles ved 1232—33, uden at det udtrykkeligt siges, naar Fru Ingerid døde.

[3]) Dipl. Norv. I. 11.

Fejder, idet de herskesyge Folkunger i Aaret 1229 satte en af deres egen Midte, **Knut den lange**, paa Tronen [1]); den trettenaarige Erik Eriksøn eller rettere hans Formyndere, søgte at dæmpe Oprøret, men bleve aldeles slagne ved Alvastra [2]) og Erik maatte flygte til sin Morbroder, Kong Valdemar i Danmark; først efter fem Aars Forløb, i hvilken Tid Sejrherrerne synes at have anrettet frygtelige Ødelæggelser [3]), kom han tilbage, fældede Knut lange i Slaget ved **Sparsetra** (1234), og satte sig paa ny i Besiddelse af Tronen, uden at dog de andre Fejder derfor endnu paa lang Tid ophørte. Men saa meget maa ansees vist, at de svenske Magthavere i disse Aar ikke kunde tænke paa at yppe Kiv med Norge. Og der blev heller ikke Tale om at fordre Fyldestgjørelse for Haakons Vermelandstog førend i 1241. Om Vintren, i Begyndelsen af Aaret 1230, da Haakon opholdt sig i Oslo, kom hans Frænde, Folkungen Magnus Broke, Søn af Knut Jarl, Byrge Brosas Søn, til ham, uvist i hvilket Øjemed, blev vel modtagen, og opholdt sig nogen Tid hos ham [4]). Da Magnus hørte til de sejrende Folkungers Parti, maa dette ansees som et Tegn paa, at de, som da stode ved Roret i Sverige, holdt Fred og Venskab med Haakon. Og saaledes vedvarede Forholdet, indtil Borgerkrigene i Sverige ophørte, og Byrge Jarl den yngre fik Magten.

---

[1]) Man kjender ikke ret Knut den langes Slægtskabsforhold. Kun i en eneste Kongerække, der antages at være fra c. 1380, kaldes han Knut Joansøn (Fant. Scr. r. Sv. I. 20), og er dette rigtigt, har han maaske været Søn af den ved Aspenes faldne Jon Jarl, se ovenf. S. 672, jvfr. Lagerbring II. S. 327. Men rimeligere er det at antage ham for den i flere Diplomer fra 1222—24 forekommende Knut Holmgersøn, Kongens Frænde og Raadgiver, se ovenf. S. 672.

[2]) Navnet angives forskjelligt, Olustrum, i de islandske Annaler Alangrar.

[3]) Gregor den 9des Skrivelse af 17de Februar 1232, Liljegrens Dipl. Sv. I. 264.

[4]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 165, jvfr. 269. Læsemaaderne paa disse Steder ere i de forskjellige Haandskrifter heel forskjellige, hvilket ogsaa har givet Anledning til højst afvigende Angivelser af de her nævnte Folkungers Slægtsforhold. Paa første Sted staar: „Magnus Broke, Søn af Knut Jarl, Byrge Brosas Søn, Kong Haakons Frænde; han var gift med Sigrid, Sviakongen Knuts Datter, deres Søn hed ogsaa Knut." Dette er af flere navnlig Langebek II. 467, forstaaet som om det var Magnus Broke, der var gift med Sigrid, og denne har man da, efter Chronologien, antaget for Knut den langes Datter. Men efter Haandskriftet er det langt rimeligere at henføre Ordene „han var gift" til Knut Jarl, hvorved Sigrid blev Magnus's Moder, og derved tillige Kong Knut Eriksøns Datter. Dette bestyrkes af Cap. 269, hvor der staar: „Magnus Broke (eller Knut, Søn af Magnus Broke) tyktes ogsaa at være nær berettiget til Kongedømmet, da han (dette „han" maa i alle Tilfælde gaa paa Magnus) var Dattersøn af Kong Knut Eriksøn"; hvad der fortælles om Magnus's Giftermaal med Knut langes Datter er altsaa en fuldstændig Misforstaaelse.

128. Erkebiskop Thore den throndstes kortvarige Virksomhed. Erkebiskop Eystein opføres blandt Helgenernes Tal.

Erkebiskop Thore, Peters Eftermand, blev, som det ovenfor er nævnt, ved sin Tilbagekomst til Norge om Vaaren 1228 venskabelig modtagen af Kongen, som paa den Tid opholdt sig der tilligemed Jarlen, og fik strax efter Lejlighed til at optræde som Fredsmægler, da der var opstaaet blodigt Slagsmaal mellem Kongens og Jarlens Mænd [1]). Dette synes at være den eneste Lejlighed, hvorved han blandede sig i verdslige Anliggender. Der var liden Anledning dertil under det nærværende Havblik i de sædvanlige Rivninger mellem Kongen og Jarlen, og han sad for kort Tid paa Erkestolen til at opleve nye Splittelser; han døde nemlig allerede Paaskedag den 7de April 1230 [2]), og hans Embedstid, der saaledes kun varede omtrent et Aar, var, som det synes, fornemmelig optagen af Foranstaltninger til at faa den for 41 Aar siden afdøde Erkebiskop Eystein erklæret for en Helgen. I den Anledning var det vel, at han om Sommeren 1229 sammenkaldte alle Landets Biskopper til et Provincial-Koncilium i Nidaros [3]), thi Annalerne berette for dette Aar, at Eysteins Hellighed da blev anerkjendt, hvilket neppe kan være skeet paa anden Maade, end ved en Dom eller Erklæring af de ved dette Møde forsamlede Biskopper. Paven, hvis Samtykke dertil egentlig udfordredes, var endnu ikke bleven adspurgt derom, som man seer af et Brev fra Pave Gregorius af 1241, hvor det paalægges enkelte navngivne Prælater at undersøge, hvorledes det forholder sig med Eysteins Liv og foregivne Miracler, samt derpaa at indberette derom til Paven, for at denne derefter kan bestemme sig, om han vil opfylde Erkebiskoppens, Lydbiskoppernes og Kongens Ønske om at faa Eystein optagen i Helgenernes Tal [4]). Endnu i 1268 var ingen Bestemmelse tagen, da man for dette Aar ogsaa har et Brev af lignende Indhold fra Pave Clemens den 4de til nogle andre norske Prælater [5]). Det er endog uvist, om Pavens Stadfæstelse af Kanonisationen nogensinde er erhvervet. Dette hindrede imidlertid ikke den norske Geistlighed og hele det norske Folk fra at erkjende Eystein for en Helgen (St. Augustinus); hans prægtige Skriin opbevaredes i Throndhjems Christkirke lige til Reformationen, og der er al Grund til at antage, at Optagelsen og Skriinlæggelsen af hans jordiske Levninger allerede

---

[1]) Se ovenf. S. 744.

[2]) Haakon Haakonss. Saga Cap. 165.

[3]) Sammesteds 162.

[4]) Dipl. Norv. I. 23.

[5]) Suhms Hist. af Dan. X. 623.

fandt Sted under selve Mødet i 1229. Hvor vidt Kongen var tilstedeved denne Højtidelighed, eller i det mindste ved Helligheds-Erklæringen, kan af Sagaen ikke sees; rimeligviis tilbragte han dog hele Sommeren i Bergen [1]); men at Jarlen paa den Tid var i Throndhjem, synes at være vist, og han maa vel derfor ogsaa have været enig med Erkebiskoppen i denne Foranstaltning, der unegteligt vidner om en fortsat Stræben efter forøget Magt og Indflydelse fra den norske Kirkestyrelses Side, og hvortil Kongen, da den først var kommen paa Bane, ikke godt kunde negte sit Samtykke. Heraf kan man vel ogsaa slutte, at hvis et længere Liv havde været Thore forundt, vilde han have optraadt med temmelig Myndighed, ogsaa hvor det gjaldt den verdslige Politik. Men hvor vidt dette vilde være blevet til Fordeel for Skule, er et andet Spørgsmaal, som vanskeligt kan besvares, især da han ikke engang fik Anledning til at vise, hvad Side han heldede til med Hensyn til Spørgsmaalet om Kongens Kröning; thi det Brev, hvorved Paven udnævnte ham til Kommissær, indløb neppe engang til Norge, førend efter at han var død, eller i alle Fald kun faa Dage før [2]). Da Biskoppen af Bergen ikke ansaa sig kompetent til at fortsætte Undersøgelserne alene, anmodede Kongen Paven om at udnævne en eller flere nye Kommissærer i Erkebiskoppens Sted, hvilken Anmodning ogsaa blev opfyldt, idet Pave Gregorius ved Skrivelse af 9de September 1241 udnævnte Biskop Askell af Stavanger og Abbeden i Stanley Cistercienserkloster i England [3]). Til Erkebiskop efter Thore valgtes Chorsbroderen i Nidaros **Sigurd Tavse** eller **Sine** [4]), Søn af den ved et Udfald fra Bergen under Bergenssommeren 1198 faldne tapre Birkebeinerhøvding Eindride Peine, og Brodersøn af hiin Eystein Raadsmand, der var tilstede paa Rigsmødet i Bergen blandt de Gejstlige fra Nidaros [5]). Han drog samme Sommer til Rom for at indvies, og kom ikke tilbage førend den følgende Aars Høst [6]). Imidlertid var der forefaldet vigtige Begivenheder i Skatlandene hiinsides Havet, der for

---

1) Det heder nemlig udtrykkeligt i Haakon Haakonssøns Saga Cap. 162, at Kongen tilbragte Vintren 1228—29 i Bergen, og i Cap. 164, at han om Høsten drog fra Bergen til Oslo.

2) Det var nemlig dateret 13de Februar, og han døde allerede 7de April, 53 Dage derefter.

3) Dipl. Norv. I. 12.

4) Navnet kan og læses „Suun"; det forekommer i Haakon Haakonss. Saga Cap 165; „Tavse" derimod i Annalerne saavel som i Underskrifterne paa Skule Jarls før omtalte Brev af 29de Septbr. 1225.

5) Om Eindride, se ovenf. S. 324. Han var Søn af Hallkell paa Lo, og Philip Jarls Merkesmand.

6) Haakon Haakonss. Saga Cap. 168.

nogen Tid optoge Kongens hele Opmerksomhed og udkrævede hans umiddelbare Indskriden, saaledes som det nu skal berettes.

129. Begivenheder i Skatlandene.

Af en Konge med Haakons Dygtighed og Omhu for Rigets Velfærd og Hæder var det at vente, at han ogsaa vilde ofre Forholdet til Skatlandene den tilbørlige Opmerksomhed, og sørge for, at disse Rigets fjernere Besiddelser, der alt for gjerne vilde løsrive sig, naar de sporede den mindste Svaghed hos Moderlandet, holdtes i den tilbørlige Lydighed. Denne Sag laa Haakon endog mere paa Hjerte, end hans nærmeste Forgængere, og hans Bestræbelser i dette Øjemed danne en væsentlig Deel af hans lange, rastløse og fortjenstfulde Regent-Virksomhed. For ret at forstaa dem, og betragte dem i deres Sammenhæng, er det nødvendigt at gaa noget tilbage i Tiden. Hvad nu først Orknøerne angaar, have vi seet, at Jarlerne Jon og David, Sønner af Harald Madadhssøn, i Aaret 1210 havde gjort Afbigt og udredet Bøder for deres tidligere Frafald, og at de havde svoret Kong Inge og Haakon Jarl Troskabsed samt stillet Gisler til Pant paa deres fremtidige Troskab [1]). Siden den Tid synes Jon, der siden Davids Død 1214 herskede ene, nogenledes upaaklageligt at være bleven den norske Krone tro, hvortil Aarsagen maaskee fornemmelig var den, at han, som det synes, stod sig mindre godt med Kongen af Skotland, sin Lensherre for Katanes. Efterretningerne om de indre Begivenheder i Skotland paa denne Tid ere ellers saa magre, at man mestendeels maa gjette sig frem. Da den syttenaarige Alexander den 2den havde fulgt sin i Aaret 1213 (den 13de December) afdøde Fader, Kong Willjam paa Skotlands Trone, gjorde en ny Donald Bane, Søn eller Broder af den i Aaret 1212 fangne og henrettede Guthred kaldet Mac Willjam, den ældre Donald Banes Søn, og den før omtalte Kenedh, Søn af Malkolm Mac Heth, i Forening med en irsk Kongesøn og „en stor Hob Ildesindede" et Indfald i Moray, men bleve slagne af Ferchard Mac Intagart, Jarl af Ross, der fangede Oprørerne, lod dem henrette, og deres Hoveder overlevere til den unge Konge (15de Juni 1215) [2]). Da Kenedh, Malkolms

[1]) Se ovenfor S. 543.

[2]) Dette fortælles, saa vidt vides, alene i den melrosiske Krønike ved 12[illegible]. Til Navnet „Bane" var her oprindelig ladet aabent Rum, og det er senere tilføjet med rødt Blæk; dette viser, at nogen Uvished derom maa have hersket. Donald kaldes filius Macwillelmi, og denne Macwillelmus kan vanskelig være nogen anden end den før omtalte Guthred Mac Willjam (se ovenfor S. 4[illegible]), Søn af den i 1187 dræbte Donald Bane, der igjen var en Søn af [illegible] af Egremont, Sønnesøn af Kong Duncan, Ingebjørg Jarlsmoders S[illegible]

Søn, Syster af Hvarflad, Harald Jarls Hustru, var Jon Jarls Morbroder, og da Donald Banes eller den egremontske Æt, hvilken nu altsaa fælles Interesser havde forenet med det Mac-Hethske, ved at nedstamme fra Kong Duncan, Ingebjørg Jarlemoders Søn, var nær beslægtet med den orknøiske Jarle-Æt, er intet rimeligere end at Jon Jarl, efter sin Faders og sine Forgængeres Exempel, har understøttet Donald og Kenedh, og saaledes selv været et Medlem af hiin „store Hob Ildesindede". Har han saaledes staaet paa en spendt Fod med Kong Alexander, faldt det af sig selv, at han maatte søge Beskyttelse ved at holde sig saa meget fastere ved Norge; og at han virkelig holdt fast ved sin Forbindelse med dette Land, sees deels af den Omstændighed, at Skule Jarl fandt det nødvendigt at tilskrive ham hiint hemmelighedsfulde Brev under Opholdet i Bergen 1217, deels deraf, at Jon Jarl selv indfandt sig i Norge 1218, og maaskee allerede da aflagde Kongen Troskabs-Ed [1]). Snart opstod der ogsaa en ny Anledning til Uvenskab mellem Jon Jarl og Kong Alexander. Biskoppen i Katanes siden 1214, **Adam**, forhenværende Abbed i Melrose, og, som det etsteds angives, nær beslægtet med det skotske Konge-Huus [2]), var en ivrig Hierarch, der med alt for stor Iver og Haardhed søgte at gjøre Kirkens virkelige eller foregivne Rettigheder gjeldende, ja endog, efter hvad det lader, at udstrække sine Fordringer langt ud over Ret og Billighed. Det var en gammel Skik, at Biskoppen skulde have et Spand Smør for hver 20de Ko, et Slags Reide, der synes at være traadt i Stedet for Tiende [3]), men Biskoppen var ikke fornøjet dermed, og fordrede Rettigheden til et Spand for hver 15de Ko. Dette blev vedtaget, og ligesaa et nyt Forslag, der forhøjede Ydelsen til et Spand for hver 12te; men da han nu gik saa vidt, at fordre et Spand for hver 10de, altsaa netop det dob-

---

(se ovenfor S. 288). Denne Guthred havde i Aaret 1211 begyndt en Opstand mod Kong Villjam, indkaldt af Høvdingerne i Ros, og beskjeftigede Kongen, der selv drog imod ham med en stor Hær, hele Sommeren og Høsten, indtil Vintren hindrede alle Krigsforetagender; den følgende Sommer (1212) drog Alexander, Kongens Søn i Felten mod ham, og Kongen selv agtede med det første at følge efter, da Guthred ved et Forræderi af sine egne Folk blev tagen til Fange og udleveret til Villjam Cumyn, Jarl af Buchan og Befalingsmand i Moray; denne lod Guthred, der allerede havde forsøgt at hungre sig til Døde, halshugge (Fordun VIII 76).

[1]) Se ovenfor S. 609, 663.

[2]) Ifølge Orkneyinga Saga skal Adam have været et Hittebarn; ifølge nogle haandskrevne Optegnelser (Erroll MS), skulde han være Søn af Kong Alexander i hans andet Egteskab; dette er vel en komplet Anachronisme, men Fejlen torde dog alene ligge i en Navn-Forvexling.

[3]) Hos Fordun og i den melrosiske Krønike heder det kun, at han inddrev „Tiende og andre kirkelige Rettigheder".

belte af hvad Ydelsen oprindelig var, tabte Katnesingerne Taalmodigheden, og klagede til Jon Jarl, der just befandt sig paa Katanes, ikke langt fra Hawkirk i Thorsdal, hvor Biskoppen var [1]). Jarlen sagde at han i denne Sag hverken vilde raade dem fra eller til; her havde man to Vilkaar for Haanden, begge lige slemme: at underkaste sig Fordringen var utaaleligt, det andet Vilkaar vilde han ikke nævne. Katnesingerne samlede sig da til Thing eller Raadslagning paa Fjeldet ovenfor Hawkirk. Ravn Lagmand, hvorom der ovenfor er talt, var hos Biskoppen og bad ham indstændigt om at give efter, ellers vilde det neppe gaa godt. Biskoppen meente, at det ej havde nogen Nød, og at Bønderne nok af sig selv vilde komme til Ro. Imidlertid sendte man Bud til Jarlen, om at han vilde komme og mægle Forlig, men han undslog sig med de Ord: „er Biskoppen bange, kan han jo komme til mig". Strax efter saa man en stor Skare Bønder — der skal have været over 300 — ile rasende ned ad Fjeldsiden. Ved dette Syn bad Lagmanden Biskoppen at sørge for sin Sikkerhed, men det var allerede for silde; den rasende Skare omringede Huset, hvor Biskoppen, Lagmanden og flere sad til Bords ovenpaa. Munken Serle fra Newbottle, Biskoppens fornemste Raadgiver og mere forhadt end han selv, da han betragtedes som den egentlige Ophavsmand til hans Udpresninger, gik ud i Døren, for at tale til de Forbitrede, men fik i det samme et Hugg i Ansigtet, saa at han faldt død tilbage i Stuen. Biskoppen skal selv have erkjendt, at dette paa en vis Maade var Løn som forskyldt, da Serle altid havde søgt at ophidse ham mod Bønderne. Han bad nu Ravn gaa ud til disse og tilbyde Forlig. De forstandigste blandt Bønderne bleve meget glade over dette Tilbud, og Biskoppen begav sig ud til dem, men der var en heel Deel, som slet ikke vilde lade sig styre, og som ved Synet af Biskoppen bleve saa rasende, at de styrtede ind paa ham, reve Klæderne af ham, bandt, sloge og paa andre Maader mishandlede ham, indtil de endelig slæbte ham ind i Ildhuset og satte Ild paa dette, alt sammen i saadan Hast at han allerede var indebrændt, førend nogen kunde komme ham til Hjelp (11te September 1222) [2]). Da Efterretningen herom naaede Kong Alexander, der just stod paa en Reise til England, lod han strax denne fare, samlede en Hær, og drog til Katanes, hvor han herjede vidt og bredt, og tog den haardeste Straf over Indbyggerne, hvoraf en Mængde bleve dræbte, lemlæstede eller forjagne [3]). Jarlen søgte ved „gode Mænds"

---

[1]) Stedet kaldes i Orkneyinga Saga Hákirkja. Jarlen har rimeligviis været Thorsaa.

[2]) Fordun, IX. 37. Den melrosiske Krønike. Orkneyinga Saga, Slut.

[3]) Ifølge de islandske Annaler ved 1222 lod den skotske Konge afhugge Hænder og Fødder paa 80 af dem, der havde været med at indebrænde Biskoppen.

Vidnesbyrd at fralægge sig al Deelagtighed i Drabet, men det var allerede nok, at han ikke havde søgt at hjelpe Biskoppen eller efter hans Død at straffe de Skyldige: han maatte udrede en svær Pengebod, og dertil en stor Deel af sit Len, sandsynligviis den sydlige Deel, eller det egentlige Sutherland. Til Biskop i den dræbte Adams Sted udvalgtes, endnu i Kongens og hans Krigshøvdingers Nærværelse, Gilbert, Erkediakon af Moray, og det fortælles, charakteristisk nok, at Skotlands Prælater selv sendte Gesandter til Paven, for at underrette ham om det forefaldne og om den Iver, hvormed Kongen søgte at straffe Misgjerningen, alt sammen for at hindre, at Paven, hvis han kun rygtesviis erfarede Sagen, skulde sende en Legat for at anstille Undersøgelser derom; da de nemlig af nys gjorte Erfaringer kjendte slige Legaters **umættelige Begjærlighed** [1]). Paven roste ogsaa i sin Svarskrivelse, dateret 13de Februar 1223, Kongens kirkelige Iver i særdeles sterke Udtryk, og opfordrede ham til, fremdeles at vedblive med at tage Hevn over de frække Forbrydere [2]). Under disse Omstændigheder saa det ilde nok ud for Jon Jarl, og det maatte derfor være ham mere end nogensinde magtpaaliggende at sikre sig Rygstød fra Norge. Saaledes indfandt han sig da ogsaa pligtskyldigt ved Rigsmødet i Bergen samme Aar, tilligemed Biskop Bjarne, og har rimeligviis, som det forhen er nævnt, strax efter Mødet aflagt Kongen sin Hylding [3]). Imidlertid søgte han dog ogsaa at blive forligt igjen med den skotske Konge, aabnede, som det synes, Underhandlinger med ham, og indfandt sig omsider hos ham ved Juletid i Forfar, hvor han mod en Pengesum blev tagen til Naade igjen og fik det Stykke Land tilbage, som Aaret forud var blevet ham frataget [4]). Det synes fremdeles at bekræfte sig, hvad vi ovenfor have seet Exempler

---

Blandt de Brevskaber, der 1282 fandtes i det skotske Rigsarkiv, var ogsaa en quietaclamatio terrarum bondonum Catanniæ pro interfectione episcopi. Acts of Parliaments of Scotl. I. 4.

1) Fordun, IX. 38.

2) Raynaldi Annales, Aar 1223, Nr. 59, 60. I dette Brev heder det ogsaa at Tvisten mellem Biskoppen og Katnesingerne drejede sig om Tienden og andre den katnesiske Kirke tilkommende Rettigheder, og at der engang i Kongens egen Nærværelse, ved Mægling af nogle gejstlige Personer, var bragt et Forlig tilveje, men at ikke desto mindre hine, da Biskoppen var vendt tilbage og Kongen skulde rejse til England, overfaldt, mishandlede og dræbte ham.

3) Se ovenfor S. 663.

4) Dette fortælles udtrykkeligt hos Fordun, IX. 38. Det er saaledes neppe rigtigt, hvad enkelte have antaget, at Sutherland nu strax for stedse blev skilt fra Katanes; dette siges ogsaa i Diplomet om de orknøiske Jarler først at være skeet under Jons Søn Magnus, se nedenfor.

paa, at Orkns-Jarlerne, i samme Forhold som de stode sig godt med Kongen i Norge, stode paa en spændt Fod med Kongen i Skotland, og omvendt; thi medens der ikke fortælles om noget yderligere Uvenskab mellem Jon Jarl og Kong Alexander, og det uagtet endnu nogle Medlemmer af det Macwilliamske Huus, nemlig en vis Gillescop med Sønner, og Ruaidhri, stiftede Oprørsflokke i det nordlige Skotland, og vakte Uroligheder der lige indtil 1229, da Gillescop og hans Sønner bleve dræbte, maa der have været Misforstaaelser af en temmelig alvorlig Natur mellem Jon og Kong Haakon, da der fortælles, at Jon Jarl om Sommeren 1224 indfandt sig i Bergen hos Kongen, da denne var kommen tilbage fra Oslo, **forligtes** med ham om de Sager, der vare imellem dem, opholdt sig hos ham en Tidlang, og efterlod sin Søn **Harald** som Gissel [1]). Men hvilke disse Sager vare, nævnes ej. Man seer kun saa meget, at Kongen maa have haft Mistanke til Jarlens Troskab, siden denne maatte stille ham Gissel. For øvrigt er det ikke hermed sagt, at Kongen mistænkte ham for at ville løsrive sig; muligt, at han alene frygtede for, at han vilde slutte sig nærmere til Skule Jarl, end til ham. Der manglede heller ikke i Orknøerne paa Prætendenter til Herredømmet, som kunde tage Skules Parti, hvis Jarlen holdt sig til Kongen, eller omvendt. Navnlig var der en højbyrdig Mand, **Snækoll Gunnessøn**, hvis Moder Ragnhild var Datter af Erik Slagbrelle og Ingegerd, Ragnvald Jarls Datter, og hvis Fader Gunne sandsynligviis nedstammede fra Svein Asleifssøn [2]): han gjorde i det mindste Fordring paa flere Gaarde, som hans Frænder havde ejet, men som Jarlen nu havde i Besiddelse, og da Jarlen negtede at aftræde dem, fremsatte han Fordringen saa hyppigt og med saadan Heftighed, at Jarlen blev vred, og spurgte om han vilde efterligne sin Morbroder Harald unge i at fordre Deel i Jarledømmet: i saa Fald skulde det ikke nytte ham noget, da han selv agtede til det yderste at forsvare Besiddelsen af sit Rige. Snækoll svarede dertil, at han nok ikke kunde vente at han vilde unde ham nogen Deel af Jarledømmet, naar han ikke engang vilde unde ham hans rette Mødrenearv. Derved opstod et heftigt Fiendskab mellem Jarlen og Snækoll samt dennes talrige Frænder, og dette Fiendskab vel igjen har haft stor Indflydelse paa enhver af Parternes politiske Stilling lige overfor Partierne i Norge. Skjønt Beretningerne om disse Forhold og Begivenheder ere høist ufuldstændige, erfarer man dog saa meget, at Jarlen efterhaanden nærmede sig mere Kongen, medens hans Fiender t[illegible]dede mere til Skules Side. I Aaret 1226 druknede Jarlens, ser

[1]) Haakon Haakonss. Saga Cap. 101.

[2]) Se ovenf. S. 448. Det er her viist, at Snækolls Fader Gunne sandsynligviis var den andensteds nævnte Gunne, Søn af Andres, Svein Asleifsøns Søn, med Frida, Biskop Bjarnes Søster.

det synes, eneste Søn Harald, rimeligviis ved Tilbagerejsen fra Norge, hvor han havde opholdt sig som Gissel hos Kongen [1]); om det var dette, eller andre Omstændigheder, som samme Aar kaldte Jon Jarl over til Norge, vides ikke; det er kun vist at Jon Jarl, saaledes som ovenfor berettet, den Høst kom til Bergen [2]), og at Kongen underrettet af Thorstein Heimnes om hans og flere vesterlandske Herrers Ankomst, skyndte sig til Bergen, for at træffe saavel dem som Skule Jarl og Erkebiskoppen, og afgjorde, som det heder, deres Anliggender med Skule Jarls Raad. At Venskabet fra denne Tid af var meget godt mellem Jon Jarl og Kongen, sees deraf at hiin i Aaret 1228 sendte ham mange herlige Gaver, og at Kongen til Gjengjeld sendte ham et godt Langskib, foruden mange andre Foræringer [3]).

Allerede ved Betragtningen af disse Forhandlinger ligger den Slutning temmelig nær, at Norges Forhold til **Skotland** ej kunde være det venskabeligste, thi havde begge Magter været enige, da vilde heller ikke Orknøernes Jarler have kunnet finde nogen Hjelp i, snart at holde sig til den ene, snart til den anden. Men vi erfare derhos udtrykkeligt, at der vare Rivninger mellem Kongerne Alexander og Haakon, som sandsynligviis allerede havde taget deres Begyndelse fra disse Kongers tidligste Regjeringsaar, og som omsider, længe efter, under Kong Alexanders Søn og Efterfølger, gik over til virkelig Krig. Tvistens Æble var **Syder-Øerne**. Det var naturligt, at en skotsk Konge med Kraft og Dygtighed — og en saadan var Alexander — ikke med Rolighed kunde see paa at hele den lange Række af Øer, der ligesom gjerdede for hele Skotlands Vestkyst, ja endog paa flere Steder naaede langt ind i Landets egne Fjorde, og hvis Befolkning var væsentlig skotsk og med skotske Interesser, skulde tilhøre et fremmed, hiinsides Havet liggende Rige. Med Orknøerne, skjønt de ogsaa laa Skotland saa nær, var det anderledes. Her var Befolkningen norsk; Øgruppen selv var mere samlet, og laa den skotske Kyst nær kun paa et enkelt Punkt; den nærmeste Deel af Skotland, Katanes, var selv mere et norskt end et skotsk Landskab, og kunde ikke være af den Betydning for Riget, som de vestlige Landskaber, med deres dybt i Landet indgaaende Fjorde, hvortil Adgangen saa godt som ganske beherskedes af de under norsk Lenshøjhed staaende Øer, saaledes at man f. Ex. fra Mull

[1]) De islandske Annaler.

[2]) Se ovenfor S. 725.

[3]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 162. Med Hensyn til hvad der ovenfor er bemerket om Jon Jarls sandsynlige Deeltagelse i Bevægelserne til Bedste for den Macwilljamske Æt, bør det erindres, at blandt de skotske Archivsager, der udleveredes af Kong Edward I. til Skotland 1292, var der og nogle Breve, der handlede om de Herrer, der havde taget Parti med „Mac Willjam", og hvilke Kongerne Willjam og Alexander havde skjenket Fred.

med Lethed kunde trænge lige ind til Lochaber, fra Arran og Bute til Clydefjordens frugtbare Omgivelser og saa at sige til Hjertet af Lavlandene, og fra Man til hvilket som helst Punkt af Galloway og Annandale. Dette Forhold vilde maaskee ikke enda have været saa utaaleligt for Skotland, hvis den norske Konge havde været Syderøernes umiddelbare Behersker, og saaledes med større Strenghed kunde have overholdt Fred og Ro; men de egentlige Herrer vare de tøjlesløse Lenskonger, der ej vare stort bedre end Vikinger, og kun alt for godt forstode at benytte sig af deres fordelagtige Stilling til at gjøre Fortred [1]).

Det er i det foregaaende [2]) viist, hvorledes **Ragnvald Gudrødssøn**, Konge paa Syderøerne, i Aaret 1210, tilligemed sin Søn og Medregent **Gudrød** Svarte, advarede ved det Tog, som Birkebeiner og Bagler i Forening havde gjort til Øerne, fandt det raadeligst at drage over til Norge, erkjende den norske Konges Lenshøjhed, og udrede den forfaldne Skat. Det er ligeledes omtalt, at Ragnvald to Aar efter (16de Maj 1212) udstedte et Hyldingsbrev til den engelske Konge Johan, uanseet at denne, som man maa formode, stod i et venskabeligt Forhold til Kong Inge [3]). Men denne Hylding, hvorved han erklærede sig for hans Vasall saa længe han levede, og som er udstedt i Lambeth, tæt ved London [4]), og paategnet af en Deel engelske Magnater, har maaskee enten, som ovenfor bemerket, været ham aftvungen, eller ogsaa har den sigtet til et af Ragnvald overtaget Hverv at forsvare de engelsk-irske Farvande [5]). Ved Siden heraf maatte det ogsaa være ham magtpaaliggende fremdeles at beholde den skotske Kong Villjams Yndest, for at denne ikke skulde slippe hans Broder og Medbejler **Olaf** løs. Villjam stod vel tilsyneladende i venskabelig Forbindelse med den engelske Konge, hvis Lenshøjhed han endog havde anerkjendt, men egentlig betragtede han dog Kong Johan som sin Fiende, mod hvem han nærede stor Mistanke, især paa denne Tid, og en Forbindelse mellem ham og Kongen af Nor-

---

1) Om Ragnvalds krigerske Ferd og Ord for at leve paa de gamle Vikingers Viis, se ovenfor S. 441.

2) Se ovenfor S. 541.

3) Han havde nemlig sendt Kong Inge Foræringer, se ovenfor S. 572.

4) Rymeri foedera, ny Udgave, I. 1. S. 105.

5) Vi erfare nemlig af et senere Brev fra den engelske Konge til Befalingsmændene paa Irland, Kong Olaf vedkommende, at han havde tilstaaet denne 40 Mark Sølv saavel som en Deel Naturalpræstationer af de [illegible] Indtægter, for hans „homagium" og Tjeneste ved at bevogte saavel det irske som den engelske Kyst paa begge Sider af Øen Man, saa længe „han tjener Kongen vel og troligen". Naar Olaf, der dog i det hele taget var den norske Konge tro, kunde indlade sig herpaa, da kunde dette endnu lettere skee med Ragnvald, og intet er rimeligere, end at Ragnvald netop havde ladet sig samme Hverv og Indtægt overdrage.

kunde derfor neppe være ham behagelig. Paa sin Dødsseng forordnede Kong Villjam, at alle, der holdtes fængslede hos ham, skulde sættes paa fri Fod. Som en Følge deraf ophørte ogsaa Kong Olafs henved syvaarige Fangenskab, og Ragnvald havde paany i ham en Medbejler at frygte. I Førstningen synes dog Olaf, nedslagen og modløs efter det lange Fangenskab, ej at have vovet at sætte sig op mod Ragnvald; han gjorde, ledsaget af mange højbyrdige Mænd, en Pilegrimsrejse til St. Jago de Compostella, og da han kom tilbage fra denne, begav han sig fredeligt til sin Broder, der atter affandt ham med Øen Ljodhuus, og dertil gav ham sin Hustrues Syster, Datter af en fornem Mand paa Cantire, til Egte. I alt dette synes Olaf roligt at have fundet sig. Hans Tid var endnu ikke kommen [1]).

Imidlertid døde Biskop Nikolas 1217, og til hans Efterfølger valgtes en vis **Ragnvald**, Systersøn af Kongerne. Da han paa sin Visitats kom til Ljodhuus, og Olaf med aabne Arme kom ham imøde, erklærede han med Strenghed, at han intet Samkvem vilde have med Olaf, saa længe han levede i forbudt Egteskab: Olaf havde nemlig tidligere haft sin daværende Hustrues Sysskendebarn til Frille. Olaf erkjendte strax, maaskee ikke saa ugjerne, Rigtigheden af Biskoppens Ord, lod sig paa et Præstemøde formelig skille fra sin Hustru, og egtede en Datter af den forhen omtalte, mægtige Ferchard Mac Intagart, Jarl af Ross [2]). Fra denne Tid af var det forbi med Venskabet mellem Brødrene. Dog skal det især have været Ragnvalds Hustru, som af Harme over Olafs Skilsmisse fra hendes Syster søgte at udsaa Tvedragt mellem dem. I al denne Tid fortsatte Ragnvald sit tilvante Vikingeliv, og i det mindste skulle hans Undersaatter have herjet baade paa Irlands og Englands Kyster. At han havde erkjendt Kong Johan for sin Lensherre og svoret ham Hyldingsed, har han efter dennes Død (1216) maaskee ikke længer taget i Betragtning, især da Johans Søn og Efterfølger Henrik ej alene var mindreaarig, men derhos laa i Strid om Kronen med Baronerne saavel som den franske Kongesøn Ludvig. Men da Henriks Parti havde faaet Overhaand, og Ludvig var udjagen af Landet, maa ogsaa Ragnvald enten være bleven ydmyget ved Vaabenmagt, eller have frygtet for en haard Straf, thi i Aaret 1218 fik han, som man erfarer, et Lejdebrev, udstedt i Kong Henriks Navn, der skulde vare fra 16de Januar til Paaske, for at han kunde indfinde sig hos Kong Henrik, aflægge ham sin Hyldest, og give Fyldestgjørelse for de i England

---

[1]) Den manske Krønike, hos Johnstone, Antiqq. Celto-Norm. S. 26. Langebek Scr. Rer. Dan. III. 227. Besynderligt nok er her Krønikens Text meget forkortet.

[2]) Om ham, se ovenfor, S. 457.

og Irland udøvede Fiendtligheder [1]). Om Ragnvald da virkelig indfandt sig, vides ikke; men det er vist, at han indfandt sig i London det følgende Aars Høst, da imidlertid den myndige Pandulf, udvalgt Biskop til Norwich, var kommen til England som pavelig Legat og Befuldmægtiget, hvilket med Hensyn til Englands daværende Lensforhold under Pavestolen omtrent var eenstydigt med at føre den virkelige Overbestyrelse af Landet. Ragnvald kom, som det i et af Kong Henrik udstedt Brev heder, for at tilbyde sin troe Tjeneste, og aflægge sin Hylding. Men til samme Tid udstedte han, opfordret af Pandulf (21de September 1219), en Erklæring, hvorved han tog Øen Man til Len af Pavestolen, lovede at betale en aarlig Skat, og lod sig belene dermed af Pandulf paa Pavestolens Vegne. „Eders hellige Faderlighed", heder det i dette, til Pave Honorius selv udstedte, Brev, „underrettes herved om, at vi, for at nyde Godt af de Æresbeviisninger, der gives i den romerske Kirke, og efter Paamindelse og Opfordring af vor kjære Fader, Hr. Pandulf, udvalgt Biskop til Norwich, eders Kammerarius og Legat, have givet og tilbyde den romerske Kirke og eder, saavel som eders rette Efterfølgere, vor Ø Man, der tilhører os med Arveret, og for hvilken vi ikke skylde Nogen som helst Mand Lenstjeneste; hvorfor vi, saavel som vore Arvinger, herefter for stedse ville holde denne Ø som et Len af den romerske Kirke, og herved aflægge den vor Hylding og Troskabsløfte. Til Erkjendelse af dette Herredømme ville vi og vore Arvinger under Navn af Skat betale den romerske Kirke hvert Aar 12 Mk. Sterling i England ved Furnes Kloster [2]), paa Marie Renselsesdag. — — — — Denne vor Gave og Offring har bemeldte Herr Legat modtaget efter eders Vilje og Behag, og efter Modtagelsen har samme Herr Legat overantvordet mig og mine Arvinger bemeldte Ø til stedsevarende Besiddelse som Len af den romerske Kirke, samt investeret mig dermed ved en Guldring [3])". Denne Erklæring og Lensoverdragelse stemmer just ikke synderlig vel med den aldeles ubestridelige Sandhed, at Øen Man var et norskt Landskab og stod under norsk Lenshøihed. Men deels var Ragnvald allerede traadt i Lensforhold til den engelske Konge, og deels har vel Pandulf ej kjendt saa nøie til Sammenhængen, men meent som saa, at naar Paven var Englands Overlensherre, havde han ogsaa Ret til at forføie efter Godtbefindende over hans Vasallers Lande. Og om det end ej var Legaten ubekjendt, at Man egentlig var et norskt Len, og at Ragnvald

[1]) Rymeri Foedera, nyeste Udgave I. 1. S. 150.

[2]) Furnes var, som ovenfor vist, Moderklostret for Russin paa Man.

[3]) Brevet, udstedt i Tempelherrernes Huus i London, findes saavel hos Raynaldus, 1219 No. 44, som i Rymeri foedera I. 1. S. 156. Af 24de September, altsaa 3 Dage efter, findes sammesteds S. 147 et Leidebrev for Ragnvald udstedt af Kong Henrik, og lydende til Juul.

Ytring om at besidde den aldeles frit ikke medførte Sandhed, saa har han dog under de daværende Forhold ikke følt sig synderlig opfordret til at varetage den norske Konges Interesse. Heller ikke gjorde Paven sig nogen Samvittighed af at modtage Tilbudet, men vedtog det formeligt ved Skrivelse af 23de Mai 1223, og tog Ragnvald og hele hans Rige i sin og St. Peters Beskyttelse [1]), ligesom ogsaa Kongen af England udstedte Lejde- og Beskyttelses-Breve for ham og tilsagde ham sin Understøttelse, hvis deres fælles Uvenner gjorde ham Fortred [2]). Omtrent samtidigt med disse Begivenheder underhandledes der om Giftermaal mellem Kong Alexander i Skotland og Kong Henriks Syster Johanna, hvilket ogsaa sluttedes i 1222. Derved traadte begge Konger i et nærmere Venskabsforhold til hinanden, og Ragnvald kunde saaledes ogsaa gjøre Regning paa Understøttelse af dem begge. Under disse Omstændigheder maatte Olaf føle sig des mere opfordret til at holde fast ved Forbindelsen med Norge, thi ene herfra kunde han nu vente sig Bistand mod Ragnvald, der havde Skotlands og Englands forenede Kræfter i Baghaand. Vi finde derfor ogsaa fra denne Tid af Olaf som Kong Haakons ivrige Tilhænger.

Den første aabenbare Fejde, der udbrød mellem Brødrene Ragnvald og Olaf, skal være udgaaet fra Ragnvalds Dronning, der ikke kunde glemme Olaf, at han havde forskudt hendes Syster. Hun sendte, fortælles der, hemmelig et Brev i Ragnvalds Navn til deres Søn Gudrød, der just opholdt sig paa Øen Sky, at han skulde overfalde og dræbe Olaf. Gudrød samlede strax Folk og satte over til Ljodhuus, for at udføre den forræderske Plan. Det lykkedes dog Olaf med Nød og neppe at undkomme paa en liden Baad over til den skotske Kyst, hvor han tog sin Tilflugt til Svigerfaderen, Jarlen af Ross, medens Gudrød herjede Ljodhuus, og dræbte flere af Indbyggerne. Men blandt dem, som Gudrød havde opfordret til at være med paa Toget, var ogsaa den tapre og indflydelsesrige **Paal Baalkessøn**, Befalingsmand [3]) paa Øen Sky. I Stedet for at adlyde Gudrød, begav han sig ligeledes til Jarlen af Ross, og aftalte her med Olaf en Plan til at tage Hevn over Gudrød for det lumske Angreb. De gik begge ombord paa et Skib, og begave sig først

---

[1]) Raynaldus, for 1225, No. 58.

[2]) Breve af 24de September 1219 i Rymeri foedera I. 1. S. 158. Det sidste af de anførte Breve er udstedt til Justitiarius og Baroner paa Irland. Af denne Grund er det, som nys bemerket, høist rimeligt at Ragnvald har faaet Forleninger paa den irske Kyst.

[3]) Han kaldes i Kroniken Pol filius Boke (Bálki udtalt „Baake") Vicecomes de Sky; den tilsvarende norske Titel er vanskelig at paapege. Maaskee det alene betegner „Sysselmand".

til Sky, hvor de skjulte sig paa et afsides Sted, men sendte Spejdere ud for at erfare, hvor Gudrød var. Spejderne kom tilbage med den Efterretning, at Gudrød opholdt sig med nogle faa Folk paa Øen Icolmkill, uden at ane den mindste Fare. Nu samlede Olaf og Paal i al Stilhed alle deres Venner og Tilhængere, begave sig til Mull, trak her midt om Natten fem Fartøjer i Søen, roede over det smale Sund til Icolmkill, og besatte Øens Landingssteder. Om Morgenen gik de i Land med deres hele Styrke. Gudrød søgte med sine faa Folk at slaa sig igjennem, men blev overmandet og tagen til Fange. Alle de af hans Mænd, der ikke fik frelst sig indenfor Enemerkerne af Kirkens Helligdom, bleve dræbte, og han selv blev blindet og gildet, mod Olafs udtrykkelige Forbud, men paa Befaling af Paal Baalkessøn, der maa have næret et heftigt Had imod ham (1223) [1]. Olaf underlagde sig nu alle Norderøerne, hvis Indbyggere stillede ham Gisler for deres Troskab, samlede det følgende Aar en Flaade paa 32 Skibe, og sejlede til Man, hvor han tvang Ragnvald til at indgaa et Forlig med sig om en Deling af Riget, saaledes at Ragnvald skulde beholde Man tilligemed Kongenavn, og Olaf derimod de øvrige til denne Linje hørende Øer (1224). Dette var dog ikke alle Syderøerne, thi nogle af dem, sandsynligviis de sydøstligste, eller de der laa Argyll nærmest, tilhørte endnu Sumarlides Ætlinger, nemlig Duggal Skrøk og Duncan, Sønner af Duggal Sumarlidessøn [2], ligesom og en Frænde af dem, Sumarlide den yngre af Argyll, ligeledes synes at have kaldt sig Konge [3], endog efterat Kong Alexander i Aaret 1221 havde frataget ham Argyll og nødsaget ham til at flygte over til Øerne, som man formoder, fordi han havde gjort Oprør imod ham til Fordeel for den ovenfor omtalte Gillescop, Ætling af Kong Duncan [4]. Disse Ætlinger af Sumarlide vare vistnok Haakons Vasaller, og havde, som det synes, aflagt ham Troskabsed, men vare ham dog, som Sagaen udtrykker sig, meget utrygge [5]. Dette kan kun forstaaes saaledes, at de egentlig stræbte efter Uafhængighed, og efter Omstændighederne snart erkjendte hans, snart Skotlands Højhed, alt som det bedst stemmede med deres

[1]) Den manske Krønike, hos Johnstone S. 28. Ogsaa de islandske Annaler fortælle ved dette Aar 1223, at Kong Olaf, Syderøernes Konge, lod blinde Gudrød, sin Broder Ragnvald, Mankongens Søn.

[2]) Se ovenf. S. 440, jvfr. 443.

[3]) Haakon Haakonss. Saga Cap 168.

[4]) Skene, Thi Highlanders in Scotland II. S. 45. Det antages her, med stor Rimelighed, at Sumarlide var en Søn af Gillecolum, Sumarlide den ældres Søn af første Ægteskab, der tilligemed faldt ved Renfrew 1164, jf. ovenf. II. S. 942.

[5]) Haakon Haakonss. Saga Cap. 168

egen Fordeel. Deres store Besiddelser paa Skotlands Fastland knyttede dem dog nærmest til dette Lands Interesser, og det var fornemmelig gjennem dem, at Vejen banedes for skotsk Indflydelse paa de øvrige Øer.

Som Haakons Tilhænger og den, der anerkjendte hans Lenshøjhed, kunde Olaf ikke undlade at melde Kongen denne vigtige Begivenhed, og anholde om hans Samtykke dertil. Vi erfare ogsaa af Kongesagaen, at i dette selvsamme Aar (1224), just som Haakon havde forladt Viken efter det første Forlig med Vermelændingerne, indfandt der sig hos ham i Bergen, samtidigt med Jon Jarl, mange Sydersinger, og blandt dem de tvende Høvdinger, Gillechrist Muirchertachs Søn og Ottar Snækolssøn, med mange Breve, som det heder, om deres Landes Anliggender [1]). Da Ottar var en af Olafs og Paal Baalkessøns Tilhængere, kan der neppe være nogen Tvivl om at han og Gillechrist have været affendte af Olaf i det oven angivne Erende, og at de vel endog paa hans Vegne have svoret Haakon Troskabs-Ed. For Haakon maatte denne Forandring være særdeles velkommen, og han har vistnok øjeblikkelig tilsagt Olaf sin Beskyttelse.

Ragnvald fandt sig ikke længe i det Tab, Olaf havde tilføjet ham. Han havde derhos sin Søns Mishandling at hevne. Han søgte og fik Hjelp hos den mægtige og krigerske Jarl **Alan** af **Galloway**, Konnetabel af Skotland, der paa denne Tid havde mest at sige blandt alle Skotlands-Magnater; han var gift med Kongens Sysskendebarn, Margrete af Huntingdon, og havde foruden sit Ættegods i Skotland ogsaa betydelige Forleninger paa Irland, hvilke Kong Johan havde givet ham [2]). Hans Broder, Thomas, var ved Giftermaal bleven Jarl i Atholl. Ragnvald samlede en Hær paa Man, og drog i Følge med Alan, der vist ogsaa medbragte en betydelig Skare, til Øerne, for at tilbageerobre dem. Men da det kom til Stykket, vilde Manværingerne ikke stride med Olaf og Sudrøingerne [3]), „fordi de holdt af dem" — saaledes havde nu Bladet vendt sig siden Ragnvalds Tronbestigelse — og Ragnvald saavel som Alan maatte vende tilbage hver til sit med uforrettet Sag. Siden forlangte Ragnvald hundrede Merker Sølv af sine Undersaatter som Rejsepenge for at begive sig til den engelske Konges Hof. Han fik dem, men i dets Sted begav han sig

---

1) Sammestedes Cap. 101; jvfr. ovenf. S. 674.

2) Fordun, VIII. 75, 77. IX. 27, 48. Han var, siger Sagaen, den største Krigsmand paa denne Tid, havde en stor Hær og mange Skibe, herjede paa Sydersøerne i Irland, og krigede meget paa Vesterlandene. — Haakon Haakonss. Saga Cap. 163.

3) Se ovenfor S. 441, hvor det berettes, at Manværingerne netop langt heller ønskede den vorne Ragnvald til Konge, end den halvvorne Olaf. Men de havde nu lært Ragnvald til Gavns at kjende.

kun til Alan, og gav hans uegte Søn Thomas sin Datter til Egte [1]). De hundrede Mark skulde vel saaledes kun være et Slags Brudeskat. Herover bleve Manværingerne saa forbitrede, at de strax indkaldte Olaf, og hyldede ham som deres Konge (1226). Det var sandsynligviis for at underrette Kong Haakon om denne vigtige Forandring, at Biskop Simon af Syderøerne tilligemed Abbeden af Icolmkill begave sig til Bergen hiin samme Høst 1226, da ogsaa Jon Jarl indfandt sig der, og Kongen, efter at have kæmpet med Junker Knut og Ribbungerne paa Oplandene, skulde have en Sammenkomst med Skule Jarl og Erkebiskop Peter [2]). I Sagaen tales der vel intet om, at de vare affendte af Kong Olaf, men der kan vel neppe være nogen Tvivl om, at dette var Tilfældet. Det siges heller ikke om Gilchrist og Ottar Snækollssøn i 1224, men kan lige saa lidet betvivles om dem. Kongen, fortælles der, afgjorde deres Anliggender, idet han tog Skule Jarl med paa Raad. Man maa fremdeles antage, at han har godkjendt, hvad der skede, thi Ragnvald havde ved hele sin Ferd noksom lagt for Dagen, at han ikke vilde erkjende hans Overherredømme. Af den Omstændighed, at de sydersøiske Sendemænd saavel denne som forrige Gang kom i Følge med Jon Jarl, skulde man fristes til at antage, at han har haft noget med deres Anliggender at skaffe, hvilket i sig selv er rimeligt nok i Betragtning af hans Naboskab, og maaskee endog Slægtskab, med Jarlen af Ross, Kong Olafs Svigerfader, der selv greb saa betydeligt ind i Skotlands politiske Begivenheder. Men i hvilken Udstrækning og Retning Jon Jarl har taget Deel i alt dette, vil vel neppe nogensinde blive tilstrækkelig opløst.

Det er forhen omtalt, at Erkebiskop Peter havde opholdt sig en Stund i Bergen før Kongens Ankomst, men at han, da han havde ond Samvittighed, ikke vovede at oppebie ham. I de Dage, Biskop Simon og han tilbragte tilsammen der, har han sandsynligviis meddeelt denne den biskoppelige Indvielse, hvis ikke Simon allerede engang før i dette samme Aar for den Sags Skyld havde været i Norge, thi det er vist, at han indviedes i 1226. Han fulgte ikke umiddelbar efter den nidkjære Ragnvald, men imellem dem var, dog som det synes gandske kort, en vis Jon, der omkom ved et Ulykkestilfælde, sandsynligviis endog førend han havde tiltraadt sit Embede. Da Simons Valg maa være indtruffet efter Erkebiskop Guthorms Død 1224, siden han ikke indviedes af ham, maa man formode, at Kong Olafs Indflydelse har været virksom derved; dette bestyrkes ogsaa deraf, at han søgte sin Indvielse i Norge, hvil-

---

[1]) Den manske Krønike, jevnf. Fordun, IX 49.

[2]) Haakon Haakonss. Saga Cap. 147.

ket neppe var Tilfældet med hans nærmeste Forgængere [1]). Det er derfor at formode, at Simon lige saavel som Kong Olaf efter Evne arbejdede for de norske Interessier, og saa meget som muligt søgte at befæste Baandet mellem Øerne og Moderlandet. Men det er ogsaa heel sandsynligt, at han under sit Ophold i Bergen tilsammen med Skule Jarl og Erkebiskoppen har været sterkt paavirket af denne til Fordeel for hiin, og at han igjen senere har bearbejdet Kong Olaf i samme Retning.

Olaf, kaldet den svarte, herskede to Aar i Ro og Fred, da endelig Ragnvald, som vel imidlertid havde opholdt sig hos Alan i Galloway, gjorde et Forsøg paa at gjenvinde sit Rige. I Forening med Alan og hans Broder Thomas af Atholl med en stor Styrke satte han over til Man, just som Olaf med de fornemste Mænd og en stor Deel af de kampdygtigste Folk paa Øen var dragen hen til Norderøerne. De herjede hele den sydlige Deel af Øen, plyndrede Kirker, og dræbte alle de Folk, de traf paa, saa at et Stykke af Øen, som det fortælles, næsten forvandledes til en Ørken. Derpaa vendte Alan, der synes at have været den egentlige Formand paa Toget, tilbage til Galloway, efterladende Sysselmænd for at inddrive Skat. Altsaa fulgte ogsaa Ragnvald tilbage med ham, men synes dog at have benyttet sig af sit øjeblikkelige Held til et Forsøg paa at opnaa en fordeelagtig Fred under engelsk Mægling. Der findes nemlig et Brev, udstedt til Olaf af den engelske Konge under 12te April 1228, hvorved der tilstaaes ham Grid og Lejde for ham selv og hans Folk, i 15 Dage fra Michelsdag samme Aar at regne, for at begive sig til England, hvor der da skulde stiftes Fred mellem ham og hans Broder [2]). Man kan neppe antage, at disse Underhandlinger have været aabnede og Lejdebrevet tilsendt Olaf, førend Ragnvald og Alan overfaldt ham, da dette Overfald i saa Tilfælde vilde have været en alt for stor Troløshed, og den engelske Konge selv derved vilde være bleven kompromitteret. Der findes intet Tegn til, at Olaf modtog Fredstilbudet, og begav sig til England. Tvert imod kom han snart efter tilbage til Man, jagede Alans Sysselmænd bort, og tog sit Rige igjen, medens ogsaa de Manværinger, der tidligere havde flygtet for Ragnvald og Alan, efterhaanden kom tilbage og sloge sig til Ro, i den Tanke at al

[1]) Det siges vistnok ikke udtrykkeligt i Annalerne, at Simon indviedes af Erkebiskop Peter, men hans Indvielse nævnes under eet med Arnes, Askells og Orms, saa at man tydeligt kan see, at Nedskriveren har meent at den foregik i Norge. Ellers vilde den endog neppe engang være bleven omtalt.

[2]) Rymeri foedera, nyeste Udgave, I, I. S. 190. Under den Forudsætning, at Fredsunderhandlingerne først begyndte efter Ragnvalds Tog til Man, maa dette have fundet Sted før den 12te April, hvilket og i og for sig er rimeligt, især da der maatte gaa nogenlunde lang Tid hen mellem Olafs Tilbagekomst og Ragnvalds andet Overfald, henimod Juul, siden Indbyggerne begyndte „at bo tillidsfuldt".

Fare nu var over for det første [1]). Men en mørk Vinternat, i Julen [2]) kom Ragnvald ganske uventet med fem Skibe fra Galloway, landede ved Holm Peel, og opbrændte alle sin Broders og de manske Høvdingers Skibe, der laa i Havnen. Siden sejlede han om til den anden Side, og laa i 40 Dage ved Ragnvaldsvad, idet han for et Syns Skyld fornyede Fredstilbudet, men underhaanden søgte at vinde alle Indbyggerne af Øens sydlige Deel for sig. Det lykkedes ham ogsaa med mange, skjønt man skulde formode at han netop havde været forhadt paa denne Kant, hvor han for faa Maaneder siden havde faret saa grumt frem. Men han har vel gjort dem saare glimrende og forføreriske Løfter. Nogle svore endog at de, om det behøvedes, gjerne skulde ofre deres Liv for at skaffe ham Herredømmet over Halvparten af Øerne. Men Olaf havde imidlertid været virksom i den nordlige Deel af Øen. Han samlede Indbyggerne om sig, og opfordrede dem paa en saa indtrængende Maade til at gjøre fælles Sag med ham, at deres Sjæle, som det heder, aldeles sammenføjedes med hans. Omgiven af deres Skarer begav han sig paa Thingvolden, og oppebiede sin Broder Ragnvald, som ikke længe efter indtraf i Spidsen for sin Hær (14de Februar 1229). Medens Ragnvald ordnede sine Folk, gjorde Olaf et pludseligt Angreb, og drev dem — heder der — paa Flugten som Faar. Ragnvald selv blev dræbt paa Flugten, Olaf uafvidende, der skal have ytret megen Utilfredshed dermed, da han hørte det, men, tillægger Krøniken, han hevnede dog aldrig hans Død, saa længe han levede. Ragnvalds Lig blev af Munkene i Russin bragt over til Furnes, og begravet der paa et Sted, han allerede i sit levende Liv havde udseet sig. Den ulykkelige søndre Deel af Man blev atter herjet og næsten lagt øde, til Straf for at Indbyggerne havde taget Parti med Ragnvald [3]).

Da dette skete, synes Alan Jarl at have været fraværende paa et Besøg over i Irland med en talrig Skare af sine bedste Krigere, for at egte en Datter af den mægtige Hugo af Lacy. Paa Tilbagevejen led han Skibbrud, hvorved de fleste af hans Folk omkom, og han selv tilligemed nogle faa reddedes kun med Nød og neppe [4]). Dette forklarer, hvorfor han ikke strax tog Hevn for sin Ven og Svoger Ragnvalds Død, og hvorfor ikke engang Ragnvalds Søn, den ulykkelige, blinde Gudrød, tog sin

[1]) Den manske Krønike. Det heder her udtrykkeligt: coeperunt Manenses, qui antea circumquaque dispersi fuerant, congregari et confidenter habitare.

[2]) Det var, som man af det følgende seer, noget over 40 Dage før 14de Februar.

[3]) Den manske Krønike, hos Johnstone, S. 30. Ogsaa i de islandske Annaler omtales dette Slag og Ragnvalds Fald ved 1229.

[4]) Fordun, IX. 47. Chronicon de Lanercost, ved 1229.

Tilflugt til ham, men derimod flygtede over til Norge, hvor vi senere finde ham [1]). Olaf har sandsynligviis netop passet Tiden, da Alan var borte, og Skjebnen har end ydermere begunstiget ham ved at lade Alan lide hiint Skibbrud, der for længere Tid maatte hindre ham fra at øve Fiendtligheder. Men det var ingenlunde Alans Hensigt at lade Olaf sidde i Ro. Saa snart det var ham muligt, gjorde han nye Udrustninger, og lagde ikke Skjul paa, at disse vare rettede mod Olaf og Nordmændene. De sydervíske Konger af Sumarlides Æt synes, stiltiende eller aabenbart, at have gjort fælles Sag med ham, og navnlig enten nu eller tidligere at have modtaget skotsk Besætning i Rothsay Slot paa Øen Bute, der hørte til deres Besiddelser [2]). Overhoved traadte det sande Forhold i alt dette Nøre tydeligere frem, nemlig den skotske Krones Bestræbelser for at underlægge sig Øgruppen, og Nødvendigheden af en alvorlig Indskriden fra Norges Side, hvis det ønskede at beholde disse Besiddelser, blev mere og mere indlysende.

Efterretningerne om alle disse vigtige Tildragelser kom til Norge samme Aars Vaar eller Sommer [3]). Det er ikke usandsynligt, at de kunne være overbragte af Gudrød Ragnvaldssøn selv, thi det rimeligste er, som nys nævnt, at han flygtede til Norge strax efter Faderens Fald, medens Alan endnu var borte. Paal Baalkessøn kom ligeledes til Norge, sandsynligviis affendt af Kong Olaf, for at underrette Kongen og Jarlen om det Forefaldne, og bede om deres Bistand. Men saa vidt man kan see, holdt Paal Baalkessøn sig mere til Jarlen, end til Kongen, og dette har rimeligviis skadet Kong Olafs Sag [4]). At Haakon er bleven paavirket til Fordeel for Gudrød, og deels har følt nogen Medlidenhed for ham, deels fattet nogen Mis-

---

[1]) Den manske Krønike beretter nemlig, at han i 1230 fulgte med Uspak fra Norge til Sydereerne, og da der ingensteds omtales at han blev fangen af Olaf, ligesom man heller ikke kan antage at han godvillig gav sig i hans Vold, staar det kun tilbage at slutte, at han tidligere er dragen til Norge. Var dette ikke skeet strax efter Faderens Fald, vilde det neppe engang være skeet, thi han havde da vistnok langt heller tyet til Alan. Hans Reise til Norge maa derfor falde i den Tid, da der ingen Hjelp fra Alan var at faa. For Resten nævner Haakon Haakonss. Saga intet om hans Nærværelse i Norge, men den fortæller heller intet om Paal Baalkessøns Ankomst, og den manske Krønikes Paalidelighed er her hævet over enhver Tvivl.

[2]) Dette sees af hvad der strax nedenfor berettes om Beleiringen af Slottet. At Bute hørte til de sumarlidske Besiddelser, siges saa godt som udtrykkeligt i Haakon Haakonss. Saga Cap. 321, hvor det heder at Rudre, der maa have hørt til denne Linje, ansaa sig ættebaaren til Bute.

[3]) Denne Sommer, heder det i Haakon Haakonss. Saga Cap. 162, spurgtes stor Ufred vestenfra Sydereerne.

[4]) At Paal Baalkessøn var i Norge, førend Kong Olaf selv ankom om Sommeren 1230, og Udrustningerne endnu vare tilendebragte, sees af Sa-

tillid til Olaf, er umiskjendeligt; thi vi erfare, at han i Stedet for at lade Olaf beholde hele Riget, hvad man snarest kunde have ventet, søgte at bringe en Deling i Stand, hvorved ogsaa Gudrød fik sin retmæssige Part [1]. Dette forklares bedst saaledes, at Gudrød endelig, dreven af Nøden, har bekvemmet sig til at søge sin rette Lensherre og ganske at overlade sig til hans Naade; at han har opvakt hans Medynk, og ved bestandige Klager over Olafs og dennes Tilhængeres Ærgjerrighed og Herskesyge faaet Kongen til at betragte dem med mistænkelige Øjne, især hvis de, som man har Anledning til at tro, mere heldede til Skule Jarl, end til Kongen [2]. Det lader ikke til at Kongen har været tvivlraadig om, hvor vidt han skulde sende en Flaade til Sydeørerne, for at sikre Norges Herredømme over dem, eller ej. Deels vilde det overhoved have været en Skam for ham, om han nu, da han havde Fred og Ro hjemme, sad roligt og saa paa, at Norge mistede dem, uden at gjøre et eneste Skridt til at hindre det; deels see vi og, at Vibeholdelsen af Herredømmet over disse Øer ganske særdeles, og væsentligt laa ham paa Hjertet, saa længe han levede. Hvad han her især havde for Øje, er vanskeligt at sige. Indtægterne af disse Lande vare neppe saa store, at de kunde opveje kostbare og hyppige Krigsrustninger. Enten har han anseet dette Fodfæste nødvendigt for at sikre Norges Anseelse som Sømagt og forsvare dets Handel med de britiske Øer, eller han har slet hen meent som saa mange, især paa de Tider, at det er baade ærefuldt og nyttigt for et Land at have saa mange og store Besiddelser som muligt. Naar man med alver-

gaens Udtryk i Cap. 166, hvor det siges, at han var en af de Skibsstyrere, som Skule Jarl udnævnte; og heraf maa vi igjen slutte, at han den længste Tid har opholdt sig i Throndhjem hos Jarlen, og paa det Skib, som denne betroede ham, er sejlet til Bergen, hvorfra Expeditionen skulde udgaa; thi det er ikke rimeligt, at Jarlen først skulde sende Skibet til Bergen, og siden beskikke Paal til dets Styrer. Med Hensyn til Tiden, naar Paal ankom til Norge, er det ogsaa for hans Vedkommende rimeligere, at Olaf sendte ham strax efter sin Sejr, eller i det mindste endnu i 1229, end at det skulde være skeet senere.

[1] En saadan Deling kom, som det nedenfor vil sees, virkelig i Stand, og da man umuligt kan antage, at Olaf af sig selv fandt derpaa, maa det ansees for afgjort, at Kongen allerede foreløbigt, da han gav Uspak Kongenavn, har truffet denne Bestemmelse.

[2] Det vil strax nedenfor sees, at foruden den Omstændighed, at Paal Baalkessøn udnævntes til Skibsstyret af Jarlen, og saaledes efter al Rimelighed havde opholdt sig hos ham, tiltraadte Olaf Tilbagereisen fra Norge paa Paals, ej paa Uspaks eller nogen af de kongelige Høvdingers Skib. Dette røber unegtelig et nærmere Venskab med Jarlen. Det er og i sig selv rimeligt, at Olaf i samme Grad søgte Jarlens Venskab, som han merkede at Gudrød havde vundet Kongens Medlidenhed og Tiltro.

ligt og uhildet Blik betragter Forholdene, synes det som om Herredømmet over disse Øer, saa længe efter at Vikingetiden og Faren for Vikingangreb derfra var ophørt, ikke kunde være Norge til egentligt Gavn, men snarere til Skade, for saa vidt som det indviklede Riget i unødige Krige og allehaande andre Ubehageligheder. Paa den anden Side er det unegteligt, og det vil af det følgende erfares, at da Norge mistede disse Besiddelser, tabte det temmelig snart sin Anseelse som Sømagt, og den Evne til at opretholde sin kommercielle Selvstændighed, som det hidtil havde lagt for Dagen. Muligt, at Haakon med sin sjeldne Statsklogskab og politiske Fremsynethed anede noget saadant. Nok er det, at han besluttede at sende en Hær og Flaade til Øerne. En Anfører var snart funden. Det synes, besynderligt nok, først for kort Tid tilbage at være blevet oplyst, at den gamle Birkebeinerhøvding **Uspak**, kaldet den syderøiske eller Agmundssøn, var en Søn af Duggall Sumarlidessøn, og saaledes arveberettiget til den sumarlidske Linjes Besiddelser, til hvilke hans Brødre Duncan og Duggall Skrøk ved deres Utroskab maatte ansees at have forbrudt deres Ret. Ved at udnævne ham til Konge i deres Sted, vilde Kongen ej alene faa en sikker og paalidelig Vasall i Stedet for to høist usikre, men han vilde i ham endog kunde have, hvad der just nu tiltrængtes, en tro, aarvaagen og uegennyttig Vogter og Forsvarer af sine og Norges Interesser i hine Egne, med andre Ord, en virkelig **Statholder**, paa hvem han kunde stole. Thi Uspak hørte til de samme selvopofrende, trofaste Veteraners Tal, som Helge hvasse, Dagfinn Bonde og alle hine saakaldte „gamle Birkebeiner" fra Kong Sverres, Haakon Sverressøns og Haakon Jarls Dage, hvis Interesser aldeles vare sammenvoxede med Kongehusets, og som i Haakons Barndom med saa megen Længsel havde ventet paa hans Myndighedsalder, for at de kunde tage ham til Konge og kæmpe under hans Banner [1]). Han var altsaa selvskreven til at føre Overbefalingen paa et Tog, der, om det gik heldigt, ikke vilde skaffe ham selv mindre Fordele end Norge. Paa et Thing, som Kongen holdt i Oslo henimod Vaaren 1230 samme Dag som den før omtalte svenske Herre, Magnus Broke, kom til Byen, gav Kongen Uspak **Kongenavn**, og bekjendtgjorde, at han, naar Sommeren kom, vilde sende ham vester til Syderøerne med en tilstrækkelig Troppestyrke. Han forandrede derhos hans Navn til **Haakon**, hvad enten

---

[1]) Om Uspak og hans Slægtskabsforhold se ovenfor 448. Han nævnes aller først som Deeltager i Syderøtoget 1210, men ikke, som om han først da slog sig til Birkebeinerne; tvert imod er det tydeligt, at han hørte til deres Tal, som, vante ved langvarige Fejder, vare misfornøjede med Freden. Paa oven anførte Sted er det antydet, at han maaskee allerede kom til Norge i 1192.

det nu var, fordi det paa samme Tid, som hans rette Byrd blev bekjendt, ogsaa oplystes at han oprindelig havde faaet dette Navn, eller han vilde vise ham en Ære ved at give ham sit eget Navn [1]). Hvor stor Deel af Øerne han tiltænkte ham, siges ikke; sandsynligviis var det fornemmelig den Deel, som tilhørte den sumarlidske Linje, og hvortil hans Brødre maatte ansees at have forbrudt al Ret ved deres Utroskab. Om Vaaren begav Haakon sig til Bergen, og skred der strax til Udrustningen af den Flaade, der skulde stilles under Uspaks Befaling. Ogsaa Skule Jarl fandt sig opfordret, eller fik Befaling til at skaffe Folk og Skibe: et Beviis paa, hvor vigtigt dette Anliggende ansaaes at være. Der udrustedes i alt 11 Skibe, af hvilke Jarlen leverede trende; til Befalingsmand paa et af disse udnævnte han Paal Baalkessøn, hvoraf man altsaa kan slutte, at denne, som det ovenfor antydedes, nærmest havde holdt sig til ham, ikke til Kongen [2]). Blandt de af Kongen udnævnte Skibsstyrere vare foruden Kong Uspak eller Haakon selv Olve Ilteit, Paal Gaas, og flere, der ogsaa siden efter omtales [3]); alle sammen synes de at have hørt til hans Hirdmænd. Da Flaaden var fuldt udrustet og seilfærdig, kom Kong Olaf selv uformodet til Bergen. Han havde maattet flygte fra Man, fordi Alan Jarl havde samlet en vældig Hær, hvormed han agtede at angribe Øen; ja han truede endog med at gjøre et Tog til Norge, sigende at det ikke var vanskeligere at seile over Havet fra Skotland til Norge, end fra Norge til Skotland, og at en fiendtlig Flaade lige saa godt kunde finde Havne der, som i de skotske Fjorde. Men dette, tilføjer Sagaen blev kun sagt, ikke gjort [4]). Aarsagen hertil var maaskee at der i dette Aar endnu maatte strides med Levningerne af det macwilliamske Parti, der kun, som det synes, med Møje blev kuet [5]); thi som Kro-

---

[1]) Haakon Haakonss. Saga Cap. 165. De islandske Annaler, den manske og den lanercostske Krønike ved 1230.

[2]) De øvrige af Jarlen udnævnte Skibsstyrere vare Sigurd Sepil og Sigurd Smed.

[3]) De vare Thormod Thingskoren, Gerk Sygnakjuka (der vistnok nedstammede fra den mægtige Gerk i Sogn), Sveinung svarte.

[4]) Haakon Haakonss. Saga Cap. 166.

[5]) Gillescop Mac Williams selv blev efter Fordun overvunden, og dræbt med to af sine Sønner i 1229, men den lanercostske Krønike fortæller endnu ved 1230 om en Opstand af Mac Williams Søn og Roderik, der samlede en stor Skare om sig, m. m., men omsider bleve overvundne, og Deeltagerne i Opstanden grusomt straffede, idet endog Mac Williams nyfødde Datter blev aflivet. Vel bruger Krøniken her i Forstningen de samme Udtryk som Fordun, hvor han omtaler Opstandens Begyndelse i 1228, og dette er maaskee derfor at henføre did, men hvad han nævner om Afstraffelsen, findes ej hos Fordun og derfor har Krønikens Nedskriver øjensynligt forfulgt Begivenheden længere end

netabel af Skotland kunde Alan neppe undlade at deeltage i denne Feide. For Olaf var der nu ikke andet at gjøre, end strax at følge tilbage til Sydersøerne med Flaaden, som afsejlede fire Dage efter hans Ankomst. Sandsynligviis har han i denne korte Mellemtid maattet fornye sin Troskabsed til Kongen, og efter dennes Forskrift slutte et Forlig med Gudrød, hvorved han gik ind paa, hvad Kongen visstnok allerede havde forordnet om Delingen af Øerne mellem dem, thi under de nærværende Omstændigheder var han vissselig nødt til at finde sig i alt, hvad Kongen fandt for godt at bestemme. Paa Rejsen fra Bergen til Orknøerne, som Flaaden først anløb, for at forsterkes med en Deel Folk og Skibe, var han ombord hos Paal Baalkessøn; siden gav Jon Jarl ham et af sine Skibe at føre. Ved Afrejsen fra Orknøerne var Flaaden 20 Sejlere sterk; de 9 vare saaledes stillede enten af Jon Jarl alene, eller af ham og de kongelige Sysselmænd paa Orknøerne og Hjaltland i Forening. Det var altsaa en formelig National-Expedition, man nu havde fore, i den Hensigt at opretholde det vaklende norske Herredømme i det fjerne Vesten. Flaaden styrede aller først ned mod Ila-Sund[1]), hvor Kongerne Duggall og Duncan, saavel som Sumarlide af Argyll, laa med en betydelig Hær. Imidlertid droge Baalke den unge, Søn af Paal Baalkessøn, og den før omtalte Ottar Snækollssøn, som det synes paa egen Haand til Skye, og angrebe en Høvding, ved Navn Thorkell Thormodssøn (Torquill Mac Dermot), der enten har været en Udsending af Alan, eller ligget i Privatfejde med Paal Baalkessøn. Thorkell faldt med to af sine Sønner, den tredie, ved Navn Thormod, undkom til Skotland[2]). Siden stødte Baalke og Ottar til Hovedflaaden i Ilasund. De nys nævnte syderøiske Fyrsters Holdning var fremdeles heel tvetydig. Sumarlide kunde vel ikke have synderligt tilovers for den skotske Konge, men maatte ogsaa finde det ubehageligt at faa Uspak til Herre; Duncan og Duggall, der havde modtaget Len af Alexander, og i det hele taget vundet ved Delingen af Argyll, kunde neppe betragte Uspak med gunstige Øjne. Men da Nordmændene

---

denne, lige til Slutningskampen i 1230, idet han noget skjødesløst omtaler Alt under dette Aar.

[1]) Saaledes kaldes endnu Sundet mellem Ila og Jura.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap 266. Thormod, heder det, skjulte sig paa et Skjær, ved hvilket han fandt en Baad, og med denne kom han over til Skotlands Kyst nordenfor „Hattarskot", hvilket vel neppe kan være andet end det fremspringende Nes af Gairloch, ved Loch Ewe. Den Fjord, hvor Thormod overfaldtes, kaldes Vestrefjord, og er sandsynligviis Loch Snizort. For Resten maa det engang for alle bemerkes, at her kun Flatøbogens og det skaalholtske Haandskrifts Læsemaader af Sagaens Text kunne benyttes.

for Øjeblikket havde Magten, nyttede det ikke at byde Trods; de viste sig tilsyneladende nok saa venskabelige, indbøde endog de norske Høvdinger til et Gilde, og Duncan, en af Fyrsterne, begav sig ombord paa sin Broder Uspaks Skib, sandsynligviis som et Slags Gissel til Sikkerhed mod svigagtige Anslag fra deres Side. Alligevel vilde Nordmændene ikke ret tro dem, men paastode at det var deres Hensigt at beruse dem med sterke Drikke, for siden at overfalde dem. De vægrede sig derfor ved at komme til Gildet, og under gjensidig Mistanke droge begge Parter deres Stridskræfter sammen. Alligevel synes det, som om Uspak helst vilde have undgaaet aabenbare Fiendtligheder; men mod hans Vidende og Vilje gjorde de øvrige norske Høvdinger et Angreb paa den sydersiske Flaade, fældte Sumarlide med mange Folk, og fangede Duggall, medens de selv forholdsviis kun lede et ubetydeligt Tab. Da Uspak, der maaskee ikke engang var nærværende ved denne Kamp, hørte hvad der var skeet, lod han sin Broder Duncan hemmeligt undvige, sandsynligvis til sine Fastlandsbesiddelser i Lorn, og tog Duggall, hvilken Nordmændene havde lagt i Lænker, i sin egen Forvaring ¹). Forsterket med Folk og Skibe fra Øerne, saa at Flaaden i Alt udgjorde 80 Fartøjer, sejlede Nordmændene nu forbi Cantire ind til Bute, der, som det ovenfor er nævnt, var i Skoternes Vold, og hvor der laa en skotsk Besætning i Rothsay Slot ²). Dette beleiredes, og blev taget med Storm efter et tappert Forsvar i trende Dage, hvorved Nordmændene mistede henved 360 Mand, hvoriblandt en af Skibsstyrerne, Sveinung svarte; ligeledes blev Kong Uspak farligt saaret af et Steenkast. Paa skotsk Side faldt Befalingsmanden, og Nordmændene vandt et stort Bytte, hvortil ogsaa kom 360 Mk. Sølv, som en skotsk Ridder, der blev tagen til Fange, betalte i Løsepenge. Strax efter Slottets Indtagelse havde de det Uheld, at tre af Skibene i en heftig Storm gik under med Mand og Gods, og da de tillige hørte, at Adam Jarl skulde ligge med en Flaade paa 180 Skibe syd ved Galloway-Neset, færdig til at drage imod dem, sejlede de hen under Cantire, hvor de i nogen Tid bleve liggende og gjorde hyppige Landgange. Her blev Kong Uspak saa syg af det

¹) At Duggall Sumarlidesson ved de sumarlidske Besiddelsers Deling fik Lorn siges udtrykkeligt, men neppe efter anden Autoritet end Sagn, Skene's Highlanders in Scotland II. 48; Sagnet bestyrkes dog ved Genealogierne og er i det hele taget sandsynligt.

²) Dillon, i Archæol. Scot. II. S. 358, 397, tror at „Bute" (Bót) her er sat fejlagtigt for Cantire, men denne Mening grunder sig alene paa Misforstaaelse af Sagaens Ytring om Sejladsen, der dog er tydelig nok: „nu forbi Satiesmule og ned til Bot". Ogsaa den manske Krønike har „Bute". Da der kun fandtes et eneste Slot, Rothsay, paa Bute, maa det være dette, som Sagaen mener, skjønt den ikke udtrykkeligt anfører Navnet.

Saar, han havde faaet ved Beleiringen af Rothsay, at han døde, meget begrædt af sine Mænd, der førte hans Lig til Icolmkill og begravede det der. Hans Død var dog neppe uvelkommen for Kong Olaf, der nu fik Overbefalingen over Flaaden, og, stundende efter at gjenerobre Man [1]), førte den sydover til den irske Kyst, hvor den dog maatte blive liggende ved „Kjøbmandsøen" [2]) i den strengeste Vintertid; siden styrede han til Man, hvor en Høvding, ved Navn Thorkell Njaalsøn (Torquill Mac Neal), nu førte Befalingen. Denne Thorkell saavel som hans Brødre Duggall og Malmor synes at have hørt til de Høvdingers Tal, der havde vundet ved Delingen af de argyllske Lande, og navnlig at have faaet Knapdale i Forlening; sandsynligviis hørte de til en af de fornemste Ætter, enten paa Man eller paa de nordlige Øer; vi ville senere gjenfinde dem som Venner af Olafs Søn og Efterfølger Harald, nu derimod maa Thorkell enten have staaet i Forbund med Alan, eller have benyttet sig af Forvirringen efter Olafs Flugt til at sætte sig i Besiddelse af Øen paa egen Haand [3]). Han havde samlet en Deel af Øens Folk, med hvilke han søgte at hindre Nordmændene fra at gjøre Landgang. Men da Manværingerne fik høre at Kong Olaf selv anførte Flaaden, vægrede de sig, ligesom før, for at stride mod ham, og gik hver til sit. Thorkell selv blev tagen til Fange og lagt i Lænker. Manværingerne havde dog ingen Aarsag til at glæde sig over deres Troskab mod Kong Olaf, thi der blev paalagt dem en Brandskat af tre engelske Penninge for hver Ko, hvorhos de maatte føde hele Hæren i den øvrige Deel af Vintren. Nu blev, rimeligviis under de norske Krigshøvdingers Opsigt, Delingen af Riget mellem Olaf og Gudrød iverksat. Olaf beholdt Man, og Gudrød fik de nordlige Øer [4]); de østlige derimod, eller i det mindste flere af dem, forbleve endnu i den sumarlidske Linjes Besiddelse [5]),

---

[1]) Sagaen nævner kun at han blev syg, og taler, merkeligt nok, ikke om Saaret, han fik, hvilket blot omtales i den manske Krønike og Krøniken fra Lanercost.

[2]) Denne Ø kan ej være nogen anden end Copeland-Øen ved Overfartsstedet Donaghadee paa Irlands Nordostkyst, ej langt fra Belfast, thi denne lille Ø (med en Holme ved Siden) ligger næsten lige i den rette Linje fra Cantire til Man. Det var sikkert Olafs Hensigt, strax at gaa til Man, men Storm eller Frost maa have overrasket Flaaden paa nys nævnte Sted og nødt den til at lægge bi for længere Tid.

[3]) Den manske Krønike kalder dem „filii Nel, Dufgallus, Thorquellus, Molmore;" Skene oplyser i Th. Highl. in Scotl. II. 48, at ved Delingen af de sumarlidske Besiddelser i Skotland fik Stamfaderen for den Mac Neilske Familie Knapdale (den nordligste Deel af Cantire) ligesom man S. 116 seer at Navnet Torquill har været brugeligt i den Mac-Neilske Familie.

[4]) Denne Deling omtales ikke i Sagaen, men kun i den manske og den lanercostske Krønike.

[5]) Dette siges udtrykkelig i den lanercostske Krønike, hvor det heder at efter

uden at det dog kan sees, om Duggall Skrek efter Uspaks Død kom paa fri Fod og herskede sammen med Duncan, eller han blev dræbt. Foruden disse vare der endnu et Sysskendebarn af dem, Ruaidhri Ragnvaldssøn[1]) der efter Sumarlides Fordrivelse skal have faaet det sydligere Cantire, og om hvis Sønner Duggall og Alan vi i det følgende komme til at handle. Man maa formode at Duncan efter Flugten fra Uspaks Skib og maaske ogsaa Duggall, hvis han undslap efter Uspaks Død, have tyet hen til deres Besiddelser paa Fastlandet, deels ogsaa til Ruaidhri paa Cantire, men, at de saa snart Nordmændene havde forladt Farvandet, indenfor Cantire, igjen satte sig i Besiddelse af Øerne, og navnlig Bute, hvor det ei lader til at Nordmændene efterlode nogen Besætning. Fra Man droge Nordmændene om Vaaren atter mod Cantire, for rimeligviis at fortsætte den Høsten forud afbrudte Kamp med de sumarlidske Fyrster. Men førend de forlode Øen slap tvende af Skule Jarls Skibsstyrere Thorkel Njaalssøn løs, en Handling hvormed de andre vare meget misfornøjede, og som upaatvivleligt staar i Forbindelse med hemmelige Aftaler eller Intriger mellem Skule Jarl, Kong Olaf, Paal Baalkessøn o. fl., uden at det dog nu længer er muligt at paavise den egentlige Sammenhæng. Nordmændene landede ved den nordlige Deel af Cantire, hvor en Skare Skotter mødte dem og vare, som det heder „meget løse i Striden, idet de løb til og fra,“ og der faldt mange paa begge Sider. Medens Nordmændene, som det synes, forfulgte af en Hob flygtende Skoter, havde en anden overfaldt og dræbt deres Svende, der vare ifærd med at tilberede Maden, og borttaget alle deres Madkjedler. De landede paa flere Steder i Cantire, og herjede Omegnen, uden dog formelig at besætte eller erobre nogen Deel deraf; siden sejlede de til de nordlige Øer, for, som man maa antage, at hjelpe Kong Gudrød med at undertvinge dem; de havde i det mindste en Kamp at bestaa paa Ljodhuus med den før omtalte Thormod Thorkellssøn, der imidlertid var kommen tilbage, og som man maa antage havde gjort sig til Herre over Øen. Men nu maatte han flygte, efterladende sin Hustru og alt sit Gods, hvilket Nordmændene bemægtigede sig, medens de bortførte hende i Fangenskab. De droge derpaa til Orknøerne, idet de rimeligviis meente at Gudrød nu var befæstet i Regjeringen over sin Deel af Riget. Men aldrig saa snart vare de borte, førend der, som man af de mangelfulde Efterretninger maa slutte

---

Gudrøds Drab herskede Olaf i Man „et super omnes Sodorenses insulis exceptis his quas filii Sumerledi tenuerant“.

[1]) Han vil nedenfor blive omtalt, og nævnes i Sagaen under Navnet Rudri. At han var en Søn af Ragnvald Sumarlidessøn (se ovenf. S. 443), sees af skotske Haandskrifter Skim. (II. 54). Vi ville i det følgende ogsaa finde en Søn af Duncan, Jon eller Ewen, omtalt.

udbrød en blodig Kamp mellem Gudrød og Olafs Tilhængere; Paal Baalkesøn, fortælles der, faldt faa Dage derefter for Gudrød [1]), og Gudrød selv blev siden dræbt paa Ljodhuus [2]), hvorpaa Olaf underkastede sig hans Deel, og saaledes herskede over hele Riget. Alligevel var Kong Haakon ved sine Krigeres Hjemkomst, der skede endnu samme Sommer, vel tilfreds med hvad de havde udrettet, og bevidnede dem megen Tak derfor. Ogsaa Sagaen, der beretter om alt dette, siger, at de havde vundet Kongen megen Hæder i denne Ferd. Det kan heller ikke negtes, at om de end ikke havde formaaet ganske at frarive Sumarlides Linje de østlige Øer, for en stor Deel rimeligviis paa Grund af Uspaks tidlige Død, saa havde de dog tilføjet Kongens Fiender betydelig Skade, og i det mindste for en Tid sikret Norge Herredømmet over Man og de nordvestlige Øer. Endogsaa Alan af Galloway synes af Frygt for de norske Vaaben at være bleven holdt tilbage fra at vove noget nyt Forsøg paa Man, thi der tales ikke om noget saadant. Han døde 4 Aar efter, og hans store Besiddelser deeltes mellem hans tre Døtre, hvorover Sønnen, den før omtalte Thomas, gift med Kong Ragnvalds Datter, blev saa forbitret at han gjorde en farlig Opstand, som dog Aaret efter dæmpedes. I al denne Tid kunne de skotske Vaaben ej have været farlige for de norske Besiddelser, og hertil havde dog den sidste Expedition fra Norge bidraget ikke ubetydeligt [3]).

Naar Virkningen af den mislige Stemning, der herskede mellem Kong Haakon og Skule Jarl, gjorde sig gjeldende saa langt mod Udkanterne af den norske Konges Omraade, som til Sydrøerne, er det let at forstaa at de endnu mere maatte spores paa Orknøerne. Hermed er det ikke sagt, at de formaaende Mænd ganske bestemt deelte sig i to Partier, hvoraf det ene erklærede sig for Kongen, det andet for Jarlen, men det gik kun her, som paa Sydrøerne og andensteds, at naar der først gaves Partier i Landskabet selv, eller to mægtige Medbejlere laa i Strid med hinanden, og Kongen begunstigede den ene Part, kunde man være vis paa, at den anden søgte Trøst hos Jarlen, eller dennes erklærede Tilhængere. Det kunde ikke anderledes være, saa længe Kongen og Jarlen stode ved Siden af hinanden som omtrent lige mægtige, og af hinanden indbyrdes saa godt som uafhængige Fyrster. Jon Jarl havde, som det ovenfor er nævnt, i sin Tid umiskjendeligt heldt mest til Jarlens Parti, men var i den senere Tid kommen paa en meget venskabelig Fod med Kongen; heraf fulgte igjen, at hans Avindsmænd nu heldte saa meget mere til Skules Side. Dette

[1]) Haakon Haakonss. Saga, Cap. 167.

[2]) Den manske og den lanercostske Kronike.

[3]) Haakon Haakonsſøns Saga Cap. 167. Fordun, IX. 48, 49.

aabenbarer sig paa det bestemteste af de merkelige Begivenheder, som vi nu ville berette, og som indtraf umiddelbart efter at den norske Flaade var dragen hjem. Kong Haakon havde til sin Sysselmand paa Orknøerne udnævnt en vis Haanev, kaldet den unge, hvilket Tilnavn han sandsynligviis havde faaet for at adskille ham fra den ovenfor omtalte Haanev Ingemundssøn, der i saa Fald maa have været hans Frænde, maaskee endog hans Fader. Haanev synes tilligemed sine Brødre Kolbein og Andres at have hørt til en af de fornemste Slægter paa Øerne, hvilket ogsaa kan skjønnes deraf at Kongen havde givet ham Skutilsveins Titel; efter Navnene, saavel som andre Omstændigheder [1]) at dømme, skulde man snarest formode, at han har hørt til Kolbein Rugas mægtige Æt, der var nær beslægtet med Jarleætten selv. Han var saaledes, hvad enten man regner det paa den ene eller den anden Side, ogsaa nær beslægtet med den før omtalte Snækoll Gunnessøn, Ragnvald Jarls Sønnedattersøn. Vi have i det Foregaaende omtalt den Tvist, der herskede mellem Jon Jarl og Snækoll om de Ættegaarde, hvortil denne sidste ansaa sig berettiget, men som Jarlen forholdt ham. Denne Tvist gik omsider saa vidt, at Snækoll ikke længer troede sig sikker for Jarlens Efterstræbelser, men tog sin Tilflugt til Haanev, der, om han end ikke havde været Snækolls Frænde, alligevel, paa Grund af sin blotte Stilling som kongelig Sysselmand og beskikket til at see Jarlen paa Fingrene, altid maatte befinde sig i større eller mindre Opposition med denne, om han end ikke, hvad der udtrykkeligt berettes om ham, havde været vanskelig at komme til Rette med, og holdt en stor Skare Bevæbnede; alt sammen Omstændigheder, hvoraf man paa Forhaand kan slutte, at der mellem ham og Jarlen maa have været en yderst slet Forstaaelse. Det bidrog neppe til at forbedre den, at en af de kongelige Skibsstyrere paa Sydernø-Toget, Hirdmanden Olve Illteit, var bleven tilbage paa Øerne og havde sluttet sig til Haanev, thi Olve var et ondskabsfuldt Menneske [2]), der snarere pustede til Trætten, end bilagde den. Olve, Haanev og Snækoll, saavel som hele det øvrige Slæng bleve gode Venner og Stalbrødre, og det synes som om de temmelig snart begyndte at lægge Hovederne sammen om at rydde Jarlen af Vejen: et Foretagende, hvorved de ogsaa maatte kunne regne paa Medhold af den skotske Konge og især af Gejstligheden, der siden Biskop Adams Drab, som man

[1]) Fornemmelig, at Haanev, Kolbein og hans Forbundne efter Jarlens Drab toge sin Tilflugt til Kolbein Rugas Kastell paa Øen Vigr, thi dette maa saaledes have tilhørt Slægten. Kolbein af Rennadal kaldes ogsaa Haanevs Frænde, og Gaarden Rennadal (nu Rendal) ligger ikke langt fra Vigr (Ve[illegible] saavel denne Kolbein, som Kolbein, Haanevs Broder, vare upaatvivleligt [illegible]kaldte efter Kolbein Ruga. Om denne se ovenfor S. 48.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 168.

let kan begribe, betragtede ham med høist ugunstige Øine. Om Høsten 1231 drog baade Jarlen og Haanev med sit Følge over til Thorsaa paa Katanes. Hvad Haanev havde der at gjøre, siges ikke; rimeligviis havde han, som saa mange andre Orknøinger, Besiddelser over paa Katanes, thi den Omstændighed, at Orknøerne stode under norsk, Katanes under skotsk Lenshøihed, ensedes kun lidet af Indbyggerne selv, der i al daglig Handel og Vandel betragtede begge Landskaber som eet; de stode under een Herre, havde een og samme Slags Befolkning og Lensforholdet havde endnu ikke stort at betyde. Saavel Jarlen, som Haanev, havde en stor Trop om sig, og naar Jarlens og hans Krigere om Aftenen efter Drikkelag stødte paa hinanden, vankede der Slagsmaal ved slige Leiligheder. En Aften, da Haanev og hans Venner sad ved Drikkebordet under megen Lystighed, kom en Mand løbende ind, og bad Haanev tage sig i Vare for Jarlen, som denne Nat nok vilde angribe ham, for at forekomme et lignende Angreb af ham. Om det virkelig forholdt sig saa, siges ikke; men der tilføies, at hans Broder Kolbein, saavel som Snækoll, med hvilke han raadførte sig i den Anledning, „toge det for Sandhed" [1]), og dette antyder umiskjendeligt, at i alt Fald Sagaskriveren betragtede det som en Tilstelning enten af Haanev selv, eller af Olve. Der blev strax givet Befaling til at man skulde væbne sig for at angribe Jarlen og komme ham i Forkjøbet; og berusede, som alle vare, fandt de dette at være et meget godt Raad. Saa snart de havde væbnet sig, stormede de hen til Jarlens Herberge, anfaldt Vagterne, og satte Ild paa Huset; Jarlen skjulte sig i en Kjelder, men Angriberne fik vide hvor han var, og Snækoll, Olve Illteit, og flere andre trængte ned til ham, fandt ham bag en Tønde, og strakte ham til Jorden med ni Saar. Flere af Jarlens Mænd, der havde villet forsvare deres Herre, bleve ligeledes dræbte, dog ikke uden at ogsaa enkelte af Haanevs Folk havde maattet bide i Græsset. Drabsmændene skyndte sig strax over til Orknøerne, og kastede sig ind i det Kastell, som Kolbein Ruga havde ladet opføre paa den lille Ø Vigr; her forberedte de sig paa en langvarig Beleiring ved at samle al den Proviant, de kunde overkomme, og især en heel Deel levende Kvæg, som de forvarede i den ydre Deel af Kastellet. Jarlens Frænder og Venner [2]) samlede vel en ikke ubetydelig Styrke, og begyndte at beleire Borgen, men udrettede intet, da den var meget vanskelig at angribe. Imidlertid samlede Kolbein i Rennadal og Haanevs øvrige Frænder sig sammen, og søgte at stifte Forlig. Dette kom i Stand paa de Vilkaar, at Drabsmændene for det første skulde faa be-

---

[1]) Sammesteds, Cap. 171.

[2]) En af de fornemste blandt disse var formodentlig den Sigvalde Skjaalgssøn, hans Svoger, der i det følgende omtales.

holde Livet, og tilbringe Vintren paa Orknøerne, men den følgende Sommer skulde de drage til Norge og underkaste sig Kong Haakons Dom. Dette Forlig blev rigtigt opfyldt. Vintren gik hen uden videre Uro, og da Sommeren kom (1232), begave Jarlens Frænder og Venner sig til Norge paa et Skib, Haanev og hans Venner paa et andet. Da de kom til Bergen, var Kongen endnu ikke kommen tilbage fra en Reise, han om Vaaren havde foretaget øster til Viken; derimod kom Skule Jarl fra Throndhjem, og gav sig i Førstningen, som det syntes, ikke synderligt af med Haanev og dennes Venner, der havde deres Tilhold i den efter Aura-Paal benævnte Gaard, sandsynligviis under et Slags Bevogtning [1]). Lidt senere kom Kongen tilbage, ledsaget af Herr Knut. Man maa, fornemmelig af det følgende, formode, at han allerede Høsten eller Vintren forud var bleven underrettet om det forefaldne, og at han allerede da i den Anledning fornemmelig havde tilkaldt saavel Skule Jarl som Knut, for at være tilstede ved Afgjørelsen. Og denne maa han i al Stilhed have fældet strax efter sin Ankomst i et Slags Kabinetsraad, thi kun faa Dage senere lod han blæse til Hirdstevne for alle haandgangne Mænd, blandt hvilke da ogsaa Haanev og alle hans Stalbrødre maatte indfinde sig, og saa snart de kom til Mødet, toge Skutilsvendene strax Haanev, Kolbein, Snækoll og et Par andre i sin Forvaring, og bragte dem op paa Borgen, som Kongen, rimeligviis i de sidste Aar, havde ladet gjenopføre [2]), medens derimod Olve Illteit og de øvrige umiddelbart fra Mødet bleve førte ud til Toluholmen, for strax at henrettes. Der tales ikke med et eneste Ord om nogen Domsafsigelse, og det synes endog, som om de Angjeldende intet vidste om hvad der forestod dem, da de begave sig til Hirdstevnen, thi der fortælles, at da en Gjest ved Navn Bjørn, der ogsaa havde deeltaget i Drabet, paa Veien til Hirdstevnen kom forbi Mariekirken, hvor Messen just begyndte, gik han derind, med de Ord: „jeg anseer det for en helligere Pligt at gaa i Messe, end til Hirdstevne", og dette, tilføjes der, frelste hans Liv; thi

[1]) Aura-Paal eller Paal paa Aure, hvem Gaarden i sin Tid havde tilhørt, var den kjekke og raadsnilde Høvding, under hvis Varetægt Kong Sverre havde stillet Dronning Margrete, da han i 1193 drog til Throndhjem mod Baglerne, og som siden ved sin kloge List fik Sigurd Jarlsson til at ophæve Borgens Beleiring, se ovenfor S. 311—315.

[2]) Om Borgen, der, som vi have seet, i 1207 blev nedreven af Baglerne, og som da i det mindste var Bergens Borgere en stor Torn i Øinene, vide vi af Haakon Haakonss. Saga Cap 333, at Kongen lod den gjenopbygge, Murene reise paa begge Sider, og forsyne med Vigskaar, samt opføre en Yderborg, men hvad Tid dette skede, siges ej; kun saa meget seer man af det ovenstaaende, at det maa været skeet før 1232; man gjetter da snarest og vel rigtigst, paa Fredsaarene 1227—1231, da Kongen tilbragte hver Vinter, undtagen den mellem 1229 og 1230, i Bergen, og denne Stad saa godt som var hans faste Residens.

endnu førend Messen var til Ende, fik han høre at Olve Jllteit og de øvrige vare grebne. Den, som ivrigst drev paa at Jarlens Banemænd bleve afstraffede, var en Svoger af Jarlen, ved Navn Sigvalde Skjaalgssøn. Han fik grebet en af dem, Thorkell Bekil, der sandsynligviis havde søgt at undfly, inde paa et Sted, kaldet Svarteboderne, og førte ham derpaa ud efter Gaden, for at bringe ham til Holmen. Da han kom forbi den Gaard, hvor Skule Jarl boede, stod denne selv ved en Loftglugge, og raabte til ham at han ej skulde lade Thorkell aflive, hvis han ikke var alt for strafskyldig. „Han er saa meget mere strafskyldig end de andre", var Sigvaldes Svar, „som han endog forgreb sig paa Jarlens døde Legeme". Thorkell blev henrettet med Olve og de øvrige, i alt fem; Haanev, Kolbein og Snækoll fik derimod beholde Livet, ja synes endog ganske at være blevne benaadede, og fulgte alle tre med Skule Jarl, da han om Høsten begav sig til Throndhjem. Siden tilbragte Haanev og Kolbein Vintren paa Dynnes hos Paal Vaagaskalm. Vaaren efter rejste Haanev til Kongen, og fik Tilladelse til at drage hjem; han tiltraadte ogsaa Rejsen, men blev af Modvind dreven tilbage til Hernøerne, hvor han blev syg og døde; Kolbein, hans Broder, døde ikke længe efter i Throndhjem. Snækoll derimod blev længe i Skule Jarls Tjeneste [1]).

Alt dette viser tydeligt, at Skule Jarl har taget sig paa det ivrigste af Drabsmændene og anvendt hele sin Indflydelse for at redde saa mange som muligt af dem fra Dødsstraf, og at dette har lykkets ham med de tre høibyrdigste og mest anseede af dem, medens det derimod, trods alle hans Anstrengelser, ikke var ham muligt med de ringere, da Jarlens tilstedeværende Venner og Frænder, og vel ogsaa Kongens egen Retfærdighedsfølelse, ikke kunde tillade at en saadan Gjerning gik aldeles ustraffet hen. Der synes endog fra Skules Side at være spillet et aftalt, underfundigt Spil i denne Sag, thi medens han i Førstningen, før Kongens Ankomst, lod som om han ikke vilde have noget med Haanev at skaffe, viste han ham dog siden saa megen Velvilje, at han endog tog ham og hans Stalbrødre med sig til Throndhjem. Dette vækker igjen Formodning om, at han allerede tidligere, medens Drabsmændene opholdt sig i Aura-Paals Gaard, har haft hemmelige Sammenkomster med dem for at lægge Planer til deres Frelse, og det er ej usandsynligt, at den besynderlige, næsten forræderske Maade, paa hvilken de bleve lokkede til Hirdstevnen, for strax derfra at føres enten i Fangenskab eller til Retterstedet, har været en Forsigtighedsregel, aftalt mellem Kongen og den dræbte Jarls Frænder, der maaskee have merket Uraad, og formodet at en Plan var i Gjære for at frelse alle Forbryderne fra Straffen. At alt dette staar i den nøjeste Forbindelse med Skule Jarls Machinationer

[1]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 172—178.

mod Kongen, der i det følgende Aar kom til virkeligt Udbrud, er umiskjendeligt, om end den egentlige Sammenhæng nu ikke let lader sig paavise. Saa meget er imidlertid vist, at om Skule ikke havde haft andre Grunde for at begunstige Jon Jarls Mordere, maatte han være tilbøjelig dertil alene som Gejstlighedens Yndling eller rettere som den, der altid søgte at staa paa en god Fod med denne. Thi siden Biskop Adams Drab var Jon Jarl i Gejstlighedens Øjne et Uhyre, for hvem ingen Straf var for haard, og flere af den Tids gejstlige Annalister sige endog udtrykkeligt, at hans Drab var en fortjent Straf fra Gud [1]). Derfor er det heller ikke usandsynligt, at ogsaa Biskop Arne i Bergen og flere andre Gejstlige have gjort alt hvad de kunde for at frelse Jarlens Drabsmænd fra Straf; og det gik da her, som det gaar saa ofte, at de fornemste og mægtigste bleve skaanede, medens de ringere derimod maatte lide Straffen i hele dens Strenghed. Som Undskyldningsgrund har man vel anført, at hine vare berusede, og derfor ikke fuldkommen ansvarlige for deres Handlinger.

Om Begivenhederne paa Orknøerne nærmest efter Jarlens Drab vides der saa godt som aldeles intet. Hans Eftermand hed **Magnus**, og døde 1239, men om denne Magnus var en Søn, eller en Frænde af Jon Jarl, vides ej. Det sidste synes rimeligst, da Sagaen ellers upaatvivleligt havde omtalt ham som Jarlens Søn og nærmeste Eftermaalsmand. Men hvis Søn han var, eller i hvad Slægtskabsforhold han i saa Fald stod til den dræbte Jarl, angives ingensteds; det er imidlertid højst sandsynligt, at han var en Søn af Gilbrigid eller Gilbert, Jarl af Angus, og enten en Systersøn eller Dattersøn af Jon Jarl. At han paa mødrene Side var beslægtet med Jarleætten, viser allerede Navnet Magnus, thi det er tydeligt nok at han maa være bleven opkaldt efter den hellige Magnus Jarl [2]). At Sukcessionen ved denne Lejlighed maaskee gik langt fra

[1]) Se den melrosiske Krønike ved dette Aar, saavel som Fordun, IX. 48

[2]) Det paalideligste Aktstykke, man her har at holde sig til, er det oftere, senest i Symbolæ ad hist. Norv. aftrykte Dokument af 1443 om de orknøiske Jarlers Descendens. Dette plejer udtrykkeligt at tilføje, naar nogen Jarl var Søn af sin Forgænger, og intet derom at ytre, naar det ej var Tilfældet. Da der nu staar: „Cui (Haraldo) successit comes Johannes ejus filius, cui Johanni successit comes Magnus secundus“ uden Tillægget ejus filius, har man allerede heri visselig al Grund til at antage, at Magnus ej var Jons Søn. Hertil kommer, at Douglas, i sin Peerage of Scotland, udtrykkeligt opstiller Magnus, anden Søn af Gilbert Jarl af Angus, med en Datter af Patrik, Jarl af March, som Jarl af Katanes, med det Tillæg efter Lord Hailes: „det troes almindeligviis, at Alexander den II overlod Jarledømmet Katanes til Magnus i 1222, da det blev frataget Jon Orknø-Jarl til Straf for Biskop Adams Mord“, en Ytring, hvis Rigtighed dog Douglas selv betvivler, skjønt han siden, dog neppe efter nogen god Kilde, for

Sidelinjen, finder sin Forklaring ved de tvende Ulykkestilfælde at først Jon Jarls Søn Harald, sandsynligviis hans eneste Søn, druknede i Aaret 1226, som det ovenfor er nævnt, og at siden alle de fornemme Orknøinger, Jarlens Venner og Frænder, der havde fulgt med Drabsmændene

tæller at Magnus i 1222 fik Katanes i Len mod en Afgift af 10 Pd. Sterling aarlig. (I. 292). Her opføres ogsaa, som Magnus's Søn, Mælkolm, Jarl af Katanes, og som dennes Søn Jon, Jarl af Katanes, hvis Datter Katharina egtede Magnus (den 5te). Dette har jeg ogsaa selv tidligere (i Anmerkningen til Orknødiplomet S. 53) antaget, men det kan dog neppe forholde sig saaledes. Thi deels seer man af det foregaaende, og saavel af norske som skotske Kilder, at Jon Jarl aldrig mistede hele Katanes, og at han endog fik den Deel tilbage, som efter 1222 blev ham fratagen: deels omtaler Diplomet ogsaa flere af Magnus's Efterfølgere, navnlig Gilbert den 2den og Jon den 2den, som Jarler over Katanes. Da imidlertid Douglas's Angivelser sædvanligviis støtte sig til gode Aktstykker, hvilke han kun stundom har misforstaaet, tør man vistnok ansee det for sikkert, at Jarlen af Angus havde en Søn ved Navn Magnus, og naar denne forlenedes med Katanes, hvilket ej kan have været førend efter Jons Død, maa han nødvendigviis være den Magnus, hvorom her er Tale. Det er endog meget muligt, at han allerede i 1222 har været forlenet med det Stykke Land, Kong Alexander fratog Jon Jarl, og at han ved Tilbagegivelse har faaet Exspektance paa hele Katanes, hvis Jon døde uden Børn, eller i Kongens Unaade, hvilken han ganske vist maa have paadraget sig ved sit venskabelige Forhold til Kong Haakon; og naar Slægt-Diplomet udtrykkeligt siger, at Kong Alexander fratog Magnus Sutherland, kan det i alle Fald være denne Omstændighed, der har foresvævet de skotske Genealogister ved hiin Angivelse. Hvad der end mere bestyrker den Angivelse, at Magnus var en Søn af Gillebrigid eller Gilbert af Angus, er den Omstændighed, at han efterfulgtes af en Gilbert, der enten var hans Søn eller Frænde, og som viser at Sukcessionen var gaaet over til en Æt, hvor Navnet Gilbert var alminbeligt. Douglas anfører selv efter et Diplom i Arbroath Klosters Brevbog, at Magnus endnu i 1227 kun kaldtes Jarlen af Angus's Søn, hvoraf man seer at han da endnu ej var forlenet med Katanes. Hvad der og viser at Douglas maa have misforstaaet sine Kilder, er at han opfører den oven omtalte Jon Jarl af Katanes, der omtales i Rymeri Foedera ved 1289—90, som Søn af Mælkolm Jarl af Katanes, og Fader til Katharina, Magnus den 5tes Hustru, samt henfører hans Død til 1330; thi denne Jon er ganske vist Jon Jarl af Orknø og Katanes, Søn af Magnus Gilbertssøn og Fader til Magnus den 5te, hvilken i et Diplom af 1312, optagen i Acts of Parl. of Scotl. I. 104 allerede kaldes „Jarl af Orknø og Katanes", længe før den foregivne Jon af Katanes skulde være død. Det eneste Sted, hvor Magnus den 2den kaldes Søn af Jon Jarl, er i nogle Optegnelser fra c. 1630 af Sir James Balfour, aftrykte i Barrys „Orknøernes Historie" S. 420—424, men disse Optegnelser ere yderst fejlagtige; her gjøres saa godt som enhver Jarl til Søn af sin Forgænger, saaledes endog Ragnvald Kale til Søn af Haakon Paalssøn, om Harald Madadssøn heder det, at Forf. ej veed med hvem han var gift, og om Jon heder det ligesaa: „Endnu har jeg ikke opdaget, hvem han var gift med, men han havde en Søn, Magnus,

til Norge, paa Tilbagereisen til Orknøerne samme Høst forliste og omkom, uden at nogen af dem reddedes. Blandt dem vare maaskee flere, der kunde gjøre Fordring paa Jarleværdigheden, og det er maaskee med Hensyn hertil at Sagaskriveren tilføjer: „mange Mænd have sent faaet Erstatning for dette Tab" [1]). Sandsynligviis var det ogsaa Haanefs Hensigt, da han den følgende Vaar vilde drage hjem, at fordre Jarldømmet enten for sig eller Snækoll, da Døden overraskede ham. Den nye Jarl, Magnus, havde sin Ophøjelse paa Orknøernes Jarlestol maaskee alene den Omstændighed at takke, at den skotske Konge forlenede ham med Katanes; men dette fik han ikke ubeskaaret, da Kong Alexander, stedse troligt følgende den Politik, naar Lejlighed gaves, at dele de store Len i flere, nu ogsaa skilte den sydlige Deel eller Sutherland, mellem Hjalmundal og Ekkjal (Ochiell) fra Katanes, og gav det til Villjam Freskyn, fra hvem de følgende Jarler af Sutherland nedstammede. Om Magnus Jarl nogensinde kom til Norge og hyldede Haakon, nævnes ej; det synes heller ikke at være skeet, uden at man derfor just kan antage, at han har søgt at løsrive sig fra Norges Herredømme. Men Orknø-Jarlerne bleve nu mere og mere dragne ind i Skotlands Interesser; og Jarldømmet over Katanes blev mere og mere Hovedsagen, Herredømmet over Orknøerne kun en Bisag, og gjennem Jarlehuset og dets Omgivelser fremskyndedes igjen Befolkningens egen Denationalisation, saa at en Mængde skotske Familier allerede havde nedsat sig paa Øerne, og skotsk Sprog og Levestik allerede herskede ved

der efterfulgte ham"; dette er siden udraderet, og en forskjellig Haand har tilføjet: „han egtede Blanc Basse, Datter af Kong Villjam, og havde med hende en Søn, Magnus Jarl af Orknø og Herre til Hjaltland", hvilket alt sammen maa være urigtigt; thi Jon kunde neppe, i det Forhold, hvori han stod til Kongerne Villjam og Alexander, have været besvogret med dem uden at det udtrykkeligt havde været omtalt, og Herre til Hjaltland var han, som bekjendt, ikke. Det rimeligste er derfor simpelt hen at følge Slægt-Diplomet, i Forbindelse med de her ovenfor meddeelte Oplysninger, saaledes som det i Texten er skeet. Sandsynligviis har Gilbert af Angus, hvis Fader havde samme Navn, paa mødrene Side været af det orknøiske Jarlehuus, enten gjennem den athollske eller den rossiske Green. Vist er det, at Oprettelsen af Jarledømmet Sutherland skriver sig fra denne Tid.

[1]) Haakon Haakonss. Saga Cap. 178. Dette omtales ogsaa i Annalerne for dette Aar 1233, med Ordene „týndist gœðinga skip Orkneyja". d. e. „omkom et Skib med Orknøingernes ypperste Mænd"; gœðingr, af góðr, betegner nemlig, „brav Mand", „anseet Mand". Besynderligt nok, har Th. Torvesen her læst gœðinga som gýðinga, d. e. „Jøders", og i sin Orcades S. 163 skrevet: Navis Judæorum in Orcadibus periit, hvilket igjen har givet Barry (hist. of Orkn. S. 190) Anledning til at skrive: in his time a Jewish ship was lost here, probably of great value; but we are not informed from what country she came, whither she was bound or what were the articles of her cargo. (!)

Siden af det norske Element og truede med at fortrænge det, længe førend det politiske Baand med Norge løsnedes, hvilket endnu ikke skede førend over to hundrede Aar efter det Tidsrum, vi her have for os.

130. Begivenheder paa Island. De første Forsøg paa at bringe Øen under norsk Herredømme.

Medens der i det fjerne Vesten efterhaanden samlede sig flere og flere Uvejrsskyer, der bebudede Norge det snart forestaaende Tab af dets Skatlande paa den Kant, og Forudanelsen deraf maaskee især ansporede den driftige Konge til de mest energiske Bestræbelser for at holde paa dem, var det ligesom om Forsynet alligevel søgte at holde Norge skadesløst, idet Urolighederne og Forvirringen paa **Island** samtidigt stege til en saadan Høide, at det af politiske Storme og private Voldsomheder sønderslidne Land omsider ikke øjnede anden Frelse end at underkaste sig Norges Konge og saaledes endog i dynastisk Henseende at forene sig med det Moderland, fra hvilket dets oprindelige Befolkning var udgaaet, og med hvilket det stedse havde staaet i en inderligere politisk og social Forbindelse end med noget andet Land, medens begge Lande i kirkelig og literær Henseende allerede saa godt som udgjorde eet. Vel oplevede Kong Haakon selv ikke Foreningens fuldstændige Tilendebringelse; men før hans Død var dog det vigtigste udført, og Forberedelserne dertil, hvilke, om de end begunstigedes af Forholdene i Almindelighed og et talrigt Parti paa Øen, dog fornemmelig maatte drives med Kraft og Bestemthed fra norsk Side, beskjeftigede ham gjennem hans hele Regjeringstid saa meget, og de dermed i Forbindelse staaende Begivenheder gribe saaledes ind i hans hele politiske Livsbane, især den senere Deel deraf, at det, for at faa et fuldstændigt Billede af denne, bliver nødvendigt, her at afbryde Fortællingens Gang, og tage de islandske Forhold nærmere i Betragtning, idet vi gaa tilbage til det Tidspunkt, hvor vi i det Foregaaende forlode dem, nemlig ved de store Høvdingekriges Begyndelse og **Sturla Thordssøns** eller **Hvamm-Sturlas** Overvegt i den vestlige Deel af Øen.

De fornemste Høvdinger paa Sturlas Tid ere tildeels allerede omtalte, nemlig **Jon Loftssøn** paa Odde, **Bodvar Thordssøn**, Sturlas Svigerfader, **Gissur Hallssøn** paa Haukedal og **Einar Thorgilssøn** paa Stadarhool, og derhos ogsaa **Sigurd Ormssøn** paa **Svinafell** (paa Østlandet), **Tume Kolbeinssøn** paa Aas i Skagefjorden, **Anund Thorkellssøn** paa Laugaland i Eyjafjorden, den før omtalte **Thorvard Thorgeirssøn**, og endnu nogle andre, der i det følgende ville blive nævnte. Over dem alle ragede Jon Loftssøn i Rigdom, Magt og Anseelse. Mag-

ten var i det Hele taget samlet paa saa faa Hænder, at deres Indehavere sædvanligviis følte sig hævede over Lov og Ret, og indtoge næsten en saadan Stilling lige overfor hinanden, som uafhængige Fyrster i et større Statssystem, hvoraf da fulgte at alle deres Tvistemaal sædvanligviis afgjordes ved Fejder, eller hvis man gik fredeligere frem, ved Privatforlig og Voldgift, sjelden ved Lov og Dom, der i det hele taget nu kun synes at være til for den ringere Mand, hvis Stilling under disse idelige Uroligheder maa have været aldeles utaalelig. Fejderne førtes med Haardhed, endog med Grumhed. Lemlæstelser, fornemmelig Afhugning af Hænder eller Fødder, hørte til Dagens Orden, deels paa Grund af virkelig Hevntørst fra Sejrherrens Side, deels vel og fordi man i hiin Tid, og især paa Island, ingen andre Midler havde til at gjøre stridbare og vaabenføre Fiender uskadelige, thi faste Borge og sikre Fængsler fandtes ej. Den allerede ovenfor og oftere omtalte, i de særegne Forholde paa Island grundede Besynderlighed, at de store Høvdinger ofte tillige beklædte geistlige Værdigheder, og uden Hensyn til deres Egenskab som Prester eller Diakoner deeltoge i Fejderne paa Lægmands Viis, maatte nødvendigviis svække Kirkens Anseelse, saavel ved den Forargelse, et saadant Forhold gav, som ved den Vane, hvori man derved kom til at behandle Gejstlige paa samme Maade og med lige saa liden Ceremoni, som Lægfolk, thi man træffer lige saa hyppigt, at Prester og Diakoner, efter en endt Kamp bleve lemlæstede eller paa andre Maader forhaanede, som Ikkegejstlige. Og hvad Sædeligheden angaar, da synes den paa denne Tid at have staaet paa det laveste Trin. Egteskabets Hellighed respekteredes saa godt som slet ikke. Utroskab i Egteskab og aabenbart Konkubinat hørte til det sædvanlige, og det lige saa meget blandt Gejstligheden, som blandt Lægfolk. At Budet om Gejstlighedens Coelibat end mindre lod sig gjennemføre paa Island, end i Norge, kan der ej siges saa meget om, hvis Prester og Diakoner blot havde overholdt den egteskabelige Troskab, eller overhoved levet i ordentlige Egteskaber, men saadant hørte næsten til Undtagelserne. Naar Folkets Lærere og de, der skulde foregaa med godt Exempel, bare sig saaledes ad, kan man begribe, hvorledes det stod til med Moraliteten hos Menigmand [1]). Hvad der ogsaa synes at have bidraget meget til den almindelige Forvirring, er den Omstændighed, at efter Godordenes Samling paa faa Hænder blev Thingmandsbaandet selv mere løst, og rettede sig ikke længer strengt efter lokale Grænd-

---

[1]) Oplysende Exempler paa denne mislige Sædelighedstilstand ere anførte i Cap. 4 af en Udsigt over Sturla Thordssøn den yngres Liv, som er optaget i Safn til Sögu Islands ok islendskra bókmenta, 3die Hefte.

fer; hver enkelt af en Godes Thingmænd kunde nemlig frasige sig hans Thing og sige sig i Thing med en anden Gode, uanseet paa hvilken Kant dennes Godord laa; og dette kom sandsynligviis deraf, at Goderne selv ofte ikke residerede i Godordsdistriktet, eller at en og samme Mand kunde have Godord i forskjellige Dele af Øen, hvorved Bevidstheden om lokale Jurisdiktioner ophørte, og Thingbaandet mere gik over til at blive personligt. De hæderlige Biskopper, **Kløng** i Skaalholt og **Brand Sæmundssøn** i Hole, søgte vel efter Evne at overholde Fred, Ro og Sædelighed, men det ældre Biskopsvældes patriarchale Dage, som paa Isleifs, Gissurs og Jons Tid, vare nu forbi. Biskopperne selv vare for meget Høvdingernes Ligemænd i verdslig Henseende til at kunne hævde den nødvendige Autoritet over dem; vi have desuden ved Sturla Thordssøns Tvist med Einar Thorgilssøn seet Exempel paa, at Biskopperne selv ikke kunde holde sig ganske frie for Berørelse af Parti=Aanden, idet Kløng holdt med Einar, Brand derimod med Snorre. Erfaringerne fra hiin gyldne Tid, sammenlignede med Minderne fra den næst foregaaende, havde noksom godtgjort, at Øens Statsforfatning i og for sig ikke formaaede at sikre den nødvendige Orden og Rolighed, men at dette ene kunde skee og virkelig skede, ved en overordnet, med Høvdingernes verdslige Magt aldeles inkommensurabel Autoritet, som den, hine Biskopper udøvede. Men denne Autoritet svækkedes mere og mere, efter som Høvdingerne selv bleve Gejstlige, og den Glorie, som omsvævede Kirken og Gejstligheden, mere og mere adspredtes. I hiin Tid havde Biskopperne, beskyttede deraf, ikke trængt til nogen ydre Støtte; deres egen Anseelse holdt dem oppe, og den daværende Metropolitans, den bremiske og siden den danske Erkebiskops Indgriben i de islandske, som overhoved i Norrønafolkets Kirkevæsen, var desuden for svag til at kunne give dem nogen Bistand. Men da Høvdingerne begyndte at voxe dem over Hovedet, og den gamle Selvtægt igjen begyndte, dog i en saa meget frygteligere Skikkelse, som Magten var mere ulige fordeelt, da kan man ikke tvivle paa, at de, som meest lede herunder, og indsaa, at Biskopperne alene uden ydre Støtte ikke længer formaaede at hemme Uordenen, ofte med sig selv og nærmeste Venner afhandlede det Spørgsmaal, hvorledes en saadan Tingenes Orden atter kunde bringes til Veje, under hvilken de selvraadige Høvdingers Magt holdtes i Tømme af en overordnet Myndighed, og hvilken Myndighed dette i saa Fald maatte være, da Biskoppernes egen ikke mere slog til. Ved saadanne Lejligheder maatte Tanken nærmest falde paa den norske Erkebiskop, under hvilken Islands Kirker imidlertid vare henlagte, og som nødvendigviis maatte kunne gribe langt virksommere ind i Øens Kirkeforhold end den lundske Biskop, saavel formedelst den større Nærhed, som ved de mange politiske og især sociale Baand, der allerede forbandt Island med Norge. Men for saa

vidt heller ikke hans Myndighed var tilstrækkelig, maatte ganske vist Tanken om at give sig under den norske Konge selv, og ved Opofrelsen af den politiske Frihed, der ikke længer bar andre end de bitreste Frugter, tilkjøbe sig Ro og Sikkerhed, eller overhoved at stille sig under en Myndighed der aldeles overfløjede Høvdingernes, man tage den hvor man kunde faa den — ligge nær. At alt dette virkede sterkt til at undergrave Øens Selvstændighed og forberede Underkastelsen under Norge, er umiskjendeligt. Om end Statslivet paa Island havde været nok saa roligt og ordentligt, og Høvdingerne ikke havde gjort sig skyldige i nogen statsopløsende Færd, vilde allerede i og for sig Henlæggelsen af Island i kirkelig Henseende under Norges Erkestol have givet Stødet til Republikens Fald. Thi hvor meget end den norske Kirke søgte at frigjøre sig fra Kongemagten, saa lykkedes dette den dog langtfra ikke ganske, som vi have seet, og gjennem sin Indflydelse paa Kirken fik derfor ogsaa den norske Kongemagt middelbar Indflydelse paa alt, hvad der var lagt under denne, følgelig ogsaa paa det islandske Kirkevæsen, der greb saa mægtigt ind i Republikens verdslige Forhold. I den bremiske og lundske Metropolitanperiode følte den islandske Gejstlighed saa godt som intet til Metropolitanmagten, der var neppe Spørgsmaal om den, uden naar Biskopperne skulde lade sig indvie. De norske Erkebiskopper havde baade Magten til at gjøre deres Myndighed gjeldende, og de viste noksom, at de ikke vilde lade sig den fraværde af Mangel paa Brug. En Forsmag paa, hvorledes den norske Kongemagt gjennem den nys oprettede Metropolitanmyndighed ogsaa kunde øde Indflydelse paa de islandske Forhold, fik man allerede ved den første Bispsindvielse for Island, der blev foretagen af Metropoliten i Nidaros, nemlig da Erkebiskop Eystein, saaledes som det ovenfor (S. 245) er omtalt, skulde indvie **Thorlak Thorhallsson**, Biskop Kløngs Eftermand, til Biskop i Skaalholt. Kløng havde allerede i Aaret 1173, tre Aar før sin Død, da han følte sig svag af Alderdom, ansøgt og faaet Erkebiskop Eysteins Tilladelse til at nedlægge sit Embede og lade en anden vælge i sit Sted; og da han Aaret efter (1174) paa Althinget anmodede Høvdingerne om at foretage Valget, overlode de det igjen til ham, hvorpaa han valgte den højt anseede Thorlak, som den Gang var Abbed i Tykkebø. Men skjønt Kløng allerede var sengeliggende, og det saaledes hastede med Indvielsen, vovede man dog ikke, heller end at lade Thorlak rejse over til Norge for at modtage Vielsen, saasom der den Gang var **Ufred mellem Norge og Island**, paa Grund af nogle Drab og Ejendomsbeslag. Hvorledes det egentlig hang sammen med dette, vides nu ikke, men vist er det, at der virkelig var en saadan Spænding, thi Eystein selv hentyder dertil i en Skrivelse, som vi strax nedenfor komme til at omtale. Imidlertid døde Kløng 1176, og Thorlak

kunde da ikke vente længer, men rejste, trods alle Advarsler [1]). Da han kom til Norge, vovede Eystein, som anført, ikke at indvie ham, førend Kong Magnus og hans Fader Erling Skakke havde givet deres Samtykke dertil, og de toge, som der siges, „Thorlaks Sag tungeligen", saa at man ogsaa tydeligt kan skjønne, at Erling kun benyttede sig af Lejligheden til at lade Islændingerne føle hans Magt. Vi have seet, at Sagen ved gode Mænds Mellemkomst blev bilagt, og at Fyrsternes Samtykke til Indvielsen blev givet; ja de skulle endog have viist sig venlige mod Thorlak, og givet ham Gaver, før de skiltes ad. Sandsynligviis blev vel og ved denne Lejlighed den hele Trivist mellem Landene bilagt; og siden gav Sverres Fremtræden Erling og Magnus saa meget at bestille i Landet selv, at de, om end Tanken om Islands Undertvingelse for en Stund kan have foresvævet dem, ej havde Tid eller Lejlighed til at efterhænge den, lige saa lidet som Sverre i sit urolige Kongedømme kunde tænke derpaa, end sige Haakon Jarl og Inge. Islands Høvdinger kunde endnu i henved trende Menneskealdere tumle sig med hinanden efter Behag, og fortsætte deres samfundsopløsende Bedrift. For saa vidt det kunde siges at de paa denne Maade netop arbejdede i de norske Udvidelsesplaners Interesse, og at det fra den blotte og bare Statsklogskabs Side, med Tilsidesættelse af alle moralske Hensyn, ej alene ikke kunde være Magthaverne i Norge ukjært at Forvirringen paa Island var saa stor som muligt, men det endog let kunde falde dem ind at bidrage til at forøge den, for at fremskynde en forudseet Opløsnings-Katastrofe, maa man erkjende, at Erkebiskop Eystein i det mindste optraadte uden eensidige national-politiske Hensyn, men med sand, reen kirkelig Nidkjærhed, idet han ved Breve, som endnu ere os levnede, ivrigt søgte at hemme Uvæsenet og indskærpe Sædelighed og Fredsommelighed. I alle disse Breve ivrer han mod den herskende Voldsomhed, fornemmelig mod Kirker og Gejstlige, og dadler tillige strengt den overvættes Løsagtighed blandt Folket. Flere Ytringer i det første Brev, der er henvendt til Biskoppen og alle anseede Mænd, ere ret charakteristiske til at give et Begreb om Tilstanden. „Det er", siger han, „kommet mig for Øre, at der sidder blandt eder somme Mænd, der have deels slaaet, deels saaret, deels endog dræbt Prester, medens nogle have forstødt sine Hustruer, og taget Friller i deres Sted. Nogle have begge, saavel Konen som Frillen, paa een Gang i Huset hos sig, og leve saaledes et vellystigt Liv, af det Slags, der drage alle Christne til Synden. Og om Biskopperne ville refse slige Mænd, og derved frelse dem fra den evindelige Død, da er det ligesom en Æressag at trodse dem, og ikke under-

[1]) Biskop Thorlaks Saga (i Biskupa Sögur) Cap. 10.

kaste sig nogen Straf for sligt Uraad. — — Men Aarsagen til, at dette Uvæsen saa længe vedvarer i eders Land, er den, at de, der fare saaledes frem, bære Høvdingenavn iblandt eder, deels lærde deels ulærde. Jeg kunde nævne mange, der ere besængte med slige svare Synder, men for Øjeblikket vil jeg endnu ikke prostituere dem for Almuen; men det siger jeg, at længe vil jeg ikke bære Ansvaret for eders Synd; nu veed jeg, hvad der er forbrudt, og kjender Forbrydernes Navne." Derpaa gaar han over til at forbyde alle de Gejstlige, der havde dræbt et Menneske, at forrette nogen som helst Gudstjeneste fra den ringeste til den højeste. Ligeledes forbyder han alle Gejstlige at paatage sig Søgsmaal, undtagen for fattige Frænder, faderløse Børn eller forsvarsløse Kvinder, og dog kun for Guds Skyld, ikke for Vinding, „da det strider mod Gud og de hellige Bestemmelser, og mangen Mand blandt eder ved den dermed forbundne Sammendragning af Partihobe og Voldsomhed har mistet baade det timelige og evige Liv. For alt saadant skulle især Gejstlige vogte sig, da de bør vise lige saa stor Eftergivenhed mod de Ulærde, som de fordre af disse; og jo større Straf der er for deres Mishandling, desto mere burde de Gejstlige søge at afværge alt, hvad der bliver begge Parter til evindeligt Meen; thi hver den, som mishandler en Gejstlig med voldsom Haand, er i Guds og Pavens Ban, og man kan ikke faa Absolution for en Gejstligs eller Munks Drab uden af Paven selv, og for at have saaret eller slaaet hen kun af os; men blandt eder sidde flere, som befinde sig i denne Nød, og lade som om de ej brydde sig derom. Nu stevner jeg dig [1]) og alle de øvrige, som befinde sig i Ban for disse Sagers Skyld, ud af Landet hid til mig, og forbyder jeg alle og enhver at sidde sammen med dem til Borde, eller i Kirke, eller at hilse dem paa en Vej, uden for saa vidt de befinde sig paa Rejsen for at erholde Absolution. Men viser man Trods, og vil heller være i Ban end modtage Absolution, da ere baade de, som have begaaet den Handling, der har paadraget dem Straffen, og de, der siden forene sig med dem i Samkvem, alle tilsammen i eet Ban fra Olafsmessedag næst efter at dette Bud er blevet bekjendtgjort i Landet. Vil man desuagtet ikke føje sig efter disse heldbringende Raad, byder jeg Biskopperne i Guds Navn, at de ophøre med al den Gudstjeneste, deres Vielse medfører, efter at hiin Olafsmessedag er omme. Og kunne de ikke gjennemføre dette for ufornuftige Mænds Overvolds Skyld, skulle de søge til Kongen og os." Her opstiller Eystein selv, merkeligt nok, Kongen, d. e. Norges Konge, som deres sidste Tilflugt og Beskytter, og synes

---

[1]) Den Mand, til hvem han her særskilt henvender sig, kan vel neppe være nogen anden end Biskop Brand i Hole, thi man seer af Udtrykkene nedenfor, at Eystein endnu ikke vidste noget om Thorlaks Udvælgelse.

herved umiskjendeligt allerede at antyde en vis Berettigelse for de norske Konger til at blande sig i eller føre Tilsyn med Begivenhederne paa Island, en Berettigelse, hvilken vel de norske Konger ogsaa, lige fra Harald Haarfagres Tid have gjort et Slags Fordring paa, og paa hvilken de neppe nogensinde ganske havde gjort Afkald. Slutningen af Brevet er ret merkelig, da den omtaler den ovennævnte Tvist mellem begge Lande, saavel som Biskop Kløngs Affældighed og Nødvendigheden af at paaskynde Efterfølgerens Indvielse. „Saa og", heder det „maa I godtgjøre, hvad I have forbrudt mod Kongen og hans Undersaatter, om end mange maa deeltage i Boden, hvor de egentlige Gjerningsmænd kun ere faa. Ligesaa maa I, hvis I ville lyde et godt Raad, ikke længer udhale Biskopsvalget, men lad ham (den udvalgte) ganske vist denne Sommer komme hid til os, thi Biskop Kløng mangler baade Aands- og Legems-Kraft, og I kunne ej længer vente nogen Gudstjeneste af ham; men seer eder vel for, hvem I vælge, og tager ingen anden til Høvding, end den, som I antage bedst vil kunne styre eders Sind til Gud" [1]). Af disse Ytringer sees, at Brevet maa være skrevet 1175 eller 1176, efter at Kløng allerede havde faaet Tilladelse til at nedlægge sit Embede, ja maaskee endog efter Kløngs Død, men førend Erkebiskoppen endnu havde erfaret enten denne, eller Thorlaks Udvælgelse, sandsynligviis fordi Misforstaaelsen mellem begge Lande afskar Kommunikationen. Et Par andre saakaldte Breve fra Eystein til Island, der ogsaa ere opbevarede, men som mere synes at være Uddrag af Hyrdebreve eller Provincialstatuter for hele Provinsen, altsaa lige saa meget for Norge, handle om Kirkefreden, og sætter Bans Straf med Forbud mod Begravelse i Kirkegaard for hver den som raner en Kirke eller Kirkegaard, eller forgriber sig paa dem, der søge Tilflugt i en Kirke mod Voldsomhed, saavel som paa Pilegrime, ligesom der ogsaa fastsættes Ban for Kvinderan og Voldtægt [2]). Biskop Thorlak var ej alene en særdeles lærd Mand, der havde studeret udenlands, fer Aar først i Paris og siden i Lincoln, men ogsaa en særdeles dygtig og nidkjær Mand, der med største Iver søgte at sætte de da herskende hierarchiske Principer igjennem, saa at han endog efter sin Død vandt Helgenglorien; men al hans Iver brød sig dog for-

[1]) Brevet er aftrykt i Finn Jonssøns isl. Kirkehistorie, 1ste Bind, S. 237—239.

[2]) Disse saakaldte Breve ere aftrykte sammesteds, som litr. B. og C., S. 239—244; men de have mere Statut- end Brevform, og synes paa flere Steder at være affattede lige saa meget for Norge, eller hele Provinsen, som for Island, da det f. Ex. heder „skjønt Folk i dette Land for dets Ukyndigheds Skyld ere blindere for sit Bedste end de fleste andre". Jevnfør ogsaa Bestemmelsen om dem, der forgribe sig paa Pilegrime, for saa vidt disse ikke overbevises om Svig mod Landets Konge og hans Hirdmænd.

gjæves mod de mægtige Høvdingers Trods, uagtet flere af disse, der havde modtaget gejstlig Vielse, i denne Henseende endog kunde kaldes hans Undermænd. Den i andre Henseender udmærkede Jon Loftssøn, selv Diakonus, vovede endog at have Biskoppens egen Syster Ragneid til Frille; da Biskoppen bansatte ham derfor, gjengjeldte Jon dette ved at stille sig med endeel Bevæbnede foran Kirkedøren paa Gaarden Skard, hvor han vidste at Biskoppen skulde komme, og derved at hindre ham Adgangen til Kirken; paa Biskoppens Spørgsmaal, hvad dette skulde betyde, svarede han at det kun var Repressalier, fordi Biskoppen havde negtet ham Adgang til Kirken. Da Biskoppen hertil svarede, at han endnu ikke havde lyst fuldkommen Forbandelse over ham, i Haab om at han vilde angre sin Synd, men at han nu, da dette Haab viste sig forgjæves, vilde gaa frem med den fulde Strenghed, negtede Jon slet ikke, at han nok havde fortjent Bansstraf, men erklærede tillige, at Biskoppens Forbandelse ikke vilde omvende ham; alene Guds Naade kunde forandre hans Hjerte og Sind; naar Tiden kom, skulde han nok sende hans Syster bort, men frivillig, ikke tvungen af Biskoppen. Da ingen vilde give efter, var det vel endog kommet til Haandgribeligheder, hvis ikke en fælles Ven havde faaet begge Parter til at drage hver til sit. Men den, som egentlig sejrede, var dog Jon, thi Biskoppen vovede ej at udføre sin Trusel; kort efter sendte han Ragneid frivillig bort, og nu blev han strax løst af Bannet. Hvilke Storme der rejste sig, da Thorlak strax efter sin Hjemkomst til Island 1178 begyndte at sætte de kanoniske Bestemmelser om Patronatsretten i Kraft, idet han negtede Kirkejerne Bestyrelsen af deres Kirker med tilhørende Kirkegods, og derhos forsøgte at gjøre flere indgribende Forandringer i den islandske Kirkeforfatning, navnlig ved at indføre Exkommunikationen og Coelibatet, men hvorledes alle disse Forsøg strandede paa Høvdingernes bestemte Modstand, „saa at det hele Kæremaal maatte falde i hans Embedstid," er tidligere udførligt omtalt. Maaskee blandede sig heri ogsaa politiske Hensyn, eller en afgjort Modbydelighed for at modtage Befalinger af en udenfor Landet værende Myndighed, undtagen Paven selv, siden Sigurd Ormssøn paa Svinafell udtrykkeligt indvendte mod Thorlaks Paaberaabelse af Erkebiskop Eysteins Autoritet, „at Nordmænd eller Udlændinger ej havde Magt til at fratage Landets Børn deres Rettigheder." Erkebiskop Eysteins Strid med Kong Sverre og Landflygtighed hindrede ham, som vi have seet, fra at understøtte Thorlak. Nye Formaninger og Straffebreve sendtes af Erik, da denne var bleven Erkebiskop, men uden bedre Held. „Jeg vidste nok," siger han i et Brev til begge Biskopper at der var meget hos eder, som det ej skulde være, men aldrig

[1]) Finn Jonssons Kirkehist. I. S. 293—294.

har det været mig saa klart som nu, og af hvad jeg har hørt, indseer jeg at I maa trænge høiligt til Guds Venner. Skjønt vi ikke omstændeligen kan opregne alt, hvad der kunde være nødvendigt, ville vi dog med faa Ord berøre hvad der især ligger Magt paa, nemlig Egteskabets Hellighed og Presternes Opførsel. Enten maa I adlyde dette og bringe andre til at adlyde dem, eller ogsaa bør I ej være Biskopper over dem, der ej ville modtage disse Bud. Og om end de Mænd, som Gud har forlenet med Magten, sig og andre, over hvem de ere satte, til Hjelp, heller ville bruge sin Magt til det Onde, end til sit eget og andres Gavn, og kalde det noget Nyt og Uhørt, naar man kommer med saadanne Forestillinger, saa skulle I dog ikke lade Sandheden forstødes for deres Ords Skyld. Da jeg nu er sat over eder begge, saa skulle I begge ogsaa modtage denne min Befaling efter den Lydighed, I skylde Gud, St. Peter, og mig, og rette eder derefter. Og hvis saa skeer, at man fuldstændigt rejser sig mod eder, og saa trodsigt vil holde paa den gamle Uskik, at eders Bud slet ikke skal gjelde, saa tager heller eders Tilflugt til mig, end at I skulde forspilde baade eders egen Salighed, og deres, som I ere satte til at vogte." Erkebiskoppen gaar derpaa over til at give omstændelige Regler for Faste- og Giftermaal, saavel som at bestemme Banstraffe for Giftermaal i forbudne Led, Egteskabsbrud og Blodskam [1]. Han synes ikke engang at have oppebiet, hvad Virkning dette Brev vilde gjøre, da han udfærdigede en ny Skrivelse til Biskop Thorlak, saavel som Jon Loftsson, Bødvar Thordsson, Orm Ivarsson, Odd Gissursson og Gissur Hallsson [2], hvor han i skarpere Udtryk end nogensinde gjennemgik de herskende Synder, og paa den mest indtrængende Maade appellerede til Høvdingernes Fornuft og bedre Vidende. „Vi vide," siger han, „at der er forstandige Mænd i dette Land, og de vilde i Sandhed kunde kaldes forstandige, hvis deres Forstand bar gode Frugter. Vi sigte her til dem, som selv kjende Guds Lov, og vide, hvori I forsynde eder; thi for dem seer det farligt ud, som indsee deres egne og andres Fejl, og om de vilde, kunde rette paa dem. I vide godt, Jon og Gissur [3], at hvad vi her tale til eder, er nødvendigt baade for eders og for vor Skyld. I bære Navn af Christne, men tilstaar oprigtigt, I der kjende Guds Lov, om I

[1]) Finn Jonssøns islandske Kirkehistorie, S. 244—249.

[2]) Da Erkebiskop Erik, som det ovenfor er viist (S. 257), indviedes 1189, og de to her omtalte Breve, saavel som et tredie, der nedenfor kommer til at berøres, øjensynligen ere skrevne før det, der udfærdigedes fra Biskopsmødet i Bergen 1190, er det tydeligt nok, at begge hine tilhøre 1189.

[3]) Han nævner her udtrykkeligt Jon og Gissur, fordi det var bekjendt, at de vare i Besiddelse af en for den Tid ualmindelig Lærdom, ej at tale om at Jon selv hørte til den gejstlige Stand, se ovenfor H. S. 1044.

bære eder ad som Christne med Hensyn til Guds fornemste Budord, eller ej. Vi have nemlig hørt, at I undlade meget af, hvad andre Christne efterkomme, og skjønt de finde det tungt, dog have vedtaget og iagttage med største Ærefrygt. Men der er intet, hvori vi finde Manglerne at være større end i Folks usædelige Liv og Omgang med Kvinder hos eder, hvorved jeg ej behøver at fortælle eder, hvad Gud med egen Mund strengeligen har paabudt desangaaende. Men dette foragte I, Landets fornemste Mænd, skammeligen, føre et Liv som Bofæ, agte ikke Egteskabet, det hellige Baand, der ikke kan opløses uden ved Hustruens Utroskab, og dog kun saaledes at hver af Egtefolkene holde sig fra Skjørlevnet saa længe begge leve. Men da nu Høvdingerne ere sig saadan Utilbørlighed bevidste i deres Samvittighed, og derfor mangle Mod til at refse Almuen, er det kommet dertil, at alle, baade Storfolk og Smaafolk, ligge i den samme Synd. Saaledes er det ogsaa med de Gejstliges Stridslyst og Vaabenbyrd; de ere heri ganske forskjellige fra andre, der overholde gode Sæder. Gjører nu dette for Guds Skyld, hvad jeg foreholder eder, at I ej lægge Hindringer i Vejen for det Gode, saa at der endnu i eders Dage kan raades nogen Bod paa alle disse Misligheder. Lyksalig er den, der veed at hans Bestræbelser ville bære saa herlige Frugter som eders vilde bære, om I nu med en Iver, som om I arbejdede for Evigheden, vilde virke for at Guds Villie fra nu af fik mere Fremgang end hidtil; da var hver Mands Frelse, der ved eders Bestræbelser blev hjulpen, eder selv til Nytte og Gavn. Men hvis I ville tilvejebringe nogen Bedring i eders og de andres Sag, da maa I først see til at straffe eder selv, og hjelpe eders Biskopper til at skaffe sig Lydighed, saavel som at faa en Bestemmelse vedtagen, der paabyder Sekter (Forvisnings- eller Penge-Straffe) for de Overtrædelser, Biskopperne paatale med Søgsmaal for Christendomsspilde; da har Biskoppen noget fast at støtte sig til, naar han revser Overtrædelserne. Og om I end ikke i Forstningen kunne bringe det til den Styrke i eders Vandel, som det var gavnligt for eders Tarv, saa have I dog mindre Ansvar for eder selv alene, end for eder og alle de øvrige tilsammen, der fordærves ved eders Vandel; thi det er eders Skyldighed at drage Folk fra Uraad, saasom Gud har givet eder Magt og Herredømme. Saa styrker da Biskopperne, og lader den gamle Uskik fare, ikke at ville modtage heldbringende Raad, hvilket, som I selv vide, Gissur og Jon, slet ikke er noget nyt Paafund, fordi det nu er nyt at høre blandt eder, hvor Selvraadighed har hersket mere end Sandhed. Tager nu en Bestemmelse mod Djævelens Vold, med den Forstand, Gud forunder eder, og med Biskoppernes Tilsyn, saa at Gud kan sætte eder i Stand til, baade at hjelpe andre og eder selv, naar de

Vi kommer, da alt andet regnes for Tant, undtagen hvad der er gjort til Guds Tjeneste [1])."

Hvor sandfærdige de Beskyldninger vare, som Erkebiskopperne havde fremført, og hvor langt deres Skildringer af Sædelighedens Tilstand paa Øen var fra at indeholde Overdrivelser, vil noksom sees af følgende korte Oversigt over de fornemste og følgerigeste Begivenheder siden Kampen paa Sælingdalsheden 1171. Uagtet Hvamm-Sturla ved denne saavel som det paafølgende Forlig 1172 havde faaet Overhaand over sin Medbejler Einar Thorgilssøn, ophørte dog endnu ikke Striden mellem dem og efterhaanden bleve ogsaa andre Høvdinger dragne ind deri, eller der udspandt sig nye Tvistemaal, alt efter som Sturlas Magt, og i Forhold dertil hans Overmod, tiltog. Den næste Tvist, som Sturla havde, og hvori Einar Thorgilssøn ogsaa deeltog, opstod deraf, at en af Sturlas Thingmænd, der vilde hente en Frille tilbage, som var bleven ked af ham og havde taget sin Tilflugt til en anden Mand, dræbte denne, og siden tyede til Sturla om Hjelp, hvilken Sturla syntes han ej vel kunde negte ham, skjønt han selv fandt hans Handling strafværdig. Den dræbte havde været Thingmand under den gamle anseede Thorleif Beiskalde i Hitaardal, den samme, i hvis Huus Biskop Magnus for mange Aar tilbage (1148) var omkommen ved den ulykkelige Ildebrand [2]), og som siden havde raadet til Eftergivenhed, da det nær var kommet til aabenbar Kamp mellem Einar og Sturla ved Hvamm [3]), men som nu ansaa sig forpligtet til at sagsøge Drabsmanden. Denne blev ogsaa dømt fredløs, men Sturla skaffede ham ud af Landet ved Hjelp af en paalidelig Mand, ved Navn Ufeig, og herover blev Thorleif, som rimeligt var, meget fornærmet. Han forbandt sig med flere, hvoriblandt Einar Thorgilssøn, drog til Hvamm med 360 Mand, og stevnede Ufeig at stande til Rette. Sturla, der ej havde saa mange Folk hos sig, kunde ikke hindre det, men gav sin Harme Luft ved at spotte Thorleif, fordi han altid havde saa store Planer fore, „skjønt de rigtignok nu vare intet i Sammenligning med det Stykke Arbejde, da han brændte Biskop Magnus inde, og selv blev slæbt grædende ud af Ilden". „Ingen", svarede Thorleif, „kunde sørge mere over denne Ulykke end jeg, og det er just ikke saa vist, at den er renere, som ikke tager sig nær af saadant; men det lader nok til at du har glemt, at du vilde være bleven dræbt ved din Gaard ligesom en Melrakke i sin Hule, dersom ikke jeg havde hindret det." Paa Thinget, hvor Thorleif fremmede Sagen med Iver, blev der mæglet Forlig, saaledes at begge

[1]) Finn Jonssons islandske Kirkehistorie, I. S. 249—251.

[2]) Se ovenfor II. S. 860.

[3]) Sammesteds S. 960.

Parter skulde voldgive Sagen til Afgjørelse af Einar Thorgilssøn eller Sturlas Svigerfader Bødvar, efter Lodkastning. Lodden traf Bødvar, som bestemte en ubetydelig Pengebod, hvormed Sturla for denne Gang slap. Men han var, som man kunde vente, yderst opbragt mod Thorleif, hvilket ogsaa viste sig kort efter, da der var udbrudt en farlig Smitsot paa Sønderlandet, og han spurgte en derfra kommende Rejsende, hvorledes det stod sig med Thorleif. Paa Svaret: „vel, til alles Glæde", sagde Sturla: „det kan saa være, da alle Kvaler opspares for ham til det andet Liv." Siden kom Sygdommen til Vestfjorden, og Sturla selv blev angreben. Hiin samme Mand bragte Efterretningen til Hitaardal, og Thorleif ytrede dertil: „har han det ondt nu, faar han det dobbelt saa ondt siden." Ny Anledning til Rivninger mellem Sturla og Thorleif saavel som dennes Venner, voldte Sturlas Frillesøn Sveins Overmod og voldsomme Færd. Han gik endog saa vidt, at Sturla selv maatte holde ham i Tømme; saaledes fordrede han ved en Lejlighed at der skulde tilkjendes ham en Bod af 200 Hundreder Vadmaal, medens Sturla nedsatte Boden til ni Hundreder. De, som forfulgtes eller forurettedes af Sturla og Svein, fandt da sædvanligviis Tilflugt og Understøttelse hos Thorleif Beiskalde og Einar Thorgilssøn. Einar spurgte endog ligefrem en af de saaledes forfulgte, den rige Bonde Thorhall, om han ej ønskede at Thorleif og Einar skulde anfalde Sturla, og gjøre det af baade med ham og Svein, imod at han selv, Thorhall, afholdt Bøderne; og herimod havde Thorhall ikke det mindste at indvende. Foretagendet vilde vel og, i det mindste fra Einars Side, være kommet til Udførelse, hvis ikke en Prest, der var tilstede, havde advaret Sturla og Svein. Siden blev Thorhall dræbt ved Sveins Anstiftelse og i hans Paasyn; da fik Einar og Thorleif Anledning til, atter at holde Færansdom ved Hvamm, uden at Sturla kunde hindre det. Han indbød endog Thorleif, der var beslægtet med hans Hustru Gudny, til sig, hvilket Tilbud Thorleif dog ikke fandt sig foranlediget til at modtage [1]).

Nogen Tid efter (1174) havde Svein Sturlassøn den Frekhed at røve Valgerd, en Datter af den højbyrdige Prest Olaf Sølvessøn paa Helgafell, kort efter at hendes Moder, den smukke Hallgerd Runulfsdatter, ligeledes var røvet og bortført af Høvdingen Paal Thorvaldssøn i Vatnsfjorden, der understøttedes af sin Broder Snorre, som dog først havde søgt at affnakke ham dermed. Da Olaf Sølvessøn og hans Broder Paal Prest i Reykjaholt hørte til en af de fornemste Høvdingeslægter [2]), og nøde stor Anseelse, gjorde dette megen Opsigt, og Jon

[1]) Sturlungasaga II. S. 28—30.

[2]) Olafs og Paals Fader Sølve var en Sønnesøns Søn af den ældre Sølve,

Loftssøn, der var nær beslægtet med Hallgerd, blandede sig selv i Sagen. Ved selv at tale Hallgerd til Rette og love hende sin Bistand for Fremtiden, hvis hun kun vilde vende tilbage til sin Mand — Bortførelsen har saaledes ej været hende imod — saavel som ved at overtale Olaf til at modtage hende igjen, fik Jon den ene Bortførelsessag bilagt. Men nu tog Hallgerd ogsaa Jon paa Ordet og fordrede hans Bistand mod Svein Sturlassøn. Jon paatog sig Sagen og sendte sin Søn, Sæmund Jonssøn, hen til Hvamm for at stevne Svein, dog saaledes at Sæmund paa Vejen gjestede Einar Thorgilssøn og Thorleif Beiskalde, og fik dem og deres Folk med sig. Da Stevnefølget kom til Hvamm, spurgte Sturla om Sæmund selv var med. Da Sæmund svarede: „jeg skulde tro det", sagde Sturla: „du er da vel klogere end som saa, at du ikke skulde vide, hvor du selv er." Sæmund lod sig ikke anfegte af hans Spot, men stevnede Svein, og her kom Sturlas Magt til kort, thi da Sagen kom fore paa Thinget, gik alt efter som Jon Loftssøn alene bestemte. Men, tilføjes der, han ordnede Sagen saaledes at de fleste fandt sig vel tilfreds dermed. Dette var den første Gang, at Sturla kom i nærmere Berørelse med Jon Loftssøn, og lærte hans Magt at kjende [1]), hvilket dog under alle Omstændigheder, seent eller tidligt vilde være indtruffet, efter at Sturla havde hævet sig til en saadan Magt, at maaskee kun Jon, og ingen anden, var hans Mester. Snart indtraf en Begivenhed, der bragte dem endnu nærmere sammen, og som var føleligere, end man i Begyndelsen skulde have anet. Dette var den saakaldte Deildartunga-Tvist, hvilken vi her maa omhandle udførligere.

Den nys omtalte Paal Prest paa Reykjaholt havde for nogle Aar tilbage (omkring 1168) bortgiftet sin Datter Thorlaug til Presten Thore Thorsteinssøn, kaldet den rige, paa det nærliggende Deildartunga [2]). Forbindelsen var heelt ulige, da Thore var af langt ringere Stand, end den højbyrdige Thorlaug, men hans store Rigdom bødede paa Mangelen [3]). Hun fik i Medgift 30 Hundreder Vadmaal, men Thore maatte

---

Broder til den mægtige Illuge den røde (se ovenf. I. S. 167); deres Fader Rolf Paalssøn var Sønnesøn af Landnamsmanden Ulf Skjaalge (se ovenfor I. S. 550), der igjen var en Ætling af Kong Half paa Hørdaland. Om Thord Thorvaldssøn i Vatnsfjorden, Paals og Snorres Fader, er der ovenfor talt (II. S. 957.)

1) Sturlungasaga, II. 33.

2) Saavel Reykjaholt, som Deildartunga høre til Borgarfjorden; det første ligger ikke langt fra Hvitaa, paa venstre Side; det sidste i den saakaldte nordre Reykjadal.

3) Thores Formue angives til 400 (480) Hundreder, hvilket efter 6 Alen Øren, altsaa 20 Ører for hvert Hundrede, (120 Alen) udgjør 9600 Ører; dette svarer efter vore Forhold omtrent til 100,000 Solvspecier.

i „Algjøf" give lige saa meget til Paal, eller egentlig, til Reykjaholts Kirke, som Paal bestyrede, og derhos maatte han, for at nyde den Ære at egte en saa fornem Dame, vedtage det af Svigerfaderen foreskrevne Vilkaar, at naar Giftermaalet var sluttet, skulde det halve Bo tilhøre hende. Efter at de havde været gifte henved 7 eller 8 Aar, og havt flere Børn, som alle døde, fik Thorlaug det Indfald at gjøre en Pilegrimsreise til Rom. Thore havde ingen Lyst til at rippe op fra al sin Velstand, men hun paastod at have aflagt Pilegrimsløftet i en Sygdom, og bad ham indstændigt om at føje hende. Saa nødigt han vilde, maatte han omsider bekvemme sig dertil, og overdrog Svigerfaderen alt sit Gods til Bestyrelse, saa længe han var udenlands med hende. De forlode Landet om Høsten eller Sommeren 1175, og landede ved Throndhjem, hvor de tilbragte Vintren. Sommeren efter droge de til Bergen, og tilbragte der den anden Vinter; her fødte Thorlaug en Søn, der blev kaldet Bjørn, og sat til Opfostring paa en Gaard i Nærheden af Byen. Da Vaaren kom (1177), droge de fra Norge og begave sig sydefter. Sommeren derefter [1]) kom en islandsk Prest, ved Navn Jon, tilbage fra en Pilegrimsreise, og fortalte at han paa Hjemvejen lidt efter Paaske, havde mødt Thorlaug i Italien: hendes Mand, Thore Prest, var allerede død i Lucca, Fredagen i Qvatemberdagene (3dje Marts) og hun fortsatte Reisen til Rom alene, men befandt sig i en daarlig Forfatning; hendes Reisemidler vare fortærede, og dertil var hun syg. Siden kom en Nordmand ved Navn Thore Krake, der ligeledes havde været i Rom: han berettede, at han havde truffet Thorlaug om Sommeren, nær ved Mariemesse (15de August): altsaa var hun da endnu i Live. Imidlertid var ogsaa Drengen Bjørn død i Norge lidt efter Seljumannamesse (8de Juli 1178). Biskop Thorlak var just paa denne Tid endnu i Norge, efter at have modtaget Indvielsen, og da han samme Sommer vendte tilbage til Island, var han saaledes den første, som bragte Efterretningen derhen om disse Dødsfald. Da nu heller ikke Thorlaug kom tilbage, og man havde Grund til at antage hende for død, eller maaskee endog havde faaet Efterretning om hendes Død, opstod Spørgsmaalet, hvem den rige Arv skulde tilfalde. Paal Prest meente, at da Thore først var død, arvede Drengen Bjørn

---

[1]) I Sagaen (Sturlungasaga 1ste B. S. 98) omtales dette noget unøjagtigt, som om Udreisen fra Norge skulde være skeet om Vaaren det samme Aar, de først efter omtalte Pilegrime kom hjem om Sommeren. Men da det ikke er muligt at Thore og Thorlaug kunde have tiltraadt Reisen saa tidligt paa Aaret, at de allerede ved Udgangen af Februar vare komne til Lucca, er det klart at de maa have reist ud Aaret forud; da nu Aaret 1178 er sikkert, som Biskop Thorlaks Indvielsesaar, bliver Aaret for Udreisen 1177.

hans Andeel i Boet; da Bjørn døde før Moderen, arvede hun igjen ham, og da endelig han selv var sin Datters Arving, tilhørte hele Arven ham alene. Men Thore havde ogsaa en egtefød Søster, ved Navn Vigdis, gift med en Præst, og derhos havde han to uegte Sønner. Saavel disse, som Vigdis, syntes at de havde Fordringer paa Arven, eller en Deel deraf, og Vigdis understøttedes af sin Frænde Bødvar Thordssøn, Sturlas Svigerfader. Bødvar sendte om Vintren Bud til Paal, og fordrede i Vigdis's Navn at han skulde afstaa Gaarden Deildartunga, der med Rette tilkom hende, som Thores nærmeste egtefødde Slægtning. Paal vægrede sig derved, og da Vaaren kom (1179), red Bødvar med 60 Mand til Deildartunga, og tog Gaarden i Besiddelse, idet han bød Paal 60 Hundreder af Godset [1]). Paal svarede at han lige saa lidet nu, som før vilde gjøre Afkald paa, hvad der med Rette tilkom ham. Da sendte Bødvar Bud til Venner og Frænder for at samle Folkehjelp, og Paal ligeledes paa sin Side. Da de baade selv vare mægtige, og derhos stode i Forbindelse med Landets mægtigste Mænd paa denne Kant, var der at befrygte store Blodsudgydelser, hvis ikke velsindede Folk lagde sig imellem for at mægle Forlig. Dette skede ogsaa; begge Parter kom til Things, og her blev, efter flere Møder, Sagen afgjort derhen, at man paa begge Sider underkastede sig Jon Loftssøns Voldgiftskjendelse. Jon bestemte nu, at Paal skulde have alt det Jordegods og Løsøre, som Thore Præst havde ejet, men betale Vigdis 40 Hundreder for at gjøre Thores Frænder tilpas, skjønt han egentlig ikke var forpligtet dertil. Om Thores uegte Sønner synes der ej at have været Tale. Med denne Kjendelse erklærede Paal sig nok saa vel tilfreds, men Bødvar, der havde fordret Tredicdelen af Thores hele Bo for Vigdis, var heel misfornøjet, red tilbage til Deildartunga og blev fremdeles siddende der, uagtet han havde lovet at holde sig Kjendelsen efterrettelig. Der maatte saaledes en ny Rettergang eller ogsaa Magtsanvendelse til at faa ham bort. Den følgende Vaar efter Paaske (20 Apr. 1180) samlede mange mægtige Mænd sig hos Paal for at staa ham bi, endog Biskop Brand, Paals Svoger [2]), den anseede Gudmund Dyre paa Bakke i Øxnadal, hans Svigersøn, Thorleif Beiskalde, Are den sterke paa Stad, en Svigersøn af Gissur Hallssøn, og flere. Paa Tunga hos Bødvar samlede sig ligeledes Sturla Thordssøn med et stort

---

[1]) Naar hele Formuen var 480 Hundreder, og Thorlaugs Halvdeel altsaa var 240, bliver den Deel, Bødvar tilbød Paal, $^{1}/_{4}$, og det, som beholdtes for Vigdis, $^{3}/_{4}$ af Thores Halvpart; derimod udgjorde det $^{3}/_{8}$, eller lidt over $^{1}/_{3}$ af det Hele.

[2]) Brand var gift med Audhelga, en Søster af Paals Hustru Thorbjørg.

Følge, og endeel andre. Bødvar sendte sin Søn Thord til Reykjaholt med det bestemte Forlangende, at Paal skulde unde Vigdis's Frænder (hun selv synes imidlertid at være død), hvad der med Sømmelighed tilkom dem. Gudmund Dyre tog Ordet og sagde at Paal nu engang havde henskudt Sagen til Jon Loftssøns Afgjørelse og vilde derfor nøje holde sig til denne, især da han var Prest og han saaledes ansaa det for sin Pligt, ej at vække Uro i Herederne. Thord maatte altsaa vende tilbage med uforrettet Sag. Strax efter rede Reykholtingerne til Tunga for at stevne. De, som vare tilstede her, raadsloge om, hvad man skulde gjøre; de heftigste vilde at man strax skulde angribe de Kommende, men Sturla fraraadte det, da de sidste vare alt for mandsterke; derimod skulde man stevne lige saa mange Folk af Reykholtingernes Flok som disse stevnede af Bødvars. Dette skede. Sturla lod det efter Sædvane ikke mangle paa Spotte-Ord. Han hilsede en mindre anseet Broder af Gudmund Dyre før denne, og paa de Omstaaendes Spørgsmaal, hvad det skulde betyde, svarede han at han havde Forrangen — i slet Rygte. Da Sagen kom fore paa Althinget, lod Paal Tidsfølgen af de omspurgte Dødsfald bevise med Vidner. Men til nogen Afgjørelse kom det ikke her, derimod blev der med brave Mænds Mellemkomst berammet et nyt Forligsmøde paa Reykjaholt strax efter Michelsmesse. Her indfandt Bødvar sig, ledsaget af sin Svigersøn Sturla og flere. Begge Parter satte sig paa Sletten udenfor Huset, og begyndte at raadslaa om Forlig. Bødvar fordrede fremdeles Tredieparten af Thores Gods, og da man indvendte, at han nu i halvandet Aar havde siddet inde med Gaarden Tunga, svarede han, at det var saa langt fra at han havde haft nogen Fordeel deraf, at det meget mere havde været ham til Tab, da Aaret havde været daarligt, og han selv saaledes havde maattet lægge meget til af Levnetsmidler for Folkene. Paal vilde intet høre derom, men talte ivrigt for sin Paastand. Medens man nu saaledes trættedes frem og tilbage herom, stod Paals Hustru Thorbjørg, et iilsindet Fruentimmer, i Døren og hørte paa Ordvexlingen. Hendes Blod kom saaledes i Kog derover, at hun ganske glemte sig selv, greb en Kniv, foor ind i Klyngen, og stak lige i Ansigtet paa Sturla, sigtende efter Øjet, med de Ord: „siden du endelig vil ligne Odin, saa skal jeg ogsaa gjøre dig saa lig ham, som muligt." Hun traf dog kun Kinden, men Kniven gik dybt ind, og det blev et stort Saar. Sturlas Mænd sprang op og trak deres Sverd; Bødvar blev ligeledes meget opbragt; men Sturla selv tog Sagen meget koldblodigt, og forbød enhver at udgyde Blod, førend han havde talt hvad han vilde. Med Haanden for Ansigtet, saaledes at Blodet ret kom til at udbrede sig over Kinden, bad han alle tage sig Sæde igjen og fortsætte Underhandlingerne, uden at lade sig anfegte; „Kvinderne", sagde han, „have nu saa sin egen Maade

at ytre deres Kjærlighed paa, og Thorbjørg og jeg have jo altid været saa gode Venner; dette bliver en Sag mellem Paal og mig alene, hvorom vi nok skulle komme ud af det med hinanden". Paal meente, at dette dog maatte give Sagen en noget anden Vending. Men Sturla sagde at det havde intet at betyde, og derom kunde man tale siden; nu maatte man først see til at komme til Ende med Hovedsagen. Denne tog man da igjen fat, men Paal var nu, som den kloge Sturla alt for godt skjønnede, bleven noget forknyt, og gjorde ikke længer nogen Vanskeligheder ved at afslaa den saa meget omtalte Trediedeel. Derved blev det da, og Forliget kom saaledes endelig i Stand. Da Bødvar og Sturla skulde ride fra Gaarden, bade Paal Prests Venner ham om at overlade Sturla Selvdom angaaende Knivstikket. Paal sagde at han just ikke havde nogen Lyst dertil, da man af Sturla altid maatte vente sig Ubillighed, hvor fagert han end talte. Imidlertid takkede han dog i venlige Udtryk Sturla for hans Medvirkning til, at Forliget saa snart var kommet i Stand. Sturla svarede dertil, ligesom noget stødt: „jeg hører dog, at I ej finde det synderlig magtpaaliggende at bryde sig om, hvad der gjøres ved mig; men jeg kan jo ikke egentlig fortænke eder deri". Forlegen herved, sagde Paal: „synes du, at der bør komme nogen Bod for dette, da tør jeg vel stole paa dit Maadehold og overlade dig Selvdom". „Vogt dig vel", sagde Snorre spøgende, „at jeg ikke, naar jeg først skal værdsætte mig selv, gjør det for grovt". „Det er første Gang", svarede Paal, „at jeg har været ude for en saadan Ubehagelighed, som jeg havde givet meget for at undgaa, og som jeg, hvis den var uundgaaelig, aller mindst havde ønsket skulde ramme dig; men derfor passer det jo godt, at du raader for Afgjørelsen, og jeg vil kun bede dig, at du intet bestemmer, førend alle vore fælles Venner og andre retsindige Mænd ere tilstede". Dette lovede Sturla, og Paal haandsalede ham Selvdom, hvorimod Sturla til Gjengjeld haandsalede ham at Sagen dermed skulde være bilagt.

Den følgende Vaar (1181) begav Sturla sig til Bødvar, som fremdeles boede paa Deildartunga, og lod sende Bud til Reykjaholt med Anmodning til Paal Prest om han vilde umage sig derhen for at høre Opgjøret. Paal kom, og Sturla begyndte med det Spørgsmaal, hvor mange Personer Paal vilde have indbegrebet i Forliget. Paal, som ikke anede nogen List herunder, svarede: „mig selv, min Kone og mine Sønner". „Ikke flere", spurgte Sturla. Paal nævnte endnu et Par. „Nævner du dem", sagde da Sturla, „saa vil jeg netop ikke have dem indbegrebne, thi nu bærer du selv Vidne om, hvilke Personer der have haft Deel i det svigagtige Anslag mod mig". „Jeg kan forsikre", sagde Paal, „at dette slet ikke var nogen overlagt Plan, og at ingen anden har Deel deri, end den som gjorde det: jeg nævnte kun disse Folk, fordi de altid vise sig mest rede-

Følge, og endeel andre. Bødvar sendte sin Søn Thord til Reykjaholt med det bestemte Forlangende, at Paal skulde unde Vigdis's Frænder (hun selv synes imidlertid at være død), hvad der med Sømmelighed tilkom dem. Gudmund Dyre tog Ordet og sagde at Paal nu engang havde henskudt Sagen til Jon Loftsøns Afgjørelse og vilde derfor nøje holde sig til denne, især da han var Prest og han saaledes ansaa det for sin Pligt, ej at vække Uro i Herederne. Thord maatte altsaa vende tilbage med uforrettet Sag. Strax efter rede Reykholtingerne til Tunga for at stevne. De, som vare tilstede her, raadsloge om, hvad man skulde gjøre; de heftigste vilde at man strax skulde angribe de Kommende, men Sturla fraraadte det, da de sidste vare alt for mandsterke; derimod skulde man stevne lige saa mange Folk af Reykholtingernes Flok som disse stevnede af Bødvars. Dette skede. Sturla lod det efter Sædvane ikke mangle paa Spotte-Ord. Han hilsede en mindre anseet Broder af Gudmund Dyre før denne, og paa de Omstaaendes Spørgsmaal, hvad det skulde betyde, svarede han at han havde Forrangen — i slet Rygte. Da Sagen kom fore paa Althinget, lod Paal Tidsfølgen af de omspurgte Dødsfald bevise med Vidner. Men til nogen Afgjørelse kom det ikke her, derimod blev der med brave Mænds Mellemkomst berammet et nyt Forligsmøde paa Reykjaholt strax efter Michelsmesse. Her indfandt Bødvar sig, ledsaget af sin Svigersøn Sturla og flere. Begge Parter satte sig paa Sletten udenfor Huset, og begyndte at raadslaa om Forlig. Bødvar fordrede fremdeles Tredieparten af Thores Gods, og da man indvendte, at han nu i halvandet Aar havde siddet inde med Gaarden Tunga, svarede han, at det var saa langt fra at han havde haft nogen Fordeel deraf at det meget mere havde været ham til Tab, da Aaret havde været daarligt, og han selv saaledes havde maattet lægge meget til af Levnetsmidler for Folkene. Paal vilde intet høre derom, men talte ivrigt for sin Paastand. Medens man nu saaledes trættedes frem og tilbage herom, stod Paals Hustru Thorbjørg, et iilsindet Fruentimmer, i Døren og hørte paa Ordvexlingen. Hendes Blod kom saaledes i Kog derover, at hun ganske glemte sig selv, greb en Kniv, foor ind i Klyngen, og stak lige i Ansigtet paa Sturla, sigtende efter Øjet, med de Ord: „siden du endelig vil ligne Odin, saa skal jeg ogsaa gjøre dig saa lig ham, som muligt." Hun traf dog kun Kinden, men Kniven gik dybt ind, og det blev et stort Saar. Sturlas Mænd sprang op og trak deres Sverd; Bødvar blev ligeledes meget opbragt; men Sturla selv tog Sagen meget koldblodigt, og forbød enhver at udgyde Blod, førend han havde talt hvad han vilde. Med Haanden for Ansigtet, saaledes at Blodet ret kom til at udbrede sig over Kinden, bad han alle tage sig Sæde igjen og fortsætte Underhandlingerne, uden at lade sig anfegte; „Kvinderne", sagde han, „have nu saa sin egen Maade

at ytre deres Kjærlighed paa, og Thorbjørg og jeg have jo altid været saa gode Venner; dette bliver en Sag mellem Paal og mig alene, hvorom vi nok skulle komme ud af det med hinanden". Paal meente, at dette dog maatte give Sagen en noget anden Vending. Men Sturla sagde at det havde intet at betyde, og derom kunde man tale siden; nu maatte man først see til at komme til Ende med Hovedsagen. Denne tog man da igjen fat, men Paal var nu, som den kloge Sturla alt for godt skjønnede, bleven noget forknyt, og gjorde ikke længer nogen Vanskeligheder ved at afstaa den saa meget omtalte Trediedeel. Derved blev det da, og Forliget kom saaledes endelig i Stand. Da Bødvar og Sturla skulde ride fra Gaarden, bade Paal Prests Venner ham om at overlade Sturla Selvdom angaaende Knivstikket. Paal sagde at han just ikke havde nogen Lyst dertil, da man af Sturla altid maatte vente sig Ubillighed, hvor fagert han end talte. Imidlertid takkede han dog i venlige Udtryk Sturla for hans Medvirkning til, at Forliget saa snart var kommet i Stand. Sturla svarede dertil, ligesom noget stødt: „jeg hører dog, at I ej finde det synderlig magtpaaliggende at bryde sig om, hvad der gjøres ved mig; men jeg kan jo ikke egentlig fortænke eder deri". Forlegen herved, sagde Paal: „synes du, at der bør komme nogen Bod for dette, da tør jeg vel stole paa dit Maadehold og overlade dig Selvdom". „Vogt dig vel", sagde Snorre spøgende, „at jeg ikke, naar jeg først skal værdsætte mig selv, gjør det for grovt". „Det er første Gang", svarede Paal, „at jeg har været ude for en saadan Ubehagelighed, som jeg havde givet meget for at undgaa, og som jeg, hvis den var uundgaaelig, aller mindst havde ønsket skulde ramme dig; men derfor passer det jo godt, at du raader for Afgjørelsen, og jeg vil kun bede dig, at du intet bestemmer, førend alle vore fælles Venner og andre retsindige Mænd ere tilstede". Dette lovede Sturla, og Paal haandsalede ham Selvdom, hvorimod Sturla til Gjengjeld haandsalede ham at Sagen dermed skulde være bilagt.

Den følgende Vaar (1181) begav Sturla sig til Bødvar, som fremdeles boede paa Deildartunga, og lod sende Bud til Reykjaholt med Anmodning til Paal Prest om han vilde umage sig derhen for at høre Opgjøret. Paal kom, og Sturla begyndte med det Spørgsmaal, hvor mange Personer Paal vilde have indbegrebet i Forliget. Paal, som ikke anede nogen List herunder, svarede: „mig selv, min Kone og mine Sønner". „Ikke flere", spurgte Sturla. Paal nævnte endnu et Par. „Nævner du dem", sagde da Sturla, „saa vil jeg netop ikke have dem indbegrebne, thi nu bærer du selv Vidne om, hvilke Personer der have haft Deel i det svigagtige Anslag mod mig". „Jeg kan forsikre", sagde Paal, „at dette slet ikke var nogen overlagt Plan, og at ingen anden har Deel deri, end den som gjorde det: jeg nævnte kun disse Folk, fordi de altid vise sig mest rede-

borne til at hjelpe mig, og det kan dog aldrig være din Mening, baade at gjøre Undtagelser fra Forliget og selv ganske alene at tildømme dig Æresopreisning". Hvad Sturla sagde hertil, meldes ej; men da han endelig skulde forkynde Kjendelsen, ytrede han følgende: „Jeg indseer ikke, hvorfor vi her ej kunne følge den forstandige Havlide Maarssøns Exempel, da han var bleven saaret [1]. For din Hustru Thorbjørgs voldelige Overfald paa mig bestemmer jeg tohundrede Hundreder, i Varer, Bosæ, Guld, brændt Sølv eller andre antagelige Ejendele". „Det maa jeg tilstaa", svarede Paal, „at har Ubilligheden længe verket og hovnet hos dig, saa er den nu bleven til en formelig Byld; til første Faredag i alle Fald kommer denne Bod ikke frem". Alle de Tilstedeværende fandt det ogsaa højst forbausende, at Sturla ikke havde undseet sig ved at tage Munden saa fuld. Imidlertid red Paal hjem, og raadslog med sine Sønner, hvad der var herved at gjøre, thi skulde en saa uhyre Bod udredes, vilde næsten hele deres Ejendom gaa med. Man havde nu Valget, enten at udsætte sig for Sturlas Vold og Efterstræbelser, eller at søge mægtige Mænds Bistand, tildeels med Pengegaver, thi om at finde sig i den ubillige Dom kunde der ej være Tale. Heri vare Sønnerne enige, og han sendte nu den ældste, Brand, syd til Odda, for at underrette Jon Loftssøn om det forefaldne. Jon sagde strax, at det var højst usømmeligt at Høvdinger vovede at byde en saa ypperlig Prest, som Paal, saadan Ubillighed, og at han ved Althinget kunde gjøre Regning paa al den Bistand fra ham, som det stod i hans Magt at yde. Med denne trøstelige Besked drog Brand hjem, og da Tiden kom, red Paal, der selv havde Reykholtingernes Godord, til Althinget, dog med yderste Forsigtighed, om Sturla maaskee skulde have lagt Baghold i Vejen for ham. Ved hans Ankomst til Thinget mødte strax Jon Loftssøn ham, og indbød ham til sin Bod. Paal takkede for Tilbudet, og foreslog at de skulde tilbringe Dagene tilsammen, men vilde dog have sit egentlige Tilhold i sin egen Bod. Strax efter kom Bødvar Thordssøn til Jon, affendt af Sturla, som lod hilse, at han haabede at Jon dog ikke vilde modsætte sig hans Sags Fremme, skjønt der rigtignok yntedes derom. Jon svarede hertil, at man havde faret alt for voldsomt frem mod Paal, at det ikke sømmede sig for mægtige Høvdinger at behandle en gammel og hæderlig Prest saaledes, og at han derfor havde lovet ham sin Hjelp. „Jeg frygter for, at flere af Prestens Venner ville blive et Hoved kortere, hvis Sturla lider noget Skaar i sin Ret", sagde

[1]) Om Havlide Maarssøn og Thorgils Oddessøns Strid 1121, se ovenfor 641. 642, jvfr. Sturlungasaga I. 27. Havlide havde mistet en Finger og faaet to lemlæstede; derfor tildømte han sig 80 (efter en anden Læsemaade, som maaske er rigtigere, 30 Hundreder); dette var meget mindre end hvad Sturla tildømte sig efter et ringere Saar, og dog bragte det Skafte Thorarinssøn

Bødvar. „Ja det er bekjendt nok", svarede Jon, „at Sturla ikke plejer at betænke sig længe paa Manddrab, men der er ogsaa andre end Sturla, som forstaa sig paa at lade Folk dræbe, og det siger jeg dig, Bødvar, at for hver enkelt Mand, Sturla lader dræbe for Paal, lader jeg tre dræbe for Sturla". Hermed endte denne Samtale. Mellem de forskjellige Partier paa Thinget herskede der nu i nogle Dage megen Spænding og gjensidig Frygt for Overfald. Sturla holdt sig som oftest hjemme, og vovede sig aldrig langt bort. Paal talte med Biskop Thorlak om Sagen; denne beklagede Paal, at han, en saa herlig Prest, skulde være kommen ud for slige ondskabsfulde og tillige mægtige Høvdinger, som Sturla og Bødvar, og uagtet ingen mere end han kunde have imod, at Prester bare Vaaben, raadede han ham dog selv til at gaa bevæbnet til nødvendigt Selvforsvar, da man af slige Fiender kunde vente sig alt. Paal fulgte hans Raad, men, siges der, „naar han gik fra Kirke, glemte han ofte Vaabnene efter sig, og viste derved, hvor lidet han var vant til at bære dem".

Imidlertid underhandledes der om Forlig, og det blev Sturla klart, at Jon Loftssøn vilde lægge hele sin Indflydelse i Vegtskaalen. Hans Venner bade ham indstændigt at underkaste sig Jon Loftsøns Dom, hvilket ikke vilde være ham nogen Skam, medens det derimod var højst usikkert, hvorledes det i modsat Fald vilde gaa; han maatte dog erindre, at det var hans Parti, som først havde tilsidesat Jons Kjendelse. Saa nødigt Sturla vilde, maatte han indsee, at der her ikke var andet for end at give efter, og dette gjorde han da med saa megen Bram, som muligt, idet han efter en vidløftig Indledning endte med, at han ikke tvivlede om at hans Sag var i gode Hænder, naar en Mand som Jon Loftssøn, „den dyreste Mand i hele Landet," paatog sig at afgjøre den. „Maaskee", sluttede han, „har jeg ej saa god Forstand til at indsee mit Bedste, men jeg ønskede dog gjerne min Hæder ubeskaaren." Ved disse Ord kunde Biskop Brand ikke bare sig for at udbryde: „Din Forstand tvivler ingen om, men om din Redelighed desto mere." Jon sagde: „Sturla har talt meget fornuftigt, men hvad Pengeboden angaar, som Presten skal udrede, da vil den blive betydeligt nedsat, thi nu er det mig, ikke Paal, med hvem Sturla har at bestille." Den blev ogsaa nedsat til 30 Hundreder, og Sturla maatte finde sig deri. Men for at forsone den ærgjerrige Mand ved en anden, usædvanlig Æresbeviisning, tilbød Jon, endnu førend Thinget var til Ende, Sturla at opfostre hans fireaarige Søn Snorre, og bad ham selv at bringe ham, idet han formeligt indbød ham til Kirkemessegildet paa Odde. Et saa hæderligt Tilbud kunde ikke andet end

---

til at udbryde: „skulde hvert Lem paa Havlide koste saa meget, da blev hele Manden forsvarligt dyr."

smigre Sturla. Han kom til Odde med Snorre, blev venligt modtagen, og fik ved Affskeden herlige Gaver. Snorre forblev hos Jon lige til dennes Død 1197, altsaa i over femten Aar; og dette Ophold i det meest dannede og med rige literære Skatte forsynede Huus, der egentlig kunde kaldes en formelig Lærdomsskole, har aabenbart hos den af Naturen høit begavede Snorre allerede fra Barneaarene af vakt eller idet mindste udviklet den Sands for literær Sysslen, Skaldekunst og Historie, der aldrig forlod ham, endog under det uroligste, i politiske Storme omtumlede Liv, og i hans modnere Aar lod ham fremstaa som den ypperste historiske Skribent, den fælles norsk-islandske Literatur kan opvise. I denne Henseende bar altsaa Sturlas Sammenkomst med Jon Loftssøn en uventet heldig Frugt [1]).

Sturla overlevede ikke længe denne sidste Strid. Han døde det følgende Aar (1182), 67 Aar gammel. Kort før var ogsaa Thorbjørg, Paal Prests Kone, død, og det er charakteristisk nok, hvad der fortælles, at Sturla ved Efterretningen derom lagde sig til Sengs, som han plejede, naar der var hændt noget, han tog sig nær af, og at han, da hans Venner ytrede Forundring over at han kunde sørge over Thorbjørgs Død, svarede: „saa længe hun levede, havde jeg dog altid et Paaskud til at øve Fiendtligheder mod hendes og Paals Sønner, men nu, hun er død, gaar det ikke vel an." Han efterlod ved sin Død tre Sønner med sin Egtehustru Gudny Bødvarsdatter, den før omtalte **Snorre**, der var den yngste, nu fex Aar gammel, **Sighvat**, der var tretten, og **Thord**, der var 18 Aar gammel; disse vare altsaa Hovedarvingerne. Thord og Sighvat tiltraadte derfor ogsaa strax Bestyrelsen af Hvamm med deres Moder Gudny. Desforuden efterlod Sturla den oven nævnte meget ældre uegte Søn, Svein Sturlassøn, paa hvis uregjerlige og urolige Sind vi allerede have seet Prøver. Hans Brødre traadte ligeledes i Faderens Fodspor, og deres Magt forøgedes idelig, saaledes erhvervede Thord Sturlassøn Gaarden Stad paa Snæfellsnes ved et Giftermaal med Are den sterkes Datter, en Datterdatter af Gissur Hallssøn, og da Einar Thorgilssøn, Sturlas gamle Medbejler, var død omtrent 3 Aar efter denne af nogle Saar, han havde faaet ved et uheldigt Forsøg paa at sætte sig i Besiddelse af en Arv, som han havde tilkjøbt sig, satte Sighvat Sturlassøn sig, der siges ej engang med hvad Adkomst, i Besiddelse af Stadarhool, Einars Fædrenegaard. Ved et nyt Giftermaal med Thorvard den riges Enke fik Thord endnu større Rigdomme, og var nu den mægtigste Høvding paa den Kant af Landet. Imidlertid var ogsaa Gissur Hallssøns Søn Thorvald bleven gift med

[1]) Sturlungasaga 2 Th. Cap. 34—38.

Jora, en Datter af Biskop Kløng og den forhen omtalte Yngvild Thorgilsdatter [1]), hvis Kjærligheds-historie med Thorvard Thorgeirssøn havde været den første Anledning til Uvenskabet mellem Sturla og Einar Thorgilssøn. Uagtet hans Fader, Gissur, endnu levede, fremtraadte dog baade han og hans Broder, den lærde og forstandige Magnus, Biskop Thorvalds Yndling og Discipel [2]), som selvstændige Høvdinger, og aflagde, hvad man kunde kalde deres første Prøve paa Høvdingefærd, idet de efter Yngvilds Opfordring hævdede Dom saavel over Einars Drabsmænd som over nogle af Sturlassønnernes Thingmænd, der havde søgt at unddrage dem den lovlige Straf. Fra denne Tid af optraadte Thorvald stedse som den berømmelige Haukadals-Ætts Hoved, og tog ivrig og indgribende Deel i alle vigtigere politiske Begivenheder i Landet. Uagtet hans Fader Gissur stod i den venskabeligste Forbindelse med Odde-Ætten, og Thorvald selv havde faaet Bistand af Jon Loftssøn, da han paatalte Einars Drab [3]), indtog han dog en selvstændig Stilling, og hørte ikke til Kredsen af Oddemændenes stadige, underdanige Tilhængere. Vi ville senere see, hvorledes den Magt, hvortil han lagde Grunden, overfløjede alle andre Høvdingers paa Island, medens den dog tillige blev et Redskab til at tilintetgjøre Øens Selvstændighed.

Biskop Thorlaks velmeente, men ubetimelige Iver for, efter Erkebiskop Eysteins Opfordring, at indskrænke de verdslige Høvdinger i deres Raadighed over Kirkerne og Kirkegodset, og derved at grunde et virkeligt Hierarchi, strandede, som vi ovenfor have omtalt, paa deres energiske Modstand. Kun hist og her fik han drevet igjennem, hvad han vilde have indført ved enhver Kirke, at dennes Gods, registreret i en saakaldet máldagi

---

[1]) Det er merkeligt nok, at endog en Biskop, og det en, der var saa højt agtet som Kløng, ikke skulde regne det nøjere end at gifte sig med et saa letfærdigt og man maa antage berygtet Fruentimmer som Yngvild, eller at dette ej skulde skade ham i det almindelige Omdømme. Det er i alle Fald et Vidnesbyrd mere om den Slaphed i Moralitet, som i den Tid var herskende paa Øen. I Hungrvaka omtales ej dette Giftermaal; maaskee har Forfatteren med Flid undladt at nævne det.

[2]) Sturlungasaga III. 32. Her fortælles at Thorlak indviede baade Magnus og Thorvald til Prester. Imidlertid finder man i det følgende ikke mindste Tegn til at Thorvald har gjort sin geistlige Værdighed gjeldende, eller optraadt anderledes end som en verdslig Høvding. Magnus derimod holdt mere paa sin geistlige Værdighed og blev tilsidst, som vi ville erfare, Biskop i Skaalholt.

[3]) Det er charakteristiskt nok, at Jon, ved Thorvalds Anmodning om at hjelpe ham, svarede: „vel var der just ikke synderligt Venskab mellem Einar og mig, men alligevel gaar det ikke an at Smaafolk slaa Høvdinger ihjel; derfor skal jeg tage dit Parti paa Thinget, naar Sagen kommer fore.“

eller bekræftet Fortegnelse, afstodes til Kirken som dennes Ejendom. Men han maatte dog, som vi have seet, atter forlene den forhenværende Ejer dermed, der fremdeles vedblev at bruge det aldeles som sin Ejendom uden at kære sig synderligt om Biskoppen. Hvad denne vandt, var egentlig kun den tomme Erkjendelse af hans øverste Bestyrelsesmyndighed, samt maaskee en vis Sikkerhed for at Godset ikke adsplittedes. Men ellers ledede Forandringen kun til store Misbrug, og aabnede nye Veje for alslags Vindesyge og Uretfærdighed. Thi da det saaledes af Privatmand til Kirken afstaaede Gods ej længer gik i Arv som Privatejendom, kunde det af Værgen, under stiltiende Forudsætning af Biskoppens Samtykke, ja vel endog som oftest uden Hensyn dertil, overdrages til Uvedkommende. Naar derfor en rig eller mægtig Mand fik Lyst paa et saadant Gods, var det ham ikke vanskeligt, ved Løfter, Gaver eller Trusler at skaffe sig det overdraget af vedkommende Besidder, uden Hensyn til dennes Frænders bedre Ret: derved ophobedes Ejendommene end mere paa enkeltes Hænder, og der indtraadte en Usikkerhed med Hensyn til fast Ejendom, som afstedkom mange Fejder og Forvirringer, ej at tale om den Overlast, Kirkerne selv derved lede, uagtet Foranstaltningen oprindelig var beregnet paa deres Velfærd. Men Biskop Thorlak saa i sin kirkelige Iver hverken til Højre eller Venstre, og tænkte neppe saa langt frem i Tiden, at han gjorde sig dets Følger tydelige; og med en saadan Rolighed i Landet, som upaatvivlelig vilde have været en Følge af en fornuftigere Underordnen af Høvdingernes Interesser under Kirkens, havde det endnu lange Udsigter. Derimod opnaaede han efter sin Død, (23de Decbr. 1193), som det nedenfor skal vises, Helgenglorien. Til Thorlaks Eftermand valgtes, som det allerede ovenfor er omtalt, Paal, Jon Loftssøns Søn med den ovennævnte Ragneid, Biskop Thorlaks Søster. Paal havde i sin Ungdom opholdt sig ved Harald Jarls Hof paa Orknøerne, og nydt megen Hæder af ham, siden havde han studeret i England, „og lært saa meget, at der neppe fandtes Exempel paa at nogen i ikke længere Tid havde tilegnet sig saa megen og ypperlig Lærdom“, hvorfor han og, da han kom tilbage til Island, „var fremfor alle andre i Lærdoms-Fiinhed, Versekunst og Bogkyndighed [1].“ Dette tyder just ikke hen paa, at det har været saa synderligt bevendt med hans egentlige theologiske Lærdom. Da han derhos havde været gift allerede siden sin tidligste Ungdom, førend han tiltraadte sin Udenlandsreise, og ved sin Hjemkomst overtog Godord og Høvdingskab i Egnen om Gaarden Skard, hvor han bosatte sig, er det klart, at hans hele Virksomhed og alle hans Interesser hidtil havde været verdslige, og saadanne som man kun vente sig hos en Søn af Jon Loftssøn. At han

[1]) Paal Biskops Saga, Cap. 1.

ligesom Faderen, modtog Diakonat-Vielsen [1]), knyttede ham neppe sterkere til Kirken end denne, og at han, som det fortælles, ivrigt understøttede Biskop Thorlak, naar andre Høvdinger stode ham imod, var aabenbart mere for Frændskabs Skyld, end af nogen kirkelig Iver. Det var saaledes ej at vente, at han ved sin Ophøjelse paa Biskopsstolen skulde forfølge Thorlaks Planer med nogen synderlig Iver. Vel erklærede han ved sin Tiltrædelse, at han vilde „paabyde alle de Bud, som hans Formand og Morbroder Thorlak havde paabudt" [2]), men det blev ved denne Erklæring; han beskjeftigede sig mest med at ophjelpe og forskjønne Skaalholts Kirke, saavel som med at faa Morbroderen Thorlak anerkjendt som Helgen, hvilket ogsaa lykkedes ham, idet der paa Althinget 1198 blev bestemt at Thorlaks Dødsdag, 23de December, skulde holdes hellig med to Dages Faste, hvorefter siden hans Been med stor Højtidelighed bleve optagne og lagte i et kostbart Skriin, der hensattes over Alteret i Skaalholt Kirke [3]), hvor det stod lige til Reformationen, og hvert Aar paa hans Festdag blev baaret om i Procession med de sædvanlige Højtideligheder og Andagtsøvelser, uagtet ingen pavelig Kanonisation paafulgte, men den eneste Bekræftelse af Thorlaks Helligdom ved højere Myndighed skede paa det ovenfor omtalte Provincialmøde i Nidaros 1229, da ogsaa Erkebiskop Eysteins Hellighed vedtoges [4]). Hole Biskopsstol vilde nu heller ikke staa tilbage, men ligeledes have en egen Skytshelgen, og denne fandt man i den 1121 afdøde for sin kirkelige Iver højt agtede Biskop Jon Agmundssøn, ved hvis Grav der allerede i længere Tid sagdes at skee Jærtein, og hvis Been nu ved Biskop Brands Foranstaltninger bleve optagne, skriinlagte og højtideligt hensatte over Alteret, medens hans Helligdom vedtoges paa Althinget, og hans Dødsdag, 23de April, optoges i Helligdagenes Tal [5]). Om Biskop Paal endog, hvad der neppe er tænkeligt, efter at være bleven Biskop, ganske havde forsaget de verdslige og med sin hele Iver omfattet de kirkelige Interesser, vilde der dog, som Sagerne endnu stode, ikke være kommet synderligt ud af hans Bestræbelser; hans egen Fader vilde sandsynligviis have slaaet Haanden af ham, og han handlede derfor sikkert viseligen i ej at røre ved den Steen, han ej kunde løfte. Vi ville ogsaa i det følgende see ham hylde Maadeholdets og Rolighedens Sag lige overfor den ufornuftige, fanatiske Biskop Gudmund i Hole. Derimod anvendte han al den Indflydelse, hans Embede og mægtige Familieforbindelser gav ham,

[1]) Se ovenfor S. 282

[2]) Paal Biskops Saga, Cap. 1.

[3]) Paal Biskops Saga, Cap. 7, 8. De islandske Annaler ved 1198.

[4]) De islandske Annaler, ved 1229.

[5]) Jon Biskops Saga, Cap. 13—31.

eller bekræftet Fortegnelse, afstodes til Kirken som dennes Ejendom. Men han maatte dog, som vi have seet, atter forlene den forhenværende Ejer dermed, der fremdeles vedblev at bruge det aldeles som sin Ejendom, uden at kære sig synderligt om Biskoppen. Hvad denne vandt, var egentlig kun den tomme Erkjendelse af hans øverste Bestyrelsesmyndighed, samt maaskee en vis Sikkerhed for at Godset ikke adsplittedes. Men ellers ledede Forandringen kun til store Misbrug, og aabnede nye Veje for alslags Vindesyge og Uretfærdighed. Thi da det saaledes af Privatmand til Kirken afstaaede Gods ej længer gik i Arv som Privatejendom, kunde det af Værgen, under stiltiende Forudsætning af Biskoppens Samtykke, ja ret endog som oftest uden Hensyn dertil, overdrages til Uvedkommende. Naar derfor en rig eller mægtig Mand fik Lyst paa et saadant Gods, var det ham ikke vanskeligt, ved Løfter, Gaver eller Trusler at skaffe sig det overdraget af vedkommende Besidder, uden Hensyn til dennes Frænders bedre Ret: derved ophobedes Ejendommene end mere paa enkeltes Hænder, og der indtraadte en Usikkerhed med Hensyn til fast Ejendom, som afstedkom mange Fejder og Forvirringer, ej at tale om den Overlast, Kirkerne selv derved lede, uagtet Foranstaltningen oprindelig var beregnet paa deres Befærd. Men Biskop Thorlak saa i sin kirkelige Iver hverken til Højre eller Venstre, og tænkte neppe saa langt frem i Tiden, at han gjorde sig disse Følger tydelige; og med en saadan Rolighed i Landet, som upaatvivlelig vilde have været en Følge af en fornuftigere Underordnen af Høvdingernes Interesser under Kirkens, havde det endnu lange Udsigter. Derimod opnaaede han efter sin Død, (23de Decbr. 1193), som det nedenfor skal vises, Helgenglorien. Til Thorlaks Eftermand valgtes, som det allerede ovenfor er omtalt, Paal, Jon Loftssøns Søn med den omnævnte Ragneid, Biskop Thorlaks Syster. Paal havde i sin Ungdom opholdt sig ved Harald Jarls Hof paa Orknøerne, og nydt megen Hæder af ham, siden havde han studeret i England, „og lært saa meget, at der neppe fandtes Exempel paa at nogen i ikke længere Tid havde tilegnet sig saa megen og ypperlig Lærdom", hvorfor han og, da han kom tilbage til Island, „var fremfor alle andre i Lærdoms-Fiinhed, Versekunst og Bogkyndighed [1])." Dette tyder just ikke hen paa, at det har været saa synderligt bevendt med hans egentlige theologiske Lærdom. Da han desuden havde været gift allerede siden sin tidligste Ungdom, førend han tiltraadte sin Udenlandsreise, og ved sin Hjemkomst overtog Godord og Høvdingskab i Egnen om Gaarden Skard, hvor han bosatte sig, er det klart, at hans hele Virksomhed og alle hans Interesser hidtil havde været verdslige, eller saadanne som man kun vente sig hos en Søn af Jon Loftssøn. At han

[1]) Paal Biskops Saga, Cap. 1.

ligesom Faderen, modtog Diakonat-Vielsen [1]), knyttede ham neppe sterkere til Kirken end denne, og at han, som det fortælles, iøvrigt understøttede Biskop Thorlak, naar andre Høvdinger stode ham imod, var aabenbart mere for Frændskabs Skyld, end af nogen kirkelig Iver. Det var saaledes ej at vente, at han ved sin Ophøjelse paa Biskopsstolen skulde forfølge Thorlaks Planer med nogen synderlig Iver. Vel erklærede han ved sin Tiltrædelse, at han vilde „paabyde alle de Bud, som hans Formand og Morbroder Thorlak havde paabudt" [2]), men det blev ved denne Erklæring; han beskjeftigede sig mest med at ophjelpe og forskjønne Skaalholts Kirke, saavel som med at faa Morbroderen Thorlak anerkjendt som Helgen, hvilket ogsaa lykkedes ham, idet der paa Althinget 1198 blev bestemt at Thorlaks Dødsdag, 23de December, skulde holdes hellig med to Dages Faste, hvorefter siden hans Been med stor Højtidelighed bleve optagne og lagte i et kostbart Skriin, der hensattes over Alteret i Skaalholt Kirke [3]), hvor det stod lige til Reformationen, og hvert Aar paa hans Festdag blev baaret om i Procession med de sædvanlige Højtideligheder og Andagtsøvelser, uagtet ingen pavelig Kanonisation paafulgte, men den eneste Bekræftelse af Thorlaks Helligdom ved højere Myndighed skede paa det ovenfor omtalte Provincialmøde i Nidaros 1229, da ogsaa Erkebiskop Eysteins Hellighed vedtoges [4]). Hole Biskopsstol vilde nu heller ikke staa tilbage, men ligeledes have en egen Skytshelgen, og denne fandt man i den 1121 afdøde for sin kirkelige Iver højt agtede Biskop Jon Agmundssøn, ved hvis Grav der allerede i længere Tid sagdes at skee Jærtein, og hvis Been nu ved Biskop Brands Foranstaltninger bleve optagne, skriinlagte og højtideligt hensatte over Alteret, medens hans Helligdom vedtoges paa Althinget, og hans Dødsdag, 23de April, optoges i Helligdagenes Tal [5]). Om Biskop Paal endog, hvad der neppe er tænkeligt, efter at være bleven Biskop, ganske havde forsaget de verdslige og med sin hele Iver omfattet de kirkelige Interesser, vilde der dog, som Sagerne endnu stode, ikke være kommet synderligt ud af hans Bestræbelser; hans egen Fader vilde sandsynligviis have slaaet Haanden af ham, og han handlede derfor sikkert viseligen i ej at røre ved den Steen, han ej kunde løfte. Vi ville ogsaa i det følgende see ham hylde Maadeholdets og Rolighedens Sag lige overfor den ufornuftige, fanatiske Biskop Gudmund i Hole. Derimod anvendte han al den Indflydelse, hans Embede og mægtige Familieforbindelser gav ham,

---

[1]) Se ovenfor S. 282

[2]) Paal Biskops Saga, Cap. 1.

[3]) Paal Biskops Saga, Cap. 7, 8. De islandske Annaler ved 1198.

[4]) De islandske Annaler, ved 1229.

[5]) Jon Biskops Saga, Cap. 13—31.

til efter Evne og i Samraad med den brave Biskop Brand at forebygge Blodsudgydelser og mægle mellem Høvdingerne.

Den vigtigste Anledning, Biskopperne fik til saadan Mellemkomst, var en Strid, der af en i sig selv ubetydelig Aarsag havde rejst sig mellem Sønderlandets og Norderlandets mægtigste Høvdinger. Tvisten var oprindelig opstaaet mellem tvende Reykdølinger, Thord Raud, Thingmand under **Kolbein Tumessøn,** der efter sin Fader Tumes Død 1184 var den vældigste Høvding paa Norderlandet, og Haamund, Thingmand under Thord Sturlassøn. Tvisten gik over til Haandgribeligheder og Overfald, hvorved man tilføjede hinanden livsfarlige Saar; Godordsmændene toge sig af hver sin Thingmand, og kom derved selv til at staa fiendtligt over for hinanden. Da Sagen skulde fore paa Althinget, søgte Partiernes Hovedmænd paa hver sin Side at skaffe sig saa megen Folkehjelp som muligt. Til Kolbein Tumessøn flokkede sig Thorvald Gissurssøn med alle Haukdølingerne, og den saavel med ham som med Kolbein nøje besvogrede **Sigurd Ormssøn** Svinafell, der først havde været gift med Kolbeins Halvsyster, og efter dennes Død havde egtet hans Moder Thurid Gissursdatter, Thorvalds Syster; fremdeles understøttedes han af **Gudmund Thorvaldssøn,** kaldet den dyre, paa Bakke i Yrnadal, en Høvding, der i den senere Tid havde svunget sig op til betydelig Magt paa Norderlandet, og gjort sig fortjent ved at holde Orden i Heredet og standse flere Stridigheder, men som derved rigtignok ogsaa havde lagt sig ud med mange, der fandt at han alt for meget førte det store Ord, især da han endog slet hen vovede at afskaffe Vadlething, paa Grund af alle de Stridigheder som forefaldt der, ikke mindre end paa Althinget [1]). Thord Sturlassøn understøttedes af sine Brødre, sine Svogre, Høvdingen **Anund Thorkellssøn** i Langelid [2]), en af Gudmund Dyres og Kolbeins mest afsagte Fiender, og, hvad der var det vigtigste, af Oddeverjerne eller Jon Loftssøns Slægt, skjønt rigtignok ikke den gamle Jon selv forlod sin Thingbod, men lod sin Søn Sæmund støde til Thord Sturlassøns Flok. Da Dommerne skulde træde sammen, blev der stor Trængsel og Forvirring. Thord Raud benyttede sig heraf til at snige sig bag paa Thord Sturlassøn og føre et Ørehug mod hans Skuldre, uden dog at træffe. Da Sighvat Sturlassøn saa det, løb han hen mod Thorvald Gissurssøn og vilde hugge til ham, men en af dennes Mænd opfangede Hugget, og mistede derved Livet. Dette var Tegn til almindeligt Angreb, der blev saaret og dræbt Folk paa begge Sider, og hvis ikke Biskop Paal var traadt imellem og havde faaet de stridende Parter adskilte, vilde saa

1) Sturlungasaga III. 13.

2) Anund havde ved et Magtsprog tiltrunget sig Gaarden Langelid, Sturlungasaga III. 16.

synligviis hele Thingalmuen være blevet indviklet i Striden. Til Forlig kom det dog ikke; der blev kun tilsagt foreløbig Grid. (1196) [1]). Imidlertid havde Gudmund Dyre og Anund Thorkelssøn allerede længe ligget i Uenighed med hinanden af forskjellige Aarsager [2]), hvorved Uretten mest synes at have været paa Anunds Side, ligesom denne overhoved viste sig

---

[1]) Sturlungasaga III. Cap. 40.

[2]) Den første Anledning til Uvenskabet mellem Gudmund og Anund Thorkelssøn er det ikke uden Interesse at lære nærmere at kjende. Omstændighederne derved vare følgende: En rig, ung Mand, Teit Gudmundssøn, var død uden Børn under et Ophold i Norge. Hans nærmeste Arving vilde under sædvanlige Omstændigheder have været Faderen, der endnu levede, men da denne allerede for længere Tid tilbage havde ladet sig optage som Munk i Thveraa Kloster, meente hans Brødre, Halldor og Bjørn, vistnok med Rette, at han nu var at betragte som død for Verden, og derfor uberettiget til Arven, som følgelig maatte tilfalde dem. Dette hindrede dog ikke den anseede Eyjulf paa Grenjadarstad, fra at begive sig hen til Klostret og afkjøbe Gudmund den hele Arv, saavel Jordegods som Løsøre, for en Spotpriis. Da Halldor og Bjørn erfarede dette, henvendte de sig til hver sin Godordsmand om Hjelp, Halldor til den oftere omtalte Thorvard Thorgeirssøn, der nu boede paa Madrevalle i Hørgaardal, Bjørn til Anund Thorkelssøn, der dengang boede paa Laugaland. Begge Høvdinger tilsagde dem sin Bistand, imod at de ganske overlode dem Retten til at indkræve og hæve Arven, og saaledes var det ikke længer de lidet anseede Halldor og Bjørn, men Godordsmændene Thorvard og Anund med deres mægtige Venner og Frænder, der optraadte som Eyjulfs Modstandere. Deres første Handling var, med en Styrke af 50 Mand at tage Teits Hovedgaard Helgastad i Reykjadal i Besiddelse, og sætte sig fast der. Eyjulf, der paa sin Side ligeledes samlede Venner og Frænder, stevnede, da intet Forlig kunde komme i Stand, Anund til Things for uberettiget Benyttelse af anden Mands Eiendom, og Thorvard stevnede derimod flere af hans Følge under et eller andet Paaskud. Sagen skulde behandles paa Vadlething, hvor begge Parter indfandt sig mandsterke, og da Anund og Thorvard kom med den faste Beslutning, ikke at indlade sig paa nogen Proces eller fredelig Afgjørelse, vilde det upaatvivleligt være kommet til blodig Kamp, hvis ikke Gudmund Dyre havde lagt sig imellem med en endnu sterkere Flok, saa at det hverken kom til Rettergang eller til Slag, men Sagen derimod blev henskudt til næste Althing. Paa dette tabte Thorvard og Anund Sagen, og der skulde følgelig holdes Feransdom eller Execution, hvortil Eyjulf forberedede sig ved paany at samle en bevæbnet Flok, medens Anund og Thorvard ligeledes samlede Folk for at hindre Forretningen. Atter vilde det da være kommet til Blodsudgydelse, hvis ikke Gudmund Dyre paany havde lagt sig imellem. Deels samlede han sine egne Folk, deels fik han nogle til Hjelp af Sigurd Ormssøn (paa Svinafell), der nu, efter at være gift med Tume Kolbeinssøns Enke, forestod Stifsønnens Gods og Høvdingedømme i Skagafjorden under dennes Fraværelse i Udlandet. Sagen blev bilagt ved den brave Grim Snorressøn paa Hov, Thorvards Svoger, der fik bragt et Giftermaal i Stand mellem Thorvards Datter og en af Eyjulfs fornemste Tilhængere Kleng Kleppjarnssøn. Sturlungasaga III. 9—11.

overmodig og uretfærdig, saa at han ej var yndet af sine Omgivelser. Om Vaaren 1197 skrede Gudmund og hans Ven Kolbein Tumessøn til det yderste. De samlede Folk og angrebe Anund, hvis Venner forgjæves havde søgt at advare ham, paa hans Gaard Langelid med en overlegen Styrke. Anund forsvarede sig kjekt, men Angriberne satte Ild paa Huset og brændte ham inde, selv anden; alle de øvrige paa Gaarden, først og fremst Koner og Børn, havde faaet Tilladelse til at gaa ud. Denne Voldshandling mod en af Landets fornemste, om ikke just yndede, Mænd vakte stor Opsigt. Gudmund frygtede selv, at han var gaaet for vidt, og begyndte at blive noget forknyt. Der blev sendt Bud efter Biskop Brand, for at han skulde mægle Forlig. Brand kom, og fik vel ikke strax noget egentligt Forlig bragt i Stand, men overtalte dog begge Parter til at slutte foreløbig Grid og henskyde Sagen til Jon Loftssøns Kjendelse paa næste Althing. Dette afholdt imidlertid ikke den indebrændte Anunds Svigersøn, Thorgrim, fra at sende Bud til Sæmund Jonssøn paa Odde, for at sikre sig hans Hjelp paa Thinget. Sæmund tilsagde ham sin Bistand, samlede mange Folk, og indfandt sig paa Thinget i Følge med sine Venner, Sturlassønnerne, medens Gudmund kom i Følge med Kolbein Tumessøn, Thorvald Gissurssøn og dennes Brødre. Hele Thingalmuen tog Parti for den ene eller den anden, og var saaledes deelt i to Parter, ligesom tidligere efter Njaals Indebrænding. Jon Loftssøn selv, paa hvis Mægling alt kom an, var endnu ikke kommen paa Thinget; han havde endog denne Gang, sandsynligviis paa Grund af Alderdomssvaghed, tænkt at blive derfra. Da red Eyjulf Hallssøn paa Grenjadarstad, forhen en af Anunds ivrigste Modstandere [1]), hen til Gaarden Keldur, hvor Jon opholdt sig, og bad ham paa det indstændigste om at komme. Jon sagde at han ikke troede sig en saa vanskelig Sag voxen. Eyjulf bad ham dog for Guds Skyld komme, da det gjaldt Fred og Rolighed i Landet, og han lod sig endelig overtale. Paa Thinget anvendte baade han, hans Søn Biskop Paal, og Biskop Brand al deres Indflydelse for at bringe Forliget i Stand, og dette lykkedes dem omsider. Jon alene bestemte alle Forligsvilkaarene, og det, til alles Tilfredshed, uagtet de Bøder, som det paalagdes Kolbein og Gudmund at udrede, vare meget store. Gudmund og Kolbein i det mindste søgte saa samvittighedsfuldt, som de kunde, at opfylde Forliget. Ved samme Lejlighed forliktes ogsaa den anden Sag, angaaende Thore Raud og Haamund, og der stiftedes Venskab og Svogerskab mellem Kolbein Tumessøn og Sighvat Sturlassøn, idet denne egtede Kolbeins Syster Halldora [2]). Jon Loftssøn, som neppe anede, hvor skjebnesvanger denne Forbindelse vilde blive

[1]) Se ovenfor S. 805.

[2]) Sturlungasaga III. Cap. 20—22.

for hans Æt, ja for den hele Ø, døde kort efter (1ste November 1197), [1]) Hans ældste, egtefødde Søn **Sæmund Jonssøn** arvede hans Besiddelser og Anseelse, men synes neppe at have slægtet ham paa i Kjærlighed til Videnskabelighed og boglige Sysler, ligesom han var langt fra at besidde Faderens Dygtighed.

Det var nu, heder det, en Tid saa at sige roligt i Hereederne. Men denne Herlighed varede ikke længe, thi Thorgrim, Anunds Svigersøn, sendte en Snigmorder hemmeligt afsted for at dræbe Kolbein, hvilket vel mislykkedes, men havde den naturlige Følge, at Kolbein, der endnu ikke havde faaet udredet de ham paalagte Bøder fuldstændigt, ophørte med yderligere Udbetalinger. Siden forenede Thorgrim sig med Anunds tre Sønner, hvoraf de to vare Prester, strejfede med dem og flere om paa Nordlandet, for at opsøge og dræbe flere af dem, der havde været med ved Angrebet paa Langelid, og paa denne Maade bleve ikke faa anseede Mænd tagne af Dage [2]). De overfaldt endog Gudmund Dyres Gaard Bakke, medens han selv var borte, og plyndrede der. Det var nu Thorgrims Hensigt at sætte sig fast paa Gaarden Laugaland med en talrig Flok, men Biskop Brand fik ham afsnakket dermed, og Thorgrim begav sig syd over Fjeldene ned til Sønderlandet, hvor han blev venskabeligt modtagen af Sæmund Jonssøn, der beholdt ham hos sig i 14 Dage, og lovede ham sin Bistand. Sæmunds Halvbroder, Biskop Paals Fuldbroder, Orm Jonssøn, var da tilfældigviis ej tilstede. Men han kom hjem strax efter at Thorgrim var rejst, og spurgte, om han havde lovet Thorgrim nogen Bistand. Da Sæmund ikke kunde negte dette, bebrejdede Orm ham alvorligt, at han vilde understøtte en Mand, der havde brudt det Forlig, deres egen højt agtede Fader havde stiftet. „Du veed alt for godt", sagde han, „at jeg aldrig forsager dig, men det vilde dog gaa haardt paa for mig, om jeg skulde staa Thorgrim bi og derved haane vor salig Faders Ord, ja ham selv og os alle." Sæmund følte sig truffen herved, og den Hjelp, Thorgrim fik af ham, blev nu kun heel ringe. Thorgrim vendte tilbage til Nordlandet og fortsatte sine Plyndringer. Ved fredelskende Mænds Mellemkomst blev der vel tilvejebragt en Aftale om at begge Parter skulde voldgive Sagen under Thorvald Gissurssøn og Teit Oddessøn, en Høvding fra Østfjordene, og disse afsagde

[1]) Sturlungasaga III. Cap. 22. 45. Paal Biskops Saga Cap. 7. 20.

[2]) Sturlungasaga III. Cap. 24, 25. De vigtigste af disse Drab vare de, der skede ved et Overfald paa Gaarden Lauvaas, hvor Bonden Gudmunds Brodersønner Haakon og Hildebrand, saavel som Thorstein og Snorre Snorressønner, bleve aflivede, og viste megen Tapperhed. Ved denne Lejlighed vilde nogle dræbe et spædt Drengebarn, hvortil Hildebrand var Fader, men Thorgrim havde dog saa megen Menneskelighed, at han ilede til og forbød at tilføje Børn og Kvinder noget Ondt. Det er denne Begivenhed, der i Annalerne omtales ved 1198 under Angivelse „Drab i Lauvaas."

virkelig en Kjendelse; men dette afholdt dog ikke begge Parter fra at tilføje hinanden gjensidig Skade, som om Kjendelsen ej havde været afsagt. Gudmund plyndrede paa Gaarden Laugaland, hvor Thorgrim i den sidste Tid havde holdt til, og Thorgrim med en heel Deel andre gjorde siden et uheldigt Forsøg paa at overfalde Gudmund paa hans befæstede Gaard Bakke [1]). De maatte drage derfra med uforrettet Sag. Gudmund, understøttet af Kolbein og flere, forfulgte dem med en Styrke af 720 Mand, omringede dem i et Virke, hvor de havde taget deres Tilflugt, og tvang dem til at overgive sig paa den Betingelse, at han alene skulde bestemme Størrelsen af den Bod, de havde at udrede for at beholde Livet. Dette var det sidste større Foretagende, hvori Gudmund tog Deel. Han gik ei længe efter i Thingeyre Kloster og levede der i mange Aar som Munk, givende, som det i Sagaen heder, Slip paa sin verdslige Hæder [2]). Han synes i det hele taget at have været en af de ædlere, humanere og fædrelandssindede blandt Øens Høvdinger. Hans største Feil var hans overdrevne Ukydskhed [3]). Maaskee var det især af Samvittighedsskrupler herover, at han gik i Kloster. Han efterlod en Søn, Thorvald, der arvede hans Eiendom, men ikke paa langt nær naaede hans Magt, og Kolbein Tumessøn paa Videmyre i Skagafjord erkjendtes nu eenstemmigt for den mægtigste Mand paa Nordlandet. Han besad, siges der, alle Godord lige fra Yrnadalsheiden mellem Eyjafjorden og Skagafjorden til det store saakaldte Vavellinge-Godord ved Rutafjorden, Midfjorden og Hunafjorden.

Imidlertid var Jora Kløngsdatter, Thorvald Gissurssøns Hustru, død (1196), og Thorvald havde egtet Thora, en Datterdatter af Jon Loftssøn. Joras Død indtraf belejligt, thi paa Grund af Slægtskab havde Erkebiskop Guthorm forbudt dem at leve sammen i Egteskab mere end 10 Aar og disse 10 Aar vare nu omme. Endnu medens Jora levede, hændte det sig, at Thora, med hendes ældre Syster af samme Navn, vare, som de ofte plejede, oppe i Almannagjaa ved Thingvolden, hvor deres Fader Gudmund Griis boede, for at vaske deres Lærred, og at de der blandt andet kom til at tale om, hvem de helst kunde ønske sig til Mand, da det var at forudsee, at de snart vilde faa Bejlere. Thora den ældre ønskede sig den smukke, anseede Jon Sigmundssøn paa Valthjovstad i Fljotsdalshered, Brodersøn af Sigurd Ormssøn paa Svinafell [4]), Thora den yngre derimod ønskede at Jora, Thorvalds Hustru, maatte dø, og at hun kunde faa ham til Egte. Noget efter døde virkelig Jora, og den følgende Vaar fik

[1]) Sturlunga-Saga Cap. 27—30.

[2]) Sturlunga-Saga III. 34. Gudmund døde, ifølge Annalerne 1212.

[3]) Sagaen omtaler det nemlig udtrykkeligt som en Charakteerfeil hos ham. Sturlunga-Saga III. 16.

[4]) Sigurd Ormssøn saavel som Jons Fader Sigmund vare Sønner af Orm

Thorvald og Jon paa en Rejse, de tilsammen foretoge til Borgarfjorden, forbi Gudmund Griis's Gaard, og toge ind hos ham. Deres Ærende var virkelig at bejle til Gudmunds smukke Døtre, og de lagde neppe heller Dølgsmaal derpaa, thi Thora den ældre, der havde at sørge for de Rejsendes Bekvemmelighed, og som havde overladt dem den Sæng, hvori hun og Systeren ellers plejede at hvile, gjorde denne det Forslag, at da Thorvald og Jon nu, som det saa ud til, vilde bejle til dem, burde de allerede paa Forhaand blive enige om, hvilken enhver af dem skulde have: dette kunde bedst bestemmes saaledes, at enhver skulde have den, der lagde sig i den Plads, hun plejede at indtage i Sængen. Dette Forslag kunde synes noget besynderligt af Thora den ældre, der allerede havde ytret Ønsket om at faa Jon til Mand, men Sagen var den, at hun nu ogsaa selv foretrak Thorvald, og da hun havde bragt i Erfaring, at han sædvanligviis, naar han deelte Sæng med en anden, plejede at ligge yderst, hvilket ogsaa var hendes sædvanlige Plads, troede hun derved listigt at kunne faa aflokket Systeren hendes Samtykke til hvad hun saa selv inderligt ønskede. Thora den yngre antog Forslaget, idet hun tilføjede, at hvad der af Skjebnen var bestemt, dog vilde have sin Fremgang. Og dette viste sig nu, thi da Jon og Thorvald skulde gaa til Sængs, overlod denne høfligt Jon at vælge Pladsen; han valgte at ligge yderst, og Thorvald kom saaledes til at ligge ved Væggen. Morgenen efter fremførte begge deres Frieri, og Thora den ældre blev Jons, Thora den yngre Thorvalds Hustru. Dette Giftermaal drog Thorvald nærmere, om end ikke ganske, ind i de mægtige Oddeverjers Interesser, medens derimod det ovenfor omtalte Giftermaal mellem Kolbeins Syster Halldora og Sighvat Sturlassøn ganske løsrev denne fra Forbindelsen med Oddefolkene, og derimod gjorde ham til Kolbeins ivrigste og paalideligste Ven [1]).

Ved Jon Loftssøns Død var den yngste, men siden i Historien og Literaturen navnkundigste af Hvamm-Sturlas Sønner, **Snorre Sturlassøn**, 19 Aar gammel, og rede til, som sine Brødre, at kaste sig ind i Dagens politiske Kampe, hvor hans overlegne Talenter, parrede med overvættes Ærgjerrighed og Herskesyge, snart lode ham spille en Hovedrolle. Men han manglede endnu en vigtig Betingelse, Penge, da hans Moder havde opbrugt hans Fædrenearv. Paa denne Mangel raadede dog hans Broder Thord og Sæmund Jonssøn Bod, idet de skaffede ham **Herdis**, eneste Datter og Arving af den rige Berse Vemundssøn, Prest i Borg, til Egte [2]). Herdis bragte ham en Formue af ikke mindre end „aatte hun-

---

hvis Fader ligeledes hed Jon Sigmundssøn; denne Jons Fader, Sigmund Thorgilssøn, var en af Østerlandets Høvdinger omkring 1100, og døde 1118 paa en Rejse til Rom.

[1]) Sturlunga-Saga III. (andet) Cap. 6.

[2]) Berses fraskilte Hustru havde en Tidlang været Thord Sturlassøns Frille, se nedenfor S. 812.

drede Hundreder", som det hed, det er altsaa, efter den sædvanlige Beregning efter Sexalens-Øren, eller 20 Ører for hvert Hundrede, ikke mindre end 19200 Ører, hvilket svarer mindst til den tidobbelte Værdi nu omstunder [1]). Hans Moder gav ham Gaarden Hvamm til „Mund" for Bruden, men de Nygifte bleve dog den første Vinter i Odde. Paa den samme Tid udbrød der en Tvist mellem Sæmund Jonssøn og Sigurd Ormssøn paa Svinafell om en Arvesag, hvori ogsaa Snorre tog ivrig Deel og, hvorved han, som man kunde kalde det, aflagde sit første Prøvestykke i politisk Partikamp. Jon Loftssøn havde kjøbt den ventede Arv efter en Mand allerede i dennes levende Live; da Manden døde, gjorde hans rette Arvinger, der vare Sigurd Ormssøns Thingmænd, lige fuldt Fordring paa Efterladenskabet, og henvendte sig til Sigurd, som strax lagde Beslag paa Godset. Sagen kom fore paa Thinget, og Sæmund tilbød Sigurd at lade den afgjøre ved Thorvald Gissurssøns Voldgiftskjendelse. Men Sigurd, der rimeligviis frygtede for at Thorvald, som nu var i saa nøje Svogerskab med Sæmund, ej vilde dømme upartisk, afslog dette Tilbud, især da ogsaa Kolbein Tumessøn og dennes Svoger Sighvat Sturlassøn fraraadte ham at indlade sig derpaa, lovende ham deres Bistand. Sagen blev saaledes ikke bilagt paa Thinget, og endnu den følgende Vinter, den samme, som Snorre efter sit Giftermaal tilbragte paa Odde, begav Sæmund sig øster til Sigurds Distrikt, og lod den Mand dræbe, som Sigurd havde sat til at passe paa Godset; hvorhos Snorre den paafølgende Vaar stevnede Sigurd til Thingskaalething. Sigurd havde imidlertid sendt sin Stifsøn Arnor Tumessøn efter Broderen Kolbein og deres Svoger Sighvat, med al den Styrke, de kunde skaffe, og Sæmund sendte derimod Snorre til Borgarfjorden, for at opbyde dem af sine Thingmænd, som boede der. Paa Skaalholt traf han Arnor, der var kommen tilbage fra Sighvat og Kolbein med uforrettet Sag, da de begge erklærede det umuligt at samle Folk under det ufremkommelige Vaarføre. Saaledes gik Dommen paa Thinget Sigurd imod, hvorpaa begge Parter atter samlede Folk. Men her viste Sæmunds store Overmagt sig, thi han fik hele 840 Mand, og forskandsede sig med dem paa en Klippeø, medens Sigurd kun fik 240. For at hindre Blodsudgydelse ilede Biskop Paal og Thorvald Gissurssøn til og søgte at mægle Forlig. Sigurd, der skjønnede at han intet kunde udrette mod denne Overmagt, fandt sig i at overlade Afgjørelsen til Bi-

[1]) Regner man kun Texalens Øre, bliver Summen kun Halvparten, eller 9600 Ører (1200 Mk.); men dette bliver enda temmelig meget; thi beregnet efter Marken til 9¼ Spd., bliver det Hele 11100 Spdlr., hvilket i hine Tider repræsenterede en Værdi af mindst 111000 Spdlr. nu omstunder. Regnes derimod efter Sexalens Øre, der og var det sædvanlige bliver Formuen det dobbelte, 22200, der svarer til 222000 Spd. nu omstunder.

skop Paal, skjønt denne var Sæmunds Broder. Paal afsagde Kjendelsen paa Althinget, og erklærede Sæmund for Arvens rette Ejer, idet han dog ordnede Sagen saaledes at ikke Sigurd skulde blive alt for misfornøjet. Men des mere misfornøjet var Kolbein, og i endnu højere Grad Sighvat. (1200)[1]). Denne Sag, i sig selv ikke saa betydelig, bliver dog af særegen Vigtighed, deels fordi det var den første, hvori Snorre Sturlassøn deeltog, deels fordi vi allerede her see Begyndelsen til det Uvenskab, der siden ytrede sig paa en saa iøjnefaldende, ja forargelig Maade mellem ham og hans egen Broder Sighvat. Thi allerede ved denne Lejlighed holdt hver sig til sit Parti, Snorre til Sæmunds, Sighvat til Sigurds eller rettere Kolbeins.

Sæmund Jonssøn ansaaes lige til sin Død (1222) som Islands ypperste og gjæveste Mand. Han førte et prægtigt Huus paa sin Hovedgaard Odde, og hans Anseelse var saa stor, at der endog, som ovenfor nævnt[2]), var Tale om et Giftermaal mellem ham og den orknøiske Jarl Harald Maddadhssøns Datter Langliv; og at dette Giftermaal ej kom i Stand, var ej fordi Harald ikke ansaa Sæmund god nok, — han havde allerede givet sit Samtykke —, men kun fordi de ej kunde blive enige om, hvor Brylluppet skulde staa. Sæmund indgik siden intet Egteskab, men havde derimod en heel Mængde naturlige Børn. Med sine Halvbrødre, Biskop Paal og den vise Orm Jonssøn paa Breidabolstad i Fljotslid, stod han i den bedste Forstaaelse. Disse tre Brødre med deres mange Sønner, af hvilke fornemmelig Biskoppens Søn Loft var meget anseet, saavel som deres fjernere Frænder og Besvogrede, dannede et Familieforbund, som ingen anden Magt paa Øen kunde trodse. Men det var et Held, at de overhoved benyttede sig med Maadehold af deres Magt. Det samme kan ikke siges om **Sturlungerne**, og aller mindst om Sighvat og Snorre, hvis hele Bestræbelse gik ud paa at udvide deres Magt saa meget som muligt, og tillige at lade deres Omgivelser føle deres Overlegenhed. **Thord Sturlassøn**, den ældste af Sturlas egtefødde Sønner, var, om end langtfra fri for Ættens Hovedfejl, Gridsthed paa Magt og Penge, dog unegtelig roligere og mere maadeholdende end hans Brødre. Han boede, som ovenfor nævnt, paa Stad, paa Snæfellsnes, hvilken Gaard, med tilhørende Thorsnesinge-Godord og Høvdingsskab, han tildeels havde faaet efter sin Svigerfader, Are den sterke, Sønnesøn af den berømte Are Frode, og han vedblev at beholde disse Besiddelser, skjønt han siden forskød sin Hustru, Ares Datter[3]). Siden egtede han Thor-

[1]) Sturlungasaga, III. Cap. 45.

[2]) Se ovenfor, S. 456.

[3]) Denne Hustrus, Helgas, Moder var en Datter af Gissur Hallssøn. Are

vard den riges Enke Gudrun, af den gamle Vaapnfirdinge-Æt, og fik ogsaa med hende mange Penge; og endelig tog han til sig som Frille, den rige Berse Prests Enke, Hrodny, med hvilken han levede i længere Tid, og som ligeledes aabenbart maa have bragt ham endeel Gods [1]). Ved alle disse heldige Forbindelser drev Thord det til at blive den mægtigste Mand i den sydlige Deel af Vesterlandet. I den nordlige Deel blev hans Broder Sighvat en af dem, der havde mest at sige, og dyngede ligeledes Besiddelse paa Besiddelse. Efter at have boet en kort Tid paa Stadarhool, som ovenfor nævnt, flyttede han til Thord og boede hos ham nogle Aar, indtil Magnus Gudmundsson, der som Prest og Høvding raadede for Hjardarholt, Oluf Paas gamle Herresæde, overlod ham dette betydelige Gods, hvorpaa han allerede havde givet hans Fader Expectance. Da solgte Sighvat Stadarhool, og benyttede de derfor indkomne Penge til Udlaan paa Rente, indtil han giftede sig og satte Bo paa Hjardarholt. Efter at han nogle Aar havde boet her, kjøbte han endelig det nær liggende Saudafell, og flyttede derhen. Alle de arvelige Godord, der havde tilhørt hans Fader Sturla, og hvilke vel nærmest skulde have tilfaldt Thord, som den ældste, der ogsaa i Førstningen bestyrede dem, overlod denne sin Broder Sighvat, sandsynligviis fordi han selv havde mere end nok i, hvad han havde arvet efter Svigerfaderen. Allerede mægtig ved hine Besiddelser blev Sighvat endnu mere formaaende ved sit Svogerskab med Kolbein Tumesson. Han, Kolbein, og dennes Stiffader, Sigurd Ormsson paa Svinafell, dannede et Forbund, der i den nordvestlige, nordlige og østlige Deel af Landet omtrent havde lige saa meget at sige, som Oddefamilien (til hvis Venner Snorre endnu hørte) i det sydlige [2]).

Aaret efter den Strid, der havde fundet Sted mellem Sæmund

---

den sterke døde i Norge, da han havde anstrengt sig alt for meget ved at gjøre en Prøve paa sin Styrke, idet han ene bar en heel Skibsraa.

[1]) Siden see vi ham nemlig udbetale Hrodnys Dattersøn Jon Murte, Snorres Søn, en stor Sum Penge. Hvis det ikke udtrykkeligt heed, at Berse Prest døde 12[illegible], skulde man fristes til at antage, at Hrodny allerede var flyttet til Thord, førend Snorre egtede hendes Datter Herdis, siden der fortælles at det var Thord og Sæmund, der stiftede dette Parti; men det er paa den anden Side ikke rimeligt, at Hrodny forlod sin Mand medens denne endnu levede. Besynderligt bliver det under enhver Omstændighed, at Snorre, efter at have egtet hendes Datter, skulde have tilladt denne Forbindelse, selv om det var med hans egen Fa-broder.

[2]) Ligesom Thord ved sit første Giftermaal med Helga, Are den sterkes Datter, kom i Svogerskab med Haukadals-Ætten, saaledes var dette ogsaa Tilfældet med Sighvat, da han egtede Halldora, thi hendes Moder Thurid Gissurs-datter var en Søster af Thorvald Gissursson. Thorsnesthings-Godordet, der var det eneste, eller i det mindste det fornemste, Thord besad, havde han faaet

Jonssøn og Sigurd Ormssøn, døde Berse Prest (1201) og Snorre, som nu først kom i fuldkommen Besiddelse af sin Hustrus rige Arv, flyttede da til hendes Fædrenegaard Borg, Egil Skallagrimssøns ældgamle Herresæde, hvor han tilbragte flere Aar. Da det, som ovenfor bemerket, ikke lader til at Sæmund Jonssøn paa Odde slægtede sin Fader paa i Interesse for Videnskaberne, medens Snorre derimod satte saa meget større Priis paa dem, er det ikke usandsynligt, at Sæmund har tilladt ham, ved Flytningen til Borg, at medtage Jon Loftssøns Bogsamling, eller i det mindste at udvælge deraf de Bøger, han ønskede. Thi af Snorres senere literære Virksomhed er det klart nok, at han selv maa have besiddet en betydelig Bogsamling. Denne hans Iver for Videnskaberne hindrede ham dog ikke fra, mere end tilbørligt, at efterhænge sine politiske og pekuniære Interesser. Han havde ikke længe været bosat paa Borg, førend man fik tilstrækkelige Prøver paa de uelskværdige Sider af hans Charakteer. Hans Morbroder, Thord Bødvarssøn, der boede paa det nær liggende Garde paa Akranes, og havde mange Thingmænd der i Egnen, troede at merke, at de af disse, der boede længst hen mod Vest, hvor Thord Sturlassøns Godord stødte til, lede Overlast af denne. For at hindre dette, skjenkede han Snorre Halvdelen af det saakaldte Lundemænds-Godord, paa den Betingelse, at han skulde forsvare Thingmændene baade mod Thord og alle Andre, der vilde gjøre ham Fortred. Men aldrig saa snart havde Snorre faaet sig Godordet overdraget, førend han viste sig endnu mere nærgaaende mod Morbroderens Thingmænd og Venner, end hans Broder Thord havde været. Snorre var det, som man seer, kun magtpaaliggende at faa saa megen Magt som muligt. Hvor hensynsløst han benyttede Magten, viste sig ikke længe efter, da et Kjøbmandsskib fra Orknøerne, ladet med Meel, kom til Borgarfjorden. Styremanden, Thorkell Rossung, var en Brodersøn af Biskop Bjarne [1]), altsaa af særdeles høj Byrd, og han tog Vinterophold paa Borg. Men snart blev han uenig med Snorre, da denne tiltog sig Eneret til at fastsætte Prisen paa hans Varer. Herpaa vilde Thorkell ikke indlade sig, men Snorre lod Melet veje ud og sælge lige for hans Øjne, og Thorkell, som intet kunde udrette mod Overmagten, maatte taalmodigt staa og see derpaa. Men den følgende Sommer, da Thorkell skulde seile bort, passede han Lejligheden og dræbte en af dem, der havde været Snorres ivrigste Haandlangere ved Meelsalget. Da Snorre erfarede dette, sendte han Bud efter sine Brødre Thord og Sighvat, og opfordrede dem til i Forening med ham at

---

halvt efter Svigerfaderen Are, halvt af Thorgils Prest, Søn af Snorre Lovsigemand paa Skard († 1170), der nedstammede fra Olaf Paa.

[1]) Se ovenfor S. 456.

samle Fartøjer og angribe Orknøingerne, der endnu ikke havde forladt Borgarfjorden. Sighvat var strax villig dertil; Thord havde i Førstningen Betænkeligheder, men lod sig dog overtale. Skibet laa allerede saa langt ude, at de ej kunde angribe det, men to Baade, der tilhørte det, laa fortøjede længere oppe: dem angrebe de, og vilde hugge Landtougene over. Men Kjøbmændene havde viselig omviklet Tougene med Jærn, og hilsede derhos Angriberne med en saadan Regn af Steen og Pile, at de maatte trække sig tilbage med Skamme. Et saadant Udfald havde allerede Snorres Halvbroder, Svein Sturlassøn, forudsagt, da han, som just da laa paa sit Yderste, fik høre, hvorledes Snorre havde behandlet Thorkell. Thorkell havde det Uheld at faa Modvind, der om Høsten drev ham tilbage til Island, hvor han landede ved Eyrebakke, men begav sig strax til det nær liggende Odde, hvor Sæmund Jonssøn, der var en særdeles Ven af hans Farbroder, Biskop Bjarne, tog ham i sin Varetægt. Snorre kunde nu ikke aabenbart angribe ham, men han sendte ikke færre end tre Snigmordere hen for at tage ham af Dage, dog aldeles forgjæves: Thorkell forlod Landet den følgende Sommer uden noget yderligere Uheld 1).

Snorres Ophold paa Borg blev ikke langvarigt. Kun faa Mile derfra, i Reykjadal, laa den ypperlige Gaard Reykjaholt, der i lige nedstigende Linje havde tilhørt den Æt, fra hvilken den før omtalte Prest Paal Sølvessøn nedstammede, og til hvilken ogsaa Gudny, Snorres Moder, hørte ved sin Moder, Paals Syskendebarn 2). Som saa meget andet Ættegods var det nu ogsaa blevet Kirkegods, det vil sige lagt under Kirken paa Gaarden, medens Ættens Medlemmer dog efter gammel Skik vedbleve at raade for det. Endnu førend Paal Sølvessøns Død var hans Søn Magnus Prest, der hidtil havde boet paa Helgafell hos sin Svigerfader Thorgils, Are frodes Søn, flyttet did, da Biskop Thorlak forlagde Flatø Kloster til Helgafell (1184); siden havde Magnus med sin Hustru Hallfrid boet der, enten som Ejer, eller som Værge; i det mindste har man endnu en formelig saakaldt Máldagi eller Forretning over Kirkens Ejendomme, optagen, som det lader, da Magnus overtog Bestyrelsen 3). D…

1) Sturlungasaga III. Cap. 20.

2) Ifølge Landnáma I. 23 III. 21 var Thord Sølvessøn, der nævnes som første Besidder af Reykjaholt, Oldefader til Magnus, der igjen var Farfader til Presten Paals Sønnesøn samt til Helga, Moder til Gudny, Hvamm-Sturlas Hustru. Thord Sølvessøns Fader, Sølve i Geitland, var en Sønnesøn af Roald, Søn af Ulf, Grim Haaleyskes Søn.

3) Denne „Maaldage" har man endnu paa Island i Original, med senere indførte Tillæg efter at Snorre Sturlassøn var bleven Kirkens og Godsets Forstander. Et nøjagtigt Aftryk deraf med oplysende Anmerkninger findes

Magnus blev gammel, begyndte det at gaa ud med ham, og han kom mere og mere i Pengeforlegenhed. Heraf benyttede Snorre sig. Han fik, rimeligviis mod en Affindelse i Penge, sin Morbroder Thord Bødvarssøn og andre, der meente at have Arveforderinger paa Godset [1]), til at overdrage ham deres virkelige eller foregivne Ret, og gjorde nu Magnus det Forslag, at han skulde overgive ham Kirken med alt dens tilhørende Gods, imod at Snorre skulde sørge for ham og hans Hustru, og skaffe deres Sønner, der allerede havde modtaget Prestevielse, men ej ansaaes skikkede til at forestaa Kirken, al den Fremgang, det stod i hans Magt. Magnus gik ind derpaa, og nu flyttede Snorre til Reykjaholt, der fra den Tid af blev hans Hovedgaard, og som han meget forskjønnede og forbedrede, navnlig ved at opføre et prægtigt Bad af huggen Steen, hvortil Vandet ledede fra den nær liggende varme Kilde Skribla, og hvoraf der endnu findes betydelige Levninger. Hid bragte han da vel ogsaa sin Bogsamling, der nu ogsaa sandsynligviis forøgedes med de Bøger, Are frode havde efterladt, da man maa antage, at dennes hele literære Efterladenskab tilfaldt Sønnen Thorgils, og at det igjen efter hans Død snarere gik til Datteren Hallfrid og hendes Mand, Magnus Prest, end til Sønnen, den ulærde Are hin sterke [2]);

Islendingasögur I. S. 387, fgg.; et tidligere, med latinsk Oversættelse, i Finn Jonssøns islandske Kirkehistorie I. S. 205, 206, hvor der og meddeles et Faksimile af Skriften. Dokumentet er, endog bortseet fra den Omstændighed at det vedkommer Snorre, af stort Værd, for saa vidt det nøje oplyser en mægtig Kirkeværges Rettigheder og Pligter. „Til Kirken i Reykjaholt (eller Raukjaholt, som Navnet efter den der forekommende, antike Skrivemaade kaldes), ligger hele Hjemmelandet med alle Herligheder; 20 Køer, en to Aars Tyr, 150 Faar m. m. 3 Heste, Seterbrug med tilliggende Fiskeri, Skov og Torveskurd" o. s. v.; (de specielle Angivelser er det her overflødigt at meddele). Efter Opregnelsen af Kirkens Ejendomme, hvortil den ældste Deel af Maaldagen indskrænker sig, følger en Paategning, øjensynligen affattet ved Overeenskomsten mellem Magnus og Snorre; her angives at ligge til Kirken ti Hundreder seralens Øre i Bøger, Messeklæder og Kirkeskrud, hvorhos Magnus og Hallfrid havde skjenket et Krucifix og nogle Billeder at sætte over Alteret, ligesom ogsaa Snorre og Magnus tilsammen skjenkede det paa Alteret staaende Relkivieskrin. Den, som bor paa Reykjaholt, heder det, skal bestyre Hofslandet samt have Nytten af to Kugilder, imod at føde en fattig og hjelpeløs Kone, hvilken Besidderen af Godset selv kan vælge. Alt det før omtalte Gods, Relikvieskrinet undtaget, tilvurderedes Snorre til en Værdi af 60 Hundreder".

[1]) Som Grund til disse Fordringer anførtes, at Paal Sølvessøn, Magnus's Fader, ej var egtefød.

[2]) At Snorre selv maa have haft en stor Bogsamling, er som sagt, øjensynligt af hans Skrifter, og vist er det, at fra Jon Loftssøns Død af omtales ikke længer Odde som noget Lærdomssæde. Jfr. „Grønlands historiske Mindesmerker" 1ste Bind, S. 24.

Snorre, der overtog al deres Ejendom, vidste alt for godt at sætte Priis paa deslige Sager, til at han ej med Omhyggelighed skulde have opbevaret Bøgerne, og forenet dem med de literære Skatte, hvoraf han allerede var i Besiddelse [1]). „Snorre", siges der, „blev nu en stor Høvding, da det ej skortede ham paa Penge: han lagde særdeles Vind paa at samle og bevare Gods, var kunstfærdig og forstod sig godt paa alt hvad han tog sig for, men var ustadig i Sind og havde mange Børn med flere Kvinder end sin Hustru Herdis." Hans Børn med denne var Datteren Hallbera og Sønnen **Jon Murte** saaledes kaldet af sin lille Væxt i Barndommen. Af hans naturlige Børn spillede, som vi ville see, den urolige **Urøkja** senere hen en ikke ubetydelig Rolle. Ogsaa til Nordlandet udvidedes hans Magt, da det før omtalte betydelige Avellinge-Godord, der laa midt imellem Sighvats og dennes Svoger Kolbeins Distrikter, blev ham overdraget [2]). Sturlungernes Herredømme strakte sig saaledes næsten uafbrudt lige fra Borgarfjorden til Skagafjorden, eller over Thveraa-, Thorsnes- og Hunavatns-Thing; hvis de alle holdt sammen som een Mand, vilde det hele Strøg lige fra Eyjafjeldsjøklen paa Sønderlandet forbi Faxe- og Breidafjorden heelt til Eyjafjorden, Øens nordvestlige Halvø eller Thorskefjord-Thinget undtagen, have været een og samme Indflydelse underkastet. Men nu var, som vi have seet, Sturlungernes Interesser selv deelte, idet Sighvat holdt sammen med sin Svoger Kolbein, Snorre derimod med Oddeverjerne, og Thord saa at sige vaklede mellem begge Partier [3]).

Paa den nys omtalte nordvestlige Halvø, eller i den Deel af Øen, der regnedes til Thorskefjord-Thing, var der især tvende med hinanden indbyrdes beslægtede Høvdinge-Ætter, der havde meget at sige, nemlig **Eyre-Ætten** i Arnarfjorden, og **Vatnsfjord-Ætten** i Isafjorden [4]). Den sidste er allerede ovenfor berørt, for saa vidt Høvdingen Thord Thor-

---

[1]) Sammestedes, S. 25.

[2]) Sturlunga-Saga III. (b.) 22.

[3]) Egentlig heldte han vel mest til Sighvats Side, men vi ville i det Følgende see, hvorledes han negtede ham kraftig Bistand mod Biskop Gudmund; fra den Tid herskede der Kulde mellem ham og Sighvat.

[4]) Arnarfjorden, med dens indre Arm Geirthjovsfjorden, begge bekjendte af Gisle Surssøns Historie, (se ovenfor I. 1. S. 782, 2. S. 169 ff.), er, som man paa Kartet vil see, den tredie af de større Fjorde, søndenfra regnet, der skjære sig ind i Islands nordvestlige Halvø. Eyre ligger paa Nordsiden af Fjorden. Efter Arnarfjorden kommer Dyrafjord (ogsaa bekjendt af Gisle Surssøns Historie), Aunundarfjord og Sugandafjord, hvorpaa den store Isafjord følger. En af de indre Fjorde i denne er Vatnsfjord, efter hvilken Thord Thorvaldssøns Gaard bærer sit Navn; den maa ej forverles med Vatnsfjord ved Bardestrand, paa Nordsiden af Breidafjorden.

valdssøn (død c. 1160) og hans Sønner Paal og Snorre, saavel som deres Voldsfærd til Helgafell, hvor de røvede Presten Olaf Salvessøns Hustru, ere omtalte [1]). Eyre-Ætten nedstammede, Mand efter Mand, fra Landnamsmanden Geirthjof Valthjofssøn; et Medlem af denne Æt, Atle Høskuldssøn, havde været med i Slaget paa Lyrskogshede, og var en af dem, som Kong Magnus udvalgte til at forrette Lægetjeneste [2]). Atle blev siden en dygtig Læge, og Lægekunsten holdt sig endog i Ætten, idet baade hans Søn Baard og Sønnesøn Sveinbjørn vare gode Læger. End større Fuldkommenhed i denne Kunst naaede Sveinbjørns Søn, den allerede forhen [3]) lejlighedsviis omtalte Ravn, hvis Levetid falder i det Tidsrum, vi her have for os, og som ej alene ved sine sjeldne Indsigter, men ogsaa, og maaske aller mest, ved sin ædle og rene Vandel, sin Uegennyttighed, sit vennehulde og hjelpsomme Sind, og sit til Medmenneskers Trøst og Bistand helligede Liv indtager en høj Plads i sit Fædrelands Historie, og danner en merkelig Undtagelse fra og Modsætning til de fleste andre af hans Jevnbyrdige og Samtidige, hos hvem Egennytte, Voldsomhed og slette Sæder hørte til Dagens Orden. Sveinbjørn synes at have givet begge sine Sønner, Markus og Ravn, en lærd Opdragelse, thi Markus, den ældste, blev indviet til Prest, Ravn til en af de ringere kirkelige Grader; og denne Oplærelse har Rafn vistnok benyttet til at udvide sine Kundskaber i forskjellige Retninger, da der fortælles om ham, at han var vellærd, lovkyndig, og vel forfaren i al anden Videnskab. Dertil var han en ypperlig Skald, og, som det heder, en „Valund i Kunstfærdighed" til at arbejde i Træ og Jærn. Allerede som ung rejste han udenlands, og blev meget hædret og anseet af Fyrster og Høvdinger, hvor han kom, navnlig blev Biskop Bjarne paa Orknøerne hans særdeles Ven. Siden gjorde han endnu en Udenlandsrejse, først til Norge, siden til England for at bringe en Løftesgave til Thomas Beckets Helligdom i Canterbury [4]), og fremdeles saavel til St. Jago de Compostella i Spanien, som til Rom [5]).

---

[1]) Se ovenfor II. S. 957, og nærv. B. S. 792.

[2]) Se ovenfor II. S. 31.

[3]) Se ovenfor S. 442, 456.

[4]) Han skulde overbringe Tænderne af en Hvalros, hvis Krop man ej havde kunnet faa bragt op fra Dybet, førend Ravn havde gjort et Løfte til St. Thomas om at skjenke ham, hvad Hvalen holdt sig fast med.

[5]) Paa Vejen besøgte han og St. Ægidius's Helligdom i den af vore Forfædre saakaldte Iljansborg, d. e. „Burgus Sancti Ægidii", Bourg St. Gilles, ved Rhonemundingen; flere Pilegrime fra Norden plejede ofte at rejse der igjennem; de sagdes at tage „Iliansveg". (Se Werlauffs Symbolæ &c. S. 19, 31, 54.)

Under hans Fraværelse synes hans Fader at være død, og hans ældre Broder var tidligere omkommen ved et Sneskred. Ravn tiltraadte derfor den hele Arv efter Faderen, Jordegods, Løsøre, og Godord med tilhørende Høvdingedømme. Et andet tilstødende Godord fik han, som det hedder, for sin Vennesælheds Skyld ¹), egtede den højbyrdige Hallkatla, der stammede i lige Linje fra Thorgils Arrebeinsstjup, og førte nu et prægtigt, gjestfrit Huus paa sin Hovedgaard Eyre. Han modtog med Venlighed Enhver, som kom til Gaarden, hvad end deres Ærende var, og de kunde opholde sig der, vel bevertede, saa længe de fandt for godt. Alle de, der vilde over Arnarfjorden, lod han sætte over for Intet, ja han holdt endog et Fartøj paa Bardestrand ved den nordlige Side af Breidafjorden, til Bekvemmelighed for alle dem, der vilde over denne brede Fjord, saa at det — som Sagaen udtrykker sig — var lige saa godt som om der var en Bro over begge Fjorde ²). Men aller mest aabenbarede hans Menneskekjærlighed sig i den Ufortrødenhed og Liberalitet, hvormed han ydede sin Lægehjælp. Naar Syge kom til ham, var han strax rede, hvad enten han sad til Bords eller vækkedes af sin Søvn midt om Natten; han tog aldrig Betaling for sine Raad, og mange fattige Syge tog han endog i sit Huus og holdt dem paa sin Bekostning indtil de bleve friske. Han helbredede, siges der, ej alene eggbidte Saar, men ogsaa indre Sygdomme, hvis Beskaffenhed man ej kjendte; der fortælles udtrykkeligt om saare vanskelige og farlige Operationer, som han med Held udførte, og om flere merkelige Kure, navnlig Brænde-Kure, som han bragte i Anvendelse, og som vidne om en usædvanlig Dygtighed for de Tider ³). Han nød ogsaa almin-

¹) Nemlig af nogle Godordsmænd i den nær liggende Dyrafjord.

²) Ravns Saga.

³) Flere af disse Kure fortælles i Ravns Saga, saaledes: „Thorgils hed en Mand, der havde det Meen, at hele hans Legeme trutnede, baade Hoved, Arme, Hænder og Fødder; han kom til Ravn og bad om hans Hjelp engang da denne var paa en Rejse, og havde taget Natteherberg hos en Bekjendt; Ravn brændte ham strax mange Merker i Kors baade paa Brystet og Hovedet og mellem Skulbrene; 14 Dage derefter var al Hævelsen borte, og Manden frisk. En Kone kom til ham, som havde Skade paa Forstanden, græd idelig og var nær ved at blive ganske vanvittig; Ravn aarelod hende paa den Aare, der kaldes Thjotande, og strax kom hun sig. En anden Mand, der ligeledes hed Thorgils, gik fra Forstanden, og kunde med Møje holdes af mange sterke Karle; Ravn kom til ham, brændte ham nogle Merker i Hovedet, og kort efter fik han Forstandens Brug igjen." End merkeligere var en Operation, han foretog for Steensmerter. Ravn tog først Manden til sig og søgte ved forskjellige Midler at helbrede ham, men forgjæves; Sygdommen tiltog saaledes at han laa ganske opsvulmet og var Døden nær. Da kaldte Ravn sine Prester og andre forstandige Folk til sig, og æskede deres Raad, om man kunde forsvare at skride til Operation, eller ej; de erklærede alle, at Manden maatte dø, hvis der ej blev foretaget nogen Operation; Ravn sagde

delig Agtelse og Kjærlighed, og han stod i nøje Forbindelse med de fornemste Slægter; navnlig var hans Syster gift med Hall, en Søn af Gissur Hallssøn. Nogen Tid efter at Ravn tiltraadte sin Fædrenegaard var Snorre Thordssøn i Vatnsfjord, der havde overlevet sin Broder Paal [1]), død, (1193) efterladende sit Jordegods, sit Høvdingdømme og hele sin Indflydelse til sine Sønner, af hvilken **Thord** og **Thorvald** vare voxne, den tredie, Baard, endnu et Barn [2]). Thord var en brav, og veltænkende og almindelig afholdt Mand, Thorvald derimod egennyttig og rænkefuld. Han kom snart i Uvenskab med sin Broder om Arven, og begav sig misfornøjet fra ham, først til en Klippeø i Isafjorden, siden, da han intet mere havde at ernære sig med, til Ravn Sveinbjørnssøn paa Eyre, og bad ham om Bistand. Den velvillige Ravn modtog ham, som han plejede at modtage alle, med aabne Arme, og beholdt ham hos sig i flere Aar, idet han i eet og alt behandlede ham som sin Søn, indtil Thord, som imidlertid havde forestaaet Høvdingskabet efter Faderen, pludselig var død af en Sygdom, han ved Uforsigtighed havde paadraget sig. Da traadte Thorvald i hans Sted som Høvding og Godordsmand, men gjorde dog dog først en Udenlandsrejse, under hvilken han overdrog Ravn Bestyrelsen af sit Gods og alle sine Høvdings-Forretninger. Efter sin Hjemkomst egtede han en Datter af Einar Thorgilssøn, og satte Bo i Vatnsfjord, hvor han fra nu af var at betragte som den mægtigste Høvding paa den Kant af Landet, og med en Iver, der svarede til hans Anseelse og Ærgjerrighed, kastede sig ind i de politiske Storme, der rystede Øen. Mellem ham og Ravn Sveinbjørnssøn herskede en Tidlang den bedste Forstaaelse; de understøttede hinanden gjensidigt, og man skulde have formodet, at efter de store Tjenester, Ravn havde viist Thorvald, maatte denne have følt sig ham ubrødeligt forbunden. Ravn var ogsaa selv saa sikker derpaa, at han ikke engang vilde høre paa dem, der advarede ham for Thorvald, og meente, at han i ham havde

at med Guds Hjelp vilde han paa deres Ord forsøge det. Fór hann, heder det i Sagaen, með höndum um hann ok kendi steinsins í kviðinum, ok færði hann fram í getnaðarliðinn, svá sem hann mátti, ok batt síðan firir ofan með hárþræði svá at eigi skyldi uppþoka steininn; ok öðrum þræði batt hann firir framan steininn, ok þá bað hann at allir skyldi syngja 5 pater noster þeir er inni váru, áðr hann veitti atgerðina, ok síðan skar hann um endilangt með knífi ok tók íbrott tvá steina, síðan batt hann viðsmjör við sárit ok græddi hann svá at hann varð alheill.

[1]) Paal druknede ved et Ulykkestilfælde paa Isafjorden. Sturlunga-Saga II. 34.

[2]) Snorre døde 1ste Oktober 1193, Sturl. S. 3, 183, Ravn Sveinb. Saga. Hans ældste, haabefulde Søn Havlide, opkaldt efter hans Morfader Havlide Maarssøn, var druknet paa en Udenlandsrejse før hans Død; om de andre Sønner spaaede Snorre selv intet godt.

opfostret en Slange ved sin Barm. Men de havde dog Ret. Thorvald var alt for egennyttig og herskesyg, til at ikke ogsaa Ravns Anseelse og Indflydelse blev ham en Torn i Øjnene. Derved blev Forholdet mere og mere koldt imellem dem, tjenstvillige Aander hjalp til, og det gik omsider over til aabenbart Fiendskab fra Thorvalds Side.

Saaledes stode Sagerne paa Island, og Magten var paa det nærmeste fordeelt mellem de her nævnte Høvdinger, da Biskop **Brand** døde den 6te August 1201. Valget af hans Eftermand skulde med Rette tilkomme det hele Bispsdømme, det vil sige Nordlændingefjerdingens samtlige Indbyggere; men da Magten her næsten ganske var samlet paa Kolbein Tumessøns Hænder, blev det ogsaa ham, der ene raadede for Valget, hvilket han paa et dertil berammet Møde, der holdtes den 1ste September, ledede hen paa sin Huuskapellan, **Gudmund**, kaldet den gode, Søn af hiin Are Thorgeirssøn, der faldt i Træfningen ved Rydjøkel 1166 [1]). Vel var ogsaa Gissur Hallssøn tilstede, og søgte at faa sin Søn **Magnus** valgt, til hvis Anbefaling det tjente, at han var mere skikket til at bestyre Bispsstolens Gods, end den ødsle, hensynsløse Gudmund; men Flertallet af de Tilstedeværende erklærede, at de ikke vilde have nogen Biskop fra en anden Fjerding, og Gudmund blev da eenstemmig udkaaret [2]). Gudmund, der ved sin Faders Død kun var sex Aar gammel, havde været opfostret af sin Farbroder, den brave, lærde og anseede Ingemund Prest, hvilken vi i det foregaaende lejlighedsviis have omtalt [3]). I sit 25de Aar blev Gudmund indviet til Prest af Biskop Brand, og Ingemund, som da forlod Landet paa længere Tid, „forærede ham ved Afskeden alle sine bedste og lærdeste Bøger tilligemed sin Messedragt" [4]). Ingemund og han saa hinanden ikke mere, da hiin efter et længere Ophold i Norge paa Tilbagerejsen til Island blev fordreven til Grønlands Østkyst, hvor han omkom, og hvor man 14 Aar senere (1202) fandt hans og hans Staldbroders Lig endnu uforraadnede. Gudmund, der før sin Indvielse til Prest havde viist sig temmelig verdsligsindet, ja endog anstillet Søgsmaal og bivaanet Hestething, blev efter Indvielsen, og fornemmelig efter sin Ven, Thorgeirs, Biskop Brands Søns, Død [5]), „en saa ivrig Tro-

[1]) Se ovenfor S. 17—19.

[2]) Sturlungasaga III. (b.) 18.

[3]) Se ovenfor S. 205, 210.

[4]) Foræringen af Bøgerne var især et Tegn paa det Venskab, Ingemund nærede for ham, thi tidligere, da han paa en forulykket Sørejse med Gudmund havde lidt Skibbrud, og en Kiste, hvori han havde sine Bøger, var skyllet bort i Bølgerne, var han meget ilde tilmode, „thi der var hans Hu, hvor Bøgerne vare." (Sturlunga-Saga III. 2.). Siden fandt han dog Kisten igjen.

[5]) Der berettes ellers, at det første Stød til alvorligere Retning fik han ...

ens Mand i Bønnehold og Messelæsning, Gavmildhed og Selvspægning, at enkelte fandt det overdrevet og frygtede for at han i Længden ej vilde kunde holde det ud." Han tog Peblinge i Huset til sig for at lære dem op, og hver Dag, naar han ej var til Messe, deelte han sin Tid mellem at underviſe og ſkrive; han tilbragte en ſtor Deel af Natten i Kirken. „Han ranſagede andres Bøger, og tog af dem, hvad han ikke fandt i ſine egne; ſaaledes optog han mange Ting i ſin Tro, ſom man hidtil aldrig havde hørt nogen lære paa Island." Meget heraf var al Ære værd, men hans Vilje var bedre end hans Forſtand og Sjælsſtyrke. Ved ſine alt for ſtore Almisſer forødte han Indtægterne ved Valle Kirke, hvor Biſkop Brand havde ſat ham til Preſt, ſaaledes at denne maatte forflytte ham til et andet mindre Kald, og fordrede derhos i Hole Kirkes Navn Arven efter hans Farbroder Ingemund. Han forblev dog endnu nogen Tid, efter Sognefolkenes Ønſke, paa Valle, indtil han blev uenig med Gaardens Beſtyrer, Bonden Thorſtein, der ſpottede over at Gudmund paa Helligdage fremviſte hellige Mænds Been og lod Folket kysſe dem; det var ikke engang viſt, meente Thorſtein, om det ej var Heſtebeen [1]. Gudmund ſtevnede vel Thorſtein til Things for Gudsbeſpottelſe, og fik Selvdom, men fandt det dog bedſt at drage derfra, og gjorde nu en ſtor Reiſe rundt om ind i Landet, indviende Kilder, Bække og andre Gjenſtande, ſom det hed, med overordentlig Virkning, og ſnart kom han endog i Ry for Hellighed, og for at kunne gjøre Jertein. Gudmund ſynes ſelv at have været en af de førſte til at tro paa disſe. Da Biſkop Thorlaks Been optoges, var Gudmund ifølge Biſkop Paals Indbydelſe tilſtede, og blev af denne hædret næſten lige ſaa højt ſom om han allerede var Biſkop [2]. Siden modtog han Kolbein Tumesſøns Indbydelſe til at opholde ſig paa hans Gaard Videmyre ſom hans Huuspreſt, men gjorde dog fremdeles om Somrene Rundrejſer til forſkjellige Kanter af Landet, prædikende og udførende, ſom det hed, forſkjellige Mirakler [3]. Herved opnaaede han iſær hos de lavere og mindre oplyſte Klasſer af Folket en Anſeelſe og Navnkundighed, ſom gjorde den forfængelige og af Naturen indſkrænkede Mand aldeles ør i Hovedet af Opblæſthed og Ind-

et langvarigt Sygeleje, da han ved det nys omtalte Skibbrud havde brækket ſin Fod overmaade farligt.

1) Sturlunga-Saga III. 33.

2) Sammeſteds III. 35.

3) Han overvar blandt andet ogſaa Snorre Sturlasſøns Bryllup i Hvamm. Paa et ſenere Beſøg til Thingeyre modtog Karl Abbed og Gunnlaug Munk, begge fortjenſtfulde Videnſkabsmænd (ſ. o. II. S. 1037), ham med en højtidelig Procesſion, idet de ſang imod ham: Vir iste in populo suo mitissimus apparuit, benedictione et gratia plenus. Sturlungaſaga III. 36.

bildskhed. Derimod synes de mere oplyste og højere staaende Mænd, navnlig hans egen Principal Kolbein Tumessøn, ganske godt at have gjennemskuet hans Svagheder, og for en stor Deel at have betragtet ham som et Redskab, hvorigjennem man med Held kunde virke paa Mængden. Af denne Grund var det og, at Kolbein valgte Gudmund til Biskop efter Brand. Han ventede, heder det, derved at komme til at raade lige saavel over Gejstligheden som over Lægfolket der nord i Landet. Da dette Valg skete, var Gudmund fraværende paa en af sine sædvanlige Jærteinsrejser, hvorved han ogsaa i længere Tid havde opholdt sig hos Kolbeins Stiffader Sigurd Ormssøn paa Svinafell. Af en Samtale, som denne havde med Gudmund, maa man næsten slutte, at Kolbein og Sigurd allerede i længere Tid havde været enige om, ved Biskop Brands nær forestaaende Død at gjøre Gudmund til hans Eftermand, for i Fællesskab at drage Nytte af ham. Sigurd henkastede nemlig nogle Ytringer om at han ej kunde lade den Skjendsel sidde paa sig, som han havde lidt i sin sidste Trætte med Sæmund Jonssøn, og at han havde den største Lyst til at tage Hevn. Gudmund bad ham indstændigt ikke at tænke paa noget saadant. Sigurd sagde, at den eneste Betingelse, paa hvilken han vilde lade Hevntankerne fare, var, om Gudmund, naar denne, som han ganske vist forudsaa, forfremmedes til højere Værdighed, vilde love ham at skaffe ham et godt Tilhold nordpaa, saa at han kunde afstaa Svinafell og sine Besiddelser paa Østlandet til sin Brodersøn Jon Sigmundssøn. Gudmund lovede det. Dette skede, siges der, samme Dag, som Biskop Brand døde.[1]). Kort efter erfarede man Biskop Brands Død, og da Gudmund paa Tilbagerejsen langs Øens Østkyst opholdt sig hos Jon Sigmundssøn paa Valthjofsstad, sagde denne ham, at Heredsmændene i Skagafjorden havde berammet Valgmøde til den følgende Dag, og at han vilde blive valgt. Faa Dage efter mødte han Udsendinger fra Kolbein, der bragte ham Brev fra denne med Melding om Valgets Udfald. I Førstningen synes Gudmund virkelig at have haft en Følelse af, hvor lidet han var et saa ansvarsfuldt Kald voxen, thi han ytrede for sin Frænde Agmund Sneis[2]), at han ansaa det for en vanskelig Sag at binde an med saa mange mægtige, ulydige og avindsyge Folk som de, med hvem han vilde faa at bestille. Han forhørte sig ogsaa hos et Par anseede Gejstlige om hvor vidt de skulde være villige til at træde

[1]) Sturlungasaga III (b). 8.

[2]) Om Agmund Sneis, Søn af Thorvard Thorgeirssøn, er der ovenfor talt, se S. 211. Han havde, efter mange omvexlende Hændelser, omsider bragt det til at blive en anseet Høvding i Eyjafjorden, og boede paa Hals i Fnjoskadal. Hans gamle Fader Thorvard levede endnu.

hans Sted, men forgjæves, og da nu Venner og Frænder forenede sig om at smigre for ham og sætte Mod i ham, og navnlig hans Farbroder, den gamle Thorvard Thorgeirsson, i Egenskab af Familiens Hoved formelig befalede ham at paatage sig Embedet, ja endog fortalte ham et Par Drømme, der skulde varsle om hans tilkommende Storhed, kunde han ikke længer holde Stand, men erklærede sig villig til at opfylde deres Begjæring [1]). Samme Aften viste Kolbein ham sin Underdanighed ved at varte ham op ved Bordet [2]). Men dette var, som man snart erfarede, kun for et Syns Skyld. Dagen efter ledsagede Kolbein ham til Bispsædet Hole, og aldrig saa snart var Gudmund der modtagen med højtidelig Procession og anerkjendt som Herre, førend Kolbein, uden engang at spørge ham ad, tog hele Godset og Gaardens Huusholdning under sin Bestyrelse. Gudmund fik ikke engang Tilladelse til at have sine Brodersønner hos sig, og da en Hob Fattigfolk strømmede til, i den Tanke at de nu ret skulde faa gode Dage, og Gudmund ogsaa ganske rigtig vilde lade dem give to Maaltider om Dagen, viste Kolbein dem ind i et Gjestehuus og lod dem kun give eet Maaltid. Det var visselig nødvendigt, at Gudmund ikke fik uindskrænket Raadighed over Godset, da han ellers upaatvivleligt snart vilde have forødt det. Men Kolbein tilsidesatte alt for meget Sømmelighedens Former. Gudmund følte det, og gav sin Harme Luft i enkelte Hentydninger, uden at det dog blev anderledes. Kolbeins Bestyrelse var dog kun midlertidig. Da Vintren kom, skrev Gudmund til Sigurd Ormssøn, og tilbød ham, ifølge det tidligere Løfte, at komme til Hole, bosætte sig der, og overtage Godsets Bestyrelse i Forening med ham. Sigurd kom, men erklærede at han ej vilde flytte fra sin Ættegaard uden paa den Betingelse at han og hans Hustru Thurid fik Eneraadighed over Hole Gods, saaledes at Gudmund selv intet skulde have at sige derover. Gudmund vilde nødig indlade sig paa saa haarde Betingelser, men da Kolbein, der sandsynligviis allerede paa Forhaand havde aftalt den hele Sag med Sigurd, saavel som mange andre Mænd, forestillede ham, hvor godt Bispsstolen var tjent med at have saa dygtige Folk til Bestyrere, som Sigurd og Thurid, lod han sig endelig overtale, og

[1]) Disse Drømme angik, merkeligt nok, kun Thorvard selv, ikke Gudmund. Saaledes forekom det ham i den sidste Drøm, som om han var i Nidaros i Kong Olafs Hall, og at denne venligt indbød ham (Thorvard) til at tage Plads hos ham, da han vilde blive velsignet i hele Norden. Dette, meente Thorvard, tydede hen paa Gudmund, og varslede om at han skulde blive indviet i Nidaros Christkirke. En dristig Forklaring! Sturlungasaga III. 18.

[2]) Paafaldende var det dog ved denne Lejlighed, at Dugen var daarlig og forreven, hvilket Gudmund ikke undlod at betragte som et Tegn paa at det ej vilde gaa hans Biskopsmyndighed bedre.

haandsalede, som det hed, Sigurd Bestyrelsen, saa at han selv i verdslig Henseende fremdeles blev lige saa umyndig, som under Kolbeins selvtagne Forstanderskab. Da dette var bragt i Orden, udfærdigede Gudmund et Brev til Biskop Paal, hvori han tilkjendegav ham sit Valg, og henstillede til ham at bekræfte eller forkaste det, i hvilket sidste Tilfælde han var rede til, strax at træde tilbage; han meldte ham derhos at han havde taget Sigurd Ormssøn til at bestyre Godset, siden man havde saa meget at udsætte paa hans egen Forvaltning. Dette Brev overbragte Sigurd i egen Person. Biskop Paal tog ikke strax nogen Bestemmelse, men skrev til sin Broder, Sæmund i Odde, og æskede hans Mening. Sæmund svarede, at uagtet det var vitterligt nok, at Gudmund i Striden mellem ham og Sigurd just ikke havde viist sig som hans Ven, vilde han dog, i Betragtning af hans store Anseelse for Dyd og reent Levnet, tilraade, at Paal bekræftede hans Valg. Skulde det siden befindes, at han ej var sin Post voxen, fik det blive Nordlændingernes egen Sag, der med saa stor Egensindighed dreve deres Valg igjennem [1]). Nu kaldte Biskoppen Thorvald Gizurssøn og hans Brødre tilligemed deres Svoger Sigurd Ormssøn til sig, bekjendtgjorde, at han bekræftede Gudmunds Valg, og lod dem, som det synes, give deres skriftlige Samtykke dertil [2]). Derefter medgav han Sigurd et Brev til Gudmund, hvori han meddeelte ham Bekræftelsen, og anmodede ham om at komme til ham, førend han tiltraadte sin Indvielsesrejse til Norge, da han havde flere nødvendige Ærender til Erkebiskoppen, som han helst ønskede besørgede ved ham selv. Gudmund kom, modtog Brevene, og rejste Sommeren derefter fra Landet i Følge med Ravn Sveinbjørnssøn, som han udtrykkelig havde anmodet om at være med, paa Grund af de gode Bekjendtskaber og den Anseelse, han havde udenlands. Det var paa denne Rejse, hvor de, som det allerede ovenfor er omtalt [3]), bleve af Modvind fordrevne til Sydrøerne, og havde Ubehageligheder angaaende Landøre-Afgiften, som Kong Olaf fordrede. De landede omsider ved et Sted, kaldet Eid, paa Nordmøre, hvor de erfarede Kong Sverres Død, der endnu ved deres Afrejse, skjønt efter mere end 4 Maaneders Forløb, ikke var bleven bekjendt paa Island. Det var just paa samme Tid, som Kong Haakon Sverressøn var underveis fra Viken. Gudmund opsøgte ham enten i Bergen [4]) eller traf ham paa Rejsen nordefter, og blev for-

[1]) Sturlungasaga, III. 15, hvor alle disse interessante Breve ere optagne in extenso.

[2]) Der staar nemlig: „de bunde alle dette mellem sig med fast Aftale", hvilket vel neppe kan betyde andet end at de indbyrdes enedes om at forsvare Sagen, og oprettede en skriftlig Kontrakt derom.

[3]) Se ovenfor S. 442.

[4]) Se ovenfor S. 429. Gudmund, heder det i Sturlungasaga, traf Kongen

deles venligt modtagen af ham. Siden fortsatte Gudmund og Ravn Rejsen til Nidaros, hvor de tilbragte Vintren, og hvor Gudmund, som der fortælles, paany undslog sig for at paatage sig Biskops-Embedet, saa at der maatte holdes mange Møder og Forhandlinger inden det omsider kom saa vidt, at Erkebiskop Erik kunde indvie ham, hvilket skede den 13de April 1203 [1]). Længer ud paa Vaaren tiltraadte Gudmund Tilbagerejsen, fremdeles ledsaget af Ravn, som imidlertid havde været oppe paa Haalogaland, hvor han maa have haft Venner eller Frænder at besøge [2]). De landede paa Østkysten af Island, hvor de tilfældigviis traf Biskop Paal og den grønlandske Biskop Jon Sverresfostre, som just paa den Tid var kommen til Island for at drage videre til Norge og derfra til Rom. Gudmund begav sig umiddelbart til Hole, ligesom Ravn hjem til Eyre, efter at de havde udvexlet Gaver med hinanden [3]). Ved Ankomsten til Hole fandt Gudmund nu Sigurd og hans Hustru fuldt bosatte og raadende paa Gaarden. Efter Bestemmelsen havde de ganske og for stedse forladt Svinafell, hvor Jon Sigmundssøn, Sigmunds Brodersøn var flyttet ind. De lagde især deres Kjærlighed paa Thurids Dattersøn Tume, Sighvat Sturlassøns ældste Søn, og toge ham til sig for at opfostre

---

Bergen, og drog siden til Nidaros. I Ravns Saga heder det udtrykkeligt at Gudmund og Ravn kom til Norge ved Eid søndenfor Throndhjem, hvilket efter Angivelsen maa have ligget paa Nordmøre, og at de derfra styrede lige til Nidaros, uden at der tales noget om Gudmunds Sammentræf med Kongen. Den kortere Kong Haakons Saga, der urigtigt lader Kongen tilbringe Vintren i Bergen, men tillige omtaler Gudmunds Besøg hos ham, giver saaledes at forstaa, at dette Besøg maa have skeet i Bergen, medens den vidløftigere Saga udtrykkelig lader Gudmund tilbringe Vintren hos Erkebiskoppen. Enten maa saaledes Gudmund efter at være kommen til Eid, have gjort en Afstikker til Bergen for at opsøge Kongen, eller han maa være stødt sammen med Kongen paa dennes Rejse til Throndhjem. — Saavel Kong Haakons Saga som Sturlunga Saga fortæller om den gode Modtagelse, der blev ham til Deel hos Kongen; den første tilføjer endog, at de siden den Tid altid vare Venner. Venskabet synes ogsaa at være nedarvet paa Kongens Søn, Kong Haakon Haakonssøn, som det nedenfor vil sees.

[1]) Dagen angives baade i Biskop Paals Saga Cap. 10, som 10 Nætter før Biskop Jons Dag, og i Ravns Saga som St. Euphemiæ Dag; begge Angivelser betegne 13de April.

[2]) Maaskee han var en Ven eller Frænde af Bjarne Mardssøn paa Bjarkø; eller han besøgte en der bosat Islænding ved Navn Svein Thorolfssøn, der var gift med hans Sysskendebarn Thora, og som efter en ubehagelig Affære paa Island, hvori han fik et farligt Saar, hvilket alene Ravn kunde læge, forlod sin Fædrenes og drog til Norge.

[3]) Blandt de Gaver, Biskoppen forærede Ravn, var en saakaldet „Solsteen"; maaskee en Solskive.

ham; da siden efter Thorvald, Gudmund Dyres Søn, overlod Sigurd sine Fædrene-Godord, skjenkede Sigurd dem igjen til Tume, der saaledes endnu førend han havde naaet Ynglingsaarene var udseet til at optræde som en af Nordlandets fornemste Høvdinger [1]).

Det varede ikke længe, førend Biskop Gudmund fandt Sigurds Formynderskab utaaleligt. Han søgte derfor allehaande Paaskud til at faa ham bortfjernet. Allerede om Vaaren 1204 foreslog han ham at tage sig af det forfaldne Thveraa Kloster. Da Sigurd havde megen Kjærlighed til dette Sted, hvor hans Fader Orm var død som Munk, begav han sig virkelig derhen, fik nye Bygninger opførte, og bragte det i det hele taget paa Fode; da dette var tilendebragt, overdrog Gudmund ham Madrevalle Kirke med tilhørende betydelige Kirkegods. Derved synes han selv virkelig at have faaet friere Hænder i Godsets Bestyrelse, og dette afværgede, som det lader, i de første Aar alvorligere Stridigheder mellem Biskoppen og Høvdingerne. I nogen Tid var det nu temmelig stille og roligt paa Øen, saa at den eneste Begivenhed, der fortjener nærmere Omtale, kun er den gamle, højt anseede Gissur Hallssøns Død 1206. Men dette Dødsfald var just paa denne Tid til stor Skade for Landet, da man saa højlig trængte til en Mand, som han, der deels ved den almindelige Agtelse, han nød, deels ved det patriarchalske Forhold, hvori han stod til saa mange Høvdinger, der enten vare hans Sønner, Svigersønner eller Frænder, kunde udøve en Indflydelse som ingen anden, til at holde Fred og Rolighed vedlige. Strax efter begyndte ogsaa virkelig større Uro og Voldsomhed at vise sig i Landet; navnlig see vi Gissurs Søn Thorvald nu med større Heftighed end hidtil at kaste sig ind i de politiske Konflikter, og til samme Tid begyndte Biskop Gudmund at gjøre Kvalm, idet han med en Voldsomhed, der røbede fuldkommen Mangel paa Forstand til at rette sig efter Tid og Forhold, begyndte at sætte de nye Principer om Kirkens Frihed og de Gejstliges Uafhængighed af verdslig Magt og verdslige Domstole igjennem. Naar Kolbein, Sigurd eller andre Høvdinger sagsøgte Gejstlige i Pengesager, ja endog for virkelige Lovovertrædelser, protesterede Biskoppen mod deres Kompetence dertil, paaskydende „Guds Lov", hvorefter Gejstlige kun havde at svare for gejstlig Domstol [2]). Men denne „GudsLov", aller først pa-

[1]) Sturlunga-Saga III. (b.) 22.

[2]) Allerede ved det første Sammenstød mellem Kolbein og Biskoppen, da denne beskyttede en Prest, som Kolbein havde sagsøgt for en Pengefordring, forte Gudmund paa en hidtil i Landet uhørt Maade ind med sin biskoppelige Værdighed, idet han, efter først at have modsat sig Sagens Afgjørelse paa Hjemthinget, gik til Dommen paa Althinget i fuldt biskoppeligt Skrud, og forbød Dommerne at dømme Presten. Da de alligevel dømte ham, exkommunicerede han Kolbein og alle Dommerne. (Sturlunga-Saga VI. 2.)

buden paa Island ved Erkebiskop Eysteins ovenfor anførte Skrivelse, var endnu ikke vedtagen paa Island, og de verdslige Høvdinger vare derfor i deres gode Ret, ja handlede endog efter Pligt, naar de til Ordens Overholdelse i deres Jurisdiktion anstillede Søgsmaal mod Lovovertrædere, uden Hensyn til, om de vare gejstlige eller verdslige. Allerede tvende Gange havde Biskoppen sat Kolbein i Ban, fordi han ikke endsede hans Indsigelser, men vilde have fremmet, hvad han ansaa for Ret, og kun ved fælles Venners Mellemkomst lykkedes det at faa mæglet et Slags Forlig, hvorved Erkebiskoppens Dom i Sagen forbeholdtes. Men imidlertid chikanerede Biskoppen uafladeligt Kolbeins Thingmænd, der klagede over at de aldrig kunde være i Fred. Da Biskoppen ikke længe efter tog en udsvævende Akoluth, som havde vanæret en Kvinde, i Beskyttelse mod Kolbein, der efter hendes Brødres Anmodning vilde hænde Dom over Forbryderen, tabte Kolbein Taalmodigheden; erklærende, at det ej nyttede at indgaa noget Forlig med Biskoppen, som brød enhver Overeenskomst, lod han Klerken dømme efter Loven, og holdt i Forening med Sigurd Ormssøn 14 Dage derefter den lovbestemte Exekutions- eller Ferans-Dom. Følgen var, at Biskoppen tredie Gang satte Kolbein i Ban, og med ham tillige Sigurd Ormssøn. Til Gjengjeld sagsøgte de sex af Biskoppens Mænd — ham selv vilde de endnu skaane — fordi de havde søgt at unddrage Klerken den lovlige Straf. Og da de vare komne tilbage fra Althinget, hvor ingen havde kæret sig det mindste om Bansættelsen, men holdt Samkvem med dem, som ellers [1]), og hvor Fredløshedsdom blev afsagt over de sagsøgte, samlede Kolbein Folk over alle Hereder for paa selve Bispegaarden at exekvere Dommen. Hvis dette lykkedes Kolbein i Biskoppens egen Nærværelse, var det en stor Ydmygelse for denne, og da han ikke havde Folk nok om sig til at gjøre Kolbein Modstand, raadede hans Venner ham til ikke at oppebie ham. Modstræbende fulgte han deres Raad, og begav sig bort, som det hed, paa en Visitatsrejse til de østligere Egne, hvor hans Frænde Agmund Thorvardssøn havde Godord. Men han medtog alle de domfældte, og tilstedede dem at ledsage ham i Kirke og andensteds, som om de vare aldeles uskyldige. Til Gjengjeld gik Kolbein, saavel som alle andre af Biskoppen bansatte Mænd i Kirke og til Gudstjeneste; Presterne selv lagde dem ingen Hindringer i Vejen, og bleve til Straf selv satte i Ban, lige saavel som alle de, der understøttede Kolbein og Sigurd, eller holdt mindste Samkvem med dem. Hvilken Forvirring derved opstod, er let at skjønne. En vanskelig Stilling havde i Særdeleshed Biskop Paal, der ønskede at overholde Fred, Orden og

[1]) Det var nemlig, som ovenfor omtalt, en Følge af Bansættelsen, at den Bansatte skulde være udelukket fra alt Samkvem med andre, og at den, som overtraadte dette Forbud, selv kom i Ban.

Lovlighed; thi det faldt af sig selv, at Gudmund gjorde sikker Regning paa hans Medvirkning, saa meget mere som Erkebiskoppen udtrykkeligt havde tilskrevet ham derom. Men herpaa vilde den forstandige Paal aldeles ikke indlade sig, ja da Gudmund havde taget sig den Frihed at exkommunicere flere Mænd, der ikke engang hørte til hans, men til Paals Bispsdømme, ophævede denne uden videre Bansættelsen, og nøjedes med, for et Syns Skyld at paalægge dem en ubetydelig Skrift. Dette hans Maadehold tog naturligviis Gudmund ham meget ilde op, og betragtede det næsten som et Forræderi [1]). Ud paa Sommeren kom Gudmund tilbage, forsterket med en heel Deel Venner og Frænder, og fremdeles ledsaget af de fredløse, der ikke vovede at skilles fra ham, af Frygt for Kolbein. Den broget sammensatte Hob tillod sig alskens Uordener, og da man kom forbi Madrevalle, brød Biskoppen selv, i Spidsen for Flokken, ind paa Gaarden og i Kirken, og bortførte i Sigurds og hans Stifsøn Arnors egen Nærværelse et Relikvieskrin saavel som nogle Bøger, under Paaskud at det ej var passende at slige Sager vare under bansatte Mænds Varetægt. Sigurd lod strax Kolbein melde hvad der var skeet, og med Klage over at Biskoppen nu selv øvede Ran og Herverk, samlede baade Sigurd, Arnor, Kolbein og Hall Kleppjarnssøn (Svigersøn af Gudmund Dyre og en af de mægtigste Høvdinger i Eyjafjorden), Folk for at hjemsøge Biskoppen og tvinge ham til at lyde Landets Lov, hvorhos Kolbein sendte Bud lige over til Sønderlandet, for at opfordre sin Morbroder, Thorvald Gissurssøn, til at deeltage i Expeditionen. Kolbein, der boede nærmest ved Hole, ankom allerede Dagen efter at Biskoppen selv var kommen hjem, og omringede Gaarden med flere end 400 Mand. Agmund og flere af Biskoppens Mænd søgte at mægle Forlig, men forgjæves, thi Kolbein fordrede ubetinget, at Biskoppen skulde udlevere de fredløse, og derved vægrede Biskoppen sig haardnakket. Da Aftenen kom, besluttede Biskoppen, efter Agmunds Raad, at ride bort med hele sit Følge uden noget foregaaende Forlig, og lade det komme an paa, hvor vidt Kolbein vovede at angribe ham eller ej. Medens der ringedes til Aftensang [2]), red Biskoppen af Gaarde med en Skare af ikke færre end 360 Mennesker, blandt hvilke der, foruden endeel kjekke og raske Lægmænd, vare 3 Abbeder, 2 Munke, 40 Prester, en Mængde Klerke, samt endelig ogsaa endeel Tiggere, Landstrygere og Betlersker: en heel underlig Sammensætning. Kolbein havde maaskee, da det kom til Stykket, ladet Biskoppen ride uhindret bort, men en af hans Følge, merkeligt nok en Prest, raabte: „se, der rider Biskoppen afsted baade med din og sin egen Hæder!" Ved disse Ord bød Kolbein sine Folk stige til Hest, og satte

[1]) Paal Biskops Saga Cap. 15.

[2]) I Sagaen fortælles der, at Kolbein og hans Mænd ikke hørte Klokkeringningen. Dette berettes rimeligviis som et Slags Mirakel.

efter Biskoppen, for at det ej skulde lykkes denne at skaffe de fredløse bort. Kolbein indhentede Biskoppen paa et Sted, kaldet **Videnes**, og spærrede ham Vejen. Strax begyndte der en hidsig Kamp, hvori dog Biskoppen selv, Abbederne og nogle Prester ikke deeltoge, ja Biskoppen forbød endog udtrykkeligt sine Mænd at drage Sverdet, men det hjalp ikke; hans Mænd kæmpede med overordentlig Tapperhed, og just som Kampen var paa det heftigste, blev Kolbein truffen i Panden af en Steen, saa at han styrtede til Jorden og strax efter opgav Aanden [1]). Dette gjorde Ende paa Kampen, som saaledes fik et langt andet Udfald end man havde ventet, thi Biskoppen blev Sejrherre, og Kolbeins Mænd flygtede forskrækkede bort, paa nogle faa nær, der kastede Vaabnene fra sig og bade om Naade. (8de Sept. 1208). Ej længe efter kom Sigurd og Arnor med deres Flok, men da de erfarede, hvorledes det var gaaet Kolbein, trak de sig tilbage, og begave sig siden i al Stilhed over Fjeldene til Sønderlandet, hvor de tilbragte Vintren. Thorvald Gissursøn, der virkelig havde fulgt Kolbeins Opfordring, og allerede var kommen et Stykke op paa Fjeldet med sin Flok, vendte ved Efterretningen om Kolbeins Fald om igjen. Hall Kleppjarnssøn sluttede særskilt Forlig med Biskoppen og underkastede sig hans Dom. Saaledes spillede Biskoppen nu ganske Mester paa Nordlandet. Han paalagde enhver af de Bønder, der havde deeltaget i Toget mod ham, store Bøder, som tre, fem eller ti Hundreder, ja af een fordrede han endog tyve; og til at inddrive disse Bøder udsendte han store bevæbnede Flokke, der droge omkring paa Gaardene og toge med Magt, hvad der ej ydedes med det Gode; i Følelsen af deres Overmagt, og forbitrede over Bøndernes Klaget, gik de endog haardere frem end Biskoppen havde befalet dem, og tillode sig alskens Voldsomheder, saa at de endog paa et Sted brændte en Gaard op og paa andre Steder saarede flere, til hvem de havde et ondt Øje. Arnors og Sigurds Ejendomme bleve, som man let kan forstaa, ved denne Lejlighed slemt medhandlede [2]). Og med alt dette bleve Bønderne ikke engang løste af deres Ban, thi Biskoppen tog Anledning af hvad han kaldte deres Gjenstridighed til at erklære, at Bansættelsen fremdeles skulde vedblive. Mange saa sig derved endog nødsagede til at flygte fra Egnen, og ty vester til Breidafjorden forat søge Hjelp hos Sighvat Sturlassøn. Større Forargelse kan man neppe tænke sig, end at Biskoppen, hvis fornemste Pligt det var at foregaa med Exempel paa Fredsom-

[1]) Kolbein, fortælles der, havde dog saa megen Besindelse, at han forlangte en Prest, hvilket Biskoppen heller ikke negtede ham; han svor da, siges der, Forliigs-Ed, fik de sidste Naademidler og opgav derpaa Aanden.

[2]) Efter Biskop Paals Saga l. c. tilegnede Biskoppen sig uden Vidbere Kolbeins Venners og Tilhængeres Gods.

melighed og Forsonlighed, tvert imod skulde fare frem med en hidtil uhørt Vold og Lovløshed, og staa i Spidsen for, hvad der i Ordets egentlige Forstand kunde kaldes en Røverbande. Dette kunde ikke taales, og flere Høvdinger vilde allerede strax med væbnet Haand gjøre Ende paa dette Uvæsen, da Biskop Paal lagde sig imellem, og bad dem endnu at vente lidt, indtil den første Forbitrelse nogenledes havde lagt sig; han haabede at Gudmund imidlertid selv vilde indsee sin Vildfarelse, og fatte et mere forsonligt Sind. Han sendte tillige sin Kapellan til ham, for at stemme ham til Maadehold og Forsonlighed, og tilbød ham al den Hjelp, han kunde yde. Men alt var forgjæves. Gudmund saa i hans velmeente Raad kun et utilbørligt Medhold med dem, han betragtede som Kirkens Fiender, og afviste ethvert Mæglingsforsøg. Under saadanne Omstændigheder var der intet mere for Biskop Paal at gjøre, og det stod nu kun tilbage, med Vaabenmagt at gjøre Ende paa den alt for længe vedvarende Uorden. Det gjaldt imidlertid ej alene at tilvejebringe Orden og Rolighed, men og at tage Hevn for Kolbein Tumessøns Drab, og det faldt sig derfor naturligt, at Sighvat Sturlassøn og Thorvald Gissurssøn, hans nærmeste Besvogrede, satte sig i Spidsen for Foretagendet, idet de lode Brev udgaa til Landets øvrige Høvdinger om at gjøre fælles Sag med dem. De fleste adløde Opfordringen og der dannede sig et stort Forbund under Anførsel af Arnor, Kolbeins Broder, Svogeren Sighvat Sturlassøn, Jon Sigmundssøn, Thorvald fra Vatnsfjorden, Thorvald Gissurssøn, og, hvad der især er merkeligt, endog Magnus Gissurssøn, der selv var gejstlig, havde været Kandidat til Bispestolen i Hole, for faa Aar siden havde gjort en Rejse til Rom, ligesom han ikke mange Aar derefter fulgte Paal Jonsson som Biskop i Skaalholt. Snorre Sturlassøn sluttede sig ligeledes til Forbundet, men, som det synes, kun for et Syns Skyld, og egentlig mest for at see til at Biskoppen ej led alt for megen Overlast. Sighvat Sturlassøn anmodede ogsaa sin Broder Thord om at være med, men da Thord sagde, at han i saa Fald kun vilde komme selv femte, forlod Sighvat ham i Vrede, og det blev aldrig siden godt imellem dem. Ogsaa Ravn Sveinbjørnssøn vægrede sig ved at være med, hvilket Sighvat heller ikke glemte ham [1]). Da Høvdingerne den følgende Vaar (1209) strax efter Paaske samledes i Nærheden af Hole, havde de i Alt 840 Mand, og mod dem havde Biskoppen kun faa andre end sine egentlige Gaardsfolk at stille, „thi de fleste forlode ham og neppe en eneste vilde komme ham til Hjelp.“ Ar-

---

[1]) Ravns Saga siger udtrykkeligt, at alle Islands Høvdinger, paa Ravn og Thord nær, forenede sig mod Biskoppen. Sturlunga-Saga siger i Fortællingen kun at det var de ovennævnte men omtaler dog siden lejlighedsvis flere som Deeltagere f. Ex. Hall Kleppjarnsson og Thord Bødvarsson. Ikke saa har dog vist hiin Saga i det Væsentlige Ret. Dog lader det ej til at nogen af Oddefamilien var med.

mund Sneis, havde vel i Sinde at komme ham til Undsætning, men hindredes derfra ved en til hans Gaard udsendt Flok. Efter Thord Bødvardssøns listige Raad raabte man Krigsraab allerede om Aftenen, uagtet man ej agtede at begynde Angrebet førend om Morgenen: derved bleve mange af Biskoppens Folk saa forskrækkede, at de deels forstak sig, deels flygtede bort, deels endog gik over til hans Fiender. Da Morgenen kom, og man saa, hvor tyndt Forsvarernes Antal var blevet, tyede de af dem, der forud kunde være visse paa, at Fienden ej vilde skjenke dem Livet, ind i Kirken. De faa, der vare tilbage, satte sig dog kjekt til Modværge, men bleve, da der paa hver Side var faldet sex Mand, aldeles overmandede. Angriberne brøde Døren op, besatte Husene og gjennemsøgte dem nøje, idet de lode Biskoppen vide, at hvis han vilde løse dem af Bannet, skulde flere af dem, der havde søgt Tilflugt i Kirken, faa beholde Livet, og han selv kunne drage uhindret bort, dog uden nogensinde at maatte komme tilbage igjen; men i modsat Fald vilde de jage ham bort med Spot og Spe, og uden Barmhjertighed dræbe alle dem, der vare i Kirken. Biskoppen erklærede først, at han ikke vilde indlade sig paa nogen Betingelse, men efter sine Mænds indstændige Anmodning bekvemmede han sig dog, som det heder, til at synge et Miserere, for derved at stemme Fienderne til noget større Skaansel, skjønt han udtrykkeligt erklærede, at de ikke derved løstes fra Bannet. Derpaa modtog han Snorre Sturlassøns Tilbud om, indtil videre at tage sit Ophold hos ham, og drog endnu samme Dag afsted med ham. Da Biskoppen var borte, truede Arnor og hans Medforbundne den i Kirken indesluttede Skare til at komme ud, og tre af de verste Forbrydere bleve strax henrettede [1]). De øvrige beholdt vel Livet, men de maatte forføje sig bort, og saaledes, heder det i Paal Biskops Saga, bortryddedes alt dette Skarns Pak, som der var, Fredløse, Ransmænd og Røvere, og denne Røverrede blev fuldstændigt tilintetgjort, saa at man fra den Tid af kunde aande frit [2])". Arnor og Sigurd toge indtil videre Biskopsgodset ganske under deres Bestyrelse, opsloge deres Bopæl paa Hole, og satte Folk til at indkræve Tienden. Da Biskop Paal hørte, hvad der var skeet, indbød han strax sin Kollega til sig, men Gudmund, ærgerlig over at han ej havde holdt med ham i alle hans Urimeligheder, modtog ikke Indbydelsen. I afmægtig Harme sendte han ham Brev til Hole, og fordrede at Kirken skulde tillukkes, saasom den var besmittet ved Manddrabet og de bansatte Mænds Begravelse; men Arnor og Sigurd vilde intet høre derom, og tvang Presterne til at holde fuld Gudstjeneste. Gudmund forblev den hele Vinter hos Snorre, men

[1]) Sturlungasaga IV. Cap. 1—7.

[2]) Paal Biskops Saga Cap. 15.

begav sig om Vaaren (1210) til Rutafjorden paa Nordlandet, for derfra til Søs at snige sig tilbage til Hole. Dette mislykkedes dog, da Arnor Tumessøn lod besætte alle de Havne, hvor han paa nogen Maade kunde lande, med Bevæbnede, saa at han maatte vende om igjen, og tog sit andet Vinterophold paa en Gaard i Steingrimsfjorden [1]). Han havde tillige den Ærgrelse at høre, at Presterne i hele Bispedømmet holdt Messe som før, uden at bryde sig om hans Forbud. Han satte dem naturligviis alle i Ban; men de raadførte sig med den for sin gejstlige Lærdom og sit velvillige Sindelag, ej mindre end for sin literære Virksomhed anseede Gunnlaug Munk i Thingeyre Kloster, og denne gav dem det Raad, slet ikke at lade sig anfegte af Bansættelsen, men vedblive med alle gejstlige Forretninger. Et saadant Raad fra en Mand som Gunnlaug, der dog, hvad man og af hans Skrifter kan see, omfattede Kirken og dens Interesser med den mest brændende Iver og den dybeste Ærefrygt, og som desuden selv for faa Aar siden paa en saa iøjnefaldende Maade havde givet sin Beundring for Gudmund tilkjende [2]), vidner mere end alt andet om, hvor overvættes store Gudmunds Misgreb maa have været. Vaaren efter (1211) havde Biskoppen og Arnor en Sammenkomst, hvor denne tilbød ham et i alle Dele hæderligt Forlig, saa at han endog, om han ønskede det, kunde vende tilbage til sin Bispestol og overtage den Bestyrelsen af de gejstlige Anliggender, medens alene det Økonomiske, som han havde viist sig saa udygtig til at forestaa, skulde være hans Raadighed unddraget. Men herom vilde den egensindige Gudmund intet høre. Kort efter begav han sig aldeles uventet til Hall Kleppjarnssøn, med hvem han, som anført, tidligere havde sluttet Forlig, og fik ham nu overtalt til at samle Folk, for med væbnet Haand at gjenindsætte ham i hans Sæde. Arnor samlede ligeledes Folk, og mødte dem; det kom imidlertid ikke til nogen Kamp, da Hall og Biskoppen trak sig tilbage, for at undgaa Blodsudgydelse. Dog blev der heller ikke sluttet noget Forlig, og Biskoppen tilbragte Sommeren med at rejse om paa andre Steder i Stiftet, idet han erklærede alle Kirker besmittede, saa længe Hovedkirken ikke var renset, og alene holdt Messe i Telte. [3])

Saaledes stode Sagerne, da der henimod Høsten (1211) indløb et Advarsels- og Formanings-Brev fra Erkebiskop Thore til Arnor Tumessøn, Sigurd Ormssøn, Thorvald Gissurssøn, Jon Sigmundssøn, ...

---

[1]) Sturlungasaga Cap. 7. I Steingrimsfjorden skal Gudmund, ifølge Sagaens Udsagn, ogsaa have gjort Mirakler, navnlig ved at fordrive Troldet Selkolla. Merkeligt nok, tales der intet om at han udførte Mirakler under Opholdet hos den oplyste Snorre Sturlassøn.

[2]) Se ovenfor S. 821 Not.

[3]) Sturlungasaga IV. 7.

Kleppjarnsśøn,[1]) Sighvat Sturlassøn og Snorre Sturlassøn. „Det var," ytrede Erkebiskoppen, „med stor Smerte at han havde modtaget Efterretningen om en saa uhørt Begivenhed, som den, at ulærde Mænd havde understaaet sig til at fordømme deres Biskop, over hvilken ingen havde Ret til at dømme uden Paven eller Erkebiskoppen i Pavens Navn; at de havde afsat ham fra sit Bispedømme, og dræbt flere af hans Folk, hvoriblandt endog enkelte Prester. For en saadan Synd kunde alene Paven selv give Absolution. Da nu Misligheder, som denne, umuligt lade sig rette paa eller hemme ved blotte Budsendinger eller Breve, idet den ene altid skylder paa den anden, saa at man aldrig kommer efter Sandheden, var der ikke andet for, end at saavel Biskoppen som de oven nævnte Mænd personligt indfandt sig hos Erkebiskoppen, og han befalede dem derfor med sømmelig Lydighed, Gud til Tak, den hellige Christendom til Frelse, deres Synder til Forladelse, og alle Landets Indbyggere til Gavn, endnu samme Sommer at komme over til Norge". Han paalagde derhos Arnor særskilt at udrede til Biskoppen saa meget af Bispestolens Gods, som han sømmeligen behøvede til Rejsen, ligesom han og paa det strengeligste forbød ham at gjøre ham nogen Tort enten paa Rejsen fra Landet eller tilbage[2]). Et saa alvorligt Brev som dette vovede Høvdingerne, hvor overmodige de end ellers kunde være, ikke at affærdige med Ligegyldighed. Det havde for det første den Virkning at Arnor tillod Gudmund at vende tilbage til Hole, og lod ham sidde i Fred den Vinter. Og da Vaaren kom, gjorde saavel Arnor, som Thorvald Gissurssøn sig rejsefærdige til Norge.

Det maatte under disse Omstændigheder ansees som en stor Ulykke for Landet, at den fredelskende, højt anseede Biskop Paal, om Høsten 1211 faldt i en haard Sygdom, hvoraf han bortrykkedes efter et Par Maaneders Sygeleje, den 29de November, endnu kun 56 Aar gammel[3]). Skaalholts Bispestol stod nu i flere Aar saa godt som ubesat, thi Teit Bersessøn, en

---

[1]) Erkebiskoppen havde naturligviis, da han skrev Brevet, endnu ikke bragt i Erfaring at Hall havde forliget sig med Gudmund.

[2]) Brevet findes i sin Heelhed i Sturlungasaga IV. c. 8, saavel som i Finn Jonssøns Kirkehistorie, I. S. 253.

[3]) Hans Dødsaar angives saaledes i Annalerne, og tillige i Paal Biskops Saga Cap. 17, for saa vidt der her siges at han døde en Tirsdag, der tillige var Dagen før St. Andreas-Dag, altsaa 29 Novbr. Denne Dag falder just i 1211 paa en Tirsdag. For Resten nævner Sagaen et urigtigt Aarstal, nemlig 1204. Sturlungasaga IV. 8 siger at Biskop Paal døde 21de Novbr. samme Vinter, Biskop Gudmund opholdt sig i Steingrimsfjorden; dette er urigtigt, thi den Vinter var Vintren 1210—11; Fejlen forklares lettest saaledes, at Nedskriveren har udtrykt sig unøjagtigt og kun

Dattersøn af Gissur Hallssøn, der valgtes til hans Eftermand, døde 1214 i Norge, efter at han Aaret forud var dragen derhen for at modtage Indvielsen, og i det Aar, han som udvalgt Biskop tilbragte paa Island, synes han ikke at have nydt nogen synderlig Anseelse eller at have optraadt med nogen biskoppelig Myndighed; endog Biskopsstolen og dens Gods bestyredes efter Biskop Paals Foranstaltning af hans Farbrødre, Thorvald og Magnus Gissurssønner, hvilke vel ogsaa vare de egentlige Ophavsmænd til hans Valg. Man skulde næsten tro, at de mindre velsindede blandt Høvdingerne kun havde ventet paa Paals Død for at give deres slette Lidenskaber Tøjlen. Sighvat Sturlassøn, der var bleven enig med sine Svogre Arnor og Sigurd om, at det vilde være belejligst og fordeelagtigst for dem alle tre, om han kunde flytte til Eyjafjorden og overtage de Godord, Sigurd havde skjenket hans Søn Tume, men som paa den anden Side nødig vilde opslaa sin Bolig i en Egn, hvor han ikke strax blev den første Mand, brugte de skjendigste Kneb for at opnaa dette Maal. Der havde i lang Tid hersket et dødeligt Fiendskab mellem den forhen omtalte Høvding Hall Kleppjarnssøn og hans Medbejler Kalv Guthormssøn, der næst ham var den mest anseede Bonde i Eyjafjorden. Sighvat laante villigt Øre til Kalvs Beklagelser over Hall, og tilsagde ham sin Bistand, i hvad han saa end maatte foretage sig: dette kunde vanskeligt tages anderledes end som en Opfordring til at dræbe Hall, uagtet den listige Sighvat ej tydeligt havde udtalt Ordet. I Forventning om Sighvats Hjelp overfaldt derfor Kalv Hall og tog ham af Dage 1212. Men i Stedet for at understøtte Kalv, overlod Sighvat ham til sin Skjebne, og da han var bleven nødt til at udrede en stor Bod og forlade Heredet paa tre Aar, var Sighvat strax rede til at kjøbe hans Gaard Grund, bosætte sig der, og tilrive sig Magten i Eyjafjorden, hvis tvende mægtigste Høvdinger han saaledes paa nemmeste Maade havde faaet ryddet til Side [1]). Endnu skjendigere, om muligt, opførte Thorvald Snorressøn i Vatnsfjorden sig paa samme Tid mod sin Velgjører, den ædle Ravn Sveinbjørnssøn. Misundelig over hans store Anseelse, søgte han enhver Anledning til at skade ham, væltede sig ind paa hans Thingmænd, og gjorde omsider idelige Forsøg paa at overfalde ham i hans Hjem. Et Par Gange mislykkedes dette, da Ravn hver Gang i Tide havde faaet Nys om hans Komme, og samlet saa mange Folk til sit Forsvar, at han ej alene kunde trodse

har meent, at Paals Død faldt i November samme Aar, hvoraf Gudmund havde tilbragt de første Maaneder i Steingrimsfjorden.

[1]) Sturlungasaga IV. Cap. 10. Halls Død anføres i Annalerne under 1213; naar Sturlungasaga derfor nævner „fem Aar efter Striden ved Hole" (1208), er dette aabenbart en Skrivfejl, og der bør sikkert læses fim vetrum i Stedet for fimm vetrum.

ethvert Angreb, men endog let kunde have taget Thorvald af Dage, hvis han ej havde været ædelmodig nok til at lade ham drage uhindret bort. Denne Ædelmodighed var dog aldeles spildt paa Thorvald, der fremdeles vedblev at efterstræbe Ravn. En Uvejrsnat i Marts Maaned 1213 lykkedes det ham endelig at komme ganske ubemerket med en stor Folkestyrke til Eyre, hvor man ikke drømte om nogen Fare; han lod strax sætte Ild paa Gaarden, og uagtet han paa Ravns Bøn lovede alle, der nedlagde Vaabnene, fri Udgang, lod han dog Ravn halshugge og to af hans Mænd fodhugge, hvorhos han ranede alt hvad der fandtes af rørligt Gods, Vaaben og Klæder m. m. paa Gaarden, ja endog et Fartøj, der tilhørte Kirken. Ikke nok hermed, kom han nogle Uger senere tilbage, og plyndrede mange af Ravns forrige Thingmænd. Man skulde tro at han var bleven betagen af et uforklarligt Raseri mod sin forrige Velgjørers hele Familie. Senere tilbød han vel Forlig, men mere, som det synes, for at undgaa de farlige Følger af sin Ugjerning, end af nogen Anger derover. Thord Sturlassøn afsagde efter begge Parters Overeenskomst en Dom, der lød saaledes, at han, foruden at udrede en betydelig Pengebod, skulde forlade Landet paa fem Aar, — hvilken Tid dog forkortedes til tre Aar, hvis det lykkedes ham at faa Absolution af Paven —, og at han efter Hjemkomsten stedse skulde være fredløs i det hele Strøg mellem Vatnsfjord og Breidafjorden, skjønt han beholdt sit Godord og Høvdingedømme, undtagen over dem af sine hidtilværende Thingmænd, der boede i nys nævnte Strøg. Fremdeles skulde Ranene erstattes og særskilt Bøder udredes for de Mishandlede eller Lemlæstede. Thorvald efterlevede Dommen i det hele taget upaaklageligt, gik lige til Rom, fik sandsynligviis Absolution af Paven, og kom derfor tilbage efter tre Aars Forløb [1]). Han holdt sig i nogen Tid stille, men det varede ikke længe, førend han optraadte med endnu større Overmod og Voldsomhed end forhen, indtil Ravns Sønner endelig gave ham hans fortjente Løn, som det i det Følgende skal berettes.

Imidlertid havde saavel Arnor Tumessøn, som Thorvald Gissurssøn og Biskop Gudmund ifølge Erkebiskoppens Indkaldelse begivet sig til Norge. Jon Sigmundssøn var død, Hall dræbt, og Sighvat kunde ikke vel forlade Landet samtidigt med Arnor. Thorvald rejste med den udvalgte Biskop Teit, og Arnor alene 1213; Gudmund, som paa samme Tid gjorde sig rejsefærdig, blev to Gange dreven tilbage af Storm, maatte sidste Gang lade sig bære syg fra Skibet, og kom ikke afsted førend det følgende Aar [2]). Men ved hans Ankomst til Norge var Erkebiskop Thore enten allerede død (8de Aug. 1214) eller

[1]) Sturlungasaga IV. 1—18. Ravn Sveinbjørnssøns Saga.

[2]) Sturlungasaga IV. 11.

han døde strax efter, saa at Gudmund neppe engang fik ham i Tale[1]. Under disse Omstændigheder kunde den Sag, hvorfor han og de verdslige Høvdinger vare indstevnte, ikke for det første komme til Afgjørelse, og saavel Arnor som Thorvald vendte derfor strax tilbage igjen til Island[2], medens derimod Gudmund blev tilbage i Norge i flere Aar, og tilbragte den første Vinter i Viken, for det meste hos Biskop Nikolas. Snorre Sturlassøn havde ogsaa tænkt paa at rejse til Norge, da han, foruden at være indstevnt af Erkebiskoppen, ogsaa var formelig indbuden af Haakon Jarl, til hvis Ære han havde digtet et Kvæde, og som til Gjengjeld ej alene sendte ham Sverd, Skjold og Brynje til Foræring, men derhos skriftlig bad ham besøge sig og lovede at vise ham stor Hæder, idet han tillige anmodede ham om ogsaa at digte et Kvæde til hans Hustru, Fru Christinas Ære. Snorre var allerede færdig — sandsynligviis skulde han drage i Følge med Biskop Gudmund, og vilde vel selv overrække Fruen Digtet eller kvæde det for hende — da Efterretningen indløb om Haakon Jarls Død. Dette bestemte ham til at udsætte sin Rejse indtil videre, men han sendte dog Digtet (kaldet Andvaka), der synes at have behaget Fru Christina særdeles meget, saa at hun fra den Tid af var Snorre overmaade vel bevaagen[3]. Det følgende Aar (1215) blev Snorre valgt til Lovsigemand[4], saa at han ej engang, om han havde villet, da kunde forlade Landet. Man bebrejdede ham imidlertid, at han viste liden Iver eller Raskhed i at forlige nogle heftige Stridigheder, mellem Videdølerne og Midfjordingerne, af hvilke de fleste vare hans Thingmænd (for Aavellinge-Godordet), men til hvis Slagsmaal han var saa godt som en uvirksom Tilskuer[5]. Siden kom han endog i Strid paa Althinget om en temmelig ubetydelig Sag med Presten Magnus Gudmundssøn kaldet den gode, en Systersøn af Sæmund Jonssøn[6]. Denne, saavel som alle hans Frænder, hjalp Magnus, medens Snorre understøttedes af sine Brødre, og hele Thingalmuen tog Parti, enten med den ene eller med den anden, saa at det nær var kommet til almindelig Kamp, hvis ...

[1]) Om Erkebiskop Thores Død se ovenfor S. 558.

[2]) Dette angives udtrykkeligt i de islandske Annaler. I Sturlungasaga nævnes der intet om, naar de kom tilbage.

[3]) Sturlungasaga IV. 21, 22.

[4]) Islandske Annaler ved 1215.

[5]) Den udførlige Beretning herom, der indeholder flere ret løjerlige Enkeltheder, findes i Sturlungasaga IV. 20. Tiden, naar denne Strid foregik, angives ej udtrykkeligt, men den sættes strax foran Striden mellem Magnus Gudmundssøn og Snorre.

[6]) Magnus var en Søn af Gudmund Griis, og Broder af Thora, Thorvald Gissurssøns Hustru. Han var en meget anseet Mand, der endog senere, som det skal vises, valgtes til Biskop.

Thorvald Gissursøn havde faaet mæglet Forlig. Men Snorre var utilfreds med dette, tog siden Anledning af en Arve-Sag til at paaføre Magnus Søgsmaal, fik ham dømt fredløs, og indfandt sig paa det følgende Althing med 840 bevæbnede [1]) Mænd, foruden sine Brødre og deres Skarer. Da saa det meget farligt ud, og hele Thinget befandt sig i heftig Gjæring, da Forlig endelig gjenoprettedes ved **Magnus Gissursøn**, der nys forud var kommen tilbage fra Norge, efter at være bleven indviet af Erkebiskop Guthorm til Biskop i Teits Sted. [2]). Magnus havde, som det allerede ovenfor er nævnt, siden Biskop Paals Død forestaaet Biskopsstolens Bestyrelse i Forening med sin Broder Gissur og han var saaledes paa en Maade selvskreven til at vælges. Selv høibyrdig og nøje forbunden med Øens bedste Familier, ligesom Biskop Paal, fulgte han saa ganske dennes Exempel, idet han saa vidt muligt holdt sig udenfor alle Partierne, og anvendte al den store baade verdslige og gejstlige Indflydelse, han besad, til at bilægge Tvistigheder og overholde Fred og Enighed i Landet. Derved sørgede han langt anderledes, saavel for Landets Vel, som for Kirkens og sin egen Hæder, end om han havde efterlignet den fremfusende, forfængelige Gudmund og havde sat Alt paa Spidsen for at drive utidige og uforberedte Reformer igjennem. Han var tillige alt for meget Aristokrat og hævet over Hobens Gunst, til at han skulde kunne finde Behag i en saadan Virksomhed og saadanne Omgivelser, som dem, hvorpaa Gudmund satte Priis. Men han var ogsaa den sidste Biskop, Island havde af dette Slags. Det var ikke uden Betydning, at han tillige var den sidste islandske Biskop, der havde indgaaet Egteskab [3]). Gudmund stræbte alt for ivrigt efter Hellighed, og var for nidkjær i at opretholde alle Pavebud, til at kunne tillade sig noget i hans Øjne saa vanhelligt og stridende mod den gejstlige Lov som at gifte sig. Men vist er det, at om han havde været gift, da havde han aldrig kunnet begaa saa mange Misgreb som dem, hvilke han nu i sin eenslige, fra alle borgerlige Forhold adskilte Stilling saa hyppigt tillod sig [4]). Gudmunds

---

[1]) Af disse vare 80 Nordmænd.

[2]) Sturlungasaga, IV. 21. „Dette Forlig", tilføjer Sagaen, „var Snorre til stor Hæder, og fra den Tid af voxede ret hans Anseelse i Landet." Man kan derfor paa en vis Maade ansee denne Begivenhed som Vendepunktet, efter hvilket Oddeverjernes Magt var i Dalen, Snorres i Tiltagen. Den gamle Sæmund anede ogsaa noget saadant, idet han paa Thinget 1215, da han første Gang havde staaet Magnus Gudmundssøn bi, sagde med kjendelig Harme: „disse Brødre (Snorre o. s. v.) drage sig saa frem, at neppe nogen kan maale sig med dem".

[3]) Hans Hustru hed Hallbora Hjaltedatter, Sturlungasaga III. 5.

[4]) Ved at læse Biskop Paals Saga, vil man erfare, hvad hans værdige Hustru

ladet en Nordmand dræbe, uagtet at denne var flygtet ind i en Kirke for at redde sit Liv [1]). Men hvor opbragte end Nordmændene i det hele taget vare paa Islændingerne, ønskede dog ingen af de Forstandigere nogen Krig, og Jarlens Forberedelser til denne vakte derfor megen Ufredshed, især da man havde Brug nok for alle de Stridskræfter, man kunde tilvejebringe, mod Ribbungerne, der Vintren forud havde begyndt sit farlige Oprør i Viken [2]). Det er alligevel et stort Spørgsmaal, om Jarlen havde ladet sig afholde fra at iværksætte sin Plan, hvis ikke Snorre Sturlasøn paa denne Tid havde været hos ham og bragt ham paa andre Tanker. Snorre, der, som vi have seet, allerede i længere Tid havde tænkt paa at besøge Norge, var endelig kommen afsted om Sommeren 1218, strax efter at han havde bortgiftet sin ældste Datter Hallbera til Arne Magnussøn, kaldet Oreyda (Ødelanden), om hvilken der i det følgende oftere vil blive Tale. Hans toaarige Ophold i Norge havde saa at sige været en eneste Række af Udmerkelser, der ydedes deels hans Magt og Anseelse, deels hans store Talenter. Han havde strax efter sin Ankomst besøgt Skule Jarl, der modtog ham med den største Forekommenhed, og til hvem han sluttede sig paa det nøieste, ligesom han og til hans Ære digtede mange Kvæder. Han fulgte ham om Høsten til Viken og tilbragte Vintren hos ham [3]), hvorfra han den følgende Vaar gjorde en Reise til Vestergøtland for at besøge Fru Christina, der imidlertid var bleven gift med Eskil Lagmand. Ogsaa hun gjorde meget af ham og gav ham mange herlige Gaver, hvoriblandt det Banner, Kong Erik Knutssøn havde haft i Slaget paa Gestilreen. Efter at have tilbragt Sommeren hos hende, drog han om Høsten tilbage til Jarlen, som da tilligemed Kongen befandt sig i Nidaros, forblev ogsaa denne Vinter hos ham, blev om Julen af ham og Kongen gjort til Skutilsvein [4]), og fulgte ham om Sommeren til Bergen. Snorre

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 59. Sturlungasaga IV. 22.

[2]) Se ovenfor S. 623.

[3]) Disse, saavel som de følgende Stedsangivelser med Hensyn til Snorres Udlandsreise, findes ej i Sagaen, der kun beretter at Snorre opholdt sig i to Vintre hos Jarlen, og tilbragte den mellemliggende Sommer hos Fru Christina; men de lade sig udlede af Kongesagaens Udsagn om hvor Jarlen til de forskjellige Tider af disse Aar befandt sig.

[4]) Sturlungasaga IV. 22. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 55. Man kunde fristes til at antage, at det var ved denne Leilighed, Snorre digtede sit bekjendte Kvad Háttalykill om Kongen og Jarlen, men da der i dette forekomme Viser, der handle om Ribbungekampen 1221, senere end Snorres Udreise fra Norge (se Haakon Haakonssøns Saga Cap. 74, jvfr. Háttalykill Vise 63, 64, 65, maa dette være digtet senere, sandsynligviis 1237. Der anføres og i Sturlungasaga Cap. 25 en Vise af Skules Kvad til Jarlens Ære, som ej findes i Háttalykill.

havde staaet ganske udenfor de sidste Konflikter mellem Oddeverjerne og Nordmændene; Orms Drab erfarede han først efter sin Ankomst til Norge, og med Sæmund og dennes Sønner var han, som vi have seet, just paa den Tid i mindre god Forstaaelse. Desto mere Vegt maatte hans Ord have, naar han fraraadede nu voldsomme Forholdsregler. Ved aabenbar Krig, sagde han, vilde man intet udrette; langt bedre var det at gjøre sig de bedste Mænd paa Øen til Venner, og det skulde, tilføjede han, være ham en let Sag at overtale sine Landsmænd til frivilligt at give sig under Norges Konges Herredømme, især naar Sæmund Jonssøn var død, thi da var han selv og hans Brødre de mægtigste Mænd i hele Landet. Om Snorre virkelig meente noget med dette Tilbud, eller han kun fremsatte det for at afværge det truende Uvejr fra sin Fædrenø, uden nogensinde at tænke paa at opfylde det, er vanskeligt at sige; af hans senere Fremgangsmaade at dømme skulde man dog være mest tilbøjelig til at antage det sidste, og hvad man end kan have at udsætte paa Snorre, synes i det mindste ikke Fædrelandskjærlighed og Frihedssind at have manglet ham. Jarlen gik imidlertid ganske ind paa hans Forslag, men for at det ikke skulde see ud som om han kun af Vægelsind lod den engang fattede Plan fare, bad han Islændingerne anmode Kongen om at indlægge Forbøn for dem. De henvendte sig derfor til Dagfinn Bonde, der altid havde viist sig som en ivrig Ven af Islændingerne og som med Fornøjelse paatog sig at tale til Kongen. Denne var strax villig til at opfylde Begjæringen, og paa et Møde, som strax efter i denne Anledning blev holdt, sagde han disse merkelige Ord: „Herr Jarl, den Plan, der i Sommer har været paa Bane, nemlig at gjøre et Krigstog til Island, forekommer Raadet mindre heldig, deels fordi Vejen derhen er lang og besværlig, deels ogsaa fordi Landet i sin Tid er bebygget herfra, og vore Forfædre og Frænder have christnet det og skjenket det mange Fordele; hertil kommer end videre, at de fleste af Indbyggerne intet have forbrudt sig mod os, om end enkelte have handlet ilde mod vore Thegner, og det bliver til Skade for os alle, om Landet herjes. Derfor vil jeg bede eder, Herre, at I paa mine Ord lader denne Plan fare.“ Mange andre forenede sine Bønner med hans, og Jarlen tilbagekaldte naturligviis strax Bestemmelsen. Snorre paatog sig til Gjengjeld at skaffe de norske Kjøbmænd Fred paa Island, og maatte derhos højtideligt, skjønt visstnok hemmeligen, forpligte sig til at gjøre Alvor af at anvende al sin Indflydelse for at bringe sine Landsmænd til at underkaste sig det norske Herredømme. Til ydermere Sikkerhed for, at han vilde udrette dette, skulde han sende sin Søn Jon Murte over til Jarlen som Gissel. Derimod søgte Kongen og Jarlen paa sin Side at knytte ham endnu nærmere til Norges Interesser ved at vise ham en Ære, der neppe endnu var bleven nogen Islænding til Deel, idet de udnævnte ham til Lender-

mand [1]). Kort efter drog Kongen og Jarlen østover [2]), og Snorre til Island, paa et Skib, som Jarlen, blandt mange andre Gaver, havde foræret ham til Løn for hans Kvæder. Først efter en lang og haard Overrejse og med Tabet af sin Mast naaede han seenhøstes Vestmanna-Øerne, og han havde endnu ikke betraadt selve Island, førend man ej alene havde erfaret hans Ankomst, men ogsaa, hvilke usædvanlige Udmerkelser vare blevne ham til Deel og det Fredsmægler-Hverv, han havde paataget sig. Man skulde have ventet, at Beboerne af Sønderlandet, og især Oddeverjerne, havde været ham taknemmelige, fordi han, uanseet de sidste Misforstaaelser, der havde hersket mellem dem, dog havde afværget og fremdeles søgt at forebygge en Krig, der, hvilket endeligt Udfald den end vilde have faaet for Norge, dog i ethvert Tilfælde vilde have været ødelæggende for dem. Men saa fanatisk var nu Stemningen mod Nordmændene, og saa heftig var Oddeverjernes Hevntørst, at de i Snorres Bestræbelser kun saa en utilbørlig Lyst til at hjelpe sine høje Velyndere i Norge paa sine Landsmænds Bekostning. Han mødtes derfor ved sin Ankomst med den største Uvilje. Han var, hed det, sat af Norges Herskere til at passe paa, at Orms Drab ej blev tilbørligt hevnet. Man spottede over hans nye Titel, over hans fornemme Bekjendtskaber i Norge, og parodierede hans Kvad til Jarlens Ære. Ingen var heftigere i sine Udladelser om ham end den ovenfor omtalte Bjørn Thorvaldssøn, Orms Svigersøn. Da Snorre paa sin Rejse fra Skibet med et prægtigt, vel bevæbnet Følge tog ind hos Biskop Magnus paa Skaalholt, kom ogsaa Bjørn der med endeel Folk, og spurgte ham ligefrem, om det var hans Hensigt at formene Orms Eftermaalsmænd deres retmæssige Erstatning og Hæder. Snorre svarede nej, men Bjørn blev ved sit, og udstødte endog Trusler, saa at Biskoppen kun med Møje fik hindret dem fra at komme til Haandgribeligheder, og de skiltes i fuldt Uvenskab. Naar Snorre allerede maatte høre saa ilde for at have paataget sig et Hverv, der kun var til Fædrelandets Gavn, hvor stor vilde ikke Forbitrelsen have været, dersom man havde vidst noget om hans hemmelige Løfte! Men endog da vilde den sikkert have været uretfærdig, thi, som det allerede ovenfor er ytret, var det neppe hans alvorlige Hensigt at opfylde dette Løfte, det han visnok kun gav for indtil videre at stille den heftige Jarl tilfreds. Eller, om han end i Førstningen meente det alvorligt, maa han dog efter Hjemkomsten have betænkt sig, og kun indskrænket sig til at virke for Gjenoprettelsen af den forrige fredelige Handelsforbindelse. „Thi", siger Kongesagaen, „ingen Vej kom han med Landets Mænd og heller ikke arbejdede han selv stort paa at befordre Jarlens Hensigter; de

[1]) Sturlungasaga Cap. 25. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 59.

[2]) Se ovenfor S. 623.

nøde Kjøbmændene i den Tid god Fred paa Island". Vel sendte han, som det var aftalt, sin Søn Jon Murte det følgende Aar til Jarlen, men dette gjorde hverken fra eller til, thi der var naturligviis altid Tusender af Undskyldningsgrunde at anføre, hvis Rigtighed Jarlen umuligt kunde undersøge. Desuden havde denne selv i den nærmest følgende Tid saa meget at bestille med Ribbungerfejden og sine egne ærgjerrige Hensigter, at Planen til Islands Undertvingelse for det første stilledes i Bero. Heller ikke varede Jons Ophold hos Jarlen længer end tre Aar. Sagaens oven anførte Udsagn viser ellers at det virkelig lykkedes Snorre at skaffe de norske Kjøbmænd Fred, og dette er saa meget merkeligere, som en Søn af Sæmund, ved Navn Harald, der opholdt sig i Bergen hos Kong Haakon, blev farligt saaret i Kongens Hall og lige for hans Øjne af en Mand, hvis Brødre havde været blandt de Kjøbmænd, som havde lidt saa stor Overlast af Sæmund ved Ørebakke [1]). Men Sagen var den, at Sæmund nu var gammel og svag, og at der tillige var opstaaet Splid mellem Sønderlændingerne indbyrdes, da Sæmunds Sønner og Loft, Biskop Paals Søn, ikke kunde finde sig i at deres Farbroder Orms rige Arv og hele hans Høvdingdømme skulde tilfalde hans Svigersøn Bjørn, og saaledes gaa over fra Oddeverje-Ætten til Haukdøle-Ætten. De yppede Klammeri med Bjørn, og tilsidst angrebe de ham — dog efter forudganget Fejde-Bud — paa hans Gaard Breidabolstad (17de Juni 1221) og fældte ham med fer andre Mænd, medens Sæmund sad med 240 Mand og saa til, uden at gjøre mindste Skridt til at standse Striden [2]). Heller ikke drog han siden til Things for at staa Loft og sine Sønner bi, og Følgen var, at Thorvald Gissursøn, Sønnen Bjørns Eftermaalsmand, spillede Mester, og fik Loft med flere af dennes Staldbrødre domfældte [3]). Fra denne Stund var det forbi med Oddeverjernes store Vælde. Sæmund selv døde kort efter (27de Novbr 1222 [4]), og hans Sønner kunde ikke paa langt nær maale sig med Snorre og Thorvald, hvilke nu fik Magten paa Sønderlandet, som det i det Følgende skal vises. Ogsaa Snorre blev selv saa optagen af sine egne Anliggender, at han endog, om han havde villet, ikke havde kunnet beskjeftige sig med at befordre Jarlens Planer. Men vi ville see, at den Po-

---

[1]) Sturlungasaga IV. 28.

[2]) Der fortælles, at Bjørn blev gjennemboret med det gamle Spyd Graasida, der havde tilhørt Gisle Suursøn.

[3]) Sturlungasaga Cap. 26, 27. Blandt de domfældte, som maatte forlade Landet paa nogle Aar, var ogsaa den før omtalte Harald, Sæmunds Søn, der tilligemed Loft begav sig til Kong Haakon, og, som ovenfor berettet, blev saaret lige for hans Øjne.

[4]) Sigurd tilføjer, at Ugjerningsmanden strax tog Hesten, men at Kongen sendte Mænd efter ham, der indhentede og dræbte ham langt ude i Mylnudal.

litik, han havde angivet, dog blev den, som Kong Haakon siden fulgte, d:
han efter en Række af Aar atter optog Planen til at underlægge si:
Island.

Imidlertid var den urolige Biskop Gudmund kommen hjem om
Sommeren 1218, uden at Sagen mellem ham og Høvdingerne va:
kommen til nogen Afgjørelse. Han begyndte ogsaa, kan man sige, hv:
han slap, og bragte atter Nordlandet, der en Tidlang havde haft Ro
i vild Forvirring. Det var vel al Ære værd, at han oprettede en Skol
ved Biskopsstolen, og indsatte en Skolemester, men det lader ogsaa
til, at dette skaffede alskens Pak og Landstrygere en velkommen An-
ledning til nu, som før, at samle sig om ham, naturligviis som foregivne
Skolediscipler, saa at Indtægterne forødedes, og Omegnens Sikkerhed fo-
uroligedes. Arnor Tumesson ansaa det derfor paany nødvendigt at skride
ind, samlede Folk, drog ved Nattetid til Hole, og førte Biskoppen fangen
bort, trods al hans Modstræben [1]). Hele den Hob, man forefandt paa
Gaarden, blev jagen bort, saavel som Lærer og Skolediscipler, og man
truede endog med at opbrænde Skolen med alle dem, der vare der inde.
Arnor tog Biskoppen med sig til sin Gaard Aas, og holdt ham hele
Vintren, saavel som den følgende Sommer i strengt Fangenskab. De
var hans Hensigt atter at føre ham ud af Landet, og han beredede sig just
til at sejle bort med ham, da det lykkedes en af Biskoppens ivrige Ve-
ner, Eyjulf paa Flatø, Svigersøn af Ravn Sveinbjørnssøn, ved List at
befri ham og bringe ham til sin afsides liggende Ø, hvor han for det
første var i Sikkerhed, og hvor han tilbragte Vintren. Den følgende
Vaar viste han sig atter i sit Biskopsdømme, og drog i Spidsen for en
heel Skare af sammenløbne Folk om fra Gaard til Gaard, tiltvingende sig
Gjestfrihed, hvor den ikke ydedes godvilligt, til en sand Plage for Bøn-
derne, der klagede deres Nød for Arnor og Sighvat, og indstændigt bade
dem om at befri dem fra denne Ufredsflok. Sighvat og Arnor vare
strax rede, samlede Folk, og stevnede imod Biskoppen, just som han var
beskjeftiget med at indvie en Kirke paa Gaarden Helgestad, men for-
rigt omgiven af den fra ham uadskillelige Skare. Denne forskandsede sig
paa Kirkegaarden, og forsvarede sig en Tidlang tappert mod Høvdinger-
nes Angreb, indtil det lykkedes disse at trænge ind paa Kirkegaarden; da
flygtede hiin ind i Kirken og overgav sig paa Naade og Unaade (12..
Gudmund fik Tilladelse til at drage bort, og rejste siden syd til Sæmund
Jonssøn, som da endnu levede, og hos hvem han fandt en venlig Mo-

[1]) Biskoppen, fortælles der, sparkede imod og holdt sig fast i Dør-
og Vægge, saa at han nær var bleven lemlæstet, i det man slæbte ham
bort.

agelse. Den følgende Vaar (1221) begav han sig til Borgarfjorden, hvor han fik den kjærkomne Efterretning at Arnor Tumessøn var dragen over til Norge med Hustru og Børn [1]). Strax vendte han tilbage til Hole, ledsaget af Thord Sturlasøn, og kom for en Tid atter i Besiddelse af Biskopsstolen. Men lige saa snart strømmede ogsaa det sædvanlige Tigger- og Landstryger-Personale til ham, saa at hele Sommerbeholdningen i en Haandevending var fortæret, og de omboende Bønder intet Øieblik kunde være sikre for Overfald. De følte derfor Nødvendigheden af at gribe til alvorlige Forholdsregler, men savnede en Høvding, siden Arnor var borte. Vel havde Arnor sat Thorarin, en Søn af Jon Sigmundssøn, til at bestyre sit Høvdingedømme og navnlig, som det heder, at bygte Heredet for Biskop Gudmunds Mænd, men Thorarin var endnu ung og uerfaren, og duede saaledes ikke til at stille sig i Spidsen for et Foretagende som det, hvorom der her var Tale. Da fik de uventet en Anfører i den djerve, overmodige Tume, Sighvat Sturlasøns ældste Søn, der misfornøjet havde forladt sin Fader, da denne paa hans Opfordring vægrede sig ved at overdrage ham de Godord og Gaarde, som hans Fosterfader Sigurd Ormssøn havde skjenket ham, da han endnu var et Barn [2]). Efter Tumes Tilskyndelse lode de Biskoppen vide, at dersom han ikke med det Gode vilde bortvise sin Flok, vilde de komme og gjøre det med Magt. Men heller end at skille sig ved sine kjære Tiggere begav Biskoppen sig, skjønt det allerede var nær under Juul, med Størstedelen af sin Skare hen til en Ø i Skagafjorden, der heder Malmø. Tume tog Biskopsstolen i Besiddelse, og holdt til der med sine Mænd, „som om den var hans Fædrenearv.“ Denne Herlighed varede dog ikke længe. Blandt dem, der havde fulgt med Biskoppen til Malmø, vare mange tapre Mænd, som den før omtalte Eyjulf, Einar Skemming, Aron Hjørleifssøn og flere, der alle havde været sammen med ham paa Flatø, og fattet Hengivenhed for ham. De besluttede at forsøge paa, om de kunde overrumple Tume ved et uventet Overfald. Og dette lykkedes dem i en mørk og taaget Februar-Nat saa godt, at de fik Gaarden ganske i sin Magt, førend Tume og hans Folk endnu havde mindste Nys om deres Nærværelse. De gave dem Valget mellem at gaa ud og overgive sig paa Naade og Unaade, eller at lade sig indebrænde. De valgte det første, og Tume blev dræbt, skjønt Biskoppen indstændigt havde bedet sine Krigere om at spare hans Liv, men kun

[1]) Sturlungasaga IV. 23, 24, 27, 28.

[2]) Se ovenfor S. 826. Tume havde saa meget større Grund til at harmes over Faderens Vægring, som denne da allerede havde overdraget til sin yngre Søn Sturla sine Besiddelser paa Vestlandet. Han anførte ogsaa udtrykkeligt som Aarsag til sin Vægring, at han ej kunde forringe sin Magt der nord paa.

dem. Paa sin Side glemte Snorre heller ikke Sighvat det Puds, han havde spillet ham, om han end for det første holdt gode Miner.

Imidlertid havde **Thorvald i Vatnsfjord** atter begyndt at rejse Hovedet i Vejret efter de Ulemper, han havde paadraget sig ved Ravn Sveinbjørnssøns Drab. Det hed rigtignok, at han nu levede i Fred og Forlig med alle, og derfor ikke engang havde mange Folk hos sig paa Gaarden; ja endog mellem ham og Ravn Sveinbjørnssøns Sønner, der nu vare blevne myndige, skal Forholdet have været nok saa sømmeligt, om just ikke venskabeligt. Men det var dog umuligt, at en Mand som han længe skulde holde sig inden de tilbørlige Skranker, og det sees af flere Hentydninger, at han, efter som han følte sig mere og mere sikker, ogsaa tillod sig flere og flere Uretfærdigheder, saa at han blev en sand Plage for nærmere og fjernere Naboer, og almindeligt forhadt i den hele Egn. Det hændte sig just ved denne Tid, at hans yngre Broder Baard forførte den paa Breidabolstad i Steingrimsfjorden boende Bergthor Jonssøns, Snorre Sturlassøns Systersøns, Hustru til Utroskab.[1] Bergthor ilede strax til sin Morbroder Snorre Sturlassøn, der nu, af Frygt for Sønderlændingernes Had, indtil videre havde taget sit Ophold paa Stavaholt hinsides Borgarfjorden, og klagede sin Nød for ham. Snorre sagde, at han neppe ad fredelig Vej vilde faa nogen Oprejsning, saa længe Thorvald Snorressøn var i Live og sad Andre til Fortrængsel der vester; men han lagde til, at Bergthor og hans Brødre vare mandige og højbyrdige nok til at tage sig til Rette med Magt, om det behøvedes. De handlede efter dette Vink, især da de ogsaa ophidsedes af Sturla Baardssøn, en af dem, hvis Fod Thorvald selv grumt havde ladet afhugge ved Overfaldet paa Eyre. En mørk Nat kom de aldeles uventet med en stor Skare Folk til Vatnsfjord, brøde ind paa Gaarden, og havde paa et hængende Haar faaet fat paa Thorvald, der, som det fortælles, laa i et Afslukke mellem sine tvende Friller. Men det lykkedes ham dog i Hast at komme op, kaste en Fruentimmerkaabe over sig og undslippe i Mørket, saa at Angriberne Morgenen efter maatte drage derfra med uforrettet Sag. De besluttede imidlertid at prøve deres Lykke paany, saa meget mere som de nu ogsaa maatte være belavede paa at Thorvald vilde søge blodig Hevn. Først og fremst henvendte de sig til Ravnssønnerne om at gjøre fælles Sag med dem. Det var, sagde de, en let Sag at faa Bugt med Thorvald,

---

[1]) Det var denne Bergthor Jonssøn, hos hvem Biskop Gudmund i Steingrimsfjorden opholdt sig Vintren 1210—11 (se ovenfor S. 832) da han, som det hed, udførte flere Jertein. Saavel heraf, som af andre Omstændigheder kan man temmelig sikkert slutte, at Bergthor maa have været et høist indskrænket Menneske, der lod sig bruge som et Redskab for Morbroderen Snorres ærgjerrige Planer. Ogsaa han var indviet til Præst.

naar alle lagde sig sammen om ham. Ravnssønnernes Betænkeligheder — om de havde nogen — vare let overvundne; de kunde desuden paaberaabe sig, at den Voldgiftsdom, der var afsagt efter deres Faders Drab, ikke ganske til Punkt og Prikke var opfyldt. De forbandt sig derfor med Jonssønnerne saavel som med de fleste mere anseede Bønder paa den Kant, der alle ønskede Thorvalds Undergang, og de Forbundne droge strax afsted, 90 Mand sterke, for at hjemsøge Thorvald paany. Men heller ikke dette Tog gik efter Ønske. Da de kom ridende ind paa Gaarden i Vatnsfjord, var Thorvald just i Kirke, og ej, som de tænkte, inde i Stuen. Derved fik han Leilighed til, skjønt med Nød og neppe, at undkomme til sit Skib nede ved Stranden og ro bort førend Ravnssønnerne og Jonssønnerne kunde indhente ham. Disse raadsloge nu om, hvad der var videre at foretage, men de kunde ikke komme til nogen Enighed. Tilsidst skiltes de ad. Ravns Sønner droge hjem, og holdt sig stille indtil Videre; Jonssønnerne derimod gjorde endnu et tredie Tog til Isafjorden, men som løb endnu uheldigere af end de foregaaende, da Thorvald ganske uforvarende kom over dem fra et Baghold, og tvang dem til at flygte med Skamme. De vovede ikke engang at forblive længer i Heredet, men begave sig til deres mægtige Frænder Snorre, Thord og Sturla, medens Thorvald satte sig i Besiddelse af deres Gods, og siden hjemsøgte Ravnssønnerne, der maatte prise sig lykkelige ved at kunne indgaa et Forlig, hvorved de forbandt sig til, ikke oftere at understøtte Jonssønnerne, og for Resten at underkaste sig Biskop Magnus's Voldgiftskjendelse.[1] Den Trøst, Jonssønnerne fandt hos Sturla, var dog ikke stor[2], thi ej alene havde dennes Fader Sighvat og Thorvald været gode Venner siden Toget mod Biskop Gudmund; men en af Ravnssønnerne, Einar, havde desuden en Tidlang været med i Biskoppens Følge, og siden havde han og hans Broder med Venlighed modtaget og hjulpet deres Frænde Aron Hjørleifsøn, da denne, haardt saaret i Kampen paa Grimsø, tyede til dem for at undgaa Sighvats og Sturlas Efterstræbelser.[3] Hertil kom vel ogsaa, at Sturla efter Giftermaalet med Solveig maatte have alt at befrygte af Snorres Vrede.

---

[1]) Sturlungasaga IV. 33—36.

[2]) Af de tre Brødre droge Brand og Ingemund til Sturla paa Saudafell, men forbleve kun en kort Tid der; siden droge de til Stavaholt, hvor Ingemund blev om Vintren, medens dog Brand opholdt sig i længere Tid hos Sturla. Bergthor opholdt sig hos Thord Sturlassøn.

[3]) Der fortælles, at da Ravnssønnerne sluttede Forlig med Thorvald hjemme paa deres Gaard Eyre, stode Aron Hjørleifssøn og deres Svoger Odd Olessøn oppe under Birket og vilde ikke deeltage i Forliget. Arons Moder Sigrid var en Sønnesønnedatter af Gaard svarte, Ravns Farfader.

Det var derfor kun faa Uger efter at Sturla havde hjemført sin unge Hustru. til Saudafell, at han havde en Sammenkomst med Thorvald Vatnsfjording, ved hvilken de indgik ubrødeligt Venskab, saaledes at de gjensidigt skulde understøtte hinanden mod hvilken som helst Modstander. Til ydermere Bevis paa dette Forbund befuldmægtigede de endog een og samme Mand til at repræsentere dem begge og bestyre begges Godord paa det første efter indtræffende Althing, hvor de selv ikke agtede at indfinde sig (1223)[1].

Venskabet blev imidlertid ikke af lang Varighed. Den listige Thorvald, der alt for vel indsaa, at Snorre Sturlassøn ej længer kunde undlade at tage sig af sine Systersønner, havde kun indsmigret sig hos den unge, uerfarne Sturla, for at nyde Godt af hans Bistand til at afværge det Uvejr, der nu truede ham fra den mægtige Snorre. Han maa vel nok have skjønnet, at det ej kunde vare længe førend der udbrød aabenbart Fiendskab mellem Snorre og Sturla, og da vilde det være ham langt nyttigere at have Snorres end Sturlas Venskab. Overeensstemmende med denne Politik handlede han da, og brugte Sturla kun som et Redskab for sine egne Interesser. Paa hiint nys omtalte Thing, hvor hverken han eller Sturla indfandt sig, lod Snorre sin attenaarige Søn Urøkja[2]) indlede Søgsmaal mod Thorvald for Herferd, og Dommen faldt, at Thorvald skulde være fredløs Skogarmand, og have forbrudt saavel Gods som Godord. Man kunde ej vente at Thorvald godvillig vilde finde sig heri. Dommens Udførelse vilde saaledes fremkalde farlige og blodige Fejder, som det maatte være ønskeligt at forebygge. I denne Anledning havde derfor Sighvat, Sturla og Thorvald en Sammenkomst paa Saudafell, hvor Sturla bad sin Fader see til at faa mæglet et Forlig mellem Thorvald og Snorre. Sighvat var selv forstandig nok til at indlade sig herpaa, og Snorre, der maaskee allerede hemmelig havde aftalt sit Spil med Thorvald, lyttede venligt til hans Forslag, modtog siden endog Sturla og Thorvald selv paa det venskabeligste, og sluttede et Forlig, hvorved den haarde Dom aldeles ophævedes, og Thorvald ej alene beholdt sit Gods, men og sit Godord, imod at Snorre nød den Ære, selv at bestemme de øvrige Vilkaar, der altsaa maa have været temmelig lette: en Eftergivenhed fra Snorres Side, der vanskeligt kan forklares, naar man ikke antager, at der allerede, som nys antydet, var en hemmelig Forstaaelse mellem ham og Thorvald. Da Sighvat og Thorvald skiltes ad paa Tilbagereisen fra Stavaholt, lovede denne endnu at være hans Ven, ligesom Sturlas, men da Sighvat

1) Sturlungasaga IV. 36.

2) Syv Haandskrifter nævne „atten Aar", kun eet, den i den trykte Udgave fulgte Text, har „fjorten".

ıam paa Ordet, og bad ham at tilsige hans Systersønner, Jonssønnerne, Fred, gjorde han allerede betydelige Vanskeligheder, og lod sig kun med Nød og neppe bevæge dertil. Siden, medens Sturla var i Besøg hos in Fader nord i Eyjafjorden, indledede Thorvald endog Underhandlinger med Snorre om en endnu nøjere Forbindelse, og bejlede til hans Datter Thordis, skjønt Sturla just paa denne Tid var kommen paa en endnu mere nd sædvanligt spændt Fod med Snorre, da denne forsvarede og understøttede en Halvbroder af den paa Grimsø faldne Eyjulf, der havde dræbt o af Sturlas Meddeeltagere i Toget[1]). Snorre gav Thorvald et gunstigt Svar, „saaledes at denne kunde skjønne, at Snorre vilde unde ham den største Hæder, hvis han vilde være Snorres skyldige Medhjelper i Alt, ıvad Snorre ønskede udrettet, hvem det saa var imod"; og paa disse Betingelser blev Jaordet givet, og Brylluppet bestemt. Da begyndte rigignok Sturla, siges der, at fatte Mistanke om, at Thorvald ikke var ıam saa tro en Ven, som han ved Sammenkomsten med ham og Sighvat ıen forrige Sommer havde lovet at ville være[2]).

Medens Snorre Sturlassøn saaledes lokkede Thorvald Vatnsfjording ıver fra Sighvats og Sturlas til sit Parti, drev han ogsaa andre Planer til at forøge sin Indflydelse. Det var, som vi have seet, en Streg i Regningen for ham, at Sturla havde bortsnappet den rige Solveig Sæmundsdatter saa at sige lige for hans Øjne, da han netop tænkte paa at komme i Besiddelse af hende og hendes rige Arv. Men da denne Plan nu engang var gaaet overstyr, saa han sig om efter en anden rig Arving, hvis Formue kunde komme ham til Gode. En saadan var snart funden. Allerede ıen Gang da han, som det ovenfor er berettet, red i Følge med Solveig ra Kelda til Odde for at skifte Arven efter Sæmund, mødte han n Kvinde, der kom ridende i en besynderlig Dragt; nemlig med en ılaa Fryndsetrøje, hvis Fryndser hun havde syet rundt om Hovedet Stedet for al anden Bedækning. Snorre vidste endnu ikke hvem ıet var, og fandt hendes Optog højst løjerligt. Da fik han vide, det ıar Hallveig, Orm Jonssøns Datter og Bjørn Thorvaldssøns Enke, ıer ansaaes for den rigeste Kvinde paa Island[3]). Men optagen, som ıan dengang var, af Tanken om Solveig og hendes rige Arv, bekymrede han sig for det første intet om den underlige Hallveig Ormsdatter. Siden efter var det en anden Sag. Hendes Rigdomme vare nu

[1]) Sturlungasaga IV. 37. 38.

[2]) Sturlungasaga IV. 38.

[3]) Sturlungasaga IV. 36. Om Hallveig Ormsdatter og Bjørn Thorvaldssøn, se ovenfor S. 839.

endog blevne betydeligt forøgede ved hendes Mørbroder Kolskegg den ri-ges just paa den Tid indtrufne Død [1]), og hun var nu i Ordets egent-ligste Forstand med Hensyn til Formue det aller ypperste Parti paa hele Øen. For Snorre maatte en Forbindelse med hende saaledes endog være fordeelagtigere, end med Solveig. Vel havde hun to umyndige Sønner, Kløing og Orm, men disses store Formue var allerede affondret fra Moderens, og dertil stod den under hendes Bestyrelse, saa at den, der fik hende, ogsaa fik dette Gods at raade over. Snorre var ikke et Øjeblik tvivlraadig om, hvad han her skulde gjøre. Han begyndte med sin sædvanlige Klogskab at bearbejde hendes Svigerfader, Thorvald Gissursføn, der var at betragte som hendes Værge. Thorvald havde hidtil, som vi have seet, staaet i det nøjeste Venskabsforhold til sine nordlandske Svogere og Frænder. Men det var ligesom om man paa begge Sider anede, at Venskabet stod paa svage Fødder. Der fortælles saaledes, at da Sighvat var ved sin Søns Bryllup paa Runa hos Thorvald, kaldte denne sine Børn frem, for at Sighvat kunde tage dem i Øjesyn, og forestillede ham navnligt sin femtenaarige Søn Gissur, af andet Egteskab, med de Ord: „her er min Yndling, Sighvat Bonde; det var mig overmaade kjært, om du fandt at han tegnede til at faa Held med sig". Sighvat betragtede ham da, siges der, en Stund taus, medens Gissur stod og saa ham djervt ind i Øjnene; endelig svarede Sighvat ganske kort: „heldig bliver han vist; men jeg synes ikke videre om de barske Bryn." Siden, da Thorvald efter Bryllupsgildet fulgte Sighvat paa Vejen, talede de, heder det, mangt og meget om deres Venskab, og Sighvat bad ham ved Afskeden paa det højtideligste, med ham at sørge for at deres Børn, der vare saa nøje beslægtede med hinanden, stedse vedligeholdt deres indbyrdes Venskab. Men det Svar, han fik af Thorvald, var ikke opmuntrende, thi denne saa ned for sig med en mørk Mine og sagde kun disse Ord: „det har ingen Nød, saa længe vi to begge ere i Live [2])". Disse Udsagn tyde aabenbart paa en gjensidig Følelse af at man ej ret passede for hinanden. Hvad Thorvald særskilt angaar, da var han nu træt af det urolige Høvdingeliv; han havde oplevet sin ældste Søn Bjørns Drab, og hans yngste og kjæreste Søn Gissur var voxet op til en haabefuld Yngling [3]), hvilken han med Tryghed kunde overlade sin verdslige Magt og sit Gods; selv tænkte han derfor paa intet mindre end

---

[1]) Kolskeggs Død henføres i Analerne til 1223.

[2]) Sturlungasaga IV. 36. Thorvalds Søster Thurid var, som det tidligere er viist, Moder til Sighvats Hustru, Halldora Kolbeinsdatter, og Thorvalds Hustru Thora Gudmundsdatter, var Syskendebarn til Solveig.

[3]) Han havde ogsaa endeel andre Sønner af første Egteskab med Jora, der alle synes at være døde i deres Barndom, undtagen Teit, der blev Prest

at drage sig fra Verden, og oprette et Kloster, for der at indtræde som Munk. Det er ikke usandsynligt, at den verdsligsindede, ærgjerrige Sturla under disse Omstændigheder har gjort et mindre behageligt Indtryk paa ham, og at han navnlig ikke ventede sig noget Godt for Sønnen Gissur af hans Omgang og Venskab. Men alt dette faldt sig belejligt for Snorre, og han undlod ikke at benytte sig deraf paa det klogeste. Om Vaaren 1224, heder det, samme Vaar, Snorre havde bortfæstet sin Datter til Thorvald Vatnsfjording, red han syd over Heiden til Thorvald Gissursøn, og samtalede mangt og meget med ham. Kolskegg den rige, Hallveigs Morbroder, havde, sandsynligviis efter Thorvalds eller Broderen Biskop Magnus's Bøn, testamenteret endeel Gods til det Kloster, hvis Oprettelse nu var paa Bane, og intet var rimeligere end at Thorvald raadførte sig med den erfarne, forretningskloge Snorre, der desuden var Lovsigemand, om hvorledes Sagen bedst kunde komme i Gang. Da man ved denne Lejlighed nødvendigviis ogsaa maatte komme til at tale om Thorvalds Formues-Omstændigheder, Kolskeggs Efterladenskab og Hallveigs Arv overhoved, var det en let Sag for Snorre at bringe sine egne Anliggender paa Bane. Og Enden paa Raadslagningerne blev, at Snorre og Thorvald indgik et nøje Venskabsforbund, at der aftaltes et Giftermaal mellem Thorvalds Søn Gissur og Snorres Datter Ingebjørg, og at Thorvald lovede at anvende sin Indflydelse hos Svigerdatteren Hallveig for at faa hende til at flytte til Snorre og stifte fælles Bo med ham: en Forføjning, der lige saa lidet i Sagaen omtales med nogen Misbilligelse eller Forundring, som den hos Samtiden synes at have vakt nogen Opsigt, og det uagtet Snorres Hustru Herdis Bersedatter endnu var i Live [1]), hvorfor man maa antage, at Snorre havde gjort Skilsmisse med hende, hvad der ogsaa bestyrkes deraf, at vi i 1229 finde hende boende paa sin Fædrenegaard Borg. Hvad Klostret angaar, da kjøbte Thorvald dertil, vistnok efter Snorres Raad, Vidø i Kjalarnesthing, og drev saa ivrigt paa Oprettelsen, at det allerede efter et Par Aars Forløb kom i Stand og kunde indvies, som det nedenfor nærmere skal omtales [2]). Sikret ved det nye Forbund med begge de mægtige Thorvalder, og med Udsigt for Øje til at

og allerede i 1219 valgtes til Lovsigemand, en Værdighed, han siden oftere beklædte, men uden dog at tage nogen synderlig Deel i de politiske Fejder.

[1]) Sturlungasaga V. 7. Herdis Bersedatter døde nemlig efter Annalerne, ikke førend 1233. (Denne Notits er, vistnok kun ved en Forglemmelse udeladt i den Arnamagnæanske Udgave, thi den findes i den ypperlige Codex Regius, aftrykt i Langebeks Scr. rer. Dan. 3die B.).

[2]) Oprettelsen af Vedø Kloster henføres i Annalene til 1226, skjønt Sturlungasaga synes at antyde 1225.

vorde Islands aller rigeste Mand, søgte Snorre end mere at forøge sine Venners og Forbundnes Tal ved at vinde sin Broder Thord, med hvem han i den sidste Tid var kommen paa en spændt Fod i Anledning af Arven efter deres Moder Gudny, der var død i hans Huus 1221, og hvis efterladte Kostbarheder han havde bemægtiget sig, skjønt hun tidligere havde bestemt dem for Thords Søn Sturla, hvilken hun havde opfostret. Han sendte Bud til Thord, strax førend denne skulde drage til Things, og lod ham bede, paa Hjemrejsen at see indom til sig, tilføiende at de burde lade alt indbyrdes Uvenskab fare, og vise hinanden broderlig Kjærlighed. Thord kom allerede paa Vejen til Thinget, og Snorre modtog ham med aabne Arme, viste ham den største Venlighed, og sagde at Brødre aldrig burde trættes om lumpne Penge. Thord var let vunden, og da Snorre mærkede at han kunde være sikker paa ham, rykkede han ud med hvad han egentlig havde paa Hjertet, idet han spurgte ham, hvor længe deres Brodersøn Sturla skulde sidde inde med deres fædrene Godord, det saakaldtes Snorrunga-Godord. Det er nemlig ovenfor omtalt ¹), at Thord, skjønt den ældste af Brødrene, ved Faderens Død ikke fik dette Godord, men at det tilfaldt Sighvat; denne havde siden givet Sturla det ved hans Giftermaal til „Mund". Thord svarede, at der i denne Henseende allerede var saa godt sørget for hans ældste Søn Bødvar, at han ikke trængte til større Magt, men at han nok kunde ønske noget for sine andre, uegte Sønner, skjønt det var tvivlsomt, hvor vidt de duede til at være Høvdinger. Dette Svar røbede vel nogen Uvisshed fra Thords Side, men dog umiskjendelig Lyst til at gaa ind paa Forslaget. Snorre overvandt let hans Skrupler, og Enden blev, at Thord overdrog ham Fuldmagt til i hans Navn at foretage, hvad han maatte finde fornødent. Tiden var dog endnu ikke kommen til nogen aabenbar Demonstration; Snorre vilde kun foreløbig sikre sig. Alligevel kunde Thord ikke afholde sig fra denne Gang paa Thinget at tage den til Snorrunga-Godordet hørende Thingbod i Besiddelse, og derved ikke utvetydigt at give sin Hensigt tilkjende. Sturla gjorde imidlertid ingen Ophævelser derover, og Forholdet mellem ham og Thord var tilsyneladende nok saa godt. I Følge med Thord var Ravnssønnerne, der, ængstede af Thorvald Vatnsfjordings Efterstræbelser, havde taget deres Tilflugt til Snorre, og efter hans Raad havde stillet sig under Thords Beskyttelse og midlertidig overdraget ham deres Godord. Endnu, som det synes, førend Thinget var til Ende, flyttede Hallveig Ormsdatter virkelig til Snorre og gjorde Helningsfællig med ham, hvorhos Snorre tog hendes Sønner Kleings og Orms Gods, der beløb sig til ikke mindre end 960 Hundreder, under

¹) Se ovenfor S. 812.

Bestyrelse [1]). Nu var han virkelig Islands rigeste Mand, skjønt hans forsig-
ge Broder Thord ikke spaaede ham gode Følger af dette Skridt. Strax
fter stod Gissur Thorvaldssøns og Ingebjørg Snorresdatters Bryllup med
or Stads paa Reykjaholt, da det her var belejligst for Biskop Mag-
us, som just visiterede paa Vestkanten og hvis Nærværelse ved Festen
Broderen Thorvald særdeles ønskede. Og endnu samme Høst, altsaa kun
ua Uger senere, stod Thorvald Snorressøns og Thordis Snorresdatters
Bryllup, neppe mindre prægtigt, paa Stavaholt. Saaledes var Snorres
obbelte Forbindelse, med Thorvald Gissurssøn i Syd og Thorvald
Vatnsfjording i Nord, fast beseglet, som han vistnok troede, uden at have
ogen Anelse om, hvor forskjelligt Alt i Tidens Løb vilde ordne sig [2]).
Nu troede han sig tillige saa sikker i sin Sag, at han det næste Aar
aa Althinget, hvor baade han selv, Thord og Thorvald Vatnsfjording
aa den ene Side, og Sighvat og Sturla paa den anden Side indfandt
ig med store Følger, aabenbart fremsatte Fordringer paa Snorrunga-
Godordet i Thords Navn, medens hans Søn Jon Murte, der Aaret
orud var kommen tilbage fra Norge, tillige anklagede Sturla for Her-
erd, da han nemlig havde hjulpet en af Jonssønnerne, som nu efter
Snorres og Thorvald Vatnsfjordings Forening havde søgt Tilflugt hos
iam, til voldelig at bortføre en anseet Kvinde, for mod hendes Vilje at
tinge hende til Egteskab [3]). Sturla synes endnu ikke ret at have villet
ro, at Thorvald var gaaet over paa Snorres Parti, og lod ham spørge,
m han ikke nu vilde staa ham bi, ifølge deres gjensidige Løfte til hinan-
en. Men han fik snart Troen i Hænderne, da Thorvald svarede at han
un vilde hjelpe Sturla paa de Vilkaar at han overlod den hele Sag til
Snorres Afgjørelse; vægrede han sig herved, maatte han ej vente, at Thor-
ald vilde forlade Snorre. „Herpaa indlader jeg mig aldrig", svarede
Sturla, og min Fader, der gav mig Godordet, skal svare for denne Sag;
erimod ønskede jeg gjerne at Snorre vilde bringe et Forlig i Stand mel-
em Thorvald og Ravnssønnerne, for at ikke ogsaa denne Sag skal gjøre
Ondt værre imellem os." Thi ogsaa Ravnssønnerne havde nu, ude af
Stand til at værge sig mod Thorvald, der aldeles spillede Mester i hele

---

[1]) Alene disse „aatte hundrede Hundreder" var lige saa meget, som Snorre i sin Tid havde faaet med Herdis Bersedatter, eller 19200 Ører.

[2]) Sturlungasaga IV. 39.

[3]) Denne Kvinde var den rige Joreid Hallsdatter, der havde været gift med Thord Narvessøn, og havde med ham en Datter, Helga, som siden blev gift med Sturla Thordssøn. Hun vilde, siges der, ikke gifte sig igjen, for ej at forminske sin Datters Formue, og da man havde bragt hende til Saubafell vilde hun ej smage Mad saa længe hun var der, saa at man maatte skikke hende tilbage igjen.

den nordvestlige Deel af Øen, og overladte til sig selv af Snorre, taget sin Tilflugt til Sturla og fundet Beskyttelse hos ham, imod ganske at overdrage ham deres Godord. Intet Forlig kom dog i Stand, og Sturla forlod endog Thinget, førend Dommerne traadte sammen. Siden fik Sighvat Bortførelsessagen henstillet til Biskop Magnus's Afgjørelse, og denne bestemte en betydelig Pengebod. Dermed var denne Sag afgjort, men med Godordet stod det endnu hen som før. Der gik nu et Aars Tid hen, hvori intet blev foretaget, deels, som det synes, fordi Sturla var beskjeftiget med andre paatrængende Anliggender, deels og fordi der indtraf en stor Dødelighed paa Kvæget, hvorved mange lede store Tab, hvilke kun de færreste kunde bære med saadan Rolighed som den rige Snorre, der, uagtet han paa eengang mistede 120 Nød, alligevel holdt et stort og usædvanligt glimrende Juleselskab „efter norsk Skik", som det udtrykkeligt tilføjes ¹). Det følgende Vaar søgte Thord og Snorre paa korteste Maade at bringe Sagen til Ende, idet Thord i Forening med Snorres Søn Jon Murte uden videre holdt Thorsnesthing, og dertil paa egen Haand, som det hed, tiltoge Snorrunga-Godordet, det vil sige, erklærede sig for dets rette, arvelige Besiddere, hvem de dertil hørende Thingmænd alene skyldte Lydighed. Sturla havde ikke Styrke nok til at hindre det, og maatte med Harme see derpaa. Men da Sommeren kom, og Snorre var dragen til Althinget med et stort Følge, medens Thord endnu sad hjemme, samlede Sturla i al Stilhed Folk, og drog med dem ganske uformodet til Hvamm, hvor Thord boede, for, som han sagde, at lære denne ikke at styre ene med Snorrunga-Godordet, som paa Thorsnesthing. Dog forbød han strengeligt at tilføje Thord selv eller hans Sønner nogen Skade, og først da han intet Svar fik paa sin Anmodning til Thord om at komme ud og tale med ham, gav han Befaling til at bryde ind i Huset. Da dette var skeet og et Par af Forsvarerne vare blevne dødeligt saarede, angrede han selv, hvad han havde gjort, og skjenkede Thord med alle dennes Mænd Grid, hvilken Thords Søn, den siden som Skald saa berømte Olaf (Hvitaskald) tillyste med den sædvanlige Formular. Derpaa red Sturla hjem igjen, og noget Forlig sluttedes ej. Da Thord strax efter kom til Thinget, tilbød Snorre ham strax at følge ham til Saudafell med saa mange Folk han ønskede, for at lade Sturla undgjelde Overfaldet. Men den redelige Thord afslog at benytte sig af dette Tilbud, da Griden var be-

¹) Sturlungasaga IV. 45. Blandt Snorres Gjester ved denne Lejlighed ar-nes Hallveigs Sønner Kløing og Orm, Thord Sturlassøns Sønner, Olaf, Sturla, Thord, Søn af Thorvald Vatnsfjording, Sigurd, Halldora Or-datters Broder, m. fl., samt endelig den norske Hirdmand Baard unge, der var gift med Dagfinn Bondes Datter.

stemt at skulle gjelde til Midsommer. Overhoved danner den Ærlighed og Ridderlighed, begge Frænder viste mod hinanden i denne Strid, en smuk Modsætning til Snorres Underfundighed, og til den Lavhed og Ondskab, hvormed de fleste øvrige Fejder førtes. Ud paa Høsten traf Thord tilfældigviis sammen med Sighvat og Sturla hos en fælles Bekjendt, og de talte, heder det, nok saa venskabeligt sammen om Heste og alskens Nyheder; først da Godordssagen kom paa Bane, maatte de afbryde Samtalen. Vaaren efter (1228) blev der afsagt Voldgiftskjendelse i Anledning af Sturlas Overfald paa Hvamm, og Voldgiftsmændene dømte, foruden store Bøder til alle de Saarede og for selve Overfaldet, ikke mindre end 60 Hundreder Trealensøre for Attentat mod Thords Liv. Sturla svarede hertil: „det er slet ikke for meget til de saarede, og jeg skal ærligt og redeligt betale det; det er ogsaa ganske i sin Orden at jeg undgjelder for de Mænd, der deeltoge med mig i denne uvittige Ferd; men derimod anseer jeg det aldeles utilbørligt, at jeg skal bøde for noget Attentat mod min Farbroders Liv, thi det kunne de Mænd, der vare med, noksom bevidne, at jeg ikke vilde hans Død. Heller ikke vil jeg for Eftertiden tviste med ham om noget som helst Gods, hvorom vi endnu ej ere blevne forligte". Efter at der heller ikke paa Althinget i dette Aar var kommet til nogen Afgjørelse angaaende Godordet og Snorre havde tilbageviist et Forligstilbud fra Sturla, drog han i Følge med Thorvald Vatnsfjording, og med en Folkestyrke af henved 400 Mand lige til Saudafell, for at underlægge sig Sturlas Thingmænd. Han opfordrede ogsaa Thord til at være med; denne svarede, at han alene vilde følge med for at see til, at alt løb saa lempeligt af, som muligt, og at han derfor endog vilde underrette Sturla om det forestaaende Besøg. Snorre sagde at han fik gjøre hvad han vilde, og Thord sendte Bud til Sturla med det Raad, ikke at oppebie Besøget hjemme, et Raad, som Sturla ogsaa strax fulgte. Snorre fandt derfor ingen Modstand, stevnede alle Sturlas Thingmænd sammen, lod dem højtideligt erklære sig for hans Thingmænd, og tog Troskabsed af dem. Anden Afgjørelse fik, som det synes, Godordssagen ikke; Snorre, som den mægtigste, satte sin Vilje igjennem, men nogen Retsdom eller Voldgiftskjendelse synes aldrig at være afsagt. Snart indtraf andre Begivenheder, der stillede den i Skyggen [1]).

Thorvald Vatnsfjording havde, som det nys er berettet, ledsaget Snorre paa Rejsen til Saudafell, og vilde derfor rejse lige hjem til Isafjorden. Thord bad ham ved Afskeden tage sig vare for Ravnssønnerne, hvis Opholdssted ingen for Øjeblikket kjendte, og som upaatvivleligt vilde efterstræbe hans Liv. Thorvald takkede for hans gode Vilje, men sva-

[1]) Sturlungasaga IV, 46—48.

rede overmodigt, at hvad der saa end hændte, kunde dog aldrig Ravnssønnerne blive hans Banemænd. Disse vare dog farligere end han troede. Einar Ravnssøn, der imidlertid havde opholdt sig i Nærheden, satte ved Efterretningen om Thorvalds forestaaende Hjemrejse strax over til Flate, hvor hans Brødre vare, og sejlede med dem og flere Venner ind i Thorskafjorden, hvor de lagde sig i Skjul, oppebiede Thorvald, omringede den Gaard, hvor han om Lørdagen den 5te August havde taget Natteleje, og brændte ham inde [1]). Dette Endeligt var ham værdigt, og, skjønt seent, rammedes han dog tilsidst af den Straf, han havde fortjent for sin skjendige Utaknemlighed mod sin ædle Velgjører, Ravn. Men for hans Omgivelser var hans Død til liden Lettelse, thi hans Sønner, af hvilke Thord og Snorre strax efterfulgte ham i Godsets og Høvdingedømmets Bestyrelse, traadte ganske i hans Fodspor. Deres første Bestræbelse var naturligviis at tage blodig Hevn for Faderens Drab ej alene over Ravnssønnerne, men ogsaa, og det fornemmelig, over deres Beskytter Sturla, hvilke de endog, skjønt neppe med Rette, betragtede som den egentlige Ophavsmand til Drabet, da han ej kunde andet end harmes over Thorvalds Løftesbrud og Frafald. Ravnssønnerne havde ogsaa umiddelbart efter Drabet begivet sig til Sturla, som vel ikke vovede at beholde dem hos sig, saa nær ved Thorvaldssønnernes Raaderum, men sendte dem til sin Fader Sighvat, hos hvem de fandt en god Modtagelse [2]). Sturla selv var sig fuldkommen bevidst, at Thorvalds Sønner fornemmelig vilde rette deres Hevn mod ham. Dette lagde han for Dagen ved strax efter Drabet at sende en Prest til Snorre Sturlassøn og forlange Grid af ham til en Sammenkomst med Vatnsfjordingerne for at handle om Forlig [3]), og siden, da der intet blev deraf, at tilbyde Vatnsfjordingerne selv Forlig i Ravnssønnernes Navn, skjønt ligeledes forgjæves, da Thord Thorvaldssøn tvert imod sigtede ham og hans Fader Sighvat for at have stræbt Thorvald efter Livet [4]). Vatnsfjordingerne tørstede kun efter Hevn. Allerede den følgende Vinter (1229) lidt efter Helligtrekongers Dag, samlede de Folk til sig, og droge afsted for at overfalde Sturla paa hans Gaard Sandafell. Blandt de mange lignende Tog, hvorom Islands Sagaskrivere have efter-

[1]) Sturlungasaga IV. 50. Den her angivne Dag er vigtig til at bestemme Aarstallet, der ej udtrykkeligt anføres i Sagaen, det var nemlig Lørdag efter Olafsmesse siden (8de August), der siges at falde paa en Thorsdag. Dette indtreffer netop i Aaret 1228.

[2]) Sturlungasaga IV. 102.

[3]) Sammesteds. En partiel Grid blev fremsagt af Presten Styrme Frode, der nu første Gang nævnes.

[4]) Sturlungasaga V. 1.

ladt Beretninger, er der neppe noget, ved hvilket saa stor Vildhed og Grumhed blev lagt for Dagen, som paa dette; ej at tale om, at man i Hedendommens Tider bar sig menneskeligere ad, har man — hvad der vil sige meget — neppe engang i den frygtelige Sturlungatid let for at paavise noget saa uhyggeligt. I Stedet for at gaa lige fra Isafjorden over til Breidafjorden, gik de først over Fjeldene til Steingrimsfjorden, og videre næsten lige til Rutafjorden, hvor de med eet drejede mod Vest over Hejden og kom lige ned i Laxaadalen, en Miils Vej nordefter Saudafell. Her toge de først ind paa en af de nærmeste Gaarde, og forsynede sig med tilstrækkeligt Forraad af Brændeved, om det skulde behøves, siden droge de, efter at have bundet alle Husets Folk, atter til Fjelds, og videre langs Aassiden, indtil de kom til en Fjeldkløft lige over Saudafell, hvor de ventede, indtil Mørket faldt paa. Da ilede de ned til Gaarden, femti i Tallet, med Larm og Gny, fuldt og fast bestemte paa at angribe Sturla, hvad enten han havde faa eller mange Folk hos sig, og paa at brænde ham inde, hvis de ej kunde fælde ham ved Vaabenmagt. Men heldigviis for Sturla var han ikke hjemme; thi netop samme Dag var han rejst østefter til Midtfjorden, for at mægle et Forlig. En Kone i Nabolaget havde sendt ham Bud, at han ikke burde være hjemme, „da Ufredsfylgjer vare komne i Heredet" [1]). Det lader dog ikke til at det var denne Advarsel, som bestemte ham til at drage bort, thi havde han haft Anelse om noget forestaaende Overfald, vilde han vistnok just være bleven hjemme. Hans Hustru Solveig, som han elskede højt, havde for faa Dage siden født en Datter til Verden, og var den Dag netop flyttet ind i den saakaldte Stue [2]), hvor hun laa med sit spæde Barn og sin Moder Valgerd. Af vaabenøvede Mænd var der ikke mange hjemme paa Gaarden; og de fleste synes at have ledsaget Sturla; derimod var der en heel Deel Fruentimmer og Tjenestefolk. En Fremmed, der nys var kommen i Besøg, havde, besynderligt nok, just den Aften taget Bommene fra Døren, idet han gik ud; det hed siden, at han var en af Fienderne udsendt Forræder, men han benegtede det. Den første, der opdagede Fienderne, var en Barnepige, som just befandt sig ude paa Gaarden og hørte dem komme; hun styrtede ind, slukkede alle Lysene i Skaalen, lagde sig ind i Veggesengen til den lille Gudny, Sturlas og Solveigs ældste Datter, saaledes at hun ganske skjulte hende, bredede derpaa en Dyne over sig, gjorde Korsets Tegn over Barnet, og befalede

---

[1]) Sturlungasaga V. 2. Den her omtalte Kone havde det i den Tid paa Island sjeldne bibelske Navn Rachel.

[2]) Stuen sees her at have været forskjellig fra den store Hall eller Skaalen, der ogsaa stundom kaldtes „Stuen", se ovenfor S. 797.

sig og hende Gud i Vold. Imidlertid besatte Fienderne alle Udgangene; de øvrige stormede med Eder og Trusler ind i den prægtige, tjeldede og skjoldhængte Skaale, og gik fra Sengerum til Sengerum, stikkende og huggende for Fode, uden Hensyn til Alder eller Kjøn, saa at den hele mørke Hall snart gjenlød af Kvinders og Saaredes Skrig. Dog traf det sig saa heldigt, at intet Stik eller Hug rammede den tro Tjenestepige eller Barnet, hvad enten nu Voldsmændene i Mørket kom til at gaa dette Rum forbi, eller Dynen, hun havde bredt over sig, tog imod. Imidlertid havde man faaet Lys, og Thord selv styrtede med draget Sverd ind i Koven, hvor Sturla plejede at sove, idet han raabte paa Dale-Frey [1]) — saaledes kaldte man spotviis Sturla — og sagde at han ikke skulde ligge der og skjule sig. Men snart overbeviste han sig om, at ingen var der inde, og blev, som han selv siden sagde, lige saa ilde tilmode derved, som han var glad, da han brød ind i Koven i sikker Forventning om at træffe Sturla. I nærmeste Rum laa der to Mænd, hvoraf den ene var en Prest; man stak og hug først efter Presten, der værgede sig saa godt han kunde med en Pude; da raabte hans Sengkammerat, at de skulde lade Presten være i Fred og heller vende sig mod de Ulærde: man gjorde saa, og den opofrende Sengkammerat fik Ulivssaar. Endnu havde Solveig og hendes Moder i deres afsides Stue været forskaanede for noget uvelkomment Besøg; de vidste ikke engang, da de vaagnede, hvad al den Larm skulde betyde, og sendte en Mand hen for at faa see, hvad der var paa Ferde. Han blev strax dræbt; og da han ikke kom igjen, sendte Valgerd en Pige; men neppe var hun kommen tilbage med det frygtelige Budskab, at der var Ufred paa Gaarden, førend Fienderne brøde ind med brændende Fakler, ransagende højt og lavt, for at see om Sturla skulde være der, da de ikke fandt ham i Koven. Thord og hans Broder gik lige hen til Solveigs Seng med dragne, blodige Sverd, rystede dem truende imod hende, og sagde, at det var de samme Vaaben, hvormed de havde farvet Dale-Freys Lokker. Den svage, forfærdede Kone faldt i Afmagt, men Valgerd sagde, at de ej behøvede at lede efter Sturla der inde, eller at stikke under Tjeld og Vægge; de vilde faa andet at bestille, inden Sturla havde opgjort sin Regning med dem, end at forgribe sig paa Kvinder og Arbejdsfolk. De svarede, at de ej vilde aflade, førend de havde hans Hoved. „Denne Gang," svarede hun, „er det undsluppet eder, og det er ikke eder forundt at tage hans Liv." Da de endelig havde overbeviist sig om at han ikke var i Stuen, ledte de efter ham over hele Gaarden, thi endnu vidste de ikke, at han var borte. Alle de, der vare i Skaalen, saarede og

[1]) Det Strøg, hvor Saudafell laa, kaldtes nemlig Dalene, hvoraf ogsaa den nuværende Dalesyssel har sit Navn.

lemlæstede saavel som uskadte, bleve nu førte ind i Stuen og bevogtede der, medens alle Gjemmer bleve opbrudte og Indholdet ranet, til en Værdi af 70 Hundreder, hvoriblandt en Deel ypperlige, kostbare Vaaben af Sturlas Vaabenkiste. Ogsaa Solveigs Kiste blev aabnet, og man var allerede i Begreb med at tage en Eske, der indeholdt hendes og Moderens Guldsmykker, da en Kone greb dem, sigende at det dog var alt for haardt, om man ikke engang vilde lade hende beholde den nødvendige Salve til de Saarede. Man lod hende i Fred, og hun bragte Valgerd den kostbare Eske [1]). Voldsmændene bleve ikke færdige med at plyndre, førend det næsten var lyst. Da toge de alle de Heste, de kunde forefinde, og droge afsted. Thord sagde til Solveig, idet han gik: „i tvende Ting er min Forventning skuffet, idet jeg nemlig deels ikke fandt Sturla, deels ej har kunnet tage dig med." Saa snart de vare borte, sendte Valgerd et Ilbud efter Sturla for at melde ham, hvad der var skeet; et andet Bud sendtes ud for at opbyde Folk. En af Jonssønnerne kom samme Dag til Saudafell, og Solveig bad ham strax at sætte efter Voldsmændene, men Valgerd fraraadede det, da Sturla vistnok helst undte sig selv den Tilfredsstillelse at tage Hevn. En heel Deel Folk havde imidlertid samlet sig paa en af Nabogaardene, og vilde sætte efter de bortdragende Voldsmænd, men opgav det, da man forestillede dem, at de allerede havde faaet Forspring. Da Sturla fik Ulykkesbudet, spurgte han strax om Solveig var kommen til nogen Skade; da man svarede, at hun var uskadt, gjorde han ikke flere Spørgsmaal. Mange opmuntrede ham til strax at samle Folk og tage Hevn, men han svarede, at han ej vilde forhaste sig dermed, og skyndte sig kun for det første hjem. Her fandt han stor Ødelæggelse. Femten Mennesker vare saarede, deraf sex Kvinder; en af disse, en gammel Kone, var ynkeligt tilredt, idet begge Brysterne vare hugne af hende; hun døde ogsaa tre Dage derefter; af Mandfolkene døde tvende, andre bleve Krøblinger for Levetid. Det prægtige, vel forsynede Huus var aldeles udplyndret og besudlet; Blod fløb paa alle Gulve, al Drik var spildt, og overhoved alt udskjemt, som ikke kunde medtages [2]).

Efterretningen om dette Overfald gik som en Løbeild over hele Landet, og alle priste Sturla lykkelig, at han ej havde været hjemme, men dadlede Snorre, hvis han, som man mistænkte ham for, havde været vidende om hvad Vatnsfjordingerne havde fore [3]). Sturla selv var af denne Tro, og stevnede ikke længe efter de omboende Bønder til sig, for

---

[1]) Denne Guld- eller Juveel-Eske kaldes i Sagaen „Gulldhuus".

[2]) Sturlungasaga V. 3—4.

[3]) Sturlungasaga V. 5. Her anføres flere Vers, som bleve kvædede i den Anledning.

at kræve deres Hjelp til et Tog mod Snorre. Men alle, eller de fleste af dem, havde, som vi vide, nys svoret Snorre Troskabsed, og gjorde derfor Indvendinger mod at fare, saa at Sturla tilsidst ærgerlig hævede Mødet og sagde, at han heldigviis ikke behøvede at spørge Dalemænderne ad om alt hvad han vilde gjøre. Lidt efter rejste han hen til sin Fætter Kolbein unge, Arnors Søn, der for fire Aar siden var kommen tilbage og havde bosat sig paa sine Ættegaarde i Skagafjorden, samt egtet Snorre Sturlassøns Datter Hallbera, efter at hun var bleven skilt fra sin første Mand Arne Oreyda [1]). Det var upaatvivleligt Sturlas Hensigt at anmode Kolbein om at staa ham bi, enten mod Vatnsfjordingerne eller mod Snorre, og Kolbein, hvem Egteskabet med den indbildske, uelskværdige og dertil svgelige Hallbera just ikke bandt synderligt til Snorre, vilde vel heller ikke have negtet ham denne Hjelp, især da Sighvat endnu, saa længe han var ung, havde meget at sige hos ham. Men uheldigviis — eller rettere heldigviis for Landet — kom Sturla ved en Kapløben med Kolbein til at forstrække en Sene i Foden, saa at han en Tidlang ej kunde gaa paa den, ja endog i Førstningen laa til Sængs. Dette gjorde ham uskikket til Vaabenferd. Da Sommeren kom, red Snorre til Things med 840 Mand; hans Broder Thord med Sønnen Bødvar sluttede sig til ham med henimod 260 Mand; den hele Styrke udgjorde altsaa 1100 Mand. Vatnsfjordingerne vilde ogsaa støde til ham med 240 Mand, og røvede paa Vejen Kvæg fra Sturla, men man fandt det raadeligere at lade dem blive tilbage paa Reykjaholt. Sighvat og Sturla kom ligeledes hel mandsterke nordenfra, og til dem sluttede sig alle Østfjordingerne, navnlig Orm paa Svinafell, en Søn af Jon Sigmundssøn, samt endelig Kolbein der havde Hallbera med, men, som det synes, alene for at sende hende tilbage til Faderen, da han bragte hende til dennes Bod, og siden, da han drog fra Thinget, lod hende blive tilbage uden engang at spørge efter hende. Gissur Thorvaldssøn, Snorres anden Svigersøn, indfandt sig ligeledes med en Mængde Folk, men uden at tilkjendegive, hvilken af Parterne han vilde hjelpe i Tilfælde af Strid; hans Fader Thorvald, nu Munk eller Kanonikus i det nys oprettede Vedøkloster, var ligeledes tilstede, men kun som en Ven af begge Parter, for at hindre Slagsmaal. Rimeligviis var det ogsaa Gissurs Hensigt, hvis det kom til Kamp, at adskille de Stridende. Det manglede ikke paa bitre Ord mellem Tilhængerne af hvert Parti, og det var maaskee endog kommet til Haandgribe-

[1]) Sturlungasaga IV. 39, 47. Arne var vistnok forlængst bleven ked af hende. Thi allerede strax efter Brylluppet viste hun sig uvillig til at forlade sit Fædrenehjem, og Arne, hed det, maatte derfor opholde sig den længste Tid paa Reykjaholt, da det ikke nyttede at være sammen med hende uden der. Sturlungasaga IV. 23.

ligheder, hvis ikke Sturla endnu havde været daarlig i sin Fod, og Snorre ej var bleven syg, saa at han maatte holde sig stille. Man maatte indskrænke sig til at bruge de sædvanlige Rettens Midler. Sighvat sagsøgte Vatnsfjordingerne for Overfaldet paa Saudafell, og Snorre sagsøgte Ravnssønnerne for Thorvalds Drab. Begge Parter fik deres Modstandere dømte fredløse, men uden at Dommen kunde blive bragt i Udøvelse, idet Sighvat fremdeles beskyttede Ravnssønnerne, og Snorre Vatnsfjordingerne. Saaledes stod Sagen som før uafgjort hen. Om Høsten gjorde Sturla et Tog til Isafjorden for at overfalde Vatnsfjordingerne, men disse bleve i Tide advarede, saa at de kunde komme bort, og han kom til Vatnsfjord just som Thord var sluppen ombord paa et Fartøj, og havde lagt saa langt fra Land, at Sturla ikke kunde naa ham. Hans Broder Snorre var borte i et andet Hered. Da lod Sturla, som vel var bleven ked af den til intet Udslag ledende Fejde, ham tilbyde Grid, om han vilde komme i Land og handle om Forlig. Thord, der vistnok befandt sig i samme Tilfælde som Sturla, modtog Indbydelsen, og det kom virkelig dertil, at Thord, som den mindst mægtige, og den der havde mest Brøde paa sin Side, overlod Sturla Selvdom, og lovede at mødes med ham paa et bestemt Sted den følgende Vaar for at høre Domsafsigelsen. Alligevel havde de begge saa liden Tro til hinanden indbyrdes, at de ej vovede at indfinde sig til Mødet uden med en betydelig Styrke paa begge Sider, og de nærmede sig hinanden med en saa ængstlig Forsigtighed, at de endog tilsidst fandt det raadeligst at skilles ad med uforrettet Sag for denne Gang, og bestemme et nyt Møde paa et andet Sted, hvor de sandsynligviis antoge, at de vilde være mindre udsatte for Svig paa den ene eller den anden Side [1]). Ogsaa her havde Thord, da det kom til Stykket, i Førstningen Betænkeligheder ved at møde, men kom dog omsider, og Sturla fik endelig afsagt Kjendelsen, der forpligtede Thord til at udrede en ikke mindre Sum end 90 Hundreder. Thord betalte det alt sammen, deels i Guld og Sølv, deels i Skibe og Drivtømmer; „vel var det meget", sagde han, „men det var Modtageren vel undt, thi", lagde han spydigt til, „langt heller vil jeg betale, end jeg vilde være i Sturlas Sted og modtage disse Penge efter at have lidt saadan Overlast, især naar jeg ansaa mig for saa stor en Mand, som Sturla." Sturla svarede lidet dertil, og han skiltes nok saa sømmeligt fra Thord, men vi ville i det Følgende dog see, at hine Ord sank dybt i hans Hjerte og at han ikke glemte dem (1230) [2]).

---

[1]) Det første Møde skulde holdes paa Skaalanæs, lige ved Søen, hvor Sturla for sin Sikkerheds Skyld endog gik ud paa et Skjær. Sandsynligviis ansaa man sig mere betrygget i eller ved en Gaard.

[2]) Sturlungasaga V, 8—11.

Forliget mellem Sturla og Thord havde, paa hvor svage Fødder det end stod, dog den gode Følge, at der et Par Aars Tid var temmelig roligt i Landet [1]), og at der indtraadte et venskabeligere Forhold mellem Snorre, Sighvat og Sturla. Denne gjorde det første Skridt til at nærme sig Farbroderen; han besøgte ham hyppigt, siges der paa Reykjaholt, og lagde megen Vind paa at lade de Sagabøger afskrive, som Snorre satte sammen. Denne merkelige Ytring antyder umiskjendeligt, at Snorre især har benyttet denne Tid, da han nød forholdsviis større Rolighed, til at udarbejde de herlige historiske Verker, som vi nedenfor ville komme til at omtale udførligere, og hvorved han har erhvervet en langt større og hæderligere Navnkundighed, end ved sin politiske Virksomhed. Hermed er det dog ikke sagt, at han jo ogsaa tidligere, under sit bevægede politiske Liv har kunnet affee mangen en Stund til sine literære Foretagender, især da han, som en saa rig og anseet Mand, har kunnet benytte mange duelige Hjelpere, blandt hvilke vi i det mindste kjende een, nemlig den før omtalte Styrme Prest, kaldet den frode, der ej alene omtales som selvstændig Sagaskriver, men om hvem man tillige med Vished veed, at han i længere Tid enten var i Snorres Huus, eller i det mindste stod i et vist Underdanighedsforhold til ham [2]). Men under en almindelig Fred og Ro kunde Snorre dog mere udeelt hengive sig til sine literære Sysler, og naar det udtrykkeligt fortælles, at Snorre i det samme Aar, hvorom her er Tale, selv blev hjemme fra Althinget, men lod Styrme møde paa sine Vegne som Lovsigemand, — et Hverv, Styrme saa meget bedre kunde udføre som han selv allerede i 1210 havde været virkelig Lovsigemand [3]) — maa man næsten drage den Slutning, at dette har skeede, fordi Snorre ønskede at faa flere vigtige videnskabelige Arbejder fra Haanden. For den ridderlige, og selv efter de Tiders Maalestok særdeles dannede Sturla maatte den Underholdning, Farbroderens aandsfulde Samtaler og rige literære Skatte kunde forskaffe ham, være overordentligt tiltrækkende. Det følgende Aar (1231) udvexledes ogsaa venskabelige Budskaber mellem Snorre og Sighvat, efter at denne havde sendt Ravnssønnerne fra sig. Paa Thinget, hvor de denne Gang begge indfandt sig, omgikkes de særdeles venligt med hinanden, og da Snorre her kom i Uenighed med

---

[1]) Dette siges udtrykkeligt i Sturlungasaga V. 11.

[2]) Det var, som vi have seet, Styrme, der afsendtes i 1228, strax efter Thorvalds Drab, for at handle med Sturla om Grid, og virkelig fremsagde Formularen. Dette saavel som at Snorre sendte ham for sig til Thinget, viser tydeligt at han har hørt til Snorres Huusfolk, og maaskee endog været hans Haandsekretær og Kapellan. Som Skribent kan han ikke paa langt nær maale sig med Snorre. Der vil nedenfor blive talt udførligere om ham.

[3]) Islands Annaler.

den ansete Orm paa Svinafell, Jon Sigmundssøns Søn, tilbød endog saavel Sighvat som Sturla ham deres Understøttelse, saa at Orm ganske maatte krybe til Korset og underkaste sig Snorres Dom. Paa Hjemrejsen var Sturla, der havde samme Vej, som Snorre, i Følge med denne, og Urøkja, Snorres Søn, fulgte siden med Sturla til Saudafell [1]).

Langvarig kunde imidlertid ikke Freden blive, og paa forskjellige Hold trak der atter Uvejrsskyer op. For det første opførte Vatnsfjordingerne sig saaledes, at Sturla havde største Grund til at beklage sig over dem. Siddende med mange Folk, og udarmede ved den store Pengebod, vare de stedse i Forlegenhed for det nødvendige til Huusholdningen, og hjalp sig ved at fare om i alle de nærmeste Fjorde og inddrive vilkaarlige Bidrag, ej alene af deres egne, men ogsaa af Sturlas Thingmænd. Der klagedes naturligviis til Sturla herover, og man sagde at hans Venner aldrig vilde kunde aande frit, saa længe Thord var Høvding i Isafjorden. Vel lod han i Førstningen, som om han ej vilde høre efter saadant, men det er let at forstaa, at det lige fuldt maatte gjøre Virkning paa hans allerede med Nag mod Thord opfyldte Sind, ej at tale om, at han ikke engang uden at tilsidesætte sine Høvdingspligter kunde i Længden see med Ligegyldighed paa at Thord mishandlede hans Thingmænd. Her kunde man altsaa med det første vente en Fornyelse af den gamle Fejde [2]). Dernæst ytrede der sig allerede farlige Tegn til den Strid, der siden med saadan Voldsomhed blussede op mellem Gissur Thorvaldssøn og hans Svigerfader Snorre. I Aaret 1229 var baade Gissur og Jon Murte, Snorres Søn dragne til Norge. Gissurs Hensigt var kun den sædvanlige, at see sig om i Verden; Jon derimod havde rejst bort af Misfornøjelse over at Faderen ikke, paa hans Anmodning, havde villet oplade ham Stavaholt med en Deel Gods som Morgengave til Helga, Sæmund Jonssøns Datter, om hvis Haand han agtede at anholde [3]). Jon fandt en særdeles venlig Modtagelse hos Skule Jarl, der gjorde ham først til Hirdmand, siden endog til Skutilsvein. Efter at have tilbragt Vintren hos Jarlen i Nidaros, begav han sig om Vaaren til Bergen og besøgte den fra Oslo nys hjemkomne Kong Haakon, hos hvem han synes at være bleven antagen i samme Værdighed. Her traf han sin Svoger Gissur, der, som man næsten maa formode, havde opholdt sig Vintren over hos Biskop Arne [4]), og som

[1]) Sturlunga-Saga V. 12—14.

[2]) Sturlunga-Saga V. 11, 14.

[3]) Sturlungasaga V. 7.

[4]) Det heder nemlig siden efter, at Gissur sov i samme Herberge som Jon, uden at man erfarer at Biskoppen først da bad ham til sig, eller at det skede senere. Overvejer man, at Gissur sandsynligviis landede i Bergen, siden der ej tales om at han ikke kom i Berørelse med Jarlen, men og, at han da rimeligviis

nu ligeledes af Kongen var hædret med Skutilsveins-Titel [1]). Om Sommeren vilde Jon rejse tilbage igjen, men Kongen, der nu var hans Herre, forbød ham det, thi just i dette Aar indstevnede, som det nedenfor skal vises, Kongen og Jarlen i Forening Islands Høvdinger til sig, og da det fornemmelig maatte være af Vigtighed at Snorre indfandt sig, har Kongen vel villet forsikre sig derom ved at holde hans Søn tilbage, saa meget mere som Snorre tidligere just havde stillet denne Søn til Gissel for sine hidtil uopfyldte Løfter. Dette faldt noget ubelejligt for Jon, da ikke havde Penge nok til et længere Ophold og maatte sende en af sine Tjenere hjem efter flere; men Biskop Arne bragte ham for det første ud af Forlegenheden ved at indbyde ham til sig. Gissur, der, som sagt, maaske havde været Biskoppens Gjest hele Tiden, deelte Værelse med ham i Bispegaarden [2]). Det hændte sig en Dag i Julen lidt efter Nytaar, at begge Svogrene kom noget beskjenkede hjem fra et Drikkelag i Kongsgaarden, og da de hverken fandt Lysene tændte eller Sengene opredte, gav Jon sig til at skjende paa Tjenerne. En tilstedeværende Landsmand af ham, som han selv havde givet frit Ophold hos sig, søgte at undskylde disse, og derover blev Jon saa vred, at han tog et Vedtræ og slog til ham; den anden greb forbitret en Øxe og hug efter Jon, og Uheldet vilde at Gissur, som i det samme havde grebet fat paa Jon for at faa ham rolig, kom til at holde ham saaledes, at Hugget rammede ham lige i Hovedet. Jon spurgte strax, hvad det skulde betyde, at Gissur holdt ham under Hugget, men da Saaret i sig selv var lidet, brød han sig, da han var bleven ædru, ikke mere derom. Men da han var uforsigtig, og gik i Bad og Drikkelag som ellers, slog der sig Verk i Saaret, som paa denne Maade dog endte hans Liv, omtrent tre Uger senere [3]). Sommeren efter kom Gissur tilbage til Island, medbringende Jons efterladte Sager, og fortalte det Hele, saaledes som det var tilgaaet. Det manglede imidlertid ikke paa

ej traf Kongen, som om Høsten var dragen til Oslo, hvor han overvintrede, se ovenfor S. 747, jfr. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 164, 165 (I), er det højst sandsynligt, at Biskoppen har bedet den ansete Høvding om at være sin Gjest indtil Kongen kom. Og var først Gissur hos Biskoppen, bliver det saa meget forklarligere, at det kunde falde denne ind ogsaa at indbyde Jon.

1) Der staar i Sagaen VI, at Gissur blev gjort til Skutilsvein hos Kong Haakon, da han manglede en Vinter i 20 Aar. Dette er ikke rigtigt, thi Gissur var da fulde 20 Aar.

2) Deres Herberge var, heder det i Sagaen, nordenfor Christkirken, der hvor Prestegaarden nu er.

3) Nemlig St. Agnes Dag, 21de Januar. Han blev begraven, heder det i Sagaen, i Christkirken, der hvor Sanghusveggen nu er. Sturlunga-Saga V. 11.

dem, der fremstillede det paa en for Gissur mere graverende Maade, og hans Fader Thorvald saa sig endog nødsaget til at bringe et Møde i Stand mellem Snorre og Gissur, hvorved denne aflagde Ed paa, at han ikke havde staaet i mindste Ledtog med Drabsmanden, og at han havde fortalt den rene Sandhed. Snorre gjorde heller ingen Indvendinger dermod [1]). Til samme Tid var det egteskabelige Forhold mellem hans Datter Ingebjørg og Gissur meget daarligt; vel, heder det, holdt hun meget af ham, men de kunde dog ikke forliges. Det hjalp ikke at Thorvald og Snorre gav dem hver en betydelig Pengesum [2]) for at forbedre deres økonomiske Stilling, om denne muligviis havde givet Anledning til Misforstaaelser: de maatte alligevel omsider lade det komme til Skilsmisse mellem dem. De fleste gave hende Skylden. At baade hendes og Søsteren Hallberas Egteskaber bleve saa ulykkelige, uagtet i det mindste hun skal have elsket sin Mand, viser tydeligt, hvad man og veed med Vished om Hallbera, at de maa have været fulde af Nykker, og da disse for en stor Deel maa have været Følge af Opdragelsen, kastes herved et ikke ringe Lys paa den i Snorres Huus herskende Tone. Det er klart nok, at hans Børn, opvoxne i Rigdom, Overflod og under bestandige Smigrerier af Tjenere og slaviske Klienter, ere blevne saa forvænnede og forkjelede, at de ej kunde finde sig vel uden i Fædrenehuset, og derfor idelig plagede deres Mænd med utaaleligt Overmod og allehaande Luner. Den tredie Datter, Thordis, Enke efter Thorvald Vatnsfjording, var desuden højst letfærdig, som vi i det følgende ville see. Det mislige Forhold mellem Hallbera og Kolbein var det tredie til Fredens Forstyrrelse virkende Moment. Vi have seet at Kolbein unge, ked af hende, havde ladet hende blive og tilbage hos Faderen paa Thinget 1229, uden at bryde sig videre om hende. Snorre tog hende med til Reykjaholt, hvorfra han siden lod hende bringe til en Familie i Vatnsdalen, som igjen fulgte hende til hendes Mand. Men Kolbein vilde ikke vide af hende, og hun begav sig derfor og til sin Moder Herdis paa Borg, hvor hun indtil videre tog sit Ophold [3]). Hendes Sygdom brød ud igjen med fornyet Heftighed, og da hun prøvede et Raad, som en Kvaksalver i den nu atter tilbagekomne og omvankende Biskop Gudmunds Følge gav hende, havde dette den Virkning, at Sygdommen slog sig for Brystet, saa at hun kort efter døde [4]). Aldrig saa snart erfarede Kolbein hendes Død, førend han drog syd til Odde, og bejlede til den før omtalte Helga Sæmundsdatter, som og blev

[1]) Sturlungasaga V. 14.

[2]) Det var ej mindre end 20 Hundreder.

[3]) Sturlungasaga V. 8.

[4]) Sturlungasaga V. 18. Kvaksalveren, en Præst, ved Navn Daalk, havde, som der fortælles, Ord for at være en god Læge, der kunde gjøre ved Man-

hans Hustru. Kolbein vilde vist allerede forlængst have gjort formelig Skilsmisse med Hallbera, for at faa Helga til Egte, hvis han ikke havde frygtet de Vanskeligheder, der vilde opstaa ved Fællesboets Opgjør mellem ham og Snorre. Hendes Død gjorde nu alligevel et saadant Opgjør uundgaaeligt, og Snorre fremsatte saa store Arvefordringer, at Kolbein vanskeligt kunde gaa ind paa dem. Herom begyndte nu en ivrig Trætte, der tegnede sig at blive baade langvarig og farlig. Men den havde dog i Førstningen den tilsyneladende gode Virkning, at Snorre, hvem det var om at gjøre at have saa mange Venner som muligt, naar Tvisten skulde afgjøres, og som derfor nødig vilde lægge sig ud med nogen, viste sig langt føjeligere og medgjørligere mod andre, med hvem han havde noget at bestille, end ellers. Af denne Grund var det vistnok, at han ikke gjorde flere Ophævelser over sin Søn Jons Drab, men lod sig nøje med Gissur Thorvaldssøns edelige Forsikring, saavel som at han mere med det gode end med Heftighed søgte at hjelpe paa det mislige Forhold mellem Gissur og Ingebjørg, og da det endelig kom til Skilsmisse, ej lod Gissur undgjelde derfor, i det mindste ej for det første.

Men fornemmelig viste Snorres kloge Forsigtighed sig i det Forhold, han iagttog med Hensyn til Sturla Thordssøn og Vatnsfjordingerne. Der skulde neppe meget til at skjønne, at saaledes som disse fore frem, kunde Freden mellem dem og Sturla ikke vare længe. Ogsaa om Høsten 1231, holdt de ved, paa samme Viis som før at rejse om og inddrive Kontributioner af Bønderne, og der kom alvorlige Klagemaal til Sturla derom. Efter Julen (1232) indbød Snorre saavel Sturla, som sin Broder Thord og dennes Søn Bødvar, til et herligt Gjestebud, da han, som det udtrykkeligt heder, vilde sikre sig Venner til den forestaaende Retstrætte med Kolbein. Efter hvad der senere skede, maa man og antage at dette tildeels lykkedes ham. Men derforuden henvendte han sig særskilt til Sturla angaaende Vatnsfjordingerne, hvis Hjelp han ogsaa gjerne vilde benytte paa Thinget, men for hvem det var farligt at komme i Sturlas Nærhed, naar han ej udtrykkeligt havde tilsagt dem Grid. Snorre bad ham derfor herom, da han, som han sagde, gjerne vilde faa dem til sig før Festen. Sturla sagde undvigende, at særskilt Grid ej behøvedes, da de jo nu vare forligte. Snorre meente dog, at formedelst al den Sladder, som nu gik, var det ikke sikkert, om Sturla ansaa alle deres Løfter samvittighedsfuldt opfyldte, og at det saaledes var alt for voveligt for dem, at

ges Meen. Biskoppen, der havde været paa Thinget, tog paa Hjemrejsen med sit hele Følge ind paa Borg, hvor Hallbera just laa meget syg, og der, som naturligt, var Tale om hvad man skulde gjøre for at faa hende helbredet, tilbød Daalk sig at lave et Bad, der skulde hjelpe. Men Badet havde den modsatte Virkning.

reise gjennem hans Nabolag uden Grid. „Heraf slutter jeg da", sagde Sturla listigt, „at du selv anseer Løftet misligholdt fra deres Side, men jeg kan jo gjerne føje dig i at love Grid". Dermed gav han Snorre Haanden, og denne fremsagde Gridsformularen, hvorpaa Sturla drog afsted. Da han var borte, sagde Thord Sturlasføn, som havde været tilstede, at han ikke syntes videre om Udtrykket i Sturlas Ansigt, medens Griden blev sat. „Det har ingen Fare, Sturla holder nok sin Grid, som det bør sig", svarede Snorre. Siden indbød han Vatnsfjordingerne til sig, som han havde sagt, og skal, for at vinde dem end mere, have lovet dem Hallveig Ormsdatters tvende Systres, Thurids og Valgerds, Haand; disse opholdt sig nemlig just da paa Reykjaholt [1]). Stolende paa Sturlas Løfte droge Brødrene afsted til bestemt Tid. Men de bedroge sig. Hans Beslutning var allerede for længe siden fattet, eller Fristelsen, da de kom i hans umiddelbare Nærhed, for sterk. De advaredes aller først af Presten paa Hjardarholt i Laxaadalen, der bad dem enten at vende om igjen, eller at tage en stor Omvej mod Østen, saafremt de ikke heller vilde ride lige til Saudafell og bede Sturla om Grid. Til det sidste kunde de ej bekvemme sig; det første ansaa de for en Skam, og droge videre, indtil de kom et Stykke forbi Saudafell, hvor de gjorde Holdt paa en indhegnet Plads [2]) for at hvile. Imidlertid havde den samme Prest allerede ladet Sturla underrette om deres Ankomst; han samlede strax Folk, satte efter dem, og traf dem, førend deres Hviletid endnu var til Ende. De havde nok seet ham nærme sig, og Thord, som nu først anede Fare, bad sin Broder Snorre flygte bort paa den raskeste Hest; men man talte saa længe frem og tilbage herom, indtil det var for seent, og Sturla allerede var kommen lige i Nærheden. Et raskt Angreb paa Sturla kunde nu maaskee have frelst dem, da han endnu ikke havde faaet det tilstrækkelige Antal Folk samlet. Men de vare ukloge nok til at aabne Underhandlinger, og Sturla indlod sig tilsyneladende nok saa gjerne derpaa, alene for at vinde Tid indtil de, han endnu ventede, vare indtrufne. Thi hans Beslutning var fast, ikke at gaa derfra, førend enten han selv eller Brødrene laa paa Pletten. Saa snart han saa den forventede Skare komme, lod han Brødrene strax betyde, at de maatte berede sig til Døden og gaa til Skrifte eller gjøre sig kampfærdige, hvis de tænkte paa noget Forsvar, thi om Grid kunde der ej være Tale. Da Brødrene med deres Følge tilsammen kun vare 8 Mand, Sturla derimod havde mindst 24, skjønnede de, at her var intet Haab for dem om at beholde Livet, og gik til Skrifte tilligemed deres Mænd; men desuagtet vilde de sælge sit Liv saa dyrt som muligt,

[1]) De vare, som det vil erindres, Døtre af Orm Jonsson paa Breidabolstad.

[2]) Det var en saakaldet Stakkgard, eller Indbygning for Hø-Stakke.

og beredede sig til Forsvar. Den unge Snorre spottede over at Sturla ansaa det nødvendigt at søge dem med saa stor Overmagt. Sturla svarede koldblodigt, at han netop brugte Overmagt for at gjøre Sagen des snarere og lempeligere. Han lod ogsaa det første Anfald skee med Steenkast, saa at de Angrebne, der med deres Mænd stode indenfor et højt Jordhegn neppe engang kunde komme til at bruge deres Vaaben. Thord var allerede truffen af et Par Stene, da han paany tilbød Forlig, erklærede sig villig til at forlade Landet, gaa til Rom og imidlertid overlade al sin Ejendom og Magt til Sturla. Men denne var ubønhørlig, og Kampen fortsattes. De Angrebne forsvarede sig nu med største Tapperhed, og det lykkedes dem endog, da Kampen blev hidsigere, at saare nogle af deres Fiender, men de maatte dog bukke under for Overmagten, og nedlagde omsider Vaabnene, udmattede og saarede, med Undtagelse af Snorre, der ikke gav tabt, førend hans ene Been næsten var afhugget. Sturla lod kun begge Brødrene, Thord og Snorre aflive; de øvrige skjenkede han Livet. Brødrenes, især den unge Snorres Drab vakte, som det synes, almindelig Deeltagelse, deels formedelst deres tapre Forsvar, deels fordi det ej kunde negtes, at Sturla skammeligt havde brudt sit Ord imod dem. Men paa den anden Side er det dog vist, at deres Død maatte være en Velgjerning for alle dem, der havde den Ulykke at bo i deres Nærhed, og den Voldsdaad, Thord havde udøvet paa Sandafell, var af den Beskaffenhed, at den neppe med nogen Bod kunde forsones, især da Thord selv paa en vis Maade havde triumferet over Sturla, fordi han bekvemmede sig til at modtage Forlig. Dette formindsker maaskee Sturlas Brøde noget; men ganske at undskylde hans Løftesbrud er umuligt [1]). Hans første Skridt var nu at sende Bud til sin Farbroder Snorre, og tilbyde ham Fred og Forlig [2]). Snorre indvilgede strax Grid for sig og sine Arvinger, men kunde ikke indlade sig paa noget Forlig for Vatnsfjordingernes Efterladte, førend han hørte deres Mening; thi det var Thords Hoved-Arving hans endnu umyndige Søn med Snorres Datter Einar, men den egentlige Adile eller Eftermaalsmand, der havde at paatale Drabet, var Thords uegte Broder Illuge, der strax begav sig til Snorre, medens Thordis overtog Gaardsbestyrelsen i Vatnsfjord. Imidlertid gjorde Snorre alt hvad han kunde, for at bringe et Forlig i Stand, thi han vilde, h-

[1]) Sturlungasaga V. 16. Da Sturla kom hjem, og havde fortalt hvad der var skeet, sagde Solveig, som det fortælles, at det var tilpas til Vatnsfjordingerne for deres Grumhed ved Overfaldet paa Sandafell. Det Sted hvor Kampen stod, var i den saakaldte Hundedal ved Breidafjorden.

[2]) Snorre havde, som der fortælles, sendt sin Søn Urøkja for at møde Vatnsfjordingerne, og sandsynligviis være dem til Hjelp; men da han en Uge havde ventet forgjeves i Sælingsdalstunga, vendte han om igjen.

der det, ikke undvære Sturlas Bistand. Omsider blev det afgjort, at Drabssagen skulde bilægges ved en Voldgiftskjendelse af Sighvat og Snorre [1]). Saaledes havde Snorre endelig overvundet alle Vanskeligheder, og forberedet alt paa det bedste til sin forestaaende Thingtrætte med Kolbein.

Da Thingtiden kom, red Snorre til Things med 960 Mand, og understøttedes derhos af Sighvat og Sturla, foruden flere andre Høvdinger. Blandt dem synes endog Orm paa Svinafell at have været, hvilken Snorre havde vundet ved klog Eftergivenhed. Kolbein unge kom med 720 Mand, og understøttedes af Thorarin Jonssøn, Orms Broder, med flere. Gissur Thorvaldssøn indfandt sig ogsaa, heel mandsterk, men holdt sig, som før, til Ven med begge Parter, uden at erklære sig for nogen af dem. Heri handlede han sandsynligviis efter sin Faders Raad, thi denne, med flere Gejstlige, arbejdede iøvrigt paa at stifte Forlig. Det samme søgte ogsaa Thord Sturlassøn. Men Snorres Fordringer — Halvdelen af alt Kolbeins Gods og af alle hans Godord — vare saa overdrevne, at denne intet vilde høre om Forlig, og saavel Thorvald som Thord opgav ærgerlige alle Mæglingsforsøg, siden man ikke agtede deres Ord. Andre fælles Venner vare dog heldigere, og fik virkelig mæglet et Forlig, hvorved Snorre vel fik Halvdelen af Godordene, men dog kun saaledes, at Kolbein fremdeles skulde bestyre dem og repræsentere dem paa Thinget; Godset skulde Kolbein kun udrede efter Bekvemmelighed; derimod skulde han til Gjengjeld være pligtig at staa Snorre bi til Thinge, og desuden skulde han give Snorres Søn Urøkja sin Syster Arnbjørg til Egte med en Medgift af 60 Hundreder, medens Snorre paa sin Side gav 24 Hundreder, Godset Mel i Midfjorden og Aavellinge-Godordet: derved bleve begge de tilkommende Svogre saa godt som Eneherrer i den vestlige Deel af Nordlandet. Thorvald Gissurssøn kunde ikke tilbageholde for Thord sin Forundring over at Forliget saa hurtigt var kommen i Stand, efter at de havde opgivet Mæglingen. Thord svarede: „jeg frygter for at min Broder Snorre har solgt Sighvats og Sturlas Venskab for at faa Kolbeins, hvilket vi Frænder nok snart ville faa at føle". Thorvald undrede sig over at Kolbein vilde bortgifte sin egtefødde Syster til Snorres Slegfredssøn, „men", lagde han til, „enhver veed bedst selv, hvad Slags Vare han har at forhandle [2])". Det lader dog ikke til, at Snorre har ventet sig stort af Forbindelsen med Kolbein, eller sat nogen synderlig Priis paa hans Venskab, thi han undslog sig endog for at komme til Bryllupet, der samme Aars Høst stod i Kolbeins Huus, men sendte kun en Befuldmægtiget i sit Sted, og han gjorde ikke engang Mine til at lade det nygifte Par faa de Besiddelser i Mid-

[1]) Sturlungasaga V. 17—18.

[2]) Sturlungasaga V. 18.

fjorden, der ved Forliget var dem tilsikrede, saa at Kolbein blev vred, og paastod, at Forliget var brudt. Snorres Fuldmægtig gav da, som han sagde efter udtrykkelig Bemyndigelse, Urøkja Tilsagn om Stavaholt med Tilliggelser, og hermed var Kolbein tilfreds. Men hvad enten Snorre havde givet en saadan Bemyndigelse eller ej, er det vist nok, at det aldeles ikke var hans Mening at forringe sine Besiddelser ved nogen Afstaaelse. Men han hjalp sig paa en anden Maade. Det er ovenfor omtalt, at hans Datter Thordis's umyndige Søn Einar var den lovmæssige Arving til det store Vatnsfjord-Gods efter Thords Drab. I denne sin Dattersøns Navn havde nu Snorre, ledsaget af Urøkja og en Skare haandfaste, paalidelige Folk, strax efter sin Hjemkomst fra Thinget taget hele Godset i Besiddelse, og modtaget Bøndernes Underkastelse som deres Høvding [1]. Da Urøkja nu om Vaaren 1233 fordrede Stavaholt i Stedet for Midfjord-Godset, tilbød Snorre ham at drage til Vatnsfjord og indtil videre i Einars Navn at nedsætte sig der som Høvding: naar Einar blev voxen, var det tidsnok at finde paa et andet Raad. Hermed var Urøkja vistnok ikke synderlig tilfreds, men da noget var bedre end intet, tog han dog tilsidst mod Tilbudet, og Kolbein kunde nu ingen Indvending gjøre. Snorre beholdt saaledes ej alene alle sine hidtil hafte Besiddelser ubeskaarne, men tillige hvad han havde afpresset Kolbein, og enda havde han ej givet Slip paa den nys erhvervede Indflydelse over Vatnsfjorden, thi Urøkja var dog egentlig kun at betragte som hans Statholder [2]). Hans Vælde, allerede forhen saa stort, var altsaa i dette sidste Aar blevet, om just ikke fordoblet, saa dog i det mindste betydeligt udvidet; og uagtet det ej kan negtes, at de tilfældige Omstændigheder vare ham overordentlig gunstige, er det dog paa den anden Side umiskjendeligt, at han har lagt sine Planer med en mere end sædvanlig Fremsynethed. Ja man kan ikke engang tilbageholde Tanken om, at han maaskee planmæssigt har søgt at fremskynde de Kombinationer, hvorefter han rettede sit dybt beregnede Spil. Thord Vatnsfjording synes ganske at have været en Kastebold for dette. Naar man betænker, at Einar, Snorres Dattersøn, var Thords nærmeste Arving, vil man finde det lidet rimeligt, at Thords Død skulde være Snorre aldeles uvelkommen, og saa vidt man kan skjønne, vilde det ikke have væ-

[1]) Ved denne Lejlighed gjorde Snorre endnu en Erhvervelse, som viser, hvor godt han vidste at benytte sig af alle Lejligheder til at forøge sit Jordegods, saa at endog, hvad man kunde kalde Familieulykker, skaffede ham Gavn. Hans Datter Thordis, Thorvalds Enke, der, som ovenfor nævnt, var et meget letfærdigt Fruentimmer, havde ladet sig forføre af en Olaf paa Æde. Snorre, der nu i hendes Enkestand som hendes Fader havde at paatale Sagen, fik Selvdom, og tilkjendte sig hele Øen Æde, saaledes at endog Olafs Frænder skulde frigjøre, hvad han selv skyldte paa Ejendommen.

[2]) Sturlunga-Saga V. 21.

ret saa vanskeligt for Snorre at hindre den, hvis han alvorligt havde villet, især efter at hans Broder havde advaret ham for Sturla. Men den Gang havde Snorre egentlig opnaaet alt det af Forbundet med Vatnsfjordingerne, som lod sig opnaa, og Sturla, der stod Kolbein nærmere, kunde nu være ham saa meget nyttigere, ej at tale om, at det endog i Tidens Løb kunde vorde ham meget farligt, hvis Sturla og Thord bleve forligte og gode Venner, hvilket med begges højsindede Charakteer ikke var saa umuligt. Men da Thord var falden, og Vatnsfjord-Herredømmet nu virkelig var en Frugt, som Snorre naar som helst kunde plukke, trængte han igjen mindre til Sturla, og lagde nu kun an paa at vinde Kolbein, indtil han ogsaa af denne havde opnaaet hvad han ønskede, og, som man næsten maa antage, troede ganske at kunne staa paa egne Been. Sturla, der imidlertid, som det nedenfor skal berettes, skulde gjøre en Pilegrimsreise til Rom og nu var i Færd med Forberedelserne hertil, kunde for Øjeblikket ikke tænke paa at gjøre sig nye Fiender, og fandt sig derfor nogenledes taalmodigt i at Urøkja opkastede sig til Høvding i Vatnsfjorden, skjønt det maatte være ham intet mindre end kjærkomment, saaledes at være omgiven paa begge Sider af Snorres mægtige Indflydelse. Ogsaa hans Fader Sighvat holdt fremdeles gode Miner med Snorre, og Venskabet lod endnu til at være det bedste imellem dem. Da Tiden kom, at Voldgiftskjendelsen angaaende Vatnsfjordingernes Drab skulde afsiges, indbød Snorre ham til sig, modtog ham, da han kom, med et herligt Gilde, enedes med ham særdeles godt om Afgjørelsen — det siges dog ikke, hvorledes denne kom til at lyde — og gav ham ved Afskeden et guldbeslaget Spyd med de Ord, „at de saaes alt for sjelden til at de ej skulde give hinanden Gaver, naar de skiltes ad". Der tales ikke om at Sighvat ved denne Lejlighed lagde nogen Mistro eller Uvilje mod Snorre for Dagen. Men det er alligevel umuligt, at han med Rolighed kan have betragtet den overvættes Tilvæxt i Rigdom og Indflydelse, der nu i saa kort Tid var bleven ham til Deel, og som uden Sammenligning gjorde ham til Øens mægtigste Mand, saa at det endog er et Spørgsmaal, om Jon Loftssøn nogensinde havde haft saa meget at sige, som Snorre [1]).

I disse ti eller elleve Aar, hvori Snorre Sturlassøn havde svunget sig op til saadan Magt og Anseelse, havde imidlertid ogsaa de kirkelige Anliggender taget en Vending, som end mere end forhen begunstigede og fremkaldte Indblanding fra Norge, og derved bidrog til at undergrave Øens Selvstændighed. Det er allerede omtalt, at Biskop Gudmund i Aaret 1222 af Arnor Tumessøn nødtvungen blev sendt til Norge. Han klagede sin Nød for Erkebiskop Guthorm, der ogsaa, som man erfarer, endnu

[1]) Sturlungasaga V. 17—21.

samme Sommer stevnede Høvdingerne — det vil da her sige Arnor, Sighvat, Sturla og de øvrige, der stode i Forbindelse med dem — over til Norge [1]). Ingen af dem kom dog, som vi have seet; og ved nærmere Undersøgelse af Gudmunds Sag fandt Erkebiskoppen selv denne saa mislig, at han erklærede at maatte suspendere ham fra Embedet, hvis ikke Paven benaadede ham. Guthorm sendte nu en vis Ketil Prest til Paven med en skriftlig Udvikling af sin Sag, men endog denne, der dog vistnok stilledede hans eget Forhold i det bedste og hans Modstanderes i det sletteste Lys, havde saa liden Virkning, at Honorius kun skal have givet Ketil det mundtlige Svar: „vil han vige, saa vige han": det bedste Beviis paa, hvor uforsvarlig, ja affindig hans Opførsel maa have været [2]). Men i Aaret 1224 døde, som vi have seet, Erkebiskop Guthorm, og da vendte Bladet sig. Chorsbrødrene, der nu fik den midlertidige Bestyrelse af Erkestolen, og den underfundige Peter af Husastad, der senere valgtes til Erkebiskop, sloge, som tidligere berettet, ind paa en fra Guthorms temmelig forskjellig Politik, og Biskop Gudmund har, som man seer, ikke undladt at smede medens Jærnet var varmt, siden det virkelig lykkedes ham [3]) ej alene at stemme Chorsbrødrene og den nye Erkebiskop gunstigere for sig, men ogsaa at sværte sin brave Kollega, Biskop Magnus, til hvem han nødvendigviis maatte have et Horn i Siden, da han foruden i Almindelighed at træde i sin Forgænger Paals Fodspor og hylde et ganske andet liberalere System, ogsaa tidligere var optraadt som Gudmunds Medbejler, og senere som hans umiddelbare Modstander [4]). Magnus havde i Aaret 1223, i Haab, som man maa formode, om Erkebiskop Guthorms Samtykke, gjort nogle Forandringer i Liturgien [5]), om hvis større eller mindre Nødvendighed det nu er vanskeligt at kunne have nogen Mening, men som i alle Fald ej synes at have været af synderlig Betydenhed. Aaret efter kom et af de Sendebud, han havde ladet afgaa til Norge, tilbage til Island med Brev fra Chorsbrø-

---

[1]) De islandske Annaler.

[2]) Finn Jonssons islandske Kirkehistorie (I. 355), der her, indtil den vidløftigere Biskop Gudmunds Saga er udgiven, bliver den eneste trykte Kilde som haves. Hiint Udsagn af Paven synes i Sagaen at have været meddeelt paa Latin, altsaa, som det løb fra Pavens egen Mund: si vult cedere, cedat.

[3]) Se ovenfor S. 820, 830.

[4]) At Gudmund virkelig har bearbejdet Chorsbrødrene og Erkebiskoppen, vil af det efterfølgende blive indlysende, skjønt det ikke utrykkeligt siges.

[5]) Disse Forandringer omtales i Annalerne under Benævnelsen: „Underdeles Forandringer med Hensyn til Messen". Det maa vel, som Finn Jonsson (I. 309) viser, ansees utvivlsomt, at disse Forandringer ere de, som findes optagne i den yngre islandske Christenret Cap. 48 under Overskrift: „Disse Bud bleve fastsatte af Biskop Magnus og samtykkede af alle lærde Mænd ved en Prestestevne".

drene, hvori, som man maa formode, Samtykket til Forandringen negtedes [1]), og da Erkebiskop Peter kom fra Rom efter modtagen Indvielse, gik denne endog saa vidt, at han suspenderede Magnus fra Embedet, og indstevnede ham til at møde for sin Domstol. Derimod lod han Gudmund, der i senere Tid havde opholdt sig i Nidaros, hvor han aller bedst kunde virke for sin Sag, vende tilbage igjen til Island for paany at tiltræde sit Embede, uanseet Pavens ikke utvetydige Erklæring, og valgte endog ham til, i Forening med den dygtige, men charakteerløse Bjørn, da Munk, senere Abbed i Nidarholms Kloster, at overbringe den Skrivelse, hvorved Biskop Magnus suspenderedes og indstevnedes. Ja det lader endog til, at han overdrog ham, under Magnus's Suspensionstid, at udføre de geistlige Forretninger i Skaalholts Biskopsdømme. Ved samme Lejlighed indstevnedes desuden Thorvald Gissursøn, Sighvat Sturlassøn og dennes Søn Sturla [2]). Det er umiskjendeligt, at alt dette for største Delen var Gudmunds Verk, og at denne nu ret haabede at triumfere saavel over sin Kollega Magnus, som over sine øvrige Fiender. Han ankom ud paa Sommeren 1226 til Rutafjorden, og begav sig for det første til sin Biskopsstol paa Hole, uden at man da, som det synes, lagde ham nogen Hindringer i Vejen, uagtet Sturla Thordssøn selv indfandt sig ved Skibet, og indbød en af de Nordmænd, der vare ombord, til at tilbringe Vintren hos ham paa Saudafell [3]). Man maa dog næsten antage, at Gudmund ikke strax har bekjendtgjort sine Erender, da den hidsige Sturla og den nu paa Nordlandet saa godt som eneraadende Sighvat i saa Fald neppe havde tilladt ham at komme hjem til Hole. Men siden, sandsynligviis i Løbet af Høsten eller Vintren, maa Meddelelsen være skeet, thi allerede Aaret efter finde vi Gudmund i Magnus's Sted rejsende om i Visitats paa Sønderlandet. Og for saa vidt har altsaa Magnus holdt sig Erkebiskoppens Skrivelse efterrettelig. Stevningen ensede han derimod ikke, thi endnu samme Aars Høst kunde han neppe blive rejsefærdig, og imidlertid døde Erkebiskop Peter (9de Oktober 1226), hvorved Sagernes Stilling forandredes. Gudmund havde nu tabt sin fornemste Støtte, og

---

[1]) I Annalerne staar kun: Arnor Prest ankommer til Island med Chorsbrødrenes Brev.

[2]) Annalerne for 1226: Biskop Gudmund og Ritabjørn Munk ankom med Erkebiskop Peters Brev. Embedet frataget Biskop Magnus og han selv stevnt udenlands tilligemed Thorvald Gissursøn, Sighvat og Sturla. Gudmund havde, som Annalerne vise opholdt sig i Bergen 1223, og i Throndhjem 1224 og 1225. At Gudmund opholdt sig i Nidaros Olafsvaketid 1224, da Sigurd Ribbung rømte fra Jarlen, er ovenfor nævnt (S. 676). Det sees ogsaa af Aron Hjørleifssøns Saga.

[3]) Sturlungasaga V. 44. Ogsaa Thord Sturlassøn indfandt sig ved Skibet og indbød til sig som Vintergjest Baard Gardbrjot, en Søn af Thorstein Kugad.

Magnus forblev, skjønt fremdeles suspenderet, indtil videre i Landet, hvor han maaskee især beskjeftigede sig med at ordne og tilsee det nys stiftede og indviede Marie-Kloster paa Vidø. Heller ikke brød Sighvat og Sturla sig om Indstevningen, og Thorvald ansaa sig vel saa meget mere fritagen for at adlyde den, som han nu havde slaaet sig fra Verden og ladet sig indvie til Munk, eller, som han kaldtes, Kanonikus, i Vidø, da Klostret indrettedes til et Konvent for sekulære Augustinere [1]). Fra denne Tid af indtil sin Død (1235) fremtraadte han kun sjeldnere paa den politiske Skueplads, og da kun som raadgivende og mæglende mellem de stridende Parter.

Skjønt Biskop Gudmund nu midlertidigt havde Biskopsmyndigheden over hele Øen, blev hans Stilling derved ikke i mindste Maade bedre end før, thi som Overbringer af hine Budskaber fra Erkebiskoppen havde han allerede ved sin Ankomst stillet sig paa et polemisk i Stedet for paa et forsonende Standpunkt, og lagt sig ud netop med de Høvdinger paa Nordlandet, hvis Venskab det burde være ham om at gjøre at vinde. Derhos var det ham umuligt at afstaa fra sin sædvanlige modbydelige Skik, at samle Skarer af Tiggere og alskens brødløse og urolige Personer omkring sig, og i Stedet for at dette Uvæsen tidligere kun havde været indskrænket til Nordlandet, hans egentlige Biskopsdømme, havde nu ogsaa Øens øvrige Fjerdinger den Forargelse at see ham fare om med sit uregjerlige Følge. Om Sommeren 1227 viste han sig paa Thinget, endnu kun med 30 Mand, og Snorre tog ham da under sin Beskyttelse; men siden rejste han paa Visitats i Borgarfjord-Egnen, og da samlede en stor Skare sig om ham. Alligevel fandt han i Førstningen en god Modtagelse hos de til dette Uvæsen endnu ikke vante Bønder, der endog gave ham en Deel Penge. Men da han paa sin videre Rejse vestover, var kommen til Stadarhool ved Breidafjorden, 120 Mand sterk, og agtede sig derfra lige til Hole, lod Sighvat, der just var i Besøg hos sin Søn Sturla, ham vide, at han ikke maatte understaa sig at komme til Nordlandet, og han maatte saaledes indtil videre forblive paa Stadarhool, hvor han snart kom i den yderligste Forlegenhed for Levnetsmidler til sin store Flok, saa at han blev inderlig glad, da Thord Sturlassøn, som paa den Tid endnu levede paa en spendt Fod med Sturla, bad ham og hele hans Følge til sig paa Hvamm, og beholdt dem hos sig til Faste. Det lykkedes imidlertid de samme Mænd, der mæglede Forlig mellem Thord og Sturla, ogsaa at bringe det dertil, at Gudmund fik Tilladelse til at vende tilbage til sin Biskopsstol med de Mænd, han havde hos sig paa Hvamm [2]). Af denne Tilladelse benyt-

[1]) Om Vidø Klosters, Stiftelse, se ovenfor S. 853. Der var, som man af en af Finn Jonsson (I. S. 308.) meddeelt Skrivelse kan see, i Førstningen heel fattig, og indeholdt vistnok kun yderst faa Munke.

[2]) Sturlungasaga IV. 47.

tede Gudmund sig strax. Dog havde han ikke været længe paa Hole, førend Skagfjordingerne fandt hans Nærværelse besværlig, og under Kolbein unges Anførsel jagede ham bort. Da begyndte han at rejse paa Visitats i den nordøstlige Deel af sit Bispopsdømme. Men hans Ledsagere vare saa uregjerlige, og gjorde saa megen Fortræd, hvor han kom, at Kolbein tilsidst maatte jage hele Flokken fra hinanden (12te April 1229), og førte Bispoppen selv fangen til Hole, hvor han i nogen Tid holdt ham strengt indespærret og bevogtet, kun med tvende Klerker til Selskab, og skjønt han nok senere hen fik Tilladelse til at rejse om paa Visitats, blev dog Bispopsstolens Gods aldeles unddraget hans Raadighed; især-delesheд blev det ham formeent at give Almisser: en ganske fornuftig Forholdsregel, sigtende til at hindre den sædvanlige Tilstrømning af Tiggerhobe. Han holdtes i det hele taget, heder det, som en Aftægtsmand [1]). Gudmund søgte derfor, saa meget som muligt, at opholde sig udenfor sit Bispopsdømme, og begav sig om Høsten 1230 til Vestfjorden, hvor han fandt en venlig Modtagelse hos Thord paa Hvamm. Men under hans Ophold der kom der et strengt Bud fra Sturla, at han ikke maatte rejse videre, og han saa sig derfor nødsaget til, atter at vende tilbage til Hole, hvor han daglig maatte tømme Ydmygelsens Bæger. Det følgende Aar forsøgte han atter sin Lykke paa Sønderlandet, og indfandt sig med en heel Deel Folk paa Althinget, hvor Snorre Sturlasøn nu som før tog sig af ham. Fra Thinget drog han atter igjen vestover, og tog ind hos Snorres fraskilte Hustru Herdis paa Borg, hvor, som det allerede tidligere er berettet, en Kvaksalver i hans Følge paaskyndede Hallbera Snorresdatters Død [2]). Siden kom han til Breidafjorden, og hans Flok var nu voxet til en saadan Mængde, at Thord Sturlasøn, hvis Distrikt han først gjestede, maatte lade sin Søn Sturla [3]) følge med ham for at holde Orden paa alle disse Folk, og indkvartere dem rundt om hos Bønderne. Men da han fremdeles vilde fortsætte Rejsen nordefter, og var kommen til Eyre, fulgte Sturla Sighvatssøn Kolbeins Exempel, idet han tillige med sin Broder Kolbein og Urøkja Snorressøn jagede Størstedelen af det urolige Følge bort, og derpaa i al Hast sendte Bispoppen tilbage til Hole [4]). Det var et Uheld, at Bispop Magnus, der, skjønt suspenderet, dog ved sin store Anseelse kunde have dannet en

[1]) Sturlungasaga V. 8 jvfr. Annalerne.

[2]) Sturlungasaga V. 13, jvfr. ovenfor S. 867.

[3]) Dette er første Gang, den berømte Skald og Historieskriver Sturla Thordssøn omtales som handlende Person. Han var da 17 Aar gammel, og det er merkeligt at Faderen kunde overdrage ham i saa ung Alder et saa vanskeligt Hverv.

[4]) Sturlungasaga V. 14.

velgjørende Modvegt mod Gudmund, nu i længere Tid var borte fra Landet, thi Erkebiskop Thore Thrøndske, Peters Eftermand, havde strax efter sin Hjemkomst fra Rom fornyet Indkaldelsen saavel til Magnus, som til Sighvat og Sturla, og Magnus, der ej vovede at sidde den overhørig, var i 1229 dragen over til Norge, hvor hans Ophold formedelst Erkebiskop Thores strax efter indtrufne Død (1230) udhaledes til henved tre Aar [1]). Det Gode maatte dog den forstandige Magnus's Nærværelse ved Erkestolen udrette, at de kirkelige Autoriteter i Norge af ham, hvis Redelighed og Paalidelighed var hævet over enhver Tvivl, kunde faa en troværdigere Skildring af Begivenhederne i Landet, og derved erhverve en klarere Forestilling om det skadelige i Gudmunds Ferd, end det af de hidtil indløbne, vistnok indbyrdes modsigende eller i det mindste yderst partiske Beretninger havde været muligt [2]). Og uagtet Magnus her vistnok, og, som det sees, med Held, talte sin egen Sag, er det dog umiskjendeligt, at han ikke paa nogen lav Maade har søgt at sværte sin Kollega, men kun yttret, hvad der var uomgængelig nødvendigt, og selv dette med størst mulige Skaansomhed. Desto større Vegt maatte ogsaa hans Ord have. En Følge af denne bedre Belærelse om Forholdene ved Biskop Magnus var det upaatvivleligt, at Chorsbrødrene ved Nidaros Erkestol allerede under Vakancen 1230 lode udgaa en Stevning til Biskop Gudmund, medens Kong Haakon og Skule Jarl paa samme Tid indstevnede Høvdingerne, dog neppe saa meget for de kirkelige Anliggenders Skyld, som for paany at optage den i nogle Aar tilsidelagte Plan til at erhverve Herredømmet over Øen [3]). Vel tog Gudmund ingen Notits af Stevningen, og blev siddende hjemme, saavel som de verdslige Høvdinger, der just nu havde alt for travlt med deres egne Anliggender til at kunne forlade Landet. Men imidlertid kom den nye Erkebiskop, Sigurd, tilbage fra Rom med Pallium (1231) og han, der i det hele taget synes at have været en liberal og fornuftig Mand, indsatte ej alene Magnus i sit Embede, men medgav han ogsaa, da han om Sommeren 1232 vendte tilbage til Island, en Skrivelse, hvori Gudmund suspenderedes, og derhos Stevningen saavel til ham, som til Sighvat og Sturla fornyedes [4]). Da Erkebiskoppen i denne Skrivelse brugte meget strenge Udtryk mod de sidste i Anledning af deres haarde Ferd mod Gudmund, især Grimsø-Toget, er det tydeligt, at Mag-

[1]) Sturlungasaga V. 7, jvfr. Annalerne.

[2]) En af dem, der vistnok have berettet Begivenheden saa partisk som muligt, var upaatvivlelig Gudmunds sværmerske Tilbeder, Aron Hjørleifsson, der nu opholdt sig i Norge, højt anseet af Kongen.

[3]) Annalerne ved 1230. Se ovenfor S. 866. Det er der antydet, at Kong Haakon maaskee netop paa Grund af denne Stevning holdt Jon Murte tilbage i Norge.

[4]) Sturlungasaga V. 19, jvfr. Annalerne.

nus's Fremstilling af Sagen maa have været aldeles upartisk, og at han ikke har benyttet Anledningen til at skildre Gudmunds Ferd med mørkere Farver end tilbørligt. Vel opgav ikke den halsstarrige Gudmund sit Embede, lige saa lidt som han drog over til Norge, hvilket vel ogsaa, paa Grund af hans høje Alder — han var nu 72 Aar gammel og meget svagelig — vilde have haft sine Vanskeligheder. Men Magten til at gjøre saa stor Skade, som før, var ham dog for en stor Deel berøvet, og i alle Fald var hans Indflydelse over Skaalholts Biskopsdømme, den største og folkerigeste Deel af Island, tilintetgjort. Heller ikke i Hole Biskopsdømme vilde Bønderne tillade ham, som før, at drage omkring, og han tilbragte de tvende følgende Vintre i Rolighed hos Bonden Brand paa Høvde [1]). Imidlertid havde han dog den Tilfredsstillelse, at Sighvat og Sturla, formodentlig ifølge Erkebiskoppens Trusler og ved Biskop Magnus's kraftige Forestillinger, indgik et Forlig med ham, hvorved det bestemtes, at Sturla paa sine egne og sin Faders Vegne, for at udsone deres Brøde mod Kirken, skulde paatage sig en Pilegrimsreise til Rom og søge Absolution hos Paven. Dette har vist ikke bidraget lidet til at gjenoplive hans Mod, og bestyrke ham i hans Haardnakkethed. Denne tiltog endnu mere, da Sighvat og Kolbein, som det i det Følgende vil sees, i Anledning af en mellem dem udbrudt Tvist begge kappedes om at faa den „hellige Mand" paa sit Parti [2]). Han vendte nu tilbage til Hole, hvor han for det meste tilbragte de faa Aar, han havde tilbage at leve i; og uagtet der til hans mangfoldige Alderdomssvagheder nu ogsaa havde slaaet sig Blindhed, saa at han aldeles ikke forsvarligt kunde udføre sine liturgiske Pligter, var han dog ikke at formaa til, godvilligt at fratræde sit Embede. Til aabenbar Tvang eller formelig Afsættelse skrede de højere kirkelige Autoriteter, især i den Tid, højst nødigt, undtagen i virkelige Banstilfælde. Men da han tilsidesatte de kanoniske Regler i den Grad, at han ved Presteordination lod en Diakon oplæse Vielsesordene, medens han selv, kun meddeelte Haandspaalæggelsen, maatte man gribe til alvorligere Forholdsregler, og under 11te Mai 1237 udstedte Pave Gregorius IX to Skrivelser til Erkebiskoppen, hvori han paalagde denne, hvis Gudmund ikke paa nogen Maade kunde bevæges til at træde tilbage med det gode, da at suspendere ham uden Appel og tilforordne ham en duelig Medhjelper [3]). Imidlertid havde Døden befriet Gudmund fra den Krænkelse, at see denne Befaling udført. Endnu førend de pavelige Skrivelser

[1]) Sturlunga-Saga V. Tidsangivelserne her ere noget forvirrede, og maa ordnes, deels efter Annalerne, deels efter de i Sagaen selv senere lejligheds-viis forekommende Antydninger.

[2]) Sturlunga-Saga V.

[3]) Dipl. Norv. I. 14, 15.

udstedtes, var han død paa Hole den 16de Marts 1237, 77 Aar gammel, efter at have tilbragt de sidste Aar, „mere som en stille og rolig Eremit end som en haardsindet og trættekjær Lydbiskop", fornemmelig optagen med Andagtsøvelser og med at høre latinske Helgensagaer forelæse. Merkeligt nok havde han, uagtet alle sine Misgreb, der vakte ham saa mange bitre Fiender og endog paadroge ham Dadel af hans geistlige Over- og Sideordnede, dog altid ved sine strenge Andagtsøvelser og sin særegne Personlighed vidst at vedligeholde det Ry for Hellighed, som han allerede i sin Ungdom havde erhvervet. Dette Ry tiltog, som det gjerne gaar, efter hans Død. Man troede fuldt og fast paa alle de Undergjerninger, han selv i levende Live skulde have udført, og som efter hans Død skulde foregaa ved hans Grav. Hans Been bleve i 1314 optagne og skriinlagte, og uagtet der ikke erhvervedes nogen formelig Kanonisation, skjønt der af og til forhandledes derom lige indtil Reformationen, agtedes han dog lige fuldt paa Island som en fuldkommen Nationalhelgen, ja nød endog en ikke ringe Anseelse i Norge [1]).

Gudmunds Kollega, Biskop Magnus, døde faa Maaneder senere, (14de August 1237) efter at han lige til det sidste havde søgt at overholde Fred og Enighed i Landet, deels ved at mægle Forlig mellem stridende Høvdinger, deels ogsaa ved at træffe enkelte, til Fredens Bevarelse sigtende Foranstaltninger, f. Ex. ved strengeligt at forbyde dem, der gik til Dommene paa Althinget, at bære Vaaben [2]). Man kjender for Resten ikke synderligt til hans senere kirkelige eller politiske Virksomhed, og man erfarer kun, at han strax efter sin Hjemkomst fra Norge maa være kommen i Uenighed med Snorre Sturlassøn, siden det heder at de i Aaret 1233 bleve forligte [3]). Med Magnus og Gissur ophører, som vi ville erfare, Rækken af de indfødde islandske Biskopper. Og da derhos i Løbet af de her omhandlede Aar ogsaa flere af de ældre mægtige Høvdinger, som Thorvald Gissurssøn, Sigurd Ormssøn, Thord Sturlassøn, Gudmund Sneis, afgik ved Døden [4]), og Mænd, tilhørende en yngre Slægt, fornemmelig Sturlungerne af andet Led, traadte i deres Sted, medens Forsøgene fra norsk Side paa at bringe Island under Norge nu baade bleve hyppigere, kraftigere og heldigere end før, kan man med Rette sige, at et nyt Tidsafsnit her begynder for

---

1) Se herom Finn Jonssons Kirkehistorie, I. S. 355, 356.

2) Sturlunga-Saga V. 31.

3) Annalerne for 1233.

4) Annalerne, 1233—37, Sturlungasaga, V. 49, 50. Thorvald og Sigurd døde 1235. Da Sigurd ellers ikke omtales efter 1215, maa man antage at han, ligesom Thorvald, er gaaet i Kloster, og da navnlig i Thveraa Kloster, hvor ogsaa hans Fader havde endt sine Dage.

Island. I det mindste griber dets Historie fra nu af mere umiddelbart ind i Norges Historie, end forhen. Vi vende derfor nu atter tilbage til denne.

131. Ny Uenighed og nyt Forlig mellem Kong Haakon og Skule Jarl.

Da Ribbungernes Flok var opløst og Junker Knut havde underkastet sig Kongen og besvogret sig saavel med ham, som med Skule Jarl, tegnede det sig, som det ovenfor er viist, ret godt til Fred og Enighed i Landet. Forstaaelsen mellem Kongen og Jarlen syntes at være den bedste, trods det nærmere, mistænkelige Forhold, hvori denne var traadt til den danske Konge, og man havde endog kunnet sende en Hær og Flaade til Skatlandene i Vesterhavet, for at holde dem i Lydighed og ordne Forholdene der. Men Ilden ulmede lige fuldt under Asken, og om Jarlen end for en Tid syntes at have ladet sine Planer med Hensyn til Kongedømmet fare, eller at nøje sig med den Udsigt, som Fødselen af hans Dattersøn Olaf aabnede ham til at see Kongedømmet vedligeholdt i sin egtefødde Æt, nøjedes han dog ikke dermed: han vilde selv have Kongeværdigheden; som Broder af en Konge og Hoved for en af Norges ypperste Slægter kunde han ej finde sig i at erkjende en yngre Mand, hvis Herkomst han visstnok betragtede med højst tvivlsomme Øjne, for sin Overmand. Men hertil kommer endelig, at han just nu virkelig havde faaet en Søn at arbejde for, paa hvem han, skjønt han var uegte, ja endog fød i Egteskabsbrud, ganske synes at have lagt hele sin Faderkjærlighed, med fuldkommen Tilsidesættelse af sin ældste, egtefødde Datter, saa at han fuldt og fast foresatte sig, ved hvilke som helst Midler at sikre ham Tronfølgen. Denne Søn var Peter, der en Tidlang havde været anseet for en Søn af Andres Skjaldarband, med hvis Hustru Ingebjørg Skule, som det tidligere er berettet, havde staaet i en utilladelig Forbindelse [1]). Efter Begard Veradals Drab havde Andres, som vi vide, faaet Syssel af Jarlen oppe i Haalogaland, hvor han, med Undtagelse af at han gjorde hiint Tog til Bjarmeland 1222, synes at have levet ganske stille, da han ingensteds nævnes som ledsagende Jarlen paa dennes Rejser til de sydligere Egne. Men i Aaret 1229 besluttede han, sandsynligviis for at afbøde sin Synd, at gjøre en Pilegrimsrejse til det hellige Land. I den Hensigt begav han sig om Høsten til Oslo, hvor han traf sammen med Kongen, rejste derfra om Vintren til Lands til Halland, og videre over Sjæland og de øvrige danske Lande til Hwitsand i Flandern, hvorfra han tog den

[1]) Se ovenfor S. 620, 621.

sædvanlige Pilegrimsvej til Middelhavet; her, det siges ikke i hvilken Havn, indskibede han sig paa en Dromund, for at seile lige til Palæstina [1]). Men man hørte aldrig mere til ham, uagtet Kongen gjorde sig al optænkelig Umag for at opspørge ham, og i den Anledning tilskrev baade Keiser Frederik og andre udenlandske Herrer, med hvem han stod i venskabelig Forbindelse [2]). Imidlertid var hans Hustru Ingebjørg bleven tilbage med den under deres Egteskab fødde Søn Peter, og endnu førend man paa nogen Maade kunde have opgivet Haabet om hans Tilbagekomst, erklærede Ingebjørg at Peter ikke var hans, men Jarlens Søn, og denne erkjendte ham ogsaa som saadan, tog ham til sig, og viste ham megen Kjærlighed [3]). Det er heraf tydeligt nok, at Skule og Ingebjørg alene havde ventet paa Andres's Død eller Bortreise for at komme frem med denne Erklæring, og dette vækker igjen Formodningen om, at hans Reise for en stor Del har været bevirket, eller i det mindste fremskyndet, ved Jarlens og Ingebjørgs Bestræbelser. Paa Peter overførte nu Jarlen al den Kjærlighed, hvormed han tidligere omfattede eller i det mindste burde have omfattet sine egtefødde Børn: ham bestemte han til Arving, og Udsigten til, gjennem ham, trods hans uegte Fødsel, at kunne stifte en ny Kongeslægt, var, som man tydeligt kan see, den fornemste Spore, der nu atter satte hans Ærgjerrighed i Bevægelse, og drev ham til, med fornyet Iver at stræbe efter Kongekronen, uden Hensyn til Freden i Landet og til sin Datters og hendes Børns Rettigheder.

Det første Tegn til forræderske Anslag fra Jarlens Side opdage[s] i Sommeren 1232, da han foregav at ville gjøre en Pilegrimsreise til den hellige Thomas Beckets Grav i Canterbury, og i den Anledning erhvervede et Leidebrev for sig og Følge af den engelske Konge Henrik den 3die, der skulde gjelde fra Udstedelsesdagen, 25de Juni, til det følgende Aars Paaske [4]). Dette lod nu vel i og for sig nok saa uskyldigt. Men

---

[1]) Da han tog Veien over Flandern eller Nordfrankrige, altsaa den saakaldte vestre Vei, er det sandsynligt at han har indskibet sig i Marseille; dog kan han vel ogsaa være dragen til Venedig, eller lige til Rom og derfra til Bari. Om disse Pilegrims-Veie se Werlauffs Symbolæ jvfr. Njáls S. Cap. 160. I Annalerne siges der lige frem ved 1230: Andres Skjaldarband ... kom paa en Dromund i Grækenlandshavet.

[2]) Da der altid maatte hengaa en Tid, inden man fandt Andres's Udeblivelse saa langvarig at den kunde vække Betænkeligheder, er det ikke usandsynligt, at det Brev, Kongen skrev til Keiser Frederik, har været overbragt af Nikolas Paalsson, da denne, som det nedenfor vil sees, omkring 1234 sendtes som Gesandt til Keiseren.

[3]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 164.

[4]) Brevet er dateret fra Ely, se Rymers Foedera, I. 1. S. 205.

vi have allerede tidligere seet, hvorledes Skule havde tage Korset, og i den Anledning faaet pavelig Tilladelse til at oppebære den Gejstligheden paalagte Korstogshjelp, uden at han dog nogensinde gjorde Mine til at opfylde Løftet, ja uden at han engang, som det synes, fra Gejstlighedens Side blev mindet derom, saa at der opstaar sterk Mistanke at han — hvor oprigtige end hans Hensigter kunne have været, da han laa paa Sygelejet og aflagde Løftet — dog senere kun har betragtet det som en god Lejlighed til at skaffe sig Penge, og som et Paaskud til at gjøre overordentlige Udrustninger, dem han ogsaa virkelig foretog, og som visstnok alene uforudseede Omstændigheder hindrede ham fra at anvende til Kongens Skade [1]). Og en lignende Formodning bliver næsten til Vished, hvad hiin foregivne Englandsrejse angaar, thi da Jarlen om Høsten 1232, efter at Orknøingernes Sag var tilendebragt, var vendt tilbage til Throndhjem, fik han det meget travlt med at lade bygge Skibe, og havde tillige meget andet fore, som hans Uvenner fandt mistænkeligt og betragtede som Tegn paa svigagtige Anslag mod Kongen. Der findes heller ingen Spor til, at han siden efter tænkte paa at gjøre Alvor af Rejsen. Dette, og sandsynligviis meget andet dertil, bidrog til allerede i Løbet af Vintren at gjøre Forholdet mellem Kongen og Jarlen meget spendt. Hvad der under sædvanlige Omstændigheder maatte antages at burde have knyttet Baandet fastere mellem dem, nemlig at Dronning Margrete om Høsten (9de Novbr.) fødte sin anden Søn, **Haakon**, til Verden, gjorde vel kun ondt værre, thi desto ringere Udsigt havde Peter til at kunne erhverve Tronen. Sagaskriverne nævne som de første Ophavsmænd hertil flere Lendermænd, der havde Ord for at de ved enhver Lejlighed heller søgte at sætte Splid imellem dem, end at mægle Fred, og han synes endog nærmest at sigte de kongelige Lendermænd for utilbørligt at have bagvasket Jarlen. Det er vist ingen Tvivl om, at Øretudere og Bagvaskere paa begge Sider have søgt at udvide Bruddet, og at Kongens Venner ved tidligere Lejligheder kunne have været for geskjeftige til at sætte Jarlens Handlinger i et mistænkeligt Lys. Men denne Gang havde de dog visstnok i Virkeligheden Ret, og man kan ikke et Øjeblik tvivle om, at den egentlige Rod til Ondet maa søges i Skules uudslukkelige Ærgjerrighed og Mangel paa Loyalitet. Blandt de Lendermænd, der skulle have søgt at sætte Splid mellem Kongen og Jarlen, nævnes i Særdeleshed den før omtalte **Gaut Jonssøn** paa Mel, i Søndhordeland, en af de mest anseede

[1]) Se ovenfor S. 722. Den Flaade, Jarlen agtede at bringe til Danmark 1227, og med hvilken Kongen traf ham i Seløerne, da Efterretningen om Danekongens Nederlag ved Bornhøvede nødte ham til at vende tilbage, var upaatvivlelig for en stor Deel udrustet ved Hjelp af hine Penge.

Høvdinger i Gulathingslagen, og meget formaaende hos Kongen. Det er heller ikke usandsynligt, at Dagfinn Bonde har haft nogen Skyld; thi det mindste skyldte Jarlen ved en tidligere Lejlighed udtrykkeligt paa ham som en af dem blandt Kongens Raadgivere, der søgte at stifte ondt mellem dem, og Dagfinn synes ogsaa at have været en alt for heftig Mand til at han i sin Kjærlighed til Kongen og Iver for hans Bedste skulde have overvejet sine Ord og viist tilbørlig Forsigtighed, naar Jarlen og hans Foretagender vare paa Bane. Fremdeles bidrog ogsaa Junker Knut til at forøge Misstemningen. Hans Hustru Ingerid, Jarlens Datter, var nu død, og dermed var, siges der, ogsaa hans Venskab med Jarlen ude [1]. Kongen havde af sin Part givet ham Halvdelen af Sogn og Rygjafylki i Forlening, men han og hans Mænd fandt det for lidet, og meente at Jarlen ogsaa burde afgive noget af sin Part [2]), da denne, saaledes som den ved Forliget i Bergen 1223 var bestemt, aabenbart var alt for stor og snarere indbefattede Halvdelen, end Trediedelen af Landet. Hvis Skule Jarl skulde blive erkjendt skyldig i Forræderi, og derved komme til at miste alle sine Forleninger eller en Deel af dem, vilde dette være den bedste Lejlighed for Knut til at faa sine Besiddelser udvidede, og derfor har han vistnok gjort sit for at sværte Jarlen hos Kongen. Der manglede ham vel heller ikke paa noget at fortælle, især fra hans og Jarlens fælles Ophold i Danmark. Kongen blev virkelig, som man ser, denne Gang aldeles forbitret paa Jarlen, og lod ham om Vaaren 1233 indkalde for at stande til Rette og forsvare sig paa et Møde, der om Sommeren skulde holdes i Bergen, og hvortil han ogsaa indstevnede alle Lendermænd og Syсselmænd saavel fra Gulathingslagen, som fra Viken. Herhen gjorde han selv en kort Rejse, kaldte Lendermændene til sig, og vendte tilbage i Følge med Arnbjørn Jonsson, Simon Kyr, Lodinn Gunnesøn og Gunnbjørn Bonde, der alle ledsagedes af et talrigt Mandskab. Allerede tidligere i Løbet af Vintren havde Erkebiskop Sigurd indkaldt alle Rigets Biskopper til et Provincialkoncilium, der ligeledes skulde holdes i Bergen paa samme Tid. Det forestaaende Møde var saaledes et formeligt Rigsmøde, og der er al Sandsynlighed for, at Sammentræffet ej var tilfældigt, men at Kongen og Erkebiskoppen have handlet efter fælles Overlæg, og at det var den sidstes fornemste Øjemed at mægle Forlig mellem Fyrsterne. Da Kongen kom tilbage til Bergen, medbragte han et saa stort Følge af Lendermænd, at hans og deres, saavel som de fra Gulathingslagen ankomne Høvdingers Langskibe optoge Pladsen langs med alle Bryggerne i den indre Deel af Vaagen. De maatte imidlertid vente længe paa Jarlen, der sandsynligviis ventede

[1]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 174.

[2]) Dette siges vel ikke udtrykkeligt, men ligger dog aabenbart i Sagaens Or-

paa, at et usædvanligt stort Skib, han om Vaaren havde ladet rejse ude ved Øren, og givet det besynderlige Navn „Langfredag [1])", skulde blive færdigt, for at han kunde benytte det til Rejsen, hvilket dog ikke blev Tilfældet. Hvorom alting er, blev han først seent rejsefærdig, og kom ikke afsted førend ud paa Høsten. Han havde ikke færre end 25 tildeels store Skibe og ifølge med ham vare Lendermændene Alf af Thornberg [2]), hans Svoger; Aasulf paa Austraat, hans Frænde; Paal Vaagaskalm, dennes Søn Nikolas, Baard Bratte, og Eiliv af Vold, foruden mange Sysselmænd. Han sendte Paal Vaagaskalm i Forvejen til Kongen for at bebude sin Ankomst. Som et Beviis paa, i hvilken oprørt Stemning mod Jarlen de forsamlede kongelige Lendermænd befandt sig, kan det tjene, at Paal aldrig saa snart var kommen til Bergen, førend de overfusede ham med Bebrejdelser, fordi han, som de sagde, var med Jarlen mod Kongen; dette var, meente de, heel underligt, baade af ham og de øvrige Lendermænd der nordenfra, og de burde snarest muligt forlade Jarlen og slutte sig til Kongen. Paal svarede rolig, at han ikke kunde indsee, hvad Tegn det var paa Fiendskab mod Kongen, at han fulgte Jarlen, naar denne paa Kongens egne Bud drog nordenfra; hverken jeg, sagde han, eller de øvrige Lendermænd der nordfra ere saadanne Uslinger, at de alene for eders Heftigheds Skyld ville forlade Jarlen. Da Paal siden kom til Kongen, talte de nok saa venskabeligt sammen. Paal drog derpaa Jarlen i Møde, og underrettede ham om, at Pladsen udenfor Bryggerne i selve Vaagen var saaledes optagen, at hans Skibe neppe vilde faa Rum. Jarlen fortsatte ikke des mindre Sejladsen, og ordnede Indsejlingen saaledes, at hans to største Skibe sejlede forrest, derpaa tre, saa fire og fremdeles i samme Forhold, saa at den lange Rad af Skibe afgav et prægtigt Skue. Ligesom dette vistnok var beregnet paa at indgyde hans Modstandere Respekt, saaledes var det vel og at betragte som et Tegn paa Kongens Unaade og Lyst til at drille ham fra dennes og Lendermændenes Side, at ingen af dem veg Pladsen for ham, hvilket dog kun vilde have kostet Kongen et Ord. Han maatte derfor lægge sine Skibe ved den saakaldte Haakarlestrand mellem Munkeliv og Nordnes, hvor de havde et daarligt og usikkert Leje, saa at flere af dem endog beskadigedes af Storm og Søgang. Dette har givet An-

---

[1]) Hvis Langfredag ej var Helligdag, skulde man næsten tro at Skibet havde været paabegyndt den Dag, og havde faaet Navn derefter. Men maaske det kun er bleven kaldt saaledes efter sin Længde, da det, som Sagaen siger, var meget større end andre Skibe.

[2]) Om Alf af Thornberg og hans Giftermaal med Skules Syster, se ovenfor S. 631, 632.

ledning til, at denne Høſt i Sagaerne og Annalerne ſædvanligviis kaldes **Haakarlehøſten.** (1233) [1]).

Faa Dage efter Jarlens Ankomſt havde han og Kongen en foreløbig Sammenkomſt i Skrudhuſet ved Chriſtkirken, hvor Kongen allerede gjorde ham mange Bebrejdelſer og fremſatte ſtore Anklager imod ham. Hvori disſe beſtode, nævnes ikke, lige ſaa lidt ſom hvad Jarlen ſvarede dertil. Siden blev det almindelige Møde afholdt paa Chriſtkirkegaarden. Her vare, foruden Kongen, Jarlen, Junker Knut og de verdslige Høvdinger, ogſaa Erkebiſkoppen og alle Lydbiſkopperne tilſtede. Ved denne Lejlighed ytrede der ſig fremdeles en umiskjendelig Stræben fra Kongens og hans Omgivelſers Side efter at lade Jarlen føle hans Unaade. Erkebiſkoppen, Biſkopperne, Junker Knut og den øvrige Forſamling var allerede tilſtede, da Kongen kom med ſit Følge, og tog Plads paa en Stol, medens hans Lendermænd og Raadgivere ſatte ſig omkring ham, og hans Frænde Gunnar ſtillede ſig bagenfor Stolen [2]). Siden kom Skule Jarl med alle ſine Mænd, og vilde ſom ſædvanligt tage Plads ved Kongens Side paa ſamme Stol, men der var ikke Rum til ham; og han maatte blive ſtaaende, indtil hans Mænd fik hentet ham en anden Stol. Stallaren Dagfinn Bonde aabnede, efter Embeds Medfør, Forhandlingerne med en lang Tale, hvori han efter Skik og Brug bød Kongen velkommen, og ſluttede med at anbefale begge de ſaa nær beſvogrede Fyrſter at holde Fred og Enighed med hinanden. Derpaa ſtod Kongen op og gjentog i et veltalende Foredrag de ſamme Beſkyldninger, ſom han i det foreløbige Møde havde fremſat. Siden rejſte den ene Lendermand ſig efter den anden, og fremkom, hver for ſig, med ſtore Klager over Jarlens Ferd. Endelig, langt om længe, fik Jarlen Ordet. Han begyndte ſaaledes: „jeg kan en Viſe:

Ari sat á steini (d. e. Ørnen ſad paa Stenen)

og en anden, der ogſaa lyder

Ari sat á steini,

og ſaa fremdeles, alle ſom een. Saaledes gaar det ogſaa her i Dag: enhver taler paa ſin Viis, men alle ende med den ſamme Viſe, at bære Beſkyldninger paa mig.“ Derpaa tog han alle disſe Beſkyldninger enkeltviis for ſig, og ſøgte med megen Veltalenhed, og, ſom det ſynes, ikke uden Held, at viſe, hvor ugrundede de vare. Han ſluttede med at erkjende ſin Skyldighed at tjene Kongen, og give efter for ham, men Lendermændene, ſagde han, ſkulde derimod have megen Utak for deres Bagvaſkelſer og

---

[1]) Haakon Haakonsſøns Saga Cap. 176. Sturlungaſaga V. Cap. 28.

[2]) Hvo denne Gunnar var, eller hvorledes han var beſlægtet med Kongen, ſiges ikke, men af Jarlens Ytring til ham maa man ſlutte, at han var af ringe Herkomſt, og tidligere havde forrettet ſimpelt Arbejde.

Mellemgang. Da tog Gunnar, Kongens Frænde, Ordet og sagde: „den eneste Maade, hvorpaa du efter vor Mening kan vise Kongen den skyldige Tjeneste, er, naar du lægger dine Æresklæder af dig, falder Kongen til Fode, og overgiver hele din Sag til hans Vold og Naade". Jarlen svarede vred: „jeg forstod mig paa at tjene Høvdinger, da du, Gunnar, gjorde ganske andet Arbejde!" Ved disse Ord, der umiskjendeligt indeholdt Hentydninger til Kongens ringe Familieforbindelser, enten paa fædrene Side, gjennem Sverres Halvsyskende, eller paa mødrene Side, stod Kongen op, og gik ind i Kirken, idet han bad alle dem, der vilde tjene ham, at gaa med. Hele Forsamlingen fulgte ham, undtagen Jarlen og dennes Mænd, der vendte tilbage til deres Skibe, og saaledes blev Mødet afbrudt uden noget Forlig. Erkebiskoppen og de øvrige Biskopper lagde sig dog imellem, og bragte det ved deres ivrige Bestræbelser dertil, at et Forlig omsider kom i Stand til Kongens Tilfredshed, nemlig saaledes at Jarlen, som Olaf Thordssøn Hvitaskald siger i den Flokk, han digtede til Kongens Ære, „gav Kongen ganske sin Sag i Vold og stillede Sikkerhed". Kongen maa altsaa ene have raadet for Betingelserne. Hvilke disse vare, siges ikke, men af senere forekommende Ytringer seer man at Kongen har benyttet denne Lejlighed til at raade Bod paa en Mislighed, der hidtil havde fundet Sted siden hans Mindreaarigheds Tid, og som, besynderligt nok, ikke engang ved Forliget i 1223 var bleven fjernet, nemlig at Lendermændene og vistnok tillige mange andre haandgangne Mænd ved deres tidligere til Kongen og Jarlen i Fællesskab aflagte Troskabs- og Hirdmands-Ed vare begge lige meget forbundne [1]), og saaledes i Tilfælde af aabenbar Fejde mellem begge Fyrster ikke uden at bryde denne Ed kunde yde Kongen den tilbørlige Hjelp mod Jarlen. Dette forandredes nu, som man kan skjønne, derhen, at Jarlen maatte løse alle Lendermænd og haandgangne Mænd i Kongens Deel af Landet fra deres Troskabsløfte til ham, og at de derefter aflagde Troskabsed til Kongen alene, medens det derimod faldt af sig selv, at Jarlens Mænd ikke til Gjengjeld løstes fra deres Forpligtelse til Kongen, Jarlens Lensherre [2]). Derved vilde det i Tilfælde af Fejde endog blive de kongelige Lendermænds Pligt at forene sig med deres Herre mod Jarlen, medens dennes Lendermænd fremdeles vare bundne ved deres Ed til Kongen: et Forhold, der, idet

[1]) Derfor heder det stedse: „Kongen og Jarlen gjorde N. N. til Lendermand", f. Ex. Jon Staal og Ivar Nev 1217, Haakon Haakonssøns Saga Cap. 31, Snorre Sturlassøn 1220, Sturlungasaga Cap. 25.

[2]) Alt dette fremgaar udtrykkeligt af Jarlens Ord til sine Venner Aaret efter, se nedenfor, jvfr. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 181. Naar Jarlen her siger, at han troer dem bedre, der fremdeles ere begges Lendermænd, mener han med disse aabenbart kun dem i hans Deel af Riget.

det langt mere end hidtil bandt Jarlens Hænder og svækkede hans Magt, syntes at maatte kunne bidrage særdeles meget til at forebygge fremtidige Fejder. Derhos maa man vel antage, at Jarlen har maattet love at indstille sine mistænkelige Rustninger, og for Fremtiden at vise Troskab og overholde Rolighed. Den Sikkerhed, som han maatte stille, bestod vel som sædvanligt i Ed og Gisler. For øvrigt lader det ikke til, at hans Forleninger blevne indskrænkede, som Junker Knut vilde, og Kongen synes efter Omstændighederne at have behandlet ham med saa megen Humanitet, som han kunde forlange. Alligevel begriber man nok, at Jarlen maatte være heel utilfreds med alt sammen, saavel Betingelserne hvorunder, som den Maade hvorpaa Forliget sluttedes. Og uagtet han og Kongen nu atter tilsyneladende omgikkes paa en venskabelig Fod, og gjensidigt beærede hinandens Gjestebud med deres Nærværelse, var dog den indbyrdes Tillid mellem dem uigjenkaldeligen forstyrret [1]).

132. Skule Jarls fortsatte Stemplinger. Kongens Tvist med Biskop Paal af Hamar.

Det viste sig ogsaa snart, at Jarlens Løfter vare intet mindre end oprigtige, og at han, om end hans Hænder vare mere bundne end forhen, dog ligefuldt søgte i Smug at virke til Kongens Skade for derved at befordre sine egne politiske Interesser. Lejlighed dertil fik han (eller skaffede sig maaskee selv) allerede Aaret efter ved en Tvist, hvor i Kongen kom med Biskop Paal i Hamar, den i Aaret 1231 afdøde Biskop Hallvards Efterfølger. Kongen begav sig nemlig, efter at have tilbragt Vintren i Bergen, hvor Dronning Margrete strax efter Juul fødte ham Datteren Christine, henimod Fasten til Sogn, og derfra over Valdres til Oplandene, hvor han gjorde Fordring paa Helge-Øen i Mjøsen, der tidligere havde været Kronens Ejendom, men som Baglerkongen Inge, der selv fandt sit Endeligt paa Øen, havde skjenket til Biskopsstolen i Hamar. Kongen meente, at da Inge ikke var nogen retmæssig Konge, men kun en Bedrager, der efter Birkebeinernes Forsikring ej engang var en Nordmand, men en Dansk ved Navn Thrugils Troskider [2]), kunde han heller ikke bortskjenke noget af Krongodset: enhver saadan Gave fra hans Haand maatte være ugyldig, følgelig krævede Kongen nu Øen som sin Fædrenearv. Da der ikke findes mindste Spor til, at Kongen tidligere er fremkommen med denne Fordring, ja da Øen endog synes at have været i Kongens Værge, siden vi finde kongelige Sysselmænd

[1]) Haakon Haakonssons Saga 177. At Jarlen ærgrede sig over dette Forlig, siges udtrykkeligt i Sturlungasaga Cap. 83.

[2]) Se ovenfor S. 298.

stationerede der med deres Tropper og Skibe under Ribbungefejden. 1226 [1]), maa man næsten antage, at det Brev, hvorved Inge Baglerkonge bortskjenkede Øen, enten tilfældigviis eller med Plan har henligget ubenyttet i Archivet, indtil Biskop Paal 1232, efter modtagen Indvielse, tiltraadte Biskopsstolen og drog det frem af dets Skjul; ja man kunde endog lettelig falde paa at antage at det var falskt, hvis Kongen ikke, ved kun at bestride Udstederens Kompetence, ej dets Egthed i sig selv, havde erkjendt at det neppe i saa Henseende havde nogen Mangel. Det var for øvrigt et almindeligt Fif i hine Tider, i Særdeleshed af Forstandere for gejstlige Stiftelser, der forudsattes altid at ville vedvare ud over den menneskelige Levealders Periode, at lade sig, naar Lejlighed dertil gaves, meddele Gave- eller Friheds-Breve, hvoraf de ikke strax agtede eller vovede at gjøre Brug, men som deres Eftermænd længere hen i Tiden, naar Omstændighederne vare gunstigere, kunde gjøre gjeldende [2]). Og meget tyder paa, at et saadant Tilfælde netop her var forhaanden. At Kong Haakon, som det lader, i Skynding, og paa en ubelejlig Tid, næsten i Førefaldet, foretog den i hine Dage for en Konge temmelig usædvanlige Rejse over Fillefjeld, synes ogsaa at vise, at Sagen i Hast var kommen paa, og at Efterretningen om at Biskoppen havde taget eller villet tage Øen i Besiddelse maa have forekommet Kongen saa betænkelig, at han strax brød op, for ved sin personlige Nærværelse at gjøre Biskoppens Planer til Intet. Biskoppen negtede imidlertid reent ud at ville give Slip paa Øen, og Kongen synes denne Gang at have maattet drage bort uden at faa Øen tilbage. Han begav sig til Tunsberg, hvor han tilbragte Vaaren beskjeftiget med at forbedre Steenmuren om Slotsbjerget, og med at lade et stort Skib, kaldet Olafssuden sætte i Verk. Desuden lod han, rimeligviis for at have en Klemme paa Biskoppen og et sikkert Tilhold i Mjøsen, paabegynde Opførelsen af et Kastel paa den lille Holme ved Steen strax nordenfor Ringsaker [3]), hvilket ogsaa efter Biskoppens Sigende skulde tilhøre Biskopsstolen. Biskoppen havde imidlertid tilskrevet Erkebiskoppen og Skule Jarl for at indhente deres Raad, og ifølge dette besluttede han at bringe sin Sag ind for Pavens egen Domstol samt i den Anledning personligen rejse til Rom. Han tog den nærmeste Vej over Vestergøtland, Danmark og Tydskland,

---

[1]) Se ovenfor S. 726.

[2]) Dette har nemlig maaske været Tilfældet med det ovenfor omtalte, tvivlsomme Frihedsbrev for Nidaros Kirke af Magnus Erlingssøn, for saa vidt det var egte, se ovenfor S. II. 936. III. 186, 187.

[3]) Da det i Haakon Haakonssøns Saga Cap. 333 udtrykkelig siges, at Haakon byggede Borgen i Mjøsen, og der aldrig har været Tale om nogen Borg paa selve Helgeøen, maa det nødvendigviis være hiin Borg, hvortil Paven sigter i Brevet, hvis Indhold nedenfor angives.

og standsede ikke, heder det, førend han kom til Paven. I Tydskland traf han sammen med Sturla Sighvatssøn, som det nedenfor nærmere skal omtales, og rejste i Følge med ham den øvrige Deel af Vejen. At Biskop Paal fandt et gunstigt Øre hos Paven, med hvem Haakon ellers hidtil havde staaet paa en god Fod, sees af en tordnende Skrivelse, som Paven udfærdigede til denne fra Perugia, endnu samme Aars Høst, den 5te Oktober. „Paa det at Kongernes Konge, heder det her, kunde bøje dine Fienders Nakke under dig og hædre dig med Kongedømmets Ære, var det ikke mere end din Skyldighed, ogsaa at bøje dig med Ærefrygt for hans Kirker, og efter Evne hædre deres Bestyrere. Men tvert imod — som vor ærværdige Broder Biskop Paal af Hamar personligt har udviklet for os — forfølger du ham uden Grund, og i Stedet for at vise Hamars Kirke den skyldige Ærefrygt, undertrykker du den utaaleligt, idet du paa dens Territorium, som du ganske søger at underkaste dig, har ladet fra ny af opføre en Borg uden Biskoppens Samtykke, og derved berøver den de Jordegodser, som den fra gammel Tid lige indtil nu har besiddet; for at undertrykke den ved end flere Forfølgelser, viser du de Mænd Yndest, om hvem du veed, at de ere hiin Kirkes Forfølgere; du plejer Omgang med dem, skjønt de ere bansatte, og for at de endnu tryggere kunne fornærme Kirken, benaader du dem med kongelige Beskyttelsesbreve. Derhos søger du ogsaa at afdrage Folket i Hamars Biskopsdømme fra deres skyldige Ærefrygt for Biskoppen, og giver Aarsag til stor Forargelse iblandt dem, uden at anse, hvor usømmeligt det er, at den, der veed at han er sat til at overholde Freden, befatter sig med at opvække Splid. Endelig drager du hans Mænd fra hans Tjeneste, og forbyder Bønderne at bygge de Kirken i Hamar tilhørende Marker; ja, hvad der end mere bidrager til at kaste Skygge paa Kongenavnet, endog angaaende Patronatsretten til samme Kirke, paa hvilke du og dine Forgængere siges at have gjort frivilligt Afkald, ypper du nu, ked af Fromhedens Gjerninger, Kiv med Biskoppen og Kirken, og erklærer offentligt, at de, der uretfærdigen forulempe ham og hans, ej derfor skulle paadrage sig Kongens Vrede. Dette har ogsaa givet Anledning til at nogle frækt have fremført mange og haarde Fornærmelser saavel mod ham som mod andre kirkelige Personer, og vovet at trænge ind paa Kirkens Ejendom, slaa Biskoppens Tjenere, krænke Kirkens Immunitet, borttage det i den til Forvaring nedlagte Gods, og røve Tienden. Enkelte Lægmænd indkalde ligeledes trods Forbudet Gejstlige for deres Domstol, og tvinge dem til her at svare for kirkelige Sager. Hertil kommer, at du, for at lade Biskoppen føle din Vrede uden Maal og Grændse, har givet Befaling til at aflive nogle af hans Mænd, og, da dette ej kunde skee, har ladet dem fratage alt deres Gods. Og paa den Maade lider samme Bisp under saa mange Tryk, hans Kirke hjemsøges med saa man-

Sorger, at de saa at sige ville komme til at opgive Aanden under Forurettelsernes Vegt, hvis ikke Herren vil tage disse Tryk fra dem og atter lade dem komme til Aande; hvorfor han ogsaa har seet sig nødsaget til at forlade sit Fædreland, og indanke sin Sag til vor Afgjørelse. Men foragtende denne Appel har du, som man siger, efter hans Afrejse hid til det apostoliske Sæde, taget Helgeøen saavel som nogle andre Ejendomme fra ham og hans Kirke. Vi have derfor troet indstændigt at burde bede og advare eders kongelige Naade om, at du, som du er forpligtet til, lader samme Biskop nyde tilbørlig Oprejsning af dine Mænd for al lidt Skade og Fornærmelse, at du giver ham det ham fratagne tilbage, og at du, ophævende det før omtalte Forbud, for Fremtiden ophører at forulempe ham, samt ligeledes med den dig givne Magt tvinger dine Mænd til at ophøre dermed. Ellers maa vi, saa meget vi end elske dig og ønske at befordre dit Gavn og din Hæder, da vi dog ej kunne føje et Menneske tvert imod Gud, give vor ærværdige Broder Erkebiskop Uffe i Lund, samt vore kjære Sønner Erkediakonen i Lund og Abbeden i Herisvad ved en af os udstedt Skrivelse det Hverv, at de efter forudgangen Paamindelse tvinge dig dertil ved Trusel om Kirkens Straf, uden Appel, og, om det skulde behøves, endog dertil paakalde den verdslige Arms Hjelp [1])". En saadan Skrivelse udfærdigede Paven endnu samme Dag til hine danske Prælater, uden at afvente hvad Kongen vilde gjøre [2]). Om alle de her opregnede Ankeposter, Tvisten angaaende Helgeøen undtagen, nævner Sagaen ikke et eneste Ord. Men da der ikke synes at være nogen Grund forhaanden, hvorfor Sagaskriverne skulde tie stille med det alt sammen, hvis det virkelig forholdt sig saaledes, og da derhos en saadan Fremgangsmaade, som den paaklagede, er saa merkelig forskjellig fra Kongens sædvanlige Humanitet og Eftergivenhed, at vi her neppe kjende ham igjen, er det vanskeligt at tilbageholde Formodningen om grove Overdrivelser og Fordrejelser, ja maaskee endog ligefremme Opdigtelser fra Paals Side. Noget kan nu vel maaskee hidrøre fra en mindre rigtig Opfatning af de forebragte Beretninger fra det pavelige Kancellis Side, og meget maa derhos skrives paa den sædvanlige stortalende Kurialstiils Regning. Men flere virkelige Fakta, som at Kongen skulde have opmuntret andre til at forfølge Biskoppen, ja endog have stræbt flere af Biskoppens Mænd efter Livet, og, da dette mislykkedes, ladet dem berøve alt deres Gods, staa dog tilbage, yderst vanskelige at rime sammen med Kongens Handlemaade i andre Tilfælde. Man kunde næsten fristes til at tro, at Biskoppen har opkogt Historier fra Ribbungefejdens Tid, da hans Formand endnu levede, og udlagt de Krigsforetagender, der dengang

[1]) Dipl. Norv. I. 18.

[2]) Suhm. Hist. af Danm. IX. 644.

fandt Sted paa Hedemarken, som rettede mod Biskopsstolens Fred og Sikkerhed. Det er dog ikke saa vanskeligt at see, hvo det var, efter hvis Raad Biskop Paal her handlede, og hvo der maaskee fra først af havde faaet hele denne Røre bragt til Veje, for derved at kunne virke des bedre i egne Interesser. Naar nemlig Paven, hvad man i en Sag som denne skulde have ventet, ej overdrog Norges Erkebiskop i Forening med norske Prælater, men derimod Erkebiskoppen i Lund med tvende danske Prælater at kræve Norges Konge til Regnskab og true ham med Straf, kan dette ej have været af anden Grund, end den, at Biskop Paal selv har bedet derom, af Frygt for at Erkebiskop Sigurd, der kjendte nøjere til Sagen, og desuden stod paa en god Fod med Kongen ikke vilde tage sig saa ivrig af den, som han ønskede. Men da det nu alligevel, som vi have seet, heder at Paal i at appellere sin Sag for Paven og selv drage til Rom, handlede efter Erkebiskoppens og Jarlens Raad, kan hiint ikke have haft stort at betyde, og maa mest have bestaaet i, at Metropoliten i almindelige Udtryk tilraadede, hvad han ej vel kunde modsætte sig, medens derimod Jarlen bliver den egentlige Raadgiver, med hvem Paal i Forvejen hemmeligt har aftalt, hvorledes han skulde bære sig ad. Dette sees endnu tydeligere af et Brev, som Paven fem Dage senere (10de Oktober) skrev til Jarlen om at antage sig Biskoppens Sag, „da han vidste at han var en andægtig Mand, som søgte at befordre Kirkens Bedste [1])". Thi denne Anmeldning viser noksom, at det fornemmelig var Jarlen, til hvem hine danske Prælater ifølge Pavens Skrivelse havde at henvende sig, hvis de fandt det nødvendigt at „paakalde den verdslige Arm", og Jarlen maa saaledes ej alene for Paal have erklæret sig villig til at føre Vaaben mod Kongen, naar det kunde skee under Kirkens Sanktion, men han har rimeligviis endog lige fra først af søgt at skaffe sig Anledning dertil. Vi have ogsaa fuldkommen Visshed for, at Skule Jarl havde medgivet Biskop Paal særskilte Ærinder til Paven, og at han benyttede sig af denne Lejlighed til at indsmigre sig hos Paven og paakalde hans umiddelbare Bistand mod Kongen. Under 11te Oktober tilskrev Gregorius nemlig Erkebiskop Sigurd, Biskop Arne i Bergen og Biskop Orm i Oslo, hvorledes det paa Skule Jarls Begne var blevet ham meldt, at efter at der havde været nogen Tvist mellem Kong Haakon og ham om Rigets Deling, var den nu endelig ved gode Mænds Mellemkomst bleven venskabeligen bilagt, hvorfor Jarlen nu ydmygt anholdt hos Paven om, at han vilde drage Omsorg for denne Overeenskomsts ubrødelige Overholdelse; af denne Aarsag, heder det, befaler Paven de Tilskrevne, at paasee Overeenskomsten, der fra begge Sider frivilligt var indgaaet, strengt overholdt, under kirkelig Straf, uden

[1]) Suhm IX. 644.

Appel[1]). Naar Skule fordrede dette, der virkelig var overflødigt, og hvad Kongen langt heller havde haft Grund til at fordre med Hensyn til ham, er det tydeligt, at han enten i en Skrivelse eller gjennem Biskop Paals Mund har fremstillet Kongen som den, der svigagtigt pønsede paa at bryde sine Løfter, og i Forening med Biskop Paal søgt at indtage Paven imod ham saa meget som muligt. Dette Indtryk faar man ogsaa til Overflod af et Par Skrivelser, som Paven endnu samme Dag udfærdigede, den ene til Kong Valdemar i Danmark, om at forunde Biskop Paal Ophold i hans Lande, da han frygtede for at opholde sig i sit eget, og „flyede for sin Forfølgeres Aasyn" [2]); det andet til Erkebiskoppen af Nidaros og hans Lydbiskopper om at staa Biskop Paal bi, „da Raden til at blive forfulgte ogsaa tilsidst kunde komme til dem" [3]). Den godmodige, humane Konge er aabenbart bleven skildret Paven som en forfærdelig Busfemand, og Paven, der hidtil kjendelig har haft andre Tanker om ham, maa, overdøvet af alle disse Klager, tilsidst have taget Fornuften fangen og virkelig have troet, at Kong Haakon havde skiftet Natur. Jo mere man sammenholder og overvejer alle de her anførte Oplysninger, des mere bliver det klart, at det hele maa have været et dybt udtænkt og fiint anlagt Spil af Skule Jarl, der paa denne Maade søgte at sikre sig Kirkens Bemyndigelse til at begynde et Oprør. Og naar vi see hen til den Omstændighed, at Kong Valdemar i Danmark opfordredes til at tage Biskop Paal i sin Beskyttelse, og sammenholde dette med Skules besynderlige Tog til Viken, der i det følgende skal omtales, opstaar endog den Formodning, at heller ikke han var udenfor Planen, men at vi her tildeels have Resultaterne af Skules hemmelige Forhandlinger med ham i Aaret 1227 for os, og at han maaskee, hvis den verdslige Arm opfordredes til at staa Kirken bi, skulde forene sine Vaaben med Skules for at overvælde Kong Haakon og siden dele Byttet med Jarlen [4]). Jarlen har vistnok en Tidlang seet sig om efter et villigt og dueligt Redskab til at udføre sine Planer, indtil han endelig fandt et saadant i Biskop Paal, der, hvis han tidligere havde været Chorsbroder enten i Hamar eller i Oslo, var oplært i Biskop Ivars eller Biskop Nikolas's mod Sverres Æt saa fiendtlige Skole. Det rimeligste havde været, om Jarlen havde søgt at faa Erkebiskoppen selv paa sin Side, deels fordi denne var nærmere ved Haanden end Biskoppen i Hamar, deels fordi hans Autoritet maatte kunne udrette saa meget mere. Men det er aabenbart, at Jarlen ikke har kunnet komme nogen Vej med

---

[1]) Dipl. Norv. I. 15.

[2]) Suhm, Hist. af Danm. IX. 645, 677.

[3]) Sammestebs.

[4]) Se ovenfor S. 745. Her bliver Foreningen med Nordre-Halland af betydelig Vegt.

Erkebiskop Sigurd. Dette sees saavel af den ovenfor paapegede, pavelige Henvendelse til de tre danske Prælater, hvor man skulde have ventet, at han havde henvendt sig til norske, som af den Omstændighed, at det ansaaes nødvendigt, ved en egen Pavesskrivelse at opfordre Erkebiskop Sigurd med Lydbiskopper til at staa Paal bi, som om man havde en Anelse om, at han ellers ikke agtede at gjøre det, hvad ogsaa den indstrøede Paamindelse om at Forfølgelserne ogsaa kunde ramme dem, synes at antyde. Erkebiskop Sigurd stod vistnok lige saa ivrigt paa sin Kirkes Ret, som nogen af hans Forgjængere, men alt, hvad der berettes om hans Ferd, viser at han var en sindig, maadeholdende patriotisk Mand, der helst ad fredelig Vej søgte at opnaa, hvad han til Kirkens Bedste ansaa nødvendigt; han var derhos som Thrønder og Søn af en tapper Birkebeinerhøvding [1]) opdragen uden Fordom mod, ja maaskee endog med Forkjærlighed for Kong Sverres Æt, og maa have haft en medfød Modbydelighed for alt, hvad der mindede om Baglervæsenet, og Forsøg paa at sønderlemme Landet eller bringe det under dansk Herredømme. Derfor maatte han vel ogsaa føle sig dobbelt krænket over at Paven, øjensynligt efter Paals og Skules Raad, med Forbigaaelse af ham, Rigets Metropolitan, og de øvrige Biskopper, gav en dansk Erkebiskop og danske Gejstlige kirkelig Straffemyndighed i Norge. Og kunne vi nu føje hertil, at de fleste af Biskop Paals Beskyldninger mod Kongen savnede al Grund, maatte dette blive en Opfordring mere til ham om at holde sig ham og hele denne Sag fra Livet.

Alle de her nævnte Breve, hvortil der ogsaa føjedes et, ligeledes under 11te Oktober udstedt, paveligt Beskyttelsesbrev for Hamars Biskop, Kapitel og Kirke med deres Gods og Rettigheder — ved hvilken Lejlighed ogsaa Kirkens Jordegods, og først og fremst Helgeøen, opregnes [2]) —, fik sandsynligviis Biskop Paal selv med, da han, som vi erfare, umiddelbart derefter tiltraadte Tilbagerejsen, fremdeles i Følge med Sturla Sighvatssøn. Om Biskop Paal drog lige hjem til Hamar, eller indtil videre forblev i Danmark, vides ikke; saa meget er kun vist, at han og Sturla maa have rejst usædvanlig hurtigt, da Sturla endnu samme Høst kom til Norge og traf Kongen [3]). Heraf kunde vi da slutte, at Kongen allerede før Vintrens Begyndelse maa have erfaret noget om hvad Paal havde taget sig fore i Rom. Sommeren havde Kongen og Jarlen tilbragt sammen i Bergen, tilsyneladende ret venskabeligt „som det ofte

---

[1]) Eindride Heim, se ovenfor S. 749, 824.

[2]) Dipl. Norv. I, 14. De her opregnede Godser ere foruden Helgeøen andre Gaarde paa Hedemarken, fornemmelig i Stange, Vang og Nes.

[3]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 180, jvfr. Sturlungasaga V. 23. Her siges der at de ved Afskeden skiltes heel venskabeligt ad og gave hinanden gode Gaver, uden at man kan see om Skilsmissen foregik i Danmark eller Norge.

var Tilfældet naar de vare tilsammen", men alligevel, siges der, „gik deres Uvenner stundom mellem dem og stiftede Fortred, som det siden viste sig". Jarlen har vel nu, i Forventning om hvad Biskop Paal skulde udrette i Rom, saa vidt muligt holdt gode Miner, for at Kongen ikke skulde merke Uraad. Da Høsten kom, vendte Jarlen tilbage til Nidaros; Kongen derimod drog til Viken, for at tilbringe Vintren i Oslo. Maaskee havde han allerede nu faaet Nys om Jarlens og Biskop Paals Stemplinger, og begav sig til Viken i den Hensigt, at være nærmere ved Haanden, om der skulde være nogen Fare paa Ferde fra Danmarks Side; thi efter flere Beretninger skal Sturla Thordssøn have truffet Kongen i Bergen, og siden være bleven i Følge med ham til Viken, medens det andetsteds heder han traf Kongen i Tunsberg [1]). I alle Fald erfarede han vel alt sammen her, og har sandsynligviis endog faaet Pavens truende Brev tilsendt. Thi om Vintren, berettes der, medens Kongen opholdt sig i Oslo, opkom der atter mange Tvistemaal mellem Kongen og Jarlen. Der skyldes ogsaa nu paa de geskjeftige Aander, der vare vante til at forstyrre deres Venskab, men dette kan da kun forklares saaledes, hvad Kongens Venner angaar, at de have advaret ham for Jarlens listige Planer, og opfordret ham til at sikre sig mod dem, og ej lade slig Ferd gaa upaatalt hen. Om Vaaren 1235 tilskrev han Jarlen, og stevnede ham til et nyt Møde med sig i Bergen anstundende Sommer. Skule var tvivlraadig, hvad han skulde gjøre. Kongen havde aabenbart gjennemskuet ham for tidligt: han var neppe belavet paa en saadan Sammenkomst, og havde vel tænkt, naar Kongen, som sædvanligt, drog til Bergen om Sommeren, i al Hast og uformodet at begive sig til Oplandene, for at være Danmark saa meget nærmere og virke i Forening med Biskop Paal. Han kaldte sine Venner sammen, for at høre deres Raad. „Haakarlehøsten", sagde man, „gik man mig haardt paa Klingen efter Lendermændenes Tilskyndelse, og saa vidt jeg har hørt, ville de neppe nu blive føjeligere end da; desuden er der jo nu, som I vide, skeet en Forandring, der gjør det end betænkeligere for mig at begive mig i deres Vold end før; thi hiin Høst vare baade Arnbjørn Jonssøn og Gregorius, Hr. Andres's Søn [2]), der, og gik da Kongen alene til Haande samt svore ham Troskabsed, i Stedet for at alle

---

[1]) Af de 8 ved Udgaven af Sturlungasaga fulgte Haandskrifter er der syv, som lade Sturla træffe Kongen i Bergen og fulgte med ham til Viken; kun eet, det hvis Text er benyttet; lader ham træffe Kongen i Tunsberg. Dette siges ogsaa i Haakon Haakonssøns Saga Cap. 180.

[2]) Denne Hr. Andres er den før omtalte Andres Simonssøn, Kong Philips Broder, død efter Slaget paa Gunnarsbø 1218, se ovenfor S. 602. I Fornm. S IX 337, Rot. staar der, rimeligvis ved Fejllæsning, Gregorius ok herra Andrés istedetfor Gregorius sunr herra Andréss.

hidtil havde aflagt Ed til os begge; det samme gjorde Brynjulf, Jon Staals Søn, og mange andre, til hvilke jeg derfor har langt mindre Tillid, end til dem, der har svoret til os begge. Gregorius og Brynjulf have dertil store Skarer om sig." End flere Grunde anførte han, hvorfor han ikke fandt det raadeligt at rejse, men hans Venner opmuntrede ham dertil, og meente at det ikke havde nogen Fare. Han gjorde sig da rejsefærdig, lod sine Lendermænd indkalde, og drog temmelig langt ud paa Sommeren afsted med henved 20 Skibe. Imidlertid havde han, rimeligviis for at besmykke denne store Udrustning, der egentlig var unødvendig, paany foregivet en Pilegrimsrejse, denne Gang lige til det hellige Land og i den Anledning atter ladet anholde hos Kong Henrik i England om et Grid- eller Lejdebrev til at lægge Vejen over hans Rige, og opholde sig der nogen Tid, hvilket Lejdebrev ogsaa ganske rigtigt udstedtes af Kong Henrik i Woodstock den 22de Juni, og erklæredes at skulle gjelde til Michelsdag det følgende Aar [1]). Sandsynligviis var det ogsaa paa denne Tid, at baade Kongen og Jarlen søgte at henvende sig til Kejser Frederik med en Fremstilling af deres Sag, aabenbart for at vinde hans Medhold og Hjelp; Kongen sendte Roe Kongsfrænde, og Jarlen Baard, en Broder af Isl i Bø, Sysselmanden i Sogn, da han, som det udtrykkeligt siges, fandt at Roe ej fremstillede hans Mellemværende med Kongen rigtigt eller sandfærdigt [2]). Baard var, som vi ville see, kommen hjem fra denne Sendelse i 1236. Men Jarlen vovede sig dog, da det kom til Stykket, ikke til Mødet. Han blev liggende i Steinavaag paa Søndmøre indtil langt ud paa Høsten, og lod Kongen forgjeves vente paa sig. Denne, der med alle Lendermændene fra Viken og paa det før omtalte store, just nu færdigbyggede Skib Olafssuden, havde begivet sig til Gulathingslagen, sendte Klemet af Holm til Frostathing for der at melde, at hvis Jarlen ikke indfandt sig til det berammede Møde i Bergen, vilde Kongen komme nord til Throndhjem. Imidlertid lod han opbyde Folk fra alle Fylker i Gulathingslagen, og satte dem Stevne i Bergen om Høsten, for derfra at følge ham nordefter. Skule laa endnu i Steinavaag, da han fik Nys om, at Kongen var i Vente med en betydelig Hær. Atter sammenkaldte han nu sine Mænd til Raadslagning, og atter var han tvivlraadig. Paal Baagskalm, der nylig var indtruffen fra Haalogaland, raadede ham paa det indstændigste til at drage Kongen i Møde, sigende at alt endnu kunde blive godt, naar de kun kom sammen. Med Paal forenede nu Fleerheden af de

[1]) Rymeri Foedera, I. 1. S. 218. At Aarstallet, 1235, er det rette, sees af, at Brevet selv siges at være udstedt i Kongens 19de Aar og Griden at gjelde til Michelsdag i det 20de. Henrik den 3dies Aar regnedes nemlig fra 28de Oktober 1216, se Sir Harris Nicholas Chronology of history S. 291.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 291.

øvrige sig. Men de, til hvem han havde større Tillid, fandt det raadeligst at han vendte tilbage til Throndhjem og oppebiede Kongen der hvor han var opvoxet og havde de fleste Venner [1]). Dette Raad, som stemmede mest med hans egen Tilbøjelighed, blev fulgt, for saa vidt som han virkelig drog tilbage til Nidaros. Men i Stedet for at oppebie Kongen her, lod han tilsige Heste, og beredede sig til at drage over Fjeldet til Oplandene med hele sit betydelige og vel rustede Følge. Paal Vaagaskalm og flere andre søgte vel at afsnakke ham med dette uheldige Forsæt, der ikke var stort bedre end at begynde aabenbar Krig. Men forgjeves. Hans Hu stod til at komme sydefter, rimeligviis for at være ved Haanden, om den pavelige Trusel virkelig skulde give ham Anledning til at udstikke Oprørsfanen. Og selv om han ingen saadan Plan længer nærede, maatte den onde Samvittighed gjøre ham Tanken om at mødes Ansigt til Ansigt med sin forurettede Svigersøn utaalelig. Paal Vaagaskalm besluttede nu, efter Overlæg med de andre, paa egen Haand at drage Kongen imøde og faa ham til at skynde sig, for, om muligt, endnu at træffe Jarlen, endog mod dennes Ønske. Ved Solskel paa Nordmøre mødte han den kongelige Flaade, bestaaende af 40 store Skibe, men fik ikke Kongen selv i Tale, da han allerede var isærd med at sejle videre. Han havde derfor intet andet at gjøre, end at slaa sig i Følge med Flaaden, og oppebie den første den bedste Lejlighed til at faa en Samtale med Kongen. I Følge med denne var Arnbjørn Jonssøn, Lodin Gunnessøn, Simon Kyr, Hallvard Bratte, Erik Stilk, Gaut paa Mel, samt, hvad der er merkeligt nok, Ivar Nev, Nikolas, Paal Vaagaskalms Søn, og Peter i Giske, hvilke tidligere havde været Jarlens Lendermænd, og altsaa nu maa have forladt hans Parti. Omsider faldt Natten paa, og man lagde ind til Leirangen, strax indenfor Agdenes: her lykkedes det endelig Paal at opnaa den forønskede Samtale. Kongen var ganske enig med ham i, at alt vilde gaa godt, naar kun han og Jarlen fik tale sammen. Men det var dog nu for silde. Jarlen havde allerede forladt Byen. Samme Nat, Kongen tilbragte i Leirangen var Jarlen paa Medalhuus, og rejste strax videre, idet han lagde Vejen over Orkedalen. Imidlertid havde en heel Deel af hans Venner og haandgangne Mænd, som det synes, overvejet og indseet det vovelige i at være med paa et saadant Tog som dette; nogle af dem forlode ham ved Orknebroen i Rennebo [2]), andre paa Opdalsskogen, og det blev, heder det

[1]) Muligt at Jarlen og hans intimeste Venner mistænkte Paal, fordi dennes Søn Nikolas, som det strax nedenfor vil sees, nu var traadt over fra Jarlens Tjeneste til Kongens.

[2]) Det maa være Broen ved Vangsgraven, som her menes.

i et samtidigt Vers, der blev digtet i den Anledning, tyndt om Jarlens Bannerstager [1]). Merkeligt nok, skulle flere af disse Mænd have været Danske. Maaskee de vare fra Halland, maaskee ogsaa opsendte af Valdemar [2]). Da Kongen kom til Nidaros og hørte at Jarlen var borte, sendte han strax efter Overlæg med sine Venner Paal Vaagaskalm og Ivar Nev skyndsomst efter ham, for at overtale ham til at vende om, medens det endnu var Tid, og foreslaa ham i Kongens Navn, at tilbringe Vintren sammen med ham i Throndhjem. De traf Jarlen i Opdal, og fremførte deres Erende. Jarlen raadførte sig fremdeles med sine Venner, af hvilke de fleste raadede ham til at modtage Kongens Tilbud. Men andre sagde at man vilde spotte over ham, hvis han saa snart skiftede Forsæt, og uagtet Jarlen selv erkjendte, at det unegteligt var raadeligere at vende tilbage, havde han dog ikke moralsk Kraft nok til at hæve sig over en saadan Spot: han fortsatte Toget sydefter, og Kongens Udsendinger maatte vende tilbage med uforrettet Sag. Kongen blev ilde tilmode derover, og raadførte sig med Erkebiskoppen og sine andre Raadgivere om, hvad herved var at gjøre. Det saa farligt ud, thi ved at drage med en Krigshær ud i Kongens udelukkende Deel af Landet havde Jarlen egentlig allerede brudt Freden. Men Erkebiskoppen, hvem det laa alvorligt paa Hjerte at forebygge Blodsudgydelse, bad Kongen indstændigt finde paa et Middel til at Freden i det mindste kunde vare Vintren over. Kongen var villig hertil, og efter fælles Samraad mellem dem sendte han den før omtalte Bjørn, Abbed i Nidarholm [3]), Sysselmanden Ivar af Skedjehov og en vis Sigmund Pilt til Jarlen, for i Kongens Navn at tilbyde ham Trediedelen af alle Sysler i Viken og paa Oplandene, imod at han skulde holde Fred saalænge Vintren varede, indtil man kunde aabne ordentlige Underhandlinger. Men da Kongen, der ikke kunde være sikker paa, hvorvidt Jarlen vilde optage hans Tilbud, maatte være belavet paa ethvert Tilfælde, gav han tillige Arnbjørn Jonssøn og de øvrige Lendermænd, der havde fulgt ham fra Viken, den Befaling, at vende tilbage langs Kysten med deres hele Styrke, for at kunne være ved Haanden til Landets

1) Verset lyder nemlig saaledes i Oversættelse: „Skules Hirdmænd pralede ... og vare nok saa modige, saa længe Skrukken var fuld; hine Helte fra Danmark kunde drikke godt nok, men vilde nødig fare over Fjeld og gjennem Skove. Derfor, da Reisen skulde tiltrædes, blev der en slem Knurren tyndt om Merkestengerne; man brød sin Ed til Inges Broder (Skule), ingen vilde følge længere". Haakon Haakonssøns Saga Cap. 182.

2) Navnene paa tre af disse Høvdinger anføres, nemlig Andott Skakke, Bjarne, og Reidar Dyn.

3) Om Bjørn, ogsaa kaldet Rita- eller Skriver-Bjørn, forbi han var usædvanlig dygtig i at føre Pennen, se ovenfor S. 875. Han blev indviet til Abbed 1232.

Forsvar, hvis Jarlen yppede Ufred i Viken. Arnbjørn skulde i saa Fald føre Overbefalingen, og de øvrige rette sig efter ham [1]). Skule Jarl var imidlertid kommen til Hamar, medens de kongelige Sysselmænd og Høvdinger paa Oplandene, Gregorius Andressøn, Haavard af Sundbu, Aslak Smjørstakk, Jon Ketling, Aamunde af Folevold, Dag af Grova [2]), Odd Erikssøn, og Saxe Bladspjot, samt nogle flere, i alt elleve, allerede ved den første Efterretning om at han var kommen nordenfra over Fjeldet, toge alle de Skibe, der laa i Mjøsen, og gik ombord paa dem med deres talrige Skarer. Da Kongens Udsendinger kom til Hedemarken, sendte de strax Bud til Sysselmændene for at underrette dem om deres Erende og bede dem holde inde med alle Fiendtligheder, indtil de havde haft en Sammenkomst med Jarlen, og hørt, hvorledes han optog Kongens Tilbud. Det var paa høj Tid, thi Jarlen havde sendt en vis Nikolas af Mors op paa Hedemarken for at oppebære alle kongelige Indtægter, og Sysselmændene, som vidste om dette, agtede sig just imod ham: var Abbeden kommen to Dage senere, vilde der allerede have flydt Blod. Dette blev nu forebygget. Da Abbeden kom til Hamar og fremførte Kongens Forslag for Jarlen, gik denne strax ind derpaa, og lovede Fred for Vintren, indtil begges Venner kunde mægle Forlig. Derpaa vendte Abbeden tilbage, medens nogle af deres Følge fortsatte Rejsen til Viken, hvor de havde et vigtigt Erende for Kongen at besørge, nemlig, uden Skules Vidende, at udtage og siden overbringe Kongen en betydelig Sum Penge, som Kongen havde indsat til Forvaring i St. Laurentii Kirke i Tunsberg, og som ellers lettelig kunde falde i Jarlens Hænder [3]). Skule Jarl beskikkede nu Sysselmænd for sin Tredjepart af alle Fylker paa Oplandene og i Viken, og begav sig over Oslo til Tunsberg.

Kort efter ankom de kongelige Lendermænd til Grindholmesund, og da de hørte, at Jarlen ikke øvede Fiendtligheder, besluttede de at drage hver til sin Syssel. Ved Efterretningen om deres Ankomst vilde Jarlen sende de før omtalte kongelige Sendemænd, som just nu opholdt sig i Tunsberg, hen til dem med Anmodning om at indfinde sig hos ham; men han fik til Svar, at Kongen udtrykkeligt havde sagt, at kun Erik Stikk, ikke de øvrige Lendermænd, skulde komme til Jarlen, og at derfor ogsaa kun han havde Kongebreve med. Saaledes skiltes Lendermændene ad, uden at faa tilstrækkelig Underretning om, hvilke Indrømmelser der ved den paa Hamar sluttede Overeenskomst eller rettere Stilstand var

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 185.

[2]) Aamunde havde før hørt til Ribbungernes Parti, se ovenfor S. 677. Dag var fra Grova, nu Grue paa Soløer. Odd Erikssøn var egentlig en Vermelænding og boede paa Medalby i Eda, se ovenfor S. 686.

[3]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 185.

tilstaaet Jarlen, og hvorom de, besynderligt nok, ved deres Afreise fra Throndhjem ikke synes at have faaet det mindste Vink. Dette havde betænkelige Følger. Thi da Arnbjørn Jonssøn kom hjem til Valdensholm, og fik høre, at der havde indfundet sig tvende, af Jarlen beskikkede Sysselmænd, Arne Ruva og Finn Knatt, for at tage en Trediedeel af Borgesyssel i Bestyrelse, lod han dem strax vide, at de skulde forføie sig bort, da han ikke agtede at give Slip paa nogen Deel af Borgasyssel, førend han havde Kongens udtrykkelige Befaling dertil. Hine Sysselmænd, der ej vovede at trodse den mægtige Arnbjørn, vendte tilbage til Jarlen, og meldte, hvad Arnbjørn havde sagt. Jarlen, der nu kun lagde lidet Dølgsmaal paa sine oprørske Hensigter, kunde vistnok, om det havde været ham belejligt at begynde Fejden, strax have taget Anledning dertil af Arnbjørns Ferd, der tilsyneladende indeholdt en Krænkelse af Overeenskomsten. I alle Fald fik han derved et Paaskud mere til at klage over Forurettelser og besmykke sin Fremgangsmaade. Han benyttede Stilstanden til at vinde saa mange Tilhængere som muligt. Strax efter Juul (1236) drog han øster til Elvesyssel, og opholdt sig en Tidlang i Kongehelle, hvor en heel Deel strømmede til ham og gik ham til Haande, saavel som flere andre, der tidligere vare komne til ham, og af hvilke Alf af Leivastad, (paa Veme i Borgarsyssel), Thorgils Slydra, Vesete litle eller unge, samt hans Broder Algaute udtrykkelig nævnes. De trende sidst nævnte hørte egentlig hjemme i Vermeland [1]). Alf af Leivastad havde tidligere staaet i Arnbjørns Tjeneste som Huuskarl [2]) og bragte nu en heel Skare Folk med sig til Jarlen. Birkebeinerne kaldte dem alle tilsammen **Varbelger**, og dette Navn, der forhen havde været tillagt en Oprørsflok paa Kong Sverres Tid, blev siden en almindelig Benævnelse paa Skule Jarls hele Parti [3]). De opfordrede Jarlen paa det ivrigste til ufortøvet at begynde Krig, og ej længer finde sig i at man forholdt ham hans rette Broderarv: det var desuden, sagde de, høist usikkert, hvor vidt Kongens Mænd overholdt Freden hele Vintren over, derfor var det lige saa godt at begynde strax, og først angribe Lendermændene i Viken, siden, naar de vare overvundne, at drage mod Kongen. Disse Ord faldt alt for vel i Jarlens Øre, til at han ej med Begjærlighed skulde have lyttet dertil. Og sandsynligviis vilde han vel ogsaa have handlet efter disse Indskydelser, hvis ikke nye Fredstilbud fra Kon-

[1]) Leivastad, det nuværende Løvestad i Spydebergs Sogn (det gamle „Vim- eller Veme Skibrede)" ligger nemlig ¼ Miils Vej fra Bambenes, mellem hvilket og Lindhool Valdensholmen er beliggende.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 238.

[3]) Se ovenfor S. 219.

gens Side, fremkommende i den aller yderste Stund, endnu for en Tid havde holdt Sverdet i Skeden [1]).

I Nidaros havde man nemlig fra forskjellige Kanter faaet Underretning om at det saa farligt ud i Viken. Juleaften ankom de før omtalte Sendebud, der heldigt havde udført deres Erende og nu bragte Kongen hans Penge i god Behold; de forsikrede at Jarlen var omringet af Ildesindede, der uophørligt søgte at egge ham til Ufred. Derhos fik man høre, at Varbelgerne havde udstødt allehaande Trusler, og Sendemændene kunde desuden fortælle, hvad Arnbjørn Jonssøn havde gjort. Erkebiskoppen bad derfor Kongen paany at sende et Gesandtskab til Jarlen, for at faa Stilstanden forlænget; og Kongen, hvem Freden laa lige saa meget paa Hjertet, sendte atter Abbed Bjørn, ledsaget af Vilmund Pilt, med Forligstilbud til Jarlen og de udtrykkeligste Befalinger til Arnbjørn og de øvrige Lendermænd, at gjøre alt hvad der stod i deres Magt for at gjenoprette en god Forstaaelse. Ingen kunde heller bedre end Bjørn underrette Arnbjørn om, at det virkelig havde sin Rigtighed med Overdragelsen af en Trediedeel af Sysslerne til Jarlen. Dog sendte Kongen ogsaa Bud til **Munan Biskopssøn** [2]) og de øvrige Sysselmænd paa Oplandene, at de alle tilsammen skulde begive sig til Arnbjørn Jonssøn og stille sig under hans Befaling, indtil man fik vide hvad Svar Jarlen gav. Abbeden kom heldigviis til Kongehelle i Fasten, førend Jarlen endnu var dragen derfra, men just som han stod færdig til at begynde Ufred. Det Forslag, han overbragte, var at Freden endnu skulde vedvare paa de samme Vilkaar, som hidtil, men at Jarlen og Kongen skulde mødes førstkommende Sommer, for personligt at underhandle nærmere med hinanden, og at de imidlertid til gjensidig Sikkerhed skulde stille hinanden Gisler. Fælles Venner af Kongen og Jarlen forenede deres Forestillinger med Abbedens, og Skule, hvem det egentlig kun synes at have været om at gjøre at vinde Tid, antog Forslaget. Han lod nu Arnbjørn Jonssøn tilsige at møde ham paa **Eidsberg**, for at faa den mellem dem opstaaede Tvist afgjort, og forlod henimod Udgangen af Fasten (altsaa sidst i Marts) Kongehelle i Følge med Abbeden. Arnbjørn, der kun havde kort Vej til Eidsberg, indtraf tidligere til Mødet end Jarlen. Han medbragte en Styrke af flere

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 185.

[2]) Af hvilken Biskop denne Munan var en Søn, er vanskeligt at sige. Da han allerede paa den Tid var Sysselmand, og i 1247, som det vil sees, Lendermand, kan han vel neppe være fød senere end omkring 1190; da han derhos synes at have haft hjemme paa Oplandene, maa man snarest gjette paa den i 1197 afdøde Biskop Thore i Hamar, eller dennes Forgænger Ragnar (se S. 261) som hans Fader.

end 360 vel rustede Mænd, og i hans Følge var Munan Biskopssøn, Erl Stilk og mange andre oplandske Sysselmænd. Han lod dem sætte sig udenfor Kirkegaarden strax nedenunder Muren, og sagde, at han før vilde lade det komme til Kamp med Jarlen, end samtykke i noget, han havde Vanære af. Strax efter kom Jarlen med 420 Mand, dog ikke saa vel udrustede, ligesom han selv ikke var hærklædt: paa Hovedet havde han kun en hvid Filtes Hat, og sad paa en meget smuk Hest. Efter nogle Øjebliks Stilhed tiltalte Jarlen Arnbjørn med disse Ord: „hvi jog du, Arnbjørn, de Sysselmænd bort, som jeg havde beskikket i den Treding af Borgesyssel, Kongen selv overdrog mig i Vinter?" Arnbjørn, der forhen havde bedet sine Mænd forholde sig tause og overlade ham alene at svare paa Jarlens Bebrejdelser, sagde: „jeg gjorde det, fordi jeg var fast bestemt paa ikke at afstaa til nogen Anden det Len, Kongen har overdraget mig, saa længe jeg ikke med Visshed veed, at det er hans Vilje". „Modtog du da ikke", vedblev Jarlen, „engang før halve Borgesyssel af mig, og gav du mig ikke dengang gode Løfter, skjønt du maadeligt nok har holdt dem?" Arnbjørn negtede ikke dette. „Men", sagde Jarlen, „dengang var dog Haakon ligesaavel Konge som nu, skjønt han nu er voxet mere til; hans Ord om de Len, han tildeler mig, agter jeg nu ikke mindre end da; og, om du end er fremfor andre Mænd her i Norge, synes det mig dog alt for dristigt af dig eller nogen anden, at forholde mig, hvad Kongen vil at jeg skal have". „Det er vist og sandt," svarede Arnbjørn, „at ingen Lendermand skal kunne fratage mig, hvad Kongen gav mig, og jeg agter ikke at bøje min Hals for nogen Mand i Norge, uden for Kong Haakon, ikke engang for den hvide Hat, som nu er at see her paa Thinget". Da tog Bjørn Abbed Ordet, og sagde at han havde et Brev fra Kongen, som han havde Befaling til ikke at oplæse uden i Jarlens og Arnbjørns Nærværelse alene. De fulgte ham derfor begge ind i Kirken. Han kundgjorde nu Kongens Hilsen og Befaling til Arnbjørn og de øvrige Sysselmænd, at de alle skulde bidrage til at faa Trætten med Jarlen bilagt, samt at Kongen vilde være hver den taknemlig, der lagde et godt Ord ind; han forsikrede derhos, at det forholdt sig ganske rigtigt, som Jarlen sagde, at Kongen havde overdraget ham Tredie-delen af Borgesyssel, saavel som af alle andre Sysler i Viken og paa Oplandene for den Vinter[1]). Da, heder det, begyndte Arnbjørn at blive noget mygere i Ordene, og vægrede sig ikke længer ved at overlade Jarlen den omtvistede Tredjedeel. Da denne Sag saaledes efter Ønske var ordnet, vendte Abbeden tilbage til Throndhjem med Jarlens Tilsagn om at indfinde sig til Mødet i Bergen. Med ham fulgte sandsynligviis de

[1]) Det lader til, at Bjørn kun har foregivet at have et hemmeligt Brev med for at lokke den hidsige Arnbjørn ind i Kirken.

af Jarlen stillede Gisler, nemlig Aasulv, hans Frænde, der sikkert med Glæde greb denne Lejlighed til at vende tilbage til sin Hjemstavn, Thrøndelagen, og see til sin Gaard Austraat, og Islændingen **Jatgeir Skald**, en af Jarlens højt betroede Mænd [1]). Kongen sendte derimod sin uegte Søn Sigurd, og en vis Ingemund Pus, hvilke dog ikke ankom til Jarlen førend ud paa Sommeren, og sandsynligviis vare i Følge med Kongen, da han drog sydover [2]).

Imidlertid fortsatte Jarlen lige fuldt sine Rustninger i Viken, antog fremdeles en Mængde Folk i sin Tjeneste, og lod dem gaa sig til Haande. For at skaffe sig en Flaade tog han Skibe, som tilhørte Bønderne, uden at spørge dem om deres Samtykke. Margretemesse (20de Juli) holdt han Thing paa Sarpsborg, eller det saakaldte Borgarthing, rimeligviis for at fordre Bidrag til Rejsen og aftale, hvorledes der skulde forholdes under hans Fraværelse. Her vilde han ogsaa tage Arnbjørn Jonssøns Skibe, som sandsynligviis stode opstillede ved Sandesund [3]). Men denne, der havde forudseet saadant, havde allerede ladet bore Huller i dem og Indholtene hugge over, saa at de løb fulde af Vand saa snart de kom ud; man maatte derfor lade dem i Fred, og de bleve atter satte op. Paa denne Tid var det, at Kongens Gisler indfandt sig. Kongen var da sandsynligviis allerede ankommen til Bergen.

Jarlen begav sig nu ogsaa paa Vejen nordefter. Men da han nærmede sig Bergen, lagde han sig ude i Kongshavn, ved Alvøen, i Stedet for at løbe ind til Byen. Der blev sendt Bud til ham, for at høre Aarsagen, og han sagde da, at han ikke vilde lægge ind til Byen, førend han havde faaet Forsikring om, at den Deel af Landet, han havde faaet, efter hans Død skulde tilfalde hans Søn Peter. Men herpaa vilde Kongen ikke under nogen Omstændighed indlade sig, og sagde at aldrig anden Afkom af Jarlen skulde arve Norge, end den som nedstammede fra hans Datter Margrete. Da traadte Erkebiskoppen atter mæglende imellem dem. Sandsynligviis havde han i denne Hensigt ledsaget Kongen fra Nidaros, og hans Bestræbelser kronedes ogsaa denne Gang med Held. Jarlen lod sig overtale til at lægge ind til Byen; der blev holdt flere Møder mellem

---

[1]) Jatgeir (egentlig det angliske Navn Eadgar) nævnes aller først i Sturlungasaga IV. 39, da det heder at han 1224 kom til Island i Følge med Arne Ørepda, Jon Murte, Kolbein Arnorssøn og flere andre islandske Mænd.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 187.

[3]) Stedet angives ej i Sagaen, men man seer tydeligt, at Skibene maa have staaet nedenfor Fossen, og da naturligviis ved Sandesund, det fornemste Skibsleje paa denne Kant.

ham og Kongen; andre velsindede Mænd brugte ligeledes deres Overtalelsesgaver saa godt de kunde, og endelig blev et nyt Forlig oprettet. Ved dette bestemtes der en ny Deling af Landet, i Lighed med den, som allerede den sidste Vinter havde fundet Sted i Oplandene og paa Viken. Jarlen fik nemlig en Tredièdeel af alle Sysler i hele Landet, i Steden for at han tidligere havde haft en særskilt Tredièdeel af Riget, først Viken med Oplandene, siden Frostathingslagen med Søndmøre. Dette stemmede aabenbart mere med de ældre statsretlige Begreber om en Samstyrelse [1]), og tjente til at forebygge en enkelt Landsdeels Løsrivelse fra det øvrige Rige. For saa vidt var det altsaa ikke ilde udtænkt. Men det medførte den Mislighed, at Kongen og Jarlen nu i hver Syssel maatte holde hver sine særskilte Sysselmænd, mellem hvilke der under Udførelsen af deres Embedspligter let kunde opstaa, og, som det vil sees, virkelig opstod Rivninger, idet enhver arbejdede i sin Herres Interesser. Sandsynligviis var det som en Modvegt herimod, at det tillige bestemtes, at Kongen og Jarlen for det første skulde opholde sig paa samme Sted, ja endog holde fælles Bord, hvortil Jarlen skulde bestride Bekostningerne hver tredie Dag, Kongen de øvrige Dage. Thi paa denne Maade, meente man, kunde der vanskeligere bæres Løgn imellem dem, naar de selv strax kunde forfølge al Sladder til dens Kilde, og personlig opgjøre enhver ny Misforstaaelse. Det lod ogsaa virkelig til at man her havde beregnet rigtigt, thi hele Høsten og den følgende Vinter, som de tilbragte i Bergen, forligedes de nok saa godt [2]). Om Vaaren (1237) rejste de paa een Gang til Throndhjem [3]), og bleve fremdeles samlede i Nidaros, med Undtagelse af at Jarlen tilbragte Paasken paa sin Ættegaard Rein, sandsynligviis for at lægge sidste Haand paa Oprettelsen af Klostret, hvor hans Søster Fru Sigrid, Enke efter Jon paa Austraat, skulde raade som Abbedisse. Det viste sig imidlertid under dette deres fælles Ophold i Nidaros, ved en enkelt Lejlighed, hvor huult Venskabet var imellem dem, og hvor gjerne Øretudere vilde benytte sig af den mindste Ubetydelighed til at stifte Splid. Gunnar, Kongens Frænde, havde været i Klammeri med Jarlens Gjester, der syntes at have lidt Overlast af ham. Gunnar rejste kort efter ud til Bynesset, hvor Kongen havde givet ham Syssel. Da Kongen savnede ham, blev

[1]) Se ovenfor II. S. 129, hvor der handles om Overeenskomsten mellem Magnus den Gode og Harald Sigurdssøn.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 187.

[3]) Paa denne Rejse døjede Kongen Ubehageligheder af haardt Vejr; Kærsle[illegible]dagsaften (Lørdag den 4de April) sejlede han forbi Stad, og fik Modvind, saa at de maatte lægge ind til Anger; Jarlen sejlede om Søndagen forbi Silden, og fik saadan Modvind at han endnu samme Dag landede ved Sandulvsstad (Sandstad) paa Hiteren.

der sagt, at Jarlen havde sendt Gjester efter ham og ladet ham dræbe. Øjeblikkelig kom Kongen i Fyr og Flamme, lod Luursvenden kalde, væbnede sig selv med sine Mænd, gik ud med i Gaarden, og lod Merket rejse. Jarlen, der sov i en anden Fløj, vaagnede ved Larmen og løb ud paa Svalen. Han fik da see sin Datter, Dronningen, der forskrækket var kommen ud i Gaarden, og spurgte hende, hvad det alt sammen skulde betyde. Hun sagde hvad det var. Da bad Jarlen hende berolige sig: der var ingen Fare paa færde. Strax efter kom Sigurd Kongssøn til ham og gik ud med ham: det viste sig da, at hele Fortællingen om Gunnars Drab kun havde været et Opspind, og Gemytterne bleve atter beroligede [1]). Denne Gang var det Kongen, som havde ladet sig forlede til en Ubesindighed, og det var maaskee tildeels for at udslette Indtrykket deraf, og i det hele taget for at vise Skule, hvor oprigtigt han meente det med Forliget, at han endnu samme Vaar paa et, som det synes, ene i den Anledning sammenkaldt Ørething, hvortil mange Folk indfandt sig, gav Skule Titel af Hertug, hvilken ingen Mand i Norge havde baaret før ham [2]). Egentlig var den ogsaa kun en Tillempning af udenlandske Former, og i Virkeligheden bar Skule den allerede, for saa vidt Titlen „Jarl" i alle paa Latin saavel indenlands som udenlands affattede Dokumenter, Pavebreve iberegnede, gjengaves ved Ordet Dux, der, som bekjendt, er den sædvanlige latinske Form for „Hertug [3])". Heller ikke synes den Anseelse og de ydre Ærestegn, Skule nød, derved at være synderligt forøgede, lige saa lidet som der findes Spor af at hans Magt eller Besiddelser udvidedes [4]). Men han var dog stegen et Trin højere; han var nu virkelig Rigets første Mand næst Kongen, og havde ikke længer nogen Sideordnet i Jarlen af Orknø; han stod i Rang ved Siden af de danske Hertuger, Kong Valdemars Sønner, saavel som med de tydske Hertuger, og kunde, hvor han traf sammen med udenlandske Fyrster, gjøre Fordring paa næsten kongelige Æresbeviisninger. Det lader ogsaa til at Ophøjelsen, hvilken Kongen ledsagede med passende Gaver, har tilfredsstillet ham for en Tid; thi, siges der, nu blev det paany

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 189.

[2]) Sammestedes Cap. 190. Skules Ophøjelse til Hertug henføres i Annalerne til 1238.

[3]) Se f. Ex. de før omtalte Pavebrev til Skule af 5te Decbr. 1220, 3 og 4 Aar 1226, 11te Oktober 1234, Dipl. Norv. 6, 9, 10, 34, ligesaa den engelske Konges Brev af 22de Juni 1235.

[4]) I Hirdskraa, saaledes som den haves fra Kong Haakons Søn, Magnus's, Haand, opregnes i Cap. 13 og 17 de Hertugen og Jarlen tilkommende Værdigheder og Rettigheder eenslydende; den eneste Forskjel synes at være den, at Hertugen i Kongens Nærværelse kan have indtil sex, Jarlen indtil fem Drabanter.

blidt imellem dem begge. Men alligevel viste det sig tydeligt, at dette venskabelige Forhold var alt for meget betinget af deres personlige Samvære.

Strax førend Skules Ophøjelse til Hertug var der ogsaa kommet et Forlig i Stand mellem Kongen og Biskop Paal. Dennes Sag, der egentlig som det synes, var kunstigt udtænkt af ham og Skule, for at give den sidst nævnte Anledning til at gribe til Vaaben og sætte sig fast i den kongelige Deel af Landet, havde nu, efter Forliget mellem Kongen og Skule, for en stor Deel tabt sin Betydning. Skule selv kunde ikke længer være bekjendt i det mindste aabenbart at staa ham bi, og hos Erkebiskoppen saavel som de øvrige Biskopper i Norge maa han vel forlængst have erkjendt at der ikke var nogen synderlig Hjelp at vente. Han var nu hjemme paa Hamar, hvor han sandsynligviis havde været i det mindste saa længe Skule havde holdt til søndenfjelds, ventende paa at denne skulde gribe til Vaaben, for da ogsaa at paakalde den Banstraale, som Paven havde givet de danske Prælater Fuldmagt til at udslynge. Erkebiskop Sigurd, hvem det laa paa Hjertet, fra Roden af at ødelægge alle Spirer til Tvistemaal, raadede til at sende Bud til Hamar for at anmode Biskoppen om at indfinde sig til et Forligsmøde i Nidaros. Han kom strax, og der holdtes flere Sammenkomster for at faa Sagen bilagt, hvilket dog ikke gik saa ganske glat, og man merkede, heder det i Sagaen, at Biskoppen altid var haardere paa de Stevner hvor ogsaa Jarlen var tilstede. Endelig opnaaedes dog et Forlig, paa det Vilkaar at Kongen beholdt Helgeøen, imod at give Biskopsstolen nogle andre Ejendomme i Stedet, med hvilke Biskoppen erklærede sig tilfreds [1]). Om de øvrige af Biskoppen paaklagede Sager, navnlig om Kongens Indgreb i Patronatsretten, synes der ej at have været Tale, og derved bestyrkes det, at Klagen herover neppe har medført Sandhed, eller i alle Fald har indeholdt betydelige Overdrivelser. Heller ikke var den Unaade, den havde paadraget Kongen ved Pavestolen, langvarig, thi i Aaret 1241 omtalte Gregorius selv, som vi ville see, Haakon med særdeles Kjærlighed som en katholsk og det apostoliske Sæde hengiven Fyrste [2]). Og ti Aar efter Forliget finde vi Paal selv blandt de ved Kongens Kroning assisterende Biskoppers Tal. Til denne hurtige Gjenoprettelse af det gode Forhold med Kurien har det dog vel ogsaa bidraget meget, at Kongen enten ved eller strax efter Forliget tog Korset [3]), hvorved neppe i den alvorlige Hensigt, nogensinde at bringe Korstogsløftet i Udførelse, men, som det synes, deels for at formilde Paven, deels

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 188.

[2]) Dipl. Norv. I. 25.

[3]) Annalerne ved 1237.

for at nyde de samme Fordele og den samme Beskyttelse af Kirken, som Hertug Skule, der allerede for mange Aar tilbage havde aflagt Løftet.

Den samme Vinter, Kong Haakon ved Begyndelsen af disse Ubehageligheder opholdt sig i Oslo (1235), døde hans Moder Fru Inga, efter en langvarig Sygdom, under hvilken han viste hende al sønlig Kjærlighed [1]). Tre Aar i Forvejen (1232) var den gamle, ærværdige Lagmand i Thrøndelagen, Gunnar Grjonbak, død [2]). Kongen tabte i ham en anseet og formaaende Tilhænger, thi Gunnars Eftermand, Ivar, stod paa Skules Parti [3]). Gunnar efterlod en Søn, **Einar Smjørbak**, der var gejstlig, og studerede ved Universitetet i Paris; han blev siden Erkebiskop, som det i det følgende vil sees. Et tredie føleligt Tab led Kongen ved den troe, højt fortjente Dagfinn Bondes Død i Aaret 1237 [4]).

133. Uroligheder paa Island under Sturla Sighvatssøns Fraværelse.

Vi maa nu atter for et Øjeblik vende tilbage til Begivenhederne paa Island, der med sterke Skridt nærmede sig sin Selvstændigheds Ophør. Vi have seet, at Sturla Sighvatssøn om Høsten 1233 havde tiltraadt sin Pilegrimsrejse, uagtet han havde al Aarsag til at nære Bekymringer for at den voldsomme Urøkja Snorressøn, der nu var bleven Herre i Vatnsfjordingernes Distrikt, vilde benytte sig af hans Fraværelse til at skade ham og hans Undergivne. Han indsatte derfor sin Ven Odd Olessøn, Ravnssønnernes Svoger, til at varetage sit og sines Tarv der vester, og lod sin Kone og sine Børn flytte til hans Fader paa Grund. Sturla, der sejlede ud fra Havnen Gaase i Eyjafjorden, landede ved Borgund paa Søndmøre, just som Mødet mellem Kong Haakon og Skule Jarl i Bergen skulde holdes. Jarlen selv var endnu ikke kommen nordenfra, men hans Svoger Alf af Thornberg, der skulde være i Følge med ham, og som laa og oppebiede ham i Borgund, hvor han maaskee havde sin Syssel, tog særdeles venligt mod Sturla, bad ham endelig at vente indtil Jarlen kom, og sagde at han skulde gjøre sig en Fornøjelse af at skaffe ham Jarlens Venskab: denne vilde da upaatvivleligt gjøre ham til en højfornem Mand, saa udmerket som han var fremfor andre, især

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 179. Fru Inga blev sandsynligviis begraven ved St. Hallvards Kirke, siden hun døde i Oslo.

[2]) Annalerne ved 1232.

[3]) Det var nemlig ham, der, som vi ville see, gav Skule Kongenavn efter at han i et længere Foredrag havde udviklet hans Rettigheder til Kronen.

[4]) Annalerne ved 1237.

da Jarlen var en stor Ven af alle Islændingerne, og fornemmelig af Sturlungerne. Sturla havde dog ingen Ro, førend han kom til Bergen for at hilse paa Kongen [1]). Hvilken Modtagelse han denne Gang fandt hos ham, siges ikke, men man maa formode, at Kongen just ikke kunde være ham synderligt god. Thi aldrig saa snart var Sturla kommen til Byen, førend han spurgte om Aron Hjørleifssøn var der, og, da han fik et bekræftende Svar, søgte han strax Lejlighed til at overfalde og dræbe ham. Aron Hjørleifssøn havde nu allerede i en Række af Aar staaet højt i Kongens Gunst, var ved hans Medvirkning bleven gift med en Enke, ved Navn Ragnhild, der var beslægtet med Kongen, og nød desuden mange andre Beviser paa hans Naade og Velvilje [2]). Aron blev i Tide advaret for Sturlas Efterstræbelser, og denne traf ham derfor saa vel rustet og omgiven af haandfaste Venner, at han ikke vovede at begynde nogen Kamp med ham, især da Mængden stimlede til og hindrede hans Bevægelser [3]). Men et saadant Forsøg paa at tage sig selv til Rette i fremmed Land og krænke Gadefreden lige under Kongens Øjne maatte nødvendigviis have mishaget denne, om Forsøget end ikke havde været rettet mod en af hans Yndlinger. Der tales heller ikke noget om at Sturla senere før sin Afrejse havde søgt

[1]) Sturlungasaga V. 28.

[2]) Aron Hjørleifssøn, hvem det i Aaret 1224 endelig havde lykkets at komme over til Norge, fandt først en venlig Modtagelse hos Skule Jarl, der tog ham i sin Tjeneste, og beholdt ham hos sig om Vintren. Sommeren efter tilkjendegav han, at han ønskede at foretage en Pilegrimsrejse til Jerusalem, hvilket han under en stor Fare paa Island havde lovet. Jarlen negtede ham det, ligeledes tet ogsaa Biskop Gudmund, som just da opholdt sig i Throndhjem, bad ham; saaledes gik hele Aaret hen. I det følgende Aar tog han sig selv den Frihed, Jarlen uadspurgt, at drage afsted. Han havde mange Gjenvordigheder at døje, men kom dog næste Aar vel beholden tilbage til Norge, og fandt Kongen i Viken. Siden, da Jarlen kom til Oslo og var der tilsammen med Kongen (Arons Saga siger urigtigt at det var i Throndhjem, da Kongen og Jarlen aldrig vare tilsammen lige fra 1220 til 1237) forespurgte denne Jarlen, om han vilde tage Aron tilbage i sin Tjeneste; da Jarlen vægrede sig derved paa Grund af Arons Bortrejse mod hans Samtykke, antog Kongen ham selv, lod han følge med til Bergen, skaffede ham sin Frænke, Enken Ragnhild, til Egte, gav ham Tomt til at opføre et Huus tæt ved Kongsgaarden, og overlod ham desuden et Badehuus, med tvende Stuer, hvor Kongen og Hirdmændene plejede at bade sig mod en Afgift af en Penning for hvert Bad, en ej ubetydelig Indtægt. End et Tegn paa Kongens Velvilje for Aron var, siges der, at han anviste ham Plads paa sit eget Skib, og bestemte, at Arons Sverd altid skulde ligge ved Siden af hans, men hos faa andre. Aron Hjørleifssøns Saga Cap. 19–21.

[3]) Aron Hjørleifssøns Saga Cap. 22. Aron var just i Bad, da han advaredes, klædte sig hurtigt paa og gik bevæbnet med sit Følge til Gaden udenfor Huusdør. Sturla kom selv fjerde derhen, og stirrede længe paa Aron, men vovede ikke at angribe ham. Aron henkastede nogle spottende Ord til ham

Sammenkomst med Kongen. Ud paa Vintren drog han — som det synes over Land — til Danmark, hvor han gjorde sin Opvartning hos Kong Valdemar, der tog særdeles venligt imod ham, beholdt ham hos sig en Stund, og gav ham ved Afskeden en god Hest foruden mange andre herlige Gaver. I Tydskland stødte han, som det tidligere er nævnt, sammen med Biskop Paal, og fulgtes ad med ham den øvrige Deel af Rejsen. Biskoppen tog sig, ved Ankomsten til Rom, særdeles ivrigt af hans Sag, og han erholdt ogsaa fuldstændig Absolution, men rigtignok kun efter at have underkastet sig en meget haard Poenitens: han skal nemlig være bleven ført barfodet fra Kirke til Kirke rundt om i hele Rom, og have modtaget Pidskeslag udenfor de fleste Hovedkirker, „saa at en Mængde Folk stod ude og undredes, slog sig for Brystet og beklagede at en saa dejlig og statelig Mand skulde lide saa haard Behandling; ja hverken Mænd eller Kvinder kunde holde Taarerne tilbage". Det er allerede ovenfor omtalt, hvorledes han efter erholdt Absolution rejste hjem igjen til Norden, fremdeles i Følge med Biskop Paal, tog en kjærlig Afsked med ham under gjensidige Foræringer, og derpaa kom til Kong Haakon enten i Tunsberg eller i Bergen, og fulgte med ham til Tunsberg. Den Modtagelse, han nu fandt hos Kongen, var meget venlig, og bestemte ham, som det synes, til at tage sit Vinterophold i Oslo, da det var for seent paa Aaret til at vende tilbage til Island, skjønt de Efterretninger, han modtog om hvad der var skeet under hans Fraværelse, visselig vare af den Natur, at han maatte have givet meget for, strax at kunne komme hjem [1]).

Urøkja Snorressøn traadte nemlig, som Bestyrer af Vatnsfjord-Godset, ganske i sine Forgængeres Fodspor, ja lod endog til, at ville opkaste sig til Ene-Herre paa Vesterlandet. Han tog, fortælles der, hver frels Mand, som vilde til ham, i sin Tjeneste, saa at der samledes en heel Mængde Karle paa Gaarden, og det varede ikke længe førend man med voldsomme Midler maatte skaffe den nødvendige Kost tilveje, saaledes som det længe havde været Skik og Brug i Vatnsfjord [2]). Egnens af Naturen mindre begunstigede Beskaffenhed maa vel have bidraget noget dertil. Men det er tydeligt nok, at Gaarden under disse Omstændigheder ikke kan have været stort bedre end en Røverrede. Blandt hans uregjerlige Svende nævnes især en vis Bjørn, kaldet Mave-Bjørn, fra Nordlandet, en af Biskop Gudmunds Mænd fra Grimsø; han gik strax efter Sturlas Afrejse om Høsten 1233 med en Skare Folk lige til Breidafjorden, hvor han drog langs Kysten fra Gaard til Gaard, saavel som til Øerne, for at afpresse Bønderne Gods. Fik man det ej med det Gode, tog man det med Magt;

[1]) Sturlungasaga V. 23.

[2]) Sturlungasaga V. 21.

et Steds blev en Bonde dræbt, paa et andet Sted tog man et Skib, og tilsidst maatte der sendes Bud efter Thord Sturlassøn om Hjelp, men da han kom, vare Voldsmændene allerede borte. Ved deres Hjemkomst var Urøkja vel tilfreds med deres Ferd: sandsynligviis vare de endog dragne ud paa hans Befaling [1]. Paa alt dette kunde Odd Olessøn, som Sturlas Repræsentant, ej see med Rolighed. Der var ogsaa en anden Omstændighed, der maatte bringe ham i et ubehageligt Forhold til Urøkja: han var nemlig for Øjeblikket hans Halvsyster Thordis's erklærede Elsker, og havde endog en Datter med hende [2], hvilket Urøkja, om han vilde, nok kunde være berettiget til at paatale; derhos var Thordis selv høist utilfreds med at have maattet overgive Urøkja Bestyrelsen af Gaarden, og var i Uvilje flyttet derfra. Alligevel var Venskabet tilsyneladende nok saa godt mellem Odd og Urøkja [3], indtil denne fik fat paa et Brev, skrevet i Odds og Thordis's Navn til en Bonde i Steingrimsfjorden, med Anmodning til denne om, i Forening med dem, at paasee Sturlas Tarv, og lægge sig i Vejen for Urøkja baade paa Nordsiden og Sydsiden, saa at han eller hans Folk ingensteds kunde komme og gjøre Skade. Herover blev Urøkja saa forbitret, at han slog sig sammen med Thordis's forrige Elsker, Olaf paa Ædø [4], og en heel Deel andre, om at overfalde og dræbe Odd, der siden Vaaren havde opslaaet sin Bolig paa hans forrige Svigerfaders Gaard Eyre, og levede her paa en meget stor Fod. Odd og hans Mænd forsvarede sig særdeles kjekt, og fældte et Par af Angriberne; men disse satte Ild paa Gaarden, og nødsagede derved Beboerne til at komme ud. Flere af dem overgave sig og fik beholde Livet, men Odd, allerede haardt saaret, blev dræbt paa Urøkjas Befaling. Siden opkom det neppe ugrundede Rygte, at det ulykkelige Brev ikke engang var skrevet af Odd og Thordis, men derimod ved hans Medbejlers og Dødsfiendes, Olafs og dennes Venners, Foranstaltning [5].

Medens Urøkja paa denne Maade greb om sig i Vestfjordene, Sturlas Vælde til Fortrængsel, havde dennes Fader Sighvat ogsaa faaet en farlig Medbejler eller reent ud Fiende i sin forrige Myndling Kolbein unge

1) Sturlungasaga III. 24.

2) Sturlungasaga V. 22.

3) Odd besøgte, heder det, endnu om Høsten 1233 Urøkja, ved hvilken Leilighed de udvexlede Venskabsbeviser og Gaver. En af disse var Sverdet Steyper, der havde tilhørt Peter Steyper; men hvo der gav, og hvo der fik det, nævnes ej. Sturlungasaga III. 24.

4) Olaf paa Ædø og en Snorre Magnussøn havde om Vaaren s. A. søgt at overfalde og dræbe Odd paa Gaarden Eyre, men forgjæves. Sturlungasaga V. 20.

5) Sturlungasaga III.

der nu ret vilde vise at han kunde staa paa egne Fødder og derhos af ildesindede Folk opfyldtes med Mistanke om, at Sighvat hemmelig arbejdede paa at lokke hans Thingmænd fra ham, hvilket klang saa meget rimeligere, som de fleste Storbønder i Skagafjorden virkelig vare særdeles gode Venner af Sighvat fra den Tid af da denne ogsaa førte Befalingen her. Det spendte Forhold gav Anledning til at de, som gjorde Uvæsen i Eyrafjorden, toge og fandt deres Tilflugt hos Kolbein, og omvendt de fra Skagafjorden hos Sighvat. Endelig troede Kolbein at have faaet fuldkommen Visshed for at Sighvat nærede hine Planer [1]), og besluttede at forekomme ham ved at angribe ham med en betydelig Overmagt. For at skaffe sig denne sendte han Bud til sin Svoger Urøkja om Hjelp, og Urøkja var dertil lige saa villig som skyldig. Han indfandt sig hos Kolbein med henimod 30 Mand, og de droge begge tilsammen ud med henved 300. Alligevel blev der ikke noget af Overfaldet, da Kolbein ved at komme over til Yxnadal fik høre, at Sighvat havde faaet betimelig Underetning om Faren og derfor rimeligviis var belavet paa Forsvar; han vendte om igjen, men lod sin Harme gaa ud over den tidligere omtalte Kalv Guthormssøn, den samme, der for 20 Aar siden havde dræbt Hall Kleppjarnssøn, og nu, skjønt bosat i Skagafjorden, havde negtet Kolbein at staa ham bi mod Sighvat. Kalv og hans Søn Guthorm bleve begge dræbte, den sidste i det mindste uden Skyld (21de Febr. 1234). Det er charakteristisk for den Tid, at saavel Fader som Søn havde en gejstlig Grad; hiin var Akoluth, denne Diakon [2]).

Men Sighvat var en mægtig og farlig Modstander, og Kolbein og Urøkja følte selv deres Stilling saa betænkelig, at de fandt det raadeligst at ride syd over Fjeldet til Reykjaholt for at høre Snorre Sturlassøns Raad og sikre sig hans Hjelp. Snorre svarede forsigtigt, at han ej plejede at befatte sig med Heredsfejder, men derimod skulde komme til Althinget og her yde dem al den Bistand, som deres Ære fordrede [3]). Siden vendte de tilbage til Skagafjorden, og krævede Bønderne til at holde de fra Eyjafjorden ledende Passe besatte, for at hindre Overfald fra den Kant. Bønderne maatte lystre, og da de foruden Umagen ogsaa havde at holde sig paa egen Kost, maa Tjenesten, især paa den Tid af Aaret, have været dem yderst byrdefuld. Da Sighvat hørte om Kolbeins Foranstaltninger, lod han ligeledes sine undergivne Bønder lægge sig paa Post hist og her i

---

[1]) Dette erfarede han ved at lægge sig paa Luur og høre en om hans Nærværelse uvidende Jon Prests Ord. Sturlungasaga V. 27.

[2]) Sturlungasaga V. 27.

[3]) Sturlungasaga I. 27.

Egnen, men paa den Maade at han selv skaffede Kost og Underhold [1]). Begge Hereder stode saaledes paa fuldkommen Krigsfod mod hinanden. Ved denne Lejlighed var det, at Sighvat og Kolbein, som det tidligere er berettet, hver paa sin Side søgte at faa Biskop Gudmund, der opholdt sig hos Brand paa Hødde, til at tage sit Parti; begge havde været hans bitreste Modstandere, men enhver af dem fandt det dog nu højst ønskeligt at have den for sin Hellighed af Mængden saa anseede Mand i sin Flok [2]). Gudmund havde vel lige meget imod dem begge, men da han altid havde været en Ven af Snorre Sturlassøn, og dennes Søn Urøkja var sammen med Kolbein, bestemte dette Gudmund til at erklære sig for Kolbein, og begive sig til ham paa hans Gaard Flugumyre. Efter Paasken samlede Kolbein og Urøkja Folk til sig fra alle Kanter, baade Undergivne og Venner, indtil de fik en Hær af 720 Mand, med hvilken de agtede sig over til Eyjafjorden. Sighvat samlede ved Efterretningen herom ligeledes Folk, og drog med 480 Mand, hvoriblandt hans Sønner **Kolbein** og **Thord Kakale**, samt Ravn Sveinbjørnssøns Sønner Sveinbjørn og Kraak, over til Skagafjorden, hvor han indtog en fast Stilling paa **Flatatunga**, ved Sammenløbet af Jøkulsaa og Norderaa, medens Kolbein stod lige overfor paa Silvrastad, rede til at begynde Angreb, og lod Biskop Gudmund, som fulgte med ham, skrifte sine Krigere. Biskoppen troede dog ikke at det vilde komme til Slag, og havde ogsaa Ret, thi da Kolbeins Mænd skulde begynde Angrebet, fandt de, som der fortælles, Sighvats Hær sterkere end de havde ventet, og standsede. Sighvat sagde roligt: „nu behøve vi ikke at frygte dem siden de standse strax i Begyndelsen". Flere anseede Mænd af begge Hære lagde sig nu imellem, og fik sluttet et midlertidigt Forlig, hvorved Sagen henskødes til Biskop Magnus's Afgjørelse paa forestaaende Althing. Kolbein og Urøkja vare visselig hel utilfreds hermed, men maatte finde sig deri. Enhver drog nu til sit, og Urøkja vendte saaledes tilbage til Vestfjorden. Paa Vejen tillode hans Folk sig de største Voldsomheder, røvede Heste og Mad, m. m., og da de kom ned til Brejdafjorden, benyttede de Lejligheden til at lade Thord Sturlassøn, Urøkjas egen Farbroder, undgjelde at han tidligere havde søgt at hindre deres Voldsferd: de rede ind paa Hvamm, hvor han tilfældigvis ej var hjemme, toge Hø og meget andet, slagtede en Oxe, og opførte sig det hele taget højst uforsvarligt. Ja, hvad end mere var, Urøkja satte sig nu ret fast paa den Kant, og satte Bo, heder det, det vil egentlig sige oprettede nye Rans-Tilhold paa Stadarhool ved det østlige, og Reykjahol-

---

[1]) Sturlungasaga V. 28. Dette omtales og i Annalerne for 1224, med Orden „at Bønderne havde 11 setur" (Posteringer).

[2]) Sturlungasaga V. 29.

ved det vestlige Indløb til Kroksfjorden, inderst i Breidafjorden [1]). Fra disse twende Punkter, saavel som fra Vatnsfjord ved Isafjorden, beherskede han næsten del hele Strøg ved og imellem begge Hovedfjorde, og var saavel Thords, som Sturlas Thingmænd til stort Besvær. Derfor betragtede ogsaa Sighvat hans Ferd som et aabenbart Brud paa Forliget til Flatatunga, og vilde ikke drage til Things for at underkaste sig noget endeligt Opgjør.

Venskabet mellem Kolbein og Urøkja fik dog en uventet Afbrydelse. En af Sighvats Venner i Skagafjorden, Presten Jon Markussøn, flygtede, af Frygt for at dele Kalv Guthormssøns Skjebne, med sin Søn til Snorre Sturlassøn, der for gammelt Venskabs Skyld tog dem begge i sin Beskyttelse. Allerede herover blev Kolbein meget forbitret. Og paa Althinget, hvor han indfandt sig med 600 Mand, Snorre og dennes Tilhængere med henved 800, blev det endnu værre, da Jons Søn dræbte en af Kolbeins Mænd til Hevn for at denne efter deres Flugt havde ladet gjøre Indførsel i deres Ejendomme. Kolbein lod sine Mænd træde under Vaaben og vilde angribe Snorre. Snorre beredede sig til Forsvar. Begge Hære opstillede sig paa Sletterne nedenfor Lagretten. Kolbein opfordrede ogsaa Urøkja til at forene sig med ham om at søge Hevn for Manden, men Urøkja svarede at det ej passede sig for ham at stride mod sin Fader, og sluttede sig med sine Folk til Snorre. Nu var det nær kommet til et formeligt Slag paa selve Thingpladsen, hvis ikke Brødrene, Biskop Magnus og Thorvald Gissurssøn, havde lagt sig imellem, og med et stort Følge af Gejstlige begivet sig hen til Kolbein for at tale ham til Rette. Det hjalp betydeligt, at Gissur Thorvaldssøn, med 240 Mand under sin Befaling, efter Biskoppens Anmodning holdt sig strengt neutral. Kolbein lod sig overtale til at holde Fred og Ro, imod at Thorvald indestod for at Dom blev sat og Drabsmanden dømt fredløs, hvilket ogsaa skede. Saaledes forebyggedes Blodsudgydelse, uden at det dog egentlig kom til noget Forlig. Biskop Magnus kunde ingen Kjendelse affige i Sagen mellem Kolbein og Sighvat, da denne ikke viste sig paa Thinget. Derimod bestemte han en Bod for Kalv Guthormssøns Drab, hvilken Kolbein uvægerlig betalte. Alligevel var Kolbein ved Snorres Optræden til Fordeel for Presten, og ved Urøkjas Vægring ved at staa ham bi, bleven saa opbragt paa begge, at han pønsede paa Hevn, og dette gjorde ham igjen forsonligere stemt mod Sighvat. Han lukkede ikke længer sit Øre for fælles Venners Bestræbelser for at megle Forlig mellem dem; de havde et Møde med hinanden, og afgjorde her, at En af dem, efter forudgangen

[1]) Sturlungasaga V. 29.

Lodkastning, skulde bestemme Forligsvilkaarene. Disse kjendes ej, men ei[...] dem synes at have været dette, at Kolbein skulde drage i Pilegrimsfart til Rom, samt under sin Fraværelse overdrage Sighvat Bestyrelsen af al[t] sit Gods og Herredømme. Derved vilde Sighvat atter faa saa godt [som] udelukkende Magt paa Nordlandet. Dog skulde Kolbein, tilligemed hans Fætter af samme Navn, for det første med en betydelig Skare Be[-] væbnede ride over til Sønderlandet, og sætte sig fast i nogle Snorre til[-] hørende Gaarde i Rangaarvalle-Egnen, til Hevn for den Hjelp, he[n] havde ydet Jon Markussøn og hans Søn. Beslutningen blev strax ud[-] ført, og begge Kolbeinerne holdt et slemt Huus paa Snorres Gaard[e] den Sommer, ja plyndrede endog vidt og bredt i Omegnen. Den Skade de anrettede for Snorre, ansloges til mere end 60 Hundreder. D[a] Høsten kom, og de ubudne Gjester endnu ej gjorde Miner til at drage bort maatte Snorre endelig sætte sig i Bevægelse for at frelse sin Ejendom og drog afsted med over 500 Mand, idet han derhos sendte Bud til Urø[-] kja, at han skulde komme ham til Hjelp. Urøkja fulgte strax Opfordrin[-] gen, og begav sig paa Vejen sydefter, men mødte allerede i Dale n[ye] Sendebud fra sin Fader, der meldte ham, at Kolbeinerne nu v[are] borte, og at hans Nærværelse saaledes for Øjeblikket var overflødi[g]. Urøkja drog derfor ikke længer sydover, men gjorde derimod et [sli]mt Røvertog rundt om i Breidafjorden, fornemmelig i den Hensigt at lade [sin] Farbroder Thord undgjelde Toget til Reykjaholt og den øvrige Modsta[nd] han ved flere Lejligheder havde søgt at gjøre ham. Især holdt han et slemt Huus i Bjørnshavn, hvorhen Olaf Thordssøn havde bragt alt Rankget[s] fra Reykjaholt [1]). Siden bragte han Thords ældste Søn, Bødvar, [i] saadan Knibe, at han denne Gang maatte prise sig lykkelig ved at [hans] Venner søgte at megle Forlig. Urøkja tilbød gode Vilkaar, [hvis] man kun vilde tilstaa ham den Ære, selv at afsige Dommen. Og [uagtet] Thord harmfuld raabte at det aldrig skulde skee, var dog Urøkjas Over[-] magt saa stor, at Bødvar maatte finde sig deri. Negtes kan det heller ik[ke,] at Urøkja ved denne Lejlighed virkelig viste, at det kun var ham om Æren ej om Fortjenesten at gjøre, thi han forlangte ingen Bod, og lovede derim[od] Thords Sønner sit fuldkomne Venskab [2]). Med dette Venskab blev det [dog] i Forstningen ikke stort bevendt. En af Thords Sønner, Thord Tigge, [der] havde modtaget Urøkjas Indbydelse til at opholde sig hos ham, deeltog i en Sammensværgelse mod hans Liv, som et anseeligt Parti blandt hans talrige Huusfolk havde stiftet, men som Urøkja opdagede, og hevnede [med] blodig Strenghed. Thord Tigge frelste sig ved Flugten, men Urøkja [...]

[1]) Sturlungasaga V. 31—33.

[2]) Sammesteds Cap. 34.

som en fortærende Brand rundt om langs Breidafjorden, og nøjedes ej med alene at tage Løsøre fra alle dem, han beskyldte for at have været i Ledtog med de Sammensvorne, men tilkjendte sig hele Gaarde, forjog Folk fra Egnen, og opførte sig ganske som om han vilde gjøre sig til arvelig Herre over Vestfjordingerne [1]). Ikke engang Udlændinger, der for Handelens Skyld kom til Island, vare sikre for hans Voldsomheder. Tvende anseede Orknøinger, nemlig Andres Gunnesøn, Sønnesøns Søn af Svein Asleivsøn, og Andres Ravnsøn, Søn af den før omtalte Ravn Lagmand paa Katanes [2]), tilbragte just Vintren 1234—35 paa Island; fra den første lod Urøkja tage ikke mindre end 60 Vætter Meel. Hans Fader Snorres Forhold under alt dette var som man kunde vente det. Thi medens han, hvad der er rimeligt nok, i Hjertet ønskede sin Søn alt muligt Held, følte han dog at Sønnens Ferd var for uforsvarlig til at han aabenbart kunde give ham Medhold, og han maatte derfor tilsyneladende fornegte ham, men lagde ved sin Ængstlighed og Vaklen nok som for Dagen, at dette ikke skede med hans gode Vilje. Hans Broder Thord indbød ham om Sommeren 1235 til en Sammenkomst ved Sandbrekka, mellem Borgar- og Breida-Fjorden, for at overlægge om hvad der kunde gjøres for at standse Urøkjas Uvæsen. Snorre lovede at komme, og begav sig ogsaa paa Vejen. Men da han og hans Mænd nærmede sig det bestemte Sted og saa en ikke ubetydelig Skare Folk oppe under Brekken, bleve de saa bange, at de øjeblikkelig kastede Hestene om og red afsted alt hvad de kunde. Thord, som aldrig havde tænkt paa at svige sin Broder, sendte strax nogle af sine Mænd efter ham; det lykkedes disse at indhente ham, men kun med stor Nød fik de ham saa vidt beroliget, at han fulgte med dem til Thord. Denne tog meget vel imod sin Broder, og de skulle nu endog have beseglet deres Frændskab og Venskab med de helligste Forsikringer, hvoraf man maa slutte, at Snorre har lovet at anvende sin fædrene Myndighed for at faa Urøkja til at holde sig inden de tilbørlige Skranker. I det mindste synes det at være blevet aftalt, at Snorre skulde kalde ham tilbage fra Vatnsfjord. Det bestemtes end ydermere, for at knytte dem endnu nærmere til hinanden, at Thords Søn Sturla skulde opholde sig

[1]) Sammesteds Cap. 36, 37. Her fortælles, hvorledes Urøkja lod dræbe den fornemste af sine forrige Tilhængere, men nu Ophavsmand for Sammensværgelsen, Snorre Magnusøn. De øvrige Sammensvorne, til hvilke ogsaa den før omtalte Mave-Bjørn hørte, flygtede bort, men fortsatte dog, som det synes, deres tøjlesløse Levemaade, og Thord Sturlasøn lod ogsaa Mave-Bjørn dræbe som Ugjerningsmand, skjønt han nu egentlig maatte være at ansee som hørende til hans Parti, og skjønt Thords Søn Sturla selv var misfornøjet dermed.

[2]) Om Ravn Lagmand paa Katanes, se ovenfor S. 450, 752.

hos Snorre indtil videre [1]). Dette Forbund synes at have gjort Urøkja noget bange, saa meget mere som ogsaa Sighvat Sturlasson havde ladet Ytringer falde om, at han i Forening med Thord vilde gjøre alvorlige Skridt til at sætte en Grændse for hans Voldsomheder [2]). Urøkja, der havde alt at frygte af et Forbund mellem Sighvat og Thord, saa længe han ikke selv var forligt med denne, gjorde nu selv Sighvat Venskabs- og Forligs-Tilbud, og anmodede ham om ogsaa at paatage sig at forlige ham med hans Fader og Farbroder; han skulde, sagde han, i alle Dele føje sig efter hvad Sighvat bestemte. Sighvat lod svare, at Urøkja for det første skulde forlade Vatnsfjord og begive sig til sin Fader i Borgarfjorden, saa kunde der senere underhandles om ordentligt Forlig. Urøkja føjede sig derefter, og begav sig ned til Borgarfjorden, men rigtignok med 80 Mand, hvoriblandt flere anseede Bønder fra Vestfjordene. Snorre indsluttede sig i Reykjaholt med 240 Mand, og lod Virket om Gaarden besætte med Vagter, medens Urøkja og hans Folk gik udenfor, som om de vilde angribe det. Dog var det neppe nogensinde enten Faderens eller Sønnens Hensigt at lade det komme til Kamp, og inden man vidste Ordet af, var Urøkja med alle sine Mænd indenfor Virket, da det allerede var aftalt at Urøkja for det første skulde tage sin Bopæl paa det nærliggende Stavaholt. Man synes derfor at maatte formode, at Urøkja er kommen ind med Snorres eget Vidende og Samtykke, skjønt Loft, Biskop Paals Søn, og Høvdingen Thorleif fra det nærliggende Garde nævnes som de egnetlige Forligsmeglere [3]). Dagen efter drog Urøkja efter Bestemmelsen til Stavaholt, og opslog sin Bolig der, medens de Bønder, der havde ledsaget ham fra Vestfjordene, rejste hjem. Altsaa var nu et Slags Forlig virkelig oprettet mellem Urøkja og Thord samt dennes Sønner. Forstaaelsen mellem dem alle, Thord, Snorre, Urøkja og Thords Sønner, lod til at være nok saa god, og da Urøkja uimodsigeligt havde opfyldt den af Sighvat aller først fremsatte Betingelse, at forlade Vatnsfjord, var der saaledes grundet Haab om at han nu ogsaa kunde opnaa det endelige Forlig med Sighvat, hvorom denne tidligere havde givet Haab. Et saadant Forlig maatte være Urøkja saa meget mere ønskeligt, som Sturla Sighvatsson, hvis Thingmænd han saa groveligen havde forurettet, hvert Øjeblik kunde ventes hjem, og Sighvat selv desuden paa denne Tid havde mere at [illegible]

1) Sturlungasaga V. 40.

2) Sturlungasaga V. 38. Sighvat lod Thord melde, at han agtede til Vaaren at komme til Dale, og da gjerne ønskede at at træffe sammen med Thord for at raadslaa om hvad der var at gjøre i Anledning af Urøkja. Sighvat kom dog ej.

3) Sturlungasaga V. 41.

end nogensinde, eftersom Kolbein unge samme Vaar havde tiltraadt sin Pilegrimsrejse til Rom, og imidlertid, som oven meldt, overladt ham Bestyrelsen af sit Hovdingedømme og alle sine Ejendomme. Efter fleres Anmodning begav Urøkja sig om Høsten personligt til Sighvat, kun ledsaget af 8 Mænd. Sighvat tog særdeles vel mod ham og hans Følge, og beværtede dem paa det ypperligste. Men da Urøkja begyndte at tale om Forlig, gjorde Sighvat Udflugter. Det hjalp ikke, at Urøkja tilbød ham alene at afgjøre alt sammen, da han havde fuldkommen Tillid til hans Humanitet. Sighvat svarede at han ej var belavet paa en saadan Afgjørelse, og maatte have Betænkningstid. Urøkja blev der i to Nætter; den tredie Dag lod han sine Heste sadle for at drage bort. Før Afrejsen spurgte han Sighvat, om han dog ikke nu havde betænkt sig; selv gjentog han sit tidligere Tilbud. Sighvat svarede at der ej var mere imellem dem, end hvad de godt kunde blive forligte om; men hvad Urøkja derimod havde forbrudt sig mod hans Søn Sturla, derom fik denne selv indgaa Forlig. „Nu er det dig, til hvem jeg henvender mig", sagde Urøkja, „og med hvem jeg ønsker at forlige mig; ved Sturlas og mit Mellemværende gjør jeg intet, førend han selv kommer". Under denne Samtale kom en Mand ind og hviskede Sighvat et Par Ord i Øret. Strax efter spurgte Sighvat Urøkja, hvad Vej han vilde tage hjemover. Da Urøkja svarede at han vilde lægge Vejen over Gaase, Havne- og Handelspladsen i Eyjafjorden, for at gjøre nogle Indkjøb, raadede Sighvat ham at tage en anden Vej, og øjeblikkelig at begive sig afsted, „thi", sagde han, „hvad vi ikke hidtil have greidet, komme vi ikke herefter til at greide". Urøkja skjønnede rimeligviis, hvad Sighvat meente, og fulgte hans Raad. Hvad Manden havde hvisket Sighvat i Øret, var at hans Søn Sturla netop var landet ved Gaase, og ham var det ej raadeligt for Urøkja at møde. Skjønt det er aabenbart, at Sighvat søgte at udhale eller hindre Forliget, i Forventning af Sturlas nær forestaaende Hjemkomst, var han dog ærlig nok til advare sin Brodersøn for den Fare, der truede ham, hvis han personligt stødte sammen med Sturla. Urøkja red først lige til Stavaholt, men da det forventede Forlig ej var kommet i Stand, og han nu hvert Øjeblik maatte være belavet paa et Overfald af Sturla, vendte han endnu før Vintrens Begyndelse tilbage til Vatnsfjord, hvor han følte sig mere tryg. Nu var Venskabet mellem ham og Farbroderen Thords Familie saa godt, at han paa Vejen endog gjestede paa Hvamm, og at Sturla Thordssøn efter hans Indbydelse fulgte med ham til Vatnsfjord. Det samme gjorde ogsaa Andres Ravnssøn fra Katanes, der nu, efter allerede at være afsejlet, ved Modvind var dreven tilbage til Island og ej synes at

have taget sig synderligt nær af den Mishandling. Urøkja havde ladet overgaa hans Stalbroder ¹).

134. Sturla Sighvatssøns Forbund med Kong Haakon, Hjemkomst og voldsomme Fremferd.

De Efterretninger, som Sturla Sighvatssøn ved sin Tilbagekomst til Norge om Høsten 1234 modtog fra sin Fædrenes om Urøkjas Voldsomheder, og hans og Kolbeins forenede Tog mod Sighvat, vare mere end skikkede til at opfylde hans Sind med Ængstelse og Harme. Han fortalte ogsaa Kongen derom, og denne, siges der, ytrede megen Misfornøjelse over al denne Ufred, men spurgte tillige, om det da skulde være saa vanskeligt at opnaa Eneherredømmet over Landet, thi naar kun een raadede, maatte man dog kunne være sikrere paa Freden. Sturla svarede, at det var en temmelig let Sag, naar kun den, der paatog sig det, besad Kraft og Raadighed. Ved disse Ord tænkte han vistnok allerede paa sig selv, og Kongen behøvede ogsaa kun at lære ham at kjende, for at indsee, at ingen vilde være fortrinligere skikket til at udføre det Hverv, han tidligere havde overdraget til hans Farbroder Snorre, men hvormed denne, da det kom til Stykket, enten ikke vilde eller ikke turde befatte sig. Snorre var ikke egentlig nogen Krigsmand, synes ikke at have besiddet synderligt personligt Mod, og var derhos for meget virkelig Patriot, til at han med nogen sand Iver skulde kunne arbejde paa at tilintetgjøre Fædrelandets Selvstændighed, hvorved han desuden, med den Magt, han nu besad, alene kunde tabe, men intet vinde, uden maaskee i det højeste en tom Ærestitel. Men Sturla, som hverken besad Snorres Magt, Forsigtighed eller Patriotisme, men derimod des mere personlig Ærgjerrighed, forenet med Mod og Stridbarhed, og hvem det egentlig kun var magtpaaliggende at faa Overhaand over sine Fiender og selv blive Øens første Mand, greb med Begjærlighed den Udsigt dertil, som Kongens Forslag aabnede ham. Og hvad enten han nu virkelig tænkte paa, med Tiden at blive Kongens Jarl, eller agtede at standse, naar han selv ved Kongens Hjelp havde traadt sine Medbejlere under Fødder, er det vist, at han strax gav sig hen som et villigt Redskab for Kongen til Udførelsen af de Planer, som denne nu igjen optog, da Omstændighederne syntes gunstige, ja endog vare af den Natur, at det kunde betragtes som en Velgjerning for Landet, om man kunde befrie det for det frygtelige Anarchi, hvoraf det sønderslededes. Kongen, fortælles der, talte ofte med Sturla om, at han burde paatage sig et saadant Hverv, og Sturla fri-

¹) Sturlungasaga V. 42. Andres Ravnssøn havde under Urøkjas Ophold der i Borgarfjorden om Sommeren, foræret ham et Sverd, kaldet Sættir- (Forligsbryderen) der stod i stort Ry, og hvorom flere havde bedet ham.

rede, at han var villig til at forsøge derpaa med Kongens Raad og Bistand, imod at Kongen, hvis hans Bestræbelser kronedes med Held, undte ham passende Æresbeviisninger: — han havde her upaatvivleligt Jarletitlen for Øje, en Titel, paa hvilken vel især hans fornemme Hustru Solveig, selv af den norske Kongeæt, vilde sætte megen Priis. Dette lovede ogsaa Kongen ham. Men da det virkelig var Kongens oprigtige Hensigt at skaffe Islændingerne en bedre og lykkeligere Tilværelse end hidtil, bad han ham fremfor alt ikke at fare frem med Manddrab, men heller søge at faa dem, han ønskede at blive af med, sendte over til Norge. Kongen tænkte vel i saa Fald at beholde dem i sin Varetægt som et Slags Gisler, for derved des lettere at faa Bugt med de øvrige. Sturla gik ind paa alt, og saa vidt kan man skjønne, oprettedes der endog en formelig Aftale eller Overeenskomst herom mellem ham og Kongen. For Resten havde han i Vintrens Løb mange Samtaler med Kongen om denne Sag [1]). Man maa formode, at han blev i Følge med Kongen, da denne om Sommeren drog fra Viken, for at indfinde sig til det paatænkte Møde med Jarlen i Bergen, og at Sturla derfra, eller fra en Havn paa Vestlandet er dragen hjem til Island, hvor han, som vi have seet, ikke ankom førend om Høsten (1235). Det er ligeledes nævnt, hvorledes hans Fader forebyggede, at Urøkja red ham lige imøde. Det viste sig strax at Sighvats Forsigtighed ej havde været overflødig, thi da Sighvat umiddelbart efter Urøkjas Afrejse selv red Sturla imøde og fortalte ham, at Urøkja just nu var reden af Gaarde fra Grund, vilde Sturla at de strax skulde ride efter ham, men Sighvat tillod det ej. Sturla fulgte med sin Fader til Grund, og tilbragte Vintren der, uden endnu at besøge sine Besiddelser paa Vestlandet. Men allerede i Vintrens Løb gjorde han og Faderen Forberedelser til et Tog for at kræve Erstatning for al lidt Skade, ej alene af Urøkja, men ogsaa af Snorre selv, der for saa vidt maatte være ansvarlig for hvad Sønnen havde gjort, som denne ikke kunde have faret saaledes frem, hvis han ej havde haft den mægtige og anseede Fader i Ryggen, ligesom det vel ogsaa kun vilde have kostet Snorre et Ord at holde den urolige Søn inden de tilbørlige Skranker, hvis dette havde været hans oprigtige Vilje. Snorre synes ogsaa tidligt at have skjønnet, hvilket Uvejr der trak op over ham, thi allerede om Høsten anmodede han sin Brodersøn Bødvar om at tilbringe Vintren paa Reykjaholt, og samlede ligeledes fra andre Kanter Folk til Gaarden, saa at han stedse var omringet af en talrig Skare [2]). Da Julen var forbi, blev det ham meldt fra Videdal, hvor han havde mange Venner, at der havde været Bud fra Sighvat for at

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 180. Sturlungasaga V. 23. VI. 18.

[2]) Sturlungasaga V. 43.

tilsige Bønderne at sko deres Heste og holde sig rede til Opbrud paa første Vink. Øjeblikkelig lod han da Bud afgaa til Urøkja, at han snarest muligt maatte komme til ham, for at de kunde virke i Forening og ikke enkeltviis ligge under for Overmagten. Urøkja lod strax opbyde alle de Folk, han kunde faa, og drog sydefter med en Skare af 720 Mand. Da han kom til Saudafell, lod han Flokken blive tilbage, og drog selv med et mindre Følge til Reykjaholt, hvor han ogsaa traf sin Farbroder Thord, med hvem Snorre fremdeles stod paa den bedste Fod, saavel som Thorleif i Garde, og flere, men alle sammen heel raadvilde, hvad man skulde gjøre. Urøkja foreslog, hvad der ogsaa uimodsigeligt var det eneste rette, at forekomme Sighvat og Sturla ved strax at drage imod dem med den betydelige Styrke, man allerede havde faaet samlet. Forslaget fandt alle de modigeres og beslutsommeres Bifald. Men Snorre selv manglede, da det kom til Stykket, Mod og Bestemthed til at vove et raskt Skridt. De forestaaende Paaskehelligdage gave ham en velkommen Undskyldning. Det gik ikke an, sagde han, at han paa en saadan Tid førte Vaaben mod sin Broder. Han lod sin Svoger Salmund og sin Stifsøn Orm Bjørnssøn rejse nord for at tilbyde Forlig. Urøkja maatte begive sig til Saudafell og befale den store Skare, han havde samlet, at drage hjem igjen, hvilket, som man lettelig kan begribe, ej undlod at vække Forundring og fremkalde Spot [1]). Selv drog Urøkja med sine Huusfolk til Stavaholt og opslog sin Bolig der. Saaledes gjorde Snorre selv ethvert Forsvar umuligt. Men om han derved troede saa meget lettere at kunne stemme sin Broder og Brodersøn til Forsonlighed og Eftergivenhed, saa tog han Feil, thi Sighvat og Sturla havde engang fattet deres Beslutning, og lode sig hverken af Frændskabs- eller Helligdags-Hensyn afholde fra at udføre den. Hvad Besked de gave Snorres Udsendinger, siges ikke, men vist er det, at de ej lyttede til noget Forligstilbud og vedbleve at samle Folk. I Ugen næst før Palmesøndag blev det meldt Snorre, at Skaren flokkede sig sammen fra alle Hereder paa Nordlandet. Da svigtede endog det passive Mod ham til med rolig Hengivenhed at afvente Stødet. Uden at samle Folk til Forsvar, rippede han op fra Reykjaholt med hele sin Familie og Tyende, og opslog sin Bolig paa Bessestad [2]), der med saa mange andre Gaarde hørte til hans Besiddelser. Reykjaholt med alt hvad der var efterladt, overdrog han til sin Broder Thord, som det hedder med fuld Ejendomsret, men aabenbart kun proforma, i det Haab at

[1]) Der fortælles saaledes, at man, efter at Flokken var dragen fra Saudafell, her fandt et Kjevle, med en runeskaaren Vise, som spottede over at Urøkjas skjønne Skare i saa stor Hast ved Snorres Modløshed var bleven opløst.

[2]) Bessestad ligger, som bekjendt, ved Faxefjorden paa Sønderlandet, ikke langt fra Reykjavik, den første Landnamsmand Ingolfs Ættegaard.

Sighvat og Sturla derved skulde hindres fra at befatte sig dermed. Urøkja drog selv tolfte tilbage til Vatnsfjord, og derfra med alt sit Forraad af Levnetsmidler og Løsøre ud til Ædø, hvor Sturla Thordsøn ogsaa kom til ham med en Deel Proviant, men som ikke forslog længe til alle de Folk, der her vare samlede, saa at man snart begyndte at lide følelig Mangel [1].

Palmesøndag (23de Marts) kom Sighvat med sine trende Sønner, Sturla, Kolbein og Thord Kakale, ned til Borgarfjorden, med ikke færre end 1000 Mand. Thord Sturlasøn red dem imøde fra Reykjaholt, og talte Sighvat haardt til Rette, fordi han i disse hellige Dage foor med Hærskjold mod sin Broder; han burde dog, sagde han, betænke at han var en gammel Mand, som snart skulde gjøre Regnskab for denne Synd. Sighvat svarede spottende: „ingen af os behøver nu at drille den anden med hans Alder, men kanskee du, Broder er bleven Spaamand paa dine gamle Dage?“ „Jeg er ingen Spaamand“, svarede Thord, „men alligevel kan jeg nu spaa for dig, thi saa meget som du nu indbilder dig af din og dine Sønners Magt, vil der ikke gaa mange Aar hen, førend det er forbi.“ „Nu er du vred, Frænde“, var Sighvats Svar, „og man skal jo aldrig agte paa vred Mands Ord; vor Samtale bliver vel bedre næste Gang vi træffes“. Sighvat drog ikke længer end til Sidemule, Sturla derimod drog lige til Reykjaholt, uden i mindste Maade at bryde sig om Overdragelsen til Thord, men bar sig ad, heder det, som om han ejede alt sammen der, og underlagde sig alle Snorres Ejendomme i Borgarfjorden. Paa Stavaholt lod han, selve Langfredag, Kirken bryde op og en Deel der forvarede Levnetsmidler udtage, sigende at Kirken ej burde kunne beskytte bansatte Mænds Gods. Urøkja og hans Tilhængere, hvoriblandt Sturla Thordsøn, vare nemlig — det siges ikke naar — blevne satte i Ban. Alle Bønder i Heredet maatte underkaste sig Sturla. Endog Thorleif i Garde maatte finde sig i alt, hvad Sturla bød. Snorre Sturlasøn vovede ved Efterretningen om alt dette ikke engang at forblive paa Besseftad, men rejste heelt til Østlandet, hvor han tilbragte Sommeren hos Orm Jonssøn [2]). Urøkja derimod samlede og udrustede alle de Skibe, han kunde faa fat paa, og det hed, at han med denne Flaade agtede sig til Breidafjorden eller endog, om det var muligt, lige til Borgarfjorden. Sturla, hvis Fader og yngre Brødre imidlertid vare dragne hjem til Nordlandet, begav sig med en Deel Folk til Vestfjordene for at forekomme ham, og fældede flere af hans Mænd, hvor han traf dem langs Kysten, uden dog at kunne udrette noget synderligt mod ham selv. Men omsider blev denne Uro saa utaalelig for Bønderne, at de

---

[1]) Sturlungasaga V. 44.

[2]) Denne boede nu paa Gaarden Skaal strax nordenfor Tykkebø.

lagde sig imellem og fordrede at der skulde underhandles om Fred. Hertil vare begge Parter nu tilsyneladende nok saa villige, og de havde et Møde ved Sande i Dyrafjorden, hvor de snart kom til Enighed. Det bestemtes at overlade den egentlige Afgjørelse til Sighvat, som skulde afgive sin Kjendelse førstkommende Midsommer paa den Sturlas Svigermoder tilhørende Gaard Kelde, paa Rangaarvalle; imidlertid skulde der være Fred og Venskab mellem Frænderne; Urøkja skulde strax forlade Vestfjerdene med alt sit Løsøre og følge Sturla sydover for at bosætte sig paa Stavaholt; Sturla skulde have Reykjaholt og Snorres Gods i Fred for Urøkja, indtil man fik Snorre selv i Tale og kom til Enighed med ham [1]). Urøkja og Sturla Thordsson bleve virkelig i Følge med Sturla, der drog til Things, og de skiltes først fra ham ved den saakaldte Blaaskogeheide med den Aftale, at de alle skulde mødes til den bestemte Tid paa Kelde. Derpaa begav Urøkja sig øster til sin Fader, og siden til Rangaarvalle for at oppebie Sighvat og Sturla. Den sidste kom. Sighvat derimod udeblev, saa at det endelige Forlig ej, som det var aftalt, kom i Stand. Hvad der strax efter skede, viser noksom, at Udeblivelsen var planmæssig, for at skaffe Sturla Paaskud til at bryde sit Ord og lokke den alt for godtroende Urøkja i en Snare. Sturla og Urøkja droge tilsammen, hver med sit Følge, vestover, først til Stavaholt, siden til Borgarfjorden. Da de kom til det Sted, hvor Vejen til Stavaholt og Reykjaholt skilles ad, vilde Urøkja sige ham Farvel, men Sturla bad ham gjøre Følge til Reykjaholt, sigende at de endnu havde meget utalt. Urøkja føjede ham, og var endog saa uforsigtig, at han lod en Deel af sit Følge fare til Stavaholt, idet han kun beholdt Sturla Thordsson og sex andre hos sig. Morgenen efter Ankomsten til Reykjaholt bleve Urøkja og Sturla Thordsson kaldte ud i en liden afsides Stue. Strax efter kom Sturla Sighvatsson og bad Sturla Thordsson følge med ham op paa et Loft, og sagde her, at siden Forliget ikke efter Bestemmelsen var kommet istand, fandt han det ikke trygt at lade Urøkja bo saa nær som paa Stavaholt, medens han selv holdt til paa Reykjaholt og skaltede og valtede med hans Faders Gods. „Jeg har", sagde han, „fundet paa et andet Raad: han skal drage nord til Skagafjorden og derfra ud af Landet: du og han komme saaledes nu til at skilles ad". Med disse Ord greb han Sturlas Sverd, som denne havde lagt fra sig. Da de gik ned ad Trappen, mødte de Urøkjas Mænd, som imidlertid vare blevne afvæbnede, og bragtes op paa Loftet i Forvaring. Derpaa lod Sturla Urøkja selv gribe, og førte ham under Bedækning op paa den saakaldte Arnavatnsheid under Joklerne og ind i Surtshelleren, hvor han befalede en af sine Folk at

[1]) Sturlungasaga V. 45.

stikke hans Øjne ud og gilde ham; da dette, som han troede, var skeet, red han bort med sit Følge, og lod ham ligge tilbage i Hulen. Kun een Mand blev tilbage hos ham. Først da Sturla kom tilbage til Reykjaholt, fik Urøkjas Folk Tilladelse til at drage bort. Hvor vidt Sturla den hele Tid, lige fra Sammenkomsten i Dyrafjord, havde pønset paa dette skjendige Forræderi, eller om Planen dertil først senere er opstaaet hos ham, nævnes ingensteds. Det sidste synes dog at være det rimeligste, da man ellers neppe kan antage at han et eneste Øjeblik vilde have ladet Urøkja slippe sig af Syne. Og saaledes opstaar der sterk Formodning om, at den egentlige Ophavsmand til Forræderiet har været den gamle, listige Sighvat, som i den Tid, Urøkja var øster hos sin Fader, havde den bedste Lejlighed til at paavirke Sturla, der vistnok ogsaa selv alt for begjærligt lyttede til hans forføriske Ord. Sighvats Udeblivelse hørte saaledes sikkert med til Planen. Sturlas Medhjelpere vare imidlertid ikke saa grumme som han selv. Hvorledes den af ham udnævnte Bøddel havde maget det eller ej, vist er det, at Urøkja ikke mistede sit Syn, og at han allerede faa Dage efter var fuldkommen rask [1]), saa at han kunde forlade Hulen og ride syd til Skaalholt, hvor Biskop Magnus, der endnu var i Live, tog særdeles venligt imod ham, skjenkede ham ti Hundreder Vadmaal, og løste saavel ham, som Sturla fra deres Ban [2]). Men han raadede ham dog til at forlade Landet, da der for Øjeblikket ej var at tænke paa at han kunde faa nogen Oprejsning mod den overmægtige Sturla. Urøkja fulgte hans Raad, og indskibede sig med sin Ven Andres Ravnssøn, der just laa sejlfærdig ved Ørebakke. Her landede, endnu førend de gik under Sejl,

---

[1]) Det staar i Sagaen, at man først tilspidsede et Spydskaft, hvormed en vis Thorstein lange, der sattes til at være Bøddel, skulde stikke hans Øjne ud; men da han sagde, at han ej kunde med at bruge dette Redskab, tog man en Kniv, og viklede Bladet om med Baand, saa at der af Spidsen stak frem omtrent som en Fingersbred; denne Spids stak Thorstein i hans Øjne indtil Omviklingen. Nu er det vel muligt, at han har stukket ved Siden af Øjestenen uden at beskadige Synsnerven, og hans foregivne Ukyndighed i saadanne Sager maaskee kun var forstilt, for at han des bedre kunde hjelpe det ulykkelige Offer. Hvad den videre Mishandling angaar, staar der, at han kun „tók brott annat eystat." At han kunde slippe dermed, lader formode, at Sturla selv ikke har været tilstede under selve Mishandlingen. Urøkja, heder det, paakaldte Biskop Thorlak til Hjelp, og sang under Mishandlingerne Bønnen: „Sancta Maria mater domini nostri Jesu Christi." Hans hurtige Helbredelse betragtedes af flere som et Mirakel, thi hvor Annalerne berette: „Urøkja mishandlet og helbredet", have nogle Haandskrift det Tillæg „med Jertejn".

[2]) Sturla vilde lade sig løse i Helgafell Kloster, men hans Fader fandt den ham paalagte Skrift for stor, og raadede ham at henvende sig til Biskoppen.

hans fra Norge tilbagevendende Svoger Kolbein unge, hvilken han nu mod-tog med megen Kjærlighed og overantvordede ham sin Hustru Arnbjørg til Beskyttelse. Kolbein havde paa Hjemrejsen fra Rom hilst paa Kong Haakon i Bergen, og var bleven venligt modtagen, men uden dog at gaa ham til Haande. Urøkja kom endnu før Sommerens Udgang til Bergen, hvor da baade Kongen og Jarlen vare tilstede. Han beskrev naturligviis, hvad der var skeet, og Kongen skal allerede da have ytret at Sturla havde faret haardere frem, end han havde raadet ham. Urøkja blev nu Vintren over i Norge, og tiltraadte den følgende Vaar en Pilegrimsrejse til Rom, som han rimeligviis enten havde lovet under Piinslerne, eller paa Skaalholt, da Biskop Magnus gav ham Absolution. Han lagde Vejen over Danmark, og digtede en Vise til Ære for Kong Valdemar, som til Gjengjeld forærede ham en Hest, der bar ham baade til Rom og tilbage igjen [1]). Snorre selv vovede ikke at forlade Østlandet førend hen imod Juul, og da begav han sig forsigtigviis først til Gissur Thorvaldssøn, siden, da han ej troede at der var nogen Fare, til Besseslad. Sturla, der betragtede dette som et Tegn paa at han vilde vinde sine tabte Besiddelser tilbage, samlede strax en Mængde Folk for at være rede til at modtage ham. Snorre synes dog for meget at have tabt Modet til at vove paa noget saadant, og skyndte sig strax tilbage til Gissur Thorvaldssøn. Derimod mødte Sturla alvorlig Modstand af Thorleif paa Garde, de var hjertelig ked af hans haarde Regimente. Det vilde vel strax være kommet til formelig Kamp, hvis ikke fredelskende Mænd havde lagt sig imellem og meglet Fred. Men Freden var kun kortvarig [2]). Det varede nemlig ikke længe, førend Snorre og Thorleif atter fornyede deres Rustninger, thi Tabet af Reykjaholt og saa meget andet Gods, Urøkjas Mishandling, og de mange andre lidte Fornærmelser var mere end Snorre med Rolighed kunde bære, og skjønt Snorre ellers var raadvild og modløs nok, stod nu den djerve Thorleif ved hans Side og kunde sætte Staal i ham. Fra Egnene sondenfor Borgarfjorden samlede de en Styrke af henved 480 Mand, og stevnede op mod Reykjaholt. Men imidlertid havde ogsaa Sturla faaet Nys om hvad de havde fore, og samlet henved 600 Mand, de fleste fra Vestfjordene: denne Overmagt var saa stor, at Thorleif ikke vovede at følge Snorres Raad, da denne mod Sædvane foreslog at de strax skulde angribe Sturla, i Haab om at han ikke var belavet paa et pludseligt Overfald. Dog vilde han heller ikke vende tilbage, men tage en fast Stilling længer oppe i Heredet, og der afvente Sturlas Angreb. Herpaa vilde Snorre ej indlade sig, sigende, at det var det samme som

[1]) Sturlungasaga V. 46. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 187.

[2]) Sturlungasaga V. 47.

at give sig Sturla i Vold, og forlod Thorleif selv anden. Denne derimod drog længer op i Heredet, hvor ogsaa Olaf Thordsøn fra Borg og en vis Odd Sveinbjørnsøn fra Sønderlandet stødte til ham med Hjelpetropper, og oppebiede Sturla, vel rustet og kampfærdig, paa Sandhøjderne i Nærheden af Gaarden Bø. Strax efter kom Sturla (28de April). Bødvar, Huusbonden paa Bø, der allerede forrige Gang havde forhindret et fiendtligt Sammenstød mellem dem, søgte ogsaa nu at megle Fred. Men Sturla vilde ikke høre om anden Betingelse, end Selvdom. Efter Bødvars indstændige Dom erklærede Thorleif sig villig til at underkaste sig dette. Men da Sturla nu end videre fordrede at han og alle hans Mænd skulde strække Vaaben, afbrød Thorleif alle Underhandlinger, rykkede med sin Skare hen til Gaarden, og stillede sine Folk til Forsvar, deels paa, deels omkring Husene. Sturla fulgte efter og begyndte strax et hidsigt Angreb, idet han under Kampen lod Bødvar selv og et Par andre paa Gaarden hjemmehørende Mænd sætte i Forvaring. Et saa blodigt Slag, som det, der nu leveredes, og imellem saa anseelige Stridskræfter paa begge Sider, havde indtil da neppe staaet paa Island, i det mindste ej siden Njaalsbrandens eller Heidarvigenes Dage; men det er ogsaa **det første i Rækken** af alle de blodige Sammenstød, hvoraf den forfærdelige **Sturlungatid** vrimler, og som give den sit særegne Præg. Her er ikke længer synderlig Tale om mindre Overfald og Smaafegtninger mellem enkelte lidet talrige Hobe. Vi see **formelige Slag**, mellem Krigshære paa flere Hundreder, vistnok ingen betydelig Styrke i sig selv, men altid temmelig meget i Forhold til Øens Befolkning, og i alle Fald lige saa meget som i de fleste Slag under Borgerkrigene i Norge mellem Birkebeiner, Hekluger, Kuvlunger, Bagler og Ribbunger. De Angrebne forsvarede sig med megen Tapperhed, men maatte dog tilsidst give efter for den rasende Voldsomhed, hvormed Sturlas Mænd satte ind paa dem, og stormede Husene. Thorleif selv kom med en Deel af de Flygtende ind i Kirken, men denne kunde neppe rumme Halvdelen, og Sturlas Mænd hug dem, der stode udenfor, ned for Fode, saa at Ligene dyngede sig op foran Kirkedøren, uden at Sturla forhastede sig med at standse Blodbadet. Af Thorleifs Hær faldt der i det Hele 31 Mand, og en Mængde bleve saarede. Sturla havde kun to Mand dræbte og 23 saarede. Sturla skjenkede siden Thorleif, Olaf Thordsøn og de øvrige, der havde søgt Fristed i Kirken, Livet, imod at de overlode ham Selvdom, og han forkyndte først og fremst, sin Aftale med Kongen tro, at Thorleif og Olaf skulde forlade Landet. Siden hjemsøgte han Thorleifs Gaard, Garde, og røvede der en Mængde Kvæg og Gods, ja lod endog en heel Bygning nedrive og flytte bort; ligeledes plyndrede han paa Hvamm og andensteds ved Kysten, og lod alt det røvede Gods bringe til Saudafell

hvor han nu atter agtede at fæste Bo [1]). Thorleif og Olaf indskibede sig om Sommeren paa Orebakke, og i Følge med dem blev ogsaa Snorre Sturlassøn saavel som Sturlas egen Broder, Thord Kakale. Der var nemlig indløben en Stevning fra Kong Haakon, Skule Jarl og Erkebiskop Sigurd i Forening til alle Godordsmændene paa Island om at komme over til Norge, for der, som man maa formode, at underkaste sig deres Dom eller Voldgift, og saaledes faa sine Trætter bilagte i Mindelighed. Stevningen maa være bleven affattet og udfærdiget under Haakons og Skules fælles Ophold i Nidaros, eller paa samme Tid, der Forliget sluttedes med Biskop Paal, ligesom det og er sandsynligt, at den nærmest var fremkaldt ved Urøkjas foruroligende Skildringer af Fejderne paa Øen og Sturlas voldsomme Ferd [2]). Der kom ogsaa, siges der, mange andre Breve, sandsynligviis fra Kongen og Erkebiskoppen, til Island, men blev kun lidet respekterede. Hvilke Adkomster man for Resten anførte til at indstevne dem, nævnes ej; for saa vidt enkelte af dem vare Kongens og Hertugens haandgangne Mænd, kunde dette Forhold paaberaabes, og Erkebiskoppen kunde bruge den kirkelige Autoritet. Sturla havde saaledes gjort en ganske klækkelig Begyndelse til at udføre den mellem ham og Kongen trufne Aftale, men rigtignok paa en langt haardere og voldsommere Maade, end denne havde ønsket. Men han var dog ustridigt bleven Øens mægtigste Mand. Thord Sturlassøn, der hidtil nogenlunde havde vidst at holde sig oppe mod ham paa Vestlandet, døde endnu samme Aar; hans egtefødde Søn og Hovedarving Bødvar, var blid og sagtmodig, de øvrige havde ikke stort at sige. De eneste, som endnu kunde maale sig med ham, vare Kolbein unge og Gissur Thorvaldssøn. Disses Magt stod altsaa tilbage for ham at knække. Hans Sammenstød med dem, der dog fik et ganske andet Udfald end han selv og vistnok de fleste af hans Omgivelser ventede, vil i det følgende blive omtalt. Imidlertid vende vi os atter til Norge, hvor Uenigheden mellem Kongen og Jarlen paany var i Tiltagende, og nu, efter at de to Fyrster havde begyndt at blande sig hyppigere og mere umiddelbart ind i de islandske Forhold, ogsaa udøvede en kjendelig Indvirkning paa disse, eftersom Øens Høvdinger nu allerede næsten nødsagedes til at tage Parti enten med den ene eller den anden af de tvende stridende Parter.

---

[1]) Sturlunga-Saga, VI, 2. Annalerne, ved 1237.

[2]) Annalerne, ved 1237. Siden Skule her udtrykkelig nævnes „Jarl", ikke „Hertug", synes Indstevningen at maatte være udfærdiget for hans Ophøjelse til denne Værdighed. Senere vare heller ikke Kongen, Hertugen og Erkebiskoppen synderligt sammen, og desuden vilde Stevningen, udført ved Midsommertid, neppe have truffet Snorre og de øvrige Høvdinger paa Øen

135. Rivninger mellem Kongens og Hertugens Sysselmænd. Snorre Sturlassøn i Norge.

Allerede den samme Vaar, Kong Haakon havde givet Skule Hertugstitel, sporede man ubehagelige Følger af at begge Fyrsters Sysselmænd residerede tilsammen, eller i det mindste nær ved hinanden, i en og samme Syssel, og saa at sige bestyrede denne i Fællesskab. Til sine Sysselmænd paa Hedemarken havde Jarlen udnævnt en vis Haakon Duva saavel som før omtalte Baard Isaksbroder, der havde været hans Gesandt hos Kejser Frederik II; den kongelige Sysselmand var Thord, en Søn af den gamle Frederik Slasse, der under Kongens Barndom og Ungdom havde viist ham saa megen Troskab og Hengivenhed [1]). Baard blev forelsket i Thords Hustru, og røvede hende med sin Kollega, Haakon Duvas Hjelp. Da denne frekke Handling kom Kongen for Øre, blev han yderst forbitret derover, som rimeligt var, og ikke engang Hertugen kunde andet end misbillige den, om han end i sit Hjerte holdt med Baard. Kongen sendte strax en af sine Mænd, ved Navn Jon Provstesøn, med et tilstrækkeligt Følge for at afstraffe Baard, og da Jon traf denne paa hans Fartøj i Mjøsen, lod han ham strax gribe og aflive. Om han havde Kongens Befaling til at gaa frem med en saadan Strenghed, eller handlede efter egen Indskydelse, siges ikke; det første synes dog rimeligst, da Fornærmelsen var saa stor, at den mellem Mænd af Ære vanskeligt kunde udsones uden med Blod, og ej længe efter faldt ogsaa Baards Medhjælper, Haakon Duva, for den fornærmede Egtemand, Thord Frederikssøns, egen Haand i Tunsberg, uden at der tales om, at han blev krævet til noget Regnskab derfor af Kongen. Derimod kunde Hertugen, skjønt han just ikke lod mange Ord falde derom, dog ikke skjule sin Misfornøjelse dermed. Og den Harme, han følte derover, men endnu ej vovede at give Luft, har vistnok bidraget sin Deel til at fremskynde hans aabenbare Frafald. Sommeren havde han og Kongen tilbragt i Bergen, hvor de begave sig hen kort efter at Jon var bleven affendt til Hedemarken. Det lader ikke til, at der i Bergen var dem noget imellem. Deres Tid blev ogsaa, som det synes, for en stor Deel optagen ved en alvorlig Trætte, der fandt Sted mellem Byens Borgere og de tydske, fornemmelig, som man maa antage, lübeckske Kjøbmænd, der nu alt mere og mere begyndte at blive anmassende i de nordiske Havne og Farvande, især deleshed efter at deres Stad med Held havde trodset den danske Kong Valdemars og den holstenske Grev Adolfs forenede Angreb (1234 og 1235), og for sig selv erhvervet Rigs-Umiddelbarhed, hvil-

[1]) At Thord var Sysselmand efter sin Fader, siges ikke udtrykkeligt, men det synes aabenbart at være forudsat som bekjendt.

ket omtrent kunde betragtes eenstydigt med fuldkommen Selvstændighed (24de Juni 1235) [1]). Tydskerne, heder det, havde lagt sine Kogger ved Bryggerne i Bergen, hvor Bymændene ej vilde have dem, ja endog beskadiget nogle Skibe, som laa der i Forvejen, idet de søgte at trænge dem bort. Bymændene vilde nu med væbnet Haand drive de uhøflige Gjester bort, og heraf opstod der et formeligt Slag, hvorved flere Tydskere deels faldt, deels bleve jagne ud i Vandet, og mange bleve saarede. Her havde man en Forsmag paa, hvad Lübeckerne senere hen, efter Hanseforbundets Oprettelse, vovede at byde Nordmændene, men hvad man da endnu visselig var langt fra at ane. Alt dette var skeet førend Kongen og Hertugen kom til Bergen. De fik, berettes der, Sagen bilagt, men det tilføjes ikke hvorledes [2]). Sandsynligviis have dog nok Bergens Borgere maattet give Erstatning, thi, saa vidt man kan skjønne, var Handelen med Lübeck allerede bleven uundværlig for Norge, i det mindste for Bergen. Mod Sommerens Ende rejste Kongen og Hertugen tilsammen til Viken, hvor de tilbragte Vintren (1237—38) i Oslo. Her vare de samlede om Julen, siden holdt de hver sin Huusholdning, men tilbragte sædvanlig Aftenerne med hinanden. Om Vaaren, i Fasten, tiltraadte Hertugen en Rejse til Throndhjem, formodentlig for at ordne flere Anliggender med Hensyn til det nys stiftede Reins Kloster, maaskee endog for at være tilstede ved den højtidelige Indvielse af hans Syster Fru Sigrid til Abbedisse, hvilken Akt først nu synes at have fundet Sted [3]). Ved Afskeden skiltes han og Kongen nok saa venligt ad, og de aftalte at de næste Sommer atter skulde mødes i Bergen „da de skjønnede at det altid var bedre mellem dem, naar de vare sammen". I Følge med Hertugen var Urøkja Snorresson, der Høsten forud var kommen tilbage fra Rom, og havde tilbragt Vintren hos Hertugen i Oslo. I Nidaros traf Urøkja sin Fader saavel som de fleste øvrige Høvdinger fra Island, der Høsten forud vare dragne derfra. Snorre, den fornemste af dem alle, havde om Vintren været Peters, Hertugens Søns, Gjest, og derved noksom lagt for Dagen, til hvilket Parti han heldede [4]). Det var ogsaa naturligt,

---

[1]) Se Detmars Chronicon, ved 1234, 35.

[2]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 193.

[3]) Først ved denne Tid kaldes hun nemlig Abbedisse. Vel omtales hun og den nærmest foregaaende Tid, saa at hun gjerne kan være bleven Abbedisse noget før, men det er ovenfor viist, at Skules Ophold paa Rein om Vaaren 1237 synes at antyde, at Klostret da endnu ikke var kommet ganske i Stand. Af Hertugens paafølgende Trætte med Aasulf paa Austraat sees det og saa tydeligt, at en Ordning af Klosterets Anliggender paa denne Tid maa have fundet Sted.

[4]) Sturlungasaga VI. 5. Haakon Haakonssons Saga Cap. 194.

at han skulde føle sig mest dragen til ham, thi deels havde der allerede længe været et særdeles Venskab mellem dem, deels kunde Snorre og hans Venner nu være intet mindre end vel stemte mod Kongen, da man enten vidste eller i alle Fald kunde ane at Sturla for en stor Deel havde handlet efter Kongens Opfordring og til Bedste for hans dynastiske Planer. Derimod var dette netop en Grund for Thord Kakale til at søge Kongen, og han havde derfor, som det synes, strax begivet sig til Bergen for at oppebie ham [1]). Kongen drog, efter at have sagt Skule Farvel, til Tunsberg, ledsaget af Dronningen og hendes Moder Fru Ragnhild, der sandsynligviis af den Aarsag ej blev i Følge med sin Mand, at hun vilde være tilstede ved Datterens nær forestaaende Nedkomst, der kort efter fandt Sted i Tunsberg, Philippi og Jacobi Dag eller 1ste Mai [2]). Hun fødte en Søn, der to Dage efter i Daaben fik Navnet **Magnus** [3]), og som, skjønt kun den tredie af Kongens egtefødde Sønner, dog i Tidens Løb blev sin Faders umiddelbare Eftermand paa Norges Trone. Siden vendte Kongen tilbage til Bergen [4]).

136. Forholdet mellem Kongen og Hertugen bliver spændt.

Det viste sig snart, hvor skadeligt det var for den gode Forstaaelse mellem Kongen og Hertugen, at de ikke stedse vare tilsammen. Den korte Tid, de nu tilbragte adskilte fra hinanden, var allerede tilstrækkelig til igjen at oprive det ikke engang paa langt nær lægede Brud. Under Opholdet i Nidaros, og som man maa formode, under Ordningen af Reins Klosters Anliggender kom Hertugen først i Uenighed med sin egen Nærfrænde, Aasulv paa Austraat. Han gjorde nemlig i sin Systers, Abbedisse Sigrids, Navn Paastand paa den store Høvdingegaard Austraat for Klostret, det Sigrid paaberaabte sig at hun havde faaet den i Morgengave af sin

[1]) Aron Hjørleifssøns Saga Cap. 24, jvfr. Sturlunga-Saga VI. 23. Aron Hjørleifssøns Saga siger udtrykkeligt at Thord opholdt sig i Bergen Sommeren førend han henimod Vintren erfarede sin Faders og Broders Drab (21de August), og det synes at ligge i Ordene, at han ogsaa den foregaaende Vinter havde været paa samme Sted. Vel tales her om to Vintre, men det er aabenbart urigtigt.

[2]) Sturlungasaga VI. 5. Hertuginden var vel neppe synderlig kjærligt stemt mod sin Mand, efter at hans Forhold til Bastarden Peter var blevet bekjendt, og han kastede al sin Kjærlighed paa ham.

[3]) Magnus døbtes Korsmesse, 3die Mai, se Sturlungasaga l. c. og Haakon Haakonssøns Saga Cap. 194.

[4]) Haakon Haakonssøns Saga, sammesteds.

afdøde Mand Jon Sigurdssøn [1]), medens Aasulv, der havde faaet den med sin Hustru Baugeid, Jons Datter, ikke nu paa een Gang vilde give Slip paa den, og paastod, visstnok med Rette, at den var Baugeids Fædrenearv. Herom blev der holdt mange Møder, uden at man kunde komme til nogen Enighed; endelig tilbød Aasulv andre Gaarde, som Klostret kunde faa, imod at han beholdt Austraat; og uagtet Hertugen modtog det Tilbud, var det dog forbi med deres Venskab, og Aasulv blev fra den Tid af en erklæret og ivrig Tilhænger af Kongen. Dette maa have gaaet Skule meget nær, saa at han neppe nærede synderligt venlige Følelser mod Kongen, da han efter Aftale kom til ham i Bergen længer ud paa Sommeren. Der fortælles ogsaa udtrykkeligt, at uagtet de tilbragte hele Sommeren og Høsten sammen med hinanden og deres indbyrdes Forhold var taaleligt, saa var det dog langt fra, som da deres Forstaaelse var paa det bedste. Rimeligviis har vel ogsaa Snorre Sturlassøn, der var Kongen intet mindre end god, bidraget til at sætte Hertugen op mod ham, ligesom Hertugens Venner fandt at Kongens Lendermænd lagde det værste for Hertugen. Den sidste Tid af sit Ophold i Bergen, fra Vintrens Begyndelse, tilbragte Hertugen mestendeels ombord paa sine Skibe, for, som det hed, at gjøre dem rede til Afrejsen. Da han endelig ved Mortensmessetider forlod Bergen, medtog han hemmeligt, og som det især lader efter forud truffen Aftale, tvende Mænd, der formedelst Drab eller andre Misgjerninger vare blevne fredløse, men hidtil havde unddraget sig den fortjente Straf ved at opholde sig i en Kirke [2]). At Hertugen saaledes, strax efter Afskeden fra Kongen, aabenbart kunde trodse hans Myndighed, vidner tilstrækkeligt om, at denne Afsked selv ikke kan have været stort venlig paa nogen af Siderne. Der tales heller ikke om, at de aftalte noget nyt Samvære, og de saaes heller ikke oftere som Venner. Hertugen vendte tilbage til Throndhjem, hvor hans Mænd nu gave deres Hjerte Luft i alle Slags Udfald mod de kongelige Lendermænd, hvilke, som de paastode, især havde været Skyld i den slette Forstaaelse mellem Hertugen og Kongen. Fornemmelig klagede de over Gaut Jonssøn paa Mel. Ogsaa Hertugens islandske Venner toge ivrigt Deel i disse Samtaler og bidrog deres Skjerv med for at nedrive Kongens Omgivelser. En Dag spurg...

---

[1]) Om Aasulv og hans Frændskab, se ovenfor S. 580, 654.

[2]) Den ene af disse hed Roald, Broder af den kongelige Høvding Aasulv Stryk; han var, heder det, falden i Kongens Unaade for sin tøjlesløse Ferd, og Kongen vilde ikke længer at han skulde være i Landet, men han holdt sig i en af Bergens Kirker. Den anden, Sigurd Kerra, havde begaaet et Drab i Haalogaland, laa nu i Christkirken. Da Hertugen og hans Mænd gik ned til Skibene, kom forbi Christkirken, sluttede Sigurd sig til dem, og blev med ombord. Roald var allerede kommen ombord, og begge fulgte med til Throndhjem.

Hertugen saaledes Snorre Sturlassøn, ligesom i Spøg, om der ikke i de gamle Gude- og Helte-Sagn stod noget om at den Odin, der plejede at ophidse Kongerne mod hinanden, ogsaa hed Gaut. „Jo vissselig", var Snorres Svar. „Saa digt nu en Vise herom", sagde Hertugen, „og sig os, hvori vor nuværende Gaut ligner hiin". Hertugen sigtede her til at Gaut Jonssøn var eenøjet, saaledes som man almindeligviis tænkte sig Odin [1]). Snorre, der maatte have imod Gaut, ej alene som Kongens ivrige Tilhænger og Raadgiver, men og som en særdeles Ven af Sturla, var strax rede, og kvad et Vers, hvori det hed, at ligesom Gaut eller Odin ophidsede Harald Hildetand og Ring til Strid imod hinanden, saaledes voldte den anden Gaut alt for længe Fyrsternes Uenighed, og at Kongen vissselig gjorde bedst i at afholde sig fra nogen aabenbar Strid. Disse og lignende Samtaler undlode vel neppe at komme igjen for Kongen og hans Mænd, og gjorde naturligviis Ondt værre [2]).

37. Hertug Skule gjør aabenbart Oprør og lader sig give Kongenavn paa Ørething.

Ud paa Vintren gjorde Kongen endnu et Forsøg paa at faa Enighed gjenoprettet, idet han ved et til Throndhjem afsendt Bud lod Hertugen anmode om at samles med ham i Bergen til Sommeren. For at Bønderne ikke skulde betynges med unødvendigt Udbud, bad han ham kun at benytte nogle lette Skibe til Rejsen. Derhos lod han hilse, at Snorre og de øvrige Islændinger, der opholdt sig i Throndhjem, ikke maatte forlade Landet, førend det var blevet afgjort, med hvad Erende de skulde fare hjem. Der var nemlig indløbet Efterretning om yderst vigtige Begivenheder paa Øen, som senere skal omhandles, og det maatte med Hensyn saavel til Øens egen Fred og Rolighed, som til Kongens

[1]) At Gaut var eenøjet, og derhos tog det meget ilde op, naar man lod ham høre det, sees af Aron Hjørleifssøns Saga, Cap. 23, hvor der tales om en Hestekamp, som Kongen kort før den Tid, vi her omhandle, lod anstille. Han havde faaet en Hest af den oftere omtalte Arne Oreyda, Snorres forhenværende Svigersøn, og Gaut en af sin Ven Sturla Sighvatssøn; begge disse Heste skulde bides, og efter en lang Kamp lod det til at Gauts Hest vilde vinde, hvorover man tydelig kunde see at Kongen ærgrede sig, medens derimod Gaut „lod sit ene Øje ret løbe om". Da tog Aron Hjørleifssøn, der hidtil havde staaet som en uvirksom Tilskuer, sig af Kongens Hest, og opmuntrede den saa godt, at den fik Livet af den anden. Herover blev Gaut saa forbitret, at han udbrød: „jeg vilde ønske du var Sturla saa nær, som du nu er mig". Aron svarede: „du kunde ønske dig noget nødtørftigere, nemlig at Fanden ej tager dit andet Øje, ligesom han har taget det ene". Gaut skiftede Farve, men taug; siden var han Arons dødelige Fiende.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 194.

Planer være af yderste Vigtighed, at der blev truffet foreløbig Aftale om hvad der nu var at gjøre. Derpaa begav Kongen sig til Tunsberg, hvor han i nogen Tid opholdt sig, og hvor hans Venner saavel fra Viken som fra Oplandene samlede sig om ham. Han modtog af og til Efterretninger om, hvad der foregik saavel nordenfjelds som søndenfjelds; saaledes fik han ogsaa vide, at Hertugen trods hans Forbud havde givet Islændingerne Tilladelse til at rejse, ja endog skaffet dem et Skib dertil, hvori han selv ejede en Part. Denne aabenbare Tilsidesættelse af hans Forbud maatte allerede kunne give ham en Forsmag paa, hvor lidet Hertugen agtede at rette sig efter hans Budskab. Imidlertid sendte han paany et Brev til Throndhjem, hvori han paa det strengeligste gjentog sit Forbud. Det frugtede dog ikke bedre, som det i det Følgende vil sees, og Islændingerne rejste virkelig, med Hertugens fulde Samtykke. Ej mere agtede denne Kongens Forbud mod at gjøre store Udrustninger til Rejsen. Tvertimod udrustede han sine største og bedste Skibe. Men for at Kongen ikke alt for tidligt skulde merke Uraad, sendte han Abbed Bjørn, der i den senere Tid synes at have fungeret som hans Kansler, til Kongen med særdeles beroligende Forsikringer. Abbeden traf Kongen i Tunsberg, og paa dennes Spørsmaal, om det blev noget af med Hertugens Komme, svarede han, at derom kunde man være forvisset. Derimod vidste han, sagde han, intet om, hvor stor en Styrke han vilde medbringe. Før end imidlertid Abbeden endnu havde forladt Tunsberg, hvor han ventede de Breve, som Kongen vilde medgive ham, kom Aasulv paa Austraat sejlende med alle sine Huuskarle, og berettede at Hertugen havde ladet Langfredagen, Holmebussen, Strindekollen og mange andre store Skibe bringe i Søen, samt at han havde opbudt Folket overalt i Thrøndelagen, for med denne Styrke, som det hed, at drage til Bergen, da han ikke vilde give sig ganske og aldeles i Kongens Vold. Kongen blev nu nødt til at gjøre lignende Udrustninger paa sin Side. Han sendte strax Bud til Arnbjørn Jonssøn og de øvrige Lendermænd og Sysselmænd, lod dem vide, hvad Hertugen tog sig for, og stevnede dem til sig med al den Folkestyrke, de kunde skaffe. Abbeden fik ikke Lov til at rejse, forend der var skrevet nye Breve, som han kunde medbringe i Stedet for de forrige, der ej længer passede. Sandsynligviis have hine Breve indeholdt Advarsler til Hertugen og Paamindelser til de throndhjemske Høvdinger om ej at svigte deres Troskabspligt eller indlade sig i farlige Foretagender. Da Sommeren kom, sejlede Hertugen lige fuldt med hele sin Styrke til Bergen, og lagde sig i Florevaag. Her fik han imidlertid høre at Kongen var fuldkommen belavet paa at møde ham, og kunde ventes fra Viken med alle sine Lendermænd og ikke mindre end 40 Skibe. Paa en saadan Overmagt havde Hertugen ikke gjort Regning, og han sammenkaldte sine Mænd til Raad

lagning om, hvad der i den Anledning var at gjøre, om man skulde opsøge Kongen eller vende tilbage igjen. Det første vovede man ej, dertil havde man for ond Samvittighed, og derfor besluttede man at drage hjem igjen, hvilket ogsaa ufortøvet skede. Kort efter ankom Kongen til Bergen. Han traf der Erkebiskop Sigurd, som var bleven tilbage, højst bekymret for, hvad Udfald alt dette vilde faa, og strax efter ankom der ogsaa Sendebud fra Hertugen, nemlig den rastløse og allesteds nærværende Abbed Bjørn, Jatgeir Skald og Sone Sik, Hertugens Merkesmand, for at aabne Underhandlinger. Skjønt Erkebiskoppen ikke kunde dølge, at det kun havde daarlige Udsigter med Fredens Vedligeholdelse, bad han dog Kongen gjøre derfor, hvad der stod i hans Magt. Det blev da bestemt, at Erkebiskoppen skulde sætte Grid, d. e. paabyde Stilstand, Vintren over. Efter dertil modtagen Fuldmagt af Kongen, tillyste han Stilstanden i Sendebudenes Nærværelse, idet han tilføjede Trusel om Bansstraf for hver den af Parterne, som brød den. Herom tilskrev han Hertugen med Sendebudene, og bad ham endelig overholde Stilstanden indtil Erkebiskoppen havde faaet ham i Tale. Kongen skrev ligeledes til Hertugen med Bøn om at han vilde holde Griden, eller lade ham det vide, hvis han ej antog den. Derpaa gav Kongen alle Lendermændene Hjemlov, idet han dog bad dem, der skulde nordover, nemlig Rasulv paa Austraat, Thore paa Bortn, Vegard Veradals Broder, Peter i Giske, Agmund Krøkedans, Sigurd, Erkebiskop Peters Søn [1]), og Arne Blakk, at fare varligen, indtil det havde viist sig, om Hertugen an- og Griden eller ej. Nogen egentlig Overraskelse eller Underfundighed synes han ej at have frygtet. Ogsaa Erkebiskoppen stolede paa at Hertugen vilde vise sig som en Mand af Ære, thi i Stedet for at drage lige til Nidaros, rejste han først i Visitats til Søndmøre [2]).

Men det viiste sig snart, at man ej længer kunde stole paa Hertugens Ridderlighed. Da han efter tre Ugers Sejlads kom til Nidaros og lod sætte sine Skibe op, indfandt der sig, førend man vidste noget Ord deraf, en heel Mængde af hans Tilhængere saavel fra Oplandene som fra Viken, hvilke han hemmelig havde ladet kalde, sandsynligviis ved den listige Abbed Bjørn, da denne den foregaaende Vinter, havde været hos Kongen i Tunsberg; og for at skaffe Underholdning til alle disse Folk lod han opbyde fuld Almenninng af hele Thrøndelagen. Bønderne vægrede sig vel ved at udrede saa meget, og paaberaabte sig et Brev fra Kong Haakon til Indthrønderne, (der sandsynligviis var udfærdiget efter det sidste Forlig med Hertugen), at de ej skulde udrede større Paalæg og Skatter til denne, end han tog af

[1]) Dette viser altsaa, at Erkebiskop Peter, som det ovenfor er omtalt, havde været gift, eller i alle Fald ikke strengt overholdt Coelibatet. Merkeligt er det, at hans Søn stod paa Kongens Parti.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 195, 196.

sine egne Undergivne. Men da drog Hertugen selv med en Deel Skibe ind i Indhered, og ankrede ved Vaagsbru (hvor han tidligt i sin Ungdom havde hjulpet sin Broder Kong Inge at ydmyge Indthrønderne), medens han lod nogle af sine vikske og oplandske Høvdinger med Krigsfolk drage om i Fylkerne og udpresse Skat af Bønderne, som nu ej vovede at sætte sig til Modværge, men udredede betydelige Summer, nogle en Mark Guld, andre trende, enkelte endog alt hvad de ejede [1]). Efter denne Expedition, der rigtignok ikke var synderlig skikket til at vinde ham Tilhængere, og som derfor, ligesom hans hele Ferd efter denne Tid, synes at bære Præget af Fortvivlelsens Dumdristighed, vendte Skule tilbage til Nidaros og plejede ivrige Raadslagninger saavel med sine verdslige Raadgivere og Krigshøvdinger, som med Chorsbrødrene, blandt hvilke han altid havde et stort Parti, om Udførelsen af sin længe nærede Plan, at antage Kongenavn og saaledes begynde en Krig paa Liv og Død med sin Svigersøn om Norges Krone. De Lendermænd, der ved denne Lejlighed omgave ham, vare hans Svoger Alf af Thornberg, Alf af Leirvik, Ivar af Sundbu i Gudbrandsdalen, Baard bratte, Baard Barg, Ole af Vigdeild paa Frosten, Erling Ljodhorn, der nu ved sit eget Exempel godtgjorde, hvad han tidligere havde ytret om sin Æts, Standhale-Ætten's Troløshed [2]), Algaute, Vesete litle, Klemet Fader, og Guthorm af Sudrheim [3]). Nogle af disse vare ærlige nok til at fraraade ham et saa farligt og for Landets Ro fordærveligt Skridt, som det, han havde for; andre derimod talte ham efter Munden og sagde at Norges Krone var hans retmæssige Broderarv, som Kong Haakon havde berøvet ham. Selv vilde han vel ligesom kaste Ansvaret fra sig ved, som han sagde, at lade sine Raadgivere overlægge for sig selv om Sagen, og tage en Bestemmelse uden hans Indblanding. Men hans egen Lyst var dog alt for vel bekjendt, til at den ej lige fuldt skulde have Indvirkning paa Gemytterne, og han lyttede selv alt for gjerne efter dem, der smigrede denne Attraa. Chorsbrødrene synes især at have smigret hans Forfængelighed og styrket ham i hans usalige Planer. Som oftest havde han nogle af dem hos sig. De forelæste ham endog Steder i Lovbogen, der skulde godtgjøre hans Ret til Kongedømmet. Og endelig, ledet, som det heder, af egen Ærgjerrighed og andres Foresnakken, bestemte han sig til at kaste Terningerne, og lod de bedste Bønder fra hele Thrøndelagen indstevne til Orething. De

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 197.

[2]) Se ovenfor S. 718.

[3]) Ifølge Flatøbogen var Guthorm en Søn af Klemet, hvilket heller ikke er usandsynligt. Dette Sudrheim er sandsynligviis Sørheim i Gudbrandsdalen. Ellers kunde man nok ogsaa her tænke paa Sørheim paa Raumarike, siden flere af Hertugens Folk vare fra den Kant.

havde allerede længe af hele hans Ferd været indlysende for alle og enhver, at han havde store Planer fore, men hvilke disse vare, vidste man endnu ikke i Almindelighed. Nysgjerrigheden har derfor vistnok bragt en ikke uanseelig Mængde sammen til Thinget. Dette holdtes St. Leonhardsdag den 6te November, der tillige var en Søndag [1]). Der ringedes til Højmesse, og alt Folket gik op til Christkirken som sædvanligt. Idet Messen begyndte, kom først Hertugens Klerk eller Haandsekretær, Mester Berg, ind i Kirken, og saa sig om til alle Kanter, som om han speidede efter noget. Siden, da Evangeliet var læst, kom Hertugen selv ind i Kirken med et stort Følge, gik lige op i Choret, og lod Chorsbrødrene kalde til sig. Imidlertid maatte Messen afbrydes, og i det samme hørte man, at der udenfor blæstes til Ørething, og at Bønder, Kjøbmænd og hele Almuen tilsagdes at møde [2]). Hertugen fordrede hverken mere eller mindre, end at Chorsbrødrene skulde give sit Minde til at St. Olafs Skriin blev baaret ud paa Thinget, som sædvanligt ved Kongehylding. De vidste ikke strax, hvad de skulde svare hertil, thi skjønt de fleste af dem vistnok gjerne vilde føje ham, saa havde dog Eystein Sure, der af Erkebiskoppen var beskikket til deres Formand i hans Fraværelse, Betænkeligheder, da man nu tydeligt nok kunde skjønne, hvad Meningen var. Hertugen spurgte utaalmodigt, hvorfor de nølede saa længe med at give ham Besked. De svarede at det var en betænkelig Sag, og bade om at de et Øjeblik maatte træde til Side for at overlægge derom. Hertugen kunde ikke negte dem denne Begjæring, og de trak sig tilbage i den sydlige Deel af Choret, hvor de talte sammen, uden dog at kunne komme til Enighed; thi nogle vilde at Skrinet strax skulde bæres ud, Eystein derimod negtede sit Samtykke. Da han havde mest at sige, blev det, som han vilde. Han svarede Hertugen, at Sagen fik bero, indtil Erkebiskoppen selv kom hjem, og befalede derpaa den forrettende Prest at fortsætte med Messen. „Hvorfor vil du altid trodse mine Ord, og staa saavel min Vilje og Hæder som dine Brødres samstemmige Ønske imod", udbrød Hertugen, forlod Kirken, og gik tilbage til Kongsgaarden. Hans Søn Peter derimod, Stallaren Arnfinn Thjovssøn, en af hans ældste Tilhængere, og en heel Deel andre Varbelger bleve tilbage i Kirken og gik lige op til Højalteret, for at tage Skrinet ned trods Eysteins Ord. Da stillede Eystein sig foran Alteret og sagde: „vi gjøre herved vitterligt for alle og enhver, at vi lyse dem i Ban, der vove at bringe Skrinet bort uden vort, Chorsbrødrenes, Samtykke". Men Peter sagde

---

1) Dette viser, at Aarstallet 1239 er rigtigt.

2) Man skulde næsten formode, at man i Byen selv, saa vidt muligt, har gjort en Hemmelighed af det tilstevnede Thing indtil umiddelbart førend det skulde begynde.

haanligt: „Tak skal du have for disse Ord, det er lige saa godt som en du indbød os til at drikke Mjød; tager kun fat paa Skrinet og ladre os faa det ud"! Hans Folk gave sig strax ifærd med det, men det stod fast da sprang Peter selv op paa Alteret, stemmede Knæerne imod, og fik det rygget; siden blev det uden Vanskelighed bragt ud. Ligeledes tog man St. Olafs Øxe og Spyd, saavel som et Kors, hvori et Stykke af lignum domini, eller Christi sande Kors, enten det som Kong Sigurd Jorsalafarer for 128 Aar tilbage havde bragt til Norge, eller et andet, der i Aaret 1234 kom til Nidaros[1]). Ved alt dette vare Peter og Arnfinn Thjofssøn de virksomste; de fleste øvrige følte sig dog noget beklemte om Hjertet ved denne frække Krænkelse af Kirkens og Relikviernes Hellighed. Da man kom forbi Kongsgaarden med Relikvierne, sluttede Hertugen sig til Toget, ledsaget af hele sin Hird, alle væbnede, og saaledes begav man sig ned til Øren, hvor Thinget holdtes. Aamunde Remba, Lagmanden fra Raumarike, der havde indfundet sig for, efter hvad det lader, at gjøre Tjeneste som juridisk Konsulent, og bringe det Ræsonnement til Torvs, hvormed han ej torde rykke frem paa Rigsmødet i Bergen 1223[2]), stod op, hilsede Hertugen og Hirden, og aabnede Forhandlingerne med en lang Tale, hvori han opregnede Hertugens Æt lige til St. Olaf, og søgte at vise, at han stod i den anden (eller rettere tredie) Arv efter Inge, som hans Broder[3]), medens Haakon kun stod i den 11te som hans Syskendebarns Søn. Efter Aamunde talte dernæst først Arnfinn Thjofssøn, siden Erling Ljodhorn, og gjentoge de samme Beviisgrunde. Men, heder det i Sagaen, paa Hertugen selv nær var der kun faa, som fandt at de havde Ret. Der var nemlig ved deres hele Beviisførelse dette at merke, at det i og for sig selv var urigtigt at regne Arveretten fra Inge, den sidst afdøde Konge, da han, som det tidligere er omhandlet, kun ophøjedes paa Tronen under den fejlagtige Forudsætning at der ingen mandlig Arving fandtes af Kongestammen; da det viste sig, at Haakon Sverressøn dog havde efterladt en Søn, var denne selvskreven til Arven, og Inges Værdighed kunde blot blive personlig, ikke arvelig. Siden stod Hertugen selv op, og talte om hvor megen Spot og

[1]) I Annalerne for 1234 staar: „det hellige Kors kom til Nidaros Dagen for Olafsvake." Dette synes saaledes at skulle være et andet end det, som (se ovenfor II. S. 769) efter Vendernes Angreb paa Kongehelle sendtes til Nidaros, og var der, da Ágrip blev skrevet. Imidlertid er det dog nok muligt, at det kunde være det samme

[2]) Se ovenfor S. 658, 659.

[3]) Saavel Frosta- som Gulathingslovens Arvebolk nævner Sønnesøn i 2den, Broder i 3die Klasse. Naar Sagaforfatteren regner Broder til anden Klasse, er det enten reentud Skrivfejl, eller han tænker sig Sønnesøn som hørende til en Underafdeling af første. Ellers stod Skule med Hensyn til Inge ej engang i tredie, men i femte, efter Gulathingsloven sjette Arv, thi dertil hører „sammødre Broder", medens deter „samfedre Broder" som hører til det tredie

Skjendsel han havde lidt af Kongen for den Velvilje, han havde viist ham; at han havde baade laant ham Land og Folk, men at Kongen dog ikke lønnede det anderledes, end at han nu vilde fratage ham hans Trediedeel af Riget [1]). Han opregnede ogsaa mange andre Beskyldninger mod Kongen. Endelig traadte Ivar Lagmand frem, og begyndte ligeledes med at opregne Hertugens Æt; han sluttede med at erklære Hertugen for ene arveberettiget til Norge, og gav ham derfor **Kongenavn**, Land og Thegner med alle de Skatlande, der ligge under Norges Konge. Det var ham, sagde han, en sand Glæde at gjøre det. Den saaledes udnævnte Konge rejste sig, talte nogle Ord, og aflagde, med Haanden paa St. Olafs Skriin, den sædvanlige Hyldingsed, at han skulde holde St. Olafs Lov mod sine Thegner. Derpaa kaldte han først sine Lendermænd, saa Skutilsveinerne, Hirdmændene og endelig Bønderne fra alle Fylker frem, og modtog deres Troskabsed, hvorpaa Thinget hævedes, og Skrinet blev baaret tilbage til Kirken. Skule ledsagede det selv, men blev ikke mødt med Procession af Gejstligheden, som det ellers var sædvanligt ved Hylding, lige saa lidet som der blev ringet til hans Ære. Kun to af Chorsbrødrene mødte ham udenfor Olafskirken, og ledsagede ham til Christkirken. Dog fandt man, heder det, Chorsbrødrene mindre uvenligt stemte mod Skule, end man efter det Forefaldne skulde have ventet. Dagens Højtideligheder sluttede med et Gjestebud, som Skule gav sine Krigere [2]).

138. Varbelgernes Herjetog til Haalogaland og Oplandene.

Det vovelige Skridt var nu gjort, og det gjaldt at handle med Raskhed, for at erhverve de største mulige Fordele, inden Kongen erfarede det skede, og kunde tage sine Forholdsregler derefter. Herom raadslog Hertugen nu med sine Mænd. Nogle af disse raadede til at han strax skulde drage mod Kongen med al den Krigsmagt, han i Hast kunde faa samlet, for at tage ham med Overraskelse. Man vidste nemlig, at Kongen havde givet alle sine Lendermænd Hjemlov, og kun sad med en ubetydelig Styrke i Bergen; man havde derhos brugt den Forsigtighed at besætte alle Veje baade til Lands og Vands paa det omhyggeligste, for at Kongen ikke paa nogen Tid skulde faa mindste Nys om det forefaldne, og man troede virkelig at have forebygget dette. Andre foresloge derimod ej at drage med hele Hæren mod Kongen, men at sende de Folk, man havde, i mindre Afdelinger ud til forskjellige Kanter, deels mod ham, deels for at angribe og dræbe hans Mænd, hvor man traf dem. Dette Raad blev taget til Følge. Nogle Troppehøvdinger sendtes til Haalogaland, andre til Oplandene,

---

[1]) Her sigtede Hertugen rimeligviis til hiint Kongebrev, hvorved det forbødes at udrede større Skatter til Hertugen end til Kongen.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 198, 199.

med 600 Mand, og den største og bedste Deel af hans Hær, tilligemed Hirdmændene og Gjesterne, under Anførsel af Olaf af Vigdeild og Gu-thorm af Sudrheim, mod Kongen selv. Allerede paa Hyldingsdagen havde Hertugen sendt sine saakaldte Brevsvende ud paa en Skude for at dræbe tvende af hans og Kongens fælles Hirdmænd, Ivar Korne og Gunnar Mirmann, der nys havde været hos ham med Brev fra Kongen, uvist af hvad Indhold, og nu, da det ej hastede med deres Tilbagerejse, opholdt sig ude paa Kongsgaarden Stor-Fosen. Dette var saa meget skammeligere som Hertugen, førend de forlode ham, havde viist dem den største Venlighed, haft dem i Gjestebud hos sig, ja endog foræret dem det nødvendige til Rejseklæder, saa at de ej kunde andet end tro sig fuldkommen sikre [1]. De bleve ogsaa aldeles overrumplede; Gunnar blev strax dræbt inde i Stuen med flere andre, og Ivar, hvem det lykkedes næsten nøgen at komme ud af et Vindue op paa den i Nærheden staaende Kirkes Tag, gjennemboredes den følgende Morgen, halvdød af Kulde, med et Spyd, efter at han forgjæves havde bedet om Livet. Hans Blod og Indvolde fløde ud over Taget, og Kirken, som Kongen selv for tre Aar tilbage havde ladet opføre og indvie, blev derved vanhelliget. Fra Fosen satte Udsendingerne over til Leren, hvor de ligeledes dræbte tvende Brødre, der vare Kongens og Hertugens fælles Hirdmænd, efter en hidsig Kamp, og røvede derpaa baade Mad og Klæder, hvorefter de vendte tilbage til Byen [2]. Øjemedet med disse foreløbige Drab var rimeligviis at forebygge enhver Meddelelse til Kongen. Til Sysselmænd paa Søndmøre havde Hertugen udnævnt Sigurd Fertil og Eystein paa Aure, og befalet dem, paa Vejen derhen at holde Øje med den kongelige Lendermand Thore af Bortn, der, som han vidste, var ventende søndenfra, for at tage ham af Dage. Sigurd traf ham allerede udenfor Rødberget, og angreb ham strax [3]. Thore satte sig kjekt til Modværge, men da de fleste Vaaben, han havde ombord, laa nede i Lasten, saa at man ej kunde komme til dem, blev han snart overmandet og dræbt tilligemed en anden Hirdmand; hans Folk bleve mishandlede, Skib og Gods og hans Søn Thorberg ført fangen til Byen. Hertugen skjenkede ham efter manges Forbøn Livet, og beholdt ham hos sig [4]. De Høvdinger, Hertugen havde sendt til Haalogaland, fore skjerdigt frem. De vare trende, nemlig Algaute, Paal Fot og Sigurd Var-

[1]) Dette maatte da saa meget mere antages, som de oftere havde været brugte som Brevbærere mellem Kongen og Hertugen.

[2]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 202.

[3]) Thore, der vilde hjem til sin Gaard Bortn i Gauldalen, hvor han vel havde faaet sin Syssel, agtede ej engang at drage indom Byen, men at styre lige til Gaulosen.

[4]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 203.

tin; Algaute drog til Lands over Eldeidet, Paal og Sigurd langs Kysten til Skibs, dræbte for Fode alle dem, som de antoge for ivrige Tilhængere af Kongen, og røvede deres Gods. Først fældte de Bonden Jon svarte paa Bjørø, saavel som en anden Mand af samme Navn; derfra droge de til Torge, mishandlede Bonden Ingjald, plyndrede hans Gods og borttoge hans Skude; en anden Skude røvede de i Brønø; paa Telgarheim [1]), hvor en vis Jon Silke boede, toge de alt hvad de forefandt. Han var selv tilfældigviis ude paa Veigen [2]), hvorhen hans Hustru sendte ham Bud for at advare ham. Han opsøgte strax den kongelige Sysselmand i søndre Haalogaland, Guthorm af Bjarkø, traf ham i Herøerne, og fortalte ham hvad der var paafærde. Guthorm vilde i Førstningen ikke tro det, og begav sig med Jon og hele sit Følge til Sandnes. Men som de sad om Aftenen i Stuen, kom en Mand ind, som de øjeblikkeligt kunde skjønne var en af Varbelgerne udsendt Spejder. Guthorm slog til ham med Ørehammeren, hvorefter han skyndte sig ud igjen, og da der ej længer var Tid eller Lejlighed til at flygte, begave alle de, der vare inde i Stuen, sig endnu samme Aften ind i Sandnes Kirke, i Haab om der at have et Fristed. Strax efter kom Varbelgerne, omringede Kirken, og forlangte at de skulde komme ud. Da de vægrede sig derved, truede Varbelgerne med at sætte Ild paa Kirken. Guthorm sagde at dette neppe vilde behøves, og da de nu lovede at overholde den Fred, St. Olaf havde foreskrevet for Kirker, gik han trøstigt ud. Men saa snart han kom udenfor Kirkedøren, blev han dræbt. Jon Silke løb ud af Sanghuusdøren, men blev indhentet og dræbt østenfor Kirken. Guthorms Skib, saavel som en heel Deel Gods, blev Varbelgernes Bytte. Ikke bedre gik det Brødrene Jon Sylgja og Olaf Daalk paa Sande [3]), af hvilke den første var Kongens Hirdmand; de bleve begge dræbte, og alt deres Gods ranet. Samme Medfart fik den kongelige Skutilsvein Asbjørn i Medalbu paa Arnø. I Salten boede en kongelig Hirdmand, Einar Prest, han var selv ikke hjemme, men hans Gods maatte undgjelde det. Dernæst kom Raden til de saakaldte Vollesønner paa Leines. Heldigviis havde de selv den Dag

---

[1]) Dette Navn skal nu udtales, og skrives i det mindste „Tilrum."

[2]) I de trykte Udgaver af Sagaen, og maaskee og i Haandskrifterne, staar her Vága, altsaa til „Vaagen"; men et Blik paa Kartet vil vise, at dette umuligt kan være rigtigt, da Vaagen ligger saa langt nordligere. Man sagde desuden aldrig „ud til Vaagen", men „nord til Vaagen". Det er tydeligt nok, at her skal staa Veigu, hvilket Læsere eller Afskrivere, ubekjendte med Lokaliteten, let kunde forvexle det med det bekjendte Vága.

[3]) At der her ej, som i Udgaverne, maa læses Salpta (Salten), men Sanda (Sande ved Thrænen), har allerede Munthe viist, se Aalls Snorre, III S. 294.

taget ud til Skroven, men hele deres rige Indbo af Lærred, Klæde, Guld og Sølv, saavel som et dem tilhørende Fartøj, faldt i Varbelgernes Hænder, og et Par kongelige Krigsmænd, der ankom om Aftenen, uden at vide hvad der var paa Færde, bleve strax dræbte. Dagen efter vilde Varbelgerne ro ind til Hamarø, for at dræbe den der boende Haakon Raud, der synes at have været kongelig Sysselmand, men paa Vejen fik de vide at han allerede havde faaet Nys om den Fare, der truede ham, hvorfor de vendte tilbage til Leines og bleve der om Natten. Længer kom de heller ikke, thi den raske Haakon skar Hærør op, samlede Folk til sig, og fik i Hast udrustet 7 Skuder, med hvilke han stevnede lige til Leines, og kom i Dagbrækningen temmelig uforvarende over Varbelgerne, som havde pakket alle Vaaben sammen i en Skude og derfor ikke i en Hast kunde sætte sig til Modværge. Algaute var desuden ikke tilstede, men laa med sit Skib og Vollessønnernes Fartøj paa den anden Side af Neset. Paal Fot raabte forskrækket: „lader os fly, her komme Saltværingerne og ville hevne Guthorm!" Han løb tvers over Neset til Algautes Skib, og bød Mandskabet i Hast at hugge Landtougene over; hans Folk, sagde han, vare alle dræbte. Om dette virkelig forholdt sig saa, siges ikke; han selv, der i Forfærdelsen havde ladet dem i Stikken, troede det vel. Algautes Folk toge ham til sig, og roede om til Leines, men da var allerede Haakon borte, og den af Vaaben fuldladte Skude var sandsynligviis falden i hans Hænder. Vollessønnerne forlangte nu at underhandle, og fik Grid imod at iføge med til Nidaros. Da Ransmændene lidt før Juul kom tilbage til Hertugen, ytrede han vel sit Misnøje med at de havde krænket Kirkefreden ved Guthorms og Jon Silkes Drab, og lod dem endog lægge i Lænker. Men alligevel tog han nok saa godt til Takke med Broderparten af det ranede Gods, og Vollessønnerne fik kun beholde Livet imod at betale 12 Mk. Guld (96 Mk. Sølv) foruden hvad de allerede havde mistet [1]).

Den Trop af 600 Mand, som Hertugen havde sendt syd over Fjeldet til Oplandene, under Anførsel af Alf af Leivastad, Vesete litle, Sigurd Tolessøn, Gudine Geig o. fl. [2]) deelte sig i flere Hobe, der gjennemstreifede saavel Gudbrandsdalen, som Østerdalen og de sydligere Egne [3]). I det hele taget fore de frem paa samme Maade, som hine paa Haalogaland. Da Opstanden endnu var aldeles ubekjendt, kom de ganske uventet, og fandt derfor ingen synderlig Modstand. Munan Biskopssøn, den kongelige

[1]) Haakon Haakonssøns Saga, Cap. 203.

[2]) De øvrige vare Gudine Geig, Sigurd Hiit, Ulv Fare, Erik Guldvegg.

[3]) Da de vare komne over Fjeldet, begav Sigurd Tolessøn sig til Østerdalen, hvor han dræbte nogle Mænd, der kaldtes Leifssønnerne.

Sysselmand paa Hedemarken, flygtede op til Valdres, hvor han blev til over Juul [1]). Det lykkedes overhoved flere af de Kongelige at frelse sig i Kirker eller til Skogs, og da Varbelgerne sendte Bud til Lendermanden Baard Bratte, der allerede var kommen i Forvejen til Oslo [2]), at han skulde see til at faa dræbt saa mange Kongsmænd som muligt, var han tvert imod ridderlig nok til at advare disse om den Fare, der truede dem, saa at de fleste af dem fik Tid til at komme bort, eller ind i Kirkerne. Da Vesete litle siden i Spidsen for sin Skare uventet, ved Nattetid, stormede ind i Byen, fandt man blot faa Kongelige, hvoraf ikkun ni bleve dræbte. Efter noget Ophold i Oslo drog Vesete længer sydover i Viken, men vovede ej at lade nogen dræbe, af Frygt for at Bønderne skulde gjøre Opreisning imod ham. Med Vesete havde Hertugen sendt en islandsk Prest, der skulde overbringe Herr Knut hans Fader Haakon Jarls Indsegl og Banner, og tilbyde ham Jarleværdigheden, hvis han vilde tage hans Parti mod Kongen. Men den ærlige Knut vilde ikke lytte hertil, bad Presten pakke sig bort og underrettede strax Simon Kyr om det nys Forefaldne, saavel som om Skules Opstand. Simon, der synes at have opholdt sig i Vettahered [3]), samlede i Hast en Deel Folk, satte i Forening med Vesete paa Helle over Iddefjorden, overfaldt Vesete litle paa Solbjerg ved Idd, og nødsagede ham til at flygte øster til Marker, med Tabet af 26 Mand. Siden hørte man intet til ham, førend Hertugen selv kom paa de Kanter. Paa Oplandene derimod synes Varbelgerne endnu i nogen Tid at have spillet Mester [4]).

139. Kongen faar Underretning om Oprøret. Varbelgernes mislykkede Tog for at overfalde ham.

Den tredie og største Afdeling, som Hertugen havde udsendt under

[1]) I Sagaen staar: aðrir sveitarhöfðingjar fóru út til Oslóar, ok var fyri Bárðr bratti. Dette har almindeligviis været forstaaet som om Baard anførte Høvdingernes Flok. Men da det ikke indsees, hvorledes Varbelgerne da kunde „sende Bud til ham", lige saa lidt som Beretningen om hans Ridderlighed kan forenes med at den Trop, han skulde anføre, kom uventet til Oslo, er det tydeligt nok at Ordene „var fyri", maa tages i Betydningen „var der tilstede", „forefandtes der". Saaledes har ogsaa Peder Claussøn oversat.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 210.

[3]) Gaarden Helle, hvor Simons Medhjelper Vesete boede, og hvorfra Toget synes at være gaaet ud, ligger nemlig, som bekjendt, i Lomelands Sogn i Vettahered, straks over for Furuvarp. Besynderligt nok, maa Varbelgerne ej være komne i Berørelse med Arnbjørn Jonssøn i Borgarsyssel. De have sandsynligviis ilet hastigt der igjennem, ned til Iddefjorden.

[4]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 204.

Olaf af Vigdeild og Guthorm af Sudrheim for at overrumple Kongen selv i Bergen, kom dog ikke saa uventet, som man havde beregnet. Modvind hindrede dem fra at naa saa hurtigt frem, som det var nødvendigt, og desuden var Kongen i nogenlunde god Tid bleven advaret. Blandt de yderst faa kongelige Hirdmænd, der havde været nærværende i Nidaros, da Hyldingsthinget holdtes, var der nemlig en, ved Navn **Grim Keikan**, der havde hjemme i Gauldalen, og allerede foreløbigt havde aftalt med en Kammerat, som opholdt sig paa hans Gaard, at hvis de erfarede det mindste, der kunde være af Vigtighed, skulde de strax begive sig til Kongen og melde ham det. Grim ventede, indtil Thinget var sluttet, for at være fuldkommen vis i sin Sag; da kastede han sig paa sin Hest, skyndte sig gjennem Skovveje til sin Gaard, og da hans Kammerat, uvist hvorfor, undslog sig for at gjøre ham Følge, fortsatte han sin Rejse alene, først over Orkedalen og Surendalen, og derfra den sædvanlige Vej over Ejderne og Fjordene til Bergen, i det han overalt advarede de kongelige Sysselmænd, han mødte, nemlig Aasulv Jarlsfrænde paa Thingvold, Arne Blakk i Raumsdalen, og Peter i Giske paa Borgund. Kongen selv havde allerede anet, at der maatte være noget galt paa Ferde, siden han ikke fik mindste Bud nordenfra, eller Svar paa sine Breve. Han sendte derfor, efter Overlæg med sine Raadgivere, en Skude paa Udkig nord til Sognsø, og lod en anden, for største Delen bemandet med Kjertesveiner, hver Nat ligge paa Vagt ved Holdhellen [1]. Natten til 15de November [2]) fik disse see en Atteæring ro i fuld Fart nordenfra, langs Landet. De antoge den for en Spejderskude og roede i Vejen for den; men det var Grim Keikan, som bad dem øjeblikkeligt at føre ham til Kongen, da han havde en yderst vigtig Nyhed at berette. De gjorde saa, lagde ind til Kongsbryggen og gik op til Kongsgaarden, hvor de bade om at faa Kongen i Tale. Da kunde der omtrent være en Tredieddeel af Natten tilbage. Kongen stod strax op, klædte sig paa, og gik ud til dem i Maalstuen. Grim hilsede, Kongen bød ham velkommen og spurgte hvad Nyt han bragte. „Stort og merkeligt Nyt", svarede Grim. „Eders Svigerfader Hertug Skule har ladet sig give Kongenavn, og opsagt eder al Fred". „Da faar han tage Løn som forskyldt", svarede Kongen, men vilde dog ikke rigtigt tro at det kunde være muligt. „Jo", sagde Grim, „det er alt for sandt, thi da jeg red ud over Gaularaasen, var Hertugen endnu paa Thinget, og siden holdt jeg mig skjult oppe i Skoven, indtil jeg fik fuld-

[1]) I Udgaven af Sagaen staar „Foldhellen", hvilket neppe kan være rigtigt. Den her omhandlede Skude, der laa ved Hellen, skal have været særdeles hurtigsejlende, og hed Vættan.

[2]) Det var nemlig, som strax nedenfor vil sees, ni Nætter efter Hyldingsdagen den 6te November.

kommen Visshed i Sagen: nu har jeg været ni Dage undervejs. Hertugen har end ydermere sendt Tropper ud til alle Kanter, baade nord og syd, for at dræbe eders Mænd, skjønt flere af dem ogsaa have svoret ham Troskabsed; mod eder har han sendt ikke færre end 14 Skuder baade med Lendermænd og Hirdmænd; det gjelder, Herre, i Hast at finde paa Raad, thi de ville snart være her". Kongen spurgte nu, hvorledes det var gaaet de Sysselmænd, som han havde ladet rejse nordover. Grim svarede at han havde truffet dem alle, paa Thore nær, som desværre allerede havde omfaret ham, og vist var stedt i største Fare, men hine vare i god Behold, hvis de nu vilde tage sig vare[1]). Ved denne Samtale vare kun faa Personer tilstede. Kongen taug stille en Stund, derpaa vare hans første Ord disse: „Gud være lovet, at jeg nu veed, hvad jeg har at rette mig efter; thi det, som nu endelig er kommet frem, har længe været paatænkt!" Nu forestod der ham den piinlige Nødvendighed, at maatte underrette Dronningen om hendes egen Faders Forræderi. Han gik strax til hendes Værelser og bad om at indlades. Man lukkede op; der brandt Lys, og nogle af hendes Tjenere og Terner laa der og sov. Han gik lige hen til Sengen; Dronningen stod der i Silkeserk, kastede en rød Snørekaabe over sig, og hilsede Kongen, som venligt hilsede igjen, hvorefter hun tog en Silkepude og bad ham sætte sig, men han afslog det. Hun spurgte ham da, om han havde hørt noget Nyt. „Ikke andet end denne Ubetydelighed," sagde han, „at der nu er to Konger i Norge paa een Gang". „Kun een er den rette Konge," svarede hun, „det er I, og Gud saavel som den hellige Kong Olaf lade det altid blive saaledes". Da fortalte Kongen, at hendes Fader havde ladet sig give Kongenavn paa Ørething. „Det er vel bedre end som saa", var hendes Svar; „tro det dog for Guds Skyld ikke, saa længe I endnu ikke har fuldkommen Visshed". Flere Ord kunde hun ikke faa frem for Graad. Kongen bad hende være ved godt Mod, og sagde at han ikke skulde lade hende undgjelde for hendes Faders Handlinger. Strax efter anbefalede Kongen sig, lod læse Messe for sig, saa snart det var Dag, og kaldte derpaa sine Raadgivere til sig, saavel som Grim, der nu maatte gjentage sin Beretning. Man besluttede da at opskære Hærør og opbyde fuld Almenning af Skibrederne saavel søndenfor som nordenfor Bergen, samt tillige at indkalde nærmeste Lendermænd, Gaut Jonssøn, Gunnar Kongsfrænde, Nikolas Paalssøn, Brynjulv Jonssøn, Isak i Bø. Længer ud paa Dagen lod Kongen Byens Folk sammenkalde til Thing paa Christkirkegaarden, og kundgjorde her den sørgelige Nyhed:

---

[1]) Han havde dog, som det lader, ej truffet Agmund Krøkedans og Sigurd Biskopssøn, der endnu vare til Søs længer ude, men han var vel sikker paa at de andre vilde og kunde give dem fornødent Varsko.

Men han bad tillige Alle være ved godt Mod, og sagde, han var forvisset om, at alt endnu vilde faa et godt Udfald. Morgenen efter holdt han Vaabenthing, mønstrede sine Krigsfolk, og bestemte nøjagtigt, hvilken Plads enhver skulde indtage. Kjøbmændene, hvoraf de fleste sandsynligviis vare Tydskere [1]), skulde ligge væbnede hver i sin Skytningsstue, og Kongsmændene i Kongsgaarden. Han haabede, sagde han, at kunne ordne alt saaledes, at ingen Ufred med Guds Hjelp skulde kunde komme uforvarende over dem. Ligeledes lod han sine største Skibe, Hugroen [2]), Olafssuden, Fitjabranden, Guldbringen og Rygjabranden sætte ud. Med den første havde man det Uheld, at Underdelen ved Fremskydningen gik løs; man maatte derfor sætte den op igjen og i god Ro udbedre Skaden. De øvrige derimod kom flot, udrustedes paa det bedste, og bleve lagte langs med Bryggen ind ad Byen til. Dag efter Dag indtraf nu ogsaa Lendermændene og Sysselmændene med store Skarer af de opbudne Bønder. Fra Vors kom der f. Ex. ikke færre end 7 Skibe [3]). Ligeledes kom de før omtalte Sysselmænd nordenfra, efter hver at have bestaaet større eller mindre Farer. Flere af Varbelgerne havde været saa hurtigt paa Ferde, at de allerede tildeels havde omfaret dem, og vare komne søndenfor dem, førend de mødte Grim. Aasulv Jarlsfrænde og Arne Blakk undkom, som det lader, uden synderlig Vanskelighed; Sigurd Kongsfrænde derimod, som synes at have sejlet for langt udenskjærs, til at Grim kunde træffe ham, vidste ikke Ordet af førend han mødte Varbelgerne paa Lyngversfloen, og undkom kun med Nød og neppe. Det samme lader til at have været Tilfældet med Agmund Krøkedans, der skulde heelt til Orkedalen, hvor han havde faaet Syssel. Han maatte styre ind til Surendalen, hvor han sænkede sin Skude ned, og begav sig derfra, som man maa formode, til Fjelds, saa at han ej kom til Bergen førend henimod Nytaar [4]). Da Peter Paalssøn befandt sig i Borgund, hørte han, at tre af Varbelgernes Skuder laa søndenfor ved Herø, og at der var andre nordenfor. Men han havde selv en stor Tyvesesse saavel som en Skude, og hans Folk, hvilke han havde givet Hjemlov, vare endnu hos ham. han skyndte sig derfor som snarest til Herø, hvor ganske rigtigt de tre Varbelgeskuder laa, men strax toge Flugten, da han lod støde i Luren, førend han løb ind i Havnen. Dette blev siden udlagt, som om han med Flid havde givet Varbelgerne et Varsko, for at de kunde slippe bort, og

[1]) Dette synes mest at fremgaa af at der tales om deres „Skytningsstuer".

[2]) Maaskee det var den selvsamme „Hugro", som Kong Sverre havde i Slaget paa Strindsø.

[3]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 206, 207.

[4]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 210.

hans Gaard paa Giske til Gjengjeld blive sparet for Plyndring om Vintren. Men det lader dog ikke til at Kongen har næret nogen Mistanke imod ham, thi han anvendte ham siden efter lige saa meget, og i lige saa ansvarsfulde Hverv, som nogen anden. Da Peter, saavel som de tre andre Sysselmænd, Aasulv, Arne og Sigurd, vare komne forbi Stad, gave de sig bedre Mag, og kom velbeholdne til Bergen. De berettede, at Hertugen havde besat alle Sysler nordenfor Stad [1]). Ogsaa Erkebiskoppen, der ikke vidste noget om det Hele, førend han paa sin Hjemrejse fra Søndmøre var kommen til Leirangen [2]), sendte strax, højst ubehageligt overrasket, et Brev derom til Kongen, hvilket neppe kan være ankommet mange Dage senere end Grim Keikan, saa at Dronningen, om hun ej troede paa Efterretningen før, dog nu maatte være overbeviist om, at Grim ej havde faret med Tant.

Da Varbelgerne, opholdte af Modvind, merkede, at Efteretningen om deres Komme var gaaet forud for dem, opgave de omsider al Tanke om at overrumple Kongen, ja endog, som det lader, om at angribe ham i Bergen, men deelte sig i forskjellige mindre Partier, for at fare ind i de enkelte Fjorde, og tilføje de Kongelige al den Skade, de kunde. De fandt ingen, som de kunde dræbe, da alle Folk havde faaet Tid til at flygte, men det gik ud over de forsvarsløse Gaarde, som plyndredes uden Skaansel. Paa Tromenes, hvor de lagde til, hug de saaledes alt Kvæget ned, sejlede siden ind efter Sundene til Arne Blakks Gaard, sandsynligviis paa Aure, og røvede alt hvad de kunde komme til, ligeledes hos Agmund Rostung og Andres paa Sjaumæling [3]). Derfra stevnede de ind i Raumsdalen og behandlede Kongsmændenes Gaarde paa samme Viis. Men med alt dette var saa lang Tid hengaaet, at Kongen havde kunnet sende Peter af Giske, Aasulv af Austraat og Gunnar Kongsfrænde nord imod Varbelgerne med ikke færre end 25 Skibe. De havde Ordre til at drage saa langt nordover, som de uden alt for stor Fare kunde vove, for Resten skulde de, dette tilføjede Kongen udtrykkeligt, skaane Kirker og Kvinder, som han og hans Forfædre altid havde plejet. De landede ved Borgund, og vare her heldige nok til at træffe trende af Hertugens nys udnævnte Sysselmænd, blandt hvilke den tidligere omtalte Snækoll Gunnessøn fra Orknø. Ved at see Birkebeinerne komme — thi saaledes kaldte nu fremdeles de kongelige Krigsmænd sig lige over

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 207.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 208.

[3]) Den samme, der havde været i Bjarmeland med Agmund af Spaanheim, se ovenfor S. 596. jvfr. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 81.

Men han bad tillige Alle være ved godt Mod, og sagde, han var forvisset om, at alt endnu vilde faa et godt Udfald. Morgenen efter holdt han Vaabenthing, mønstrede sine Krigsfolk, og bestemte nøjagtigt, hvilken Plads enhver skulde indtage. Kjøbmændene, hvoraf de fleste sandsynligviis vare Tydskere [1]), skulde ligge væbnede hver i sin Skytningsstue, og Kongsmændene i Kongsgaarden. Han haabede, sagde han, at kunne ordne alt saaledes, at ingen Ufred med Guds Hjelp skulde kunde komme uforvarende over dem. Ligeledes lod han sine største Skibe, Hugroen [2]), Olafssuden, Fitjabranden, Guldbringen og Rygjabranden sætte ud. Med den første havde man det Uheld, at Underdelen ved Fremskydningen gik løs; man maatte derfor sætte den op igjen og i god Ro udbedre Skaden. De øvrige derimod kom flot, udrustedes paa det bedste, og bleve lagte langs med Bryggen ind ad Byen til. Dag efter Dag indtraf nu ogsaa Lendermændene og Syselmændene med store Skarer af de opbudne Bønder. Fra Vors kom der f. Ex. ikke færre end 7 Skibe [3]). Ligeledes kom de før omtalte Syselmænd nordenfra, efter hver at have bestaaet større eller mindre Farer. Flere af Varbelgerne havde været saa hurtigt paa Ferde, at de allerede tildeels havde omfaret dem, og vare komne søndenfor dem, førend de mødte Grim. Aasulv Jarlsfrænde og Arne Blakk undkom, som det lader, uden synderlig Vanskelighed; Sigurd Kongsfrænde derimod, som synes at have sejlet for langt udenskjærs, til at Grim kunde træffe ham, vidste ikke Ordet af førend han mødte Varbelgerne paa Lyngversfloen, og undkom kun med Nød og neppe. Det samme lader til at have været Tilfældet med Agmund Krøkedans, der skulde heelt til Orkedalen, hvor han havde faaet Sysel. Han maatte styre ind til Surendalen, hvor han sænkede sin Skude ned, og begav sig derfra, som man maa formode, til Fjelds, saa at han ej kom til Bergen førend henimod Nytaar [4]). Da Peter Paalssøn befandt sig i Borgund, hørte han, at tre af Varbelgernes Skuder laa søndenfor ved Herø, og at der var andre nordenfor. Men han havde selv en stor Tyvesesse saavel som en Skude, og hans Folk, hvilke han havde givet Hjemlov, vare endnu hos ham; han skyndte sig derfor som snarest til Herø, hvor ganske rigtigt de tre Varbelgeskuder laa, men strax toge Flugten, da han lod støde i Luren, førend han løb ind i Havnen. Dette blev siden udlagt, som om han med Flid havde givet Varbelgerne et Varsko, for at de kunde slippe bort, og

[1]) Dette synes mest at fremgaa af at der tales om deres „Skytningsstuer".

[2]) Maaskee det var den selvsamme „Hugro", som Kong Sverre havde i Slaget paa Strindsø.

[3]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 208, 207.

[4]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 210.

hans Gaard paa Giske til Gjengjeld blive sparet for Plyndring om Vintren. Men det lader dog ikke til at Kongen har næret nogen Mistanke imod ham, thi han anvendte ham siden efter lige saa meget, og i lige saa ansvarsfulde Hverv, som nogen anden. Da Peter, saavel som de tre andre Sysselmænd, Aasulv, Arne og Sigurd, vare komne forbi Stad, gave de sig bedre Mag, og kom velbeholdne til Bergen. De berettede, at Hertugen havde besat alle Sysler nordenfor Stad [1]). Ogsaa Erkebiskoppen, der ikke vidste noget om det Hele, førend han paa sin Hjemrejse fra Søndmøre var kommen til Leirangen [2]), sendte strax, højst ubehageligt overrasket, et Brev derom til Kongen, hvilket neppe kan være ankommet mange Dage senere end Grim Keikan, saa at Dronningen, om hun ej troede paa Efterretningen før, dog nu maatte være overbeviist om, at Grim ej havde faret med Tant.

Da Varbelgerne, opholdte af Modvind, merkede, at Efteretningen om deres Komme var gaaet forud for dem, opgave de omsider al Tanke om at overrumple Kongen, ja endog, som det lader, om at angribe ham i Bergen, men deelte sig i forskjellige mindre Partier, for at fare ind i de enkelte Fjorde, og tilføje de Kongelige al den Skade, de kunde. De fandt ingen, som de kunde dræbe, da alle Folk havde faaet Tid til at flygte, men det gik ud over de forsvarsløse Gaarde, som plyndredes uden Skaansel. Paa Tromenes, hvor de lagde til, hug de saaledes alt Kvæget ned, sejlede siden ind efter Sundene til Arne Blakks Gaard, sandsynligviis paa Aure, og rovede alt hvad de kunde komme til, ligeledes hos Agmund Rostung og Andres paa Sjaumæling [3]). Derfra stevnede de ind i Raumsdalen og behandlede Kongsmændenes Gaarde paa samme Viis. Men med alt dette var saa lang Tid hengaaet, at Kongen havde kunnet sende Peter af Giske, Aasulv af Austraat og Gunnar Kongsfrænde nord imod Varbelgerne med ikke færre end 25 Skibe. De havde Ordre til at drage saa langt nordover, som de uden alt for stor Fare kunde vove, for Resten skulde de, dette tilføjede Kongen udtrykkeligt, skaane Kirker og Kvinder, som han og hans Forfædre altid havde plejet. De landede ved Borgund, og vare her heldige nok til at træffe trende af Hertugens nys udnævnte Sysselmænd, blandt hvilke den tidligere omtalte Snækoll Gunnesøn fra Orknø. Ved at see Birkebeinerne komme — thi saaledes kaldte nu fremdeles de kongelige Krigsmænd sig lige over

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 207.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 203.

[3]) Den samme, der havde været i Bjarmeland med Agmund af Spaanheim, se ovenfor S. 596. jvfr. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 81.

for Varbelgerne — stimlede disse til Kirken, men inden de naaede den, blev flere dræbte. Birkebeinerne toge en heel Mængde Ledingsgods, som Sysselmændene havde faaet samlet, og førte dem selv som Fanger til Bergen. Thi ved at erfare, at Hertugen endnu sad meget mandsterk i Nidaros vovede de kongelige Sysselmænd sig ikke længere nord, men vendte tilbage, nøiende sig med det Bytte og de Fanger, de havde taget [1]. De havde tilsagt de fangne Sysselmænd Grid, indtil de kom til Kongen, og denne skjenkede saavel dem, som alle andre, der godvillig underkastede sig, Liv. Paa samme Tid havde Kongen sendt Klemet af Holm til Agder mod de Varbelger eller Tilhængere af Skule, som der maatte findes. Han tog en af dem af Dage, en forhenværende Vegling ved Navn Olaf Thoraldsøn. I Ryfylke havde Hertugen i sin Tid udnævnt **Baard paa Hestby** til sin Sysselmand. Da han fik høre, at Hertugen havde ladet sig give Kongenavn, begav han sig strax til Kongen og underkastede sig ham. Kongen skjenkede ham naturligviis fuldkommen Fred og Naade [2].

140. Kong Haakons Udrustninger. Herr Knut bliver Jarl.

Kong Haakon holdt nu hyppige Raadslagninger med sine Mænd, hvad der nærmest var at gjøre. Det var naturligt, at alle de, som vare komne nordenfra og havde lidt Tab baade paa Folk og Gods, ønskede intet heller end snarest muligt at kunne komme tilbage og hevne sig paa Varbelgerne. Men de andre, der vare søndenfra Landet, og endnu ikke vare blevne saa smerteligt berørte, raadede Kongen til heller at holde sig stille under det dybeste af Vintren, og dette Raad, der ogsaa meest syntes at stemme med Kongens egen Tilbøielighed, blev fulgt, saa bekosteligt det end var at sidde hele Julen over med al den Mængde Folk. Dette fik Kongen saa meget mere at føle, som han til Bestridelse af den sædvanlige Julebeværtning og Sold til de haandgangne Mænd forgjæves havde sendt Bud efter Landskyld og Leding fra Viken, hvor der formedelst Krigsurolighederne intet var at faa. Han saa sig derfor endog, da Nytaarsdagen kom, nødt til at lade sine Sølvkar og Sølvdiske hugge i Stykker, for dermed at betale Hirdmændene, som kun paa den Maade fik, hvad de skulde have. Endnu før Juul havde han den Sorg at Nikolas Paalssøn blev heftig syg og døde; han var vel den yngste af Lendermændene, men man ventede sig meget særdeles stort af ham, og han havde allerede, som vi have seet, været benyttet i vigtige Ærender. Hans Fader, Paal Vaagaskalm, overlevede

[1] Der anføres i denne Anledning et Vers af Snækoll, det sidste, der i Sagaerne omtales som digtet af nogen Mand udenfor Island.

[2] Haakon Haakonsøns Saga Cap. 208.

ham endnu i fem Aar [1]), men nævnes, besynderligt nok, ikke siden han søgte at tale Skule til Rette i Aaret 1235; sandsynligviis har han da, ærgerlig over Skules Egensindighed, afbrudt Forbindelsen med ham og trukket sig tilbage fra det offentlige Liv. Kongen fulgte selv Nikolas til Jorden og takkede de Gejstlige for Sangen. Det var just Juleaften; da havde Kongen usædvanlig travlt, thi samme Morgen overvar han Uddragningen af „Hugroen", hvis Reparationer just vare tilendebragte og som han vilde have paa Vandet før Juul. Efter Skik og Brug talte han nogle Ord derved, og sluttede med at tillyse den sædvanlige Julefred; derfra gik han lige til Nikolas's Begravelse, og senere paa Dagen til Hirdstevne. Den 2den Januar (1240) affendte han Agmund Krøkedans, der, som berettet, var kommen til ham i Julen, med 120 Hirdmænd og Gjester til Oplandene, for at staa Munan Biskopssøn bi. Agmund tog den sædvanlige Vej over Sogn og Valdres. Her traf han Munan, som endnu holdt til der, og drog i Følge med ham til Oslo, hvor de nu forefandt en Mængde Kongsmænd, der havde flygtet fra Oplandene for Varbelgerne. Men Agmund meente, at de dog ikke vare mandsterke nok, hvis Hertugen skulde komme nordenfra, og fandt det derfor raadeligst at de droge op i Gudbrandsdalen, hvilket ogsaa skede. Sandsynligviis have de da taget en betydelig Omvej, siden de ellers neppe kunde have undgaaet at støde sammen med Varbelgerne ved Mjøsen. Den Troskab, Herr Knut havde viist, belønnede Kongen nu ved skriftligt at udnævne ham og Arnbjørn Jonssøn til Over-Befalingsmænd i Viken og Oplandene, samt tillige ved at bemyndige Arnbjørn til, paa sine Vegne, at give **Knut** den **Jarletitel**, som han saa hæderligt havde afslaaet, da Skule tilbød ham den. Knut viste sig ogsaa fremdeles denne Tillid værdig.

Det kunde vel omtrent være paa den samme Tid, at en Klerk, som Biskop Arne i Bergen før Ufredens Begyndelse havde sendt til Erkebiskoppen med Breve, kom tilbage igjen. I Nidaros, hvor han endnu ej traf Erkebiskoppen hjemme, havde Hertugen modtaget alle Brevene, og ved hans Afreise medgivet ham andre til forskjellige Folk i Bergen, efter først at have ladet dem oplæse for ham, paa det at han, som det hed, kunde overbevise sig om at de alene handlede om private Pengesager. Men da de skulde forsegles, havde han i Hast ladet dem ombytte med andre, der nu faldt i Kongens Hænder, og viste sig at være af det mest forræderske Indhold med Hensyn til ham og hans Mænd. Indholdet er dog

[1]) Annalerne omtale hans Død ved 1245. Paal nævnes som Vidne i det bekjendte udaterede Gavebrev af Kong Haakon, hvorved han overdrager Byen Stavanger til Biskopsstolen. Er dette, som det synes rimeligligt, yngre end 1240, finde vi der saaledes Paal endnu engang.

ikke nøjere angivet. Senere hørte Kongen aldeles intet fra Hertugen, da Varbelgerne nu passede saa godt paa overalt, at ingen, hvor gjerne han end vilde, kunde slippe nordenfra.

Under den Uro, som nu opfyldte Gemytterne, er det ej at forundres over, at man mere end sædvanligt spejdede efter alt, hvad der kunde kaldes Varsler, for ved Hjelp af dem at skue ind i Fremtiden. Det maatte derfor gjøre et overordentligt Indtryk, da der i Slutningen af Januar og hele Februar viste sig hver stjerneklar Aften en stor Komet paa den vestlige Himmel. Kongen selv var en af de første, som blev den var, just som han kom ud om Aftenen den niende Dag efter Julen d. e. 16de Januar. Han lod strax kalde sin Læge Mester Vilhelm ud og viste ham den. Vilhelm udbrød strax: „Gud bevare os alle, dette er et merkeligt Syn! en saadan Komet viser sig gjerne forud for anseede Høvdingers Fald eller før store Slag.“ Denne Gang i det mindste gik Spaadommen i Opfyldelse. Men indtil da udlagde vistnok enhver af Parterne den overeensstemmende med sine egne Ønsker [1]).

141. Hertugens Brevskrivninger til fremmede Fyrster. Kongens Tog til Throndhjem.

Hertugen havde imidlertid været særdeles virksom i at lade skrive en heel Deel Breve saavel til Folk indenlands, som til Udlandet, for at fremstille sin Sag i det bedste Lys, og skaffe sig Venner. Vi have saaledes nys omtalt de Breve, han sendte til Bergen, men som faldt i Kongens Hænder. De vare sandsynligviis stilede deels til Biskoppen, deels til flere af Lendermændene og Sysselmændene i Gulathingslagen. Til Sverige sendte han Islændingen Jatgeir Skald med en Deel Breve, navnlig til Kongen, og lod ham lægge Vejen over Jemteland [2]). Hans højre Haand ved denne Brevskrivning, saavel som en af hans fornemste politiske Raadgivere under Opstanden var ellers den oftere omtalte, talentfulde Abbed Bjørn i Holm, der, skjønt han tidligere synes at have staaet paa Kongens Side, eller i det mindste at have været neutral, nu i den sidste Tid, efter Forhandlingerne

[1]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 210—212. Kometen omtales ogsaa i Annalerne, saavel som af Matthæus Paris (S. 354) og Matthæus af Westminster (S. 154); de tvende sidste beskrive den omtrent ligelydende: „omtrent i hele den Tid (den 13de Januar er den sidst foregaaende Tidsbestemmelse), navnlig i Løbet af hele Februar Maaned, om Aftenerne, viste der sig mod Vesten en rødlig (fusca) Stjerne, udsendende sin Straale mod Østen, hvilken mange med Rette erklærede at være en Komet“. Den her nævnte Mester Vilhelm, der ogsaa nævnes blandt Vidnerne ved det oftere omtalte Stavanger-Gavebrev, have vi antaget for at være den Læge af samme Navn, der omtales i Sturlunga-Saga III, 6, og opererede Thorgils Skarde for Harskaar. Han var sikkert en Udlænding.

[2]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 216.

paa Oplandene og i Viken, med Liv og Sjæl var traadt over paa Hertugens Parti, hvad enten han nu havde fattet et særdeles Venskab for ham, eller, hvad der er rimeligere, ved ham haabede at opnaa høje Værdigheder og stor politisk Indflydelse. Hans falske Spil og forstilte Uvidenhed om Skules Rustninger, da han af denne var sendt til Kongen i Tunsberg, er allerede omtalt. Hans forræderske Virksomhed tvert imod Bergens-Forliget, som han selv havde været med at slutte, var saa aabenbar, at den velmenende Erkebiskop Sigurd blev forbitret paa ham, og saavel derfor som paa Grund af hans Handlinger i det hele taget, satte ham i Ban saaledes som det i Forliget var bestemt for hver den, der overtraadte det. Herover blev Abbeden høist misfornøjet, og appellerede til Paven. Siden lagde han og Hertugen deres Hoveder sammen, og bleve enige om, at Bjørn selv skulde rejse til Pavehoffet, men tillige besørge Hertugens Ærender, ved at medtage Breve fra ham til Paven, Kejseren og andre Høvdinger, saavel i Tydskland som i Danmark, ligesom han vel ogsaa mundtligt skulde tale hans Sag, naar Lejlighed dertil gaves, og paa enhver Maade virke i hans Interesse. De nødvendige Penge til Rejsen forstrakte Hertugen imod Pant i hverken mere eller mindre end selve Holms Kloster. Lidt før Juul forlod Bjørn Nidaros, men gav sig, saa snart han kom over Fjeldet, god Tid paa Vejen, for ej at vække nogen Mistanke. Da han kom til Hamar, traf han Munan Biskopssøn, og viste sig, siges der, særdeles blid mod ham, for at han ej skulde merke Uraad. Men Munan havde alligevel faaet Nys om, hvad han førte i sit Skjold, lod ham anholde, og sendte ham med Breve og Penge under Bedækning af fire Hirdmænd og fire andre Mænd over Sogn til Bergen, hvor Kongen vel ikke længer var tilstede, men hvor Gudleik af Ask, der førte Befalingen i Kongens Fraværelse, lod ham indsætte i sikker Forvaring paa Borgen indtil Kongens Tilbagekomst [1]).

Kongen havde netop tiltraadt det længe forberedte Tog til Throndhjem. Allerede mod Slutningen af Julen begyndte Lendermændene at blive utaalmodige og forlangte at drage nordefter, ja der var endog en eller anden, som lod falde Ord om, at Varbelgerne ikke havde saa ganske Uret, naar de kaldte Kongen „Haakon Søvn". Han lod imidlertid som om han ikke gav nogen Agt derpaa, og oppebiede roligt den belejlige Tid. Da Kyndelmisse kom, gjorde han endelig Anstalter til Opbrud, samlede Krigsfolket, og drog afsted. Han havde ikke mindre end 40 store og vel udrustede Skibe. Af Lendermænd fulgte ham, foruden de oftere omtalte, der hørte hjemme nordpaa, tillige Gaut Jonssøn, Isak i Bø og Gunnar Kongsfrænde. Det synes endog, som om disse tilligemed Peter i Giske

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 215.

og Aasulv vare ombord paa Kongens eget Skib [1]) hvor han ogsaa medtog sin syvaarige Søn **Haakon**, der nu, efter den ældste Søn Olafs Død, var den nærmeste Arving til Tronen [2]). Dronningen og den yngre Søn, Magnus, bleve tilbage, og lod han dem for Sikkerheds Skyld tage sit Ophold i Borgen, med 40 Hirdmænd og meget andet Krigsfolk under den nysnævnte Gudleik Stallares Befaling. Allerede ved hans Afrejse fra Bergen gik der det Rygte, at Hertugen var i Ferd med at drage sig til Oplandene og ikke vilde oppebie ham i Throndhjem. Det hed tillige, at han havde sendt nye Sysselmænd til Søndmøre og Raumsdal. I den Anledning sendte Kongen, da han kom til Kiilstrømmen, Arne Blak, Gunnar Kongsfrænde, Aasulv og Sigurd Biskopssøn forud for at undersøge Forholdene; de skyndte sig alt hvad de kunde, lige til Raumsdalsmynne (Indløbet til Raumsdalsfjorden), og erfarede her, at Finn Knatt, i Egenskab af Hertugens Sysselmand, holdt til med sit Følge inde paa Vedø. De stevnede strax der ind, og toge ham af Dage med flere af hans Folk. Da Kongen siden formedelst hvast Vejr og Snefog maatte lægge ind til Sandulvsstad paa Hiteren, blev det ham sagt, at Hertugen virkelig havde forladt Nidaros. Denne tiltraadte nemlig Toget til Oplandene den 18de Februar [3]), efterladende Klemet Fader og Guthorm af Sudreim i Byen med 240 Mand for at forsvare Skibene og bevogte Thrøndelagen. Sin Hustru Fru Ragnhild og sin yngste Datter Jomfru Ragnrid, saavel som en stor Del af sit Gods, havde han ladet bringe i Sikkerhed i Elgeseters Kloster, hvis Brødre, regulære Augustinere, og i den nøjeste Forbindelse med Chorsbrødrene ved Christkirken, vare ham lige saa hengivne som de fleste af disse. Kongen fortsatte ikke des mindre Rejsen til Throndhjem, dog saaledes, at han sendte Aasulv og Gunnar forud med 15 Skibe for at forsøge en Overrumpling. De kom til Byen ved Nattetid, da det var aller mørkest, lagde strax til og gik i Land paa to Steder, Gunnar ved Jilsviken, Aasulv oppe i Elven, ved Bryggerne. Men en af Hertugens Mænd, ved Navn Bergthor Ram, havde dog paa sin letsejlende Skude faaet et saadant

---

[1]) Der staar nemlig udtrykkeligt, at „disse Lendermænd vare med Kongen", hvilket, om det kun toges i den Betydning at de vare med paa Toget, men udelukke de øvrige Lendermænd, der dog sees at have været med.

[2]) Naar Olaf døde, angives ej, men at han maa have været død før 1240, sees deraf at Kongen lod Haakon hylde som sin Efterfølger. Dette viser ej, at Kongen maa have taget Haakon med fra Bergen, skjønt det ej udtrykkelig siges.

[3]) Der staar „Lørdagen i Ni-Ugers-Fasten" ɔ: Septuagesima, hvilket ej kan forstaaes om Lørdagen før Septuagesima-Søndag, eller 11te Februar. Men da Kongen afsejlede fra Bergen nogle Dage efter Kyndelmisse, f. Ex. 6te Februar, og, som man seer, havde daarligt Vejr er det ikke saa usandsynligt at han ej kom til Nidaros førend efter den 18de.

Forspring for dem, at han kunde advare sine Kammerater i Byen, der saaledes fik Tid til at styrte ind i Kirkerne, og det var derfor kun faa af Varbelgerne, som faldt for Birkebeinernes Haand, eller bleve saarede. Siden kom Kongen selv, og lagde sig ude ved Munkholmen. Her blev det ham meldt, at Klemet og Guthorm med en talrig Hob Varbelger holdt til inde i Klosterkirken [1]), hvor de havde taget hen, saa snart de hørte at Kongen nærmede sig. Derfor vilde han ikke gaa op i Klostret, og da Varbelgerne sendte Bud til ham og bade om Grid, gav han intet Svar. Efter Raadslagning med sine Mænd roede han siden ind til Byen, hvor Erkebiskop Sigurd og Chorsbrødrene modtoge ham med Procession og bøde ham velkommen, skjønt han rigtignok kunde merke, at flere af dem talte eet og meente et andet. Kongen og Erkebiskoppen havde mange Samtaler om den vigtige Sag, der nu satte hele Landet i Bevægelse. Enkelte af Hertugens Venner fremkom med det Forslag, at han skulde slutte Forlig med Hertugen, paa det Vilkaar, at de fik hver sin Halvdeel af Riget, og begge bare Kongenavn. Men Kongen sagde, at det ikke nyttede at byde ham saadanne Vilkaar. Derimod erklærede han, paa Erkebiskoppens Bøn om Grid for Fru Ragnhild og Jomfru Ragnrid, at han var villig til ej alene at tilstaa dem Grid, men ogsaa alle andre, der maatte have taget sin Tilflugt til Kirkerne, ja endog dem, der laa i Holms Kloster. Dette lode de sig ikke sige to Gange, men toge strax imod Forlig. Nogle gik endog i Kongens Tjeneste, andre droge hjem til deres Gaarde. Blandt de sidste synes Anførerne selv, Klemet og Guthorm, at have været, da man ikke siden hører dem omtale. Ved Efterretningen om Kongens Mildhed kom der efterhaanden allevegnefra Folk, som de Varbelger, der vare dragne med Hertugen til Oplandene, havde sat til at bestyre deres Gaarde, og som nu bade Kongen om at skaane disse. Kongen lovede at lade Gaardene staa urørte til Sommermaal, og at oppebie, om Ejerne inden den Tid vilde indgaa Forlig med ham. Med disse og lignende Forhandlinger tilbragte Kongen nogen Tid i Nidaros, ventende paa, hvad Efterretninger der vilde komme fra Oplandene om Knut Jarls og Arnbjørn Jonssøns

[1]) Paa denne Viis maa Sagatextens Ord aabenbart rettes. Der staar nemlig at det ved Ankomsten til Holm blev ham sagt at Klemet og Guthorm „váru fyrir i bœnum" mandsterke, og havde flygtet bid ved Kongens Nærmelse, samt sad trofast i Kirken. Men da de jo allerede før vare „i Byen", er det en Selvmodsigelse, at de siden skulde flygte „til Byen". Og da der nu strax efter netop er Tale om, fra Kongens Side, at skjenke dem Livet, der „sad i Kirken i Holm", er det aabenbart, at det kun er disse, der menes, og at Ordene „i bœnum" fejlagtigt ere komne ind. Dette forklarer ogsaa, hvorfor Kongen ej vilde gaa op i Klostret. Paa denne Maade har ogsaa Peder Claussøn forstaaet Stedet, saa at altsaa hans Codex maa have haft det Rette.

Bedrifter mod Hertugen. Imidlertid sendte han Gunnar Kongsfrænde afsted til Jemteland, og om det skulde behøves, videre, for at indhente Jatgeir Skald. Gunnar rejste over Hals og Hoved, medtagende kun 15 Mand, og døjede meget Ondt, men udrettede sit Erende. Han fik Hertugens Sysselmand i Helsingeland, Thore Riisbit, tagen af Dage, indhentede Jatgeir endnu førend han var kommen over Helsingelands Grændse, og fratog ham alle de Breve og Kostbarheder, som Hertugen havde medgivet ham til sine Venner i Sverige. Jatgeir selv undkom med Nød og neppe. Gunnar kom tilbage til Nidaros førend Kongen endnu havde forladt Byen, og indlagde sig megen Hæder ved sin Raskhed [1]).

142. Hertug Skule paa Oplandene og i Viken. Knut Jarls Nederlag paa Laaka. Arnbjørn Jonssøns Død.

Da Hertugen, som det er berettet, var brudt op fra Nidaros Løverdagen den 18de Februar, kom han om Aftenen til Medalhuus, hvor han overnattede, og tog derfra Vejen gjennem Orkedalen, ikke, som sædvanlig, gjennem Soknedalen. Da han drog over Fjeldet, havde han 600 udvalgte Mand, vel forsynede med Heste, Vaaben og Klæder, foruden de andre, der tidligere vare udsendte under Alf af Leivastad [2]). Munan Biskopssøn og Agmund Krøkedans vare atter i Gudbrandsdalen, men trak sig ved Efterretningen om Hertugens Ankomst tilbage til Hedemarken, hvor de paa Ringsaker forefandt Alf af Leivastad, der nær var falden i deres Hænder. Han fik netop Tid til at slippe ind i Kirken med sine Folk, og Birkebeinerne bleve liggende omkring den en stor Deel af Dagen, indtil det blev dem meldt at Hertugen nærmede sig. Da maatte de bryde op, og begave sig ned til Oslo. Herfra sendte Munan og Agmund Bud til Knut Jarl, Arnbjørn Jonssøn og de øvrige Lendermænd, der hver paa sin Kant samlede Tropper og forenede sig med dem. Blandt dem, som ved denne Lejlighed indfandt sig med en Skare Folk, var den før omtalte Gregorius, Søn af Hr. Andres Simonssøn. Han havde i de sidste Par Aar opholdt sig i Danmark ved Kong Valdemars Hof, uden at indhente Kong Haakons Tilladelse, skjønt denne havde givet ham Syssel paa Raumarike. Kongen, som fandt denne Ferd noget besynderlig, havde strax ved Efterretningen om Skules Opstand sendt en vis Bjarne Mosessøn til ham med den Hilsen, at hvis han kom tilbage, skulde han nyde Hæder i Forhold til den Troskab han udviste. Gregorius rejste strax, samlede Folk, saa snart han kom til Viken, og stødte med dem til Birke-

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 214, 216.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 213.

beinernes Hovedhær [1]). Efter at have befriet Alf, rykkede Hertugen videre gjennem Hedemarken til Hamar, hvor han synes at have opholdt sig i nogle Dage, for at drage Stridskræfter til sig. Her kom Vesete litle til ham fra Marker, hvor han siden Nederlaget paa Solbjerg havde opholdt sig, som det tidligere er berettet. I den anden Faste-Uge brød Hertugen op fra Hamar og drog til Eidsvold, samt videre syd over Raumarike, idet han lod Alf af Leivastad drage forud for at speide. Alf mødte nogle Folk, som Knut Jarl havde udsendt fra Oslo i samme Erende, og det kom til en Fegtning, hvorved en af Alfs Mænd blev tagen til Fange. Denne Mand blev siden dræbt i Oslo af en Mand i Jarlens Hær, der havde noget udestaaende med ham. Da Hertugen forlod Eidsvold, kom en dansk Prest, ledsaget af nogle faa Folk, til ham fra Knut Jarl, med det Forslag at de skulde mødes og holde Slag paa de saakaldte Leiraa-Volde. Antog Hertugen Forslaget, kunde man da paa begge Sider ruste sig som bedst og træde Sneen behørigt ned, men ikke søge at overrumple hinanden, førend dette Møde var prøvet. Hertugen lod svare, at han modtog Forslaget og skulde ingen Ufred øve, førend Slaget var holdt. Imidlertid rykkede han frem til **Laaka** ved Nannestad [2]), hvor han overnattede (5—6te Marts). Næste Dag kom Presten tilbage med yderligere Forslag fra Knut Jarl om Opstillingen af begge Hære, nemlig saaledes at Hertugen selv skulde reise sit Merke mod Jarlens, Kjertesveiner stilles mod Kjertesveiner og Gjester mod Gjester. Til Veiledning derved lod Jarlen meddele, at hans Kjertesveiner skulde have et guult, og Gjesterne et sort Banner. Hertugen synes at have ytret nogen Mistro til alle disse Forslag, siden Presten bad ham at lade en Mand følge med, der kunde høre dem af Jarlens egen Mund. Hertugen sendte en vis Kaare, kaldet den eenhændte. Men de vare ikke komne langt fra Gaarden, førend de allerede saa Birkebeinernes Bannere nærme sig. Presten undskyldte sig med at Jarlen var hurtigere, end han selv tidligere havde sagt, og bad Kaare skynde sig tilbage for at melde Hertugen, hvad han havde seet. Det skede, og Hertugen lod nu sine Folk rykke frem af Skoven ud paa den tilfrosne Leir-Elv. Birkebeinerne stevnede op ad Leira, ligeledes paa Isen,

---

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 237. Gregorius's Fader, Hr. Andres, havde, som bekjendt, længe opholdt sig i Danmark, og havde vel saaledes stiftet mange Venskabsforbindelser der, hvoraf Sønnen nu nød godt. Hans Reise fra Norge var sikkert kun en uoverlagt Ungdomsstreg, og hans lange Ophold i Danmark kan forklares derved, at han ikke vovede at komme tilbage af Frygt for Kongens Vrede. Bjarne Mosessøn sees oftere at være brugt i Sendelser til Danmark.

[2]) Saavel heraf, som af andre Omstændigheder sees det, at Landevejen fra Eidsvold i den Tid gik om Nannestad Kirke, ikke, som nu, om Trygstad.

for at møde dem, og snart skilte kun et Nes, Leirnes, dem fra hinanden. Udenfor dette stødte aller først Baard Varg, Hertugens Lendermand, tilligemed Baard Gardbrjot, Thorstein Kugads Søn, sammen med en stor Trop Birkebeiner under en vis Arnbjørn Pose; de toge Flugten, men Baard Varg havde det Uheld at styrte med Hesten, og blive tagen til Fange; Baard Thorsteinssøn undslap med Nød og neppe, og havde kun sin ypperlige Brynje, der modstod alle Stik, at takke for sit Liv. Hertugen trak sig nu med sine Folk op paa Neset, og forskandsede sig der, medens Birkebeinerne stillede sig lige over for dem paa den anden Aabred, og man begyndte fra begge Sider at skyde paa hinanden, hvorved en af Hertugens Mænd faldt. Det lykkedes Baard Varg, der var stillet under sin Svoger Erik Stilks Bevogtning, at undkomme. Han klagede nemlig over Kulden, og bad om at maatte gaa ud paa Isen og kaste en Runekevle, hvori han forlangte sine Klæder tilsendte, over til sine Kammerater. Erik tillod ham det, og sendte en Mand med ham for at passe paa, men Kammeraterne, der kjendte Baard, nærmede sig fra den anden Side, og med eet styrtede Baard over til dem. Hertugen blev staaende der paa Nesset i 3 Dage, uden at noget Angreb skede, og trak sig da af Mangel paa Levnetsmidler tilbage til Laaka (9de Marts). Birkebeinerne fulgte efter. Da Varbelgerne kom til Gaarden, traadte de sig en Plads i Sneen og fylkede lige ved Husene, der laa paa en Bakke, nedenfor var der en Dal, og hiinsides denne atter en Højde, paa hvilken Birkebeinerne opstillede deres Fylking. Knut Jarl og Arnbjørn troede nu ret at gjøre deres Sager godt ved at sende Lodin Gunnessøn, Haakon Griis og Jon Provstesøn, Kjertesveinernes Høvding, bagen om Husene paa Gaarden, for at falde Varbelgerne i Ryggen [1]). Men dette viste sig at være et yderst uheldigt Paafund. Hertugen blev det nemlig var, og befalede sine bedste Høvdinger, Alf af Thornberg, Olaf af Bigdeild, Alf af Leivastad, Vesete litle og Algaute at tage imod dem; og i den heftige Kamp, der nu opstod, kom Birkebeinerne, der maatte vade i den dybe Sne, og kun med Vanskelighed arbejdede sig frem, ganske til at ligge under. Haakon Griis, Jon Provstesøn og flere andre Høvdinger faldt. Lodin Gunnessøn tilligemed en Deel andre reddede sig kun med Nød og neppe i et Bislag til Kirken [2]), de øvrige forfulgtes af Varbelgerne, som nedlagde en stor Mængde og erobrede alle de fiendtlige Bannere. Denne Kamp afgjorde Dagens Skjebne. Eller rettere, det var den eneste, som fandt

[1]) Merket blev baaret af Thore Knapp, der dog ej synes at være den Thore Knapp, der omtales som Heklung og Begling mod Sverre 1180 og 1198, se ovenfor S. 111 og 327.

[2]) Det er naturligviis Rannestad Kirke, som her menes.

Sted. Thi Jarlen og Arnbjørn rykkede vel, da de kunde beregne at den udsendte Afdeling var kommen frem, ned i Dalen og op ad Bakken med Hovedstyrken, men deels kunde ogsaa de neppe komme frem for Sne, deels styrtede Varbelgerne sig, endog mod Hertugens egen Advarsel, med saadan Hidsighed over dem, at de umuligt kunde holde Stand og øjeblikkeligt vege tilbage, uden at have mistet mere end en eneste Mand. Da Jarlen og Arnbjørn merkede, at den anden Afdeling maatte være slagen, sendte de en vis Eiliv Kyr til Hertugen for at underhandle om Fred. Men da Eiliv kom tilbage med de Mænd, Hertugen i dette Øjemed havde sendt med ham, fandt de kun Birkebeinernes Skjolde, der stode fast i Snefannen; bagenfor var der ingen: alle vare borte. En uhæderligere Flugt kan man ej tænke sig. De ellers saa tapre Birkebeiner maa være blevne slagne med en panisk Skræk, og have revet Arnbjørn og Knut, der visselig ikke savnede Mod, med sig i Forvirringen. Det eneste Gode, som denne hovedkulds Flugt paa en vis Maade kan siges at have medført, var at Underhandlingerne afbrødes, og at de kongelige Befalingsmænd saaledes ikke indrømmede Hertugen større Fordele end dem, han allerede besad. Af Varbelgerne faldt kun faa, men blandt disse Kolbein eller Kaabjørn, en Broder af Alf paa Thornberg. Lodin Gunnesøn og de, der med ham havde søgt ind i Kirken, fik Grid [1]).

Knut Jarl og Arnbjørn flygtede lige til Tunsberg. Nogle af Birkebeinernes Høvdinger, navnlig Paal Gaas og Gjardar Styrsøn, standsede allerede i Oslo og søgte Fristed i Hovedøens Kloster. Ikke længe efter rykkede Hertugen, i Spidsen for sin sejrrige Hær, ind i Byen, og lod sig ogsaa her tage til Konge. Det var ellers ikke almindeligt at holde Hyldingsthing i Oslo, men han maatte dog lade det skee her, da han ej kunde komme til Tunsberg og holde Haugathing. Han benyttede sig ellers med Mildhed af sin Sejr, thi ligesom han havde skjenket Lodin Gunnesøn Livet, gav han ogsaa Flygtningerne i Hovedøklostret Grid. Han blev i to eller tre Ugers Tid liggende i Oslo, for at drage Forstærkninger til sig — især, som man maa antage, fra sine Tilhængere i Viken, — skjønt det ogsaa berettes at mange Birkebeiner gik ham til Haande. Derpaa rykkede han strax før Palmesøndag (8de April) tillige med den haalogalandske Lendermand Viljam af Torge [2]) og Thore Mjobein, mod

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 219, 220.

[2]) Dette maa have været en Sønnesøn af Viljam i Torge, der faldt med Kong Magnus 1184, se ovenfor S. 175. Senere forekommer endnu en Viljam i Torge. I Peder Claussøns Oversættelse heder det, at Viljam og Thore førte Befalingen over de Skibe, der sendtes til Sarpsborg. Er dette ikke urigtigt oversat, maa den Kober, han havde, her have været forskjellig fra dem, vi nu kjende.

Arnbjørn Jonssøns Borg Valdensholm, idet han tillige sendte nogle Skibe øster, for at gaa op til Sarpsborg. Ved Efterretningen herom skyndte Arnbjørn Jonssøn sig strax fra Tunsberg øst over Folden og op ad Glommen, hvor han var heldig nok til at indhente Varbelgerne, fælde nogle af dem og jage de øvrige i Land, idet han bemægtigede sig deres Skibe. Men de store Anstrengelser og Bekymringer, han i den sidste Tid havde haft, paadroge ham en Sygdom, der i Forbindelse med hans høje Alder efter kort Tids Forløb lagde ham i Graven. Hans Død blev almindeligt beklaget, og Tabet af ham var vanskeligt at erstatte, thi alle vare enige om at hans Lige ej fandtes blandt alle Norges daværende Lendermænd. Opfostret af Biskop Nikolas, havde han, som vi vide, hørt til Baglernes Parti, saa længe dette var til; men fra den Stund det havde opløst sig og han havde svoret Kong Haakon Troskab, havde denne ingen oprigtigere, paalideligere og ivrigere Ven end ham, hvorfor han ogsaa for det meste førte Overbefalingen, eller var at betragte som en Art Statholder, i den nordlige Deel af Viken. Hertugen beleirede Valdensholm, der nu, da Arnbjørn ikke længer selv kunde forsvare den, snart overgav sig, og Hertugen gjorde der et rigt Bytte. Derpaa vendte han tilbage til Oslo, hvor han ankom endnu før Paaske, „og tyktes det de Folk, som om Ingen kunde staa ham imod". Hans Søn Peter holdt imidlertid Hedemarken besat med en betydelig Styrke [1]).

143. Kong Haakon lader sin Søn Haakon den unge, hylde, og rejser iilsomt til Viken.

Efterretningen om det skammelige Nederlag ved Laaka var meget uventet for Kongen. Ikke længe i Forvejen var der kommet nogle Breve søndenfra med den Besked, at Knut Jarl og Lendermændene laa i Oslo med 620 Mand, og at Hertugen umuligt kunde staa sig imod dem, om han end ikke havde haft nær saa mange Folk: overhoved vidste de at fortælle de trøsteligste Ting om hvad Birkebeinerne toge sig for. Men en Dag da nogle af de Kongelige, som de ofte plejede, besøgte Fru Ragnhild og hendes Mænd over paa Elgeseter for at slaa en Snak af med dem, blev de var, at alle lo af dem, som om de gottede sig over noget, de havde imellem sig. Men de vilde ikke sige, hvad det var, og hine kunde ved deres Tilbagekomst blot fortælle saa meget, at der bestemt maatte være foregaaet det noget, som Varbelgerne glædede sig over. Dog bleve de ikke længe

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 226. Arnbjørn Jonssøn nævnes, som vi have seet, aller først 1204, da han gik Erling Steinvegg til Haande. Var han da 30 Aar gammel, maa han ved sin Død have været 66.

Uvished, thi endnu samme Dag kom en Gjest til Kongen, der selv havde været med i Slaget. I Førstningen, da Kongen spurgte ham om Nyt, vilde han ikke ud med Sproget, men da Kongen forestillede ham, at hvis noget vigtigt var forefaldet, vilde han saa alligevel snart faa det at vide, gav han en fuldstændig Beretning om Slaget. Kongen blev, som man kunde vente, heel ilde tilmode derved, og Hertugens Folk, der nu ingen Grændse kjendte for deres Spotterier, forsikrede endog, at hele Kong Haakons Hird i Viken var saa godt som nedsablet, og at det var højst uvist, om Jarlen kunde holde sig. Blandt Kongens Mænd, der ikke vidste, hvad de skulde tro, herskede almindelig Forfærdelse. Kongen selv tabte dog ikke Modet, og Olaf Thordssøn Hvitaskald, der var bleven tilbage i Norge, da hans Frænder droge tilbage til Island, trøstede hans Mænd med at han nok vilde vide at oprette Skaden, og at Fienderne ikke længe skulde komme til at triumfere [1]). Kongen lod strax alle sine Lendermænd tilsige, at de skulde holde sig færdige til Opbrud paa første Vink. Erkebiskoppen, der tilligemed de øvrige troede at Kongens Sag stod aldeles fortvivlet, og for hvem derhos Hertugens mange Tilhængere blandt Chorsbrødrene og Augustinerne i Elgeseter vistnok ikke undlode at skildre Faren større end den virkelig var, tilbød sig, af nok saa velmeent Iver for Kongens Sag, at drage syd over Fjeldet, trods den slemme Aarstid, og forsøge, om han kunde mægle Fred paa taalelige Vilkaar, førend det var for silde. Men Kongen afslog Tilbudet, med oprigtig Tak for hans gode Vilje. „Det kan nok være", sagde han, „at Beretningen om vor Skade er overdreven; med Guds Miskund og St. Olafs Hjelp stole vi mest paa vore egne Folk, og det vilde være utidigt at slutte Fred, førend vi selv have prøvet Styrke med Hertugen, og erfaret, om der ej kommer mere ud af det, end at lade andre kæmpe for os paa vore Vegne. Er det da Guds og St. Olafs Vilje, at vi skulle drage det kortere Straa, saa kan det jo da være tidsnok at tale om Fredsunderhandlinger." Til at staalsætte Kongen ved denne Lejlighed bidrog det neppe saa lidet, at Prioren i Elgeseter, Lambe, var i Følge med Erkebiskoppen, thi man maatte derved nødvendigviis komme paa den Formodning, at Erkebiskoppen handlede efter Indskydelse af Hertugens Venner, til hvilke Lambe frem for alle maa have hørt [2]). Den Uforsagthed og Trøstighed, som

[1]) Olaf, der før havde været hos Hertugen, maa saaledes nu have erklæret sig for Kongen.

[2]) Det var i Nikolaikirke, der, som bekjendt, var et Slags Kapel til Kongsgaarden, at Erkebiskoppen afhandlede dette med Kongen. Da han ved denne Samtale, som sædvanligt, brugte Udtrykket „vi", er det ikke ret tydeligt, om det var hans Mening at rejse alene, eller i Følge med Lambe. Det sidste synes rimeligst, men maatte ogsaa vække større Mistanke hos Kongen.

Kongen lagde for Dagen, havde gode Følger. Flere anseede Varbelger kom nu Dag efter Dag til Kongen for at faa Grid af ham [1]). Med Udrustningen gik det raskt. De Skibe, som Hertugen havde efterladt, lod han undersøge, og tog de brugbareste til sig; de øvrige lod han brænde eller hugge op. Imidlertid lod han i Hast tilstevne Ørething, der blev afholdt Søndagen den 15de April, kort før hans Afreise, og paa dette lod han sin Søn **Haakon** give **Kongenavn**, saavel, maa man antage, for derved at udslette Indtrykket af den lignende Handling, Hertugen faa Maaneder forud paa samme Sted havde ladet foretage, som vel og for at afskære ham ethvert Haab om Tronfølgen, selv for det Tilfælde at Kongen selv faldt i den forestaaende Kamp. Akten overværes af Erkebiskoppen og de bedste Mænd i Thrøndelagen; den, der gav Haakon unge Kongenavn, var den før omtalte Einar Smjørbak, Gunnar Grjonbaks Søn. Ved St. Olafs Skriin, der tilligemed det hellige Kors vare udbragte, aflagde den unge Konge den sædvanlige Kroningsed, hvorefter Lendermændene, Hirdstjorerne og 12 Bønder af hvert Fylke svore ham Troskabsed. Derpaa holdt Kong Haakon selv en Tale, hvori han klagede over at Bønderne havde viist sig mere opsætsige mod ham end han havde ventet og det var sømmeligt mod deres Konge, men at han dog ikke gav dem den meste Skyld: det vilde nok snart vise sig, hvo der havde mest Grund til at ærgre sig derover, han eller Bønderne. Samme Dag var Erkebiskoppen Kongens Gjest ved Hyldingsgildet, og Dagen efter, Mandag, havde Erkebiskoppen Kongen til Gjestebud hos sig. Forholdet mellem dem var saaledes fremdeles det venskabeligste, og ved Afskeden skjenkede de hinanden gode Gaver [2]).

Tirsdagen den 3die lagde Kongen ud til Munkholmen, og fik saa god Bør, at han allerede tidligt om Morgenen den 10de, Tirsdag efter Palmesøndag, ankom til Hegrenes ved Bergen. Her lod han blæse til Huusthing oppe paa Land, for at tale nogle opmuntrende Ord til Hæren. Den Nedslagenhed og Misstemning, der betog hans Folk ved Efterretningen om Nederlaget paa Laaka, havde nemlig endnu ikke ganske lagt sig; hertil kom Utaalmodighed over den langvarige Krigstjeneste; de menige Krigere, især Ledingsfolket, knurrede, mange forlangte Hjemlov, og de fleste vare bange for at drage længer syd. Kongen sagde, at han heel vel havde merket denne Misfornøjelse og Knurren, men gav dem at betænke, at ikke mange havde udstaaet langt større Besværligheder og Møie for deres Konge end de, især da ikke en eneste af dem endnu havde faaet saa meget

[1]) Blandt disse nævnes udtrykkeligt „Kongens Frænde" Jon af Sudrheim og Thorfinn af Gyrv.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 222, 223.

som en Skramme, eller endog seet Vaabenbyrd. „I fordums Dage", sagde han, „vilde man have anseet det, vi have døjet, for en ringe Besværlighed, og de gamle Birkebeiner vilde ikke for saa liden Fare forlade deres Konge. Nu er min Begjæring til eder alle, at I føre eder vel op, og ikke forlade os i denne Stund, thi det vil man ikke kalde at handle som brave Karle; inden en Maaned fra denne Dag haaber jeg at det skal see bedre ud for os end nu." Da stod en gammel Bonde fra Agder op, og sagde: „jeg har været i tre Slag med din Farfader Kong Sverre, og naar han talte saaledes, tog ingen i Betænkning at følge ham: den være hver Mands Niding, som nu forlader sin Konge, selv om Faren var større, end den er!" Derpaa befalede Kongen sine Mænd at skynde sig videre, saa hurtigt som muligt. Da de kom til Bergen, lagde Kongen ind til Byen; han blev modtagen med Procession og alle glædede sig over hans Ankomst. Men hans Ophold her varede kun i fire Dage. Hensigten med Besøget var nemlig alene at undersøge de Breve, som vare forefundne hos Abbed Bjørn, og at lade den unge Kong Haakon hylde ogsaa for Gulathingets Vedkommende. Brevene vare, som oven anført, fra Hertugen til Paven, Kejseren og mange andre Høvdinger udenlands, hvilke han især tænkte skulde fremme hans Sag, „og de vare skrevne med saa megen Underfundighed, at man neppe skulde tro, at en saadan Høvding kunde nedlade sig til i den Grad at blande sandt og falskt sammen". Nogle af dem var endog af den Natur, at Abbeden gjerne kunde have fortjent Døden for dem, men Kongen skjenkede ham dog Livet, og tog ham siden med sig østover. Lendermændene raadede Kongen til at blive i Bergen til længer ud paa Vaaren, og give det Mandskab, han nu havde, Hjemlov, men i deres Sted opbyde Leding af Gulathingslagen, og forsyne sig med saa mange Tropper, at han ikke behøvede at frygte Hertugen. Men Kongen sagde at det vilde være yderst voveligt at afskedige de Folk, han havde, saa længe han ikke var sikker paa at faa des flere fra Gulathingslagen; og selv om han fik flere, var dog denne Forsterkning alt for dyrekjøbt, hvis han imidlertid skulde svigte dem i Viken, der gjerne vilde vove Livet for ham, naar han blot snart kom til dem; „her gjaldt det at være hurtig; enhver Opsættelse var fordærvelig; om han ej havde flere end tre Skibe, ja ikke flere end eet, vilde han fortsætte Rejsen; dem, som ej vilde følge, skulde han nok engang vide at ramme." Hermed var al Tale om Forhaling eller Hjemlov forbi. Hans Ønske, at lade Sønnens Hylding gjentage i Bergen, vandt almindeligt Bifald. Skjærthorsdag (12te April) lod han blæse til Things i Christkirkegaarden, hvor der nu atter blev givet Haakon unge Kongenavn, og hvor saavel han paany aflagde Kroningseden, som Lendermændene og Bønder fra Gulathingslagen, Orkn-

øerne og Hjaltland svore Troskabsed [1]). Derpaa bekjendtgjorde Kongen, at man allerede næste Dag, Langfredag, skulde lægge ud med Skibene, og erklærede hver den for Landsforræder, som blev tilbage. Fredag Aften lagde han ogsaa ganske rigtigt ud til Florevaag, hvor han overnattede, og roede kun Lørdag Morgen selv ind til Byen for at lyde Messe; da denne var forbi, vendte han strax tilbage igjen, og skjønt han endnu kun havde 10 Skibe, fortsatte han dog Farten til Grøningesund, hvor han blev liggende Paaskedagen over (15de April) og lod holde Messe paa Land i tvende Telte. Her blev der prædiket og hans Mænd aflagde deres Skriftemaal. Der blæste en sterk Søndenvind, og mange spaaede at de aldrig vilde faa god Bør, siden Kongen ikke vilde helligholde en saa stor Fest i selve Byen. Han blev lidt ilde tilmode derved, men bad dog sine Mænd være ved godt Mod, da Gud nok vilde vende alt til det bedste. Samme Dag kom en vis Gudleik Eidung paa en Skude fra Østlandet, og berettede Arnbjørn Jonssøns Død, tilføjende, at det var tvivlsomt om Vikverjerne kunde bevare deres Troskab, dersom Kongen ikke snarligen kom til dem. Han havde altsaa haft fuldkommen Ret, da han sagde at det gjaldt at skynde sig. Anden Paaskedag, tidligt om Morgenen, gik Kongen op paa Land med en Svend, for at see efter Vejret; det blæste fra Sydost, og han var noget bange for at vække Mandskabet, hvis Vinden tiltog, da der var alt for mange, som gjerne vilde tilbage til Bergen. Men han vovede det dog, og gav Befaling til at ro syd over Hardsjø (Korsfjorden). Befalingen blev efterkommen; snart blev ogsaa Vinden god og rask, og medens han lagde bi ved Sandtodra (Sandtorv) for at høre Messe, sejlede endog de øvrige Skibe videre, saa at han ej fik indhentet dem førend i Salbjarnarsund (Selbo-Sund), hvor de oppebiede ham. Den Dag kom man heelt til Hvitingsø. Næste Dag (17de April) sejlede de forbi Jederen, hvor de udenfor Revet fik en heftig Storm, saa at Roret knækkedes paa flere af Skibene. Dette Uheld havde ogsaa Kongens eget Skib, idet man sejlede forbi Hvin [2]), saa at man maatte styre, som man bedst kunde, med Stumpen af Roret, Aarer og Landgangsbrygger, indtil man kom inden om Neset til Skjerendsund. Onsdagen sejlede man til Esjenes (Hesnes), hvor den største Deel af Flaaden samledes. Torsdag fortsattes Sejladsen ind i Viken, indtil de kom forbi Aur (Jomfruland).

---

[1]) Det maa aabenbart kun have været tilfældigt tilstedeværende Kjøbmænd eller andre Rejsende fra Orknø og Hjaltland, som man ved dette improviserte Hyldingsthing fik til at repræsentere sine Landsmænd.

[2]) Herved forstaaes, som bekjendt, Egnene om Hvinen eller Kvinesdals-Elv; altsaa — siden her er tale om Kysten — Fede- eller Hvines-Fjordens Munding samt Lister.

ud paa Grenmar [1]), hvor de fik Sydøstvind med svær Storm og Taage, saa at alle de Skibe, der ikke kunde ligge op mod Vinden, maatte vende om og søge Havn; Kongen lagde heelt ind til Slaattenes, nu (Langesund), hvor han tilbragte Natten. Her fik han høre at alle Vaarbelgerne endnu laa i Oslo, men agtede sig med det første til Tunsberg mod Birkebeinerne; Knut Jarl og de kongelige Lendermænd laa derimod ved Jarlsø (Jersø) og tænkte at drage Kongen imøde; nogle vare blevne tilbage paa Slotsbjerget. Kongen lod derfor strax et Bud afgaa over Land til Tunsberg, for i al Hemmelighed at melde Birkebeinerne hans nær forestaaende Ankomst. Den følgende Morgen (Fredag den 30te) var Kongen paa Benene, førend det endnu var lyst, og bød sine Mænd at staa op og klæde sig paa; da det gik noget seent dermed, fordi de Aftenen forud havde sviret vel sterkt, sagde han: „Vaarbelgerne ere vist rappere til at klæde sig paa idag for at fare ud mod vore Kammerater i Tunsberg". „Det skal ikke skee", raabte Birkebeinerne, skyndte sig op og roede hurtigt ud af Havnen. Da de kom udenfor, blev Vinden god. Kongen troede at de øvrige Skibe allerede havde sejlet forbi, men da det blev lyst, saa han at de endnu vare agterud; han oppebiede dem derfor i Maursund [2]), og gjorde imidlertid

---

[1]) At Aur er Jomfruland, sees saavel af dette Sted, som det foregaaende (Haakon Sverressøns Saga Cap. 16, se ovenfor S. 512) hvor det nævnes." Tillægget „ud paa Grenmar" er her især betegnende, thi Grenmar, eller Langesunds- og Skiens-Fjorden, begrændses netop mod Vest af Jomfruland. At der i Sagaen staar: „ud paa Grenmar søndenfor Aur" er saa langt fra, som det ved første Øjekast synes, at anvise Aur en anden Beliggenhed, at det tvert imod bekræfter det nys fremsatte. Thi naar man rejste fra Bergen søværts til Viken langs Kysten, hed det altid at man rejste syd eller øst, og omvendt at man rejste nord, selv om den virkelige Retning var modsat. Derfor heder det og nys forud „at Knut Jarl laa ved Jersø og agtede sig nordefter for at møde Kongen". Altsaa er det tydeligt, at Jomfruland i dette Sejladssprog maatte siges at ligge nordenfor Grenmar, og Langesundsgabet søndenfor Jomfruland. Mod det her antagne strider det ej at Kongen siden, efter at være roet ud fra Slaattenes siges at komme „fremfor Øen Aur", hvor der blæste op en god Vind, thi det er tydeligt, at hans Hensigt var at sejle udenskjærs, og da maatte han komme i Sigte af Jomfruland, der nævnes som det vigtigste Merkepunkt. Man har antaget „Aur" paa sidste Sted for Arø i Langesundsfjorden; dette er med Hensyn til Beliggenheden ikke saa urimeligt, men da Aur strax forud er nævnt som Jomfruland, vilde det være besynderligt, om Navnet strax efter skulde være taget i en anden Betydning. Desuden maatte man da læse „Ör", om man ej endog vil antage, hvad der er det rimeligste, at Arø i tidligere Dage har hedet Arey.

[2]) I de forskjellige Haandskr. staar „Málundum," „Malströndum," „Smálundum", „Ivasúndum," „Másundum" hvilket viser, at de forskjellige Afskrivere ikke have været paa det rene med Navnet. Da nu Flatøbogen, i hvilken der efter de

det Løfte paa sine egne og Mandskabets Vegne, at alle Birkebeiner skulde holde Vandfaste den første Olafsvake-Aften, og almindelig Faste den anden, eller ogsaa hver Gang løskjøbe sig derfra med 15 Peninger, (hvilket Løfte dog kun blev samvittighedsfuldt overholdt det første Aar). Da Flaaden var samlet, sejlede Kongen videre til Grindholmesund, hvor Munan Biskopssøn, Gunnbjørn Jonssøn og Ivar af Skedjehov mødte ham, og bade ham lægge ind til Jarlsø, hvor Knut Jarl laa med Birkebeinernes hele Flaade. „Nej", sagde Kongen, „siden Gud har undt os denne gode Bør, haaber jeg at den skal blive os Sejrbør; det gjelder derfor at benytte den; de, som ville, kunne følge efter". Da han kom udenfor Jarlsø, lod han tr... støde i Luren til Signal for Birkebeinerne der indenfor, og fortsatte Se... ladsen ind efter Fjorden. Dog sendte han nogle Folk paa en Skude ... til Tunsberg for at bestemme, hvilke der skulde forsvare Slotsbjerget og hvilke følge ham. Da Birkebeinerne ved Jarlsø hørte Kongens Luur, ... de strax Tjeldene ned og sejlede efter Kongen, og da denne saa dem kom... me, oppebiede han dem i Vedjesund (Vævøsund). Med den samlede Flaade sejlede han under stedse aftagende Vind videre, og da de i Merk... ningen kom til Sigvaldesteinene (Steilene), blev det ganske stille. De t... da Aarerne fat, og roede ind til Nesodden, hvor de bleve liggende ... Natten. Saaledes havde Kongen i den usædvanlig korte Tid af ... Dage, fra Mandag Morgen til Fredag Aften, tilbagelagt hele den ... Vej fra Grøningesund eller Bukken i Bergens-Leden til Nesodden. ... en saadan Hurtighed var ogsaa nødvendig, hvis han skulde kunne ud... noget. Det gjaldt først og fremst at komme uforvarende over Baarbelgerne og forhindre deres Tog til Tunsberg [1]).

trykte Udgaver skal staa ivasundum, plejer at give Navnene rigtigst, ... man vel ogsaa antage at Endelsen „sundum" her er den rette, ligesom ... i alle Fald er den rimeligste. Da den første Stavelse i tvende Codices ... „Ma", er ogsaa den sikkert rettest, ligesom det vel enddog tør hænde, at det ... i Flatøbogen selv staar masundum, men som kun er fejlagtigt læst ivasund... eller at i alle Fald den, der skrev det, i sin Original har læst masund... som ivasundum. Maaskee endog Skaalholtsbogen ej, som det i Udg. ... har málundum, men másundum, hvilket ligeledes findes i en i Stockholm ... bevaret Codex. Nu kaldes, som man paa Kystkarterne over denne Egn ... Sundet mellem Fastlandet og nogle Smaa-Øer udenfor Revlunghavn ... „Maursund", og den mod disse Øer udstikkende Odde „Maursundodden". ... da det af Beretningen kan sees, at her just er Spørgsmaal om en ... havn strax østenfor Langesundsgabet, kan der ej være mindste Tvivl om ... i „Maursund" have en ubetydelig Forvanskning af det ældre „Masu... eller „Mársund" (d. e. Maagesund). Maaskee det ovenfor (S. 520) omhand... Navn Marfjörðr staar i Forbindelse dermed, og skal læses „Márfjörðr, ... ved denne dog vilde blive at søge østenfor Grenmar. Maaskee og ... firðinum" simpelt hen er Fejllæsning for „Mársundum".

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 227, 228.

144. Kong Haakons heldige Kamp med Vaarbelgerne i Oslo.

Allerede om Aftenen havde Kongen en Sammenkomst med Styremændene og Troppehøvdingerne for at aftale Angrebsplanen, thi man maatte benytte Nattemørket, for ej at bemerkes af Fienden, naar man roede over Fjorden. Rigtignok var man slet ikke vis paa, om Vaarbelgerne endnu var i Byen. Nogle sagde, de havde hørt at Hertugen var reden bort. Andre derimod meente at det ej havde nogen Fare. I Fortrøstning hertil gav ogsaa Kongen sine Befalinger, men sendte dog Folk ind til Hovedøen for at spejde. Hans Plan var at angribe Byen fra tvende Kanter og selv foretage Hovedangrebet, medens Fienden dog saa længe som muligt skulde være i den Tro, at de kun havde med Knut Jarl og Lendermændene at bestille. Derfor vilde han med den største Deel af Hæren gaa i Land ved Ekeberg-Støen søndenfor Trælleberg, medens det endnu var mørkt, og derfra trænge ind i Byen. Knut Jarl, Simon Kyr og Erik Stikk skulde derimod først ro ind under Hovedøen og blive liggende der indtil det lysnede: naar de da saa Kongen dreje ned ad Bjerget mod Byen, skulde de paa een Gang, ganske aabenlyst, og hver i sin bestemte Plads, ro ind til Byen og lægge til ved Bryggerne, for at tiltrække sig Vaarbelgernes Opmerksomhed og beskjeftige dem. Derhos skulde Gunnbjørn Bonde, Peter Paalssøn, og de øvrige Sysselmænd nordenfor Stad strax ro ind vestenfor Hovedøen, lægge til ved Gyljande, og gaa vesten om, op til Frysjebroen, for at besætte den og afskære Vaarbelgerne Vejen paa den Kant [1]). Af dette sidste blev der dog intet, thi da Kongen syntes at det varede længere end han havde ventet, førend de udsendte Spejdere kom igjen, gik han selv i en liden Baad og vilde lade sig ro ind til Hovedøen; men da han kom midt paa Fjorden, blev der saadan Taage at man neppe kunde see fra Stavn til Stavn, saa at han maatte vende tilbage; imidlertid havde Spejderne omfaret ham og kom tilbage uden at have seet noget til ham, hvorover der blev megen Uro og Forvirring, under hvilken den paatænkte Expedition til Gyljande ganske gik overstyr. Kongen derimod blev sin Bestemmelse tro. Men førend han brød op, lod han sin Søn, Kong Haakon den unge, bringe ombord paa den hurtigst sejlende Skude i Flaaden, under Opsigt af sin Kapellan Villjam Bote [2]) og flere andre paalidelige Mænd, paalæggende dem, med tvende andre Skuder til Bedækning at ro vestenfor Hovedøen, holde sig der saa skjult som muligt, og sætte en

[1]) Gyljande er, som ovenfor nævnt, Pebervigen eller maaskee Tyveholmen.

[2]) Denne er forskjellig fra den oven nævnte Mester Villjam, thi han nævnes ved Siden af ham i det stavangerske Gavebrev. De øvrige, der sættes til at bevogte den unge Konge, vare Ingemund Kolbeinssøn, Andres Kjeft, Peter Musa.

Mand til Udkig oppe paa Høiden, for at holde Øje med hvad der foregik i Byen; viste det sig da, at det gik de Kongelige daarligt, skulde de øjeblikkeligt begive sig ud ad Fjorden og lige til Bergen, uden at støde paa Vikverjerne. Han talte, siges der, mange fagre Ord for den unge Konge, inden han forlod ham. Derpaa roede han over til Ekebergsiden, og gik i Land, som det var aftalt [1]). Førend han fik Byen i Sigte, lod han gjøre Holdt, og talte paa sin Farfader Sverres Viis nogle opmuntrende Ord til sine Mænd. „De fleste af eder" sagde han, „maa have hørt fortælle om, og vide Besked om Striden mellem Hertug Skule og mig, skjønt det kan være ganske Ret, som man siger, at sjelden har en Skylden, naar tvende trættes. Men foruden alt andet, som tidligere har været mellem os, har han nu ladet sig give Kongenavn uden først at opsige Stilstanden mellem os, hvilket man aldrig før har hørt Mage til her i Norge. Siden sendte han Folk ud til alle Kanter, nord, syd og op i Landet, og lod Mænd, der havde svoret os begge Troskabsed, dræbe, hvor de fandtes, saa at han derved sveg dem, der lige saa gjerne vilde tjene ham som os og vare ganske sagesløse; Kirker selv beskjermede dem ikke bedre end Fjøs. Og til syvende og sidst sendte han 13 Skuder mod os selv, for at lade os eller vore Sønner dræbe eller indebrænde, om Gud havde tilstedt ham det. Nu har han haft saa stor Fremgang, som man neppe har Exempel paa, at nogen med saadan Uretfærdighed har kunnet tilvende sig, især efter Slaget ved Laaka, hvor vi fik stor Skade, da mange gode Drenge faldt, som Frænder og Venner seent ville faa erstattede. Nu bede vi eder alle, at I ville vise os eders Troskab og Manddom, thi med Guds Hjelp haabe vi at det nu skal tage en anden Vending med os. Vi ser nu i eders Adfærd, hvad I have at hevne, og hvor uretfærdigt der er handlet mod os. Om Hertug Skule har nok saa udsøgte Folk, bør dog vi og vore Mænd være deres Overmænd i alle Stykker, baade hvad Mod og Adfærd angaar, og desto større Vanære bliver det, hvis vore Uvenner faa nogen Bugt med os." Han sluttede med at gjentage den Fortælling, som Kong Sverre plejede at give til Bedste for at opmuntre sine Mænd før Kampen, nemlig om Bonden, hvis Søn skulde fare i Strid. Fremdeles bad han dem at vogte sig vel for at tage Feil af sine egne Kammerater og Fienden, og sagde at de skulde bruge Birkebeinernes gamle Tilraab: „frem Kristmænd, Korsmænd, den hellige Kong Olafs Mænd!"

Derpaa rykkede han videre. Da han kom frem om Ekeberg, begyndte det at lysne, saa at man kunde see, hvorledes det stod til i Byen. Alt var tyst og stille der nede, og Kong Haakon begyndte virkelig at blive bange for at Vaarbelgerne havde faaet Nys om hans Komme, og allerede

[1]) Dette maa da have været omtrent ved Kongshavn.

vare borte. Men i det samme kom Skibene roende frem fra Hovedøen, saa at man kunde see dem fra Byen, og strax lød Stormklokken: heraf kunde man skjønne at Baarbelgerne endnu vare tilstede. Snart fik man ogsaa see megen Tummel og Løben. Baarbelgerne, der sov hist og her i Husene, stimlede til Kongsgaarden, hvor Hertugen sov, og meldte at der var Ufred paa Færde. Hertugen klædte sig i Hast paa og væbnede sig, og stevnede derpaa op efter Strædet først til Hallvards Kirkegaard, hvor mange Folk strømmede til ham, siden op paa Martestokke, hvor hele Hæren samledes. Man gjettede paa, hvad Hær dette kunde være, som nærmede sig Bryggerne, og de fleste sagde, som sandt var, at det maatte være Knut Jarl og Lendermændene, thi endnu kunde de ikke have mindste Anelse om at Kongen med Hovedhæren nærmede sig fra Landsiden saa godt som i deres Ryg. De tænkte rimeligviis, at han endnu var nordenfjelds mange Dagsrejser borte. Hertugen vilde fylke sin Hær, og afvente Knut Jarls Angreb der, hvor han stod, paa Martestokke. Men Arne Ruva, hans Merkesmand, sagde at det var en Skam, om Jarlen skulde faa Lov til at tage deres Klæder og Heste i Byen. Da sendte Hertugen Olaf af Vigdeild med Arnfinn Thjovssøn og flere Troppehøvdinger hen ad Vestrestræde mod Bryggerne, medens han selv med Hovedstyrken trak sig ned mod St. Hallvards-Kirkegaard, der laa midt i Byen og ved sine høje Mure afgav et temmelig godt Værn [1]); derhos sendte han Hallvard Stod,

---

[1]) For at forstaa dette, maa man erindre, at Hallvardskirken og Bispegaarden m. m. laa omtrent i Midten af Byen, hvor den fra Øren kommende Hovedgade, Eyrastrædet eller Øregaden, ogsaa kaldet søndre Gade s. ovenf. S. 300 (den nu fra Saxegaarden kommende Vej) der i en Bøjning berørte Geitebro og derfra gik lige mod Nord, afskares af den til Bryggernes Nord-Ende gaaende Biskops-Almenning, eller den østre Deel af den nuværende Strandgade, der var meget kortere end nu omstunder, saasom Søen gik op til lige i Nærheden af den nuværende Ladegaard. Gaden fortsattes vistnok i samme Flugt paa Nordsiden af Biskops-Almenningen lige til Leiran eller Leret ved Nonneseter, samt videre, saa at den, som en Heelhed betragtet, kunde kaldes Langstræti eller Langgaden (se ovenf. S. 302). Men egentlig regnedes disse Gader for tvende, nemlig Vestre (vestra stræti, egentlig nordre) og Østre (eystra stræti, egentlig søndre) idet de begge, hvor de berørte Biskops-Almenningen, svingede mod Øst, den ene paa Nordsiden, den anden paa Sydsiden af St. Hallvards Kirkegaard, og forenede sig længer østligt i de saakaldte „Götur“, ɔ: den indhegnede Landevej, der førte til Martestokke; og det lader til at disse Svingninger betragtedes som hine Strædes egentlige Fortsættelser. Tilligemed Biskops-Almenningen beskreve de saaledes en ligebenet Trekant, hvoraf den sidste dannede Grundfladen. Denne Trekants vestligste Deel dannede St. Hallvards-Kirkegaard, omgiven med et Hegn. Paa Nordsiden heraf, ved „Vestrestræde“ laa, naar man regner vestenfra, først Bispegaarden med sit Kastell, der stod i Forbindelse med Kirken, dernæst Thorsbrødre-Gaarden. I den østligere, smalere Deel

og Aasulv vare ombord paa Kongens eget Skib [1]) hvor han ogsaa medtog sin syvaarige Søn Haakon, der nu, efter den ældste Søn Olafs Død, var den nærmeste Arving til Tronen [2]). Dronningen og den yngre Søn, Magnus, bleve tilbage, og lod han dem for Sikkerheds Skyld tage sit Ophold i Borgen, med 40 Hirdmænd og meget andet Krigsfolk under den nysnævnte Gudleik Stallares Befaling. Allerede ved hans Afrejse fra Bergen gik der det Rygte, at Hertugen var i Ferd med at drage sig til Oplandene og ikke vilde oppebie ham i Throndhjem. Det hed tillige, at han havde sendt nye Sysselmænd til Søndmøre og Raumsdal. I den Anledning sendte Kongen, da han kom til Kiilstrømmen, Arne Blak, Gunnar Kongsfrænde, Aasulv og Sigurd Biskopssøn forud for at undersøge Forholdene; de skyndte sig alt hvad de kunde, lige til Raumsdalsmynne (Indløbet til Raumsdalsfjorden), og erfarede her, at Finn Knat, i Egenskab af Hertugens Sysselmand, holdt til med sit Følge inde paa Veds. De stevnede strax derind, og toge ham af Dage med flere af hans Folk. Da Kongen siden formedelst hvast Vejr og Snefog maatte lægge ind til Sandulvsstad paa Hiteren, blev det ham sagt, at Hertugen virkelig havde forladt Nidaros. Denne tiltraadte nemlig Toget til Oplandene den 18de Februar [3]), efterladende Klemet Fader og Guthorm af Sudreim i Byen med 240 Mand for at forsvare Skibene og bevogte Thrøndelagen. Sin Hustru Fru Ragnhild og sin yngste Datter Jomfru Ragnrid, saavel som en stor Deel af sit Gods, havde han ladet bringe i Sikkerhed i Elgeseters Kloster, hvis Brødre, regulære Augustinere, og i den nøjeste Forbindelse med Chorsbrødrene ved Christkirken, vare ham lige saa hengivne som de fleste af disse. Kongen fortsatte ikke des mindre Rejsen til Throndhjem, dog saaledes, at han sendte Aasulv og Gunnar forud med 15 Skibe for at forsøge en Overrumpling. De kom til Byen ved Nattetid, da det var aller mørkest, lagde strax til og gik i Land paa to Steder, Gunnar ved Jilsviken, Aasulv oppe i Elven, ved Bryggerne. Men en af Hertugens Mænd, ved Navn Bergthor Ram, havde dog paa sin letsejlende Skude faaet et saadant

[1]) Der staar nemlig udtrykkeligt, at „disse Lendermænd vare med Kongen" hvilket, om det kun toges i den Betydning at de vare med paa Toget, ikke udelukke de øvrige Lendermænd, der dog sees at have været med.

[2]) Naar Olaf døde, angives ej, men at han maa have været død før 1240, sees dog deraf at Kongen lod Haakon hylde som sin Efterfølger. Dette viser og, at Kongen maa have taget Haakon med fra Bergen, skjønt det ej udtrykkelig siges.

[3]) Der staar „Lørdagen i Ni-Ugers-Fasten" ↄ: Septuagesima, hvilket ej kan forstaaes om Lørdagen før Septuagesima-Søndag, eller 11te Februar. Naar Kongen afsejlede fra Bergen nogle Dage efter Kyndelmisse, f. Ex. 6te Februar, og, som man seer, havde daarligt Vejr er det ikke saa usandsynligt at han ej kom til Nidaros førend efter den 18de.

Forspring for dem, at han kunde advare sine Kammerater i Byen, der saaledes fik Tid til at styrte ind i Kirkerne, og det var derfor kun faa af Varbelgerne, som faldt for Birkebeinernes Haand, eller bleve saarede. Siden kom Kongen selv, og lagde sig ude ved Munkholmen. Her blev det ham meldt, at Klemet og Guthorm med en talrig Hob Varbelger holdt til inde i Klosterkirken [1]), hvor de havde taget hen, saa snart de hørte at Kongen nærmede sig. Derfor vilde han ikke gaa op i Klostret, og da Varbelgerne sendte Bud til ham og bade om Grid, gav han intet Svar. Efter Raadslagning med sine Mænd roede han siden ind til Byen, hvor Erkebiskop Sigurd og Chorsbrødrene modtoge ham med Procession og bøde ham velkommen, skjønt han rigtignok kunde merke, at flere af dem talte eet og meente et andet. Kongen og Erkebiskoppen havde mange Samtaler om den vigtige Sag, der nu satte hele Landet i Bevægelse. Enkelte af Hertugens Venner fremkom med det Forslag, at han skulde slutte Forlig med Hertugen, paa det Vilkaar, at de fik hver sin Halvdeel af Riget, og begge bare Kongenavn. Men Kongen sagde, at det ikke nyttede at byde ham saadanne Vilkaar. Derimod erklærede han, paa Erkebiskoppens Bøn om Grid for Fru Ragnhild og Jomfru Ragnrid, at han var villig til ej alene at tilstaa dem Grid, men ogsaa alle andre, der maatte have taget sin Tilflugt til Kirkerne, ja endog dem, der laa i Holms Kloster. Dette lode de sig ikke sige to Gange, men toge strax imod Forlig. Nogle gik endog i Kongens Tjeneste, andre droge hjem til deres Gaarde. Blandt de sidste synes Anførerne selv, Klemet og Guthorm, at have været, da man ikke siden hører dem omtale. Ved Efterretningen om Kongens Mildhed kom der efterhaanden allevegnefra Folk, som de Varbelger, der vare dragne med Hertugen til Oplandene, havde sat til at bestyre deres Gaarde, og som nu bade Kongen om at skaane disse. Kongen lovede at lade Gaardene staa urørte til Sommermaal, og at oppebie, om Ejerne inden den Tid vilde indgaa Forlig med ham. Med disse og lignende Forhandlinger tilbragte Kongen nogen Tid i Nidaros, ventende paa, hvad Efterretninger der vilde komme fra Oplandene om Knut Jarls og Arnbjørn Jonssøns

---

[1]) Paa denne Viis maa Sagatextens Ord aabenbart rettes. Der staar nemlig at det ved Ankomsten til Holm blev ham sagt at Klemet og Guthorm „våru fyrir i bœnum" mandsterke, og havde flygtet bid ved Kongens Nærmelse, samt sad trofast i Kirken. Men da de jo allerede før vare „i Byen", er det en Selvmodsigelse, at de siden skulde flygte „til Byen". Og da der nu strax efter netop er Tale om, fra Kongens Side, at skjenke dem Livet, der „sad i Kirken i Holm", er det aabenbart, at det kun er disse, der menes, og at Ordene „i bœnum" fejlagtigt ere komne ind. Dette forklarer ogsaa, hvorfor Kongen ej vilde gaa op i Klostret. Paa denne Maade har ogsaa Peder Claussøn forstaaet Stedet, saa at altsaa hans Codex maa have haft det Rette.

Bedrifter mod Hertugen. Imidlertid sendte han Gunnar Kongsfrænde afsted til Jemteland, og om det skulde behøves, videre, for at indhente Jatgeir Skald. Gunnar rejste over Hals og Hoved, medtagende kun 15 Mand, og døjede meget Ondt, men udrettede sit Ærende. Han fik Hertugens Sysselmand i Helsingeland, Thore Riisbit, tagen af Dage, indhentede Jatgeir endnu førend han var kommen over Helsingelands Grændse, og fratog ham alle de Breve og Kostbarheder, som Hertugen havde medgivet ham til sine Venner i Sverige. Jatgeir selv undkom med Nød og neppe. Gunnar kom tilbage til Nidaros førend Kongen endnu havde forladt Byen, og indlagde sig megen Hæder ved sin Raskhed [1]).

142. Hertug Skule paa Oplandene og i Viken. Knut Jarls Nederlag paa Laaka. Arnbjørn Jonssøns Død.

Da Hertugen, som det er berettet, var brudt op fra Nidaros Løverdagen den 18de Februar, kom han om Aftenen til Medalhuus, hvor han overnattede, og tog derfra Vejen gjennem Orkedalen, ikke, som sædvanligt, gjennem Soknedalen. Da han drog over Fjeldet, havde han 600 udsøgte Mand, vel forsynede med Heste, Vaaben og Klæder, foruden de andre, der tidligere vare udsendte under Alf af Leivastad [2]). Munan Biskopssøn og Agmund Krøkedans vare atter i Gudbrandsdalen, men trak sig ved Efterretningen om Hertugens Ankomst tilbage til Hedemarken, hvor de paa Ringsaker forefandt Alf af Leivastad, der nær var falden i deres Hænder. Han fik netop Tid til at slippe ind i Kirken med sine Folk, og Birkebeinerne bleve liggende omkring den en stor Deel af Dagen, indtil det blev dem meldt at Hertugen nærmede sig. Da maatte de bryde op, og begave sig ned til Oslo. Herfra sendte Munan og Agmund Bud til Knut Jarl, Arnbjørn Jonssøn og de øvrige Lendermænd, der hver paa sin Kant samlede Tropper og forenede sig med dem. Blandt dem, som ved denne Lejlighed indfandt sig med en Skare Folk, var den før omtalte Gregorius, Søn af Hr. Andres Simonssøn. Han havde i de sidste Par Aar opholdt sig i Danmark ved Kong Valdemars Hof, uden at indhente Kong Haakons Tilladelse, skjønt denne havde givet ham Syssel paa Raumarike. Kongen, som fandt denne Ferd noget besynderlig, havde strax ved Efterretningen om Skules Opstand sendt en vis Bjarne Mosessøn til ham med den Hilsen, at hvis han kom tilbage, skulde han nyde Hæder i Forhold til den Troskab han udviste. Gregorius rejste strax, samlede Folk, saa snart han kom til Viken, og stødte med dem til Birke-

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 214, 216.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 213.

beinernes Hovedhær [1]). Efter at have befriet Alf, rykkede Hertugen videre gjennem Hedemarken til Hamar, hvor han synes at have opholdt sig i nogle Dage, for at drage Stridskræfter til sig. Her kom Vesete litle til ham fra Marker, hvor han siden Nederlaget paa Solbjerg havde opholdt sig, som det tidligere er berettet. I den anden Faste-Uge brød Hertugen op fra Hamar og drog til Eidsvold, samt videre syd over Raumarike, idet han lod Alf af Leivastad drage forud for at speide. Alf mødte nogle Folk, som Knut Jarl havde udsendt fra Oslo i samme Erende, og det kom til en Fegtning, hvorved en af Alfs Mænd blev tagen til Fange. Denne Mand blev siden dræbt i Oslo af en Mand i Jarlens Hær, der havde noget udestaaende med ham. Da Hertugen forlod Eidsvold, kom en dansk Prest, ledsaget af nogle faa Folk, til ham fra Knut Jarl, med det Forslag at de skulde mødes og holde Slag paa de saakaldte Leiraa-Volde. Antog Hertugen Forslaget, kunde man da paa begge Sider ruste sig som bedst og træde Sneen behørigt ned, men ikke søge at overrumple hinanden, førend dette Møde var prøvet. Hertugen lod svare, at han modtog Forslaget og skulde ingen Ufred øve, førend Slaget var holdt. Imidlertid rykkede han frem til Laaka ved Nannestad [2]), hvor han overnattede (5—6te Marts). Næste Dag kom Presten tilbage med yderligere Forslag fra Knut Jarl om Opstillingen af begge Hære, nemlig saaledes at Hertugen selv skulde reise sit Merke mod Jarlens, Kjertesveiner stilles mod Kjertesveiner og Gjester mod Gjester. Til Veiledning derved lod Jarlen meddele, at hans Kjertesveiner skulde have et guult, og Gjesterne et sort Banner. Hertugen synes at have ytret nogen Mistro til alle disse Forslag, siden Presten bad ham at lade en Mand følge med, der kunde høre dem af Jarlens egen Mund. Hertugen sendte en vis Kaare, kaldet den eenhændte. Men de vare ikke komne langt fra Gaarden, førend de allerede saa Birkebeinernes Bannere nærme sig. Presten undskyldte sig med at Jarlen var hurtigere, end han selv tidligere havde sagt, og bad Kaare skynde sig tilbage for at melde Hertugen, hvad han havde seet. Det skede, og Hertugen lod nu sine Folk rykke frem af Skoven ud paa den tilfrosne Leir-Elv. Birkebeinerne stevnede op ad Leira, ligeledes paa Isen,

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 237. Gregorius's Fader, Hr. Andres, havde, som bekjendt, længe opholdt sig i Danmark, og havde vel saaledes stiftet mange Venskabsforbindelser der, hvoraf Sønnen nu nød godt. Hans Reise fra Norge var sikkert kun en uoverlagt Ungdomsstreg, og hans lange Ophold i Danmark kan forklares derved, at han ikke vovede at komme tilbage af Frygt for Kongens Vrede. Bjarne Mosessøn sees oftere at være brugt i Sendelser til Danmark.

[2]) Saavel heraf, som af andre Omstændigheder sees det, at Landeveien fra Eidsvold i den Tid gik om Nannestad Kirke, ikke, som nu, om Trygstad.

for at møde dem, og snart skilte kun et Nes, Leirnes, dem fra hinanden. Udenfor dette stødte aller først Baard Varg, Hertugens Lendermand, tilligemed Baard Gardbrjot, Thorstein Kugads Søn, sammen med en stor Trop Birkebeiner under en vis Arnbjørn Pose; de toge Flugten, men Baard Varg havde det Uheld at styrte med Hesten, og blive tagen til Fange; Baard Thorsteinssøn undslap med Nød og neppe, og havde kun sin ypperlige Brynje, der modstod alle Stik, at takke for sit Liv. Hertugen trak sig nu med sine Folk op paa Neset, og forskandsede sig der, medens Birkebeinerne stillede sig lige over for dem paa den anden Aabred, og man begyndte fra begge Sider at skyde paa hinanden, hvorved en af Hertugens Mænd faldt. Det lykkedes Baard Varg, der var stillet under sin Svoger Erik Stilks Bevogtning, at undkomme. Han klagede nemlig over Kulden, og bad om at maatte gaa ud paa Isen og kaste et Runekevle, hvori han forlangte sine Klæder tilsendte, over til sine Kammerater. Erik tillod ham det, og sendte en Mand med ham for at passe paa, men Kammeraterne, der kjendte Baard, nærmede sig fra den anden Side, og med eet styrtede Baard over til dem. Hertugen blev staaende der paa Nesset i 3 Dage, uden at noget Angreb skede, og trak sig da af Mangel paa Levnetsmidler tilbage til Laaka (9de Marts). Birkebeinerne fulgte efter. Da Varbelgerne kom til Gaarden, traadte de sig en Plads i Sneen og fylkede lige ved Husene, der laa paa en Bakke; nedenfor var der en Dal, og hiinsides denne atter en Høide, paa hvilken Birkebeinerne opstillede deres Fylking. Knut Jarl og Arnbjørn troede nu ret at gjøre deres Sager godt ved at sende Lodin Gunnessøn, Haakon Griis og Jon Provstesøn, Kjertesveinernes Høvding, bagen om Husene paa Gaarden, for at falde Varbelgerne i Ryggen [1]). Men dette viste sig at være et yderst uheldigt Paafund. Hertugen blev det nemlig var, og befalede sine bedste Høvdinger, Alf af Thornberg, Olaf af Bigdal, Alf af Leivastad, Vesete litle og Algaute at tage imod dem; og i den heftige Kamp, der nu opstod, kom Birkebeinerne, der maatte vade i den dybe Sne, og kun med Vanskelighed arbeidede sig frem, ganske til at ligge under. Haakon Griis, Jon Provstesøn og flere andre Høvdinger faldt. Lodin Gunnessøn tilligemed en Deel andre reddede sig kun med Nød og neppe i et Bislag til Kirken [2]), de øvrige forfulgtes af Varbelgerne, som nedlagde en stor Mængde og erobrede alle de fiendtlige Bannere. Denne Kamp afgjorde Dagens Skjebne. Eller rettere, det var den eneste, som fandt

[1]) Merket blev baaret af Thore Knapp, der dog ej synes at være den Thore Knapp, der omtales som Heklung og Vegling mod Sverre 1180 og 1198, s. ovenfor S. 111 og 327.

[2]) Det er naturligviis Rannestad Kirke, som her menes.

Sted. Thi Jarlen og Arnbjørn rykkede vel, da de kunde beregne at den udsendte Afdeling var kommen frem, ned i Dalen og op ad Bakken med Hovedstyrken, men deels kunde ogsaa de neppe komme frem for Sne, deels styrtede Varbelgerne sig, endog mod Hertugens egen Advarsel, med saadan Hidsighed over dem, at de umuligt kunde holde Stand og øjeblikkeligt vege tilbage, uden at have mistet mere end en eneste Mand. Da Jarlen og Arnbjørn merkede, at den anden Afdeling maatte være slagen, sendte de en vis Eiliv Kyr til Hertugen for at underhandle om Fred. Men da Eiliv kom tilbage med de Mænd, Hertugen i dette Øjemed havde sendt med ham, fandt de kun Birkebeinernes Skjolde, der stode fast i Snefannen; bagenfor var der ingen: alle vare borte. En uhæderligere Flugt kan man ej tænke sig. De ellers saa tapre Birkebeiner maa være blevne slagne med en panisk Skræk, og have revet Arnbjørn og Knut, der visselig ikke savnede Mod, med sig i Forvirringen. Det eneste Gode, som denne hovedkulds Flugt paa en vis Maade kan siges at have medført, var at Underhandlingerne afbrødes, og at de kongelige Befalingsmænd saaledes ikke indrømmede Hertugen større Fordele end dem, han allerede besad. Af Varbelgerne faldt kun faa, men blandt disse Kolbein eller Kaabjørn, en Broder af Alf paa Thornberg. Lodin Gunnesson og de, der med ham havde søgt ind i Kirken, fik Grid [1]).

Knut Jarl og Arnbjørn flygtede lige til Tunsberg. Nogle af Birkebeinernes Høvdinger, navnlig Paal Gaas og Gjardar Styrsson, standsede allerede i Oslo og søgte Fristed i Hovedøens Kloster. Ikke længe efter rykkede Hertugen, i Spidsen for sin sejrrige Hær, ind i Byen, og lod sig ogsaa her tage til Konge. Det var ellers ikke almindeligt at holde Hyldingsthing i Oslo, men han maatte dog lade det skee her, da han ej kunde komme til Tunsberg og holde Haugathing. Han benyttede sig ellers med Mildhed af sin Sejr, thi ligesom han havde skjenket Lodin Gunnesson Livet, gav han ogsaa Flygtningerne i Hovedøklostret Grid. Han blev i to eller tre Ugers Tid liggende i Oslo, for at drage Forstærkninger til sig — især, som man maa antage, fra sine Tilhængere i Viken, — skjønt det ogsaa berettes at mange Birkebeiner gik ham til Haande. Derpaa rykkede han strax før Palmesøndag (8de April) tillige med den haalogalandske Lendermand Viljam af Torge [2]) og Thore Mjobein, mod

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 219, 220.

[2]) Dette maa have været en Sønnesøn af Viljam i Torge, der faldt med Kong Magnus 1184, se ovenfor S. 175. Senere forekommer endnu en Viljam i Torge. I Peder Claussøns Oversættelse heder det, at Viljam og Thore førte Befalingen over de Skibe, der sendtes til Sarpsborg. Er dette ikke urigtigt oversat, maa den Koder, han havde, her have været forskjellig fra dem, vi nu kjende.

Arnbjørn Jonssøns Borg Valdensholm, idet han tillige sendte nogle Skibe øster, for at gaa op til Sarpsborg. Ved Efterretningen herom skyndte Arnbjørn Jonssøn sig strax fra Tunsberg øst over Folden og op ad Glommen, hvor han var heldig nok til at indhente Varbelgerne, fælde nogle af dem og jage de øvrige i Land, idet han bemægtigede sig deres Skibe. Men de store Anstrengelser og Bekymringer, han i den sidste Tid havde haft, paadroge ham en Sygdom, der i Forbindelse med hans høje Alder efter kort Tids Forløb lagde ham i Graven. Hans Død blev almindeligt beklaget, og Tabet af ham var vanskeligt at erstatte, thi alle vare enige om at hans Lige ej fandtes blandt alle Norges daværende Lendermænd. Opfostret af Biskop Nikolas, havde han, som vi vide, hørt til Baglernes Parti, saa længe dette var til; men fra den Stund, det havde opløst sig og han havde svoret Kong Haakon Troskab, havde denne ingen oprigtigere, paalideligere og ivrigere Ven end ham, hvorfor han ogsaa for det meste førte Overbefalingen, eller var at betragte som en Art Statholder, i den nordlige Deel af Viken. Hertugen belejrede Valdensholm, der nu, da Arnbjørn ikke længer selv kunde forsvare den, snart overgav sig, og Hertugen gjorde der et rigt Bytte. Derpaa vendte han tilbage til Oslo, hvor han ankom endnu før Paaske, „og tyktes det da Folk, som om Ingen kunde staa ham imod". Hans Søn Peter holdt imidlertid Hedemarken besat med en betydelig Styrke [1]).

143. Kong Haakon lader sin Søn Haakon den unge, hylde, og rejser tilsammen til Viken.

Efterretningen om det skammelige Nederlag ved Laaka var meget uventet for Kongen. Ikke længe i Forvejen var der kommet nogle Svende søndenfra med den Besked, at Knut Jarl og Lendermændene laa i Oslo med 620 Mand, og at Hertugen umuligt kunde staa sig imod dem, om de end ikke havde haft nær saa mange Folk: overhoved vidste de at fortælle de trøsteligste Ting om hvad Birkebeinerne toge sig for. Men en Dag, da nogle af de Kongelige, som de ofte plejede, besøgte Fru Ragnhild og hendes Mænd over paa Elgeseter for at slaa en Snak af med dem, bleve de var, at alle lo af dem, som om de gottede sig over noget, de havde imellem sig. Men de vilde ikke sige, hvad det var, og hine kunde ved deres Tilbagekomst blot fortælle saa meget, at der bestemt maatte være forefaldet noget, som Varbelgerne glædede sig over. Dog bleve de ikke længe i

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 226. Arnbjørn Jonssøn nævnes, som vi have seet, aller først 1204, da han gik Erling Steinvegg til Haande. Var han da 30 Aar gammel, maa han ved sin Død have været 66.

Uvished, thi endnu samme Dag kom en Gjest til Kongen, der selv havde været med i Slaget. I Førstningen, da Kongen spurgte ham om Nyt, vilde han ikke ud med Sproget, men da Kongen forestillede ham, at hvis noget vigtigt var forefaldet, vilde han saa alligevel snart faa det at vide, gav han en fuldstændig Beretning om Slaget. Kongen blev, som man kunde vente, heel ilde tilmode derved, og Hertugens Folk, der nu ingen Grændse kjendte for deres Spotterier, forsikrede endog, at hele Kong Haakons Hird i Viken var saa godt som nedsablet, og at det var højst uvist, om Jarlen kunde holde sig. Blandt Kongens Mænd, der ikke vidste, hvad de skulde tro, herskede almindelig Forfærdelse. Kongen selv tabte dog ikke Modet, og Olaf Thordssøn Hvitaskald, der var bleven tilbage i Norge, da hans Frænder droge tilbage til Island, trøstede hans Mænd med at han nok vilde vide at oprette Skaden, og at Fienderne ikke længe skulde komme til at triumfere [1]). Kongen lod strax alle sine Lendermænd tilsige, at de skulde holde sig færdige til Opbrud paa første Vink. Erkebiskoppen, der tilligemed de øvrige troede at Kongens Sag stod aldeles fortvivlet, og for hvem derhos Hertugens mange Tilhængere blandt Chorsbrødrene og Augustinerne i Elgeseter vistnok ikke undlode at skildre Faren større end den virkelig var, tilbød sig, af nok saa velmeent Iver for Kongens Sag, at drage syd over Fjeldet, trods den slemme Aarstid, og forsøge, om han kunde mægle Fred paa taalelige Vilkaar, førend det var for silde. Men Kongen afslog Tilbudet, med oprigtig Tak for hans gode Vilje. „Det kan nok være", sagde han, „at Beretningen om vor Skade er overdreven; med Guds Miskund og St. Olafs Hjelp stole vi mest paa vore egne Folk, og det vilde være utidigt at slutte Fred, førend vi selv have prøvet Styrke med Hertugen, og erfaret, om der ej kommer mere ud af det, end at lade andre kæmpe for os paa vore Vegne. Er det da Guds og St. Olafs Vilje, at vi skulle drage det kortere Straa, saa kan det jo da være tidsnok at tale om Fredsunderhandlinger." Til at staalsætte Kongen ved denne Lejlighed bidrog det neppe saa lidet, at Prioren i Elgeseter, Lambe, var i Følge med Erkebiskoppen, thi man maatte derved nødvendigviis komme paa den Formodning, at Erkebiskoppen handlede efter Indskydelse af Hertugens Venner, til hvilke Lambe frem for alle maa have hørt [2]). Den Uforsagthed og Trøstighed, som

[1]) Olaf, der før havde været hos Hertugen, maa saaledes nu have erklæret sig for Kongen.

[2]) Det var i Nikolaikirke, der, som bekjendt, var et Slags Kapel til Kongsgaarden, at Erkebiskoppen afhandlede dette med Kongen. Da han ved denne Samtale, som sædvanligt, brugte Udtrykket „vi", er det ikke ret tydeligt, om det var hans Mening at rejse alene, eller i Følge med Lambe. Det sidste synes rimeligst, men maatte ogsaa vække større Mistanke hos Kongen.

Kongen lagde for Dagen, havde gode Følger. Flere anseede Varbelger kom nu Dag efter Dag til Kongen for at faa Grid af ham [1]). Med Udrustningen gik det raskt. De Skibe, som Hertugen havde efterladt, lod han undersøge, og tog de brugbareste til sig; de øvrige lod han brænde eller hugge op. Imidlertid lod han i Hast tilstevne Ørething, der blev afholdt Søndagen den 15de April, kort før hans Afreise, og paa dette lod han sin Søn **Haakon** give **Kongenavn**, saavel, maa man antage, for derved at udslette Indtrykket af den lignende Handling, Hertugen faa Maaneder forud paa samme Sted havde ladet foretage, som vel og for at afskære ham ethvert Haab om Tronfølgen, selv for det Tilfælde at Kongen selv faldt i den forestaaende Kamp. Akten overvares af Erkebiskoppen og de bedste Mænd i Thrøndelagen; den, der gav Haakon unge Kongenavn, var den før omtalte Einar Smjørbak, Gunnar Grjonbaks Søn. Ved St. Olafs Skriin, der tilligemed det hellige Kors vare udbragte, aflagde den unge Konge den sædvanlige Kroningsed, hvorefter Lendermændene, Hirdstjorerne og 12 Bønder af hvert Fylke svore ham Troskabsed. Derpaa holdt Kong Haakon selv en Tale, hvori han klagede over at Bønderne havde viist sig mere opsætsige mod ham end han havde ventet og det var sømmeligt mod deres Konge, men at han dog ikke gav dem den meste Skyld: det vilde nok snart vise sig, hvo der havde mest Grund til at ærgre sig derover, han eller Bønderne. Samme Dag var Erkebiskoppen Kongens Gjest ved Hyldingsgildet, og Dagen efter, Mandag, havde Erkebiskoppen Kongen til Gjestebud hos sig. Forholdet mellem dem var saaledes fremdeles det venskabeligste, og ved Afskeden skjænkede de hinanden gode Gaver [2]).

Tirsdagen den 3die lagde Kongen ud til Munkholmen, og fik saa god Bør, at han allerede tidligt om Morgenen den 10de, Tirsdag efter Palmesøndag, ankom til Hegrenes ved Bergen. Her lod han blæse til Huusthing oppe paa Land, for at tale nogle opmuntrende Ord til Hæren. Den Nedslagenhed og Misstemning, der betog hans Folk ved Efterretningen om Nederlaget paa Laaka, havde nemlig endnu ikke ganske lagt sig; hertil kom Utaalmodighed over den langvarige Krigstjeneste; de menige Krigere, især Ledingsfolket, knurrede, mange forlangte Hjemlov, og de fleste vare bange for at drage længer syd. Kongen sagde, at han heel vel havde merket denne Misfornøjelse og Knurren, men gav dem at betænke, om ikke mange havde udstaaet langt større Besværligheder og Møje for deres Konge end de, især da ikke en eneste af dem endnu havde faaet saa meget

---

[1]) Blandt disse nævnes udtrykkeligt „Kongens Frænde" Jon af Sudrheim og Thorfinn af Gyrv.

[2]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 222, 223.

som en Skramme, eller endog seet Vaabenbyrd. „I fordums Dage", sagde han, „vilde man have anseet det, vi have døjet, for en ringe Besværlighed, og de gamle Birkebeiner vilde ikke for saa liden Fare forlade deres Konge. Nu er min Begjæring til eder alle, at I føre eder vel op, og ikke forlade os i denne Stund, thi det vil man ikke kalde at handle som brave Karle; inden en Maaned fra denne Dag haaber jeg at det skal see bedre ud for os end nu." Da stod en gammel Bonde fra Agder op, og sagde: „jeg har været i tre Slag med din Farfader Kong Sverre, og naar han talte saaledes, tog ingen i Betænkning at følge ham: den være hver Mands Niding, som nu forlader sin Konge, selv om Faren var større, end den er!" Derpaa befalede Kongen sine Mænd at skynde sig videre, saa hurtigt som muligt. Da de kom til Bergen, lagde Kongen ind til Byen; han blev modtagen med Procession og alle glædede sig over hans Ankomst. Men hans Ophold her varede kun i fire Dage. Hensigten med Besøget var nemlig alene at undersøge de Breve, som vare forefundne hos Abbed Bjørn, og at lade den unge Kong Haakon hylde ogsaa for Gulathingets Vedkommende. Brevene vare, som oven anført, fra Hertugen til Paven, Keiseren og mange andre Høvdinger udenlands, hvilke han især tænkte skulde fremme hans Sag, „og de vare skrevne med saa megen Underfundighed, at man neppe skulde tro, at en saadan Høvding kunde nedlade sig til i den Grad at blande sandt og falskt sammen". Nogle af dem var endog af den Natur, at Abbeden gjerne kunde have fortjent Døden for dem, men Kongen skjenkede ham dog Livet, og tog ham siden med sig østover. Lendermændene raadede Kongen til at blive i Bergen til længer ud paa Vaaren, og give det Mandskab, han nu havde, Hjemlov, men i deres Sted opbyde Leding af Gulathingslagen, og forsyne sig med saa mange Tropper, at han ikke behøvede at frygte Hertugen. Men Kongen sagde at det vilde være yderst voveligt at afskedige de Folk, han havde, saa længe han ikke var sikker paa at faa des flere fra Gulathingslagen; og selv om han fik flere, var dog denne Forsterkning alt for dyrekjøbt, hvis han imidlertid skulde svigte dem i Viken, der gjerne vilde vove Livet for ham, naar han blot snart kom til dem; „her gjaldt det at være hurtig; enhver Opsættelse var fordærvelig; om han ej havde flere end tre Skibe, ja ikke flere end eet, vilde han fortsætte Rejsen; dem, som ej vilde følge, skulde han nok engang vide at ramme." Hermed var al Tale om Forhaling eller Hjemlov forbi. Hans Ønske, at lade Sønnens Hylding gjentage i Bergen, vandt almindeligt Bifald. Skjærthorsdag (12te April) lod han blæse til Things i Christkirkegaarden, hvor der nu atter blev givet Haakon unge Kongenavn, og hvor saavel han paany aflagde Kroningseden, som Lendermændene og Bønder fra Gulathingslagen, Orkn-

øerne og Hjaltland svore Troskabsed [1]). Derpaa bekjendtgjorde Kongen, at man allerede næste Dag, Langfredag, skulde lægge ud med Skibene, og erklærede hver den for Landsforræder, som blev tilbage. Fredag Aften lagde han ogsaa ganske rigtigt ud til Florevaag, hvor han overnattede, og roede kun Lørdag Morgen selv ind til Byen for at lyde Messe; da denne var forbi, vendte han strax tilbage igjen, og skjønt han endnu kun havde 10 Skibe, fortsatte han dog Farten til Grøningesund, hvor han blev liggende Paaskedagen over (15de April) og lod holde Messe paa Land i tvende Telte. Her blev der prædiket og hans Mænd aflagde deres Skriftemaal. Der blæste en sterk Søndenvind, og mange spaaede at de aldrig vilde faa god Bør, siden Kongen ikke vilde helligholde en saa stor Fest i selve Byen. Han blev lidt ilde tilmode derved, men bad dog sine Mænd være ved godt Mod, da Gud nok vilde vende alt til det bedste. Samme Dag kom en vis Gudleik Eidung paa en Skude fra Østlandet, og berettede Arnbjørn Jonssøns Død, tilføjende, at det var tvivlsomt om Bilverjerne kunde bevare deres Troskab, dersom Kongen ikke snarligen kom til dem. Han havde altsaa haft fuldkommen Ret, da han sagde at det gjaldt at skynde sig. Anden Paaskedag, tidligt om Morgenen, gik Kongen op paa Land med en Svend, for at see efter Vejret; det blæste fra Sydost, og han var noget bange for at vække Mandskabet, hvis Vinden tiltog, da der var alt for mange, som gjerne vilde tilbage til Bergen. Men han vovede det dog, og gav Befaling til at ro syd over Hardsjø (Korsfjorden). Befalingen blev efterkommen; snart blev ogsaa Vinden god og rask, og medens han lagde bi ved Sandtodra (Sandtorv) for at høre Messe, sejlede endog de øvrige Skibe videre, saa at han ej fik indhentet dem førend i Salbjarnarsund (Selbo-Sund), hvor de oppebiede ham. Den Dag kom man heelt til Hvitingsø. Næste Dag (17de April) sejlede de forbi Jederen, hvor de udenfor Revet fik en heftig Storm, saa at Roret knækkedes paa flere af Skibene. Dette Uheld havde ogsaa Kongens eget Skib, idet man sejlede forbi Hvin [2]), saa at man maatte styre, som man bedst kunde, med Stumpen af Roret, Aarer og Landgangsbrygger, indtil man kom inden om Neset til Skjerendsund. Onsdagen sejlede man til Esjenes (Hesnes), hvor den største Deel af Flaaden samledes. Thorsdag fortsattes Sejladsen ind i Viken, indtil de kom forbi Aur (Jomfruland)

---

[1]) Det maa aabenbart kun have været tilfældigt tilstedeværende Kjøbmænd eller andre Rejsende fra Orknø og Hjaltland, som man ved dette improviserte Hyldingsthing fik til at repræsentere sine Landsmænd.

[2]) Herved forstaaes, som bekjendt, Egnene om Hvinen eller Kvinesdals-Elv, altsaa — siden her er tale om Kysten — Fede- eller Hvines-Fjordens Munding samt Lister.

ud paa Grenmar [1]), hvor de fik Sydøstvind med svær Storm og Taage, saa at alle de Skibe, der ikke kunde ligge op mod Vinden, maatte vende om og søge Havn; Kongen lagde heelt ind til Slaattenes, nu (Langesund), hvor han tilbragte Natten. Her fik han høre at alle Vaarbelgerne endnu laa i Oslo, men agtede sig med det første til Tunsberg mod Birkebeinerne; Knut Jarl og de kongelige Lendermænd laa derimod ved Jarlsø (Jersø) og tænkte at drage Kongen imøde; nogle vare blevne tilbage paa Slotsbjerget. Kongen lod derfor strax et Bud afgaa over Land til Tunsberg, for i al Hemmelighed at melde Birkebeinerne hans nær forestaaende Ankomst. Den følgende Morgen (Fredag den 30te) var Kongen paa Benene, førend det endnu var lyst, og bød sine Mænd at staa op og klæde sig paa; da det gik noget seent dermed, fordi de Aftenen forud havde sviret vel sterkt, sagde han: „Vaarbelgerne ere vist rappere til at klæde sig paa idag for at fare ud mod vore Kammerater i Tunsberg". „Det skal ikke skee", raabte Birkebeinerne, skyndte sig op og roede hurtigt ud af Havnen. Da de kom udenfor, blev Vinden god. Kongen troede at de øvrige Skibe allerede havde sejlet forbi, men da det blev lyst, saa han at de endnu vare agterud; han oppebiede dem derfor i Maursund [2]), og gjorde imidlertid

---

[1]) At Aur er Jomfruland, sees saavel af dette Sted, som det foregaaende (Haakon Sverressøns Saga Cap. 16, se ovenfor S. 512) hvor det nævnes." Tillægget „ud paa Grenmar" er her især betegnende, thi Grenmar, eller Langesunds- og Skiens-Fjorden, begrændses netop mod Vest af Jomfruland. At der i Sagaen staar: „ud paa Grenmar søndenfor Aur" er saa langt fra, som det ved første Øjekast synes, at anvise Aur en anden Beliggenhed, at det tvertimod bekræfter det nys fremsatte. Thi naar man rejste fra Bergen søværts til Viken langs Kysten, hed det altid at man rejste syd eller øst, og omvendt at man rejste nord, selv om den virkelige Retning var modsat. Derfor heder det og nys forud „at Knut Jarl laa ved Jersø og agtede sig nordefter for at møde Kongen". Altsaa er det tydeligt, at Jomfruland i dette Sejladssprog maatte siges at ligge nordenfor Grenmar, og Langesundsgabet søndenfor Jomfruland. Mod det her antagne strider det ej at Kongen siden, efter at være roet ud fra Slaattenes siges at komme „fremfor Øen Aur", hvor der blæste op en god Vind, thi det er tydeligt, at hans Hensigt var at sejle udenskjærs, og da maatte han komme i Sigte af Jomfruland, der nævnes som det vigtigste Merkepunkt. Man har antaget „Aur" paa sidste Sted for Arø i Langesundsfjorden; dette er med Hensyn til Beliggenheden ikke saa urimeligt, men da Aur strax forud er nævnt som Jomfruland, vilde det være besynderligt, om Navnet strax efter skulde være taget i en anden Betydning. Desuden maatte man da læse „Ör", om man ej endog vil antage, hvad der er det rimeligste, at Arø i tidligere Dage har hedet Arey.

[2]) I de forskjellige Haandskr. staar „Málundum," „Malströndum," „Smálundum", „Ivasundum," „Másundum" hvilket viser, at de forskjellige Afskrivere ikke have været paa det rene med Navnet. Da nu Flatøbogen, i hvilken der efter de

det Løfte paa sine egne og Mandskabets Vegne, at alle Birkebeiner skulde holde Vandfaste den første Olafsvake-Aften, og almindelig Faste den anden, eller ogsaa hver Gang løskjøbe sig derfra med 15 Peninger, (hvilket Løfte dog kun blev samvittighedsfuldt overholdt det første Aar). Da Flaaden var samlet, sejlede Kongen videre til Grindholmesund, hvor Munan Biskopssøn, Gunnbjørn Jonsson og Ivar af Skedjehov mødte ham, og bade ham lægge ind til Jarlsø, hvor Knut Jarl laa med Birkebeinernes hele Flaade. „Nej", sagde Kongen, „siden Gud har undt os denne gode Bør, haaber jeg at den skal blive os Sejrbør; det gjelder derfor at benytte den; de, som ville, kunne følge efter". Da han kom udenfor Jarlsø, lod han Lu... støde i Luren til Signal for Birkebeinerne der indenfor, og fortsatte Sejladsen ind efter Fjorden. Dog sendte han nogle Folk paa en Skude ... til Tunsberg for at bestemme, hvilke der skulde forsvare Slotsbjerget og hvilke følge ham. Da Birkebeinerne ved Jarlsø hørte Kongens Luur, tege de strax Tjeldene ned og sejlede efter Kongen, og da denne saa dem komme, oppebiede han dem i Vedjesund (Vævøsund). Med den samlede Flaade sejlede han under stedse aftagende Vind videre, og da de i Morgningen kom til Sigvaldesteinene (Steilene), blev det ganske stille. De toge da Aarerne fat, og roede ind til Nesodden, hvor de bleve liggende om Natten. Saaledes havde Kongen i den usædvanlig korte Tid af fem Dage, fra Mandag Morgen til Fredag Aften, tilbagelagt hele den lange Vej fra Grøningesund eller Bukken i Bergens-Leden til Nesodden. Men en saadan Hurtighed var ogsaa nødvendig, hvis han skulde kunne udrette noget. Det gjaldt først og fremst at komme uforvarende over Vaarbelgerne og forhindre deres Tog til Tunsberg [1]).

trykte Udgaver skal staa ivasundum, plejer at give Navnene rigtigst, maa man vel ogsaa antage at Endelsen „sundum" her er den rette, ligesom den i alle Fald er den rimeligste. Da den første Stavelse i tvende Codices ... „Ma", er ogsaa den sikkert rettest, ligesom det vel enbog tør hænde, at det ... i Flatøbogen selv staar masundum, men som kun er fejlagtigt læst imasundum eller at i alle Fald den, der skrev det, i sin Original har læst masundum som iuasundum. Maaskee endog Skaalholtsbogen ej, som det i Udg. ... har málundum, men másundum, hvilket ligeledes findes i en i Stockholm ... bevaret Codex. Nu kaldes, som man paa Kystkarterne over denne Egn kan ... Sundet mellem Fastlandet og nogle Smaa-Øer udenfor Revlunghavn ... „Maursund", og den mod disse Øer udstikkende Odde „Maursundodden" ... da det af Beretningen kan sees, at her just er Spørgsmaal om en ... havn strax østenfor Langesundsgabet, kan der ej være mindste Tvivl om at i „Maursund" have en ubetydelig Forvanskning af det ældre „Másund" eller „Mársund" (d. e. Maagesund). Maaskee det ovenfor (S. 520) omhandlede Navn Marsjörðr staar i Forbindelse dermed, og skal læses „Mársjörðr", ... ved denne dog vilde blive at søge østenfor Grenmar. Maaskee og „M... firdinum" simpelt hen er Fejllæsning for „Mársundum".

[1]) Haakon Haakonssons Saga Cap. 227, 228.

144. Kong Haakons heldige Kamp med Vaarbelgerne i Oslo.

Allerede om Aftenen havde Kongen en Sammenkomst med Styremændene og Troppehøvdingerne for at aftale Angrebsplanen, thi man maatte benytte Nattemørket, for ej at bemerkes af Fienden, naar man roede over Fjorden. Rigtignok var man slet ikke vis paa, om Vaarbelgerne endnu var i Byen. Nogle sagde, de havde hørt at Hertugen var reden bort. Andre derimod meente at det ej havde nogen Fare. I Fortrøstning hertil gav ogsaa Kongen sine Befalinger, men sendte dog Folk ind til Hovedøen for at spejde. Hans Plan var at angribe Byen fra tvende Kanter og selv foretage Hovedangrebet, medens Fienden dog saa længe som muligt skulde være i den Tro, at de kun havde med Knut Jarl og Lendermændene at bestille. Derfor vilde han med den største Deel af Hæren gaa i Land ved Ekeberg-Støen søndenfor Trælleberg, medens det endnu var mørkt, og derfra trænge ind i Byen. Knut Jarl, Simon Kyr og Erik Stikl skulde derimod først ro ind under Hovedøen og blive liggende der indtil det lysnede: naar de da saa Kongen dreje ned ad Bjerget mod Byen, skulde de paa een Gang, ganske aabenlyst, og hver i sin bestemte Plads, ro ind til Byen og lægge til ved Bryggerne, for at tiltrække sig Vaarbelgernes Opmerksomhed og beskjeftige dem. Derhos skulde Gunnbjørn Bonde, Peter Paalssøn, og de øvrige Sysselmænd nordenfor Stad strax ro ind vestenfor Hovedøen, lægge til ved Gyljande, og gaa vesten om, op til Frysjebroen, for at besætte den og afskære Vaarbelgerne Vejen paa den Kant [1]). Af dette sidste blev der dog intet, thi da Kongen syntes at det varede længere end han havde ventet, førend de udsendte Spejdere kom igjen, gik han selv i en liden Baad og vilde lade sig ro ind til Hovedøen; men da han kom midt paa Fjorden, blev der saadan Taage at man neppe kunde see fra Stavn til Stavn, saa at han maatte vende tilbage; imidlertid havde Spejderne omfaret ham og kom tilbage uden at have seet noget til ham, hvorover der blev megen Uro og Forvirring, under hvilken den paatænkte Expedition til Gyljande ganske gik overstyr. Kongen derimod blev sin Bestemmelse tro. Men førend han brød op, lod han sin Søn, Kong Haakon den unge, bringe ombord paa den hurtigst sejlende Skude i Flaaden, under Opsigt af sin Kapellan Villjam Bote [2]) og flere andre paalidelige Mænd, paalæggende dem, med tvende andre Skuder til Bedækning at ro vestenfor Hovedøen, holde sig der saa skjult som muligt, og sætte en

[1]) Gyljande er, som ovenfor nævnt, Pebervigen eller maaskee Tyveholmen.

[2]) Denne er forskjellig fra den oven nævnte Mester Villjam, thi han nævnes ved Siden af ham i det stavangerske Gavebrev. De øvrige, der sættes til at bevogte den unge Konge, vare Ingemund Kolbeinssøn, Andres Kjeft, Peter Musa.

Mand til Udkig oppe paa Højden, for at holde Øje med hvad der foregik i Byen; viste det sig da, at det gik de Kongelige daarligt, skulde de øjeblikkeligt begive sig ud ad Fjorden og lige til Bergen, uden at støde paa Vikverjerne. Han talte, siges der, mange fagre Ord for den unge Konge, inden han forlod ham. Derpaa roede han over til Ekebergsøen, og gik i Land, som det var aftalt [1]). Førend han fik Byen i Sigte, lod han gjøre Holdt, og talte paa sin Farfader Sverres Viis nogle opmuntrende Ord til sine Mænd. „De fleste af eder" sagde han, „maa have hørt fortælle om, og vide Besked om Striden mellem Hertug Skule og mig, skjønt det kan være ganske Ret, som man siger, at sjelden har en Skylden, naar tvende trættes. Men foruden alt andet, som tidligere har været mellem os, har han nu ladet sig give Kongenavn uden først at opsige Stilstanden mellem os, hvilket man aldrig før har hørt Mage til her i Norge. Siden sendte han Folk ud til alle Kanter, nord, syd og op i Landet, og lod Mænd, der havde svoret os begge Troskabsed, dræbe, hvor de fandtes, saa at han derved sveg dem, der lige saa gjerne vilde tjene ham som os og vare ganske sagesløse; Kirker selv beskjermede dem ikke bedre end Fjøs. Og til syvende og sidst sendte han 13 Skuder mod os selv, for at lade os eller vore Sønner dræbe eller indebrænde, om Gud havde tilstedt ham det. Nu har han haft saa stor Fremgang, som man neppe har Exempel paa, at nogen med saadan Uretfærdighed har kunnet tilvende sig, især efter Slaget ved Laaka, hvor vi fik stor Skade, da mange gode Drenge faldt, som Frænder og Venner seent ville faa erstattede. Nu bede vi eder alle, at I ville vise os eders Troskab og Manddom, thi med Guds Hjelp haabe vi at det nu skal tage en anden Vending med os. Vi see nu i eders Adfærd, hvad I have at hevne, og hvor uretfærdigt der er handlet mod os. Om Hertug Skule har nok saa udsøgte Folk, bør dog vi og vore Mænd være deres Overmænd i alle Stykker, baade hvad Ret og Adfærd angaar, og desto større Vanære bliver det, hvis vore Uvenner faa nogen Bugt med os." Han sluttede med at gjentage den Fortælling, som Kong Sverre plejede at give til Bedste for at opmuntre sine Mænd før Kampen, nemlig om Bonden, hvis Søn skulde fare i Strid. Fremdeles bad han dem at vogte sig vel for at tage Fejl af sine egne Kammerater og Fienden, og sagde at de skulde bruge Birkebeinernes gamle Tilraab: „frem Kristmænd, Korsmænd, den hellige Kong Olafs Mænd!"

Derpaa rykkede han videre. Da han kom frem om Ekeberg, begyndte det at lysne, saa at man kunde see, hvorledes det stod til i Byen. Alt var tyst og stille der nede, og Kong Haakon begyndte virkelig at blive bange for at Vaarbelgerne havde faaet Nys om hans Komme, og allerede

[1]) Dette maa da have været omtrent ved Kongshavn.

vare borte. Men i det samme kom Skibene roende frem fra Hovedøen, saa at man kunde see dem fra Byen, og strax lød Stormklokken: heraf kunde man skjønne at Vaarbelgerne endnu vare tilstede. Snart fik man ogsaa see megen Tummel og Løben. Vaarbelgerne, der sov hist og her i Husene, stimlede til Kongsgaarden, hvor Hertugen sov, og meldte at der var Ufred paa Færde. Hertugen klædte sig i Hast paa og væbnede sig, og stevnede derpaa op efter Strædet først til Hallvards Kirkegaard, hvor mange Folk strømmede til ham, siden op paa Martestokke, hvor hele Hæren samledes. Man gjettede paa, hvad Hær dette kunde være, som nærmede sig Bryggerne, og de fleste sagde, som sandt var, at det maatte være Knut Jarl og Lendermændene, thi endnu kunde de ikke have mindste Anelse om at Kongen med Hovedhæren nærmede sig fra Landsiden saa godt som i deres Ryg. De tænkte rimeligviis, at han endnu var nordenfjelds mange Dagsrejser borte. Hertugen vilde fylke sin Hær, og afvente Knut Jarls Angreb der, hvor han stod, paa Martestokke. Men Arne Ruva, hans Merkesmand, sagde at det var en Skam, om Jarlen skulde faa Lov til at tage deres Klæder og Heste i Byen. Da sendte Hertugen Olaf af Vigdeild med Arnfinn Thjovssøn og flere Troppehøvdinger hen ad Vestrestræde mod Bryggerne, medens han selv med Hovedstyrken trak sig ned mod St. Hallvards-Kirkegaard, der laa midt i Byen og ved sine høje Mure afgav et temmelig godt Værn [1]); derhos sendte han Hallvard Stod,

[1]) For at forstaa dette, maa man erindre, at Hallvardskirken og Bispegaarden m. m. laa omtrent i Midten af Byen, hvor den fra Øren kommende Hovedgade, Syrastrædet eller Øregaden, ogsaa kaldet søndre Gade f. ovenf. S. 300 (den nu fra Sarsgaarden kommende Vej) der i en Bøjning berørte Geitebro og derfra gik lige mod Nord, afklares af den til Bryggernes Nord-Ende gaaende Biskops-Almenning, eller den østre Deel af den nuværende Strandgade, der var meget kortere end nu omstunder, saasom Søen gik op til lige i Nærheden af den nuværende Ladegaard. Gaden fortsattes vistnok i samme Flugt paa Nordsiden af Biskops-Almenningen lige til Leiran eller Leret ved Nonneseter, samt videre, saa at den, som en Heelhed betragtet, kunde kaldes Langstræti eller Langgaden (se ovenf. S. 302). Men egentlig regnedes disse Gader for tvende, nemlig Vestre (vestra stræti, egentlig nordre) og Østre (eystra stræti, egentlig søndre) idet de begge, hvor de berørte Biskops-Almenningen, svingede mod Øst, den ene paa Nordsiden, den anden paa Sydsiden af St. Hallvards Kirkegaard, og forenede sig længer østligt i de saakaldte „Götur", ↄ: den indhegnede Landevej, der førte til Martestokke; og det lader til at disse Svingninger betragtedes som hine Strædets egentlige Fortsættelser. Tilligemed Biskops-Almenningen beskreve de saaledes en ligebenet Trekant, hvoraf den sidste dannede Grundfladen. Denne Trekants vestligste Deel dannede St. Hallvards-Kirkegaard, omgiven med et Hegn. Paa Nordsiden heraf, ved „Vestrestræde" laa, naar man regner vestenfra, først Bispegaarden med sit Kastell, der stod i Forbindelse med Kirken, dernæst Ghorsbrødre-Gaarden. I den østligere, smalere Deel

en Frænde af Biskop Orm, med en heel Deel Folk hen til Geitebroen for at kaste den af, saa at ingen af de Kongelige skulde komme frem ad den Vej [1]). Selv tog Hertugen sit Sæde nedenfor Chorsbrødregaarden, men lod Arne Ruva med Merket drage videre ad Østre Stræde til Kirkegaardens sydvestlige Hjørne.

Da de Birkebeiner, som fulgte Kongen, fra Bakkeheldet ved Ekeber. saa Fienderne samle sig paa Martestokke, skyndte de sig afsted, med Merkesmanden Thorstein Heimnes i Spidsen [2]). Trods sine Aar stevnede den kjekke Mand saa raskt frem, at Kongen maatte bede ham sagtne Farten, da de, som vare mindre lette paa Foden, havde ondt for at følge ham. Føret var ogsaa meget slemt, thi det var netop 8 Dage efter Sommermaal og al Thelen af Jorden, saa at Birkebeinerne paa den blødlændte Bakke oftere sank ned til Knæs, og de havde neppe faaet en Fod op, førend den anden sank ned. Da man var kommen et Stykke ned af Bakken, kom nogle løbende tilbage til Kongen og sagde at Broen var af. Thorstein Heimnes foreslog da, at de skulde tage Vejen om den anden Bro oppe under Rygenbjergene, men dette fandt Kongen ikke raadeligt, og fortsatte ligefuldt Marschen ned til Geitebroen. Han kom netop i rette Tid til at hindre de Folk, som Hertugen havde affendt for at kaste den af, fra at fuldføre Arbejdet. Da Birkebeinerne nærmede sig, toge de Flugten, skjøndt der endnu kun laa tvende Hovedbjelker tilbage, som 10 Mand gjerne kunde have forsvaret mod en heel Hær. Disse tvende Bjelker vare imidlertid tilstrækkelige til at komme over paa, naar man gik een for en. Kongen lod 11 Mand gaa først, dernæst fulgte Thorstein Heimnes, der ikken, da han ogsaa havde Merket at bære, ej kunde holde Ligevegten paa anden Maade end ved Skridt for Skridt at sætte Spydodden mod den anden Bjelke og støtte sig paa den. Da Kongen kom over mellem Orestræ-

---

af Trekanten, nærmere Toppunktet, var der, som man seer, en smal Gade (Geilar), der førte fra Syd- til Nordsiden, lige ud for Chorsbrødregaarden. Naar nu Olaf af Vigdeild sendtes, som det heder, ud til Vestrestræde mod Bryggerne, drog han først, ligesom Hertugen selv senere, ned ad „Gaderne", dernæst ad Vestrestræde til Biskops-Almenningen. Hertugen selv derimod blev holdende ved Mundingen af „Geilerne" udenfor Chorsbrødregaarden og sendte Arne Ruva til det sydvestlige Hjørne af Kirkegaarden, ned ad Østre Stræde. Overalt maa man erindre, at „Øst" og „Vest" her i daglig Tale egentlig betegner „Syd" og „Nord".

[1]) Man seer heraf, at Biskop Orm maaskee dog har heldt til Hertugens Parti, siden hans Frænde var i Hertugens Tjeneste. Maaskee man og kunde slutte det af den Omstændighed, at Vaarbelgerne havde besat det til Bispegaarden hørende Taarn eller Kastell, skjøndt det ikke er saa usandsynligt at de kunne have gjort dette uden at spørge Biskoppen ad.

[2]) Om Thorstein Heimnes se ovenf. S. 514, 721, 724.

det og Nikolai Kirke, havde han endnu kun 90 Mand hos sig, der neppe fyldte Bredden af Gaden. Thorstein skyndede alligevel paa, for at ikke de fra Bryggerne skulde have den Ære at komme først imod Vaarbelgerne. Men Kongen fandt det dumdristigt at gaa videre, førend alle vare komne over Broen. Dette skede imidlertid snarere end man skulde have formodet, og nu stevnede de op ad Gaden forbi Nikolai Kirke, i fylket Orden. Blandt de Gaarde, man kom forbi, tilhørte en den blandt Anførerne paa Vermelandstoget omtalte Guthorm Erlendssøn [1]), der, som det synes, allerede i længere Tid formedelst Alderdom eller af Sygelighed havde holdt sig i Oslo uden at befatte sig med krigerske Sysler. Ved Synet af Kongen kom han i al Hast ud, i Tøfler, med en Kappe over sig og sagde: „Gud bevare eder Herre, det seer heel farligt ud for eder, thi Vaarbelgerne staa ikke langt her ovenfor med en fylket Hær, og have i Sinde at tage mod eder; Gud give blot at jeg nu var saa rask som da jeg var med eder i Vermeland." Kongen svarede: „hav Guds Tak for din gode Vilje, og gaa ind igjen, der kommer snart Folk til mig allevegne fra." Og de havde ikke gaaet langt, førend Kongens ældste, og nu saa godt som voxne Søn Sigurd [2]) kom med en Skare og forenede sig med ham. Han havde rejst Nat og Dag for at indhente Kongen, der blev meget glad over hans Komme. Derpaa gik de op ad Gaden, hvor Arne Ruva stod med Hertugens Merke og en betydelig Mængde Folk udenfor Asbjørn Kops Gaard [3]), og havde besat Gaden paa Sydsiden af Kirkegaarden; en Deel af Vaarbelgerne stod ogsaa inde paa denne. Førend Fylkingerne tørnede sammen, befalede Kongen Luursvenden at blæse. Han blæste to Gange, men noget vel sagte. Da sagde Kongen: „Bedre blæste din Bikkjehvalp i Vinter paa Bergens Brygger, da du tog Penge derfor af Folk!" Siden blæste han meget bedre. Kongen bød at rykke frem med Merket, og gik

[1]) Se ovenf. S. 684, 698.

[2]) Sigurd var, som man seer, fød før Januar 1225, altsaa var han nu i det mindste over 15 Aar, men kan gjerne, hvad der og er det rimeligste, have været fød tidligere, som f. Ex. omkring 1222 eller 1223.

[3]) Asbjørn Kop var, som vi have seet, Begling i 1204 og de nærmeste paafølgende Aar; i 1218 see vi ham, som de fleste forhenværende Bagler, i Kongens Tjeneste; han var da Sysselmand i Oslo, og nævnes blandt Vidnerne ved Biskop Nikolas's Brev af 1224, Dipl. Norv. I. 7. Paa denne Tid var han vel død, siden han ingensinde nævnes, men hans Gaard vedblev, som sædvanligt, at benævnes efter ham. Gaarden laa, som man tydeligt kan skjønne, lige overfor Sydsiden af Kirken, hvor Østrestrædet under Navn af Østre Stræde svingede mod Nordøst langsmed Kirkegaardsmuren. Ved at besætte Gaden mellem Kirkegaardsmuren og Asbjørns Gaard sperrede Arne saaledes Vejen til Østre Stræde og det Sted, hvor Hertugen havde taget Plads.

selv blandt de forreste, medens der fra begge Sider blev skudt, og de Vaarbelger, som stode paa Kirkegaarden, underholdt en heftig Steenkastning paa Birkebeinerne. De andre, der stode udenfor, vege strax tilbage, da Kongens Merke nærmede sig, og flygtede deels ind paa Kirkegaarden, deels op ad Gaden østenfor den. Men desto tættere blev Steenregnen fra Hine. Den største Masse af Vaarbelgerne stod nu indenfor Kirkegaardsmuren, med Arne Kuva, Vilhjalm af Torge, Alf af Leivastad, og maaskee flere Høvdinger imellem sig. Birkebeinerne forsøgte at storme ind, under Anførsel af Ivar Dyre, Ivar Holm og Thorlaug Bose, men da der var Steen nok at tage til indenfor, kastede og stødte Vaarbelgerne saa heftigt paa dem, at de efter en haard Kamp maatte vige tilbage. Alf af Leivastad kunde dog skjønne, at de seent eller tidligt vilde blive indestængte, og søgte derfor at komme ud af Porten og ned til Elven, men flere satte efter ham, og han blev efter et overordentlig tappert Forsvar fældet nede i Elven. Kong Haakon forfulgte nu de Vaarbelger, som flygtede op østenfor Kirkegaarden; der faldt flere af Vaarbelgerne, nemlig en vis Eystein Sundramm, men kun een af Birkebeinerne, skjønt mange bleve saarede. Kongen søgte at trænge op ad Geilerne eller den smale Vej, der førte over til Chorsbrødregaarden ved den anden Gade. Her stødte han først paa en Afdeling Vaarbelger under Grim paa Sande, og fik atter en haard Dyst at bestaa, da Vaarbelgerne beskøde ham og kastede Stene paa ham, deels fra Kirkegaarden, deels fra Husene og nogle Smidjer, som stode der. Der faldt ved denne Lejlighed en gammel anseet Birkebein, Bjarne Hest, Broderson af Karl svange og Sigurd skjaalge; og mange bleve saarede. Da Kongen endelig havde arbejdet sig gjennem Geilerne og kom frem lige ovenfor Chorsbrødrenes Gaarde, saa han Hertugen selv holde til Hest lige foran sig, omringet af en talrig Skare. Haakons Stilling var farlig nok, thi han havde endnu kun 20 Mand om sig, og Hertugen stod ovenfor med mange Folk, medens Kirkegaardsporten bag ham var fuldt besat af Vaarbelger; derhos stod han og hans faa Folk i en sumpig Fordybning, medens Vaarbelgerne stode oppe paa Broen og Gaden. Men heldigviis benyttede Fienderne sig ikke af Lejligheden. Skjønt Oprørere, eller Tilhængere af en Oprører, betænkte de sig dog paa at lægge Haand paa Kongen, eller kæmpe med ham Ansigt til Ansigt. Uden at ense Faren, bød Kongen sine Mænd at angribe Porten medens han selv med Merket vendte sig mod Hertugen. Denne befalede vel sine Folk at rykke frem. Men Sone Siik, der stod ved Siden af ham, indvendte: „Her kommer jo Kong Haakons eget Merke, og han selv er med!" „Det er det samme," svarede Hertugen, „fremad!" og gav sin Hest af Sporerne. Da greb Sone fat i Tømmerne og holdt Hesten tilbage. Og da Birkebeinerne nu kastede nogle Spyd efter Hertugen, der fløj tæt forbi ham, skjønt uden at

treffe, gav Hertugen sig paa Flugt med alle dem, der vare hos ham. Imidlertid var der kommet flere Folk til Kongen, og han befalede nu Thorstein at sætte efter Hertugen med Merket og Størstedelen af det tilstedeværende Mandskab, medens han selv blev tilbage, da han, som han sagde, ikke vilde forlade Kirkegaardsporten, førend den var indtagen, saa at man ikke behøvede at frygte for et Angreb bagfra. Vaarbelgerne havde imidlertid slaaet Porten i Laas, da de ej længer kunde udholde Anfaldet. Kongen, hvis Skare forsterkedes, først med Gunnar Kongsfrændes, siden Gaut Jonssøns Trop, satte nogle til at angribe Porten, medens han lod Bueskytter begive sig op paa de nærmeste Huse, for at drive dem bort, der bare Vaaben paa Birkebeinerne. Samtidigt kæmpedes der ligesaa heftigt paa Nord- og Vestsiden af Kirkegaarden. Knut Jarl og Lendermændene, der stevnede op fra Bryggerne, mødte ved Mundingen af Vestre-Stræde Olaf af Vigdeild med hans Skare, og her fik Birkebeinerne en saa meget haardere Dyst at bestaa, som en Mængde Vaarbelger havde besat det høje, til Bispegaarden hørende Kastell, der ved en Gang var forbundet med Hallvardskirkens Loft, og fra hvilket de lode en Mængde svære Stene regne ned paa Angriberne. Endelig maatte flere af Vaarbelgerne ogsaa her trække sig ind paa Kirkegaarden, medens Olaf af Vigdeild med sin Trop flygtede op ad Martestokke til nordenfor Kirkegaarden, og Arnfinn Thjovssøn tyede til Nonneklostret, hvor han søgte Beskyttelse i Kirken. De fleste, saavel af den ene som af den anden Afdeling, stevnede dog op ad Gaderne [1]), og derved samlede der sig efterhaanden saa mange Folk om Hertugen, at Thorstein Heimnes, der skulde forfølge ham, ikke troede sig mandsterk nok, men sendte Aasulf Stryk ned til Kongen for at bede om Forsterkning. Kongen sendte Gaut Jonssøn, der netop kom op i Gaderne samtidigt med Olaf af Vigdeild fra Vestre Stræde, og denne kunde ikke frelse sig anderledes end ved at styrte ind i Laurentii Kirke [2]) med sine Mænd, af hvilke flere endog dræbtes udenfor Kirkegaarden. Gaut spurgte ham om han ønskede Grid. Da Olaf svarede Ja, raadede Gaut ham til at holde sig i Kirken. Hertugen standsede oppe paa Martestokke, hvor saa mange Folk samlede sig til ham, at han i Førstningen tænkte paa at sætte sig til Modværge. Men da han saa Gaut Jonssøn komme og Thorsteins Skare idelig at voxe, tabte han Modet, og flygtede op ad Landet med de Folk, han havde hos sig, hvoriblandt Lendermændene Baard Varg, Baard bratte, Erling Ljodhorn og Vesete litle, den sidste

---

[1]) Ved „Gaderne" forstodes, som sagt, ikke hvad vi nu kalde „Gader", men den indhegnede Landevej, der over Martestokke førte videre op i Bygden.

[2]) Denne Kirke med tilhørende Hospital maa altsaa have ligget i Strøget mellem den nuværende Bispegaard og Galgebjerget.

var bleven saaret, hans Broder Algaute med mange Baarbelger vare faldne oppe i Gaderne.

Medens Gaut Jonssøn og Thorstein Heimnes fordreve Hertugen fra Martestokke, kom der saa mange Folk fra Skibene til Hallvards Kirkegaard, at de aldeles fik omringet den, saa at de Baarbelger, som vare derinde, ej kunde komme ud. Heller ikke kunde nogen komme ind, saa vel havde de sperret Portene paa Indsiden. Da Kongen havde ordnet Angrebet paa sin Side, gik han ind i Chorsbrødregaarden og derfra i den tilstødende Prædikebrødre- eller Dominikanerkloster-Gaard, sandsynligvis for ad denne Gjenvej, hvor han var mindre udsat for de fiendtlige Vaaben, at komme hen til Knut Jarl og de øvrige, der bestormede Kirkegaarden fra Vestsiden [1]. Han maatte dog, for at komme fra den ene Gaard til den anden, først lade en sterk Skidgard, der skilte imellem dem, bryde ned ved Reb. Den faldt med meget Brag, og Birkebeinerne satte med det samme i et Raab; da Baarbelgerne hørte det, bleve de forskrækkede og løb fra alle Portene. Heraf benyttede Birkebeinerne sig strax til at bryde ind paa den østlige Side, og der anrettedes nu et stort Blodbad paa Baarbelgerne, som forsvarede sig med den største Haardnakkethed. Lendermanden Villjam af Torge befandt sig nær ved den søndre Port, da Ivar Tyr, en af Birkebeinernes Anførere, raabte til ham, om han vilde have Grid. „Endnu er det ikke saa vist, hvo af os der har at raade for Griden,“ svarede Villjam og gav med det samme Ivar et vældigt Steenkast paa Kinden. „Siden du endelig vælger det værste, kan du have det saa godt,“ sagde Ivar, og lod Villjam hugge ned. Men Sagen var den, at Villjam allerede havde mistet den ene Arm, og derfor ikke skjøttede om at leve. Forbitrelsen paa begge Sider var saa stor, at skjønt Birkebeinerne gjenkjendte mange Venner og Frænder blandt Baarbelgerne, negtede de flere af dem Grid, skjønt de bade derom, og flere af Baarbelgerne vilde heller ikke modtage den, skjønt den blev tilbuden. Mængden af Baarbelgerne paa denne Side søgte nu at komme ind i Kirken, og stormede saa voldsomt mod den søndre Dør, at de selv stoppede Indgangen; her faldt de derfor saa tæt, at de laa tre eller fire Mand højt ovenpaa hinanden. Til samme Tid lykkedes det omsider Knut Jarl og de Birkebeiner, der angrebe fra Vestsiden, at bryde ind paa Kirkegaarden fra den Kant. De Baarbelger, der her

---

[1]) Det maa nemlig ansees vist, at Prædikernes Huus og Kirke begge have vendt med den vestre Ende ud mod Vestre-Stræde, nordenfor Biskopsgaarden, indsluttende et Gaardsrum, der strakte sig nordenfor denne indtil det stødte til Gaardsrummet ved Chorsbrødrenes Huse, der, som vi kunne skjønne, laa østenfor Biskopsgaarden, lige for de „Geiler“, der fra Østre Stræde førte østenom Kirkegaarden til Vestre Stræde. Om Prædikerne eller Dominikanerne vil der i det følgende blive talt.

fandt sig i Bispoppens Kastell, vilde flygte ind i Kirken ad den Gang, som forbandt Kastellet med Kirkens Loft. Men Birkebeinerne fik Bjelkerne, der støttede Gangen, halede bort ved sterke Reb, saa Gangen styrtede ned og saavel de, der befandt sig der oppe, som de, der stode nedenunder, bleve knuste. Blandt dem var en af Hertugens Hirdmænd, Haakon Lauk. Arne Ruva, Hertugens Merkesmand, slap vel ikke ind i Kirken, men fik alligevel Grid.

Da Sejren saaledes var vunden, og Kongen saa, at de endnu levende Vaarbelger, som ej havde faaet Grid, vare komne ind i Kirken, forlod han Kirkegaarden, og kastede sig paa en Hest, for at sætte efter Hertugen [1]). Hans Mænd gjorde det samme, for saa vidt de i Hast kunde skaffe sig Heste, men flere maatte løbe til Fods, saa trætte de end vare. Da han kom op i Gaderne, havde han 360 Mand hos sig; han havde da, fortælles der, et Sverd ved Siden, og et andet, ganske blodigt, der havde tilhørt en af Vaarbelgerne, i Haanden. De rede op ad Landevejen omtrent en halv Miil, og indhentede vel nogle Folk, der strax fik Grid, men traf ingen Heste, hvilke dog vare nødvendige, hvis man skulde tænke paa at indhente de Flygtende. Han lod derfor gjøre holdt, og talte saaledes til sine Mænd. „Hvis min Svigerfader Skule har redet denne Vej, da har han vist ogsaa sørget for, at vi ikke finde Heste, og de vi have, ere allerede udmattede. Han og hans Følge har vist ogsaa allerede faaet saa langt Forspring, at vi hverken faa dem at høre eller see. I Byen derimod ere Vaarbelgerne, som I vide, komne ind i Kirkerne, men jeg er alligevel meget bange for, at dette ikke tilstrækkeligt vil kunne sikre dem, mod hvilke vore Folk ere mest forbitrede, og dog vilde jeg ikke for nogen Priis at Kirkefreden skulde krænkes. Vi ville derfor vende tilbage til Byen og see til, at vor Sejr ikke bliver misbrugt. Mellem mig og min Svigerfader faar det da siden gaa, som Gud bestemmer." Saaledes vendte man da tilbage til Byen. Endnu var ingen Ulykke skeet. Vaarbelgerne havde stillet saa meget op mod Kirkedøren indenfor, at den ej lod sig opbryde, og Birkebeinerne havde ligeledes udenfor sperret den saaledes med Bjelker, at ingen kunde komme ud. Kongens første Gang var til Biskoppen, for at faa hans Absolution for sig og sine Mænd, sandsynligviis fordi de havde seet sig nødsagede til at krænke Kirkegaards-Freden. Skjønt Biskoppen, som man næsten skulde formode, heldede til Skules Parti, negtede han dog ikke Absolutionen, og lod siden Kongen og hans Mænd beverte efter Dagens Anstrengelser. Ved denne Lejlighed, fortælles der, sad Thorstein Heimnes, Kongens Merkesmand, ved Siden af den fangne Arne Ruva,

---

[1]) Der siges udtrykkeligt at den Hest, Kongen red paa, var sort, saa nøje opbevarede man enhver enkelt Omstændighed ved dette merkelige Slag.

Hertugens Merkesmand, og Kongen var lige saa venlig mod Arne, som om han altid havde fulgt ham; og saa barsk Kongen tidligere paa Dagen var mod sine Uvenner, saa miskundelig var han siden i at give alle dem Grid, der gave sig i hans Vold. Da Valen blev ransaget, fandt man alene 70 Lig foran Kirkedøren; det hele Antal af de Faldne ansloges til over 360 Mand, hvilket for Stridskræfter neppe større end 1200 Mand paa hver Side ikke er ubetydeligt. Blandt de faldne vare flere ansete Mænd fra Throndhjem, nemlig Baard Gardbrjot af Gudrekstad, Thorstein Kugads Søn, Peter, Systersøn af Ivar Bollesøn, Villjam af Torge, Grim af Sand. Dagen efter (Søndag den 22de April) holdt Kongen Thing ude i Kirkegaarden, og bekjendtgjorde, at alle de Vaarbelger, der vare inde i Kirkerne, skulde have Grid, hvorefter Birkebeinerne gik til Kirkerne og opsøgte sig hver sin Ven eller Bekjendt. De fangne Vaarbelger fordeeltes siden efter Kongens Bestemmelse paa de enkelte Sveiter eller Troppeafdelinger ¹).

145. Hertug Skules Flugt gjennem Oplandene til Throndhjem.

Hertug Skule flygtede om Lørdagen, ledsaget af sin Hird og de oven nævnte Lendermænd, op paa Raumarike, hvor han ej standsede førend han kom til Hov ²), hos sin Ven, Lagmanden Aamunde Remba. Der fik han sig noget Mad, og fortsatte saa Reisen til Eidsvold, samt videre til Mjolge ³), hvor han tilbragte Natten. Søndagen drog han op paa Hedemarken og ud til Helge-Øen, hvor han forefandt sin Søn Peter. Efter et lidet Ophold der begav han sig over til Ullinshov ⁴), hvor han raad-

¹) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 228—237.

²) Hov er, som ovenfor nævnt, det nuværende Hou eller Houg ved Hovin Kirke, forbi hvilke Landevejen til Eidsvold dengang gik.

³) Beliggenheden af dette Sted kjendes ej. Munthe (Aalls Snorre Sturlesøn III. S. 317), formoder at Navnet er fejlskrevet for „Minne", men da man i alle Haandskrifter, saavel som hos Peter Clausson, finder „Molde", „Molge", „Mjolge", kan man ikke vel antage det. Vist er det imidlertid, at Stedet ej kan være at søge, langt fra Minne, thi selv hid bliver Dagsreisen lang nok fra Oslo, og fra Kl. 10 Formiddag, da Slaget sandsynligviis endte, især i det værste Uføre; hvortil og kommer, at Vejen ikke som nu gik fra Threstad over Risebro, men om Hovins og Rannestads Kirker, en betydelig Omvej.

⁴) Dette Sted kan, som man lettelig indseer, ej være Ullinshov eller Ullensaker paa Raumarike, hvilket Hertugen forlængst var kommen forbi, men det maa være at søge etsteds i Nes eller snarere Vangs eller Stange Sogn, hvor der er Tale om at drage derfra over til Østerdalen. Munthe (Aalls Snorre

flog med sit Følge, der endnu neppe udgjorde 130 Mand, hvad man skulde gribe til. Vesete litle og Thorgils Glydra raadede Hertugen til at drage til Østerdalen, og derfra til Vermeland og Marker, hvor de hørte hjemme. De kunde, sagde de, indestaa ham for, at han ikke havde været der i fjorten Dage, førend de skulde have skaffet ham lige saa mange Folk, som han havde før Slaget i Oslo. Men Erling Ljodhorn, Baard Bratte og de øvrige Thrønder sagde at de ej vare tjente med at vanke om i Fjeld og Skov: det var bedre at drage til Throndhjem og skaffe sig Skibe, thi det var dog Nordmændenes rette Maade at føre Krig paa. Dette Raad blev fulgt, men Thorgils og Vesete toge deraf Anledning til at stille sig fra Følget og rejse hjem med sine Folk, saa at Hertugen, da han fortsatte Toget op ad Gudbrandsdalen, ikke havde flere end 90 Mand. Da han kom til Ringebu, fik han høre, at en Skare Birkebeiner under Agmund Krøkedans, Odd Erikssøn og Erik Topp havde lagt sig i Vejen for ham og besat Broen over Frya ved Forr [1]). Hertugen standsede paa en liden Gaard nær ved Broen, men sendte sine Mænd forud, og lode dem støde i Lurene som de bedst kunde; Birkebeinerne, som troede at der kom en heel Mængde Fiender dragende, vege noget til Side, og i det samme red Hertugen over Broen med sit Følge. Sone Siik bar fremdeles Merket. Saa snart de vare komne over, søgte imidlertid Birkebeinerne at standse

---

III. S. 317) antager, siden Navnet i en Codex skrives Ullinsaker, at det er Ringsaker; men dette ligger aabenbart for nordligt. Sandsynligviis vilde vel Folk, nøje kjendte i Egnen, kunne paavise Stedet.

[1]) Denne Bro, der i Sagaen ikke nærmere betegnes, har man hidtil antaget for at være Tromsebroen i Fodvang, en Fjerdingvej nordenfor Losnes. Men dette kan ikke være rigtigt, thi deels heder det udtrykkeligt, at Hertugen allerede var kommen ind i Ringebu, førend han fik høre om Birkebeinerne — og Tromsebroen ligger kun paa Grændsen af Ringebu —; deels maa man ansee det usandsynligt, at Baarbelgerne skulde have slæbt den haardt saarede Asvard med sig næsten hele tre Mile og ikke fundet nogen Gaard at efterlade ham paa, førend de kom til Steig, medens Steig derimod kun ligger en halv Miils Vej fra Frya-Broen. Endelig er det af Fortællingens hele Gang klart, at her kun er Tale om en eneste Dag, saaledes nemlig at Birkebeinerne om Natten maa have besat Broen i Nærheden af den Gaard, hvor Hertugen overnattede, at Kampen fandt Sted tidligt om Morgenen, og at de i Løbet af Dagen forfulgte Hertugen lige til Fjeldet, det vil sige omtrent til Thofte, hvorfra Vejen i de Tider tog lige til Fjelds. Men allerede fra Forr, en Miils Vej fra Elstad, er der over 7 Mile, hvilke vanskeligt nok kunde tilbagelægges, inden det begyndte at blive mørkt og al Forfølgelse maatte ophøre, end sige at det skulde være muligt, inden den Tid at tilbagelægge henved 9 Mile fra Tromsebroen. Den Gaard, paa hvilken Hertugen overnattede strax før Kampen ved Forrbroen, var altsaa rimeligviis Kaarstad; den følgende Nat laa han vel paa Thofte, og sendte derfra Sigurd Hiit over Fjeldet, hvorefter han selv overnattede paa Bang i Opdal.

dem, men mistede tvende Mænd, Ivar Hjalmhuus og Bjørn af Hov, begge kongelige Hirdmænd, og Hertugen, der havde en god Brynje og stærk Vaabentrøje, red lige ind paa dem, saa at de maatte trække sig op i Fjeldliden. Dog udsatte han sig herved for meget; over tyve af dem skøde paa een Gang efter ham, saa at hans Skjold ganske blev besat af Pile, hans hvide Hest, ved Navn Fot, styrtede under ham, truffen af tre Brodde, der stode ind lige til Nørbaandene, og han selv fik et Broddskud gjennem Benet ved Anklen. Paa denne Maade slap Vaarbelgerne over Broen. Asvard Harm, en af Hertugens Mænd, vilde plyndre den dødeligt saarede Ivar Hjalmhuus, da i det samme Peter Skulessøns Merkesvend Arne Laage kom til, og vilde give Ivar hans sidste Rest; men Hugget traf Asvards Arm, saa at den næsten gik af, og da dette Saar gjorde det umuligt at føre ham stort videre, maatte Vaarbelgerne lade ham blive tilbage paa Steig, hvor de forfølgende Birkebeiner siden dræbte ham. Hertugen fik sig en god Hest i den dræbtes Sted [1]), og fortsatte uden videre Hinder Rejsen nordefter. Birkebeinerne forfulgte ham ikke længer end til Fjeldet. Fra Fjeldet sendte Hertugen endeel Folk i Forvejen under Sigurd Hiit og Bruse Dytt: de fandt i Opdal en kongelig Hirdmand ved Navn Halldor og dræbte ham. Siden kom Hertugen selv, og overnattede paa Berg; derfra drog han den følgende Dag videre. Men da han kom til Nidaros, hvilket vel kunde være mod Slutningen af Maaneden, sporede han en stor Forandring i Almuens Stemning imod ham. Deels harmedes mange over at de for hans Skyld havde mistet Venner og Frænder i Oslo, deels havde man under Kongens sidste Ophold erfaret den rette Sammenhæng med meget af det, Hertugens Mænd havde forebragt paa Ørethinget [2]) og man kunde skjønne, at man for en stor Deel var ført bag Lyset. Dette maatte nødvendigviis sætte ondt Blod, hvortil ogsaa kom at de fleste nu ansaa hans Sag haabløst fortabt, og ikke vilde udsætte sig for Ubehageligheder ved at føre Krig mod Kongen for hans Skyld. Han mødte saaledes overalt mørke Ansigter, følte sig forladt og blev mismodig. Han holdt Bord i den saakaldte Breidestue i Kongsgaarden, men talte kun lidet

[1]) Denne Hest, der skal have været bruun af Farve, hed, siges der, Gautstav (d. e. Gøtstav, Gustav): et Tegn paa, at den har været en af de for sin Raskhed i hine Tider bekjendte vestgøtiske Heste.

[2]) Hertil hørte vel og Skules Klage over at Kongen vilde fratage ham hans Tredjedeel af Riget, hvilket kun vel bestod deri at Kongen, da den nye Overeenskomst traadte i Kraft, har ladet bekjendtgjøre i Throndelagen, at der fra nu af ej skulde svares Afgifter udelukkende til Hertugen, men fra de to Tredjedele af hver Syssel til Kongen, samt af Hertugens Part ej mere end af Kongens. Det er ikke usandsynligt, at Hertugens Mænd have søgt at fremstille dette for Almuen, som om Kongen berøvede Hertugen hans Len.

med Folk, og holdt sig den meste Tid paa sine Værelser. Tre Aftener viste han sig i Kors- eller Mykle-Gildet [1]), men var heelt ordknap; heller ikke var der mange, som havde Lyst til at give sig af med ham. Hans Venner forestillede ham, at han var uforsigtig, og ikke tog sig nok i Agt. Han meente, at det havde ingen Nød: der skulde ikke saa kort Tid for Birkebeinerne til at drage heelt fra Viken til Throndhjem. De sagde at Kongen dog havde tilbagelagt Vejen fra Throndhjem til Oslo i kortere Tid, end man skulde have troet muligt, og saadant kunde vel skee igjen. Derved udrettede de saa meget, at en Skude blev sendt ud paa Fjorden for at holde Udkig, ligesom ogsaa Broen over Elven blev afkastet, for at hindre Overfald fra den Kant. Men dette var ogsaa alt hvad der blev gjort, og det blev til ingen Nytte, ja snarere til Skade, som det strax skal vises [2]).

146. Hertug Skules Fald.

Syv Dage efter Slaget, altsaa den 28de April, udsendte Kongen, der under hele denne Krig udviklede en beundringsværdig Raskhed og Handlekraft, 15 Skuder under Aasulf paa Austraat, Ivar Peterssøn, Arne Blakk, Klemet af Holm, Olaf Kidlingsmule og Baard Groessøn, med den Befaling, at de skulde drage lige til Throndhjem og see hvorledes Sagerne der stode. Der tales ikke om, at han udtrykkeligt bød dem at overfalde Hertugen, hvis de fandt ham, men dette faldt vel af sig selv. Desuden var Aasulf, skjønt Hertugens Frænde og forhenværende Ven, nu hans bitreste Fiende, som man nok kunde vide, aldrig vilde lade nogen Lejlighed til at hevne sig paa ham gaa tabt, og af denne Aarsag var det vel og, at Kongen netop udsaa ham til at føre Overbefalingen paa Toget. Noget efter forlod Kongen selv Viken, kom Christi Himmelfartsdag (24de Mai) til Salbjarnasund, og Søndagen derefter til Bergen, hvor han tilbragte Sommeren. Imidlertid var Hertugens Skjebne afgjort og Kampen aldeles bragt til Ende. Mandag Morgen i Gangdagene, d. 21de Mai, ankom Aasulf med sine 15 Skuder til Nidaros, aldeles uventet. Klemet af Holm lagde til ved Baklandet med 2 Skuder, Aasulf med de øvrige 13 ved Bryggerne. Skule vaagnede ikke, førend han hørte Stormklokken ringe. Han saavel som de øvrige, der laa i Gaarden, fore strax op, klædte sig paa, og greb sine Vaaben; derhos sendte han sine Svende ud i Byen for at befale Vaarbelgerne og hvem andre de traf, at samles hos ham oppe i Kongsgaarden, for der at møde Birkebeinernes Angreb.

---

[1]) Han har saaledes, som man seer, været Medlem af dette.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 238.

Men ingen adlød Opraabet, skjønt Svendene to Gange bleve udsendte. Sidste Gang, da de kom tilbage, sagde de at alle holdt paa at løbe ind i Kirkerne. Her var altsaa ingen Hjelp at vente. Enhver tænkte kun paa at frelse sig selv. Raadvild og haandfalden spurgte Hertugen dem, som vare om ham, hvad man skulde finde paa. Her vare gode Raad dyre, thi Broen over Elven var afkastet, og andetsteds, end hen ad Elgesæterkanten til, var det neppe muligt at undkomme. Da befindede man sig om at der stod en Skude paa Land i Kongsgaarden; paa den foreslog man Hertugen at sætte over til den anden Side og derefter søge Skjul, hvis han ikke heller strax vilde frelse sig ind i Christkirken. Han valgte det første, lod Skuden sætte i Vandet, og begav sig ombord, idet han tillige lod sin Søn Peter, der med nogle Folk befandt sig ovenfor Kongsgaarden, kalde, for at han kunde blive med. Peter foretrak at løbe ind i Christkirken, saavel som Lendermanden Baard Bratte, der følte sig for tung paa Foden til at gaa, men en Deel af deres Følge gik ombord. Hertugen landede ved Skellinghellen, og befalede sine Mænd gaa op til Erlendshaug [1]) for at slaa de Birkebeiner tilbage, der havde landet ved Bakke. Men ingen lod, som han hørte det, og enhver skyndte sig som han bedst kunde op ad Bakkerne og ind i Skoven. Peter, Hertugens Søn, begav sig imidlertid fra Christkirken over til Prædiker- eller Dominikaner-Kirken; Munkene tilbøde ham at blive der, og sagde at de nok skulde sørge for at han ej kom til Skade. Men han stolede ikke ret derpaa, og løb, ledsaget af 4 Svende, til Biskopsgaarden, hvor de fik fat paa en Baad og roede over til øvre Elgeseter. Der løb Peter ind i en Bygning, hvor nogle Kvinder vare ifærd med at bage: han fik nogle daarlige Klæder kastet over sig, og krøb i Skjul. Da Birkebeinerne kom op i Byen og ransagede, vare de fleste Vaarbelger, der ej havde taget Flugten, allerede komne ind i Kirkerne [2]). Men de fik Nys om, hvorhen Peter havde taget Veien, og satte strax over Elven til øvre Elgeseter [3]), hvor de sendte en vis Jon Kat ind i Bagstehuset. Han kom ud med den Besked, at Peter virkelig var der inde. Den ulykkelige unge Mand blev strax hentet ud og dræbt. Han beskrives som temmelig høj af Væxt og før, mere lig sin mødrene

[1]) Erlendshaug er, som tidligere bemerket, omtrent den samme Høide, hvor Christianssteens Fæstning nu staar.

[2]) Der nævnes udtrykkeligt, at Baard Varg, der oftere er omtalt, flygtede ind i Korskirken. Denne laa strax nordenfor Kongsgaarden.

[3]) Det kan altsaa ikke have været det egentlige Kloster, hvortil Peter flygtede: thi dette vilde ikke have været kaldet „Øvre Elgeseter". Sandsynligvis var det Klosterets Bugaard. Klosteret antages at have ligget der, hvor „Klosterdalen" nu ligger.

St, end sine Fædrenefrænder, vel begavet, en god Klerk [1]) og gudfrygtig [2]), nen, efter hvad Saarbelgerne troede at finde, ikke synderlig krigersk. Sand- ynligviis havde han faaet en gejstlig Opdragelse. Med hans saakaldte Gud- rygtighed synes det ellers, efter hans Ferd i Christkirken ved Faderens Hyl- ing at dømme, ej at kunne have været saa særdeles bevendt, og den har el mest bestaaet i Overholdelse af de udvortes Former. Hans Lig blev aaret til Graven, sandsynligviis ved Elgeseter, hvorefter Birkebeinerne tter begave sig til Byen, og sendte Folk ud til alle Kanter, for at omme paa Spor efter Hertugen og hans Mænd. De lod holde Vagt undt omkring Skoven.

Hertugen tilbragte hele tvende Dage og Nætter (Mandag og Tirs- ag) i Skoven. De Mænd, der vare hos ham, listede sig efterhaanden ort, og af dem, han selv udsendte, kom næsten ingen tilbage. Erling Ljod- orn slap over til Tuteroen, hvor han lod sig indklæde som Munk. Imid- ertid havde det dog lykkets Hertugen at underholde nogen Forbindelse med ans Venner, Brødrene i Elgeseter, der gjorde sig al mulig Umag for t frelse ham. Da de om Onsdagen, den tredie af Gangdagene, skulde olde den foreskrevne Procession rundt om paa Markerne, lode de Her- ugen og hans Mænd tilstille Chorkaaber, for at de, iførte dem, kunde lutte sig til Processionen, og ubemerket komme ind i Klostret med den vrige Skare af Gejstlige. Denne List lykkedes, for saa vidt Hertugen g hans Mænd virkelig kom i god Behold til Klostret. Man bragte dem rax i Sikkerhed oppe i Kirketaarnet, gav dem Mad og Drikke, som e ej havde smagt paa to Dage, og beredte Hertugen et Leje, da han var eget udmattet. Men det var dog kommet til Birkebeinernes Kundskab, t nogle i Chorkaaber forklædte Mænd havde været i Følge med Kanni- erne fra Skoven, og da de skjønnede at dette neppe kunde være andre nd Hertugen og hans Folk, grebe de strax til Vaaben, satte Ild paa Ilden og droge mod Klostret. Ved Efterretningen herom begav Erkebiskop Sigurd sig strax over til Elgeseter, ledsaget af mange Gejstlige, Byfolk g Kjøbmænd, og forbød Birkebeinerne paa det strengeligste at angribe Klostret eller øve nogen Ufred. Men Hertugens Mænd havde været ube- ndige nok til, saa snart Birkebeinerne nærmede sig, at skyde paa dem, og et endog meget heftigt. Nogen Eftergivenhed fra de forbitrede Bir- ebeiners Side var derfor ej at vente, og de svarede Erkebiskoppen, som undt kunde være, at den Besætning, Klostret nu havde faaet, gjorde det odvendigt at øve Ufred, hvad enten det tyktes dem vel eller ilde. Er-

---

[1]) Dette vil sige at han var ret vel forfaren i boglig Lærdom.

[2]) I Sagaen staar „trúmaðr", d. e. „en Troens Mand".

kebiskoppen bød dem Penge, hvis de vilde skaane Hertugen og tilstaa ham Grid for at begive sig til Kongen. De vilde ikke, uden paa den Betingelse, at han satte hele St. Olafs Helligdom i Pant til at indestaa for at Hertugens Løfter ikke bleve brudte [1]). Men nogle agtede i deres Hidsighed ej engang paa Erkebiskoppens Ord, og satte Ild paa Klostret. Andre forsøgte vel at slukke, men Ilden greb om sig. Da Hertugen merkede dette, bød han sine Mænd at gaa ud. Selv gik han, som det synes, først, fattet i sin Skjebne. Han holdt et Skjold for Ansigtet, og sagde kun: „hugg mig ikke i Ansigtet, thi det plejer man ikke gjøre ved Høvdinger." Birkebeinerne fældte ham og alle dem, der gik ud med ham, sandsynligviis de samme, der havde holdt ud med ham i Skoven, nemlig Sone Siik, Eystein Orre, Asuld Dyntil, Hallkell paa Rygin, Hallvard Koll, Bruse Dytt og Arne Rajall. Mester Berg, hans Sekretær, blev haardt saaret, men kom sig igjen. Saa snart Hertugen var falden, vilde Birkebeinerne slukke Ilden, men forgjeves. Hele Klostret brandt ned (24 Mai 1240).

Hertugens Lig blev baaret paa et Skjold til Byen, klædt og henlagt i Nikolai-Kirke paa Kongsgaarden. Morgenen efter henvendte Aasulf og de øvrige Birkebeiner-Høvdinger sig til Erkebiskoppen om Absolution for den Overlast, Klostret tildeels mod deres Vilje havde lidt. Men det holdt haardt for dem at faa den, og de fik den kun midlertidigt, indtil de havde talt med Kongen og erfaret hvad han vilde foretage i denne vanskelige Sag. Det endelige Udfald er ikke bekjendt, men man maa vel antage, at de ej ere slupne derfra uden betydelige Bøder og Gaver til Kirken, hvilke dog vel Kongen, i hvis Interesse Ulykken var skeet, har udredet en god Deel. Siden gik Hertugens Begravelse for sig med al sømmelig Pragt. Han blev begraven i Christkirken paa Sydsiden af Choret, nedenunder det Sted i Steenveggen, hvor han selv havde ladet sin Broder Kong Inges Lig begrave. Erkebiskoppen, alle Chorsbrødrene og mange andre Gejstlige, de fleste af Bymændene, ja endog mange Birkebeiner fulgte ham [2]).

Hertug Skule var, da han faldt, kun 51 Aar gammel [3]), altsaa

---

[1]) Det skulde næsten synes, som om dette blev sagt ironisk, forbi man var vant til at Hertugen brød sine Løfter. Thi man kan neppe antage det for Birkebeinernes Alvor, at Erkebiskoppen skulde kunne pantsætte St. Olafs Helligdom.

[2]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 239—242. Hertugens Død omtales ogsaa i de danske Annaler for Nykloster og i Detmars lybekske Chronica.

[3]) Dette angive alle Codices, paa een nær, der gjør ham ved hans Død til 5. Aar gammel, hvilket umulig kan være rigtigt, da han i saa Fald maatte være fød 1187; og dette lader sig ej tænke, da Baard, hans Fader, først i Begyndningen af 1184 blev gift med Sverres Søster Cecilie, og efter hendes Død med sin anden Hustru Ragnhild havde tre Sønner, forend hun fødte Skule.

endnu i sin fulde Manddomskraft og kunde, hvis han ikke ved egen Brøde havde bevirket sit Fald, endnu have levet mange Aar med Hæder og Berømmelse. Thi han besad herlige, saavel Sjæls-, som Legems-Evner. Han havde et behageligt Væsen, var fin og venlig i Omgang, talte godt for sig, og udmerkede sig især ved sin Veltalenhed til Thinge, ligesom mange Omstændigheder tyde hen paa, at han besad en for sin Tid ej ubetydelig Dannelse, og interesserede sig varmt for videnskabelige Sysler. Mod sine Mænd var han overvættes gavmild og hjelpsom, søgte paa alle Maader at gjøre deres Lykke, ved Forfremmelser, gode Giftermaal, o. a. d., saa at han var særdeles afholdt af alle sine Omgivelser. Om hans Hengivenhed for Kirken og Gejstligheden, hvorom især Stiftelsen af Reins Kloster kan vidne, og som, hvorvel den for en Deel skyldes politiske Hensyn, dog til en vis Grad maa have været oprigtig, er der oftere talt i det Foregaaende. Kort at sige, han besad, som Sagaen udtrykker sig, mange Egenskaber, der pryde en god Høvding, og var ikke det sidste ulykkelige Aar kommet, kunde man have sagt, at der aldrig udenfor selve Kongestammen var født nogen Mand i Norge med bedre Evner end han. Men han manglede den dybere moralske Følelse, der kunde holde Ærgjerrigheden og Herskelysten tilbørlig Modvegt. Han manglede — hvad der staar i nøje Forbindelse hermed — med al sin personlige Dygtighed og Kjekhed sandt Mandsmod og Hjerte. Deraf hans Vankelmodighed, hans Mangel paa Redelighed, hans Usikkerhed og Ubestemthed, naar det gjaldt at fatte en Beslutning; og i Bevidstheden om sin Uredelighed og Upaalidelighed følte han sig derfor ogsaa, som man tydeligt kan see, ofte forlegen og ængstlig lige overfor den ærlige, oprigtige, men kloge og forstandige Konge, der gjennemskuede ham, og derfor, skjønt neppe begavet med en saa fremragende Personlighed, altid kom til at udøve en aandelig Overlegenhed over ham, hvilken Hertugen maatte føle som en trykkende Byrde, og som derfor vel og især bidrog til at gjøre ham Kongen forhadt, og ethvert første Møde med ham efter en længere Fraværelse ubehageligt. For øvrigt er det, som vi allerede ovenfor have ytret, meget at beklage, at vi ej besidde en særskilt Saga om Hertugen, ligesom vi besidde den om Kongen, eller at ikke Kongens Saga ogsaa fuldstændigt omhandler Hertugens Bedrifter; ej alene fordi vi derved savne Beretninger om alle de, vistnok heel merkelige, Begivenheder, der foregik i Thrøndelagen m. m., medens Skule herskede der saa godt som uafhængigt, men ogsaa fordi vi af Kongens Saga for det meste kun lære Skule at kjende i hans Forhold til ham, altsaa fra hans mindst priisværdige Side, medens en Fremstilling af Skules Virksomhed i andre Retninger upaatvivleligt vilde have ladet ham fremtræde i et elskværdigere Lys, og givet os flere forsonende Beviser og Exempler paa de Dyder, som Sagaen i sin Slutnings-Skildring tillægger ham, men hvortil der i

de foregaaende Skildringer af hans Færd ej findes, og ej kan findes synderlige Spor, saa at denne Ros dog ikke ret kan trænge ind i Bevidstheden, og det Total-Indtryk, vi have af hans Digten og Tragten, lysfuldt bliver saa uhyggeligt, at vi maaskee endog fristes til at bedømme ham alt for strengt, og til at underskyde endog flere af hans uskyldige Handlinger slette Bevæggrunde.

Skule beskrives som høj og smal af Væxt, med smukt, lysebrunt Haar, et langagtigt, lysladent Ansigt, og fagre Øjne. Hans Hustru Fru Ragnhild [1]), og tvende Døtre med hende, Dronning Margrete og Jomfru Ragnrid, eller Ragndid, overlevede ham; den tredie Datter, Ingerid, der egtede Knut Jarl, var, som ovenfor omtalt, allerede død. I sit Egteskab havde han ingen Søn [2]); hans uegte Søn Peter blev, som nys nævnt,

---

[1]) Det er allerede ovenfor, S. 219, omtalt at Ragnhild sandsynligviis har hørt til Arnunge-Ætten. I Sagaen nævnes ikke hendes Herkomst, aabenbart af den Grund at den forudsættes som bekjendt. Man kan derfor nu alene gjøre sig frem ved Besvarelsen af dette, med Hensyn til Skules Familieforbindelser ikke uvigtige, Spørgsmaal. Naar vi nu erfare af Arnmødlingetallet i Fagrsk. Cap. 215, at Nikolas Kuvung i Giske († 1217) havde Børnene Paal Flida og Ragnhild, bliver det mere end rimeligt, at denne Ragnhild er Skules Hustru. Hendes Faders Levetid passer netop til, at hun kunde være gift med Skule og Moder til den c. 1210 fødde Dronning Margrete. Vi se hendes Broder Paal Flida som en af Skules aller ivrigste Tilhængere og nærmeste Raadgivere; Paals Søn, Peter i Giske, optræder ogsaa en Tid lang som Skules Tilhænger, senere finde vi ham som Kongens Lendermand, vel at merke, efterat Skule i den Tid, der ligger imellem, og i hvilken Peter ej omtales, havde vedgaaet sin Forbindelse med Andres Skjaldarbands Hustru og erkjendt sin Søn med hende: et Forhold, hvorved hans retmæssige Hustru og hendes Frænder nødvendigviis maatte krænkes, og som netop, naar Forudsætningen af at Peter i Giske var hendes Brodersøn, aller bedst forklares, hvorfor han forlod Jarlens Tjeneste og gik over til Kongen, rimeligviis Haakarlehøsten 1233. Skule var, da han giftede sig, som Kong Inges Broder og Medlem af Reins-Ætten, saa højfornem, at kun meget faa Kvinder i Landet vare storættede nok til at kunne blive hans Egtehustru; det saaledes i sig selv yderst indskrænkede Valg bliver endnu mere indskrænket ved Navnet Ragnhild, der ej var saa almindeligt, at man kan forudsætte at mere end et Par storættede Piger samtidigt bare det. Alt tyder saaledes hen paa, at hun var den ovennævnte Ragnhild Nikolasdatter af Giske, og at Kongen altsaa ved sit Giftermaal med Margrete, hendes Datter, kom i nærmest Svogerskab, ej alene med Reins-Ætten, men ogsaa med Giske-Ætten.

[2]) Sagaens Udtryk: „han efterlod ingen Søn, (öngan sun) har Peder Claussøn misforstaaet som om der stod „ungan sun", og derfor oversat „han havde en ung Søn efter sig". Hertil har han ogsaa urettelig henført Sagaens Ord, der gjelde Hertugens Descendenter gjennem Dronning Margrete: „det er at vente med Guds Miskund at Norge længe vil prydes af hans Ætt og Afkom", idet han siger: „han havde en ung Søn efter sig, saa der var Forhaabning om at hans Slægt og Afkom skulde endnu blive en Sirat for Norge".

æbt to Dage før ham: andre Sønner efterlod han ej. Hans ældre
uldbrødre, Aasulf og Guthorm, vare, som man tydeligt kan skjønne,
øde før ham, det samme maa have været Tilfældet med Kong Inges
øn Guthorm [1]), saa at hans ældste Datter, Dronning Margrete og hen-
s Børn, nu selv vare de nærmeste Arvinger til de Fordringer, han tro-
e at have paa Tronen. Hans Søster Ingebjørg var, som det ovenfor
nævnt, gift med Alf af Thornberg, og havde med ham Sønnen Erling
ge, hvilken vi i det følgende ville finde som Kongens Lendermand.
et er ligeledes omtalt, at hans Søster Fru Sigrid var Abbedisse i Reins
loster.

147. Kongens Mildhed efter Oprørets Tilintetgjørelse.

Birkebeinerne, der nu med Grund betragtede Striden som udkæmpet,
rlode strax Nidaros, og droge hver til sit. Aasulf sendte en vis Ste-
ian Thomasmaag med Brev til Kongen om det forefaldne. Da Ste-
ian kom til Bergen og blev meldt som Udsending fra Aasulf, lod Kon-
n ham strax kalde ind til sig, og det anføres udtrykkeligt, at han ved
Modtagelsen af Brevet sad netop i samme Værelse og paa samme Sæde,
m da Grim Keikan Vinteren forud havde bragt ham Budskabet om Her-
gens Opstand. Da Kongen havde læst Brevet, sagde han: „dette Brev
deholder tvende vigtige Nyheder, den ene, der er slem nok, at Elgeseter
loster er brændt, den anden, at min Svigerfader Skule er død." Der-
a lod han blæse til Stevne, og forkyndte selv for hele Hirden, hvad
n havde erfaret. Alle hørte det med megen Bevægelse, og Dronningen
g sig, som billigt var, sin Faders Død, især under saadanne Forhold
Omstændigheder, meget nær. Sommeren og den følgende Vinter til-
agte Kongen roligt i Bergen, og begav sig Vaaren efter øster til Viken,
aaskee ved Efterretningen om den danske Kong Valdemars Død (27

[1]) Ellers vilde nemlig han, saavel som Skules Brødre, have været omtalte som hans Arvinger eller Deeltagere i hans Fordringer. Havde vi haft en „Skule Jarls Saga", vilde vi vel og have erfaret, naar Guthorm Ingesson døde. Det maa være skeet mellem 1223, hvor han endnu omtales som levende, og 1235. Det er kun af Arnmødlingetallet i Fagrsk. Cap. 215, at man veed at Ragnrid (Rangrid, Ragndid), var Skules yngste Datter. I Haakon Haakonssøns Saga nævnes hun vel et Par Gange i Forbindelse med Hertugen, saa at man kan see at hun var nær beslægtet med ham, men Slægtskabsforholdet angives ej. Hvor der blev af hende, vides ej. Da hun i 1247 ved Kroningen kaldes „Fru Ragndid", og det udtrykkeligt siges, at Abbedisserne sad efter hende, medens Fru Sigrid ej omtales, skulde man være tilbøjelig til at tro, at hun er bleven Abbedisse i Reins Kloster efter sin Faster.

Marts 1241). Nogen haard Straffedom tog han ikke over Skules Tilhængere. Der tales kun om at trende af dem bleve aflivede, nemlig Sigurd Hiit, der blev dræbt af Jon Tviskaven, hvilken Kongen om Vaaren 1241 sendte til Throndhjem, Stallaren Arnfinn Thjovssøn, hvilken Gaut Jonssøn lod dræbe, og Jatgeir Skald, der blev dræbt af Bjarne Mosessøn i Kjøbenhavn, just som han var kommen derhen fra Sverige efter sin uheldige Sendeferd [1]). Om ingen af dem siges der udtrykkeligt, at de bleve dræbte efter Kongens umiddelbare Befaling, og kun ved Sigurd Hiit tilføjes der, at han var en Vaarbelg, og ikke havde forliget sig med Kongen. Heraf maa man slutte, at de øvrige Vaarbelger i Løbet af 1240 havde bedet Kongen om Naade og indgaaet Forlig med ham. Saa vidt man kan skjønne, lod han heller ikke det Parti af Gejstligheden, der havde virket imod ham, og hvis Rænker han vistnok den hele Tid gjennemskuede, undgjelde for hvad de havde forbrudt, ej engang Chorsbrødrene i Nidaros og Munkene i Elgeseter. Endog Abbed Bjørn af Holm maa i det mindste være bleven løsladt af ham og have faaet Tilladelse til at foretage den paatænkte Rejse til Rom, nu kun i sit eget Anliggende, siden han, som det i det Følgende vil sees, paa denne Tid virkelig kom afsted til sit Klosters store Skade. Saaledes benyttede Kongen sig med en Mildhed, der, om end naturlig for ham, dog ikke derfor var mindre klog, af sin Sejr. Ønskeligt havde det kun været, at hans Tilhængere paa Island havde gaaet frem med samme Mildhed, og at de i det mindste ikke havde kunnet paaberaabe sig strenge Bud af ham som Paaskud til beklagelige Blodsudgydelser. Men Forholdene i dette ulykkelige, af Anarchi og Borgerkrig sønderslidne Land vare nu engang saadanne, at de ej gave Mildhed Rum. Partierne der i Landet vare engang dragne ind i de samme Partistridigheder, som paa denne Tid bevægede Norge, og hvad der i Norge kun frembragte Rystelser, spendt Forhold, skarpe Meningsudvexlinger og kortere, utaalelig Humanitet, førte Fejder, voldte paa Island den vildeste Blodsudgydelse og uforsonligste Krig. Og endelig vare de fra Kongen udgaaede strenge Bud ej givne efter vunden Sejr, men netop da Partifejden var i Begreb med at udbryde, og da Gemytterne paa begge Sider befandt sig

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 243. Hvad Jatgeir Skalds Drab angaaer, da synes det som om Bjarne Mosessøn, der oftere sees at have været benyttet som Sendebud til Danmark, under et saadant Ophold i Kjøbenhavn tilfældigviis har stødt paa Jatgeir, og dræbt ham, uden nogen særlig Ordre. I de nu existerende Haandskrifter staar der, hvis man skal tro Udgaverne, at „Gregorius Jonssøn" lod dræbe Arnfinn. Men da Gregorius Jonssøn forlængst var død, er det tydeligt, at her menes Gaut Jonssøn, som ogsaa Peder Claussøn har. Sandsynligviis have de fleste Haandskrifter kun „G. Jónssunr".

det sterkeste Oprør. Dette vil tydeligt nok vise sig af den følgende Fremstilling af Sturlunge-Magtens bratte Fald, der var samtidig og stod i den nøjeste Forbindelse med Hertug Skules Undergang i Norge.

148. Sturla Sighvatssøns Overmod og Fald.

Vi forlode Sturla Sighvatssøn paa hans Lykkes Spidse, herskende saa godt som uindskrænket over hele Vesterlandet og betydelige Strækninger af Nord- og Sønderlandet, og mægtigere end nogen anden Mand paa Island, men derhos overmodig og hensynsløs paa Grund af og i Forhold til sin Magt. Saa lidet kjendte hans Overmod nogen Grændse, at hans egen Fader Sighvat rystede paa Hovedet derover. Strax efter Slaget ved Bø, da Sturla besøgte sin Fader paa Grund, havde denne, ligesom for Spøg, en Samtale med ham, for at prøve, hvor vidt hans Indbildninger kunde gaa. Efter at have lykønsket ham til Sejren og den Magt, han derved havde vundet, spurgte Sighvat, hvor han nu agtede at sætte Bo, siden han havde givet Slip paa Reykjaholt — dette havde han nemlig overdraget til en vis Thorlak Ketilssøn — thi man maatte formode, at han nu agtede de fleste Bosteder ringe. Sturla bad sin Fader nævne hvad han ansaa passende. „Naar jeg undtager Biskopsstolene, sagde Sighvat, kjender jeg ingen bedre end Odde [1]) og Madrevalle, men du anseer dem vel ikke saa overvættes gode.“ „Jeg synes godt om dem begge,“ svarede Sturla, „men de ere ikke strax at gribe til.“ „Men til din store Huusholdning,“ vedblev Sighvat, „behøver du en dygtig Opsynsmand og Opsynskone; dertil kjender jeg ingen bedre skikket end din Svoger Halfdan (Sæmund Jonssøns Søn) og din Syster Steinvar, hans Hustru.“ Sturla var enig med ham heri. „Og saa,“ sagde Sighvat, „maa du have en flink, liden, letfodet Smalemand (Faarehyrde), en saadan vil du kunne faa i Bjørn Sæmundssøn; og til Følgesvende, der kunne gaa ud og ind efter dig, skal jeg skaffe dig dine Brødre Thord Krok og Markus.“ Det gik nok an, meente Sturla. „Men da Huusholdningen behøver megen Forsyning,“ sagde Sighvat videre, „burde du ogsaa have Folk, dygtige til at fiske og jage, og gjøre ved Fartøjer, m. m., og jeg seer nok hvem det maatte være, det er Bødvar paa Stad (Thord Sturlassøns Søn) og Thorleif i Garde.“ Sturla smagte paa dette, og studsede lidt derved, men syntes dog, det kunde lade sig høre. „Og nu til at passe Hestene og bestemme hvilke der ved denne eller hiin Lejlighed skulle bruges: hvem kunde du vel faa

1) Odde var, som bekjendt, Jon Loftssøns forrige Ættegaard, hvor Harald, Sæmund Jonssøns Søn, nu boede.

dueligere end Loft Biskopsson og Bødvar i Bø"? „Hvor staar det skrevet, at alle Folk skulle tjene mig," sagde Sturla; „dette er en unødvendig Tale." Uden at endse hans Ord, vedblev Sighvat: „Nu er der ikke mange Pladse i dit Huusvæsen tilbage at besætte; dog fattes endnu et Par kloge og forstandige Folk, der kunne fare i Kjøbstevner og til Skibs, forestaa Indkjøb, ordne Reiser m. m.; dertil maatte man tage Gissur Thorvaldssøn og Kolbein unge." Da blev Sturla vred, foer op og gik ud; da han kom tilbage, gav Sighvat sig til at spøge med ham og slog Samtalen hen paa noget andet [1]). Det vilde dog have været ønskeligt, om han havde lagt de Advarsler paa Hjerte, som Faderen i hiin Samtale gav ham. Men derpaa var ikke at tænke. Sturla agtede ikke at hvile, førend han var Eneherre paa Øen, og for at opnaa dette Maal agtede han ethvert Middel lige godt. Først og fremst vilde han nu gjøre sig Sønderlandet underdanigt, og ydmyge dets største Høvdinger, Gissur Thorvaldssøn, Oddefolkene og flere. Anledning til at velte sig ind paa dem fandt han i Paastagende, at et Fruentimmer, der ved Jærnbyrd havde godtgjort at hun var egtefød Datter af Eyjulf, Sønnesøns Søn af Sæmund Frode i Odde, derved ogsaa var retmæssig Arving til Halvdelen af Odde-Godet, afkjøbte han hende denne foregivne Ret, og gjorde saaledes Sæmund Jonssøns Sønner deres Arveret stridig [2]). Derhos forbandt han sig med den før omtalte Orm paa Svinafell om at fratage den rige Kol Arnessøn alt hans Gods, fordi han ej vilde udbetale en Sum Penge, som han for flere Aar tilbage havde lovet Orm, for at denne skulde dræbe en fredløs Mand, der havde forgrebet sig paa hans Person. Kol henvendte sig til sin Fostre Andres Sæmundssøn, om Hjelp, og denne, der ej følte

[1]) Sturlunga Saga VI. 4. Der fortælles, at da Samtalen blev bekjendt, kunde Loft Biskopssøn ikke negte, at de Forretninger, Sighvat havde tildeelt enhver af de nævnte Mænd, vare særdeles vel valgte og netop passede med deres Væsen; Bødvar Thordssøn derimod sagde: „Fanden tage deres Snakken, gid de faa en Ulykke, og at der times dem alt andet end at alle Folk skulle være deres Tjenere".

[2]) Den Eyjulf, hvorom her er Tale, var en Søn af Jon Lodmundssøn, og Lodmund var igjen Søn af Sæmund frode, altsaa Broder til Loft Sæmundssøn, Jon Loftssøns Fader. Eyjulfs Søster var Valgerd paa Kelde, Sæmund Jonssøns Frille og Solveigs Moder. Eyjulfs Datter, der maatte bevise sin Ret, hed Alfheid; skjønt hun var født i lovligt Egteskab, var hun dog sin Fader saa ulig, at Solveig ikke vilde erkjende hende for en Datter af Eyjulf og saaledes for sit Søskendebarn, uden at hun ved Jærnbyrd beviste sin Fødsel. Men da dette var skeet, benyttede Sturla sig strax deraf til at fremkomme med Arveforbring paa Odde. At han fremsatte Fordringen paa hendes og ikke lige saa godt paa sin Hustrues Vegne, kom deraf at Solveig ikke var egtefød, og saaledes ingen Arveforbring havde, saa længe egtefødde Arvinger fandtes.

sig mægtig nok dertil, henviste ham til sin Broder Bjørn. Uagtet Bjørn selv troede sig berettiget til en Deel af Kols Gods, ja endog nys forud havde været hos Sturla og halv om halv lovet at overdrage ham sin Ret, kom han dog nu ved Samtalen med Kol — maaskee og ved Løfter af ham — paa bedre Tanker, og tilsagde ham sin Beskyttelse. Han sendte et Bud til Sturla med en svær Guldring og andre rige Gaver, bedende ham at modtage dem som et Slags Godtgjørelse, men at lade Sagen selv fare, da den nu i Venskabelighed var bleven forligt. Sturla sendte forbitret Gaverne tilbage, og lod Kol hilse, at han kun havde gjort sin Sag meget værre ved at blande andre i den. Derpaa lod han Gissur tilmelde, at han om Vaaren (1238) agtede sig sydefter for at skifte Kols Gods med Orm, og opfordrede ham til at møde sig strax søndenfor Blaaskoge-Heiden. Gissur var uklog nok til at love det, uagtet det hele Foretagende maa have været ham meget imod. Sandsynligviis har han vel tænkt, at han paa den Maade bedst kunde kontrollere Sturlas Ferd, og, om det behøvedes, skride ind.

Da Paasken nærmede sig, lod Sturla de dygtigste og stridbareste af sine Thingmænd og Tilhængere tilsige at møde bevæbnede for at følge ham sydover. Atter advarede Sighvat ham, og sagde at dette var at befatte sig med ulykkebringende Gods, men forgjeves. Sturla drog afsted, og blandt andre maatte hans Fættere, Bødvar og Sturla Thordssøn, ledsage ham. „Sig mig," sagde Sighvat til Maar, en af Sturlungernes gamle Venner, „hvor længe tror du at Sturlas ubegrændsede Overmod holder ved?" „Længe nok," svarede Maar, „da han har dig og andre gjeve Frænder i Ryggen; men hvad tænker du herom?" „Hovmod gaar for Fald," svarede Sighvat, „og dog kan det vare længe nok med ham, hvis han ikke styrter paa een Gang; thi falder han først, bliver hans Fald stort." Sighvat spaaede alt for sandt.

Gissur indsaa for sildigt det ukloge i sit Tilsagn. Da Sturla, 360 Mand sterk, drog sydover Blaaskogeheiden, kom der et Sendebud imod ham fra Gissur med den Hilsen, at baade Kol, Bjørn og Orm nu vare forligte, saa at han ikke behøvede at umage sig længer sydefter. Men Sturla sagde at Sønderlændingerne ikke skulde vise ham frem og tilbage som en Hjord i en Hage, og lod Gissur melde, at han skulde møde ham ved Apavatn lidt ovenfor Skaalholt. Gissur indfandt sig der, merkeligt nok, med ikke flere end 40 Mand, og forefandt Sturla med hele hans Styrke. Da merkede Gissur og hans Mænd Uraad. Medens Sturla, nu visinok kun for et Syns Skyld, traadte til Side med Gissur og talte nogle Ord med ham, spurgte Kløing Bjørnssøn, Snorres Stifsøn, der var i Følge med Gissur, Sturla Thordssøn, der ledsagede sin Fætter, om denne ej agtede at svige dem. Sturla meente at det havde ingen Fare. Han vidste sand-

synligviis ikke bedre. Det samme Spørgsmaal havde saa godt som enhver af de øvrige i Gissurs Flok forelagt dem, de talte med af Sturlas Hær. Sturla Sighvatsson forlangte at Gissur skulde ledsage ham sydover, da han ikke ret troede Sønderlændingerne. Gissur sagde, at det aldeles ikke behøvedes, og at Sønderlændingerne ikke engang havde samlet sig i Flok. Sturla meente derimod, at dette ikke var saa vist, og for, som han sagde, at i det mindste Gissur ikke skulde svige ham og falde ham i Ryggen, naar han kom videre, erklærede han at ville tage ham fangen og afvæbne hans Mænd. Med høj Røst bød han disse at lægge Vaabnene fra sig, hvis de havde deres Liv kjært. I Førstningen vægrede de sig derved, og begyndte at larme, men Gissur selv bad dem give efter for Overmagten, og de adløde Befalingen. Paa Gissurs Spørgsmaal, hvad alt dette skulde betyde, svarede Sturla ligefrem, at det ganske vist var hans Agt at opkaste sig til Herre over alle sine Landsmænd, og at han derfor først og fremst maatte see til at faa Gissur under sig; thi da var hiint Maal allerede saa godt som opnaaet. Han fordrede, at Gissur skulde aflægge Ed paa at ville forlade Landet og aldrig søge at hevne sig paa ham. Gissur spurgte om han skulde sværge norsk eller islandsk Ed. Sturla sagde at det kunde komme an paa ham selv. „Siden jeg skal til Norge", sagde Gissur, „vil jeg helst sværge norsk Ed, og love dig, aldrig at tale noget fiendtligt Ord til dig, saa sandt jeg ikke er drukken". Hermed erklærede Sturla sig tilfreds, og Gissur aflagde Eden [1]). Da derpaa alle vare komne til Hest, sad Sturla en Stund ganske taus, i dybe Tanker, indtil han ligesom vaagnede op og sagde: „lad os ride videre"! Gissur ytrede senere, at han var overbeviist om at Sturla da grundede paa, om han ikke handlede klogest i at gjøre det af med dem alle sammen. Saa vidt gik dog ej hans Troløshed. Gissur maatte nu som Fange gjøre Følge med Sturla. Det faldt af sig selv, at han ved sin Underkastelse tillige havde stillet alle sine Godord og hele sin politiske Indflydelse til Sturlas Disposition. Desuagtet lod han sig ikke merke med nogen Uvilje, men viste sig nok saa lystig, langt lystigere end Sturla selv, der vistnok følte at han spillede et højt Spil og derfor ikke kunde andet end være mørk og urolig. Gissur havde sandsynligviis ogsaa allerede lagt sin Plan, og maatte være glad ved at have faaet beholde Livet. Med

[1]) Her maa der nok vistnok sigtes til Edsformularen. Den norske Edsformular lød saaledes: „saa sandt lægger jeg Haanden paa den hellige Bog, og saa sandt hjelpe mig Gud; som o. s. v."; den islandske Formular derimod lød, med enkelte mindre Afvigelser: „jeg siger i Guds Nærværelse at" o. s. v. At Gissur har anseet sig mindre bunden ved den norske end ved den islandske Formular, er klart, uden at det dog er ret indlysende, hvori hans Reservation bestod. Maaskee han bogstaveligt holdt sig til Løftet „ikke at tale noget fiendtligt Ord" (men vel at handle fiendtligt); dog sees ikke rettere, end at den islandske Formular lige saa godt kunde have aabnet denne Udflugt.

Magt lod sig endnu intet udrette, og det gjaldt alene, at bruge List. Og i dette Stykke var han Sturlas Mester. Da Sturla om Aftenen kom til Reyke ved Olvus, indfandt saavel Orm Svinfelling, som flere af Gissurs Frænder sig hos ham, og Sturla tilbød sig nu at overdrage en af disse, lige meget hvilken, Gissurs Godord og Høvdingdømme, som et Slags Len, saaledes at Modtageren erkjendte Sturla for sin Overherre, og forbandt sig til at staa ham bi mod hvem det skulde være. Ingen, heder det, var villigere til at underkaste sig disse Betingelser, end Gissurs Fætter Hjalte, Biskop Magnus's Søn, og han fik derfor strax Tilsagn om Forleningen. Af de følgende Begivenheder er det tydeligt at see, at Hjalte kun lod sig den tildele, for, naar Tiden kom, atter at give Gissur den tilbage, og sandsynligviis har han derfor endog meldt sig efter et hemmeligt Vink fra Gissur selv. Efter at Sturla nu paa en Forsamling ved Thorsaa højtideligt havde overdraget Hjalte de omhandlede Godord og modtaget hans Troskabsløfte, begav han sig til Odde, hvor han under Paaskud, af at Harald Sæmundssøn i sin Tid havde staaet Aron Hjørleifssøn bi, fratog ham tvende Gaarde. Ligeledes erklærede han Halvparten af Odde for sin Ejendom paa Grund af den ham overdragne Arveret, og deelte Kol den Riges Gods med Orm paa Svinafell. Med andre Ord, han opførte sig ganske, som om han var uindskrænket Herre der i Egnen, og traadte Ret og Skjel ganske under Fødder. Hvad der gjør denne hans Optræden saa meget mere modbydelig, er den Overbeviisning, man faar ved at iagttage ham Skridt for Skridt paa dette Tog, at han ikke en eneste Gang lededes af Øjeblikkets Impuls eller af tilfældigt indtræffende Omstændigheder, men at han den hele Tid handlede efter en omhyggelig udtænkt og nøje overlagt Plan. Man kan derfor ikke synderligt fortænke dem, han behandlede saa skammeligt, i at de betalte ham med samme Mynt, for at vinde det tilbage, der paa slig uretfærdig Viis var blevet dem berøvet, og om man end ikke kan give Gissur Medhold i at han, som vi ville see, brød sin Ed, kan man dog undskylde ham, om han, efter de Tiders Synsmaade, ej betragtede den ham paa en saa skjændig Maade aftvungne Ed som bindende, saa meget mere, som Edsformularen selv synes at have givet ham Anledning til Reservation. Men uforklarligt er det, at Gissur kunde lade sig saaledes overliste af Sturla, der vist ellers ikke paa langt nær kunde maale sig med ham i Klogskab og Forsigtighed. Man kunde næsten fristes til at tro, at Gissur og Sønderlændingerne, mistvivlende om at afvende det fra Sturla truende Uvejr uden alt for stor Blodsudgydelse og Ødelæggelse i deres eget Hjem, især da han havde en Forbundsfælle i Orm Svinfelling, ere blevne enige om, for det første at bøje sig under Stormen, for siden at tage desto eftertrykkeligere Hevn over Sturla paa hans egne Enemerker, eller at de endog, indseende Nødvendigheden af at sætte en Grændse for hans Anmasselser, gjerne lod det

komme til en saadan Yderlighed, at alle og enhver maatte finde deres Indstriden berettiget, og at Ansvaret for at have gjort det første Angreb ej hvilede paa dem, men paa ham.

Efter saaledes, som han troede, at have underlagt sig Sønderlandet, drog Sturla atter vestover, idet han paa Vejen gjestede Hjalte Magnussøn i Skaalholt, hvor den elleveaarige Einar Thorvaldssøn fra Vatnsfjord, Snorres Dattersøn [1]), just opholdt sig, og var saa forbitret over hans Færd, at han ikke engang vilde tale med ham. Saasnart Sturla var borte, rejste Hjalte tilligemed Einar og sine Fættere Magnus Hallssøn og Teit Thorvaldssøn strax nord til Fjeldet, hvor Kolbein unge, som det synes efter forud sket Aftale, mødte dem. Kolbein vidste meget godt, at Raden nu nærmest vilde komme til ham, og at han saaledes maatte komme Sturla i Forkjøbet, hvis han ej vilde dele Skjebne med Gissur. De andre maa ligeledes have følt, at det var nu paa høj Tid at handle, hvis Sturla ikke skulde befæste sin Magt saaledes, at den siden ikke kunde rokkes. De saaledes indgik de, oppe paa selve Fjeldet, et Forbund med Kolbein mod Sturla, hvorved enhver af dem forpligtede sig til at samle Krigerskarer og ikke at lade dem skilles ad, førend enten Sturla eller de selv havde bidt i Græsset. Hjalte lod sig, som man seer, ikke binde af sit nys aflagte Troskabsløfte til Sturla: det bedste Beviis paa, at Løftet kun var givet for et Syns Skyld. De aftalte at mødes igjen med deres Flokke paa de saakaldte Beitevolde ej langt fra Althinget, naar dette holdtes. Kolbein skred strax til at samle Folk af alle Hereder i Skagafjorden lige til Midfjorden, og begav sig med hele denne Styrke over Kjølen til Sønderlandet, hvor han opfordrede sine Svogre, Sæmund Jonssøns Sønner, til at forene sig med ham, hvis de ikke vilde see hele Heredet ødelagt. Fire af dem adløde Opfordringen, men Halfdan, der var gift med Sturlas Søster Steinvar, og saaledes var i dobbelt Svogerskab med ham [2]) saavel som hans Broder Viljam, der boede sammen med ham, vægrede sig. Kolbein lod derfor borttage alle de Vaaben og Heste, der fandtes paa Gaarden [3]).

---

[1]) Einar var, som det ovenfor er viist, en Søn af den i Aaret 1228 indebrændte Thorvald Snorressøn og Snorre Sturlassøns Datter Thordis. Det synes som om han i Snorres Fraværelse har haft sit Tilhold paa Skaalholt, ligesom Thorvald Vatnsfjording strax efter Overfaldet 1222 (f. ovenf. S. 848) sendte sin Broder Baard og sin Søn Thord til Skaalholt under Biskop Magnus's Varetægt.

[2]) Sturlas Hustru Solveig var nemlig Sæmundssønnernes Søster.

[3]) Det er her merkeligt nok at iagttage, hvor Odde-Ættens store Magt var sunken, thi uagtet alle Sæmund Jonssøns Sønner, hver i sin Kreds, endnu vare anseede og regnedes blandt Øens højbyrdigste Mænd, er det øjensynligt at de intet formaaede mod Sturlungerne, og at mange af Sæmunds forrige Thingmænd maa have sagt sig i Thing med disse.

Imidlertid havde Gissurs Frænder, efter en fra ham selv udgaaet hemmelig Opfordring, sendt endeel Bevæbnede til Skaal, og tvunget Orm Svinfelling til at give ham løs. Han fulgte med dem til Veitevoldene, hvor de nu fandt alle Flokkene samlede. Det første Skridt, man nu foretog sig, var uden Exempel i hele Fristatens Historie, men charakteristisk nok for Tidsalderen: Hjalte Biskopssøn red med en Skare Bevæbnede hen og jagede hele Althinget fra hinanden, idet han lod alle dem, der vare vestenfra, og saaledes kunde betragtes som Sturlas Venner eller Undermænd, fratage deres Klæder, Vaaben og Heste. Fra dette Øjeblik af kan man sige, at der var aabenbar Krig mellem Sønderlandet, forenet med en Deel af Nordlandet paa den ene Side, mod Vesterlandet, forenet med den anden Deel af Nordlandet, paa den anden. Østfjerdingen var endnu at betragte som neutral. Kolbein og Gissur drog med en Hær af ikke mindre end 1560 Mand over Blaaskogeheiden til Vesterlandet, hvor de trængte frem lige til Dale, uden dog at støde sammen enten med Sturla eller hans Mænd, der endnu ikke vare talrige nok til at kunne byde noget Slag. I Dale skiltes Kolbein og Gissur ad, og droge hver til sit, hiin til Skagafjorden og denne til Sønderlandet. Sturla sad i nogle Ugers Tid roligt paa Saudafell, men brød i Begyndelsen af August Maaned op i Spidsen for en betydelig Hær af Venner og Undergivne, for at hjemsøge Kolbein i Skagafjorden. Kolbein, der ej for det første saa nogen Udvej til at kunne gjøre ham Modstand, drog med 180 af sine dygtigste og raskeste Folk syd over Kjølen til Gissur, medens Sturla uden Modstand trængte ind i Heredet, som han ganske underlagde sig, og hvor han lod sine Skarer strejfe om vidt og bredt for at nedhugge Kvæg og tage Levnetsmidler, hvor de forefandt dem. Her stødte hans Fader Sighvat til ham med 480 Mand. Deres samlede Styrke udgjorde nu sikkert meget mere end 1000 Mand, med hvilke de fordeelte sig paa Myklebø og de nærmeste Gaarde østenfor Jøkulsaa eller de saakaldte Heredsvande, (tildeels ogsaa kaldte Blanda). Det var Sturlas Hensigt, hvis Kolbein ikke kom søndenfra for at angribe ham, selv at forfølge ham hiinsides Kjølen paa Sønderlandet. Heraf blev dog intet. Kolbein og Gissur havde strax ladet samle en betydelig Styrke allevegne fra, ej alene paa Sønderlandet, men endog paa Vester- og Nordlandet, blandt dem, der vare utilfreds med Sturlas Herredømme; i Spidsen for denne Skare droge de over Kjølen til Skagafjorden, dog ikke den sædvanlige Vej langs Heredsvandene, men paa den vestlige Side af Hovedsdalen til Reyke lige ovenfor Myklebø, hvor der ogsaa strømmede en heel Deel af Kolbeins egne Thingmænd til dem, saa at de Lørdag Morgen d. 21de August havde ikke færre end 1680 Mand. Med denne Hær, der selv i Norge paa de Tider vilde have været betydelig, rykkede de samme Dag øst over den saa-

kaldte Tunge (mellem Hvitaa-Strømmen og Jøkulsaa) henimod Gaarden Videvalle, hvor Sturlas Broder Kolbein stod med en Skare udvalgte Mænd for at forsvare Overgangen. Det er merkeligt nok, at Gissur i den korte Opmuntringstale, han holdt til sine Folk, udtrykkeligt bad dem at efterligne de tapre Mænd, der saa trofast fulgte Kong Sverre eller andre Høvdinger, da deres Kjækhed, som han sagde, aldrig vilde glemmes. Sturla, der med sin Skare tilbragte Natten paa den lidt nedenfor Videvalle liggende Gaard Myklebø, ilede ved Synet af Sønderlændingernes store Hær hiinsides Elven strax sin Broder til Hjelp, ligesom ogsaa Sighvat, der laa paa Solheime noget længer oppe, kort efter kom til [1]). Ingen søgte, besynderligt nok, at formene Sønderlændingerne Overgangen over Elven, men Sturla og Sighvat trak sig med deres hele Styrke ind i en noget højere beliggende Indhegning, kaldet Ørlygsstad, hvor der ej stod andre Bygninger end et Saudehuus, og hvis lave Jordvolde ikke afgave synderligt Værn. Neppe vare de komne ind i Hegnet, førend Kolbein og Gissur angrebe dem fra hver sin Kant, og, som man tydeligt kan see, med stor Overmagt, saa at de efter en yderst forbitret og blodig Kamp maatte bide i Græsset. Den 68aarige Sighvat faldt først, efter at have faaet ikke færre end 17 Saar, hvoriblandt et af Kolbein selv, sin nær besvogrede og fordums Myndling. Sturla, der forsvarede sig med det gamle, Gisle Surssøn forhen tilhørende Spyd Graasida, hvilket dog ikke længer svarede til sin fordums Berømmelse, havde allerede faaet eet Saar, da Hjalte Biskopssøn stak ham i Kinden og Tungen lige til Benet, og en anden tillige saarede ham i Halsen. Da raabte han til Hjalte: „Grid, Frænde!" „Grid skal du faa", sagde Hjalte, tog ham under Armene og førte ham ud af Hegnet paa Marken, hvor han kastede sig ned og forlangte en Prest. Men medens Hjalte var borte for at hente Presten, kom Gissur til, tog en Bredøxe, og gav ham et vældigt Hug i Hovedet, hvorhos Kløing Bjørnssøn, Gissurs Brodersøn og Snorres Stifsøn, saavel som nogle andre, gjennemborede ham med deres Spyd. Hans Broder Markus bragtes dødeligt saaret ind paa Videvalle, men blev dræbt paa Gissurs Befaling. Tume, den yngste Broder, var heldig nok til, med flere andre at undkomme over Fjeldet til Eyafjorden. De to andre Brødre, Kolbein og Thord Krok, flygtede ind i Kirken paa Myklebø; Kolbein tilbød sig at forlade Landet og aldrig at komme tilbage, hvis man vilde skjenke ham Livet; men forgjeves: ved Truslen om at man vilde stikke Ild paa Kirken nødsagedes han til at gaa ud, og Gissur lod ham halshugge. Samme Skjebne havde Thord.

[1]) Ifølge Gunnlaugssøns Kart over Island ligge Videvalle, Myklebø, og Solheime ganske nær ved hinanden paa Østsiden af Elven, i den her anførte Orden; Solheime sydligst eller øverst.

saavel som Ravn Sveinbjørnssøns tvende Sønner, Sveinbjørn og Kraak. Sturla Thordssøn, der ogsaa havde deeltaget i Kampen, fik Grid af Gissur og Kløing, og det maa siges til hans Berømmelse, at da Griden blev ham tilbuden, vægrede han sig ved at modtage den, hvis ikke ogsaa hans Ven, en vis Asgrim, fik beholde Livet. Hvis Sturla Thordssøn dengang var bleven dræbt, vilde vi maaskee nu hverken have haft nogen Beretning om disse Begivenheder, eller om Kong Haakon Haakonssøns Bedrifter. Man regner i Alt, at der paa Sturlas Side faldt i Slaget eller senere aflivedes omtrent 50, medens der af Gissurs og Kolbeins Hær kun faldt syv. Hvor mange der var saarede, angives ej, men det siges kun at deres Antal var stort [1]).

Saaledes var nu Sturlas hurtigt erhvervede Vælde lige saa hurtigt og med et eneste Slag tilintetgjort, og Sighvat havde spaaet ret, naar han sagde, at hvis han først engang faldt, vilde hans Fald blive stort. Ogsaa det Herredømme, Sighvat i saa lang en Aarrække havde udøvet paa Nordlandet, ødelagdes i Bund og Grund, thi Kolbein erklærede det for en Ulovlighed, at han nogensinde havde haft Godord der, lod sig selv alle Godordene overdrage, og underlagde sig saaledes hele Nordlændinge-Fjerdingen. Af Sighvats efterladte Ejendomme blev der tilkjendt ham betydelige Erstatnings-Beløb. Paa samme Tid lagde Gissur Herverkssag an mod alle de Vesterlændinger, der havde været med at tage ham til Fange ved Apavatn, og de maatte forbinde sig til at betale overordentligt store Pengebøder. Overhoved lagde Gissur og Kolbein temmelig klart for Dagen, at det ikke saa meget var deres Hensigt at befrie deres Landsmænd fra Sturlas Vælde, som at tilrive sig selv Magten i hans Sted. Og man havde ikke vundet stort ved Byttet. Thi var Sturla end overmodig, herskesyg, voldsom og hensynsløs, var han dog ogsaa af Naturen højhjertet og ridderlig, og besad mange elskværdige Egenskaber, der neppe fandtes hos den kloge, koldt beregnende Gissur, der med langsomme, men sikre Skridt nærmede sig sit Maal [2]).

---

[1]) Sturlunga Saga, VI. Cap. 7—19. Slaget paa Ørlygsstad er her beskrevet med særdeles Nøjagtighed, saa at man kan see, at Beskriveren maa have været et Øjevidne.

[2]) Af flere Omstændigheder, der anføres, lader det til, hvad der og i sig selv er rimeligst, at Gissurs Harme og Hevngjerrighed ej har kjendt nogen Grændse. Da han gav Sturla Dødshugget, fortælles der, hugg han saa voldsomt til, at han endog lettede sig fra Jorden med begge Fødderne, saa at man kunde see Luften mellem Jorden og hans Fodsaaler. Sturla derimod skal nogle faa Dage før Slaget have sagt til sine Mænd: „der er dog stor Forskjel paa mig og mine Frænder i den Maade, hvorpaa vi agte at benytte os af Sejren, thi de ville min Død, men Gud skal vide, at jeg ikke agter at ud-

149. Snorre Sturlasøns Tilbagekomst til Island.

Efterretningen om Sturlas og Sighvats Fald kom endnu samme Høst til Norge, og vakte megen Bedrøvelse, ej alene hos Kongen, hvis Haab om at erhverve Herredømmet over Øen, allerede saa nær ved at krones, derved pludselig glippede, men ogsaa hos mange andre; thi Sighvat og Sturla vare meget afholdte i Norge, fornemmelig af de Handelsmænd, der plejede at fare paa Island, og som der havde haft Anledning til at erfare deres Gjestfrihed. Endog Snorre, for hvem Budskabet om Sturlas Død egentlig maatte lette, og virkelig lettede en Steen af Hjertet, tog sig dog sin Broder Sighvats sørgelige Endeligt meget nær, og udtalte sine Følelser i et Vers, som han sendte til hans Søn Thord Kakale, der endnu opholdt sig i Bergen. For øvrigt stundede nu saavel han, som hans Søn Urøkja og Thorleif paa Garde kun efter at komme hjem til Island, for at nytte den belejlige Tid til at vinde deres tabte Besiddelser og, om muligt, deres Magt og Anseelse tilbage. Det var for langt ud paa Høsten, til at der kunde være at tænke paa nogen Afrejse det Aar, men saa snart Vaaren kom, gjorde de ivrige Anstalter dertil. Men det var just paa den Tid, da Ufreden mellem Kongen og Hertug Skule stod paa Nippet til at udbryde. Kongen havde al Grund til at harmes paa Snorre og nære Mistanke mod ham, fordi han saa nøje havde sluttet sig til Hertugen og deeltaget i den forargelige Tale, som ved dennes Hof førtes om Kongen og hans Mænd. Derhos havde han tidligere aldeles undladt at opfylde sit Løfte til Kongen, og virket ivrigt imod Sturla, da denne søgte at virke i Kongens Interesser. Det var at befrygte, at hvis Snorre under de nærværende Omstændigheder kom til Island, vilde han ej alene søge at udslette alle for Kongens Sag gavnlige Følger af Sturlas Virksomhed, men ogsaa maaskee ligefrem arbejde i Skules Interesse. Dette maatte forebygges ved at holde Snorre saa længe tilbage i Norge, indtil Kongen havde taget saadanne Forholdsregler, at hans Nærværelse paa Island vilde blive uskadelig. Ved samme Lejlighed, som han indkaldte Hertugen til at møde i Bergen om Sommeren, lod han derfor, som ovenfor berettet, Islændingerne forbyde at rejse fra Landet, „førend det var afgjort, med hvilket Erende de skulde fare". Ikke des mindre gav Hertugen dem Tilladelse til at rejse, og skaffede dem endog et Skib dertil, hvori han selv ejede Halvparten. Ja der gaves endog enkelte, der paastode, at

---

gyde en enestes Blod". Oprigtigheden heraf har man maaskee dog Grund til at betvivle. Og om han end ikke vilde have dræbt sine overvundne Fiender, havde han maaskee ladet dem mishandle som Urøkja, hvilket ej var stort bedre. Medens hans Folk stillede sig i Orden, sang han, fortælles der, St. Augustins Bøn efter en Rulle, som han tog op af Lommen.

Hertugen i et Afskedsgilde, han gjorde for dem, i Paahør af sin Stallare Arnfinn Thjovsson og et Par andre gav Snorre Jarlsnavn [1]). Forholder det sig saaledes, da har Hertugen allerede ved denne Handling, der kun tilkom en Konge at udføre, givet sin Hensigt at ville antage Kongenavn tilkjende, og Snorre maa paa sin Side derved have forpligtet sig til at bringe sin Fædreneø under Hertugens Lydighed, saaledes at han selv skulde komme til at bestyre den som Jarl, og proklamere denne sin Jarletitel, saa snart han erfarede at Hertugen havde bemægtiget sig Norges Krone. Man kunde derved ogsaa fristes til at tro, at naar Snorre hidtil havde undladt, efter Løfte at virke for at bringe Island under Kongens Herredømme, var det ej alene af Patriotisme, men ogsaa fordi han kun undte Hertugen, ej Kongen, denne Ære. Saadanne vare visstnok Kongens Formodninger. Da han derfor hørte, at Snorre og de øvrige Islændinger alligevel beredte sig til Rejsen, sendte han endnu engang en Skrivelse til Throndhjem, hvori han paa det strengeligste forbød dem at rejse bort den Sommer. Brevet naaede dem, da de allerede laa sejlklare ved Munkholmen. Snorre læste det, men svarede kun: „ud vil jeg," og sejlede afsted [2]). Kun hans Brodersøn Olaf Thordssøn Hvitaskald blev tilbage, og tog, som vi have seet, Kongens Parti. Ogsaa Thord Kakale, der fremdeles opholdt sig i Bergen, ønskede naturligviis intet heller end at komme hjem, deels fordi han nu efter sin Faders og Broders Fald var deres nærmeste Eftermaalsmand, deels ogsaa fordi han, uden ringeste Pengetilskud hjemmefra, befandt sig i mislige Omstændigheder. Men Kongen tillod ham heller ikke at rejse, neppe saa meget fordi Thord var falden i hans Unaade formedelst Hengivenhed til Sviir, og især paa Grund af et Slagsmaal, hvori han i Drukkenskab var kommen med nogle af hans Hirdmænd, som fordi han nu havde Planer fore, hvilke Thord ved strax at optræde som Sturlas Hevner lettelig kunde forstyrre. Thord maatte altsaa forblive i Bergen indtil videre, og vilde være kommen i den yderste Nød, hvis ikke Aron Hjørleifssøn ædelmodigt havde taget sig af ham, indbudt ham til sig, og behandlet ham som om hans Broder aldrig havde været hans Dødsfiende [3]).

---

1) Den før omtalte Styrme Frode skal ved Snorres Dødsdag i et Kalendarium have tilføjet „Ártið Snorra fólgsnarjarls" ɔ: „den hemmelige Jarl Snorres Aartid". Sturlunga Saga VI. 23.

2) Sturlunga Saga, VI. 23. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 195.

3) Aron Hjørleifssøns Saga, Cap. 24—26. Thord var, siges der, ikke tilbørligt maadeholdende i Drik, hvorfor Kongen ej var saa venlig imod ham, som han ellers vilde have været. Han opholdt sig i den saakaldte Hallvardsgaard, der kaldtes saaledes efter Ejeren, den kongelige Hirdmand Hallvard svarte, en overmodig Mand, som Thord ikke kunde lide. Arons Gaard laa ej langt derfra, og Arons Broder Baard, der var hos ham, besøgte ofte Thord. Denne og hans Mænd levede saa bekosteligt, at deres Penge gik med. Ud paa

Snorre og hans Ledsagere landede ved Vestmannaøerne, hvorfra de siden begave sig hver til sit, Snorre til Breidabolstad i Fljotshlid, hvor Hallveig tog imod ham, Thorleif til Garde, og Urøkja vester til Stafholt, som han strax tog i Besiddelse, og hvor der samlede sig mange Folk til ham. Snorre og Hallveig opsloge atter deres Bolig paa Reykjaholt, som Hallveigs Søn Kløing Bjørnssøn foreløbigt havde taget i Besiddelse paa deres Vegne. Og nu gik det ud over dem, der havde gjort fælles Sag med Sturla Sighvatssøn mod Thorleif. Denne anklagede alle dem, der havde været i Sturlas Flok ved Kampen paa Bø [1]) for Herverk. Snorres og Urøkjas Forsæt, at optræde som Sighvats og Sturlas Hevnere, naar det var dem belejligt, hindrede dem ikke fra, først at søge Opreisning for deres egne Ulemper, og tilsige Thorleif deres Bistand. De lode Bud gaa rundt om Vesterlandets Bygder til alle Sturla Sighvatssøns forrige Thingmænd og Hjelpere, at, for saa vidt de ønskede at indgaa mindelig Forlig, skulde de indfinde sig om Høsten i Dale. De fleste vovede ikke andet end at komme, og saaledes mødte en Mængde Folk frem paa Saudafell hos Sturlas Enke, Solveig, som gjerne havde villet hjelpe dem, om hun havde kunnet. Ogsaa Sturla Thordssøn indfandt sig, rimeligviis for at lægge et godt Ord ind for flere af sine Venner og Undergivne. Snorre kom, ledsaget af Urøkja, Thorleif, Kløing og en betydelig Skare [2]), og de Sagsøgte maatte aldeles underkaste sig Snorres Dom, der skulde afsiges der

---

Høsten 1238 vare Thords Omstændigheder heel mislige. Da kom det sørgelige Budskab om Sighvats og Sturlas Fald; nys før havde Thord været i hiint Slagsmaal med kongelige Hirdmænd, der især paadrog ham Kongens Vrede, saa at nu ligesom alle Ulykker samlede styrtede ind paa ham. Alle hans Mænd forlode ham, paa Skosvenden nær, og Thord maatte sælge eller pantsætte næsten alt det Løsøre, han havde. Da bad Baard sin Broder Aron at tage sig af ham, og Arons brave Kone Ragnhild talte ligeledes hans Sag. Aron havde ogsaa nok Lyst til at hjelpe Thord, men undslog sig i Begyndelsen af et Slags Delikatesse. Men en Dag [illegible] Baard og Ragnhild see, at Thords Skosvend bar hans Skarlagenskappe, fodret med hvidt Skind, den eneste Kostbarhed, han endnu havde tilbage, i Torvet for at sætte den i Pant. Deraf kunde man skjønne, at det var kommet til det yderste med ham, og at der ej var et Øjeblik at tabe, hvis man vilde yde ham nogen ordentlig Hjelp. Aron gik hen til ham, indbød ham til at tage Bolig hos ham, lod hans Kappe indløse, og viste ham overhovedet saa meget Venskab, at Thord blev ganske rørt af Taknemlighed. Aron søgte ogsaa at formilde Kongen imod ham, men dette lykkedes ham ikke strax. Ligesaa lidet som Kongen, da Thord bad derom, tillod ham at drage til Island

[1]) Om denne, se ovenf. S. 925.

[2]) Blandt dem, der indfandt sig, var ogsaa Sturla Thordssøn, visselig for at staa sine Naboer og Thingmænd bi, thi han havde ikke deeltaget i Kampen paa Bø, og var paa den Tid, da denne Kamp stod, ikke engang traadt i nærmere Forbindelse med Sturla Sighvatssøn.

følgende Vaar, og som blev haard nok, da enhver, der havde taget Deel i Kampen mod Thorleif, dømtes til at betale ti, fem, eller 2½ Hundreder, alt efter som de havde begaaet Drab, givet Saar, eller kastet Steen. Snorre opførte sig fuldkommen som Herre over Sturlas forrige Besiddelser, medens Urøkja underlagde sig alt, hvad han tidligere havde haft. Solveig, for hvem disse Forhold maatte være højst ubehagelige, rejste over til Norge med alle sine Børn, overladende Snorre Bestyrelsen af Saudafell; Snorre overdrog det igjen med alle Godsets Tilliggelser til Sturla Thordsøn, hvilken han ogsaa overlod Trediedelen af Snorxunge-Godordet. Herover var Urøkja mindre tilfreds, da han allerede ejede den tredie Part af Godordet, og nu gjerne havde føjet saavel den anden Trediedeel dertil, som Saudafell til sine øvrige Besiddelser. Men hans Fader Snorre var ham just da noget mindre venligt stemt, fordi han havde søgt at unddrage en af Thorleifs Fiender fra den ham tiltænkte Straf [1]). Sturla, der nys havde indgaaet Egteskab med Helga, Broderdatter af den rige og anseede Prest Snorre Narvesøn paa Skard [2]), havde, rimeligviis ved denne Lejlighed, af sin Broder Bødvar faaet den Trediedeel af Snorrungegodordet, som denne havde arvet, saa at han altsaa nu besad to Trediedele, og maatte ansees som en formaaende Mand. Hans Ophold paa Saudafell blev imidlertid ikke langvarigt, da Snorre neppe et Aar derefter anmodede ham om at overlade det til Sighvats yngste Søn Tume, hvilken Snorre nu, hvad enten det var oprigtigt meent eller ej, ivrigt beskyttede, og fik gift med en Syster af Hallveig Ormsdatter. Sturla flyttede til Stadarhool, som hans Hustru Helgas Morbroder, Presten Paal Hallsøn, overlod ham til Beboelse. Urøkja søgte strax efter ved Kroglove ogsaa at faa Sturla jaget fra Stadarhool, og da Sturla, som havde Retten paa sin Side, ikke vilde give et Haarsbred efter, saa det ud til at skulle komme til aabenbar Fejde mellem Frænderne: da Urøkja, merkeligt nok, i et Slags Anstød af Ædelmodighed eller maaskee og i Følelsen af at trænge til saa mange Venner som muligt, afstod fra sin uretmæssige Fordring, og tilbød Sturla sit Venskab, hvilket denne oprigtigt modtog. Dette Venskab vedvarede siden uforandret [3]).

---

[1]) Dette var Gisle paa Raudasand, der havde taget virksom Deel i Kampen paa Bø, men ikke engang havde villet indfinde sig paa Saudafell efter Snorres Tilsigelse for at ingaa Forlig.

[2]) Snorre Narvessøns eller, som han kaldtes, Skards-Snorres Broder var Thord, gift med hiin Joreid Hallsdatter, om hvilken der ovenfor er talt (S. 855); Thords og Joreids Datter var Helga.

[3]) Sturlunga Saga VI, 23—28.

150. Fortsatte Bestræbelser fra norsk Side for at bringe Island under Norge. Biskopperne udnævnte af Erkebiskoppen. Snorre Sturlassøns Drab.

Ihvorvel Kong Haakon i de sidste Aar havde haft nok at bestille med de Ubehageligheder, som Hertug Skule forvoldte ham, saa havde han dog, som vi see, med ufravendt Øje fulgt Begivenhederne paa Island, og, saa vidt vi af Begivenhederne selv kunne dømme, ikke forsømt nogen Lejlighed til at forøge sin Indflydelse eller svække Høvdingernes Modstandskraft. Man maa saaledes vistnok for en stor Deel tilskrive det hans Bestræbelser, at begge de islandske Biskopsstole, der, som vi have seet, i et og samme Aar, 1237, vare blevne ledige, nu ikke bleve besatte med de dertil allerede før Gudmunds og Magnus's Død udvalgte islandske Geistlige, men derimod med Nordmænd. Kun meget lidet og mangelfuldt er det, hvad Oldskrifterne berette om denne Sag, men det er dog tilstrækkeligt til at vi deraf kunne danne os en nogenlunde tydelig Forestilling om Sammenhængen. Der fortælles først, at da Urækja Snorressøn efter den af Sturla Sighvatssøn lidte Mishandling forlod Island om Sommeren 1236 paa Andres Ravnssøns Skib, afrejste ogsaa Presterne Magnus, Gissur Thorvaldssøns Morbroder, der var udvalgt til Biskop i Skaalholt, og Bjørn Hjaltessøn, kaldet Kygre-Bjørn, der af Nordlændingerne var udvalgt til Biskop i Hole; begge, som det forstaar sig, for at faa Valget bekræftet og selv at indvies af Erkebiskoppen. Det sees heraf, at man nu ligesom ved flere tidligere Lejligheder paa Island, naar man antog at en fungerende Biskop ej havde lang Tid tilbage at leve i, allerede forinden hans Død var betænkt paa at have hans Efterfølger færdig, for at undgaa den lange Vakance, som Øens afsides Beliggenhed ellers let kunde medføre. Og hertil var der denne Gang saa meget stærkere Opfordring, som begge Biskopperne vare gamle og affældige, og Gudmund desuden foreløbigt suspenderet af Erkebiskoppen. Man kunde derfor let — hvad og der virkelig blev Tilfældet — komme i den Ubehagelighed, ikke at have nogen forrettende Biskop i Landet. Skjønt det heder, at begge Biskopper sendte hine tvende tilkommende Eftermænd ud, maa man dog antage, at Foranstaltningen nærmest er udgaaen fra Magnus i Skaalholt, deels fordi Gudmund paa denne Tid havde lidet eller intet at sige, deels ogsaa fordi Bjørn Hjaltessøn, der valgtes til hans Efterfølger, var ham personligt forhadt[1]). Men ingen af dem bleve indviede. Vi erfare en

[1]) Se Sturlunga Saga III. 18. Kygre-Bjørn, heder det her, blev strax efter Biskop Gudmunds Valg tagen til Brev-Koncipist ved Biskopsstolen, og Kolbein Tumessøn gjorde sig da overvættes Umag for at have ham til Ven, medens Bjørn viste sig fiendtlig mod Gudmund, paaskydende ikke at blive agtet nok af ham; og spaaede da Gudmund, hvad der siden gik i Opfyldelse med Bjørn, thi Uvenskabet mellem dem tiltog, jo længer den vedvarede.

Bjørn, at han var i Følge med Urøkja paa dennes Rejse til Rom og ligeledes paa Tilbagerejsen, men at han døde paa Hjemvejen [1]). Om Magnus derimod siges intet andet, end at han i Aaret 1239, fremdeles som Prest, vendte tilbage til Island og druknede Aaret derefter [2]). Imidlertid havde Erkebiskoppen allerede i 1238 indviet **Sigvard Thettmarssøn**, Abbed i Sellø, til Biskop i Skaalholt, og **Botulf**, Kanonicus fra Elgeseter, til Biskop i Hole [3]). Dette viser, at Erkebiskoppen maa have formeligt kasseret Bjørns og Magnus's Valg. Thi om Bjørn end døde førend Botulf indviedes, saa levede dog Magnus, og man maa derfor antage at Bjørn foretog sin Romerrejse, for personligt at tale saavel sin egen som Magnus's Sag hos Paven. Hos denne kan han dog ej have faaet noget Medhold, saa at Magnus ved Efterretningen herom saavel som om hans Død maa have været nødsaget til at træde tilbage. Der gaves nok af kanoniske Grunde, som berettigede Erkebiskoppen til at underkjende hans og Bjørns Valg. Deels skulde nemlig i Regelen intet Valg foretages, førend Biskopsstolen var ledig, med mindre Erkebiskoppen eller Paven dertil gave særskilt Tilladelse, og en saadan sees ikke at være given, lige saa lidet som Hole Biskopsstol endnu kunde siges at være ledig, førend Gudmund var formeligt affat; deels var den paa Island brugelige Valgmaade, hvorved hvert Biskopsdømmes Prester og Bønder (det vil sige Høvdingerne) i Forening valgte sin Biskop, ligefrem i Strid med det saa ofte indskjerpede Pavebud, at ved Biskoppers og Abbeders Valg skulde ingen Indblanding af verdslige Høvdingers Myndighed finde Sted [4]). En Reform var visselig nødvendig, om end kun for at frigjøre Biskopsstolene for den Afhængighed, hvori de vare komne til enkelte mægtige Høvdinger. Thi der er ikke nogen Tvivl om, at Skaalholts Biskopsstol nu, baade hvad Valg og Bestyrelse angaar, paa det nærmeste var bleven et Beneficium for Odde- og Haukadals-Ætterne, ligesom Hole Biskopsstol for den Kolbeinske Slægt. Alligevel havde man hidtil ikke regnet det saa nøje, og at Erkebiskoppen denne Gang gik frem med større Rigorositet, vidner derfor allerede i og for sig om, at han havde noget mere end blot og bart kirkelige Hensyn for Øje. At han ej alene vilde emancipere Biskopsstolene fra Høvdingernes Raadighed, men ogsaa bringe dem i mere umiddelbar Afhængighed af sit eget Sæde, skjønnes saavel af Maaden hvorpaa han ordnede deres Besættelse, som af Valget af de Mænd, der kom til at beklæde dem. I Stedet for at treffe Foranstaltninger til at der ved Is-

---

[1]) Sturlunga Saga V. 46.

[2]) De islandske Annaler, ved disse Aar.

[3]) Annalerne; jfr. Sturlunga Saga, VI; 24.

[4]) Se ovenf. S. 273.

lands, som ved Norges Bispestole oprettedes Domkapitler, hvilke Valgretten kunde overdrages, eller at overdrage Valgretten til hvert Stifts Presteskab alene, bestemtes det at begge Bispestole paa Island for Eftertiden, ligesom det allerede var Tilfældet med Grønlands Bispestol, skulde besættes af Erkebiskoppen og Kapitlet i Nidaros [1]), og i Stedet for, efter at Biskopperne Gudmunds og Magnus's Død var bleven bekjendt, at bekræfte Magnus Gudmundssøns Valg, for hvilket der nu ej længer var noget til Hinder, saavel som at udnævne en Islænding til Biskop i Hole i den paa Rejsen afdøde Bjørns Sted, faldt Valget paa hine norske Gejstlige. Dette viser aabenbart, at Erkebiskoppen ej alene vilde gribe Lejligheden til herefter at bringe Islands Bispestole i større Afhængighed af sit Erkesæde, men at det ogsaa nu var ham særskilt magtpaaliggende at faa dem besatte med Mænd, der stode udenfor Øens Partiinteresser, og alene havde Erkestolens og Norges Fordele for Øje. Da Magnus Gudmundssøn, der selv hørte til Øens Aristokrati, var Dattersøn af Jon Loftssøn og Allsherjar-Gode [2]), kunde man forud vide at han vilde træde i sine Forgængeres Fodspor og med Varme omfatte Høvdingernes Interesser. Alt dette viser, at skjønt Erkebiskoppen maa have været den, der i disse Anliggender optraadte som handlende, har han dog ganske vist handlet efter Overlæg med, maaskee og paa Opfordring af Kongen, med hvilken han stod paa en saa venskabelig Fod. For Kongen maatte det just være magtpaaliggende, at Sturla Sighvatssøn, hvis Bestræbelser nu lode til at ville krones med Held, ogsaa understøttedes af Gejstlighedens Overhoveder i Landet, og han har maaskee endog haft den retfærdige Hensigt, ved Biskoppernes Hjelp at faa hans alt for store Voldsomhed hemmet og holdt i behørig Tømme.

Det er ovenfor omtalt, at Haakon, Skule Jarl og Erkebiskop Sigurd i Aaret 1237 indstevnede Godordsmændene til sig, og at der kom mange Breve til Landet, der kun lidet efterlevedes. Sandsynligviis har Stevningen, saavel som Brevenes Indhold, ogsaa for en Deel vedkommet Bispestolens Besættelse eller Bestyrelse. I det følgende Aar, 1238 kom Munken Hildebrand Gunnarssøn med nye Breve fra Erkebiskoppen [3]), formodentlig med Melding om at de nye Biskopper nu vare udvalgte og indviede, og med Befaling om, at de, naar de ankom, skulde finde en god

---

[1]) Dette siges med Hensyn til de første norskfødte Biskoppers Valg ikke udtrykkeligt, men det sees tydeligt nok af hvad der fortælles om de senere.

[2]) Om Magnus's Fader Gudmund Griis, og hans tvende Døttre af Ragna Thora, der bleve gifte, den ene med Thorvald Gissurssøn, den anden med Jon Sigmundssøn, se ovenf. S. 809.

[3]) De islandske Annaler ved dette Aar.

Modtagelse. Maaskee var det ved samme Lejlighed, at Presten Brand Jonssøn, en Søn af Jon Sigmundssøn og Halvbroder til Orm Svinfelling [1]), beskikkedes til midlertidig Bestyrer af Bispopsdømmet. Vi ville i det følgende see, at han var en ivrig Tilhænger af den nye Biskop og de norske Interesser; da han tillige stod i nøje Forbindelse saavel med den haukadalske som med den kolbeinske Æt, var han særdeles skikket til at forberede Gemytterne paa de nye Biskoppers Modtagelse. Der nævnes heller intet om, at disse mødte nogen Modstand, da de ankom til Landet den følgende Sømmer, saa vidt skjønnes noget senere end Snorre, og de begave sig uden Hinder hver til sit Sæde. Gissur Thorvaldssøn, skjønt selv i saa nøje Frændskab med Magnus Gudmundssøn, og skjønt han, ved at bekæmpe Sturla Sigvatssøn, tillige havde viist sig som en Fiende af de norske dynastiske Planer, traadte dog i den nærmeste Forbindelse med Biskop Sigvard.

Denne tilsyneladende Inkonsekvens fra Gissurs Side var imidlertid tildeels en Følge af, at Snorre, efter først at have tilvendt sig Størstedelen af den Magt, Sturla havde besiddet, siden optraadte som hans Hevner og hans Søn Tumes Beskytter, uden dog for øvrigt at hylde hans politiske Anskuelser, medens han tvert imod saavel ved sit tidligere Forhold til Hertug Skule som ved sin Ulydighed mod Kongens Forbud havde stillet sig i en aabenbar Opposition mod denne. Derved maatte Snorre ogsaa strax komme i et spendt Forhold til den for de kongelige Interesser ivrigt virkende Biskop, og efter den sædvanlige Regel, at de, der have fælles Fiender, selv indbyrdes ere Venner, maatte Gissur og Biskop Sigvard føle sig hendragne til hinanden. Denne Gissurs Stilling lige overfor Snorre var ogsaa Aarsag til, at Kongen nu valgte Gissur til sin politiske Agent, saa besynderligt det ved første Øjekast end kunde synes, at han dertil netop skulde udsee Sturlas erklærede Modstander og Drabsmand. Men Kongens dynastiske Planer faldt nu næsten sammen med, eller trængtes tildeels endog noget i Baggrunden af hans Harme over Snorres Ferd, og Beslutningen, at lade ham undgjelde derfor. Og til at udføre denne maatte hans Valg først og fremst falde paa Gissur, ej alene paa Grund af dennes Forhold til Snorre, men og fordi Gissur som hans haandgangne Mand og Skutelsvein [2]) endog var forpligtet til at udføre hans Befaling, navn-

[1]) Orm var en Søn af Jon Sigmundssøn og Thora, Gudmund Griis's Datter, altsaa Fætter til Gissur, Brand derimod var Søn af Jon og hans anden Hustru Hallbora, Nærsyskendebarn til Tume Kolbeinssøn.

[2]) At Gissur var bleven Skutelsvein hos Kongen samme Vinter, han tilbragte med Jon Murte i Bergen (1229) er ovenfor viist (S. 866) jfr. Sturlunga Saga V. 7 og VI. 1.

lig hvor det gjaldt at tage Straf over en anden haandgangen Mand, der havde brudt sin Troskabsed. I dette Tilfælde befandt Snorre sig. Han havde gaaet Kongen til Haande, ej alene som Hirdmand og Skutilsvein, men endog som Lendermand. Vistnok havde han, som alle de, der før 1223 opnaaede Hird-Værdigheder, aflagt Eden til Kongen og Jarlen paa een Gang, men da Jarlen her kun handlede som Kongens Formynder og yppersté Vasall, er det klart, at Eden, i det Tilfælde at Jarlen selv overtraadte sin Lydighedspligt, maatte være at betragte som aflagt til Kongen alene, og at det i det mindste maatte være den sværgendes Pligt at holde sig neutral. I dets Sted havde Snorre aabenbart, og med største Iver, taget Parti for Skule. Han havde deeltaget i hans hemmelige, oprørske Raadslagninger, i hans og hans Hoffolks haanlige Udfald mod Kongen og de Kongelige, havde maaskee endog ladet sig gjøre til Jarl af Skule og derved foreløbigt erkjendt ham for Konge, og havde endelig, trods Kongens gjentagne, udtrykkelige Forbud, forladt Landet. Kongen havde derfor fra sin Side efter de bestaaende Hirdlove [1]), hvilke Snorre som Hirdmand og Lendermand havde underkastet sig, fuldkommen Ret til at paastaa ham straffet som Frafalden. Og derfor sendte han, kort efter Hertug Skules Fald, den oftere omtalte Arne Oreyda [2]), Snorres forhenværende Svigersøn, og en Nordmand ved Navn Eyvind Bratt, der havde staaet i den nøjeste Forbindelse med Sturla Sighvatssøn [3]), ud til Island med en Skrivelse, hvori han befalede Gissur at sende Snorre over til Norge, lige meget med eller mod hans Vilje, eller ogsaa at dræbe ham som Høiforræder. Dette Brev kan i Sandhed siges at være skrevet i en uheldig Stund. Hvis Kongen, som man har al Grund til at formode, hverken ønskede Snorres Død eller troede at det skulde komme dertil, burde han ikke have nævnt det mindste til Gissur om at dræbe ham, ja han burde endog udtrykkeligt have forbudt det, thi han maatte kjende Partimændenes Voldsomhed og Hensynsløshed godt nok til at vide, at de, naar de havde Valget, vilde foretrække de yderste Forholdsregler for mildere. Befalingen maa derfor være given under en mere end almindelig oprørt Stemning, og man skulde næsten formode, at Kongen blandt Hertugens Brevskaber ogsaa har fundet flere, som tydeligt vidnede om Snorres Deeltagelse i hans forræderske Planer. Efterretningen om Hertugens Fald maatte nødvendigvis

---

[1]) Se Hirdskraa Cap. 40.

[2]) Arne Oreyda havde nu i længere Tid staaet i et venskabeligt Forhold til Kongen, eller søgt at indynde sig hos ham. Saaledes fortælles der i Arnes Saga (Cap. 23) at han c. 1238 forærede Kongen en smuk islandsk Hest.

[3]) Eyvind Bratt var navnlig tilstede paa Saudafell den Nat, da Thorvaldssønnerne overfaldt Gaarden; 1229, se ovenf. S. 861.

give de kongeligsindede paa Øen større Dristighed. I Førstningen, siges der, blev dog ikke Kongens Brev taget synderligt til Følge. Aarsagen synes at have været den, at Gissur endnu ikke aabenbart vilde bryde med Snorre, men derimod ved List søge at bemægtige sig hans Person paa det forestaaende Allthing, hvor det var aftalt at Snorre og Tume Sighvatssøn skulde møde ham, for at han kunde indgaa Forlig med dem om de Bøder, der vare at udrede for Sighvats og Sturlas Drab. Indtil da maatte det altsaa være ham ønskeligt at holde Brevets Indhold saa hemmeligt som muligt. Snorre var ogsaa nær falden i Snaren, thi da han var kommen til Thinget med ikke flere end 120 Mand, kom Kolbein, Gissurs Ven og Forbundne — det skulde nemlig ikke see ud som om Gissur selv havde noget med den Sag at bestille — Dagen efter med 600 Mand, saa at Snorre og Tume maatte tage sin Tilflugt til Kirken, og stille sine Mænd op udenfor. Men disses Holdning maa have været saa krigersk, at Kolbeins Mænd, der med Larm og Trusler stormede om paa Sletten, ej vovede at angribe dem, og endnu samme Aften forlod Kolbein Thinget med hele sin Skare. Gissur kunde nu intet udrette, og Forhandlingerne mellem ham og Snorre gik tilsyneladende nok laa venskabeligt fra Haanden [1]). Men længer ud paa Sommeren gav Hallveig Ormsdatters Død (25de Juli) ham en ny og bedre Anledning til at velte sig ind paa Snorre. Hendes Sønner Kløing og Orm, Gissurs Brodersønner, gjorde strax Fordring paa Halvdelen af det fælles Bo, hvorimod Snorre paastod flere betydelige Godser, som Besseſtad, Reykjaholt o. fl., undtagne fra Skiftet som Fællesboet uvedkommende. Det eneste, som blev skiftet, var derfor Løsøret, og merkeligt nok Bøgerne [2]). Misfornøjede over hvad de ansaa for Uretfærdighed fra Snorres Side, klagede de til deres Farbroder Gissur, og denne tilsagde dem sin Hjelp, men uden endnu at lade sig merke med noget. Imidlertid havde han, ligesom før, en Sammenkomst med sin Ven og Svoger Gissur oppe paa Kjølen, og lagde her med ham Planen til at tage Snorre, begges forhenværende Svigerfader, af Dage. Anslaget holdtes saa hemmeligt, at Snorre ikke fik noget Nys derom, skjønt han nok kunde skjønne at Sønderlændingerne ej vare at tro paa. Ved et Besøg hos Tume paa Saudafell, hvor han havde noget at tale med Urøkja, og hvor ligeledes Sturla Thordssøn var tilstede, fremviste han endog et Brev, som han nys havde faaet fra Odd Sveinbjørnssøn paa Alftanes; men det var skrevet med et Slags Chiffer-Skrift, kaldet „Stafkarlaletr", som hverken han eller Sturla kunde læse, saa forfarne de end vare i alskens boglig Kunst; det eneste, de fik ud af det, var at Brevet maatte indeholde en Advarsel. Alligevel syntes dette i Forbindelse

[1]) Sturlunga Saga VI. 26, 28.

[2]) Dette har vel især været de Bøger, Snorre, efter hvad vi ovenfor antage, havde arvet efter Jon Loftssøn.

med Snorres Mistanke, til Sønderlændingerne, at have bestemt ham til, for det første, at tage sit Ophold længer vester, deels hos Ursøkja, deels i Saurbø, naar han kun først havde ordnet det Fornødne med Hensyn til sine Ejendommes Bestyrelse under sin Fraværelse. Derfor begav han sig strax tilbage til Reykjaholt, ikke formodende Faren saa nær, som den virkelig var [1]). Tilbagekommen fra Mødet med Kolbein kaldte Gissur strax sine Venner og Frænder til sig, Brødrene Kløing og Orm, Loft Biskopssøn, Arne Oreyda og flere, og lod nu for første Gang Kongebrevet oplæse, idet han med en Iver, der vistnok var alt for pludselig til at forekomme flere paafaldende, erklærede at han ikke for nogen Priis vilde sidde Kongens Skrivelse overhørig, og derfor, siden det ej var at vente at Snorre frivillig vilde forlade Landet, agtede at tage ham til Fange. Orm Bjørnssøn vilde dog ikke være med i dette Anslag, og red hjem til sin Gaard Breidabolstad. Kløing derimod deeltog deri med største Iver, ledsagede Gissur et Stykke paa Vejen, og skilte sig kun fra ham for at samle flere Folk. Med 70 Mand drog Gissur forud for de øvrige, og kom ganske uventet ind paa Reykjaholt Natten efter den 22de September, medens alle laa og sov. Gissur lod den Stue, hvori Snorre laa, bryde op. Snorre vaagnede ved Larmen, sprang op og løb ind i et tilstødende lidet Huus, hvor han traf Presten Arnbjørn, og efter Overlæg med ham skjulte sig i Kjelderen under Huset. Gissurs Folk ledte nu efter ham rundt omkring i hele Huset, medens Gissur talte med Arnbjørn Prest, og spurgte om han vidste hvor han var. Da Arnbjørn svarede nej, ytrede Gissur, at hvis han ej fik tale med Snorre, kunde der jo ikke sluttes noget Forlig mellem dem. Disse Ord, der antydede fredelige Hensigter, bragte Arnbjørn til at tilstaa, at hvis man lovede Snorre Grid, kunde det nok hænde at man fandt ham. Maaskee Arnbjørn endog lod sig forlede eller tvinge til at røbe hans Skjulested, thi strax efter, heder det, fik man det at vide; dog er det ogsaa høist rimeligt at de, der søgte efter ham paa alle Kanter i Huset, tilsidst ogsaa kom til Kjelderen. Fem Mand, med Gissurs Tjener Simon Knut [2]) i Spidsen, begave sig nu derned — ej for at tage ham til Fange, skjønt dette havde været en let Sag med den 63aarige værgeløse Olding, men for at aflive ham. Der er intet, som tyder hen paa at de have skyndt sig ned paa egen Haand uden at afvente Gissurs Befaling, ligesaa lidet som Gissur gjorde det mindste for at frelse ham, uagtet et eneste Ord vilde have været tilstrækkeligt dertil. Det er derfor aabenbart at Gissur med koldt Blod har givet Befaling til hans Drab, at han har

---

[1]) Sturlunga Saga VI. 28—30.

[2]) Simon var allerede i Gissurs Tjeneste 1229—30, da han opholdt sig i Bergen, se Sturlunga Saga V. 11. Sandsynligviis var han en Nordmand.

fra først af kun har haft dette i Sinde, og at han aldrig for Alvor har tænkt paa at tage ham til Fange og sende ham til Norge, uagtet han nok kunde vide, at dette maatte være Kongen kjærest. Hvad der for Resten kan have bevæget Gissur til en saadan Grumhed mod sin forhenværende Svigerfader, er ej saa let at sige, thi hidtil havde der ej været saa heftige Trætter imellem dem, at de kunde opfordre, end sige berettige dertil. Nærmest ligger den Formodning, at Gissur er bleven enig med sig selv om at Vejen til det Maal, han havde foresat sig, kun gik over Sturlungernes Lig, og at saaledes først og fremst Snorre, den mægtigste af dem alle, maatte ryddes af Vejen. Dog mægtede han ikke selv at gaa ned til ham. Eller han frygtede maaskee for at blive stemt til Mildhed ved Synet af Oldingen, der engang havde staaet i et saa nært Forhold til ham selv, og med hvem han i bedre Dage vist havde tilbragt mange glade Timer. Da Simon Knut med sine Ledsagere kom ned i Kjelderen, bød han strax en af dem, Morderen og Rømningsmanden Arne Beisk, at give Snorre Banehugg. „Du skal ikke hugge", sagde Snorre, vant til at befale, og selv ikke i denne Farens Stund opgivende sin Værdighed. „Hugg du", sagde Simon. „Du skal ikke hugge", sagde Snorre endnu engang. Men forgjæves, thi i det samme gav Arne ham det dræbende Hugg, medens en anden af Følget, Thorstein Gudnessøn, ligeledes saarede ham. Ud paa Dagen kom Kløing og de øvrige med Hovedflokken, og i Spidsen for denne fortsatte Gissur Toget længer mod vest, for at møde Kolbein, der imidlertid var dragen vestover fra Skagafjorden med 480 Mand, sandsynligviis for at angribe Snorre her, om det lykkedes ham at undgaa Gissurs Overfald. Det synes at have været Gissurs og Kolbeins Hensigt, i Forening at overfalde saavel Tume Sighvatssøn, som Urøkja, Sturla Thordssøn og de øvrige Sturlunger der vester, for med eet Slag at knuse dem og derved tillige sikre sig for deres Hevn. Men de fik i Tide Nys om hvad der var skeet, og hvad Fare der truede dem, saa at de kunde flygte til Steder, hvor de vare i Sikkerhed. Gissur og Kolbein fik saaledes ingen af dem, uden Bødvar Thordssøn paa Stad, der ej havde kunnet komme bort, og nu blev tvungen til at tage sin Bolig paa Saudafell for Vintren, i det Øjemed at give Gissur og Kolbein Nys om Urøkjas og dennes Venners Bevægelser, samt at stille sin Søn Thorgils Skarde og sin Halvbroder Guthorm til Gisler paa fin Troskab. Derpaa vendte han tilbage, tilegnende sig selv Arven efter Snorre, og overladende Reykjaholt til Kløing [1]).

Saadant Endeligt fik Snorre Sturlassøn, en Tidlang Øens rigeste og mægtigste Mand, og endnu, skjønt hans Lykkesstjerne betydeligt var dalet, en af Landets meest anseede og formaaende Høvdinger. Det har

---

[1]) Sturlunga Saga VI. 31.

været sædvanligt at bryde Staven over ham som en lumsk, egennyttig, vinde- og herskesyg Mand, der ikke skyede noget Middel til at opnaa sine Ønsker, og hvis Død derfor endog var vel fortjent. Vi have i den foregaaende Fremstilling heller ikke i mindste Maade lagt Dølgsmaal paa hans daarlige Sider, men ladet ham fremtræde i det Lys, hvori han er skildret af Sturlunga-Sagaens Forfatter, maaskee hans egen Brodersøn Sturla Thordssøn, og som er langtfra at være fordeelagtigt [1]. Det kan ikke negtes, at Beskyldningerne mod ham i det Hele taget, og fra et almindeligt moralsk Standpunkt betragtede, ere sande. Men desuagtet ere de forsaavidt mindre billige, som de, sædvanligviis fremsatte med Hensyn til ham alene, fordi han alene blandt mange andre Landsmænd har erhvervet en Navnkundighed, der gjør ham og hans Liv til Gjenstand for nærmere Omtale i Skrifter, ellers ikke vedkommende Islands særskilte Historie, derved ogsaa vække Forestillingen om at han alene blandt alle sine Landsmænd var en trædsk og samvittighedsløs Politiker. En mere end almindeligt ugunstig Lod kan saaledes siges at være bleven ham til Deel. Thi uagtet hans Charakteer og Vandel ikke i mindste Maade vare slettere end de øvrige islandske Høvdingers paa den Tid, men snarere bedre, medens hans literære Fortjenester ere saa store, at de endog, om muligt, kunde berettige ham til en skaansommere Bedømmelse, end Fleerheden af hans Landsmænd, der alene tragtede efter verdslig Magt, uden at udmerke sig ved nogen højere aandelig Interesse: saa er det dog netop Snorres literære Fortjenester, der ved at gjøre ham navnkundig fremfor sin Samtid ogsaa have gjort hans slette Sider mere navnkundige end de ellers vilde være blevne, saa at man tillægger ham som personlige og særegne Fejl, hvad der var sædvanligt og charakteristisk for Mængden af de islandske Høvdinger paa den Tid. Det sande Forhold turde være dette, at uagtet Snorre vistnok deeltog i sine Landsmænds Utilbørligheder, og ved sine overlegne Evner endog, som det lader, forstod at anvende den Tids samvittighedsløse Politik paa en langt mere genial og fordeelagtig Maade end de fleste Andre, har dog hans høje Dannelse, Smag, literære Iver og videnskabelige Interesser upaatvivleligt givet hans hele Liv og Fremtræden et større Humanitetens og Liberalitetens Præg, der maa have haft en formildende Indflydelse paa hans Omgivelser, og gjort hans Overherredømme lettere at bære, end de fleste øvrige Høvdingers. En saadan Humanitet aabenbarer sig ej alene i de faa umiddelbare Udtryk af hans Følelser, der ere efterlevnede fra hans Pen, og af flere, hist og her indstrøede, Bemerkninger i hans

[1]) Man antager nemlig, som det i det Følgende skal vises, ikke uden Grund: at Sturla Thordssøn om han ikke er den egentlige Forfatter af Sturlunga-saga, dog har haft nogen Deel i dens Affattelse.

efterladte Verker, men den ytrer sig ogsaa umiskjendeligt i hans Færd, saadan som vi finde ham skildret. Han var vel vindesyg, herskesyg og ærgjerrig, men der tales ingensteds om at han var grusom og blodgjerrig, som de fleste andre Høvdinger paa den Tid; hans Sejrvindinger betegnedes ikke, som ellers, af Lemlæstelser og Nedsablinger af de Overvundne; og saa egennyttig som han efter Sigende skal have været, seer man dog at han nød stor Tillid. Jon Loftssøns Sønner valgte ham til at skifte Arven mellem dem; og det taler særdeles meget til hans Fordeel, at han altid stod paa en venskabelig Fod med en Mand som Ravn Sveinbjørnssøn. Ja endog hans urokkelige Hengivenhed for den ufornuftige, men velmenende Biskop Gudmund viser at hans Pietet kunde være sterkere end hans Statsklogskab [1]). Og endelig ytrer hans Patriotisme sig renere og sterkere, end hos de fleste af hans Landsmænd. Det var dog ham, som fornemmelig bidrog til at afværge den Fare, der i 1220 truede Island; og uagtet han, som vi have seet, da paatog sig det Hverv at bringe Island under Norges Højhed, var det dog saa langtfra at han udførte det, at man meget mere skulde antage at han paatog sig det alene for i Virkeligheden at modarbejde enhver saadan Plan, frygtende for at ellers en anden skulde ville lade sig bruge dertil og arbejde derpaa for Alvor, saaledes som det virkelig var Tilfældet med Sturla Sighvatssøn, og siden, som vi skulle see, med Gissur Thorvaldssøn. Det er heller ikke saa meget Samtiden, som sildigere Tider, der have brudt Staven over Snorre Sturlassøn: en saa meget merkeligere Uskaansomhed, som man jo netop skulde have formodet, at hans store literære Fortjenester endog let kunde have forblindet de senere Historieskrivere med Hensyn til hans Fejl som Menneske og Politiker. Men det synes næsten, som om man endog med Flid har søgt at værge sig mod en saadan Forudindtagelse til hans Fordeel ved at fremdrage hans svage Sider og bedømme dem med den størst mulige Strenghed: derved er man falden over i den anden Yderlighed. Vor Dom om Snorre kan i Korthed sammenfattes saaledes: i moralsk Henseende ikke slettere, men snarere i mange Stykker bedre end sin Samtid, stod han som Videnskabsmand uendeligt over sine Omgivelser. Tage vi saaledes alt med, tynger Vegtskaalen unegteligen mere til hans Ros end til hans Dadel.

Om Snorres literære Fortjenester ville vi nærmere handle nedenfor,

---

[1]) Det er derhos et ret merkeligt Træk, at uagtet Hallveigs Søn, og paa en vis Maade hans Stifsøn, Orm, umuligt kunde være ham god, saa længe de tvistede om Hallveigs rige Arv, vilde han dog ikke være med i Anslaget mod Snorre: et Tegn paa, at han dog ej kunde negte ham sin Agtelse og fandt det utilbørligt at stræbe ham efter Livet.

hvor der udførligere tales om den norsk-islandske Videnskabelighed og Literaturs Tilstand paa Borgerkrigenes Tider. Vi fortsætte her Beretningen om de i den nærmeste Forbindelse med Snorres Fald staaende Begivenheder.

151. Urøkja søger at hevne Snorre. Kløing Bjørnssøns Drab.

Da Snorre ikke efterlod nogen egtefød Søn, var Urøkja hans nærmeste Adile eller Eftermaalsmand, men det lader til at Gissur med Flid gav sig Mine af at oversee ham paa Grund af hans uegte Fødsel. Han tilbød ham ingen Bod, lod sig endog Arven efter Snorre overdrage af dennes Fuld-Syster Helge og hendes Mand Salmund Austmand, og satte Kløing Bjørnssøn til at tage vare paa Reykjaholt. Desto mere maatte Urøkja føle sig opfordret til at tage Hevn, og da han havde ventet til henimod Juul uden at høre nærmere fra Gissur, samlede han Folk, og drog i Spidsen for en Skare af henved 360 Mand sydover, for at hjemsøge baade Kløing i Reykjaholt, og Gissur i Tunga [1]). Sturla Thordssøn fulgte med. Uagtet Kløing halv om halv var belavet paa et Angreb, og derfor baade havde sat Hestvagter ud, og samlet mellem 30 til 40 Mand paa Gaarden, lykkedes det dog Urøkja at komme ubemerket til Gaarden, og trænge ind i det sterke Virke, som Snorre havde ladet opføre omkring Husene, førend en eneste kunde sætte sig til Modværge. Det var for silde at tænke paa Forsvar, og da Urøkja ledsaget af Sturla fra Skaalens Tag raabte ned gjennem Ljoren og opfordrede Kløing til at nedlægge Vaabnene og overgive sig, føjede han sig derefter, uden at Urøkja tilstod den Grid for længere Tid end den næst følgende Dag, som var første Juledag, og hvis Hellighed han ej vilde krænke ved Blodsudgydelse. Flere, hvorblandt Sturla Thordssøn, bestræbede sig ivrigt for at faa Urøkja til at skaane Kløings Liv, men forgjeves; da anden Juledag kom, lod han ham dræbe, men skjenkede alle hans Mænd Livet, og nøjede sig med at afvæbne dem. Derpaa fortsatte han Toget mod Gissur, forsterket med en heel Mængde Folk fra Borgarfjorden, og med saa meget større Haab om Held, som det havde lykkets ham at fange tvende af Gissur udsendte Spejdere. Men Gissur var altfor varsom til at lade sig overrumple. Nytaars Aften havde han et stort Drikkelag, saa at henved 80 haandfa-

---

[1]) Tunga eller Biskopstunga, hvor Gissur boede denne Vinter, laa omtrent en Mils Vej nordenfor Skaalholt, og ligesaa langt i nordvest for Hrune, hans Fædrenegaard, altsaa i samme Hered.

Mænd vare samlede paa Gaarden. Alle disse maatte ligge med deres Vaaben ved Siden den følgende Nat, og selv klædte han sig ikke engang af. Samme Nat fik han et Ilbud om Kløings Drab, og om at Urøkja nærmede sig med en stor Skare. I Hast lod han nu alle Mænd staa op og væbne sig, og begav sig strax med Størstedelen af dem til Skaalholt, idet han kun lod nogle faa blive tilbage for at bringe alt hans Løsøre ind i Kirken, og siden følge hans Moder Thora til Skaalholt. Da Gissur kom til Skaalholt, gik han lige til Biskop Sigvards Seng, vækkede ham og bad om hans Bistand. Biskoppen lovede ham al den Hjelp, som det stod i hans Magt at yde, og Dagen efter blev der, efter Overlæg mellem Biskoppen, Gissur og Loft Biskopssøn, sendt Bud til alle Kanter, for at samle Folk. Ligeledes blev en rask ung Mand sendt Urøkja imøde for at udspejde hans Ferd og give ham falske Efterretninger om hvor Gissur var at finde. Dette lykkedes saa godt, at Gissur vandt tilstrækkelig Tid til at samle det nødvendige Antal Folk, og da Urøkja kom til Skaalholt, fandt han Gissur fuldkommen forberedt til Forsvar. Biskoppen sendte to Prester til Urøkja og lod ham spørge, om han ønskede Forligsmegling. Urøkja erklærede sig vel tilfreds med at Biskoppen meglede, og der blev virkelig stillet Gisler fra begge Sider, medens Biskoppen underhandlede. Dette ledede dog ikke strax til noget Resultat, thi medens Urøkja tilbød at underkaste sig Biskoppens Dom, fordrede Gissur at Sagen skulde indankes for Kong Haakon; herpaa vilde Urøkja, som rimeligt var, ej indlade sig. Gislerne gik hver til sit, og Biskoppen vendte tilbage med den Besked, at en Kamp var uundgaaelig, og at alle maatte stride som de bedst kunde; selv lovede han at stride med de Vaaben, han havde, og tillod alle de tilstedeværende Gejstlige for denne Gang at kæmpe til Gissurs Forsvar. Der begyndte nu en heftig Kamp, som mest synes at have heldet til Urøkjas Fordeel, da Biskoppen i fuld Ornat, med Staven i den ene Haand, Bog og Kjerte i den anden, kom ud af Kirken i Spidsen for sine Klerker, og lyste Ban over Urøkja og alle hans Mænd. Medens de nærmest staaende ved dette Syn holdt inde med Kampen, for ikke at tilføje Biskoppen og hans Klerker nogen Skade, gjentog Urøkja sit tidligere Tilbud om Forlig, naar han opnaaede saadanne Vilkaar, som han kunde være tjent med. Biskoppen modtog Tilbudet, bød at Kampen skulde ophøre, og sprang selv, for at paaskynde dette Bud, meget kjekt op paa Mønen af et Huus i den tætteste Steenregn, der ophørte, saa snart man kjendte ham. Ogsaa Gissur erklærede sig nu villig til at underkaste sig Biskoppens Dom, og man tilsvor hinanden gjensidigt Grid, hvorefter Biskoppen løste Urøkja og hans Mænd af Bannet, og Urøkja kort derpaa vendte tilbage til Vestlandet, idet han paa Vejen gjennem Borgarfjord-Egnen lod

sig Reykjaholt overdrage af Salmund og Helga, uanseet at de forhen havde overdraget det til Gissur [1]).

Det var imidlertid ikke Gissurs Agt at finde sig i et Forlig, hvis Indhold, om end Biskoppen afsagde Dommen, dog nærmest maatte falde ud til Urøkjas Fordeel. Han havde, som det synes, allerede udkastet Planen til Urøkjas Undergang, og et bekvemt Middel dertil frembød Kløing Bjørnssøns Drab, hvilket Broderen Orm erklærede at ville paatale. Gissur og han havde i den Anledning et Møde den følgende Paaske, og uagtet det nærmest skulde synes, som om det nu indgangne Forlig udjevnede alle Tvistepunkter mellem Gissurs Parti og Urøkja, og som om Biskoppens forventede Dom ligesaa vel skulde vedrøre Kløings, som Snorres Drab, erklærede Gissur dog strax, at Sagen angaaende Kløings Drab var det nærværende Forlig uvedkommende. Umiddelbart derefter begave de sig begge nord til deres Frænde Kolbein unge, for nærmere at overlægge med ham. Sandsynligviis har det Hele allerede forud været aftalt mellem Gissur, Kolbein og Orm, for at den skjendige Plan kunde bringes i Udførelse hvorom vi strax nedenfor skulde berette. Gissur var ikke den, der forsmaaede List og Svig, hvor Magten ikke kunde hjelpe ham frem. Og for des bedre at bedaare Urøkja paatog Kolbein sig at underhandle med ham, da Urøkja havde ubetinget Tillid til ham som sin Svoger, medens han derimod nærede den største Mistanke mod Gissur. Kolbein sendte først Bud til Urøkja, med Anmodning om at tilbyde Orm billigt Forlig eller i det mindste love at indfinde sig til et Møde for at underhandle. Urøkja lod svare, at han intet havde imod at vise Orm al mulig Ret og Billighed, men at han aldeles ikke vilde indfinde sig til noget Møde, hvor Gissur var tilstede, da han ingen Tillid havde til ham. Orm vilde derimod ikke høre om noget Forligsmøde, uden at netop Gissur skulde være tilstede, og saaledes afbrødes Underhandlingerne. Imidlertid tilbød Orm Kolbein en betydelig Pengesum, for at han skulde hjelpe ham til at faa et Forlig efter Ønske, og Kolbein var lad nok til at modtage Tilbudet. Da Orm var kommen hjem, indstevnede han strax Drabssagen til Althinget, og paa dette Thing, hvor saavel han selv som Gissur indfandt sig med store Følger, medens Kolbein, ligeledes heel mandsterk, indtil videre tog sit Tilhold paa Reykjaholt, overdrog Orm sit Søgsmaal mod Urøkja til enkelte af Kolbeins Heredsmænd; da dette var skeet, forlode Orm og Gissur Thinget, og droge med 240 Mand til Borgarfjorden, hvor de opsloge sine Telte ikke langt fra Reykjaholt, ved Hvitaa. Kolbein sendte nu sin og Urøkjas fælles Svoger Bødvar i Bø til Urøkja [2]), og lod ham hilse, at

[1]) Sturlunga Saga, VI.

[2]) Det maa erindres, at Urøkja, Bødvar i Bø og Bødvar paa Stad, Sturla Thordssøns Broder vare gifte med hver sin Søster af Kolbein.

han dog i det mindste gjerne kunde komme og underhandle med ham, der nu havde fuldkommen Raadighed til at afgjøre Sagen. Uagtet den redelige Bødvar paa Urøkjas Spørgsmaal ikke kunde negte, at han tvivlede paa at Urøkja vilde blive tjent med Forliget, hvis han mødte frem, gik Urøkja dog lige fuldt i Snaren, alt for blindt stolende paa sin Svoger Kolbeins Redelighed. Han forbeholdt sig kun at Biskop Sigvard og Abbed Brand Jonssøn ogsaa skulde være tilstede ved Sammenkomsten. Herimod havde Kolbein intet at indvende, og lod strar sende Bud efter dem. Som Samlingssted bestemtes Broen over Hvitaaen. Her indfandt sig til bestemt Tid saavel Urøkja som Kolbein med Biskoppen og Abbeden i sit Følge, og toge Stade hver med sin Flok, paa hver sin Side af Broen. Men Urøkja vidste ikke, at Gissur og Orm laa paa en af de nærmeste Gaarde. Der blev stillet Gisler paa begge Sider, Sturla Thordssøn fra Urøkjas, Loft Biskopssøn fra Kolbeins Flok, og Urøkja begav sig derpaa trøstigt over Broen, hvor han og Kolbein samtaledes længe og i al Venskabelighed, uden dog at komme til noget Resultat den Dag, og da Aftenen kom, hævedes Mødet for at fortsættes den næste Dag. Urøkja overnattede paa en af Nabogaardene. Den følgende Morgen red ej alene Kolbein, men ogsaa Gissur og Orm ned til Broen, da deres personlige Nærværelse var nødvendig til det endelige Forlig, men de passede nøje paa, at Sturla Thordssøn ikke kom over, for at advare Urøkja om at de ogsaa havde deres Flokke i Nærheden. Denne blev ogsaa for det første paa Nordsiden, medens Biskoppen og Abbeden gik frem og tilbage mellem begge Parter og ledede Underhandlingerne, indtil Urøkja omsider erklærede sig villig til at lade Biskoppen og Kolbein i Forening afgjøre Sagen, dog saaledes, at man ej skulde fradømme ham hans Godord, eller dømme ham til Landsflygtighed. Det stod nu kun tilbage, at Urøkja ved højtideligt Haandslag med Kolbein, Gissur og Orm bekræftede Forliget. Men da han ikke havde nogen Lyst til at gaa over paa den anden Side, nu da Gissur var tilstede, og heller ikke Gissur vilde betræde Broen, bad Urøkja Biskoppen paa sine Vegne give Haandsalet. Biskoppen og Abbeden, der virkelig ikke synes at have anet noget Forræderi, forestillede ham dog, at det var bedst om han gik selv, og skjønt baade Bødvar fornyede sin Advarsel, og Sturla fandt Lejlighed til at sende ham et Bud om at han ikke maatte tro Kolbein alt for vel, lod han sig dog ved Biskoppens Forestillinger bevæge til at gaa over. Aldrig saa snart var han kommen over paa den anden Side, førend Gissur og Orm med hele deres Følge i al Hast besatte Bro-Enden og afskare ham Tilbagevejen, medens tillige Kolbeins Mænd stimlede til, saa at han var fuldkommen omringet. Forbauset lod Biskoppen Gissur spørge, hvad dette skulde betyde. Gissur svarede, at han nu vilde

raade i sine egne Anliggender, som han selv fandt for godt, og at han ikke vilde forlige sig med Urøkja, uden at han selv bestemte alle Forligsvilkaarene: først og fremst skulde Urøkja og Sturla Thordsøn forlade Landet, saavel som deres øvrige Tilhængere, Brødrene Svarthøvde Dugfusøn og Kolbein Gran. Biskoppen og Abbeden bleve meget fortørnede over denne svigefulde Ferd, hvorved de selv høiligen kompromitteredes, og der var endog ikke faa Mænd i Kolbeins og Gissurs egen Flok, som i Uvilje over deres Høvdingers troløse Ferd sluttede sig til Urøkja og grebe til Vaaben for ham. Men Urøkja, der indsaa at der ikke vilde komme noget godt ud deraf, erklærede sig selv villig til at antage Gissurs Vilkaar, og gav sit Haandsal derpaa. Da Biskoppen bebrejdede Gissur hans Troløshed, svarede denne frækt, at det ikke var det værste, han kunde have gjort. Det blev nu, uvist hvorfor, bestemt, at Kolbein, ikke Gissur selv, skulde afsige Dommen, hvilket dog kom ud paa det samme, da Hovedvilkaarene allerede forud vare bestemte. Urøkja og Sturla Thordsøn maatte som Fanger følge med Kolbein til Skagafjorden og derfra til Eyjafjorden, hvor han først vilde have sendt dem afsted med et Skib, som han troede endnu laa seilfærdigt, hvis dette ikke allerede samme Dag havde været afseilet. Han maatte derfor indtil videre tage dem tilbage med sig til Flugumyre. Siden begav Kolbein sig, efter Gissurs Indbydelse, til et Gjestebud, som denne holdt paa sin Gaard Tunga, og afsagde her sin Voldgiftskjendelse, der efter Omstændighederne enda var taalelig nok. Han tildømte Urøkja hele Arven efter Snorre, dog saaledes at Gissur skulde have 240 Hundreder, hvilke Gissur igjen skulde betale for Snorres Drab; men for Kløings Drab skulde Urøkja ej alene bøde 180 Hundreder, men dertil give Slip paa Halvdelen af Reykjaholt, Halvdelen af Stavaholt, Halvdelen af Bessastad og alle de Godord, Snorre havde haft; da han nu selv agtede sig til Norge, foreslog Kolbein ham at tage Sturla med, hvilket han dog, uvist hvorfor, afslog. Kolbein beholdt derfor Sturla endnu nogen Tid i sin Varetægt, men satte ham endelig, efter hans Frænders og Venners indstændige Begjæring, paa fri Fod, og fritog ham for Landflygtigheden, imod at han og elleve af de bedste Mænd i Vestfjorde-Fjerdingen aflagde Kolbein Tylfter-Ed paa, ikke at tage Parti imod ham, om endog Thord Kakale, Sighvats Søn, kom tilbage til Landet for at hevne sin Faders Død. Denne Ed aflagde siden ej alene hine tolv, men ogsaa alle de øvrige ansete Mænd i Vestfjordene, paa nogle faa nær [1]), saa at Kolbein

---

[1]) En af disse, den Snorres Parti iøvrigt hengivne Gisle paa Raudasand, vilde ikke paa nogen Maade aflægge Eden til Kolbein, indtil hans Ven og Raadgiver, den „gode og gjæve Prest" Eyvind, foreslog ham at nævne i Edsformularen Kolbein unge, uden dog derved at tænke paa Kolbein Arnorsøn, &c.

u var at betragte som Overherre baade over denne Fjerding og Nordjerdingen. Urøkja maatte derimod forlade Landet, ligesaa Dugfussønnerne, men det Skib, hvorpaa disse sidste reiste, blev af Storm drevet tilbage til Island, og de toge deraf Anledning til fremdeles at blive hjemme [1].

Da Urøkja kom til Norge, traf han Kong Haakon i Bergen. Denne viste sig i det Hele taget naadig imod ham, og tilgav ham ganske at han for tre Aar tilbage havde forladt Norge uden hans Tilladelse. Men han kunde dog ikke afholde sig fra at tilføie, at han havde langt mere fortjent Døden end hans Fader, og at Snorre ikke vilde være bleven dræbt, om han var kommen i Kongens Vold [2]. Det er tydeligt at see, at Kongen, der selv yndede Læsning og satte megen Priis paa boglige Sysler, dybt følte hvad den literære Verden havde tabt i Snorre, og tog sig nær af hans Død, ja maaskee endog angrede den strenge Befaling, han havde givet Gissur. Man fristes derfor ogsaa til at antage, at han har yttret nogen Misfornøjelse med Gissur, da denne ligeledes paa samme Tid kom til Norge, efter at have sat sin Frænde Hjalte Biskopssøn til sin Fuldmægtig, og taget det Løfte af ham og Kolbein, at de indbyrdes skulde staa hinanden bi. Besynderligt nok, iagttage Sagaerne den dybeste Taushed om, hvad Gissurs egentlige Ærende var i Norge, hvorledes han blev modtagen af Kongen, og hvad han foretog sig i de trende Aar, han tilbragte her. Det fortælles kun, som vi have seet, at Gissur, da han første Gang fremsatte sine Forligsbetingelser, fordrede at hans og Urøkjas Sag skulde henskydes under Kongens Afgjørelse, og sandsynligviis var det i denne Anledning og maaskee efter Kongens egen Indkaldelse, at han begav sig til Norge, for at underkaste Kolbeins Dom Kongens yderligere Bekræftelse eller Forandring. Vi ville i det mindste fra denne Tid af see en saadan Henskydelse under Kongens endelige Dom at være den sædvanlige Maade, hvorpaa Gissur og hans Modstandere, naar det var kommet til det Yderste, søgte at faa deres Trætter bilagte, og fra denne Tid af kunne vi saaledes regne den første Spire til den norske Konges virkelige og erkjendte Herredømme over Øen. Det var ogsaa paa denne Tid, at den norske Krone erhvervede de første Besiddelser paa Island. Der fortælles i nogle Aarbøger, at Snorre Sturlassøn allerførst bragte islandske Landejendomme under den norske Krone, nemlig Bessastad og Eyvindastad [3]). Dette er

derimod paa Eyvinds egen unge Søn Kolbein. Gisle gjorde saa. Slige Reservationer tog ikke engang en Prest i Betænkning at foreslaa. Sturlunga Saga VII. 1.

1) Sturl. Saga VII. 2.

2) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 244.

3) De islandske Annaler, ved 1242. Notitsen findes dog kun i yngre Haandskrifter.

visnok for saa vidt urigtigt, som Snorre var langt fra at arbejde i den norske Krones Interesser, og vi af det nys omhandlede desuden vide, at Bessastad udgjorde en Deel af hans Efterladenskab. Men det er aabenbart saaledes at forstaa, at Kongen har gjort Fordring paa Bessastad som Bod for Snorres saakaldte Landsforræderi, og at Urøkja, der endnu besad den ene Halvdeel, og Gissur, hvem den anden var overdragen, har maattet finde sig i, ved Kongens endelige Dom at afstaa denne eller den norske Krone hver sin Part. Og dette, saavel som den Omstændighed der i det Følgende nærmere vil blive omtalt, at Thord Sighvatssøn just paa denne Tid, neppe uden Kongens Vidende og Vilje, kom tilbage fra Norge til Island, tyder fremdeles umiskjendeligt paa, at Gissur ikke havde den Tilfredsstillelse af sin Appell til Kongen, som han maaskee havde ventet. Urøkja blev venligt behandlet af Kongen, men kom ikke mere tilbage til Island, da han døde allerede den 24de Juni 1245.

152. Tronkrigenes fuldstændige Ophør. Kongens venskabelige Forhold til Kirken

Saaledes havde Kongen nu lagt den første Grundvold til sit Herredømme paa Island omtrent paa samme Tid, Borgerkrigene vare endte i Norge med Hertug Skules Fald, og der ikke længer fandtes en eneste Mand, der enten vovede, eller med mindste Skin af Ret kunde vove at optræde som Kronprætendent. Endog det sidste gjenlevende Medlem af Baglerkongen Philips Æt, hans Brodersøn Hr. Gregorius, sluttede sig endnu nøjere til Kongen end hidtil, ved at bejle til hans naturlige Datter Cecilia, hvis Haand heller ikke blev ham negtet, og med hvilken han holdt Bryllup i Throndhjem, hvor Kongen tilbragte Vintren 1241—42 [1]. Sommeren forud havde Kongen været i Viken, fornemmelig, som det synes, for at faa de med Sverige endnu ikke opgjorte Stridigheder bilagte, og han havde i Kongehelle haft en Sammenkomst med Kong Eriks Svoger Byrge Magnussøn, den senere saa berømte og mægtige Birger Jarl, hvilken Erik, der selv ikke vilde indfinde sig til Mødet, sendte i sit Sted [2]. Underhandlingerne ledede visnok ikke til noget endeligt Resultat, og vi ville endnu i det Følgende see Sviarne fornye Klagemaalet mod Nordmændene over det Tog, de for saa mange Aar tilbage havde gjort til Vermeland efter Ribbungerne. Men det kom dog ikke til Krig, vistnok fordi Haakon, som Eneherre i Norge, og i Besiddelse af hele Folkets udeelte Hengivenhed, var en alt for farlig Fiende til at man dumdri-

[1]) Haakon Haakonssøns Saga Cap. 243, 244.

[2]) Sammesteds.

kunde vove at indlade sig i Krig med ham. Vi skulle see, hvorledes det uvenskabelige Sindelag hos de Svenske mere og mere tabte sig, indtil det omsider ganske ophørte, og den venligste Forbindelse mellem de tvende Hoffer traadte i Stedet.

Ogsaa med Gejstligheden stod Kongen i den bedste Forstaaelse. Erkebiskop Sigurd havde altid været hans Ven, og det uvenskabelige Forhold, hvori Kongen var kommen med Biskop Paal, synes i det mindste efter Hertugens Fald ganske at være ophørt, thi Paal havde da ingen anden Beskytter at holde sig til, saa meget mere som ogsaa Kong Valdemar i Danmark var død, og de Forhold, som derpaa indtraadte i dette Rige, gave hans Søn Kong Erik andet at tænke paa, end at blande sig i Norges indvortes Anliggender. Om Biskop Orm i Oslo ligeledes har begunstiget Skule, saa maa dog allerede dennes Nederlag i Oslo have bragt ham paa andre Tanker. De øvrige Biskopper, fornemmelig Askell af Stavanger, hans forrige Kapellan, synes at have været Kongen meget hengivne. Den Spænding, der var indtraadt mellem Kongen og Pave Gregorius i Anledning af Biskop Paals Anliggender, var aldeles udjevnet efter Forliget i 1237, især da Kongen ved den Lejlighed ogsaa havde taget Korset. Om den Yndest, hvori Kongen nu stod hos Gejstligheden, vidner tydeligt nok en Skrivelse fra Pave Gregorius i Anledning af det efter Hertugens Fald atter optagne Kroningsanliggende, dateret 8de Juli 1241, hvori det heder, at da Norges Erkebiskop og Biskoppen havde tilskrevet Paven om at Haakon, der efter Norges Lov og Sædvane havde efterfulgt sin Fader i Regjeringen, skjønt uegte født, da ingen egtefødde Sønner fandtes, lige saa lidt som andre arveberettigede Frænder, maatte blive salvet og kronet, uanseet Mangelen ved hans Fødsel, især da han ingen anden verdslig Fyrste var underkastet: saa overdrog Paven ved denne Skrivelse Abbeden i Munkelivs Kloster og Dominikanernes Provincialprior i Norge nærmere at undersøge Sagen og gjøre Indberetning derom; thi skjønt han særdeles elskede Kongen som en katholsk og mod det apostoliske Sæde velsindet Fyrste, og han gjerne vilde fremme hans Ære saa meget han kunde, vovede han dog ikke at gaa letsindigt frem i denne Sag [1]). To Dage i Forvejen (6te Juli) udstedte Paven en anden Skrivelse til Kongen, hvori han paa dennes Forestilling fritog ham for hans Løfte at gjøre et Korstog til det hellige Land, hvilket faldt vanskeligt paa Grund af den lange Afstand, Folkets Fattigdom og Ubekjendtskab med de mellemliggende Folks Sprog, imod at han i Stedet kæmpede mod de Hedninger, der vare hans Riges Naboer. Naar Kongen opfyldte

[1]) Dipl. Norv. I. 25.

dette, skulde han nyde samme Syndsforladelse, som om han virkelig var dragen til Palæstina. Og ved endnu en Skrivelse af 8de Juli tog Paven Kongen med Familie og Gods under St. Peters og sin særdeles Beskyttelse, medens han var fraværende paa Toget mod Hedningerne, ligesom han samme Dag i et særskilt Brev underrettede Erkebiskoppen og Biskoppen af Bergen baade om hiin tilstaaede Modifikation af Korstogsløftet og om det sidstnævnte Tilsagn, idet han paalagde dem at passe dette overholdt [1]). Alt dette vidner aabenbart om det bedste Forhold mellem Kongen og Kirken. Hvis nogen Konge fortjente dens Gunst, maatte det ogsaa være Haakon, saa rigeligt som han søgte at styrke og hædre den. Naar der for Resten her tales om Hedningerne ved Rigets Grændser, maa vel fornemmelig Finnerne være meente, da vi i det følgende ville see at Haakon virkelig gjorde meget for at udbrede Christendommen iblandt dem; og derved tillige at bringe dem under sit Herredømme. Forandringen i Korstogsløftet var i saa Fald særdeles vel betænkt af ham, thi medens en Expedition til Finmarken var for intet at regne imod et Tog til Palæstina, medførte den derimod Udsigten til verdslige Fordele, for saa vidt en Gebetsforøgelse i hine nordlige Egne kunde regnes dertil.

En saadan Fredens, Enighedens og Tilfredshedens Tid, som den der nu begyndte og vedvarede i en lang Række af Aar under Haakons kraftige, men dog milde Scepter, havde man ikke kjendt i Norge siden hans Fader Haakon Sverressøns desværre alt for korte Regjering, da ligeledes alle Partier forenede sig i Kjærlighed til Kongen, og Fred herskede saa vel indenlands, som med Udlandet. Men i Stedet for at den Fredstilstand, som Haakon Sverressøn oprettede, atter afløstes af Borgerkrig, og Krigstilstanden endnu i en lang Række af Aar blev den herskende i Landet, saa Norge efter Fredens Gjenoprettelse under Kong Haakon ikke paa et Par Generationer nogen formelig Krig inden sine Grændser, og nogen virkelig Borgerkrig førtes ikke oftere. De gamle Partinavne Birkebeiner, Baarbelger o. s. v. ophørte aldeles, som overflødige. Man kan altsaa med Føie sige, at Hertug Skules Fald og den fuldstændige Tilintetgjørelse af Baarbelger-Opstanden afslutter Borgerkrigenes Periode i Norge, og saaledes danner en vigtig Epoche i Folkets Historie. Med denne slutte vi derfor ogsaa nærværende Afsnit, idet vi kun, forinden vi gaa over til det næste, kaste et Tilbageblik paa Folkets indre Tilstand i den nys omhandlede Periode.

---

[1]) Dipl. Norv. I. 24, 25.

153. Kirkelige Forhold.

Den norske **Kirke** [1]) havde ved denne Periodes Slutning faaet sin fuldstændige Organisation, der i hele den følgende Tid, lige til Reformationen, ikke undergik nogen væsentlig Forandring, med mindre det skulde være den at Erkebiskoppens og Biskoppernes Udvælgelse af vedkommende Domkapitler, hvor disse fandtes, mere og mere blev en absolut, af Kongens eller den verdslige Magts Samtykke uafhængig Rettighed, eller at det pavelige Forbud mod enhver Indblanding af den verdslige Myndighed mere og mere blev bogstaveligt gjennemført. Endnu Kong Haakon Haakonssøn gav, som vi have seet, og fremdeles ville komme til at see, ikke Slip paa sin ved de ældre verdslige Love hjemlede Ret til at bekræfte og saaledes ogsaa kontrollere Valgene. For øvrigt gjaldt ved de norske som ved alle øvrige Kapitler de sædvanlige Valgregler. Forsømte de at vælge inden tre Maaneder efter at Bispopsstolen var bleven ledig, eller kunde de ikke blive enige, tilkom Besættelses- eller Provisions-Retten Erkebiskoppen, der desuden ogsaa, hvor Valget var skeet i rette Tid, havde at undersøge dets Lovmæssighed og bekræfte det. Opstod der lignende Knuder ved Valget til Erkestolen selv, skred Paven ind, som den norske Metropolitans umiddelbare Overordnede, og tillige i Kraft af den almindelige **Provisionsret**, han tilegnede sig til alle Biskopsstole i den romerske Kirke, naar Omstændighederne syntes at gjøre en Indskriden fra hans Side nødvendig. Det sees noksom af hvad der i det foregaaende er berettet, at den udvalgte Erkebiskop i Regelen maatte drage til Rom for at modtage Pallium og Indvielsen. Men Modtagelsen af Pallium medførte store Sportler til det pavelige Kancelli, og disse, tillagte Rejseomkostningerne, løb op til en betydelig Sum, som Erkebiskoppen sædvanligviis dækkede ved at lade Lydbiskopperne udrede den saakaldte Pallie-Hjelp. Der fandtes, som bekjendt, Domkapitler kun ved syv af de under Norges Erkestol hørende Kirker, nemlig ved de i Landet selv, Orknøernes og Sydersernes. Islands tvende Biskopsstole, Færøernes og Grønlands, havde ingen Kapitler, og vi have seet, hvorledes Valgretten til disse, og aller sidst til de islandske, overførtes til Kapitlet i Nidaros, der dog for Færøernes Vedkommende deelte denne Rettighed med Bergens Kapitel.

Det vigtige, under Sverre med saadan Heftighed omhandlede Spørgsmaal om Kirkens Patronatsret og frie Dommermyndighed i alle kirkelige

[1]) Jeg kan nu fatte mig kortere med Hensyn til denne Materie, end jeg ellers havde fundet nødvendigt, da i Mellemtiden, under Trykningen af nærværende Bind, første Afdeling af R. Keysers indholdsrige og udtømmende norske Kirkehistorie er udkommen. Til dette Verk, især Slutnings-Oversigten S. 400, henviser jeg Læseren.

eller Geistlige vedkommende Sager m. m. var endnu ikke fuldkommen af-
gjort, men kunde egentlig blot betragtes som hvilende, uagtet Geistligheden
øjensynligt allerede havde faaet Overtaget, og Kongemagtens Bestræbelser
for at beholde den Myndighed, som den tidligere havde udøvet, bleve træ-
gere og svagere. Navnlig maa Biskoppens Rettighed til at besætte alle
ringere geistlige Embeder være bleven anerkjendt, siden vi finde den udtalt
i Christenretterne fra denne Tid. Geistlighedens Indtægter maa fremdeles
have været i Tiltagende, eftersom Kirkegodset stadigt forøgedes deels ved testa-
mentariske Dispositioner, deels ogsaa ved Sagefald. Biskopsstolene i Norge
maa have været langt indtægtsrigere end de paa Island, og endnu mere end den
færøiske og grønlandske. Derimod have den orknøiske og maaskee den sydervi-
ske neppe været daarlige, siden der med dem endog vare Domkapitler forbundne.

Om Domkapitlernes Størrelse og Organisation er der i det foregaa-
ende er talt. Man maa antage, at de ved det Tidspunkt, hvormed vi
her standse, maa have antaget den Form, som de senere bibeholdt indtil
Reformationen [1]). Kong Haakon Haakonssøns Barndomshistorie viser os,
at der fandtes Skoler ved Domkapitlerne baade i Nidaros og Bergen.
At de ogsaa fandtes ved de øvrige Domkapitler i Landet, maa ansees af-
gjort, men det er uvist, hvor vidt de ved dem alle oprettedes fra først af,
eller senere indstiftedes. „Skolemesteren" (rector scholæ) var selv en af
Chorsbrødrene, og til hans saavel som Skolens Underhold laa der særskilte
Præbender. Foruden Kapitlerne ved Domkirkerne fandtes der maaskee

[1]) Se ovenfor, II. S. 874 fgg., saavel som Keyser, l. c. S. 447, 448. Da vi ej
besidde noget særskilt Fundationsdokument for noget af de norske Kapitler,
hvoraf man nøjagtigt kan see Organisationen, er det af ikke ringe Interesse,
at man fuldstændigt besidder Fundatsen for Domkapitlet paa Katanes, af
den indebrændte Biskop Adams Eftermand Gilbert. Thi da Biskopperne ved
alle de øvrige skotske Kapitler kun havde Sæde og Stemme i Kapitlet som
simpel Kanonikus, uden noget Fortrin for de øvrige Medlemmer, medens Bisko-
pen af Katanes derimod, ligesom de norske Biskopper, sees at have haft For-
sædet, er det ej usandsynligt, at det orknøiske Kapitel mere har tjent Gilbert
til Mønster, end de skotske; hvori man ogsaa bestyrkes af den nøje Sammenhæng,
hvori Orknøerne og Katanes stode med hinanden. Og da nu igjen det orkn-
øiske Kapitel rimeligviis var indrettet som de øvrige norske, opstaar der
en ikke ringe Sandsynlighed for, at det katanesiske i det væsentlige stem-
mede overeens med disse. Dokumentet er aftrykt i Bannatyne Miscellanies
III. S. 17, flgg. Kapitlet bestod af ti Medlemmer, Biskoppen og Abbeden
af Scone iberegnede, hvilken sidste, som det synes, altid skulde besidde dette
Kanonikat. Biskoppen skulde være Kollegiets Hoved; af de øvrige 8 skulde
fem have højere Værdighed, nemlig Dekanus, Præceptor, Kantsler, Skat-
mester og Archidiakonus; disse fem, saavel som Biskoppen og Abbeden i Scone,
kunde holde indviede Prester som Vikarer; de tre øvrige kunde blot holde Dia-
koner. Til Skole sees i dette lille Kapitel intet at være henlagt. Biskoppen
havde Indtægten af sex Sognekirker; de øvrige Dignitarier ligeledes af flere
end een Kirke; de tre ringere kun af hver sin Kirke. Til Kapitlets Kommune
eller fælles Bordhold vare tvende Kirker og noget Jordegods henlagt.

allerede ved denne Tid ogsaa mindre Kapitler ved andre Kirker, som derfor kaldes Kollegiatkirker, hvis Forstander — der havde samme Myndighed med Hensyn til de øvrige Chorsbrødre, som Bisskoppen ved Kathedralkirken — kaldtes **Præpositus**, eller efter norsk Udtale **Provst**. Dog tilhøre sandsynligvis de fleste af disse Kollegiatkirker en noget sildigere Periode, og naar Titelen **Provst** findes anvendt i Haakon Haakonssøns Regjeringstid, betegner den snarere en gejstlig Ombudsmand for Bisskoppen, der traadte i Stedet for de tidligere saakaldte Biskops-Aarmænd, ligesom de kongelige Sysselmænd traadte i Stedet for de kongelige Aarmænd. Provsternes fornemste Funktioner vare derfor af en halv verdslig Natur, nemlig Opkrævning af Bisskoppens Indtægter, Udførelse af Retssøgsmaal, m. m.; dog slaar det neppe fejl, at Bisskoppen allerede i denne Tid betroede dem at visitere paa sine Vegne inden deres Distrikter eller saakaldte Provstier; uden at man derfor behøver at antage at dette Hverv endnu betragtedes som deres faste Funktion. En saadan Stilling for Provsterne, som den her antydede, synes næsten at kunne sluttes deraf, at Provst-Embedet allerede under Haakon Haakonssøns tidligere Regjerings-Aar findes forbundet med visse større og mere anseede Sognekirker, saaledes at Sognepræsten i disse tillige var Provst i Provstiet [1]).

Af **Klostre** fandtes i Norge omkring 1240: af Benediktinerordenen, St. Albani Kloster paa Sellø, St. Michaels eller Munkeliv Kloster i Bergen, samt Nonneklostrene paa Gymsø, i Oslo, og paa Bakke ved Nidaros. Af Kluniacenser-Klostre havde man kun det ene paa Nidarholm. Cistercienserkloster vare Lysekloster ved Bergen, Hovedø Kloster ved Oslo, og Tuterøens Kloster ved Nidaros for Munke, samt Nonneseter i Bergen. Augustiner-Konventer vare Elgeseter ved Nidaros, i nøje Forbindelse med Domkapitlet, Jonsklostret i Bergen, Halsnø-Kloster paa Søndhordland, og Kastelle-Klostret i Konghelle, samt maaske Reins Nonnekloster. Af Præmonstratenser-Klostre var der kun det ene i Tunsberg.

Paa Island fandtes af Benediktiner-Ordenen kun tvende Klostre, Thingeyre, hvis Munke, som vi have seet, udmærkede sig ved deres historiografiske Virksomhed, og Thveraa, samt et Nonnekloster paa Kirkebø; Augustinerkonventer vare Thykkebøs Kloster, Helgafells (forhen Flatø's), og det af Thorvald Gissurssøn efter Biskop Magnus Foranstaltning og med Snorre Sturlassøns Raad oprettede Vidø-Kloster [2]). Af Klostre i Skatlandene kjendes paa denne Tid kun Klostrene paa Ikolmkill og Furnes Cistercienser-Kloster paa Øen Man.

---

[1]) Ved Rigsmødet 1223 vare saaledes fire Provster tilstede fra Oslo, Tunsberg, Hadeland og Grenland, hvilke alle maa have været saadanne Prester som de sidst nævnte, se ovenfor S. 654.

[2]) Se ovenfor S. 856, 857, samt overhoved om de islandske Klostre, Finn Jonssøns Kirkehistorie 4de B.

Men saavel i Norge, som andensteds, fik Klostervæsenet en langt større Betydning og indgribende Virkning paa hele det kirkelige Liv ved Indførelsen af de tvende Tiggerordener, Franciskanernes og Dominikanernes, af hvilke den første, som bekjendt var stiftet i Italien 1215, den anden i Spanien 1216, og som inden en Menneskealder fra Stiftelsesaaret havde udbredt sig til Norden, og ikke mindst til Norge. Franciskanernes, eller, som den og kaldes, Minoriternes, Orden skal allerede være kommen til Norge omkring 1230, og det er vist, at den inden Aarhundredets Slutning havde i det mindste tre Klostre, i Konghelle, Tunsberg og Bergen. Dominikanernes eller Prædikebrødrenes Orden blev tidligere end Franciskanernes bekjendt i Norge, idet den danske Prædikebroder, Salomon fra Aaros, der 1220 havde gjort Bekjendtskab med Ordenens Stifter Domingo Guzman selv, og efter at være optagen i Ordenen var bleven sendt til Norden for at prædike i sit eget Fædreland, af Storm blev fordreven til det nordlige Norge, og fandt en venlig Understøttelse af Skule Jarl, der skaffede ham Hjelp til at rejse over Land til Danmark, hvor han 1220 stiftede det første Dominikanerkloster i Lund. Der siges ikke, hvor vidt Salomon selv gav Stødet til at lignende Klostre oprettedes i Norge, men man kan neppe tvivle derpaa, siden man allerede i 1240 finder et Dominikanerkloster i hver af de tre Kathedralsteder, Nidaros, Bergen og Oslo; og de omtales ved denne Tid ej engang som nys oprettede, men snarere som om de allerede i længere Tid havde staaet ved Magt [1]). Paa alle tre Steder anlagdes disse Klostre med tilhørende Kirker i den umiddelbare Nærhed af Kathedralkirkerne og Chorsbrødrenes Gaarde, hvoraf man kan slutte, at Ordenen i Førstningen, her som andetsteds, er bleven modtagen med største Forekommendhed og har nydt den virksomste Bistand af Biskopperne og Domkapitlerne, der endog have afstaaet dem Stykker af sine egne Grundejendomme til Tomter for Opførelsen af deres Bygninger. I Nidaros laa saaledes Dominikaner-Klostret strax nordenfor Domkirken [2]); i Oslo var Dominikanernes Gaardsrum, som vi have seet, kun ved en Skidgard adskilt fra Chorsbrødrenes [3]), og i Bergen laa Dominikanernes Huse i Bakkeheldet umiddelbart nedenfor Chorsbrødrenes Gaard. Men de samme Aarsager, der gave Tiggermunkene og især Dominikanerne, saa stor Indflydelse paa de kirkelige Forhold gjorde ogsaa at de meget snart kom i aabenbar og heftig Strid med Sækulargejstligheden. Paven tilstod dem nemlig fuldkommen Exemtion

[1]) Langes Klosterhistorie, S. 40 fgg. Keysers Kirkehistorie S. 410, 450 452.

[2]) Peter Skulessøn flygtede, som er viist, umiddelbart fra Dominikanerklostret til Biskopsgaarden og derfra over Elven.

[3]) Se ovenfor S. 970.

eller Fritagelse for Bispoppernes Overtilsyn, saa at de kun havde at adlyde deres egne Foresatte og Ordenens Generalkapitler. Tiggerordenernes Hovedprincip var, at de, foruden deres Kloster, som de beskedent kun kaldte Bolig (domus), ingen Ejendom skulde have, leve af milde Gaver, stedse blande sig mellem Lægfolket og paavirke dette ved Prædiken, Raad, Opmuntring, og eget Exempel. Derfor fik de ogsaa Frihed til at prædike og høre Skriftemaal uden Hensyn til Sognetvangen, og ved saaledes at gribe forstyrrende ind i de beskikkede Sjælesørgeres Virksomhed samt ved den aandelige Indflydelse, de til disses Fortrængsel fik hos Sognebørnene, især dem, der tilhørte de lavere Klasser, maatte de nødvendigviis komme i betydelig Konflikt med dem, og følgelig med alle de Sækulargejstlige overhoved. Deres Indflydelse forøgedes end mere ved den dem tilstaaede Ret til at optage Tertiarier eller Lægfolk, der uden at aflægge noget Klosterløfte eller forandre deres Stilling bleve deelagtiggjorte i alle vedkommende Ordens Fordele og Stifternes Forbønner, kun mod den Forpligtelse at virke til Ordenens Bedste og adlyde dens Foresatte. Det ligger i Sagens Natur, at en saadan uregelmæssig Indblanding i de ordentlige Sjælesørgeres Virksomhed maatte afstedkomme megen Forvirring og Kollision, ligesom ogsaa Bispopperne, der stedse saa noget suurt til de exemte Munkeordener og andre fra at staa under deres Autoritet, fritagne gejstlige Institutioner, maatte betragte Tiggermunkenes saa meget mere fremtrædende og i det kirkelige Liv indgribende Virksomhed med dobbelt Uvilje. Saaledes var det her omhandlede Uvenskab mellem Tigger-Ordenen og de Sækulargejstlige uundgaaeligt, saa snart den første Enthusiasme over den nye Institution havde lagt sig. Især var det Chorsbrødrene, i Regelen selv Sognepræster og i det mindste i Besiddelse af Sognekirker, der snarest synes at have angret deres udverlagte Beredvillighed til at indrømme Dominikanerne Plads lige Begg i Begg med dem, og det er derfor ogsaa fornemmelig Stridighederne mellem Chorsbrødrene og Dominikanerne, hvorom skriftlige Efterretninger ere os levnede. Franciskanerne vare oprindeligen ikke blevne saa begunstigede af Domkirkernes Gejstlighed, eller kom, i det mindste i de Kathedralstæder, hvor de fik Klostre, noget senere til, saa at deres Klostre ikke laa Chorsbrødrene saa umiddelbart ind paa Livet; dette er vel Grunden til at deres Konflikter med disse, skjønt de upaatvivleligt ofte have fundet Sted, dog ej have gjort saa megen Opsigt og efterladt saa mange skriftlige Vidnesbyrd. Hertil kom rimeligviis ogsaa den Omstændighed, at begge disse Ordener bare et nøjagtigt Præg af deres Stifteres særegne Nationalcharakteer, og Franciskaner-Ordenen saaledes, ligesom Stifteren, den demokratiske Italiener, blandede sig meest med den store Hob og fornemmelig virkede paa Samfundslivets laveste Trin, medens Dominikanerne i den spanske Hidalgo

Domingo Guzmans Aand, holdt sig meest til de højere, mere dannede og mere formuende Klasser; det var saaledes især ved denne sidste Orden, at Sækulargejstligheden saa sig sine mægtigste, rigeste og gavmildeste Sognebørn berøvede, og det var derfor især Dominikanernes Virksomhed, der gjorde Afbræk i Sækulargejstlighedens Indtægter [1]).

Men jo daarligere Tiggermunkene vare anseede blandt Gejstligheden, desto større Anseelse og Indflydelse fik de blandt Lægfolkene. Vi ville endnu inden Aarhundredets Ende see Dominikaner- og Franciskaner-Munke anvendte som Fyrsters Skriftefædre og Raadgivere, som Gesandter til fremmede Hoffer, og i andre vigtige og indflydelsesrige offentlige Hverv.

Begge disse Ordeners Klostre over hele Christenheden vare fordeelte i visse Hovedafdelinger, kaldte Provinser, hver med en Provincialforstander i Spidsen. Disse Provinser rettede sig ikke altid nøje efter den politiske Inddeling. Saaledes regnedes Danmark, Norge og Sverige kun som een Provins, der kaldtes den Danske (Provincia daciana eller de Dacia), Franciskanernes Provinser inddeelt igjen i Kustodier, hver med en Kustos i Spidsen. Dominikanerne holdt, foruden Generalkapitler, ogsaa aarlige Provincialkapitler. Provincialforstanderne kaldtes hos Franciskanerne „Provincialminister", og Ordensgeneralen „Generalminister"; hos Dominikanerne kaldtes de samme Embedsmænd „Provincialprior", og „Generalsuperior." Forstanderne for de enkelte Klostre kaldtes hos Franciskanerne „Gardianer", hos Dominikanerne „Priorer".

Den sædvanlige Benævnelse for Franciskanerne i Norge var „Berfodbrødre" (berfœttubrœðr), for Dominikanerne „Prædikere" (prédikarar). Titelen „Brødre" synes, efter disse Ordeners Indførelse i Landet at være bleven sædvanlig for dem, eller næsten endog indskrænket til dem, saaledes at „Broder N. N." sædvanligviis betegner en Tiggermunk; medens derimod Benævnelsen „Munke" forbeholdes Herreklostrenes Medlemmer [2]). De regulære Augustinere kaldes dog som oftest „Kanniker" (kanúkar). Benediktinerne kaldtes hyppig „Svartmunke," Cistercienserne „Graamunke".

---

[1]) Se herom Langes Klosterhistorie og Keysers Kirkehistorie l. c. Hvad der bidrog til at Dominikanerne kom i større og hyppigere Konflikt med Sækulargejstligheden, end Franciskanerne, var vistnok ogsaa deres større Mangel paa Oprigtighed og Ærlighed, og mere snigende, harmvækkende Ferd. Franciskanerne vare aabenbart mere ærlige og ligefremme. Derfor vare de heller ikke saa duelige Redskaber i Intoleransens Hænder som Dominikanerne, og det var visselig med velberaadt Hu, at Paven efter Albigensernes Undertvingelse overdrog Inkvisitionen til Dominikanerne.

[2]) Det samme synes at have været Tilfældet og endnu at være Tilfældet Syden, hvor fra eller frayle fornemmelig betegne Tiggermunken.

At Forstanderne for Herreklosterne — de Augustinerklostre undtagne, der vare forbundne med Nidaros Erkestol, og som kun havde Priorer i Spidsen — kaldtes **Abbeder** og indtoge en høj geistlig Rang, er bekjendt. Paa samme Maade kaldtes Nonneklostrenes Forstanderinder „Abbedisser," og førte Titelen „Fruer."

Om Klostervæsenets Virkninger paa Folkeaanden i Norge er der ovenfor talt. Med det 12te Aarhundrede var Klostrenes velgjørende Indflydelse i det hele taget forbi. Nationen havde da lært af dem, hvad den kunde lære. I Besiddelse af Magt og Rigdom trængte Klostrene ikke længer synderligt til Folkets Gunst, og kunde for en stor Deel være ligegyldige ved dets Dadel. Munkene havde derfor ikke længer nogen Spore til at gaa frem med Tiderne, end sige til at gaa forud for sin Tid, og de bleve derfor mere og mere Stagnationens og Vankundighedens Repræsentanter i Stedet for Fremgangens og Dannelsens. Dette maatte blive saa meget mere iøjnefaldende i Norge og paa Island, hvor Oplysning og boglig Sydsel øjensynligt var langt mere almindelig blandt Lægfolket, end i de fleste andre Lande i Europa, Italien undtagen. Dog udmerkede **Thingeyre** Kloster paa Island sig hæderligt fremfor alle de øvrige, baade her og i Norge, ved den oftere omtalte historiographiske Virksomhed, som, grundlagt af Karl Abbed og Munkene Odd og Gunnlaug, synes at have vedligeholdt sig der gjennem en lang Række af Aar.

Pilegrimsrejser og Korstogsferder vare i hele den Periode, vi her have behandlet, særdeles hyppige. Vi have i det foregaaende seet de større Korstogs-Expeditioner, der fandt Sted fra Norge, og som i det hele taget sluttede sig til de bekjendte Hovedkorstog, der foretoges i Masse fra hele Occidenten. Men foruden disse større Korstog kan man være temmelig vis paa at der i Norge, som andetsteds, drog et ikke ubetydeligt Antal Folk afsted paa egen Haand til det hellige Land, halvt som Korsfarere, halvt som Pilegrime, baade for at forrette sin Andagt i Jerusalem, og for at stride med de Vantroende, naar og hvor Anledning dertil gaves. Saadanne Rejser foretoges sædvanligviis enten efter Løfter, gjorte i Nød og Fare, eller som en paalagt kirkelig Bod, hvorved Overtrædelser skulde affones. Saaledes er det ovenfor omtalt, hvorledes Aron Hjørleifsson, saaret og nær ved at blive opdaget og dræbt af sine Fiender, lovede at drage til Jerusalem, hvis han frelstes. Og Opfyldelsen af dette Løfte var ham saa magtpaaliggende, at han for den Sags Skyld endog lagde sig ud med Skule Jarl, der ved hans Ankomst til Norge havde viist ham Venlighed og optaget ham i sin Hird [1]).

Pilegrimsrejserne til de hellige Steder i Europa vare naturligviis

[1]) Aron Hjørleifssøns Saga, Cap. 19, 20.

endnu hyppigere. Foruden Rom var Sant Jago de Compostella i Spanien det Sted, som hyppigst besøgtes. Fra Aaret 1173, da Erkebiskop Thomas Becket blev kanoniseret, gjorde man ogsaa hyppige Andagtsrejser til hans Grav i Canterbury. Vi have endnu nøjagtige Optegnelser over de Rejserouter, vore Forfædre plejede at følge, deels til Spanien og Italien, deels til det hellige Land, i Løbet af det 12te og 13de Aarhundrede. Disse Optegnelser skulle oprindelig have været forfattede af Abbed Nikolas i Thingeyre, der levede omkring 1155. De indskrænke sig ej overalt til en tør Angivelse af Navne; hist og her er der indstrøet Bemerkninger, som vidne om, at Pilegrimene have rejst med aabent Øje for Naturen og Kunstens Merkverdigheder, og tillige med Sands for den historiske Interesse, der hvilede over dette eller hiint merkelige Sted. Vi ville her i al Korthed betragte disse Rejserouter noget nærmere, da de i flere Henseender ere charakteristiske og oplysende. „Fra Norge", heder det, „rejser man først til Aalborg i Danmark. Romfarerne sige at der er 2 Dages Rejse fra Aalborg til Viborg, derfra en Uges Rejse til Hedeby som er tæt ved Slesvig, og derfra igjen en Dags Rejse til Ederen (Ogesdør), hvor Danmark, Holsten, Saxland og Vendland mødes". Man seer at Rejsen ikke gik synderligt hurtigt. „Fra Ederen er der en Dagsrejse til Itzehoe (Heitsinnabø), hvorefter man sætter over Saxelven (Elben) til Stade". Om Saxland gjøres her den Bemerkning, der neppe synes at tilhøre det 12te Aarhundrede, men snarere er indskudt i det 13de: „Der er Folket mere end almindeligt belevent (kurteisust) og Nordmændene tage meget efter deres Skikke". „Fra Stade", siges der, „er der 2 Dages Rejse til Verden", fremdeles opregnes de Byer, hvorigjennem Rejsen falder, Nienburg (Nyborg), Minden (Mundiuborg), Paderborn (Paddubrunnar) og Mainz. Ved Minden, siges der, skiftes Tungerne, hvilket vel skal betegne, at her ophører det egentlige Nedertydske eller gammelsaxiske, og det højtydske begynder at ytre sig. Mellem Paderborn og Mainz regnes 4 Dagsrejser; paa Vejen, siges der, kommer man til Gnitaheden, hvor Sigurd dræbte Ormen Fafne. Man kan og, siges der, drage en østligere Vej fra Stade til Mainz, over Horsefeld, Walsrode (Walsoborg) Hannover (Hanabruinborg), Hildesheim, Gandersheim, Fritzlar (Fridla), Arensborg. De to sidst nævnte Veje, heder det, ere de, som Nordmændene hyppigst tage, dog er der endnu en tredie fra Norge umiddelbart til Søs til Frisland, derfra til Deventer eller Utrecht (Trekt); her tager man den første Stav og Skreppe, og drager over Køln til Mainz. Fra Mainz opregnes Stederne videre saaledes; Speier (Spir), Selz (Selisborg), Straßburg (Stransborg), Basel (Boslaraborg), Solothurn (Solatrar), Wiflisburg (Vivilsborg), Vevay (Fivitzuborg) ved Martins (Murtens) Vand, St. Maurice (Mauriziusborg), St. Petersborg;

(Peterskastale), Bernhardshospital oppe paa Fjeldet, Stroubles (Thrælathorp), Aosta (Augusta), St. Martin (Martinkamre), Ivrea (Jforea), Vercelli (Fridsæla), Pavia (Papey), Piacenza (Plazinza) Borgo St. Domnino (Domniborg) Borgo Val di Taro (Tarsborg), her skal man over Mundbardsfjeldet (Apenninerne), siden kommer man til Pontremoli (Montrefiar), Luna, og Sandstrækningerne ved denne By, hvorefter der opregnes Luna, Pisa, og flere mindre Byer, Siena (Senunt), Aquapendente (Hangandaborg), Monticielli (Clement), Bolsena (Christineborg), Montefiascone (Flasconsborg), Viterbo (Boternisborg), Sutri (Sutaren mykle) og Sutaren litle, nærved „Feginsbrekken" nordenfor Rom [1]). Hvor „Vivilsborg" omtales, tilføjes der: den var stor førend Lodbroksønnerne brøde den ned, men nu er den liden [2])." Ved Vevay eller Fivizeborg bemerkes, at alle Ultramontanernes Veje der støde sammen, Frankernes, Flæmingernes, Valernes (d. e. Franskmændenes), Englændernes, Saxernes, Nordmændenes. Hvor Hospitalet paa St. Bernhard omtales tilføjes der at der og er et St. Peters Hospital paa Fjeldet (nu kun kaldet l'hôpital, en Miils Vej fra Bernhardshospitalet) hvor der ofte ved Olafsmesse om Sommeren (29 Juli) ligger Sne paa Klipperne og Iis paa Vandet. Mellem Pavia og Piacenza, heder det, løber den store Aa Po (Padus), og her støder man sammen med den Route, der kaldes Iliansvejen (nemlig Vejen over Ilanz i Graubündten samt videre over Splügen [3]). Om Sandsletterne ved Luna tilføjes: man har 10 Mile at rejse over disse vakre Sandsletter; der ere Borge paa alle Kanter og en saare vid Udsigt. I Luna paastaa nogle at den Ormegaard er, hvor Gunnar (Gjukesøn) blev indsat; her støder ogsaa Routen fra Spanien og Sant Jago til. I Pisa, siges der, lægge Kjøbmændene til med deres Dromunder fra Grækenland, Sicilien, Ægypten, Syrien og Afrika. Siena siges at være en god Borg og berømmes for sin vide Udsigt; „der," tilføjes der, „ere Kvinderne særdeles smukke." Roms fornemste Kirker opregnes og beskrives temmelig udførligt. Pantheon nævnes under Navn af Allehelgenskirken og siges at være stor, herlig og aaben oventil som den hellige Gravs Kirke i Jerusalem. Peterskirken (Basilica Sancti Petri) kaldtes Apostelen Peters „Kauphús" [4]). Fra Rom fortsættes

[1]) Feginsbrekken (Glædebakken) synes man at have kaldet enhver Bakke, hvorfra man havde den første Udsigt til den By som var Rejsens Maal, saaledes Feginsbrekken paa Steinbjergene ved Throndhjem, se ovenfor S. 100.

[2]) Om Lodbroksønnerne og Fortællingen om deres Bestormelse af Wiflisburg, se ovenf. I. 1. S. 369.

[3]) Eller ogsaa Vejen fra Bourg St. Gilles, se ovenfor S. 617.

[4]) Dette er sandsynligviis et Forsøg paa at oversætte Ordet Basilica, der egentlig betegner et Domhuus, Thinghuus, men ogsaa Børs; Werlauffs Symbolæ 46.

Routen til Montecassino og Brindisi (Brandeis), ved hvilken Lejlighed ogsaa andre merkelige Punkter nævnes, som Salerno (Salerniborg) hvor de bedste Læger findes, Sipontum (Sepont) under Michialsfjeld (Gargano), med Michelhulen; fra Rom til Capua, siges der, rejser man „Trajansbroen", der i det hele er 3 Ugers Rejse lang, det herligste Mandsverk, anlagt over Myre og Skove [1]). Om Sicilien siges der, at her findes „Jordild og kogende Kilder som paa Island." Fra Brindisi forfølges Vejen til Palæstina, først til Durazzo (Duraksborg), i hvis Nærhed Mariahavn og Visgardshavn ligge; fra Durazzo rejser man til St. Martinsborg i Bulgarernes Land (det maa være et Steds ved Saloniki-Bugten), hvorfra man sejler til Øen Kos (Ku) hvor Vejene fra Apulien og fra Myklegaard støde sammen. Fra Kos føres Vejen til Søs forbi Lilleasiens Kyst til Cypern (Kipr), indenfor hvilken den Bugt gaar ind, som Nordmændene kalde Atalsbotn, Grækerne Gulfus Sataliæ. I Kipr er Borgen Bessa (læs Beffa, Paphos) hvor der er Væringssæde, og hvor Kong Erik af Danmark døde [2]). Fra Kipr er to Dages Sejlads til Akrsborg i Jorsaleland. Nu følger en temmelig vidløftig Beskrivelse over Palæstina og især Jerusalem samt de tilgrændsende Lande. Om Jaffa heder det at den christnedes af Kong Balduin og Kong Sigurd Magnussøn af Norge (Jaffa er her urigtigt nævnt i Stedet for Sidon). Polhøjden af det Sted, hvor Christus døbtes i Jordanen, og hvor Pilgrimene derfor stedse have plejet at stige ned i Floden, angives saaledes: „naar en Mand ligger udstrakt paa den slette Mark, og sætter sit Knæ op, og Næven der ovenpaa, samt rejser Tommelfingeren i Vejret, da er Nordstjernen (leiðarstjarna) netop at see derover, men ikke højere. Det hele Itinerarium slutter med en Angivelse af de forskjellige Routers Tidslængde [3]).

---

[1]) Nemlig Via Appia, den appiske Brolægning. I Haandskriftet staar „Flaiansbru", hvilket, som Werlauff har paaviist, maa være Skrivfejl for Traiansbru. Trajan reparerede og forlængede den oprindelige Vej.

[2]) Se ovenf. II. S. 564.

[3]) Dagene angives saaledes: fra Jordan er der fem Dages stive Rejse til Akr. og derfra 14 halve Døgns Sejlads til Apulien (Pul), hvilket er 1800 Mile. Fra Bari (i Apulien) er 14 Dage at gaa til Rom. En liden sex Dages-Rejse er der søndenfra (Rom?) til Mundia (Alperne) og tre Dages Rejse til Hedeby. Iliansvejen derimod er 9 Ugers Rejse. Fra Hedeby til Viborg 7 Dages Rejse; midt imellem dem er Skodborgaa. Fra Viborg er 2 Dages Rejse til Aalborg. — Flere af disse Angivelser ere aabenbart fejlagtige, saaledes f. Ex. at der skulde være 14 Dagsrejser fra Bari til Rom, naar der fra Rom til Alperne kun er sex. Heller ikke stemmer det med det foregaaende, at der fra Alperne til Hedeby kun skulde være 3 Dagsrejser. Man maa antage at et x (10) paa eet Sted er urigtigt bortfaldet, paa et andet

154. Dannelse. Literære Forhold.

Et Folk, der deels ved Rejser, deels ogsaa af skriftlige og mundtlige Fortællinger kjendte saa nøje til fremmede Lande, endog de fjernere, maa derfor nødvendigviis i det hele taget formodes omtrent at have staaet paa samme Standpunkt, som de øvrige mere dannede europæiske Folkeslag. I det mindste maa dette gjelde de højere Klasser, hvis Medlemmer hyppigst havde Anledning til at gjeste Udlandet. Alle Efterretninger, som give nogen Oplysning i saa Henseende, vise ogsaa, at Klædedragt, Omgangstone, Forlystelser o. s. v. i de højere Kredse ikke i nogen væsentlig Grad adskillede sig fra Nabolandenes, fornemmelig Englands. Vi have allerede i det foregaaende af Uddragene fra „Kongespejlet" seet, hvilken Fiinhed og Belevenhed, ja formelig Etikette, der herskede ved Hoffet og i Hofkredse paa Kong Sverres Tid; hvorledes Hirdmændene og de, der besøgte Hoffet eller ønskede at træde i Kongens Tjeneste, skulde være klædte og væbnede; paa hvilke ridderlige Øvelser de skulde beflitte sig, og hvorledes de skulde forholde sig i Krig [1]). Hvad her foreskrives, kunde i det hele taget ogsaa gjelde for hvilket som helst udenlandsk Hof paa den Tid, med de mindre væsentlige Afvigelser, som Nationens særegne Charakteer maatte medføre. Og som begrundet i denne Nationalcharakteer maa det upaatvivleligt ansees, at boglig Dannelse øjensynligt var langt mere almindeligt udbredt og boglige Sysler yndede blandt Nordmændene og Islændingerne, end andensteds i Norden, eller overhoved i hele det christne Europa paa den Tid. Den Lyst til at høre og fortælle Sagaer, til at forfatte, kvæde og lytte til Digte, som fra den fjerneste Oldtid udmerkede det norske Folk, gjorde sig ogsaa i en sildigere, af den almindelige europæiske Kultur mere berørt Periode gjeldende som Kjærlighed til literær Dannelse og Bogvæsen i Almindelighed. Vi have allerede af Kongespejlet seet, hvor udbredt Kundskaben til fremmede Sprog, især Latin og Fransk, allerede ved Aarhundredets Begyndelse maa have været i Norge, siden det udtrykkeligt erklæres nødvendigt eller i det mindste heel nyttigt for den unge Handelsmand, det vil sige den højbyrdige Yngling, der begyndte sin Virksomhed, at lære i det mindste disse Sprog [2]). Det er tidligere nævnt, at baade Sverre, dennes Søn Kong Haakon, og Haakon

---

ligesaa urigtigt. Hele Itinerariet er udgivet med ypperlige Anmerkninger, hvortil her henvises, af Werlauff i hans Symbolæ ad geographiam medii ævi, Kjøbenhavn 1821, qv.

[1]) Se ovenfor S. 393 fgg.

[2]) Se ovenf. S. 400.

Haakonssøn fik en efter de Tiders Maalestok lærd Opdragelse. Hvad Sverre angaar, er dette i sin Orden, da han fra først af var bestemt til den gejstlige Stand; det samme gjaldt maaskee for en Deel hans Søn Haakon, der allerede var fød, førend Sverre kom til Norge [1]), og en Tidlang maa være bleven tilbage paa Færøerne under sine Mødrenefrænders Varetægt. Men til Haakon Haakonssøn erklærede Haakon Jarl selv, da han traf ham kommende fra Skolen, at han ej skulde blive nogen Klerk. Naar han desuagtet vedblev at gaa i Skole [2]), maa det have været, fordi man ansaa denne Opdragelse nyttig ogsaa for den vordende Krigsbefalingsmand — at han skulde blive Konge, tænkte man sig dengang endnu ikke; og at Haakon virkelig lærte Latin, vil i det følgende noksom erfares, hvor vi komme til at berette om hans sidste Leveaar, og hvorledes han da paa Dødssengen lod sig forelæse latinske Bøger. Vi ville ligeledes i det følgende see, hvorledes denne lærde Opdragelse vedblev i Kongefamilien, indtil den uddøde i lige nedstigende Linje. Nu kan man vanskeligt antage, at denne Opdragelse var særegen for Kongehuset; man maa saaledes formode, hvad der ogsaa stemmer med Kongespejlet saavel som mange andre Hentydninger, der forekomme hist og her i Sagaerne, at den i det hele taget var almindelig blandt de højere Klasser. Underviisningen har da vel sædvanligviis været meddeelt ved de før omtalte Kapitel-Skoler, vel og i Klostrene. Hvor grundig og i Forhold til de Tiders Lejlighed omfattende den var, kan man tilstrækkeligt slutte fra Kong Sverres og hans Søn Haakons Lærdomsprøver. Thi da man ej vel kan antage, at den Oplærelse, der kunde præsteres ved Bisopsstolen paa de afsidesliggende Færøer, var ualmindelig god, eller bedre end den der blev Ynglingerne til Deel ved de norske Kapitelskoler, er man berettiget til at ansee dens Resultater som Prøver snarere paa det mindste, end paa det meste af hvad de gejstlige Skoler i Norge formaaede at udrette. Om den Skole, der allerede siden Isleifs Dage holdtes ved Skaalholts Bispsstol, veed man, at den stod paa et meget højt Trin, hvilket ogsaa de fra den udgangne Mands Dygtighed tilstrækkeligt lægger for Dagen. Ej alene kirkelige Skrifter, men ogsaa de gamle Profanklassikere maa have været læste der, siden det blandt andet udtrykkeligt omtales, at Biskop Jon den hellige forargede sig ved at finde Kløing, der siden blev Biskop, men da

[1]) Se ovenf. S. 429, 430.

[2]) Han hentedes lige fra Skolen til Hyldingen af Hirden i Nidaros, se ovenf. S. 575. Da var han kun 13 Aar; og da han neppe sidenefter lærte mere Skolelærdom, maa den Underviisning, han som Barn fik, har været usædvanlig grundig.

[3]) Kong Haakon selv kaldes elegantor literatus af Matthæus af Westminster S. ...

Gang var Seminarist, læsende i Ovids Ars amandi [1]). Det er forhen nævnt, hvorledes den throndhjemske Thjodrek Munks Skrift vrimler af Citater fra de latinske Klassikere; da disse Citater neppe ere hentede fra Excerpter, maa man altsaa formode at Forfatterne, hvoraf de ere tagne, fandtes i Throndhjem, enten ved Bispsstolens, eller ved Kannikernes, eller ved Elgeseters eller Holmsklosters Bibliothek [2]). Med den Sands for Læsning, som i Almindelighed udmerkede Nordmændene, og den Sprogkundskab, de yngre Mænd af de højere Klasser plejede at erhverve sig, faldt det af sig selv, at de paa sine hyppige Rejser i Udlandet ogsaa gjorde Bekjendtskab med udenlandsk Literatur, og navnlig fandt Behag i de just paa de Tider i hele Okkidenten moderne og meget yndede franske Ridder-Romaner og Ridder-Digte, fornemmelig dem, der holdt sig til den bekjendte Cyklus om Kong Artus og Ridderne ved det runde Bord. Man har Syn for Sagn, at disse Romaner og Digte faldt i det dannede norske Publikums Smag, thi af flere blandt dem findes endog norske Oversættelser fra Kong Haakon Haakonssøns Tid, og, som det udtrykkeligt angives, besørgede efter hans Foranstaltning. Sandsynligviis have de fra Udlandet hjemkomne Nordmænd hver i sin Kreds ved enthusiastiske Lovtaler og Gjengivelse, saa godt de formaaede det, af enkelte Yndlingssteder vakt Længselen efter at lære disse sentimentale, og især de om glødende Kjærlighed, sværmerisk Galanteri, ubetvingelig Tapperhed og ridderlig Selvopofrelse handlede Digtninger nærmere og fuldstændigere at kjende. Denne Længsel maatte især være sterk hos Kvinderne, for hvilke dette Slags Kompositioner egentlig synes at være beregnede, og da vistnok faa eller ingen af dem kunde fremmede Sprog, var det saaledes naturligt, at der besørgedes Oversættelser. Og den Omstændighed, at Kongen selv lod flere af disse Oversættelser forfatte [3]), viser noksom, at baade han, hans Dron-

---

[1]) Biskop Jons Saga. Cap. 13.

[2]) Se ovenf. S. 207.

[3]) Flere af de Oversættelser, som Kong Haakon lod besørge, opregnes i Anhanget til Folioudgaven af hans Saga S. 394. Deres Titler lyde paa Norsk: Ivents Saga (om Ridder Ywain og Gawain), Möttuls Saga, (om den korte Kaabe), Elis Saga, Saga af Tristrami ok Isodd Drottningu; desforuden maa i Særdeleshed merkes Strengleikar eda ljódabók, udgiven af Keyser og Unger 1850, Oversættelser af den franske Bearbejdelse af bretonske lais, som, neppe med Rette, ere tilskrevne Marie de France, og hvoraf de fleste ere udgivne af Roquefort, Paris 1842. I alle disse Oversættelser heder det udtrykkeligt, at de ere besørgede ved Kong Haakons Foranstaltning; ved et Par af dem nævnes en Abbed Robert som Oversætter, men merkeligt nok vides det ej, hvilket Kloster han tilhørte. Sandsynligviis er det ham som har oversat dem alle. Efter Oversættelsen af „Strengleikerne" at dømme har han forstaaet det Franske til Fuldkommenhed, og dertil haft sit eget Sprog fuldstæn-

ning og deres Omgivelser maa have fundet særdeles Behag i dette Slags Underholdning. Man maa antage, at Bestemmelsen med alle deslige Oversættelser, som Kongen lod forfatte, fornemmelig har været den, at forelæses i Hoffkredsene for alle de fornemste Herrer og Damer. Vi faa heraf et merkeligt Indblik i de Tiders Hofliv og den selskabelige Underholdning. Vi forestille os om Festaftnerne ved Hoffet, især i Jule-Helligdagene, hvor Kongen altid havde stort Selskab om sig, Lendermændene med deres Fruer og Døtre, Hirdmændene med Hustruer og Systre, Dronningens Fruer og Jomfruer samlede, for at høre en eller anden boglærd Herre, sædvanligviis en Gejstlig, maaskee Oversætteren af flere Romaner, Abbed Robert selv, foredrage den sentimentale, rørende Fortælling om Tristrams og Isoldes ulykkelige Kjærlighed, eller den humoristiske Satire om Dronning Ginevras korte Kaabe, eller de elskovsfulde, men slibrige „Strengleger" (lais) om Tidorel, Ivenec, Laustic, Chevrefoil o. s. v. For os medfører dette visnok Forestillingen om en Rolighed og Adstadighed, som vi ej ere vante til at see ved selskabelige Sammenkomster mellem unge Mennesker af begge Kjøn. Men man maa erindre, at Dands paa den Tid kun spillede en højst underordnet Rolle, og neppe engang ansaaes anstændig i de højeste Kredse, medens Bøgernes Sjeldenhed og Dyrhed før Bogtrykkerkunstens Opfindelse i Forening med den især blandt Fruentimmerne ringere Udbredelse af selve Kunsten at læse, nødsagede alle dem, der nu tildags selv med Lethed kunne tilfredsstille deres Læselyst, til at benytte Forelæserens Mellemkomst. Saadanne Forelæsninger udfyldte paa en Maade den Plads, Theaterstykkerne nu til Dags indtage, og gjorde samme Virkning. Merkeligt er det, at dette Slags Underholdning allerede var i Gang under Kong Haakons tidligere Regjeringsaar, og at han, under de idelige Borgerkrige, dog fandt Tid og Lyst til at sætte saadanne literære Foretagender i Verk [1]). Men vi have her maaskee et Tegn paa, hvad der nedenfor nærmere vil blive omtalt, at Krigsforetagenderne under Tronstridene, især i disses senere Tid, ikke optoge Gemytterne saaledes, eller overhoved spillede en saadan, alt andet fortrængende, Rolle, som lignende Begivenheder nu til Dags, og som vi derfor ved en mere løselig Betragt-

digt i sin Magt. Oversættelsen er tro, men ingensteds slavisk; dens Vendinger og Talemaader ere egte norske, men yderst udvalgte og elegante. Saa vidt man kan skjønne, er Oversættelsen forfattet ganske faa Aar efter at Originalen var forfattet, thi nu besidde vi den kun i Afskrift, og selv den er neppe yngre end 1240, medens Originalen selv neppe er ældre end 1220 (se Udg. Fortale S. XVI): saa hurtigt tilegnede man sig Fremmedliteraturens Frembringelser.

[1]) Elis Saga angives udtrykkeligt i Slutningen at være oversat 1226, samme Aar, Kongen stred mod Ribbungerne.

ning af Forholdene ere tilbøjelige til at forestille os. Om Vintren fornemmelig, især om Julen, og overhoved til enhver Tid, naar Kongen havde slaaet sig ned for et længere roligt Ophold, have Krigsſyslerne enten ganske hvilet, eller kun spillet en underordnet Rolle, saa at der var Tid og Rolighed nok til selskabelige Sammenkomster og literære Forlystelser.

Hoffets Exempel fulgtes vistnok her, som andensteds, af Landets fornemste Familier. Derom vidne desuden de flere Afskrifter af saadanne Morskabsbøger, som de oven nævnte, der endnu forefindes, i det mindste i Fragmenter [1]), eller vides at have været til, om end ikke netop paa Kong Haakon Haakonssøns Tid, saa dog i den nærmest paafølgende. Det hele højere Publikum i Norge og paa Island viser sig saaledes, merkeligt nok, allerede i det 12te og 13de Aarhundrede som et **meget læsende**, og følgelig som et, hos hvilket literær Virksomhed fandt særdeles Paaskjønnelse.

Den religiøse Literatur, om hvilken der allerede forhen tildeels er handlet, fandt, som man letteligt kan begribe, stor Udbredelse blandt et saa læselystent Publikum, som det norsk-islandske, saa meget mere som de mange Helgenhistorier og Legender, der i den Tid udgjorde dens vigtigste Indhold, i og for sig selv afgav en ikke ringe Underholdning endog for dem, hvis religiøse Sind for øvrigt mest følte sig hendraget til verdslige Materier. Dette var for Resten kun yderst faa. Man kan ikke i denne Deel af Middelalderen, og aller mindst blandt Nordboerne, slutte fra en endog virkelig Fordærvelse af Sæder og Slaphed i Moralitet til en tilsvarende Indifferentisme i religiøse Materier og Foragt for det Hellige. Paa yderst faa Undtagelser nær, var den virkelige religiøse Overbeviisning hos alle, endog de vildeste Krigere, de troløseste Politikere og de mest udsvævende Vellystlinge, lige fuldt usvækket, uden Skygge af Tvivl om Sandheden af hvad Protestanterne nu til Dags endog vilde kalde de absurdeste af Katholicismens Lærdomme. De troede visselig baade paa Helgenernes undergjørende Kraft, paa Sjælemessernes Virksomhed, paa Fortjenesten af legemlig Pønitense og Aflad, om de end i deres Levnet viste sig, som om de ikke troede paa noget, og som om intet var dem helligt. Det Slags Indifferentisme og Fritænkeri, der tilhører de nyere, overoplyste Tider, var ukjendt i den naive Middelalder, med mindre man, som noget tildeels analogt dermed i vor egen Historie, vil regne den Indifferentisme, der aabenbart var bleven almindelig i Hedendommens sidste Dage, da Aasareligionens Lære ikke længer tilfredsstillede Gemytterne, og Christendommen endnu ikke var tilbørligt kjendt, saa at der opstod en Art af Interregnum, hvor

[1]) Se Norsk Tidsskrift I. S. 48 fgg.

de saakaldte sterke Aander kun troede paa egen Kraft og Styrke. Men netop den alt for naive Tro, hvormed Katholicismens Læresætninger, endog de vrangeste, omfattedes, gjorde det muligt at den værste Ryggesløshed kunde bestaa ved Siden af den oprigtigste Religiøsitet [1]. Den islandske Høvding, der med koldt Blod lod sine overvundne Fiender dræbe eller lemlæste, og uden Sky levede i det anstødeligste Konkubinat, den orknøiske Jarl, som mishandlede en Biskop, den norske Tronprætendent, der brød Troskabsed og krænkede Familieforhold, vidste meget godt at han handlede strafværdigt, men han vidste tillige, at Kirken aldrig negtede ham Absolution, saa længe han vilde eller kunde udføre den nødvendige Pønitense, der i de fleste Tilfælde, og for en stor Deel, lod sig reducere til et vist Pengebeløb. Baandet, som forbandt Synderne med Kirken, blev derfor aldrig overhugget. Hvis Fritænkeri og Indifferentisme ytrede sig, maatte dette nærmest være hos Gejstligheden selv, blandt hvis Medlemmer der dog til alle Tider maatte gives enkelte, som, naar de indviedes i de Blændverk, hvormed man troede sig berettiget til at virke paa Lægmanden, enten forargedes og fattede Foragt for Religionslærens daværende Forkyndere, eller bleve fuldkomne Tvivlere og Foragtere af alt Helligt. Kong Sverre, selv indviet i Prestedømmets Mysterier, kan anføres som Exempel paa det første; medens han spottede Gejstligheden, fejdede mod den med Pen og i Tale og trodsede Paven selv, angreb han dog aldrig de egentlige Religionslærdomme, men viste sig tvert imod ved enhver Lejlighed som en oprigtig og troende Christen. Derimod skulde det synes, som om Biskop Nikolas af Oslo virkelig ganske havde naaet Indifferentismens og Gudsfornegtelsens Standpunkt. Det er nu en Gaade, hvorledes saa mange virkelige Bedragerier under Religionens Maske kunde finde Sted, uden at undergrave al Agtelse for Religionen, i det mindste blandt dennes egne Tjenere der nødvendigviis maatte gjøres til Medvidere deri. Især er det ubegribeligt, at Jærnbyrden saa længe kunde holde sig som Beviismiddel, uden at de mange Lægfolk, der underkastede sig den, skulde skjønne Bedrageriet, og, om de skjønnede det, ikke skulde røbe det, og at, naar de røbede det, den hele Gejstlighed ikke derved skulde blive kompromitteret. Ja vi læse jo endog, hvorledes Biskop Nikolas ligefrem sagde til Erling Steinvegg, at han kunde give Jærnbyrden hvad Udfald han vilde [2]. Det er ubegribeligt at saadant kunde siges og blive saa almindeligt bekjendt, at de optegnedes i Sagaerne, uden at al Tillid til Gejstligheden i Almindelighed

---

[1]) I Sturlungasaga finde vi ingen Høvding omtalt, som jo med Andagt hørte Messe; de bansatte Høvdinger, der laa i Strid med Biskop Gudmund, trodsede Bannet, men vilde ikke undvære Messen.

[2]) Se ovenf. S. 468.

derved svækkedes. Men Tilliden vedblev uforandret, ja endog Jærnbyrden selv vedblev [1]). At dette kunde skee, det var den naive Tros Verk. De enkelte gejstlige Embedsmænd og Religionslærere kunde tabe sin Tillid og blive foragtede; enkelte Ceremonier kunde ansees overflødige eller endog latterlige, men Katholicismens Hovedlærdomme stode stedse urokkelige. Og derfor kunde Beretningerne om de hellige Mænds Liv, Virksomhed, Undergjerninger og Martyrdom altid være sikre paa at finde et villigt, troende, med spændt Opmerksomhed lyttende Publikum. Hvor yndede de vare, viser noksom den Mængde Afskrifter af dem, der endnu, i det mindste i Fragmenter, ere til eller kunne skjønnes at have været til [2]). Disse ere dog ikke de eneste religiøse Skrifter, vi kjende fra Tronkrigenes Slutningsperiode. Der gives ogsaa som ovenfor omtalt, Samlinger af virkelige Prædikener eller Homilier, nedskrevne deels i Norge, deels paa Island, nogle før, nogle under Kong Haakons Regjeringstid, hvilke ikke, som de katholske Prædikener i en sildigere Periode, fornemmelig opholdt sig ved Jærtegn og Legender, men i et kraftigt og indtrængende Sprog indskjerpe Religionens Hovedlærdomme og udvikle Betydningen af forskjellige Skriftsteder, saa at de i deres hele Maneer endnu umiskjendeligt minde om de gamle angliske Homilier, der vistnok vare de norske Prædikanters oprindelige Forbilleder, og af hvilke vi have saa ypperlige Prøver levnede i den bekjendte ælfrikske Samling. Hvor vidt alle Prædikener i de gamle norske eller islandske Samlinger ere originale, eller om nogen af dem, og da hvilke, ere Oversættelser, er nu vanskeligt nok at afgjøre. Enkelte af dem synes i alle Fald at være originale, for saa vidt som de slutte sig til særegne Indretninger i Norge og paa Island, og udtrykkeligt refse, hvad de kalde disse Landes National-Laster [3]). Andre bære igjen Præget af at være, om ikke Oversættelse, saa dog Efterligninger af udenlandske, i det latinske Sprog forfattede Originaler. At flere af disse Prædikener vare meget yndede, kan man slutte deraf, at der i det mindste af enkelte blandt dem findes flere Afskrifter eller Brudstykker af Afskrifter, deels fra Norge, deels fra

---

[1]) Vi ville rigtignok erfare, hvorledes den, strax efter Tronkrigenes Ophør, blev afskaffet, da dens Mislighed øjensynligt allerede længe havde været følt.

[2]) Det vilde her være overflødigt, og i alle Fald for vidløftigt, at opregne dem. Titlerne paa mange af dem findes i Gislasons „um frumparta íslenzkrar tungu“.

[3]) Se ovenfor (II. S. 1045). En af de merkeligste Prædikener er den ovenfor omtalte, der gjennemgaar de gamle Stavekirkers enkelte Dele og forklarer enhvers symbolske Betydning. I en anden tales der udtrykkeligt om Drukkenskab og Usædelighed som Nationalfejl, hiin i Norge, denne paa Island.

Island, og da alle disse Afskrifter tillige ere meget gamle, maa den oprindelige Forfattelsestid ligge meget langt tilbage.

Men de hidtil omtalte Grene af den norsk-islandske Literatur havde dog lidet eller intet at sige i Sammenligning med Saga-Literaturen, der paa denne Tid naaede sin højeste Glands, og fornemmeligt naaede den ved Snorre Sturlassøn. I den forrige Periode saa vi den kun i sin Begyndelse, tildeels grundlagt ved Are frodes og Sæmund frodes fortjenstfulde Virksomhed [1]). Sproget synes, som det allerede forhen er nævnt, da endnu at have forvoldt Vanskeligheder, der først henimod Slutningen af det 12te Aarhundrede bleve ganske overvundne. Den Lethed og Elegance, som da opnaaedes, og som ytrer sig baade i historiske, belletristiske og religiøse Skrifter, blev siden ikke overtruffen, og begyndte mod Slutningen af det 13de Aarhundrede allerede kjendeligt at dale. Hvad nu den egentlige historiske Sagaliteratur angaar, da bestaar den, som bekjendt, af trende Hoveddele, den der angaar Begivenheder paa Island, og den der indeholder Beretninger om Tildragelser udenfor Island, fornemmelig i Norge. Af denne sidste Hovedafdeling udgjøre igjen de norske Kongesagaer den væsentligste Deel. Den først nævnte Hovedafdeling indeholder deels Sagaer om enkelte Personer eller Ætter, deels Beretninger om Begivenheder i et heelt Distrikt gjennem en ikke ubetydelig Række af Aar, dog ikke udenfor Hedendommens Periode eller den første Generation efter Christendommens Indførelse. Disse islandske Persons-, Slægts- eller Hereds-Sagaer vare oprindelig ikke bestemte til at læses eller foredrages udenfor Øen; man forudsatte vel at Udlændingerne ikke kunde have nogen Interesse af den. Derfor gjorde man sig, som det synes, heller ikke saa megen Umag med Foredraget, hvori de affattedes, og nedskrev dem i det hele taget med løbende Pen, aldeles som de fortaltes. Denne Omstændighed, der af Samtiden visstnok ansaaes som en Mangel, har netop givet de fleste af dem det forunderlige Liv og den friske nationale Duft, der gjør dem saa særdeles tiltrækkende og berettiger dem til en Plads blandt det Ypperste, nogen som helst Literatur kan fremvise. Bedre Prøver paa en egte National-Literatur kunne ikke tænkes. Der gives ikke en eneste af disse mange Sagaer, hvis Forfatter, eller endog hvis første Nedskriver kjendes. Enhver af dem viser sig at have saa at sige det hele Folk til Forfatter, at være nedskreven saaledes som Beretningen, ved at gaa fra Mund til Mund, og ved idelig at fortælles af de Mange, der gjorde

---

[1]) Vi have Snorres eget udtrykkelige Vidnesbyrd i Indledningen til hans Værk for, at Sagaer ikke optegnedes paa Island forend der var hengaaet 240 Aar fra Islands Bebyggelse, eller efter 1120 (se ovenfor II. 695), altsaa med andre Ord, efter at Are frode havde givet Stødet.

Sagafortælling til deres Fag og Levevej, havde formet sig. At saadanne Sagafortællere af Fag fandtes paa Island allerede i Midten af det 11te Aarhundrede, og at de ligeledes gjestede Norge, er ovenfor viist, hvor Thorstein frodes Besøg hos Kong Harald Sigurdssøn omtales [1]. Man erfarer tillige af Beretningen herom, at disse islandske Sagafortællere ikke indskrænkede sig til deres eget Lands Sagaer, men ogsaa berettede norske Kongesagaer. Man maa saaledes antage, at en stor Cyklus af islandske Sagaer i det væsentlige har faaet sin faste Form ved Midten af det 11te Aarhundrede, og heraf kan man ogsaa let forstaa, hvorfor det, med al deres Fortrinlighed, ej kunde falde nogen af Nedskriverne, ej engang den aller første, ind at tilegne sig Forfatterskabet eller endog at navngive sig; han var sig alt for vel bevidst, og det var ligeledes Læseren alt for vel bekjendt, at han kun var et Redskab til Opbevarelsen, og at han ikke havde mere Deel i Affattelsen, end de Afskrivere, Havlide Maarssøn og Bergthor Ravnssøn brugte til at nedskrive Lovbogen, havde i Affattelsen af denne.

Vi have i Sturlungasaga et udtrykkeligt og paalideligt Vidnesbyrd om, at de fleste Sagaer om islandske Begivenheder ere nedskrevne inden Biskop Brand Sæmundssøns Død (1201). Her menes aabenbart de før omtalte egte og gamle Sagaer, der omhandle Begivenhederne i det 9de, 10de og Begyndelsen af det 11te Aarhundrede. Thi, lægges der til, „de Sagaer, der omtale senere Begivenheder, vare kun for en liden Deel nedskrevne, førend Skalden Sturla Thordssøn (den oftere omtalte Søn af Thord Sturlassøn paa Hvamm) foresagde (d. e. dikterede) islandske Sagaer" [2]. Betragter man det forhaandenværende Forraad af islandske Sagaer, vil man netop finde ligesom en stor Aabning mellem den før omtalte Ydergrændse for den ældre Cyklus (c. 1040) og de omstændelige Sagaberetninger, der omhandle Begivenhederne i Sturlungernes Tidsalder. Hvad man veed om Begivenhederne i den mellemliggende Tid, veed man deels kun af de temmelig kortfattede Optegnelser, der danne Begyndelsen til den store, saakaldte Sturlungasaga [3], hvilken ej bliver omstændelig, førend man kommer til Hvamm-Sturla og hans Samtid, deels af de Sagaer om Øens Biskopper, der ej kunne regnes til den nys skildrede, charakteristiske Deel af Saga-Literaturen, men mere maa henføres til den kirkelige Literatur. Og

---

[1]) Se ovenf. II. S. 224, 225.

[2]) Sturlunga Saga II. 38.

[3]) Dette er den saakaldte fyrsti þáttr, der i den trykte Udgave kun udgjør 48 Sider, af hvilke flere ere opfyldte med tørre Slægtregistre, og de 6 første med Landnamsbogens bekjendte Fortællinger om Geirmund Heljarskinn.

for det egentlige Biskopsvældes Tid, under Isleif og hans Søn Gissur, ere disse Biskopssagaer, tilligemed nogle faa annalistiske Optegnelser, den eneste Kilde; thi hine Optegnelser i Sturlungasaga indskrænke sig kun til Affærerne mellem Havlide Maarssøn og Thorgils Oddessøn [1]). Vel var Biskopsvældets Tid forholdsviis fredelig og derfor uden synderligt Stof for Sagaer, men ganske uden Begivenheder af det Slags, der kunde have egnet sig til Sagaberetning, var den dog ikke. Imidlertid kan man sige, at det islandske Folk under den forholdsviis langt større Rolighed, Biskopsvældets gyldne Tid gav, ligesom har taget sig et Pusterum til at see tilbage paa det forrige Aarhundredes Storme, og befæste de merkelige Begivenheder i Erindringen. Dette var da Sagaernes Tilblivelsestid, som overhoved den Tid, da Islændingernes Sagafortællen og særegne Sands for dette Slags Virksomhed begyndte. Nedskrivningstiden falder i det følgende Aarhundrede, og ligger mellem 1120 og 1200. Alligevel er der ikke faa af hine ældre Sagaer, der i den Form, hvori vi nu kjende dem, øjensynligt tilhøre en yngre Tidsalder. Dette forklares lettest og simplest hen deraf, at vi ej besidde gamle Haandskrifter af dem, og at kun de færreste Afskrivere nøjagtigt kopierede ældre Haandskrifter Ord til andet, men de fleste derimod tillode sig at behandle Texten med største Frihed, forkorte eller udtvære den, indstrø egne Bemerkninger, og overhoved modificere den efter hvad der var den brugelige Stiil paa deres Tid. Heldigviis er den Saga, som ubetinget maa kaldes den bedst forfattede, med de kraftigste Charakteertegninger og den heldigste Gruppering af Stoffet, ogsaa blandt de ældste fra Sprogformens Side, saa at man kan være temmelig vis paa, at vi have den omtrent saadan som den blev nedskreven før 1200. Dette er den berømte Njálssaga eller Njála, der nærmest handler om den ædle Njaal og hans Slægt; men derved kommer den og til at handle udførligt om Njaals Ven, Gunnar paa Hlidarende, dennes mange Heltebedrifter, hans og Njaals ubrødelige Venskab, samt efter Beskrivelsen over Njaals og Sønners Indebrænding ogsaa om Kaare Salmundssøns Hevn og Forsoning. Da den omfatter Begivenheder fra Midten af det 10de til ind i andet Decennium af 11te Aarhundrede, og tillige omhandler flere i hele Øens politiske Historie dybt indgribende Foranstaltninger, hvori den anseede Njaal tog Deel, er den ikke blot af lokal- eller personalhistorisk Interresse, men er umistelig for Islands Historie i det hele taget [2]). Omtrent samti-

---

[1]) Se ovenf. II. S. 639–642.

[2]) Den er, som man vil erindre, flittigt benyttet i nærværende Skrifts 1ste Deel, 2det Bind, nemlig S. 423 til 439. Af almeenvigtige Begivenheder beskriver den Christendommens Indførelse, Femterdommens Oprettelse, Kampen paa Althinget 1012, og Brianslaget 1014 se I. 2. S. 644 fgg.

Digt affattet med den, i det mindste i den Form, hvori vi nu kjende den, og af lige saa stor Vigtighed for en tidligere Deel af Islands Historie, er den ypperlige **Egils** Saga eller **Eigla**, der behandler den Kveldulfske Æts Bedrifter i Norge og paa Island, og ender med Egil Skallagrimssøns Død. Da den udførligt beretter Thorolf Kveldulfssøns Forhandlinger med Kong Harald Haarfagre, er den ogsaa umistelig som Kildeskrift for Norges Historie [1]). For den med Hensyn til Formen ældste af alle de Sagaer, vi nu kjende, antager man Sagaen om de saakaldte **Heidarvig**, eller om den ovenfor berettede Strid mellem Vidədølingerne og Borgfjordingerne 1019 [2]). Det vilde ellers lede til alt for stor Vidløftighed, her udførligere at opregne endog de bedste af denne ældre Saga-Cyklus; især da vi kunne henvise Læseren til et ypperligt Verk, hvor denne Materie særskilt er drøftet [3]). Af hvad der ovenfor er oplyst, synes man at maatte slutte, at de senere Islændingesagaer efter Biskopsvældets Tid nærmest skyldes Sturlas Arbejder, hvilke tilsammen danne den store saakaldte Sturlungasaga, der, som nys viist, begynder med Havlide Maarssøns og Thorgils Oddessøns Trætte, og siden med Udførlighed, i enkelte Afdelinger (þættir), behandler Sturlungernes og de med dem samtidige Høvdingers Bedrifter, saa at den altsaa i Ordets egentlige Forstand indeholder hele Øens Historie for henved 150 Aar. At den i sin nuværende Form ikke er saadan, som Sturla Thordssøn dikterede den, kan noksom sluttes af enkelte Ytringer, navnligen af den nys anførte, hvor Sturla selv omtales i tredie Person, og det endog med megen Ros, saavel som af andre Omstændigheder; alligevel tør man vel formode, at hvad der findes beskrevet med den størst mulige Udførlighed, f. Ex. Slaget paa Ørlygsstad, Snorre Sturlassøns Drab o. s. v., er saaledes som det flød fra Sturlas Pen. Her viser sig nu Forskjellen mellem den ældre og den yngre Saga-Cyklus: hine vare allerede forud i Folkemunde, længe førend de bleve nedskrevne; disse blev nedskrevne som enhver anden historisk Beretning, der forfattes af en Samtidig, førend Traditionen har haft Tid til at danne sig, end sige at antage en bestemt Form. Denne Tilblivelsesmaade aabenbarer sig derfor ogsaa overalt i Sturlungasaga, og giver den en særegen Charakteer, temmelig forskjellig fra de ældre Sagaers, uden at dog Fremstillingens Verd i sig selv derved forringes; tvert imod, den er livlig, underholdende og i det hele taget nøjagtigere end de ældre Sagaers, men den har dog ikke saaledes det levende Ords Præg, som disse.

Biskopssagaerne danne, som før omtalt, en egen Kategori, og et Par

---

[1]) Se især I. 1. S. 475, 486 fgg. I. 2. S. 158 fgg.

[2]) I. 2. S. 453, 454.

[3]) Nemlig P. E. Müllers Sagabibliothek, 1ste Bind.

af dem, nemlig de, der handle om begge de hellige Biskopper, Jon og Thorlak, slaa endog ganske over i Helgenfortællingernes Charakteer. Og-saa de øvrige ere forfattede omtrent i samme Tone, og have i større eller mindre Grad en panegyrisk Tendens. Dog indeholde de mange vigtige historiske Data. Den, der er holdt i den roligste og beskedneste Tone, er de fem første skaalholtske Biskoppers korte Levnetsbeskrivelse, under den besynderlige Titel **Hungrvaka** eller Hungervækkeren. Dens Forfatter, der ikke navngiver sig, siger i Fortalen udtrykkeligt, at han har ført den i Pennen, for derved at opbevare hvad han havde hørt den vel forfarne Gissur Hallssøn [1]) berette, saavel som og for at „vænne unge Mænd til at blive fortrolige med vort Maal, og forstaa sig godt paa hvad der er skrevet paa Norsk, det være sig Love eller Sagaer eller anden Videnskab". Dette, sammenholdt med de de tidligere anførte Ytringer i Kongespeilet, viser hvor højt man paa denne Tid holdt Modersmaalet i Agt og Ære baade i Norge og paa Island; man seer ogsaa heraf, at Skriftet virkelig er blevet forfattet, ikke blot nedskrevet af en Mand, der havde levet meget sammen med Gissur Hallssøn, hvilken, selv en ypperlig Videnskabsmand, som Bestyrer af den skaalholtske Biskopsstols økonomiske Anliggender havde den bedste Anledning til at kjende de ældre Biskoppers Historie. Man kunde her tænke paa Magnus Gudmundssøn, der siden udvalgtes til Biskop efter sin Forgængers og Navnes Død, men maatte vige [2]) for Sigvard fra Norge, eller en anden med Biskopsstolen nøje forbunden Mand, der allerede før Gissur Hallssøns Død i Aaret 1206 kunde have opnaaet Modenhed nok til at samtale med ham og merke sig hans Ord.

Men hvad der dannede Hovedstykket af Islændernes sagafortællende og sagaskrivende Virksomhed, var dog de norske Kongers Historie, især fra den Tid af, at Are og Sæmund frode havde forsøgt at grunde en fast Chronologi. I det mindste er det vist, at vi af hver enkelt af de norske Kongesagaer besidde langt flere Bearbejdelser og Afskrifter, end af hver islandsk Persons- eller Ætte-Saga, og om end dette, hvad Afskrifterne angaar, for en Deel lader sig forklare deraf, at mange øjensynligt ere gjorte for norske Høvdinger efter deres Ønske, sandsynligviis ogsaa mod rigelig Betaling, saa viser dog Antallet af de særskilte Bearbejdelser saavel som Navnene paa de Mænd, der fornemmelig beskjeftigede sig dermed, at den

[1]) Om Gissur Hallssøn er der oftere ovenfor talt, saavel i nærværende Bind, S. 781 o. a., som i foregaaende, S. 1045.

[2]) Biskopssagaerne udgives nu fuldstændigt af det islandske Literaturselskab. Thorlaks, Jons og Paals Sagaer tilligemed Kristnisaga og Thorvald Vidforles Saga ere allerede udkomne.

norske Historiografi var de islandske Videnskabsmænds Hovedsyssel, især efter at den islandske Sagaskrivning for den første Periodes Vedkommende saa at sige var afsluttet, og den eneste Virksomhed, der med Hensyn til disse stod tilbage, egentlig kun var den simple Afskrivning, der ikke kunde tilfredsstille de efter mere selvstændig Virksomhed higende Aander. Desuden kunde, som sagt, i hine Tider de islandske Sagaer umuligt have den Interesse som nu omstunder. De Begivenheder, der berettedes, laa for nær, og betragtedes vel i det hele taget som uvigtige Bygdehistorier, der ikke i mindste Maade grebe ind i den almindelige Verdenshistorie, og derfor ej kunde interessere andre end Øens egne Folk, eller Efterkommerne af dem, der havde deeltaget i de fortalte Begivenheder. Sproget og Fremstillingen, der nu giver Beskrivelsen af den ubetydeligste Fegtning eller de i sig selv ligegyldigste Hverdagsscener en særegen Interesse, betragtedes i hine Tider med Ligegyldighed, eller som noget der faldt af sig selv. Man forudsatte at ingen udenfor Landet selv brød sig om at vide noget om islandske Begivenheder. Dette aabenbarer sig tydeligt nok af Slutningsordene i Fortalen til den historiske Olaf den helliges Saga, der sandsynligviis er forfattet af Snorre selv; her gjøres der endog udtrykkeligt Undskyldninger, fordi Sagaen indeholder saa mange Fortællinger om islandske Mænd [1]). Men derimod, ligesom de islandske Skalder forhen fandt deres fornemste Virksomhed udenfor Island, og vandt sig Ære og Gods ved at besynge fremmede Høvdinger, især norske, saaledes blev nu ogsaa norsk Historieforskning og Historieskrivning de islandske Videnskabsmænds Hovedsyssel, ej alene fordi den gav dem selv den største Tilfredsstillelse, men ogsaa fordi den var Vejen til Anseelse og Fyrstegunst. Men dette forudsatte paa den anden Side ogsaa at Sandsen for Fædrelandshistorie og Læsning af historiske Skrifter var vakt i Norge. Og uagtet den aldrig synes at have manglet, er det dog klart, at den ikke ret kunde ytre sig, førend fædrelandshistoriske Skrifter i nogen større Mængde gaves Folket i Hænde. Dette skede, som vi ovenfor have viist, ikke førend mod Slutningen af det 12te Aarhundrede. Og her frembyder sig da atter næsten uvilkaarligt den ovenfor fremsatte Antagelse, at Stødet til den omhyggeligere Bearbejdelse af de norske Kongesagaer eller Samlingen af de tidligere løse, indbyrdes uforbundne, Sagastumper nærmest er udgaaet fra den literært dannede Kong Sverre, der i dette Stykke, som i saa meget andet, aabnede en ny Tingenes Orden i Norge. Vi have allerede omtalt, at Kong Sverre, som det udtrykkeligt heder, „lod skrive“, at

[1]) Olaf den hell. Saga (Udg. i Christiania) S. 3. „Jeg veed at om denne Historie kommer udenlands, vil det forekomme flere, som om jeg har talt vel meget om islandske Mænd; men Aarsagen hertil er den at de Islændinger, som saa eller hørte disse Tidender, bragte Frasagnene derom her til Landet“.

Kong Eystein Haraldssøn blev aflivet efter sin Broder Kong Inges Befaling [1]). Dette viser aabenbart, at han „lod Sagaer skrive", eller at han i det mindste havde Indseende med Sagabearbejdelsen. Vi vide, at han lod sin egen Historie bearbejde af Karl Abbed i Thingeyre. Samtidig med Karl Abbed levede Munkene Gunnlaug og Odd [2]), begge de første Bearbejdere af Olaf Tryggvessøns Historie, og Odd paaberaaber sig udtrykkeligt et Udsagn af Snorre om Kong Olafs ualmindelige Tapperhed. Det ligger unegteligt nær at antage, at Sverre selv har været den, der gjennem Karl Abbed har opmuntret Odd og Gunnlaug til at beskjeftige sig med en Bearbejdelse af Sagnene om Olaf Tryggvessøn, eller at han i det mindste har søgt at faa den norske Oversættelse af deres Arbejder besørgede. Det er i alle Fald vanskeligt at bestemme, om den endelige Affattelse af Olafs Saga ved Gunnlaug og Orm ligger før eller efter Karl Abbeds Ophold i Norge mellem 1186 og 1188; for saa vidt det sidste er Tilfældet, bliver det dobbelt rimeligt, at Karl Abbed har medbragt en Anmodning til dem fra Sverre om at gjøre Alvor af Bearbejdelsen af de Materialier til Olafs Saga, som man rimeligviis vidste de allerede i flere Aar havde samlet [3]). Det er allerede ovenfor paaviist, at Odds Verk allerede inden Aarhundredets Udgang, altsaa før Sverres Død, maa have været oversat, eller rettere omarbejdet paa Norsk. Det samme var maaske Tilfældet med Gunnlaugs Bearbejdelse, om hvilken vi vide, at den blev gjennemseet af Gissur Hallssøn [4]). Det første Forsøg paa en Bearbejdelse af Norges Historie i det hele taget, er den throndhjemske Munk Thjodreks ovenfor omtalte Verk, der vel kun er forfattet paa Latin, men hvis enkelte Bestanddele dog tydeligt sees at grunde sig paa Sagaer, affattede i Modersmaalet [5]). Man kjender for Resten ikke nøje Affattelsestiden, og veed kun at denne maa falde efter Nikolas Skjaldvardssøns Død 1176, som udtrykkeligt omtales, og før den ældre Mariekirkes Flytning til Elgeseter, altsaa omkring 1180; det synes af Tilegnelsen til Erkebiskop Eystein og den Maade hvorpaa han omtaler Birkebeinernes første Konge Eystein Meyla [6]), at maatte sluttes at han har hørt til det Parti.

[1]) Se ovenf. S. 394, II. S. 889.

[2]) Om Gunnlaug og Odd, se ovenf. II. S. 1037.

[3]) De havde nemlig, som det udtrykkeligt anføres (se Fortalen til Udg. af Odd Munk, Christiania 1853, S. VIII), blandt andre Kilder ogsaa benyttet Abbeden Arngrim Vestlidessøns mundtlige Beretninger, og han døde allerede 1161.

[4]) Se ovenf. II. S. 1045.

[5]) Se ovenf. S. 207.

[6]) Han kalder ham infelix tyrannus.

som var Sverre ugunstigt [1]). Han kan vel saaledes heller ikke have skrevet efter hans Opfordring. Hans Verk viser sig ogsaa aabenbart kun som det første svage Forsøg, der endnu lader meget tilbage at ønske. Det samme kan man sige om det med hans Verk nøje beslægtede, hist og her endog ordret stemmende, af en unævnt Forfatter samlede Udtog af de ældre norske Kongers Historie, som endnu er os opbevaret, og som synes at hidrøre fra Slutningen af det 12te Aarhundrede [2]). Langt fuldstændigere og bedre er en noget yngre Samling af norske Sagaberetninger, nemlig det saakaldte „Fagrskinna," der synes at være forfattet omkring 1215, og, for saa vidt man kan slutte af enkelte Udtryk, ikke paa Island, men i Norge [3]). Dog er ogsaa dette mere en løs Sammenstilling af enkelte Brudstykker, end noget fuldstændigt bearbejdet Heelt; man seer tydeligt, at Methoden endnu mangler. For Resten finder man ogsaa her mange Steder, der ordlydende stemme med de tilsvarende Dele i de udførligere Special-Sagaer. Som Bearbejder af disse synes Presten Styrme, kaldet den frode (kyndige) fornemmelig have udmerket sig i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede. Det er ovenfor omtalt at han bearbejdede og sandsynligviis fuldførte den af Karl Abbed paabegyndte, men ikke fuldførte Saga om Kong Sverre [4]), og det er heller ikke usandsynligt, at det er ham, hvem man skylder „Haakon Sver-

[1]) Det vil da sige, hvis han ej saa at sige bar Kappen paa begge Skuldre, eller skrev i den Tid, da Erkebiskoppen nogenledes var bleven forligt med Kong Sverre. Merkeligt nok er det, at den før omtalte (S. 222 fgg.) Beretning om de danske (og norske) Herrers Korstog 1191 samt især om deres Besøg i Norge, hvor Sverre ligeledes omtales, i det mindste ej uforbeelagtigt, i hele Affattelsesmaaden og Foredraget umiskjendeligt ligner Thjodreks Verk, ligesom, efter hvad man maa antage den eneste Afskrift; man havde saavel af Thjodreks Historie som Rejsebeskrivelsen, da Kirchmann udgav dem, stode i een og samme Kodex. Her synes altsaa den Slutning at ligge nær, at Thjodrek ogsaa er Forfatter af Rejsebeskrivelsen.

[2]) Dette er det oftere i det foregaaende citerede Ágrip, trykt i Fornm. Sögur 10de Bind, samt i Samll. til det Norske Folks og Sprogs Hist. 2det B.

[3]) Sædvanligviis kaldet „Fagrskinna" efter den Benævnelse, Thormod Torvessøn brugte, udgiven i Christiania 1847. I Fortalen handles om de Grunde, der gjøre det rimeligt at den er skreven i Norge.

[4]) Se ovenf. S. 396. I Fortalen til Udgaven af Sverres Saga i Fornm. Sögur 8de Bind er den Mening fremsat, at Gissur Hallsøn skulde være Bearbejderen og Fortsætteren af Sverres Saga. Dette støtter sig dog kun til en urigtig Forklaring af Paategningen „hoc opus Isgerus fecit" paa et af de ældste Haandskrifter af Sverres Saga, hvor „Isgerus" er læst som „Isserus", og dette forklares som „Gissur". Da Gissur allerede døde 1206 som en meget gammel Mand (han havde været den i 1155 dræbte Sigurd Munds Stallare) kunde han neppe i de sidste 4 Aar af sit Liv have skrevet Sverres Saga.

resøns, Guthorms og Inge Baardsøns Saga," der danner en umiddelbar Fortsættelse af Sverres Saga, medens derimod den efter dem i chronologisk Orden følgende Haakon Haakonssøns Saga, om hvilken man veed at den er forfattet af Sturla Thordsøn, aabenbart danner et Heelt for sig selv. Styrme har ogsaa, som det udtrykkeligt angives, bearbejdet St. Olafs Saga, eller, som det heder, „sammensat en St. Olafs Livssaga" [1], hvilken vi vel ikke nu have fuldstændigt, men af hvis Indhold der dog andensteds er meddeelt saa meget, at vi nogenledes kunne kjende dens Beskaffenhed. Vi erfare, at den uden synderlig Kritik har meddeelt alle de legendariske Fortællinger om Kong Olaf, som ere optagne i den ældre Legende-Saga, og at den ofte har indstrøet selvstændige Bemærkninger, der dog for det meste synes at have været holdte i en vis vidløftig Prædiketone. For Resten veed man ikke stort om denne Styrmes Personlighed. Ikke engang hans Herkomst kjendes. I et yngre Papirshaandskrift, hvis Paalidelighed dog ikke paa langt nær er hævet over enhver Tvivl, kaldes han Styrme Kaaresøn. Man veed, at han var Lovsigemand fra 1210 til 1215, og efterfulgtes af Snorre Sturlasøn, saavel som at han senere (1228—30) optræder i et kjendeligt Afhængighedsforhold af Snorre, saa at man skulde antage ham for at have været hans Huuskapellan. Man veed, ligeledes, at han, skjønt aabenbart ældre end Snorre, dog overlevede ham, saasom han optegnede hans Aartid [2]), sandsynligviis for selv at højtideligholde den. Den Afhængighed, hvori Styrme saaledes maa have staaet til Snorre, lader altsaa slutte, at han til sine videnskabelige Arbejder fornemmelig har benyttet Snorres Bibliothek, og at han har skrevet efter Snorres Opfordring, paa en Tid da denne maaskee endnu ikke selv havde bestemt sig til at beskjeftige sig med Norges Historie.

Og saaledes komme vi nu til at tale om Snorres egen historiografiske Virksomhed, der lod alle hans Forgængeres langt efter sig, og har gjort hans Navn udødeligt for alle kommende Tider. Hvad man hidtil kun med en vis Ængstlighed havde forsøgt, og med Ubehjelpelighed iværksat, Bearbejdelsen af de enkeltstaaende, indbyrdes usammenhængende Sagaer og Sagastumper om norske Konger til en eneste samlet Fællessaga, det udførte Snorre med overlegen Smag og Kritik. I Besiddelse af alle Hjelpemidler, beherskende sit Stof, og Mester i at behandle Sproget, forstod han at ordne de forskjellige Masser til et harmonisk Heelt, som fra den Tid af blev Grundlaget for alle senere Bearbejdelser, og saaledes Hovedverket for al norsk Historiografi. Vi have tidligere talt om Snorres Ungdomsaar. Vi behøve blot at vide, at han fra sit 5te til sit 19de

[1]) Se Fortalen til Christiania-Udg. af Olaf d. helliges Saga, 1854.

[2]) Se ovenf. S. 993.

Aar blev opdragen i Jon Loftssøns Huus [1]), for at forstaa, hvorledes han erhvervede saadanne Indsigter i Forfædrenes poetiske og historiske Literatur, som dem, han i sine Verker lægger for Dagen, og hvorledes han kunde fatte en Lyst til at sysle med slige Arbejder, som ikke forlod ham under det meest bevægede Liv og de heftigste politiske Storme. Vi have udtalt den Tro, at han efter al Sandsynlighed selv blev Ejer (eller i det mindste midlertidig Forvarer) af Jon Loftssøns Bogsamling, der navnlig maa have indeholdt alle Sæmund frodes efterladte Verker; ligeledes at han ved Tiltrædelsen af Reykjaholt efter al Rimelighed kom i Besiddelse af Are frodes Bogsamling. En tredie værdifuld Tilvært fik maaskee hans Bogsamling, da han flyttede sammen med Hallveig Ormsdatter, Bjørn Thorvaldssøns Enke, thi da det siden, som vi have seet, udtrykkeligt heder, at der blandt det Løsøre, som han efter hendes Død maatte skifte til hendes Sønner, var en Deel Bøger, ligger den Slutning nær, at disse Bøger vare den lærde Gissur Hallssøns Bogsamling, eller den literære Haukadals-Ætts gjennem flere Generationer samlede Bibliothek, der efter Gissur var kommen i hans Søn Thorvalds, og siden i dennes ældste Søn Bjørns Værge. I det mindste er det af Snorres intime Forbindelser med Are frodes, Sæmund frodes, og Gissur Hallssøns Ætlinger klart, at han havde den meest uindskrænkede Adgang til at benytte og lade afskrive alle de Bøger i deres Bibliotheker, hvis Indhold kunde være hans historiske Arbejder til Nytte.

Saa vidt man kan skjønne, begyndte Snorre ikke at bearbejde Norges Historie, førend efter at han selv havde været i Landet. Der er nemlig flere Steder i hans Verk, som vidne om, at han personligt havde undersøgt flere historisk merkelige Lokaliteter i Norge, og indhentet Efterretninger af Landets eller Egnens egne Beboere [2]). Denne hans historiske Virksomhed kan saaledes ikke sættes længere tilbage end til 1220, da han kom tilbage fra sit første Besøg i Norge. Da var han allerede i sine modnere Aar, 42 Aar gammel. Til hans yngre Aar maa man efter al Sandsynlighed henføre den anden Side af hans literære Virksomhed, der ligeledes har affødt herlige Verker og gjort hans Navn udødeligt, nemlig hans Sysler med Skaldekunsten og det uundværlige Repertorium for denne, den gamle hedenske Gudelære. Det maa nemlig ansees som utvivlsomt, at Snorre er Forfatter af den

---

[1]) Se ovenfor S. 799, 800.

[2]) For Ex. hvor han omtaler og beskriver Kong Harald Haarfagres Ligsteen, (Har. Haarf. Saga, Cap. 45); hvor han omtaler Egil Ullserks Grav (Haakon den godes Saga Cap. 26).

saakaldte yngre Edda [1]), der deels indeholder de i en fingeret Samtale mellem Kong Gylve og de tre fornemste Æser indklædte Fremstilling af den hedenske Gudelæres System, kaldet Gylvaginning [2]), deels det saakaldte Skáldskaparmál [3]), (d. e. Lærebog i Skaldekunsten), under Indklædning af en Samtale mellem Guden Brage og Jotunen Oge, og det er af flere Omstændigheder, fornemmelig de smaa Afvigelser, der finde Sted mellem den historisk-ethnografiske Forklaring af Odinsagnet i Edda, og Fremstillingen deraf i Kongesagaernes første Deel, den saakaldte Ynglingasaga, aabenbart, at denne er skreven senere end hiin [4]). Ligesom Gylvaginningen er et aldeles umisteligt Værk med Hensyn til den gamle Gudelære, saaledes er Skaldelæren umistelig til Forklaring af vor Oldliteraturs poetiske Levninger, og i sit Slags samt paa den Tid ganske enestaaende. Den giver en fuldstændig Oplysning om de for den norsk-islandske Skaldekunst characteristiske og uundværlige Omskrivninger, for det meste hentede fra de gamle Gude- og Helte-Sagn, og det saaledes, at ej alene de af de ypperste Skalde virkelig anvendte Omskrivninger meddeles, med en overordentlig Mængde Citater fra disse Skaldes Arbejder, men ogsaa at der gjøres Rede for selve Methoden, at der gives Anviisning til selvstændig og regelret Dannelse af nye Omskrivninger, og at Anledningen til de vigtigste endog oplyses ved hyppig Meddelelse af mythologiske Sagn. Den Masse af Ci-

---

[1]) Dette fremgaar tydeligt af Titelen til det Haandskrift af den yngre Edda, der opbevares i Upsala, og som ikke kan være stort yngre end Aaret 1300, saa at Afskriveren havde fuld Anledning til at vide ordentlig Besked om Forfatterskabet og derfor bør staa til Troende. „Denne Bog heder Edda, den er sammensat af Snorre Sturlasson saaledes som her sees; først fortælles om Æserne og Yme (dette er vel Fejlskrift for Gylve), dernæst Skáldskaparmál og mange Gjenstandes Benævnelser, og allersidst Háttatal, som Snorre har digtet om Kong Haakon og Hertug Skule.

[2]) D. e. „Gylves Skuffelse", fordi Æserne, som det heder, gjorde flere Puds med Gylve, især ved Udgangen af Asgaard. Den hele Fremstilling har ogsaa unegteligt et vist humoristisk Præg, der især aabenbarer sig i den herlige Beretning om Thors Rejse til Jotunheim; det er tydeligt nok, at Forfatteren har betragtet Sagnene fra et overlegent Standpunkt, som et Slags Børneæventyr, han nedlod sig til at fortælle, og hvilke han derfor gav et vist ironisk Tilsnit. Imidlertid synes der dog at have været gamle Sagn om Gylves og Æsernes gjensidige Puds, se Yngl.-Saga Cap. 5.

[3]) I Udgaverne har man sædvanligviis skjelnet mellem Bragarædur (Samtalen mellem Brage og Oge) og Skáldskaparmál. Men gjennem hele dette Stykke vedbliver den fingerede Samtale, og det Stykke, man særskilt har kaldt Bragarædur, danner egentlig kun Indledningen til den egentlige Skaldelære, da det indeholder Fortællingen om Oges Reise, og Besøg hos Æserne, samt om Poesiens Oprindelse.

[4]) Se ovenf. I. 1. S. 214, 215.

tater, der anføres, lige fra Brage den gamle til Einar Skulessøn, ikke at tale om de meddeelte Brudstykker af de gamle Mythekvad, viser noksom at Forfatteren har besiddet eller haft Adgang til en fuldstændig Samling af hele den ældre poetiske Literatur; og da man ikke vel kan antage, at han selv har kunnet alt udenad, eller altid har haft Folk ved Haanden, der kunde Digtene udenad, maa man slutte at alle de Kvad, der oprindelig for det meste kun gik fra Mund til Mund, og af hvilke vel kun de færreste, ligesom Egils Sunartorrek, strax ved Affattelsen optegnedes med Runer [1]), allerede før Snorres Tid var blevne omhyggeligt samlede og opskrevne. Dette er et højst merkeligt Faktum, hvortil neppe nogen anden samtidig Literatur kan opstille noget Sidestykke; og vi fejle vist ikke, naar vi antage, at dette fornemmelig var Sæmund frodes Verk, og at det var hans Samlinger, af hvilke Snorre selv lærte Digtekunsten saaledes til Bunds og fra hvilke han henkede sin rige Skat af Beviissteder. Blandt de anførte Skalde er der heller ikke faa Nordmænd. Navnlig indtager Kong Harald Sigurdssøn en fremragende Plads, og det er tydeligt at see, at han var en af sin Tids største poetiske Autoriteter. Det eneste af Edda, i den Skikkelse, vi nu kjende den, der tilhører en senere Periode af Snorres Liv og derfor siden maa være tilføjet, er Slutningen, eller det saakaldte Háttatal, der indeholder udførlige Beskrivelser af og Regler for den store Mangfoldighed af Versemaal (hættir) der brugtes i den norsk-islandske Poesi, og hvor der, som Exempler paa Versemaalene, anføres Strofe for Strofe af et meget langt Kvad, digtet af Snorre til Kongens og Jarlens Ære, i hvilket hver enkelt Strofe er affattet i et særegent Versemaal. Det er forhen nævnt, at Tiden, naar dette Kvad forfattedes, ej vides, men da det omtaler Ribbungernes Nederlag ved Apaldsſeter [2]), medens Skule dog kun nævnes som Jarl, maa det være forfattet mellem 1221 og 1237, altsaa medens Snorre var paa Island, og maaskee i Anledning af Kongens Giftermaal 1225, da det synes at forudsætte at Kongen og Jarlen endnu vare gode Venner. Denne Snorres Virksomhed vakte aabenbart megen Opsigt, og skaffede ham et stort Ry allerede længe førend han forlod Fædrelandet. Haakon Jarl følte sig aabenbart særdeles smigret, da Snorre, som det ovenfor berettes, digtede et Hædersqvad om ham; han sendte ham Gaver, indbød ham paa det ivrigste til sig, og lovede ham store Æresbeviisninger. Jarlens Død hindrede, som vi vide, Snorre fra strax at modtage Indbydelsen, men han rejste i Aaret 1218, fandt en overordentlig god Modtagelse hos Skule Jarl, og besøgte den følgende Sommer Haakon Jarls Enke Fru Christina, der da var

[1]) S. ovenf. I. 2. S. 162.

[2]) Se herom ovenfor S. 626.

gift med Eskil Lagmand i Gotland. Dette er, saa vidt vides, den eneste Rejse, Snorre gjorde udenfor Norge; men man har tydelige Vidnesbyrd om at han høstede stort Udbytte af den i videnskabeligt Henseende. Thi det er øjensynligt, at den ypperlige Beskrivelse over Sveriges og fornemmelig Gotlands statsretlige og administrative Forhold, der staar at læse i Olaf den helliges Saga, er en Frugt af Snorres egne Jagttagelser [1]), ligesom man og maa antage, at han ved denne Lejlighed, hvor han nødvendigviis maa være kommen sammen med anseede og forstandige Mænd fra alle Kanter af Sverige, har samlet de fleste udelukkende svenske Oldsagn, der anføres i den første Deel af hans Kongesagaer, den saakaldte Ynglingasaga, til nærmere Forklaring af de gamle kortfattede og ufuldstændige Kvad. I Norge blev Skule Jarl, som man erfarer, Snorres fornemste Mæcenas, og Snorre blev hans ivrige og trofaste Tilhænger. Snorre digtede, som det er nævnt, ikke færre end tvende Hæderskvad om ham, det oven omtalte til Kongen og Jarlen i Fællesskab ej iberegnet [2]). Vi vide for lidet om Skule Jarls private Liv og hans Bedrifter til med fuldkommen positiv Visshed at kunne sige, at han var en Ynder af videnskabelig Virksomhed og de fædrelandske Oldsagn. Alligevel kan man neppe et Øjeblik tvivle derom. Hans Stilling, Aandsretning og den Tone, der herskede ved det norske Hof, gjør det mere end sandsynligt, og selv den Yndest, han viste Snorre, synes fornemmelig at grunde sig paa dennes literære Navnkundighed og Digtergave. Det er ovenfor omtalt, hvorledes han senere, under Snorres andet Ophold i Norge, da han stod paa en meget spændt Fod med Kongen, gjorde ham Spørgsmaal af den gamle

[1]) Se Olaf den helliges Saga, Christiania-Udgaven, Cap. 60. Ved at gjennemlæse denne Skildring seer man tydeligt, at den ikke fremstiller hvad der var Tingenes Orden paa Olaf Skøtkonungs Tid, men derimod hvad der lang Tid senere fandt Sted; det heder blandt andet om Blotfesten i Upsala: „der var da og alle Svears Marked og Kjøbstevne og stod Markedet en Uge, men nu, siden Christendommen er bleven almindeligt antagen, og Kongerne ophørte at sidde i Upsala, blev Markedet forlagt til Kyndelmisse, hvilket siden stedse har vedvaret, og holdes nu kun i trende Dage". Allerede dette viser noksom, at hele denne Beskrivelse ej kan være forfattet forend længe efter Christendommens fuldstændige Indførelse i Sverige og mange Generationer efter Olaf Skøtkonungs Tid. Siden faar man endnu en nærmere Tidsbestemmelse derved, at Erkebiskopsstolen i Upsala omtales som bestaaende i længere Tid. Vi kunne altsaa ikke under nogen Omstændighed sætte den længer tilbage end c. 1170, og da det først synes at have været efter denne Tid, at de svenske Konger „ophørte at sidde i Upsala", komme vi følgelig med Hensyn til Affattelsestiden for hiin Beskrivelse netop ned i Snorres Dage. Man kan saaledes sige, at han skildrer Sverige just som han fandt det i Aaret 1219.

[2]) Sturlunga Saga, IV. 21, 22, 26, jfr. ovenf. S. 840—844.

Gudelære; dette viser saavel, at Skule selv kjendte noget dertil og altsaa interesserede sig derfor, som at han betragtede Snorre som den fornemste Autoritet i dette Stykke [1]). De Hædersbeviisninger, hvormed Skule overvældede Snorre — han havde ham, som vi have seet, hos sig som sin Gjest i tvende Vintre, skjenkede ham et heelt Skib og femten andre store Gaver, og ophøjede ham først til Skutelsvein, siden til Lendermand [2]) — alt dette kan vanskeligt have været Frugten af politiske Hensyn alene; det maa nødvendigviis for en stor Deel have været Udtrykket for den Interesse og Beundring, hvormed Skule Jarl omfattede Snorres literære Virksomhed, og lyttede til hans Fortællinger om Oldtidens Helte eller til de Kvad, han foredrog, det være sig originale eller af ældre Digtere. Det er endog højst sandsynligt, at Snorre først efter Skule Jarls Opfordring har taget fat paa Bearbejdelsen af de norske Kongesagaer, og at dette hans Hovedverk saaledes nærmest er blevet til ved Skules Foranstaltning. Denne traadte her kun i Kong Sverres og Haakon Sverressøns Fodspor; han holdt fast ved den literære Hoftone, som disse Konger allerede havde indført, og som fremdeles vedblev under Haakon Haakonssøn og dennes nærmeste Efterkommere.

Der har været opkastet Tvivl om, hvor vidt Snorre virkelig var Forfatter af den norske Kongehistorie, der bærer hans Navn, eller om han kun har leveret større eller mindre Uddrag af allerede forhaandenværende Sagaer, hvis Text han i det væsentlige bibeholdt, blot udeladende, hvad der ej kunde bestaa for hans sunde kritiske Blik. Denne Mening, ifølge hvilken Snorres Virksomhed ej skulde være en selvstændig Forfatters, men kun en Samlers og Bearbejders, har især i den senere Tid været hyppigt fremsat, og med megen Dygtighed forsvaret [3]). Ved nærmere Betragtning af de Data, der nu foreligge os, maa det dog erkjendes, at Sagen ikke forholder sig saaledes, og at Snorre i egentligste Forstand er det ham tillagte historiske Verks Forfatter. Ej alene tales der i samtidige eller næsten samtidige Skrifter om hans Virksomhed med Hensyn til dette Verk som et formeligt Forfatterskab [4]). Men Verket selv indeholder ogsaa en Mængde indre Kjendetegn derpaa, især alt hvad der ligger forud for Magnus den godes Historie. Lige fra Begyndelsen, den

---

[1]) Se ovenf. S. 990, 998.

[2]) Vi nævne her Skule alene, da Kongen endnu var umyndig.

[3]) Navnlig af P. E. Müller i „Sagabibliothek", og i hans Skrift om Saxos og Snorres Kilder.

[4]) Saaledes heder det udtrykkeligt i Sturlunga Saga V. 11, at Snorre sammensatte Sagaerne, og „samansetja" er netop Udtrykket om virkeligt Forfatterskab.

saakaldte Ynglingasaga, af, til Slutningen af St. Olafs Historie, viser sig eensartet, fortalt i samme rolige, prunkløse, men klare og behagelige Foredrag. Beretningen støtter sig overalt, saaledes som det af Forfatteren selv i Fortalen er angivet, deels til Skaldevers, deels til Are frodes nu tabte, men visnok yderst kortfattede Kongehistorier (konunga ævi) [1]), deels endelig, hvad der fornemmelig synes at være Tilfældet især i St. Olafs Saga, og i enkelte Dele af Olaf Tryggvessøns Saga, til udførligere, selvstændige Special-Sagn. Og naar man sammenligner den Maade, hvorpaa han gjengiver disse Sagn, med den Skikkelse, hvori de meddeles i senere, mindre kritiske Sagaverker, og som aabenbart er den oprindelige, see vi tydeligt nok, hvor skarp hans Kritik og gjennemgribende hans Bearbejdelse har været. Endog de Feil, der findes i hans Værk, vidne om Selvstændigheden af hans Forfatterskab. Hans Fremstilling af Olaf Tryggvessøns Historie viser sig saaledes, netop ved de chronologiske Feil, der ere indløbne i Ordningen af Stoffet, at være det første Forsøg til en udførligere historisk Bearbejdelse af de legendariske Fortællinger og øvrige løse Sagn, der hidtil havdes om denne Konge [2]). Og naar man af den Omstændighed, at Hovedmassen af Beretningen Ord til andet stemmer med den udførligere Olaf Tryggvessøns Saga, vi nu have, har villet slutte at denne vidløftigere Text allerede existerede før Snorres Tid, og at han kun bortskar det fabelagtige og overflødige, har man begaaet en Tilsnigelse og vendt op og ned paa det sande Forhold. Thi saavel af Sproget, som af andre Omstændigheder, er det, naar man nøjere sammenligner begge Værker, klart, at det netop er Snorre Sturlassøns Bearbejdelse, der ligger til Grund for den vidløftigere Olaf Tryggvessøns Saga, hvilken ogsaa efter et udtrykkeligt Vidnesbyrd skal være redigeret af Abbed Berg i Thveraa omkring 1330 [3]). Ogsaa Snorres øvrige Sagatexter, nemlig

[1]) Det er nemlig ovenfor vist (II. S. 634) at Ares saakaldte Islendingabók, hvilken vi nu have, egentlig er en efter Biskopperne Thorlaks og Ketils samt Sæmund Frodes Vink foretagen Omarbejdelse af en tidligere Islendingabok, der ogsaa indeholdt „Ættetal og Kongehistorie", hvilket han udelod i Omarbejdelsen, men derimod tilføjede andet, Island mere vedkommende. Det er aabenbart i hiin ældre vidtløftige Redaktion, at Are har paaberaabt sig Odd Kolssøn og Thorgeir Afraadskoll som Hjemmelsmænd for Olaf Tryggvessøns og Olaf den helliges Historie. I Fortalen til Olaf den helliges Saga siger Snorre selv (Fornm. Sögur IV. 5), at han deels har skrevet efter Sighvats og Ottar svartes Kvæder, deels efter Ares og andre kyndige Mænds Udsagn.

[2]) Feilene i Tidsregningen vil man lettest kunne erfare af den Sammenstilling mellem Snorres og den vidløftigere Olafssagas Tidsregning, som vi have meddeelt ovenfor I. 2. S. 284—286; jfr. Fortalen til samme B. S. V. VII.

[3]) Se Fortalen til Christiania-Udgaven af Odd Munks Olaf Tryggvessøns Saga.

hans Olaf den helliges Saga, ere blevne lagte til Grund for senere udførligere Bearbejdelser. Det er tydeligt nok, at man før hans Tid intet Verk havde, som man saaledes kunde benytte, og at han i Ordets egentligste Forstand brød Isen. Man merker endog tydeligt, i hvilken Forlegenhed han mangensteds har været for at faa udfyldt Tidsperioder, fra hvilke man liden eller ingen Efterretning havde, f. Ex. i Halfdan svartes, Harald Haarfagres, Haakon den godes, og Eriksønnernes Historie [1]). Her, seer man tydeligt, havde han intet andet end Kvad og løse Sagn. Til Olaf Tryggvesøns Historie havde han dog baade de legendariske Sagaer af Odd og Gunnlaug, saavel som Jomsvikingasagaen. Til Olaf den helliges Saga havde han ligeledes den legendariske Saga og Styrmes Verk saavel som — hvad man tydeligt kan see — flere historiske Brudstykker og Sagn. Til Ynglinga-Sagaen, hvormed han begynder sit Verk, idet han fører den norske Kongeslægt op til dens foregivne Stamfædre, Ynglingerne i Upsala, havde han væsentligen Thjodolfs Ynglingatal; men derforuden maa han have haft en Deel Specialsagn, der deels kunne have været opbevarede i Are frodes Familie, der selv stammede fra Ynglingerne, deels ogsaa kunne have været ham berettede fra Sverige [2]). Enkelte Beretninger maa vel ogsaa betragtes som mere eller mindre heldige Forsøg paa at levere selvstændige Konjekturer, og give dunkle Mythesagn en historisk Forklaring. Hertil hører og hans Forsøg paa at give Odinsmythen en ethnografisk Betydning, hvorom der allerede i det Foregaaende er talt. I Tidsregningen følger han, som han selv i Fortalen siger, væsentligst Are frode. I den Deel af hans Verk, der omfatter Tiden efter Olaf den helliges Død, har han haft mindre Anledning til selvstændig Forfattervirksomhed. Han fandt allerede flere Kongesagaer fuldstændigt udarbej-

---

S. XV. Netop den Omstændighed at Snorres Tidsregning indeholder Umuligheder, medens Tidsregningen i den større Olafssaga er aldeles ordentlig (hvor vidt dette kun grunder sig paa Konjektur eller ej, er en anden Sag), viser, at Snorres Verk maa være ældre; thi havde Snorre udskrevet det andet, vilde han naturligviis have undgaaet hine Feil, der alene kunne ansees som de Mangler, der ofte klæbe ved et første Forsøg.

[1]) I denne fremgaar aller meest Bestræbelsen efter at udfylde tomme Mellemrum, især da den urigtige Tidsregning har gjort Eriksønnernes Regjeringstid meget længere end den i Virkeligheden var. Se ovenf. I. 2. S. 11—14, og Anmerkningen til Christiania-Udgaven af Odd Munk, S. 84, 85. I Harald Haarfagres Saga har han, som man seer, heelt optaget Eventyret om Snefrid, der allerede stod at læse i Ágrip.

[2]) Se herom ovenfor, I. 2. S. 11—13, Anmerkningerne til „Historia Norvegiæ", og Afhandlingen om Sveriges Historie i den førchristelige Tid, Annaler for nord. Oldkynd. og Historie, 1850 S. 307. Han citerer ogsaa en saakaldet Skjoldungesaga, aabenbart den samme, hvor det saakaldte Sögubrot om Ivar Vidfadme og Braavallaslaget er en Levning, skjønt i en sildigere Bearbejdelse; dertil hører visnok ogsaa den saakaldte „Thaatt om Ragnars Sønner" m. m.

dede, og, da de laa hans egen Tid saa nær, ogsaa upaaklagelige fra Paalidelighedens Side. Her betænkte han sig derfor heller ikke paa, virkelig at optage flere Stykker in extenso, og navnlig er dette Tilfældet med Erik Oddsøns Verk [1]). Kun om denne Deel kan derfor den oven nævnte Dom, at han mere excerperede end virkelig konciperede, nogenledes siges at gjelde. Han slutter sit Verk med Eystein Meylas Fald i Slaget paa Ree, hvor ogsaa det før omtalte Ættartal standser, begge upaatvivlelig fordi den allerede udkomne Sverres Saga gjorde det unødvendigt at gaa videre.

At Snorre maa have fuldført sit Verk, eller i det mindste betydelige Stykker deraf, før 1230, sees af Sturlungasagaens før omtalte Udsagn, at Sturla Sighvatssøn da begyndte med megen Iver „at lade de Sagabøger, Snorre forfattede, afskrive". Denne Ytring synes at antyde, hvad der og i sig selv er sandsynligst, at Snorres Verk udkom stykkeviis, og at endog enkelte Dele deraf særskilt afskreves. Han synes endog selv at have foranstaltet saadanne partielle Afskrifter, tildeels endog med de Modifikationer, som vare nødvendige for at de kunde benyttes som særegne afsluttede Verker. Den historiske saakaldte St. Olafs Saga lader f. Ex., netop til at være en saadan af Snorre selv besørget Afskrift, med enkelte Forandringer. Dette antyder umiskjendeligt Fortalen, der i det hele taget stemmer med den, som er forudskikket det hele Hovedverk, men som dog tillige har enkelte, til Specialsagaer passende, Modifikationer, der umulig kunne hidrøre fra andre end Snorre selv [2]). Det er ikke engang vist, om Fortalen, der nu forudskikkes Hovedverket, oprindelig har gjeldt hele dette. Høist rimeligt er det, at den fra først af kun har ledsaget Verkets første Deel, der omfatter den egentlige Oldtid, og som tillige fornemmelig er grundet paa Kvad og mundtlige Fortællinger, medens derimod den senere Deel, til hvis Udarbejdelse der vare flere skriftlige Forarbejder at benytte, og hvis Udarbejdelse derfor maa have kostet forholdsviis mindre Tid og Anstrengelse, siden er tilføjet [3]).

[1]) Dette vil noksom sees ved at sammenligne Morkinskinna med Snorres Verk.

[2]) Se Christiania-Udgaven af Olafs Saga, S. 2, samt Udgivernes Fortale S. XXXIV.

[3]) Man vil nemlig ved Gjennemlæsningen af denne Fortale kun finde Regnskab aflagt for Kilderne til den Deel af Norges Kongehistorie, der ligger forud for St. Olafs Fald. Først kommer, hvad man kunde kalde Fortalen til Ynglingasaga og Halfdan svartes Saga, nemlig fra Begyndelsen til „Bransoldeu holdt sig længe hos Svear og Nordmænd", her handles om de gamle Ættekvad, og Frasagnene, hvorom der er Tale, kaldes, charakteristisk nok, „Frasagn om Høvdinger, der have haft Rige i de nordlige Lande og i den danske Tunge", da de fleste Begivenheder, som Ynglingasaga omtaler, spille udenfor Norge, altsaa ikke i det egentlige Norrønamaals Omraade, men i

Naar vi betragte Snorres Verk i dets Heelhed, bliver det os klart at kun en Mand af overlegne Evner, dybe Indsigter, og med Adgang til omtrent den hele daværende norsk-islandske Literatur kan være dets Forfatter. Dets udmerkede Fortjenester erkjendtes ogsaa fuldstændigt, thi ej alene er hans Navn derved blevet udødeligt, men den af ham redigerede Text, især af de ældre Sagaer, der før ikke havdes ordentligt affattede, er ogsaa siden efter bleven benyttet ved de vidløftigere Bearbejdelser af enkelte særskilte Kongesagaer. Saaledes f. Ex., er den som sagt, benyttet ved Abbed Bergs store Olaf Tryggvessøns Saga. Snorres Text danner den faste Traad, hvortil alt det øvrige er knyttet, endog Haakon den godes Historie er næsten fuldstændigt optagen deri. Den historiske Olaf den helliges Saga, der maaskee, som ovenfor antydet, allerede af Snorre selv er indrettet til at kunne danne et særskilt Verk, stemmer i de sildigere Bearbejdelser endnu langt nøjere end Olaf Tryggvessøns Saga med Snorres oprindelige Text, paa Grund af at den ikke er bleven saa spækket med Tilsætninger og allehaande indskudte Episoder, som hiin. Snorre Sturlassøns Navn er blevet uadskilleligt fra Forestillingen om nordisk Historiografi.

Saavel i sit historiske Verk, som i Edda lægger Snorre ved Siden af sit fortrolige Kjendskab til sit Fædrelands Literatur ogsaa Belæsthed i den Tids kirkelig-verdenshistoriske Literatur for Dagen. Det er hans fra denne hentede Kundskaber, der satte ham i Stand til at give de gamle germaniske Mythesagn den historisk-ethnografiske Udtydning, for hvilken der ovenfor er gjort Rede. Maa nu end dette fra Videnskabens nuværende Standpunkt betragtes som aldeles forfejlet, saa maa det paa den anden Side erkjendes, at uagtet slige Mytheforklaringer just paa den Tid vare gængse, har dog Snorre vidst at give sin Hypothese langt større Rimelighed, end historiske Forfattere i andre Lande, der paa lignende Maade vilde udlede f. Ex. Frankernes Herkomst fra Troja og Irernes fra Milet.

---

hele den Omkreds, hvor den danske Tunge taltes: denne Benævnelse brugte vore Forfædre som oftest, hvor de vilde betegne de saa nær med hinanden beslægtede nordiske Sprog under eet, især i de Tider, som ligge forud for Norges Udvikling som selvstændig Stat, og det norsk-islandske Sprogs (Norrønasprogets) Bearbejdelse i en særegen Literatur. Se især Sighvats Vers om Haakon Erikssøn Jarl, Olaf d. hell. Saga Cap. 32. Benævnelsen opstod aabenbart under det gamle Danevælde, og passede navnlig i Knut den mægtiges Tidsalder. Det næste Afsnit af Fortalen gjelder Harald Haarfagres Saga og det øvrige indtil Olaf Tryggvessøns Historie. Derpaa kommer Stykket om Are frode, der deels giver Besked om Ares Virksomhed, deels om Kilderne til begge Olafernes Historie. Der er intet, som hentyder til den følgende Deel. Den hele Fortale er og, som oven nævnt, med nogle smaa Forandringer og Tilføjelser fuldstændigt optagen som Fortale til den særskilte Bearbejdelse af Olaf den helliges Saga.

Snorre har derhos tydelig viist, hvorledes han efterhaanden ved gjentagen Granskning har arbejdet sig frem til sundere og sundere Synsmaader, og at hans Kritik saaledes aldrig har hvilet. I Stedet for at han endnu i sin Edda følger den gamle Slendrian, og henlægger Æsernes Hovedsæde til Troja, henfører han det i Ynglingasaga til Tanais, og slaar saaledes egentlig en Streg over den hele, hartad løjerlige, Identifikation af Akethor med Hektor, Frigg med Phrygia o. s. v. — Hans Gisning om Æserne ved Tanais er allerede fra et vist Standpunkt saa plausibel, at den endog hyldedes af dygtige Granskere lige ned i det forrige Aarhundrede [1]), og endnu tildeels ikke af alle er forladt, skjønt hele denne Fortolkningsmaade af religiøse Myther og Forklaringen af de enkelte Navne viser sig aldeles uefterrettelig for Ethnografien og Sproggranskningen paa deres nuværende Standpunkt. Det Beviis paa Selvtænkning og stedse fortsat Kritik, som Snorre ved hiin Forandring har givet, og hvorved han igrunden allerede er gaaet forud for sin Tid, berettiger os til den Formodning, at han, om han havde haft Anledning til at erhverve et friere ethnografisk og lingvistisk Overblik, ogsaa vilde have gaaet endnu nogle Skridt videre mod det Rette, og navnlig givet Slip paa Fortolkningsmethoden. Man maa her ikke glemme, at Snorre ogsaa var bunden ved den Tids indskrænkede kirkelige Fordomme. Det vilde næsten have været betragtet som Hyldning af Hedendommen, om han havde fremsat de hedenske Myther som virkelige Myther, der ej grundede sig paa Misforstaaelser af historiske Fakta, og de hedenske Guddomme anderledes end som virkelige historiske Personer, der senere vare blevne forgudede. Hans historiske Indledning til Edda kan næsten betragtes som et Offer, han bringer den kirkelige Mistænksomhed, for at det ej skal hede, at han virkelig selv tror, hvad han kun slet hen fremsætter som Forfædrenes Tro.

Hvor Snorre i Olaf den helliges Historie taler om de orknøiske og færøiske Begivenheder, er der lange Stykker aldeles Ord til andet stemmende med de særskilte Sagaer, som vi nu have om Orknøernes Jarler (Orkneyingasaga) og Færøernes Begivenheder (Færeyingasaga). Det skulde saaledes ved første Øjekast synes, som om Snorre her virkelig har excerperet, saa meget mere som han selv udtrykkeligt henviser til „Jarlesagaerne" [2]). Og dog vil ved nærmere Betragtning det modsatte indlyse. Det hele Foredrag i disse Episoder er aldeles eensartet med det øvrige,

---

[1]) F. Chr. Suhm, hvis Hypotheser, byggede paa Snorres, endog bleve optagne i Kompendierne, og endnu tildeels treffes i enkelte.

[2]) Se Olaf den helliges Saga, Christiania-Udgaven, Cap. 80. Her omtales „Jarlesagaerne" nærmest som Fortsættelsen af Beretningen om Bruse og Thorfinn.

og i Flugt dermed, saa at man ikke i mindste Maade kan merke, at man her kommer ind i en anden Forfatters Arbejder, medens derimod Sproget i de oven nævnte Sagaer udenfor disse Episoder er kjendelig forskjelligt, især i Færeyingasaga. Sandsynligheden er derfor snarest for, at Snorre virkelig er Forfatter af disse Stykker, men at de siden ere blevne anvendte ved Redaktionen af hine Sagaer. Derhos kunde man af den Omstændighed, at Snorre selv henviser til Jarlesagaerne, være tilbøjelig til at tro, at han selv havde samlet disse, eller ladet dem redigere under sin Opsigt. Orknøjarlerne dannede Norges anden Fyrste-Æt; de norske Fyrste-Ætters Historie var ej fuldstændig, naar ikke ogsaa Jarlernes Historie var behandlet. Snorre kunde derfor nok føle sig opfordret til at bearbejde den. Men da man tydeligt kan see, at den saakaldte Orkneyingasaga kun er en temmelig løs Sammenkjedning af flere, oprindelig uafhængige, Smaastumper, kan Snorre her i alle Fald ikke have paataget sig en gjennemgribende Bearbejdelse, som ved Kongesagaerne, men kun samlet, eller rettere under sin Opsigt ladet samle og chronologisk ordne, deels hvad han selv havde leveret i St. Olafs Saga, deels hvad han besad af ældre Sagastykker, hvoraf flere maaskee kunne skyldes den literære Biskop Bjarne, der stod i venskabelig Forbindelse med flere islandske Høvdinger, og navnlig kan have sendt sine egne eller andres historiske Arbejder til Jon Loftsøn eller Sæmund Jonssøn, der var hans særdeles Ven [1]). Orkneyingasaga slutter med Beretningen om Biskop Adams Drab 1222 [2]), netop ved det Tidspunkt, da Snorre maa antages at have lagt Haand paa sit historiske Verk. Middelbart eller umiddelbart synes han derfor at maatte have givet Stødet til Orkneyingasagas Tilbliven. Hvad Færeyingasaga angaar, da er ogsaa den øjensynligen bleven redigeret paa Snorres Tid, siden der i Slutningen tales om „Einar, der for kort Tid siden havde været Sysselmand paa Færøerne", den samme Einar, med hvis Skib Erling, Sverres foregivne Broder, kom over til Norge omkring 1210 [3]). Men da Snorre i sine Kongesagaer intet taler om de færøiske Begivenheder førend under St. Olaf, og ikke engang nævner den merkelige Sigmund Brestesøn, lige saa lidet som han henviser til nogen „Færeyingasaga", skulde det synes, som om han, i det mindste da han skrev sit Hovedverk, ikke har kjendt nogen saadan. Thi ellers, er det vanskeligt at forstaa, hvorfor han ikke lige saavel skulde tale om Færøernes, som om Sigurd Orknøjarls Omvendelse til Christendommen, og ikke lige saavel om Sigmunds og Thronds, som om Leif Assursøns og Throndss

[1]) Se ovenf. S. 456.

[2]) Se ovenf. S. 752.

[3]) Se ovenf. S. 548, jfr. Færeyingasaga Cap. 58, hvor det heder, at Einar og Slegge, „der for nylig vare Sysselmænd paa Færøerne", nedstammede fra Hafgrim, Sønnesøn af Leif Assursøn og Thora Sigmundsdatter.

Konflikter. Dog er det heel muligt, ja endog høist rimeligt, at han siden efter kan have faaet en Færøingasaga bragt i Stand, hvori hans egen Beretning om Karl mørske blev optagen [1]).

Vi have her dvælet udførligt ved Norges historiske Literatur, og navnligt ved Snorres Virksomhed, da denne formeligt danner en Epoche i vor ældre Literaturhistorie. Fra hans Tid af var Norges Historie saa at sige bragt i System, og hans Verk lagdes siden, som vi have seet, til Grund for vidløftigere Specialarbejder. Men fra hans Tid var vel og, kan man sige, den gamle, mundtlige Sagafortælling ophørt.

Foruden de historiske Sagaer havde man allerede det 12te Aarhundrede flere deels mythisk-heroiske Sagaer, deels ogsaa formeligt opdigtede Æventyrsagaer, hvilke dog for det meste spillede paa nordisk Bund, og for enkelte af hvilke der vel og torde ligge virkelige Mythesagn til Grund, saa at det er meget vanskeligt at drage Grændsen mellem begge Arter. Til denne Klasse hører f. Ex. Romund Greipssøns Saga, der skal være forfattet af Islændingen Rolf paa Skaalmenes, som selv fortalte den i et stort Gjestebud paa Reykjaholt hos Thorgils Oddessøn om Sommeren 1117 [2]). Det anmerkes om denne Saga, at da den siden blev fortalt for Kong Sverre, sagde han at „slige Lygesagaer kunde være morsomme nok"; dog, tillægges det, kunne mange udlede deres Æt fra Romund [3]). Dette viser saaledes, hvorledes man til flere Æventyrsagaer hentede Stoffet fra gamle Mythesagn, men rimeligviis gav Fantasien frit Løb i deres Sammenstilling og Udsmykkelse. Flere lignende Sagaer, der i sin nærværende Form tilhøre en yngre Tid, men som øiensynlig knytte sig til ældgamle Sagn, ja endog tildeels indeholde egte Brudstykker af gamle Kvad, f. Ex. Ketil Høings, Grim Lodenkinds, Orvarodds, Aan Bogsveiges Saga [4])

---

[1]) Odd Munk nævner heller intet om Sigmund Brestessøn, lige saa lidt som Jomsvikingasaga. Hvo veed om ikke Sagnene om ham nærmest ere fremdragne og besørgede optagne i Sagaerne af hans Landsmand Sverre, eller en anden af de Færeyinger, der under Sverre kom til Norge.

[2]) Sturlunga Saga X. 18.

[3]) Endog den første Landnamsmand Ingulf nedstammede i tredie Led fra Romund Greipssøn eller Gripssøn i Thelemarken, se ovenf. I. 1. S. 517. Men Romunds Saga anviser ham rigtignok et ganske andet Hjem, og der forekommer i den endog aldeles unorske Navne. Derfor er vel det meste opdigtet af Rolf, efter forskjellige Saga-Reminiscenser, f. E. Slaget paa Væni-Isen. o. s. v.

[4]) Allerede Saxo omtaler Orvarodd og Aan Bogsveige, se om ham, Orvarodd m. m. ovenf. I. 1. S. 329—331. Orvarodds Saga indeholder, som bekjendt, betydelige Brudstykker af de gamle Kvad om Tyrving og Hervar. Den meddeler en Fremstilling af Ruslands Inddeling som den maa have været umiddelbart før Mongolernes Indfald.

o. fl., ere maaskee ogsaa oprindelig sammensatte eller forfattede i det 12te Aarhundrede. Men den merkeligste og meest omfattende Bearbejdelse af virkelige Mythesagn fra det 12te Aarhundrede den store, saakaldte **Thidrik af Berns Saga**, der indeholder en paa norsk forfattet Fremstilling af den hele store oldgermaniske Bølsunge-Sagnkreds med Tilbehør, saaledes som den fortaltes i Nordtydskland i det 12te Aarhundrede. Dette Verk er af saa meget større Vigtighed, som den ældre tydske Literatur selv kun kan opvise Bearbejdelsen af Sagnene saaledes som de fortaltes i Overtydskland, og hverken saa fuldstændige, eller fra en saa gammel Tid, som de, der gjengives i Thidriks Saga. Højst merkeligt er det ogsaa, at Verket tydeligt kan skjønnes, ej at være simpelt hen oversat fra Tydsk, men derimod viser sig at være virkelig forfattet i Norge, idet spredte, og fra forskjellige Kanter sammensamlede Sagn forbandtes og bearbejdedes til et eensartet Heelt. Hvo Forfatteren er, naar han levede, eller hvorledes han samlede Sagnene, vides ikke. Han siger selv i Fortalen at Sagaen er sammensat efter Tydskeres Fortællinger; men om han traf disse Tydskere i Norge, hvor der, som man veed, allerede paa Sverres Tid hyppigt kom tydske Skibe, eller om han optegnede Oldsagn under en Rejse i Tydskland, nævnes ej. Det sidste skulde man dog maaskee kunne slutte af hans Ytring: „om du tager en Mand fra hver By i hele Saxland, vil dog ikke den ene fortælle Sagnene som den anden“; dette kunde maaskee antyde at Forfatteren selv har berejst Saxlands Byer [1]). Det ældste Haandskrift, man har af Sagaen, og som enten er Originalhaandskriftet, eller ogsaa en Afskrifts Afskrift [2]), er, som man tydeligt nok

[1]) Ungers Udgave af Thidriks Saga S. 2.

[2]) Det kunde synes underligt, at man kan være i Uvished om hvad man skal antage af tvende saa forskjellige Alternativer, men det kan dog ikke være anderledes. Haandskriftet indeholder nemlig, som det i Fortalen til den nys citerede Udgave er viist, flere Beretninger to Gange, og paa det ene Sted ikke fortalt ganske med samme Udtryk som paa det andet, medens tillige den af disse dobbelte Beretninger, der staar først, er overstrøgen med en rød Streg, som om Afskriveren, — eller rettere den, der bekostede Bogen afskreven, thi der er brugt ikke færre end fem Afskrivere — vilde have det første kasseret. Dette kan nu forklares saaledes, at der allerede har været forskjellige, tildeels noget afvigende Afskrifter, eller Afskrifters Afskrifter, af den oprindelige Original, af hvilke den, der lod Bogen afskrive, først benyttede den ene, og derpaa den anden. Eller ogsaa kan man forklare Gjentagelsen paa den Maade, at Forfatteren ved nærmere Omtanke er bleven utilfreds med den fra først af lagte Plan til Stoffets Ordning, og at han derfor, skjønt det var forbundet med Møje og Tidstab, indsatte paa et senere Sted, hvad han allerede tilforn havde behandlet, idet han nu lod dette overstryge; hvorved det netop er rimeligt, at han, som Forfatter, ikke ordret har gjengivet det Foregaaende, men fundet et og andet at forandre. Denne Forklaringsmaade sy-

kan see, skrevet i Norge, og med en Haand der ikke er yngre end Kong Haakon Haakonssøns tidligere Regjeringstid, medens den ogsaa kan være ældre. Forfatteren var, som man af Fortalen kan see, vel bekjendt med den gamle poetiske Literatur, da han baade hentyder til Eddakvadene, og citerer et Brudstykke af Hallfred Vandrædaskalds Kvad over Olaf Tryggvessøn [1]). Men for Resten indeholder Verket intet Vink, som nærmere betegner hans Personlighed.

Af Skalde gaves der i den Tidsperiode, vi her have for os, faa eller ingen saadanne Improvisatorer, som de der i tidligere Dage besøgte Kongernes Hoffer, og kvad Hædersdigte for dem. Den Kjendsgjerning, at Snorre fandt det nødvendigt at udarbejde en formelig Anviisning til Skaldekunsten, viser noksom, at denne nu var Gjenstand for et formeligt Studium, og ikke ligesom var Folket medfød. Dette kunde egentlig heller ikke godt være Tilfældet, uden under selve Hedendommen eller saa nær efter denne, at de gamle Myther, hvorfra Skaldekunsten hentede sine fleste Billeder, endnu levede paa Folkets Læber, saa at de billedlige Omskrivninger baade tilbøde sig med Lethed for Digteren, og tillige strax forstodes af Tilhørerne. Efterhaanden, som den mythologiske Kundskab blev Færres og Færres Ejendom, maatte ogsaa Skaldenes eget Antal, saavel som deres, der fuldkommen kunde opfatte deres Kvad, blive mindre, og i Stedet for at Kvad tidligere fremsagdes mundtligt, ofte efter en meget kort Forberedelse, bleve de nu førte i Pennen, og som oftest skriftligt tilstillede Vedkommende. Alligevel hørtes endnu de gamle Skaldes Kvad med Velbehag, om man end ej forstod alt af dem, og de Prøver, man har af Snorre Sturlassøns egen Skaldekunst, kunne i enhver Henseende udholde Sammenligningen med de tidligere Skaldes Arbejder, saa godt forstod han at vedligeholde Aanden og Tonen. Vi have seet at Birkebeiner og Bagler under Kong Sverre endnu digtede Spotviser i det gamle Versemaal, skjønt vistnok for Resten den **rimede Vise-Digtning** allerede var kommen i Mode [2]). Og merkeligt nok synes den gamle Skaldekunst usædvanligt længe at have holdt sig paa Orknøerne, da vi baade endnu besidde den af Biskop Bjarne († 1223) forfattede Jomsvikingedraapa, og vi erfare

nes os unegteligt at være den rimeligste. I saa Fald have vi altsaa i Haandskriftet, der nu opbevares i Stockholm, hvorhen det rimeligviis allerede kom med Karl Knutssøn 1448, den virkelige Original for os. Men Forfatterens Navn bliver altid uvist. Skulde det være den lærde, berejste Gissur Hallssøn?

[1]) Merkeligt nok ere de Linjer, der ledsage dette Vers, ogsaa optagne i en Kodex af Odd Munks Olafssaga, se Christiania-Udgaven S. 61.

[2]) Se ovenf. II. S. 1024, 1025, jfr. ovenf. S. 664. 225.

at Snækoll Gunnesøn, af Svein Asleivssøns Æt, i Aaret 1239 improviserede et Vers, hvori han tilkjendegav sin Harme over at være bleven tagen til Fange af Birkebeinerne [1]). Blandt de islandske Skalde, der deels opholdt sig ved de norske Kongers Hof i nærværende Periode, deels digtede Hæderskvad om Høvdinger i Norge, nævnes fornemmelig Thorbjørn Skakkeskald, der kvad om Erling skakke, og Maane Skald, der fandt en gjestfri Optagelse hos Magnus Erlingsøn [2]), Blakk Skald, der opholdt sig hos Sverre og synes at have været en af hans Frænder fra Færøerne, da han siges at have været en Søn af Unas Stefansøn [3]), Jatgeir Torvesøn, der, som vi have seet, var en højt betroet Mand hos Hertug Skule, og blev dræbt af Bjarne Mosesøn i Kjøbenhavn. Om Snorre er det her overflødigt at tale. Snorres Brodersøn Olaf, kaldet Hvitaskald, opholdt sig baade hos Hertug Skule og hos Kong Haakon, og digtede Kvad saavel til dem, som til Knut Jarl. Desuden digtede han Kvad til Kong Erik Eriksøn i Sverige [4]), og til Kong Valdemar i Danmark, ved hvis Hof han i længere Tid opholdt sig [5]). Endog enkelte andre Stormænd i Norge og paa Island bleve særskilt besungne, f. Ex. Ivar Selke, og Sigurd Ormsøn [6]), til hvem en vis Arnor Kalfsøn digtede Kvad, og Arnbjørn Jonsøn, samt Gaut paa Mel, der forherligedes ved Digte af Skalden Olaf Herdisesøn [7]).

Den Bearbejdelse, Sproget fik ved alle de her omtalte literære Foretagender, hvortil for en stor Deel norske Mæcenater gave Stødet, gjorde

---

[1]) Se ovenf. S. 9. 46, jfr. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 208.

[2]) Se ovenf. S. 165.

[3]) Skaldefortegnelsen i Upsala-Edda, udg. af Møbius, i Catalogus libr. isl. et Norv. S. 172. Man skulde snarest kunne antage denne Blakk Skald for en Sønnesøn af Svina-Stefan og Sverres unavngivne Halvsyster, Unas Kambares Datter, altsaa for en Brodersøn af Peter Steypper, hvis det ikke syntes umuligt, at han da allerede kunde være voxen i 1187, da han var med Sverre mod Kuvlungerne (Sverres Saga Cap. 106, jfr. ovenf. S. 204). Skulde han være en Broder af Sverre, og Unas Kambare samt Biskop Roe saaledes Sønner af Stefan?

[4]) Se Skaldefortegnelsen S. 170.

[5]) Se herom især den arnamagnæanske Udgave af Snorra-Edda, II. S. 76, 77, hvor Sveinbjørn Egilsøn i en Note har samlet alt, hvad der kan bestemme Tiden, naar Olaf opholdt sig hos Valdemar. Det kan kun være enten mellem Vaaren 1238 og Vaaren 1239, eller fra April 1240 til Valdemars Død det følgende Aar.

[6]) Han kaldes Sigurd Munk; det kan neppe være nogen anden end Sigurd Ormsøn, der kaldes ligesaa i Sturlungasaga II. 4, se ovenf. S. 880.

[7]) Vi henvise fremdeles til Skaldefortegnelsen, hvor der ogsaa findes opregnet flere, ellers ubekjendte Skalde, der sang til Haakon Galens og Kong Inges Priis.

ogsaa at Sproget paa denne Tid naaede sin høieste Uddannelse. Større Klassicitet, end i Kong Haakons Oversættelse af Barlaams og Josaphats Saga, i Kongespeilet, og endelig i Snorres Kongesagaer saavel som Edda, har det ikke naaet. For Resten er det merkeligt nok, at flere Afvigelser fra den oprindelige Udtale af Sproget, der nu ere egne for Islændingernes Mundart, allerede da fremtraadte i deres Bogstaveringsmaade, f. Ex. en fuldkommen Sammenblanding eller Forvexling af Vokalerne æ og ø, y og i m. m., Egenheder, der maaskee for en Deel ere bevirkede ved det af Are frode og Thorodd Runemester opstillede Retskrivningssystem, thi det er ikke sjelden, hos et meget læsende Publikum, at en særegen Retskrivning har Indflydelse paa Udtalen [1]). Disse orthografiske Afvigelser, der gjør det temmelig let at skjønne, om et Haandskrift er skrevet af en Islænding eller af en Nordmand, have imidlertid ingen Indflydelse paa selve Sprogformen, der fremdeles er den samme for begge Lande, under Fællesnavnet Norrøna. Derimod havde saavel det Svenske, som især det Danske paa denne Tid allerede antaget hvert sin særegne Charakteer, der betegnede dem som selvstændige Sprog, og gjør det umuligt, fra det 12te Aarhundrede af at tale om noget fælles oldnordisk Sprog. Endog Norrønaliteraturen var i det hele taget lidet eller intet kjendt i Nabolandene, hvis Nationalliteraturer i denne Tid begyndte at danne sig, og derfor udviklede sig i en ganske anden Retning.

Literaturens Forøgelse og den tiltagende Læselyst, især i Norge, saavel som det stedse mere og mere tiltagende Skriveri ved offentlige Forhandlinger, hvor man tidligere nøiede sig med mundtlig Overeenskomst, gjorde ogsaa Trangen til skrivekyndige Mænd føleligere, saa at Udøvelse af Skrivekunsten nu endog kunde blive til et Levebrød. De fleste Høvdinger, om de endog selv kunde skrive, holdt dog tillige sine Haandsekretærer, der ogsaa for det meste vare deres Huuskapellaner. Til disse have de enten dikteret, hvad de ønskede nedskrevet, eller leveret dem Concepter at reenskrive. Snorre selv siger ikke i Fortalen til sine Hovedverk „jeg skrev," men „jeg lod skrive". Sandsynligviis havde ikke engang han, end sige, andre mindre literære Mænd, saadan technisk Færdighed i Skrivekunsten, som de, der havde gjort denne til sin Hovedsyssel, og han fandt sig derfor bedst tjent med at benytte sig af deres Hjelp. Islændingerne synes især-deleshed at have skaffet sig Fortjeneste i Norge ved Afskrivning af Sa-

---

1) Se ovenf. II. 684. Ligesom Islændingerne nu slet ikke kjende det lange ø, men skrive og sige dæma, Grænland, i Stedet for dœma, Grœnland, saaledes finder man i islandske Haandskrifter fra hiin Periode ej alene æ for œ men ogsaa œ for æ, f. Ex klœdi for klædi. Det er tydeligt nok, at Bevidstheden om Lydens Forskjellighed er aldeles tabt.

gaer og digtede eller fremsagde Kvad. Der findes endnu mange Haandskrifter af Kongesagaerne, eller i det mindste Brudstykker af Haandskrifter, der øjensynligt ere skrevne af Islændinger. Dette skjønnes ej alene af Sprogformen, men ogsaa af selve Haandskriften, da den Maade hvorpaa Islænderne formede deres Bogstaver, i det 13de Aarhundrede begyndte mere og mere at afvige fra Nordmændenes. At de fleste af disse Haandskrifter ej ere skrevne paa Island og bragte til Norge, men i Norge selv, altsaa enten til Udsalg, eller efter enkelt Mands Foranstaltning, lader sig i de fleste Tilfælde med temmelig Bestemthed slutte. Et ypperligt Exempel har man navnlig i det før omtalte gamle Haandskrift af Thidrikssaga, ved hvilket der har været anvendt fem Afskrivere, der indbyrdes afløste hinanden; tre af disse sees at have været norske, to islandske. Disse Islændinger have saaledes skrevet i Norge.

Andre Kunster og techniske Færdigheder have vel før øvrigt staaet omtrent paa samme Fod, som i den foregaaende Periode, og vi henvise derfor til hvad der tidligere derom er ytret. Man har vistnok eller rettere havde, fra Slutningen af det 12te og første Halvdeel af det 13de Aarhundrede mange herlige Kirke-Bygningsverker, men det er øjensynligt, at man til det meste, der opførtes af Steen, brugte udenlandske Kunstnere, hvis Arbejder altsaa ikke kunne betragtes som Prøver paa indenlandsk norsk Kunst. Imidlertid maa en Mængde indfødde Arbejdere være bleven oplærte, saavel herved, som ved de mange Klosterbygninger, Borge og Befæstninger, der i denne Periode opførtes. Navnlig maa man have lært at bearbejde Bygningsmaterialierne selv med større Færdighed, ligesom ogsaa Brugen af **Tegl** og Tilvirkningen af **Teglsteen** i Norge synes at skrive sig fra denne Tid [1]). Den for Norge særegne Træbygningskunst med tilhørende Færdighed i at udskære Arabesker og andre Prydelser i Træ holdt sig fremdeles i sin fulde Glands, hvilket flere endnu tiloversblevne Levninger vise. Man har sikkert ogsaa fremdeles haft megen Færdighed i Metalarbejde, om end ingen bestemte Prøver derpaa fra denne Tid kunne paapeges. Man skal imidlertid ikke kunne slutte stort af Landets **Mynter** fra denne Tid, thi med Undtagelse af de faa med Sverres Navn, der ovenfor omtaltes, ere alle de, man hidtil har fundet, simple og daarlige Bracteater, om hvilke man ej engang sikkert veed, til hvilken Konge de ere at henføre [2]).

---

[1]) Kong Haakons Søn Magnus opførte, som vi ville se, et Teglkastel ved Tunsberg. Hovedsklostrets Ruiner indeholde ligeledes Teglstene.

[2]) Se Holmboe, das älteste Münzwesen Norwegens S. 41.

155. Folkets Vilkaar.

Norges økonomiske Tilstand og Folkets Vilkaar var for Resten ved nærværende Periodes Slutning vistnok bedre, end man ved en overfladisk Betragtning af Forholdene skulde have ventet efter langvarige indre Krige. Thi det var egentlig kun under Sverre og de nærmeste Aar efter hans Død, eller overhoved under Bagle- og Ribbunge-Fejden, at Folket selv tog ivrigt Parti, og Thronkrigen tillige blev en ødelæggende Borgerkrig. Hvad der ogsaa bidrog til at gjøre den end mere heftig under Sverre var den Iver, hvormed Gejstligheden kastede sig ind i den, og den Misstemning, Bansættelsen m. m. udbredte over Landet. Efterhaanden synes det egentlige Folk mere og mere at have trukket sig tilbage fra Deeltagelse i Fejderne, og at have overladt denne til de egentlige Krigere af Fag. Det er tydeligt at see, at Krigen paa Slutningen kun førtes af disse, medens Bønderne og Borgerne stode roligt og saa til. Den bestandige Øvelse, hvori Birkebeinernes, Baglernes og de øvrige Partihobes Krigere vare, gav dem ogsaa en saadan Overvegt over de uøvede Folkehobe, at disse som oftest mistvivlede om at kunne udrette noget imod dem, naar de ikke havde dette større Overmagt paa sin Side. Aldrig viiste hiin Overvegt sig tydeligere, end i det store Slag ved Oslo, hvor Sverre med en Haandfuld Birkebeiner slog Tusender af Bønder. Det er ligefrem regulære Troppers Overlegenhed over en udisciplineret Landstorm. Birkebeiner, Bagler og andre faste Krigerkorps (liðsmenn) vare virkelig, efter de Tiders Forhold, fuldstændigt regulære Tropper. De vare sig og sin Overlegenhed som saadanne bevidste, talte med Haan om, hvorledes de forstode at slaa paa „Bonden," opførte sig sædvanligviis, trods Kongernes alvorlige Bestræbelser for det modsatte, med megen Insolens, som alle staaende Troppehobe i tidligere Dage, og førte derhos som oftest en høist tøjlesløs Levemaade, fornemmelig med Drik og Svir, saa at man nok kan forstaa, at de have været en sand Plage for de Byer, hvor de laa stationerede. Denne umaadelige Overlegenhed hos de regulære Tropper, i Forbindelse med at Søkrig, mere og mere gik af Vane gjorde og, at Kongerne nu kun sjelden fandt deres Regning ved at benytte opbudte Ledingstropper. Ledingstroppernes Upaalidelighed synes næsten at være bleven til et Ordsprog. Kongernee valgte heller at benytte deres egne faste Krigere, og oppebære Ledingspræstationerne som en Skat, hvilket igjen, som det i det følgende vil sees, havde en fuldstændig Omregulering af denne Præstation til Følge. Thronkrigene have saaledes, hvad man mindst skulde vente, lagt den første Spire til den Ukrigerskhed eller rettere totale Uvanthed ved Krig og Vaabenfærd, der i flere paafølgende Aarhundreder næsten er charakteristisk for det hidtil saa krigerske norske Folk. Naar man læser om de Slag, der leveredes under Tronkrigene, maa man studse over at der jo

oftest kun kæmpede nogle faa Hundreder paa hver Side. Tusende paa hver er allerede et overvættes stort Antal. En Konges eller det hele Riges Skjebne afgjordes stundom ved en Fegtning mellem tvende smaa Haandfulde Folk. Anderledes, ville vi see, var det ikke trehundrede Aar senere, i den saakaldte Grevefejdes Tid. Med nogle faa hundrede Mand regulære Tropper blev Norges Undertvingelse udført. Folket rørte sig neppe, ret som om Kampen var det ganske uvedkommende.

Dette var dog intet Tegn paa nogen egentlig Udartelse hos Folket, eller paa Aftagelsen af dets Livskraft. Det var kun et af de mange Kjendetegn paa Overgangen fra en mere forældet til en med den almindelige europæiske Kulturudvikling stemmende Statsskik. Men det var et Uheld for Norge, at denne ikke var aldeles moderne; thi til en saadan vilde Norges ældre, simple let overskuelige Forhold aller bedst have passet. Den, som i det 13de og de følgende Aarhundreder blev den herskende i Vesteuropas Lande, indeholdt for mange Elementer, der vare fremmedartede for Norge, til at dette med Held eller endog uden Skade kunde søge at tilegne sig dem. Man kan sige at Norge var enten ikke modent dertil, eller at det allerede var kommet ud over en saadan Tingenes Orden, — begge Dele med lige Føje, eftersom man tager det. Norge havde ingen Feudal- eller Arve-Adel, en født Krigerkaste, og en saadan var nødvendig for Statslivet i hine Tider. En saadan Kaste, der betragtede Vaabenferd som sit medfødte Fag og sin udelukkende Ret, fandtes ikke i Norge, og den Spire dertil, som indeholdtes i det gamle Lendermands-Aristokrati, tilintetgjordes deels ved Borgerkrigene, deels ved den af Sverre grundlagte og af hans Efterfølgere gjennemførte Udvidelse af Kongemagten. Da Borgerkrigene ophørte, og med dem Nødvendigheden af at holde regulære Tropper, saa at det hele Folk, ingen Klasser undtagne, var anviist paa det stille og rolige Land- og By-Liv, maatte ogsaa Folket i det hele taget blive uvant med Vaabenferd og Krigsvæsen, med andre Ord, blive ukrigersk, og denne Ukrigerskhed sporedes, som vi have seet, hos Landbefolkningen allerede under Borgerkrigene selv, fordi den forandrede Krigskunst gjorde Brugen af regulære Tropper nødvendig, og næsten afskaffede Søkrigen. Søkrigen var Nordmandens egenlige og naturlige Maade at stride paa; Landkrigen kunde i hine Tider, hvor det mest kom an paa Rytterfegtning og en Adelstand, aldrig faa noget at betyde i Norge eller for Nordmanden. Hertil kommer nu, hvad der i det følgende Tidsrum vil vises, at de nyere Handelsforhold, fornemmelig Hansaforbundets Magt i de nordiske Farvande, mere og mere indskrænkede Nordmændenes egen Handelsfart, og derved berøvede den opvoxende Ungdom den Anledning, Handelsrejser hidtil gav den til at vinde Verdenskundskab og personlig Raskhed, med andre Ord altsaa, forandrede den norske Ynglings hele Opdragelsesbane og gav derved hans Væsen et langt andet,

mindre livsfriskt og verdensborgerligt Præg, medens tillige det mere udviklede offentlige Forretningsvæsen og Skriveri-System udestængte mange fra Stats-livet, der tidligere under en simplere, mundtlig Forretningsorden vilde have taget virksom Deel deri. Endog Literaturens Blomstren, der for øvrigt er Nationens Hæder, vidner dog om en mere forfinet Kultur, og vækker Forestillingen om at mange nu nøjede sig med at læse om Bedrifter, hvori deres Forfædre vilde have deeltaget ved personlig Handling. Med alt dette for Øje vil man letteligt forstaa, hvorledes den almindelige Kultur-Retning paa Grund af Norges særegne Forhold ikke udøvede en saa fordeelagtig Virkning paa det norske Folk, som paa mange andre, og uagtet Folket selv ikke udartede, men tvertimod gik frem i Sædelighed og Kultur, dog lagde Spiren til dets indre politiske Forfald, endog medens dets ydre Vilkaar endnu en Tidlang vedbleve at være mere glimrende end nogensinde.

Chronologisk Register.

		Side.
Aar 1211.	Teit Bersesson valgt til Biskop Paals Efterfølger i Skaalholt	884
„ 1212.	Arveforlig i Nidaros mellem K. Inge og Haakon Jarl	547
„ —	K. Ragnvald paa Man hylder K. Johan i England	542
„ —	Biskop Svein paa Færøerne †	450
„ —	Hall Kleppjarnssons Drab	884
„ 1213.	Dronning Christina Sverresdatter †	551
„ —	(Marts) Ravn Sveinbjørnssons Drab	885
„ —	Uroligheder i det Throndhjemske. Bønderne slagne ved Rundthing	553, 564
„ —	Erkebiskop Erik †	563
„ —	Arnor Tumessen og Thorvald Gissurssøn til Norge	885
„ 1214.	(Januar) Haakon Jarls Død	557
„ —	(Sommer: Baagsbrusommeren) Thrønderne underkaste sig ved Baagsbru	556
„ —	David Orknøjarl †	750
„ —	(8 August) Erkebiskop Thores Død. Guthorm hans Eftermand	563
„ —	Biskop Gudmund til Norge	886
„ —	Teit Bersesson †	884
„ —	Magnus Gissursson Biskop i Skaalholt	887
„ —	(4 Decbr.) K. Villjam i Skotland †. Alexander hans Eftermand	540, 750
„ —	Kong Olaf i Man sat paa fri Fod	540
„ 1215.	Snorre Sturlasson Lovsigemand	886
„ —	(Sommer.) Uroligheder paa Althinget	887
„ —	(November) Stort Kirkemøde i Rom	567
„ 1216.	K. Inge tager Korset	569
„ —	(16 Juli) Pave Innocentius III †. Honorius III hans Efterfølger	570
„ —	Biskop Martin i Bergen †. Haavard hans Eftermand	576
„ —	K. Erik Knutsson i Sverige †. Jon Sverkesson hans Eftermand	561, 562
„ —	(19 Oct.) K. Johan i England †	572
„ —	Paal Sæmundsson drukner udenfor Stad	888
„ 1217.	Skule Baardsson udnævnt til Jarl	572
„ —	(23 April) K. Inges †.	572
„ —	Haakon Haakonsson hyldet som Konge paa Ørething	579
„ —	(8 Juli) Haakon hyldet i Bergen	565
„ —	Biskop Nikolas i Sydereerne †. Ragnvald hans Eftermand	767
„ —	Kong Philip Simonsson †	567
„ —	Forlig mellem Birkebeiner og Bagler	569
„ —	Norske Korsfarere drage til Jødeland	563
„ —	Flere Haalogalændinger drage til Bjarmeland	566
„ —	K. Haakon hyldes i Viken	569
„ —	Sæmund Jonsson mishandler bergenske Kjøbmænd ved Ørebakke	890
„ —	Ragnvald Hallkelsson dræbt af Folkungerne	567
1217—18.	(Vinter.) Kong Haakon og Skule Jarl i Bergen. Baglernes Høvdinger i Viken	567
„ —	Slittungernes Flok stiftes	569
„ 1218.	(Vaar.) Slittungerne slagne af Baglerne ved Gunnarsbø	601
„ —	(April) Slittungerne plyndre Oslo	602
„ —	Snorre Sturlasson drager til Norge	887
„ —	(Sommer.) Rigsmøde i Bergen. Inge Kongsmoder bærer Jern	605—609
„ —	Biskop Gudmund kommer hjem til Island	604
„ —	Baglerne gaa Kongen til Haande	611
„ —	Slagsmaal i Oslo mellem Kongens og Jarlens Mænd	613
„ —	Nidaros afbrændt	617
1218—19.	(Vinter.) Kongen og Jarlen i Viken	617
„ 1219.	(Vaar.) Kongen trolovеs med Margrete Skulesdatter	619
„ —	Snorre Sturlasson i Vestergøtland	640
„ —	Kong Ragnvald tager Man til Lehn af Pavestolen	758
1219—20.	Kongen og Jarlen overvintre i Throndhjem	619
„ —	Andres Skjaldarband og Ogmund Sveinsson Sysselmænd paa Haalogaland	620
„ 1220.	Ribbungernes Flok stiftes	622
„ —	(Sommer.) Jarlen tænker paa at krige paa Island, men Snorre Sturlasson forebygger det	622, 641

Slægt-Tavler.

1.

Kongeætterne og Kronprætendenterne.

A. Kong Sigurd Jorsalafare.

Christine,

udenfor Egteskab med K. Sigurd Mund.

- Harald, henrettet c. 1177. (S. 85)

i Egteskab med Erling Skakke.

- Magnus Erlingsson N. K. (Heklungernes Høvding) † 1184. 1. g. m. Eldrid Bjarnedatter, s. Tab. 3. — 2. med Frille, Gyrid Aslaksdatter 3. m. andre Friller.
  - 1. Christine, g. m. Reidar Sendemand.
  - 2. Sigurd, Øyeskeggernes K. † 1194.
  - 3. Ingebjørg g. m. Peter Stevper.
  - 3. Margrete, g. m. Philip af Vegin.
  - 3 (?) Vikar, Varbelgernes K. † 1190.
  - 3 (?) Inge, (Thrugils Thuefkid) Baglernes 1ste K. † 1202.
  - 3 (?) Erling Steinvegg, Baglernes Konge † 1207.
    - Magnus.
    - Sigurd Ribbung, Ribbungernes K. † 1226.
- Ragnhild g. m. 1. Jon af Randeberg † 1179. 2. Hallkell Jonsson † 1194.
  - 2. Ragnvald Hallkelsson † 1217.

B. Kong Eystein Magnusson.

Maria, g. m. Gudbrand Skavhoggsson † 1161.

- Olaf Ugæva, Hettesveinernes Konge † 1169.

C. Kong Harald Gille.

- **Sigurd Mund N. K. † 1155.** 1. m. Christina Sigurdsdatter. 2. m. Gunnhild. 3. m. andre Friller.
  - 1. Harald henrettet 1177.
  - 2. Sverre, N. K. f. 1152. 1. g. m. Astrid Roesdatter 2. med Margrete af Sverige.
    - 1. Sigurd Lavard (Unas) † 1200.
      - Guthorm. N. K. † 1204.
    - 1. Haakon, N. K. † 1204 m. Inga.
      - Haakon N. K. † 1263. 1. m. Kanga. 2. g. m. Margrete Skulesdatter.
    - 1. Cecilie. g. m. 1. Einar Prest. † 1205. 2. Gregorius Kit.
    - 1. Ingebjørg g. m. Karl Sverkesson † 1198.
    - 2. Christine † 1213. g. m. K. Philip Simonsson.
  - 3. Erik Jarl † 1190 g. m. Aasa.
    - Magnus † 1190.
  - 3. Cecilia 1. m. Folkvid Lagmand. 2. g. m. Baard Guthormsson. † 1194.
    - 1. Haakon Jarl (Galen) † 1214. g. m. Christine Nikolasdtr.
      - Knut Jarl † 1261. g. m. Ingerid Skulesdatter.
    - 2. Inge Baardsson N. K. † 1217 m. Gyrid.
      - Guthorm † c. 1230.
  - 3. Helga.
    - Sigurd Kongsfrænde † 1218.
- **Inge, N. K. † 1161.**
  - Harald † 1184.
  - (?) Jon (Orm) Kuvlung. Kuvlungernes K. † 1188.
- **Eystein, N. K. † 1157.**
  - Eystein Meyla Birkebeinernes første K. † 1177.
  - (?) Thorleif Breidskegg, † 1191.
- **Brigida g. m. Byrge Jarl, Brosa, f. Tab. 9.**
  - Philip Jarl † 1200.
  - Ingegerd, g. m. K. Sverke Karlsson.
    - Jon Sverkesson Sv. K. † 1222.
  - Hakell. † 1194.
    - Ragnvald † 1218.
- **Margrete g. m. Jon Hallkelsson af Blindheim.**
  - Ragnvald † 1184.
  - Gregorius † 1228.
- **N. N. Datter.** Ole norge.
  - Olaf Mook, Lendermand, † 1224.

2.

Den færøiske Kongsfrænde-Æt.

- **N. N.**
  - Nikolas Sultan.
  - Gunnhild. 1. med Kong Sigurd Mund. 2. med Unas Kambare.
    - Sverre Magnus, Norges Konge, fød 1152. † 1202. g. m. Astrid Roesdatter.
    - Hide. † 1197.
    - N. N. Datter g. m. Sigurd Kongsfrænde.
    - N. N. Datter, g. m. Svina-Stefan.
      - Peter Stryper, † c. 1211. g. m. Ingebjørg, K. Magnus's Datter.
    - N. N. Datter.
      - Roe Kongsfrænde g. m. Thorbjørg Rasulfsdatter af Rein, f. Tab. 8.
- **N. N. (Stephan?)**
  - Biskop Roe, † c. 1190.
    - Peter Roesson.
    - Astrid g. m. Sverre.

Children of Sverre and Astrid:

- Sigurd lavard (Unas) † 1200.
  - Guthorm, N. K. † 204.
- Haakon N. K. † 1204. m. Inge af Barteig.
  - Haakon, N. K. f. 1204 † 1263.
- Cecilia g. m. 1. Einar Prest eller Kongsmaag. 2. m. Gregorius Kit.
- Ingebjørg g. m. Karl Sverkesson. † 1198.
- Erling (?) † c. 1210.
  - Ego Born.

3.

Reins-Ætten.

(see forr. B. No. 51).

Guthorm paa Rein, g. m. 1. Eldrid af Blindheim. 2. Bergljot. 3. Sigrid Thorkelsdatter af Sogn.

1. Ragnrid. g. m. 1. Bjarne Burdarsvein 2. Frederik kona.

1. Ingerid, g. m. Guthorm Austmannsson i Jemtland.

1. Eldrid. g. m. 1. Thore Skindfeld. 2. Kong Magnus Erlingsson. 3. Lagmanden i Gautland.

1. Knab, kaldet Eldridsson see S. 320.

1. Ingebjørg.

Thorstein Skalmeld og Brødre.

2. Astrid, Nonne.

1. Thorgrim Klauve.

2. Christina g. m. Ivar Sendemand.

3. Harald.

2. Aasulf.

Thorbjørg g. m. 1. Erik Gryvel. 2. Roar Kongsfrænde.

Aasulf paa Austraat kaldet Jarlsfrænde, g. m. Baugeid, Dtr. af Jon paa Austraat see S. 580, 928.

3. Baard † 1194, g. m. 1. Asthild, Datter af Biskop Paal. 2. Cecilia, K. Sverres Syster. 3. Ragnhild Erlingsdatter af Kviden.

2. Inge, N. K., † 1217.

Guthorm.

3. Sigrid, g. m. 1. Thorgrim af Ljaanes † c. 1206. 2. Jon paa Austraat. † 1214. siden Abbedisse i Rein.

Skule, Jarl og Hertug, f. 1189, † 1240. 1. g. m. Ragnhild (Datter af Nikolas paa Gisse?) 2. m. Andres Skialdarbands Hustru Ingebjørg.

1. Margrete, K. Haakons Dronning.

1. Ingerid, g. m. Junker Knut.

1. Ragnhid (Abbedisse i Rein?)

2. Peter, † 1240.

4.

Stovreim-Ætten.

1. Arne paa Stovreim eller Stodreim,
kaldet Kongsmaag.
g. m. Dronning Ingerid, Harald Gilles Enke, se f. B. Tavle 3.

Inge.

Nikolas, Biskop i Oslo † 1225.

Philip i Herdla, † 1180.

Margrete, g. m. 1. Bjørn Buk, 2. Simon, Søn af Alna-Kaare eller Smør-Kaare.

---

1. Nikolas.

2. Philip, Jarl, siden Baglernes Konge † 1217, gift med Christine Sverres-datter.

2. Hr. Andres, † 121[illegible]

Hr. Gregorius Andresson, † 1246, g. m. Cecilia, K. Haakons Datter.

5.

Arnunga-Ætten.

a. Giske-Ætten.

Paal Skoftesson, g. m. Ragnhild.

Nikolas Kuvung † 1217.

Paal Flida.

Ragnhild (g. m. Skule Jarl?)

Peter i Giske.

Nikolas.

b. Bjarkø-Ætten.

Vidkunn Jonsson i Bjarkø, † c. 1140.

Erling i Bjarkø. † 1182.

Vidkunn, f. 1164. † 1183.

N. N. Datter.

Ragna g. m. Bjarne Mardsson.

Erling i Bjarkø.

Bjarne.

Vidkun.

6.

Erkebiskop Eysteins Slægt.

Ulf Uspaksson, Stallare, † 1066, se forrige B. Tavle 9.

- Jon sterke paa Raasvoll.
  - Eystein, Erkebiskop † 1188.
  - Thorberg.
    - Baard Sala, Kuvlungerhøvding.
    - Erlend Thorbergsson, Korsfarer.
- Brigida.
  - Sauda-Ulf.
    - Peter Burdarsvein. Finn † 1189.
      - Ulf Fly.
      - Sigurd g. m. N. N. af Standhale-Ætten (Baard Standhale?)
        - Peter paa Husastad, Erkebiskop, † 1226.
          - Sigurd Biskopsson, Lendermand.

7.

Orknøjarlernes Ætt.

a. Harald Madadhsson, Jarl, se f. B. Tavle 7, † 1206.
g. m. 1. Afreka af Fife.
2. Hvarflad, Datter af Mælkolm Mac Heth.

- 1. Henrik Jarl af Ros.
- 2. Thorfinn, † 1201.
- David Jarl, † 1214.
- Jon Jarl, † 1231.
- Gunnhild,
- Herborg,
- Langlif.
  - Jon Langlifsson.
- Haakon.
- Helene.
- Margrete.

b. Ragnvald Jarl Kale, den hellige, † 1158, se f. B. Tavle 6.

- Ingerid, g. m. Erik Slagbrelle.
  - Harald Unge, Jarl, † 1198.
  - Magnus Mange, † 1184.
  - Ragnvald.
  - Ingebjørg.
  - Elin.
  - Ragnhild, g. m. 1. Lifulf Skalle. 2. Gunne Andressøn (S. 448.)
    - Snækoll Gunnessøn.

8.

De svenske Konge-Ætter.

Sverke Kolsson, Sv. K. † 1155.

- Karl Sverkesson, † 1164, Sv. K.
  - Sverke Karlsson, Sv. K. † 1210, g. m. 1. Ingegerd, Byrge Jarls Datter. 2. Benedicta, Ebbe Sunessons Datter.
    - 1. Jon Sverkesson, Sv. K. † 1222.
    - 2. Elin, g. m. Sune Folkesson.

Erik Jatvardsson (den hellige), Sv. K. † 1160. g. m. Christine, Bjørn Haraldssons Datter, se S. 1096.

- Knut Eriksson, Sv. K. † 1195.
  - Erik Knutsson, Sv. K. † 1216. g. m. Richissa, Dtr. af K. Valdemar d. 1ste.
    - Erik læspe Sv. K.
    - Ingeborg, g. m. Byrge Magnusson, Jarl.
    - Helena g. m. Knut lange K. † 1234.
  - 3. Sønner † 1204.
  - Sigrid g. m. Knut Jarl, Byrge Brosas Søn.
    - Magnus Broke.
- Margrete, g. m. K. Sverre.
  - Christina, † 1213. g. m. Philip Simonsson, Baglernes Konge.
- Katharina g. m. Nikolas Blake.
  - Christina, g. m. 1. N. N. 2. med Jarlen Haakon Galen. 3. med Eskil Lagmand.
    - 2. Knut Jarl g. m. Ingerid Skulesdatter.

9.

Folkunge-Ætten i Sverige.

Folke digre, g. m. Ingegerd, Datter af Kong Knut den hellige i Danmark.

- Benedikt (Snygels)
  - Byrge brosa, Jarl, † 1202. g. m. Brigida, K. Harald Gilles Datter og K. Magnus Henrikssons Enke.
    - Philip Jarl † 1200.
      - Datter g. m. Laurentz
        - Philip † 1251 g. m. Elin Dtr. af Peter Strangesson, K. Knut den langes Enke.
    - Knut Jarl, g. m. Sigrid K. Knuts Datter.
      - Magnus Broke.
        - Knut † 1251.
    - Magnus.
    - Ingegerd g. m. K. Sverke.
      - Jon Sverkesson Sv. K.
  - Karl Jarl, den døve.
    - Ulf Jarl, Fase 1248.
      - Karl.
      - Ulf.
  - Magnus Minneskjold.
    - Byrge Jarl af Bjelbo.
    - Eskil Lagmand g. m. Christina, Haakon Jarls Enke.
- Knut (g. m. K. Knuts Syster?)
  - Holmgeir.
    - (?) Folke Jarl.
      - Sune Folkesson g. m. Elin, K. Sverkes Datter.
      - Holmgeir.
- N. N. Datter, maaskee K. Knut Erikssons Dronning?
  - (?) Jon Jarl, † c. 1206.
    - (?) Knut den lange, Konge † 1234 g. m. Elin Datter af Peder Strangesson i Danmark.
      - Holmgeir † 1248.
      - Philip † 1251.

10.

De syderøiske Kongers Æt.

Olaf Bitling, K. i Man og Derne see f. B. T. 8.

- Gudrød, K. i Man, + 1187. Derne.
  - 1. g. m. Fingola, Dtr. af K. Muirkertach i Irland.
    - 1. Olaf svarte, K. i Man og Derne.
      - Harald.
      - Datter, g. m. Thomas af Galloway.
    - 2. Ragnvald, K. i Man og Derne + 1229.
      - Gudrød svarte, K. i Derne. + 1231.
  - 2. med forskjellige Friller.
    - Ivar.
    - N. N. Datter.
    - Affreka, g. m. John af Courcy.
      - Ragnvald, Biskop i Man.
- Ragnhild g. m. Sumarlide af Argyll.
  - Duggal, K. i Derne
    - Duggal Skrok, K. i Derne.
    - Duncan K. i Derne.
    - Usvak eller Haakon K. i Derne + 1230.

11.

Odde-Ætten paa Island.

Sæmund Sigfussøn, frode, + 1133 g. m. Gudrun, Datter af Kolbein, Brænde-Floses Søn.

- Eyjulf Prest.
- Loft Prest g. m. Thora, Dtr. af K. Magnus Barfod, se f. B. T. 1.
  - Jon Loftssøn, + 1197,
    - 1. g. m. Hallbora Skeggbrandsdatter.
      - 1. Sæmund Jonssøn paa Odde + 1222
        - 1. m. N. N.
        - 2. m. Valgerd Jonsdatter paa Kelde.
        - 3. m. Yngvild.
        - 4. m. Thorbjørg.
          - 1. Margrete g. m. Kolbein Kaldalios.
          - 1. Paal, + 1216.
          - 2. Solveig, g. m. Sturla Sighvatssøn.
          - 3 Biljam. Harald. Andreas. Philip.
          - 4. Halfdan, g. m. Steinvar Sighvatsdatter.
            - Bjørn.
            - Helga g. m. Kolbein unge.
    - 2. m. Ragnhild, Søster af Biskop Thorlak.
      - 1. Solveig, g. m. Gudmund Griis.
        - Thora g. m. Jon Sigmundsøn.
        - Thora, g. m. Thorvald Gissurssøn.
          - Gissur Thorvaldssøn.
        - Magnus Gudmundssøn udvalgt Biskop + 1240.
      - 2. Biskop Paal i Skaalholt, + 1211 g. m. Herdis Ketilsdtr.
        - Loft Biskopssøn.
      - 2. Orm paa Breidabolstad g. m. Thora, Søster af Kolsteg d. rige.
        - Hallveig, 1. g. m. Bjørn Thorvaldssøn. 2. m. Snorre Sturlasøn.
          - 1. Kløng. + 1241.
          - 1. Orm.
      - 3 Thorstein.
        - Andreas, henrettet i Nidaros 1224, se S. 676.
    - 3. m. Aasa Thorgilsdtr.
    - 4. Flere Friller.
- Lodmund.
  - Jon.
    - Eyjulf.
      - Alfheid, se Pag. 984.
    - Valgerd paa Kelde. m. Sæmund Jonssøn.
      - Ragnhild.
      - Solveig. g. m. Sturla Sighvatssøn.
- Thorey.

12.

Haukadals-Ætten paa Island.

Gissur hvite.

Isleif, Biskop, † 1080.

Gissur, Biskop † 1118. — Thorvald. — Teit i Haukadal. † 1111.

Hall, udvalgt Biskop, † 1150.

Gissur, 1206 Lovsigemand og Stallare hos K. Sigurd Mund, 1. g. m. Alfhild, Dtr. af Thorvard rige. 2. med forskjellige Friller.

1. Thorvald † 1235 som Munk i Vido. g. m. 1. Jora Kleingsdatter. 2. Thora Gudmundsdatter. — 1. Hall, g. m. Herdis Sveinbjornsdatter, siden Abbed. — 1. Magnus, Biskop i Skaalholt † 1237. g. m. Hallbora Hjaltedatter. — 1. Thurid, g. m. 1. Tume Kolbeinsson. 2. Sigurd Ormsson se T. 16. — 1. Kolfinna, g. m. 1. Are Sterke. 2. Snorre i Garde. — 2. Hallbora, g. m. Berse Hallborsson. — 4 andre Born.

Hjalte Biskopsson. Gissur. (children of Magnus)

1. Helga, g. m. Thord Sturlasson. (child of Kolfinna)

1. Gudmund. — 1. Kleing. — 1. Bjorn. † 1221. g. m. Hallveig Ormsdatter. — 1. Einar. — 1. Teit, Lovsigemand. — 2. Hallbora. — Gissur. g. m. 1. Ingebjorg Snorredatter. 2. Groa. — Kolfinna.

Kleing. † 1241. — Orm. (children of Bjorn)

13.

Sturlunge-Ætten paa Island.

Thord Gilsson, Datterdattersøn af Hallbor Snorresøn g. m. Bigdis, se f. B. T. 16.

Sturla paa Hvamm † 1182. — Snorre. — Thordis. — Gudrun.

Sturla paa Hvamm: 1. med flere Friller. — 2. g. m. Gudny Bødvarsdatter.

1. Svein. — 1. flere Døttre og Sønner. — 2. Thord, † g. m. 1. Helga Aresdtr. 2. Gudrun Bjarnedtr. 3. m. Frille Thora. — 2. Sighvat, † 1238. g. m. Hallbora Tumesdatter. — 2. Snorre, Lovsigemand og Lendermand † 1241. 1. g. m. Herdis Bersedatter. † 1233. 2. m. Friller. — 2. Helge. — 2. Bigdis.

Thord: 2. Bødvar. — 3. Olaf Hvitaskald. — 3. Sturla og 4 andre Børn.

Sighvat: Tume, † 1221. — Sturla, † 1238. g. m. Solveig Sæmundsdatter. — Kolbein, † 1238. Markus † 1238. Thord Krok † 1241. — Tume g. m. Thurid Ormsdatter. — Thord Kakale. — Steinvar, g. m. Halfdan Sæmundsøn, se Tav. 11.

Snorre: 1. Jon Murte. † 1231. — 1. Hallbera, † 1231. g. m. 1. Arne Orebba. 2. Kolbein unge. — Urokja, † 1245. g. m. Arnbjorg Arnorsdtr. — Ingebjorg, g. m. Gissur Thorvaldsøn. — Thordis, 1. g. m. Thorvald Vatnsfjording. 2. uden for Ægteskab.

Thordis: 1. Einar i Vatnsfjord. — 2. flere Børn.

14.

Batnsfiord-Ætten paa Island.

Thorvald Kiartansson, Dattersøn af Halldor Snorresson.

Thord i Batnsfiord, g. m. Sigrid, Datter af Haflide Maarsson.

Paal. Snorre. Teit. Ivar.

Thord. Thorvald † 1228. Baard.
g. m. 1. Kolfinna, Einar Thorgilssons Datter
2. Thordis Snorredatter. 3 Friller.

1. Einar. 1. Joreid. 2. Einar i Batnsfiord. 2. Kolfinna. 3. Flere Børn.

15.

Gyre-Ætten paa Island.

Atle, s. o. H. 81.

Baard svarte i Selaadal.

Sveinbjørn. Aron. Flere Børn.

Ravn, † 1213. g. m. Hallkatla Einarsdatter. Markus, Prest. Herdis, g. m. Hall Gissursson. Flere Døttre. Hafthor.

Sigrid, g. m. Hjerleif.

Sveinbjørn. Kraak. Grim. Einar. Steinunn g. m. Odd Olesson. Flere Døttre. Aron Hjerleifsson, g. m. Ragnhild, beslægtet med K. Haakon.

Ravn Oddsson.

16.

Skagfirdingernes Æt paa Island.

Asbjorn, g. m. Ingunn, Sonnedatter af Snorre gode.

- Arnor.
  - Kolbein.
    - Tume † 1184, g. m. 1. Gudrun Thoresdatter. 2. Thurid Gissursdatter.
      - 1. Sigrid, g. m. 1. Ingemund Prest, 2. Sigurd Ormsson.
      - 2. Kolbein † 1208.
      - 2. Arnor † 1221.
        - Kolbein unge, † 1245 g. m. Hallbera Snorrebatter. 2. Helge Sæmundsdatter, se Tavle 11.
        - Sigrid g. m. Bodvar Thordsson.
        - Herdis, g. m. Bodvar i Bo.
        - Arnbjorg, g. m. Urækja Snorresson.
      - 2. Halbora, g. m. Sighvat Sturlasson. se No. 15.
- Thorstein.
  - Arnor, g. m. Gudrun, Biskop Brands Datter.
    - Kolbein Kaldaljos.
    - Hallbora, g. m. Jon Sigmundsson.
      - Biskop Brand den yngre.

17.

Biskop Gudmunds Slægtskabsforhold.

Thor[illegible] Hallesson, g. m. Hallbera, Sonnesønne-Datter af Thorgils, Son af Are Maarson, see 1ste Deels 2det B. S. 359.

- Einar, død i Grønlands Ubygder.
- Thorvard. 1. med Jngvild Thorgilsdtr. 2. g. m. Herdis. 3. m. Friller.
  - 1. Sigrid.
  - 2. Gudrun g. m. 1. Thorgeir, Son af Biskop Brand. 2. Erik Haakonsson af Orkns, Dattersøn af Sigurd Slembedjakn.
  - 2. Gyrid. g. m. Kolbein Tumesson.
  - 2. flere Døttre.
- Thord, Munk i Tveraa.
- Ingemund Prest, † i Grønland c. 1189. g. m. Sigrid Tumebatter.
  - 3. To Døttre.
  - 3. Agmund Sneis, † 1235.
- Are, † paa Rydjokel 1166. g. m. Ulfheid Gunnarsdatter.
  - Gudmund, Biskop i Hole, † 1237.
- Ingebiorg, g. m. 1. Helge i Langelid 2. Sturla i Hvamm.
  - 1. Einar Helgesson.
  - 2. flere Børn.
- 4 andre Døttre.

18.

Reykjaholts-Ætten.

Rolf Kjallaksson, Landnamsmand.

Illuge raude. — Salve.

Thord.

Magnus.

Salve.

Paal Prest i Reykjaholt. g. m. Thorbjørg. — Olaf Prest i Helgafell. g. m. Hallgerd.

Brand. — Magnus Prest, g. m. Hallfrid, Sonnedatter af Are frode. — Thorlaug, † 1178. g. m. Thore Prest, den rige, paa Deildartunga. — Arndis.

Brand Prest. — Are Prest. — Bjørn † 1177.

Rettelser.

Side 3 i Texten, Linie 5 f. o. Kuvlung læs „Kuvung"
— 21 i Side-Overskriften: 1164 læs „1167"
— 42 i Noten, Linie 7 f. n. 1196 læs „1195"
— 49 i Texten, — 5 f. o. den fiendtlige Plads læs „den Plads"
— 58 i — — 4 f. n. aldrig læs „aldrig senere"
— 88 i Noten, — 1 f. n. Stagne læs „Stugun"
— 111 i Texten, — 3 f. o. Thjodolf læs „Thorolf"
— 125 i Sideoverskriften er: „1181. Slag ved Nordnes"
— 158 i Texten, Linie 5 f. n. han læs „hun"
— 185 i — — 3 f. n tilføies: „endvidere havde han en Datter ved Navn Margrete"
— 191 i Noten, — 2 f. n. lagsagn læs „lagsaga"
— 197 i Texten, — 11 f. o. istf. „og dog — — — faldne" læs „og dog levede lige til 1217"
— 205 i — — 7 f. n. „besøgte" læs „atter besøgte"
— 215 i Noten, — 2 f. n. Gorodel læs „Minsk og Gorodek"
— 243 i Texten, — 13 f. o. „Ragnhild" læs „Ragndid"
— 324 i — — 19 f. o. Bitry-Kaare" læs „Bitre-Kaare"
— 339 i — — 9 f. n. en læs „et"
— — i — — 7 f. n. den læs „det"
— 343 i — — 19 f. o. fundet læs „finde"
— 437 i Side-Overskriften „1201" læs „1203"
— 452 i Texten, Linie 7 f. n. „1192" læs „1197"
— 461 i — — 3 f. n. „Stiffader" læs „Stif-Morfader"
— 477 og 479 i Side-Overskriften „1202" læs „1205"
— 493 i Texten, Linie 15 f. o. Slaalpe læs „Skjaalge"
— 494 i — — 15 f. o. Fljodokoll læs „Fjodokoll"
— — (ligeledes i Noten, L. 14 f. o.)
— 517 i Noten, Linie 6 f. n. „Prestegaards" læs „Prestegjelds"
— 540 i Texten, — 8 f. n. „6te Decbr." læs „4de Decbr."
— 559 i Side-Overskriften „1213" læs „1214"
— 592 i Noten, Linie 2 „S. 320" læs „2den Deel, S. 320"
— 618 i Texten, — 7 f. n. „1214" læs „1218"
— 624 i — — 5 f. n. 1220 læs „1221"
— 628 i Noten, — 3 f. n. Stolen læs „Stalsberget"
— 633 i Side-Overskriften: „1217" læs „1221"
— 672 i Noten, Linie 3 f. o. Erkebiskop læs „Biskop"
— — i — — 8 f. o. Brynguls læs „Brynjulf"
— 686 i Texten, — 1 f. n. opfyldte læs „opfyldt"
— 693 i Noten, — 2 f. n. „hundrede" læs „hinanden"
— 699 i Side-Overskriften: „1215" læs „1225"
— 713 i — „1223" læs „1225"
— 723 i Texten, Linie 2 f. n. „Jon" læs „den i 1214 afdøde Jon"
— 750 i — — 8 f. n. „1213 den 13de Decbr." læs „1214 den 4de Decbr."
— 773 i — — 13 f. n. „de" læs „den"
— 804 i — — 15 og 16 f. o. „Sigurd Ormsson Svinafell" læs „S. O. paa Svinafell"
— 830 i — — 13 f. o. „Vaaren efter" læs „Sommeren efter"
— 843 i Noten, — 3 f. n. Hesten læs „Flugten"

Side 847 i Note (1): „*IV.* 62," læs „*IV.* 27"
— 862 i Texten, Linje 5 f. n. Bedøkloster læs „Bibøkloster"
— 880 i — — 5 f. n. Gudmund læs „Agmund"
— — i Note 4 tilføies: „han kaldes ogsaa „Sigurd Munk" i Sturlungasaga II. 4"
— 893 i Noten, Linje 1 f. n. Foreningen læs „Forleningen"
— 895 i Texten — 10 f. o. „Sturla Thordsson" læs „Sturla Sighvatsson"
— 910 i Noterne, øverste Linje „*III.* 24" læs „*V.* 24," nederste „*III.*" læs „*V.* 25".
— 912 i — Linje 3 f. n. 1224 læs „1234"
— 1022 Linje 8 f. n. Efter „Arnsborg" tilføies „(Arensburg ved Giessen)"

Endelig bemerkes, at Navnet „Barbelger" overalt, hvor det forekommer, skal læses „Baarbelger".

